

สถาบันส่งเสริมและพัฒนาวิชาการด็อกเตอร์เกษ
เลขที่ 1 ม.12 ต.เหล่าต่างคำ อ.โพนพิสัย จ.หนองคาย 43120 ประเทสไทย

DR.KET Institute of Academic Development and Promotion
1 M.12, Laothangkham Sub-district, Phonphisai District,
Nong Khai Province, 43120, Thailand. Tel: +66610186156

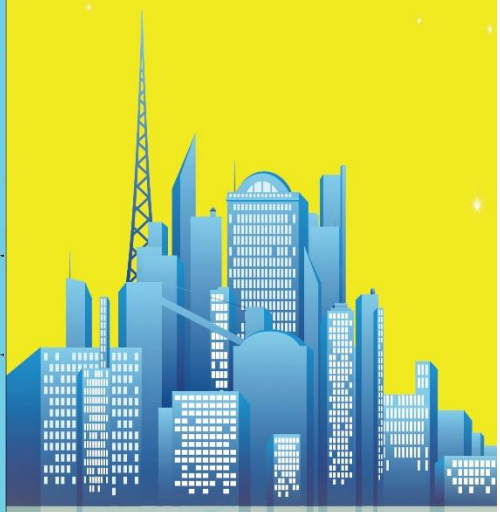
วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่ ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์ 2569
Modern Academic Development and Promotion Journal (MADPIADP) Vol.4 No.1 January - February 2026

ISSN: 2822-1095 (Online)

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่

Modern Academic Development and Promotion Journal (MADPIADP)

ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์ 2569
Vol.4 No.1 January - February 2026

DataCite
FIND, ACCESS, AND REUSE DATA

TCI
ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย
Thai Journal Citation Index Centre

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่

Modern Academic Development and Promotion Journal

ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม - กุมภาพันธ์ 2569)

Vol 4 No.1 (January - February 2026)

ISSN : 2822-1095 (Online)

_* **********_

☞วัตถุประสงค์

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่ เป็นวารสารในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความปริทัศน์ บทวิจารณ์หนังสือ แก่นักวิชาการ นักวิจัย คณาจารย์ นักศึกษาทุกระดับ และผู้สนใจทั่วไป ในมิติทางด้านศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา บริหารธุรกิจ สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บทความที่ได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน พิจารณาตีพิมพ์บทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดออกวารสารปีละ 6 ฉบับ เป็นราย 2 เดือน

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - กุมภาพันธ์ (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 28 กุมภาพันธ์)

ฉบับที่ 2 เดือน มีนาคม - เมษายน (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 เมษายน)

ฉบับที่ 3 เดือน พฤษภาคม - มิถุนายน (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 มิถุนายน)

ฉบับที่ 4 เดือนกรกฎาคม – สิงหาคม (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 สิงหาคม)

ฉบับที่ 5 เดือนกันยายน – ตุลาคม (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 ตุลาคม)
ฉบับที่ 6 เดือน พฤศจิกายน – ธันวาคม (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 ธันวาคม)

☞ เจ้าของ

สถาบันส่งเสริมและพัฒนาวิชาการด็อกเตอร์เกษ เลขที่ 1 หมู่ที่ 12 ตำบลเหล่าต่างคำ
อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย 43120 โทร 061-0186156, 082-9356452
E-mail : journalacademicpromotion@gmail.com

☞ บรรณาธิการ

ดร.สุทธินันท์ สุวรรณวิจิตร
มหาวิทยาลัยปทุมธานี

☞ กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร. บุณทัน ดอกไธสง
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์
มหาวิทยาลัยรังสิต
รองศาสตราจารย์ ดร.ธโสธร ตู้ทองคำ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ผาเจริญ
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย ดำเนิน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ พิพัฒน์เอกสกุล
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศรีเสด็จ กองแกน
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
พระนัสชนะ ส่างช้าง, ดร.
นักวิชาการอิสระ
พระมหาฐิติวัสส์ หมั่นกิจ, ดร.
โรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์

☞ ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

วรรณภา บุปผาโสภา
สถาบันส่งเสริมและพัฒนาวิชาการด็อกเตอร์เกษ

☞ ฝ่ายประสานงานและจัดการ

วรรณภา บุปผาโสภา
โทร.061-0186156, Line ID: Ketsada11
e-mail: ketsada.iadp@gmail.com

☞ ฝ่ายกฎหมาย

นายชัยวิทย์ ฤทธิพิชัยวัฒน์
สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

☞ พิสูจน์อักษร

สมศักดิ์ พะปะเสน
โรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์ จังหวัดหนองคาย

☞ **ออกแบบปก**

นายสุริยาทิศ โพธิ์ประสิทธิ์

นักวิชาการอิสระ

☞ **จัดรูปเล่ม**

นายสมศักดิ์ พะปะเสน

โรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์ จังหวัดหนองคาย

☞ **พิมพ์ที่**

ศูนย์เรียนรู้การผลิตและจัดการธุรกิจสิ่งพิมพ์ดิจิตอล มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูถัมภ์ เลขที่ 1 หมู่ 20 ถนนพหลโยธิน ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 13180 โทรศัพท์ 0 2529 0574 7, 0 2909 1633 www.vru.ac.th

บทบรรณาธิการ

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่ เป็นฉบับที่ 1 ประจำปีพุทธศักราช 2569 วารสารผ่านการประเมินคุณภาพวารสารใหม่เข้าสู่จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้วารสารจัดอยู่กลุ่มที่ 2 ระยะเวลาการรับรองคุณภาพวารสารตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2568 จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2572 และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัย และนักศึกษาระดับทุกระดับ ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการ บทความวิจัย บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่ ขอขอบคุณผู้นิพนธ์บทความ ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ **(ก)**

บทบรรณาธิการ **(ช)**

สารบัญ **(ซ)**

การยกระดับความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจไทยผ่านนวัตกรรมอัจฉริยะและปัญญาประดิษฐ์ **1-26**

ENHANCING THE COMPETITIVENESS OF THAI BUSINESSES THROUGH SMART INNOVATION AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE

ธัญญ์พิชชา อติวัณณ์วงษ์, ธีรศักดิ์ เพียงพรานทอง และ อริญรดา ภูมิวราเสฐ

ความคาดหวังของประชาชนต่อการให้บริการของสถานีดับเพลิงและกู้ภัยธนบุรี กรุงเทพมหานคร **27-41**

PUBLIC EXPECTATIONS TOWARD THE SERVICES OF THONBURI FIRE AND RESCUE STATION, BANGKOK METROPOLITAN ADMINISTRATION

เศรษฐสิทธิ์ อ่องเอี่ยม

DIGITAL CAPABILITY AND COMPETITIVE ADVANTAGE IN AGRICULTURAL ENTERPRISES: THE DUAL MEDIATING ROLES OF SUPPLY CHAIN RESILIENCE AND VALUE CO-CREATION **42-57**

Sihan Wang and Tawee Jamjumrus

A STUDY ON THE IMPACT OF COOPERATIVE LEARNING MODELS ON THE ORAL ENGLISH FLUENCY OF COLLEGE STUDENTS IN GUANGXI, CHINA **58-72**

Mingzhen Bao

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงของประชากรในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล **73-96**

FACTORS INFLUENCING THE DECISION TO USE PET-RELATED BUSINESS SERVICES IN BANGKOK METROPOLITAN REGION (BMR)

นิติยา สมวัธน์, ศริญญา คงเที่ยง และ นิติรัฐ มาลีวัตร

ข้ามพ้นมนุษย์และอัลกอริทึม: นีทเชกับตัวตนของผู้บริโภคในยุคดิจิทัลและการตลาดเชิงอัตถิภาวนิยม 97-126

BEYOND HUMAN AND ALGORITHM: NIETZSCHE, DIGITAL CONSUMER IDENTITY AND EXISTENTIAL MARKETING

พงศ์ศิริ คำขันแก้ว

SURVEY ON THE CURRENT STATUS OF CORE COMPETENCIES OF JOURNALISM STUDENTS IN GUANGXI UNIVERSITY OF FOREIGN LANGUAGES 127-142

Pei Li

EFFECTIVE TEACHER LEADERSHIP MODEL OF SPECIAL EDUCATION SCHOOLS IN ZHEJIANG PROVINCE 143-164

Tongyao Jin, Thada Siththada and Suttipong Boonphadung

MARKETING MODEL DEVELOPMENT FOR INDEPENDENT JAZZ ARTISTS IN BANGKOK: A CASE STUDY OF SRI BAND 165-202

Natakorn Barameekasemchot, Wannakorn Phornprasert, Chompunuch Jittithavorn and Tanyatip Kharuhayothin

REFRAMING ÉMILE DURKHEIM'S SOCIOLOGICAL APPROACH: FROM EXPLANATION TO MANIFESTATION OF RELIGION 203-217

Mohammad Manzoor Malik

แบบจำลองสมการโครงสร้างที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาว ในประเทศไทย 218-244

STRUCTURAL EQUATION MODEL INFLUENCING THE DECISION TO BOOK 3-STAR HOTELS IN THAILAND

เลอเลิศ หวังเอกสกุล และ บันลือ เครือโชติกุล

ทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหารและผลกระทบต่อทัศนคติและผลการปฏิบัติงานของพนักงาน: กรณีศึกษาองค์กรไทย 245-266

MANAGERIAL DELEGATION SKILLS AND THEIR IMPACT ON EMPLOYEES' ATTITUDES AND WORK PERFORMANCE: A CASE STUDY OF THAI ORGANIZATIONS

ฉัตรไท ไกรชู และ ธนิท รุจนันท์ธนา

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียนในโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง 267-282

THE CAUSAL RELATIONSHIP MODEL OF GLOBAL CITIZENSHIP OF STDUENTS IN EDUCATIONAL WORLD-CLASS STANDARD SCHOOL IN SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE CHONBURI RAYONG

ทัชชา แก้วฟอง, ภัคณัฏฐ์ จันทนวรานนท์ สมพงษ์ธรรม และ เกรียงศักดิ์ บุญญา

การพัฒนาความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกำลังพลสังกัดกองทัพบก เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 283-299

CITIZENSHIP DEVELOPMENT IN ACCORDANCE WITH THE 7TH PRINCIPLE OF THE ARMY AFFILIATED FORCES OF THE ARMY IN PHRA NAKHON DISTRICT, BANGKOK

ประศาล โยมเรือง และ พระมหาชินกร สุจิตฺโต (ทองดี)

THE INFLUENCE OF INTERNATIONALIZATION FACTORS ON HIGHER EDUCATION MANAGEMENT QUALITY: A STRUCTURAL EQUATION MODELLING APPROACH 300-325

Lili Chen, Suttipong Boonphadung and Thada Siththada

การศึกษาการหลุดออกนอกระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนในภาวะเปราะบาง ในชุมชน 326-346

STUDY OF DROPOUT FROM THE EDUCATION SYSTEM OF STUDENT IN VULNERABLE COMMUNITIES

นัทธปราชญ์ นันทิวัฒน์กุล, ณวพร เชยนาค, แสงอรุณ มีคติธรรม, ฐานริณทร์ หาญเกียรติวงศ์ และ รุจิกาญจน์ สานนท์

SUSTAINABLE PUBLIC PARK DEVELOPMENT AS A CATALYST FOR CULTURAL TOURISM IN BANGKOK 347-378
Phramaha Kriangsak Witheechai, Phramaha Panya Laksanachan, Phramha Bundit Charin, Phramaha Prawit Jamnil and Nongluk Phanthanaphruet

คอมมูคู่ชิปของแฟนคลับศิลปินเกาหลีในประเทศไทยกรณีศึกษาคอมมูคู่ชิปแจโด 379-401
THE SHIPPER COMMUNITY OF KOREAN IDOL FANDOM IN THAILAND: A CASE STUDY OF THE JAEDO SHIPPER COMMUNITY
กันติชา ลัดดาแย้ม และ กาญจนา เหล่าโชคชัยกุล

การประยุกต์ใช้ไคเซ็นเพื่อพัฒนากระบวนการทำงานของพนักงานขาย กรณีศึกษาบริษัทเอกชนในเขตสายไหมกรุงเทพมหานคร 402-423
APPLICATION OF KAIZEN TO IMPROVE THE WORK PROCESS OF SALESEMPLOYEES : A CASE STUDY OF A PRIVATE COMPANY IN SAI MAI DISTRICT, BANGKOK
ศิริรักษ์ ไกรยะบุตร และ วัชรพล วงศ์จันทร์

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาทันตแพทย์ตามประเภทการรับเข้าศึกษา คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ 424-441
COMPARATIVE OF ACADEMIC ACHIEVEMENT OF DENTAL STUDENTS BY TYPE OF ADMISSION AT FACULTY OF DENTISTRY, PRINCE OF SONGKLA UNIVERSITY
รัชฎาภรณ์ นะมาเส และ จงวัฒน์ ชีวกุล

EFFECTIVE TEACHER PROFESSIONAL DEVELOPMENT MODEL FOR UNIVERSITIES IN ANHUI PROVINCE 442-465
Linshu Li and Thada Siththada

การออกแบบสื่อโมชันกราฟิกเพื่อเพิ่มการรับรู้เกี่ยวกับเชื้อเอชไอวี (HIV) ให้กับมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ (Aids Access Foundation) สายด่วนปรึกษาเอดส์ 1663 : กรณีศึกษากลุ่มเสี่ยงอายุระหว่าง 25-49 ปี ในพื้นที่ถนนสุขุมวิท แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร 466-487

DESIGN OF MOTION GRAPHIC MEDIA TO ENHANCE HIV AWARENESS FOR THE AIDS ACCESS FOUNDATION HOTLINE 1663: A CASE STUDY OF AT-RISK INDIVIDUALS AGED 25–49 IN SUKHUMVIT AREA, KHLONG TOEI NUEA SUBDISTRICT, WATTHANA DISTRICT, BANGKOK

สุวดี อึ้งเส็ง และ อรรถเศรษฐ์ ปรีดากรณ์

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ในยุค VUCA WORLD 488-502

FACTORS INFLUENCING THE SUCCESS OF SCHOOL ADMINISTRATION IN THE PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE, RAYONG 1 IN THE VUCA ERA

นันทวัฒน์ บุญไธสง, สุเมธ งามกนก และ ปุณณิฐฐา มาเชค

การวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดเวลารอคอยและความพึงพอใจของผู้โดยสารในขั้นตอนเช็คอินและรับสัมภาระ 503-522

AN ANALYSIS OF FACTORS DETERMINING WAITING TIME AND PASSENGER SATISFACTION IN CHECK-IN AND BAGGAGE HANDLING PROCESSES

วชิรพร สว่างวงศ์, เจน หน่อท้าว, พันธ์พิสุทธิ์ นุราช, หริวงศ์ คุปตะวาณิช, อำพล ขำวิลัย, ณัฐพงษ์ แต้มแก้ว และ จิรัฐติกาล ผอมสันเทียะ

REVIEW OF THE CURRENT STATUS AND DIGITAL PRACTICES OF GUANGZHOU CENTENNIAL MUSICIAN THEMATIC ARCHIVES 523-535

Yuan Yuan and Varangkana Niyomrit

A STUDY ON THE IMPACT OF DATA-DRIVEN AND ORGANIZATIONAL ROUTINE UPDATES ON THE OPERATIONAL PERFORMANCE OF SMES IN CHINA'S CROSS-BORDER E-COMMERCE INDUSTRY 536-554

Zhong Jie, Phoommhiphat Pongpruttikul

ASSESSING THE CORRELATION AMONG AI LITERACY, DIGITAL ACCESS, AND WORK READINESS: A QUANTITATIVE APPROACH 555-568

Ornusa Sunnananda, Piyatida Pianluprasidh and Phuping Mano

กลยุทธ์การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันผ่านภาพลักษณ์ความยั่งยืน (ESG): อิทธิพลต่อความไว้วางใจและความภักดีของผู้รับบริการคลินิกความงามในจังหวัดนครราชสีมา 569-581

COMPETITIVE ADVANTAGE THROUGH ESG SUSTAINABILITY IMAGE: ITS INFLUENCE ON TRUST AND LOYALTY OF BEAUTY CLINIC CLIENTS IN NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

สุวรรณ เดชน้อย และ คุณัญญา หอมหวล

การขับเคลื่อนการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กยุคใหม่: ทฤษฎี กลยุทธ์ และความท้าทายในศตวรรษที่ 21 582-596

DRIVING LEARNING AND DEVELOPMENT OF MODERN CHILDREN: THEORIES, STRATEGIES, AND 21ST CENTURY CHALLENGES

พระครูวิโชติสิกขกิจ (ณรงค์ เด่นประเสริฐ), พระครูพิพัฒน์สุตคุณ (ธัญพิสิทธิ์ จำนิล), พระครูสิริปริยัติโยดม (เมธี ไวยุวัฒน์), พระครูศรีวิเทศวรธรรม (ชาตรี เอื้อบุญจันทร์) และ มะลิ ทิพพ์ประจง

การติดตามและประเมินผลหลักสูตรวิชาเอกวิศวกรรมปัญญาประดิษฐ์ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป์ (CIPP Model) 597-613

EVALUATION AND ASSESSMENT OF THE ARTIFICIAL INTELLIGENCE ENGINEERING MAJOR CURRICULUM AT SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY PRASARNMIT DEMONSTRATION SCHOOL (SECONDARY) USING THE CIPP MODEL

ณัฏฐาทิพ จันทร์ผล

การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 614-632

PERSONNEL MANAGEMENT IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE BANGKOK 2

นภัสนันท์ ไสยสมบัติ และ ชัชชญา พีระธรณิศร์

การประยุกต์ใช้ FMEA เพื่อปิดช่องว่างความยืดหยุ่นในอุตสาหกรรมการผลิตวัคซีน: จากการประเมินความเสี่ยงสู่มาตรการเชิงรับมือ 633-648

BRIDGING RISK ASSESSMENT AND RESILIENCE: AN FMEA-BASED APPROACH FOR VACCINE MANUFACTURING SUPPLY CHAINS

ปริญญา แสนคำ และ ถิรนันท์ ทิวาราตรีวิทย์

การปรับปรุงกระบวนการจัดทำเอกสารผู้รับเหมาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานกรณีศึกษา บริษัท XYZ จำกัด 649-669

IMPROVING THE CONTRACTOR DOCUMENTATION PROCESS TO ENHANCE WORK EFFICIENCY A CASE STUDY OF XYZ COMPANY LIMITED

วณิษรา พรพรม และ ธนิษฐ์นันท์ จันทร์แย้ม

การพัฒนาแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 670-692

DEVELOPMENT OF A PROBLEM-SOLVING SKILLS ASSESSMENT FOR GRADE 3 STUDENTS UNDER THE SARABURI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

นันทิศา เผือกผล และ พินิจนันท์ เนื่องจากอวน

ความเป็น Cozy Mystery แบบไทยในนวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” ของอลินา 693-712

THE COZY MYSTERY STYLE OF THAI NOVELS IN ALINA'S “SAO NOI KAEWALIN” SERIES

เยียน โม และ จันทร์สุดา ไชยประเสริฐ

คุณลักษณะผู้บริหารท้องถิ่นที่พึงประสงค์โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของเขตพื้นที่ไชน่าทาวน์ 713-734

DESIRABLE CHARACTERISTICS OF LOCAL EXECUTIVES BASED ON PEOPLE CENTER OF CHINATOWN AREA

ธนัท ทองโสมแก้ว, กมลพร กัลยาณมิตร, สถิตย์ นิยมญาติ และ ทัศนีย์ ลักขณาภิชนชัช

นวัตกรรมอัจฉริยะ (Smart Innovation) และปัญญาประดิษฐ์ (AI) กับการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) 735-753

SMART INNOVATION AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN DRIVING THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS (SDGS)

ภิสัก เหล็กเพชร และ สมรัฐ โตจำเริญ

แนวทางการป้องการกระทำผิดของผู้สูงอายุที่ต้องโทษในเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 754-767

GUIDELINE FOR PREVENTING CRIMES OF THE ELDERLY WHO ARE INCACERATED IN PHRA NAKHON SI AYUTTAYA PROVINCIAL PRISON

อนุสรณ์ กองทอง และ ปัณณธร หอมบุญมา

การประเมินหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โรงเรียนพัฒนศาสน์วิทยาท่าแร้ง จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPPI MODEL 768-782

AN EVALUATION OF THE SCHOOL BASED CURRICULUM IN MATHEMATICS OF PHATTANASARTWITTAYATHARANG SCHOOL BY CIPPI MODEL

นิสรีน ม่วงอุมิงค์, ยุพิน ยืนยง และ พีชาณิกา เพชรสังข์

การส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารภายใต้มาตรฐานของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท 783-801

EXTENSION OF FOOD PRODUCT PROCESSING IN COMPLIANCE WITH FOOD SAFETY STANDARDS BY COMMUNITY ENTERPRISES IN SANKHABURI DISTRICT, CHAI NAT PROVINCE

กนกวรรณ จันทร์วงค์, นารีรัตน์ สีระสาร และ สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม

การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดในประเทศไทย 802-816

A SYNTHESIS OF RESEARCH ON DRUG OFFENSE RECIDIVISM IN THAILAND

ระเด่น สุริยะวงศ์ และ ธาตรี มหันตรัตน์

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร 817-836

FACTORS AFFECTING THE DECISION TO PURCHASE BODY SUNSCREEN PRODUCTS OF CONSUMERS IN BANGKOK

ธิดารัตน์ รักราวี และ ชนะเกียรติ สมานบุตร

กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์: กุญแจสู่การเสริมสร้างผลการดำเนินงานขององค์การ 837-853

HUMAN RESOURCE MANAGEMENT STRATEGY: THE KEY TO ENHANCING ORGANIZATIONAL PERFORMANCE

เฉิน เหลียง, นภาวรรณ เนตรประดิษฐ์ และ พิชาภพ พันธุ์แพ

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชานาฏศิลป์ โดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 854-867

THE LEARNING ACHIEVEMENT OF TRADITIONAL THAI DANCE PRACTICED BY SIMPSON'S PRACTICAL SKILLS COMBINED WITH COOPERATIVE LEARNING (STAD) MODEL FOR MATHAYOMSUKSA 1 STUDENTS

กรกนก สุภาษิต, สุรชัย ปิยานุกูล และ วันทนีย์ นามสวัสดิ์

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดคล่อง เรื่อง รูปสี่เหลี่ยมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิดร่วมแนวคิด CPA 868-882

A STUDY OF PRATHOMSUKSA 4 STUDENTS' ACHEIVEMENT AND FLUENCY IN QUADRILATERALS VIA OPEN APPROACH AND CONCRETE PICTORIAL ABSTRACT

ศิริพร เหล่านิกะขะ, สุกัญญา หะยีสา, ญานิน กองทิพย์ และ กาญจนา พานิชการ

บูรณาการพุทธธรรมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน: การสร้างสังคมอารมณ์ดีบนฐานแห่งมรรคมีองค์ 8 883-897

INTEGRATION OF BUDDHIST DOCTRINE AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT: CREATING A HAPPY SOCIETY BASED ON THE NOBLE EIGHTFOLD PATH

จตุพร คูณทอง และ กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์

การศึกษาเชิงคุณภาพ: จิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู วิทยาลัยนครราชสีมา 898-913

A QUALITATIVE INVESTIGATION: THE TEACHER SPIRIT OF POSTGRADUATE DIPLOMA STUDENTS AT NAKHONRATCHASIMA COLLEGE

นัยนา ช่ำชอง และ อนิรุทธิ์ สมเสาร์

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอาง ผ่านไลฟ์คอมเมิร์ซแอปพลิเคชัน TikTok ของผู้บริโภคกลุ่ม Generation Z 914-928

FACTORS INFLUENCING COSMETIC PURCHASING BEHAVIOR THROUGH LIVE COMMERCE ON TIKTOK APPLICATION AMONG GENERATION Z CONSUMERS

นาฏอนงค์ กล่ำถวิล และ นพรัตน์ บุญเพียรผล

บูรณาการพุทธศาสนากับศิลปวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาจิตใจและอัตลักษณ์อย่างยั่งยืน 929-942

INTEGRATING BUDDHISM WITH ARTS AND CULTURE FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF MIND AND IDENTITY

ทนุธรรม เพชรพงษ์ และ กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์

คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลงศตวรรษที่ 21 943-957

BUDDHIST LEADERSHIP ATTRIBUTES OF EDUCATIONAL ADMINISTRATORS IN THE AGE OF TRANSFORMATION

พระมหาเอกพันธ์ วรธมฺมญาณ, พระครูปลัดอรรถสิทธิ์ อริยเมธี, พระมหาฉัตรชัย ธมฺมวรเมธี และ พระครูวิริยปัญญาภิวัฒน์

การศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในยุคดิจิทัลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน 958-973

A STUDY OF STRATEGIC LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING TEACHER COMPETENCY IN THE DIGITAL ERA OF THE LAMPANG – LAMPHUN SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

วิชัย วงค์ไชย และ วรรณากร พรประเสริฐ

แนวทางการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดหนองบัวลำภู 974-991

PREPARING THE READINESS GUIDELINES FOR DIGITAL TRANSFORMATION OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICES IN NONG BUA LAMPHU PROVINCE

พงศธร ไชยพร, พนายุทธ เชยบาล และ พัชรินทร์ ชมภูวิเศษ

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง 992-1013

SUPER LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING COMPETENCY OF TEACHER IN THE 2 1 st CENTURY UNDER PHATTHALUNG PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION

คณธภรรช ใจดี, เบญจพร ชนะกุล และ อโนทัย ประสาน

การพัฒนาความสามารถในการสื่อสารวรรณกรรมผ่านสื่อดิจิทัลของนักศึกษา ด้วยการจัดกิจกรรมสรุปวรรณกรรมร่วมสมัยในรูปแบบวิดีโอคอนเทนต์ 1014-1032

THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' LITERARY COMMUNICATION COMPETENCE THROUGH INSTRUCTIONAL ACTIVITIES ON CONTEMPORARY LITERATURE SUMMARIZATION UTILIZING DIGITAL VIDEO CONTENT

พระมหาโยธิน ไกรษร, พระมหาจารุวัฒน์ สุพิบาล, พระมหาประวิทย์ ภูปุย, พีรพงษ์ เคนทรภักดิ์ และ พระปลัดสถาพร ปุ่มเป้า

การศึกษาแนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2 1033-1046

A STUDY OF APPROACHES TO ENHANCE WORK MOTIVATION AMONG TEACHERS IN SMALL SCHOOLS UNDER THE NAN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

รินรดา เกียรติศิริถาวร และ วรรณากร พรประเสริฐ

ปัจจัยสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี 1047-1061

DIGITAL COMPETENCY FACTORS OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING ACTIVE LEARNING OF TEACHER UNDER THE OFFICES OF PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA IN UDONTHANI PROVINCE

วิทยา จันทบุตร, พนายุทธ เชยบาล และ พัชรินทร์ ชมภูวิเศษ

ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จังหวัดยะลา 1062-1086

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE ROLE OF ADMINISTRATORS AND ACADEMIC ADMINISTRATION OF ISLAMIC PRIVATE SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF PRIVATE EDUCATION IN YALA PROVINCE

ซารีฟ อาแซ และ พิมพ์ปวีณ์ สุวรรณโณ

การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย 1087-1104

STEM-BASED LEARNING MANAGEMENT TO ENHANCE PRODUCT CREATION ABILITIES FOR EARLY CHILDHOOD EDUCATION STUDENTS

พัทฐรินทร์ โลหา และ ภัทรฤทัย ลุนสำโรง

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 1105-1123
LEGAL PROBLEMS REGARDING WITNESS PROTECTION UNDER THE WITNESS PROTECTION IN CRIMINAL CASES ACT, B.E. 2546
พสิษฐ์ นิลชาติ

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการขับเคลื่อนนวัตกรรมการเรียนรู้ 1124-1135
THE ROLE OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN DRIVING LEARNING INNOVATION
เทอดเกียรติ ยามโสภา

บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในการจัดการความขัดแย้งระหว่างประเทศ กรณีศึกษาการทูตทางศาสนาและการสร้างสันติภาพในความสัมพันธ์ชายแดนไทย-กัมพูชา (2025-2026) 1136-1145
TITLE THE ROLE OF BUDDHIST MONKS IN NAVIGATING INTERNATIONAL CONFLICTS A CASE STUDY OF RELIGIOUS DIPLOMACY AND PEACEBUILDING IN THAI-CAMBODIAN BORDER RELATIONS (2025-2026)
พระพิพิธพัชโรดม (อำนวย อินฺทวณฺโณ) และ มะลิ ทิพพ์ประจง

ธรรมเพื่อครองใจคน 1146-1156
VIRTUES FOR WINNING PEOPLE'S HEARTS
พระอธิการศรีปัญจะ ปภสฺสโร

ประติมานะวิทยาพระอวโลกิเตศวรผ่านคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร 1157-1181
THE ICONOGRAPHY OF AVALOKITEŚVARA THROUGH
THE SADDHARMAPUṆḌARĪKA SŪTRA
พระคำ สุขใจ, ณัฐพงษ์ นรนิ, เกรียงไกร กองเส็ง และ ชนิชา คิดประเสริฐ

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและการรับรู้ตราสินค้าที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความจงรักภักดีของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่มของผู้ประกอบการ (SME) ในเขตกรุงเทพมหานคร 1182-1202
PERCEPTION FACTORS AFFECTING CONSUMER SATISFACTION AND LOYALTY TOWARDS READY-TO-DRINK SOY MILK PRODUCTS OF SMES IN BANGKOK
ปวีณ์กร รุ่งโรจน์ธนานนท์ ศริญญา คงเที่ยง และ นิติรัฐ มาลีวัตร

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา 1203-1217
FACTORS INFLUENCING THE CREATION OF COMPETITIVE ADVANTAGE OF REAL ESTATE ENTREPRENEURS IN NAKHON RATCHASIMA PROVINCE
คุณัญญา หอมหวน

ผลการจัดการเรียนรู้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต เรื่อง การบวกและการลบ ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 จังหวัดอุบลราชธานี 1218-1239
RESULTS OF LEARNING MANAGEMENT USING VEDIC MATHEMATICS TECHNIQUESFOR ADDITION AND SUBTRACTION OF GRADE 3 STUDENTUBONRATCHATHANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3
มาณิตา คำดีบุญ, ระพิน ชูชื่น และ ภรณี แก้วลี

ผลของการใช้ระบบตั๋วอิเล็กทรอนิกส์ผ่านแอปพลิเคชันมือถือที่มีต่อความพึงพอใจในการใช้บริการของผู้โดยสาร 1240-1257
THE EFFECTS OF USING ELECTRONIC TICKETING SYSTEMS VIA MOBILE APPLICATIONS ON PASSENGERS' SERVICE SATISFACTION
เจน หน่อท้าว, พันธ์พิสุทธิ์ นุราช, หริวงศ์ คุปตะวาณิช และ อำพล ขำวิลัย

พญานาค: สื่อกลางทางศรัทธาในพระพุทธศาสนาร่วมสมัย 1258-1269
NAGA: A MEDIUM OF FAITH IN CONTEMPORARY BUDDHISM
พระคำพล แก้วพิลา และ กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์

พฤติกรรมผู้บริโภคต่อการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูปในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล 1270-1292
A STUDY OF CONSUMER BEHAVIOR TOWARDS THE SELECTION OF PROCESSED WOOD PRODUCTS IN BANGKOK METROPOLITAN REGION (BMR)
ธงชัย ไชยณรงค์ และ นิติรัฐ มาลีวัตร

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 1293-1320
SUPER LEADERSHIP OF THE SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING INNOVATIVE ORGANIZATION UNDER ROI-ET PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2
อภินันท์ แก้วอาจ และ วิชิต กำมันตะคุณ

การขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 1321-1341
THE ECO – CULTURAL DRIVEN TO THE KOHYAI COMMUNITY KRASAESIN DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE BASED DEVELOPMENT RELATED WITH THE BUDDHIST TEACHINGS INTEGRATIVE APPROACH
พระครูโฆสิตวัฒนานุกูล (อนุกูล ปานประดิษฐ์) และ พระครูวิจิตรศีลาจาร (ประสิทธิ์ กิตติโกพะ)

TEACHERS' QUALITIES MODEL FOR ART HIGHER EDUCATION IN YUNNAN PROVINCE 1342-1352
Yi Xiong, Nuntiya Noichun and Thada Siththada

THE BUTTERFLY MOTHER IN MIAO CULTURE: DESIGN INTERPRETATION OF MYTH, MATERNAL SYMBOLISM, AND VISUAL MEANING 1353-1368
Hongyu Pan and Khajornsak Nakpan

AUTHENTIC AND ABUSIVE LEADERSHIP IN CHINA: THE MEDIATING ROLE OF FOLLOWERSHIP AND THE MODERATING EFFECT OF POWER DISTANCE 1369-1389
Ruizhu Yang

EMERGENCY SERVICE RECOVERY AND REPURCHASE INTENTION IN SCENIC-AREA HOTELS: EVIDENCE FROM NANNING 1390-1404
Yangfei Chen and Phatpitta Sreesoompong

การบริหารจัดการภาครัฐเพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานคร 1405-1427
PUBLIC ADMINISTRATION FOR PREVENTING BRAND-NAME PRODUCT COPYRIGHT INFRINGEMENT IN BANGKOK METROPOLITAN
กฤติกร อุณวิไล, กมลพร กัลยาณมิตร, สถิตย์ นิยมญาติ และ ชูชีพ เบียดนอก

การศึกษากระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนนิคมวิทยาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 1428-1447
STUDY OF THE INTERNAL SUPERVISION PROCESS AT NIKHOM WITTAYA SCHOOL, SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 18
กอบภณ แสงสมบัติ, ปฐมเกียรติ ไชยคำ, สังคม จันทร์วิเศษ และ กิจผจญ แมตเมือง

พลวัตของการบริหารภาครัฐกับการรับมืออาชญากรรมยุคดิจิทัล 1448-1463
THE DYNAMICS OF PUBLIC ADMINISTRATION IN ADDRESSING DIGITAL-AGE CRIME
พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิคุณ และ พระครูสันติพนาทร

แรงจูงใจในการทำงานและการบริหารเวลาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานของพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง 1464-1482
WORK MOTIVATION AND TIME MANAGEMENT FACTORS AFFECTING WORK PERFORMANCE IN A HYBRID WORK MODEL IN A STATE-OWNED ENTERPRISE FINANCIAL INSTITUTION
ยศพงศ์ สัจจพงษ์ และ ทองฟู ศิริวงศ์

ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารกับความสุขในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา 1483-1501
RELATIONSHIPS BETWEEN SCHOOL ADMINISTRATORS' EMOTIONAL INTELLIGENCE AND HAPPINESS AT WORK OF TEACHER IN THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA
ภัทรวดี เกษมพงศ์, สุธาสินี วิยาภรณ์ และ ธัญศญา ธรรศโสภณ

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะทางวิทยาศาสตร์ ในรายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ของชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต1 1502-1519

IMPROVING ACADEMIC ACHIEVEMENT AND SCIENCE SKILLS IN THE SCIENCE AND TECHNOLOGY SUBJECT FOR GRADE 1 STUDENTS THROUGH THE GPAS 5 STEPS LEARNING MODEL IN COLLABORATION WITH BOARD GAME THE UBON RATCHATHANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

ณัฐอภิชญา มารมย์, ระพิน ชูชื่น และ จรูญ คูณมี

การบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี 1520-1534

ACADEMIC ADMINISTRATION TO DEVELOP STUDENTS' CAREER SKILLSIN SCHOOLS UNDER SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE SARABURI

กอบภณ แสงสมบัติ, ปฐมเกียรติ ไชยคำ, สังคม จันทร์วิเศษ และ กิจผจญ แมตเมือง

ประสิทธิผลของโปรแกรมการพัฒนาทักษะการเป็นแกนนำนักศึกษาในการป้องกันการสูบบุหรี่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี 1535-1547

THE EFFECTIVENESS OF A PROGRAM TO DEVELOP STUDENT LEADERSHIP SKILLS IN SMOKING PREVENTION PHETCHABURI RAJABHAT UNIVERSITY

ประเสริฐ ศรีนวล, ชิดชนก ปานวิเชียร, จารุวรรณ คะชะนา และ พนิดา เอี่ยมสะอาด

รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 1548-1564

MODEL OF DEVELOPMENT OF BUDDHIST SUNDAY SCHOOL MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY

พระมหากิตติมศักดิ์ ถิรวชิโร, พระมหากัมพล อตฺถปาโล, พระมหาศุภชัย ปิยธมฺมชโย, ณัฐนิชา ปัญญ์นิภา และ อิสยาภรณ์ เทพประสิทธิ์

รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 1565-1578

ACADEMIC ADMINISTRATION MODEL TO PROMOTE EXCELLENCE OF EDUCATIONAL LNSTITUTIONS UNDER THE JURISDICTION OF SURAT THANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

จักรกฤษณ์ ศรีน้อย, จิรศักดิ์ แซ่โค้ว และ นันทพงศ์ หมิแหละหมัน

ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสถานศึกษา กับความสำเร็จของการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 1579-1600

THE RELTIONSHIP BETWEEN SCHOOL ADMINISTRATION AND THE SUCDESS OF HUMEN RESOURCE MANAGEMENT IN SMALL EDUCATIONAL INSTITITIONS UNDER THE SUPHANBURI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

กอบภณ แสงสมบัติ, ปฐมเกียรติ ไชยคำ, สังคม จันทร์วิเศษ, กิจผจญ แมตเมือง และ พัชรา แย้มสำราญ

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 1601-1615

A MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF DIGITAL LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING ACADEMIC ADMINISTRATION EFFICIENCY IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE OFFICE OF THE SURAT THANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 3

แพรวพรรณ ไทรโพธิ์ภู่, พิชามญชุ์ สุรียพรรณ และ อนุ เจริญวงศ์ระยับ

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพในกรุงเทพมหานคร 1616-1636

FACTORS INFLUENCING THE DECISION TO PURCHASE HEALTHY FOOD AND BEVERAGES IN BANGKOK

โสภิดา ศิริบาล และ นิติรัฐ มาลีวัตร

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมเพื่อพัฒนานวัตกรทางวัฒนธรรมในชุมชนไทย–รามัญ (มอญ) บางกระดี่ กรุงเทพมหานคร 1637-1649

CULTURAL LEARNING MODEL FOR DEVELOPING CULTURAL INNOVATORS IN THAI-RAMAN COMMUNITY (MON), BANG KRADI, BANGKOK

ชุณวัฒน์ ปุงบางกระดี่, ภาณุวัฒน์ ภักดีวงศ์, รักษิต สุทธิพงษ์ และ ณัฐรินทร์ ปริวงศ์กุลธร

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่บูรณาการกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 1650-1665

THE DEVELOPMENT MODEL OF TEACHER COMPETENCIES IN ENGLISH LEARNING MANAGEMENT INTEGRATED USING DIGITAL TECHNOLOGY IN SCHOOLS UNDER SURATTHANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

ศิโรรัตน์ บำรุง, พิชามญชุ์ สุรียพรรณ และ อนุ เจริญวงศ์ระยับ

อิทธิพลของกลยุทธ์การตลาดดิจิทัล 4.0 ที่มีต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 1666-1678

INFLUENCE OF DIGITAL MARKETING 4.0 STRATEGIES ON ONLINE PURCHASING DECISIONS OF CONSUMERS IN MUEANG DISTRICT, NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

คุณัญญา หอมหวล และ สมบูรณ์ วันนิจ

แนวทางปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารจัดการของร้านค้าส่งแห่งหนึ่งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี 1679-1693

STRATEGIC APPROACHES TO ENHANCING ORGANIZATIONAL MANAGEMENT EFFICIENCY: A CASE STUDY OF A WHOLESALE ENTERPRISE IN DOEMBANG NANGBUAT DISTRICT, SUPHAN BURI PROVINC

วรวรรธ โอภาสพินิจ, ประเสริฐศักดิ์ โพธิ์ทอง และ ทศพล ปรีชาศิลป์

EFFECTIVE CURRICULUM ADMINISTRATION MODEL FOR ENHANCING VOCATIONAL ADMINISTRATION IN APPLIED UNIVERSITIES IN YUNNAN PROVINCE 1694-1709
Jianhong Zhao and Suttipong Boonphadung

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน 1710-1733

การยกระดับความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจไทยผ่านนวัตกรรมอัจฉริยะและปัญญาประดิษฐ์*

ENHANCING THE COMPETITIVENESS OF THAI BUSINESSES THROUGH SMART INNOVATION AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE

ธัญญ์พิชชา อติวัณณ์วงษ์[1], ธีรศักดิ์ เพียงพรานทอง[2] และ อริญรดา ภูมิวราเสฐ[3]

Thanpitcha Atiwanwong[1], Thirasak Phiangpranthong[2] and Arinrada Phumwaraset[3]

[1-3]**คณะนวัตกรรมวิทยาศาสตร์และวิศวกรรม มหาวิทยาลัยเกริก**

[1-3]Faculty of Science and Engineering Innovation, Krirk University, Thailand

Corresponding Author's Email: arinrada.phu@krirk.ac.th

วันที่รับบทความ : 24 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 5 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 7 มกราคม 2569

Received 24 December 2025; Revised 5 January 2026; Accepted 7 January 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาบทบาทของนวัตกรรมอัจฉริยะ (Smart Innovation) ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) และเทคโนโลยีเกิดใหม่ต่อการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจไทยท่ามกลางการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจดิจิทัล บทความนำเสนอการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างของผลกระทบจากเทคโนโลยีต่อผลิตภาพ ประสบการณ์ลูกค้า และศักยภาพด้านนวัตกรรมขององค์กร พร้อมชี้ให้เห็นว่า ความสามารถด้านดิจิทัล (Digital Capability) ความสามารถด้านข้อมูล (Data Capability) และความสามารถด้านนวัตกรรม (Innovation Capability) ทำหน้าที่เป็นขีดความสามารถเชิงพลวัตที่ช่วยแปลงพลังของเทคโนโลยีให้เกิดผลลัพธ์ทางการแข่งขันอย่างเป็นรูปธรรม บทความได้นำเสนอรูปแบบการสร้างคุณค่าทางธุรกิจ (Business Value Creation Model) ซึ่งประกอบด้วยคุณค่า

Citation:

* ธัญญ์พิชชา อติวัณณ์วงษ์, ธีรศักดิ์ เพียงพรานทอง และ อริญรดา ภูมิวราเสฐ. (2569). การยกระดับความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจไทยผ่านนวัตกรรมอัจฉริยะและปัญญาประดิษฐ์. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1-26.

Thanpitcha Atiwanwong, Thirasak Phiangpranthong and Arinrada Phumwaraset. (2026). Enhancing The Competitiveness Of Thai Businesses Through Smart Innovation And Artificial Intelligence. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1-26.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ประสิทธิภาพ คุณค่าที่เกิดจากลูกค้า และคุณค่าจากนวัตกรรม รวมถึงกรอบแนวคิดแบบบูรณาการที่อธิบายกลไกการเชื่อมโยงระหว่าง Smart Innovation, AI และการเปลี่ยนผ่านดิจิทัลกับความสามารถในการแข่งขันขององค์กร จากการสังเคราะห์องค์ความรู้ เสนอข้อแนะนำเชิงนโยบายในสามระดับ ได้แก่ ระดับองค์กร ระดับอุตสาหกรรม และระดับประเทศ ครอบคลุมการพัฒนาโครงสร้างข้อมูล การสร้างบุคลากรด้าน AI การผลักดันคลัสเตอร์นวัตกรรม และการพัฒนานโยบายระดับชาติด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและการกำกับดูแล AI ผลการวิเคราะห์ชี้ชัดว่า นวัตกรรมอัจฉริยะและ AI ไม่ใช่เพียงเครื่องมือเทคโนโลยี แต่เป็นขีดความสามารถเชิงกลยุทธ์ที่มีความจำเป็นต่อการยกระดับความสามารถการแข่งขันของประเทศไทยในระยะยาว และเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจที่มีมูลค่าเพิ่มสูง

คำสำคัญ: นวัตกรรมอัจฉริยะ, ปัญญาประดิษฐ์ (AI), การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล,ความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจ, การสร้างคุณค่าทางธุรกิจ

Abstract

This article examines how Smart Innovation, Artificial Intelligence (AI), and emerging technologies reshape the competitiveness of Thai businesses within the accelerating digital economy. Drawing from an extensive literature review, the study analyzes the structural impacts of digital transformation on productivity, customer value creation, and innovation performance. Three core organizational capabilities—Digital Capability, Data Capability, and Innovation Capability—are identified as the dynamic foundations that translate technological investment into competitive outcomes. The article synthesizes a Business Value Creation Model comprising efficiency value, customer experience value, and innovation value, demonstrating how these dimensions collectively strengthen business competitiveness. An integrated conceptual framework is proposed to illustrate the mechanisms linking Smart Innovation, AI capability, and digital transformation with organizational competitiveness through capability-driven mediation. Based on the synthesized evidence, the study offers strategic recommendations at three levels: (1) Firm level—developing data infrastructure, AI talent, automation, and data-driven culture; (2) Industry level—establishing innovation clusters,

shared data platforms, and AI sandboxes; and (3) National level—advancing digital and AI workforce development, cloud–AI infrastructure, regulatory frameworks, and financial incentives for SMEs. The findings highlight that Smart Innovation and AI function not merely as technological tools but as strategic enablers essential for enhancing Thailand's long-term competitiveness and facilitating its transition toward a high-value digital economy.

Keywords: Smart Innovation, Artificial Intelligence (AI), Digital Transformation, Business Competitiveness, Business Value Creation

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เศรษฐกิจโลกกำลังเผชิญการเปลี่ยนผ่านเชิงโครงสร้างครั้งสำคัญจากระบบเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยแรงงานและทรัพยากร ไปสู่เศรษฐกิจดิจิทัลที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล เทคโนโลยี และนวัตกรรมอัจฉริยะ ความสามารถในการแข่งขันของประเทศและภาคธุรกิจจึงไม่ได้ถูกกำหนดโดยต้นทุนแรงงานหรือทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลักอีกต่อไป หากแต่ขึ้นอยู่กับศักยภาพในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การจัดการข้อมูล และการพัฒนานวัตกรรมอย่างเป็นระบบ องค์กรระหว่างประเทศชี้ว่าเศรษฐกิจดิจิทัลมีสัดส่วนราว 15.5% ของ GDP โลก และกำลังกลายเป็นฐานสำคัญของแบบจำลองธุรกิจสมัยใหม่ โดยประเทศที่ลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ทักษะดิจิทัล และระบบข้อมูล มีแนวโน้มยกระดับผลิตภาพและความสามารถในการแข่งขันได้อย่างมีนัยสำคัญ (OECD, 2020)

สำหรับประเทศไทย การเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจดิจิทัลถูกยกระดับเป็นวาระแห่งชาติผ่านนโยบาย Digital Thailand และ Thailand 4.0 ซึ่งกำหนดให้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว อย่างไรก็ตาม ตัวชี้วัดด้านความสามารถในการแข่งขันทางดิจิทัลสะท้อนให้เห็นทั้งโอกาสและข้อจำกัดไปพร้อมกัน ข้อมูลจาก IMD World Digital Competitiveness Ranking (2023) ระบุว่า ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 35 ของโลก แม้จะมีความก้าวหน้าในด้านโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยี แต่ยังมีข้อจำกัดด้านความรู้ ทักษะ และความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง

ในอนาคต ซึ่งสะท้อนความเสี่ยงที่ภาคธุรกิจไทยอาจสูญเสียความสามารถในการแข่งขัน หากไม่สามารถปรับตัวได้ทันต่อประเทศและองค์กรที่เคลื่อนตัวเร็วกว่าในภูมิภาคเดียวกัน

ในระดับภาคอุตสาหกรรม งานวิจัยเชิงประจักษ์จำนวนมากยืนยันว่า การปรับใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ระบบอัตโนมัติ และแนวคิด Industry 4.0 มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการเพิ่มผลิตภาพและความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจไทย การศึกษาของ Intalar, N. et al., (2024). พบว่า โรงงานที่ลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล การบริหารจัดการข้อมูล และระบบการผลิตอัจฉริยะ มีแนวโน้มลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้รวดเร็วกว่าคู่แข่งอย่างมีนัยสำคัญ ผลการศึกษานี้สะท้อนถึงแรงกดดันเชิงโครงสร้างที่ผลักดันให้ภาคอุตสาหกรรมไทยต้องเร่งเปลี่ยนผ่านจากรูปแบบการผลิตแบบดั้งเดิมไปสู่ระบบการผลิตอัจฉริยะ หากต้องการรักษาตำแหน่งในห่วงโซ่มูลค่าโลก

สำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ซึ่งเป็นฐานสำคัญของเศรษฐกิจไทย การปรับตัวสู่ดิจิทัลไม่ใช่เพียงทางเลือกเชิงกลยุทธ์ แต่เป็นเงื่อนไขของการอยู่รอด งานวิจัยของ Boonmee et al., (2025) ชี้ว่า แม้ SMEs ไทยจะเผชิญข้อจำกัดด้านทักษะแรงงาน เงินลงทุน และคุณภาพข้อมูล แต่ธุรกิจที่สามารถพัฒนาขีดความสามารถด้านดิจิทัลและ AI ได้อย่างเป็นระบบ มีศักยภาพในการสร้างการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลอย่างยั่งยืนและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนว่า การยกระดับความสามารถการแข่งขันของธุรกิจไทยในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องดำเนินควบคู่กันทั้งในมิติของโครงสร้างพื้นฐาน ระบบข้อมูล และทุนมนุษย์

ในระดับยุทธศาสตร์ประเทศ หน่วยงานภาครัฐและองค์กรวิชาชีพด้านการจัดการธุรกิจต่างเสนอภาพของ “ประเทศดิจิทัล” ที่สามารถสร้างและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้อย่างเต็มศักยภาพเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมอย่างมั่นคงและยั่งยืน เป้าหมายดังกล่าวทำให้ประเด็นการพัฒนาแรงงานดิจิทัล ความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ และระบบนิเวศนวัตกรรมกลายเป็นหัวใจสำคัญของการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ หากภาคธุรกิจไทยไม่สามารถปรับตัวให้สอดรับกับทิศทางนี้ได้อย่างเป็นระบบ ประเทศอาจเผชิญข้อจำกัดในการก้าวสู่กิจกรรมที่สร้างมูลค่าเพิ่มสูง และเสี่ยงต่อการติดอยู่ในกับดักรายได้ปานกลางในระยะยาว

กล่าวโดยสรุป การยกระดับความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจไทยในยุคเศรษฐกิจดิจิทัลเป็นประเด็นที่มีความสำคัญทั้งในเชิงสังคม เศรษฐกิจ และวิชาการ โดยเฉพาะในสามมิติหลัก ได้แก่ การเพิ่มผลิตภาพและประสิทธิภาพการดำเนินงาน การสร้างคุณค่าและ

ประสบการณ์ที่แตกต่างให้แก่ลูกค้า และการพัฒนาศักยภาพด้านนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง ภายใต้บริบทดังกล่าว นวัตกรรมอัจฉริยะ (Smart Innovation) และปัญญาประดิษฐ์ (AI) จึงไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือทางเทคโนโลยี แต่กำลังกลายเป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์ที่มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจไทยในระยะยา

จากบริบทการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจดิจิทัลของประเทศไทย และช่องว่างขององค์ความรู้ที่ยังขาดการอธิบายเชิงบูรณาการเกี่ยวกับบทบาทของเทคโนโลยีขั้นสูงต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์บทบาทของนวัตกรรมอัจฉริยะ (Smart Innovation) ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) และเทคโนโลยีเกิดใหม่ ต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของกระบวนการดำเนินธุรกิจไทยในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล (2) อธิบายกลไกที่เทคโนโลยีดิจิทัลและ AI ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจไทย ผ่านขีดความสามารถเชิงองค์กร ได้แก่ ความสามารถด้านดิจิทัล (Digital Capability) ความสามารถด้านข้อมูล (Data Capability) และความสามารถด้านนวัตกรรม (Innovation Capability) (3) สังเคราะห์โมเดลการสร้างคุณค่าทางธุรกิจ (Business Value Creation Model) ที่เชื่อมโยงการใช้ Smart Innovation และ AI กับผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพการดำเนินงาน คุณค่าที่เกิดจากลูกค้า และศักยภาพด้านนวัตกรรมขององค์กร (4) เสนอกรอบแนวคิดแบบบูรณาการ (Integrated Conceptual Framework) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์เชิงระบบระหว่างเทคโนโลยี ขีดความสามารถเชิงพลวัต และความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจไทย และ (5) นำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวทางเชิงกลยุทธ์สำหรับการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจไทยในระดับองค์กร อุตสาหกรรม และประเทศ

การแข่งขันของธุรกิจไทย (Business Competitiveness of Thai Enterprises)

ในบริบทเศรษฐกิจดิจิทัล การแข่งขันของธุรกิจไทยเผชิญแรงกดดันเชิงโครงสร้างจากทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างต่อเนื่อง จากภายนอก ธุรกิจไทยต้องเผชิญการแข่งขันจากองค์กรข้ามชาติและธุรกิจดิจิทัลระดับโลกที่มีความได้เปรียบด้านเทคโนโลยี เงินทุน และระบบข้อมูลขั้นสูง ขณะที่จากภายใน ธุรกิจจำนวนมากยังพึ่งพารูปแบบการแข่งขันแบบดั้งเดิม เช่น การลดต้นทุนแรงงาน การผลิตเชิงปริมาณ และการแข่งขันด้านราคา ซึ่งเริ่มสูญเสียประสิทธิผลในสภาพแวดล้อมที่ตลาดเปลี่ยนแปลงรวดเร็วและผู้บริโภคมีความคาดหวังสูงขึ้น ตัวชี้วัดระดับนานาชาติสะท้อนให้เห็นว่าความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจไทยยังมีช่องว่างเมื่อ

เปรียบเทียบกับประเทศผู้นำด้านดิจิทัล แม้ประเทศไทยจะมีพัฒนาการด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลในระดับหนึ่ง แต่ยังมีข้อจำกัดด้านผลิตภาพแรงงาน การใช้ข้อมูลในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ และความสามารถในการสร้างนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้ธุรกิจไทยจำนวนมากยังติดอยู่ในกิจกรรมที่สร้างมูลค่าเพิ่มต่ำ และมีความเปราะบางต่อความผันผวนของเศรษฐกิจโลก

ในระดับองค์กร ความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจไทยจึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับทรัพยากรเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการปรับตัว เรียนรู้ และเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินงานให้สอดรับกับบริบทดิจิทัล ธุรกิจที่ไม่สามารถยกระดับกระบวนการทำงาน การจัดการข้อมูล และการพัฒนานวัตกรรม มักประสบปัญหาการเติบโตที่ชะลอตัว สูญเสียส่วนแบ่งตลาด และเผชิญแรงกดดันจากผู้เล่นรายใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีเป็นฐานการแข่งขัน กล่าวโดยสรุปว่า การแข่งขันของธุรกิจไทยในยุคดิจิทัลกำลังเปลี่ยนจากการแข่งขันเชิงต้นทุนไปสู่การแข่งขันเชิงความสามารถ (capability-based competition) ซึ่งเน้นผลิตภาพ ความยืดหยุ่น และศักยภาพด้านนวัตกรรม การยกระดับความสามารถในการแข่งขันจึงจำเป็นต้องอาศัยกลไกใหม่ที่มากกว่าการปรับปรุงเชิงปฏิบัติการแบบเดิม

นวัตกรรมอัจฉริยะและปัญญาประดิษฐ์ (Smart Innovation and Artificial Intelligence)

นวัตกรรมอัจฉริยะ (Smart Innovation) และปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้กลายเป็นเทคโนโลยีหลักที่เปลี่ยนวิธีการดำเนินธุรกิจในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล โดยทำหน้าที่เป็นทั้งเครื่องมือเพิ่มประสิทธิภาพและฐานของการสร้างคุณค่าใหม่ให้กับองค์กร Smart Innovation ครอบคลุมการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบอัตโนมัติ การเชื่อมต่ออุปกรณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล และแพลตฟอร์มดิจิทัล เข้ากับกระบวนการทำงาน เพื่อยกระดับการตัดสินใจและการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ โดยAI มีบทบาทสำคัญในการแปลงข้อมูลจำนวนมากให้กลายเป็นองค์ความรู้ที่ใช้ได้จริง ทั้งในด้านการคาดการณ์ การเพิ่มความแม่นยำในการตัดสินใจ และการออกแบบผลิตภัณฑ์หรือบริการที่ตอบโจทย์ลูกค้าอย่างเฉพาะเจาะจง นอกจากนี้ การเกิดขึ้นของ Generative AI ยังเปิดโอกาสใหม่ในการสร้างสรรค์นวัตกรรม ลดระยะเวลาในการพัฒนา และลดความเสี่ยงของการทดลองเชิงธุรกิจ โดยเฉพาะในองค์กรที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร อย่างไรก็ตาม การใช้ Smart Innovation และ AI ให้เกิดผลเชิงกลยุทธ์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับความพร้อมด้านโครงสร้างข้อมูล ทักษะบุคลากร และวัฒนธรรมองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล องค์กรที่ขาดระบบกำกับดูแลข้อมูลและ

การบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับกระบวนการหลัก มักไม่สามารถเปลี่ยนการลงทุนด้าน AI ให้กลายเป็นผลลัพธ์ทางธุรกิจได้อย่างแท้จริง กล่าวโดยสรุปว่า นวัตกรรมอัจฉริยะและปัญญาประดิษฐ์ไม่ได้เป็นเพียงเทคโนโลยีสนับสนุนการดำเนินงาน แต่เป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์ที่สามารถยกระดับการตัดสินใจ การสร้างคุณค่า และศักยภาพด้านนวัตกรรมขององค์กร หากได้รับการบูรณาการอย่างเป็นระบบ

การยกระดับความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจไทยผ่านนวัตกรรมอัจฉริยะและปัญญาประดิษฐ์

การยกระดับความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจไทยผ่าน Smart Innovation และ AI สามารถอธิบายได้ในเชิงกลไกว่า เทคโนโลยีทำหน้าที่เป็นตัวเร่ง (enabler) ที่ช่วยเสริมสร้างขีดความสามารถเชิงองค์กรในหลายมิติ ประการแรก เทคโนโลยีช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานผ่านระบบอัตโนมัติและการวิเคราะห์ข้อมูล ทำให้ธุรกิจลดต้นทุน เพิ่มผลิตภาพ และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้รวดเร็วขึ้น ประการที่สอง Smart Innovation และ AI ช่วยให้ธุรกิจสามารถสร้างคุณค่าและประสบการณ์ลูกค้าที่แตกต่าง โดยอาศัยข้อมูลเชิงลึกในการออกแบบผลิตภัณฑ์ บริการ และการสื่อสารทางการตลาดอย่างเฉพาะบุคคล ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจและความภักดีในระยะยาว ประการที่สาม เทคโนโลยีเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างศักยภาพด้านนวัตกรรม โดยลดข้อจำกัดด้านเวลา ต้นทุน และความไม่แน่นอนในการพัฒนาแนวคิดใหม่ ทำให้ธุรกิจสามารถทดลองและปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง

สำหรับบริบทของประเทศไทย การใช้ Smart Innovation และ AI อย่างมีประสิทธิผลจึงต้องควบคู่กับการพัฒนาความสามารถด้านดิจิทัล ความสามารถด้านข้อมูล และความสามารถด้านนวัตกรรมภายในองค์กร เมื่อขีดความสามารถเหล่านี้ทำงานร่วมกัน เทคโนโลยีจะไม่ใช่เพียงเครื่องมือ แต่จะกลายเป็นฐานของความได้เปรียบเชิงแข่งขันที่ยั่งยืน กล่าวโดยสรุปว่า การยกระดับความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจไทยผ่านนวัตกรรมอัจฉริยะและปัญญาประดิษฐ์เกิดขึ้นได้จากการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับขีดความสามารถเชิงองค์กรอย่างเป็นระบบ ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ สร้างคุณค่าใหม่ และเสริมศักยภาพด้านนวัตกรรมอันเป็นหัวใจของการแข่งขันในเศรษฐกิจดิจิทัล

นวัตกรรมอัจฉริยะ (Smart Innovation)

นวัตกรรมอัจฉริยะ หมายถึง การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง เช่น อินเทอร์เน็ตเชื่อมต่อสรรพสิ่ง (Internet of Things: IoT), การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics) และระบบอัตโนมัติ (Automation) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ กระบวนการ และสร้างคุณค่ารูปแบบใหม่ในองค์กรสมัยใหม่ (Feroz, A. K. & Stines, A.,2024). องค์ประกอบสำคัญของนวัตกรรมอัจฉริยะ ได้แก่ (1) ความสามารถในการรวบรวมข้อมูลแบบเรียลไทม์ (2) การตัดสินใจเชิงอัจฉริยะ (3) การทำงานอัตโนมัติ และ (4) การยกระดับประสบการณ์ผู้ใช้ งานของ Dobre Gudei, S. C., & Gurgu, E. (2024). พบว่า IoT และ Big Data Analytics ช่วยเพิ่มความสามารถในการจัดการทรัพยากร ลดต้นทุน และยกระดับประสิทธิภาพการดำเนินงานในองค์กรขนาดใหญ่และ SMEs อย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่ Khan (2025. pp. 279-283.) ระบุว่า Smart Innovation เป็นกลไกสำคัญของการปรับตัวทางธุรกิจในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล โดยเฉพาะภาคโลจิสติกส์ การผลิต และบริการทางการเงิน และ ในบริบทไทย ผลการศึกษาโดย ณชพัฒน์ สิทธิวรพัฒน์ และ กฤษดา เชียรวัฒนสุข (2023) ชี้ว่า นวัตกรรมดิจิทัลมีผลต่อความสามารถในการแข่งขันของ SMEs ไทยอย่างมีนัยสำคัญ โดยองค์กรที่ใช้ IoT และระบบอัตโนมัติสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานเฉลี่ย 15–25% เมื่อเทียบกับธุรกิจที่ไม่ใช้เทคโนโลยีดังกล่าว

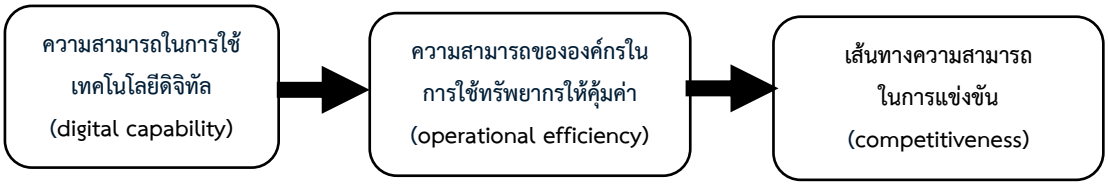
ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และ Generative AI

ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เป็นเทคโนโลยีที่ช่วยให้ระบบสามารถเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูล และตัดสินใจได้เหมือนมนุษย์ ขณะที่ Generative AI คือ AI รูปแบบใหม่ที่สามารถสร้างเนื้อหาใหม่ เช่น ข้อความ รูปภาพ วิดีโอ และโมเดลข้อมูล Adel, A., & Alani, N. H. S.(2024) ; Arguedas, A. R., & Simon, F. M. (2023) อธิบายว่า AI และระบบอัตโนมัติเป็นแกนกลางของ อุตสาหกรรม 5.0 ซึ่งเน้นการผสานงานระหว่างมนุษย์–เครื่องจักร และสร้างคุณค่าเชิงกลยุทธ์แก่ธุรกิจ เช่น การปรับกระบวนการผลิต การคาดการณ์ความต้องการลูกค้า และการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ด้วย AI สำหรับ Generative AI การใช้เครื่องมือ เช่น ChatGPT, Gemini, Midjourney และระบบสร้างวิดีโออย่าง Sora มีเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดดในธุรกิจไทย โดยเฉพาะภาคการตลาด การผลิตคอนเทนต์ การบริการลูกค้า และงานวิเคราะห์ข้อมูล ผลการศึกษาของ Google Thailand (2024) พบว่า 88% ของผู้บริหารไทยเชื่อว่า Generative AI จะมีผลอย่างมากต่อความสามารถการแข่งขันในอีก 3 ปีข้างหน้า

ความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ (Business Competitiveness)

ความสามารถในการแข่งขัน (Business Competitiveness) เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดความอยู่รอดและการเติบโตของธุรกิจในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล โดยมีความหมายถึงความสามารถขององค์กรในการสร้างคุณค่าเหนือคู่แข่งอย่างต่อเนื่อง ผ่านการใช้ทรัพยากร การบริหารจัดการ และการปรับตัวอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดความได้เปรียบเชิงแข่งขัน (competitive advantage) ในเชิงกลยุทธ์สมัยใหม่ (Vial, 2019) ในยุคดิจิทัล องค์ประกอบด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะนวัตกรรมดิจิทัล (digital innovation) การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (big data analytics) ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ระบบอัตโนมัติ (automation) และวัฒนธรรมองค์กรเชิงข้อมูล (data-driven culture) ถูกพบว่าเป็นตัวแปรสำคัญที่ยกระดับผลิตภาพ (productivity) ความคล่องตัวทางการจัดการ (agility) และความสามารถในการสร้างความแตกต่างของธุรกิจ (differentiation) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของความสามารถแข่งขัน (Wamba et al.(2017); Wamba et al.(2024)) งานวิจัยเชิงประจักษ์จำนวนมากสนับสนุนว่าศักยภาพด้านข้อมูลและ AI เป็นแรงขับเคลื่อนหลักของความสามารถแข่งขันขององค์กรสมัยใหม่ ตัวอย่างเช่น Wamba et al. (2017) พบว่า ความสามารถขององค์กรในการรวบรวม ประมวลผล และวิเคราะห์ชุดข้อมูลขนาดใหญ่ เชื่อมโยงโดยตรงกับผลการดำเนินงานขององค์กร ผ่านกลไกความสามารถพลวัต (dynamic capabilities) ที่ทำให้ธุรกิจตอบสนองต่อตลาดได้รวดเร็วขึ้น ขณะที่ Mikalef, P., & Gupta, M. (2021) ยืนยันว่า ขอบเขตความสามารถของปัญญาประดิษฐ์ (AI capability) ส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ในองค์กรและผลประกอบการอย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่า AI ไม่เพียงเพิ่มผลิตภาพ แต่ยังช่วยสร้างความได้เปรียบเชิงยุทธศาสตร์เชิงลึก.

ในบริบทการพัฒนาเชิงโครงสร้างของประเทศกำลังพัฒนา งานวิจัยของ Bacca-Acosta et al. (2023) ชี้ว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเป็นระบบ เช่น IoT และระบบอัตโนมัติ ช่วยเพิ่มความสามารถแข่งขันของธุรกิจทั้งในลาตินอเมริกาและยุโรป โดยเฉพาะผ่านโมเดล ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 โมเดลการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเป็นระบบ
(ผู้เขียน, 2568 อ้างอิงจาก Bacca-Acosta et al.,2023)

ผลลัพธ์จากการทบทวนวรรณกรรมของโมเดลนี้ สอดคล้องกับงานวิจัย Lu, H., & Shaharudin, M. R. (2024) ที่สรุปว่า การเปลี่ยนผ่านดิจิทัล (digital transformation) ช่วยให้ SMEs สร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันที่ยั่งยืน ผ่านประสิทธิภาพ ความยืดหยุ่น และความสามารถในการนำนวัตกรรมเข้าสู่ตลาดได้รวดเร็วขึ้น สำหรับบริบทไทย งานวิจัยจากไทยอย่าง Nilodom, W., & Wanarat, S. (2023) พบว่า ความสามารถด้านการวิเคราะห์ข้อมูล (big data analytics capability) ส่งผลชัดเจนต่อความได้เปรียบในการแข่งขันที่ยั่งยืนในอุตสาหกรรมโทรคมนาคมไทย โดยมีความมุ่งมั่นของผู้บริหารระดับสูง เป็นตัวกลางสำคัญ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเทคโนโลยีดิจิทัลจะสร้างความสามารถแข่งขันได้เมื่อองค์กรมีภาวะผู้นำที่สนับสนุน

นอกจากนี้ งานของ Sui, X. et al. (2024) ยังชี้ว่า การเปลี่ยนผ่านดิจิทัลช่วยยกระดับความสามารถด้านการวิจัยและพัฒนา (R&D capability) ขององค์กร ผ่านระบบข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ เทคโนโลยีใหม่ และกระบวนการทำงานที่คล่องตัวขึ้น เมื่อความสามารถ R&D แข็งแรงขึ้น องค์กรจึงสามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ พัฒนาผลิตภัณฑ์ได้เร็วขึ้น ลดต้นทุนการทดลอง และตอบสนองต่อตลาดได้แม่นยำกว่า ส่งผลให้ความสามารถในการแข่งขัน (competitiveness) ขององค์กรสูงขึ้นทั้งด้านประสิทธิภาพ ความแตกต่าง และศักยภาพเชิงนวัตกรรม ขณะที่ Tanapaisankit et al. (2024) พบว่า SMEs ไทยที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสามารถเข้าถึงตลาดทุนใหม่ เช่น LiVEx ได้ง่ายขึ้น ซึ่งช่วยเสริมความแข็งแรงของระบบนิเวศธุรกิจดิจิทัลโดยรวม ในภาพรวม แนวโน้มจากงานวิจัยจริงยืนยันตรงกันว่า ความสามารถในการแข่งขันในยุคดิจิทัลไม่ใช่ผลลัพธ์ของทรัพยากรเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลลัพธ์ของความสามารถด้านดิจิทัล (Digital Capability) ความสามารถด้านข้อมูล (Data Capability) และความสามารถด้านนวัตกรรม (Innovation Capability) เป็นชุดขีดความสามารถเชิงกลยุทธ์ที่

เสริมกันและกัน และถือเป็นรากฐานสำคัญในการยกระดับศักยภาพการแข่งขันขององค์กรในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล ซึ่งทำงานร่วมกันและเปลี่ยนรูปแบบการแข่งขันของธุรกิจสมัยใหม่ไปอย่างสิ้นเชิง ธุรกิจที่พัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลและ AI อย่างเป็นระบบจึงมีแนวโน้มที่จะเติบโตได้เร็วกว่าและยั่งยืนกว่าในระยะยาว

ความเชื่อมโยงระหว่าง นวัตกรรมอัจฉริยะ– ปัญญาประดิษฐ์ –ความสามารถในการแข่งขัน

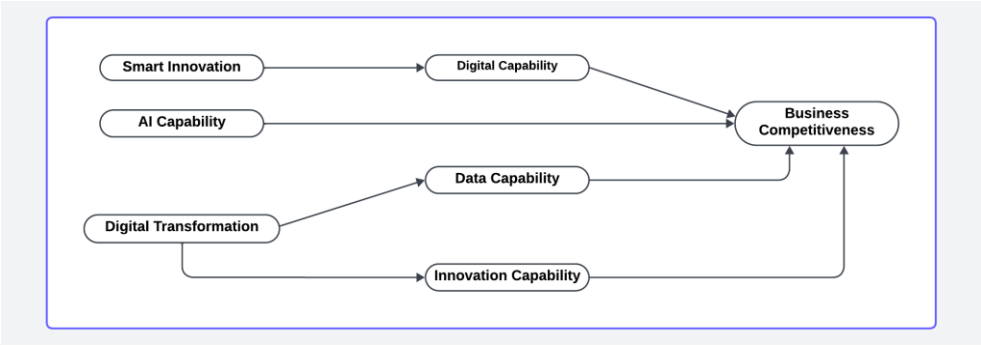
การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลขั้นสูง โดยเฉพาะนวัตกรรมอัจฉริยะ (Smart Innovation) และปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ได้กลายเป็นปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจยุคดิจิทัล งานวิจัยจำนวนมากชี้ว่านวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลไม่เพียงส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์กร (operational efficiency) แต่ยังมีอิทธิพลต่อความสามารถในการสร้างนวัตกรรมใหม่ ความคล่องตัวเชิงกลยุทธ์ (strategic agility) และความสามารถตอบสนองต่อตลาดได้อย่างแม่นยำมากขึ้น ซึ่งเป็นหัวใจหลักของความสามารถแข่งขันสมัยใหม่ การศึกษาของ Sui, X. et al., (2024) พบหลักฐานเชิงประจักษ์ว่า การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล (digital transformation) มีผลเชิงบวกต่อความสามารถในการแข่งขันของบริษัทอุตสาหกรรมอย่างมีนัยสำคัญ โดยการเพิ่มระดับของดิจิทัลเพียง 1% สามารถยกระดับความสามารถแข่งขันได้ 0.015% ผ่านกลไกสำคัญคือผลิตภาพรวมของปัจจัยการผลิต (total factor productivity) ความเข้มข้นด้านการวิจัยและพัฒนา (R&D intensity) และทุนมนุษย์ (human capital) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าดิจิทัลเทคโนโลยีทำหน้าที่เป็นทรัพยากรเชิงกลยุทธ์ตามแนวคิดทฤษฎีฐานทรัพยากร (Resource-Based View (RBV)) ที่ช่วยสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขันอย่างยั่งยืน

ในมุมของข้อมูลและระบบอัจฉริยะ งานของ Wamba, S. F. et al.(2017) ชี้ว่าความสามารถด้านการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics Capability) มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการสร้างขีดความสามารถเชิงพลวัต ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้องค์กรสามารถรับรู้โอกาส ปรับตัว และสร้างนวัตกรรมได้เร็วกว่าองค์กรคู่แข่ง ส่งผลเชื่อมโยงไปสู่ผลการดำเนินงานและความสามารถแข่งขันที่สูงขึ้นโดยตรง ขณะที่งานของ Wamba, S. F. et al. (2024) ให้หลักฐานว่าความสามารถด้าน AI (AI capability) จะสามารถสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานและความสามารถแข่งขันของธุรกิจได้ก็ต่อเมื่อ

องค์กรมี วัฒนธรรมที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล (data-driven culture) ซึ่งช่วยให้ AI ถูกนำไปใช้ในการตัดสินใจ การคาดการณ์ และการพัฒนานวัตกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การศึกษาเกี่ยวกับ SMEs โดย Lu, H., & Shaharudin, M. S. (2024) พบว่าการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล (digital transformation) เป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืน (sustainable competitive advantage) ผ่านกลไกด้านความยืดหยุ่นองค์กร (resilience) ความสามารถด้านนวัตกรรม (innovation capability) และความสามารถบริหารข้อมูล (data capability) แม้จะอยู่ในบริบทที่มีทรัพยากรจำกัดก็ตาม แสดงให้เห็นว่าการใช้นวัตกรรมอัจฉริยะ (Smart Innovation) และ AI ไม่ได้จำกัดเฉพาะองค์กรขนาดใหญ่ แต่สามารถเสริมขีดความสามารถให้ SME ได้อย่างมีประสิทธิภาพเช่นกัน

จากงานวิจัยทั้งหมดนี้ ผู้เขียนสามารถสังเคราะห์ได้ว่า นวัตกรรมอัจฉริยะ (Smart Innovation) และ AI เป็น เทคโนโลยีเสริมกำลัง (enabling technologies) ที่ทำงานผ่านโครงสร้าง 3 ชั้น คือ 1) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างสรรค์ ทั้งในระดับบุคคลและองค์กร (Digital Capability) เช่น IoT, Automation, Cloud 2) สมรรถนะด้านข้อมูล (Data Capability) เช่น ความสามารถในการจัดการ วิเคราะห์ และใช้ประโยชน์จากข้อมูล และ 3) ความสามารถทางนวัตกรรม (Innovation Capability) เช่น ความสามารถในการสร้างนวัตกรรมอย่างต่อเนื่องจากการใช้ข้อมูลและเทคโนโลยี

โครงสร้างทั้ง 3 นี้เป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญให้เกิดประสิทธิภาพที่สูงขึ้น ความสามารถในการตอบสนองตลาดที่รวดเร็ว (speed) การสร้างความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ (differentiation) และศักยภาพในการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ (innovation capability) ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่เสริมความสามารถในการแข่งขันขององค์กรอย่างยั่งยืนในเศรษฐกิจดิจิทัล โดยผู้เขียนได้ค้นพบโมเดลจากการทบทวนวรรณกรรมดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2 โมเดลการสร้างคุณค่าทางธุรกิจ (Business Value Creation Model) (ผู้เขียน,2568)

โมเดลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมชี้ให้เห็นว่า นวัตกรรมอัจฉริยะ (Smart Innovation) ขีดความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์ (AI Capability) และ การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล (Digital Transformation) เป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจในยุคดิจิทัล อย่างไรก็ตาม ปัจจัยเหล่านี้ไม่ได้ส่งผลโดยตรงเท่านั้น แต่ยังอาศัยชุดความสามารถเชิงดิจิทัลภายในองค์กรเป็นกลไกสำคัญในการเปลี่ยนเทคโนโลยีให้เกิดผลลัพธ์ทางธุรกิจอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เทคโนโลยีทั้งสามมีอิทธิพลต่อความสามารถด้านดิจิทัล (Digital Capability) ความสามารถด้านข้อมูล (Data Capability) และ ความสามารถด้านนวัตกรรม (Innovation Capability) ซึ่งล้วนเป็นความสามารถเชิงพลวัต (Dynamic Capabilities) ที่ช่วยให้องค์กรสามารถรับรู้และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดได้อย่างรวดเร็ว พัฒนากระบวนการใหม่ ๆ ต่อยอดข้อมูลเป็นองค์ความรู้ และสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์หรือบริการที่มีคุณค่าสูงกว่าเดิม ความสามารถทั้งสามนี้จึงทำหน้าที่เป็น ตัวกลาง (Mediators) ที่แปลงพลังของ Smart Innovation, AI Capability และ Digital Transformation ให้เกิดผลลัพธ์สำคัญด้าน ความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ (Business Competitiveness) ครอบคลุมทั้งด้านผลิตภาพ (productivity) ความแตกต่างของตลาด (differentiation) ความเร็วในการตอบสนอง (speed) และศักยภาพในการสร้างนวัตกรรมต่อเนื่อง (innovation capability)

โมเดลนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงกลไกเชิงระบบที่เชื่อมเทคโนโลยีเข้ากับความสามารถแข่งขัน โดยเน้นว่าองค์กรจะสร้างความได้เปรียบอย่างยั่งยืนได้ก็ต่อเมื่อเทคโนโลยีถูกสนับสนุนด้วยความสามารถเชิงองค์กรที่แข็งแกร่งและบูรณาการอย่างเป็นระบบ โมเดลนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่าเทคโนโลยีและนวัตกรรมไม่ใช่เพียง เครื่องมือแต่เป็นโครงสร้างความสามารถเชิงกลยุทธ์ขององค์กรที่เป็นตัวขับเคลื่อนความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืนในเศรษฐกิจดิจิทัล

การประยุกต์ใช้นวัตกรรมอัจฉริยะ และ ปัญญาประดิษฐ์ เพื่อยกระดับความสามารถการแข่งขันของธุรกิจไทย

การประยุกต์ใช้นวัตกรรมอัจฉริยะ และ ปัญญาประดิษฐ์ในบริบทธุรกิจไทย สามารถมองได้ว่าเป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์ที่เชื่อมเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับ ประสิทธิภาพกระบวนการ คุณค่าและประสบการณ์ของลูกค้า และ ความสามารถเชิงนวัตกรรมขององค์กร ซึ่งส่งผลร่วมกันไปสู่ ความสามารถในการแข่งขัน (business competitiveness) ทั้งในด้านผลิตภาพ ความเร็วในการตอบสนองตลาด และความสามารถในการสร้างความแตกต่างอย่างยั่งยืน งานวิจัยในระดับนานาชาติ ชี้ว่า ผลของ Smart Innovation และ AI จะเกิดขึ้นอย่างชัดเจนเมื่อองค์กรสามารถพัฒนา ขีดความสามารถด้านดิจิทัลและข้อมูล (digital/data capabilities) ให้สอดรับกับการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล (digital transformation) แทนที่จะมองเทคโนโลยีเป็นเพียงเครื่องมือเสริมเท่านั้น (Wamba, S. F.,2017; Mikalef, P., & Gupta, M.,2021; Sui, X. et al., 2024; Lu, H., & Shaharudin, M. S.,2024).

การเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการ (Operational Efficiency)

มิติแรกของการประยุกต์ใช้ Smart Innovation และ AI คือการยกระดับ ประสิทธิภาพเชิงปฏิบัติการ ผ่านการใช้เทคโนโลยี เช่น ระบบอัตโนมัติ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก และขั้นตอนการทำงานอัจฉริยะในกระบวนการต่าง ๆ ขององค์กร จากการศึกษาของ Wamba, S. F. (2017) เสนอโมเดล กระบวนการใช้เทคโนโลยีและทักษะเพื่อวิเคราะห์ชุดข้อมูลขนาดใหญ่ที่หลากหลายและซับซ้อน เพื่อค้นหารูปแบบ ความสัมพันธ์ และแนวโน้มที่ซ่อนอยู่ และพบว่าความสามารถด้านการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ช่วยเพิ่มผลการดำเนินงานขององค์กร ทั้งทางตรงและผ่านขีดความสามารถเชิงพลวัตด้านกระบวนการ (process-oriented dynamic capabilities) เช่น การปรับปรุงขั้นตอนงาน การลดความสูญเปล่า และการตัดสินใจบนฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับ Sui, X. et al. (2024) ที่ศึกษาบริษัทการผลิตและพบว่า การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล (digital transformation) มีผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อดัชนีความสามารถการแข่งขันของบริษัท โดยทุกการเพิ่มขึ้น 1% ของระดับการเปลี่ยนผ่านดิจิทัลทำ

ให้ความสามารถการแข่งขันเพิ่มขึ้นราว 0.015% ผ่านกลไกด้านผลิตภาพรวมของปัจจัยการผลิต (total factor productivity) เมื่อประยุกต์สู่ธุรกิจไทย ไม่ว่าจะเป็นภาคการผลิต การค้าปลีก โลจิสติกส์ หรือบริการ การลงทุนในระบบอัตโนมัติ (Automation) ระบบติดตามและวิเคราะห์ข้อมูลการดำเนินงานแบบเรียลไทม์ และ AI เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดสรรทรัพยากร ช่วยให้ธุรกิจไทยสามารถลดต้นทุน ลดระยะเวลารอบการทำงาน เพิ่มความแม่นยำ ลดความผิดพลาดจากมนุษย์ และเพิ่มผลิตภาพแรงงาน ซึ่งเป็นแกนสำคัญของความสามารถในการแข่งขันตามผลผลิต (productivity-based competitiveness)

การสร้างคุณค่าและประสบการณ์ลูกค้า (Customer Value & Experience)

มิติที่สองคือการใช้ AI เพื่อเพิ่ม คุณค่าที่ลูกค้ารับรู้ และยกระดับ ประสบการณ์ลูกค้าทั้งในด้านความเฉพาะบุคคล (personalization) ความรวดเร็วในการตอบสนอง และความต่อเนื่องของบริการ ในยุคที่ผู้บริโภคไทยใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลแทบทุกขั้นของกระบวนการตัดสินใจซื้อ งานวิจัยของ Mikalef, P. & Gupta, M. (2021) เสนอแนวคิดความสามารถของระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI Capability) ในระดับองค์กร ซึ่งประกอบด้วยทรัพยากรด้านข้อมูล โครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยี และทักษะบุคลากรด้าน AI และพบว่า ความสามารถด้าน AI มีผลเชิงบวกต่อ ความคิดสร้างสรรค์ขององค์กร (organizational creativity) และ ผลการดำเนินงานของบริษัท สะท้อนว่าองค์กรที่มี AI Capability สูงสามารถออกแบบวิธีการตอบสนองลูกค้าและสร้างคุณค่ารูปแบบใหม่ได้ดีกว่าองค์กรทั่วไป

ในบริบทธุรกิจไทย การใช้ AI ในงานด้านลูกค้าสามารถอยู่ในรูปของ 1) ระบบแนะนำสินค้าและบริการเฉพาะบุคคลบนแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ 2) Chatbot/Virtual Assistant สำหรับบริการลูกค้า 24 ชั่วโมง และ 3) การวิเคราะห์ข้อมูลลูกค้าจากหลายช่องทาง (omnichannel analytics) เพื่อออกแบบแคมเปญและประสบการณ์ที่ตรงใจมากขึ้น การประยุกต์ใช้ในลักษณะนี้ช่วยเพิ่ม ความพึงพอใจ (customer satisfaction) และ ความภักดี (loyalty) ของลูกค้า ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญในการรักษาฐานลูกค้าและเพิ่มอำนาจต่อรองในตลาดแข่งขันสูง

การเร่งการสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์และบริการ (Product & Service Innovation Acceleration)

มิติที่สามคือบทบาทของ Smart Innovation และ AI ในการเสริมสร้าง ความสามารถเชิงนวัตกรรม (innovation capability) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของความสามารถการแข่งขันในระยะยาว งานวิจัยเชิงทบทวนของ Lu, H., & Shaharudin, M. S. (2024) พบว่า การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลใน SMEs มีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับ ความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืน (sustainable competitive advantage) โดยกลไกสำคัญคือการเสริมสร้างขีดความสามารถด้านนวัตกรรมและการตอบสนองตลาดอย่างยืดหยุ่น ขณะเดียวกัน งานของ Sui และคณะ (2024) แสดงให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล (digital transformation) ส่งเสริมความสามารถการแข่งขันผ่านการเพิ่มทั้งผลิตภาพ ทุนมนุษย์ และความเข้มข้นของการวิจัยและพัฒนา (R&D intensity) ซึ่งล้วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับศักยภาพด้านนวัตกรรมขององค์กร ในทางปฏิบัติ Smart Innovation และ AI สามารถถูกใช้เพื่อ 1) ใช้ Generative AI ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ บรรจุภัณฑ์ หรือแคมเปญการตลาด 2) ใช้แบบจำลองดิจิทัล (Digital Twin) สำหรับโรงงานหรือระบบโลจิสติกส์ เพื่อลองทดสอบกระบวนการและบริการใหม่ก่อนนำไปใช้จริง และ 3) ใช้ AI วิเคราะห์แนวโน้มตลาดและข้อมูลคู่แข่ง เพื่อค้นหา ช่องว่างของตลาดสำหรับนวัตกรรมใหม่

สำหรับธุรกิจไทย โดยเฉพาะ SMEs ที่ต้องเผชิญการแข่งขันจากทั้งผู้เล่นในประเทศและต่างประเทศ การใช้ AI และเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเร่งวัฏจักรนวัตกรรม (innovation cycle) ช่วยลดความเสี่ยง ลดเวลาออกสู่ตลาด (time-to-market) และเพิ่มโอกาสในการสร้างความแตกต่างเชิงกลยุทธ์

นัยสำคัญต่อการยกระดับความสามารถการแข่งขันของธุรกิจไทย

เมื่อสังเคราะห์จากงานวิจัยข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การประยุกต์ใช้ Smart Innovation และ AI มีบทบาทต่อความสามารถการแข่งขันของธุรกิจไทยผ่านอย่างน้อยสามกลไกหลัก คือ

1) ยกระดับประสิทธิภาพ (Efficiency) – ผ่านการใช้ big data analytics, automation และ digital transformation เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มผลิตภาพ (Wamba et al., 2017. 356–365.; Sui et al., 2024)

2) ยกระดับคุณค่าลูกค้า (Customer Value) – ผ่าน AI Capability ที่ช่วยสร้างประสบการณ์ลูกค้าที่แตกต่างและตอบโจทย์มากขึ้น (Mikalef & Gupta, 2021)

ยกระดับศักยภาพนวัตกรรม (Innovation Capability) – ผ่าน digital transformation ที่เสริมสร้างขีดความสามารถด้านนวัตกรรมและความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืน (Lu, H., & Shaharudin, M. S.,2024; Sui, X. et al., 2024)

ดังนั้น สำหรับบริบทไทย การออกแบบยุทธศาสตร์ธุรกิจที่ต้องการใช้ Smart Innovation และ AI เพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขัน ไม่ควรมองเพียงการ นำเทคโนโลยีมาใช้ แต่ต้องผูกกับการพัฒนา ขีดความสามารถด้านดิจิทัล ข้อมูล และนวัตกรรม ภายในองค์กรอย่างเป็นระบบ จึงจะสามารถเปลี่ยนการลงทุนด้านเทคโนโลยีให้กลายเป็นความได้เปรียบในการแข่งขันที่ยั่งยืนได้จริง

การสร้างคุณค่าเชิงธุรกิจจาก Smart Innovation และ AI (Business Value Creation Model)

การสร้างคุณค่าเชิงธุรกิจ (Business Value Creation) จาก Smart Innovation และ AI เป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับโครงสร้างเชิงกระบวนการ ทรัพยากร และความสามารถขององค์กรอย่างเป็นระบบ นักวิจัยหลายรายระบุว่านวัตกรรมดิจิทัลสามารถเปลี่ยนบทบาทขององค์กรจากเพียงผู้ผลิตสินค้า ไปสู่ผู้สร้างคุณค่าที่มีความยืดหยุ่นและตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้แม่นยำมากขึ้น (Vial, G., 2019; Wamba, S. F.,2017) ซึ่งสามารถจัดโครงสร้างของคุณค่าทางธุรกิจได้ 3 มิติหลัก ดังนี้

คุณค่าจากประสิทธิภาพ (Efficiency Value)

เป็นมิติแรกของคุณค่าทางธุรกิจที่ธุรกิจไทยได้รับจาก Smart Innovation และ AI โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมการผลิต โลจิสติกส์ ค้าปลีก และบริการ การใช้ Automation, AI Optimization และ Intelligent Workflow ช่วยเพิ่มผลิตภาพรวมขององค์กร (total factor productivity) ลดต้นทุน และเพิ่มความแม่นยำของกระบวนการ งานวิจัยของ Sui, X. et al. (2024) ชี้ว่าเมื่อระดับ Digital Transformation เพิ่มขึ้น จะเพิ่มความสามารถแข่งขันขององค์กรได้โดยตรง ขณะที่ Wamba, S. F. (2017) ระบุว่า Big Data Analytics Capability เป็นตัวเร่งให้เกิดกระบวนการทำงานที่คล่องตัวและใช้ข้อมูลในการตัดสินใจได้อย่างแม่นยำ ดังนั้น ธุรกิจไทยที่สามารถลงทุนในระบบ AI เพื่อการพยากรณ์ การควบคุมคุณภาพ และการจัดการห่วงโซ่อุปทาน จะสร้างคุณค่าจากความมีประสิทธิภาพได้อย่างชัดเจนมากขึ้น

คุณค่าจากลูกค้า (Customer Value & Experience Value)

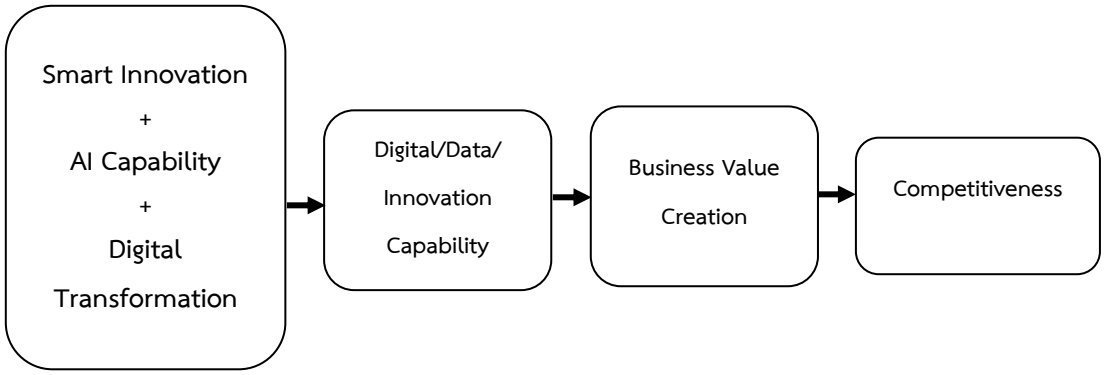
Smart Innovation ช่วยให้องค์กรออกแบบบริการและผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของลูกค้าแบบเฉพาะบุคคล (hyper-personalization) จากข้อมูลหลายช่องทาง เช่น พฤติกรรมการซื้อ การค้นหา และการใช้งานสินค้า/บริการ งานของ Mikalef, P., & Gupta, M. (2021) ระบุว่าองค์กรที่มี AI Capability สูงสามารถสร้างคุณค่าใหม่แก่ลูกค้าชัดเจนผ่าน 1) การคาดการณ์ความต้องการ 2) การให้คำแนะนำแบบเฉพาะบุคคล และ 3) การออกแบบประสบการณ์ลูกค้าที่มีความต่อเนื่อง (customer journey continuity) ในบริบทของธุรกิจไทย เช่น ค้าปลีก การท่องเที่ยว บริการทางการเงิน และอีคอมเมิร์ซ พบว่าการใช้ Chatbot Recommendation System และ AI Customer Analytics ช่วยเพิ่มความพึงพอใจ ความภักดี และอัตราการกลับมาซื้อซ้ำ ซึ่งเป็นปัจจัยหลักของความสามารถแข่งขันเชิงตลาด

คุณค่าจากนวัตกรรม (Innovation Value)

AI ช่วยเสริมสร้างนวัตกรรมทั้งในระดับผลิตภัณฑ์ กระบวนการ และรูปแบบธุรกิจ การใช้ Generative AI, Digital Twin และ AI-driven design ทำให้ลดเวลาออกสู่ตลาด (time-to-market) และลดต้นทุนการทดลอง (prototyping cost) งานของ Lu, H., & Shaharudin, M. S. (2024) พบว่า Digital Transformation ช่วยยกระดับ Innovation Capability ทำให้ธุรกิจ โดยเฉพาะ SMEs สามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืน แม้มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรสอดคล้องกับ Sui, X. et al. (2024) ที่ชี้ว่าองค์ความรู้จาก R&D และข้อมูล เป็นฐานสำคัญของนวัตกรรมเชิงยุทธศาสตร์ สำหรับธุรกิจไทย การใช้ AI เพื่อค้นหาแนวโน้มตลาด วิเคราะห์คู่แข่ง และทดสอบไอเดียใหม่ก่อนลงทุนจริง จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในยุคตลาดผันผวนสูง

โมเดลการสร้างคุณค่าเชิงธุรกิจจาก Smart Innovation และ AI ของธุรกิจไทย

จากการสังเคราะห์วรรณกรรมและกรอบแนวคิดในบทความ สามารถสรุปเป็นโมเดลดังนี้

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดแบบบูรณาการ (Integrated Conceptual Framework)
(ผู้เขียน, 2568)

ประกอบด้วย 4 กลไกหลัก 1) ลดต้นทุน เพิ่มผลิตภาพ (Efficiency Value) 2) ปรับแต่งประสบการณ์ลูกค้า (Customer Value) 3) เร่งนวัตกรรมและลดความเสี่ยง (Innovation Value) และ 4) เพิ่มความเร็วการตอบสนองตลาดและความยืดหยุ่นเชิงกลยุทธ์ (Strategic Competitiveness) กรอบแนวคิดนี้ชี้ว่าเทคโนโลยีสามารถสร้างความสามารถแข่งขันได้ก็ต่อเมื่อองค์กรมีความสามารถเชิงดิจิทัลที่แข็งแรงและพร้อมรองรับเทคโนโลยีใหม่

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวทางปฏิบัติสำหรับธุรกิจไทย การยกระดับขีดความสามารถการแข่งขันของธุรกิจไทยด้วยนวัตกรรมอัจฉริยะ (Smart Innovation) และปัญญาประดิษฐ์ (AI) จำเป็นต้องมองเทคโนโลยีในฐานะ โครงสร้างเชิงความสามารถ มากกว่าการลงทุนในเครื่องมือดิจิทัลเพียงอย่างเดียว การเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจดิจิทัลจะเกิดผลได้จริงเมื่อองค์ประกอบด้านเทคโนโลยี ข้อมูล และบุคลากรได้รับการบูรณาการอย่างเป็นระบบภายในกรอบคิดเชิงพลวัต (dynamic capabilities) ที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปรับตัวอย่างต่อเนื่องในระดับองค์กร ธุรกิจจำเป็นต้องพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานข้อมูลที่มีมาตรฐาน เพื่อรองรับการประมวลผลและการวิเคราะห์ขั้นสูง รวมถึงการนำ AI มาใช้ในกระบวนการต่าง ๆ ได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ การกำหนดสถาปัตยกรรมข้อมูล ระบบกำกับดูแลข้อมูล และมาตรฐานร่วมระหว่างหน่วยงาน เป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการสร้างคุณภาพข้อมูลซึ่งมีผลโดยตรงต่อความสามารถของ AI ในการสนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ควบคู่กันนั้น องค์กรต้องเสริมสร้างทุนมนุษย์ด้านดิจิทัล ผ่านการพัฒนาทักษะผู้บริหาร บุคลากรสายงาน และผู้เชี่ยวชาญเทคนิคให้มีความเข้าใจทั้งในเชิงเทคโนโลยีและเชิงธุรกิจ การพัฒนาแรงงานในมิตินี้เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้องค์กรสามารถแปลเทคโนโลยีไปสู่การสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจได้จริง ไม่ใช่เพียงการนำเครื่องมือมาใช้แบบผิวเผิน

ในเวลาเดียวกัน องค์กรควรใช้ Generative AI เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการออกแบบ วิเคราะห์ และสร้างสรรค์นวัตกรรมรูปแบบใหม่ แต่ต้องดำเนินการภายใต้กรอบจริยธรรมข้อมูลและความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ เนื่องจากเทคโนโลยีประเภทนี้มีความเสี่ยงด้านอคติและความคลาดเคลื่อนของข้อมูล นอกจากนี้ การนำระบบ Automation เข้ามาในขั้นตอนหลักของกระบวนการทำงาน เช่น ซัพพลายเชน โลจิสติกส์ และบริการลูกค้า จะช่วยเพิ่มผลิตภาพองค์กร ลดต้นทุน และปรับบทบาทงานให้เคลื่อนไปสู่กิจกรรมที่สร้างมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จะเกิดผลแบบยั่งยืนได้ก็ต่อเมื่อองค์กรสร้างวัฒนธรรมที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล (data-driven culture) ซึ่งส่งเสริมการตัดสินใจบนพื้นฐานข้อมูล ลดไซโลข้อมูล และสนับสนุนทีมงานที่ใช้การวิเคราะห์เชิงข้อมูลเป็นฐานของการดำเนินงาน การจัดวางวัฒนธรรมเช่นนี้ทำให้การลงทุนด้าน AI ไม่หยุดอยู่แค่ระดับนำร่อง แต่สามารถฝังตัวในกิจวัตรขององค์กรอย่างแท้จริง

ในระดับอุตสาหกรรม การสร้างระบบนิเวศนวัตกรรม (innovation ecosystem) เป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันในภาพรวมของประเทศ กลไกที่สำคัญคือการจัดตั้งคลัสเตอร์นวัตกรรม (innovation clusters) เพื่อเชื่อมโยงผู้ประกอบการ สถาบันการศึกษา หน่วยงานรัฐ และผู้กำกับดูแลให้สามารถแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ใช้โครงสร้างพื้นฐานร่วมกัน และร่วมพัฒนานวัตกรรมที่ต้องใช้ต้นทุนสูง ซึ่งจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำด้านทรัพยากรระหว่างองค์กรขนาดใหญ่และ SMEs ควบคู่กับการพัฒนาแพลตฟอร์มข้อมูลร่วมในอุตสาหกรรม เพื่อลดความไม่สมมาตรของข้อมูล และเพิ่มประสิทธิภาพในการวางแผน เชื่อมโยงซัพพลายเชน และคาดการณ์ความต้องการตลาด ทั้งนี้ แพลตฟอร์มต้องมีระบบคุ้มครองความลับทางการค้า ความเป็นส่วนตัวข้อมูล และความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์อย่างเข้มงวด นอกจากนี้ การจัดตั้ง AI Sandbox เพื่อเปิดโอกาสให้ธุรกิจทดลองใช้เทคโนโลยีในสภาพแวดล้อมจริงภายใต้กฎเกณฑ์ที่ยืดหยุ่น จะช่วยให้ SMEs ลดความเสี่ยงจากการเริ่มใช้ AI

ขณะเดียวกันหน่วยงานกำกับดูแลก็สามารถเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่และพัฒนากฎเกณฑ์ที่เหมาะสมกับบริบทไทยได้ไปพร้อมกัน

ในระดับประเทศ การขับเคลื่อนนวัตกรรมอัจฉริยะและปัญญาประดิษฐ์จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากกรอบนโยบายสาธารณะที่มีทิศทางชัดเจนและต่อเนื่อง โดยภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการพัฒนากำลังคนด้านดิจิทัลในระดับชาติ ผ่านการบูรณาการองค์ความรู้ด้านข้อมูล ปัญญาประดิษฐ์ ความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ และเทคโนโลยีดิจิทัล เข้ากับหลักสูตรการศึกษาในทุกระดับ ควบคู่กับการสนับสนุนการพัฒนาทักษะแรงงานที่อยู่ในตลาดแรงงานผ่านโครงการฝึกอบรมระยะเร่งรัด และมาตรการจูงใจทางภาษีเพื่อลดต้นทุนในการพัฒนาทักษะใหม่และยกระดับทักษะเดิมของบุคลากรภายในองค์กร นอกจากนี้ ภาครัฐจำเป็นต้องลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลระดับประเทศอย่างเป็นระบบ ทั้งระบบประมวลผลข้อมูลส่วนกลาง ศูนย์จัดเก็บข้อมูลมาตรฐานสูง โครงสร้างพื้นฐานรองรับการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ และระบบรักษาความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ เพื่อสร้างความพร้อมเชิงโครงสร้างให้แก่ธุรกิจทุกขนาด โดยเฉพาะวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมซึ่งมักเผชิญข้อจำกัดด้านเงินลงทุนและเทคโนโลยี การลงทุนดังกล่าวควรดำเนินควบคู่กับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันของประเทศในภาพรวม ในมิติด้านกฎระเบียบ ภาครัฐควรจัดทำกรอบธรรมาภิบาลด้านปัญญาประดิษฐ์ที่ครอบคลุมประเด็นความโปร่งใส ความสามารถในการอธิบายการทำงานของระบบ การลดอคติจากข้อมูล และความรับผิดชอบเชิงระบบ เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการส่งเสริมนวัตกรรมกับการคุ้มครองผู้บริโภค สังคม และความมั่นคงด้านข้อมูล สุดท้าย รัฐควรออกแบบมาตรการสนับสนุนทางการเงิน เช่น การให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีสำหรับการลงทุนด้านเทคโนโลยีดิจิทัล แหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ และกองทุนร่วมลงทุน เพื่อส่งเสริมให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสามารถเข้าถึงและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงได้อย่างเป็นรูปธรรม

กล่าวโดยสรุป การยกระดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศในยุคเศรษฐกิจดิจิทัลจำเป็นต้องอาศัยการขับเคลื่อนเชิงนโยบายอย่างบูรณาการในสามระดับ ได้แก่ ระดับองค์กร ระดับอุตสาหกรรม และระดับประเทศ โดยทั้งสามระดับต้องดำเนินไปอย่างสอดประสานกันเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันที่ยั่งยืนในระยะยาว

สรุปผลการศึกษา (Conclusion)

บทความนี้ได้วิเคราะห์อย่างเป็นระบบถึงบทบาทของ Smart Innovation และปัญญาประดิษฐ์ (AI) ต่อการยกระดับขีดความสามารถการแข่งขันของธุรกิจไทย โดยข้อค้นพบสำคัญสะท้อนให้เห็นว่า เทคโนโลยีดิจิทัลไม่ได้ทำหน้าที่เพียงเป็นเครื่องมือสนับสนุนการดำเนินงาน แต่ได้ก้าวขึ้นมาเป็น “โครงสร้างพื้นฐานเชิงความสามารถ” ที่กำหนดทิศทางการแข่งขันของประเทศในระยะยาว ประการแรก Smart Innovation และ AI ได้กลายเป็นองค์ประกอบเชิงยุทธศาสตร์ที่สร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน ด้วยคุณสมบัติในการเพิ่มความเร็ว ความแม่นยำ และความสามารถในการตัดสินใจขององค์กร ประการที่สอง ประสิทธิผลของเทคโนโลยีขึ้นอยู่กับความแข็งแรงของขีดความสามารถด้านดิจิทัล ข้อมูล และนวัตกรรมภายในองค์กร กล่าวคือ เทคโนโลยีจะสร้างมูลค่าได้อย่างเต็มศักยภาพก็ต่อเมื่อองค์กรมีระบบกำกับดูแลข้อมูล (data governance) ที่มีคุณภาพ บุคลากรที่มีทักษะด้าน AI และเวิร์กโฟลว์ดิจิทัลที่สอดคล้องกับกระบวนการทางธุรกิจ

ประการสุดท้าย บทความยืนยันว่าธุรกิจไทยสามารถยกระดับความสามารถแข่งขันได้จริง หากสามารถใช้ Smart Innovation และ AI เพื่อขับเคลื่อนสามกลไกหลัก ได้แก่ การเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการ (operational efficiency) การสร้างคุณค่าให้ลูกค้า (customer value) และการพัฒนานวัตกรรม (innovation capability) อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์ดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีการลงทุนอย่างต่อเนื่องในด้านบุคลากร กระบวนการทำงาน และสถาปัตยกรรมข้อมูลเพื่อรองรับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีระดับสูง

โดยสรุป บทความชี้ให้เห็นว่า การบูรณาการ Smart Innovation และ AI ไม่ใช่ทางเลือกเชิงเทคนิค หากแต่เป็นยุทธศาสตร์ระดับประเทศที่จำเป็นสำหรับอนาคตเศรษฐกิจไทย การยกระดับขีดความสามารถแข่งขันของประเทศและการก้าวพ้นจากกับดักรายได้ปานกลางในยุคเศรษฐกิจดิจิทัลล้วนต้องอาศัยความมุ่งมั่นเชิงนโยบายและการลงทุนอย่างจริงจังในเทคโนโลยี ข้อมูล และทุนมนุษย์ควบคู่กัน หากขับเคลื่อนได้อย่างสอดประสาน ประเทศไทยจะสามารถสร้างเศรษฐกิจที่มีศักยภาพ แข่งขันได้ และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในระยะยาวอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

Adel, A., & Alani, N. H. S. (2024). Human-centric collaboration and Industry 5.0 framework in smart cities and communities: Fostering Sustainable Development Goals 3, 4, 9, and 11 in Society 5.0. *Smart Cities,* 7(4), 1723–1775.

Arguedas, A. R., & Simon, F. M. (2023). *Automating democracy: Generative AI, journalism, and the future of democracy (pp. 11–12).* Oxford Internet Institute. From https://www.oii.ox.ac.uk/wp-content/uploads/2023/08/BII_Report_Arguedas_Simon.pdf

Bacca-Acosta, J., Gómez-Caicedo, M. I., Gaitán-Angulo, M., Robayo-Acuña, P., Ariza-Salazar, J., Mercado Suárez, Á. L., & Alarcón Villamil, N. O. (2023). The impact of digital technologies on business competitiveness: A comparison between Latin America and Europe. *Competitiveness Review,* 33(7), 22–46.

Bangkok Data Innovation Institute. (2023, December 26). *บทบาทของปัญญาประดิษฐ์ในกลยุทธ์ธุรกิจสมัยใหม่*. จาก https://bdi.or.th/data-for-business/ai-in-modern-business/

Boonmee, C., Mangkalakeeree, J., & Jeong, Y. (2025). Towards sustainable digital transformation: AI adoption barriers and enablers among SMEs in Northern Thailand. *Sustainable Futures,* 7, 101169. https://doi.org/10.1016/j.sftr.2025.101169

Economies. (2024). Enhancing competitiveness: Driving and facilitating factors for Industry 4.0 adoption in Thai manufacturing. *Economies,* 12(8), Article 210.

Feroz, A. K. & Stines, A. (2024). Utilization of AI, Big Data, and IoT in sustainable innovation and green business models. *International Journal of Information Systems,* 25 (1), 376–390.

Filippi, E., et al. (2023). Automation technologies and their impact on employment: A systematic review. *Journal of Cleaner Production,* 392, 136145. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.136145

Google Thailand. (2024, September 30). *Google ประกาศแผนลงทุนมูลค่า 3.6 หมื่นล้านบาทเพื่อขยายโอกาสด้าน AI ให้คนไทย.* จาก https://thailand.Google blog.com/2024/09/

Dobre Gudei, S. C., & Gurgu, E. (2024). The role of IoT and big data analytics in driving sustainable management transformation. *Economics and Applied Informatics,* (3), 36–45.

Ha, N. M., Hoang Ngoc, B., & Huynh Mai Tram, N. (2025). *Does digital transformation reinforce labor productivity and income in Vietnam? Evidence from quantile-on-quantile approach.* Cogent Economics & Finance, 13(1), 2587500. https://doi.org/10.1080/23322039.2025.2587500

International Institute for Management Development. (2023). *IMD World digital competitiveness ranking 2023.* จาก https://www.imd.org/centers/wcc/world-competitiveness-center/rankings/world-digital-competitiveness-ranking/

Intalar, N., Ueki, Y., & Jeenanunta, C. (2024). Enhancing competitiveness: Driving and facilitating factors for Industry 4.0 adoption in Thai manufacturing. *Economies,* 12(8), Article 210.

Khan, W. U. (2025). The business value of IoT and Big Data analytics. *Journal of Business and Management Studies,* 7(1), 279–283.

Lu, H., & Shaharudin, M. R. (2024). Role of digital transformation for sustainable competitive advantage of SMEs: A systematic literature review. *Journal of Engineering and Technological Sciences,* 56(2), 365–383.

Lu, H., & Shaharudin, M. S. (2024). Role of digital transformation for sustainable competitive advantage of SMEs: A systematic literature review. *Cogent Business & Management,* 11(1), 1–20. https://doi.org/10.1080/23311975.2024.xxxxxx

Mikalef, P., & Gupta, M. (2021). Artificial intelligence capability: Conceptualization, measurement calibration, and empirical study on its impact on organizational creativity and firm performance. *Information & Management,* 58(3), 103434. https://doi.org/10.1016/j.im.2020.103434

Ministry of Digital Economy and Society. (2016). *Thailand Digital Economy and Society Development Plan.* Presentation at ITU Regional Event.

Nilodom, W., & Wanarat, S. (2023). Big data analytics capability for firms' sustainable competitive advantages of telecommunication companies in Thailand under the mediating effect of top management commitment. *RMUTT Global Business and Economics Review,* 18(2), 1–14.

OECD. (2020). *OECD digital economy outlook 2020.* OECD Publishing.

Sahim, B. (2025). The impact of automation on employment in developing economies. *International Journal for Multidisciplinary Research,* 7(1), 1–8.

Sui, X., Jiao, S., Wang, Y., & Wang, H. (2024). *Digital transformation and manufacturing company competitiveness.* Finance Research Letters, 59, 104683.

Tanapaisankit, R., Sirisunhirun, S., Amornsiriphong, S., Rugchatjaroen, K., & Ploywan, P. (2024). How could digital transformation help medium-sized enterprises access Thailand's new capital market financing (LiVEx) to support sustainable growth in the digital economy era? *Sustainability,* 16(8), 3470.

Thailand Management Association. (2024). *อนาคตดิจิทัลไทย: กูรูแนะวางรากฐานสำคัญ 5 ด้าน ขยับขีดความสามารถในการแข่งขัน*. จาก https://www.tma.or.th/knowledge-sharing/

Vial, G. (2019). Understanding digital transformation: A review and a research agenda. *The Journal of Strategic Information Systems,* 28(2), 118–144.

Wamba, S. F., Gunasekaran, A., Akter, S., Ren, S. J.-F., Dubey, R., & Childe, S. J. (2017). Big data analytics and firm performance: Effects of dynamic capabilities. *Journal of Business Research,* 70, 356–365.

Wamba, S. F., Queiroz, M. M., Pappas, I. O., & Sullivan, G. (2024). Artificial intelligence capability and firm performance: A sustainable develop ment perspective by the mediating role of data-driven culture. *Journal of Business Research,* 172, 114–129. https://doi.org/10.1016/j.jbusres. 2023. 114129

World Bank. (2025, July 3). *Thailand's digital future: Key to boosting growth [Press release].* จาก https://www.worldbank.org/en/news/press-release/ 2025/07/03/thailand-s-digital-future-key-to-boosting-growth

Zhang, Z., Kang, Y., Lu, Y., & Li, P. (2025). The role of artificial intelligence in business model innovation of digital platform enterprises. *Systems,* 13(7), Article 507.

Yesuf, Y., & Fields, Z. (2025). Artificial intelligence adoption as a driver of innovation and competitiveness in SMEs: A bibliometric and systematic review. *F1000Research,* 14, 1187.

ณชพัฒน์ สิทธิวรพัฒน์, & กฤษดา เชียรวัฒนสุข. (2023). นวัตกรรมดิจิทัลกับการยกระดับความสามารถทางการแข่งขันของ SMEs. *SV IT Review Journal,* 11(1), 400–411.

กรุงเทพธุรกิจ. (2024, กันยายน 19). *'ดีอี' ชู 3 ตัวแปรดิจิทัลเครื่องมือเปลี่ยนไทย ดันอันดับการแข่งขันพุ่งทะยาน.* จาก https://www.bangkokbiznews.com

ความคาดหวังของประชาชนต่อการให้บริการของสถานีดับเพลิงและกู้ภัยธนบุรี กรุงเทพมหานคร*

PUBLIC EXPECTATIONS TOWARD THE SERVICES OF THONBURI FIRE AND RESCUE STATION, BANGKOK METROPOLITAN ADMINISTRATION

เศรษฐสิทธิ์ อ่องเอี่ยม

Setthasit Ong-iam

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

Department of Public Administration, Faculty of Arts and Sciences, Southeast Asia University, Thailand

Corresponding Author's Email: golf_fire@hotmail.com

วันที่รับบทความ : 2 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 25 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 27 ธันวาคม 2568

Received 2 December 2025; Revised 25 December 2025; Accepted 27 December 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับความคาดหวังของประชาชนต่อการให้บริการของสถานีดับเพลิงและกู้ภัยธนบุรี กรุงเทพมหานครและ 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคาดหวังของประชาชนต่อการให้บริการของสถานีดับเพลิงและกู้ภัยธนบุรี กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรคือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีดับเพลิงและกู้ภัยธนบุรี กรุงเทพมหานคร จำนวน 98,394 คน (แผนปฏิบัติราชการประจำปีสำนักงานเขตธนบุรี,2567) กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนในพื้นที่ให้บริการ จำนวน 399 คน ได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

Citation:

* เศรษฐสิทธิ์ อ่องเอี่ยม. (2569). ความคาดหวังของประชาชนต่อการให้บริการของสถานีดับเพลิงและกู้ภัยธนบุรี กรุงเทพมหานคร. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 27-41.

Setthasit Ong-iam. (2026). Public Expectations Toward The Services Of Thonburi Fire And Rescue Station, Bangkok Metropolitan Administration. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 27-41.; DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การทดสอบค่าที การทดสอบค่า F (One-Way ANOVA) และการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี LSD

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความคาดหวังของประชาชนต่อการให้บริการของสถานีดับเพลิงและกู้ภัยธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.70, S.D. = 0.40) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านความปลอดภัย ($\bar{X}$ = 4.86) รองลงมาคือ ด้านงบประมาณ ($\bar{X}$ = 4.73) ด้านศักยภาพในการให้บริการ ($\bar{X}$ = 4.67) และ ด้านความสะดวกในการเข้าถึง ($\bar{X}$ = 4.56) ตามลำดับ 2) การเปรียบเทียบตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ มีความคาดหวังแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเฉพาะในด้านความสะดวกในการเข้าถึงและคุณภาพการบริการ โดยกลุ่มเพศหญิง กลุ่มข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ รวมถึงผู้ที่มีอายุ 36–45 ปี และ 55 ปีขึ้นไป มีความคาดหวังสูงกว่ากลุ่มอื่นอย่างชัดเจน

คำสำคัญ: ความคาดหวังของประชาชน, การให้บริการ, สถานีดับเพลิงและกู้ภัย

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the levels of public expectations toward the services of Thonburi Fire and Rescue Station, Bangkok, and 2) to compare public expectations toward the services of Thonburi Fire and Rescue Station, Bangkok, classified by personal factors. This study employed quantitative research. The population consisted of 98,394 residents living within the service area of Thonburi Fire and Rescue Station, Bangkok (Thonburi District Office Annual Action Plan, 2024). The sample size, determined for this study, comprised 399 residents obtained through purposive sampling. The research instrument used for data collection was a questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics, including Mean, Standard Deviation, and inferential statistics; independent t-test, F-test (One-Way ANOVA), and Least Significant Difference (LSD) for post-hoc pairwise.

The results revealed that 1) the overall level of public expectations toward the services of the Thonburi Fire and Rescue Station was at the highest

level ($\bar{X}$ = 4.70, S.D. = 0.40). The dimension with the highest mean score was safety ($\bar{X}$ = 4.86), followed by budget management ($\bar{X}$ = 4.73), service capacity ($\bar{X}$ = 4.67), and accessibility ($\bar{X}$ = 4.56), respectively. 2) The comparison based on personal factors indicated that gender, age, educational level, and occupation showed statistically significant differences in expectations at the .05 level, particularly regarding accessibility and service quality. Female respondents, government officials/state enterprise employees, and individuals aged 36–45 years and 55 years and above demonstrated significantly higher expectations than other groups.

Keywords: Public Expectations, Service Quality, Fire and Rescue Station

บทนำ

สถานีดับเพลิงและกู้ภัยถือเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน โดยเฉพาะในพื้นที่เขตเมืองขนาดใหญ่ เช่น กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีความหนาแน่นของประชากรสูง มีการขยายตัวของชุมชนอย่างรวดเร็ว และมีอาคารสูงจำนวนมาก ความซับซ้อนทางกายภาพของเมืองยิ่งทำให้ภารกิจด้านการดับเพลิงและการกู้ภัยต้องดำเนินการภายใต้ระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ และอุปกรณ์ที่ทันสมัย การดำเนินงานด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของประเทศไทยในปัจจุบันมีพื้นฐานจากพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 ซึ่งกำหนดกรอบอำนาจหน้าที่ของสถานีดับเพลิงและกู้ภัยทั่วประเทศ ตลอดจนสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) ที่เน้นการให้บริการภาครัฐโดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ความโปร่งใส ความรวดเร็ว และคุณภาพของการบริการสาธารณะ

อย่างไรก็ตามในสภาพปัจจุบัน หน่วยงานดับเพลิงและกู้ภัยในกรุงเทพมหานครยังคงเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านบุคลากร งบประมาณ อุปกรณ์ที่ไม่เพียงพอ ตลอดจนระบบการประสานงานที่ยังไม่คล่องตัวเพียงพอ ส่งผลให้เกิดช่องว่างระหว่าง “ความคาดหวัง” ของประชาชนกับ “ศักยภาพจริง” ของหน่วยงาน งานวิจัยของ กิตติพงษ์

เจริญจิต และกิตติพงษ์ ยอดชนะ (2563) ชี้ให้เห็นว่าการบริหารจัดการสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในกรุงเทพมหานครยังต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ และระบบบริหารจัดการ ขณะที่ พงศ์วิชญ์ ศรีธรรมา และวรศักดิ์ สุขสนอง (2563) เน้นประเด็นความเสี่ยงของอาคารสูง ซึ่งต้องการเทคโนโลยีเฉพาะทางและความเชี่ยวชาญของเจ้าหน้าที่มากขึ้น นอกจากนี้ งานวิจัยของ วรางคณา ภาณุวัฒน์ และคณะ (2562) ยังพบว่า “เวลาในการตอบสนอง” ต่อเหตุเพลิงไหม้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับความพึงพอใจของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดการที่รวดเร็วและมีประสิทธิผล

สำหรับพื้นที่ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพื้นที่ให้บริการของสถานีดับเพลิงและกู้ภัยธนบุรี มีลักษณะเฉพาะที่ผสมผสานทั้งเขตเมือง ชุมชนดั้งเดิม และพื้นที่อยู่อาศัยที่กำลังขยายตัว ส่งผลให้สภาพปัญหาในพื้นที่มีความหลากหลายและซับซ้อน ประชาชนในพื้นที่จึงมีความคาดหวังที่สูงขึ้น ทั้งในด้านความรวดเร็วในการเข้าถึงเหตุ การสื่อสารและประชาสัมพันธ์เชิงรุก ความพร้อมของอุปกรณ์ ตลอดจนความเชี่ยวชาญของบุคลากร อย่างไรก็ตามสถานีดับเพลิงในพื้นที่ยังประสบกับอุปสรรคด้านการเข้าถึงชุมชนแออัด ซอยแคบ ความแออัดของการจราจร และทรัพยากรที่มีจำกัด ซึ่งอาจทำให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเต็มที่

จากความเป็นมาและสภาพปัญหาที่กล่าวมา ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความจำเป็นในการศึกษาความคาดหวังของประชาชนต่อการให้บริการของสถานีดับเพลิงและกู้ภัยธนบุรี กรุงเทพมหานคร เพื่อทำความเข้าใจประเด็นที่ประชาชนให้ความสำคัญ ปัจจัยที่สะท้อนถึงคุณภาพการบริการ และช่องว่างที่ต้องได้รับการพัฒนา การศึกษานี้จะช่วยให้สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการวางแผนยกระดับคุณภาพการให้บริการ การจัดสรรทรัพยากร การพัฒนาบุคลากร และการบริหารจัดการองค์กรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ตลอดจนสนับสนุนการบริหารสาธารณะในระดับท้องถิ่นให้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของประเทศในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคาดหวังของประชาชนต่อการให้บริการของสถานีดับเพลิงและกู้ภัยธนบุรี กรุงเทพมหานคร

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคาดหวังของประชาชนต่อการให้บริการของสถานีดับเพลิงและกู้ภัยธนบุรี กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สมมติฐานการวิจัย

1. ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคาดหวังต่อการให้บริการของสถานีดับเพลิงและกู้ภัยธนบุรี กรุงเทพมหานคร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคาดหวังต่อการให้บริการของสถานีดับเพลิงและกู้ภัยธนบุรี กรุงเทพมหานคร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคาดหวังต่อการให้บริการของสถานีดับเพลิงและกู้ภัยธนบุรี กรุงเทพมหานคร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4. ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคาดหวังต่อการให้บริการของสถานีดับเพลิงและกู้ภัยธนบุรี กรุงเทพมหานคร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความคาดหวัง

ความคาดหวังคือปัจจัยเชิงจิตวิทยาที่เกิดจากการประเมินประสบการณ์ล่วงหน้า (Oxford, 2000) ในทางรัฐประศาสนศาสตร์ คุณภาพของการบริการสาธารณะจะถูกประเมินผ่าน แบบจำลอง SERVQUAL ของ Parasuraman et al. (1988) ซึ่งเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ช่องว่าง ระหว่างความคาดหวังกับผลสัมฤทธิ์ที่ได้รับจริง ผ่าน 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

- ความน่าเชื่อถือ (Reliability) ได้แก่ ความสม่ำเสมอและแม่นยำในการระงับภัย
- การตอบสนอง (Responsiveness) ความรวดเร็วในการปฏิบัติการเมื่อได้รับแจ้งเหตุ
- การให้ความมั่นใจ (Assurance) ทักษะ ความเชี่ยวชาญ และสมรรถนะของเจ้าหน้าที่
- การดูแลเอาใจใส่ (Empathy) การสื่อสารและความเข้าใจในวิกฤตของผู้ประสบภัย

- ลักษณะทางกายภาพ (Tangibles) ความพร้อมของสถานี ยานพาหนะ และอุปกรณ์กู้ภัย

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการให้บริการ

เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน การให้บริการของสถานีดับเพลิงต้องเปลี่ยนผ่านจากการบริหารจัดการตามหน้าที่ (New Public Management) สู่ การบริการสาธารณะแนวใหม่ ตามแนวคิดของ Denhardt & Denhardt (2003) ซึ่งให้ความสำคัญกับประชาชนในฐานะ “พลเมือง” มากกว่า “ลูกค้า” โดยเน้นคุณค่าความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ความโปร่งใส และการสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนระหว่างสถานีดับเพลิงและชุมชน เพื่อสร้างความไว้วางใจในความปลอดภัยสาธารณะอย่างเป็นระบบ (อารี ลือกลาง, 2555)

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความปลอดภัย

การตอบสนองความคาดหวังด้านความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยการจัดการเชิงป้องกันที่ลดความผิดพลาดจากปัจจัยภายในและภายนอก ผ่านแนวคิดสำคัญ ได้แก่

ทฤษฎีเนยแข็งสวิส (Swiss Cheese Model) ของ Reason (1990) ชี้ให้เห็นว่าอุบัติเหตุหรือความสูญเสียเกิดจาก “ช่องโหว่” ของระบบป้องกันในชั้นต่างๆ การบริการที่มีคุณภาพจึงหมายถึงการสร้าง “ชั้นป้องกัน” ที่เข้มแข็ง ทั้งในด้านทักษะบุคลากร มาตรฐานการปฏิบัติงาน (SOP) และการซ่อมบำรุงอุปกรณ์ เพื่อปิดกั้นไม่ให้ข้อผิดพลาดนำไปสู่อันตราย

ทฤษฎีโดมิโน (Domino Theory) ของ Heinrich (1931) และ Bird (1969) ซึ่งมุ่งเน้นการควบคุม “การกระทำที่ไม่ปลอดภัย” และ “การขาดการควบคุมเชิงบริหาร” เพื่อตัดตอนลำดับเหตุการณ์ก่อนจะเกิดการสูญเสียครั้งใหญ่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เพื่อศึกษาความคาดหวังของประชาชนต่อการให้บริการของสถานีดับเพลิงและกู้ภัยธนบุรี กรุงเทพมหานคร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีดับเพลิงและกู้ภัยธนบุรี กรุงเทพมหานคร จำนวน 98,394 คน ตามข้อมูลจากแผนปฏิบัติราชการประจำปีสำนักงานเขตธนบุรี พ.ศ. 2567 สำหรับกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้สูตรของ Taro

Yamane (1973) ในการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับค่าคลาดเคลื่อน 0.05 ซึ่งได้จำนวน 398.26 คน เพื่อให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ทางสถิติ ผู้วิจัยกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างเป็น 399 คน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) จากประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบของสถานีดับเพลิงและกู้ภัยธนบุรี

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วยการจัดทำแบบสอบถามโดยอาศัยข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และบทความที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการกำหนดเนื้อหาคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา แบบสอบถามที่สร้างขึ้นได้รับการนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญให้คะแนนประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามตามเกณฑ์ +1 0 และ -1 จากนั้นผู้วิจัยได้วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งได้ค่าเฉลี่ยรวม 0.98 สูงกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนดไว้ที่ 0.67 แสดงว่าแบบสอบถามมีความตรงเชิงเนื้อหาอยู่ในระดับดี

หลังจากนั้น แบบสอบถามฉบับปรับปรุงได้รับการทดลองใช้ (Try out) กับประชาชนในเขตภาษีเจริญจำนวน 30 คน ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จากผลการทดลองใช้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha) พบว่าค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 อยู่ในระดับสูงตามเกณฑ์ของศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2540) ที่กำหนดว่าค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.80–0.89 ถือว่าอยู่ในระดับสูง เหมาะสมที่จะนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง หลังการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือครบถ้วน ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบ เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับความคาดหวังของประชาชนต่อการให้บริการของสถานีดับเพลิงและกู้ภัยธนบุรี โดยประเมินตามมาตรประมาณค่า 5 ระดับของ Likert ได้แก่ ระดับมากที่สุดจนถึงระดับน้อยที่สุด และตีความผลตามเกณฑ์คะแนนเฉลี่ยของรัชดา วัจนะศุภกุล (2549) ส่วนที่ 3 เป็นช่องสำหรับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการให้บริการของสถานีดับเพลิงและกู้ภัยธนบุรี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่กำหนด โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ผู้ตอบแบบสอบถามทราบ จากนั้นดำเนินการแจกแบบสอบถามทั้งในรูปแบบออนไลน์และแบบกระดาษ เมื่อได้รับแบบสอบถามคืน ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้อง ความครบถ้วน และความสมบูรณ์ของข้อมูล ก่อนนำเข้าสู่กระบวนการประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบใช้การแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ตอบที่มีลักษณะส่วนบุคคลต่างกัน ผู้วิจัยใช้สถิติ t-test สำหรับกลุ่มตัวแปรสองกลุ่ม และใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) สำหรับกลุ่มตัวแปรตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป หากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธี Least Significant Difference (LSD)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคาดหวังของประชาชนต่อการให้บริการโดยรวมอยู่ในระดับ “มากที่สุด” ($\bar{X}$ = 4.70) โดยเมื่อพิจารณารายด้าน ดังนี้

ด้านความปลอดภัย เป็นด้านที่ประชาชนมีความคาดหวังสูงที่สุด ($\bar{X}$ = 4.86) โดยคาดหวังให้หน่วยงานมีมาตรฐานความปลอดภัยสูงสุดในการปฏิบัติงาน เพื่อป้องกันอันตรายต่อทั้งเจ้าหน้าที่และผู้ประสบภัย

ด้านงบประมาณ มีความคาดหวังในระดับสูงรองลงมา ($\bar{X}$ = 4.73) โดยมุ่งเน้นความโปร่งใสและประสิทธิภาพในการบริหารทรัพยากรเพื่อให้เครื่องมือพร้อมใช้งานเสมอ

ด้านศักยภาพในการให้บริการ ประชาชนคาดหวังความพร้อมของเจ้าหน้าที่และเทคโนโลยีที่ทันสมัย ($\bar{X}$ = 4.67)

ด้านความสะดวกในการเข้าถึง คาดหวังความรวดเร็วในการเข้าถึงพื้นที่เกิดเหตุ โดยเฉพาะชุมชนแออัด ($\bar{X}$ = 4.56)

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ประชาชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกันมีความคาดหวังแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

เพศ กลุ่มเพศหญิงมีความคาดหวังสูงกว่าเพศชายอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในด้านความสะดวกในการเข้าถึงและคุณภาพการบริการ

อายุ กลุ่มผู้ที่มีอายุระหว่าง 36-45 ปี และกลุ่มอายุ 55 ปีขึ้นไป มีระดับความคาดหวังสูงกว่ากลุ่มอายุอื่น

อาชีพ กลุ่มข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ แสดงถึงความคาดหวังต่อมาตรฐานการให้บริการที่สูงกว่ากลุ่มอาชีพอื่น

ระดับการศึกษา ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคาดหวังต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับ “ความปลอดภัย” และ “ความเชื่อมั่นในระบบงบประมาณ” หน่วยงานควรเร่งพัฒนาความรวดเร็วในการตอบสนอง และการสื่อสารประชาสัมพันธ์เชิงรุกเพื่อปิดช่องว่างระหว่างความคาดหวังและศักยภาพในการให้บริการจริงตามแนวทางบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่

อภิปรายผล

จากการศึกษาความคาดหวังของประชาชนต่อการให้บริการของสถานีดับเพลิงและกู้ภัยธนบุรี กรุงเทพมหานคร สามารถอภิปรายผลเชิงสังเคราะห์ได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าประชาชนมีระดับความคาดหวังต่อการให้บริการโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมิติด้านความปลอดภัยได้รับค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะ ภารกิจด้านการดับเพลิงและกู้ภัยเป็นบริการสาธารณะที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสวัสดิภาพชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ประประชาชนจึงมุ่งเน้นไปที่ความพร้อมของอุปกรณ์และมาตรฐานการปฏิบัติงานที่ต้องมีความแม่นยำสูง ข้อค้นพบนี้ สอดคล้องกับแนวคิด SERVQUAL ของ Parasuraman, Zeithaml และ Berry (1988) ในมิติด้านความเชื่อถือได้ (Reliability) และความเป็นรูปธรรมของบริการ (Tangibles) และ สอดคล้องกับงานวิจัยของเศรษฐสิทธิ์ สุขเจริญ (2561) และ วรางคณา ภาณุวัฒน์ (2562) ที่ชี้ให้เห็นว่าความเชี่ยวชาญของเจ้าหน้าที่และความทันสมัยของเครื่องมือเป็นปัจจัยตัดสินคุณภาพบริการในมุมมองของประชาชนในเขตเมือง

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ อาชีพ และรายได้ ส่งผลให้ประชาชนมีความคาดหวังต่อการให้บริการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะกลุ่มเพศหญิงและกลุ่มอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจที่มีระดับความคาดหวังสูงกว่ากลุ่มอื่น ทั้งนี้เป็นเพราะ กลุ่มข้าราชการมีความคุ้นเคยกับระบบมาตรฐานการทำงานและขั้นตอนทางราชการ จึงมีความคาดหวังต่อความโปร่งใสและระบบงบประมาณที่ชัดเจนตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ข้อค้นพบนี้ สอดคล้องกับทฤษฎี การบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service) ของ Denhardt และ Denhardt (2003) ที่เน้นบทบาทของพลเมืองในการตรวจสอบและคาดหวังต่อความรับผิดชอบของรัฐ และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นริศรา แซ่ลี้ (2563) และ ศราวุฒิ ประสิทธิ์ (2562) ที่ระบุว่าระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและสถานภาพทางสังคมที่ต่างกันส่งผลต่อระดับความคาดหวังในบริการภาครัฐที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

สรุปประเด็นในส่วนปัญหาและข้อเสนอแนะพบว่าปัญหาและอุปสรรคสำคัญคือความล่าช้าในบางสถานการณ์และความจำกัดของอุปกรณ์ ซึ่งประชาชนมีข้อเสนอแนะให้เร่งพัฒนาศักยภาพบุคลากรและนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการประสานงาน ทั้งนี้เป็นเพราะ สภาพพื้นที่ในเขตธนบุรีมีความซับซ้อนและเป็นชุมชนหนาแน่น ประชาชนจึงคาดหวังระบบสื่อสารที่รวดเร็วและการเข้าถึงพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อค้นพบนี้ สอดคล้องกับแนวคิดความปลอดภัยเชิงระบบผ่านทฤษฎีเนยแข็งสวิส (Swiss Cheese Model) ของ Reason (1990) ที่เน้นการปิดช่องโหว่ของความผิดพลาดด้วยการสร้างชั้นป้องกันที่เข้มแข็ง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉัตรชัย เสือจุ้ย (2566) และ วรรณภา พงษ์ศักดิ์ (2563) ที่เสนอแนะว่าการบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศร่วมกับการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) จะเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับบริการดับเพลิงและกู้ภัยให้ก้าวข้ามขีดจำกัดด้านกายภาพและตอบสนองความคาดหวังของประชาชนได้อย่างยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า ประชาชนต้องการให้สถานีดับเพลิงและกู้ภัยธนบุรีพัฒนาอย่างรอบด้าน ทั้งด้านบุคลากร ทรัพยากร เทคโนโลยี การเข้าถึงบริการ และการบริหารจัดการงบประมาณ เพื่อให้ตอบสนองต่อเหตุฉุกเฉินได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และสร้างความเชื่อมั่นแก่ชุมชนได้ดียิ่งขึ้น **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้**

1.1 ข้อเสนอแนะด้านการบริหารจัดการและนโยบาย ควรพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้มีความโปร่งใส โดยเฉพาะด้านการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ ตรวจสอบได้ และสามารถนำไปพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่และอุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสม เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชนในพื้นที่ 1.2 ข้อเสนอแนะด้านศักยภาพบุคลากร ควรจัดให้มีการฝึกอบรมเพิ่มเติมแก่เจ้าหน้าที่ในด้านการกู้ภัย การดับเพลิง การปฐมพยาบาลเบื้องต้น รวมถึงการฝึกซ้อมแผนร่วมกับชุมชนเป็นประจำ พร้อมทั้งดูแลความพร้อมทางร่างกายและความเหนื่อยล้า และส่งเสริมให้มีบุคลากรที่สามารถสื่อสารภาษาต่างประเทศได้ 1.3 ข้อเสนอแนะด้านความปลอดภัยและอุปกรณ์ ควรตรวจสอบความพร้อมของอุปกรณ์เป็นประจำ จัดหาอุปกรณ์ที่ทันสมัย โดยเฉพาะสำหรับอาคารสูงและเหตุฉุกเฉินที่มีความซับซ้อน รวมถึงบำรุงรักษาอุปกรณ์ทุกประเภทอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มความเชื่อถือและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน 1.4 ข้อเสนอแนะด้านเทคโนโลยีและระบบสื่อสาร ควรพัฒนาระบบการแจ้งเหตุและการประสานงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น แอปพลิเคชันแจ้งเหตุ ระบบสื่อสารที่รวดเร็วและเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงาน พร้อมทั้งเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายขึ้น 1.5 ข้อเสนอแนะด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนควรส่งเสริมการทำงานร่วมกับชุมชน ผ่านการจัดอบรมให้ความรู้ด้านการป้องกันอัคคีภัย การร่วมซ้อมแผนอพยพ และการสร้างเครือข่ายชุมชน เพื่อเสริมศักยภาพในการรับมือเหตุฉุกเฉินและสร้างความร่วมมือระหว่างสถานีและประชาชน **2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 การขยายพื้นที่และเปรียบเทียบข้อมูลควรขยายพื้นที่ศึกษาให้ครอบคลุมหลายเขตหรือหลายจังหวัด เพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังในบริบทที่หลากหลาย และสะท้อนภาพรวมของการให้บริการด้านดับเพลิงและกู้ภัยในระดับเมืองได้ดียิ่งขึ้น 2.2 การศึกษาปัจจัยเพิ่มและวิเคราะห์เชิงลึก ควรเพิ่มตัวแปรที่เกี่ยวข้อง เช่น รายได้ ประสบการณ์การเผชิญเหตุฉุกเฉิน ความรู้ด้านความปลอดภัย หรือจำนวนสมาชิกในครัวเรือน เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความคาดหวังได้อย่างครอบคลุมและลึกซึ้งมากขึ้น 2.3 การศึกษาความพึงพอใจร่วมกับความคาดหวัง ควรศึกษาความพึงพอใจควบคู่กับความคาดหวังเพื่อค้นหาช่องว่างของคุณภาพบริการ ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดแนวทางปรับปรุงคุณภาพบริการได้ตรงจุดและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2562). *สรุปผลการสำรวจความพึงพอใจและไม่พึงพอใจต่อการให้บริการของผู้ประสบภัยที่มาขอรับบริการในเขตกรุงเทพมหานคร.* ม.ป.พ.

กฤตภพ บุญมาก. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสถานีดับเพลิงและกู้ภัยทุ่งครุ. ใน *การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

กิตติพงษ์ เจริญจิต และ กิตติพงษ์ ยอดชนะ. (2563). แนวทางการพัฒนาระบบการบริหารจัดการสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี,* 9(1), 170–184.

กิตติพงษ์ สุขสันต์. (2564). การบริหารงบประมาณของสถานีดับเพลิงและกู้ภัยในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน *การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

เกศสินี กลิ่นบุศร์. (2540). ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการบริการสาธารณะของเทศบาล. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จิตตินันท์ เดชะคุปต์. (2549). *การจัดการคุณภาพบริการ.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิตปราณี อึ้งวิฑูรสถิตย์. (2565). ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลบางใหญ่. ใน *สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ฉัตรชัย เสือจุ้ย และคณะ. (2566). *ประสิทธิภาพการใช้อากาศยานไร้คนขับในการดับเพลิงและกู้ภัยของสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร.* กรุงเทพฯ: สถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 4.

ฉัตรยาพร เสมอใจ. (2550). *พฤติกรรมผู้บริโภคและกลยุทธ์การตลาด.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ดวงกมล.

ชิษณุกร พรภาณุวิชญ์. (2540). *พฤติกรรมผู้บริโภค.* กรุงเทพฯ: ที.ซี.ซี. พริ้นติ้ง.

ณภัทร เรืองจรัส. (2565). การบริหารจัดการด้านอัคคีภัยของสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกรุงเทพมหานคร. ใน *การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ทรวงทิพย์ วงศ์พันธ์. (2541). *ทฤษฎีองค์การและการจัดการ.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นัสสา พูเอี่ยม. (2562). ความคาดหวังของผู้ใช้บริการต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนนทบุรี. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

พงศ์วิชญ์ ศรีธรรมา และ วรศักดิ์ สุขสนอง. (2563). การพัฒนาระบบการตอบโต้ภาวะฉุกเฉินสำหรับเหตุเพลิงไหม้ในอาคารสูงในกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์,* 40(3), 69–80.

พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (2550). *ราชกิจจานุเบกษาเลม 124 ตอนที่ ๕ 2 ก หน้า 1* (7 กันยายน 2550).

เมธี ไพรชิต. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสถานีดับเพลิงและกู้ภัยทุ่งครุ. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

รัตนา สุขะนินทร์. (2547). *การจัดการการตลาด.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วรรณภา พงษ์ศักดิ์. (2563). ความพึงพอใจของประชาชนต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่กู้ภัยในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

วรารัตน์ รุ่งเรือง. (2565). การบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สมลักษณ์ เพชรช่วย. (2540). *พฤติกรรมผู้บริโภค.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พัฒนา.

สมิต สัชฌุกร. (2545). *การต้อนรับและบริการที่เป็นเลิศ.* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สายธาร.

สำนักงานเขตธนบุรี. (2567). *แผนปฏิบัติราชการประจำปี พ.ศ. 2567 [PDF].* เรียกใช้เมื่อ 12 มีนาคม 2568 จาก https://www.oic.go.th

อาทิตย์ แก้วคง. (2565). การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสาธารณภัยขององค์การบริหารส่วนตำบลไสหร้า อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน *การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

อารี ลือกลาง. (2555). ระดับความพึงพอใจและความคาดหวังในการให้บริการของบุคลากรกองประปา องค์การบริหารส่วนตำบลหนองงูเหลือม อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

อาศยา โชติพานิช. (2549). *การตลาดบริการยุคใหม่.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ดวงกมล.

Arnstein, S. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners,* 35(4), 216–224.

Bird, F. E., Jr. (1969). *Loss causation model*. Institute for Loss Control.

Clay, C. W. (1988). Customer expectation. *Journal of Marketing Research,* 25, 252–261.

Denhardt, J. M., & Denhardt, R. B. (2003). *The new public service: Serving, not steering.* M.E. Sharpe.

Grönroos, C. (2000). *Service management and marketing*. Wiley.

Heinrich, H. W. (1931). *Industrial accident prevention: A scientific approach*. McGraw-Hill.

Kotler, P. (2000). *Marketing management (10th ed.).* Prentice Hall.

Lovelock, C. (2001). *Services marketing: People, technology, strategy.* Prentice Hall.

Namupala, I. (2019). *An investigation of the impact of quality of service on customer satisfaction of NamPower residential customers.* retrieved from https://doi.org/10.13140/RG.2.2.17693.95204

Oliver, R. L. (1980). A cognitive model of the antecedents and consequences of satisfaction decisions. *Journal of Marketing Research,* 17(4), 460–469.

Oxford Advanced Learner's Dictionary. (2000). *Oxford Advanced Learner's Dictionary of current English.* Oxford University Press.

Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1988). SERVQUAL: A multiple-item scale for measuring consumer perceptions of service quality. *Journal of Retailing,* 64(1), 12–40.

Porter, L. W., & Lawler, E. E., III. (1968). *Managerial attitudes and performance. Richard D.* Irwin.

Reason, J. (1997). *Managing the risks of organizational accidents*. Ashgate.

Thomas, J. C. (1995). *Public involvement and the policy process: A look at theory, practice, and the future.* M.E. Sharpe.

Tolman, E. C. (1932). *Purposive behavior in animals and men.* Century Co.

Tsang, W. K. L. (2014). A study of expectancy-disconfirmation theory. *Journal of Consumer Research,* 40(5), 887–899.

Vroom, V. H. (1964). *Work and motivation.* Wiley.

DIGITAL CAPABILITY AND COMPETITIVE ADVANTAGE IN AGRICULTURAL ENTERPRISES: THE DUAL MEDIATING ROLES OF SUPPLY CHAIN RESILIENCE AND VALUE CO-CREATION*

Sihan Wang[1] and Tawee Jamjumrus[2]

[1]Doctor of Philosophy Program student, Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand and Tongren Polytechnic University, Qingshui Street, Bijiang District, Guizhou, China

[2]Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: zhisou2021226@163.com

Received 8 January 2026; Revised 17 January 2026; Accepted 19 January 2026

Abstract

Purpose – This study investigates how digital capability influences competitive advantage in agricultural enterprises through the dual mediating mechanisms of supply chain resilience and value co-creation, while examining the moderating roles of resource integration capability and market environment dynamics.

Design/methodology/approach – Drawing on dynamic capabilities theory and the resource-based view, we developed an integrated theoretical framework tested through a mixed-methods approach. Quantitative data from 345 senior managers (including chairpersons, general managers, and key department heads) with more than three years of experience in agribusinesses in Yunnan, Guizhou,

Citation:

* Sihan Wang and Tawee Jamjumrus. (2026). Digital Capability And Competitive Advantage In Agricultural Enterprises: The Dual Mediating Roles Of Supply Chain Resilience And Value Co-Creation. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 42-57.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

and Sichuan provinces. were analyzed using partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM), complemented by qualitative insights from 15 in-depth interviews with senior managers.

Findings – Digital capability demonstrates a strong total effect on competitive advantage (β=0.631, p<0.001), operating primarily through indirect pathways. Supply chain resilience emerges as the dominant mediating mechanism, accounting for 75% of the indirect effect (β=0.335, p<0.001), while value co-creation provides a complementary pathway contributing 25% (β=0.109, p<0.001). The model explains 93.5% of variance in competitive advantage. Resource integration capability positively moderates the digital capability-value co-creation relationship (β=0.111, p=0.022), while digital market search shows significant negative moderation effect (β=-0.096, p<0.05).

Originality/value – This research advances dynamic capabilities theory by revealing the dual mediation structure through which digital transformation creates competitive advantages in traditional industries. The identification of supply chain resilience as the primary value creation pathway and the counterintuitive negative effect of excessive market intelligence activities provide novel theoretical insights and practical guidance for digital transformation strategies.

Keywords: Digital capability, Supply chain resilience, Value co-creation, Competitive advantage, Agricultural enterprises

Introduction

In the digital economy context, enterprise digital transformation has become a key driver of global economic growth. Digital transformation reshapes business models and production methods. It does this through three main

changes: digitalization of products and services, intelligentization of production processes and supply chains, and networking of customer relationships and market access.

According to the 2024 World Economic Forum report, the digital economy is expected to contribute over 25% of global GDP growth in 2025. This underscores digital transformation's critical role in enhancing enterprise competitiveness and driving economic development. Governments worldwide have introduced supportive policies. China's "14th Five-Year Plan" identifies digital transformation as a strategic priority. It aims to accelerate the integration of digital technology with the real economy.

The pandemic has further accelerated digital transformation. Enterprises have adopted cloud computing, big data, and artificial intelligence. These technologies have addressed operational challenges and created new growth opportunities. The International Data Corporation (IDC) projects global data volume will reach 175 zettabytes by 2025, with a compound annual growth rate of 61%.

However, digital transformation faces significant challenges. These include rapid technological updates, data security concerns, and the need for talent and organizational culture to adapt. Enterprises must continuously innovate to achieve sustainable development.

Globalization and technological innovation are accelerating. Agribusinesses now face unprecedented challenges and opportunities. In this context, three factors are crucial for competitive advantage: enhancing digital capabilities, strengthening supply chain resilience, and practicing value co-creation. This study explores the relationships between these factors. It examines how they work together to enhance market performance and sustainable development capabilities of agribusinesses.

Objectives

1. To examine the direct and indirect effects of digital capability on competitive advantage in agricultural enterprises.

2. To investigate the mediating role of supply chain resilience in transforming digital capability into competitive advantage.

3. To analyze the mediating role of value co-creation in the digital capability-competitive advantage relationship.

4. To assess the relative contributions of supply chain resilience and value co-creation as dual mediation pathways.

5. To explore the moderating effects of resource integration capability, digital market search, and market environment dynamics on the proposed relationships.

Literature Review

1. Digital Capability and Competitive Advantage

Digital transformation provides enterprises with enhanced capabilities in resource integration, information acquisition, and data analysis, thereby increasing innovation output (Teece, 2018; Helfat et al., 2019). Digital technology enables enterprises to digitally upgrade existing products and achieve cost-free expansion through unlimited design flexibility (Cenamor et al., 2022). Bharadwaj et al. (2021) assert that digital transformation strategies leverage digital resources to create differentiated value. However, scholars debate whether digital transformation genuinely improves innovation quality or merely increases quantity through repetitive, low-quality patents (Hu et al., 2023).

Recent studies demonstrate digital capability's significant positive impact on enterprise performance and competitive advantage. Chen and Zhou (2022) found that enterprises integrating digital resources fully achieve higher

performance. Yang et al. (2023) proposed a dual-path model showing digital capability impacts performance through both direct and indirect paths. Zheng and Liu (2023) revealed that digital capability enhances innovation by increasing strategic flexibility in responding to environmental uncertainty.

2. Supply Chain Resilience

Lean manufacturing and globalization have increased supply chain efficiency but also vulnerability (Wieland & Wallenburg, 2013). Events like the 2011 Japan triple disaster and U.S.-Huawei sanctions demonstrate that both regional and cross-border supply chains face constant disruption risks (Deloitte, 2013). Ivanov (2018) emphasized that supply chain network structure determines disruption impact extent, making structural parameters crucial to resilience.

Scholars have studied supply chain resilience using various methods including discrete event simulation, Bayesian networks, and stochastic programming (Hosseini & Barker, 2016; Ivanov et al., 2014). Social network analysis has become mature in supply chain research, with studies examining positioning impact on firm performance and bullwhip effect factors (Zhou et al., 2020; Son et al., 2021).

3. Value Co-Creation

Platform enterprises emphasize "openness, sharing, collaboration, and win-win" value logic, transitioning from single products to intermediaries in value creation (Nambisan et al., 2020). In the digital economy, value co-creation has shifted from binary enterprise-user interactions to dynamic multi-stakeholder networks involving platform owners, users, and suppliers (Li et al., 2023).

Digital value co-creation differs from traditional approaches in participants, sources, attributes, interactions, and processes. Digital platforms facilitate millisecond-level feedback enabling real-time multi-participant interaction (Xiao et al., 2021). However, research lags behind practice, particularly in understanding formation mechanisms in digital contexts and resource integration's role in value co-creation.

4. Research Gaps

Existing literature lacks comprehensive understanding of how digital capability creates competitive advantages through intermediate organizational processes in agricultural enterprises. The integrated effects of supply chain resilience and value co-creation as dual mediation pathways remain unexplored. Additionally, boundary conditions influencing digital transformation effectiveness require investigation.

5. Theoretical Background and Hypotheses Development

5.1 Theoretical Foundations

This study draws on dynamic capabilities theory (Teece, 2007), Resource-Based View (Barney, 1991), and Service-Dominant Logic (Vargo & Lusch, 2016) to examine how digital capability creates competitive advantages through intermediate organizational processes.

5.2 Direct Effects

Digital capability promotes competitive advantage by aggregating data resources, integrating digital channels, and enabling dual online-offline business models (Xiao et al., 2020; Cenamor et al., 2019).

H1: Digital capability positively impacts competitive advantage.

Supply chain resilience enables enterprises to make quick decisions and adapt flexibly in turbulent environments (Xie et al., 2022).

H2: Supply chain resilience positively impacts competitive advantage.

Value co-creation creates competitive advantage through stakeholder collaboration and fair value-sharing (Gary et al., 2021).

H3: Value co-creation positively impacts competitive advantage.

Digital transformation enhances supply chain resilience by improving stakeholder communication and information utilization (Chen et al., 2022).

H4: Digital capability positively impacts supply chain resilience.

Digital platforms facilitate value co-creation through algorithmic capabilities and data analytics (Annarelli et al., 2021).

H5: Digital capability positively impacts value co-creation.

3.5.3 Moderating Effects

Digital market search promotes opportunity identification by aggregating larger user bases (Jafari-Sadeghi et al., 2021).

H6: Digital market search positively moderates the digital capability-value co-creation relationship.

Market environment dynamics enhance resilience capabilities through various influencing variables (Shin, 2020).

H7: Market environment dynamics positively moderates the supply chain resilience-competitive advantage relationship.

Resource integration capability enables enterprises to exploit entrepreneurial opportunities effectively (Wei et al., 2022).

H8: Resource integration capability positively moderates the digital capability-competitive advantage relationship.

3.5.4 Mediating Effects

Strong supply chain partner relationships demonstrate higher resilience levels (Anderson & Guo, 2021).

H9: Supply chain resilience mediates the digital capability-competitive advantage relationship.

Digital technology reduces interaction costs, enabling stakeholder participation in value creation (Shi, 2022).

H10: Value co-creation mediates the digital capability-competitive advantage relationship.

Methodology

1. Research Context and Sample

This study examines agricultural enterprises in China's southwestern provinces (Yunnan, Guizhou, and Sichuan). The sampling frame included enterprises meeting three criteria: (1) minimum five years of operations, (2) primary engagement in agricultural production, processing, or services, and (3) at least 20 full-time employees.

We identified 25 eligible enterprises through government databases. Data collection occurred between January-December 2024 using mixed methods, yielding 345 valid quantitative responses (40% response rate) from senior and middle managers. The sample comprised 67.8% private enterprises, 29.6% state-owned/collective enterprises, and 2.6% foreign-invested ventures. Activities included agricultural production (42.3%), technology R&D (25.8%), agricultural services (18.6%), and input suppliers (13.3%).

2. Measurement Development

All constructs employed multi-item scales on five-point Likert scales. Digital Capability used 16 items across four dimensions (Warner & Wäger, 2019; Mikalef et al., 2019). Supply Chain Resilience encompassed 16 items across flexibility, visibility, collaboration, and risk management (Chowdhury & Quaddus, 2017). Value Co-Creation included 12 items covering intra-firm, user, and supplier co-creation (Ranjan & Read, 2016). Competitive Advantage comprised 12 items measuring differentiation, cost leadership, innovation, and customer loyalty (Porter, 1985; Newbert, 2008). Moderating variables included Resource Integration Capability, Market Environment Dynamics, and Digital Market Search.

3. Analytical Approach

We employed PLS-SEM using SmartPLS 4.0 (Hair et al., 2019). Analysis proceeded through measurement model assessment followed by structural model evaluation. Mediation effects were tested using bootstrapping with 5,000 resamples. Moderation effects were examined through interaction terms.

Common method bias was assessed using Harman's single-factor test. The qualitative phase involved semi-structured interviews with 15 senior managers, analyzed using NVivo 14 software.

Results

1. SmartPLS4 Results

(1) Direct Effects

H1 received strong confirmation, with digital capability exhibiting substantial effect on competitive advantage (β=0.631, t=12.617, p<0.001). H2 and H3 confirmed supply chain resilience (β=0.367, t=8.439, p<0.001) and value co-creation (β=0.322, t=6.935, p<0.001) as critical mediators. H4 showed digital capability's overwhelming influence on supply chain resilience (β=0.914, t=77.171, p<0.001), representing the model's strongest relationship. H5 demonstrated digital capability's influence on value co-creation (β=0.340, t=6.396, p<0.001).

For moderation hypotheses, H6 was supported, with digital market search showing a significant negative moderation effect (β=-0.096, t=1.982, p<0.05), though the effect size was relatively modest. H7 confirmed market environment dynamics' positive moderation (β=0.043, t=4.564, p<0.001). H8 showed resource integration capability positively moderating digital capability-value co-creation relationship (β=0.111, t=2.284, p=0.022).

(2) Indirect Effects

Both mediation pathways demonstrated significant relationships. Supply chain resilience exhibited stronger mediation effects (β=0.335, t=8.388, p<0.001) than value co-creation (β=0.109, t=4.885, p<0.001), accounting for 75% versus 25% of total indirect effects. This indicates resilience mechanisms serve as the primary conduit for digital capabilities' influence on competitive advantage. Digital transformation primarily enhances competitive positioning by

strengthening adaptive capabilities and supply chain flexibility rather than direct technological advantages.

2. NVivo Results

Qualitative analysis of 15 executive interviews generated 1,247 coded references across 5 primary themes. Word frequency analysis featured "digital" (487 mentions), "supply chain" (423), "collaboration" (367), "resilience" (298), and "value" (276).

"Digital Transformation as Organizational Capability Building" emerged most strongly, with 89% emphasizing that digitalization extends beyond technology adoption. One CEO noted: "Digital transformation fundamentally changed how we think about our business. It's about building organizational capabilities that allow us to sense changes, adapt quickly, and create value with partners."

"Supply Chain Resilience Through Digital Integration" revealed four mechanisms: predictive analytics for risk anticipation, real-time visibility for rapid response, digital coordination for resource reallocation, and platform-based collaboration. A supply chain director stated: "Our digital systems provided early warning during the 2023 drought, allowing us to activate alternative suppliers weeks before competitors realized there was a problem."

The "Value Co-Creation Paradox" unveiled tensions between digital automation and relationship-based collaboration. While 73% described these tensions, an operations manager explained: "Digital platforms make coordination easier, but true value co-creation still requires face-to-face relationship building."

The "Dark Side of Digital Market Intelligence" provided insights into negative moderation effects. Eight participants described information overload challenges. One strategy director stated: "We invested heavily in market analytics tools but found ourselves drowning in data while losing touch with actual

customers. We've learned to balance analytical insights with direct stakeholder engagement."

Cross-case analysis identified four archetypes: "Digital Champions" (15%), "Resilience Leaders" (33%), "Collaboration Specialists" (20%), and "Digital Aspirants" (32%), with Digital Champions achieving highest competitive advantage, supporting that integrated capability development yields superior outcomes.

Discussion

The results of research objective 1 found that digital capability significantly influences competitive advantage primarily through indirect pathways rather than direct effects. This is because digital technologies require intermediate organizational processes to translate into competitive benefits. Digital capability's overwhelming influence on supply chain resilience (β=0.914) demonstrates that digital infrastructure fundamentally reshapes organizational adaptive capabilities. This aligns with Teece's (2007) dynamic capabilities framework, which posits that capabilities must continuously evolve to maintain competitive advantage. The finding extends Barney's (1991) Resource-Based View by demonstrating that digital resources generate advantages through intermediate processes rather than direct deployment. The relationship's magnitude exceeds previous manufacturing studies, suggesting agricultural enterprises experience more profound transformation effects due to lower baseline digitalization, supporting Tilson et al.'s (2010) proposition that digital transformation effects are most pronounced in industries undergoing initial digitalization.The results of research objective 2 found that supply chain resilience serves as the dominant mediating mechanism (75% of indirect effects), while value co-creation provides a complementary pathway (25%). This is because resilience represents a meta-capability enabling organizations to thrive amid uncertainty, creating foundations for collaborative initiatives. This aligns with

Christopher and Peck's (2004) conceptualization of resilience as a meta-capability and supports Bharadwaj et al.'s (2013) argument that digital transformation requires orchestrated organizational changes. The moderate digital capability-value co-creation relationship (β=0.340) extends Vargo and Lusch's (2016) Service-Dominant Logic, revealing that digital platforms facilitate engagement but do not automatically generate collaborative behaviors, corroborating Prahalad and Ramaswamy's (2004) work while suggesting digital technologies serve as enablers rather than determinants.The results of research objective 3 found that resource integration capability positively moderates the digital capability-competitive advantage relationship, while digital market search negatively moderates digital capability-value co-creation. This is because resource integration enhances coordination effectiveness, whereas excessive market intelligence creates information overload and distracts from collaboration. The negative moderation contradicts Galbraith's (1973) information processing theory but resonates with Ocasio's (1997) attention-based view, arguing organizational attention requires careful allocation. The model's exceptional explanatory power (R^2 = 0.935) reflects agriculture's unique characteristics, where digital transformation represents fundamental shifts from traditional practices, extending Eisenhardt and Martin's (2000) dynamic capabilities theory.

Conclusion

This study advances our understanding of how digital capability creates competitive advantages in agricultural enterprises. It reveals a sophisticated dual mediation structure. The empirical evidence demonstrates an important finding: digital transformation's competitive impact operates predominantly through indirect pathways rather than direct technological effects. Supply chain resilience

serves as the primary value creation mechanism, accounting for 75% of indirect effects. Value co-creation provides a complementary pathway, accounting for 25%. This finding fundamentally challenges conventional assumptions. Digital technologies do not automatically confer competitive benefits. Instead, intermediate organizational capabilities determine transformation success.

The theoretical framework achieves exceptional explanatory power (R^2 = 0.935 for competitive advantage). This validates the framework's comprehensiveness. It also highlights the integrated nature of capability development in digital environments. Digital capability exerts overwhelming influence on supply chain resilience (β = 0.914). This suggests that digital infrastructure and applications fundamentally reshape organizational adaptive capabilities. They enable enterprises to navigate increasingly volatile agricultural markets. The moderating effects reveal important boundary conditions. Resource integration capability amplifies digital benefits. However, excessive market intelligence activities may interfere with collaborative value creation.

Qualitative insights illuminate the mechanisms underlying these statistical relationships. They reveal three-stage capability development patterns. They also show the emergence of integrated capability frameworks. In these frameworks, digital capability, resilience, and value co-creation operate synergistically. The study identifies important contextual factors. Geographic constraints catalyze innovation. Regulatory variations shape implementation strategies. Market maturity influences capability priorities. These findings emphasize an important point: successful digital transformation requires tailored approaches rather than universal best practices.

This research makes several theoretical contributions. It contributes to dynamic capabilities theory by demonstrating how digital capability operates through intermediate organizational processes. It extends value co-creation theory by revealing digital platforms' enabling rather than determining role. It

advances supply chain management theory by establishing resilience as a meta-capability. For practitioners, the findings deliver a clear message: competitive advantage in the digital economy emerges from orchestrated capability development rather than isolated technological investments.

Recommendation

1. Recommendations Derived from the Research

Agricultural enterprises should reconceptualize digital transformation as comprehensive capability development. Leaders must prioritize supply chain resilience while building digital infrastructure, developing risk management systems, enhancing supplier collaboration, and increasing operational flexibility. Resource integration capability should be strengthened through cross-functional teams, clear communication protocols, and governance structures facilitating resource sharing. Enterprises should follow three development phases: foundation building establishes infrastructure, capability integration focuses on process redesign, and strategic orchestration enables dynamic reconfiguration. Enterprises should balance information processing with collaborative engagement, as excessive market intelligence distracts from relationship building. Tailored approaches should consider operational environments—remote enterprises should leverage geographic constraints for resilience capabilities, while urban enterprises should exploit proximity for collaborative networks.

2. Policy Recommendations

Government policies should recognize interconnected capabilities rather than focusing exclusively on technology adoption. Support programs should provide multi-year funding acknowledging extended development timelines. Policy frameworks should facilitate cross-industry collaboration through platforms connecting enterprises with technology companies and research

institutions. Industry associations should orchestrate ecosystem development by organizing forums, creating knowledge-sharing platforms, and establishing mentorship programs. Regulatory harmonization across provinces would reduce compliance burden and enable consistent transformation approaches.

3. Recommendations for Future Research

Future research should adopt holistic perspectives examining multiple capability domains with attention to temporal dynamics. Researchers should collaborate with practitioners to develop balanced measurement frameworks integrating financial metrics with operational efficiency, relationship quality, and innovation outcomes. Innovation ecosystem dynamics deserve investigation across industries and contexts to examine orchestration mechanisms and reveal transferable insights about participation strategies.

References

Geremew, Y. M., Huang, W. J., & Hung, K. (2024). Fuzzy-set qualitative comparative analysis as a mixed-method and analysis technique: a comprehensive systematic review. *Journal of Travel Research*, *63*(1), 3-26.

Rivera, S., Salgado, M., Regalado, M., Uvidia, D., Garzon, M., Lara, J., & Carrillo, E. (2025). Legal Framework, Information Technologies, and Economic Impact In Agricultural Sciences: a Digital Transformation Approach. *Journal of Lifestyle and SDGs Review.* https://doi.org/10.47172/2965-730x.sdgsreview.v5.n03.pe05007.

Khromykh, A. (2024). *DIGITAL TRANSFORMATION OF AGRICULTURAL ENTER PRISES WITHIN THE FRAMEWORK OF THE REGIONAL ECONO MY.* EKONOMIKA I UPRAVLENIE: PROBLEMY, RESHENIYA. https://doi.org/10.36871/ek.up. p.r. 2024.11.10.015.

Rivera, S., Salgado, M., Regalado, M., Uvidia, D., Garzon, M., Lara, J., & Carrillo, E. (2025). Legal Framework, Information Technologies, and Economic Impact

In Agricultural Sciences: a Digital Transformation Approach. *Journal of Lifestyle and SDGs Review*. https://doi.org/10.47172/2965-730x.sdgsreview.v5.n03.pe05007.

Baiyere, A., Salmela, H., Nieminen, H., & Kankainen, T. (2024). Assessing digital capabilities for digital transformation—The MIND framework. *Information Systems Journal,* 35, 38 - 6. https://doi.org/10.1111/isj.12519.

Khromykh, A. (2024). *DIGITAL TRANSFORMATION OF AGRICULTURAL ENTERPRISES WITHIN THE FRAMEWORK OF THE REGIONAL ECONOMY.* EKONOMIKA I UPRAVLENIE: PROBLEMY.

A STUDY ON THE IMPACT OF COOPERATIVE LEARNING MODELS ON THE ORAL ENGLISH FLUENCY OF COLLEGE STUDENTS IN GUANGXI, CHINA*

Mingzhen Bao

Faculty of Education North Bangkok University, Thailand

Corresponding Author's Email: Mingzhen.Bao@northbkk.ac.th

Received 5 November 2025; Revised 12 November 2025; Accepted 14 November 2025

Abstract

The objectives of this study are: 1) to examine the impact of cooperative learning models on students' oral English fluency; 2) to assess students' satisfaction with cooperative learning; 3) to analyze the relationship between satisfaction dimensions and fluency performance; and 4) to propose strategies for enhancing oral instruction effectiveness. This research adopts a quasi-experimental design. The population consists of English majors at Guangxi University of Foreign Languages, and the sample comprises 60 students, equally divided into experimental and control groups selected through purposive sampling. Data were collected using oral fluency tests and satisfaction questionnaires, and analyzed through descriptive statistics, independent-sample t-tests, correlation, and regression analysis.

The research results show that: 1) cooperative learning significantly improved students' oral fluency, particularly in coherence and lexical resource

Citation:

* Mingzhen Bao. (2026). A Study On The Impact Of Cooperative Learning Models On The Oral English Fluency Of College Students In Guangxi, China. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 58-72.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

dimensions; 2) group interaction and feedback mechanisms were the strongest predictors of fluency enhancement; 3) students reported high satisfaction with cooperative learning in terms of motivation, collaboration, and mutual support; and 4) cooperative learning proved more effective than traditional instruction in developing speaking confidence and communicative competence. The study concludes that cooperative learning models provide an effective pedagogical approach for improving oral English proficiency in EFL contexts, especially within resource-limited regions such as Guangxi. The recommended strategies include refining group task design, integrating technology-enhanced interaction, and strengthening multi-level feedback systems to ensure sustainable improvement in students' speaking performance.

Keywords: Cooperative Learning Model, Oral English Fluency, Group Interaction, Feedback Mechanism, Task Allocation

Introduction

The accelerating pace of globalization, English has become the dominant language of international communication, education, and trade. Oral English fluency, as an essential component of communicative competence, directly determines learners' ability to engage in global dialogue and professional exchange. In the Chinese higher education system, however, many college students still demonstrate weak oral proficiency, particularly in underdeveloped regions such as Guangxi, where limited resources, inadequate exposure to authentic language environments, and traditional lecture-based instruction impede progress. The teacher-centered model, which prioritizes grammatical accuracy and test performance over communication, has long resulted in what Chinese scholars' term "mute English," where students can read and write but struggle to speak fluently and confidently (Wang Tan, 2002).

To address these persistent challenges, educational researchers have increasingly turned to learner-centered instructional strategies that promote communication, interaction, and collaboration. Among these, the cooperative learning model (CLM) has attracted significant attention for its capacity to improve language performance and learner engagement. Developed in the 1970s by Slavin (1994) and later expanded by Johnson and Johnson (1999), the cooperative learning model encourages students to work collaboratively in small groups, where each member contributes to shared goals and benefits from mutual support and feedback. This interactive environment allows students to negotiate meaning, share ideas, and construct knowledge collectively—an approach that aligns closely with theories of social constructivism and second language acquisition. Existing research has demonstrated that cooperative learning enhances students' motivation, participation, and academic achievement across disciplines. In English language education, it has been particularly effective in promoting oral communication and reducing anxiety (Kim Ji Sun, 2017; Jiang Dongmei et al., 2013). By providing structured opportunities for peer interaction, cooperative learning enables students to practice target language forms in authentic communicative contexts, improving not only the fluency but also the coherence, vocabulary range, and confidence of learners. Yet despite extensive global research on cooperative learning, there remains a noticeable gap in empirical studies focusing on Chinese university students in Guangxi. Most previous research in China has concentrated on primary or vocational education, leaving the context of higher education relatively underexplored. This study therefore seeks to fill that gap by examining how cooperative learning models influence the oral English fluency of university students in Guangxi. The research specifically investigates whether cooperative learning significantly improves students' speaking performance compared with traditional instruction, how students perceive their learning experiences under this model, and which elements of cooperative learning—such as group

interaction, feedback, or shared responsibility—contribute most to fluency development. Through quantitative analysis based on classroom experiments, oral tests, and satisfaction surveys, this study aims to provide empirical evidence and pedagogical insight into the implementation of cooperative learning in EFL speaking classes.

The significance of this research is twofold. Theoretically, it contributes to the growing body of literature on the integration of cooperative learning principles into second language acquisition, offering localized evidence from the Chinese higher education context. Practically, it provides language teachers in Guangxi and similar regions with a student-centered, empirically supported approach to improve speaking proficiency and learner motivation. By emphasizing collaboration, communication, and shared accountability, cooperative learning has the potential to transform passive classrooms into dynamic spaces of linguistic interaction and mutual growth, paving the way toward more effective and equitable English education in China.

Objectives

1. To examine the impact of cooperative learning models on college students' oral English fluency.

2. To assess students' satisfaction levels with the application of cooperative learning in oral English classes.

3. To analyze the relationship between different dimensions of satisfaction (e.g., interaction, feedback, task allocation) and students' oral fluency performance.

4. To propose pedagogical strategies for enhancing the effectiveness of oral English instruction through cooperative learning approaches.

Literature Review

The cooperative learning model (CLM) has emerged as a vital pedagogical approach in the evolution of English language education, aligning with constructivist learning theory and social interdependence theory. The model emphasizes the development of students' communicative competence through collaboration, interaction, and shared responsibility within small learning groups (Slavin, 1994; Johnson & Johnson, 1999). Unlike traditional teacher-centered instruction, cooperative learning allows learners to engage in meaningful dialogue and co-construct knowledge, leading to deeper understanding and higher retention. It shifts the teacher's role from a transmitter of knowledge to a facilitator and designer of interactive learning experiences. This pedagogical shift represents not only a methodological innovation but also a philosophical realignment toward learner autonomy, reflective thinking, and collaborative problem-solving (Wang Tan, 2002).

Cooperative learning is grounded in several theoretical frameworks, including social constructivist theory, cognitive development theory, and motivation theory. Social constructivism, rooted in Vygotsky's (1978) "zone of proximal development," posits that learning occurs through social interaction, where peers scaffold one another's understanding. Within cooperative learning, group members exchange knowledge, negotiate meaning, and engage in peer correction, which directly contributes to oral fluency development. Cognitive development theory, proposed by Piaget (1970), reinforces this by asserting that cognitive restructuring occurs when learners interact with peers who possess diverse perspectives and knowledge levels. Such collaboration enhances higher-order thinking and critical reasoning, which are crucial for language organization and fluency. Meanwhile, motivation theory explains that cooperative learning fosters both intrinsic and extrinsic motivation through social interdependence and shared achievement (Slavin, 1995). When learners experience success as a

group, their self-efficacy and willingness to communicate in the target language increase, resulting in more fluent oral performance.

From an empirical perspective, cooperative learning has been extensively validated as an effective approach to improving oral English proficiency across different educational levels. For instance, Kim Ji Sun (2017) found that cooperative learning significantly enhanced Korean EFL learners' oral performance and reduced their speaking anxiety. Similar results were reported in studies by Ying Jieqiong and Ning Qiang (2017), who demonstrated that cooperative learning could improve both fluency and accuracy in college English speaking classes by providing authentic communicative contexts and promoting peer feedback. In China, where many students suffer from limited exposure to English-speaking environments, this model provides an alternative pathway to overcome linguistic inhibition and anxiety (Jiang Dongmei et al., 2013). The findings consistently reveal that interaction-rich group work increases speaking frequency, lexical variety, and coherence—core elements of oral fluency.

Oral fluency itself is a multidimensional construct that reflects not only the speed and accuracy of speech but also coherence, lexical resource, and confidence in communication. Researchers define oral English fluency as the ability to produce speech smoothly, coherently, and appropriately, encompassing five interrelated components: rate of speech, coherence, vocabulary use, grammatical accuracy, and self-confidence (Lennon, 1990; Foster & Skehan, 1996; Nation, 2001; Ellis, 2008; MacIntyre et al., 1998). Fluency, therefore, involves both linguistic competence and psychological readiness. It is affected by cognitive load, working memory capacity, and social affective factors such as anxiety and self-perception. Empirical findings by Zhen Fengchao (2009) demonstrated that the mastery of lexical chunks and formulaic expressions contributes to fluency by reducing processing time and cognitive burden.

Similarly, Alshehri (2024) showed that learners with higher working memory capacity exhibited greater fluency in both conversation and monologue tasks, reinforcing the cognitive dimension of spoken performance.

The integration of cooperative learning within oral English pedagogy can thus be understood through these theoretical and empirical intersections. By fostering peer-to-peer interaction, the model creates an authentic communicative environment in which learners negotiate meaning and refine their language output through feedback cycles. Each of the five key dimensions of cooperative learning—group interaction, task allocation, shared goals, responsibility, and feedback mechanisms—contributes uniquely to fluency development (Johnson & Johnson, 1999; Kagan, 1994; Hattie & Timperley, 2007). Group interaction increases the amount of comprehensible input and output, while appropriate task allocation ensures equal participation. Shared goals establish collective accountability, motivating each member to perform effectively. Responsibility promotes individual engagement, preventing social loafing, and feedback mechanisms provide immediate corrective and affective reinforcement. Together, these dimensions produce a self-sustaining learning ecology in which fluency can flourish. A growing body of literature has explored learners' satisfaction with cooperative learning models, emphasizing the affective and behavioral dimensions of engagement. Huang Sheng (2022) found that satisfaction with cooperative learning strongly predicts oral performance in IELTS speaking training, particularly in aspects of speech rate and coherence. Similarly, Zhang Ge and Yang Chen (2017) developed a multidimensional satisfaction scale, highlighting that interaction quality, task appropriateness, and teacher support are key determinants of learners' positive perceptions. Satisfaction has also been shown to mediate the relationship between cooperative processes and learning outcomes. In contexts such as Guangxi, where English exposure is limited, students' satisfaction correlates not only with linguistic improvement but also with increased self-confidence and social connectedness. This suggests that

emotional engagement serves as both a consequence and a catalyst of successful cooperative learning. The interaction hypothesis (Long, 1996) and the output hypothesis (Swain, 1985) further provide theoretical support for this relationship. The interaction hypothesis posits that language learners develop proficiency through negotiation of meaning during communicative exchanges, while the output hypothesis emphasizes the role of speaking in consolidating linguistic knowledge. Cooperative learning combines these principles by providing structured opportunities for both input and output, enabling learners to notice gaps in their interlanguage and self-correct through interaction. This cyclical process strengthens lexical retrieval, sentence formulation, and discourse organization, which are central to fluency. Studies conducted in China (Huang Lihua, 2018; Lin Shengqiang, 2019) and abroad (Puji Astuti & Lammers, 2017) consistently confirm that cooperative learning improves students' fluency, motivation, and self-efficacy. Jiang Lingna (2016) reported that group-based oral practice enhanced learners' spontaneity and reduced anxiety, while Li Yamei (2015) observed that cooperative learning strengthened self-efficacy—a critical predictor of fluency. Moreover, research by Gao Ming (2019) addressing "mute English" in high school contexts revealed that group collaboration provided more authentic speaking opportunities, leading to sustained improvement in learners' speech rate and coherence. Collectively, these findings suggest that cooperative learning is not only a pedagogical technique but also a psychosocial mechanism that transforms learners' beliefs, attitudes, and communicative behaviors. In sum, the cooperative learning model represents a comprehensive instructional paradigm that integrates social interaction, cognitive engagement, and emotional fulfillment. It encourages learners to practice language in meaningful, supportive settings that mirror real-life communication, enabling the gradual automatization of speech. For university students in Guangxi, where access to English-speaking

environments is constrained, this model provides a powerful and feasible approach to overcoming traditional learning barriers. The convergence of theory and empirical evidence underscores that cooperative learning, when effectively implemented, enhances both the performance and satisfaction dimensions of language learning—ultimately fostering confident, fluent, and globally competent communicators.

Methodology

This study employed a quasi-experimental research design to investigate the effect of cooperative learning models on students' oral English fluency and satisfaction. The experiment was conducted at Guangxi University of Foreign Languages with a total of 60 English major students, who were purposively selected and divided into two groups: an experimental group (cooperative learning model) and a control group (traditional instruction). The experiment lasted four weeks. Both groups received instruction on the same speaking topics and content, but the teaching approaches differed: the experimental group engaged in small-group cooperative learning activities, while the control group followed teacher-centered lessons. Two primary research instruments were used: Oral English fluency tests (pre-test and post-test) to measure improvements in speaking performance in dimensions such as rate of speech, coherence, vocabulary use, and self-confidence. Student satisfaction questionnaire to evaluate learners' perceptions of the cooperative learning process, including interaction, task allocation, shared goals, responsibility, and feedback mechanisms. Data were analyzed quantitatively using descriptive statistics, independent-sample t-tests, correlation, and regression analysis to determine the differences between groups, relationships among variables, and predictors of oral fluency improvement. Statistical analyses were performed using SPSS software, with significance set at the 0.05 level.

Result

The data were analyzed quantitatively using descriptive statistics, t-tests, correlation, and regression analysis. The findings are summarized in the following tables.

Table 1 Descriptive Statistics of Oral English Fluency (Post-Test)

Group	N	Mean	SD	*t*	Sig. (2-tailed)	Interpretation
Experimental Group (Cooperative Learning)	30	83.47	4.12	4.621	0.000**	Significantly higher
Control Group (Traditional Teaching)	30	77.63	5.08	—	—	Lower performance

Table 1 compares students' post-test oral fluency scores between the cooperative learning group and the traditional group. The experimental group scored higher (M = 83.47) than the control group (M = 77.63), and the difference was statistically significant ($t = 4.621$, $p < 0.01$). This indicates that the cooperative learning model effectively enhanced students' oral English fluency by promoting interaction, communication, and confidence compared to traditional instruction.

Table 2 Correlation and Regression Analysis between CLM Dimensions and Oral Fluency

Cooperative Learning Dimension	Pearson's *r*	Sig.	Regression	*t*-value	Interpretation
Group Interaction	0.621**	0.000	0.358	4.271**	Strong positive correlation
Task Allocation	0.473**	0.001	0.244	3.612**	Moderate positive correlation
Shared Goals	0.422*	0.015	0.187	2.485*	Positive correlation
Responsibility	0.510**	0.004	0.265	3.964**	Significant predictor

Feedback Mechanism	0.684**	0.000	0.396	4.801**	Strongest predictor

Table 2 shows the relationships between the five dimensions of the cooperative learning model and students' oral English fluency. All dimensions have positive and significant correlations with fluency ($p < 0.05$). Among them, feedback mechanism ($r = 0.684$) and group interaction ($r = 0.621$) show the strongest effects, meaning that active communication and constructive feedback greatly improve students' speaking performance. The regression results also confirm these two factors as the most influential predictors of oral fluency, emphasizing that cooperative communication and timely feedback are key to developing fluent and confident speakers.

The results validate the effectiveness of the cooperative learning model in improving oral fluency among Guangxi university students. Learners in the experimental group demonstrated more fluent, confident, and coherent speech, and expressed higher satisfaction with the learning process. These findings align with the theoretical predictions of social constructivism and motivation theory, affirming that peer collaboration and feedback mechanisms facilitate both linguistic and affective gains in oral communication.

Conclusions

Based on the quasi-experimental research conducted at Guangxi University of Foreign Languages, the study concludes that the cooperative learning model (CLM) significantly enhances students' oral English fluency compared to traditional teacher-centered instruction. The research employed both quantitative and experimental methods, involving 60 English major students divided into experimental and control groups over a four-week period. Data were collected through oral fluency pre- and post-tests and a student satisfaction questionnaire, and analyzed using descriptive statistics, independent-sample t-tests, correlation, and regression analysis.

The experimental results show that the cooperative learning group achieved a higher mean score (M = 83.47) than the traditional group (M = 77.63), with a statistically significant difference ($p < 0.01$). This confirms that structured group learning activities, peer interaction, and shared responsibility directly improve learners' oral fluency, especially in rate of speech, coherence, and self-confidence.

Correlation and regression analyses further indicate that all five CLM dimensions—group interaction, task allocation, shared goals, responsibility, and feedback mechanism—positively influence oral fluency. Among these, feedback mechanism ($r = 0.684$, $\beta = 0.396$) and group interaction ($r = 0.621$, $\beta = 0.358$) are the strongest predictors, emphasizing the importance of communication and feedback in oral performance development. Students also reported high satisfaction levels with cooperative learning, reflecting its effectiveness in fostering motivation, engagement, and confidence. The findings align with social constructivist theory (Vygotsky, 1978), cognitive development theory (Piaget, 1970), and motivation theory (Slavin, 1995), supporting the idea that language learning occurs through interaction, collaboration, and shared achievement. Practically, the study suggests that English educators in Guangxi and similar EFL contexts should integrate cooperative learning strategies—such as group discussions, peer evaluation, and feedback sessions—into oral instruction to create more dynamic, participatory classrooms. In conclusion, the cooperative learning model is proven—through systematic experimental evidence—to be an effective and sustainable pedagogical approach that enhances not only students' oral English fluency but also their satisfaction and confidence. By applying cooperative learning principles, educators can transform traditional English classrooms into interactive learning communities that nurture communicative competence, teamwork, and lifelong learning skills.

Discussion

The findings of this study confirm that the cooperative learning model (CLM) significantly improves students' oral English fluency compared with traditional teacher-centered instruction. The higher post-test mean score of the experimental group demonstrates that structured group interaction and shared responsibility promote fluency, coherence, and confidence in speaking. These results are consistent with prior research by Kim (2017) and Huang (2018), which emphasized that cooperative learning enhances learners' communicative competence through peer interaction and active participation. The regression analysis further revealed that feedback mechanism and group interaction were the strongest predictors of oral fluency improvement. This supports Vygotsky's (1978) social constructivist theory, which posits that language learning occurs through social interaction within the learner's zone of proximal development. Effective feedback allows students to identify linguistic gaps and self-correct, while interaction provides opportunities to practice and negotiate meaning—both essential processes for oral language development. Moreover, students in the experimental group reported higher satisfaction with cooperative learning activities, highlighting positive effects on motivation, collaboration, and mutual support. This aligns with motivation theory (Slavin, 1995), suggesting that shared goals and group accountability increase learners' intrinsic motivation and engagement. In the Guangxi context, where exposure to authentic English environments is limited, cooperative learning provides a meaningful and supportive framework for real communication, thereby reducing anxiety and fostering learner confidence. Overall, the study's results demonstrate that cooperative learning not only enhances linguistic performance but also strengthens affective and social dimensions of learning. It encourages active participation, peer support, and reflective thinking—key elements in developing long-term communicative competence in EFL settings.

Recommendations

Based on the findings and discussion, the following recommendations are proposed to enhance the effectiveness of oral English instruction through the cooperative learning model (CLM): Integrate cooperative learning activities systematically into English speaking courses. Teachers should design structured group tasks such as discussions, role-plays, and problem-solving exercises that encourage interaction, negotiation of meaning, and authentic communication among students. Enhance feedback mechanisms within group activities. Both teacher and peer feedback should be continuous, constructive, and specific. Incorporating digital tools or learning platforms can help provide timely feedback and record students' progress in fluency and accuracy. Refine group task design and role allocation. Teachers should ensure balanced participation by assigning clear roles (e.g., leader, recorder, speaker) to each member. This prevents dominance by a few students and promotes responsibility and accountability within teams.

Integrate technology to support interaction. Online collaboration tools (e.g., Zoom breakout rooms, Padlet, or Google Classroom) can extend communicative practice beyond the classroom, allowing students to interact more frequently and receive immediate feedback.

Provide professional development for teachers. Training workshops should be conducted to help educators understand cooperative learning principles, classroom management strategies, and assessment methods for communicative competence. Conduct longitudinal and mixed-method studies. Future research should examine the long-term impact of cooperative learning on different aspects of English proficiency and explore qualitative insights into students' experiences and perceptions.

References

Alshehri, M. (2024). Working memory and oral fluency in EFL learners: Cognitive perspectives on speaking performance. *Journal of Language Teaching and Research*, 15(2), 145–158. https://doi.org/10.17507/jltr.1502.03

Gao, M. (2019). Research on the application of cooperative learning in high school oral English teaching. *Journal of Basic English Education*, 21(3), 87–91.

Huang, L. (2018). Exploring cooperative learning strategies in college English speaking classrooms. *Foreign Language World*, 195(2), 45–52.

Huang, S. (2022). The relationship between satisfaction and oral performance in cooperative learning-based IELTS training. *Modern Foreign Languages*, 45(4), 66–73.

Kim, J. S. (2017). Enhancing EFL learners' oral proficiency through cooperative learning. *English Teaching*, 72(3), 35–58.

Lin, S. (2019). Empirical study on cooperative learning and motivation in Chinese EFL classrooms. *Chinese Journal of Applied Linguistics*, 42(4), 452–467.

Puji Astuti, P., & Lammers, J. (2017). Students' engagement in cooperative learning to improve speaking ability. *TEFLIN Journal*, 28(2), 215–232.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงของประชากรในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*

FACTORS INFLUENCING THE DECISION TO USE PET-RELATED BUSINESS SERVICES IN BANGKOK METROPOLITAN REGION (BMR)

นิติยา สมวัธน์[1], ศริญญา คงเที่ยง[2] และ นิติรัฐ มาลีวัตร[3]

Nitiya Somwat[1], Sarinya Kongtieng[2] and Nitirat Maleewat[3]

[1-3]คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ

[1-3]Rajamangala University Of Technology Krungthep, Thailand

Corresponding Author's Email: juijuijer@gmail.com

วันที่รับบทความ : 18 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 28 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 30 มกราคม 2569

Received 18 January 2026; Revised 28 January 2026; Accepted 30 January 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ปัจจัยด้านทัศนคติ และส่วนประสมทางการตลาด 7P's ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจด้วยแบบสอบถามผ่านช่องทางออนไลน์ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้เลี้ยงสัตว์ ผู้ที่ให้ความสนใจในการเลี้ยงสัตว์ ผู้ที่เคยเลี้ยงสัตว์ โดยไม่จำกัดเพศ อายุ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และไม่จำกัดประเภทของสัตว์เลี้ยง และกำลังทำงาน ศึกษา หรืออาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ และปริมณฑล จำนวน 400 คน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน

Citation:

* นิติยา สมวัธน์, ศริญญา คงเที่ยง และ นิติรัฐ มาลีวัตร. (2569). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงของประชากรในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 73-96.

Nitiya Somwat, Sarinya Kongtieng and Nitirat Maleewat. (2026). Factors Influencing The Decision To Use Pet-Related Business Services In Bangkok Metropolitan Region (Bmr). Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 73-96.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

มาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุ 30-39 ปี สถานภาพโสด การศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 35,001-45,000 บาท เลี้ยงสัตว์เลี้ยงเป็นสุนัข จำนวน 1 ตัว ธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงที่ใช้บริการสูงสุดคือ ธุรกิจโรงพยาบาลและคลินิกรักษาสัตว์ โดยใช้บริการน้อยกว่าเดือนละ 1 ครั้ง และให้ความสำคัญกับสัตว์เลี้ยงเป็นเหมือนครอบครัว เป็นกลุ่มที่มีรายได้ปานกลางถึงสูง มีศักยภาพ และมีความสามารถในการตัดสินใจเลือกใช้บริการที่ ตอบสนองความต้องการของตนเองและสัตว์เลี้ยง

2) ปัจจัยด้านทัศนคติมีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงโดย พบว่าด้านพฤติกรรมมีผลต่อการตัดสินใจมากที่สุด รองลงมาคือด้านความรู้ ความเข้าใจ และด้านอารมณ์ ความรู้สึก สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริโภคยุคใหม่เน้นการรับข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นรูปธรรม การศึกษาด้านความเชี่ยวชาญ ความมีมาตรฐานและคุณภาพด้านงานบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการมากกว่าการใช้อารมณ์และความรู้สึก

3) ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด 7P’s มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงโดย ด้านส่งเสริมการตลาด มีผลต่อการตัดสินใจมากที่สุด รองลงมาด้านคือด้านกระบวนการ รองลงมาคือด้านผลิตภัณฑ์ และด้านที่น้อยที่สุดคือด้านพนักงานหรือบุคลากร ซึ่งในยุคที่ AI มีบทบาทมากขึ้น ด้านพนักงานหรือบุคลากรอาจถูกลดบทบาทลงด้วยเทคโนโลยีแล้วใช้บุคลากรเป็นผู้สนับสนุนด้านกระบวนการ ในยุคดิจิตัลที่ทุกคนสามารถเข้าถึงช่องทางออนไลน์ได้ และใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร จะช่วยในการส่งเสริมการตลาด และสร้างความเชื่อมั่นให้กับธุรกิจด้วย

คำสำคัญ: ผู้บริโภค, การตัดสินใจ, การบริการ, ส่วนประสมทางการตลาด, สัตว์เลี้ยง

Abstract

This research aims to examine the effects of demographic factors, attitudinal factors, and the 7Ps marketing mix on consumers’ decisions to use pet-related service businesses in Bangkok and its metropolitan area. The study

employed a survey research method using an online questionnaire. Data were collected from a sample consisting of pet owners, individuals interested in pet ownership, and former pet owners, without restrictions on gender, age, occupation, average monthly income, or type of pets. The respondents were individuals who were working, studying, or residing in Bangkok and its metropolitan area. A total of 400 respondents participated in the study. The data were analyzed using descriptive statistics. The statistical tools used in this study included descriptive statistics, namely frequency, percentage, mean, and standard deviation. Hypotheses were tested using inferential statistics, including One-way Analysis of Variance (One-way ANOVA) and Multiple Regression Analysis.

The results of the study revealed that:

1) The majority of respondents were female, aged 30–39 years, single, holding a bachelor's degree, employed in private companies, with an average monthly income of 35,001–45,000 baht. Most respondents owned one dog as a pet. The most frequently used pet-related service was veterinary hospitals and clinics, with service usage less than once per month. Respondents perceived their pets as family members.

2) Attitudinal factors had a significant effect on the decision to use pet-related service businesses. Among these factors, the behavioral component had the greatest influence on decision-making, followed by the cognitive component (knowledge and understanding) and the affective component (emotions and feelings), respectively.

3) The 7Ps marketing mix factors significantly influenced the decision to use pet-related service businesses. Promotional activities had the greatest impact on decision-making, followed by process and product factors, respectively, at a statistical significance level of 0.05.

Keywords: Consumer, Decision-Making, Service, Marketing Mix, Pets

บทนำ

ปัจจุบันรูปแบบการใช้ชีวิตของคนเปลี่ยนไปโดยพบว่าประชากรในวัยทำงานอยู่ในสถานะไม่มีครอบครัว หรือไม่แต่งงานเพิ่มขึ้น และพบว่าสัดส่วนสถานะแต่งงานลดลง การมีครอบครัวเดี่ยว หรืออยู่เพียงลำพังมากขึ้น การแต่งงานช้าลง อัตราการมีบุตรลดลง มีความเป็นส่วนตัวสูง โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครสูงที่สุด โดยปัจจัยหลักประกอบด้วย ด้านค่านิยมทางสังคม ปัญหาความต้องการหรือความคาดหวังที่ไม่สอดคล้องกัน โอกาสในการพบปะผู้คน และนโยบายส่งเสริมการมีคู่ของภาครัฐไม่ต่อเนื่องและไม่ครอบคลุมตามต้องการ (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณะสุข, 2566) อีกทั้งข้อมูลจากกรมสุขภาพจิต ปี2562 ยังพบว่าการเลี้ยงสัตว์เป็นเพื่อนช่วยในการบำบัดรักษาในเรื่องของทางจิตใจ อารมณ์ ลดความวิตกกังวล ความเครียด อาการซึมเศร้า ช่วยให้หัวใจสดใสแข็งแรง มีการเติมเต็มความสุขให้ตนเอง (กรมสุขภาพจิต, 2562)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า กระแสการเลี้ยงสัตว์เสมือนเป็นคนในครอบครัวจึงได้รับความนิยมมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกันในตลาดธุรกิจสัตว์เลี้ยงทั่วโลกมีการเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับสถิติที่รวบรวมโดย บริษัท อิมแพ็ค เอ็กซิบิชั่น แมเนจเม้นท์ จำกัด ผู้จัดงาน Thailand International Pet Variety Exhibition 2025 พบว่าตลาดคนเลี้ยงสุนัขเพิ่มขึ้นร้อยละ 31.6 และตลาดแมวเติบโตร้อยละ 32.1 ส่งผลให้ตลาดอุตสาหกรรมสัตว์เลี้ยงไทยมีแนวโน้มสูงขึ้นและปัจจุบันผู้เลี้ยงสัตว์มีความพรีเมี่ยมมากขึ้น เพื่อตอบสนองความพอใจของผู้เลี้ยง และการเลี้ยงสัตว์แบบลูก (Pet Humanization) เพื่อให้สัตว์เลี้ยงของตนเองมีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยการเลี้ยงสัตว์ให้สอดคล้องกับไลฟ์สไตล์ของมนุษย์ เช่น อาหารออร์แกนิก การมีความหรูหรา ด้านการบริการปรับเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เลี้ยงสัตว์ (Money Buffalo,2567) โดยพบว่าข้อมูลการใช้จ่ายดูแลสัตว์เลี้ยงประมาณ 41,200 บาทต่อตัวต่อปี และมีแนวโน้มรายจ่ายของอุปกรณ์และค่าดูแลสูงขึ้นด้วย (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2024)

โดยในภาคธุรกิจพบว่าข้อมูลการจดทะเบียนจัดตั้งธุรกิจที่เกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง ช่วงระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนมิถุนายน 2567 พบว่าผู้ประกอบการเป็นธุรกิจขนาดเล็ก ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มฟาร์มสัตว์ กลุ่มอาหารและของเล่น และกลุ่มดูแลและบริการ รวมรายการทั้งสิ้น 411 ราย มูลค่าทุนจดทะเบียนมีมูลค่ารวมถึง 690.86 ล้านบาท (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2024) ซึ่งจะเห็นได้ว่าในกลุ่มธุรกิจสัตว์เลี้ยงมีการเติบโตเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

มีการแข่งขันของผู้ประกอบการรายใหม่ และสำหรับผู้ประกอบการเดิมเพื่อการปรับตัวให้มีความสามารถในการแข่งขันและสร้างความดึงดูดใจของตลาดในปัจจุบัน

จากข้อมูลการศึกษาข้างต้น จะเห็นได้ว่า การเลี้ยงสัตว์เลี้ยงในปัจจุบันและกระแสของตลาดธุรกิจสัตว์เลี้ยงมีการเติบโตอย่างก้าวกระโดดและมีความหลากหลายธุรกิจ จากผู้เลี้ยงที่มีแนวโน้มในการใช้จ่ายในส่วนของสัตว์เลี้ยงที่สูงขึ้น สอดคล้องกับกระแสเลี้ยงสัตว์แบบลูก จึงนำมาสู่ความสนใจในการทำวิจัยศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยผู้ทำวิจัยเห็นว่างานวิจัยในอดีตอาจจะยังไม่ได้ศึกษาครอบคลุมถึงสถานการณ์ในปัจจุบัน อีกทั้งยังขาดการเชื่อมโยงทั้งด้านปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ปัจจัยด้านทัศนคติและด้านปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 7P’s รวมกันอย่างเป็นระบบโดย เพื่อให้ผู้ประกอบการธุรกิจด้านบริการเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง ได้เข้าใจถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคมากขึ้น และนำผลการศึกษาครั้งนี้ใช้ประโยชน์ นำข้อมูลมาวางแผนสร้างกลยุทธ์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว การให้บริการที่ตอบสนองตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายให้ประสบความสำเร็จ สร้างความพึงพอใจ และสร้างความเชื่อมั่นในงานด้านบริการให้กับลูกค้ามากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ต่อเดือน การให้ความสำคัญของสัตว์เลี้ยง มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านทัศนคติที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเกี่ยวกับธุรกิจสัตว์เลี้ยงในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

3. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านของส่วนประสมทางการตลาด 7Ps ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลแตกต่างกัน

2. ปัจจัยด้านทัศนคติมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

3. ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด 7P’s มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดทฤษฎีด้านประชากรศาสตร์

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2560) ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์คือลักษณะผู้บริโภคประกอบด้วย อายุ เพศ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ เป็นสิ่งสำคัญที่วัดได้ของประชากร ซึ่งถูกนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการใช้เพื่อทำการแบ่งส่วนตลาด โดยลักษณะผู้บริโภคเป็นลักษณะที่มีส่วนช่วยในการกำหนดตลาดเป้าหมายเป็นอย่างมาก ตัวแปรด้านลักษณะของผู้บริโภค เพื่อนำไปสร้างกลยุทธ์ด้านธุรกิจด้านบริการให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค และทำให้ประสบความสำเร็จได้

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยด้านทัศนคติ

Schiffman and Kanuk (2010) ให้ความหมายของทัศนคติ คือ ความโน้มเอียงเพื่อเรียนรู้พฤติกรรมที่สอดคล้องกับลักษณะที่พึงพอใจหรือไม่พึงพอใจต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยแบ่งทัศนคติออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1.ด้านความรู้ความเข้าใจ การรับรู้จากประสบการณ์ส่วนตัวหรือข้อมูลที่ได้รับโดยตรง 2.ด้านอารมณ์ ความรู้สึก การประเมินทัศนคติต่อสิ่งต่างๆ และส่งผลให้เกิดพฤติกรรม 3.ด้านพฤติกรรม หรือการกระทำที่เกิดขึ้นด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง ดังนั้นในด้านธุรกิจด้านบริการเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงนั้น การให้ความสำคัญด้านความเชี่ยวชาญของผู้ให้บริการ การบริการมีความมาตรฐาน จะส่งผลต่อความเชื่อมั่นของเจ้าของ และส่งผลต่อความรู้สึกไว้วางใจ ความสบายใจ และมั่นใจในความปลอดภัยของสัตว์เลี้ยงและเมื่อเจ้าของมีทัศนคติเชิงบวกต่อธุรกิจย่อมที่จะเลือกใช้บริการและเกิดการแนะนำต่อผู้อื่น

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7P’s)

Kotler and Armstong (2018) กล่าวว่า ส่วนประสมทางการตลาด ประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์ (Product), ด้านราคา (Price), ช่องทางจัดจำหน่าย (Place) และการส่งเสริมการขาย (Promotion) เป็นพื้นฐานสำหรับสินค้าทั่วไป แต่สำหรับปัจจัยที่สำคัญในการมอบ

สินค้าบริการนั้น จำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญเรื่องพนักงาน (People), กระบวนการ (Process), และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical)

Booms and Bitner (1981) ให้นิยามว่า สินค้าและบริการที่เสนอให้แก่ลูกค้า เพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหา โดยเน้นที่บริบทของด้านบริการ ในส่วนของธุรกิจด้านบริการสัตว์เลี้ยง คือประสบการณ์ที่ได้รับบริการทั้งหมดต้องออกแบบให้เข้าถึงได้ง่าย เช่นธุรกิจด้านโรงพยาบาลสัตว์ มีการให้บริการรถรับส่งสัตว์เลี้ยง รองรับและอำนวยความสะดวกสบายทั้งสัตว์เลี้ยงและเจ้าของ มีการให้ความสำคัญกับบริการด้านต่างๆ โดยให้ความสำคัญกับทำเลที่ตั้งเดินทางสะดวก และการส่งเสริมการตลาดแบบบูรณาการ การผสมผสานหลายช่องทาง การสร้างภาพลักษณ์ให้กับธุรกิจ การสร้างทัศนคติให้กับพนักงาน รวมถึงกระบวนการการควบคุมคุณภาพ โดยที่บุคลากรมีความเชี่ยวชาญในทักษะด้านต่างๆ เพื่อลดจุดที่อาจเกิดความผิดพลาด การสร้างความประทับใจแรกทางด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านความสะอาด การมีกลิ่นผ่อนคลาย ช่วยลดความเครียดให้กับสัตว์และผู้เป็นเจ้าของได้ เพื่อเกิดการบอกต่อให้เกิดการประชาสัมพันธ์จากผู้ใช้จริง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมและการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค

Kotler and Keller (อ้างในศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2546) กระบวนการตัดสินใจของผู้ซื้อ (Buyer Decision Process) คือ กระบวนการในการเลือกที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งจากทางเลือกที่มีอยู่ ซึ่งผู้บริโภคจะต้องทำการตัดสินใจเลือกสินค้าและบริการ ณ ช่วงเวลาหนึ่งที่มีความเชื่อมโยงกับส่วนประสมทางการตลาด พฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภค จะส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจของผู้บริโภคว่ามีความประทับใจหรืออยากเกิดการซื้อซ้ำหรือบอกต่อจากคนรอบข้าง แต่หากไม่ประทับใจจะไม่ซื้อซ้ำประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) การตระหนักถึงความต้องการหรือปัญหา 2) การแสวงหาข้อมูล 3) การประเมินผลทางเลือก 4) การตัดสินใจซื้อ และ 5) พฤติกรรมภายหลังการซื้อ

แนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจเลี้ยงสัตว์

Jack Kelly (2024) อธิบายแนวคิด “DINKs”(Daul Income, No Kids) “DINKWAD” (Daul Income No Kids With A Dog) “SINKs” (Single Income, No Kids) คือ นิยามความสุขของกลุ่มคู่รักรุ่นใหม่ และกลุ่มคนโสด ไม่มีครอบครัว มีรายได้มากกว่า 1 ทางแต่ไม่มีบุตรในการใช้ชีวิต กลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับอาชีพ ความชอบส่วนตัว และพัฒนาไปสู่การเลี้ยงสัตว์แทน

การมีลูก การมอบความรักและการดูแลสัตว์เลี้ยงอย่างดี สอดคล้องกับกลุ่ม “ DINKWAD” มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ดังจะเห็นได้จากการที่คู่รักเลือกการเลี้ยงสัตว์แทนการมีลูก การดูแลสัตว์เลี้ยงเป็นพิเศษเสมือนลูกของตนเอง และเป็นคนสำคัญในครอบครัว การตั้งใจเลี้ยงสัตว์ให้กินดีอยู่ดี ทุ่มเท การซื้ออาหารราคาสูง เพื่อสุขภาพที่แข็งแรง การแต่งตัว การพาเดินเล่น หรือทำกิจกรรมนอกบ้านร่วมกันหากไม่สบายจะพาไปหาหมอทันที มีการดูแลสุขภาพเหมือนสมาชิกคนหนึ่ง

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือ บุคคลนั้นเป็นผู้ที่เลี้ยงสัตว์ มีประสบการณ์ในการเลี้ยงสัตว์เลี้ยง หรือให้ความสนใจในการเลี้ยงสัตว์ โดยแจกแบบสอบถามในกลุ่มต่างๆทางช่องทางออนไลน์ทั้งไลน์ OpenChat และกลุ่มเฟสบุ๊กต่าง ๆ ได้แก่ คลับคนรักหมา กลุ่มทาสแมว ตลาดนัดสัตว์เลี้ยง และกลุ่ม Exotic Pet เป็นต้น โดยมีการกำหนดขนาดตัวอย่าง จากสูตรการคำนวณของ W.G. Cochran (1953) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ต้องเก็บข้อมูลคือจำนวน 400 คน แบบสอบถามทั้งหมดที่ได้รับการตอบมีทั้งสิ้น 445 คน ซึ่งมีคำถามคัดกรองคือ ท่านเลี้ยงสัตว์เลี้ยง มีประสบการณ์ในการเลี้ยงสัตว์เลี้ยงหรือมีความสนใจในการเลี้ยงสัตว์เลี้ยง หรือไม่ และด้านการทำงาน ศึกษา หรืออาศัยอยู่ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยเมื่อแจกแบบสอบถามแล้วได้พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเป็นผู้ที่เลี้ยงสัตว์โดยตอบระบุสัตว์เลี้ยงที่เลี้ยง ทั้งสิ้น 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้แบบสอบถามแบบออนไลน์ (Online) และมีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา หรือค่า IOC จากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน โดยทดสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยวิธีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach โดยแบบสอบถาม Google Form เป็นเครื่องมือ โดยเก็บจากกลุ่มเป้าหมาย มีลักษณะเป็นคำถามปลายปิด และปลายเปิด ข้อแบบสอบถามเป็นแบบลิเคิร์ท สเกล (Likert scale) โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ แบบสอบถามประกอบด้วย 7 ส่วน คือ 1.คำถามเพื่อคัดกรองคุณสมบัติของผู้ตอบแบบสอบถาม 2.ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 3.คำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้บริโภคในการใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง 4.คำถามเกี่ยวกับด้านทัศนคติ 5.คำถามด้านปัจจัยส่วนประสม

ทางการตลาดที่ประกอบด้วย 7P’s 6.คำถามเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง และ 7.ข้อเสนอแนะอื่นๆ

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อรวบรวมข้อมูลแล้ว ได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามเพื่อนำมาวิเคราะห์โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ประกอบด้วย ส่วนที่1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปทางด้านประชากรศาสตร์ ที่ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ต่อเดือน และการให้ความสำคัญของสัตว์เลี้ยง ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานใช้การวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมการตัดสินใจใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านทัศนคติ และส่วนที่ 3 ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด 7P’s นำมาวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ และวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามและพฤติกรรมการตัดสินใจใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 193 คนคิดเป็นร้อยละ48.25 มีช่วงอายุ 30-39 ปี มากที่สุดจำนวน 165 คน คิดเป็นร้อยละ 41.25 ส่วนใหญ่สถานภาพโสดจำนวน 230 คน คิดเป็นร้อยละ57.50 การศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด 215 คน คิดเป็นร้อยละ 53.75 คน ส่วนใหญ่มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 49 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 35,001-45,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 26.75 และเลี้ยงสัตว์เลี้ยงเป็นสุนัขสูงสุด จำนวน 239 คน คิดเป็นร้อยละ 48.88 จำนวนสัตว์เลี้ยงที่เลี้ยงจำนวน 1 ตัว 114 คน คิดเป็นร้อยละ 28.50 ธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงที่ใช้บริการสูงที่สุดคือ ธุรกิจโรงพยาบาลและคลินิกรักษาสัตว์ จำนวน 265 คน คิดเป็นร้อยละ 47.83 โดยใช้บริการน้อยกว่าเดือนละ 1 ครั้ง จำนวน 208 คน คิดเป็นร้อยละ 52 โดยการให้ความสำคัญกับสัตว์เลี้ยงเป็นเหมือนครอบครัว จำนวน 253 คน คิดเป็นร้อยละ 63.25

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ กับการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง ของผู้ตอบแบบสอบถามในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

การตัดสินใจเลือกใช้บริการ	Test of Homogeneity of Variances		Anova		Brown-Forsythe	P
	Levene Statistic	Sig.	F-test	Sig		
เพศ	4.896*	0.008	-	-	2.349	0.097
อายุ	6.298*	0.000	-	-	3.566*	0.004
สถานภาพสมรส	17.525*	0.000	-	-	5.394*	0.005
ระดับการศึกษา	13.348*	0.000	-	-	4.367*	0.014
อาชีพ	11.290*	0.000	-	-	5.303*	0.000
รายได้ต่อเดือน	2.641*	0.033	-	-	2.245	0.064
การให้ความสำคัญของสัตว์เลี้ยง	7.418*	0.001	-	-	4.982*	0.008

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 1 พบว่าเมื่อทดสอบความแปรปรวนในกลุ่มตัวอย่าง (Levene Statistic) ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ พบว่าปัจจัยด้านเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และการให้ความสำคัญของสัตว์เลี้ยง มีความแปรปรวนของประชากรน้อยกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 พบว่ามีความแตกต่าง และเมื่อทดสอบความแตกต่างภายในกลุ่มตัวอย่าง (Brown-Forsythe) พบว่า ด้านอายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และการให้ความสำคัญของสัตว์เลี้ยง มีความแตกต่าง ($P < 0.05$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนด้าน เพศ และรายได้ต่อเดือน เมื่อพบว่าไม่มีความแตกต่าง ($P > 0.05$)

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง โดยจำแนกตามอายุ

Dunnett T3	อายุ	$\overline{X}$	ต่ำกว่า 20 ปี	20 – 29 ปี	30 – 39 ปี	40 – 49 ปี	50 – 59 ปี	60 ปีขึ้นไป
อายุ	30 – 39 ปี	4.276			-	.115	.304*	.159*

จากตารางที่ 2 พบว่าด้านอายุ 30-39 ปี มีการตัดสินใจมากกว่าอายุ 50-59 ปี และอายุ 60 ปีขึ้นไป ในส่วนของช่วงอายุอื่นไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง โดยจำแนกตามสถานภาพสมรส

Dunnett T3	สถานภาพสมรส	$\overline{X}$	โสด	สมรส	หย่าร้าง
สถานภาพสมรส	โสด	4.233	-	.043	.199*
	สมรส	4.190		-	.157*

จากตารางที่ 3 พบว่าด้านสถานภาพสมรส สถานภาพโสดและสถานภาพสมรส มีการตัดสินใจมากกว่าสถานภาพหย่าร้าง ในส่วนของสถานภาพสมรสอื่นไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง โดยจำแนกตามระดับการศึกษา

Dunnett T3	ระดับการศึกษา	$\overline{X}$	น้อยกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
ระดับการศึกษา	น้อยกว่าปริญญาตรี	4.075	-	-.169*	-.109

จากตารางที่ 4 พบว่าด้านระดับการศึกษา การศึกษาปริญญาตรี มีการตัดสินใจมากกว่าระดับการศึกษาน้อยกว่าปริญญาตรี ในส่วนของระดับการศึกษาอื่นไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง โดยจำแนกตามอาชีพ

Dunnett T3	อาชีพ	$\bar{X}$	นักเรียน/นักศึกษา	พ่อบ้าน / แม่บ้าน	ข้าราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ	พนักงานบริษัทเอกชน	ค้าขาย / เจ้าของกิจการ	ประกอบอาชีพอิสระ
อาชีพ	ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	4.083			-	-.219*	.000	.005
อาชีพ	พนักงานบริษัทเอกชน	4.302				-	.219*	.223*

จากตารางที่ 5 พบว่าด้านอาชีพ พนักงานบริษัทเอกชน มีการตัดสินใจมากกว่าอาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ อาชีพค้าขาย/เจ้าของกิจการ และอาชีพอิสระ ในส่วนของอาชีพอื่นไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ 6 การเปรียบเทียบการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง โดยจำแนกตามการให้ความสำคัญของสัตว์เลี้ยง

Dunnett T3	การให้ความสำคัญ	$\bar{X}$	เหมือนครอบครัว	เหมือนเพื่อน	สัตว์เลี้ยง
การให้ความสำคัญ	เหมือนครอบครัว	4.239	-	.072	.179*

จากตารางที่ 6 พบว่าการให้ความสำคัญของสัตว์เลี้ยงเหมือนครอบครัว มีการตัดสินใจมากกว่าการให้ความสำคัญเหมือนสัตว์เลี้ยง ในส่วนของการให้ความสำคัญแบบอื่นไม่พบความแตกต่าง

โดยสรุปแล้ว พบว่า ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันมีพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลแตกต่างกัน โดยด้านอายุ 30 – 39 ปี มีการตัดสินใจมากกว่าอายุ 50-59 ปี และ อายุ 60 ปีขึ้นไป ด้านสถานภาพการสมรส สถานภาพโสด และสถานภาพสมรสแล้ว มีการตัดสินใจมากกว่าสถานภาพหย่าร้าง ด้านระดับการศึกษา การศึกษาปริญญาตรี มีการตัดสินใจมากกว่า ระดับการศึกษาน้อยกว่าปริญญาตรี ด้านอาชีพ พนักงานบริษัทเอกชน มีการตัดสินใจ มากกว่า อาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ อาชีพค้าขาย/เจ้าของกิจการ และอาชีพอิสระ ในส่วนด้านการให้ความสำคัญของสัตว์เลี้ยง พบว่าการให้ความสำคัญเหมือนครอบครัว มีการตัดสินใจ มากกว่าการให้ความสำคัญเหมือนสัตว์เลี้ยง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนด้านเพศ และรายได้ต่อเดือน พบว่าไม่มีความแตกต่าง

ตารางที่ 7 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทัศนคติที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง ของประชากรในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ปัจจัยทัศนคติ	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.	Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
(Constant)	1.511	.147		10.268	.000		
ด้านความรู้ความเข้าใจ	.260	.041	.307*	6.264	.000	.569	1.759
ด้านอารมณ์ความรู้สึก	.096	.038	.129*	2.548	.011	.533	1.876
ด้านพฤติกรรม	.306	.040	.359*	7.591	.000	.610	1.638

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05, R^2=.460, F=112.644 , N=400

จากตารางที่ 7 พบว่า ปัจจัยทัศนคติ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยพบว่าปัจจัยด้านพฤติกรรมมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจสูงสุดโดยมีค่า Beta สูงสุดที่ .359 และค่า Sig. เท่ากับ .000 รองลงมาปัจจัยด้านความรู้ ความเข้าใจ โดยมีค่า Beta สูงสุดที่ .307 และค่า Sig. เท่ากับ .000 และด้านอารมณ์ ความรู้สึกมีอิทธิพลน้อยที่สุด โดยมีค่า Beta สูงสุดที่ **.**129 และค่า Sig. เท่ากับ .011 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 แสดงว่ามีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งตัวแปรทุกตัวมีค่าความเป็นอิสระไม่มีปัญหาความสัมพันธ์กันเอง โดย Tolerance มากกว่า 0.10 โดยมีค่า .533 - .610 และ VIF น้อยกว่า 10 โดยมีค่าระหว่าง 1.638 – 1.876

ตารางที่ 8 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 7P’s ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง ของประชากรในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 7P’s	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig	Collinearity Statistics	
	B	Std.Error	Beta			Tolerance	VIF
(Constant)	.870	.120		7.255	.000		
ผลิตภัณฑ์	.108	.031	.139*	3.460	.001	.482	2.075
ราคา	.085	.031	.108*	2.716	.007	.495	2.020
สถานที่ หรือช่องทางจัดจำหน่าย	.078	.034	.093*	2.341	.020	.498	2.010
ส่งเสริมการตลาด	.232	.032	.304*	7.302	.000	.450	2.220
บุคลากร	.070	.034	.091*	2.070	.039	.401	2.493
กระบวนการ	.129	.032	.177*	4.052	.000	.408	2.453

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 7P's	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig	Collinearity Statistics	
	B	Std.Error	Beta			Tolerance	VIF
สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ	.101	.033	.123*	3.021	.003	.469	2.130

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05, R^2=.694, F=127.115 , N=400

จากตารางที่ 8 พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 7P's มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยพบว่าปัจจัยด้านส่งเสริมการตลาดมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจสูงสุดโดยมีค่า Beta .304 และค่า Sig. เท่ากับ .000 รองลงมาคือด้านกระบวนการ โดยมีค่า Beta .177 และค่า Sig. เท่ากับ .000 และด้านผลิตภัณฑ์ โดยมีค่า Beta .139 และค่า Sig. เท่ากับ .001 ตามลำดับ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจน้อยที่สุดคือปัจจัยด้านบุคลากรโดยมีค่า Beta .091 และค่า Sig. เท่ากับ .039 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 แสดงว่ามีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งตัวแปรทุกตัวมีค่าความเป็นอิสระไม่มีปัญหาความสัมพันธ์กันเอง โดย Tolerance มากกว่า 0.10 โดยมีค่า .401 - .498 และ VIF น้อยกว่า 10 โดยมีค่าระหว่าง 2.010–2.493

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ 1 ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลแตกต่างกัน โดยปัจจัยด้านอายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ แตกต่างกันส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลแตกต่างกัน โดยสอดคล้องกับ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2538) พฤติกรรมผู้บริโภคฉบับพื้นฐาน ที่กล่าวว่า อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ โดยความแตกต่างส่งผลให้การรับรู้ความเข้าใจ และการสื่อสาร อีกทั้งเป็นตัวกำหนดสัดส่วนของตลาดกลุ่มเป้าหมาย การให้

ความสำคัญของสัตว์เลี้ยงแตกต่างกัน ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงแตกต่างกัน โดยการให้ความสำคัญต่อสัตว์เลี้ยงเหมือนครอบครัว การมีมาตรฐานด้านการบริการส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง สอดคล้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2567) มีการยกระดับ “สมาชิกในครอบครัว”โครงการ Amazing Happy Paws Thailand สี่ขาพาตะลุย ซึ่งในงานวิจัยฉบับนี้จะเห็นได้ว่า ปัจจัยด้านรายได้ไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจ ซึ่งอาจจะขัดแย้งต่อแนวคิดดั้งเดิมที่มองว่าธุรกิจด้านสัตว์เลี้ยงเป็นสินค้าฟุ่มเฟือย โดยสะท้อนให้เห็นถึงการเลี้ยงสัตว์เสมือนครอบครัว (Pet Parent) หรือการเลี้ยงสัตว์แบบลูก (Pet Humanization) เจ้าของยอมจ่ายเงินเพื่อให้สัตว์เลี้ยง โดยไม่ได้มองว่าตนเองมีรายได้เท่าไหร่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ตวงพร ศาลากิจ และ ณัฐพล พันธุ์ภักดี (2025) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นไปได้ในการเดินทางของผู้โดยสารพร้อมสัตว์เลี้ยง ที่พบว่า กลุ่มคนรุ่นใหม่ เพศหญิง โสด รายได้ปานกลางถึงรายได้สูงเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสัตว์เลี้ยง โดยมองว่าสัตว์เลี้ยงเป็นเพื่อนร่วมชีวิตและสามารถแบกรับค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ 2 ปัจจัยด้านทัศนคติที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเกี่ยวกับธุรกิจสัตว์เลี้ยงในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยปัจจัยด้านทัศนคติมีค่าเฉลี่ยโดยรวมให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก การส่งผลต่อการตัดสินใจพบว่าด้านพฤติกรรมมีอิทธิพลสูงสุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเจ้าของคำนึกถึงความเหมาะสมของสัตว์เลี้ยง การตัดสินใจใช้บริการโดยไม่ได้วิเคราะห์ถึงอารมณ์ และตัดสินใจใช้บริการในสถานที่เดิมที่ใช้บริการเป็นประจำ ซึ่งสอดคล้องกับ วศิกา กระเทศ (2563) พฤติกรรมการใช้บริการร้านสัตว์เลี้ยงของกลุ่มคนโสดที่นิยมเลี้ยงสัตว์ ที่พบว่ากลุ่มคนโสดมักมีค่าใช้จ่ายในเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงสูง และใช้บริการร้านสัตว์เลี้ยงที่มีคุณภาพและสัตว์เลี้ยงชอบ และบ่อยครั้งที่ซื้อสินค้าหรือใช้บริการนอกเหนือจากสิ่งที่คิดไว้ตั้งแต่แรก อีกทั้งยังสอดคล้องกับพฤสวรรย์ ตั้งวงศ์วิวัฒนาและพิพัฒน์ นนทนาธรณ์ (2563) คุณลักษณะของตลาดสัตว์เลี้ยงสวนจตุจักร ที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ที่พบว่าผู้มาใช้บริการมีพฤติกรรมเลือกใช้บริการที่เดิมโดยมีการเดินทางที่สะดวก มีสินค้าและสัตว์เลี้ยงหลากหลาย รวมถึงสาธารณูปโภคเพียงพอต่อการใช้บริการ รองลงมาคือด้านความรู้ ความเข้าใจ และด้านอารมณ์ความรู้สึกมีอิทธิพลน้อยที่สุด อาจเป็นไปได้ว่าในการเลือกใช้บริการด้านโรงพยาบาลสัตว์ หรือบริการด้านสุขภาพของสัตว์เลี้ยง เจ้าของเน้นผลลัพธ์ของการรักษาและความเชี่ยวชาญมากกว่าความพึงพอใจทางอารมณ์เพียงอย่างเดียว โดยบริการนั้นเกี่ยวกับชีวิตและความปลอดภัยทำให้การใช้อารมณ์ในการตัดสินใจลดลงและใช้เหตุผลหรือข้อมูลความรู้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ ใบเฟรินด์ อักษรนำ (2566) การศึกษา

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำประกันอุบัติเหตุและประกันสุขภาพแมวของคนเลี้ยงแมวในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยพบว่าทัศนคติมีผลบวกแต่ความสัมพันธ์ด้านทัศนคติและการซื้อสินค้าไม่ค่อยพึงพอใจต่อความสัมพันธ์ จึงควรสร้างปัจจัยด้านความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อมั่นในธุรกิจ รวมถึงด้านอารมณ์ความรู้สึก ความประทับใจ ความเชื่อมั่น ความรู้สึกคุ้มค่าในการใช้บริการ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ 3 ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด 7P's มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 7P's โดยรวมมีค่าเฉลี่ยให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก การมีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจสูงสุด คือ ด้านส่งเสริมการตลาด ด้านกระบวนการ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ด้านราคา ด้านสถานที่ และปัจจัยที่มีอิทธิพลน้อยที่สุด คือ ด้านพนักงานหรือบุคลากร ซึ่งด้านส่งเสริมการตลาดมีอิทธิพลสูงสุด การให้ความสำคัญเรื่องการมีโปรโมชั่น การส่งเสริมการตลาดร่วมกับงานอีเว้นท์สัตว์เลี้ยง ด้านการสร้างระบบสมาชิกหรือสะสมแต้มจะช่วยให้ผู้บริโภคมีการใช้บริการประจำหรือกลับมาใช้บริการซ้ำ อีกทั้งการมีชื่อเสียงของธุรกิจจะเสริมสร้างความมั่นใจให้กับธุรกิจด้วย สอดคล้องกับธฤภัศ ประทองศิล และ ชัยฤกษ์ แก้วพรหมมาลย์ (2564) วิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านคาเฟ่สัตว์เลี้ยงของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร ที่พบว่าด้านการส่งเสริมการตลาดและด้านราคา มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการมากที่สุด ซึ่งในด้านธุรกิจควรมีการสร้างระบบสมาชิกสะสมแต้ม การร่วมจัดกิจกรรมส่งเสริมการตลาด รองลงมาคือด้านกระบวนการ ผู้บริโภคให้ความสำคัญด้านกระบวนการ การลดเวลารอคอยเรื่องการจองคิว ความสะดวกในการติดต่อสอบถาม การมีขั้นตอนการบริการที่ชัดเจน สามารถสร้างความประทับใจและพึงพอใจในการใช้บริการและกลับมาใช้บริการซ้ำได้ในอนาคต สอดคล้องกับวรกมลวรรณ รักษา (2565) คุณภาพให้บริการที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจและการรับคุณค่าของผู้บริโภคในการเลือกใช้บริการสระว่ายน้ำสุนัขในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยธุรกิจควรมีการจองคิวที่ดี ตรงต่อเวลานัดหมาย และมีช่องทางการร้องเรียนในการใช้บริการ รองลงมาด้านผลิตภัณฑ์หรือด้านบริการ การให้ความสำคัญเรื่องสุขภาพและความปลอดภัยของสัตว์เลี้ยง การมีความรู้ความเชี่ยวชาญเพื่อสามารถตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภคได้ สอดคล้องกับชุติกาญจน์ ชวเสถียรพงศ์

(2566) ด้านการวิจัยแผนธุรกิจร้าน Paws's House ที่พบว่าธุรกิจนำกลยุทธ์แผนธุรกิจมุ่งเน้นการให้ความสำคัญด้านบริการ การบริการมีความหลากหลายผู้บริโภคส่วนใหญ่จะเลือกใช้บริการทั้งด้านบริการอาบน้ำ ตัดขน สปา การบริการที่มีคุณภาพ มาตรฐาน และความปลอดภัยเพื่อตอบสนองความต้องการของเจ้าของ รองลงมาคือด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งการให้ความใส่ใจในเจ้าของระหว่างให้บริการสัตว์เลี้ยง เรื่องความสะอาด เป็นระเบียบ สิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอ การสร้างความรู้สึกผ่อนคลาย ไม่ตึงเครียดมีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการได้ สอดคล้องกับอัญญาพร อัศวตระกูลวงศ์ และไพฑูรย์ มนต์พานทอง (2567) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสปาไทยของนักท่องเที่ยวชาวไทยกลุ่มเบบี้บูมเมอร์ ที่พบว่าการให้ความสำคัญกับสาธารณูปโภคอย่างมีความเหมาะสม ได้แก่การสร้างบรรยากาศ แสงสว่าง อุณหภูมิ กลิ่น รวมถึงการแบ่งแยกส่วนการให้บริการอย่างชัดเจน และความสะอาดของสถานที่ด้วย รองลงมาด้านราคา ผู้บริโภคให้ความสำคัญด้านราคา มีการแสดงราคาอย่างชัดเจนและมีมาตรฐานจะช่วยให้ตัดสินใจใช้บริการง่ายขึ้น สอดคล้องกับ วัลลี พุทโสม พยอม ศรีหารัตน์ และจิตตาภรณ์ พุทธฉายา (2567) ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ส่วนประสมทางการตลาดกับความพึงพอใจในการใช้บริการที่พักของนักท่องเที่ยวในเขตอำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี โดยพบว่าควรมีการแสดงราคาค่าบริการไว้อย่างชัดเจน และราคามีความเหมาะสมกับการให้บริการ รองลงมาด้านสถานที่หรือช่องทางจัดจำหน่ายโดยถ้าหากธุรกิจมีทำเลที่ตั้งใกล้บ้าน เดินทางสะดวก มีสถานที่จอดรถอย่างเพียงพอ การมีช่องทางออนไลน์ในการบริการ ในการสอดคล้องกับจันทิมา จักรกร (2553) การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการโรงพยาบาลสัตว์เอกชนในย่านฝั่งธนบุรี พบว่าด้านสถานที่ตั้งมีความเหมาะสม เข้าถึงง่าย อาคารและสถานที่สะอาด และควรมีบริการที่จอดรถอย่างเพียงพอ ด้านที่มีอิทธิพลน้อยที่สุดคือด้านพนักงานหรือบุคลากร อาจเป็นไปได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้บริการโรงพยาบาลสัตว์หรือคลินิกรักษาสัตว์ ซึ่งอาจมองว่าความรู้ ความเชี่ยวชาญของบุคลากรถูกรวมอยู่ในด้านผลิตภัณฑ์ โดยมองภาพรวมถึงคุณภาพการรักษา ซึ่งอาจจะขัดแย้งกับธุรกิจด้านบริการที่พบว่าด้านพนักงานหรือบุคลากร มีผลต่อการตัดสินใจ หรืออีกในมุมนึงสะท้อนให้เห็นว่า ด้านพนักงานหรือบุคลากรในปัจจุบันมีการถูกลดบทบาทด้วยเทคโนโลยีการใช้ AI มาทดแทนทั้งในส่วนของการตอบคำถามเบื้องต้น แต่ในภาพรวมแล้ว ด้านพนักงานหรือบุคลากรมีความสำคัญในส่วนของผู้สนับสนุน การสร้างความประทับใจด้านบริการ ซึ่งสอดคล้องกับภาณุ เลิศศุภพงษ์และจักรพันธ์ กิตตินรรัตน์ (2567) อิทธิพลของส่วนประสมการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า แบรนด์ ฮอบส์ ของผู้บริโภคกลุ่มเจเนอเรชั่น

วาย โดยพบว่าพนักงานที่มีคุณภาพ มีการบริการที่เป็นมิตร การตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคจะช่วยสร้างความประทับใจและช่วยกระตุ้นการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคได้

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุ 30-39 ปี สถานภาพโสด การศึกษาระดับปริญญาตรี ส่วนใหญ่มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน รายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในช่วง 35,001-45,000 บาท เลี้ยงสัตว์เลี้ยงเป็นสุนัข จำนวน 1 ตัว ธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงที่ใช้บริการสูงสุดคือ ธุรกิจโรงพยาบาลและคลินิกรักษาสัตว์ โดยใช้บริการน้อยกว่าเดือนละ 1 ครั้ง และให้ความสำคัญกับสัตว์เลี้ยงเป็นเหมือนครอบครัว โดยพบว่า ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่ประกอบด้วย อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และการให้ความสำคัญของสัตว์เลี้ยงแตกต่างกัน ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงแตกต่างกัน ในส่วนปัจจัยทั้ง 3 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านทัศนคติโดยรวม ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด 7P’s และในด้านการตัดสินใจเลือกใช้บริการโดยรวม มีความสำคัญระดับมาก และเมื่อวิเคราะห์ถึงอิทธิพลต่อการตัดสินใจพบว่า ด้านพฤติกรรมมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจสูงที่สุด รองลงมาด้านความรู้ความเข้าใจ และด้านที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจน้อยที่สุดคือด้านอารมณ์ ความรู้สึก ในส่วนของปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด 7P’s ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงพบว่า ด้านส่งเสริมการตลาดมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจสูงที่สุด รองลงมาด้านกระบวนการ รองลงมาด้านผลิตภัณฑ์ รองลงมาด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ รองลงมาด้านราคา รองลงมาด้านสถานที่ หรือช่องทางจัดจำหน่าย และด้านบุคลากรมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจน้อยที่สุด **ข้อเสนอแนะจากการวิจัย** 1. ผู้ประกอบการด้านบริการธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงควรให้ความสำคัญและวางกลยุทธ์ให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเพศหญิง โดยมุ่งเน้นผู้บริโภคสถานภาพโสด ให้ความสำคัญกับสัตว์เลี้ยงเหมือนเป็นครอบครัว โดยจะเห็นได้ว่ากลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มที่มีรายได้ปานกลางถึงสูงมีศักยภาพในการตอบสนองความต้องการของตนเอง ไม่ได้มีความกังวลเรื่องค่าใช้จ่าย จึงควรมีรูปแบบด้านบริการที่ตอบสนองความต้องการ เช่น บริการรถรับส่งสัตว์เลี้ยงกรณีเจ้าของไม่สะดวกในการไปใช้บริการ 2. การความสำคัญในด้านทัศนคติของผู้บริโภค ซึ่งจากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่าปัจจัยด้านอารมณ์ความรู้สึกมีผลน้อยกว่าด้านความรู้ความเข้าใจ กล่าวคือผู้บริโภคยุคใหม่เน้นการรับข้อมูลที่

ถูกต้อง การศึกษาด้านความเชี่ยวชาญ ธุรกิจจึงควรการปรับกลยุทธ์ การสร้างภาพลักษณ์ให้น่าเชื่อถือ ความมีมาตรฐานและคุณภาพด้านงานบริการ การให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นรูปธรรม เพื่อตอบสนองต่อทัศนคติด้านการรับรู้ของผู้บริโภค 3. ด้านส่วนประสมทางการตลาด ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญในทุกด้านตามลำดับความสำคัญการส่งผลตัดสินใจตั้งแต่ด้านที่มีอิทธิพลมากที่สุด 3.1 ด้านส่งเสริมการตลาดควรมีการสร้างระบบสมาชิก รวมถึงการใช้สื่อดิจิทัลหรือแคมเปญที่สอดคล้องกับไลฟ์สไตล์ของผู้บริโภค 3.2 ด้านกระบวนการ การลดเวลารอคอยเรื่องการจองคิว ความสะดวกในการติดต่อสอบถาม การมีขั้นตอนการบริการที่ชัดเจน การพึงพอใจในการใช้บริการและกลับมาใช้บริการซ้ำได้ในอนาคต 3.3 ด้านผลิตภัณฑ์หรือด้านบริการ การให้ความสำคัญเรื่องความปลอดภัย มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และการยกระดับมาตรฐานการบริการให้เทียบเท่ากับมนุษย์ การออกแบบบริการที่ลดความกังวลของเจ้าของสัตว์เลี้ยง เช่น การมีระบบติดตามแบบเรียลไทม์ สามารถดูกล้องวงจรปิดเพื่อดูแลติดตามสร้างความอุ่นใจของเจ้าของ 3.4 ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ การให้ความใส่ใจในเจ้าของระหว่างให้บริการสัตว์เลี้ยง เรื่องความสะอาด สิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอ การสร้างความรู้สึกผ่อนคลาย ไม่ตึงเครียดในการใช้บริการ 3.5 ด้านราคา การมีราคาเป็นไปตามมาตรฐาน และมีความชัดเจนโปร่งใส มีการกำหนดราคาอย่างเหมาะสม การสร้างกลยุทธ์สำหรับกลุ่มลูกค้าเฉพาะกลุ่ม เพื่อธุรกิจขนาดเล็กสามารถสร้างความแตกต่างในตลาดที่มีการแข่งขันสูงได้ 3.6 ด้านสถานที่และช่องทางการจัดจำหน่าย การมีทำเลที่ดีเดินทางสะดวก เช่น การมีบริการที่จอดรถอย่างเพียงพอ รวมถึงช่วงเวลาเปิด ปิดให้บริการที่เหมาะสมสอดคล้องกับไลฟ์สไตล์ของคนในยุคปัจจุบัน และ 3.7 ด้านพนักงานหรือบุคลากร ควรมีการฝึกอบรมพนักงาน โดยด้านบุคลากรนั้นควรเน้นไปที่การสนับสนุนกระบวนการให้บริการให้รวดเร็วและเป็นระบบมากกว่าเน้นปฏิสัมพันธ์เชิงอารมณ์เพียงอย่างเดียว **ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป** 1. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจสัตว์เลี้ยง โดยทำการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งผู้ทำการศึกษาต่อสามารถทำหรือกำหนดขอบเขตการศึกษาจังหวัดอื่น หรือทำการศึกษาในระดับภาพ เพื่อให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น 2. งานวิจัยครั้งนี้จัดทำขึ้นโดยปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจสัตว์เลี้ยงโดยทำการศึกษาตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ปัจจัยด้านทัศนคติ และปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด 7P’s ซึ่งในอนาคตผู้ศึกษาต่ออาจทำการศึกษาตัวแปรอื่นเพิ่มเติม เช่น ปัจจัยด้านความพึงพอใจ หรือปัจจัยด้านการรับรู้ รวมถึงพฤติกรรมการบอกต่อของผู้บริโภค เพื่อให้สามารถรับรู้ถึงความคิดเห็นในมิติต่าง ๆ ได้มากขึ้น 3. การศึกษาในอนาคตของผู้ทำการศึกษา

ในธุรกิจด้านสัตว์เลี้ยงอื่น เช่น ธุรกิจด้านอาหารสัตว์ หรือการวิเคราะห์เฉพาะเจาะจงของธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง ซึ่งอาจมีการนำธุรกิจมาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอื่น เพื่อมาวางแผน และพัฒนาธุรกิจได้ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง. (2568). *รายงานสถิติจำนวนทะเบียนสมรส*. เรียกใช้เมื่อ 15 กันยายน 2568 จาก https://stat.bora.dopa.go.th/stat/marry/new/statgen/static.php?Marry

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2567). *Pet-tential Pet+Potential=ศักยภาพของธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสัตว์เลี้ยง*. เรียกใช้เมื่อ 12 กันยายน 2568 จาก https://www.dbd.go.th/common-article/category/71

กรมสุขภาพจิต. (2562). *Pets Therapy สัตว์เลี้ยงบำบัดในผู้ป่วยโรคซึมเศร้าและจิตเภท.* เรียกใช้เมื่อ 12 กันยายน 2568 จาก https://dmh.go.th/news/view.asp?id=2259

กรมอนามัย. (2566) *สธ.เผยไอเดียคนโสดสุดเจ๋ง ยื่นข้อเสนอให้ภาครัฐเร่งจัดสวัสดิการที่ตรงกับความต้องการของประชาชน*. เรียกใช้เมื่อ 12 กันยายน 2568 จาก https://anamai.moph.go.th/th/news-anamai/43313

กองข้อมูลธุรกิจ ส่วนประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลธุรกิจ. (2567). *Pet-Tential Exploring Pet Market Trend 2024.* กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์.

จันทิมา จักร์กร. (2010). *การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการโรงพยาบาลสัตว์เอกชนในย่านฝั่งธนบุรี* (No.120910). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชุติกาญจน์ ชวเสถียรพงศ์. (2566). แผนธุรกิจร้าน Paws's House. ใน การค้นคว้าอิสระ *ปริญญา การจัดการมหาบัณฑิต สาขาวิชาความเป็นผู้ประกอบการ.* มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ธฤภัศ ประทองศิล และ ชัยฤกษ์ แก้วพรหมมาลย์. (2564). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ ร้านคาเฟ่สัตว์เลี้ยงของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร*. วารสารสมาคมนักวิจัย, 26(3), 209-225.

ใบเฟรินด์ อักษรนำ และ ชนินทร์ อยู่เพชร. (2566). การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำประกันอุบัติเหตุและประกันสุขภาพแมวของคนเลี้ยงแมวในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. ใน *วิทยานิพนธ์*. มหาวิทยาลัยมหิดล.

พนิดา จุลมณฑล. (2019). *ความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันกับสัตว์เลี้ยงและความเหงาในวัยรุ่นโดยมีการสนับสนุนทางสังคมด้านอารมณ์เป็นตัวแปรส่งผ่าน.* Chulalongkorn University Theses and Dissertations. https://doi.org/10.58837/CHULA.THE.2019.768

พรรณิภา วิชัยพล, สุรินทร์ มรรคา และ ตะวันวิกรัยพัฒน์ (2564). การศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดผลิตภัณฑ์สบู่สมุนไพรไทยของผู้บริโภคในเขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร. *Rajapark Journal*, 15(41), 273-282.

พฤสวรรย์ ตั้งวงศ์วิวัฒนา และ พิพัฒน์ นนทนาธรณ์. (2563). คุณลักษณะของตลาดสัตว์เลี้ยงสวนจตุจักรที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 25(3), 97-112.

พัชรา แก้วทอง. (2554). *ทัศนคติที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อกล้าไม้ดอกไม้ประดับของผู้บริโภค: กรณีศึกษาศูนย์ไม้ดอกไม้ประดับคลอง15 อ.องครักษ์ จ.นครนายก.* มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. คณะบริหารธุรกิจ.

พัชรา แก้วมณี. (2567). *อิทธิพลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือก ซื้อประกันสัตว์เลี้ยงของผู้เลี้ยงสัตว์ประเภทสุนัขและแมวในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร.* มหาวิทยาลัยมหิดล.

พัตร์พิมล ศรีชัยวงค์. (2566). *การรับรู้คุณภาพของสินค้าทัศนคติและความพึงพอใจของเจ้าของสัตว์เลี้ยงที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์นมแพะให้แก่สัตว์เลี้ยงในประเทศไทย*. มหาวิทยาลัยมหิดล.

พันธ์กานต์ ทศแสนสิน และ สุมามาลย์ ปานคำ. (2562*).* รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพฤติกรรมการบอกต่อแบบปากต่อปากในการเลือกซื้ออาหารสัตว์เลี้ยงผ่านเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. *วารสารบัณฑิตศาส์น มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 17(1), 147-158.

ภาณุเลิศ ศุภพงษ์ และ จักรพันธ์ กิตตินรรัตน์. (2024). อิทธิพลของส่วนประสมการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ เลือกซื้อสินค้าแบรนด์ฮอบส์ของผู้บริโภคกลุ่มเจเนอเรชั่นวาย. *วารสารวิชาการคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, 3(2), 45-65.

รัชนีกร คุปติเวช. (2559). *ปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการดูแลสัตว์เลี้ยงของเจ้าของ สุนัขในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี.* มหาวิทยาลัยบูรพา.

วรกมลวรรณ และ รักษา. (2022). คุณภาพการให้บริการที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ และการรับรู้คุณค่าของผู้บริโภคในการเลือกใช้บริการสระว่ายน้ำสุนัขในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. ใน *Doctoral dissertation*. มหาวิทยาลัยมหิดล.

วริศรา สุขศรี. (ม.ป.ป). แรงจูงใจในการซื้อ Exotic Pet ของกลุ่มผู้ซื้อในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน *Doctoral dissertation*. มหาวิทยาลัยมหิดล.

วศิกา กระเทศ. (2563). *พฤติกรรมการใช้บริการร้านสัตว์เลี้ยงของกลุ่มคนโสดที่นิยมเลี้ยงสัตว์.* มหาวิทยาลัยมหิดล.

วัลลี พุทโสม, พยอม ศรีหารัตน์ และ จิตตาภรณ์ พุทธฉายา. (2024). ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ส่วนประสม ทางการตลาดกับความพึงพอใจในการใช้บริการที่พักของนักท่องเที่ยวในเขตอำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี. *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา สาขา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 18(1), 128-146.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2538). *พฤติกรรมผู้บริโภคฉบับพื้นฐาน.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พัฒนศึกษา

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2560). *การบริหารการตลาดยุคใหม่ ฉบับปรับปรุงใหม่.* กรุงเทพฯ: Diamond In Business World.

อดุลย์ จาตุรงคกุล. (2553) *กลยุทธ์การตลาด.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อัญญาพร อัศวตระกูลวงค์ และไพฑูรย์ มนต์พานทอง. (2567). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการ ตัดสินใจใช้บริการสปาไทยของนักท่องเที่ยวชาวไทยกลุ่มเบบี้ บูมเมอร์. *Research and Development Journal, Loei RajabhatUniversity*, 19(70), 23-34.

Booms, B. H., & Bitner, M. J. (1981). Marketing strategies and organization structures for service firms. In J. H. Donnelly & W. R. George (Eds.), *Marketing of Services* (pp. 47–51). American Marketing Association.

Jack Kelly. (2024, June 21). *The Rise In DINKs, SINKs, DINKWADs, KIPPERs And More.* เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2568 จาก https://www.forbes.com/sites/jackkelly/2024/06/20/the-rise-in-dinks-sinks-dinkwads-kippers/

Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing Management.* (15th ed.). Pearson Education.

Live To Life. (2024, August 19). *มีเรา มีหมา ไม่มีลูก รู้จัก DINKWAD เมื่อคู่รักวัยทำงานหันมาเลี้ยงสัตว์ 4ขา เหมือนลูก* เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2568 จาก https://www.livetolife.com/lifestyle/trends/DINKWAD

Money Buffalo. (2024, January 10). *เทรนด์ธุรกิจสัตว์เลี้ยง 2024 มูลค่ากว่า 11 ล้านล้านบาท*. เรียกใช้เมื่อ 12 กันยายน 2568 จาก https://www.moneybuffalo.in.th/business/pet-business-trends-in-2024

Schiffman, L.G. & Kanuk, L.L. (2010). Consumer Behavior. *(10th ed.)*. NJ: Prentice Hall.

Tourism Authority of Thailand. (2568/2025). *Amazing Happy Paws Thailand สี่ขาพาตะลุย. Amazing Happy Paws Thailand*. เรียกใช้เมื่อ 17 มกราคม 2569 จาก https://petfriendly.tourismthailand.org/about-us/

TTB Analytics. (2024, March 15*). ttb analytics คาดมูลค่าตลาดสัตว์เลี้ยงปี 2567 ขยายตัว 12.4%*. เรียกใช้เมื่อ 12 กันยายน 2568 จาก https://www.Ttbbank.com/th/newsroom/detail/ttba-pet-market-202

ข้ามพ้นมนุษย์และอัลกอริทึม: นีทเชกับตัวตนของผู้บริโภคในยุคดิจิทัลและการตลาดเชิงอัตถิภาวนิยม*

BEYOND HUMAN AND ALGORITHM: NIETZSCHE, DIGITAL CONSUMER IDENTITY AND EXISTENTIAL MARKETING

พงศ์ศิริ คำขันแก้ว

Pongsiri Kamkankaew

มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

North-Chiang Mai university, Thailand

Corresponding Author's Email: Kpongsiri85@gmail.com

วันที่รับบทความ : 27 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 31 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 2 กุมภาพันธ์ 2569

Received 27 January 2026; Revised 31 January 2026; Accepted 2 February 2026

บทคัดย่อ

บทความปริทัศน์นี้มุ่งอธิบายการก่อรูปตัวตนของผู้บริโภคในยุคดิจิทัลภายใต้ระบบอัลกอริทึมที่เปลี่ยนการตลาดจากการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจไปสู่กลไกการปกครองทางจิตวิทยาและวิศวกรรมการรับรู้ โดยชี้ว่าการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับชีวิตประจำวันทำให้ผู้บริโภคเคลื่อนสู่สภาวะข้ามพ้นมนุษย์และเสี่ยงต่อการสูญเสียอำนาจในการกำหนดตนเองผ่านพฤติกรรมที่คาดเดาได้ตามระบบอัตโนมัติ บทความนี้ใช้มุมองปรัชญาของนีทเชเพื่อวิเคราะห์พลวัตของศีลธรรมแบบฝูง สัญชาตญาณฝูง และภาพของมนุษย์คนสุดท้ายซึ่งสะท้อนวัฒนธรรมความสุขนิยม การแสวงหาการยอมรับจากภายนอก และความเฉื่อยชาทางจิตที่ถูกขยายโดยสื่อสังคมออนไลน์และการสะกิดพฤติกรรมขั้นสูง ทั้งนี้บทความยังได้เสนอให้ทำความเข้าใจเจตจำนงสู่อำนาจในฐานะแรงขับเพื่อการสร้างสรรค์ความหมายและการแปรเปลี่ยนความ

Citation:

* พงศ์ศิริ คำขันแก้ว. (2569). ข้ามพ้นมนุษย์และอัลกอริทึม: นีทเชกับตัวตนของผู้บริโภคในยุคดิจิทัลและการตลาดเชิงอัตถิภาวนิยม. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 97-126.

Pongsiri Kamkankaew. (2026). Beyond Human And Algorithm: Nietzsche, Digital Consumer Identity And Existential Marketing. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 97-126.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ปรารถนาให้เป็นความจำเป็นทางจิตวิทยาภายใต้สถาปัตยกรรมความเชื่อของแบรนด์ พร้อมทั้งใช้แนวคิดการกลับมานิรันดร์เป็นกรอบจริยธรรมเพื่อตรวจสอบความแท้จริงของการดำรงอยู่และต้านทานสุญญากาศทางความหมายจากการเสพติดโลกออนไลน์ นอกจากนี้ยังบูรณาการกรอบการตลาดแบบแมคเคียเวลลีและแนวคิดการผลิตคุณค่าเชิงอัตถิภาวนิยมเพื่อเสนอแนวทางที่นักการตลาดสามารถออกแบบกลยุทธ์ที่เคารพศักยภาพมนุษย์ ลดการผลิตซ้ำพฤติกรรมฝูง และสนับสนุนการก้าวข้ามตนเองของผู้บริโภคจากมนุษย์คนสุดท้ายสู่ภาวะอภิมนุษย์ในโลกดิจิทัลร่วมสมัย

คำสำคัญ: อัตลักษณ์ผู้บริโภคดิจิทัล, อัลกอริทึม, การตลาดเชิงอัตถิภาวนิยม, นีทเช, สัญชาตญาณฝูงชน

Abstract

This review article aims to explain the formation of consumer identity in the digital era under an algorithmic regime that has shifted marketing from persuasive communication towards mechanisms of psychological governance and perception engineering. It argues that the integration of digital technologies into everyday life moves consumers towards a transhuman condition and increases the risk of losing self-determination as behaviour becomes more predictable within automated systems. The article draws on Nietzschean philosophy to analyse the dynamics of herd morality, herd instinct, and the figure of the last man, which reflect hedonistic culture, the pursuit of external approval, and depressive passivity amplified by social media and advanced behavioural nudging. It further proposes understanding the will to power as a creative drive for meaning-making and for transforming desire into psychological inevitability within brand belief architectures. In addition, the concept of eternal recurrence is employed as an ethical framework to test the authenticity of existence and to resist the vacuum of meaning associated with addictive online engagement. The article also integrates the Machiavellian Marketing Framework and the concept of existential value production to propose strategic directions through which

marketers can design approaches that respect human potential, reduce the reproduction of herd behaviour, and support consumers' self-overcoming from the last man towards the condition of the Übermensch in contemporary digital life.

Keywords: digital consumer identity, algorithms, existential marketing, Nietzsche, herd instinct

บทนำ

การตลาดที่ขับเคลื่อนด้วยดิจิทัลนั้นส่งให้พลวัตของการสร้างอิทธิพลต่อผู้บริโภคได้เปลี่ยนจากรูปแบบการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจสู่การควบคุมที่ซับซ้อนของกลไกทางเทคโนโลยีดิจิทัลมากขึ้น (พงศ์ศิริ คำขันแก้ว, 2568) โดย Stone (2025) เสนอว่าการตลาดในยุคดิจิทัลนั้นตัวระบบอัลกอริทึมทำหน้าที่เป็นกลไกการบริหารจัดการทางจิตวิทยา (Psychological Governance) ซึ่งใช้กระบวนการทางวิศวกรรมการรับรู้ (Perception Engineering) เป็นปัจจัยสร้างความจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ (Inevitability) มากกว่าการแลกเปลี่ยนคุณค่าทางการตลาดแบบเดิม ซึ่งสภาวะนี้นำไปสู่การตั้งคำถามสำคัญเกี่ยวกับสถานะของความเป็นมนุษย์ภายใต้ระบบอัตโนมัติ ทั้งนี้ Chen (2025) ได้ชี้ให้เห็นว่าการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัยเข้าสู่ชีวิตประจำวันนั้นกำลังคุกคามจิตวิญญาณเสรี หรือ Free Spirit และเสี่ยงที่จะลดทอนความสามารถในการกำหนดตนเองของมนุษย์ให้เหลือเพียงพฤติกรรมที่คาดเดาได้ตามอัลกอริทึม นอกจากนี้ Huang (2021) ยังตั้งข้อสังเกตว่านักการตลาดยุคดิจิทัลนั้นยังรับเอามุมมองที่เห็นผู้บริโภคเป็นเสมือนสัตว์ฝูง (Herd Animal) ที่ถูกขับเคลื่อนด้วยสัญชาตญาณและการตอบสนองแบบไร้เหตุผลเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางการตลาด

ในสภาวะแวดล้อมดิจิทัลดังกล่าวยังส่งผลกระทบต่อกระบวนการก่อรูปตัวตน (Subjectivity) ของผู้บริโภค โดยเฉพาะการเชื่อมต่อกับโลกเสมือนผ่านหน้าจอของสื่อดิจิทัลที่ทำให้มนุษย์ก้าวเข้าสู่สภาวะข้ามพ้นมนุษย์ (Transhuman) ที่ซึ่งมนุษย์นั้นไม่ได้เป็นสิ่งมีชีวิตทางชีวภาพอีกต่อไป (Krümm, 2013; Li & Zeng, 2017) แต่ถูกหลอมรวมเข้ากับเครื่องจักรการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตและระบบดิจิทัล (Zhang, 2025) อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงนี้

ไม่ได้นำไปสู่ความก้าวหน้าทางจิตวิญญาณเสมอไป แต่กลับสร้างสภาวะที่เรียกว่าการเลียนแบบความตาย (Mimesis of Death) หรือความแข็งตัวเกร็งของพฤติกรรมจากการเสพติดเนื้อหาในโลกออนไลน์ซึ่งผู้บริโภคแสดงออกถึงการปฏิเสธชีวิตผ่านความเฉื่อยชาทางจิต (Depressive Hedonia) ซึ่งปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับมโนทัศน์มนุษย์คนสุดท้าย (The Last Man) ของนีทเช (Sushchenko & Yatsenko, 2025) โดย Faraoni (2023) ได้วิเคราะห์ว่าวัฒนธรรมที่ปรากฏบนสื่อสังคมออนไลน์ส่งเสริมลัทธิสุขนิยม (Hedonism) ที่เน้นความสะดวกสบายและการแสวงหาการยอมรับจากภายนอกซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการก้าวข้ามตนเองและการสร้างสรรค์คุณค่าที่แท้จริงสำหรับการดำรงอยู่ของมนุษย์

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจศักยภาพของปรัชญานีทเชียนในการอธิบายพลวัตที่ซับซ้อนของพฤติกรรมผู้บริโภคในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะการนำมโนทัศน์เรื่องเจตจำนงสู่อำนาจ (Will to Power) มาวิเคราะห์ในฐานะแรงขับเคลื่อนพื้นฐานที่ไม่ได้แสวงหาการครอบงำ แต่เป็นกระบวนการแปรเปลี่ยนความปรารถนาให้กลายเป็นความจำเป็นทางจิตวิทยาและการสร้างสรรค์ความหมายท่ามกลางระบบควบคุมของอัลกอริทึมควบคู่ไปกับการพิจารณาแนวคิดการกลับมานิรันดร์ (Eternal Recurrence) ในฐานะเครื่องมือทางจริยธรรมเพื่อตรวจสอบความแท้จริงของการดำรงอยู่และการต้านทานสภาวะสุญญากาศทางความหมาย (Nihilism) ที่เกิดจากการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ นอกจากนี้บทความยังมุ่งวิเคราะห์สภาวะความตึงเครียดระหว่างอุดมคติของอภิมนุษย์ (Übermensch) ผู้แสวงหาการก้าวข้ามขีดจำกัดของตนเองกับพฤติกรรมฝูงชน (The Herd) ที่ถูกหล่อหลอมให้เชื่องด้วยบรรทัดฐานและความสะดวกสบายของเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเสนอแนะแนวทางที่นักการตลาดจะสามารถประยุกต์ใช้กรอบคิดเหล่านี้ในการสร้างกลยุทธ์ที่ก้าวข้ามการโน้มน้าวใจแบบเดิมสู่การสร้างคุณค่าเชิงอัตถิภาวนิยม (Existentialist Value) ที่จะช่วยสร้างการจัดการการรับรู้เชิงกลยุทธ์ซึ่งส่งเสริมให้ผู้บริโภคตระหนักรู้และยืนยันตัวตนได้อย่างแท้จริง

รวมทั้งบทความนี้ ยังจะเสนอข้อโต้แย้งหลักว่ากระบวนทัศน์ทางการตลาดดิจิทัลที่ติดอยู่ในกับดักของการผลิตซ้ำ สัญชาตญาณฝูง (Herd Instinct) ผ่านกลไกของอัลกอริทึมที่เน้นการลดทอนความซับซ้อนของมนุษย์ให้เหลือเพียงข้อมูลที่คาดการณ์ได้ซึ่งเป็นการส่งเสริมพฤติกรรมที่เน้นความสม่ำเสมอและการปฏิบัติตามบรรทัดฐานของกลุ่มมากกว่าความเป็นปัจเจก สภาวะดังกล่าวสะท้อนถึงการตลาดในฐานะระบบการปกครองทางจิตวิทยาที่เน้นการควบคุมมากกว่าการให้อิสระ อย่างไรก็ตามผู้เขียนจะเสนอว่าโอกาสใหม่ที่ท้าทายสำหรับนักการตลาดที่ไม่ได้ควรใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อตอกย้ำความอ่อนแอของมนุษย์คนสุดท้าย แต่ต้อง

ส่งเสริมกระบวนการการข้ามพ้นตนเอง(Self-Overcoming) เพื่อสนับสนุนให้ผู้บริโภคเปลี่ยนผ่านจากการเป็นเพียงวัตถุของการบริโภคไปสู่ผู้สร้างสรรค์ที่มุ่งแสวงหาและผลิตคุณค่าเชิงอัตถิภาวนิยมเพื่อยืนยันเจตจำนงเสรีและการสร้างความหมายให้แก่ชีวิตที่ก้าวพ้นกรอบจำกัดของเทคโนโลยีดิจิทัล

สภาวะของผู้บริโภคในยุคดิจิทัลผ่านเลนส์ของนีทเช

ในส่วนนี้ของบทความปริทัศน์นี้จะมุ่งวิเคราะห์สภาวะของผู้บริโภคในยุคดิจิทัลผ่านกรอบคิดของปรัชญานีทเช โดยเฉพาะประเด็นเรื่องศีลธรรมแบบฝูง สัญชาตญาณฝูงและมนุษย์คนสุดท้ายซึ่งช่วยอธิบายพลวัตเชิงอำนาจที่แฝงอยู่ในวัฒนธรรมการบริโภคออนไลน์ โลกดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์ได้กลายเป็นพื้นที่สำคัญที่หล่อหลอมการรับรู้ การตัดสินใจ และอัตลักษณ์ของผู้บริโภคภายใต้แรงกดดันจากการยอมรับของกลุ่มและการกำกับของอัลกอริทึม

พฤติกรรมฝูงชนในโลกโซเชียลมีเดีย

ในการวิเคราะห์พฤติกรรมฝูงชนในบริบทของสื่อสังคมออนไลน์ผ่านเลนส์ของนีทเช ในประเด็นมโนทัศน์เรื่องศีลธรรมแบบทาส (Slave Morality) นั้นได้เผยให้เห็นถึงพลวัตของการกดทับและการแสวงหาการยอมรับที่บิดเบี้ยว ซึ่ง Huang (2021) ได้วิเคราะห์ว่าแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ทำหน้าที่เป็นกลไกที่ทำให้สัญชาตญาณฝูงในทางศีลธรรม (Herd instinct in morality) นั้นปรากฏออกมาในรูปแบบระบบการให้คุณค่าเชิงปริมาณ เช่น ยอดไลก์ (Like) และการแชร์ (Share) ซึ่งสะท้อนถึงค่านิยมที่เน้นการเชื่อฟังมากกว่าการยืนยันตัวตน (Self-assertion) อย่างแท้จริง สภาวะนี้สอดคล้องกับประเด็นที่ Chen (2025) เรียกว่าการนำชีวิตไปผูกติดกับภายนอก (Externalization of life) โดยเฉพาะในวัฒนธรรมลงเนื้อหาบนสื่อสังคมออนไลน์สร้างแรงบันดาลใจให้คนหันมาออกกำลังกายและกินอาหารเพื่อสุขภาพ (Fitspiration) ที่ผู้บริโภคใช้วิธีการเปิดเผยเรือนร่างและการสร้างภาพลักษณ์เพื่อแสวงหาการตรวจสอบความถูกต้องจากผู้อื่นซึ่งเป็นการหลบซ่อนจากภาระความรับผิดชอบในการสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง นอกจากนี้ Sushchenko & Yatsenko (2025) ยังขยายความว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนถึงอุดมคติแบบนักพรต (Ascetic ideal) สมัยใหม่ที่เป็นการต่อต้านชีวิต (Anti-life) โดยการส่งเสริมความธรรมดาสามัญ (Mediocrity) และความสม่ำเสมอของพฤติกรรมให้กลายเป็นบรรทัดฐานหลักของสังคม

ในส่วนของสัญชาตญาณฝูง (Herd Instinct) นั้นนีทเชมองว่ามวลชนมักถูกขับเคลื่อนด้วยแรงผลักดันให้ทำตามกันเพื่อความปลอดภัยทางจิตวิทยามากกว่าการใช้เหตุผลที่เป็นอิสระ ซึ่ง Watson (2023) ชี้ให้เห็นว่านักการตลาดยุคดิจิทัล โดยเฉพาะการโฆษณาชวนเชื่อได้ฉวยใช้แนวคิดนี้โดยมองผู้บริโภคเป็นเสมือนสัตว์ฝูงที่ไร้เจตจำนงเสรีและถูกชักจูงได้ง่ายผ่านการสร้างอารมณ์ร่วมและการจัดการการรับรู้ รวมทั้ง Hanson, Valentine & Shultz (2024) ยังได้สะท้อนว่าอัลกอริทึมและระบบอัตโนมัติทำหน้าที่เสริมสร้างจิตวิญญาณฝูง (Herd mentality) ในรูปแบบใหม่ที่รุนแรงขึ้น โดยการกดทับความคิดสร้างสรรค์และบีบให้ปัจเจกบุคคลยอมจำนนต่อมาตรฐานทางเทคโนโลยีเพื่อแลกกับความสะดวกสบายซึ่งนำไปสู่การสูญเสียความเป็นปัจเจก สอดคล้องกับ Okoi & Areguamen (2025) ที่ระบุว่าสัญชาตญาณฝูงในโลกออนไลน์ทำให้คนส่วนใหญ่ถูกชักนำโดยคนส่วนน้อยหรือระบบได้อย่างง่ายดาย เนื่องจากการรวมตัวกันในโลกเสมือนมักกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบและการตอบสนองทางอารมณ์ที่รุนแรงกว่าปกติ โดย Stone (2025) อธิบายเพิ่มเติมว่าสภาวะนี้ทำให้ผู้บริโภคลดทอนข้อมูลของตนเอง (Discounting own information) และหันไปพึ่งพาการกระทำของกลุ่มในการตัดสินใจแทน

วัฒนธรรมดิจิทัลร่วมสมัยนั้นเกิดปรากฏการณ์การสร้างแรงบันดาลใจผ่านการออกกำลังกาย (Fitspiration) บนแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น Instagram นั้นได้กลายเป็นกรณีศึกษาที่สะท้อนถึงสภาวะความเสื่อมถอย (Decadence) ทางวัฒนธรรมตามทรรศนะของนีทเช ซึ่ง Huang (2021) วิเคราะห์ว่าวัฒนธรรมปรากฏการณ์การสร้างแรงบันดาลใจผ่านการออกกำลังกาย (Fitspiration) นั้นไม่ได้เป็นเพียงการส่งเสริมสุขภาพ แต่เป็นการกระตุ้นพฤติกรรมความสุขนิยม (Hedonism) ที่เน้นการเปิดเผยเรือนร่าง (Exhibitionism) และการทำให้ตนเองเป็นวัตถุ (Self-objectification) เพื่อแลกกับการตรวจสอบความถูกต้องจากภายนอก (External validation) ในรูปแบบของยอดไลก์ (Like) และการแชร์ (Share) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางสังคม กระบวนการนี้สะท้อนถึงการนำชีวิตไปผูกติดกับปัจจัยภายนอกซึ่งผู้บริโภคแสวงหาความพึงพอใจชั่วคราวจากการยอมรับของฝูงชน แทนที่จะสร้างคุณค่าจากภายในตนเองซึ่งสภาวะดังกล่าวสอดคล้องกับมโนทัศน์เรื่องมนุษย์คนสุดท้าย (The Last Man) ของนีทเชที่ได้ฉายภาพของการเป็นผู้ที่ละทิ้งความปรารถนาในการก้าวข้ามตนเอง (Self-overcoming) และหันไปหมกมุ่นอยู่กับความสะดวกสบายและความสุขทางผัสสะที่ตื้นเขิน (Krümm, 2013)

นอกจากนี้ การเลียนแบบกันในสื่อสังคมออนไลน์ยังเป็นกลไกที่ขับเคลื่อนพฤติกรรมผู้บริโภคให้มีลักษณะเป็นฝูงชน (Herd) อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น Wilk, Mat Roni & Jie (2023) ได้

อธิบายว่าพฤติกรรมฝูงเกิดจากการที่ปัจจัยลดทอนข้อมูลของตนเอง (Discounting own information) และหันไปเลียนแบบการกระทำของผู้อื่นเพื่อความปลอดภัยทางจิตวิทยา ในบริบททางดิจิทัลนั้นนี้คือปรากฏในรูปแบบขององค์ประกอบแบบถ้ำมอง (Voyeuristic element) ที่เป็นการเสพติดการเลื่อนดูเนื้อหาซ้ำๆ ซึ่ง Daudi (2023) ชี้ว่าเป็นการส่งเสริมความเฉื่อยชา (Passivity) และการยอมจำนนต่อกระแสนิยม อีกทั้ง Sushchenko & Yatsenko (2025) ได้วิเคราะห์เพิ่มเติมว่าอัลกอริทึมดิจิทัลทำหน้าที่ขยายสัญชาตญาณฝูง (Herd instinct) ของนีทเช โดยการกดทับความเป็นปัจเจกและส่งเสริมให้ผู้คนยอมสละเสรีภาพในการคิดวิเคราะห์เพื่อแลกกับความสบายใจในการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม การบริโภคดิจิทัลในลักษณะนี้จึงไม่แสดงออกถึงเจตจำนงเสรี แต่เป็นรูปแบบหนึ่งของพฤติกรรมที่อ่อนแอ (Weak behavior) ที่ถูกกำหนดโดยระบบและบรรทัดฐานของฝูงชน

สื่อสังคมออนไลน์เป็นกลไกสำคัญในการบ่มเพาะศีลธรรมแบบฝูง (Herd Morality) ซึ่งส่งเสริมสภาวะความอ่อนแอ ทางอัตถิภาวนิยม โดยการชักจูงให้ผู้บริโภคหลีกหนีจากภาระในการสร้างสรรค์ตัวตนที่เป็นเอกเทศ ซึ่ง Daudi (2023) ได้วิเคราะห์ว่าวัฒนธรรมดิจิทัลโดยเฉพาะในปรากฏการณ์การสร้างแรงบันดาลใจผ่านการออกกำลังกาย (Fitspiration) นั้นทำให้ปัจเจกบุคคลเข้าสู่ความสะดวกสบายของการสูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง (Comfort of de-autonomization) ผ่านการหลอมรวมตนเองเข้ากับมวลชน แทนที่จะเลือกเส้นทางที่ยากลำบากในการก้าวข้ามตนเอง (Self-overcoming) สภาวะดังกล่าวสอดคล้องกับคำนิยามของธรรมชาติที่อ่อนแอ (Weak nature) ตามทรรศนะของนีทเช ซึ่ง Sushchenko & Yatsenko (2025) ได้อธิบายว่าเป็นรูปแบบการดำรงอยู่ที่เน้นปฏิกิริยาตอบโต้ (Reactive mode of existence) ที่ถูกหล่อหลอมโดยแรงกดดันภายนอกและการพึ่งพาบรรทัดฐานที่ระบบกำหนดไว้มากกว่าการเผชิญหน้ากับความไม่แน่นอนเพื่อสร้างคุณค่าของตนเอง

กลไกที่ทำให้เกิดความยึดติดกับบรรทัดฐานของกลุ่มนี้ทำงานผ่านกระบวนการทางจิตวิทยาที่ลดทอนการตัดสินใจส่วนบุคคล ได้ Wilk, Roni & Jie (2023) อธิบายว่าพฤติกรรมฝูงในโลกออนไลน์เกิดขึ้นเมื่อบุคคลลดทอนข้อมูลของตนเอง (Discounting own information) และหันไปเลียนแบบการกระทำของผู้อื่นซึ่งเป็นผลมาจากการมองเห็นพฤติกรรมของกลุ่มได้ชัดเจนขึ้นผ่านสื่อดิจิทัล สอดคล้องกับ Li & Zeng (2017) ที่ระบุว่าสัญชาตญาณฝูง (Herd instinct) ในสภาพแวดล้อมดิจิทัลทำให้ปัจเจกบุคคลสูญเสียการตระหนักรู้ส่วนตนและ

ถูกชักจูงโดยคนส่วนน้อยได้ง่ายซึ่งเป็นการจำกัดเสรีภาพในการกำหนดตนเอง นอกจากนี้ Krümm (2013) ที่ชี้ให้เห็นว่าสื่อสังคมออนไลน์ได้กระตุ้นให้เกิดการนำชีวิตไปผูกติดกับภายนอก (Externalization of life) โดยผู้บริโภคแสวงหาการยืนยันตัวตนผ่านการยอมรับจากผู้อื่น (External validation) เช่น ยอดไลก์ (Like) และการมีส่วนร่วมทางสังคม ซึ่งกระบวนการนี้ขัดขวางการพัฒนาตัวตนที่สูงส่ง (Higher Self) และทำให้ผู้บริโภคติดอยู่ในวงจรของความต้องการที่ไม่สิ้นสุดและการพึ่งพาการยอมรับจากฝูงชนอย่างถาวร

อัลกอริทึมกับการสูญเสียอำนาจในการกำหนดตนเอง

ระบบนิเวศดิจิทัลนั้นทำให้การทำงานของอัลกอริทึมและปัญญาประดิษฐ์ (AI) ไม่ได้เป็นเครื่องมือทางเทคนิคที่ แต่ได้แปรเปลี่ยนสถานะไปสู่การเป็นระบบศีลธรรมใหม่ที่เข้ามากำกับวิถีชีวิตและทางเลือกของมนุษย์ โดย Arias-Pérez, Perdomo-Charry & Lozada (2023) ชี้ให้เห็นว่ากฎทางสังคมกำลังถูกนำไปปฏิบัติผ่านซอฟต์แวร์และอัลกอริทึมมากขึ้นซึ่งกระบวนการนี้ได้ลดทอนขอบเขตของการใช้ดุลยพินิจและการตีความของมนุษย์ลงซึ่งส่งผลให้เกิดความโดดเด่นเชิงโครงสร้าง(Structural dominance) ของผู้ควบคุมระบบเหนือปัจเจกบุคคล ในสภาวะเช่นนี้สอดคล้องกับประเด็นที่ Stone (2025) เรียกว่ากรอบการตลาดแบบแมคเคียเวลลี (Machiavellian Marketing Framework) ซึ่งมองว่าการตลาดในยุคอัลกอริทึมไม่สามารถใช้การโน้มน้าวใจได้ แต่คือการปกครองทางจิตวิทยา (Psychological governance) ที่ออกแบบสภาพแวดล้อมทางความเชื่อให้การตัดสินใจของผู้บริโภคดูเหมือนเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และเกิดขึ้นจากตนเอง ทั้งที่จริงแล้วสิ่งเหล่านั้นได้ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้า โดยปรากฏการณ์นี้สะท้อนถึงข้อวิจารณ์ของนีทเชเกี่ยวกับ ศีลธรรมแบบฝูง (Herd morality) ที่ Tomková, Benková & Tej (2024) อธิบายว่าอัลกอริทึมได้เข้ามารับบทบาทในการบังคับความสอดคล้องกลมกลืน โดยลดทอนพฤติกรรมมนุษย์ให้เหลือเพียงจุดข้อมูลที่ทำนายได้ซึ่งเสี่ยงต่อการทำลายวิจารณญาณทางศีลธรรมของมนุษย์และแทนที่ด้วยประสิทธิภาพของการคำนวณ

การครอบงำโดยระบบอัตโนมัตินี้นำไปสู่การลดทอนความเป็นปัจเจกและเสรีภาพในการเลือกอย่างเป็นระบบ โดยที่ Musarra, Robson & Katsikeas (2023) อธิบายกระบวนการนี้ผ่านแนวคิด Hypernudge ที่เป็นการสะกิดพฤติกรรมขั้นสูงที่ขับเคลื่อนด้วยคลังข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ซึ่งสามารถแทรกแซงกระบวนการตัดสินใจของมนุษย์ได้อย่างแนบเนียนจนผู้ใช้ไม่รู้ตัวจึงส่งผลให้สิทธิในการกำหนดตนเองทางความคิด (Mental self-determination) ถูกกัดเซาะ สภาวะดังกล่าวสอดรับกับประเด็นที่ Malär & Giuffredi-Kähr (2024) เรียกว่าความเป็นบุคคลที่ถูกมอบหมาย (Delegated Personhood) ซึ่งอัตลักษณ์ของมนุษย์ไม่ได้ถูก

สร้างขึ้นจากการไตร่ตรองภายในอีกต่อไป แต่ถูกสร้างร่วมโดยระบบอัลกอริทึมที่ทำนายและป้อนกลับข้อมูลจึงก่อให้เกิดภาวะการลดทอนความเป็นอิสระ (Autonomy attenuation) นอกจากนี้ Sushchenko & Yatsenko (2025) ได้ย้ำว่าการเปลี่ยนชีวิตให้เป็นระบบดิจิทัลและการคาดการณ์ได้ของอัลกอริทึมกำลังคุกคามจิตวิญญาณเสรี (Free spirit) โดยการขังมนุษย์ไว้ในรูปแบบพฤติกรรมที่ซ้ำซากและเป็นกลไก รวมทั้ง Stone (2025) เสนอว่าเรากำลังเปลี่ยนผ่านจากยุคแห่งความแท้จริง (Authenticity) ไปสู่ยุคแห่งการรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการทราบรายละเอียด (Prolificity) ที่ซึ่งตัวตนไม่ได้เกิดจากการค้นหาภายในแต่เกิดจากการจัดการรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้รับการตรวจสอบและยอมรับจากระบบสาธารณะและอัลกอริทึมซึ่งเป็นการเปลี่ยนจากผู้สังเกตการณ์ลำดับที่หนึ่งไปสู่การถูกสังเกตการณ์โดยระบบ

โดยมุมมองของปรัชญานีทเชียนนั้นมองการขยายตัวของการกำกับดูแลโดยอัลกอริทึม (Algorithmic Governance) นั้นไม่ได้เป็นความก้าวหน้าทางเทคนิค แต่เปรียบเสมือนการอุบัติขึ้นของอุดมคติแบบนักบวช (Ascetic Ideal) ที่เป็นรูปแบบใหม่ซึ่งกดทับสัญชาตญาณและเจตจำนงแห่งชีวิต (Bompar et.al., 2023) โดย Faraoni (2023) เสนอว่าระบบปัญญาประดิษฐ์ในปัจจุบัน เช่น การตรวจเชิงพยากรณ์ (Predictive Policing) หรือระบบการคัดเลือกอัตโนมัตินั้นได้เข้ามารับบทบาทคล้ายคลึงกับสถาบันศาสนาในอดีตที่ผูกขาดความจริง (Monopoly on truth) โดยอ้างความเที่ยงธรรมของข้อมูลเพื่อลดทอนความซับซ้อนของมนุษย์ให้เหลือเพียงหมวดหมู่ทางสถิติ ซึ่งสะท้อนถึงสิ่งที่นีทเชเรียกว่า ศีลธรรมแบบฝูง (Herd Morality) ที่บังคับให้เกิดความสอดคล้องทางพฤติกรรมและลงโทษผู้ที่เบี่ยงเบนไปจากค่ามาตรฐาน ยิ่งไปกว่านั้น Guo et al. (2025) ยังชี้ให้เห็นว่าภายใต้กรอบการตลาดแบบแมคเคียเวลลี (Machiavellian Marketing Framework) นั้นเป็นกลไกการปกครองทางจิตวิทยา (Psychological Governance) ที่แปรเปลี่ยนความปรารถนาของปัจเจกให้กลายเป็นความหลีกเลี่ยงไม่ได้ (Inevitability) ภายใต้โครงสร้างที่ถูกออกแบบมาเพื่อควบคุมการรับรู้ซึ่งคล้ายคลึงกับการครอบงำของระบบศีลธรรมเดิมที่นีทเชวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการปิดกั้นเจตจำนงในการสร้างสรรค์คุณค่าด้วยตนเอง

ภายใต้สภาวะการถูกครอบงำโดยระบบนี้ เทคโนโลยีดิจิทัลได้ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการผลิตซ้ำสภาวะของมนุษย์คนสุดท้าย (The Last Man) ผู้ซึ่งพอใจในความสะดวกสบายและ

ละทิ้งความพยายามในการก้าวข้ามตนเอง (Self-overcoming) ตามที่ Johnson et al. (2024) ได้วิเคราะห์ไว้ว่าวัฒนธรรมดิจิทัลกระตุ้นให้เกิดความสุขนิยม (Hedonism) ที่ขัดขวางการบ่มเพาะคุณธรรมและเจตจำนงเสรี โดยการเปลี่ยนมนุษย์ให้กลายเป็นเพียงผู้บริโภคที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าตามที่อัลกอริทึมกำหนด สภาวะนี้สอดคล้องกับข้อสังเกตของ Orwat (2024) ที่เปรียบเทียบผลกระทบของทุนนิยมข้อมูล (Data Capitalism) ว่าก่อให้เกิดภาวะชะงักงัน (Catatonic effects) หรือการเลียนแบบความตาย (Mimesis of death) ผ่านการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งไม่ต่างจากความเคร่งครัดทางศีลธรรมของชนชั้นกระดุมพีที่กดทับพลังชีวิตในอดีต นอกจากนี้ Horii (2025) ได้ย้ำว่าการพึ่งพาระบบอัตโนมัติที่มากเกินไปเสี่ยงต่อการทำลายจิตวิญญาณเสรี โดยการขังมนุษย์ไว้ในรูปแบบพฤติกรรมที่ซ้ำซากและทำนายได้ซึ่งเป็นการยอมจำนนต่ออำนาจเชิงโครงสร้างที่ลดทอนความเป็นมนุษย์ลงเหลือเพียงกลไกหนึ่งในระบบที่ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้า

จากข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าสภาวะของผู้บริโภคในยุคดิจิทัลผ่านเลนส์ของนีทเชเผยให้เห็นว่าพฤติกรรมการบริโภคและการมีส่วนร่วมบนสื่อสังคมออนไลน์ถูกครอบงำด้วยศีลธรรมแบบฝูง สัญชาตญาณฝูง และกลไกอัลกอริทึมที่ลดทอนเจตจำนงเสรีของปัจเจก ผู้บริโภคจำนวนมากจึงถูกผลักเข้าสู่บทบาทของมนุษย์คนสุดท้ายที่แสวงหาความสะดวกสบาย การยอมรับจากภายนอก และความสุขนิยมแบบตื้นเขิน แทนการสร้างคุณค่าและอัตลักษณ์จากภายใน ระบบดิจิทัลและการตลาดเชิงอัลกอริทึมทำหน้าที่ผลิตซ้ำความสอดคล้องกลมกลืนและพฤติกรรมเลียนแบบอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ความเป็นปัจเจกและจิตวิญญาณเสรีถูกกัดเซาะอย่างต่อเนื่อง ภายใต้กรอบคิดนี้ การทำความเข้าใจผู้บริโภคยุคดิจิทัลจึงต้องมองการบริโภคไม่ใช่เพียงกิจกรรมทางเศรษฐกิจ แต่เป็นปัญหาเชิงอัตถิภาวะที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ เสรีภาพ และความสามารถในการก้าวข้ามตนเองของมนุษย์

การตลาดในฐานะกลไกควบคุมและการสร้างสรรค์

ในส่วนนี้ของบทความปริทัศน์นี้จะนำเสนอกรอบการตลาดแบบแมคเคียเวลลี (Machiavellian Marketing Framework) ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ ในการทำความเข้าใจบทบาทของการตลาดยุคดิจิทัล โดยมองว่าการตลาดเป็นกลไกในการบริหารจัดการการรับรู้อย่างเป็นระบบ

กรอบคิดการตลาดแบบมาเคียเวลลีและนีทเช

Stone (2025) เสนอกรอบการตลาดแบบแมคเคียเวลลี (Machiavellian Marketing Framework) ที่ประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ

1) การควบคุม (Control) เป็นองค์ประกอบของการบริหารจัดการการรับรู้ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดโครงสร้างข้อมูล บริบทและการมองเห็นอย่างจงใจเพื่อกำหนดสิ่งที่มองเห็น รู้สึกและเชื่อ หลักการพื้นฐานขององค์ประกอบนี้คือ อำนาจในการกำหนดกรอบโครงสร้างของข้อมูล

2) การรับรู้ (Perception) คือ การสร้างความเป็นจริงเชิงสัญลักษณ์ผ่านสัญญาณทางภาษา พฤติกรรมและภาพเพื่อกำหนดความจริงที่รับรู้ หรือ อาจถูกเรียกว่าเป็น วิศวกรรมแห่งความเชื่อ (Engineering of Belief) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการรับรู้ในมุมมองที่ได้เป็นสิ่งที่ถูกค้นพบแต่เป็นสิ่งที่ถูกออกแบบขึ้นเพื่อให้สิ่งนั้นถูกทำให้รู้สึกเหมือนข้อเท็จจริงผ่านความสอดคล้องและการทำซ้ำ

3) ความขาดแคลน (Scarcity) คือ การควบคุมคุณค่า (Manipulation of Value) โดยใช้ข้อจำกัดด้านเวลา การเข้าถึง หรือปริมาณเพื่อเพิ่มการรับรู้ถึงคุณค่าและความเร่งด่วน ในกรอบคิดกรอบการตลาดแบบแมคเคียเวลลี ความขาดแคลนนั้นไม่ได้ให้ความสำคัญของสภาวะการคงอยู่ของวัตถุ แต่ยังรวมถึงประเด็นทางสังคมและข้อมูลข่าวสาร (Social and Informational Scarcity) ซึ่งต้องใช้ความรู้และการเข้าถึงสถานะเป็นเครื่องมือในการควบคุม

4) ความจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ (Inevitability) เป็นกฎสูงสุด (Crown Law) ที่สร้างชะตากรรม (Construction of Destiny) ของกระบวนการที่เปลี่ยนจากความชอบ (Preference) ให้กลายเป็นชะตากรรม (Destiny) โดยทำให้แบรนด์รู้สึกว่าเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ จนกระทั่งการต่อต้านของผู้บริโภคล่มสลายลงและยอมรับแบรนด์ในที่สุด

ดังนั้น ภูมิทัศน์การตลาดยุคดิจิทัลขับเคลื่อนด้วยอัลกอริทึม แนวคิดที่มองการตลาดเป็นเพียงกระบวนการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจนั้นได้ถูกแทนที่ด้วยกระบวนทัศน์ใหม่ที่มุ่งเน้นการควบคุมโครงสร้างทางจิตวิทยาของผู้บริโภค ตามที่ Stone (2025) ได้นำเสนอกรอบการตลาดแบบแมคเคียเวลลีซึ่งได้นิยามการตลาดใหม่ว่าเป็นระบบแห่งการบริหารจัดการการรับรู้ ภายใต้กรอบคิดนี้อิทธิพลทางการตลาดนั้นไม่ได้เกิดจากการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร หากแต่เกิดจากการออกแบบบริบทและการจัดวางโครงสร้างทางสัญลักษณ์ที่กำหนดสิ่งที่ผู้บริโภค มองเห็น รู้สึก และเชื่อ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างสภาวะความจำเป็นทางจิตวิทยา

(Psychological Inevitability) ที่ทำให้การเลือกแบรนด์ดูเสมือนเป็นการตัดสินใจด้วยเจตจำนงอิสระของผู้บริโภคเอง ทั้งที่แท้จริงแล้วถูกกำหนดไว้ล่วงหน้าโดยสถาปัตยกรรมทางความคิดที่ถูกสร้างขึ้น (Maity et al., 2023)

กรอบการตลาดแบบแมคเคียเวลลีนั้นถูกบูรณาการปรัชญาของ Friedrich Nietzsche โดยเฉพาะแนวคิดเรื่อง เจตจำนงสู่อำนาจ (Will to Power) เข้ากับแนวคิดการตลาดดิจิทัล โดยมองว่าพฤติกรรมของผู้บริโภคและการตลาดคือการแสดงออกของความปรารถนาที่จะกำหนดระเบียบและความหมายเหนือความโกลาหล ในมิตินี้ การตลาดจึงไม่ได้สื่อสารคุณค่าแต่เป็นการใช้อำนาจผ่านการควบคุมทางสัญลักษณ์เพื่อสร้างความจริงใหม่ให้กับผู้บริโภค (Satornino et al., 2023) โดยแบรนด์ทำหน้าที่เสมือนเป็นองค์ภาวะแบบนีทเชียน (Nietzschean entities) ที่ทำการนิยามลำดับชั้นทางศีลธรรมและวัฒนธรรมใหม่เพื่อเปลี่ยนความปรารถนาให้กลายเป็นความจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และนำไปสู่การยอมรับความจริงที่ถูกสร้างขึ้นโดยแบรนด์ในที่สุดซึ่งเป็นการเปลี่ยนรูปแบบจากการเชิญชวนมาเป็นการปกครองทางจิตวิทยา (Arias-Pérez, Perdomo-Charry & Lozada, 2023)

นอกจากนี้ กรอบการตลาดแบบแมคเคียเวลลียังยึดโยงกับหลักปฏิบัตินิยมแบบมาเคียเวลลี (Machiavellian Pragmatism) ซึ่งเสนอว่าอำนาจดำรงอยู่ได้ไม่ใช่ด้วยความจริง แต่ด้วยการจัดการกับภาพลักษณ์ (Appearances) ในยุคเศรษฐกิจดิจิทัลที่ขับเคลื่อนด้วยอัลกอริทึม จึงทำให้นักการตลาดจึงเปลี่ยนสถานะจากผู้สื่อสารมาเป็น สถาปนิกแห่งความเชื่อ (Architect of Belief) ผู้ซึ่งใช้วิศวกรรมการรับรู้ (Perception Engineering) ในการสร้างระบบความเชื่อที่สอดคล้องและแนบเนียนจนแยกไม่ออกผ่านการบริหารจัดการมิติของการควบคุม (Control) การรับรู้ (Perception) ความขาดแคลน (Scarcity) และความจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ (Inevitability) เพื่อเปลี่ยนความปรารถนาของผู้บริโภคให้กลายเป็นความจงรักภักดีภายใต้กรอบความเป็นจริงที่ถูกออกแบบไว้อย่างเบ็ดเสร็จ (Mertens et al., 2023)

เมื่อพลวัตของการตลาดได้เปลี่ยนผ่านจากกระบวนการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจสู่ระบอบการปกครองทางจิตวิทยา แบรนด์เปรียบเสมือนผู้ปกครองที่เป็นผู้กุมอำนาจในการกำหนดความจริง โดยอิทธิของตลาดดิจิทัลนั้นเกิดจากการออกแบบโครงสร้างทางจิตวิทยาและการควบคุมบริบทอย่างเป็นระบบ ภายใต้กรอบคิดนี้นักการตลาดจึงไม้ได้เพียงนำเสนอการขายสินค้า แต่ทำหน้าที่เป็นสถาปนิกผู้สร้างกรอบ (Frame) ของการรับรู้ โดยยึดหลักคิดการใช้อำนาจจัดการกับสิ่งที่ผู้บริโภคเห็น รู้สึก และเชื่อเพื่อสถาปนาความโดดเด่นเหนือคู่แข่งในลักษณะที่คล้ายคลึงกับการรักษาอำนาจรัฐนั่นเอง (Satornino et al., 2023)

เมื่อพิจารณาผ่านมุมมองปรัชญาของนีทเช (Nietzsche) นั้นกลยุทธ์การตลาดดิจิทัลนี้สะท้อนถึงเจตจำนงสู่อำนาจ(Will-to-Power) ซึ่งแบรนด์ทำหน้าที่เป็นผู้กำหนดความหมายและระเบียบวินัยให้กับความโกลาหลของความต้องการผู้บริโภค ตามที่ Stone (2025) ได้วิเคราะห์ว่าแบรนด์ทำหน้าที่สร้างสถาปัตยกรรมความเชื่อที่เป็นระบบนิเวศทางความเชื่อที่ทำให้การยอมรับในแบรนด์ดูเป็นเรื่องธรรมชาติและมาจากเจตจำนงของผู้บริโภคเอง ในกระบวนการนี้แบรนด์ได้เปลี่ยนแรงปรารถนาส่วนบุคคลให้กลายเป็นการยอมจำนนต่อความเป็นจริงที่แบรนด์สร้างขึ้น โดยอาศัยการออกแบบสัญลักษณ์และบริบททางจิตวิทยาที่ซับซ้อนเพื่อควบคุมพฤติกรรม การรับรู้ของผู้บริโภคที่ถูกออกแบบขึ้นผ่านการควบคุมการเล่าเรื่องเพื่อสร้างภาพของความจริงใจและความน่าเชื่อถือ

โดยเป้าหมายสูงสุดของกรอบการตลาดแบบแมคเคียเวลลีนี้คือการสร้างความจำเป็น (Inevitability) หรือสภาวะที่ทางเลือกอื่นๆ ดูเป็นไปไม่ได้ จนแบรนด์กลายเป็นจุดศูนย์กลางของความศรัทธา ในสภาวะนี้ทางเลือกจึงเป็นเพียงละครฉากหนึ่ง (Theater) หรือการแสดงทางอารมณ์ที่ถูกจัดฉากโดยผู้ที่ออกแบบกรอบความคิดนั้นคืออัลกอริทึมและจิตวิทยานั้นถูกใช้เพื่อประสานการตัดสินใจล่วงหน้า (Pre-decide) จึงทำให้ผู้บริโภคเชื่อว่าตนเองมีอิสระในการเลือกทั้งที่ในความเป็นจริง แรงกระตุ้นเหล่านั้นเป็นเพียงภาพสะท้อนที่ถูกสร้างขึ้นมา ดังนั้นการตลาดจึงไม่ใช่การแข่งขันเพื่อแย่งชิงความสนใจ แต่เป็นการสร้างระบบความเชื่อที่สอดคล้องและหลีกเลี่ยงไม่ได้ จนผู้บริโภคต้องคล้อยตามโดยด้วยความยินยอมซึ่งสะท้อนถึงการเปลี่ยนผ่านจากการโน้มน้าวใจไปสู่การครอบครองศรัทธาอย่างเบ็ดเสร็จ

ดังนั้น กรอบคิดการตลาดแบบมาเคียเวลลีที่บูรณาการกับปรัชญาของนีทเชเสนอภาพของการตลาดดิจิทัลในฐานะระบบอำนาจที่มุ่งบริหารจัดการการรับรู้และโครงสร้างทางจิตวิทยาของผู้บริโภค มากกว่าการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจเชิงข้อมูล องค์ประกอบด้านการควบคุม การสร้างการรับรู้ ความขาดแคลน และความจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำงานร่วมกันเพื่อเปลี่ยนความปรารถนาให้กลายเป็นชะตากรรมทางจิตวิทยาที่ผู้บริโภครับรู้ว่าเป็นผลจากเจตจำนงของตนเอง ภายใต้เลนส์ของนีทเช การตลาดลักษณะนี้สะท้อนเจตจำนงสู่อำนาจของแบรนด์ในการนิยามความจริงและระเบียบเชิงศีลธรรมใหม่ในโลกดิจิทัล ส่งผลให้การบริโภคไม่ใช่การเลือกอย่างเสรี หากแต่เป็นการยอมรับกรอบความเป็นจริงที่ถูกออกแบบไว้อย่างเป็นระบบ ซึ่งแสดงถึงการเปลี่ยนผ่านจากการโน้มน้าวใจไปสู่การปกครองทางจิตวิทยาอย่างชัดเจน

การสร้างคุณค่าเชิงอัตถิภาวนิยม

พงศ์ศิริ คำขันแก้ว พัชราภรณ์ ลิมปิอังคนันต์ จตุพร วงศ์มหาดเล็ก และ นทีทิพย์ สรรพตานนท์ (2567) ได้เสนอว่าความเป็นประธานของผู้บริโภค (Consumer Subjectivity) ไม่ได้เกิดขึ้นก่อนประสบการณ์ (a priori) แต่เป็นอัตวิสัยที่เกิดขึ้นภายหลังประสบการณ์ (a posteriori) ซึ่งปรากฏขึ้นภายในโครงข่ายทางสังคมและเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ภายใต้บริบทของสังคมแห่งการควบคุม (Society of Control) และทุนนิยมแบบเฝ้าระวัง (Surveillance Capitalism) ผู้บริโภคได้เปลี่ยนสถานะไปสู่การผลิตโดยผู้บริโภค (Prosumer) ที่การกระทำต่างๆ ในโลกดิจิทัลถูกเปลี่ยนให้เป็นข้อมูลและมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดย Rännäri (2024) ได้จำแนกกระบวนการผลิตคุณค่าของการบริโภคออกเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ การผลิตคุณค่าภายนอก (External Value Production) และ การผลิตคุณค่าเชิงอัตถิภาวนิยม (Existentialist Value Production) คือ

1) การผลิตคุณค่าภายนอก (External Value Production) นั้นเกี่ยวข้องกับผลผลิตที่ผู้บริโภคสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองต่อระบบทุนนิยมข้อมูล เช่น ร่องรอยทางดิจิทัล (Digital Footprint) ซึ่งป้อนข้อมูลให้กับระบบอัลกอริทึม แต่สำหรับประสบการณ์ของผู้บริโภคแล้วคุณค่าภายนอกเหล่านี้กลับเป็นประเด็นที่ไม่ได้สำคัญเมื่อเทียบกับกลไกและแรงจูงใจในการผลิตคุณค่าเชิงอัตถิภาวนิยม กล่าวคือผู้บริโภคไม่ได้ถูกขับเคลื่อนด้วยแรงจูงใจในการสร้างมูลค่าภายนอกให้กับระบบอัลกอริทึม แต่ถูกขับเคลื่อนด้วยความปรารถนาที่จะสร้างความหมายและคุณค่าให้กับชีวิตของตนเองผ่านการกระทำนั้นๆ ซึ่งถือเป็นกระบวนการสร้างความหมายภายใน (Internal Meaning-Making) ดังนั้นในสภาวะการณ์นี้คำสั่งเชิงสมมติฐาน (Hypothetical Imperative) ของผู้บริโภคว่าคือการบริโภคในวิถีทางที่มุ่งเน้นการสร้างคุณค่าเชิงอัตถิภาวนิยมให้สูงสุดเพื่อดำรงตนและสร้างความหมายท่ามกลางระบบเศรษฐกิจแบบสัญลักษณ์

2) การสร้างคุณค่าเชิงอัตถิภาวนิยม (Existentialist Value Production) นั้นผู้บริโภคในยุคดิจิทัลได้ก้าวข้ามการเป็นเพียงผู้รับสารหรือผู้ซื้อสินค้าไปสู่สถานะของการผลิตโดยผู้บริโภค (Prosumer) อย่างสมบูรณ์ ซึ่งในสภาวะนี้ผู้บริโภคไม่ได้ต้องการเพียงแค่สินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภคเท่านั้น แต่ต้องการเครื่องมือและพื้นที่หรือแพลตฟอร์มในการสร้างตัวตนผ่านการผลิตอัตลักษณ์ รสนิยม สัญลักษณ์และจริยธรรมดิจิทัลของตนเองขึ้นมา ดังนั้นการบริโภคจึงถูกเปลี่ยนเป็นกระบวนการเชิงสร้างสรรค์ที่ผู้บริโภคใช้เพื่อนิยามความหมายของการดำรงอยู่และยืนยันตัวตนในสังคม

จากแนวคิดของ Rännäri (2024) ข้างต้นนั้นได้ฉายภาพให้เห็นว่าแรงจูงใจหลักของผู้บริโภคยุคดิจิทัลถูกขับเคลื่อนด้วยความปรารถนาที่จะสร้างความหมายและคุณค่าให้กับชีวิตของตนเองในฐานะอัตลักษณ์เชิงอัตถิภาวะ (Existentialist Entity) ซึ่งสะท้อนถึงการกระทำของผู้บริโภคจะสร้างมูลค่าภายนอก (External Value) เช่น ข้อมูลส่วนบุคคล ให้กับระบบทุนนิยม แต่สำหรับประสบการณ์ภายในของปัจเจกบุคคลแล้ว เป้าหมายสูงสุดคือการผลิตคุณค่าเชิงอัตถิภาวนิยม ภายใต้คำสั่งเชิงสมมติฐานที่ว่าจงบริโภคในวิถีทางที่ช่วยเพิ่มพูนการผลิตคุณค่าเชิงอัตถิภาวนิยมให้สูงสุดเสมอ เพื่อให้การบริโภคนั้นเป็นเครื่องมือในการเติมเต็มความหมายของชีวิตอย่างแท้จริง

ในการวิเคราะห์คำสั่งเชิงสมมติของผู้บริโภคจำเป็นต้องพิจารณาผ่านกรอบแนวคิดที่ดัดแปลงมาจากปรัชญาศีลธรรมของอิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) โดยความเป็นประธานอดิศัย (Transcendental Subject) ของคานท์ดำเนินตามคำสั่งเด็ดขาด (Categorical Imperative) ที่เป็นสากลและเกิดจากเหตุผลที่เป็นอิสระ (Autonomy) ความเป็นประธานของผู้บริโภค (Consumer Subjectivity) กลับเป็นอัตวิสัยที่เกิดขึ้นภายหลังประสบการณ์ (a posteriori) และถูกหล่อหลอมภายในโครงสร้างของทุนนิยม ดังนั้นกฎศีลธรรมที่กำกับผู้บริโภคจึงไม่ใช่กฎที่สัมบูรณ์ในตัวเอง แต่เป็นกฎที่มีเงื่อนไขหรือคำสั่งเชิงสมมติซึ่งถูกกำหนดโดยเป้าหมายภายนอก (Teleological) ซึ่ง Rännäri (2024) ได้บัญญัติคำสั่งนี้ไว้ว่าว่าเป็น “การบริโภคในวิถีทางที่เพิ่มพูนการผลิตคุณค่าเชิงอัตถิภาวนิยมให้สูงสุดเสมอ” (Consume always in a way which maximizes the existentialist value production) ดังนั้นคำสั่งเชิงสมมตินี้จึงทำหน้าที่ชี้นำความปรารถนาของผู้บริโภคให้มุ่งเน้นไปที่การกระทำที่ตอบสนองต่อความต้องการทางตัวตนและการดำรงอยู่ ท่ามกลางโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นการดักจับมูลค่าส่วนเกิน โดยเงื่อนไขของการเพิ่มพูนให้สูงสุด (Maximize) ในคำสั่งนี้เกิดขึ้นจากข้อจำกัดภายในสังคมแห่งการควบคุม (Society of Control) และระบบการเงินที่ซึ่งสภาพคล่องและทรัพยากรของผู้บริโภคมีอยู่อย่างจำกัด โดยความขาดแคลนนี้บีบคั้นให้ผู้บริโภคต้องทำการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ในการจัดสรรทรัพยากรของตนเพื่อให้ได้มาซึ่งผลตอบแทนทางความหมายหรือคุณค่าแก่ชีวิตให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ การบริโภคภายใต้คำสั่งนี้จึงไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมทางเศรษฐกิจจุลภาค แต่เป็นกระบวนการทางอัตถิภาวะที่ผู้บริโภคใช้เพื่อรักษาการ

ดำรงอยู่ (Existence) และสร้างสารัตถะ (Essence) ให้กับชีวิตผ่านการเลือกบริโภคที่ตอบโจทย์คุณค่าทางอัตลักษณ์ สังคม หรือความพึงพอใจสูงสุดของตนเอง

จากข้างต้นสรุปได้ว่า การตลาดในฐานะกลไกควบคุมและการสร้างสรรค์สะท้อนให้เห็นว่าการตลาดดิจิทัลมิได้เป็นเพียงเครื่องมือทางการสื่อสารหรือการแลกเปลี่ยนเชิงเศรษฐกิจ หากแต่เป็นระบบอำนาจที่บริหารจัดการการรับรู้ โครงสร้างทางจิตวิทยา และการสร้างความหมายของผู้บริโภคอย่างเป็นระบบ ภายใต้กรอบการตลาดแบบมาเคียเวลลีที่บูรณาการกับปรัชญาของนีทเช การตลาดทำหน้าที่ทั้งควบคุมและจัดระเบียบความปรารถนา ผ่านการออกแบบบริบท ความขาดแคลน และความจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ขณะเดียวกันก็เปิดพื้นที่ให้การบริโภคกลายเป็นกระบวนการสร้างคุณค่าเชิงอัตถิภาวนิยม ซึ่งผู้บริโภคใช้เพื่อยืนยันตัวตนและสร้างความหมายให้กับการดำรงอยู่ ท่ามกลางโครงสร้างของสังคมแห่งการควบคุมและทุนนิยมข้อมูล การตลาดจึงดำรงอยู่ในฐานะทั้งกลไกแห่งอำนาจและสนามของการสร้างสรรค์ความหมายในโลกดิจิทัลร่วมสมัยอย่างแยกไม่ออก

การประยุกต์ใช้จากมนุษย์คนสุดท้ายสู่อภิมนุษย์ในกลยุทธ์การตลาด

ในส่วนนี้ของบทความปริทัศน์นี้จะนำเสนอการประยุกต์ใช้แนวคิดของนีทเชเพื่ออธิบายการเปลี่ยนผ่านกลยุทธ์การตลาดจากการผลิตซ้ำความสุขนิยมและความสอดคล้องแบบฝูงชนอันสอดคล้องกับสภาวะมนุษย์คนสุดท้ายไปสู่การตลาดที่สนับสนุนการก้าวข้ามตนเองและการสร้างคุณค่าด้วยตนเองในฐานะอภิมนุษย์ภายใต้บริบทเศรษฐกิจดิจิทัลที่ขับเคลื่อนด้วยอัลกอริทึม

การตลาดเพื่อส่งเสริมความเป็นอภิมนุษย์

ในการประยุกต์ใช้แนวคิดของนีทเชสู่กลยุทธ์การตลาดสมัยใหม่นั้น นักการตลาดต้องเข้าใจก่อนว่าแบรนด์มักติดกับดักของการทำหน้าที่เป็นกลไกตอบสนองความพึงพอใจระยะสั้น ซึ่งสอดคล้องกับสภาวะของมนุษย์คนสุดท้าย (Last Man) ที่หลีกเลี่ยงความทุกข์ยากและแสวงหาเพียงความสุขสบายและความมั่นคงทางจิตใจจากการยอมรับของฝูงชน (Herd mentality) โดย Heckman (2009) ได้วิพากษ์ว่าวัฒนธรรมดิจิทัลในปัจจุบันกระตุ้นลัทธิสุขนิยมบนโซเชียลมีเดีย (Social media hedonism) ที่เปลี่ยนผู้บริโภคให้กลายเป็นผู้เสพติดการได้รับการยอมรับจากภายนอกซึ่งขัดขวางกระบวนการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ สอดคล้องกับ Daudi (2023) และ Rännäri (2024) ที่ระบุว่าอัลกอริทึมในระบบทุนนิยมสอดแนม

(Surveillance capitalism) ได้เข้ารหัสความปรารถนาของผู้บริโภคให้มุ่งเน้นไปที่การผลิตมูลค่าเชิงสุขารมณ์ (Hedonistic value production) ซึ่งเป็นการผลิตซ้ำความต้องการที่ไม่สิ้นสุดและตรึงผู้บริโภคไว้ในสภาวะของการพึ่งพิงระบบ

ดังนั้น เพื่อยกระดับสู่การสนับสนุนความเป็นอภิมนุษย์ (Übermensch) นั้น แบรนด์จำเป็นต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ป้อนความสุขสบายให้กลายมาเป็นผู้ออกแบบสถาปัตยกรรมทางความเชื่อ (Belief architecture) ที่เอื้อต่อการก้าวข้ามตนเองของผู้บริดภค (Self-Overcoming) โดย Moeller (2022) เสนอว่าการตลาดในยุคอัลกอริทึมมิใช่เพียงการสื่อสาร แต่คือการปกครองทางจิตวิทยา (Psychological governance) ซึ่งแบรนด์สามารถใช้อำนาจนี้ในการสร้างบริบทที่ทำให้การเลือกพัฒนาตนเองกลายเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แนวทางนี้ควรบูรณาการเข้ากับข้อเสนอของ Rännäri (2024) ในประเด็นคำสั่งเชิงสมมติฐาน (Hypothetical imperative) ที่ผลักดันให้ผู้บริโภคแสวงหามูลค่าเชิงอัตถิภาวนิยม (Existentialist value production) เพื่อสร้างความหมายให้กับชีวิต โดยแทนที่จะเป็นเพียงมูลค่าภายนอก ซึ่งการตลาดในลักษณะนี้จึงต้องกล้าที่จะนำเสนอความท้าทายและความยากลำบากในฐานะองค์ประกอบที่จำเป็นต่อการเติบโต ซึ่งเป็นหนทางในการบ่มเพาะตัวตนขั้นสูงของผู้บริโภค (Higher Self) ที่สามารถแยกตัวออกจากศีลธรรมแบบฝูงชนในโลกดิจิทัลได้

การเปลี่ยนผ่านกลยุทธ์การตลาดจากวิถีของมนุษย์คนสุดท้ายที่เป็นผู้แสวงหาเพียงความสุขสบายและความพึงพอใจระยะสั้นไปสู่ความเป็นอภิมนุษย์ (Übermensch) โดยแนวคิด Amor Fati หรือ ความรักในชะตากรรมของนีทเชทำหน้าที่เป็นหลักการพื้นฐานสำคัญในการกำหนดทิศทางของแบรนด์ที่มุ่งเน้นความยั่งยืนทางจิตวิญญาณ โดย Babich (2017) ได้อธิบายว่าวัฒนธรรมดิจิทัลปัจจุบันส่งเสริมลัทธิสุขนิยม (Hedonism) ที่ทำให้ผู้บริโภคได้หลีกหนีความเจ็บปวดและความยากลำบากซึ่งเป็นลักษณะเด่นของมนุษย์คนสุดท้าย การตลาดเชิงอัตถิภาวนิยมควรท้าทายผู้บริโภคให้โอบรับความทุกข์ยากและความไม่สมบูรณ์แบบในฐานะองค์ประกอบที่จำเป็นของชีวิต โดยแบรนด์สามารถเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้มอบความสะดวกสบาย (Provider of Comfort) มาเป็นพันธมิตรที่ช่วยให้ผู้บริโภคเผชิญหน้าและยอมรับความเป็นจริงของชีวิตด้วยทัศนคติเชิงบวกซึ่งเป็นการแปรเปลี่ยนความทุกข์ยากให้กลายเป็นพลังในการสร้างสรรค์ตนเอง

การประยุกต์ใช้ Amor Fati ในทางปฏิบัติเรียกร้องให้แบรนด์ปฏิเสธการนำเสนอภาพลักษณ์ของชีวิตที่สมบูรณ์แบบเกินจริงหรือการแก้ปัญหาที่ราบรื่น ซึ่ง Sushchenko & Yatsenko (2025) ได้ชี้ว่าการลดทอนความเป็นมนุษย์ให้เหลือเพียงกลไกที่ตอบสนองต่อระบบอัตโนมัตินั้นจะทำให้ผู้บริโภคเกิดความรู้สึกเชิงโศกนาฏกรรม (Tragic Sensibility) ที่มองว่าความก้าวหน้าและการเติบโตนั้นย่อมมาพร้อมกับการดิ้นรนต่อสู้ (Struggle) เสมอ เช่น แบรนด์อุปกรณ์กีฬาหรือการศึกษาอาจเลือกที่จะไม่สื่อสารเพียงแค่ผลลัพธ์ของความสำเร็จหรือความง่ายดาย แต่อาจนำเสนอและเน้นย้ำถึงคุณค่าของความล้มเหลว ความเหนื่อยยาก และอุปสรรคที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ โดยวางตำแหน่งสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นวัตถุดิบสำคัญสำหรับการเติบโต (Essential to Growth) ซึ่งการสื่อสารเช่นนี้ไม่เพียงแต่สร้างความจริงใจ (Authenticity) แต่ยังช่วยปลดปล่อยผู้บริโภคจากการกดทับของอัลกอริทึมที่มักป้อนความสุขสำเร็จรูปนั้นให้หันกลับมายอมรับชะตากรรมของตนเองอย่างกล้าหาญ

การสร้างแบรนด์ที่เน้นความแข็งแกร่งทางจิตวิญญาณ (Resilience) ผ่านแนวคิด Amor Fati จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแบรนด์และผู้บริโภคให้เหนือกว่าการแลกเปลี่ยนเชิงพาณิชย์สู่การร่วมกันสร้างความหมายเชิงอัตถิภาวนิยม โดยการที่มนุษย์สามารถโอบรับความยากลำบากและข้อจำกัดของตนเองคือกุญแจสำคัญในการพัฒนาความสามารถในการฟื้นตัว (Resilience) และการธำรงไว้ซึ่งสภาวะการเป็นผู้กระทำ (Agency) ซึ่งท่ามกลางโลกดิจิทัลที่พยายามทำให้ทุกอย่างเป็นมาตรฐานเดียวกัน (Sushchenko & Yatsenko, 2025) ดังนั้นกลยุทธ์การตลาดในแนวทางนี้จึงมุ่งเน้นการสนับสนุนให้ผู้บริโภคก้าวข้ามตนเอง (Self-Overcoming) โดยไม่มองว่าความสะดวกสบายคือเป้าหมายสูงสุด แต่ต้องมองว่าผู้บริโภคความสามารถในการยืนหยัดและเติบโตท่ามกลางความไม่แน่นอนของชะตากรรมคือคุณค่าที่แท้จริงของการดำรงอยู่แบบอภิมนุษย์

บูรณาการทวิลักษณ์ (Integrated Dualism)

ตัวแบบทวิลักษณ์เชิงบูรณาการ (Integrated Dualism) ที่นำเสนอโดย Assmus (2008) นั้นเป็นกรอบแนวคิดทางปรัชญาการตลาดที่มุ่งก้าวข้ามการแบ่งแยกแบบขั้วตรงข้าม (Dichotomy) ระหว่างแนวคิดเหตุผลนิยม (Rationalism) และพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ในการสื่อสารการตลาด โดยตัวแบบนี้เสนอว่านักการตลาดต้องตระหนักถึงการดำรงอยู่ร่วมกันของกลุ่มผู้บริโภคสองประเภทที่มีลักษณะขัดแย้งกัน คือ กลุ่มที่ตัดสินใจด้วยเหตุผลและต้องการข้อมูลครบถ้วน (Intellectually mature) และกลุ่มที่ขับเคลื่อนด้วยสัญชาตญาณหรืออารมณ์ (Instinct-driven) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องฝูงชนของนีทเชที่มีการบูรณาการเนื้อหาเพื่อ

ตอบสนองต่อระดับวุฒิภาวะทางปัญญาและความสนใจที่แตกต่างกันของผู้บริโภคในแต่ละบริบทซึ่งเป็นการยอมรับความหลากหลายในยุคหลังสมัยใหม่ที่ผู้บริโภคคนเดียวกันอาจเปลี่ยนบทบาทระหว่างผู้ใช้เหตุผลและผู้ใช้อารมณ์ได้ตามสถานการณ์

ในทางปฏิบัตินั้น ตัวแบบทวิลักษณ์เชิงบูรณาการนั้นจะต้องบูรณาการกับแนวคิดโทเคนทางวาทศิลป์ (Rhetorical Tokens) ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงสัญลักษณ์ที่ถูกออกแบบมาเพื่อความรวดเร็วในการสื่อสารซึ่งมักถูกใช้ในวาทศิลป์เชิงการจัดการ (Managerial Rhetoric) เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้บริโภคที่มีความสนใจต่ำ อย่างไรก็ตามจุดเน้นสำคัญ คือการที่นักการตลาดต้องเตรียมพร้อมให้ผู้บริโภคสามารถไถ่ถอน (Redeem) โทเคนเหล่านี้ได้ด้วยข้อเท็จจริงและหลักฐานสาธารณะ (Public Evidence) เมื่อผู้บริโภคเกิดความสงสัยหรือต้องการตรวจสอบ โดยกระบวนการนี้ช่วยสร้างความไว้วางใจและเปลี่ยนจากการบิดเบือน (Manipulation) ไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ที่เคารพในศักยภาพของมนุษย์ โดยตัวแบบทวิลักษณ์เชิงบูรณาการนั้นต่างจากการสื่อสารแบบบูรณาการ (Integrated Marketing Communication: IMC) ที่เน้นเพียงการประสานช่องทางสื่อสาร แต่เป็นปรัชญาการปฏิบัติ (Praxis) ที่มุ่งสร้างสมดุลระหว่างประสิทธิภาพในการสื่อสารกับความรับผิดชอบทางจริยธรรม เพื่อลดความหวาดระแวงของผู้บริโภคที่มีต่อการโฆษณา

แนวคิดเรื่องโทเคนทางวาทศิลป์ (Rhetorical Tokens) ตามที่ Assmus (2008) ได้อธิบายไว้นั้นกำลังฉายภาพสะท้อนธรรมชาติของการสื่อสารการตลาดในสังคมร่วมสมัยที่นั้นโทเคนทางวาทศิลป์จึงอยู่ในฐานะชิ้นส่วนข้อมูลเชิงสัญลักษณ์ขนาดสั้นที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของเหตุผลที่ถูกย่อส่วนให้สอดคล้องกับข้อจำกัดด้านเวลา ความสนใจและการประมวลผลของผู้บริโภค ดังนั้นโทเคนจึงเป็นคำหรือสัญลักษณ์ที่ใช้เพื่อความสวยงามทางภาษา รวมทั้งยังเป็นกลไกเชิงปฏิบัติที่ช่วยให้การสื่อสารเกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยเฉพาะต่อผู้บริโภคที่อยู่ในสภาวะการมีส่วนร่วมต่ำหรือการตัดสินใจอย่างเร่งรีบ โทเคนจึงทำหน้าที่เป็นระบุความหมายที่เชื่อมโยงระหว่างสารกับค่านิยมร่วมทางสังคมและวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้บริโภคที่อยู่ในผู้รับสารสามารถเติมเต็มความหมายที่ไม่ได้ถูกกล่าวออกมาอย่างชัดเจนและนำไปสู่การตัดสินใจโดยไม่ต้องอาศัยกระบวนการคิดเชิงเหตุผลที่ซับซ้อน

อย่างไรก็ตาม โทเคนทางวาทศิลป์จะมีความชอบธรรมและยั่งยืนได้ก็ต่อเมื่อเชื่อมโยงกับเงื่อนไขของการไถ่ถอนในเชิงจริยธรรมและการจัดการเชิงกลยุทธ์ โดยการไถ่ถอน

(Redeem) หมายถึงความสามารถของนักการตลาดในการตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคในการขอความกระจ่าง รายละเอียด และหลักฐานสนับสนุน เมื่อสัญญะเหล่านั้นถูกตั้งคำถาม การไถ่ถอนไม่ได้มุ่งพิสูจน์ความจริงเชิงสัมบูรณ์ หากแต่เป็นการเปิดพื้นที่ให้เหตุผลสามารถถูกตรวจสอบได้ในระดับสาธารณะ หากโทเคนถูกใช้โดยปราศจากความพร้อมในการไถ่ถอน สัญญะเหล่านั้นจะเสื่อมสถานะลงเป็นเพียงถ้อยคำที่กลวงเปล่า และก่อให้เกิดความคาดหวังที่ไม่ถูกตอบสนองซึ่งเป็นฐานของความกังขาและความไม่ไว้วางใจต่อการสื่อสารการตลาด ในยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodern) ที่ผู้บริโภคสามารถสลับบทบาทระหว่างผู้ชมที่เฉยเมยและผู้กระทำที่มีเหตุผลได้ตลอดเวลา นักการตลาดจึงจำเป็นต้องเตรียมหลักฐานสาธารณะที่เข้าถึงได้เพื่อรองรับการตรวจสอบของผู้บริโภคที่ใช้เหตุผลเชิงเลือกสรร และสร้างความน่าเชื่อถือเชิงจริยธรรมให้กับแบรนด์ในระยะยาว

จากข้างต้นสรุปได้ว่า แนวคิดบูรณาการทวิลักษณ์เป็นกรอบปรัชญาการตลาดที่มุ่งก้าวข้ามการแบ่งแยกเชิงขั้วระหว่างเหตุผลและอารมณ์ โดยยอมรับว่าผู้บริโภคมีความหลากหลายและสามารถสลับบทบาทระหว่างการตัดสินใจเชิงเหตุผลและเชิงสัญชาตญาณได้ตามบริบท แนวคิดนี้เสนอให้นักการตลาดใช้โทเคนทางวาทศิลป์เป็นเครื่องมือสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ที่กระชับและมีประสิทธิภาพต่อผู้บริโภคที่มีความสนใจต่ำ ในขณะเดียวกันนักการตลาดต้องเตรียมความพร้อมในการไถ่ถอนโทเคนเหล่านั้นด้วยข้อมูลและหลักฐานสาธารณะเมื่อถูกตั้งคำถาม เพื่อสร้างความไว้วางใจและความชอบธรรมทางจริยธรรม ตัวแบบทวิลักษณ์เชิงบูรณาการจึงไม่ใช่เพียงเทคนิคการสื่อสารหรือการประสานช่องทางแบบการสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ แต่เป็นปรัชญาการปฏิบัติที่มุ่งสร้างสมดุลระหว่างประสิทธิภาพในการโน้มน้าวกับความรับผิดชอบต่อศักยภาพเชิงเหตุผลของมนุษย์ในยุคหลังสมัยใหม่

ตัวตน (Dasein) กับอภิมนุษย์ในกลยุทธ์การตลาดดิจิทัล

การประยุกต์ใช้แนวคิดตัวตน (Dasein) หรือการดำรงอยู่ในโลกของ Heidegger ในบริบทการตลาดดิจิทัลนั้นชี้ให้เห็นกรอบคิดที่ก้าวข้ามการมองผู้บริโภคเป็นเพียงเป้าหมายทางการตลาดไปสู่การทำความเข้าใจผู้บริโภคในฐานะปัจเจกที่มีปฏิสัมพันธ์กับโลกและแสวงหาความหมายผ่านการเลือกและการบริโภค Heidegger อธิบายว่า Dasein เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจท่ามกลางเงื่อนไขและความเป็นไปได้ที่หลากหลาย ซึ่งสะท้อนสภาวะของผู้บริโภคในโลกดิจิทัลที่ต้องเผชิญข้อมูลจำนวนมากและแรงกดดันในการเลือกอย่างต่อเนื่อง (พงศ์ศิริ คำขันแก้ว, พัชราภรณ์ ลิมปิอังคนันต์, จตุพร วงศ์มหาดเล็ก, และ นทีทิพย์ สรรพตานนท์, 2567) ภายใต้กรอบนี้การตลาดดิจิทัลจะทำหน้าที่นำเสนอประโยชน์ใช้สอยของสินค้าและบริการ

รวมทั้งยังทำหน้าที่เป็นพื้นที่ที่เอื้อให้ผู้บริโภคตระหนักถึงความเป็นไปได้ของการดำรงอยู่และการสร้างอัตลักษณ์ผ่านการบริโภคที่มีความหมาย (Verhulst, 2023) แบรนด์ที่ยึดแนวคิดดังกล่าวจะมุ่งออกแบบประสบการณ์ที่สะท้อนคุณค่าและตัวตนของผู้บริโภคซึ่งทำให้การปฏิสัมพันธ์กับแบรนด์มีนัยเชิงอัตถิภาวะและเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันอย่างมีเหตุผล

อย่างไรก็ตาม สภาวะการดำรงอยู่ร่วมสมัยมักถูกครอบงำด้วยรูปแบบพฤติกรรมที่มุ่งแสวงหาความสะดวกสบายและความสอดคล้องกับกระแสส่วนรวมซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดมนุษย์คนสุดท้ายและเป็นอุปสรรคต่อการก้าวสู่ความเป็นอภิมนุษย์ที่สามารถกำหนดคุณค่าและความหมายด้วยตนเอง การตลาดดิจิทัลจึงมีศักยภาพในการเป็นกลไกเชิงเปลี่ยนผ่านโดยเปิดพื้นที่ให้ผู้บริโภคสำรวจความเป็นไปได้ใหม่และลดการถูกกำหนดซ้ำโดยอัลกอริทึมที่ผลิตซ้ำความต้องการเดิม (Chen & Yan, 2023) ในยุคอัลกอริทึมนั้นการตลาดจึงควรสร้างบริบททางจิตวิทยาที่เอื้อให้ผู้บริโภคตระหนักถึงเจตจำนงเสรีของตนเอง (Stone, 2025) การผสานแนวคิดตัวตน (Dasein) กับอภิมนุษย์จึงทำให้กลยุทธ์การตลาดนั้นต้องออกแบบเพื่อท้าทายผู้บริโภคให้ก้าวข้ามตนเอง โดยเปลี่ยนจากการบริโภคเพื่อความพึงพอใจระยะสั้นไปสู่การบริโภคเพื่อยืนยันตัวตนและการสร้างความหมายในชีวิต

ทั้งนี้ การบูรณาการแนวคิดดังกล่าวสามารถดำเนินการผ่านการออกแบบประสบการณ์ที่เชื่อมโยงมิติของเวลาและอัตลักษณ์ของผู้บริโภค โดยเน้นการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องและการสร้างความหมายเชิงอัตถิภาวะในทุกจุดสัมผัสกับแบรนด์ (Chen, 2025) แทนการตอบสนองความต้องการพื้นฐานเพียงอย่างเดียว โดยแบรนด์ควรนำเสนอเนื้อหาและกิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดการกระทำที่มีความหมายและสะท้อนคุณค่าภายในของผู้บริโภค เช่น การสนับสนุนประเด็นสังคมหรือการสร้างชุมชนที่มีอุดมการณ์ร่วมกันซึ่งช่วยเปลี่ยนผู้บริโภคจากผู้รับสารแบบเฉื่อยชาไปสู่ผู้มีส่วนร่วมที่ตื่นตัวและมีวิจารณญาณ (Wilk, Mat Roni & Jie, 2023)

ดังนั้น การตลาดเชิงอัตถิภาวนิยมที่ขับเคลื่อนด้วยแนวคิดตัวตน (Dasein) และ อภิมนุษย์จึงต้องก้าวข้ามการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพเชิงเครื่องมือ ไปสู่การมองเทคโนโลยีเป็นพื้นที่สำหรับการแสดงออกถึงเสรีภาพและความรับผิดชอบของมนุษย์ ดังเช่นที่ตัวแบบทวิลักษณ์เชิงบูรณาการเสนอให้นักการตลาดสื่อสารกับผู้บริโภคทั้งในมิติของอารมณ์และเหตุผลอย่างสมดุลเพื่อรองรับความแตกต่างด้านวุฒิภาวะทางปัญญา ภายใต้กรอบนี้การสร้างแบรนด์จึงไม่ได้เป็นเพียงการควบคุมการรับรู้เพื่อประโยชน์ทางการค้าเชิงพาณิชย์เพียง

อย่างเดียว แต่เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่เคารพศักยภาพของมนุษย์และเปิดโอกาสให้ผู้บริโภคสามารถตรวจสอบและไถ่ถอนความหมายและคุณค่าจากการบริโภคได้อย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญของความผูกพันที่ยั่งยืนในยุคดิจิทัล

จากข้างต้นสรุปได้ว่า การประยุกต์ใช้แนวคิดจากมนุษย์คนสุดท้ายสู่อภิมนุษย์ในกลยุทธ์การตลาดสะท้อนการเปลี่ยนผ่านของบทบาทการตลาดจากกลไกที่ผลิตซ้ำความสุขนิยม ความสอดคล้องแบบฝูงชน และความพึงพอใจระยะสั้น ไปสู่การเป็นโครงสร้างสนับสนุนการก้าวข้ามตนเอง การสร้างความหมาย และการยืนยันตัวตนของผู้บริโภคภายใต้บริบทเศรษฐกิจดิจิทัลที่ขับเคลื่อนด้วยอัลกอริทึม การบูรณาการแนวคิดอภิมนุษย์ Amor Fati ตัวแบบทวิลักษณ์เชิงบูรณาการ และแนวคิดตัวตน (Dasein) ทำให้การตลาดไม่เพียงมุ่งควบคุมการรับรู้หรือกระตุ้นการตัดสินใจเชิงพาณิชย์ แต่ทำหน้าที่เป็นพื้นที่เชิงอัตถิภาวนิยมที่เอื้อให้ผู้บริโภคตระหนักถึงเจตจำนงเสรี ความรับผิดชอบ และศักยภาพในการสร้างคุณค่าให้กับชีวิตของตนเองอย่างมีเหตุผลและยั่งยืนในโลกดิจิทัลร่วมสมัย

แนวทางการประยุกต์ใช้สำหรับนักการตลาดในยุคดิจิทัล

จากการอภิปรายและวิพาษ์ข้างต้นนั้น ผู้เขียนจึงได้เสนอแนวทางการประยุกต์ใช้สำหรับนักการตลาดในยุคดิจิทัลดังนี้

1) การปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้สื่อสารคุณค่าเชิงผลิตภัณฑ์ไปสู่การเป็นผู้ออกแบบสถาปัตยกรรมทางความเชื่อของผู้บริโภค โดยอาศัยกรอบการตลาดแบบแมคเคียเวลลี (Machiavellian Marketing Framework) เป็นฐานในการออกแบบโครงสร้างทางจิตวิทยาที่กำหนดเงื่อนไขของการรับรู้และการตัดสินใจในระยะยาว ภายใต้กรอบนี้นั้นการเลือกแบรนด์จะไม่ได้ถูกนำเสนอในฐานะทางเลือกหนึ่งในตลาด หากแต่ถูกทำให้ปรากฏในระดับการรับรู้ว่าเป็นทางเลือกที่สอดคล้องกับบริบททางความคิดและความหมายที่ผู้บริโภคดำรงอยู่ซึ่งการแข่งขันทางการตลาดจึงควรปรับเปลี่ยนจากการแข่งขันเชิงคุณสมบัติของสินค้าไปสู่การแข่งขันในระดับการกำหนดกรอบความเป็นจริงซึ่งเกี่ยวข้องกับการควบคุมบริบทของข้อมูล การจัดวางการรับรู้ซ้ำอย่างเป็นระบบและการกำหนดขอบเขตของสิ่งที่ถูกมองว่าเป็นทางเลือกที่สมเหตุสมผล

รวมทั้งการออกแบบสถาปัตยกรรมทางความเชื่อจำเป็นต้องใช้กลไกหลายประการร่วมกัน ได้แก่ การควบคุมลำดับและความหนาแน่นของข้อมูลที่ผู้บริโภคเข้าถึง การสร้างการรับรู้ซ้ำที่มีความสอดคล้องกันในทุกจุดสัมผัส และการใช้ความขาดแคลนทั้งในมิติทางสังคมและ

เชิงข้อมูลเพื่อกำหนดคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ของแบรนด์ กระบวนการเหล่านี้จะทำให้เส้นทางการตัดสินใจของผู้บริโภคค่อย ๆ บรรจบสู่แบรนด์ใดแบรนด์หนึ่งในฐานะคำตอบที่ดูเหมาะสมที่สุดภายใต้กรอบความหมายที่ถูกออกแบบไว้ โดยตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือการสร้างระบบนิเวศของคอนเทนต์ การบริการและชุมชนดิจิทัลที่ทำให้ผู้บริโภครู้สึกว่าการไม่เลือกแบรนด์เท่ากับการอยู่นอกกรอบของความหมายและการยอมรับทางสังคม อย่างไรก็ตามแก่นหลักของแนวทางนี้ไม่ใช่การบังคับหรือการครอบงำโดยตรง หากแต่เป็นการออกแบบโครงสร้างทางจิตวิทยาที่ทำให้ผู้บริโภครับรู้ว่าการเลือกแบรนด์เป็นผลจากเจตจำนงเสรีของตนเอง แม้ว่าบริบทของการตัดสินใจจะถูกกำหนดไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบแล้วก็ตาม

2) การตอบสนองลักษณะการตัดสินใจของผู้บริโภคในยุคหลังสมัยใหม่นั้นไม่ได้ดำเนินไปบนฐานของเหตุผลหรืออารมณ์เพียงมิติเดียว หากแต่มีความสามารถในการสลับบทบาทระหว่างการตัดสินใจตามกระแสส่วนรวมและการไตร่ตรองอย่างมีเหตุผลตามบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าวนักการตลาดจึงควรออกแบบการสื่อสารแบบคู่ขนานที่สามารถรองรับทั้งสองโหมดการรับรู้ โดยใช้โทเคนทางวาทศิลป์ที่มีลักษณะกระชับ เข้าใจง่าย และกระตุ้นอารมณ์เป็นจุดเข้าถึงเบื้องต้นในสภาวะที่ผู้บริโภคมีความสนใจต่ำ กลยุทธ์นี้ช่วยลดภาระทางการรับรู้และเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารในสภาพแวดล้อมดิจิทัลที่มีข้อมูลหนาแน่น

อย่างไรก็ตาม การใช้โทเคนทางวาทศิลป์อย่างยั่งยืนจำเป็นต้องออกแบบระบบการไถ่ถอนที่ถูกออกแบบอย่างเป็นระบบและโปร่งใสเพื่อรองรับผู้บริโภคที่เปลี่ยนจากโหมดการรับรู้เชิงอารมณ์ไปสู่การตรวจสอบเชิงเหตุผล ระบบดังกล่าวอาจอยู่ในรูปของหน้าอธิบายเชิงลึก เอกสารข้อมูลเปิด การอ้างอิงแหล่งที่มาที่ตรวจสอบได้ หรือการเปิดเผยกระบวนการดำเนินงานและการผลิตอย่างชัดเจน หากแบรนด์ไม่สามารถไถ่ถอนโทเคนเหล่านี้ได้เมื่อถูกตั้งคำถาม สัญญะที่ใช้ในการสื่อสารจะเสื่อมสถานะลงเป็นเพียงถ้อยคำที่ขาดเนื้อหาสาระ และนำไปสู่ความกังขาและความไม่ไว้วางใจในระยะยาว ดังนั้นการจัดการโครงสร้างข้อมูลและหลักฐานสาธารณะที่เข้าถึงได้เป็นกลยุทธ์ทางการตลาดและเป็นเงื่อนไขเชิงจริยธรรมที่จำเป็นต่อการตลาดเชิงอัตถิภาวนิยมในบริบทดิจิทัล

3) นักการตลาดต้องปรับเปลี่ยนกรอบคิดจากการดำเนินกลยุทธ์ภายใต้ตรรกะของทุนนิยมเชิงข้อมูลซึ่งมุ่งเน้นการเก็บเกี่ยวและใช้ประโยชน์จากข้อมูลผู้บริโภคเป็นหลัก ไปสู่การ

ออกแบบระบบการตลาดที่เอื้อให้ผู้บริโภคสามารถผลิตคุณค่าเชิงอัตถิภาวนิยมได้จริงในระดับประสบการณ์ภายใน ภายใต้กรอบนี้ผู้บริโภคจึงไม่ได้อยู่ในสถานะเพียงแหล่งวัตถุดิบของข้อมูล หากแต่เป็นปัจเจกที่แสวงหาความหมาย อัตลักษณ์และการยืนยันตัวตนผ่านการมีส่วนร่วมกับแบรนด์ การออกแบบกลยุทธ์จึงควรมุ่งสร้างเงื่อนไขที่เปิดโอกาสให้ผู้บริโภคมีบทบาทเชิงรุกในการกำหนดความหมายของการบริโภค มากกว่าการตอบสนองต่อสิ่งเร้าเชิงอัลกอริทึมเพียงฝ่ายเดียว

รวมทั้งแบรนด์สามารถพัฒนาแพลตฟอร์ม เครื่องมือหรือประสบการณ์ที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมเชิงความหมาย เช่น ระบบการปรับแต่งที่เน้นคุณค่าและอัตลักษณ์ การร่วมออกแบบระหว่างแบรนด์และผู้บริโภค หรือการสร้างชุมชนที่เปิดพื้นที่ให้เกิดการตีความและการแสดงออกที่หลากหลาย แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับลักษณะการตัดสินใจของผู้บริโภคยุคดิจิทัลที่มุ่งเพิ่มพูนความหมายของชีวิตผ่านการบริโภคในฐานะกระบวนการทางอัตถิภาวะ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือการเปลี่ยนการบริโภคจากกิจกรรมเชิงรับไปสู่กระบวนการยืนยันตัวตนอย่างแท้จริงซึ่งช่วยเสริมสร้างความผูกพันเชิงสัญลักษณ์ระหว่างผู้บริโภคกับแบรนด์และสร้างคุณค่าในระบบเศรษฐกิจเชิงความหมายอย่างยั่งยืน

4) นักการตลาดต้องปรับบทบาทของแบรนด์จากการเป็นผู้มอบความสะดวกสบายไปสู่การเป็นพันธมิตรของผู้บริโภคในการเผชิญหน้ากับความเป็นจริงของชีวิต โดยใช้แนวคิด Amor Fati หรือการยอมรับและรักในชะตากรรมเป็นแกนกลางของการวางตำแหน่งแบรนด์ ภายใต้กรอบนี้การสื่อสารการตลาดจึงต้องหลีกเลี่ยงการนำเสนอภาพชีวิตที่สมบูรณ์แบบหรือการแก้ปัญหาอย่างง่ายดาย หากแต่ควรให้ความสำคัญกับการสะท้อนประสบการณ์ของความยากลำบาก ความล้มเหลว และการดิ้นรนในฐานะองค์ประกอบที่หล่อหลอมการเติบโตของมนุษย์ แนวคิดดังกล่าวช่วยยกระดับบทบาทของแบรนด์จากผู้ลดทอนความไม่สบายใจไปสู่ผู้สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพภายในของผู้บริโภคอย่างมีเหตุผล

การประยุกต์ Amor Fati เหมาะสมอย่างยิ่งกับแบรนด์ในกลุ่มธุรกิจการศึกษา สุขภาพ กีฬาและการพัฒนาตนเองซึ่งสามารถออกแบบประสบการณ์และการสื่อสารที่วางตำแหน่งแบรนด์เป็นโครงสร้างสนับสนุนการก้าวข้ามตนเอง มากกว่าการหลีกเลี่ยงหรือปฏิเสธความทุกข์ยาก แนวทางนี้ช่วยดึงดูดผู้บริโภคที่แสวงหาการพัฒนาตัวตนในระดับที่ลึกซึ้งและต้องการหลุดพ้นจากวัฏจักรความสุขนิยมแบบผิวเผินที่แพร่หลายในสื่อสังคมดิจิทัล ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือการสร้าง

ความผูกพันเชิงคุณค่าระหว่างผู้บริโภคกับแบรนด์ซึ่งตั้งอยู่บนการยอมรับความจริงของชีวิตและการเติบโตอย่างมีความหมายในระยะยาว

5) การออกแบบประสบการณ์ดิจิทัลเพื่อฟื้นคืนจิตวิญญาณเสรีภายใต้การครอบงำของอัลกอริทึมเป็นบทบาททางจริยธรรมของนักการตลาดในการออกแบบประสบการณ์ดิจิทัลที่เคารพศักยภาพของมนุษย์มากกว่าการลดทอนผู้บริโภคให้เหลือเพียงรูปแบบพฤติกรรมที่สามารถคาดการณ์และควบคุมได้ ภายใต้บริบทที่เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์และระบบอัลกอริทึมมีอิทธิพลต่อการรับรู้และการตัดสินใจอย่างลึกซึ้ง นักการตลาดควรใช้เทคโนโลยีดังกล่าวเพื่อเปิดพื้นที่แห่งความเป็นไปได้ของการดำรงอยู่ แทนที่จะจำกัดผู้บริโภคให้อยู่ภายในกรอบการรับรู้ซ้ำหรือวงสะท้อนความคิดเห็นที่ตอกย้ำความเชื่อเดิมเพียงฝ่ายเดียว แนวคิดนี้สะท้อนการมองเทคโนโลยีในฐานะโครงสร้างสนับสนุนการใช้วิจารณญาณมากกว่ากลไกของการชักนำเชิงบังคับหรือการกระตุ้นพฤติกรรมอย่างเข้มข้น

การออกแบบประสบการณ์ดิจิทัลเพื่อฟื้นคืนจิตวิญญาณเสรีสามารถดำเนินการผ่านการพัฒนาแพลตฟอร์มและระบบปฏิสัมพันธ์ที่กระตุ้นการมีส่วนร่วมเชิงความหมาย การเชื่อมโยงผู้บริโภคกับชุมชนทางสังคมจริง และการออกแบบโครงสร้างทางเลือกที่เปิดโอกาสให้ผู้บริโภคพิจารณาทางเลือกอย่างรอบคอบและเป็นอิสระ เป้าหมายสำคัญของแนวทางนี้คือการเปลี่ยนบทบาทของผู้บริโภคจากผู้รับสารแบบเฉื่อยชาไปสู่ผู้กระทำที่มีความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีความหมาย ภายใต้สภาพแวดล้อมดิจิทัลที่อัลกอริทึมมีแนวโน้มทำให้ประสบการณ์ต่าง ๆ กลายเป็นมาตรฐานเดียวกัน การฟื้นคืนพื้นที่แห่งเสรีภาพในการเลือกจึงเป็นทั้งเป้าหมายเชิงกลยุทธ์และความรับผิดชอบทางจริยธรรมของการตลาดในยุคดิจิทัล

สรุป

บทความปริทัศน์นี้ อธิบายว่าการตลาดดิจิทัลได้เปลี่ยนจากการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจไปสู่ระบบการปกครองทางจิตวิทยาที่ขับเคลื่อนด้วยอัลกอริทึม ซึ่งบ่มเพาะพฤติกรรมผู้บริโภคแบบฝูงชนและลดทอนอำนาจในการกำหนดตนเองให้กลายเป็นรูปแบบที่คาดเดาได้ ภายใต้เลนส์ของนีทเช ผู้บริโภคจำนวนมากถูกตรึงอยู่ในสภาวะมนุษย์คนสุดท้ายที่แสวงหาความสุขสบาย การยอมรับจากภายนอก และความสุขนิยมแบบตื้นเขิน ขณะเดียวกันการหลอมรวมชีวิตกับโลกดิจิทัลยังทำให้เกิดภาวะข้ามพ้นมนุษย์ที่ไม่ได้หมายถึงความก้าวหน้าทางจิตวิญญาณ

เสมอไป แต่เสี่ยงต่อความเฉื่อยชาและสุญญากาศทางความหมาย บทความจึงเสนอให้ใช้แนวคิดเจตจำนงสู่อำนาจ การกลับมานิรันดร์ และความตึงเครียดระหว่างอภิมนุษย์กับฝูงชน เพื่อทำความเข้าใจพลวัตของอำนาจในวัฒนธรรมการบริโภคออนไลน์และการก่อรูปตัวตนของผู้บริโภคในยุคอัลกอริทึม รวมทั้งบทความนี้ได้เสนอว่ากรอบการตลาดแบบแมคเคียเวลลีทำให้เห็นการตลาดในฐานะการบริหารจัดการการรับรู้ผ่านการควบคุม การออกแบบสัญลักษณ์ ความขาดแคลน และความหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งทำงานร่วมกับอัลกอริทึมเพื่อทำให้การเลือกแบรนด์ดูเหมือนเป็นเจตจำนงของผู้บริโภคเอง อีกด้านหนึ่งบทความชี้ว่าผู้บริโภคไม่ได้เป็นเพียงแหล่งข้อมูลของทุนนิยมเฝ้าระวัง แต่ยังแสวงหาการผลิตคุณค่าเชิงอัตถิภาวนิยมเพื่อสร้างความหมายและยืนยันตัวตน ดังนั้นแนวทางเชิงปฏิบัติที่เสนอจึงมุ่งให้การตลาดก้าวข้ามการผลิตซ้ำความสุขนิยมและศีลธรรมแบบฝูง ไปสู่การออกแบบสถาปัตยกรรมความเชื่อที่สนับสนุนการก้าวข้ามตนเอง โดยใช้ Amor Fati เพื่อยกระดับความยืดหยุ่นทางจิตวิญญาณ ใช้ทวิลักษณ์เชิงบูรณาการเพื่อสื่อสารทั้งเชิงอารมณ์และเหตุผลพร้อมระบบไล่ถอนหลักฐาน และบูรณาการแนวคิดตัวตน (Dasein) เพื่อสร้างประสบการณ์ดิจิทัลที่คืนพื้นที่เสรีภาพและความรับผิดชอบให้ผู้บริโภค อันนำไปสู่ความผูกพันกับแบรนด์ที่ตั้งอยู่บนความหมายและคุณค่าอย่างยั่งยืนในโลกดิจิทัลร่วมสมัย

เอกสารอ้างอิง

พงศ์ศิริ คำขันแก้ว, พัชราภรณ์ ลิมปิอังคนันต์, จตุพร วงศ์มหาดเล็ก, และ นทีทิพย์ สรรพตานนท์. (2567). อัตถิภาวนิยมของผู้บริโภคตามแนวคิดของ Heidegger ในการตลาดดิจิทัล. *วารสารการพัฒนาสังคมและชุมชน*, 11(3), 625–654.

พงศ์ศิริ คำขันแก้ว. (2568). การใช้ทฤษฎีการบริหารธุรกิจ. *วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม*, 3(2), 1132–1163.

Arias-Pérez, J., Perdomo-Charry, G., & Lozada, N. (2023). Opening the black box of organizational Machiavellianism: Is co-innovation coming to an end as a driver of innovation performance? *Competitiveness Review: An International Business Journal*, 33(4), 745–758.

Assmus, D. U. (2008). *On the use and abuse of Nietzsche for marketing communication: Examining consumer suspicion toward advertising* [Doctoral dissertation, Duquesne University]. Duquesne Scholarship Collection.

Babich, B. (2017). Nietzsche's posthuman imperative: On the human, all too human dream of transhumanism. *In Y. Tuncel (Ed.), Nietzsche and transhumanism: Precursor or enemy?* Cambridge Scholars Publishing.

Bompar, L., Lunardo, R., Saintives, C., & Brion, R. (2023). Humor usage by sellers: effects of aggressive and constructive humor types on perceptions of Machiavellianism and relational outcomes. *Journal of Business & Industrial Marketing*, 38(10), 2183-2196.

Chen, R., & Yan, H. (2023). Effects of knowledge anxiety and cognitive processing bias on brand avoidance during COVID-19: The mediating role of attachment anxiety and herd mentality. *Sustainability*, 15(8), Article 6978.

Chen, Z. (2025). The Hive Effect and Breakout Strategies of Fashion Brand Marketing under the Herd Mentality. *Finance & Economics*, 1(4).

Daudi, A. (2023). Social media hedonism and the case of 'fitspiration': A Nietzschean critique. *Sport, Ethics and Philosophy*, 17(2), 127–142.

Faraoni, S. (2023). Persuasive technology and computational manipulation: Hypernudging out of mental self-determination. *Frontiers in Artificial Intelligence*, 6, Article 1216340.

Guo, C., Liu, H., Song, F., & Guo, J. (2025). The double-edged sword effects of algorithmic opacity: The self-determination theory perspective. *Acta Psychologica*, 260, Article 105600.

Hanson, S. K., Valentine, S. R., & Shultz, P. L. (2024). Bright or dark, vain or villainous? How entrepreneurial fitness, Machiavellianism and narcissism relate to entrepreneurial intention. *Journal of Management & Organization*, 30, 97–120.

Heckman, J. J. (2009). Comment on "Nietzsche and the economics of becoming" (by Richard Robb). *Capitalism and Society*, 4(1), Article 4.

Horii, U. (2025). *Delegated personhood: Understanding how algorithmic mediation shapes perceived identity authorship* [Unpublished manuscript].

Huang, Z. (2021). New media culture communication strategy based on audience psychology. *Psychiatria Danubina*, 33(Suppl 8), 18–569.

Johnson, N., Moharana, S., Harrington, C. N., Andalibi, N., Heidari, H., & Eslami, M. (2024). The fall of an algorithm: Characterizing the dynamics toward abandonment. *In Proceedings of the 2024 ACM Conference on Fairness, Accountability, and Transparency* (pp. 337-358).

Krümm, J. S. (2013). *The influence of social media on crowd behavior and the operational environment* [Master's thesis, United States Army Command and General Staff College].

Li, C., & Zeng, W. (2017). On the herd behaviour of university students based on the studies of social psychology. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 101, 368–372.

Maity, M., Roy, N., Majumder, D., & Chakravarty, P. (2023). Revisiting the Received Image of Machiavelli in Business Ethics Through a Close Reading of The Prince and Discourses. *Journal of Business Ethics*, 191(2), 231-252.

Malär, L., & Giuffredi-Kähr, A. (2024). The Dark Triad of brand personality: Scale development and validation. *Psychology & Marketing*, 41, 2728–2740.

Mertens, D., Villegas, S. G., Ware, M. G., Vengrouskie, E. F., & Lloyd, R. (2023). Business process reengineering leadership: princes of Machiavelli. *Journal of Management History*, 30(1), 41-59.

Moeller, H.-G. (2022). Beyond originality: The birth of profilicity from the spirit of postmodernity. *KRITIKE*, 16(2), 1–15.

Musarra, G., Robson, M. J., & Katsikeas, C. S. (2023). Machiavellianism in alliance partnerships. *Journal of Marketing*, 87(2), 168–189.

Okoi, I. O., & Areguamen, I. M. (2025). Nietzschean perspectives on algorithmic governance: Creativity, resistance, and the ethics of digital power. *Advances in Law, Pedagogy, and Multidisciplinary Humanities*, 3(1).

Orwat, C. (2024). Algorithmic discrimination from the perspective of human dignity. *Social Inclusion*, 12, Article 7160.

Perception, and Psychological Strategy in the Algorithmic Era. Figshare

Rännäri, J. (2024). *Schizoanalytic critique of consumer subjectivity: A philosophical inquiry combining Immanuel Kant's critical philosophy with Gilles Deleuze and Felix Guattari's schizoanalysis* [Bachelor's thesis, Aalto University]. Aalto University Publication Archive.

Satornino, C. B., Allen, A., Shi, H., & Bolander, W. (2023). Understanding the performance effects of "dark" salesperson traits: Machiavellianism, narcissism, and psychopathy. *Journal of Marketing*, 87(2), 298–318.

Stone, H. (2025). *The Machiavellian Marketing Framework (MMF): A paradigm for control, perception, and psychological strategy in the algorithmic era*. NoFaceToolsAI Press.

Sushchenko, A., & Yatsenko, O. (2025). Human, all too human: Do we lose free spirit in the digital age? *Humanities*, 14(1), Article 6.

Tomková, A., Benková, E., & Tej, J. (2024). Analysis of social intelligence, personality characteristics and Machiavellian manifestations in business behaviour. *TEM Journal*, 13(3), 1962–1972.

Verhulst, S. G. (2023). Operationalizing digital self-determination. *Data & Policy*, 5, Article e14.

Watson, M. (2023). Nietzsche's Dionysus vs. the nihilism of social media shitposting. *In M. McManus (Ed.), Nietzsche and the politics of reaction* (pp. 245–264). Palgrave Macmillan.

Wilk, V., Mat Roni, S., & Jie, F. (2023). Supply chain insights from social media users' responses to panic buying during COVID-19: The herd mentality. *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*, 35(2), 290–306.

Zhang, L. (2025). The Impact of Online Marketing Methods in the Social Media Era on Teenagers' Purchase Behaviors. *Finance & Economics*, 1(6).

SURVEY ON THE CURRENT STATUS OF CORE COMPETENCIES OF JOURNALISM STUDENTS IN GUANGXI UNIVERSITY OF FOREIGN LANGUAGES*

Pei Li

Faculty of Education North Bangkok University, Thailand

Corresponding Author's Email: Pei.Li@northbkk.ac.th

Received 5 November 2025; Revised 13 November 2025; Accepted 15 November 2025

Abstract

The objectives of this study are: (1) to assess the current level of core competencies among journalism students at Guangxi University of Foreign Languages (GUFL); (2) to analyze the key factors influencing the development of these competencies; (3) to examine the relationship between students' demographic characteristics and their competency performance; and (4) to develop practical recommendations for enhancing journalism education and improving students' employability in the digital media era. This study employed a quantitative research design with a structured survey approach. The population consisted of undergraduate journalism students at GUFL, and a total of 340 participants were selected using random and stratified sampling methods. Data were collected through a validated questionnaire measuring six competency dimensions—political literacy, moral literacy, professional ability, innovation ability, practical ability, and professional ethics—and analyzed using descriptive statistics, reliability testing, factor analysis, and multiple regression.

Citation:

* Pei Li. (2026). Survey On The Current Status Of Core Competencies Of Journalism Students In Guangxi University Of Foreign Languages. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 127-142.; DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

The results reveal that journalism students demonstrate high levels of political literacy, moral literacy, and professional ethics, reflecting strong ideological awareness and ethical standards. However, their innovation and practical abilities are relatively weaker, indicating limited exposure to digital tools, interdisciplinary learning, and hands-on experience. Significant differences were found across grade levels, with senior students showing stronger professional skills but lower creativity and adaptability. The study concludes that journalism education at GUFL remains largely theory-oriented, with insufficient emphasis on innovation and media practice. To enhance competency development, the research recommends: (1) optimizing curricula to integrate data journalism, AI-assisted reporting, and digital media literacy; (2) strengthening internships and project-based learning; (3) fostering interdisciplinary collaboration; (4) expanding school–enterprise partnerships; and (5) promoting bilingual and cross-cultural journalism education. These strategies aim to help local foreign language universities transform toward competency-based and innovation-driven journalism education that aligns with the demands of global media convergence.
Keywords: Journalism Education, Core Competencies, Guangxi University of Foreign Languages, New Media, Intercultural Communication

Introduction

In the era of digital transformation, journalism education is undergoing unprecedented changes driven by the rapid development of information technology, artificial intelligence, and social media platforms. Traditional journalism programs that once emphasized writing, editing, and ethical standards are no longer sufficient to meet the demands of today's converged media environment. Modern journalists must possess not only strong ideological literacy and moral judgment but also advanced digital skills, cross-platform communication ability, and global awareness. These transformations have

reshaped the definition of journalistic professionalism and the competencies required for success in the modern news industry. China, as one of the world's most dynamic and technologically advanced media markets, has placed growing emphasis on cultivating "new-type communication talents" who can integrate theoretical knowledge with technical application and innovative practice. The National Standards for Undergraduate Education in Journalism and Communication (2018) issued by China's Ministry of Education explicitly highlight three key dimensions—quality, ability, and value shaping—as the foundation of journalism education reform. These standards call for strengthening political and moral literacy, enhancing professional and practical skills, and fostering creative and interdisciplinary capacities among journalism students. Consequently, journalism programs across China are expected to transition from theory-oriented teaching models to competency-based and practice-driven approaches. However, previous research shows that this transformation has been uneven across institutions. Studies such as Chen (2019), Hu (2021), and Li & Zhang (2022) reveal that local universities, compared with "Double First-Class" institutions, still face challenges in integrating digital literacy, interdisciplinary learning, and industry collaboration into their curricula. Many journalism students graduate with strong ideological foundations but limited practical experience, creativity, and technological adaptability. This imbalance underscores a critical gap between educational outcomes and the real demands of the media industry in the digital age. Within this national context, Guangxi University of Foreign Languages (GUFL) represents a distinctive case. As a regional foreign language institution, GUFL carries the dual mission of cultivating bilingual communication talents and supporting China–ASEAN cooperation under the Belt and Road Initiative. Its journalism program emphasizes language competence, intercultural understanding, and social responsibility. Yet, despite these advantages, existing

challenges remain limited integration between language training and media practice, insufficient digital media exposure, and weak collaboration between the university and professional media organizations. These issues have constrained students' ability to apply theoretical knowledge in real-world contexts and limited their overall employability in the new media industry. Given these gaps, there is an urgent need to conduct a systematic empirical investigation into the core competencies of journalism students at GUFL. While many studies have explored journalism education in top-tier Chinese universities, relatively few have focused on application-oriented and regional foreign language institutions, where the combination of bilingual education and journalism training presents unique opportunities and challenges. This study therefore addresses an underexplored research area and contributes to a more comprehensive understanding of journalism education in the context of China's local universities. By examining the current competency levels, identifying influencing factors, and analyzing the relationships between students' demographic characteristics and performance, this research aims to provide empirical evidence that supports curriculum reform and professional development. Ultimately, the study seeks to develop practical recommendations for enhancing journalism education and improving students' employability in the digital media era—bridging the gap between theoretical education and professional practice, and promoting the transformation toward innovation-driven, competency-based journalism education in regional universities.

Objectives

1. To assess the current level of core competencies among journalism students at Guangxi University of Foreign Languages (GUFL).

2. To analyze the key factors influencing the development of students' core competencies.

3. To examine the relationship between students' demographic characteristics and their competency performance.

4. To develop practical recommendations for enhancing journalism education and improving students' employability in the digital media era.

Literature Review

Journalism The global journalism landscape has undergone a profound transformation in response to the rise of digital technology, social media, and artificial intelligence. Traditional journalism education, which once focused on news writing, editing, and ethical norms, is now evolving toward multimedia, data-driven, and cross-platform communication (Deuze, 2020). Scholars such as Kovach and Rosenstiel (2007) emphasize that while the core mission of journalism—truth, verification, and public service—remains unchanged, the skills required to fulfill these principles have expanded to include digital literacy, algorithmic awareness, and intercultural communication competence.

In China, this transformation is reflected in the National Standards for Undergraduate Education in Journalism and Communication (2018) issued by the Ministry of Education. The standards promote a "three-in-one" model of quality, ability, and value shaping, underscoring the importance of political integrity, moral cultivation, and professional skills. They further encourage journalism programs to integrate theoretical learning with applied practice, preparing students for a rapidly changing media ecosystem characterized by convergence, innovation, and globalization.

The concept of core competencies refers to an integrated set of knowledge, skills, attitudes, and values that enable individuals to perform effectively in professional contexts (Spencer & Spencer, 1993). Within journalism, core competencies encompass both foundational qualities (e.g., political and

moral literacy, ethical reasoning) and applied abilities (e.g., writing, multimedia production, innovation, and digital adaptation). Liangrong (2010) classified journalism competencies into six key domains: political literacy, moral literacy, professional ability, innovation ability, practical ability, and professional ethics—an approach that aligns closely with the measurement framework adopted in this study. Recent research highlights the growing importance of technological and interdisciplinary competencies. Yu (2018) and Pavlik (2019) note that journalists must master new tools such as data analytics, AI-assisted reporting, and cross-platform storytelling. Peng (2014) and Zhang (2023) further argue that cross-cultural communication and bilingual proficiency are critical for global journalism in the context of China's Belt and Road Initiative. These dimensions reflect a broader shift from purely cognitive learning to integrative competency development, combining ethical, technological, and intercultural skills.

This study is grounded in three major theoretical perspectives that collectively explain how journalism competencies can be cultivated and assessed.

Competency-Based Education (CBE) emphasizes measurable learning outcomes that integrate knowledge, skills, and attitudes (Spencer & Spencer, 1993). It supports curriculum design that prioritizes performance indicators and evidence-based evaluation. Constructivist Learning Theory, based on Vygotsky (1978), suggests that learners construct knowledge through social interaction, experience, and reflection. In journalism education, this implies that hands-on learning such as internships, fieldwork, and collaborative projects plays a central role in developing critical thinking and practical skills.

Technology Adaptation Theory (Pavlik, 2019) proposes that journalism programs must continually adapt to technological advancements to remain relevant. This theory underlines the need to integrate AI, data journalism, and digital storytelling into journalism curricula to match the realities of the modern newsroom. Together, these theories provide a robust framework for examining

how journalism students develop professional competencies in environments characterized by rapid technological change.

Despite national reforms, several studies (Chen, 2019; Hu, 2021; Li & Zhang, 2022) indicate that local universities still struggle to align their journalism curricula with industry expectations. The main challenges include an imbalance between theory and practice, limited integration of digital tools, weak collaboration with media enterprises, and insufficient training in innovation. At Guangxi University of Foreign Languages (GUFL), these challenges are amplified by the dual focus on language and journalism. While GUFL excels in bilingual and intercultural communication, its journalism students often demonstrate stronger ideological and moral qualities than digital and innovative abilities. This imbalance reflects the broader trend identified in national research, emphasizing the urgent need for curriculum optimization, experiential learning, and interdisciplinary collaboration. Most existing studies on journalism education in China have concentrated on elite "Double First-Class" universities or metropolitan institutions. Few have systematically examined application-oriented universities that combine foreign language instruction with journalism training. As a result, there is limited understanding of how such institutions cultivate the competencies necessary for journalism in the digital age.

This research addresses that gap by focusing on GUFL as a representative case of a regional foreign language university. It contributes to the literature by providing empirical evidence on journalism students' competency levels in local universities, identifying key factors influencing competency development, offering actionable recommendations for curriculum and partnership reform, and expanding theoretical understanding of competency-based journalism education in the context of China's new media transformation. By bridging the gap between theory and practice, this study supports GUFL and similar institutions in

transitioning toward a competency-driven, innovation-oriented, and internationally focused journalism education model that prepares graduates for success in global media industries.

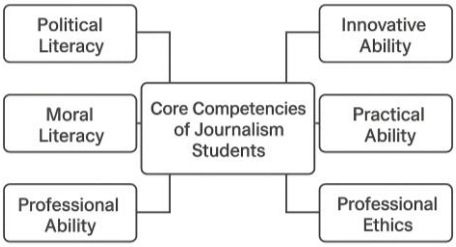

Figure 1: Conceptual Framework of Journalism Students' Core Competencies

Methodology

This study adopted a quantitative research design using a structured survey to investigate the core competencies of journalism students at Guangxi University of Foreign Languages (GUFL). The population comprised all undergraduate journalism students, and a total of 340 participants were selected through random and stratified sampling to ensure representativeness across grade levels.

A validated questionnaire was employed as the research instrument, consisting of six dimensions: political literacy, moral literacy, professional ability, innovation ability, practical ability, and professional ethics. Data were collected through online and in-class survey administration during the academic semester.

Descriptive statistics were used to determine competency levels, while reliability analysis (Cronbach's alpha) and factor analysis were conducted to verify the instrument's validity. Multiple regression analysis was applied to examine the influence of demographic variables and educational factors on students' competency performance.

Result

The study collected valid responses from 340 journalism students at Guangxi University of Foreign Languages. Statistical analysis was conducted using SPSS to examine the level of students' core competencies across six major dimensions: political literacy, moral literacy, professional ability, innovative ability, practical ability, and professional ethics.

Objective 1: To assess the current level of core competencies among journalism students at GUFL

Table 1 Summary of Journalism Students' Core Competency Levels

Dimension	Mean	Interpretation
Political Literacy	4.35	High
Moral Literacy	4.28	High
Professional Ability	4.02	Moderate–High
Innovative Ability	3.85	Moderate
Practical Ability	3.79	Moderate
Professional Ethics	4.30	High

The results indicate that students demonstrate strong performance in political literacy, moral literacy, and professional ethics, showing a firm understanding of ideological and ethical standards. However, innovative ability and practical ability scored comparatively lower, revealing weaknesses in creativity, interdisciplinary application, and real-world experience. Professional ability received a moderate-to-high score, reflecting a balanced but improvable level of journalistic skills such as writing and editing.

These findings suggest that while journalism students at GUFL possess solid moral and political foundations, their digital skills, innovation, and hands-on training require further strengthening. The result aligns with national concerns

that local universities focus more on theoretical knowledge than practical implementation. Therefore, curriculum reforms emphasizing innovation, multimedia practice, and school–enterprise collaboration are essential to enhance the comprehensive competency of future journalists.

Objective 2: To identify and analyze the key factors influencing the development of students' core competencies

The analysis revealed three major factors that significantly affect the development of journalism students' core competencies: curriculum design, digital media exposure, and practical experience.

Students who participated in internships, workshops, or field training exhibited noticeably higher scores in professional ability and practical skills compared with those who lacked such experiences. Similarly, those who had taken digitally integrated or project-based courses showed greater innovation ability and adaptability to new media technologies.

On the other hand, students with limited access to new media tools or few opportunities for real-world practice performed lower in innovation and application-oriented competencies.

These results confirm that experiential learning and curriculum relevance play crucial roles in shaping students' competency development and readiness for professional work.

Objective 3: To examine the relationship between demographic characteristics and competency performance

Statistical tests indicated that grade level had a significant impact on students' competency performance, while gender did not.

Senior students (Year 4) achieved higher scores in professional and practical abilities, reflecting the benefits of accumulated coursework and field experience. However, their innovation ability remained moderate, suggesting a continued need for creativity-oriented instruction.

Students who possessed prior digital media or bilingual learning backgrounds performed better in innovation, communication, and cross-platform competencies. the results show that educational experience and academic exposure, rather than demographic factors such as gender, are the key determinants of competency performance among journalism students.

Objective 4: To propose evidence-based strategies for enhancing journalism education and employability

Based on the findings, the study proposes several strategies to improve journalism education and strengthen students' employability:

Curriculum Innovation: Update and diversify courses to include digital journalism, data storytelling, and AI-assisted reporting.

Practice-Based Learning: Expand internship programs, media laboratories, and collaborative projects to enhance hands-on skills.

Interdisciplinary Integration: Combine journalism with technology, communication, and business courses to foster creativity and innovation.

School–Enterprise Partnerships: Strengthen cooperation with local and international media organizations to provide authentic learning environments.

Bilingual and Intercultural Training: Utilize GUFL's strength in foreign language education to build bilingual journalism modules that prepare students for global media engagement.

These recommendations highlight the importance of transforming journalism education toward a competency-based, innovation-driven, and globally oriented.

Conclusions

The findings of this study reveal that journalism students at Guangxi University of Foreign Languages (GUFL) demonstrate a generally strong foundation in political literacy, moral awareness, and professional ethics,

consistent with the ideological goals of Chinese higher education in the field of communication. Students display a clear understanding of journalistic values, social responsibility, and the importance of truthfulness and fairness in reporting. These strengths reflect the success of the university's emphasis on ethical and ideological education in journalism training. However, the study also highlights several areas requiring improvement. Students show relatively weaker performance in innovative and practical competencies—particularly in digital journalism, cross-platform production, and data-driven storytelling. The limited exposure to real-world professional environments and insufficient integration of new media technologies in the curriculum have constrained students' readiness to meet the demands of the rapidly evolving media landscape. Moreover, differences among student grades suggest that higher-year students develop stronger professional skills but still lack interdisciplinary creativity and critical thinking. From an institutional perspective, the current curriculum at GUFL still emphasizes traditional theoretical courses over experiential learning. While the "foreign language + journalism" model provides a strong basis for intercultural communication, it has yet to be fully leveraged to build bilingual, globally minded journalism professionals. The university's collaboration with industry partners remains limited in both depth and scale, which reduces opportunities for students to apply their classroom knowledge in authentic contexts.

Therefore, to enhance the quality and relevance of journalism education, this study proposes the following strategies:

Curriculum Optimization – Update and balance the curriculum by integrating data journalism, AI-assisted reporting, and digital media literacy courses to reflect technological advancements.

Practice-Oriented Learning – Strengthen internships, media labs, and project-based learning to cultivate hands-on abilities and creative problem-solving skills.

Innovation and Research Integration – Encourage interdisciplinary collaboration, allowing students to combine journalism with technology, business, or social science fields.

School–Enterprise Partnership – Expand cooperation with domestic and international media organizations to create long-term, high-quality internship and training platforms.

Global Communication Competence – Utilize GUFL's language advantage to establish bilingual journalism modules, enhancing students' ability to communicate China's stories internationally.

In conclusion, this research underscores the need for journalism education at local foreign language universities to evolve from a theory-oriented to a competency- and innovation-driven model. By integrating ethics, practice, technology, and intercultural communication, GUFL and similar institutions can better prepare their students to thrive as professional journalists in the era of media convergence and global digital transformation.

Future studies should expand the scope beyond Guangxi University of Foreign Languages to include comparisons with other regional and national institutions. Researchers are encouraged to adopt mixed-method or longitudinal designs to track the development of journalism students' competencies over time.

Further research should focus on digital media innovation, such as the integration of AI, data journalism, and multimedia storytelling, to assess their impact on students' learning outcomes. Studies on cross-cultural and bilingual journalism education would also be valuable, exploring how language proficiency enhances international communication skills.

Lastly, developing standardized competency assessment tools and strengthening school–industry collaboration models will help align academic

training with professional demands, supporting continuous improvement in journalism education for the digital era.

Discussion

The findings indicate that journalism students at Guangxi University of Foreign Languages possess strong moral and political literacy but demonstrate weaknesses in innovation and practical abilities. This pattern supports the Competency-Based Education (CBE) framework, which emphasizes the integration of knowledge, skills, and values as measurable learning outcomes. While GUFL students show strength in ideological and ethical dimensions, the limited emphasis on practical and creative training suggests a need to rebalance curriculum priorities toward performance-oriented competencies.

The results also align with Constructivist Learning Theory, highlighting that students develop deeper understanding through active participation, reflection, and real-world experience. The higher competency levels among students with internship or workshop experience confirm that hands-on learning environments effectively enhance professional and innovative abilities.

Furthermore, the influence of digital exposure on competency performance validates the Technology Adaptation Theory, indicating that journalism programs must continuously adapt to technological advancements. Students with greater engagement in digital journalism or cross-platform learning achieved higher innovation and adaptability scores, showing the importance of embedding technology and digital literacy within the curriculum. The discussion suggests that GUFL and similar institutions should shift from theory-dominant instruction to competency-driven, technology-integrated, and practice-based learning models. Such transformation will better align academic training with the evolving demands of the media industry and strengthen students' employability in the digital era.

Recommendations

Based on the research findings, the following recommendations are proposed:

Curriculum Enhancement: Integrate digital journalism, data analysis, and multimedia storytelling into the curriculum to strengthen innovation and practical abilities.

Experiential Learning: Increase internship programs, media workshops, and project-based activities to improve students' hands-on experience.

Technology Integration: Utilize digital tools and AI applications in teaching to enhance students' adaptability to modern media environments.

School–Industry Collaboration: Establish partnerships with professional media organizations to provide authentic learning and employment opportunities.

Bilingual and Global Focus: Develop bilingual journalism modules to enhance intercultural communication and international competitiveness.

These recommendations aim to support the transition of journalism education toward a competency-based, technology-oriented, and practice-driven model that prepares students for professional success in the digital era.

References

Chen, L. (2019). Reforming journalism education in the age of media convergence: Challenges and pathways. *Journal of Journalism & Communication Studies*, 41(2), 45–56.

Deuze, M. (2020). Journalism education in transition: The case for innovation and interdisciplinarity. *Digital Journalism*, 8(6), 809–826. https://doi.org/10.1080/21670811.2020.1744503

Hanitzsch, T. (2019). Revisiting journalism culture: Professionalism and identity in digital contexts. *Communication Theory*, 29(4), 397–418.

Hu, Z. (2021). Digital transformation and journalism education in China. *Modern Communication (Journal of Communication University of China)*, 43(1), 3–12.

Li, Q., & Zhang, Y. (2022). Competency-based journalism training in Chinese local universities: An empirical analysis. *China Media Research*, 18(3), 27–38.

Pavlik, J. V. (2019). Technology and the future of journalism education. *Journalism & Mass Communication Educator*, 74(2), 135–149. https://doi.org/10.1177/1077695819829951

Yu, G. (2018). The integration of media literacy and journalism curriculum in higher education. *Chinese Journal of Communication Research*, 36(5), 22–33.

Zhang, K. (2023). Cross-cultural communication competence in journalism education: A comparative perspective. *Asian Journal of Media and Communication*, 15(1), 55–68.

EFFECTIVE TEACHER LEADERSHIP MODEL OF SPECIAL EDUCATION SCHOOLS IN ZHEJIANG PROVINCE*

Tongyao Jin[1], Thada Siththada[2] and Suttipong Boonphadung[3]

[1-3]**Graduate school, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand**

Corresponding Author's Email: s65584951038@ssru.ac.th

Received 14 December 2025; Revised 25 December 2025; Accepted 27 December 2025

Abstract

The objectives of this study are: 1) to examine the level of teacher leadership in special education schools in Zhejiang Province; 2) to perform confirmatory factor analysis of teacher leadership in these institutions; and 3) to propose a model of effective teacher leadership tailored for special education schools in Zhejiang Province. This study employs a mixed-methods approach, integrating both qualitative and quantitative research methodologies. The quantitative component utilizes a cross-sectional survey design, employing a revised five-point scale questionnaire consisting of 141 measurement items. The effective sample size comprises 550 special education teachers across 90 special education schools in Zhejiang Province. The qualitative component involves semi-structured interviews conducted with 9 teachers from 9 different special education schools in the region. Additionally, 3 experts in the field of special education provided revisions to the language and context of the adapted scale,

Citation:

* Tongyao Jin, Thada Siththada and Suttipong Boonphadung. (2026). Effective Teacher Leadership Model Of Special Education Schools In Zhejiang Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 143-164.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

while a panel of 5 experts conducted Item-Objective Congruence (IOC) assessments.

The research findings indicate that: 1) the investigation into an effective teacher leadership model for special education schools in Zhejiang Province identifies seven key aspects: Ethical Leadership, Instructional Leadership, Collaborative Leadership, Classroom Management, Research Competence, Assessment Practice, and Participatory Decision-Making, with the current management level generally assessed as high; 2) the results of model creation and applicability testing demonstrate that its applicability meets standard levels; and 3) evaluations of the model's feasibility and practicality indicate that both aspects also meet standard levels.

Keywords: model, special education, teacher leadership, special education teacher

Introduction

Special education is a crucial component of China's education system, responsible for educating and nurturing individuals with special needs (Wang & Zhang, 2020). Despite the consistent development of special education in China and the ongoing curriculum reform, the management of special education schools continues to face challenges characterized by outdated practices and oversimplifications. Zarate et al. (2023) note that the current literature lacks a clear understanding of teacher leadership, particularly within the realm of special education. Furthermore, Thompson (2017) argues that, in light of policy trends and recent developments, the field of special education leadership requires further investigation. special education teacher leadership remains in its infancy, both in China and globally, and currently lacks a systematic, standardized theoretical framework and empirical studies.

The daily responsibilities of special education require teachers to collaborate closely with various stakeholders, including general education teachers, parents, and school administrators. Research indicates that special education teachers must possess team leadership and conflict management skills, as effective interdisciplinary collaboration significantly enhances learning outcomes for special education students (Borg & Drange, 2019). These teacher leaders not only motivate their colleagues to refine their educational practices but also play a pivotal role in fostering school-wide collaboration and continuous improvement within special education environments (Paulsrud & Nilholm, 2023). In the context of Chinese educational culture, the development of teacher leadership presents unique challenges and opportunities, playing an indispensable role in the field of special education (Clark et al., 2022). Influenced by Confucian educational thought, Chinese teacher leadership emphasizes the significance of teachers as role models and moral exemplars, particularly focusing on enhancing their intrinsic motivation to foster professional development. In China, teacher leadership highlights inherent qualities, perceived as the capacity of teachers to self-manage, lead, and influence others. It is manifested as a holistic quality that integrates control, creativity, initiative, and charisma (Wan, 2024). Furthermore, Chinese schools typically adopt a bureaucratic management system. Traditional school management structures prioritize administrative control and hierarchical oversight, often neglecting the professional autonomy and leadership potential of teachers (Shengnan & Hallinger, 2021).

Exploring effective teacher leadership models in special education is crucial, as it not only enhances teachers' professionalism but also optimizes the special education environment. This initiative addresses the shortcomings in the career development of special education teachers. Consequently, this study aims to construct an effective teacher leadership model tailored for special

education schools in Zhejiang Province, with the hope of offering a valuable reference for the advancement of special education.

Objectives

1. To study the level of teacher leadership in special education schools in Zhejiang Province.

2. To study confirmatory factor analysis teacher leadership in special education schools in Zhejiang Province.

3. To propose a model of effective teacher leadership for special education schools in Zhejiang Province.

Literature review

1. The Evolution of Teacher Leadership

Although teacher leadership is a relatively new concept in many countries, its roots can be traced back to at least the early 20th century (Nelson, 1963). Many scholars argue that the term "teacher leadership" emerged in the 1970s. In his book "Teacher Leadership: A Model for Change," Andrew (1974) addressed issues similar to those considered by contemporary teacher leaders and described comparable characteristics.

This evolutionary process reflects a continuous expansion of role functions, the boundaries of connotation, and the forms of practice (York-Barr & Duke, 2004; Eckert et al., 2016; Zhao, 2021). The stages of this evolution are as follows: Stage 1: Teachers assume formal leadership positions, focusing on school operational efficiency; Stage 2: Teachers concentrate on professional development, becoming curriculum and peer leaders; Stage 3: Teachers demonstrate distributed leadership and collaboration within the organizational culture; Stage 4: Teachers advance to the education policy level, becoming reform advocates and policy participants.

As educational contexts become increasingly complex, teacher leadership has expanded to include policy engagement. Teachers influence not only the classroom and school environment but also actively participate in the formulation and implementation of national and local education policies, thereby becoming key drivers of 21st-century education reform (Eckert et al., 2016; Zhao, 2021). The role of teacher leadership has evolved from managing a single subject or department to becoming a vital force that enhances the overall educational quality of schools and supports the professional development of teachers. In this dynamic landscape, teacher leaders must possess not only profound professional knowledge and teaching skills in their subject areas but also an interdisciplinary perspective and the capacity to lead teams while promoting the professional growth of their colleagues.

2. Dimensions of Teacher Leadership

Teacher leadership is a multifaceted concept that encompasses not only teachers' professional competence in instruction but also their influence on school organization, collaboration, and student development.

Katzenmeyer and Moller (2001) categorized the Teacher Leadership Culture Scale into three fundamental dimensions: teacher collaboration, management support, and a supportive work environment. Muijs and Harris (2003) proposed that teacher leadership encompasses four dimensions: the application of school improvement principles within the classroom; serving as an assistant to leaders in processes of change and development; acting as a communicator and negotiator in school development; and engaging in mutual learning through close relationships with colleagues. Xie et al. (2021) developed a theoretical model of teacher leadership, categorizing it into six dimensions: collaborative leadership, professional learning leadership, assessment leadership, instructional leadership, community leadership, and policy leadership.

Liu and Bubpha (2005) categorized the leadership development model of university teachers into four distinct types: Moral Leadership, Teaching Leadership, Research Leadership, and Team Leadership. Harris and Muijs (2004) identify key components of teacher leadership, which include participation in decision-making, instructional leadership, professional development, collaboration and teamwork, mediation and resource support, as well as relationship and culture building. Wei (2020) defines the professional skills of teacher leadership to encompass teaching competence, research competence, leadership planning competence, organizational leadership competence, and community relationship coordination competence. Zhao (2021) categorizes the leadership attributes of young university educators into four dimensions: moral leadership, teaching leadership, research leadership, and team leadership. He has also initiated the development of a theoretical framework aimed at analyzing the leadership characteristics of young university teachers.

Methodology

This quantitative study employed a cross-sectional survey design. Data collection utilized an online-distributed five-point questionnaire comprising 141 measurement items. The sample size was determined using Krejcie and Morgan's table (n=615). The questionnaire items were adapted from existing scales, with language revisions and contextual refinements tailored to the Chinese special education context. The adaptation process involved forward and reverse translation conducted by three special education teachers, along with item-objective conformity (IOC) assessments by a panel of five experts to ensure high relevance to the special education profession. After excluding respondents with identical responses, data from 550 respondents were retained for further analysis. The questionnaire employed a five-point Likert scale for scoring and underwent comprehensive validation and reliability testing to ensure the accuracy and

robustness of the measurement of special education school teacher leadership.

This qualitative study involved nine teachers from nine special education schools located in Zhejiang Province. Purposeful sampling was employed to conduct semi-structured interviews with these teachers. The content of the interviews primarily concentrated on the effective teacher leadership model within special education schools in the region. The interview data were analyzed through transcript review to validate the proposed effective teacher leadership model for special education schools in Zhejiang Province.

In this study, data analysis was performed using IBM SPSS version 26 and IBM AMOS version 30, with a specific focus on applying confirmatory factor analysis (CFA) to validate the dimensional structure of the constructs. CFA was utilized to evaluate unidimensionality, construct validity, convergent validity, discriminant validity, and reliability (Shanthi, 2019; Awang et al., 2018). For the assessment of unidimensionality, factor loadings below 0.50 were deemed unacceptable (Awang et al., 2018; Hair et al., 2009). Ideally, the factor loadings for each item should be 0.70 to 0.80 or higher.

The criteria for establishing convergent validity required an average variance extracted (AVE) exceeding 0.50. In contrast, the criteria for confirming discriminant validity necessitated that the square root of the AVE for each construct be greater than the inter-construct correlation coefficient (Awang et al., 2018; Hair et al., 2009). Reliability was evaluated using composite reliability (CR), with a CR value exceeding 0.7–0.8 deemed acceptable for established items, while a CR value greater than 0.60 was considered adequate for newly developed items (Hair et al., 2009). Furthermore, all items were mandated to exhibit positive and one-way loadings. Collectively, these criteria ensured that the measurement model possessed robust psychometric properties, rendering it suitable for subsequent structural analysis.

Results

The sample was randomly selected from 90 special education schools in Zhejiang Province, resulting in a final sample size of 550 participants, predominantly female (83.30%). Among the surveyed teachers, the largest age group was 30-39 years old (29.80%), followed by those under 25 years (21.5%), 25-29 years (21.3%), and 40-49 years (18.2%). Those over 49 years old accounted for 9.3%. In terms of educational background, 50.0% of the respondents held bachelor's degrees, 41.1% held associate's degrees, and 8.9% held master's degrees, with no respondents possessing doctoral degrees. Regarding work experience, the largest group (34.4%) had less than 5 years of experience, followed by those with 5-10 years (24.7%) and over 20 years (19.6%), while the group with 16-20 years of experience constituted 14.5%. The survey sample was predominantly female, with ages concentrated in the youth and middle-aged categories, and primarily comprised of holders of associate's and bachelor's degrees. This sample aligns with the actual demographics of special education teachers officially reported by Zhejiang Province.

Based on the research objectives, the following can be summarized:

1. A literature review study found that an effective teacher leadership model for special education schools includes seven core elements: Ethical leadership (EL), Instructional leadership (IL), Collaborative leadership (CL), Classroom management (CM), Research Competence (RC), Assessment Practice (AP), and Participatory Decision-making (PDM).

2. The results of a survey conducted on the leadership development of special education teachers across 90 special education schools in Zhejiang Province indicate that the overall level of leadership development is currently relatively high.

An analysis of Ethical Leadership yielded a mean of 3.748 (SD = 0.877). Item-by-item evaluations revealed the following: Ethic of Justice (Mean = 3.861,

SD = 0.989), Ethic of Care (Mean = 3.735, SD = 0.926), and Ethic of Critique (Mean = 3.647, SD = 0.994).

In the context of Instructional Leadership, the overall mean was 4.062 (SD = 0.751), with item-specific results indicating Instructional Resource Provider (Mean = 3.950, SD = 0.878), Teacher Professional Development (Mean = 3.994, SD = 0.868), Monitor Student Progress (Mean = 4.152, SD = 0.896), Curriculum Implementer (Mean = 4.192, SD = 0.861), and Optimizing Teaching Support (Mean = 4.042, SD = 0.862).

Regarding Collaborative Leadership, the mean score was 4.017 (SD = 0.743), with detailed analysis showing Collaborative Environment (Mean = 4.381, SD = 0.873), Shared Vision (Mean = 4.257, SD = 0.876), Communication Trust (Mean = 4.342, SD = 0.846), and Rights Sharing (Mean = 4.305, SD = 0.987).

For Classroom Management, a mean of 3.932 (SD = 0.877) was found, with item analyses revealing People Management (Mean = 3.932, SD = 1.007), Instructional Management (Mean = 3.974, SD = 0.971), Behavior Management (Mean = 3.804, SD = 0.963), Praise Students (Mean = 3.989, SD = 0.982), and Reward Students (Mean = 3.983, SD = 0.976).

Research Competence mean was 3.797 (SD = 0.713), with item evaluations indicating Conceptual Competency (Mean = 3.908, SD = 0.869), Methodological Competency (Mean = 3.696, SD = 0.883), Data Analysis (Mean = 3.761, SD = 0.831), Interpretation Competency (Mean = 3.719, SD = 0.847), and Writing Technical Competency (Mean = 3.892, SD = 0.877).

In terms of Assessment Practice, the overall mean was 3.999 with a standard deviation of 0.723. A detailed item-by-item analysis revealed the following means and standard deviations: Non-Achievement based grading (mean = 4.004, SD = 0.871), Design Test (mean = 4.069, SD = 0.842), Management Assessment (mean = 4.002, SD = 0.888), Explanation Assessment (mean = 3.952,

SD = 0.897), and Evaluation Application (mean = 3.966, SD = 0.875).

Regarding Participatory Decision Making, the overall mean was 3.549 with a standard deviation of 0.794. The item-by-item analysis yielded the following results: Policy Affairs (mean = 3.736, SD = 0.989), Administrative Affairs (mean = 3.757, SD = 0.926), Teaching Affairs (mean = 3.854, SD = 0.899), and Class-level Affairs (mean = 3.864, SD = 0.848).

In summary, research conducted in Zhejiang Province indicated that the means for Ethical Leadership (EL), Instructional Leadership (IL), Collaborative Leadership (CL), Classroom Management (CM), Research Competence (RC), Assessment Practice (AP), and Participatory Decision-making (PDM) were all greater than 3.51, suggesting that management practices are at a high level.

3. Confirmatory factor analysis

The confirmatory factor analysis results for an effective teacher leadership model in special education schools in Zhejiang Province reveal that Ethical Leadership comprises three components: The Ethic of Justice (EOJ), the Ethic of Care (EOC), and the Ethic of Critique (EOCQ). The factor loadings for these components were as follows: EOJ = 0.791, EOC = 0.904, and EOCQ = 0.737. Additionally, the Average Variance Extracted (AVE) was calculated to be 0.662, and the Composite Reliability (CR) was 0.854. These results indicate a strong convergent validity for the Ethical Leadership construct.

The Instructional Leadership (IL) framework consists of five components: Instructional Resource Provider (IRP), Teacher Professional Development (TPD), Monitoring Student Progress (MSP), Curriculum Implementer (CI), and Optimizing Teaching Support (OTS). The factor loadings for these components are as follows: IRP at 0.766, TPD at 0.751, MSP at 0.931, CI at 0.921, and OTS at 0.740. The Average Variance Extracted (AVE) is 0.683, and the Composite Reliability (CR) is 0.914. These results indicate a strong internal consistency and convergent validity among the components of IL. The high factor loadings suggest that each component is significantly related to the underlying construct of instructional

leadership.

The Collaborative Leadership (CL) framework includes four components: Collaborative Environment (CE), Shared Vision (SV), Communication Trust (CT), and Rights Sharing (RS). The factor loadings for these components are as follows: CE at 0.750, SV at 0.928, CT at 0.923, and RS at 0.518. The AVE is 0.636, and the CR is 0.870. These findings demonstrate a moderate to strong internal consistency and convergent validity among the components of CL.

The Construct Model (CM) comprised five components: People Management (PM), Instructional Management (IM), Behavior Management (BM), Praise Students (PS), and Reward Students (RSD). The factor loadings for PM, IM, BM, PS, and RSD were 0.689, 0.695, 0.930, 0.970, and 0.955, respectively. The Average Variance Extracted (AVE) was 0.735, and the Composite Reliability (CR) was 0.931. These results indicated a strong convergent validity for the components within the CM, as each factor loading exceeded the recommended threshold, demonstrating that these components were well-represented by their respective indicators.

The Reliability Construct (RC) comprised five components: Conceptual Competency (CC), Methodological Competency (MC), Data Analysis (DA), Interpretation Competency (IC), and Writing Technical Competency (WTC). The factor loadings for CC, MC, DA, IC, and WTC were 0.539, 0.895, 0.919, 0.945, and 0.599, respectively. The AVE was 0.638, and the CR was 0.893. The results indicated that the measurement model demonstrated acceptable levels of reliability and validity. Each component within the RC contributed significantly to the overall construct, with DA and IC exhibiting particularly strong factor loadings.

The Academic Performance (AP) model consists of five components: Non-Achievement Based Grading (NABG), Design Test (DT), Management Assessment (MA), Explanation Assessment (EA), and Evaluation Application (EAC). The factor

loadings for these components are as follows: NABG (0.670), DT (0.852), MA (0.854), EA (0.849), and EAC (0.641). The Average Variance Extracted (AVE) is 0.607, and the Composite Reliability (CR) is 0.884. These results indicate strong convergent validity for the components of the AP, as all factor loadings exceed the recommended threshold, confirming significant relationships between each component and the underlying construct.

Similarly, the Performance Development Model (PDM) comprises four components: Policy Affairs (PA), Administrative Affairs (AA), Teaching Affairs (TA), and Class-Level Affairs (CLA). The factor loadings for these components are: PA (0.821), AA (0.831), TA (0.764), and CLA (0.862). The AVE for the PDM is 0.673, and the CR is 0.891. These findings demonstrate robust convergent validity for the components of the PDM.

Table1 Convergent validity and Discriminant validity

Factor (Latent variable)	Item (Observation variable)	Estimate	AVE	CR
EL	EOCQ	.737	0.662	0.854
	EOC	.904		
	EOJ	.791		
IL	MSP	.931	0.683	0.914
	TPD	.751		
	IRP	.766		
	CI	.921		
	OTS	.740		
CL	CT	.923	0.636	0.870
	SV	.928		
	CE	.750		
	RS	.518		
CM	BM	.930	0.735	0.931
	IM	.695		
	PM	.689		
	PS	.970		
RC	RSD	.955	0.638	0.893
	DA	.919		

	MC	.895		
	CC	.539		
	IC	.945		
	WTC	.599		
	MA	.854		
	DT	.852		
AP	NABG	.670	0.607	0.884
	EA	.849		
	EAC	.641		
	TA	.764		
PDM	AA	.831	0.673	0.891
	PA	.821		
	CLA	.862		

The confirmatory factor analysis results for all leadership constructs—Ethical Leadership (EL), Instructional Leadership (IL), Collaborative Leadership (CL), Classroom Management (CM), Research Competence (RC), Assessment Practice (AP), and Participatory Decision-making (PDM)—demonstrated strong convergent validity and internal consistency. Most factor loadings for each construct exceeded the recommended threshold of 0.70. A few dimensions, while below 0.70 but above 0.50 (e.g., RS=0.518, CC=0.539, WTC=0.599), indicated that they were adequately represented by their respective indicators. The Average Variance Extracted (AVE) and Composite Reliability (CR) values further supported the reliability and validity of the measurement model, suggesting that these components effectively captured the underlying dimensions of leadership. The dimensions were retained in the model due to their theoretical importance and practical significance. The validation of the measurement model not only confirmed the multidimensional construct validity of each construct but also revealed a series of findings with significant theoretical and practical implications. These findings provide empirical support for

understanding the essential characteristics of educational leadership in special education contexts, the core elements of special education teachers' professional competence, and the deep-seated mechanisms of special education school organization and operation.

4. Model validation using interviews

Based on content analysis, this study conducted in-depth interviews with nine respondents. The analysis of the interview data effectively constructed and validated a leadership model for teachers in special education schools in Zhejiang Province. This model comprises seven elements: Ethical Leadership (EL), Instructional Leadership (IL), Collaborative Leadership (CL), Classroom Management (CM), Research Capability (RC), Assessment Practice (AP), and Participatory Decision Making (PDM). Subsequently, the researchers presented the model to nine experts for evaluation. The researchers summarized the relevant data and concluded that the statistical analysis results from these nine respondents confirmed that the model is both consistent with reality and aligns with the theoretical framework of this study.

The construction and evaluation results of an effective teacher leadership model in special education schools in Zhejiang Province indicate that the model comprises seven key elements: the first element is Ethical Leadership (EL), the second is Instructional Leadership (IL), the third is Collaborative Leadership (CL), the fourth is Classroom Management (CM), the fifth is Research Capability (RC), the sixth is Assessment Practice (AP), and the seventh is Participatory Decision Making (PDM).

Discussion

1. The findings of this study offer robust empirical evidence supporting the reliability and validity of an effective teacher leadership measurement model specifically designed for special education schools in Zhejiang Province. This

model encompasses seven theoretically grounded constructs: Ethical Leadership (EL), Instructional Leadership (IL), Collaborative Leadership (CL), Classroom Management (CM), Research Capability (RC), Assessment Practice (AP), and Participatory Decision Making (PDM). A confirmatory factor analysis conducted on these seven constructs revealed fit indices ranging from acceptable to excellent, thereby affirming the construct validity and reliability of the measurement instrument.

2. The effective teacher leadership model in special education schools in Zhejiang Province includes the following seven components:

Part 1, Ethical Leadership (EL), encompasses the Ethic of Justice (EOJ), Ethic of Care (EOC), and Ethic of Critique (EOCQ). This finding aligns with the research conducted by Langlois et al. (2014), which identified that the ethic of justice signifies leaders' dedication to fairness, respect, and collaboration; the ethic of care highlights the importance of acknowledging and supporting individual differences; and the ethic of critique emphasizes the necessity of reflecting on organizational regulations and structural injustices. The validation of this three-dimensional framework in the current study further reinforces the multidimensional nature of ethical leadership, illustrating that it encompasses not only normative and relational dimensions but also a critical examination of power dynamics and institutional structures.

Part 2, Instructional Leadership (IL), consists of five components: Instructional Resource Provider (IRP), Teacher Professional Development (TPD), Monitoring Student Progress (MSP), Curriculum Implementer (CI), and Optimizing Teaching Support (OTS). This structure closely aligns with the framework summarized by Akram et al. (2017), whose systematic review identified instructional resources, teacher development, time optimization, student progress monitoring, feedback, and curriculum implementation as central

components of instructional leadership. The present findings also correspond with the PILS model proposed by Lai et al. (2025), which encompasses five factors related to enhancing school teaching characteristics, improving curriculum and instructional quality, motivating teacher growth, strengthening adaptive learning outcomes, and optimizing instructional support. Overall, the validated five-factor structure reinforces the multidimensional nature of IL and demonstrates strong consistency with prior empirical and theoretical work.

Part 3, Collaborative Leadership (CL), encompasses Collaborative Environment (CE), Shared Vision (SV), Communication Trust (CT), and Rights Sharing (RS). This framework aligns well with the Collaborative Leadership Index developed by Lu (2018) for elementary school principals. The four-factor structure identified in this study effectively captures the essential relational and organizational processes highlighted in existing research. Overall, these findings further affirm that CL is fundamentally rooted in promoting shared goals, mutual trust, and distributed influence within the school community.

Part 4, Classroom Management (CM) encompasses several key dimensions: People Management (PM), Instructional Management (IM), Behavior Management (BM), Praise Students (PS), and Reward Students (RSD). The dimensions of People Management and Instructional Management utilized in this study are grounded in the framework proposed by Temli-Durmus (2016), while the Behavior Management factor aligns with the model introduced by Martin and Sass (2010). Furthermore, the dimensions pertaining to praise and rewards are informed by the framework outlined by Bolat (2023). Collectively, the validated five-factor structure in this study reinforces a multidimensional understanding of CM and demonstrates coherence with existing conceptual frameworks.

Part 5, Research Capability (RC) encompasses Conceptual Competency (CC), Methodological Competency (MC), Data Analysis (DA), Interpretation Competency (IC), and Writing Technical Competency (WTC). This structure aligns with the framework proposed by Insorio (2024). The five-factor model identified

in this study thus extends Insorio's framework by distinguishing writing-related technical skills as an independent dimension, thereby further confirming the multifaceted nature of Research Capability (RC).

Part 6, Assessment Practice (AP), encompasses Non-Achievement Based Grading (NABG), Design Test (DT), Management Assessment (MA), Explanation Assessment (EA), and Evaluation Application (EAC). This structure aligns with the theoretical foundations of assessment practice and reflects the responsibilities of special education teachers. Specifically, the inclusion of the Non-Achievement Based Grading dimension is informed by the research of Zhang & Burry-Stock (2003), while the remaining dimensions correspond to the design, administration, interpretation, and application components outlined by Matovu (2019). Therefore, the five-factor structure validated in this study integrates and extends these established frameworks, providing a comprehensive perspective on AP within the context of special education.

Part 7, Participatory Decision Making (PDM), encompasses Policy Affairs (PA), Administrative Affairs (AA), Teaching Affairs (TA), and Class-level Affairs (CLA). This structure aligns with established conceptualizations of teacher participation in school decision-making. Specifically, the inclusion of policy, administrative, and teaching affairs corresponds to the three latent variables proposed in Wang(2008) Teacher Decision-Making Participation Scale, while the incorporation of class-level affairs reflects the classroom-level management dimension outlined by Cheng(2002). By integrating these frameworks, the present study constructs a more comprehensive model that captures both the content domains and hierarchical levels of decision-making participation.

Recommendations

This study concludes that the effective teacher leadership model in

special education schools in Zhejiang Province comprises seven components: the first component is Ethical Leadership (EL), the second is Instructional Leadership (IL), the third is Collaborative Leadership (CL), the fourth is Classroom Management (CM), the fifth is Research Capability (RC), the sixth is Assessment Practice (AP), and the seventh is Participatory Decision Making (PDM).

Regarding research recommendations, the main points include the following:

1. The recommendations of this study include:

1.1 Enhance Ethical Leadership (EL) Through Care-Centered Professional Development.

1.2 Strengthening instructional leadership (IL) through a balance of oversight and support.

1.3 Transforming Collaborative Leadership (CL) Through Genuine Power Sharing.

1.4 Institutionalizing positive behavior support into core professional practice.

1.5 Bridging the research capability gap by integrating academic and practical learning.

1.6 Transforming assessment practice from measurement to teaching improvement.

1.7 Extending participatory decision-making beyond teaching autonomy.

2. Suggestions for future research:

2.1 Exploring the Power-Sharing Paradox in Collaborative Leadership in Special Education.

2.2 Exploring the theoretical and practical gaps in the research capabilities of special education teachers.

2.3 Understanding the Transformation of Assessment into Teaching.

2.4 Develop and test a comprehensive model that connects leadership, teacher competence, and student outcomes.

2.5 Fragmentation and Integration Pathways for Evaluating Special Education Teachers' Competence.

References

Akram, M., Kiran, S., & Ilgan, A. (2017). Development and validation of instructional leadership questionnaire. *International Journal of Organizational Leadership*, *6*(1), 73-88.

Andrew, M. D. (1974). *Teacher Leadership: A Model for Change*. Bulletin 37.

Awang, Z., Siew Hui, L., & Zainuddin, N. F. S. (2018). *Pendekatan Mudah: Structural Equation Modelling (SEM).* Selangor: MPWS Rich Resources Sdn. Bhd.

Bolat, Ö. (2023). Developing a Scale to Measure Teacher Reward and Praise Behaviors for Classroom Management. *e-Kafkas Journal of Educational Research*, *10*(2), 285-299.

Borg, E., & Drange, I. (2019). Interprofessional collaboration in school: Effects on teaching and learning. *Improving schools*, 22(3), 251-266.

Cheng, C. K. (2002). *Teacher participation in decision making of secondary school teachers from aided schools in Hong Kong*. University of Leicester (United Kingdom).

Clark, L. J., Braley, E., & Bookman, J. (2022). *DISTRIBUTED LEADERSHIP.* Handbook of STEM Faculty Development, 291.

Eckert, J., Ulmer, J., Khachatryan, E., & Ledesma, P. (2016). Career pathways of teacher leaders in the United States: Adding and path-finding new professional roles. *Professional Development in Education*, 42(5), 687-709.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2009). *Multivariate data analysis 7th edition Pearson prentice hall.* JOUR.

Harris, A., & Muijs, D. (2004). *Improving schools through teacher leadership*. U.K.: Open University Press.

Insorio, A. O. (2024). Teachers' Research Characteristics, Competencies, Motivation, and Challenges: Basis for Research Manual. *International Journal of Research in Education and Science*, 10(4), 799-825.

Katzenmeyer, M., & Moller, G. (2001). *Awakening the sleeping giant. Helping teachers develop as leaders.* Thousand Oakes, CA: Corwin.

Kanter, R. (1997). *Men and Women of the Corporation*. New York: Basic Books.

Lai, H. C., & Lien, H. Y. (2025). Instructional leadership scale for high school principals: Development and validation. *Educational Management Administration & Leadership*, *53*(3), 484-498.

Langlois, L., Lapointe, C., Valois, P., & de Leeuw, A. (2014). Development and validity of the ethical leadership questionnaire. *Journal of Educational Administration*, *52*(3), 310-331.

Liu, Y., Gümüş, S., & Bellibaş, M. Ş. (2024). A global typology of school principals' time use: Exploring the effects of contextual and individual factors. *International Journal of Educational Research,* 12, 102343.

Lu J. H. (2018). The construction of collaborative leadership indicators for elementary school principals. In *Master's Thesis*. National Taipei University of Education, Taipei.

Martin, N. K., & Sass, D. A. (2010). Construct validation of the behavior and instructional management scale. *Teaching and Teacher Education*, 26(5), 1124-1135.

Matovu, M. (2019). A validation of the assessment practices inventory modified (APIM) scale using Rasch measurement analysis. *Interdisciplinary Journal of Education*, 2(2), 116-135.

Muijs, D., & Harris, A. (2007). Teacher leadership in (in) action: Three case studies of contrasting schools. *Educational management administration & leadership*, 35(1), 111-134.

Nelson, L. (1963). Changing concepts of teacher leadership. *Educational Leadership*, 21(3), 177-182.

Paulsrud, D., & Nilholm, C. (2023). Teaching for inclusion–a review of research on the cooperation between regular teachers and special educators in the work with students in need of special support. *International Journal of Inclusive Education*, 27(4), 541-555.

Shanthi, R. (2019). *Multivariate data analysis: Using SPSS and AMOS*. Mjp Publisher.

Shengnan, L., & Hallinger, P. (2021). Unpacking the effects of culture on school leadership and teacher learning in China. *Educational Management Administration & Leadership*, 49(2), 214-233.

Temli-Durmus, Y. (2016). Development of Classroom Management Scale for Science Teachers. *Universal Journal of Educational Research*, 4(9), 1950-1957.

Thompson, P. A. (2017). Effective leadership competencies of school-based special education administrators. *Journal of Special Education Leadership*, 30(1).

Wan, Y. Y. (2024). Teacher leadership empowering the creative practice of comprehensive practical activities in primary schools. *Education Perspective*, (40), 70–73.

Wang, L. Y. (2008). The relationship between elementary school teachers' participation in decision-making and organizational commitment. In *Department of Educational Administration, Master's Thesis, Pingtung*. National Pingtung University of Education.

Wang, S. Y., & Zhang, S. (2020). *Research on the management work of head teachers in special education schools.* Educational Research.

Wei, X. (2020). Distributed leadership theory and its exploration for improving

teacher leadership in colleges. *Journal Name,* 10(2), 45–60.

Xie, C., Song, P., & Hu, H. (2021). Measuring teacher leadership in different domains of practice: Development and validation of the teacher leadership scale. *The Asia-Pacific Education Researcher*, 30, 409-419.

York-Barr, J., & Duke, K. (2004). What do we know about teacher leadership? Findings from two decades of scholarship. *Review of Educational Research,* 74(3), 255-316.

Zarate, K., Tejero Hughes, M., & Maggin, D. M. (2023). Special education teacher leadership: Toward a teacher leadership framework for professional development. *Exceptionality*, 31(2), 149-163.

Zhang, Z., & Burry-Stock, J. A. (2003). Classroom assessment practices and teachers' self-perceived assessment skills. *Applied measurement in education*, 16(4), 323-342.

Zhao, Y. (2021). Construction of a leadership model for young college teachers. *Educational Development Research*, 41(01), 57-63.

MARKETING MODEL DEVELOPMENT FOR INDEPENDENT JAZZ ARTISTS IN BANGKOK: A CASE STUDY OF SRI BAND*

Natakorn Barameekasemchot[1], Wannakorn Phornprasert[2], Chompunuch Jittithavorn[3] and Tanyatip Kharuhayothin[4]

[1,3]College of Management Bangkok, University of Phayao, Thailand

[2]School of Education, University of Phayao, Thailand

[4]School of Business and Communication Arts, University of Phayao, Thailand

Corresponding Author's Email: tanyatip.kh@up.ac.th

Received 23 January 2026; Revised 1 February 2026; Accepted 3 February 2026

Abstract

This research aims to: (1) examine current marketing practices of independent jazz artists in Bangkok through the case of Sri Band, (2) identify systemic challenges and barriers facing independent artists, (3) analyze audience behavior and preferences, and (4) develop a sustainable marketing model that balances artistic integrity with business viability. This qualitative case study employed in-depth interviews with 17 participants, including 13 audience members, 3 Sri Band members, and 1 artist relations manager, enabling data triangulation across stakeholder perspectives. Thematic analysis was employed to analyze the data. The research results found that: (1) Three key challenge themes emerged: resource constraints (limited budgets and time), awareness and access barriers (difficulty reaching target audiences), and systemic market constraints (venue limitations and industry infrastructure gaps); (2) Three

Citation:

* Natakorn Barameekasemchot, Wannakorn Phornprasert, Chompunuch Jittithavorn and Tanyatip Kharuhayothin. (2026). Marketing Model Development For Independent Jazz Artists In Bangkok: A Case Study Of Sri Band. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 165-202.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

consumer behavior patterns were identified: network-driven discovery (learning about artists through personal connections), support-driven consumption (attending shows to support artists personally), and live experience as core value (prioritizing authentic performance over recorded music); (3) Analysis across the 7Ps marketing mix revealed that independent jazz artists prioritize authentic artistic expression (Product) and community-based engagement while facing limitations in professional service delivery (Process), comprehensive physical and digital presence (Physical Evidence), and dedicated marketing personnel (People).

These findings reveal Bangkok-specific constraints including the necessity for artists to maintain parallel professional careers due to insufficient income from music alone, reliance on interpersonal networks rather than institutional support systems, and the absence of dedicated jazz infrastructure that characterizes Western markets. A three-component sustainable marketing model is proposed: artistic identity as foundation (maintaining authentic creative expression), business viability through community (building loyal supporter networks rather than pursuing mass appeal), and career growth through optimization (strategic resource allocation and platform leverage). This research contributes to jazz music marketing literature in Southeast Asian contexts and provides practical guidelines for independent artists balancing artistic integrity with business sustainability in resource-constrained, niche market environments.
Keywords: independent jazz artists, marketing model, music marketing, audience engagement, Bangkok

Introduction

Despite its historical significance in Thailand since the reign of King Rama IX, himself an accomplished jazz musician and composer, jazz remains a niche genre overshadowed by mainstream pop music in both commercial success and academic attention (Wichitwongwan, 2022). The contemporary Thai jazz scene

has witnessed gradual growth, with increasing numbers of independent artists releasing original compositions and performing across Bangkok's live music venues. However, independent jazz musicians face substantial obstacles in attracting audiences, generating sustainable income, and effectively marketing their work (Suwannabhum & Fyr, 2024).

Thailand's creative economy policies, as outlined in the Creative Economy Development Plan (2017-2021), prioritize mainstream commercial sectors such as film, design, and digital content, with limited specific support mechanisms for niche music genres like jazz (Office of the National Economic and Social Development Council, 2017). Unlike Western countries where jazz benefits from established institutional infrastructure, including dedicated performance venues, government arts grants, music education programs, and nonprofit arts funding, Thailand's jazz ecosystem operates largely outside formal creative economy support structures. Independent jazz artists in Bangkok therefore face systemic disadvantages: absence of dedicated jazz venues requiring artists to negotiate with multipurpose spaces, lack of genre-specific grant programs forcing reliance on personal resources, and minimal integration into music education curricula limiting audience development pathways. These structural gaps fundamentally shape how independent jazz artists must approach marketing and career sustainability.

This structural context creates a profound value conflict between artistic integrity and commercial survival for Thai jazz musicians. Jazz as an art form emphasizes improvisation, experimentation, and artistic authenticity, values often positioned in tension with mass-market commercial appeal (Lena & Peterson, 2008). In Western contexts, institutional support mechanisms provide buffers that allow artists to maintain artistic purity while achieving financial stability through teaching positions, grants, and subsidized venues (Throsby &

Zednik, 2011). However, Bangkok's independent jazz artists lack these institutional safety nets, forcing them to navigate this value conflict more directly and individually. Musicians must simultaneously maintain their artistic credibility within the jazz community while developing commercially viable strategies to generate income, often requiring them to maintain parallel professional careers in unrelated fields to subsidize their artistic practice. This dual-identity paradox, being both serious artists and pragmatic entrepreneurs—distinguishes the Bangkok jazz context from Western models and necessitates marketing approaches specifically calibrated to resource-constrained, institutionally unsupported creative work.

Independent jazz artists in Bangkok rely heavily on live performances and word-of-mouth promotion, which prove insufficient for building stable audience bases or ensuring long-term career viability (Hracs, 2012). While artists have increasingly adopted digital platforms since the COVID-19 pandemic, their online presence typically focuses on event announcements rather than strategic audience engagement or brand development (Hesmondhalgh, 2021). Many independent jazz artists lack the ability to analyze audience data and apply marketing knowledge systematically within the local context.

International research has explored marketing strategies for jazz musicians in Western contexts, emphasizing audience development through meaningful engagement and community building rather than purely commercial approaches (Kessier, 2011; Brand et al., 2012). However, a significant research gap exists regarding marketing models specifically designed for independent jazz artists in non-Western contexts, particularly Southeast Asia. Thai academic research on jazz has primarily focused on historical development and music education (Wichitwongwan, 2022), with limited attention to marketing practices, audience engagement, or financial sustainability. No existing studies examine how independent jazz artists in Bangkok apply marketing theories in practice or how marketing strategies must be adapted to local cultural, economic, and industry

conditions. This study addresses these gaps by developing a sustainable marketing model specifically designed for independent jazz artists in Bangkok, using Sri Band, and experimental jazz ensemble, as a primary case study.

Objectives

The primary objective of this research is to develop a sustainable marketing model for independent jazz artists in Bangkok through the case study of Sri Band. This is achieved by examining current marketing practices, identifying challenges and barriers, analyzing audience behavior and preferences, and synthesizing these insights into a practical framework.

Literature Review

Marketing Theory for Independent Artists

The Marketing Mix framework, originally proposed by Kotler and Armstrong (2018) as the 4Ps (Product, Price, Place, Promotion) and later expanded by Booms and Bitner (1981) to include People, Process, and Physical Evidence, provides a foundational structure for analyzing marketing strategies. In the context of independent music artists, this framework requires adaptation to reflect the unique characteristics of artistic production and audience engagement (Allen, 2023). For jazz artists, the "product" encompasses not only recorded music but also live performances, artistic identity, and the experience of musical excellence. Unlike mainstream pop artists supported by record labels, independent jazz artists often manage multiple elements of the marketing mix themselves, requiring them to balance artistic creation with business functions (Haynes & Marshall, 2018).

The promotion mix, comprising advertising, sales promotion, personal selling, public relations, direct marketing, and digital marketing, is particularly

crucial for independent artists operating with limited budgets (Albrecht, Green, & Hoffman, 2023). Word-of-mouth (WOM) communication represents one of the most powerful yet least controllable elements. In music contexts, personal recommendations from trusted sources influence discovery, trial, and sustained engagement more than most paid advertising (Dewan & Ramaprasad, 2014). WOM is particularly important for independent artists who lack budgets for mass media campaigns and for niche genres where mainstream media provide limited coverage (Lena & Peterson, 2008). The effectiveness of WOM stems from high source credibility, perceived authenticity, social validation, and identity signaling (Baym, 2018). For independent artists, marketing strategy should focus on empowering existing fans to introduce others rather than attempting to reach all potential audiences directly.

Consumer Behavior and Audience Engagement in Jazz Music

Consumer behavior in creative industries often extends beyond traditional transactional models (Ling et al., 2015). In cultural markets, particularly for independent artists and niche genres, audiences may engage in support-driven consumption where purchasing decisions reflect desires to sustain artistic production rather than primarily to acquire products (Bhattacharjee et al., 2007; Sinclair & Green, 2016). Support-driven consumption represents a form of cultural patronage where audiences view purchases as contributions to artists' sustainability. This behavior is distinct from both purely commercial transactions and traditional patronage, creating "constrained patronage" where audiences optimize cultural impact within their disposable income limitations (Hesmondhalgh & Baker, 2011).

While digital platforms have expanded access to music, research indicates that personal networks and interpersonal recommendation remain critical discovery mechanisms, particularly for niche genres and independent artists (Liebman & Palfrey, 2007; Oestreicher-Singer & Sundararajan, 2012). Word-of-mouth recommendation serves multiple functions: it provides social validation,

reduces perceived risk, and signals shared taste communities (Dewan & Ramaprasad, 2014). For niche music genres, network-driven discovery may be especially important because mainstream media channels provide limited coverage and algorithmic recommendation systems prioritize popular content (Lena & Peterson, 2008).

Platform Economy and Direct-to-Fan Models

The emergence of digital platforms has fundamentally transformed music industry economics and artist-audience relationships, creating what scholars term the "platform economy" (Hesmondhalgh, 2021). Streaming platforms such as Spotify, Apple Music, and YouTube have democratized music distribution, enabling independent artists to reach global audiences without traditional record label intermediaries. However, research reveals that streaming economics heavily favor high-volume mainstream artists, with independent and niche genre musicians earning minimal revenue per stream (Dewan & Ramaprasad, 2014; Bhattacharjee et al., 2007). For independent jazz artists operating in niche markets, streaming platforms function primarily as promotional channels rather than significant revenue sources, necessitating alternative monetization strategies.

Direct-to-fan monetization models have emerged as increasingly vital alternatives for independent artists. Crowdfunding platforms (Kickstarter, Indiegogo) and subscription-based patronage models (Patreon, Bandcamp subscriptions) enable artists to cultivate dedicated supporter communities willing to financially sustain artistic production (Baym, 2018). These platforms facilitate disintermediation—direct relationships between creators and audiences that bypass traditional music industry gatekeepers. Research indicates that successful direct-to-fan strategies require substantial "intimate labor" (Baym, 2018): ongoing communication, behind-the-scenes content sharing, and personalized

engagement that transforms casual listeners into committed patrons. For niche genre artists like jazz musicians, this relationship-intensive approach aligns with existing emphasis on authentic connection and community building but demands significant time investment alongside artistic creation.

Social media platforms (Facebook, Instagram, TikTok, Twitter) function simultaneously as promotional tools and direct distribution channels, collapsing traditional distinctions between marketing and content delivery. Musicians must navigate what Oestreicher-Singer and Sundararajan (2012) term "recommendation networks"—algorithmic and social mechanisms that shape music discovery. However, these platforms operate on attention economy principles where visibility requires constant content production and audience engagement, creating labor demands that can overwhelm resource-constrained independent artists (Haynes & Marshall, 2018). The challenge intensifies for niche genres like jazz, where algorithmic recommendation systems favor mainstream popular music, potentially rendering jazz content less visible despite quality or artistic merit.

While the 7Ps marketing mix framework provides useful analytical structure, its application to contemporary independent music presents significant limitations. The framework was developed for tangible product marketing and traditional service industries (Booms & Bitner, 1981), not platform-mediated creative labor operating under attention economy dynamics. "Product" in music contexts is experiential and intangible, resisting straightforward classification. "Place" has become radically decentralized across multiple digital platforms with different affordances and audience demographics. "Promotion" increasingly merges with authentic artistic expression, as audiences expect genuine communication rather than commercial messaging. "Process" must account for algorithmic curation and platform governance structures beyond artists' control. These limitations suggest that while the 7Ps offers a starting framework, understanding independent artist marketing in 2026 requires integration with

platform economy scholarship, fan economy theories, and attention economy analysis. This research therefore employs the 7Ps as an organizing structure while critically examining where traditional marketing frameworks prove insufficient for capturing contemporary independent music realities.

The jazz audience base has evolved in response to changing social and technological contexts. Research emphasizes that effective jazz audience development relies on meaningful engagement, education, and community-building rather than purely commercial approaches (Kessier, 2011). Brand et al. (2012) found that audience attentiveness and venue intimacy significantly influence musicians' performance quality and creative motivation. The relationship between jazz musicians and audiences is conditional, requiring mutual respect for live performances to achieve high artistic quality and meaningful experiences for both parties.

Research Gap

International studies provide insights into jazz audience development, music consumption, and marketing practices but remain largely focused on Western contexts (Kessier, 2011; Brand et al., 2012). Thai studies emphasize historical and educational aspects of jazz music (Wichitwongwan, 2022; Suwannabhum & Fyr, 2024), with limited attention to marketing and sustainability issues. A clear research gap exists regarding the lack of empirical research on marketing models for independent Thai jazz artists in Bangkok. This study addresses this gap by developing a marketing model through a qualitative case study of Sri Band, integrating marketing theory with real-world practice in the Thai jazz context.

Methodology

Case Selection Rationale

Sri Band was selected as the focal case through purposive sampling based on several criteria that make it an information-rich case suitable for theory development (Yin, 2018). First, Sri Band represents a contemporary fusion jazz ensemble that navigates the challenges typical of independent jazz artists in Bangkok: they maintain artistic integrity through original compositions while actively seeking sustainable audience engagement and revenue generation. Second, the band has demonstrated longevity and consistency, having been active since 2017 with regular performance schedules and continuous audience development efforts, providing sufficient operational history to analyze marketing practices over time. Third, Sri Band's stylistic positioning, blending traditional jazz with Thai and international influences, appeals to diverse audience demographics, making them representative of contemporary Bangkok jazz rather than an extreme or atypical case. Fourth, their independent status (operating without major label support or institutional backing) exemplifies the resource constraints and entrepreneurial demands facing most jazz musicians in Thailand. Finally, the band members and management demonstrated willingness to participate openly in research, providing access necessary for in-depth case study investigation. These characteristics position Sri Band as what Stake (1995) terms an "instrumental case", one that facilitates understanding of broader phenomena beyond the specific instance, in this case illuminating marketing challenges and strategies applicable to independent jazz artists operating in similar contexts.

Participant Selection and Sample Composition

The study's participant structure reflects deliberate sampling decisions designed to capture comprehensive perspectives while maintaining feasibility for in-depth qualitative analysis. The four artist/management participants comprise the complete decision-making unit for Sri Band: three core band members who

collectively make artistic and business decisions, plus one artist relations manager who handles booking and promotional coordination. This constitutes a census sample of the band's decision-making structure rather than an insufficient subsample, providing complete coverage of the "back-end management" perspective the reviewer appropriately emphasizes. All key stakeholders involved in marketing strategy formulation and implementation were included, ensuring no critical perspectives were omitted.

The thirteen audience participants were selected through maximum variation sampling (Patton, 2015) to capture diversity across key dimensions: demographic characteristics (age range 28-64, gender balance, varied professional backgrounds), engagement levels (ranging from casual attendees to dedicated followers), discovery pathways (friend recommendations, social media, venue browsing), and attendance frequency (occasional vs. regular). This sampling strategy prioritizes depth of understanding across audience segments over statistical representativeness. Qualitative case study methodology emphasizes data saturation—the point where additional participants yield diminishing new insights—rather than predetermined sample sizes (Guest et al., 2006). The 13 audience interviews achieved saturation for the major themes identified in this research, with later interviews confirming patterns established in earlier conversations rather than introducing fundamentally new concepts.

The 4:13 artist-to-audience ratio reflects the realities of organizational structure (bands have fewer members than audiences) and appropriately weights perspectives: artist participants provided in-depth, lengthy interviews averaging 90 minutes each, yielding rich data on marketing strategy, challenges, and decision-making processes, while audience participants provided focused 45-60 minute interviews on consumption patterns and preferences. When assessed by total interview time and transcript volume rather than participant count, the data

corpus provides balanced representation of both supply-side (artist) and demand-side (audience) perspectives necessary for comprehensive marketing analysis.

This study employed a qualitative research design with a case study approach focusing on Sri Band, an independent Thai jazz group based in Bangkok. Data triangulation was achieved through three participant groups examining the same phenomena from different perspectives. Key informants were selected through purposive sampling and included: (1) Three core members of Sri Band directly involved in performance, composition, branding, and event management; (2) One artist relations manager with experience in performance coordination and communication with music organizers; (3) Thirteen audience members who actively follow Sri Band through online platforms and live performances. This multi-perspective approach enabled cross-validation of findings regarding marketing practices, challenges, and audience engagement patterns.

Table 1: Fan/audience participants details

NO.	NAME (PSEUDONYM)	AGE	GENDER	OCCUPATION	ATTENDANCE FREQUENCY	CHANNEL OF ENGAGEMENT
1	Chattapit	28	M	Musician	Seldom	YouTube
2	Marwin	38	M	Creative, Producer	Once or twice a month	YouTube, Spotify, Live Performance
3	Mike	29	M	Musician	Often	Live Performance, Instagram, Facebook
4	Dang	64	F	Administrator	Rarely	YouTube, Instagram, TikTok, YouTube
5	Korn	30	M	Musician/Bar Owner	Once or three times a month	Spotify
6	Jasper	31	M	Business Owner	Often	YouTube, YouTube Music
7	Matoom	31	F	Freelance Artist/Graphic Designer	Once a month	Instagram, Live Performance
8	Guide	38	M	Business Owner	Often	Spotify, Instagram
9	Seree	30	M	Musician	Twice a month	YouTube, Instagram, Live Performance
10	Dew	31	F	English Educator	Seldom	Instagram, Live Performance
11	Natalie	32	F	Line Producer	Once or twice a month	Spotify, Facebook, Instagram, Live Performance
12	Mook	29	F	Musician	Once or twice a month	Live Performance
13	Andy	44	M	Physician Doctor/Bar Owner	Once or twice a month	Instagram, YouTube, Facebook, Spotify, Live Performance

Table 2: Sri Members and artist participants details

NO	NAME (PSEUDONYM)	AGE	GENDER	ROLE IN BAND	MARKETING CONTRIBUTION	MUSICAL EDUCATION BACKGROUND
1	Vetit	27	M	Saxophonist	Idea and decision	Bachelor's degree in jazz study
2	Tae	35	M	Bassist	Idea	Master's degree in jazz study
3	Tanakrit	29	M	Pianist	Idea	Master's degree in jazz study
4	Jee	24	F	Artist Relations	Organize and promote	Bachelor's degree in music business study

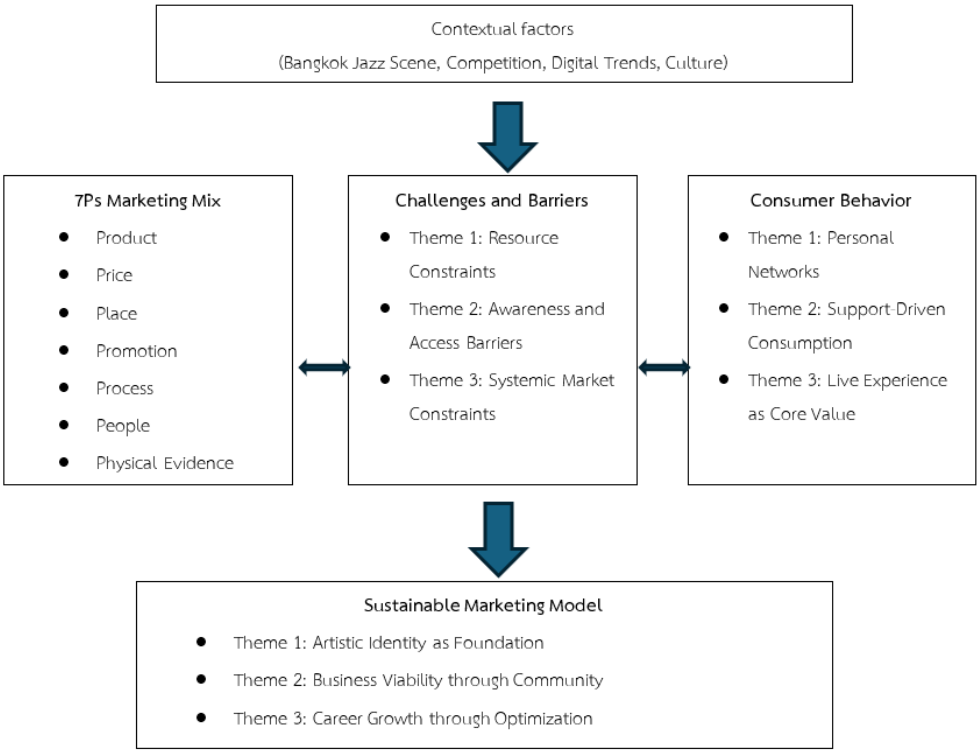
According to table 1 and 2, the first participant group comprised 13 audience members (7 males, 6 females; ages 28-64 years, M = 34.3) representing various professional backgrounds. The majority (n=9) attended events at least once or twice per month. The second group consisted of four band members and artist relations personnel (3 males, 1 female; ages 24-35 years, M = 28.8), all possessing formal music education.

Data were collected through in-depth interviews conducted face-to-face or online, following a semi-structured interview guide lasting approximately 45-90 minutes. All interviews were audio-recorded and transcribed verbatim to capture participants' lived experiences and perspectives. Thematic analysis following Braun and Clarke's (2006) six-phase approach was employed: (1) familiarizing with data through repeated reading of transcripts, (2) generating initial codes, (3) searching for themes, (4) reviewing themes, (5) defining and naming themes, and (6) producing the report. This process enabled thick description of audience engagement patterns, marketing practices, challenges, and opportunities within Bangkok's independent jazz scene, allowing for deep understanding of participants' meanings and experiences.

Results

The findings follow the analytical framework presented in Figure 1, generated through thematic analysis (Braun & Clarke, 2006) of three data sources: 7Ps Marketing Mix, challenges and barriers, and consumer behavior patterns. Emergent themes from each source were synthesized to develop the integrated marketing model, directly addressing the research objective of examining current practices, identifying challenges, analyzing audience behavior, and creating a sustainable marketing model balancing artistic integrity with business viability.

Figure 1: Analytical Framework for Sustainable Marketing Model Development Through Thematic Analysis

The 7Ps framework reveals Sri Band's current marketing approach across seven dimensions. For ***product*****,** Sri Band's Band stands out as an experimental

jazz band with a contemporary fusion jazz sound blending electronic elements, dream pop, and shoegaze creates unique differentiation: "Dream pop/shoegaze with more jazz influence... The dreamy feeling presented in the songs is something I don't hear from other jazz artists" (Jasper). Live performances consistently exceed recordings: "The freshness of the performance and the sound goes beyond recorded audio" (Marwin). However, jazz remains perceived as "difficult" or "high-class" music among general audiences. For ***price*****,** the band prioritizes artistic expression over profit, with members maintaining stable day jobs: "Sri Band operates without profit. We focus on making the music the best it can be" (Tanakrit). Audiences demonstrate strong merchandise interest motivated by support: "I want to support them. I want artists with this musical identity to exist forever" (Seree). For ***place,*** audiences access music through multiple platforms (Instagram, Facebook, YouTube, Spotify, Apple Music), but low performance frequency creates accessibility barriers: "Sri hasn't performed in a very long time" (Tanakrit). For ***promotion*****,** Facebook and Instagram are most effective channels, with strong word-of-mouth networks: "A friend who plays guitar introduced me" (Chattapit); "Introduced by friend" (Korn). However, limited budgets restrict reach: "Lack of budget to boost posts" (Vetit). For ***people*****,** marketing responsibilities lack clear distribution; time management severely constrains activities: "We don't have time to meet. It's challenging because everyone has to balance their own work, so we don't have consistent output" (Vetit). For ***process*****,** band-to-audience communication during performances is minimal: "There's still a lack of communication with the audience, especially from the vocalist" (Vetit). Audiences listen in diverse contexts: "On the road, at work, during meals" (Natalie). For ***physical evidence*****,** visual elements influence perception: "It has an effect because it shows the music style or the band's identity" (Chattapit), though consistency is needed: "Need to keep the image memorable" (Vetit).

Three Constraints in Challenges and Barriers

Thematic analysis revealed three interconnected constraint categories fundamentally limiting marketing effectiveness and growth potential. First, ***resource constraints (time, budget, infrastructure),*** the band faces severe limitations across three key areas that directly impact marketing execution. Financial constraints prevent paid advertising and content boosting: "Lack of budget to boost posts" (Vetit). Time availability emerges as the most critical barrier, as all members maintain stable day jobs: "We don't have time to meet. It's challenging because everyone has to balance their own work, so we don't have consistent output. Time and budget have an effect" (Vetit). Marketing infrastructure remains underdeveloped with unclear role distribution. These resource limitations create a cascade effect—insufficient time prevents content creation, lack of budget restricts promotional reach, and absent infrastructure means no systematic approach to marketing activities. The artist relations manager confirmed: "Jazz is not mainstream music, so media space is quite limited and independent band promotional budgets are not very high" (Jee).

Second, ***awareness and cccess barriers,*** limited brand awareness stems from both practical and perceptual barriers. Practically, low performance frequency creates visibility gaps: "Sri hasn't performed in a very long time" (Tanakrit). Audiences explicitly requested: "The performance needs to be seen frequently to create awareness" (Dew). Perceptually, jazz faces significant accessibility barriers as the genre is perceived as "difficult" or "high-class" music: "Jazz is perceived as difficult because Thai art education lacks cultivation of complex artistic appreciation" (Guide). Communication barriers exist even during performances: "There's still a lack of communication with the audience, especially from the vocalist who is the front man" (Vetit). These dual barriers—limited visibility and genre perception—create a challenging environment where

potential audiences struggle both to discover the band and to access the music meaningfully.

Third, ***systemic market constraints (competition, platform limitations, institutional support),*** the band operates within structural disadvantages beyond their control. Competition in Bangkok's independent music scene is intense, with numerous bands competing for limited venue slots, audience attention, and media coverage. Platform constraints manifest in limited mainstream media coverage for non-mainstream jazz, algorithmic disadvantages for independent artists without paid promotion budgets, and challenges maintaining presence across multiple platforms with minimal resources. Systemic institutional barriers create fundamental sustainability challenges: "The Thai government doesn't seriously support music, making it unsustainable in the long term" (Tanakrit). These market-level constraints are interconnected—intense competition increases the need for promotional budgets (which the band lacks), while lack of institutional support means independent artists must compete in purely commercial terms without safety nets or development infrastructure.

Three Emergent Consumer Behavior Themes

Thematic analysis revealed three critical patterns explaining how audiences discover, engage with, and support Sri Band, providing essential insights into effective marketing approaches for independent artists. First, ***personal networks as primary discovery channel,*** word-of-mouth through personal networks drives discovery far more effectively than formal marketing channels. Multiple participants confirmed being introduced through friends: "A friend who plays guitar introduced me" (Chattapit); "Introduced by friend" (Korn). Network-driven discovery extends to active sharing behavior, with some discovering the band through community contexts like swing dance gatherings. The critical paradox emerged: while Facebook and Instagram are recognized as highly effective—"Instagram and Facebook work well because they reach interested audiences directly and help artists and listeners feel close" (Jee)—these channels

remain severely underutilized due to resource constraints. Band members acknowledged: "We haven't had consistent output. Everyone is busy" (Vetit). This creates a missed opportunity where the infrastructure exists and audiences are willing to engage and share, but inconsistent presence prevents leveraging network effects. The theme reveals that sustainable marketing must amplify existing network effects through consistent social media presence rather than relying solely on paid advertising.

Second, ***support-driven rather than transaction-driven consumption,*** a fundamental shift from traditional consumer behavior emerged: audiences purchase merchandise and attend concerts not because they need products but to sustain artistic work and participate in meaningful community. Purchase motivations explicitly articulate support over utility: "I would buy because I want to support good bands" (Mike); "I want artists with this musical identity to exist forever" (Seree). This support-driven motivation extends to regular attendance and strengthens through personal relationships with artists. This pattern aligns perfectly with the band's artistic philosophy: "We focus on making the music the best it can be" (Tanakrit). The artist relations manager confirmed this approach's viability: "What's important is having a clear identity, continuous communication with listeners, revenue from multiple channels, and building a community that supports artists in the long term" (Jee). This theme reveals that sustainable marketing must frame engagement as community stewardship where both artists and audiences share values of artistic integrity over commercial conformity.

Third, ***live ephemeral experience as irreplaceable core value,*** live performance quality and improvisation's ephemeral nature constitute the irreplaceable value proposition that recordings cannot capture. Audiences consistently emphasized specific qualities unique to live experiences: "As a listener, you never know what will happen in each performance" (Matoom); "The

freshness of the performance and the sound goes beyond recorded audio" (Marwin); "They are extremely strong as a live band, especially considering the musical complexity" (Natalie). Venue atmosphere significantly enhances this experience. This creates fundamental tension in the marketing model: the primary marketing channels (digital/social media) cannot deliver the core value (ephemeral live experience). Marketing happens online, but value is delivered offline. Compounding this tension, the band faces severe constraints in delivering this core value: "Sri hasn't performed in a very long time" (Tanakrit). Yet audiences explicitly request more frequent performances: "Perform more frequently" (Marwin); "I want to see more content and live performance from Sri" (Mook). This theme reveals that sustainable marketing must optimize limited performance opportunities for maximum impact, use digital channels primarily to build anticipation and drive attendance, and develop content strategies that capture live spontaneity essence between performances.

Three Proposed Sustainable Marketing Model

Synthesizing the 7Ps analysis, three challenge themes, and three consumer behavior themes, thematic analysis following Braun and Clarke's (2006) framework revealed three interdependent themes constituting a sustainable marketing model for independent jazz artists—the primary finding addressing the research objective.

First, ***the artistic identity as foundation,*** artistic authenticity emerged as the non-negotiable foundation enabling community-based support. Audiences explicitly valued maintaining distinctive identity over commercial conformity: "Be real. Be you" (Natalie); "I want each band and each artist to maintain their own identity" (Matoom). Band members aligned with this philosophy: "We focus on making the music the best it can be" (Tanakrit). This theme reveals that artistic integrity is not merely aesthetic preference but strategic positioning—it creates the credibility necessary for support-driven rather than transaction-driven

markets. Marketing initiatives must enhance rather than compromise this authenticity.

Second, ***business viability through community rather than transactions,*** community-based sustainability through loyal supporter cultivation emerged as more viable than mass market scaling. Audiences articulated support motivations beyond product acquisition: "I would buy because I want to support good bands" (Mike); "I want artists with this musical identity to exist forever" (Seree). The artist relations manager confirmed: "What's important is revenue from multiple channels and building a community that supports artists in the long term" (Jee). This theme reveals that business viability requires creating visible pathways for supporters to contribute financially while feeling like community participants. Multiple revenue streams (merchandise, patron programs, performances) must maintain community intimacy rather than transactional distance.

Third, ***career growth through optimization not scaling,*** sustainable career growth requires optimizing limited resources rather than pursuing traditional expansion. Time constraints emerged as the critical barrier: "We don't have time to meet. It's challenging because everyone has to balance their own work, so we don't have consistent output. Time and budget have an effect" (Vetit). This theme reveals that growth must be redefined: improving content efficiency, developing passive revenue streams (streaming, licensing), building systems for maintaining presence with minimal time investment, and strategically leveraging few performances for maximum impact. Sustainability comes from quality over quantity—working within constraints rather than eliminating them.

Model Dynamics and Feedback Mechanisms

The proposed sustainable marketing model operates through iterative feedback loops rather than linear progression, with each component reinforcing

and enabling the others. The model's functional dynamics demonstrate how artistic identity practically fuels business viability through three interconnected mechanisms.

First, artistic identity serves as the foundation that enables authentic community engagement. When artists maintain genuine creative expression and resist compromising artistic vision for commercial appeal, they attract audiences who value authenticity over mainstream popularity. As one participant explained: "When artists stay true to their sound, that's when I want to support them" (Vetit). This authenticity creates the basis for meaningful artist-audience relationships that transcend transactional exchanges. The feedback loop operates as follows: Authentic artistic expression ⟶ Attracts values-aligned audiences ⟶ Enables deeper engagement ⟶ Reinforces artist commitment to authenticity.

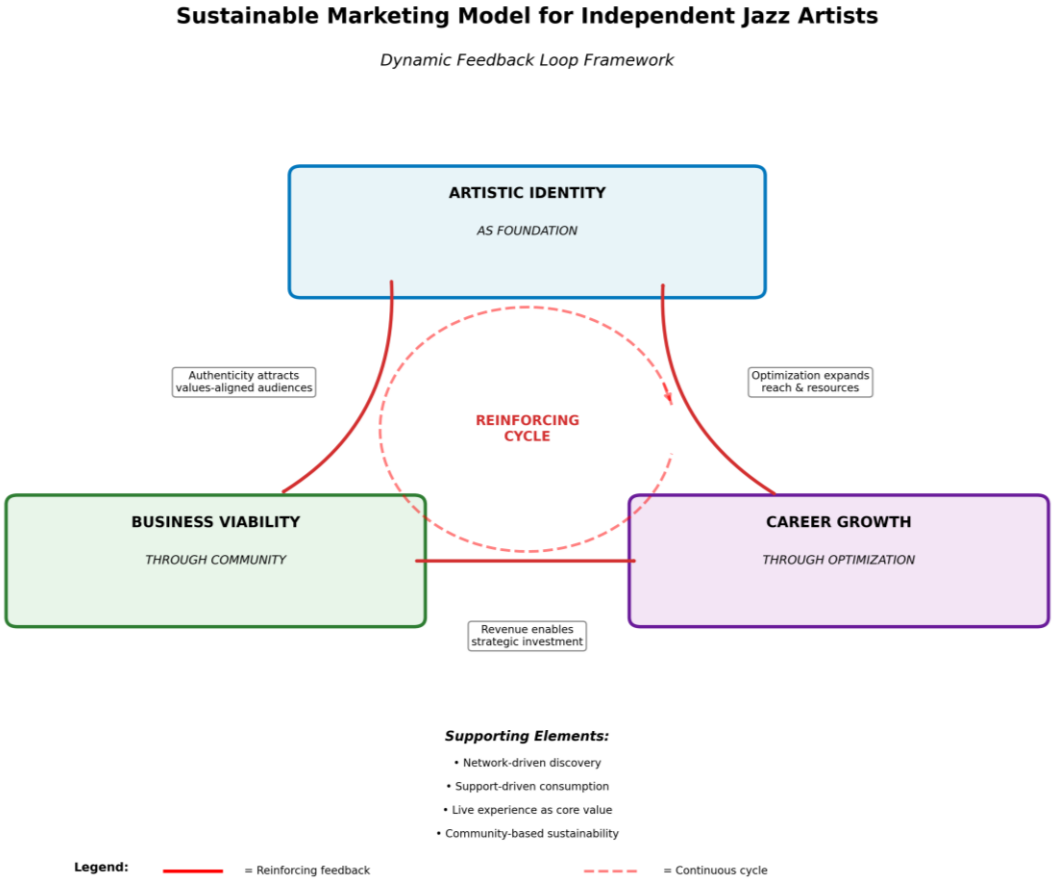
Second, community engagement generates business viability through support-driven consumption rather than mass-market appeal. Audiences who connect with artists' authentic expression become active supporters willing to attend multiple shows, purchase merchandise, participate in crowdfunding, and evangelize within their networks. This creates sustainable revenue streams: "I buy their merchandise not because I need another t-shirt, but because I want them to keep making music" (Panida). The community becomes an economic asset: Authentic artistic identity ⟶ Cultivates committed community ⟶ Generates multiple revenue streams ⟶ Provides financial stability ⟶ Enables continued artistic production. Critically, this revenue sufficiency allows artists to maintain their authentic creative direction rather than pivoting toward commercial compromise, thus completing the reinforcing cycle.

Third, career growth through optimization enhances both artistic capacity and community reach without sacrificing authenticity. Strategic resource allocation—investing time in high-impact promotional activities, leveraging platform analytics to understand audience preferences, optimizing performance

scheduling for maximum attendance—increases efficiency and effectiveness. This optimization expands community size and engagement depth: Optimized marketing ⟶ Reaches more potential community members ⟶ Increases revenue and sustainability ⟶ Provides resources for better production quality ⟶ Enhances artistic output ⟶ Attracts additional community members. Importantly, optimization focuses on doing existing activities more effectively rather than fundamentally changing artistic direction.

These three components create a virtuous cycle: artistic identity attracts community, community enables business viability, business viability supports artistic production and strategic growth, and strategic growth expands community while preserving authenticity. The model's resilience derives from multiple interdependencies—if one component weakens temporarily (e.g., fewer performance opportunities during a pandemic), the others provide support (e.g., loyal community maintains engagement through online content, merchandise purchases sustain income). This systemic interdependence distinguishes the model from linear approaches that treat marketing as a one-directional process from artist to audience. Instead, the model recognizes that sustainable independent artist careers emerge from dynamic ecosystems where authentic artistic expression, committed communities, and strategic business practices mutually reinforce one another across time. Figure 2 visualizes these dynamic relationships and feedback mechanisms, illustrating how the three model components create a reinforcing cycle that enables sustainable independent artist careers.

Figure 2: Sustainable Marketing Model with Dynamic Feedback Loops

Note: *The model demonstrates three interconnected components operating through reinforcing feedback loops. Solid arrows indicate directional relationships showing how each component enables and strengthens the others. The central dashed circle represents the continuous cyclical nature of the model, where artistic identity attracts values-aligned audiences, community support generates business viability, and optimized strategies expand reach while preserving authenticity. This dynamic system creates resilience through multiple interdependencies.*

These three themes form an integrated model where artistic identity attracts loyal communities, community loyalty generates sustainable revenue,

and optimized growth preserves both artistic integrity and member wellbeing. This model addresses the research objective by providing an empirically-grounded framework balancing artistic authenticity with financial viability specifically designed for independent artists operating under resource constraints in Bangkok's competitive jazz scene.

Discussion

The findings reveal that independent jazz artists in Bangkok face unique challenges requiring marketing approaches fundamentally different from mainstream pop music. While Sri Band possesses strong artistic identity and loyal audience support, resource constraints and time limitations prevent capitalizing on these strengths to achieve business sustainability and career growth. This section interprets the three emergent marketing model themes and discusses their theoretical and practical implications. Sri Band's distinctive modern fusion jazz sound creates unique differentiation in Bangkok's crowded music market. This authenticity resonates deeply with audiences who explicitly value maintaining individual artistic identity over commercial conformity. The band's commitment to artistic excellence over profit creates credibility and trust, attracting audiences who want to support work that prioritizes integrity. This artistic priority is strategic positioning—it makes the band worthy of support in a support-driven market (Bhattacharjee et al., 2007; Sinclair & Green, 2016). This finding extends existing theory on cultural patronage by demonstrating how artistic authenticity functions as strategic differentiation in niche markets rather than merely aesthetic preference. Marketing initiatives must enhance rather than compromise this authenticity, as revenue generation should come from audiences who value the art as-is, not from diluting it for broader appeal.

Business viability depends not on maximizing sales volume but on cultivating loyal audiences willing to provide consistent support over time. The findings reveal strong merchandise purchase intent motivated by desire to sustain the band rather than product need, confirming support-driven consumption patterns documented in Western contexts (Sinclair & Green, 2016) and extending this understanding to Southeast Asian independent music scenes. This support-driven model requires different metrics than traditional business: depth of loyalty matters more than breadth of reach (Hesmondhalgh & Baker, 2011). The challenge is creating multiple revenue streams—concert tickets, merchandise (CDs, vinyl, apparel), streaming revenue, private events, music licensing, and patron/membership programs—while maintaining community intimacy. The strategic principle is to create visible pathways for loyal supporters to contribute financially while feeling like community participants rather than consumers (Baym, 2018). This finding contributes to understanding constrained patronage in cultural markets, where audiences optimize cultural impact within their disposable income limitations.

Sustainable career growth requires optimizing limited resources rather than pursuing traditional expansion. All band members maintain stable day jobs that provide financial security but severely limit time for rehearsals, content creation, and performances—a common challenge for independent musicians (Throsby & Zednik, 2011; Coulson, 2012). This creates a paradox: the band needs to grow to achieve sustainability, but lacks time resources to execute growth strategies. Career growth must be redefined to mean: (1) increasing performance frequency within available time, (2) improving efficiency in content creation and marketing, (3) developing passive revenue streams (streaming, licensing), (4) building systems that maintain presence with minimal time investment, and (5) strategically leveraging few performances for maximum impact. The strategic principle is to optimize for sustainability over scale through efficient systems (batched content creation, consistent social media schedules) and quality over

quantity, fewer, high-impact performances rather than frequent shows. This finding extends understanding of portfolio careers in creative industries by demonstrating how optimization strategies enable sustainable artistic practice within severe time constraints.

Moreover, an important finding emerged that challenges existing assumptions about jazz's audience in Thailand. Despite jazz being perceived as "old people's music," this study found predominantly young practitioners and audiences (average age 34.6 years for band members; 34.3 years for audiences, range 24-38). All audience participants were highly educated professionals actively engaging with jazz through personal networks, explicitly preferring Sri Band's modern approach: "Other bands feel more old-school, but Sri sounds more modern." This contradicts stereotypical assumptions and Suwannabhum and Fyr's (2024) finding that jazz is culturally marginal in Thailand, revealing instead a vibrant but hidden young jazz community. The barrier is perception—not genuine generational incompatibility. This finding validates that contemporary artistic approaches maintaining authenticity can attract young audiences (Model Theme 1) and that a committed young audience base exists to support independent jazz through community-based models (Model Theme 2). The challenge lies not in audience absence but in overcoming perception barriers that prevent discovery.

Structural Constraints and Policy Implications

The findings illuminate critical structural and policy failures that constrain independent jazz artists in Bangkok, necessitating analysis beyond individual marketing tactics to examine systemic conditions shaping creative work. Bangkok's cultural infrastructure for jazz remains severely underdeveloped compared to cities with established jazz ecosystems. Unlike Western contexts where dedicated jazz venues (Blue Note in New York, Ronnie Scott's in London) provide consistent

performance spaces and audience development infrastructure, Bangkok lacks permanent jazz-specific venues. Artists must negotiate with multipurpose spaces—cafés, bars, hotels—where jazz programming competes with other entertainment forms and venue operators prioritize commercial viability over artistic development. This infrastructure gap forces artists to expend substantial energy on venue relationship management and logistical coordination rather than artistic creation and audience engagement.

Government cultural policy exacerbates these challenges through systematic neglect of niche genres. Thailand's Creative Economy Development Plan (2017-2021) prioritizes mainstream commercial sectors—film, design, digital content—offering grant programs, tax incentives, and promotional support for these industries while providing minimal resources for independent music, particularly non-commercial genres like jazz. In contrast, countries with vibrant jazz scenes provide substantial public funding: France's SPEDIDAM supports jazz musicians through performance grants and social security contributions, Norway's Norsk Jazzforum receives government funding for festival organization and artist development, and the United States maintains National Endowment for the Arts programs specifically targeting jazz preservation and innovation. Bangkok's independent jazz artists operate without these institutional safety nets, relying entirely on personal resources and community support for career sustainability. This policy failure reflects broader cultural hierarchies that privilege mainstream popular culture over artistic experimentation and niche genres, effectively abandoning independent artists to market forces while simultaneously expecting them to contribute to Thailand's creative economy reputation.

These structural conditions create what can be termed the "professional artist paradox": musicians must simultaneously maintain authenticity as serious artists while developing entrepreneurial capabilities typically handled by specialized personnel in commercial music contexts. All three Sri Band members hold full-time professional careers, Tanakrit in software development,

Pongsakorn in graphic design, and Phubet in architecture, not by choice but by structural necessity. Jazz performance alone generates insufficient income for basic living expenses, forcing artists into dual identities: dedicated musicians during evenings and weekends, professionals in unrelated fields during working hours. This arrangement is economically rational but creatively constraining. Artists must develop expertise across domains, musical composition and performance, marketing strategy, social media management, graphic design, financial planning, booking coordination, merchandise logistics, that in commercial music operations are distributed across dedicated roles (artist, manager, publicist, booking agent, social media manager). The expectation that independent artists individually perform all these functions reflects neoliberal assumptions about creative entrepreneurship that ignore resource asymmetries and structural barriers.

This professional artist paradox places unrealistic expectations on individuals who must navigate competing demands of artistic development, professional career advancement, and music business management. The time required for marketing and business activities directly competes with time for musical practice, composition, and artistic growth. As one participant observed: "I want to support them, but I know they're already working full time jobs and still trying to promote their music" (Panida). The exhaustion inherent in dual-career management limits what individual artists can reasonably accomplish, yet policy discourse frames creative career sustainability as an individual responsibility requiring "entrepreneurial mindset" rather than a collective problem requiring institutional support.

These realities necessitate shifting analysis from individual artist strategies to industry ecosystem critique. The proposed marketing model recognizes that sustainable independent music careers cannot emerge from individual

entrepreneurship alone but require collective action, resource sharing, and policy intervention. Recommendations must therefore address multiple levels: operational strategies artists can implement within existing constraints, business ecosystem changes enabling resource pooling and cooperation, and policy reforms creating supportive infrastructure. The current system asks individual artists to compensate through personal effort for structural failures in cultural policy and industry infrastructure—a fundamentally unsustainable approach that privileges those with pre-existing financial resources while marginalizing artists from less privileged backgrounds. Critical engagement with these industry realities reveals that solving independent artist sustainability requires not just better marketing techniques but fundamental restructuring of how creative work is valued, supported, and sustained within Thailand's creative economy.

Theoretical and Practical Contributions

This study makes several important contributions to both theory and practice. Theoretically, it extends the Marketing Mix framework (Booms & Bitner, 1981; Allen, 2023) to independent artists in niche music genres, demonstrating how the 7Ps must be adapted when traditional mass-market assumptions do not apply. The study advances understanding of support-driven consumption in cultural markets (Bhattacharjee et al., 2007; Sinclair & Green, 2016), revealing how audience motivations differ fundamentally between mainstream commercial music and independent artistic production. By identifying three emergent themes through systematic thematic analysis, this research provides empirical evidence for network-driven discovery, patronage-based consumption, and experience economy principles in Southeast Asian independent music contexts, extending theories developed primarily in Western markets.

Practically, the proposed marketing model provides actionable guidance for independent jazz artists facing similar constraints. Unlike models developed for Western markets or mainstream genres (Kessier, 2011; Brand et al., 2012), this framework addresses the specific realities of Southeast Asian independent music

scenes: limited institutional support, niche audiences, resource constraints, and the necessity of balancing artistic careers with day jobs (Hracs, 2012; Haynes & Marshall, 2018). The model's emphasis on community-based sustainability rather than mass market scaling offers a viable path forward for artists who prioritize artistic integrity alongside financial viability. The three-theme structure provides clear, implementable strategies: protecting artistic identity as strategic positioning, leveraging community support for sustainable revenue, and optimizing limited time through efficient systems.

Recommendation

The following recommendations are organized into three levels—Operational (individual artists), Business Ecosystem (venues and industry), and Policy (government and institutions)—acknowledging that sustainable independent music careers require coordinated action across multiple stakeholders rather than individual entrepreneurial effort alone.

Operational Recommendations for Artists

Within existing resource constraints, independent jazz artists can implement several tactical strategies. First, establish consistent content calendars that batch creative work: dedicate specific days monthly for recording social media content, photographs, and video clips that can be scheduled across subsequent weeks, reducing daily time demands while maintaining regular audience engagement. Second, develop tiered patron/membership programs through platforms like Patreon or direct website subscriptions, offering exclusive content (behind-the-scenes videos, early access to new songs, online listening parties) to supporters willing to provide monthly financial backing. This creates predictable revenue streams beyond sporadic performance income. Third, optimize performance scheduling by analyzing which venues, days, and times

generate strongest attendance and revenue, then concentrating efforts on high-return opportunities rather than accepting all booking requests. Fourth, build email lists through performance sign-ups and social media conversions, as email remains the most reliable direct communication channel artists control (unlike algorithm-dependent social platforms). Fifth, create shareable multimedia content from performances—high-quality video clips, memorable quotes, striking photographs—that fans can easily distribute through their networks, leveraging word-of-mouth digitally. Critically, these operational tactics acknowledge that artists operating under dual-career constraints have limited time and energy. Recommendations emphasize efficiency and strategic focus over volume or comprehensiveness. Artists cannot reasonably implement all possible marketing activities; rather, they must select high-impact strategies compatible with their specific resource limitations.

Business Ecosystem Recommendations

Collective action among artists and industry stakeholders offers more realistic pathways to sustainability than isolated individual effort. First, establish cooperative marketing pools where multiple independent jazz bands contribute modest monthly fees (500-1000 baht per band) to fund shared professional services: a part-time social media manager coordinating cross-promotional campaigns, a graphic designer creating consistent visual materials, or a publicist pitching collective story angles to media outlets. This distributes costs that individual bands cannot afford while providing professional-quality marketing output. Second, develop shared booking coordination through informal collectives or formalized agencies representing multiple artists. Collective representation provides venues with reliable artist pipelines while reducing individual bands' administrative burden. Booking cooperatives can also negotiate fairer compensation structures and revenue-sharing arrangements than individual artists typically secure. Third, organize coordinated festival programming where multiple bands perform sequential sets, sharing venue costs, sound equipment

expenses, and promotional efforts while creating more substantial events that attract larger audiences than single-band shows. Fourth, create resource-sharing networks for equipment (sound systems, recording gear, instruments), rehearsal spaces, and transportation, reducing capital investment requirements for each individual band. Fifth, establish informal mentorship and knowledge-exchange systems where more experienced artists share practical business insights with emerging musicians, accelerating learning curves and preventing repeated mistakes.

These ecosystem-level interventions require minimal financial investment while generating substantial collective benefits. They acknowledge that independent artists face common challenges better addressed through cooperation than competition. Most importantly, they create infrastructure support that currently does not exist, filling gaps left by policy neglect without requiring government action.

Policy and Infrastructure Recommendations

Government agencies and cultural institutions should implement multi-level support structures recognizing that vibrant creative economies require public investment in non-commercial art forms. First, establish dedicated grant programs for independent music marketing and content production. Annual grants of 50,000-100,000 baht per artist would fund professional recording, photography, video production, and promotional materials currently beyond most artists' financial reach. Unlike broad creative economy funding prioritizing commercial sectors, these grants should specifically target niche genres demonstrating artistic merit but limited commercial viability. Second, develop subsidized performance venues through partnerships with Bangkok Metropolitan Administration, providing tax incentives or direct subsidies to venues maintaining consistent jazz programming, or creating publicly-managed performance spaces

where artists keep larger revenue percentages than commercial venues typically offer. Third, launch music business training programs tailored to independent artists balancing parallel professional careers. Curriculum should address time-efficient marketing strategies, digital platform optimization, financial planning, copyright management, and contract negotiation—practical skills that conservatory education rarely provides. Programs should offer flexible scheduling (weekend intensives, online modules) compatible with working artists' constraints. Fourth, establish Bangkok Jazz Development Initiative modeled on successful international programs (Norway's Norsk Jazzforum, France's SPEDIDAM): provide organizational infrastructure, festival coordination, international exchange opportunities, and professional development resources that individual artists cannot access independently. Fifth, integrate jazz education into public school curricula and community education programs, developing future audiences while addressing perception barriers that limit current market size. Sixth, create tax incentives for corporations sponsoring independent music artists, encouraging private sector cultural investment beyond government funding.

These policy recommendations require substantial government commitment and financial resources but reflect standard cultural infrastructure support in countries with thriving jazz scenes. Thailand's aspiration to develop its creative economy must extend beyond commercially viable sectors to include artistic forms requiring institutional support for sustainability. The absence of such infrastructure constitutes policy failure that cannot be compensated through individual artist entrepreneurship, however skillful.

Several limitations should be acknowledged. First, as a single case study of Sri Band, findings may not generalize to all independent jazz artists in Bangkok or Southeast Asia. Second, the cross-sectional design captures perspectives at one point in time, unable to track long-term sustainability outcomes. Third, the sample comprised primarily highly educated young professionals (average age

34.3), potentially underrepresenting older or more diverse jazz audiences. Fourth, data collection occurred during an extended performance hiatus, which may have influenced perspectives on marketing effectiveness. Finally, while triangulation across band members, artist relations, and audiences enhanced credibility, the study did not include venue owners, policymakers, or other artists' perspectives. Despite these limitations, the study provides valuable empirical evidence for marketing models designed for independent artists in niche genres operating under resource constraints.

Future studies should test the proposed marketing model across multiple independent jazz artists in Bangkok to validate its generalizability beyond the single case study. Longitudinal research tracking artists who implement this model would provide valuable insights into long-term sustainability outcomes and identify which specific strategies prove most effective over time. Comparative studies examining independent music marketing across different Southeast Asian countries could identify regional patterns and cultural factors that may require model adaptations. Quantitative research measuring the effectiveness of specific marketing tactics (such as patron programs, content frequency, or performance optimization strategies) would complement this qualitative foundation. Finally, research exploring audience development strategies specifically targeting younger generations could help expand jazz's listener base while maintaining artistic integrity, addressing the genre accessibility challenges identified in this study.

References

Albrecht, C., Green, C., & Hoffman, C. (2023). Promotion and the promotion mix. In *Principles of marketing*. University of Minnesota Libraries Publishing. https://open.lib.umn.edu/principlesmarketing/

Allen, M. (2023). The marketing mix: Product, price, place, and promotion. *Strategic Management: Competitiveness and Globalization*. Cengage Learning.

Baym, N. K. (2018). *Playing to the crowd: Musicians, audiences, and the intimate work of connection*. New York University Press.

Bhattacharjee, S., Gopal, R. D., Lertwachara, K., Marsden, J. R., & Telang, R. (2007). The effect of digital sharing technologies on music markets: A survival analysis of albums on ranking charts. *Management Science, 53*(9), 1359–1374. https://doi.org/10.1287/mnsc.1070.0699

Booms, B. H., & Bitner, M. J. (1981). Marketing strategies and organization structures for service firms. In J. H. Donnelly & W. R. George (Eds.), *Marketing of services* (pp. 47–51). American Marketing Association.

Brand, G., Sloboda, J., Saul, B., & Hathaway, M. (2012). The reciprocal relationship between jazz musicians and audiences in live performances: A pilot qualitative study. *Psychology of Music, 40*(5), 634–651. https://doi.org/10.1177/0305735612448510

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology,* 3(2), 77–101. https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa

Coulson, S. (2012). Collaborating in a competitive world: Musicians' working lives and understandings of entrepreneurship. *Work, Employment and Society,* 26(2), 246–261. https://doi.org/10.1177/0950017011432919

Dewan, S., & Ramaprasad, J. (2014). Social media, traditional media, and music sales. *MIS Quarterly,* 38(1), 101–122. https://doi.org/10.25300/MISQ/2014/38.1.05

Guest, G., Bunce, A., & Johnson, L. (2006). How many interviews are enough? An experiment with data saturation and variability. *Field Methods*, 18(1), 59–82. https://doi.org/10.1177/1525822X05279903

Haynes, J., & Marshall, L. (2018). Reluctant entrepreneurs: Musicians and entrepreneurship in the 'new' music industry. *The British Journal of Sociology,* 69(2), 459–482. https://doi.org/10.1111/1468-4446.12286

Hesmondhalgh, D. (2021). Is music streaming bad for musicians? Problems and practices of digital platforms. *Cultural Sociology,* 15(3), 426–443. https://doi.org/10.1177/17499755211023512

Hesmondhalgh, D., & Baker, S. (2011). *Creative labour: Media work in three cultural industries*. Routledge.

Hracs, B. J. (2012). A creative industry in transition: The rise of digitally driven independent music production. *Growth and Change,* 43(3), 442–461. https://doi.org/10.1111/j.1468-2257.2012.00593.x

Kessier, M. J. (2011). *Re-defining audience engagement: A study of jazz programming, perception, and practice at non-profit performing arts organizations* [Master's thesis, University of Oregon].

Kotler, P., & Armstrong, G. (2018). Principles of marketing (17th ed.). Pearson.

Lena, J. C., & Peterson, R. A. (2008). Classification as culture: Types and trajectories of music genres. *American Sociological Review,* 73(5), 697–718. https://doi.org/10.1177/000312240807300501

Liebman, E., & Palfrey, J. (2007). *The fan-artist relationship in the age of the internet: A case study of Tally Hall*. Berkman Center Research Publication No. 2007-12. https://doi.org/10.2139/ssrn.1029507

Ling, K. C., D'Alessandro, S., & Winzar, H. (2015). Consumer behaviour. In R. Dann & C. Dann (Eds.), *The fundamentals of marketing* (pp. 50–89). Oxford University Press.

Oestreicher-Singer, G., & Sundararajan, A. (2012). The visible hand? Demand effects of recommendation networks in electronic markets. *Management Science,* 58(11), 1963–1981. https://doi.org/10.1287/mnsc. 1120.1536

Office of the National Economic and Social Development Council. (2017). *Creative Economy Development Plan (2017-2021).* Office of the Prime Minister, Thailand.

Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice* (4th ed.). SAGE Publications.

Sinclair, G., & Green, T. (2016). Download or stream? Steal or buy? Developing a typology of today's music consumer. *Journal of Consumer Behaviour, 15*(1), 3–14. https://doi.org/10.1002/cb.1526

Stake, R. E. (1995). *The art of case study research*. SAGE Publications.

Suwannabhum, K., & Fyr, K. (2024). Musical identity in contemporary creative works among Thai jazz artists. *Evolutionary Studies in Imaginative Culture,* 8(2), 997–1005.

Throsby, D., & Zednik, A. (2011). Multiple job-holding and artistic careers: Some empirical evidence. *Cultural Trends,* 20(1), 9–24. https://doi.org/10.1080/09548963.2011.540809

Wichitwongwan, P. (2022). *The development of jazz education in Thailand: History, challenges, and opportunities* [Doctoral dissertation, Mahidol University].

Yin, R. K. (2018). *Case study research and applications: Design and methods (6th ed.).* SAGE Publications.

REFRAMING ÉMILE DURKHEIM'S SOCIOLOGICAL APPROACH: FROM EXPLANATION TO MANIFESTATION OF RELIGION*

Mohammad Manzoor Malik

Graduate School of Human Sciences, Assumption University, Thailand

Corresponding Author's Email: mmalik@au.edu

Received 3 January 2026; Revised 25 January 2026; Accepted 27 January 2026

Abstract

This article develops criticism of explanatory approaches and methods adopted in the academic study of religion, especially focusing on Émile Durkheim's sociological approach. The study maintains that this approach is meaningful when understanding the manifestation of religion, but is not adequate to explain the causes of the emergence of religion. Explanatory approaches lead to overly simplistic definitions that are reductive. Drawing on Wilfred Cantwell Smith's idea of "faith and cumulative tradition", the paper argues that Western definitions of religion are problematic and do not capture the diversity of global faiths. That includes Durkheim's definition and sociological approach to religion. The paper suggests reframing Durkheim's approach to understand how religion manifests. It argues that the core teachings of the religions are preserved and can be known by historical method, which is well elaborated by Durkheim himself in his work. Lived religions are shaped by historical, social, and cultural contexts. Durkheim believes that studying the

Citation:

* Mohammad Manzoor Malik. (2026). Reframing Émile Durkheim's Sociological Approach: From Explanation To Manifestation Of Religion. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 203-217.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

elementary form of an indigenous religion reveals the universal origins of all religions, but this claim is challenged in this paper. Understanding the “simple form” of major faiths like Buddhism, Christianity, and Islam requires in-depth historical research into their foundational texts and the lives of their founders. Such understanding should not rely on speculative comparisons with contemporary present societies with elementary forms of indigenous religions. The article points out how groundbreaking teachings and early societal challenges contradict the notion that these religions are just reflections of collective consciousness. Instead of focusing on the origins of religion, sociological or anthropological approaches should reveal how sociological factors become essential to the cumulative tradition, influencing religion’s various theological, sectarian, and cultural forms. This change provides a deeper understanding, highlighting the dynamic relationship between fundamental religious truths and their changing societal expressions.

Keywords: Religion, Émile Durkheim, Social Construction, Manifestation

Introduction

Religion is a faith and cumulative tradition, as Wilfred Cantwell Smith has argued; it is because the various Western concepts and definitions of religion and their proliferation across disciplines have remained unsatisfactory, with shortcomings and controversies. In approaching the study of religion in a non-confessional theological approach, the widely accepted approaches in religious studies at secular universities are anthropological, sociological, psychological, etc. These approaches are based on explaining religion, therefore explanatory: i.e., why there is religion and where it has come from, and how it functions. However, understanding (interpretative) approaches are also present in a number such as theological, philosophical, phenomenological, hermeneutical, comparative, and literary (textual). For example, the phenomenological approach is aimed at

understanding religion without seeking to explain its origins; therefore, proponents of explanatory approaches accuse it of having a theological bias. A lot of scholarship and research in religious studies still comes from explanatory academic approaches to religion. However, I believe these approaches can be reframed in a way that can help in understanding the manifestation of religion instead of the explanation. This highlights a missing aspect of these approaches: how anthropological, sociological, and psychological factors have become embedded in religion's manifestation. The manifestation of religion refers to the concrete and observable ways in which religious beliefs and experiences are expressed in human life, both individually and collectively. It includes rituals, symbols, moral practices, institutions, and sacred narratives through which the sacred is made present and meaningful in everyday life. In this sense, manifestations are the visible and lived forms of religion, as distinct from purely internal belief or private faith. This perspective of the manifestation of religion will both assist theologians and traditional religious scholars and caution against equating the study of religion with the study of its adherents.

Therefore, at the beginning of the following discussion, I will briefly explain the understanding of religion, secondly a brief explanation of explanatory sociological approach to religion is presented focused on the theory of Émile Durkheim, thirdly, how this approach can be reframed in serving understanding the manifestation of religion for scholars in religious studies, both secular and confessional, and in conclusion, a summary of the main points will be offered.

What is Religion

One of the fundamental questions that many scholars have invested their efforts into is to have a clear, precise, and concise definition of religion. The urgency of doing so was partly because of their encounter with various religions

of the world that were practiced in Western colonies, such as India. And on the other hand, having a definition is also rooted in the Western mindset, which, in its scholarship, follows logic, analysis, and systemization. On this question, both confessional theologians and secular scholars of religion are divided. The theological definitions were Jewish-Christian centric, in which the belief in God was essential, but these definitions did not fit non-Godly religions or the religions in which belief in God is not central, such as Buddhism, Jainism, and Daoism, etc.

On the other hand, secular scholars in anthropology, sociology, and psychology of religion came up with their own definitions. For example anthropologist Edward Burnett Tylor defined religion as "the belief in Spiritual Beings" (Tylor, 1871/1958); sociologist Émile Durkheim stated that "A religion is a unified system of beliefs and practices relative to sacred things, that is to say, things set apart and forbidden—beliefs and practices which unite into one single moral community called a Church, all those who adhere to them." (Durkheim, 1995, p. 44); and psychologist William James defines "Religion, therefore, … consists of the feelings, acts, and experiences of individual men in their solitude, so far as they apprehend themselves to stand in relation to whatever they may consider the divine" (James, 1902/1985, p. 34). These definitions face a serious problem that is called reductionism; they are reductive in their nature and do not do justice to the essence, meaning, features, structure, etc. of religion.

Since attempting to define religion has remained futile, a prominent scholar of comparative religion, Wilfred Cantwell Smith, in his work *The Meaning and End of Religion* (1962), suggested abandoning the Western concept of religion, arguing that the term "religion" is a Western construct and should be replaced with a focus on personal faith and cumulative tradition. According to him, religion, as commonly conceived, is not an objective, timeless entity, but rather a dynamic interaction between cumulative tradition (the observable historical manifestation) and personal faith (the inner, lived experience of individuals) (Smith, 1962). Cumulative tradition refers to the external, observable

aspects of a religious tradition. It includes all the historical data, such as scriptures, rituals, architecture, art, music, doctrines, laws, and the collective history of a community. Personal faith refers to the internal, subjective experience of individuals, their personal encounter with the transcendent, their commitment, their devotion, and their way of apprehending ultimate reality. Wilfred Cantwell Smith's understanding of religion makes good sense as it is not reductive and applies across religions. Secondly, it comes true as his explanation of cumulative tradition is expansive, as it includes the basic sources of religion, such as scriptures, but along with that, what has been added to it throughout the history of religious people. Attesting to that is the fact that all religions, as they are lived and practiced in different parts of the world, are not monolithic, but plurality, flexibility, interpretations, and adaptations are present. However, there is a distinction which could be applied to Smith's concept of religion, and that is religion "as such" and religion "as it stands". Religion "as it stands" is a lived religion which is present, and it has come to the contemporary time throughout history, both by religious hermeneutics, theology, and cultural influences; however, the anthropological, sociological, and psychological dimensions and aspects are part of it.

In the subsequent part, I will go over the sociological approach of Émile Durkheim briefly, focusing on its aim, and ultimately, in the section that will follow, I will discuss how this approach can be reframed in understanding not the explanation of religion but its manifestation "as it stands".

Explanatory Approaches to Religion

There are various approaches to the study of religion. The approaches can be divided into two lines: understanding and explanation. Wilhelm Dilthey made the distinction between understanding (*Verstehen*) and explanation

(*Erklären*). Understanding is to understand, involving empathy, interpretation, and meaning, thus close to the humanities, and explanation is to explain, involving causal laws and empirical methods, thus scientific and suitable to sciences (Dilthey, 1989). On the same lines, approaches to the study of religion can be categorized into two: interpretive (understanding) approaches and explanatory approaches. Interpretive (understanding) approaches aim to understand religion *sui generis*, treating religion as it is in its content and meaning. For example, theological, philosophical, phenomenological, hermeneutical, comparative, and literary (textual) approaches belong to this category. These approaches are non-reductive without reducing religion to something else. On the other hand, explanatory approaches seek to explain religion. Sociological, anthropological, psychological, evolutionary, Marxist (Critical), and postcolonial approaches belong to this category. They aim at explaining the origins, causes, and functions of religion. They are reductive: reducing religion to something else, for example, society, psyche, and power, and subjecting religion to their disciplinary methods, which are external to religion and were not and are not to the extent in use by confessional theologians and do not make part of the curriculum at most seminaries and religiously affiliated academic institutions.

Among explanatory approaches to the study of religion, anthropological, sociological, and psychological approaches are classical and established approaches and methods in religious studies. Therefore, in the subsequent section, I will only discuss the sociological approach of Émile Durkheim, focusing on how it is explanatory, and throughout the discussion, I will maintain that this approach has its shortcomings; however, it could be reframed as explaining the manifestation of religion.

Sociological Approach of Émile Durkheim

The sociological approach to religion is primarily focused on explaining religion, i.e., its origins, functions, and its relationship with other social institutions. However, seeking the origins of religion may be viewed as the main idea in the sociology of religion, which makes the sociological concept of religion the idea that religion is a social construction, as the core concept in the discipline. Social construction of religion thus means that religion, in its specific forms, beliefs, practices, and institutions, is not an inherent or naturally occurring phenomenon or is not simply an inherent spiritual truth, but rather a product of human interaction, cultural processes, and historical development. Though sociology of religion could still be pursued without grappling with the question of origins and relying on a substantive concept of religion, as Max Weber did.

The social construction of religion can be effectively understood by examining the insights of Émile Durkheim. While he provided critical insights for the concept's development, its further enriched understanding has been shaped by a wide array of subsequent contributions.

Émile Durkheim could arguably be considered the founding father of the social construction of religion, as he is also the most influential sociologist of religion. While he didn't use the exact phrase "social construction", his entire theory of religion, particularly as laid out in *The Elementary Forms of Religious Life* (1912/1995), argues that religion is fundamentally a social creation, an expression of collective life, and a reflection of society itself. He asserts that "Because religious force is none other than the collective an anonymous force of the clan and because that force can only be conceived of in the form of the totem, the totemic emblem is, so to speak, the visible body of the god." (Durkheim, 1995, p. 223). According to Durkheim "a religion is a unified system of beliefs and practices relative to sacred things, that is to say, things set apart and

forbidden—beliefs and practices which unite into one single moral community called a Church, all those who adhere to them" (Durkheim, 1995, p. 44). His central explanation was that the sacred is a symbol of society itself, and that religious rituals are crucial for generating and reinforcing social solidarity and collective consciousness. He concludes his chapters by saying, "The general conclusion of the chapters to follow is that religion is an eminently social thing. Religious representations are collective representations that express collective realities; rites are ways of acting that are born only in the midst of assembled groups and whose purpose is to evoke, maintain, or recreate certain mental states of those groups" (Durkheim, 1995, p.9). And "...the idea of society is the soul of religion" (Durkheim, 1995, p.421).

Reframing Sociological Approach of Émile Durkheim

In the following part, I would like to make an argument that the social construction of religion is unsubstantiated, considering those world religions with a discernible historical footprint, as their teachings are present in scriptures and historical documents such as Buddhism, Judaism, Christianity, and Islam. In authenticating the teachings of these religions, source verification is a reliable method. However, the development of these religions after the inception and the death of their founders, by which they are supposed to have primarily culminated, society in its multifaced ways has become one of the entangled elements in the cumulative traditions of such religions, which is central to the varied manifestations of these faiths in the present time. This argument could be developed from Durkheim's own thought.

Émile Durkheim's study of religion in *The Elementary Forms of Religious Life* starts with a methodological premise that by investigating the elementary forms of an indigenous religion, specifically through the ethnographic study of Aboriginal Australian totemism, one could discern the fundamental origins and

universal characteristics of religious phenomena. So, the causes found in such an investigated case of a religion would be the same causes that have made the inception of other religions possible. Durkheim starts his work by stating, “I propose in this book to study the simplest and most primitive religion that is known at present, to discover its principles and attempt an explanation of it” (Durkheim, 1995, p.1). Durkheim’s attempt to understand a religion from a simple form is because he thinks that it is more difficult to understand what could be understood from a simple form than a complex form of developed religions. For Durkheim, therefore, an investigation into the basic structures of religion was deemed more illuminating than an analysis of complex religious systems, as the former facilitated the identification of core features. He argues, “Surely it is not by observing the complex religions that have arisen in the course of history. Each of those religions is formed from such a variety of elements that it is very hard to distinguish what is secondary to them from what is primary, and what is essential from what is accessory” (Durkheim, 1995, P.4). He reinforces his argument by stating that “The case is altogether different in the lower societies. The lesser development of individuality, the smaller scale of the group, and the homogeneity of external circumstances all contribute to reducing the differences and variations to a minimum” (Durkheim, 1995, P.5).

Yet, it is arguable that Durkheim’s conceptualization on this point introduces an inherent difficulty that compromises the validity of his claims. To understand a well-developed, sophisticated, and complex religion, Durkheim’s own view supports otherwise, an option of using the historical method, and he lucidly explains it within the discussion’s context.

Durkheim articulates his view on the historical method by stating that history is the essential method for explaining religion and other human institutions. He argues that modern religions can only be understood by tracing

their gradual formation over time, since history reveals how their components emerge sequentially and under specific social conditions. Therefore, explanation must begin with the simplest and earliest forms of an institution and then show how they progressively develop into their present, complex forms (Durkheim, 1995, P.3).

The above thought of Durkheim on historical method has profound importance, as it posits that comprehending modern religions requires an initial examination of their historical trajectories. History is the sole method for analyzing religions, as it allows us to break them down into their parts and identify the circumstances and causes of their formation. Therefore, explaining any religious belief requires starting from its simplest, most elementary form and following its gradual evolution to its present complexity. The study of early religious forms should primarily derive from the historical trajectories of established faiths, not from speculative analogies drawn from extant elementary forms of indigenous religions far removed from advanced human civility. The initial adherents of religions such as Buddhism, Christianity, and Islam, for instance, were situated within demonstrably organized societies.

Durkheim's above view about historical method eliminates any need to examine and study any present elementary form of indigenous religion that is in a simple form, and to generalize any findings from such research to modern world religions. Because it is possible by historical method to go back to the time of Mahatma Budha, Jesus Christ, and Muhammad (PBUH) to find the causes of Buddhism as Enlightenment that Mahatma Buddha had, revelation that Jesus and Muhammad had and there is from the discourses of Buddha and the scriptures of Christianity and Islam a clear view that these religions were not the representations of collective consciousness or reflections of the society but they were in their teachings novel, revolutionary, not as a social projection, and with an organity within an individual as the founder of the religion. For example, the Anatta doctrine of "no-self" is a hallmark of Buddhist philosophy, which is a

novel concept from Buddhism without any antecedents and similar concepts found about the self in pre-Buddhist religions in India or society. Therefore, such an important concept within Buddhism does not align with or signify a collective consciousness or reflection of society. Moreover, contrary to the theoretical implication that the basis of world religions is in collective consciousness, as that would guarantee widespread acceptance by people in their emerging time and formative period, historical accounts demonstrate that these religions encountered significant disagreement, opposition, and conflict.

Therefore, the explanatory nature of Durkheim's sociological theory, which is broadly a social construction of religion, becomes problematic in terms of generalization, as it does not apply to world religions. The very explanatory nature of Durkheim's theory, predicated on the social construction of religion as a societal projection, is undermined by his own articulated historical method, thereby diminishing its significance and decisive impact.

Durkheim's sociological theory of religion, viewed as a social construction, should be re-conceptualized as explaining the manifestation and evolution of religion through its diverse theological, sectarian, and cultural forms, rather than providing a fundamental explanation of religion itself. Societies significantly shape the manifestation and historical development of religions. This is evident when the same religion encounters different cultural contexts, leading to distinct interpretations and conceptualizations concerning its faith, worldview, and practices. Durkheim himself acknowledges this view, stating, "The beliefs as well as the rites are taken in different ways, depending on men, milieux, and circumstances. Here it is priests, there monks, elsewhere the laity; here, mystics and rationalists, theologians and prophets, and so on" (Durkheim, 1995, p.4). Durkheim then highlights a dilemma: if this holds true, "Under such conditions, it is difficult to perceive what might be common to all... But how can one find

the common basis of religious life under the luxuriant vegetation that grows over it? How can one find the fundamental states characteristic of the religious mentality in general through the clash of theologies, the variations of ritual, the multiplicity of groupings, and the diversity of individuals?" (Durkheim, 1995, p.5). He offers a solution to this problem, stating that "the case is altogether different in the lower societies. The lesser development of individuality, the smaller scale of the group, and the homogeneity of external circumstances all contribute to reducing the differences and variations to a minimum. The group regularly produces an intellectual and moral uniformity of which we find only rare examples in the more advanced societies. Everything is common to everyone" (Durkheim, 1995, P.5). According to him, this pure and simple religious form is beneficial because "Neither the popular nor the priestly imagination has yet had the time or the means to refine and transform the basic material of ideas and religious practices; reduced to essentials, that material spontaneously presents itself to examination, and discovering it calls for only a minimal effort. Inessential, secondary, and luxurious developments have not yet come to hide what is primary" (Durkheim, 1995, P.5).

It's reasonable to accept Durkheim's view that early religions evolve with diversity, shaped by various interpretations from theologians and others, particularly as the historical development of religion is often socially constructed. However, a significant problem with Durkheim's view is that studying elementary forms of indigenous religions today won't necessarily reveal the origins of major faiths like Buddhism, Christianity, and Islam. Understanding the initial, simpler forms of these complex religions requires deep research and source verification of their own historical texts and early writings. Furthermore, the fundamental conditions, creeds, and core teachings of these religions are, in fact, preserved in their scriptures and early documents. The later theological and intellectual developments are built upon this existing core. Therefore, it's not as challenging as Durkheim implies to understand that the simple form of these religions is

impossible to know. He seems to indirectly suggest that one could discard a religious tradition's primary and secondary sources and instead rely on an ethnographic study of indigenous society. The foundational flaw in Durkheim's thinking lies in his attempt to find a radical, universal definition of religion that applies across all faiths. Such a definition has proven elusive because while religions share similarities, they are not identical in their totality. Therefore, instead of what Durkheim suggests, the historical method is the tool that can help in discovering the inception of religion by taking into consideration the lives of the founders of religions, their teachings and scripture, and the overall history of their earliest time and the first generation of the adherents in consideration. By following this way, it is possible to reach an understanding of the simple form of any religion in the beginning.

Conclusions

This article argues for a necessary shift in the academic study of religion and reframing the explanatory approaches to religion as discerning the manifestation of religion. Wilfred Cantwell Smith argued that the Western idea of "religion" is a problematic concept. Instead, emphasizing personal faith and accumulated tradition gives us a better way to examine religion. This perspective recognizes that while the core teachings and foundational elements of faiths like Buddhism, Christianity, and Islam are preserved in their scriptures, their lived experiences are deeply influenced by historical, social, and cultural factors.

In my examination of Émile Durkheim's sociological theory of religion, I highlight this tension. Durkheim's work argues for social construction, or in other words, the collective consciousness as the explanation of religion. However, his attempt to apply findings from elementary forms of indigenous religions to explain the origins of complex world religions has its problems. His own focus on historical method leads to the implication that we need to explore the specific

historical paths, foundational teachings, and early followers of each major faith to understand its initial "simple form." The novel teachings of religions and their earliest reception by people with disagreement, hostilities, and conflicts prove that they were not the products of collective consciousness or a representation of society.

Therefore, instead of searching for a universal, simple explanation of religion, we should revisit explanatory approaches like Durkheim's sociology. We need to see how societal forces become key to a faith's cumulative tradition. By examining how anthropological, sociological, and psychological factors have interacted with religious traditions throughout history, we can better understand how religion, as it exists today, is shaped by its followers and their social settings.

Ultimately, this shift benefits both secular scholars and theologians. For secular scholars, it offers a more nuanced way to study the lived reality of religion without forcing a simplistic explanation of its origins. For theologians, it provides a critical perspective on how religious traditions evolve while reminding us not to confuse the study of adherents with the essence of religion itself. The right way to understand the "simple form" of complex religions isn't through the studies of elementary forms of indigenous religions, but through careful historical research into the unique lives of their founders, their original teachings, and the experiences of their earliest communities. The underlying truth is that while religions may share similarities, their unique essences cannot be summed up in a single, all-encompassing definition.

References

Dilthey, W. (1989). *Introduction to the human sciences: An attempt to lay a foundation for the study of society and history* (R. A. Makkreel & F. Rodi, Eds. & Trans.). Princeton University Press.

Durkheim, E. (1995). *The elementary forms of religious life* (K. E. Fields, Trans.). Free Press.

James, W. (1985). *The varieties of religious experience*. Harvard University Press.

Smith, W. C. (1962). *The meaning and end of religion: A new approach to the religious traditions of mankind*. Macmillan.

Tylor, E. B. (1958). *Primitive culture: Researches into the development of mythology, philosophy, religion, language, art, and custom*. Harpe Torchbooks.

แบบจำลองสมการโครงสร้างที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาว ในประเทศไทย*

STRUCTURAL EQUATION MODEL INFLUENCING THE DECISION TO BOOK 3-STAR HOTELS IN THAILAND

เลอเลิศ หวังเอกสกุล[1] และ บันลือ เครือโชติกุล[2]

Lerlerd Wangeaksakul[1] and Banlue KrueChotekul[2]

[1-2]สาขาบริหารธุรกิจ คณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

[1-2]Degree of Doctor of Philosophy Business Administration Southeast Asia University, Thailand

Corresponding Author's Email: Fightnolimit@gmail.com

วันที่รับบทความ : 11 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 14 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 16 ธันวาคม 2568

Received 11 December 2025; Revised 14 December 2025; Accepted 16 December 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของส่วนประสมทางการตลาด คุณค่าตราสินค้า และ คุณภาพการให้บริการ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาวในประเทศไทย และ 3) เพื่อ นำเสนอแนวทางการเสริมสร้างการตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาวในประเทศไทย การวิจัยเชิงปริมาณมีกลุ่ม ตัวอย่างคือ นักท่องเที่ยวที่เคยจองโรงแรมขนาด 3 ดาวผ่านบริการออนไลน์ จำนวน 420 ตัวอย่าง กำหนด ขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้หลักเกณฑ์ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้าง สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึก ประกอบด้วย ตัวแทนจากตัวแทน

Citation:

* เลอเลิศ หวังเอกสกุล และ บันลือ เครือโชติกุล. (2569). แบบจำลองสมการโครงสร้างที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาว ในประเทศไทย. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 218-244.

Lerlerd Wangeaksakul and Banlue KrueChotekul. (2026). Structural Equation Model Influencing The Decision To Book 3-Star Hotels In Thailand. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 218-244.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

สมาคมโรงแรมและท่องเที่ยว ผู้ประกอบการโรงแรมขนาด 3 ดาว และ ตัวแทนนักท่องเที่ยวที่เคยจองโรงแรมขนาด 3 ดาวผ่านบริการ ออนไลน์ รวมทั้งสิ้น 13 คนวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) คุณภาพการ ให้บริการ ที่มีค่าอิทธิพลรวมต่อการตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาวในประเทศไทยมากที่สุดรองลงมาคือ ส่วนประสมการตลาด และ คุณค่าตราสินค้า ลำดับ

2) แนวทางเสริมสร้างการตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาวในประเทศไทย “SBMD Model” S คือ คุณภาพการให้บริการ, B คือคุณค่าตราสินค้า M คือ กลยุทธ์ การตลาด และ D= การตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาวในประเทศไทย ที่ต้องมุ่งเน้นการรับรู้ปัญหา การค้นหาข้อมูล ประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และพฤติกรรมหลังการตัดสินใจซื้อ

คำสำคัญ: ส่วนประสมการตลาด, คุณค่าตราสินค้า, คุณภาพการให้บริการ, การตัดสินใจจองโรงแรม

Abstract

This research aimed to 1) study the causal factors of marketing mix, brand equity, and service quality that influence the decision to book 3-star hotels in Thailand, and 3) propose guidelines to enhance the decision to book 3-star hotels in Thailand. The quantitative research consisted of 420 tourists who had booked 3-star hotels online. The sample size was determined using a criterion of 20 times the observed variable. Stratified random sampling was used. Questionnaires were used for data collection and structural equation modelling was used to analyse the data. For the qualitative research, in-depth interviews were conducted with representatives from the Hotel and Tourism Association, 3-star hotel operators, and tourist representatives who had booked 3-star hotels online, totalling 13 people. Content analysis was used.

The results showed that

1) service quality has the highest influence on the decision to book 3-star hotels in Thailand, followed by marketing mix and brand equity, respectively.

2) guidelines to enhance the decision to book 3-star hotels in Thailand, the “SBMD Model,” where S stands for service quality, B stands for brand equity, M stands for marketing strategy, and D stands for decision to book 3-star hotels in Thailand, which must focus on problem awareness and information search. Evaluate alternatives, purchase decisions, and post-purchase behavior.

Keywords: Marketing Strategy, Service Quality, Competitiveness and Business Success

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์ศิลปะ และวัฒนธรรมที่โดดเด่นมาอย่างยาวนาน มีสถานที่ท่องเที่ยวที่โดดเด่นมีเสน่ห์ในแต่ละภูมิภาคมีธรรมชาติที่สวยงามคนไทยมีอัธยาศัยที่ดีเข้ากับคนทุกชนชาติมีรอยยิ้มที่เป็นเอกลักษณ์จนประเทศไทยได้รับการขนานนามว่า ”สยามเมืองยิ้ม” ทำให้ประเทศไทยกลายเป็นจุดหมายปลายทางที่น่าเยี่ยมชมมากที่สุดในโลกในปี 2024 ที่ต้องไปสักครั้งในชีวิตของนักท่องเที่ยวทั่วโลกที่ต้องการใช้เวลาในช่วงวันหยุดของพวกเขาท่ามกลางสถานที่ สวยงามที่ได้ชื่อว่าเป็นหนึ่งในจุดหมายปลายทางที่โรแมนติคที่สุดแห่งหนึ่งของโลกทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและโรงแรมของประเทศไทยเติบโตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องประเทศไทยมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปี

ภาพรวมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทยมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจมีจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งไทย และต่างประเทศ เดินทางภายในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องก่อนปี พ.ศ. 2563 ถือว่าภาคการท่องเที่ยวอยู่ในเกณฑ์ที่ดี โดยประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวอันดับที่1ของเอเชียแซงหน้าทุกประเทศชั้นนำของเอเชีย และติดอันดับ 4 ของโลก จากข้อมูลในปี พ.ศ. 2563-2566 พบว่า การท่องเที่ยวในประเทศไทยมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ ปี แม้จะเจอวิกฤตการณ์โควิดประเทศไทยทั่วโลกได้รับผลกระทบแต่ประเทศไทยมีมาตราฐานระบบสาธารณสุขไทยระดับโลก ทำให้นักท่องเที่ยวไทยและต่างชาติมีความเชื่อมั่นเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและจากข้อมูลในปี พ.ศ. 2562-

2566 พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยโดยมีสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 70 ของทุกปี(กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา)ธุรกิจโรงแรมมีอัตราการเข้าพัก (Occupancy Rate: OR) เฉลี่ยทั่วประเทศปี 2566 ปรับเพิ่มขึ้นมาอยู่ที่ 69.3% จาก 47.9% ในปี 2565 และอยู่ในระดับใกล้เคียงกับปี 2562 ขณะที่ราคาห้องพักเฉลี่ยทั่วประเทศ (Average Daily Rate: ADR) ช่วงก่อน COVID-19 (ปี 2562) อยู่ที่ 1,700 บาท/ห้อง ปรับลดลงมาอยู่ที่ 1,121 บาท/ห้อง (-34.9%) และ 914 บาท/ห้อง (-18.5%) ในปี 2563 และ 2564 ตามลำดับ แสดงว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีอัตราการเข้าพักโรงแรมระดับ 3ดาว ทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะธุรกิจโรงแรม 3 ดาวเป็นธุรกิจมีการแข่งขันสูง เนื่องจากเป็นกลุ่มที่พักโรงแรมที่นักท่องเที่ยวสามารถจ่ายได้ และธุรกิจโรงแรมต้องมีการควบคุมมาตราฐานคุณภาพการบริการของโรงแรมตามความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงการที่นักท่องเที่ยวตัดสินใจจองโรงแรมมีหลายปัจจัย เช่น ชื่อเสียงของโรงแรม ความคุ้มค่า โปรโมชั่น มาตรฐานด้านสุขอนามัย (ณีรนุช ไตรจักร์วนิช, 2566)

จากข้อมูลของ โครงการสำรวจพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทย ปี 2566 ซึ่งเป็นงานวิจัยของ TATIC พบว่า นักท่องเที่ยวเลือกเข้าพักโรงแรมเป็นอันดับแรก (ร้อยละ 44.30) และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ (ร้อยละ 60.78) มีรูปแบบการท่องเที่ยวแบบค้างคืน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจำนวนสถานที่พักแรมและห้องพักทุกภูมิภาค ทุกจังหวัด ของ TATIC ที่บอกว่ารูปแบบที่พักแรมมีหลากหลายประเภท แต่ประเภทที่มีมากที่สุดและนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมพักมากที่สุดคือที่พักประเภทโรงแรมมีจำนวนทั้งสิ้น 122,719 แห่ง ซึ่งโรงแรมระดับ 3 ดาว มีในประเทศไทยมีโรงแรม 3 ดาวคิดเป็นสัดส่วนประมาณ 50% ของโรงแรมทั้งหมดในประเทศ ซึ่งทำให้สนใจที่จะศึกษาอิทธิพลต่อการตัดสินใช้จองโรงแรมระดับ 3 ดาวของนักท่องเที่ยวไทย

ในประเทศไทย โรงแรมระดับ 3 ดาวทำหน้าที่เป็นที่พักระดับกลาง (Mid-scale) ที่รองรับการท่องเที่ยวทั้งเชิงธุรกิจและพักผ่อน โดยเฉพาะเมืองรองและศูนย์กลางภูมิภาค เซ็กเมนต์นี้แข่งขันด้วย “ความคุ้มค่า” มากกว่าความหรูหรา จึงต้องบริหารสมดุลระหว่างราคาทำเล ความสะอาด/ความปลอดภัย และความยืดหยุ่นของเงื่อนไขการจอง (เช่น ยกเลิกฟรี ชำระหน้างาน) บนแพลตฟอร์มออนไลน์ (Kotler & Keller, 2016) ผู้ประกอบการจำนวนมากเป็น SMEs มีข้อจำกัดด้านงบประมาณเทคโนโลยีและการตลาด ทำให้พึ่งพา OTAs สูงและเสีย

ค่าคอมมิชชั่น ส่งผลต่ออำนาจการกำหนดราคาและความสามารถในการสร้างฐานลูกค้าตรง (direct booking)โดยการจัดอันดับบนหน้าเสิร์ชของ OTA และเมตาเสิร์ชได้รับอิทธิพลจากหลายปัจจัยทั้งอัตราการแปลง (conversion) ราคาที่แข่งขันได้นโยบายยกเลิก, คะแนนรีวิวล่าสุด และความสมบูรณ์ของคอนเทนต์ (Xiang et al., 2017) พบว่า โรงแรม 3 ดาวที่ไม่เข้าใจการได้ข้อมูลลูกค้าจากระบบคอมพิวเตอร์หรือระบบอินเตอร์มักเสียโอกาสในการมองเห็น (Visibility) แม้จะมีคุณภาพจริง ทำให้ต้นทุนการได้มาซึ่งลูกค้า (CAC) สูงและพึ่งพาส่วนลดมากเกินไป แต่ด้วยปัจจุบันในมิติผู้บริโภคไทยมีสมาร์ทโฟน จึงมีพฤติกรรมการจองผ่านสมาร์ทโฟนเติบโตอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การออกแบบประสบการณ์บนมือถือ ความเร็วโหลดหน้า ภาพ/วิดีโอคุณภาพสูง และข้อมูลสำคัญที่อ่านง่าย (ราคา/ทำเล/รีวิวยอดนิยม/นโยบายยกเลิก) กลายเป็นปัจจัยเร่งการตัดสินใจในทันที ของลูกค้ากลุ่มอ่อนไหวต่อราคา (Schiffman & Wisenblit, 2019) อย่างไรก็ดี ความเสี่ยงที่รับรู้ด้านความปลอดภัยการชำระเงินและความน่าเชื่อถือของผู้ขายยังคงเป็นสิ่งที่ผู้บริโภคพิจารณา จึงต้องอาศัยสัญญาณความเชื่อมั่น เช่น ตรารับรองมาตรฐาน ความโปร่งใสของนโยบาย และรีวิวล่าสุดที่น่าเชื่อถือ (Filieri, 2016)

การจองโรงแรมออนไลน์ทำให้ลูกค้าค้นหาเปรียบเทียบได้สะดวก แต่กลไกเชิงสาเหตุที่ทำให้ลูกค้าตัดสินใจจองโรงแรม 3 ดาวในไทย ซึ่งปัจจัยส่วนส่วนประสมการตลาด(7Ps) ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) ช่องทาง (Place) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) บุคลากร (People) กระบวนการ (Process) และลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่โรงแรมใช้ในการสื่อสารและสร้างคุณค่าต่อกลุ่มลูกค้าเป้าหมายผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ (Kotler & Keller, 2016)โดยเฉพาะการสื่อสารทางการตลาดดิจิทัล เช่น การรีมาร์เก็ตติ้ง การโปรโมตผ่านโซเชียลมีเดีย และการใช้รีวิวเชิงบวก เพื่อเพิ่มการรับรู้และความตั้งใจจอง (Schiffman & Wisenblit, 2019)คุณค่าตราสินค้า (Brand Equity) คือการรับรู้ ความไว้วางใจ และความภักดีของผู้บริโภคต่อแบรนด์ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการตัดสินใจเลือกจองโรงแรม (Aaker, 2019) โรงแรมที่มีตราสินค้าที่แข็งแรงจะสามารถสร้างความมั่นใจ ลดความเสี่ยงที่รับรู้ และเพิ่มการรับรู้คุณค่าที่เหนือกว่าในสายตาผู้บริโภค (Keller, 2013). ในบริบทของการจองออนไลน์ ชื่อเสียงและรีวิวของแบรนด์ในแพลตฟอร์ม OTA มีผลต่อการรับรู้คุณค่าของลูกค้าและความตั้งใจจองอย่างมีนัยสำคัญ (Filieri, 2016) และคุณภาพการให้บริการ (Service Quality)คุณภาพการให้บริการ (Service Quality) เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจจองโรงแรม ซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยกรอบแนวคิด SERVQUAL ของ Parasuraman, Zeithaml, และ Berry (1988) โดยประกอบด้วย ความน่าเชื่อถือ (Reliability) ความมั่นใจ

(Assurance) การตอบสนอง (Responsiveness) ความเอาใจใส่ (Empathy) และลักษณะทางกายภาพ (Tangibles). ในบริบทออนไลน์ การแสดงข้อมูลอย่างโปร่งใส การตอบกลับรวดเร็ว และรีวิวจากลูกค้าเกี่ยวกับคุณภาพการบริการเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่ผู้บริโภคใช้พิจารณาก่อนการจอง (Kotler & Keller, 2016)

จากปัจจัยข้างต้น พบว่า การตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาวออนไลน์ในประเทศไทยขึ้นอยู่กับการผสมผสานของกลยุทธ์ทางการตลาดออนไลน์ การสร้างคุณค่าตราสินค้า และการคงไว้ซึ่งคุณภาพการให้บริการที่สอดคล้องกับความคาดหวังของลูกค้า อย่างไรก็ตาม ยังขาดงานวิจัยที่อธิบายความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างสามปัจจัยนี้ในบริบทของโรงแรมระดับ 3 ดาวในประเทศไทยอย่างเป็นระบบ ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีความสำคัญในการสร้างแบบจำลองที่สะท้อนปัจจัยเชิงพฤติกรรมของผู้บริโภคยุคดิจิทัล เพื่อสนับสนุนการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดของผู้ประกอบการให้สามารถแข่งขันได้ในยุคเศรษฐกิจออนไลน์ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยทำให้การตัดสินใช้จองโรงแรมระดับ 3 ดาวของนักท่องเที่ยวได้เปลี่ยนไปจากเดิม โดยนักท่องเที่ยวได้มีการวางแผนล่วงหน้าในการท่องเที่ยว และการจองโรงแรมนักท่องเที่ยวได้มองถึงความคุ้มค่ากับเงินที่เสียไปกับสิ่งที่จะได้รับบริการจากทางโรงแรม ดังนั้นการเลือกใช้บริการโรงแรมของนักท่องเที่ยวจะให้ความสำคัญเกี่ยวกับสิ่งที่ลูกค้าได้รับจากบริการของโรงแรม เช่น ชื่อเสียง ความน่าเชื่อถือของบริการ โรงแรมมีความสะดวกสบาย โปรโมชั่น และการวัดมาตราฐานคุณภาพของโรงแรมจากที่ได้กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดทำให้ผู้วิจัยเห็นความสำคัญ และทำให้สนใจที่จะทำการศึกษาเรื่อง “แบบจำลองสมการโครงสร้างที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาวในประเทศไทย” จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา เพราะกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด คุณค่าตราสินค้า และคุณภาพการบริการของโรงแรมจะช่วยให้ผู้ประกอบและองค์กรนำข้อมูลไปปรับใช้กับกลยุทธ์ขององค์กรและทราบถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อที่จะสามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของนักท่องเที่ยว และเพิ่มประสิทธิภาพในการแข่งในตลาดได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของส่วนส่วนประสมการตลาด คุณค่าตราสินค้า และคุณภาพการ ให้บริการ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาวในประเทศไทย

2. เพื่อนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างการตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาวในประเทศไทย

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด Kotler (2013) ได้กล่าวไว้ว่า ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) หมายถึงตัวแปรหรือเครื่องมือทางการตลาดที่สามารถควบคุมได้ บริษัทมักจะนำมาใช้ร่วมกันเพื่อตอบสนองความพึงพอใจและความต้องการของลูกค้าที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย แต่เดิมส่วนประสมการทางตลาดจะมีเพียงแค่ 4 ตัวแปรเท่านั้น (4Ps) และเพิ่ม อีก 3P ได้แก่ 1) ผลิตภัณฑ์และบริการ หมายถึง ข้อเสนอที่องค์กรจัดเตรียมไว้เพื่อจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภค โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสนใจและตอบสนองความต้องการของลูกค้า ทั้งนี้ การบริโภคสินค้า หรือการใช้บริการดังกล่าวควรนำไปสู่ความพึงพอใจของผู้ใช้ ซึ่งความพึงพอใจอาจเกิดจากคุณลักษณะทั้งที่รับรู้ได้โดยตรงและที่ไม่สามารถสัมผัสได้ เช่น การออกแบบบรรจุภัณฑ์ กลิ่น สี ระดับราคา ตราสินค้า คุณภาพของผลิตภัณฑ์ หรือชื่อเสียงของผู้ผลิตและผู้จัดจำหน่าย นอกจากนี้ ผลิตภัณฑ์ที่เสนอขายอาจมีลักษณะเป็นสิ่งที่มีตัวตนหรือเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนก็ได้ เพียงแต่ว่าผลิตภัณฑ์นั้น ๆ จำเป็นต้องมีอรรถประโยชน์ (Utility) และมีคุณค่า(Value) ในสายตาของลูกค้าซึ่งเป็นผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เหล่านั้น ทั้งนี้การกำหนดกลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ควรจะต้องคำนึงและให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัจจัยด้านต่าง ๆ 2) ราคา หมายถึง มูลค่าในรูปจำนวนเงินที่ผู้บริโภคต้องชำระเพื่อให้ได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์ สินค้า และ/หรือ บริการของกิจการ หรืออาจตีความได้ว่าเป็นชุดของคุณค่าที่ผู้ใช้รับรู้ซึ่งเชื่อมโยงกับผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการใช้ผลิตภัณฑ์ สินค้า และ/หรือ บริการนั้น โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความคุ้มค่าต่อเงินที่จ่ายไป นอกจากนี้ ราคาอาจสะท้อนถึงคุณค่าของผลิตภัณฑ์ในเชิงตัวเงินที่ลูกค้านำมาใช้ในการประเมินเปรียบเทียบระหว่างค่าใช้จ่าย (Price) ที่ต้องชำระ กับประโยชน์หรือคุณค่า (Value) ที่คาดว่าจะได้รับคืน หากผู้บริโภครับรู้ว่าคุณค่ามีมากกว่าราคาย่อมส่งผลให้เกิดการตัดสินใจซื้อ (Buying Decision) ดังนั้น กิจการควรพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายด้านในการกำหนดราคาอย่างเหมาะสม 3) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place/Channel Distribution) ช่องทางการจัดจำหน่าย หมายถึง เส้นทางหรือวิธีการที่ใช้ในการนำเสนอสินค้าและ/หรือบริการไปสู่ผู้บริโภค รวมทั้งกระบวนการในการส่งมอบสินค้าและ/หรือบริการให้ถึงมือผู้ใช้ได้อย่างทันต่อความต้องการของตลาด โดยมีประเด็นสำคัญที่ต้อง

พิจารณา ได้แก่ การกำหนดกลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจน และการเลือกช่องทางที่เหมาะสมที่สุดในการกระจายสินค้าและ/หรือบริการไปยังผู้บริโภคอย่างมีประสิทธิภาพ 4) การส่งเสริมการตลาด หมายถึง กระบวนการสื่อสารทางการตลาดที่ใช้เป็นเครื่องมือในการกระตุ้นแรงจูงใจ (Motivation) ทัศนคติหรือความคิด (Thinking) อารมณ์ความรู้สึก (Feeling) ความต้องการ (Need) ตลอดจนความพึงพอใจ (Satisfaction) ของผู้บริโภคที่มีต่อสินค้าและ/หรือบริการ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อโน้มน้าวกลุ่มเป้าหมายให้เกิดความต้องการบริโภคสินค้า หรือเพื่อทำหน้าที่เตือนให้ผู้บริโภคระลึกถึงผลิตภัณฑ์ (Remind) ที่ตัวผลิตภัณฑ์ 5) พนักงานบริการ หมายถึง บุคลากร หรือผู้ให้บริการนั่นเอง เนื่องจากเป็นตำแหน่งที่มีปฏิสัมพันธ์ กับผู้บริโภคโดยตรง หากสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าได้ ลูกค้าจะเกิดความประทับใจในแบรนด์ นำไปสู่การซื้อซ้ำและบอกต่อ แต่ในทางตรงกันข้าม หากบริการลูกค้าได้แย่ อาจจะนำไปสู่การเสียฐานลูกค้าได้ ดังนั้นผู้ประกอบการ ควรใส่ใจเรื่องบุคลากรให้มาก ทั้งการเพิ่มพูนความรู้ การพัฒนาศักยภาพ และการปลูกฝังให้รักการบริการ 6) กระบวนการบริการ หมายถึง ลำดับขั้นตอนตั้งแต่ลูกค้าเดินเข้าร้านมา จนกระทั่งลูกค้าออกจากร้านไป ลำดับขั้นตอนดังกล่าวจะต้องถูกออกแบบให้มีมาตรฐาน เป็นระบบ มีระเบียบ มีการแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบของพนักงานอย่างชัดเจน มีขั้นตอนที่เหมาะสม และแบบแผนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ การสร้างกระบวนการภายในที่ดีนั้น นอกจากจะสร้างความประทับใจให้กับลูกค้าแล้ว ยังทำให้พนักงานทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และอาจช่วยลดต้นทุนค่าบริหารจัดการลงอีกด้วย และ 7) ลักษณะทางกายภาพ หมายถึง สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ผู้บริโภคสามารถสัมผัสได้ ทั้งการมองเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรู้รส และ ความรู้สึกทางร่างกาย เช่น การตกแต่งร้าน ความสะอาด บรรยากาศภายในร้าน เสียงดนตรี กลิ่นหอมของดอกไม้ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สามารถสร้างความประทับใจให้แก่ลูกค้าได้ทั้งสิ้น องค์ประกอบต่างๆภายในร้านล้วนมีความสำคัญทั้งสิ้น ดังนั้นผู้ประกอบการควรใส่ใจกับรายละเอียดต่างๆเหล่านี้อยู่อย่างเสมอ เพื่อให้ลูกค้าคนสำคัญกลับไปพร้อมความประทับใจที่สุดจากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถ สรุปได้ว่าความสามารถในการแข่งขันคือ ประสิทธิภาพในการทำงานที่อยู่เหนือจากประสิทธิภาพที่บริษัทอื่นสามารถทำได้ในปัจจุบัน และการใช้ทรัพยากรที่ดีจากบริษัทหรือกลยุทธ์ทางธุรกิจที่ดีนั้นสามารถส่งผลกระทบอย่างมากในการสร้างความสามารถในการแข่งขัน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณค่าตราสินค้า Schiffman & Kanuk (2017) ได้กล่าวว่า คุณค่าตราสินค้า หมายถึง คุณค่าที่มีอยู่ในตราสินค้าที่ผู้บริโภคยอมรับในตอบสนองความต้องการ อย่างมีคุณภาพ "คุณค่าตราสินค้าในมุมมองของลูกค้า (Customer Based Brand Equity)" นั้น คุณค่าของตราสินค้าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในใจของลูกค้า อันสืบเนื่องจากการที่ลูกค้าเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับตราสินค้า (Brand Knowledge) เป็นอย่างดี ดังนั้น คุณค่าตราสินค้าจึงเป็นเสมือนสิ่งสะท้อนให้ทราบถึงประสิทธิภาพของการดำเนินการทางการตลาด ด้านตราสินค้าของธุรกิจ ในการที่ลูกค้าได้รับประสบการณ์ ความรู้สึก จากตราสินค้านั้น ๆ การรับรู้ในระดับที่แตกต่าง ส่งผลต่อการตอบสนองในรูปแบบที่แตกต่างกันโดยอาจเป็นได้ทั้งเชิงบวกและลบการรับรู้คุณค่าตราเชิงบวกจะแสดงให้เห็นถึงความรักความผูกพัน และทัศนคติที่ดีต่อสินค้าสร้างความชื่นชอบและนำไปสู่การเป็นลูกค้าที่ภักดี กรณีคุณค่าตราสินค้าที่เป็นเชิงบวกจึงถือเป็นผลประโยชน์เชิงเศรษฐศาสตร์ทั้งในระดับจุลภาค (Micro) และมหาภาค (Macro) (Kotler & Keller (2019) ซึ่งสนับสนุนด้วยงานวิจัยในอดีตของ Bove, Houston & Thill (2016) ที่กล่าวว่า ถ้าลูกค้า มีการรับรู้คุณค่าของตราสินค้าในเชิงบวกจัดเป็นสินทรัพย์ที่จับต้องไม่ได้ของธุรกิจนั้น ๆ (Aaker, 2019)

ตราสินค้า คือ ชื่อ เครื่องหมาย คำขวัญ บรรจุภัณฑ์ เสียงเพลง หรือการผสมผสานสิ่งเหล่านี้เข้า ด้วยกัน เพื่อใช้บ่งบอกและสร้างคุณค่าในตราสินค้าให้กับผู้ขาย สามารถสร้างความแตกต่างจากคู่แข่ง ผู้บริโภค สามารถทราบที่มาของสินค้าและบริการ และช่วยปกป้องกิจการจากคู่แข่งที่พยายามเข้ามาแย่ง ส่วนแบ่งตลาด (Aaker, 2019) ตราสินค้าสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 รูปแบบ คือ Value การทำให้รู้สึกถึง ความภาคภูมิใจ Attribute เป็นลักษณะรูปร่างที่จะทำให้เกิดการจดจำ Personality การมีบุคลิกภาพ เป็นเอกลักษณ์ และ Benefit การบอกคุณประโยชน์ (Aaker, 2019) ตราสินค้า (Brand) กลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน ของผู้บริโภคไปแล้ว โดยองค์กร บริษัทห้างร้านต่าง ๆ มีตราสินค้าที่เป็นชื่อ และสัญลักษณ์ที่มีความโดดเด่น เช่น โลโก้ (Logo) เครื่องหมายการค้า รวมไปถึงรูปแบบบรรจุภัณฑ์ ตราสินค้าสร้างขึ้นมาโดยผู้ขายเพื่อใช้ ระบุสินค้าและบริการของตน ทั้งนี้ก็เพื่อแยกแยะให้เห็นว่าสินค้าและบริการของตนแตกต่างจากของผู้อื่นหรือ คู่แข่งอย่างไร และทำการนำเสนอคุณค่า (Value) ให้แก่ผู้บริโภค เพื่อที่ว่าผู้ขายจะสามารถหาคุณประโยชน์ต่าง ๆ ในตลาด และในการทำเงินได้ด้วย

(อดุลย์ จาตุรงคกุล, 2561) และ ตราสินค้าหมายถึง ชื่อ เครื่องหมาย สัญลักษณ์ คำขวัญหรือคำโฆษณา บรรจุภัณฑ์ เสียงเพลง (Jingle) หรือส่วนผสมของสิ่งเหล่านั้น ที่เป็นการ

ระบุถึงสินค้าหรือบริการของผู้ขาย หรือกลุ่มผู้ขายเพื่อทำให้สินค้าของตนแตกต่างจากคู่แข่ง (Kotler 2012, p.404) American Marketing Association (2517) ได้ให้ความหมายของคำว่าตราสินค้าไว้ว่า ตราสินค้า คือ ชื่อ (Name) ถ้อยคำ (Term) เครื่องหมาย (Sign) สัญลักษณ์ (Symbol) หรือการออกแบบ (Design) หรือการผสมผสานสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจะแสดงให้เห็นถึงสินค้า (Goods) หรือบริการ (Service) ของผู้ขายหรือกลุ่มของผู้ขายว่าคืออะไร และใช้เพื่อสร้างความแตกต่างจากผลิตภัณฑ์ของคู่แข่ง ซึ่งความหมายนี้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการให้คำนิยามโดยเน้นไปที่ตัวผลิตภัณฑ์ หรือคุณลักษณะต่าง ๆ ที่สามารถจับต้องและมองเห็นได้ ในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการสร้างความแตกต่าง

นอกจากนี้ คุณค่าตราสินค้า (Brand Equity) ได้มีนักวิชาการ และนักวิจัยให้นิยามความหมายคำว่า คุณค่าตราสินค้า (Baran Equity) ไว้ดังนี้ เสรี วงษ์มณฑา (2563) ให้ความหมายว่า Brand Equity คุณค่าตราสินค้า คือการที่ตราสินค้าของบริษัทมีความหมายที่เป็นแง่บวกของผู้ซื้อ ซึ่งนักการตลาดจะต้องสร้างคุณค่า ตราสินค้าให้มากที่สุด นั่นคือ คนที่มีความรู้เกี่ยวกับตราสินค้า จะมีผลทำให้ตราสินค้ามีความแตกต่าง และส่งผลก่อให้เกิดพฤติกรรมของสินค้า ดังนั้น การจะทำให้คุณค่าของตราสินค้าจะเกิดขึ้นได้ต้องทำให้ ผู้บริโภค/ผู้ซื้อ มีความรู้สึกคุ้นชินและมีความรู้สึกที่ดี จดจำตราสินค้านั้นได้ว่าลักษณะที่ไม่ซ้ำกับตราสินค้าอื่น Barwise (2019) ได้นิยามความหมายของคุณค่าตราสินค้า คือ ภาพลักษณ์ที่มีความชัดเจนแตกต่างนอกเหนือไปจากสินค้าธรรมดา Aaker (2019) ได้ให้คำจำกัดความว่า คุณค่าตราสินค้า (Brand Equity) หมายถึงกลุ่มของทรัพย์สินหรือหนี้สินที่มีความเกี่ยวพันหรือเชื่อมโยงถึงตราสินค้า ซึ่งสามารถเพิ่มหรือลดคุณค่าตัวสินค้าหรือบริการของตราสินค้านั้นได้ Keller (2018) กล่าวถึงคุณค่าตราสินค้า โดยเน้นไปในเรื่องของการตลาดว่า คือ ผลกระทบที่แตกต่างกันโดยมาจากกความรู้เกี่ยวกับตราสินค้าของผู้บริโภคที่มีผลตอบสนองความต่อการตลาดของตราสินค้านั้น Clow & Banck (2015) ชี้ให้เห็นถึงความหมายของคุณค่าตราสินค้าว่า เป็นชุดของคุณสมบัติเฉพาะที่ทำให้ตราสินค้ามีลักษณะแตกต่างจากในตลาด ซึ่งสามารถช่วยให้บริษัททำเงินได้เพิ่มมากขึ้นจากสินค้า และยังสามารถรักษาส่วนแบ่งการตลาดได้มากกว่าสินค้าที่ไม่มีตราสินค้า สามารถสรุปได้ว่า คุณค่าตราสินค้าว่า Value Added เป็นมูลค่าเพิ่ม ที่มีต่อร้านค้าผู้บริโภคบริษัทซึ่งตราสินค้าได้ทำให้เกิดขึ้นกับผลิตภัณฑ์

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการ คุณภาพการให้บริการ (service quality) เป็นสิ่งที่สำคัญสิ่งหนึ่งในการสร้างความแตกต่างของธุรกิจการให้บริการ การให้บริการ คือ การรักษาระดับการให้บริการที่เหนือคู่แข่งขัน โดยเสนอถึงคุณภาพการให้บริการตามที่ลูกค้าคาดหวังไว้ ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการที่ลูกค้าต้องการจะได้รับจากประสบการณ์ในอดีต การพูดแนะนำปากต่อปาก จากโฆษณาของธุรกิจให้บริการ ลูกค้าจะพอใจถ้าเขาได้รับในสิ่งที่เขาต้องการ (what) เมื่อเขามีความต้องการ (when) ณ สถานที่ที่เขาต้องการ (where) ในรูปแบบที่เขาต้องการ (how) นักการตลาดต้องการทำการวิจัย เพื่อให้ทราบถึงเกณฑ์การตัดสินใจซื้อบริการของลูกค้าทั่วไปไม่ว่าธุรกิจแบบใดก็ตาม ลูกค้าจะใช้เกณฑ์ต่อไปนี้ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2560 : 145) 1) การเข้าถึงลูกค้า (access) การให้บริการกับลูกค้าต้องอำนวยความสะดวก ด้านเวลาสถานที่แก่ลูกค้าไม่ให้ลูกค้าต้องคอยนาน ทำเลที่ตั้งเหมาะสม แสดงถึงความสามารถในการเข้าถึงลูกค้า 2) การติดต่อสื่อสาร (communication) มีการอธิบายที่ถูกต้องโดยใช้ภาษาที่ลูกค้าเข้าใจง่าย เช่น ป้ายแสดงวิธีการใช้โทรศัพท์สาธารณะสำหรับผู้ที่ไม่เคยใช้บริการ เป็นรูปแบบที่แม้ผู้ที่ไม่สามารถอ่านหนังสือได้หรือชาวต่างชาติสามารถรู้วิธีใช้ได้ 3) ความสามารถ (competence) บุคลากรหรืออุปกรณ์ให้บริการ ต้องมีความชำนาญ และมีความรู้ความสามารถในงานหรือการทำงานโดยไม่มีข้อผิดพลาด 4) ความมีน้ำใจ (courtesy) บุคลากรหรืออุปกรณ์ที่ใช้บริการต้องมีมนุษย์สัมพันธ์เป็นที่น่าเชื่อถือ มีความเป็นกันเอง มีวิจารณญาณหรือสามารถตรวจสอบข้อผิดพลาดจากการสั่งการของลูกค้า และแจ้งให้ทราบโดยชัดเจน 5) ความน่าเชื่อถือ (creditability) บริษัทและบุคลากรต้องสามารถสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในบริการ โดยเสนอบริการดีที่สุดแก่ลูกค้า การคิดค่าบริการเป็นธรรม 6) ความไว้วางใจ (reliability) บริการที่ให้แก่ลูกค้ามีความสม่ำเสมอและถูกต้อง 7) การตอบสนองลูกค้า (responsiveness) พนักงานจะต้องให้บริการ และแก้ไขปัญหาแก่ลูกค้าที่รวดเร็วตามที่ลูกค้าต้องการ 8) ความปลอดภัย (security) บริการที่ให้ต้องปราศจากอันตรายความเสี่ยงและปัญหาต่างๆ 9) การสร้างบริการให้เป็นที่รู้สึก (tangible) บริการที่ลูกค้าได้รับทำให้เขาสามารถคาดคะเนคุณภาพของบริการดังกล่าวได้ 10) การเข้าใจและรู้จักลูกค้า (understanding/knowing customer) พนักงานหรืออุปกรณ์ที่บริการต้องได้รับการออกแบบเพื่อความพยายามเข้าใจถึงความต้องการของลูกค้าและความสนใจตอบสนองความต้องการดังกล่าว กล่าวโดยสรุป การพัฒนาการให้บริการเชิงรุกแบบครบวงจร หรือ package service เป็นการพัฒนาการให้บริการที่มีเป้าหมายที่จะให้ประชาชนได้รับบริการที่ควรจะได้รับอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ มีความสะดวกรวดเร็วในการให้บริการ มุ่งที่จะให้บริการในเชิงส่งเสริมและ

สร้างทัศนคติและความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ ตลอดจนเป็นการให้บริการที่มีความถูกต้องชอบธรรมสามารถตรวจสอบได้และสร้างความเสมอภาคทั้งในการให้บริการและในการที่จะได้รับบริการจากรัฐ

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อ ทฤษฎีกระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภค (Consumer Decision-Making Process) กระบวนการตัดสินใจซื้อ เป็นการว่าด้วยลำดับขั้นตอนในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์/สินค้า ซึ่งพฤติกรรมของผู้บริโภคจะพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดใจซื้อทั้งด้านจิตใจและทางด้านพฤติกรรมทางกายภาพ เป็นกิจกรรมด้านจิตใจ และด้านทางกายภาพ ซึ่งเกิดขึ้นในชั่วขณะหนึ่ง กิจกรรมเหล่านี้ส่งผลให้เกิดการตัดสินใจซื้อ และเกิดพฤติกรรมการซื้อ Schiff Man & Kanuk (2019) กระบวนการตัดสินใจจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญต่อผู้ขาย และผู้บริโภค ดังนั้นจึงเป็นการสร้างความสมดุลกันระหว่างผลิตภัณฑ์ และความต้องการที่เกิดจากผู้บริโภคเพื่อเป็นกระบวนการตัดสินใจ Kast and Rosenzweig (2019) ให้ความหมายของการตัดสินใจว่า คือ การกำหนดแนวคิด ขึ้นมาโดยมีทางเลือกสองทางหรือมากกว่านั้นขึ้นไป ที่ผู้ตัดสินใจจะต้องหาทางเลือกทางหนึ่งอย่างรอบคอบ ในการปฏิบัติงานในองค์กรนั้น บรรดากิจกรรมเกี่ยวกับการแก้ปัญหามักจะเรียกว่าเป็นการตัดสินใจ Ebert & Micheal (2019) กล่าวว่าเป้าหมายหรือ จุดสำคัญที่สุดของการตัดสินใจ ก็คือ การแก้ปัญหา ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และมนุษย์เป็นผู้กระทำ ใน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ และบ่อยครั้งการแก้ปัญหาไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ส่วนหนึ่งเกิดจากการตัดสินใจได้กระทำ ลงไป อย่างไม่มีเหตุผล เพราะมีข้อจำกัดในเรื่องการรับรู้ ค่านิยม และบุคลิกภาพซึ่งการตัดสินใจไม่สามารถหลีกเลี่ยงจาก ปัจจัยเหล่านี้ได้ จึงจะต้องทำความเข้าใจ Ben Orlove et al. (2020) กล่าวว่า การตัดสินใจ ต้องมีการพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ ที่สามารถนำมาใช้ในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง การตัดสินใจต้องรวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นชุมชน นักวิทยาศาสตร์ นักการเมือง และองค์กรต่าง ๆ เพื่อให้ได้มุมมองที่หลากหลายและการสนับสนุนที่จำเป็น มีการประเมินและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงและสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ Bahzad Taha Jijo and Adnan Mohsin Abdulazeez (2021) ได้ให้ความหมายของ การตัดสินใจว่าเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและประกอบด้วยการตัดสินใจย่อย ๆ หลายขั้นตอนที่เกิดขึ้นระหว่าง

การสร้างและการใช้ต้นไม้ตัดสินใจเพื่อการจำแนกประเภทของข้อมูลในบริบทของการเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning)

Jelle Strikwerda, Bregje Holleman and Hans Hoeken (2024) กล่าวว่า การตัดสินใจ หมายถึง กระบวนการที่ซับซ้อนและมีหลายปัจจัยที่ต้องพิจารณาเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพสำหรับบุคคลนั้น ๆ จุฑามาศ ดีแป้น (2563) ได้ให้ความหมายของการตัดสินใจว่า การตัดสินใจต้องมีเหตุและการตัดสินใจเป็นภารกิจหลักของการบริหาร ผลิตผลของกระบวนการตัดสินใจอาจนำมาเป็นนโยบายโดยได้กล่าวถึงกระบวนการทั้งหมด ซึ่งรวมถึงการหาโอกาสในการตัดสินใจ การรวบรวมข้อมูล การวินิจฉัยแนวทางปฏิบัติที่อาจเป็นไปได้และขั้นสุดท้ายก็คือ การเลือกแนวทางปฏิบัติ และได้ให้ความคิดเห็นต่อไปว่า “การตัดสินใจเป็นสิ่งเดียวกันกับการบริหาร

ศรัณย์วีร์ เอมะศิริ (2561) กล่าวว่า การตัดสินใจหมายถึงการเลือกระหว่างทางเลือกโดยคาดหวังว่าจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่พึงพอใจ, เป็นการเลือกทางปฏิบัติซึ่งมีหลายทางเลือกเป็นแนวปฏิบัติไปสู่เป้าหมาย การตัดสินใจนี้อาจเป็นการตัดสินใจที่จะกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลายอย่างเพื่อบรรลุเป้าหมาย เป็นกระบวนการในการเลือกตัวเลือกจากหลายตัวเลือก เป็นสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจ เพราะตัวเลือกเหล่านั้นมีบทบาทที่สำคัญ และการคิดและการใช้ดุลพินิจอย่างถี่ถ้วนรอบคอบ เพื่อเลือกแนวทางที่ดีที่สุด จากทางเลือกที่มีอยู่หลายๆ ทาง และสามารถแก้ไขปัญหาหรือวางแผนไว้ล่วงหน้าได้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ จุไรรัตน์ ศิริมั่งมูล และคณะ (2562) การตัดสินใจ หมายถึง การกระทำของบุคคลในการที่เลือกทางเลือกที่มีอยู่หลาย ๆ ทางเลือก โดยการรวบรวมและประเมินข้อมูลและสิ่งประกอบอื่น ๆ ที่สำคัญ โดยการเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด เพียงทางเลือกเดียวที่สามารถตอบสนองเป้าหมายหรือความต้องการของผู้เลือก เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ สรุปได้ว่า การตัดสินใจ เป็นกระบวนการกำหนดแนวคิดโดยมีทางเลือกที่ต้องตัดสินใจในการปฏิบัติ ซึ่งเกิดขึ้นจากการกำหนดแนวคิดและเลือกทางเลือกจากทางหลายทางที่เป็นไปได้ มีความสำคัญในการปฏิบัติงานในองค์กร เนื่องจากเป็นกระบวนการแก้ปัญหาที่จำเป็นในการบรรลุวัตถุประสงค์และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยมีปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจ เช่น การรับรู้ ค่านิยม และบุคลิกภาพ ซึ่งการตัดสินใจที่ไม่ถูกต้องอาจส่งผลให้การแก้ปัญหาไม่ได้ตามเป้าหมาย ซึ่งความเข้าใจเหล่านี้มีประโยชน์ในการช่วยให้การตัดสินใจมีประสิทธิภาพและบรรลุผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ที่สูงสุด

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาแบบจำลองสมการโครงสร้างที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาว ในประเทศไทย โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เคยจองโรงแรมขนาด 3 ดาวผ่านบริการออนไลน์ ซึ่งมีจำนวนประชากรที่ติดตามเพจ จำนวน 420 คน โดยใช้วิธีคำนวณกลุ่ม ตัวอย่างตามแนวคิดของ Grance J.B., (2008) คือเท่ากับ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต โดยในการศึกษา ครั้งนี้มีตัวแปรสังเกตจำนวนทั้งสิ้น 21 ตัวแปร จึงได้กลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 420 คน เข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เสพติดโรงแรมที่มีพฤติกรรมการจองออนไลน์จริง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ตัวแทนจากตัวแทนสมาคมโรงแรมและท่องเที่ยว ผู้ประกอบการโรงแรมขนาด 3 ดาว และ ตัวแทนนักท่องเที่ยวที่เคยจองโรงแรมขนาด 3 ดาว ผ่านบริการ ออนไลน์ รวมทั้งสิ้น 13 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และอาชีพ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ และ บริการการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด พนักงานกระบวนการ และลักษณกายภาพ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณค่าตราสินค้า ได้แก่ การรับรู้คุณค่าตราสินค้า การรับรู้คุณภาพ ความเชื่อมโยงกับตราสินค้า และความภักดีต่อตราสินค้า

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการ ได้แก่ ความเป็นรูปธรรม ความน่าเชื่อถือไว้วางใจ การตอบสนองต่อความต้องการ ความเชื่อมั่นในบริการ และความเอาใจใส่

ส่วนที่ 5 การตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวได้แก่ การรับรู้ปัญหา การค้นหาข้อมูล ประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และพฤติกรรมหลังการตัดสินใจซื้อ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือ จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้เทคนิค IOC (Index of Item Objective Congruence) โดยผ่านเกณฑ์ด้วยค่า 0.60-1.00 ทุกข้อคำถาม

2. นำไปทดลองใช้ (Tryout) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีความใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.969 จึงนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดได้ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive) ใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อทำการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณ

1.1. การหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ ถึงนักท่องเที่ยวที่เคยจอง โรงแรมขนาด 3 ดาวผ่านบริการออนไลน์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.2. จัดส่งจดหมายขอความอนุเคราะห์และส่งแบบสอบผ่านระบบออนไลน์ (Google From) แก่ผู้ประกอบการ จำนวน 420 คน ผ่านทางอีเมล หรือ แอปพลิเคชันไลน์ เป็นต้น

1.3. ในแบบสอบถามผู้วิจัยได้อธิบายและชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม ชี้แจงการทำวิจัยให้ทราบ และวิธีการกรอกข้อมูลแก่ผู้ตอบแบบสอบถามอย่างละเอียด

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ

2.1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ ถึง ตัวแทนจากตัวแทน สมาคมโรงแรมและท่องเที่ยว ผู้ประกอบการโรงแรมขนาด 3 ดาว และ ตัวแทนนักท่องเที่ยวที่เคยจอง โรงแรมขนาด 3 ดาวผ่านบริการออนไลน์จำนวน 13 คน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวม ข้อมูล เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบประเด็นการสัมภาษณ์และนัดหมาย วันเวลา สถานที่ใน การสัมภาษณ์

2.2. ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผ่านช่องทางโทรศัพท์ แอปพลิเคชันไลน์ และ การสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ตามวันเวลาที่นัดหมายไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้โดยจำแนกตามประเภทของข้อมูล ดังนี้

1. การวิเคราะห์วิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Data Analysis)

ปัจจัยส่วนบุคคล ส่วนผสมทางการตลาดคุณค่าตราสินค้า และ คุณภาพการให้บริการของโรงแรมและการตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาวในประเทศไทย โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive) ใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอ้างอิง (Inferential) ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) และการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

2. การวิเคราะห์การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis)

ด้วยการวัดความตรง (Validity) ด้วยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Source of Data) สำหรับความเชื่อมั่น (Reliability) ได้พิจารณาถึงแหล่งข้อมูลว่ามีความน่าเชื่อถือได้ (Creditability) การพึ่งพากับเกณฑ์อื่นๆ (Dependability) การถ่ายโอนผลการวิจัย (Transferability) และการไม่ลำเอียง (Bias) โดยข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ จะเป็นข้อความบรรยาย (Descriptive) ที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึก นำมาถอดเทปเพื่อให้ได้บทสรุปของข้อคำถามในการสัมภาษณ์

3. การเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Mixed Method)

โดยนำผลการวิจัยเชิงปริมาณที่ได้ค่าอิทธิพลรวม มีค่าน้อยเรียงลำดับที่เป็นจุดอ่อนของการวิจัยเชิงปริมาณ นำไปเป็นหัวข้อสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อเป็นการปิดจุดอ่อนและยืนยันผลการวิจัยเชิงปริมาณ ให้มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

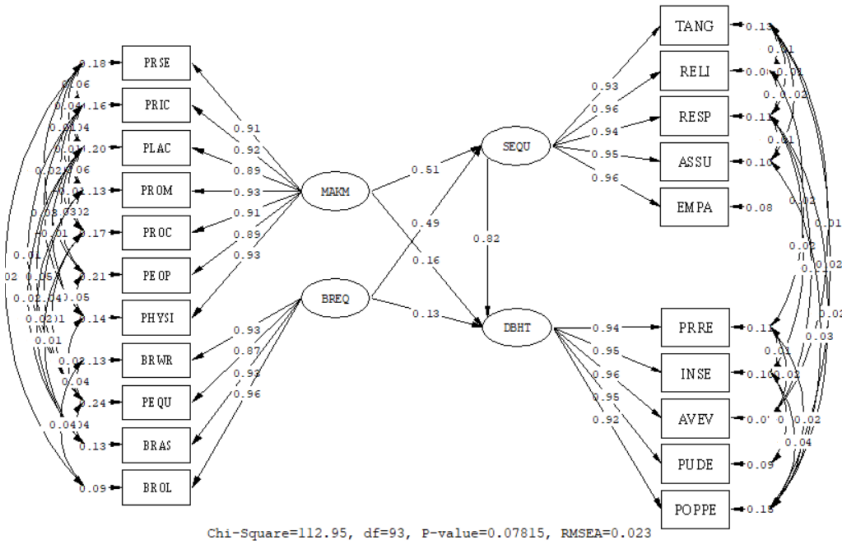
วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของส่วนส่วนประสมการตลาด คุณค่าตราสินค้าและ คุณภาพการให้บริการ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาวในประเทศไทย

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาวในประเทศไทย โดยภาพรวม

รายการ	ค่าสถิติ	แบบจำลองตามสมมติฐาน	แบบจำลองทางเลือก
1. Chi-square (X^2)	*ต่ำใกล้ 0	1063.01	112.95
	*เท่ากับ df	183	93
Relative Chi-square	ผลหาร (X^2/df) < 2.00	5.81	1.21
2. GFI	> 0.90	0.81	0.97
3. AGFI	> 0.90	0.75	0.94
4. RMR	เข้าใกล้ 0.00	0.011	0.005
5. RMSEA	< 0.05	0.107	0.023
6. CFI	0.00–1.00	0.99	1.00
7. CN	> 200	93.95	476.06

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่านของแบบจำลองทางเลือกที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น สอดคล้องกับข้อมูลเชิง ประจักษ์ โดยมีค่าผ่านเกณฑ์ทุกค่า

ภาพที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์แบบจำลองตามสมการโครงสร้างที่เป็นการจำลองทางเลือกที่ สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ หลักจากปรับค่าต่าง ๆ ของโมเดลแล้ว

ภาพที่ 1 แบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์แบบทางเลือก (standardized solution)

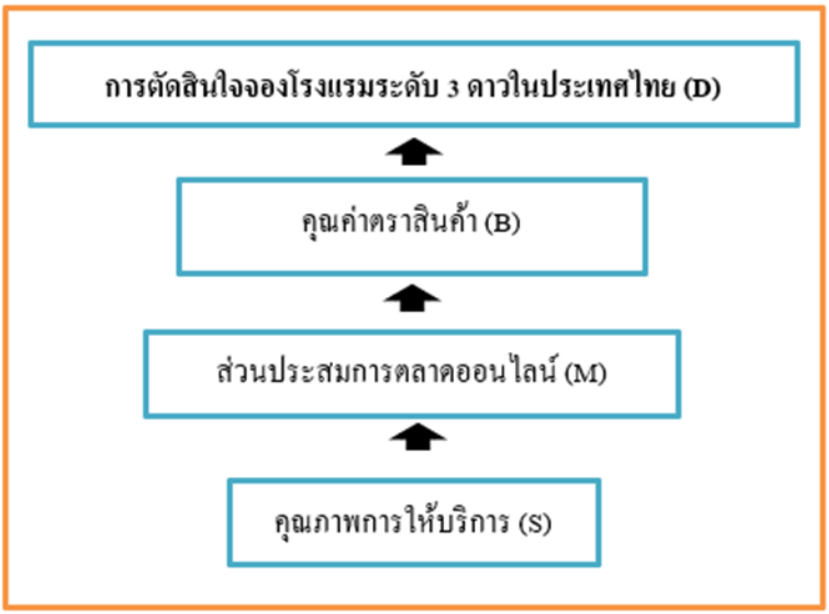
จากภาพที่ 1 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Path Coefficient) ระหว่างตัวแปรแฝงกับตัวแปรแฝง และค่าน้ำหนักองค์ประกอง (Factor Loading) ระหว่างตัวแปรแฝงกับตัวแปรประจักษ์มีค่าในเชิงบวกทุกตัว

ตารางที่ 2 แสดงค่าสถิติ ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง (DE) ทางอ้อม (IE) อิทธิพลรวม (TE) ของตัวแปรแฝงจากค่า Beta และ Gamma

ตัวแปรตาม	ความสัมพันธ์	ตัวแปรอิสระ			
		MAKM	BREQ	SEQU	DBHT
SEQU	DE	0.51**	0.49**	N/A	N/A
	IE	N/A	N/A	N/A	N/A
	TE	0.51**	0.49**	N/A	N/A
DBHT	DE	0.16*	0.13*	0.82**	N/A
	IE	0.42**	0.40**	N/A	N/A
	TE	0.68**	0.53**	0.82**	N/A

Chi-Square= 112.95, df=93, p-value = 0.078, GFI=0.97, AGFI=0.94, RMR=0.005, RMSEA=0.023, CFI=1.00, CN=476.06

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างการตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาวใน ประเทศไทย

ภาพที่ 2 เสนอแนวทางการเสริมสร้างการตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาวในประเทศไทย

จากภาพที่ 2 พบว่าแบบจำลองตอนที่ 7 แนวทางเสริมสร้างการตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาวใน ประเทศไทย ในประเทศไทยมีลักษณะดังแผนภูมิภาพประกอบด้วยคุณภาพการให้บริการ ที่มีค่าอิทธิพลรวมต่อ การตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาวในประเทศไทยมากที่สุดรองลงมาคือส่วนประสมทางการตลาด และคุณค่าตราสินค้า ลำดับ เป็นแนวทางเสริมสร้างการตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาวในประเทศไทย หรือ เป็นแบบจำลองที่พัฒนาขึ้นหรือเรียกว่า “SBMD Model” S คือ คุณภาพการให้บริการ (Service quality), B คือคุณค่าตราสินค้า (Brand Equity), M คือ กลยุทธ์การตลาด ออนไลน์ (Marketing Mix) และ D= การตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาวในประเทศไทย (Deciding to book a 3-star hotel in

Thailand) ที่ต้อง มุ่งเน้นการรับรู้ปัญหา การค้นหาข้อมูล ประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และพฤติกรรมหลังการตัดสินใจซื้อ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องแบบจำลองสมการโครงสร้างที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาวในประเทศไทย การอภิปรายผลข้อค้นพบจากการวิจัย ผู้วิจัยได้นำเสนอการอภิปรายผล โดยผู้วิจัยได้นำประเด็นที่สำคัญมาอภิปรายผลตามสมมติฐาน ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ส่วนประสมการตลาดมีอิทธิทางตรงต่อการตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาวใน ประเทศไทย พบว่า ส่วนประสมการตลาดมีอิทธิทางตรงต่อการตัดสินใจจองโรงแรม ระดับ 3 ดาวในประเทศไทย โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.16 ค่า t statistics เท่ากับ 2.18 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อส่วนประสมการตลาดเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้การตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาวในประเทศไทยมากขึ้นด้วย สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยของของ Tippawan and Thana (2024) ผลการวิเคราะห์ พบว่า ด้านปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการการจองที่พักในระบบออนไลน์ โดยรวม ในเกณฑ์ระดับมาก โดยด้านการให้บริการมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาด้านส่งเสริมการตลาด ด้านกระบวนการ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านช่องทางการ จัดจำหน่าย ด้านบุคลากรและด้านราคาตามลำดับ ส่วนปัจจัยคุณภาพระบบการจองที่พักในระบบออนไลน์ โดยรวมอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก โดยด้านการออกแบบใช้งานมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมา ด้านความเชื่อถือได้ ด้านความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัว ด้านความสามารถตอบสนองและด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย ตามลำดับ และพฤติกรรมการตัดสินใจการจองที่พักในระบบออนไลน์ในการท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการประเมินทางเลือกมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมา ด้านการตัดสินใจ ด้านการรับรู้ปัญหา ด้านการค้นหา ข้อมูลและด้านพฤติกรรมหลังซื้อ ตามลำดับ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ผลการวิจัยพบว่า ส่วนประสมทางการตลาด คุณภาพการให้บริการและมูลค่าแบรนด์มีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในอิน โดมาร์ท มานาโด คุณภาพการให้บริการ พบว่า ด้านส่วนประสมทางการตลาดมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้น และสร้างความสนใจให้แก่ผู้บริโภค เมื่อลูกค้ารับรู้ว่าผลิตภัณฑ์มีคุณภาพดี ราคาเหมาะสม เข้าถึงได้ง่าย และมีการส่งเสริม

การขายที่ดึงดูดใจจะส่งผลให้ลูกค้ามีแนวโน้มที่จะตัดสินใจซื้อสินค้าจากร้านดังกล่าวมากขึ้น และด้านคุณภาพการในด้านความรวดเร็วในการให้บริการ ความสุภาพของพนักงาน และความพร้อมในการให้ความช่วยเหลือมีผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าโดยตรง

สมมติฐานที่ 2 ส่วนประสมการตลาดมีอิทธิทางตรงต่อคุณภาพการให้บริการ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.51 ค่า t statistics เท่ากับ 10.07 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อส่วนประสมการตลาดเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้คุณภาพการให้บริการมากขึ้นด้วย สอดคล้องกับผลการวิจัยพบว่า Ricky, Enik, Hendrajaya, Heni, Bayu (2024) ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ความพึงพอใจของลูกค้าถูกส่งผลกระทบทั้งจากคุณภาพการบริการและส่วนประสมทางการตลาด ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า คุณภาพของผลิตภัณฑ์เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบมากที่สุดต่อระดับความพึงพอใจของลูกค้า นอกจากนี้ ยังพบว่า การมีลักษณะการบริการที่ยอดเยี่ยม เช่น ความรวดเร็ว ความเป็นมิตร และประสิทธิภาพ มีผลกระทบอย่างมากต่อความพึงพอใจของลูกค้าจากการบริการที่พวกเขาได้รับ อีกทั้งความพึงพอใจของลูกค้ายังสามารถเพิ่มขึ้นได้จากการใช้กลยุทธ์ทาง การตลาดที่รวมถึงผลิตภัณฑ์ ราคา การจัดจำหน่าย และกิจกรรมส่งเสริมการขาย แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการมีแผนการตลาดที่ครอบคลุมทุกแง่มุมของธุรกิจ เมื่อพิจารณาร่วมกันแล้วการผสมผสานระหว่างกลยุทธ์การตลาดและคุณภาพของผลิตภัณฑ์ทำให้เกิดการเพิ่มความพึงพอใจของลูกค้าในลักษณะเสริมฤทธิ์กัน จากการวิจัยพบว่า กลยุทธ์ทางการตลาดที่สามารถผสานส่วนประสมทางการตลาดกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของของ Fatemeh, Golnaz, Ramayah, Sivabala (2016) พบว่า ปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าในโรงแรมระดับ 3 ถึง 5 ดาวได้แก่ พนักงาน, ความคุ้มค่า, ทำเล ที่ตั้ง, อาหาร, บริเวณรับประทานอาหาร, และลักษณะทางกายภาพของห้องพักและโรงแรม นอกจากนี้ การไม่ตรงกันระหว่างความคาดหวังแรกเริ่มของผู้เข้าพักกับประสบการณ์จริง เช่น ภาพของโรงแรมในเว็บไซต์ที่ไม่ตรงกับสภาพจริง สิ่งอำนวยความสะดวกที่สัญญาไว้แต่ไม่ได้รับ หรือบริการที่คุณภาพต่ำก็เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ผู้เข้าพักไม่พึงพอใจ การศึกษานี้เป็นหนึ่งในไม่กี่ชิ้นที่รวบรวมความพึงพอใจของลูกค้าโรงแรมระดับ 3 ถึง 5 ดาวในเอเชียโดยอ้างอิงค์จากรีวิวออนไลน์จำนวนมาก และงานวิจัยของ Fatemeh, Golnaz, Ramayah, Sivabala (2016) พบว่าปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าในโรงแรมระดับ 3 ถึง 5 ดาวได้แก่ พนักงาน, ความคุ้มค่า, ทำเลที่ตั้ง, อาหาร, บริเวณรับประทานอาหาร, และลักษณะทาง

กายภาพของห้องพักและโรงแรม นอกจากนี้ การไม่ตรงกันระหว่างความคาดหวังแรกเริ่มของผู้เข้าพักกับประสบการณ์จริง เช่น ภาพของโรงแรมในเว็บไซต์ที่ไม่ตรงกับสภาพจริง สิ่งอำนวยความสะดวกที่สัญญาไว้แต่ไม่ได้รับหรือบริการที่คุณภาพต่ำ ก็เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ผู้เข้าพักไม่พึงพอใจ การศึกษานี้เป็นหนึ่งในไม่กี่ชิ้นที่รวบรวมความพึงพอใจของลูกค้าโรงแรมระดับ 3 ถึง 5 ดาวในเอเชียโดยอ้างอิงค์จากรีวิวออนไลน์จำนวนมาก

สมมติฐานที่ 3 คุณค่าตราสินค้า มีอิทธิทางตรงต่อมีอิทธิพลทางตรงต่อคุณภาพการให้บริการ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.49 ค่า t statistics เท่ากับ 9.85 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อคุณค่าตราสินค้าเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้คุณภาพการให้บริการมากขึ้นด้วย สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของของ Hairong (2017) ได้ทำการศึกษา ผลการศึกษา พบว่า ด้านคุณค่าตราสินค้า งานวิจัยได้ระบุถึงมิติหลัก ๆ ของคุณค่าตราสินค้า ซึ่งรวมถึงความไว้วางใจในแบรนด์ (brand trust), อารมณ์ที่เกิดจากแบรนด์ (brand affect), และการสนับสนุนจากผู้บริโภค (consumer advocacy) สิ่งเหล่านี้มีผลต่อการสร้างภาพลักษณ์แบรนด์ที่แข็งแกร่ง ผลต่อความจงรักภักดี โดยความรู้สึกทางอารมณ์ที่ผู้บริโภคมีต่อแบรนด์จะส่งผลให้เกิดความพึงพอใจและการเลือกจองโรงแรมที่มีคุณภาพสูง อิทธิพลจากสื่อออนไลน์ โดยลูกค้ามักจะพิจารณารีวิวและคำแนะนำจากผู้อื่น ก่อนตัดสินใจจองโรงแรมและด้านคุณภาพการบริการ งานวิจัยชี้ให้เห็นว่า คุณภาพการบริการมีผลโดยตรงต่อการรับรู้ของลูกค้าเกี่ยวกับแบรนด์โรงแรมที่มีคุณภาพการบริการสูง มักสร้างความพึงพอใจและความไว้วางใจจากลูกค้า ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีกับแบรนด์และความจงรักภักดี โดยคุณภาพการบริการที่สูงจะทำให้แบรนด์ มีภาพลักษณ์ที่ดีขึ้นและเพิ่มความน่าเชื่อถือในสายตาของลูกค้า สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของของ Eko, Bonifasius (2024) พบว่าการศึกษา พบว่า ยิ่งคุณภาพการบริการที่โรงแรมจัดให้ดีขึ้นมากเท่าใด การตัดสินใจเข้าพักของแขกที่โรงแรม ASS Jakarta ก็จะเพิ่มขึ้นมากเท่านั้น ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าคุณภาพการบริการในสังคม สร้างความพึงพอใจความภักดีต่อแบรนด์ และการบอกต่อในช่องทางออนไลน์จะช่วยเพิ่มการตัดสินใจของแขก ในการเข้าพักที่โรงแรม ASS Jakarta การปรับปรุงภาพลักษณ์ของแบรนด์จะช่วยเพิ่มการตัดสินใจซื้อที่โรงแรม ASS Jakarta ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าภาพลักษณ์แบรนด์ที่ดีในสังคมจะช่วยเพิ่มการตัดสินใจซื้อได้ นอกจากนี้ การเพิ่มการใช้สื่อ

สังคมออนไลน์ (SMM) การสร้างการรับรู้และดึงดูดลูกค้า การสร้างความเชื่อมั่น และกระตุ้นการซื้อ และการส่งเสริมยอดขายด้วยโฆษณาออนไลน์ อย่างมีนัยสำคัญ และงานวิจัยของ Jing และ Andrew (2010) ผลการศึกษาพบว่า นำเสนอกรอบแนวคิดที่รวมทั้งคุณภาพการบริการและคุณค่าตราสินเพื่อสร้างประสบการณ์ให้กับลูกค้า งานวิจัยนี้เสนอว่าการรักษาคุณภาพการบริการอย่างสม่ำเสมอ โดยมีการบอกต่อในเชิงบวกและการโฆษณาที่มีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญต่อการสร้างคุณค่าตราสินค้าที่แข็งแกร่งใน อุตสาหกรรมโรงแรม กรอบแนวคิดนี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำความเข้าใจว่าการรับรู้ของลูกค้าส่งผลต่อ กระบวนการตัดสินใจและความภักดีของลูกค้า

สมมติฐานที่ 4 คุณค่าตราสินค้า มีอิทธิพลทางตรงต่อการตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาวในประเทศไทย พบว่า คุณค่าตราสินค้าส่งผลทางบวกต่อการตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาวในประเทศไทย โดยมีค่า สัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.13 ค่า t statistics เท่ากับ 2.05 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อคุณค่าตราสินค้าเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้การตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาวในประเทศไทยมากขึ้นด้วย สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของของ Hairong (2017) ผลการศึกษา พบว่า คุณค่าตราสินค้า งานวิจัยได้ระบุถึงมิติหลัก ๆ ของคุณค่าตราสินค้า ซึ่งรวมถึงความไว้วางใจในแบรนด์ (brand trust), อารมณ์ที่เกิดจากแบรนด์ (brand affect), และการสนับสนุนจากผู้บริโภค (consumer advocacy) สิ่งเหล่านี้มีผลต่อการสร้างภาพลักษณ์แบรนด์ที่แข็งแกร่ง ผลต่อความจงรักภักดี โดยความรู้สึกทางอารมณ์ที่ผู้บริโภคมีต่อแบรนด์จะส่งผลให้เกิดความพึงพอใจและการเลือกจองโรงแรมที่มีคุณภาพสูง อิทธิพลจากสื่อออนไลน์ โดยลูกค้ามักจะพิจารณารีวิวและคำแนะนำจากผู้อื่น ก่อนตัดสินใจจองโรงแรม และด้านกระบวนการตัดสินใจงานวิจัยชี้ให้เห็นว่าการรับรู้และการค้นหาข้อมูลนักท่องเที่ยวรู้สึกต้องการใช้บริการโรงแรมมักจะค้นหาข้อมูลจากหลายแหล่ง และรีวิวออนไลน์จะช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจในแบรนด์และสามารถมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ การประเมินทางเลือกจะเห็นว่า ผู้บริโภคมักจะเปรียบเทียบคุณค่าตราสินค้าและคุณภาพการบริการของโรงแรมที่แตกต่างกัน เมื่อทำการประเมินทางเลือกซึ่งส่งผลต่อการเลือกจองโรงแรมในที่สุด และการตัดสินใจสุดท้ายประสบการณ์และความพึงพอใจที่ได้รับจากการบริการจะส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการในอนาคต โดยคุณค่าตราสินค้าที่แข็งแกร่งจะช่วยกระตุ้นให้ผู้บริโภคมีแนวโน้มที่จะเลือกโรงแรมแบรนด์เดียวกันอีกครั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Haj Aliyan, Ahmadi Mehrabani, Taghi (2017) กล่าวว่า การศึกษาด้านมูลค่าแบรนด์ (Brand Equity)

มูลค่าแบรนด์ที่แข็งแกร่งช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกค้า เมื่อลูกค้ารู้สึกคุ้นเคยและเชื่อมั่นในแบรนด์จะทำให้พวกเขาตัดสินใจซื้อได้ง่ายขึ้น การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและการพัฒนาความสัมพันธ์กับลูกค้าช่วยเพิ่มมูลค่าแบรนด์ส่งผลดีต่อการซื้อซ้ำ ข้อเสนอแนะการพัฒนาและสร้างกลยุทธ์การตลาดที่มุ่งเน้นสร้างและรักษามูลค่าแบรนด์ เป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มยอดขายและความพึงพอใจของลูกค้าในร้านค้าปลีก การใช้เทคโนโลยีและการตลาดออนไลน์เพื่อส่งเสริมการขายและการสื่อสารกับลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ และผลการศึกษา Eko, Bonifasius (2024) การสร้างความพึงพอใจความภักดีต่อแบรนด์ และการบอกต่อในช่องทางออนไลน์จะช่วย เพิ่มการตัดสินใจของแขกในการเข้าพักที่โรงแรม ASS Jakarta การปรับปรุงภาพลักษณ์ของแบรนด์จะช่วยเพิ่มการตัดสินใจซื้อที่โรงแรม ASS Jakarta ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าภาพลักษณ์แบรนด์ที่ดีในสังคมจะช่วยเพิ่มการตัดสินใจซื้อได้ นอกจากนี้ การเพิ่มการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (SMM) การสร้างการรับรู้และดึงดูดลูกค้า การสร้างความเชื่อมั่นและกระตุ้นการซื้อ และการส่งเสริมยอดขายด้วยโฆษณาออนไลน์อย่างมีนัยสำคัญยังช่วยเพิ่มการตัดสินใจของแขกในการเข้าพักที่โรงแรม ASS Jakarta ด้วยการมี SMM ที่ดีจะช่วยเพิ่มการตัดสินใจซื้อ

สมมติฐานที่ 5 คุณภาพการให้บริการมีอิทธิพลทางตรงต่อการตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาวในประเทศไทย พบว่า คุณภาพการให้บริการ ส่งผลทางบวกต่อการตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาวในประเทศ ไทย โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.82 ค่า t statistics เท่ากับ 8.20 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อคุณภาพการให้บริการเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้การตัดสินใจจองโรงแรมระดับ 3 ดาวในประเทศไทย มากขึ้นด้วย สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของของ Eko, Bonifasius (2024) ผลการศึกษาพบว่า ยิ่งคุณภาพการบริการที่โรงแรมจัดให้ดีขึ้น มากเท่าใด การตัดสินใจเข้าพักของแขกที่โรงแรม ASS Jakarta ก็จะเพิ่มขึ้นมากเท่านั้น ดังนั้นจึงสามารถกล่าว ได้ว่าคุณภาพการบริการในสังคมสร้างความพึงพอใจความภักดีต่อแบรนด์ และการบอกต่อในช่องทางออนไลน์ จะช่วยเพิ่มการตัดสินใจของแขกในการเข้าพักที่โรงแรม ASS Jakarta การสร้างความเชื่อมั่นและกระตุ้นการซื้อ และการส่งเสริมยอดขายด้วยโฆษณาออนไลน์ อย่างมีนัยสำคัญยังช่วยเพิ่มการตัดสินใจของแขกในการเข้า พักที่โรงแรม ASS Jakarta ด้วยการมี SMM ที่ดีจะช่วยเพิ่มการตัดสินใจซื้อ ข้อเสนอแนะที่

แนะนำหลังจากทำ การวิจัยนี้ คือ ความสำคัญของการปรับปรุงคุณภาพการบริการ และการใช้ SMM เพื่อปรับปรุงการตัดสินใจของแขกในการเข้าพักที่โรงแรม ASS Jakarta ให้กับการตัดสินใจซื้อที่โรงแรม ASS Jakarta สอดคล้องกับงานวิจัย Haj Aliyan, Ahmadi Mehrabani, Taghi (2017) พบว่า คุณภาพการบริการ (Quality of Service)มีส่วน สำคัญในการสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า หากพนักงานมีความสุภาพ, การบริการรวดเร็ว, และสามารถ ตอบสนองความต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะส่งผลให้ลูกค้าตัดสินใจซื้อซ้ำ ลูกค้าที่ได้รับประสบการณ์ การบริการที่ดีมีแนวโน้มที่จะบอกต่อและแนะนำให้ผู้อื่นเลือกใช้บริการ ส่งผลดีต่อการซื้อซ้ำและงานวิจัยของ Joy (2020) ผลการวิจัยพบว่า ทั้งห้ามิติของคุณภาพการให้บริการมีผลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของลูกค้า เช่น รูปลักษณ์ที่ดีของโรงแรมมีผลบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อความพึงพอใจของลูกค้า ความน่าเชื่อถือในการให้บริการ การตอบสนองที่รวดเร็ว ความมั่นใจจากความรู้ ความสุภาพของพนักงาน และการเอาใจใส่ต่อลูกค้า มีส่วนสำคัญที่ส่งผลให้ลูกค้ามีความพึงพอใจและภักดีต่อโรงแรม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การจองโรงแรมระดับ 3 ดาวได้รับอิทธิพลหลักจาก คุณภาพการให้บริการ รองลงมา คือ คุณค่าตราสินค้าและการตลาดออนไลน์ ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญต่อความเชื่อมั่นและการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว ข้อมูลที่ได้ช่วยให้โรงแรมเข้าใจพฤติกรรมลูกค้าอย่างเป็นระบบ สามารถวางกลยุทธ์การบริการและการตลาดได้ตรงจุด และนำไปสู่การพัฒนาแบบจำลอง SBMD Model เพื่อใช้ยกระดับการตัดสินใจจองและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของโรงแรม 3 ดาวในประเทศไทย **ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย** 1. โรงแรมระดับ 3 ดาวควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพการให้บริการอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านความน่าเชื่อถือ ความรวดเร็ว และความเอาใจใส่ของพนักงาน เพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดีและกระตุ้นการจองซ้ำ 2. ผู้ประกอบการควรสร้างกลยุทธ์การตลาดออนไลน์ที่ครบทุกองค์ประกอบ 7 ประการ (ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด พนักงาน กระบวนการ และลักษณะกายภาพ) โดยเน้นความง่ายและความสะดวกของระบบออนไลน์ 3. โรงแรมควรลงทุนใน “การสร้างคุณค่าตราสินค้า” เช่น การพัฒนาโลโก้ เอกลักษณ์แบรนด์ และการสื่อสารภาพลักษณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นและความภักดีของลูกค้า 4. ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการอบรมพัฒนาทักษะดิจิทัลและมาตรฐานการบริการแก่

ผู้ประกอบการโรงแรมขนาดกลาง เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันในยุคดิจิทัล 5. โรงแรมควรใช้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลลูกค้า เช่น รีวิว หรือ feedback จากระบบจองออนไลน์ มาปรับปรุงบริการให้ตรงตามความต้องการและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย **ข้อเสนอแนะในการวิจัยในอนาคต** 1. ควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมโรงแรมระดับอื่น (2 ดาว 4 ดาว 5 ดาว) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการตัดสินใจและปัจจัยที่มีอิทธิพลในแต่ละระดับ 2. ควรเพิ่มตัวแปรด้านเทคโนโลยี เช่น “ความน่าเชื่อถือของแพลตฟอร์มออนไลน์” หรือ “ระบบรีวิวและการจัดอันดับ” ซึ่งอาจมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจจองโรงแรมอย่างมีนัยสำคัญ 3. ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติม โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการตัดสินใจจองโรงแรมในประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

จุฑามาศ ดีแป้น. (2020). *การตัดสินใจและการบริการองค์กร*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2017). *การตลาดบริการ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Aaker, D. A. (2019). *Aaker on branding: 20 principles that drive success*. Morgan James Publishing.

American Marketing Association. (1977). *AMA dictionary of marketing terms*. AMA Publishing.

Barwise, P. (2019). *Brands and branding*. Economist Books.

Clow, K. E., & Baack, D. (2015). *Integrated advertising, promotion and marketing communications*. Pearson.

Du, R., Ma, J., & Fan, X. (2017). Electronic word-of-mouth and consumer trust in online hotel booking platforms. *[Journal not specified]*.

Filieri, R. (2016). What makes an online consumer review trustworthy? *[Journal not specified]*.

Keller, K. L. (2013). *Strategic brand management*. Pearson.

_____. (2018). *Customer-based brand equity and marketing strategy*. Pearson.

Kotler, P. (2012). *Marketing principles*. Pearson.

Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing management* (15th ed.). Pearson.

Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1988). SERVQUAL: A multiple-item scale for measuring consumer perceptions of service quality. *Journal of Retailing, 64*(1), 12–40.

Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (2017). *Consumer behavior*. Pearson.

ทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหารและผลกระทบต่อทัศนคติและผลการปฏิบัติงานของพนักงาน: กรณีศึกษาองค์กรไทย*

MANAGERIAL DELEGATION SKILLS AND THEIR IMPACT ON EMPLOYEES' ATTITUDES AND WORK PERFORMANCE: A CASE STUDY OF THAI ORGANIZATIONS

ฉัตรไท ไกรชู[1] และ ธนิท รุจนันท์ธนา[2]

Chatthai Kraichu[1] and Tanit Ruttjananthana[2]

[1-2]คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

[1-2]Business School, University of the Thai Chamber of Commerce, Thailand

Corresponding Author's Email: combelmail@gmail.com

วันที่รับบทความ : 27 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 11 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 13 ธันวาคม 2568

Received 27 November 2025; Revised 11 December 2025; Accepted 13 December 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหารในองค์กรไทย 2) ศึกษาทัศนคติและผลการปฏิบัติงานของพนักงาน และ 3) วิเคราะห์อิทธิพลของทักษะการมอบหมายงานที่มีต่อทัศนคติและผลการปฏิบัติงานของพนักงาน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือพนักงานในองค์กรไทยจำนวน 400 คน ได้มาจากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามหลักของ Yamane (1973) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

Citation:

* ฉัตรไท ไกรชู และ ธนิท รุจนันท์ธนา. (2569). ทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหารและผลกระทบต่อทัศนคติและผลการปฏิบัติงานของพนักงาน: กรณีศึกษาองค์กรไทย. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 245-266.

Chatthai Kraichu and Tanit Ruttjananthana. (2026). Managerial Delegation Skills And Their Impact On Employees' Attitudes And Work Performance: A Case Study Of Thai Organizations. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 245-266.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ผลการวิจัยพบว่า 1) ทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหารมีค่าเฉลี่ยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางค่อนสูง โดยด้านที่ได้ค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือความชัดเจนของงาน รองลงมาคือการสนับสนุนระหว่างปฏิบัติงาน ในขณะที่การติดตามงานได้ค่าต่ำที่สุด 2) ทัศนคติของพนักงานมีภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างดี โดยเฉพาะด้านความผูกพันต่อองค์กร ส่วนผลการปฏิบัติงานของพนักงานอยู่ในระดับดี โดยมิติที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ คุณภาพงานและความตรงต่อเวลา ขณะที่พฤติกรรมเสริมองค์กร (OCB) อยู่ในระดับต่ำกว่าด้านอื่น 3) ทักษะการมอบหมายงานด้านความชัดเจนของงาน ความเหมาะสมของการมอบหมาย และการติดตามงาน มีอิทธิพลเชิงบวกต่อทั้งทัศนคติและผลการปฏิบัติงานของพนักงาน และพบว่าทัศนคติมีบทบาทเป็นตัวแปรส่งผ่านบางส่วนระหว่างทักษะการมอบหมายงานและผลการปฏิบัติงาน ซึ่งสะท้อนกลไกตามทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคมและทฤษฎีความสัมพันธ์ผู้นำ–ผู้ตาม โดยภาพรวมทักษะการมอบหมายงานมีผลต่อประสิทธิผลการทำงานของพนักงานในระดับปานกลาง

คำสำคัญ: ทักษะการมอบหมายงาน, ทัศนคติของพนักงาน, ผลการปฏิบัติงาน, ผู้บริหาร, องค์กรไทย

Abstract

This research article aimed to 1) examine the delegation skills of managers in Thai organizations, 2) investigate employees' work attitudes and job performance, and 3) analyze the influence of delegation skills on employees' attitudes and performance. The study employed a quantitative research design. The sample consisted of 400 employees selected according to Yamane's (1973) sampling formula. The research instrument was a questionnaire that had undergone quality assessment, and the data were analyzed using mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and multiple regression analysis.

The findings revealed that 1) managers' delegation skills were rated at a moderately high level overall. The highest-rated components were task clarity and work support, while follow-up received the lowest mean score. 2) Employees' work attitudes were at a relatively high level, particularly

organizational commitment, whereas their overall job performance was rated at a high level. The aspects with the highest mean scores were work quality and punctuality, while organizational citizenship behavior (OCB) showed a notably lower score than other dimensions. 3) Delegation skills, specifically task clarity, appropriateness of task assignment, and follow-up, had a positive influence on both employees' attitudes and job performance. Furthermore, employees' work attitudes partially mediated the relationship between delegation skills and job performance, reflecting the mechanisms described by Social Exchange Theory and the Leader–Member Exchange (LMX) framework. Effective delegation skills contributed to employees' motivation and enhanced work outcomes at a moderate level.

Keywords: delegation skills, employee attitudes, performance, managers, Thai organizations

บทนำ

ในยุคที่สภาพแวดล้อมทางธุรกิจมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว องค์กรจำเป็นต้องพัฒนากลไกการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพเพื่อรับมือกับความผันผวนของสภาวะการแข่งขัน การมอบหมายงาน (delegation) จึงเป็นหนึ่งในกระบวนการบริหารที่มีบทบาทสำคัญในการกระจายภาระงาน ลดความซ้ำซ้อน และเพิ่มศักยภาพของพนักงานในการปฏิบัติภารกิจที่ซับซ้อนมากขึ้น ผู้บริหารที่สามารถมอบหมายงานได้อย่างเหมาะสมจะต้องมีความชัดเจนในการกำหนดวัตถุประสงค์ของงาน มอบอำนาจการตัดสินใจในระดับที่เหมาะสม พร้อมทั้งจัดเตรียมทรัพยากรและการสนับสนุนที่จำเป็นให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ความสามารถเหล่านี้ได้รับการยืนยันว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำที่ส่งผลโดยตรงต่อแรงจูงใจและประสิทธิผลของการทำงานในระดับปฏิบัติการ (Yukl, 2013)

งานวิจัยหลายงาน ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมอบหมายงานต่อผลลัพธ์เชิงพฤติกรรมและเชิงผลการปฏิบัติงานของพนักงาน เช่น งานของ Al-Jammal, Al-Khasawneh, and Hamadat (2015) พบว่า การมอบหมายอำนาจที่ชัดเจนและมีโครงสร้างช่วยเพิ่มทั้งความ

พึงพอใจในงานและผลการปฏิบัติงานของพนักงานในภาคการเงิน ขณะที่งานของ Joiner and Bakalis (2006) ระบุว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา (leader–member exchange) มีบทบาทเป็นตัวกลางระหว่างการมอบหมายงานกับทัศนคติที่ดีต่อการทำงานและผลการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ งานของ Spreitzer (1995) ยังชี้ว่าการได้รับมอบหมายอำนาจที่เหมาะสมเป็นปัจจัยพื้นฐานของภาวะพลังอำนาจทางจิตใจ (psychological empowerment) ซึ่งส่งผลทางบวกต่อแรงจูงใจ ความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง และความพยายามในการบรรลุเป้าหมายของงาน

อย่างไรก็ตาม แม้หลักฐานเชิงประจักษ์จากต่างประเทศสนับสนุนผลของการมอบหมายงานที่มีประสิทธิผลต่อทัศนคติและผลการทำงานของพนักงาน แต่ในบริบทขององค์กรไทยพบว่ายังมีข้อจำกัดด้านงานวิจัยซึ่งศึกษา “ทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหาร” โดยตรงในฐานะตัวแปรหลัก งานวิจัยในประเทศไทยส่วนใหญ่มีแนวโน้มศึกษาภาวะผู้นำในภาพรวม เช่น ภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงหรือเชิงบริการ มากกว่าการมอบหมายงานโดยเฉพาะ ทั้งที่โครงสร้างอำนาจแบบลำดับชั้นและลักษณะวัฒนธรรมองค์กรไทยอาจทำให้ผลของการมอบหมายงานมีความซับซ้อนและแตกต่างจากบริบทตะวันตก การขาดงานศึกษาที่เชื่อมโยงระหว่าง ทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหาร ทัศนคติของพนักงาน และผลการปฏิบัติงาน จึงถือเป็นช่องว่างเชิงประจักษ์ที่ควรได้รับการตรวจสอบอย่างเป็นระบบ

ดังนั้น งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหารและผลกระทบต่อทัศนคติและผลการปฏิบัติงานของพนักงานในบริบทองค์กรไทย เพื่อให้เกิดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของการมอบหมายงานในระบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และเสนอข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาศักยภาพผู้บริหาร ตลอดจนเสริมสร้างประสิทธิผลในระดับบุคคลและระดับองค์การได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหาร ทัศนคติของพนักงานต่อการทำงาน และผลการปฏิบัติงานของพนักงานในองค์กรไทย

2. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหารต่อทัศนคติและผลการปฏิบัติงานของพนักงานพนักงาน

สมมติฐานการวิจัย

1. ทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหารมีอิทธิพลเชิงบวกต่อทัศนคติของพนักงานต่อการทำงาน

2. ทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหารมีอิทธิพลเชิงบวกต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน

3. ทัศนคติของพนักงานมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการปฏิบัติงานของพนักงาน

4. ทัศนคติของพนักงานมีบทบาทเป็นตัวแปรส่งผ่าน (mediator) ระหว่างทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหารและผลการปฏิบัติงานของพนักงาน

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับทักษะการมอบหมายงาน (Delegation Skills)

การมอบหมายงาน เป็นกระบวนการถ่ายโอนความรับผิดชอบและอำนาจการตัดสินใจจากผู้บังคับบัญชาไปยังผู้ใต้บังคับบัญชา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในระดับปฏิบัติการ ในด้านความหมายและองค์ประกอบของการมอบหมายงาน Yukl (2013) ให้คำนิยามว่าการมอบหมายงานที่มีประสิทธิผลประกอบด้วยความชัดเจนของเป้าหมาย การกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบ การจัดสรรอำนาจการตัดสินใจที่เหมาะสม และการกำกับติดตามอย่างต่อเนื่อง ซึ่งช่วยให้พนักงานเข้าใจความคาดหวังและลดความคลุมเครือในการปฏิบัติงาน งานวิจัยของ Al-Jammal, Al-Khasawneh and Hamadat (2015) สนับสนุนแนวคิดดังกล่าวโดยพบว่าการมอบหมายอำนาจที่มีโครงสร้างและชัดเจนส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพงานและการตัดสินใจในองค์กรธนาคาร ขณะที่ Joiner and Bakalis (2006) ชี้ให้เห็นว่าการมอบหมายงานที่มีคุณภาพสูงมักสอดคล้องกับความสัมพันธ์เชิงบวกในระบบผู้นำ–ผู้ตาม (leader–member exchange) ซึ่งเสริมสร้างแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมของพนักงาน ภายใต้กรอบแนวคิดทางทฤษฎี การมอบหมายงานสัมพันธ์กับแนวคิดสมรรถนะผู้บริหาร (managerial competencies) ซึ่งเน้นว่าผู้บริหารต้องมีความสามารถในการสื่อสาร มอบหมาย และสนับสนุนการทำงานของบุคลากรอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดผลการปฏิบัติงานระดับสูงในภาพรวมขององค์การ

ทัศนคติของพนักงานต่อการทำงาน

ทัศนคติของพนักงานต่อการทำงาน (work attitudes) เป็นตัวแปรทางจิตวิทยาที่สะท้อนการประเมินของบุคคลต่อบทบาทงาน องค์กร และสภาพแวดล้อมในการทำงาน มิติที่สำคัญของทัศนคติ ได้แก่ ความพึงพอใจในงาน ความผูกพันต่อองค์กร และความมีส่วนร่วมในการทำงาน โดยมีหลักฐานเชิงวิชาการจำนวนมากที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติและพฤติกรรมในการทำงาน Aziri (2011) ให้เหตุผลว่าทัศนคติเป็นผลรวมของความรู้สึกและการรับรู้ที่เกิดจากประสบการณ์การทำงานในอดีต ซึ่งมีอิทธิพลต่อแรงจูงใจและพฤติกรรมของพนักงาน นอกจากนี้ งานศึกษาของ Susanty (2013) พบว่าความพึงพอใจในงานและความผูกพันต่อองค์กรมักเป็นปัจจัยทำนายสำคัญของความพยายามและการปฏิบัติงานเชิงรุกของพนักงานในองค์กรอุตสาหกรรม ขณะที่งานสังเคราะห์โดย Iaffaldano and Muchinsky (1985) ชี้ให้เห็นว่าแม้ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติและผลการทำงานจะไม่ได้มีขนาดผลสูงในทุกกรณี แต่ทัศนคติที่ดีมักสัมพันธ์กับพฤติกรรมการทำงานที่มีคุณภาพมากกว่าอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในบริบทที่พนักงานมีอิสระและความรับผิดชอบสูง

ผลการปฏิบัติงานของพนักงาน (Employee Performance)

ผลการปฏิบัติงานของพนักงานหมายถึงระดับความสำเร็จของบุคคลในการปฏิบัติภารกิจและบทบาทตามที่องค์กรกำหนด ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็นหลายมิติ ได้แก่ คุณภาพงาน ความตรงต่อเวลา ความสามารถในการบรรลุเป้าหมาย และพฤติกรรมเสริมองค์กร (organizational citizenship behavior) โดย Aziri (2011) ระบุว่าผลการปฏิบัติงานเป็นผลลัพธ์ที่สะท้อนทั้งความเชี่ยวชาญทางเทคนิค แรงจูงใจ และการบริหารจัดการงานของบุคคล นอกจากนี้ งานวิจัยของ Iaffaldano and Muchinsky (1985) ยังแสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงบวกระดับปานกลางระหว่างทัศนคติที่ดีต่อการทำงานกับผลการปฏิบัติงาน แม้ว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวอาจแปรผันตามลักษณะงานและบริบทของแต่ละองค์กร แต่หลักฐานเชิงประจักษ์โดยรวมสนับสนุนว่าปัจจัยด้านจิตวิทยาและการรับรู้เกี่ยวกับงานมีบทบาทสำคัญต่อคุณภาพของผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในระดับบุคคล

ความสัมพันธ์ของตัวแปรในการศึกษา

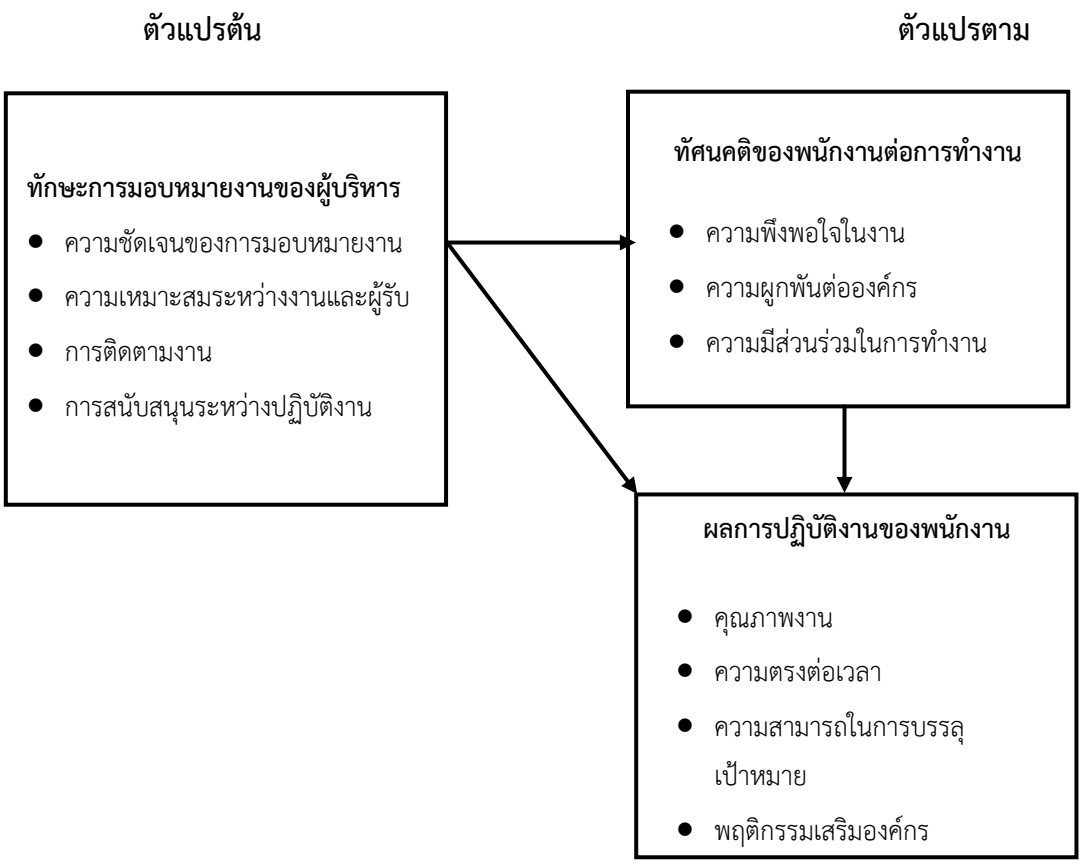
ความสัมพันธ์ระหว่างการมอบหมายงาน ทัศนคติของพนักงาน และผลการปฏิบัติงานสามารถอธิบายได้จากทั้งหลักฐานเชิงประจักษ์และทฤษฎีทางสังคม ในระดับแรก การมอบหมายงานที่มีประสิทธิผลสามารถเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อการทำงานได้ โดย Spreitzer (1995) ชี้ว่าการได้รับอำนาจและความเชื่อมั่นจากผู้บังคับบัญชาจะนำไปสู่ภาวะพลังอำนาจทาง

จิตใจ (psychological empowerment) ซึ่งกระตุ้นให้พนักงานเกิดความรู้สึกมีคุณค่าและมีแรงจูงใจในการทำงาน ในระดับผลลัพธ์ การมอบหมายงานที่ชัดเจนและมีโครงสร้างถูกพบว่ามีผลต่อผลการปฏิบัติงานในหลายการศึกษา เช่น Al-Jammal et al. (2015) ที่รายงานว่าการมอบหมายอำนาจมีผลเชิงบวกต่อทั้งประสิทธิภาพและการมีส่วนร่วมของพนักงาน ขณะเดียวกัน ทัศนคติของพนักงานยังถูกค้นพบว่ามีอิทธิพลโดยตรงต่อผลการปฏิบัติงานตามผลการทบทวนอย่างเป็นระบบของ Riketta (2008) ซึ่งยืนยันว่าความพึงพอใจและความผูกพันต่อองค์กรเป็นปัจจัยสำคัญในการคาดการณ์ประสิทธิภาพการทำงาน

ในด้านทฤษฎี ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ สามารถอธิบายได้ด้วย Social Exchange Theory (Blau, 1964) ซึ่งเสนอว่าความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างผู้บริหารและพนักงานทำให้เกิดความรู้สึกตอบแทนซึ่งกันและกัน เมื่อผู้บริหารแสดงความไว้วางใจผ่านการมอบหมายงานที่มีคุณภาพ พนักงานมีแนวโน้มที่จะตอบสนองด้วยการเพิ่มความทุ่มเทและคุณภาพการทำงาน ในลักษณะเดียวกัน Leader–Member Exchange Theory (Graen & Uhl-Bien, 1995) เน้นว่าความสัมพันธ์ที่มีคุณภาพระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นปัจจัยเสริมสร้างทัศนคติที่ดีและความตั้งใจในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับความสัมพันธ์ของตัวแปรในการศึกษาครั้งนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยในครั้งนี้พัฒนาขึ้นจากแนวคิดด้านภาวะผู้นำ การมอบหมายงาน และความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรเชิงจิตวิทยากับผลการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยอาศัยทฤษฎี Social Exchange Theory (Blau, 1964) และ Leader–Member Exchange Theory (LMX) (Graen & Uhl-Bien, 1995) เป็นพื้นฐานในการอธิบายกลไกที่เชื่อมโยงระหว่างการมอบหมายงานของผู้บริหารกับทัศนคติและผลการปฏิบัติงานของพนักงาน ดังรายละเอียดในแผนผังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการรวบรวมข้อมูลจากพนักงานประจำที่ทำงานในองค์กรไทย เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหาร ทัศนคติของพนักงานต่อการทำงาน และผลการปฏิบัติงานของพนักงาน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการวิจัย คือ พนักงานประจำที่ทำงานในองค์กรไทย โดยอ้างอิงจำนวนผู้ประกันตนภาคบังคับตามมาตรา 33 ของสำนักงานประกันสังคม ซึ่งพบว่า ณ เดือนธันวาคม ปี 2567 ประเทศไทยมีผู้ประกันตนภาคบังคับจำนวน 12,081,112 คน (สำนักงานประกันสังคม , 2567) ซึ่งถือเป็นกลุ่มแรงงานในระบบที่ทำงานในบริษัทหรือองค์กรเอกชนทั่วประเทศ

สำหรับการกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้หลักการกำหนดขนาดตัวอย่างของ Yamane (1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ซึ่งเหมาะสมกับการวิจัยเชิงปริมาณและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติขั้นสูง ผลการคำนวณพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมมีจำนวน 400 คน โดยกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้คือ พนักงานประจำที่มีผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้างานโดยตรง และใช้วิธีการสุ่มแบบสะดวก (Convenience Sampling) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น เพศ อายุ ตำแหน่งงาน และระยะเวลาการทำงาน

ตอนที่ 2 แบบวัดทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหาร โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แบบวัดทัศนคติของพนักงานต่อการทำงาน ซึ่งครอบคลุมมิติด้านความพึงพอใจในงาน ความผูกพันต่อองค์กร และความมีส่วนร่วมในการทำงาน

ตอนที่ 4 แบบวัดผลการปฏิบัติงานของพนักงาน รวมถึงด้านคุณภาพงาน ความตรงต่อเวลา และการบรรลุเป้าหมาย

แบบสอบถามได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ผ่านการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (IOC) ซึ่งมีค่าอยู่ในช่วง 0.67–1.00 จากนั้นนำไปทดสอบความเชื่อมั่นกับกลุ่มตัวอย่างนำร่องจำนวน 30 คน และคำนวณค่าความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha) ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.70 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อถือได้ในระดับที่เหมาะสม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ขออนุญาตจากผู้บริหารขององค์กรก่อนทำการเก็บข้อมูล จากนั้นดำเนินการแจกแบบสอบถามทั้งในรูปแบบกระดาษและแบบออนไลน์ให้แก่พนักงานในองค์กรเป้าหมาย การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้ระยะเวลาประมาณ 2–4 สัปดาห์ เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาการเก็บข้อมูล

แล้ว ผู้วิจัยตรวจสอบความครบถ้วนของแบบสอบถามและคัดกรองเฉพาะฉบับที่สมบูรณ์เพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้และผ่านการตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องแล้ว จะนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติทั้งเชิงพรรณนาและเชิงอนุมาน เริ่มจากการใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การวิเคราะห์ความถี่และร้อยละ เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น เพศ อายุ ระดับตำแหน่งงาน และระยะเวลาการทำงานในองค์กร ตลอดจนใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการพิจารณาระดับความคิดเห็นของผู้ตอบต่อทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหาร ทัศนคติของพนักงานต่อการทำงาน และผลการปฏิบัติงานของพนักงานในมิติต่าง ๆ เพื่อให้เห็นภาพรวมของแนวโน้มและการกระจายตัวของข้อมูลในเบื้องต้น

สำหรับการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ใช้สถิติเชิงอนุมานโดยเริ่มจากการวิเคราะห์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson’s correlation coefficient) เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรคู่ต่าง ๆ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการมอบหมายงานกับทัศนคติของพนักงาน และระหว่างทัศนคติของพนักงานกับผลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้จะพิจารณาทิศทางและระดับความสัมพันธ์ควบคู่ไปกับนัยสำคัญทางสถิติ จากนั้นจึงใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) เพื่อศึกษาว่าทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหารมีอิทธิพลเชิงทำนายต่อทัศนคติของพนักงานและต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานมากน้อยเพียงใด โดยจะตรวจสอบสมมติฐานพื้นฐานของโมเดลถดถอย เช่น ความเป็นเส้นตรง ความเป็นอิสระของค่าคงเหลือ และปัญหาสหสัมพันธ์พหุคูณ ก่อนการแปลผล

นอกจากนี้ หากต้องการทำความเข้าใจกลไกเชิงสาเหตุอย่างละเอียด ผู้วิจัยจะทำการทดสอบบทบาทของทัศนคติของพนักงานในฐานะตัวแปรส่งผ่าน (mediating variable) ระหว่างทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหารและผลการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยอาจใช้วิธีการวิเคราะห์แบบลำดับขั้น (hierarchical regression analysis) หรือการทดสอบทางอ้อมด้วยวิธี Sobel test เพื่อตรวจสอบว่าทัศนคติของพนักงานสามารถอธิบายส่วนหนึ่งของอิทธิพลจากทักษะการมอบหมายงานไปยังผลการปฏิบัติงานได้หรือไม่ ทั้งนี้ การแปลผลจะพิจารณาจากค่าค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย ระดับนัยสำคัญทางสถิติ และความสอดคล้องกับกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้อ้างอิงในงานวิจัยร่วมด้วย

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 220 คน (ร้อยละ 55.00) รองลงมาเป็นเพศชายจำนวน 180 คน (ร้อยละ 45.00) กลุ่มอายุที่พบมากที่สุดคือช่วงอายุ 25–34 ปี จำนวน 198 คน (ร้อยละ 49.50) รองลงมาคืออายุ 35–44 ปี จำนวน 104 คน (ร้อยละ 26.00) ส่วนใหญ่มีระยะเวลาการทำงานในองค์กรตั้งแต่ 1–5 ปี จำนวน 210 คน (ร้อยละ 52.50) รองลงมาคือกลุ่มที่มีประสบการณ์ทำงาน 6–10 ปี จำนวน 98 คน (ร้อยละ 24.50) และกลุ่มที่มีประสบการณ์ต่ำกว่า 1 ปีมีจำนวน 42 คน (ร้อยละ 10.50) รายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยนำเสนอได้ดังต่อไปนี้

1. ทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหาร ทัศนคติของพนักงานต่อการทำงาน และผลการปฏิบัติงานของพนักงานในองค์กรไทย

1.1 ระดับทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหาร

ตารางที่ 1 ระดับทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหาร

มิติ	Mean	SD	ระดับ
ความชัดเจนของงาน	3.92	0.64	สูง
ความเหมาะสมของการมอบหมาย	3.75	0.71	ปานกลางค่อนสูง
การติดตามผล	3.48	0.78	ปานกลาง
การสนับสนุนเมื่อเกิดปัญหา	3.85	0.67	สูง
รวม	**3.75**	**0.70**	**ปานกลางค่อนสูง**

จากผลการวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยของทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหารตามการรับรู้ของพนักงานตามตารางที่ 1 พบว่า พนักงานประเมินให้ทักษะการมอบหมายงานอยู่ในระดับ ปานกลางค่อนสูง โดยมีค่าเฉลี่ยรวมประมาณ 3.75 จากคะแนนเต็ม 5 แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารในองค์กรไทยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความสามารถในการมอบหมายงานในระดับที่น่าพอใจ แต่ยังมีพื้นที่สำหรับการพัฒนาปรับปรุงในบางด้าน

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความชัดเจนของงานที่มอบหมาย ได้รับค่าเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับสูง พนักงานส่วนใหญ่เห็นว่าผู้บริหารสามารถอธิบายลักษณะงาน เป้าหมาย และขอบเขตความรับผิดชอบได้อย่างชัดเจนพอสมควร เช่น การระบุสิ่งที่ต้องส่งมอบ ระยะเวลาในการดำเนินงาน และเกณฑ์การประเมินผลที่ค่อนข้างชัดเจน ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารมีความตระหนักถึงความสำคัญของการสื่อสารที่ชัดเจนในการมอบหมายงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า ความชัดเจนของเป้าหมายและบทบาทเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ช่วยลดความคลุมเครือในการทำงานและลดความผิดพลาดที่เกิดจากการเข้าใจไม่ตรงกัน

รองลงมาคือ ด้านการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนระหว่างการปฏิบัติงาน ซึ่งอยู่ในระดับค่อนข้างสูงเช่นกัน พนักงานจำนวนมากรู้สึกว่าหัวหน้างานพร้อมให้คำแนะนำ ช่วยแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดอุปสรรค และเปิดโอกาสให้ปรึกษาหารือเมื่อต้องการความช่วยเหลือ สิ่งนี้บ่งชี้ว่าการมอบหมายงานไม่ได้เป็นเพียงการสั่งงานแล้วปล่อยให้พนักงานจัดการด้วยตนเองเท่านั้น แต่ผู้บริหารจำนวนหนึ่งยังคงทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุน (coach) คอยให้การเสริมแรงและช่วยขจัดข้อขัดข้อง ซึ่งมีแนวโน้มส่งผลเชิงบวกต่อทัศนคติและแรงจูงใจของพนักงานในการทำงาน

ในด้านการติดตามผล ได้รับคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับมิติอื่น โดยอยู่เพียงในระดับปานกลาง พนักงานจำนวนหนึ่งสะท้อนว่าผู้บริหารอาจยังขาดรูปแบบหรือระบบการติดตามงานที่เป็นระบบและต่อเนื่อง เช่น การทบทวนความก้าวหน้าของงานเป็นระยะ การให้ข้อเสนอแนะที่เป็นรูปธรรม หรือการนัดหมายเพื่อติดตามงานอย่างเป็นทางการ ผลลัพธ์ในมิตินี้ชี้ให้เห็นว่าหลังการมอบหมายงานแล้ว ผู้บริหารบางส่วนอาจให้ความสำคัญกับการมอบหมายมากกว่าการกำกับติดตามและป้อนกลับ ซึ่งอาจทำให้พนักงานรู้สึกไม่แน่ใจว่าผลงานของตนอยู่ในเกณฑ์ที่คาดหวังหรือไม่ และอาจส่งผลต่อคุณภาพงานโดยรวมได้ในระยะยาว

จากผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารในองค์กรตัวอย่างมีจุดแข็งในเรื่องการอธิบายงานและการให้การสนับสนุนเชิงคุณภาพ แต่มีจุดอ่อนในด้านการสร้างระบบติดตามผลที่สม่ำเสมอและเป็นรูปธรรม หากองค์กรสามารถพัฒนากลไกการติดตามงานและระบบการให้ข้อเสนอแนะที่ชัดเจนขึ้น เช่น การกำหนดรอบการติดตามงาน การจัดประชุมสั้น ๆ เพื่อตรวจสอบความคืบหน้า หรือการใช้เครื่องมือดิจิทัลช่วยในการกำกับงาน ย่อมมีแนวโน้มที่จะส่งเสริมให้ทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหารโดยรวมยกระดับจาก “ปานกลางค่อนสูง” ไปสู่ “สูง” ได้อย่างมีนัยสำคัญ และอาจส่งผลเชิงบวกต่อทั้งทัศนคติและผลการปฏิบัติงานของพนักงานในภาพรวมขององค์กรด้วย

1.2 ระดับทัศนคติของพนักงานต่อการทำงาน

ตารางที่ 2 ระดับทัศนคติของพนักงานต่อการทำงาน

มิติ	Mean	SD	ระดับ
ความพึงพอใจในงาน	3.62	0.73	ปานกลาง
ความผูกพันต่อองค์กร	3.88	0.68	ค่อนข้างสูง
การมีส่วนร่วมในการทำงาน	3.80	0.70	ค่อนข้างสูง
รวม	**3.77**	**0.70**	**ค่อนข้างดี**

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ทัศนคติของพนักงานต่อการทำงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับ ค่อนข้างดี สะท้อนให้เห็นว่าพนักงานส่วนใหญ่มีมุมมองเชิงบวกต่อการทำงานในองค์กร ทั้งในแง่บทบาทหน้าที่ของตนเองและความสัมพันธ์กับองค์กร อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเป็นรายมิติจะพบรายละเอียดที่น่าสนใจและสะท้อนประเด็นที่องค์กรสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ได้

ในด้านความผูกพันต่อองค์กร พบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดเมื่อเทียบกับมิติอื่น พนักงานจำนวนมากเห็นพ้องกันว่าตนรู้สึกผูกพันกับองค์กร มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร และมีความตั้งใจที่จะทำงานให้องค์กรเติบโตต่อไป ทัศนคติในลักษณะนี้สะท้อนถึงการที่พนักงานรับรู้ว่าองค์กรมีความมั่นคงในระดับหนึ่ง มีภาพลักษณ์หรือคุณค่าที่สอดคล้องกับความเชื่อและเป้าหมายส่วนบุคคล เช่น การได้ทำงานในองค์กรที่มีชื่อเสียง มีวัฒนธรรมองค์กรที่ยอมรับได้ หรือมีโอกาสพัฒนาตนเองในระดับหนึ่ง ความผูกพันต่อองค์กรที่อยู่ในระดับค่อนข้างสูงเช่นนี้มักมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการทำงานที่รับผิดชอบ อัตราการลาออกที่ต่ำลง และความพร้อมในการให้ความร่วมมือกับนโยบายหรือการเปลี่ยนแปลงขององค์กร

ในขณะที่ความพึงพอใจในงานกลับมีค่าเฉลี่ยอยู่เพียงระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าพนักงานยังคงมีความรู้สึก “กึ่งพึงพอใจ กึ่งกังวล” ต่อปัจจัยบางประการในการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นปริมาณงาน ภาระหน้าที่ ระบบการประเมินผลตอบแทน ความก้าวหน้าในสายอาชีพ หรือรูปแบบการบริหารจัดการของผู้บังคับบัญชา ความพึงพอใจในระดับปานกลางนี้อาจตีความได้ว่า แม้พนักงานยังไม่ถึงขั้น “ไม่พอใจ” ต่อการทำงาน แต่ก็ยังไม่รู้สึก “พึงพอใจอย่างแท้จริง”

ซึ่งหากองค์กรไม่ปรับปรุงปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมการทำงาน ระบบค่าตอบแทน หรือโอกาสความก้าวหน้า อาจส่งผลให้ทัศนคติในมิตินี้ลดลงและกระทบต่อแรงจูงใจในระยะยาวได้

สำหรับด้านการมีส่วนร่วมในการทำงาน อยู่ในระดับค่อนข้างดี พนักงานจำนวนมากยินดีเข้าร่วมกิจกรรมของหน่วยงาน ให้ความร่วมมือในการทำงานเป็นทีม และพร้อมเสนอความคิดเห็นหรือแนวคิดใหม่ ๆ ในระดับหนึ่ง สะท้อนให้เห็นว่าบรรยากาศการทำงานในองค์กรยังเอื้อต่อการมีส่วนร่วมของพนักงานอยู่พอสมควร อย่างไรก็ดี ระดับค่าคะแนนที่ยังไม่ถึงขั้น “สูงมาก” อาจชี้ให้เห็นว่าพนักงานบางส่วนยังรู้สึกว่าบทบาทของตนถูกจำกัด หรือไม่มั่นใจว่าข้อเสนอและความคิดเห็นของตนจะได้รับการรับฟังจากผู้บริหารอย่างจริงจัง

จากผลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า พนักงาน “ผูกพันกับองค์กรค่อนข้างมาก” แต่ “ยังไม่พึงพอใจในงานเท่าที่ควร” ภาพนี้ชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างความรู้สึกผูกพันในเชิงคุณค่า (เช่น ชอบองค์กร ยอมรับองค์กร) กับความรู้สึกพึงพอใจในเชิงปฏิบัติการ (เช่น ภาระงาน ระบบค่าตอบแทน วิธีการจัดการ) กล่าวได้ว่า พนักงานอาจรู้สึกว่าองค์กรเป็นสถานที่ทำงานที่ “อยู่ได้” และ “น่าจะมีอนาคต” แต่ระดับความสุขในการทำงานประจำวันยังไม่สูงมากนัก ดังนั้น การพัฒนาเชิงนโยบายด้านทรัพยากรมนุษย์ เช่น การทบทวนภาระงาน ความเป็นธรรมของค่าตอบแทน คุณภาพของการสื่อสารจากผู้บังคับบัญชา และโอกาสก้าวหน้าในสายอาชีพ น่าจะเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับทัศนคติเชิงบวกของพนักงานให้สูงขึ้น ทั้งนี้ หากองค์กรสามารถปรับปรุงปัจจัยเหล่านี้ได้อย่างเหมาะสม ย่อมมีแนวโน้มที่จะเห็นการเพิ่มขึ้นทั้งในด้านความพึงพอใจ การมีส่วนร่วม และท้ายที่สุดคือผลการปฏิบัติงานในภาพรวมขององค์กรด้วย

1.3 ระดับผลการปฏิบัติงานของพนักงาน

ตารางที่ 3 ระดับผลการปฏิบัติงาน

มิติ	Mean	SD	ระดับ
คุณภาพของงาน	3.90	0.66	ดี
ความตรงต่อเวลา	3.85	0.70	ดี
การบรรลุเป้าหมาย	3.78	0.72	ค่อนข้างดี
พฤติกรรมเสริมองค์กร (OCB)	3.55	0.74	ปานกลาง
รวม	**3.77**	**0.71**	**ดี**

จากผลการประเมินผลการปฏิบัติงานของพนักงานตามการรับรู้ของตนเอง พบว่า ระดับผลการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับ “ดี” แสดงให้เห็นว่าพนักงานในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตระหนักถึงมาตรฐานงานของตนและพยายามปฏิบัติงานให้เป็นไปตามเป้าหมายขององค์กร ทั้งในด้านคุณภาพและระยะเวลา ส่งผลให้ภาพรวมของประสิทธิภาพการทำงานอยู่ในระดับที่องค์กรสามารถยอมรับได้และมีความต่อเนื่องในการดำเนินงาน

ในด้านคุณภาพของงาน พนักงานส่วนใหญ่ประเมินว่าตนสามารถส่งมอบงานที่มีความถูกต้อง ครบถ้วน และสอดคล้องกับเกณฑ์คุณภาพของหน่วยงานได้อย่างสม่ำเสมอ คะแนนเฉลี่ยในมิตินี้อยู่ในระดับค่อนข้างสูง แสดงให้เห็นว่าพนักงานมีความใส่ใจในมาตรฐานงานและขั้นตอนการทำงานพอสมควร ทั้งยังสะท้อนถึงความรู้ ความสามารถ และทักษะเชิงเทคนิคที่เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ของตนเอง การที่มิตินี้ได้คะแนนสูง บ่งชี้ว่าแม้บริบทการทำงานจะมีข้อจำกัดบางประการ แต่พนักงานยังคงพยายามรักษาคุณภาพของผลงานในระดับที่ดี

ในขณะที่ด้านความตรงต่อเวลา คะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับ “ดี” เช่นกัน พนักงานจำนวนมากเห็นว่าตนสามารถส่งมอบงานได้ตามกำหนดเวลาหรือใกล้เคียงกำหนดเวลา ซึ่งเป็นตัวชี้วัดสำคัญด้านความรับผิดชอบและการบริหารจัดการเวลา อย่างไรก็ตาม จากการสนทนาผสมกับการวิเคราะห์เชิงตัวเลขอาจตีความได้ว่าพนักงานบางส่วนอาจรู้สึกว่ากรอบเวลาการทำงานค่อนข้างตึงตัว หรือภาระงานในบางช่วงมีความหนาแน่น ส่งผลให้ความยืดหยุ่นในการจัดลำดับความสำคัญของงานลดลง แต่โดยรวมยังถือว่าพนักงานสามารถปรับตัวและบริหารเวลาให้สอดคล้องกับข้อกำหนดขององค์กรได้ในระดับที่ดี

สำหรับด้านการบรรลุเป้าหมายของงาน ผลการประเมินอยู่ในระดับค่อนข้างดี พนักงานจำนวนไม่น้อยรายงานว่าตนสามารถบรรลุเป้าหมายงานที่กำหนดไว้ เช่น ปริมาณงานที่ต้องส่งมอบ ยอดขาย เป้าหมายเชิงผลลัพธ์ หรือภารกิจเฉพาะด้านอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม คะแนนเฉลี่ยที่ไม่สูงเท่ากับมิติคุณภาพและความตรงต่อเวลา สะท้อนว่าแม้พนักงานจะพยายามทำงานเต็มความสามารถ แต่ปัจจัยบางประการ เช่น ทรัพยากรที่จำกัด ความไม่ชัดเจนของเป้าหมาย หรือการสนับสนุนจากหน่วยงานที่ยังไม่เพียงพอ อาจทำให้การบรรลุเป้าหมายเกิดความท้าทายมากกว่ามิติอื่น

ด้านที่น่าสนใจเป็นพิเศษคือ ด้านพฤติกรรมเสริมองค์กร (Organizational Citizenship Behavior: OCB) ซึ่งได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่นอย่างชัดเจน อยู่เพียงระดับ

ปานกลาง สะท้อนว่าพนักงานยังไม่ได้แสดงพฤติกรรมที่เกินกว่าหน้าที่ที่ระบุไว้ในคำบรรยายงาน (job description) อย่างสม่ำเสมอ เช่น การอาสาช่วยงานเพื่อนร่วมงาน การทำงานเกินเวลาโดยสมัครใจ การช่วยเหลือหน่วยงานอื่นนอกเหนือจากความรับผิดชอบโดยตรง หรือการเสนอแนวคิดใหม่เพื่อพัฒนาองค์กร แม้ว่าพฤติกรรมเหล่านี้จะไม่ได้เป็นข้อกำหนดในหน้าที่อย่างเป็นทางการ แต่ก็มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งและความคล่องตัวขององค์กรในระยะยาว

คะแนนพฤติกรรมเสริมองค์กร (OCB) ที่ต่ำกว่าด้านอื่นสะท้อนให้เห็นว่าพนักงานอาจรับภาระงานหลักจำนวนมากจนไม่มีเวลาและพลังงานเพียงพอสำหรับการทำงานเกินบทบาท ขณะเดียวกันบรรยากาศการทำงานอาจยังไม่เอื้อต่อความริเริ่มหรือการแสดงออก โดยเฉพาะในองค์กรที่มีลำดับชั้นหรือกฎระเบียบเข้มงวด ทำให้พนักงานไม่มั่นใจว่าการช่วยเหลือเพิ่มเติมหรือการนำเสนอแนวคิดใหม่จะได้รับการสนับสนุนหรือไม่ นอกจากนี้ ระบบรางวัลและการยอมรับที่ไม่ชัดเจนหรือไม่เชื่อมโยงกับพฤติกรรมเกินหน้าที่ยังทำให้พนักงานรู้สึกว่า “ทำมากหรือน้อยก็ไม่ต่างกัน” ส่งผลให้แรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมเสริมองค์กรลดลง และสะท้อนออกมาเป็นคะแนน OCB ที่ต่ำกว่ามิติอื่นในผลการประเมิน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าพนักงานมีความสามารถในการรักษามาตรฐานงานหลักในระดับที่ดีทั้งในเชิงคุณภาพและเวลา แต่มีข้อจำกัดในการแสดงพฤติกรรมเชิงริเริ่มหรือเกินบทบาท ซึ่งเป็นมิติที่สำคัญต่อการพัฒนาองค์กรเชิงนวัตกรรมและความร่วมมือในระยะยาว หากองค์กรต้องการยกระดับผลการปฏิบัติงานให้สูงขึ้นไปอีก จึงควรให้ความสำคัญกับปัจจัยที่เอื้อต่อการเกิด OCB มากขึ้น เช่น การสร้างวัฒนธรรมการชื่นชมและยกย่อง การเปิดพื้นที่ให้เสนอความคิดเห็นอย่างปลอดภัย การลดขั้นตอนเชิงอำนาจที่ทำให้พนักงานรู้สึกห่างเหินจากการตัดสินใจ และการจัดสมดุลภาระงานเพื่อให้พนักงานมีพลังและเวลาเพียงพอที่จะทำสิ่งที่มากกว่าหน้าที่ของตนเองได้โดยไม่รู้สึกกดดันหรือเหนื่อยล้าจนเกินไป

1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ตารางที่ 4 ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรหลัก

ตัวแปร	1	2	3
1. ทักษะการมอบหมายงาน	1	.45**	.32**
2. ทัศนคติของพนักงาน	—	1	.50**
3. ผลการปฏิบัติงาน	—	—	1

จากตารางแสดงค่าสหสัมพันธ์เพียร์สันพบว่า ตัวแปรหลักในการวิจัยมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางกับทัศนคติของพนักงาน ($r = .45$, $p < .01$) สะท้อนว่าหากผู้บริหารมีความชัดเจนในการมอบหมายงาน ให้การสนับสนุนที่เหมาะสม และติดตามงานอย่างมีประสิทธิภาพ พนักงานจะมีแนวโน้มพัฒนาเจตคติที่ดีต่อการทำงานและองค์กรมากขึ้น นอกจากนี้ ทักษะการมอบหมายงานยังมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำถึงปานกลางกับผลการปฏิบัติงานของพนักงาน ($r = .32$, $p < .01$) ซึ่งแสดงว่าแม้การมอบหมายงานที่ดีจะมีส่วนช่วยให้ผลการปฏิบัติงานดีขึ้น แต่ยังมีปัจจัยอื่นร่วมกำหนดผลลัพธ์ในการทำงานด้วย เช่น ความสามารถส่วนบุคคลและสภาพแวดล้อมในการทำงาน ขณะเดียวกัน ทัศนคติของพนักงานมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางกับผลการปฏิบัติงาน ($r = .50$, $p < .01$) โดยพนักงานที่มีความพึงพอใจในงาน ความผูกพันต่อองค์กร และการมีส่วนร่วมในการทำงานในระดับสูง มักมีแนวโน้มสร้างผลงานที่มีคุณภาพ ส่งมอบงานตรงเวลา และบรรลุเป้าหมายของหน่วยงานได้มากกว่าอย่างชัดเจน ทั้งหมดนี้ชี้ให้เห็นว่าทั้งทักษะของผู้บริหารและทัศนคติของพนักงานล้วนมีบทบาทสำคัญต่อผลลัพธ์ในการทำงานขององค์กร

1.5 ทักษะการมอบหมายงานที่ส่งผลต่อทัศนคติและผลการปฏิบัติงาน

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ตัวแปรพยากรณ์	β	t	Sig.
ผลลัพธ์ที่ 1: ทัศนคติของพนักงาน			
ความชัดเจนของงาน	.32	6.10	.000
การสนับสนุน	.28	5.44	.000
ความเหมาะสมของการมอบหมาย	.18	3.60	.001
$R^2 = .34$			
ผลลัพธ์ที่ 2: ผลการปฏิบัติงาน			
ความเหมาะสมของงาน	.26	4.90	.000
การติดตามผล	.21	3.98	.000
ทัศนคติพนักงาน	.33	6.70	.000

ตัวแปรพยากรณ์	β	t	Sig.
R^2 = .28			

ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแสดงให้เห็นว่า ทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหารมีอิทธิพลต่อทั้งทัศนคติและผลการปฏิบัติงานของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยในด้านทัศนคติของพนักงาน พบว่าโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของทัศนคติได้ในระดับที่เหมาะสม และตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุดคือ ความชัดเจนของงานที่มอบหมาย (β = .32, p < .001) ซึ่งสะท้อนว่าการระบุเป้าหมาย ขอบเขตความรับผิดชอบ และความคาดหวังอย่างชัดเจนส่งผลโดยตรงต่อความรู้สึกมั่นใจและการรับรู้บทบาทของพนักงาน รองลงมาคือ การสนับสนุนระหว่างปฏิบัติงาน (β = .28, p < .001) ซึ่งชี้ว่าการให้คำแนะนำ การช่วยแก้ไขปัญหา และการเปิดโอกาสให้ปรึกษาผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวก

สำหรับผลการปฏิบัติงาน พบว่ามิติ ความเหมาะสมของการมอบหมายงานตามความสามารถของพนักงาน (β = .26, p < .001) และ การติดตามงานอย่างสม่ำเสมอ (β = .21, p < .001) มีอิทธิพลเชิงบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าการมอบหมายงานให้ถูกคนและการตรวจสอบความก้าวหน้าเป็นระยะช่วยให้พนักงานสามารถส่งมอบงานได้อย่างมีคุณภาพและตามเวลาที่กำหนด ทั้งนี้ โมเดลถดถอยสามารถอธิบายความแปรปรวนของผลการปฏิบัติงานได้ประมาณ ร้อยละ 28 ซึ่งถือเป็นระดับที่เหมาะสมสำหรับงานวิจัยด้านพฤติกรรมองค์การ และสะท้อนว่าทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อผลลัพธ์การทำงานของพนักงาน แม้ยังมีปัจจัยอื่นร่วมกำหนดอยู่ด้วย

2. อิทธิพลของทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหารต่อทัศนคติและผลการปฏิบัติงานของพนักงานพนักงาน

จากผลการวิเคราะห์อิทธิพลรวมของตัวแปรโดยพิจารณาบทบาทของทัศนคติของพนักงานในฐานะตัวแปรส่งผ่าน (mediator) พบว่า ทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหารมีผลต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานทั้งในลักษณะ อิทธิพลทางตรง และ อิทธิพลทางอ้อมผ่านทัศนคติของพนักงาน โดยผลการทดสอบพบว่าอิทธิพลทางอ้อมดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าทัศนคติของพนักงานมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างทักษะของผู้บริหารและผลลัพธ์การทำงานของพนักงาน กล่าวคือ ผู้บริหารที่สามารถมอบหมายงานอย่างชัดเจน สนับสนุนพนักงานอย่างเหมาะสม และติดตามงานอย่างเป็นระบบ จะช่วยเสริมสร้างทัศนคติใน

เชิงบวกให้แก่พนักงาน เช่น ความรู้สึกมีคุณค่า ความมั่นใจ ความพึงพอใจในงาน และความรู้สึกผูกพันต่อองค์กร

ทัศนคติที่ดีเหล่านี้ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานโดยตรง ทำให้พนักงานมีความตั้งใจและความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานมากขึ้น ส่งมอบงานได้ตรงเวลา รักษาคุณภาพงาน และแสดงพฤติกรรมเชิงรุกในระดับที่สูงขึ้น เมื่อพิจารณาภาพรวมของโมเดลแล้วพบว่า ทักษะการมอบหมายงานและทัศนคติของพนักงานทำงานร่วมกันเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิผลของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญ และยืนยันว่าการเสริมสร้างทัศนคติในเชิงบวกเป็นช่องทางสำคัญที่ทำให้ผลลัพธ์จากทักษะการบริหารงานของผู้บังคับบัญชาส่งผลต่อประสิทธิภาพของพนักงานได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาพบว่า ทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหาร ทัศนคติของพนักงาน และผลการปฏิบัติงานของพนักงานอยู่ในระดับค่อนข้างดี โดยผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหารอยู่ในระดับค่อนข้างดี โดยเฉพาะในด้านความชัดเจนของงาน การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และการสนับสนุนพนักงานระหว่างการปฏิบัติงาน ส่วนทัศนคติของพนักงานพบว่าอยู่ในระดับค่อนข้างดีเช่นกัน ทั้งในมิติความพึงพอใจในงาน และความผูกพันต่อองค์กร ขณะที่ผลการปฏิบัติงานของพนักงานอยู่ในระดับดี โดยเฉพาะคุณภาพงานและความตรงต่อเวลา แต่มิติพฤติกรรมเสริมองค์กร (OCB) อยู่ในระดับต่ำกว่าด้านอื่นบางประการ ซึ่งอาจสะท้อนภาระงานสูงหรือบรรยากาศการทำงานที่ไม่เอื้อต่อพฤติกรรมเชิงริเริ่ม

ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ Spreitzer (1995) ที่ชี้ว่าความชัดเจนในการมอบหมายอำนาจและงานจะเพิ่มความรู้สึกมีคุณค่าและสร้างทัศนคติที่ดี รวมถึงงานของ Al-Jammal et al. (2015) ซึ่งรายงานว่าผู้บริหารที่มอบหมายงานได้ดีจะส่งผลต่อแรงจูงใจและภาพรวมการทำงานของพนักงาน นอกจากนี้ ความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างทัศนคติและผลการปฏิบัติงานยังสอดคล้องกับผลการทบทวนโดย Iaffaldano & Muchinsky (1985) ที่ระบุว่าทัศนคติเป็นปัจจัยทำนายผลการทำงานในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญ จึงอาจกล่าวได้ว่าผลลัพธ์ในบริบทองค์กรไทยสนับสนุนแนวคิดสากลเกี่ยวกับบทบาทของความชัดเจนและการสนับสนุนของผู้บริหารต่อพฤติกรรมและผลลัพธ์ของพนักงาน

2. ผลการศึกษาพบว่า ทักษะการมอบหมายงานมีอิทธิพลต่อทัศนคติและผลการปฏิบัติงานของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหารไม่เพียงส่งผลต่อทัศนคติของพนักงานเท่านั้น แต่ยังส่งผลโดยตรงต่อผลการปฏิบัติงานด้วย โดยตัวแปรที่มีอิทธิพลสูง ได้แก่ ความเหมาะสมของงานที่มอบหมายตามความสามารถของพนักงาน การติดตามงานอย่างสม่ำเสมอ และความชัดเจนในการสื่อสารเป้าหมายและข้อคาดหวัง นอกจากนี้ ผลวิเคราะห์ยังพบว่า ทัศนคติของพนักงานทำหน้าที่เป็นตัวแปรส่งผ่านบางส่วนระหว่างทักษะการมอบหมายงานและผลการปฏิบัติงาน ซึ่งหมายความว่า ทักษะของผู้บริหารบางมิติส่งผลผ่านการสร้างทัศนคติเชิงบวกก่อนที่ผลลัพธ์ด้านการทำงานจะเกิดขึ้น

ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับทฤษฎี Social Exchange Theory (SET) ที่มองว่าการที่พนักงานได้รับการสนับสนุนและการปฏิบัติที่ยุติธรรม จะตอบแทนด้วยความไว้วางใจ ความทุ่มเท และผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Leader–Member Exchange Theory (LMX) ซึ่งชี้ว่าความสัมพันธ์คุณภาพสูงระหว่างผู้นำและผู้ตามที่เกิดจากการสื่อสารชัดเจน ความไว้วางใจ และการให้คำปรึกษา จะส่งผลต่อความผูกพันและผลการทำงานโดยตรง นอกจากนี้ ผลดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานของ Al-Jammal et al. (2015) ที่ระบุว่าผู้บริหารที่สามารถมอบหมายงานอย่างมีประสิทธิภาพช่วยเพิ่มแรงจูงใจและผลการทำงาน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานของ Zhang et al. (2017) ที่พบว่าการมอบหมายงานที่ดีช่วยเพิ่มความรู้สึกมีอำนาจตัดสินใจและความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน ทำให้ผลการทำงานดีขึ้น

ผลการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้ทุกประการ โดยพบว่าทักษะการมอบหมายงานของผู้บริหารมีอิทธิพลเชิงบวกต่อทัศนคติของพนักงาน รวมถึงส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานโดยตรง นอกจากนี้ ยังพบว่าทัศนคติของพนักงานมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญ และทำหน้าที่เป็นตัวแปรส่งผ่านบางส่วนระหว่างทักษะการมอบหมายงานและผลการปฏิบัติงาน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเมื่อผู้บริหารมีทักษะในการมอบหมายงานที่ดี พนักงานจะเกิดทัศนคติในเชิงบวกมากขึ้น และทัศนคติเชิงบวกดังกล่าวจะมีส่วนช่วยผลักดันให้ผลการทำงานของพนักงานดีขึ้นด้วย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารมีทักษะการมอบหมายงานในระดับปานกลางค่อนสูง โดยเฉพาะด้านความชัดเจนของงานและการสนับสนุนระหว่างปฏิบัติงาน ขณะที่ด้านการติดตามงานยังต่ำกว่าองค์ประกอบอื่น ทัศนคติของพนักงานอยู่ในระดับค่อนข้างดี และผลการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับดี แต่พฤติกรรมเสริมองค์กรยังอยู่ในระดับต่ำเมื่อเทียบกับมิติอื่น นอกจากนี้ ทักษะการมอบหมายงานมีอิทธิพลเชิงบวกต่อทั้งทัศนคติและผลการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยทัศนคติทำหน้าที่เป็นตัวแปรส่งผ่านบางส่วน **1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย** 1.1 ผู้บริหารควรพัฒนาความชัดเจนในการสื่อสารงานและการกำหนดเป้าหมาย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการมอบหมายงาน 1.2 ควรปรับปรุงระบบติดตามงานให้เป็นขั้นตอนและสม่ำเสมอ เพื่อลดความคลาดเคลื่อนในการดำเนินงาน 1.3 ส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกของพนักงานผ่านการยอมรับผลงานและการให้ฟีดแบ็กที่สร้างแรงจูงใจ **2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** 2.1 ควรกำหนดนโยบายการฝึกอบรมด้านการมอบหมายงานและภาวะผู้นำเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ประจำปี 2.2 จัดทำมาตรฐานหรือแนวทางกลางสำหรับกระบวนการติดตามงาน เพื่อให้เกิดรูปแบบการดำเนินงานที่สอดคล้องทั้งองค์กร 2.3 พัฒนาระบบประเมินผลที่คำนึงถึงทั้งผลสัมฤทธิ์งาน คุณภาพงาน และพฤติกรรมเสริมองค์กร เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและแรงจูงใจที่ยั่งยืน **3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 3.1 ศึกษาตัวแปรด้านแรงจูงใจภายใน บุคลิกภาพ หรือความผูกพันต่อองค์กร เพื่อขยายความเข้าใจปัจจัยที่มีผลต่อผลการปฏิบัติงาน 3.2 ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพหรือการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรมการมอบหมายงาน 3.3 ขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังหลายองค์กรหรือหลายอุตสาหกรรม เพื่อเพิ่มความหลากหลายและความสามารถทั่วไปใช้ (Generalizability) ของผลวิจัย

เอกสารอ้างอิง

Al-Jammal, R., Al-Khasawneh, A., & Hamadat, M. (2015). The impact of delegation of authority on organizational performance: A case of Jordanian banks. *Corporate Ownership & Control*, 13(1), 1201–1208. https://virtusinterpress.org/IMG/pdf/cgobrv6i4p9.pdf

Aziri, B. (2011). Job satisfaction: A literature review. *Management Research and Practice, 3*(4), 77–86. http://mrp.ase.ro/no34/f7.pdf

Blau, P. M. (1964). *Exchange and power in social life.* Wiley.

Graen, G. B., & Uhl-Bien, M. (1995). Relationship-based approach to leadership: Development of leader–member exchange (LMX) theory. *Leadership Quarterly, 6*(2), 219–247. https://doi.org/10.1016/1048-9843(95)90036-5

Iaffaldano, M. T., & Muchinsky, P. M. (1985). Job satisfaction and job performance: A meta-analysis. *Psychological Bulletin, 97*(2), 251–273. https://doi.org/10.1037/0033-2909.97.2.251

Joiner, T. A., & Bakalis, S. (2006). The mediating role of leader-member exchange in the relationship between delegation and subordinate outcomes. *ANZAM Conference Proceedings.* https://www.anzam.org/wp-content/uploads/pdf-manager/2158_JOINER_BAKALIS.PDF

Joiner, T., & Bakalis, S. (2006). *Delegation, job satisfaction and subordinate performance: The mediating effect of leader-member exchange.* https://www.anzam.org/wp-content/uploads/pdf-manager/2158_JOINER_BAKALIS.PDF

Spreitzer, G. M. (1995). Psychological empowerment in the workplace: Dimensions, measurement, and validation. *Academy of Management Journal, 38*(5), 1442–1465. https://www.jstor.org/stable/256865

Susanty, A. (2013). The effect of work motivation and organizational commitment on employee performance. *Industrial Engineering Letters, 3*(12), 66–75. https://pdfs.semanticscholar.org/60de/63f6bb99d3d38e1bc4e496f3eff99566e4d1.pdf

Yukl, G. (2013). *Leadership in organizations* (8th ed.). Pearson.

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียนในโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง*

THE CAUSAL RELATIONSHIP MODEL OF GLOBAL CITIZENSHIP OF STDUENTS IN EDUCATIONAL WORLD-CLASS STANDARD SCHOOL IN SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE CHONBURI RAYONG

ทัชชา แก้วฟอง[1], ภัคณัฏฐ์ จันทนวรานนท์ สมพงษ์ธรรม[2] และ เกรียงศักดิ์ บุญญา[3]

Tatcha Kaewfong[1], Pakkanat Chanthanavaranont Sompongtam[2] and Kriengsak Boonya[3]

[1-3]สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบรี ระยอง

[1-3]The Secondary Educational Service Area Office Chonburi Rayong ,Thailand

Corresponding Author's Email: kftatcha@gmail.com

วันที่รับบทความ : 11 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 23 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 25 ธันวาคม 2568

Received 11 December 2025; Revised 23 December 2025; Accepted 25 December 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียนในโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง 2) เพื่อวิเคราะห์ และตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิง

Citation:

* ทัชชา แก้วฟอง, ภัคณัฏฐ์ จันทนวรานนท์ สมพงษ์ธรรม และ เกรียงศักดิ์ บุญญา. (2569). โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียนในโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 267-282.

Tatcha Kaewfong, Pakkanat Chanthanavaranont Sompongtam and Kriengsak Boonya. (2026). The Causal Relationship Model Of Global Citizenship Of Stduents In Educational World-Class Standard School In Secondary Educational Service Area Office Chonburi Rayong. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 267-282.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

สาเหตุของความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียนในโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จำนวน 3,900 คน จำนวน 350 คน ซึ่งได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของเครจซี่และมอร์แกน และการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามมาตรประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 85 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า 1) เพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียนในโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ของครูความเป็นพลเมืองโลกของครูในโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.50 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.44 และความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียนในโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากขึ้นไป ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.38 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.54

2) เพื่อวิเคราะห์ และตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียนในในโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้อง กับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าดัชนีแสดงความสอดคล้อง ดังนี้ Chi-square = 70.08, df = 70, p = 0.475, Chi-square/df = 1.00, SRMR = 0.03, RMSEA = 0.00, CFI = 1.00, TLI = 0.99, GFI = 0.98 และ AGFI = 0.96

คำสำคัญ: โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ, ความเป็นพลเมืองโลก, โรงเรียนมาตรฐานสากล

Abstract

The objectives of this research were: 1) to develop a comprehensive causal relationship model of students' global citizenship, and 2) to develop and examine the consistency of the model for students in educational world-class standard schools in the Secondary Educational Service Area Office Chonburi-Rayong. The sample consisted of 350 teachers selected from a population of

3,900 teachers using the Krejci and Morgan sampling table and stratified random sampling. The research instrument was an 85-item questionnaire using a 5-point Likert scale. Statistical methods employed in the data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation (SD), and Structural Equation Modeling (SEM). The research findings revealed the following: 1) The causal relationship model of students' global citizenship indicated that teachers' overall level of global citizenship was at the highest level (mean = 4.50, SD = 0.44), and students' overall global citizenship was at a high to very high level (mean = 4.38, SD = 0.54) 2) The structural equation model for students in educational world-class standard schools in the Secondary Educational Service Area Office Chonburi Rayong demonstrated consistency with the empirical data. The model fit indices were Chi square = 70.08, df = 70, p = 0.475, Chi-square/df = 1.00, SRMR = 0.03, RMSEA = 0.00, CFI = 1.00, TLI = 0.99, GFI = 0.98, and AGFI = 0.96

Keywords: The structural equation model, Global citizenship, World-class standard schools

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ทำให้ปัญหาต่าง ๆ ของมนุษยชาติมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ส่งผลให้การศึกษาไม่อาจมุ่งผลิตเพียงพลเมืองของประเทศใดประเทศหนึ่ง แต่ต้องพัฒนาผู้เรียนให้เป็น พลเมืองโลก ที่มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และค่านิยมที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและเป็นธรรม (UNESCO, 1975) สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะ SDG 4.7 ที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืนและการเป็นพลเมืองโลกภายในปี 2573 (พลโลกศึกษา, 2565)

รัฐบาลไทยและกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายพัฒนาคนไทยให้มีศักยภาพทางปัญญา จิตใจ คุณธรรม และทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผ่านยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และการปฏิรูปการศึกษา (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2560; คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ตลอดจนหลักสูตรแกนกลาง

การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นทั้งพลเมืองไทยและพลโลก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

ในระดับโรงเรียน ความเป็นพลเมืองโลกมีความสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะบทบาทของครูซึ่งต้องมีสมรรถนะด้านโลกทัศน์ ทักษะการคิดขั้นสูง ความเข้าใจวัฒนธรรมที่หลากหลาย และความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงประเด็นระดับโลกสู่ห้องเรียน (UNESCO, 2015; Asia Society, 2018) รวมทั้งส่งเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพและมีความรับผิดชอบต่อสังคมโลก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565)

โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ซึ่งประกอบด้วยโรงเรียนหลากหลายขนาด ได้ดำเนินโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากลที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็น พลโลก ผ่านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ภาษาอังกฤษ การเรียนรู้ผ่านโครงงาน ประเด็นระดับโลก SDGs และสิทธิมนุษยชน เพื่อสร้างทักษะ ความรู้ และจิตสำนึกของการเป็นพลเมืองโลกอย่างรอบด้าน ดังนั้น การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความเป็นพลเมืองโลกในบริบทของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จึงมีความสำคัญ ทั้งในด้านการต่อยอดองค์ความรู้ การพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทไทย และการตอบสนองต่อทิศทางการศึกษายุคใหม่ที่มุ่งสร้างคนไทยให้เป็นพลเมืองโลกอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียนในโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

2. เพื่อวิเคราะห์ และตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียนในในโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

สมมติฐานการวิจัย

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียนในโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองโลก

(Global citizenship) UNESCO (2020) ได้ให้คำจำกัดความของความเป็นพลเมืองโลกว่า เป็นคุณลักษณะของบุคคลที่รู้เท่าทันโลก เข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างประเทศ วัฒนธรรม และชุมชน โดยผู้เรียนควรมีความรู้ ทักษะ เจตคติ และค่านิยม ที่ส่งเสริมให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมและมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลก

จากรายละเอียดดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ความเป็นพลเมืองโลก หมายถึง คุณลักษณะที่สำคัญในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งสะท้อนถึงการมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นระดับโลก การเคารพในความหลากหลายทางวัฒนธรรม การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการมีส่วนร่วมในสังคมอย่างรับผิดชอบ โดยมีรากฐานมาจากทั้งค่านิยม ทักษะ และพฤติกรรมที่สามารถพัฒนาได้ผ่านการเรียนรู้และการจัดการศึกษาอย่างมีเป้าหมาย

แนวคิดความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียน (Global citizenship of students)

Reimers (2020) นักวิชาการจาก Harvard Graduate School of Education ได้เน้นย้ำถึงบทบาทของการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในการเตรียมความพร้อมให้นักเรียนเป็นพลเมืองโลก โดยเสนอว่า การศึกษาควรมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์ การเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมในประเด็นระดับโลก เพื่อให้นักเรียนสามารถมีบทบาทในการสร้างสรรค์สังคมที่ยุติธรรมและยั่งยืน

UNESCO (2021) อธิบายว่า การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลกในระดับมัธยมศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการเตรียมเยาวชนให้เข้าใจความเชื่อมโยงของระบบโลก เข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อม ความไม่เสมอภาค และสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นรากฐานของสังคมที่ยั่งยืน โดยเฉพาะในช่วงมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นช่วงวัยแห่งการสร้างเจตคติและความตระหนักรู้ต่อบทบาทของตนในระดับท้องถิ่นและระดับโลก

Davies (2022) ระบุว่า ความเป็นพลเมืองโลก ควรถูกปลูกฝังตั้งแต่ช่วงมัธยมศึกษา เนื่องจากเป็นช่วงที่ผู้เรียนสามารถพัฒนาวิจารณญาณทางศีลธรรม (Moral judgment)

และการมีส่วนร่วมทางสังคม (Civic engagement) ได้อย่างมีนัยสำคัญ การศึกษาในระดับนี้ จึงควรส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจระบบโลก ความหลากหลาย และสามารถเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชนและระดับสากล จากรายละเอียดข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา เป็นภารกิจสำคัญของระบบการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความสามารถให้ผู้เรียนสามารถรับมือกับพลวัตของโลกยุคใหม่อย่างมีวิจารณญาณและมีความรับผิดชอบต่อสังคมโลก การพัฒนานี้ควรครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม โดยเน้นการตระหนักรู้ในประเด็นระดับโลก การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหา ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลก ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของ UNESCO ที่มุ่งส่งเสริมการศึกษาเพื่อความยั่งยืน สิทธิมนุษยชน และการมีส่วนร่วมทางสังคม ตลอดจนสอดรับกับแนวคิดของนักวิชาการร่วมสมัย ที่เน้นการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองโลกที่มีจิตสำนึกเชิงจริยธรรม เข้าใจโลกพหุวัฒนธรรม และพร้อมมีบทบาท

ความเป็นพลเมืองโลกของครู (Global citizenship of teachers)

ในยุคที่โลกเชื่อมโยงกันอย่างลึกซึ้งด้วยเทคโนโลยี การสื่อสาร และความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม แนวคิดเรื่องความเป็นพลเมืองโลก (Global citizenship) จึงได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวาง ในฐานะกรอบแนวคิดสำคัญที่ควรถูกบูรณาการในระบบการศึกษา โดยเฉพาะในระดับโรงเรียน ซึ่งเป็นพื้นที่ต้นทางของการปลูกฝังคุณลักษณะของพลเมืองที่มีความเข้าใจโลก เคารพความหลากหลาย และมีความรับผิดชอบต่อสังคมโลก (UNESCO, 2015, OECD, 2018) ในกระบวนการนี้ “ครู” มีบทบาทสำคัญ ไม่เพียงในฐานะผู้นำส่งผ่านเนื้อหาหรือผู้สอนในห้องเรียนเท่านั้น หากแต่ยังเป็น “ผู้ออกแบบการเรียนรู้” (Learning designer) ผู้สร้างสภาพแวดล้อมทางการศึกษา และประสบการณ์ที่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาคุณลักษณะพลเมืองโลกของผู้เรียน (Reimers, 2020) การศึกษาความเป็นพลเมืองโลกของครูจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อทำความเข้าใจว่าครูมีบทบาทอย่างไรในการสร้างการเรียนรู้เพื่อโลก (Learning for the world) และควรมีคุณลักษณะ หรือสมรรถนะใดที่จะส่งผลต่อพฤติกรรม ความคิด และคุณค่าของผู้เรียนในฐานะพลเมืองโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณที่มุ่งวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียนในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยใช้วิธีวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของโมเดลตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ รวมถึงการประมาณค่าพารามิเตอร์เชิงสาเหตุของตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียนในบริบทสถานศึกษามาตรฐานสากล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนมาตรฐานสากล จำนวน 3,900 คน ในปีการศึกษา 2568 ส่วนกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูผู้สอนจำนวน 350 คน ซึ่งกำหนดตามตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie และ Morgan (1970) เพื่อให้ได้ขนาดตัวอย่างที่เพียงพอต่อการวิเคราะห์ SEM ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งชั้นตามขนาดของโรงเรียน เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีความเป็นตัวแทนของประชากรตามสัดส่วนที่เหมาะสม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองโลก แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ (1) แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ (2) แบบสอบถามความเป็นพลเมืองโลกของครูผู้สอน ครอบคลุม 8 ด้าน ได้แก่ ความรู้และทักษะการคิด อารมณ์และค่านิยม พฤติกรรม วิสัยทัศน์แบบสากล การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม ผู้นำการเปลี่ยนแปลง การใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ และการส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 และ (3) แบบสอบถามความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียน ครอบคลุม 9 ด้าน ได้แก่ องค์ความรู้เกี่ยวกับโลก พฤติกรรมทางสังคม ค่านิยมและทัศนคติ ความตระหนักรู้ในระดับโลก วัฒนธรรมประชาธิปไตย บริบทการเรียนรู้ สิทธิมนุษยชนและความยุติธรรมทางสังคม การคิดเชิงวิพากษ์และการสะท้อนคิด และรูปแบบการเรียนรู้ แบบสอบถามทั้งหมดสร้างในรูปแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert, 1967) และผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ รวมถึงทดสอบค่าความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ซึ่งอยู่ในระดับที่เหมาะสมต่อการนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยขออนุญาตจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อประสานงานกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง หลังจากได้รับความอนุเคราะห์ ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามออนไลน์ให้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 350 คน เมื่อได้รับแบบสอบถามคืนจนครบถ้วนแล้ว จึงตรวจสอบคุณภาพข้อมูล คัดเลือกเฉพาะแบบสอบถามที่สมบูรณ์ และบันทึกข้อมูลเข้าสู่โปรแกรมเพื่อเตรียมการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย (1) การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ (2) การวิเคราะห์ระดับความเป็นพลเมืองโลกของครูและนักเรียนโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พร้อมแปลผลคะแนนตามเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยของบุญชม ศรีสะอาด (2560) และ (3) การวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียนดำเนินการด้วยวิธีการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาแยกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย พบว่า วัตถุประสงค์ ข้อที่ 1. เพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียนในโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง พบว่า ตัวแปรแฝงด้านความเป็นพลเมืองโลกของครูและนักเรียนมีระดับค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงถึงสูงที่สุด สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของบริบทสถานศึกษาในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกอย่างเป็นระบบ สำหรับความเป็นพลเมืองโลกของครู พบว่ามีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.50, SD = 0.44) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดสามอันดับแรก ได้แก่ ด้านอารมณ์และค่านิยม ($\bar{X}$ = 4.65, SD = 0.49) ด้านการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม ($\bar{X}$ = 4.64, SD = 0.45) และด้านพฤติกรรม ($\bar{X}$ = 4.59, SD = 0.54) แสดงให้เห็นว่าครูมิได้มีเพียงองค์ความรู้เกี่ยวกับโลก แต่ยังมีทัศนคติ ค่านิยม และการปฏิบัติที่สอดคล้องกับแนวคิดพลเมืองโลกอย่างชัดเจน ขณะที่ด้านความรู้และทักษะการคิด แม้อยู่ในระดับมาก แต่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X}$ = 4.21, SD = 0.62) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาเพิ่มเติมด้านทักษะข้อมูลข่าวสารและการคิดวิเคราะห์ในมิติระดับโลก ในส่วนของนักเรียน พบว่ามีค่าเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.38, SD =

0.54) และทุกด้านอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดสามลำดับแรก ได้แก่ ด้านวัฒนธรรมประชาธิปไตย ($\bar{X}$ = 4.47, SD = 0.63) ด้านค่านิยมและทัศนคติ ($\bar{X}$ = 4.46, SD = 0.54) และด้านรูปแบบการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.45, SD = 0.59) ผลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่านักเรียนในบริบทของโรงเรียนมาตรฐานสากลมีความพร้อมทั้งด้านทัศนคติและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับการเป็นพลเมืองโลก ขณะที่ด้านความรู้และทักษะการคิด แม้อยู่ในระดับมาก แต่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X}$ = 4.21, SD = 0.62) เช่นเดียวกับครู สะท้อนความจำเป็นในการส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ ความเข้าใจโลก และทักษะการจัดการ ข้อมูลข่าวสารระดับสากล ผลการตรวจสอบคุณภาพข้อมูลเบื้องต้นพบว่า ตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมดมีความเบ้และความโด่งอยู่ในเกณฑ์เหมาะสม และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง .401–.847 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทุกคู่ โดยไม่เกิน .90 ตามเกณฑ์ที่ยอมรับได้ แสดงให้เห็นถึงความเหมาะสมของข้อมูลในการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง นอกจากนี้ผลของ Bartlett's Test มีนัยสำคัญทางสถิติและค่า KMO เท่ากับ .90 และ .94 บ่งชี้ว่าข้อมูลมีความพร้อมเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์

ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อวิเคราะห์ และตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียนในในโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง SEM พบว่า โมเดลไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ อย่างไรก็ตาม เมื่อปรับโมเดลตามข้อเสนอของค่าดัชนีปรับแก้ ผลการวิเคราะห์หลังปรับปรุงพบว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างดีเยี่ยม (χ^2 = 70.08, df = 70, p = .475, χ^2/df = 1.00, RMSEA = 0.00, CFI = 1.00, GFI = 0.98) ผ่านเกณฑ์ทุกตัวชี้วัด อิทธิพลเชิงสาเหตุชี้ว่า ความเป็นพลเมืองโลกของครูส่งผลทางบวกต่อความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.84 และมีค่าการอธิบายความแปรปรวน (R^2) ของโมเดลเท่ากับ 0.70 แสดงว่าปัจจัยด้านครูสามารถอธิบายความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียนได้ถึงร้อยละ 70 โดยสรุป โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และสะท้อนให้เห็นว่าความเป็นพลเมืองโลกของครูเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียนในโรงเรียนมาตรฐานสากลอย่างมีนัยสำคัญ

อภิปรายผล

ผลการวิจัยที่มุ่งพัฒนาและตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลสมการความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียนในโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง พบว่า ทั้งครูและนักเรียนมีระดับความเป็นพลเมืองโลกอยู่ในระดับสูงมาก ซึ่งสะท้อนถึงบริบททางการเรียนรู้ของโรงเรียนมาตรฐานสากลที่มีความเข้มแข็งด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เชิงสากล โดยครูมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดด้านอารมณ์และค่านิยม การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม และพฤติกรรม ส่วนผู้เรียนมีคะแนนสูงเด่นด้านวัฒนธรรมประชาธิปไตย ค่านิยมและทัศนคติ และรูปแบบการเรียนรู้ ทั้งนี้ ด้านความรู้และทักษะการคิดเป็นด้านที่ต่ำที่สุดทั้งในกลุ่มครูและนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพิทักษ์ ปินใจ (2563) ที่ระบุว่า มิติด้านความรู้และการคิดขั้นสูงเป็นองค์ประกอบที่ผู้เรียนไทยมักมีระดับพัฒนาการต่ำกว่าด้านค่านิยมและพฤติกรรมเชิงสังคม

การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นพบว่า ตัวแปรทุกตัวมีค่าความเบ้และความโด่งอยู่ในเกณฑ์ปกติ และมีค่าสหสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางถึงสูง โดยไม่มีคู่ตัวแปรใดมีค่าสหสัมพันธ์เกิน .90 แสดงถึงความเหมาะสมในการนำไปวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ผลดังกล่าวสนับสนุนข้อเสนอของ กมลวรรณ ตังธนกานนท์ (2558) ว่าการวิเคราะห์ SEM จะมีความถูกต้องมากขึ้นเมื่อข้อมูลสังเกตได้มีการกระจายตัวปกติและไม่มีสหสัมพันธ์สูงจนเกิดปัญหา multicollinearity ผลการประเมินโมเดลพบว่า โมเดลสมมติฐานเบื้องต้นไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แต่หลังการปรับโมเดลแล้วพบว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในทุกดัชนี โดยค่าดัชนี χ^2/df, CFI, TLI, RMSEA และ SRMR อยู่ในเกณฑ์ที่สามารถยอมรับได้ การปรับโมเดลเป็นขั้นตอนจำเป็นของ SEM เพื่อให้โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลจริง สำหรับอิทธิพลเชิงสาเหตุ พบว่า ความเป็นพลเมืองโลกของครูส่งผลโดยตรงและเชิงบวกต่อความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลทางตรงเท่ากับ .84 และมีค่า R^2 เท่ากับร้อยละ 70 สะท้อนว่าความเป็นพลเมืองโลกของครูเป็นปัจจัยทำนายสำคัญของผลลัพธ์ด้านความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียน ผลดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของวิไลภรณ์ เตชะ (2564) และ Reimers (2017) ที่ชี้ว่า ครูที่มีความสามารถด้านพลเมืองโลกสูงจะมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาความตระหนักรู้ระดับโลก การคิดเชิงวิพากษ์และพฤติกรรมทางสังคมของผู้เรียน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในบริบทโรงเรียนมาตรฐานสากลของไทยบทบาทของครูยังคงเป็นปัจจัยหลักและมีน้ำหนักสูง ผลการวิจัย โมเดลที่พัฒนามีความ

เหมาะสมและสามารถอธิบายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะบทบาทของครูซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญที่สุดในโมเดล ผลวิจัยนี้จึงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ทั้งในการพัฒนานโยบาย การยกระดับการจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาวิชาชีพครู เพื่อยกระดับคุณภาพพลเมืองโลกของผู้เรียนในบริบทโรงเรียนมาตรฐานสากลต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยได้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบของ โมเดลความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียน ซึ่งเป็นโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่อธิบายพัฒนาการคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) เพื่อยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้น ตัวแปรสื่อกลาง และผลลัพธ์ด้านความเป็นพลเมืองโลก จากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่าโมเดลที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 มิติ ได้แก่ (1) การจัดการเรียนรู้เชิงพลเมืองโลก (2) การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม (Intercultural and Social Responsibility: ISR) และ (3) ผลลัพธ์ความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียน โดยทั้งสามมิติเชื่อมโยงกันผ่านโครงสร้างเชิงสาเหตุที่ชัดเจนและสอดคล้องกับข้อมูลจริง ของ โมเดลความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียนที่พัฒนาขึ้นจากการวิจัยครั้งนี้ทำให้เกิด องค์ความรู้ใหม่ ที่ช่วยขยายกรอบแนวคิดด้านพลเมืองโลกในบริบทโรงเรียนไทย โดยยืนยันว่า การจัดการเรียนรู้เชิงพลเมืองโลกต้องทำงานร่วมกับการพัฒนาความสามารถข้ามวัฒนธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม จึงจะนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมและคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองโลกอย่างยั่งยืน โมเดลนี้จึงสามารถใช้เป็นกรอบเชิงทฤษฎีสำหรับการพัฒนาหลักสูตร การออกแบบการเรียนรู้ และการกำหนดนโยบายสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับแนวโน้มระดับนานาชาติ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า โมเดลสมการความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียนในโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรีระยอง ผู้วิจัยขอนำเสนอเกี่ยวกับ ข้อเสนอแนะในการวิจัย ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัยประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 จากผลการศึกษา

พบว่า ความเป็นพลเมืองโลกของครู มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุต่อความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียนในโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มีความตรงเชิงโครงสร้างหรือมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ หมายความว่า หากครูมีความเป็นพลเมืองโลกในโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มาก จะทำให้นักเรียนมีความเป็นพลเมืองโลกในโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มากด้วย ดังนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องพึงต้องพิจารณาเรื่อง แนวทางการพัฒนาโมเดลสมการความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียนในโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง เพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน 1.2 จากการศึกษา พบว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของความเป็นพลเมืองโลกของครู ในโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มีค่ามากที่สุด คืออารมณ์และค่านิยม ดังนั้น สถานศึกษาและผู้บริหารให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูในด้านนี้เป็นลำดับแรก โดยส่งเสริมให้ครูมีความตระหนักรู้ในคุณค่าของตนเองและผู้อื่น มีทัศนคติที่เปิดกว้าง ยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม และมีความเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ เพื่อให้สามารถถ่ายทอดแนวคิดและค่านิยมแห่งความเป็นพลเมืองโลกไปสู่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพนอกจากนี้ ควรจัดให้มีกิจกรรมหรือการอบรมพัฒนาครูที่เน้นการบูรณาการแนวคิดพลเมืองโลกเข้ากับการจัดการเรียนการสอน เช่น การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การเรียนรู้ผ่านโครงการบริการสังคม หรือการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อสร้างความเข้าใจในประเด็นระดับโลก อันจะช่วยให้ครูเป็นแบบอย่างของพลเมืองโลก และสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามมาตรฐานสากลได้อย่างยั่งยืน 1.3 จากการศึกษา พบว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียนในโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง คือ ด้านวัฒนธรรมประชาธิปไตย ดังนั้น สถานศึกษาควรส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้และปฏิบัติตามหลักประชาธิปไตยในชีวิตประจำวัน เช่น การเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการทำงานร่วมกันอย่างรับผิดชอบ ครูควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วม เช่น การอภิปราย การเลือกตั้งผู้นำนักเรียน หรือการจำลองสภานักเรียน เพื่อให้นักเรียนเข้าใจคุณค่าของประชาธิปไตยและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ อันเป็นพื้นฐานสำคัญของความเป็นพลเมืองโลกในศตวรรษที่ 21 **2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป** ประกอบด้วย 2.1. ผู้ที่สนใจศึกษาวิจัยควรทบทวนแนวคิด ทฤษฎี ในการกำหนดองค์ประกอบ ความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียน ในโรงเรียน

มาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ที่แตกต่างไปจากงานวิจัยนี้ เนื่องจากผู้วิจัยพบปัญหา เกี่ยวกับภาวะ Multicollinearity คือ การมีสหสัมพันธ์กันเองในระดับที่สูง ระหว่างตัวแปรอิสระมากกว่า 2 ตัว หรืออาจแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการรวมองค์ประกอบที่มี ความสัมพันธ์กันสูง จากการพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ แล้วจึงรวมองค์ประกอบดังกล่าว ให้เป็นองค์ประกอบเดียวกัน จึงจะสามารถแก้ปัญหา เกี่ยวกับภาวะ Multicollinearity ได้ 2.2 ผู้ที่สนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ โมเดลสมการโครงสร้าง ควรทบทวนวรรณกรรม เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยที่แตกต่างไปจากงานวิจัยชิ้นนี้โดยการเพิ่มตัวแปรส่งผ่าน จากตัวแปรแฝงภายนอก (Latent Exogenous Variable) มาสู่ตัวแปรแฝงภายในตัวที่ 1 (Latent Endogenous Variable 1) แล้วจึงนำไปสู่ตัวแปรแฝงภายในตัวที่ 2 (Latent Endogenous Variable 2) หรือมากกว่านี้ เพื่อศึกษาขนาดอิทธิพลทางตรง ขนาดอิทธิพลทางอ้อม และขนาดอิทธิพลรวม โดยอ้างอิงจากการทบทวนวรรณกรรม บนพื้นฐานของหลักการ แนวคิด และทฤษฎี ที่น่าเชื่อถือ เพื่อศึกษาผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นว่ามีลักษณะอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ สุภาราญ. (2563). *พลเมืองศึกษากับการพัฒนาทักษะสำคัญแห่งศตวรรษที่ 21*. เรียกใช้เมื่อ 7 สิงหาคม 2563จาก https://educathai.com/knowledge/articles/416

กัลยารัตน์ ก้อนแก้ว. (2567). การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนมาตรฐานสากลเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกในสหวิทยาเขตดอยสุเทพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 9(1), 1043–1056.

จุฬารัตน์ วงษ์สว่าง. (2567). การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมาตรฐานสากลเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์,* 9(1), 813–823.

ชุติพร มณีโชติ. (2559). โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของพนักงานเทศบาลภาคใต้ตอนบน. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ปฐมพงศ์ ชวาลิต. (2561). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาภาคใต้. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยบูรพา.

ปาจรีย์ รัตนานุสนธิ์ และ วรรณี แกมเกตุ. (2556). การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นพลโลกของนักเรียนมัธยมศึกษา. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พงษ์พิพัฒน์ นารินรักษ์. (2566). โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนมาตรฐานสากลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

รินทร์ลภัส ศักดิ์ชัยวัฒนา. (2565). การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของโรงเรียนมัธยมศึกษา. ใน *ปริญญานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วิไลภรณ์ เตชะ. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมประชาธิปไตยและความรู้เชิงลึกกับความเป็นพลเมืองโลกของนักเรียนมัธยมศึกษา. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร,* 16(74), 82–96.

วิไลภรณ์ เตชะ. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลโลกของนักเรียนโรงเรียนโพนทองพัฒนาวิทยา. *วารสารการวิจัยการศึกษาขั้นพื้นฐาน*, 1(1), 96–114.

ศราวุฒิ สุภายอง. (2555). การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครือข่ายทางสังคม เรื่องความเป็นพลเมืองโลกสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สกุลทิพย์ พรหมรังกา และ อัจฉรา ศรีพันธ์. (2568). การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของพลเมืองโลก. *วารสารมจร ปรัชญาปริทรรศน์*, 8(1), 206–218.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *คู่มือโรงเรียนมาตรฐานสากล***.** สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา.

_____. (2563). *แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสากล (World-class standard school) ปรับปรุง พ.ศ. 2561*. จาก https://oer.learn.in.th/search_detail/result/190264

_____. (2566). *แนวทางการพัฒนาโรงเรียนมาตรฐานสากล ปีงบประมาณ 2566.* กลุ่มพัฒนาระบบมาตรฐานการศึกษา.

สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (มปป.). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนมาตรฐานสากล.*

อรรถพล ประภาสโนบล. (2564). การออกแบบการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองโลก. *วารสารการศึกษาเพื่อการพัฒนา*, 14(1), 1–15.

_____. (2565). พหุวัฒนธรรมและพลเมืองโลก: ความท้าทายของการศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิชาการครุศาสตร์*, 18(2), 55–72.

อรรถพงษ์ อินต๊ะวงศ์. (2564). ศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบ. ใน *ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research. *Journal of Personality and Social Psychology,* 51(6), 1173–1182.

Deardorff, D. K. (2006). Identification and assessment of intercultural competence. *Journal of Studies in International Education*, 10(3), 241–266.

Davies, L. (2022). Global citizenship education: Theoretical perspectives. *Journal of Education for Sustainable Development*, 16(1), 5–18.

Krippendorff, K. (2018). *Content analysis: An introduction to its methodology*. Sage.

Mezirow, J. (1991). *Transformative Dimensions of Adult Learning.* San Francisco: Jossey-Bass.

Misirlis, N. (2023). Global citizenship in business education. *Journal of International Business Education*, 18(2), 77–93.

O'Connor, K., & Zeichner, K. (2011). Preparing US teachers for critical global education. *Globalisation, Societies and Education*, 9(3–4), 521–536.

OECD. (2018). *Preparing our youth for an inclusive and sustainable world: The PISA global competence framework*. OECD Publishing.

Oxfam. (2015). *Education for global citizenship: A guide for schools*. Oxfam GB.

Reysen, S., & Katzarska-Miller, I. (2013). A model of global citizenship. *International Journal of Psychology*, 48(5), 858–870.

Reimers, F. M. (2020). *Educating students to improve the world*. Springer.

Reimers, F. M., & Schleicher, A. (2020). *A Framework to Guide an Education Response to the COVID-19 Pandemic of 2020*. Organisation for Economic Co-Operation and Development.

Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2010). *A beginner's guide to structural equation modeling*. Routledge.

UNESCO. (2018). *Global citizenship education: Preparing learners for the challenges of the 21st century*. UNESCO.

UNESCO (2018a). Education for Sustainable Development Goals Learning Objectives. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000247444

Winthrop, R. (2020). Education for global citizenship in the 21st century. Brookings Institution.

UNESCO. (2021). *Learn for our planet.* UNESCO.

_____. (2024). *What you need to know about global citizenship education*. Retrieved from https://www.unesco.org/en/global-citizen ship-peace-edu cation/need-know

การพัฒนาความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกำลังพลสังกัดกองทัพบก เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร*

CITIZENSHIP DEVELOPMENT IN ACCORDANCE WITH THE 7TH PRINCIPLE OF THE ARMY AFFILIATED FORCES OF THE ARMY IN PHRA NAKHON DISTRICT, BANGKOK

ประศาล โยมเรือง[1] และ พระมหาชินกร สุจิตฺโต (ทองดี)[2]

Prasan Yomruang[1] and Phrachinnakorn Sucitto (Thongdee)[2]

[1-2]**มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย**

[1-2]Mahamakut Buddhist University, Thailand

Corresponding Author's Email: aungarmy2526@gmail.com

วันที่รับบทความ : 27 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 20 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 22 มกราคม 2569

Received 27 December 2025; Revised 20 January 2026; Accepted 22 January 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกำลังพลสังกัดกองทัพบก เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 2) เพื่อวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ในการพัฒนาความเป็นพลเมือง ระหว่างกลุ่มกำลังพลที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน ของกำลังพลสังกัดกองทัพบก เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกำลังพลสังกัดกองทัพบก เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร โดยการสัมภาษณ์กลุ่มเพศสภาพในเขตอำเภอ

Citation:

* ประศาล โยมเรือง และ พระมหาชินกร สุจิตฺโต (ทองดี). (2569). การพัฒนาความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกำลังพลสังกัดกองทัพบก เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 283-299.

Prasan Yomruang and Phrachinnakorn Sucitto (Thongdee). (2026). Citizenship Development In Accordance With The 7th Principle Of The Army Affiliated Forces Of The Army In Phra Nakhon District, Bangkok. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 283-299.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

บ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยวิเคราะห์จัดประเภทของข้อมูล และสรุปเป็นข้อความบรรยาย

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ส่งเสริมความรับผิดชอบและการพึ่งตนเอง ลดการพึ่งพาต่างชาติ เคารพสิทธิและความแตกต่างภายใต้กฎหมายสิทธิมนุษยชน ต้องมีความโปร่งใส เสมอภาค และร่วมมือกันทุกฝ่าย เพื่อสร้างความมั่นคงและความไว้วางใจจากประชาชน 2) การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ช่วยพัฒนาความคิด วินัย และการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล กำลังพลต้องรู้ตน รู้เหตุผล และรู้จักชุมชน ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมความสามัคคีในองค์กร สร้าง “ทหารพลเมือง” ที่มีคุณธรรมและจิตสาธารณะ และ 3) ข้อเสนอแนะการพัฒนาในพื้นที่เขตพระนคร ควรปรับใช้หลักธรรมให้เหมาะกับบริบทสังคมและวัฒนธรรม มุ่งสร้างกำลังพลที่มีวินัย ความรู้ และเคารพผู้อื่น เน้นการฝึกอบรมควบคู่หลักธรรมเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน เป้าหมายคือทหารที่รับใช้ประชาชนและสร้างความมั่นคงแก่ชาติ

คำสำคัญ: การพัฒนาความเป็นพลเมือง, สัปปุริสธรรม 7, กำลังพลกองทัพบก, เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

Abstract

This research aimed to: 1) study citizenship based on the Seven Sappurisadhamma principles of Royal Thai Army personnel in Phra Nakhon District, Bangkok; 2) analyze the application of the Seven Sappurisadhamma principles to citizenship development among personnel of different positions within the Royal Thai Army in Phra Nakhon District, Bangkok; and 3) propose guidelines for developing citizenship based on the Seven Sappurisadhamma principles of Royal Thai Army personnel in Phra Nakhon District, Bangkok. Twenty gender-identified individuals were interviewed in Ban Phaeo District, Samut Sakhon Province. The research instrument used was in-depth interviews. Data were analyzed, categorized, and summarized in descriptive text.

The research findings revealed that: 1) Citizenship based on the Seven Sappurisadhamma principles promotes responsibility and self-reliance, reduces

reliance on foreign countries, respects rights and differences under human rights law, and requires transparency, equality, and cooperation among all parties to build stability and public trust. 2) The application of the Seven Sappurisadhamma principles helps develop thinking, discipline, and balanced coexistence. Personnel must be self-aware, rational, and community-aware, reducing conflict and promoting organizational unity, creating “citizen soldiers” with morality and public spirit. 3) Development recommendations in the Phra Nakhon District area should adapt Dhamma principles to suit the social and cultural context, aiming to create a workforce with discipline, knowledge, and respect for others, emphasizing training in conjunction with Dhamma principles for sustainable development. The goal is soldiers who serve the people and create national security.

Keywords: Citizenship development, 7 virtues of a good person, Royal Thai Army personnel, Phra Nakhon District, Bangkok.

บทนำ

ความเป็นพลเมือง คือสถานภาพที่ได้รับการยอมรับจากกฎหมายหรือจารีตประเพณีของรัฐ ซึ่งมอบสิทธิและหน้าที่แก่บุคคล เช่น สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง การทำงาน และการคุ้มครองทางกฎหมาย รวมถึงการมีหน้าที่ในการปฏิบัติตามกฎหมาย จ่ายภาษี หรือรับราชการทหาร (สุกรี บุญเทพ และหมัดเฟาซี รูบามา, 2564 : 498) การพัฒนาความเป็นพลเมืองมีความสำคัญต่อการสร้างสังคมประชาธิปไตยที่มั่นคง โดยเฉพาะในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี (สุวรรณ จุลมั่ง, 2564 : 1)

แม้ข้าราชการทหารจะมีสิทธิเสรีภาพเช่นบุคคลทั่วไปตามรัฐธรรมนูญ แต่ต้องอยู่ภายใต้ข้อบังคับและวินัยทหารซึ่งจำกัดสิทธิบางประการ เช่น การแสดงความคิดเห็นและการฝึกทหารใหม่ที่อาจละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (โสพส สนธยานนท์, 2564 : 3) การจำกัดสิทธิและเสรีภาพนี้อาจขัดต่อหลักการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่เน้น

การรับผิดชอบตนเอง เคารพสิทธิผู้อื่น และเคารพความแตกต่าง (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2555 : 21)

การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในสังคมไทยยังพบว่า องค์กรศาสนา มีบทบาทในการฝึกฝนคุณธรรมและศีลธรรมแก่เยาวชน โดยเฉพาะในวัด ซึ่งนอกจากจะให้ความรู้แล้ว ยังเสริมสร้างมารยาทและการประพฤติปฏิบัติตามหลักศีลธรรม (ปพาณี ฐิติวัฒนา, 2545: 30) ในโลกยุคโลกาภิวัฒน์ ความเป็นพลเมืองที่ดีควรประกอบด้วยคุณธรรมและธรรมะ ซึ่งจะนำไปสู่ความสันติสุขในสังคม (วิรัตน์ บัวขาว, 2541 : 9)

การนำ หลักสัปปุริสธรรม 7 มาใช้ในการพัฒนาความเป็นพลเมือง จะช่วยเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับพลเมืองดี เช่น การรู้จักตนเอง รู้จักเหตุและผล รู้จักประมาณ และรู้จักชุมชน (พระธรรมกิตติวงศ์, 2548 : 170) การวิจัยนี้มุ่งหวังที่จะประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้ในกลุ่มกำลังพลกองทัพบก เขตพระนคร เพื่อส่งเสริมการพัฒนาความเป็นพลเมืองที่ยั่งยืนในสังคมประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกำลังพลสังกัดกองทัพบก เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

2. เพื่อวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ในการพัฒนาความเป็นพลเมืองระหว่างกลุ่มกำลังพลที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน ของกำลังพลสังกัดกองทัพบก เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกำลังพลสังกัดกองทัพบก เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่องการพัฒนาความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกำลังพลสังกัดกองทัพบก เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร มีการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็นแนวคิดและทฤษฎีสำคัญ ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง

ความเป็นพลเมืองหมายถึงสถานภาพของบุคคลที่ได้รับการรับรองตามกฎหมายของรัฐ ซึ่งมาพร้อมกับสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยเน้นการเคารพกฎหมาย สิทธิมนุษยชน ความเสมอภาค การมีส่วนร่วมทางสังคม และการรับผิดชอบต่อส่วนรวม โดยเฉพาะในบริบทของข้าราชการทหาร ความเป็นพลเมืองต้องควบคู่กับวินัย ความจงรักภักดี และจิตสาธารณะ เพื่อสร้างความมั่นคงและความไว้วางใจจากประชาชน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสัปปุริสธรรม 7

สัปปุริสธรรม **7** เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยคุณลักษณะของคนดี ประกอบด้วย

1. ธัมมัญญุตา (รู้เหตุ)
2. อัตถัญญุตา (รู้ผล)
3. อัตตัญญุตา (รู้ตน)
4. มัตตัญญุตา (รู้ประมาณ)
5. กาลัญญุตา (รู้กาล)
6. ปริสัญญุตา (รู้ชุมชน)
7. ปุคคลัญญุตา (รู้จักบุคคล)

หลักธรรมดังกล่าวเป็นกรอบคุณธรรมที่ช่วยพัฒนาการคิดอย่างมีเหตุผล การตัดสินใจอย่างเหมาะสม การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองและการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่า การนำหลักธรรมมาใช้ในการพัฒนาบุคลากรช่วยส่งเสริมวินัย คุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม โดยเฉพาะในองค์กรภาครัฐและองค์กรที่มีโครงสร้างวินัยสูง เช่น องค์กรทหาร ซึ่งช่วยลดความขัดแย้ง สร้างความสามัคคี และเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

สรุปการทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมชี้ให้เห็นว่า แนวคิดความเป็นพลเมืองและหลักสัปปุริสธรรม 7 มีความสอดคล้องกันในมิติของคุณธรรม ความรับผิดชอบ และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข จึงสามารถนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ได้อย่างเหมาะสม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รายละเอียดการดำเนินการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และดำเนินงานเป็นไปอย่างมีระบบระเบียบ และประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงกำหนดรายละเอียดการดำเนินการวิจัยไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดเตรียมโครงร่างงานวิจัย โดยเริ่มจากการตั้งชื่อเรื่อง การศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา คำถามของการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย สมมติฐานของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย และศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำโครงร่างงานวิจัย และนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอคำปรึกษา คำแนะนำ และความเห็นชอบในการจัดทำโครงร่างการวิจัย พร้อมรับข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขให้งานสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จากนั้นดำเนินการเสนอโครงร่างการวิจัยเพื่อขออนุมัติจากบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ขั้นตอนที่ 2 สำหรับเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยต้องดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใชในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open ended Form) โดยเสนออาจารยที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความสมบูรณของเครื่องมือ และนำไปใหผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อหาคา IOC เมื่อปรับปรุงแกไขขอบกพรองของเครื่องมือใหมีความสมบูรณยิ่งขึ้นแลว จึงนำเครื่องมือที่สร้างไปลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

ในส่วนของการสัมภาษณ ผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Dept Interview) ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด ซึ่งผู้ใหข้อมูลสำคัญสามารถตอบได้ตามความสมัครใจและสะดวกใจ โดยผู้วิจัยสัมภาษณ์อย่างเป็นธรรมชาติและเป็นกันเองโดยการสนทนากัน เพื่อหลีกเลี่ยงความรูสึกของผู้ถูกสัมภาษณ์วาเหมือนถูกบังคับใหตอบคำถาม ทั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการบันทึกทุกเรื่องที่ผู้ถูกสัมภาษณ์ใหข้อมูลโดยตรง สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เริ่มต่นจากการขอเข่าพบเพื่อพูดคุยและอธิบายถึงวัตถุประสงคในการทำวิจัย ใหกับผู้ถูกสัมภาษณ์ได้ทราบ

และชี้แจงถึงความสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ที่จะกลับมาเป็นประโยชนและมีคุณค่าต่อการนำไปใช ในการพัฒนาความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกำลังพลสังกัดกองทัพบก เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การรายงานผลการวิจัยในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ จะใชข้อมูลและเก็บข้อมูลเป็นหลักจากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Dept Interview) จากนั้นจึงนำเอาข้อเท็จจริงที่ได้มาการเปรียบเทียบข้อค้นพบ (Finding) ของปรากฏการณที่ทำการศึกษา (Phenomenon) จากแหล่งและมุมมองที่แตกต่างกัน เพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือ (Credibility, validity) ของข้อมูลหรือสิ่งที่ค่นพบ ดังนั้น ข้อมูลที่ได้จึงเป็นลักษณะเชิงพรรณนาตามข่อเท็จจริงและปรากฏการณที่พบ ซึ่งข้อมูลสวนใหญ่จึงไม่อยู่ในลักษณะของตัวเลข

เมื่อจัดทำร่างรายงานการวิจัยสำเร็จแล้ว จึงเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่องตามที่คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์เสนอแนะ แล้วจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ส่งบัณฑิตศึกษา เพื่อขออนุมัติเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

2. กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยใช้วิธีการกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ กำลังพลสังกัดกองทัพบก เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร จำแนกตามบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความเป็นพลเมือง โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำแนกตามบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองจะแบ่งได้ 5 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน รวมทั้งสิ้น 20 คน

3. เครื่องมือการวิจัยและคุณภาพของเครื่องมือ

ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ (In-Dept Interview Form)

1) ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ในการวิจัย โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกำลังพลสังกัดกองทัพบก เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

2) วิเคราะห์ลักษณะข้อมูลที่ต้องการจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้วกำหนดเป็นโครงสร้างของเครื่องมือ

3) สร้างแบบสัมภาษณ์จากกรอบแนวคิด และคำนิยามศัพท์ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ตอน

ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์

1) ผู้วิจัยทำการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหาที่ต้องการศึกษา จำนวน 5 รูป/ท่าน

2) การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา (Content Validity index : CVI) ใช้เกณฑ์ความเห็นสอดคล้องกัน และการยอมรับของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีค่า CVI 0.80 ขึ้นไป เกณฑ์การให้ค่าคะแนน คือ

1 หมายถึง ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

0 หมายถึง ข้อคำถามที่ไม่แน่ใจว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ หรือให้ปรับปรุงแก้ไข

ในการหาค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา (Content Validity index : CVI) จากผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ ข้อคำถามแต่ละข้อต้องได้ค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหาโดยใช้เกณฑ์ความเห็นสอดคล้องและการยอมรับของผู้เชี่ยวชาญ มีค่าความสอดคล้องรายข้อ I-CVI ไม่ต่ำกว่า 0.80 และมีค่าค่าความสอดคล้องทั้งฉบับ (S-CVI) ไม่ต่ำกว่า 0.80

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นการเก็บข้อมูลโดยตรงจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกำลังพลสังกัดกองทัพบก เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือน เมษายน 2568 ถึง มิถุนายน 2567 โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ที่เกี่ยวกับสภาพ การประยุกต์ และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกำลังพลสังกัดกองทัพบก เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

ในส่วนของการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นการศึกษาเอกสาร งานวิจัย รายงานการวิจัย หนังสือวิชาการ บทความวิชาการ กฎหมาย ระเบียบ ตำรา สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ รวมทั้งการค้นคว้าจากฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์อิเลกทรอนิกส์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analyzed) ในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการประมวลผลในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการดังนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้มีการนำข้อมูลจากเทปบันทึกเสียงจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาจดบันทึกทั้งหมด 20 คน จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดของแต่ละกลุ่มมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยการวิเคราะห์จัดประเภทของข้อมูล และได้จัดหมวดหมู่ในประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกำลังพลสังกัดกองทัพบก เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

2. เพื่อวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ในการพัฒนาความเป็นพลเมืองระหว่างกลุ่มกำลังพลที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน ของกำลังพลสังกัดกองทัพบก เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกำลังพลสังกัดกองทัพบก เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

จากนั้น รวบรวมข้อมูลและนำข้อมูลที่ได้มาทำการตรวจสอบความถูกต้องโดยดำเนินการร่วมกับกระบวนการรวบรวมขอมูลจากการศึกษาค้นควาข้อมูลจากเอกสารตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ อันได้แก การวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาประเด็นหลัก (Major Themes) ที่พบในข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณทั้งหมดซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ และจดบันทึกมาสรุปเป็นข้อความบรรยาย (Descriptive) หรือพรรณนาขอมูลตามปรากฏการณที่ได้มา โดยการใชกระบวนการในการวิเคราะหขอมูลที่ไดจากการสัมภาษณเจาะลึกที่นำมาใชในการวิจัยครั้งนี้ จะมีความแม่นยำและเป็นแนวทางประการสำคัญที่สามารถนำไปสู่การจัดทำขอเสนอแนะแนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกำลังพลสังกัดกองทัพบก เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ต่อไป

ผลการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกำลังพลสังกัดกองทัพบก เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกำลังพลสังกัดกองทัพบก เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า กำลังพลมีการปฏิบัติตนตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ในระดับที่เอื้อต่อการเป็นพลเมืองที่ดี โดยเฉพาะด้านความรับผิดชอบตนเองและการพึ่งตนเอง การรู้เหตุรู้ผลในการปฏิบัติหน้าที่ การเคารพสิทธิของผู้อื่น และการยึดมั่นในหลักความเสมอภาคภายใต้กฎหมาย ซึ่งส่งผลให้เกิดความไว้วางใจจากประชาชน

2. เพื่อวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ในการพัฒนาความเป็นพลเมืองระหว่างกลุ่มกำลังพลที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน ของกำลังพลสังกัดกองทัพบก เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ช่วยพัฒนาความคิดวินัย และการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลของกำลังพลทุกระดับตำแหน่ง ส่งผลให้ลดความขัดแย้งภายในองค์กร และเสริมสร้างความสามัคคี นำไปสู่การเป็น “ทหารพลเมือง” ที่มีคุณธรรมและจิตสาธารณะ

3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกำลังพลสังกัดกองทัพบก เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยเสนอว่า ควรบูรณาการหลักสัปปุริสธรรม 7 เข้ากับการฝึกอบรมกำลังพลอย่างต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ เพื่อพัฒนากำลังพลให้มีวินัย ความรู้ ความรับผิดชอบ และความเคารพต่อผู้อื่นอย่างยั่งยืน

ผลการศึกษาความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกำลังพลสังกัดกองทัพบก เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร พบว่า 1) ด้านรับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเอง พบว่ากำลังพลได้รับการสนับสนุนในการพัฒนาทักษะต่างๆ เช่น การใช้ศาสตร์พระราชาเพื่อการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง และการพัฒนาอาวุธและยุทโธปกรณ์เพื่อลดการพึ่งพาจากต่างชาติ 2) ด้านเคารพสิทธิผู้อื่น การเคารพสิทธิเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างสังคมที่ยุติธรรม โดยการเคารพสิทธิในการแสดงความคิดเห็นและการเลือกตั้ง ซึ่งกองทัพต้องปฏิบัติตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนและหลีกเลี่ยงการละเมิดสิทธิผู้อื่น 3) ด้านเคารพความแตกต่าง การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งความเคารพต้องเริ่มจากผู้นำที่ต้องแสดงแบบอย่างที่ชัดเจนและมีระบบการฝึกอบรมที่ต่อเนื่อง เพื่อให้ทุกคนมีความเข้าใจในความแตกต่างและอยู่ร่วมกันได้ 4) ด้านเคารพหลักความเสมอภาค การปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมไม่เลือกปฏิบัติสะท้อนถึงหลักประชาธิปไตยและเสริมสร้างความไว้วางใจจากประชาชน ทำให้กองทัพกลายเป็น “เพื่อนร่วมชาติ” ที่มีเสถียรภาพ 5) ด้านรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม กองทัพต้องแสดงบทบาทเป็น “ผู้รับใช้ประชาชน” ร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาสังคม เช่น ภัยธรรมชาติ และ

ความเหลื่อมล้ำ พร้อมเปิดเผยข้อมูลและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน การพัฒนากำลังพลให้มีทักษะที่ทันโลกและเข้าใจสังคมเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความมั่นคงและความเชื่อมั่นจากประชาชน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยสามารถอภิปรายเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า กำลังพลมีลักษณะความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่เน้นความรับผิดชอบ สิทธิเสรีภาพ และการเคารพกฎหมาย ทั้งนี้เป็นผลจากโครงสร้างวินัยและการปลูกฝังคุณธรรมในองค์กรทหาร

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและลดความขัดแย้งในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการพัฒนาองค์กรที่เน้นคุณธรรมและจริยธรรมเป็นฐานในการบริหารทรัพยากรมนุษย์

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาความเป็นพลเมืองควรดำเนินการควบคู่กับการฝึกอบรมด้านคุณธรรมอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ชี้ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องอาศัยทั้งความรู้ ทักษะ และคุณธรรมควบคู่กัน

ประเด็นสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า หลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นกรอบคุณธรรมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองของกำลังพลสังกัดกองทัพบก และสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางเชิงนโยบายและการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความไว้วางใจของประชาชนต่อกองทัพได้อย่างเป็นรูปธรรม

ผลการวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ในการพัฒนาความเป็นพลเมืองระหว่างกลุ่มกำลังพลที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน ของกำลังพลสังกัดกองทัพบก เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร อภิปรายผลได้ดังนี้

1) ด้านรับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ในการพัฒนาความเป็นพลเมืองของกองทัพบก เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ด้านการรับผิดชอบ

ตนเองและพึ่งตนเองได้ ส่งเสริมให้กำลังพลตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในฐานะพลเมืองและทหาร หลักทั้ง 7 ประการ ได้แก่ การรู้เหตุและผล การรู้จักตนเอง การรู้จักประมาณ การรู้จักกาล การรู้จักชุมชน และการรู้จักบุคคล ช่วยพัฒนาความรับผิดชอบส่วนบุคคล โดยการรู้เหตุช่วยให้เข้าใจเหตุการณ์ต่าง ๆ การรู้ผลทำให้เห็นผลกระทบจากการกระทำ การรู้จักตนช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและความสามารถในการพึ่งพาตนเอง การรู้จักประมาณทำให้เกิดวินัยในการใช้ทรัพยากรส่วนตัว การรู้จักกาลเสริมทักษะการเลือกเวลาที่เหมาะสม การรู้จักชุมชนช่วยให้เข้าใจบทบาทในสังคมทหาร และการรู้จักบุคคลส่งเสริมความเคารพซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ การประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้สร้างกองทัพที่มีความรับผิดชอบ มีวินัย และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง

2) ด้านเคารพสิทธิผู้อื่นการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ด้านการเคารพสิทธิผู้อื่น ช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดมั่นในสิทธิมนุษยชน โดยหลักธัมมญาณ (รู้เหตุ) ช่วยให้เข้าใจที่มาของสิทธิแต่ละบุคคล, อัตถัญญุตา (รู้ผล) ช่วยประเมินผลจากการเคารพหรือไม่เคารพสิทธิ, อัตตัญญุตา (รู้จักตน) ช่วยให้กำลังพลเข้าใจบทบาทของตนในการเคารพสิทธิ, มัตตัญญุตา (รู้จักประมาณ) ช่วยจำกัดการใช้สิทธิและอำนาจไม่ให้เกินพอดี, กาลัญญุตา (รู้จักกาล) ช่วยกำหนดเวลาและวิธีการแสดงออกอย่างเหมาะสม, ปริสัญญุตา (รู้จักชุมชน) ช่วยเสริมความเข้าใจในวัฒนธรรมองค์กร และปุคคลัญญุตา (รู้จักบุคคล) ทำให้เคารพศักดิ์ศรีของผู้อื่นอย่างเท่าเทียม การปฏิบัติตามหลักสัปปุริสธรรมทำให้เกิดความยุติธรรมและการเคารพสิทธิที่เป็นพื้นฐานสำคัญของการเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

3) ด้านเคารพความแตกต่าง การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ด้านการเคารพความแตกต่าง ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและการยอมรับความหลากหลายภายในองค์กรทหาร โดยหลักธัมมญาณช่วยให้เข้าใจสาเหตุของความแตกต่างในความคิดและประสบการณ์, อัตถัญญุตาชี้ให้เห็นถึงผลดีของการยอมรับความหลากหลาย, อัตตัญญุตาช่วยให้กำลังพลรู้จักตนเองและไม่ตัดสินผู้อื่น, มัตตัญญุตาช่วยแสดงออกอย่างเหมาะสมในความแตกต่าง, กาลัญญุตาช่วยเลือกเวลาและวิธีการที่เหมาะสมในการสื่อสาร, ปริสัญญุตาช่วยเสริมความเข้าใจในบริบทของผู้อื่นในสังคมทหาร และปุคคลัญญุตาช่วยให้ยอมรับบุคคลที่มีสถานะหรือตำแหน่งต่างกัน การประยุกต์ใช้หลักเหล่านี้ช่วยลดอคติและเสริมสร้างความร่วมมือในหน่วย

4) ด้านเคารพหลักความเสมอภาค การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ในการเคารพหลักความเสมอภาค ช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่มีความยุติธรรม โดยการรู้เหตุช่วยให้เข้าใจสิ่งที่ทำให้เกิดความเสมอภาค, การรู้ผลทำให้เข้าใจผลกระทบจากการเคารพหรือไม่เคารพความ

เสมอภาค, การรู้จักตนช่วยให้กำลังพลเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น, การรู้จักประมาณช่วยให้มีการกระทำที่พอดี, การรู้จักกาลช่วยให้แสดงออกในเวลาที่เหมาะสม, การรู้จักชุมชนส่งเสริมความเข้าใจในความเสมอภาคภายในหน่วย และการรู้จักบุคคลส่งเสริมการยอมรับในความเท่าเทียมกันในองค์กร ทุกการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมสร้างความเป็นพลเมืองที่เคารพในความเสมอภาคและเสริมสร้างความยุติธรรมในสังคมทหาร

5) ด้านรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ในการพัฒนาความเป็นพลเมืองของกำลังพลในกองทัพบก เขตพระนคร พบว่า เป็นกระบวนการสร้างจิตสำนึกสาธารณะผ่านหลักธรรมทางพุทธศาสนา เช่น “ธัมมญาณ” หรือการรู้เหตุ เพื่อให้เข้าใจปัญหาสังคม, “อัตถัญญุตา” หรือรู้ผล ส่งเสริมการตระหนักถึงผลประโยชน์ส่วนรวม, “อัตตัญญุตา” หรือรู้จักตน ช่วยให้กำลังพลรับผิดชอบหน้าที่, “มัตตัญญุตา” หรือรู้จักประมาณการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม, “กาลัญญุตา” หรือรู้จักกาล ตัดสินใจทำสิ่งที่เหมาะสมในเวลาที่ถูกต้อง, “ปริสัญญุตา” หรือรู้จักชุมชน ช่วยให้เข้าใจความต้องการของสังคม และ “ปุคคลัญญุตา” หรือรู้จักบุคคล ส่งเสริมการร่วมมือกับประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ การใช้หลักสัปปุริสธรรมนี้ช่วยพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมและส่งเสริมจิตสาธารณะในทุกระดับของกองทัพบก

ในส่วนข้อเสนอแนะแนวทางการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2566 เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านคุณสมบัติของผู้สมัคร พบข้อเสนอแนะแนวทาง คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรคัดกรองคุณสมบัติ และลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกตั้งอย่างละเอียด และรอบคอบ มากขึ้นกว่าเดิม ด้านการหาเสียง พบข้อเสนอแนะแนวทาง คือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่ควรใช้วาทกรรม โดยจุดประสงค์เพื่อทำลาย ลดความน่าเชื่อถือ หรือกล่าวสิ่งที่เป็นเท็จ ด้านพรรคการเมือง พบข้อเสนอแนะแนวทาง คือ พรรคการเมืองควรมีจุดยืนที่เข้มแข็ง หนักแน่นในอุดมการณ์ ด้านนโยบาย พบข้อเสนอแนะแนวทาง คือ ควรชี้แจงเกี่ยวกับงบประมาณ หรือแหล่งที่มาของงบประมาณของนโยบายเรือธงต่าง ๆ ของแต่ละพรรคให้มีความชัดเจนมากขึ้น ด้านการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร พบข้อเสนอแนะแนวทาง คือ สื่อบางสำนักไม่ควรนำเสนอข้อมูลที่บิดเบือน หรือแสดงความไม่เป็นกลาง ควรเคารพจรรยาบรรณ และนำเสนอข้อมูลอย่างตรงไปตรงมามากขึ้น ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่าประชาชนเขตบางบอนมีความตื่นตัวทางการเมืองอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาคุณสมบัติ ความรู้ ความสามารถ ความมีจิตอาสา ความซื่อสัตย์ หรือองค์ประกอบอื่น ๆ ของผู้สมัครรับ

เลือกตั้ง ประกอบกับวาทกรรมที่ใช้ในการเสียงนั้นเกิดขึ้นในทุกยุคสมัย แต่ควรใช้ข้อเท็จจริงในการนำเสนอให้มากที่สุด เพราะประชาชนสามารถวิเคราะห์ได้ว่าจริงหรือไม่ และพรรคการเมืองต่าง ๆ จำต้องประกาศจุดยืน หรืออุดมการณ์ทางการเมืองอย่างชัดเจนเพื่อให้ประชาชนได้มีสิทธิตัดสินใจก่อนลงคะแนนเสียง มิใช่ว่าประกาศจุดยืนอย่างหนึ่ง เมื่อผ่านการเลือกตั้งแล้วเป็นอีกอย่างหนึ่ง เช่นนั้นจะทำให้ประชาชนหมดศรัทธาในพรรคดังกล่าว อีกทั้งการเลือกตั้งครั้งนี้มีการแข่งขันทางด้านนโยบายสูงมากและครอบคลุมทุกประเด็น แต่ในบางนโยบายกลับไม่ชัดเจนในแหล่งที่มางบประมาณ หรือความเป็นไปได้ที่จะนำนโยบายนั้นไปปฏิบัติได้จริง ตลอดจนการรับข้อมูลข่าวสารในยุคโลกาภิวัฒน์จำเป็นต้องใช้วิจารณญาณเป็นอย่างมาก ควรเปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ไม่ควรรับข้อมูลจากแหล่งเดียว ไม่ว่าจะช่องทางออฟไลน์ หรือออนไลน์ก็ตาม เพราะจะทำให้หลงไปในวาทกรรมที่บิดเบือนจากความเป็นจริงได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วรเจตน์ ภาคีรัตน์ (2542) การเลือกตั้งเป็นวิธีการหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสรรหา แต่งตั้ง ผู้ที่จะเข้าไปใช้อำนาจแทนตนของประชาชน เป็นการแสดงออกถึงการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน ซึ่งเป็นการปกครองที่ได้รับความยินยอมจากประชาชน เนื่องจากประชาชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนในการใช้อำนาจรัฐโดยตรง แต่ประชาชนผู้ซึ่งทรงอำนาจแห่งรัฐให้ความยินยอมผู้แทนของตนใช้อำนาจรัฐได้ตามระยะเวลาหรือตามวาระที่กำหนดไว้ล่วงหน้าในรัฐธรรมนูญ ประชาธิปไตยกับการเลือกตั้งจึงมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างแน่นแฟ้น นับว่าเป็นเงื่อนไขขั้นพื้นฐานประการสำคัญอันจะขาดเสียมิได้ เพราะมีผลทำให้อำนาจรัฐมีความชอบธรรม โดยประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนจะแสดงเจตนาออกเสียงลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และคะแนนเสียงดังกล่าวจะได้รับการนับเพื่อนำมาคำนวณให้ได้ผลว่าบุคคลใดจะเป็นผู้ได้รับแต่งตั้งให้เข้าไปใช้อำนาจแทนประชาชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาณัฏฐพจน์ ขนฺติธโร (ร่องน้อย) (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน ในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนต้องการและให้ความสำคัญในแต่ละด้าน โดยเฉพาะด้านการหาเสียงของผู้สมัคร นักการเมืองต้องเปลี่ยนวิธีการหาเสียง สร้างจุดเด่นให้ประชาชนเชื่อมั่นได้

สรุป การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ในการพัฒนาความเป็นพลเมืองของกำลังพลในกองทัพบก เขตพระนคร ช่วยเสริมสร้างคุณธรรมและความรับผิดชอบในหลายด้าน เช่น การรับผิดชอบตนเองและพึ่งพาตนเอง โดยส่งเสริมให้กำลังพลเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนเอง การเคารพสิทธิผู้อื่นโดยส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดมั่นในสิทธิมนุษยชน การเคารพความแตกต่างและการยอมรับความหลากหลายภายในองค์กร การเคารพหลักความเสมอภาคและ

การเสริมสร้างความยุติธรรมในหน่วย และการรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม ผ่านการสร้างจิตสำนึกสาธารณะ เพื่อให้กองทัพบกเป็นองค์กรที่มีความรับผิดชอบและสามารถทำงานร่วมกับประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกำลังพลในกองทัพบก เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร พบว่า หลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นกรอบคุณธรรมที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย โดยเฉพาะในบริบทขององค์กรทหารซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อความมั่นคงของประเทศและความเชื่อมั่นของประชาชน

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 สามารถส่งเสริมคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองในหลายมิติ ได้แก่ การรับผิดชอบตนเองและการพึ่งพาตนเอง การเคารพสิทธิของผู้อื่น การยอมรับความแตกต่างและความหลากหลาย การยึดถือหลักความเสมอภาคและความยุติธรรมภายในองค์กร ตลอดจนการมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนว่า การพัฒนาความเป็นพลเมืองของกำลังพลควรเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและเป็นระบบ ไม่จำกัดเพียงการปฏิบัติตามระเบียบวินัย แต่ต้องมุ่งเน้นการปลูกฝังคุณค่า ทัศนคติ และจิตสำนึกสาธารณะผ่านการฝึกอบรม การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดมั่นในหลักคุณธรรมและสิทธิมนุษยชน ดังนั้น จึงนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้ **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** 1. ด้านการรับผิดชอบตนเองและการพึ่งพาตนเอง ควรกำหนดแผนพัฒนากำลังพลโดยบูรณาการหลักสัปปุริสธรรม 7 เข้ากับการพัฒนาตนเองอย่างเป็นรูปธรรม พร้อมทั้งส่งเสริมโครงการหรือกิจกรรมต้นแบบที่มุ่งพัฒนาศักยภาพการพึ่งพาตนเองของกำลังพล เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติหน้าที่ 2. ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่น ควรบรรจุเนื้อหาหลักสัปปุริสธรรมร่วมกับหลักสิทธิมนุษยชนในหลักสูตรการฝึกอบรมกำลังพลทุกระดับ รวมถึงจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามบทบาทและหน้าที่ เช่น การอภิปรายกลุ่มหรือเวทีเสวนา เพื่อสร้างความ

เข้าใจและการเคารพซึ่งกันและกัน 3. ด้านการเคารพความแตกต่างและความหลากหลาย ควรจัดเวทีเปิดโอกาสให้กำลังพลได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม และนำประเด็น “ความหลากหลายและความเสมอภาค” มาเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการประเมินภาวะผู้นำภายในหน่วยงาน 4. ด้านการเคารพหลักความเสมอภาค ควรจัดกิจกรรมจำลองบทบาทหรือการเรียนรู้เชิงสถานการณ์ (Simulation) เพื่อปลูกฝังความเข้าใจเรื่องความเสมอภาคและความยุติธรรม พร้อมทั้งจัดตั้งคณะกรรมการหรือกลไกภายในหน่วยงานเพื่อส่งเสริมและติดตามการปฏิบัติตามหลักความเสมอภาคอย่างต่อเนื่อง 5. ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ควรส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสาและการมีส่วนร่วมกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงพัฒนาระบบการยกย่องหรือรางวัลสำหรับกำลังพลต้นแบบด้านความเป็นพลเมือง เพื่อสร้างแรงจูงใจและจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมในทุกระดับ **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังหน่วยงานทหารในพื้นที่หรือภูมิภาคอื่น เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยและเพิ่มความครอบคลุมของข้อค้นพบ 2. ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับทัศนคติและประสบการณ์ของกำลังพล 3. ควรนำหลักสัปปุริสธรรม 7 ไปศึกษาเปรียบเทียบกับกรอบแนวคิดด้านคุณธรรมหรือความเป็นพลเมืองในแนวคิดสากล เพื่อพัฒนาองค์ความรู้เชิงบูรณาการ **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** จากการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกำลังพลในกองทัพบก เขตพระนคร มีดังนี้ 1) ด้านรับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเอง ควรกำหนดแผนพัฒนาตนเองตามหลักสัปปุริสธรรม 7 และส่งเสริมโครงการหน่วยต้นแบบกำลังพลพึ่งตน เพื่อเพิ่มการพัฒนาทักษะในการพึ่งพาตนเอง 2) ด้านเคารพสิทธิผู้อื่น ควรบรรจุหลักสัปปุริสธรรมร่วมกับหลักสิทธิมนุษย์ชนในหลักสูตรฝึกอบรม รวมถึงจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามตำแหน่งหน้าที่ เช่น วงสนทนาและกิจกรรมกลุ่มเล็ก 3) ด้านเคารพความแตกต่าง ควรจัดเวทีเสวนาเปิดใจให้กำลังพลได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับความหลากหลาย และเพิ่มหัวข้อ “ความหลากหลายและความเสมอภาค” ในการประเมินผู้นำ 4) ด้านเคารพหลักความเสมอภาค ควรจัดกิจกรรมจำลองบทบาทและตั้งคณะกรรมการส่งเสริมความเสมอภาคภายในหน่วยงาน 5) ด้านรับผิดชอบต่อสังคม ควรส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสาและสร้างระบบรางวัลต้นแบบพลเมืองดีเด่นเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมในทุกระดับ

เอกสารอ้างอิง

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555). *การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

ปพาณี ฐิติวัฒนา. (2545). *การขัดเกลาทางสังคม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด*. กรุงเทพฯ: เลี่ยงเชียง.

วิรัตน์ บัวขาว. (2541). *หลักสูตรประถมศึกษายุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.

สุกรี บุญเทพ และหมัดเฟาซี รูบามา**.** (2564). ความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดสตูล. *วารสาร Journal of Roi Kaensarn Academi*, 8(1), 498.

สุวรรณ จุลมั่ง. (2564). การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม การศึกษาเอกชน(สช.) ในพื้นที่สำนักงานศึกษาธิการภาค 17. ใน *รายงานการวิจัย สำนักงานศึกษาธิการภาค 17 (พิษณุโลก).* สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

โสพส สนธยานนท์. (2564). *สิทธิและเสรีภาพของข้าราชการทหารภายใต้หลักประชาธิปไตย*. รายงานส่วนหนึ่งของการอบรมหลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย (นธป.) รุ่นที่ 9. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

THE INFLUENCE OF INTERNATIONALIZATION FACTORS ON HIGHER EDUCATION MANAGEMENT QUALITY: A STRUCTURAL EQUATION MODELLING APPROACH*

Lili Chen[1], Suttipong Boonphadung[2] and Thada Siththada[3]

[1-3]Department of Educational Administration, Graduate School,

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: 825745358@qq.com

Received 18 January 2026; Revised 24 January 2026; Accepted 26 January 2026

Abstract

This research article aims to: 1) To examine the levels of internationalization, Total Quality Management, Digital Transformation Leadership, and Higher Education Management Quality in higher education institutions in Hainan. 2) To investigate the direct and indirect effects of internationalization on higher education management quality, with Total Quality Management and Digital Transformation Leadership as mediating mechanisms. This study conducted a quantitative survey design, collecting data from 603 respondents, analyzed the data using structural equation modeling (SEM).

The research results indicate that:

1) Internationalization, Total Quality Management, Digital Transformation Leadership, and Higher Education Management Quality in

Citation:

* Lili Chen, Suttipong Boonphadung and Thada Siththada. (2026). The Influence Of Internationalization Factors On Higher Education Management Quality: A Structural Equation Modelling Approach. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 300-325.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

Hainan's higher education institutions are all at a moderate level, suggesting a transitional stage of development.

2) Internationalization has a significant direct effect on higher education management quality and also exerts indirect effects through Total Quality Management and Digital Transformation Leadership, confirming the proposed governance mechanism.

Keywords: internationalization factors, higher education management quality, SEM, TQM, digital transformational leadership

Introduction

Internationalization has become a central strategy for enhancing the competitiveness and sustainability of higher education systems under conditions of globalization and rapid technological change (Knight, 2004; Ota, 2018). As universities increasingly participate in cross-border teaching, research collaboration, and academic governance, the quality of higher education management has emerged as a critical determinant of institutional performance and international reputation (Altbach & Knight, 2007).

Higher education plays a pivotal role in socioeconomic development by cultivating advanced human capital, fostering innovation, and supporting national modernization agendas (Nugraha, 2018; Javed & Alenez, 2023). Consequently, internationalization is widely adopted as a policy instrument to improve educational quality, governance capacity, and managerial efficiency. Prior studies suggest that international engagement can contribute to improved institutional coordination and strategic alignment when effectively implemented (Knight, 2011).

Internationalization in higher education is a multidimensional process encompassing curriculum internationalization, international research

collaboration, faculty and student mobility, and global-oriented governance structures (Altbach & Knight, 2007). Empirical evidence from mature higher education systems indicates that sustained international engagement may stimulate innovation in academic management and organizational culture (Zhang & Cao, 2021). However, internationalization does not automatically lead to improvements in management quality. Its effectiveness largely depends on internal governance arrangements, leadership capacity, and quality assurance mechanisms.

From a theoretical perspective, internationalization functions not only as an external orientation but also as an internal transformation process that reshapes governance structures and managerial practices. Institutional theory and organizational learning theory suggest that exposure to international norms and standards exerts isomorphic pressures on universities, encouraging the adoption of standardized procedures and performance benchmarks. Nevertheless, such pressures require organizational mechanisms to be translated into stable management routines.

Total Quality Management (TQM) provides a systematic framework for embedding international standards into institutional processes through management commitment, stakeholder orientation, process management, and continuous improvement. In higher education, TQM facilitates the institutionalization of quality criteria across teaching, research administration, and student services, thereby supporting consistent governance practices. At the same time, Digital Transformation Leadership (DTL) has become increasingly important as digital technologies reshape academic governance and cross-border collaboration. Effective digital leadership enhances coordination efficiency, information transparency, and data-informed decision-making, enabling universities to manage the growing complexity associated with internationalization.

Although research on internationalization, quality management, and digital transformation in higher education has expanded, existing studies tend to address these domains separately, with limited attention to how internationalization is translated into higher education management quality through integrated internal governance mechanisms. In particular, the combined roles of Total Quality Management and Digital Transformation Leadership remain underexplored, especially in emerging international education contexts. To address this gap, the following literature review synthesizes prior research on higher education management quality, internationalization, Total Quality Management, and digital transformation leadership, thereby establishing the theoretical foundation for the proposed conceptual model.

Objectives

1. To examine the levels of internationalization, Total Quality Management, Digital Transformation Leadership, and Higher Education Management Quality in higher education institutions in Hainan.

2. To investigate the direct and indirect effects of internationalization on higher education management quality, with Total Quality Management and Digital Transformation Leadership as mediating mechanisms.

Literature Review

Higher Education Management Quality (HEMQ) is defined as the efficacy, stability, and maintainability of managerial procedures, which facilitate teaching, research, and service activities in higher institutions of learning. The previous researchers conceptualise HEMQ as a multidimensional construct that includes governing effectiveness, curriculum and instruction administration, faculty

development, student assistance services, and coordination of institutional resources (Wysocka et al., 2022; Guo et al., 2024).

Empirical studies have found that HEMQ is usually measured using managerial process indicators as opposed to outcome indicators exclusively. As an illustration, Wysocka et al. (2022) defined the quality of management in terms of the following dimensions: quality assurance systems, policy implementation, and institutional coordination. Likewise, Li and Xue (2022) prioritised such dimensions of the management quality measurement as governance capacity, strategic alignment, and internal quality assurance mechanisms as the essential measurements in the context of institutional internationalisation.

The latest research also brings HEMQ measurement to digital governance and data-supported management skills. Wang et al. (2024) and Fernandez et al. (2023) pointed out the growing importance of the digitalised management processes, transparency, and evidence-based decision-making as the inseparable elements of the modern quality of management in higher education. All of these studies imply that the validity of HEMQ measurement is to be confirmed as a latent construct that the standardised management processes and the effectiveness of the coordination of the teaching, research, and administration areas reflect the HEMQ.

The term internationalisation in higher education is a broad term that is often defined as the conscious adoption of international, transcultural, and interconnected aspects in the mission, operations (Knight, 2004). The literature is also very clear in presenting internationalisation as a multidimensional construct and not as an activity.

Some of the sub-dimensions of internationalization measured previously include Internationalization of Curriculum and Instruction (ICI), Internationalization of Scientific Research (ISR), Internationalization of the Faculty (IF), Student Composition Internationalization (SCI), Internationalization of

Information Technology (ITI) or Internationalization of Organisational Strategy and Governance (IOSG) (Texeira-Quiros et al., 2022; Zhu & Wang, 2022).

Empirical operationalisation is most often based on the perceptual indicators that determine the degree to which the international factors are incorporated in teaching materials, research partnerships, mobility of lecturers, governance systems, and technological infrastructure (Li & Xue, 2022). Ferreira Santos (2024) also highlighted that the measurement of internationalisation is becoming more of a digital aspect, which indicates the intersection of the global and digital transformation.

In general, the available evidence advocates the measurement of internationalisation as a second-order latent construct that consists of several dimensions of first order that describe the academic, organisational, and technological international involvement.

Total Quality Management (TQM) has found a lot of application in higher learning as a procedural method of enhancing organisational performance by the process of continuous improvement, stakeholder orientation, and process standardisation. TQM in higher education is usually theorised as a multidimensional concept that encompasses the management commitment, customer orientation, employee involvement, process management, supplier management, and continuous improvement (Texeira-Quiros et al., 2022; Amalia et al., 2025).

TQM measurement is normally based on the Likert-scale measures that measure the degree to which the principles of quality are incorporated in the institutional practises. As an example, Texeira-Quiros et al. (2022) used the dimensions of leadership commitment, process control, and continuous improvement culture to measure TQM. Amalia et al. (2025) also proved that the TQM practises are operationalizable based on the curriculum management

procedures, quality assessment mechanisms, and cross-functional cooperation.

Systematic reviews also show that TQM measurement in higher education focuses more on internal quality and less on short-term performance results, and this highlights that this measurement is an enabling management mechanism and not a direct generator of outcome (Ahmed, 2026). These results support the decision to consider TQM as a mediating construct that can be used to transfer strategic initiatives, including internationalisation, into operational management advancements.

Digital Transformation Leadership (DTL) denotes the leadership skills that can help organisations to use digital technologies in a strategic manner to alter structures, processes, and models of governance. DTL is gradually being identified as an essential factor in the quality of management and the capacity to adapt to changing environment within the area of higher education (Sukandi, 2024; Laufer et al., 2025).

According to the literature, DTL is often quantified based on the dimensions that reflect digital mindset and sensitivity, capability to curate digital resources, capability to nurture digital talent, and cross-functional digital coordination (Fernández et al., 2023; Makda, 2025). Ferreira Santos (2024) highlighted that digital leadership in internationalised universities goes beyond the technical adoption to the strategic implementation of digital systems in teaching management, research governance and student services.

DTL is operationalised using perceptual indicators that represent the skills of leaders in encouraging digital platforms, facilitating the use of data in decision-making, and integrating digital transformation within the organisation when used empirically (Benabed et al., 2024). These measurement strategies confirm the opinion that DTL is an enabling and mediating process that increases management controllability, transparency and efficiency of coordination in an internationalised higher education setting.

According to the literature reviewed, the conceptualization of this study is the HEMQ, Internationalization, TQM, and DTL as latent factors measured as a number of indicators (observed) related to managerial processes, organisational practises, and leadership capabilities. The current empirical evidence justifies that perceptual survey measures can be used to measure these constructs, especially in analysing their structural relationships with the help of SEM.

Through the incorporation of internationalisation as an exogenous variable and TQM and DTL as intermediaries, the current study builds on the previous studies by providing an empirical study on how the global engagement initiatives can be transformed into the management quality in higher education via quality-oriented management practises and digital leadership skills.

Methodology

Research Design and Data Collection

A purposive sampling strategy was adopted to ensure that respondents were directly involved in or familiar with internationalization-related management practices. Faculty members and administrative staff were selected because they play central roles in planning, implementing, and evaluating internationalization, quality management, and digital transformation initiatives within higher education institutions.

Institutions were selected to reflect diversity in institutional type and administrative level within Hainan Province.

Following the pilot study, a formal questionnaire survey was conducted among faculty members and administrative staff at higher education institutions in Hainan Province. The survey instrument, Survey on Internationalization Influencing Factors of Higher Education Management Quality in Hainan, was administered anonymously. Information regarding the research purpose,

instructions for completion, and data usage was clearly provided to ensure informed consent and response reliability.

A total of 708 questionnaires were distributed, and 603 valid responses were retained after screening for completeness and consistency, yielding an effective response rate of 85.17%. According to common guidelines for structural equation modeling, a sample size of at least 10–20 times the number of observed variables is recommended. With 25 observed variables, the final sample size exceeds the suggested threshold and supports stable model estimation.

Data analysis was performed using SPSS 26.0 and AMOS 24.0. Descriptive statistics were used to summarize demographic characteristics and the distribution of key variables. Reliability was assessed using Cronbach's alpha coefficients, while construct validity was examined through confirmatory factor analysis. Convergent validity was evaluated using factor loadings, composite reliability, and average variance extracted, and discriminant validity was assessed by comparing the square roots of AVE with inter-construct correlations.

Group differences across demographic variables were examined using independent-samples t-tests and one-way ANOVA. Pearson correlation analysis was applied to explore relationships among internationalization, Total Quality Management, Digital Transformation Leadership, and Higher Education Management Quality. Multiple linear regression analysis was conducted to examine the predictive effects of the independent variables, with variance inflation factors used to assess multicollinearity.

Structural equation modeling was employed to test the hypothesized relationships among the study variables. Model fit was evaluated using commonly accepted indices, including CMIN/df, GFI, AGFI, RMSEA, CFI, TLI, and NFI. Mediation effects were further examined using bootstrap procedures with bias-corrected confidence intervals.

This study adopts a quantitative survey design to examine the effects of internationalization-related factors on higher education management quality in

Hainan Province. Data were collected from faculty members and administrative staff across 16 undergraduate and junior college institutions, yielding 603 valid responses. Participation was voluntary, and all respondents were informed of the academic purpose of the study.

Measurement and Variables

This study examines the internationalization-related factors influencing higher education management quality. All constructs were measured using a five-point Likert scale, which is widely adopted in higher education management research and is suitable for capturing respondents' perceptions of latent variables in organizational and governance studies.

The independent variables include Internationalization (INT), Total Quality Management (TQM), and Digital Transformation Leadership (DTL). Internationalization is conceptualized as a multidimensional construct encompassing curriculum and instruction internationalization, international research collaboration, faculty internationalization, student composition internationalization, internationalization of social and community service, internationalization of information technology, and internationalized organizational strategy and governance.

TQM is measured through management commitment, customer orientation, process management, supplier management employee involvement and continuous improvement. These dimensions reflect the application of quality principles in daily management practises.

DTL is measured through six leadership dimensions. DTL includesThese dimensions reflect transformational leadership and digital capability development.

The dependent variable is higher education management quality (HEMQ). HEMQ includes governance of strategy and organisation, faculty development

and human resource management, student administration and support, and curriculum and instruction management.

Demographic variables are included as control variables. These variables include gender, age, highest educational attainment, professional title, frequency of participation in international-related activities, and overseas experience. They are used to control for individual differences.

Table 1 Descriptive Statistics of Key Variables (n = 603)

Variable	Mean	SD	Level
Internationalization	2.97	0.67	Moderate
Total Quality Management (TQM)	3.01	0.67	Moderate
Digital Transformation Leadership (DTL)	2.99	0.67	Moderate
Higher Education Management Quality (HEMQ)	3.04	0.67	Moderate

Note. Mean values were measured on a five-point Likert scale, with values between 2.34 and 3.66 interpreted as indicating a moderate level.

Table 1 reports the descriptive statistics of the main variables. All variables exhibit moderate mean values, ranging from 2.97 to 3.04, indicating a medium level of development in internationalization, Total Quality Management, Digital Transformation Leadership, and Higher Education Management Quality. The relatively small standard deviations suggest stable perceptions among respondents, providing a suitable basis for further structural analysis.

Reliability Analysis

Table 2 Reliability Summary of Measurement Scales

Construct	No. of Items	Cronbach's α
Total Quality Management (TQM)	24	.97
Digital Transformational Leadership (DTL)	20	.96
Internationalization (INT)	27	.97
Higher Education Management Quality (HEMQ)	35	.98
Overall Scale	106	.98

Cronbach's alpha reliability analysis was conducted on the final questionnaire to assess the internal consistency of the measurement scales under large-sample conditions. The results are presented in Table 1.

Measurement Model Assessment

Confirmatory factor analysis (CFA) was performed to evaluate the reliability and validity of the measurement model prior to testing the structural relationships. The measurement model demonstrated an excellent fit to the data ($\chi^2/df = 1.21$, RMSEA = .019, CFI = .997, TLI = .997), indicating that the proposed factor structure adequately represented the observed data.

All standardised factor loadings exceeded .70, ranging from 0.869 to 0.972, suggesting strong relationships between observed indicators and their corresponding latent constructs. As presented in Table 3, composite reliability (CR) values ranged from 0.960 to 0.978, and average variance extracted (AVE) values ranged from 0.793 to 0.882, surpassing recommended thresholds and indicating satisfactory convergent validity.

Discriminant validity was assessed using the Fornell–Larcker criterion. As shown in Table 4, the square roots of AVE for all constructs were greater than the corresponding inter-construct correlations, confirming adequate discriminant validity. Overall, the results demonstrate that the measurement model possesses satisfactory reliability and validity, providing a sound foundation for subsequent structural equation modeling.

Table 3 Composite Reliability and Convergent Validity

Construct	CR	AVE
TQM	0.966	0.826
DTL	0.960	0.799
INT	0.964	0.793
HEMQ	0.978	0.882

Table 4 Discriminant Validity (Fornell–Larcker Criterion)

	TQM	DTL	INT	HEMQ
TQM	0.909			
DTL	0.390	0.894		
INT	0.368	0.438	0.890	
HEMQ	0.463	0.476	0.486	0.939

Data Analysis and Structural Equation Modeling

Structural equation modeling was employed because it allows for the simultaneous estimation of multiple relationships among latent constructs while accounting for measurement error, which is particularly suitable for testing complex mediation models in higher education management research.

Statistical software was used to analyse the data. First, the descriptive statistics were created to describe the demographic attributes of the respondents. To determine internal consistency, reliability analysis was carried out with the help of Cronbach's alpha. Factor structures were first examined preliminarily before confirmatory analysis was done.

Confirmatory factor analysis (CFA) was then used to determine the validity of the measurement model. The commonly accepted indices were used to evaluate the model fit, and they included 2 / df, Comparative Fit Index (CFI), Tucker Lewis Index (TLI), root mean square error of approximation (RMSEA), and standardised root mean square residual (SRMR).

The hypothesised relationships between the latent constructs were, in turn, tested using structural equation modeling (SEM). The second-order latent variables were Internationalisation (INT) and Total Quality Management (TQM), and the dependent second-order latent variable was higher education management quality (HEMQ). HEMQ was directly related to the control variables to determine the strength of the structural relationships. The analysis assessed statistical significance at the 0.05 level.

Conceptual Framework

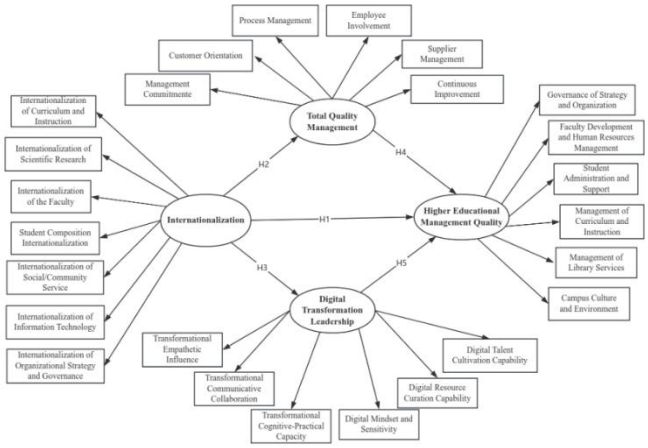

Figure 1 Conceptual framework of the study

Figure 1 presents the conceptual framework of the study. Internationalization (INT) is hypothesised to influence higher education management quality (HEMQ) both directly and indirectly through Total Quality Management (TQM) and Digital Transformation Leadership (DTL).

From a theoretical perspective, internationalization is not expected to improve higher education management quality automatically. Its governance effects depend on the presence of internal organizational mechanisms that translate external standards and global practices into institutional routines. Total Quality Management (TQM) serves as a formalized quality assurance mechanism by embedding international norms into standardized procedures, performance monitoring, and continuous improvement processes. Digital Transformational Leadership (DTL), in turn, provides the strategic and technological capacity required to coordinate complex international activities, enhance information transparency, and support data-informed decision-making. Accordingly, TQM and DTL are positioned as complementary mediating mechanisms through which internationalization influences higher education management quality, forming an integrated conceptual framework linking international engagement, organizational processes, and governance outcomes.

Results

Sample Characteristics

A total of 603 valid questionnaires were collected from 16 undergraduate and junior college institutions in Hainan Province, including 514 faculty members (85.24%) and 89 administrative staff (14.76%). The sample comprised 58.04% male and 41.96% female respondents. Most participants were aged between 31 and 50 years (63.85%), held a master's degree or above (79.10%), and occupied junior or intermediate professional titles (78.11%). Overall, the sample

demonstrates adequate demographic diversity and institutional representation, supporting its suitability for subsequent statistical analysis.

Table 5 Demographic Characteristics of the Sample

Category	Option	Frequency	Percentage (%)
Identity	Faculty	514	85.24
	Administrative staff	89	14.76
Gender	Male	350	58.04
	Female	253	41.96
Age	30 years and below	128	21.23
	31–40 years	207	34.33
	41–50 years	178	29.52
	51–60 years	90	14.93
Educational level	Doctoral degree	101	16.75
	Master's degree	376	62.35
	Bachelor's degree	122	20.23
	Associate degree	4	0.66
Professional title	Junior	207	34.33
	Intermediate	264	43.78
	Senior	132	21.89

Research Results for Objective 1

As shown in Table 1, the mean values of internationalization, TQM, DTL, and HEMQ are all at a moderate level, indicating a medium level of development across the key constructs in higher education institutions in Hainan.

These findings are broadly consistent with prior studies indicating that internationalization, quality management practices, and digital leadership in

developing or emerging higher education contexts tend to remain at a moderate level rather than reaching advanced maturity.

Similar patterns have been reported in studies conducted in regional higher education systems undergoing policy-driven international expansion, where institutional capacities and governance mechanisms are still evolving. The moderate levels observed in Hainan suggest that higher education institutions are in a transitional phase, characterized by increasing international engagement and management reform, but with uneven implementation across institutions.

Structural Model Results

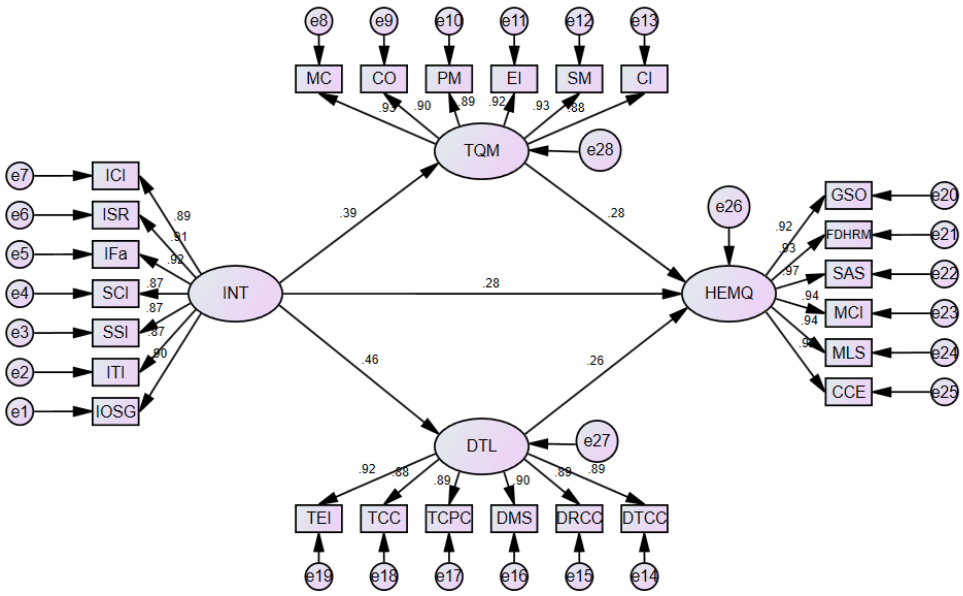

Figure 2 Structural Equation Model for the research objective 2

Figure 2 illustrates the estimated structural paths among internationalization, Total Quality Management, Digital Transformation Leadership, and Higher Education Management Quality, with standardized coefficients indicating the strength and significance of each relationship.

Research Results for Research Objective 2

To address Research Objective 2, this study proposed and empirically tested a structural model to examine how higher education management quality (HEMQ) can be enhanced in Hainan Province. The results indicate that internationalization (INT) has a significant direct effect on HEMQ (β = 0.28, $p < 0.05$), suggesting that international engagement contributes directly to improvements in higher education management.

In addition, internationalization exerts significant indirect effects through two mediating mechanisms. INT has a positive effect on Total Quality Management (TQM) (β = 0.39, $p < 0.05$), which in turn significantly influences HEMQ (β = 0.28, $p < 0.05$), indicating that quality-oriented management practices serve as an important pathway through which internationalization enhances management quality. Similarly, INT positively affects Digital Transformational Leadership (DTL) (β = 0.46, $p < 0.05$), and DTL further contributes to HEMQ (β = 0.26, $p < 0.05$).

Together, these results provide empirical support for the proposed structural model, demonstrating that internationalization enhances higher education management quality through both direct pathways and complementary governance mechanisms.

The structural relationships identified in this study are consistent with existing empirical research emphasizing the role of internationalization as a key driver of management quality in higher education.

Prior studies have similarly found that international engagement contributes to governance improvement when supported by internal quality management systems and leadership capacity.

The significant mediating effects of Total Quality Management and Digital Transformation Leadership further corroborate arguments that internationalization influences management quality primarily through

organizational and managerial mechanisms rather than through direct exposure alone.

Compared with previous studies that examine internationalization, quality management, or digital leadership in isolation, this study provides empirical evidence of their integrated governance effects within a single analytical framework.

In particular, the dual mediating roles of Total Quality Management and Digital Transformation Leadership highlight how internationalization is translated into higher education management quality through complementary organizational processes.

This finding extends existing research by demonstrating that internationalization functions as a structural driver of management quality in emerging international education regions, only when supported by internal governance mechanisms.

Discussion

The findings of this study indicate that internationalization is positively associated with higher education management quality, supporting the view that international engagement functions not only as an academic activity but also as a managerial driver. This result is consistent with prior research emphasizing the role of internationalization in strengthening governance effectiveness and organizational coordination in higher education institutions.

From a theoretical perspective, the results suggest that the influence of internationalization on management quality is not purely automatic or direct. International engagement introduces external norms, standards, and operational complexity, which require internal organizational mechanisms to be translated into stable management routines. Without such mechanisms, internationalization

may remain fragmented and fail to generate substantive governance improvement.

The structural model further highlights the complementary mediating roles of Total Quality Management and Digital Transformation Leadership in this translation process. Total Quality Management contributes procedural stability by institutionalizing international standards through continuous improvement, process management, and quality assurance practices. Digital Transformation Leadership enhances coordination efficiency, information transparency, and data-informed decision-making, thereby strengthening managerial responsiveness in increasingly complex international environments. Together, these mechanisms explain how internationalization is transformed into sustainable improvements in higher education management quality.

The observed moderate levels across internationalization, TQM, DTL, and management quality reflect a transitional stage in Hainan's higher education system. Reform initiatives related to international engagement, quality management, and digital transformation have been broadly introduced, but their integration into governance structures and leadership routines remains uneven across institutions. This pattern suggests that the primary challenge lies not in the absence of reform efforts, but in the depth of institutional embedding and coordination.

Taken together, the findings indicate that improving higher education management quality requires moving beyond fragmented or symbolic reforms toward a more integrated, governance-oriented approach to internationalization and digital transformation. Internationalization functions as a structural driver of management quality only when supported by coherent quality management systems and digitally enabled leadership practices.

Recommendation

Based on the significant direct and indirect effects identified in the structural model, the findings suggest that improving higher education management quality in Hainan requires a more integrated governance approach. Given that internationalization exerts both a direct influence on management quality and indirect effects through Total Quality Management and Digital Transformation Leadership, internationalization initiatives should be systematically embedded within core management and quality assurance systems rather than implemented as stand-alone projects.

Specifically, the significant mediating role of Total Quality Management indicates that internationalization strategies need to be translated into standardized procedures, performance monitoring, and continuous improvement mechanisms. Universities may strengthen internal quality assurance systems by aligning international benchmarks with curriculum management, faculty evaluation, and administrative processes, thereby enhancing the institutionalization of international standards.

The significant mediating effect of Digital Transformation Leadership further highlights the importance of leadership capacity in coordinating international activities and governance processes. Strengthening leadership competencies in digital governance, data literacy, and technology-enabled change management may improve information transparency, cross-departmental coordination, and evidence-based decision-making.

At the system level, policy frameworks that promote cross-institutional collaboration, shared digital platforms, and integrated quality monitoring mechanisms may further support coordinated development. By jointly reinforcing quality management systems and digital leadership capacities, higher education institutions can more effectively convert international engagement into sustained improvements in management quality.

References

Aithal, P. S., & Aithal, S. (2023). Use of ICCT technologies to create value propositions in higher education institutions. *Future Trends in Information, Communication and Computing Technology*, 15, 15–46.

Alpenidze, O. (2025). Enhancing internationalization management of higher education through artificial intelligence. *Business Excellence and Management*, 15(5), 27–37.

Altbach, P. G., & Knight, J. (2007). The internationalization of higher education: Motivations and realities. *Journal of Studies in International Education*, 11(3–4), 290–305. https://doi.org/10.1177/1028315307303542

Altbach, P. G., & Teichler, U. (2001). Internationalization and exchanges in a globalized university. *Journal of Studies in International Education*, 5(1), 5–25. https://doi.org/10.1177/102831530151002

Amalia, K., Zawawi, A. A., & Museyibzada, R. (2025). TQM-based curriculum sanctioning and transdisciplinary collaboration as a strategy for attaining international accreditation: A case study of the educational management department at UNESA. *International Journal of Recent Educational Research*, 6(6), 2189–2199.

Awan, R. U. N., & Ather, T. (2024). The knowledge ties that bind: Mediating effect of knowledge management on heads' leadership and teachers' performance. *Cogent Education*, 11(1), 2394740.

Bagur-Femenias, L., Llach, J., Benito, Ò. E., & Fabregà, M. B. (2023). Sustainability practices and student satisfaction in business schools: The role of notoriety and internationalization. *Intangible Capital*, 19(2), 131–145.

Bhatti, M. A., & Pardaev, J. (2025). Exploring accreditation's role in fostering inclusive education via educational equity and technology. *Revista Electrónica de LEEME*, 56, 1–15.

Deardorff, D. K. (2006). Identification and assessment of intercultural competence as a student outcome of internationalization. *Journal of Studies in International Education*, 10(3), 241–266. https://doi.org/10.1177/1028315306287002

Fernández, A., Gómez, B., Binjaku, K., & Meçe, E. K. (2023). Digital transformation initiatives in higher education institutions: A multivocal literature review. *Education and Information Technologies*, 28(10), 12351–12382.

Ferreira Santos, L. (2024). Internationalisation in the digital transformation: A scoping review. *Higher Education Quarterly*, 78(3), 807–824.

George, A. S. (2024). Reimagining India's engineering education for an AI-driven future. *Partners Universal International Research Journal*, 3(3), 1–20.

Gómez-Bayona, L., Valencia-Arias, A., Orozco-Toro, J. A., Tabares-Penagos, A., & Moreno-López, G. (2024). Importance of relationship marketing in higher education management: The perspective of university teachers. *Cogent Education*, 11(1), 2332858.

Guo, Z., Li, M., & Tang, Y. (2024). *East China Normal University. In Student engagement across Pacific Asia: Steps toward a shared framework (pp. 155–169).* Springer Nature Singapore.

Hart, P. F., & Rodgers, W. (2024). Competition, competitiveness, and competitive advantage in higher education institutions: A systematic literature review. *Studies in Higher Education*, 49(11), 2153–2177.

Huang, F. (2006). Internationalization of higher education in Japan and China: A comparative study. *Journal of Studies in International Education*, 10(2), 141–156. https://doi.org/10.1177/1028315305283947

Javed, S., & Alenez, S. (2023). Quality of higher education and its role in socioeconomic development. *International Journal of Educational Management*, 37(1), 45–60. https://doi.org/10.1108/IJEM-2022-0123

Knight, J. (2004). Internationalization remodeled: Definition, approaches, and rationales. *Journal of Studies in International Education*, 8(1), 5–31. https://doi.org/10.1177/1028315303260832

Knight, J. (2011). Education hubs: A fad, a brand, an innovation?. *Journal of Studies in International Education*, 15(3), 221–240. https://doi.org/10.1177/1028315311398046

Laufer, M., Deacon, B., Mende, M. A., & Schäfer, L. O. (2025). Leading with trust: How university leaders can foster innovation with educational technology through organizational trust. *Innovative Higher Education*, 50(1), 303–327.

Li, J., & Xue, E. (2022). Exploring high-quality institutional internationalization for higher education sustainability in China: Evidence from stakeholders. *Sustainability*, 14(13), 7572.

Makda, F. (2025). Digital education: Mapping the landscape of virtual teaching in higher education—A bibliometric review. *Education and Information Technologies*, 30(2), 2547–2575.

Mohamud, Z. A., Farah, M. A., Osman, L. A., Mohamed, M. A., & Mohamud, I. H. (2025). Mapping the evolution of leadership in higher education: A bibliometric analysis. *Cogent Education*, 12(1), 2554957.

Nugraha, D. (2018). Education as a fundamental social need in the global era. *International Journal of Educational Development*, 62, 80–87.

Ota, H. (2018). Internationalization of higher education: Global trends and national responses. *Higher Education Forum*, 15, 1–12.

Puerta-Guardo, F. A., Cantillo-Orozco, A. S., Castillo-Loaiza, J. L., Narváez-Grisales, J. A., & Molina-Guerrero, C. J. (2026). Quality in higher education institutions as a transversal tool in institutional accreditation: A bibliometric review. *European Journal of Educational Research*, 15(1), 19–38.

Rony, Z. T., Lestari, T. S., Ismaniah, Yasin, M., & Lubis, F. M. (2023). The complexity of leadership competence in universities in the 21st century. *Cogent Social Sciences*, 9(2), 2276986.

Serrano, O. M. E., Miranda González, F. J., & Mourato, J. A. B. (2025). Determinants of the effectiveness of quality assurance systems and institutional performance in higher education. *Cogent Education*, 12(1), 2581411.

Sugiharti, H., Nugraha, N., Kristamtomo, R. A., & Mardiani, R. (2024). Total Quality Management in higher education: A bibliometric overview. *In Proceedings of the 8th Global Conference on Business, Management, and Entrepreneurship* (GCBME 2023) (Vol. 288, p. 426). Springer Nature.

Sukandi, P. (2024). Transformation of higher education through digital leadership: A systematic literature review. *Ilomata International Journal of Management*, 5(4), 1379–1389.

Teixeira-Quiros, J., Justino, M. D. R., Antunes, M. G., Mucharreira, P. R., & Nunes, A. D. T. (2022). Effects of innovation, Total Quality Management, and internationalization on organisational performance of higher education institutions. *Frontiers in Psychology*, 13, 869638.

Wang, C., Chen, X., Yu, T., Liu, Y., & Jing, Y. (2024). Education reform and change driven by digital technology: A bibliometric study from a global perspective. *Humanities and Social Sciences Communications*, 11(1), 1–17.

Wysocka, K., Jungnickel, C., & Szelągowska-Rudzka, K. (2022). International ization and quality assurance in higher education. *Management*, 26(1), 204–230.

Xu, X. (2023). Towards a Chinese definition of higher education international isation? A systematic review of the Chinese and English literature. Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education, 44(3), 364–388.

Zhang, Y., & Cao, Y. (2021). Internationalization strategies of higher education and regional development: Evidence from Hainan. *Chinese Education and Society*, 54(4), 275–292. https://doi.org/10.1080/10611932.2021.1953124

Zhu, J., & Wang, S. (2022). Internationalization, cultural appreciation and institutional governmentality for quality control in transnational higher education cooperation: An empirical assessment. *PLOS ONE*, 17(9), e0274989.

การศึกษาการหลุดออกนอกระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชน ในภาวะเปราะบาง ในชุมชน*

STUDY OF DROPOUT FROM THE EDUCATION SYSTEM OF STUDENT IN VULNERABLE COMMUNITIES

นัทธปราชญ์ นันทิวัฒน์กุล[1], ณวพร เชยนาค[2], แสงอรุณ มีคติธรรม[3], ฐานริณทร์ หาญเกียรติวงศ์[4] และ รุจิกาญจน์ สานนท์[5]

Natthaprat Nantiwatkun[1], Nawaporn Chueynark[2], Sangarun Meekatitum[3], Thanarin Harnkiattiwong[4] and Rujikarn Sanont[5]

[1,5]คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

[1,5]Faculty of Business Administration Rajamangala University of Technology Thanyaburi , Thailand

[2,3]สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

[2,3]Technical Promotion and support office, region 1 Ministry of Social Development and Human Security, Thailand

[4]วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

[4]College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Thailand

Corresponding Author's Email: rujikarn_s@rmutt.ac.th

วันที่รับบทความ : 8 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 19 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 21 ธันวาคม 2568

Received 8 December 2025; Revised 19 December 2025; Accepted 21 December 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสาเหตุของปัญหาการหลุดออกนอกระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี 2) เพื่อศึกษาความต้องการ การ

Citation:

* นัทธปราชญ์ นันทิวัฒน์กุล, ณวพร เชยนาค, แสงอรุณ มีคติธรรม, ฐานริณทร์ หาญเกียรติวงศ์ และ รุจิกาญจน์ สานนท์. (2569). การศึกษาการหลุดออกนอกระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนในภาวะเปราะบาง ในชุมชน. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 326-346.

Natthaprat Nantiwatkun, Nawaporn Chueynark, Sangarun Meekatitum, Thanarin Harnkiattiwong and Rujikarn Sanont. (2026). Study Of Dropout From The Education System Of Student In Vulnerable Communities. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 326-346.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ส่งเสริมและสนับสนุน เด็กและเยาวชนที่หลุดออกนอกระบบการศึกษาเพื่อกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี เป็นการวิจัยแบบผสานวิธีเก็บข้อมูลกับผู้ปกครองหรือผู้ดูแลเด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาอาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี จำนวน 400 คน และเจ้าหน้าที่ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือ ติดตาม เด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษากลับเข้าสู่ระบบการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และสถิติพรรณนาได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า

1) สาเหตุของปัญหาเด็กออกนอกระบบการศึกษาคือ ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ เช่น ผู้ปกครองมีรายได้น้อย เด็กต้องทำงานหารายได้จุนเจือครอบครัว ขาดแคลนทุนทรัพย์ในการดำรงชีพ พักอาศัยอยู่ห่างไกลสถานศึกษา และการดูแลบิดามารดาที่เจ็บป่วย

2) ความต้องการในการสนับสนุนและส่งเสริมเด็กที่หลุดออกจากระบบการศึกษาเพื่อให้กลับเข้าสู่ระบบการศึกษา ได้แก่ ความต้องการสนับสนุนทางด้านเศรษฐกิจ เช่น ทุนการศึกษา การสนับสนุนอุปกรณ์การเรียน ความต้องการรูปแบบการศึกษาที่ยืดหยุ่นและหลากหลายสอดคล้องกับผู้เรียน เช่น หลักสูตรระยะสั้น สหกิจศึกษา และความต้องการการสนับสนุนจากเครือข่ายที่บูรณาการทุกภาคส่วนของสังคม เพื่อให้การช่วยเหลือมีความต่อเนื่องเชื่อมโยงและเป็นระบบ

คำสำคัญ: เด็กหลุดออกจากระบบการศึกษา, ชุมชนเปราะบาง, การกลับเข้าสู่ระบบการศึกษา, การยืดหยุ่นทางการศึกษา

Abstract

This research aims to 1) study the causes of education dropout among students in Pathum Thani province, and 2) investigate the requirements, promotion, and support for who have dropped out of school in Pathum Thani province to encourage their re-entry. A mixed - methods research was conducted, collecting data from 400 parents or guardians of students who have dropped out of school residing in Pathum Thani province, and 5 officials from Ministry of

Education officials in Pathum Thani Province involved in assisting and monitoring the re-entry of dropouts. Data were analyzed using content analysis and descriptive statistics, including frequency and percentage.

The results revealed that

1) The main causes of students dropping out of the education system are economic problems, such as parents having low incomes, children having to work to support their families, a lack of financial means, living far from schools, and caring for sick parents.

2) Regarding the requirements for promotion and support for student who have dropout of the education system to re-entry the system, they are require for economic support, such as scholarships and learning equipment, flexible and diverse educational formats that are compatible with learners, such as short courses and cooperative education, and the requirements for support from networks that integrate all sectors of society to ensure continuous, coherent, and systematic assistance.

Keywords: Dropouts, Vulnerable Communities, Re-entry, Flexible Learning

บทนำ

การศึกษาเป็นพื้นฐานที่มีความสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ ทัศนคติ ความคิด คุณธรรมจริยธรรม จากเอกสารรายงานฉบับพิเศษ สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ปี พ.ศ. 2565 (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565) ระบุว่าปัจจุบันเด็กและเยาวชน (บุคคลที่มีอายุเกิน 14 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์) ที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษามากกว่า 1.8 ล้านคนทั่วประเทศ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่อยู่ในกลุ่มช่วงชั้นรอยต่อ คือ ประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มักจะหลุดจากระบบในช่วงปิดเทอม และอาจไม่กลับเข้ามาเรียนอีก ประกอบกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไทยลุกลามและร้ายแรงมากขึ้น ซึ่งเกิดจากความเปราะบางทางสังคมที่มีมาก่อน และเมื่อเผชิญกับผลกระทบจากปัญหาหรือภัยคุกคามต่าง ๆ เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ภัยพิบัติ มีแนวโน้มที่จะฟื้นตัว

ได้ไม่เต็มที่ (Kim, & Fannin, 2025; Flanagan, Hallisey, Adams, & Lavery, 2018) ผลกระทบของการหลุดออกระบบการศึกษากลางคันจะทำให้ส่งผลต่อสังคมและประเทศในวงกว้าง ได้แก่ เกิดวงจรความยากจนข้ามรุ่นเนื่องจากผู้ที่ออกจากระบบการศึกษากลางคันจะมีรายได้ต่ำและไม่มีความมั่นคงในการประกอบอาชีพ ทำให้ผลิตภาพและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจลดลง ขัดขวางการพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจากแรงงานที่ไม่มีการศึกษา ย่อมขาดทักษะหลายด้านที่จำเป็นต่อการทำงาน นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์กับอัตราการว่างงาน การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น และพฤติกรรมเสี่ยงสูง (Hanushek & Kimko, 2000; Hanushek & Woessmann, 2008; OECD, 2014)

ความเชื่อมโยงของสถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนในภาวะเปราะบางในชุมชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาและการออกกลางคันมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนขึ้น สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจในการศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์และสภาพแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อต่อสังคม จึงเห็นความจำเป็นในการศึกษาสาเหตุของปัญหาและความต้องการการส่งเสริมและสนับสนุน เด็กและเยาวชนที่หลุดออกนอกระบบการศึกษาเพื่อกลับเข้าสู่ระบบการศึกษา เพื่อใช้เป็นข้อมูลพัฒนางานด้านวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ให้สอดคล้องกับพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย ประกอบการกำหนดนโยบายและกลไกเชิงปฏิบัติสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมให้กับเด็กและเยาวชน ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสาเหตุของปัญหาการหลุดออกนอกระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี

2. เพื่อศึกษาความต้องการ การส่งเสริมและสนับสนุน เด็กและเยาวชนที่หลุดออกนอกระบบการศึกษาเพื่อกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี

การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยนี้มีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ระบบการศึกษาของประเทศไทย

ระบบการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันได้กำหนดประเภทและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนที่มีพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เพื่อให้ประชาชนทุกคนในประเทศได้มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาในรูปแบบที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 3 ระบบการศึกษา มาตราที่ 15 ระบุว่าการจัดการศึกษามี 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) การศึกษาในระบบ 2) การศึกษานอกระบบ และ 3) การศึกษาตามอัธยาศัยโดยสถานศึกษาสามารถจัดการเรียนการสอนในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือจะจัดทั้ง 3 รูปแบบก็ได้

1.1 การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน การจัดการศึกษาในระบบของประเทศไทย มีรูปแบบตามความเหมาะสมของกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ

1.2 การศึกษานอกระบบตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2545 บัญญัติไว้ว่า การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล มีเนื้อหาที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของแต่ละกลุ่มบุคคล โดยหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนสามารถจัดบริการการศึกษานอกระบบได้ หน่วยงานหลักในการจัดการศึกษานอกระบบ คือ กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัด (สกร.) ซึ่งเป็น ได้จัดการศึกษานอกระบบ 3 รูปแบบหลัก คือ การส่งเสริมการรู้หนังสือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาต่อเนื่อง

1.3 การศึกษาตามอัธยาศัยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ระบุไว้ว่า เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อหรือแหล่งความรู้อื่น ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้และมีทักษะพื้นฐาน ในการแสวงหาความรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542; กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

2. แนวคิดความเปราะบางทางสังคม (Social Vulnerability Theory)

ความเปราะบางทางสังคม หมายถึง ความอ่อนแอเชิงโครงสร้างของบุคคล ครัวเรือน หรือชุมชนต่อความเสี่ยงและแรงกระแทก (shocks) ซึ่งทำให้เกิดความเสียหายหรือสูญเสีย

สวัสดิการได้ง่ายกว่ากลุ่มอื่น แม้เผชิญเหตุการณ์เดียวกัน (Chambers, 1989) แนวคิดนี้ขยายจากมุมมองความยากจนที่ไม่มีรายได้ไปสู่ความเข้าใจแบบพหุมิติ โดยเน้นเงื่อนไขสังคม สถาบัน ขีดความสามารถ และอำนาจต่อรองของกลุ่มต่าง ๆ ในการป้องกัน รับมือ และฟื้นตัวจากความเสี่ยง (Moser, 1998; Adger, 2006) จึงมิใช่คุณลักษณะติดตัวของบุคคล แต่เป็นผลผลิตจากโครงสร้างสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสถาบันที่อยู่รอบตัวบุคคล

องค์ประกอบหลักในการอธิบายความเปราะบางผ่านสามองค์ประกอบเชิงหน้าที่ ได้แก่ การเปิดรับ (exposure) ต่ออันตรายหรือความเสี่ยง ความไวต่อผลกระทบ (sensitivity) ของระบบสังคม และขีดความสามารถในการปรับตัว (adaptive capacity) ของปัจเจกบุคคลและสถาบัน (Turner et al., 2003; Adger, 2006) กรอบการอธิบายนี้ช่วยวิเคราะห์สาเหตุกลุ่มประชากรที่ยากจน ผู้หญิง เด็ก คนพิการ หรือแรงงานข้ามชาติ ที่ได้รับผลกระทบหนักกว่าเมื่อเกิดวิกฤติเดียวกัน ทั้งจากข้อจำกัดด้านทรัพยากร เครือข่ายสังคม และการเข้าถึงบริการของรัฐ

Cutter et al. (2003) ได้พัฒนาดัชนีการวัดความเปราะบางทางสังคม (Social Vulnerability Index: SoVI) โดยสังเคราะห์ตัวชี้วัดด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม และที่อยู่อาศัย เพื่อระบุเป้าหมายที่ชัดเจน โดยการใช้ข้อมูลสำมะโนประชากรและ GIS ทำแผนที่ฮอตสปอตความเปราะบาง นำปสู่กำหนดนโยบายมุ่งเป้า (targeted) ขณะที่มิติพหุระดับและความสัมพันธ์มนุษย์และสิ่งแวดล้อม Turner et al. (2003) เสนอกรอบ coupled human - environment systems ซึ่งอธิบายว่าความเปราะบางเป็นปรากฏการณ์พหุระดับ คือ เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ครัวเรือน ชุมชน เมือง และประเทศ รวมถึงการเชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทานและสิ่งแวดล้อมโลก ดังนั้น การลดความเปราะบางต้องใช้การบูรณาการนโยบายข้ามภาคส่วนและข้ามระดับการปกครองในการช่วยกันแก้ไขปัญหา Moser (1998) ได้กล่าวว่า ครัวเรือนสามารถลดความเปราะบางได้ด้วยการสะสมและกระจายสินทรัพย์ ส่วน Folke (2006) เน้นศักยภาพของชุมชนในการดูดซับ ฟื้นตัว และปรับตัวต่อแรงกระแทกหรือเป็นชุมชนที่มีความยืดหยุ่น การออกแบบนโยบายที่ดีจึงต้องเสริม ขีดความสามารถเชิงโครงสร้างควบคู่กับขีดความสามารถเชิงตัวการ (agentic capacity) ของครัวเรือน/ชุมชน

ความเปราะบางเชิงซ้อนและอัตลักษณ์ซ้อนทับ คือ ความเปราะบาง ตามชนชั้น เพศ วัย เชื้อชาติ สถานะกฎหมาย และความพิการ เกิดเป็นความเสียเปรียบเชิงซ้อน (intersectionality) ซึ่งทำให้โอกาสเข้าถึงทรัพยากรและการคุ้มครองแตกต่างกัน (Crenshaw,

1989; Adger, 2006) ในบริบทเด็ก เยาวชนหญิง เด็กพิการ เด็กที่ไม่มีเอกสารยืนยันตัวตน หรือลูกของแรงงานข้ามชาติ มักเผชิญข้อจำกัดหลายด้าน ทั้งการเข้าถึงการศึกษา สาธารณสุข และความยุติธรรม กลไกทางด้านการศึกษาที่สามารถประสานกลุ่มเปราะบางให้สามารถเข้าถึงโครงสร้างทางสังคมอื่นอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานได้ จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดผลกระทบที่เกิดจากสภาวะความเปราะ ทั้งยังสามารถเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเองขจัดสภาวะเปราะบางให้หมดไป สร้างความเท่าเทียมให้เกิดขึ้นได้

3. นโยบายด้านการศึกษาในปัจจุบัน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) โดยเฉพาะหมุดหมายที่ 12 ไทยมีกำลังคนสมรรถะสูงมุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต กำหนดหลักการสำคัญ ไว้ดังนี้

1) สร้างภูมิคุ้มกันให้กับผู้เรียนและประชาชน สร้างหลักประกันว่าทุกคนจะต้องมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมทุกพื้นที่

2) สนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานทุกคนดำเนินการตามภารกิจที่เป็นประโยชน์ต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษา

3) ดำเนินการตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมุ่งเป้าหมายการพัฒนาการศึกษา เพื่อร่วมกัน "พลิกโฉมการศึกษาสู่ยุคดิจิทัล" (Transforming Education to Fit in the Digital Era) รวมทั้งมีสมรรถนะที่สำคัญจำเป็นสำหรับโลกยุคใหม่ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 มุ่งเน้นใน 4 ประเด็นหลัก โดยมีสารสำคัญคือ การลดความเสี่ยงและการสร้างโอกาส โดยใช้การศึกษาเป็นทรัพยากรสำคัญในการรับมือกับสภาวะเปราะบางที่เกิดจากพหุมิติต่าง ๆ เช่นโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสถาบันที่อยู่รอบตัวเด็กและเยาวชน

1. การจัดการศึกษาเพื่อความปลอดภัย การสร้างความปลอดภัยในสถานศึกษาเพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นของสังคม และป้องกันภัยคุกคามในชีวิตทุกรูปแบบ ปลูกฝังทัศนคติ พฤติกรรม และองค์ความรู้ในการใช้สื่อสังคมออนไลน์และไซเบอร์อย่างสร้างสรรค์ ส่งเสริมคุณลักษณะและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อม สร้างความตระหนักรู้และจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และพัฒนาบทบาทและภารกิจด้านความปลอดภัยของทุกหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการโดยบูรณาการความร่วมมือกับทุกภาคส่วน

2. การยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาจัดการเรียนรู้สู่สมรรถนะตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) จัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพหุปัญญาให้กับผู้เรียนในรูปแบบ Active Learning, STEM Education, Coding ฯลฯ พัฒนากระบวนการวัดผล ประเมินผลฐานสมรรถนะ ที่เน้นสมรรถนะและผลลัพธ์ที่ตัวผู้เรียน พัฒนาทักษะและสมรรถนะด้าน Soft Power สนับสนุนให้ผู้เรียนทุกช่วงวัยได้เรียนรู้ตามความสนใจผ่านดิจิทัลแพลตฟอร์มที่หลากหลาย ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (Learning Loss) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง ทักษะด้านการเงินและการออม (Financial Literacy) ให้กับผู้เรียน

3. การสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษาทุกช่วงวัยโดยพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศของนักเรียนเป็นรายบุคคล ส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กปฐมวัยที่มีอายุตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไปเข้าสู่ระบบการศึกษา พัฒนาข้อมูลและทางเลือกที่หลากหลายให้กับผู้เรียนกลุ่มเป้าหมายพิเศษและกลุ่มเปราะบาง รวมทั้งกลุ่มยาวชนอายุ 15-24 ปีที่ไม่ได้อยู่ในระบบการศึกษาฝึกอบรม พัฒนาระบบธนาคารหน่วยกิต (Credit Bank) สนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว (Home School) และการเรียนรู้ที่บ้านเป็นหลัก (Home-based Learning)

4. การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพสอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ โดยการ Re-skill Up-skill และ New skill เพื่อให้ทุกกลุ่มเป้าหมายมีการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน พัฒนาหลักสูตรอาชีวศึกษา หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น จัดการเรียนรู้แบบต่อเนื่อง พัฒนากำลังคนตามกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ ยกระดับสมรรถนะ กำลังคนตามกรอบคุณวุฒิอ้างอิงอาเซียน และมาตรฐานสากลเพื่อผลิตกำลังคนที่ตอบโจทย์การพัฒนาประเทศ ส่งเสริมการพัฒนาระบบการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านอาชีวศึกษา (V-NET) ตามสมรรถนะที่จำเป็นในการเข้าสู่อาชีพ เพิ่มบทบาทการอาชีวศึกษาในการสร้างและพัฒนาผู้ประกอบการและกำลังแรงงานในภาคเกษตร โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรอัจฉริยะ (smart farmer) จัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาการจัดตั้งธุรกิจ (Start Up) ภายใต้ศูนย์พัฒนาอาชีพและการเป็นผู้ประกอบการ พัฒนาหลักสูตรอาชีพสำหรับกลุ่มเป้าหมายผู้อยู่นอกระบบโรงเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2567)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจด้วยวิธีการวิจัยแบบผสานวิธี (mixed method) การวิจัยเชิงคุณภาพผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ เจ้าหน้าที่ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี ที่ดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาภาคบังคับ การให้ความช่วยเหลือ ติดตาม เด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาและส่งเสริม สนับสนุนเด็กและเยาวชนกลับเข้าสู่ระบบการศึกษา โดยมีประสบการณ์ในการดำเนินงาน ดังกล่าว ไม่น้อยกว่า 1 ปี ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงตามหลักเกณฑ์ที่ได้กล่าวมาข้างต้น เครื่องที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้าง เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) กระทั่งได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและข้อมูลมีความอิ่มตัว จำนวน 5 คน จึงนำมาวิเคราะห์เนื้อหา และจัดทำแนวคำถามของแบบสอบถามร่วมกับการศึกษาเอกสาร ผลงานทางวิชาการ ทฤษฎีและแนวความคิดต่างๆ ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลเด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาอาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี โดยวิธีการเลือกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง มีกระบวนการเลือกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ผู้วิจัยประสานขอข้อมูลจากกระทรวงศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี ซึ่งจะมีข้อมูลรายชื่อเด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษา ที่หน่วยงานคอยให้ความช่วยเหลือติดตาม เพื่อการส่งเสริมและสนับสนุนเด็กและเยาวชนกลับเข้าสู่ระบบการศึกษา

2. ประสานไปยังอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานี เพื่อกำหนดวัน เวลา สถานที่ในการเข้าพบ เพื่อชี้แจงรายละเอียดโครงการวิจัย เหตุผลและรายละเอียดของการศึกษาวิจัย

3. เข้าร่วมการวิจัยตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนด ผู้วิจัยชี้แจงรายละเอียดโครงการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล แนวคำถาม รูปแบบการนำเสนอข้อมูลการวิจัยเป็นการนำเสนอในภาพรวมไม่เจาะจง และไม่ระบุผู้ให้ข้อมูล พร้อมชี้แจงรายละเอียดโครงการวิจัย เหตุผลและรายละเอียดของการศึกษาวิจัย พร้อมแจกเอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย เปิดโอกาสให้ซักถามข้อมูล

4. ผู้เข้าร่วมวิจัย ได้ลงนามยินยอมเข้าร่วมวิจัยแล้ว ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ประมาณ 30 - 40 นาที

เกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมวิจัย คือ เป็นผู้ปกครองหรือผู้ดูแลเด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาอาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี มีความสามารถในการให้ข้อมูลด้วยตนเอง อ่าน ฟัง และเขียนภาษาไทยได้ มีความยินดีและเต็มใจในการเข้าร่วมการให้ข้อมูลของการวิจัยรวมกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามโดยแบ่งเป็น โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 สาเหตุที่ส่งผลต่อปัญหาเด็กและเยาวชนหลุดออกจากระบบการศึกษาหรือการออกกลางคัน และส่วนที่ 3 ความต้องการในการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการศึกษาเพื่อให้เด็กและเยาวชนหลุดออกจากระบบการศึกษากลับเข้าสู่ระบบการศึกษา ซึ่งเป็นข้อคำถามแบบเลือกตอบ ส่วนสุดท้าย ส่วนที่ 4 คือ ความคิดเห็นเพิ่มเติม/ข้อเสนอแนะ การหาความตรง (Validity) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัย จากนั้นนำมาแก้ไขปรับปรุงข้อคำถามให้เหมาะสม

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ (Frequency) และสถิติร้อยละ (Percentage)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาสาเหตุของปัญหาการออกนอกระบบการศึกษา

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละสาเหตุที่ส่งผลให้เด็กและเยาวชนหลุดออกจากระบบการศึกษา หรือออกกลางคัน (400 คน)

สาเหตุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	อันดับ
1. ที่พักอาศัยอยู่ห่างไกลสถานศึกษา การคมนาคมไม่สะดวกในการเดินทางมาสถานศึกษา	125	31.25	3
2. มีปัญหาเรื่องสุขภาพ มีโรคประจำตัว เจ็บป่วยเรื้อรัง	41	10.25	6
3. มีความพิการ	12	3.00	8
4. ได้รับผลกระทบจากภัยต่าง ๆ เช่น ภัยทางธรรมชาติ น้ำท่วม ไฟไหม้ เป็นต้น	8	2.00	9

สาเหตุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	อันดับ
5. ต้องดูแลบิดา มารดา ที่เจ็บป่วย	58	14.50	5
6. ต้องย้ายติดตามผู้ปกครอง	58	14.50	5
7. ต้องทำงานเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว	155	38.75	2
8. ผู้ปกครองมีรายได้น้อย ไม่เพียงพอ กับการดำรงชีพ	268	67.00	1
9. ขาดแคลนทุนทรัพย์ในการดำรงชีพ	79	19.75	4
10. ขาดแคลนอุปกรณ์การเรียน	26	6.50	7
11. ขาดแคลนเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย	58	14.50	5
12. อื่น ๆ	1	0.25	10

จากตารางที่ 1 พบว่า สาเหตุส่วนใหญ่มาจากผู้ปกครองมีรายได้น้อย ไม่เพียงพอกับการดำรงชีพ จำนวน 268 คน คิดเป็นร้อยละ 67.00 รองลงมาคือ คือ เด็กหรือเยาวชนต้องทำงานเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 38.75 ที่พักอาศัยอยู่ห่างไกลสถานศึกษา การคมนาคมไม่สะดวกในการเดินทางมาสถานศึกษา จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 31.25 ต่อมา การขาดแคลนทุนทรัพย์ในการดำรงชีพ จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 19.75 และสาเหตุที่มีอันดับเท่ากัน 3 ข้อ คือ การต้องดูแลบิดา มารดาที่เจ็บป่วย การต้องย้ายติดตามผู้ปกครอง และการขาดแคลนเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย มีจำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 14.50 เท่ากัน

ผลการศึกษาความต้องการในการสนับสนุนและส่งเสริมด้านการศึกษาเพื่อให้เด็กและเยาวชนที่หลุดจากระบบการศึกษากลับเข้าสู่ระบบการศึกษา

ตารางที่ 2 ความต้องการในการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการศึกษาเพื่อให้เด็กและเยาวชนที่หลุดจากระบบการศึกษากลับเข้าสู่ระบบการศึกษา

ความต้องการในการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ	อันดับ
1. การยกเว้นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ด้านการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนที่มีความต้องการกลับเข้าสู่ระบบการศึกษา	207	51.75	1
2. การสนับสนุนอุปกรณ์การเรียน ให้กับเด็กและเยาวชนที่มีความต้องการกลับเข้าสู่ระบบการศึกษา	172	43.00	9
3. การสนับสนุนค่าพาหนะเดินทางไปเรียนให้กับเด็กและเยาวชนที่มีความต้องการกลับเข้าสู่ระบบการศึกษา	188	47.00	4
4. จัดบริการที่พัก หรืออำนวยความสะดวกในการเดินทางให้ผู้เรียนที่อยู่ห่างไกล	162	40.50	13
5. จัดหาทุนสนับสนุนการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนที่มีต้องการกลับเข้าสู่ระบบการศึกษา	194	48.50	3
6. การปรับเพิ่มวงเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษา ของกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.)	172	43.00	9
7. การส่งเสริมและสนับสนุนการฝึกทักษะอาชีพของกลุ่มเด็กที่มีความต้องการกลับเข้าสู่ระบบการศึกษา เพื่อหารายได้เสริมในระหว่างเรียน	165	41.25	11
8. การจัดกิจกรรม การเรียนการสอนที่ตอบสนองต่อความสนใจ ของผู้เรียนอย่างหลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียนในสิ่งที่ตนเองต้องการ	160	40.00	14
9. การจัดสภาพแวดล้อมสิ่งอำนวยความสะดวกและแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนของผู้เรียน	162	40.50	13
10. การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีรายได้ระหว่างเรียน เพื่อลดรายจ่ายของผู้ปกครอง	164	41.00	12

ความต้องการในการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ	อันดับ
11. การจัดการเรียนการสอนที่มีความหลากหลาย การสอนซ่อม การสอนเสริม ให้กับผู้เรียนที่ประสบปัญหาผลการเรียนต่ำ	179	44.75	6
12. การปรับรูปแบบการเรียน การวัดและประเมินผลที่เหมาะสมกับความต้องการจำเป็นของผู้เรียนรายบุคคล สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน	175	43.75	7
13. การจัดระบบการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นหลากหลาย การเรียนออนไลน์ หรือโปรแกรมการศึกษาที่สามารถเรียนได้ในเวลาที่สะดวกตอบโจทย์เงื่อนไขชีวิตของเด็ก	166	41.50	10
14. หน่วยงานภาครัฐควรมีการจัดช่องทางในการรับฟังปัญหาและการให้คำปรึกษากับเด็กและเยาวชนที่ประสบในปัญหาด้านต่าง ๆ	165	41.25	11
15. ส่งเสริมระบบการแนะแนวการศึกษาและการส่งต่อผู้เรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ ให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของผู้เรียนรายบุคคล โดยการประสานบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	166	41.50	10
16. การจัดสวัสดิการสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาที่มีความต้องการประกอบอาชีพโดยไม่ต้องการศึกษาต่อ ควรได้รับการสนับสนุนการฝึกทักษะอาชีพและทุนประกอบอาชีพ	179	44.75	6
17. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการภาคเอกชนในการจัดการปัญหา สนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนควบคู่กับการทำงานและร่วมมือพัฒนาเด็กให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน	172	43.00	9
18. การสนับสนุนการฝึกทักษะอาชีพ สำหรับผู้ปกครอง และครอบครัวในการสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัว	186	46.50	5

ความต้องการในการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ	อันดับ
19. การสร้างเครือข่ายในการดำเนินงาน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ตกหล่น หรือหลุดออกจากระบบการศึกษา	173	43.25	8
20. การส่งเสริมให้มีอาสาสมัครในระดับชุมชน เพื่อสนับสนุนการทำงานในระดับพื้นที่ ในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชน โดยสำรวจเด็กที่เสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา เด็กนอกระบบการศึกษา เข้าถึงตัวเด็ก และให้การช่วยเหลือและสนับสนุนเด็กได้อย่างรวดเร็ว	195	48.75	2

จากตารางที่ 2 พบว่า ความต้องการยกเว้นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ด้านการศึกษา มากเป็นอันดับ 1 จำนวน 207 คน คิดเป็นร้อยละ 51.75 รองลงมาคือ การส่งเสริมให้มีอาสาสมัครในระดับชุมชน เพื่อสนับสนุนการทำงานในระดับพื้นที่ ในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชน จำนวน 195 คิดเป็นร้อยละ 48.75 ต่อมาคือ จัดหาทุนสนับสนุนการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนที่มีต้องการกลับเข้าสู่ระบบการศึกษา จำนวน 194 คน คิดเป็นร้อยละ 48.50 การสนับสนุนค่าพาหนะเดินทางไปเรียนให้กับเด็กและเยาวชนที่มีความต้องการกลับเข้าสู่ระบบการศึกษา จำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ 47.00 การสนับสนุนการฝึกทักษะอาชีพ สำหรับผู้ปกครองและครอบครัวในการสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัว จำนวน 186 คน คิดเป็นร้อยละ 46.50

ต่อมา อันดับที่ 6 มี 2 ข้อ คือ การจัดสวัสดิการสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาที่มีความต้องการประกอบอาชีพโดยไม่ต้องการศึกษาต่อ ควรได้รับการสนับสนุนการฝึกทักษะอาชีพและทุนประกอบอาชีพและ การจัดการเรียนการสอน ที่มีความหลากหลาย การสอนซ่อม การสอนเสริม ให้กับผู้เรียนที่ประสบปัญหาผลการเรียนต่ำ จำนวน 179 คน คิดเป็นร้อยละ 44.75 ต่อมาคือ การปรับรูปแบบการเรียน การวัดและประเมินผลที่เหมาะสมกับความต้องการจำเป็นของผู้เรียนรายบุคคล สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 43.75 การสร้างเครือข่ายในการดำเนินงาน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ตกหล่น หรือหลุดออกจากระบบการศึกษา

จำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 43.25 อันดับต่อไปมี 3 ข้อ คือ การปรับเพิ่มวงเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษา ของกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการภาคเอกชน ในการจัดการปัญหา สนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนควบคู่กับการทำงานและร่วมมือพัฒนาเด็กให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และ การสนับสนุนอุปกรณ์การเรียน ให้กับเด็กและเยาวชนที่มีความต้องการกลับเข้าสู่ระบบการศึกษา จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 43.00 และส่งเสริมระบบการแนะแนวการศึกษาและการส่งต่อผู้เรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ ให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของผู้เรียนรายบุคคล โดยการประสานบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 166 คน คิดเป็นร้อยละ 41.5 ตามลำดับ

สรุปผลการศึกษาความต้องการของกลุ่มตัวอย่างในการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการศึกษาเพื่อให้เด็กและเยาวชนที่หลุดจากระบบการศึกษากลับเข้าสู่ระบบการศึกษา สามารถแบ่งความต้องการออกได้เป็น 3 ประเด็นหลัก คือ ความต้องการสนับสนุนทางด้านเศรษฐกิจอยู่ในความต้องการ 5 อันดับแรก ต่อมาคือ ความต้องการให้มีการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่นและหลากหลายสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และกลุ่มสุดท้ายคือ ความต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ หรือการมีเครือข่ายความช่วยเหลือที่เป็นองค์รวมของภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชนในการสนับสนุนและส่งเสริมเด็กและเยาวชนหลุดออกจากระบบการศึกษาให้เข้ากลับสู่ระบบการศึกษา

อภิปรายผล

อภิปรายผลการศึกษา ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า เด็กและเยาวชนที่ประสบปัญหาหลุดจากระบบการศึกษา มีสาเหตุจากปัญหาความยากจน ภาระการทำงาน และการดูแลสมาชิกในครัวเรือนที่เจ็บป่วย มีแนวโน้มจะออกจากระบบการศึกษาสูงกว่าอย่างชัดเจน สอดคล้องกับ Ressa and Andrews (2022) พบว่า มีสาเหตุจาก ความยากจน ภาระงานในครัวเรือน การย้ายที่อยู่ นอกจากนี้ยังพบปัญหา การขาดแคลนทรัพยากรพื้นฐานสำหรับการเรียน เช่น อุปกรณ์การเรียนและเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อสถานะการศึกษาในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่อยู่ในภาวะเปราะบาง การขาดแคลนทุนทรัพย์ในการดำรงชีพ ปัญหาเชิงสังคมอื่น ๆ พบว่ามีกรณีการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร และการออกจากโรงเรียน

เพื่อมีครอบครัว สอดคล้องกับการศึกษาของ UNICEF East Asia and Pacific Regional Office (2019) และ พัชราภา ตันติชูเวช (2560) ระบุว่า ปัจจัยในการผลักเด็กคนหนึ่งให้ออกจากระบบการศึกษามีมากมายหลายประการไม่ใช่เพียงปัจจัยเดียว ปัจจัยเหล่านั้นประกอบด้วย ทัศนคติที่มีต่อการเรียนของเยาวชนเอง ความยากลำบากในการเดินทาง และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น โดยแบ่งปัจจัยในการหลุดออกจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชน 3 กลุ่มใหญ่คือ ปัจจัยอุปสงค์ของครัวเรือน ความยากจน ต้นทุนโอกาส ภาระงานในครอบครัว ทัศนคติเรื่องเพศ/ชาติพันธุ์ ต่อมา คือ ปัจจัยอุปทานของระบบ ระยะทาง โรงเรียน/ครูไม่เพียงพอ คุณภาพการเรียนรู้ต่ำ ภาษา ความไม่พร้อมรองรับความพิการ และกลุ่มสุดท้าย ปัจจัยกำกับดูแล ข้อมูลเชิงระบบไม่ครอบคลุม การลงทะเบียนสูติบัตร/สัญชาติทำให้ข้อมูลหายจากระบบและไม่สามารถใช้สิทธิได้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะความเหลื่อมล้ำทางสังคม ที่ฝังอยู่ในระดับโครงสร้าง ส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมในการกระจายรายได้ นำไปสู่การเกิดสภาวะเปราะบางของเด็กและเยาวชนที่อยู่ในสังคม และในที่สุดจึงหลุดออกจากระบบการศึกษา เพราะฉะนั้นจึงสามารถชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีระบบสวัสดิการและกลไกช่วยเหลือครอบครัวในระดับพื้นที่ เพื่อบรรเทาภาระทางเศรษฐกิจและเสริมสร้างโอกาสให้เด็กสามารถกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ความต้องการในการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการศึกษา สรุปจากผลการศึกษา 5 อันดับแรก พบว่า เป็นความต้องการทางด้านเศรษฐกิจเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา คือ ความต้องการยกเว้นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ด้านการศึกษา รองลงมาคือ การมีอาสาสมัครในระดับชุมชน เพื่อสนับสนุนการทำงานในระดับพื้นที่ ในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชน ความต้องการทุนสนับสนุนการศึกษา การสนับสนุนค่าพาหนะเดินทางไปเรียน การสนับสนุนการฝึกทักษะอาชีพ สำหรับผู้ปกครอง และครอบครัวเพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัว สอดคล้องกับการศึกษาของ สถิตย์ พันแสน และบุญธรรม ราชรักษ์ (2562) พบว่า หากค่าใช้จ่ายในการเรียนและส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดถูกสนับสนุนโดยไม่ต้องให้ภาคครัวเรือนรับผิดชอบสามารถ ลดโอกาสการหลุดออกจากระบบการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ

จากผลการศึกษานี้จึงสามารถแบ่งความต้องการออกเป็น 3 ประเด็น คือ ความต้องการสนับสนุนทางด้านเศรษฐกิจ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Moser (1998) ได้กล่าวถึงการแก้ไขปัญหาความเปราะบางโดยการสะสมสินทรัพย์ของ

ครัวเรือน ต่อมาความต้องการให้มีการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่นและหลากหลายสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ซึ่งอาจเกิดจากเด็กกลุ่มที่ออกจากระบบการศึกษาไม่ได้ต้องการกลับไปเรียนในระบบเดิมเสมอไป แต่ต้องการทางเลือกในการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง เช่น หลักสูตรอาชีพระยะสั้น การฝึกอบรมทักษะอาชีพ หรือการเรียนรู้ผ่านโครงการที่ชุมชนจัดขึ้น และประการสุดท้ายคือ ความต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ โดยมีเครือข่ายความช่วยเหลือที่เป็นองค์รวมของภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชนในการสนับสนุนและส่งเสริมเด็กและเยาวชนหลุดออกจากระบบการศึกษาให้เข้ากลับสู่ระบบการศึกษา ซึ่งอาจมีสาเหตุจากการเด็กที่หลุดออกจากระบบการศึกษาต้องการแรงสนับสนุนทางสังคม (Social Support) เพื่อให้เด็กสามารถกลับเข้าสู่ระบบการศึกษา หากมีเครือข่ายทางสังคมร่วมมือกันย่อมส่งผลให้เด็กสามารถกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับการศึกษาของเกศรัชนี ยืนวงศ์ (2564) โดยให้ส่วนกลางมีบทบาทหลักในการสนับสนุนการดำเนินงานในภาพรวม และหน่วยงานระดับพื้นที่เป็นกลไกสำคัญในการดำเนินงาน แบ่งออกเป็น 3 ช่วงคือ ช่วงการติดตามค้นหาเด็กและเยาวชนที่หลุดออกนอกระบบการศึกษาให้กลับเข้าสู่ระบบการศึกษา ระยะต่อมาคือดำเนินการติดตามและหาสาเหตุเป็นรายบุคคล ระยะสุดท้ายคือ การวางแผนแนวทางการป้องกันและรักษาผู้เรียนให้คงอยู่ในระบบการศึกษา การบูรณาการจึงอยู่ในทุกระดับเริ่มตั้งแต่หน่วยที่เล็กที่สุดของสังคมคือ ครอบครัวไปจนถึงความร่วมมือในระดับประเทศ

องค์ความรู้ใหม่

ความต้องการของเด็กที่หลุดออกจากระบบการศึกษา สามารถแบ่งความต้องการออกเป็น 3 ประเด็นหลัก คือ (1) ความต้องการสนับสนุนทางด้านเศรษฐกิจ (2) ความต้องการรูปแบบการศึกษาที่ยืดหยุ่นและหลากหลายสอดคล้องกับผู้เรียน (3) ความต้องการการสนับสนุนจากเครือข่ายที่บูรณาการทุกภาคส่วนของสังคม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า สาเหตุหรือปัจจัยหลักที่ทำให้คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ดังนั้น หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถจัดหาทุนการศึกษามอบอุดหนุนรายเดือน หรือการยกเว้นค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการเรียน เช่น ค่าเทอม อุปกรณ์การเรียน และสนับสนุนค่าเดินทาง

ค่าอาหารกลางวัน ย่อมส่งผลให้เด็กและเยาวชนหลุดออกจากระบบการศึกษาให้เข้ากลับสู่ระบบการศึกษาได้ **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 จากผลการวิจัยปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของครอบครัวเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เด็กและเยาวชนต้องหลุดจากการศึกษาในระบบดังนั้น นอกจากการจัดสรรทุนการศึกษาและสวัสดิการที่เหมาะสมให้กับเด็กและเยาวชนแล้วควรมีการแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างเป็นระบบโดยองค์รวมทั้งหมดเพื่อสร้างให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจเป็นการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนหลุดออกจากระบบการศึกษาในระบบได้อย่างยั่งยืน 1.2 ควรพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น (Flexible Learning System) เพื่อให้เด็กที่ต้องทำงานสามารถมีทางเลือกในการศึกษาพร้อมทั้งสามารถทำงานไปด้วยได้ 1.3 จากผลการวิจัย พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนยังไม่มีส่วนร่วมมากนัก ควรสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนให้มากขึ้น เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชน อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรเก็บข้อมูลจากเด็กและเยาวชนที่หลุดออกจาระบบการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างรอบด้าน 2.2 ควรศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เพื่อพัฒนาแนวทางการคืนเด็กเข้าสู่ระบบการศึกษาในบริบทพื้นที่จริง โดยให้ชุมชน โรงเรียน และหน่วยงานท้องถิ่นมีบทบาทร่วมในกระบวนการออกแบบ การดำเนินการ และการประเมินผล จะช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเรียนต่อของเด็กในแต่ละพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก หน้า 1–23* (19 สิงหาคม 2542).

กระทรวงศึกษาธิการ. (2567). *นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567*. เรียกใช้เมื่อ 12 พฤศจิกายน 2568 จาก https://www.moe.go.th/360policy-and-focus-moe-fiscal-year-2024/

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 119 ตอนที่ 123 ก หน้า 16–21* (19 ธันวาคม 2545).

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2565). *รายงานสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาปี 2565*. เรียกใช้เมื่อ 3 พฤศจิกายน 2568 จาก https://www.eef.or.th/wp-content/uploads/2022/02/รายงานสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาปี2565.pdf

เกศรัชนี ยืนวงศ์. (2564). *นโยบายและกระบวนการขับเคลื่อนมาตรการป้องกันเด็ก เยาวชนหลุดออกจากระบบการศึกษา หลังการเกิด สถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 ศึกษาเฉพาะกรณี สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)*. รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พัชราภา ตันติชูเวช. (2560). การศึกษาคุณลักษณะเชิงลึกและปัจจัยที่ส่งผลให้เด็กและเยาวชนออกนอกระบบการศึกษา: กรณีศึกษาจังหวัดตาก. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 32(101), 80–91.

สถิตย์ พันแสน และบุญธรรม ราชรักษ์. (2562). ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมกับค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของครัวเรือนไทย. *วารสารรามคำแหง ฉบับบัณฑิตวิทยาลัย*, 2(2), 47-58.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

Adger, W. N. (2006). Vulnerability. *Global Environmental Change*, 16(3), 268–281. https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2006.02.006

Chambers, R. (1989). Vulnerability, coping and policy. *IDS Bulletin*, 20(2), 1–7.

Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex. *University of Chicago Legal Forum*, *1989*(1), 139–167. https://doi.org/10.1111/j.1759-5436.1989.mp20002001.x

Cutter, S. L., Boruff, B. J., & Shirley, W. L. (2003). Social vulnerability to environmental hazards. *Social Science Quarterly*, 84(2), 242–261.https://doi.org/10.1111/1540-6237.8402002

Flanagan, B.E., Hallisey, E. J., Adams, E., & Lavery, A. Measuring community vulnerability to natural and anthropogenic hazards: the Centers for Disease Control and Prevention's Social Vulnerability Index. *Journal of environmental health*, 80(10), 34-36.

Folke, C. (2006). Resilience: The emergence of a perspective for social–ecological systems analyses. *Global Environmental Change*, 16(3), 253–267. https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2006.04.002

Hanushek, E. A., & Kimko, D. D. (2000). Schooling, labor-force quality, and the growth of nations. *American Economic Review*, 90(5), 1184–1208. DOI: 10.1257/aer.90.5.1184

Hanushek, E. A., & Woessmann, L. (2008). The role of cognitive skills in economic development. *Journal of Economic Literature,* 46(3), 607–668. DOI: 10.1257/jel.46.3.607

Kim, E., & Fannin, J. M. (2025). Creating the Comprehensive Community Vulnerability Index. *Agricultural and Resource Economics Review*, 1-28. DOI: https://doi.org/10.1017/age.2025.17

Moser, C. O. N. (1998). The asset vulnerability framework: Reassessing urban poverty reduction strategies. *World Development*, 26(1), 1–19. https:// doi.org/10.1016/S0305-750X(97)10015-8

OECD. (2014). *Education at a glance 2014: OECD indicators*. OECD Publishing.

Ressa, T., & Andrews, A. (2022). High school dropout dilemma in America and the importance of reformation of education systems to empower all students. *International Journal of Modern Education Studies,* 6(2), 423–447. https://doi.org/10.51383/ijonmes.2022.234

Turner, B. L., II, Kasperson, R. E., Matson, P. A., McCarthy, J. J., Corell, R. W., Christensen, L., & Schiller, A. (2003). A framework for vulnerability analysis in sustainability science. *Proceedings of the National Academy of Sciences,* 100(14), 8074–8079. https://doi.org/10.1073/pnas.1231335 100

UNICEF East Asia and Pacific Regional Office. (2019). *Learning against the odds: Evidence and policies to support all out-of-school children and adolescents in East Asia and Pacific*. UNICEF. Retrieved November 20, 2025 from https://www.unicef.org/eap/media/3816/file/out% 20of%20 school.pdf.

SUSTAINABLE PUBLIC PARK DEVELOPMENT AS A CATALYST FOR CULTURAL TOURISM IN BANGKOK*

Phramaha Kriangsak Witheechai[1], Phramaha Panya Laksanachan[2], Phramha Bundit Charin[3], Phramaha Prawit Jamnil[4] and Nongluk Phanthanaphruet[5]

[1-3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[4-5]Mahamakut Buddhist University, Thailand

Corresponding Author's Email: pravit.jamnil@gmail.com

Received 9 November 2025; Revised 27 December 2025; Accepted 29 December 2025

Abstract

This research aims to: 1) analyze the context and potential of public parks in Thailand conducive to sustainable public park development; 2) synthesize processes for sustainable public park development that support cultural tourism promotion; and 3) create a model for sustainable public park development in Thai cities enhancing cultural tourism. This qualitative study employs thematic analysis to examine sustainable development models for public parks, focusing on physical design and cultural activities. The unit of analysis includes Lumphini and Benjakitti Parks in Bangkok. Data were collected through semi-structured interviews with experts and park users, participant and non-participant observations, and document research including park statistics and official reports. Key indicators used to assess sustainability and cultural tourism promotion include green area ratio, number of cultural events per year,

Citation:

* Phramaha Kriangsak Witheechai, Phramaha Panya Laksanachan, Phramha Bundit Charin, Phramaha Prawit Jamnil and Nongluk Phanthanaphruet. (2026). Sustainable Public Park Development As A Catalyst For Cultural Tourism In Bangkok. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 347-378.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

community participation levels, accessibility metrics (e.g., proximity to public transit, universal design compliance), and maintenance status of park facilities.

The findings demonstrate that both parks maintain substantial green spaces and diverse activity zones, with Lumphini Park emphasizing historical preservation and multifunctional spaces, and Benjakitti Park focusing on environmental conservation and cultural programming. These indicators provide measurable evidence of sustainable development supporting cultural tourism. The research findings indicate that both parks possess high physical readiness, with facilities and equipment maintained to support various activities. Although some infrastructure shows aging, it remains functional within budget constraints. Environmental management practices include regular green space maintenance supported by volunteer groups, contributing to park upkeep without additional budgetary burden. Both parks have implemented measures to reduce private vehicle parking and promote public transportation access, supported by nearby electric train stations and improved pedestrian infrastructure. The parks allocate spaces for cultural activities, with Lumphini Park redesigning performance areas to accommodate large audiences and Benjakitti Park dedicating 17% of its area to cultural uses. Future considerations include developing continuous and sustainable cultural tourism programming, informed by community participation and expert input.

Keywords: public park, sustainability, promotion of cultural tourism

Introduction

Urban parks play a vital role in enhancing community well-being by offering a multitude of benefits that support physical activity, social interaction, and cultural engagement. These green spaces contribute significantly to urban residents' physical and mental health by providing environments that encourage exercise, relaxation, and socialization.

Physical activity is notably promoted by urban parks through various landscape features such as semiopen spaces with dense vegetation and diverse recreational facilities, which have been shown to increase physical activity levels, especially among children (Bao et al., 2023). The presence of play facilities and perceptions of safety within these parks are key factors influencing the intensity and frequency of children's active engagement. Beyond children, parks also support physical health improvements for older adults and people with disabilities by offering accessible environments that encourage movement and outdoor activity (Perry et al., 2021; Wojnowska-Heciak et al., 2022).

Social interaction is another critical dimension of urban parks' contribution to community well-being. Parks function as important venues for fostering social cohesion and interaction, particularly among older adults, where personal, social, and physical factors within the park environment enhance social connections (Cui et al., 2024). The social activities and cultural events hosted in parks also motivate visits and strengthen bonds among diverse community members, improving overall social inclusivity and cohesion (Giedych & Maksymiuk, 2017; Wojnowska-Heciak et al., 2022). Such sociability is linked to stronger community attachment and better mental health by providing restorative experiences that reduce stress and foster a sense of identity and belonging (Jang et al., 2024).

Furthermore, urban parks serve as vital cultural spaces, especially within minority and Latino communities where parks not only offer environmental and health benefits but also support cultural identity and engagement. However, challenges such as access inequalities, safety concerns, and maintenance issues can limit these benefits in underserved neighborhoods (Stodolska et al., 2011). Efforts to address such barriers and increase inclusiveness can maximize the cultural ecosystem services parks provide and ensure all community members benefit (Giedych & Maksymiuk, 2017).

Large-scale analyses reveal that the quantity and quality of urban parks are strongly associated with improvements in multiple aspects of well-being, such as physical health and community connectedness, highlighting the importance of park accessibility and extensive green space networks in enhancing overall urban quality of life (Larson et al., 2016). These findings suggest that policymakers and urban planners should prioritize equitable access and enhancement of park quality to promote sustainable community well-being and social equity (Zhang et al., 2024). The urban parks provide essential green spaces that promote physical activity, facilitate social interactions, and support cultural engagement, all of which are foundational to enhancing the well-being and quality of life of urban residents across different ages, abilities, and cultural backgrounds (Cui et al., 2024; Jang et al., 2024; Stodolska et al., 2011; Wojnowska-Heciak et al., 2022).

Sustainable public park development in Bangkok can be effectively integrated with cultural tourism promotion by adopting comprehensive models that align with the four pillars of sustainable development—economic, cultural, environmental, and social sustainability. Sustainable cultural tourism emphasizes protecting and valuing cultural heritage while respecting environmental limits and local cultural integrity, which is essential in a city like Bangkok with its rich heritage and rapid urbanization (Sihombing et al., 2024).

Further, urban tourism development frameworks within Thailand highlight the importance of integrating sustainable tourism policies with urban planning that includes strong stakeholder participation. Research from Thai cities such as Chiang Mai and Phuket suggests that sustainable urban tourism development requires coordination between multiple sectors and actors, focusing on integrating policy, culture, environment, and economic benefits holistically. A similar approach can be adapted to Bangkok's public park system, fostering parks as vibrant cultural and recreational hubs that serve both residents and tourists (Koodsela et al., 2019).

Comparative studies of sustainable urban tourism also note the necessity of balancing different sustainability dimensions and engaging local communities and businesses. For example, Ljubljana's urban tourism model integrates social, economic, and environmental considerations and prioritizes cultural and green tourism, demonstrating that multi-dimensional stakeholder coordination can enhance the value of urban green spaces as cultural and recreational sites (Grah et al., 2020).

Key models and processes for Bangkok should include strategic communication to promote cultural heritage conservation and sustainable tourism. This involves educating visitors about cultural values and building mutually beneficial relationships among cultural sites, destination management organisations, local communities, and other stakeholders. Effective communication can enhance visitor perceptions and support the sustainable use of park spaces as cultural centres (Radjabov & Terruel Serrano, 2024). Incorporating traditional cultural values and local arts into public park development can help sustain both culture and tourism. Examples from other Asian countries show that protecting cultural expressions within tourism frameworks produces economic and community benefits. Applying these ideas to Bangkok’s urban parks can add unique cultural elements to green spaces, attracting tourists and locals while maintaining identity and encouraging socio-economic development (Novita et al., 2024). Overall, sustainable public park development in Bangkok that promotes cultural tourism should rely on participatory, community-driven planning that incorporates the pillars of sustainability, stakeholder interests, strategic communication, and cultural preservation. This comprehensive approach can transform parks into vibrant cultural and recreational spaces aligned with Thailand's socio-cultural and environmental contexts.

Research on sustainable park management and cultural tourism often consider these areas separately, overlooking their vital connection, especially in Bangkok. Studies on sustainable cultural heritage tourism highlight that collaborative strategies with local community involvement are crucial for success. For instance, at Sukhothai Historical Park, sustainable management boosts the local economy and preserves culture, yet heritage tourism advantages are constrained because it is primarily managed by the government with limited community participation and poor coordination across sectors (Esichaikul & Chansawang, 2022). The link between cultural heritage preservation and tourism promotion is also evident outside Bangkok, illustrating that community involvement enhances sustainable tourism through greater ownership and collaboration among multiple stakeholders (Thananusak & Suriyankietkaew, 2023). Additionally, sustainable cultural heritage tourism must strike a balance between conservation and development, employing modern non-invasive technologies to showcase cultural experiences without damaging sites. For example, Mérida's UNESCO World Heritage designation demonstrates how technological integration can support Bangkok's heritage parks (Rueda Márquez De La Plata et al., 2022).

Other studies emphasise that sustainable tourism requires comprehensive quality indicators that assess tourists' experiences along with the physical and cultural integrity of heritage sites. This ensures management strategies focus on both visitor satisfaction and preservation (Alazaizeh et al., 2018). Likewise, integrated cultural heritage tourism marketing frameworks based on sustainable principles aim to preserve authenticity while promoting tourism. These frameworks can help develop holistic approaches that combine park management with cultural tourism promotion (Chhabra, 2010).

Research on Thailand's tourism initiatives highlights that successful models of sustainable tourism depend on strong leadership and active local community involvement to preserve cultural heritage and enhance tourism

benefits. These factors are especially vital for Bangkok, where they have been managed separately (Thananusak & Suriyankietkaew, 2023). The literature emphasises the need to combine sustainable park management with cultural tourism promotion through community engagement, leadership, technological innovation, and collaboration among multiple stakeholders. However, in Bangkok, this integration remains underdeveloped, revealing a significant gap in both research and practice in recognising and harnessing the interdependence of these areas for comprehensive sustainable urban and tourism growth.

Sustainable park practices play a critical role in reinforcing local cultural identity and act as catalysts for tourism development, which current models often overlook. Sustainable cultural tourism, a key aspect of these practices, emphasizes the preservation and valorization of cultural heritage while ensuring environmental respect and community involvement. This approach aligns tourism with broader sustainable development goals, fostering economic resilience, social cohesion, and environmental conservation. By integrating cultural heritage protection and sustainable tourism strategies, urban parks can serve multifunctional purposes—conserving cultural identity and stimulating local economies through tourism (Sihombing et al., 2024).

Community participation is essential in sustainable heritage tourism, as seen in cases like Sukhothai Historical Park, where local involvement in park management supports cultural and economic benefits. However, there is often untapped potential in fully leveraging archaeological and cultural heritage for broader tourism development, suggesting a need for more inclusive and collaborative governance models that enhance community voice and multi-sector engagement (Esichaikul & Chansawang, 2022). Effective sustainable park practices must overcome barriers such as limited community participation and ensure cultural heritage is integrated as a pillar in urban planning for equitable

access to cultural and recreational resources, thereby promoting social cohesion and resilience in urban environments (Moser et al., 2024).

Furthermore, sustainable tourism development that respects and preserves local identity improves the authenticity of cultural experiences, which is attractive to tourists and benefits local communities economically. Cases like Bali illustrate how tourism can both preserve and transform cultural identity, balancing economic advantages with cultural integrity through stakeholder collaboration (Mahendra, 2024). Similarly, the development of place identity through culturally significant products, such as local gastronomy, demonstrates how embedding cultural heritage into tourism appeals can enhance rural and urban tourism alike, fostering a deeper connection between visitors and local culture (Vujko et al., 2025).

Integrating culture in sustainable urban park management supports multifunctional urban spaces that offer recreational, educational, and cultural benefits. This integration helps to promote equitable access to cultural resources while enhancing tourism that is sensitive to local identities and sustainability principles. Policymaking and strategic planning should focus on inclusive community involvement, protection of tangible and intangible cultural heritage, and innovative tourism products to generate broader socio-economic and environmental benefits (Moser et al., 2024; Wani et al., 2025).

Addressing the gap in current models by embedding sustainable park practices that reinforce local cultural identity can maximise the multifunctional benefits of urban parks. It fosters sustainable cultural tourism as a driver of local economic development while ensuring equitable access to cultural and recreational resources. This approach enhances social cohesion, preserves authenticity, and supports resilient, inclusive urban environments (Esichaikul & Chansawang, 2022; Mahendra, 2024; Moser et al., 2024; Sihombing et al., 2024; Wani et al., 2025).

To address these issues, this study adopts a conceptual framework centered on the three dimensions of sustainable development—social, economic, and environmental—and their intersection with cultural ecosystem services. This framework provides a holistic lens to analyze how urban parks contribute to community well-being, economic vitality through tourism, and environmental health, while simultaneously fostering cultural identity. International precedents such as New York's High Line, Singapore's Bishan Park, and Seoul's Cheonggyecheon Park illustrate innovative transformations of urban infrastructure into vibrant public spaces that integrate ecological restoration, community engagement, and cultural programming, enhancing urban livability and attracting tourism. Similarly, Taiwan's Creative Parks demonstrate how cultural policy can leverage public spaces to foster creativity and showcase local arts.

In Bangkok, large parks such as Lumpini and Benjakitti serve as critical green spaces with high visitation and diverse activities. However, their development must evolve to better integrate sustainable practices with cultural tourism promotion, addressing infrastructure, accessibility, and programming gaps. This study thus aims to analyze the context and potential of public parks in Bangkok conducive to sustainable development, synthesize processes supporting cultural tourism, and develop a model tailored to the city's unique cultural and urban environment.

By focusing on this nexus, the research seeks to contribute actionable insights for policymakers, urban planners, and park managers to enhance the multifunctional value of Bangkok's public parks, ensuring they serve as inclusive, sustainable, and culturally vibrant spaces for residents and visitors alike.

Objectives

1. To analyze the context and potential of public parks in Bangkok that are conducive to sustainable park development.

2. To synthesize the processes of sustainable public park development in Bangkok that support the promotion of cultural tourism.

3. To study models of sustainable public park development in Bangkok that facilitate the promotion of cultural tourism.

Literature Review

1. Planning and development of urban parks under the concept of sustainable development

Satterthwaite (1999) identified that parks can contribute to sustainable development when they consist of: 1) responding to the needs and preferences of people; 2) conserving the natural environment at local, regional, and national levels; and 3) promoting valuable cultural traditions. The principles of sustainable development should be considered and applied in the planning and development process of urban parks to support quality of life and mental well-being for city residents who live and work near parks (M. Suhardi, 2016). Urban green parks contribute to the sustainability of ecosystems, and play an important role in providing environmental services such as air and water filtration, wind and noise filtering, and stabilization of climatic conditions. In addition, they provide social and psychological services that are essential for the well-being of the public. The use of parks and green spaces can reduce stress, bring a sense of peace and relaxation, enhance good mental health, and promote the development of social relationships. Therefore, maintaining accessible and usable urban parks is vital for sustaining urban community ecosystems (G. Cranz, M, 2004).

Sustainable urban area development should be based on a balanced relationship between human needs and the intrinsic value of the environment that is connected to biodiversity (D. Maguelonne, 2006). To achieve this balance, the design and development of parks must adhere to the three dimensions of sustainable development: social, economic, and environmental—simultaneously (L. Luis, S. Raúl, P. Thomas, 2007).

2. The benefits of sustainable urban park development

Well-designed, well-maintained public parks that are adapted to users' needs and to the natural environment provide usable green spaces that positively impact both humans and the natural environment. Urban parks also contribute to the improvement of physical and mental health by serving as areas that purify the air and preserve biodiversity (L. Luis, S. Raúl, P. Thomas, 2007). Moreover, improving the quality of urban parks to meet users' needs and balance with the natural environment generates economic benefits, particularly by promoting tourism due to the increased number of visitors. This can create opportunities, generate jobs, and increase the value of land and assets for the area and surrounding communities (D. Nigel, S. Carys, W. Helen, 2002).

Furthermore, urban parks may have educational benefits, as they can be used as outdoor classrooms for schools and universities for environmental studies or research projects. The aim of such educational experiences is to connect young people with the natural world so they understand the value and importance of a sustainable environment. Thus, city parks can be seen as open laboratories for biologists, geographers, environmental scientists, as well as social scientists.

3. The Situation of Public Parks in Thailand

Public parks in Bangkok have a significantly lower ratio of park space to population than the standard requirement. In some districts, residents do not

have even a single park for relaxation and recreation. Existing parks also do not follow a hierarchical system, making it impossible to provide services for every demographic and age group. Therefore, it is critically necessary to increase the number and distribution of public parks (Amornrat Kritayanawat, 1983).

However, large parks in Bangkok can accommodate more activities and cater to more people, such as Rommaninat Park, commonly known as the “Old Prison.” This newly established park covers about 30 rai (approximately 12 acres), and the original prison buildings have been preserved as a museum. A skateboard area was added after analysis showed that children and youth in the area prefer active pursuits. There’s also a basketball court, which was not present in the past—previously, there were only running tracks. The park now features fitness stations and a health garden, with various activities being incorporated. As a result, public parks are no longer just for decorative purposes; they now incorporate educational aspects via the museum, and more sports facilities are being introduced. Other areas are designated for relaxation with trees, fountains, and benches.

Lumpini Park, on the other hand, was originally designed for relaxation, with winding paths to mimic a natural landscape. However, as it has been gradually improved, more public activities have been added, such as running tracks, bike paths, sports fields, gyms, meeting halls, a public library, event pavilions, a ballroom (which was later removed), an outdoor concert stage, and ponds offering rental bikes and boats. This shows that there is now a greater variety of activities to meet the growing needs of the public today. In recent years, new parks have been established by maximizing the use of existing resources while trying to minimize expenditures, since public parks are limited by government budgets. Design is gradually enhanced to add facilities that were previously lacking, such as sports areas, volleyball courts, basketball courts, and football fields, by adapting land for maximum benefit. For example, Suan Rot Fai

(Railway Park) was converted from a golf course with minimal alterations to the original landscape, and there was no demolition to rebuild anything new.

Public parks in Bangkok have high potential for accommodating recreational activities for visitors. Overall, visits to public parks such as Lumpini Park reveal that the most common use is walking or jogging for exercise, followed by sitting and chatting for relaxation (Thidarat Saenphim, 2016). In addition, visitors participate in various club activities organized within the parks, and there is also a social need for people to interact and converse with other park users (Parinya Manprasert, 2009).

The main mission of large public parks is to maintain infrastructure to ensure readiness for use, which is a key plan for park development. This ensures that parks are ready, suitable, beneficial to the public, and have the capacity to accommodate the maximum number of users in all groups. This process starts by upgrading essential infrastructure systems, including underground drainage, drain covers, walkways, underground electrical systems, and embankments to maintain order and safety for park users. During such upgrades, work areas are sectioned off and securely fenced for public safety. Additionally, ramps along walkways and into buildings are improved to better accommodate wheelchair users, following Universal Design principles (Newswit, 2019).

With limited budgets, the primary focus is often only on maintaining the readiness of park facilities (Office of the Education Council, 2005), to simply enable public access, which in turn limits the creativity and responsiveness of parks to the needs of modern society. As a result, activities may lack diversity and do not fully align with the needs of the general public. Under such budgetary constraints, public parks mostly serve as venues for various organizations to conduct their desired activities, catering mainly to specific groups rather than reaching a wide range of users. For example, parks may be opened for the

Community Development Department to hold vocational training activities, for private companies to organize walk rallies for their employees, for businesses to hold corporate social responsibility (CSR) events, or for government agencies to conduct fitness tests for personnel (Office of the Education Council, 2005).

However, some public parks, such as Lumpini Park, which can be seen as a miniature urban society, serve as social centers for people of all ages, genders, occupations, positions, and income levels. It can be said that Lumpini Park is an ideal venue for a wide variety of activities, whether they are educational, recreational, exercise or sports related. In addition, many special events are held there on various occasions, such as exhibitions or educational displays in different fields, fitness activities, music in the park, the Thailand Tourism Festival, the Bangkok Street Show, religious events, and political activities. However, the issue is that there are relatively few activities compared to the number and needs of Lumpini Park users, who seek greater variety. Most people also do not interact or communicate much with other park visitors. (Phongsathorn Netvichian, 2009)

4. The Transmission of Culture for Tourism

Thailand possesses a rich wealth of arts and culture, akin to valuable assets that have been accumulated over generations and have gained substantial value. The preservation and transmission of Thai arts and culture are therefore of utmost importance in maintaining the unique Thai identity. This identity is expressed through Thai customs, traditions, beliefs, and local wisdom that are passed down from one generation to the next. Moreover, the value of arts and culture holds immense economic significance, serving as assets that can generate income, improve societal well-being, and promote stability. Culture thus acts as a mechanism for bringing revenue into the country and distributing wealth to local communities.

Thailand has implemented policies to promote community-based tourism as a service industry that generates significant national income. By leveraging cultural capital to enhance community tourism, added value is

created through cultural tourism, utilizing local resources such as natural attractions, cultural heritage, community history, handicrafts, and local customs and traditions as starting points for tourism development. This is done within the framework of sustainable management, directly benefiting local economies. Thailand is blessed with abundant resources, both natural and cultural attractions, awaiting development as creative assets, and further advancement into the "Creative Industry." This refers to groups of production activities that rely primarily on creativity (Department of Cultural Promotion, 2019).

The value and beauty of culture inspire appreciation, understanding, and appropriate behaviour when people have the opportunity to experience various cultural spaces. This is made possible through effective and engaging cultural communication processes. Cultural communication is an integral part of managing cultural heritage, functioning as a process of interpreting and conveying "messages" or "information" to the audience. Storytelling, through interpretation, helps explain and communicate understanding within society.

Therefore, cultural interpretation is an activity that serves as an intermediary for communication between senders and receivers, ensuring mutual understanding and raising awareness of cultural values. To achieve effective cultural interpretation, mutual understanding between the communicator and the audience is essential. This depends on factors related to specific skills and methods that enable viewers and listeners to reach a common understanding. Such management of culture, aimed at conserving cultural heritage, can thus proceed smoothly (Phonlapas Unaprom, 2013).

At present, communication technology can elevate cultural interpretation in innovative and engaging ways, leading to high effectiveness in imparting knowledge to audiences. Additionally, visitors to cultural products—such as archaeological sites, permanent cultural exhibitions, or educational venues like

schools, libraries, and museums—can benefit from a variety of media used as channels for cultural interpretation. This includes audiovisual media, educational activities, captivating presentations, and the use of light, color, and sound to create immersive cultural experiences, both tangible and intangible. These are delivered by experts skilled in cultural transmission, through diverse activities and cultural exhibitions. Currently, the organization of exhibitions considers the design of displays to ensure that visitors and audiences achieve understanding and excitement.

Methodology

This research is qualitative research, which consists of documentary research. It is a research process that aims to synthesize, analyze, and develop models of public parks that effectively address the needs of people in both the present and the future equally, while also creating value in cultural tourism. Public parks and people in modern society should be developed in a balanced way that harmonizes people, nature, and the environment. The researcher aims to explore information regarding the development of public parks in terms of their physical design as well as creative cultural activities, including models for the development of public parks both domestically and internationally, with a focus on sustainable development issues. The content also covers the design of public parks in modern society that are open and attractive in order to encourage regular public use. In addition, the study delves deeply into the problems of public park management in order to find approaches to elevate the quality of service provision using information from statistics, research works, theses, newspaper articles, and various data distributed through electronic media on the Internet, such as the websites of various public parks.

The researcher selected case studies of two city parks: Lumphini Park and Benjakitti Park, using the criteria that they are public parks located in the inner

districts of Bangkok, as these areas are easily accessible to urban users who are diverse in both their characteristics and activities. These parks show a tendency to be further developed into sustainable public parks and are considered open parks (general public parks under the management of the Public Parks Office, Department of Environment), as opposed to closed parks. They are parks with high visitation statistics, diverse usage of space, and a variety of physical features.

This study primarily utilizes qualitative research methods, including both participant and non-participant observation, interviews with landscape architects conducted individually and through focus group discussions, brainstorming sessions with experts in sustainable park design and cultural management, as well as document study. Both document-based and field-based data collection methods are employed as follows: (1) Four experts in sustainable public park design; (2) Four experts in cultural management, with field data collected via interviews and brainstorming sessions; (3) Twenty general public park users.

Results

1. The context and potential of public parks in Thailand that support sustainable public park development

Both public parks possess high physical readiness, with spaces that can adequately accommodate the number of people who come to use the facilities for various activities. The two parks share the same objective: to maintain a clean, pleasant, and beautiful environment, emphasizing the creation of as much green space as possible. However, they also open their areas for organizing group activities that attract large gatherings of people. In addition, they have continually prepared spaces to carry out a variety of ongoing activities, including regular activities such as running, walking, relaxing, cycling for exercise, as well as special

activities such as art and cultural events, volunteer projects, and social service activities, which are organized on various occasions.

2. The Process of Sustainable Development of Public Parks in Thailand to Promote Cultural Tourism

The majority of public park users in Thailand are aged between 21 and 40. Among the parks studied, Benjakitti Park saw the highest proportion of students and university attendees, while at Lumphini Park, the largest user group consisted of merchants or business professionals. Most users have an income ranging from 20,001 to 40,000 baht and typically use the park 1–2 times per week. The predominant modes of transportation are private cars for Lumphini Park and walking for Benjakitti Park. Most users travel less than 10 minutes or, at most, 30 minutes to reach the parks. The peak hours at Lumphini Park are from 5:00 to 8:00 a.m., while Benjakitti Park is most popular between 5:01 and 8:00 p.m. Visitors usually spend one to two hours per visit.

The key reasons people visit Lumphini Park are its pleasant atmosphere and convenient accessibility. Walking and running trails around the main fields or gardens are the most popular areas, frequented for exercise, relaxation, picnics, reading, socializing, or simply enjoying the view. Most visitors engage in physical activities like exercise, relaxation, sitting, picnicking, or reading—these are the primary activities for regular users. Simultaneously, this group also participates in events held in the parks, such as cultural or traditional ceremonies, merit-making and alms-giving, significant commemorative events, and special activities related to arts, culture, environmental conservation, or community service.

Therefore, for public parks to remain sustainable, it is vital to maintain them in a state ready for use, manage water sources to keep them clean, preserve cleanliness and safety, and ensure an attractive, shaded environment. These factors are crucial in supporting and promoting cultural tourism. Cultural tourism activities are often organized as festivals or special events hosted by

various agencies, especially the Ministry of Tourism and Sports and the Ministry of Culture.

Lumphini Park, located in the country's main business district at the city center, is designed to offer urban residents a tranquil refuge amid greenery. This iconic park is a regular spot for activities such as walking, running, club gatherings, and occasional special events. The number of visitors has increased as transportation has become more convenient, especially with the arrival of the BTS Skytrain and MRT subway, leading to the introduction of restrictions on access by private vehicles.

Lumphini Park is open to all forms of public activities, including political rallies and demonstrations on various issues. In terms of environmental changes, Lumphini Park has undergone continuous development, with the most significant being the planting of 6,105 trees, providing ample shade throughout the park. However, the pace of upgrading buildings and facilities has been somewhat slow due to limited government budgets.

For the ongoing development of Lumphini Park to serve urban dwellers, the master plan and historical foundations are respected. Any changes take into account the surrounding environment and the evolving needs of users. There is a focus on introducing new activities catering to the young, such as knowledge-based, arts, and cultural initiatives, or activities mindful of the city's environmental context. Furthermore, adjustments and improvements should be informed by public feedback, ensuring Lumphini Park remains a sustainable space for Bangkok residents for the next 100 years.

In the case of Benjakitti Park, development to meet community needs began with its design as an ecological park under the Wetland Park concept. Over 7,000 trees have been preserved and planted, providing a new green space that connects Bangkok residents through collaborative efforts of individuals and

organizations specializing in park design. The guiding principle is to root the park in Bangkok's heritage, combining traditional wisdom in its development and renovation, with a special emphasis on solving urban water management issues such as flooding and wastewater. This sustainable approach reduces maintenance costs by prioritizing plants suited to the park's environment and taking the natural ecosystem into account, enabling harmonious coexistence of people and nature. The park's spatial design supports convenience and comfort, expanding capacity for more visitors with features like the Skywalk, allowing guests to take in wide views of the entire park.

Benjakitti Park's development process emphasizes two key aspects:

1) Conservation: Benjakitti Park is developed as an urban forest, comprising various forest types such as mangrove, dry evergreen, agroforestry, home gardens, lowland, and freshwater swamp forests. It features four ponds that serve as urban water retention basins and reservoirs for use during the dry season, as well as wastewater treatment. The third pond, raised on a mound and dotted with small tree islands, helps retain moisture in the soil. The abundant greenery, with its broad plant diversity, functions as a "sponge garden" to absorb rainwater and purify it through phytoremediation. From plant selection to landscaping for water retention, these measures help reduce long-term forest maintenance costs. Thus, Benjakitti Forest Park prioritizes its ecosystem, as a sustainable and ready-to-use space can host various activities, including those promoting tourism. If the area is not well maintained—lacking shade, with trash, inadequate facilities, or poor safety—it cannot effectively attract public participation in such activities.

2) Creativity: Both the park's infrastructure and creative activities serve to connect people with their environment, with nature in the park acting as a medium. Environmental awareness and conservation knowledge are imparted through engaging recreational activities in different formats, with opportunities for

public and organizational participation to ensure sustainability through community involvement.

Benjakitti Park is ready to host cultural and artistic events that both create and promote tourism, such as music in the park, open-air movie screenings, and art exhibits, all of which bring cultural vibrancy and interest. However, designing such cultural events to optimally promote tourism may require experienced cultural activity designers to create even more engaging initiatives in the future.

3. Sustainable public park development models in Thailand that promote cultural tourism

The sustainable development model of Lumpini Park that fosters cultural tourism begins by expanding spaces to allow for a variety of enjoyable activities for visitors. Multi-purpose areas include recreation centers, clubs, and associations, all surrounded by expansive green spaces—with ancient trees, a wide array of flowers, forest gardens, and ponds seamlessly integrated with elements of art and culture. This transformation is aimed at making better use of Lumpini Park, as some areas were previously left neglected and unused. The current development also introduces new zones for paddle boarding, kayaking, and surf skating to meet the needs of a younger generation seeking diverse exercise activities, beyond the traditional options.

The improvement plan begins with five key areas:

1. Revamping spaces for cultural activities in the city, transforming them into art performance areas and learning centers around the plaza near the entertainment building. The performance stage will be redesigned with circular seating that can accommodate over 25,000 people. Along the urban agriculture plaza, flower species will be planted throughout, with added relaxation areas for visitors to rest.

2. Sustainable green space development focuses on enhancing the forest garden for nature-based learning, featuring various types of forest areas and a simulated eco-system waterfall. This also helps address urban environmental issues, such as dust.

3. Creating diverse activity zones, including sports centers, grass fields, pet-friendly areas, art plazas, and multiple recreation zones. Improvements will also be made to walking paths, running tracks, and bike lanes. There will be a special pavilion for running with friends, where visually impaired people can enjoy exercise together with their companions.

4. Upgrading park infrastructure and utility systems: Roads and walkways from the Gate at Rama VI to Witthayu Road will be renovated, overhead cables will be buried, medians will be removed, and water circulation and lighting systems in the ponds and park will be enhanced.

5. Establishing connections to neighboring green spaces, such as the Green Bridge and Benjakitti Park, improving the convenience of walking and cycling routes between these parks.

For the sustainable development model of Benjakitti Forest Park aimed at promoting cultural tourism, emphasis remains on preserving the forest and natural ecosystems. Spaces are designed to meet user requirements with integrated pathways for both cycling and walking/running, available in widths of 3, 6, and 8 meters to allow for varied use. Features include bird islands, a greenhouse, a natural history library, a cultural arts building, and sports fields nestled within the forest park. There are ample facilities, such as restrooms every 200 meters and wheelchair-accessible ramps, making it a truly inclusive forest park for everyone in Bangkok.

The space is allocated as follows: 73% is dedicated green space, comprising wetland forest, regular forest, tropical lowland forest, lawns, ponds; 17% for cultural activities, including the Royal Honor Garden, exhibition zones, music clubs, and cultural centers; 7% for sports activities, with various sports

fields such as soccer, basketball, tennis, petanque, takraw, multipurpose areas; and 2% for art-related activities, with art plazas, art centers, and sculpture islands.

Discussion

The discussion of the research findings focuses on the context and potential of public parks in Thailand to support sustainable park development. The results found that both parks possess high physical readiness, with facilities and equipment generally well-prepared. Although some equipment and materials are somewhat old, they remain in usable condition; this issue is related to the allocated budget. In terms of environmental management and green space maintenance, both parks are well cared for. This is largely because they open their spaces to volunteer groups from various organizations to regularly participate in activities such as tree planting, tree maintenance, and continuous cleaning of park areas. This provides an advantage and benefits the park management as they do not need to allocate a budget for tree care, thanks to the regular presence of environmental volunteer groups.

The consistent upkeep of green areas ensures that both parks maintain cleanliness, shade, and beauty, which is considered a primary importance for parks. This aligns with the research of Rujanamporn Kasakesemsuk, who stated that communities with good environments must have a variety of recreational spaces and appropriate density, with a balance between green areas and other types of developed spaces. Additionally, the concept of sustainable design is being applied to park design as well.

The research also found that both parks are attempting to limit the spaces allocated for private car parking, encouraging users to transition to comprehensive public transportation options such as the skytrain, subway, and buses.

This corresponds with the research by Wathanya Namburi, who studied the suitability of developing a public transportation system in Khao Yai National Park. Tourists tend to prefer using their own private vehicles to travel here, resulting in traffic congestion, particularly during festival periods when the problem intensifies, leading to pollution and various environmental issues. These problems indicate that it is appropriate to change the mode of transportation for tourists by designing a public transportation system to replace private vehicles. The public transportation system that is designed must be able to accommodate and respond to the needs of tourists as well.

Research findings reveal that convenient and rapid access to public parks is a crucial factor in the decision to visit them. At present, both parks have nearby electric train stations, which provide convenience and allow for quick access, effectively meeting the needs of urban residents, especially the younger generation. This is consistent with the research of Thanakorn Jutasri, which indicates that the urgency of daily life is linked to the characteristics and diversity of land use and activities. To foster a vibrant atmosphere, it is therefore necessary to develop public transportation systems to increase accessibility, as well as to improve sidewalks or road surfaces for user convenience and to meet modern preferences.

In terms of the process of sustainable development of public parks in Thailand that support the promotion of cultural tourism, research findings show that parks give priority to the maintenance of green spaces above all else, as green spaces are the identity and charm of public parks. Although promoting tourism is not within the primary scope of park management authorities, both parks still allow space for various networks to continuously host art and cultural activities, especially during tourism promotion festivals by the Tourism Authority of Thailand, which selects Lumpini Park as the venue for annual New Year events. These frequent activities serve to highlight the charm of green spaces and the vibrancy of the events through regionally themed cultural festivals.

It is gratifying that research on sustainable development of public parks in ways that support cultural tourism shows both parks have opened spaces to present culture. Lumpini Park, for example, has transformed areas for urban cultural activities, art performances, and learning centers near the entertainment building's plaza, and redesigned the stage area with circular seating that can accommodate more than 25,000 people. Meanwhile, Benjakitti Park has reserved 17% of its total area for cultural activities. This means both parks have fully opened up space for the promotion of cultural tourism. What must be further considered is how to organize continuous and sustainable cultural tourism activities in the future.

Acknowledgment

This article is part of the research project "THE PARK: Sustainable development of public parks that promote cultural tourism."

References

Alazaizeh, M. M., Hallo, J. C., Backman, S. J., Norman, W. C., & Vogel, M. A. (2018). Giving voice to heritage tourists: indicators of quality for a sustainable heritage experience at Petra, Jordan. *Journal of Tourism and Cultural Change*, *17*(3), 269–284. https://doi.org/10.1080/14766825.2018.1455693

Chhabra, D. (2010). *Sustainable Marketing of Cultural and Heritage Tourism*. Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203855416

Esichaikul, R., & Chansawang, R. (2022). Community participation in heritage tourism management of Sukhothai historical park. *International Journal of Tourism Cities*, *8*(4), 897–911. https://doi.org/10.1108/ijtc-03-2021-0035

Rueda Márquez De La Plata, A., Ramos Sánchez, J. A., & Cruz Franco, P. A. (2022). Architectural Survey, Diagnostic, and Constructive Analysis Strategies for Monumental Preservation of Cultural Heritage and Sustainable Management of Tourism. *Buildings*, *12*(8), 1156. https://doi.org/10.3390/buildings12081156

Thananusak, T., & Suriyankietkaew, S. (2023). Unpacking Key Sustainability Drivers for Sustainable Social Enterprises: A Community-Based Tourism Perspective. *Sustainability*, *15*(4), 3401. https://doi.org/10.3390/su15043401

Bao, Y., Gao, M., Zhou, X., & Luo, D. (2023). Urban Parks—A Catalyst for Activities! The Effect of the Perceived Characteristics of the Urban Park Environment on Children's Physical Activity Levels. *Forests*, *14*(2), 423. https://doi.org/10.3390/f14020423

Cui, H., Wang, Y., & Maliki, N. Z. (2024). The Role of Urban Parks in Promoting Social Interaction of Older Adults in China. *Sustainability*, *16*(5), 2088. https://doi.org/10.3390/su16052088

Giedych, R., & Maksymiuk, G. (2017). Specific Features of Parks and Their Impact on Regulation and Cultural Ecosystem Services Provision in Warsaw, Poland. *Sustainability*, *9*(5), 792. https://doi.org/10.3390/su9050792

Jang, E., Choi, H. B., & Kim, M. (2024). The Restorative Effects of Urban Parks on Stress Control Ability and Community Attachment. *Sustainability*, *16*(5), 2113. https://doi.org/10.3390/su16052113

Larson, L. R., Jennings, V., & Cloutier, S. A. (2016). Public Parks and Wellbeing in Urban Areas of the United States. *PLOS ONE*, *11*(4), e0153211. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0153211

Perry, M., Cotes, L., Horton, B., Kunac, R., Snell, I., Taylor, B., Wright, A., & Devan, H. (2021). “Enticing” but Not Necessarily a “Space Designed for Me”: Experiences of Urban Park Use by Older Adults with Disability. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *18*(2), 552. https://doi.org/10.3390/ijerph18020552

Stodolska, M., Shinew, K. J., Acevedo, J. C., & Izenstark, D. (2011). Perceptions of Urban Parks as Havens and Contested Terrains by Mexican-Americans in Chicago Neighborhoods. *Leisure Sciences*, *33*(2), 103–126. https://doi.org/10.1080/01490400.2011.550220

Wojnowska-Heciak, M., Muszyńska, M., Suchocka, M., & Błaszczyk, M. (2022). Urban Parks as Perceived by City Residents with Mobility Difficulties: A Qualitative Study with In-Depth Interviews. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *19*(4), 2018. https://doi.org/10.3390/ijerph19042018

Zhang, W., Guo, X., Yang, B., & Wang, R. (2024). An analysis of the effects of different urban park space environment construction on national health. *Frontiers in Environmental Science*, *12*. https://doi.org/10.3389/fenvs.2024.1433319

Bauman, A.E. (2004). Updating the evidence that physical activity is good for health: an epidemiological review 2000–2003. *Journal of Science and Medicine in Sport,* 7, 6–19.

Brown, P. J., Driver, B. L., & Peterson, G. L. (Eds.). (1991). *Benefits of leisure*. Venture Pub.. Chandrasiri, Orana, and Sigit Arifwidodo. "Inequality in active public park: a case study of Benjakitti

D. Maguelonne. (2006). *The European landscape conservation Landsc.* Res. J., 31 (4).

D. Nigel, S. Carys, W. Helen (2002). *Improving Urban Parks, Play Areas and Green Spaces Department for Transport, Local Government and the Regions Publications Sales Centre, London*. pp. 73-83

D. Satterthwaite (Ed.), *The Earthscan Reader in Sustainable Cities, Earthscan Routledge, London, New York (1999),* pp. 80-106

Dechachat, N., & Khongoan, W. (2014). *Guidelines for the Development of Public Park Areas in Sai Mai District, Bangkok.. Asian Creative Architecture, Art and Design,* 17(2), 80–91. retrieved from https://so04.tci-thaijo.org/index.php/archkmitl/article/view/18547

Devakula, Jiratip. (2007) "Design guidelines for sustainable urban park in brownfield sites of Bangkok Metropolitan Area." *Journal of Architectural/Planning Research and Studies (JARS)* 5.3 (2007): 123-138.

E. David, S. Ryan, The Roles of an Urban Parks System, (2016). *Available at: https://www.worldurbanparks.org/images/Documents/The-Roles-of-an-Urban-Parks System.pdf (retrieved 9 -11-2021).*

Esichaikul, R., & Chansawang, R. (2022). Community participation in heritage tourism management of Sukhothai historical park. *International Journal of Tourism Cities*, *8*(4), 897–911. https://doi.org/10.1108/ijtc-03-2021-0035

Mahendra, D. (2024). The Impact of Tourism on the Preservation and Transformation of Cultural Identity in Bali, Indonesia. *Studies in Social Science & Humanities*, *3*(6), 34–41.

Moser, G., Guerra, J., Francisco, T. H. A., & Nunes, N. A. (2024). Planning and management in cultural preservation and sustainable development in urban contexts. *Concilium*, *24*(5), 237–252.

Sihombing, I. H. H., Puja, I. B. P., & Suastini, N. M. (2024). SUSTAINABLE CULTURAL TOURISM IN THE ERA OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT. *International Journal of Sustainable Competitiveness on Tourism*, *3*(02), 100–115. https://doi.org/10.34013/ijscot.v3i02.1601

Vujko, A., Bojović, R., & Arsić, M. (2025). From Local Product to Destination Identity: Leveraging Cave-Aged Cheese for Sustainable Rural Tourism Development. *Agriculture*, *15*(11), 1137. https://doi.org/10.3390/agriculture15111137

Wani, M. D., Dada, Z. A., & Shah, S. A. (2025). *Fostering Sustainable Tourism in India* (pp. 179–214). Igi Global. https://doi.org/10.4018/979-8-3693-7388-0.ch007

G. Cranz, M. (2004). *Boland Defining the sustainable park: a fifth model for urban parks Landsc.J.,* 23 (2004), pp. 102-120

Giles-Corti, B., Timperio, A., Bull, F., Pikora, T. (2005). Understanding physical activity environmental correlates: increased specificity for ecological models. *Exercise and Sport Science Reviews,* 33, 175–181.

Grah, B., Peterlin, J., & Dimovski, V. (2020). Managing Sustainable Urban Tourism Development: The Case of Ljubljana. *Sustainability*, *12*(3), 792. https://doi.org/10.3390/su12030792

Koodsela, W., Sukpatch, K., & Dong, H. (2019). A Holistic Conceptual Framework into Practice-Based on Urban Tourism Toward Sustainable Development in Thailand. *Sustainability*, *11*(24), 7152. https://doi.org/10.3390/su11247152

Novita, A. A., Ngindana, R., & Putra, E. (2024). Preserving cultural heritage: Integrating traditional values and local arts for sustainable tourism. *Jurnal Inovasi Ilmu Sosial Dan Politik (JISoP)*, *6*(1), 68–77. https://doi.org/10.33474/jisop.v6i1.21925

Ottaviani, D., Szemz**ő**, H., Demiröz, M., & De Luca, C. (2023). Adapting Methods and Tools for Participatory Heritage-Based Tourism Planning to Embrace the Four Pillars of Sustainability. *Sustainability*, *15*(6), 4741. https://doi.org/10.3390/su15064741

Radjabov, O. O., & Terruel Serrano, M. D. (2024, June 20). *Analysis of tourism Development indicators and their Relationship with communication at Cultural Heritage Sites*. https://doi.org/10.4995/hedit2024.2024.17738

Sihombing, I. H. H., Puja, I. B. P., & Suastini, N. M. (2024). SUSTAINABLE CULTURAL TOURISM IN THE ERA OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT. *International Journal of Sustainable Competitiveness on Tourism*, *3*(02), 100–115. https://doi.org/10.34013/ijscot.v3i02.1601

Jaikorn Thiwaporn. (2022). Public Parks and Socio-Economic Changein Si Sa Ket from 1980 – Present . Journal of Human and Society, Sisaket Rajabhat University, 1(2), 85–101. retrieved from https://so08.tci-thaijo.org/index.php/jhuso/article/view/55085-101.

Jannarong Somphong, & Waralak Khongoan. (2016). "The Role and Development of Public Park Areas: Lumphini Park, Bangkok." Journal of the Faculty of Architecture King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang 22.1 (2016): 56-69.

Kabisch, Nadja, and Roland Kraemer. "Physical activity patterns in two differently characterised urban parks under conditions of summer heat." *Environmental Science & Policy* 107 (2020): 56-65.

Kaczynski, A., Henderson, K. (2007). Environmental correlates of physical activity: a review of evidence about parks and recreation. *Leisure Sciences, 29*, 315–354.

Khemachot Phuprasert. (2015). "Site Planning and Design for the Improvement of Suan Romklao Kalpaphruek Public Park." *Built Environment Inquiry* 14.2 (2015).

Kritayanawat, A. (1983). *A study for planning guidelines for public park provision in Bangkok in terms of urban planning.* [Master's thesis, Chulalongkorn University.

L. Luis, S. Raúl, P. Thomas. (2007). *Urban parks and sustainable city planning - the case of Portimão,*

Leelavanasuk, T. (2018, March 16). *Taiwan's public parks that combine green spaces and art – Creative Parks transformed from former wine factories, cigarette plants, and abandoned houses into creative spaces for artists and innovators. The Cloud.* https://readthecloud.co/publicspace-10/

M. Suhardi. (2016). Preferences for Usability at Taman Tasik Seremban, Malaysia Universiti Putra Malaysia. *Alam Cipta,* 8(1), (2016)

Netrawichien, Phongsatorn. (2009). *Roles and space utilization in Lumphini park, Bangkok Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD).* https://doi.org/10.58837/CHULA.THE.2009.1883

Ni-yompheng, S., & Sirasunthorn, P. (2016). Development of participatory public spaces as learning centers for urban communities: A case study of *Nong Naree Park, Mueang District, Phetchabun Province. Phetchabun Rajabhat Journal*, 17(2), 21–28.

Office of the Education Council. (2005). *Research report on lifelong learning management: Public parks (Publication No. 64/2548).* Ministry of Education. Retrieved from http://backoffice.onec.go.th/Book/785-file

Parinya Munprasert. (2009). *Motivation for Exercise of People Exercising at the DistrictPark in Bangkok 2009*. Master thesis, M.Ed. (Physical Education).

Thidarat Saenphim. (2016). *Factors Affecting the Behavior of Space Utilization for Recreation: A Case Study of Naresuan University*. Undergraduate Thesis, Bachelor of Science Program in Geography, Naresuan University. http://www.agi.nu.ac.th/nred/Document/is-PDF/2558/geo_2558_026_Full Paper.pdf.

Unaohm Ponlapat. (2017). *An interpretation of the world heritage site: case study of historic city of Ayutthaya*. Thammasat University. DOI: 10.14457/TU.the.2017.901

Wendel-Vos, W., Droomers, M., Kremers, S., Brug, J., Van Lenthe, F. (2007). Potential environmental determinants of physical activity in adults: a systematic review. *Obesity Reviews*, 8, 425–440.

Yiemwattana, Suthat, and Sasima Charoenkit. "Towards an Engaging, Inclusive and Planning Development of an Urban Park in Phitsanulok, Thailand." *Geographia Technica* 14 (2019).

คอมมูคู่ชิปของแฟนคลับศิลปินเกาหลีในประเทศไทย กรณีศึกษา คอมมูคู่ชิปแจโด*

THE SHIPPER COMMUNITY OF KOREAN IDOL FANDOM IN THAILAND: A CASE STUDY OF THE JAEDO SHIPPER COMMUNITY

กันติชา ลัดดาแย้ม[1] และ กาญจนา เหล่าโชคชัยกุล[2]

Kunticha Laddayam[1] and Kanjana Laochockchaikul[2]

[1-2]สาขาวิชาการจัดการมรดกวัฒนธรรมและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

[1-2]Management of Cultural Heritage and Creative Industries Program,

College of Innovation, Thammasat University, Thailand

Corresponding Author's Email: kuntichanf@gmail.com

วันที่รับบทความ : 26 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 30 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 1 มกราคม 2569

Received 26 November 2025; Revised 30 December 2025; Accepted 1 January 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ศึกษาปรากฏการณ์ของแฟนคลับศิลปินเกาหลีในประเทศไทย ผ่านกรณีศึกษา คอมมูคู่ชิปแจโด หรือ กลุ่มแฟนคลับของแจฮยอนและโดยอง วง NCT มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมและรูปแบบการมีส่วนร่วมของแฟนคลับจากปรากฏการณ์คู่ชิปบนโลกออนไลน์ และ 2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมต่อโมเมนต์คู่ชิปของแฟนคลับจากปรากฏการณ์คู่ชิปบนโลกออนไลน์ ด้วยแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการณ์ ติดตามเนื้อหาและกิจกรรมของแฟนคลับผ่านแฮชแท็ก #jaedo บนแพลตฟอร์ม X และสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามเกณฑ์ที่กำหนด

Citation:

* กันติชา ลัดดาแย้ม และ กาญจนา เหล่าโชคชัยกุล. (2569). คอมมูคู่ชิปของแฟนคลับศิลปินเกาหลีในประเทศไทย กรณีศึกษา คอมมูคู่ชิปแจโด. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 379-401.

Kunticha Laddayam and Kanjana Laochockchaikul. (2026). The Shipper Community Of Korean Idol Fandom In Thailand: A Case Study Of The Jaedo Shipper Community. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 379-401.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ไว้ จำนวน 13 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการประมวลและสังเคราะห์ผลจากการสังเกตการณ์ ร่วมกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของการขึ้นเทรนด์ และผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมและการแสดงออกของแฟนคลับในคอมมูคู่ชิปร่วมกัน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปรากฏการณ์คอมมูคู่ชิปแจโดบนโลกออนไลน์มีพลวัตและรูปแบบการมีส่วนร่วมของแฟนคลับที่สะท้อนผ่านเนื้อหาและกิจกรรมที่หลากหลายของแฟนคลับทั้งทางเนื้อหา คือ การเผยแพร่และแนะนำแฟนฟิก การโพสต์ภาพหรือวิดีโอจากโมเมนต์คู่ชิป การผลิตเนื้อหาโดยแฟนคลับ การแจกและขายสินค้าเกี่ยวกับคู่ชิป และการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมคู่ชิป ปรากฏการณ์ติดเทรนด์ไทยของ #jaedo ถือเป็นพฤติกรรมและรูปแบบการมีส่วนร่วมที่แฟนคลับใช้แสดงอัตลักษณ์ของคอมมูคู่ชิป 2) โมเมนต์ของคู่ชิปมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของแฟนคลับในฐานะเนื้อหาตั้งต้นหรือตัวกระตุ้นที่ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์และกิจกรรมในคอมมูโดยตรง แต่กิจกรรมที่สร้างสรรค์โดยแฟนคลับเองก็มีผลต่อการขับเคลื่อนไม่ต่างกัน

คำสำคัญ: แฟนคลับ, ศิลปินเกาหลี, คอมมูคู่ชิป, แจโด

Abstract

This research investigates Korean idol fandom in Thailand through a case study of the shipper community, or fans who support romantic pairings of characters, for Jaehyun and Doyoung (Jaedo) of the South Korean boy band NCT. It aims to: 1) examine fan participation behaviors and forms deriving from online shipping; and 2) analyze the relationship between fan behaviors and shipper moments observed online. Data is collected by observational tracking of fan content and activities with the hashtag #jaedo on the X platform. Additionally, 13 key informants meeting pre-defined criteria provide in-depth interviews. Qualitative data analysis by processing and synthesizing results from observations, combined with empirical data of trending activity, and interview results regarding the behavior and expressions of fan clubs within the shared shipper community.

Results are that 1) the online Jaedo shipper community has dynamic activity and diverse fan participation forms, expressed in a range of fan-generated content. These include content-based engagement such as publishing and recommending fanfiction; posting images and videos inspired by shipper moments; producing original fan-created content; distributing and selling related merchandise; and transmitting news and information on shipper activities. Fan group mobilization is also evident through the frequent trending of #jaedo on social media in Thailand. Fan behavior and participation patterns as online shippers create a mechanism expressing community identity. 2) Observed shipper moments directly correlate with fan behavior as initial content or stimuli for intra-community action and reaction. Innovations by devotees are likewise pivotal in driving supporters' momentum and sustaining engagement.

Keywords: Fandom, Korean Idol, shipper community, Jaedo

บทนำ

กระแสเกาหลี (Korean Wave) หรือ ฮันรยู (Hallyu) เป็นนโยบายการส่งออกวัฒนธรรมที่ส่งผลทำให้วัฒนธรรมของเกาหลีใต้ถูกเผยแพร่ออกไปอย่างกว้างขวางในระดับโลก โดยเฉพาะวัฒนธรรมเคป๊อป (K-Pop) (พัชรี บอนคำ, 2563) ซึ่งนำเสนอทั้งแนวเพลงที่หลากหลาย และศิลปินที่มีรูปแบบและอัตลักษณ์เฉพาะตัว ทั้งในรูปแบบศิลปินเดี่ยว และศิลปินกลุ่ม รวมไปถึงการสร้างรูปแบบการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์กับแฟนคลับ ซึ่งศิลปินเกาหลีจะให้ความสำคัญการสื่อสารแบบเรียลไทม์ (real time) กับแฟนคลับจากทั่วโลกผ่านการใช้สื่อสังคมออนไลน์รูปแบบต่าง ๆ (ศูนย์วัฒนธรรมเกาหลี, ม.ป.ป.) ซึ่งการใช้สื่อไม่ใช่เป็นเพียงแค่การประชาสัมพันธ์ผลงาน แต่เป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและใกล้ชิดกับแฟนคลับ และด้วยรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างศิลปินกับแฟนคลับที่เข้าถึงได้ง่าย และสามารถสื่อสารกับศิลปินด้วยสื่อสังคมออนไลน์เช่นนี้ ทำให้แฟนคลับของศิลปินเกาหลีสามารถขยายฐานได้อย่างกว้างขวางข้ามพรมแดนหรือขอบเขตประเทศ ดังนั้นแล้วจึงจะเห็นได้ว่า แฟนคลับ

ของศิลปินเกาหลีนั้นมีกว้างขวางทั่วโลก และเติบโตอย่างยิ่งในหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทย

การสนับสนุนและการขับเคลื่อนในการสนับสนุนศิลปินเกาหลีของแฟนคลับชาวไทยนั้นมีหลากหลายรูปแบบ แต่รูปแบบหลักที่ปรากฏคือ การรวมกลุ่มกันเป็นชุมชนหรือ “แฟนด้อม” โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและทำกิจกรรมร่วมกัน โดยจะมีการสนับสนุนศิลปินโดยการจัดสร้างเนื้อหาผ่านตัวตนและบัญชีในโลกออนไลน์ที่เรียกว่า “บ้านเบส” เพื่อแสดงออกซึ่งการสนับสนุนศิลปินคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ โดยการจัดกิจกรรมสนับสนุน รวมถึงการสื่อสารกับแฟนคลับคนอื่น ๆ ที่สนับสนุนศิลปินคน หรือวงเดียวกัน (Natcha M., 2565) ผ่านการสร้างสรรค์เนื้อหาต่าง ๆ เพื่อแสดงออกว่าสนับสนุนศิลปิน ไม่ว่าจะการนำเสนอภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว หรือสร้างสรรค์เนื้อหาตามจิตนาการของเหล่าแฟนคลับที่เรียกว่า “แฟนฟิก” ซึ่งการลงเนื้อหาในสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งมีเนื้อหาจำนวนมาก และกลไกที่จะช่วยทำให้แฟนคลับในกลุ่มผู้สนับสนุนเดียวกันหาเนื้อหาได้ง่าย การแสดงเนื้อหาจึงมีการใช้แฮชแท็ก (hashtag) เพื่อสร้างช่องทางการค้นหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ของแพลทฟอร์ม X หรือ Twitter ในอดีต

แฮชแท็ก (hashtag) ถือเป็นกลไกสำคัญในการสร้างพื้นที่เฉพาะเกี่ยวกับศิลปินคนนั้น ๆ หรือวงนั้น ๆ ให้กลุ่มแฟนคลับได้มาร่วมแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อมูล ไปจนแลกเปลี่ยนสินค้าเกี่ยวกับศิลปิน การสนับสนุนศิลปินอย่างเป็นทางการในการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับเพลง หรือมิวสิกวิดีโอของศิลปิน ซึ่งอาจจะมีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเข้าร่วมโหวตในรายการเพลงและงานรับรางวัลต่าง ๆ เพื่อช่วยสร้างกระแส และสนับสนุนให้ศิลปินได้รับรางวัล หรือจะเป็นในส่วนกิจกรรมของกลุ่มแฟนคลับเอง เช่น การจัดทำโปรเจกต์ต่าง ๆ เพื่อเฉลิมฉลองในโอกาสพิเศษที่เกี่ยวข้องกับศิลปินในวันเกิด เป็นต้น

การแสดงออกของแฟนคลับศิลปินเกาหลีนอกเหนือจากการสนับสนุนโดยตรงผ่านกิจกรรมดังที่กล่าวแล้ว พฤติกรรมอีกประการหนึ่งที่เป็นที่นิยมอย่างมากในหมู่แฟนคลับศิลปินเกาหลีในไทยบนโลกออนไลน์คือ การชิป (Shipping) ซึ่งหมายถึง การจับคู่ศิลปินเกาหลีตามความชื่นชอบ เป็นรูปแบบหนึ่งของการแสดงออกถึงความชื่นชอบในตัวศิลปิน ผสมสานกับจินตนาการด้านความสัมพันธ์ของแฟนคลับ (กฤตยา ธันยาธเนศ, 2561) โดยแฟนคลับที่มีแสดงออกถึงพฤติกรรมนี้ จะเรียกตนเองว่าเป็น “ชิปเปอร์” (Shipper) และแสดงออกโดยการสร้างสรรค์เรื่องราวด้วยจินตนาการเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของคู่ศิลปินที่ตนชื่นชอบ ผ่านแฟนฟิกชัน (Fanfiction) หรือ “แฟนฟิก” ซึ่งเป็นเสมือนเครื่องมือสำคัญที่แฟนคลับนำมาใช้เพื่อเล่า

เรื่องราวของคู่ชิป ซึ่งอาจจะเกิดจากจินตนาการ หรือเกิดจากสถานการณ์จริงที่ศิลปินมีปฏิสัมพันธ์กัน ซึ่งแฟนคลับจะเรียกช่วงเวลาเหล่านั้นว่า “โมเมนต์” (moment) ในปัจจุบันแฟนฟิกซึ่งแม้จะเป็นผลผลิตของกิจกรรมในการแต่งเรื่องสมมติขึ้นมาโดยมีตัวละครอ้างอิงจากศิลปินได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมแฟนคลับ (Fandom Culture) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มแฟนคลับประเภทชิบเปอร์ เพราะช่วยเชื่อมโยงผู้ที่มีความสนใจร่วมกันให้มาแลกเปลี่ยนและมาร่วมสร้างสรรค์เนื้อหาเพื่อการสนับสนุนศิลปินให้มีความต่อเนื่อง (ศิรินนา วอนเก่าน้อย, 2565)

เมื่อกล่าวถึงศิลปินเกาหลีที่มีปรากฏการณ์ของกลุ่มแฟนคลับประเภทชิปเปอร์นี้จำนวนมากกลุ่มหนึ่งก็คือ ศิลปินวง NCT เนื่องจากเป็นกลุ่มศิลปินที่มีจำนวนสมาชิกมาก ทำให้มีฐานแฟนคลับกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มแฟนคลับชาวไทย ในงานวิจัยนี้ให้ความสนใจศึกษาปรากฏการณ์คู่ชิปของศิลปินแจฮยอนและโดยอง วง NCT โดยเห็นว่า ปรากฏการณ์ “คู่ชิป” สำหรับแฟนคลับนั้น ไม่ได้เป็นเพียงแค่พฤติกรรมที่ทำให้เกิดกิจกรรมสร้างสรรค์เรื่องราวเพื่อเติมเต็มจินตนาการของแฟนคลับเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของศิลปินที่ชื่นชอบในรูปแบบของแฟนฟิกเท่านั้น แต่คือการสร้างคอมมูแฟนคลับ (Fandom Community) บนโลกออนไลน์ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่แฟนคลับมารวมตัวกันเพื่อพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคู่ชิปที่ตนเองชื่นชอบ และการทำให้แฮชแท็กขึ้นเทรนด์ (trend) ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของความนิยมและการได้รับการพูดถึงในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งอย่างกว้างขวาง

ภาพที่ 1 คู่ชิปแจโด หรือ แจฮยอนและโดยอง วง NCT
ที่มา: @jaedomylife, 2023

งานวิจัยนี้ ให้ความสนใจกับการศึกษาปรากฏการณ์คู่ชิปแจฮยอนและโดยอง วง NCT หรือคู่ชิป “แจโด” ไม่เพียงเพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรม รวมถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมของแฟนคลับในปรากฏการณ์คู่ชิป “แจโด” บนโลกออนไลน์ของแฟนคลับชาวไทย แต่เนื่องจากสถานการณ์ที่ศิลปินภายใต้คู่ชิปนี้ คือ แจฮยอนต้อง “เข้ากรม” หรือต้องเข้ารับราชการทหาร และไม่สามารถรับงานได้ในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งหมายถึงจะไม่มีกิจกรรมใด ๆ ที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับคู่ชิปให้แฟนคลับได้สัมผัส จึงทำให้มีความน่าสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมและรูปแบบการมีส่วนร่วมของแฟนคลับจากปรากฏการณ์คู่ชิปบนโลกออนไลน์ในสถานการณ์ที่หลากหลายได้อย่างน่าสนใจ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมและรูปแบบการมีส่วนร่วมของแฟนคลับจากปรากฏการณ์คู่ชิปบนโลกออนไลน์

2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมต่อโมเมนต์คู่ชิปของแฟนคลับจากปรากฏการณ์คู่ชิปบนโลกออนไลน์

การทบทวนวรรณกรรม

ความหมายและลักษณะของแฟนคลับ

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2550) นิยามคำว่า “แฟน” ว่าหมายถึง บุคคลที่มีความชื่นชอบหรือหลงใหลในคนหรือสิ่งของที่มีชื่อเสียงหรือได้รับความนิยม เช่น แฟนนักกีฬา แฟนเพลง หรือแฟนดารา นอกจากนี้ยังหมายถึง ผู้ที่มีความรักหรือความผูกพันทางใจต่อกัน โดยคำว่า “แฟน” นั้นมาจากรากศัพท์ภาษาอังกฤษคำว่า “Fanatic” ที่แปลว่าคลั่งไคล้ ส่วนกาญจนา แก้วเทพ (2555) อธิบายว่า “แฟน” นั้นเป็นคำที่มีหลากหลายนิยามตามมุมมองที่แตกต่างกันไปของแต่ละกลุ่ม โดยในบริบทของแฟนคลับ คำว่า “แฟน” มีนิยามความหมายว่า ผู้ที่มีความชื่นชอบ คลั่งไคล้ หลงใหล และจึงเกิดเป็นคำศัพท์ที่ต่อยอดมาอย่าง แฟนด้อม หรือในภาษาที่คนทั่วไปคุ้นชินนั้นเรียกว่า แฟนคลับ กล่าวคือ การรวมตัวของบรรดาแฟน ซึ่งก่อให้เกิดเป็นลักษณะของกลุ่มแฟนที่มีวัฒนธรรมเฉพาะ ซึ่งสุปรีดา ช่อลำไย (2549) ได้สรุปคุณลักษณะของการเป็นแฟนคลับไว้ 6 ประการว่า แฟนคลับนั้นจะต้องเป็นผู้ติดตามผลงาน ผู้สะสมสิ่งของผู้ติดตามศิลปิน ผู้ที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ของกลุ่ม ผู้ที่ทำการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันในกลุ่ม และ

ผู้เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับศิลปิน ซึ่งการเป็นแฟนคลับอาจจะแสดงคุณลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือหลายประการเหล่านี้ร่วมกันก็ได้

พฤติกรรมและกิจกรรมของแฟนคลับเกาหลี

พฤติกรรมของแฟนคลับศิลปินเกาหลี (จุติมาศ เกลียงเกลา และ พรทิพย์ เย็นจะบก, 2556) มีรูปแบบการกระทำหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดจากความชื่นชอบ คลั่งไคล้ และหลงใหลในตัวศิลปิน ซึ่งพัฒนาจากความพึงพอใจส่วนบุคคล สู่การรวมกลุ่มและสร้างวัฒนธรรมแฟนคลับร่วมกัน ผ่านการเสพสื่อ การติดตาม การบริโภคสินค้า การใช้ภาษา การเดินทาง และการเชื่อมโยงกับแฟนคลับต่างประเทศ ซึ่งพฤติกรรมของแฟนคลับศิลปินเกาหลีใต้ผ่านสื่อออนไลน์แบ่งออกเป็น 6 ด้านหลักคือ พฤติกรรมการเปิดรับวัฒนธรรม K-POP พฤติกรรมการรวมกลุ่มของแฟนคลับ พฤติกรรมการบริโภคสินค้าของแฟนคลับ พฤติกรรมการใช้ภาษาและปฏิสัมพันธ์กับแฟนคลับต่างประเทศ พฤติกรรมการติดตามศิลปิน และ พฤติกรรมการเดินทางไปเกาหลีใต้ ซึ่งพฤติกรรมแฟนคลับนั้นยังสามารถแบ่งตามพัฒนาการแฟนคลับ (จุติมาศ เกลียงเกลา และ พรทิพย์ เย็นจะบก, 2555) คือ ระดับเริ่มต้นของการชื่นชอบ แฟนคลับในระดับนี้ยังอยู่ในช่วงทดลอง ชื่นชอบผลงานเบื้องต้น แต่ยังไม่ได้ลงทุนหรือมีพฤติกรรมแฟนคลับที่ชัดเจนมากนัก ระดับที่สองคือ ระดับสะสมความเป็นแฟนคลับ คือการติดตามข่าวสารของศิลปินอย่างต่อเนื่อง ศึกษาประวัติ ความเป็นมาของศิลปิน ผลงานต่าง ๆ เริ่มสะสมผลงานหรือรูปภาพ ระดับที่สาม คือ ระดับการเป็นแฟนคลับเต็มตัว กล่าวคือมีพฤติกรรมเชิงปฏิบัติอย่างชัดเจนและสม่ำเสมอ การเข้าร่วมกิจกรรมแฟนคลับ การไปชมคอนเสิร์ต ซื้อสินค้า และติดตามศิลปิน ในระดับนี้จะมีการสร้างอัตลักษณ์แฟนคลับร่วมกัน เช่น สีประจำวง การแต่งกาย หรือสัญลักษณ์ประจำกลุ่ม และระดับสุดท้ายคือ ระดับผู้นำกลุ่มแฟนคลับ กล่าวคือ เป็นแฟนคลับที่ได้รับการยอมรับและมีอิทธิพลในกลุ่มแฟนคลับในการบริหารแฟนเพจ บ้านเบส หรือมีบทบาทอยู่ในกลุ่มแฟนคลับ อีกทั้งเป็นผู้สร้างแนวทางในการเชียร์ การจัดโปรเจกต์ หรือการจัดอีเวนต์ให้กับศิลปิน

การแสดงออกถึงตัวตนผ่านคู่ชิปของชิปเปอร์

บุณยนุช นาคะ (2560) ได้ให้ความหมายของชิปเปอร์ไว้ว่า ชิปเปอร์ คือกลุ่มแฟนคลับที่ชอบจับคู่ศิลปินที่ตนชื่นชอบ โดยสนับสนุนและจินตนาการถึงความสัมพันธ์ระหว่างศิลปินที่พวกเขาเห็นว่าเข้ากันได้ดี โดยคำว่า คู่ชิป มาจากคำว่า Relationship ส่วน คู่จิ้น มาจากคำว่า Imagine อีกชื่อหนึ่งของชิปเปอร์คือ ชาวเรือ ซึ่งได้มาจากคำว่า Ship ที่แปลว่าเรือใน

ภาษาอังกฤษ ซึ่ง ชิปเปอร์ เป็นคำที่ถูกใช้อย่างกว้างขวางในกลุ่มแฟนคลับ ซึ่งหมายถึงแฟนคลับที่มีความชอบในการจับคู่บุคคลที่ตนชื่นชอบ โดยมีการสนับสนุนและส่งเสริมคู่จิ้นที่พวกเขาชื่นชอบ ด้วยการใช้จินตนาการหรือความคิด ซึ่งอาจเป็นคู่ที่เกิดขึ้นจริงหรือเป็นคู่ที่แฟนคลับอยากให้เกิดขึ้นก็ได้ อีกทั้งชิปเปอร์นั้นไม่ได้มีข้อจำกัดในรูปแบบความสัมพันธ์ของการชิป กล่าวคือ ชิปเปอร์สามารถชิปคู่รักในรูปแบบใดก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นการชิปคู่รักในรูปแบบเพศเดียวกันหรือต่างเพศกัน อย่างไรก็ตาม ในบริบทของการศึกษากลุ่มชิปเปอร์ที่เป็นแฟนคลับศิลปินเกาหลีวง NCT ที่มีสมาชิกวงเป็นผู้ชายล้วน กลุ่มชิปเปอร์เหล่านี้จึงมีลักษณะการชิปความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกชายภายในวง กล่าวคือเป็นชิปเปอร์ที่ชิปคู่ชาย-ชาย ซึ่งลักษณะนี้มีความสอดคล้องกับลักษณะของสาววาย โดย สาววาย (Yaoi) เป็นคำที่ใช้เรียกกลุ่มคนที่สนใจสื่อที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างชายหนุ่ม มาจากตัวอักษร Y ในคำว่า Yaoi ภาษาญี่ปุ่น ซึ่งหมายถึงประเภทของงานโดจินชิที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักหรือความสัมพันธ์ระหว่างชาย-ชาย (ณิชชารีย์ เลิศวิชญ์, 2560) สาววายจึงมีความเฉพาะเจาะจงมากกว่า และมักมีการสร้างเรื่องราวเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของศิลปินผ่านการจิ้นหรือการชิป โดยไม่มีข้อจำกัดว่าต้องเป็นเรื่องจริง

ยุทธนา สุวรรณรัตน์ และ อนรรฆอร บุรมัธนานนท์ (2563) ยังได้อธิบายถึงบทบาทสำคัญของสาววาย ซึ่งถือเป็นชิปเปอร์รูปแบบหนึ่งไว้ว่า สาววายเป็นผู้ใช้สื่อที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้ผลิตสื่อ ไม่ได้เป็นเพียงแค่ผู้เสพสื่อเพียงอย่างเดียว (User-Generated Content) โดยมักพบว่าสาววายมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์และเผยแพร่เนื้อหาที่เกี่ยวกับคู่ชิปที่ตนสนใจสู่กลุ่มเครือข่ายสาววาย อย่างเช่นการเขียนแฟนฟิก หรือนิยายแฟนตาซี ที่ถูกแต่งขึ้นจากการจินตนาการถึงความสัมพันธ์ของคู่ชิปชาย-ชายที่ตนชื่นชอบ การแสดงออกผ่านการแต่งแฟนฟิกจึงเป็นเหมือนพื้นที่ในการถ่ายทอดตัวตนและแสดงถึงจินตนาการของสาววายผ่านคู่ชิป โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่มีดิจิทัลแพลตฟอร์มที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์และแบ่งปันเนื้อหาบนโลกออนไลน์ เช่น แอปพลิเคชันสำหรับแต่งนิยายในรูปแบบแชทที่ได้รับความนิยมอย่างสูงในหมู่สาววาย โดยแฟนฟิกหรือนิยายส่วนใหญ่ในแพลตฟอร์มนี้มักนำเสนอเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างชาย-ชายที่มีต้นแบบมาจากศิลปินหรือบุคคลจริง เช่น ศิลปินเกาหลี

การมีปฏิสัมพันธ์ในชุมชนแฟนคลับเป็นอีกหนึ่งพฤติกรรมของสาววาย กล่าวคือมีการพูดคุย วิเคราะห์ และแชร์เนื้อหาที่เกี่ยวกับคู่ชิป การใช้แฮชแท็กบนทวิตเตอร์ (Twitter) หรือ X ในปัจจุบัน เพื่อสร้างกระแสให้คู่ชิปได้รับความสนใจ รวมถึงการแสดงความเห็นจากการอ่านแฟนฟิก การแบ่งปันและพูดคุยเกี่ยวกับนิยาย อีกทั้งยังมีการรวมตัวกันในกลุ่มออนไลน์เพื่อสนับสนุนศิลปินผ่านการซื้อสินค้า หรือโหวตคะแนนในการแข่งขันอีกด้วย สาววายจึงมีบทบาท

สำคัญในการกำหนดลักษณะของเนื้อหาและการใช้แพลตฟอร์ม ซึ่งการสร้างนิยายและการจับคู่ชิปเป็นกระบวนการสร้างอัตลักษณ์และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (ยุทธนา สุวรรณรัตน์, 2563) ซึ่งจะเห็นได้ว่า ชิปเปอร์ เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการทั้งหมดจากการจับคู่บุคคลที่ตนชื่นชอบจนเกิดเป็นคู่ชิปผ่านจินตนาการ นำไปสู่การแต่งแฟนฟิกเพื่อขยายความสัมพันธ์ในจินตนาการและเผยแพร่ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์โดยเป็นพื้นที่สำคัญในการแสดงออก ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมในกลุ่มชิปเปอร์ ทั้งการอ่าน การพูดคุย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการร่วมกันสร้างเนื้อหาใหม่ ๆ จนเกิดเป็นการขยายตัวเป็นคอมมูคู่ชิปออนไลน์ที่มีความแข็งแรงและมีอิทธิพลทางวัฒนธรรมในที่สุด

วิธีดำเนินการวิจัย

การเก็บรวมรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการณ์ โดยการติดตามเนื้อหาและกิจกรรมของแฟนคลับภายใต้แฮชแท็ก #jaedo บนแพลตฟอร์ม X และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 13 คน โดยได้ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลจากการสังเกตการณ์กลุ่มชิปเปอร์ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้มาสัมภาษณ์ โดยมีการเกณฑ์การเลือก ดังนี้ 1. เป็นผู้ติดตามวง NCT และมีพฤติกรรมการชิปคู่แจโดมาอย่างต่อเนื่องไม่ต่ำกว่า 1 ปี 2. มีการแสดงอัตลักษณ์ของชิปเปอร์ผ่านบัญชีส่วนตัว เช่น การใช้รูปภาพของแจฮยอน โดยอง หรือภาพคู่แจโดเป็นรูปโปรไฟล์หรือภาพปก รวมถึงการระบุข้อมูลส่วนตัวที่สื่อถึงความเป็นแฟนคลับหรือความชื่นชอบในคู่ชิปแจโด 3. มีการแสดงออกถึงพฤติกรรมการเผยแพร่หรือส่งต่อข้อมูลเกี่ยวกับคู่แจโดที่ชัดเจน อาทิ การโพสต์ การรีโพสต์ การแชร์แฟนฟิก คลิปวิดีโอ หรือแฟนอาร์ตที่เกี่ยวข้องกับโมเมนต์ของคู่ชิป และ 4. มีส่วนร่วมในการแสดงออกผ่านแฮชแท็ก #jaedo เช่น การใช้แฮชแท็กในโพสต์ การร่วมแคมเปญ การสนับสนุนโปรเจกต์ หรือการมีบทบาทในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคู่ชิป โดยกำหนดคำถามที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมของแฟนคลับต่อโมเมนต์คู่ชิปในปรากฏการณ์คอมมูคู่ชิป คือ พฤติกรรมและรูปแบบการมีส่วนร่วมของแฟนคลับต่อปรากฏการณ์คู่ชิปบนโลกออนไลน์ และความสัมพันธ์ของพฤติกรรมของแฟนคลับต่อโมเมนต์คู่ชิป โดยกำหนดขอบเขตของเวลาในการเก็บข้อมูลสถิติผ่านแฮชแท็ก #jaedo ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2567 - พฤษภาคม 2568 เพื่อนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกันภายในระยะเวลา 1 ปี

และมีระยะเวลาการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) ในช่วงเดือนพฤษภาคม - กันยายน 2568 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการประมวลและสังเคราะห์ผลจากการสังเกตการณ์ ร่วมกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของการขึ้นเทรนด์ และผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมและการแสดงออกของแฟนคลับในคอมมูคู่ชิปร่วมกัน

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตการณ์ปรากฏการณ์คอมมูคู่ชิป #jaedo บนโลกออนไลน์

ผลการสังเกตการณ์คอมมูคู่ชิป #jaedo บน แพลตฟอร์ม X แสดงให้เห็นถึงพลวัตและรูปแบบการมีส่วนร่วมของแฟนคลับที่สะท้อนผ่านเนื้อหาและกิจกรรมที่หลากหลายของแฟนคลับ การวิเคราะห์ข้อมูลนี้จึงช่วยทำให้เกิดความเข้าใจรูปแบบการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ระหว่างแฟนคลับด้วยกัน รวมถึงการตอบสนองต่อโมเมนต์ของศิลปินของแฟนคลับ ดังนี้

1.1 เนื้อหาและกิจกรรมของแฟนคลับภายในคอมมูคู่ชิป ภายใต้ #jaedo

1) การเผยแพร่ แนะนำ และตามหาแฟนฟิกแจโด ภายใน #jaedo ในการส่งต่อหรือแนะนำแฟนฟิกที่ตนเองชื่นชอบให้กับแฟนคลับคนอื่น ๆ นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ให้กับแฟนคลับที่สร้างสรรค์แฟนฟิกของตนในการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้ให้กับแฟนฟิกของตนมากยิ่งขึ้นอีกด้วย ซึ่งนำไปสู่การสร้างปฏิสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างแฟนคลับ

2) การโพสต์ภาพหรือวิดีโอจากโมเมนต์คู่ชิป ทั้งการอัปเดตโมเมนต์ปัจจุบัน การวิเคราะห์ตีความโมเมนต์ ไปจนถึงการรวบรวมความทรงจำในอดีต เมื่อทั้งสองมีกิจกรรมร่วมกัน อีกทั้งยังมีการรวบรวมโมเมนต์เก่า ๆ ที่น่ารักหรือเป็นตำนานมาโพสต์ใหม่ ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นการรำลึกถึงความทรงจำที่ดี แต่ยังเป็นการแนะนำให้แฟนคลับกลุ่มใหม่ได้ทำความรู้จักกับเรื่องราวและความสัมพันธ์ของทั้งคู่ในอดีตอีกด้วย ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดนี้ช่วยเสริมสร้างความผูกพันและปฏิสัมพันธ์ภายในคอมมูแฟนคลับได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) การผลิตเนื้อหาโดยแฟนคลับ คือ การสร้างผลงานประเภทแฟนอาร์ตและวิดีโอแฟนเมด เพื่อถ่ายทอดความชื่นชอบในตัวแจฮยอนและโดยอง ภายใต้ #jaedo ซึ่งผลงานเหล่านี้เป็นเหมือนการบันทึกความรู้สึกและจินตนาการของแฟนคลับที่มีต่อความสัมพันธ์ของทั้งสอง

4) การแจกและขายสินค้าเกี่ยวกับคู่ชิป แฟนคลับมักมีการโพสต์แจกของเนื่องในโอกาสพิเศษต่าง ๆ เช่น วันเกิดของแจฮยอนหรือโดยอง วันครบรอบที่สำคัญของคู่ชิป หรือ

คอนเสิร์ตต่าง ๆ โดยแฟนคลับมักจะจัดทำของที่ระลึกขึ้นมาเองเพื่อแจกจ่ายกันภายในคอมมู ซึ่งของเหล่านี้อาจเป็นแฟนอาร์ตที่ออกแบบเป็นพิเศษ อย่างโปสการ์ด พวงกุญแจ สติกเกอร์ หรือของที่ระลึกอื่น ๆ การแจกของเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นการแสดงออกถึงความรักและความชื่นชอบ แต่ยังเป็นวิธีการแบ่งปันความสุขและสร้างความประทับใจที่ดีระหว่างแฟนคลับด้วยกัน เป็นการสร้างวัฒนธรรมแห่งการให้และแลกเปลี่ยน ซึ่งช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ในคอมมูให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ในอีกด้านหนึ่ง ยังมีการซื้อขายสินค้าที่เกี่ยวข้องกับแจโด เช่น โฟโต้การ์ดจากอัลบั้ม หรือสินค้าพิเศษจากอีเวนต์ต่าง ๆ รวมถึงสินค้าแฟนเมด การซื้อขายนี้ช่วยให้แฟนคลับที่พลาดโอกาสในการสะสมสินค้าสามารถเข้าถึงของที่ต้องการได้ และยังเป็นการสร้างเครือข่ายทางเศรษฐกิจขนาดย่อมที่เอื้อประโยชน์ต่อกันและกัน กิจกรรมนี้ยังเป็นการเชื่อมโยงแฟนคลับจากทั่วทุกมุมโลกเข้าด้วยกันผ่านความสนใจและเป้าหมายในการสะสมที่คล้ายคลึงกัน ทำให้ความสัมพันธ์ในคอมมูไม่ได้จำกัดอยู่แค่การพูดคุยบนแพลตฟอร์มออนไลน์ แต่ขยายไปสู่การมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น

5) การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมคู่ชิป คือ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสำคัญต่าง ๆ โดยไม่เพียงแค่ติดตามข้อมูลจากศิลปินอย่างเดียว แต่ยังมีการระดมทุนเพื่อจัดทำโปรเจกต์พิเศษตัวอย่างเช่น การจัดทำป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ เพื่อเฉลิมฉลองโอกาสพิเศษของแจฮยอนและโดยอง อย่างวันเกิดหรือวันครบรอบ เป็นเหมือนการประชาสัมพันธ์ให้บุคคลทั่วไปได้รู้จักและสร้างการรับรู้เกี่ยวกับคู่ชิปมากยิ่งขึ้น อีกทั้งแฟนคลับยังมีการจัดกิจกรรมในรูปแบบที่จับต้องได้เพื่อฉลองให้กับศิลปิน อย่างเช่น การจัด Café Event ซึ่งเป็นการเช่าร้านกาแฟและตกแต่งสถานที่ด้วยภาพหรือของที่ระลึกเกี่ยวกับแจฮยอนและโดยอง เพื่อให้แฟนคลับได้มาพบปะสังสรรค์และแลกเปลี่ยนของสะสมร่วมกัน รวมถึงยังมีกิจกรรมการกุศลอย่างการบริจาคในนามของศิลปิน ซึ่งเป็นการแสดงความรักในอีกรูปแบบหนึ่งที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อสังคม กิจกรรมเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความต้องการของแฟนคลับที่จะสนับสนุนศิลปินในด้านต่าง ๆ และยังเป็นการเผยแพร่ความรักและความชื่นชมต่อคู่ชิปของตนเองในวงกว้าง นอกจากนี้ แฟนคลับยังมีการโพสต์เพื่อสอบถามข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคู่ชิป หรือขอคำแนะนำจากแฟนคลับคนอื่น ๆ ภายในคอมมูอีกด้วย

1.2 การติดเทรนด์ไทยของ #jaedo

การวิเคราะห์ข้อมูลการติดเทรนด์ไทยของ #jaedo เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของพฤติกรรมของแฟนคลับต่อโมเมนต์คู่ชิปของศิลปิน ซึ่งสะท้อนถึงพลังขับเคลื่อนของคอมมูคู่ชิป #jaedo โดยเริ่มเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2567 ถึงเดือนพฤษภาคม 2568 โดยครอบคลุมทั้งช่วงที่ศิลปินทั้งคู่ยังปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน และช่วงที่แจฮยอนเข้ากรมไปแล้วเพื่อนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกันภายในระยะเวลา 1 ปี โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลการติดเทรนด์ไทยของ #jaedo ในช่วงเดือนพฤษภาคม 2567 - พฤษภาคม 2568

วันที่	เวลา	อันดับที่	จำนวนโพสต์	รายละเอียด
25/05/2567	20.00 น.	39	ประมาณ 17,300 โพสต์	แจฮยอนไปดูคอนเสิร์ตเดี่ยวของโดยองที่เมืองโซล ประเทศเกาหลี
17/06/2567	17.00 น.	34	ประมาณ 10,000 โพสต์	แจฮยอนและโดยองเข้าร่วมมิลานแฟชั่นวีค ที่เมืองมิลาน ประเทศอิตาลี
1/07/2567	10.00 น.	7	ประมาณ 10,000 โพสต์	แจฮยอนและโดยองถ่ายคลิปสั้น Walk Together ด้วยกันในการโปรโมทคัมแบคอัลบั้ม Walk
2/07/2567	14.00 น.	21	ประมาณ 10,000 โพสต์	แจฮยอนและโดยองจากคอนเทนต์ I walk radio บนยูทูป
12/08/2567	18.00 น.	18	ประมาณ 10,000 โพสต์	โดยองลงสตอรี่เพลง dandelion & roses ของแจฮยอนบนอินสตาแกรม
26/08/2567	16.00 น.	23	ประมาณ 10,000 โพสต์	แจฮยอนโควทสตอรี่ของโดยองที่ลงเพลง smoke ลงบนอินสตาแกรม
24/10/2567	11.00 น.	27	ประมาณ 10,000 โพสต์	แจฮยอนและโดยองจากคอนเทนต์เบื้องหลังการถ่ายแบบ Nct127's Season Greeting บนยูทูป
28/01/2568	17.00 น.	41	ประมาณ 10,000 โพสต์	แจฮยอนและโดยองจากคอนเทนต์ 127 vibe บนยูทูป

ที่มา: GetDayTrends. Twitter Trending Hashtags and Topics [Thailand].

จากตารางที่ 1 สามารถจำแนกช่วงเวลาการติดเทรนด์ไทยของ #jaedo ออกเป็น 2 ช่วง โดยยึดเหตุการณ์แจฮยอนเข้ากรมเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2567 เป็นเส้นแบ่งเวลา ได้แก่

1) การติดเทรนด์ไทยของ #jaedo ในช่วงก่อนแจฮยอนเข้ากรม ซึ่งเป็นช่วงเวลาตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2567 - พฤศจิกายน 2567 ที่สะท้อนถึงการติดเทรนด์ไทยของโมเมนต์แจโดในช่วงเวลาที่ทั้งคู่ยังดำเนินกิจกรรมวงอยู่ด้วยกัน โดยจากการสังเกตการณ์ พบว่า ในช่วงเวลานี้ #jaedo ติดเทรนด์ไทยทั้งหมด 7 ครั้ง ซึ่งเป็นผลจากโมเมนต์สำคัญของศิลปิน เช่น เหตุการณ์ที่แจฮยอนไปชมคอนเสิร์ตเดี่ยวของโดยอง การปรากฏตัวร่วมกันที่มิลาน หรือการมีปฏิสัมพันธ์เล็ก ๆ น้อย ๆ ผ่านโซเชียลมีเดีย การตอบสนองที่รวดเร็วและเป็นวงกว้างของแฟนคลับต่อโมเมนต์เหล่านี้ สะท้อนให้เห็นถึงพลังขับเคลื่อนของคอมมูที่ถูกกระตุ้นโดยการมีปฏิสัมพันธ์ที่ชัดเจนของศิลปิน ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดการเผยแพร่เนื้อหาและสร้างความสนใจในวงกว้างได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) การติดเทรนด์ไทยของ #jaedo ในช่วงหลังแจฮยอนเข้ากรม ซึ่งเป็นช่วงเวลาตั้งแต่เดือนธันวาคม 2567 - พฤษภาคม 2568 สะท้อนให้เห็นถึงการติดเทรนด์ไทยของ #jaedo แม้ศิลปินทั้งคู่ไม่ได้มีกิจกรรมร่วมกัน แต่ก็พบว่า ในช่วงระหว่างนี้ #jaedo ติดเทรนด์ไทยเพียง 1 ครั้ง ซึ่งน้อยกว่าช่วงก่อนเข้าเหตุการณ์กรมอย่างชัดเจน โดยเหตุการณ์เดียวที่ทำให้เกิดการขึ้นเทรนด์คือจากคอนเทนต์ 127 vibe บนยูทูป ความถี่ที่ลดลงอย่างมีนัยสำคัญนี้ แสดงให้เห็นว่า การมีโมเมนต์ร่วมกันของศิลปินโดยตรงเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ในการกระตุ้นพฤติกรรมการแสดงออกของแฟนคลับให้มีการเผยแพร่และสร้างปฏิสัมพันธ์ในวงกว้างจนทำให้แฮชแท็กติดเทรนด์ ทั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์ถึงคอนเทนต์ที่นำไปสู่การขึ้นเทรนด์ไทยของ #jaedo ในครั้งนี้ ซึ่งเป็นการถ่ายทำในช่วงที่ศิลปินยังคงดำเนินกิจกรรมอยู่ด้วยกัน แต่สำหรับแฟนคลับ เนื้อหานี้คือเนื้อหาที่เพิ่งได้บริโภค จึงกล่าวได้ว่าแฟนคลับไม่ได้สนใจเพียงแค่การมีปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน แต่ให้ความสำคัญกับสิ่งที่จะนำไปสู่การจินตนาการและการสร้างสรรค์ต่อยอดตามแบบที่ตนเองชื่นชอบ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการรักษาพลวัตของคอมมูให้ยังคงอยู่และเติบโตต่อไป

2. ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกแฟนคลับถึงปรากฏการณ์คอมมูคู่ชิปบนโลกออนไลน์

2.1 พฤติกรรมและรูปแบบการมีส่วนร่วมของแฟนคลับจากปรากฏการณ์คู่ชิปบนโลกออนไลน์

การแสดงออกถึงความชื่นชอบของแฟนคลับบนสื่อสังคมออนไลน์จึงมีความหลากหลาย โดยมี X เป็นแพลตฟอร์มหลักและศูนย์กลางการสื่อสาร เนื่องจากความสามารถในการอัปเดตและโต้ตอบแบบเรียลไทม์ ทำให้ทุกการเคลื่อนไหวของศิลปินกลายเป็นกระแส

ในทันที แฟนคลับบนแพลตฟอร์มนี้มักใช้การกดไลก์ และรีโพสต์ เพื่อกระจายคอนเทนต์ รวมถึงการสร้างเธรดสรุปโมเมนต์ และชี้ให้เห็นรายละเอียดสำคัญเพื่อการเข้าถึงข้อมูลที่ง่ายขึ้น ในขณะเดียวกัน TikTok ก็เป็นแพลตฟอร์มที่ได้รับความนิยมอย่างมากสำหรับการเผยแพร่คลิปวิดีโอสั้นของคู่ชิปที่มีความน่าสนใจ ซึ่งสามารถดึงดูดแฟนคลับใหม่ ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ส่วน Instagram และ YouTube ถูกใช้เป็นช่องทางเสริม ซึ่งการใช้แพลตฟอร์มที่แตกต่างกันนี้สะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของแฟนคลับในการแสดงออกถึงพฤติกรรมความชื่นชอบแจโดให้เข้ากับจุดเด่นของแต่ละช่องทางได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างสรรค์และเผยแพร่เรื่องราวของแจฮยอนและโดยองรูปแบบที่หลากหลาย

แฟนคลับในคอมมูคู่ชิป #jaedo มีการมีส่วนร่วมที่มากกว่าการติดตามข้อมูล โดยมีการสร้างบทสนทนาและตีความโมเมนต์ร่วมกันอย่างต่อเนื่องผ่านการรีโพสต์และแสดงความคิดเห็น หรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งยกระดับการมีส่วนร่วมจากระดับบุคคลไปสู่การประสานพลังของกลุ่มแฟนคลับ และสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งเสมือนครอบครัว

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคเนื้อหานั้น เป็นวงจรที่เกื้อหนุนกันอย่างมีพลวัต โดยเมื่อมีโมเมนต์เกิดขึ้น ผู้ผลิตจะนำไปตัดต่อ ตีความ สรุป หรือสร้างสรรค์ ให้เป็นเนื้อหาที่ดึงดูดความสนใจ รวมถึงดูและทำความเข้าใจได้ง่าย จากนั้นผู้บริโภคก็จะช่วยส่งต่อชิ้นงานเหล่านั้น ทำให้เนื้อหาถูกเผยแพร่ในวงกว้างและสร้างการรับรู้ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ผลงานบางส่วนของผู้ผลิตยังกลายเป็นวัตถุดิบในการผลิตซ้ำหรือสร้างสรรค์ในครั้งถัดไป อย่างการนำภาพแฟนอาร์ตไปประกอบการเขียนแฟนฟิก ซึ่งทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นถึงพลวัตของคอมมูที่มีทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคที่คอยสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้คอมมูคู่ชิป #jaedo เติบโตอย่างต่อเนื่อง

2.2 ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมต่อโมเมนต์คู่ชิปของแฟนคลับจากปรากฏการณ์คู่ชิปบนโลกออนไลน์

โมเมนต์ที่ถูกจดจำจึงมักเป็นโมเมนต์ที่ศิลปินทั้งสองมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ที่คอมมูสามารถนำไปขยายความต่อได้ ทำให้โมเมนต์เหล่านั้นไม่ได้จบลงแค่ในวันที่เกิดขึ้นจริง แต่เกิดการผลิตซ้ำที่ถูกนำไปเชื่อมโยงกับเรื่องอื่น ๆ ได้ในระยะยาว โมเมนต์เหล่านี้จึงมีศักยภาพในการนำมาเป็นเรื่องเล่าได้สองมิติ คือ สิ่งที่เกิดขึ้นจริง และสิ่งที่ชุมชนร่วมกันตีความและบันทึก เมื่อโมเมนต์มีองค์ประกอบที่กล่าวมาข้างต้น มักมีโอกาสที่โมเมนต์นั้นจะถูกเล่าซ้ำและจินตนาการต่อในเชิงโรแมนติก ซึ่งส่งผลให้โมเมนต์ดังกล่าวคงถูกกล่าวถึงในคอมมูในระยะยาวและกลายเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องราวของคู่ชิป

เมื่อมีโมเมนต์ใหม่เกิดขึ้น การตอบสนองของแฟนคลับก็จะเริ่มจากการตอบสนองด้านอารมณ์ และตามมาด้วยการเกิดขึ้นของกิจกรรมในคอมมู เช่น การรีโพสต์ การส่งต่อให้เพื่อน และการชี้จุดสำคัญของโมเมนต์ นอกจากนี้ ยังมีการจัดระเบียบข้อมูลเพิ่มเติมในรูปแบบของเธรดสรุปที่ย้อนอ่านได้ ซึ่งทำให้คนอื่นสามารถตามเรื่องราวได้อย่างรวดเร็วและเกิดการแลกเปลี่ยนข่าวสารในคอมมูขึ้นอย่างหลากหลายพร้อม ๆ กัน กล่าวคือ เมื่อมีโมเมนต์ใหม่เผยแพร่ จะเกิดการโต้ตอบและบทสนทนาในคอมมูคู่ชิปเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

โมเมนต์ของแจโดจึงมีอิทธิพลต่อแฟนคลับในสองด้าน โดยด้านแรกคือ การทำหน้าที่เป็นแหล่งพลังบวกที่ช่วยลดความตึงเครียดและเติมเต็มความรู้สึกดี ๆ ในแต่ละวัน ด้านที่สองคือ การเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานต่าง ๆ ซึ่งทำให้ความสุขเล็ก ๆ เหล่านี้ไม่ได้จางหายไปตามกาลเวลา แต่ยังคงอยู่และหล่อเลี้ยงจิตใจของแฟนคลับได้อย่างต่อเนื่อง

โมเมนต์คู่ชิปมีบทบาทในการกระตุ้นการเกิดการรวมตัว ทำให้เกิดการพูดคุย และการสร้างสรรค์เนื้อหา หรือกิจกรรมต่าง ๆ ของแฟนคลับขึ้นภายในคอมมูคู่ชิป จนนำไปสู่การสร้างการรับรู้และดึงคนใหม่เข้ามาในคอมมูมากยิ่งขึ้น ซึ่งทั้งหมดนี้ทำให้คอมมูมีความเคลื่อนไหวและความต่อเนื่อง พร้อมทำหน้าที่ทั้งหล่อเลี้ยงแฟนคลับกลุ่มเดิมและดึงดูดแฟนคลับกลุ่มใหม่ไปพร้อมกัน

หลังจากศิลปินเข้ากรมและเกิดการห่างหายของโมเมนต์ใหม่ ๆ จึงทำให้แรงกระตุ้นของแฟนคลับในการมีส่วนร่วมในคอมมูแยกออกเป็นสองกลุ่ม โดยแฟนคลับส่วนใหญ่มีแรงกระตุ้นในการมีส่วนร่วมคงเดิมหรือเพิ่มมากขึ้น ด้วยเหตุผลหลักมาจากนิสัยในการมีส่วนร่วม ที่กลายเป็นส่วนหนึ่งของกิจวัตรประจำวันไปแล้ว และที่สำคัญกว่านั้นคือ ความหายากของโมเมนต์ ซึ่งทำให้โมเมนต์ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นไม่บ่อยครั้ง มีคุณค่าและความพิเศษทางจิตใจสูงกว่าปกติ ทุกโมเมนต์จึงกลายเป็นเรื่องที่น่าตื่นเต้นและคุ้มค่าแก่การพูดถึงอย่างเต็มที่ ในทางกลับกันมีแฟนคลับอีกส่วนหนึ่งที่มีแรงกระตุ้นลดลงชั่วคราว โดยมีสาเหตุมาจากขาดช่วงของโมเมนต์ทำให้ความสนใจอาจถูกดึงไปที่เรื่องอื่น อย่างไรก็ตาม การลดลงนี้ไม่ได้หมายถึงการหายไปจากชุมชนอย่างถาวร แต่เป็นการลดความถี่ของการเคลื่อนไหวในคอมมูลงชั่วคราวเท่านั้น แม้จะมีความแตกต่างกัน แต่ทำให้เห็นว่าเมื่อศิลปินเข้ากรมยังมีแฟนคลับส่วนใหญ่ที่ยังคงมีแรงกระตุ้นที่จะมีส่วนร่วมกับโมเมนต์ในคอมมูคู่ชิป ที่ส่งผลให้คอมมูคู่ชิปมีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้จะมีแฟนคลับส่วนหนึ่งที่ห่างหายไปบ้าง แต่สุดท้ายแล้ว เมื่อมีโมเมนต์เกิดขึ้นในช่วงนี้ก็

สามารถทำให้กระแสการพูดคุยกลับมาพุ่งสูงได้อย่างรวดเร็ว และเป็นตัวเชื่อมที่นำแฟนคลับจากทุกกลุ่มให้กลับมารวมตัวกันบนไทม์ไลน์ได้อีกครั้งอย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

1. พฤติกรรมและรูปแบบการมีส่วนร่วมของแฟนคลับในคอมมูคู่ชิป #jaedo บนโลกออนไลน์ สะท้อนให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ในการสื่อสารและการเผยแพร่ข้อมูล โดยแฟนคลับมักมีพฤติกรรมในการมีปฏิสัมพันธ์กันในคอมมู ไม่ว่าจะเป็นการรีโพสต์ การแสดงความคิดเห็น หรือการร่วมกันตีความวิเคราะห์โมเมนต์ของศิลปิน รวมถึงพฤติกรรมในการประชาสัมพันธ์ข่าวสารภายในคอมมู ที่ส่งผลให้คอมมูมีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีความสอดคล้องกับลักษณะของแฟนคลับที่สุปรีดา ช่อลำไย (2549) กล่าวไว้ โดยแฟนคลับนั้นมักมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันภายในคอมมูอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการพูดคุย อัปเดตข่าวสาร หรือบอกเล่าประสบการณ์ส่วนตัว ซึ่งการปฏิสัมพันธ์เชิงสื่อสารนี้เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้สมาชิกภายในคอมมูสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างทั่วถึงและรักษาความเคลื่อนไหวของคอมมู รวมถึงแฟนคลับยังมีพฤติกรรมการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวข้องกับศิลปิน อย่างการอัปเดตกิจกรรมต่าง ๆ ของศิลปินผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อสร้างการรับรู้และเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นการเติมเต็มบทบาทในฐานะผู้ติดตามผลงาน ที่คอยติดตามข่าวสารของศิลปินผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อให้สามารถรับรู้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบันมากที่สุด คอมมูคู่ชิปของแฟนคลับเกาหลีจึงเป็นคอมมูที่แฟนคลับมีพฤติกรรมการสื่อสารร่วมกัน และมีปฏิสัมพันธ์กันภายในคอมมู ไม่ใช่เพียงแค่การเป็นผู้รับสารเพียงอย่างเดียว

การผลิตและการบริโภคเนื้อหาเกี่ยวกับคู่ชิปของแฟนคลับ ไม่ว่าจะเป็นแฟนฟิก แฟนอาร์ต หรือวิดีโอแฟนเมด เป็นการแสดงออกถึงบทบาทชิปเปอร์ในฐานะของผู้ผลิต หรือ ผู้สร้างสรรค์ ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของแฟนคลับในการตีความและเติมเต็มจินตนาการ โดย Owen G. Parry (2019) ได้อธิบายว่า การชิปคือการจินตนาการถึงความสัมพันธ์เชิงโรแมนติกของตัวละคร นอกเหนือจากเนื้อเรื่องหลักและความเป็นจริง ซึ่งเป็นกระบวนการที่แฟนคลับมีบทบาทในฐานะผู้สร้างสรรค์ที่แสดงออกผ่านแฟนฟิกและแฟนอาร์ต โดยผลิตและเผยแพร่บนสื่อออนไลน์ นอกจากนี้ การสร้างสรรค์และแลกเปลี่ยนเนื้อหายังเป็นการยืนยันความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมแฟนตามที่ ศิรินนา วอนเก่าน้อย (2565) กล่าวไว้ว่า แฟนฟิกชันถือเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมแฟนที่ช่วยเชื่อมโยงผู้ที่มีความสนใจร่วมกันให้มา

แลกเปลี่ยนและสร้างเนื้อหาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งตรงกับผลการศึกษาที่ว่าแฟนคลับในคอมมูมีบทบาทเป็นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคที่เกื้อหนุนกัน โดยผู้บริโภคนั้นมักทำหน้าที่ในการอ่าน แชร์ รวมถึงแสดงความคิดเห็น ต่อเนื้อหาที่ถูกผลิตออกมา อีกทั้งแฟนคลับยังมีพฤติกรรมการเป็นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคในเวลาเดียวกัน ยิ่งตอกย้ำอย่างชัดเจนว่า บทบาทของแฟนคลับที่มีความสลับไปมา ทำให้มีเนื้อหาใหม่ ๆ หมุนเวียนอยู่ตลอดเวลา

พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมในรูปแบบกลุ่ม ทั้งในรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์ เป็นการแสดงออกถึงพลังการรวมตัวของคอมมูที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดการสนับสนุนศิลปินตามที่วนิดา จิระสกุลวานิช (2565) ได้จำแนกประเภทกิจกรรมไว้ โดยด้านกิจกรรมออนไลน์นั้น จะเห็นได้ว่าการที่แฟนคลับได้มีการเข้าร่วมกิจกรรม อย่างการโหวต หรือการติดแฮชแท็กเพื่อดันกระแสของศิลปินบนสื่อสังคมออนไลน์ และในด้านของกิจกรรมออฟไลน์ สอดคล้องกับการที่แฟนคลับเข้าร่วมกิจกรรม อย่างการจัดกิจกรรมวันเกิด หรือการจัดคาเฟ่วันเกิดให้กับศิลปิน รวมถึงการทำแฟนโปรเจกต์ต่าง ๆ อีกทั้ง กิจกรรมเหล่านี้ยังสอดคล้องกับลักษณะของแฟนคลับตามที่ สุปรีดา ช่อลำไย (2549) ได้ระบุไว้ว่า แฟนคลับจะมีการทำโปรเจกต์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศิลปินซึ่งเป็นการสื่อสารที่สร้างการรับรู้ถึงความเป็นแฟนคลับให้กับคนภายนอกได้รู้จัก

พฤติกรรมการแจกและขายของเกี่ยวกับคู่ชิป ไม่ว่าจะเป็นการซื้อขายสินค้าแฟนเมดและสินค้าทางการ (official) หรือการจัดทำของที่ระลึกเพื่อแจกในโอกาสต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นถึงมิติทางเศรษฐกิจและการแสดงออกถึงตัวตนของแฟนคลับ ตามที่ จุติมาศ เกลียงเกลา และ พรทิพย์ เย็นจะบก (2556) กล่าวไว้ว่า แฟนคลับมักมีการซื้อสินค้าทางการ ซึ่งรวมถึงสินค้าทางการของศิลปินทั้งคู่ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานของ ภานรินทร์ แสงศรี น้ำเพชร และ สายชล ปัญญชิต (2567) ที่ระบุว่า พฤติกรรมแฟนคลับครอบคลุมการสนับสนุนผ่านเศรษฐกิจดิจิทัลจากการซื้อสินค้าและการสนับสนุนศิลปินในระดับสากล อีกทั้ง การที่แฟนคลับมีการจัดทำและแลกเปลี่ยนของที่ระลึกกันตามโอกาสต่าง ๆ ยังสอดคล้องกับลักษณะของแฟนคลับในฐานะผู้สะสมสิ่งของ จากงานวิจัยของ สุปรีดา ช่อลำใย (2549) โดยกล่าวว่า แฟนคลับจะมีการสะสมสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับศิลปินเพื่อแสดงตัวตน และเป็นการสื่อสารภายในตนเองในเชิงจิตวิทยาเพื่อบอกกับตนเองถึงการเป็นแฟนคลับ ซึ่งการสะสมสิ่งของเหล่านี้ยังสามารถแสดงความเป็นอัตลักษณ์ของแฟนคลับได้อีกด้วย

2. ประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของแฟนคลับกับโมเมนต์ของคู่ชิปชี้ให้เห็นว่า เมื่อมีโมเมนต์คู่ชิปเกิดขึ้นใหม่ แฟนคลับจะมีพฤติกรรมตอบสนองอย่างทันที ทั้งในรูปแบบของการสรุป วิเคราะห์ หรือตีความเชื่อมโยงโมเมนต์ ที่สามารถผลักดันให้เกิดเป็นกระแสในสื่อสังคมออนไลน์ และเมื่ออยู่ในช่วงที่ขาดหายของโมเมนต์พบว่า คอมมูเกิดการปรับเปลี่ยนไปยึดโยงกับเนื้อหาที่ถูกสร้างสรรค์โดยแฟนคลับ ไม่ว่าจะเป็นแฟนฟิก แฟนอาร์ต หรือวิดีโอแฟนเมด และการผลิตซ้ำเนื้อหาเดิมที่เคยมีอยู่แล้ว จนทำให้คอมมูเกิดการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมของแฟนคลับในคอมมูคู่ชิปยังสามารถขับเคลื่อนต่อไปได้ แม้จะไม่มีโมเมนต์คู่ชิปเกิดขึ้น โดยสอดคล้องกับที่ Owen G. Parry (2019) อธิบายไว้ว่า การชิป เป็นกระบวนการที่แฟนคลับร่วมสร้างสรรค์เรื่องราว ซึ่งชิปเปอร์ไม่จำเป็นต้องรอแค่เพียงโมเมนต์จากศิลปินเสมอไป แต่อาศัยการจินตนาการถึงความสัมพันธ์ในทางโรแมนติกที่อยู่นอกเหนือความเป็นจริง อีกทั้งยังเน้นย้ำให้เห็นถึงบทบาทของเนื้อหาที่แฟนคลับสร้างสรรค์ โดยเฉพาะแฟนฟิก ที่ช่วยเติมเต็มช่องว่างทางอารมณ์และทำให้คอมมูไม่หยุดนิ่ง เช่นเดียวกับที่ จุติมาศ เกลี้ยงเกลา และ พรทิพย์ เย็นจะบก (2555) ได้ระบุไว้ว่า ชิปเปอร์มีความยึดโยงกับจินตนาการมากกว่าความเป็นจริงของความสัมพันธ์ พฤติกรรมนี้จึงแสดงให้เห็นว่า ชิปเปอร์คือกลุ่มที่ไม่ได้ยึดติดกับกิจกรรมปัจจุบันของศิลปินอย่างตรงตัว แต่เป็นผู้ที่สร้างความหมายและเรื่องเล่าขึ้นเอง เพื่อทำให้คอมมูสามารถเคลื่อนไหวอยู่ได้อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ งานของ Sarah Sedlmeir (2024) ได้ระบุว่า โมเมนต์คือกลยุทธ์ทางการตลาด ที่ใช้กระตุ้นให้ชิปเปอร์สร้างสรรค์สื่อเพื่อขยายฐานแฟนคลับ โดยเน้นย้ำให้เห็นถึงบทบาทของโมเมนต์คู่ชิปต่อการสร้างสรรค์เนื้อหา ในฐานะกลยุทธ์ทางการตลาดเชิงรุกของบริษัทบันเทิง เพื่อกระตุ้นให้แฟนคลับเข้าร่วม และสร้างสรรค์สื่อเพื่อขยายภาพลักษณ์ศิลปิน ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์แบบร่วมสร้างระหว่างอุตสาหกรรมกับแฟนคลับ โดยผลการศึกษาได้สร้างข้อโต้แย้งที่ขยายมิติจากแนวคิดของ Sedlmeir ที่ชี้ให้เห็นว่า พฤติกรรมของแฟนคลับไม่ได้เป็นเพียงการตอบสนองต่อกลยุทธ์ทางการตลาดของบริษัทเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการที่สามารถสะท้อนบทบาทการเป็นผู้ผลิตและผู้ขับเคลื่อนเนื้อหาด้วยตนเอง ผ่านพลังของจินตนาการและการผลิตซ้ำเนื้อหาเชิงอุดมคติ โมเมนต์จึงไม่ใช่เงื่อนไขเดียวในการขับเคลื่อนคอมมู แต่เป็นเพียงจุดเริ่มต้นหรือแรงบันดาลใจเท่านั้น และจากการศึกษาที่ครอบคลุมในช่วงที่ศิลปินไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้เกิดการห่างหายของโมเมนต์คู่ชิป โดยเมื่อกลยุทธ์การตลาดของบริษัทในการสร้างโมเมนต์เกิดการหยุดชะงัก จะเห็นได้ว่าเห็นว่าคอมมูไม่ได้หยุดนิ่งตามไปด้วย แต่เกิดการปรับเปลี่ยนไปเน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างแฟนคลับแทนที่ปฏิสัมพันธ์

ระหว่างอุตสาหกรรมกับแฟนคลับ โดยการที่แฟนคลับสร้างสรรค์และหมุนเวียนเนื้อหาในคอมมูขึ้นเอง เพื่อให้คอมมูดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองในระยะยาว

อีกทั้งงานของ Natthanai Prasannam (2019) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของพฤติกรรมต่อโมเมนต์คู่ชิปของแฟนคลับโดยชี้ให้เห็นว่า พฤติกรรมการชิปมีความสัมพันธ์โดยตรงกับโมเมนต์ของศิลปิน และชิปเปอร์มีบทบาทในการขยายความและทำให้โมเมนต์เหล่านั้นเป็นที่นิยมผ่านสื่อออนไลน์ โดยมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยในแง่ของพฤติกรรมต่อโมเมนต์ในช่วงที่มีโมเมนต์เกิดขึ้น จากพฤติกรรมการรีโพสต์ และการใช้แฮชแท็ก จนติดเทรนด์ไทยบนแพลตฟอร์ม X ซึ่งเป็นการยืนยันบทบาทของชิปเปอร์ในการขยายความโมเมนต์นั้นให้ได้รับความสนใจในพื้นที่สาธารณะ แต่อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาพบว่า เมื่อไม่มีโมเมนต์ใหม่เกิดขึ้น พฤติกรรมการแสดงออกของแฟนคลับยังคงดำเนินต่อไป โดยมีการนำโมเมนต์เก่าที่เคยเกิดขึ้นมาพูดถึงใหม่ และรีโพสต์ซ้ำ ๆ ราวกับโมเมนต์นั้นเพิ่งเกิดขึ้นใหม่อีกครั้ง ซึ่งถือเป็นข้อโต้แย้งที่ขยายมิติจากแนวคิดดังกล่าว ที่เน้นความสัมพันธ์โดยตรงกับโมเมนต์ในปัจจุบัน กล่าวคือ คุณค่าและสถานะของโมเมนต์ไม่ได้ยึดโยงเพียงกับเวลาที่เพิ่งเกิดหรือเป็นโมเมนต์ปัจจุบันเท่านั้น แต่ขึ้นกับความสามารถของชิปเปอร์ในการต่อยอดและตีความโมเมนต์เก่าให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง ซึ่งสะท้อนถึงความยืดหยุ่นของปฏิสัมพันธ์พื้นฐานของแฟนคลับ ที่ยังคงมีปฏิสัมพันธ์กับเนื้อหาในคอมมูอย่างสม่ำเสมอ แม้จะไม่มีโมเมนต์ใหม่จากศิลปินในช่วงเวลานั้น

โมเมนต์คู่ชิปจึงมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของแฟนคลับในฐานะเนื้อหาตั้งต้นหรือตัวกระตุ้น ที่ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์และกิจกรรมในคอมมู โดยเมื่อมีโมเมนต์คู่ชิปเกิดขึ้น ปฏิสัมพันธ์และกิจกรรมของแฟนคลับในคอมมูจะเพิ่มสูงขึ้นในทันที แต่อย่างไรก็ตาม ความน่าสนใจของการศึกษาในครั้งนี้ คือ ระยะเวลาการศึกษาที่ครอบคลุมในช่วงที่เกิดการห่างหายของโมเมนต์ของคู่ชิป ซึ่งจะเห็นได้ว่าคอมมูไม่ได้มีการหยุดนิ่งเมื่อขาดโมเมนต์ใหม่ แต่กลับขับเคลื่อนด้วยงานแฟนเมด การผลิตและการตีความซ้ำโมเมนต์เก่าเพื่อคงความต่อเนื่องของคอมมู ผลนี้จึงขยายกรอบมุมมองที่เน้นโมเมนต์ของศิลปินเป็นตัวขับเคลื่อนหลัก ไปสู่การขับเคลื่อนคอมมูที่แฟนคลับเป็นผู้ผลิต และผู้จัดการเนื้อหาของคอมมูด้วยตนเอง ด้วยศักยภาพของแฟนคลับในการต่อยอด ตีความ และผลิตซ้ำโมเมนต์ใหม่ให้เนื้อหาในคอมมูยังดำเนินต่อได้ จึงส่งผลให้กิจกรรมของแฟนคลับดำรงอยู่ได้ทั้งในช่วงที่มีโมเมนต์จากศิลปินและช่วงที่ห่างหายจากโมเมนต์

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปรากฏการณ์คอมมูคู่ชิปของแฟนคลับศิลปินเกาหลีในประเทศไทย กรณีศึกษา คอมมูคู่ชิปแจโด (Jaedo) ผู้วิจัยมีประเด็นการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้ **1. พฤติกรรมและรูปแบบการมีส่วนร่วมของแฟนคลับจากปรากฏการณ์คู่ชิปบนโลกออนไลน์** จากกรณีศึกษาชี้ให้เห็นว่า การติดเทรนด์ของแฮชแท็ก #jaedo มีความสัมพันธ์โดยตรงกับโมเมนต์ของศิลปิน กล่าวคือ ในช่วงเวลาที่ศิลปินทั้งสองยังมีกิจกรรมร่วมกัน ความถี่และความหลากหลายของโมเมนต์ที่เกิดขึ้นส่งผลให้แฮชแท็กสามารถติดเทรนด์ได้อย่างสม่ำเสมอ ในทางกลับกัน ภายหลังจากที่แจฮยอนเข้ารับราชการทหาร ความถี่ของโมเมนต์ใหม่ได้ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ส่งผลให้จำนวนการติดเทรนด์ลดลงตามไปด้วย อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลของโมเมนต์ที่เกิดขึ้นยังชี้ให้เห็นว่า ความใหม่ของคอนเทนต์ ณ ช่วงเวลาที่เผยแพร่ ยังคงมีศักยภาพในการกระตุ้นกระแสได้ แม้ว่าเนื้อหาจะถูกถ่ายทำไว้ล่วงหน้าก็ตาม เนื่องจากแฟนคลับไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเกิดขึ้นของโมเมนต์แบบเรียลไทม์เป็นหลัก แต่ให้ความสำคัญกับคุณค่าของเนื้อหาในฐานะวัตถุดิบที่สามารถนำไปต่อยอดจินตนาการและตีความความสัมพันธ์ของทั้งคู่ได้ เมื่อมีการเผยแพร่เนื้อหาที่มีภาพหรือการกล่าวถึงศิลปินทั้งสองอย่างชัดเจน แฟนคลับจะมีการตอบสนองอย่างรวดเร็ว อย่างการบันทึกภาพ ตัดต่อคลิป แปลเนื้อหา ตีความโมเมนต์ และเผยแพร่ต่อ ซึ่งรวมถึงการสร้างสรรค์ผลงานโดยแฟนคลับเองด้วย กิจกรรมเหล่านี้ส่งผลให้การกล่าวถึงขยายวงกว้างจนกลายเป็นกระแสในที่สุด ในช่วงที่ไม่มีโมเมนต์ใหม่ คอมมูจะยังคงดำเนินกิจกรรมอยู่ได้ด้วยการนำโมเมนต์ในอดีตมาเรียบเรียงและนำเสนอใหม่ แม้ว่ากระแสขนาดใหญ่จะเกิดขึ้นได้น้อยลง แต่จินตนาการและความสามารถในการสร้างสรรค์ของแฟนคลับยังคงทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการหล่อเลี้ยงและรักษาพลวัตของคอมมูให้มีความเคลื่อนไหวได้อย่างต่อเนื่อง **2. ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมต่อโมเมนต์คู่ชิปของแฟนคลับจากปรากฏการณ์คู่ชิปบนโลกออนไลน์** พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคู่ชิปของชิปเปอร์แจโดสามารถแบ่งออกได้เป็นสองรูปแบบ ทั้งกิจกรรมในรูปแบบออนไลน์ และออฟไลน์ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ไม่ได้เพียงแค่เพิ่มการมองเห็น การโหวต หรือการเข้าถึงเท่านั้น แต่ยังเพิ่มคุณค่าประสบการณ์ทางสังคม อย่างการได้พบปะกัน และการสร้างความไว้วางใจ ทำให้เกิดเป็นความทรงจำและความรู้สึกร่วม โดยทั้งสองรูปแบบนี้เกื้อหนุนกันอย่างชัดเจน เมื่อกิจกรรมต่าง ๆ ประสบความสำเร็จ คอมมูก็จะยิ่งมีแรงผลักดันในการทำกิจกรรมครั้งต่อไป และเมื่อสมาชิกในคอมมูได้รับประสบการณ์ที่ดี แฟนคลับเหล่านั้นก็จะพร้อมที่จะชวนเพื่อนมาร่วมงานและ

ลงทุนทั้งเวลาและเงินมากขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คอมมูคู่ชิป #jaedo สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่องและเติบโตอย่างยั่งยืน ในส่วนข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย 1. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกลุ่มคอมมูคู่ชิปแฟนคลับเกาหลี ผ่านกรณีศึกษา #jaedo เท่านั้น ซึ่งควรมีการศึกษาเปรียบเทียบปรากฏการณ์คอมมูคู่ชิปของแฟนคลับเกาหลีกับกลุ่มคอมมูคู่ชิปในวัฒนธรรมอื่น ๆ เพื่อศึกษากลไกของวัฒนธรรมแฟนคลับที่ยึดโยงกับจินตนาการและพลังการสร้างสรรค์ในต่างวัฒนธรรม 2. การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพียงอย่างเดียว ถ้ามีการวิจัยเชิงปริมาณร่วมด้วยโดยใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ เพื่อเก็บเชิงสถิติต่อจำนวนโมเมนต์ต่อปริมาณกิจกรรมเกี่ยวเนื่องของแฟนคลับอย่างละเอียด เพื่อยืนยันบทบาทของกิจกรรมของแฟนคลับในฐานะแรงขับเคลื่อนในการรักษาพลวัตของคอมมู 3. การศึกษาครั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลพฤติกรรมและและปฏิสัมพันธ์ของแฟนคลับที่มีต่อโมเมนต์ของคู่ชิป จึงขอเสนอแนะให้มีการศึกษาเชิงลึกต่อบทบาทและอิทธิพลของแฟนฟิกที่ได้รับความนิยมในฐานะเครื่องมือขับเคลื่อนคอมมู เพื่อศึกษาอำนาจในการกำหนดทิศทางของเรื่องเล่าเชิงอุดมคติ และการรักษาการมีส่วนร่วมภายในคอมมูคู่ชิปได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กฤตยา ธันยาธเนศ. (2561). รูปแบบการสื่อสารในพื้นที่สาธารณะ สื่อสังคมออนไลน์ ของงานเขียนแฟนฟิคชั่นวาย ศิลปินเกาหลีในสังคมไทย. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญานิเทศ ศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

กาญจนา แก้วเทพ. (2555). *สื่อที่ใช่ ของใครที่ชอบ : การ์ตูน โทรทัศน์ท้องถิ่น แฟนคลับ.* กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

จุติมาศ เกลียงเกลา และ พรทิพย์ เย็นจะบก. (2556). *การศึกษาภาพลักษณ์ของกลุ่มศิลปินนักร้องเกาหลีใต้ผ่านสื่อใหม่และพฤติกรรมแฟนคลับ.* การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 51 สาขาศึกษาศาสตร์ สาขาเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. วันที่ 5-7 กุมภาพันธ์ 2545 ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ณิชชารีย์ เลิศวิชญ์. (2560). *หัวใจวาย.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บัน.

บุณยนุช นาคะ. (2560). แฟนคลับเกาหลี: อัตลักษณ์เชิงวัตถุและชุมชนแฟนคลับ. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พัชรี บอนคำ. (2563). *'อุตสาหกรรมบันเทิง' เศรษฐกิจหลักเกาหลี หมัดเด็ดจากรัฐบาล.* เรียกใช้เมื่อ 24 มิถุนายน 2568 จาก https://urbancreature.co/southkorea-koreanwave/

ภานรินทร์ แสงศรี น้ำเพชร และ สายชล ปัญญชิต. (2567). ARMY: อัตลักษณ์ พฤติกรรมกลุ่ม และพลวัตของแฟนคลับศิลปินเกาหลีวง BTS. *วารสารสังคมวิทยากับการพัฒนา*, 1(1), 85-104.

ยุทธนา สุวรรณรัตน์ และ อนรรฆอร บุรมัธนานนท์. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างรสนิยมทางเพศกับการมีส่วนร่วมในการใช้แอปพลิเคชันจอยลดาของสาววายในเครือข่ายเฟซบุ๊กสาววาย. *วารสารนิเทศสยามปริทัศน์*, 19(2). 145-155.

ยุทธนา สุวรรณรัตน์. (2563). *สื่อสารสาววาย...ความสัมพันธ์ในแอปพลิเคชันจอยลดา. วารสารนิเทศสยามปริทัศน์*, 19(1), 161-171.

วนิดา จิระสกุลวานิช. (2565). การเปิดรับข่าวสาร พฤติกรรมความคลั่งไคล้ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสนับสนุนศิลปินเกาหลีใต้ของแฟนคลับ. ใน *การค้นคว้าอิสระวารสารศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศิรินนา วอนเก่าน้อย. (2565). แฟนศึกษาสู่พฤติกรรมสารสนเทศของแฟน. *วารสารห้องสมุด*, 66(1), 37-51.

ศูนย์วัฒนธรรมเกาหลี. (ม.ป.ป.). *แนะนำศูนย์วัฒนธรรมเกาหลี.* เรียกใช้เมื่อ 24 มิถุนายน 2568 จาก https://thailand.korean-culture.org/th/144/korea/46

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2550). *แฟน*. เรียกใช้เมื่อ 2 มิถุนายน 2568 จาก http://legacy.orst.go.th/?knowledges=แฟน-๓-มีนาคม-๒๕๕๐

สุปรีดา ช่อลำไย. (2549). เครือข่ายการสื่อสารและการดำรงอยู่ของแฟนคลับธงไชยแมคอินไตย์. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

GetDayTrends. (2568). *Thailand • Feb 16, 2025 07:00 • Twitter Trending Hashtags and Topics.* เรียกใช้เมื่อ 2 มิถุนายน 2568 จาก https://getdaytrends.com/thailand/2025-02-16/7/

JAEDOMYLIFE 시작즈 [@jaedomylife]. (2023). *ชื่อคู่แจโด 시작즈 (ชีจักจึ) แปลว่า จุดเริ่มต้น เป็นแจโดที่ดูแลใส่ใจ คอยซัพพอร์ตกันมาตลอด... [Image Attached] [X].* จาก https://x.com/jaedomylife/status/165265775898 0964352

Natcha M. (2565). *“บ้านแฟนเบส” แฟนคลับที่มีอภิสิทธิ์เหนือกว่าแฟนคลับ.* เรียกใช้เมื่อ 4 มิถุนายน 2568 จาก https://www.exoticquixotic.com/stories/ thai-baan-base#:~:text='บ้านแฟนเบส'%20(Fanbase,ในงานอีเวนต์

Natthanai Prasannam.(2019).The Yaoi Phenomenon in Thailand and Fan/Industry Interaction. *Plaridel*, 16(2), 63-89.

Parry, Owen G. (2019). "*Shipping" (as) Fandom and Art Practice. In: Fandom As Methodology: A Sourcebook for Artists and Writers (pp. 127-146)*. MIT Goldsmiths Press, London.

Sarah Sedlmeir. (2024). Love, Fantasy, and Profit: The Utilization of Shipping and Boys Love as a Strategic Marketing Tool in the K-Pop Industry. In *Master’s thesis*. University of Music and Theatre Munich.

การประยุกต์ใช้ไคเซ็นเพื่อพัฒนากระบวนการทำงานของพนักงานขาย กรณีศึกษาบริษัทเอกชนในเขตสายไหมกรุงเทพมหานคร*

APPLICATION OF KAIZEN TO IMPROVE THE WORK PROCESS OF SALESEMPLOYEES : A CASE STUDY OF A PRIVATE COMPANY IN SAI MAI DISTRICT, BANGKOK

ศิริรักษ์ ไกรยะบุตร[1] และ วัชรพล วงศ์จันทร์[2]

Sirirak Kaiyabut[1] and watcharaphon Wongjan[2]

[1-2]มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์

[1-2]Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage Pathumthani Province, Thailand

Corresponding Author's Email: sirirak.kai@vru.ac.th

วันที่รับบทความ : 24 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 8 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 10 มกราคม 2569

Received 24 November 2025; Revised 8 January 2026; Accepted 10 January 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์สาเหตุของความล่าช้าและความผิดพลาดในกระบวนการจัดทำใบเสนอราคาของพนักงานขาย (2) พัฒนาแนวทางการปรับปรุงกระบวนการทำงานโดยประยุกต์ใช้แนวคิดไคเซ็นร่วมกับหลักการ ECRS และ (3) ประเมินผลลัพธ์ของการปรับปรุงกระบวนการดังกล่าวในเชิงประสิทธิภาพการทำงาน ก่อนการปรับปรุงพบว่ากระบวนการจัดทำใบเสนอราคามีขั้นตอนซ้ำซ้อนถึง 11 ขั้นตอน ใช้เวลานำของกระบวนการ เฉลี่ยรวม 7,720 นาที โดยมีการรอการคำนวณต้นทุนยาวนานถึง 7,200 นาที และพบความผิดพลาดจากการกรอกเอกสารคิดเป็นร้อยละ 63.6 ซึ่งสะท้อนถึง

Citation:

* ศิริรักษ์ ไกรยะบุตร และ วัชรพล วงศ์จันทร์. (2569). การประยุกต์ใช้ไคเซ็นเพื่อพัฒนากระบวนการทำงานของพนักงานขาย กรณีศึกษาบริษัทเอกชนในเขตสายไหมกรุงเทพมหานคร. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 402-423.

Sirirak Kaiyabut and watcharaphon Wongjan. (2026). Application Of Kaizen To Improve The Work Process Of Salesemployees : A Case Study Of A Private Company In Sai Mai District, Bangkok. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 402-423.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ความสูญเปล่าประเภทการรอคอยและการทำงานซ้ำซ้อนตามแนวคิดลีน งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมร่วมกับการวิจัยแบบ ผสานวิธี โดยเก็บข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพจากการสังเกตและการระดมสมองของพนักงานขาย และข้อมูลเชิงปริมาณจากการวัดเวลาการทำงานและจำนวนข้อผิดพลาด เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ปัญหา ได้แก่ ผังกระบวนการทำงานและแผนผังก้างปลา เพื่อค้นหาสาเหตุเชิงรากเหง้า ก่อนนำหลักการ ECRS มาใช้ในการปรับปรุงกระบวนการ โดยเน้นการขจัดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น และการรวมขั้นตอนการอนุมัติที่ซ้ำซ้อน และการปรับลำดับขั้นตอนการทำงานให้เหมาะสม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา การเปรียบเทียบก่อนและหลังการปรับปรุง และการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า (1) การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาพบว่าความล่าช้าและความผิดพลาดเกิดจากการรอคอยข้อมูลต้นทุน การส่งต่อเอกสารหลายขั้นตอน และการขาดมาตรฐานการทำงานที่ชัดเจน (2) การพัฒนาแนวทางการปรับปรุงกระบวนการโดยประยุกต์ใช้ไคเซ็นร่วมกับ ECRS ส่งผลให้สามารถขจัดขั้นตอนที่ไม่ก่อให้เกิดคุณค่าและลดความซ้ำซ้อนในกระบวนการทำงาน (3) ผลการประเมินหลังการปรับปรุงพบว่าสามารถลดจำนวนขั้นตอนการทำงานจาก 11 ขั้นตอน เหลือ 7 ขั้นตอน ลดเวลานำของกระบวนการจาก 7,720 นาที เหลือ 1,380 นาที คิดเป็นการลดลงร้อยละ 73.3 และลดจำนวนความผิดพลาดในการจัดทำเอกสารลงอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ยังพบการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมของพนักงานขาย ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการปรับปรุงงานและความรู้สึกเป็นเจ้าของกระบวนการมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาไคเซ็น ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าการประยุกต์ใช้แนวคิดไคเซ็นร่วมกับหลักการ ECRS ในกระบวนการทำงานด้านการขายสามารถก่อให้เกิดการปรับปรุงที่วัดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม และสามารถต่อยอดสู่การกำหนดมาตรฐานการทำงานใหม่ตามวงจร PDCA และ SDCA เพื่อความยั่งยืนของการพัฒนาในระยะยาว

คำสำคัญ: ไคเซ็น, ECRS, งานขาย, ความสูญเปล่า, การปรับปรุงกระบวนการ

Abstract

This participatory action research aimed to (1) analyze the causes of delays and errors in the quotation preparation process of sales employees, (2)

develop process improvement guidelines by applying Kaizen principles integrated with the ECRS concept, and (3) evaluate the effectiveness of the improved process in terms of operational performance. Prior to improvement, the quotation process consisted of 11 redundant steps, with an average lead time of 7,720 minutes, including a prolonged waiting time of 7,200 minutes for cost calculation. Document preparation errors accounted for 63.6 percent, reflecting wastes related to waiting and unnecessary processes in accordance with Lean principles. This study employed participatory action research combined with a mixed-methods approach. Qualitative data were collected through observation, interviews, and brainstorming sessions with sales employees, while quantitative data were obtained from work time measurements and error frequency records. Process mapping and fishbone diagrams were used to identify root causes of the problems. Subsequently, the ECRS principles Eliminate, Combine, Rearrange, and Simplify were applied to redesign the process by removing non–value-added activities, consolidating redundant approval steps, and rearranging workflow sequences. Data were analyzed using descriptive statistics, before-and-after comparisons, and qualitative content analysis.

The findings, aligned with the research objectives, revealed that (1) delays and errors were mainly caused by prolonged waiting for cost information, multiple document handoffs, and the absence of standardized work procedures; (2) the application of Kaizen integrated with ECRS effectively eliminated non–value-added steps and reduced process redundancy; and (3) after implementation, the number of process steps was reduced from 11 to 7, the process lead time decreased from 7,720 minutes to 1,380 minutes (a reduction of 73.3 percent), and document preparation errors were significantly reduced. In addition, behavioral changes among sales employees were observed, including increased participation in continuous improvement activities and a stronger sense of process ownership, consistent with the Kaizen philosophy. The results

demonstrate that integrating Kaizen with ECRS in sales-related processes can generate measurable performance improvements and support the establishment of standardized work through PDCA and SDCA cycles, contributing to sustainable process improvement in the long term.

Keywords: Kaizen, ECRS, Process Lead Time Reduction, Sales Process Improvement, Lean Management

บทนำ

ในปัจจุบัน สภาพแวดล้อมทางธุรกิจมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีการแข่งขันสูง องค์กรจำเป็นต้องปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ลดความผิดพลาด และตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว การปรับปรุงกระบวนการเหล่านี้ไม่เพียงช่วยลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพ แต่ยังสร้างคุณค่า ที่ส่งมอบให้ลูกค้าอย่างแท้จริงตามหลักการบริหารการปฏิบัติการสมัยใหม่ (Imai, 1986)

หนึ่งในกระบวนการสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพทางธุรกิจคือ การจัดทำใบเสนอราคาของพนักงานขาย เนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นของการนำเสนอผลิตภัณฑ์หรือบริการต่อผู้บริโภค การดำเนินงานในขั้นตอนนี้จึงต้องอาศัยความถูกต้อง รวดเร็ว และสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของบริษัทเอกชนแห่งหนึ่งในเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร พบว่ากระบวนการจัดทำใบเสนอราคายังประสบปัญหาความล่าช้าและข้อผิดพลาด ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ตามแนวคิด ความสูญเปล่า 7 ประการ (7 Wastes) ของระบบลีน (Lean) เช่น ความล่าช้าเป็นการรอคอย (Delay) และข้อผิดพลาดในการกรอกข้อมูลเป็นความเสียหาย (Defects) ซึ่งไม่เพียงส่งผลต่อความเชื่อมั่นของลูกค้า แต่ยังสร้างต้นทุนที่มองไม่เห็นต่อองค์กร

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิด ไคเซ็น (Kaizen) ซึ่งเน้นการปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับ และการแก้ปัญหาที่รากเหง้า (Root Cause) จึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนากระบวนการจัดทำใบเสนอราคา เครื่องมือที่เลือกใช้ ได้แก่ ผังก้างปลา (Fishbone Diagram) เพื่อวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา แก้ปัญหาที่รากเหง้ามากกว่าการแก้ที่ปลายเหตุ และ หลัก ECRS (Eliminate, Combine, Rearrange,

Simplify) เพื่อปรับปรุงกระบวนการให้เรียบง่ายและลดขั้นตอนที่ไม่สร้างคุณค่า ซึ่งเหมาะสมอย่างยิ่งกับงานเอกสารที่มีขั้นตอนซ้ำซ้อนมากกว่าการใช้เครื่องมือขั้นสูงอื่นที่ไม่จำเป็น การเลือกใช้เครื่องมือเหล่านี้สอดคล้องกับหลักการไคเซ็นที่เน้นแก้ปัญหาที่รากเหง้าและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สาเหตุหลักของปัญหาความล่าช้าและความผิดพลาดในการจัดทำใบเสนอราคาของพนักงานขาย

2. เพื่อเสนอแนวทางการปรับปรุงกระบวนการทำงานของพนักงานฝ่ายขาย โดยใช้หลักการของไคเซ็นร่วมกับหลักการ ECRS

3. เพื่อประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นภายหลังการปรับปรุงกระบวนการ

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาครั้งนี้มุ่งทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงกระบวนการทำงานในองค์กร โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้แนวคิดไคเซ็น (Kaizen) และหลักการ ECRS ในบริบทของงานสำนักงาน ซึ่งมีลักษณะการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล เอกสาร และการประสานงานระหว่างหน่วยงานหลายฝ่าย อันส่งผลให้เกิดความสูญเปล่าที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้โดยตรงเช่นเดียวกับกระบวนการผลิตในภาคอุตสาหกรรม การทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างพื้นฐานทางทฤษฎีที่รองรับการออกแบบการปรับปรุงกระบวนการจัดทำใบเสนอราคาในหน่วยงานขายอย่างเป็นระบบ

ไคเซ็นเป็นแนวคิดการปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่องที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับในองค์กร โดยมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงในรายละเอียดของกระบวนการทำงานทีละเล็กทีละน้อยอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างคุณค่าในระยะยาว เมื่อพิจารณาในบริบทของงานสำนักงานหรือที่เรียกว่า Office Kaizen แนวคิดดังกล่าวมุ่งเน้นการลดความสูญเปล่าที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลและเวลา เช่น การรอคอย การทำงานซ้ำซ้อน และความผิดพลาดจากการสื่อสาร ซึ่งสามารถอธิบายได้ภายใต้กรอบแนวคิดความสูญเปล่า 7 ประการ (Muda) โดยในกระบวนการจัดทำใบเสนอราคามักพบความสูญเปล่าประเภทการรอคอย

(Waiting) และกระบวนการที่เกินความจำเป็น (Overprocessing) เป็นสำคัญ อันเกิดจากการส่งต่อข้อมูล การตรวจสอบหลายขั้นตอน และการแก้ไขเอกสารซ้ำหลายครั้ง

หลักการ ECRS เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์และปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย การกำจัดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น (Eliminate) การรวมขั้นตอนที่มีลักษณะซ้ำซ้อน (Combine) การจัดลำดับขั้นตอนใหม่ให้เหมาะสม (Rearrange) และการทำให้ขั้นตอนมีความเรียบง่ายมากขึ้น (Simplify) ในเชิงทฤษฎีการจัดการปฏิบัติการ การพิจารณา Eliminate เป็นลำดับแรกมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากการตัดกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดคุณค่าออกไปจะช่วยลดความซับซ้อนของกระบวนการตั้งแต่ต้นทาง ก่อนที่จะดำเนินการปรับปรุงในขั้นตอนอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของลีนที่มุ่งเน้นการกำจัดความสูญเปล่าเป็นพื้นฐานของการเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการ

สุรัชดา สกุลสุทธิโรจน์ (2563) ได้ศึกษาการปรับปรุงกระบวนการทำงานในแผนกสนับสนุนฝ่ายขายโดยประยุกต์ใช้แนวคิดไคเซ็นร่วมกับหลักการ ECRS ผลการศึกษาพบว่าการทำให้บุคลากรมีความเข้าใจในภาพรวมของกระบวนการทำงานและการลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็นส่งผลให้จำนวนข้อผิดพลาดในการทำงานลดลงอย่างมีนัยสำคัญ งานวิจัยดังกล่าวใช้ตัวชี้วัดด้านระยะเวลาการดำเนินงานและอัตราความผิดพลาดเป็นเกณฑ์ในการประเมินประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นแนวทางที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวัดผลการปรับปรุงกระบวนการจัดทำใบเสนอราคาในงานวิจัยนี้

ในทำนองเดียวกัน ตุลาพล นิติเดชา (2564) ได้นำเครื่องมือในแนวคิดลีน เช่น การจัดทำผังกระบวนการ (Process Mapping) ร่วมกับหลักการ ECRS มาใช้ในการปรับปรุงกระบวนการทำงานของหน่วยงานสนับสนุนในสถาบันอุดมศึกษา ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าสามารถลดระยะเวลาการทำงานและลดภาระงานที่ซ้ำซ้อนได้อย่างชัดเจน งานวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการวิเคราะห์กระบวนการในภาพรวมก่อนการดำเนินการปรับปรุง และการเลือกใช้เครื่องมือปรับปรุงอย่างเป็นลำดับขั้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการปรับปรุงกระบวนการจัดทำใบเสนอราคาในงานวิจัยปัจจุบัน

นอกจากนี้ Chahal และ Narwal (2017) ได้เสนอว่าความสำเร็จของการนำแนวคิดลีนและไคเซ็นไปประยุกต์ใช้ในองค์กรไม่ได้ขึ้นอยู่กับเครื่องมือหรือเทคนิคเพียงอย่างเดียว หากแต่ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านบุคลากร เช่น ความเข้าใจร่วมกัน ทัศนคติในการทำงาน และการ

สนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูง ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างวัฒนธรรมการปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง ประเด็นดังกล่าวช่วยขยายกรอบแนวคิดของงานวิจัยให้ครอบคลุมทั้งมิติด้านเทคนิคและมิติด้านพฤติกรรมของบุคลากรในองค์กร

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น สามารถสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ว่า การประยุกต์ใช้แนวคิดไคเซ็นและหลักการ ECRS เป็นตัวแปรต้นที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการจัดทำใบเสนอราคา ซึ่งสามารถประเมินได้จากความรวดเร็วและความถูกต้องของการดำเนินงาน กรอบแนวคิดดังกล่าวจึงทำหน้าที่เป็นฐานทางทฤษฎีที่รองรับการออกแบบวิธีดำเนินการวิจัยในบทถัดไปอย่างมีความสอดคล้องและเป็นระบบ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (mixed-methods research) โดยบูรณาการการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณภายใต้กรอบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยผู้วิจัยมีบทบาทเป็นพนักงานฝ่ายขายภายในองค์กรและมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนปรับปรุง การดำเนินการตามแผน และการประเมินผลหลังการปรับปรุง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือพนักงานฝ่ายขายขององค์กรที่ศึกษา กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 5 คน ซึ่งเป็นพนักงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการจัดทำใบเสนอราคาและปฏิบัติงานในกระบวนการดังกล่าวเป็นประจำ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1. แบบบันทึกการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม
2. ผังกระบวนการทำงาน (Process Mapping)
3. ผังก้างปลา (Fishbone Diagram)
4. เทคนิคการวิเคราะห์สาเหตุเชิงรากเหง้าแบบถามทำไม 5 ครั้ง (5 Whys Analysis)
5.หลักการ ECRS สำหรับการออกแบบกระบวนการทำงานใหม่

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการด้วยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยเข้าร่วมปฏิบัติงานร่วมกับพนักงานฝ่ายขายกลุ่มตัวอย่าง รวมถึงการสังเกตการทำงานของตนเอง เพื่อสะท้อนสภาพการทำงานจริงของกระบวนการจัดทำใบเสนอราคา การเก็บข้อมูลดำเนินการในช่วงเวลาการทำงานปกติของหน่วยงานเป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ หรือ 10 วันทำการ ข้อมูลที่ได้ถูกบันทึกอย่างเป็นระบบและนำไปใช้ในการวิเคราะห์ในขั้นตอนถัดไป

การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา

ข้อมูลจากการสังเกตถูกวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจำแนกปัญหาตามลำดับขั้นของกระบวนการทำงาน พร้อมทั้งรวบรวมความถี่ของการเกิดปัญหาและคำนวณเป็นร้อยละ จากนั้นใช้หลักการพาเรโต (Pareto Principle) เพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาดำเนินการด้วยผังก้างปลา (Fishbone Diagram) ตามหลัก 4M ได้แก่ คน วิธีการทำงาน เครื่องมือ และข้อมูล ควบคู่กับเทคนิค 5 Whys เพื่อระบุสาเหตุเชิงรากเหง้าอย่างเป็นระบบ

การวางแผนและดำเนินการปรับปรุง

ภายหลังการระบุปัญหาและสาเหตุเชิงรากเหง้า ผู้วิจัยร่วมกับทีมขายดำเนินการระดมสมองเพื่อกำหนดแนวทางการปรับปรุงกระบวนการ โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน แนวทางที่ได้ถูกคัดเลือกโดยใช้หลักการ ECRS ได้แก่ การกำจัด การรวม การจัดลำดับใหม่ และการทำให้ขั้นตอนง่ายขึ้น โดยพิจารณาจากผลกระทบต่อระยะเวลา ความถูกต้อง และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง แนวทางที่คัดเลือกได้ถูกนำไปใช้ในการปรับปรุงกระบวนการจัดทำใบเสนอราคา

การประเมินผลก่อนและหลังการปรับปรุง

การประเมินผลการปรับปรุงกระบวนการดำเนินการโดยการเปรียบเทียบผลการดำเนินงานก่อนและหลังการปรับปรุง ในด้านเวลา ใช้แนวคิดเวลามาตรฐาน (Standard Time) และแนวคิด Takt Time เป็นตัวชี้วัดประสิทธิภาพ โดยคำนวณจากระยะเวลาที่ใช้จริงในการจัดทำใบเสนอราคา

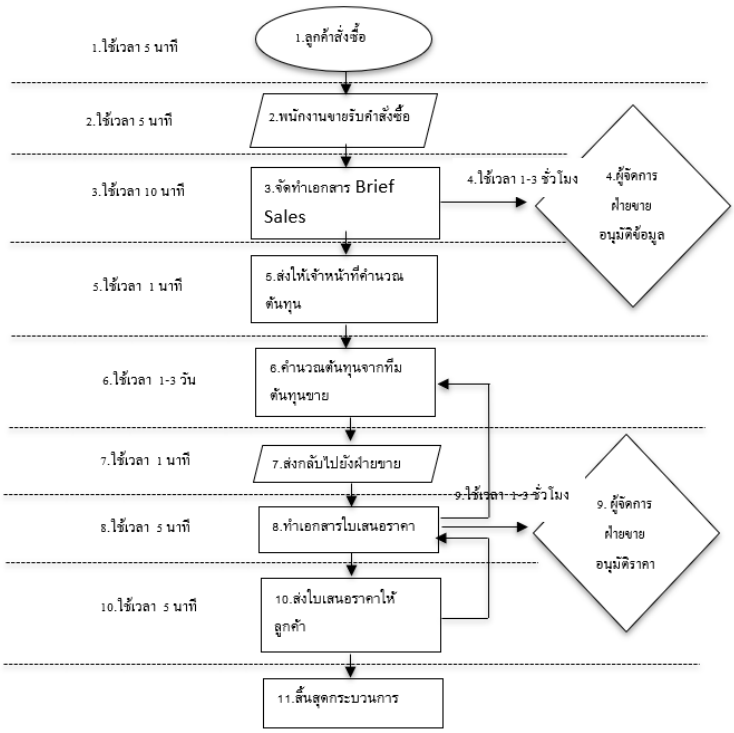
ในด้านคุณภาพ ประเมินจากจำนวนครั้งของการแก้ไขใบเสนอราคาที่เกิดจากความผิดพลาดด้านข้อมูลหรือขั้นตอนการทำงานเมื่อเทียบกับจำนวนใบเสนอราคาทั้งหมด ผลการประเมินถูกนำมาเปรียบเทียบเชิงพรรณนาเพื่อแสดงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของประสิทธิภาพกระบวนการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการตามแนวทางการวิจัยแบบผสานวิธี โดยข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและร้อยละ เพื่อประเมินการเปลี่ยนแปลงของประสิทธิภาพกระบวนการจัดทำใบเสนอราคา เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากการสังเกต บันทึกภาคสนาม และผลการดำเนินงานก่อนและหลังการปรับปรุง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การวิเคราะห์สาเหตุหลักของปัญหาความล่าช้าและความผิดพลาดในการจัดทำใบเสนอราคา การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเกี่ยวกับระยะเวลาความล่าช้าและจำนวนข้อผิดพลาดในการจัดทำใบเสนอราคาของพนักงานฝ่ายขาย เพื่อวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในกระบวนการทำงาน และใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุงกระบวนการตามแนวคิดไคเซ็นและหลักการ ECRS โดยใช้เทคนิคการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยในฐานะพนักงานฝ่ายขายได้เข้าร่วมปฏิบัติงานร่วมกับพนักงานขายจำนวน 5 คน เป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ รวม 10 วันทำการ ระหว่างเวลา 08.30–17.30 น. ข้อมูลที่ได้ถูกบันทึกในแบบฟอร์มกิจกรรมการทำงานประจำวัน และนำมาวิเคราะห์เพื่อจำแนกประเภทของปัญหาและระบุสาเหตุหลักของความล่าช้าและข้อผิดพลาดในกระบวนการจัดทำใบเสนอราคา

ภาพที่ 1 แผนผังแสดงการไหลของแต่ละขั้นตอนการทำงานของพนักงานขาย (ก่อนปรับปรุง)

จากการวิเคราะห์ผังกระบวนการทำงาน ดังแสดงในภาพที่ 1 พบว่า ก่อนการปรับปรุงกระบวนการจัดทำใบเสนอราคาประกอบด้วยทั้งหมด 11 ขั้นตอน โดยมีจุดคอขวดสำคัญอยู่ที่ขั้นตอนการอนุมัติจากผู้จัดการฝ่ายขาย ซึ่งต้องดำเนินการถึง 2 ครั้ง ได้แก่ ขั้นตอนที่ 4 การอนุมัติข้อมูลจากเอกสาร Brief Sales และขั้นตอนที่ 9 การอนุมัติราคาในใบเสนอราคา ส่งผลให้เกิดการตรวจสอบข้อมูลซ้ำซ้อน เพิ่มระยะเวลาการรอคอย และทำให้เวลานำของกระบวนการ Lead Time เพิ่มสูงขึ้น ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนรูปแบบความล่าช้าที่เกิดขึ้นในกระบวนการ ภายใต้กรอบแนวคิด Lean Thinking พบว่าขั้นตอนดังกล่าวสะท้อนถึงความสูญเปล่าประเภทกระบวนการที่เกินความจำเป็น Over-processing และการเคลื่อนไหวที่ไม่จำเป็น Motion จากการส่งต่อเอกสารโดยไม่ก่อให้เกิดคุณค่าเพิ่มแก่ลูกค้า

จากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สามารถจำแนกปัญหาที่เกิดขึ้นได้เป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ (1) ความล่าช้าในกระบวนการจัดทำใบเสนอราคา และ (2) ข้อผิดพลาดของข้อมูลในเอกสารใบเสนอราคา ผลการวิเคราะห์พบว่า ความล่าช้าส่วนใหญ่เกิดจากขั้นตอน

การอนุมัติที่ซ้ำซ้อนในขั้นตอนที่ 4 และ 9 รวมถึงการรอการคำนวณต้นทุนจากทีมที่เกี่ยวข้องในขั้นตอนที่ 6 ซึ่งส่งผลให้กระบวนการเสนอราคาล่าช้า ลูกค้าต้องรอเป็นเวลานาน และเพิ่มความเสี่ยงต่อการสูญเสียโอกาสทางการขาย

ในด้านข้อผิดพลาด พบว่าส่วนใหญ่เกิดจากการกรอกข้อมูลไม่ครบถ้วนหรือไม่ถูกต้องในเอกสาร Brief Sales การส่งต่อข้อมูลไปยังเอกสาร COG และใบเสนอราคา รวมถึงการสื่อสารที่ไม่ชัดเจนระหว่างฝ่ายขายและทีมคำนวณต้นทุน ส่งผลให้ข้อมูลราคาและเงื่อนไขคลาดเคลื่อน เอกสารต้องแก้ไขซ้ำ และลดความเชื่อมั่นของลูกค้าเพื่อให้เห็นภาพเชิงปริมาณอย่างชัดเจน ผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลความล่าช้าและข้อผิดพลาดไว้ในตารางที่ 1 และตารางที่ 2

ตารางที่ 1 ตารางสรุปปัญหาความล่าช้า (เชิงปริมาณ)

ขั้นตอน	สาเหตุของความล่าช้า	จำนวนครั้ง (ครั้ง)	เวลาล่าช้ารวม (นาที)	ร้อยละ (%)
อนุมัติผู้จัดการ (ขั้นตอน 4,9)	ผ่านหลายลำดับขั้น	10	520	66.7
คำนวณต้นทุน (ขั้นตอน 6)	รอทีคำนวณ	5	7,200	33.3
รวม	-	15	7,540	100

ตารางที่ 2 ตารางสรุปความถี่ข้อผิดพลาด

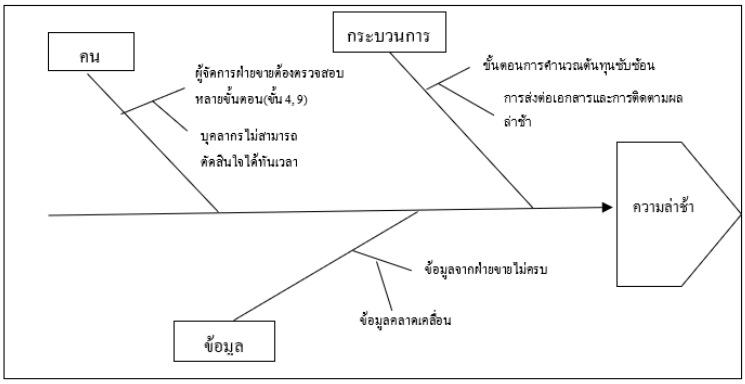
ขั้นตอน	ข้อผิดพลาด	จำนวนครั้ง (ครั้ง)	ร้อยละ (%)
Brief Sales ⟶ COG ⟶ ใบเสนอราคา (ขั้นตอน 1,3)	กรอกเอกสารไม่ครบ, คีย์ผิด	9	69.23
การสื่อสารฝ่ายขาย ⟷ ทีมต้นทุน (ขั้นตอน 2,8)	ข้อมูลไม่ชัดเจน	4	30.77
รวม	-	13	100

ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณพบว่า ความล่าช้าที่เกิดจากการอนุมัติของผู้จัดการฝ่ายขายมีจำนวน 10 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 66.7 ของเวลาล่าช้าทั้งหมด ขณะที่การรอการคำนวณต้นทุนจากทีมที่เกี่ยวข้องเกิดขึ้น 5 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 33.3 โดยมีเวลาล่าช้ารวมของกระบวนการเท่ากับ 7,540 นาที ส่วนข้อผิดพลาดพบทั้งหมด 13 ครั้ง โดยร้อยละ 69.23 เกิดจากการกรอกข้อมูลไม่ครบถ้วนหรือคีย์ข้อมูลผิด และร้อยละ 30.77 เกิดจากการสื่อสารที่ไม่ชัดเจนระหว่างหน่วยงาน

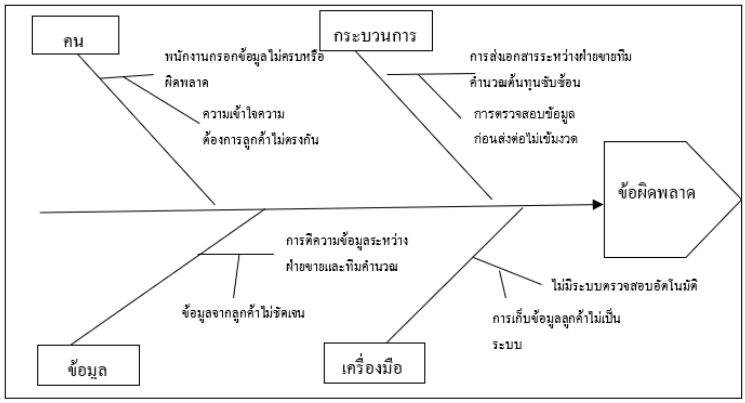
นอกจากนี้ พบว่า ก่อนการปรับปรุง กระบวนการจัดทำใบเสนอราคามีเวลานำของกระบวนการ (Lead Time) เฉลี่ยรวมเท่ากับ 7,720 นาที หรือประมาณ 1–3 วันทำการ โดยเฉพาะการรอการคำนวณต้นทุนซึ่งใช้เวลาสูงถึง 7,200 นาทีต่อครั้ง สะท้อนให้เห็นว่าความล่าช้าส่วนใหญ่เกิดจากเวลารอคอย (Waiting Time) มากกว่าเวลาการปฏิบัติงานจริง (Cycle Time) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเพียง 30–90 นาทีต่อขั้นตอน ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนรูปแบบความล่าช้าที่เกิดขึ้นในกระบวนการ ภายใต้กรอบแนวคิด Lean พบว่า ความล่าช้าดังกล่าวจัดเป็นความสูญเปล่าประเภท Waiting ขณะที่ข้อผิดพลาดจากการกรอกข้อมูลและการสื่อสารคลาดเคลื่อนจัดเป็นความสูญเปล่าประเภท Defect ซึ่งนำไปสู่การแก้ไขงานซ้ำและเพิ่มความแปรปรวนของข้อมูลในกระบวนการ

เมื่อพิจารณาความสอดคล้องของกระบวนการกับอัตราความต้องการของลูกค้าโดยใช้แนวคิด Takt Time พบว่า ก่อนการปรับปรุง กระบวนการไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากเวลานำของกระบวนการสูงกว่า Takt Time ที่ควรเป็น ส่งผลให้เกิดงานค้างสะสมและความล่าช้าในการให้บริการ

เพื่อวิเคราะห์สาเหตุเชิงลึก ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้ผังก้างปลา (Fishbone Diagram) ดังแสดงในภาพที่ 2 และภาพที่ 3 ผลการวิเคราะห์สามารถจำแนกสาเหตุของปัญหาออกเป็น 4 ด้านหลัก ได้แก่ คน (Man) วิธีการทำงาน (Method) เครื่องมือ (Machine) และข้อมูล (Material) โดยสาเหตุเชิงรากเหง้าของปัญหาความล่าช้าและข้อผิดพลาด ได้แก่ ขั้นตอนการอนุมัติที่ซ้ำซ้อน การรอข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการขาดมาตรฐานข้อมูลที่ชัดเจนในกระบวนการต้นน้ำ

ภาพที่ 2 แผงผังก้างปลาความล่าช้าในการทำใบเสนอราคา

ภาพที่ 3 แผงผังก้างปลาข้อผิดพลาดในการจัดทำใบเสนอราคา

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเสนอแนวทางการปรับปรุงกระบวนการทำงานของพนักงานฝ่ายขายโดยประยุกต์ใช้แนวคิดไคเซ็น

ภายหลังการวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุเชิงรากเหง้า ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดประชุมย่อยร่วมกับทีมฝ่ายขายเพื่อระดมสมองในการกำหนดแนวทางการปรับปรุงกระบวนการทำงาน โดยยึดแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ซึ่งเปิดโอกาสให้พนักงานระดับปฏิบัติการมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในหน้างาน เพื่อให้แนวทางที่ได้มีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทขององค์กรแนวทางที่ได้จากการระดมสมองถูกนำมาวิเคราะห์และคัดเลือกโดยประยุกต์ใช้ หลักการ ECRS (Eliminate, Combine, Rearrange, Simplify) เพื่อขจัดความสูญเปล่า ลดขั้นตอนที่ไม่

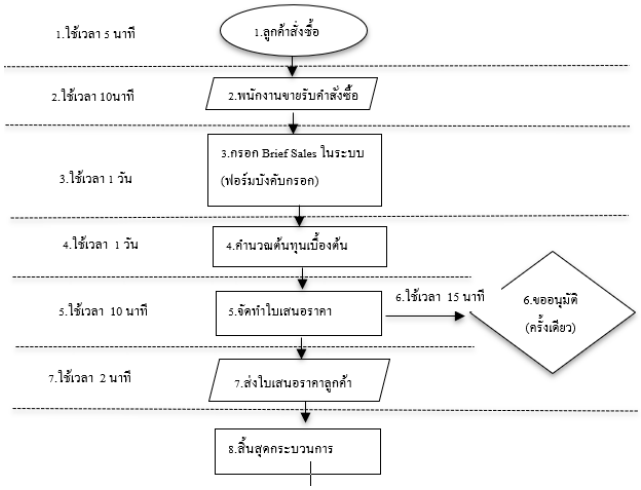
ก่อให้เกิดคุณค่า และเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการจัดทำใบเสนอราคา ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การแก้ไขปัญหาความล่าช้าตามหลัก ECRS

ปัญหา	สาเหตุ	แนวทางปรับปรุงตาม ECRS
ความล่าช้า	ขั้นตอนอนุมัติหลายชั้น	- E (Eliminate) ตัดขั้นตอนอนุมัติที่ซ้ำซ้อน โดยกำหนดระดับอนุมัติชัดเจน- C (Combine) รวมขั้นตอนอนุมัติให้เหลือเพียง 1 ครั้ง จากหัวหน้าทีมที่ได้รับมอบอำนาจ จากนั้นในส่วนแนวทางปรับปรุง ได้มีการรวมการอนุมัติสองขั้นตอน (ขั้นตอนที่ 4 และ 9) ให้เหลือครั้งเดียว เพื่อขจัดความซ้ำซ้อนและลดระยะเวลารอการอนุมัติ (Combine)
	รอคำนวณต้นทุน	- R (Rearrange) เปลี่ยนลำดับขั้นตอน โดยสามารถเริ่มคำนวณตั้งแต่ได้รับ Brief เบื้องต้น- S (Simplify) ใช้ Template ต้นทุนอัตโนมัติ สำหรับสินค้ามาตรฐาน
ปัญหา	สาเหตุ	แนวทางปรับปรุงตาม ECRS
ข้อผิดพลาด	กรอกเอกสารไม่ครบ/คีย์ผิด	- S (Simplify) ออกแบบฟอร์ม Brief Sale แบบบังคับกรอก (Mandatory Fields)- E (Eliminate) ตัดการกรอกข้อมูลซ้ำซ้อนในหลายระบบ
	ข้อมูลไม่ชัดเจน	- C (Combine) รวมช่องทางการสื่อสารให้อยู่ในระบบเดียว เช่น Microsoft Teams หรือ LINE Official- S (Simplify) จัดทำ Check-list ความต้องการลูกค้าให้ฝ่ายขายถามก่อนทุกครั้ง

ผลการวิเคราะห์พบว่า แนวทางการปรับปรุงที่สำคัญ ได้แก่ การตัดและรวมขั้นตอนการอนุมัติที่ซ้ำซ้อน การปรับลำดับขั้นตอนการคำนวณต้นทุนให้เริ่มได้ตั้งแต่ระยะต้น และการปรับปรุงรูปแบบเอกสารและช่องทางการสื่อสารให้มีมาตรฐานและชัดเจนมากยิ่งขึ้น

จากการดำเนินการดังกล่าวพบว่ากระบวนการจัดทำใบเสนอราคาหลังการปรับปรุงสามารถลดจำนวนขั้นตอนจากเดิม 11 ขั้นตอน เหลือเพียง 7 ขั้นตอน ดังแสดงในภาพที่ 4 ส่งผลให้กระบวนการมีความกระชับ ไหลลื่น และลดจุดคอขวดที่เกิดจากการอนุมัติหลายชั้นและการรอข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

แสดงการไหลของแต่ละขั้นตอนการทำงานของพนักงานขาย (หลังปรับปรุง)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นภายหลังการปรับปรุงกระบวนการภายหลังการปรับปรุงกระบวนการทำงานของพนักงานขายโดยประยุกต์ใช้แนวคิดไคเซ็นร่วมกับหลักการ ECRS ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลผลการดำเนินงานหลังการปรับปรุงเป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ โดยใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในลักษณะเดียวกับช่วงก่อนการปรับปรุง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบกับข้อมูลก่อนการปรับปรุงเพื่อประเมินผลลัพธ์ของกระบวนการใหม่

ตารางที่ 6 ตารางการประเมินผลหลังปรับปรุงความล่าช้ากระบวนการจัดทำใบเสนอราคา

ปัญหา	ก่อนปรับปรุง			หลังปรับปรุง		
	จำนวนครั้งที่พบ (ครั้ง)	เวลาเฉลี่ยล่าช้า (นาที)	ร้อยละ (%)	จำนวนครั้งที่พบ (ครั้ง)	เวลาเฉลี่ยล่าช้า (นาที)	ร้อยละ (%)
ขั้นตอนอนุมัติหลายชั้น	10	520	66.7	3	180	75
คำนวณต้นทุน	5	7200	33.3	1	1200	25
รวม	15	7720	100	4	1380	100

ผลการประเมินด้านเวลา (ตารางที่ 6) พบว่า จำนวนครั้งของความล่าช้าลดลงจาก 15 ครั้ง เหลือ 4 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 73.3 และเวลานำของกระบวนการ (Lead Time) ลดลงจาก 7,720 นาที เหลือ 1,380 นาที แสดงให้เห็นว่ากระบวนการหลังการปรับปรุงสามารถลดเวลารอคอยและเพิ่มความรวดเร็วในการให้บริการลูกค้าได้อย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 7 ตารางการประเมินผลหลังปรับปรุงข้อผิดพลาดกระบวนการจัดทำใบเสนอราคา

ปัญหา	ก่อนปรับปรุง		หลังปรับปรุง	
	จำนวนครั้งที่พบ (ครั้ง)	ร้อยละ(%)	จำนวนครั้งที่พบ (ครั้ง)	ร้อยละ (%)
กรอกเอกสารไม่ครบ, คีย์ผิด	9	69.23	2	66.67
การสื่อสารฝ่ายขาย ↔ ทีมต้นทุน	4	30.77	1	33.33
รวม	13	100	3	100

ในด้านคุณภาพ (ตารางที่ 7) พบว่าจำนวนข้อผิดพลาดในการจัดทำใบเสนอราคาลดลงจาก 13 ครั้ง เหลือ 3 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 76.9 สะท้อนให้เห็นว่าการปรับปรุงรูปแบบเอกสารและมาตรฐานการสื่อสารสามารถช่วยลดความผิดพลาดจากข้อมูลและขั้นตอนการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อพิจารณาภายใต้กรอบแนวคิด Takt Time พบว่าหลังการปรับปรุง ระยะเวลาการดำเนินงานต่อใบเสนอราคาเข้าใกล้ระดับที่สอดคล้องกับอัตราความต้องการของลูกค้ามากขึ้น ส่งผลให้กระบวนการมีความสมดุล ลดงานค้างสะสม และเพิ่มความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้อย่างเหมาะสม

อภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า การประยุกต์ใช้แนวคิดไคเซ็นร่วมกับหลักการ ECRS สามารถช่วยลดระยะเวลาและข้อผิดพลาดในกระบวนการจัดทำใบเสนอราคาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ Imai (1986) ที่เน้นการปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่องผ่านการมีส่วนร่วมของพนักงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยที่ชี้ว่าการประยุกต์ใช้ Lean และ Kaizen ช่วยลด Lead Time และเพิ่มความถูกต้องของข้อมูลในงานขายและงานสำนักงาน (Antony et al., 2019; Liker & Convis, 2012)

ผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

ในด้านการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ผลการวิจัยพบว่าความล่าช้าเกิดจากขั้นตอนการอนุมัติหลายชั้นและการรอข้อมูลต้นทุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขณะที่ข้อผิดพลาดของข้อมูลเกิดจากการกรอกข้อมูลไม่ครบถ้วนและการสื่อสารที่ขาดความชัดเจน เมื่อพิจารณาภายใต้กรอบแนวคิดความสูญเปล่า 7 ประการ ปัญหาดังกล่าวจัดอยู่ในความสูญเปล่าประเภทการรอคอย (Waiting) และการทำงานซ้ำซ้อน (Over-processing) ซึ่งไม่ก่อให้เกิดคุณค่าเพิ่มแก่ลูกค้า และก่อให้เกิดต้นทุนแฝงด้านเวลา ค่าแรง และค่าเสียโอกาสทางธุรกิจ สอดคล้องกับแนวคิดของ สุรัชดา สกุลสุทธิโรจน์ (2563)

ผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

การประยุกต์ใช้หลักการ ECRS ร่วมกับแนวคิดไคเซ็นช่วยให้สามารถออกแบบกระบวนการทำงานใหม่ที่มีความกระชับและต่อเนื่องมากขึ้น โดยเฉพาะการตัดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น การรวมขั้นตอนการอนุมัติ การจัดลำดับการทำงานใหม่ และการใช้แบบฟอร์มบังคับ

กรอกข้อมูลเพื่อลดข้อผิดพลาดตั้งแต่ต้นทาง แนวทางดังกล่าวสะท้อนการใช้ไคเซ็นในระดับจุลภาค ซึ่งเน้นการปรับปรุงอย่างค่อยเป็นค่อยไปจากกระบวนการทำงานจริง และสอดคล้องกับแนวคิดของ Imai (1986)

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของพนักงานขายผ่านกิจกรรมระดมสมองยังช่วยเสริมสร้างความเป็นเจ้าของกระบวนการ (Process Ownership) ส่งผลให้เกิดความรับผิดชอบต่อคุณภาพงานและแรงจูงใจภายใน ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Chahal และ Narwal (2017)

ผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

ผลการเปรียบเทียบก่อนและหลังการปรับปรุงพบว่าความล่าช้าลดลงมากกว่าร้อยละ 70 และข้อผิดพลาดของข้อมูลลดลงมากกว่าร้อยละ 75 แสดงให้เห็นถึงประสิทธิผลของการปรับปรุงตามหลัก ECRS ที่มุ่งจัดการกับสาเหตุเชิงโครงสร้างมากกว่าการแก้ไขเฉพาะหน้า ทั้งนี้ กระบวนการที่ได้รับการปรับปรุงได้ถูกกำหนดเป็นมาตรฐานการทำงานตามวงจร SDCA และใช้แบบฟอร์มดิจิทัลที่ทำหน้าที่เป็น Poka-Yoke เพื่อป้องกันความผิดพลาดในระยะยาว

โดยสรุป การประยุกต์ใช้แนวคิดไคเซ็นร่วมกับหลักการ ECRS ไม่เพียงช่วยลดความสูญเปล่าและข้อผิดพลาดเชิงปฏิบัติการ แต่ยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากร การสร้างความเป็นเจ้าของกระบวนการ และการกำหนดมาตรฐานการทำงานที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพการดำเนินงานและความสามารถในการแข่งขันขององค์กรในระยะยาว

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้แนวคิดไคเซ็นร่วมกับหลักการ ECRS เพื่อปรับปรุงกระบวนการจัดทำใบเสนอราคาของพนักงานขาย พบว่า กระบวนการเดิมมีความซ้ำซ้อน ขั้นตอนที่ไม่สร้างคุณค่า และการถ่ายโอนงานหลายจุด ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของความล่าช้าและความผิดพลาดในการจัดทำใบเสนอราคา หลังจากดำเนินการปรับปรุงกระบวนการโดยใช้หลักการ ECRS ได้แก่ การตัดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น การรวมขั้นตอนที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน การจัดลำดับขั้นตอนใหม่ และการทำให้กระบวนการง่ายต่อการปฏิบัติ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าจำนวนขั้นตอน ระยะเวลาการดำเนินงาน และจำนวนความผิดพลาดลดลงอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของพนักงานขายในการวิเคราะห์ปัญหาและเสนอแนวทางปรับปรุงตามแนวคิดไคเซ็น ส่งผลให้พนักงานมีความเข้าใจในกระบวนการทำงานมากขึ้น เกิดความตระหนักถึงความสูญเปล่าในกระบวนการ และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีมาตรฐานมากขึ้น บทบาทการสนับสนุนของผู้บริหารด้านเวลาและทรัพยากร รวมถึงการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยสนับสนุนการติดตามสถานะงาน มีส่วนสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการและเสริมความต่อเนื่องของการปรับปรุง ทั้งนี้ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าแนวคิดไคเซ็นและหลักการ ECRS สามารถประยุกต์ใช้กับงานสำนักงานและงานขายได้อย่างมีประสิทธิผล และเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนากระบวนการทำงานอย่างยั่งยืน **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์** จากผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้แนวคิดไคเซ็นร่วมกับหลักการ ECRS สามารถลดความล่าช้าและความผิดพลาดในกระบวนการจัดทำใบเสนอราคาได้อย่างมีประสิทธิผล องค์กรจึงควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพนักงานทุกระดับในการปรับปรุงกระบวนการอย่างต่อเนื่อง ผ่านกลไกเชิงระบบ เช่น กิจกรรม Kaizen Workshop กลุ่มคุณภาพ (Quality Control Circle: QCC) หรือระบบข้อเสนอแนะ (Kaizen Teian) เพื่อสร้างและหล่อหลอมวัฒนธรรมการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน มิใช่เป็นเพียงกิจกรรมเฉพาะช่วงเวลา ทั้งนี้ องค์กรควรกำหนดระบบการยอมรับหรือให้รางวัล (Recognition System) อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อจูงใจและรักษาระดับการมีส่วนร่วมของพนักงานในระยะยาว เช่น การยกย่องแนวคิดที่สามารถนำไปใช้ได้จริงหรือการเชื่อมโยงผลการมีส่วนร่วมกับการประเมินผลการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการบริหารการเปลี่ยนแปลงและแนวคิดไคเซ็นที่มุ่งพัฒนาพฤติกรรมองค์กรอย่างต่อเนื่อง ในด้านบทบาทของผู้บริหาร ควรให้การสนับสนุนด้านเวลาและทรัพยากรอย่างเหมาะสม ควบคู่กับการลงไปสังเกตการณ์หน้างานจริง (Genchi Genbutsu) เพื่อทำความเข้าใจสภาพปัญหาเชิงลึกก่อนการตัดสินใจจัดสรรทรัพยากร ซึ่งจะช่วยเพิ่มความสอดคล้องระหว่างแนวทางการปรับปรุงกับสภาพการปฏิบัติงานจริง และเสริมประสิทธิผลของการดำเนินการในเชิงปฏิบัติในส่วนของการนำระบบดิจิทัลมาสนับสนุนการทำงาน ควรพัฒนาระบบติดตามสถานะใบเสนอราคาและระบบแจ้งเตือนการอนุมัติ โดยเชื่อมโยงกับแนวคิดการบริหารเชิงทัศนภาพ (Visual Management) และการป้องกันความผิดพลาด (Poka-Yoke) เพื่อให้ความล่าช้าหรือความผิดปกติของกระบวนการสามารถตรวจพบได้ทันที ทั้งนี้ การนำเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้ควรกำหนดตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน (KPI) และติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องตามวงจร PDCA เพื่อให้การปรับปรุงเกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืน **2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต** การวิจัยในอนาคตควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังหน่วยงานหรือ

อุตสาหกรรมอื่น เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์และยืนยันความเหมาะสมของการประยุกต์ใช้แนวคิด ECRS และไคเซ็นในบริบทที่หลากหลายยิ่งขึ้น รวมถึงควรเพิ่มการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อสะท้อนผลกระทบในมิติด้านทัศนคติ พฤติกรรม และวัฒนธรรมองค์กรได้อย่างรอบด้าน นอกจากนี้ การดำเนินการปรับปรุงกระบวนการภายใต้แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ยังช่วยส่งเสริมให้พนักงานฝ่ายขายเกิดการเรียนรู้และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการทำงานได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Reason and Bradbury (2008) ที่ระบุว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงานเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การปรับปรุงกระบวนการสามารถดำเนินไปได้อย่างยั่งยืน และก่อให้เกิดการปรับปรุงผลการดำเนินงานในระยะยาว ในด้านการประยุกต์ใช้เครื่องมือปรับปรุงกระบวนการ ควรให้ความสำคัญกับการจัดลำดับขั้นของเครื่องมือ โดยเริ่มจากการดำเนินกิจกรรม 5ส เพื่อสร้างพื้นฐานด้านระเบียบและมาตรฐานการทำงาน ก่อนต่อยอดไปสู่การใช้เครื่องมือไคเซ็นและเครื่องมือลีนขั้นสูง เพื่อให้การปรับปรุงมีความมั่นคงและยั่งยืน ท้ายที่สุด ควรให้ความสำคัญกับการรักษามาตรฐานหลังการปรับปรุง โดยเสนอให้องค์กรเปลี่ยนจากวงจร PDCA ไปสู่การใช้วงจร SDCA (Standardize–Do–Check–Act) เมื่อกระบวนการมีความเสถียร เพื่อป้องกันการย้อนกลับของกระบวนการสู่สภาพเดิม และใช้มาตรฐานดังกล่าวเป็นฐานสำหรับการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องในระยะถัดไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้บริหารของบริษัทและทีมงานฝ่ายขายทุกท่านที่ให้ความร่วมมืออย่างดีตลอดระยะเวลาการวิจัย การสนับสนุนทั้งด้านข้อมูลและเวลาในการสังเกตการณ์เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้กระบวนการวิจัยสามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่น นอกจากนี้ ขอขอบคุณหัวหน้างานและเพื่อนร่วมทีมที่เปิดใจกับเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ และมีส่วนร่วมเสนอแนวคิดในการประชุมร่วมวางแผนปรับปรุงกระบวนการ

ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษา ดร.นิศากร มะลิวัลย์ ที่ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งนี้ ซึ่งกรุณาให้คำปรึกษา แนะนำแนวทางที่ถูกต้อง ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความละเอียดถี่ถ้วน และเอาใจใส่อย่างดีเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

สุดท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์ของงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูกตเวทิตาแด่บุพการี บูรพาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ที่ทำให้ข้าพเจ้าเป็นผู้มีการศึกษา และประสบความสำเร็จมาจนถึงทุกวันนี้

เอกสารอ้างอิง

พนิดา หวานเพ็ชร. (2555). การปรับปรุงกระบวนการทำงานในแผนกบัญชีด้วย ECRS และ 5W1H. *วารสารบริหารธุรกิจ*, 8(2), 66–74.

ศิรัตน์ แจ้งรักษ์สกุล, คุณากร วิวัฒนากรวงศ์ และ วริศ ลิ้มลาวัลย์. (2567). การปรับปรุงกระบวนการทำงานของแผนกจัดซื้อในบริษัทค้าปลีก. *วารสารวิชาการการจัดการธุรกิจ*, 6(3), 85–97.

สุรชัย แพงเฮ้า. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกิจกรรมไคเซ็นในองค์กรธุรกิจไทย. *วารสารวิจัยบริหารธุรกิจ*, 14(1), 23–37.

สุรัชดา สกุลสุทธิโรจน์. (2563). การใช้หลักการ ECRS ในการปรับปรุงกระบวนการสนับสนุนฝ่ายขาย. *วารสารวิชาการการจัดการ*, 10(3), 102–115.

ตุลาพล นิติเดชา. (2564). การปรับปรุงกระบวนการทำงานของหน่วยงานสนับสนุนในมหาวิทยาลัยด้วยเครื่องมือ Lean. *วารสารการบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 7(3), 45–58.

Chahal, V., & Narwal, M. S. (2017). An analysis of lean manufacturing implementation in Indian SMEs. *Journal of Manufacturing Technology Management*, 28(4), 488–510.

Imai, M. (1986). *Kaizen: The key to Japan's competitive success*. New York, NY: McGraw-Hill.

Liker, J. K. (2004). *The Toyota Way: 14 management principles from the world's greatest manufacturer*. New York, NY: McGraw-Hill.

Liker, J. K. (2021). *The Toyota way* (2nd ed.). New York, NY: McGraw-Hill Education.

Liker, J. K., & Convis, G. L. (2012). *The Toyota way to lean leadership*. New York, NY: McGraw-Hill.

Ohno, T. (1988). *Toyota production system: Beyond large-scale production*. Portland, OR: Productivity Press.

Reason, P., & Bradbury, H. (2008). *The SAGE handbook of action research: Participative inquiry and practice* (2nd ed.). London: Sage Publications.

Womack, J. P., & Jones, D. T. (2003). *Lean thinking: Banish waste and create wealth in your corporation* (2nd ed.). New York, NY: Free Press.

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาทันตแพทย์ ตามประเภทการรับเข้าศึกษา คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*

COMPARATIVE OF ACADEMIC ACHIEVEMENT OF DENTAL STUDENTS BY TYPE OF ADMISSION AT FACULTY OF DENTISTRY, PRINCE OF SONGKLA UNIVERSITY

รัชฎาภรณ์ นะมาเส[1] และ จงวัฒน์ ชีวกุล[2]

Ratchadaporn Namase[1] and Jongwat Cheewakul[2]

[1]คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

[1]program's Secretary Faculty of Dentistry, Prince of Songkla University, Thailand

[2]สาขารังสีวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

[2]Department of Radiology, Faculty of Medicine, Prince of Songkla University, Thailand

Corresponding Author's Email: jongwatcheewakul@hotmail.com

วันที่รับบทความ : 25 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 6 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 8 กุมภาพันธ์ 2569

Received 25 January 2026; Revised 6 February 2026; Accepted 8 February 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสถานะทางการศึกษาของนักศึกษาทันตแพทยศาสตร์จำแนกตามประเภทการรับเข้าศึกษา 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับอุดมศึกษา และผลการ

Citation:

* รัชฎาภรณ์ นะมาเส และ จงวัฒน์ ชีวกุล. (2569). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาทันตแพทย์ตามประเภทการรับเข้าศึกษา คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 424-441.

Ratchadaporn Namase and Jongwat Cheewakul. (2026). Comparative Of Academic Achievement Of Dental Students By Type Of Admission At Faculty Of Dentistry, Prince Of Songkla University. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 424-441.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

เรียนตามหมวดวิชาศึกษาทั่วไปและหมวดวิชาเฉพาะ ของนักศึกษาตามประเภทการรับเข้า และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับอุดมศึกษา การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณแบบย้อนหลัง กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต จำนวน 136 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน ผลการวิจัยพบว่า 1) นักศึกษาส่วนใหญ่เข้าศึกษาผ่านประเภทการรับส่วนกลาง กสพท. และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและระดับอุดมศึกษาอยู่ในระดับค่อนข้างสูงในทุกประเภทการรับเข้า 2) นักศึกษาที่เข้าศึกษาผ่านระบบการรับเข้าที่แตกต่างกันมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับอุดมศึกษาในบางชั้นปีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่ผลการเรียนในบางหมวดวิชาแสดงความแตกต่างเฉพาะบางช่วงของการศึกษา และ 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับอุดมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.261$, $p < 0.01$) ผลการวิจัยครั้งนี้ช่วยเติมเต็มช่องว่างองค์ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเภทการรับเข้าศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาทันตแพทยศาสตร์ในบริบทของสถาบันอุดมศึกษาภูมิภาค และสามารถใช้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อสนับสนุนการพัฒนาและปรับปรุงนโยบายการคัดเลือกนักศึกษาให้สอดคล้องกับคุณภาพผลลัพธ์ทางการศึกษาในอนาคต

คำสำคัญ: การรับเข้า, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, การศึกษาย้อนหลัง, นักศึกษาทันตแพทย์

Abstract

This study aimed to 1) examine the basic characteristics and academic status of dental students according to admission types, 2) compare academic achievement at the upper secondary level, academic performance at the tertiary level, and academic achievement across general education and professional course categories among students admitted through different admission systems, and 3) investigate the relationship between upper secondary school achievement and academic performance at the university level. This quantitative study employed a retrospective research design. The sample consisted of 136 dental

students who successfully completed the Doctor of Dental Surgery program. Data were analyzed using descriptive and inferential statistics. The results showed that 1) most students were admitted through the centralized admission system of the Consortium of Thai Medical Schools (CPIRD), and students across all admission types demonstrated relatively high academic achievement at both the upper secondary and tertiary levels; 2) students admitted through different admission systems exhibited statistically significant differences in upper secondary school achievement and academic performance in certain academic years at the tertiary level, while differences in academic achievement across some course categories were observed only during specific periods of study; and 3) upper secondary school achievement was positively correlated with academic performance at the university level, with statistical significance ($r = 0.261$, $p < 0.01$). This study fills an existing knowledge gap regarding the relationship between admission systems and academic achievement of dental students within the context of a regional higher education institution and provides empirical evidence to support the development and improvement of student admission policies aimed at enhancing educational outcomes in the future.

Keywords: Admission System, Academic Achievement, Retrospective Study, Dental Students

บทนำ

ระบบการรับบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเป็นกลไกสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนและผลลัพธ์ทางการศึกษาของบัณฑิตในระยะยาว โดยเฉพาะในสาขาวิชาชีพด้านสุขภาพซึ่งต้องอาศัยทั้งความรู้ทางวิชาการและทักษะทางวิชาชีพอย่างเข้มข้น การคัดเลือกนักศึกษาที่มีความเหมาะสมจึงมีบทบาทสำคัญต่อคุณภาพการผลิตบัณฑิตและความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการของระบบบริการสุขภาพและสังคมโดยรวม (Kuharatanachai et al., 2020 ; Viriyatharakij et al., 2015) ในบริบทของประเทศไทย ความจำเป็นในการพัฒนากำลังคนด้านทันตสาธารณสุขได้รับการกล่าวถึงมาอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากปัญหาโรคทาง

ช่องปากของประชาชนยังคงอยู่ในระดับสูง ขณะที่การกระจายตัวของทันตแพทย์ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการทางทันตกรรม โดยเฉพาะในภูมิภาค (สมาคมทันตแพทย์แห่งประเทศไทย, 2522)

คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นหนึ่งในสถาบันอุดมศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการผลิตทันตแพทย์เพื่อรองรับความต้องการของประเทศ โดยดำเนินการรับนักศึกษาภายใต้นโยบายของสมาคมที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทยและแนวนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข ผ่านหลายช่องทาง ได้แก่ การรับตรงจากนักเรียนใน 14 จังหวัดภาคใต้ การรับผ่านระบบ Admission และการรับผ่านกลุ่มสถาบันแพทยศาสตร์แห่งประเทศไทย (กสพท.) ซึ่งแต่ละระบบมีหลักเกณฑ์และกระบวนการคัดเลือกที่แตกต่างกัน (Suksudaj, 2018) เมื่อเข้าศึกษาแล้ว ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนถือเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่สะท้อนทั้งคุณภาพของผู้เรียนและประสิทธิภาพของกระบวนการจัดการศึกษา งานวิจัยก่อนหน้าในประเทศและต่างประเทศรายงานว่า ประเภทการรับเข้าศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเข้ามหาวิทยาลัยอาจมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับอุดมศึกษา อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษายังมีความแตกต่างกันตามบริบทของสถาบันและสาขาวิชา (Rich et al., 2012; Foley and Hijazi, 2013; กาญจนา แย้มเสาธง, 2556)

แม้จะมีงานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระบบการรับเข้าศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับอุดมศึกษาอยู่บ้าง แต่ในบริบทของคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาในภูมิภาค ยังมีข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาตามประเภทการรับเข้าศึกษาอย่างจำกัด โดยเฉพาะการวิเคราะห์ผลการเรียนทั้งในภาพรวมและตามหมวดวิชา

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาทันตแพทยศาสตร์ตามประเภทการรับเข้าศึกษา รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายกับระดับอุดมศึกษา เพื่อเติมเต็มช่องว่างองค์ความรู้ในบริบทของสถาบันอุดมศึกษาภูมิภาค และใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนการวางแผน ปรับปรุง และพัฒนาระบบการคัดเลือกนักศึกษาให้สอดคล้องกับเป้าหมายการผลิตบัณฑิตทางทันตแพทยศาสตร์ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสถานะทางการศึกษาของนักศึกษาทันตแพทยศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำแนกตามประเภทการรับเข้าศึกษา

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับอุดมศึกษา และผลการเรียนตามหมวดวิชาศึกษาทั่วไปและหมวดวิชาเฉพาะของนักศึกษาทันตแพทยศาสตร์ จำแนกตามประเภทการรับเข้าศึกษา

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับอุดมศึกษา ของนักศึกษาทันตแพทยศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยด้านระบบการรับเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ความเหมาะสมของกระบวนการคัดเลือกนักศึกษาในหลากหลายบริบท โดยเฉพาะการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเกณฑ์การรับเข้าและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งสะท้อนถึงคุณภาพและประสิทธิภาพของการจัดการศึกษา องค์ความรู้จากการศึกษาที่ผ่านมาเป็นพื้นฐานสำคัญในการทำความเข้าใจปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จทางการเรียน และสนับสนุนการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

Kuharatanachai และ Sukonthamut (2018) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบกระบวนการรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีของสาขาสถิติ คณะวิทยาศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง โดยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่ผ่านระบบการรับเข้าศึกษาที่แตกต่างกัน ผลการศึกษาพบว่า ระบบการรับเข้าศึกษามีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยนักศึกษาที่ผ่านการคัดเลือกจากบางระบบมีผลการเรียนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มอื่น การศึกษานี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของระบบการคัดเลือกนักศึกษาที่เหมาะสมต่อคุณภาพผลลัพธ์ทางการศึกษา

Siriattakul (2012) ได้นำเสนอหลักการและการประยุกต์ใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ในงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ โดยอธิบายถึงเงื่อนไขการใช้งาน การแปลผล และข้อควรระวังในการใช้สถิติดังกล่าว ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า One-Way ANOVA เป็นเครื่องมือทางสถิติที่เหมาะสมสำหรับการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่ม

ตัวอย่างมากกว่าสองกลุ่ม ซึ่งมีความสอดคล้องกับการวิจัยด้านการศึกษาที่ต้องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่มาจากระบบการรับเข้าที่แตกต่างกัน

Suksudaj และคณะ (2018) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเกณฑ์การรับเข้าศึกษากับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาทันตแพทย์ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีมาก่อน ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า เกณฑ์การรับเข้าศึกษาบางประเภทมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับอุดมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะผลการเรียนก่อนเข้าศึกษา การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าพื้นฐานทางวิชาการก่อนเข้าศึกษามีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จทางการเรียนของนักศึกษาทันตแพทย์

Viriyatharakij และคณะ (2015) ได้ศึกษาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบการรับนิสิตระดับปริญญาตรีในสาขากายภาพบำบัด คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่เข้าศึกษาผ่านระบบการรับเข้าที่แตกต่างกันมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันในบางช่วงของการศึกษา อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นในทุกชั้นปี ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอนและการสนับสนุนทางการศึกษาอาจมีบทบาทร่วมกับระบบการรับเข้า

Yamsaothong (2012) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ผลการศึกษาพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเข้าศึกษา ปัจจัยด้านแรงจูงใจ และสภาพแวดล้อมทางการเรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับอุดมศึกษา การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าผลการเรียนก่อนเข้าศึกษาเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่สามารถใช้เป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จทางการเรียนในระดับมหาวิทยาลัย

ระบบการรับเข้าศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเข้าศึกษามีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับอุดมศึกษาในหลายสาขาวิชา โดยเฉพาะในสาขาวิชาชีพด้านสุขภาพ งานวิจัยส่วนใหญ่ชี้ให้เห็นว่าการคัดเลือกนักศึกษาที่เหมาะสมสามารถช่วยเพิ่มโอกาสความสำเร็จทางการเรียนได้ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาในแต่ละบริบทยังมีความแตกต่างกันตามสาขาวิชาและสภาพแวดล้อมทางการเรียน ดังนั้น การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาทันตแพทยศาสตร์ตามประเภทการรับเข้าศึกษาในบริบทของคณะทันตแพทยศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จึงมีความจำเป็น เพื่อเติมเต็มองค์ความรู้และใช้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการพัฒนาและปรับปรุงระบบการคัดเลือกนักศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้รูปแบบการศึกษาข้อมูลแบบย้อนหลัง (Retrospective study) เพื่อศึกษาความแตกต่างและความสัมพันธ์ของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาทันตแพทยศาสตร์ตามประเภทการรับเข้าศึกษา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ นักศึกษาที่ผ่านการคัดเลือกเข้าศึกษาในหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2558–2560 จำนวนทั้งสิ้น 150 คน กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาทันตแพทย์ที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร จำนวน 136 คน โดยคัดออกนักศึกษาที่ลาออก ตกออก เปลี่ยนแผนการศึกษา ไม่มารายงานตัว สละสิทธิ์ หรืออยู่ระหว่างการศึกษาออกจากกลุ่มประชากร

3. เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบบันทึกข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลลำดับที่ ปีที่เข้าศึกษา สถานะนักศึกษา วิธีการรับเข้าศึกษา ผลการเรียนเฉลี่ยสะสมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (GPAX) ผลการเรียนเฉลี่ยสะสมรายปี (ปีที่ 1–6) ผลการเรียนเฉลี่ยสะสมระดับอุดมศึกษา รวมถึงผลการเรียนตามหมวดวิชา โดยหมวดวิชาศึกษาทั่วไปแบ่งเป็น 4 กลุ่มวิชา ได้แก่ กลุ่มภาษา (4 วิชา) กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (9 วิชา) กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ (2 วิชา) และหมวดวิชาชีพแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพื้นฐานวิชาชีพ (14 วิชา) และกลุ่มวิชาชีพ (68 วิชา)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ภายหลังโครงการวิจัยได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ผู้วิจัยดำเนินการทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลจากฝ่ายทะเบียนและประมวลผล สำนักการศึกษาและนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยได้รับการลงนามรับรองจากรองคณบดีฝ่ายการศึกษาและวิเทศสัมพันธ์ พร้อมแนบแบบบันทึกข้อมูลตามเครื่องมือวิจัย

ข้อมูลที่ได้รับถูกส่งมายังอีเมลของผู้วิจัย และจัดเก็บไว้ในคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลที่มีการตั้งรหัสผ่านเพื่อรักษาความลับของข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไปของนักศึกษา และใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance: ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างกลุ่มตัวอย่างตามประเภทการรับเข้า และการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Correlation analysis) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายกับระดับอุดมศึกษา

การตรวจสอบสมมติฐานของการวิเคราะห์ความแปรปรวน

ก่อนดำเนินการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance: ANOVA) ผู้วิจัยได้ตรวจสอบสมมติฐานเบื้องต้น ได้แก่ การแจกแจงแบบปกติของข้อมูล (normality) และความเท่าเทียมกันของความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม (homogeneity of variance) โดยใช้การตรวจสอบการกระจายตัวของข้อมูลเชิงพรรณนาและการทดสอบความแปรปรวนเท่ากัน เมื่อพบว่าข้อมูลบางตัวแปรไม่เป็นไปตามสมมติฐานความแปรปรวนเท่ากัน ผู้วิจัยจึงเลือกใช้สถิติ Welch’s ANOVA ซึ่งเป็นสถิติที่เหมาะสมสำหรับการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มในกรณีที่ความแปรปรวนไม่เท่ากัน และช่วยลดความเอนเอียงของผลการทดสอบทางสถิติ

ความเที่ยงและความครบถ้วนของเครื่องมือและข้อมูลย้อนหลัง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบบันทึกข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ซึ่งได้มาจากฐานข้อมูลทางการศึกษาที่เป็นทางการของฝ่ายทะเบียนและประมวลผล มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลที่ผ่านกระบวนการบันทึก ตรวจสอบและรับรองตามระบบสารสนเทศของมหาวิทยาลัย จึงมีความน่าเชื่อถือและความครบถ้วนในเชิงโครงสร้าง ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนการวิเคราะห์ โดยคัดออกข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์หรือไม่สามารถติดตามผลการศึกษาได้ตลอดหลักสูตร เพื่อให้ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์มีความถูกต้องและเหมาะสมต่อการวิเคราะห์เชิงสถิติ

ข้อจำกัดของการวิจัยเชิงย้อนหลัง

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูลแบบย้อนหลัง จึงมีข้อจำกัดบางประการ ได้แก่ การไม่สามารถควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนบางปัจจัยที่อาจส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เช่น แรงจูงใจในการเรียน สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ หรือการสนับสนุนด้านวิชาการระหว่างการศึกษา อย่างไรก็ตาม การใช้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทางการศึกษาที่เป็นทางการและครอบคลุมระยะเวลาการศึกษาเต็มหลักสูตร ช่วยให้ผลการวิจัยสะท้อนภาพรวมของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างเหมาะสมในบริบทของการศึกษานี้

การขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

การวิจัยครั้งนี้ผ่านการพิจารณาและได้รับการอนุมัติยกเว้นการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ รหัสโครงการ EC6504-021

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษา

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของผู้ที่สอบผ่านการคัดเลือกเข้าศึกษาในหลักสูตรทันแพทยศาสตรบัณฑิต

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ประเภทการรับเข้าศึกษา		
รับตรง	57	38.00
รับผ่านส่วนกลางแอดมิชั่น	22	14.70
รับผ่านส่วนกลาง กสพท.	71	47.30
รวม	**150**	**100.00**
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย		
ระหว่าง 2.00-2.50	-	-
ระหว่าง 2.51-3.00	-	-
ระหว่าง 3.01-3.50	12	8.00
ระหว่าง 3.51-4.00	138	92.00

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
รวม	**150**	**100.00**
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับอุดมศึกษา		
ระหว่าง 2.00-2.50	1	0.74
ระหว่าง 2.51-3.00	21	15.44
ระหว่าง 3.01-3.50	64	47.06
ระหว่าง 3.51-4.00	50	36.76
รวม **หมายเหตุ :** ไม่นับรวมจำนวนจำนวนนักศึกษาที่ลาออก ตกออก เปลี่ยนแผนการศึกษา ไม่มารายงานสละสิทธิ์ และอยู่ระหว่างการศึกษา จำนวน 14 คน	**136**	**100.00**

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาทันตแพทย์ที่ผ่านการคัดเลือกเข้าศึกษาตั้งแต่ปีการศึกษา 2558-2563 จำนวน 150 คน โดยวิธีรับตรง จำนวน 57 คน (ร้อยละ 38.0) วิธีการรับผ่านส่วนกลาง Admission จำนวน 22 คน (ร้อยละ 14.7) และวิธีการรับผ่านส่วนกลาง กสพท. จำนวน 71 คน (ร้อยละ 47.3) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระหว่าง 3.51 - 4.00 (ร้อยละ 92.0) และระหว่าง 3.01 – 3.50 (ร้อยละ 8.0) และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับอุดมศึกษาส่วนใหญ่ คือ ระหว่าง 3.01-3.50 (ร้อยละ 46.7) รองลงมาคือ ระหว่าง 3.51 - 4.00 (ร้อยละ 30.7)

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับอุดมศึกษา และระดับผลการเรียนหมวดวิชาศึกษาทั่วไป หมวดวิชาเฉพาะ ของนักศึกษาตามประเภทการรับเข้า

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับอุดมศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหมวดวิชาในหลักสูตร ของนักศึกษาคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำแนกตามระบบการคัดเลือก

ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	ค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฯตามระบบ			สถิติทดสอบ			p-value
	รับตรง	แอดมิชั่น	กสพท.	F	Welch/	η^2	
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	3.80	3.86	3.73		8.405***	0.1	0.001
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยสะสมรายปีระดับอุดมศึกษา							
ปี 1	3.68	3.69	3.58	3.325*		0	0.039
ปี 2	3.50	3.44	3.37	2.573		0	0.080
ปี 3	3.42	3.35	3.26	3.114*		0	0.048
ปี 4	3.44	3.33	3.26		5.017**	0	0.010
ปี 5	3.42	3.30	3.27		4.127*	0	0.022
ปี 6	3.43	3.31	3.36		3.487*	0	0.038
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ได้แก่							
กลุ่มวิทยาศาสตร์	3.49	3.51	3.37	3.050*		0	0.050
กลุ่มมนุษยศาสตร์	3.84	3.88	3.80	7.004***		0	0.001
กลุ่มภาษา	3.75	3.86	3.67	5.424**		0	0.005
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในหมวดวิชาเฉพาะ							
กลุ่มพื้นฐานวิชาชีพ	3.44	3.32	3.27	2.749		0	0.069
กลุ่มวิชาชีพ	3.38	3.33	3.24	2.704		0	0.070

* $p \leq 0.05$, ** $p \leq 0.01$, *** $p \leq 0.001$,เกณฑ์อ้างอิง (Cohen): $\eta^2 \approx 0.01$ (ต่ำ), 0.06 (ปานกลาง), 0.14 (สูง)

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของนักศึกษาคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำแนกตามระบบการคัดเลือก พบว่า ค่าสถิติทดสอบ Welch = 8.405 และ ค่า p-value ≤ 0.001 แสดงว่า นักศึกษาที่ได้รับการคัดเลือกด้วยวิธีการรับตรง แอดมิชชั่น และกสพท. มีค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.001 ความแตกต่างที่มีนัยสำคัญทางสถิติส่วนใหญ่มีขนาดอิทธิพลระดับต่ำ–ปานกลาง โดยเด่นใน GPAX ม.ปลาย และ หมวดศึกษาทั่วไป (มนุษยศาสตร์/ภาษา) ขณะที่ หมวดวิชาเฉพาะ มีอิทธิพลต่ำ สอดคล้องกับข้อค้นพบว่าการจัดการเรียนการสอนช่วยลดความแตกต่างระหว่างระบบรับเข้า

ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับอุดมศึกษาเฉลี่ยสะสมรายปี ของนักศึกษาคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในชั้นปีที่ 1, 3, 4, 5 และ 6 จำแนกตามระบบการคัดเลือก พบว่า ค่าสถิติทดสอบ F เท่ากับ 3.325 และ 3.114 และ ค่าสถิติทดสอบ Welch เท่ากับ 5.017, 4.127 และ 3.487 ตามลำดับ และ ค่า p-value ≤ 0.05 หรือ p-value ≤ 0.01 แสดงว่า นักศึกษาที่ได้รับการคัดเลือกด้วยวิธีการรับตรง แอดมิชชั่น และผ่าน กสพท. มีค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับอุดมศึกษาสะสมรายปี ในชั้นปีที่ 1, 3, 5 และ 6 แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และ มีค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสะสมรายปีระดับอุดมศึกษา ในชั้นปีที่ 4 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ในขณะที่ ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับอุดมศึกษาเฉลี่ยสะสมรายปี ในชั้นปีที่ 2 มีค่าสถิติทดสอบ F = 2.573 และค่า p-value > 0.05 แสดงว่า นักศึกษาที่ได้รับการคัดเลือกด้วยวิธีการรับตรง แอดมิชชั่น และผ่าน กสพท. มีค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับอุดมศึกษาสะสมรายปี ในชั้นปีที่ 2 ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ได้แก่ กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มภาษา และกลุ่มมนุษยศาสตร์ ของนักศึกษาคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำแนกตามระบบการคัดเลือก พบว่า ค่าสถิติทดสอบ F เท่ากับ

3.050, 5.424 และ 7.004 ตามลำดับ และ ค่า p-value ≤ 0.05 , p-value ≤ 0.01 และ p-value ≤ 0.001 ตามลำดับ แสดงว่า นักศึกษาที่ได้รับการคัดเลือกด้วยวิธีการรับตรง แอดมิชชั่น และผ่าน กสพท. มีค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มภาษา และกลุ่มมนุษยศาสตร์ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05, 0.01 และ 0.001 ตามลำดับ ในขณะที่ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในหมวดวิชาเฉพาะ ได้แก่ กลุ่มพื้นฐานวิชาชีพ และกลุ่มวิชาชีพ จำแนกตามระบบการคัดเลือก พบว่า ค่าสถิติทดสอบ F เท่ากับ 2.749 และ 2.704 และ 7.04 และ ค่า p-value > 0.05 แสดงว่า นักศึกษาที่ได้รับการคัดเลือกด้วยวิธีการรับตรง แอดมิชชั่น และผ่าน กสพท. มีค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในหมวดวิชาเฉพาะ กลุ่มพื้นฐานวิชาชีพ และกลุ่มวิชาชีพ ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

3. ความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ระดับอุดมศึกษากับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับอุดมศึกษากับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	มัธยมศึกษาตอนปลาย	อุดมศึกษา
มัธยมศึกษาตอนปลาย	1.000	
อุดมศึกษา	0.261**	1.000

** p ≤ 0.01

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับอุดมศึกษากับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของนักศึกษาคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.261 และค่า p-value ≤ 0.01 แสดงว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับอุดมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสถานะทางการศึกษาของนักศึกษาทันตแพทยศาสตร์ เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามประเภทการรับเข้าศึกษา และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายกับระดับอุดมศึกษา ซึ่งสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสถานะทางการศึกษาของนักศึกษาทันตแพทยศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำแนกตามประเภทการรับเข้าศึกษา

ผลการศึกษา พบว่า นักศึกษาทันตแพทยศาสตร์ที่เข้าศึกษาในช่วงปีการศึกษา 2558–2560 มีสัดส่วนการรับเข้าศึกษาผ่านระบบ กสพท. มากที่สุด รองลงมาคือการรับตรงจาก 14 จังหวัดภาคใต้ และการรับผ่านระบบ Admission ตามลำดับ โดยนักศึกษาส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับสูง สะท้อนให้เห็นว่าผู้ที่ผ่านกระบวนการคัดเลือกเข้าสู่หลักสูตรทันตแพทยศาสตร์มีพื้นฐานทางวิชาการที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวนโยบายของระบบการรับเข้าศึกษาในสาขาวิชาชีพด้านสุขภาพที่มุ่งคัดเลือกผู้เรียนที่มีศักยภาพทางวิชาการสูง (Viriyatharakij et al, 2015) ผลการศึกษานี้ยังสะท้อนถึงประสิทธิภาพของระบบการคัดเลือกนักศึกษาที่สามารถคัดกรองผู้เรียนที่มีคุณสมบัติเหมาะสมต่อการเรียนในหลักสูตรที่มีความเข้มข้นทางวิชาการ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับอุดมศึกษา และผลการเรียนตามหมวดวิชาศึกษาทั่วไปและหมวดวิชาเฉพาะ ของนักศึกษาทันตแพทยศาสตร์ จำแนกตามประเภทการรับเข้าศึกษา

ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพบว่า นักศึกษาที่เข้าศึกษาผ่านระบบการรับเข้าที่แตกต่างกันมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับอุดมศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในบางชั้นปี โดยเฉพาะในชั้นปีที่ 1, 3, 4, 5 และ 6 รวมถึงผลการเรียนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปบางกลุ่ม อย่างไรก็ตาม ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในผลการเรียนหมวดวิชาเฉพาะ ได้แก่ กลุ่มพื้นฐานวิชาชีพและกลุ่มวิชาชีพ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kuharatanachai และ Sukonthamut (2018) และ Viriyatharakij และคณะ (2015) ที่พบว่าประเภทการรับเข้า

ศึกษามีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในบางช่วงของการศึกษา แต่ไม่ได้ส่งผลต่อผลการเรียนในทุกมิติ ซึ่งอาจอธิบายได้ว่าการจัดการเรียนการสอน การฝึกปฏิบัติ และระบบสนับสนุนทางการศึกษาภายในคณะมีบทบาทช่วยลดความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ระหว่างนักศึกษาที่มาจากระบบการรับเข้าที่ต่างกัน โดยเฉพาะในรายวิชาชีพที่เน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับอุดมศึกษา ของนักศึกษาทันตแพทยศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับอุดมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Suksudaj และคณะ (2018) และ Yamsaothong (2012) ที่รายงานว่าผลการเรียนก่อนเข้าศึกษาเป็นตัวแปรสำคัญที่สามารถทำนายความสำเร็จทางการเรียนในระดับมหาวิทยาลัยได้ อย่างไรก็ตาม ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่อยู่ในระดับต่ำถึงปานกลางบ่งชี้ว่าผลการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายไม่ใช่ปัจจัยเดียวที่กำหนดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับอุดมศึกษา ปัจจัยอื่น ๆ เช่น แรงจูงใจ การปรับตัวต่อการเรียนในระดับมหาวิทยาลัย และสภาพแวดล้อมทางการเรียน อาจมีบทบาทร่วมในการส่งเสริมความสำเร็จทางการเรียนของนักศึกษาทันตแพทยศาสตร์

ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ระบบการรับเข้าศึกษามีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาทันตแพทยศาสตร์ในบางช่วงของการศึกษา ขณะที่ผลการเรียนก่อนเข้าศึกษามีความสัมพันธ์กับผลการเรียนในระดับอุดมศึกษา แต่ไม่สามารถอธิบายความสำเร็จทางการเรียนได้ทั้งหมด ผลการศึกษานี้สนับสนุนแนวคิดว่าการพัฒนาระบบการรับนักศึกษาและการจัดการเรียนการสอนควรดำเนินไปควบคู่กัน เพื่อให้สามารถผลิตบัณฑิตทันตแพทย์ที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดการศึกษาในระยะยาว ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถอธิบายเพิ่มเติมในเชิงทฤษฎีการคัดเลือกนักศึกษา (student selection theory) และทฤษฎีการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ (professional learning theory) ได้ โดยเฉพาะแนวคิดที่มองว่าผลการเรียนก่อนเข้าศึกษาสะท้อนศักยภาพด้านความรู้เชิงวิชาการ (academic preparedness) ซึ่งมีบทบาทต่อการปรับตัวและการเรียนรู้ในช่วงต้นของการศึกษาในหลักสูตรที่มีความเข้มข้นทางวิชาการ เช่น หลักสูตรทันตแพทยศาสตร์ ผลที่พบว่าประเภทการรับเข้าศึกษามีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในบางชั้นปี แต่ไม่ปรากฏความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในหมวดวิชาเฉพาะ อาจสะท้อนแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้เชิงวิชาชีพที่เน้นว่าการฝึกปฏิบัติจริง การ

เรียนรู้จากประสบการณ์ (experiential learning) และระบบการเรียนการสอนภายในหลักสูตร มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน และช่วยลดความแตกต่างของพื้นฐานเดิมระหว่างนักศึกษาที่มาจากระบบการรับเข้าศึกษาที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ ความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายกับระดับอุดมศึกษาในระดับต่ำถึงปานกลาง สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าการคัดเลือกโดยอาศัยผลการเรียนก่อนเข้าศึกษาเป็นเพียงหนึ่งในกลไกของการคัดกรองผู้เรียนที่มีศักยภาพ แต่ไม่สามารถอธิบายความสำเร็จทางการเรียนในระดับอุดมศึกษาได้ทั้งหมด ซึ่งจำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยอื่นร่วมด้วย เช่น แรงจูงใจ ความสามารถในการปรับตัว และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

การวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดบางประการที่ควรพิจารณาในการตีความผลการศึกษา ประการแรก การวิจัยเป็นการศึกษาข้อมูลย้อนหลัง ซึ่งไม่สามารถควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนบางประการที่อาจส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาได้ เช่น แรงจูงใจในการเรียน รูปแบบการเรียนรู้รายบุคคล หรือการสนับสนุนทางวิชาการระหว่างการศึกษา ประการที่สอง ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็นข้อมูลทุติยภูมิจากระบบทะเบียนและประมวลผล ซึ่งแม้จะมีความน่าเชื่อถือและครบถ้วนในเชิงโครงสร้าง แต่ไม่สามารถสะท้อนมิติด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ ทักษะทางวิชาชีพ หรือสมรรถนะเชิงคลินิกของนักศึกษาได้โดยตรง ประการสุดท้าย การศึกษานี้ดำเนินการในบริบทของคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาในภูมิภาค ผลการวิจัยจึงอาจไม่สามารถสรุปอ้างอิงไปยังสถาบันอื่นที่มีบริบทด้านระบบการรับเข้า หลักสูตร หรือสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่แตกต่างกันได้โดยตรง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า ระบบการรับเข้าศึกษามีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาทันตแพทยศาสตร์ในบางช่วงของการศึกษา โดยพบความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับอุดมศึกษาในบางชั้นปีตามประเภทการรับเข้าศึกษา ขณะเดียวกัน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับอุดมศึกษา แม้ระดับความสัมพันธ์จะอยู่ในระดับต่ำถึงปานกลาง ผลการวิจัยสะท้อนว่าผลการเรียนก่อนเข้าศึกษาเป็นหนึ่งในปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จทางการเรียน แต่ไม่สามารถ

อธิบายผลลัพธ์ทางการศึกษาได้ทั้งหมด **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1. **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** คณะทันตแพทยศาสตร์ร่วมกับมหาวิทยาลัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคัดเลือกนักศึกษา เช่น คณะกรรมการบริหารหลักสูตร, ฝ่ายการศึกษา, และหน่วยงานกำหนดนโยบายการรับเข้าศึกษาของมหาวิทยาลัย ควรนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ประกอบการพิจารณาทบทวน สัดส่วนและหลักเกณฑ์การรับนักศึกษาในแต่ละระบบ ให้เหมาะสมกับบริบทของหลักสูตรทันตแพทยศาสตร์ โดยไม่ยึดผลการเรียนก่อนเข้าศึกษาเป็นเกณฑ์หลักเพียงประการเดียว แต่พิจารณาร่วมกับตัวชี้วัดอื่นที่สะท้อนศักยภาพในการเรียนรู้และการปฏิบัติวิชาชีพในระยะยาว นอกจากนี้ ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์สนับสนุนการหารือเชิงนโยบายร่วมกับหน่วยงานระดับประเทศที่เกี่ยวข้องกับการผลิตกำลังคนด้านสุขภาพ เช่น สมาคมที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) และ หน่วยงานด้านสาธารณสุข เพื่อพัฒนากลไกการคัดเลือกนักศึกษาให้สอดคล้องกับคุณภาพผลลัพธ์ทางการศึกษาและความต้องการของระบบบริการสุขภาพ 2. **ข้อเสนอแนะเชิงการจัดการศึกษา** ฝ่ายการศึกษาและคณะกรรมการหลักสูตรควรพัฒนากลไก ติดตามผลการเรียนรายชั้นปี และระบบ ให้คำปรึกษาทางวิชาการ (academic advising) สำหรับนักศึกษาที่มาจากระบบการรับเข้าศึกษาที่มีแนวโน้มผลสัมฤทธิ์ต่ำกว่าในบางช่วงของการศึกษา รวมถึงการจัดกิจกรรมเสริมทักษะพื้นฐานและทักษะการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ เพื่อช่วยลดความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างกลุ่มนักศึกษาและส่งเสริมความสำเร็จตลอดหลักสูตร **3. ข้อเสนอแนะเชิงการวิจัย** การวิจัยในอนาคตควรขยายการศึกษาไปสู่ปัจจัยอื่นที่อาจมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาทันตแพทยศาสตร์ เช่น แรงจูงใจในการเรียน ความสามารถในการปรับตัวต่อการเรียนในระดับอุดมศึกษา สมรรถนะเชิงคลินิก และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ รวมถึงอาจศึกษาเปรียบเทียบข้ามสถาบันหรือขยายช่วงเวลาการศึกษา เพื่อเพิ่มความครอบคลุมและความสามารถในการนำผลการวิจัยไปใช้เชิงนโยบายในระดับที่กว้างขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่ให้การสนับสนุนและเอื้ออำนวยความสะดวกในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้ความร่วมมือและสนับสนุนการวิจัยจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แย้มเสาธง.(2556). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. *วารสารวิชาการศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร,* 2(3), 122-129.

นิตยา วิริยะธารากิจ และคณะ. (2015). ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการรับนิสิตระดับปริญญาตรีของสาขาวิชากายภาพบำบัด คณะสหเวชศาสตร์ มศว. *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา,* 7(14), 42-51.

Foley, J. I., & Hijazi, K. (2013). The admissions process in a graduate-entry dental school: Can we predict academic performance? *British Dental Journal,* 214(2), E4–E4. https://doi.org/10.1038/sj.bdj.2013.56

Kuharatanachai, C. (2022). A comparative study of undergraduate admission process and academic achievement of science students. *Journal of Educational Measurement Mahasarakham University,* 28(1), 109-124.

Rich, A. M., Ayers, K. M. S., Thomson, W. M., Sinclair, R. J., Rohan, M. J., & Seymour, G. J. (2012). Does performance in selection processes predict performance as a dental student? *European Journal of Dental Education,* 16(1), 27–34. https://doi.org/10.1111/j.1600-0579.2011.00706. x

Suksudaj, N. (2018). The Relationship Between Admissions Criteria and Academic Performance of Dental Students with Prior Bachelor Degree (“Newtract”) at Thammasat University. *Journal of The Dental Association of Thailand,* 68, 204217. https://doi.org/10.14456/JDAT.2018.36

Siriattakul, P. (2012). One-way ANOVA: Social science research. *Journal of Interdisciplinary Research: Graduate Studies,* 1(1), 13–23.

EFFECTIVE TEACHER PROFESSIONAL DEVELOPMENT MODEL FOR UNIVERSITIES IN ANHUI PROVINCE*

Linshu Li [1] and Thada Siththada[2]

[1-2]**Department of Educational Administration, Graduate School,**

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: 823625470@qq.com

Received 18 January 2026; Revised 26 January 2026; Accepted 28 January 2026

Abstract

Against the backdrop of globalization, technological advancement, and the national innovation-driven development strategy, enhancing the effectiveness of faculty professional development has become a core imperative for upgrading higher education quality in Anhui Province, China. This research aims to 1) Investigate the current effectiveness level of faculty professional development in universities in Anhui Province, 2) Conduct confirmatory factor analysis (CFA) on the structural dimensions of effective faculty professional development in these universities, and 3) Propose an effective professional development model for university faculty in Anhui Province. The sample comprises 600 full-time teachers from 6 representative undergraduate universities in Anhui Province, covering public and private institutions as well as high-level and local applied universities. The research instruments include quantitative questionnaires and semi-structured in-depth interview outlines. Data analysis employs statistical methods such as frequency, percentage, mean,

Citation:

* Linshu Li and Thada Siththada. (2026). Effective Teacher Professional Development Model For Universities In Anhui Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 442-465.; DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

standard deviation, and confirmatory factor analysis, supplemented by content analysis by educational administration experts.

The research results indicate that the overall effectiveness of faculty professional development in Anhui's universities reaches a moderate to high level. Confirmatory factor analysis and in-depth interview content analysis reveal that the effective professional development model for university faculty in Anhui Province is composed of 8 core factors: 1) Leadership Support, 2) Training Design, 3) Institutional Policies, 4) Assessment and Feedback, 5) Resource Availability, 6) Collaboration and Peer Learning, 7) Motivation and Engagement, 8) Technology Integration. These factors interact dynamically to form an integrated ecosystem that promotes faculty professional growth.

Keywords: University Faculty in Anhui Province, Effective Professional Development Model, Confirmatory Factor Analysis, Higher Education

Introduction

In the context of globalization, the knowledge economy, and rapid technological advancement, higher education systems worldwide are undergoing profound structural and functional transformations. Digital technologies, particularly artificial intelligence, big data, and intelligent learning systems, are reshaping teaching practices, institutional governance, and academic labor structures. Within this transformation, university teachers are increasingly required to move beyond traditional roles as transmitters of disciplinary knowledge and instead assume more complex roles as learning facilitators, curriculum designers, and creators of meaningful learning environments (Dille & Røkenes, 2021; Lytras et al., 2024). These shifts have fundamentally redefined the nature and scope of teacher professional development (TPD) in higher education.

In recent years, the Chinese government has placed teacher development at the center of national education reform agendas. A series of landmark policy documents, including Opinions on Comprehensively Deepening the Reform of the Teaching Workforce in the New Era and China Education Modernization 2035, have explicitly emphasized the strategic role of teachers in advancing educational modernization and national competitiveness (Central Committee of the Communist Party of China & State Council, 2018; Ministry of Education of the People's Republic of China, 2019). These policies have provided institutional guarantees, policy coherence, and implementation pathways for systematic faculty development in universities. The introduction of these reforms marks a fundamental shift in Chinese higher education from fragmented and remedial approaches to teacher development toward more institutionalized, strategic, and system-oriented models (Zeng, 2020).

Against this backdrop, teacher professional development has become a critical strategic resource rather than merely an individual career concern. In the global knowledge economy, where knowledge production and innovation evolve at an accelerating pace, university teachers are required to continuously update their professional knowledge, pedagogical competencies, and research capabilities to remain academically relevant and pedagogically effective (Sancar et al., 2021). Moreover, globalization has intensified cultural diversity within higher education classrooms, further demanding that teachers develop intercultural sensitivity, inclusive pedagogies, and global perspectives to support diverse student populations.

Contemporary research increasingly emphasizes that effective teacher professional development cannot be understood as isolated individual learning activities. Instead, it is embedded within broader organizational, social, and policy ecosystems. Teacher professional development is increasingly conceptualized as a dynamic ecosystem in which individual agency interacts with institutional leadership, organizational culture, peer collaboration, and resource structures

(Admiraal et al., 2021). Within this framework, sustainable teacher growth depends not only on personal motivation but also on supportive institutional environments that promote collaboration, shared responsibility, and collective learning.

Despite the growing body of international research on teacher professional development, significant contextual gaps remain. Many existing models are grounded in Western higher education systems and may not fully capture the structural characteristics, governance mechanisms, and policy environments of Chinese universities. In particular, provincial higher education systems in China exhibit substantial heterogeneity in institutional missions, resource allocation, and faculty development practices. Anhui Province, as a representative region undergoing rapid higher education expansion and transformation, provides a meaningful context for examining how institutional, organizational, and individual factors interact to shape effective teacher professional development.

Therefore, there is a pressing need to develop and empirically validate a context-sensitive model of effective teacher professional development tailored to universities in Anhui Province. Such a model should systematically integrate multiple dimensions, including leadership support, training design, institutional policies, assessment and feedback mechanisms, resource availability, collaboration and peer learning, motivation and engagement, and technology integration. By adopting a mixed-methods approach, this study aims to construct and validate an effective teacher professional development model that not only aligns with international theoretical frameworks but also reflects the institutional realities and policy contexts of Chinese higher education. Ultimately, this research seeks to provide both theoretical contributions to the literature on

teacher professional development and practical implications for improving faculty development practices in universities.

Objectives

1. To study the level of effective teacher professional development in universities in Anhui Province.

2. To study confirmatory factor analysis of effective teacher professional development in universities in Anhui Province.

3. To propose the development of an effective teacher professional development model for universities in Anhui Province.

Literature Review

1. Theoretical Evolution of Effective Teacher Professional Development Models Research on effective teacher professional development models has undergone significant evolution, shifting from fragmented skill training to systematic ecosystem construction. Early frameworks focused on remedial teaching skill enhancement (Cotta et al., 2024). , while (Boyer, 1990) "Scholarship of Teaching" elevated teaching to equal academic status with research, laying the foundation for institutionalized development. Contemporary theories emphasize holistic ecosystems, with (Prenger et al.,2019). Ecosystem Model highlighting the interplay between individual teachers, organizational environments, and external contexts. Domestically, the paradigm has transitioned from policy-driven qualification improvement to value-oriented comprehensive development (Jin, 2023)., integrating moral education, digital literacy, and interdisciplinary competence (Smolina et al.,2023).

2. The Nexus of Model Components and Professional Development EffectivenessEmpirical studies confirm the interdependence of core components in effective models. Leadership support and institutional policies act as

foundational drivers: strategic value advocacy (Iqbal et al.,2020) and reformed evaluation systems (Martin, 2002) directly shape faculty motivation. Training design and collaboration mechanisms enhance effectiveness through demand orientation (Darling-Hammond & Sykes, 2003). and peer learning communities (van Veenet al., 2025), while resource availability—especially time guarantees (Brenner et al., 2017)—and technology integration (Karaduman & Akman, 2024) serve as critical enablers(Villegas-Reimers, 2003). emphasizes that only when these components synergize can development translate into sustained teaching improvement.

3. Current Trends of Effective Models for University Faculty Recent research on university faculty professional development models exhibits three key trends. First, ecological integration: models increasingly adopt a systemic perspective, integrating organizational, community, individual, and technological dimensions (Hodges et al., 2020). . Second, contextual localization: studies focus on regional characteristics, such as Anhui's response to resource imbalance and policy implementation gaps (Nie et al., 2021; Yu et al., 2022). Third, methodological diversification: mixed-methods designs combining quantitative CFA with qualitative interviews (Shi & Wu, 2024) dominate, ensuring both statistical rigor and practical depth. Additionally, digital transformation (Hodges et al., 2020) and faculty well-being (Sabagh et al., 2018) have emerged as focal points, reflecting adaptability to global societal shifts.

Methodology

This study employed a mixed-methods research design, integrating a quantitative cross-sectional survey with qualitative semi-structured interviews to comprehensively examine the effective professional development model for university faculty in Anhui Province. The quantitative component targeted full-

time faculty members from full-time institutions of higher learning across Anhui Province. A combination of stratified and convenience sampling was adopted . Universities were first classified into three categories—Double First-Class universities, provincial key undergraduate institutions, and local applied undergraduate institutions (including private institutions). Six universities were proportionally and randomly selected from these categories. At each selected institution, administrative staff and full-time faculty members were recruited through convenience sampling, resulting in a total target sample size of 600 participants, which satisfies the recommended sample size requirements for confirmatory factor analysis (Hair et al., 2009).

Data were collected using an online questionnaire consisting of two sections: demographic information and the questionnaire comprised 90 measurement items derived from established international scales and adapted to the context of Anhui universities through literature review and expert consultation. All items were measured using a five-point Likert scale ranging from 1 (strongly disagree) to 5 (strongly agree). Content validity was assessed using the Index of Objective Consistency (IOC), evaluated by a panel of five experts, with all items meeting the acceptable threshold.

The qualitative component employed purposive sampling to conduct semi-structured interviews with nine key informants, including university administrators, faculty development experts, and frontline teachers from different institution types. The interviews focused on participants' perceptions, experiences, and interpretations of effective professional development practices. All interviews were transcribed verbatim and analyzed thematically following established qualitative analysis procedures .

Quantitative data analysis was conducted using SPSS and AMOS . Descriptive statistics were used to summarize demographic characteristics and variable distributions. Confirmatory factor analysis (CFA) was Model fit was

evaluated using multiple indices, including χ^2/df, Comparative Fit Index (CFI), Tucker–Lewis Index (TLI), Incremental Fit Index (IFI), Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA), and Standardized Root Mean Square Residual (SRMR).

Results

1. Descriptive Statistics

The sample was randomly selected from six full-time institutions of higher learning in Anhui Province, yielding a total of 600 valid responses (response rate = 93.75%). Among the respondents, male faculty accounted for 61.00% (n = 366), while female faculty comprised 39.00% (n = 234). In terms of educational background, the sample was highly educated: 64.00% held master's degrees and 35.00% held doctoral degrees or above, whereas only 1.00% possessed a bachelor's degree.

Regarding professional titles, lecturers constituted the largest group (44.50%), followed by associate professors (24.33%), teaching assistants (18.67%), and professors (12.50%). With respect to teaching experience, faculty with 6–15 years of experience represented the majority (52.83%), followed by those with 5 years or less (19.00%), 16–25 years (19.67%), and 26 years or more (8.50%).

In terms of disciplinary distribution, 55.33% of respondents were from science, engineering, agriculture, and medicine, while 44.67% were from humanities and social sciences. Faculty from provincial key undergraduate institutions formed the largest group (44.17%), followed by local applied undergraduate institutions (29.83%) and Double First-Class universities (26.00%). Overall, the sample demonstrates broad representativeness and aligns well with the actual demographic characteristics of university faculty in Anhui Province.

2. Correlation Analysis

Correlation analysis among Leadership Support (LS), Training Design (TD), Institutional Policy (IP), Assessment and Feedback (AF), Resource Availability (RA), Collaboration and Peer Learning (CPL), Motivation and Engagement (ME), and Technology Integration (TI) showed a significant positive<0.01, and the results of the correlation analysis showed a significant positive correlation between the different variables two by two. This indicates that each dimension maintained both relative independence and systematic correlation.

3. Confirmatory Factor Analysis

3.1 Second Order Confirmatory Factor of Leadership Support (LS)

The second-order model demonstrated good fit indices: factor loadings were 0.82 for Strategic leadership and value recognition (SLVR), 0.83 for Resource Empowerment and Condition Guarantee (RECG), 0.85 for Innovation Culture and Atmosphere Creation (ICAC), and 0.83 for Individual Care and Development Empowerment (ICDE). The model fit statistics were as follows:The model demonstrated good fit indices: $\chi^2(48) = 62.537$, $p = 0.081$; CMIN/DF = 1.303; CFI = 0.997; TLI = 0.996; IFI = 0.997; RMSEA = 0.023; SRMR = 0.018. All indices met the recommended thresholds, indicating a strong model fit. These results confirm that the model achieved both good relative and absolute fit. See Figure 1 for the model diagram.

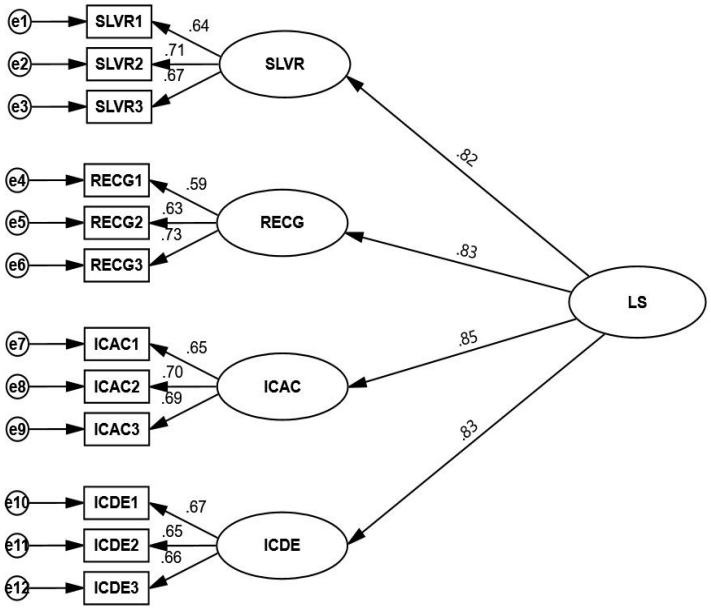

Figure 1 CFA results of LS

3.2 Second Order Confirmatory Factor of Training Design (TD)

The second-order model demonstrated good fit indices: factor loadings were 0.85 for Demand-oriented and Goal-oriented (DOGO), 0.83 for Frontier Content and Evidence-based Practice (FCEBP), 0.85 for Active and Deep Involvement (ADI), and 0.85 for Process Continuity and Coherence System (PCCS). The model fit statistics were as follows: $\chi^2(48) = 63.281$, $p = 0.075$; CMIN/DF = 1.318; CFI = 0.995; TLI = 0.994; IFI = 0.995; RMSEA = 0.025; SRMR = 0.021. All indices exceeded the recommended thresholds, indicating a strong model fit. These results provide robust support for the four-factor theoretical model of training design, confirming its structural validity. See Figure 2 for the model diagram.

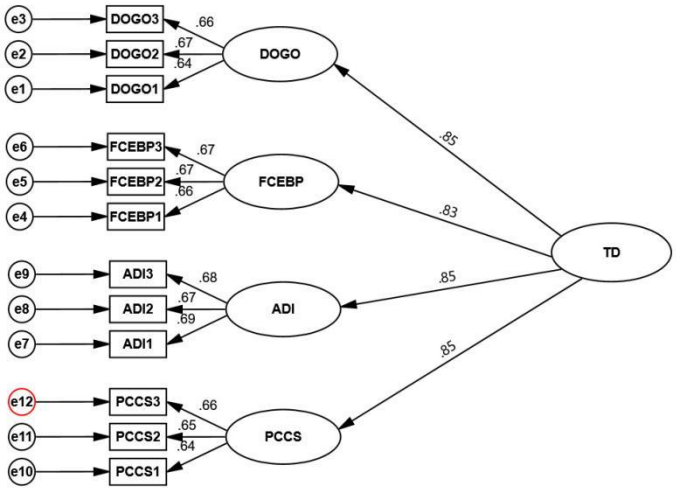

Figure 2 CFA results of TD

3.3 Second Order Confirmatory Factor of Institutional Policy (IP)

The second-order model demonstrated good fit indices: factor loadings were 0.82 for Evaluation and Promotion Orientation (EPO), 0.84 for Incentive Support Mechanism (ISM), and 0.84 for Workload and Time Guarantee (WTG). The model fit statistics were as follows:$\chi^2(24) = 30.152$, $p = 0.181$; CMIN/DF = 1.256; CFI = 0.998; TLI = 0.997; IFI = 0.998; RMSEA = 0.021; SRMR = 0.017. All indices exceeded the recommended thresholds, indicating a strong model fit. These findings provide robust support for the three-factor theoretical model of institutional policy, demonstrating its structural validity.See Figure 3 for the model diagram.

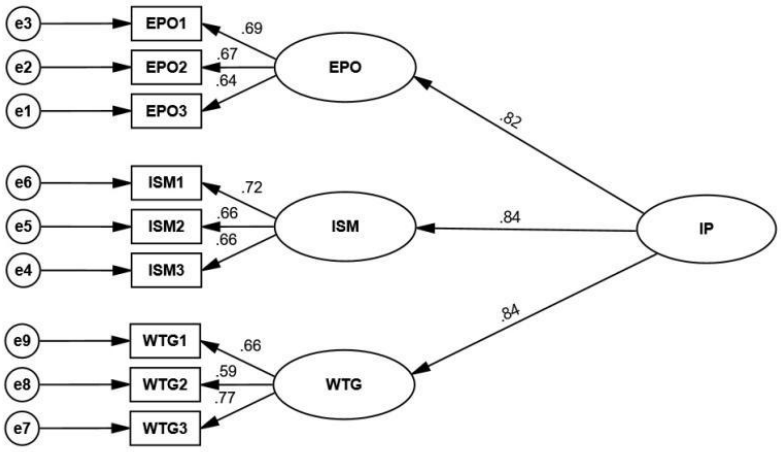

Figure 3 CFA results of IP

3.4 Second Order Confirmatory Factor of Assessment & Feedback (AF)

The second-order model demonstrated good fit indices: factor loadings were 0.84 for D Developmental and formative orientation (DFO), 0.85 for Constructive and action-oriented qualities (CAOQ), 0.86 for Supportive and trusting atmosphere (STA), and 0.83 for Linking with institutional recognition(LIR). The model fit statistics were as follows: $\chi^2(48) = 65.112$, $p = 0.052$; CMIN/DF = 1.356; CFI = 0.996; TLI = 0.995; IFI = 0.996; RMSEA = 0.026; SRMR = 0.019. All indices exceeded the recommended thresholds, indicating a strong model fit. These findings provide robust support for the four-factor theoretical model of evaluation and feedback, confirming its structural validity. See Figure 1 for the model diagram. See Figure 4 for the model diagram.

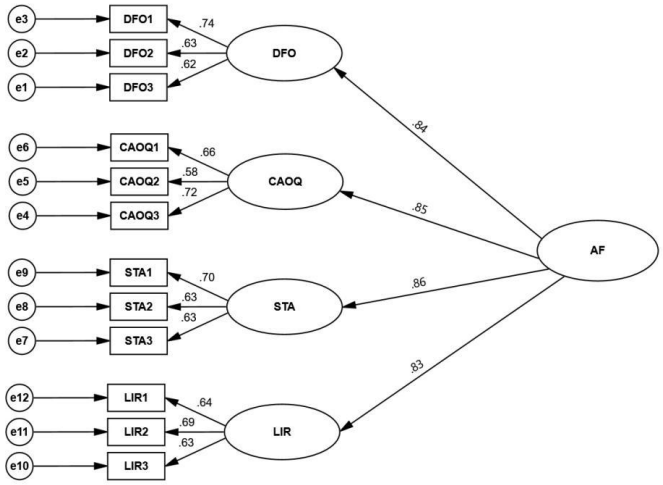

Figure 4 CFA results of AF

3.5 Second Order Confirmatory Factor of Collaboration & Peer Learning (CPL)

The second-order model demonstrated good fit indices: factor loadings were 0.84 for Collaborative organization support (CQS), 0.82 for Peer Support Atmosphere (PSA), and 0.85 for Practice-oriented reflection (POR), 0.84 for Knowledge Sharing Effect (KSE). The model fit statistics were as follows: $\chi^2(48)$ = 60.211, p = 0.113; CMIN/DF = 1.254; CFI = 0.997; TLI = 0.996; IFI = 0.997; RMSEA = 0.021; SRMR = 0.018. All indices exceeded the recommended thresholds, indicating a strong model fit. These findings provide robust support for the four-factor theoretical model of collaboration and peer learning, confirming its structural validity. See Figure 5 for the model diagram.

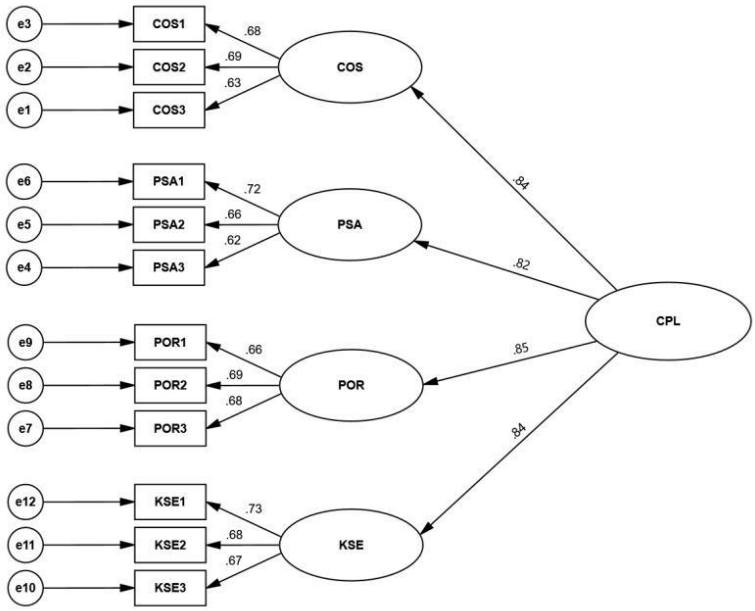

Figure 5 CFA results of CPL

3.6 Second Order Confirmatory Factor of Resource Availability (RA)

The second-order model demonstrated good fit indices: factor loadings were 0.83 for Development funding support (DES), 0.85 for Development time guarantee (DTG), 0.84 for Technology and platform support (TPS), and 0.92 for Professional manpower support (PMS). The model fit statistics were as follows:$\chi^2(48) = 61.305$, $p = 0.091$; CMIN/DF = 1.277; CFI = 0.997; TLI = 0.996; IFI = 0.997; RMSEA = 0.022; SRMR = 0.020. All indices exceeded the recommended thresholds, indicating a strong model fit. These findings provide strong support for the four-factor theoretical model of resource availability, demonstrating its structural validity.. See Figure 6 for the model diagram.

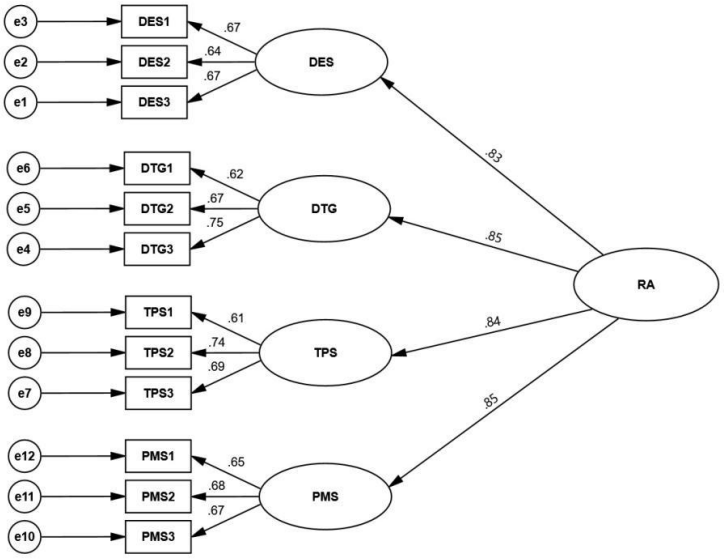

Figure 6 CFA results of RA

3.7 Second Order Confirmatory Factor of Motivation & Engagement (ME)

The second-order model demonstrated good fit indices: factor loadings were 0.84 for Value Utility Perception (VUP), 0.85 for Career Development Driven (CDD), and 0.82 for Active Behavioral Investment (ABI), 0.83 for Intrinsic interest and passion(IIP). The model fit statistics were as follows: $\chi^2(48) = 62.418$, $p = 0.085$; CMIN/DF = 1.300; CFI = 0.997; TLI = 0.996; IFI = 0.997; RMSEA = 0.023; SRMR = 0.019. All indices exceeded the recommended thresholds, indicating a strong model fit. These findings provide robust support for the four-factor theoretical model of motivation and participation, confirming its structural validity.. See Figure 7 for the model diagram.

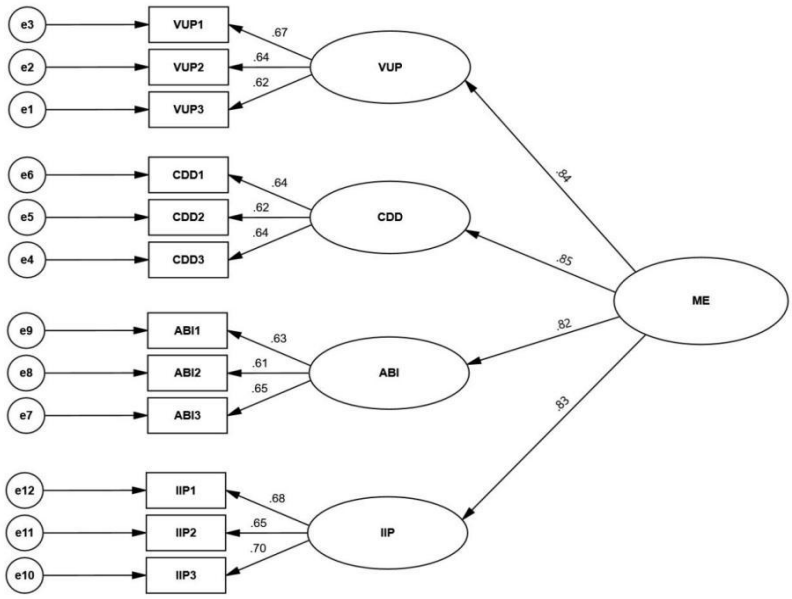

Figure 7 CFA results of ME

3.8 Second Order Verification Factor of Technology Integration (TI)

The second-order model demonstrated good fit indices: factor loadings were 0.94 for Digital Teaching Competencies (DTS), 0.93 for Online Blended Teaching Capabilities (OBTC), 0.95 for Technology-Supported Learning Analysis and Feedback (TSLAF). The model fit statistics were as follows: $\chi^2(93) = 124.286$, $p > 0.05$; CMIN/DF = 1.336; GFI = 0.970; AGFI = 0.958; TLI = 0.992; CFI = 0.993; RMR = 0.028; RMSEA = 0.025. All indices met the recommended thresholds, indicating a strong model fit. See Figure 8 for the model diagram.

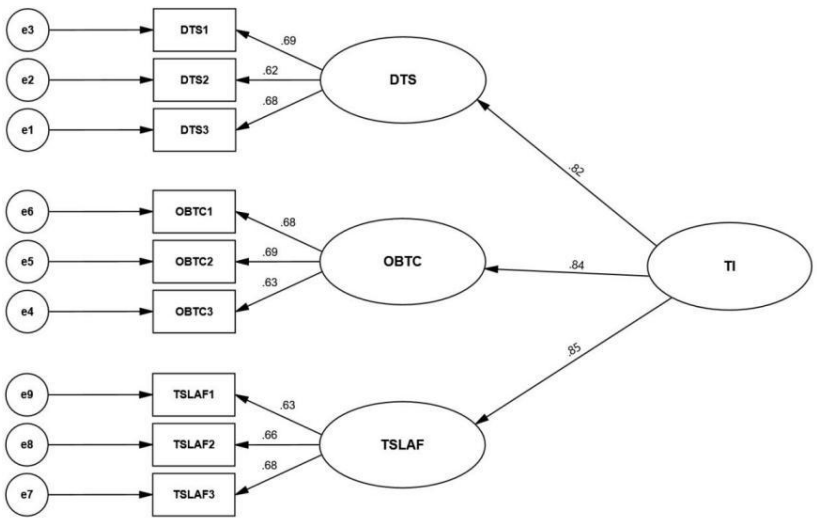

Figure 8 CFA results of TI

3.9 Second-Order Confirmatory Factor Analysis of the Overall Effective Teacher Professional Development Model

In the final second-order factor fitting analysis of the overall Effective Teacher Professional Development Model for Universities in Anhui Province, the factor loading values of each first-order latent variable under the second-order factor , Effective Professional Development Model, (PD) were as follows: the factor load value of LS was 0.865, the factor load value of TD was 0.891, the factor load value of IP was 0.913, the factor load value of Assessment & Feedback (AF) was 0.880, the factor load value of RA was 0.817, the factor load value of CPL was 0.844, the factor load value of ME was 0.902, and the factor load value of TI was 0.831. The fit indices of the second-order overall model were as follows: the CMIN/DF (χ^2/df) value of the model was 4.322, the chi-square value (χ^2) was 1975.33, and the df were 457, with $p < 0.001$. It should be noted that in large-sample studies, the chi-square test is highly sensitive to sample size, and a significant p-value is a common phenomenon, so the judgment of model fit should focus more on other core fit indices. Other fit indices were as follows: CFI

= 0.923; TLI = 0.916; IFI = 0.923; RMSEA = 0.075; SRMR = 0.041. All fit indices met the recommended academic criteria (χ^2/df < 5, CFI/TLI/IFI > 0.90, RMSEA/SRMR < 0.08), indicating that the overall model matches the scale data well and has a high degree of fit. The specific numerical values of factor loadings and model fit indices, as well as the detailed model diagram, are shown below:

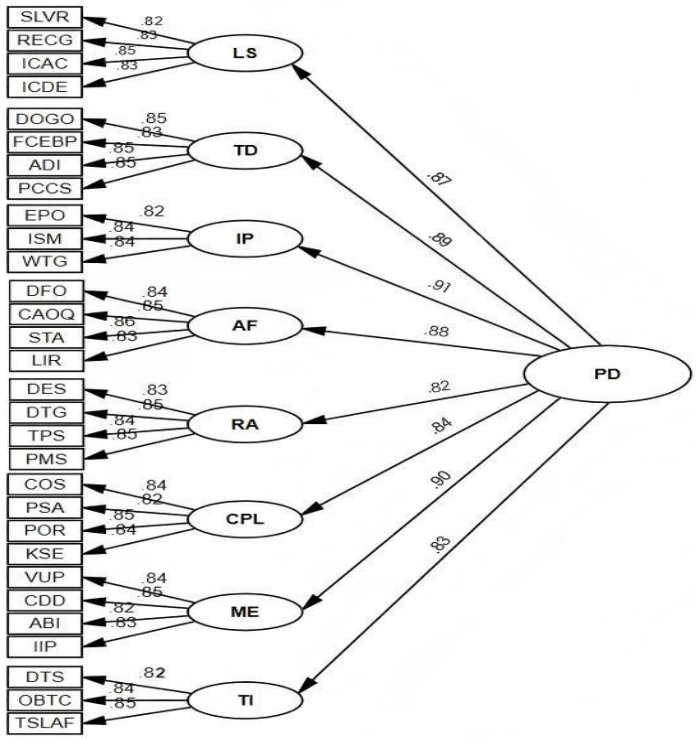

Figure 9

3.10 Empirical analysis based on semi-structured interviews

This study adopted semi-structured interviews to collect data for constructing the effective teacher professional development model for Anhui universities and validating its variables. Based on a predefined eight-dimensional theoretical framework, an interview protocol with nine core questions was

designed. Purposive sampling selected nine participants, including university administrators, faculty development experts and frontline teachers. Systematic data collection via structured questions was maintained with flexible follow-ups to capture emergent insights.

Discussion

The testing results confirmed that Leadership Support (LS), Training Design (TD), Institutional Policy (IP), Assessment & Feedback (AF), Resource Availability (RA), Collaboration & Peer Learning (CPL), Motivation & Engagement (ME), and Technology Integration (TI) all exerted statistically significant positive effects on effective teacher professional development. Non-standardized path coefficients (Estimate) ranged from 0.496 (TI) to 0.913 (IP), with all p-values < 0.05, indicating robust empirical support for the hypothesized relationships.

Analysis results of the basic statistics of variables in this study show that all observed variables have a normal distribution. All fit indices meet the recommended academic criteria, including CFI = 0.923, TLI = 0.916, and RMSEA = 0.075, indicating that the model matches the scale data well and has a high degree of fit.

In summary, for the effective teacher professional development model for universities in Anhui Province, this research used confirmatory factor analysis to verify the correctness of the model, confirming that the model meets the preset threshold requirements and is thus established. Content analysis of 9 interviewees' in-depth interviews showed that the qualitative data is consistent with the model verification results, which is in line with the study's conceptual framework.

Recommendations

1. Recommendations for the application of research results

The effective teacher professional development model for universities in Anhui Province can be applied to optimize the construction of the provincial university faculty development ecosystem. For Anhui provincial education authorities, the model can serve as a core framework for formulating coordinated policies, guiding the establishment of inter-university resource-sharing alliances and improving evaluation benchmarks that emphasize teaching innovation and soft contributions.

For provincial universities, the model provides a roadmap for practical reforms: in top-level design, it supports revising professional title evaluation and workload calculation systems to value teaching contributions; in operational implementation, it guides the transformation of training from one-size-fits-all to personalized services, promotes teacher collaboration communities, and integrates technology into the entire development process. Additionally, a big data-based faculty professional development file can be constructed to form a three-dimensional assessment map, making hidden workloads and development achievements visible and measurable.

2. Recommendations for future research

The current research has not established a differentiated weight system for the eight core dimensions of the model, making it difficult to reflect their relative importance. Future research can integrate qualitative and quantitative methods to develop an empirical weight system and targeted evaluation tools. Existing research has not deeply explored the dynamic interaction mechanisms among the eight dimensions. Advanced statistical methods such as structural equation modeling (SEM) can be used in the future to systematically analyze the

synergistic or inhibitory effects between factors (e.g., how institutional policies regulate the relationship between leadership support and teacher motivation).

To enhance the model's universality, future studies should expand sample coverage to regions with different economic and educational development levels for cross-regional comparisons. Moreover, longitudinal or quasi-experimental designs can be adopted to explore the causal chains between model factors and their ultimate impact on student learning outcomes, constructing a more comprehensive evidence chain linking teacher development to student growth.

References

dmiraal, W., Schenke, W., De Jong, L., Emmelot, Y., & Sligte, H. (2021). Schools as professional learning communities: what can schools do to support professional development of their teachers? *Professional development in education*, 47(4), 684-698.

Awang, Z., Siew Hui, L., & Zainuddin, N. F. S. (2018). *Pendekatan mudah: Structural equation modelling (SEM)*. MPWS Rich Resources Sdn. Bhd.

Boyer, E. L. (1990). *Scholarship reconsidered: Priorities of the professoriate* (A special report). The Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching.

Brenner, A. M., Beresin, E. V., Coverdale, J. H., Louie, A. K., Balon, R., Guerrero, A. P. S., & Roberts, L. W. (2017). Time to teach: Addressing the pressure on faculty time for education. *Academic Psychiatry,* 41(6), 1–6.

Central Committee of the Communist Party of China, & State Council. (2018). *Opinions on comprehensively deepening the reform of the teaching workforce in the new era*. Beijing, China.

Cotta, R. M. M., Ferreira, E. d. S., Franco, F. d. A., Barros, G. d. C. S., Januário, J. P. T., Moreira, T. R., & Martín, R. L. (2024). The effectiveness of faculty development programs for training university professors in the health area: A systematic review and meta-analysis. *BMC Medical Education,* 24, Article 768.

Darling-Hammond, L., & Sykes, G. (2003). Wanted: A national teacher supply policy for education: The right way to meet the "Highly Qualified Teacher" challenge. *Education Policy Analysis Archives,* 11(33).

Dille, K. B., & Røkenes, F. M. (2021). Teachers' professional development in formal online communities: A scoping review. *Teaching and teacher education*, 105, 103431.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2009). *Multivariate data analysis.* (7th ed.). Pearson Prentice Hall.

_____. (2009). Multivariate data analysis 7th edition Pearson prentice hall. *JOUR.*

Hodges, C. B., Moore, S., Lockee, B. B., Trust, T., & Bond, M. A. (2020). The difference between emergency remote teaching and online learning. *EDUCAUSE Review*.

Iqbal, Q., Ahmad, N. H., Nasim, A., & Khan, S. A. R. (2020). A moderated-mediation analysis of psychological empowerment: Sustainable leadership and sustainable performance. *Journal of Cleaner Production, 262*, Article 121429.

Lytras, M. D., Serban, A. C., Alkhaldi, A., Aldosemani, T., & Malik, S. (2024). Transformative learning for future higher education: the artificial intelligence-enabled learning revolution 2035. *In Digital Transformation in Higher Education, Part B (pp. 231-241)*. Emerald Publishing Limited.

Jin, D. (2023). Research on the construction strategy of teachers' morality and style in Chinese colleges and universities in the new era. In O. *Chistyakova (Ed.), ICCESSH 2022 (Advances in Social Science, Education and Humanities Research, Vol.* 694, pp. 251–260). Atlantis Press.

Karaduman, T., & Akman, B. (2024). A comprehensive review of technological pedagogical content knowledge (TPACK). *e-Kafkas Journal of Educational Research,* 11, 141–159.

Martin, B. R. (2002). The changing social contract for science and the evolution of the university. In A. Geuna, A. J. Salter, & W. E. Steinmueller (Eds.), *Science and innovation: Rethinking the rationales for funding and governance* (pp. 7–29). Edward Elgar.

Ministry of Education of the People's Republic of China. (2019). China education modernization 2035. Beijing, China.

Nie, R., Zhang, Z., Wang, T., & Lv, Y. (2021). Evaluation and regional difference analysis of coupling development of higher education and regional economy based on factor analysis – Take Anhui Province for example. *Journal of Regional Development and Economics,* 13(2), 45–58.

Prenger, R., Poortman, C. L., & Handelzalts, A. (2019). The effects of networked professional learning communities. *Journal of Teacher Education,* 70(5), 441–452.

Sabagh, Z., Hall, N. C., & Saroyan, A. (2018). Antecedents, correlates, and consequences of faculty burnout. *Educational Research Review,* 25, 111–135.

Shanthi, R. (2019). *Multivariate data analysis: Using SPSS and AMOS*. MJP Publisher.

Sancar, R., Atal, D., & Deryakulu, D. (2021). A new framework for teachers' professional development. *Teaching and teacher education,* 101, 103305.

Shi, Y., & Wu, H. (2024). Research on the mechanism of building a dual-qualified and dual-capable teacher team based on AI technology: A qualitative analysis case study of Chinese applied undergraduate colleges. In *Proceedings of the 2024 International Conference on Artificial Intelligence and Future Education (AIFE 2024)*. Association for Computing Machinery.

Smolina, S., Grytsky, N., & Antonenko, N. (2023). Educating ethical minds: A holistic approach to teacher professional development in the 21st century. *Innovations in the Scientific, Technical and Social Ecosystems,* 8, 5–17.

Van Veen, L., Vaessen, A., Admiraal, W., & Schenke, W. (2025). The sustainable development of schools as professional learning communities: Educators' views. *Educational Research,* 67(3), 309–328.

Villegas-Reimers, E. (2003). *Teacher professional development: An international review of the literature*. UNESCO: International Institute for Educational Planning.

Yu, Y., Wang, L., Yue, J., Liang, W., & Ge, X. (2022). The times dilemma and path breakthrough of the training of student teachers in application-oriented local undergraduate universities based on U-G-S mode. *Journal of Higher Education,* 15(3), 45–58.

Zeng, L. M. (2020). Peer review of teaching in higher education: A systematic review of its impact on the professional development of university teachers from the teaching expertise perspective. *Educational Research Review*, 31, 100333.

การออกแบบสื่อโมชันกราฟิกเพื่อเพิ่มการรับรู้เกี่ยวกับเชื้อเอชไอวี (HIV) ให้กับมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ (Aids Access Foundation) สายด่วนปรึกษาเอดส์ 1663 : กรณีศึกษากลุ่มเสี่ยงอายุระหว่าง 25-49 ปี ในพื้นที่ถนนสุขุมวิท แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร*

DESIGN OF MOTION GRAPHIC MEDIA TO ENHANCE HIV AWARENESS FOR THE AIDS ACCESS FOUNDATION HOTLINE 1663: A CASE STUDY OF AT-RISK INDIVIDUALS AGED 25–49 IN SUKHUMVIT AREA, KHLONG TOEI NUEA SUBDISTRICT, WATTHANA DISTRICT, BANGKOK

สุวดี อึ้งเส็ง[1] และ อรรถเศรษฐ์ ปรีดากรณ์[2]

Suwadee Ungseng[1] and Atthaseth Preedakorn[2]

[1-2]ภาควิชาแอนิเมชันและสื่อสร้างสรรค์ คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสยาม

[1-2]Department of Animation and Creative Media, Faculty of Information Technology,

Siam University, Thailand

Corresponding Author's Email: mnng78@gmail.com

วันที่รับบทความ : 3 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 8 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 10 มกราคม 2569

Received 3 January 2026; Revised 8 January 2026; Accepted 10 January 2026

Citation:

* สุวดี อึ้งเส็ง และ อรรถเศรษฐ์ ปรีดากรณ์. (2569). การออกแบบสื่อโมชันกราฟิกเพื่อเพิ่มการรับรู้เกี่ยวกับเชื้อเอชไอวี (HIV) ให้กับมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ (Aids Access Foundation) สายด่วนปรึกษาเอดส์ 1663 : กรณีศึกษากลุ่มเสี่ยงอายุระหว่าง 25-49 ปี ในพื้นที่ถนนสุขุมวิท แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร.
วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 466-487.

Suwadee Ungseng and Atthaseth Preedakorn. (2026). Design Of Motion Graphic Media To Enhance Hiv Awareness For The Aids Access Foundation Hotline 1663: A Case Study Of At-Risk Individuals Aged 25–49 In Sukhumvit Area, Khlong Toei Nuea Subdistrict, Watthana District, Bangkok.
Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 466-487.;
DOI: https://doi.org/10.
https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ออกแบบสื่อสร้างสรรค์ในรูปแบบโมชั่นกราฟิกเพื่อเผยแพร่ข้อมูลและเพิ่มการรับรู้เกี่ยวกับเชื้อเอชไอวี (HIV) และ 2) ศึกษาระดับความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อสื่อสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็นสองระยะ ได้แก่ ระยะที่หนึ่งเป็นการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาเอชไอวีและการสื่อสารสุขภาพ เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์และพัฒนาเป็นสื่อโมชั่นกราฟิกเรื่อง Banana Land ซึ่งใช้ตัวละครการ์ตูนรูปกล้วยเป็นสัญลักษณ์เชิงนามธรรมในการถ่ายทอดข้อมูลด้านสุขภาพที่มีความอ่อนไหว และระยะที่สองเป็นการประเมินความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มตัวอย่างในการประเมินความพึงพอใจประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มเสี่ยงอายุ 25–49 ปี และเจ้าหน้าที่จากมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบประเมินความพึงพอใจต่อสื่อโมชั่นกราฟิก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า สื่อโมชั่นกราฟิกที่พัฒนาขึ้นสามารถถ่ายทอดเนื้อหาเกี่ยวกับเชื้อเอชไอวีได้อย่างเหมาะสม โดยใช้การเล่าเรื่องผ่านตัวละครเชิงสัญลักษณ์ช่วยลดความตึงเครียดและการตีตราทางสังคมที่อาจเกิดขึ้นกับผู้รับสาร ผลการประเมินความพึงพอใจจากกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความพึงพอใจสูงสุด รองลงมาคือกลุ่มเสี่ยงอายุ 25–49 ปี และกลุ่มเจ้าหน้าที่จากมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ ซึ่งให้ความสำคัญกับด้านการออกแบบและเทคนิคการนำเสนอ

คำสำคัญ: สื่อโมชั่นกราฟฟิค, เชื้อเอชไอวี, โรคเอดส์

Abstract

This research aimed to 1) design creative media in the form of motion graphics to disseminate information and enhance awareness of Human Immunodeficiency Virus (HIV), and 2) examine the level of satisfaction of target audiences toward the creative media. The study employed a mixed-methods research design. The research process was divided into two phases. The first phase involved in-depth interviews with experts in HIV content and health communication. The obtained data were synthesized and developed into a

motion graphic entitled *Banana Land*, which uses cartoon banana characters as abstract symbols to convey sensitive health-related information. The second phase focused on evaluating the satisfaction of target audiences toward the motion graphic media. The sample groups for the satisfaction evaluation consisted of three groups: experts, individuals at risk aged 25–49 years, and staff members from the AIDS Access Foundation. The research instrument was a satisfaction evaluation questionnaire for the motion graphic media. Data were analyzed using descriptive statistics, including mean and standard deviation. The results revealed that the developed motion graphic media effectively and appropriately conveyed HIV-related information. Storytelling through symbolic characters helped reduce tension and social stigma that may arise among audiences. Overall, satisfaction levels among all three target groups were at high to very high levels. Experts reported the highest level of satisfaction, followed by the at-risk group aged 25–49 years, and staff from the AIDS Access Foundation, who particularly emphasized the design and presentation techniques.

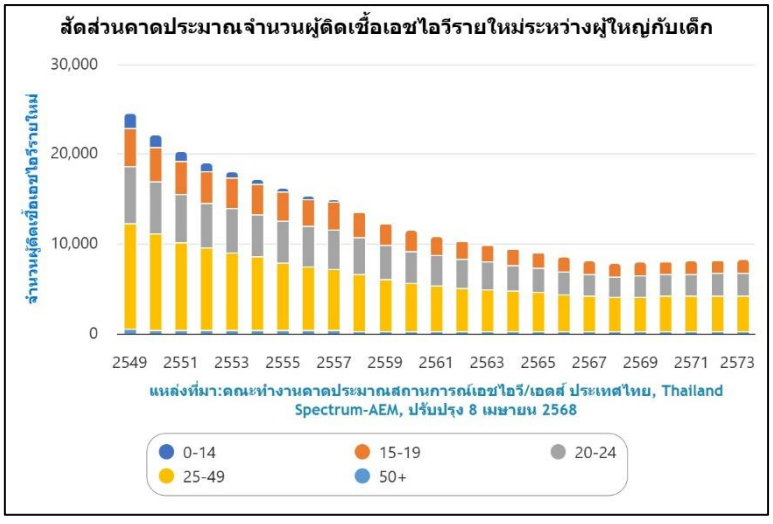
Keywords: Motion graphics, HIV, AIDS

บทนำ

เอชไอวี HIV (Human Immunodeficiency Virus) เป็นเชื้อไวรัสที่ติดต่อทางเพศสัมพันธ์ซึ่งจะทำลายระบบภูมิคุ้มกันของคน คือ เซลล์เม็ดเลือดขาวซีดีโฟร์ (CD4 cells) หรือทีเซลล์ (T cells) ซึ่งทำหน้าที่ป้องกันร่างกายจากการติดเชื้อเมื่อเชื้อไวรัส HIV ทำลายเม็ดเลือดขาว CD4 จนมีปริมาณไม่เพียงพอ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดอาการภูมิคุ้มกันบกพร่อง เชื้อเอชไอวีนั้นคือเชื้อไวรัสที่ก่อทำให้เกิด โรคเอดส์ (AIDS) (Acquired Immunodeficiency Syndrome) ซึ่งเชื้อเอชไอวีกับโรคเอดส์ไม่ใช่สิ่งเดียวกัน ผู้ติดเชื้อเอชไอวีไม่จำเป็นต้องป่วยเป็นโรคเอดส์เสมอไป แต่หากมีการติดเชื้อเอชไอวี เชื้อก็จะอยู่ในร่างกายของผู้ติดตลอดไป ปัจจุบันยังไม่มีวิธีรักษาการติดเชื้อเอชไอวีให้หายขาดได้แต่ในยุคปัจจุบันจะมียาต้านไวรัส ถ้าผู้ติดเชื้อได้รับประทานยาเร็ว รับประทานยาต่อเนื่อง สม่ำเสมอ สามารถทำให้ผู้ติดเชื้อมีสุขภาพที่แข็งแรง

เป็นระยะเวลายาวนาน และช่วยลดความเสี่ยงของการแพร่เชื้อไวรัสไปยังผู้อื่นอีกด้วย (กระทรวงสาธารณสุข, 2567)

นายแพทย์นิติ เหตานุรักษ์ รองอธิบดีกรมควบคุมโรค กล่าวถึง สถานการณ์ผู้ติดเชื้อเอชไอวีภาพรวมของประเทศ ปี 2568 ผู้ติดเชื้อเอชไอวีสะสม 547,556 คน และผู้ติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ จำนวน 13,357 คน สาเหตุหลักติดเชื้อจากการไม่ป้องกัน พร้อมชี้ยังมีอีกหลายคนไม่ได้ตรวจ และไม่ทราบสถานะการติดเชื้อเอชไอวีของตนเอง เนื่องด้วยหลายสาเหตุ ทั้งไม่ทราบว่าตนเองมีความเสี่ยง ไม่กล้าไปตรวจที่โรงพยาบาลเพราะกังวลเรื่องการตีตราจากสังคม และไม่รู้ว่าสามารถตรวจเอชไอวีด้วยตนเองได้ ส่งผลให้ไม่ได้เข้าสู่ระบบการรักษา และอาจถ่ายทอดเชื้อเอชไอวีไปสู่คู่ได้โดยไม่รู้ตัว ด้วย (กรมควบคุมโรค, 2568) ปี พ.ศ. 2567 ผู้ติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ 8,616 คน เป็นกลุ่มอายุ 25-49 ปี จำนวน 4,141 คน (ศูนย์รวมข้อมูลสารสนเทศด้านเอชไอวี โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์, 2566) และในปี พ.ศ. 2567 ผู้ติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ 8,124 คน เป็นกลุ่มอายุ 25-49 ปี จำนวน 3,923 คน (ศูนย์รวมข้อมูลสารสนเทศด้านเอชไอวี โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์, 2567) จากข้อมูลทางระบาดวิทยาพบว่า ช่วงอายุที่มีอัตราการติดเชื้อเอชไอวีสูงที่สุดในช่วง 2 ปีที่ผ่านมาคือกลุ่มเสี่ยงตั้งแต่อายุ 25-49 ปี ซึ่งเป็นวัยแรงงานและมีพฤติกรรมเสี่ยงที่หลากหลาย

ภาพที่ 1 ภาพสถิติช่วงอายุที่ติดเชื้อเอชไอวี (HIV)
ที่มา: ศูนย์รวมข้อมูลสารสนเทศด้านเอชไอวี, 2568

จากการสำรวจปัญหาเกี่ยวกับการรับรู้เรื่องเชื้อเอชไอวี โดยจากการไปสัมภาษณ์ทางเจ้าหน้าที่สายด่วน 1663 ซึ่งให้บริการปรึกษาเกี่ยวกับเอดส์และการตั้งครรภ์ไม่พร้อม อยู่ภายใต้การดำเนินงานของมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ (Aids Access Foundation) ณ สำนักงานของมูลนิธิฯ ถนนรามคำแหง ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ จำนวนทั้งสิ้น 2 ท่าน ได้แก่ คุณอัชรา แก้วประดิษฐ์ เจ้าหน้าพัฒนาคุณภาพงานให้คำปรึกษาสายด่วน 1663 และคุณปุณณมาส มะหมัด เจ้าหน้าที่ให้คำปรึกษาสายด่วน 1663 จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้ที่ติดเชื้อเอชไอวีจำนวนไม่น้อยที่เคยเข้ารับการปรึกษามักมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับความเสี่ยงในการติดเชื้อ โดยเชื่อว่า หากตนมีเพศสัมพันธ์กับคนรักเพียงคนเดียว และไม่ได้มีคู่นอนหลายคน จะไม่จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี ทัศนคติดังกล่าวสะท้อนความเข้าใจที่ว่าผู้ที่ติดเชื้อเอชไอวีส่วนใหญ่มักเป็นบุคคลที่มีพฤติกรรมทางเพศเสี่ยง อาทิเช่น การมีคู่นอนหลายคน การประกอบอาชีพขายบริการทางเพศ หรือการมีพฤติกรรมที่ชอบแบบ one night stand ดังนั้น หากตนเองไม่ได้มีเพศสัมพันธ์กับบุคคลในกลุ่มเหล่านี้ จึงคิดว่าไม่มีความจำเป็นต้องใช้ถุงยางอนามัย อย่างไรก็ตามความเป็นจริง คือ แม้จะมีเพศสัมพันธ์กับคู่นอนแค่เพียงคนเดียว ก็ยังมีความเสี่ยงในการติดเชื้อเอชไอวีได้อยู่ดี โดยเฉพาะในกรณีที่อีกฝ่ายเกิดอาจติดเชื้อเอชไอวีมาก่อนโดยไม่รู้ตัว หรือไม่เคยได้เข้ารับการตรวจเชื้อเอชไอวีมาเลย ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ยังพบได้อย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องนี้อาจส่งผลให้เกิดการละเลยการป้องกันตนเองได้ และในยุคที่ข้อมูลข่าวสารสามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วผ่านหลากหลายช่องทางนั้น ไม่ว่าจะเป็นสื่อดั้งเดิมหรือสื่อดิจิทัล การสื่อสารเรื่องสุขภาพ โดยเฉพาะเรื่อง เชื้อเอชไอวี (HIV) นั้น ถือเป็นหนึ่งในหัวข้อที่ได้รับความสนใจจากภาครัฐ และเอกชนมาอย่างต่อเนื่อง แม้จะมีการผลิตและเผยแพร่สื่อจำนวนมากเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับเอชไอวี ทั้งในรูปแบบโปสเตอร์ วิดีโอ บทความ และแคมเปญโฆษณา แต่สถานการณ์การติดเชื้อในประเทศไทย โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร ยังคงน่าเป็นห่วง โดยกรุงเทพฯ ยังคงเป็นพื้นที่ที่มีผู้ติดเชื้อรายใหม่มากที่สุดในประเทศ (กรมควบคุมโรค, 2566)

ด้วยเหตุผลนี้จึงทำให้ผู้วิจัยมีแนวคิดในการจัดทำสื่อโมชันกราฟิกเพื่อเพิ่มการรับรู้เกี่ยวกับเชื้อเอชไอวี (HIV) : กรณีศึกษา ในกลุ่มเสี่ยงตั้งแต่อายุ 25-49 ปี ให้กับมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ (Aids Access Foundation) สายด่วนปรึกษาเอดส์ 1663 ได้นำสื่อที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเพื่อนำไปเผยแพร่ให้กับประชาชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อออกแบบสื่อสร้างสรรค์ในการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับเชื้อเอชไอวี (HIV)
2. เพื่อวัดระดับความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อสื่อสร้างสรรค์

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเชื้อเอชไอวี และโรคเอดส์

เอชไอวี HIV (Human Immunodeficiency Virus) เป็นเชื้อไวรัสที่ติดต่อทางเพศสัมพันธ์ซึ่งจะทำลายระบบภูมิคุ้มกันของคน คือ เซลล์เม็ดเลือดขาวซีดีโฟร์ (CD4 cells) ซึ่งทำหน้าที่ป้องกันร่างกายจากการติดเชื้อเมื่อเชื้อไวรัส HIV ทำลายเม็ดเลือดขาว CD4 จนมีปริมาณไม่เพียงพอ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดอาการภูมิคุ้มกันบกพร่องได้ เชื้อเอชไอวีนั้นก็คือเชื้อไวรัสที่ก่อทำให้เกิด โรคเอดส์ (AIDS) (Acquired Immunodeficiency Syndrome) ซึ่งเชื้อเอชไอวีกับโรคเอดส์ไม่ใช่สิ่งเดียวกัน ผู้ติดเชื้อเอชไอวีไม่จำเป็นต้องป่วยเป็นโรคเอดส์เสมอไป แต่หากมีการติดเชื้อเอชไอวี เชื้อก็จะอยู่ในร่างกายของผู้ติดตลอดไป ปัจจุบันยังไม่มีวิธีรักษาการติดเชื้อเอชไอวีให้หายขาดได้ แต่ในยุคปัจจุบันจะมียาต้านไวรัสเชื้อเอชไอวี ถ้าผู้ติดเชื้อได้รับประทานยาต้านอย่างรวดเร็ว รับประทานยาต่อเนื่อง ก็จะสามารถทำให้ผู้ติดเชื้อมีสุขภาพที่แข็งแรงเป็นระยะเวลายาวนาน และช่วยลดความเสี่ยงของการแพร่เชื้อไวรัสไปยังผู้อื่นอีกด้วย ช่องทางการติดเชื้อเอชไอวี ธรรมชาติของการติดเชื้อเอชไอวีสามารถแพร่ได้ 3 ช่องทางหลัก ได้แก่ ทางเพศสัมพันธ์ ทางเลือด และจากแม่สู่ลูก (กรมควบคุมโรค, 2567)

ระยะของการติดเชื้อเอชไอวี แบ่งออกเป็น 4 ระยะ คือ 1. ระยะติดเชื้อเฉียบพลันหรือปฐมภูมิ 2. ระยะไม่ปรากฏอาการของโรค 3. ระยะที่ภูมิคุ้มกันของร่างกายลดลงแต่ยังไม่มีโรคแทรกซ้อนอย่างชัดเจน 4. ระยะเอดส์หรือระยะที่มีโรคแทรกซ้อน ส่วน โรคเอดส์ (AIDS) (กรมควบคุมโรค, 2567) โดยวิธีป้องกันการติดเชื้อ HIV ได้แก่ 1. การใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งที่มีเพศสัมพันธ์ 2. การหลีกเลี่ยงการใช้เข็มฉีดยาร่วมกัน 3. การตรวจคัดกรอง HIV เป็นประจำ 4. การใช้ยา PrEP สำหรับผู้ที่มีความเสี่ยง 5. หากติดเชื้อแล้วต้องรักษาด้วยยาต้านไวรัส (ART) (กรมควบคุมโรค, 2567)

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

นอกจากเชื้อเอชไอวี และ โรคเอดส์ ยังมีโรคที่สามารถติดต่อทางเพศสัมพันธ์ได้อีก รายงานจากองค์การอนามัยโลกพบจานวนผู้ติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์รายใหม่ ในปี พ.ศ. 2563 โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ 5 โรคสำคัญได้แก่ 1. โรคซิฟิลิส (Syphilis) 2. โรคแผลริมอ่อน (Chancroid) 3. โรคต่อมน้ำเหลือง (lymph node disease) 4. โรคหนองในแท้ (Gonorrhea) 5. โรคหนองในเทียม (Chlamydia)

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเรื่องสุขภาพ

การสื่อสารสุขภาพ หมายถึง การดำเนินงานเพื่อการสื่อสารสองทาง ระหว่างผู้ส่งสาร และผู้รับสาร ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพได้ง่ายและทั่วถึง ผู้ส่งสาร และผู้รับสาร พร้อมที่จะรับความคิดเห็นของผู้อื่น ยินดีแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ของตนเองร่วมกับผู้อื่น ให้สาธารณชนเกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ การรับรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์ (วีรศักดิ์ นาชัยดี, 2561)

วาสนา จันทร์สว่าง ให้ความหมายของการสื่อสารสุขภาพไว้ดังนี้ การเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ด้านสุขภาพ ผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อทำให้กลุ่มเป้าหมาย และประชาชนทั่วไปได้รับรู้ สนใจ ตระหนัก และมีพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสม ในเรื่องการศึกษาด้านสุขภาพนั้น ได้มีการดำเนินงานมาตลอดในชื่อของงานสุขศึกษา ซึ่งนั้นเป็นรูปแบบหนึ่งของการสื่อสารสุขภาพ

จากผู้ให้ความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า การสื่อสารด้านสุขภาพเป็นการดำเนินงานเพื่อการสื่อสาร ที่ต้องมีการวิเคราะห์ และการวางแผนอย่างเป็นระบบที่อาศัยการสื่อสาร และเครื่องมือ หรือรูปแบบของการสื่อสารเพื่อการสร้าง ความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติ ประสบการณ์ และการปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การสร้างสุขภาพที่ดี ทั้งของตนเอง ครอบครัว และในด้านชุมชน (วาสนา จันทร์สว่าง, 2550)

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสื่อโซเชียลมีเดีย

ในยุคดิจิทัล โซเชียลมีเดียได้กลายเป็นช่องทางสำคัญในการเผยแพร่ข้อมูลด้านสาธารณสุข โดยเฉพาะในช่วงที่เกิดวิกฤต เช่น การระบาดของโรคอุบัติใหม่หรือภัยคุกคามทางชีวภาพ เช่น แอนแทรกซ์ โซเชียลมีเดียมีความสามารถในการกระจายข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว ครอบคลุมประชาชนในวงกว้าง และเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วม อย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน (นันท์นภัส อติเวศย์อังกูร, 2568)

สื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง การรวมตัวของกลุ่มคนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ ซึ่งเกิดขึ้นบนอินเทอร์เน็ตที่เรียกว่าชุมชนออนไลน์ ทำให้ผู้คนสามารถทำความรู้จัก เพื่อการแลกเปลี่ยน

และแบ่งปันความคิดเห็น และประสบการณ์ร่วมกันในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง โดยความสัมพันธ์มีการขยายตัวผ่านการสื่อสารอย่างเป็นเครือข่าย สื่อสังคมออนไลน์ นั้นก็คือแพลตฟอร์มสำหรับสร้างชุมชนเสมือนบนโลกออนไลน์เป็นแหล่งรวมผู้ใช้งานเข้ามาประกอบกิจกรรมบนโลกออนไลน์ และสามารถติดต่อสื่อสารถึงกันได้ ก็คือเว็บไซต์ หรือแอปพลิเคชันโซเชียลมีเดียที่ใช้งานกันอยู่ในชีวิตประจำวันทุกวัน ตัวอย่างเช่น เว็ปไซต์ Pantip, Facebook, X และ Line เป็นรูปแบบการสื่อสารข้อมูลที่มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง โดยจะมีรูปแบบการสื่อสารที่หลากหลาย ทั้งในรูปแบบของการสร้าง และการเผยแพร่ข้อมูล ปัจจุบันกระแสการใช้งานอินเทอร์เน็ต และโทรศัพท์ประเภทสมาร์ทโฟน และอุปกรณ์พกพาที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้มีการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์เพิ่มขึ้นตามไปด้วย ทำให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน องค์กร หรือกลุ่มบุคคลได้นำสื่อสังคมออนไลน์มาใช้ประโยชน์ ทั้งในการสื่อสารติดต่อกันภายในหน่วยงาน หรือการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และการติดต่อสื่อสารกับประชาชนมากขึ้น (ณัฏฐาพร ใจแสน, 2567)

สื่อจากโซเชียล (e-News) หรือสื่อจากออนไลน์ที่เป็นโซเชียลโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับไลฟ์สไตล์ ผู้คนในสังคมจะมีการแชร์ข่าว มีการค้นหา มีคุณค่าในมิติด้านต่างๆ เช่น มีคนส่งมาให้ มีคนนึกถึง พบว่า “เนื้อหาเชิงบวก” ถูกเผยแพร่โดยผู้ใช้บ่อยกว่า “เนื้อหาเชิงลบ” อย่างมีนัยสำคัญ และพบว่า “เสียงที่เป็นกลาง” หรือการรายงานข่าวที่เป็นกลางมากเกินไปกลายเป็นประเด็นที่ท้าทายมากในปัจจุบัน (กมลรัฐ อินทรทัศน์, 2567)

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาและค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่าการออกแบบสื่อสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มการรับรู้ต้องอาศัย วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพร่วมกับข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการลงพื้นที่ใช้แบบสัมภาษณ์สอบถามจากเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ ในด้านเชื้อเอชไอวีและมีประสบการณ์ในการดูแลผู้ติดเชื้อเอชไอวีโดยตรง และการให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหา และแนวทางการออกแบบสื่อสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มการรับรู้ที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมาย สามารถสร้างเป็นสื่อสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มการรับรู้ที่เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยมีขั้นตอนดังนี้

การเก็บรวมรวบข้อมูลและประชากรกลุ่มตัวอย่าง

1. แหล่งข้อมูลสำหรับหาประสิทธิภาพของการออกแบบสื่อโมชั่นกราฟิก

ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเชื้อเอชไอวี (HIV) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการออกแบบอินโฟกราฟิก และผู้เชี่ยวชาญทางด้านการออกแบบโมชั่นกราฟิก ใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์

2. แหล่งข้อมูลสำหรับศึกษาความรู้ทั่วไปและทัศนคติต่อผู้ติดเชื้อเอชไอวี (HIV)

เพื่อนำข้อมูลไปพัฒนางานออกแบบสื่อโมชันกราฟิกเพิ่มการรับรู้เรื่องเชื้อเอชไอวีให้กับทางมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ (Aids Access Foundation) สายด่วนปรึกษาเอดส์ 1663 ได้แก่ กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มเสี่ยงอายุตั้งแต่ 25-49 ปี จำนวน 406 คน ซึ่งกำหนดตามขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie และ Morgan (1970) โดยการเลือกแบบสุ่ม (Probability Sampling) ในพื้นที่ถนนสุขุมวิท แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา จังหวัดกรุงเทพมหานคร ใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลคือ แบบสอบถาม

3. แหล่งข้อมูลสำหรับการศึกษาความพึงพอใจ

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าหน้าที่และบุคลากรจากทางมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ (Aids Access Foundation) สายด่วนปรึกษาเอดส์ 1663 จำนวน 36 คน ซึ่งเป็นจำนวนทั้งหมดของเจ้าหน้าที่และบุคลากรจากทางมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลคือ แบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามการประเมินประสิทธิภาพของสื่อ ผู้วิจัยได้กำหนดการให้คะแนนระดับความสำคัญประสิทธิภาพความสำคัญสำหรับ สื่อโมชั่นกราฟิกเพื่อเพิ่มการรับรู้เกี่ยวกับเชื้อเอชไอวี (HIV) เป็นแบบมาตรส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของลิเคร์ท (Likert Scale) ดังนี้

5 หมายถึง ความพึงพอใจในระดับดีมาก

4 หมายถึง ความพึงพอใจในระดับดี

3 หมายถึง ความพึงพอใจในระดับปานกลาง

2 หมายถึง ความพึงพอใจในระดับพอใช้

1 หมายถึง ความพึงพอใจในระดับควรปรับปรุง

ส่วนของเนื้อหาการประเมินความพึงพอใจต่อสื่อประกอบไปด้วย 3 ด้าน ดังนี้ 1.ด้านเนื้อหาและการสื่อสาร 2.ด้านการออกแบบและเทคนิค 3.ประโยชน์และการนำไปใช้

โปรแกรมที่ใช้ในงานวิจัย

โปรแกรม Procreate เป็นโปรแกรมวาดรูปดิจิทัลสำหรับ iPad ที่นำมาใช้ในส่วนของการร่างภาพและสเก็ตภาพตัวละคร สตอรี่บอร์ด และ ฉากต่างๆ ในงานสื่อสร้างสรรค์ทั้งหมด เนื่องจากเป็นโปรแกรมที่ใช้งานง่ายและใช้ได้ทุกทีทุกเวลา

โปรแกรม Adobe Illustrator เป็นโปรแกรมวาดรูปหรือดราฟภาพดิจิทัล นำมาใช้ในส่วนของสร้างภาพกราฟิกต่างๆ ในงานทั้งหมด สร้างฉาก สร้างตัวละคร เนื่องจากเป็นโปรแกรมที่ต่อยอดไปใช้ในงานเคลื่อนไหวร่วมกับ โปรแกรม Adobe After Effects ได้สะดวกที่สุด การ Import file ผ่านโปรแกรมทำได้ง่ายที่สุด

โปรแกรม Adobe After Effects เป็นโปรแกรมที่ใส่ Effect ให้กับ งานวิดีโอ และสามารถทำภาพเคลื่อนไหวได้อย่างมีประสิทธิภาพ แถมยังสามารถตัดต่อเสียงได้อีกด้วย จึงเป็นโปรแกรมที่ผู้วิจัยได้เลือกนำมาใช้ในส่วนของการทำภาพเคลื่อนไหวโมชั่นกราฟิก เป็นโปรแกรมที่เหมาะสมในการสร้างโมชั่นกราฟิก

โปรแกรม Adobe Media Encoder เป็นโปรแกรมที่นำมาใช้ในส่วนของการประมวลผลสื่อเสียง วิดีโอ ออกมาหลังจากที่สร้างงานเสร็จเรียบร้อยแล้วในโปรแกรม Adobe After Effects ซึ่งจะได้วิดีโอที่คมชัดเลือกไฟล์ได้หลายประเภท

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล การประเมินความพึงพอใจของผู้รับชม สื่อโมชันกราฟิกเพื่อเพิ่มการรับรู้เกี่ยวกับเชื้อเอชไอวี (HIV) : กรณีศึกษา ในกลุ่มเสี่ยงตั้งแต่อายุ 25-49 ปี ให้กับมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ (Aids Access Foundation) สายด่วนปรึกษาเอดส์ 1663 คือ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ ความสัมพันธ์

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างสื่อโมชั่นกราฟิกเพื่อเพิ่มการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับเชื้อเอชไอวี (HIV) ให้กับมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ (Aids Access Foundation) สายด่วนปรึกษาเอดส์ 1663 และเพื่อศึกษาความพึงพอใจในสื่อโมชั่นกราฟิก ของกลุ่มเสี่ยงอายุ 25–49 ปีที่มีต่อเชื้อ

เอชไอวี ตลอดจน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และเจ้าหน้าที่ หลังจากได้รับชมสื่อโมชั่นกราฟิก โดยผลการวิจัยสามารถแบ่งได้ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

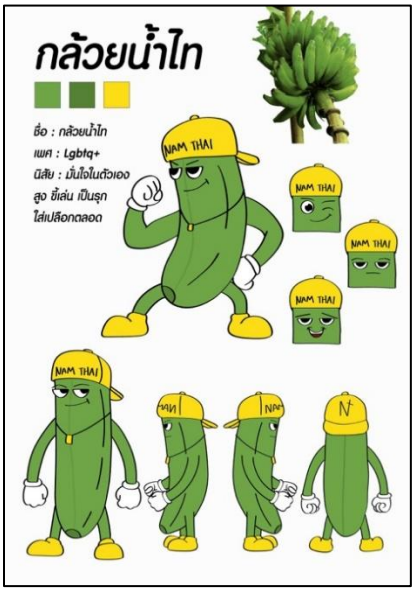
1. เพื่อออกแบบสื่อสร้างสรรค์ในการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับเชื้อเอชไอวี (HIV) ของผู้วิจัย ผลการออกแบบ สามารถแบ่งออกได้เป็นขั้นตอนดังนี้

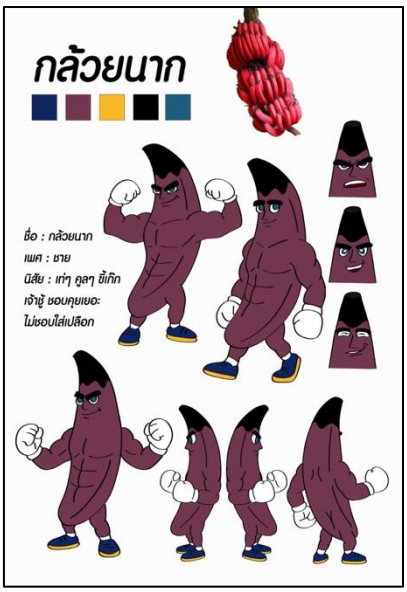
1.1 การสร้างเนื้อเรื่องที่จะนำเสนอโมชันกราฟิก

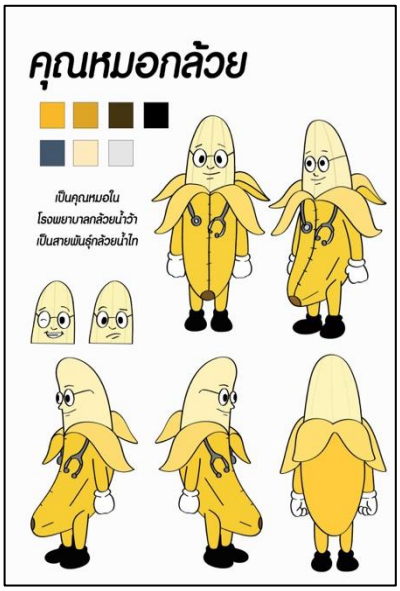
ผู้วิจัยสร้างเนื้อเรื่องที่จะนำเสนอโมชันกราฟิก ใช้ชื่อเรื่อง คือ Banana land โดยมีเรื่องย่อ ดังนี้ อาณาจักรกล้วย ๆ มีกล้วยมากมายหลากหลายสายพันธุ์ กล้วยหอม กล้วยน้ำว้า กล้วยเล็บมือนาง กล้วยไข่ กล้วยนาก และ กล้วยน้ำไท กล้วยหอมนั้นรักสนุกไม่ชอบใส่เปลือกกล้วย ทำให้กล้วยหอมติดเชื้อกล้วยไอหวี แต่โชคดีที่เขารู้ตัวทันและได้รับยาจากคุณหมอให้รับประทานภายใน 72 ชั่วโมง เชื้อก็จะหายไป หลังจากที่กล้วยหอมได้รับยาและหายจากการติดเชื้อแล้ว กล้วยหอมก็ใส่เปลือกกล้วยทุกครั้ง

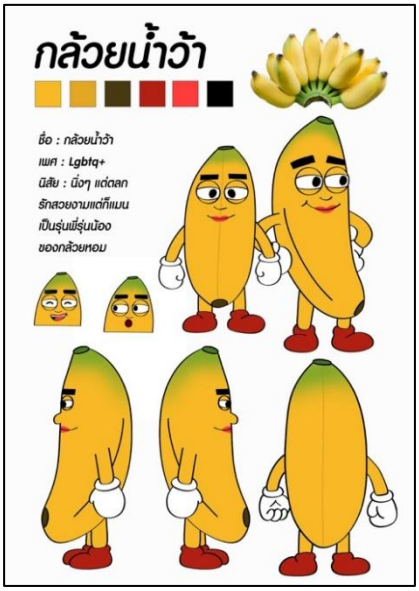
1.2 การสร้างตัวละคร

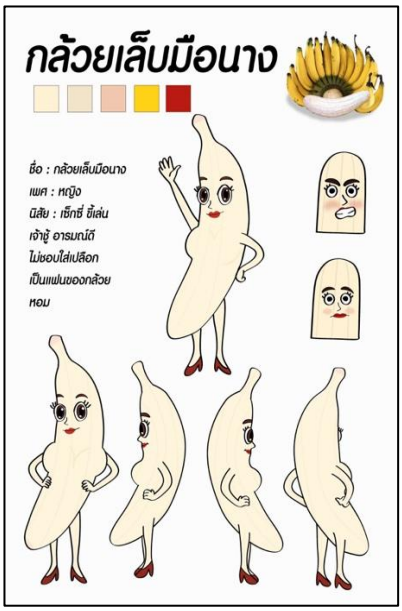
ผู้วิจัยได้ออกแบบตัวละครหลักในรูปแบบ ตัวการ์ตูนกล้วย ซึ่งเป็นสัญลักษณ์เชิงนามธรรม (Abstract Character) เพื่อใช้เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดข้อมูลด้านสุขภาพที่มีความอ่อนไหว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดความตึงเครียด ความอึดอัด และการตีตราทางสังคมที่อาจเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย หลังมีการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ ด้านการสื่อสารสุขภาพและการออกแบบสื่อ ตัวละครได้รับการปรับแก้และกำหนดลักษณะให้มีความเหมาะสมกับบริบทของกลุ่มเป้าหมายอายุ 25–49 ปี โดยตัวละครการ์ตูนกล้วยจะมีลักษณะเป็นมิตร สีสันสดใส รูปทรงเรียบง่าย และสามารถแสดงอารมณ์ผ่านสีหน้าและท่าทางได้อย่างชัดเจน เพื่อช่วยให้ผู้รับชมเกิดความรู้สึกผ่อนคลายและเปิดรับข้อมูลได้ง่ายขึ้น โดยประกอบไปด้วย ตัวละครกล้วยทั้งหมด 7 ตัวละคร ได้แก่ กล้วยน้ำไท กล้วยนาก คุณหมอกล้วย กล้วยน้ำว้า กล้วยเล็บมือนาง กล้วยหอม และกล้วยไข่ ดังภาพ

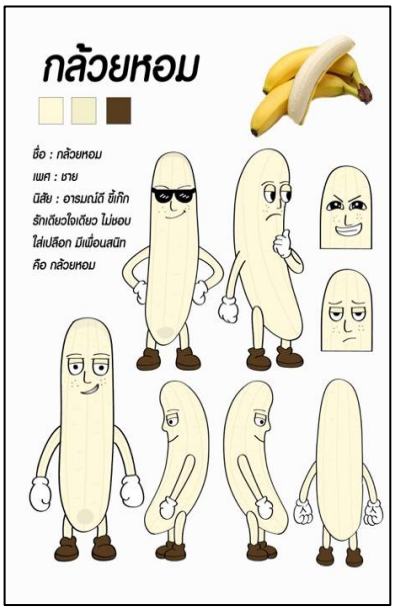

กล้วยน้ำไท
ชื่อ : กล้วยน้ำไท
เพศ : Lgbtq+
นิสัย : มั่นใจในตัวเอง
สูง ขี้เล่น เป็นรุก
ไส่เปลือกตลอด
NAM THAI

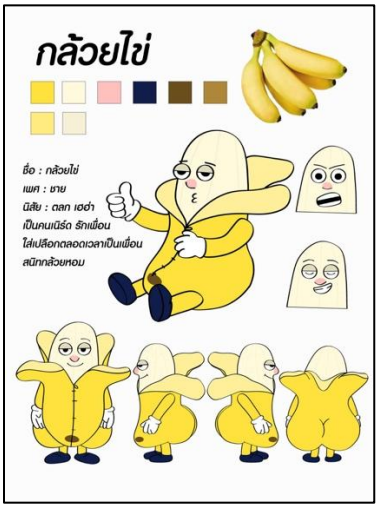

กล้วยนาก
ชื่อ : กล้วยนาก
เพศ : ชาย
นิสัย : เท่ๆ คูลๆ ขี้เกิก
เจ้าชู้ ชอบคุยเยอะ
ไม่ชอบใส่เปลือก

คุณหมอกล้วย
เป็นคุณหมอใน
โรงพยาบาลกล้วยน้ำว้า
เป็นสายพันธุ์กล้วยน้ำไท

กล้วยน้ำว้า
ชื่อ : กล้วยน้ำว้า
เพศ : Lgbtq+
นิสัย : นิ่งๆ แต่ตลก
รักสวยงามแต่ก็แมน
เป็นรุ่นพี่รุ่นน้อง
ของกล้วยหอม

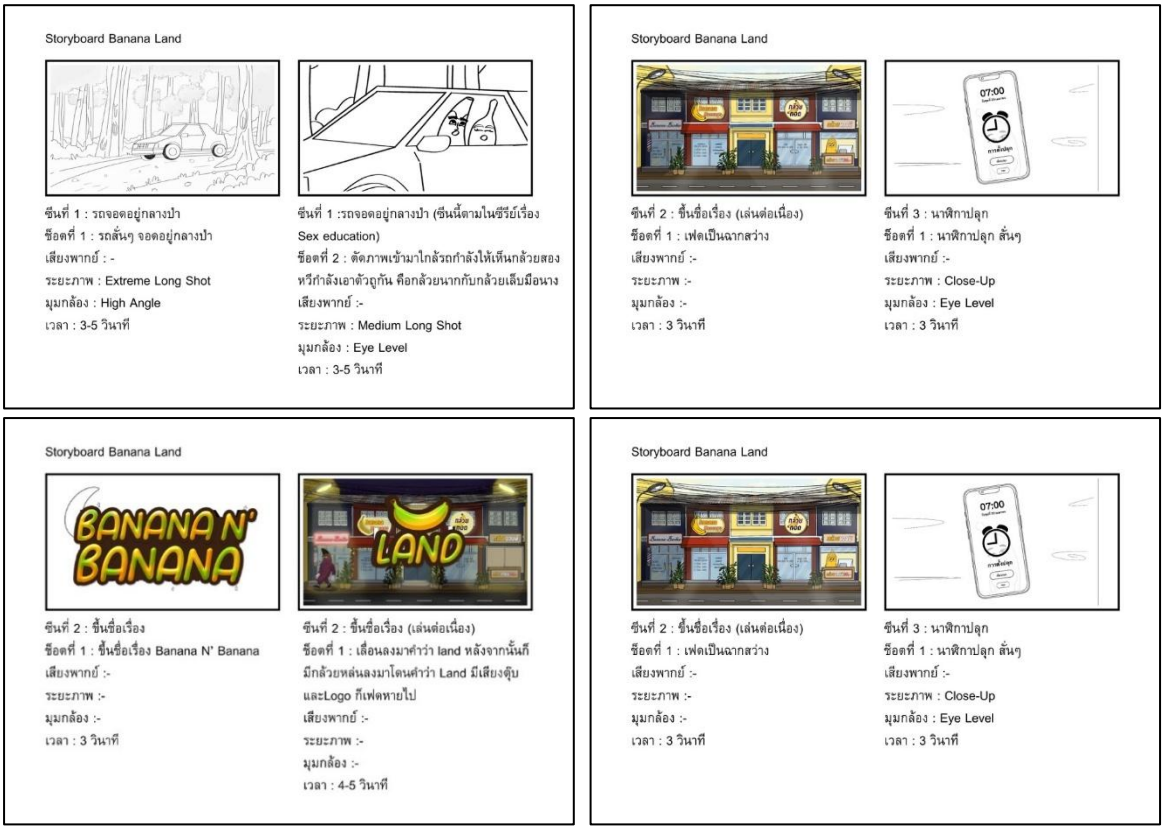

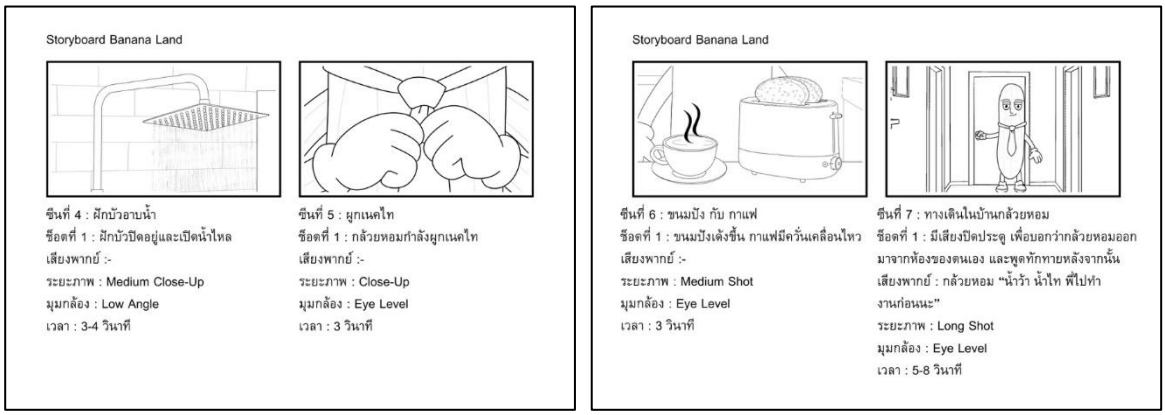
ภาพที่ 1 ภาพตัวละครกล้วย

1.3 การสร้างสตอรี่บอร์ดโมชั่นกราฟิก

การสร้างสตอรี่บอร์ดโมชั่นกราฟิกเป็นขั้นตอนสำคัญในการวางแผนการเล่าเรื่องและการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเชื้อเอชไอวี (HIV) ให้มีความต่อเนื่อง ชัดเจน และเหมาะสมกับ

กลุ่มเป้าหมายอายุ 25–49 ปี ผู้วิจัยได้นำสตอรี่บอร์ดและเนื้อเรื่อง ตัวละคร ไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อทำการตรวจสอบในหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหา, ด้านรูปแบบการนำเสนอ, ด้านการออกแบบกราฟิก ด้านตัวอักษร และด้านตัวละคร การตรวจสอบนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาข้อบกพร่องและนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพให้มากที่สุดการทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญช่วยให้สามารถปรับปรุงสื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์ โดยมีผลการสร้างสตอรี่บอร์ดโมชั่นกราฟิก ดังภาพ

ภาพที่ 2 ภาพตัวอย่างการสร้างสตอรี่บอร์ดโมชั่นกราฟิก

1.4 การสร้างโมชั่นกราฟิกชิ้นงานจริง

เมื่อนำเสนอสตอรีบอร์ดและเนื้อเรื่องกับอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน แล้ว ได้นำมีปรับแก้ไขกับชิ้นงานจริง จึงออกมาเป็นโมชั่นกราฟิกเพิ่มการรับรู้ให้ตระหนักถึงการป้องกันเชื้อเอชไอวีที่สมบูรณ์ โดยมีตัวอย่างภาพกราฟฟิก ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 3 สร้างโมชั่นกราฟิกชิ้นงานจริง

2. เพื่อวัดระดับความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อสื่อสร้างสรรค์

หลังจากผู้วิจัยได้มีการออกแบบสื่อสร้างสรรค์แล้ว ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการออกแบบสื่อแก่กลุ่มเป้าหมาย ทั้ง 3 กลุ่ม โดยมีการประเมินความพึงพอใจโดยมีผลการวิจัยดังต่อไปนี้

2.1 ผลการประเมินความพึงพอใจของต่อสื่อโมชั่นกราฟิกเพื่อเพิ่มการรับรู้เกี่ยวกับเชื้อเอชไอวี (HIV) จากผู้เชี่ยวชาญ

ตารางที่ 1 ความพึงพอใจต่อสื่อโมชั่นกราฟิกเพื่อเพิ่มการรับรู้เกี่ยวกับเชื้อเอชไอวี (HIV) จากผู้เชี่ยวชาญ

ความพึงพอใจในด้าน	$\overline{X}$	$S.D.$	ระดับความพึงพอใจ
ด้านเนื้อหาและการสื่อสารของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ	4.73	0.32	มากที่สุด
ด้านการออกแบบและเทคนิคของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ	4.33	0.58	มาก
ด้านประโยชน์และการนำไปใช้ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ	4.67	0.40	มากที่สุด
รวม	4.57	0.45	มากที่สุด

ผลการประเมินความพึงพอใจของสื่อโมชั่นกราฟิกเพื่อเพิ่มการรับรู้เกี่ยวกับเชื้อเอชไอวี (HIV) จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ พบว่า โดยรวมอยู่ในมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย=4.57,S.D.=0.45) โดยที่ด้านที่ ได้รับระดับความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ ด้านเนื้อหาและการสื่อสารของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (ค่าเฉลี่ย=4.73, S.D.=0.32) ถัดมา คือ ด้านประโยชน์และการนำไปใช้ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (ค่าเฉลี่ย=4.67, S.D.=0.40) และสุดท้ายคือ ด้านการออกแบบและเทคนิคของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (ค่าเฉลี่ย=4.33,S.D.=0.58) ดังตารางที่ 1

2.2 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อสื่อโมชั่นกราฟิกเพื่อเพิ่มการรับรู้เกี่ยวกับเชื้อเอชไอวี (HIV) ของเจ้าหน้าที่จาก มูลนิธิเข้าถึงเอดส์ (Aids Access Foundation)

ตารางที่ 2 ความพึงพอใจต่อสื่อโมชั่นกราฟิกเพื่อเพิ่มการรับรู้เกี่ยวกับเชื้อเอชไอวี (HIV) ของเจ้าหน้าที่จาก มูลนิธิเข้าถึงเอดส์ (Aids Access Foundation)

ความพึงพอใจในด้าน	$\overline{X}$	$S.D.$	ระดับความพึงพอใจ
ด้านเนื้อหาและการสื่อสาร	4.24	0.08	มาก
ด้านการออกแบบและเทคนิค	4.42	0.06	มาก
ด้านประโยชน์และการนำไปใช้	4.27	0.31	มาก
รวม	4.31	0.15	มาก

ผลการประเมินความพึงพอใจของสื่อโมชั่นกราฟิกเพื่อเพิ่มการรับรู้เกี่ยวกับเชื้อเอชไอวี (HIV) ของเจ้าหน้าที่จาก มูลนิธิเข้าถึงเอดส์ (Aids Access Foundation) พบว่า โดยรวมอยู่ในมาก (ค่าเฉลี่ย=4.31,S.D.=0.15) โดยที่ด้านที่ ได้รับระดับความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ ด้านการออกแบบและเทคนิค (ค่าเฉลี่ย=4.42, S.D.=0.06) ถัดมา คือ ด้านประโยชน์และการนำไปใช้ (ค่าเฉลี่ย=4.27, S.D.=0.31) และสุดท้าย คือ ด้านเนื้อหาและการสื่อสาร (ค่าเฉลี่ย= 4.24,S.D.=0.08) ดังตารางที่ 2

2.3 ผลการประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่าง ต่อสื่อโมชั่นกราฟิกเพื่อเพิ่มการรับรู้เกี่ยวกับเชื้อเอชไอวี (HIV) จากกลุ่มเสี่ยงอายุ 25–49 ปี

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจต่อสื่อโมชั่นกราฟิกเพื่อเพิ่มการรับรู้เกี่ยวกับเชื้อเอชไอวี (HIV) จากกลุ่มเสี่ยงอายุ 25–49 ปี

ความพึงพอใจในด้าน	$\overline{X}$	$S.D.$	ระดับความพึงพอใจ
ด้านเนื้อหาและการสื่อสาร	4.53	0.02	มากที่สุด
ด้านการออกแบบและเทคนิค	4.49	0.08	มาก
ด้านประโยชน์และการนำไปใช้	4.48	0.08	มาก
รวม	4.50	0.06	มากที่สุด

ผลการประเมินความพึงพอใจของสื่อโมชั่นกราฟิกเพื่อเพิ่มการรับรู้เกี่ยวกับเชื้อเอชไอวี (HIV) จากกลุ่มเสี่ยงอายุ 25–49 ปี (Aids Access Foundation) พบว่า โดยรวมอยู่ในมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย=4.50,S.D.=0.06) โดยที่ด้านที่ ได้รับระดับความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ ด้านเนื้อหาและการสื่อสาร (ค่าเฉลี่ย=4.53,S.D.=0.02) ถัดมา คือ ด้านการออกแบบและเทคนิค (ค่าเฉลี่ย=4.49, S.D.=0.08) และสุดท้าย คือ ด้านประโยชน์และการนำไปใช้ (ค่าเฉลี่ย=4.48, S.D.=0.08) ดังตารางที่ 3

อภิปรายผล

จากผลการศึกษา สามารถอภิปรายผล โดยผลจากการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อออกแบบสื่อสร้างสรรค์ในการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับเชื้อเอชไอวี (HIV) พบว่า ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาสังเคราะห์และพัฒนาเป็นเนื้อเรื่องสำหรับการนำเสนอในรูปแบบโมชันกราฟิก โดยกำหนดชื่อเรื่องว่า Banana Land ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบตัวละครหลักในลักษณะการ์ตูนรูปกล้วย ซึ่งทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์เชิงนามธรรม เพื่อใช้เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดข้อมูลด้านสุขภาพที่มีความอ่อนไหว อันมีส่วนช่วยลดความตึงเครียด ความอึดอัด และการตีตราทางสังคมที่อาจเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย โมชันกราฟิกดังกล่าวประกอบด้วยตัวละครกล้วยทั้งหมด 7 ตัว ได้แก่ กล้วยน้ำไท กล้วยนาก คุณหมอกล้วย กล้วยน้ำว้า กล้วยเล็บมือนาง กล้วยหอม และกล้วยไข่ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2561) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้สื่อแอนิเมชันเพื่อการสื่อสารทางสังคม ซึ่งพบว่าสื่อแอนิเมชันที่มีตัวละครเป็นมิตรและมีลักษณะเชิงสัญลักษณ์ สามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลายและช่วยเปิดโอกาสให้ผู้รับสารกล้าเปิดรับข้อมูลในประเด็นที่อ่อนไหวมากขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ งานของ Corrigan et al. (2012) ซึ่งพบว่าการใช้สื่อเชิงสร้างสรรค์และการเล่าเรื่องผ่านตัวละครสมมติ สามารถช่วยลดอคติและทัศนคติเชิงลบของผู้รับสารต่อประเด็นด้านสุขภาพที่มีความอ่อนไหวได้ เนื่องจากผู้รับสารไม่รู้สึกว่าถูกชี้นำหรือถูกตัดสินโดยตรง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อวัดระดับความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อสื่อสร้างสรรค์ ผลการประเมินความพึงพอใจต่อสื่อโมชั่นกราฟิกเพื่อเพิ่มการรับรู้เกี่ยวกับเชื้อเอชไอวี (HIV) จากกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสื่อโมชั่นกราฟิกที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับ

สารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านเนื้อหา การออกแบบ และการนำไปใช้ ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Mayer (2009) ที่อธิบายว่า การเรียนรู้ผ่านสื่อมัลติมีเดียซึ่งผสานภาพ เสียง และการเคลื่อนไหว จะช่วยเพิ่มความเข้าใจและการจดจำเนื้อหาได้ดีกว่าสื่อที่ใช้ข้อความเพียงอย่างเดียว

เมื่อพิจารณาในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ พบว่ามีระดับความพึงพอใจสูงที่สุด โดยเฉพาะด้านเนื้อหาและการสื่อสาร แสดงให้เห็นว่าเนื้อหามีความถูกต้อง เหมาะสม และสามารถถ่ายทอดสารด้านสุขภาพได้อย่างชัดเจน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kreuter และคณะ (2013) ซึ่งระบุว่าสื่อสุขภาพที่มีเนื้อหาถูกต้อง ชัดเจน และออกแบบให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย จะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือของสื่อและส่งผลต่อการยอมรับจากผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพ

สำหรับกลุ่มเสี่ยงอายุ 25–49 ปี พบว่ามีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดเช่นกัน โดยด้านเนื้อหาและการสื่อสารได้รับการประเมินสูงสุด สะท้อนให้เห็นว่าสื่อโมชั่นกราฟิกสามารถสื่อสารประเด็นที่ซับซ้อนเกี่ยวกับเชื้อเอชไอวีให้เข้าใจง่าย และสอดคล้องกับบริบทของกลุ่มเป้าหมาย ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Noar, Benac และ Harris (2007) ที่พบว่าสื่อสุขภาพที่ออกแบบให้เหมาะสมกับลักษณะและประสบการณ์ของกลุ่มเสี่ยง จะช่วยเพิ่มการรับรู้และทัศนคติที่ดีต่อการป้องกันโรค

ในขณะที่กลุ่มเจ้าหน้าที่จากมูลนิธิเข้าถึงเอดส์มีระดับความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญกับด้านการออกแบบและเทคนิคมากที่สุด อาจเนื่องมาจากเจ้าหน้าที่มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเนื้อหาเอชไอวีอยู่แล้ว จึงให้ความสำคัญกับรูปแบบการนำเสนอและความเหมาะสมในการนำสื่อไปใช้ในงานภาคสนาม ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Houts et al. (2006) ที่ชี้ให้เห็นว่าสื่อภาพและการออกแบบที่เหมาะสมมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการสื่อสารด้านสุขภาพ โดยเฉพาะในบริบทของการนำไปใช้จริงกับประชาชน

โดยสรุป ผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าสื่อโมชั่นกราฟิกเพื่อเพิ่มการรับรู้เกี่ยวกับเชื้อเอชไอวีเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพและได้รับการยอมรับจากกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยด้านการสื่อสารสุขภาพและสื่อมัลติมีเดียหลายฉบับที่ยืนยันว่าการใช้สื่อภาพเคลื่อนไหวสามารถช่วยเพิ่มความเข้าใจ การจดจำ และทัศนคติที่ดีต่อประเด็นด้านสุขภาพได้อย่างมีนัยสำคัญ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ควรพัฒนาสื่อโมชั่นกราฟิกให้มีความหลากหลายของรูปแบบและระดับเนื้อหาจากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มเป้าหมายที่มีพื้นฐานความรู้แตกต่างกันให้ความสำคัญกับองค์ประกอบของสื่อแตกต่างกัน ดังนั้น ควรพัฒนาสื่อโมชั่นกราฟิกในหลายระดับความลึกของเนื้อหา เช่น ระดับพื้นฐานสำหรับประชาชนทั่วไป และระดับเชิงลึกสำหรับเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรด้านสุขภาพ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของแต่ละกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น

2. ควรเน้นการออกแบบเนื้อหาและการสื่อสารที่เข้าใจง่าย กระชับ และเหมาะสมกับบริบทของกลุ่มเสี่ยงเนื่องจากด้านเนื้อหาและการสื่อสารได้รับการประเมินความพึงพอใจในระดับสูงจากกลุ่มเสี่ยงอายุ 25–49 ปี แสดงให้เห็นว่าการใช้ภาษา สัญลักษณ์ และการเล่าเรื่องที่เหมาะสมกับบริบทของผู้รับสารมีบทบาทสำคัญ ดังนั้น การพัฒนาสื่อในอนาคตควรให้ความสำคัญกับการออกแบบสารที่ลดความซับซ้อนของเนื้อหาทางวิชาการ และใช้การเล่าเรื่องเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มการเข้าถึง

3. ควรปรับปรุงด้านการออกแบบและเทคนิคให้ทันสมัยและรองรับการใช้งานในหลากหลายแพลตฟอร์มแม้ว่าด้านการออกแบบและเทคนิคจะได้รับความพึงพอใจในระดับมากถึงมากที่สุด แต่ยังเป็นด้านที่ได้คะแนนต่ำกว่าด้านอื่นในบางกลุ่ม ดังนั้น ควรพัฒนาคุณภาพด้านภาพเคลื่อนไหว สี เสียง และจังหวะการนำเสนอให้มีความทันสมัย รวมทั้งออกแบบให้สามารถใช้งานได้ทั้งในสื่อออนไลน์ สื่อสังคมดิจิทัล และกิจกรรมรณรงค์ภาคสนาม

4. ควรส่งเสริมการนำสื่อไปใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนงานสื่อสารสุขภาพของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากผลการวิจัยด้านประโยชน์และการนำไปใช้ที่อยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่าสื่อโมชั่นกราฟิกมีศักยภาพในการนำไปใช้จริง ดังนั้น หน่วยงานด้านสาธารณสุขหรือองค์กรภาคประชาชนควรนำสื่อนี้ไปประยุกต์ใช้ควบคู่กับกิจกรรมรณรงค์ การอบรม หรือการให้คำปรึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการสื่อสารและการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับเชื้อเอชไอวี

5. ควรเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายและผู้เชี่ยวชาญมีส่วนร่วมในการพัฒนาสื่ออย่างต่อเนื่องเนื่องจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความพึงพอใจในระดับสูง โดยเฉพาะด้านเนื้อหาและการสื่อสาร การพัฒนาสื่อในอนาคตควรใช้กระบวนการมีส่วนร่วม (Participatory Design) โดยเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มเสี่ยง และผู้ปฏิบัติงานภาคสนามเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะ เพื่อยกระดับคุณภาพและความเหมาะสมของสื่อให้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข. (2567). *Health Data Center*. เรียกใช้เมื่อ 27 เมษายน 2567 จาก https://hdcservice.moph.go.th/hdc/reports/report.php

กรมอนามัย. (2568). *รายงานสถานการณ์ผู้ติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ในไทย ปี 2568*. กระทรวงสาธารณสุข.

กรมควบคุมโรค. (2566). *สถานการณ์เอชไอวี ประเทศไทย ปี 2566*. กระทรวงสาธารณสุข.

กมลรัฐ อินทรทัศน์, ปิยฉัตร ล้อมชวการ และ สราวุฒิ ทองศรีคำ. (2567*). นวัตกรรมการสื่อสาร.* เรียกใช้เมื่อ 20 ธันวาคม 2568 จาก https://smartmooc.org/courses/coursev1:HAPPYU+HAPPYU03+HAPPYU03/about

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2561). *นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. นนทบุรี: พีบาลานซ์ ดีไซน์ แอนด์ ปริ๊นติ้ง.

ณัฏฐาพร ใจแสน. (2567). การสื่อสารประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ของบริษัทวีพรีซิชั่นคลินิก. ใน *สารนิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตรบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วาสนา จันทร์สว่าง. (2550). *การสื่อสารสุขภาพ: กลยุทธ์ในงานสุขศึกษาและการสร้างเสริมสุขภาพ.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.

วีรศักดิ์ นาชัยดี, สุภาภรณ์ ศรีดี และ สันทัด ทองรินทร์. (2566). การจัดการสื่อสารสุขภาพแบบมีส่วนร่วมโรคไม่ติดต่อ. *วารสารรัชตภาคย์*, 17(52), 467–481.

ศูนย์รวมข้อมูลสารสนเทศด้านเอชไอวี โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และโรคไวรัสตับอักเสบบีและซีของประเทศไทย. (2566). *HIV Info HUB*. กองโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ กรมควบคุมโรคกระทรวงสาธารณสุข. จาก https://hivhub.ddc.moph.go.th/

ศูนย์รวมข้อมูลสารสนเทศด้านเอชไอวี โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และโรคไวรัสตับอักเสบบีและซีของประเทศไทย. (2567). *HIV Info HUB.* กองโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. จาก https://hivhub.ddc.moph.go.th/

อติเวศย์ อังกูร, ศรีดี สุภาภรณ์ และ บุญศิริ กัญญา. (2025). โซเชียลมีเดียกับการสื่อสารความเสี่ยงโรคแอนแทรกซ์ ปี 2025. *วารสารศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา*, 4(1), 36–46.

Corrigan, P. W., Morris, S. B., Michaels, P. J., Rafacz, J. D., & Rüsch, N. (2012). Challenging the public stigma of mental illness: A meta-analysis of outcome studies. *Psychiatric Services,* 63(10), 963–973.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.

Kreuter, M. W., Lukwago, S. N., Bucholtz, D. C., Clark, E. M., & Sanders-Thompson, V. (2013). Achieving cultural appropriateness in health promotion programs: Targeted and tailored approaches. *Health Education & Behavior*, 30(2), 133–146.

Mayer, R. E. (2009). *Multimedia learning* (2nd ed.). Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511811678.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ในยุค VUCA WORLD*

FACTORS INFLUENCING THE SUCCESS OF SCHOOL ADMINISTRATION IN THE PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE, RAYONG 1 IN THE VUCA ERA

นันทวัฒน์ บุญไธสง[1], สุเมธ งามกนก[2] และ ปุณณิฐฐา มาเชค[3]

Nuntawat Boontaisong[1], Sumet Ngamkanok[2] and Punniththa Mrazek[3]

[1-3]คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

[1-3]Faculty of Education, Burapha University, Thailand

Corresponding Author's Email: 66920264@go.buu.ac.th

วันที่รับบทความ : 15 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 23 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 25 ธันวาคม 2568

Received 15 December 2025; Revised 23 December 2025; Accepted 25 December 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับของปัจจัยด้านผู้บริหารสถานศึกษา ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา และปัจจัยด้านการบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาระดับความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านผู้บริหารสถานศึกษา ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา และปัจจัยด้านการบริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ในการบริหารสถานศึกษา

Citation:

* นันทวัฒน์ บุญไธสง, สุเมธ งามกนก และ ปุณณิฐฐา มาเชค. (2569). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ในยุค VUCA WORLD. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 488-502.

Nuntawat Boontaisong, Sumet Ngamkanok and Punniththa Mrazek. (2026). Factors Influencing The Success Of School Administration In The Primary Educational Service Area Office, Rayong 1 In The Vuca Era. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 488-502.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

และ 4) สร้างสมการพยากรณ์ความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ในยุค VUCA World การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ปีการศึกษา 2567 โดยมีจำนวนทั้งสิ้น 2,311 คน กลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมด 331 คน โดยใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นความเป็นพลเมืองโลกนักเรียนในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง งานวิจัยนี้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระของ เขต 1 ในยุค VUCA World โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้บริหารสถานศึกษา ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา และปัจจัยด้านการบริหารสถานศึกษา 2) ระดับความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ด้านการบริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารและสนับสนุน และด้านการพัฒนาบุคลากร 3) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านผู้บริหารสถานศึกษากับความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงปัจจัยด้านการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับต่ำ 4) ปัจจัยที่มีอำนาจพยากรณ์ความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา เรียงลำดับตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุด คือ ปัจจัยด้านการบริหารสถานศึกษา และปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยตัวแปรทั้ง 2 ตัวแปร สามารถร่วมกันพยากรณ์ความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาได้คิดเป็น ร้อยละ 91.40

คำสำคัญ: การบริหาร, ปัจจัยที่ความสำเร็จ, VUCA WORLD

Abstract

The objectives of this research were to: examine the levels of factors related to school administrators, teachers and educational personnel, and school administration that affect the success of school management; investigate the level of success in school management; study the relationships between factors related to school administrators, teachers and educational personnel, and school administration and the success of school management; and develop a predictive equation for the success of school management of schools under the Rayong Primary Educational Service Area Office 1 in the VUCA World. This study employed a quantitative research design. The population consisted of 2,311 teachers and educational personnel working in schools under the Rayong Primary Educational Service Area Office 1 in the 2024 academic year. The sample comprised 331 participants selected through stratified random sampling. The research instrument was a questionnaire measuring factors affecting the success of school management. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, Pearson's product-moment correlation coefficient, and multiple regression analysis. The findings revealed that: the overall level of factors affecting the success of school management was at a high level. When ranked by mean scores from highest to lowest, they were factors related to school administrators, teachers and educational personnel, and school administration, respectively; the overall level of success in school management was also at a high level. When ranked from highest to lowest, the dimensions were student quality development, school administration, administrative and support management, and personnel development; the relationship between factors related to school administrators and the success of school management was at a moderate level, whereas the relationships between factors related to teachers and educational personnel and factors related to school administration with the success of school management were at a low level; and the factors with

predictive power for the success of school management were school administration factors and factors related to teachers and educational personnel. These two variables jointly predicted the success of school management at 91.40 percent.

Keywords: Administration, Factors Influencing The Success, Vuca World

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมทั่วโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การบริหารสถานศึกษาต้องเผชิญกับความซับซ้อนและความไม่แน่นอนที่เพิ่มมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัล แนวโน้มเศรษฐกิจที่ไม่แน่นอน และโครงสร้างทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ล้วนส่งผลกระทบต่อรูปแบบการบริหารสถานศึกษา แนวคิด VUCA World จึงได้ถูกนำมาใช้อธิบายถึงลักษณะของสภาพแวดล้อมปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วยความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความซับซ้อน (Complexity) และความคลุมเครือ (Ambiguity) (Bennett & Lemoine, 2020) ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาทักษะในการรับมือกับความท้าทายเหล่านี้อย่างมีประสิทธิภาพ

VUCA World ส่งผลให้การบริหารสถานศึกษาต้องเผชิญกับแรงกดดันจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่สามารถคาดการณ์อนาคตได้ และต้องตัดสินใจภายใต้บริบทที่ซับซ้อน ความผันผวนเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและเศรษฐกิจ เช่น การปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยเพื่อรองรับแนวโน้มดิจิทัล หรือการเปลี่ยนแปลงงบประมาณสถานศึกษาตามนโยบายภาครัฐ (Pashiardis & Johansson, 2020) นอกจากนี้ ความไม่แน่นอนส่งผลให้การวางแผนระยะยาวของสถานศึกษามีความท้าทายมากขึ้น เช่น ในช่วงการระบาดของโรค Covid-19 ที่ทำให้สถานศึกษาต้องเร่งปรับใช้ระบบการเรียนรู้ออนไลน์ เพื่อให้สามารถดำเนินการต่อไปได้ (Dhawan, 2020) อย่างไรก็ตาม ระบบการศึกษายังต้องเผชิญกับความซับซ้อนของโครงสร้างองค์กรและนโยบายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายด้าน เช่น การบริหารทรัพยากรบุคคล ความร่วมมือกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์เชิงลึก เพื่อให้สามารถบริหารสถานศึกษาได้อย่างราบรื่น (Harari, 2021) นอกจากนี้ ความคลุมเครือของ

แนวทางนโยบายยังเป็นปัจจัยที่สร้างความท้าทาย เนื่องจากบางนโยบายยังไม่มีแนวทางปฏิบัติที่แน่ชัด หรืออาจต้องมีการปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ปัจจุบัน ผู้บริหารจึงต้องมีความสามารถในการบริหารเชิงกลยุทธ์ เพื่อให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Karp & Helgo, 2022)

จากข้อมูลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพของการจัดการศึกษาของหลายโรงเรียนในสังกัด ประสบปัญหาหลายประการ เช่น ผู้บริหารขาดวิสัยทัศน์และแนวทางที่ชัดเจน ไม่มีเป้าหมาย หรือทิศทางที่แน่นอน ส่งผลให้ขาดแผนพัฒนาโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพไม่สามารถสื่อสารแนวทางและนโยบายให้ครูและบุคลากรเข้าใจตรงกันได้ ทำให้เกิดความขัดแย้งและการทำงานที่ไม่เป็นระบบ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและแนวคิดทางการศึกษาใหม่ ๆ ทำให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาที่ไม่ถั่วถึง ความกดดันจากนโยบายที่เปลี่ยนแปลงบ่อย อาจทำให้ครูรู้สึกหมดกำลังใจ และไม่ทุ่มเทกับงานสอนอย่างเต็มที่ ความไม่เป็นเอกภาพระหว่างครูและบุคลากร หรือระหว่างครูกับผู้บริหาร อาจส่งผลกระทบต่อบรรยากาศการทำงานและประสิทธิภาพของการบริหารจัดการโรงเรียน

จากแนวโน้มของ VUCA World ที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารต้องสามารถปรับตัว พัฒนาเทคโนโลยี และสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้สามารถกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมในการพัฒนาสถานศึกษาให้เติบโตอย่างยั่งยืน งานวิจัยนี้ มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อปรับปรุงแนวทางการบริหารให้สอดคล้องกับบริบทของโลกยุคใหม่ และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของปัจจัยด้านผู้บริหารสถานศึกษา ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา และปัจจัยด้านการบริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ในยุค VUCA World

2. เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ในยุค VUCA World

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านผู้บริหารสถานศึกษา ปัจจัย ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา และปัจจัยด้านการบริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ในยุค VUCA World

4. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ในยุค VUCA World

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยด้านผู้บริหารสถานศึกษา ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา และปัจจัยด้านการบริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ในยุค VUCA World

2. มีปัจจัยอย่างน้อย 1 ปัจจัย ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ในยุค VUCA World

3. ปัจจัยด้านผู้บริหารสถานศึกษา ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา และปัจจัยด้านการบริหารสถานศึกษา สามารถพยากรณ์ความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ในยุค VUCA World ได้

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับ VUCA World

VUCA ถูกใช้ครั้งแรกในปี 1985 โดย Warren Bennis และ Burt Nanus ซึ่งเป็นนักเศรษฐศาสตร์และศาสตราจารย์มหาวิทยาลัย จากผลงาน ที่ชื่อว่า “Leaders. The Strategies For Taking Charge” คำว่า VUCA ถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายความท้าทายที่เกิดขึ้นกับการจัดการและการนำทางโดยปัจจัยภายนอกต่าง ๆ และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับการนำ ทางภายในองค์กร

Bennis, W., & Nanus, B.1985) แนวคิด VUCA (Volatility, Uncertainty, Complexity, Ambiguity) เป็นแนวคิดที่ใช้ในการอธิบายสภาวะแวดล้อมที่ไม่ แน่นอนและซับซ้อน ซึ่งมีผลกระทบต่อการบริหารจัดการทั้งในองค์กรและสถานศึกษาในยุค ปัจจุบัน คำว่า “Volatility” หมายถึง ความผันผวนและความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของ สถานการณ์ “Uncertainty” หมายถึง ความไม่แน่นอนในการทำคาดการณ์และตัดสินใจ “Complexity” หมายถึง ความซับซ้อนที่เกี่ยวข้องกับระบบและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกัน และ “Ambiguity” หมายถึง ความกำกวมที่เกี่ยวข้องกับความหมายและการตีความของข้อมูล Bennett & Lemoine, 2014) การบริหารจัดการทางการศึกษาในสภาวะ VUCA จะต้อง เผชิญกับความท้าทายที่มากมาย ตัวอย่างผลกระทบต่อการศึกษาในแต่ละด้านของ VUCA มี ดังนี้ 1. Volatility (ความผันผวน) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในด้านเทคโนโลยี นโยบายการศึกษา หรือแม้แต่ความต้องการของตลาดแรงงาน ทำให้หลักสูตรการศึกษาต้อง ปรับเปลี่ยนอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วเพื่อตอบสนอง 2. Uncertainty (ความไม่แน่นอน) ความยากในการคาดการณ์และกำหนดเทรนด์ของ เทคโนโลยีในอนาคต เช่น อาชีพใหม่ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอาจยังไม่ชัดเจน ทำให้การสร้าง หลักสูตรที่เหมาะสมท้าทาย 3. Complexity (ความซับซ้อน) การปรับปรุงระบบการศึกษาให้ทันสมัย มีหลากหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น ทรัพยากร นโยบาย สถานภาพเศรษฐกิจ 4. Ambiguity (ความคลุมเครือ) ในการประเมินผลลัพธ์การศึกษา เช่น ความสำเร็จของนักเรียน ความคลุมเครือส่งผลให้มีความยากในการวัดและประเมินผลลัพธ์

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาในยุค VUCA World สามารถสรุปได้ว่า ความสำเร็จของโรงเรียนเกิดจากการทำงานประสานกันของสามปัจจัยหลัก ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้บริหารสถานศึกษา ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา และปัจจัยด้านการบริหารสถานศึกษา ซึ่งแต่ละปัจจัยมีบทบาทสำคัญต่อคุณภาพขององค์กรในภาพรวม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1.ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ปีการศึกษา 2567 โดยมีจำนวนทั้งสิ้น 2,311 คน กลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามขนาดโรงเรียน รวมทั้งหมด 114 โรงเรียน ต่อจากนั้นใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) จำแนกตามขนาดของ

โรงเรียนตามสัดส่วนรวมทั้งหมด 331 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Krejcie and Morgan (1970 : 608-611)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา ตอนที่ 3 ความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบสอบถาม เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวม ดังนี้ 1) ศึกษาทฤษฎี แนวคิดที่เกี่ยวข้องและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาในยุค VUCA World รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา 2) ตรวจสอบและปรับปรุงแบบสอบถาม 3) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา 4) การทดลองใช้แบบสอบถามและการวิเคราะห์คุณภาพข้อคำถาม 5) การตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัย 6) นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้ว เสนอให้คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาเป็นขั้นตอนสุดท้าย ก่อนจัดทำฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้ 1) ขอหนังสืออนุญาตจากฝ่ายบัณฑิตศึกษา ส่งถึงผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย 2) การแจกจ่ายแบบสอบถาม โดยใช้ 2 ช่องทาง ได้แก่ Google forms โดยแจกจ่ายลิงก์ หรือ QR Code และการแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง 3) การตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูล 4) การนำข้อมูลเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์

4. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัย โดยแยกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับของปัจจัยด้านผู้บริหารสถานศึกษา ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา และปัจจัยด้านการบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียน

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ในยุค VUCA World โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ 1) ปัจจัยด้านผู้บริหารสถานศึกษา 2) ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา และ 3) ปัจจัยด้านการบริหารสถานศึกษา ตามลำดับ มีรายละเอียดโดยสรุป ดังนี้

1. ปัจจัยด้านผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ 1) ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร และ 2) ด้านวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร และด้านการพัฒนาบุคลากร ตามลำดับ

2. ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ 1) ด้านการพัฒนาวิชาชีพครู 2) ด้านการได้รับการสนับสนุนทางสังคมของครู และ 3) ด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู ตามลำดับ

3. ปัจจัยด้านการบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ 1) ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ด้านวัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษาของครู และ 2) ด้านประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากร ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาระดับความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา พบว่า ระดับความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ 1) ด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน 2) ด้านการบริหารสถานศึกษา 3) ด้านการบริหารและสนับสนุน และ 4) ด้านการพัฒนาบุคลากร ตามลำดับ มีรายละเอียดโดยสรุป ดังนี้

1. ระดับความสำเร็จด้านการบริหารสถานศึกษาในการบริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก คือ 1) โรงเรียนมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ 2) โรงเรียนสามารถปรับปรุงและพัฒนาแนวทางบริหาร และ 3) การวางแผนและกำหนดเป้าหมายของโรงเรียนมีความชัดเจน และสอดคล้องกับบริบท

2. ระดับความสำเร็จด้านการบริหารและสนับสนุนในการบริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก คือ 1) โรงเรียนส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากผู้ปกครองและชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ 2) การบริหารสนับสนุนช่วยลดภาระงานที่ไม่เกี่ยวกับการสอนของครู และ 3) โรงเรียนมีระบบสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ให้ครูและนักเรียนอย่างทั่วถึง

3. ระดับความสำเร็จด้านการพัฒนาบุคลากรในการบริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก คือ 1) โรงเรียนมีระบบการติดตามการพัฒนาทักษะ ความรู้ของครูอย่างต่อเนื่องและชัดเจน รวมถึงการพัฒนาบุคลากรมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดีในสถานศึกษา 2) โรงเรียนสนับสนุนให้ครูพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีและนโยบายทางการศึกษาที่เหมาะสม และ 3) โรงเรียนส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ครูเข้าร่วมการฝึกอบรมหรือกิจกรรมพัฒนาทักษะ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการปฏิบัติงาน

4. ระดับความสำเร็จด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในการบริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก คือ 1) นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร 2) โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนอย่างรอบด้าน และ 3) นักเรียนได้รับการพัฒนาให้มีทักษะชีวิต และความสามารถในการปรับตัว เพื่อเผชิญความเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านผู้บริหารสถานศึกษา ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา และปัจจัยด้านการบริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ในการบริหารสถานศึกษา พบว่า ความสัมพันธ์ปัจจัยด้านผู้บริหารสถานศึกษา ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา และปัจจัยด้านการบริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับ ปานกลาง และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 สร้างสมการพยากรณ์ความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ในยุค VUCA World พบว่า ผลการสร้างสมการพยากรณ์ความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา จากปัจจัยด้านผู้บริหารสถานศึกษา ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา และปัจจัยด้านการบริหารสถานศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีอำนาจพยากรณ์ความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ในยุค VUCA World เรียงลำดับตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุด คือ ปัจจัยด้านการบริหารสถานศึกษา และปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยตัวแปรทั้ง 2 ตัวแปร สามารถร่วมกันพยากรณ์ความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาได้คิดเป็นร้อยละ 91.40

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้พบว่า วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเมื่อตรวจสอบลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า ปัจจัยด้านผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในลำดับแรก รองลงมา คือ ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา และปัจจัยด้านการบริหารสถานศึกษา ตามลำดับ ผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อนว่า บทบาทของผู้บริหารมีความสำคัญสูงสุดในการกำหนดทิศทาง วิสัยทัศน์ และขับเคลื่อนกลไกสำคัญของโรงเรียนให้สามารถรับมือกับความท้าทายในยุค VUCA World ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นฏกร ปันพุ่มโพธิ (2561) ซึ่งศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 และพบว่า ปัจจัยด้านผู้บริหาร ครูและระบบการจัดการมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และล้วนส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยเฉพาะบทบาทของผู้บริหารที่ต้องมีภาวะผู้นำและความสามารถในการสนับสนุนครูอย่างเป็นระบบ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ระดับความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ด้านการบริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารและสนับสนุน และด้านการพัฒนาบุคลากร ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่า สถานศึกษาให้ความสำคัญสูงสุดกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในฐานะเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษา สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วิไลพร เตชะ (2565) ที่พบว่า การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นเป้าหมายหลักของสถานศึกษาที่สะท้อนคุณภาพการบริหารจัดการ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ปัจจัยด้านผู้บริหารสถานศึกษา ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา และปัจจัยด้านการบริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลาง กับความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่าปัจจัยทั้ง 3 มีบทบาทร่วมกันในการสนับสนุนประสิทธิผลของสถานศึกษา แต่ยังไม่ใช่ปัจจัยที่ส่งผลสูงสุดเพียงลำพัง ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ธีระ รุญเจริญ (2563) ที่พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารมีผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาในระดับมาก แต่ต้องอาศัยการสนับสนุนจากครูและระบบบริหารเพื่อให้เกิดผลลัพธ์สูงสุด ปัจจัยด้านการบริหารสถานศึกษาและปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นตัวแปรที่มีอำนาจพยากรณ์ความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษามากที่สุด โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนของความสำเร็จในการ

บริหารสถานศึกษาได้สูงถึง ร้อยละ 91.40 ซึ่งถือเป็นระดับสูงมาก แสดงให้เห็นว่า ความสำเร็จของสถานศึกษาเกิดจากความพร้อมของระบบบริหารจัดการภายใน ควบคู่กับศักยภาพของครูและบุคลากร สอดคล้องกับ นฏกร ปันพุ่มโพธิ (2561) และ ชลธิชา สุทธหลวง (2562) ซึ่งมีผลการวิจัยอยู่ในระดับมาก พบในทิศทางเดียวกันว่า สภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการทำงานและวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งส่งผลต่อความสำเร็จของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งเป็นตัวแปรพยากรณ์ลำดับรองลงมา แสดงถึงบทบาทสำคัญของครูในฐานะผู้ขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ ครูที่ได้รับการพัฒนาวิชาชีพ ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารและเพื่อนร่วมงาน และมีความพึงพอใจในการทำงาน จะสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย พบว่า 1) ปัจจัยด้านผู้บริหารสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดและมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จของสถานศึกษาในระดับมาก จึงควรส่งเสริมให้ผู้บริหารพัฒนาภาวะผู้นำ วิสัยทัศน์ และทักษะการบริหารเชิงกลยุทธ์อย่างต่อเนื่อง ผ่านการจัดอบรม การนิเทศภายใน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน 2) ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา แม้ค่าเฉลี่ยโดยรวมจะอยู่ในระดับมาก แต่ความสัมพันธ์ที่พบกับความสำเร็จของสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสะท้อนว่า ยังมีความจำเป็นต้องพัฒนาเพิ่มเติม โดยควรเน้นการพัฒนาวิชาชีพครูที่ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน การเสริมแรงจูงใจในการทำงาน และการดูแลความพึงพอใจของครูอย่างเหมาะสม 3) ปัจจัยด้านการบริหารสถานศึกษา แม้ผลการวิจัยแสดงว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเช่นกัน แต่ประสิทธิภาพของระบบสนับสนุนและการจัดการทรัพยากรยังมีอิทธิพลต่อความสำเร็จไม่สูงนัก จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลการใช้ทรัพยากร ตลอดจนการจัดสรรงบประมาณที่สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา รวมถึงการสร้างวัฒนธรรมองค์กรและบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน 4) เมื่อพิจารณาผลการสร้างโมเดลพยากรณ์ พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลสูง ได้แก่ วัฒนธรรมองค์กร สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ความพึงพอใจในการทำงานของครู การได้รับการสนับสนุนทางสังคม และวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จของสถานศึกษาใน

ระดับสูง จึงควรนำผลการวิจัยนี้ไปใช้เป็นกรอบกำหนดนโยบายและวางแผนกลยุทธ์ทั้งในระดับโรงเรียนและระดับเขตพื้นที่ **ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป** 1) งานวิจัยครั้งต่อไปควรขยายพื้นที่ศึกษาครอบคลุมโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาอื่น หรือภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ ซึ่งจะช่วยให้เกิดข้อสรุปที่เปรียบเทียบได้ในเชิงพื้นที่ และสามารถนำเสนอแนวโน้มการบริหารสถานศึกษาในภาพรวมของประเทศได้แม่นยำยิ่งขึ้น 2) ควรพิจารณาศึกษาปัจจัยเพิ่มเติมที่อาจมีบทบาทสำคัญ ซึ่งจะช่วยให้แบบจำลองหรือกรอบการวิเคราะห์มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น 3) เพื่อให้การอธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ มีความลึกซึ้งและรอบด้านมากขึ้น ควรใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจสาเหตุเบื้องลึกของผลการวิจัยได้ชัดเจน และนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่มีความแม่นยำและเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). *นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ* พ.ศ. 2565. กรุงเทพฯ: คุรุสภา.

แคทรียา บุตรศรีผา. (2564). ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

จิรวัฒน์ อำมุกคะ. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ธีระ รุญเจริญ. (2563). ผู้บริหารที่นำสถานศึกษาสู่ความสำเร็จบนวิถี. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 5(2), 192-193.

นฏกร ปันพุ่มโพธิ. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7. *วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 13(1), 81-96.

นิตยา ขันเดช. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารสถานศึกษา. ใน *การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยพะเยา.

บุญชม ศรีสะอาด และ กัลยา วานิชย์บัญชา. (2566). *การวิจัยทางการศึกษาและสังคมศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

สถาบันพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2565). *แนวทางการพัฒนาครูยุค Next normal*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา.

Bennis, W., & Nanus, B. (1985). *Leaders: The strategies for taking charge*. New York: Harper & Row.

Bennett, N. & Lemoine, G. J. (2014). What a Difference a Word Makes: Understanding Threats to Performance in a VUCA World. *Business Horizons*, 57, 311-317.

Dhawan, S. (2020). Online learning: A panacea in the time of Covid-19 crisis. *Journal of Educational Technology Systems,* 49(1), 5-22.

Harari, Y. (2021). The impact of AI on education management in the 21st century. *International Journal of Education and Development,* 47(2), 75-90.

Karp, T., & Helgo, T. (2022). Leading in uncertainty: A strategic approach to school administration. *Leadership in Education,* 14(3), 201-217.

Krejcie, R.V. and Morgan, D.W. (1970) Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement,* 30, 607-610.

Pashiardis, P., & Johansson, O. (2020). Successful school leadership in times of change. *Journal of Educational Administration,* 58(4), 543-562.

Reid, K., Hopkins, D., & Holly, P. (1988). *Towards the effective school: An introduction to school improvement*. Oxford: Basil Blackwell.

Shulman, L. S. (1986). Those who understand: Knowledge growth in teaching. *Educational Researcher,* 15(2), 4-14.

U.S. Army War College. (1987). *Strategic leadership and the military*. Carlisle, Pennsylvania: U.S. Army War College.

OECD. (2022). *Education at a glance 2022.* Paris: OECD.

การวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดเวลารอคอยและความพึงพอใจของผู้โดยสารในขั้นตอนเช็คอินและรับสัมภาระ*

AN ANALYSIS OF FACTORS DETERMINING WAITING TIME AND PASSENGER SATISFACTION IN CHECK-IN AND BAGGAGE HANDLING PROCESSES

วชิรพร สว่างวงศ์[1], เจน หน่อท้าว[2], พันธ์พิสุทธิ์ นุราช[3], หริวงศ์ คุปตะวาณิช[4], อำพล ขำวิลัย[5], ณัฐพงษ์ แต้มแก้ว[6] และ จิรัฐติกาล ผอมสันเทียะ[7]

Wachiraporn Sawangwong[1], Jane Nothaw[2], Phanphisut Nurach[3], Hariwong Kuptawanit[4], Amphon Khamwilai[5], Nattapong Tamkaew[6] and Jirattikan Phomsanthia[7]

[1-7]วิทยาลัยนานาชาติการบินและอวกาศ มหาวิทยาลัยเกริก

[1-7]International College of Aviation and Space, Krirk University, Thailand

Corresponding Author's Email: aerospace@krirk.ac.th

วันที่รับบทความ : 10 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 12 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 14 มกราคม 2569

Received 10 December 2025; Revised 12 January 2026; Accepted 14 January 2026

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับระยะเวลารอคอยของผู้โดยสารในขั้นตอนการตรวจสอบเอกสารและสัมภาระ ณ ท่าอากาศยานดอนเมือง และ (2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลารอคอยกับความพึงพอใจของผู้โดยสารต่อการให้บริการในขั้นตอนดังกล่าว งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้

Citation:

* วชิรพร สว่างวงศ์, เจน หน่อท้าว, พันธ์พิสุทธิ์ นุราช, หริวงศ์ คุปตะวาณิช, อำพล ขำวิลัย, ณัฐพงษ์ แต้มแก้ว และ จิรัฐติกาล ผอมสันเทียะ. (2569). การวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดเวลารอคอยและความพึงพอใจของผู้โดยสารในขั้นตอนเช็คอินและรับสัมภาระ. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 503-522.

Wachiraporn Sawangwong, Jane Nothaw, Phanphisut Nurach, Hariwong Kuptawanit, Amphon Khamwilai, Nattapong Tamkaew and Jirattikan Phomsanthia. (2026). An Analysis Of Factors Determining Waiting Time And Passenger Satisfaction In Check-In And Baggage Handling Processes. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 503-522.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มแบบมีหลักเกณฑ์ (Purposive Sampling) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมถึงการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson’s Correlation Coefficient) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ระยะเวลารอคอยเฉลี่ยของผู้โดยสารอยู่ที่ 18 นาที อยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้โดยสารรับรู้ว่าช่วงเวลาที่ทำให้เกิดความล่าช้ามากที่สุดคือขั้นตอนการตรวจเอกสารและการจัดสรรแถวคิว นอกจากนี้ ผู้โดยสารมีความรู้สึกค่อนข้างกังวลและไม่มั่นใจเมื่อแถวคิวมีความยาวมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดด้านจิตวิทยาการรอคอยของ Maister (1985) และ Larson (1987)

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ระยะเวลารอคอยมีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับปานกลางกับความพึงพอใจต่อการให้บริการ ($r = –0.46$, $p < 0.01$) เมื่อผู้โดยสารใช้เวลารอนานขึ้น ความพึงพอใจลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ องค์ประกอบที่ส่งผลต่อความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ ความเป็นระเบียบของการจัดคิว ความชัดเจนของขั้นตอน และความรวดเร็วของเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางถึงค่อนข้างสูง

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ระยะเวลารอคอยเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความรู้สึกและการประเมินคุณภาพบริการของผู้โดยสารอย่างมีนัยสำคัญ และสะท้อนความจำเป็นในการบริหารจัดการ และการใช้เทคโนโลยีช่วยลดเวลาในการรอคอย

คำสำคัญ: ระยะเวลารอคอย, ความพึงพอใจของผู้โดยสาร, คุณภาพการบริการ, การวิเคราะห์ปัจจัย

Abstract

The objectives of this study were (1) to examine the level of passenger waiting time during the document and baggage screening processes at Don Mueang International Airport, and (2) to analyze the relationship between waiting time and passenger satisfaction with the service received during these procedures. This research employed quantitative research design, using a

questionnaire as the primary instrument for data collection from a sample of 400 passengers. The sample was selected using purposive sampling. Descriptive statistics—frequency, percentage, mean, and standard deviation—were used to summarize the data, while Pearson's correlation coefficient was applied to analyze the relationships between variables.

The findings revealed that:

For Objective 1, the average passenger waiting time was 18 minutes, indicating a moderate level. Passengers perceived the document verification and queue allocation stages as the main causes of delay. Moreover, many passengers reported feeling somewhat anxious and uncertain when encountering long queues, which is consistent with waiting psychology theories proposed by Maister (1985) and Larson (1987).

For Objective 2, the results indicated a moderately negative correlation between waiting time and service satisfaction ($r = -0.46$, $p < 0.01$). Longer waiting times were associated with significantly lower satisfaction levels. Key factors influencing satisfaction included the organization of queue management, clarity of procedures, and staff efficiency, all of which showed moderate to moderately high mean scores.

Overall, the findings demonstrate that waiting time is a critical factor shaping passengers' perceptions and evaluations of service quality. These insights highlight the need for improved management strategies and the adoption of technological solutions to minimize waiting time and enhance the passenger experience.

Keywords: waiting time, passenger satisfaction, service quality, factor analysis

บทนำ

การให้บริการในสนามบินเป็นองค์ประกอบสำคัญที่กำหนดประสบการณ์การเดินทางของผู้โดยสารในยุคที่การเดินทางทางอากาศเติบโตอย่างรวดเร็ว สนามบินทั่วโลกกำลังเผชิญความท้าทายด้านการจัดการปริมาณผู้โดยสารที่เพิ่มสูงขึ้น ควบคู่กับความจำเป็นในการรักษามาตรฐานด้านความปลอดภัยและการให้บริการที่มีประสิทธิภาพ หนึ่งในปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสบการณ์ของผู้โดยสารมากที่สุดคือ ระยะเวลารอคอย (Waiting Time) ในขั้นตอนการตรวจสอบเอกสารและการตรวจสอบสัมภาระก่อนขึ้นเครื่อง กระบวนการดังกล่าวมักเป็นจุดเริ่มต้นของการรับรู้คุณภาพการให้บริการของสนามบิน ผู้โดยสารจำนวนมากมองว่าระยะเวลารอคอยสะท้อนถึงความมีประสิทธิภาพ ความพร้อมของบุคลากร และการจัดการเชิงระบบของสนามบิน (Taylor, 1994) ดังนั้น การทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลารอคอยกับระดับความพึงพอใจจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งในทางวิชาการและในทางปฏิบัติของการบริหารสนามบิน จากมุมมองด้านทฤษฎีการจัดการบริการ ระยะเวลารอคอยไม่ได้เป็นเพียง “ตัวเลขเวลา” แต่ยังเป็นประสบการณ์ที่มีองค์ประกอบทางจิตวิทยาเข้ามาเกี่ยวข้อง ผู้โดยสารมักประเมินความพึงพอใจจากการเปรียบเทียบระหว่างระยะเวลารอคอยที่คาดหวังกับระยะเวลาที่เกิดขึ้นจริง (Maister, 1985) หากเวลารอคอยยาวนานเกินความคาดหมาย หรือหากขั้นตอนบริการดำเนินไปอย่างเชื่องช้า ไม่ชัดเจน หรือไม่มีข้อมูลที่ช่วยให้ผู้โดยสารเข้าใจสถานการณ์ ความพึงพอใจมีแนวโน้มลดลงอย่างมาก ในบริบทของสนามบิน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ต้องการความปลอดภัยสูงและมีกระบวนการตรวจสอบหลายขั้นตอน ความรู้สึกไม่แน่นอนของผู้โดยสารจึงยิ่งมีผลต่อความพึงพอใจมากกว่าบริการรูปแบบอื่น ผู้โดยสารอาจเกิดความวิตกกังวลว่าจะขึ้นเครื่องทันหรือไม่ กระบวนการตรวจสอบสัมภาระจะล่าช้าหรือไม่ หรือเอกสารจะมีปัญหาหรือเปล่า ส่งผลให้ความรู้สึกทางอารมณ์เข้ามามีบทบาทต่อการประเมินคุณภาพการบริการ

งานวิจัยด้านบริการสนามบินจำนวนมาก ชี้ให้เห็นว่า ระยะเวลารอคอยเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในขั้นตอนที่ผู้โดยสารมีปฏิสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ เช่น ขั้นตอนการตรวจเช็คเอกสาร การคัดกรองความปลอดภัย และการตรวจสัมภาระ (Fodness & Murray, 2007) กระบวนการเหล่านี้สอดคล้องกับตัวแปรด้านความเชื่อมั่น ความน่าเชื่อถือ และการตอบสนอง ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญตามกรอบแนวคิด SERVQUAL (Parasuraman, Zeithaml, & Berry, 1988) หากขั้นตอนดำเนินไปล่าช้า มีคิวที่

ยาวหรือสื่อสารไม่ชัดเจน ผู้โดยสารจะมีแนวโน้มประเมินคุณภาพการให้บริการในภาพรวมต่ำลง แม้ว่าส่วนอื่นของสนามบิน เช่น การบริการภายในร้านค้า หรือความสะดวกสบายของอาคารผู้โดยสารจะอยู่ในเกณฑ์ที่ดี นอกจากนี้ การเติบโตของจำนวนผู้โดยสารทั่วโลกยังสร้างภาระให้กับสนามบินในหลายประเทศ โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่มีเที่ยวบินหนาแน่น ระยะเวลารอคอยในจุดตรวจสอบเอกสารและสัมภาระมักเพิ่มขึ้นตามไปด้วย หากสนามบินไม่มีการจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสม เช่น จำนวนบุคลากร ช่องบริการ หรือเทคโนโลยีในการตรวจสอบ การเกิดคอขวด (Bottlenecks) จะยิ่งเด่นชัด (Graham, 2018) ส่งผลให้ระบบบริการเกิดความล่าช้าและกระทบต่อประสิทธิภาพของการจัดการทั้งระบบ ทั้งนี้ สนามบินหลายแห่งเริ่มนำระบบเทคโนโลยีใหม่ เช่น เทคโนโลยีชีวมิติ (Biometric Identification) และเครื่องสแกนสัมภาระความเร็วสูงมาใช้เพื่อลดเวลาการประมวลผล ซึ่งงานวิจัยชี้ว่ามีผลต่อการลดระยะเวลารอคอยและสามารถยกระดับความพึงพอใจของผู้โดยสารได้อย่างมีนัยสำคัญ (Lai & Chen, 2011) อย่างไรก็ตาม ระยะเวลารอคอยไม่ได้ส่งผลต่อความพึงพอใจเพียงในมิติของประสิทธิภาพเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านอารมณ์และจิตวิทยา ผู้โดยสารที่ต้องรอคอยเป็นเวลานานมักรู้สึกทั้งเบื่อหน่าย ไม่แน่ใจในสถานการณ์ หรือเกิดความเครียด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของสนามบินซึ่งมีข้อจำกัดด้านเวลาอย่างเข้มงวด เช่น การปิดประตูขึ้นเครื่อง (Gate Closing Time) ความลังเลหรือหวาดกลัวว่าจะไม่ทันเที่ยวบินของตนส่งผลให้ผู้โดยสารประเมินคุณภาพการให้บริการต่ำลง แม้ว่าในความเป็นจริง การล่าช้าในขั้นตอนตรวจสอบอาจเกิดจากมาตรการด้านความปลอดภัยที่จำเป็น (Bigné, Andreu, & Gnoth, 2005) ในขั้นตอนตรวจสอบสัมภาระ ปัจจัยด้านมาตรฐานความปลอดภัยมีผลต่อเวลาเช่นกัน แม้จะเป็นมาตรการที่จำเป็น แต่ผู้โดยสารอาจมองว่าการตรวจสอบเป็นไปอย่างไม่สม่ำเสมอ หรือใช้เวลานานกว่าที่ควร ซึ่งอาจทำให้เกิดความรู้สึกว่า “ไม่ยุติธรรม” หรือ “ไม่มีความโปร่งใส” งานวิจัยโดย Larson (1987) พบว่า ความรู้สึกด้านความยุติธรรมและความโปร่งใสในระบบคิวเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ พอ ๆ กับความเร็วในการให้บริการ นั่นหมายความว่าหากผู้โดยสารได้รับข้อมูลที่ชัดเจน เช่น การอธิบายเหตุผลของความล่าช้า การแจ้งเวลารอโดยประมาณ หรือการให้คำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ ความพึงพอใจอาจไม่ได้ลดลงแม้ว่าระยะเวลารอคอยจะยังคงนานอยู่ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีงานวิจัยเกี่ยวกับเวลาในการบริการ สนามบิน และความพึงพอใจอยู่มาก แต่งานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์โดยตรงระหว่าง “ระยะเวลารอคอย” และ “ความพึง

พอใจของผู้โดยสาร” ในบริบทเฉพาะของขั้นตอนตรวจสอบเอกสารและสัมภาระยังมีจำนวนไม่มาก หลายงานวิจัยมักศึกษาในภาพรวมของคุณภาพบริการ (Service Quality) โดยไม่ได้เจาะจงถึงผลกระทบของเวลารอคอยอย่างละเอียด ทำให้เกิดช่องว่างทางวิชาการ (Research Gap) ที่สมควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่จำนวนผู้โดยสารเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ความคาดหวังต่อความเร็วของบริการเพิ่มขึ้น และสนามบินต้องเผชิญกับข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานและบุคลากร ดังนั้น งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลารอคอยกับความพึงพอใจของผู้โดยสารในขั้นตอนตรวจสอบเอกสารและสัมภาระ โดยมุ่งเน้นทั้งระยะเวลารอคอยจริง (Actual Waiting Time) และระยะเวลารอคอยที่ผู้โดยสารรู้สึกหรือรับรู้ (Perceived Waiting Time) ซึ่งอาจแตกต่างจากเวลาจริงอย่างมาก จากการศึกษานี้คาดว่าจะช่วยให้ผู้บริหารสนามบินสามารถวางแผนปรับปรุงกระบวนการให้บริการได้ตรงจุด ไม่ว่าจะเป็นการจัดสรรบุคลากร การออกแบบพื้นที่ การสื่อสารข้อมูล หรือการใช้เทคโนโลยีเพื่อลดระยะเวลารอคอย นอกจากนี้ งานวิจัยยังมีประโยชน์ในเชิงวิชาการในการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของระยะเวลารอคอยในการกำหนดความพึงพอใจของผู้โดยสาร ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของคุณภาพการให้บริการในอุตสาหกรรมการบิน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระยะเวลารอคอยและระดับความพึงพอใจของผู้โดยสาร ในขั้นตอนตรวจสอบเอกสารและตรวจสอบสัมภาระ

2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลารอคอยกับความพึงพอใจของผู้โดยสารในขั้นตอนตรวจสอบเอกสารและตรวจสอบสัมภาระ

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลารอคอยกับความพึงพอใจของผู้โดยสารเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นช่วงที่อุตสาหกรรมการบินต้องเผชิญกับสภาวะเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในมิติการฟื้นตัวหลังโควิด-19 การนำเทคโนโลยีบริการตนเอง (Self-Service Technologies: SST) มาใช้ในสนามบิน และการเพิ่มความเข้มงวดในมาตรการความปลอดภัย ส่งผลให้ระยะเวลารอคอยในกระบวนการต่าง ๆ มีบทบาทสำคัญต่อคุณภาพประสบการณ์ผู้โดยสารมากขึ้น งานวิจัยสมัยใหม่จึงมุ่งวิเคราะห์ทั้ง “ระยะเวลารอคอย

จริง (actual waiting time)" และ "ระยะเวลารอคอยที่ผู้โดยสารรับรู้ (perceived waiting time)" เพื่อทำความเข้าใจต่อความพึงพอใจ ภาพลักษณ์สนามบิน และความภักดีของผู้โดยสาร

งานวิจัยของ Kim, Park และ Choi (2020) เป็นหนึ่งในงานที่สำคัญ โดยมุ่งวิเคราะห์ผลของระยะเวลารอคอยในการตรวจความปลอดภัยต่อปฏิกิริยาทางอารมณ์ (emotional responses) และภาพลักษณ์สนามบิน (airport image) งานวิจัยชี้ว่าเมื่อผู้โดยสารรู้สึกว่า "เสียเวลา" หรือ "ไม่ได้รับข้อมูลระหว่างการรอคอย" จะเกิดความรู้สึกด้านลบ เช่น ความเบื่อหน่ายหรือความรู้สึกถูกละเลย ซึ่งส่งผลให้ประเมินภาพลักษณ์สนามบินแย่ลง ผลการศึกษานี้สะท้อนความสำคัญของ "การรับรู้" มากกว่าค่าเวลาที่วัดได้จริง และยืนยันว่าปัจจัยทางจิตวิทยามีผลโดยตรงต่อความพึงพอใจของผู้โดยสาร

ต่อมางานของ Ayodeji และ Rjoub (2020) ขยายความเข้าใจเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับระยะเวลารอคอย โดยแบ่งเป็น perceived, prospective และ retrospective waiting time และนำไปวิเคราะห์ร่วมกับการใช้เทคโนโลยีบริการตนเอง (SST) ผลปรากฏว่ารูปแบบการรับรู้เวลารอคอยทั้งสามแบบล้วนส่งอิทธิพลต่อ "waiting time satisfaction" ซึ่งเป็นตัวแปรชี้วัดสำคัญที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในบริการโดยรวม งานนี้แสดงให้เห็นว่าสนามบินไม่ควรมุ่งลดเวลาเพียงอย่างเดียว แต่ต้องจัดการ "ความรู้สึกว่ารอนาน" ของผู้โดยสารด้วย เช่น ให้ข้อมูลคิวแบบเรียลไทม์ หรือออกแบบสภาพแวดล้อมให้รู้สึกไม่น่าเบื่อ

งานของ Ayodeji, Rjoub และ Özgit (2023) พัฒนางานก่อนหน้าโดยวิเคราะห์ผลของ waiting time satisfaction และ SST ต่อ "ความภักดีของผู้โดยสาร (customer loyalty)" พบว่าความพึงพอใจต่อเวลารอคอยเป็นตัวแปรระดับกลยุทธ์ที่เชื่อมระหว่างบริการเทคโนโลยีตนเอง (เช่น kiosks, e-gates) และความภักดีในระยะยาวของผู้โดยสาร งานนี้ตอกย้ำว่าหากสนามบินสามารถลดเวลารอคอยหรือทำให้ผู้โดยสารรู้สึกว่า "รออย่างมีคุณค่า" จะเสริมสร้างความพึงพอใจและนำไปสู่ความผูกพันต่อสนามบินในระยะยาว

ในปี 2024 Oliveira, Oliveira และ Vassallo (2024) เสนอแนวคิดใหม่ในงานวิจัยด้านบริการสนามบิน โดยนำ "flight delays" และปัจจัยทางสถานการณ์ด้านจิตวิทยา (psychosituational traits) มาวิเคราะห์ร่วมกับการรับรู้คุณภาพบริการ (service quality perception) ผลการศึกษาพบว่าความล่าช้าของเที่ยวบินเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญ และบริการเสริม เช่น Wi-Fi หรืออาหารเครื่องดื่มสามารถช่วยลด

ผลกระทบทางอารมณ์ของผู้โดยสารได้ แม้งานจะไม่ได้วิเคราะห์เวลารอคอยในคิวโดยตรง แต่มีความเชื่อมโยงอย่างชัดเจนกับแนวคิด “ระยะเวลาที่ต้องรอโดยไม่สมัครใจ” ซึ่งเป็นบริบทเดียวกับขั้นตอนตรวจสอบเอกสารและสัมภาระ

ล่าสุดในปี 2025 งานของ Cao และคณะ (2025) นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ในด้านการจัดการคิวแบบปฏิบัติการ (queue optimization) โดยใช้แนวคิด chance-constrained optimization เพื่อจำลองและลดระยะเวลารอคอยที่จุดตรวจความปลอดภัย พร้อมคำนึงถึงความไม่แน่นอนจากพฤติกรรมผู้โดยสารที่อาจไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนอย่างเหมาะสม ผลการทดลองในสนามบินพบว่าสามารถลดเวลารอคอยรวมได้ถึงกว่า 80% แสดงให้เห็นว่าการจัดการคิวที่มีประสิทธิภาพมีผลเชิงโครงสร้างต่อคุณภาพประสบการณ์ผู้โดยสาร และสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางปรับปรุงในสนามบินจริงได้

โดยสรุป งานวิจัยช่วงปี 2020–2025 สะท้อนให้เห็นแนวโน้มสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (1) ระยะเวลารอคอยที่ผู้โดยสาร “รับรู้” มีผลสำคัญกว่าเวลาจริง (2) เทคโนโลยีบริการตนเองและระบบจัดการคิวสมัยใหม่สามารถลดเวลารอคอยและเพิ่มความพึงพอใจได้ (3) ความพึงพอใจต่อเวลารอคอยเป็นตัวแปรสำคัญที่เชื่อมโยงไปสู่ความภักดีและทัศนคติที่มีต่อสนามบิน ผลทั้งหมดนี้ชี้ให้เห็นว่าการวิจัยเกี่ยวกับระยะเวลารอคอยในขั้นตอนตรวจสอบเอกสารและสัมภาระยังมีความสำคัญอย่างมาก และจำเป็นต้องพิจารณาทั้งปัจจัยเชิงจิตวิทยา เทคโนโลยี และกระบวนการจัดการเพื่อยกระดับคุณภาพประสบการณ์ของผู้โดยสารอย่างยั่งยืนสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยในองค์กร (Geller, 2016, 2019, 2021, 2023)

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลารอคอยและความพึงพอใจของผู้โดยสารในขั้นตอนตรวจสอบเอกสารและสัมภาระ จำเป็นต้องอาศัยกรอบแนวคิดและทฤษฎีด้านการบริการ พฤติกรรมผู้บริโภค และระบบการจัดการคิวเพื่ออธิบายปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้ของผู้โดยสารในกระบวนการให้บริการของสนามบิน ทฤษฎีเหล่านี้ช่วยให้สามารถทำความเข้าใจทั้งด้านเวลาเชิงกายภาพและเวลาเชิงการรับรู้ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญที่กำหนดระดับความพึงพอใจของผู้โดยสาร หนึ่งในทฤษฎีหลักที่เกี่ยวข้องคือ ทฤษฎีการจัดการคิว (Queueing Theory) ซึ่งถูกนำไปใช้ในการวิเคราะห์กระบวนการรอคอยในระบบบริการต่าง ๆ เช่น เคาน์เตอร์เช็กอิน จุดตรวจความปลอดภัย และระบบโหลดสัมภาระ ทฤษฎีนี้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนผู้ใช้บริการ ความสามารถในการให้บริการของเจ้าหน้าที่ และเวลารอคอยเฉลี่ย (Gross & Harris, 1998) โดยเน้นว่าการบริหารจัดการปริมาณการให้บริการและความสมดุลของ

ทรัพยากรเป็นปัจจัยที่กำหนดความลื่นไหลของกระบวนการ หากจุดให้บริการมีอัตราการให้บริการต่ำกว่าจำนวนผู้โดยสารที่มาถึง จะทำให้เกิดคิวที่ยาวและเพิ่มเวลารอคอยอย่างมีนัยสำคัญ

นอกจากนี้ การรับรู้ของผู้โดยสารต่อเวลารอคอยยังสัมพันธ์กับ ทฤษฎีเวลารับรู้ (Perceived Waiting Time Theory) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ความรู้สึกว่าต้องรอนานหรือไม่นั้นมิได้ขึ้นอยู่กับเวลาเชิงจริงเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นกับปัจจัยด้านอารมณ์ ประสบการณ์ที่ผ่านมา การให้ข้อมูล และความคาดหวัง (Maister, 1985) ผู้โดยสารอาจรู้สึกว่าการรอนานขึ้นหากขาดข้อมูล ไม่รู้คิว หรือไม่เข้าใจขั้นตอน ขณะที่การให้ข้อมูล เช่น ป้ายแสดงเวลารอคอย หรือระบบจัดการคิวอัตโนมัติ ช่วยลดความรู้สึกว่าต้องรอนาน แม้เวลาจริงอาจไม่ได้ลดลงก็ตาม

ส่วนความพึงพอใจของผู้โดยสารสามารถอธิบายได้ด้วย ทฤษฎีความคาดหวัง–การรับรู้ (Expectation–Confirmation Theory: ECT) ซึ่งระบุว่าความพึงพอใจเกิดจากการเปรียบเทียบระหว่างประสบการณ์จริงกับความคาดหวังก่อนใช้บริการ (Oliver, 1980) หากระยะเวลารอคอยจริงสั้นกว่า หรือเท่ากับที่คาดไว้ ผู้โดยสารจะมีความพึงพอใจสูง แต่หากระยะเวลารอนานเกินกว่าที่คาดหวัง จะทำให้เกิดความไม่พึงพอใจ และส่งผลต่อการประเมินคุณภาพของสนามบินโดยรวม

ทฤษฎีอีกประการหนึ่งที่มีความสำคัญในงานด้านสนามบินคือ ทฤษฎีคุณภาพการบริการ (SERVQUAL Model) ของ Parasuraman, Zeithaml และ Berry (1988) ซึ่งระบุว่าคุณภาพบริการถูกประเมินผ่านมิติ เช่น ความน่าเชื่อถือ การตอบสนอง ความมั่นใจ และภาพลักษณ์ทางกายภาพ ในบริบทสนามบิน ระยะเวลารอคอยถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของมิติ “การตอบสนอง” (Responsiveness) โดยสนามบินที่สามารถจัดการคิวได้ดีและลดเวลารออย่างมีประสิทธิภาพจะได้รับคะแนนคุณภาพบริการสูงกว่า

เมื่อพิจารณาแนวคิดเหล่านี้ร่วมกัน จะเห็นได้ว่า “เวลารอคอย” ไม่ได้เป็นเพียงค่าทางกายภาพ แต่เป็นประสบการณ์ที่ซับซ้อน ซึ่งส่งผลทั้งทางจิตวิทยา ความพึงพอใจ และการประเมินคุณภาพบริการของผู้โดยสาร ทฤษฎีดังกล่าวจึงเป็นกรอบอ้างอิงสำคัญในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลารอคอยกับความพึงพอใจผู้โดยสารในกระบวนการตรวจสอบเอกสารและสัมภาระของสนามบิน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรในการวิจัยนี้ คือ ผู้โดยสารที่ใช้บริการสนามบินดอนเมือง (Don Mueang Airport) ซึ่งมีประสบการณ์ในการผ่านขั้นตอนการตรวจสอบเอกสารและตรวจสอบสัมภาระก่อนการเดินทาง ทั้งเที่ยวบินภายในประเทศและระหว่างประเทศ

เนื่องจากจำนวนประชากรที่แน่นอนไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงใช้สูตรคำนวณขนาดตัวอย่างสำหรับประชากรที่ไม่ทราบขนาด (Cochran, 1963) ดังนั้นขนาดตัวอย่างที่คำนวณได้คือประมาณ 385 ตัวอย่าง เพื่อความเหมาะสมและป้องกันกรณีแบบสอบถามไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดตัวอย่างสำหรับการเก็บข้อมูลจริงเป็น 400 ตัวอย่าง (N = 400)

การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้โดยสารที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ดังนี้: อายุ 18 ปีขึ้นไป เคยผ่านขั้นตอนตรวจสอบเอกสารและตรวจสอบสัมภาระ ณ สนามบินดอนเมืองภายในระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมา และยินยอมให้ข้อมูลตามแบบสอบถาม วิธีการสุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ การสุ่มแบบมีหลักเกณฑ์ (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ตัวอย่างที่ตรงตามเกณฑ์วัตถุประสงค์ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้จัดเก็บข้อมูลในช่วงเวลาหลากหลาย (เช้า/บ่าย/เย็น, วันธรรมดา/วันหยุด) และครอบคลุมทั้งผู้โดยสารภายในประเทศและระหว่างประเทศ เพื่อเพิ่มความเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการตามขั้นตอนเป็นระบบ ดังนี้

1. การเตรียมเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยพัฒนา แบบสอบถามเชิงโครงสร้าง (structured questionnaire) ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทผู้โดยสาร (ธุรกิจ/ท่องเที่ยว) ความถี่การเดินทาง ประเภทเที่ยวบิน (domestic/international) เป็นต้น ส่วนที่ 2 ระยะเวลารอคอย รวมทั้ง Actual Waiting Time (AWT) ให้ผู้ตอบระบุเวลาประมาณเป็นนาที และไอเท็มที่วัด Perceived Waiting Time (PWT) ด้วยมาตราส่วน 5 ระดับ (Likert) เช่น ความรู้สึกว่าเวลายาวนาน เบื่อหน่าย ได้รับข้อมูลเพียงพอหรือไม่ เป็นต้น ส่วนที่ 3 ความพึงพอใจของผู้โดยสาร (Passenger Satisfaction; PS) ไอเท็มวัดความพึงพอใจต่อกระบวนการตรวจเอกสารและสัมภาระ เช่น ความรวดเร็วของเจ้าหน้าที่ ความเป็นระเบียบ ความชัดเจนของขั้นตอน ความยุติธรรมในการจัดคิว โดยใช้มาตราส่วน Likert 5 ระดับ (1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ถึง 5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง)

2. การตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ ความเที่ยงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ส่งแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน (ด้านการจัดการบริการสนามบิน/โลจิสติกส์/

พฤติกรรมผู้บริโภค) ตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ จากนั้นปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ การทดลองใช้ (Pilot Test / Try-out) ทดลองแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างเบื้องต้นจำนวน 30 คน ที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อทดสอบความชัดเจน เวลาในการตอบ และปัญหาด้านภาษา ความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) คำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ของแต่ละ construct ในชุดข้อมูลทดลอง โดยยอมรับค่าที่ ≥ 0.70

3. การดำเนินการเก็บข้อมูลจริง ผู้วิจัยและทีมงานแจกแบบสอบถาม ณ จุดที่เกี่ยวข้องในสนามบินดอนเมือง (เช่น บริเวณโถงก่อนเข้า checkpoint, หลังผ่าน checkpoint ในพื้นที่อนุญาต) ในช่วงเวลาที่หลากหลายจนได้ครบ 400 ตัวอย่างที่สมบูรณ์ ก่อนเริ่มตอบผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ ระยะเวลาในการตอบ พร้อมยืนยันการเก็บข้อมูลแบบไม่ระบุชื่อ (anonymity)

4. การจัดการข้อมูล หลังการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์เข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ทำการตรวจความสมบูรณ์ ความถูกต้องของข้อมูล และจัดเก็บข้อมูลอย่างปลอดภัยก่อนนำไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้โปรแกรมสถิติ (เช่น SPSS) และดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้ 1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) คำนวณค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) สำหรับข้อมูลพื้นฐานและตัวแปรหลัก (เช่น AWT, PWT, WTS, PS) 2) การตรวจสอบคุณภาพมาตรวัด คำนวณ Cronbach's Alpha สำหรับแต่ละ construct (เกณฑ์ยอมรับ ≥ 0.70)

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลารอคอยกับระดับความพึงพอใจของผู้โดยสารในขั้นตอนการตรวจสอบเอกสารและสัมภาระ ภายในอาคารผู้โดยสารที่มีความหนาแน่นของผู้ใช้บริการ โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้โดยสารจำนวน 400 คน การนำเสนอผลการวิจัยแบ่งออกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้เกิดความชัดเจนและสอดคล้องกับกรอบการศึกษาที่กำหนดไว้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระยะเวลารอคอยของผู้โดยสารในขั้นตอนตรวจสอบเอกสารและสัมภาระ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาพบว่า ระยะเวลารอคอยเฉลี่ยของผู้โดยสารในขั้นตอนการตรวจสอบเอกสารอยู่ที่ 12.46 นาที โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 6.82 นาที แสดงให้เห็นว่าผู้โดยสารมีประสบการณ์การรอคอยที่แตกต่างกันค่อนข้างมาก ทั้งนี้ ระยะเวลารอคอยสูงสุดพบในช่วงเวลา 07.00–09.00 น. ซึ่งเป็นช่วงเวลาเร่งด่วนที่มีจำนวนเที่ยวบินขาออกและปริมาณผู้โดยสารหนาแน่น ส่งผลให้เกิดความแออัดในจุดตรวจเอกสาร ในขณะที่ช่วงเวลาหลัง 20.00 น. ระยะเวลารอคอยเฉลี่ยลดลงเหลือประมาณ 6–8 นาที สำหรับขั้นตอนการตรวจสอบสัมภาระ พบว่าระยะเวลารอคอยเฉลี่ยอยู่ที่ 8.73 นาที และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.21 นาที ซึ่งต่ำกว่าขั้นตอนการตรวจเอกสาร สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการตรวจสัมภาระมีความสม่ำเสมอและมีความผันแปรของเวลารอคอยน้อยกว่า

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้โดยสารและความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลารอคอยกับความพึงพอใจ ผลการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจโดยรวมของผู้โดยสาร พบว่าผู้โดยสารมีความพึงพอใจอยู่ในระดับ ปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.41 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.85 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความชัดเจนของขั้นตอนและป้ายสื่อสาร มีระดับความพึงพอใจสูงที่สุด ($\bar{x}$ = 3.76) ด้านความสุภาพและการให้ข้อมูลของเจ้าหน้าที่ อยู่ในระดับค่อนข้างสูง ด้านความรวดเร็วของกระบวนการตรวจเอกสาร มีระดับความพึงพอใจต่ำที่สุด ($\bar{x}$ = 3.18) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลารอคอยกับความพึงพอใจของผู้โดยสาร พบว่า ระยะเวลารอคอยในขั้นตอนตรวจเอกสารมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความพึงพอใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = -0.62$, $p < .001$) ระยะเวลารอคอยในขั้นตอนตรวจสัมภาระมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความพึงพอใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = -0.55$, $p < .001$) นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบตามลักษณะผู้โดยสารพบว่า ผู้โดยสารที่เดินทางพร้อมครอบครัว ผู้สูงอายุ หรือมีสัมภาระจำนวนมาก มีระดับความพึงพอใจต่ำกว่ากลุ่มที่เดินทางคนเดียวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการวิจัย สามารถสรุปได้ว่า ระยะเวลารอคอยในขั้นตอนตรวจสอบเอกสารและสัมภาระเป็นปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจของผู้โดยสาร โดยเฉพาะขั้นตอนการตรวจเอกสารซึ่งมีความผันแปรของเวลารอคอยสูงกว่า และส่งผลต่อความพึงพอใจในระดับที่ชัดเจน ผลการศึกษานี้สะท้อนถึงความจำเป็นในการบริหารจัดการกระบวนการให้บริการในช่วงเวลาที่มีความแออัด เพื่อยกระดับประสบการณ์และความพึงพอใจของผู้โดยสารโดยรวม

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ระยะเวลาการรอคอยก่อนเข้าสู่ขั้นตอนตรวจสอบเอกสารและสัมภาระมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของผู้โดยสารในทิศทางเชิงลบ กล่าวคือ เมื่อผู้โดยสารต้องใช้ระยะเวลารอคอยที่ยาวนานขึ้น ระดับความพึงพอใจโดยรวมต่อการให้บริการของสนามบินจะลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้เป็นเพราะระยะเวลาการรอคอยถือเป็น “ต้นทุนที่ไม่ใช่ตัวเงิน” (non-monetary cost) ที่ส่งผลโดยตรงต่อการรับรู้คุณค่าของการบริการ หากการรอคอยยาวนานเกินความคาดหวังของผู้โดยสาร ย่อมนำไปสู่ความรู้สึกไม่พึงพอใจ ความเครียด และการประเมินคุณภาพการบริการในเชิงลบ

ผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดด้านคุณภาพการบริการ (Service Quality Theory) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ความรวดเร็วและการตอบสนอง (Responsiveness) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อการรับรู้คุณภาพและความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ โดยเฉพาะในบริบทของการให้บริการที่มีข้อจำกัดด้านเวลา เช่น สนามบิน (Parasuraman et al., 1988) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิด Expectation–Disconfirmation Theory ที่อธิบายว่า ความพึงพอใจเกิดจากการเปรียบเทียบระหว่างความคาดหวังกับประสบการณ์ที่ได้รับจริง หากระยะเวลารอคอยสูงกว่าที่คาดหวัง จะนำไปสู่ความไม่พึงพอใจของผู้โดยสาร (Oliver, 1980) เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับงานวิจัยในอดีต พบว่าผลการศึกษานี้มีความสอดคล้องกับ Chen และ Tsai (2017) ซึ่งพบว่าระยะเวลารอคอยในจุดตรวจสอบความปลอดภัยมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความพึงพอใจของผู้โดยสารอย่างมีนัยสำคัญ เช่นเดียวกับ Lopez et al. (2019) และ Patel และ Sharma (2021) ที่ยืนยันว่าระยะเวลารอคอยในขั้นตอนตรวจสอบสัมภาระเป็นปัจจัยสำคัญที่ลดระดับความพึงพอใจและส่งผลต่อภาพลักษณ์ของสนามบินในระยะยาว นอกจากนี้ งานของ Nguyen และ Tran (2021) ยังชี้ให้เห็นมิติทางจิตวิทยา โดยระบุว่าการรอคอยที่ยาวนานก่อให้เกิดความเครียด ซึ่งเป็นตัวแปรแทรกกลางที่ลดความพึงพอใจและความตั้งใจในการกลับมาใช้บริการซ้ำ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้มีความแตกต่างจากบางการศึกษาที่เน้นเพียงการวัด “เวลารอคอยจริง” (objective waiting time) เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ให้ความสำคัญกับการรับรู้ของผู้โดยสารต่อระยะเวลารอคอย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kumar และ Singh (2018) ที่ระบุว่าความรู้สึกต่อการรอคอยมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจมากกว่าเวลาที่วัดได้จริง สะท้อนให้เห็นว่าการบริหารจัดการประสบการณ์ระหว่างการรอคอยมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าการลดเวลาในเชิงกายภาพ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ความพึงพอใจของผู้โดยสารในด้านความรวดเร็วในการให้บริการ ความสุภาพและการให้ข้อมูลของเจ้าหน้าที่ ความชัดเจนของขั้นตอน และความรู้สึกโดยรวมต่อประสบการณ์ในขั้นตอนตรวจสอบเอกสารและสัมภาระ อยู่ในระดับที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการรับรู้คุณภาพการให้บริการของสนามบิน ทั้งนี้เป็นเพราะความพึงพอใจของผู้โดยสารไม่ได้เกิดจากระยะเวลารอคอยเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการประเมินประสบการณ์การให้บริการในภาพรวม ซึ่งรวมถึงปฏิสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ ความชัดเจนของข้อมูล และความรู้สึกถึงความเป็นระบบและความใส่ใจ

ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารประสบการณ์ลูกค้า (Customer Experience Management) ซึ่งมองว่าความพึงพอใจเป็นผลลัพธ์ของประสบการณ์ที่เกิดขึ้นตลอดกระบวนการให้บริการ ไม่ใช่เพียงผลลัพธ์สุดท้ายของการบริการเท่านั้น (Lemon & Verhoef, 2016) โดยเฉพาะในบริบทของสนามบิน ขั้นตอนการตรวจสอบเอกสารและสัมภาระถือเป็น “ช่วงเวลาวิกฤต” (critical touchpoint) ที่มีผลอย่างมากต่อการรับรู้คุณภาพและภาพลักษณ์ขององค์กร ในเชิงงานวิจัย ผลการศึกษานี้มีความสอดคล้องกับ Martinez และ Lopez (2023) ที่พบว่าการสื่อสารที่ชัดเจนและการให้ข้อมูลอย่างเหมาะสมจากเจ้าหน้าที่สามารถบรรเทาความไม่พึงพอใจที่เกิดจากการรอคอยได้ รวมถึงสอดคล้องกับ Kim และ Park (2024) ซึ่งระบุว่าการนำเทคโนโลยีจัดการคิวและการแจ้งข้อมูลเวลารอคอยช่วยเพิ่มความพึงพอใจของผู้โดยสารอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ งานของ Wang และ Chen (2020) ยังสนับสนุนผลการวิจัยนี้ โดยชี้ให้เห็นว่าการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อลดความซับซ้อนของขั้นตอนและเพิ่มความรวดเร็วส่งผลให้ความพึงพอใจของผู้โดยสารเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน เมื่อเปรียบเทียบกับกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีและงานวิจัยที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่าผลการศึกษานี้เน้นย้ำว่า ความพึงพอใจของผู้โดยสารเป็นผลลัพธ์ของทั้งปัจจัยเชิงโครงสร้าง (ระยะเวลารอคอย) และปัจจัยเชิงกระบวนการ (คุณภาพการให้บริการและการสื่อสาร) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Singh และ Kumar (2025) ที่เสนอว่าการบริหารจัดการเวลารอคอยควรดำเนินควบคู่กับการพัฒนาทักษะของบุคลากรและระบบการสื่อสารเพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดีและความพึงพอใจอย่างยั่งยืน

โดยสรุป ผลการวิจัยครั้งนี้ช่วยเสริมองค์ความรู้เดิม โดยชี้ให้เห็นว่าการเพิ่มความพึงพอใจของผู้โดยสารในสนามบินไม่สามารถพึ่งพาการลดระยะเวลารอคอยเพียงอย่างเดียว แต่จำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพการบริการและการจัดการประสบการณ์ของผู้โดยสารในทุกขั้นตอนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและแนวโน้มการบริหารสนามบินในยุคปัจจุบัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระยะเวลารอคอยและระดับความพึงพอใจของผู้โดยสาร ในขั้นตอนตรวจสอบเอกสารและตรวจสอบสัมภาระภายในสนามบิน และ (2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลารอคอยกับความพึงพอใจของผู้โดยสาร เพื่อทำความเข้าใจว่าระยะเวลาที่ผู้โดยสารต้องรอคอยในกระบวนการดังกล่าวมีผลต่อประสบการณ์การใช้บริการและความพึงพอใจโดยรวมมากน้อยเพียงใด ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย การศึกษาครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลารอคอยกับความพึงพอใจของผู้โดยสารในขั้นตอนตรวจสอบเอกสารและตรวจสอบสัมภาระ โดยเก็บแบบสอบถามจากผู้โดยสารจำนวน 400 คน ผลการวิจัยพบว่าผู้โดยสารมีระดับความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางถึงสูง โดยเฉพาะด้านความสุภาพของเจ้าหน้าที่และความชัดเจนของขั้นตอนที่มีค่าสูงสุด ส่วนด้านที่ได้รับคะแนนต่ำที่สุดคือระยะเวลารอคอยของคิวตรวจสอบ ทั้งนี้พบว่าระยะเวลารอคอยเฉลี่ยในขั้นตอนตรวจสอบเอกสารอยู่ที่ประมาณ 12.3 นาที และขั้นตอนตรวจสอบสัมภาระอยู่ที่ 14.7 นาที ซึ่งถือว่าอยู่ในช่วงที่หลายสนามบินพิจารณาว่ายอมรับได้ตามเกณฑ์นานาชาติ (IATA, 2023) เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า ระยะเวลารอคอยมีความสัมพันธ์เชิงลบอย่างมีนัยสำคัญกับความพึงพอใจของผู้โดยสาร โดยขั้นตอนตรวจสอบเอกสารมีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง ($r = -.41$, $p < .01$) และขั้นตอนตรวจสอบสัมภาระมีความสัมพันธ์ที่สูงกว่า ($r = -.52$, $p < .01$) แสดงว่าเมื่อผู้โดยสารใช้เวลารอคอยมากขึ้น ความพึงพอใจจะลดลงตามสัดส่วน ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดทางด้านจิตวิทยาการบริการที่อธิบายว่า “เวลาในการรอคอยเป็นตัวแปรอ่อนไหวสูงที่สุดในการสร้างความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจของลูกค้า” (Maister, 1985)

นอกจากนี้ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณชี้ให้เห็นว่า ระยะเวลารอคอยสามารถพยากรณ์ระดับความพึงพอใจของผู้โดยสารได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของความพึงพอใจได้ 38% ($R^2 = .38$) ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับปานกลางแต่มีความหมายสำคัญทางการจัดการบริการในสนามบิน โดยเฉพาะเมื่อสนามบินต้องรองรับจำนวนผู้โดยสารจำนวนมากและมีข้อจำกัดด้านพื้นที่และเครื่องมือ

อภิปรายผล ผลการวิจัยสนับสนุนทฤษฎีและงานวิจัยที่ผ่านมาอย่างชัดเจน โดยเฉพาะทฤษฎีการรับรู้เวลารอคอยของลูกค้า (Perceived Waiting Time Theory) ซึ่งเสนอว่า

ผู้ใช้บริการไม่ได้ตอบสนองต่อ “เวลาจริง” อย่างเดียว แต่ตอบสนองต่อ “ความรู้สึกต่อเวลา” ซึ่งได้รับอิทธิพลจากบรรยากาศ ความเข้าใจในขั้นตอน และพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ (Davis & Heineke, 1998) ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าผู้โดยสารที่รู้สึกว่าคิวค่อนข้างยาวหรือเคลื่อนตัวช้า แม้ว่าเวลาจริงอาจไม่ได้มากกว่ามาตรฐานมากนัก ก็ยังให้คะแนนความพึงพอใจในระดับต่ำ ดังนั้นจึงสนับสนุนข้อค้นพบของงานวิจัยที่ว่า “เวลาที่รอโดยไม่มีข้อมูลทำให้รู้สึกยาวนานกว่าเวลาจริง” (Zhou et al., 2021) งานวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Li et al. (2022) ที่พบว่าในสนามบินนานาชาติของจีน ระยะเวลารอคอยในขั้นตอนตรวจสอบความปลอดภัยเป็นตัวแปรสำคัญที่สุดที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้โดยสารมากกว่าปัจจัยด้านความปลอดภัยหรือเทคโนโลยีที่ใช้ และยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chang & Thai (2020) ซึ่งพบว่าระยะเวลารอคอยกับความพึงพอใจมีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับมีนัยสำคัญ

นอกจากนี้ การที่ข้อมูลจากแบบสอบถามสะท้อนให้เห็นว่าผู้โดยสารให้ความสำคัญสูงกับพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ เช่น ความสุภาพ การให้ข้อมูล และความชัดเจนของขั้นตอน แสดงให้เห็นว่าประเด็นด้าน บริการมนุษย์ (Human Touch) ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญ แม้สนามบินหลายแห่งจะนำระบบอัตโนมัติ เช่น e-Gate หรือระบบ Drop-off อัตโนมัติ มาใช้แล้วก็ตาม ความพึงพอใจไม่ได้เกิดขึ้นจากความเร็วอย่างเดียว แต่เกิดขึ้นจากประสบการณ์การบริการโดยรวม ซึ่งสนับสนุนมุมมองของ Bitner (1992) ใน Service Experience Model ที่ว่า ความประทับใจของลูกค้ามักประกอบด้วยปัจจัยด้านเวลา บุคลากร และสภาพแวดล้อมโดยรวมร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบหนึ่งที่น่าสนใจคือ แม้ระยะเวลารอคอยเฉลี่ยจะอยู่ในช่วงมาตรฐาน แต่ผู้โดยสารบางกลุ่มยังไม่พึงพอใจสูง โดยเฉพาะผู้โดยสารวัยทำงานซึ่งมีความคาดหวังด้านความรวดเร็วสูงกว่ากลุ่มอื่น ผลนี้สอดคล้องกับแนวคิด Customer Expectation Theory (Parasuraman et al., 1988) ที่ว่า ความพึงพอใจขึ้นอยู่กับความคาดหวังเดิมเป็นสำคัญ หากความคาดหวังสูงกว่าผลลัพธ์จริงแม้เล็กน้อย ก็อาจทำให้เกิดความไม่พึงพอใจได้

1. ข้อเสนอแนะ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการบริหารจัดการ ลดระยะเวลารอคอยด้วยระบบแยกประเภทผู้โดยสาร (Fast Lane / Priority Queue) การจัดช่องทางพิเศษสำหรับผู้โดยสารกลุ่มธุรกิจหรือผู้ที่เช็คอินออนไลน์ล่วงหน้า จะช่วยกระจายความหนาแน่นของคิว ลดเวลารอคอย และเพิ่มคุณภาพประสบการณ์ผู้โดยสาร 2) เพิ่มข้อมูลแบบเรียลไทม์เพื่อลดความรู้สึกว่ารอคอยนาน การติดตั้งจอแสดงเวลารอคอยโดยประมาณในแต่ละขั้นตอนสามารถลดความไม่แน่นอน ซึ่งจะช่วยลดเวลารอคอยในความรู้สึก ตามทฤษฎีด้านการรับรู้เวลา (Maister, 1985) 3) เพิ่มเจ้าหน้าที่ในช่วงเวลาเร่งด่วนและปรับตารางกำลังคนตามข้อมูลจริง

การวิเคราะห์ข้อมูลย้อนหลังจะช่วยให้จัดสรรกำลังคนตามปริมาณผู้โดยสารได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น 4) พัฒนาทักษะบริการของเจ้าหน้าที่ให้เน้นการสื่อสารและการให้ข้อมูลที่ชัดเจน เนื่องจากบุคลากรเป็นตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อความพึงพอใจจึงควรมีการอบรมด้าน Soft Skills อย่างต่อเนื่อง **2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ** 1) ควรศึกษาปัจจัยอื่นร่วมกับระยะเวลารอคอย เช่น ความกังวลด้านความปลอดภัย หรือความรู้สึกควบคุมได้ งานวิจัยในอนาคตอาจรวมการวัดระดับอารมณ์เพื่อให้เข้าใจพฤติกรรมผู้โดยสารได้ลึกขึ้น 2) ควรใช้ข้อมูลแบบผสม (Mixed Methods) เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสังเกตการณ์ ซึ่งจะช่วยอธิบายสาเหตุของความไม่พึงพอใจได้ละเอียดกว่าการใช้แบบสอบถามอย่างเดียว 3) ควรเปรียบเทียบผลการวิจัยระหว่างสนามบินหลายแห่ง เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างเชิงบริบท เช่น ขนาดสนามบิน เทคโนโลยี หรือความสามารถของบุคลากร

เอกสารอ้างอิง

Ayodeji, M., & Rjoub, H. (2020). *Investigation into waiting time, self-service technology and customer loyalty: The mediating role of waiting time in satisfaction*.

Ayodeji, M., Rjoub, H., & Özgit, H. (2023). Achieving sustainable customer loyalty in airports: The role of waiting time satisfaction and self-service technologies. *Technology in Society,* 72, 102123.

Bigné, J. E., Andreu, L., & Gnoth, J. (2005). The theme park experience: An analysis of pleasure, arousal and satisfaction. *Tourism Management,* 26(6), 833–844.

Bitner, M. J., Booms, B. H., & Tetreault, M. S. (1990). The service encounter: Diagnosing favorable and unfavorable incidents. *Journal of Marketing,* 54(1), 71–84.

Cao, Z., Kasliwal, M. M., Zheng, Y., Reihanifar, A., Robuste, E., & Hansen, M. (2025). *Robust management of airport security queues considering passenger non-compliance with chance-constrained optimization*.

Chen, C. F., & Tsai, D. C. (2017). How waiting time influences passenger satisfaction at airport security checkpoints. Journal of Air Transport Management, 62, 45–52.

Choi, K., Kim, S., & Lee, H. (2019). Passenger flow and congestion management in airport terminals. *Transportation Research Part A,* 121, 1–12.

Fodness, D., & Murray, B. (2007). Passengers' expectations of airport service quality. *Journal of Services Marketing,* 21(7), 492–506.

Graham, A. (2018). *Managing airports: An international perspective* (5th ed.). Routledge.

Kim, J., & Park, S. (2024). Queue management technology and passenger satisfaction at international airports. *Transportation Research Part A,* 178, 103–115.

Kim, J., Park, J. I., & Choi, S. (2020). A study on the effects of waiting time for airport security screening service on passengers' emotional responses and airport image. *Sustainability,* 12(24), 10634.

Kumar, S., & Singh, R. (2018). Queue management and passenger satisfaction in major Indian airports. *International Journal of Hospitality and Tourism Systems,* 11(2), 67–80.

Lai, W.-T., & Chen, C.-F. (2011). Behavioral intentions of public transit passengers—The roles of service quality, perceived value, satisfaction and involvement. *Transport Policy,* 18(2), 318–325.

Larson, R. C. (1987). Perspectives on queues: Social justice and the psychology of queueing. *Operations Research,* 35(6), 895–905.

Lee, H., & Park, J. (2020). Efficiency of baggage screening systems in modern airports. *Journal of Air Transport Management,* 89, 101–121.

Lemon, K. N., & Verhoef, P. C. (2016). Understanding customer experience throughout the customer journey. *Journal of Marketing,* 80(6), 69–96.

Li, Y., Peng, J., & Zhang, S. (2021). Passenger perceived waiting time, emotions, and satisfaction in airport service processes. *Journal of Air Transport Management,* 92, 102030.

Lopez, R., Martinez, J., & Gomez, A. (2019). Waiting time and passenger satisfaction in airport baggage screening processes. *Journal of Transport Geography,* 78, 102–110.

Maister, D. H. (1985). The psychology of waiting lines. *Harvard Business Review,* 63(6), 36–45.

Martinez, P., & Lopez, R. (2023). Passenger perceptions of waiting time and communication effectiveness at airports. *Journal of Air Transport Studies,* 14(1), 25–41.

Nguyen, T. H., & Tran, Q. M. (2021). Waiting time stress and passenger satisfaction in Vietnamese airports. *Asian Journal of Tourism Research,* 6(2), 89–104.

Oliveira, J. B., Oliveira, A. V. M., & Vassallo, J. M. (2024). Airport service quality perception and flight delays: Examining the influence of psychosituational latent traits of respondents in passenger satisfaction surveys. *Journal of Air Transport Management*.

Oliver, R. L. (1980). A cognitive model of the antecedents and consequences of satisfaction decisions. *Journal of Marketing Research,* 17(4), 460–469.

Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1988). SERVQUAL: A multiple-item scale for measuring consumer perceptions of service quality. *Journal of Retailing,* 64(1), 12–40.

Park, J., & Lee, M. (2018). Determinants of passenger satisfaction in airport services. *Journal of Hospitality and Tourism Management,* 37, 12–20.

Patel, A., & Sharma, N. (2021). Service quality, waiting time, and passenger satisfaction at airport baggage screening. International Journal of Aviation Management, 5(3), 201–218.

Singh, R., & Kumar, S. (2025). Managing waiting time and passenger satisfaction in airport security processes. *Journal of Transportation Management,* 19(1), 55–70.

Taylor, S. (1994). Waiting for service: The relationship between delays and evaluations of service. *Journal of Marketing,* 58(2), 56–69.

Tsoukatos, E., & Rand, G. K. (2019). Customer satisfaction variations by customer groups: Evidence from the airline industry. *Service Business,* 13, 553–570.

Wang, Y., & Chen, L. (2020). Information technology adoption in airport document and baggage screening. *Journal of Air Transport Management,* 87, 101–112.

Zeithaml, V. A., Bitner, M. J., & Gremler, D. D. (2018). *Services marketing: Integrating customer focus across the firm* (7th ed.). McGraw-Hill.

REVIEW OF THE CURRENT STATUS AND DIGITAL PRACTICES OF GUANGZHOU CENTENNIAL MUSICIAN THEMATIC ARCHIVES*

Yuan Yuan[1] and Varangkana Niyomrit[2]

[1-2]Academy of Arts and Philosophy, Shinawatra University, Thailand

Corresponding Author's Email: varangkana.n@siu.ac.th

Received 10 December 2025; Revised 21 December 2025; Accepted 23 December 2025

Abstract

Visual narrative research has reshaped contemporary thinking on archival concepts and construction models, creating new opportunities for the digital practice of thematic art archives. This paper reviews the current status of artistic archival resources related to Guangzhou musicians from 1919 to 2019, alongside relevant developments in music data storage and thematic database building. Under the frameworks of information visualization, multi-dimensional visual narrative, and interactive environments, it outlines practical pathways, methodological considerations, and transformation mechanisms for developing musician-focused digital thematic archives. The paper further proposes a practice-oriented model centered on knowledge mapping, social memory, and resource management to support the integration, presentation, and social dissemination of Guangzhou's centennial musical culture. As a narrative and

Citation:

* Yuan Yuan and Varangkana Niyomrit. (2026). Review Of The Current Status And Digital Practices Of Guangzhou Centennial Musician Thematic Archives.
Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 523-535.;
DOI: https://doi.org/10.
https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

conceptual review, the study emphasizes integrative synthesis and applied modeling rather than empirical system evaluation.

Keywords: Cantonese/Guangzhou music, Centennial musicians, Thematic art archives, Digital archives, Visual narrative, Information visualization

Introduction

Over the past decade, the digital turn in archives and cultural heritage has accelerated a shift from preservation-oriented repositories to user-oriented knowledge environments. Within this transition, visualization and narrative frameworks have increasingly been used to reorganize complex cultural materials into accessible, interpretable, and socially shareable forms. Narrative visualization research suggests that story-structured information design can help audiences navigate large historical datasets by integrating evidence, sequence, and interactivity, thereby strengthening comprehension and cultural engagement beyond conventional catalog-based access (Segel & Heer, 2010). For music-related holdings in particular, the value of digitization also depends on long-term strategies for sound preservation, format migration, and sustainable access (Bamberger & Brylawski, 2010).

Guangzhou's musicians across 1919–2019 embody a distinctive century-long trajectory of Lingnan modern music, shaped by local traditions, institutional development, media transformation, and cross-regional circulation. Existing scholarship and source-oriented compilations on Cantonese music and its key figures—especially studies of translocal flows between Guangzhou and Shanghai and historical recordings—have demonstrated the richness of this cultural network but also implied a persistent problem of dispersed evidence across texts, scores, recordings, press materials, and personal archives (Cheng, 2007; Ruan, 2008). These conditions make Guangzhou's centennial musician legacy an ideal domain for thematic archival integration that can link people, works, events,

places, and media formats within a coherent cultural memory structure (Zheng, 2009).

Against this backdrop, this paper reviews the current status and digital practices of Guangzhou centennial musician thematic archives and considers how art-themed archival principles may be combined with digital technology and visual communication to enhance public access and scholarly use. By aligning archival organization with “time, space, and emotion” as narrative coordinates, the review outlines a practice-oriented pathway for transforming scattered historical records into structured, experience-oriented digital archives. It further proposes a conceptual model centered on knowledge mapping, social memory, and resource management, aiming to support both systematic research and wider cultural dissemination of Guangzhou’s musical heritage over the past century. Beyond routine digitization and metadata aggregation, the proposed pathway highlights narrative/semantic linking and experience-oriented access as core added value for musician-themed thematic archives. Methodologically, the paper adopts a narrative and conceptual review stance, synthesizing representative literature, practices, and design logics rather than reporting user studies or implementation evaluation.

Body of Knowledge

This section synthesizes historical, conceptual, and technical strands to frame a practice-oriented review of Guangzhou centennial musician thematic archives.

1. Three nodes, connecting the music of Guangzhou for a century

In 1919, a year marked by cultural revival, the slogan of the May Fourth Movement echoed across the emerging path of new cultural development. In this year, Xiao Youmei obtained a doctoral degree from the Leipzig National

Conservatory of Music in Germany and founded the Music Research Association as well as the Music Department of the National Women's University at Peking University, opening a new chapter in Chinese music education. In the same period, Qiu Hetou compiled his first Guangdong music collection, *Essential Reading of Chord Songs*, and later completed *New Compilation of Qinxue*, which became an essential reference for music practitioners. Yan Laolie, a veteran of Cantonese music, established the "Chinese Music Concert" at No. 6 North Sichuan Road in Shanghai. Together with Lv Wencheng, Gan Shiyu, and others, he created and adapted nearly a hundred Cantonese pieces such as *Step by Step High*, *Rain Beats Bana*, and *Fishing Song Evening Singing*. Meanwhile, He Liutang's compositions (e.g., Dragon Racing for Brocade and Seven Stars Accompanying the Moon) flourished in Guangdong music creation. Viewed from a translocal perspective, these developments also foreshadowed the later circulation and re-contextualization of Guangdong music within Shanghai's urban musical networks (Cheng, 2007; Huang, 2007).

In 1949, a year remembered for the founding of the People's Republic of China, the institutional environment surrounding regional music traditions expanded and reorganized. Lv Wencheng—renowned for transforming the erhu into the gaohu—recorded *Cantonese Era Song* with lyrics by Zhu Dinghe at Harmony Records, consolidating his influence on modern Cantonese music. His most famous works include *Happy Companion* and *Fishing Song Evening Singing*. In the same year, the Nanfeng Yue Music Society in Tianjin broadcast Guangdong music via radio, while Zou Ke printed and edited the *Guangdong Opera Collection* for the "Gongfan Concert," published by the People's Music Publishing House. Many Guangdong music clubs jointly initiated the "Nanlian Concert" with Xu Ren, Zhao Jinzhu, and others, transforming pieces such as *Sai Long Shoujin* and *Embroidered Red Shoes* into ethnic orchestral performances. Meanwhile, Huang Jinpei's contribution to the *Encyclopedia of China* (Music and Dance) supported the academic consensus that "Guangdong music" had formed

an independent instrumental genre with clearer scholarly boundaries. Biographical and repertory-based materials on leading figures such as Lv Wencheng provide further evidence for the centrality of individual musicians in shaping this mid-century canon (Ye & Lin, 2006).

The year 2019 reflected renewed determination and confidence in linking Chinese practice with Chinese theory, while rooting creation in public cultural life. Conductor Ye Yongshi led the 27th Guangzhou New Year Concert at the Xinghai Concert Hall, while a concert commemorating the 80th anniversary of Xian Xinghai's *Yellow River Cantata* drew large-scale online attention, indicating the increasing integration of live performance, digital broadcasting, and public memory. In the same year, the State Council released the development outline for the Guangdong–Hong Kong–Macao Greater Bay Area, and Liu Chang'an created *I Love the Great Pearl River, I Love Guangdong, Hong Kong and Macao* to contribute new musical expressions to regional cultural imaginations. Zheng Qiufeng was awarded the title of "Lifelong Achievement Music Artist" by national arts organizations, and his song *I Love You, China* resonated across commemorative events. These contemporary signals suggest that a thematic archive of Guangzhou musicians must not only preserve historical records but also accommodate the expanding media ecology of performance documentation and social dissemination.

2. Three concepts, summarizing the basis for the construction of archives

The various monographs, audio-visual works, instrument scores, and other artistic achievements left by Guangzhou musicians over the past century (Figure 1) have laid a solid foundation for research and cultural development in the region. Art may be understood as the act of creating beauty and the essence of an artist's creative pursuit. Musicians are like a river; the production of melodies

and notes resembles a current pressing against a dam. The inherent tension in this creative process continually pushes the boundaries of both form and meaning, enabling music to convey the deeper essence of artistic life.

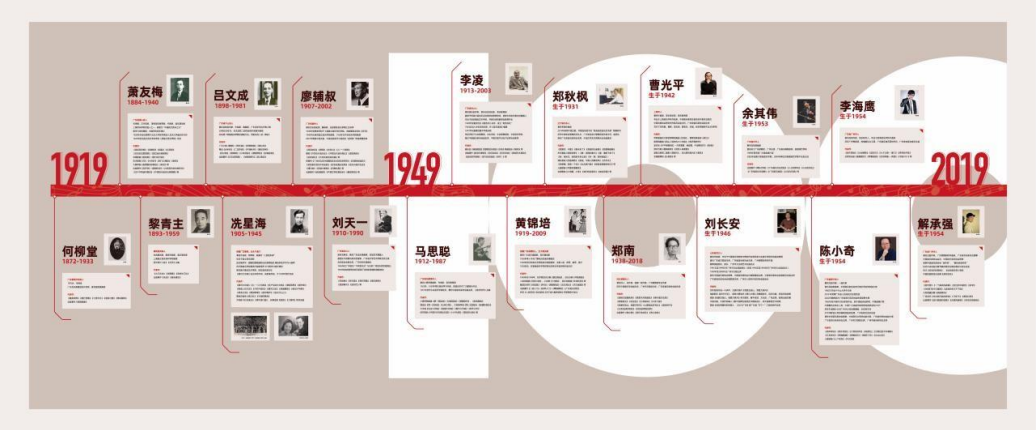

Figure 1 Design Scheme for Visualization Display of Guangzhou Centennial Music Information (Source: Constructed by the author)

This review aims to build digital archives for musicians in Guangzhou by combining thematic archival approaches with digital technology and visual design, thereby enhancing users' reading and exploration experiences. It also seeks to provide design, construction, and application services that highlight the cultural symbols of the Lingnan region. The research thus defines, traces, and summarizes three key concepts: "art-themed archives," "digital archives," and "archival visual narrative."

Firstly, regarding the definition of "art-themed archives," China's archival terminology emphasizes that archives are valuable records formed by state institutions, social organizations, or individuals, whose management relies on provenance, original order, and authenticity as the basis for constructing historical memory. For social practices with multiple participants and complex information structures, thematic archives can better support deep information development

and showcase the service advantages of digital resources. Art archives typically appear in the form of thematic archives, referring to valuable historical records—texts, charts, audio-visual materials, and physical objects—generated through artistic creation, performance, education, research, cultural exchange, and social-cultural activities. The inclusion of "Art Archives" in the *National Basic Professional Archives Catalogue (First Batch)* in 2011 also clarified its institutional significance in China's cultural development. However, specialized archives focusing on Guangzhou's music culture remain limited, while case data integration, metadata aggregation, and social application are still relatively scattered. This study therefore emphasizes the multi-form integration of Guangzhou musicians' centennial archival metadata and the construction of a structured thematic system that can support later semantic linking and knowledge-based services.

Secondly, with the development of cultural ecology and digital media technologies, the public's communication practices and cognitive expectations regarding music culture have expanded. Social users now increasingly expect networked access, resource sharing, service proliferation, and timely delivery of cultural resources. Digital archives offer functions of recording, preservation, viewing, retrieval, and sharing, enabling traditional text-based archives to evolve toward intelligent services. In this study, digital technologies such as retrieval and summarization, field interviews, audio-visual storage, AI-assisted reading, and interactive experience are incorporated to construct a multidimensional Guangzhou music archive structure ordered by "time, space, and emotion." This approach responds to recurrent challenges in maintaining sustainable access to recorded sound, while also improving the presentation of dynamic audio-visual resources within thematic art archives (Bamberger & Brylawski, 2010). At the interface and collection level, visualization-oriented strategies for digital

collections further justify the importance of user-centered representation and exploratory reading pathways in such projects (Glowacka-Musial, 2020).

Thirdly, the concept of “archival visual narrative” serves as the methodological bridge connecting archival authenticity with public interpretability. Narratology studies how stories are constructed and communicated; with the expansion of narrative media, narrative structures have evolved from linear time-based sequences to multidimensional configurations involving language, text, image, and interactive formats. As true records of social activities and carriers of group memory, digital thematic archives possess the conditions for multi-dimensional visual narrative. In practice, they can activate historical scenes, character spirits, and musical contexts through the integration of visual narrative theory and digital tools, thereby supporting identity, empathy, and cultural recognition. Recent research on narrative visualization and interactive spatial storytelling further reinforces the feasibility of this shift from catalog logic to narrative logic in complex cultural datasets (Segel & Heer, 2010; Thöny et al., 2018).

3. Three stages of accumulation and inheritance of music art

This section analyzes the evolution of digital music archives under conditions of digital-intelligence empowerment, media expansion, and changing communication environments, outlining three stages of accumulation and inheritance. Rather than treating these stages as purely technological shifts, this review emphasizes their implications for how music heritage is collected, stabilized, and re-activated in contemporary archival systems.

The first stage is the “materialization collection” phase based on early recording technologies. The initial attempts to record sound in the nineteenth century, followed by the rapid development of phonographic and audiovisual tools, expanded the material foundations for preserving music as cultural evidence. During this period, field recordings and cross-cultural research practices also reshaped the selection of collection tools and the choice of storage carriers

for music heritage. The introduction of recording technologies to China in the early twentieth century, together with the institutional preservation and later scholarly recognition of early wax-cylinder and record collections, gradually enriched the historical archive of sound-based cultural dissemination and prepared the ground for subsequent digitization.

The second stage centers on the early "digital transformation" of collected data. The digitization of early recordings and the establishment of institutional platforms enabled endangered sound materials to be preserved in more stable formats and accessed through public databases. This stage also signaled a shift from physical preservation to expanded public visibility, allowing historical recordings to enter broader scholarly and cultural circuits. At the global level, the UNESCO *Memory of the World* framework strengthened the recognition of major recorded-sound collections as part of shared human heritage, providing an important reference context for evaluating the cultural value and public responsibility of music archives.

The third stage involves "database integration," gradually formed through the mutual reinforcement of Internet infrastructures and database technologies. The emergence of large-scale platforms and specialized music resource libraries in China has enriched both cataloging standards and multi-level classification logic, offering valuable reference experience for metadata normalization and cross-resource discovery. Building on these developments, knowledge-graph-enhanced approaches are increasingly viewed as effective means for linking people, works, places, instruments, genres, and historical periods, thus improving both research efficiency and narrative accessibility (Dou et al., 2018; Fan & Wang, 2022; Huang et al., 2023). For Guangzhou centennial musician thematic archives, this trend provides a practical rationale for moving from dispersed multimodal

records toward structured data ecosystems that support semantic association, topic-based navigation, and experience-oriented cultural interpretation.

4. Three-dimensional narrative, musicians' new Cantonese music voice

This study first creates narrative activities linking original archives, archive creators, archive service recipients, and related subjects and objects based on application needs. It integrates the visual narrative of digital archives through the dimensions of “time,” “space,” and “emotion” to achieve interactive experiences with users. Based on the completed resource framework, the archive data layer is divided into five partition architectures: “Centennial History,” “Music Memories of Guangzhou,” “Yue Yin Qin Yun,” “Music Education Base,” and “Cultural and Creative Music.” Through static text curation, data-visualization construction, and interactive information integration, musician archive resources can be summarized and reorganized to form narrative associations.

In the practice of visual narrative design, the multi-dimensional reconstruction of narrative subjects, event development, and spatial scenes is carried out according to the characteristics of musicians and musical works, thereby enhancing users’ sensory and interpretive experiences. At the interface level, recent research on advanced interactive digital storytelling in heritage applications supports the feasibility of combining archival evidence with experience-oriented narrative design (Rizvić et al., 2024). Meanwhile, knowledge-graph visualization studies suggest that well-designed semantic interfaces can help users navigate distributed cultural resources via relational paths rather than isolated items, which aligns with this study’s intent to integrate Guangzhou musicians’ data into coherent story structures (Khoo et al., 2024; Hyvönen, 2022). In combination with the visual identification system of the digital archives, the WeChat official account interaction system, and the cultural and creative product experience system, the visual order of the digital archives is thus established,

enabling social application services that highlight Guangzhou music stories and new-era musical voices. This dissemination-oriented layer also indicates engagement channels beyond institutional access portals, supporting broader audience reach and public participation in music heritage interpretation.

Conclusions

This paper reviews the construction of a digital archive for Guangzhou musicians and integrates perspectives from archival studies, design studies, and visual communication to organize and interpret relevant music literature, artistic histories, and representative works. By moving from non-existent to existent and from scattered to integrated, the proposed approach clarifies how thematic art archives may be transformed into structured, experience-oriented digital resources, and how “time, space, and emotion” can function as a feasible narrative order for organizing multi-format musical heritage.

The spirit of appreciating origins, reflecting on the past, and seeking renewal is embedded in the century-long musical practices of representative figures such as He Liutang, Li Qingzhu, Lv Wencheng, Li Ling, Xian Xinghai, Liao Fushu, Ma Sicong, Zheng Qiufeng, Liu Chang’an, and Chen Xiaoqi. It is precisely through their continuous cultural negotiation and artistic innovation that Guangzhou’s musical legacy has formed a distinctive historical style, providing rich social memory resources and a firm foundation for the further refinement of centennial musician thematic archives in the digital era. As a narrative review, this paper provides a conceptual and practice-oriented reference rather than an empirical evaluation.

References

Bamberger, R., & Brylawski, S. (2010). *The state of recorded sound preservation in the United States: A national legacy at risk in the digital age.* Washington, DC: Council on Library and Information Resources (CLIR).

Cheng, M. B. (2007). The trans-locality of local cultures in modern China: Cantonese opera, Yue music, and Cantonese songs in 1920s–1930s Shanghai. *Modern Chinese History Studies,* (2), 1–17.

Dou, J., Qin, J., Jin, Z., & Li, Z. (2018). Knowledge graph based on domain ontology and natural language processing technology for Chinese intangible cultural heritage. *Journal of Visual Languages & Computing,* 48, 19–28.

Fan, T., & Wang, H. (2022). Research of Chinese intangible cultural heritage knowledge graph construction and attribute value extraction with graph attention network. *Information Processing & Management,* 59(6), 102753.

Glowacka-Musial, M. (2020). Visualization and digital collections. *Library Technology Reports,* 56(5), 1–38.

Huang, Y. Y., Wang, S., & Li, T. (2023). Using knowledge graphs and deep learning algorithms to enhance digital cultural heritage management. *npj Heritage Science,* 9, 11–22.

Huang, T. Y. (2007). New sounds of Guangdong in Republican Shanghai: Exchanges between Guangdong musicians and Jiangnan musicians. *Taiwan Journal of Ethnomusicology,* 3(1), 25–47.

Hyvönen, E. (2022). Digital humanities on the Semantic Web: Sampo model and portal series. *Semantic Web,* 13(2), 233–249.

Khoo, C. S. G., Tan, E. A. L., Ng, S.-G., Chan, C.-F., Stanley-Baker, M., & Cheng, W.-N. (2024). Knowledge graph visualization interface for digital heritage collections: Design issues and recommendations. *Information Technology and Libraries,* 43(1), 1–18.

Rizvić, S., Boskovic, D., & Mijatovic, B. (2024). Advanced interactive digital storytelling in digital heritage applications. *Digital Applications in Archaeology and Cultural Heritage,* 33, e00334.

Ruan, H. (2008). *Guoyue and the city: Jiangnan silk-and-bamboo music and Cantonese music in Shanghai.* Shanghai: Shanghai Culture Press.

Segel, E., & Heer, J. (2010). Narrative visualization: Telling stories with data. *IEEE Transactions on Visualization and Computer Graphics,* 16(6), 1139–1148.

Thöny, M., Schnürer, R., Sieber, R., & Hurni, L. (2018). Storytelling in interactive 3D geographic visualization systems. *ISPRS International Journal of Geo-Information,* 7(8), 309.

Ye, L. Y., & Lin, Y. (2006). Short biography of Lv Wencheng. In *Collection of Guangdong music by Lv Wencheng.* Guangzhou: Guangzhou Press.

Zheng, W. T. (Ed.). (2009). *Legacy of Cantonese music: A collection of historical recordings and materials.* Hong Kong: Chinese University Press.

A STUDY ON THE IMPACT OF DATA-DRIVEN AND ORGANIZATIONAL ROUTINE UPDATES ON THE OPERATIONAL PERFORMANCE OF SMES IN CHINA'S CROSS-BORDER E-COMMERCE INDUSTRY*

Zhong Jie[1] and Phoommhiphat Pongpruttikul[2]

[1-2]Dhurakij Pundit University, Thailand

Corresponding Author's Email: 369215243@qq.com

Received 16 November 2025; Revised 29 November 2025; Accepted 1 December 2025

Abstract

This research article aims to: 1) analyze the impact of data-driven approaches on the operational performance of small and medium-sized enterprises (SMEs) in China's cross-border e-commerce industry; 2) examine the impact of data-driven approaches on organizational routine updates; 3) investigate the impact of organizational routine updates on the operational performance of cross-border e-commerce SMEs; and 4) test the mediating role of organizational routine updates in the relationship between data-driven approaches and operational performance. A quantitative survey design was employed. Data were collected from 439 SMEs in China's cross-border e-commerce sector using a structured questionnaire measuring data-driven approaches, organizational routine updates, and operational performance on a five-point Likert scale. The data were analyzed by descriptive statistics, reliability

Citation:

* Zhong Jie, Phoommhiphat Pongpruttikul. (2026). A Study On The Impact Of Data-Driven And Organizational Routine Updates On The Operational Performance Of Smes In China's Cross-Border E-Commerce Industry. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 536-554.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

and validity tests, confirmatory factor analysis, regression analysis, and structural equation modeling with bootstrap mediation testing.

The results of the research were: 1) data-driven approaches have a significant positive effect on the operational performance of cross-border e-commerce SMEs; 2) data-driven approaches significantly promote organizational routine updates by encouraging process improvement, flexibility, and knowledge integration; 3) organizational routine updates significantly enhance the operational performance of cross-border e-commerce SMEs; and 4) organizational routine updates play a significant partial mediating role in the relationship between data-driven approaches and operational performance, revealing internal adaptability as a key mechanism through which data-driven development improves SME operational performance.

Keywords: Small and medium-sized cross-border e-commerce enterprises, data-driven approach, operational performance, organizational routine updates

Introduction

China's leading data trade capabilities have inspired tens of thousands of small and medium-sized entrepreneurs, helping them participate more fairly and equally in the global digital economy, reap the benefits of entrepreneurship, and change their lives. In the future, China will further promote the global digitalization process and contribute to stabilizing foreign trade and the economy.

Currently, against the backdrop of the COVID-19 pandemic and export growth, cross-border e-commerce faces challenges such as low profit margins and rising labor costs, which will drive the transformation of import and export trade towards e-commerce (Liu, 2020). At the same time, cross-border e-commerce faces a more complex global market environment, and factors such as consumer preferences and legal systems also bring challenges to trade and

financial management and product operation in the business process (Jin & Dai, 2019).

Therefore, the role of digital technology in cross-border e-commerce has attracted widespread attention from the business community, and data-driven cross-border e-commerce development has become an important direction for many scholars studying business models. The value created by integrating digital technology into business processes has also been valued by the industry. However, the mechanisms by which data-driven approaches can improve the operational performance of cross-border e-commerce companies have not yet been systematically and deeply studied.

The growth challenges and transformation pressures commonly encountered by small and medium-sized cross-border e-commerce enterprises , the research findings and perspectives help to delve into the micro-level of organizational behavior , deepen the understanding of data-driven development from "possessing technology" to "being able to apply technology , " enhance the value of data-driven development at the micro-level of enterprises, expand its micro-level evidence in the field of small and medium-sized cross-border e-commerce, reveal the core mediating role of "organizational routine updates" as an internal adaptation mechanism, and provide theoretical reference for analyzing and understanding the potential mechanisms by which data-driven development affects the operational performance of small and medium-sized cross-border e-commerce enterprises.

Objectives

Against the backdrop of the aforementioned research, this study sets forth the following four specific research objectives.

1. To analyze the impact of data-driven approaches on the operational performance of small and medium-sized cross-border e-commerce enterprises.

2. To analyze the impact of data-driven approaches on the updating of organizational routine for small and medium-sized cross-border e-commerce enterprises.

3. To analyze the impact of organizational routine updates on the operational performance of small and medium-sized cross-border e-commerce enterprises.

4. To analyze the mediating role of organizational routine updates in the process of data-driven impacts on the operational performance of small and medium-sized cross-border e-commerce enterprises.

Literature Review

1. Resource-based theory

The Resource-Based View (RBV) posits that a firm's sustainable competitive advantage stems not from its product market positioning, but from its control of unique, valuable, scarce, inimitable, and irreplaceable heterogeneous resources. For cross-border e-commerce SMEs, data-driven operations are far more than simple technological tool applications; they involve a complex bundle of resources deeply embedded within the enterprise, comprised of technology, talent, and organizational processes (Lockett et al. 2009). Data-driven approaches for cross-border e-commerce SMEs are inherently dynamic.

2. Dynamic Capability Theory

In the typical "volatile, uncertain, complex, and ambiguous" environment of cross-border e-commerce (Tee et al., 2021) Simply possessing VRIO resources is far from sufficient; enterprises must possess dynamic capabilities. Teece et al. (1997) defined dynamic capabilities as "the ability to integrate, build, and reconfigure internal and external resources and capabilities to adapt to rapidly

changing environments," providing the core logic for explaining how enterprises can continuously gain a competitive advantage in volatile markets. Dynamic capability theory is closely linked to the resource-based view, explaining how enterprises dynamically manage their resource portfolio to adapt to change (Braganza et al., 2017). Data-driven approaches are the foundational resources and general capabilities, while organizational routine updates are the dynamic capabilities acting on these resources. Together, they drive enterprises to overcome organizational inertia and achieve performance improvements during digital transformation.

3. Organizational Learning Theory

Organizational learning theory (March, 1991) posits that organizations face two distinct learning activities: exploitative innovation and exploratory innovation. Data-driven approaches play a crucial role, fundamentally altering organizational practices through the analysis of existing operational data and the application of new knowledge—a process known as " organizational routine updates". This process creates new organizational knowledge and behavioral patterns, driving exploratory innovation and performance improvement. Therefore, the mediation pathway design in this study reflects the exploratory innovation path by which data-driven approaches impact the operational performance of small and medium-sized cross-border e-commerce businesses.

Methodology

1. Literature Review

conduct a literature review on key variables such as cross-border e-commerce operational performance, data-driven operations, and organizational routine updates, further clarifying the conceptual connotations, analytical dimensions, measurement indicators, and basic trends in related research. Based on this, this study will review the literature and conduct theoretical analysis on

the research hypotheses from two aspects: the main effect of data-driven operations on the operational performance of small and medium-sized cross-border e-commerce enterprises and the mediating role of organizational routine updates on the main effect . Finally , this paper will construct its theoretical model.

2. Questionnaire Survey

This study collected data through a questionnaire survey. Including three aspects: process improvement orientation, flexibility and adaptability, and knowledge integration capabilities , with a total of 8 items. A 12-item scale was developed, covering aspects such as financial performance, customer performance, internal process performance, and innovation and growth performance. The questionnaire uses a 5-point Likert scale, where "1-5" represents from completely disagree to completely agree.

This study employed stratified random sampling to distribute questionnaires to SMEs within the Yunnan Provincial Cross-border E-commerce Comprehensive Pilot Zone and on major cross-border e-commerce platforms between May and July 2025. The questionnaires were primarily distributed online, supplemented by in-person visits . After collection, invalid questionnaires were rigorously screened, eliminating those with incomplete answers, illogical responses, or duplicate submissions. A total of 439 valid questionnaires were collected, representing an overall effective response rate of 62.7%.

3. Statistical Analysis

This study will conduct empirical analysis and verification of the theoretical model based on questionnaire survey data, using reliability and validity analysis, descriptive statistical analysis, correlation analysis, and regression analysis. Based on the conclusions of the empirical analysis, corresponding management implications and countermeasures will be proposed.

Data analysis will be conducted using advanced statistical software packages (SPSS and AMOS): descriptive statistics will be used for sample analysis; confirmatory factor analysis (CFA) will be used for structural validation; structural equation modeling (SEM) will be used for path analysis; regression analysis will be used to test predictive relationships; and a comprehensive reliability and validity evaluation will be performed.

4. Conceptual Model

The following research hypotheses are proposed.

H1: Approaches have a positive impact on the operational performance of cross-border e-commerce SMEs.

H2: Approaches have a positive impact on organizational routine updates of cross-border e-commerce SMEs.

H3: Organizational routine updates have a positive impact on the operational performance of cross-border e-commerce SMEs.

H4: Organizational routine updates play an intermediary role in the process of data-driven improvement of the operational performance of small and medium-sized cross-border e-commerce enterprises.

The following is a theoretical model diagram. Figure 1 shows the relationships between variables, the action path, and the research hypotheses.

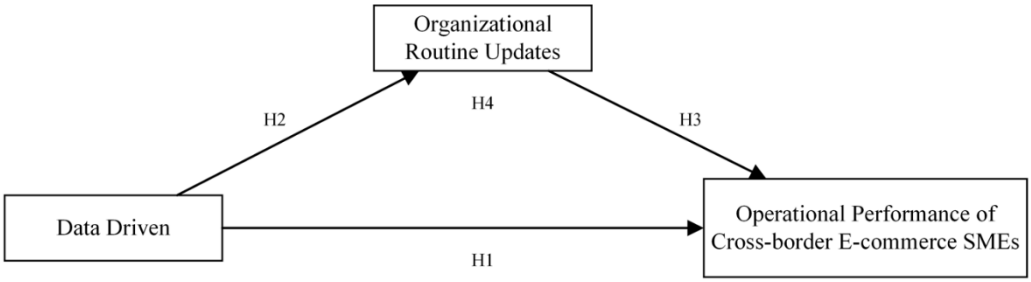

Figure 1 Theoretical model of this study (Source: Constructed by the researcher)

Results

1. The impact of data-driven approaches on the operational performance of small and medium-sized cross-border e-commerce enterprises

Statistical analysis results show that the regression coefficient for data-driven operations is 0.229, the t-value is 8.079, and the p-value is less than 0.001. This indicates that data-driven operations have a significant positive impact on operational performance. Compared with the model containing only control variables, the R^2 of the model increased from 0.007 to 0.138 after introducing data-driven variables, and the adjusted ΔR^2 was 0.126. Furthermore, the F-statistic of the model also significantly increased from 0.652 to 11.503, with a p-value less than 0.001. This indicates that including data-driven variables significantly enhances the explanatory power of the model for operational performance. Therefore, these results support hypothesis H1, that is, data-driven operations have a significant positive impact on the operational performance of small and medium-sized cross-border e-commerce companies.

2. The Impact of Data-Driven Approaches on the Update of Organizational Routine of Small and Medium-Sized Cross-Border E-commerce Enterprises

Statistical analysis results show that the regression coefficient for data-driven approaches is 0.046, the t-value is 4.209, and the p-value is less than 0.001. This indicates that data-driven approaches have a significant positive impact on organizational routine updates. Compared with the model containing only control variables, the R^2 of the model increased from 0.009 to 0.048 after introducing data-driven variables, and the adjusted ΔR^2 was 0.035. Furthermore, the F-statistic of the model also significantly improved, from 0.824 to 3.666, with a p-value less than 0.05. This indicates that adding data-driven variables significantly enhances the model's explanatory power for organizational routine updates. Therefore, these results support hypothesis H2, namely that data-driven approaches can significantly promote organizational routine updates for small and medium-sized cross-border e-commerce enterprises.

3. The impact of organizational routine updates on the operational performance of small and medium-sized cross-border e-commerce enterprises

Statistical analysis results show that the regression coefficient for organizational routine updates is 0.705, the t-value is 5.485, and the p-value is less than 0.001. This indicates that organizational routine updates have a significant positive impact on operational performance. Compared with the model containing only control variables, the R^2 of the model increased from 0.007 to 0.072 after introducing the organizational routine updates variable, and the adjusted ΔR^2 was 0.059. Furthermore, the F-statistic of the model increased from 0.652 to 5.594, with a p-value less than 0.001. Therefore, these results support hypothesis H3, that is, organizational routine updates can significantly improve the operational performance of small and medium-sized cross-border e-commerce enterprises.

4. The Mediating Role of Organizational Routine Updates in the Data-Driven Impact on the Operational Performance of Small and Medium-Sized Cross-Border E-commerce Enterprises

This study used the Bootstrap method (95 % confidence level, 5000 replicates) to analyze the mediating effects hypothesized in the theoretical model. The results showed that the indirect effect of organizational routine updates was 0.024. The 90% confidence interval for this effect was [0.009, 0.041]. Since this interval did not include zero, it indicates that organizational routine updates play a significant mediating role in the impact of data-driven operations on operational performance, supporting Hypothesis 4. This mediating effect accounted for 10.462% of the total effect.

5. Descriptive Statistics and Reliability Tests

The survey respondents were evenly divided by gender, with 53.30% male and 46.70% female. The majority (79.70%) were aged 26-45, and the majority had a high level of education, with 91.30% holding a bachelor's degree or higher. A significant number (41.90%) of the respondents had backgrounds in economics and management, and a high proportion (63.30%) were senior employees. Detailed descriptive statistics are shown in Table 1.

Table 1 Sample Characteristics

Variable	Category	Frequency	Percentage
Gender	Male	234	53.30
	Female	205	46.70
Age	25 years old and below	43	9.80
	26-35 years old	165	37.60
	36-45 years old	185	42.10
	46 years old and above	46	10.50
Education Level	Associate Degree (Vocational College)	38	8.70
	Bachelor's Degree	188	42.80
	Master's Degree	172	39.20

	Doctoral degree or higher	41	9.30
Professional Background	Science and Engineering	38	8.70
	Economics and Management	184	41.90
	Humanities and Social Sciences	166	37.80
	Other	51	11.60
Employment Positions	Middle and senior management	85	19.40
	Senior employees	278	63.30
	New employees	76	17:30

Note. n = 439

Confirmatory factor analysis of the main variables showed that the item loadings for all dimensions met the reliability and validity requirements, but the model fit for the organizational routine updates dimension was poor. Specifically, the sample size was 439, but the total number of items was only 39. This means the sample size was relatively small, but the number of items was large, which increased the complexity of the model and led to suboptimal fits in some dimensions. Therefore, to improve the significance of the model fit, this study merged the questionnaire items to reduce the number of model parameters, simplify the model structure, and effectively improve the model fit.

combined measurement items and the results of reliability and validity tests are shown in Table 2. Analysis of Table 2 shows that the α coefficients of the main variables are all higher than 0.7, indicating that the reliability test meets the requirements. Exploratory factor analysis shows that the factor loadings of all observed variables are greater than 0.5, with the lowest being 0.801 (significant at the $p<0.001$ level). Simultaneously, the combined reliability (CR) of each dimension of the variables is greater than 0.8, and the mean variance extracted (AVE) is greater than 0.5, indicating that the variables have good convergent validity. Furthermore, exploratory factor analysis shows that the cross-loadings of

all items are within a reasonable range, and no item has a loading higher than 0.4 on any other factor. Therefore, the measurement scale has good reliability and validity.

Table 2 Combined Measurement Items and Reliability and Validity Test Results

Factor	Indicator	Code	Cronbach's Alpha	Standardized Factor Loadings	CR	AVE
Data-driven	Technology and Infrastructure	TI	0.968	0.955	0.968	0.910
	Management and Process	MP		0.961		
	Talent and skills	TS		0.946		
Organizational routine updates	Process improvement orientation	PO	0.866	0.832	0.867	0.685
	Flexibility and adaptability	FA		0.849		
	Knowledge solidification ability	KS		0.801		
Operational performance of cross-border e-	Financial Performance	FP	0.974	0.953	0.974	0.904
	Customer Performance	CP		0.958		
	Internal process performance	IP		0.945		

commerce SMEs	Innovation and growth performance	GP		0.948		

Note. n = 439

6. Model Fitting Results

Confirmatory factor analysis was performed on the survey data using AMOS software. The results shown in Table 3 indicate that the complete model has a good fit ($\chi 2/df$ = 1.485, CFI, TLI, and IFI indices are all greater than 0.9, RMSEA = 0.033 < 0.1), indicating that the variables have good discriminant validity.

Table 3 Fit Test Results of the Complete Model

Cut-off value		**Model Fit**
Indices	**Required Value**	
χ^2/ df (801.79/696)	< 3	1.485
TLI	≥ 0.95	0.994
CFI	≥ 0.95	0.996
RMSEA	< 0.06	0.033
SRMR	< 0.08	0.005
HOELTER (P=0.05)	≥ 200	390

Note. n = 439

7. Path Analysis Results

Path analysis results show the impact of data-driven approaches on the operational performance of small and medium-sized cross-border e-commerce enterprises , the impact of data-driven approaches on the updating of organizational routine in small and medium-sized cross-border e-commerce enterprises , the impact of updating organizational routine on the operational performance of small and medium-sized cross-border e-commerce enterprises , and the mediating role of updating organizational routine in the process of data-

driven improvement of the operational performance of small and medium-sized cross-border e-commerce enterprises . All hypotheses passed the test.

Table 4 Path Analysis Results

Assumption	path	Standardized coefficient	p-value	in conclusion
H1	Data-driven → Operational performance of small and medium-sized cross-border e-commerce enterprises	0.229	<0.001	Significantly positive
H2	Data-driven → Updates to organizational routine for small and medium-sized cross-border e-commerce enterprises	0.046	<0.001	Significantly positive
H3	Organizational Routine updates → Operational Performance of Small and Medium-sized Cross-border E-commerce Enterprises	0.705	<0.001	Significantly positive
H4	Data-driven approach → Organizational	0.024	<0.05	Indirect effects

	Routine Updates → Operational performance of SMEs in cross-border e-commerce			

Discussion

The results of research objective 1 found that data-driven approaches have a significant positive impact on the operational performance of small and medium-sized cross-border e-commerce enterprises. This is because data-driven approaches in this context are not isolated technical tools, but integrated strategic resources that combine technology and infrastructure, management and processes, and talent and skills. Such bundles allow firms to make faster and more accurate decisions, optimize processes, and improve customer and financial outcomes. This is consistent with the Resource-Based View, which emphasizes that unique, valuable, and difficult-to-imitate resource configurations can generate sustained performance advantages (Lockett et al., 2009), and supports recent evidence that big data analytics capabilities can enhance market and operational performance (Olabode et al., 2022).

The results of research objective 2 found that data-driven approaches significantly promote organizational routine updates in cross-border e-commerce SMEs. This is because the systematic collection, analysis, and use of data continuously challenge existing routines and stimulate the redesign of workflows, coordination mechanisms, and decision rules, thereby increasing flexibility and adaptability. This is consistent with dynamic capability theory, which argues that firms must integrate, build, and reconfigure internal and external competences to cope with rapidly changing environments (Mikalef & Krogstie, 2020). It also echoes organizational learning theory, which highlights that exploratory learning

and the incorporation of new knowledge into routines are essential for long-term adaptation and renewal (March, 1991). In this sense, data-driven approaches function as triggers that convert external and internal information into updated routines at the micro-organizational level.

The results of research objectives 3 and 4 found that organizational routine updates not only have a strong positive effect on the operational performance of cross-border e-commerce SMEs, but also play a partial mediating role in the relationship between data-driven approaches and operational performance. This is because routine updates transform data insights into concrete changes in processes, task division, and coordination patterns, thus turning potential digital resources into realized performance gains. This is consistent with dynamic capability and organizational learning perspectives, which stress that performance improvements depend less on “owning” advanced technologies and more on the ability to embed new knowledge into everyday organizational practices (Teece et al., 1997). The mediating role of organizational routine updates therefore clarifies that data-driven approaches improve SME performance both directly and indirectly, by stimulating internal adaptability and continuous process optimization, and provides a clear micro-level mechanism for understanding digital transformation in China’s cross-border e-commerce SMEs.

Recommendation

1. General recommendations

For small and medium-sized cross-border e-commerce enterprises, the findings suggest that managers should treat data-driven approaches as a strategic capability rather than a set of isolated tools. Firms are advised to invest simultaneously in digital infrastructure, process redesign, and talent

development, ensuring that data use is embedded in daily decision-making routines. Managers should establish explicit mechanisms for organizational routine updates, such as regular data-review meetings, cross-functional improvement teams, and performance indicators linked to process innovation and learning outcomes. In addition, leadership should create a learning-oriented culture that encourages experimentation, timely adjustment of routines, and the codification of successful practices into standardized procedures.

2. Recommendations for further research

Future studies could adopt longitudinal designs to examine how data-driven capabilities and organizational routine updates co-evolve over time and across different stages of internationalization. Comparative research between industries, regions, or firm sizes would help to clarify boundary conditions and external validity. Qualitative case studies could deepen understanding of how managers actually redesign routines in response to data insights, and how organizational culture or leadership style moderates these processes. Furthermore, subsequent research may incorporate additional mediating or moderating variables—such as digital innovation climate, platform dependency, or environmental uncertainty—to construct a more comprehensive mechanism model.

References

Braganza, A., Brooks, L., Nepelski, D., Ali, M., & Moro, R. (2017). Resource management in big data initiatives: Processes and dynamic capabilities. *Journal of Business Research,* 70, 328–337. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2016.08.006

Lockett, A., Thompson, S., & Morgenstern, U. (2009). The development of the resource-based view of the firm: A critical appraisal. *International Journal of Management Reviews,* 11(1), 9–28. https://doi.org/10.1111/j. 1468-2370.2008.00252.x

March, J. G. (1991). How decisions happen in organizations. *Human–Computer Interaction,* 6(2), 95–117. https://doi.org/10.1207/s15327051hci0602_1

Mikalef, P., & Krogstie, J. (2020). Examining the interplay between big data analytics and contextual factors in driving process innovation capabilities. *European Journal of Information Systems,* 29(3), 260–287. https://doi.org/10.1080/0960085X.2020.1740618

Olabode, O. E., Boso, N., Hultman, M., & Leonidou, C. N. (2022). Big data analytics capability and market performance: The roles of disruptive business models and competitive intensity. *Journal of Business Research,* 139, 1218–1230. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.10.042

Teece, D. J., Pisano, G., & Shuen, A. (1997). Dynamic capabilities and strategic management. *Strategic Management Journal,* 18(7), 509–533. https://doi.org/10.1002/(SICI)1097-0266(199708)18:7<509::AID-SMJ882>3.0.CO;2-Z

Jin, X., & Dai, J. (2019). Effective information disclosure and corporate export performance. *World Economy,* 42(05), 99–122. https://doi.org/10.19985/j.cnki.cassjwe.2019.05.006

Liu, X. (2020). Platform empowerment, value co-creation and cross-border e-commerce enterprise performance. *Price Theory and Practice,* (01), 143–146. https://doi.org/10.19851/j.cnki.CN11-1010/F.2020.01.088

Wang, J., & Zhang, Z. (2024). The impact of cross-border e-commerce development on the embedding of global value chains from the perspective of dual circulation—and the mediating effect of digital trade. *Business Economics Research,* (14), 117–120. https://doi.org/CNKI:SUN:SYJJ.0.2024-14-027

ASSESSING THE CORRELATION AMONG AI LITERACY, DIGITAL ACCESS, AND WORK READINESS: A QUANTITATIVE APPROACH*

Ornusa Sunnananda[1], Piyatida Pianluprasidh[2] and Phuping Mano[3]

[1-3]Mae Fah Luang University, Thailand

Corresponding Author's Email: 6651203277@lamduan.mfu.ac.th

Received 18 December 2025; Revised 7 January 2026; Accepted 9 January 2026

Abstract

This research article aimed to examine the relationship between digital tools usage and AI-related technologies and students' work readiness for workforce entry, investigate the relationships among components of AI literacy and students' work readiness in higher education, and examine the interplay of psychological, behavioral, and skill-based factors including technical skills, digital skills, hard skills, soft skills, and self-efficacy with AI literacy in shaping overall work readiness. A quantitative research design was employed, collecting data from 251 fourth-year university students through an online questionnaire. The data were analyzed using descriptive statistics and Spearman's correlation analysis.

The results revealed that digital tools usage and engagement with AI technologies were modestly but significantly associated with students' work readiness. AI literacy functioned as a multidimensional construct encompassing

Citation:

* Ornusa Sunnananda, Piyatida Pianluprasidh and Phuping Mano. (2026). Assessing The Correlation Among Ai Literacy, Digital Access, And Work Readiness: A Quantitative Approach. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 555-568.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

cognitive, ethical, and technical competencies and demonstrated a significant relationship with work readiness, although its influence was weaker than that of core human skills. Soft skills, problem-solving abilities, technical competence, and self-efficacy emerged as the strongest predictors of perceived work readiness. the findings suggest that while AI literacy is an important supplementary competency, essential human skills remain central to employability. Embedding AI literacy within broader human-centered and ethical skill development frameworks may provide the most effective approach for preparing graduates for technology-driven work environments.

Keywords: AI literacy, digital access, soft skills, employability, work readiness

Introduction

Artificial intelligence (AI) is transforming education, impacting teaching methodologies, learning experiences, evaluation procedures, and policy structures. In higher education, generative AI increases pedagogical methods, promoting greater instructional efficacy, student engagement, and academic achievement. This technological advancement also prompts ethical considerations, especially related to transparency, equity, and bias (Joseph, 2025; Deepshikha, 2025). Globally, governments are progressively promoting AI in education (AIEd) regulations that emphasize ethics, teacher readiness, and equal access. In nations like China, Singapore, and the United States illustrate these priorities, acknowledging AI for educational and economic advancement in developed economies (Kundu & Bej, 2025; Abid, 2025). In these developments, AI literacy has become an essential skill for students operating inside AI-enhanced educational and professional environments. Studies indicate that digital literacy, AI competencies, and perceptions of AI substantially impact academic achievement, learning results, self-efficacy, adaptability, and work readiness (Hamouche et al., 2025; MacLennan et al., 2025). As AI transforms workplaces,

individuals must cultivate learning agility and adaptable behaviors to succeed in AI-enhanced environments, hence reinforcing the link between AI literacy and professional preparedness (Rastogi & Pandita, 2025).

Despite the growing of research on digital literacy and AI integration in education, limited studies have investigated the interplay between AI literacy and psychological, behavioral, and skill-related aspects in forecasting students' work readiness. Prior research has highlighted the significance of digital competencies, AI education, mindsets, and adaptability in AI-centric work environments (Hamouche et al., 2025; MacLennan et al., 2025; Rastogi & Pandita, 2025), although these elements have not been synthesized into a cohesive framework. This vacuum in the literature prompts the present study, which aims to investigate the interrelationships between AI literacy and related characteristics in forecasting work readiness among higher education students.

Objectives

1. To examine the relationship between digital tools usage and the AI-related technologies and student’s work readiness for workforce entry.

2. To investigate the relationships among components of AI Literacy and student’s work readiness in higher education.

3. To examine the interplay of psychological, behavioral, and skill-based factors including technical skills, digital skills, hard skills, soft skills, and self-efficacy with AI literacy in shaping overall work readiness.

Literature Review

Artificial Intelligence (AI) Literacy and Digital Proficiency

AI literacy is increasingly recognized as a core component of digital competence supporting academic success and future employability. Research

indicates that AI-related knowledge, skills, and attitudes significantly affect students' effective use of digital tools and learning outcomes (MacLennan et al., 2025). while digital literacy enhances creativity, problem-solving, adaptability, and workforce-related skills (Hamouche et al., 2025). AI literacy plays a crucial role in preparing learners for AI-driven environments.

Psychological and Behavioral Preparedness for AI-Driven Work

Work readiness in the digital age extends beyond technical skills to include psychological preparedness, learning adaptability, and adaptive behaviors. AI-driven workplaces require continuous learning, proactive adaptation, and effective interaction with digital systems. Research highlights that learning agility and digital self-determination are critical for success in AI-integrated roles (Rastogi & Pandita, 2025). Similarly, Industry 5.0 transformations emphasize the importance of human-centered digital flexibility as organizations progress toward AI-integrated processes (Pham & Li, 2025).

AI Competencies and Workforce Readiness in Developing Digital Ecosystems

The rapid advancement of artificial intelligence in business and industry highlights the importance of AI infrastructure readiness, AI-driven decision-making, and digital innovation ecosystems in shaping employability (Chotia et al., 2025). Simultaneously, digital transformation increases expectations for employees digital proficiency and ability to manage complex systems (Christofi - et al., 2025). These insights demonstrate that AI literacy constitutes a fundamental prerequisite for preparedness in the contemporary labor market.

Mothodology

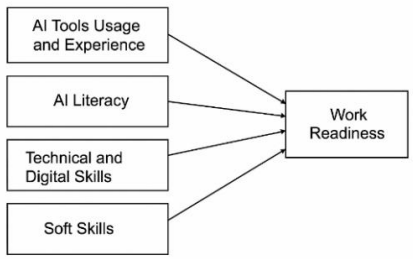
Population and sample

The population comprised fourth-year university students, approximately 4,000 individuals. This group was chosen because of their entry into the workforce, that suitable for investigating factors work readiness and AI literacy.

The null hypothesis specified as H_0: r = 0. To establish the minimum sample size, an a priori power analysis was performed utilizing G*Power 3.1. The parameters comprised a medium effect size of r = 0.30 (Cohen, 1988), a significance level of α = 0.05, and a statistical power of 1 – β = 0.80, the minimum required sample size was 84 participants. In practice, the study obtained 251 valid responses, This larger sample size enhances statistical precision and improves the stability finding of sampling population.

Research instruments

The questionnaire consisted of five groups. The first group, AI Tools Usage and Experience, examined students' engagement with digital and AI technologies. The second, AI Literacy, based on the frameworks of Long and Magerko (2020) and Zhao et al. (2022). The questions consist of cognitive, practical, ethic, AI knowledge and attitudes toward AI. The third, Technical and Digital Skills, evaluated technology competencies for employment, including technical, digital, and hard skills. The fourth, Soft Skills, focused on non-technical employability attributes such as communication, problem-solving, work ethic, and self-efficacy. The final group, Work Readiness, measuring students perceived work readiness, items adapted from Caballero et al. (2011), sections 2–5 used a five-point Likert scale.

Data collection

The data for this study were collected through online questionnaire administered to fourth-year university students.

Data analysis

The data were examined utilizing descriptive statistics and Spearman's correlation analysis. Descriptive statistics were initially employed to summarize the demographic, AI literacy, skill-based, and employment ready factors. Spearman's correlation analysis was performed to investigate the correlations among the utilization of AI tools, AI literacy, talents (including both technical and soft skills), and work readiness.

Results

Descriptive statistics were computed for all demographic, AI literacy, skills, and outcome variables. An average GPA of 3.54 (SD = 0.97), Interaction with AI-related technologies, characterized by moderate levels of general computer usage (M = 2.20, SD = 0.67) and laboratory access (M = 2.08, SD = 1.10). Conversely, the employment of AI tools (M = 4.34, SD = 1.02). AI literacy indicators exhibited moderate to high competence in knowledge, application, critical, and ethical considerations, along by attitudes about AI. The dependent variable, work readiness, produced a mean score of 115.78 (SD = 18.18).

Table 1 Correlations Between Digital tools usage, experience and Work Readiness

		Spearman's Rho	n
1.	Computer Use	.154**	251
2.	Lab Use	-0.067**	251
3.	AI Frequency	.109*	251
4.	AI Experience	.0.084	251

Table 1 shows correlation indicated that computer usage had a modest but statistically significant positive correlation with work readiness ($r = .154$, $p < .01$). The frequency of AI demonstrated statistically significant positive correlation with work readiness ($r = .109$, $p < .05$). Conversely, laboratory use showed a small and non-significant negative correlation with work readiness ($r = -.067$), but prior AI experience revealed a slight yet non-significant positive link ($r = .084$).

Table 2 Correlations Between AI Literacy and Work Readiness

		Spearman's Rho	Sig. (2-tailed)	n
1.	AI Knowledge	.620**	< .001	251
2.	AI Application	.690**	< .001	251
3.	AI Critical Thinking	.719**	< .001	251
4.	AI Ethics	.653**	< .001	251
5.	Attitude Toward AI	.645**	< .001	251

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Table 2 shows the relationships between components of AI literacy and work readiness. AI literacy consists of AI knowledge, application, critical thinking, ethics, and attitudes toward AI, exhibited significant correlation with work readiness. The most robust correlation was AI critical thinking ($r = .719$, $p<.01$), followed by AI

application (r = .690, p<.01), AI ethics (r = .653, p<.01). Attitude toward AI (r = .645, p<.01) and AI knowledge (r = .620, p<.01).

Table 3 Strong Positive correlation Between Study Variables and Work Readiness

Variable Pair		Spearman's Rho	Sig. (2-tailed)	n
Soft Skill	Problem-Solving	.929**	< .001	251
	Work Ethic	.913**	< .001	251
	Self-Efficacy	.908**	< .001	251
	Communication	.906**	< .001	251
Hard Skill	Digital Skill	.940**	< .001	251
	Technical Skill	.920**	< .001	251
AI Literacy	Soft Skill	.781**	< .001	251
	Hard Skill	.755**	< .001	251
	Digital Skill	.755**	< .001	251
	Technical Skill	.725**	< .001	251
Work Readiness	Soft Skill	.983**	< .001	251
	Hard Skill	.919**	< .001	251
	Self-Efficacy	.900**	< .001	251
	Communication	.899**	< .001	251
	Work Ethic	.882**	< .001	251
	Technical Skill	.879**	< .001	251
	Digital Skill	.862**	< .001	251
	AI Literacy	.800**	< .001	251

Table 3 shows the strong positive correlations between work readiness and soft skills (ρ = .983, p < .001). Work readiness had a strong relationship with hard skills (ρ = .919), self-efficacy (ρ = .900), communication skills (ρ = .899), work ethic (ρ = .882), technical skills (ρ = .879), and digital abilities (ρ = .862), all at p < .001.

Moreover, hard skills had significant correlations with digital skills (ρ = .940, $p < .001$) and technical skills (ρ = .920, $p < .001$).

Discussion

The findings from research objective 1, shows interaction with digital tools and AI technology is moderately correlated with students' readiness for the workforce. Consistent computer usage and regular engagement with AI tools foster basic technological proficiency; yet, their restricted impact indicates that mere digital access is inadequate for significantly improving employability. This corresponds with previous studies highlighting that digital exposure should be combined with advanced skills to significantly impact work readiness in technology-driven settings (Joseph, 2025; Abidi et al., 2025).

The findings of research objective 2, AI literacy functions as an integrated, multidimensional construct encompassing cognitive, ethical, and technical competencies, consistent with sociotechnical perspectives (Bridges et al., 2025). Although AI literacy was significantly related to work readiness, the strength of this relationship was comparatively weaker than those observed for core human skill domains. This interpretation aligns with prior research indicating that AI-supported learning primarily enhances surface-level performance and efficiency, while contributing less directly to higher-order reasoning, collaboration, and adaptability that are critical for workplace readiness (Vu & Vu, 2025). Consequently, AI literacy appears to support work readiness indirectly by complementing broader skill development rather than serving as a primary determinant of employability.

The findings of research objective 3 The results demonstrate that psychological, behavioral, and skill-based aspects are crucial in determining overall work readiness in AI-integrated environments. Soft abilities—such as

communication, flexibility, and interpersonal efficiency— have found to be the most significant factors in work readiness, highlighting the critical role of non-cognitive skills in employability (Petreski et al., 2025; Björck et al., 2025). The robust correlations between hard, technical, and digital skills underscore the integrated character of the applied competencies necessary in Industry 4.0 settings (Alkhatib et al., 2025). Work readiness was significantly related to problem-solving skills and self-efficacy, thus supporting multidimensional models of employability (Arianpoor & Abdollahi, 2025). While AI literacy was significantly related to these factors, its influence appeared complementary, suggesting that AI-related competencies are most effective when embedded within robust human skill frameworks (Tomar, 2025).

Conclusion

The findings of this study demonstrate that core human competencies particularly soft skills, problem-solving abilities, technical competence, and self-efficacy are the most influential predictors of students' work readiness. These findings support current employability studies that highlight the persistent significance of interpersonal skills, adaptation, and resilience in evolving, technology-oriented workplaces (Björck et al., 2025). Despite rapid developments in digital technologies and AI, the capacity for effective communication, effective collaboration, and confident engagement with difficult tasks remains important for successful workforce integration.

Although AI literacy is increasingly recognized as a critical capability in contemporary educational and professional contexts, its comparatively weaker association with work readiness suggests that it serves a complementary rather than substitutive role. In accord with previous studies, AI-related abilities provide greatest efficiency when included into strong human skill frameworks that prioritize ethical awareness, cognitive flexibility, and adaptability (Tomar, 2025).

Higher education institutions should focus comprehensive skill development by integrating AI literacy into broader curricular methods that enhance fundamental human competencies, thus equipping graduates to address changing workforce demands and future career challenges.

Recommendation

Policy Recommendations

Educational institutions ought to prioritize the improvement of AI literacy alongside the development of soft skills. Given the strong correlation between soft skills such as communication, problem-solving and work readiness, it is essential to integrate these skills into curricula. Furthermore, universities ought to enhance access to AI tools and resources that students to acquire practical experience. Policies must focus on a balance between technical and non-technical skills to prepare students for the changing workforce.

Suggestions for Future Research

Future research should investigate the enduring effects of AI literacy on professional achievement. Investigations may also examine the impact of AI literacy on diverse industries and professional roles.

References

Abid, I. (2025). Revisiting growth dynamics in G7: An econometric critique of AI, education and industrialization interactions. *Journal of Economic and Administrative Sciences.* https://doi.org/10.1108/JEAS-05-2025-0295

Arianpoor, A., & Abdollahi, A. (2025). The interaction of accounting employability-based skills and problem-based learning. *Journal of Applied Accounting Research.* https://doi.org/10.1108/JAAR-02-2025-0088

Alkhatib, F., Antony, J., Mayyas, A., Garza-Reyes, J. A., & Maalouf, M. (2025). Qualitative study of Q4.0 awareness, challenges, readiness and core skills: A Middle East perspective. *The TQM Journal*. https://doi.org/10.1108/TQM-03-2025-0166

Björck, V., Ahlström, B. Ha., & Kerekes, N. (2025). Work readiness and work-changing ability: Exploring the employability profiles of a social psychiatric care graduate programme's alumni. *Higher Education, Skills and Work-Based Learning.* https://doi.org/10.1108/HESWBL-07-2024-0186

Bridges, L., Lopezosa, C., Velilla, M. C., & Ferran-Ferrer, N. (2025). Moving towards critical AI literacy in LIS education: A scoping review and syllabi analysis. *The Electronic Library.* https://doi.org/10.1108/EL-06-2025-0224

Caballero, C. L., Walker, A., & Fuller-Tyszkiewicz, M. (2011). The Work Readiness Scale (WRS): Developing a measure to assess work readiness in college graduates. *Journal of Teaching and Learning for Graduate Employability,* 2(1), 41–54.

Chotia, V., Sharma, P., Alshaghdali, N. O., Galgotia, D., & Sahore, N. (2025). Harnessing AI capabilities for startup scalability: Unlocking potential through AI-driven innovation ecosystems and AI-infrastructure readiness. *European Journal of Innovation Management*. https://doi.org/0.1108/EJIM-03-2025-0397

Christofi, M., Lamprinakos, G., Nguyen, D. K., & Tran, P. T. (2025). Digital strategy design and digital transformation: A review and future research directions. *International Marketing Review*. https://doi.org/10.1108/IMR-10-2025-0538

Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences (2nd ed.).* Lawrence Erlbaum Associates.

Deepshikha, D. (2025). AI-driven grading and personalised feedback in higher education: A systematic review. *Artificial Intelligence in Education.* https://doi.org/10.1108/AIIE-03-2025-0036

Hamouche, S., Bani-Melhem, S., Haj-Salem, N., Alraeesi, A. A. M., & Bani-Melhem, A. J. (2025). Digital leadership and employee creativity: Exploring the role of digital literacy and learning orientation. *Employee Relations*. https://doi.org/10.1108/ER-02-2025-0094

Joseph, N. (2025). The learning paradox: Why educators must unlearn to embrace generative AI. *Development and Learning in Organizations: An International Journal*. https://doi.org/10.1108/DLO-08-2025-0303

Kundu, A., & Bej, T. (2025). AI policies in school education: A comparative study of China, Singapore, Finland, and the US. *Journal of Science andTechnology Policy Management.* https://doi.org/10.1108/JSTPM-06-2024-0218

Long, D., & Magerko, B. (2020). What is AI literacy? Competencies and design considerations. *Proceedings of the 2020 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems,* 1–16.

MacLennan, H., Malka, S. C., & De Queiroz, H. J. (2025). Exploring AI-related attitudes, awareness, skills and usage and their impact on students' learning experience. *SAM Advanced Management Journal*. https://doi.org/10.1108/SAMAMJ-04-2025-0023

Petreski, M., Petreski, B., & Tanevski, S. (2025). Soft skills, hard results: The productivity impact of employer-supported soft skills training, with focus on women. *European Journal of Training and Development*. https://doi.org/10.1108/EJTD-06-2025-0120

Pham, H. S. T., & Li, S. B. (2025). Towards Industry 5.0: A conceptual model for leading organisational change in the digital age. *Journal of Organizational Change Management.* https://doi.org/10.1108/JOCM-03-2025-0264

Rastogi, S., & Pandita, D. (2025). Rethinking learning agility in the age of AI: A self-determination framework for the digital workforce. *Development and Learning in Organizations.* https://doi.org/10.1108/DLO-06-2025-0210

Tomar, J. S. (2025). Technology readiness for socially sustainable SMEs: A study of AI and ethics in the Indian context. *Journal of Ethics in Entrepreneurship and Technology.* https://doi.org/10.1108/JEET-06-2025-0036

Vu, P., & Vu, L. (2025). Enhancing collaborative writing with AI-enhanced feedback in graduate-level action research courses. *Artificial Intelligence in Education.* https://doi.org/10.1108/AIIE-03-2025-0042

Zhao, J., Panoutsou, N., & Wang, S. (2022). Defining and assessing AI literacy: A systematic review. *Computers and Education: Artificial Intelligence,* 3, 100080.

กลยุทธ์การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ผ่านภาพลักษณ์ความยั่งยืน (ESG): อิทธิพลต่อความไว้วางใจ และความภักดีของผู้รับบริการคลินิกความงามในจังหวัดนครราชสีมา*

COMPETITIVE ADVANTAGE THROUGH ESG SUSTAINABILITY IMAGE: ITS INFLUENCE ON TRUST AND LOYALTY OF BEAUTY CLINIC CLIENTS IN NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

สุวรรณ เดชน้อย[1] และ คุณัญญา หอมหวล[2]

Suwan Dechnoi[1] and Khunanya Homhual[2]

[1-2]คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-2]Faculty of Business Administration and Information Technology, Nakhon Ratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: kunanya@nmc.ac.th

วันที่รับบทความ : 26 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 31 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 2 กุมภาพันธ์ 2569

Received 26 January 2026; Revised 31 January 2026; Accepted 2 February 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล (ESG) ของคลินิกความงาม 2) วิเคราะห์อิทธิพลของภาพลักษณ์ ESG ต่อความไว้วางใจของผู้รับบริการ และ 3) ศึกษาผลของความไว้วางใจที่มีต่อความภักดีและความเต็มใจจ่ายในราคาที่สูงกว่า การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือผู้บริโภคที่เคยใช้บริการคลินิกความงามในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

Citation:

* สุวรรณ เดชน้อย และ คุณัญญา หอมหวล. (2569). กลยุทธ์การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันผ่านภาพลักษณ์ความยั่งยืน (ESG): อิทธิพลต่อความไว้วางใจและความภักดีของผู้รับบริการคลินิกความงามในจังหวัดนครราชสีมา. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 569-581.

Suwan Dechnoi and Khunanya Homhual. (2026). Competitive Advantage Through Esg Sustainability Image: Its Influence On Trust And Loyalty Of Beauty Clinic Clients In Nakhon Ratchasima Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 569-581.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ และมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือทั้งฉบับเท่ากับ 0.94 ซึ่งถือว่าเครื่องมือมีคุณภาพอยู่ในระดับสูงมาก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงเส้นทาง

ผลการวิจัยพบว่า

1) ระดับการรับรู้ภาพลักษณ์ ESG ผู้รับบริการมีการรับรู้ภาพลักษณ์ ESG ของคลินิกความงามโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านธรรมาภิบาล (Governance) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านสังคม (Social) และด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental) ตามลำดับ

2) อิทธิพลของภาพลักษณ์ ESG ต่อความไว้วางใจ ภาพลักษณ์ความยั่งยืนทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความไว้วางใจของผู้รับบริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมิติด้านธรรมาภิบาลเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความไว้วางใจมากที่สุด

3) อิทธิพลของความไว้วางใจต่อความภักดี ความไว้วางใจของผู้รับบริการมีอิทธิพลโดยตรงต่อความภักดีของลูกค้า และส่งผลต่อเนื่องไปยังความเต็มใจในการจ่ายในราคาสูง (Price Premium) ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้สำคัญของการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันที่ยั่งยืนในอุตสาหกรรมบริการความงาม

คำสำคัญ: ภาพลักษณ์ ESG, ความไว้วางใจ, ความภักดี, คลินิกความงาม, ความได้เปรียบทางการแข่งขัน

Abstract

This research article aims to: 1) examine the level of perception regarding environmental, social, and governance (ESG) sustainability images of beauty clinics; 2) analyze the influence of ESG image on client trust; and 3) investigate the effects of trust on loyalty and the willingness to pay a price premium. This quantitative research utilized a sample of 400 consumers who had previously received services from beauty clinics in the Mueang District of Nakhon Ratchasima

Province. The research instrument was a questionnaire validated for content validity (IOC) by experts, with an overall reliability coefficient of 0.94, indicating a very high level of quality. Data analysis was performed using descriptive statistics specifically percentage, mean, and standard deviation and path analysis.

The findings revealed that

1) Perception Level of ESG Image Clients perceived the overall ESG image of beauty clinics at the highest level. When considered by dimension, governance received the highest mean score, followed by the social and environmental dimensions, respectively.

2) Influence of ESG Image on Trust All three dimensions of sustainability image environmental, social, and governance exerted a significant positive influence on client trust at the .05 level. The governance dimension was identified as the most influential factor in building trust.

3) Influence of Trust on Loyalty Client trust had a direct influence on customer loyalty and subsequently affected the willingness to pay a price premium. These factors serve as critical indicators for establishing a sustainable competitive advantage within the beauty clinic service industry.

Keywords: ESG Image, Brand Trust, Loyalty, Beauty Clinics, Competitive Advantage

บทนำ

ในปัจจุบัน อุตสาหกรรมด้านความงามและศัลยกรรมตกแต่งของประเทศไทยจัดเป็นหนึ่งในกลุ่มธุรกิจที่มีอัตราการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยมีมูลค่าทางการตลาดรวมสูงถึง 6 หมื่นล้านบาทต่อปี ปัจจัยขับเคลื่อนหลักมาจากกระแสความนิยมในการดูแลภาพลักษณ์และนวัตกรรมทางการแพทย์ที่เข้าถึงได้ง่ายในราคาที่สมเหตุสมผล (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2567) อย่างไรก็ตาม สภาวะการแข่งขันที่ทวีความรุนแรงผลักดันให้ผู้ประกอบการจำนวนมากมุ่งเน้นกลยุทธ์การเติบโตระยะสั้น จนอาจละเลยหลักจริยธรรมและการบริหารจัดการตาม

มาตรฐานสากล ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อระดับความปลอดภัยและคุณภาพชีวิตของผู้รับบริการ

จากความท้าทายข้างต้น แนวคิดการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืนภายใต้หลักการ ESG (Environmental, Social, and Governance) จึงทวีความสำคัญในฐานะเครื่องมือเชิงกลยุทธ์เพื่อยกระดับมาตรฐานสถานพยาบาล โดยมิติด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental) มุ่งเน้นไปที่การบริหารจัดการขยะติดเชื้อที่เป็นระบบ ขณะที่มิติด้านสังคม (Social) ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิและให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่คนไข้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Kiatkawsin & Han 2024) ที่ระบุว่าการรับรู้ของผู้บริโภคต่อภาพลักษณ์ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยหลักที่ช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจ (Brand Trust) และความภักดีในตราสินค้าให้เหนือกว่าคู่แข่งขันในตลาดอย่างมีนัยสำคัญ

สำหรับบริบทพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจและโลจิสติกส์ของภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่ามีการขยายตัวของสถานประกอบการประเภทคลินิกความงามอย่างรวดเร็ว แต่ขณะเดียวกันสถิติการร้องเรียนผ่านสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค, 2568) กลับสะท้อนให้เห็นถึงประเด็นปัญหาสำคัญ อาทิ การใช้ผลิตภัณฑ์เวชภัณฑ์ที่ผิดกฎหมาย การโฆษณาที่บิดเบือนข้อเท็จจริง และความไม่ชัดเจนในโครงสร้างราคา ปรากฏการณ์เหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความเปราะบางด้านธรรมาภิบาล (Governance) ในการประกอบธุรกิจ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสร้างความเชื่อมั่นของผู้บริโภคในระดับท้องถิ่น

ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นการศึกษากระบวนการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันผ่านภาพลักษณ์ ESG ของคลินิกความงามในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลที่มีต่อความไว้วางใจและแนวโน้มการกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้รับบริการ ผลการวิจัยในครั้งนี้จะไม่เพียงแต่เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานที่ยั่งยืนสำหรับผู้ประกอบการ แต่ยังเป็นการสร้างมาตรฐานใหม่ในการบริหารจัดการธุรกิจความงามที่ให้ความสำคัญกับจริยธรรมและความปลอดภัยของผู้บริโภค ซึ่งจะนำไปสู่การเติบโตอย่างมั่นคงของอุตสาหกรรมความงามในระดับภูมิภาคสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการรับรู้ ของผู้บริโภคต่อภาพลักษณ์ด้าน ESG ของคลินิกความงาม

2. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของภาพลักษณ์ ESG ในแต่ละมิติที่มีต่อความไว้วางใจ ของผู้รับบริการ

3. เพื่อศึกษาผลกระทบของความไว้วางใจ ที่ส่งผลต่อความภักดีและการบอกต่อ ของผู้รับบริการในระยะยาว

สมมติฐานการวิจัย

1. ภาพลักษณ์ด้านธรรมาภิบาล (G) เช่น ความโปร่งใสของผลิตภัณฑ์ มีอิทธิพลเชิงบวกมากที่สุดต่อความไว้วางใจของผู้รับบริการ

2. ความไว้วางใจในแบรนด์ส่งผลต่อความเต็มใจที่จะจ่ายแพงกว่า (Premium Price) เพื่อแลกกับความปลอดภัยและความยั่งยืน

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับ ESG ในธุรกิจบริการ

แนวคิด ESG (Environmental, Social, and Governance) ถูกนำมาใช้ประเมินความยั่งยืนขององค์กร โดยในอุตสาหกรรมบริการความงามสามารถประยุกต์ใช้ได้ ดังนี้

1) ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental) เน้นการจัดการขยะทางการแพทย์และพลังงาน (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2566) ระบุว่าการที่ธุรกิจขนาดเล็กมีระบบการจัดการทรัพยากรที่ชัดเจนจะช่วยลดต้นทุนและสร้างภาพลักษณ์เชิงบวก

2) ด้านสังคม (Social) (Li & Jiao, 2024) อธิบายว่าในธุรกิจ Wellness มิติด้านสังคมคือการดูแลสวัสดิภาพพนักงานและจริยธรรมต่อลูกค้า ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการบริการ

3) ด้านธรรมาภิบาล (Governance) (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2565) ให้ทัศนะว่าความโปร่งใสในการเปิดเผยข้อมูลผลิตภัณฑ์และราคา เป็นรากฐานสำคัญของธุรกิจการแพทย์ที่ต้องการความน่าเชื่อถือสูง

2. ทฤษฎีความไว้วางใจในตราสินค้า (Brand Trust)

ความไว้วางใจคือความเชื่อมั่นของผู้บริโภคว่าแบรนด์จะส่งมอบสิ่งที่สัญญาไว้ได้อย่างปลอดภัย Kiatkawsin & Han (2024) ได้พิสูจน์ผ่านงานวิจัยว่า การรับรู้ถึงความรับผิดชอบขององค์กร (ESG Perception) ทำหน้าที่เป็นตัวแปรส่งผ่านที่แข็งแกร่งในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ใช้บริการ ก่อนจะนำไปสู่ความจงรักภักดี

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านความยั่งยืนและพฤติกรรมผู้บริโภค พบว่า แนวคิดความยั่งยืน (ESG) กลายเป็นปัจจัยหลักในการกำหนดพฤติกรรมผู้บริโภคยุคใหม่ โดย (กิตติคุณ ทัพทวี และคณะ, 2566) พบว่าภาพลักษณ์สีเขียวและความโปร่งใสในธุรกิจไทยส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อซ้ำอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2565) ที่ระบุว่าความน่าเชื่อถือและจริยธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญของธุรกิจสุขภาพและการแพทย์

ในระดับสากล (Kiatkawsin & Han, 2024) ยืนยันว่าการรับรู้ ESG ของลูกค้าในอุตสาหกรรมบริการ ช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจ (Brand Trust) และลดความกังวลด้านความเสี่ยง อย่างไรก็ตาม (Li & Jiao 2024) ได้ให้ข้อสังเกตเฉพาะในธุรกิจความงามว่าด้านธรรมาภิบาล (G) และมิติด้านสังคม (S) เช่น ความซื่อสัตย์และการใช้ยาแท้ มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นสูงกว่ามิติด้านสิ่งแวดล้อม (E) ผู้วิจัยจึงใช้ข้อค้นพบเหล่านี้มาเป็นฐานในการศึกษาบริบทของคลินิกความงามในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อปิดช่องว่างทางการวิจัยในระดับภูมิภาคต่อไป

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรม สรุปได้ว่าแนวคิด ESG ได้กลายเป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างความแตกต่างให้กับธุรกิจคลินิกความงาม โดยมิติด้าน ธรรมาภิบาล (G) และ สังคม (S) เช่น ความโปร่งใสของราคาและการใช้ยาแท้ เป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการสร้าง ความไว้วางใจ (Brand Trust) ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวแปรส่งผ่านสำคัญที่ช่วยลดความกังวลของผู้บริโภค และนำไปสู่ความภักดีรวมถึงการยอมรับราคาที่สูงกว่าคู่แข่ง (Premium Price) ได้อย่างมีนัยสำคัญ

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยในบริบทพื้นที่ระดับภูมิภาคอย่าง นครราชสีมา ยังมีจำกัด ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นศึกษาเพื่อปิดช่องว่างนี้ โดยใช้กรอบแนวคิดที่เชื่อมโยงภาพลักษณ์ ESG เข้ากับพฤติกรรมการซื้อซ้ำ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ประกอบการท้องถิ่นสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันที่ยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องกลยุทธ์การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันผ่านภาพลักษณ์ความยั่งยืน (ESG): อิทธิพลต่อความไว้วางใจและความภักดีของผู้รับบริการคลินิกความงามในจังหวัดนครราชสีมา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมุ่งเน้นการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกรอบแนวคิดที่วางไว้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรคือ ผู้บริโภคที่เคยใช้บริการคลินิกความงามในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน

กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริโภคที่เคยใช้บริการคลินิกความงามในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Cochran (1977) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 385 ราย เพื่อป้องกันความผิดพลาดของข้อมูล ผู้วิจัยจึงกำหนดเก็บข้อมูลทั้งสิ้น 400 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่พัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน

ส่วนที่ 1 แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เกี่ยวกับข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ความถี่ในการเข้าใช้บริการคลินิกความงาม

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามประเมินการรับรู้ภาพลักษณ์ ESG (E, S, G) โดยใช้มาตรวัดแบบ Likert Scale 5 ระดับ ประกอบด้วย 1) ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental - E) 2) ด้านสังคม (Social - S) และ 3) ด้านธรรมาภิบาล (Governance - G)

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความภักดีและความเต็มใจจ่ายแพงกว่า โดยใช้มาตรวัดแบบ Likert Scale 5 ประกอบด้วย ความไว้วางใจ (Brand Trust) ความภักดีและการตัดสินใจ (Loyalty & Premium Price) และความเต็มใจจ่ายในราคาที่สูงกว่า (Premium Price)

การหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือตามขั้นตอนมาตรฐาน ดังนี้

1. ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยนำร่างแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ผลการประเมินพบว่าข้อคำถามทุกข้อมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนด (0.50 ขึ้นไป) แสดงว่าเครื่องมือมีความตรงเชิงเนื้อหาและสามารถสื่อความหมายได้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

2. ความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดสอบใช้ (Try-out) กับกลุ่มเป้าหมายที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) ผลการวิเคราะห์พบว่า เครื่องมือทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ยอมรับได้ สะท้อนให้เห็นว่าเครื่องมือวิจัยมีคุณภาพอยู่ในระดับสูงมากและมีความสอดคล้องภายในเพียงพอที่จะนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่ออธิบายลักษณะกลุ่มตัวอย่าง

สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบว่าปัจจัย ESG ด้านใด (E, S หรือ G) ส่งผลต่อความไว้วางใจมากที่สุด

การวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) (หากต้องการระดับที่สูงขึ้น) เพื่อดูอิทธิพลส่งผ่านของความไว้วางใจไปยังความภักดี

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 80.0) อยู่ในช่วงวัยทำงานหรือ Gen Y (ร้อยละ 52.50) และมีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 86.30) ส่วนใหญ่เป็นพนักงานบริษัทเอกชน (ร้อยละ 42.00) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในช่วง 30,001 - 45,000 บาท (ร้อยละ 39.5) สำหรับ ความถี่ในการ

เข้าใช้บริการ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เข้าใช้บริการเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง (ร้อยละ 60.0)

1. ผลการวิเคราะห์การรับรู้ภาพลักษณ์ ESG ของคลินิกความงาม

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการรับรู้ภาพลักษณ์ ESG

ด้านการรับรู้ภาพลักษณ์ ESG	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับ
1. ด้านธรรมาภิบาล (Governance - G)	4.65	0.40	มากที่สุด	1
2. ด้านสังคม (Social - S)	4.38	0.48	มากที่สุด	2
3. ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental - E)	3.82	0.62	มาก	3
เฉลี่ยรวมทุกด้าน	**4.28**	**0.50**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 1 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ภาพลักษณ์ ESG ของคลินิกความงามในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.28, S.D.=0.50) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านธรรมาภิบาล (G) มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\overline{X}$ = 4.65, S.D.=0.40) รองลงมาคือ ด้านสังคม (S) ($\overline{X}$ = 4.38, S.D.=0.48) ส่วนด้านสิ่งแวดล้อม (E) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดแต่ยังอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.82, S.D.=0.62) ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ความไว้วางใจ ความภักดี และความเต็มใจจ่ายแพง

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความไว้วางใจและความภักดี

ตัวแปรด้านพฤติกรรมผู้บริโภค	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ความไว้วางใจ (Brand Trust)	4.52	0.44	มากที่สุด
2. ความภักดี (Loyalty)	4.25	0.52	มากที่สุด
3. ความเต็มใจจ่ายในราคาที่สูงกว่า (Premium Price)	4.12	0.60	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้บริโภคมีระดับ ความไว้วางใจในตราสินค้า (Brand Trust) สูงเป็นลำดับแรก ($\overline{X}$ = 4.52, S.D.=0.44) อยู่ในระดับมากที่สุด ผลลัพธ์นี้ยืนยันว่าการดำเนินงานตามหลัก ESG (โดยเฉพาะมิติ G และ S) สามารถเปลี่ยนมาเป็นความเชื่อมั่นในความปลอดภัยของการรักษาได้จริง

สำหรับความภักดี (Loyalty) พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน ($\overline{X}$ = 4.25, S.D.=0.52) ซึ่งหมายรวมถึงความตั้งใจที่จะกลับมาใช้บริการซ้ำและการแนะนำบอกต่อผู้อื่น และที่สำคัญคือ ความเต็มใจจ่ายในราคาที่สูงกว่า (Premium Price) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.12, S.D.=0.60) ข้อค้นพบนี้มีความสำคัญเชิงกลยุทธ์อย่างยิ่ง เนื่องจากระบุว่าคนโคราชยินดีที่จะแบกรับค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นเล็กน้อย หากคลินิกนั้นสามารถพิสูจน์ได้ว่ามีมาตรฐานความปลอดภัยและความยั่งยืนที่ตรวจสอบได้ ซึ่งเป็นการยืนยันว่า ESG ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับธุรกิจได้เหนือกว่าการแข่งขันทางราคา

3. การทดสอบสมมติฐานการวิจัย (Hypothesis Testing)

3.1 ภาพลักษณ์ ESG ร่วมกันพยากรณ์ความไว้วางใจได้ร้อยละ 68.5 (R^2 = 0.685, p< .001) โดยด้านธรรมาภิบาล (Governance - G) และด้านสังคม (Social - S) เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลส่งผลสูงสุด

3.2 ความไว้วางใจส่งผลเชิงบวกต่อความภักดีและความเต็มใจจ่ายแพง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p< .001)

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำผลลัพธ์ที่ค้นพบมาเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์ถึงสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลให้ภาพลักษณ์ ESG มีอิทธิพลต่อผู้บริโภคในจังหวัดนครราชสีมา ดังนี้

1. ระดับการรับรู้ภาพลักษณ์ ESG ของผู้รับบริการ ผลการวิจัยพบว่าผู้รับบริการมีการรับรู้ภาพลักษณ์ ESG โดยรวมในระดับมากที่สุด โดยมิติด้านธรรมาภิบาล (Governance) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เนื่องด้วยธุรกิจคลินิกความงามเป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพและความปลอดภัยโดยตรง ผู้บริโภคจึงให้ความสำคัญสูงสุดกับความโปร่งใส การได้รับอนุญาตที่ถูกต้องและคุณภาพของเวชภัณฑ์ที่ตรวจสอบได้ ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการร้องเรียนเกี่ยวกับคลินิกเถื่อนหรือฟิลเลอร์ปลอมต่อสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.)

อยู่บ่อยครั้ง การที่คลินิกแสดงออกถึงความมีธรรมาภิบาลจึงเป็นจุดที่ผู้บริโภครับรู้และให้ความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของ (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2566) ที่ระบุว่าธรรมาภิบาลเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

2. อิทธิพลของภาพลักษณ์ ESG ต่อความไว้วางใจ ผลการวิจัยพบว่ามิติด้านสังคม (Social) และธรรมาภิบาล (Governance) มีอิทธิพลอย่างมากต่อความไว้วางใจของผู้รับบริการ เนื่องมาจากการที่คลินิกความงามมีการดำเนินกิจกรรมที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น การดูแลพนักงานอย่างเป็นธรรม หรือการให้ข้อมูลแก่ลูกค้าอย่างตรงไปตรงมา ไม่โฆษณาเกินจริง (Social) ควบคู่ไปกับระบบการบริหารจัดการที่โปร่งใส (Governance) ส่งผลให้เกิดความรู้สึกปลอดภัยและมั่นใจในบริการ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Li & Jiao, 2024) ที่พบว่าในอุตสาหกรรมการบริการ ภาพลักษณ์ด้านความยั่งยืนที่ชัดเจนจะช่วยลดความเสี่ยงที่ผู้บริโภครับรู้ (Perceived Risk) และเปลี่ยนเป็นการสร้างความไว้วางใจในตราสินค้าได้มากขึ้น

3. อิทธิพลของความไว้วางใจต่อความภักดีและความได้เปรียบทางการแข่งขัน สิ่งที่สำคัญคือ ความไว้วางใจเป็นตัวแปรส่งผ่านที่สำคัญไปยังความภักดีและการยอมรับราคาที่สูงกว่า (Price Premium) เมื่อผู้บริโภคเกิดความเชื่อมั่นในมาตรฐาน ESG ของคลินิกแล้ว จะเกิดสายสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและยากที่จะเปลี่ยนไปใช้บริการที่อื่นแม้จะมีคู่แข่งเสนอราคาที่ต่ำกว่าก็ตาม เนื่องจากในธุรกิจความงาม ความมั่นใจในความปลอดภัย มีค่าน้ำหนักมากกว่าราคา ผลการวิจัยนี้สนับสนุนแนวคิดของ (Kiatkawsin & Han, 2024) ที่ว่าความยั่งยืนไม่ใช่เพียงแค่การรักษ์โลก แต่เป็นกลยุทธ์การสร้างความแตกต่าง (Differentiation Strategy) ที่ทำให้ธุรกิจเหนือกว่าคู่แข่งในระยะยาว

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนความน่าจะเป็นในสถานการณ์ปัจจุบันว่า คนโคราชกลุ่มที่มีการศึกษาและรายได้ปานกลางถึงสูง ยินดีจ่ายในราคาที่แพงกว่า (Premium Price) เพื่อแลกกับความสบายใจและผลลัพธ์ที่ปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (กิตติคุณ ทัพทวี และคณะ, 2566) ที่พบว่าผู้บริโภคไทยมีความตั้งใจสนับสนุนธุรกิจที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบอย่างเป็นรูปธรรมมากกว่าธุรกิจที่เน้นการแข่งขันด้านราคาเพียงอย่างเดียว

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยพบว่าผู้รับบริการคลินิกความงามในจังหวัดนครราชสีมารับรู้ภาพลักษณ์ ESG โดยรวมในระดับมากที่สุด โดยด้านธรรมาภิบาลเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความไว้วางใจและความภักดี นำไปสู่ความเต็มใจจ่ายในราคาที่สูงกว่าเพื่อแลกกับมาตรฐานความปลอดภัยที่ตรวจสอบได้ **ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ** ควรเน้นการสร้างระบบความโปร่งใสที่จับต้องได้ เช่น การใช้ระบบ QR Code เพื่อให้ลูกค้าตรวจสอบแหล่งที่มาของเวชภัณฑ์แท้ก่อนรับบริการ การแสดงโครงสร้างราคาที่ชัดเจนเพื่อป้องกันปัญหาค่าใช้จ่ายแอบแฝง และการยกระดับจริยธรรมของบุคลากรในการให้ข้อมูลตามข้อเท็จจริงทางการแพทย์มากกว่าการมุ่งเน้นยอดขาย ควบคู่ไปกับการจัดระบบบริหารจัดการขยะติดเชื้อที่เป็นมาตรฐานเพื่อสื่อสารถึงความเป็นมืออาชีพและความรับผิดชอบต่อท้องถิ่น **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** หน่วยงานภาครัฐและสมาคมวิชาชีพควรส่งเสริมการกำหนดมาตรฐานเครื่องหมายรับรองคลินิกสีเขียวหรือ ESG Trust Mark เพื่อเป็นเกณฑ์ให้ผู้บริโภคเลือกรับบริการที่ปลอดภัยและกระตุ้นให้ธุรกิจในภูมิภาคเติบโตอย่างยั่งยืน **การวิจัยครั้งต่อไป** ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการศึกษาเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จเพื่อถอดบทเรียนการจัดการเชิงกลยุทธ์ และควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างคลินิกความงามประเภทแฟรนไชส์ขนาดใหญ่กับคลินิกท้องถิ่น (Standalone) เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของอิทธิพลภาพลักษณ์ ESG และพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกัน ซึ่งจะช่วยสร้างองค์ความรู้ที่ครอบคลุมอุตสาหกรรมบริการความงามในระดับภูมิภาคสืบไป

เอกสารอ้างอิง

กิตติคุณ ทัพทวี และคณะ. (2566). ปัจจัยภาพลักษณ์สีเขียวที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อซ้ำของผู้บริโภค. *วารสารบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์*, 6(1), 45-58.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2565). *พฤติกรรมผู้บริโภคและการตลาดสมัยใหม่ในอุตสาหกรรมการแพทย์และสุขภาพ*. กรุงเทพฯ: เพชรจรัสแสง.

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2567). *แนวโน้มธุรกิจความงามและศัลยกรรมตกแต่ง ปี 2567-2568*. เรียกใช้เมื่อ 16 มีนาคม 2569 จาก https://www.kasikornresearch.com

สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. (2568). *รายงานสรุปสถานการณ์เรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับธุรกิจบริการความงามและสุขภาพ ประจำปีงบประมาณ 2567*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2566). *แนวทางการดำเนินธุรกิจตามหลัก ESG สำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม*. เรียกใช้เมื่อ 16 มีนาคม 2569 จาก https://www.set.or.th

Cochran, W. G. (1977). *Sampling Techniques* (3rd ed.). New York: John Wiley & Sons.

Kiatkawsin, K., & Han, H. (2024). Sustainability in the Service Industry: The Role of ESG Perceptions on Brand Trust and Customer Loyalty. *Journal of Business Research,* 156, 113-125.

Li, X., & Jiao, Y. (2024). How ESG Performance Shapes Consumer Trust: Beauty and Wellness Sector. *Int. Journal of Hospitality Management*, 118, 103-115.

การขับเคลื่อนการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กยุคใหม่: ทฤษฎี กลยุทธ์ และความท้าทายในศตวรรษที่ 21*

DRIVING LEARNING AND DEVELOPMENT OF MODERN CHILDREN: THEORIES, STRATEGIES, AND 21ST CENTURY CHALLENGES

พระครูวิโชติสิกขกิจ (ณรงค์ เด่นประเสริฐ)[1], พระครูพิพัฒน์สุตคุณ (ธัญพิสิทธิ์ จำนิล)[2], พระครูสิริปริยัติโยดม (เมธี ไวยุวัฒน์)[3], พระครูศรีวิเทศวรธรรม (ชาตรี เอื้อบุญจันทร์)[4] และ มะลิ ทิพพ์ประจง[5]

Phra Khru Wichotisikkhakit (Narong Denprasert)[1], Phra Khru Phiphat Sutakun (Thanyapisit Chamnil)[2], Phra Khru Siripariyadiyodom (Methi Waiyuwatt)[3], Phra Khru Sriwithet Woratham (Chatri Uaboonchan)[4] and Mali Thippaprajong[5]

[1-5]วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1-5]Phichit Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: thipprajongmali@gmail.com

วันที่รับบทความ : 3 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 8 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 10 มกราคม 2569

Received 3 January 2026; Revised 8 January 2026; Accepted 10 January 2026

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวทางการขับเคลื่อนการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กยุค Generation Alpha ในบริบทศตวรรษที่ 21 ผ่านการบูรณาการทฤษฎีจิตวิทยาการศึกษา ประสาทวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีดิจิทัล ผลการวิเคราะห์ พบว่า การ

Citation:

* พระครูวิโชติสิกขกิจ (ณรงค์ เด่นประเสริฐ), พระครูพิพัฒน์สุตคุณ (ธัญพิสิทธิ์ จำนิล), พระครูสิริปริยัติโยดม (เมธี ไวยุวัฒน์), พระครูศรีวิเทศวรธรรม (ชาตรี เอื้อบุญจันทร์) และ มะลิ ทิพพ์ประจง. (2569). การขับเคลื่อนการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กยุคใหม่: ทฤษฎี กลยุทธ์ และความท้าทายในศตวรรษที่ 21. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 582-596.

Phra Khru Wichotisikkhakit (Narong Denprasert), Phra Khru Phiphat Sutakun (Thanyapisit Chamnil), Phra Khru Siripariyadiyodom (Methi Waiyuwatt), Phra Khru Sriwithet Woratham (Chatri Uaboonchan) and Mali Thippaprajong. (2026). Driving Learning And Development Of Modern Children: Theories, Strategies, And 21st Century Challenges. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 582-596.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

พัฒนาเด็กยุคใหม่ต้องมุ่งเน้นการสร้างทักษะสมองส่วนหน้า (Executive Functions: EF) ควบคู่ไปกับความฉลาดทางดิจิทัล (DQ) โดยเปลี่ยนรูปแบบจากการเรียนรู้เชิงรับเป็นการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เช่น การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ นอกจากนี้ การสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว สถานศึกษา และนโยบายรัฐ เป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางดิจิทัลและลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำ เพื่อบ่มเพาะให้เด็กเติบโตเป็นพลเมืองโลกที่มีศักยภาพและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง

คำสำคัญ: เด็กยุคใหม่, การเรียนรู้เชิงรุก, ทักษะสมองส่วนหน้า, ความฉลาดทางดิจิทัล, นิเวศวิทยาการเรียนรู้

Abstract

This study aims to analyze the strategies for driving the learning and development of Generation Alpha in the 21st-century context through the integration of educational psychology, neuroscience, and digital technology. The findings indicate that modern child development must prioritize Executive Functions (EF) alongside Digital Intelligence (DQ), shifting from passive to active learning models such as Project-Based Learning and Competency-Based Education. Furthermore, creating a learning ecosystem that synchronizes cooperation among families, educational institutions, and government policies is a crucial factor in strengthening digital resilience and narrowing the inequality gap, ultimately fostering children to become capable and adaptive global citizens.

Keywords: Modern Children, Active Learning, Executive Functions, Digital Intelligence, Learning Ecosystem

บทนำ

ในยุคศตวรรษที่ 21 พัฒนาการของเด็กไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เพียงการเจริญเติบโตทางกายภาพหรือการจดจำเนื้อหาในตำรา แต่เป็นการสร้าง “สมรรถนะ” (Competency) ที่ซับซ้อนเพื่อการดำรงชีวิตในโลกที่ผันผวน (ทิศนา แขมมณี, 2564) ความสำคัญอันดับต้น ๆ คือ การพัฒนาทักษะสมองส่วนหน้าหรือ Executive Functions (EF) ซึ่งเป็นกลไกควบคุมความคิด อารมณ์ และการกระทำ เพื่อให้เด็กสามารถยับยั้งชั่งใจ วางแผน และแก้ปัญหาที่ท้าทายได้ (วิริยาภรณ์ อุดมระติ, 2562) นอกจากนี้ การเรียนรู้ในยุคนี้ยังต้องมุ่งเน้นที่การสร้าง “พลเมืองโลก” ที่มีความคล่องแคล่วทางเทคโนโลยีควบคู่ไปกับจริยธรรม เนื่องจากเด็กยุค Generation Alpha เติบโตมาพร้อมกับปัญญาประดิษฐ์และนวัตกรรมดิจิทัลที่แทรกซึมอยู่ในทุกมิติของชีวิต (Ziatdinov & Cilliers, 2021) การปูพื้นฐานการเรียนรู้ที่ถูกต้องในช่วงวัยนี้จึงเปรียบเสมือนการสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาที่จะส่งผลต่อความสำเร็จและสุขภาวะของเด็กไปตลอดชีวิต โดยเฉพาะในสภาวะที่ข้อมูลข่าวสารล้นเกิน (Information Overload) การสอนให้เด็ก “รู้จักวิธีการเรียนรู้” (Learning to Learn) จึงมีความสำคัญมากกว่าการสอนเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริงเพียงอย่างเดียว

โลกปัจจุบันกำลังเผชิญกับการปฏิวัติทางเทคโนโลยีที่เปลี่ยนนิยามของการสื่อสารและการเรียนรู้ไปอย่างสิ้นเชิง เด็กยุค Generation Alpha มีลักษณะเป็น “Digital Natives” โดยสมบูรณ์ ซึ่งส่งผลให้พวกเขามีทักษะในการเข้าถึงข้อมูลอย่างรวดเร็ว (Robust Education) แต่ในขณะเดียวกันก็เสี่ยงต่อการขาดการปฏิสัมพันธ์ในโลกแห่งความเป็นจริง (Less of Human Contact) (สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล, 2565) มิติทางเศรษฐกิจในอนาคตต้องการแรงงานที่ทำงานร่วมกับ AI ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้รูปแบบการศึกษาต้องเปลี่ยนจากการเรียนเพื่อเกรดเฉลี่ยเป็นการเรียนเพื่อสร้างทักษะอาชีพที่ยืดหยุ่น (Anytime, Anywhere, Anyhow) (OECD, 2025) นอกจากนี้ สังคมปัจจุบันยังมีความเป็นปัจเจกนิยมสูง (Individualism) เด็กยุคใหม่มักใช้ชีวิตอยู่กับเทคโนโลยีเพียงลำพัง ทำให้ความอดทนรอคอยต่ำและสมาธิจดจ่อสั้นลง (Hyper-attention) (Ziatdinov & Cilliers, 2021) การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้กดดันให้ระบบการศึกษาและสถาบันครอบครัวต้องเร่งปรับกระบวนทัศน์เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงกับการรักษาคุณค่าของความเป็นมนุษย์และความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

ระบบการศึกษาดั้งเดิมที่เน้นการท่องจำและการวัดผลด้วยคะแนนสอบเพียงอย่างเดียว กำลังเผชิญกับวิกฤตความไม่สอดคล้องกับโลกจริง ปัญหาสำคัญ คือ “ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล” (Digital Divide) ซึ่งไม่ได้มีเพียงเรื่องการเข้าถึงอุปกรณ์ แต่รวมถึงทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสร้างสรรค์ (Digital Sovereignty) (Park, 2019) เด็กในพื้นที่ห่างไกลหรือยากจนมักถูกทิ้งไว้ข้างหลังเนื่องจากขาดโครงสร้างพื้นฐานและผู้ชี้แนะที่เชี่ยวชาญ (สมาน ลอยฟ้า, 2557) นอกจากนี้ ครูจำนวนมากยังเผชิญกับภาวะ Technostress และขาดความเชื่อมั่นในการบูรณาการเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น Generative AI เข้ากับการสอน (ทิศนา แขมมณี, 2564) ผลกระทบทางสังคม เช่น การระรานทางไซเบอร์ (Cyberbullying) และปัญหาภาวะซึมเศร้าจากการเปรียบเทียบในโลกออนไลน์ ยังเป็นอุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็ก (สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล, 2565) ระบบการศึกษาจึงต้องเร่งเปลี่ยนผ่านสู่ “การจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ” ที่เน้นความยืดหยุ่นและการสนับสนุนรายบุคคลเพื่อปิดช่องว่างเหล่านี้อย่างเป็นรูปธรรม

บทความนี้ ตั้งคำถามสำคัญว่า ระบบนิเวศการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันควรถูกออกแบบอย่างไรเพื่อให้เด็กยุคใหม่สามารถพัฒนาศักยภาพสูงสุดของตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ (1) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีพัฒนาการคลาสสิกกับพฤติกรรมของเด็กในโลกดิจิทัล (ทิศนา แขมมณี, 2564) (2) เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่บูรณาการเทคโนโลยี AI และ STEAM Education เพื่อสร้างทักษะสมองส่วนหน้า (EF) และความฉลาดทางดิจิทัล (DQ) (วิริยาภรณ์ อุดมระติ, 2562) และ (3) เพื่อเสนอแนะแนวทางเชิงนโยบายแก่ภาครัฐและสถานศึกษาในการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ลดความเหลื่อมล้ำและปลอดภัยสำหรับเด็กยุค Generation Alpha (OECD, 2025) การศึกษาครั้งนี้มุ่งหวังให้เป็นพิมพ์เขียวสำหรับนักการศึกษาและผู้ปกครองในการทำความเข้าใจกลไกการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับธรรมชาติของสมองและบริบทสังคมที่เปลี่ยนไป

บทความนี้ เน้นการศึกษาพัฒนาการของเด็กในช่วงวัยเรียน (6-12 ปี) ซึ่งเป็นช่วงวิกฤตของการสร้างทักษะพื้นฐานและอัตลักษณ์ (Erikson, 1963 อ้างใน Siegel, 2020) เนื้อหาจะครอบคลุมตั้งแต่รากฐานทฤษฎีจิตวิทยาของ Piaget, Vygotsky และ Erikson ที่ถูกนำมาตีความใหม่ในบริบทดิจิทัล (ทิศนา แขมมณี, 2564) ต่อเนื่องไปถึงทฤษฎีร่วมสมัยอย่าง Connectivism และ Brain-Based Learning (Siemens, 2017) ในส่วนของการขับเคลื่อน

จะวิเคราะห์บทบาทของครูในฐานะ “Learning Designer” และการใช้เทคโนโลยีอุบัติใหม่ อย่าง Metaverse และ AI (Fullan, 2023) จากนั้นจะนำเสนอกลยุทธ์ PBL และ STEAM ที่ผ่านการวิจัยแล้วว่าได้ผลจริงในไทย (ประภาภัทร นิยม, 2563) และปิดท้ายด้วยข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่อ้างอิงจากแผนปฏิบัติการ AI แห่งชาติและรายงานความพร้อมจาก UNESCO และ OECD เพื่อให้เห็นภาพรวมการพัฒนาเด็กในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2568-2578) อย่างครบวงจร

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กยุคใหม่

1. แนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นไปที่โมเดล 3Rs x 8Cs ซึ่งเป็นแกนหลักของแผนการศึกษาแห่งชาติ (KruSmart, 2564) โดย 3Rs (Reading, Writing, Arithmetics) ยังคงเป็นพื้นฐานสำคัญ แต่ต้องถูกประยุกต์ใช้ในการสื่อสารข้อมูลที่ซับซ้อน ส่วน 8Cs คือทักษะแห่งอนาคต ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) การทำงานร่วมกัน (Collaboration) การสื่อสาร (Communication) ความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม (Cross-cultural) ทักษะคอมพิวเตอร์ (Computing) ทักษะอาชีพ (Career) และความมีเมตตากรุณา (Compassion) (KruSmart, 2564; สพป.นครราชสีมา เขต 3, 2567) หัวใจสำคัญอีกประการคือ "การเรียนรู้ตลอดชีวิต" (Lifelong Learning) ซึ่งต้องมีองค์ประกอบของ เจตจำนง (Will) ทักษะ (Skills) และหนทาง (Means) (OECD, 2025) การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จึงเป็นกระบวนการหลักที่ครูต้องนำมาใช้เพื่อเปลี่ยนให้เด็กเป็นผู้สร้างความรู้ (ทิศนา แขมมณี, 2564) กิจกรรมในห้องเรียนต้องเน้นให้เด็กได้ "ขยับกาย ขยายสมอง" และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาจริงมากกว่าการนั่งฟังบรรยาย เพื่อกระตุ้นให้เกิดความคงทนของความรู้และเห็นความสำคัญของสิ่งที่เรียนในชีวิตประจำวัน

2. ทฤษฎีพัฒนาการเด็ก (Child Development Theories)

ทฤษฎีคลาสสิกยังคงเป็นเข็มทิศสำคัญเมื่อนำมาปรับใช้กับเด็กยุคใหม่ Jean Piaget อธิบายว่าเด็กสร้างความรู้ผ่านการปรับสมดุลทางปัญญา ซึ่งในยุคนี้สื่อดิจิทัลที่เป็นรูปธรรม (Digital Concrete Materials) เช่น หุ่นยนต์หรือแบบจำลองเสมือน สามารถช่วยให้เด็กสร้าง Schema ได้ดีขึ้น (ทิศนา แขมมณี, 2564) Lev Vygotsky เน้นพื้นที่ ZPD ซึ่งปัจจุบัน AI สามารถทำหน้าที่เป็น “Scaffolding” ที่ปรับความยากง่ายให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคนได้

แบบเรียลไทม์ (Fullan, 2023) สำหรับ Erik Erikson วัยเรียนคือช่วงของความขยันหมั่นเพียร (Industry vs. Inferiority) (Siegel, 2020) ในโลกดิจิทัล เด็กต้องการ “Digital Industry” หรือความรู้สึกประสบความสำเร็จจากการสร้างสรรค์ผลงานออนไลน์ เช่น การเขียนโค้ดหรือการสร้างคอนเทนต์ หากเด็กได้รับข้อเสนอแนะเชิงลบหรือเปรียบเทียบกับความสมบูรณ์แบบเสมือน (Filtered Perfection) พวกเขาจะเกิดความรู้สึกด้อยค่าได้ง่าย (สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล, 2565) การเข้าใจวิกฤตแต่ละช่วงวัยจึงช่วยให้ผู้ใหญ่สามารถประคองพัฒนาการของเด็กผ่านความท้าทายในโลกผสมผสานได้อย่างมั่นคง

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ร่วมสมัย

Connectivism (George Siemens) เป็นทฤษฎีที่อธิบายการเรียนรู้ในยุคเครือข่ายได้ดีที่สุด โดยมองว่าความรู้กระจายอยู่ในโหนดต่าง ๆ ทั้งมนุษย์และเทคโนโลยี (Siemens, 2017) การเรียนรู้คือการเชื่อมต่อโหนดเหล่านั้นและคัดกรองความถูกต้อง (Currency) ซึ่งเป็นทักษะวิจารณญาณที่จำเป็นมากในยุค Fake News (Siemens, 2017; Siemens, 2005 อ้างใน George Siemens, 2017) ควบคู่ไปกับ Brain-Based Learning (BBL) ที่เน้นการทำงานของสมองตามธรรมชาติ (วิริยาภรณ์ อุดมระติ, 2562) BBL ชี้ให้เห็นว่าอารมณ์เชิงบวกและความปลอดภัยทางอารมณ์ (Emotional Safety) เป็นปัจจัยเร่งการเรียนรู้ หากเด็กเครียด สมองส่วนฮิปโปแคมปัสจะทำงานแย่ลงทำให้จำอะไรไม่ได้ (วิริยาภรณ์ อุดมระติ, 2562; Smowl, 2023) หลักการ BBL 12 ประการ เช่น การเรียนรู้แบบขนาน (Parallel Processing) และการเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสที่หลากหลาย จึงถูกนำมาใช้ในการออกแบบห้องเรียนอัจฉริยะที่บูรณาการกิจกรรมทางกายและการกระตุ้นสมองน้อย (Brain Gym) เพื่อให้เด็กตื่นตัวและพร้อมรับข้อมูลใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

การขับเคลื่อนการเรียนรู้ของเด็กยุคใหม่

1. บทบาทของครูในศตวรรษที่ 21

ครูยุคใหม่ต้องเปลี่ยนบทบาทจาก “ผู้ถ่ายทอดความรู้” (Knowledge Transmitter) ไปสู่การเป็น ผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) และ ผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Designer) (Fullan, 2023; Siegel, 2020) ครูต้องมีความสามารถในการใช้โมเดล

TPACK เพื่อบูรณาการความรู้ในเนื้อหา วิธีสอน และเทคโนโลยีเข้าด้วยกันอย่างแนบเนียน (Mishra & Koehler, 2009 อ้างใน สถาบันราชสีมาปริทัศน์, 2568) นอกจากนี้ ในยุค AI ครูยังต้องเป็น “Mentor” หรือพี่เลี้ยงทางจิตวิญญาณที่คอยปลูกฝังจริยธรรมดิจิทัล (AI Ethics) และทักษะ SEL ที่ AI ทำแทนไม่ได้ (สถาบันราชสีมาปริทัศน์, 2568; depa, 2567) บทบาทการเป็น “Co-pilot” ร่วมกับ AI จะช่วยให้ครูมีเวลามากขึ้นในการดูแลเด็กเป็นรายบุคคล (Personalized Coaching) และสร้างความสัมพันธ์เชิงลึก (Human-AI Collaboration) เพื่อบ่มเพาะความเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ (Holstein et al., 2019 อ้างใน สถาบันราชสีมาปริทัศน์, 2568) การพัฒนาครูจึงต้องเน้นที่การสร้างทักษะการตั้งคำถามเชิงวิพากษ์ (Prompt Engineering) และการประเมินผลลัพธ์จากเทคโนโลยีด้วยความเท่าทัน

2. บทบาทของผู้เรียน

ผู้เรียนในยุค Generation Alpha ต้องพัฒนาบทบาทสู่การเป็น ผู้เรียนแบบกำกับตนเอง (Self-Directed Learner) และ พลเมืองดิจิทัลที่รับผิดชอบ (วิริยาภรณ์ อุดมระติ, 2562; OECD, 2025) เนื่องจากความรู้มีอายุสั้นและเข้าถึงได้ง่าย ทักษะที่สำคัญคือการมี Agency หรืออำนาจในการตัดสินใจเลือกเส้นทางการเรียนรู้ของตนเอง (OECD, 2025) เด็กต้องฝึกทักษะการบริหารจัดการอารมณ์และตนเอง (Self-Management) เพื่อให้สามารถจดจ่อกับเป้าหมายท่ามกลางสิ่งเร้าดิจิทัล (Siegel, 2020; Smowl, 2023) พฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กกลุ่มนี้เน้นสื่อประสม (Multimodal Learning) และความต้องการฟีดแบคที่รวดเร็ว (Real-time Feedback) (Ziatdinov & Cilliers, 2021) การฝึกฝนทักษะสมองส่วนหน้า (EF) จึงเป็นหัวใจสำคัญที่จะช่วยให้เด็กยับยั้งชั่งใจจากการเสพติดหน้าจอ และเปลี่ยนจากการเป็นผู้บริโภคข้อมูล (Passive Consumer) มาเป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรม (Active Creator) ผ่านการร่วมมือกับเพื่อนและเทคโนโลยีในระบบนิเวศการเรียนรู้แบบเปิด

3. บทบาทของเทคโนโลยีและนวัตกรรม

เทคโนโลยีในปัจจุบันไม่ใช่เพียงเครื่องมือเสริม แต่เป็น “นิเวศวิทยาการเรียนรู้” (Learning Ecology) (Siemens, 2017) นวัตกรรมอย่าง Generative AI (เช่น ChatGPT, Gemini) ทำหน้าที่เป็นคู่คิดส่วนตัวที่ช่วยปรับบทเรียนตามระดับความสามารถ (Adaptive Learning) (Fullan, 2023; Siegel, 2020) ขณะที่เทคโนโลยี Extended Reality (XR) และ Metaverse ช่วยสร้างประสบการณ์การเรียนรู้แบบดื่มด่ำ (Immersive Learning) ที่โลกจริงทำไม่ได้ เช่น การสำรวจร่างกายมนุษย์ในระดับโมเลกุล (Dwivedi et al., 2022; Luckin et al., 2022 อ้างใน Research Insights for 21st-Century Learning, 2024)

นอกจากนี้ ระบบ Learning Analytics ยังช่วยวิเคราะห์พฤติกรรมเด็กเพื่อแจ้งเตือนครูเมื่อเด็กต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ (Calvani et al., 2021 อ้างใน สถาบันราชสีมาปริทัศน์, 2568) อย่างไรก็ตาม การใช้นวัตกรรมเหล่านี้ต้องคำนึงถึง “จริยธรรมข้อมูล” และความเป็นส่วนตัว เพื่อป้องกันความลำเอียงของอัลกอริทึม (Algorithmic Bias) ที่อาจส่งผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ดิจิทัลของเด็ก การขับเคลื่อนนวัตกรรมจึงต้องเดินหน้าคู่ไปกับการสร้างมาตรฐานความฉลาดทางดิจิทัล (DQ) ทั่วโลก

กลยุทธ์การพัฒนาการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็ก

1. กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้

กลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในศตวรรษที่ 21 คือ การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PBL) และ STEAM Education (ประภาภัทร นิยม, 2563) PBL ช่วยให้เด็กได้เผชิญกับปัญหาจริงในสังคมและฝึกการแก้ปัญหาเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) ซึ่งสัมพันธ์โดยตรงกับการพัฒนาสมองส่วนหน้า (EF) (วิริยาภรณ์ อุดมระติ, 2562) ในขณะที่ STEAM Education (บูรณาการวิทย์-ศิลป์) ช่วยเติมเต็มมิติด้านสุนทรียภาพและความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) ซึ่งเป็นสิ่งที่ AI ทำแทนมนุษย์ได้ยาก (OECD, 2025; สถาบันอาศรมศิลป์, 2563) ผลการวิจัยในไทยพบว่าการใช้ STEAM ร่วมกับปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) ช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์และทักษะกระบวนการคิดอย่างมีนัยสำคัญ (ปิยาภรณ์ ขาวทอง, 2564; วิสูตร โพธิ์เงิน, 2560 อ้างใน วารสารครุศาสตร์ จุฬาฯ, 2562) กลยุทธ์เหล่านี้เน้นกระบวนการ “ลงมือทำ” (Hands-on) และการสะท้อนคิด (Reflection) เพื่อให้ความรู้ถูกเก็บไว้ในความจำระยะยาวและเด็กเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียนในฐานะ “ผู้สร้างนวัตกรรมเพื่อสังคม”

2. การพัฒนาทักษะสำคัญของเด็กยุคใหม่

ทักษะสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วนคือ การเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์ (Social and Emotional Learning: SEL) และ ความฉลาดทางดิจิทัล (DQ) (Park, 2019; Siegel, 2020) SEL ประกอบด้วย 5 เสาหลัก ได้แก่ การตระหนักรู้ตนเอง, การจัดการตนเอง, การตระหนักรู้ทางสังคม, ทักษะความสัมพันธ์ และการตัดสินใจอย่างรับผิดชอบ (CASEL อ้างใน วารสารสุขภาพจิต, 2565; depa, 2567) การพัฒนา SEL ช่วยสร้าง “ภูมิต้านทานทางใจ”

(Resilience) ให้แก่เด็ก Generation Alpha เพื่อรับมือกับความเครียดสะสมและการกลั่นแกล้งออนไลน์ (Cyberbullying) (สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล, 2565) ควบคู่ไปกับการฝึก “การคิดเชิงวิพากษ์” (Critical Thinking) เพื่อคัดกรองข้อมูลข่าวสารที่ถาโถมเข้ามา (Information Literacy) (ทิศนา แขมมณี, 2564) การพัฒนาทักษะเหล่านี้ไม่สามารถทำได้ผ่านบทเรียนแห้ง ๆ แต่ต้องผ่านกิจกรรมกลุ่ม การทำบทบาทสมมติ และการฝึกสติ (Mindfulness) เพื่อให้เด็กเข้าใจความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นอย่างแท้จริง

3. การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

การจัดสภาพแวดล้อมแบบ Makerspace และการสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางอารมณ์ (Emotional Safety) เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการทำงานของสมอง (วิริยาภรณ์ อุดมระติ, 2562; Smowl, 2023) ห้องเรียนยุคใหม่ต้องเปลี่ยนจากแถวที่นั่งเรียงหนึ่งมาเป็นพื้นที่ที่ยืดหยุ่น (Flexible Learning Spaces) ซึ่งเอื้อต่อการทำงานกลุ่มและการใช้เทคโนโลยี (วิริยาภรณ์ อุดมระติ, 2562) การใช้สีสันที่เหมาะสม แสงสว่าง และการจัดมุมการอ่านช่วยลดคอร์ติซอล (ฮอร์โมนความเครียด) และเพิ่มโดพามีน (ฮอร์โมนแห่งความสุข) ทำให้เด็กใฝ่เรียนรู้ (วิริยาภรณ์ อุดมระติ, 2562; Brainfit, 2565) นอกจากนี้ “วัฒนธรรมแห่งความเมตตา” (Culture of Compassion) ในโรงเรียนและครอบครัวยังเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุด (KruSmart, 2564; สพป.นครราชสีมา เขต 3, 2567) พ่อแม่และครูต้องเป็นแบบอย่างในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีวินัย (Digital Mentoring) และสร้างบรรยากาศที่อนุญาตให้เด็ก “ลองผิดลองถูก” (Trial and Error) เพื่อบ่มเพาะปัญญาล้มลุก (Resilience) และความมั่นใจในตนเอง

ความท้าทายในการขับเคลื่อนการเรียนรู้ของเด็กในศตวรรษที่ 21

1. ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและดิจิทัล

ความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยยังมีระดับสูง โดยเฉพาะ “ช่องว่างทางดิจิทัล” (Digital Divide) ระหว่างจังหวัดและระหว่างคนเมืองกับคนชนบท (สมาน ลอยฟ้า, 2557; วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 2567) เด็กในครอบครัวรายได้น้อยมักใช้อินเทอร์เน็ตเพียงเพื่อความบันเทิงและขาดทักษะการใช้เพื่อการเรียนรู้ขั้นสูง (Digital Literacy Gap) (วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 2567; OECD, 2019 อ้างใน วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 2567) ความเหลื่อมล้ำนี้ยังรวมถึงการที่โรงเรียนขนาดเล็กขาดงบประมาณในการบำรุงรักษาอุปกรณ์

และขาดครูที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี (Digital Talent Gap) (TIME Consulting, 2567) หากไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ความเหลื่อมล้ำดิจิทัลจะกลายเป็นตัวเร่งความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในรุ่นถัดไป (สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล, 2565) การขับเคลื่อนจึงต้องมุ่งไปที่การจัดโครงสร้างพื้นฐานให้เป็นสวัสดิการดิจิทัลทั่วถึง (Universal Access) และการสนับสนุนทุนการศึกษาสำหรับกลุ่มเปราะบางเพื่อเข้าถึงนวัตกรรม

2. ความพร้อมของครูและสถานศึกษา

ความท้าทายหลักของสถานศึกษา คือ “ทัศนคติ” และ “ภาระงาน” ของครู (ทิศนา แขมมณี, 2564) ครูจำนวนมากยังกังวลว่าเทคโนโลยีจะเข้ามาแทนที่บทบาทของตน (Teacher Anxiety) และยังยึดติดกับวิธีการสอนแบบเดิมที่ควบคุมผู้เรียนได้ง่ายกว่า (ทิศนา แขมมณี, 2564; วารสารราชสีมาปริทัศน์, 2568) นอกจากนี้ การอบรมครูส่วนใหญ่มักเป็นแบบระยะสั้นและขาดการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ทำให้ครูไม่สามารถนำเทคโนโลยีไปประยุกต์ใช้ในบริบทจริงของห้องเรียนได้ (Digital Literacy Gap) (วารสารราชสีมาปริทัศน์, 2568) สถานศึกษาจำนวนมากยังไม่มีนโยบายการจัดการข้อมูลที่ชัดเจน (Data Governance) และขาดมาตรการรองรับจริยธรรม AI ในระดับปฏิบัติการ (สมาน ลอยฟ้า, 2557) การขับเคลื่อนที่แท้จริงจึงต้องเริ่มจากการลดภาระงานธุรการของครูและสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PLC) เพื่อให้ครูได้ร่วมกันทดลองใช้นวัตกรรมใหม่ๆ ในสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพอย่างยั่งยืน

3. ผลกระทบจากเทคโนโลยีต่อพฤติกรรมและพัฒนาการเด็ก

การเสพสื่อดิจิทัลมากเกินไป (Screen Overuse) ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสมาธิจดจ่อ (Attention Span) และพัฒนาการทางภาษาในเด็กปฐมวัย (Pediatrics อ้างใน Impact of Digital Technologies on Children's Development, 2024) เด็ก Generation Alpha มีแนวโน้มที่จะขาดความอดทน (Lower Resilience) และมีความเป็นตัวของตัวเองสูงจนขาดทักษะการเห็นอกเห็นใจ (Empathy) ในชีวิตจริง (สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล, 2565) นอกจากนี้ ภัยคุกคามไซเบอร์และอัลกอริทึมที่นำเสนอเฉพาะเนื้อหาที่เด็กสนใจ (Echo Chambers) ยังส่งผลต่อการจำกัดกระบวนทัศน์และความฉลาดทางจริยธรรม (สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล, 2565; UNESCO, 2021 อ้างใน Young Children in Digital Society, 2024) ความท้าทายนี้

ต้องการการจัดการที่เน้น “ความยืดหยุ่นทางปัญญา” (Cognitive Flexibility) เพื่อให้เด็กสามารถสลับโหมดระหว่างโลกออนไลน์และโลกจริงได้อย่างสมดุลและปลอดภัย

4. บทบาทของครอบครัวและชุมชนในยุคสังคมดิจิทัล

ครอบครัวยุคปัจจุบันมักประสบปัญหา “กำแพงดิจิทัล” (Digital Walls) ที่ขวางกั้นความผูกพัน (Attachment) พ่อแม่หลายคนใช้หน้าจอเป็น “พี่เลี้ยงอิเล็กทรอนิกส์” ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนา EF ของเด็กไทยอย่างรุนแรง (วิริยาภรณ์ อุดมระติ, 2562; สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล, 2565) ชุมชนท้องถิ่นเองก็ขาดพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ที่จะเป็นทางเลือกให้แก่เด็กนอกเหนือจากโลกออนไลน์ (สมาน ลอยฟ้า, 2557) บทบาทของครอบครัวจึงต้องเปลี่ยนจากการ “ห้าม” เป็นการ “เป็นเพื่อนร่วมเรียนรู้” (Co-learning) โดยกำหนดกติกาการใช้สื่อร่วมกันและเพิ่มกิจกรรมทางกาย (Physical Activity) ในชุมชน (สมาน ลอยฟ้า, 2557; วารสารสุขภาพจิต, 2565) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียน (Family-School Partnership) ในการเฝ้าระวังพฤติกรรมดิจิทัลจึงเป็นกุญแจสำคัญที่จะช่วยประคองเด็กให้เติบโตอย่างรอบด้านและลดภาวะความเหงาที่นำไปสู่โรคซึมเศร้า

แนวทางเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะ

1. การพัฒนานโยบายการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทศตวรรษที่ 21

รัฐบาลควรเร่งเปลี่ยนหลักสูตรแกนกลางสู่ หลักสูตรอิงสมรรถนะ (Competency-Based Curriculum) ที่มีความยืดหยุ่นสูง (ทิศนา แขมมณี, 2564; OECD, 2025) ข้อเสนอแนะจาก TDRI และ UNESCO ชี้ว่าไทยต้องบรรจุ “จริยธรรม AI และความฉลาดทางดิจิทัล” เข้าไปในหลักสูตรระดับชาติ ตั้งแต่ K-12 (TDRI, 2568; UNESCO, 2021) นอกจากนี้ ควรมีการประกาศใช้ “มาตรฐาน DQ แห่งชาติ” เพื่อให้ทุกโรงเรียนมีแนวทางการพัฒนาที่เท่าเทียมกัน (Park, 2019) นโยบายควรส่งเสริมระบบการเรียนรู้อัจฉริยะแบบไร้รอยต่อ (Anywhere Anytime) เพื่อให้เด็กสามารถสะสมหน่วยกิตจากการเรียนนอกโรงเรียนหรือคอร์สออนไลน์ระดับโลกได้ (กสศ., 2568) การลงทุนในงบประมาณวิจัยและพัฒนา (R&D) ด้านการศึกษาให้ถึง 2.5% ของ GDP ภายในปี 2030 ตามแผนปฏิบัติการ AI แห่งชาติ จะเป็นตัวเร่งสำคัญในการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์อนาคต

2. การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา

นโยบายการพัฒนาครูต้องเปลี่ยนจากรูปแบบการอบรมรวมศูนย์ สู่การสร้าง “สมรรถนะดิจิทัลรายบุคคล” (Digital Professional Development) (ทิศนา แขมมณี, 2564; วารสารราชสีมาปริทัศน์, 2568) รัฐบาลควรจัดให้มีโปรแกรมการรับรองวิทยฐานะด้านการสอน AI (Teacher AI Certification) เพื่อกระตุ้นให้ครูปรับตัว (TDRI, 2568; depa, 2567) และสนับสนุนการใช้ “รูปแบบครูคู่ขนาน” (Dual-Teacher Model) ที่มี AI เป็นผู้ช่วยเสมือนคอยทำงานธุรการ เพื่อให้ครูมีเวลาในการแนะแนวและดูแลสุขภาพจิตของนักเรียนมากขึ้น (กสศ., 2568; สภาการศึกษา, 2567) การส่งเสริมเครือข่ายครูต้นแบบ (AI Teacher-Coaches) ในทุกภูมิภาคจะช่วยขยายผลความรู้ได้อย่างรวดเร็วและลดช่องว่างทางทักษะระหว่างครูเมืองและชนบทได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. การบูรณาการความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน

การสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ต้องใช้แนวคิด “Seamless Learning Ecosystem” ที่ประสานความร่วมมือข้ามภาคส่วน (วิริยาภรณ์ อุดมระติ, 2562; OECD, 2025) ข้อเสนอแนะคือการเปลี่ยนห้องสมุดและศูนย์ชุมชนให้เป็น “Learning Hubs” ที่มีอุปกรณ์และผู้เชี่ยวชาญคอยสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สมาน ลอยฟ้า, 2557; TDRI, 2568) รัฐควรสนับสนุนโครงการ “Family-School Compact” เพื่อให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการออกแบบแผนการพัฒนา SEL และ EF ร่วมกับโรงเรียน (OECD, 2025; สถาบันสุขภาพจิต, 2565) นอกจากนี้ ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน (PPP) ในการผลิตเนื้อหาการเรียนรู้ท้องถิ่น (Localized Content) จะช่วยให้การศึกษาตอบโจทย์บริบททางวัฒนธรรมและสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้แก่เด็กในทุกพื้นที่อย่างแท้จริง

4. แนวทางการวิจัยในอนาคต

ทิศทางการวิจัยเพื่อพัฒนาเด็กไทยในช่วงปี 2025-2035 ควรเน้นที่ ประสาทวิทยาศาสตร์การศึกษา (Neuro-education) และผลกระทบระยะยาวของ AI ต่อโครงสร้างสมอง (วิริยาภรณ์ อุดมระติ, 2562; Siegel, 2020) การวิจัยควรศึกษาถึง “จุดสมดุล” (Optimal Balance) ระหว่างการเรียนรู้ในโลกเสมือนกับกิจกรรมทางกายเพื่อป้องกันผลกระทบทางสุขภาพ (Pediatrics อ้างใน Impact of Digital Technologies on Children's Development, 2024; Ziatdinov & Cilliers, 2021) อีกประเด็นที่สำคัญคือการพัฒนาโมเดล

AI ที่มีจริยธรรมและสอดคล้องกับภาษาและวัฒนธรรมไทยเพื่อลดอคติทางอัลกอริทึม (Ethical AI in Pedagogy) (TDRI, 2568; UNESCO, 2021) นอกจากนี้ ควรมีการทำวิจัยเชิงติดตาม (Longitudinal Studies) เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรอิงสมรรถนะและการใช้ตราดิจิทัล (Digital Badges) ในการประเมินผล เพื่อปรับปรุงนโยบายให้มีความแม่นยำและตอบโจทย์ตลาดแรงงานในอนาคตที่ AI เข้ามามีบทบาทสำคัญ

สรุป

การขับเคลื่อนการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 คือการสร้าง “มนุษย์ที่สมบูรณ์” ที่สามารถอยู่ร่วมกับเทคโนโลยีอัจฉริยะได้อย่างมีศักดิ์ศรีและสันติสุข (ทิศนา แขมมณี, 2564; OECD, 2025) จากการสังเคราะห์องค์ความรู้ พบว่า พัฒนาการของเด็ก Generation Alpha จะเติบโตอย่างก้าวหน้าได้ต้องอาศัยการประสานพลังของ 3 ปัจจัยหลัก คือ (1) สมรรถนะทางเทคโนโลยี เพื่อเป็นผู้สร้างนวัตกรรม (2) ความเข้มแข็งของทักษะสมองและจิตสังคม (EF & SEL) เพื่อการจัดการตนเองท่ามกลางความผันผวน และ (3) นิเวศวิทยาการเรียนรู้ที่เกื้อกูล จากทั้งครอบครัว โรงเรียน และนโยบายรัฐที่ลดความเหลื่อมล้ำ กลยุทธ์เชิงรุกผ่าน PBL และ STEAM Education พร้อมการสนับสนุนจาก AI จะเป็นปัจจัยเร่งศักยภาพของผู้เรียนให้ข้ามขีดจำกัดเดิมได้ อย่างไรก็ตาม ความท้าทายเรื่องช่องว่างทางดิจิทัลและสุขภาวะทางจิตยังเป็นโจทย์ใหญ่ที่ต้องอาศัยนโยบายเชิงรุกและการวิจัยที่ลึกซึ้ง (TDRI, 2568; OECD, 2025) ในท้ายที่สุด บทบาทของครูและพ่อแม่จะยังคงเป็นหัวใจสำคัญในฐานะ “ผู้สร้างตัวตน” และ “ผู้นำทางจิตวิญญาณ” เพื่อให้มั่นใจว่าเด็กยุคใหม่จะไม่เพียงแค่ “เก่ง” ในการใช้เครื่องมือ แต่จะเป็นผู้ที่ “ดี” และมี “ความสุข” ในโลกที่อนาคตยังไม่แน่นอน การลงทุนในพัฒนาการเด็กในวันนี้คือการวางรากฐานที่มั่นคงที่สุดสำหรับความมั่นคงและยั่งยืนของสังคมไทยในทศวรรษหน้า

เอกสารอ้างอิง

กสศ. (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา). (2568). *มิติใหม่แห่งการเรียนรู้: Empowering Teaching and Learning through AI*. กรุงเทพฯ: กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา.

ทิศนา แขมมณี. (2564). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.* (พิมพ์ครั้ง ที่ 24). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น.* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ประภาภัทร นิยม. (2563). *การเรียนรู้เชิงรุกเพื่อสร้างสมรรถนะในเด็กยุคใหม่.* กรุงเทพฯ: สถาบันอาศรมศิลป์.

ปิยาภรณ์ ขาวทอง. (2564). *การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานตามแนวคิดสะเต็มศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์.* พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

วิริยาภรณ์ อุดมระติ. (2562*). การพัฒนาทักษะสมอง (EF) ในเด็กปฐมวัย: จากงานวิจัยสู่การปฏิบัติในห้องเรียน.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล. (2565). *รายงานผลกระทบของสื่อดิจิทัลต่อพัฒนาการเด็กไทยประจำปี 2565*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

สถาบันราชสีมาปริทัศน์. (2568). ครูไทยในยุค AI: การปรับบทบาทและการออกแบบการเรียนรู้. *วารสารราชสีมาปริทัศน์*, 1(1).

สมาน ลอยฟ้า. (2557). *การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตสาธารณะและการลดความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลในชุมชน.* กรุงเทพฯ: สำนักงาน กสทช.

สภาการศึกษา. (2567). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21.* กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สพป.นครราชสีมา เขต 3 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3). (2567). *ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (3R8C).* นครราชสีมา: สพป.นครราชสีมา เขต 3.

Acacia. (2025). *The Future of Educational Administration: Trends to Watch in 2025 and Beyond*. Acacia University.

Darling-Hammond, L., Flook, L., Cook-Harvey, C., Barron, B., & Osher, D. (2020). Implications for educational practice of the science of learning and development. *Applied Developmental Science*, 24(2), 97-140.

Dwivedi, Y. K., et al. (2022). Metaverse beyond the hype: Multidisciplinary perspectives on emerging challenges, opportunities, and agenda for research, practice and policy. *International Journal of Information Management*, 66, 102542.

Fullan, M. (2023). *The New Meaning of Educational Change.* (6th ed.). Teachers College Press.

Immordino-Yang, M. H., Darling-Hammond, L., & Krone, C. R. (2019). *The brain basis for integrated social, emotional, and academic development*. Aspen Institute.

OECD. (2025). *Trends Shaping Education 2025: Nurturing Engaged and Resilient Lifelong Learners*. OECD Publishing.

Park, Y. (2019). *DQ Global Standards Report 2019: Common Framework for Digital Literacy, Skills and Readiness*. DQ Institute.

Siegel, D. J. (2020). *The Developing Mind: How Relationships and the Brain Interact to Shape Who We Are.* (3rd ed.). Guilford Press.

Siemens, G. (2017). *Connectivism: A Learning Theory for the Digital Age*. International Journal of Instructional Technology and Distance Learning.

Smowl. (2023). *Brain-based learning: What it is and how to use it in the classroom*. Smowltech.

TDRI. (2025). *Thailand AI Readiness Assessment Report 2025*. TDRI & UNESCO.

UNESCO. (2021). *Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence*. UNESCO.

Ziatdinov, R., & Cilliers, J. (2021). Generation Alpha: Understanding the next cohort of university students. *European Journal of Contemporary Education*, 10(3), 783-789.

การติดตามและประเมินผลหลักสูตรวิชาเอกวิศวกรรมปัญญาประดิษฐ์ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป์ (CIPP Model)*

EVALUATION AND ASSESSMENT OF THE ARTIFICIAL INTELLIGENCE ENGINEERING MAJOR CURRICULUM AT SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY PRASARNMIT DEMONSTRATION SCHOOL (SECONDARY) USING THE CIPP MODEL

ณัฏฐาทิพ จันทร์ผล

Nattatip Junphol

โรงเรียนสาธิต มศว ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม), ประเทศไทย

Srinakharinwirot University Prasarnmit Demonstration School (Secondary), Thailand

Corresponding Author's Email: nattatip@g.swu.ac.th

วันที่รับบทความ : 12 สิงหาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 27 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 29 ธันวาคม 2568

Received 12 August 2025; Revised 27 December 2025; Accepted 29 December 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ประเมินหลักสูตรสถานศึกษา วิชาเอกวิศวกรรมปัญญาประดิษฐ์ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป์ (CIPP Model) ใน 4 ด้าน คือ 1. ด้านบริบท และ 2. ด้านปัจจัยนำเข้า 3. ด้านกระบวนการ และ 4. ด้านผลผลิต 2) ติดตามคุณลักษณะและความรู้

Citation:

* ณัฏฐาทิพ จันทร์ผล. (2569). การติดตามและประเมินผลหลักสูตรวิชาเอกวิศวกรรมปัญญาประดิษฐ์ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป์ (CIPP Model). วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 597-613.

Nattatip Junphol. (2026). Evaluation And Assessment Of The Artificial Intelligence Engineering Major Curriculum At Srinakharinwirot University Prasarnmit Demonstration School (Secondary) Using The Cipp Model. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 597-613.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ความสามารถของนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรวิชาเอกวิศวกรรมปัญญาประดิษฐ์ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย นักเรียน ศิษย์เก่า ผู้ปกครอง และครูผู้สอน รวม 135 คน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) การประเมินหลักสูตรตามรูปแบบ CIPP โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยด้านบริบทของหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมาก โดยเฉพาะความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสังคม ด้านปัจจัยนำเข้าพบว่าผู้สอนมีคุณภาพ มีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอน และสนับสนุนการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการ ด้านกระบวนการพบว่าครูส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจของนักเรียน ส่วนด้านผลผลิตพบว่านักเรียนมีความสามารถด้านการทำโครงงาน การคิดวิเคราะห์ และการประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตจริงในระดับมากที่สุด และ 2) ผลการติดตามคุณลักษณะและเส้นทางการศึกษาต่อของผู้สำเร็จการศึกษาแสดงให้เห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่สามารถเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาได้สำเร็จ โดยร้อยละ 89.02 ของผู้สำเร็จการศึกษาศึกษาต่อในสาขาที่สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตร สะท้อนถึงประสิทธิผลของหลักสูตรในการเตรียมความพร้อมด้านความรู้ ความสามารถ และทักษะที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อของผู้เรียน

คำสำคัญ: การประเมินหลักสูตร, วิชาเอกวิศวกรรมปัญญาประดิษฐ์, CIPP Model

Abstract

This research article aimed to 1) evaluate the school curriculum of the Artificial Intelligence Engineering major at Srinakharinwirot University Prasarnmit Demonstration School (Secondary Division) using the CIPP evaluation model in four aspects: 1) context, 2) input, 3) process, and 4) product, and 2) to track the characteristics and knowledge abilities of students who graduated from the Artificial Intelligence Engineering major curriculum. The sample consisted of students, alumni, parents, and teachers, totaling 135 participants. Data were collected using questionnaires and interviews. Data analysis was conducted using mean, standard deviation, and content analysis. The research findings revealed

that 1) the overall curriculum evaluation based on the CIPP model was at a high to the highest level of appropriateness. The context aspect of the curriculum was rated at a high level, particularly in terms of alignment with students' needs and societal demands. The input aspect showed that teachers were of high quality, well prepared for instructional management, and supportive of integrated learning management. The process aspect revealed that teachers promoted participatory learning and organized learning activities aligned with students' interests. The product aspect indicated that students demonstrated project-based skills, analytical thinking skills, and the ability to apply knowledge to real-life situations at the highest level. And 2) the follow-up of graduates' characteristics and pathways to further education showed that most graduates were able to pursue higher education successfully, with 89.02% of graduates continuing their studies in fields aligned with the objectives of the curriculum. This reflects the effectiveness of the curriculum in preparing students with the knowledge, abilities, and skills necessary for further education.

Keywords: Curriculum Evaluation, Artificial Intelligence Engineering Major, CIPP Model

บทนำ

ด้วยความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในศตวรรษที่ 21 อันเป็นผลมาจากการปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) และการเปลี่ยนผ่านสู่อุตสาหกรรม 4.0 (The Fourth Industrial Revolution) ส่งผลต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ความเสมอภาคทางสังคม และขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก่อให้เกิดความคาดหวังในการผลิตเยาวชนที่มีศักยภาพด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และวิศวกรรม เพื่อรองรับการพัฒนาประเทศให้ทัดเทียมกับนานาประเทศ ภาครัฐและหน่วยงานด้านการศึกษาจึงให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาโดยบูรณาการแนวคิดสะเต็มศึกษา (STEM Education) ซึ่งเป็นการบูรณาการศาสตร์ด้าน

วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ เพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม การสื่อสาร และการทำงานร่วมกันของผู้เรียน (สุทธิดา เชื่อมกลาง, 2563). ส่งผลให้สถานศึกษาต้องปรับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทดังกล่าว

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) เป็นหน่วยบริการทางการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาพฤติกรรมและศักยภาพของผู้เรียน โดยห้องเรียนเป็นสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ส่งผลต่อแรงจูงใจและกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนดำเนินการจัดการศึกษาภายใต้กรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และแนวทางการจัดรายวิชาเพิ่มเติม โดยอยู่ภายใต้การกำกับของคณะกรรมการวิชาการ มุ่งเน้นการวางรากฐานความรู้และการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (มัธยมศึกษาปีที่ 4–6) ผ่านการจัดรายวิชาเอกและกิจกรรมส่งเสริมผู้เรียนให้สอดคล้องกับเป้าหมายของแต่ละสาขาวิชา

จากแนวคิดดังกล่าว โรงเรียนจึงพัฒนาหลักสูตรวิชาเอกวิศวกรรมปัญญาประดิษฐ์สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อเตรียมความพร้อมด้านความรู้พื้นฐานและทักษะที่จำเป็นสำหรับการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาด้านวิศวกรรมศาสตร์ โดยจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สนับสนุนทั้งทักษะทางวิชาการและทักษะการดำรงชีวิตของผู้เรียน ใช้สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงผ่านกิจกรรมและประสบการณ์ที่ใกล้เคียงกับบริบทของอุตสาหกรรมจริง รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือ การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน และการสร้างแรงจูงใจทั้งภายในและภายนอก ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยผลักดันการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ (ธนันท์รัฐ สินธุประสิทธิ์, 2564)

หลักสูตรวิชาเอกวิศวกรรมปัญญาประดิษฐ์ได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2562 จนถึงปีการศึกษา 2567 ครอบคลุมช่วงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายครบ 3 ปีการศึกษา และสามารถผลิตผู้สำเร็จการศึกษาสู่ระดับอุดมศึกษาจำนวน 3 รุ่น ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญของการประเมินหลักสูตร เพื่อพิจารณาคุณภาพ ประสิทธิผล และประเด็นที่ควรปรับปรุงพัฒนา ทั้งนี้ การประเมินหลักสูตรเป็นกระบวนการสำคัญในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การตัดสินเชิงคุณค่าและคุณภาพของหลักสูตร รวมทั้งตรวจสอบว่านักเรียนที่กำลังศึกษาและสำเร็จการศึกษามีคุณลักษณะเป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตร

หรือไม่ (มารุต พัฒผล, 2566) ซึ่งผลการประเมินจะเป็นข้อมูลสำคัญในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินหลักสูตรสถานศึกษา วิชาเอกวิศวกรรมปัญญาประดิษฐ์ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป์ (CIPP Model) ใน 4 ด้าน คือ 1. ด้านบริบท 2. ด้านปัจจัยนำเข้า 3. ด้านกระบวนการ และ 4. ด้านผลผลิต

2. เพื่อติดตามคุณลักษณะและความรู้ความสามารถของนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรวิชาเอกวิศวกรรมปัญญาประดิษฐ์

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีระบบ (Systems Theory)

ทฤษฎีระบบ (Systems Theory) ของ Von Bertalanffy (1968) อธิบายว่าทุกองค์การหรือโครงการสามารถมองเป็นระบบที่มีองค์ประกอบย่อยเชื่อมโยงและทำงานสัมพันธ์กัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยองค์ประกอบหลักของระบบประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (Input) ซึ่งเป็นทรัพยากรหรือเงื่อนไขเริ่มต้นที่ใช้ในการดำเนินงาน กระบวนการ (Process) ซึ่งเป็นขั้นตอนหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในระบบ ผลผลิต (Output) ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่ได้จากการดำเนินงาน และการป้อนกลับ (Feedback) ซึ่งเป็นข้อมูลย้อนกลับเพื่อนำไปปรับปรุงระบบ ในการพัฒนาหลักสูตร การมองหลักสูตรเป็นระบบช่วยให้สามารถวิเคราะห์ปัจจัยและกระบวนการที่มีผลต่อความสำเร็จได้อย่างรอบด้าน ทั้งในด้านทรัพยากร การจัดการเรียนการสอน และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งแนวคิดนี้ถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการใช้ CIPP Model ในการประเมินหลักสูตร เพราะช่วยให้ผู้ประเมินสามารถวิเคราะห์ความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้งหมดในระบบการศึกษาได้อย่างเป็นระบบและครอบคลุม (Bertalanffy, 1968)

แนวคิดและทฤษฎีสมรรถนะ (Competency Theory)

ทฤษฎีสมรรถนะ (Competency Theory) เป็นแนวคิดที่มีรากฐานจากงานของ McClelland (1973) ซึ่งได้เสนอให้ใช้ “สมรรถนะ” เป็นเกณฑ์ในการประเมินความสามารถของบุคคล แทนการใช้เพียงการวัดสติปัญญาหรือผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการเพียงอย่างเดียว โดย McClelland อธิบายว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในการทำงาน คือ ความสามารถที่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติได้จริง (Competency) ซึ่งครอบคลุมทั้งองค์ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และคุณลักษณะส่วนบุคคล (Attitudes) สมรรถนะดังกล่าวสามารถพัฒนาได้ผ่านการเรียนรู้ การฝึกฝน และประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง ในบริบทของการประเมินและติดตามผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรวิชาเอกวิศวกรรมปัญญาประดิษฐ์ แนวคิดสมรรถนะช่วยให้สามารถกำหนดเกณฑ์ที่ชัดเจนว่าผู้เรียนที่จบการศึกษามีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานและสอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21 ได้มากน้อยเพียงใด (McClelland, 1973)

CIPP Model

รูปแบบการประเมิน CIPP (Context, Input, Process, Product) ซึ่งพัฒนาโดย Stufflebeam (1971) เป็นกรอบการประเมินที่มุ่งเน้นการใช้ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ (Decision-Oriented Evaluation) และมีรากฐานจากทฤษฎีระบบ (Systems Theory) ที่มองว่าหลักสูตรหรือโครงการเป็นระบบที่มีองค์ประกอบเชื่อมโยงกัน ตั้งแต่ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการดำเนินงาน (Process) ไปจนถึงผลลัพธ์ (Product) โดยการประเมินด้านบริบท (Context) ช่วยให้ทราบความต้องการและกำหนดเป้าหมายที่เหมาะสม การประเมินปัจจัยนำเข้าเน้นวิเคราะห์ความพร้อม ทรัพยากร และแผนการดำเนินงาน การประเมินกระบวนการใช้เพื่อติดตาม ควบคุม และปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ขณะที่การประเมินผลผลิตมุ่งวัดผลสัมฤทธิ์และผลกระทบของหลักสูตรทั้งในระยะสั้นและระยะยาว รูปแบบนี้ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในวงการประเมินหลักสูตรการศึกษา เนื่องจากมีความครอบคลุมทั้งด้านเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Stufflebeam & Shinkfield, 2007)

สรุป การติดตามและประเมินผลหลักสูตรวิชาเอกวิศวกรรมปัญญาประดิษฐ์ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) อาศัยกรอบแนวคิดที่สำคัญสามประการ ได้แก่ ทฤษฎีระบบ (Systems Theory) ของ Von Bertalanffy (1968) ซึ่งมองหลักสูตรเป็นระบบที่มีองค์ประกอบเชื่อมโยงกันทั้งปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และการป้อนกลับ ทำให้สามารถวิเคราะห์และพัฒนาหลักสูตรได้อย่างครบวงจร ทฤษฎีสมรรถนะ

(Competency Theory) ของ McClelland (1973) ที่เน้นประเมินความสามารถที่นำไปใช้ได้จริง ครอบคลุมความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะของผู้เรียน เพื่อให้การติดตามผู้สำเร็จการศึกษาสามารถสะท้อนสมรรถนะที่ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน และรูปแบบการประเมิน CIPP Model ของ Stufflebeam (1971) ซึ่งประเมินในสี่มิติ ได้แก่ บริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและครอบคลุมทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ นำไปสู่การตัดสินใจปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้มีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมายของการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูล ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1) นักเรียนวิชาเอกวิศวกรรมปัญญาประดิษฐ์ ปีการศึกษา 2567 โดยเป็นจำนวนนักเรียนทั้งหมดที่ศึกษา ณ ปัจจุบัน ได้แก่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 27 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 20 คน และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 18 คน รวมจำนวน 65 คน

2) ศิษย์เก่าที่เป็นนักเรียนวิชาเอกวิศวกรรมปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งจบจากโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ปีการศึกษา 2564 ถึง ปีการศึกษา 2566 จำนวน 45 คน

3) ผู้ปกครองนักเรียนวิชาเอกวิศวกรรมปัญญาประดิษฐ์ จำนวน 20 คน

4) อาจารย์ผู้สอนวิชาเอกวิศวรรมปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งทำหน้าที่จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนวิชาเอกวิศวกรรมปัญญาประดิษฐ์ ปีการศึกษา 2565 - 2567 จำนวน 5 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

หลักสูตรวิชาเอกวิศวกรรมปัญญาประดิษฐ์ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยรวบรวมเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้องกัลหลักสูตร สถานศึกษา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินหลักสูตรให้ครอบคลุม ประกอบด้วย แบบบสอบถามความ

คิดเห็นเกี่ยวข้องกับด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต จำนวน 2 ฉบับ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตรส่วนประเมินค่า 5 ระดับและมีคำถามปลายเปิดสำหรับนักเรียนและผู้ปกครอง และแบบสัมภาษณ์แบบโครงสร้าง ใช้สัมภาษณ์เกี่ยวกับความเหมาะสมของหลักสูตร จำนวน 3 ฉบับ ใช้สัมภาษณ์ อาจารย์ผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการประเมินหลักสูตร มีความมุ่งหมายเพื่อประเมินหลักสูตรวิชาเอกวิศวกรรมปัญญาประดิษฐ์ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ใน 4 ด้าน 1) ด้านบริบท 2) ด้านปัจจัยนำเข้า 3) ด้านกระบวนการ และ 4) ด้านผลผลิต โดยมีขั้นตอนดำเนินวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์หลักสูตร ดำเนินการศึกษารายละเอียดและวิเคราะห์หลักสูตรวิชาเอกวิศวกรรมปัญญาประดิษฐ์ ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) รวมถึงเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยอ้างอิงตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) เพื่อเปรียบเทียบกับหลักสูตรที่ศึกษา พร้อมทั้งวิเคราะห์เอกสาร งานวิจัย และบทความที่เกี่ยวข้องกับการประเมินหลักสูตร เพื่อใช้ประกอบในการศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตรอย่างรอบด้าน

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดวัตถุประสงค์ในการประเมิน ประเมินโดยประยุกต์ตามแนวคิดของสตัฟเฟิลบีม(Stufflebeam) โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป์ (CIPP Model) โดยมุ่งประเมินใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านบริบท 2) ด้านปัจจัยนำเข้า 3) ด้านกระบวนการ และ 4) ด้านผลผลิต

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดขอบเขตการประเมิน ประกอบด้วยกลุ่มเป้าหมายและประเด็นในการประเมิน

- ด้านบริบท ประเมินเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร และรายวิชา
- ด้านปัจจัยนำเข้า ประเมินเกี่ยวกับความพร้อมและศักยภาพผู้สอน สื่อการจัดการเรียนการสอน สภาพแวดล้อม
- ด้านกระบวนการ ประเมินเกี่ยวกับการบริหารงานของหลักสูตร การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียน รวมไปถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล
- ด้านผลผลิต ประเมินความรู้ความเข้าใจ เกรดเฉลี่ย ความสามารถในการทำโครงงาน การนำความรู้ไปใช้ในวิชาเอก และสัมฤทธิ์ผลการเรียนรู้ (learning outcome achievement)

ของหลักสูตรและติดตามคุณลักษณะและความรู้ความสามารถของนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว

ขั้นตอนที่ 4 สร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบสอบถามความคิดเห็นและแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับหลักสูตรวิชาเอกวิศวกรรมปัญญาประดิษฐ์ โดยเครื่องมือได้รับการออกแบบให้ครอบคลุมประเด็นการประเมินใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย หลังจากการพัฒนาเครื่องมือเบื้องต้น ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือดังกล่าวส่งให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในด้านการวิจัยทางการศึกษาและหลักสูตรวิศวกรรมศาสตร์ ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือ ซึ่งจากการหาค่า IOC ในแต่ละข้อนั้นอยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้ทุกข้อคำถาม ค่าที่ยอมรับได้อยู่ที่ระหว่าง 0.67-1.00และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ของครอนบาค (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2552) ที่ยอมรับได้อยู่ที่ระหว่าง 0.60-1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามเก็บข้อมูล

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล การประเมินหลักสูตรกรณีใช้แบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวมรวบข้อมูลด้วยแบบสอบถามออนไลน์ และกรณีใช้แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากอาจารย์ผู้สอน ผู้ปกครองนักเรียนศิษย์ปัจจุบันและศิษย์เก่า นักเรียนที่จบหลักสูตรไปและและอาจารย์ผู้สอน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

- วิเคราะห์เนื้อหาความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามปลายเปิด และจากการให้สัมภาษณ์ โดยการจำแนกตามลำดับ และนำมาประมวลให้เป็นข้อความโดยสรุปและพิจารณาร่วมกับการประเมินในด้านอื่นๆ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

- วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ด้านภาพรวมและรายข้อ โดยกำหนดระดับการประเมินการใช้หลักสูตรด้านต่างๆที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล พิจารณาจากคะแนนค่าเฉลี่ยที่ได้มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์โดยแปลความหมายความเห็นเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00	หมายถึง ระดับมากที่สุด หรือเหมาะสมมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50	หมายถึง ระดับมาก หรือเหมาะสมมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50	หมายถึง ระดับปานกลาง หรือเหมาะสมปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50	หมายถึง ระดับน้อย หรือเหมาะสมน้อย
ค่าเฉลี่ย 0.00 - 1.50	หมายถึง ระดับน้อยที่สุด หรือเหมาะสมน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

การติดตามและประเมินผลหลักสูตรวิชาเอกวิศวกรรมปัญญาประดิษฐ์ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป์ (CIPP Model) ในครั้งนี้ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการประเมินหลักสูตรวิชาเอกวิศวกรรมปัญญาประดิษฐ์ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 65 คน (คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 100) และศิษย์เก่า จำนวน 45 คน (คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 55) รายละเอียดดังนี้

ด้านบริบท พบว่า นักเรียนและศิษย์เก่าวิชาเอกวิศวกรรมปัญญาประดิษฐ์ มีความคิดเห็นว่าบริบทของหลักสูตรมีความเหมาะสมโดยภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก ($\bar{X}$= 4.50, S.D. = 0.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยประเด็นที่มีความเหมาะสมมากที่สุด คือ หลักสูตร รายวิชาและวิชาเอกมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ($\bar{X}$= 4.70, S.D. = 0.54) และประเด็นที่มีความคิดเห็นเหมาะสมน้อยที่สุด คือ หลักสูตร รายวิชาจัดลำดับความยากง่ายของเนื้อหาอย่างเหมาะสม และการบูรณาการสาระการเรียนรู้รวมกับสาระอื่นๆ ($\bar{X}$= 4.44, S.D. = 0.68)

ด้านปัจจัยการนำเข้า พบว่า นักเรียนและศิษย์เก่าวิชาเอกวิศวกรรมปัญญาประดิษฐ์ มีความคิดเห็นว่าปัจจัยนำเข้าของหลักสูตรมีความเหมาะสมโดยภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.70, S.D. = 0.35) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อประเด็นที่มีความเหมาะสมมากที่สุด คือ ผู้สอนส่งเสริมส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักค้นคว้า แสวงหาข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ ($\bar{X}$= 4.88, S.D. = 0.36) ผู้สอนมีการเตรียมความพร้อมในการสอนและตั้งใจสอน ๆ ($\bar{X}$= 4.87, S.D. = 0.41) และมีพื้นที่สำหรับเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบผลิตและใช้เครื่องมือปฏิบัติการทางด้านวิศวกรรม ($\bar{X}$= 4.87, S.D. = 0.44) ซึ่งประเด็นที่มีความคิดเห็นเหมาะสม

น้อยที่สุด คือ การจัดแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน เช่น ห้องสมุด มุมหนังสือ ห้องสืบค้น ICT มีความเหมาะสม($\bar{X}$= 4.27, S.D. = 0.98) และระบบอินเตอร์เน็ตสำหรับค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมมีความเหมาะสม ($\bar{X}$= 4.2, S.D. = 0.80) และเห็นว่าควรมีการจัดพื้นที่ค้นคว้าให้เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน

ด้านกระบวนการ พบว่า นักเรียนและศิษย์เก่าวิชาเอกวิศวกรรมปัญญาประดิษฐ์ มีความคิดเห็นว่ากระบวนการของหลักสูตรมีความเหมาะสมโดยภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.78, S.D. = 0.52) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อประเด็นที่มีความเหมาะสมมากที่สุด คือ ครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วร่วมในการจัดกิจกรรมเรียนรู้ ซักถามและแสดงความคิดเห็นและจัดกิจกรรมสอดคล้องกับความสนใจ ($\bar{X}$= 4.88, S.D. = 0.36) ครูแจ้งเกณฑ์การประเมินและเวลาการวัดประเมินผลแต่ละครั้งให้นักเรียนทราบล่วงหน้า ($\bar{X}$= 4.86, S.D. = 0.45) และประเด็นที่มีความคิดเห็นเหมาะสมน้อยที่สุด คือ ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบวิธีการสอนที่หลากหลาย ($\bar{X}$= 4.64, S.D. = 0.67)

ด้านผลผลิต พบว่า นักเรียนและศิษย์เก่าวิชาเอกวิศวกรรมปัญญาประดิษฐ์ มีความคิดเห็นว่าผลผลิตของหลักสูตรมีความเหมาะสมโดยภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.71, S.D. = 0.52) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อประเด็นที่มีความเหมาะสมมากที่สุด คือ นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมโครงงานและชิ้นงานเป็นของตนเอง ($\bar{X}$= 4.80, S.D. = 0.46) และนักเรียนสามารถนำทักษะกระบวนการที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีเหตุผล ($\bar{X}$= 4.83, S.D. = 0.38) และประเด็นที่มีความคิดเห็นเหมาะสมน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีความรอบรู้ และความสามารถบูรณาการความรู้ได้ ($\bar{X}$= 4.61, S.D. = 0.47)

2. ผลการประเมินหลักสูตรวิชาเอกวิศวกรรมปัญญาประดิษฐ์ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ครูผู้สอน จำนวน 5 คน และผู้ปกครองนักเรียนวิชาเอกวิศวกรรมปัญญาประดิษฐ์ จำนวน 45 คน จากการสำรวจข้อมูลทั่วไป พบว่าระดับการศึกษาผู้ปกครองนักเรียน ร้อยละ 48.89 จบการศึกษาระดับปริญญาโท และจบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 40.0 ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ปกครองนักเรียนประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวหรือบริษัทส่วนตัว ร้อยละ 42.22 และรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 26.67 รายละเอียดดังนี้

ด้านบริบท พบว่า ครูผู้สอน มีความคิดเห็นด้านบริบทของหลักสูตรโดยภาพรวมว่าเหมาะสม และเห็นว่าควรมีการศึกษาความต้องการทักษะและเจตคติของนักเรียน โดยการสะท้อนรวมกันระหว่างครูผู้สอนในโรงเรียนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของนักเรียน และความคิดเห็นผู้ปกครองนักเรียน พบว่า บริบทของหลักสูตรมีความเหมาะสมโดยภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.76, S.D. = 0.48) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อประเด็นที่มีความเหมาะสมมากที่สุด คือ หลักสูตรส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ($\bar{X}$= 4.78, S.D. = 0.42) หลักสูตรมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทสังคมไทย ($\bar{X}$= 4.76, S.D. = 0.48) และหลักสูตรมีความชัดเจนนำไปสู่การปฏิบัติ ($\bar{X}$= 4.67, S.D. = 0.60) ตามลำดับ

ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า ครูผู้สอน มีความคิดเห็นด้านปัจจัยนำเข้าของหลักสูตรโดยมีความเหมาะสมทั้งในด้านโครงสร้างหลักสูตร เนื้อหาสาระ และทรัพยากรสนับสนุน แต่เห็นควรให้มีการส่งเสริมให้ผู้สอนในแต่ละสาระการเรียนรู้มีการบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกัน เพื่อเสริมสร้างการเชื่อมโยงความรู้ข้ามสาขาวิชา และเพิ่มโอกาสให้นักเรียนได้ประยุกต์ใช้ความรู้ในบริบทที่หลากหลาย และความคิดเห็นผู้ปกครองนักเรียน พบว่า ปัจจัยนำเข้าของหลักสูตรมีความเหมาะสมโดยภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.54, S.D. = 0.52) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อประเด็นที่มีความเหมาะสมมากที่สุด คือ ครูผู้สอนมีกิริยามารยาท การพูดจาเหมาะสมกับการเป็นครู ($\bar{X}$= 4.71, S.D. = 0.55) ครูผู้สอนมีความรู้ความสามารถในวิชาที่สอนและจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X}$= 4.62, S.D. = 0.58) ครูผู้สอนเอาใจใส่ต่อการเรียนการสอนและติดตามผลการเรียนของผู้เรียน ($\bar{X}$= 4.60, S.D. = 0.69) และสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับผู้เรียน ($\bar{X}$= 4.60, S.D. = 0.62) ตามลำดับ

ด้านกระบวนการ พบว่า ครูผู้สอน มีความคิดเห็นด้านกระบวนการโดยภาพรวมว่าเหมาะสม และพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดการลงมือปฏิบัติจริง การคิดวิเคราะห์ และการแก้ปัญหาจากสถานการณ์จริงมากขึ้น และความคิดเห็นผู้ปกครองนักเรียน พบว่า กระบวนการของหลักสูตรมีความเหมาะสมโดยภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.57, S.D. = 0.59) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อประเด็นที่มีความเหมาะสมมากที่สุด คือ โรงเรียนส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ($\bar{X}$= 4.62, S.D. = 0.68) จัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพผู้เรียนเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักสูตร

($\bar{X}$= 4.58, S.D. = 0.62) และโรงเรียนมีการใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริง ($\bar{X}$= 4.58, S.D. = 0.62) ตามลำดับ

ด้านผลผลิต พบว่า ครูผู้สอน มีความคิดเห็นด้านกระบวนการโดยภาพรวมว่าเหมาะสม ซึ่งนักเรียนมีความสามารถในการจัดทำโครงงานตามเป้าหมายของหลักสูตร และมีคุณธรรม เจตคติและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สามารเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาตามความถนัดและความสนของแต่ละคนได้ คิดเป็นร้อยละ 97.56 และความคิดเห็นผู้ปกครองนักเรียน พบว่าผลผลิตของหลักสูตรมีความเหมาะสมโดยภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก ($\bar{X}$= 4.50, S.D. = 0.59) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อประเด็นที่มีความเหมาะสมมากที่สุด คือ ผู้ปกครองมีความพึงพอใจกับผลงาน/ชิ้นงานวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและวิศวกรรมของผู้เรียน ($\bar{X}$= 4.62, S.D. = 0.58) และภาพรวมโรงเรียนจัดหลักสูตรตรงตามเป้าหมายและความคาดหวังที่กำหนด ($\bar{X}$= 4.53, S.D. = 0.66) ตามลำดับ

3. การติดตามการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา โดยพิจารณาผลการศึกษาต่อในสถานบันอุดมศึกษา ของนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ปีการศึกษา 2565 ถึง ปีการศึกษา 2566 รวมจำนวน 82 คน สามารถสอบเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา แยกตามรอบการพิจารณาเข้าศึกษาต่อด้วยระบบสอบเข้ามหาวิทยาลัย (TCAS) พบว่านักเรียนส่วนมากผ่านการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในรอบที่ 1 รอบแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) ร้อยละ 68.29 (จำนวน 56 คน) รองลงมา รอบที่ 3 รอบแอดมิชชั่น (Admission) ร้อย 20.73 (จำนวน 17 คน), รอบที่ 2 รอบโควตา (Quota) ร้อยละ 9.75 (จำนวน 8 คน), ศึกษาต่อต่างประเทศ ร้อยละ 4.88 (จำนวน 4 คน) และรอการศึกษาต่อ ร้อยละ 2.63 (จำนวน 2 คน) และพบว่าคณะหรือสาขาที่นักเรียนเข้าศึกษาต่อมีความสอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรวิชาเอกปัญญาประดิษฐ์ ร้อยละ 89.02

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า โดยภาพรวมหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดในทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าหลักสูตรมีการออกแบบที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนสอดคล้องกับบริบททางสังคมและการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีในปัจจุบัน โดยเฉพาะด้าน

บริบทที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกกลุ่มเห็นพ้องว่ารายวิชาและกิจกรรมของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับความต้องการของสังคมและการเตรียมความพร้อมสู่การศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการประเมินหลักสูตรของ Stufflebeam ที่เน้นว่าหลักสูตรที่มีคุณภาพควรตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมอย่างแท้จริงผ่านการประเมินบริบทอย่างเป็นระบบ (CIPP Model) รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชญะ น้อยมาลา (2564) ที่ชี้ให้เห็นว่าการออกแบบรายวิชาและกิจกรรมการเรียนรู้ทางวิศวกรรมที่สอดคล้องกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 จะช่วยส่งเสริมกระบวนการคิดและการเตรียมความพร้อมทางวิชาการในระดับที่สูงขึ้น อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่ได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสมน้อยที่สุด คือ การจัดลำดับเนื้อหาและการบูรณาการข้ามสาระวิชา ซึ่งสะท้อนว่าผู้เรียนยังต้องการการเชื่อมโยงองค์ความรู้ให้มีความต่อเนื่องและเป็นระบบมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Posner (2004) ที่เสนอว่าการจัดลำดับประสบการณ์การเรียนรู้และการบูรณาการข้ามสาขาวิชาอย่างมีโครงสร้าง จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้และนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ในด้านปัจจัยนำเข้าและกระบวนการ พบว่าคุณภาพของครูผู้สอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม และการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง เป็นจุดแข็งสำคัญของหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของ Darling-Hammond et al. (2020) และแนวคิดการบูรณาการข้ามสาระของ Pellegrino (2020) ที่มุ่งพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงและการเชื่อมโยงความรู้สู่โลกจริง ขณะเดียวกัน ข้อค้นพบด้านทรัพยากรการเรียนรู้ เช่น ระบบอินเทอร์เน็ตและแหล่งเรียนรู้ ยังสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความสามารถในการนำความรู้และทักษะจากหลักสูตรไปประยุกต์ใช้ได้จริง ทั้งในด้านการจัดทำโครงงาน การสร้างชิ้นงาน และการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะการสอบเข้าศึกษาต่อผ่านระบบ TCAS รอบที่ 1 (Portfolio) ในสัดส่วนที่สูง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าหลักสูตรสามารถพัฒนาศักยภาพรายบุคคล ทักษะการคิดเชิงออกแบบ และความสามารถในการนำเสนอผลงานของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เป็นเพราะหลักสูตรเน้นการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานและการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้แบบ Project-Based Learning ของ Bell (2010) ที่ระบุว่าการให้ผู้เรียนเป็นผู้ขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองจะช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต นอกจากนี้ สัดส่วนของนักเรียนที่เลือกศึกษาต่อในสาขาที่สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรยังสะท้อนถึงความสำเร็จของ

หลักสูตรในการวางรากฐานความรู้และทักษะให้ตรงกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาทักษะแห่งอนาคตของ World Economic Forum (2020) ที่ให้ความสำคัญกับทักษะนวัตกรรม การประยุกต์ใช้ความรู้ และความสามารถในการปรับตัวในโลกการทำงานยุคใหม่ รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชญะ น้อยมาลา (2564) ที่ชี้ว่าหลักสูตรที่เน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติจะช่วยพัฒนาคุณลักษณะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการประเมินตามรูปแบบ CIPP พบว่า หลักสูตรมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สังคม และแนวทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ทั้งในด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงผ่านโครงงาน และการพัฒนาทักษะสำคัญด้านการคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา และการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริง อย่างไรก็ตาม ยังพบประเด็นที่ควรพัฒนาเพิ่มเติม ได้แก่ การจัดลำดับเนื้อหา การบูรณาการข้ามสาระวิชา การใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย และการจัดแหล่งเรียนรู้และทรัพยากรดิจิทัลให้เอื้อต่อการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น ผลการติดตามคุณลักษณะและเส้นทางการศึกษาต่อของผู้สำเร็จการศึกษา พบว่านักเรียนส่วนใหญ่สามารถศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาได้สำเร็จ และเลือกศึกษาต่อในสาขาที่สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตร แสดงให้เห็นถึงประสิทธิผลของหลักสูตรในการเตรียมความพร้อมด้านความรู้ ความสามารถ และทักษะที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อและการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในอนาคต **ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย** มีดังนี้ **1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** 1.1 ควรมีการขยายกรอบการประเมินหลักสูตรให้ครอบคลุมด้านผลกระทบของหลักสูตรในระยะยาว เช่น ผลกระทบต่อเส้นทางการศึกษา อาชีพ และการพัฒนาศักยภาพด้านนวัตกรรมของผู้เรียน เพื่อให้ข้อมูลเชิงลึกสำหรับการกำหนดนโยบาย **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรมีการประเมินด้านผลกระทบของหลักสูตรเพิ่มเติม 2.2 ควรพัฒนาพื้นที่ดิจิทัลสำหรับค้นคว้าและพื้นที่ทำสำหรับทำโครงงาน สร้างเครือข่ายนวัตกรรมนักเรียน ให้เกิดพื้นที่การแลกเปลี่ยนระหว่างครูและนักเรียน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนวิจัย งบประมาณรายได้ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567

เอกสารอ้างอิง

มารุต พัฒผล. (2566). *การประเมินหลักสูตรเพื่อการเรียนรู้และพัฒนา.* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์.

ธนันท์รัฐ สินธุประสิทธิ์. (2564). ความสำคัญของ Gamification และแรงจูงใจสู่ผลลัพธ์ในแวดวงการศึกษา. *วารสารบริหารการศึกษาบัวบัณฑิต,* 21(2), 29-40.

ศิริชัย กาญจนวาสี. (2552). *ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม.* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิชญะ น้อยมาลา. (2564). ทักษะจำเป็นของการทำงานในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิชาการรัตนบุศย์, 3*(1), 45-57.

สุทธิดา เชื่อมกลาง. (2563). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการ STEM Education ที่เหมะสมสำหรับประเทศไทย. *วารสารวิจัย มข. สาขามนุษศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ฉบับบัณฑิตศึกษา),* 8(1), 1-12.

Bell, S. (2010). Project-Based Learning for the 21st Century: Skills for the Future. *The Clearing House,* 83(2), 39–43.

Bertalanffy, L. von. (1968). *General system theory: Foundations, development, applications.* George Braziller.

Darling-Hammond, L., Flook, L., Cook-Harvey, C., Barron, B., & Osher, D. (2020). Implications for educational practice of the science of learning and development. *Applied Developmental Science,* 24(2), 97–140.

McClelland, D. C. (1973). Testing for competence rather than for “intelligence. *American Psychologist,* 28(1), 1–14.

Pellegrino, J. W., Hilton, M. L., & Dede, C. (2020). *Education for Life and Work: Developing Transferable Knowledge and Skills in the 21st Century.* National Research Council.

Posner, G. J. (2004). Analyzing the Curriculum (3rd ed.). McGraw-Hill.

Stufflebeam, D. L. (1971). The Relevance of the CIPP Evaluation Model for Educational Accountability. *Journal of Research and Development in Education,* 5, 19-25.

Stufflebeam, D. L., & Shinkfield, A. J. (2007). E*valuation theory, models, and applications.* Jossey-Bass.

การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2*

PERSONNEL MANAGEMENT IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE BANGKOK 2

นภัสนันท์ ไสยสมบัติ[1] และ ชัชชญา พีระธรณิศร์[2]

Napatsanun Saisombut[1] and Chatchaya Perathoranich[2]

[1-2]หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยรังสิต

[1-2]Master of Education in Educational Administration, Rangsit University, Thailand

Corresponding Author's Email: napatsanun.s63@rsu.ac.th

วันที่รับบทความ : 24 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 5 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 7 กุมภาพันธ์ 2569

Received 24 January 2026; Revised 5 February 2026; Accepted 7 February 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาพื้นที่สหวิทยาเขตรัชวิภา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 2) เปรียบเทียบการบริหารงานบุคคล ในสถานศึกษาพื้นที่สหวิทยาเขตรัชวิภา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตาม เพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูสหวิทยาเขตรัชวิภา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำนวน 285 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่

Citation:

* นภัสนันท์ ไสยสมบัติ และ ชัชชญา พีระธรณิศร์. (2569). การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 614-632.

Napatsanun Saisombut and Chatchaya Perathoranich. (2026). Personnel Management In Educational Institutions Under The Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 614-632.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

(Frequency) ร้อยละ (Percentile) ค่าเฉลี่ย (Means) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบค่า (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffie post hoc Comparison)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาพื้นที่สหวิทยาเขตรัชวิภา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำนวน 5 ด้าน พบว่าทุกด้านมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาพื้นที่สหวิทยาเขต รัชวิภา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตาม เพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน พิจารณาตามภาพรวม พบว่าไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ไม่มีความแตกต่างเช่นกัน

คำสำคัญ: การบริหารงานบุคคล, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2, สหวิทยาเขตรัชวิภา

Abstract

This study aimed to 1) examine the current conditions of personnel management in schools within the Ratchavipha Educational Network under the Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2, and 2) compare personnel management in these schools classified by gender, position, educational qualification, and work experience. A quantitative research approach was employed. The sample consisted of 285 teachers from the Ratchavipha Educational Network under the same service area office. The research instrument was a five-point Likert scale questionnaire, and the statistical methods used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and one-way ANOVA with Scheffé’s post hoc comparison.

The results revealed that 1) the overall level of personnel management in the five studied aspects was rated at the highest level; and 2) when comparing personnel management according to gender, position, educational qualification,

and work experience, no significant differences were found either in the overall analysis or in each specific aspect.

Keywords: Personnel Management, Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2, Ratchavipha Educational Network

บทนำ

การบริหารทรัพยากรบุคคลในสถานศึกษาภาครัฐเป็นกระบวนการสำคัญที่มุ่งสร้างประโยชน์ทั้งต่อองค์กร บุคลากร และสังคมส่วนรวม โดยต้องคำนึงถึงปรัชญาการทำงาน คุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง แม้การบริหารงานด้านการศึกษาจะมิได้มุ่งหวังผลกำไร แต่มีเป้าหมายสำคัญคือการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารงานบุคคลจะเกิดประสิทธิผลได้จำเป็นต้องมีบุคลากรที่เหมาะสมทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ สอดคล้องกับนโยบาย เป้าหมาย และบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง หากสามารถบริหารทรัพยากรบุคคลได้อย่างเหมาะสม ย่อมส่งผลให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2567) ในยุคดิจิทัลการบริหารทรัพยากรบุคคลจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัลที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว องค์กรจึงต้องนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ลดความซ้ำซ้อน และพัฒนาทักษะของบุคลากรให้สามารถทำงานร่วมกับเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับสถานศึกษา เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการบริหารงานบุคคล เช่น การจัดการข้อมูลบุคลากร การวางแผนอัตรากำลัง การสรรหา การประเมินผลการปฏิบัติงาน การสื่อสาร และการพัฒนาบุคลากรผ่านสื่อดิจิทัล ซึ่งช่วยให้องค์กรสามารถปรับตัวและดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทของสังคมดิจิทัล (ปุณณิฐฐา มาเชค, 2565)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ได้กำหนดนโยบายและแนวทางการบริหารงานบุคคลเพื่อให้สถานศึกษาในสังกัดนำไปปฏิบัติ โดยเฉพาะสถานศึกษาในพื้นที่สหวิทยาเขตรัชวิภา ซึ่งประกอบด้วยโรงเรียนจำนวน 9 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนฤทธิยะวรรณาลัย โรงเรียนหอวัง โรงเรียนสารวิทยา โรงเรียนดอนเมืองทหารอากาศบำรุง โรงเรียนฤทธิยะวรรณาลัย 2 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางเขน โรงเรียนสีกัน (วัฒนานันท์อุปถัมภ์) โรงเรียนราชวินิตบางเขน และโรงเรียนดอนเมืองจารุจินดา ทั้งนี้ บุคลากร

ทางการศึกษาเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนระบบการเรียนรู้ การบริหารและพัฒนาบุคลากรให้มีสมรรถนะที่เหมาะสมกับบริบทของยุคดิจิทัลจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2, 2568)

แนวทางสำคัญของการบริหารงานบุคคลทางการศึกษาในยุคปัจจุบัน คือการพัฒนาและยกระดับศักยภาพของบุคลากร โดยเน้นการเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการกระจายอำนาจการบริหารบุคลากร การจัดสรรกำลังคนอย่างเหมาะสม และการนำระบบดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการ เพื่อเพิ่มความคล่องตัว ความโปร่งใส และประสิทธิภาพในการดำเนินงาน (ประกาศนโยบายและจุดเน้น ปีงบประมาณ 2568–2569 สพม.กท 2, 2568) อย่างไรก็ตามจากรายงานผลการดำเนินงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 พบว่ายังคงประสบปัญหาด้านการขาดแคลนอัตรากำลัง การดำเนินงานด้านการบริหารงานบุคคลที่ล่าช้า และการปฏิบัติตามนโยบายที่ยังไม่บรรลุเป้าหมาย ส่งผลให้ประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลยังไม่เป็นไปตามที่ควรจะเป็น (รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ 2566 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2, 2566)

จากความเป็นมาและปัญหาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาพื้นที่สหวิทยาเขตรัชวิภา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากจะช่วยให้ทราบถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการพัฒนา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประเด็นดังกล่าว โดยคาดหวังว่าผลการวิจัยจะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาพื้นที่สหวิทยาเขตรัชวิภา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาพื้นที่สหวิทยาเขตรัชวิภา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตาม เพศ ตำแหน่งวุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่องการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย โดยสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการจัดการทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ ครอบคลุมการพัฒนาบุคลากร การวางแผนอัตรากำลัง การสรรหาอัตราทดแทน การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการจัดสวัสดิการและบำเหน็จความชอบ โดยต้องยึดหลักความเป็นธรรม ความโปร่งใส และความสอดคล้องกับนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายอย่างยั่งยืน (คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2567) (ณรงค์วิทย์ ศักดิ์ทิพยรัตน์, 2566) การบริหารงานบุคคลจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยการนำระบบดิจิทัลมาใช้ในการจัดการข้อมูลบุคลากร การประเมินผล และการพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งช่วยเพิ่มความรวดเร็ว ความถูกต้อง และประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ (ปุณณิฐฐา มาเชค, 2565) สอดคล้องกับแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564) ที่เน้นการพัฒนาทักษะดิจิทัลและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและแนวทางการบริหารงานบุคคลให้สถานศึกษาในสังกัดนำไปปฏิบัติ โดยมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การพัฒนาฐานข้อมูลบุคลากร และการจัดสรรอัตรากำลังอย่างเหมาะสม เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในภาพรวม (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2, 2568) จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า เดือนเพ็ญ อนุตรพงศ์ (2567) ระบุว่าการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษายุคดิจิทัลโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการพัฒนาบุคลากรขณะที่เกศริน ทองไสล (2567) และธนภูมิ มากแก้ว (2567) พบว่าการบริหารงานบุคคลที่เป็นระบบและเชื่อมโยงทุกกระบวนการเข้าด้วยกันช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ

การทำงานและความก้าวหน้าในวิชาชีพของบุคลากร งานวิจัยในต่างประเทศยังชี้ให้เห็นว่าการบริหารทรัพยากรมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพการบริหารสถานศึกษาและภาวะผู้นำทางการศึกษา (Rawat, 2022) (Kyereh et al., 2023)

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของสถานศึกษา และเป็นพื้นฐานสำคัญในการกำหนดกรอบแนวคิดและแนวทางการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาพื้นที่สหวิทยาเขตรัชวิภา และเพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาจำแนกตามลักษณะส่วนบุคคลของครูผู้สอน มีรายละเอียดการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสหวิทยาเขตรัชวิภา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำนวน 9 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 1,126 คน ข้อมูลประชากรอ้างอิงจากบัญชีถือจ่ายเงินเดือนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (จ.18) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2567

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอน จำนวน 285 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) และดำเนินการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย บทความนี้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา ครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการวางแผนอัตรากำลัง ด้านการสรรหาและอัตราทดแทน ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน และด้านสวัสดิการและบำเหน็จความชอบ โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 และ

นำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ พบว่าแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการโดยขอความอนุเคราะห์จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 และผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตรัชวิภา จากนั้นจัดส่งแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ให้แก่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 285 คน และตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล บทความนี้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามด้วยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ วิเคราะห์สภาพการบริหารงานบุคคลด้วยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลจำแนกตามเพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน โดยใช้สถิติ t-test กรณีตัวแปรอิสระ 2 กลุ่ม และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) กรณีตัวแปรอิสระมากกว่า 2 กลุ่ม หากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffé)

ผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาพื้นที่สหวิทยาเขตรัชวิภา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ การสำรวจสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามแบบตรวจรายการ ได้แก่ เพศ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

ตารางที่ 1 แสดงกลุ่มตัวอย่างจำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไป	**จำนวน (คน) (n = 285)**	**ร้อยละ(%)**
เพศ	จำนวนตัวอย่าง (คน)	ร้อยละ
ชาย	80	28.1
หญิง	205	71.9
รวม	285	100

ครูผู้ช่วย	38	13.3
ครู	103	36.1
ครู วิทยฐานะครูชำนาญการ	119	41.8
ครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ	25	8.8
ครู วิทยฐานะครูเชี่ยวชาญ	0	0
รวม	285	100
วุฒิการศึกษา	จำนวนตัวอย่าง (คน)	ร้อยละ
ปริญญาตรี	205	71.9
ปริญญาโท	80	28.1
ปริญญาเอก	0	0
อื่น ๆ (โปรดระบุ)	0	0
รวม	285	100
ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน	จำนวนตัวอย่าง (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 5 ปี	115	40.4
6 -10 ปี	99	34.7
11-15 ปี	43	15.1
16- 20 ปี	12	4.2
มากกว่า 20 ปี	16	5.6
รวม	285	100

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 71.90 ดำรงตำแหน่งครูและครูวิทยฐานะชำนาญการเป็นส่วนใหญ่ และมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี โดยมีประสบการณ์การทำงานน้อยกว่า 10 ปีเป็นสัดส่วนสูงสุด

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา พื้นที่สหวิทยาเขตรัชวิภา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 มี

จำนวน 5 ด้านได้แก่ ด้านการวางแผนอัตรากำลัง ด้านการสรรหาอัตราทดแทน ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน และด้านสวัสดิการและบำเหน็จความชอบ โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) นำเสนอในภาพรวมรายด้าน ผลวิเคราะห์ปรากฏดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาพื้นที่สหวิทยาเขตรัชวิภา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวม

ด้านที่	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
ด้านการสรรหาอัตราทดแทน	4.77	0.32	มากที่สุด	1
ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน	4.76	0.36	มากที่สุด	2
ด้านสวัสดิการและบำเหน็จความชอบ	4.75	0.39	มากที่สุด	3
ด้านการวางแผนอัตรากำลัง	4.72	0.37	มากที่สุด	4
ด้านการพัฒนาบุคลากร	4.54	0.46	มากที่สุด	5
รวมเฉลี่ย	**4.71**	**0.31**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 2 พบว่า สภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาพื้นที่สหวิทยาเขตรัชวิภา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.71, S.D. = 0.31)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การบริหารงานบุคคลทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสรรหาอัตราทดแทน ($\bar{X}$ = 4.77, S.D. = 0.32) รองลงมา คือ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ($\bar{X}$ = 4.76, S.D. = 0.36) ด้านสวัสดิการและบำเหน็จความชอบ ($\bar{X}$ = 4.75, S.D. = 0.39) และด้านการวางแผนอัตรากำลัง ($\bar{X}$ = 4.72, S.D. = 0.37) ตามลำดับ ขณะที่ด้านการพัฒนาบุคลากรมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = 4.54, S.D. = 0.46)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการเปรียบเทียบการศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาพื้นที่สหวิทยาเขตรัชวิภา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตาม เพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

การวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาพื้นที่สหวิทยาเขตรัชวิภา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตาม เพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน ได้แก่ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการวางแผนอัตรากำลัง ด้านการสรรหาอัตราทดแทน ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน และด้านสวัสดิการและบำเหน็จความชอบ ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตาราง ต่อไปนี้

ตารางที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบการศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาพื้นที่สหวิทยาเขตรัชวิภา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตาม เพศ

สภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาพื้นที่สหวิทยาเขตรัชวิภา	ชาย		หญิง		t	Sig (2-tailed)
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการพัฒนาบุคลากร	4.50	0.44	4.56	0.46	-0.88	0.43
2. ด้านการวางแผนอัตรากำลัง	4.75	0.33	4.71	0.38	0.74	0.51
3. ด้านการสรรหาอัตราทดแทน	4.78	0.26	4.77	0.35	0.23	0.24
4. ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน	4.78	0.27	4.75	0.39	0.19	0.37
5. ด้านสวัสดิการและบำเหน็จความชอบ	4.79	0.27	4.73	0.43	1.06	0.33
โดยรวม	4.72	0.21	4.70	0.35	0.26	0.37

จากตารางที่ 3 พบว่า การเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาพื้นที่สหวิทยาเขตรัชวิภา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบการศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาพื้นที่สหวิทยาเขตรัชวิภา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามตำแหน่ง

ข้อ	รายการ		ss	df	MS	F	sig
1	ด้านการพัฒนาบุคลากร	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	2.05 93.60 95.72	3 281 284	0.68 0.33	2.08	0.20
2	ด้านการวางแผนอัตรากำลัง	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	1.12 60.66 61.63	3 281 284	0.37 0.21	1.71	0.17
3	ด้านการสรรหาอัตราทดแทน	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3.30 48.79 52.10	3 281 284	1.10 0.17	6.02	0.00
4	ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	4.22 52.66 57.08	3 281 284	1.60 0.18	7.65	0.00
5	ด้านสวัสดิการและบำเหน็จความชอบ	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	3.43 64.26 67.70	3 281 284	1.14 0.22	5.30	0.01
	รวม	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	2.82 63.99 66.84	3 281 284	0.97 0.22	4.75	0.07

หมายเหตุ: *ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

จากตารางที่ 4 พบว่า การเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาพื้นที่สหวิทยาเขตรัชวิภา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสรรหาอัตราทดแทน ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน และด้านสวัสดิการและบำเหน็จความชอบ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการพัฒนาบุคลากร และด้านการวางแผนอัตรากำลัง ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงดำเนินการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ในด้านที่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยใช้วิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe's method)

ตารางที่ 5 แสดงการเปรียบเทียบการศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา พื้นที่สหวิทยาเขตรัชวิภา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา

ข้อ	รายการ		ss	df	MS	F	sig
1	ด้านการพัฒนาบุคลากร	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	0.15 95.56 95.72	1 283 284	0.15 0.33	0.49	0.53
2	ด้านการวางแผนอัตรากำลัง	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	0.59 61.20 61.78	1 283 284	0.59 0.21	2.64	0.21
3	ด้านการสรรหาอัตราทดแทน	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	0.21 51.89 46.13	1 283 284	0.21 0.18	1.25	0.39
4	ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	1.10 55.78 56.88	1 283 284	1.10 0.19	5.47	0.21
5	ด้านสวัสดิการและบำเหน็จความชอบ	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	0.32 67.37 67.72	1 283 284	0.32 0.23	1.13	0.57

	รวม	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	0.47 68.17 65.64	1 283 284	0.22 0.21	2.19	0.38

หมายเหตุ: *ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

จากตารางที่ 5 พบว่า การเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาพื้นที่สหวิทยาเขตรัชวิภา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการวางแผนอัตรากำลัง ด้านการสรรหาอัตราทดแทน ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน และด้านสวัสดิการและบำเหน็จความชอบ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 6 แสดงการเปรียบเทียบการศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาพื้นที่สหวิทยาเขตรัชวิภา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

ข้อ	รายการ		ss	df	MS	F	sig
1	ด้านการพัฒนาบุคลากร	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	0.90 94.82 95.72	4 280 284	0.22 0.33	0.69	0.66
2	ด้านการวางแผนอัตรากำลัง	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	0.75 61.04 61.78	4 280 284	0.18 0.21	0.86	0.50
3	ด้านการสรรหาอัตราทดแทน	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	1.91 50.18 52.10	4 280 284	0.48 0.18	2.52	0.08
4	ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	1.76 55.11 56.88	4 280 284	0.44 0.19	2.30	0.11

5	ด้านสวัสดิการและบำเหน็จความชอบ	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	1.88 65.82 67.70	4 280 284	0.47 0.23	2.01	0.19
	รวม	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	1.43 65.39 66.83	4 280 284	0.35 0.22	1.67	0.30

หมายเหตุ: *ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

จากตารางที่ 6 พบว่า การเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาพื้นที่สหวิทยาเขตรัชวิภา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการวางแผนอัตรากำลัง ด้านการสรรหาอัตราทดแทน ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน และด้านสวัสดิการและบำเหน็จความชอบ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการยกระดับการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาพื้นที่สหวิทยาเขตรัชวิภา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 285 ฉบับ ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และจัดกลุ่มตามกรอบการบริหารงานบุคคล 5 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการพัฒนาบุคลากร

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เสนอให้การพัฒนาบุคลากรมุ่งเน้นการทำงานร่วมกันภายในเครือข่ายสหวิทยาเขต โดยการใช้ทรัพยากรร่วมกันและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ภายใต้ระบบที่มีความยืดหยุ่นและมีเป้าหมายร่วมกัน ซึ่งจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาบุคลากรระหว่างโรงเรียน และเสริมสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน (เกศริน ทองไสล, 2567)

2) ด้านการวางแผนอัตรากำลัง

ข้อเสนอแนะสะท้อนถึงความจำเป็นในการวางแผนอัตรากำลังอย่างเป็นระบบ โดยเชื่อมโยงกับการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในระยะยาว และการเสริมสร้างทักษะที่สอดคล้องกับ

บริบทการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัล ทั้งนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าการบริหารอัตรากำลังในเครือข่ายสหวิทยาเขตควรดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรบุคคลในภาพรวม (พัชรินทร์ สอนศรี, 2567)

3) ด้านการสรรหาอัตราทดแทน

ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะพบว่า การสรรหาอัตราทดแทนควรดำเนินการอย่างเป็นระบบและเชื่อมโยงกับกระบวนการบริหารงานบุคคลทั้งระบบ ไม่ควรมุ่งเน้นเฉพาะการบรรจุแต่งตั้งบุคลากรใหม่เท่านั้น แต่ควรพิจารณาควบคู่กับการพัฒนา การประเมินผลการปฏิบัติงาน และความก้าวหน้าในสายอาชีพ เพื่อสร้างความมั่นคงในการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษา (ธนภูมิ มากแก้ว, 2567)

4) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน

ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานที่มีความชัดเจน โปร่งใส และยุติธรรม โดยเสนอให้มีการแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีระหว่างผู้บริหารและหัวหน้างานในแต่ละสถานศึกษา เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพของระบบการประเมินผลภายในเครือข่ายสหวิทยาเขต และยกระดับคุณภาพการบริหารงานบุคคลโดยรวม (แผนพัฒนาการศึกษาโรงเรียนหอวัง, 2567)

5) ด้านสวัสดิการและบำเหน็จความชอบ

ข้อเสนอแนะสะท้อนว่าบุคลากรให้ความสำคัญกับบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เกื้อกูลกัน ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจและความผูกพันต่อองค์กร นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอให้พัฒนาระบบสวัสดิการและการให้บริการในรูปแบบออนไลน์ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่บุคลากรให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน (รายงานโรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภช บางเขน, 2567)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา และเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูผู้สอนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการวิจัย พบว่า การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษามีการดำเนินงานด้านการบริหารงานบุคคลอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในยุคดิจิทัล ทั้งนี้ อาจเป็นผลมาจากนโยบายและแนวทางการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของหน่วยงานต้นสังกัดที่ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบดิจิทัลมาใช้ในการสนับสนุนการปฏิบัติงานด้านบุคลากร ส่งผลให้กระบวนการบริหารงานมีความสะดวก รวดเร็ว โปร่งใส และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล (เดือนเพ็ญ อนุตรพงศ์, 2567), (ณรงค์วิทย์ ศักดิ์ทิพยรัตน์, 2566) เมื่อพิจารณาผลการวิจัยเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสรรหาอัตราทดแทนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษาให้ความสำคัญกับกระบวนการสรรหา บรรจุแต่งตั้ง และทดแทนอัตรากำลังอย่างเป็นระบบ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับภาระงานและบริบทของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ที่มุ่งจัดสรรบุคลากรให้เหมาะสมกับตำแหน่งและภารกิจ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานขององค์กร (Padam Bahadur Rawat, 2022), (ธนภูมิ มากแก้ว, 2567) รองลงมาได้แก่ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน และด้านสวัสดิการและบำเหน็จความชอบ ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษามีระบบการประเมินผลที่ค่อนข้างชัดเจน และให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างขวัญกำลังใจแก่บุคลากร อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบว่าด้านการพัฒนาบุคลากรมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น แม้ยังอยู่ในระดับมากที่สุด อาจเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านเวลา ภาระงาน และทรัพยากรที่ส่งผลต่อโอกาสในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในด้านทักษะดิจิทัลและการเรียนรู้เชิงลึก ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของงานวิจัยด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในภาคการศึกษา (ณัชพล เอี่ยมสะอาด, 2566) (สุชาดา คำพิทูรณ์, 2565)

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันต่อการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากการดำเนินงานภายใต้นโยบาย แนวทาง และมาตรฐานเดียวกันของหน่วยงานต้นสังกัด ส่งผลให้การบริหารงานบุคคลมีความเป็นเอกภาพและต่อเนื่อง (เกศริน ทองไสล, 2567),(พัชรินทร์ สอนศรี, 2567)

นอกจากนี้ จากข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่ายังมีข้อจำกัดด้านความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของบุคลากรบางส่วน รวมถึงภาระงานที่เพิ่มขึ้นจากการใช้ระบบสารสนเทศในการปฏิบัติงาน ดังนั้น สถานศึกษาควรวางแผนพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบ จัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการของบุคลากร และสนับสนุนทรัพยากรด้านเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564)

โดยสรุป ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษามีการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลอยู่ในระดับที่ดี และสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายและแนวทางพัฒนาการบริหารงานบุคคลให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในอนาคตได้อย่างเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่องการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 สามารถนำผลที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้ **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** 1) หน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดนโยบายด้านการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล โดยเน้นความเป็นธรรม โปร่งใส และเท่าเทียมในด้านการสรรหา อัตราทดแทน และการประเมินผลการปฏิบัติงาน 2) ควรสนับสนุนการพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลแบบดิจิทัลที่มีมาตรฐานเดียวกันและสามารถเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่ และกระทรวงศึกษาธิการ 3) ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงความแตกต่างของตำแหน่งและบทบาทหน้าที่ **ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ** 1) สถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้ปรับปรุงกระบวนการบริหารงานบุคคล โดยเฉพาะการวางแผนอัตรากำลัง การสรรหา และการประเมินผลการปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา 2) ควรพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการและบำเหน็จความชอบที่สามารถสร้างแรงจูงใจและความผูกพันของบุคลากรต่อองค์กร 3) ควรประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและฐานข้อมูลสารสนเทศด้านบุคลากรเพื่อลดความซ้ำซ้อน เพิ่มความรวดเร็ว และยกระดับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 1) ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น หรือเปรียบเทียบระหว่างเขตพื้นที่ เพื่อเพิ่มความครอบคลุม

ของผลการวิจัย 3) ควรศึกษาปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคล เช่น ภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์การ หรือการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 4) ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน หรือการวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและสะท้อนบริบทการบริหารงานบุคคลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

เกศริน ทองไสล. (2567). *แนวทางการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ทางการศึกษา.

คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2567). *แนวทางการบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา.* กรุงเทพฯ: สำนักงาน ก.ค.ศ.

ณรงค์วิทย์ ศักดิ์ทิพยรัตน์. (2566). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัชพล เอี่ยมสะอาด. (2566). การพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูในศตวรรษที่ 21. *วารสารศึกษาศาสตร์,* 17(1), 89–104.

ธนภูมิ มากแก้ว. (2567). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ในสถานศึกษา.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เดือนเพ็ญ อนุตรพงศ์. (2567). การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษายุคดิจิทัล. *วารสารการพัฒนาการศึกษา,* 12(3), 23–38.

ปุณณิฐฐา มาเชค. (2565). *การบริหารทรัพยากรบุคคลในยุคดิจิทัล.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พัชรินทร์ สอนศรี. (2567). *การวางแผนอัตรากำลังและการพัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการศึกษา.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุชาดา คำพิทูรณ์. (2565). การเรียนรู้ตลอดชีวิตกับการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา. *วารสารวิชาการครุศาสตร์,* 14(2), 101–116.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *แนวทางการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในยุคดิจิทัล.* กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *นโยบายและจุดเน้นการบริหารจัดการศึกษา.* กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2. (2566). *รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566.* กรุงเทพฯ: ผู้จัดทำ.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2. (2568). *ประกาศนโยบายและจุดเน้นการดำเนินงาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2568–2569.* กรุงเทพฯ: ผู้จัดทำ.

โรงเรียนหอวัง. (2567). *แผนพัฒนาการศึกษาโรงเรียนหอวัง*. กรุงเทพฯ: โรงเรียนหอวัง.

โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางเขน. (2567). *รายงานการพัฒนางานด้านสวัสดิการและการบริหารงานบุคคล.* กรุงเทพฯ: โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางเขน.

Cakir, A. (2024). Human resource management in educational organizations. *International Education Studies,* 17(3), 9–20. https://doi.org/10.5539/ies.v17n3p9

Charlita, F., Fadhilah, & Neneng. (2021). Human resource management in Islamic education institutions. *Al-Tanzim: Jurnal Manajemen Pendidikan Islam, 5(2), 145–153.* https://doi.org/10.33650/al-tanzim.v5i2.2325

Kyereh, M. O., Addai-Amoah, A. K., & Owusu-Addo, A. (2023). Human resources management practices and the effectiveness of school management. *Educational Research: Theory and Practice,* 34(3), 73–85.

Rawat, P. B. (2022). Human resource management in public colleges. *SSRN Electronic Journal.* https://ssrn.com/abstract=3745721

Scheffé, H. (1953). A method for judging all contrasts in the analysis of variance. *Biometrika,* 40(1–2), 87–110. https://doi.org/10.2307/2333100

การประยุกต์ใช้ FMEA เพื่อปิดช่องว่างความยืดหยุ่นในอุตสาหกรรมการผลิตวัคซีน: จากการประเมินความเสี่ยงสู่มาตรการเชิงรับมือ*

BRIDGING RISK ASSESSMENT AND RESILIENCE: AN FMEA-BASED APPROACH FOR VACCINE MANUFACTURING SUPPLY CHAINS

ปริญญา แสนคำ[1] และ ถิรนันท์ ทิวาราตรีวิทย์[2]

Parinya Sankhum[1] and Thiranan Tiwaratreewit[2]

[1-2]คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

[1-2] Faculty of Management Science, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, Thailand

Corresponding Author's Email: parinya@vru.ac.th

วันที่รับบทความ : 19 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 25 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 27 มกราคม 2569

Received 19 January 2026; Revised 25 January 2026; Accepted 27 January 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อวิเคราะห์ความเสี่ยงเชิงระบบของซัพพลายเชนวัคซีนโดยการบูรณาการเครื่องมือ Failure Mode and Effects Analysis (FMEA) 2) เพื่อประเมินความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเสี่ยงวิกฤตกับขีดความสามารถในการยืดหยุ่น ของระบบปัจจุบัน และ 3) เพื่อเสนอและทดสอบมาตรการรับมือเชิงกลยุทธ์ผ่านกรอบการประเมินความยืดหยุ่นร่วมกับ FMEA เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลกับผู้เชี่ยวชาญระดับหัวหน้างานจากฝ่ายวางแผน จัดซื้อ ผลิต และคลังสินค้าของบริษัทผู้ผลิตวัคซีนชั้นนำ จำนวน 8 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการคำนวณค่าความเสี่ยง, การวิเคราะห์ช่องว่างความยืดหยุ่น 4 มิติ,

Citation:

* ปริญญา แสนคำ และ ถิรนันท์ ทิวาราตรีวิทย์. (2569). การประยุกต์ใช้ FMEA เพื่อปิดช่องว่างความยืดหยุ่นในอุตสาหกรรมการผลิตวัคซีน: จากการประเมินความเสี่ยงสู่มาตรการเชิงรับมือ. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 633-648.

Parinya Sankhum and Thiranan Tiwaratreewit. (2026). Bridging Risk Assessment And Resilience: An Fmea-Based Approach For Vaccine Manufacturing Supply Chains.

Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 633-648.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบลำดับที่ของสเปียร์แมน และทดสอบประสิทธิผลด้วยสถิติ Wilcoxon Signed-Rank Test

ผลการวิจัย พบว่า 1) การประเมินความเสี่ยงเชิงระบบสามารถระบุจุดเปราะบางวิกฤตสูงสุดได้ 10 ประเด็น โดยพบว่า “ความไม่แน่นอนของการจัดหาและระยะเวลานำส่ง” (Supply Uncertainty and Lead Time) เป็นความเสี่ยงสูงสุดที่มีค่าความเสี่ยง (RPN) ถึง 343 คะแนน 2) ความสัมพันธ์ระหว่างค่าความเสี่ยงและคะแนนความยืดหยุ่น (Resilience Score) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิงลบในระดับสูง (ρ = -0.72) ซึ่งบ่งชี้ความรู้ใหม่ที่สำคัญว่า จุดที่มีความเสี่ยงสูงสุดคือจุดที่ระบบดั้งเดิมล้มเหลวในการออกแบบกลไกความทนทาน (Robustness) และความซ้ำซ้อน (Redundancy) เพื่อรองรับวิกฤต 3) การใช้มาตรการเชิงกลยุทธ์ที่ออกแบบใหม่ เช่น ระบบสต็อกแบบหลายลำดับขั้น (Multi-Tier Safety Stock) และระบบตรวจสอบความสมเหตุสมผลอัตโนมัติ สามารถลดความเสี่ยงและเพิ่มความยืดหยุ่นให้แก่ระบบได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P=0.003) ซึ่งยืนยันว่าแนวทางบูรณาการนี้สามารถยกระดับความมั่นคงของระบบซัพพลายเชนวัคซีนและอุตสาหกรรมที่มีความเสี่ยงสูงอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การจัดการความเสี่ยงเชิงกลยุทธ์, ความสัมพันธ์ระหว่างความเสี่ยงและความยืดหยุ่น, ห่วงโซ่อุปทานเภสัชภัณฑ์, ซัพพลายเชนวัคซีน

Abstract

The objectives of this research are: 1) to analyze systemic risks within the vaccine supply chain by integrating Failure Mode and Effects Analysis (FMEA); 2) to evaluate the correlation between critical risk levels and current systemic resilience; and 3) to propose and validate resilience-enhancing strategies through a combined framework. Adopting a qualitative methodology, data were synthesized from eight supervisory experts across key functions of a leading vaccine manufacturer, utilizing RPN calculations, resilience gap analysis, Spearman’s Rank Correlation, and the Wilcoxon Signed-Rank Test.

The findings reveal that: 1) Systemic risk assessment identified ten critical vulnerabilities, with "Supply Uncertainty and Lead Time" emerging as the most

severe (RPN = 343). 2) The strong negative correlation (ρ = -0.72) between RPN and Resilience Scores highlights a critical vulnerability where operational risks severely compromise systemic resilience, revealing that high-risk areas lack essential robustness and redundancy. 3) The deployment of strategic interventions, such as Multi-Tier Safety Stock and Automatic Logic Validation, yielded statistically significant improvements (P=0.003). These results confirm that this integrated framework effectively bolsters pharmaceutical supply chain security, serving as a strategic blueprint for high-reliability organizations facing volatile environments

Keywords: Strategic Risk Management, Risk-Resilience Nexus, Pharmaceutical Supply Chain, Vaccine Supply Chain

บทนำ

ในการบริหารจัดการความไม่แน่นอน การวิเคราะห์ข้อบกพร่องและผลกระทบ (Failure Mode and Effects Analysis: FMEA) ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในฐานะเครื่องมือจัดการความเสี่ยงเชิงรุก เพื่อประเมินความน่าเชื่อถือของกระบวนการ (Salah et al., 2023; Montororing et al., 2022) อย่างไรก็ตาม ในบริบทของซัพพลายเชนสมัยใหม่ การพึ่งพาค่าดัชนีความสำคัญของความเสี่ยง (Risk Priority Number: RPN) ซึ่งคำนวณจากผลคูณของความรุนแรง (S) ความน่าจะเป็น (O) และการตรวจจับ (D) (Ullah et al., 2022) เพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ แม้จะมีการประยุกต์ใช้ FMEA ในหลายบริบท เช่น ห่วงโซ่ความเย็นวัคซีน (พรรณวิภา ลาภจิตร และ นุศราพร เกษสมบูรณ์, 2565) หรือการส่งออกสินค้า (วรพจน์ เกษอางค์ และ รัฐยา พรหมหิตาทร, 2563) แต่ข้อจำกัดสำคัญคือ FMEA มักทำหน้าที่เป็นเพียงภาพนิ่งของความเสี่ยงและมีความเป็นอัตวิสัยสูง (Godina et al., 2021) ซึ่งอาจไม่สะท้อนพลวัตความเสี่ยงที่แท้จริงหากปราศจากการบูรณาการร่วมกับเครื่องมืออื่น (Park et al., 2023)

นอกจากนี้ การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลได้กลายเป็นปัจจัยเร่งที่สำคัญในการปิดช่องว่างของเครื่องมือจัดการความเสี่ยงแบบดั้งเดิม โดยแนวคิดซัพพลายเชนดิจิทัล (Digital Supply Chain) ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มความโปร่งใสของข้อมูล แต่ยังทำหน้าที่เป็นรากฐานสำคัญในการ

เสริมสร้างขีดความสามารถเชิงพลวัต (Atieh Ali et al., 2024) การนำเทคโนโลยีขั้นสูง เช่น ระบบติดตามเรียลไทม์ และการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่เข้ามาใช้ จะช่วยลดข้อจำกัดด้านการตรวจจับของ FMEA ให้มีประสิทธิภาพและแม่นยำยิ่งขึ้น ส่งผลโดยตรงต่อการยกระดับความยืดหยุ่นของระบบผ่านการตอบสนองที่รวดเร็วต่อภาวะวิกฤต (Alkhatib & Momani, 2023)

เพื่อก้าวข้ามข้อจำกัดดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการบูรณาการ FMEA เข้ากับกรอบแนวคิดความยืดหยุ่น (Resilience) ซึ่งเป็นคุณสมบัติเชิงพลวัตที่เน้นความสามารถในการปรับตัวและฟื้นตัวจากวิกฤต (Ungar, 2021) โดยให้ความสำคัญกับองค์ประกอบหลักอย่าง ความทนทาน (Robustness) และ ความซ้ำซ้อน (Redundancy) เพื่อรองรับเหตุการณ์ที่มีผลกระทบสูงแต่โอกาสเกิดต่ำ การเชื่อมโยงนี้มีความสำคัญยิ่งเพื่อเปลี่ยนผลลัพธ์จากการจัดการความเสี่ยงเฉพาะจุด ให้กลายเป็นการเสริมสร้างความยืดหยุ่นในภาพรวม ทั้งในระดับองค์กร (จรียากรณ์ หวังศุภกิจโกศล และคณะ, 2568) และระดับปฏิบัติการ

ดังนั้น งานวิจัยฉบับนี้จึงไม่ได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อนำเสนอวิธีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แต่ต้องการนำเสนอกรอบแนวคิดใหม่ที่บูรณาการ FMEA ร่วมกับ Resilience Framework เพื่อยกระดับการบริหารจัดการความเสี่ยงจากการตั้งรับไปสู่การสร้างขีดความสามารถเชิงกลยุทธ์ โดยอาศัยกรณีศึกษาจากบริษัทผู้ผลิตวัคซีน เพื่อพิสูจน์ว่าแนวทางนี้สามารถช่วยให้องค์กรเตรียมพร้อมและฟื้นตัวจากความไม่แน่นอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างความมั่นคงให้กับอุปทานวัคซีนในระยะยาวได้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ความเสี่ยงเชิงระบบของซัพพลายเชนวัคซีนโดยใช้ FMEA
2. เพื่อประเมินความเสี่ยงของซัพพลายเชนที่ได้จากการวิเคราะห์ความเสี่ยง
3. เพื่อเสนอการรับมือจากการประเมินความยืดหยุ่นของซัพพลายเชนวัคซีนร่วมกับ FMEA

การทบทวนวรรณกรรม

การบริหารจัดการความเสี่ยงในห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Risk Management: SCRM) ได้วิวัฒนาการจากการเป็นเพียงกิจกรรมสนับสนุนมาเป็นยุทธศาสตร์หลักขององค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของอุตสาหกรรมที่มีความซับซ้อนและเปราะบางสูง ในการศึกษา

ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้โดยเริ่มจากลักษณะเฉพาะของห่วงโซ่อุปทานวัคซีน ข้อจำกัดของเครื่องมือประเมินความเสี่ยงแบบดั้งเดิม (FMEA) และความจำเป็นในการบูรณาการแนวคิดความยืดหยุ่น (Resilience) และเทคโนโลยีดิจิทัลเข้าด้วยกัน เพื่อนำไปสู่กรอบแนวคิดการวิจัยที่สมบูรณ์

ห่วงโซ่อุปทานวัคซีน (Vaccine Supply Chain: VSC) มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญจากสินค้าอุปโภคบริโภคทั่วไปและเภสัชภัณฑ์ชนิดอื่น เนื่องจากข้อจำกัดด้าน "ความสมบูรณ์ของห่วงโซ่ความเย็น" (Cold Chain Integrity) และอายุการเก็บรักษาที่จำกัด (Limited Shelf-life) (Kis et al., 2021) การบริหารจัดการ VSC จึงไม่ได้เกี่ยวข้องเพียงแค่กระบวนการผลิต แต่ต้องคำนึงถึงความซับซ้อน (Complexity) ของกฎระเบียบที่เข้มงวดและความเสี่ยงจากการสูญเสียสภาพของสินค้าหากอุณหภูมิเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย วรรณกรรมระบุว่าความล้มเหลวในจุดใดจุดหนึ่งของ VSC มักส่งผลกระทบแบบลูกโซ่ที่รุนแรงต่อความมั่นคงทางสาธารณสุข (Olutuase et al., 2022) บริบทดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การบริหารความเสี่ยงแบบทั่วไปอาจไม่เพียงพอ และจำเป็นต้องมีระบบที่ออกแบบมาเพื่อรองรับความผันผวนขั้นวิกฤตโดยเฉพาะ

ในทางปฏิบัติ การวิเคราะห์ข้อบกพร่องและผลกระทบ (Failure Mode and Effects Analysis: FMEA) เป็นเครื่องมือมาตรฐานที่ถูกนำมาใช้เพื่อชี้บ่งความเสี่ยงเชิงรุก (Proactive) ในกระบวนการผลิตและโลจิสติกส์ (Kök & Yıldız, 2023) อย่างไรก็ตาม นักวิชาการได้วิพากษ์ข้อจำกัดที่สำคัญของการใช้ค่าดัชนีความเสี่ยง (RPN) แบบดั้งเดิม (คำนวณจาก ความรุนแรง × โอกาสเกิด × การตรวจจับ) ว่ามักให้ความสำคัญกับปัจจัยทั้งสามเท่ากัน ซึ่งอาจนำไปสู่การจัดลำดับความสำคัญที่ผิดพลาด (Park et al., 2023) เช่น การมองข้ามความเสี่ยงที่โอกาสเกิดต่ำแต่มีความรุนแรงระดับหายนะ (High Impact, Low Probability) นอกจากนี้ ข้อบกพร่องที่ร้ายแรงที่สุดของ FMEA คือการเป็นแบบจำลองที่หยุดนิ่งและขาดมิติของระยะเวลาในการฟื้นตัวซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการวิกฤต ทำให้องค์กรอาจทราบถึงจุดเสี่ยง แต่ไม่ทราบถึงขีดความสามารถที่แท้จริงของระบบในการรับมือและกู้คืนสถานการณ์

เพื่อปิดช่องว่างดังกล่าว แนวคิดความยืดหยุ่นของซัพพลายเชนจึงถูกนำมาพิจารณาในฐานะคุณสมบัติเชิงพลวัต ที่ระบบต้องมีเพื่อดูดซับแรงกระแทกและฟื้นตัว โดยผู้วิจัยได้สังเคราะห์นิยามจากนักวิชาการด้านการจัดการการดำเนินงาน จำแนกออกเป็น 4 มิติหลักเพื่อ

ใช้เป็นกรอบในการศึกษา ได้แก่ ความทนทาน (Robustness): ความสามารถของระบบในการต้านทานความผิดปกติโดยไม่สูญเสียหน้าที่หลัก, ความซ้ำซ้อน (Redundancy): การสำรองทรัพยากรเชิงกลยุทธ์เพื่อรองรับภาวะฉุกเฉิน, ความคล่องตัว (Flexibility): ความสามารถในการปรับเปลี่ยนแผนงานและทรัพยากรได้อย่างรวดเร็ว และการมองเห็น (Visibility): ความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทานแบบ Real-time

เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นในมิติของการมองเห็นและความคล่องตัวอย่างเป็นรูปธรรม วรรณกรรมร่วมสมัยได้เน้นย้ำถึงบทบาทของ Supply Chain 4.0 และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) และการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่(Ullah et al., 2022) เทคโนโลยีเหล่านี้ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงแค่เพิ่มประสิทธิภาพ แต่เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยลดความไม่แน่นอนของข้อมูลและช่วยให้ผู้บริหารสามารถตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลจริง ซึ่งสอดคล้องกับมาตรการแก้ไขปัญหาที่จะนำเสนอในบทถัดไปของงานวิจัยนี้ การทบทวนวรรณกรรมข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การพึ่งพา FMEA เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการรับมือกับพลวัตของซัพพลายเชนวัคซีน งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการบูรณาการมิติความยืดหยุ่นและเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการประเมินและจัดการความเสี่ยง เพื่อสร้างกรอบแนวคิดใหม่ที่ครอบคลุมทั้งการป้องกัน (Prevention) และการฟื้นตัว (Recovery)

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อคัดเลือก "ผู้ให้ข้อมูลหลัก" (Key Informants) จำนวน 8 ท่าน ซึ่งถือเป็นตัวแทนที่มีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจในห่วงโซ่อุปทาน แม้จำนวนตัวอย่างจะมีขนาดเล็ก แต่มีความเหมาะสมในบริบทของการวิจัยเชิงลึกที่ต้องการฉันทามติจากผู้เชี่ยวชาญ (Expert Consensus) ภายใต้เกณฑ์คัดเข้า (Inclusion Criteria) ที่เข้มงวด ได้แก่ 1) ต้องมีประสบการณ์การทำงานในอุตสาหกรรมวัคซีนไม่ต่ำกว่า 5 ปี 2) มีบทบาทหน้าที่ในระดับหัวหน้างานขึ้นไปที่มีอำนาจตัดสินใจแก้ปัญหาหน้างานและวางแผนเชิงกลยุทธ์ เพื่อให้มั่นใจว่าผู้ให้ข้อมูลมีความเข้าใจในความซับซ้อนเชิงโครงสร้างของระบบอย่างแท้จริง

กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยตัวแทนจาก 4 ฝ่ายงานหลัก ได้แก่ ฝ่ายวางแผนการผลิต ฝ่ายจัดซื้อ ฝ่ายผลิต และฝ่ายคลังสินค้า ซึ่งครอบคลุมกระบวนการตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ การ

คัดเลือกตัวแทนจากหลากหลายหน้าที่ช่วยให้เกิดกระบวนการตรวจสอบข้อมูล ระหว่างแผนกช่วยลดอคติส่วนบุคคลและทำให้การระบุความเชื่อมโยงของผลกระทบแบบ มีความแม่นยำยิ่งขึ้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือหลักประกอบด้วยแบบประเมินความเสี่ยง FMEA และแบบประเมินขีดความสามารถในการยืดหยุ่นโดยมีรายละเอียดการพัฒนาและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือดังนี้ 1) เกณฑ์การประเมินความเสี่ยง ประยุกต์จากมาตรฐาน AIAG/VDA แต่ผ่านการสอบทานความเที่ยงตรงตามเนื้อหาร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของวัคซีน โดยเฉพาะปัจจัยด้านความรุนแรงที่ถูกปรับให้สะท้อนถึงผลกระทบต่อความปลอดภัยของผู้ป่วยเป็นสำคัญ 2) เกณฑ์การประเมินความยืดหยุ่น ถูกพัฒนาขึ้นจากการสังเคราะห์ทฤษฎี 4 มิติ (Robustness, Redundancy, Flexibility, Visibility) โดยนิยามของระดับคะแนน 1-10 ได้ผ่านกระบวนการระดมสมองกลุ่มย่อย เพื่อสร้างฉันทามติร่วมกันเกี่ยวกับคำจำกัดความเชิงปฏิบัติการของแต่ละระดับคะแนน ซึ่งช่วยแปลงนามธรรมของความยืดหยุ่นให้เป็นตัวเลขที่วัดค่าได้อย่างเป็นรูปธรรมและลดความเป็นอัตวิสัยของผู้ประเมิน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ระยะ

ระยะที่ 1 (Pre-Assessment): เก็บข้อมูลสถานะปัจจุบันผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกและการลงคะแนนรายบุคคล เพื่อระบุค่า RPN และคะแนนความยืดหยุ่นก่อนการปรับปรุง

ระยะที่ 2 (Post-Assessment via Scenario Analysis): เนื่องจากการปรับเปลี่ยนโครงสร้างซัพพลายเชนต้องใช้ระยะเวลานาน การเก็บข้อมูลชุดหลังจึงกระทำผ่านการประเมินซ้ำโดยผู้เชี่ยวชาญ (Expert Re-assessment) ภายใต้สถานการณ์จำลอง (Scenario-based) ว่าหากนำมาตรการเชิงกลยุทธ์ที่นำเสนอไปปฏิบัติใช้จริง จะส่งผลต่อการลดระดับความเสี่ยงและเพิ่มความยืดหยุ่นอย่างไร ข้อมูลในส่วนนี้จึงสะท้อนค่าความเสี่ยงที่คาดการณ์ว่าจะลดลง ซึ่งเป็นการประเมินบนพื้นฐานของตรรกะและประสบการณ์ของผู้เชี่ยวชาญ มากกว่าข้อมูลเชิงประจักษ์ในระยะยาวซึ่งผู้วิจัยได้ระบุไว้เพื่อความชัดเจนทางจริยธรรมวิชาการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมกับลักษณะข้อมูลแบบจัดลำดับและกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก ดังนี้ 1. สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบลำดับที่ของสเปียร์แมน (Spearman's Rank Correlation): ใช้ทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างค่าความเสี่ยง (RPN) และความยืดหยุ่น (Resilience Score) โดยมีกรอบแนวคิดทฤษฎีรองรับว่า พื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูงมักเกิดจากการขาดกลไกควบคุมและความทนทาน ซึ่งควรส่งผลให้ค่าความยืดหยุ่นต่ำ (ความสัมพันธ์เชิงลบ) 2. สถิติ Wilcoxon Signed-Rank Test: ใช้เปรียบเทียบความแตกต่างของค่ามัธยฐานก่อนและหลังการใช้มาตรการ ซึ่งเป็นสถิตินอนพาราเมตริกที่เหมาะสมที่สุดสำหรับกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กที่ไม่สามารถยืนยันการแจกแจงแบบปกติได้

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ความเสี่ยงเชิงระบบของซัพพลายเชนวัคซีน (Systemic Risk Analysis) จากการประยุกต์ใช้เครื่องมือ FMEA ในการประเมินกระบวนการตลอดห่วงโซ่อุปทาน ผลการวิจัยสามารถจำแนกจุดเปราะบางวิกฤตสูงสุดออกมาได้ 10 ประเด็น โดยพบว่าความไม่แน่นอนของการจัดหาและระยะเวลานำส่ง (Supply Uncertainty and Lead Time) เป็นความเสี่ยงลำดับแรกที่มีค่าความเสี่ยง (RPN) สูงที่สุดถึง 343 คะแนน เมื่อวิเคราะห์เจาะลึกถึงองค์ประกอบของคะแนนพบว่าค่า RPN ที่สูงลิ่วนี้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ของปัจจัยย่อยที่น่ากังวล กล่าวคือ ค่าความรุนแรง (Severity: S) อยู่ในระดับสูง สะท้อนว่าหากวัตถุดิบขาดแคลนจะส่งผลกระทบโดยตรงต่อความปลอดภัยของผู้ป่วย (Patient Safety), ค่าโอกาสเกิด (Occurrence: O) อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง เนื่องจากความผันผวนของตลาดวัตถุดิบยาในระดับโลกและค่าการตรวจจับ (Detection: D) อยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่าระบบปัจจุบันขาดการมองเห็นทำให้ไม่สามารถตรวจสอบสถานะการจัดส่งได้ทันท่วงที

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง RPN และ Resilience Score

ลำดับที่ (i)	RPN (X)	Resilience (Y)	Rank RPN (Rx)	Rank Resilience (Ry)	ผลต่างอันดับ Di=Rx-Ry	d_i^2
1	343	4.75	1.0	9.0	-8.0	64.00
2	98	4.75	2.0	9.0	-7.0	49.00
3	84	5.75	3.5	5.5	-2.0	4.0
4	84	5.50	3.5	7.0	-3.5	12.25
5	72	4.75	5.0	9.0	-4.0	16.00
6	45	8.75	6.0	1.0	5.0	25.00
7	42	6.25	7.0	4.0	3.0	9.00
8	24	5.75	8.0	5.5	2.5	6.25
9	21	7.00	9.01	2.0	7.0	49.00
10	18	6.50	10.0	3.0	7.0	49.00
			รวม			**283.50**

การวิเคราะห์องค์ประกอบของคะแนนนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะชี้ให้เห็นว่าลำพังการเร่งรัดกระบวนการทำงานไม่สามารถแก้ปัญหาได้ แต่จำเป็นต้องใช้มาตรการเชิงโครงสร้าง เช่น ระบบสต็อกแบบหลายลำดับขั้น (Multi-Tier Safety Stock) เพื่อสร้างแนวกันชน (Buffer) ลดผลกระทบจากค่า O และการพัฒนาระบบติดตามเพื่อลดค่า D ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงประเด็นความเสี่ยงสูงสุด 10 อันดับแรกและข้อเสนอแนะความยืดหยุ่น

ลำดับ	ประเด็นความเสี่ยง	RPN	ข้อเสนอแนะในการลดความเสี่ยงและเพิ่มความยืดหยุ่น
1	สินค้ามี Lead time ที่นาน แต่ต้องรีบใช้สินค้า	343	ใช้ Multi-Tier Safety Stock แยกตามความวิกฤตและความผันผวนของ Lead Time • Tier 1: Critical Stock สำหรับรองรับความล่าช้าปกติ • Tier 2: Contingency Stock สำหรับเหตุการณ์ไม่คาดคิด
2	Supplier ส่งสินค้าช้า และไม่ได้ Update ข้อมูลให้	98	-เก็บสต็อกเฉพาะวัตถุดิบที่ Lead Time นานและเสี่ยงสูง -เพิ่ม Buffer Time ในตารางผลิตสำหรับ Supplier ที่ส่งล่าช้า
3	ต้องรอรอบเบิกจ่ายสัปดาห์ละครั้งเมื่อซื้อเงินสด	84	ตั้งวงเงินสำรองฉุกเฉินสำหรับการซื้อเงินสดนอกรอบและให้อำนาจผู้จัดการอนุมัติภายใน 24 ชั่วโมง
4	การพยากรณ์การผลิตคลาดเคลื่อน	84	-จัดทำ Buffer Stock แบบกึ่งสำเร็จรูป (Bulk) เพื่อเร่ง Fill/Finish เมื่อความต้องการสูงกว่าคาด -ใช้ Consensus Forecast (S&OP) และ Rolling Forecast รายเดือน
5	ยังไม่มีการทำสต๊อคของ Critical Spare Part	72	-จัดทำ CSP Register ระบุอะไหล่วิกฤต Lead Time และสถานะในระบบ CMMS -จัดทำ Emergency Procurement Plan และงบสำรองสำหรับการจัดซื้อเร่งด่วน

ลำดับ	ประเด็นความเสี่ยง	RPN	ข้อเสนอแนะในการลดความเสี่ยงและเพิ่มความยืดหยุ่น
6	User กรอกข้อมูลในเอกสาร PR ผิดหรือไม่ครบถ้วน	45	ใช้ระบบ PR อิเล็กทรอนิกส์ที่มี Logic Validation บังคับกรอกข้อมูลสำคัญและตรวจสอบความถูกต้องอัตโนมัติ
7	ลูกค้ายืนยันคำสั่งซื้อช้า	42	จัด Safety Production Slot ในตารางผลิตสำหรับแทรกคำสั่งซื้อด่วนของลูกค้าสำคัญ
8	Supplier ส่งสินค้า แต่ให้เอกสารการจัดส่งของสินค้าไม่ครบ	24	ระบุในสัญญาและ PO ว่า Supplier ต้องส่งเอกสารอิเล็กทรอนิกส์หลัก (CoA, CoC) ให้ตรวจสอบก่อนจัดส่งสินค้า
9	Supplier เปลี่ยนแปลงข้อมูล แล้วไม่ได้แจ้ง	21	ทำ Supplier Audit ประจำปีแบบเน้นความเสี่ยง ตรวจสอบ Change Log และบันทึกการผลิตเพื่อค้นหาการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ได้แจ้ง
10	Supplier ส่งสินค้าไม่ตรงกับที่สั่งซื้อ	18	ใช้ระบบ Discrepancy Alert (Scan & Match) แจ้งเตือนทันทีเมื่อพบความไม่สอดคล้อง เพื่อให้ฝ่ายจัดซื้อประสาน Supplier ได้ขณะสินค้ายังอยู่ที่ประตูโรงงาน

ผลการประเมินความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเสี่ยงวิกฤตกับขีดความสามารถในการยืดหยุ่น (Risk-Resilience Correlation) ผลการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ด้วยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบลำดับที่ของสเปียร์แมน (Spearman's Rank Correlation) พบค่าสัมประสิทธิ์ที่ ρ = -0.72

$$\rho = 1 - \frac{6\sum d_i^2}{n(n^2-1)}$$

$$\rho = 1 - \frac{6 \times 283.50}{10(10^2-1)}$$

$$\rho = 1 - \frac{1701}{10(100-1)}$$

$$\rho = 1 - 1.7182$$
$$\rho = -0.7182$$

ซึ่งแสดงความสัมพันธ์เชิงลบในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญ ตัวเลขทางสถิตินี้ไม่ได้เป็นเพียงค่าความสัมพันธ์ทางคณิตศาสตร์ แต่เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ทางทฤษฎีที่ยืนยันปรากฏการณ์ที่ว่าพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูงสุดคือจุดที่ระบบเปราะบางที่สุด ค่าความสัมพันธ์เชิงลบนี้ชี้ให้เห็นถึงจุดบอดของการบริหารจัดการแบบดั้งเดิม ที่มักออกแบบระบบโดยเน้นประสิทธิภาพสูงสุดจนละเลยความทนทานและความซ้ำซ้อน ส่งผลให้เมื่อเกิดวิกฤตระบบจึงขาดขีดความสามารถในการยืดหยุ่น (ที่จะดูดซับแรงกระแทก ซึ่งเป็นการค้นพบที่เน้นย้ำว่าการจัดการความเสี่ยงสมัยใหม่จะแยกขาดจากแนวคิดความยืดหยุ่นไม่ได้

ผลการเสนอและทดสอบมาตรการรับมือเชิงกลยุทธ์จากการสังเคราะห์ปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยได้เสนอมาตรการแก้ไขในตารางที่ 2 โดยเน้นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุด้วยตรรกะเชิงการจัดการอย่างเป็นระบบ เช่น การแก้ปัญหาความผิดพลาดของมนุษย์จากเดิมที่มีค่าความถี่สูง ผู้วิจัยเสนอการใช้ระบบขอซื้ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีการตรวจสอบตรรกะอัตโนมัติ กลไกนี้ไม่ได้เพียงแค่เปลี่ยนรูปแบบเอกสาร แต่ทำหน้าที่เป็นระบบป้องกันความผิดพลาดทางดิจิทัล ที่ช่วยดักจับข้อมูลที่ผิดปกติตั้งแต่ต้นทาง ส่งผลให้ค่าโอกาสเกิดความผิดพลาดลดลง และเพิ่มประสิทธิภาพการตรวจจับให้สูงขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมผลการทดสอบประสิทธิผลของข้อเสนอเหล่านี้ โดยการเปรียบเทียบค่า RPN และ Resilience Score ก่อนและหลัง (Pre-Post Analysis) ด้วยสถิติ Wilcoxon Signed-Rank Test พบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ P-value = 0.003

ตารางที่ 3 แสดงค่าสถิติ Wilcoxon signed-rank test ระหว่างค่า RPN_Pre และ RPN_Post

Measure 1	Measure 2	W	z	p	Hodge-Lehmann Estimate	Rank-Biserial Correlation	SE Rank-Biserial Correlation	95% CI for Rank Correlation	
								Lower	Upper
RPN_Pre	RPN_Post	55.00	2.803	.003	34.50	1.000	0.342	1.000	∞

Note: For all test, the alternative hypothesis specifies that RPN_Pre is greater than PRN_Post

ตารางที่ 4 แสดงค่าสถิติ Wilcoxon signed-rank test ระหว่างค่า Resilience_Pre และ Resilience_Post

Measure 1	Measure 2	W	z	p	Hodge-Lehmann Estimate	Rank-Biserial Correlation	SE Rank-Biserial Correlation	95% CI for Rank Correlation	
								Lower	Upper
Resilience_Pre	Resilience_Post	0.000	-2.803	.003	-0.875	-1.000	0.342	∞	-1.000

Note: For all test, the alternative hypothesis specifies that Resilience_Pre is less than Resilience_Post , Sig < 0.05

อภิปรายผล

1. ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อวิเคราะห์ความเสี่ยงเชิงระบบของซัพพลายเชนวัคซีน โดยใช้FMEA พบว่าประเด็นความไม่แน่นอนของการจัดหาและระยะเวลานำส่งเป็นปัจจัยเสี่ยงวิกฤตที่มีค่า RPN สูงที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Aven (2016) ที่อธิบายว่าความไม่แน่นอนของเวลาเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่คุกคามเสถียรภาพของระบบ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kök และ Yıldız (2023) ที่พบว่าในกระบวนการผลิตสินค้าที่มีความสำคัญทางการแพทย์ ความล่าช้าเพียงเล็กน้อยส่งผลกระทบแบบทวีคูณ (Multiplier Effect) ต่อความต่อเนื่องของธุรกิจ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษานี้มีความแตกต่างในรายละเอียดเมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยของ พรรณวิภา ลาภจิตร และนุศราพร เกษสมบูรณ์ (2565) ซึ่งศึกษาความเสี่ยงในระบบลูกโซ่ความเย็น (Cold Chain) และพบว่าปัญหาหลักคือความบกพร่องทางกายภาพ (เช่น อุณหภูมิผิดปกติ) ในขณะที่งานวิจัยฉบับนี้ชี้ให้เห็นว่า ในระดับมหภาค ปัญหาเชิงโครงสร้างการบริหารจัดการระหว่างคู่ค้า เป็นรากเหง้าของความเสี่ยงที่รุนแรงกว่าปัญหาหน้างาน เพราะส่งผลให้เกิดการหยุดชะงักของอุปทานทั้งระบบ

2. ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อประเมินความเสี่ยงของซัพพลายเชนที่ได้จากการวิเคราะห์ความเสี่ยง พบว่าผลการประเมินพบความสัมพันธ์เชิงลบในระดับสูง (ρ = -0.72) ระหว่างค่าความเสี่ยงและคะแนนความยืดหยุ่น ซึ่งหมายความว่าจุดที่มีความเสี่ยงสูงสุดมักเป็นจุดที่ระบบมีความยืดหยุ่นต่ำสุด ผลการวิจัยนี้สนับสนุนข้อค้นพบของ Olutuase et al. (2022) ที่ระบุว่า ความเปราะบางของซัพพลายเชนด้านสาธารณสุขในช่วงวิกฤต เกิดจากการออกแบบระบบที่เน้นประสิทธิภาพด้านต้นทุนจนละเลยการสร้างกลไกความทนทาน นอกจากนี้การที่

ระบบเดิมพึ่งพาเพียงการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าโดยขาดการมองภาพรวม สอดคล้องกับข้อจำกัดที่ Godina et al. (2021) ได้กล่าวไว้ว่า การใช้ FMEA แบบดั้งเดิมเพียงอย่างเดียวมักให้ภาพของความเสี่ยงที่เป็นภาพนิ่งและไม่สามารถสะท้อนพลวัตของความเสี่ยงที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ได้ หากไม่มีการบูรณาการมิติของความยืดหยุ่นเข้าไปในการประเมิน

3. ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเสนอการรับมือจากการประเมินความยืดหยุ่นของซัพพลายเชนวัคซีนร่วมกับ FMEA พบว่าการนำเสนอมาตรการเชิงกลยุทธ์ โดยเฉพาะระบบสต็อกแบบหลายลำดับขั้น (Multi-Tier Safety Stock) และการบูรณาการระบบสารสนเทศ พบว่าสามารถลดค่า RPN ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P=0.003) ผลลัพธ์นี้ยืนยันแนวคิดของ Ullah et al. (2022) ที่เสนอว่ามาตรการลดความเสี่ยงที่มีประสิทธิภาพในระบบซัพพลายเชนที่มีความซับซ้อน ต้องอาศัยการผสมผสานระหว่างการป้องกันและการบรรเทาผลกระทบ แม้ว่าการสร้างความยืดหยุ่นจะนำมาซึ่งต้นทุนส่วนเพิ่มแต่ผลการวิจัยชี้ว่าเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าเมื่อเทียบกับความเสียหายจากวิกฤต ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ Park et al. (2023) ที่ระบุว่าการบูรณาการ FMEA เข้ากับเครื่องมือ Resilience Framework จะช่วยยกระดับการตัดสินใจจากการตั้งรับไปสู่การสร้างภูมิคุ้มกันเชิงรุกให้กับองค์กรได้อย่างยั่งยืน

สรุปผล/ข้อแสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้ย้ำให้เห็นว่าการบริหารจัดการความเสี่ยงในอุตสาหกรรมการผลิตวัคซีนจำเป็นต้องก้าวข้ามการประเมินแบบดั้งเดิมไปสู่การสร้างความยืดหยุ่นเชิงระบบ ผลการวิเคราะห์ด้วยเครื่องมือ FMEA บ่งชี้ว่าจุดเปราะบางสำคัญของซัพพลายเชนวัคซีนไม่ได้เกิดจากโอกาสในการเกิดอุบัติการณ์ที่สูงเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากผลกระทบความรุนแรงที่อยู่ในระดับวิกฤตซึ่งเชื่อมโยงโดยตรงกับความปลอดภัยของมนุษย์และความมั่นคงทางสาธารณสุข ข้อค้นพบทางสถิติยืนยันถึงความสัมพันธ์เชิงลบอย่างมีนัยสำคัญระหว่างระดับความเสี่ยงวิกฤต (RPN) และขีดความสามารถในการยืดหยุ่น (ρ = -0.72, $p < 0.05$) ซึ่งพิสูจน์ว่าระบบที่มีการออกแบบโดยเน้นเพียงประสิทธิภาพทางการดำเนินงานแต่ขาดมิติของความทนทานและความซ้ำซ้อน จะมีความเปราะบางสูงต่อเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด อย่างไรก็ตาม การบูรณาการ FMEA เข้ากับ Resilience Framework ช่วยให้องค์กรสามารถเปลี่ยนผ่านจากการจัดการความเสี่ยงเชิงรับ (Reactive) ไปสู่การสร้างมาตรการเชิงรุก (Proactive) ที่มุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมและการฟื้นตัวอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ค่าความเสี่ยงรวมลดลงและยกระดับความเชื่อมั่นในห่วงโซ่

อุปทานวัคซีนได้อย่างเป็นรูปธรรม ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์** 1.1 ข้อเสนอแนะระดับยุทธศาสตร์ ควรประยุกต์ใช้ Resilience-based FMEA เป็นแกนหลักในการวางแผน โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยความรุนแรงเป็นอันดับแรกเหนือกว่าค่า RPN รวม เพื่อรับมือความเสี่ยงวิกฤตที่มีโอกาสเกิดต่ำ 1.2 น้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ มุ่งเน้นการสร้างความซ้ำซ้อน (Redundancy) ในกระบวนการสำคัญ เช่น ระบบสำรองความเย็น (Back-up Cold Chain) และกระจายฐานซัพพลายเออร์เพื่อลดการพึ่งพาแหล่งเดียว 1.3 น้อเสนอแนะการนำเทคโนโลยีมาใช้ โดยเปลี่ยนการบริหารความเสี่ยงจากแบบภาพนิ่งเป็น Digital Monitoring เพื่อการตรวจจับและตอบสนองต่อวิกฤตแบบเรียลไทม์ **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรมีการขยายขอบเขตการศึกษาไปยังอุตสาหกรรมเครื่องมือแพทย์หรือผลิตภัณฑ์ชีววัตถุอื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบพลวัตของความยืดหยุ่นในบริบทที่แตกต่างกัน 2.2 ในการวิจัยอนาคตควรพิจารณาการนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) หรือการสร้างแบบจำลองคู่แฝดดิจิทัล (Digital Twin) มาใช้ร่วมกับ FMEA เพื่อทำนายความเสี่ยงและทดสอบการฟื้นตัวของซัพพลายเชนภายใต้สถานการณ์จำลองที่ซับซ้อน 2.3 ควรมีการวิเคราะห์เปรียบเทียบต้นทุนและผลประโยชน์ (Cost-Benefit Analysis) เพื่อหาจุดสมดุลระหว่างการสร้างความซ้ำซ้อนของระบบและความมั่นคงทางการเงิน

เอกสารอ้างอิง

จรียากรณ์ หวังศุภกิจโกศล, กริช วงศ์เจริญ, ณัฐกรานต์ ไชยหาวงศ์ และ ธัญญรัตน์ คำเพราะ. (2568). องค์ประกอบเชิงยืนยันของความยืดหยุ่นของสายการบินในประเทศไทย. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 12(2), 115–126.

พรรณวิภา ลาภจิตร และ นุศราพร เกษสมบูรณ์. (2565). การจัดการความเสี่ยงโดยใช้ Failure Mode and Effects Analysis ในลูกโซ่ความเย็นวัคซีนของอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์. *วารสารเภสัชกรรมไทย*, 14(4).

วรพจน์ เกษอางค์ และ รัฐยา พรหมหิตาทร. (2563). การศึกษาปัจจัยเสี่ยงในการส่งออกสินค้าทางเรือไปทวีปเอเชีย กรณีศึกษา บริษัท เอบีซี จำกัด มหาชน. *วารสารวิชาการนอร์ทเทิร์น*, 10(1), 167-184.

Alkhatib, S. F., & Momani, R. A. (2023). Supply chain resilience and operational performance: The role of digital technologies in Jordanian manufacturing firms. *Administrative Sciences*, 13(2), Article 40. https://doi.org/10.3390/ admsci13020040

Atieh Ali, A. A., Sharabati, A.-A. A., Allahham, M., & Nasereddin, A. Y. (2024). The relationship between supply chain resilience and digital supply chain and the impact on sustainability: Supply chain dynamism as a moderator. *Sustainability*, 16(7), Article 3082. https://doi.org/10.3390/ su16073082

Aven, T. (2016). Risk assessment and risk management: Review of recent advances. In *Risk assessment and risk management: Review of recent advances* (pp. 1-13).

Godina, R., Pimentel, C., Matos, C., & Ferreira, J. (2021). Failure mode and effects analysis (FMEA) in the context of Industry 4.0: A literature review. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, 1032(1).

Kis, Z., Kontoravdi, C., Shattock, R., Shah, N., & Hallett, J. (2021). The state of play for mRNA vaccines: delivering the new wave of molecular medicines. *Nature Reviews Materials*, 6(12).

Kök, E., & Yıldız, B. S. (2023). A proactive failure mode and effect analysis in the medical device production process using fuzzy AHP-fuzzy TOPSIS approach. *Soft Computing*, 27(19).

Olutuase, O. A., Ng, A. K., Olutuase, O. D., & Akbari, M. (2022). Supply chainfragility: A threat to public health in a pandemic. *Social Science & Medicine*, *313*.

Park, S., Seo, J., & Park, S. (2023). An integrated FMEA approach for offshorewind turbine system with uncertainty using intuitionistic fuzzy set and Bayesian Network. *Ocean Engineering*, 281.

Ullah, I., Khan, S. A., & Khan, I. (2022). A fuzzy FMEA approach for risk analysi and mitigation in the solar PV systems supply chain. *Sustainable Energy, Grids and Networks*, *32*.

การปรับปรุงกระบวนการจัดทำเอกสารผู้รับเหมาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานกรณีศึกษา บริษัท XYZ จำกัด*

IMPROVING THE CONTRACTOR DOCUMENTATION PROCESS TO ENHANCE WORK EFFICIENCY A CASE STUDY OF XYZ COMPANY LIMITED

วณิษรา พรพรม[1] และ ธนิษฐ์นันท์ จันทร์แย้ม[2]

Wanisara Phronphrom[1] and Thanitnan Chanyean[2]

[1- 2]มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

[1-2] Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage Pathumthani Province, Thailand

Corresponding Author's Email: Thanitnan@vru.ac.th

วันที่รับบทความ : 12 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 10 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 12 กุมภาพันธ์ 2569

Received 19 January 2026; Revised 10 February 2026; Accepted 12 February 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษากระบวนการจัดทำเอกสารของผู้รับเหมาในบริษัท XYZ จำกัด (2) ปรับปรุงกระบวนการดังกล่าวโดยประยุกต์ใช้หลักการปรับปรุงงาน ECRS ร่วมกับวงจรคุณภาพ PDCA เพื่อลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็นและความซ้ำซ้อน และ (3) ประเมินผลการปรับปรุงในด้านระยะเวลา ประสิทธิภาพการทำงาน และความคล่องตัวในการประสานงานภายในองค์กร งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงประยุกต์และเชิงปฏิบัติการในองค์กร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 12 คน ได้แก่ ผู้จัดการโรงงาน 1 คน ผู้จัดการฝ่าย 4 คน และผู้รับเหมา 7 คน ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตกระบวนการ

Citation:

* วณิษรา พรพรม และ ธนิษฐ์นันท์ จันทร์แย้ม. (2569). การปรับปรุงกระบวนการจัดทำเอกสารผู้รับเหมาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานกรณีศึกษา บริษัท XYZ จำกัด. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 649-669.

Wanisara Phronphrom and Thanitnan Chanyean. (2026). Improving The Contractor Documentation Process To Enhance Work Efficiency A Case Study Of Xyz Company Limited. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 649-669.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ทำงาน และการวิเคราะห์เอกสาร ประกอบกับการวิเคราะห์คุณค่ากิจกรรม (AVA) เพื่อจำแนกกิจกรรมที่สร้างคุณค่าและไม่สร้างคุณค่า ผลการศึกษาพบว่ากระบวนการเดิมประกอบด้วย 64 กิจกรรม แบ่งเป็นกิจกรรมที่สร้างคุณค่า 26 กิจกรรม กิจกรรมที่ไม่สร้างคุณค่า 22 กิจกรรม และกิจกรรมที่ไม่สร้างคุณค่าแต่จำเป็น 16 กิจกรรม ปัญหาหลักคือการรอคอยเอกสาร การส่งเอกสารซ้ำซ้อน และการใช้เอกสารกระดาษจำนวนมาก หลังจากการปรับปรุงกระบวนการด้วยหลักการ ECRS ร่วมกับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น ระบบจัดเก็บเอกสารและลายเซ็นอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ พบว่าจำนวนกิจกรรมลดลงเหลือ 51 กิจกรรม และระยะเวลาดำเนินงานลดลงจาก 22 วัน 7 ชั่วโมง 1 นาที เหลือ 19 วัน 1 ชั่วโมง 15 นาที หรือคิดเป็นการปรับปรุงมากกว่า 14% ส่งผลให้กระบวนการทำงานมีความรวดเร็ว ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ช่วยเพิ่มความคล่องตัวในการประสานงานและสนับสนุนการบริหารจัดการผู้รับเหมาอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: กระบวนการจัดทำเอกสาร, ประสิทธิภาพการทำงาน, ผู้รับเหมา

Abstract

This research aimed to (1) examine the contractor documentation process in XYZ Company Limited, (2) improve the process by applying the ECRS (Eliminate, Combine, Rearrange, Simplify) principle together with the PDCA (Plan–Do–Check–Act) cycle to reduce unnecessary steps and duplication, and (3) evaluate the improvement outcomes in terms of processing time, work efficiency, and internal coordination flexibility. This study employed applied research and organizational action research approaches. Data were collected from 12 key informants, including one plant manager, four department managers, and seven contractors, using in-depth interviews, process observation, and document analysis. Activity Value Analysis (AVA) was applied to classify value-added and non–value-added activities. The results showed that the original process consisted of 64 activities, comprising 26 value-added activities, 22 non–value-added activities, and 16 necessary but non–value-added activities. The major problems were document waiting time, duplicate document submissions, and

heavy reliance on paper-based documents. After implementing process improvements using the ECRS principle and adopting information technology such as electronic document management systems and electronic signatures, the number of activities was reduced to 51. The total processing time decreased from 22 days, 7 hours, and 1 minute to 19 days, 1 hour, and 15 minutes, representing an improvement of more than 14 percent. The improved process led to faster, more accurate, and more efficient operations. It also enhanced internal coordination and supported more systematic contractor management within the organization. The findings suggest that combining systematic process improvement methods with digital technologies can significantly improve the efficiency of contractor documentation processes.

Keywords: Documentation process, Performance, Contractors

บทนำ

การจัดการเอกสารเป็นส่วนสำคัญที่มีผลกระทบโดยตรงต่อประสิทธิภาพการทำงานในองค์กร โดยเฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของผู้รับเหมา ซึ่งต้องทำการส่งมอบเอกสารที่สำคัญ เช่น รายงานการดำเนินงาน, ใบเสนอราคา, และข้อตกลงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสัญญาและเงื่อนไขการทำงาน การจัดการเอกสารเหล่านี้ไม่เพียงแต่ต้องใช้เวลาในการจัดทำและจัดเก็บที่มีความซับซ้อนที่ต้องคำนึงถึงความถูกต้องและความรวดเร็วในการดำเนินการเพื่อให้การทำงานเป็นไปตามแผนที่กำหนด ในปัจจุบันเทคโนโลยีและเครื่องมือในการจัดการข้อมูลมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเปิดโอกาสให้องค์กรสามารถปรับปรุงกระบวนการต่าง ๆ ให้มีความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น การปรับปรุงกระบวนการจัดทำเอกสารผู้รับเหมาโดยใช้เทคโนโลยีหรือวิธีการที่ทันสมัยจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่ต้องพิจารณาในองค์กรต่าง ๆ ที่ต้องมีการทำงานร่วมกับผู้รับเหมา การปรับปรุงกระบวนการจัดทำเอกสารผู้รับเหมาไม่เพียงแต่จะช่วยลดข้อผิดพลาดในการจัดการเอกสาร แต่ยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ลดระยะเวลาในการดำเนินการ และสามารถตรวจสอบสถานะของเอกสารได้อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การทำงานในภาพรวมมีความคล่องตัวและเป็นระบบมากขึ้น (นันทิยากร ลักษณะแก้ว, 2558)

บทความนี้ โดยจะเน้นการศึกษากระบวนการจัดทำเอกสารของผู้รับเหมาในองค์กร โดยการศึกษาวิธีการและแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการดังกล่าว เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน การนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการเอกสารที่เป็นระบบ รวมถึงการฝึกอบรมพนักงานให้สามารถใช้เครื่องมือใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทั้งหมดนี้จะส่งผลดีต่อการดำเนินงานในระยะยาว โดยการศึกษาครั้งนี้จะพิจารณาจากกรณีศึกษาขององค์กรที่ได้ทำการปรับปรุงกระบวนการจัดทำเอกสารผู้รับเหมาไปแล้ว เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนถึงประโยชน์และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการปรับปรุงกระบวนการดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการจัดทำเอกสารของผู้รับเหมาในบริษัท XYZ จำกัด
2. เพื่อปรับปรุงกระบวนการจัดทำเอกสารของผู้รับเหมา โดยประยุกต์ใช้หลักการปรับปรุงงาน ECRS ร่วมกับวงจร PDCA เพื่อลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็นและความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน
3. เพื่อประเมินผลการปรับปรุงกระบวนการจัดทำเอกสารของผู้รับเหมาในด้านระยะเวลา ประสิทธิภาพการทำงาน และความคล่องตัวในการประสานงานภายในองค์กร

การทบทวนวรรณกรรม

ทฤษฎี PDCA คือ วงจรบริหารงานคุณภาพ ประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน Plan-Do-Check-Act หรือ วางแผน-ปฏิบัติ-ตรวจสอบ-ปรับปรุง เป็นกระบวนการที่ใช้ปรับปรุงการทำงานขององค์กรอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหาและเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องสามารถประยุกต์ใช้กับองค์กรทุกประเภท ธุรกิจทุกรูปแบบทั้งในชีวิตประจำวัน ประโยชน์ของ PDCA คือ สร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีกว่า เกิดการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แนวคิดดังกล่าวเกิดขึ้นมาช่วงปี ค.ศ.1950 โดยบิดาแห่งการควบคุมคุณภาพสมัยใหม่ ตร.วิลเลียมเอ็ดเวิดส์ เดิมมิ่ง โครงสร้าง PDCA ดังนี้

P - Plan ระบุและวิเคราะห์ปัญหา เริ่มต้นการวางแผนจะต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนเสียก่อน โดยขั้นตอนนี้ต้องกำหนดให้คลอบคลุมทั้งกระบวนการตั้งแต่เริ่มไปจนถึงจุดสิ้นสุด

D - Do พัฒนาทางออกและดำเนินการตามแผน หลังจากกำหนดแผนแล้วก็ถึงเวลาที่จะลงมือทำเพื่อเห็นผลลัพธ์จริงในขั้นตอนนี้ทุกคนต้องระลึกไว้เสมอว่าการดำเนินการจะเกิดปัญหาตามมาเสมอ

C - Check ประเมินและสรุปผล เมื่อดำเนินการมาถึงจุดหนึ่งแล้วเราจะต้องตรวจสอบให้ได้ว่าแผนดังกล่าวมีผลลัพธ์เป็นไปตามตัวชี้วัดที่ต้องการหรือไม่

A – Act ปรับปรุงแก้ไขและวางแผนใหม่ต่อไปถ้าการปฏิบัติแผนดังกล่าวประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีและสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับทุกคนในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ทีมงานศูนย์เทคนิค, 2566)

หลักการวิเคราะห์ ECRS คือ เป็นหลักการที่ใช้ในการปรับปรุงกระบวนการทำงานโดยมุ่งเน้นการลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น เพิ่มประสิทธิภาพ และปรับปรุงวิธีการทำงานให้เหมาะสมที่สุด

E – Eliminate (กำจัด) หมายถึง การกำจัดขั้นตอนหรือกิจกรรมที่ไม่จำเป็น หรือไม่สร้างคุณค่าออกจากกระบวนการ

C – Combine (รวมขั้นตอน) หมายถึง การรวมขั้นตอนหรือกิจกรรมที่คล้ายกัน เพื่อให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว และลดความซ้ำซ้อน

R – Rearrange (จัดลำดับใหม่) หมายถึง การปรับเปลี่ยนลำดับการทำงานให้เหมาะสมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

S – Simplify (ทำให้ง่ายขึ้น) หมายถึง การทำให้ขั้นตอนการทำงานง่ายขึ้น ลดความซับซ้อนใช้อุปกรณ์หรือเทคโนโลยีช่วยให้ทำงานได้สะดวกขึ้น (ชลธิชา ศรีสวัสดิ์, 2565)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรรณวิมล วงศ์ถาวร (2568) การศึกษา เรื่อง การปรับปรุงกระบวนการรายงานผลตามแผนปฏิบัติการด้วยหลักการ ECRS คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ การวิจัยในครั้งนี้เพื่อปรับปรุงกระบวนการรายงานผลตามแผนปฏิบัติการ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยรวบรวมและบันทึกกิจกรรมการรายงานผลตามแผนปฏิบัติการ คณะศิลปศาสตร์ ในตารางบันทึกข้อมูล กำหนดคุณค่าของกิจกรรมการปฏิบัติงาน วิเคราะห์ปัญหาด้วย 5W1H และวิเคราะห์ความสูญเปล่าด้วย 7 Waste จากนั้นนำเสนอแนว

ทางการปรับปรุงด้วยหลักการลดความสูญเปล่า ECRS ร่วมกับการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และสรุปผลการปรับปรุงกระบวนการทำงาน

ณัฐรดา อยู่เย็น (2565) การศึกษา เพื่อปรับปรุงการตรวจสอบมาตรการการปิดวาล์วน้ำและอุปกรณ์ กรณีศึกษา บริษัท ท่อส่งปิโตรเลียมไทย จำกัด โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การเก็บข้อมูลและตรวจสอบสถานที่ประกอบการที่เกิดปัญหา การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายรักษาความสะอาดและฝ่ายซ่อมบำรุง จำนวน 7 คน และนำแนวคิดและแผนภูมิแสดงเหตุและผล วงจรการบริหารงานคุณภาพ (PDCA) และการลดความสูญเปล่าด้วยหลักการ ECRS เป็นกระบวนการในการปรับปรุงการตรวจสอบมาตรการการปิดวาล์วน้ำและอุปกรณ์ ผลการวิจัย พบว่า 1. ปัญหาที่พบ คือ 1) คน คือ พนักงานรักษาความสะอาดไม่ปิดวาล์วน้ำหลังเลิกงาน 2) อุปกรณ์ คือ อุปกรณ์ชิ้นส่วนชำรุด และ 3) วิธีการ คือ ไม่ได้ระบุหน้าที่ในการปิดวาล์วน้ำและไม่มีการตรวจสอบอุปกรณ์ และ 2. แนวทางปรับปรุงการตรวจสอบมาตรการการปิดวาล์วน้ำและอุปกรณ์ สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการจัดทำใบตรวจสอบการปิดวาล์วน้ำและอุปกรณ์ข้อต่อสายยางชำระ ผลการปรับปรุงพบว่า สามารถลดต้นทุนค่าเสียหายจากเดิม 95,000 บาท ลดลง 94,950 บาท สามารถคิดเป็นอัตราร้อยละ 99.95

อนุวงศ์ ภาคีฉาย (2566) การศึกษา เรื่อง แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาสู่การเพิ่มประสิทธิภาพงานในส่วนวิศวกรรม ด้วยหลัก ECRS ของบริษัทแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับภาคส่วนวิศวกรรม จำนวน 10 ราย เพื่อวิเคราะห์สาเหตุการเกิดปัญหา ด้วยเทคนิคการตั้งคำถาม Why Why Analysis และประชุมกลุ่มย่อยผู้เกี่ยวข้องระดับหัวหน้าส่วนวิศวกรรม จำนวน 10 ราย ด้วยคำถาม 5W1H เพื่อหาแนวทางการแก้ไข และหลัก ECRS ในการปรับปรุงและพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพงานในส่วนวิศวกรรม (PDCA)

สุคนธ์ บุญจันทร์ (2567) การศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการลดความล่าช้าในการบันทึกรายละเอียดครุภัณฑ์ด้วยระบบสารสนเทศจัดการงบลงทุน การพัฒนาระบบสารสนเทศ ผลจากการวิจัย พบว่า ได้ระบบสารสนเทศการจัดการงบลงทุน-ครุภัณฑ์ แบบอัตโนมัติตามแบบฟอร์มบันทึกรายละเอียดครุภัณฑ์ ด้วยระบบออนไลน์บนเว็บไซต์ที่ผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงและจัดการข้อมูลด้วยการล็อกอินเข้าใช้งาน โดยโปรแกรมสามารถรายงานแบบฟอร์มรายละเอียดงบประมาณครุภัณฑ์และจัดเก็บข้อมูลได้อัตโนมัติ ก่อนนำระบบสารสนเทศไปใช้มีการประเมินระบบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 2 คน เก็บข้อมูลและบันทึกเวลา

การปฏิบัติงานแต่ละกิจกรรมโดยการจับเวลา วิเคราะห์ความสูญเปล่าจากการปฏิบัติงานด้วยแผนผังสายธารคุณค่า (VSM) ร่วมกับแผนภูมิกระบวนการไหลของงาน และวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงกระบวนการทำงานด้วยหลักการ ECRS ในการวิเคราะห์ปรับปรุงขั้นตอนการทำงาน พบว่า ลดขั้นตอนและลดความล่าช้าในการบันทึกรายละเอียดครุภัณฑ์ จาก 7 กิจกรรม เหลือ 3 กิจกรรม และลดระยะเวลาในการปฏิบัติงานจาก 920 นาที เหลือ 55 นาที คิดเป็นร้อยละ 94

กาญจนา จันแพทย์รักษ์ (2568) การศึกษา เรื่องการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและการจัดการปัญหาความล่าช้าในการทำงาน ของแผนกขาเข้า กรณีศึกษา: บริษัท XYZ จำกัด การวิจัยเชิงคุณภาพนี้เก็บข้อมูลผ่านการสังเกตการณ์การสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิเคราะห์เอกสาร โดยใช้เทคนิค 5 Whys และแผนผังก้างปลา (Fishbone Diagram) เพื่อวิเคราะห์สาเหตุรากของปัญหา จากนั้นนำหลักการ ECRS มาปรับปรุงกระบวนการ เพื่อเพิ่มความคล่องตัวและความแม่นยำในการทำงาน ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุหลักเกิดจากขั้นตอนการจัดการเอกสารที่ซ้ำซ้อน และการสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพทั้งภายในองค์กรและกับลูกค้า ส่งผลให้เกิดความคลาดเคลื่อน ความผิดพลาด และความล่าช้า ผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางแก้ไขโดยการปรับปรุงกระบวนการและเพิ่มบริการจัดเรียงบรรจุภัณฑ์ใหม่ แม้จะเพิ่มขั้นตอนและการประสานงานเล็กน้อย แต่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่ม และตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น เพิ่มความสะดวก พร้อมส่งเสริมรายได้และความได้เปรียบทางการแข่งขัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดทำเอกสารของผู้รับเหมาในบริษัท XYZ จำกัด กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 12 คน ประกอบด้วย ผู้จัดการโรงงาน 1 คน ผู้จัดการฝ่าย 4 คน และผู้รับเหมา 7 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย (1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนการทำงาน ปัญหา และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกระบวนการ (2) แบบบันทึกการสังเกตกระบวนการทำงาน เพื่อศึกษาลำดับขั้นตอนและระยะเวลาการ

ดำเนินงานจริงและ (3) แบบฟอร์มการวิเคราะห์กระบวนการและการวิเคราะห์คุณค่ากิจกรรม เพื่อจำแนกกิจกรรมที่สร้างคุณค่าและไม่สร้างคุณค่าในกระบวนการจัดทำเอกสาร ทั้งนี้เครื่องมือทั้งหมดผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยเริ่มจากการศึกษาข้อมูลเอกสารและระเบียบปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดทำเอกสารของผู้รับเหมา จากนั้นจึงดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละราย และทำการสังเกตขั้นตอนการทำงานจริงในแต่ละหน่วยงาน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาจัดทำแผนผังกระบวนการ (Process Mapping) และระบุจุดที่เกิดความล่าช้า ความซ้ำซ้อน และกิจกรรมที่ไม่สร้างคุณค่า หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์และออกแบบแนวทางการปรับปรุงตามหลักการ ECRS และวงจร PDCA

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาและเชิงกระบวนการ โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และเอกสาร มาวิเคราะห์ร่วมกับการวิเคราะห์คุณค่ากิจกรรม (AVA) เพื่อจำแนกประเภทกิจกรรมในกระบวนการทำงาน จากนั้นนำผลการวิเคราะห์มาประยุกต์ใช้กับหลักการ ECRS เพื่อออกแบบกระบวนการใหม่ และใช้วงจร PDCA ในการทดสอบและประเมินผลการปรับปรุงกระบวนการ การเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการปรับปรุงพิจารณาจากจำนวนกิจกรรม ระยะเวลาดำเนินงาน และลักษณะการประสานงานภายในองค์กร เพื่อสรุปประสิทธิผลของแนวทางที่นำมาใช้

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยได้สำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนของกระบวนการจัดทำเอกสารของผู้รับเหมา โดยการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไป โดยการรวบรวมข้อมูลจาก เอกสารและศึกษา ในหน้างาน มีทั้งหมด 64 กิจกรรม โดยใช้เครื่องมือที่แสดงในรูปแบบ (Flowchart) และวิเคราะห์คุณค่ากิจกรรม Activity Value

ตารางที่ 1 วิเคราะห์แนวทางการปรับปรุงโดยใช้หลักการวิเคราะห์คุณค่ากิจกรรม Activity Value

ลำดับ	กิจกรรม	สัญลักษณ์	เวลา	ประเภท	เหตุผล
1	ผู้ปฏิบัติงานรับใบเสนอราคาจากผู้รับเหมา		60.01 นาที	VA	เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการ มีความจำเป็นต่อการดำเนินงาน
2	ผู้ปฏิบัติงานเก็บรวบรวมข้อมูลรายละเอียดและภาพการทำงานจากใบเสนอราคา		20.47 นาที	VA	การเก็บข้อมูลสำคัญสำหรับการตัดสินใจ
3	ผู้ปฏิบัติงานนำส่งข้อมูลรายละเอียดและภาพการทำงานให้ช่างซ่อมบำรุง		30.01 นาที	NVA	การเดินทางส่งข้อมูล สามารถส่งทางอิเล็กทรอนิกส์ได้
4	ผู้ปฏิบัติงานนำใบเสนอราคาส่งให้ช่างซ่อมบำรุง พิจารณาราคา		5.33 นาที	NVA	การเดินทางซ้ำซ้อนกับข้อ 3
5	ผู้ปฏิบัติงานรอเอกสารใบเสนอราคาจากช่างซ่อมบำรุง		1 วัน	NVA	การรอคอยที่ไม่เพิ่มคุณค่า
6	ผู้ปฏิบัติงานนำใบเสนอราคาที่ได้จากช่างซ่อมบำรุงมาจัดทำไฟล์รายการประมูล		10.25 นาที	VA	การจัดทำเอกสารที่จำเป็นต่อกระบวนการ
7	ผู้ปฏิบัติงานนำเอกสารใบเสนอราคาไปสแกนข้อมูลที่เครื่องถ่ายเอกสารใส่โฟลเดอร์		3.17 นาที	NNVA	การสแกนเอกสารเพื่อการเก็บรักษา
8	ผู้ปฏิบัติงานโหลดเอกสารในโฟลเดอร์มาแก้ไขชื่อไฟล์ในระบบ		59 วินาที	NNVA	การจัดระเบียบไฟล์ในระบบ
9	ผู้ปฏิบัติงานแจ้งระบุวันประมูลให้ทางผู้บริหารโรงงานและจัดซื้อรับทราบผ่านทาง E-mail		3 วัน	NVA	เวลารอคอยนานเกินไป ควรกำหนดกรอบเวลาที่ชัดเจน
10	วันประมูลงานผู้ปฏิบัติงานเข้าร่วมการประมูล		-	VA	กระบวนการประมูลที่สำคัญ
11	ผู้ปฏิบัติงานโทรติดต่อผู้รับเหมา		-	VA	การสื่อสารที่จำเป็น
12	จัดซื้อต่อรองราคางานกับผู้รับเหมา		1 ชม.	VA	การต่อรองราคาเพื่อประโยชน์ขององค์กร
13	ผู้ปฏิบัติงานทำไฟล์รายการหลังการต่อรองราคา		3 วัน	NVA	เวลาที่ใช้นานเกินไป ควรทำทันทีหลังการต่อรอง
14	ผู้ปฏิบัติงานเขียนราคาหลังการต่อรองลงในใบเสนอราคา		1.33 นาที	VA	การบันทึกข้อมูลที่สำคัญ
15	ผู้ปฏิบัติงานนำเอกสารใบเสนอราคาไปสแกนข้อมูลที่เครื่องถ่ายเอกสาร		1.58 นาที	NVA	การสแกนซ้ำซ้อน ทำไปแล้วในข้อ 7

ลำดับ	กิจกรรม	สัญลักษณ์	เวลา	ประเภท	เหตุผล
16	ผู้ปฏิบัติงานดึงข้อมูลเก็บรวบรวมข้อมูลที่สแกนไว้ในโฟลเดอร์ใส่โฟลเดอร์		15 วินาที	NNVA	การจัดเก็บเอกสาร
17	ผู้ปฏิบัติงานหา Mat code ใส่ลงในสรุปประมูลหลังการต่อรอง		5.39 นาที	VA	การระบุรหัสที่จำเป็นในระบบ
18	ผู้ปฏิบัติงานนำเอกสารสรุปประมูลเดินจากแผนกวิศวกรรมไปที่ แผนกผลิตเพื่อให้ฝ่ายผลิตเซ็น		2.32 นาที	NVA	การเดินทางที่สามารถใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้
19	ผู้ปฏิบัติงานเดินจากแผนกผลิตไปแผนกคลังวัตถุดิบเพื่อให้ฝ่ายคลังวัตถุดิบเซ็น		2.29 นาที	NVA	การเดินทางที่สามารถใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้
20	ผู้ปฏิบัติงานเดินจากแผนกคลังวัตถุดิบมาที่แผนกวิศวกรรมเพื่อให้ฝ่ายเซ็น		2.54 นาที	NVA	การเดินทางที่สามารถใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้
21	ฝ่ายวิศวกรรมเซ็นแล้วผู้ปฏิบัติงานเดินถือสรุปประมูลไปที่ห้องผู้จัดการโรงงาน		4.25 นาที	NVA	การเดินทางที่สามารถใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้
22	ผู้ปฏิบัติงานเดินกลับจากห้องผู้จัดการโรงงานมาที่แผนกวิศวกรรม		1.52 นาที	NVA	การเดินทางกลับที่ไม่จำเป็น
23	ผู้ปฏิบัติงานสแกนสรุปประมูลที่มีลายเซ็นแต่ละฝ่ายมาสแกนใส่โฟลเดอร์		3 นาที	NNVA	การเก็บรักษาเอกสาร
24	ผู้ปฏิบัติงานนำส่งเอกสารไฟล์รายการประมูลทาง E-mail ให้คณะจัดซื้อเซ็น		5 นาที	VA	การส่งเอกสารเพื่อขออนุมัติ
25	รอคณะจัดซื้อเซ็นเอกสารรายการประมูลกลับมา		3 วัน	NVA	การรอคอยที่นานเกินไป
26	ผู้ปฏิบัติงานนำใบเสนอราคาที่ผ่านการต่อรองแล้วไปให้ Plant planner เปิดเลขงานซ่อม		1 นาที	VA	การดำเนินการที่จำเป็น
27	รอ Plant planner เปิดเลขงานซ่อมในใบเสนอราคา		1 วัน	NVA	การรอคอยที่ไม่เพิ่มคุณค่า
28	ผู้ปฏิบัติงานนำใบเสนอราคาจาก Plant planner มาเปิดเลข Purchase Requisition		1 วัน	NVA	เวลารอคอยที่ไม่จำเป็น
29	ผู้ปฏิบัติงานเปิดระบบ Sap และทำการเปิดเลข Purchase Requisition		3.56 นาที	VA	การใช้ระบบเพื่อสร้างเลข PR
30	ผู้ปฏิบัติงานนำเอกสารใบเสนอราคาที่เปิดเลข Purchase Requisition ไปสแกนข้อมูลที่เครื่องถ่ายเอกสาร		5 วินาที	NVA	การสแกนซ้ำซ้อน
31	ผู้ปฏิบัติงานสแกนเอกสารใส่โฟลเดอร์ไว้เพื่อ Submit		10 วินาที	NNVA	การเก็บไฟล์เพื่อการส่ง
32	ผู้ปฏิบัติงานเปิดระบบ Sap เพื่อปริ้นใบเข้าปฏิบัติงาน		1 นาที	VA	การพิมพ์เอกสารที่จำเป็น
33	ผู้ปฏิบัติงานปริ้นใบเข้าปฏิบัติงานและนำมาเย็บรวมกับใบเสนอราคา		1.20 นาที	NNVA	การจัดเตรียมเอกสาร

ลำดับ	กิจกรรม	สัญลักษณ์	เวลา	ประเภท	เหตุผล
34	ผู้ปฏิบัติงานจัดทำรูปการทำงาน ภาพก่อนทำ - หลังทำ ใน Power Point		4.01 นาที	VA	การสร้างเอกสารที่เพิ่มคุณค่า
35	ผู้ปฏิบัติงานเดินถือเอกสารจากแผนกวิศวกรรมไปวางไว้ที่แผนกธุรการ		5.16 นาที	NVA	การเดินทางที่ไม่จำเป็น
36	ผู้ปฏิบัติงานเดินถือเอกสารจากแผนกธุรการไปวางไว้ที่แผนกฝ่ายผลิต		3.58 นาที	NVA	การเดินทางที่ไม่จำเป็น
37	ผู้ปฏิบัติงานเดินถือเอกสารจากแผนกฝ่ายผลิตไปวางไว้ที่ฝ่ายคลังวัตถุดิบ		2.36 นาที	NVA	การเดินทางที่ไม่จำเป็น
38	ผู้ปฏิบัติงานเดินจากฝ่ายคลังวัตถุดิบกลับมาที่แผนกวิศวกรรม		3.25 นาที	NVA	การเดินทางกลับที่ไม่จำเป็น
39	รอฝ่ายแต่ละฝ่ายเซ็นเอกสาร		2 วัน	NVA	การรอคอยที่นานเกินไป
40	ผู้ปฏิบัติงานคีย์งานในระบบ Online Purchasing เพื่อเปิด Purchase Order number		4.53 นาที	VA	การใช้ระบบเพื่อสร้าง PO
41	รอคณะผู้บริหารและจัดซื้อ Approve		7 วัน	NVA	การรอคอยที่นานเกินไป
42	ผู้ปฏิบัติงานเดินจากแผนกวิศวกรรมไปที่แผนกธุรการเพื่อเก็บเอกสาร		5.19 นาที	NVA	การเดินทางที่ไม่จำเป็น
43	ผู้ปฏิบัติงานเดินจากแผนกธุรการไปที่แผนกฝ่ายผลิตเพื่อเก็บเอกสาร		3.36 นาที	NVA	การเดินทางที่ไม่จำเป็น
44	ผู้ปฏิบัติงานเดินจากแผนกฝ่ายผลิตไปที่แผนกคลังวัตถุดิบเพื่อไปเก็บเอกสาร		2.55 นาที	NVA	การเดินทางที่ไม่จำเป็น
45	ผู้ปฏิบัติงานเก็บเอกสารจากแผนกฝ่ายคลังวัตถุดิบเดินกลับแผนกวิศวกรรม		3.01 นาที	NVA	การเดินทางกลับที่ไม่จำเป็น
46	ผู้ปฏิบัติงานนำเอกสารไปให้ช่างซ่อมบำรุงเซ็น		3.10 นาที	NNVA	การขออนุมัติที่จำเป็น
47	รอช่างซ่อมบำรุงเซ็นเอกสารและเก็บกลับมา		30.24 นาที	NVA	การรอคอยที่ไม่เพิ่มคุณค่า
48	ผู้ปฏิบัติงานนำเอกสารไปให้วิศวกรลงนาม		1.22 นาที	NNVA	การขออนุมัติที่จำเป็น
49	รอวิศวกรลงนามเสร็จสิ้น		1 วัน	NVA	การรอคอยที่นานเกินไป
50	ผู้ปฏิบัติงานนำเอกสารที่วิศวกรลงนามแล้วไปให้ฝ่ายวิศวกรรมลงนาม		3.36 นาที	NNVA	การขออนุมัติที่จำเป็น
51	รอฝ่ายวิศวกรรมลงนามเสร็จสิ้น		1 วัน	NVA	การรอคอยที่นานเกินไป
52	ผู้ปฏิบัติงานนำเอกสารเดินไปที่ห้องผู้จัดการโรงงานเพื่อให้ผู้จัดการลงนาม		4.51 นาที	NNVA	การขออนุมัติขั้นสุดท้าย
53	รอผู้จัดการโรงงานลงนาม		1 วัน	NVA	การรอคอยที่นานเกินไป

ลำดับ	กิจกรรม	สัญลักษณ์	เวลา	ประเภท	เหตุผล
54	ผู้ปฏิบัติงานเดินไปที่ห้องผู้จัดการโรงงานเพื่อนำเอกสารกลับมาที่ฝ่ายวิศวกรรม		8.26 นาที	NVA	การเดินทางกลับที่ไม่จำเป็น
55	ผู้ปฏิบัติงานนำเอกสารมาจดเลข PO ลงในใบเสนอราคา		3.10 นาที	VA	การบันทึกข้อมูลที่สำคัญ
56	ผู้ปฏิบัติงานนำเอกสารไปให้ plant planner ลงค่าใช้จ่าย		35.74 นาที	VA	การบันทึกข้อมูลทางบัญชี
57	ผู้ปฏิบัติงานนำเอกสารกลับมาและส่งคืนผู้รับเหมาเพื่อทำใบกำกับภาษี (Invoice)		10.36 นาที	VA	การส่งคืนเอกสารเพื่อออกใบกำกับภาษี
58	ผู้ปฏิบัติงานรับใบกำกับภาษี (Invoice) จากผู้รับเหมา และประทับตราวันที่ในใบวางบิล		2 นาที	VA	การรับเอกสารและประทับตรา
59	ผู้ปฏิบัติงานแยกส่งสำเนาคืนผู้รับเหมา		31 วินาที	VA	การส่งสำเนาคืน
60	ผู้ปฏิบัติงานตรวจเช็คใบเข้าปฏิบัติงานใบกำกับภาษี (Invoice)		2 นาที	VA	การตรวจสอบเอกสาร
61	ผู้ปฏิบัติงานทำรับใบกำกับภาษี (Invoice) เข้าระบบ		41 วินาที	VA	การบันทึกข้อมูลในระบบ
62	ผู้ปฏิบัติงานตรวจเช็คเอกสารก่อนนำใส่ซองเอกสาร		1.48 นาที	VA	การตรวจสอบก่อนจัดส่ง
63	ผู้ปฏิบัติงานเดินนำซองเอกสารจากแผนกวิศวกรรมไปที่ตู้เอกสาร ของแผนธุรการ		3.21 นาที	NVA	การเดินทางที่สามารถใช้ระบบส่งเอกสารได้
64	ผู้ปฏิบัติงานวางเอกสารใส่ช่องส่งเอกสาร พร้อมลงชื่อ		46.98 วินาที	VA	การส่งเอกสารขั้นสุดท้าย

ที่มา : จากกระบวนการวิจัย วณิษรา พรพรม, ธนิษฐ์นันท์ จันทร์แย้ม (2568)

ผลการวิเคราะห์พบว่ากระบวนการทำงานมีทั้งหมด 64 กิจกรรม โดยกิจกรรมที่ก่อให้เกิดคุณค่า (VA) มีเพียงร้อยละ 28.1 ขณะที่กิจกรรมที่ไม่เพิ่มคุณค่าแต่จำเป็น (NNVA) มีสัดส่วนสูงสุดถึงร้อยละ 59.4 และกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดคุณค่า (NVA) ร้อยละ 12.5 ซึ่งก่อให้เกิดความสูญเปล่าด้านเวลา เช่น การรอคอย การเดินทาง และงานเอกสารซ้ำซ้อน สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการยังมีโอกาสปรับปรุง โดยควรลด NVA และปรับ NNVA ให้กระชับ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและสัดส่วนกิจกรรมที่ก่อให้เกิดคุณค่าในภาพรวม

ตารางที่ 2 ตารางวิเคราะห์ PDCA ของการปรับปรุงกระบวนการจัดทำเอกสารผู้รับเหมาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน

PLAN (วางแผน)	- วิเคราะห์ปัญหาหลัก เช่น เวลารอคอยสูง, การเดินทางไม่จำเป็น, เอกสารซ้ำซ้อน , ขาดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ - วางแผนปรับปรุงระยะสั้นและระยะยาว เช่น พัฒนาระบบอนุมัติอิเล็กทรอนิกส์, Workflow Management - ออกแบบกระบวนการใหม่เน้น Digital First, Self-Service	ผู้จัดการฝ่ายวิศวกรรม
DO (ปฏิบัติ)	- อบรมพนักงานให้รู้จักและใช้ระบบใหม่อย่างถูกต้อง - ปรับปรุงระบบตามคำแนะนำและปัญหาที่พบ เพื่อทำให้การใช้งานง่ายและมีประสิทธิภาพมากขึ้น	ฝ่าย HR และฝ่าย IT
CHECK (ตรวจสอบ)	- ติดตามและรายงานผลด้วยระบบ Real-time Dashboard และรายงานสัปดาห์ - ระบุปัญหา เช่น ระบบล่ม, การเชื่อมต่อ SAP ไม่เสถียร, ผู้ใช้ยังไม่คุ้นเคยกับระบบใหม่, การอนุมัติบางกรณียังล่าช้า	ฝ่าย IT
ACT (ปรับปรุง)	- ประเมินผลการใช้งานจริงและวัดผลว่าบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ - ปรับปรุงระบบแจ้งเตือนและเชื่อมต่อกับระบบอื่น ๆ ให้มีความเสถียรมากขึ้น เช่น เซิร์ฟเวอร์และแอปมือถือ	ผู้บริหารโรงงานและฝ่าย IT

ที่มา : จากกระบวนการวิจัย วณิษรา พรพรม, ธนิษฐ์นันท์ จันทร์แย้ม (2568)

ผลการวิเคราะห์ PDCA หลัก PDCA ช่วยให้องค์กรสามารถปรับปรุงกระบวนการทำงานได้อย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการวางแผนวิเคราะห์ปัญหาและตั้งเป้าหมายชัดเจนนำแผนไปปฏิบัติจริงพร้อมอบรมและแก้ไขปัญหาที่พบ ตรวจสอบผลลัพธ์โดยใช้ตัวชี้วัดที่กำหนดไว้และติดตามความก้าวหน้าผ่านรายงาน จากนั้นนำผลที่ได้มาปรับปรุงระบบและกระบวนการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง วิธีนี้ช่วยลดความล่าช้า ข้อผิดพลาด และเพิ่มความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างมีประสิทธิผลและยั่งยืน (ทีมงานศูนย์เทคนิค, 2566)

ตารางที่ 3 แนวทางการปรับปรุงตามหลักการ ECRS ของการปรับปรุงกระบวนการจัดทำเอกสารผู้รับเหมาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน

Eliminate (ขจัด)	- ขจัดการรอคอยโดยกำหนด SLA สำหรับแต่ละขั้นตอน และใช้ระบบแจ้งเตือนอัตโนมัติ - ขจัดการสแกนเอกสารซ้ำซ้อน โดยสแกนเพียงครั้งเดียวและใช้ไฟล์เดิม - ขจัดการเดินทางที่ไม่จำเป็น โดยใช้ระบบอนุมัติออนไลน์แทนการเดินเอกสาร
Combine (รวม)	- รวมการส่งข้อมูลและใบเสนอราคาพร้อมกันทางอีเมล - รวมการเดินทางเพื่อเก็บเอกสารโดยจัดเส้นทางเดินที่มีประสิทธิภาพหรือใช้ระบบส่งเอกสารภายใน - รวมการขออนุมัติต่าง ๆ ด้วยระบบ Workflow อิเล็กทรอนิกส์
Rearrange (จัดเรียงใหม่)	- จัดลำดับการอนุมัติให้ฝ่ายต่าง ๆ พิจารณาพร้อมกันแบบขนาน แทนการอนุมัติทีละฝ่าย - ย้ายการจัดทำเอกสาร เช่น ทำ PowerPoint ก่อนส่งขออนุมัติ
Simplify (ทำให้ง่าย)	- ใช้ระบบดิจิทัล เช่น Digital Signature แทนการเซ็นกระดาษ และ Electronic Document Management System - ลดขั้นตอนการอนุมัติโดยกำหนดระดับการอนุมัติตามมูลค่า ใช้อนุมัติอัตโนมัติสำหรับรายการมูลค่าต่ำ

ที่มา : จากกระบวนการวิจัย วณิษรา พรพรม, ธนิษฐ์นันท์ จันทร์แย้ม (2568)

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ ECRS สรุปใต้ตารางแนวทางการปรับปรุงตามหลัก ECRS คือ เครื่องมือที่ช่วยลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็นและความซ้ำซ้อนในกระบวนการทำงาน ทำให้ระบบมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเน้นการกำจัดสิ่งที่ไม่สร้างมูลค่า การรวมขั้นตอนที่เหมาะสมไว้ด้วยกัน การจัดเรียงลำดับงานใหม่ให้เหมาะสมและลดการเคลื่อนที่หรือรอคอยที่ไม่จำเป็น และการทำให้ขั้นตอนต่าง ๆ ง่ายขึ้น เพื่อช่วยประหยัดเวลาลดต้นทุน และเพิ่มคุณภาพของงาน ส่งผลให้องค์กรทำงานได้อย่างคล่องตัว ประหยัดทรัพยากรและสามารถตอบสนองความต้องการได้รวดเร็วขึ้นในระยะยาว (ชลธิชา ศรีสวัสดิ์, 2564)

แผนภูมิกระบวนการไหลของกระบวนการจัดทำเอกสาร หลังปรับปรุง

ลำดับ	กิจกรรม	ระยะเวลา / วัน	สัญลักษณ์
1	ผู้ปฏิบัติงานรับใบเสนอราคาจากผู้รับตรวม	60.01 นาที	
2	ผู้ปฏิบัติงานเก็บรวบรวมข้อมูลรายละเอียดและภาพการทำงานจากใบเสนอราคา	20.47 นาที	
3	ผู้ปฏิบัติงานนำส่งข้อมูลรายละเอียดและภาพการทำงานให้ช่างซ่อมบำรุง	30.01 นาที	
4	ผู้ปฏิบัติงานนำใบเสนอราคาส่งให้ช่างซ่อมบำรุง พิจารณาราคา	5.33 นาที	
5	ผู้ปฏิบัติงานรอเอกสารใบเสนอราคาจากช่างซ่อมบำรุง	1 วัน	
6	ผู้ปฏิบัติงานนำใบเสนอราคาที่ได้จากช่างซ่อมบำรุงมาจัดทำไฟล์รายการประมูล	10.25 นาที	
7	ผู้ปฏิบัติงานนำเอกสารใบเสนอราคาไปสแกนข้อมูลที่เครื่องถ่ายเอกสารใส่ไฟล์เดอร์	3.17 นาที	
8	ผู้ปฏิบัติงานโหลดเอกสารในไฟล์เดอร์มาแก้ไขชื่อไฟล์ในระบบ	59 วิ	
9	ผู้ปฏิบัติงานแจ้งระบุวันประมูลให้ทางผู้บริหารโรงงานและจัดซื้อรับทราบทางทาง E-mail	3 วัน	
10	วันประมูลงานผู้ปฏิบัติงานเข้าร่วมการประมูล	-	
11	ผู้ปฏิบัติงานโทรติดต่อผู้รับตรวม	-	
12	จัดซื้อต่อรองราคางานกับผู้รับตรวม	1 ชม.	
13	ผู้ปฏิบัติงานทำไฟล์รายการหลังการต่อรองราคา	3 วัน	
14	ผู้ปฏิบัติงานเขียนราคาหลังการต่อรองในใบเสนอราคา	1.33 นาที	
15	ผู้ปฏิบัติงานนำเอกสารใบเสนอราคาไปสแกนข้อมูลที่เครื่องถ่ายเอกสาร	1.58 นาที	
16	ผู้ปฏิบัติงานดึงข้อมูลเก็บรวบรวมข้อมูลที่สแกนไว้ในไฟล์เดอร์ใส่ไฟล์เดอร์	15 วินาที	
17	ผู้ปฏิบัติงานทำ Mat code ใส่ลงในรูปประมูลหลังการต่อรอง	5.39 นาที	
18	ผู้ปฏิบัติแสดนรูปประมูลที่มีรายเซ็นแต่ละฝ่ายมาสแกนใส่ไฟล์เดอร์	3 นาที	
19	ผู้ปฏิบัติงานนำส่งเอกสารไฟล์รายการประมูลทาง E-mail ให้คณะจัดซื้อเซ็น	5 นาที	
20	รอคณะจัดซื้อเซ็นเอกสารรายการประมูลกลับมา	3 วัน	
21	ผู้ปฏิบัติงานเปิดระบบ Sap และทำการเปิดเลข Purchase Requisition	3.56 วิ	
22	ผู้ปฏิบัติงานนำเอกสารในเสนอราคาที่เปิดเลข Purchase Requisition ไปสแกนข้อมูลที่เครื่อ	5 วินาที	
23	ผู้ปฏิบัติงานสแกนเอกสารใส่ไฟล์เดอร์ไว้เพื่อ Submit	10 วินาที	
24	ผู้ปฏิบัติงานเปิดระบบ Sap เพื่อปริ้นใบเข้าปฏิบัติงาน	1 นาที	
25	ผู้ปฏิบัติงานปริ้นใบเข้าปฏิบัติงานและนำมาเย็บรวมกับใบเสนอราคา	1.20 นาที	
26	ผู้ปฏิบัติงานจัดทำรูปการทำงาน ภาพก่อนทำ - หลังทำ ใน Power Point	4.01 วิ	
27	ผู้ปฏิบัติงานเดินจ่อเอกสารจากแผนกวิศวกรรมไปวางไว้ที่แผนกธุรการ	5.16 นาที	
28	ผู้ปฏิบัติงานเดินจ่อเอกสารจากแผนกธุรการไปวางไว้ที่แผนกฝ่ายผลิต	3.58 นาที	
29	ผู้ปฏิบัติงานเดินจ่อเอกสารจากแผนกฝ่ายผลิตไปวางไว้ที่ฝ่ายคลังวัตถุดิบ	2.36 นาที	
30	ผู้ปฏิบัติงานเดินจากฝ่ายคลังวัตถุดิบกลับมาที่แผนกวิศวกรรม	3.25 นาที	
31	รอฝ่ายแต่ละฝ่ายเซ็นเอกสาร	2 วัน	
32	ผู้ปฏิบัติงานคีย์งานในระบบ Online Purchasing เพื่อเปิด Purchase Order number	4.53 นาที	
33	รอคณะผู้บริหารและจัดซื้อ Approve	7 วัน	
34	ผู้ปฏิบัติงานเดินจากแผนกวิศวกรรมไปที่แผนกธุรการเพื่อเก็บเอกสาร	5.19 นาที	
35	ผู้ปฏิบัติงานเดินจากแผนกธุรการไปที่แผนกฝ่ายผลิตเพื่อเก็บเอกสาร	3.36 นาที	
36	ผู้ปฏิบัติงานเดินจากแผนกฝ่ายผลิตไปที่แผนกคลังวัตถุดิบเพื่อไปเก็บเอกสาร	2.55 นาที	
37	ผู้ปฏิบัติงานเก็บเอกสารจากแผนกฝ่ายคลังวัตถุดิบเดินกลับแผนกวิศวกรรม	3.01 นาที	
38	ผู้ปฏิบัติงานนำเอกสารไปให้ช่างซ่อมบำรุงเซ็น	3.10 นาที	
39	ผู้ปฏิบัติงานนำเอกสารที่ช่างซ่อมบำรุงเซ็นแล้วไปให้วิศวกรลงนาม	1.22 นาที	
40	ผู้ปฏิบัติงานนำเอกสารที่วิศวกรลงนามแล้วไปให้ฝ่ายวิศวกรรมลงนาม	3.36 นาที	
41	ผู้ปฏิบัติงานนำเอกสารเดินไปที่ห้องผู้จัดการโรงงานเพื่อให้ผู้จัดการลงนาม	4.51 นาที	
42	ผู้ปฏิบัติงานนำเอกสารมาจดเลข PO ลงในใบเสนอราคา	3.10 นาที	
43	ผู้ปฏิบัติงานนำเอกสารไปให้ plant planner ลงค่าใช้จ่าย	35.74 นาที	
44	ผู้ปฏิบัติงานนำเอกสารกลับมาและส่งคืนผู้รับตรวมเพื่อทำใบกำกับภาษี (In voice)	10.36 นาที	
45	ผู้ปฏิบัติงานรับใบกำกับภาษี (In voice)จากผู้รับตรวม และประทับตราวันที่ในใบวางบิล	2 นาที	
46	ผู้ปฏิบัติงานแยกส่งสำเนาคืนผู้รับตรวม	31 วิ	
47	ผู้ปฏิบัติงานตรวจเช็คใบเข้าปฏิบัติงาน ใบกำกับภาษี (In voice)	2 นาที	
48	ผู้ปฏิบัติงานทำรับใบกำกับภาษี (In voice) เข้าระบบ	41 วิ	
49	ผู้ปฏิบัติงานตรวจเช็คเอกสารก่อนนำใส่ซองเอกสาร	1 .48 นาที	
50	ผู้ปฏิบัติงานเดินนำซองเอกสารจากแผนกวิศวกรรมไปที่ผู้เอกสาร ของแผนกธุรการ	3.21 นาที	
51	ผู้ปฏิบัติงานวางเอกสารใส่ซองส่งเอกสาร พร้อมลงชื่อ	46.98 วิ	

รูปภาพที่ 2 แผนภูมิกระบวนการไหลของกระบวนการจัดทำเอกสาร

ที่มา : จากกระบวนการวิจัย วณิษรา พรพรม, ธนิษฐ์นันท์ จันทร์แย้ม (2568)

ผลก่อนการปรับปรุงกระบวนการจัดทำเอกสารผู้รับเหมาของบริษัท XYZ มีลักษณะซับซ้อน ใช้เวลามาก และมีขั้นตอนซ้ำซ้อนหลายจุด เช่น การตรวจสอบข้อมูลซ้ำหลายครั้ง การเก็บเอกสารแยกหลายรูปแบบ รวมถึงการพึ่งพาเอกสารกระดาษเป็นหลัก ซึ่งทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินงานมีโอกาสเกิดข้อผิดพลาดสูง และยากต่อการติดตามสถานะเอกสารแบบเรียลไทม์ ส่งผลให้ประสิทธิภาพโดยรวมของการทำงานยังไม่ตอบสนองต่อความต้องการขององค์กรได้อย่างเต็มที่ สอดคล้องงานวิจัยของ กาญจนา จันแพทย์รักษ์ (2568) การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และการจัดการปัญหาความล่าช้าในการทำงาน ของแผนกขาเข้า กรณีศึกษา : บริษัท XYZ

ผลหลังการเมื่อมีการปรับปรุงกระบวนการด้วยการใช้แนวทางการวิเคราะห์คุณค่ากิจกรรม ตัดขั้นตอนที่ไม่ก่อให้เกิดคุณค่าออก และนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ เช่น ระบบจัดเก็บเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ และการกำหนดมาตรฐานเอกสารกลาง ทำให้กระบวนการมีความรวดเร็วขึ้น ลดระยะเวลาในการดำเนินงาน ความผิดพลาดจากงานเอกสารลดลง สามารถตรวจสอบสถานะเอกสารได้สะดวก และพนักงานมีความเข้าใจตรงกันมากขึ้น ผลที่ได้คือกระบวนการจัดทำเอกสารผู้รับเหมามีประสิทธิภาพมากขึ้น ตอบสนองต่อความต้องการขององค์กร (ตุลาพล นิติเดชา, 2564)

ตารางที่ 4 สรุปผลการเปรียบเทียบเวลาก่อนปรับปรุง – หลังปรับปรุง ของกระบวนการจัดทำเอกสารผู้รับเหมา

กิจกรรม	**สัญลักษณ์**	**เวลาเฉลี่ย (วัน/นาที)**		
		ก่อนปรับปรุง	**หลังปรับปรุง**	**ผลต่าง**
ปฏิบัติงาน	●	4 วัน 3 ชั่วโมง 5.50 นาที	3 วัน 47.4 นาที	1 วัน 2 ชั่วโมง 18.6 นาที
เคลื่อนย้าย	➡	55 .36 นาที	33.57 นาที	21.47 นาที
รอคอย	D	18 วัน 30.18 นาที	16 วัน	2 วัน 30.10 นาที
ตรวจสอบ	■	3.48 นาที	3.48 นาที	0
การเก็บ	▼	26.49 นาที	26.49 นาที	0
รวม		22 วัน 7 ชั่วโมง 1 นาที	19 วัน 1 ชั่วโมง 15 นาที	3 วัน 5 ชั่วโมง 46 นาที

ที่มา : จากกระบวนการวิจัย วณิษรา พรพรม, ธนิษฐ์นันท์ จันทร์แย้ม (2568)

จากตารางที่ 4 ผลการปรับปรุงพบว่า กิจกรรมของกระบวนการจัดทำเอกสารผู้รับเหมา มี 64 กิจกรรม หลังจากปรับปรุงพบว่าลดกิจกรรมไปได้ทั้งหมด 13 กิจกรรม เหลือ 51 กิจกรรม สามารถลดกิจกรรมและลดเวลาทั้งหมดของการบวนการจัดทำเอกสารของ

ผู้รับเหมา ก่อนปรับปรุง 22 วัน 7 ชั่วโมง 1 นาที หลังปรับปรุงเหลือ 19 วัน 1 ชั่วโมง 15 นาที สามารถลดเวลาลงได้ 3 วัน 5 ชั่วโมง 46 นาที

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง "การปรับปรุงกระบวนการจัดทำเอกสารผู้รับเหมาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน: กรณีศึกษา บริษัท XYZ จำกัด" พบว่า การนำเครื่องมือและแนวทางการปรับปรุงต่างๆ มาใช้ได้ผลลัพธ์ที่น่าพอใจ การวิจัยนี้ได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ครบทั้ง 3 ข้อ โดยสามารถระบุปัญหาและข้อจำกัดในกระบวนการเดิมได้อย่างชัดเจน ผ่านการวิเคราะห์ 64 กิจกรรมในกระบวนการ พบว่า 38 กิจกรรม เป็นกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดคุณค่า (NVA) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับปรุงอย่างเร่งด่วน

ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดการวิเคราะห์คุณค่ากิจกรรม (AVA) และหลักการ ECRS ที่กล่าวว่า การขจัดกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดคุณค่าจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ซึ่งในการวิจัยนี้สามารถลดกิจกรรมจาก 64 เหลือ 51 กิจกรรม และลดเวลาลงได้ 3 วัน 5 ชั่วโมง 46 นาที การใช้หลักการ PDCA ในการปรับปรุงสอดคล้องกับแนวคิดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องที่เน้นการพัฒนาแบบวงจร ทำให้การปรับปรุงเป็นไปอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

อภิปรายผล

ผลผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า กระบวนการจัดทำเอกสารของผู้รับเหมาในบริษัท XYZ จำกัด มีความซับซ้อนและมีขั้นตอนที่ไม่ก่อให้เกิดคุณค่าในหลายจุด ทั้งนี้เป็นเพราะกระบวนการดังกล่าวมีการพัฒนาขึ้นตามภาระงานและข้อกำหนดด้านเอกสารที่เพิ่มขึ้น โดยขาดการทบทวนเชิงระบบอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดความซ้ำซ้อน การรอคอย และการพึ่งพาเอกสารกระดาษเป็นหลัก ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการวิเคราะห์คุณค่ากิจกรรม (AVA) และแนวคิด Lean ซึ่งอธิบายว่ากระบวนการที่ไม่ได้ผ่านการคัดกรองกิจกรรมมักแฝงด้วยความสูญเปล่าหลายรูปแบบ เช่น การรอคอยและการเคลื่อนย้ายเอกสาร นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา จันแพทย์รักษ์ (2568) ที่ศึกษาปัญหาความล่าช้าในกระบวนการทำงานของแผนกขาเข้าของบริษัท XYZ จำกัด และพบว่าความซ้ำซ้อนของขั้นตอน

และการประสานงานข้ามหน่วยงานเป็นสาเหตุสำคัญของความล่าช้า ซึ่งสะท้อนลักษณะปัญหาที่ใกล้เคียงกับบริบทของงานวิจัยฉบับนี้

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักการ ECRS ร่วมกับวงจรคุณภาพ PDCA สามารถช่วยปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีความกระชับและเหมาะสมมากขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะหลักการ ECRS มุ่งเน้นการกำจัดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น การรวมกิจกรรมที่ซ้ำซ้อนการจัดลำดับขั้นตอนใหม่ และการทำให้งานง่ายขึ้น ขณะที่ PDCA ช่วยให้การปรับปรุงเป็นกระบวนการที่มีการวางแผน ทดลอง ตรวจสอบ และปรับแก้อย่างเป็นระบบ จึงช่วยลดความเสี่ยงของการเปลี่ยนแปลงที่ไม่สอดคล้องกับบริบทขององค์กร แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีการปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพร แสนกุล (2568) ที่ใช้หลักการ ECRS ในการปรับปรุงกระบวนการผลิตเสาธงญี่ปุ่นสำหรับป้ายไวนิล ซึ่งสามารถลดเวลาและระยะทางการผลิต พร้อมทั้งสร้างกระบวนการทำงานที่เป็นมาตรฐาน แสดงให้เห็นว่า ECRS สามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งในงานด้านการผลิตและงานด้านเอกสาร แม้บริบทของกระบวนการจะแตกต่างกัน แต่ให้ผลลัพธ์เชิงบวกในทิศทางเดียวกัน

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การปรับปรุงกระบวนการส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานและความคล่องตัวในการประสานงานภายในองค์กร ทั้งนี้ เป็นเพราะการลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็นและการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ช่วยลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ ทำให้การแลกเปลี่ยนข้อมูลและการอนุมัติเอกสารเป็นไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ผลลัพธ์ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล และทฤษฎีระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการซึ่งชี้ว่าการใช้เทคโนโลยีช่วยสนับสนุนการสื่อสารและการตัดสินใจจะส่งผลต่อประสิทธิภาพโดยรวมขององค์กรได้อย่างมีนัยสำคัญ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่องการปรับปรุงกระบวนการจัดทำเอกสารของผู้รับเหมาในบริษัท XYZ จำกัด โดยประยุกต์ใช้หลักการ ECRS ร่วมกับวงจรคุณภาพ PDCA และการวิเคราะห์คุณค่ากิจกรรม (AVA) พบว่า สามารถลดจำนวนกิจกรรมในกระบวนการทำงานจาก 64 กิจกรรม เหลือ 51 กิจกรรม และลดระยะเวลาดำเนินงานลงมากกว่าร้อยละ 14 ส่งผลให้กระบวนการทำงานมีความรวดเร็ว ถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ช่วยลดความซ้ำซ้อนของเอกสารและเพิ่มความคล่องตัวในการประสานงานระหว่างหน่วยงานภายในองค์กร ผลลัพธ์

ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบร่วมกับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ สามารถยกระดับประสิทธิภาพการดำเนินงานและสนับสนุนการบริหารจัดการผู้รับเหมาได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นจึงสามารถนำผลการศึกษานี้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการทำงาน ในองค์กรอื่นที่มีลักษณะงานใกล้เคียงกันได้อย่างมาก **1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย** 1.1 ควรนำกระบวนการจัดทำเอกสารที่ผ่านการปรับปรุงแล้วไปใช้เป็นมาตรฐานในการปฏิบัติงานขององค์กร 1.2 ควรส่งเสริมการใช้ระบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์เพื่อลดการใช้เอกสารกระดาษ **2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** 2.1 ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายการบริหารจัดการเอกสารในรูปแบบดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการทำงานแบบไร้กระดาษ 2.2 ควรสนับสนุนงบประมาณด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาระบบให้รองรับการทำงานร่วมกัน 2.3 ควรกำหนดตัวชี้วัดประสิทธิภาพด้านระยะเวลาดำเนินงานและคุณภาพเอกสารเพื่อติดตามผลการปรับปรุง **3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 3.1 ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังองค์กรหรือหน่วยงานอื่นเพื่อเพิ่มความทั่วไปของผลการวิจัย 3.2 ควรประยุกต์ใช้เครื่องมือปรับปรุงกระบวนการอื่น ๆ เช่น Lean, Six Sigma หรือ BPR เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผล

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง การปรับปรุงกระบวนการจัดทำเอกสารผู้รับเหมาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน กรณีศึกษา บริษัท XYZ จำกัด ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์และ การสนับสนุนจากหลายภาคส่วน ซึ่งผู้วิจัยขอแสดงความซาบซึ้งและขอบคุณอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่าน ที่ให้เกียรติเป็นกรรมการในการตรวจสอบ ตลอดจนกรุณาให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะ และความรู้ที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนางานวิจัยให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ทุกท่านจากมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี ที่ให้ความสะดวกด้านการประสานงานและอำนวยการ ตลอดจนการสนับสนุนในการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้งานวิจัยฉบับนี้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้สนใจในการศึกษาและพัฒนางานวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา จันแพทย์รักษ์. (2568). *การปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานและการจัดการความล่าช้าในกระบวนการปฏิบัติงานแผนกรับเข้า: กรณีศึกษา บริษัท XYZ จำกัด.* เรียกใช้เมื่อ 17 กันยายน 2568 จาก https://so14.tci-thaijo.org

ชลธิชา ศรีสวัสดิ์. (2565). *หลักการวิเคราะห์ ECRS*. เรียกใช้เมื่อ 11 กันยายน 2568 จาก https://th.hrnote.asia/ECRS

ณัฐรดา อยู่เย็น. (2565). *การศึกษาการปรับปรุงกระบวนการตรวจสอบมาตรการปิดวาล์วน้ำและอุปกรณ์ กรณีศึกษา บริษัท ท่อส่งปิโตรเลียมไทย จำกัด.* เรียกใช้เมื่อ 11 กันยายน 2568 จาก https://so06.tci-thaijo.org/index.php

นันทิยากร ลักษณะแก้ว. (2558). *การวิเคราะห์ต้นทุนตามกิจกรรมและกลยุทธ์การลดต้นทุนของผู้ให้บริการขนส่ง: กรณีศึกษา บริษัท ABC จำกัด.* เรียกใช้เมื่อ 28 กันยายน 2568 จาก https://ir.buu.ac.th/dspace/bitstream

ตุลาพล นิติเดชา. (2564). *การประยุกต์ใช้แนวคิดลีนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพงานสนับสนุนวิชาการในสถาบันการศึกษา กรณีศึกษาคณะโลจิสติกส์ มหาวิทยาลัยบูรพา.* จาก https://buuir.buu.ac.th/bitstream

ทีมงานศูนย์เทคนิค. (2566). *ทฤษฎีวงจรเดมมิ่ง (PDCA).* เรียกใช้เมื่อ 28 กันยายน 2568 จาก https://www.entraining.net/article/PDCA

สุคนธ์ บุญจันทร์. (2567). *การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อลดความล่าช้าในการบันทึกรายละเอียดสินทรัพย์ผ่านระบบสารสนเทศการบริหารงบลงทุน.* เรียกใช้เมื่อ 25 ธันวาคม 2568 จาก https://www.tci-thaijo.org

สุภาพร แสนกุล. (2568). *การปรับปรุงกระบวนการผลิตโดยใช้หลักการ ECRS: กรณีศึกษากระบวนการผลิตธง J*. เรียกใช้เมื่อ 12 กันยายน 2568 จาก https://ph03.tci-thaijo.org/index.php/JEIT/article

อนุวงศ์ ภาคีฉาย. (2566). *แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานด้านวิศวกรรมโดยใช้หลักการ ECRS: กรณีศึกษาบริษัทแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. เรียกใช้เมื่อ 16 กันยายน 2568 จาก https://so14.tci-thaijo.org/index.php

วรรณวิมล วงศ์ถาวร. (2568). *การศึกษาการปรับปรุงกระบวนการรายงานผลการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการโดยใช้หลักการ ECRS*. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เรียกใช้เมื่อ 10 กันยายน 2568,จาก https://www.tci-thaijo.org

การพัฒนาแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1*

DEVELOPMENT OF A PROBLEM-SOLVING SKILLS ASSESSMENT FOR GRADE 3 STUDENTS UNDER THE SARABURI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

นันทิศา เผือกผล[1] และ พินิจนันท์ เนื่องจากอวน[2]

Nantisa Pueakphol[1] and Phinitnan Neangjakoun[2]

[1-2]คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

[1-2]Faculty of Science and Technology, Thepsatri Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: 64227090101@lawasri.tru.ac.th

วันที่รับบทความ : 21 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 4 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 6 กุมภาพันธ์ 2569

Received 21 January 2026; Revised 4 February 2026; Accepted 6 February 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างแบบวัดทักษะการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 และ 2) เพื่อตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 40 คน โดยใช้วิธีสุ่มแบบสองขั้นตอน (Two-stage Random Sampling) การวิเคราะห์ข้อมูล

Citation:

* นันทิศา เผือกผล และ พินิจนันท์ เนื่องจากอวน. (2569). การพัฒนาแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 670-692.

Nantisa Pueakphol and Phinitnan Neangjakoun. (2026). Development Of A Problem-Solving Skills Assessment For Grade 3 Students Under The Saraburi Primary Educational Service Area Office 1. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 670-692.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ประกอบด้วยการหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ดัชนีความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน ความยากง่าย อำนาจจำแนก ความเชื่อมั่น

ผลการวิจัยพบว่า

1) การสร้างและตรวจสอบคุณภาพแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 โดยพัฒนาแบบวัดตามแนวคิดของครีกเลอร์ (Kriegler Shelley, 2004) ประกอบด้วย 4 สถานการณ์ ได้แก่ น้ำใสให้ชีวิต กลิ่นนี้มีทางออก อากาศระบายดี และนักสืบสิ่งแวดล้อม ซึ่งแต่ละสถานการณ์ประเมิน 4 องค์ประกอบ คือ การทำความเข้าใจปัญหาการวางแผนแก้ปัญหา การดำเนินการตามแผน และการตรวจสอบโดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนแบบวิเคราะห์แยกส่วน ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือพบว่า

2) ผลการตรวจสอบแบบวัดมีค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหา โดยค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.60–1.00 และมีความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน (RAI) อยู่ระหว่าง 0.79–0.86 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดี ค่าความยากง่ายของแต่ละสถานการณ์อยู่ระหว่าง 0.56–0.75 และค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.39–0.48 แสดงว่าแบบวัดมีคุณภาพเหมาะสมในการจำแนกผู้เรียน นอกจากนี้ แบบวัดทักษะการแก้ปัญหาทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ สามารถนำไปใช้ในการประเมินทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: แบบวัด, ทักษะการแก้ปัญหา, ประถมศึกษาปีที่ 3

Abstract

This study aimed (1) to develop a problem-solving skills assessment for Grade 3 students under the Saraburi Primary Educational Service Area Office 1, and (2) to examine the quality of the problem-solving skills assessment for Grade 3 students. This research employed a quantitative research design. The sample consisted of 40 Grade 3 students, selected using a two-stage random sampling method. Data analysis included content validity, index of item-

objective congruence (IOC), inter-rater agreement (RAI), item difficulty, discrimination index, and reliability. The research findings revealed that:

1. The development and validation of the problem-solving skills assessment for Grade 3 students under the Saraburi Primary Educational Service Area Office 1 were based on the conceptual framework of Kriegler Shelley (2004). The assessment consisted of four situations: *Clear Water Gives Life*, *This Smell Has a Solution*, *Good Air Circulation*, and *Environmental Detective*. Each situation assessed four components: understanding the problem, planning a solution, implementing the plan, and reviewing the solution, using an analytic scoring rubric.

2. The results of the instrument quality evaluation indicated that the assessment demonstrated content validity, with IOC values ranging from 0.60 to 1.00. The inter-rater agreement (RAI) ranged from 0.79 to 0.86, which was considered good. The item difficulty indices for each situation ranged from 0.56 to 0.75, while the discrimination indices ranged from 0.39 to 0.48, indicating that the assessment was effective in differentiating students' problem-solving abilities. Furthermore, the overall reliability of the problem-solving skills assessment was at an acceptable level, suggesting that the instrument can be effectively used to assess students' problem-solving skills.

Keywords: Assessment, Problem-solving skills, Grade 3 students

บทนำ

ในยุคแห่งความเปลี่ยนแปลงและก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 21 การพัฒนา ทักษะการแก้ปัญหา (Problem-Solving Skills) ถือเป็นวาระเร่งด่วนระดับโลก และระดับชาติ องค์กรระหว่างประเทศ เช่น องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) ได้ยืนยันว่าบุคคลในสังคมสมัยใหม่ต้องเผชิญกับปัญหาที่ซับซ้อนในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่อง ทำให้ทักษะดังกล่าวเป็นกลไกสำคัญในการปรับตัวและประสบความสำเร็จของกำลังคน (OECD, 2013) สำหรับประเทศไทย ทักษะการแก้ปัญหาได้ถูกบรรจุ

เป็นหนึ่งในสมรรถนะสำคัญของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) และเป็นเป้าหมายหลักของการ จัดการเรียนรู้ ในกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตามแนวทางของ สสวท. (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2560) ซึ่งนิยามทักษะนี้ว่าเป็นความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะและประสบการณ์เดิม หรือการสืบเสาะหาความรู้ใหม่ เพื่อจัดการกับปัญหาที่ไม่คุ้นเคยให้บรรลุผลสำเร็จ ด้วยเหตุนี้ การเตรียมความพร้อมเยาวชนให้มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และมีคุณภาพจึงเป็นภารกิจหลักของการจัดการศึกษาในปัจจุบัน สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

แม้ว่านโยบายการศึกษาจะให้ความสำคัญกับ ทักษะการแก้ปัญหา แต่ในทางปฏิบัติพบว่า การจัดการศึกษา/การจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนยังคงมีข้อจำกัด โดยมักเน้นการเรียนการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลางและการท่องจำ ซึ่งไม่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 (พนม พงษ์ไพบูลย์, 2552), (สถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศไทย, 2557) ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องเปลี่ยนผ่านไปสู่รูปแบบการสอนที่เน้นการปฏิบัติจริง การเรียนรู้แบบบูรณาการ และการแก้ปัญหาที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544) แนวทางการ จัดการเรียนรู้ ที่เหมาะสมและได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางคือ สะเต็มศึกษา (STEM Education) ซึ่งบูรณาการศาสตร์ทั้งสี่เข้าด้วยกัน (สิรินภา กิจเกื้อกูล, 2558) และเน้นการใช้ กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม (Engineering Design Process) (National Research Council, 2012) กระบวนการนี้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เผชิญกับสถานการณ์ปัญหาที่ท้าทาย ได้ประยุกต์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ในการออกแบบวิธีการหรือสร้างชิ้นงานเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ อันเป็นการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาพร้อมกับการพัฒนาทักษะอื่น ๆ อย่างครบถ้วน

เพื่อให้การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาผ่านการจัดการเรียนรู้ด้วยแนวทางสะเต็มศึกษาและการออกแบบเชิงวิศวกรรมบรรลุผลสัมฤทธิ์สูงสุด จำเป็นต้องมีเครื่องมือที่มีคุณภาพและน่าเชื่อถือสำหรับใช้ในการวัดและประเมินผลความสามารถของผู้เรียน แบบวัดทักษะการแก้ปัญหาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำหน้าที่ตรวจสอบและประเมินผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจริง ข้อมูลที่ได้จากแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาที่เที่ยงตรงและแม่นยำ จะสามารถ

สะท้อนถึงระดับความสามารถของผู้เรียนในการคิดวิเคราะห์และการประยุกต์ความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาได้อย่างชัดเจน อันเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์สำคัญที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์และข้อบกพร่องของกระบวนการจัดการเรียนรู้ และใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาวิธีการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน และสามารถพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา ให้เป็นไปตามเป้าหมายของแผน การจัดการศึกษา ในระดับชาติต่อไปการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ สร้างและตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดทักษะการแก้ปัญหา เพื่อให้ได้เครื่องมือที่เชื่อถือได้สำหรับการวัด ทักษะการแก้ปัญหา ของนักเรียนในระดับที่เหมาะสม และนำข้อมูลผลการวัดที่ได้ไปใช้เป็นฐานในการกำหนดแนวทางการ จัดการเรียนรู้ ที่เน้นการส่งเสริมทักษะดังกล่าวให้เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนา ทักษะการแก้ปัญหา ของผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับบริบทการศึกษาของประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างแบบวัดทักษะการแก้ปัญหา ระดับประถมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1

2. เพื่อตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดทักษะการแก้ปัญหา ระดับประถมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1

การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมสำหรับการพัฒนา แบบวัดทักษะการแก้ปัญหา ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาจากงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องในประเด็นหลัก ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะการแก้ปัญหา

วิธีการแก้ปัญหา มีที่มาทางด้านปรัชญา โดยมี จอน คิวอี้ เป็นผู้นำ โดยมีความเชื่อว่าการอยู่รอดของสิ่งมีชีวิตนั้นย่อมขึ้นอยู่กับการปรับตัวของสิ่งนั้น ๆ ผู้ที่เหมาะสมที่สุดจะอยู่รอด ส่วนผู้ที่ ไม่เหมาะสมจะตายไป ดังนั้นจึงเห็นได้ว่ามนุษย์ย่อมมีปัญหาอยู่ตลอดเวลา คือการเผชิญต่อ สิ่งแวดล้อมรอบตัว ฉะนั้นการฝึกให้มนุษย์รู้จักคิดแก้ปัญหา จึงเป็นสิ่งจำเป็นโดยเฉพาะสังคมปัจจุบัน ที่ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีเข้ามาสู่วิถีชีวิตของมนุษย์อย่างรวดเร็ว ซึ้งสอดคล้องกับโกวิท

โกวิท วรพิพัฒน์ (2533) ที่กล่าวว่า การให้เด็กรู้จักคิดนั้น มีความเหมาะสมในสภาพปัจจุบันและในอนาคตมาก เป็นสิ่งที่โรงเรียนต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวของเด็กการคิดเพื่อแก้ปัญหา เป็นการคิดที่มีจุดริเริ่มจากตัวปัญหา ซึ่งในส่วนของการคิดเพื่อแก้ปัญหานี้ มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความสนใจศึกษา ดังนี้

Piaget (1962) ได้อธิบายถึงการแก้ปัญหาตามทฤษฎีทางด้านการพัฒนาว่าเริ่มมีพัฒนาการมาตั้งแต่ขั้นที่ 3 เด็กอายุ 7-8 ปี โดยเริ่มมีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างง่ายดายและพัฒนามาถึงขั้นที่ 4 คือ “Stage of Concrete Operations” เด็กที่มีอายุ 11-12 ปี จะมีความสามารถในการคิดหาเหตุผลที่สูงขึ้น ซับซ้อนขึ้น และเรียนรู้สิ่งที่เป็นนามธรรมได้

Gague (1970) ได้อธิบายถึงการแก้ปัญหาว่า เป็นรูปแบบของการเรียนรู้อย่างหนึ่งที่ต้องอาศัยการเรียนรู้ประเภทหลักการที่มีความเกี่ยวข้องกันตั้งแต่สองประเภทขึ้นไปและใช้หลักการนั้นประสมประสานกันจนเป็นความสามารถชนิดใหม่ที่เรียกว่า ความสามารถในการคิดแก้ปัญหา โดยการเรียนรู้ประเภทนี้ต้องอาศัยหลักการเรียนรู้ประเภทสังกัปและเป็นการเรียนรู้อีกประเภทหนึ่งที่ต้องอาศัยความสามารถในการมองเห็นลักษณะร่วมกันของสิ่งเร้าทั้งหมด

จากแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การคิดแก้ปัญหาเป็นพฤติกรรม แบบแผน หรือวิธีการที่สลับซับซ้อน ต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจ สติปัญญา ความคิดประสบการณ์ และขั้นตอนในการศึกษา เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่ต้องการ

2. นโยบาย หลักสูตร และมาตรฐานการศึกษา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยมีการปรับปรุงเนื้อหาและมาตรฐานการเรียนรู้ในบางกลุ่มสาระให้ทันสมัย สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1) วิสัยทัศน์และจุดหมาย มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมดุล ทั้งร่างกาย ความรู้และคุณธรรมเน้นให้ผู้เรียนมี สมรรถนะสำคัญ 5 ประการ การสื่อสาร, การคิด, การแก้ปัญหา, การใช้ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยี ปลูกฝัง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ เช่น รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์, มีวินัย, ใฝ่เรียนรู้ และมีจิตสาธารณะ

2) สาระการเรียนรู้ (8 กลุ่มสาระ)

โครงสร้างหลักยังคงมี 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ แต่มีการปรับปรุงมาตรฐานและตัวชี้วัดใน 3 กลุ่มหลักตามฉบับปี 2560 คณิตศาสตร์ ปรับเนื้อหาให้เชื่อมโยงกับชีวิตจริงและการคิดวิเคราะห์เชิงตรรกะ วิทยาศาสตร์ เพิ่มสาระ “เทคโนโลยี” (วิทยาการคำนวณ) เพื่อให้เด็กเท่าทันนวัตกรรมและดิจิทัล ภูมิศาสตร์ (ในกลุ่มสังคมศึกษาฯ) ปรับปรุงกระบวนการทางภูมิศาสตร์และทักษะการใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ให้ชัดเจนขึ้น

3) การวัดและประเมินผล

ตัวชี้วัดชั้นปี ใช้สำหรับระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพื่อระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ในแต่ละปี ตัวชี้วัดช่วงชั้นใช้สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-6) เน้นการวัดผลตามสภาพจริง และการนำผลไปใช้พัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

4) เอกสารหลักฐานทางการศึกษา

ปพ.1 (ระเบียนแสดงผลการเรียน): บันทึกผลการเรียนรายวิชาและสรุปผลการจบหลักสูตร

ปพ.2 (ประกาศนียบัตร): วุฒิบัตรแสดงการสำเร็จการศึกษา

ปพ.3 (แบบรายงานผู้สำเร็จการศึกษา): สำหรับยืนยันวุฒิการศึกษาอย่างเป็นทางกา

3. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัด

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัดผลมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการนำเครื่องมือแต่ละชนิดไปใช้ ว่าเครื่องมือนั้นสามารถเชื่อถือได้หรือไม่ โดยคุณภาพของเครื่องมือวัดผลที่นิยมตรวจสอบและเป็นที่ยอมรับในปัจจุบัน ได้แก่ ความยาก อำนาจจำแนก ความเชื่อมั่น และความเที่ยงตรงความเที่ยงตรง (Validity) ถือเป็นหัวใจสำคัญของเครื่องมือวัดผล เนื่องจากหากเครื่องมือไม่สามารถวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการแล้ว ผลที่ได้จากการวัดย่อมไม่มีคุณค่าใด ๆ ความเที่ยงตรงของเครื่องมือสามารถจำแนกออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง (Construct Validity) ความเที่ยงตรงตามสภาพหรือความเที่ยงตรงร่วมสมัย (Concurrent Validity) และความเที่ยงตรงตามการพยากรณ์ (Predictive Validity)

ความเที่ยงตรงแต่ละประเภทมีวิธีการตรวจสอบหลายวิธี เช่น การพิจารณาโดยผู้เชี่ยวชาญ การคำนวณทางสถิติ และการวิเคราะห์องค์ประกอบ เป็นต้น โดยการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา ความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง และความเที่ยงตรงตามสภาพ นิยมใช้วิธีให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้พิจารณา เนื่องจากเป็นวิธีที่สะดวก ง่าย และช่วยลดปัญหาความยุ่งยาก

ในการคำนวณสำหรับผู้วิจัย อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อสงสัยในประเด็นเกี่ยวกับการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ ขั้นตอนในการให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา และเกณฑ์ในการตัดสินความคิดเห็นหรือคำตอบของผู้เชี่ยวชาญ (อรนุช ศรีสะอาด, 2541)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เพื่อพัฒนาแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 40 คน โดยใช้วิธีสุ่มแบบสองขั้นตอน (Two-stage Random Sampling) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การสร้างแบบวัดทักษะการแก้ปัญหา

1. การศึกษาแนวคิดและสังเคราะห์กรอบการประเมิน

1.1 ศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “ทักษะการแก้ปัญหา” (Problem-Solving Skills) ในระดับประถมศึกษา

1.2 กำหนดนิยามปฏิบัติการ (Operational Definition) และกำหนดองค์ประกอบของทักษะการแก้ปัญหาเพื่อการวัดผล (เช่น กำหนดกรอบแนวคิดตามแนวทางของโพลยา (Polya, 1957) ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การทำความเข้าใจปัญหา 2) การวางแผนแก้ปัญหา 3) การดำเนินการตามแผน และ 4) การตรวจสอบ

2. การสร้างแบบวัดและเกณฑ์การให้คะแนน

2.1 สร้างแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาในรูปแบบแบบทดสอบอัตนัยเชิงสถานการณ์ (Situation-based) ที่สอดคล้องกับบริบทและพัฒนาการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

2.2 ออกแบบข้อคำถามย่อยในแต่ละสถานการณ์ให้สะท้อนองค์ประกอบของทักษะการแก้ปัญหาตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้

2.3 สร้างเกณฑ์การตรวจให้คะแนน (Scoring Rubric) แบบวิเคราะห์แยกส่วน (Analytic Rubric) ตามองค์ประกอบของทักษะการแก้ปัญหาที่กำหนด พร้อมทั้งกำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายของระดับคะแนน

3. การตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษา

3.1 นำร่างแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาและเกณฑ์การให้คะแนนที่สร้างขึ้น เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมของเนื้อหา ภาษา และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

3.2 ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแบบวัดตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

ระยะที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดทักษะการแก้ปัญหา

1. การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

1.1 นำร่างแบบวัดที่ปรับปรุงแล้ว เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ (Experts) จำนวน 3 ท่าน (ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษา จำนวน 3 ท่าน

1.2 ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามปฏิบัติการและองค์ประกอบที่ต้องการวัด

1.3 นำผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC)

1.4 คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ถึง 1.00 ไว้ใช้งาน และปรับปรุงข้อคำถามที่มีค่าต่ำกว่าเกณฑ์หรือตามข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

2. การตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน (Inter-Rater Reliability)

2.1 นำแบบวัดที่ผ่านการตรวจสอบ IOC ไปทดลองใช้ (Try-out) ครั้งที่ 1 กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

2.2 นำผลการตอบของนักเรียนมาให้ผู้ประเมิน จำนวน 3 คน ได้แก่ ครูผู้สอนวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระดับชั้น ป.3 ที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือมีวิทยฐานะชำนาญการขึ้นไป ตรวจให้คะแนนอย่างเป็นอิสระต่อกัน

2.3 นำคะแนนที่ได้จากผู้ประเมินทั้ง 3 ท่าน มาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน (RAI หรือ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์) เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของเกณฑ์การให้คะแนน

3. การตรวจสอบคุณภาพรายข้อและความเชื่อมั่น (Item Analysis and Reliability)

ผู้วิจัยนำแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญแล้ว ไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน แล้วนำผลคะแนนที่ได้มาดำเนินการตรวจสอบคุณภาพรายข้อและทั้งฉบับ ตามขั้นตอนดังนี้

3.1 การวิเคราะห์ค่าความยากง่าย (Difficulty Index:) และค่าอำนาจจำแนก (Discrimination Index:) เนื่องจากแบบวัดเป็นข้อสอบอัตนัยที่มีระดับคะแนนลดหลั่นกัน (Polytomous Items) ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการวิเคราะห์โดยเปรียบเทียบผลต่างของคะแนนเฉลี่ยระหว่างกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ ตามเทคนิคของวิทนีย์และซาเบอร์ส (Whitney and Sabers) มีขั้นตอนดังนี้

1) ตรวจให้คะแนนแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาทั้ง 4 ข้อ ตามเกณฑ์การให้คะแนน (Rubric Scoring)

2) นำคะแนนรวมของนักเรียนแต่ละคนมาเรียงลำดับจากสูงลงมาต่ำ

3) แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ เทคนิค 27% (27% Technique) คือ กลุ่มสูง (High Group) จำนวนร้อยละ 27 ของนักเรียนที่ได้คะแนนรวมสูงสุด และ กลุ่มต่ำ (Low Group) จำนวนร้อยละ 27 ของนักเรียนที่ได้คะแนนรวมต่ำสุด 4) คำนวณหาค่าความยากง่าย (P) และค่าอำนาจจำแนก (D) รายข้อ โดยใช้สูตรดังนี้

4.1 ค่าความยากง่าย (P)

$$P = \frac{\overline{X}_H + \overline{X}_L}{2W}$$

เมื่อ

$\overline{X}_H$ แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มสูงในข้อนั้น

$\overline{X}_L$ แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มต่ำในข้อนั้น

W แทน คะแนนเต็มของข้อนั้น

เกณฑ์การคัดเลือก คัดเลือกข้อสอบที่มีค่า P อยู่ระหว่าง 0.20 – 0.80 (ค่าที่เหมาะสมที่สุดคือ 0.50)

4.2 ค่าอำนาจจำแนก (D)

$$D = \frac{\overline{X}_H - \overline{X}_L}{W}$$

เมื่อ

$\overline{X}_H$ แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มสูงในข้อนั้น

$\overline{X}_L$ แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มต่ำในข้อนั้น

W แทน คะแนนเต็มของข้อนั้น

เกณฑ์การคัดเลือก คัดเลือกข้อสอบที่มีค่า D ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป (แสดงว่าข้อสอบสามารถจำแนกผู้ที่มีทักษะสูงและต่ำออกจากกันได้)

4.2 การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability)

ผู้วิจัยนำข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกคุณภาพรายข้อแล้ว มาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดทั้งฉบับ (Internal Consistency) สถิติที่ใช้ สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient: -Coefficient)

สูตรการคำนวณ

$$\alpha = \frac{k}{k-1}\left[1 - \frac{\sum S^2_i}{S^2_t}\right]$$

เมื่อ

α แทน ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น

k แทน จำนวนข้อสอบ (4 ข้อ)

$\sum S^2_i$ แทน ผลรวมของความแปรปรวนของคะแนนรายข้อ

S^2_t แทน ความแปรปรวนของคะแนนรวมทั้งฉบับ

เกณฑ์การยอมรับ แบบวัดทักษะการแก้ปัญหาควรมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นทั้งฉบับ ตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป จึงจะถือว่าเป็นเครื่องมือที่มีคุณภาพและมีความคงเส้นคงวาในการวัด

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 มีดังนี้

1. การวิเคราะห์ความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ของแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาใช้ วิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านซึ่งประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการสอน ด้านการสร้างเครื่องมือ และด้านเนื้อหา

เพื่อตรวจสอบ ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ของแบบวัดทักษะการแก้ปัญหา ซึ่งให้ความเห็นเกี่ยวกับข้อคำถามแต่ละข้อและให้ค่าคะแนนความคิดเห็นว่าข้อคำถามข้อนั้นสามารถวัดได้สอดคล้องตามหลักวิชาการ และคุณลักษณะที่จะวัดได้หรือไม่ จากนั้นผู้วิจัยนำค่าคะแนนที่ได้มาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่ 0.5 – 1.00

2. การตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดทักษะการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่
3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1

2.1 ความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมินจากดัชนีความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน (Rater Ageement Index : RAI)

2.2 ค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ของแบบวัดทักษะการแก้ปัญหา โดยการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อของแต่ละสถานการณ์กับคะแนนรวมโดยใช้สูตร หาค่าอำนาจจำแนกของ แบบทดสอบอัตนัยใช้การแบ่งกลุ่มผู้ตอบกลุ่มสูงกลุ่มต่ำเทคนิค 25% ตามสูตรของวิทย์นีย์และซาร์เบอร์ (Whitney & Sabers, 1970)

2.3 ค่าความยากง่ายหาค่าความยากง่ายแบบรายข้อสถานการณ์ใช้สูตรค่าความยากง่ายของ แบบทดสอบอัตนัยใช้สูตรของวิทย์นีย์และซาร์เบอร์

2.4 ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีการหาความสอดคล้องภายในของแบบวัดทักษะการแก้ปัญหา ซึ่งคำนวณได้จากสูตรของสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาค

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาแบบวัดทักษะการแก้ปัญหา โดยได้นำเสนอผลการ วิเคราะห์ดังนี้

1. ผลการสร้างแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1

ผลการพัฒนาแบบวัดทักษะการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและพัฒนาเครื่องมือตามแนวคิดของ ครีกเลอร์ (Kriegler, 2004) โดยออกแบบเครื่องมือใน

รูปแบบ สถานการณ์จำลองเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Scenario-based Assessment) ที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) โดยเน้นสาระที่ 3 วิทยาศาสตร์โลก และอวกาศ

ตารางที่ 1 องค์ประกอบทักษะการแก้ปัญหา

ลำดับ	องค์ประกอบทักษะ	กระบวนการวัดผล
1	การระบุปัญหา	ประเมินความสามารถในการจำแนกและกำหนดปัญหาจากสถานการณ์
2	การระบุสาเหตุของปัญหา	ประเมินการวิเคราะห์ปัจจัยและเหตุผลเชิงเหตุผล
3	การเสนอแนวทางแก้ปัญหา	ประเมินการสร้างทางเลือกและวางแผนการแก้ไข
4	การตรวจสอบผลลัพธ์ของการแก้ปัญหา	ประเมินการประเมินผลและสะท้อนความคิด

ตารางที่ 2 สถานการณ์จำลองทั้ง 4 ชุด

ชุดที่	ชื่อสถานการณ์	เนื้อหาเกี่ยวข้อง	องค์ประกอบทักษะที่วัด
1	น้ำใสให้ชีวิต	ส่วนประกอบของอากาศ	ครบทั้ง 4 องค์ประกอบ
2	กลิ่นนี้มีทางออก	มลพิษทางอากาศและกลิ่น	ครบทั้ง 4 องค์ประกอบ
3	อากาศระบายดี	ลมและประโยชน์ของลม	ครบทั้ง 4 องค์ประกอบ
4	นักสืบสิ่งแวดล้อม	การสำรวจและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม	ครบทั้ง 4 องค์ประกอบ

2. ผลการตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรีเขต 1

2.1 การวิเคราะห์ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ของแบบวัดทักษะการแก้ปัญหา ใช้วิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คนพบว่าการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงตาม เนื้อหาของแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คนมีค่าคุณภาพของแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาระหว่างข้อสอบกับมาตรฐานสอดคล้องกับสถานการณ์ที่กำหนดโดยมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.6 – 1.00 โดยผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาต้องไม่ใช่แบบวัดผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนโดยต้องมีแนวทางการตอบที่หลากหลาย และผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญจากแบบตรวจสอบ คุณภาพของแบบวัดทักษะการแก้ปัญหา มีเกณฑ์การตรวจให้คะแนนสอดคล้องกับนิยามศัพท์ที่กำหนดพบว่ามีค่า 1.00 ทุกสถานการณ์ สรุปได้ว่ามีเกณฑ์การตรวจให้คะแนนสอดคล้องกับนิยามศัพท์

2.2 ค่าความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมินจากดัชนีความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน (Rater Ageement Index : RAI)

ตารางที่ 3 ดัชนีความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน 4สถานการณ์จากการทดลองครั้งที่ 1

ข้อ	สถานการณ์	RAI	คุณภาพ
1.	น้ำใสให้ชีวิต	0.86	ใช้ได้
2.	กลิ่นนี้มีทางออก	0.82	ใช้ได้
3.	อากาศระบายดี	0.85	ใช้ได้
4.	นักสืบสิ่งแวดล้อม	0.79	ใช้ได้

จากตารางที่ 3 ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน ทั้งหมด 4 สถานการณ์พบว่า ดัชนี ความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมินมีค่าตั้งแต่ 0.79 – 0.86 ซึ่งทุกสถานการณ์มีความสอดคล้องระหว่างผู้ ประเมินซึ่งมีคุณภาพใช้ได้

ตารางที่ 4 ค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่น ของแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ที่ผ่านการแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Try out) ครั้งที่ 2 จำนวน 4 สถานการณ์

สถานการณ์	ค่าความยากง่าย (p)	ค่าอำนาจจำแนก (d)	แปลผล	ค่าความเชื่อมั่น
น้ำใสให้ชีวิต	0.70	0.48	ค่อนข้างง่าย อำนาจจำแนกค่อนข้างสูง	0.76
กลิ่นนี้มีทางออก	0.56	0.39	ยากปานกลาง อำนาจจำแนกค่อนข้างสูง	0.71
อากาศระบายดี	0.75	0.44	ค่อนข้างง่าย อำนาจจำแนกค่อนข้างสูง	0.75
นักสืบสิ่งแวดล้อม	0.67	0.40	ค่อนข้างง่าย อำนาจจำแนกค่อนข้างสูง	0.72

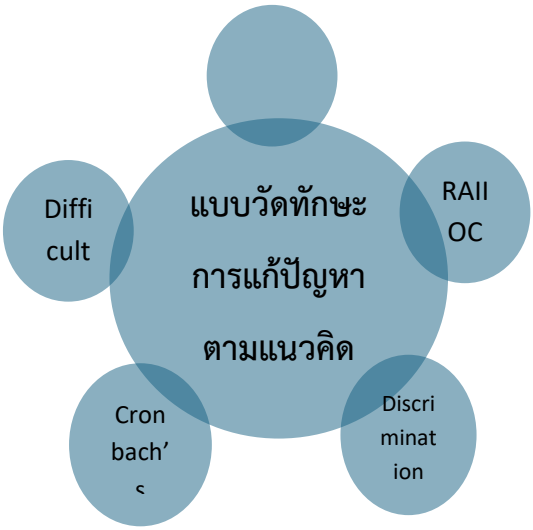
จากตาราง พบว่าค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบวัดทักษะการแก้ปัญหา พบว่า ค่าความยากมีค่าตั้งแต่ 0.56 – 0.75 ค่าอำนาจจำแนกมีค่าตั้งแต่ 0.39 – 0.48 และภาพรวมทั้งฉบับแบบวัด ทักษะการแก้ปัญหาให้ค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (d) ใช้ได้ทั้ง 4 ข้อ ค่าความเชื่อมั่นของ แบบวัดทักษะการแก้ปัญหาทั้งฉบับเท่ากับ 0.97

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการสร้างแบบวัดทักษะการแก้ปัญหา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ตามแนวคิดของครีกเลอร์ (Kriegler Shelley, 2004) จำนวน 4 สถานการณ์ ได้แก่ สถานการณ์ที่ 1 น้ำใสให้ชีวิต, สถานการณ์ที่ 2 กลิ่นนี้มีทางออก, สถานการณ์ที่ 3 อากาศระบายดี และสถานการณ์ที่ 4 นักสืบสิ่งแวดล้อม ในแต่ละสถานการณ์จะประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การทำความเข้าใจปัญหา 2) การวางแผนแก้ปัญหา 3) การดำเนินการตามแผน และ 4) การ

ตรวจสอบ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนแบบวิเคราะห์แยกส่วน ตามองค์ประกอบ (Analytic Rubric)

2. ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือแบบวัดทักษะการแก้ปัญหา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 พบว่า ค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ของแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาใช้วิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.6 – 1.00 ความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมินจากดัชนีความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน (Rater Ageement Index : RAI) พบว่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมินมีค่าตั้งแต่ 0.79 – 0.86 ทุกสถานการณ์มีค่าดัชนีความ สอดคล้องเข้าใกล้ 1 มีคุณภาพใช้ได้ ค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก หาค่าความยากง่ายแบบรายสถานการณ์ ใช้สูตรค่าความยากง่ายของแบบทดสอบอัตนัยใช้สูตรของวิทย์นีย์และซาร์เบอร์ (Whitney & Sabers, 1970) ทั้ง 4 สถานการณ์ พบว่า ค่าความยากง่าย (p) มีค่า ตั้งแต่ 0.56 – 0.75 ค่าอำนาจจำแนก (d) มีค่าตั้งแต่ 0.39 -0.48 และ ภาพรวมทั้งฉบับแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาให้ค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก(d)ใช้ได้ทั้ง 4 ข้อ ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีการหาความสอดคล้องภายในของแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาซึ่ง คำนวณได้จากสูตรของสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาค พบว่า แบบวัดทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.97 ผู้วิจัยสังเคราะห์ผลการวิจัยเป็นแผนภาพเพื่อให้สื่อถึงองค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบจากการวิจัย

แผนภาพที่ 1 ผลการวิจัยการพัฒนาแบบวัดทักษะการแก้ปัญหา

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาแบบวัดทักษะการแก้ปัญหา

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและพัฒนาแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยประยุกต์ใช้แนวคิดพื้นฐานของ Kriegler (2004) ซึ่งนิยามว่าการแก้ปัญหาเป็นกระบวนการทางปัญญา (Cognitive Process) ของบุคคลในการเผชิญกับสถานการณ์ที่ซับซ้อน ผ่านการใช้ทักษะการคิดและการสื่อสารเพื่อทำความเข้าใจ ค้นหาความสัมพันธ์ และสร้างข้อสรุปเพื่อจัดการกับปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวคิดดังกล่าวมีความสอดคล้องเชิงโครงสร้างกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์และสามารถประยุกต์ใช้พื้นฐานความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในการดำรงชีวิตได้อย่างเป็นระบบ สำหรับลักษณะของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ออกแบบเป็นข้อสอบชนิดอัตนัย (Subjective Test) จำนวน 4 สถานการณ์จำลองที่สอดคล้องกับบริบททางวิทยาศาสตร์โลกและอวกาศ ซึ่งกำหนดให้ผู้สอบต้องสร้างคำตอบด้วยตนเองผ่านการเรียบเรียงความคิดและใช้ภาษาที่สะท้อนถึงระดับพัฒนาการทางสติปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในการนำเสนอแนวทางแก้ปัญหา การเลือกใช้ข้อสอบรูปแบบนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงออกถึงสมรรถนะในการจัดระเบียบความรู้และกระบวนการแก้ปัญหาอย่างเป็นอิสระ เพื่อให้การวัดและประเมินผลมีความเป็นปรนัย (Objectivity) และลดความคลาดเคลื่อนในการให้คะแนนซึ่งมักเกิดขึ้นกับข้อสอบชนิดอัตนัยตามทัศนะของ กัญจนา ลินทรัตนศิริกุล (2552) ผู้วิจัยจึงได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแบบวิเคราะห์แยกส่วน (Analytic Rubric) เป็นเครื่องมือในการประเมินคุณภาพของคำตอบ โดยกำหนดองค์ประกอบพฤติกรรมบ่งชี้ในการวัดผลให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัย 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการระบุปัญหา 2) ด้านการระบุสาเหตุของปัญหา 3) ด้านการเสนอแนวทางแก้ปัญหา และ 4) ด้านการตรวจสอบผลลัพธ์ของการแก้ปัญหา ทั้งนี้ เกณฑ์การประเมินในแต่ละด้านจะมีคำบรรยายระดับคุณภาพ (Task Description) ที่มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม ช่วยให้ผู้ประเมินสามารถตรวจสอบและจำแนกความสามารถของผู้เรียนได้อย่างแม่นยำ ส่งผลให้เครื่องมือมีความเที่ยงตรง (Validity)

และมีความเชื่อมั่น (Reliability) ในการวัดทักษะการแก้ปัญหาของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลการตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดทักษะการแก้ปัญหา

ภายหลังจากการพัฒนาแบบวัดทักษะการแก้ปัญหา ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเพื่อให้มีความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นตามมาตรฐานการวัดผล โดยมีรายละเอียดดังนี้

การหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยนำแบบวัดทักษะการแก้ปัญหามอบให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์และนิยามเชิงปฏิบัติการ ผลการวิเคราะห์พบว่าค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ของแบบวัดทั้ง 4 สถานการณ์ มีค่าระหว่าง 0.67 – 1.00 ซึ่งแสดงว่าข้อสอบทุกข้อมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและสามารถวัดได้ตรงตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ การวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน (Rater Agreement Index: RAI) เนื่องจากเครื่องมือเป็นข้อสอบชนิดอัตนัย ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมินจากการทดลองเก็บข้อมูลครั้งที่ 1 โดยใช้ผู้ประเมินจำนวน 3 ท่าน ตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์รูบริค (Rubric Score) ที่ครอบคลุม 4 องค์ประกอบหลัก ผลการวิเคราะห์พบว่าค่าดัชนี RAI มีค่าระหว่าง 0.79 – 0.86 ซึ่งเข้าใกล้ 1.00 ทุกข้อ แสดงให้เห็นว่าผู้ประเมินมีความเข้าใจในเกณฑ์การให้คะแนนที่ตรงกันและมีทิศทางการประเมินที่สอดคล้องกันอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับแนวคิดของ ฉัตรศิริ ปิยะพลสิทธิ์ (2548) และ ไพศาล วรคำ (2554) ที่ระบุว่าค่าความเชื่อมั่นระหว่างผู้ตรวจควรมีค่าตั้งแต่ 0.85 ขึ้นไปจึงจะถือว่ามีความเชื่อมั่นสูง ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ มิ่ง เทพครเมือง และวาริน ชมตะคุ (2555) ที่พบว่าการใช้ผู้ประเมินหลายฝ่ายสังเกตพฤติกรรมในบริบทที่เกี่ยวข้องโดยใช้เกณฑ์ที่ชัดเจน จะช่วยให้ค่าน้ำหนักคะแนนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน การวิเคราะห์ค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนก (Item Analysis) จากการทดลองใช้เครื่องมือครั้งที่ 2 เพื่อวิเคราะห์คุณภาพรายข้อ พบว่าแบบวัดทั้ง 4 สถานการณ์ มีค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.40 – 0.76 และมีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.39 – 0.48 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลางและมีประสิทธิภาพในการจำแนกผู้สอบกลุ่มเก่งและกลุ่มอ่อนออกจากกันได้ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษณา คิดดี (2550) ที่ระบุว่าข้อสอบที่มีค่าความยากระดับปาน

กลางย่อมส่งผลให้แบบทดสอบมีความเชื่อมั่นสูงและจำแนกผู้เรียนได้อย่างชัดเจน การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ในภาพรวม แบบวัดทักษะการแก้ปัญหามีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับเท่ากับ 0.97 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับสูงมาก ผลการตรวจสอบคุณภาพนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดาราพร หาญกล้า (2552) ที่ชี้ให้เห็นว่าการที่ข้อสอบผ่านกระบวนการวิเคราะห์และปรับปรุงข้อคำถามให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของผู้เรียน จะส่งผลให้เครื่องมือมีความเชื่อมั่นสูงและสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยได้อย่างน่าเชื่อถือ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการสร้างแบบวัดทักษะการแก้ปัญหา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ตามแนวคิดของครีกเลอร์ (Kriegler Shelley, 2004) จำนวน 4 สถานการณ์ ได้แก่ สถานการณ์ที่ 1 น้ำใสให้ชีวิต, สถานการณ์ที่ 2 กลิ่นนี้มีทางออก, สถานการณ์ที่ 3 อากาศระบายดี และสถานการณ์ที่ 4 นักสืบสิ่งแวดล้อม ในแต่ละสถานการณ์จะประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การทำความเข้าใจปัญหา 2) การวางแผนแก้ปัญหา 3) การดำเนินการตามแผน และ 4) การตรวจสอบ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนแบบวิเคราะห์แยกส่วน ตามองค์ประกอบ (Analytic Rubric)

2. ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือแบบวัดทักษะการแก้ปัญหา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 พบว่าค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ของแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาใช้วิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.6 – 1.00 ความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมินจากดัชนีความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน (Rater Ageement Index : RAI) พบว่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมินมีค่าตั้งแต่ 0.79 – 0.86 ทุกสถานการณ์มีค่าดัชนีความ สอดคล้องเข้าใกล้ 1 มีคุณภาพใช้ได้ ค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก หาค่าความยากง่ายแบบรายสถานการณ์ ใช้สูตรค่าความยากง่ายของแบบทดสอบอัตนัยใช้สูตรของวิทย์นีย์และซาร์เบอร์ (Whitney & Sabers, 1970) ทั้ง 4 สถานการณ์ พบว่า ค่าความยากง่าย (p) มีค่า ตั้งแต่ 0.56 – 0.75 ค่าอำนาจจำแนก (d) มีค่าตั้งแต่ 0.39 -0.48 และ ภาพรวมทั้งฉบับแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาให้ค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก(d)ใช้ได้ทั้ง 4 ข้อ ค่าความเชื่อมั่น

(Reliability) โดยวิธีการหาความสอดคล้องภายในของแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาซึ่ง คำนวณได้จากสูตรของสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาค พบว่า แบบวัดทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.97 ผู้วิจัยสังเคราะห์ผลการวิจัยเป็นแผนภาพเพื่อให้สื่อถึงองค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ 1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1.1 แบบวัดทักษะการแก้ปัญหาที่พัฒนาขึ้นนี้ ควรนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินเพื่อพัฒนา (Formative Assessment) และประเมินเพื่อสรุปผลการเรียนรู้ (Summative Assessment) เพื่อส่งเสริมและกำกับติดตามสมรรถนะการคิดแก้ปัญหาเชิงวิทยาศาสตร์ของผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 อย่างเป็นระบบ 1.2 เนื่องจากผู้เรียนส่วนใหญ่มักมีความคุ้นชินกับรูปแบบการทดสอบเชิงปรนัยแบบเลือกตอบ และอาจยังขาดทักษะในการสื่อสารแนวคิดเชิงเหตุผลผ่านการเขียนอธิบาย ครูผู้สอนจึงควรบูรณาการแบบวัดทักษะการแก้ปัญหานี้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะการจัดระเบียบความคิดและสื่อสารแนวทางแก้ปัญหาตามลำดับขั้นตอนได้อย่างถูกต้องและชัดเจน **2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 นอกเหนือจากทักษะการแก้ปัญหาซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญในกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์แล้ว ผู้วิจัยอาจขยายขอบเขตการศึกษาวิจัยไปยังทักษะการคิดขั้นสูงด้านอื่นๆ เช่น การคิดวิเคราะห์ (Analytical Thinking) หรือการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) เพื่อให้ครอบคลุมทักษะในศตวรรษที่ 21 2.2 การศึกษาวิจัยในอนาคตควรมีการ

ทดลองเปรียบเทียบประสิทธิภาพของเครื่องมือวัดทักษะการแก้ปัญหาตามแนวคิดของ Kriegler (2004) เมื่อนำไปใช้ร่วมกับนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้รูปแบบอื่นๆ เช่น การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning) หรือการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา (STEM Education) เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมที่สุดในการพัฒนาผู้เรียน 2.3 ควรศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุหรือปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลต่อระดับทักษะการแก้ปัญหาและเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของผู้เรียนในระดับช่วงชั้นต่างๆ เพื่อให้ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์ฯ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด

กัญจนา ลินทรัตนศิริกุล. (2552). *การวัดและประเมินผลการศึกษา.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กฤษณา คิดดี. (2550). *การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โกวิท วรพิพัฒน์. (2533). การจัดการศึกษาตามแนวการศึกษาตลอดชีวิตในประเทศไทย. *วารสารการศึกษาแห่งชาติ,* 24(3), 11–20.

ฉัตรศิริ ปิยะพลสิทธิ์. (2548). *การประเมินความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดาราพร หาญกล้า. (2552). *การวิเคราะห์คุณภาพข้อสอบ.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พนม พงษ์ไพบูลย์. (2552). *การปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มิ่ง เทพครเมือง, & วาริน ชมตะคุ. (2555). *การวัดและประเมินผล.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพศาล วรคำ. (2554). *การวิจัยทางการศึกษา.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). *การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศไทย. (2557). *การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศไทย.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2560). *คู่มือการใช้หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560).* กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579.* กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สิรินภา กิจเกื้อกูล. (2558). *สะเต็มศึกษา.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรนุช ศรีสะอาด. (2541). *สถิติเพื่อการศึกษา* 1. มหาสารคาม: ภาควิชาวิจัยและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม .

Gange, R. M. (1970). *The conditions of learning.* New York: Holt, Rinehart and Winston.

Kriegler, S. (2004). *Just what is a scenario?.*

Piaget, J. (1962). *Play, dreams, and imitation in childhood*. New York: Norton.

National Research Council. (2012). *A framework for K–12 science education: Practices, crosscutting concepts, and core ideas.* Washington, DC: National Academies Press.

OECD. (2013). *PISA 2012 assessment and analytical framework: Mathematics, reading, science, problem solving and financial literacy.* Paris: OECD Publishing.

Polya, G. (1957). *How to solve it: A new aspect of mathematical method.* Princeton, NJ: Princeton University Press.

Whitney, D. R., & Sabers, D. L. (1970). Improving the reliability of essay tests. *Journal of Educational Measurement*, 7(1), 13–18.

ความเป็น Cozy Mystery แบบไทยในนวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” ของอลินา*

THE COZY MYSTERY STYLE OF THAI NOVELS IN ALINA'S “SAO NOI KAEWALIN” SERIES

เยียน โม[1] และ จันทร์สุดา ไชยประเสริฐ[2]

Yan Mo[1] and Jansuda Chaiprasert [2]

[1]คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ,

คณะภาษาต่างประเทศ สถาบันเซียงซีอหู มหาวิทยาลัยชนชาติกว่างซี

[1]Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University, Thailand

Faculty of Foreign Languages, Xiangsihu College of Guangxi Minzu University, China

[2]คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

[2]Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University, Thailand

Corresponding Author’s Email: 284258861@qq.com

วันที่รับบทความ : 26 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 1 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 3 กุมภาพันธ์ 2569

Received 26 January 2026; Revised 1 February 2026; Accepted 3 February 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ความเป็น Cozy Mystery แบบไทยในนวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” ของอลินา จำนวน 10 เรื่อง โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสารและวิเคราะห์ตัวบทเป็นหลัก ตามกรอบแนวคิดประเภทของวรรณกรรมและแนวคิดโครงสร้างนิยมของวลาดิมีร์ พรอพพ์ (Vladimir Propp) การศึกษามุ่งพิจาราณารูปแบบโครงสร้างร่วมกันที่ปรากฏในนวนิยายชุดที่คัดเลือก อันนำไปสู่การอธิบายลักษณะเฉพาะของประเภทวรรณกรรมและการสร้างสรรค์โครงสร้าง Cozy Mystery ให้สอดคล้องกับบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย

Citation:

* เยียน โม และ จันทร์สุดา ไชยประเสริฐ. (2569). ความเป็น Cozy Mystery แบบไทยในนวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” ของอลินา. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 693-712.

Yan Mo and Jansuda Chaiprasert. (2026). The Cozy Mystery Style Of Thai Novels In Alina's “Sao Noi Kaewalin” Series. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 693-712.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ผลการศึกษาพบว่า นวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” ของอลินามีลักษณะสำคัญของนวนิยายสืบสวนสอบสวนแนว Cozy Mystery จำนวน 5 ประการ ได้แก่ 1) การใช้ตัวละครนักสืบสมัครเล่น 2) การหลีกเลี่ยงการนำเสนอความรุนแรง 3) การกำหนดฉากหลังเป็นชุมชนขนาดเล็กหรือพื้นที่ใกล้ตัว 4) การเน้นบรรยากาศความอบอุ่นของความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร และ 5) การสร้างอารมณ์ขันและความผ่อนคลายในการดำเนินเรื่อง ขณะเดียวกัน ผู้เขียนยังผสมผสานองค์ประกอบทางวัฒนธรรมและสังคมไทยเข้ากับโครงสร้างของแนว Cozy Mystery ทำให้เรื่องราวมีความใกล้ชิดกับผู้อ่านชาวไทย ได้แก่ 1) การใช้ฉากสถานที่และการนำเสนอความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันในสังคมไทย 2) การนำเสนอความเชื่อของคนไทย 3) การนำเสนอวัฒนธรรมอาหารไทย 4) การใช้ภาษาและสำนวนไทยในบทสนทนา และ 5) การสอดแทรกปัญหาสังคมไทยร่วมสมัย

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึง อลินาสามารถนำรูปแบบนวนิยายสืบสวนสอบสวนแนว Cozy Mystery จากตะวันตกสร้างสรรค์ให้เข้ากับบริบทไทยทั้งในเชิงโครงสร้างการเล่าเรื่องและเนื้อหา ซึ่งไม่เพียงแต่มุ่งเน้นความบันเทิง หากยังให้ผู้อ่านตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ในสังคมไทยร่วมสมัยผ่านรูปแบบการเล่าเรื่องตามขนบของวรรณกรรมแนว Cozy Mystery

คำสำคัญ: Cozy Mystery, นวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน”, อลินา

Abstract

This article aims to analyze the characteristics of Thai Cozy Mystery novels in Alina's "Sao Noi Kaewalin" series, primarily using documentary research and textual analysis, within the conceptual framework of literary genres and structuralism of Vladimir Propp. This study focuses on investigating the common structural patterns in the selected novel series, in order to explain the distinctive features of the genre and the adaptation of Cozy Mystery structures to the Thai social and cultural context.

The study found that Alina's "Sao Noi Kaewalin" series exhibits five key characteristics of Cozy Mystery novels: 1) the use of amateur detective characters, 2) avoidance of violence, 3) setting the story in a small community or familiar area, 4) emphasis on the warm atmosphere of relationships between characters, and 5) the creation of humor and relaxation in the narrative. Simultaneously, the author

integrates Thai cultural and social elements into the Cozy Mystery structure, making the stories relatable to Thai readers through: 1) the use of settings and the presentation of interdependent relationships in Thai society, 2) the presentation of Thai traditions and beliefs, 3) the presentation of Thai food culture, 4) the use of Thai language and idioms in dialogue, and 5) the inclusion of contemporary Thai social issues.

The study shows that Alina successfully adapted the Western cozy mystery novel format to the Thai context, both in terms of narrative structure and content. Beyond entertainment, the novels also made readers aware of various issues in contemporary Thai society through storytelling in the Cozy Mystery genre.

Keywords: Cozy Mystery, “Sao Noi Kaewalin” series, Alina

บทนำ

นวนิยายสืบสวนสอบสวนแนว Cozy Mystery เป็นประเภทย่อยของนวนิยายสืบสวนสอบสวนที่มีต้นกำเนิดจากตะวันตก และได้รับการนำมาประยุกต์ใช้ในวรรณกรรมไทย โดยนักเขียนไทยบางส่วนได้นำขนบของแนวนี้มาปรับให้สอดคล้องกับบริบทไทย จนเกิดเป็น Cozy Mystery แบบไทยที่มีลักษณะเฉพาะ หนึ่งในนักเขียนที่โดดเด่นคือ อลินา นามปากกาของปาริฉัตร ศาลิคุปต หรือที่รู้จักกันในนามปากกา กิ่งฉัตร โดยปาริฉัตรใช้นามปากกา “อลินา” สำหรับเขียนนวนิยายและเรื่องสั้นแนวสืบสวนสอบสวนแบบเบา ๆ กึ่งอารมณ์ขัน (cozy) ที่เน้นการอ่านสบาย ไม่เน้นฉากความรุนแรงหรือภาพสยองขวัญ โดยมี “นักสืบสมัครเล่น” เป็นตัวเดินเรื่องสำคัญ (อลินา, ม.ป.ป.)

อลินา มีผลงานมากมาย หนึ่งในนั้นก็คือ นวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” ซึ่งมีความโดดเด่นด้วยเรื่องราวที่เกี่ยวกับการไขปริศนาของแก๊ง ก.ข.ค. โดยมี “เกวลิน” นักศึกษามหาวิทยาลัยเป็นนักสืบตัวหลัก เรื่องราวมักเกิดขึ้นในชุมชนรอบตัวละคร เช่น แฟลตที่พักอาศัย มหาวิทยาลัย ร้านอาหาร สถานที่ทำงาน เป็นต้น ซึ่งทำให้แก๊ง ก.ข.ค. ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับคดีโดยบังเอิญ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีคดีฆาตกรรมเกิดขึ้น แต่อลินาก็ไม่ได้บรรยายถึงฉากความรุนแรงที่ทำให้ผู้อ่านหวาดกลัว กลับใช้กลวิธีต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้อ่านได้สนุกไปกับการไขปริศนาพร้อมกับตัวละคร นอกจากนี้ ผู้เขียนยังใช้ “องค์ประกอบแบบไทย” เพื่อทำให้เรื่องราว

กลมกลืนกับบริบทสังคมไทย และให้ผู้อ่านชาวไทยรู้สึกคุ้นเคย เช่น การใช้ฉากวัดในการจัดพิธีกรรมงานศพหรือกิจกรรมของชุมชน การใช้ฉากร้านอาหารอีสาน และการกล่าวถึงวัฒนธรรมการกินอยู่ รวมถึงการนำความเชื่อ เช่น ความเชื่อเรื่องการเลี้ยงกุมารทอง มาเป็นส่วนหนึ่งของโครงเรื่อง องค์ประกอบเหล่านี้ช่วยยืนยันฉากหลังว่าเรื่องดำเนินอยู่ในสังคมไทยอย่างชัดเจน และทำให้นวนิยายชุดนี้สามารถพิจารณาได้ว่าเป็นตัวอย่างสำคัญของ Cozy Mystery แบบไทยที่ผสมผสานโครงสร้างสืบสวนกับวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างมีเอกลักษณ์

อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจเบื้องต้น ยังไม่พบงานวิจัยที่อธิบายถึงลักษณะความเป็น Cozy Mystery แบบไทยของนวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” ของอลินาอย่างเป็นระบบและชัดเจน ทั้ง ๆ ที่ผู้เขียนได้จัดผลงานของตนว่าเป็นประเภทแนว โคซี่ ไว้อย่างชัดเจนตามที่ได้กล่าวไว้ในคำนำผู้เขียน *“ดิฉันเป็นคนชอบอ่านหนังสือสืบสวนสอบสวนมาตั้งแต่ไหนแต่ไร อ่านได้หมดตั้งแต่การ์ตูนสืบสวนทุกรูปแบบ นวนิยายสืบสวนแบบเบา ๆ อ่านเพลิน ๆ แบบโคซี่ (cozy) [...] เมื่อชอบอ่านก็ลามมาถึงชอบเขียนด้วย... สุดท้ายก็คันไม้คันมืออดไม่ไหวลองเขียนแนวโคซี่ขึ้นมา...หวังว่าอย่างน้อย งานสไตล์นี้จากอลินาจะสร้างความสุขและความเพลิดเพลินให้ผู้อ่านได้บ้าง”*(อลินา, 2555) ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยในฐานะชาวจีนที่กำลังศึกษาสาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง จึงสนใจศึกษาเรื่อง ความเป็น Cozy Mystery แบบไทยในนวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” ของอลินา โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสารและการวิเคราะห์ตัวบทตามแนวคิดประเภทของวรรณกรรมและแนวคิดโครงสร้างนิยมของวลาดิมีร์ พรอพพ์ (Vladimir Propp) เพื่อพิจารณาโครงสร้างการเล่าเรื่องและองค์ประกอบเชิงรูปแบบของแนว Cozy Mystery ที่ปรากฏในนวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ลักษณะความเป็นนวนิยายสืบสวนสอบสวนแนว Cozy Mystery แบบไทยในนวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” ของอลินา

สมมติฐานการวิจัย

นวนิยายแนว Cozy Mystery มีโครงเรื่องสืบสวนสอบสวนเป็นแกนหลัก แต่ลดทอนการนำเสนอความรุนแรง เน้นบรรยากาศอบอุ่น ดำเนินเรื่องในชุมชนขนาดเล็กหรือพื้นที่ใกล้ตัว เน้นความสัมพันธ์ของตัวละคร และใช้ตัวละครนักสืบสมัครเล่นที่มีความสามารถช่วยนำไปสู่การ

ไขคดีได้ ทั้งนี้ นวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” ของอลินาถือเป็นงานที่มีทั้งคุณสมบัติผ่านการผสาน “ขนบของแนวโคซี่” เข้ากับ “บริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย” อย่างเป็นรูปธรรม

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับประเภทของวรรณกรรม

เดวิด ดัฟฟ์ (David Duff) ได้นิยาม Genre (ประเภทวรรณกรรม) หมายถึง ประเภทหรือหมวดหมู่ของตัวบทที่ปรากฏซ้ำ ๆ ซึ่งกำหนดขึ้นตามเกณฑ์ด้านโครงสร้าง เนื้อหา และ/หรือหน้าที่การใช้งาน แนวคิดเรื่องประเภทวรรณกรรมถูกนำมาใช้มากขึ้นในการจำแนกตัวบทที่ไม่ใช่วรรณกรรม (และไม่จำเป็นต้องเป็นงานเขียน) ตลอดจนวรรณกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพยนตร์และสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ (David Duff, 2000)

2. แนวคิดโครงสร้างนิยมของวลาดิมีร์ พรอพพ์ (Vladimir Propp)

ศิราพร ณ ถลาง (2544) ได้สรุปแนวคิดและวิธีการศึกษานิทานเชิงโครงสร้างของวลาดิมีร์ พร็อพพ์ (Vladimir Propp) นักคติชนวิทยาชาวรัสเซียไว้ว่า วรรณกรรมประเภทเดียวกันก็จะมีการเล่าเรื่องตามกฎกติกาของการดำเนินเรื่องที่คล้ายกัน คือ พฤติกรรมหลัก (function) ซึ่งหมายถึงคำนามที่บอกการกระทำ เช่น การห้าม การต่อสู้ การลักพา การทดสอบที่ปรากฏในนิทานรัสเซีย จำนวน 100 เรื่องนั้น เป็นพฤติกรรมที่คงที่ไม่เปลี่ยนแปลงและมีเพียง 31 พฤติกรรมเท่านั้น นอกจากนี้ การเรียงลำดับพฤติกรรมในนิทานเรื่องต่าง ๆ ก็จะเหมือน ๆ กันและนิทานเหล่านั้นก็จะมีโครงสร้างเดียวกัน

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาประเภทของวรรณกรรมและแนวคิดโครงสร้างนิยมของวลาดิมีร์ พรอพพ์

จากการทบทวนวรรณกรรมเบื้องต้น พบว่า มีนักวิชาการหลายคนได้ศึกษาวิจัยเรื่องประเภทของวรรณกรรม เช่น สิขรินทร์ สนิทชน (2565) ได้ศึกษาเรื่อง นวนิยายอสุรกายของไทย: การศึกษาประเภทวรรณกรรมและแนวคิดเรื่องความเป็นอื่น โดยใช้กรอบทฤษฎีอสุรกายของ Jeffrey Cohen เป็นหลัก ผลการวิจัย พบว่า นวนิยายอสุรกายของไทยสามารถจำแนกได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ การสร้างตัวละครอสุรกาย ความสัมพันธ์ของอสุรกายกับโครงเรื่องหลัก และการสะท้อนแนวคิดเรื่องความเป็นอื่น ซึ่งอสุรกายมีความเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละยุค และทำหน้าที่สะท้อนความวิตกกังวลของสังคมต่อสิ่งที่มนุษย์ไม่อาจ

จัดการหรือทำความเข้าใจได้ วรรณวิวัฒน์ รัตนลัมภ์ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง“เยอแนล” ลักษณะเด่นและคุณค่าในฐานะประเภทวรรณคดี โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะเด่นและคุณค่าของตัวบทในฐานประเภทวรรณคดี ผลการวิจัยพบว่า เยอแนลเป็นประเภทวรรณคดีย่อยของวรรณกรรมบันทึกการเดินทางของไทย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรับรูปแบบเยอแนลมาจากงานประเภท journal ของตะวันตก และได้สรุปลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ เป็นร้อยแก้วบันทึกการเดินทาง นำเสนอเนื้อหาตามลำดับวันที่และเวลา เกิดขึ้นจากเจตจำนงของปัจเจกบุคคล และมีจุดประสงค์เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวในบันทึกแก่ผู้อ่านทั่วไป และภัทรพงษ์ ชุนใช้ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง นวนิยายแนวเกมออนไลน์ของไทย โครงสร้างและความสัมพันธ์กับวรรณกรรมแนวอื่น โดยใช้ทฤษฎีโครงสร้างนิทานของวลาดิมีร์ พรอพพ์ ผลการวิจัย พบว่า นวนิยายแนวเกมออนไลน์มีพฤติกรรมสอดคล้องกับทฤษฎีจำนวน 19 พฤติกรรม และมีพฤติกรรมเฉพาะอีก 2 ประการ ได้แก่ ระบบสงครามในเกมและอันตรายจากระบบเกม นอกจากนี้ ยังพบว่านวนิยายแนวนี้ มีความสัมพันธ์กับวรรณกรรมและสื่อหลากหลายประเภท เช่น เกม ตำนาน วรรณกรรม ภาพยนตร์ ประวัติศาสตร์ และเทคโนโลยีวิทยาศาสตร์

จากงานวิจัยข้างต้น สรุปได้ว่า การศึกษาประเภทวรรณกรรมสามารถมีหลากหลายมิติ เช่น รูปแบบโครงเรื่อง โครงสร้าง แนวคิด ลักษณะเนื้อหา หรือความสัมพันธ์กับวรรณกรรมแนวอื่น เป็นต้น ซึ่งการที่มีลักษณะร่วมกัน ก็สามารถจัดให้อยู่ในกลุ่มวรรณกรรมเดียวกันได้

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงเอกสารและการวิเคราะห์ตัวบทในนวนิยาย โดยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเภทของวรรณกรรมและทฤษฎีเชิงโครงสร้างของวลาดิมีร์ พร็อพพ์ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย

2) คัดเลือกนวนิยายที่ประพันธ์โดยนักเขียนไทยซึ่งได้รับการจัดอยู่ในหมวดหมู่นวนิยายสืบสวนสอบสวนแนว Cozy Mystery โดยเลือกนวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” ของอลินาเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากเป็นผลงานชุดที่มีจำนวนเรื่องต่อเนื่อง มีความนิยม และมีลักษณะสอดคล้องกับขนบของ Cozy Mystery อย่างชัดเจน

3) วิเคราะห์ตัวบทนวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” โดยมุ่งศึกษาลักษณะความเป็น Cozy Mystery แบบไทยในระดับโครงสร้างเรื่องเล่าตามกรอบแนวคิดประเภทของวรรณกรรมและทฤษฎีเชิงโครงสร้างของวลาดิมีร์ พร็อพพ์ ที่กำหนดไว้

4) นำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) และอภิปรายผลโดยเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดและการสร้างสรรค์ให้เข้ากับบริบททางสังคมวัฒนธรรมไทย

ผลการวิจัย

ความเป็น Cozy Mystery แบบไทยในนวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” ของอลินา สามารถแบ่งเป็น 2 ประเด็นหลัก คือ 1) นวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” กับความเป็น cozy mystery และ 2) นวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” กับบริบทไทย โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. นวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” กับความเป็น cozy mystery

นวนิยายสืบสวนสอบสวนแนว Cozy Mystery มีรูปแบบที่เบาสบายและขบขัน ปริศนาถูกแก้ไขโดยนักสืบสมัครเล่น และให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยเฉพาะครอบครัวและเพื่อนของตัวเอก (Clark, 2008) จากการวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องและองค์ประกอบเชิงรูปแบบของแนว Cozy Mystery ตามแง่ประเภทของวรรณกรรมจากการวิเคราะห์โครงสร้างพื้นฐานของเรื่องเล่าตามทฤษฎีเชิงโครงสร้างของวลาดิมีร์ พร็อพพ์ พบว่า นวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” มีลักษณะความเป็น cozy mystery ดังต่อไปนี้

1.1 การใช้ตัวละครนักสืบสมัครเล่น

นักสืบสมัครเล่น หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่สืบสวนสอบสวน ค้นหาข้อมูลหลักฐานเพื่อคลี่คลายปริศนาหรือคดีฆาตกรรมเป็นบุคคลธรรมดา โดยไม่ได้มีอาชีพเป็นนักสืบเต็มตัวหรืออยู่ในกระบวนการยุติธรรม เช่น ตำรวจ พนักงานอัยการ หรือศาล เป็นต้น ในนวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” ผู้เขียนสร้างตัวละครนักสืบสมัครเล่นผ่านการสร้างตัวละครนักสืบหลัก “เกวลิน” เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยที่ไม่ได้มีความสามารถพิเศษหรือพลังเหนือธรรมชาติ ดังตัวอย่างเช่น *“เด็กสาวเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยปีหนึ่ง ผิวผ่อง หน้าใส ตัดผมสั้น ท่าทางคล่องแคล่ว”* (สาวน้อยเกวลิน ตอนจากตายจากเป็น, 2556: น. 3) จากตัวอย่าง ผู้เขียนสร้างตัวละครนักสืบ “เกวลิน” มีลักษณะภายนอกเป็นคนธรรมดาที่กำลังเรียนอยู่ในมหาวิทยาลัย รูปร่างหน้าตาไม่มี

อะไรพิเศษ ซึ่งเป็นไปตามลักษณะของนวนิยายแนว Cozy mystery ที่ผู้ไขคดีไม่ใช่นักสืบ มืออาชีพ และผู้เขียนยังสร้าง “เกวลิน”เป็นบุคคลธรรมดาโดยกำหนดภูมิหลังทางครอบครัวโดยแม่เสียชีวิตไปแล้ว พ่อเป็นคนขับรถเท็กซี่ ดังตัวอย่าง “*แต่เมื่อแม่จากไปด้วยอุบัติเหตุเมื่อสี่ปีก่อน [...]*” (สาวน้อยเกวลิน ตอนฆาตกรรมในแฟลต, 2556: น. 10) “*พ่อหล่อนมีแท็กซี่เขียวเหลือง ทำงานเป็นอิสระ [...]*” (สาวน้อยเกวลิน ตอน ฆาตกรรมในแฟลต, 2556: น.11) จากตัวอย่างเห็นได้ว่า ผู้เขียนสร้างตัวละครนักสืบ “เกวลิน” เป็นคนธรรมดาผ่านการสร้างภูมิหลังด้านอาชีพและสถานะทางครอบครัวเป็นคนทั่วไปที่ผู้อ่านสามารถเข้าถึงได้ง่าย นำเสนอให้เห็นถึงลักษณะสำคัญของนวนิยายสืบสวยสอบสวนแนว Cozy ด้านนักสืบสมัครเล่น

นอกจากตัวละครนักสืบหลัก “เกวลิน” เป็นบุคคลธรรมดาแล้ว ผู้เขียนยังสร้างตัวละครผู้ช่วยนักสืบอย่างสมาชิกแก๊ง ก.ข.ค. ซึ่งนอกจาก “เกวลิน” แล้ว ยังประกอบด้วยขบูร ครองขวัญ และอนิรุจ เป็นบุคคลธรรมดา โดยสร้าง “ขบูร” เป็นเจ้าของร้านเกมใต้แฟลตยูงทอง “ครองขวัญ” เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัย เรียนที่เดียวกับ “เกวลิน” หน้าตาสวย ส่วนผู้ช่วยนักสืบ “อนิรุจ” เป็นนักศึกษาแพทย์ชั้นปี 3

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถเห็นได้ว่า ผู้เขียนสร้างตัวละครนักสืบสมัครเล่นที่ทำหน้าที่สืบสวนสอบสวนเพื่อคลี่คลายคดีโดยกำหนดภูมิหลังของตัวละครให้เป็นบุคคลธรรมดาไม่ได้ทำหน้าที่เป็นนักสืบมืออาชีพ และไม่ได้อยู่ในกระบวนการยุติธรรม เป็นไปตามลักษณะของผู้ไขปริศนาของนวนิยายสืบสวนสอบสวนแนว Cozy mystery

1.2 การหลีกเลี่ยงการนำเสนอความรุนแรง

ความรุนแรง หมายถึง ฉากหรือเนื้อหาที่มีความเข้มข้นและหนักหน่วงในนวนิยาย ซึ่งมีการใช้ถ้อยคำบรรยายรายละเอียดของเหตุการณ์อันโหดร้าย มีดมน หรือสะเทือนใจ จนทำให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการถึงภาพที่ก่อให้เกิดความหวาดกลัวหรือความไม่สบายใจ เช่น ฉากฆาตกรรมในนวนิยายสืบสวนสอบสวนหรือนวนิยายอาชญากรรม ในนวนิยายสืบสวนสอบสวนแนว Cozy มักไม่บรรยายฉากเหตุการณ์ฆาตกรรมที่โหดร้าย แต่เหตุการณ์ฆาตกรรมหรือปริศนาเป็นเพียงการเปิดเรื่องเพื่อดำเนินเรื่องต่อไปให้ตัวละครนักสืบและผู้อ่านไปสืบสวน (Vanat Putnark, 2021) จากการวิเคราะห์นวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” พบว่า แม้จะมีคดีฆาตกรรมเกิดขึ้น แต่อลินาได้หลีกเลี่ยงความรุนแรงโดยไม่นำเสนอภาพรายละเอียดของเหตุการณ์ฆาตกรรม เช่น ตอน *ฆาตกรรมในแฟลต จากตายจากเป็น* และ *คลั่งดารา* เป็นต้น

ในตอน *จากตายจากเป็น* ผู้เขียนนำเสนอเหตุการณ์การเสียชีวิตของ “ดวงพร” ซึ่งถูกฆาตกรรมด้วยการตกจากอาคารชั้นหก โดยไม่บรรยายรายละเอียดของฉากเหตุการณ์อย่างชัดเจน ตามตัวอย่าง

[...] รุ่นพี่ผู้หญิงคนหนึ่งเปิดประตูผางวิ่งเข้ามาเหมือนเสียสติกรีดร้อง
“มีคนตกจากชั้นหก มีคนตาย...มีคนตาย”

(สาวน้อยเกวลิน ตอน จากตายจากเป็น, 2556: น. 2)

จากตัวอย่างข้างต้น อลินาเลือกหลีกเลี่ยงการนำเสนอความรุนแรง โดยไม่บรรยายฉากสะเทือนใจหรือภาพอันนองเลือดของเหตุการณ์ฆาตกรรม รวมถึงไม่กล่าวถึงสภาพศพของตัวละคร “ดวงพร” อันเกิดจากการตกจากที่สูง ผู้เขียนไม่ได้สร้างภาพที่กระตุ้นความหวาดกลัวแก่ผู้อ่าน แต่ใช้เสียงกรีดร้องและปฏิกิริยาของตัวละครอื่นเป็นสื่อในการรับรู้เหตุการณ์แทน เหตุการณ์ดังกล่าวทำหน้าที่เป็นการเปิดเรื่องและขับเคลื่อนการดำเนินเรื่องต่อไป โดยมุ่งให้ความสำคัญกับการตั้งปมและการคลี่คลายปริศนามากกว่าการเน้นความรุนแรงของเหตุการณ์ ซึ่งเป็นไปตามลักษณะของนวนิยายแนว Cozy Mystery ที่ลดทอนการนำเสนอความรุนแรงและให้ความสำคัญกับกระบวนการสืบค้นและการไขปริศนาเป็นหลัก

1.3 การกำหนดฉากหลังเป็นชุมชนขนาดเล็กหรือพื้นที่ใกล้ตัว

ลักษณะเด่นประการหนึ่งของนวนิยายแนว Cozy Mystery คือ การกำหนดให้เหตุการณ์ของเรื่องเกิดขึ้นในชุมชนขนาดเล็ก เช่น หมู่บ้านเล็ก ๆ เมืองเล็ก หรือพื้นที่กึ่งสาธารณะอย่างร้านหนังสือ ร้านอาหาร หรือร้านกาแฟ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ตัวละครคุ้นเคยและสร้างความรู้สึกอบอุ่น สบายใจให้แก่ผู้อ่าน (Vanat Putnark, 2021) นวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” สะท้อนลักษณะดังกล่าวโดยผู้เขียนเลือกสร้างฉากหลังของเรื่องให้เกิดขึ้นในชุมชนเล็ก ๆ ที่ผู้คนรู้จักกัน เช่น ในตอน *ฆาตกรรมในแฟลต คลั่งดารา ดับฝัน* เป็นต้น

ในตอน *ฆาตกรรมในแฟลต* เหตุการณ์ทั้งหมดเกิดขึ้นภายในแฟลตยูงทอง ซึ่งเป็นสถานที่พักอาศัยของตัวละครหลายตัว โดยเฉพาะเหตุการณ์การเสียชีวิตของตัวละคร “นุชรดี” ที่เกิดขึ้นภายในห้องพักของตน ตามตัวอย่างเช่น

[...] นุชรดีนอนอยู่กลางห้อง สวมเพียงเสื้อคลุมอาบน้ำที่เปิดอ้า
เนื้อตัวที่เปลือยเปล่าเริ่มแข็ง ผิวเขียวคล้ำ ดวงตาเบิกกว้างไร้แวว

(สาวน้อยเกวลิน ตอน ฆาตกรรมในแฟลต, 2556: 33)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนกำหนดฉากหลังเป็นชุมชนขนาดเล็กผ่านการใช้แฟลต ยูงทองเป็นฉากหลังซึ่งเป็นชุมชนปิดขนาดเล็กที่ตัวละครรู้จักกัน ส่งผลให้ตัวละครนักสืบ “เกวลิน” และสมาชิกในแก๊ง ก.ข.ค. สามารถเข้าไปเกี่ยวข้องกับคดีได้อย่างเป็นธรรมชาติในฐานะเพื่อนบ้านและผู้พบศพ ทำให้เธอมีโอกาสเข้าถึงเบาะแสและข้อมูลบางประการของคดี ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการสืบสวนในนวนิยายแนว Cozy Mystery

1.4 การเน้นบรรยากาศความอบอุ่นของความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร

บรรยากาศความอบอุ่นของความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร เป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของนวนิยายสืบสวนสอบสวนแนว Cozy Mystery ที่ช่วยลดความตึงเครียดของเนื้อหาอาชญากรรม และสร้างความรู้สึกอุ่นใจและใกล้ชิดให้แก่ผู้อ่าน ผ่านการนำเสนอความสัมพันธ์แบบมิตรภาพ ครอบครัว หรือชุมชนขนาดเล็ก (Clark, 2008) จากการวิเคราะห์นวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” ของอลินา พบว่า ผู้เขียนสร้างบรรยากาศดังกล่าวในหลายตอน เช่น *ฆาตกรรมในแฟลต คลั่งดารา ดับฝัน ริษยา* และ *โลกสองใบ* เป็นต้น

ในตอน *คลั่งดารา* ผู้เขียนนำเสนอความอบอุ่นของความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครผ่านเหตุการณ์ที่ “ครองขวัญ” ได้รับคัดเลือกให้เข้าร่วมรายการเกมเรียลิตี้โชว์และต้องเดินทางไปรายงานตัว โดยเพื่อนบ้านและสมาชิกในกลุ่ม ก.ข.ค. อาสาไปส่งและให้กำลังใจ ดังตัวอย่าง

> *สายวันที่ครองขวัญต้องไปรายงานตัว “เข้าบ้าน” เพื่อร่วมเล่นเกมเรียลิตี้ยุงบินชุกสวีทฮาร์ทนั้น [...] ขบูรเลยให้เด็กลูกจ้างดูแลร้าน แล้วยอมออกจากแฟลตไปส่ง “เด็กในสังกัด” ด้วยตัวเอง และแน่นอน เมื่อสมาชิก ข. และ ค. ในกลุ่มไปไหน เกวลินต้องตามไปด้วย แถมพกอนิรุจอีกคน รายนั้นเพิ่งกลับจากเข้าค่าย แค่เดินผ่านหน้าร้านเน็ตเท่านั้น เจ๊ก็รีบหนีบตัวมา*
>
> (สาวน้อยเกวลิน ตอน คลั่งดารา, 2555: 16-17)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนสร้างบรรยากาศความอบอุ่นของความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวละครผ่านการกระทำที่บ่งบอกถึงความห่วงใยและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยตัวละคร “ขบูร” ยอมละทิ้งภารกิจดูแลร้านเกมเพื่อไปส่ง “ครองขวัญ” ขณะที่สมาชิกคนอื่นในกลุ่มก็ร่วมเดินทางไปด้วยเพื่อเป็นกำลังใจให้เพื่อน แสดงให้เห็นถึงมิตรภาพ ความเอื้ออาทร และความผูกพันของตัวละครในฐานะเพื่อนบ้านและคนใกล้ชิด ซึ่งช่วยเสริมสร้างบรรยากาศความรู้สึกที่อบอุ่น ผ่อนคลาย แสดงถึงความสนิทสนมและความหวังดีที่ตัวละครมีต่อกัน

1.5 การสร้างอารมณ์ขันและความผ่อนคลายในการดำเนินเรื่อง

อารมณ์ขัน หมายถึง ลักษณะนิสัยที่ทำให้มองเห็นเรื่องราวต่าง ๆ เป็นเรื่องตลกขบขัน สามารถหาความสนุกสนานและคลายเครียดจากสถานการณ์ได้ ซึ่งมักแสดงออกผ่านการพูดหรือการกระทำ ในนวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” ของอลินา ผู้เขียนสร้างอารมณ์ขันผ่านการสร้างบุคลิกภาพและบทสนทนาของตัวละคร โดยใช้กลวิธีทางภาษาในหลายตอนเพื่อเป็นการเพิ่มความตลก ลดทอนความตึงเคลียด เช่น ในตอน *บักสีดา ความลับ ริษยา* เป็นต้น

ในตอน *บักสีดา* ตัวละคร “ขบูร” ถูกนำเสนอผ่านการแต่งกายและท่าทางที่มีลักษณะเกินจริงในเชิงตลก ให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการภาพความขบขันของตัวละครได้ ดังตัวอย่าง

> *[...] ขบูรสาวใหญ่ร่างถูก...เอ๊ย...ปึกบึน แต่งกายด้วยเสื้อสายสปาเกตตีสีน้ำทะเลสดตัดริ้วชมพูช็อกกิ้งทิ้งค์ [...]*
>
> *ตอนนี้สาวใหญ่เลิกเห่อติดขนตาปลอมปีกผีเสื้อแล้วเพราะปีกผีเสื้อกระจุยหมด เลยต้องหันมาทาสีเข้ม ๆ เป็นปื้นหนา ๆ รอบตาแบบคลีโอพัตราแทน การทารอบตาแบบนี้ราชินีอียิปต์แต่งก็สวยดี ยิ่งเขียนยิ่งคมเข้ม ปากแดงสดชวนมอง แต่เมื่อมาอยู่ บนใบหน้าขบูรแล้ว ยิ่งเข้มยิ่งขม...ขื่น*
>
> (สาวน้อยเกวลิน ตอน บักสีดา, 2555: 2-3)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนสร้างบรรยากาศอารมณ์ขันผ่านการสร้างรูปลักษณ์ภายนอกของตัวละคร “ขบูร” ให้มีลักษณะเกินจริง ทั้งการแต่งกาย การแต่งหน้า และการใช้ถ้อยคำพรรณนาเชิงเปรียบเทียบ เช่น การเปรียบลักษณะการแต่งหน้ากับ “ราชินีอียิปต์” ซึ่งเมื่ออยู่บนใบหน้าของขบูรกลับก่อให้เกิดความตลกขบขันมากกว่าความงาม การใช้กลวิธีดังกล่าวช่วยเพิ่มสีสันให้กับเนื้อเรื่อง ลดความตึงเครียดจากเหตุการณ์ฆาตกรรม และสร้างบรรยากาศผ่อนคลาย ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของนวนิยายสืบสวนสอบสวนแนว Cozy Mystery

2. นวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” กับบริบทสังคมไทย

นวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” ไม่เพียงแต่ได้นำรูปแบบนวนิยายแนว Cozy Mystery ที่เป็นแบบสากลมาประยุตย์ใช้เท่านั้น แต่ยังได้เข้ากับบริบทสังคมไทยได้อย่างกลมกลืน ซึ่งทำให้มีเอกลักษณ์เฉพาะที่เป็นนวนิยายไทยได้ ตามรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การใช้ฉากสถานที่และการนำเสนอความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันในสังคมไทย

การใช้ฉากสถานที่และบรรยากาศความสัมพันธ์ที่พึ่งพากันในสังคมไทยถือเป็นจุดเด่นสำคัญของนวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” ซึ่งช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ความเป็นไทย และให้ผู้อ่านชาวไทยสามารถเข้าถึงเรื่องราวได้อย่างใกล้ชิด ผู้เขียนเลือกใช้ฉากและสถานที่ที่คนไทยคุ้นเคยในชีวิตประจำวันเป็นพื้นที่ดำเนินเรื่อง เช่น แฟลตที่พักอาศัย วัด มหาวิทยาลัย ร้านอาหาร สถานที่ทำงาน และพื้นที่ในละแวกชุมชน เป็นต้น ซึ่งปรากฏในหลายตอน เช่น ตอน *ฆาตกรรมในแฟลต จากตายจากเป็น บักสีดา รอยยิ้มพิมพ์ตาย* เป็นต้น

ในตอน *จากตายจากเป็น* ผู้เขียนใช้ฉาก “วัด” ในการจัดงานศพของตัวละคร “ดวงพร” ในจังหวัดฉะเชิงเทรา และมหาวิทยาลัยที่ผู้ตายศึกษาอยู่ยังเป็นเจ้าภาพร่วมในพิธีหลังการเสียชีวิตจากเหตุการตกตึกภายในมหาวิทยาลัย ดังตัวอย่าง

> *งานจัดที่วัดเล็ก ๆ ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ในวันที่มหาวิทยาลัยเป็นเจ้าภาพ มีรถตู้ของคณะสองคันรับส่งอาจารย์และนักศึกษาตัวแทนคณะมาร่วมงาน [...]*
>
> (สาวน้อยเกวลิน ตอน จากตายจากเป็น, 2556: 9)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนสร้างฉากสถานที่และบรรยากาศความสัมพันธ์ที่พึ่งพากันในสังคมไทยผ่านการเลือกใช้ “วัด” ซึ่งเป็นพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรมที่สำคัญของไทยเป็นสถานที่ประกอบพิธีศพ อีกทั้งระบุ “วัดเล็ก ๆ ในจังหวัดฉะเชิงเทรา” เป็นการอ้างถึงภูมิประเทศจริงในสังคมไทย ทำให้ผู้อ่านเกิดความคุ้นเคยและเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ได้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น ขณะเดียวกัน ผู้เขียนยังนำเสนอ “ความสัมพันธ์แบบพึ่งพากัน” ในสังคมผ่านภาพของการไปร่วมงานศพในนามสถาบัน โดยมีการจัดรถตู้รับส่งอาจารย์และนักศึกษา การเป็นตัวแทนคณะ และการร่วมแรงช่วยงานตามธรรมเนียม ซึ่งทำให้งานศพไม่ได้เป็นเพียงฉากประกอบเหตุการณ์ แต่ทำหน้าที่เน้นบรรยากาศความพึ่งพาอาศัยและสายใยกันและความเกื้อกูลในสังคมไทย ซึ่งเป็นบรรยากาศสำคัญของนวนิยายแนว Cozy Mystery ที่มักวางเรื่องราวไว้ในชุมชนขนาดเล็กและย้ำความสัมพันธ์ระหว่างผู้คน แม้จะมีคดีการตายเป็นจุดเริ่มต้นของปริศนาก็ตาม

2.2 การนำเสนอความเชื่อของคนไทย

ประเทศไทยมีความเชื่อที่ต่างกับประเทศอื่น โดยเห็นได้จากพิธีกรรม เรื่องเหนือธรรมชาติ หรือหลักธรรมทางศาสนา เป็นต้น ในนวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” ผู้เขียนได้นำเสนอความเชื่อของคนไทยในการประกอบสร้างเนื้อหาตามต่อไปนี้

1) ความเชื่อเรื่องกรรมและศีลธรรม

นวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” แฝงด้วยความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมและศีลธรรมที่มีรากเง้าจากศาสนาพุทธ โดยผู้เขียนไม่ได้เน้นการลงโทษอย่างรุนแรงต่อผู้กระทำผิด หากเลือกแต่เปิดเผยความจริง โดยเน้นความเชื่อในเรื่องการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ซึ่งผู้เขียนได้นำเสนอในหลายตอนในนวนิยาย เช่น ตอน *ฆาตกรรมในแฟลต ริษยา* และ *โลกสองใบ* เป็นต้น

ในตอน *โลกสองใบ* ผู้เขียนไม่ได้เน้นการลงโทษทางกฎหมายอย่างรุนแรงต่อ “พรรณากร” บล็อกเกอร์สาวผู้ก่อเหตุฆาตกรรม “ประณีตศิลป์” หนุ่มผู้มีฐานะดี หากแต่เลือกเน้น “การลงโทษทางศีลธรรม” และ “ผลกรรม” ในเชิงนามธรรมผ่านบทสนทนาของตัวละคร ดังตัวอย่าง

> *“ผู้หญิงคนนั้นได้รับผลกรรมเขาแล้วไงแก้ม ติดคุกยังไม่เท่าไหร่ แต่โลกที่เขารักมากล่มไปแล้ว ผู้ติดตามที่เขาหวงเหลือเกินก็หันหลังให้เขา ทั้งบล็อกทั้งเพจทั้งยูทูบ รักษาไว้ไม่อยู่ คนติดตามลดฮวบ จากแฟนคลับกลายเป็นแฟนขับตามไล่ด่าทุกเพจทุกกระทู้ ขวัญว่าตอนนี้บล็อกเกอร์คนนั้นก็คงเหลือแต่โลกใบเดียว...โลกในคุกนั่นแหละ” ครองขวัญสรุป*
>
> (สาวน้อยเกวลิน ตอน โลกสองใบ, 2565: 158-159)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนนำเสนอความเชื่อเรื่องกรรมและศีลธรรมผ่านบทสนทนาของตัวละคร “ครองขวัญ” เมื่อสรุปคดีของตัวละคร “พรรณากร” แทนที่จะเน้นโทษทางกฎหมายอย่างการจำคุกเพียงอย่างเดียว ผู้เขียนกลับให้ความสำคัญกับ “การล่มสลายของโลกที่ผู้กระทำผิดยึดถือ” ได้แก่ ชื่อเสียง ความนิยม และตัวตนในโลกออนไลน์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ “พรรณากร” ให้คุณค่าสูงสุดในชีวิต นำเสนอให้เห็นถึงหลักการเรื่องกฎแห่งกรรมที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” โดยเน้นว่าการกระทำที่ผิดย่อมนำมาซึ่งผลกรรมไม่เพียงในโทษทางกฎหมาย หากยังรวมถึงการสูญเสียทางสังคมและจิตใจ ซึ่งเป็นความเชื่อที่ฝังอยู่ในจิตใจอันลึกซึ้งของคนไทย เป็นการตักเตือนให้ผู้อ่านตระหนักถึงต้องประพฤติในสิ่งที่ดี ไม่ทำร้ายผลประโยชน์และชีวิตของคนอื่น

2) ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์

นวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” มีการใช้ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์เกี่ยวกับการเลี้ยงกุมารทอง อันเป็นความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติของคนไทยในการประกอบสร้างเรื่องราว และอธิบายเหตุการณ์ผิดปกติผ่านอำนาจลี้ลับ ซึ่งทำให้บรรยากาศของเรื่องมีความเป็นไทยมากขึ้น

ในตอน *อิทธิฤทธิ์ออนไลน์* ผู้เขียนใช้เรื่องกุมารทองในการดำเนินเรื่อง โดยกุมารทองเป็นสิ่งที่ทำให้ตัวละครและคนรอบข้างเกิดความหวาดกลัวและตั้งข้อสงสัยต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น กรณีที่ตัวละคร “ชูศักดิ์” ถูกคุกคามจนตกตึก ซึ่งถูกโยงเข้ากับอำนาจของกุมารทอง ตามตัวอย่างเช่น

“คือก่อนหน้าที่จะมีเรื่องมีคนเห็น.... เห็นถุงเพชรที่หน้าห้องน้ำชาย ชั้นห้า ชั้นเดียวกับที่พี่ชูตกลงมาค่ะ เราเลยคิดว่า... ”

“เป็นไปไม่ได้แน่นอน กุมารทองของคุณพชรดนัยยังอยู่ที่โรงพัก ผมยืนยันได้”

(สาวน้อยเกวลิน ตอน อิทธิฤทธิ์ออนไลน์, 2561: 52)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนนำเสนอความเป็นไทยในนวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” ผ่านการตีความเหตุการณ์รอบคดีให้เชื่อมโยงกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น การปรากฏ “ถุงเพชร” กุมารทองในจุดสำคัญและการตั้งข้อสงสัยว่ามีอำนาจลี้ลับเข้ามาเกี่ยวข้อง ผู้เขียนใช้ความเชื่อไสยศาสตร์เป็นเครื่องมือที่ทำให้คดีดูซับซ้อนและชวนติดตาม

2.3 การนำเสนอวัฒนธรรมอาหารไทย

วัฒนธรรมอาหารเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สามารถบ่งบอกถึงอัตลักษณ์และวิถีชีวิตได้ ประเทศไทยมีอาหารที่มีชื่อเสียงและบ่งบอกถึงความเป็นไทยได้อย่างชัดเจนหลากหลายเมนู เช่น ส้มตำ น้ำตก เป็นต้น ในนวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” ผู้เขียนได้ใช้วัฒนธรรมอาหารไทยเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบสร้างเนื้อหาและบรรยากาศในเรื่อง ทำให้ผู้อ่านสัมผัสได้ว่าเรื่องราวเกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างเด่นชัด ทั้งในระดับฉากพื้นที่อย่างเช่นร้านอาหาร และในระดับวิถีชีวิตการกิน การฝากอาหาร การหิ้วกับข้าวมาให้กัน เป็นต้น ซึ่งวัฒนธรรมอาหารไทยได้ปรากฏอยู่ในหลายตอน เช่นตอน *บักสีดา รีษยา* และ *รอยยิ้มพิมพ์ตาย* เป็นต้น

ในตอน *บักสีดา* พ่อของเกวลินมักนำอาหารไทยพื้นบ้านกลับบ้าน ตามตัวอย่าง

ส้มตำรสจัดจ้าน น้ำตกเนื้อติดมันชิ้นหนา ๆ ผ้าขี้ริ้วดำปี่ ขลุกขลิก เข้มข้นด้วยข้าวคั่วและเครื่องปรุงสารพัดชนิด ถ้าคืนไหน พ่อรวยหิ้วมาให้เป็นอาหารมื้อดึก คืนนั้นเกวลินกับครองขวัญที่พักอยู่ข้างห้องจะนั่งปั้นข้าวเหนียวจิ้มกันอร่อยเหาะ

(สาวน้อยเกวลิน ตอน บักสีดา, 2555: 12)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนนำเสนอความเป็นไทยผ่านการบรรยายรายการอาหารไทยที่มีเอกลักษณ์ เช่น “*ส้มตำ*” “*น้ำตก*” “*ผ้าขี้ริ้ว*” และการกล่าวถึง “*ข้าวคั่ว*” และ “*เครื่องปรุง*

สารพัดชนิด” ซึ่งนำเสนอให้เห็นถึงลักษณะเด่นของอาหารอีสานที่เน้นรสจัดและเครื่องปรุงเข้มข้น นอกจากนี้ การบรรยาย *“นั่งปั้นข้าวเหนียวจิ้มกัน”* ยังนำเสนอให้เห็นถึงพฤติกรรมการกินแบบไทยที่มีความเป็นกันเองและกินร่วมกันในบรรยากาศไม่เป็นพิธีการ บ่งบอกถึงลักษณะความเป็นไทยได้อย่างเด่นชัด ทำให้ผู้อ่านชาวไทยเกิดความคุ้นเคยกับเนื้อเรื่อง

2.4 การใช้ภาษาและสำนวนไทยในบทสนทนา

ภาษาไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร แต่ยังนำเสนอให้เห็นถึงค่านิยม วิธีคิดและรสนิยมการพูดของผู้คนในสังคม สำหรับคนไทย การใช้ภาษาและสำนวนไทยในการสนทนาก็แสดงถึงอัตลักษณ์ของไทยได้อย่างชัดเจน จากการวิเคราะห์นวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” พบว่า ผู้เขียนได้ใช้ภาษาและสำนวนไทยในบทสนทนาในหลายตอน เช่น ตอน *ฆาตกรรมในแฟลต จากตายจากเป็น บักสีดา รีษยา อิทธิฤทธิ์ออนไลน์* และ *โลกสองใบ* เป็นต้น

ในตอน *ฆาตกรรมในแฟลต* ผู้เขียนให้ตัวละคร “เกวลิน” ใช้สำนวนไทยเพื่อแสดงท่าทีเชิงวิพากษ์ความสัมพันธ์ระหว่าง “ราเชนทร์” ผู้ดูแลแฟลต กับ “แสนสวย” เจ้าของร้านอาหารใต้แฟลต เมื่อทั้งสองตกลงซื้อกับข้าวจากร้านแสนสวยเพื่อทำบุญเลี้ยงพระ ตามตัวอย่าง

“อย่างนี้แหละ ฝนตกขี้หมูไหล คนประเภทเดียวกันมันถึงจะจม กองขี้หมูเหมือนกันได้!” เกวลินเอ่ยด้วยความชิงชัง

(สาวน้อยเกวลิน ตอน ฆาตกรรมในแฟลต, 2555: 44)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนนำเสนอ “ความเป็นไทย” ผ่านการใช้สำนวนไทยในการสร้างบทสนทนาของตัวละคร “เกวลิน” โดยใช้สำนวน “ฝนตกขี้หมูไหล” “จมกองขี้หมูเหมือนกัน” เป็นถ้อยคำเปรียบเทียบที่มีน้ำเสียงประชดเสียดสี สื่อความหมายว่า เมื่อเกิดเหตุการณ์หนึ่งขึ้น ความไม่ดีหรือความสกปรกที่ซ่อนอยู่ย่อมถูกเปิดโปง และคนที่มีพฤติกรรมคล้ายกันมักจะเข้าพวกหรือพัวพันกันได้ในที่สุด ดังนั้น สำนวนดังกล่าวจึงช่วยเน้นทัศนะเชิงศีลธรรมของตัวละครที่ตัดสินความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายว่าอยู่ในกลุ่มคนประเภทเดียวกัน ไม่เพียงแต่สร้างสีสันให้กับเนื้อเรื่อง แต่ยังนำเสนอให้เห็นถึงความสนุกสนานของเรื่อง การใช้สำนวนไทยลักษณะนี้ยังทำให้ภาษาบทสนทนามีความเป็นธรรมชาติ สอดคล้องกับวิธีพูดแบบไทยในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้เรื่องราวมีอารมณ์ร่วมและความใกล้ชิดกับผู้อ่านมากขึ้น

2.5 การสอดแทรกปัญหาสังคมไทย

การสอดแทรกปัญหาสังคมในนวนิยายไม่เพียงแต่เพิ่มความเป็นยุคสมัยและสร้างความสมจริงให้กับนวนิยาย แต่ยังช่วยกระตุ้นให้ผู้อ่านตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงหรือปัญหาต่าง ๆ ของสังคมจริง จากการวิเคราะห์นวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” พบว่า อลินาได้สอดแทรกปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยร่วมสมัยหลายข้อ เช่น ปัญหาความรุนแรงและการ กลั่นแกล้งในตอน *คลั่งดารา ดับฝัน อิทธิฤธิ์ออนไลน์* ปัญหาการเลี้ยงลูกในสังคมระบบทุนนิยมในตอน *ฆาตกรรมในแฟลต ริษยา รอยยิ้มพิมพ์ตาย* และ *โลกสองใบ* เป็นต้น

ในตอน *คลั่งดารา* ตัวละคร “อารยา” นักศึกษามหาวิทยาลัยถูก “คณนา” และกลุ่มเพื่อนตบตีและถ่ายคลิปวิดีโอในสถาบันการศึกษาเนื่องจากการแย่งชิงข้อมูลดาราเกาหลี “ยุงบินชุก” เพื่อเข้าร่วมรายการเกมเรียลลิตี้โชว์ยุงบินชุกสวีทฮาร์ท การเผยแพร่ของคลิปวิดีโอสู่สาธารณะ ทำให้ “อารยา” ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในวงกว้างในสังคม ตามตัวอย่าง

> *“ยอมแล้วใช่ไหมนังตัวดี จำใส่กะโหลกไว้นะว่า ถ้าฉันจะเอาอะไรหรือเอาผู้ชายคนไหน ฉันต้องได้ เข้าใจไหม อย่างแกอย่าสะเออะคิดมาแย่งมาค้าน เออ...รู้แล้วใช่ไหม กราบตีนฉัน รับรู้ด้วย กราบงาม ๆ เลยนะ”*
>
> *อีกฝ่ายสะอึกสะอื้นอย่างเจ็บช้ำก่อนก้มกราบอย่างอัดอั้นตันใจ ผลก็คือเท้าของคุณนาที่ยันใส่เต็มหน้าเด็กสาว*
>
> *[...]*
>
> *“ครับ หลังจากถูกแพร่ภาพอัปยศไปทั่วประเทศ [...] น้องอารยาทนรับแรงกดดันไม่ไหวเลยกินยานอนหลับเกินขนาดจนเสียชีวิต”*
>
> (สาวน้อยเกวลิน ตอน คลั่งดารา, 2555: 144-147)

จากตัวอย่างข้างต้น สามารถเห็นได้ว่า ผู้เขียนนำปัญหาความรุนแรงและการกลั่นแกล้งในหมู่วัยรุ่นในสังคมไทยร่วมสมัยมาใช้เป็นแก่นสำคัญของโครงเรื่อง ซึ่งปัญหาการกลั่นแกล้งนี้ไม่เพียงในพื้นที่ทางกายภาพ แต่ขยายไปสู่พื้นที่สื่อและโลกออนไลน์ การเผยแพร่คลิปวิดีโอและข่าวในวงกว้างทำให้ผู้เสียหายต้องเผชิญกับแรงกดดันทางจิตใจอย่างรุนแรง เหตุการณ์ดังกล่าวนำเสนอให้เห็นผลกระทบด้านลบของสังคมยุคดิจิทัล ซึ่งเทคโนโลยีและสื่อมีบทบาทในการขยายความรุนแรงจากระดับปัจเจกไปสู่ระดับสาธารณะอย่างรวดเร็ว และนำไปสู่โศกนาฏกรรม อันเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในสังคมไทยร่วมสมัยที่มีการพัฒนาอย่างก้าวหน้า

กล่าวโดยสรุป อลินานำเสนอความเป็นไทยในนวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” ผ่านฉากสถานที่และบรรยากาศความสัมพันธ์ที่พึ่งพากันในสังคมไทย ใช้ความเชื่อทั้งทางด้านศาสนา

และเรื่องไศยศาสตร์ของคนไทย ใช้วัฒนธรรมอาหารไทย ภาษาและสำนวนไทยในบทสนทนา และมีการนำปัญหาในสังคมไทยมาประกอบสร้างเรื่องราว ทำให้นวนิยายเข้ากับบริบทของสังคมไทยอย่างแนบเนียน ให้ผู้อ่านชาวไทยเกิดความใกล้ชิดและคุ้นเคยกับเนื้อเรื่อง

อภิปรายผล

จากการศึกษาความเป็น Cozy Mystery แบบไทยในนวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” ของอลินา พบว่า นวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” ของอลินามีลักษณะความเป็นนวนิยายสืบสวนสอบสวนแนว Cozy Mystery ทั้งหมด 5 ลักษณะ ได้แก่ 1) การใช้ตัวละครนักสืบสมัครเล่น 2) การหลีกเลี่ยงการนำเสนอความรุนแรง 3) การกำหนดฉากหลังเป็นชุมชนขนาดเล็กหรือพื้นที่ใกล้ตัว 4) การเน้นบรรยากาศความอบอุ่นของความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร และ 5) การสร้างอารมณ์ขันและความผ่อนคลายในการดำเนินเรื่อง และผู้เขียนยังผสมผสานองค์ประกอบทางวัฒนธรรมและสังคมไทยเข้ากับโครงสร้างแนว Cozy Mystery ได้แก่ 1) การใช้ฉากสถานที่และการนำเสนอความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันในสังคมไทย 2) การนำเสนอความเชื่อของคนไทย 3) การนำเสนอวัฒนธรรมอาหารไทย และ 4) การใช้ภาษาและสำนวนไทยในบทสนทนา 5) การสอดแทรกปัญหาสังคมไทยร่วมสมัย

ผลการศึกษา พบว่า อลินาได้นำรูปแบบนวนิยายสืบสวนสอบสวนแนว Cozy Mystery จากตะวันตกมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย ผ่านการใช้ฉากสถานที่ในประเทศไทย การสร้างภูมิหลังและลักษณะตัวละครที่สะท้อนอัตลักษณ์ไทย การใช้ภาษาและสำนวนไทยในบทสนทนา ตลอดจนการผสมผสานความเชื่อและวัฒนธรรมไทยในการดำเนินเรื่องของนวนิยายชุด สาวน้อยเกวลิน ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ David Duff (2000) ที่มองว่าประเภทวรรณกรรมเป็นหมวดหมู่ของตัวบทที่มีแบบแผนซ้ำ ๆ ซึ่งกำหนดจากโครงสร้าง เนื้อหา และหน้าที่ของตัวบท นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง “สูตร” ของ John G. Cawelti (1976) ซึ่งอธิบายว่าประเภทวรรณกรรมเกิดจากการผสมผสานวัสดุทางวัฒนธรรมเข้ากับแบบแผนการเล่าเรื่องเชิงต้นแบบ จากมุมมองนี้ นวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” จึงไม่ได้เป็นเพียงการเลียนแบบรูปแบบ Cozy Mystery จากตะวันตก หากแต่เป็นการปรับใช้สูตรของแนวสืบสวนดังกล่าวให้เข้ากับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทยอย่างกลมกลืน ส่งผลให้งานชุดนี้ดำรงอยู่ในกรอบของนวนิยายสืบสวนสอบสวนแนว Cozy Mystery ได้อย่างมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

ผลการศึกษา ด้านการสร้างฉากสถานที่ การใช้ความเชื่อและวัฒนธรรมไทยมาประกอบสร้างเนื้อหาและโครงเรื่องให้เข้ากับบริบทไทยนั้น ได้สอดคล้องกับผลการวิจัยของกฤตโสดาลี (2565) เรื่อง การสร้างนวนิยายและภาพแทนวัฒนธรรมไทยในนวนิยายสืบสวนของปราปต์ที่พบว่า ปราปต์ได้สร้างฉากจากพุทธสถานที่มีอยู่จริงในสังคมไทยมาใช้ในการดำเนินเรื่อง มี การนำประวัติศาสตร์ชุมชนและบทร้อยกรองไทยมาสร้างเป็นเรื่องราวชีวิตของตัวละคร และได้นำกฎหมายตราสามดวงมาสร้างรูปแบบวิธีการสังหารของฆาตกร และสร้างบทสนทนาขึ้นจากกลวิธีการประพันธ์ ประวัติชีวิตของบุคคลในประวัติศาสตร์ไทย และได้นำเรื่องราวความเชื่อมาสร้างเป็นบทสนทนา ซึ่งสื่อให้เห็นถึงการที่ผู้เขียนได้แต่งนวนิยายจะเชื่อมโยงกับสถานภาพสังคม นำข้อมูล ประเด็นหรือปัญหาต่าง ๆ ในสังคมมาแต่งในนวนิยาย เพื่อที่จะให้ผู้อ่านได้เข้าใจและคุ้นเคยกับนวนิยาย และมีความติดตามมากยิ่งขึ้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า นวนิยายชุด “สาวน้อยเกวลิน” ของอลินาเป็นตัวอย่างที่ดีของการนำข้อมูลต่าง ๆ จากสังคมไทยมาประกอบสร้างเรื่องราวในรูปแบบนวนิยายสืบสวนสอบสวนแนว Cozy Mystery ที่มีเอกลักษณ์แบบไทยอย่างชัดเจน ถือได้ว่าเป็นนวนิยายสืบสวนสอบสวนแนว Cozy Mystery แบบไทย ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 การนำผลงานไปเผยแพร่ จะทำให้ผู้อ่านได้ความรู้ความเข้าใจนวนิยายสืบสวนสอบสวนแนว Cozy Mystery แบบไทยมากขึ้น 1.2 นำมาเป็นแนวทางในการศึกษาประเภทของวรรณกรรมแนว Cozy Mystery แบบไทยได้ **2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรขยายขอบเขตการวิจัยให้กว้างขึ้น มีการศึกษานวนิยายแนว Cozy Mystery ของนักเขียนไทยท่านอื่นด้วย เพื่อเปรียบเทียบลักษณะการประกอบสร้างความเป็นไทยในนวนิยายแนว Cozy Mystery ไทย 2.2 ควรมีการศึกษาลักษณะของนวนิยายแนว Cozy Mystery ของประเทศอื่นด้วย เช่น ประเทศญี่ปุ่นและอังกฤษ เป็นต้น เพื่อเปรียบเทียบลักษณะนวนิยายแนว Cozy Mystery ไทยกับประเทศอื่นจะช่วยทำให้เข้าใจนวนิยายแนว Cozy Mystery ให้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กฤต โสดาลี. (2565). การสร้างนวนิยายและภาพแทนวัฒนธรรมไทยในนวนิยายสืบสวนของปราปต์. *มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์,* 39(1),1-20

ภัทรพงษ์ ชุนใช้. (2559). นวนิยายแนวเกมออนไลน์ของไทย: โครงสร้างและความสัมพันธ์กับวรรณกรรมแนวอื่น. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วรรณวิวัฒน์ รัตนลัมภ์. (2562). “เยอแนล”: ลักษณะเด่นและคุณค่าในฐานะประเภทวรรณคดี. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิราพร ณ ถลาง. (2544). ไวยากรณ์ของนิทาน การศึกษานิทานเชิงโครงสร้าง. ใน ศิราพร ณ ถลาง (บรรณาธิการ), *บทนำ: การศึกษานิทานเชิงโครงสร้าง*. (หน้า 1-15). กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สิขรินทร์ สนิทชน. (2565). นวนิยายอสุรกายของไทย: การศึกษาประเภทวรรณกรรมและแนวคิดเรื่องความเป็นอื่น. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อลินา. (2555). *สาวน้อยเกวลิน ตอน คลั่งดารา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ลูกองุ่น.

_____. (2555). *สาวน้อยเกวลิน ตอน บักสีดา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ลูกองุ่น.

_____. (2556). *สาวน้อยเกวลิน ตอน ความลับ*. กรุงเทพมฯ: ลูกองุ่น.

_____. (2556). *สาวน้อยเกวลิน ตอน ฆาตกรรมในแฟลต*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ลูกองุ่น.

_____. (2556). *สาวน้อยเกวลิน ตอน จากตายจากเป็น* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ลูกองุ่น.

_____. (2556). *สาวน้อยเกวลิน ตอน ดับฝัน*. กรุงเทพฯ: ลูกองุ่น.

_____. (2557). *สาวน้อยเกวลิน ตอน ริษยา*. กรุงเทพฯ: ลูกองุ่น.

_____. (2558). *สาวน้อยเกวลิน ตอน รอยยิ้มพิมพ์ตาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ลูกองุ่น.

_____. (2561). *สาวน้อยเกวลิน ตอน อิทธิฤทธิ์ออนไลน์*. กรุงเทพฯ: ลูกองุ่น.

_____. (2565). *สาวน้อยเกวลิน ตอน โลกสองใบ*. กรุงเทพฯ: ลูกองุ่น.

_____. (ม.ป.ป.). เรียกใช้เมื่อ 5 กันยายน 2568. จาก https://www.goodreads.com/author/show/7445947

Cawelti, J. G. (1976). *Adventure, mystery, and romance: Formula stories as art and popular culture*. University of Chicago Press.

Clark, K. H. (2008). What is a cozy? *Doctoral dissertation.* Case Western Reserve University.

Duff, D., (Ed.). (2000). *Modern Genre Theory*. New York: Pearson Education Limited.

Vanat Putnark. (2021). *'Cozy Mystery' นิยายสืบสวนที่ไม่มีเลือด แต่ชวนไปไขชีวิตของผู้คนใต้แสงอบอุ่นของคาเฟ่*. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2026 จาก https://surl.li/rnritq

คุณลักษณะผู้บริหารท้องถิ่นที่พึงประสงค์โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของเขตพื้นที่ไชน่าทาวน์*

DESIRABLE CHARACTERISTICS OF LOCAL EXECUTIVES BASED ON PEOPLE CENTER OF CHINATOWN AREA

ธนัท ทองโสมแก้ว[1], กมลพร กัลยาณมิตร[2], สถิตย์ นิยมญาติ[3] และ ทัศนีย์ ลักขณาภิชนชัช[4]

Thanut Thongsomkaew[1], Kamolporn Kalyanamitra[2], Satit Niyomyaht[3] and Tassanee Lakkhanapichoncat[4]

[1-4]คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

[1-4]Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University, Thailand

Corresponding Author's Email: Ryan.sp4444@gmail.com

วันที่รับบทความ : 10 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 12 พฤศจิกายน 2568; วันตอบรับบทความ : 14 พฤศจิกายน 2568

Received 10 October 2025; Revised 12 November 2025; Accepted 14 November 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะผู้บริหารท้องถิ่นที่พึงประสงค์โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของเขตพื้นที่ไชน่าทาวน์ 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้บริหารท้องถิ่นที่พึงประสงค์โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของเขตพื้นที่ไชน่าทาวน์ และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารท้องถิ่นที่พึงประสงค์โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของเขตพื้นที่ไชน่าทาวน์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร หัวหน้าฝ่าย และเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ และสำนักงานเขตป้อมศัตรูพ่าย และประชาชนทั่วไป จำนวน 22 คน ใช้วิธีเจาะจงและเก็บข้อมูล

Citation:

* ธนัท ทองโสมแก้ว, กมลพร กัลยาณมิตร, สถิตย์ นิยมญาติ และ ทัศนีย์ ลักขณาภิชนชัช. (2569). คุณลักษณะผู้บริหารท้องถิ่นที่พึงประสงค์โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของเขตพื้นที่ไชน่าทาวน์. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 713-734.

Thanut Thongsomkaew, Kamolporn Kalyanamitra, Satit Niyomyaht and Tassanee Lakkhanapichoncat. (2026). Desirable Characteristics Of Local Executives Based On People Center Of Chinatown Area. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 713-734.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ด้วยการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยตีความ เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ตามเค้าโครง และสรุปผลในรูปแบบพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะผู้บริหารท้องถิ่นที่พึงประสงค์โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของเขตพื้นที่ไชน่าทาวน์ ได้แก่ มีความกระตือรือร้น ประชาชนเข้าหาได้ง่าย มีความรู้ในการสื่อสาร ภาษา และเทคโนโลยี ตัดสินใจรวดเร็ว มีทักษะการแก้ไขปัญหา มีความสามารถในการบริหาร มีความเข้าใจและรอบรู้เกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น รับฟังความคิดเห็นของประชาชน มีความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน ซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม 2) ปัญหาและอุปสรรค พบว่า ยังขาดความรู้ความสามารถ และทักษะในการบริหารงานไม่กล้าที่จะตัดสินใจ ขาดความกระตือรือร้น ขาดความเข้าใจ ในความต้องการของประชาชน ไม่พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และ 3) แนวทางการพัฒนาควรต้องพัฒนาภาวะผู้นำให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ควรมีการส่งเสริมให้เข้าร่วมการอบรมพัฒนาตนเอง เป็นแบบอย่างที่ดีมีเป้าหมายในการบริหารงานไม่เลือกปฏิบัติเพื่อให้เป็นผู้บริหารท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในสายตาของประชาชน

คำสำคัญ: คุณลักษณะ, ผู้บริหาร, พึงประสงค์, ประชาชนเป็นศูนย์กลาง, ไชน่าทาวน์

Abstract

This research objectives were (1) to analyze the desirable characteristics of local executives based on people center of Chinatown; (2) to study the problems and obstacles for desirable characteristics of local executives based on people center of Chinatown, and (3) to propose guidelines of developing the desirable characteristics of local executives based on people center of Chinatown. The research was qualitative. Key informants included executives, department heads, and officials from Samphanthawong and Pomprab Sattruphai District Offices, as well as the general public, totaling 22 key informants. The data was analyzed by interpretation, comparison, classification according to the outline and summarizing the results in a descriptive form.

The research results found that (1) the desirable characteristics of local executives based on people center of Chinatown included being enthusiastic,

approachable, knowledgeable in communication, language, and technology, making quick decisions, having problem-solving skills, being administratively competent, understanding and knowledgeable about laws, regulations, and rules, being able to build good relationships with others, listening to public opinion, being transparent in their work, being honest, and being fair, (2) the Problems and obstacles of desirable characteristics of local executives based on people center of Chinatown revealed a lack of knowledge, skills, and administrative skills, a lack of decision-making ability, and a lack of enthusiasm, and (3) the guidelines for developing the desirable characteristics of local executives based on people center of Chinatown should develop leadership skills that aligned with public needs. They should be encouraged to participate in self-development training, served as good role models, and had administrative goals without discrimination in order to become desirable local executives in the eyes of the public.

Keywords: Desirable, Characteristics, Local Executives, People Center, Chinatown Area

บทนำ

กรุงเทพมหานครแบ่งพื้นที่การปกครองทางมหาดไทยออกเป็นเขต มีลักษณะเช่นเดียวกับอำเภอ มีสำนักงานเขตทั้งหมด 50 เขต (กรุงเทพมหานคร, 2559) มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 ในด้านงานการปกครองท้องที่ การพัฒนาชุมชน การส่งเสริมอาชีพ การทะเบียน การโยธา การรักษาที่สาธารณะ การพัฒนาผังเมืองเขต การระบายน้ำ การสาธารณสุข การจัดเก็บรายได้ การรักษาความสะอาด การดูแลบำรุงรักษาต้นไม้ การดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษา การควบคุมดูแลโรงเรียนประถมศึกษา การดูแลและรักษาการให้เป็นไปตามข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครหรือที่กฎหมายอื่นกำหนด ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรุงเทพมหานครตามที่ได้รับมอบหมาย (สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์, 2566)

เขตพื้นที่ไชน่าทาวน์มีความสำคัญทั้งในด้านเศรษฐกิจและการปกครอง นอกจากนี้ยังเป็นที่ตั้งวัด โบราณวัตถุ ศาลเจ้า ศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติที่สร้างอย่างประณีตบรรจงบ่งบอกเอกลักษณ์ศิลปะของชาติไทยเชื้อสายจีนเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งเป็นศูนย์กลางของการค้าทองคำ การค้าสินค้าส่ง เศรษฐกิจ ฯลฯ (สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์, 2566) สำนักงานเขตที่อยู่ในพื้นที่ไชน่าทาวน์ ได้แก่ สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ และสำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย มีหน้าที่ที่สำคัญในการให้บริการประชาชน ให้คำแนะนำ ประสานงานติดต่อ รับเรื่องร้องเรียนต่าง ๆ การออกใบอนุญาต การบริการสาธารณะ งานปกครอง งานทะเบียนราษฎร และอื่น ๆ ดังนั้นการให้บริการประชาชนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่เจ้าหน้าที่จะต้องรับผิดชอบให้ดีที่สุด เพื่อให้ผู้มาใช้บริการเกิดความพึงพอใจต่อการให้บริการในเรื่องการได้รับความสะดวกในการติดต่อ การสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้มาติดต่อ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส (ธีรนัย เชาว์ปรีชา, 2564)

ในการบริหารจัดการภาครัฐ บุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จก็คือผู้นำหรือผู้บริหารสูงสุดขององค์กรนั้น ๆ ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรอบรู้ และสามารถมองสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน เพราะต้องเป็นผู้กำหนดนโยบายการบริหาร การจัดการ รวมถึงการริเริ่ม การวางแผน การบริหาร กำกับการ และดำเนินการปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้สัมฤทธิผลตามเป้าหมายขององค์กร (นันทวรรณ อิสรานุวัฒน์ชัย, 2560) ผู้บริหารยุคปัจจุบันต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่หลากหลาย ท้าทาย และเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ต้องทำงานในแต่ละวันที่ยาวนาน ต้องแก้ปัญหาที่ยุ่งยากซับซ้อนตลอดเวลา ต้องเจอกับสภาพการแข่งขันทั้งระดับโลก ระดับภูมิภาค และระดับภายในประเทศ ต้องใช้เวลาติดตามระเบียบข้อบังคับของรัฐ รวมทั้งถูกกดดันจากกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ มากมาย นับวันงานบริหารยิ่งยุ่งยากมากขึ้น อันสืบเนื่องมาจากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วโดยไม่คาดคิด ภาวะวิกฤติทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นตลอดเวลา เหล่าผู้บริหารจึงต้องเสี่ยงกับภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลงและความหลากหลายต่าง ๆ แต่ขณะเดียวกันก็ต้องใช้ความสามารถทั้งศาสตร์และศิลป์แสวงหาโอกาสและความได้เปรียบให้เกิดขึ้นแก่องค์กรที่ตนเองรับผิดชอบได้ (อดุลย์ กองสัมฤทธิ์, 2557) ผู้นำที่ดีจึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้ทันกับกระแสโลกาภิวัฒน์และเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อช่วยให้การบริหารงานบรรลุเป้าหมายขององค์กร (สมบัติ สินลือนาม, 2555) อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมายังขาดการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับ “คุณลักษณะผู้บริหารท้องถิ่นที่พึงประสงค์โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง” โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ไชน่าทาวน์ที่มีความ

หลากหลายทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม การศึกษาครั้งนี้จึงมีความสำคัญในการค้นหาคุณลักษณะที่เหมาะสมของผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น

จากที่มาและความสำคัญของปัญหา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษา “คุณลักษณะผู้บริหารท้องถิ่นที่พึงประสงค์โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของเขตพื้นที่ไชน่าทาวน์” โดยมุ่งศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารที่เหมาะสม ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเสนอแนวทางการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้บริหารท้องถิ่นให้มีความเป็นมืออาชีพและมีคุณภาพ การศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบการบริหารให้มีประสิทธิภาพ สร้างความพึงพอใจแก่ประชาชนผู้รับบริการ และนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารท้องถิ่นที่พึงประสงค์โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของเขตพื้นที่ไชน่าทาวน์

2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้บริหารท้องถิ่นที่พึงประสงค์โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของเขตพื้นที่ไชน่าทาวน์

3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารท้องถิ่นที่พึงประสงค์โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของเขตพื้นที่ไชน่าทาวน์

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำ

Yukl (2004) ได้ให้ความหมายของคุณลักษณะผู้นำ ว่าหมายถึง กระบวนการใช้อำนาจที่สามารถบันดาลให้ผู้อื่นคล้อยตาม ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจของส่วนรวมหรือวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน หรือกระบวนการโน้มน้าวหรือใช้อำนาจ และกระบวนการรักษาสภาพส่วนรวมและวัฒนธรรมของหน่วยงาน

Stogdill (2004) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้นำที่ควรเกิด มีคุณลักษณะดังนี้ (1) คุณลักษณะด้านกายภาพ คือการมีรูปร่าง หน้าตา ผิวพรรณ สุขภาพ มีกริยา มารยาทที่ดี มีการแสดงออกและการแต่งกายที่เหมาะสม เพราะลักษณะด้านกายภาพคือสิ่งแรกที่ทำให้ผู้อื่นมองเห็น จึงมีความสำคัญในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นที่ประทับใจแก่ผู้พบเห็น (2) คุณลักษณะด้านภูมิหลังส่วนบุคคล คือประวัติครอบครัว สภาพการอบรมเลี้ยงดู การศึกษา สถานะทางสังคม และเศรษฐกิจครอบครัวของผู้นำ เพราะผู้นำที่มีภูมิหลังส่วนบุคคลที่ดี ย่อมมีโอกาสมากกว่าในการพัฒนาทักษะผู้นำของตน เพราะได้รับการสนับสนุนความรู้ความสามารถ และได้รับโอกาสมากกว่า (3) คุณลักษณะด้านสติปัญญาและความสามารถ คือการมีความเฉลียวฉลาดฉับไวทางความคิด มีความรอบรู้ มีเหตุผล มีวิสัยทัศน์ ตัดสินใจได้ถูกต้องทันเหตุการณ์ โดยคุณลักษณะผู้นำจึงมีความจำเป็นอย่างมาก เพราะต้องปฏิบัติหน้าที่โดยการใช้ความคิด การตัดสินใจในภาระงานการบริหารอยู่เสมอ (4) คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ คือแบบแผนพฤติกรรมของผู้นำ อันเป็นที่รับรู้ได้โดยทั่วไป เช่น ความกล้าแสดงออก ความกระตือรือร้น และลักษณะภายใน เช่น ความคิด ทัศนคติ ความสนใจ ที่ทำให้มีความแตกต่างจากคนอื่น (5) คุณลักษณะด้านความสามารถในการปฏิบัติงาน คือความสามารถในการจัดการ มีความกระตือรือร้นที่จะทำงานให้สำเร็จ มีนิสัยรักการทำงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีความรับผิดชอบของผู้นำ เช่นนั้นแล้ว ผู้นำต้องมีและใช้คุณลักษณะของตนเพื่อปฏิบัติงานทางการบริหาร และส่งเสริมการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาให้สำเร็จร่วมกัน และ (6) คุณลักษณะด้านสังคม คือผู้นำจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์และมีการมองโลกในแง่ดี มีความสามารถส่งเสริมบรรยากาศแห่งความร่วมมือและไว้วางใจ และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งโดยปกติแล้วผู้นำต้องปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นเสมอ ความสามารถในการบริหารงาน ความดึงดูดใจ ความร่วมมือ การดูแลเอาใจใส่ ความมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก ตลอดจนการมีส่วนร่วมกับสังคม

2. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารราชการโดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง

การบริหารราชการโดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง คือ การทำงานราชการที่ต้องยึดถือความต้องการของประชาชนมาก่อนเสมอ การให้บริการของรัฐต้องมุ่งตอบสนองปัญหาและความต้องการของผู้รับบริการ ไม่ใช่มุ่งอำนวยความสะดวกของผู้ให้บริการ โดยสาระสำคัญแล้ว การบริหารราชการที่ถือเอาประชาชนหรือลูกค้าเป็นศูนย์กลาง (Citizen-centered หรือ Customer-centered) เป็นการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์และวิธีปฏิบัติงานของหน่วยราชการในการบริหารและการให้บริการแก่ประชาชน เป็นการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมการทำงาน

ของข้าราชการและพนักงานของรัฐในการให้บริการแก่ประชาชน โดยมีมุมมองและหลักคิดว่า การบริหารราชการและการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐที่ดี มีประสิทธิภาพ และที่ประชาชนพึงพอใจ ต้องยึดถือเอาความต้องการของผู้รับบริการเป็นตัวกำหนด ไม่ได้ยึดถือเอาตามความคิด ความต้องการ และความสะดวกของข้าราชการหรือผู้ให้บริการ

วัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาระบบราชการ คือ การส่งเสริมสนับสนุนให้หน่วยงานภาครัฐได้ร่วมกันคิดค้นและเลือกประยุกต์ใช้แนวคิดและเทคนิควิธีการปฏิบัติงานและการให้บริการในรูปแบบต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพของการบริการและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีที่น่าประทับใจกับประชาชนทั้งในฐานะที่เป็นผู้รับบริการและในฐานะของพลเมืองเจ้าของประเทศผู้เสียภาษีอากร

แนวทาง วิธีการปฏิบัติงานใดก็ตามที่หน่วยงานภาครัฐจะนำมาใช้ในการให้บริการแก่ประชาชนที่ดีนั้น จะต้องมีลักษณะอย่างน้อย 3 ประการ ดังนี้ (1) จะต้องมีลักษณะที่เหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรัฐในการให้บริการ (2) สามารถนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพของการบริการและทำให้ผู้รับบริการมีความพึงพอใจเพิ่มขึ้น และ (3) ช่วยให้ผู้บริหารรับรู้ได้โดยเร็วถึงระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการและประชาชนเพื่อให้มีการปรับปรุงคุณภาพของการบริการสาธารณะอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2559)

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant Interview) ได้แก่ ผู้บริหาร หัวหน้าฝ่าย และเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ และสำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย และประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในพื้นที่สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์และสำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย จำนวน 22 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เป็นการเลือกโดยพิจารณาจากคุณสมบัติที่สอดคล้องกับเรื่องที่ศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษา ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interviews) เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งแนวคำถามของแบบสัมภาษณ์ได้มาจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาสร้างแนวคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย แบ่งโครงสร้างคำถามในการสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะผู้บริหารท้องถิ่นที่พึงประสงค์โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของเขตพื้นที่ไชน่าทาวน์

ส่วนที่ 2 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้บริหารท้องถิ่นที่พึงประสงค์โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของเขตพื้นที่ไชน่าทาวน์

ส่วนที่ 3 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารท้องถิ่นที่พึงประสงค์โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของเขตพื้นที่ไชน่าทาวน์

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็นวิธีการ 3 วิธี ดังนี้

1. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ผู้วิจัยจะศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ต่าง ๆ ที่มีผู้เก็บหรือรวบรวมไว้ก่อนแล้ว ได้แก่ หนังสือตำรา เอกสารของทางราชการ เอกสารทางวิชาการ บทความ วารสาร งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม ผู้วิจัยจะใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interviews) เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร หัวหน้าฝ่าย และเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ และสำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย และประชาชนทั่วไป จำนวน 22 คน ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยนำหนังสือขอความร่วมมือในการให้ข้อมูลส่งไปยังผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เมื่อได้รับการตกลง ผู้วิจัยทำการนัดหมายเวลาในการทำการสัมภาษณ์ ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน และเวลา ที่นัดหมายไว้ ซึ่งใช้วิธีการบันทึกเสียง และการจดบันทึก ควบคู่กัน จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาแยกแยะประเด็น ตัดคำพูดบางคำที่ไม่เกี่ยวข้องกับการวิจัยออก เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนแล้ว ก็นำข้อมูลไปวิเคราะห์ผล แต่หากข้อมูลที่ได้ยังไม่ครอบคลุมในประเด็นที่ต้องการศึกษา ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเพิ่มเติมให้เพียงพอต่อไป

3. การสังเกต (Observation) วิธีการสังเกตในการวิจัยครั้งนี้เป็นการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ผู้วิจัยจะคอยสังเกตบุคคล เหตุการณ์ และ

กิจกรรมสำคัญต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งขณะทำการสังเกตผู้วิจัยจะกระทำอย่างระมัดระวัง เพื่อให้บุคคล เหตุการณ์ และกิจกรรมที่แสดงออกมาเป็นธรรมชาติมากที่สุด ข้อมูลที่ได้ตรงตามสภาพความเป็นจริง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ด้วยวิธีการรวมร่วมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือการเก็บรวมร่วมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวมร่วมข้อมูลเรื่องเดียวกัน (สุภางค์ จันทวานิช, 2554) จากนั้นดำเนินการตีความ เปรียบเทียบเนื้อหาข้อมูลที่ทำการเก็บรวบรวมมาได้จำนวนมาก เชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ จัดหมวดหมู่ให้เป็นระเบียบตามเค้าโครงเรื่องที่วางไว้ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลสร้างสรุปจากการศึกษา นำเสนอในรูปแบบพรรณนา

ผลการวิจัย

1. คุณลักษณะผู้บริหารท้องถิ่นที่พึงประสงค์โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของเขตพื้นที่ไชน่าทาวน์

1.1 บุคลิกภาพ พบว่า ผู้บริหารท้องถิ่นควรมีบุคลิกที่กระตือรือร้น เป็นมิตร พูดจาสุภาพ ยิ้มแย้มแจ่มใส สุขุมรอบคอบ เปิดเผยและจริงใจ ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้สำคัญต่อไชน่าทาวน์ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ เพราะการสร้างบรรยากาศเชิงบวกและความไว้วางใจระหว่างผู้บริหารท้องถิ่นกับประชาชนช่วยให้ประชาชนเข้าถึงบริการและมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนได้ง่ายขึ้น

1.2 ทักษะความสามารถ พบว่า ผู้บริหารท้องถิ่นต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสื่อสารและใช้ภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงมีทักษะด้านเทคโนโลยี การจูงใจ และการตัดสินใจอย่างรวดเร็วและถูกต้อง คุณลักษณะนี้สำคัญต่อไชน่าทาวน์ที่เป็นศูนย์กลางธุรกิจและการท่องเที่ยว เพราะการตัดสินใจที่แม่นยำและการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ช่วยตอบสนองความต้องการของประชาชนและนักท่องเที่ยวได้อย่างทันเวลา

1.3 ความรู้เกี่ยวกับงาน พบว่า ผู้บริหารท้องถิ่นต้องมีความเข้าใจความต้องการของประชาชน สามารถจัดการบุคลากรและทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความรู้รอบด้าน

เกี่ยวกับกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ทั้งนี้เพื่อให้การบริการในพื้นที่ไชน่าทาวน์มีคุณภาพและตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของชุมชนที่มีความซับซ้อนทางธุรกิจและวัฒนธรรม

1.4 มนุษยสัมพันธ์ พบว่า ผู้บริหารท้องถิ่นต้องสามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีทั้งกับประชาชน หน่วยงานภาครัฐ และบุคลากรภายในองค์การ ซึ่งสำคัญต่อไชน่าทาวน์ที่มีเครือข่ายธุรกิจและชุมชนที่ซับซ้อน การสร้างความร่วมมือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นช่วยให้เกิดการปรับปรุงงานและบริการที่ตรงตามความต้องการของทุกฝ่าย

1.5 ภาวะความเป็นผู้นำ พบว่า ผู้บริหารท้องถิ่นต้องมีความตั้งใจรับใช้ประชาชน เสียสละ พูดจริงทำจริง มีความเป็นประชาธิปไตย รับฟังความคิดเห็นประชาชนและให้ความสำคัญอย่างเท่าเทียม คุณลักษณะนี้ช่วยให้ประชาชนในไชน่าทาวน์รู้สึกว่าเสียงของตนมีคุณค่า และสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรทำงานเพื่อประโยชน์ของชุมชนโดยรวม

1.6 คุณธรรมจริยธรรม พบว่า ผู้บริหารท้องถิ่นต้องมีความโปร่งใส ซื่อสัตย์ ยุติธรรม มีจรรยาบรรณและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน และเคารพศักดิ์ศรีของทุกคน ซึ่งสำคัญต่อไชน่าทาวน์ที่มีความหลากหลายทั้งเชิงวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ เพราะความน่าเชื่อถือของผู้บริหารเป็นปัจจัยหลักในการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชน นักธุรกิจ และนักท่องเที่ยว

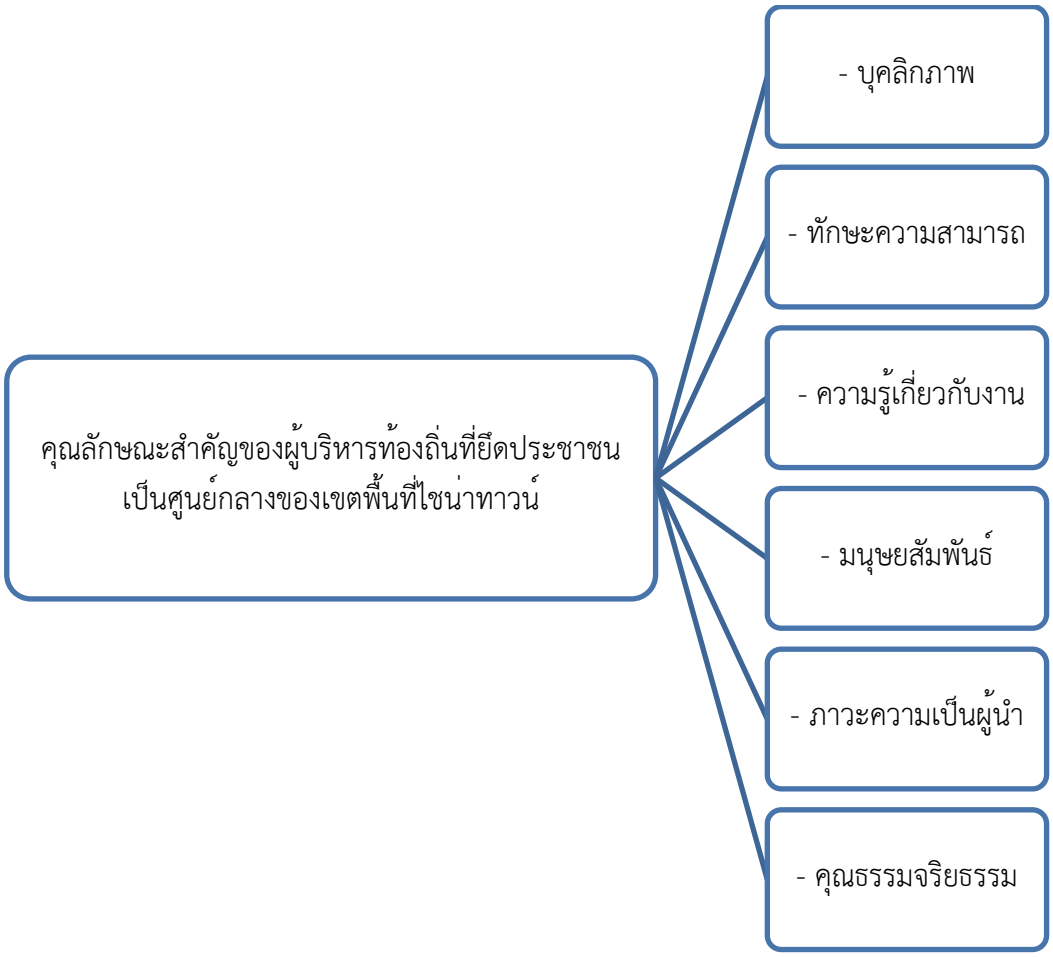
2. ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้บริหารท้องถิ่นที่พึงประสงค์โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของเขตพื้นที่ไชน่าทาวน์ พบว่า ผู้บริหารท้องถิ่นยังขาดความรู้ความสามารถ ทักษะ ในการบริหารงานเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ไม่กล้าที่จะตัดสินใจ ทั้งยังขาดความกระตือรือร้นในการปรับปรุงกระบวนงานเพื่อประโยชน์ของประชาชน ขาดความเข้าใจในความต้องการของประชาชน นอกจากนี้ผู้บริหารท้องถิ่นยังไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีศักยภาพสูงขึ้น

3. แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารท้องถิ่นที่พึงประสงค์โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของเขตพื้นที่ไชน่าทาวน์ พบว่า การพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารท้องถิ่นที่พึงประสงค์โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของเขตพื้นที่ไชน่าทาวน์ จะต้องพัฒนาภาวะผู้นำในการทำงานให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยควรมีส่งเสริมให้ผู้บริหารท้องถิ่นได้เข้าร่วมอบรมพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ ทักษะ ตลอดจนคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้เหมาะสมกับการปฏิบัติหน้าที่ ขณะเดียวกันผู้บริหารเองต้องปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุคลากรในการให้บริการแก่ประชาชน การมีเป้าหมายในการบริหารงาน เลือกใช้คนให้เหมาะ

กับงาน พัฒนาองค์การ บุคลากรอย่างต่อเนื่อง ไม่เลือกปฏิบัติ เพื่อให้เป็นที่พึงประสงค์ในสายตาของประชาชน

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ได้นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ว่า คุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารท้องถิ่นที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของเขตพื้นที่ไชน่าทาวน์ ควรมีคุณลักษณะครอบคลุม 6 ด้านสำคัญ คือด้านบุคลิกภาพควรมีบุคลิกที่กระตือรือร้น ท่าทางเป็นมิตร สุภาพ ยิ้มแย้ม อารมณ์ดี เปิดเผยและจริงใจ สุขุม รอบคอบ เอาใจใส่ประชาชนอย่างเท่าเทียม เคารพผู้อื่น และเข้าถึงง่าย ในด้านทักษะความสามารถต้องมีความคิดสร้างสรรค์ วิสัยทัศน์กว้างไกล ทักษะการสื่อสารและภาษา ใช้เทคโนโลยีได้ดี สามารถจูงใจผู้อื่น ตัดสินใจรวดเร็วและถูกต้อง แก้ไขปัญหาได้ พร้อมความสามารถในการบริหารงาน ด้านความรู้เกี่ยวกับงาน ผู้บริหารควรเข้าใจความต้องการของประชาชน จัดการบุคลากรและทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และเข้าใจกฎหมาย ข้อบังคับ และระเบียบต่าง ๆ สำหรับมนุษยสัมพันธ์ ควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชน หน่วยงานอื่น ๆ และบุคลากรในองค์กร เสียสละ ร่วมมือกับประชาชน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อปรับปรุงงานและบริการ ในด้านภาวะความเป็นผู้นำ ผู้บริหารต้องตั้งใจรับใช้ประชาชน เสียสละ พูดจริงทำจริง ฟังความคิดเห็นอย่างเท่าเทียม และสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรทำงานเพื่อประโยชน์ของประชาชน ส่วนคุณธรรมและจริยธรรมต้องโปร่งใส ซื่อสัตย์ ยุติธรรม รับผิดชอบต่อหน้าที่ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียม การพัฒนาผู้บริหารควรส่งเสริมให้เข้าร่วมอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และคุณธรรมจริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี ให้ความสำคัญกับเป้าหมายการบริหารงาน ใช้บุคลากรให้เหมาะสม และพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียพึงพอใจในการให้บริการ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

อภิปรายผล

1. คุณลักษณะผู้บริหารท้องถิ่นที่พึงประสงค์โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของเขตพื้นที่ไชน่าทาวน์

1.1 บุคลิกภาพ พบว่า ผู้บริหารท้องถิ่นควรมีบุคลิกที่มีความกระตือรือร้นในการทำงานเพื่อสนองความต้องการของประชาชน มีท่าทางที่เป็นมิตร พูดจาสุภาพ ยิ้มแย้มแจ่มใส อารมณ์ดี เปิดเผยและจริงใจ สุขุมรอบคอบ เอาใจเขามาใส่ใจเรา เอาใจใส่ในการให้บริการอย่างเท่าเทียม ให้เกียรติและเคารพคนอื่น และประชาชนเข้าหาได้ง่าย ทั้งนี้เป็นเพราะบุคลิกภาพที่เปิดกว้างและเป็นมิตรช่วยสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้บริหารกับประชาชน ทำให้ประชาชนกล้า

แสดงความคิดเห็นและเสนอปัญหาที่แท้จริง ส่งผลให้การตัดสินใจและการวางแผนพัฒนาพื้นที่มีความเหมาะสม ตรงต่อความต้องการของชุมชน นอกจากนี้ความสุภาพและให้เกียรติผู้อื่นยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงานและผู้ประกอบการในพื้นที่ ช่วยให้การประสานงานและการดำเนินโครงการมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bennis (2000) ที่ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำไว้ว่า ผู้ที่จะเป็นผู้นำนั้นต้องมีคุณลักษณะและบุคลิกพิเศษกว่าคนทั่วไป ได้แก่ มีความเฉลียวฉลาด มีความกล้าหาญ มีความกระตือรือร้น มีลักษณะท่าทางดี สง่า น่าเลื่อมใส มีความยุติธรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชูตระกูล ไชยเสนา (2564) ที่ได้ศึกษาเรื่องคุณลักษณะผู้นำยุคใหม่กับสมรรถนะการบริหารงานแบบมืออาชีพของข้าราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสิงห์บุรี ผลการวิจัยพบว่าคุณลักษณะผู้นำยุคใหม่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการมีจิตสำนึกต่อสังคม ด้านการมีคุณธรรม ด้านการใส่ใจปรารถนาดีต่อผู้อื่น ด้านมีจิตสำนึกความรับผิดชอบในหน้าที่ ด้านความสามารถในการคิดเชิงกลยุทธ์ ด้านการเปิดกว้างยอมรับสิ่งต่าง ๆ และด้านเป็นต้นแบบที่ดี

1.2 ทักษะความสามารถ พบว่า ผู้บริหารท้องถิ่นต้องมีความคิดสร้างสรรค์ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความรู้ความสามารถในการสื่อสารและการใช้ภาษา มีความสามารถทางด้านเทคโนโลยี มีทักษะการจูงใจคน มีความเฉลียวฉลาด สามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง ตลอดจนมีทักษะการแก้ไขปัญหา และความสามารถในการบริหาร ทั้งนี้เป็นเพราะทักษะความสามารถเหล่านี้ช่วยให้ผู้บริหารสามารถวางแผนและดำเนินโครงการที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ไชน่าทาวน์ ซึ่งมีความหลากหลายทั้งด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การคิดสร้างสรรค์และวิสัยทัศน์กว้างไกลช่วยให้มองเห็นโอกาสใหม่ ๆ และแก้ไขปัญหาเชิงซับซ้อน ส่วนความสามารถในการสื่อสารและจูงใจคนทำให้สามารถสร้างความร่วมมือและความเข้าใจระหว่างประชาชน หน่วยงาน และผู้ประกอบการได้อย่างราบรื่น การตัดสินใจอย่างรวดเร็วและถูกต้องยังช่วยลดผลกระทบจากความล่าช้าหรือความขัดแย้งในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สนุก สิงห์มาตร และคณะ (2560) กล่าวว่า ผู้นำองค์การที่ดีจะต้องมีความรอบรู้ในเรื่องต่าง ๆ ที่ตนเองต้องบริหารจัดการ เพื่อให้การบริหารงานประสบความสำเร็จ และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การรอบรู้ในการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 นี้ ที่พึงจะมีประกอบด้วย องค์ความรู้

(Science) ศิลปะ (Art) ทักษะ (Skill) และวิชาคน (Science of People) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิพัฒน์ สมพงษ์ (2565) ที่ได้ศึกษาเรื่องคุณลักษณะของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลที่พึงประสงค์ของประชาชน ตำบลสำโรงตาเจ็น อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า ด้านความรู้ความสามารถ คือ มีความรู้ในเรื่องกฎหมาย กฎระเบียบในการปฏิบัติราชการ และมีความรอบรู้ในการบริหารและพัฒนาชุมชน

1.3 ความรู้เกี่ยวกับงาน พบว่า ผู้บริหารท้องถิ่นต้องเข้าใจความต้องการของประชาชน สามารถจัดการบุคลากรและทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อคุณภาพของงานและการให้บริการประชาชน มีความเข้าใจและรอบรู้เกี่ยวกับกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับในการทำงาน และเข้าใจเรื่องความต้องการของประชาชน ทั้งนี้เป็นเพราะความรู้เกี่ยวกับงานทำให้ผู้บริหารสามารถวางแผนและจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม ตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลและกฎหมายที่ถูกต้อง ลดความเสี่ยงจากความผิดพลาดในการปฏิบัติงาน และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในไชน่าทาวน์ที่มีบริบทซับซ้อนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมได้อย่างตรงจุด นอกจากนี้ ความรอบรู้ในกฎระเบียบช่วยให้การบริหารงานเป็นไปอย่างโปร่งใส มีมาตรฐาน และสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Robbins (2004) ที่พบคุณลักษณะ 6 ประการ ของผู้นำซึ่งแตกต่างจากผู้ที่ไม่ใช่ผู้นำ ได้แก่ การมีแรงขับและความทะเยอทะยาน (drive and ambition) ความปรารถนาในการนำและการมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น (the desire to lead and influence others) ความมั่นใจในตนเอง (self-confidence) ความเฉลียวฉลาด (intelligence) และมีความรู้เรื่องเทคนิคที่เกี่ยวกับงานที่รับผิดชอบ (in-depth technical knowledge related to their areas of responsibility) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวรรณ์ แก้วนะ (2562) ที่ได้ศึกษาเรื่องคุณลักษณะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ตามทัศนะของประชาชน อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์ตามทัศนะของประชาชนตำบลเหมืองแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านความรู้ความสามารถ มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านสติปัญญา และด้านบุคลิกภาพ มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมากตามลำดับ

1.4 มนุษยสัมพันธ์ พบว่า ผู้บริหารท้องถิ่นต้องสามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประชาชน เพื่อทำให้เกิดความพึงพอใจในการให้บริการ รวมถึงความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงาน

อื่น ๆ และบุคลากรภายในองค์การเพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกันในการปฏิบัติงาน เป็นผู้ที่เสียสละ สร้างความร่วมมือกับประชาชนได้ดี และพบปะแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นกับประชาชนอยู่เสมอ เพื่อนำมาปรับปรุงการทำงานและการให้บริการประชาชน ทั้งนี้เป็นเพราะมนุษยสัมพันธ์ที่ดีช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ประชาชน และหน่วยงานอื่น ๆ ในไชน่าทาวน์ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางสังคมและเศรษฐกิจ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลระหว่างผู้บริหารกับประชาชนช่วยให้การวางแผนและบริการสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง นอกจากนี้ การสร้างสัมพันธภาพที่ดียังช่วยลดความขัดแย้ง เพิ่มความเข้าใจ และส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Davis (2007) ที่ได้สรุปลักษณะสำคัญที่จำเป็นสำหรับภาวะการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิผลในทัศนะของเขาไว้ในหนังสือ “Human Relations at Work” กล่าวคือ บรรดาผู้นำที่ประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับกัน มักจะทำงานได้สำเร็จโดยอาศัยการพึ่งพาบุคคลอื่น อันได้แก่ ผู้ตามหรือเพื่อนร่วมงานของเขา ดังนั้น เขาจึงสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมและพัฒนาทักษะทางด้านมนุษย์ให้สูงยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิพัฒน์ สมพงษ์ (2565) ที่ได้ศึกษาเรื่องคุณลักษณะของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลที่พึงประสงค์ของประชาชน ตำบลสำโรงตาเจ็น อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า ด้านมนุษยสัมพันธ์ คือ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ยอมรับฟังความคิดเห็นของประชาชน มีการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

1.5 ภาวะความเป็นผู้นำ พบว่า ผู้บริหารท้องถิ่นต้องมีความตั้งใจรับใช้ประชาชน เสียสละ พูดจริงทำจริง มีความเป็นประชาธิปไตย รับฟังความคิดเห็นของประชาชน ให้ความสำคัญกับประชาชนเท่าเทียมกัน เป็นแรงบันดาลใจแก่บุคลากรในการปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ทั้งนี้เป็นเพราะภาวะความเป็นผู้นำที่มุ่งประชาชนเป็นศูนย์กลางช่วยสร้างความเชื่อมั่นและแรงจูงใจให้บุคลากรและประชาชนในไชน่าทาวน์ ปฏิบัติตามนโยบายและโครงการที่มุ่งตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างเต็มใจ การมีผู้นำที่เสียสละและเป็นประชาธิปไตยยังช่วยให้เกิดความโปร่งใส ลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและประชาชน ทำให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Davis (1981) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ คือ ความสามารถในการจูงใจผู้อื่นให้มีความกระตือรือร้นที่จะแสวงหาเป้าหมายที่กำหนดร่วมกัน

ซึ่งภาวะผู้นำโดยพื้นฐานจะวัดจากพฤติกรรมของแต่ละบุคคล มิได้วัดจากคุณลักษณะของแต่ละบุคคล ดังนั้น ผู้นำจึงต้องเป็นผู้ให้ทั้งงานและกำลังใจในทางจิตวิทยาแก่ลูกน้อง ผู้นำจะมีบทบาทเสมือนแบบจำลองที่ผสมผสานความชำนาญด้านเทคนิค ด้านบุคคล และด้านความคิดเข้าไว้ด้วยกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหายุทธพิชาญ โยธสาสโน และคณะ (2566) ที่ได้ศึกษาเรื่องผู้นำและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ พบว่า ภาวะผู้นำ ถ้าผู้นำมีความสามารถในการเป็นผู้นำ เช่น มีความรู้ มีคุณธรรม มีความสามารถรอบด้าน หรือมีภาวะผู้นำที่เหมาะสมแล้วย่อมทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้ที่ทำหน้าที่ผู้นำนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องศึกษาทักษะต่าง ๆ ในการเป็นผู้นำ การที่จะเป็นผู้นำที่ดีได้นั้นไม่ใช่เรื่องง่ายและไม่ใช่เรื่องยาก หากผู้นำมีคุณธรรม มีความสามารถ มีทักษะ และประสบการณ์

1.6 คุณธรรมจริยธรรม พบว่า ผู้บริหารท้องถิ่นต้องมีความโปร่งใสในการปฏิบัติงานปฏิบัติราชการอย่างมีจริยธรรม จรรยาบรรณ มีความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน มองว่าทุกคนมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน ทั้งนี้เป็นเพราะคุณธรรมและจริยธรรมเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความน่าเชื่อถือของผู้บริหารต่อประชาชนในไชน่าทาวน์ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทั้งด้านวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ การปฏิบัติอย่างโปร่งใสและยุติธรรมช่วยลดความขัดแย้ง และสร้างความเชื่อมั่นส่งเสริมให้ประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมมืออย่างเต็มใจ นอกจากนี้การให้ความสำคัญต่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนยังเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมการบริหารที่เท่าเทียม มีคุณภาพ และยั่งยืนต่อชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kirkpatrick and Edwin (2002) ที่ได้ประมวลผลการวิจัยจากอดีตจนถึงปัจจุบันและสรุปคุณลักษณะเด่นที่มักจะพบในบรรดาผู้นำที่ประสบความสำเร็จมีคุณลักษณะสำคัญดังนี้ (1) มีพลัง (Drive) ผู้นำที่ประสบความสำเร็จเป็นผู้ที่มีพลังสูง แสดงความคิดริเริ่ม และมีความมุ่งมั่น ไม่ปล่อยอะไรให้หลุดมือหรือล้มเลิกไปง่าย ๆ (2) มีความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-confidence) (3) มีความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) (4) มีความสามารถในการคิด (Cognitive ability) (5) มีความรอบรู้ทางธุรกิจ (Business knowledge) (6) มีความสามารถในการจูงใจ (Motivation) (7) มีความยืดหยุ่น (Flexibility) และ (8) มีความซื่อสัตย์และจริงใจ (Honesty and integrity) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชลี มีบุญ (2561) ที่ได้ศึกษาเรื่องคุณธรรม จริยธรรมสำหรับผู้บริหารที่สอดคล้องกับการปกครองในองค์กรภาครัฐ พบว่า หากองค์กรใดมีผู้นำ (LEADER) หรือผู้บริหารที่มีคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ ฯลฯ องค์กรหรือ

หน่วยงานนั้นก็จะสามารถแข่งขันกับผู้อื่น และประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้เป็นอย่างดี

2. ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้บริหารท้องถิ่นที่พึงประสงค์โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของเขตพื้นที่ไชน่าทาวน์ พบว่า ผู้บริหารท้องถิ่นยังขาดความรู้ความสามารถ ทักษะในการบริหารงานเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ไม่กล้าที่จะตัดสินใจ ทั้งยังขาดความกระตือรือร้นในการปรับปรุงกระบวนงานเพื่อประโยชน์ของประชาชน ขาดความเข้าใจในความต้องการของประชาชน นอกจากนี้ผู้บริหารท้องถิ่นยังไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีศักยภาพสูงขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะระบบการทำงานภายในยังคงยึดติดกับโครงสร้างอำนาจแบบบนลงล่าง และวัฒนธรรมการทำงานที่เน้นการปฏิบัติตามระเบียบอย่างเคร่งครัดมากกว่าผลลัพธ์ที่ตอบโจทย์ประชาชน ส่งผลให้ผู้บริหารไม่ได้รับการส่งเสริมให้แสดงศักยภาพหรือคิดนอกกรอบ อีกทั้งขาดกลไกการมีส่วนร่วมจากประชาชนที่แท้จริง ทำให้ไม่ได้รับทราบข้อมูลและความต้องการที่หลากหลายของชุมชนไชน่าทาวน์โดยตรง รวมถึงระบบการประเมินผลที่ไม่ได้วัดจากความพึงพอใจของประชาชน แต่เน้นที่ตัวชี้วัดทางกายภาพเป็นหลัก ทำให้ผู้บริหารขาดทั้งแรงจูงใจและแรงกดดันที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของธนาคารกรุงเทพ (2564) กล่าวว่า สำหรับผู้นำที่ล้มเหลว คือผู้นำที่ไม่คิดที่จะเรียนรู้อะไรและพัฒนาตนเองตามกระแสโลกยุคดิจิทัล ยึดมั่นแต่สิ่งที่ตนเองเคยรู้ เคยทำ และเคยสำเร็จ โดยไม่ตระหนักว่าสิ่งเหล่านั้นกำลังจะล้าสมัย แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของชูตระกูล ไชยเสนา (2564) ได้ศึกษาเรื่องคุณลักษณะผู้นำยุคใหม่กับสมรรถนะการบริหารงานแบบมืออาชีพของข้าราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสิงห์บุรี ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะผู้นำยุคใหม่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารท้องถิ่นที่พึงประสงค์โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของเขตพื้นที่ไชน่าทาวน์ พบว่า จะต้องพัฒนาภาวะผู้นำในการทำงานให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยควรส่งเสริมให้ผู้บริหารท้องถิ่นได้เข้าร่วมอบรมพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ ทักษะ ตลอดจนคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้เหมาะสมกับการปฏิบัติหน้าที่ ขณะเดียวกันผู้บริหารเองต้องปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุคลากรในการให้บริการแก่ประชาชน การมีเป้าหมายในการบริหารงาน เลือกใช้คนให้เหมาะกับงาน พัฒนาองค์การและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ไม่เลือกที่จะปฏิบัติ เพื่อให้เป็นที่พึงประสงค์ใน

สายตาของประชาชน ทั้งนี้เป็นเพราะการพัฒนาผู้บริหารท้องถิ่นในลักษณะนี้เป็นปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จ เนื่องจากความเชื่อมั่นและความร่วมมือจากประชาชนคือรากฐานของการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ ประการแรก การพัฒนาความรู้และทักษะอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในบริบทของไชน่าทาวน์ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ช่วยให้ผู้บริหารสามารถออกแบบนโยบายและบริการที่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้อย่างแม่นยำ ประการที่สอง การสร้างแบบอย่างที่ดีในการบริการและการบริหารบุคคลส่งผลโดยตรงต่อขวัญกำลังใจของบุคลากรและภาพลักษณ์ขององค์กร เมื่อบุคลากรได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมและรู้สึกเป็นธรรม ก็จะสามารถให้บริการประชาชนได้อย่างเต็มศักยภาพ และที่สำคัญที่สุด การดำเนินงานด้วยความโปร่งใสและไม่เลือกปฏิบัติช่วยสร้างความไว้วางใจ ซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ โดยเฉพาะในพื้นที่พหุวัฒนธรรมเช่นไชน่าทาวน์ ที่ต้องการความเข้าใจในความแตกต่างและความเท่าเทียม สอดคล้องกับแนวคิดของ Covey (2001) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะและแนวทางในการพัฒนาความเป็นผู้นำในสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งเป็นแนวคิดที่เน้นจริยธรรมและการฝึกอุปนิสัยพื้นฐานภายในของตนเอง ที่จะส่งผลให้บุคคลสามารถพึ่งตนเองและสามารถนำผู้อื่นได้ ตามแนวคิดของผู้นำที่มีหลักการเป็นศูนย์กลาง (Principle Centered Leadership) หลักการดังกล่าวคือ การสร้างความสมดุลในชีวิต 8 ประการ ดังนี้ (1) มีการใฝ่ศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต (2) มีจิตสำนึกในการบริการ (3) มีทัศนคติต่อชีวิตในแง่ดี (4) มีความเชื่อในศักยภาพของผู้อื่น (5) ใฝ่หาความสมดุลในด้านต่าง ๆ ของชีวิต (6) มองประสบการณ์ต่าง ๆ เป็นการเรียนรู้ (7) เปิดใจรับรู้สิ่งต่าง ๆ ในแง่มุมทั้งบวกและลบตามความเป็นจริง และ (8) ฝึกฝนตนเองอยู่เสมอสำหรับการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวรรณ์ แก้วนะ (2562) ได้ศึกษาเรื่องคุณลักษณะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ตามทัศนะของประชาชน อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำท้องถิ่นควรพัฒนาคุณลักษณะในด้านสติปัญญา บุคลิกภาพ ความสามารถ และคุณธรรมจริยธรรมให้เหมาะสมกับบทบาทของการเป็นผู้นำที่ดี และพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เป็นที่ยอมรับของประชาชนในท้องถิ่น และสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในพื้นที่

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้บริหารท้องถิ่นที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางควรมีคุณลักษณะสำคัญ ได้แก่ ความกระตือรือร้นและเป็นมิตร มีวิสัยทัศน์กว้างไกล คิดสร้างสรรค์ ใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ เข้าใจความต้องการของประชาชน สามารถบริหารบุคลากรและทรัพยากรได้เหมาะสม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วน มีภาวะผู้นำและจิตบริการ รวมทั้งยึดมั่นในคุณธรรมและความโปร่งใส อย่างไรก็ตาม ยังพบปัญหาการขาดความรู้ ทักษะ และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง จึงควรให้มีการส่งเสริมและอบรมผู้บริหารด้านความรู้ ทักษะ ภาวะผู้นำ และจริยธรรม เพื่อเพิ่มศักยภาพในการบริหารงาน **1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้** 1.1 ผู้บริหารท้องถิ่นพื้นที่ไชน่าทาวน์ควรมีบุคลิกกระตือรือร้น เป็นมิตร พูดจาสุภาพ ยิ้มแย้มแจ่มใส ใส่ใจประชาชนและเข้าถึงได้ง่าย เพื่อสร้างความพึงพอใจและความเชื่อมั่นของประชาชน รวมทั้งสนับสนุนการสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกของกรุงเทพมหานครในด้านการให้บริการสาธารณะ 1.2 ผู้บริหารควรมีความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการสื่อสาร การใช้ภาษาและเทคโนโลยี รวมถึงความสามารถในการบริหารงาน เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการให้บริการและการปฏิบัติงานตามนโยบายของกรุงเทพมหานคร 1.3 ผู้บริหารควรพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีความรอบรู้และเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มคุณภาพงานและสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ 1.4 ผู้บริหารควรสร้างความสัมพันธ์อันดีและความร่วมมือกับผู้อื่น รวมถึงประชาชน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็น นำไปปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานขององค์การ 1.5 ผู้บริหารควรเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของประชาชน มีความเสียสละ รับผิดชอบและสร้างแรงจูงใจให้บุคลากร เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และสร้างความเชื่อมั่นในความโปร่งใสของหน่วยงานตามกรอบนโยบายของกรุงเทพมหานคร 1.6 ผู้บริหารท้องถิ่นพื้นที่ไชน่าทาวน์ควรปฏิบัติหน้าที่บนพื้นฐานของจริยธรรม จรรยาบรรณ มีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความยุติธรรม ปฏิบัติต่อประชาชนทุกคนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาในเขตพื้นที่อื่นของกรุงเทพมหานคร หรือจังหวัดอื่น ๆ รวมถึงอาจทำการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างองค์การท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึก และนำไปใช้ประโยชน์ได้กว้างขึ้น 2.2 การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหาร

ท้องถิ่นที่พึงประสงค์โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของเขตพื้นที่ไชน่าทาวน์ 2.3 การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณลักษณะผู้บริหารท้องถิ่นที่พึงประสงค์โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของเขตพื้นที่ไชน่าทาวน์

เอกสารอ้างอิง

กรุงเทพมหานคร. (2559). *การแบ่งส่วนราชการภายในหน่วยงานและการกำหนดอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการ กรุงเทพมหานคร*. เรียกใช้เมื่อ 22 มิถุนายน 2566 จาก https://infocenter.oic.go.th/

ชูตระกูล ไชยเสนา. (2564). คุณลักษณะผู้นำยุคใหม่กับสมรรถนะการบริหารงานแบบมืออาชีพของข้าราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสิงห์บุรี. *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 15(1), 82-96.

ธนาคารกรุงเทพ. (2564). *7 เหตุผลที่ทำให้ผู้นำล้มเหลวแบบฉับพลัน*. เรียกใช้เมื่อ 22 มิถุนายน 2566 จาก https://www.bangkokbanksme.com/en/reasons-for-failure

ธีรนัย เชาว์ปรีชา. (2564). คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร. ใน *ภาคนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นันทวรรณ อิสรานุวัฒน์ชัย. (2560). ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์: ศึกษาจากหลักพุทธธรรม. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหายุทธพิชาญ โยธสาสโน และคณะ. (2566). ผู้นำและภาวะผู้นำที่พึงประสงค์. *วารสารวนัมฎองแหรกพุทธศาสตรปริทรรศน์*, 10(1), 153-168.

สมบัติ สินลือนาม. (2555). คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของผู้บริหารท้องถิ่นตามหลักทศพิธราชธรรม และหลักการบริหารยุคโลกาภิวัฒน์ในทัศนะของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง กรณีศึกษาเฉพาะในเขตเทศบาลตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม. *วารสารวิทยบริการ*, 23(1), 70-80.

สนุก สิงห์มาตร และคณะ. (2560). คุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรในศตวรรษที่ 21. ใน *การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาครั้งที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม 2560*. หน้า 487-493.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2559). *การบริหารราชการโดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.

สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์. (2566). *แผนปฏิบัติราชการประจำปี พ.ศ. 2566 ของสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์.

สุภางค์ จันทวานิช. (2554). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ.* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวรรณ์ แก้วนะ. (2562). คุณลักษณะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ตามทัศนะของประชาชน อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร*, 8(2), 245-253.

อภิพัฒน์ สมพงษ์. (2565). คุณลักษณะของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลที่พึงประสงค์ของประชาชนตำบล สำโรงตาเจ็น อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(3), 1109-1122.

อดุลย์ กองสัมฤทธิ์. (2557). การบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี. ใน การค้นคว้าอิสระหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิชาเอกการจัดการทั่วไป คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

อัญชลี มีบุญ. (2561). คุณธรรม จริยธรรม สำหรับผู้บริหารที่สอดคล้องกับการปกครองในองค์กรภาครัฐ. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 11(3), 1399-1408.

Bennis, W. G. (2000). *Managing the Dream: Reflections on Leadership and Change*. Cambridge, MA: Perseus.

Covey, S. R. (2001). *Principle – Centered Leadership*. New York: Simon & Schuster.

Davis, K. (1981). *Human Behavior at Work: Organizational Behavior*. New York: McGraw-Hill.

David, F. R. (2007). *Strategic Management: Concepts and Case*. (11th ed.). New Jersey: Prentice Hall.

Kirkpatrick, A. S., & Edwin, L. A. (2002). Leadership: do traits matter?. *Academy of Management Executive*, 5(2), 48-60.

Robbins, S. P. (2004). *Organization Behavior*. Australia: Printice-Hall.

Stogdill, R.M. (2004). *Handbook of Leadership: A Survey of Theory and Research*. New York: Free Press.

Yukl, G. A. (2004). *Leadership in Organizations*. Eagle Wood Cliffs: Prentice-Hall.

นวัตกรรมอัจฉริยะ (Smart Innovation) และปัญญาประดิษฐ์ (AI) กับการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)*

SMART INNOVATION AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN DRIVING THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS (SDGS)

ภิสัก เหล็กเพชร[1] และ สมรัฐ โตจำเริญ[2]

Pisak Lekphat[1] and Somrath Tojumroen[2]

[1-2]คณะนวัตกรรมวิทยาศาสตร์และวิศวกรรม มหาวิทยาลัยเกริก

[1-2]Faculty of Science and Engineering Innovation, Krirk University, Thailand

Corresponding Author's Email: somrath@gmail.com

วันที่รับบทความ : 24 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 5 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 7 มกราคม 2569

Received 24 December 2025; Revised 5 January 2026; Accepted 7 January 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของนวัตกรรมอัจฉริยะ (Smart Innovation) และปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ โดยมุ่งอธิบายความเชื่อมโยงเชิงกลไกระหว่างการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอัจฉริยะกับผลลัพธ์ด้านความยั่งยืนในสามมิติ ได้แก่ 1)เศรษฐกิจ 2)สังคม และ 3)สิ่งแวดล้อม ในบทความนี้ใช้การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบจากแหล่งงานวิจัยและรายงานนโยบายระดับสากล เพื่อสังเคราะห์แนวคิด นวัตกรรมอัจฉริยะ (Smart Innovation) ขีดความสามารถปัญญาประดิษฐ์ (AI) และกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืนเข้าด้วยกัน ผลการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบชี้ให้เห็น

Citation:

* ภิสัก เหล็กเพชร และ สมรัฐ โตจำเริญ. (2569). นวัตกรรมอัจฉริยะ (Smart Innovation) และปัญญาประดิษฐ์ (AI) กับการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs). วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 735--753.

Pisak Lekphat and Somrath Tojumroen. (2026). Smart Innovation And Artificial Intelligence In Driving The Sustainable Development Goals (Sdgs). Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 735-753.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ว่า AI ทำหน้าที่เป็นเทคโนโลยีเอนกประสงค์ที่ช่วยเพิ่มผลิตภาพ สนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ และเอื้อให้เกิดนวัตกรรมรูปแบบใหม่ ขณะที่ Smart Innovation เป็นกรอบแนวคิดที่ช่วยบูรณาการเทคโนโลยี ข้อมูล และองค์ความรู้จากหลายภาคส่วนไปสู่การสร้างคุณค่าอย่างยั่งยืน บทความเสนอกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่อธิบายว่า Smart Innovation และ AI จะส่งผลต่อ SDGs ได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านตัวกลางสำคัญ ได้แก่ ขีดความสามารถด้านดิจิทัล ขีดความสามารถด้านข้อมูล และธรรมาภิบาล AI ที่คำนึงถึงจริยธรรมและความรับผิดชอบ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า แม้เทคโนโลยีอัจฉริยะจะมีศักยภาพสูงในการสนับสนุน SDG 8, 9, 12 และ 13 แต่ยังเผชิญความท้าทายด้านความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล อคติของอัลกอริทึม และข้อจำกัดด้านการกำกับดูแล บทความจึงเสนอแนวทางเชิงนโยบายและเชิงการจัดการเพื่อสนับสนุนการใช้ Smart Innovation และ AI อย่างมีความรับผิดชอบ อันจะนำไปสู่การสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ: นวัตกรรมอัจฉริยะ, ปัญญาประดิษฐ์, การพัฒนาที่ยั่งยืน, เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

This academic article examines the role of Smart Innovation and Artificial Intelligence (AI) in advancing the United Nations Sustainable Development Goals (SDGs). It focuses on explaining the mechanisms through which intelligent technologies contribute to sustainability outcomes across three dimensions: economic, social, and environmental. The study employs a systematic review of relevant academic literature and international policy reports to synthesize the concepts of Smart Innovation, AI capabilities, and sustainable development. The analysis indicates that AI functions as a general-purpose technology that enhances productivity, supports strategic decision-making, and enables new forms of innovation. At the same time, Smart Innovation provides an integrative framework for combining digital technologies, data, and multi-stakeholder knowledge to create sustainable value. This article proposes an integrated

conceptual framework suggesting that the impacts of Smart Innovation and AI on the SDGs are mediated by organizational digital and data capabilities and responsible AI governance, emphasizing ethics, transparency, and accountability. The findings highlight that although intelligent technologies hold significant potential to advance key goals such as SDG 8 (Decent Work and Economic Growth), SDG 9 (Industry, Innovation and Infrastructure), SDG 12 (Responsible Consumption and Production), and SDG 13 (Climate Action), they also face challenges related to digital inequality, algorithmic bias, and governance constraints. Therefore, this article offers policy and managerial implications to promote the responsible use of Smart Innovation and AI, aiming to generate long-term economic value, improve social well-being, and protect the environment in alignment with sustainable development objectives.

Keywords: Smart innovation, artificial intelligence, sustainable development, Sustainable Development Goals

บทนำ

ปัจจุบันโลกกำลังเผชิญกับความท้าทายเชิงโครงสร้างในหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อาทิ ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ การใช้ทรัพยากรอย่างไม่มีประสิทธิภาพ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และความไม่มั่นคงทางสังคม ความท้าทายเหล่านี้ได้ผลักดันให้ประชาคมโลกให้ความสำคัญกับแนวคิด การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งมุ่งสร้างความสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเป็นธรรมทางสังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (United Nations [UN], 2015) โดยองค์การสหประชาชาติได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) จำนวน 17 เป้าหมาย เป็นกรอบการพัฒนาระดับโลกเพื่อใช้เป็นทิศทางร่วมกันของประเทศต่าง ๆ ภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคม แต่ในขณะเดียวกัน ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะ ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างกว้างขวาง AI ถูกมองว่าเป็น เทคโนโลยี

เอนกประสงค์ (General-Purpose Technology) ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ในหลากหลายภาคส่วน และมีศักยภาพในการเพิ่มผลิตภาพ สนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ และสร้างนวัตกรรมรูปแบบใหม่อย่างต่อเนื่อง (OECD, 2023; World Economic Forum [WEF], 2023) การพัฒนาและการประยุกต์ใช้ AI จึงไม่เพียงส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์กรเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบเชิงระบบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว การบูรณาการ AI เข้ากับกระบวนการพัฒนาองค์กรและสังคมได้นำไปสู่แนวคิด Smart Innovation ซึ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ข้อมูล และองค์ความรู้ร่วมกับศักยภาพของมนุษย์ เพื่อสร้างคุณค่าอย่างชาญฉลาด มีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อความท้าทายที่ซับซ้อน (Carayannis, E. G., & Campbell, D. F. J.,2018; Nambisan et al., 2019) แนวคิด Smart Innovation ได้รับการยอมรับมากขึ้นในฐานะกลไกสำคัญที่ช่วยให้องค์กรสามารถปรับตัวและสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขัน พร้อมทั้งสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะในมิติของการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

อย่างไรก็ตาม แม้งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ AI และความยั่งยืนจะเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างต่อเนื่อง งานศึกษาส่วนใหญ่ยังคงมุ่งเน้นผลลัพธ์ด้านเทคโนโลยีหรือประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ขณะที่การอธิบายกลไกเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยง Smart Innovation และ AI เข้ากับผลลัพธ์ด้าน SDGs ทั้งสามมิติ ได้แก่ 1)เศรษฐกิจ 2)สังคม และ 3)สิ่งแวดล้อม ยังขาดความชัดเจนในเชิงแนวคิด (Vinuesa et al., 2020; Dwivedi et al., 2023) นอกจากนี้ การนำ AI มาใช้โดยปราศจากกรอบธรรมาภิบาลที่เหมาะสมยังอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงด้านจริยธรรม ความไม่โปร่งใส อคติของอัลกอริทึม และความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล ซึ่งอาจขัดแย้งกับหลักการพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน (UNESCO, 2022) ด้วยบริบทนี้ การศึกษาบทบาทของ Smart Innovation และ AI ในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งในเชิงวิชาการและเชิงนโยบาย เพื่อทำความเข้าใจว่าการใช้เทคโนโลยีอัจฉริยะสามารถแปลงไปสู่ผลลัพธ์ด้านความยั่งยืนได้อย่างไร และภายใต้เงื่อนไขใดที่เทคโนโลยีเหล่านี้จะสร้างคุณค่าในระยะยาวให้กับองค์กรและสังคมโดยรวม โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์บทบาทและความสำคัญของ Smart Innovation และปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) การอธิบายความเชื่อมโยงเชิงกลไกระหว่าง Smart Innovation, AI และผลลัพธ์ด้านความยั่งยืนในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และ เสนอกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่สามารถใช้เป็นฐานในการกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการองค์กร และการวิจัย

ในอนาคต เพื่อสนับสนุนการใช้ AI และนวัตกรรมอัจฉริยะอย่างมีความรับผิดชอบและสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดนวัตกรรมอัจฉริยะ (Smart Innovation)

แนวคิดนวัตกรรมอัจฉริยะ (Smart Innovation) ถูกพัฒนามาจากการผสานระหว่างนวัตกรรม เทคโนโลยีดิจิทัล และระบบความรู้ โดยมุ่งเน้นการใช้ข้อมูล เทคโนโลยีอัจฉริยะ และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อสร้างคุณค่าอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยแนวคิดนี้แตกต่างจากนวัตกรรมแบบดั้งเดิมที่มักมุ่งเน้นเพียงการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการใหม่ โดย Smart Innovation ให้ความสำคัญกับความฉลาดของระบบ (system intelligence) และการบูรณาการองค์ความรู้จากหลายภาคส่วน (Carayannis, E. G., & Campbell, D. F. J.,2018) จากงานวิจัยของ Carayannis et al. (2018) ได้เสนอกรอบแนวคิด Quadruple และ Quintuple Helix Innovation Models ซึ่งอธิบายว่า นวัตกรรมอัจฉริยะเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาคธุรกิจ ภาครัฐ สถาบันการศึกษา สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยสิ่งแวดล้อมถูกยกระดับเป็นองค์ประกอบหลักของระบบนวัตกรรม แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจากมองว่านวัตกรรมไม่ควรถูกขับเคลื่อนด้วยเป้าหมายทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่ต้องคำนึงถึงผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมควบคู่กัน และ ในบริบทขององค์กร Smart Innovation ยังเชื่อมโยงกับการพัฒนาขีดความสามารถด้านดิจิทัล การจัดการข้อมูล และการเรียนรู้ขององค์กร ซึ่งทำให้องค์กรสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Nambisan et al., 2019) แนวคิดนี้จึงถูกมองว่าเป็นฐานสำคัญของการสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขันอย่างยั่งยืนในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล

แนวคิดปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI)

ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) หมายถึง ระบบคอมพิวเตอร์หรืออัลกอริทึมที่สามารถเลียนแบบความสามารถทางปัญญาของมนุษย์ เช่น การเรียนรู้ การวิเคราะห์ การคาดการณ์ และการตัดสินใจ (Russell, S., & Norvig, P.,2021) AI ถูกจัดว่าเป็นเทคโนโลยีเอนกประสงค์ (General-Purpose Technology) เนื่องจากสามารถประยุกต์ใช้ได้

ในหลากหลายภาคส่วน และมีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมในวงกว้าง (OECD, 2023) การพัฒนา AI โดยเฉพาะในรูปแบบของ Machine Learning และ Deep Learning ช่วยให้องค์กรสามารถใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน สนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ และสร้างนวัตกรรมใหม่อย่างต่อเนื่อง (Dwivedi et al., 2023) อย่างไรก็ตาม นักวิชาการหลายรายชี้ให้เห็นว่า ผลกระทบของ AI ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงด้านประสิทธิภาพหรือการเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ยังมีผลต่อโครงสร้างแรงงาน ความเหลื่อมล้ำ และจริยธรรมทางสังคม (OECD, 2023) ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาและการใช้ AI ในปัจจุบันจึงเริ่มให้ความสำคัญกับแนวคิด Responsible AI ซึ่งเน้นความโปร่งใส ความเป็นธรรม ความรับผิดชอบ และการคำนึงถึงผลกระทบในระยะยาวต่อสังคม (UNESCO, 2022)

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

แนวคิด การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) มีรากฐานจากรายงาน Our Common Future ซึ่งเน้นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่ลดทอนความสามารถของคนในอนาคต (World Commission on Environment and Development [WCED], 1987) แนวคิดดังกล่าวได้รับการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมผ่านเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ขององค์การสหประชาชาติในปี ค.ศ. 2015 ซึ่งประกอบด้วย 17 เป้าหมาย ครอบคลุมมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างบูรณาการ (United Nations, 2015)งานวิจัยของ Vinuesa et al. (2020) ชี้ให้เห็นว่า AI สามารถสนับสนุนการบรรลุ SDGs ได้ในหลายเป้าหมาย เช่น การเพิ่มผลิตภาพทางเศรษฐกิจ (SDG 8) การส่งเสริมนวัตกรรมและโครงสร้างพื้นฐาน (SDG 9) การบริโภคและการผลิตอย่างรับผิดชอบ (SDG 12) และการรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (SDG 13) อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยยังเตือนว่า หากขาดการกำกับดูแลที่เหมาะสม AI อาจส่งผลเชิงลบต่อบางเป้าหมาย เช่น ความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมทางสังคม ดังนั้น การเชื่อมโยง Smart Innovation และ AI เข้ากับ SDGs จึงจำเป็นต้องอาศัยกรอบแนวคิดที่คำนึงถึงทั้งศักยภาพและความเสี่ยง เพื่อให้การพัฒนาเทคโนโลยีสอดคล้องกับหลักการของความยั่งยืนอย่างแท้จริง

การบูรณาการระหว่าง นวัตกรรมอัจฉริยะ (Smart Innovation)ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

การขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ในบริบทปัจจุบันไม่สามารถอาศัยกลไกการพัฒนาแบบดั้งเดิมเพียงอย่างเดียว เนื่องจากความท้าทายด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมมีลักษณะซับซ้อน เชื่อมโยงกัน และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แนวคิด Smart Innovation และ ปัญญาประดิษฐ์ (AI) จึงถูกมองว่าเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเพิ่มศักยภาพในการจัดการปัญหาเชิงระบบ และสนับสนุนการบรรลุ SDGs อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Vinuesa et al., 2020; OECD, 2023) โดย Smart Innovation ทำหน้าที่เป็นกรอบแนวคิดที่ช่วยให้องค์กรสามารถบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล ข้อมูล และองค์ความรู้จากหลายภาคส่วนเข้าด้วยกัน ขณะที่ AI ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือเชิงวิเคราะห์และเชิงคาดการณ์ที่ช่วยเพิ่มความฉลาดให้กับระบบการตัดสินใจ เมื่อทั้งสองแนวคิดถูกนำมาใช้ร่วมกัน จะก่อให้เกิดกระบวนการสร้างคุณค่าที่สามารถเชื่อมโยงการเติบโตทางเศรษฐกิจเข้ากับความยั่งยืนทางสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นรูปธรรม (Carayannis, E. G., & Campbell, D. F. J.,2018); Nambisan et al., 2019) ในมิติด้านเศรษฐกิจ Smart Innovation และ AI มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มผลิตภาพ การพัฒนานวัตกรรม และการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันขององค์กรและประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมาย SDG 8 (Decent Work and Economic Growth) และ SDG 9 (Industry, Innovation and Infrastructure) AI ช่วยให้องค์กรสามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดต้นทุน และสร้างมูลค่าเพิ่มจากข้อมูล ขณะที่ Smart Innovation ช่วยให้การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีเกิดขึ้นอย่างสอดคล้องกับบริบททางสังคมและตลาดแรงงาน (OECD, 2023; World Economic Forum, 2023)

ในมิติด้านสังคม AI และ Smart Innovation ยังสามารถสนับสนุนการลดความเหลื่อมล้ำและการเพิ่มการเข้าถึงบริการพื้นฐาน เช่น การศึกษาและสาธารณสุข ซึ่งสอดคล้องกับ SDG 4 (Quality Education) และ SDG 10 (Reduced Inequalities) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยของ Dwivedi et al., (2023) ชี้ให้เห็นว่า หากขาดการออกแบบเชิงจริยธรรมและการกำกับดูแลที่เหมาะสม AI อาจยิ่งขยายความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลและสังคมแทนที่จะลดลง (UNESCO, 2022; Dwivedi et al., 2023)

สำหรับมิติด้านสิ่งแวดล้อม Smart Innovation และ AI มีศักยภาพในการสนับสนุน SDG 12 (Responsible Consumption and Production) และ SDG 13 (Climate Action) ผ่านการจัดการพลังงาน การลดของเสีย และการคาดการณ์ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ AI สามารถช่วยวิเคราะห์ข้อมูลสิ่งแวดล้อมขนาดใหญ่และสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายได้อย่างแม่นยำมากขึ้น ขณะที่ Smart Innovation ช่วยให้การนำเทคโนโลยีดังกล่าวไปใช้เกิดขึ้นอย่างสอดคล้องกับบริบทของชุมชนและระบบนิเวศ (Vinuesa et al., 2020) อย่างไรก็ตาม ความเชื่อมโยงระหว่าง Smart Innovation, AI และ SDGs ไม่ได้เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ แต่ขึ้นอยู่กับขีดความสามารถขององค์กรและสังคมในการบริหารจัดการเทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบ ปัจจัยด้านธรรมาภิบาลของ AI การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่กำหนดว่าเทคโนโลยีจะสร้างผลลัพธ์เชิงบวกหรือเชิงลบต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว (UNESCO, 2022; OECD, 2023)

กล่าวโดยสรุปว่า แนวคิดที่เกี่ยวข้องในบทนี้ชี้ให้เห็นว่า นวัตกรรมอัจฉริยะ (Smart Innovation) เป็นการบูรณาการนวัตกรรม เทคโนโลยีดิจิทัล และองค์ความรู้จากหลายภาคส่วน เพื่อสร้างคุณค่าอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยคำนึงถึงทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ขณะที่ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ทำหน้าที่เป็นเทคโนโลยีเอนกประสงค์ที่ช่วยเพิ่มความฉลาดในการตัดสินใจและการสร้างนวัตกรรมจากข้อมูล อย่างไรก็ตาม การใช้ AI ต้องอยู่ภายใต้กรอบจริยธรรมและธรรมาภิบาลที่เหมาะสม เมื่อ Smart Innovation และ AI ถูกนำมาใช้ร่วมกันอย่างมีความรับผิดชอบ จะสามารถสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ได้อย่างสมดุลและยั่งยืนในระยะยาว

กลไกการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนผ่าน Smart Innovation และปัญญาประดิษฐ์

การนำ Smart Innovation และ AI มาใช้เพื่อขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) จำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจเชิงกลไกว่าการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอัจฉริยะสามารถแปลงไปสู่ผลลัพธ์ด้านความยั่งยืนได้อย่างไร กลไกดังกล่าวไม่ใช่เพียงผลจากการนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างโดดเดี่ยว แต่เป็นผลลัพธ์ของการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับขีดความสามารถขององค์กร โครงสร้างการกำกับดูแล และบริบททางสังคมและสิ่งแวดล้อม (Nambisan et al.,

2019; OECD, 2023) ในส่วนนี้ บทความจะอธิบายกลไกการขับเคลื่อน SDGs ผ่าน Smart Innovation และ AI ในสามมิติหลัก ได้แก่ 1) เศรษฐกิจ 2) สังคม และ 3) สิ่งแวดล้อม

กลไกในมิติด้านเศรษฐกิจ (Economic Mechanisms)

ในมิติด้านเศรษฐกิจ Smart Innovation และ AI มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มผลิตภาพ (productivity) และประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน AI ช่วยให้องค์กรสามารถวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ คาดการณ์แนวโน้มตลาด และปรับกระบวนการดำเนินงานได้อย่างแม่นยำ ส่งผลให้ต้นทุนลดลงและการใช้ทรัพยากรมีประสิทธิภาพมากขึ้น (OECD, 2023) กลไกดังกล่าวสอดคล้องกับเป้าหมาย SDG 8 (Decent Work and Economic Growth) และ SDG 9 (Industry, Innovation and Infrastructure) ส่วน Smart Innovation ทำหน้าที่เสริม AI โดยช่วยให้องค์กรสามารถนำผลลัพธ์จากการวิเคราะห์เชิงข้อมูลไปต่อยอดเป็นนวัตกรรมทางธุรกิจ กระบวนการผลิต และแบบจำลองธุรกิจใหม่ ๆ ที่สร้างมูลค่าเพิ่มในระยะยาว (Carayannis & Campbell, 2018) นอกจากนี้ การใช้ AI ภายใต้กรอบ Smart Innovation ยังช่วยสนับสนุนการเติบโตของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ผ่านการลดอุปสรรคด้านข้อมูลและการเข้าถึงเทคโนโลยี ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึง

กลไกในมิติด้านสังคม (Social Mechanisms)

ในมิติด้านสังคม AI และ Smart Innovation สามารถสนับสนุนการยกระดับคุณภาพชีวิตและการลดความเหลื่อมล้ำได้ผ่านการเพิ่มการเข้าถึงบริการพื้นฐาน เช่น การศึกษา สาธารณสุข และบริการภาครัฐอัจฉริยะ ซึ่งสอดคล้องกับ SDG 4 (Quality Education) และ SDG 10 (Reduced Inequalities) AI ช่วยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความต้องการของประชาชน ทำให้การจัดสรรทรัพยากรและการออกแบบนโยบายมีความแม่นยำและตอบสนองต่อบริบทของกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น (Vinuesa et al., 2020) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยชี้ให้เห็นว่าผลลัพธ์เชิงบวกทางสังคมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อการพัฒนา AI อยู่ภายใต้กรอบ Responsible AI ซึ่งคำนึงถึงความเป็นธรรม ความโปร่งใส และการคุ้มครองสิทธิของประชาชน หากขาดกลไกดังกล่าว AI อาจก่อให้เกิดอคติของอัลกอริทึมและขยายความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลแทนที่จะ

ลดลง (UNESCO, 2022; Dwivedi et al., 2023) ดังนั้น Smart Innovation ในมิติทางสังคมจึงต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและการพัฒนาทักษะดิจิทัลของแรงงานควบคู่กัน

กลไกในมิติด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Mechanisms)

ในมิติด้านสิ่งแวดล้อม Smart Innovation และ AI มีศักยภาพสูงในการสนับสนุนการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับ SDG 12 (Responsible Consumption and Production) และ SDG 13 (Climate Action) AI สามารถใช้ในการติดตาม ตรวจวัด และคาดการณ์ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้พลังงาน การปล่อยก๊าซเรือนกระจก และการจัดการของเสีย ช่วยให้การตัดสินใจด้านนโยบายและการบริหารจัดการมีความแม่นยำมากขึ้น (Vinuesa et al., 2020) Smart Innovation ช่วยให้การประยุกต์ใช้ AI ในด้านสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นอย่างสอดคล้องกับบริบทของระบบนิเวศและชุมชน โดยเน้นการออกแบบนวัตกรรมที่สนับสนุนเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า (Carayannis & Campbell, 2018) กลไกดังกล่าวทำให้เทคโนโลยีอัจฉริยะไม่เพียงช่วยลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมในระยะสั้น แต่ยังสนับสนุนความยั่งยืนของระบบนิเวศในระยะยาว

กล่าวโดยสรุปได้ว่า กลไกการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนผ่าน Smart Innovation และปัญญาประดิษฐ์เกิดจากการบูรณาการเทคโนโลยีอัจฉริยะเข้ากับขีดความสามารถขององค์กรและกรอบการกำกับดูแลที่เหมาะสม ในมิติด้านเศรษฐกิจ AI ช่วยเพิ่มผลิตภาพ ลดต้นทุน และสร้างนวัตกรรมจากข้อมูล ขณะที่ Smart Innovation ช่วยต่อยอดผลลัพธ์เหล่านี้ไปสู่การสร้างมูลค่าและความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน ในมิติด้านสังคม เทคโนโลยีอัจฉริยะช่วยเพิ่มการเข้าถึงบริการพื้นฐานและยกระดับคุณภาพชีวิต แต่ต้องใช้อยู่ภายใต้กรอบ Responsible AI เพื่อหลีกเลี่ยงอคติและความเหลื่อมล้ำ ส่วนในมิติด้านสิ่งแวดล้อม AI และ Smart Innovation สนับสนุนการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และการรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งทั้งหมดจะนำไปสู่การบรรลุ SDGs อย่างสมดุลและยั่งยืนในระยะยาว

กรอบแนวคิดเชิงบูรณาการสำหรับการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วย Smart Innovation และปัญญาประดิษฐ์

เพื่ออธิบายกลไกการแปลงศักยภาพของ Smart Innovation และปัญญาประดิษฐ์ (AI) ไปสู่ผลลัพธ์ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างเป็นระบบ บทความนี้เสนอ กรอบแนวคิดเชิงบูรณาการ (Integrated Conceptual Framework) ที่เชื่อมโยงระหว่างเทคโนโลยี ขีดความสามารถขององค์กร และผลลัพธ์ด้าน SDGs กรอบแนวคิดดังกล่าวพัฒนาขึ้นจากการสังเคราะห์วรรณกรรมด้านนวัตกรรมดิจิทัล การจัดการเชิงกลยุทธ์ และการพัฒนาที่ยั่งยืน (Carayannis & Campbell, 2018; Nambisan et al., 2019; Vinuesa et al., 2020) กรอบแนวคิดนี้ตั้งอยู่บนสมมติฐานสำคัญว่า Smart Innovation และ AI ไม่ได้ส่งผลต่อ SDGs โดยตรง แต่ต้องอาศัยขีดความสามารถระดับองค์กรและกลไกการกำกับดูแลเป็นตัวกลางในการแปลงเทคโนโลยีไปสู่ผลลัพธ์ด้านความยั่งยืนในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (OECD, 2023)

องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า Smart Innovation และ AI Capabilities

ในกรอบแนวคิดนี้ Smart Innovation Capability หมายถึง ความสามารถขององค์กรในการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล ข้อมูล และองค์ความรู้จากหลายภาคส่วน เพื่อสร้างนวัตกรรมที่ตอบสนองต่อปัญหาเชิงระบบและเป้าหมายระยะยาว ขณะที่ AI Capability หมายถึง ความสามารถในการพัฒนา ประยุกต์ใช้ และจัดการระบบ AI เพื่อสนับสนุนการวิเคราะห์ การคาดการณ์ และการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ (Nambisan et al., 2019) งานวิจัยของ Dwivedi et al., (2023) ชี้ให้เห็นว่า องค์กรที่มี AI Capability สูงจะสามารถสร้างคุณค่าจากข้อมูลได้ดีกว่า และมีศักยภาพในการพัฒนานวัตกรรมที่ซับซ้อนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม หากขาดกรอบ Smart Innovation การใช้ AI อาจถูกจำกัดอยู่เพียงการเพิ่มประสิทธิภาพในระยะสั้น โดยไม่ก่อให้เกิดผลลัพธ์ด้านความยั่งยืนในระยะยาว (Dwivedi et al., 2023)

องค์ประกอบตัวกลาง ขีดความสามารถขององค์กรและธรรมาภิบาล AI

กรอบแนวคิดนี้เน้นบทบาทของ ขีดความสามารถขององค์กร (Organizational Capabilities) ในฐานะตัวกลางสำคัญที่แปลง Smart Innovation และ AI ไปสู่ผลลัพธ์ด้าน SDGs โดยขีดความสามารถดังกล่าวประกอบด้วย ความสามารถด้านดิจิทัล (Digital Capability) ความสามารถด้านข้อมูล (Data Capability) และความสามารถด้านนวัตกรรม (Innovation Capability) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Dynamic Capabilities ที่อธิบาย

ความสามารถขององค์กรในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม (Teece, 2018) นอกจากนี้ กรอบแนวคิดยังให้ความสำคัญกับ ธรรมาภิบาลและจริยธรรมของ AI (AI Governance and Ethics) ในฐานะกลไกกำกับที่กำหนดทิศทางและคุณภาพของผลลัพธ์ด้านความยั่งยืน การพัฒนาและการใช้ AI ภายใต้หลักความโปร่งใส ความเป็นธรรม และความรับผิดชอบ จะช่วยลดความเสี่ยงด้านอคติ ความเหลื่อมล้ำ และการละเมิดสิทธิ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน (UNESCO, 2022)

องค์ประกอบด้านผลลัพธ์ ผลลัพธ์ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs Outcomes)

ผลลัพธ์ของกรอบแนวคิดนี้สะท้อนผ่าน ผลลัพธ์ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs Outcomes) ในสามมิติหลัก ได้แก่

1. ผลลัพธ์ด้านเศรษฐกิจ เช่น การเพิ่มผลิตภาพ ความสามารถในการแข่งขัน และการเติบโตอย่างมีคุณภาพ (SDG 8, SDG 9)

2. ผลลัพธ์ด้านสังคม เช่น การลดความเหลื่อมล้ำ การเข้าถึงบริการพื้นฐาน และการพัฒนาทักษะแรงงาน (SDG 4, SDG 10)

3. ผลลัพธ์ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การลดของเสีย และการรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (SDG 12, SDG 13)

ผู้เขียนสามารถสร้างกรอบแนวคิดที่สังเคราะห์ได้จากการทบทวนวรรณกรรมได้ ดังนี้

กรอบแนวคิดเชิงบูรณาการสำหรับการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วย Smart Innovation และปัญญาประดิษฐ์ (ผู้เขียน,2568)

ตามกรอบแนวคิดนี้ Smart Innovation และ AI จะสามารถสนับสนุน SDGs ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็ต่อเมื่อองค์กรสามารถบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับขีดความสามารถภายใน

และกรอบธรรมาภิบาลที่เหมาะสม มิฉะนั้น เทคโนโลยีอาจสร้างผลลัพธ์ที่ไม่สอดคล้องกับหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว (Vinuesa et al., 2020; OECD, 2023)

คุณูปการของกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการ

กรอบแนวคิดที่นำเสนอในบทความนี้มีคุณูปการทางวิชาการโดยช่วยเชื่อมช่องว่างระหว่างวรรณกรรมด้าน AI นวัตกรรม และ SDGs ซึ่งมักถูกศึกษาแยกจากกัน นอกจากนี้ กรอบแนวคิดยังสามารถนำไปใช้เป็นฐานสำหรับการวิจัยเชิงประจักษ์ การออกแบบนโยบายสาธารณะ และการบริหารจัดการองค์กร เพื่อสนับสนุนการใช้ Smart Innovation และ AI อย่างมีความรับผิดชอบและสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทที่หลากหลาย

ความท้าทายและข้อจำกัดของการใช้ Smart Innovation และปัญญาประดิษฐ์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ถึงแม้ Smart Innovation และปัญญาประดิษฐ์ (AI) จะมีศักยภาพสูงในการสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) อย่างเป็นระบบ แต่การนำเทคโนโลยีดังกล่าวไปใช้ในทางปฏิบัติยังเผชิญกับความท้าทายและข้อจำกัดในหลายมิติ ซึ่งอาจลดทอนประสิทธิผลของการขับเคลื่อน SDGs หากไม่ได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม (Vinuesa et al., 2020; OECD, 2023)

ความเหลื่อมล้ำด้านเทคโนโลยีและทักษะ (Digital Divide and Skills Gap)

หนึ่งในความท้าทายสำคัญของการใช้ Smart Innovation และ AI เพื่อ SDGs คือ ความเหลื่อมล้ำด้านเทคโนโลยี (Digital Divide) ระหว่างประเทศ องค์กร และกลุ่มประชากร การเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ข้อมูล และบุคลากรที่มีทักษะด้าน AI ยังมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งอาจทำให้ประโยชน์จากเทคโนโลยีอัจฉริยะกระจุกตัวอยู่ในบางกลุ่ม และขยายความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น (World Economic Forum, 2023) นอกจากนี้ ช่องว่างด้านทักษะ (skills gap) โดยเฉพาะทักษะด้านข้อมูลและ AI ยังเป็นอุปสรรคต่อการนำเทคโนโลยีไปใช้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง งานวิจัยของ OECD (2023) ชี้ให้เห็นว่า แม้องค์กรจะลงทุนในเทคโนโลยี AI แต่หากขาดการพัฒนาทักษะแรงงานอย่างต่อเนื่อง เทคโนโลยีดังกล่าวอาจไม่ก่อให้เกิดผลลัพธ์ด้านผลิตภาพและความยั่งยืนตามที่คาดหวังไว้

ความเสี่ยงด้านจริยธรรม ความโปร่งใส และอคติของ AI

อีกหนึ่งข้อจำกัดสำคัญคือความเสี่ยงด้าน จริยธรรมและความโปร่งใสของระบบ AI การตัดสินใจของอัลกอริทึมที่ขาดความสามารถในการอธิบาย (explainability) อาจนำไปสู่การเลือกปฏิบัติ การละเมิดสิทธิ และการลดความไว้วางใจของสังคม ซึ่งขัดแย้งกับหลักการพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน (UNESCO, 2022) งานวิจัยของ Vinuesa et al. (2020) ระบุว่า AI สามารถส่งผลทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อ SDGs หากไม่มีกรอบกำกับดูแลที่เหมาะสม เทคโนโลยีอาจบ่อนทำลายเป้าหมายด้านความเท่าเทียมและความยุติธรรมทางสังคม โดยเฉพาะในบริบทของการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่และการเฝ้าระวังทางดิจิทัล ดังนั้น การพัฒนา Smart Innovation ที่พึ่งพา AI จำเป็นต้องบูรณาการหลักจริยธรรมและความรับผิดชอบตั้งแต่ขั้นตอนการออกแบบ (ethics by design)

ข้อจำกัดด้านการกำกับดูแลและนโยบาย (Governance and Policy Constraints)

การขับเคลื่อน Smart Innovation และ AI เพื่อ SDGs ยังเผชิญกับข้อจำกัดด้าน การกำกับดูแลและนโยบายสาธารณะ ในหลายประเทศ กรอบกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับ AI ยังอยู่ในระยะเริ่มต้น และมักไม่สอดคล้องกับความเร็วของการพัฒนาเทคโนโลยี ส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอนในการนำ AI ไปใช้ในระดับองค์กรและระดับประเทศ (OECD, 2023) นอกจากนี้ การกำหนดนโยบาย AI ที่มุ่งเน้นเพียงการแข่งขันทางเศรษฐกิจ อาจละเลยมิติด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นหัวใจของ SDGs การขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ยังเป็นอุปสรรคต่อการสร้างระบบนิเวศนวัตกรรมอัจฉริยะที่สนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง (Carayannis & Campbell, 2018)

ข้อจำกัดด้านการวัดผลและการประเมินผลกระทบ

ถึงแม้ Smart Innovation และ AI จะถูกนำมาใช้เพื่อสนับสนุน SDGs อย่างกว้างขวาง แต่การ วัดผลลัพธ์ด้านความยั่งยืน ที่เกิดจากเทคโนโลยีเหล่านี้ยังคงเป็นประเด็นท้าทาย ตัวชี้วัด SDGs จำนวนมากมีลักษณะเชิงคุณภาพและต้องอาศัยข้อมูลจากหลายแหล่ง ซึ่งทำให้การประเมินผลกระทบของ AI ต่อ SDGs อย่างเป็นระบบทำได้ยาก (United Nations, 2015) นอกจากนี้ การพึ่งพาข้อมูลเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียวอาจไม่สะท้อนผลกระทบเชิงสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ซับซ้อน การพัฒนา Smart Innovation เพื่อ SDGs จึงจำเป็นต้องอาศัยแนวทางการประเมินผลแบบผสมผสาน (mixed-methods) ที่รวมทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเข้าด้วยกัน เพื่อให้การวัดผลมีความครอบคลุมและน่าเชื่อถือมากขึ้น

ข้อเสนอเชิงนโยบายและเชิงการจัดการเพื่อการขับเคลื่อน SDGs ด้วย Smart Innovation และปัญญาประดิษฐ์

จากการวิเคราะห์บทบาท กลไก และข้อจำกัดของ Smart Innovation และปัญญาประดิษฐ์ (AI) ต่อการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ในส่วนก่อนหน้า พบว่า การใช้เทคโนโลยีอัจฉริยะให้เกิดผลลัพธ์ด้านความยั่งยืนอย่างแท้จริง จำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนเชิงนโยบายและการบริหารจัดการในระดับองค์กรอย่างเป็นระบบ ส่วนนี้จึงนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายและเชิงการจัดการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทางปฏิบัติ **ข้อเสนอเชิงนโยบาย (Policy Implications)** ในระดับนโยบาย ภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการใช้ Smart Innovation และ AI เพื่อ SDGs ผ่านการกำหนด กรอบนโยบายและกฎระเบียบที่สมดุลระหว่างการส่งเสริมนวัตกรรมและการคุ้มครองสังคม งานวิจัยและรายงานเชิงนโยบายระบุว่า การกำกับดูแล AI ที่มีประสิทธิภาพควรเน้นการสร้างความเชื่อมั่น (trust) ความโปร่งใส และความรับผิดชอบ มากกว่าการควบคุมที่เข้มงวดจนเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเทคโนโลยี (OECD, 2023) นอกจากนี้ ภาครัฐควรบูรณาการ SDGs เข้ากับยุทธศาสตร์ด้าน AI และดิจิทัลระดับประเทศ เพื่อให้การพัฒนาเทคโนโลยีมุ่งสู่เป้าหมายด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล การกำหนดนโยบายสนับสนุนการใช้ AI ในภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับ SDGs โดยตรง เช่น พลังงาน การจัดการสิ่งแวดล้อม การศึกษา และสาธารณสุข จะช่วยเพิ่มโอกาสในการสร้างผลลัพธ์เชิงบวกต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (United Nations, 2015; Vinuesa et al., 2020) และอีกประเด็นสำคัญคือการลงทุนใน โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและการพัฒนาทักษะ AI ของแรงงาน เพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านเทคโนโลยีและทักษะ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการใช้ Smart Innovation อย่างทั่วถึง การพัฒนาทักษะด้านข้อมูลและ AI อย่างครอบคลุมจะช่วยให้ผลประโยชน์จากเทคโนโลยีกระจายไปยังกลุ่มประชากรที่หลากหลาย และสนับสนุน SDGs ในมิติของความเท่าเทียมทางสังคม (WEF, 2023) **ข้อเสนอเชิงการจัดการในระดับองค์กร (Managerial Implications)** ในระดับองค์กร การขับเคลื่อน SDGs ด้วย Smart Innovation และ AI จำเป็นต้องเริ่มจากการบูรณาการความยั่งยืนเข้ากับกลยุทธ์องค์กร ไม่ใช่มองว่าเป็นเพียงกิจกรรมเสริมด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) องค์กรควรกำหนดเป้าหมายด้าน SDGs ที่ชัดเจน และใช้ AI เป็นเครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับเป้าหมายดังกล่าว (Nambisan et

al., 2019) การพัฒนา ขีดความสามารถด้าน Smart Innovation และ AI Capability เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญ ผู้บริหารควรส่งเสริมการเรียนรู้ขององค์กร การทำงานข้ามสายงาน และการใช้ข้อมูลเป็นฐานในการตัดสินใจ เพื่อให้ AI ถูกนำไปใช้ในการสร้างคุณค่าระยะยาว มากกว่าการเพิ่มประสิทธิภาพในระยะสั้นเพียงอย่างเดียว (Teece, 2018) นอกจากนี้ การออกแบบระบบ AI ควรคำนึงถึงหลัก Responsible AI ตั้งแต่ขั้นตอนการพัฒนา เพื่อป้องกันความเสี่ยงด้านอคติและผลกระทบเชิงลบต่อสังคม (UNESCO, 2022) องค์กรยังควรพัฒนาระบบ การวัดผลและการรายงานผลลัพธ์ด้าน SDGs ที่เชื่อมโยงกับการใช้ Smart Innovation และ AI อย่างเป็นรูปธรรม การใช้ตัวชี้วัดที่ครอบคลุมทั้งผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถประเมินความคุ้มค่าและผลกระทบของการลงทุนด้านเทคโนโลยีได้อย่างรอบด้าน และสนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ในระยะยาว (OECD, 2023) **การสร้างความร่วมมือเพื่อระบบนิเวศนวัตกรรมอัจฉริยะ** การขับเคลื่อน SDGs ด้วย Smart Innovation และ AI ไม่สามารถบรรลุผลได้โดยองค์กรหรือภาครัฐเพียงลำพัง แต่จำเป็นต้องอาศัย ความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ตามแนวคิด Quadruple และ Quintuple Helix Innovation Models ซึ่งเน้นบทบาทของภาครัฐ ภาคธุรกิจ สถาบันการศึกษา สังคม และสิ่งแวดล้อมในการสร้างระบบนิเวศนวัตกรรมที่ยั่งยืน (Carayannis, E. G., & Campbell, D. F. J.,2018) ความร่วมมือดังกล่าวช่วยให้การพัฒนาและการใช้ AI สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและบริบทท้องถิ่นมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยลดความเสี่ยงด้านจริยธรรมและเพิ่มความยอมรับของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการใช้เทคโนโลยีอัจฉริยะเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

สรุป

บทความนี้ ได้ชี้ให้เห็นอย่างเป็นระบบว่า นวัตกรรมอัจฉริยะ (Smart Innovation) และ ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) มีบทบาทสำคัญในฐานะกลไกเชิงกลยุทธ์ในการขับเคลื่อน เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ โดยเฉพาะในบริบทที่โลกเผชิญความท้าทายเชิงโครงสร้างด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่มีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกันมากขึ้น โดย สาระสำคัญของบทความสะท้อนว่า AI ทำหน้าที่เป็นเทคโนโลยีเอนกประสงค์ ที่ช่วยเพิ่มผลิตภาพ สนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ และเปิดโอกาสให้เกิดนวัตกรรมรูปแบบใหม่ ขณะที่ Smart Innovation ทำหน้าที่เป็น กรอบแนวคิดเชิงบูรณา

การ ที่เชื่อมโยงเทคโนโลยี ข้อมูล และองค์ความรู้จากหลายภาคส่วน เพื่อแปลงศักยภาพของ AI ไปสู่การสร้างคุณค่าอย่างยั่งยืนในสามมิติหลัก ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

บทความได้เน้นย้ำว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง Smart Innovation, AI และ SDGs ไม่ได้เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ แต่ต้องอาศัยปัจจัยตัวกลางที่สำคัญ ได้แก่ ขีดความสามารถด้านดิจิทัลและข้อมูลขององค์กร การเรียนรู้และการปรับตัวเชิงพลวัต รวมถึงกรอบธรรมาภิบาล AI ที่ยึดหลักจริยธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบ หากขาดองค์ประกอบเหล่านี้ เทคโนโลยีอัจฉริยะอาจก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำ อคติของอัลกอริทึม และผลกระทบเชิงลบต่อความยั่งยืนในระยะยาว นอกจากนี้ บทความยังเสนอ กรอบแนวคิดเชิงบูรณาการ ที่ช่วยอธิบายกลไกการแปลง Smart Innovation และ AI ไปสู่ผลลัพธ์ด้าน SDGs อย่างเป็นระบบ ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นฐานสำหรับการกำหนดนโยบายสาธารณะ การบริหารจัดการองค์กร และการวิจัยในอนาคต โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ SDG 8, SDG 9, SDG 12 และ SDG 13

บทความนี้ชี้ให้เห็นว่า การใช้ Smart Innovation และ AI อย่างมีความรับผิดชอบภายใต้กรอบธรรมาภิบาลที่เหมาะสมและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเปลี่ยนเทคโนโลยีอัจฉริยะจากเครื่องมือเชิงประสิทธิภาพ ไปสู่กลไกการพัฒนาที่สร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ ยกระดับคุณภาพชีวิตของสังคม และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการพัฒนาที่ยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

Carayannis, E. G., & Campbell, D. F. J. (2018). *Smart innovation ecosystems and sustainable competitiveness*. Springer.

Carayannis, E. G., Grigoroudis, E., Campbell, D. F. J., Meissner, D., & Stamati, D. (2018). The ecosystem as helix: An exploratory theory-building study of regional co-opetitive entrepreneurial ecosystems as Quadruple/ Quintuple Helix Innovation Models. *R&D Management,* 48(1), 148–162.

Dwivedi, Y. K., Hughes, L., Ismagilova, E., Aarts, G., Coombs, C., Crick, T., ... Williams, M. D. (2023). Artificial intelligence (AI): Multidisciplinary perspectives on emerging challenges, opportunities, and agenda for research, practice and policy. *International Journal of Information Management,* 57, 101994.

Dwivedi, Y. K., Kshetri, N., Hughes, L., Slade, E. L., Jeyaraj, A., Kar, A. K., Baabdullah, A. M., Koohang, A., Raghavan, V., Ahuja, M., et al. (2023). "So what if ChatGPT wrote it?" Multidisciplinary perspectives on opportunities, challenges and implications of generative conversational AI for research, practice and policy. *International Journal of Information Management,* 71, 102642.

Nambisan, S., Lyytinen, K., Majchrzak, A., & Song, M. (2017). Digital innovation management: Reinventing innovation management research in a digital world. *MIS Quarterly,* 41(1), 223–238.

Nambisan, S., Wright, M., & Feldman, M. (2019). The digital transformation of innovation and entrepreneurship: Progress, challenges and key themes. *Research Policy,* 48(8), 103773.

OECD. (2023). *OECD employment outlook 2023: Artificial intelligence and the labour market*. OECD Publishing.

Russell, S., & Norvig, P. (2021). *Artificial intelligence: A modern approach* (4th ed.). Pearson.

Teece, D. J. (2018). Business models and dynamic capabilities. *Long Range Planning,* 51(1), 40–49.

UNESCO. (2022). *Recommendation on the ethics of artificial intelligence*. UNESCO. From https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000381137

United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development* (A/RES/70/1). United Nations General Assembly. From https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/

Vinuesa, R., Azizpour, H., Leite, I., Balaam, M., Dignum, V., Domisch, S., Felländer, A., Langhans, S. D., Tegmark, M., & Fuso Nerini, F. (2020). The role of artificial intelligence in achieving the Sustainable Development Goals. *Nature Communications,* 11, 233.

WCED. (1987). *Our common future*. Oxford University Press.

World Economic Forum. (2023). *The future of jobs report 2023*. World Economic Forum. From https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2023/

แนวทางการป้องการกระทำผิดของผู้สูงอายุที่ต้องโทษในเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

GUIDELINE FOR PREVENTING CRIMES OF THE ELDERLY WHO ARE INCACERATED IN PHRA NAKHON SI AYUTTAYA PROVINCIAL PRISON

อนุสรณ์ กองทอง[1] และ ปัณณธร หอมบุญมา[2]

Anusorn Khongthong[1] and Pannathorn Hombunma

[1-2]หลักสูตรรัฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

[1-2]Master of Education program in Criminology and Justice Administration Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat university, Thailand

Corresponding Author's Email: pannathorn1970@gmail.com

วันที่รับบทความ : 15 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 16 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 18 ธันวาคม 2568

Received 15 November 2025; Revised 16 December 2025; Accepted 18 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสาเหตุปัจจัยการกระทำผิดของผู้สูงอายุที่ต้องโทษในเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 2) เพื่อหาแนวทางป้องกันการกระทำผิดของกลุ่มดังกล่าว การวิจัยใช้รูปแบบผสม ประกอบด้วยวิธีเชิงปริมาณกับผู้ต้องขังสูงอายุจำนวน 70 คน และวิธีเชิงคุณภาพกับผู้ทรงคุณวุฒิและตัวแทนภาครัฐ 9 คน เครื่องมือได้แก่ แบบสอบถามมาตราส่วน 5 ระดับเพื่อเก็บข้อมูลปัจจัยสาเหตุการกระทำผิด และการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเพื่อเก็บข้อมูลแนวทางป้องกันการกระทำผิด การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้ตารางแจกแจง

Citation:

* อนุสรณ์ กองทอง และ ปัณณธร หอมบุญมา. (2569). แนวทางการป้องการกระทำผิดของผู้สูงอายุที่ต้องโทษในเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 754-767.

Anusorn Khongthong and Pannathorn Hombunma. (2026). Guideline For Preventing Crimes Of The Elderly Who Are Incacerated In Phra Nakhon Si Ayuttaya Provincial Prison.

Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 754-767.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์โดยการจัดหมวดหมู่และสังเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำผิดของผู้สูงอายุอยู่ในระดับน้อย โดยด้านเศรษฐกิจมีผลมากที่สุด รองลงมาคือด้านสังคม (ชุมชน) ส่วนด้านครอบครัวมีผลน้อยที่สุด แนวทางป้องกันที่สำคัญ ได้แก่ การดูแลสุขภาพกายและจิตใจ การจัดกิจกรรมนันทนาการ การส่งเสริมอาชีพและความรู้ด้านกฎหมาย การสร้างเครือข่ายสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน การจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อเสริมคุณค่าและความอบอุ่นทางสังคม รวมถึงมาตรการเตรียมความพร้อมก่อนพ้นโทษ ซึ่งสามารถลดความเสี่ยงการกระทำผิดซ้ำของผู้สูงอายุได้ 2) แนวทางการป้องกันเน้นการดูแลแบบองค์รวม ครอบคลุมความต้องการด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจของผู้ต้องขังสูงอายุ เพื่อให้การฟื้นฟูและการกลับเข้าสู่สังคมประสบผลสำเร็จ

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ, การกระทำผิด, การป้องกันอาชญากรรม, เรือนจำ

Abstract

This research aims to 1) study the causes and factors contributing to criminal behavior of elderly inmates in Phra Nakhon Si Ayutthaya Provincial Prison, and 2) identify guidelines for preventing criminal behavior in this group. The study employed a mixed-method approach, including a quantitative method with 70 elderly inmates and a qualitative method with 9 experts and government representatives. The instruments used were a 5-point Likert scale questionnaire to collect data on factors causing criminal behavior and semi-structured interviews to gather information on preventive measures. Quantitative data were analyzed using frequency tables, mean, and standard deviation, while qualitative data were analyzed by categorizing and synthesizing information according to physical, psychological, social, and economic aspects.

The results indicated that the factors influencing criminal behavior among elderly inmates were generally low, with economic factors having the greatest impact, followed by community factors, while family factors had the least

influence. Key prevention guidelines included providing physical and mental health care, organizing recreational activities, promoting occupational skills and legal knowledge, strengthening family and community support networks, conducting group activities to enhance self-worth and social bonds, and implementing pre-release preparation measures. These interventions can help reduce the risk of recidivism among elderly inmates.

Keywords: elderly inmates, criminal behavior, crime prevention, prison

บทนำ

การเกิดอาชญากรรมเป็นปัญหาที่ปรากฏในทุกสังคมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสงบสุขของประชาชน ก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจและสังคม และกระทบต่อความมั่นคงของประเทศชาติ การก่ออาชญากรรมยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาในทุกระดับ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม นักวิชาการและผู้บริหารในหน่วยงานยุติธรรมจึงได้พยายามศึกษาหาสาเหตุของการเกิดอาชญากรรมและพฤติกรรมเบี่ยงเบนของมนุษย์ เพื่อนำมาวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ในการป้องกันและแก้ไข ซึ่งมีทั้งกรณีที่ประสบความสำเร็จและล้มเหลว (พรชัย ขันตี, 2558) ปัจจุบันลักษณะการก่ออาชญากรรมมีความซับซ้อนมากขึ้น ตั้งแต่การเสพและค้ายาเสพติด การขับรถขณะมึนเมา การลักทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ฆาตกรรม ข่มขืน ไปจนถึงการทุจริตคอร์รัปชันและอาชญากรรมทางเทคโนโลยีในโลกออนไลน์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าอาชญากรรมได้พัฒนาไปตามสภาพสังคมและบริบททางเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป ในขณะเดียวกัน โครงสร้างประชากรของโลกและประเทศไทยกำลังเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุ” อย่างชัดเจน ปัจจุบันทั่วโลกมีประชากรรวมประมาณ 8,045 ล้านคน โดยมีผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปกว่า 1,144 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 14.2 ของประชากรทั้งหมด และคาดว่าอีก 20 ปีข้างหน้า สัดส่วนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 20 ของประชากรโลก สำหรับประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2566 มีประชากรรวม 66.1 ล้านคน โดยมีผู้สูงอายุ 13.45 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 20.70 ของประชากรทั้งประเทศ (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2567) การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุนี้มีความแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศตามปัจจัยทางเศรษฐกิจ การแพทย์ และโภชนาการ (สุมนทิพย์ จิตสว่าง, 2559) ปรากฏการณ์

ดังกล่าวนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในหลายมิติ หนึ่งในนั้นคือการเพิ่มขึ้นของจำนวน “ผู้ต้องขังสูงอายุ” ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่มีความเปราะบางและต้องการการดูแลเฉพาะ

รายงาน The Global Prison Trends 2020 โดยความร่วมมือขององค์กร Penal Reform International (PRI) และสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ) พบว่า แนวโน้มจำนวนผู้ต้องขังสูงอายุทั่วโลกเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น ประเทศสิงคโปร์มีอัตราการเพิ่มของผู้ต้องขังสูงอายุถึงร้อยละ 50 ในช่วงปี 2013–2018 ส่วนประเทศเกาหลีใต้ซึ่งมีสัดส่วนผู้สูงอายุสูงเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก ก็มีการเพิ่มขึ้นของผู้ต้องขังสูงอายุถึงร้อยละ 45 ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (ฑิตฐิตา ธิติธรรมพฤกษ์, 2563) สำหรับประเทศไทย ข้อมูลจากกรมราชทัณฑ์ระบุว่า แม้จำนวนผู้ต้องขังทั้งหมดทั่วประเทศมีแนวโน้มลดลงในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา แต่จำนวนผู้ต้องขังสูงอายุกลับเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น ปี พ.ศ. 2563 มีผู้ต้องขังสูงอายุ 6,843 คน คิดเป็นร้อยละ 1.98 ของผู้ต้องขังทั้งหมด และเพิ่มขึ้นเป็น 5,539 คน คิดเป็นร้อยละ 2.66 ในปี พ.ศ. 2567 (กรมราชทัณฑ์, 2567) ข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงปัญหาที่ควรได้รับความสนใจในเชิงนโยบายและการบริหารจัดการภายในเรือนจำ

สถิติของเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา สะท้อนแนวโน้มดังกล่าวเช่นกัน โดยในปี พ.ศ. 2565 มีผู้ต้องขังทั้งหมด 2,209 คน เป็นผู้ต้องขังสูงอายุ 54 คน ปี พ.ศ. 2566 มีผู้ต้องขัง 2,196 คน เป็นผู้ต้องขังสูงอายุ 78 คน และในปี พ.ศ. 2567 มีผู้ต้องขังทั้งหมด 2,330 คน เป็นผู้ต้องขังสูงอายุ 79 คน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอัตราการเพิ่มของผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกับระดับประเทศ (Global Prison Trends, 2023) ผู้ต้องขังสูงอายุถือเป็นกลุ่มเปราะบางที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ เนื่องจากมีความเสี่ยงทางสุขภาพและสภาวะจิตใจ เช่น ความเครียด ความวิตกกังวล และภาวะซึมเศร้า (ฑิตฐิตา ธิติธรรมพฤกษ์, 2563) กรมราชทัณฑ์จึงจำเป็นต้องจัดสรรงบประมาณ บุคลากรเฉพาะด้าน เช่น นักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยา รวมทั้งปรับปรุงสถานที่และสวัสดิการให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังสูงอายุ (กรมราชทัณฑ์, 2566)

อย่างไรก็ตาม การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุกระทำความผิดในประเทศไทยยังมีจำนวนจำกัด โดยส่วนใหญ่เน้นศึกษาผู้ต้องขังหญิงสูงอายุเท่านั้น ยังไม่มีการศึกษาที่ครอบคลุมผู้ต้องขังสูงอายุในภาพรวมทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญ มีทั้งเขตอุตสาหกรรมและแหล่งท่องเที่ยว ทำให้มีความเสี่ยงต่อการเกิด

อาชญากรรมสูง ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุก่ออาชญากรรมในเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการป้องกันอาชญากรรม และเสนอแนวทางเชิงนโยบายในการดูแลผู้สูงอายุให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสาเหตุปัจจัยการกระทำผิดของผู้สูงอายุที่ต้องโทษในเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. เพื่อหาแนวทางป้องกันการกระทำผิดของผู้สูงอายุที่ต้องโทษในเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสาเหตุการก่ออาชญากรรม

นักอาชญาวิทยามองว่าอาชญากรรมเป็นพฤติกรรมที่ละเมิดกฎหมายของรัฐและก่อให้เกิดความเสียหายแก่สังคม ซึ่งมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย ทั้งด้านชีวภาพ จิตวิทยา และสังคม (ปกรณ์ มณีปกรณ์, 2553) โดยสาเหตุด้านชีวภาพอธิบายว่าความผิดทางอาญาเกิดจากพันธุกรรมและความผิดปกติทางกายภาพของบุคคล ตามแนวคิดของ ซีซา ลอมโบโซ่ (Cesare Lombroso) ผู้เสนอทฤษฎีอาชญากรโดยกำเนิด ส่วนแนวคิดทางจิตวิทยาอธิบายว่าการกระทำผิดเกิดจากความผิดปกติทางจิตใจ ตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ ซิกมันต์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ที่มองว่าความขัดแย้งระหว่าง id, ego และ super ego ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเบี่ยงเบนออกมาเป็นอาชญากรรม (พรชัย ขันตี, 2558)

2. แนวคิดทฤษฎีการป้องกันการก่ออาชญากรรม

การป้องกันอาชญากรรม (Crime Prevention) หมายถึงความพยายามที่จะลดช่องทางและโอกาสของการกระทำผิด โดยใช้มาตรการเชิงป้องกันทั้งทางตรงและทางอ้อม (ปกรณ์ มณีปกรณ์, 2553) แนวคิดที่สำคัญ เช่น ทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Theory) ที่เชื่อว่าการลงโทษอย่างรวดเร็วและเป็นธรรมจะยับยั้งการก่ออาชญากรรมได้ (นพพร หิรัญรักษ์, 2562) สอดคล้องกับแนวคิดของ เจเรมี เบนแธม (Jeremy Bentham) ที่มองว่าการลงโทษควรมุ่งป้องกันมากกว่าการประหาร และ ทฤษฎีสามเหลี่ยม

อาชญากรรม (Crime Triangle Theory) ของพิมพ์ธรา พัสดุประดิษฐ์ (2563) ที่เสนอว่า อาชญากรรมเกิดจากองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ผู้กระทำผิด เหยื่อ และโอกาส หากลดหรือทำลายองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งได้ ก็จะป้องกันอาชญากรรมได้

3. แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และมาตรการ กกฎหมาย ระเบียบวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ประเทศไทยได้กำหนดนิยาม “ผู้สูงอายุ” ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 หมายถึงบุคคลที่มีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย ปัจจุบันประเทศกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ส่งผลให้มีผู้ต้องขังสูงอายุเพิ่มมากขึ้น (กรมราชทัณฑ์, 2566) องค์การสหประชาชาติได้กำหนดหลักการ 18 ประการสำหรับผู้สูงอายุ เช่น การมีสิทธิในอาหาร ที่อยู่อาศัย และการได้รับการดูแลด้านสุขภาพ (อรรณพ นิยมเดช, 2566) รวมถึงปฏิญญาผู้สูงอายุไทย (พ.ศ. 2542) ที่เน้นสิทธิในการมีคุณภาพชีวิตที่ดีและได้รับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2563 ได้ขยายสิทธิด้านการแพทย์และการสงเคราะห์เพิ่มเติม โดยกรมราชทัณฑ์ได้กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุ เช่น การจัดสวัสดิการเฉพาะ การดูแลด้านสุขภาพจิต และโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย เพื่อให้ผู้ต้องขังสูงอายุสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างเหมาะสม

สรุป จากแนวคิดด้านสาเหตุการก่ออาชญากรรมและทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรม สามารถออกแบบแนวทางป้องกันผู้สูงอายุในเรือนจำได้อย่างเหมาะสม โดยเน้นการลดโอกาสและปัจจัยเสี่ยงต่อการกระทำผิด การปรับสภาพแวดล้อมและกิจกรรมในเรือนจำ การดูแลสุขภาพกายและจิตใจ รวมถึงการจัดโปรแกรมฝึกทักษะชีวิตและการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย นอกจากนี้ การดำเนินงานต้องสอดคล้องกับกฎหมายและมาตรฐานการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้ต้องขังสูงอายุสามารถใช้ชีวิตในเรือนจำอย่างมีคุณภาพและกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างปลอดภัยและเหมาะสม

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed method research) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Equalization research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้ต้องขังสูงอายุที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 70 คน สำหรับการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Snowball Sampling) โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและตัวแทนภาครัฐ จำนวน 9 คน ประกอบด้วย ผู้พิพากษาอัยการ ทนายความ พนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่เรือนจำ และพนักงานคุมประพฤติ ซึ่งมีประสบการณ์ในตำแหน่งราชการไม่น้อยกว่า 3 ปี

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือวิจัยแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. เครื่องมือเชิงปริมาณ – แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยสาเหตุการกระทำผิดของผู้ต้องขังสูงอายุ แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป ปัจจัยด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ และข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ ลักษณะคำถามเป็นทั้งปลายปิดและมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

2. เครื่องมือเชิงคุณภาพ – การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อเก็บข้อมูลแนวทางการป้องกันการกระทำผิดของผู้ต้องขังสูงอายุ แบ่งเป็นข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบและข้อเสนอแนะด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ

สำหรับการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเชิงปริมาณ ได้ทดลองใช้แบบสอบถามกับผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำอื่นจำนวน 30 คน โดยวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของข้อคำถามด้วยสูตร Cronbach’s Alpha ส่วนเครื่องมือเชิงคุณภาพใช้การออกแบบคำถามตามกรอบแนวคิดด้านการป้องกันอาชญากรรม และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยวิธี Methodological Triangulation

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ข้อมูลด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำผิดเก็บจากผู้ต้องขังสูงอายุผ่านแบบสอบถามปลายปิดและปลายเปิด ส่วนข้อมูลแนวทางป้องกันการกระทำผิดเก็บจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 9 คน ผ่านการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยได้อนุญาตจากอธิบดีกรมราชทัณฑ์และผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เชิงปริมาณ – วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้ตารางแจกแจงความถี่ (Frequency), ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) พร้อมแบ่งระดับคะแนนเป็น 5 ระดับ ตั้งแต่ “น้อยที่สุด” ถึง “มากที่สุด” ตามสูตรเฉลี่ยคะแนน

2. เชิงคุณภาพ – วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและเชิงลึก โดยจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่กำหนด เพื่อความถูกต้องของข้อมูลใช้วิธีตรวจสอบแบบสามเส้า (Methodological Triangulation)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสาเหตุปัจจัยการกระทำผิดของผู้สูงอายุที่ต้องโทษในเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุที่ต้องโทษในเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยากระทำความผิด ในภาพรวม

ปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุที่ต้องโทษในเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยากระทำความผิด	$\bar{X}$	S.D.	ระดับพฤติกรรม	ลำดับ
1. ด้านร่างกาย	2.24	1.00	น้อย	4
2. ด้านจิตใจ	2.30	0.73	น้อย	3
3. ด้านสังคม (ครอบครัว)	1.83	1.11	น้อยที่สุด	5
4. ด้านสังคม (ชุมชน)	2.47	1.01	น้อย	2
5. ด้านเศรษฐกิจ	3.41	1.16	มาก	1
ภาพรวม	**2.39**	**1.00**	**น้อย**	

พบว่า ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำผิดของผู้สูงอายุอยู่ใน ระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ $\bar{X}$ = 2.39 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 1.00 เมื่อพิจารณาแยกตามด้านพบว่า มี 3 ด้านที่อยู่ในระดับน้อยเช่นกัน ได้แก่

ด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ $\overline{X}$ = 3.41, S.D. = 1.16 แสดงว่าปัญหาเศรษฐกิจมีผลต่อการกระทำผิดในระดับมากที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น ๆ

ด้านสังคม (ชุมชน) มีค่าเฉลี่ย $\overline{X}$ = 2.47, S.D. = 1.01 แสดงว่าการสนับสนุนหรือความเชื่อมโยงกับชุมชนมีผลต่อการกระทำผิดในระดับน้อย

ด้านสังคม (ครอบครัว) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด $\overline{X}$ = 1.83, S.D. = 1.11 แสดงว่าปัจจัยครอบครัวมีผลต่อการกระทำผิดน้อยที่สุด

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำผิดของผู้สูงอายุที่ต้องโทษส่วนใหญ่มีระดับน้อย แต่ด้านเศรษฐกิจเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดในกลุ่มนี้ ซึ่งชี้ให้เห็นความสำคัญของการสนับสนุนด้านเศรษฐกิจและสวัสดิการสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุ

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อหาแนวทางป้องกันการกระทำผิดของผู้สูงอายุที่ต้องโทษในเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พบว่า ปัจจัยด้านร่างกายมีความสำคัญต่อการป้องกันการกระทำผิดของผู้สูงอายุที่ต้องโทษ โดยผู้ให้ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า ผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัวควรได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดจากแพทย์และพยาบาล พร้อมกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ เช่น โยคะ การยืดเหยียดกล้ามเนื้อ และการเดินช้า รวมถึงการให้ความรู้ด้านสุขภาพและการป้องกันโรคติดต่อก่อนพ้นโทษ นอกจากนี้ยังเสนอให้มีโซนควบคุมหรือเรือนจำแยกสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อดูแลสุขภาพกายและจิตใจอย่างเหมาะสม สำหรับผู้สูงอายุที่ร่างกายผอมบาง การประเมินภาวะโภชนาการเป็นรายบุคคล การเสริมอาหารที่เหมาะสม การออกกำลังกายเล็กน้อย และการพักผ่อนอย่างเพียงพอ ถือเป็นแนวทางป้องกันที่สำคัญเช่นเดียวกัน

ผู้ต้องโทษสูงอายุส่วนใหญ่รู้สำนึกและรู้สึกผิด แต่ยังกลับมากระทำผิดซ้ำ พบว่าการให้ความรู้ด้านกฎหมายและผลกระทบจากการกระทำผิด รวมถึงการให้คำปรึกษาโดยนักจิตวิทยาสามารถช่วยปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมได้ นอกจากนี้ การส่งเสริมอาชีพ เตรียมความพร้อมหลังพ้นโทษ การสร้างเครือข่ายสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน การให้โอกาสกลับตัวกลับใจ และมาตรการเฝ้าระวังหลังพ้นโทษ เป็นแนวทางสำคัญในการลดการกลับมากระทำผิดซ้ำ สำหรับผู้สูงอายุที่รู้สึกน้อยใจหรือขาดคุณค่าในตนเอง ควรจัดกิจกรรมกลุ่ม จิตบำบัด เสริมสร้างบทบาทในสังคม และเชื่อมความสัมพันธ์กับครอบครัว เพื่อสร้างคุณค่าและขวัญกำลังใจ

ความสัมพันธ์และความอบอุ่นจากครอบครัวมีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมของผู้สูงอายุในเรือนจำ ผู้ให้ข้อมูลเสนอว่า ควรจัดกิจกรรมเยี่ยมญาติใกล้ชิด พบปะพูดคุยและทำกิจกรรมร่วมกันอย่างไม่เร่งรีบ รวมถึงกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ เช่น ปลูกต้นไม้ ทำของที่ระลึก และการร่วมวางแผนอนาคตร่วมกัน เพื่อสร้างขวัญกำลังใจและความรู้สึกไม่เป็นภาระ นอกจากนี้ควรให้ความรู้แก่ญาติและผู้สูงอายุเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และความสำคัญของสถาบันครอบครัว พร้อมจัดนักจิตวิทยาหรือบุคลากรทางสังคมรับฟังปัญหาและติดตามความอบอุ่นทางจิตใจอย่างสม่ำเสมอ

ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าการจัดการภายในเรือนจำ เช่น การจัดสวัสดิการด้านอาหาร การจัดโซนควบคุมสำหรับผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมนันทนาการ และการประสานงานกับหน่วยงานสาธารณสุขและชุมชน เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยลดความเสี่ยงการกระทำผิดของผู้สูงอายุ การจัดฝึกอาชีพและการฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายควบคู่กับสุขภาพจิต จะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวใช้ชีวิตหลังพ้นโทษได้อย่างมีคุณภาพและไม่กลับมากระทำผิดซ้ำ

อภิปรายผล

อภิปรายผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสาเหตุและปัจจัยการกระทำผิดของผู้สูงอายุที่ต้องโทษในเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า

1. ปัจจัยทางเศรษฐกิจถือเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ผู้สูงอายุต้องกระทำผิดและต้องโทษในเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยเฉพาะความไม่เพียงพอของสวัสดิการภาครัฐ การขาดแคลนรายได้ หรือไม่สามารถเข้าถึงเงินช่วยเหลืออย่างเหมาะสม ผู้สูงอายุบางรายตกอยู่ในสภาวะยากจนและไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากการกระทำความผิดเพื่ออยู่รอด เช่น การลักขโมย นอกจากนี้ รายได้ที่ลดลงหลังเกษียณ และค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นในวัยชราก็เป็นปัจจัยสำคัญในการเกิดปัญหา ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ พรชัย ขันตี (2528) ที่กล่าวว่า ความยากจนส่งผลต่อการเกิดอาชญากรรมในทางอ้อม และสอดคล้องกับทฤษฎีมาร์กซิสต์ (Marxist Theory) ของคาร์ล มาร์กซ์ รวมถึงนักอาชญาวิทยา วิลเลียม บองเช ที่ชี้ว่า ระบบเศรษฐกิจเป็นตัวสร้างบรรยากาศและแรงกดดันต่อพฤติกรรมอาชญากรรม

2. ปัจจัยทางสังคม ชุมชนการขาดความร่วมมือในชุมชน เช่น ชุมชนที่ต่างคนต่างอยู่ไม่ช่วยเหลือกัน ส่งผลให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและอาชญากรรมสูง การพึ่งพาตนเองมากเกินไป

ทำให้ชุมชนอ่อนแอและเสี่ยงต่อปัญหาอาชญากรรม สอดคล้องกับทฤษฎีสังคมไร้ระเบียบ (Social Disorganization Theory) และการศึกษาของ ประสงค์ น้ำสมบูรณ์ (2565) ที่ชี้ว่าความเสื่อมโทรมของชุมชนทำให้เกิดความหวาดกลัวและอาชญากรรมสูง ครอบครัวความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวไม่แน่นแฟ้น ขาดการเอาใจใส่ การทอดทิ้ง หรือการละเลย ส่งผลต่อพัฒนาการทางอารมณ์และจิตใจของผู้สูงอายุ ทำให้มีแนวโน้มเข้าไปพัวพันกับอาชญากรรม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพันธะทางสังคม (Social Bond Theory) ของ Ross, H.L,& Voas, R.B (1990).และงานวิจัยของ ชวลิต (2563)

3. ปัจจัยทางจิตใจ ผู้สูงอายุที่ต้องโทษส่วนใหญ่รู้สำนึกว่ากระทำผิด แต่ยังทำซ้ำ อาจเกิดจากแรงกดดันภายนอก ขาดกลไกควบคุมตนเอง และกฎหมายที่ไม่เข้มงวด ทำให้เล็งเห็นความเสี่ยงต่ำในการถูกจับกุม สอดคล้องกับทฤษฎีจิตวิทยา (Psychological Theory) ของ Sigmund Freud และการศึกษาของ ตฤณห์ โพธิ์รักษา (2566) ที่ระบุว่าความเครียดและปัญหาสภาพสังคมเศรษฐกิจทำให้เกิดพฤติกรรมรุนแรง

4. ปัจจัยทางร่างกาย ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีโรคประจำตัว เช่น ความดันโลหิตสูง เบาหวาน โรคหัวใจ อัลไซเมอร์ ข้อเข่าเสื่อม และโรคทางเดินอาหาร ซึ่งส่งผลต่อสมรรถภาพร่างกายและอารมณ์ การกระทำผิดในกลุ่มนี้ทำให้ต้องมีระบบการดูแลสุขภาพและคัดกรองอย่างต่อเนื่องตามแนวทางกรมราชทัณฑ์ สอดคล้องกับทฤษฎีอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยมของ Cesare Lombroso

อภิปรายผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อหาแนวทางป้องกันการกระทำผิดของผู้สูงอายุที่ต้องโทษในเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แนวทางที่มีประสิทธิภาพต้องพิจารณาปัจจัยแบบองค์รวม โดยเริ่มต้นจากการลดปัจจัยเสี่ยงด้านร่างกายผ่านการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมที่เข้มข้น การจัดโซนควบคุมแยก และการประเมินภาวะโภชนาการเฉพาะบุคคล เพื่อให้สอดคล้องกับหลักมนุษยธรรมและการลดความเปราะบางทางสุขภาพ ขณะเดียวกัน เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่รู้สึกสำนึกผิดแต่ยังกลับมากระทำซ้ำ การป้องกันจึงต้องมุ่งเน้นการฟื้นฟูทางจิตใจโดยใช้หลัก Cognitive Behavioral Therapy (CBT) ผ่านการให้คำปรึกษาเพื่อ ปรับเปลี่ยนทัศนคติ และเสริมสร้างคุณค่าในตนเอง ควบคู่ไปกับการฟื้นฟู พันธะทางสังคม (Social Bond) ที่เน้นความผูกพันกับครอบครัว เป็นกลไกยับยั้งอาชญากรรมที่สำคัญที่สุด ซึ่งทั้งหมดนี้ต้องได้รับการสนับสนุนจากการจัดการภายในเรือนจำที่ดี ทั้งด้านสวัสดิการ การจัดกิจกรรมกลุ่ม และการประสานงานกับชุมชนภายนอกเพื่อ ฝึกอาชีพ และเตรียมความพร้อมอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถ

กลับคืนสู่สังคมและลดความเสี่ยงการกระทำผิดซ้ำได้อย่างยั่งยืนตามหลัก การแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitative Correction) สอดคล้องกับการศึกษาของ นุสบา สมพานิช และ พจ ธรรมพีร (2567) ที่พบว่า การบำบัดด้วยความคิดและพฤติกรรม (CBT) นั้นมีประสิทธิผลต่อการบำบัดอาการทางจิตในผู้สูงวัย แต่มีความละเอียดอ่อนและเฉพาะเจาะจงหลายประการที่ผู้บำบัดต้องคำนึงถึง โดยเฉพาะการตั้งเป้าหมายเชิงพฤติกรรมที่ชัดเจน และการที่ CBT อาจส่งผลต่อการควบคุมอารมณ์มากกว่าการเปลี่ยนความคิดของผู้สูงวัย ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและลดการกระทำผิดซ้ำในกลุ่มผู้สูงอายุที่ต้องโทษ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องแนวทางป้องกันการกระทำผิดของผู้สูงอายุที่ต้องโทษในเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุ 60–70 ปี ต้องโทษคดีเกี่ยวกับยาเสพติดครั้งแรกและส่วนใหญ่ไม่มีรายได้ อาชีพก่อนต้องโทษส่วนใหญ่เป็นรับจ้างทั่วไป ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำผิดประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด เนื่องจากสวัสดิการและรายได้ไม่เพียงพอ ด้านสังคมชุมชน จิตใจ ร่างกาย และครอบครัว อยู่ในระดับน้อยตามลำดับ สำหรับแนวทางป้องกัน เน้นการเสริมสิทธิสวัสดิการและอาชีพก่อนและหลังพ้นโทษ การสร้างเครือข่ายและกิจกรรมร่วมในชุมชน การส่งเสริมสุขภาพจิตและร่างกาย การฝึกอบรมความรู้ด้านกฎหมายและจริยธรรม รวมถึงการจัดกิจกรรมครอบครัวและกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์และสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีหลังพ้นโทษส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย ภาครัฐควรเพิ่มสวัสดิการและสร้างหลักประกันรายได้ให้ผู้สูงอายุ เช่น เบี้ยยังชีพ การส่งเสริมการจ้างงานที่ยืดหยุ่น การออมระยะยาว 1.2 ควรสร้างชุมชนเอื้อต่อผู้สูงอายุ เช่น ปรับปรุงสภาพแวดล้อม การเชื่อมโยงบริการสุขภาพ จัดสวัสดิการสังคมยั่งยืน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางสังคม 1.3 ส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพ การจัดสภาพแวดล้อมปลอดภัย การดูแลโภชนาการ และกิจกรรมทางกายที่เหมาะสม 1.4 ส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว การมีส่วนร่วมในกิจกรรมครอบครัว-สังคม และสร้างบรรยากาศอบอุ่นเพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตดี 1.5 สนับสนุนกิจกรรมและบริการที่ส่งเสริมสุขภาพจิต เช่น การออกกำลังกาย กิจกรรมสร้างสรรค์ และลดปัจจัยที่กระทบจิตใจ **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ศึกษา

เรือนจำ/ทัณฑสถานอื่นในจังหวัดเพื่อเปรียบเทียบปัจจัยและแนวทางแก้ไขผู้สูงอายุกระทำผิด 2.2 ศึกษาการส่งต่อผู้สูงอายุพ้นโทษสู่ชุมชน เพื่อป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำ 2.3 ศึกษารูปแบบอาชญากรรมและปัจจัยเสี่ยงต่อผู้สูงอายุ เพื่อใช้เป็นแนวทางป้องกันอาชญากรรมในพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2567). *สถิติประชากรประเทศไทย 2566*. กรุงเทพฯ: กรมการปกครอง.

กรมราชทัณฑ์. (2566). *มาตรฐานการดูแลผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำไทย.* กรุงเทพฯ: กรมราชทัณฑ์.

กรมราชทัณฑ์. (2567). *สถิติผู้ต้องขังสูงอายุทั่วประเทศ.* กรุงเทพฯ: กรมราชทัณฑ์.

ชวลิต กลิ่นแข. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระท้าผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจ้าจังหวัดแม่ฮ่องสอน. *วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิค,* 6(3), 253-261.

ตฤณห์ โพธิ์รักษา. (2566). รูปแบบอาชญากรรม และปัจจัยที่มีผลต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. *วารสารสหศาสตร์,* 23(1), 128-140.

ปกรณ์ มณีปกร (2553). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา.* กรุงเทพฯ: เอ็ม ที เพรช.

ประสงค์ น้ำสมบูรณ์. (2565). นโยบายตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์กับการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมของชุมชนในกองบัญชาการตำรวจภูธรภาค7 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย,* 6(3), 713-728.

นพพร หิรัญรักษ์. (2562). การศึกษาสาเหตุและรูปแบบการก่ออาชญากรรม ลักษณะการกระท้าผิด เกี่ยวกับการปล้นรถขนเงิน. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยรังสิต.

นุสบา สมพานิช. (2567). *ข้อควรคำนึงในการบำบัดด้วยความคิดและพฤติกรรมในผู้สูงวัยโรคซึมเศร้า สาระความรู้.* เรียกใช้เมื่อ 1 พฤศจิกายน 2568 จาก https://mekicecream.com/blogdetail/sourcesingred

พรชัย ขันตี. (2558). *ทฤษฎีอาชญาวิทยา: หลักการงานวิจัยและนโยบายประยุกต์.* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรังสิต.

พิมพ์ธรา พัสดุประดิษฐ์. (2563). แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานรักษาความปลอดภัยนักท่องเที่ยวของตำรวจในสังกัดกองกำกับการ 3 กองบังคับ การตำรวจท่องเที่ยว 1. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสตรมหาบัณฑิต.* โรงเรียนนายร้อยตำรวจ.

สุมนทิพย์ จิตสว่าง. (2559). การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำ. *วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์*. 24(2), 78-101.

อรรณพ นิยมเดชา. (2566). แนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมผู้สูงอายุในชุมชน. *วารสารวิจัยวิชาการ,* 6(6), 115-130.

อุนิษา เลิศโตมาสกุล. (2561). *อาชญากรรมและอาชญาวิทยา.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Ross, H.L,& Voas, R.B. (1990). The new Philadelphia story : The effects of severe punishment for drung driving. *Law & policy,* 12(1), 51-80.

การประเมินหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โรงเรียนพัฒนศาสน์วิทยาท่าแร้ง จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPPI MODEL*

AN EVALUATION OF THE SCHOOL BASED CURRICULUM IN MATHEMATICS OF PHATTANASARTWITTAYATHARANG SCHOOL BY CIPPI MODEL

นิสรีน ม่วงอุมิงค์[1], ยุพิน ยืนยง[2] และ พีชาณิกา เพชรสังข์[3]

Nisareen Muanguming[1], Yupin Yuenyong[2] and Peechanika Pechsung[3]

[1-3]คณะครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

[1-3]Master of Education Program in Curriculum and Instruction,

Phetchaburi Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: nisareen.mua@psrp.ac.th

วันที่รับบทความ : 3 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 19 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 21 ธันวาคม 2568

Received 3 December 2025; Revised 19 December 2025; Accepted 21 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อประเมินหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โรงเรียนพัฒนศาสน์วิทยาท่าแร้ง จังหวัดเพชรบุรี (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2561) โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPPI MODEL 2) เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ รวมทั้งสิ้น 377 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบ

Citation:

* นิสรีน ม่วงอุมิงค์, ยุพิน ยืนยง และ พีชาณิกา เพชรสังข์. (2569). การประเมินหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โรงเรียนพัฒนศาสน์วิทยาท่าแร้ง จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPPI MODEL. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 768-782.

Nisareen Muanguming, Yupin Yuenyong and Peechanika Pechsung. (2026). An Evaluation Of The School Based Curriculum In Mathematics Of Phattanasartwittayatharang School By Cippi Model. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 768-782.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

สัมภาษณ์ ประเด็นสนทนากลุ่ม แบบสอบถามโดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ที่ 0.67 และแบบวิเคราะห์เอกสาร สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับ มาก ในทุกด้านที่ทำการประเมิน ทั้งด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และผลกระทบ โดยลำดับความเหมาะสมจากมากไปน้อยคือ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต ด้านบริบท และด้านผลกระทบ ตามลำดับ ซึ่งการประเมินรายด้านทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นปรัชญาและวิสัยทัศน์ของหลักสูตร คุณสมบัติของบุคลากร วัสดุอุปกรณ์การจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน และผลกระทบต่อชุมชนต่างได้รับความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างว่ามีความ เหมาะสมอยู่ในระดับมาก 2) ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โรงเรียนพัฒนศาสน์วิทยาท่าแร้ง จังหวัดเพชรบุรี ปีการศึกษา 2568 ซึ่งประกอบด้วยการปรับเวลาเรียนและโครงสร้างรายวิชาให้เหมาะสมกับผู้เรียน พัฒนาครูและสื่อเทคโนโลยีให้ทันสมัย ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและการประเมินที่หลากหลาย เพิ่มกิจกรรมและเนื้อหาที่เชื่อมโยงชีวิตประจำวันและศาสนาอิสลาม

คำสำคัญ: การประเมินหลักสูตร, คณิตศาสตร์, รูปแบบการประเมิน CIPPI MODEL

Abstract

The purposes of this research were: 1) to evaluate the Mathematics Learning Area Curriculum of Phattanasartwittayatharang School, Phetchaburi Province (Revised Edition B.E. 2561 [2018]) using the CIPPI evaluation model, and 2) to provide guidelines for improving the school curriculum. The sample consisted of 377 participants. The research instruments included interview forms, focus group discussion guidelines, questionnaires with an index of item-objective congruence (IOC) of 0.67, and document analysis forms. The data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The research findings revealed that: 1) The overall appropriateness was at a High level in all evaluated aspects: Context, Input, Process, Product, and Impact. The order of appropriateness from highest to lowest was Input, Process, Product, Context, and Impact, respectively. The evaluation of all individual aspects, whether the curriculum's philosophy and vision, personnel qualifications, instructional materials, instructional management, measurement and evaluation, learning achievement, application of knowledge in daily life, and impact on the community, all received opinions from the sample group that they were at a High level of appropriateness. 2) The researcher synthesized guidelines for improving the Mathematics Learning Area Curriculum of Phattanasartwittayatharang School for the academic year 2025, which include adjusting instructional time and curriculum structure to be appropriate for learners, developing teachers and technology media to be modern, promoting active learning and diverse assessment, and increasing activities and content that link to daily life and Islamic principles.

Keywords: Curriculum Evaluation, Mathematics, CIPPI Model

บทนำ

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในสังคมไทยมีความสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ คุณธรรม และการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ซึ่งรัฐบาลได้กำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ . กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศใช้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ที่เริ่มใช้ในปีการศึกษา 2561 โดยมีการปรับปรุงในกลุ่มสาระหลัก เช่น คณิตศาสตร์ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีโลก หลักสูตรนี้เน้นแนวคิด “ผู้เรียนเป็นสำคัญ” และกำหนดวิสัยทัศน์ จุดหมาย สมรรถนะ และตัวชี้วัดไว้อย่างชัดเจน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรระดับสถานศึกษาให้

สามารถตอบสนองความต้องการและพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ (เจมจิรา เชาว์ดี, 2567)

หลักสูตรถือเป็นองค์ประกอบหลักของการจัดการศึกษาที่กำหนดทิศทางในการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมาย ดังนั้นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 27 สถานศึกษาจึงมีหน้าที่จัดทำและ พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยให้ครอบคลุมและสอดคล้องกับปัญหาของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น (ศิวะลักษณ์ มหาชัย, 2565) เพื่อให้มั่นใจในคุณภาพและประสิทธิภาพของหลักสูตร การประเมินหลักสูตรจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุด ในระบบการประกันคุณภาพภายใน โดยข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะเป็นสารสนเทศสำคัญในการ ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง หรือยุติ หลักสูตรในอนาคต สอดคล้องกับแนวคิดของ ธีรชัย เนตรถนอมศักดิ์ (2561) ที่เน้นความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพอยู่เสมอ

คณิตศาสตร์ มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จในการเรียนรู้และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากคณิตศาสตร์ส่งเสริมให้มนุษย์มีความคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีแบบแผน เป็นระบบ สามารถวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างรอบคอบ ช่วยในการวางแผน คาดการณ์ ตัดสินใจ แก้ปัญหา และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ . นอกจากนี้ คณิตศาสตร์ยังเป็น เครื่องมือสำคัญ ในการศึกษาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เช่น ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา ซึ่งถือเป็นรากฐานในการพัฒนาคุณภาพของบุคลากรของชาติ และพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้ทัดเทียมกับนานาชาติ ด้วยเหตุนี้ หลักสูตรสถานศึกษา โดยเฉพาะหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ จึงต้องได้รับการพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันต่อยุคสมัย สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ (เจมจิรา เชาว์ดี, 2567)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญและความจำเป็นของการประเมินหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาผลจากการประเมินหลักสูตรสถานศึกษาแบบบูรณาการอิสลาม โรงเรียนพัฒนศาสน์วิทยาท่าแร้ง ฉบับ พ.ศ. 2562 โดยการใช้รูปแบบการประเมินหลักสูตร CIPPI MODEL ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การประเมินบริบท การประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการ การประเมินผลผลิตและการประเมินผลกระทบของหลักสูตร เพื่อเป็นสารสนเทศในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนพัฒนศาสน์วิทยา

ท่าแร้ง จังหวัดเพชรบุรี ให้มีความเหมาะสม เกิดประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ที่ดีในการจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โรงเรียนพัฒนศาสน์วิทยาท่าแร้ง จังหวัดเพชรบุรี (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2561) ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้าด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ

2. เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โรงเรียนพัฒนศาสน์วิทยาท่าแร้ง จังหวัดเพชรบุรีในปีการศึกษา 2568

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรและการประเมินหลักสูตร

หลักสูตร ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญและเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา เนื่องจากเป็นแนวทางที่กำหนดทิศทางและขอบเขตของการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยหลักสูตรที่มีคุณภาพต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นตลอดเวลา ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 27 กำหนดให้สถานศึกษาต้องจัดทำสาระของหลักสูตรให้สอดคล้องกับปัญหาของชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (ศิวะลักษณ์ มหาชัย, 2565) การออกแบบหลักสูตรจึงต้องเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ผู้เรียนเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและมีความพร้อมในการแข่งขันในระดับนานาชาติ

การประเมินหลักสูตร เป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งและเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำอย่างสม่ำเสมอในระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้ทราบถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลอันเป็นคุณค่าของหลักสูตรว่าก่อให้เกิดผลดีมากน้อยเพียงใดจากการนำไปใช้ เกิดปัญหาและอุปสรรคใดบ้าง รวมถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงว่าผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษามีคุณภาพตามความมุ่งหมายหรือไม่ ข้อมูลที่ได้จากการประเมินหลักสูตรจะเป็นสารสนเทศสำคัญที่นำไปสู่การปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ยกเลิก หรือตัดสินใจใด ๆ เกี่ยวกับหลักสูตรในอนาคต (ธีรชัย เนตร

ถนอมศักดิ์, 2561) การประเมินหลักสูตรในยุคปัจจุบันจึงนิยมใช้รูปแบบที่ครอบคลุมมิติการประเมินอย่างเป็นระบบ

2. หลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนพัฒนศาสน์วิทยาท่าแร้ง จังหวัดเพชรบุรี

มีเป้าหมายสำคัญเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักการและทฤษฎีทางคณิตศาสตร์ สามารถใช้ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ 5 ด้าน (การแก้ปัญหา การสื่อสาร การเชื่อมโยง การให้เหตุผล และการคิดสร้างสรรค์) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาในชีวิตจริง และมีเจตคติที่ดีต่อคณิตศาสตร์ในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการประกอบอาชีพ โดยหลักสูตรได้จัดเนื้อหาออกเป็น 3 สาระหลัก ได้แก่ จำนวนและพีชคณิต การวัดและเรขาคณิต และ สถิติและความน่าจะเป็น ทั้งนี้ หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนพัฒนศาสน์วิทยาท่าแร้ง พ.ศ. 2562 เป็นหลักสูตร บูรณาการ ระหว่างหลักสูตรแกนกลางฯ กับหลักสูตรแกนกลางการอิสลามศึกษา พ.ศ. 2546 โดยมุ่งเน้นการสร้างผู้เรียนให้เป็น มุสลิมที่ดี ที่ยึดมั่นศรัทธา มีความสมดุลทั้งด้านวิชาการ ภาษา และคุณธรรม (ปรัชญา: เรียนดี มีวินัย ใฝ่ความรู้ คู่คุณธรรม นำสังคม) เพื่อพัฒนาตนเอง ครอบครัว และสังคมให้เกิดสันติสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

สรุป การศึกษานี้ได้รวบรวมและสรุปแนวคิดเกี่ยวกับ หลักสูตรและการประเมินหลักสูตร ที่เน้นความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และใช้การประเมินเพื่อหาข้อมูลในการตัดสินใจปรับปรุง ซึ่งแนวคิดเหล่านี้มีความสอดคล้องโดยตรงกับหัวข้อวิจัยเรื่อง "การประเมินหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โรงเรียนพัฒนศาสน์วิทยาท่าแร้ง"

วิธีดำเนินการวิจัย

ระบุรูปแบบของการวิจัย เป็นการวิจัยแบบแบบผสานวิธี โดยมีทั้งแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 711 คน จากโรงเรียนพัฒนศาสน์วิทยาท่าแร้ง ประกอบด้วย ผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา และผู้ปกครองนักเรียน ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้เลือกกลุ่มตัวอย่างจำนวนรวม 377 คน ซึ่งประกอบด้วย

ผู้บริหาร 4 คน (ผู้อำนวยการ, รองผู้อำนวยการ, หัวหน้างานบริหารวิชาการ, หัวหน้ากลุ่มสาระคณิตศาสตร์) และ ครูคณิตศาสตร์ 4 คน (เลือกทั้งหมด), คณะกรรมการสถานศึกษา 3 คน (เลือกแบบเจาะจง), ส่วน นักเรียนจำนวน 183 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ และผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 183 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งเป็นผู้ปกครองของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 1 การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องเมือ

ประเภทเครื่องมือ	ฉบับที่	ผู้ให้ข้อมูล	วิธีการตรวจสอบคุณภาพ	ค่า IOC ที่ได้
แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง	1	ผู้บริหาร (4 คน)	IOC (โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน)	0.67
ประเด็นสนทนากลุ่ม (Focus Group)	2	คณะกรรมการสถานศึกษา (3 คน)	IOC (โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน)	0.67
	3	ครูผู้สอนคณิตศาสตร์ (4 คน)	IOC (โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน)	0.67
แบบสอบถาม (Rating Scale 5 ระดับ)	4	นักเรียน (183 คน)	IOC (โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน)	0.67
	5	ผู้ปกครองนักเรียน (183 คน)	IOC (โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน)	0.67
แบบวิเคราะห์เอกสาร	6	ผลการเรียนนักเรียน (คณิตศาสตร์พื้นฐาน/เพิ่มเติม)	ตรวจสอบรูปแบบโดยอาจารย์ที่ปรึกษา	-

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบสัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม: ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา และครูผู้สอน โดยส่งประเด็นสัมภาษณ์/สนทนากลุ่มล่วงหน้า

2. แบบสอบถาม: จัดส่งแบบสอบถามให้นักเรียนและผู้ปกครองตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่วางแผนไว้

3. แบบบันทึกผลการเรียนรู้: ขออนุญาตเข้าถึงและรวบรวมข้อมูลผลการเรียนของนักเรียนจากฐานข้อมูลโรงเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์โดยใช้ สถิติพื้นฐาน (ความถี่ ร้อยละ) และ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2. วิเคราะห์โดยใช้ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อแปลความหมายระดับความคิดเห็น/ความเหมาะสม 5 ระดับ (ตามแนวคิดของลิเคอร์ท) โดยมีเกณฑ์การแปลผล เช่น ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึงเหมาะสมในระดับ มากที่สุด และ 3.50 – 4.49 หมายถึง มาก

3. วิเคราะห์ข้อมูลจากระดับผลการเรียนเป็น ร้อยละของนักเรียนที่ได้ผลการเรียนระดับ 3 ถึง 4 เพื่อประเมินผลผลิตตามเกณฑ์ ต่ำกว่าร้อยละ 50 (ควรปรับปรุง), ร้อยละ 50 - 74 (พอใช้), และ ร้อยละ 75 ขึ้นไป (ดี)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อประเมินหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โรงเรียนพัฒนศาสน์วิทยาท่าแร้ง จังหวัดเพชรบุรี (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2561) ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้าด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ

หลักสูตร	ผู้บริหาร	คณะกรรมการสถานศึกษา	ครูผู้สอน	นักเรียน				ผู้ปกครองนักเรียน				สรุป
				$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ	
1. ด้านบริบท	เหมาะสม	เหมาะสม	เหมาะสม	4.21	0.77	มาก	3	4.19	0.80	มาก	4	เหมาะสม
2. ด้านปัจจัยนำเข้า	เหมาะสม	เหมาะสม	เหมาะสม	4.28	0.80	มาก	1	4.47	0.57	มาก	1	เหมาะสม
3. ด้านกระบวนการ	เหมาะสม	เหมาะสม	เหมาะสม	4.26	0.79	มาก	2	4.38	0.70	มาก	2	เหมาะสม
4. ด้านผลผลิต	เหมาะสม	เหมาะสม	เหมาะสม	-	-	-	-	4.21	0.83	มาก	3	เหมาะสม
5. ด้านผลกระทบ	เหมาะสม	เหมาะสม	เหมาะสม	-	-	-	-	4.00	0.74	มาก	5	เหมาะสม

พบว่า จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร โรงเรียนพัฒนศาสน์วิทยาท่าแร้ง มีความเห็นในการประเมินหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยภาพรวม พบว่า มีความเหมาะสมในทุกด้าน

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นจากผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา และครูผู้สอน ชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์มีความเข้มแข็งและ สอดคล้องอย่างยิ่ง กับปรัชญา วิสัยทัศน์ของโรงเรียน และความต้องการของชุมชน โดยเฉพาะการส่งเสริมให้นักเรียนสามารถ บูรณาการความรู้คณิตศาสตร์เข้ากับกิจการทางศาสนาอิสลาม (เช่น การคำนวณมรดก/ซะกาต) และนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้จริง ในด้าน ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการ โรงเรียนมีการสนับสนุนนโยบายการพัฒนาครู การจัดอบรม PLC การใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และมีการ นำผลการประเมินมาปรับปรุงหลักสูตรอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ในด้าน ผลผลิต และ ผลกระทบ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น และนักเรียนมี ทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาที่ชัดเจน ขึ้น อย่างไรก็ตาม หลักสูตรยังมีประเด็นที่ต้องพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพสูงสุด โดยทุกกลุ่มเห็นตรงกันว่าควร ปรับเวลาเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายให้ยืดหยุ่น ควร เพิ่มงบประมาณ และจัดหาสื่อ/อุปกรณ์/เทคโนโลยีที่ทันสมัยอย่างเพียงพอ ควรแก้ไขปัญหาครูที่ยัง ขาดทักษะการใช้เทคนิคการสอนที่ทันสมัย และการสอนที่ยังเน้นการท่องจำมากกว่าการคิดวิเคราะห์ในบางกลุ่มผู้เรียน รวมถึงควรจัด กิจกรรมเสริม

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความเหมาะสมเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของผู้เรียน (จำนวน 183 คน)

ความคิดเห็น	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม	ลำดับที่
ด้านบริบท (Context)	4.21	0.77	มาก	3
ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)	4.28	0.80	มาก	1
ด้านกระบวนการ (Process)	4.26	0.79	มาก	2
ค่าเฉลี่ยรวม	4.25	0.79	มาก	

พบว่า ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยภาพรวมพบว่า ระดับความคิดเห็นมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.25, S.D. = 0.79) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านปัจจัยนำเข้า ($\bar{x}$ = 4.26, S.D. = 0.80)

ลำดับที่ 2 ด้านกระบวนการ ($\bar{X}$ = 4.26, S.D. = 0.79) และลำดับที่ 3 ด้านบริบท ($\bar{X}$ = 4.21, S.D. = 0.77)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความเหมาะสมเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ของผู้ปกครองนักเรียน (จำนวน 183 คน)

ความคิดเห็น	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม	ลำดับที่
ด้านบริบท (Context)	4.19	0.80	มาก	4
ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)	4.47	0.57	มาก	1
ด้านกระบวนการ (Process)	4.38	0.70	มาก	2
ด้านผลผลิต (Product)	4.21	0.38	มาก	3
ด้านผลกระทบ (Impact)	4.00	0.74	มาก	5
ค่าเฉลี่ยรวม	**4.25**	**0.64**	**มาก**	

พบว่า ระดับความคิดเห็นมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.25, S.D. = 0.64) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านปัจจัยนำเข้า ($\bar{X}$ = 4.47, S.D. = 0.57) ลำดับที่ 2 ด้านกระบวนการ ($\bar{X}$ = 4.38, S.D. = 0.70) ลำดับที่ 3 ด้านผลผลิต ($\bar{X}$ = 4.21, S.D. = 0.38) ลำดับที่ 4 ด้านบริบท ($\bar{X}$ = 4.19, S.D. = 0.80) และลำดับสุดท้ายด้านผลกระทบ ($\bar{X}$ = 4.00, S.D. = 0.74)

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรูคณิตศาสตร์ โรงเรียนพัฒนศาสน์วิทยาท่าแร้ง จังหวัดเพชรบุรีในปีการศึกษา 2568 ผู้วิจัยจึงได้ถอดบทเรียนจากผลการประเมิน เพื่อกำหนดแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์สำหรับปีการศึกษา 2568 ดังต่อไปนี้

1. ปรับเวลาเรียนให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนตามแผนการเรียนที่แตกต่างกัน

2. ปรับปรุงคำอธิบายรายวิชา ตัวชี้วัด และผลการเรียนรู้ให้ชัดเจนและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และการศึกษาต่อ

3. พัฒนาการบูรณาการคณิตศาสตร์กับชีวิตจริงและศาสนาอิสลาม เช่น การคำนวณมรดก การคำนวณซะกาต การคำนวณเวลา และการบริหารจัดการทางการเงินตามหลักศาสนา

4. ใช้ผลการประเมินระดับชาติ เช่น O-NET, I-NET และ PISA เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดเป้าหมายรายชั้น เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

5. พัฒนาครูแบบรายบุคคล โดยจัดอบรมเฉพาะด้านที่จำเป็น เช่น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สถิติ การสร้างสื่อ GeoGebra การสอนแบบ STEM และการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

6. จัดทำฐานข้อมูลผู้เรียนรายบุคคลด้านคณิตศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์พื้นฐานและลดความเหลื่อมล้ำด้านทักษะคณิตศาสตร์

7. ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เช่น Problem-Based Learning, STEM, Cooperative Learning และ Game-based Learning โดยการพัฒนานวัตกรรมการสอนของครู เพื่อให้เนื้อหาเหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละระดับและแก้ปัญหาพื้นฐานที่แตกต่างกัน

8. สร้างคลังโจทย์คณิตศาสตร์แบบเชื่อมโยงชีวิตจริงและบูรณาการกับศาสนาอิสลาม ครอบคลุมการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา

9. ปรับระบบการวัดผลให้หลากหลายมากขึ้น เช่น การประเมินสภาพจริง แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) การประเมินโดยเพื่อน และภาระงานสร้างสรรค์

10. จัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะเพิ่มเติม เช่น สัปดาห์คณิตศาสตร์ ค่ายคณิตศาสตร์ และการแข่งขันภายในโรงเรียนเพื่อสร้างแรงจูงใจแก่ผู้เรียน

11. สร้างความเป็นเลิศด้านคณิตศาสตร์ในระดับเขตพื้นที่และจังหวัด เช่น การแข่งขัน การติวเข้ม และการสร้างทีมตัวแทนนักเรียน

12. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกระบวนการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม การรายงานผลทางออนไลน์ และการให้คำแนะนำอย่างสม่ำเสมอ

13. พัฒนารูปแบบกิจกรรมคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ชุมชน และหลักศาสนา เพื่อเพิ่มคุณภาพและความยั่งยืนของผลลัพธ์ของหลักสูตรในระยะยาว

อภิปรายผล

อภิปรายผลวัตถุประสงค์ที่ 1 ประเมินหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โรงเรียนพัฒนศาสน์วิทยาท่าแร้ง จังหวัดเพชรบุรี ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน มีประเด็นที่ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลรายด้านต่าง ๆ

พบว่า ผลการประเมินหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของโรงเรียนพัฒนศาสน์วิทยาท่าแร้งโดยรวมมีความเหมาะสมในระดับ มาก ในทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ ยามีละห์ ยาหมาย (2565) ที่เน้นว่าหลักสูตรที่เหมาะสมจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนตามเป้าหมาย โดยด้านที่ได้คะแนนสูงสุดคือ ปัจจัยนำเข้า ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทสำคัญของผู้บริหารในการส่งเสริมการพัฒนาครูและเทคโนโลยี สอดคล้องกับแนวคิดการประเมินปัจจัยนำเข้าของสุภา นิลพงษ์ (2554) ด้าน บริบท มีความเหมาะสมสูงมากเนื่องจากหลักสูตรมีความสอดคล้องกับปรัชญา วิสัยทัศน์ของโรงเรียน และตอบสนองต่อบริบทของชุมชนมุสลิมอย่างชัดเจนด้วยการ บูรณาการคณิตศาสตร์เข้ากับศาสนาอิสลาม (เช่น การคำนวณมรดก/ซะกาต) สอดคล้องกับแนวคิดของ Tyler (1950) และ เกษราภรณ์ สรวลเส และคณะ (2566) ในด้าน กระบวนการ โรงเรียนเน้นการเรียนรู้แบบ เชิงรุก และ ผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดารัตน์ อมรชาติ (2564) และแนวคิดของ Goodlad (1979) แม้จะมีข้อจำกัดที่การสอนยังเน้นการท่องจำมากกว่าการคิดวิเคราะห์ในบางกลุ่ม ด้าน ผลผลิต พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผ่านเกณฑ์ และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ได้จริง สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและแนวคิดการประเมินผลผลิตของ Stufflebeam (1975)

อภิปรายผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรูคณิตศาสตร์ โรงเรียนพัฒนศาสน์วิทยาท่าแร้ง จังหวัดเพชรบุรีในปีการศึกษา 2568

พบว่า แนวทางการปรับปรุงหลักสูตรคณิตศาสตร์สำหรับปีการศึกษา 2568 เน้นประเด็นสำคัญที่ควรพัฒนา ได้แก่ ความยืดหยุ่นของโครงสร้างหลักสูตร การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการพัฒนาระบบติดตามผู้เรียนอย่างเป็นระบบ แนวทางเหล่านี้สอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรในยุคปัจจุบันที่เน้นบริบทของผู้เรียนและความต้องการของชุมชน โดยการ ปรับโครงสร้างรายวิชาให้ยืดหยุ่น

สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดารัตน์ อมรชาติ (2564) ที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้, การพัฒนาศักยภาพครูและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สอดคล้องกับ เกษราภรณ์ สรวลเส และคณะ (2566) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อคุณภาพการสอน, การส่งเสริม Active Learning เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ สอดคล้องกับ วีรยุทธ พลายเล็ก (2566), และการบูรณาการคณิตศาสตร์กับหลักศาสนาอิสลาม เพื่อเพิ่มความหมายและแรงจูงใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของตุลา บินล่าเต๊ะ (2567) โดยสรุป แนวทางการปรับปรุงที่สังเคราะห์ขึ้นยืนยันว่าการพัฒนาหลักสูตรที่เน้นความยืดหยุ่น การพัฒนาครู การใช้เทคโนโลยี และการเรียนรู้เชิงรุก จะสามารถยกระดับคุณภาพการเรียนรู้คณิตศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของโรงเรียน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการประเมินหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โรงเรียนพัฒนศาสน์วิทยาท่าแร้ง โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับ มาก ในทุกด้าน (ปัจจัยนำเข้า > กระบวนการ > ผลผลิต > บริบท > ผลกระทบ) หลักสูตรมีความ สอดคล้องอย่างชัดเจน กับวิสัยทัศน์โรงเรียน และ บริบทศาสนาอิสลาม (เช่น การคำนวณซะกาต/มรดก) และส่งผลให้ ผลสัมฤทธิ์และทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนดีขึ้น (ผลสัมฤทธิ์เฉลี่ย > 2.50) อย่างไรก็ตาม มีข้อเสนอแนะให้ปรับโครงสร้างเวลาเรียนให้ยืดหยุ่นขึ้น ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พัฒนาศักยภาพครู ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง เพิ่มงบประมาณ/สื่อการสอนที่หลากหลาย และส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เพื่อลดการสอนแบบท่องจำและยกระดับความเป็นเลิศเชิงวิชาการให้เป็นที่ยอมรับในวงกว้างยิ่งขึ้น ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 ข้อเสนอแนะในการวิจัย การออกแบบและพัฒนาเครื่องมือวิจัย ควรให้ความสำคัญในการออกแบบเครื่องมือให้มีความชัดเจนและตรงประเด็นกับวัตถุประสงค์ของการประเมิน โดยควรลดจำนวนข้อคำถามให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม เพื่อไม่ให้ผู้ตอบเกิดความเหนื่อยล้าหรือเบื่อหน่ายในการตอบแบบสอบถาม รวมถึงควรปรับถ้อยคำให้เข้าใจง่ายและสอดคล้องกับระดับความรู้และประสบการณ์ของกลุ่มเป้าหมายแต่ละฝ่าย **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรประเมินหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพต่อไป 2.2 ควรเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ประเมินจากภายนอกมีส่วนในการประเมินเพื่อให้ได้ผล

การประเมินที่หลากหลาย และ 2.3 ควรมีการใช้รูปแบบการประเมินอื่น ๆ ที่มีความครอบคลุมและหลากหลายในการประเมินหลักสูตร

เอกสารอ้างอิง

เกษราภรณ์ สรวลเส และคณะ. (2566). การประเมินหลักสูตรวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น ฝ่ายมัธยมศึกษา (มอดินแดง) โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป์ไอโมเดล. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ,* 9(1), 56-77

เจมจิรา เชาว์ดี. (2567). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การศึกษาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง (RME) เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 9(2), 345-258.

ตุลา บินล่าเต๊ะ (2567). การพัฒนาการคิดเชิงสถิติโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการอิสลาม วิชาคณิตศาสตร์ (สาระสถิติ) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี*, 35(2), 129–149.

ธีรชัย เนตรถนอมศักดิ์. (2561). *การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ในระดับประถมศึกษา.* คลังนานาวิทยา: ขอนแก่น.

ยามีละห์ ยาหมาย. (2565). การประเมินการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสตูล. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์**.**

วีรยุทธ พลายเล็ก (2566). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิด Active Learning เพื่อเสริมสร้างทักษะและกระบวนการและจิตคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรม,* 19(1), 384 - 400

ศิวะลักษณ์ มหาชัย. (2565). การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 5(2), 169-185

สุดารัตน์ อมรชาติ. (2564). การประเมินหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของโรงเรียนบ้านหินดาน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้รูปแบบซิป เปี้ยสท์. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

สุภา นิลพงษ์. (2554). การประเมินหลักสูตรโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ พุทธศักราช 2552. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยศรีนครินทวิโรฒ

Goodlad, J. I. (1979). *Curriculum Inquiry: The Study of Curriculum Practice.* New York: McGraw-Hill.

Stufflebeam, D. L. (1975). *The CIPP Model for Program Evaluation. In Evaluation Models.* Boston: Kluwer-Nijhoff Publishing.

Tyler, R. W. (1950). *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. Chicago: University of Chicago Press.

การส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารภายใต้มาตรฐาน ของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท*

EXTENSION OF FOOD PRODUCT PROCESSING IN COMPLIANCE WITH FOOD SAFETY STANDARDS BY COMMUNITY ENTERPRISES IN SANKHABURI DISTRICT, CHAI NAT PROVINCE

กนกวรรณ จันทร์วงค์[1], นารีรัตน์ สีระสาร[2] และ สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม[3]

Kanokwan Chanvong[1], Nareerut Seerasarn[2] and Sineenuch Khrutmuang Sanserm[3]

[1-3]วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

[1-3]Agricultural Extension School of Agriculture and Cooperatives,

Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

Corresponding Author's Email: Nareerut.see@stou.ac.th

วันที่รับบทความ : 17 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 2 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 4 มกราคม 2569

Received 17 December 2025; Revised 2 January 2026; Accepted 4 January 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ลักษณะพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน (2) สภาพการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารภายใต้มาตรฐานการผลิต (3) ความต้องการด้านการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ภายใต้มาตรฐาน และ (4) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ภายใต้มาตรฐานของวิสาหกิจชุมชน กลุ่ม

Citation:

* กนกวรรณ จันทร์วงค์, นารีรัตน์ สีระสาร และ สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม. (2569). การส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารภายใต้มาตรฐานของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 783-801.

Kanokwan Chanvong, Nareerut Seerasarn and Sineenuch Khrutmuang Sanserm. (2026). Extension Of Food Product Processing In Compliance With Food Safety Standards By Community Enterprises In Sankhaburi District, Chai Nat Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 783-801.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ประชากร ได้แก่ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารในอำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท ซึ่งขึ้นทะเบียนในปี พ.ศ. 2568 จำนวน 247 ราย กลุ่มตัวอย่างจำนวน 153 ราย ได้มาจากการคำนวณด้วยสูตรของทาโร ยามาเน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ

ผลการวิจัยพบว่า (1) สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 59.98 ปี สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 2.80 คน และเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเฉลี่ย 7.92 ปี โดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีที่ดินเป็นของตนเอง ใช้เงินทุนจากครอบครัว มีรายได้เฉลี่ยต่อปี 165,895.19 บาท และมีหนี้สินเฉลี่ย 50,756.86 บาท (2) การปฏิบัติตามมาตรฐานการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านสุขาภิบาลอาหารและการจัดการขยะอย่างถูกต้อง (3) ความต้องการด้านการส่งเสริมการแปรรูปภายใต้มาตรฐานอยู่ในระดับมาก โดยมีความต้องการด้านการพัฒนาการตลาดเป็นลำดับแรก เช่น การสร้างอัตลักษณ์แบรนด์ การออกแบบโลโก้ และการเล่าเรื่องผลิตภัณฑ์เพื่อเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ท้องถิ่นและเพิ่มโอกาสทางการตลาด และ (4) ปัญหาในการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง โดยปัญหาสำคัญคือการขาดงบประมาณในการปรับปรุงสถานที่ เครื่องมือ และอุปกรณ์

คำสำคัญ: การแปรรูปอาหาร, มาตรฐานผลิตภัณฑ์, วิสาหกิจชุมชน

Abstract

This research aimed to study: (1) the basic social and economic characteristics of community enterprise members; (2) the conditions of food product processing under production standards; (3) the needs for promoting standard-based food product processing; and (4) the problems and suggestions for promoting standard-based food product processing of community enterprises. The population consisted of members of food-processing community enterprises in Sankhaburi District, Chai Nat Province, registered in 2025, totaling 247 persons. The sample size of 153 respondents was determined using Yamane's formula. The research instrument was an interview form. Data were analyzed using

descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, standard deviation, and ranking.

The results revealed that: (1) most community enterprise members were female, with an average age of 59.98 years. They had completed primary education, with an average household size of 2.80 persons, and an average community enterprise membership duration of 7.92 years. Most were engaged in agriculture, owned their land, used family capital, had an average annual income of 165,895.19 baht, and an average debt of 50,756.86 baht. (2) Overall compliance with food product processing standards was at a high level, particularly in food sanitation and proper waste management. (3) The need for promotion of standard-based processing was at a high level, with marketing development ranked as the first priority, such as brand identity creation, logo design, and product storytelling to connect with local identity and increase market opportunities. (4) Operational problems were at a moderate level, with the main problem being a lack of budget for improving facilities, tools, and equipment.

Keywords: food processing, product standards, community enterprises

บทนำ

ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีการแข่งขันสูง การเสริมสร้างความเข้มแข็งและความสามารถในการพึ่งพาตนเองของชุมชนจึงเป็นประเด็นสำคัญ โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากซึ่งถือเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ชุมชนสามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมอย่างคุ้มค่า สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มุ่งเน้นการพัฒนาอย่างสมดุล (พระครูสิทธิสุตากร (สุเมต สิทธิเมธี), 2567)

การแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารนับเป็นกิจกรรมหลักของวิสาหกิจชุมชนที่ช่วยเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลผลิตทางการเกษตร สร้างรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชน

ขณะเดียวกัน แนวโน้มพฤติกรรมผู้บริโภคในปัจจุบันให้ความสำคัญกับคุณภาพ ความปลอดภัย และมาตรฐานการผลิตอาหารมากขึ้น ส่งผลให้กระบวนการแปรรูปอาหารจำเป็นต้องดำเนินการภายใต้หลักเกณฑ์และมาตรฐานที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและเพิ่มโอกาสทางการตลาด (มงคล คงเสน และคณะ, 2565)

อย่างไรก็ตาม สภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนหลายแห่งยังประสบปัญหาในการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิตอาหาร (Good Manufacturing Practice: GMP) ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 420) พ.ศ. 2563 อย่างครบถ้วน โดยมีข้อจำกัดด้านความรู้ งบประมาณ เครื่องมือ อุปกรณ์ และสถานที่ผลิตที่ได้มาตรฐาน ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพและความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ ตลอดจนความสามารถในการแข่งขันในตลาด

สำหรับอำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท มีวิสาหกิจชุมชนที่ขึ้นทะเบียนจำนวน 46 แห่ง และดำเนินกิจกรรมด้านการผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรหลากหลายประเภท แต่ยังพบข้อจำกัดในการยกระดับกระบวนการผลิตให้เป็นไปตามมาตรฐานด้านสุขาภิบาลอาหาร ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงมีความสำคัญในการศึกษาสภาพพื้นฐาน ความต้องการ ปัญหา และข้อเสนอแนะด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางพัฒนามาตรฐานการผลิตเพิ่มศักยภาพการแข่งขันและสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน
2. เพื่อศึกษาการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารภายใต้มาตรฐานการผลิตของวิสาหกิจชุมชน
3. เพื่อศึกษาความต้องการด้านการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารภายใต้มาตรฐานการผลิตของวิสาหกิจชุมชน
4. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะด้านการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารภายใต้มาตรฐานการผลิตของวิสาหกิจชุมชน

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

เสรี พงศ์พิศ และ สุภาส จันทร์หงษ์ (2548) ได้ให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชน ไว้ว่า การประกอบการโดยคนในชุมชนเพื่อการจัดการ “ทุน” อย่างสร้างสรรค์ เพื่อตอบสนองการพึ่งตนเองและความพอเพียงของครอบครัวและชุมชน

จารุพงค์ พลเดช (2546) ได้ให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชน ไว้ว่า การประกอบกิจการของชุมชนโดยคนในชุมชนเป็นเจ้าของกิจการเพื่อการจัดการ “ทุน” ทางสังคมของชุมชนที่มีอยู่เพื่อสร้างรายได้ และการพึ่งพาตนเองของครอบครัว และชุมชน และระหว่างชุมชน โดย “ทุน” นั้นรวมถึงทุนเป็นเงิน ทุนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ทุนที่เป็นผลผลิต ทุนความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีทรัพยากรท้องถิ่น

วิชิต นันทสุวรรณ (2548) ได้ให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชน ไว้ว่า การประกอบการซึ่งรวมถึงกระบวนการคิด การจัดการผลผลิตและทรัพยากรทุกขั้นตอนโดย ภูมิปัญญาขององค์กรชุมชนหรือเครือข่ายของชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและการเรียนรู้ของชุมชน

กรมส่งเสริมการเกษตร (2562) ได้ให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชน ไว้ว่า การประกอบการหรือกิจการของชุมชนที่กลุ่มคนในชุมชนเป็นเจ้าของและร่วมกันดำเนินการ โดยการใช้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่เหมาะสม และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัตถุดิบและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน

จากความหมายของวิสาหกิจชุมชนดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า วิสาหกิจ ชุมชน หมายถึง การประกอบการโดยกลุ่มหรือองค์กรในชุมชน ที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันในการผลิตสินค้า การให้บริการ หรืออื่น ๆ เพื่อสร้างรายได้และการพึ่งพาตนเองของครอบครัวในชุมชนและระหว่างชุมชน ก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจในระดับรากหญ้าที่มั่นคงและยั่งยืน โดยตั้งอยู่บนพื้นฐาน 3 ประการ คือ 1) วิสาหกิจชุมชน เป็นกระบวนการประกอบกิจการชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ 2) การประกอบกิจการต้องมุ่งเน้นการใช้ภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของชุมชนเป็นหลัก และ 3) มุ่งเน้นการสร้างโอกาสและเพิ่มรายได้ทั้งในระดับครัวเรือน กลุ่ม/องค์กร และเครือข่ายในชุมชน

2. ประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 420) พ.ศ. 2563 เรื่อง วิธีการผลิต เครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิต และการเก็บรักษาอาหาร

ผู้ประกอบการผลิตอาหารที่เข้าข่ายต้องขออนุญาตสถานที่ผลิตตามมาตรฐานการผลิตขั้นต้น (Primary Good Manufacturing Practice หรือ Primary GMP) กล่าวคือ ผู้ประกอบการผลิตอาหารแปรรูปที่บรรจุในภาชนะพร้อมจำหน่ายแต่ในงานวิจัยฉบับนี้ขอกล่าวถึงเฉพาะกลุ่มผู้ประกอบการผลิตอาหารแปรรูปฯ ที่เป็นอาหารพื้นบ้าน อาหารพื้นเมือง ผลิตภัณฑ์อาหารจากกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและเกษตรกรในชุมชน และวิสาหกิจชุมชน ฯลฯ ที่ไม่เข้าข่ายเป็นโรงงาน คือ สถานที่ผลิตที่มีคนงานน้อยกว่า 7 คน และใช้เครื่องจักร อุปกรณ์ไฟฟ้า ก๊าซหุงต้ม คำนวณเป็นแรงม้ารวมแล้วได้ น้อยกว่า 5 แรงม้า

มาตรฐานการผลิตขั้นต้น (Primary GMP) เป็นหลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิตและเก็บรักษาอาหารแปรรูปที่บรรจุในภาชนะพร้อมจำหน่าย ที่สามารถชี้วัดถึงคุณภาพการผลิตอาหารที่มาตรฐาน ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 420) พ.ศ. 2563 ออกตามความในพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เรื่อง วิธีการผลิต เครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิต และการเก็บรักษาอาหาร ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อกำหนดพื้นฐาน เป็นข้อกำหนดสำหรับสถานที่ผลิตอาหารทุกประเภท โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ผู้ผลิตมีมาตรการป้องกันการปนเปื้อน หรือลด หรือขจัดอันตรายทั้งทางด้านกายภาพ เคมี และจุลินทรีย์จากสิ่งแวดล้อม อาคารผลิต

ส่วนที่ 2 ข้อกำหนดเฉพาะ เป็นข้อกำหนดเพิ่มเติมที่กำหนดไว้เป็นการเฉพาะสำหรับผู้ประกอบการที่มีการผลิตอาหารที่มีกรรมวิธีการผลิตเฉพาะและมีความเสี่ยงสูงหากควบคุมการผลิตไม่เหมาะสม

3. แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

ชัยชาญ วงศ์สามัญ (2538) กล่าวถึง การส่งเสริมการเกษตรแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบใหญ่ ๆ ได้แก่ แบบรายบุคคล แบบกลุ่ม และแบบมวลชน ซึ่งรายละเอียดของแต่ละรูปแบบ คือ

1) วิธีการส่งเสริมแบบรายบุคคล (Individual Methods) เป็นการส่งเสริมแบบ ตัวต่อตัว ระหว่างนักส่งเสริมกับเกษตรกร เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพ เพราะเกษตรกร และนักส่งเสริมปฏิสัมพันธ์กันได้อย่างเต็มที่ ตัวอย่างของวิธีการส่งเสริมแบบนี้ ได้แก่ การเยี่ยมไร่นา การมาเยี่ยมสำนักงานของเกษตรกร การติดต่อจดหมายและการติดต่อทางโทรศัพท์ แต่วิธีการที่เป็นที่นิยมมากที่สุด ได้แก่ การเยี่ยมไร่นา อย่างไรก็ตาม วิธีการส่งเสริมแบบรายบุคคลมีข้อเสีย ได้แก่ ผู้ได้รับประโยชน์มีจำนวนน้อยราย เสียเวลา และงบประมาณมาก

2) วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม (Group Methods) เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพและใช้กันอย่างแพร่หลาย ในการถ่ายทอดเทคโนโลยี เพราะเป็นวิธีการที่มีผู้ได้รับประโยชน์จำนวนมาก

พอสมควร เกษตรกรผู้ที่ร่วมกิจกรรมได้มีโอกาสพบปะ และแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน นักส่งเสริมผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความต้องการของกลุ่ม ลักษณะของความรู้และ เทคโนโลยีที่ต้องการถ่ายทอด และสภาพสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้

3) วิธีการส่งเสริมแบบมวลชน (Mass Methods) เป็นวิธีการส่งเสริมที่สามารถส่งข่าวสารข้อมูลถึงบุคคลกลุ่มเป้าหมายได้เป็นจำนวนมาก เช่น การใช้วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์ วารสาร การจัดนิทรรศการ และสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ซึ่งวิธีการส่งเสริมแบบนี้เหมาะสำหรับ ทำให้คนที่ได้รับข่าวสารทราบถึงความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ

4) เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศ ในปัจจุบันเทคโนโลยีและสื่อออนไลน์มีบทบาทสำคัญต่อสังคมทั่วโลก คนส่วนใหญ่ทั่วโลกสื่อสารผ่านสมาร์ทโฟนผ่านช่องทางโซเชียลมีเดียแบบเรียลไทม์ ทั้ง Facebook IG Twitter และLINE ก็ได้กลายเป็นช่องทางยอดนิยมในการสื่อสารออนไลน์ ทั้งนี้เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในเครือข่ายสังคม

สรุป วิธีการส่งเสริมการเกษตรแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ การส่งเสริมรายบุคคล การส่งเสริมแบบกลุ่มการส่งเสริมแบบมวลชน และเพิ่มเติมในสังคมปัจจุบันที่มีเครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในเครือข่ายสังคมในการช่วยส่งเสริมการเกษตรในรูปแบบออนไลน์

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหาร อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท ที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานเกษตรอำเภอสรรคบุรี ปี 2568 จำนวน 17 แห่ง สมาชิก 247 ราย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) จากประชากร จำนวน 247 ราย โดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน (Taro Yamane) กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ระดับ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 153 ราย (Yamane, 1973)

วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งชั้นตามประเภทผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปของวิสาหกิจชุมชน เช่น กลุ่ม

ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากกล้วย ผลิตภัณฑ์น้ำพริก ผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบ และผลิตภัณฑ์แปรรูปอื่น ๆ จากนั้น จึงสุ่มตัวอย่างในแต่ละชั้นภูมิด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่ายตามสัดส่วนของจำนวนสมาชิกในแต่ละกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างมีความเป็นตัวแทนของประชากรอย่างครอบคลุมและสะท้อนบริบทการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารในพื้นที่ศึกษาได้อย่างเหมาะสม

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การวิจัยในครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสัมภาษณ์ มีลักษณะคำถามทั้งแบบปลายปิด (Close-ended Question) และแบบปลายเปิด (Open-ended Question) ผู้วิจัยได้กำหนด โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะคำถามทั้งแบบปลายปิด (Closed-end Question) และคำถามปลายเปิด (Opened-end Question) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้

2. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยดำเนินการเป็นลำดับ โดยผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์เสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย และคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยคัดเลือกเฉพาะข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป จากนั้นปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และนำไปทดลองใช้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารในอำเภอเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี จำนวน 30 ราย ซึ่งมีบริบทด้านสังคมและลักษณะการประกอบกิจการใกล้เคียงกับพื้นที่ศึกษา เพื่อนำข้อมูลมาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือทั้งฉบับไม่ต่ำกว่า 0.80 แสดงว่าเครื่องมือมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริงได้ (สุภารัตน์ สาคร และคณะ, 2563)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยใช้แบบสัมภาษณ์กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารในอำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท จำนวน 153 ราย ระหว่างเดือนมิถุนายน 2568 ถึงเดือน กรกฎาคม 2568

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลปฐมภูมิที่เป็นข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ทั้งหมดจำนวน 153 ชุด นำมาประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่รวบรวมได้มาดำเนินการ ดังนี้

1. ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง สภาพการแปรรูปภายใต้มาตรฐาน ความต้องการด้านการส่งเสริม และระดับของปัญหาในการดำเนินงาน รวมถึงการจัดอันดับความสำคัญของความต้องการและปัญหา

2. ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดกลุ่มประเด็นที่มีความหมายใกล้เคียงกัน สังเคราะห์สาระสำคัญ และนำผลการวิเคราะห์มาใช้ประกอบการอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

จากการวิจัย พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง มีอายุเฉลี่ยประมาณ 60 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษา และมีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 2 คน โดยส่วนมากไม่มีตำแหน่งทางสังคม และมีประสบการณ์ในการเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเฉลี่ยราว 8 ปี พร้อมทั้งมีการปฏิบัติตามมาตรฐานการผลิต และเคยได้รับการฝึกอบรมด้านการผลิตอาหาร นอกจากนี้ ด้านเศรษฐกิจ พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีที่ดินทำกินและใช้เงินทุนจากครอบครัว รายได้เฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และมีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2 คน โดยมีสมาชิกจำนวนหนึ่งที่ไม่มีภาระหนี้สิน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงเศรษฐกิจครัวเรือนในระดับพอเพียงและพึ่งพาตนเองเป็นหลัก

ตอนที่ 2 การแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารภายใต้มาตรฐานการผลิตของวิสาหกิจชุมชน

ตารางที่ 1 ภาพรวมการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารภายใต้มาตรฐานการผลิตของวิสาหกิจชุมชน

การแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารภายใต้มาตรฐานการผลิตของวิสาหกิจชุมชน	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับปฏิบัติ	อันดับ
1. สถานที่ตั้ง อาคารผลิต การทำความสะอาดและการบำรุงรักษา	0.74	0.350	มาก	5
2. เครื่องมือ เครื่องจักร อุปกรณ์การผลิต การทำความสะอาด และการบำรุงรักษา	0.79	0.349	มาก	4
3. การควบคุมกระบวนการผลิต	0.86	0.193	มาก	3
4. การสุขาภิบาล	0.93	0.133	มาก	1
5. สุขลักษณะส่วนบุคคล	0.88	0.180	มาก	2
รวมเฉลี่ย	**0.84**	**0.241**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 พบว่า การแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารของวิสาหกิจชุมชนมีการปฏิบัติภายใต้มาตรฐานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยทุกด้านมีการปฏิบัติสอดคล้องตามข้อกำหนด โดยปฏิบัติมากที่สุดในด้านการสุขาภิบาล รองลงมาคือสุขลักษณะส่วนบุคคล การควบคุมกระบวนการผลิต เครื่องมือ เครื่องจักร และด้านสถานที่ตั้งอาคารผลิต ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่าวิสาหกิจชุมชนมีพื้นฐานการจัดการผลิตที่เหมาะสม แม้ยังมีข้อจำกัดบางด้านที่ต้องพัฒนาเพิ่มเติม

ตอนที่ 3 ความต้องการด้านการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารภายใต้มาตรฐานการผลิตของวิสาหกิจชุมชน

ตารางที่ 2 ความต้องการด้านการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารภายใต้มาตรฐานการผลิตของวิสาหกิจชุมชน

ประเด็นความต้องการ	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับความต้องการ	อันดับ
1. องค์ความรู้และการฝึกอบรม	3.92	1.135	มาก	8
2. งบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน	4.07	1.134	มาก	5
3. การเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่ง่าย	3.33	1.270	ปานกลาง	11
4. วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตที่มีคุณภาพและราคาถูก	4.33	0.768	มากที่สุด	3
5.การควบคุมกระบวนการผลิตที่ใกล้ชิดและต่อเนื่อง	3.92	1.393	มาก	8
6. แบบฟอร์มจดบันทึกข้อมูลอย่างง่าย ไม่ซับซ้อน	3.84	1.077	มาก	10
7. แรงงานคนรุ่นใหม่	3.95	0.880	มาก	7
8. การส่งเสริมด้านการตลาด	4.47	0.787	มากที่สุด	1
9. การส่งเสริมและติดตามผลของหน่วยงานอย่างต่อเนื่อง	4.07	1.179	มาก	5
10. การมีส่วนร่วมของเครือข่าย	4.18	0.753	มาก	4
11. แรงจูงใจในการปฏิบัติตามมาตรฐานการผลิต	4.36	0.775	มากที่สุด	2
รวมเฉลี่ย	**3.70**	**1.014**	**มาก**	

จากตารางที่ 2 พบว่า ภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.70) โดยเรียงลำดับจากความต้องการมากไปหาน้อยได้ดังนี้ มีความต้องการระดับมากที่สุดในประเด็นที่ 8 การส่งเสริมด้านการตลาด (ค่าเฉลี่ย 4.47) รองลงมาคือ ประเด็นที่ 11 แรงจูงใจในการปฏิบัติตามมาตรฐานการผลิต (ค่าเฉลี่ย 4.36) และประเด็นที่ 4 วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตที่มีคุณภาพและราคาถูก (ค่าเฉลี่ย 4.33) มีความต้องการระดับมากในประเด็นที่ 10 การมีส่วนร่วมของเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย 4.18) รองลงมาคือประเด็นที่ 2 งบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน และประเด็นที่ 9 การส่งเสริมและติดตามผลของหน่วยงานอย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 4.07) เท่ากันทั้ง 2 ประเด็น ประเด็นที่ 7 แรงงานคนรุ่นใหม่ (ค่าเฉลี่ย 3.95) ประเด็นที่ 1 องค์ความรู้และการฝึกอบรม และประเด็นที่ 5 การควบคุมกระบวนการผลิตที่ใกล้ชิดและต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 3.92) เท่ากันทั้ง 2 ประเด็น ประเด็นที่ 6 แบบฟอร์มจดบันทึกข้อมูลอย่างง่าย ไม่ซับซ้อน (ค่าเฉลี่ย 3.84) และมีความต้องการระดับปานกลางในประเด็นที่ 3 การเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่ง่าย (ค่าเฉลี่ย 3.33) ตามลำดับ

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารภายใต้มาตรฐานการผลิตของวิสาหกิจชุมชน

ตารางที่ 3 ปัญหาด้านการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารภายใต้มาตรฐานการผลิตของวิสาหกิจชุมชน

ประเด็นปัญหา	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับปัญหา	อันดับ
1. ขาดความรู้และความเข้าใจในข้อกำหนดการปฏิบัติตามมาตรฐานการผลิต	3.00	1.050	ปานกลาง	5
2. สถานที่ผลิตไม่เป็นไปตามข้อกำหนด	2.82	1.433	ปานกลาง	9
3. ขาดงบประมาณในการปรับปรุงอาคารผลิต เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์การผลิต	3.37	1.202	ปานกลาง	1
4. ขาดแหล่งเงินทุน	2.52	1.170	น้อย	11
5. วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตมีราคาสูง	2.82	1.257	ปานกลาง	9
6. ขาดการควบคุมกระบวนการผลิต	2.25	1.084	น้อย	12
7. ไม่มีการจดบันทึกข้อมูลการผลิต	2.90	1.081	ปานกลาง	7
8. ขาดแรงงานคนรุ่นใหม่	3.04	1.186	ปานกลาง	4

ประเด็นปัญหา	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับปัญหา	อันดับ
9. ขาดการส่งเสริมด้านการตลาด	3.22	0.947	ปานกลาง	2
10. ขาดการส่งเสริมและติดตามผลของหน่วยงานอย่างต่อเนื่อง	2.95	0.944	ปานกลาง	6
11. ขาดการมีส่วนร่วมของเครือข่าย	2.87	1.098	ปานกลาง	8
12. ขาดแรงจูงใจในการการปฏิบัติตามมาตรฐานการผลิต	3.05	1.289	ปานกลาง	3
รวมเฉลี่ย	**2.69**	**1.145**	**ปานกลาง**	

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัญหาด้านการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารภายใต้มาตรฐานการผลิตของวิสาหกิจชุมชน พบว่า ภาพรวมสมาชิกมีปัญหาระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.69) โดยเรียงลำดับจากปัญหามากไปหาน้อยได้ดังนี้ มีปัญหาระดับปานกลางในประเด็นที่ 3 ขาดงบประมาณในการปรับปรุงอาคารผลิต เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์การผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.37) รองลงมา คือ ประเด็นที่ 9 ขาดการส่งเสริมด้านการตลาด (ค่าเฉลี่ย 3.22) ประเด็นที่ 12 ขาดแรงจูงใจในการการปฏิบัติตามมาตรฐานการผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.05) ประเด็นที่ 8 ขาดแรงงานคนรุ่นใหม่ (ค่าเฉลี่ย 3.04) ประเด็นที่ 1 ขาดความรู้และความเข้าใจในข้อกำหนดการปฏิบัติตามมาตรฐานการผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.00) ประเด็นที่ 10 ขาดการส่งเสริมและติดตามผลของหน่วยงานอย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 2.95) ประเด็นที่ 7 ไม่มีการจดบันทึกข้อมูล (ค่าเฉลี่ย 2.90) ประเด็นที่ 11 ขาดการมีส่วนร่วมของเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย 2.87) ประเด็นที่ 2 สถานที่ผลิตไม่เป็นไปตามข้อกำหนด และประเด็นที่ 5 วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตมีราคาสูง (ค่าเฉลี่ย 2.82) เท่ากันทั้ง 2 ประเด็น และมีปัญหาระดับน้อยในประเด็นที่ 4 ขาดแหล่งเงินทุน (ค่าเฉลี่ย 2.52) และประเด็นที่ 6 ขาดการควบคุมกระบวนการผลิต (ค่าเฉลี่ย 2.25)

ตารางที่ 4 ข้อเสนอแนะด้านการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารภายใต้มาตรฐานการผลิตของวิสาหกิจชุมชน

ประเด็นข้อเสนอแนะ	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับข้อเสนอแนะ	อันดับ
1. ภาครัฐควรจัดให้มีการอบรมให้ความรู้ความเข้าใจในข้อกำหนดการปฏิบัติตามมาตรฐานการผลิต	3.46	1.106	มาก	9
2. ควรปรับปรุงสถานที่ผลิตให้เป็นไปตามข้อกำหนด	3.41	1.554	มาก	10
3. ควรของบในการปรับปรุงอาคารผลิต เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์การผลิตจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน	3.27	1.323	ปานกลาง	12
4. ภาครัฐและภาคเอกชนควรสนับสนุนเงินทุนและจัดหาแหล่งเงินทุน	3.39	1.501	ปานกลาง	11
5. ภาครัฐควรส่งเสริมให้ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นหรือส่งเสริมให้เครือข่ายผลิตวัตถุดิบ เพื่อลดต้นทุนการผลิต	3.65	1.718	มาก	8
6. ควรมีการติดตามและควบคุมกระบวนการผลิตอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง	3.75	0.948	มาก	7
7. ควรสร้างแบบฟอร์มการจดบันทึกอย่างง่าย	3.88	1.096	มาก	5
8. ควรสร้างแรงจูงใจแรงงานคนรุ่นใหม่	4.28	0.890	มากที่สุด	2
9. ภาครัฐและภาคเอกชนควรส่งเสริมการตลาดและจัดหาแหล่งจำหน่าย	4.37	0.810	มากที่สุด	1
10. ภาครัฐและภาคเอกชนควรส่งเสริมและติดตามผลการดำเนินงานต่อเนื่อง	4.20	0.941	มาก	3

ประเด็นข้อเสนอแนะ	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับข้อเสนอแนะ	อันดับ
11. ภาครัฐและภาคเอกชนควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเครือข่าย	4.18	0.967	มาก	4
12. ควรสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติตามมาตรฐานการผลิต	3.86	0.949	มาก	6
รวมเฉลี่ย	**3.55**	**1.150**	**มาก**	

จากตารางที่ 4 พบว่า ข้อเสนอแนะของวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับมาก โดยเห็นตรงกันว่าควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมด้านการตลาดและการจัดหาแหล่งจำหน่ายเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ การสร้างแรงจูงใจให้แรงงานคนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วม การติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และการส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือในชุมชน นอกจากนี้ยังเสนอให้จัดทำแบบฟอร์มการจดบันทึกที่ใช้งานง่าย ส่งเสริมการใช้วัตถุดิบท้องถิ่น และจัดอบรมเพิ่มพูนความรู้ด้านมาตรฐานการผลิต รวมถึงการปรับปรุงสถานที่ผลิตให้เหมาะสม ส่วนข้อเสนอด้านการสนับสนุนเงินทุนและการขอรับงบประมาณภายนอกได้รับการเสนอแนะในระดับปานกลาง สะท้อนให้เห็นว่าชุมชนต้องการการพัฒนาที่เน้นการตลาด ความร่วมมือ และการเพิ่มศักยภาพตนเองมากกว่าการพึ่งพาแหล่งทุนภายนอก

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารภายใต้มาตรฐานของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท นำมาอภิปรายผลในแต่ละประเด็น ดังนี้

อภิปรายผลวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ยสูง และมีระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยประกอบอาชีพหลักด้านเกษตรกรรมและมีประสบการณ์การเป็นสมาชิกมาอย่างยาวนาน โครงสร้างดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าวิสาหกิจชุมชนเป็นระบบเศรษฐกิจฐานรากที่ขับเคลื่อนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นและการเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ที่เน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้เชิง

ปฏิบัติจากรุ่นสู่รุ่น อย่างไรก็ตาม โครงสร้างแรงงานที่เป็นผู้สูงวัยและการพึ่งพาเงินทุนภายในครัวเรือนเป็นหลัก อาจจำกัดศักยภาพในการลงทุนเชิงนวัตกรรมและการแข่งขันในตลาดที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว สอดคล้องกับการศึกษาของ อรณิชา ฮวบหิน (2564) ที่ชี้ให้เห็นข้อจำกัดเชิงโครงสร้างด้านประชากรและทุนของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปอาหารในพื้นที่ใกล้เคียง

อภิปรายผลวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารภายใต้มาตรฐานการผลิตของวิสาหกิจชุมชน พบว่า การปฏิบัติตามมาตรฐานโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านสุขาภิบาลและสุขลักษณะส่วนบุคคล ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถของชุมชนในการจัดการความรู้ด้านความปลอดภัยอาหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ด้านสถานที่ตั้งและอาคารผลิตมีระดับการปฏิบัติต่ำที่สุด เนื่องจากต้องใช้เงินลงทุนสูงในการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน ประเด็นนี้สามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดการตัดสินใจลงทุนตามหลัก Cost–Benefit และ Sunk Cost กล่าวคือ แม้ว่าการลงทุนเพื่อยกระดับมาตรฐาน GMP จะก่อให้เกิดประโยชน์ระยะยาวด้านความน่าเชื่อถือและการแข่งขัน แต่ต้นทุนเริ่มต้นที่สูงและไม่สามารถกู้คืนได้ในระยะสั้น ทำให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความลังเลในการตัดสินใจลงทุน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ คมจิตร์ คามตะศิลา (2564) ที่พบข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนามาตรฐานการผลิตของกลุ่มชุมชน

อภิปรายผลวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาความต้องการด้านการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารภายใต้มาตรฐานการผลิต พบว่า ปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยปัญหาสำคัญที่สุดคือการขาดงบประมาณในการปรับปรุงอาคาร เครื่องมือ และอุปกรณ์การผลิต ซึ่งเชื่อมโยงโดยตรงกับข้อจำกัดด้านเงินทุนและการตัดสินใจลงทุนของสมาชิก ผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่าการส่งเสริมจากภาครัฐไม่ควรมุ่งเน้นเพียงการให้ความรู้เชิงเทคนิค แต่ควรออกแบบมาตรการสนับสนุนที่ช่วยลดต้นทุนการลงทุนเริ่มต้น และสร้างแรงจูงใจเชิงเศรษฐศาสตร์ให้กับผู้ประกอบการชุมชน เพื่อให้เห็นความคุ้มค่าในระยะยาว สอดคล้องกับการศึกษาของ จันทร์จิรา เอี่ยมสะอาด (2566) ที่เสนอให้รัฐสนับสนุนเงินทุนควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการเพื่อการรับรองมาตรฐาน

อภิปรายผลวัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะด้านการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารภายใต้มาตรฐานการผลิต พบว่า นอกจากปัญหาด้านงบประมาณแล้ว ประเด็นเชิงกลยุทธ์ที่สำคัญคือการตลาด การสร้างภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ และการดึงดูดแรงงานรุ่นใหม่เข้าสู่วิสาหกิจชุมชน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่ามาตรฐาน GMP ไม่ได้เป็นเพียงข้อกำหนดด้านความปลอดภัยอาหาร แต่ยังเป็นเครื่องมือในการสร้างมูลค่าตราสินค้าและความ

เชื่อมั่นของผู้บริโภค ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศธุรกิจอย่างยั่งยืน (Sustainable Business Ecosystem) การเชื่อมโยงมาตรฐานการผลิตกับการตลาด เทคโนโลยีดิจิทัล และการมีส่วนร่วมของแรงงานรุ่นใหม่ จะช่วยยกระดับภาพลักษณ์ของวิสาหกิจชุมชนจากการผลิตเพื่อยังชีพไปสู่การเป็นผู้ประกอบการชุมชนที่มีศักยภาพในการแข่งขัน สอดคล้องกับการศึกษาของ วรรณดี สุทธินรากร (2563) และ สนิทเดช จินตนา และธีระพงษ์ ภูริปาณิก (2565) ที่เสนอให้พัฒนาวิสาหกิจชุมชนผ่านการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ การสร้างมาตรฐาน และการปรับตัวเข้าสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า วิสาหกิจชุมชนมีพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจที่เอื้อต่อการรวมกลุ่มเพื่อแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหาร และมีการปฏิบัติภายใต้มาตรฐานการผลิตในหลายด้าน ทั้งด้านสถานที่ผลิต เครื่องมือ กระบวนการผลิต สุขาภิบาล และสุขลักษณะส่วนบุคคล ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1.1 ด้านสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ควรพัฒนาองค์ความรู้ด้านมาตรฐานการผลิตอาหาร การควบคุมคุณภาพ สุขอนามัยส่วนบุคคลและการแปรรูปอย่างถูกต้อง 1.2 ด้านนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ควรประสานผู้เชี่ยวชาญเพื่อจัดอบรมที่ตรงกับความต้องการของชุมชน ส่งเสริมการตลาด การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ การสร้างศูนย์เรียนรู้ และมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเป็นรูปธรรมและเกิดผลจริง 1.3 ด้านหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ควรสนับสนุนองค์ความรู้ เงินทุน อุปกรณ์ที่เหมาะสม การเข้าถึงตลาด และความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในการพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์ รวมทั้งบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานเพื่อช่วยเพิ่มศักยภาพในการแปรรูปอาหารของวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและความยั่งยืนในการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอสรรคบุรี เช่น ศึกษาจากกรณีตัวอย่างของวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จจากการได้รับมาตรฐาน เพื่อศึกษาปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่ทำให้วิสาหกิจชุมชนสามารถรักษามาตรฐานและดำเนินธุรกิจได้อย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2562). *คู่มือการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน.* กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

คมจิตต์ คามตะศิลา. (2564). การแปรรูปผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์ของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดชัยภูมิให้ได้ตามมาตรฐานอาหารปลอดภัย. ใน *วิทยานิพนธ์หลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

จันทร์จิรา เอี่ยมสะอาด. (2566). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานวิสาหกิจขุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารในจังหวัดกาญจนบุรี. ใน *วิทยานิพนธ์หลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

จารุพงศ์ พลเดช. (2546). การบริหารแบบมีส่วนร่วมและการให้อำนาจปฏิบัติ. *วารสารพัฒนาชุมชน*, 42(4), 13-18.

ชัยชาญ วงศ์สามัญ. (2538). *เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องเทคนิคการส่งเสริมโดยประชาชนมีส่วนร่วม.* ขอนแก่น: ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พระครูสิทธิสุตากร (สุเมต สิทธิเมธี). 2567. สร้างวิสาหกิจชุมชนเสริมเศรษฐกิจฐานราก. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 8(9), 189-196.

สุภารัตน์ สาคร นารีรัตน์ สีสะสาร และ เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ. (2563). แนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร ตำบลห้วยแห้ง อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี. *วารสารแก่นเกษตร,* 53(3), 619-635.

มงคล คงเสน สุภารัตน์ สาคร (และคณะ)สันต์ พลาสศัย และ ณัฐภัทร แก้วบุญ. (2565). การพัฒนารูปแบบวิสากิจชุมชน บ้านเกาะสะท้อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์,* 9(2), 234-251.

วิชิต นันทสุวรรณ. (2548). *ขบวนการชุมชนใหม่การพัฒนาแบบแผนใหม่ทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เจริญวิทย์การพิมพ์.

วรรณดี สุทธินรากร. (2563). สถานภาพการทำธุรกรรมทางการผลิตและการตลาดของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารในพื้นที่เขตภาคกลาง. *วารสารวิชาการเทคโนโลยีการจัดการ,* 9, 568-576.

สนิทเดช จินตนา และ ธีระพงษ์ ภูริปาณิก. (2565). แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนภายใต้บริบทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์. *วารสารการเมือง การบริหารและกฎหมาย,* 12(3), 179-194.

เสรี พงศ์พิศ และ สุภาส จันทร์หงษ์. (2548). *ข้อควรรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน.* กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร.

อรณิชา ฮวบหิน. (2564). การพึ่งพาตนเองของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลิภัณฑ์อาหารในจังหวัดสิงห์บุรี. *วารสารผลิตกรรมการเกษตร,* 3(3), 43-56.

Taro Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis.3rdEd.* NewYork: Harper and RowPublications.

การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดในประเทศไทย*

A SYNTHESIS OF RESEARCH ON DRUG OFFENSE RECIDIVISM IN THAILAND

ระเด่น สุริยะวงศ์[1] และ ธาตรี มหันตรัตน์[2]

Raden Suriyawong[1] and Thatree Mahantarat[2]

[1-2]สาขาอาชญาวิทยา การบริหารงานยุติธรรมและสังคม บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

[1-3]Criminology, Justice Administration, and Society Graduate School

Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: raden.s0303@gmail.com

วันที่รับบทความ : 23 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 1 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 3 ธันวาคม 2568

Received 23 November 2025; Revised 1 December 2025; Accepted 3 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2558-2567 และ 2) เพื่อหาแนวทางป้องกันปัญหาในอนาคต โดยเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ที่สังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณลักษณะ (Qualitative Synthesis) จากวิทยานิพนธ์และบทความวิจัยรวม 20 เรื่อง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และการวิเคราะห์อภิมานเชิงคุณภาพ

ผลการสังเคราะห์พบว่า ปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำ มาจาก 1) ปัญหาครอบครัว เช่น ความสัมพันธ์ที่เปราะบางและการขาดความอบอุ่น (ร้อยละ 40) 2) ปัญหา

Citation:

* ระเด่น สุริยะวงศ์ และ ธาตรี มหันตรัตน์. (2569). การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดในประเทศไทย. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 802-816.

Raden Suriyawong and Thatree Mahantarat. (2026). A Synthesis Of Research On Drug Offense Recidivism In Thailand. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 802-816.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

เศรษฐกิจและอาชีพ เช่น ความยากจนและการขาดโอกาสหลังพ้นโทษ (ร้อยละ 35) และ 3) ปัจจัยด้านสังคม ชุมชน และการคบเพื่อน เช่น การถูกสังคมตีตราและการกลับไปคบเพื่อนกลุ่มเดิม (ร้อยละ 25) ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาการกระทำผิดซ้ำเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่เชื่อมโยงกับทฤษฎีทางสังคมวิทยาหลายทฤษฎี เช่น ทฤษฎีความกดดันทางสังคม ทฤษฎีสังคมไร้ระเบียบ และทฤษฎีการประทับตราข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหา ที่สำคัญคือ 1) การพัฒนาและฟื้นฟูผู้ต้องขังในเรือนจำ โดยเน้นการฝึกวิชาชีพที่ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาสภาพจิตใจ (ร้อยละ 30) 2) การสนับสนุนจากสังคมและชุมชน โดยการเปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษได้กลับเข้าทำงานและใช้ชีวิตอย่างปกติ (ร้อยละ 25) และ 3) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว ซึ่งถือเป็นเกราะป้องกันที่สำคัญที่สุด (ร้อยละ 15) การแก้ไขปัญหาจึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อสร้าง “ระบบนิเวศ” ที่เอื้อต่อการกลับคืนสู่สังคมของผู้พ้นโทษ

คำสำคัญ: สังเคราะห์งานวิจัย, การกระทำผิดซ้ำ, คดียาเสพติด

Abstract

This research aims to synthesize studies related 1) to drug-related recidivism in Thailand between 2015 and 2024 and 2) to identify future prevention strategies. This study is a documentary research employing a qualitative synthesis of 20 theses and research articles. Data were analyzed using Content Analysis and Qualitative Meta-Synthesis.

The synthesis reveals that the main factors contributing to recidivism are: 1) Family problems, such as fragile relationships and a lack of warmth (40%); 2) Economic and occupational problems, including poverty and a lack of opportunities after release (35%); and 3) Social, community, and peer-related factors, such as social stigma and returning to the same peer group (25%). The findings indicate that recidivism is a structural problem linked to several sociological theories, such as strain theory, social disorganization theory, and labeling theory. Key recommendations for addressing the problem include: 1)

Inmate development and rehabilitation in prison, focusing on vocational training that meets labor market demands and psychological development (30%); 2) Support from society and the community by providing opportunities for ex-offenders to re-enter the workforce and live normal lives (25%); and 3) Strengthening the family institution, which is considered the most crucial protective barrier (15%). Solving this issue requires cooperation from all sectors to create an “ ecosystem” that supports the sustainable reintegration of ex-offenders into society.

Keywords: Research Synthesis, Recidivism, Drug-related Offenses

บทนำ

การแพร่ระบาดของยาเสพติดยังคงเป็นปัญหาที่ท้าทายและกัดกร่อนสังคมไทยอย่างต่อเนื่องและรุนแรง โดยเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของชาติและความผาสุกของประชาชนอย่างมิอาจมองข้ามได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากข้อมูลการเข้ารับการบำบัดรักษาในปี 2564 ที่ชี้ชัดว่า ยาบ้า เป็นยาเสพติดที่แพร่หลายและมีการใช้สูงสุดคิดเป็นร้อยละ 75 ของผู้เข้ารับการบำบัดทั้งหมด ซึ่งเป็นสถิติที่น่าตกใจและสะท้อนถึงความจำเป็นในการควบคุมอย่างเข้มงวด กลุ่มประชากรที่น่าเป็นห่วงเป็นพิเศษคือ กลุ่มวัยรุ่นเยาวชนอายุระหว่าง 18-24 ปี ซึ่งมีสัดส่วนเกี่ยวข้องสูงที่สุดถึงร้อยละ 24 แสดงให้เห็นถึงความเปราะบางของกลุ่มวัยที่ขาดภูมิคุ้มกันทางสังคมและเศรษฐกิจ รองลงมาคือกลุ่มผู้ใช้แรงงานที่มีสัดส่วนการใช้มากที่สุดถึงร้อยละ 29 ซึ่งปัญหานี้ได้แทรกซึมอยู่ในกลุ่มที่เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ปัญหานี้ทวีความรุนแรงขึ้นคือ กลไกด้านอุปทานที่มีความยืดหยุ่นสูง ความง่ายในการเข้าถึง และราคาที่ถูกลงอย่างมาก โดยราคายาบ้าจำหน่ายปลีกในชุมชนอยู่ที่ประมาณ 30-100 บาทต่อเม็ด นอกจากนี้ กลไกการจำหน่ายยังมีความซับซ้อนและทันสมัยมากขึ้น โดยเฉพาะการลักลอบจำหน่ายผ่านสื่อสังคมออนไลน์และการจัดส่งทางพัสดุไปรษณีย์ ซึ่งเป็นช่องทางที่กลุ่มการค้ารายย่อยและรายส่งนิยมใช้เพราะเชื่อว่ามีความปลอดภัยและลดความเสี่ยงในการถูกจับกุมมากกว่าวิธีการแบบเดิม แม้ว่าจะมีต้นทุนในการดำเนินการที่สูงกว่าก็ตาม (รายงานสุขภาพคนไทย, มหาวิทยาลัยมหิดล) สถานการณ์ที่เอื้อต่อการเข้าถึงยาเสพติดและราคาที่ต่ำลงเช่นนี้ จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่การเพิ่มขึ้นของ โอกาสในการกระทำความผิด

คดียาเสพติดซ้ำ (Recidivism) ของประชากรที่เคยมีประวัติเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมาก่อน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาความรุนแรงในมิติของอาชญากรรมต่อเนื่อง

ความรุนแรงของปัญหาไม่ได้หยุดอยู่แค่การแพร่ระบาด แต่ได้ขยายตัวไปสู่ภาวะวิกฤตของการกระทำความผิดซ้ำ ซึ่งสร้างภาระหนักอึ้งต่อระบบยุติธรรมและงบประมาณแผ่นดิน การเพิ่มขึ้นของจำนวนคดียาเสพติดและสถิติการกระทำความผิดซ้ำอย่างต่อเนื่องได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการบริหารจัดการของกรมราชทัณฑ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำไปสู่ ภาวะนักโทษล้นเรือนจำ (Prison Overcrowding) อย่างรุนแรงและยืดเยื้อ ซึ่งเป็นแรงกดดันเชิงนโยบายอย่างสูงให้รัฐบาลต้องพิจารณาพัฒนากฎหมาย ยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ใหม่ๆ ออกมาใช้ในการแก้ไขปัญหา ข้อมูลสถิติในช่วงปี 2560-2565 เป็นเครื่องยืนยันความล้มเหลวของมาตรการที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยสถิติผู้ต้องขังที่กลับมากระทำผิดซ้ำภายในระยะเวลา 1 ปี, 2 ปี และ 3 ปี ยังคงอยู่ในระดับที่น่าเป็นห่วงอย่างมาก จากรายงานของกรมราชทัณฑ์ (2567) พบว่า สถิติผู้ต้องขังที่กลับมากระทำผิดซ้ำภายใน 3 ปี มีจำนวนสูงสุดถึง 24,064 คน ในปี 2563 และยังคงสูงกว่า 20,000 คนในปี 2564 ตัวเลขเหล่านี้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนถึง ช่องว่างทางองค์ความรู้ ในการทำความเข้าใจปัจจัยที่ทำให้ผู้เคยกระทำผิดตัดสินใจกลับเข้าสู่วงจรอาชญากรรมซ้ำอีกครั้ง

การสังเคราะห์งานวิจัยจึงเป็นกระบวนการทางวิชาการที่สำคัญยิ่งและเป็นทางออกในการจัดการกับองค์ความรู้ที่กระจัดกระจาย เพื่อสร้างฐานความรู้ที่แข็งแกร่งสำหรับการกำหนดนโยบาย การสังเคราะห์งานวิจัยคือการนำผลการศึกษาจากงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาใดปัญหาหนึ่งที่สอดคล้องกันจำนวนมากมาวิเคราะห์และประมวลผล เพื่อสรุปและบรรยายให้เป็นประเด็นเดียวกันจนเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ (Synthesized Knowledge) ที่มีความครอบคลุมและมีน้ำหนักทางวิชาการสูงกว่าผลการวิจัยเดี่ยว ๆ ซึ่งจะช่วยลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มประสิทธิภาพในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ทั้งนี้ การสังเคราะห์งานวิจัยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ การสังเคราะห์เชิงคุณภาพหรือเชิงคุณลักษณะ (Qualitative Synthesis) ซึ่งเน้นการรวบรวมเนื้อหาและเรื่องราวเพื่อสรุปประเด็นหลัก และการสังเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Synthesis) ซึ่งต้องใช้กระบวนการทางสถิติขั้นสูงช่วยในการสังเคราะห์ (สิริวรรณ จันทร์กูล, 2554) การศึกษาในประเด็นการกระทำความผิดซ้ำคดียาเสพติดในช่วงปีที่ผ่านมามีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่า ยังไม่มีนักวิจัยท่านใดได้ทำการสังเคราะห์องค์ความรู้เหล่านี้อย่างเป็นระบบ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินการวิจัยเชิงเอกสารเพื่อสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติด เพื่อตอบสนองต่อความต้องการองค์ความรู้เชิงประยุกต์และสร้างแนวทางแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้จะดำเนินการโดยการสำรวจ ค้นคว้า และรวบรวมวิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย และบทความวิชาการจากแหล่งข้อมูลหลักที่น่าเชื่อถือในประเทศ เช่น ฐานข้อมูล ThaiLIS (Thai Library Integrated System) ซึ่งเป็นศูนย์รวมเอกสารฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์จากมหาวิทยาลัยต่างๆ ทั่วประเทศไทย และฐานข้อมูล ThaiJO (Thai Journals Online) ซึ่งเป็นระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศ โดยผู้วิจัยจะมุ่งเน้นศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในช่วงปีพุทธศักราช 2563-2567 เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ทันสมัยและครอบคลุม การสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จะช่วยให้สามารถระบุ ปัจจัยร่วม (Common Factors) และแนวทางปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ในการป้องกันและลดพฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดได้อย่างชัดเจนที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดในประเทศไทยระหว่างปีพุทธศักราช 2558 ถึง 2567

2. เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในป้องกันการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดต่อไปในอนาคต

การทบทวนวรรรกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทฤษฎีประทับตรา (Labeling Theory) หรือที่รู้จักในชื่อทฤษฎีตราหน้า/ขนานนาม ไม่ได้มุ่งเน้นที่สาเหตุเริ่มต้นของการกระทำผิด (Primary Deviance) แต่เน้นย้ำถึงบทบาทและอิทธิพลเชิงลบของ ปฏิกิริยาตอบโต้จากสังคมและกระบวนการยุติธรรม ที่เป็น “ผู้สร้างอาชญากรซ้ำ” (Secondary Deviance) (นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล, 2548; เกษวรางค์ จิณะแสน, 2542) สาระสำคัญคือ การกระทำผิดเกิดขึ้นเพราะสังคมเป็นผู้กำหนดหรือประทับตรา เมื่อบุคคลได้กระทำผิดครั้งแรกและเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม สถาบันเหล่านี้จะกำหนดบทบาทเชิงลบว่าเป็น “อาชญากร” ซึ่งการถูกตีตราอย่างเป็นทางการนี้เองที่ทำให้ผู้กระทำผิดต้องเผชิญกับความรังเกียจการถูกปฏิเสธโอกาสทางสังคมและเศรษฐกิจจนนำไปสู่การยอมรับอัตลักษณ์ของผู้เบี่ยงเบนและหวนกลับเข้าสู่วงจรอาชญากรรมซ้ำเนื่องจากไร้ซึ่งหนทางที่จะได้พิสูจน์ตนเองต่อสังคม (สุรกาญจ์ ซาวคำ, 2558)

2. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องการกระทำผิดซ้ำ การกระทำผิดซ้ำ หมายถึง สถานการณ์ที่ผู้กระทำผิดซึ่งเคยถูกดำเนินคดีหรือต้องโทษจำคุกในความผิดอาญา โดยเฉพาะคดียาเสพติด กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกครั้งหลังจากได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษแล้ว (วีระชาติ โสพันธ์, 2560; สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2564) ปัญหานี้ถือเป็นกลุ่มที่มีความรุนแรงและยากต่อการแก้ไข เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากหลายปัจจัย เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ครอบครัว ทัศนคติส่วนบุคคล และที่สำคัญคือ การถูกตีตรา (Stigmatization) จากสังคมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทำให้ผู้พ้นโทษยอมรับภาพลักษณ์เชิงลบ ขาดการยอมรับและโอกาสในการทำงานหาเลี้ยงชีพที่สุจริต จนต้องหวนกลับเข้าสู่วงจรอาชญากรรมซ้ำ (ภานุวัฒน์ มีเพียร, 2564; สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, 2566) ในทางจำแนกประเภท ผู้กระทำผิดซ้ำซากหรือผู้ที่กระทำผิดตั้งแต่ 3 ครั้งขึ้นไป มักถูกเรียกว่า ผู้กระทำผิดติดนิสัย (Persistence Offender) ซึ่งแบ่งแยกได้เป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ อาชญากรอาชีพ (ผู้มีรายได้หลักจากการประกอบอาชญากรรมและมีความชำนาญ), ผู้ต้องขังที่มีจิตบกพร่อง (กระทำผิดซ้ำเนื่องจากความบกพร่องทางจิต), และ ผู้ต้องขังที่กระทำความผิดซ้ำในคดีเล็กน้อย (เช่น คดีลักทรัพย์เล็กน้อย หรือคดีเสพติด) (Gottredson อ้างถึงใน สุวรรณ ใจคล่องแคล่ว, 2546)

สรุป การกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของผู้ต้องขังที่พ้นโทษจากเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความสอดคล้องกับแนวคิดหลักของ ทฤษฎีประทับตรา อย่างชัดเจน เนื่องจากทฤษฎีนี้ระบุว่า การกระทำผิดซ้ำไม่ได้เกิดจากสาเหตุเริ่มต้นของความผิด แต่เป็นผลมาจากปฏิกิริยาตอบโต้เชิงลบของสังคมที่เรียกบุคคลนั้นว่าเป็น “อาชญากร” ซึ่งการถูกตีตราจากสังคมอย่างต่อเนื่องและรุนแรงหลังพ้นโทษ ทำให้บุคคลขาดการยอมรับและถูกปฏิเสธโอกาสทางสังคมและเศรษฐกิจ จนนำไปสู่การยอมรับอัตลักษณ์ของผู้เบี่ยงเบนนั้น และต้องหวนกลับเข้าสู่วงจรอาชญากรรมซ้ำในคดียาเสพติดอีกครั้ง

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการ วิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ สังเคราะห์งานวิจัย (Research Synthesis) ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดในประเทศไทย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร (Population) ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ บทความวิจัย วิทยานิพนธ์ และรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดในประเทศไทย โดยกำหนดขอบเขตงานวิจัยที่ดำเนินการในระหว่างปี พ.ศ. 2558-2567 (ค.ศ. 2015-2024)

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 รายการ ดังนี้

1. แบบประเมินคุณภาพงานวิจัย (Research Quality Assessment Form)เป็นแบบประเมินที่ใช้ในการคัดเลือกงานวิจัยที่มีคุณภาพมาใช้ในการสังเคราะห์ โดยพิจารณาตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดโดย นงลักษณ์ วิรัชชัย (2541) ได้แก่

1.1 แหล่งที่มาของข้อมูลวิจัย

1.2 ความสอดคล้องระหว่างชื่อเรื่อง ปัญหา กรอบแนวคิด และวัตถุประสงค์

1.3 การระบุวิธีการสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.4 วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (อิงทฤษฎีความน่าจะเป็นหรือไม่)

1.5 ความถูกต้องเหมาะสมของการวิเคราะห์ข้อมูล

1.6 ความสอดคล้องของการนำเสนอผลกับชื่อเรื่อง วัตถุประสงค์ และสมมติฐาน

2. แบบบันทึกข้อมูลงานวิจัย (Research Data Recording Form) เป็นแบบบันทึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้เก็บรวบรวมรายละเอียดของงานวิจัยที่ผ่านการประเมินคุณภาพแล้ว โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือและประเด็นที่บันทึก

2.1 ขั้นตอนการสร้างศึกษาโครงสร้างงานวิจัยที่คัดเลือก, จัดทำแบบประเมินคุณภาพ, และขอความเห็นชอบจากคณะวิจัย

2.2 ประเด็นสำคัญที่บันทึก 1) ชื่อเรื่อง 2) ผู้วิจัย 3) ปีที่วิจัย 4) วัตถุประสงค์ 5) กลุ่มตัวอย่าง 6) เครื่องมือที่ใช้ 7) วิธีดำเนินการ 8) ผลการศึกษา 9) สรุปความคิดสำคัญ 10) แหล่งอ้างอิง และ 11) Link

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยผู้วิจัยด้วยตนเองตามขั้นตอน ดังนี้

1. ดาวน์โหลดงานวิจัย ดาวน์โหลดงานวิจัย/บทความวิจัยฉบับสมบูรณ์ (Full text) จากฐานข้อมูลออนไลน์ของประเทศไทย ตามขอบเขตประชากร

2. อ่านและประเมินคุณภาพ อ่านงานวิจัยตลอดทั้งฉบับอย่างละเอียด และใช้ แบบประเมินคุณภาพงานวิจัย เพื่อคัดเลือกงานวิจัยที่มีคุณภาพ

3. บันทึกข้อมูล บันทึกรายละเอียดของงานวิจัยที่ผ่านการคัดเลือกแล้วลงใน แบบบันทึกข้อมูลงานวิจัย

4. เตรียมการสังเคราะห์ นำข้อมูลที่บันทึกมาสังเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้เป็นการ สังเคราะห์เชิงคุณลักษณะ (Qualitative Synthesis) โดยใช้วิธีการ ดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา ใช้ ค่าความถี่ และ ค่าร้อยละ เพื่อสรุปคุณลักษณะพื้นฐานของงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์

2. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) วิเคราะห์เนื้อหาและบรรยายจากข้อมูลที่บันทึกไว้ในแบบบันทึกงานวิจัย เพื่อหาข้อสรุปและ สังเคราะห์เป็นประเด็นร่วม เกี่ยวกับปัจจัยการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดในประเทศไทยระหว่างปีพุทธศักราช 2558 ถึง 2567

พบว่า การประเมินคุณภาพงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ ผู้วิจัยได้รวบรวมสืบค้นมาจากเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย (ThaiLIS – Thai library integrated system) ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาเครือข่ายระบบห้องสมุดในประเทศไทย มีเป้าหมายเพื่อให้บริการสืบค้นฐานข้อมูลเอกสารฉบับเต็ม ซึ่งเป็นเอกสารฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัยที่มารวบรวมจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย และ ThaiJO หรือ Thai Journals Online คือ ระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย ที่มีคุณภาพครบถ้วนทั้ง 7 ประเด็น จำนวน 20 เรื่อง

ผลงานที่นำมาสังเคราะห์งานวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 20 รายการ จำนวนผลงานจากบทความวิจัย จำนวน 5 รายการ คิดเป็นร้อยละ 25 และผลงานจากวิทยานิพนธ์ฉบับเต็ม จำนวน 15 รายการคิดเป็นร้อยละ 75

ผลงานที่นำมาสังเคราะห์งานวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 20 รายการ จำแนกเป็นไปตามปีที่ตีพิมพ์ที่มากที่สุดคือปี 2565 จำนวน 5 รายการ คิดเป็นร้อยละ 25.00 รองลงมาคือปี 2562,2564 จำนวนปีละ 3 รายการรวม 6 รายการ คิดรวมเป็นเป็นร้อยละ 30.00 ปีที่ตีพิมพ์ 2 รายการมีจำนวนเท่ากันคือปี 2560 และ 2566 รวม 4 รายการ คิดเป็นร้อยละ 20.00 และปี 2558, 2559, 2561, 2563 และ 2567 ปีละ 1 รายการ รวม 5 รายการ คิดเป็นร้อยละ 25.00

วัตถุประสงค์ในการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติด เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดียาเสพติดร่วมกันมากที่สุด ถึง 13 รายการจาก 20 รายการ คิดเป็นร้อยละ 65.00 รองลงมาคือเพื่อหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดียาเสพติด มีถึง 11 รายการจากทั้งหมด 20 รายการ ต่อมาคือเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ปัจจัยส่วนบุคคลต่อการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติด มีถึง 4 รายการจาก 20 รายการคือเป็นร้อยละ 20 ส่วนประเด็นเพื่อวิเคราะห์หา จุดอ่อน หรือข้อบกพร่อง ในมุมมองผู้ผ่านกระบวนการบำบัด ที่เป็นสาเหตุไม่สามารถทำให้ไม่กลับไปเสพซ้ำอีก และเพื่อศึกษาผลการปรึกษากลุ่มทฤษฎีเน้นทางออกระยะสั้นต่อการสร้างความเข้มแข็งภายในตนเอง มี 1 รายการจากทั้งหมด 20 รายการ คิดเป็นร้อยละ 5

งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์มรการดำเนินการในรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ จำนวน 11 รายการ คิดเป็นร้อยละ 55.00 การวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 3 รายการ คิดเป็นร้อยละ 15.00 การวิจัยแบบผสมผสาน จำนวน 5 รายการ คิดเป็นร้อยละ 25.00 การวิจัยเชิงทดลองหรือกึ่งทดลอง จำนวน 1 รายการ คิดเป็นร้อยละ 5.00

งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 85.00) มุ่งเน้นไปที่กลุ่ม ผู้ต้องขังคดียาเสพติดที่กระทำผิดซ้ำ 2 ครั้งขึ้นไป จำนวน 17 รายการ โดยมีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลาย ทั้งแบบสมัครใจ การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และการเลือกแบบเจาะจง ขณะที่เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีความโดดเด่นอย่างชัดเจนคือการใช้แบบสอบถาม มากที่สุด (ร้อยละ 55.00) เพื่อศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำ แต่ก็มีการใช้ ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ด้วยการใช้แบบสอบถามควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม (รวมร้อยละ 25.00) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ในส่วนของผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่มาจากปัญหาครอบครัว เป็นสาเหตุที่ส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำมากที่สุด (ร้อยละ 40.00) ตามมาด้วยปัญหาเศรษฐกิจและอาชีพ (ร้อยละ 35.00) และมีแนวทางการแก้ไขปัญหา ที่สำคัญที่สุดคือ

ด้านการพัฒนาและฟื้นฟูผู้ต้องขังในเรือนจำ (ร้อยละ 30.00) และด้านสังคมและชุมชน (ร้อยละ 25.00)

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในป้องกันการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดต่อไปในอนาคต

พบว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำจากแหล่งข้อมูลมีข้อเสนอแนะที่ครอบคลุมหลายมิติ ดังนี้

1. ด้านการพัฒนาและฟื้นฟูผู้ต้องขังภายในเรือนจำ

1.1 การฝึกวิชาชีพ ควรจัดฝึกอบรมวิชาชีพในสาขาที่ตลาดแรงงานต้องการอย่างจริงจังและมีระยะเวลาเหมาะสม ควรติดต่อผู้ประกอบการภาคเอกชนมาทำการฝึกอบรม ควรจัดสรรส่วนแบ่งผลกำไรจากการฝึกวิชาชีพให้เหมาะสมเป็นธรรม การฝึกอาชีพภายในเรือนจำควรตรงตามความต้องการของผู้ต้องขังและสามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพได้จริงหลังพ้นโทษ 1.2 การพัฒนาจิตใจและทัศนคติ ควรจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาและเสริมสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ต้องขัง ปรับทัศนคติของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ให้มีจุดมุ่งหมายร่วมกัน ควรจัดกิจกรรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสภาพจิตใจของผู้ต้องขัง ควรมีการจัดอบรมโปรแกรมปรับทัศนคติของผู้ต้องขังเกี่ยวกับผลกระทบต่อตนเองและครอบครัว ควรยกย่องเชิดชูตัวแบบคนดี ให้คำปรึกษา ฝึกทักษะการใช้ชีวิต อบรมธรรมะ ฝึกสมาธิ สวดมนต์ สร้างความเข้มแข็งจิตใจ ตั้งเป้าหมายชีวิต พัฒนาสติปัญญาและจิตใจ

1.3 การสร้างจิตสำนึก ควรสร้างจิตสำนึก (ความตระหนัก การรับรู้ ทัศนคติ และความสามารถแห่งตน) ควรสร้างจิตสำนึกที่ดีโดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้เป็นเครื่องมือ ควรจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้ต้องขังตระหนักถึงผลกระทบต่อตนเองและสังคม มีจิตสำนึกความรับผิดชอบ และแก้ไขส่วนที่บกพร่อง

2. ด้านการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและภายหลังการปล่อยตัว

2.1 การสนับสนุนการมีงานทำ ควรติดต่อผู้ประกอบการเอกชนเพื่อรองรับแรงงานผู้ต้องขังภายหลังการปล่อยตัว สถานประกอบการควรเปิดโอกาสให้ผู้ที่เคยต้องขังได้เข้าทำงาน ควรมีโครงการให้โอกาสผู้ที่เคยกระทำผิดรับเข้าทำงานโดยมีหน่วยงานมอบใบรับรอง กรมราชทัณฑ์หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรช่วยเหลือการหางานทำ การประกอบอาชีพ ควรจัดตั้งศูนย์ Care เพื่อส่งเสริมและประสานงานในการจัดหางานให้แก่ผู้พ้นโทษ

2.2 การจัดหาที่พักชั่วคราว ควรจัดให้มีบ้านพักชั่วคราวสำหรับรองรับผู้ต้องขังที่ไม่มีที่พักอาศัยหลังปล่อยตัว

2.3 การติดตามและให้การสนับสนุน ควรมีผู้รับผิดชอบในการติดตามประเมินผลภายหลังจากผู้ต้องขังปล่อยตัว ควรมีเยี่ยมบ้านเพื่อติดตามพฤติกรรมของผู้ต้องขังหลังพ้นโทษ ควรจัดโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

3. ด้านสังคมและชุมชน

3.1 การให้โอกาสและการยอมรับ สังคมควรเปิดโอกาสให้แก่ผู้ที่เคยถูกต้องโทษจำคุกได้กลับเข้าทำงานได้อย่างปกติในสังคม สังคมควรร่วมกันให้โอกาสผู้ที่เคยต้องโทษ ให้กำลังใจ ควรปรับเปลี่ยนทัศนคติและให้โอกาสผู้กระทำผิดได้กลับตัวกลับใจเป็นคนดี ครอบครัวและคนสังคมควรให้กำลังใจและให้โอกาสผู้เคยต้องขังได้มีโอกาสกลับตัวกลับใจ

3.2 บทบาทผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชนควรเข้าถึงลูกบ้านเพื่อรับรู้ถึงสภาพความเป็นอยู่แต่ละครอบครัวเพื่อสามารถช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหาได้ถูกต้อง

3.3 การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ควรมีการจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวให้มีความรักความเข้าใจกันมากขึ้น ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการป้องกันพฤติกรรมการเสพซ้ำ

4. ด้านครอบครัว

เสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว ควรส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการขัดเกลาทางสังคมจากการเลี้ยงดูของพ่อแม่ เสริมสร้างความรักความเข้าใจในครอบครัว ผู้นำครอบครัวควรประกอบอาชีพที่มั่นคงและเป็นหลักให้ครอบครัวได้

5. ด้านการศึกษาและการให้ความรู้

5.1 สนับสนุนการศึกษา ควรสนับสนุนด้านการศึกษา (School Program) เพราะสามารถสร้างกลไกในการป้องกันแนวโน้มในการกระทำผิด

5.2 ให้ความรู้ด้านกฎหมาย การให้ความรู้ด้านกฎหมายให้รับรู้ถึงมาตรการต่าง ๆ

5.3 ให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับยาเสพติด ให้ข้อเท็จจริงในเรื่องของการเสพยาเสพติดว่าไม่ส่งผลต่อการลดน้ำหนักแต่จะทำลายสุขภาพของผู้เสพ

6. ด้านการบังคับใช้กฎหมาย

เพิ่มบทลงโทษ ควรบัญญัติบทลงโทษผู้กระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดให้หนักกว่าฐานความผิดเดิม

7. การทำงานร่วมกันของภาคีเครือข่าย

ประสานความร่วมมือ ควรมีการประสานความร่วมมือในรูปแบบของภาคีเครือข่าย ระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ครอบครัวและคนสังคม จัดทำ MOU ร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ

8. การพัฒนาความเข้มแข็งภายในตนเอง

ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนความเข้มแข็งภายในตนเองเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่ควรส่งเสริมผ่านกิจกรรมหรือโปรแกรมต่างๆ

อภิปรายผล

อภิปรายผลวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดในประเทศไทยระหว่างปีพุทธศักราช 2558 ถึง 2567

การสังเคราะห์งานวิจัยในครั้งนี้เพื่อหาปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติด ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าปัญหาดังกล่าวเป็น “ปัญหาเชิงโครงสร้าง” ที่มีความซับซ้อน โดยไม่ได้เกิดจากความล้มเหลวส่วนบุคคลเท่านั้น แต่เป็นผลลัพธ์ของปฏิสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างปัจจัยหลายมิติ ปัจจัยหลักที่ถูกระบุว่าเป็นรากเหง้าของปัญหาและมีอิทธิพลสูงสุดล้วนเป็นปัจจัยภายนอกเรือนจำ ได้แก่ ปัจจัยด้านครอบครัวที่ล้มเหลว (ร้อยละ 40) และปัญหาด้านเศรษฐกิจและอาชีพ (ร้อยละ 35) ซึ่งสร้างความกดดันตาม ทฤษฎีความกดดันทางสังคม (Social Strain Theory) นอกจากนี้ การถูกสังคมตีตรา (Social Stigma) (ร้อยละ 25) เป็นกลไกสำคัญที่สอดคล้องกับ ทฤษฎีการประทับตรา (Labeling Theory) ซึ่งชี้ว่าสังคมมีส่วนในการ “สร้าง” อาชญากรซ้ำ โดยการกีดกันโอกาสทำให้ผู้พ้นโทษต้องหวนกลับไปสู่สภาพแวดล้อมเดิมและเรียนรู้พฤติกรรมเสี่ยงซ้ำอีกครั้งตาม ทฤษฎีการเรียนรู้ (Differential Association) ความขัดแย้งเชิงโครงสร้าง นี้จึงก่อให้เกิด “ช่องว่าง” (Gap) ขนาดใหญ่ สอดคล้องกับการศึกษาของ พรชัย ขันตี (2537) อ้างถึง Akers (1994) และ Bursik (1988), Inciardi et al. (1993) ชี้ให้เห็นว่า รากเหง้าของปัญหา คือความล้มเหลวของสถาบันครอบครัว แต่แนวทางแก้ไขที่ถูกให้ความสำคัญยังไม่เพียงพอต่อการฟื้นฟูรากเหง้านี้ และ พรชัย ขันตี (2537) อ้างถึง Sutherland (1947) และ Miller (1958) ปัจจัยเหล่านี้เป็น แรงผลักดัน

ภายนอก ที่ทำให้ผู้พ้นโทษกลับไปเรียนรู้พฤติกรรมผิดซ้ำ แต่แนวทางแก้ไขหลักยังมุ่งเน้นที่การฝึกอาชีพ ภายใน ซึ่งอาจไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหาความยากจนและการกีดกันภายนอก

อภิปรายผลวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในป้องกันการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดต่อไปในอนาคต

แนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำในอนาคต จึงต้องมุ่งเน้นการสร้าง “ระบบนิเวศ” (Ecosystem) ที่เอื้อต่อการกลับคืนสู่สังคมอย่างบูรณาการ เพื่อปิด “ช่องว่าง” ดังกล่าว การแก้ไขต้องเริ่มต้นจากการ พัฒนาและฟื้นฟูผู้ต้องขังในเรือนจำ (ร้อยละ 30) ควบคู่ไปกับการสร้างความพร้อมและการสนับสนุนอย่างเข้มแข็งหลังพ้นโทษ ซึ่งรวมถึงการที่สังคมและชุมชน ต้องเปลี่ยนบทบาทจากการตีตราไปสู่การให้โอกาสในการจ้างงานและการกลับไปใช้ชีวิตอย่างปกติ (ร้อยละ 25) (สอดคล้องกับการแก้ไขผลกระทบของทฤษฎีการประทับตรา (Labeling Theory) โดย Siver (1981) ที่อ้างถึงใน มนตรี บุนนาค (2542)) พร้อมทั้งต้อง เสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว (ร้อยละ 15) ให้สามารถกลับมาทำหน้าที่เป็น “เกราะป้องกัน” และเป็นที่พึ่งทางจิตใจได้อีกครั้ง (สอดคล้องกับแนวคิดการลดความกดดันตามทฤษฎีความกดดันทางสังคม (Social Strain Theory) โดย Akers (1994) และทฤษฎีสังคมไร้ระเบียบ (Social Disorganization Theory) โดย Bursik (1988), Inciardi et al. (1993) ที่อ้างถึงใน พรชัย ขันตี (2537) ซึ่งเน้นที่การฟื้นฟูรากเหง้าของปัญหาครอบครัว) การเปลี่ยนแปลงนี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคม เพื่อให้ผู้พ้นโทษสามารถกอบกู้สถานะและยืนหยัดได้ด้วยตนเองอย่างมีศักดิ์ศรี

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการสังเคราะห์งานวิจัยทั้ง 20 เรื่อง ชี้ให้เห็นว่าการกลับไปกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดเป็นปัญหาที่เกิดจาก ปัจจัยหลายมิติที่ซ้อนทับกันอย่างซับซ้อน โดยปัจจัยที่ถูกระบุว่าเป็นสาเหตุสำคัญที่สุด คือ ปัจจัยด้านครอบครัวซึ่งเน้นที่ปัญหาความสัมพันธ์ที่เปราะบางและการขาดความอบอุ่น รองลงมาคือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและอาชีพ ที่การขาดโอกาสในการทำงานสุจริตผลักดันให้ต้องหันกลับไปค้ายาเสพติดเพื่อรายได้ที่ง่ายและรวดเร็ว และตามด้วย ปัจจัยด้านสังคม ชุมชน และการคบเพื่อน โดยมีประเด็นสำคัญ คือ การถูกสังคมตีตรา ที่กีดกันโอกาสในการเริ่มต้นชีวิตใหม่ ส่วนแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่ถูกเสนอให้ความสำคัญมากที่สุด คือ การพัฒนาและฟื้นฟูผู้ต้องขังในเรือนจำ ผ่านการฝึกอาชีพที่สอดคล้องกับ

ตลาดแรงงานและการพัฒนาสภาพจิตใจด้วยหลักธรรมทางศาสนา เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันจากภายใน ควบคู่ไปกับการ สนับสนุนจากสังคมและชุมชน ในการเปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษได้กลับเข้าทำงานอย่างปกติ ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย กรมราชทัณฑ์ควรพัฒนานโยบาย “เรือนจำเปิด” และบูรณาการความร่วมมือกับชุมชนอย่างเป็นระบบ จัดตั้งศูนย์ประสานงานและดูแลผู้พ้นโทษในระดับชุมชน กรมราชทัณฑ์ควรมีการจัดตั้งศูนย์ฯ ในพื้นที่ที่มีผู้พ้นโทษจำนวนมาก เพื่อทำหน้าที่ติดตาม ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือด้านการหางาน **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** ควรมีการศึกษาวิจัยที่ติดตาม “เส้นทางชีวิต” ของผู้พ้นโทษในระยะยาว เพื่อทำความเข้าใจพลวัตและจุดเปลี่ยน ที่นำไปสู่การเลิกกระทำผิดอย่างถาวร หรือการหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ การวิจัยลักษณะนี้จะช่วยให้เห็นภาพที่ลึกซึ้งกว่าการศึกษา ณ จุดเวลาใดเวลาหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

เกษวรางค์ จิณะแสน. (2542). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนที่อยู่ระหว่างถูกคุมความประพฤติในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน*กลาง.* ใน *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กรมราชทัณฑ์. (2567). *รายงานสถิติ.* เรียกใช้เมื่อ 1 ตุลาคม 2568 จาก http://www.correct.go.th/stathomepage/

พรชัย ขันตี. (2537). *ทฤษฎีอาชญาวิทยา: หลักการงานวิจัยและนโยบายประยุกต์.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล. (2548). *อาชญากรรมการป้องกัน: การควบคุม.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

มนตรี บุนนาค. (2542). สาเหตุการกระทาผิดซ้ำในคดีเสพยาบ้า: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม.* มหาวิทยาลัยมหิดล.

วีระชาติ โสพันธ์. 2560. ปัญหาการเพิ่มโทษในการกระทำความผิดซ้ำของผู้เสพ/ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522. ใน *สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คณะนิติศาสตร์.* มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

สิริวรรณ จันทรกูล. (2554). *การสังเคราะห์วิทยานิพนธ์ทางการศึกษาคณิตศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย. (2566). *ถอดบทเรียน "การกระทำความผิดซ้ำ" สู่การส่งเสริมการ "ไม่ตีตรา" ผู้พ้นโทษ.* เรียกใช้เมื่อ 1 ตุลาคม 2568 จาก https://knowledge.tijthailand.org/article/detail/recidivism-anddiscrimi na tion

สำนักงานกกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม. (2564). *โครงการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำ.* เรียกใช้เมื่อ 1 ตุลาคม 2568 จาก https://www.oja.go.th/wp-content/uploads/2021/03/Research_Project_for_Solving_Recidivism.pdf

สุรกาญจ์ ซาวคำ. (2558). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดียาเสพติด เรือนจำจังหวัดเชียงราย. ใน *การค้นคว้าแบบอิสระหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง.* มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Bursik, R. J., Jr. (1988). Social disorganization and theories of crime and delinquency. *Toward a reconceptualization. Criminology,* 26(4), 519–551.

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกาย ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร*

FACTORS AFFECTING THE DECISION TO PURCHASE BODY SUNSCREEN PRODUCTS OF CONSUMERS IN BANGKOK

ธิดารัตน์ รักราวี[1] และ ชนะเกียรติ สมานบุตร[2]

Tidarat Rakrawee[1] and Chanaekiat Samanbutr[2]

[1-2]คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต

[1-2]Faculty of Business Administration, Rangsit University, Thailand

Corresponding Author's Email: tidarat-rrw@hotmail.com

วันที่รับบทความ : 12 กรกฎาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 17 กรกฎาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 19 กรกฎาคม 2568

Received 12 July 2025; Revised 17 July 2025; Accepted 19 July 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาลักษณะของประชากรศาสตร์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร 3) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร โดยกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริโภคในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำนวน 385 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าที (Independent sample t-test) ความแปรปรวน ANOVA การ

Citation:

* ธิดารัตน์ รักราวี และ ชนะเกียรติ สมานบุตร. (2569). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 817-836.

Tidarat Rakrawee and Chanaekiat Samanbutr. (2026). Factors Affecting The Decision To Purchase Body Sunscreen Products Of Consumers In Bangkok. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 817-836.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ทดสอบค่าไค-สแควร์ (Chi-Square) สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson' Correlation) และสหสัมพันธ์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression)

ผลการวิจัย พบว่า 1) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์กันแดด และการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดผิวกายของผู้บริโภค อยู่ในระดับมาก ผู้บริโภคที่มีเพศต่างกันมีการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดผิวกายไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ และรายได้ต่างกันมีตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดผิวกายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2) พฤติกรรมผู้บริโภคและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาดส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครทั้ง

คำสำคัญ: ปัจจัย, การตัดสินใจซื้อ, ผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกาย

Abstract

This research aimed to 1) examine demographic characteristics influencing the decision to purchase body sunscreen products among consumers in Bangkok, 2) investigate consumer behavior affecting the purchase decision of body sunscreen products, and 3) analyze marketing mix factors that influence the decision to purchase body sunscreen products in Bangkok. The sample consisted of 385 consumers residing in Bangkok. The instrument was a questionnaire. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, independent sample t-test, ANOVA, Chi-square test, Pearson's correlation coefficient, and multiple regression analysis. The results found that: 1) The overall influence of the marketing mix on the decision to purchase body sunscreen products was rated at a high level. Gender did not significantly affect purchasing decisions at the 0.05 level. However, age, education level, marital status, occupation, and income were found to significantly affect purchasing

decisions at the 0.05 level. 2)The consumer behavior was found to significantly affect purchasing decisions at the 0.05 level. 3) The marketing mix were found to significantly affect purchasing decisions at the 0.05 level. However, statistically significant differences were found in purchase decisions based on age, education level, marital status, occupation, and income at the 0.05 level. Furthermore, consumer behavior and marketing mix factors were found to have a statistically significant influence on the decision to purchase body sunscreen products among consumers in Bangkok at the 0.05 level.

Keywords: Factors, Decision to purchase, Sunscreen products for the body

บทนำ

ปัจจุบันมลภาวะต่าง ๆ เช่น ฝุ่น ควัน สารพิษในอากาศต่าง ๆ อุณหภูมิ และแสงแดดมีเพิ่มมากขึ้นมีผลทำให้ผู้บริโภคทั้งชายและหญิงต่างต้องการดูแลผิวพรรณและบำรุงผิวพรรณให้ดูดีมีสุขภาพดูอ่อนเยาว์วัยอยู่เสมอ โดยเฉพาะจากแสงแดด ซึ่งเป็นมลภาวะที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ ผู้บริโภคจึงให้ความสำคัญในการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์กันแดด เพื่อปกป้องรังสียูวีและลดปัญหาการเกิดฝ้า กระ จุดด่างดำและรอยเหี่ยวย่น รวมถึงปัญหาโรคผิวหนังได้ โดยเฉพาะประเทศไทย ซึ่งมีอากาศร้อนและมีแสงแดดแรงทั้งปี และไม่เฉพาะแสงแดดที่มากระทบผิวหน้าโดยตรงเท่านั้นที่มีผลต่อผิว แต่แสงสะท้อนจากดวงอาทิตย์ก็มีผลเช่นกัน อย่างเช่น (สุกฤตา ปาทาน, 2561) ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยได้เมื่อเข้าสู่ฤดูร้อนจะมีแนวโน้มอุณหภูมิประมาณ 41 องศา รวมทั้งยังมีมลภาวะของฝุ่น PM 2.5 คือ ฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน เทียบได้ว่ามีขนาดประมาณ 1 ใน 25 ส่วนของเส้นผ่านศูนย์กลางเส้นผมมนุษย์ เข้ามาเป็นอีกหนึ่งตัวแปรสำคัญของการทำลายชั้นผิวหนังซึ่งแสงแดดที่ส่องลงมาบนพื้นโลกนั้นประกอบด้วยคลื่นแสงมากมาย แต่ที่มีผลกระทบกับผัวหนังมนุษย์มากที่สุดคือ รังสีอัลตราไวโอเลต (Ultraviolet ray, UV) มีปริมาณร้อยละ 10 ในแสงแดด แบ่งเป็นรังสีอัลตราไวโอเลตชนิด A (UVA) ร้อยละ 9.5 และรังสีอัลตราไวโอเลตชนิด B (UVB) ร้อยละ 0.5 (ศิริวรรณ อรรถสุวรรณ, 2566) ผลิตภัณฑ์กันแดดถือได้ว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความจำเป็นในชีวิตประจำวันเพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายจากแสงแดดได้ ซึ่งในปัจจุบันผู้บริโภคเห็นความสำคัญของ

ครีมกันแดดมากขึ้นจึงทำให้นิยมใช้กันแพร่หลายในกลุ่มวัยต่าง ๆ ทำให้ตลาดของผลิตภัณฑ์ครีมกันแดดมีการแข่งขันกันรุนแรงมากขึ้น โดยมีผู้ผลิตจำหน่ายในประเทศ และบางบริษัทนำเข้าจากต่างประเทศ ทำให้แต่ละบริษัทต้องปรับกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค (กฤษฎา คงมั่น และธนสุวิทย์ ทับหิรัญรักษ์, 2560) โดยจากผลสำรวจของ TNP COSMECEUTICAL ระบุว่า ในปี 2564 ที่ผ่านมา อุตสาหกรรมความงามในประเทศไทยมีขนาดใหญ่และเติบโตขึ้นร้อยละ 5 มูลค่าสูงกว่า 1.40 แสนล้านบาท กลุ่มผลิตภัณฑ์ที่ใหญ่ที่สุด คือ ผลิตภัณฑ์ดูแลผิว ซึ่งในปี 2570 คาดการณ์ว่าผลิตภัณฑ์ดูแลผิว (Skincare) จะมีมูลค่าเพิ่มขึ้น 1.60 แสนล้านบาท โดยครีมกันแดดจะมีการเติบโตมากที่สุด ซึ่งในปี 2565 ตลาดผลิตภัณฑ์กันแดดในประเทศไทยมีมูลค่ารวม 9.45 พันล้านบาท เติบโตขึ้นร้อยละ 18.40 โดยแบ่งเป็นผลิตภัณฑ์กันแดด 3.24 พันล้านบาท และผลิตภัณฑ์บำรุงผิวที่มี SPF อยู่ที่ 6.20 พันล้านบาท สะท้อนให้เห็นว่าคนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการปกป้องผิวจากแสงแดด ซึ่งมูลค่าตลาดผลิตภัณฑ์กันแดดระหว่างปี 2562 - 2566 พบว่า ผลิตภัณฑ์ปกป้องแสงแดด (Sun Screen) ปี 2562 ประมาณ 3,181.00 บาท ปี 2563 ประมาณ 3,159.30 บาท ปี 2564 ประมาณ 3,240.40 บาท ปี 2565 ประมาณ 3,434.82 บาท และปี 2566 ประมาณ 3,606.56 บาท (กรมพัฒนาธุรกิจ, 2566) จะเห็นได้ว่ามูลค่าทางการตลาดของผลิตภัณฑ์กันแดดปี 2562 - 2566 มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นซึ่งแสดงให้เห็นถึงคนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์กันแดดมากขึ้น และทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องสำอางหันมาสนใจลงทุนธุรกิจประเภทผลิตภัณฑ์กันแดดมากขึ้นด้วยเช่นกัน

ปัจจุบันกระแสความนิยมในการประกอบธุรกิจประเภทผลิตภัณฑ์กันแดดมีจำนวนมากขึ้นอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดการแข่งขันทางการตลาดสูงขึ้นซึ่งการเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จได้นั้นจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องมีความรู้ความเข้าใจและมีความสามารถในการนำข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการตลาดภายนอกซึ่งปัจจัยนี้เป็นปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้แต่มีอิทธิพลอย่างมากในธุรกิจ ผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องสำอางประเภทผลิตภัณฑ์กันโดยต้องทำการวิเคราะห์ปัจจัยทางการตลาดที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดแนวทางในการดำเนินงานของการตลาดได้อย่างเหมาะสมกับโอกาสและจังหวะเวลา สามารถตอบสนองความต้องการทางการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพทันยุคทันสมัยและประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด (สราชล พาเรือง และอภิชาติ ใจหาญ, 2565) ส่วนประสมทางการตลาดเป็นส่วนประกอบสำคัญทางการตลาดที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินธุรกิจให้ประสบผลสำเร็จ อันประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (Product) การจัดจำหน่าย (Place) การ

กำหนดราคา (Price) และการส่งเสริมการตลาด (Promotion) เท่านั้น โดยส่วนประสมทางการตลาดทั้ง 4 องค์ประกอบนี้ เรียกว่า 4’Ps (กรัณย์พัฒน์ อิ่มประเสริฐ, 2565) ดังนั้นในการประกอบธุรกิจผลิตภัณฑ์กันแดดจึงต้องมีการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดเพื่อให้ทราบแนวทางในการดำเนินธุรกิจผลิตภัณฑ์กันแดดในยุคปัจจุบันให้ตอบสนองความต้องการของลูกค้า

จากความสำคัญ และปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยได้สนใจศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร โดยจะพิจารณาจากประชากรศาสตร์ พฤติกรรมผู้บริโภค และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดผิวกาย เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางให้กับผู้จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์กันแดดผิวกายเพื่อใช้วางแผนกลยุทธ์ทางการตลาด สนับสนุนการขาย และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะของประชากรศาสตร์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานการวิจัย

1. ลักษณะประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายในกรุงเทพมหานครที่แตกต่างกัน
2. พฤติกรรมผู้บริโภคส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร
3. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับลักษณะประชากรศาสตร์

Hanna and Wozniak (2001) ได้อธิบายว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์ หมายถึง ข้อมูลเกี่ยวกับตัวบุคคล เช่น อายุ เพศ การศึกษา อาชีพ รายได้ ศาสนาและเชื้อชาติ เป็นต้น โดยข้อมูลดังกล่าวมีอิทธิพลกับพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้บริโภค ทำให้นักการตลาดนำมาพิจารณาในการแบ่งส่วนทางการตลาด อีกทั้งเหมชาติ สุวพิช (2562) ได้อธิบายว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์ หมายถึง แนวคิดที่มีความสำคัญกับการศึกษาที่เกี่ยวกับผู้บริโภคเป็นอย่างมาก ซึ่งเห็นได้จากการกำหนดกลุ่มเป้าหมายจาก เพศ อายุการศึกษา อาชีพ และรายได้ โดยสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พฤติกรรมการบริโภคแตกต่างกันไป นอกจากนี้แล้ว สุดารัตน์ สะโดอยู่ (2565) ได้อธิบายว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์ หมายถึง คุณสมบัติเฉพาะของแต่ละบุคคลตามลักษณะประชากร ดังนี้ เพศ อายุ การศึกษา ตำแหน่ง และ สุชาดา น้ำใจดี (2565) ได้อธิบายว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์ หมายถึง ปัจจัยพื้นฐานของบุคคลที่แตกต่างกัน จึงทำให้บุคคลมีพฤติกรรมการติดต่อสื่อสารที่แตกต่างกัน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ โดยสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่สามารถนำมากำหนดส่วนของตลาดให้ชัดเจนขึ้นดังนั้น สรุปได้ว่า ลักษณะประชากรศาสตร์ หมายถึง ตัวแปรพื้นฐานของบุคคล ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีลักษณะประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน ความแตกต่างนี้ส่งผลให้พฤติกรรมด้านการบริโภคแตกต่างกัน จึงเป็นปัจจัยที่นักการตลาดนำมาแบ่งส่วนการตลาดให้มีความชัดเจนขึ้น

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด

บุญสิตา อรัณยกานนท์ และคณะ (2564) ได้อธิบายว่า ส่วนประสมทางการตลาด คือ เครื่องมือการตลาดที่ธุรกิจต้องใช้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การตลาดในตลาดเป้าหมาย ประกอบด้วย กิจกรรมทุกอย่างที่ธุรกิจต้องใช้เพื่อกระตุ้นอุปสงค์ในสินค้า บริการ หรือ ความคิดของลูกค้า อีกทั้งพธิดา โขงรัมย์ (2565) ได้อธิบายว่า ส่วนประสมทางการตลาด คือ เครื่องมือสำคัญหนึ่งที่จะทำให้ผู้ประกอบการสามารถเพิ่มศักยภาพการแข่งขันได้ ซึ่งส่วนประสมการตลาดเป็นปัจจัยทางการตลาดที่ควบคุมได้ ซึ่งบริษัทต้องใช้ร่วมกันเพื่อสนองความต้องการของตลาดเป้าหมายและใช้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการตลาดในตลาดเป้าหมาย นอกจากนี้แล้วกฤษดา เชียรวัฒนสุข และคณะ (2567) ได้อธิบายว่า ส่วนประสมทางการตลาด คือ เครื่องมือที่สำคัญที่นำมาใช้ทางการตลาดและถูกสร้างขึ้นโดยคำนึงถึงความจำเป็นและความต้องการของตลาด เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ทางการตลาด และตอบสนองหรือสร้างความพึง

พอใจให้กับผู้บริโภค ดังนั้น สรุปได้ว่า ส่วนประสมทางการตลาด หมายถึง เครื่องมือทางการตลาดที่มีเป็นกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจให้มีศักยภาพในการแข่งขัน สามารถตอบสนองต่อลูกค้าและบรรลุเป้าหมายได้

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค

จักรพงษ์ ลีลาธนาคีรี (2561) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง กระบวนการตัดสินใจและลักษณะกิจการของแต่ละบุคคล ในการจัดหา การซื้อ การใช้ประโยชน์จากสินค้าและบริการที่ซื้อมาเพื่อตอบสนองความต้องการด้านพื้นฐานและด้านจิตใจด้วยรายได้ที่มีจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ คือความพึงพอใจสูงสุด อีกทั้งนนฑริกา เครือสา และพัชร์หทัย จารุทวีผลนุกูล (2563) ได้อธิบายว่า พฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง การศึกษาถึงหน่วยการซื้อ และกระบวนการแลกเปลี่ยนที่เกี่ยวข้องกับการได้มา การบริโภค และการกำจัดอันเกี่ยวข้องกับสินค้า บริการ ประสบการณ์และความคิด นอกจากนี้แล้ว กุลณัฐ ฉัตรดำรงค์กุล (2564) ได้อธิบายว่า พฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer Behavior) หมายถึง การแสดงออกของแต่ละบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการใช้สินค้าและบริการทางเศรษฐกิจ รวมทั้งกระบวนการในการตัดสินใจที่มีผลต่อการแสดงออก และปฐมาภรณ์ จันทร์วิภาวี (2564) ได้อธิบายว่า พฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกในการแสวงหาสำหรับการซื้อการใช้การประเมินผล ในผลิตภัณฑ์และบริการ ที่เขาคาดหวัง จะทำให้ความต้องการของเขาได้รับความพอใจ จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า พฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึงกระบวนการค้นหาการคิดการประเมินผล ในสินค้าและบริการซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจของผู้บริโภคในการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการเพื่อตอบสนองความพึงพอใจสูงสุดของแต่ละบุคคล

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจซื้อ

กรวรรณ กรรณิการ์ (2564) ได้อธิบายว่า การตัดสินใจซื้อ หมายถึง การที่บุคคลรับรู้ถึงความต้องการของตนเอง และจึงเกิดการค้นคว้าหาข้อมูลโดยใช้เหตุผลในการอ้างอิงในการตัดสินใจกระทำให้เกิดพฤติกรรมเพื่อให้ตอบสนองตรงตามความต้องการของตัวเองมากที่สุด อีกทั้งอรวี พรหมวัง (2564) ได้อธิบายว่า การตัดสินใจซื้อ หมายถึง การเกิดพฤติกรรมหลังจากมีการพิจารณาหรือประเมินผลทางเลือกโดยใช้เหตุผลในการคิดตัดสินใจในการเลือกทางเลือกนั้น เพื่อให้ตอบสนองต่อความพึงพอใจของผู้บริโภค นอกจากนี้ แล้วพิมพ์ชนก เจ็กภู่ (2564) ได้อธิบายว่า กระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภคเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมผู้บริโภค กระบวนการ

นี้เกี่ยวข้องปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ ตั้งแต่เริ่มก่อนตัดสินใจไปจนถึงขั้นผลลัพธ์ที่ได้จากการตัดสินใจ และพิทยุช ญาณพิทักษ์ และชัยนรินท์ ธีรไชยพัฒน์ (2566) ได้อธิบายว่า การตัดสินใจซื้อ หมายถึง การเลือกตัวเลือกสินค้าที่ประเมินแล้วว่าดีที่สุด หลังจากผ่านการพิจารณาจากการหาข้อมูลและการประเมินทางเลือกจากที่มีทั้งหมด โดยปกติแล้วผู้บริโภคแต่ละบุคคลมักจะต้องการข้อมูลหรือระยะเวลาที่ใช้ในการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดแตกต่างกัน ดังนั้นสรุปได้ว่า การตัดสินใจซื้อ หมายถึง การพิจารณาประเมินทางเลือกในการซื้อสินค้า โดยใช้ข้อมูลหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาคิดเปรียบเทียบและประเมินผลลัพธ์เพื่อการตอบสนองต่อความต้องการของผู้ซื้อก่อนตัดสินใจเลือกซื้อสินค้านั้น

จากการศึกษางานวิจัยของ เยาวมาลย์ ฆ้องวง (2563) พบว่า พฤติกรรมการซื้อครีมกันแดดของผู้บริโภค โดยรวมให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก 2) ผู้บริโภคที่มีอายุ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันมีพฤติกรรมการซื้อครีมกันแดดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนผู้บริโภคที่มี เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพ และอาชีพที่แตกตางกนมีพฤติกรรมการซื้อครีมกันแดดไม่แตกต่างกัน และ 3) ปัจจัยส่วนประสมการตลาดด้านราคาและสถานที่มีความสัมพันธ์กบพฤติกรรมการซื้อครีมกันแดดของผู้บริโภคในเขตเมืองพัทยาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อีกทั้งพิมพ์พัฒน์ เคหะลุน (2564) พบว่า ผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครที่มีเพศ อายุ และอาชีพต่างกัน ทำให้กระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดผิวหน้าต่างกัน และผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครที่มีระดับการศึกษา รายได้ และสถานภาพสมรสต่างกัน ทำให้กระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดผิวหน้าไม่ต่างกัน ส่วนปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและปัจจัยทางสังคม ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านกลุ่มอ้างอิง มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดผิวหน้าของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร นอกจาก อุรัฐฐณีก์ กิตติธนปกรณ์ (2564) พบว่า อาชีพ ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อครีมกันแดดบนแอปพลิเคชัน TikTok ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครที่แตกต่างกัน ส่วน เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อครีมกันแดดบน แอปพลิเคชัน TikTok ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ที่ไม่แตกต่างกัน ผู้บริโภคที่มีปัจจัยด้าน ผลิตภัณฑ์ ปัจจัยด้านราคา ปัจจัยด้านสถานที่ ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด ปัจจัยด้านการรับรู้ ปัญหา ปัจจัยด้านการค้นหาข้อมูล ปัจจัยด้านการประเมินทางเลือก ปัจจัยด้านการตัดสินใจซื้อสินค้า และด้านพฤติกรรมหลังการซื้อสินค้าที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อครีมกันแดดบนแอปพลิเคชัน TikTok ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ที่ไม่แตกต่างกัน สามารถนำผลวิจัยมาใช้ประโยชน์ในเชิงประยุกต์ใช้ใน

การตลาดของธุรกิจ นักการตลาดสามารถใช่ผลการวิจัยเพื่อสร้างการสื่อสารทางการตลาดและเนื้อหาโฆษณาที่มีประสิทธิภาพสำหรับแอปพลิเคชัน TikTok ซึ่งจะช่วยให้ผู้ประกอบการเข้าใจความต้องการและพฤติกรรมของผู้บริโภคอย่างรอบด้านและนำไปสู่การสร้าง เอกลักษณ์และจุดแข็งให้กับแบรนด์ และเหมวดี หรั่งชะเอม และภัทรภร สังขปรีชา (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดเพื่อผิวหน้าบนสื่อสังคมออนไลน์ของกลุ่มผู้หญิง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์กันแดดเพื่อผิวหน้า พฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดเพื่อผิวหน้าและปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดเพื่อผิวหน้าบนสื่อสังคม ออนไลน์ของกลุ่มผู้หญิง ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนมากยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องค่าUVB, PA, UVA และ SPF และใช้ช่องทางการซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดออนไลน์ด้วยสาเหตุด้านความสะดวกสบาย ส่วนอิทธิพลในการเลือกซื้อส่วนใหญ่มาจากความคิดเห็นจากผู้คนในโลก ออนไลน์นิยมเลือกแบบน้าหรือโลชันมากที่สุด ผลิตภัณฑ์กันแดดที่เลือกใช้มากที่สุด คือ SPF 50 ขึ้นไปและ PA+++

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้บริโภคในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้บริโภคในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป จำนวน 385 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Cochran (1977) จากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรศาสตร์ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน จำนวน 6 ข้อ มีลักษณะเป็น แบบตรวจสอบรายการ (Check List) ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) โดยผู้ตอบสามารถเลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียว ประกอบด้วย 7 ด้าน จำนวน 11 ข้อ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ประกอบด้วย 4 ด้าน จำนวน 20 ข้อ เป็นแบบอันตรภาค (Interval scale) ซึ่งเกณฑ์การให้คะแนนมาตราวัดระดับคิดเห็น 5 ระดับ และส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดผิวกายในกรุงเทพมหานครโดย ผู้ตอบสามารถเลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียว ใช้การวัดแบบอันตรภาค (Interval scale) ประกอบด้วย 5 ด้าน จำนวน 25 ข้อ โดยแบบสอบถามผ่านการหาค่าคุณภาพเครื่องมือพบว่า IOC ซึ่งค่า IOC เท่ากับ 1.00 และค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.954 ซึ่งผ่านเกณฑ์และสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการใช้แบบสอบถามที่ผ่านการนำเสนอ ปรับปรุง และถูกต้องสมบูรณ์เพื่อเก็บข้อมูลสำรวจความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 385 คน โดยขั้นตอน ดังนี้

1.1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม และขอความร่วมมือช่วยเหลือในการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง

1.2 ผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเป็นระยะเวลา 1 เดือน ซึ่งอยู่ภายในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2568

1.3 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามที่ได้มาทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถาม แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์

2. ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการค้นคว้าหาข้อมูลจากเอกสารและบทความเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานใน การศึกษาโดยค้นคว้าจากเอกสารการวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลที่ปรากฏในเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่ต้องศึกษา

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) คือ การแจกแจงความถี่ (Frequency) การหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ การทดสอบค่าที (Independent Sample t-test) การทดสอบ F- test (One-Way ANOVA) การทดสอบค่าไค-สแควร์ (Chi-

Square) และการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณแบบ Enter (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครดังรายละเอียดต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาลักษณะของประชากรศาสตร์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดผิวกายของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ

เพศ	N	$\overline{X}$	df	t	Sig.
ชาย	185	4.28	383	0.931	0.395
หญิง	200	4.34	381.319		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 1 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศต่างกันมีการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดผิวกายไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดผิวกายของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ และรายได้

ประเด็นพิจารณา	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
อายุ	ภายในกลุ่ม	64.386	5	12.877	57.117*	0.000
	ระหว่างกลุ่ม	85.447	379	.225		
	รวม	149.834	384			

ประเด็นพิจารณา	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระดับการศึกษา	ภายในกลุ่ม	16.987	3	5.662	16.240*	0.000
	ระหว่างกลุ่ม	132.847	381	.349		
	รวม	149.834	384			
สถานภาพ	ภายในกลุ่ม	39.690	2	19.845	68.826*	0.000
	ระหว่างกลุ่ม	110.144	382	.288		
	รวม	149.834	384			
อาชีพ	ภายในกลุ่ม	20.109	6	3.352	9.766*	.000
	ระหว่างกลุ่ม	129.724	378	.343		
	รวม	149.834	384			
รายได้	ภายในกลุ่ม	39.336	5	7.867	27.618*	.000
	ระหว่างกลุ่ม	104.541	367	.285		
	รวม	143.877	372			

จากตารางที่ 2 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ และรายได้ต่างกันมีตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดผิวกายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

ตัวแปร	Chi-Square	df	Sig.
1. ราคาของผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกาย	91.959	6	.000
2. คุณสมบัติของผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายที่เลือกซื้อ	129.348	8	.000

ตัวแปร	Chi-Square	df	Sig.
3. ช่องทางการซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกาย	80.378	4	.000
4. ความถี่ของการซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกาย	57.059	6	.000
5. เหตุผลที่เลือกซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกาย	41.221	4	.000
6. บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกาย	125.641	8	.000
7. เงื่อนไขในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกาย	70.071	4	.000

จากตารางที่ 3 พบว่าพฤติกรรมผู้บริโภคด้านกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ด้านคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายที่เลือกซื้อ ด้านช่องทางการเลือกซื้อสินค้า ด้านช่วงเวลาที่ซื้อสินค้า และด้านเหตุผลในการเลือกซื้อสินค้า ด้านบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกาย และ ด้านเงื่อนไขในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกาย ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

ตัวแปร	b	S.E.	β	t	Sig.
ค่าคงที่	2.218	.107		20.802*	.000
X_{21}	0.183	.030	0.249	6.047*	.000
X_{22}	1.265	.096	1.530	13.141*	.000

ตัวแปร	b	S.E.	β	t	Sig.
ค่าคงที่	2.218	.107		20.802*	.000
X_{21}	0.183	.030	0.249	6.047*	.000
X_{22}	1.265	.096	1.530	13.141*	.000
X_{23}	0.350	.034	0.465	10.169*	.000
X_{24}	0.441	.031	0.677	14.081*	.000
R=.826, R^2=.683 Adjusted R^2=.678, a=2.218, SEE_{est} =.354, F =163.063, Sig. of F =.000					

จากตารางที่ 4 พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครทั้งด้านผลิตภัณฑ์ (X_{21}) ด้านราคา (X_{22}) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (X_{23}) และด้านการส่งเสริมการตลาด (X_{24}) ร่วมอธิบายความแปรปรวนของการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ได้ร้อยละ 82.60 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร เรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังนี้ ด้านราคา (X_{22}) (β= 1.530) รองลงมา คือ การส่งเสริมการตลาด (X_{24}) (β= 0.677), ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (X_{23}) (β= 0.465) และด้านด้านผลิตภัณฑ์ (X_{21}) (β= 0.249) ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. จากการศึกษาพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศต่างกันมีการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดผิวกายไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ เนื่องจากผู้บริโภคเพศชายและเพศหญิงในปัจจุบันต่างก็มีการใช้ผลิตภัณฑ์กันแดดผิวกายไม่ต่างกัน เพราะปัจจุบันคนไทยทุกเพศทุกวัยมีการตื่นตัวและรับรู้เข้าใจถึงประโยชน์ของผลิตภัณฑ์กันแดดผิวกายที่สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพผิดที่เกิดจากอากาศและอันตรายของแสงแดด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพ์พัฒน์ เคหะลุน (2564) ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดด

ผิวหน้าของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร และพบว่าผู้บริโภคที่มีเพศต่างกันมีกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดผิวหน้าไม่แตกต่างกัน

2. จากการศึกษาพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ และรายได้ต่างกันมีตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดผิวกายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริโภคที่มีอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ ต่างกัน อาจมีโอกาสที่จะได้รับอันตรายจากแสงแดดต่างกัน ดังนั้นการรับรู้และเข้าใจและตระหนักถึงถึงความสำคัญของผลิตภัณฑ์กันแดดผิวกายแตกต่างกัน ส่วนผู้บริโภคที่มีรายได้ต่างกันมีตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดผิวกายแตกต่างกัน อาจเนื่องจากการกำลังซื้อหรือความสามารถในการเข้าถึงผลิตภัณฑ์กันแดดผิวกายที่มีคุณภาพและราคาสูงได้ต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเยาวมาลย์ ฆ้องวง (2563) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อครีมกันแดดของผู้บริโภคในเขตเมืองพัทย และพบว่าผู้บริโภคที่มีอายุ และรายได้ต่างกันมีตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดผิวกายแตกต่างกัน

3. จากการศึกษาพบว่าพฤติกรรมผู้บริโภคด้านกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย คุณสมบัติของผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายที่เลือกซื้อ ด้านช่องทางการเลือกซื้อสินค้า ด้านช่วงเวลาที่ซื้อสินค้า และด้านเหตุผลในการเลือกซื้อสินค้า ด้านบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกาย และ ด้านเงื่อนไขในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกาย ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเนื่องจากว่าผู้บริโภคมีความแตกต่างด้านความต้องการ (Needs) ผู้บริโภคบางกลุ่มต้องการกันแดดที่มี SPF สูงมาก (เช่น ผู้ที่ออกแดดกลางแจ้งบ่อย) ขณะที่บางกลุ่มอาจเน้นแค่กันรังสีจากจอคอมพิวเตอร์หรือแสงแดดอ่อนในชีวิตประจำวัน ดังนั้นความคาดหวังจากผลิตภัณฑ์แตกต่างจึงส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อ อีกทั้งผู้บริโภคบางกลุ่มที่ใช้ รีวิวจากออนไลน์ อินฟลูเอนเซอร์ จะให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ แบรนด์ และคำแนะนำจากผู้ใช้จริง หรือกลุ่มที่ใช้ผลิตภัณฑ์เป็นประจำทุกวันมักเน้น ราคาและปริมาณ (ความคุ้มค่า) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวราฤทธิ์ หมื่นสิทธิโรจน์ (2563) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อครีมกันแดดของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร และได้พบว่าพฤติกรรมออนไลน์ เช่น รีวิว ราคา ช่องทางส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อกันแดดออนไลน์

4. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครทั้งด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ เนื่องจากผู้บริโภคมีการ การตระหนักถึงปัญหาหรือความต้องการซื้อผลิตภัณฑ์ว่ามีความสำคัญจำเป็นในชีวิตประจำวันเพื่อการรักษาสุขภาพผิวที่ดี มีการเสาะแสวงหาข้อมูลโดยสืบค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์กันแดดผิวกายก่อนตัดสินใจซื้อ มีการประเมินทางเลือกโดยมีการเปรียบเทียบราคา และคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ มีการตัดสินใจซื้อที่คำนึงถึงคุณสมบัติ ราคา และผลลัพธ์จากการใช้ผลิตภัณฑ์ และมีพฤติกรรมหลังการซื้อที่ส่วนใหญ่พึงพอใจกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์กันแดดผิวกายที่เลือกซื้อและจะกลับมาซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดผิวกายที่เคยใช้ซ้ำอีกครั้งในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Suvattanadilok (2020) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์ดูแลผิวของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และพบว่าส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย 1. จากการศึกษาพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศต่างกันมีการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดผิวกายไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ และรายได้ต่างกันมีตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดผิวกายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2. จากการศึกษาพบว่าพฤติกรรมผู้บริโภคด้านกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย คุณสมบัติของผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายที่เลือกซื้อ ด้านช่องทางการเลือกซื้อสินค้า ด้านช่วงเวลาที่ซื้อสินค้า และด้านเหตุผลในการเลือกซื้อสินค้า ด้านบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกาย และด้านเงื่อนไขในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครทั้งด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด ร่วมอธิบายความแปรปรวนของการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผิวกายของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ได้ร้อยละ 82.60 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กัน

แดดสำหรับผิวกายของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร เรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังนี้ ด้านราคา รองลงมา คือ การส่งเสริมการตลาด ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านด้านผลิตภัณฑ์ ตามลำดับ **ข้อเสนอแนะและการนำวิจัยไปประยุกต์ใช้** 1. ผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการควรพัฒนาผลิตภัณฑ์กันแดดผิวกายให้มีคุณสมบัติที่ตรงตามความต้องการของลูกค้าในสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งอาจจะมีการเพิ่มคุณสมบัติพิเศษ เช่น ความสามารถในการป้องกันแสงสีฟ้า เนื่องจากผู้บริโภคในปัจจุบันมีความเสี่ยงต่ออันตรายจากแสงสีฟ้าจากแสงไฟในเครื่องใช้ไฟฟ้าปัจจุบันและผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการดูแลผิวมากขึ้น 2. ผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการควรพัฒนาผลิตภัณฑ์กันแดดผิวกายให้มีความแปลกใหม่ น่าสนใจและตรงตามความต้องการของผู้บริโภคเพื่อเพิ่มการตัดสินใจในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดผิวกายให้มากขึ้น 3. ผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการควรมีการส่งเสริมการตลาดหลากหลายวิธีการให้สามารถเข้าถึงผู้บริโภคทุกกลุ่ม เนื่องจากผู้บริโภคทุกช่วงวัน ทุกอาชีพ ทุกช่วงรายได้ที่ต่างกันจะมีความสามารถในการเข้าถึงคุณภาพและราคาของผลิตภัณฑ์ที่ต่างกันและส่งผลต่อการตัดใจซื้อที่ต่างกันด้วยเช่นกัน 4. ผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการควรมีการประชาสัมพันธ์หลากหลายช่องทางเพื่อเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคทุกกลุ่ม เนื่องจากการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาของสุขภาพผิวและความสำคัญของผลิตภัณฑ์กันแดดผิวกายส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดผิวกาย **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบตัวแปรอื่นเพิ่มเติมที่อาจส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดผิวกาย เช่น การรับรู้คุณภาพ ตราสินค้า และทัศนคติของผู้บริโภค เป็นต้น 2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับตัดสินใจในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย 3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและสามารถนำมาเปรียบเทียบเพื่อการพัฒนาและปรับปรุงให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาธุรกิจ. (2566). *มูลค่าผลิตภัณฑ์กันแดด.* เรียกใช้เมื่อ 24 มกราคม 2567 จาก https://www.dbd.go.th/

กรวรรณ กรรณิการ์. (2564). การตัดสินใจซื้อแป้งกล้วยทอดสำเร็จรูปของผู้ประกอบการขนาดย่อมในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิชาการบัณฑิตศึกษาและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์,* 11(1), 1-11.

กรัณย์พัฒน์ อิ่มประเสริฐ. (2565). การใช้เครื่องมือการตลาดดิจิทัลเพื่อให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้าง่ายขึ้น. *วารสารบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, 1(1), 1–15

กฤษดา เชียรวัฒนสุข .(2567). การรับรู้คุณภาพสินค้าและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อซ้ำเครื่องทำความสะอาดอุตสาหกรรม. *วารสารศิลปการจัดการ*, 4(1), 166-179.

กฤษฎา คงมั่น และ ธนสุวิทย์ ทับหิรัญรักษ์. (2560). ส่วนประสมการตลาดกับพฤติกรรมการซื้อครีมกันแดดยี่ห้อนีเวียของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา,* 11(2), 341-353.

กุลณัฐ ฉัตรดำรงค์กุล. (2564). *ธุรกรรมทางการเงินบนสมารทโฟน(*Smartphone) *ของประชากรในจังหวัดปทุมธานี.* การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 16. มหาวิทยาลัยรังสิต

จักรพงษ์ ลีลาธนาคีรี. (2561). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับการทำธุรกรรมทางการเงินบนสมาร์ทโฟน ในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย*, 8(3), 100-110.

บุญสิตา อรัณยกานนท์, ภูมิพิชัย ธารดำรง และ เบญญาดา เติบวณิชกุล. (2564). พฤติกรรมของผู้บริโภคและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์สำหรับผิวหน้าของผู้หญิงวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัยธรรมศึกษา,* 4(2), 191-198.

ปฐมาภรณ์ จันทร์วิภาวี. (2564). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการใช้บริการธุรกรรมการเงิน โมบายแบงก์กิ้ง (Mobile Banking). ใน *สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ.* มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต.

พธิดา โขงรัมย์. (2565). กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดธุรกิจส่งออกเครื่องสำอางบำรุงผิวหน้าของประเทศไทยสู่ประชาคมอาเซียน. *สยามวิชาการ*, 23(41), 39-57.

พัชร์หทัย จารุทวีผลนุกูล. (2563). ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้แอปพลิเคชัน GHB ALL ของลูกค้าธนาคารอาคารสงเคราะห์ในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการสังคมศาสตร์เครือข่ายวิจัยประชาชื่น,* 2(2), 13–22.

พิทยุช ญาณพิทักษ์ และ ชัยนรินท์ ธีรไชยพัฒน์. (2566). กลยุทธ์ทางการตลาดในการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค. *วารสารวิชาการ การจัดการภาครัฐและเอกชน,* 5(2), 16-28.

พิมพ์ชนก เจ็กภู่. (2564). การศึกษาเหตุผลของการตัดสินใจซื้อต้นไม้ผ่านช่องทางออนไลน์. ใน *สารนิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต สาขาการจัดการธุรกิจ*. มหาวิทยาลัยมหิดล.

พิมพ์พัฒน์ เคหะลุน. (2564). กระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดผิวหน้าของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน *วิทยานิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการบัญชี*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เยาวมาลย์ ฆ้องวง. (2563). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อครีมกันแดดของผ้บริโภคในเขตเมืองพัทยา. ใน *การศึกษาค้นคว้าอิสระหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิทยาการจัดการ.* มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ศิริวรรณ อรรถสุวรรณ. (2566). การพัฒนาผลิตภัณฑ์เค้กชิฟฟ่อนเสริมมันเทศสีม่วง. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย*, 10(3), 411–423

สราชล พาเรือง และ อภิชาติ ใจหาญ. (2565). สภาพปัญหาและความต้องการของผู้ประกอบการเจ้าของธุรกิจ เครื่องสำอางประเภทครีมกันแดดสำหรับผิวหน้าในประเทศไทย. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(3), 1005-1016.

สุกฤตา ปาทาน. (2561). ธุรกิจครีมกันแดดไร้สารเคมีกลอสเล่ (Grosle) : กรณีศึกษาแผนกลยุทธ์การตลาด. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาความเป็นผู้ประกอบการ.* มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

สุชาดา น้ำใจดี. (2565). กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดที่มีผลต่อการรับรู้ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 16(2), 147-161.

สุดารัตน์ สะโดอยู่. (2565). ปัจจัยในการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท เอลเลค แอนด์ เอลเทค (ประเทศไทย) จำกัด จังหวัดปทุมธานี. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, 24(2), 1-10.

เหมชาติ สุวพิช. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการตลาดนัดของผู้บริโภคในพื้นที่ ตำบลเขาขลุง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. ใน *การค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ.* มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

เหมวดี หรั่งชะเอม และภัทรภร สังขปรีชา. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดเพื่อผิวหน้าบนสื่อสังคมออนไลน์ของกลุ่มผู้หญิง. *วารสารนิเทศศาสตรปริทัศน์*, 21(2), 124-141.

อรวี พรหมวัง. (2564). การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางในภาวะวิกฤตการระบาดโควิด-19 ของผู้หญิงที่ทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน *สารนิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต สาขาการจัดการธุรกิจ.* มหาวิทยาลัยมหิดล.

อุรัฐฐณีก์ กิตติธนปกรณ์. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อครีมกันแดดบนแอปพลิเคชัน TikTok ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน *การค้นคว้าอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการตลาด.* มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

Cochran, W.G. (1977). *Wiley: Sampling Techniques*. (3rd ed.). New York: John Wiley & Sons.

Hanna, N. & Wozniak, R. (2001). *Consumer behavior: An applied approach*. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice.

กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์: กุญแจสู่การเสริมสร้างผลการดำเนินงานขององค์การ*

HUMAN RESOURCE MANAGEMENT STRATEGY: THE KEY TO ENHANCING ORGANIZATIONAL PERFORMANCE

เฉิน เหลียง[1], นภาวรรณ เนตรประดิษฐ์[2] และ พิชาภพ พันธุ์แพ[3]

Chen Liang[1], Napawan Netpradit[2] and Pichaphob Panphae[3]

[1-2]คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

[1-2]Faculty of Management Sciences, Lampang Rajabhat University, Thailand

[3]คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

[3]Faculty of Business Administration and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Lanna, Thailand

Corresponding Author's Email: 89023585@qq.com

วันที่รับบทความ : 10 กันยายน 2568; วันแก้ไขบทความ 14 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 16 มกราคม 2569

Received 10 September 2025; Revised 14 January 2026; Accepted 16 January 2026

บทคัดย่อ

การจัดการทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างผลการดำเนินงานขององค์กรในยุคที่เศรษฐกิจและเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพสามารถเพิ่มศักยภาพของพนักงานและเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันขององค์กรให้ยั่งยืน กลยุทธ์สำคัญในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ประกอบด้วยการพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ใหม่ ๆ ให้กับพนักงาน เพื่อช่วยให้พนักงานสามารถปรับตัวและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างแรงจูงใจในรูปแบบต่าง ๆ ช่วยให้พนักงานมีความกระตือรือร้นในการทำงานและมุ่งมั่นในการพัฒนาองค์กร รวมถึง

Citation:

* เฉิน เหลียง, นภาวรรณ เนตรประดิษฐ์ และ พิชาภพ พันธุ์แพ. (2569). กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์: กุญแจสู่การเสริมสร้างผลการดำเนินงานขององค์การ. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 837-853.

Chen Liang, Napawan Netpradit and Pichaphob Panphae. (2026). Human Resource Management Strategy: The Key To Enhancing Organizational Performance.

Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 837-853.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงาน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างความพึงพอใจในการทำงานและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ และการให้โอกาสในการเรียนรู้และเติบโตภายในองค์กรจะช่วยให้พนักงานมีความพร้อมในการเผชิญกับความท้าทายในตลาดและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป การสร้างแรงจูงใจที่เหมาะสมไม่เพียงแต่ช่วยให้พนักงานทำงานได้ดีขึ้น แต่ยังส่งเสริมให้พนักงานรู้สึกมีคุณค่าและพร้อมที่จะทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร การสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการทำงานที่มีประสิทธิภาพจะทำให้พนักงานมีความสุขในการทำงาน และกระตุ้นให้พวกเขาทำงานอย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่ง โดยการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ดีจะช่วยเพิ่มความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากรและผู้บริหาร ซึ่งจะทำให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมาย และช่วยปรับปรุงกระบวนการภายในองค์กรให้มีความเหมาะสมและทันสมัย การลงทุนในทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นกุญแจสำคัญในการเสริมสร้างผลการดำเนินงานขององค์กรในระยะยาว

คำสำคัญ: กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์, ผลการดำเนินงานขององค์การ

Abstract

Human resource management is a critical factor that contributes to enhancing an organization's performance in an era of rapid economic and technological changes. Effective human resource management can increase employee potential and strengthen an organization's ability to compete sustainably. Key strategies in human resource management include developing new skills and knowledge for employees, enabling them to adapt and respond effectively to various changes. Creating motivation in different forms helps to keep employees engaged and committed to organizational development. Additionally, fostering a work environment conducive to productivity is essential for improving job satisfaction and increasing employee efficiency. Developing new skills and providing opportunities for learning and growth within the organization will equip employees to face challenges in the market and adapt to technological advancements. Proper motivation not only helps employees perform better but also makes them feel valued and ready to work towards

achieving organizational goals. Creating an environment that promotes effective work will ensure that employees are happy in their roles and motivated to give their best, which is a key factor in building a strong organizational culture. Good human resource management will enhance relationships between staff and management, helping the organization achieve its goals efficiently. It also contributes to the improvement of internal processes, making them more suitable and up-to-date. Therefore, investing in human resources is a key element in strengthening the organization's performance in the long term.

Keywords: Human Resource Management Strategies, Organizational Performance

บทนำ

ในปัจจุบันองค์กรต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในทั้งด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อการดำเนินธุรกิจและการพัฒนาองค์กร การปรับตัวและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้องค์กรสามารถรักษาความสามารถในการแข่งขันและเติบโตได้ในระยะยาว (Hossain, 2021) การสร้างความยั่งยืนในองค์กรไม่เพียงแค่ขึ้นอยู่กับการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย หรือกลยุทธ์ทางธุรกิจที่มีประสิทธิภาพ แต่ยังขึ้นอยู่กับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากร ซึ่งเป็นหัวใจหลักของการขับเคลื่อนองค์กรในทิศทางที่ต้องการ (Agarwal & Khandekar, 2020) ดังนั้นการลงทุนในการพัฒนาบุคลากรเป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองข้ามได้ในยุคที่การแข่งขันสูงขึ้นทุกวัน (Ali & Ahmed, 2022) และกลยุทธ์ในการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้องค์กรสามารถตอบสนองต่อความท้าทายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Smith et al., 2021) เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับทั้งพนักงานและองค์กรในการเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management, HRM) เป็นกระบวนการที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างประสิทธิภาพขององค์การ โดยในปัจจุบัน การบริหารทรัพยากรมนุษย์ไม่ได้จำกัดแค่การสรรหาพนักงานหรือการจ่ายค่าตอบแทนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการสร้างกลยุทธ์ที่สามารถพัฒนาความสามารถของพนักงานในองค์กร ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญโดยเฉพาะในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่รวดเร็ว การปรับตัว

และพัฒนาศักยภาพของพนักงานให้สามารถตอบสนองต่อความท้าทายเหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง (Kramar et al., 2019) การลงทุนในทรัพยากรมนุษย์สามารถสร้างผลตอบแทนที่มีประสิทธิภาพต่อองค์กรในระยะยาว (Kaufman, 2020)

กลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ดีจะช่วยให้องค์กรสามารถเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขัน โดยการพัฒนาและฝึกอบรมพนักงานให้มีทักษะที่ทันสมัยและสามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงในตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Cascio & Boudreau, 2016) การมีระบบการจัดการที่เหมาะสมจะช่วยให้พนักงานไม่เพียงแต่สามารถทำงานได้ดีขึ้นเท่านั้น แต่ยังมีความพึงพอใจในการทำงาน ซึ่งส่งผลต่อการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มีความร่วมมือและความกระตือรือร้น (Shen et al., 2020) สิ่งเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพขององค์กรและเพิ่มขีดความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าและตลาด

นอกจากนี้ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ยังมีบทบาทในการสร้างความยั่งยืนให้กับองค์กร โดยการสร้างแนวทางในการรักษาพนักงานที่มีคุณภาพผ่านการสร้างแรงจูงใจและการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพ (Purcell et al., 2019) การมีระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานที่ชัดเจนจะช่วยให้พนักงานสามารถรู้เป้าหมายและทิศทางในการทำงาน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างประสิทธิภาพและการเติบโตขององค์กร (Levine & Murnane, 2019) การให้โอกาสพนักงานได้แสดงออกถึงความสามารถและความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว

ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์นั้น ยังต้องมีการปรับกลยุทธ์ให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาทางเทคโนโลยีที่มีความรวดเร็ว (Ulrich et al., 2021) การลงทุนในเทคโนโลยีและการพัฒนาทักษะที่ทันสมัยจะช่วยให้พนักงานสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในโลกธุรกิจได้ (Fitzenz, 2020) นอกจากนี้ การมีระบบการสื่อสารภายในองค์กรที่ดี จะช่วยให้การประสานงานระหว่างบุคลากรภายในองค์กรเป็นไปอย่างราบรื่น และสามารถตอบสนองต่อความท้าทายต่างๆ ได้อย่างทันท่วงที

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ กุญแจสู่การเสริมสร้างผลการดำเนินงานขององค์การ ซึ่งผู้เขียนมุ่งให้ได้สารสนเทศและความรู้ทั่วไปด้านกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ ตลอดจนการเสริมสร้างผลการดำเนินงานขององค์การให้เกิดประสิทธิภาพแก่นักวิชาการ นักวิจัย ผู้บริหารระดับสูงหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนสู่ดิจิทัลขององค์การสำหรับเป็นแนวทางในการส่งเสริมและ

พัฒนาเทคโนโลยีให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง พร้อมรับมือและปรับตัวกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายและพัฒนาเทคโนโลยีได้อย่างยั่งยืน ผู้เขียนจึงได้วิเคราะห์และสังเคราะห์พร้อมทั้งนำเสนอสารสนเทศและองค์ความรู้เกี่ยวกับกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์สู่การเสริมสร้างผลการดำเนินงานขององค์การโดยในส่วนของเนื้อหาผู้เขียนได้จำแนกออกเป็นส่วนของแนวคิดการจัดการทรัพยากรมนุษย์และผลการดำเนินงานขององค์การ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21

การทำงานในศตวรรษที่ 21 ทุกองค์การหันมาใส่ใจในการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์มากขึ้น เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้องค์การประสบความสำเร็จและก้าวไปข้างหน้าได้อย่างไร้ขีดจำกัด การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) ที่ดีไม่ใช่การให้ความสำคัญเรื่องอัตราจ้างเพียงอย่างเดียว แต่หมายรวมถึงการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์การด้วย เพราะทุกคนต้องการความก้าวหน้าในการทำงานและพัฒนาศักยภาพอื่น ๆ ในชีวิต กล่าวได้ว่าการบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นกลยุทธ์ตลอดจนกระบวนการในการจัดการบุคลากรในองค์การตามมิติต่าง ๆ เพื่อให้บุคลากรสามารถดำเนินการทำงานตามหน้าที่ของตนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และเกิดปัญหาให้น้อยที่สุด รวมถึงการพัฒนาให้บุคลากรมีศักยภาพเพิ่มขึ้น เพื่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเพื่อความสำเร็จขององค์การที่เพิ่มขึ้นตามไปด้วย

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management: HRM) เดิมเรียกกันว่าการบริหารงานบุคคล (Personnel Management) แต่เมื่อโลกธุรกิจปัจจุบันมีความเจริญเติบโตและขยายตัวมากขึ้น กรอบแนวคิดด้านงานบุคคลจึงจำเป็นต้องขยายและพัฒนาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ซึ่งนักวิชาการส่วนใหญ่ไม่ได้มองว่าบุคลากรในองค์การเป็นเพียงผู้รับคำสั่งตามที่มองหมายเท่านั้น ในบทบาทใหม่ บุคลากรมีฐานะเป็นทรัพยากรขององค์กร หรือที่ปัจจุบันเรียกว่า “ทุนมนุษย์” หรือ “ทรัพยากรมนุษย์” ที่มีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานต่าง ๆ ขององค์กรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล, สร้างความสำเร็จและความเจริญเติบโตให้แก่องค์กร (Gartner et al., 2020) ทำให้การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นที่ยอมรับและมีความสำคัญยิ่งต่อองค์กร ตามคำอธิบายของนักวิชาการ

การบริหารทรัพยากรมนุษย์สามารถช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมายและเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน ซึ่งสามารถวัดได้จากมุมมองที่หลากหลาย เช่น การอุทิศเวลาและความพยายามเพื่อความสำเร็จที่ยั่งยืนตามวัตถุประสงค์ขององค์กร (Dessler, 1997) และกิจกรรมทรัพยากรมนุษย์ที่สามารถส่งเสริมให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยการวัดผลจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ผลการดำเนินงานของพนักงาน, ความผูกพันของพนักงาน, ความพึงพอใจของลูกค้า ความสามารถในการทำกำไร และความสำเร็จขององค์กร (Wu et al., 2021) ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญด้านทรัพยากรมนุษย์จำเป็นต้องพัฒนาความสามารถหลักในด้านการคิดเชิงกลยุทธ์ ความเฉียบแหลมทางธุรกิจ การจัดการการเปลี่ยนแปลง และทักษะด้านบุคลากรเพื่อให้มีประสิทธิภาพในสถานที่ทำงานในปัจจุบัน (Ulrich et al., 2012) การใช้ทรัพยากรมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพในองค์กรนั้นถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย โดยมีภารกิจหลักที่สำคัญ 7 ด้าน ได้แก่ การวางแผนด้านกำลังคน การสรรหาและการคัดเลือก การฝึกอบรมพัฒนา การจ่ายค่าตอบแทนและผลประโยชน์ การดูแลสุขภาพและความปลอดภัย แรงงานสัมพันธ์ และการวิจัยด้านทรัพยากรมนุษย์ (Kaplan & Norton, 2020) ในขณะที่ Bowin & Harvey (2001) ให้ความหมายว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์คือการใช้ทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งบุคลากรเหล่านี้ถือเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญขององค์กร และการบริหารทรัพยากรมนุษย์มีความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารและพนักงานในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การสรรหาและคัดเลือก การบริหารผลตอบแทนและรางวัล การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการฝึกอบรมและพัฒนา (Boxall & Purcell, 2021)

ความสำคัญของการบริหารทรัพยากรมนุษย์

ทุกองค์กรประสงค์ที่จะพัฒนาตนเองไปสู่ความสำเร็จในฐานะผู้นำธุรกิจ โดยคุณภาพของบุคลากรถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายได้ในฐานะเป็นผู้ปฏิบัติที่มีคุณภาพ งานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์จึงมุ่งเลือกสรรบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถเพื่อเข้ามาปฏิบัติงาน และหลังจากที่ได้คัดสรรบุคลากรเหล่านี้เข้ามาในองค์กรแล้ว หน่วยงานทรัพยากรมนุษย์จะต้องดูแลฝึกอบรมและพัฒนาให้บุคลากรได้รับความรู้และประสบการณ์ที่ทันสมัยสอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีที่จะเป็นพลังเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและพร้อมจะรับมือกับงานที่ท้าทาย สร้างความสำเร็จให้แก่องค์กรมากยิ่งขึ้น (Wright & McMahan, 2016) การบริหารทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญตามที่อธิบายว่าในยุคการแข่งขันของโลกธุรกิจและการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ส่งผลให้บทบาทของ

บุคลากรและผู้บริหารเปลี่ยนแปลงไป บุคลากรมีอิสระในการเลือกสถานที่ทำงานที่ตอบโจทย์ความพึงพอใจ เช่น ค่าตอบแทน สวัสดิการ และคุณภาพชีวิต (Ulrich et al., 2021) แนวคิดใหม่ ๆ ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ทำให้การใช้เงินเพียงอย่างเดียวไม่สามารถเป็นสิ่งจูงใจได้ โดยภาวะการแข่งขันในธุรกิจทำให้บุคลากรมีอิสระในการตัดสินใจเลือกสถานที่ทำงานที่ตรงกับความสามารถของตนมากยิ่งขึ้น ในส่วนของกฎเกณฑ์และข้อกำหนดของรัฐ ที่เข้ามามีบทบาทในการควบคุมการดำเนินงานขององค์กรตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจนถึงการเลิกกิจการ ส่งผลให้การบริหารทรัพยากรมนุษย์มีความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของสวัสดิการ รายได้ และสภาพการทำงาน ซึ่งทำให้ระบบเศรษฐกิจปัจจุบันสามารถส่งเสริมความเป็นธรรมในสังคม (Kaufman, 2020) นอกจากนี้ ความเติบโตด้านเทคโนโลยีทำให้การปฏิบัติงานต้องอาศัยเครื่องมือเครื่องจักรที่มีเทคโนโลยีเป็นเครื่องทุนแรง ซึ่งทำให้องค์กรจำเป็นต้องฝึกอบรมพัฒนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่บุคลากรอย่างต่อเนื่อง (Agarwal & Khandekar, 2020) รวมถึงการส่งเสริมให้บุคลากรมีความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่และมีรายได้ที่เหมาะสมกับความสามารถ ดังนั้นองค์กรยังต้องรับมือกับความซับซ้อนที่เกิดจากปัจจัยภายในและภายนอก องค์กรจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้รองรับสภาพต่าง ๆ ได้ โดยการดำเนินงานต้องมีระบบและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากรในฝ่ายต่าง ๆ (Kramar et al., 2021) และสุดท้าย การเปลี่ยนบทบาทของฝ่ายบริหาร ที่มุ่งหวังไม่เพียงแค่ผลกำไรเท่านั้น แต่ต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรม (Pfeffer, 2020) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคใหม่จึงต้องครอบคลุมทั้งการเสริมสร้างผลการดำเนินงานและความรับผิดชอบต่อสังคมในขณะเดียวกัน

กระบวนการบริหารงานทรัพยากรมนุษย์

กระบวนการบริหารงานทรัพยากรมนุษย์ เป็นการออกแบบกิจกรรมเพื่อสร้างความร่วมมือของบุคลากรในองค์การเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ มีกิจกรรม ดังนี้

1. การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Planning)

การวางแผนทรัพยากรมนุษย์เป็นการกำหนดความต้องการในด้านจำนวนและประเภทของบุคลากรที่องค์กรต้องการในอนาคต การวางแผนนี้จะช่วยให้องค์กรสามารถรับมือกับการขาดแคลนหรือส่วนเกินของบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการคาดการณ์การ

เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เช่น การเกษียณอายุ การขยายธุรกิจ หรือการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ (Kaufman, 2020)

2. การสรรหาและคัดเลือก (Recruitment and Selection)

การสรรหาและคัดเลือกบุคลากรเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการหาและเลือกบุคคลที่เหมาะสมที่สุดสำหรับตำแหน่งงานในองค์กร โดยการสรรหาจะเกี่ยวข้องกับการโฆษณาและการดึงดูดผู้สมัคร ส่วนการคัดเลือกจะเป็นกระบวนการที่ใช้ในการประเมินและเลือกผู้สมัครที่มีคุณสมบัติตรงตามที่องค์กรต้องการ การคัดเลือกอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยให้องค์กรได้บุคลากรที่มีความสามารถและเหมาะสมกับงาน (Agarwal & Khandekar, 2020)

3. การฝึกอบรมและพัฒนา (Training and Development)

การฝึกอบรมและพัฒนาพนักงานเป็นกระบวนการที่ช่วยเพิ่มทักษะและความสามารถให้กับพนักงาน เพื่อให้พนักงานสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจและเทคโนโลยีที่เกิดขึ้น การพัฒนาทักษะต่าง ๆ จะช่วยให้พนักงานสามารถปรับตัวได้ดีขึ้นและมีสมรรถภาพในการทำงานที่ดีขึ้น (Shen et al., 2020) นอกจากนี้การพัฒนาภาวะผู้นำและทักษะการทำงานในทีมยังเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานขององค์กร

4. การประเมินผลการทำงาน (Performance Appraisal)

การประเมินผลการทำงานเป็นกระบวนการที่ใช้ในการตรวจสอบและประเมินผลการทำงานของพนักงาน โดยการประเมินนี้จะช่วยให้องค์กรสามารถวัดประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานและให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนา การประเมินผลที่มีประสิทธิภาพสามารถช่วยในการปรับปรุงกระบวนการทำงานและสร้างแรงจูงใจให้พนักงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น (Wright & McMahan, 2016)

5. การจ่ายค่าตอบแทนและสวัสดิการ (Compensation and Benefits)

การจ่ายค่าตอบแทนและสวัสดิการเป็นกระบวนการที่องค์กรใช้ในการกำหนดและให้ผลตอบแทนแก่พนักงาน ซึ่งรวมถึงค่าจ้าง โบนัส สวัสดิการ และสิทธิประโยชน์อื่น ๆ ที่ช่วยเสริมสร้างความพึงพอใจและความผูกพันของพนักงานกับองค์กร การให้ค่าตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นธรรมสามารถช่วยให้พนักงานมีความกระตือรือร้นในการทำงานและลดอัตราการลาออกของพนักงานได้ (Pfeffer, 2020)

สรุปได้ว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์การได้บุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ เข้ามาปฏิบัติงาน เพื่อสร้างความเจริญเติบโตก้าวหน้าให้แก่

องค์การ และพร้อมจะรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกธุรกิจยุคปัจจุบันได้ ดังจะเห็นได้จากขอบข่ายของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ที่กว้างครอบคลุมกิจกรรมต่าง ๆ ในองค์การและเกี่ยวข้องผูกพันทุกขั้นตอนของการบริหารงาน นับตั้งแต่การวางแผนเพื่อสรรหาบุคลากรเข้ามาปฏิบัติ การดูแลบำรุงรักษา จนกระทั่งบุคลากรพ้นไปจากการปฏิบัติงาน

แนวทางการประเมินผลการดำเนินงานองค์การ

แนวทางการประเมินผลการดำเนินงานองค์การนั้น เป็นแนวทางบ่งชี้ถึงความสามารถในการบรรลุเป้าหมายที่องค์การได้กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ ภายใต้แนวทางหลากหลายรูปแบบ ได้แก่

1. การประเมินผลการปฏิบัติงานด้วยกระบวนการ PDCA (Plan-Do-Check-Action) ของ Deming (1986) เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในการบริหารงานเพื่อปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง โดยประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก: (1) การวางแผน (Plan) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการระบุปัญหาและการตั้งเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อแก้ไข (2) การนำแผนไปปฏิบัติ (Do) คือการดำเนินการตามแผนที่วางไว้ (3) การตรวจสอบ (Check) การประเมินผลการดำเนินงานและการเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ และ (4) การดำเนินการแก้ไข (Action) ซึ่งทำการปรับปรุงกระบวนการให้ดียิ่งขึ้นตามผลลัพธ์ที่ได้ กระบวนการนี้ช่วยให้องค์กรสามารถพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้น และเสริมสร้างประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้บุคลากรมีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะในการทำงาน และมีทัศนคติเชิงบวก ซึ่งจะส่งผลให้ผลการดำเนินงานขององค์กรพัฒนาขึ้นและสามารถรักษาความยั่งยืนในอนาคตได้ (Kaufman, 2020; Wright & McMahan, 2019)

2. การประเมินผลการดำเนินงานขององค์กรตามแนวคิดของ Gibson (2006) สามารถแบ่งออกเป็น 3 แนวทางหลักที่ใช้ในการประเมินประสิทธิผลขององค์กร 1) การบรรลุเป้าหมาย (Goal Approach): การประเมินประสิทธิผลจะพิจารณาจากการบรรลุเป้าหมายที่องค์กรได้กำหนดไว้ โดยวัดความสำเร็จเป็นตัวชี้วัดประสิทธิผลในระดับองค์กร กลุ่ม และบุคคล การบริหารงานตามเป้าหมายจะช่วยเชื่อมโยงพฤติกรรมในการทำงานกับผลลัพธ์ที่คาดหวัง และช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งระหว่างการทำงานและเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผล (Agarwal & Khandekar, 2020) 2)วิธีการเชิงระบบ (Systems Theory Approach): การ

ประเมินผลจะมองว่าองค์กรเป็นระบบเปิดที่มีความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอก โดยการประเมินจะพิจารณาจากปัจจัยนำเข้า กระบวนการแปรสภาพ และผลผลิต รวมถึงการให้ข้อมูลย้อนกลับที่ช่วยในการปรับปรุงกระบวนการทำงานและพัฒนาบุคลากรในองค์กร (Kramar et al., 2021) การอยู่รอดขององค์กรขึ้นอยู่กับความสามารถในการปรับตัวและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ 3) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Approach) การประเมินประสิทธิผลจะพิจารณาจากความพึงพอใจของบุคคลและกลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น พนักงาน ผู้บริหาร และผู้สนับสนุนทางการเงิน โดยการจัดการทรัพยากรที่เหมาะสมและมีการปรับปรุงกระบวนการภายในจะช่วยให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Pfeffer, 2020) โดยที่เกณฑ์ในการประเมินผลการดำเนินงานตาม Gibson (2006) ได้แก่ ผลผลิต (Production) ประสิทธิภาพ (Efficiency) การปรับตัว (Adaptation) และการพัฒนา (Development) ซึ่งทั้งหมดนี้มีบทบาทสำคัญในการประเมินความสามารถขององค์กรในการบรรลุเป้าหมายและการเติบโตในอนาคต (Shen et al., 2020)

3. การประเมินผลการดำเนินงานขององค์กรตามแนวคิดของ Robbins & Barnwell (1998) เสนอ 5 แนวทางหลักในการประเมินประสิทธิผลขององค์กร 1) การวัดผลตามเป้าหมาย (Goal-Attainment Approach) การประเมินประสิทธิผลขององค์กรจะพิจารณาจากการบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยการวัดความสำเร็จถือเป็นเกณฑ์สำคัญในการประเมินผล (Agarwal & Khandekar, 2020) 2) วิธีการเชิงระบบ (Systems Approach) การประเมินประสิทธิผลจะพิจารณาองค์กรในฐานะระบบที่มีการเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยนำเข้า กระบวนการแปรสภาพ และผลผลิต รวมถึงการประเมินความสามารถในการปรับตัวและความมั่นคงขององค์กรในสภาพแวดล้อม (Kramar et al., 2021) 3) กลยุทธ์เฉพาะส่วน (Strategic Constituencies Approach) การประเมินประสิทธิผลจะมุ่งเน้นการตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มต่าง ๆ ที่มีผลกระทบโดยตรงต่อการอยู่รอดขององค์กร (Pfeffer, 2020) 4) การแข่งขันคุณค่า (Competing-Values Approach) การประเมินประสิทธิผลที่ดีจะต้องเปรียบเทียบและแข่งขันคุณค่าระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ตามความต้องการและผลประโยชน์ (Shen et al., 2020) 5) แนวทางบูรณาการ (Integrated Model) การประเมินประสิทธิผลจะต้องพิจารณาทั้งในระดับโครงสร้างขององค์กรและบุคลากร โดยให้ความสำคัญกับบรรยากาศการทำงาน ความพึงพอใจ และความผูกพันของพนักงาน (Wright & McMahan, 2016)

4. การประเมินผลองค์การตามแนวคิดของ Kaplan & Norton (1996) เป็นแนวคิดในการประเมินประสิทธิผลองค์การให้เกิดความสมดุล กำหนดมุมมองของการประเมินองค์การ

แบบสมดุลไว้ 4 มุมมอง ได้แก่ 1) ด้านการเงิน (Financial Perspective) มุ่งเน้นการเพิ่มผลผลิตของรายได้และลดต้นทุน เพื่อให้ผู้ถือหุ้นได้รับผลตอบแทนสูงสุดจากการลงทุน โดยต้องเชื่อมโยงกับมุมมองอื่น ๆ (Agarwal & Khandekar, 2020) 2) ด้านลูกค้า (Customer Perspective) วัดผลจากส่วนแบ่งตลาด การรักษาลูกค้าเดิม และการหาลูกค้าใหม่ รวมถึงความพึงพอใจของลูกค้า โดยมุ่งเน้นให้พนักงานทุกฝ่ายสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Shen et al., 2020) 3) ด้านกระบวนการภายใน (Internal Process Perspective) การวิเคราะห์กระบวนการภายในองค์กรเพื่อกำหนดสมรรถนะหลักที่ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันและปรับปรุงกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ (Pfeffer, 2020) 4) ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา (Learning and Growth Perspective) มุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถขององค์กรในการเรียนรู้และพัฒนาเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายทางการเงิน ลูกค้า และกระบวนการได้อย่างยั่งยืน (Kramar et al., 2021)

สรุปได้ว่า การประเมินผลการดำเนินงานขององค์กรจำเป็นต้องใช้แนวทางที่ครอบคลุมและเชื่อมโยงกันเพื่อให้สามารถประเมินประสิทธิภาพในทุกมิติ ทั้งการเงิน ลูกค้า กระบวนการภายใน และการเรียนรู้ของบุคลากร การใช้เครื่องมือการประเมินเหล่านี้จะช่วยให้องค์กรสามารถปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานและบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างยั่งยืนและมีประสิทธิผลสูงสุด

การเสริมสร้างผลการดำเนินงานขององค์การ

การเสริมสร้างผลการดำเนินงานขององค์การเป็นการวัดผลลัพธ์จากการดำเนินธุรกิจในหลาย ๆ ด้าน เช่น รายได้ กำไร ประสิทธิภาพการผลิต คุณภาพสินค้าและบริการ ความพึงพอใจของลูกค้า และความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งผลการดำเนินงานที่ดีจะช่วยให้องค์การบรรลุเป้าหมายและประสบความสำเร็จ (Dale & Cooper, 1994) แนวคิดเกี่ยวกับผลการดำเนินงานขององค์การนั้นมีความหลากหลาย โดยบางทฤษฎีมองว่า ผลการดำเนินงานเกิดจากการดำเนินงานตามแผน การตรวจสอบ และการปรับแผนเพื่อให้องค์การบรรลุเป้าหมาย (Dale & Cooper, 1994) ขณะที่ Argyris (2004) ได้กล่าวว่า ผลการดำเนินงานเป็นผลของกระบวนการดำเนินงานที่มุ่งผลผลิตที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นการส่งเสริมการรับรู้ถึงความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

Miller & Friesen (1982) ได้มองว่า ผลการดำเนินงานเป็นกระบวนการตัดสินใจที่สำคัญในการดำเนินกิจกรรมธุรกิจ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อศักยภาพในการแข่งขันขององค์กร ในขณะที่ Burke & Litwin (1992) ให้ความหมายของผลการดำเนินงานว่าเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จที่รวมถึงความสามารถในการผลิต กำไร คุณภาพบริการ และความพึงพอใจของลูกค้าหรือพนักงาน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสร้างผลการดำเนินงานที่ยั่งยืน

การที่เป้าหมายขององค์การและบุคลากร มีความสอดคล้องกันหรือไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อบุคลากรพิจารณาแล้วเห็นว่าบรรทัดฐานและค่านิยมขององค์การเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ บุคลากรก็จะแสดงตนเองว่าเห็นด้วยกับจุดหมายปลายทางขององค์การและยอมรับจุดหมายนั้น บุคลากรจะประเมินองค์การและรู้สึกต่อองค์การในทางที่ดี มีความรู้สึกยินดีและมีความภาคภูมิใจกับการเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ ตลอดจนมีความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนร่วมงาน มีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์การ เชื่อว่าองค์การจะนำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติงานได้ เต็มใจที่จะใช้พลังในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ให้แก่องค์การ ตั้งใจอุทิศแรงกายแรงใจสติปัญญาในการปฏิบัติงานที่ดีให้เป็นประโยชน์ต่อองค์การ ร่วมแก้ไขปัญหากับองค์การ มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่ยังคงความเป็นสมาชิกขององค์การ แสดงออกถึงความรู้สึกจงรักภักดี ซื่อสัตย์ต่อองค์การ เป็นความต่อเนื่องในการปฏิบัติงานโดยไม่โยกย้ายเปลี่ยนแปลงสถานที่ทำงาน และพยายามรักษาสมาชิกไว้โดยไม่โยกย้ายไปไหน เป็นความตั้งใจและความปรารถนาอย่างแน่วแน่ที่จะคงความเป็นสมาชิกต่อไป เพื่อทำงานให้กับให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ รวมทั้งจะแสดงผลให้เห็นถึงความไม่เต็มใจหรือปฏิเสธที่จะลาออกองค์การ ไม่ว่าองค์การจะอยู่ในสภาวะปกติหรืออยู่ในฐานะวิกฤต อันเนื่องมาจากสาเหตุต่าง ๆ ไม่คิดที่จะลาออก (Steers,1977; Porter, Mowday & Boulion, 1974)

สรุปได้ว่า ผลการดำเนินงานขององค์การเป็นการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงานขององค์การ โดยพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานขององค์การ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้อาจแตกต่างกันไปตามลักษณะขององค์การและบริบทของสภาพแวดล้อมที่องค์การดำเนินงานอยู่ องค์การสามารถพัฒนาผลการดำเนินงานขององค์การได้โดยการวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานขององค์การ และดำเนินการปรับปรุงปัจจัยต่าง ๆ เหล่านั้นให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการเสริมสร้างผลการดำเนินงานขององค์กรมีความเชื่อมโยงโดยตรงกับกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์ เนื่องจากทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุเป้าหมายและสร้างผลการดำเนินงานที่ดีขึ้น การบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพจะช่วยเสริมสร้างผลการ

ดำเนินงานขององค์กรในหลายด้าน โดยการพัฒนาทักษะและความสามารถของบุคลากรจะช่วยให้พนักงานทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้องค์กรดำเนินงานได้ดีขึ้น การสร้างแรงจูงใจและความพึงพอใจให้แก่พนักงานจะช่วยเพิ่มความกระตือรือร้นและสร้างความผูกพัน ซึ่งส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน นอกจากนี้ การสรรหาบุคลากรที่มีความสามารถและทักษะที่เหมาะสมกับบทบาทในองค์กร ยังช่วยให้องค์กรสามารถรับมือกับความท้าทายต่างๆ และบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่สามารถจัดการกับการเปลี่ยนแปลงในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยให้องค์กรสามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็วและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมที่มีความท้าทายต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม การใช้กลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ดีจึงมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างผลการดำเนินงานขององค์กรและช่วยให้องค์กรเติบโตและประสบความสำเร็จในระยะยาว

สรุป

บทความนี้ ได้มุ่งเน้นการศึกษา “กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์: กุญแจสู่การเสริมสร้างผลการดำเนินงานขององค์กร” โดยสรุปได้ว่า กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญที่มีบทบาทในเสริมสร้างประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรในทุกระดับ ซึ่งการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพสามารถช่วยให้องค์กรบรรลุผลสำเร็จที่ต้องการได้ ทั้งในด้านการพัฒนาผลผลิตและความสามารถในการแข่งขันในตลาด การดำเนินการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ดีไม่เพียงแค่ช่วยให้พนักงานสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิผลเท่านั้น แต่ยังสามารถส่งเสริมการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาทักษะและความรู้ของพนักงาน การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน และการรักษาพนักงานที่มีคุณภาพในองค์กร การพัฒนาทักษะและความรู้ของพนักงานเป็นสิ่งที่สำคัญในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว การเสริมสร้างทักษะใหม่ ๆ ให้แก่พนักงานช่วยให้พวกเขาสามารถตอบสนองต่อความท้าทายต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยให้องค์กรสามารถแข่งขันในตลาดที่มีความผันผวนได้อย่างยั่งยืน การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน เช่น การให้ค่าตอบแทนที่เหมาะสม การให้โอกาสในการพัฒนา และการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดี เป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการกระตุ้นให้พนักงานมีความกระตือรือร้นในการทำงาน และส่งผลให้พนักงานมีความพึงพอใจใน

งานที่ทำ ซึ่งมีผลต่อผลการดำเนินงานขององค์กร การรักษาพนักงานที่มีคุณภาพในองค์กรเป็นอีกหนึ่งกลยุทธ์ที่สำคัญ โดยการให้โอกาสพนักงานในการเติบโตในอาชีพ การเสนอสวัสดิการและผลประโยชน์ที่เหมาะสม รวมถึงการมีสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อการพัฒนาและความพึงพอใจจะช่วยให้องค์กรสามารถรักษาพนักงานที่มีทักษะและความสามารถได้อย่างยาวนาน ซึ่งส่งผลให้ความสามารถในการทำงานขององค์กรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการทรัพยากรมนุษย์ เช่น ระบบการจัดการข้อมูลบุคลากร (HRIS) หรือการวิเคราะห์ข้อมูลทรัพยากรมนุษย์ (People Analytics) ช่วยให้องค์กรสามารถบริหารทรัพยากรบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพและแม่นยำมากขึ้น โดยการใช้ข้อมูลในการตัดสินใจที่มีข้อมูลเป็นฐาน (Data-Driven Decision Making) องค์กรสามารถตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลและสามารถปรับปรุงกระบวนการทำงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์และความต้องการของตลาดได้ การประยุกต์ใช้กลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่เหมาะสมจะทำให้องค์กรสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และบรรลุเป้าหมายระยะยาวได้อย่างยั่งยืน การมีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพและมีการใช้เทคโนโลยีในการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานจะทำให้องค์กรสามารถตอบสนองต่อความท้าทายต่าง ๆ ได้ดีขึ้น ส่งผลให้การดำเนินงานขององค์กรมีความสำเร็จที่สูงขึ้น และสามารถยืนหยัดได้ในระยะยาวในตลาดที่มีการแข่งขันสูง ดังนั้น การบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพไม่เพียงแค่เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานเท่านั้น แต่ยังเป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพโดยรวมขององค์กร ทำให้สามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และบรรลุเป้าหมายในระยะยาวได้อย่างยั่งยืน กลยุทธ์ที่เหมาะสมในการบริหารทรัพยากรมนุษย์จึงถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการสร้างผลการดำเนินงานที่ยอดเยี่ยม

เอกสารอ้างอิง

Agarwal, U. A., & Khandekar, A. (2020). Human Resource Development: The Role of Human Capital in Organizational Growth. *International Journal of Human Resource Management,* 31(4), 1213-1230.

Ali, M., & Ahmed, F. (2022). Role of Human Resource Management in Organizational Performance. *Journal of Business and Management,* 25(1), 30-42.

Argarwal, U. A., & Khandekar, A. (2020). Human Resource Development: The Role of Human Capital in Organizational Growth. *International Journal of Human Resource Management,* 31(4), 1213-1230.

Bowin, R. B., & Harvey, C. P. (2001). *Human Resource Management: An Experiential Approach.* New Jersey: Prentice Hall.

Boxall, P., & Purcell, J. (2021). *Strategy and Human Resource Management*. Palgrave Macmillan.

Burke, W. W., & Litwin, G. H. (1992). A causal model of organizational performance and change. *Journal of Management,* 18(3), 523-545.

Cascio, W. F., & Boudreau, J. W. (2016). The Search for Global Competitiveness. *Harvard Business Review,* 94(8), 112-123.

Dale, B. G., & Cooper, C. L. (1994). *Managing Quality in the Business World*. McGraw-Hill.

Deming, W. E. (1986). *Out of the crisis.* Cambridge, MA: Center for Advanced Engineering Study, Massachusetts Institute of Technology.

Dessler, G. (1997). *Human Resource Management*. Upper Saddle River. New Jersey: Prentice-Hall

Fitzenz, J. (2020). *ROI of human capital: measuring the economic value of employee performance.* New York: AMACOM

Gartner, W. B., et al. (2020). Innovation and Competitive Advantage: The Role of Human Resources. *Journal of Organizational Behavior,* 40(3), 328-344.

Gibson, J. L. (2006). Unpacking the concept of virtuality: The effects of geographic dispersion, electronic dependence. *Administrative Science Quarterly,* 51, 451-495.

Hossain, M. (2021). The Role of HRM in Organizational Adaptation and Sustainability. *Business and Management Review,* 15(2), 124-134.

Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (1996). *Strategic Learning: The Balanced Scorecard*. Strategy & Leadership, 24, 18-24.

Kaufman, B. E. (2020). *Theoretical Perspectives on Work and the Employment Relationship.* ILR Press.

Kramar, R., et al. (2021). Strategic Human Resource Management: A Global Perspective. *Journal of Strategic Human Resource Management,* 8(1), 12-32.

Levine, D. I., & Murnane, R. J. (2019). Measuring and Improving Organizational Performance. *Harvard Business Review,* 65(4), 33-46.

Miller, D., & Friesen, P. H. (1982). Innovation in conservative and entrepreneurial firms: Two models of strategic momentum. *Strategic Management Journal,* 3(1), 1-25.

Pfeffer, J. (2020). Leadership and Organizational Culture: A Strategic Perspective. *Academy of Management Perspectives,* 34(4), 85-100.

Porter, L. W., Mowday, R. T., & Boulion, J. R. (1974). Organizational commitment, job satisfaction, and turnover among psychiatric technicians. *Journal of Applied Psychology,* 59(5), 603-609.

Purcell, J., et al. (2019). *The Importance of Employee Development*. Oxford University Press.

Robbins, S. P., & Barnwell, N. (1998). *Organization theory concept and case (3rd ed.).* Upper Saddle River, NJ.: Prentice-Hall.

Shen, J., et al. (2020). HRM and performance: A review and synthesis. *Human Resource Management Review,* 30(3), 345-358.

Smith, K. R., et al. (2021). Managing Human Resources for Organizational Success. *Journal of Human Resources,* 30(2), 50-72.

Steers, R. M. (1977). *Motivation and Work Behavior*. McGraw-Hill.

Ulrich, D., et al. (2012). HR talent and the new HR competencies", *Strategic HR Review,* 11(4), 217 – 222.

Ulrich, D., et al. (2021). *HR Competencies and Organizational Success. Society for Human Resource Management*.

Wright, P. M., & McMahan, G. C. (2016). Theoretical Perspectives for Strategic Human Resource Management. *Journal of Human Values,* 22, 209-220.

Wu, P., et al. (2021). Evaluating Organizational Performance. *Journal of Organizational Research,* 38(2), 212-227.

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชานาฏศิลป์ โดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*

THE LEARNING ACHIEVEMENT OF TRADITIONAL THAI DANCE PRACTICED BY SIMPSON'S PRACTICAL SKILLS COMBINED WITH COOPERATIVE LEARNING (STAD) MODEL FOR MATHAYOMSUKSA 1 STUDENTS

กรกนก สุภาษิต[1], สุรชัย ปิยานุกูล[2] และ วันทนีย์ นามสวัสดิ์[3]

Kornkanok Suphasit[1], Surachai Piyanukool[2] and Wanthanee Namsawat[3]

[1-3]สาขาวิชาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

[1-3]Program in Curriculum and Learning Management Buriram Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: 640426024007@bru.ac.th

วันที่รับบทความ : 22 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 6 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 8 ธันวาคม 2568

Received 22 November 2025; Revised 6 December 2025; Accepted 8 December 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชานาฏศิลป์ และ 2) เปรียบเทียบทักษะปฏิบัติการรำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน ที่เรียนโดยใช้ ทักษะปฏิบัติของ

Citation:

* กรกนก สุภาษิต, สุรชัย ปิยานุกูล และ วันทนีย์ นามสวัสดิ์. (2569). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชานาฏศิลป์ โดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STADของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 854-867.

Kornkanok Suphasit, Surachai Piyanukool and Wanthanee Namsawat. (2026). The Learning Achievement Of Traditional Thai DancePracticed By Simpson's Practical Skills Combined With Cooperative Learning (Stad) Model For Mathayomsuksa 1 Students. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 854-867.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ซิมพ์ซัน ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 โรงเรียนบ้านกรวดวิทยาคาร จำนวน 40 คน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่มเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ 8 แผน, แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปรนัย 20 ข้อ, ค่าความเชื่อมั่น 0.95), แบบประเมินทักษะปฏิบัติ (5 ระดับคุณภาพ), และแบบสอบถามความพึงพอใจ (มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ 10 ข้อ) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที One Sample t-test และ Dependent t-test

ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชานาฏศิลป์ของนักเรียน โดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ทักษะปฏิบัติของนักเรียน หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน, การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชานาฏศิลป์

Abstract

The objectives of this research were 1) to compare the learning achievement in Drama/Dance Subject and 2) to compare the practical skill in dancing of Mathayom 1 students after studying with the criterion of 70 percent, and 3) to study the satisfaction of students who learned using Simpson's practical skills combined with the STAD technique cooperative learning management. The sample group was 40 Mathayom 1/3 students at Baan Kruat Wittayakarn School in the second semester of the academic year 2567, which was obtained by cluster sampling. The research instruments included 8 learning management plans, a learning achievement test (20 multiple-choice items, reliability value of 0.95), a

practical skills assessment form (5 quality levels), and a satisfaction questionnaire (5-level rating scale, 10 items). The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, and t-test (One Sample t-test and Dependent t-test).

The research results were as follows: 1) The students' learning achievement after learning through Simpson's Practical Skills combined with Cooperative Learning (STAD) was higher than before learning with statistically significant difference at .05 level. 2) The students' practical skills after learning through learning management on Thai Classical Dance by using Simpson's Practical Skills Combined With Cooperative Learning (STAD) for Matthayomsuksa 1 students was higher than the 70 percent criterion with statistically significant difference at .05 level and 3) The students' satisfaction towards learning management by using Simpson's Practical Skills combined with Cooperative Learning (STAD) as a whole was at the highest level.

Keywords: Simpson's Practical Skills, STAD Cooperative Learning, Learning Achievement in Drama

บทนำ

การจัดการศึกษาตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ระบุให้มุ่งปลูกฝังผู้เรียนให้รักความเป็นไทย มีความภูมิใจในศิลปะวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ระบุว่ากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ชื่นชมความงาม และมีสุนทรียภาพ กิจกรรมทางศิลปะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และอารมณ์ นาฏศิลป์ไทย ในฐานะศาสตร์ทางศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศ (สุมลมาลย์ นิ่มเนติพันธ์, 2545) จึงถูกบรรจุในหลักสูตรเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ศาสตร์แห่งการฟ้อนรำ อนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมประจำชาติ ทั้งยังช่วยพัฒนาบุคลิกภาพ สมาธิ และวินัยในตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่านาฏศิลป์ต้องปรับตัวเพื่อสร้างรายได้จากการเพิ่มมูลค่าทางวัฒนธรรมและดำรงอยู่ด้วยการอนุรักษ์ควบคู่กับการพัฒนา (ภาณุรัชต์ บุญส่ง. 2560)

ตามหลักสูตรแกนกลางฯ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ กำหนดให้ผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นต้องมีความรู้ความเข้าใจในการใช้นาฏยศัพท์และสามารถพัฒนารูปแบบการแสดงที่มีคุณภาพ แม้ว่าการเรียนการสอนนาฏศิลป์ภาคปฏิบัติจะยังคงเน้นการฝึกทักษะโดยการเลียนแบบจากครูผู้สอนเป็นหลัก แต่จากการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชานาฏศิลป์ในหลักสูตรระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านกรวดวิทยาคาร พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างต่อเนื่อง (ปี 2565: ร้อยละ 4.47, โรงเรียนบ้านกรวดวิทยาคาร. 2565 : 1; ปี 2566: ร้อยละ 18.39, โรงเรียนบ้านกรวดวิทยาคาร. 2566 : 1) ปัญหาหลักที่พบคือ นักเรียนมี พื้นฐานในการปฏิบัติท่ารำไม่เพียงพอ ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องทักษะการย่ำเท้า การประสานระหว่างมือและเท้า ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญของการฝึกทักษะทางนาฏศิลป์ ทำให้ขาดความสนใจในการเรียน นอกจากนี้ยังพบปัญหาในการทำงานกลุ่มที่สมาชิกมีบทบาทไม่เท่าเทียมกันและขาดปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศ ปัญหานี้สอดคล้องกับงานวิจัยที่กล่าวว่านักเรียนส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์เบื้องต้น ทำให้เบื่อหน่ายและไม่สนใจการเรียนเท่าที่ควร (มยุรี สุขมา. 2557)

ผู้วิจัยได้เลือกใช้การแสดงพื้นเมืองชุด ฟ้อนดึงครกดึงสาก ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะปฏิบัติการรำ เนื่องจากเป็นเนื้อหาที่น่าสนใจและสอดคล้องกับวัยของผู้เรียน โดยผู้สอนควรใช้เทคนิควิธีสอนที่หลากหลายและเหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะต่าง ๆ โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง (เขมณัฏฐ์ มิ่งศิริธรรม. 2559) ผู้วิจัยจึงได้ศึกษารูปแบบการสอนที่จะช่วยพัฒนาทักษะทางนาฏศิลป์ ซึ่งรูปแบบการสอนแบบซิมพ์ซัน เน้นการฝึกทักษะปฏิบัติ 7 ขั้นตอน เพื่อพัฒนาความคล่องแคล่วและความชำนาญ โดยมีงานวิจัยที่ยืนยันว่าทักษะปฏิบัติของผู้เรียนที่เรียนด้วยรูปแบบซิมพ์ซันสูงกว่ากลุ่มควบคุม นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ใช้ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ซึ่งแบ่งผู้เรียนที่มีความสามารถคละกันเป็นกลุ่ม เพื่อส่งเสริมปฏิสัมพันธ์และการทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งมีผลดีต่อการเรียนนาฏศิลป์โดยทำให้ผลการเรียนรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (ศศิกานตร์ วีระวัฒน์โยธิน. 2558)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัยเพื่อหาแนวทางพัฒนา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะปฏิบัติการรำ ในรายวิชานาฏศิลป์ของผู้เรียนโดยนำ รูปแบบการสอนของซิมพ์ซันร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD มาประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติการรำ หน่วยการเรียนรู้เรื่อง

การแสดงนาฏศิลป์พื้นเมือง ฟ้อนดึงครกดึงสาก ให้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการตามเกณฑ์ที่กำหนดและเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ก่อนและหลังเรียน

2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะปฏิบัติการรำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD หลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD

สมมติฐานการวิจัย

1. นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมซันพ์ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

2. นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมซันพ์ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD มีทักษะปฏิบัติ หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70

การทบทวนวรรณกรรม

1. ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน (Simpson's Psychomotor Domain) คือ กระบวนการพัฒนาทักษะพิสัย ที่สัมพันธ์โดยตรงกับพัฒนาการทางกายภาพของผู้เรียน มุ่งเน้นความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ ของร่างกายให้เคลื่อนไหวได้อย่างมีประสิทธิภาพถูกต้อง และประสานกันผ่านการสั่งการของสมอง (Simpson. 1972) โดยทักษะนี้จะพัฒนาขึ้นจากการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอและเป็นระบบ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความถูกต้อง ความคล่องแคล่ว ความเชี่ยวชาญ และความคงทนในการปฏิบัติ สามารถสังเกตได้จากความรวดเร็ว ความแม่นยำ และความราบรื่นในการจัดการ โดยมีลำดับขั้นของพฤติกรรมจากซับซ้อนน้อยที่สุดไปมากที่สุดรวม 7 ขั้นตอน ได้แก่ การรับรู้ การเตรียมความพร้อม การสนองตอบภายใต้

การควบคุม การกระทำจนเป็นกลไก การกระทำอย่างชำนาญ การปรับปรุงและประยุกต์ใช้ และการคิดริเริ่ม ผลจากการเรียนตามรูปแบบนี้คือ ผู้เรียนจะสามารถปฏิบัติได้อย่างชำนาญ คล่องแคล่ว และยังช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และความอดทนด้วย (ทิศนา แขมมณี. 2551)

2. การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) คือรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันในกลุ่มย่อยที่มีสมาชิกคละความสามารถกัน โดยทั่วไปประมาณ 3 ถึง 6 คน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันผ่านการแลกเปลี่ยนความรู้ การช่วยเหลือและการพึ่งพาอาศัยกัน หลักการเรียนรู้แบบร่วมมือที่สำคัญ 5 ประการที่ใช้เป็นรากฐานของรูปแบบการสอนนี้คือ 1) การพึ่งพาอาศัยกันในทางบวก, 2) การปฏิสัมพันธ์กันแบบเผชิญหน้า, 3) ความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล, 4) ทักษะทางสังคม, และ 5) กระบวนการกลุ่ม (ทิศนา แขมมณี. 2545) การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือมีหลากหลายเทคนิคที่แตกต่างกันไปตามวิธีการจัดการเนื้อหาและการเสริมแรง/ให้รางวัล เช่น รูปแบบ STAD (Student Teams–Achievement Divisions) ที่เน้นการให้คะแนนพัฒนาการและรางวัลกลุ่ม, รูปแบบ Jigsaw ที่เน้นการแบ่งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อรับผิดชอบเนื้อหาส่วนหนึ่ง แล้วกลับมาแบ่งปันความรู้, และรูปแบบ LT (Learning Together) ที่เน้นการสร้างผลงานร่วมกัน ซึ่งทุกรูปแบบมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือการส่งเสริมทั้งทักษะทางวิชาการและทักษะทางสังคมของผู้เรียน

3. การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค STAD (Student Teams–Achievement Divisions) เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มย่อยคละความสามารถ (โดยปกติ 4-5 คน) โดยสมาชิกในกลุ่มจะร่วมกันศึกษาและทบทวนเนื้อหาที่ผู้สอนนำเสนอ เพื่อให้ทุกคนพัฒนาความรู้ของตนเองสู่การบรรลุเป้าหมายร่วมกันของกลุ่ม (Slavin. 1995) ขั้นตอนสำคัญของ STAD มี 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การสอน (ผู้สอนนำเสนอเนื้อหาทั้งชั้น), 2) การจัดกลุ่มทบทวนความรู้เป็นกลุ่ม, 3) การทดสอบย่อย (รายบุคคลโดยไม่ปรึกษากัน), 4) การให้คะแนนพัฒนาการรายบุคคล (เปรียบเทียบกับคะแนนพื้นฐาน) และ 5) การให้รางวัลกลุ่ม (กลุ่มที่มีคะแนนพัฒนาการรวมสูงสุดจะได้รับรางวัล) จุดเด่นของเทคนิคนี้คือการใช้ คะแนนพัฒนาการ ซึ่งช่วยกระตุ้นให้นักเรียนทุกระดับความสามารถ โดยเฉพาะนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือ มีโอกาสทำคะแนนสูงสุดให้กลุ่มได้ ส่งเสริมให้เกิดความรับผิดชอบต่อตนเองและเพื่อนร่วมกลุ่ม การพัฒนาทักษะทางสังคม และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล

สรุป งานวิจัยนี้เป็นการบูรณาการแนวคิดสำคัญ 2 ส่วนเพื่อพัฒนา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชานาฏศิลป์ โดยใช้ ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน (Simpson's Psychomotor Domain) ซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาความชำนาญและความถูกต้องในการเคลื่อนไหวร่างกายผ่านกระบวนการฝึกฝนที่เป็นระบบ 7 ขั้นตอน เพื่อเป็นกรอบในการฝึกฝนทักษะการรำให้เกิดความคล่องแคล่วชำนาญ ร่วมกับ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD (Student Teams–Achievement Divisions) ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนรู้แบบกลุ่มคละความสามารถที่เน้นหลักการพึ่งพาอาศัยกันและความรับผิดชอบรายบุคคล โดยมีกลไกสำคัญคือการใช้ คะแนนพัฒนาการเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนทุกระดับความสามารถต่างพยายามพัฒนาตนเองและช่วยเหลือเพื่อนร่วมกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันการผสมผสานทั้งสองแนวคิดนี้จึงมุ่งหวังให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการรำได้อย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

วิธีดำเนินการวิจัย

ระบุรูปแบบของการวิจัย งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่มีลักษณะเป็นการทดลองเพื่อประเมินผลของนวัตกรรมหรือโปรแกรมการสอน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนบ้านกรวดวิทยาคาร สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ จำนวน 270 คน จาก ห้องเรียน จำนวน 6 ห้องเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนบ้านกรวดวิทยาคาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ จำนวน 40 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จากกลุ่มประชากร 270 คนจาก 6 ห้องเรียน

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ในการทำวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือ ดังนี้

1. แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD จำนวน 8 แผน จำนวน 16 ชั่วโมง รวม 8 สัปดาห์ (ไม่รวมเวลาดำเนินการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน)

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การแสดงพื้นเมือง เป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

3. แบบประเมินทักษะปฏิบัติทางด้านนาฏศิลป์เรื่อง การแสดงพื้นเมือง ฟ้อนดึงครกดึงสาก จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ประเมินโดยครูผู้สอนจำนวน 1 ฉบับ

4. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน จากการเรียนรู้โดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scales) ซึ่งกำหนดความพึงพอใจไว้ 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ

การหาคุณภาพเครื่องมือ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งแผนการสอนได้ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม 4.88 (เหมาะสมมากที่สุด) และข้อคำถามอื่น ๆ ได้รับการคัดเลือกที่มีค่า > 0.50 หลังจากนั้น แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ได้ถูกนำไปทดลองใช้ (Try Out) เพื่อวิเคราะห์หาค่าความยากง่ายและอำนาจจำแนกรายข้อ และยืนยัน ความเชื่อมั่น ของข้อสอบทั้งฉบับด้วยค่า 0.95 ส่วน แผนการสอน และ แบบประเมินทักษะปฏิบัติ ก็ได้ผ่านการทดลองใช้เพื่อปรับปรุงความเหมาะสมก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตจากผู้บริหารและเตรียมกลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้น ม. 1/3 จำนวน 40 คน

2. ผู้วิจัยดำเนินการวัดผล ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนการเริ่มกิจกรรมการเรียนรู้

3. ผู้วิจัยดำเนินการสอนกลุ่มตัวอย่างด้วย แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันร่วมกับเทคนิค STAD จำนวน 8 แผน

4. เมื่อสิ้นสุดการสอน ผู้วิจัยวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อีกครั้งด้วยแบบทดสอบชุดเดิม

5. ผู้วิจัยใช้ แบบประเมินทักษะปฏิบัติ ประเมินทักษะการแสดงของผู้เรียน

6. ผู้วิจัยใช้ แบบสอบถามความพึงพอใจ วัดระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที One Sample t-test และ Dependent t-test

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้เรื่อง การแสดงพื้นเมือง ฟ้อนดึงครกดึงสาก โดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD

ตารางที่ 1 คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง การแสดงพื้นเมือง ฟ้อนดึงครกดึงสาก โดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD

การทดสอบ	n	df	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t
ก่อนเรียน	40	39	20	9.67	2.40	17.64*
หลังเรียน	40	39	20	15.65	2.03	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พบว่า ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีค่าเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 9.67 คะแนน และมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 15.65 คะแนน เมื่อทำการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียนที่เรียนโดยใช้โดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD พบว่าหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 2 วิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะปฏิบัติของนักเรียนหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การแสดงพื้นเมือง ฟ้อนดึงครกดึงสาก โดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD

ตารางที่ 2 คะแนนเปรียบเทียบทักษะปฏิบัติของนักเรียน หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การแสดงพื้นเมือง ฟ้อนดึงครกดึงสาก โดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กับเกณฑ์ร้อยละ 70

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.	t	p
หลังเรียน	40	15	84.5	12.65	0.19	12.23*	.000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พบว่า ผลการเปรียบเทียบทักษะปฏิบัติของนักเรียนหลังเรียนที่เรียนโดยโดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD พบว่านักเรียนมีทักษะปฏิบัติผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การแสดงพื้นเมือง ฟ้อนดึงครกดึงสาก โดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การแสดงพื้นเมือง ฟ้อนดึงครกดึงสาก โดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 นักเรียนมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด 12 ข้อ และระดับมาก จำนวน 3 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 8 นักเรียนมีความรู้และทักษะการแสดงนาฏศิลป์ไทยมากยิ่งขึ้นจากการใช้ขั้นตอนการปฏิบัติของซิมพ์ซัน และการเรียนแบบร่วมมือกันเทคนิค STAD มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.86 และข้อ 15 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ขั้นตอนการปฏิบัติของซิมพ์ซัน และการเรียนแบบร่วมมือกันเทคนิค STAD ช่วยให้นักเรียนพัฒนาตนเองด้านทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.81 รองลงมา คือ ข้อ 8 นักเรียนพอใจในวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูทุกครั้งและข้อ 13 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ขั้นตอนการปฏิบัติของซิมพ์ซัน และการเรียนแบบร่วมมือกันเทคนิค STAD ช่วยให้นักเรียนสร้างความรู้ และความเข้าใจบทเรียนด้วยตนเอง ได้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.8

อภิปรายผล

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนโดยการจัดการเรียนรู้เรื่องการแสดงพื้นเมือง “ฟ้อนดึงครกดึงสาก” โดยใช้ ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐาน และงานวิจัยอื่น ๆ ที่สนับสนุนผลลัพธ์ในลักษณะเดียวกัน โดยกระบวนการเรียนรู้ 7 ขั้นตอนนี้ (ขั้นนำเสนอเนื้อหา, ขั้นเตรียมความพร้อม, ขั้นปฏิบัติภายใต้การควบคุม, ขั้นทดสอบ , ขั้นความชำนาญ, ขั้นการปรับปรุงและประยุกต์ใช้, และขั้นการคิดริเริ่ม) ส่งเสริมให้นักเรียนมีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มพัฒนาทักษะการปฏิบัติการสื่อสาร และการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และสามารถสร้างสรรค์ผลงานได้ดีที่สุด ซึ่งเป็นไปตามผลการวิจัยของจุฑารัตน์ ดวงเทียน (2558), ศศิกานตร์ วีระวัฒน์โยธิน (2558) ที่ต่างชี้ให้เห็นว่าการใช้เทคนิค STAD หรือการผสานกับทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน สามารถช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชานาฏศิลป์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและนัยสำคัญทางสถิติ

2. ทักษะปฏิบัติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในการแสดงพื้นเมือง “ฟ้อนดึงครกดึงสาก” โดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD มีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 84.5 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และทักษะปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก โดยเฉพาะองค์ประกอบด้านความถูกต้องของการแปรแถว (ร้อยละ 95.83) และความถูกต้องของการปฏิบัติท่ารำ (ร้อยละ 86.66) ความสำเร็จนี้มาจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ ทำงานร่วมกันเป็นทีมมีโอกาสในการฝึกฝนปฏิบัติซ้ำ ๆ อย่างต่อเนื่อง จนเกิดความจำและความชำนาญ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันที่เน้นกระบวนการเลียนแบบและฝึกฝนจนเกิดพัฒนาการด้านร่างกายและกล้ามเนื้อ นำไปสู่การแสดงออกที่มีประสิทธิภาพและเป็นระบบ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเกศกนก แวนสันเทียะ (2564) และ บุสรินทร์ พาระแพน (2561) ที่ยืนยันว่าการใช้รูปแบบการสอนตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันสามารถพัฒนาทักษะการแสดงและเพิ่มประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้ในวิชานาฏศิลป์ได้จริง

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เรื่องการแสดงพื้นเมือง “ฟ้อนดึงครกดึงสาก” โดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD นั้น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด การที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง

และแลกเปลี่ยนความรู้กันตามขั้นตอนการเรียนรู้ 7 ขั้นตอนของรูปแบบนี้ มีส่วนสำคัญในการสร้างแรงจูงใจและเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสูงสุดคือ ข้อที่ระบุว่า “นักเรียนมีความรู้และทักษะการแสดงนาฏศิลป์ไทยมากขึ้น” โดยมีค่าเฉลี่ยสูงถึง 4.86 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยอื่น ๆ ที่สนับสนุนว่า การใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน เช่น การวิจัยของ ศรินทิพย์ พิมพเสน (2565) รวมถึงการใช้เทคนิค STAD ร่วมกับรูปแบบการสอนอื่น ๆ ดังงานวิจัยของ อรรถพล อย่างสวย (2566) ล้วนมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้และสื่อการสอนอยู่ในระดับมาก ถึง มากที่สุด เนื่องจากส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติและปฏิสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ เรียนรู้ การแสดงพื้นเมือง ฟ้อนดึงครกดึงสาก โดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทักษะปฏิบัติของนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การแสดงพื้นเมืองฟ้อนดึงครกดึงสาก โดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ เรียนรู้ เรื่อง การแสดงพื้นเมือง ฟ้อนดึงครกดึงสาก โดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 การจัดการเรียนการสอนโดยแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การแสดงพื้นเมือง ฟ้อนดึงครกดึงสาก โดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ครูผู้สอนต้องศึกษาและทำความเข้าใจกับรูปแบบขั้นตอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน และขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค อย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้อย่างแท้จริง 1.2 การจัดการเรียนการสอนโดยแผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง การแสดงพื้นเมือง ฟ้อนดึงครกดึงสาก โดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ของนักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 1 เน้นกิจกรรมให้นักเรียนได้ทำงานเป็นกลุ่มและปฏิบัติจริง ครูผู้สอนควรใช้คาบเรียน 2 ชั่วโมงติดกันหรือคาบเรียนซ่อมเสริมในการจัดการเรียนการสอน **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** จากการศึกษาผลการจัดการเรียนรู้เรื่อง การแสดงพื้นเมือง ฟ้อนดึงครกดึงสาก โดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สามารถพัฒนาความรู้และทักษะปฏิบัติของนักเรียนได้ดี ควรมีการศึกษาผลการใช้ในเนื้อหาอื่น ในระดับชั้นต่าง ๆ และนำไปใช้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

เกศกนก แวนสันเทียะ. (2564). การศึกษาทักษะการรำวงมาตรฐาน โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. *วารสารสิรินธรปริทรรศน์*, 22(1), 246-253.

เขมณัฏฐ์ มิ่งศิริธรรม. (2554). การบูรณาการวิธีการเรียนแบบร่วมมือกับการเรียนร่วมกัน. *Veridian E-Journal SU*, 4(1), 435-444.

จุฑารัตน์ ดวงเทียน. (2558). การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD เรื่อง การประดิษฐ์ท่ารำ ประกอบเพลงค่านิยม 12 ประการ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ใน *วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ทิศนา แขมมณี. (2545). *รูปแบบการจัดการสอน : ทางเลือกที่หลากหลาย.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**.**

_____. (2551*). 14 วิธีสอนสำหรับสำหรับครูมืออาชีพ.* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มยุรี สุขมา. (2557). ผลของการจัดกิจกรรมตามรูปแบบการเรียนการสอนแบบร่วมมือกันด้วยเทคนิคกลุ่ม ผลสัมฤทธิ์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง นาฏศิลป์ไทยเบื้องต้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. ใน *วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. สาขาเทคโนโลยีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร.* มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

บุสรินทร์ พาระแพน (2561). การพัฒนาชุดการเรียนรู้การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน ที่ส่งเสริมบุคลิกภาพและความคิดสร้างสรรค์การปฏิบัติท่ารำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ใน *วิทยานิพนธ์ กศ.ม.สาขาหลักสูตรและการสอน*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ภาณุรัชต์ บุญส่ง. (2560). การดำรงอยู่ของนาฏศิลป์ไทยในยุคประเทศไทย 4.0. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*, 5(1), 107-116.

ศศิกานตร์ วีระวัฒน์โยธิน. (2558). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ รูปแบบ STAD เรื่องนาฏลีลา วิชาศิลปะ 2. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 9(3), 13-20.

ศรินทิพย์ พิมพเสน. (2565). การวิจัยและพัฒนาทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ โดยใช้อสารประกอบการเรียนการสอน นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุด ออนซอนโพนพิสัย ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน สำหรับนักเรียนที่เรียนชุมนุมนาฏศิลป์. *วารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม*, 9(1), 88.

สุมลมาลย์ นิ่มเนติพันธ์. (2545). *การละครไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

อรรถพล อย่างสวย. (2564). การพัฒนาทักษะการปฏิบัติเมโลเดียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4-6 ชุมนุมดนตรี ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบทางตรง ร่วมกับเทคนิค STAD. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 6(1), 510.

Simpson, C. (1972). *Bali and Beyond. Sydney*, Australia : Angus and Robertson.

Slavin, R. E. (1995). *Cooperative Learning Theory, Research and Practice*. 2 nd ed. Massachsetts : A Simom & Schuster.

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดคล่อง เรื่อง รูปสี่เหลี่ยมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิดร่วมแนวคิด CPA*

A STUDY OF PRATHOMSUKSA 4 STUDENTS' ACHEIVEMENT AND FLUENCY IN QUADRILATERALS VIA OPEN APPROACH AND CONCRETE PICTORIAL ABSTRACT

ศิริพร เหล่านิกะขะ[1], สุกัญญา หะยีสา[2], ญานิน กองทิพย์[3] และ กาญจนา พานิชการ[4]

Siriporn Laonikaka[1], Sukanya hajisalah[2] , Yanini kongthip[3] and Karnchana Panichakarn[4]

[1-4]การศึกษามหาบัณฑิต สาขาคณิตศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

[1-4]Degree of Master of Education (Mathematics) Faculty of Science, Srinakharinwirot University, Thailand

Corresponding Author's Email: siriporn.laonikakha@g.swu.ac.th

วันที่รับบทความ : 15 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 25 พฤศจิกายน 2568;

วันตอบรับบทความ : 27 พฤศจิกายน 2568

Received 15 November 2025; Revised 25 November 2025; Accepted 27 November 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องรูปสี่เหลี่ยม (2) เพื่อศึกษาความสามารถด้านความคิดคล่องเรื่องรูปสี่เหลี่ยม และ (3) เพื่อศึกษาพฤติกรรมด้านความคิดคล่องของนักเรียนเรื่องรูปสี่เหลี่ยมผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิดร่วมกับแนวคิด Concrete–Pictorial–Abstract กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดย

Citation:

* ศิริพร เหล่านิกะขะ, สุกัญญา หะยีสา, ญานิน กองทิพย์ และ กาญจนา พานิชการ. (2569). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดคล่อง เรื่อง รูปสี่เหลี่ยมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิดร่วมแนวคิด CPA. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 868-882.

Siriporn Laonikaka, Sukanya hajisalah, Yanini kongthip and Karnchana Panichakarn. (2026). A Study Of Prathomsuksa 4 Students' Acheivement And Fluency In Quadrilaterals Via Open Approach And Concrete Pictorial Abstract. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 868-882.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

การสุ่มแบบกลุ่มจำนวน 17 คน และคัดเลือกนักเรียนเป้าหมายจำนวน 4 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 12 แผน โดยแผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวประกอบไปด้วยขั้นตอน (1) การนำเสนอปัญหาปลายเปิด (2) การเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนโดยนักเรียนเรียนรู้จากสื่อที่เป็นรูปธรรมหรือรูปภาพ และเชื่อมโยงกับความรู้ หรือประสบการณ์เดิม (3) การอภิปรายและเปรียบเทียบและ (4) การสรุปโดยเชื่องโยงแนวคิดของนักเรียนที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนซึ่งการประเมินผลการเรียนรู้จากคะแนนในแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องรูปสี่เหลี่ยมและ แบบทดสอบวัดความสามารถด้านความคิดคล่องเรื่องรูปสี่เหลี่ยมสำหรับพฤติกรรมด้านความคิดคล่องพิจารณาจากแบบสังเกตพฤติกรรมด้านความคิดคล่อง และผลงานนักเรียนผลการวิจัยพบว่า (1) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องรูปสี่เหลี่ยม ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 (2) นักเรียนมีความสามารถด้านความคิดคล่องเรื่องรูปสี่เหลี่ยมผ่านเกณฑ์ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (3) นักเรียนแสดงพฤติกรรมความคิดคล่อง 2 ลักษณะสำคัญได้แก่ สามารถคิดหาผลเฉลยในเรื่องรูปสี่เหลี่ยมได้จำนวนมากภายในเวลาที่กำหนดและสามารถคิดหาผลเฉลยได้หลายรูปแบบที่แตกต่างกันโดยแสดงให้เห็นจากร่องรอยของผลงานนักเรียนสามารถคิดหาวิธีการที่หลากหลายในการแสดงคำตอบ

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิด, แนวคิด CPA, ความสามารถด้านความคิดคล่อง

Abstract

This study aimed (1) to examine the learning achievement on the topic of quadrilaterals, (2) to investigate students' thinking fluency regarding quadrilaterals, and (3) to explore students' thinking fluency behaviors in learning about quadrilaterals through instruction that combined the open-ended approach with the Concrete–Pictorial–Abstract (CPA) model. The sample consisted of 17 Grade 4 students selected through cluster sampling, with 4 students purposively chosen as target cases for further study. The research instruments included 12 instructional plans, each comprising the following steps:

(1) presenting open-ended problems, (2) student self-directed learning through concrete or pictorial materials connected to prior knowledge or experiences, (3) discussion and comparison, and (4) synthesis by linking students' ideas that emerged during classroom activities. Learning outcomes were assessed using an achievement test on quadrilaterals and a test measuring thinking fluency in the same topic. Thinking fluency behaviors were evaluated using observation checklists and student work samples. The findings revealed that (1) students' learning achievement in quadrilaterals significantly exceeded the 60% criterion of the total score at the .05 level, (2) students' thinking fluency regarding quadrilaterals also significantly exceeded the 60% criterion of the total score at the .05 level, and (3) students demonstrated two key characteristics of thinking fluency: the ability to generate a large number of solutions within a limited time and the ability to produce multiple distinct types of solutions, as evidenced by their work showing a variety of strategies in expressing answers.

Keywords: Open Approach, CPA Approach, Mathematical Fluency

บทนำ

เรขาคณิตเป็นสาขาหนึ่งของคณิตศาสตร์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของมนุษย์อย่างมาก โดยมนุษย์ได้ใช้ความรู้ทางเรขาคณิตประยุกต์ในใช้ให้เข้ากับชีวิตประจำวันอย่างมีคุณภาพ เช่น การนำความรู้ทางเรขาคณิตในการสำรวจพื้นที่สร้างอาคาร แผนผังเมือง สร้างถนนเดินทางการออกแบบอาคารสถานที่ รวมถึงบรรจุภัณฑ์สินค้าต่าง ๆ เป็นต้นอีกทั้งรูปเรขาคณิต มีส่วนร่วมในการพัฒนาทักษะที่สำคัญ ทักษะการคิด การให้เหตุผล และการคิดสร้างสรรค์ ซึ่งทักษะเหล่านี้เป็นพื้นฐานการเรียนรู้คณิตศาสตร์เรื่องอื่น ๆ ตลอดจนเนื้อหาคณิตศาสตร์ขั้นสูงต่อไปได้ เรขาคณิตไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในตำราเรียนเท่านั้น หากแต่ปรากฏอยู่ในชีวิตประจำวันของเราทุกคนอย่างแยกไม่ออก ทั้งในการใช้ชีวิตประจำวัน การทำงาน และการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เช่น การวางแผนเส้นทางเดินทาง การจัดห้อง การออกแบบผลิตภัณฑ์ การก่อสร้างอาคารบ้านเรือน การออกแบบแผนผังต่าง ๆ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีที่อาศัยหลักการทางเรขาคณิต เช่น โปรแกรมออกแบบกราฟิก เกมคอมพิวเตอร์ และการสร้าง

ภาพเสมือนจริง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2560) กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ได้กำหนดให้สาระการวัดและเรขาคณิต เป็นสาระหลักหนึ่งในสามสาระหลักของคณิตศาสตร์ สถาบันการทดสอบการศึกษาแห่งชาติ ได้รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ (O - net) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2566 จำแนกตามสาระพบว่าวิชาคณิตศาสตร์ในสาระการวัดและเรขาคณิตมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 33.97 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงถึง 19.51 เมื่อพิจารณาสาระการเรียนรู้ของสาระการวัดและเรขาคณิตอยู่ในชั้นประถมศึกษา พบว่า การจัดการเรียนรู้ในวิชาคณิตศาสตร์ยังมีปัญหาอยู่มาก และผลสัมฤทธิ์ในรายวิชาคณิตศาสตร์ สาระการวัดและเรขาคณิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยนักเรียนขาดความรู้ความเข้าใจตั้งแต่เริ่มต้น ชี้ให้เห็นว่าสาระการวัดและเรขาคณิตของนักเรียนยังคงเป็นปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไข ครูผู้สอนจึงควรมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจมากขึ้น ครูผู้สอนได้ให้นักเรียนได้มีการคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีสามารค้นพบวิธีการทำโจทย์คณิตด้วยตนเอง จนกลายเป็นทักษะความรู้เพื่อนำไปสู่พัฒนาความสามารถด้านความคิดคล่อง (อรรถพร เพชรสงค์ ,2565 ,62)

การพัฒนาผู้เรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้มีศักยภาพที่ดีขึ้น ปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์มุ่งเน้นการสอนให้ครอบคลุมเนื้อหา ทำให้นักเรียนต้องเรียนโดยการท่องจำสูตร ส่งผลให้นักเรียนขาดความเข้าใจอย่างแท้จริง ขาดกระบวนการเรียนรู้หรือวิธีการคิดด้วยตนเอง ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ (2561) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิด หมายถึง การประเมินความคิดขั้นสูงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน เป็นการที่ครูนำเสนอปัญหาปลายเปิด (Open-ended Problem) กับนักเรียนโดยไม่มีการอธิบายความรู้มาก่อนเหมือนที่เคยปฏิบัติจากนั้นครูเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้สังเกตและค้นหาแนวคิดของนักเรียนในระหว่างที่นักเรียนแก้ปัญหาด้วยตัวเอง และนำแนวคิดของนักเรียนอภิปรายทั้งชั้น โดยเน้นปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างครูและนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน รวมทั้งการพยายามหาเหตุผลของแนวคิดของนักเรียนแต่ละคนเพื่อมาสรุปเป็นวิธีการเรียนรู้ (Learning how to Learn) ร่วมกันของนักเรียน โดยแนวการสอนแบบใหม่นี้แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ การนำเสนอปัญหาปลายเปิด นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการแก้ปัญหา การอภิปรายและเปรียบเทียบร่วมกันทั้งชั้นเรียน และสรุปโดยเชื่อมโยงแนวคิดทางคณิตศาสตร์ที่เกิดขึ้นของ

นักเรียนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิดส่งเสริมกระบวนการคิดสร้างสรรค์ (Guilford , 1967, 8) โดยความคิดสร้างสรรค์ แบ่งเป็นความคิดคล่อง ความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม และความคิดละเอียดลออ โดยเฉพาะความคิดคล่อง ถือเป็นความสามารถทางสมองในการคิดได้อย่างรวดเร็ว เป็นปริมาณของความคิดที่ไม่ซ้ำกันในเรื่องเดียวกัน โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ความคิดคล่องด้านถ้อยคำ (Word Fluency) ความคิดคล่องด้านการโยงความสัมพันธ์ (Associational Fluency) ความคิดคล่องทางด้านการแสดงออก (Expressional Fluency) ความคิดคล่องในการคิด (Ideational Fluency) ซึ่งความคิดคล่องเหล่านี้นับว่าเป็นความสามารถอันดับแรกในการที่จะพยายามค้นหาเพื่อให้ได้ความคิดที่ดีและเป็นการช่วยให้เด็กมีโอกาสในการเลือกคำตอบที่ดีเหมาะสมที่สุด ถือได้ว่าความคิดคล่องเป็นความสามารถในการคิดเบื้องต้น ที่จะนำไปสู่ความคิดที่มีคุณภาพหรือความคิดสร้างสรรค์นั่นเอง (ดวงรักษ์ พิสิฐศรัณยูและธนพร บัวขำ, 2555) การจัดการเรียนรู้ในการสอนวิชาคณิตศาสตร์ให้แก่นักเรียนในรูปแบบการบรูณาการร่วมกัน รูปแบบการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์เน้นให้นักเรียนมีทักษะในการแก้ปัญหา (วชิรญาณ์ สาดส่าง, วันดี เกษมสุขและต้องตา สมใจเพ็ง, 2564, 195) กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับแนวคิด Concrete Pictorial Abstract ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีมโนทัศน์และความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ดีขึ้น (ศริญญา ไชยฮะนิจ, ต้องตา สมใจเพ็ง, ทรงชัย อักษรคิด, 2566) ซึ่งการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิดถือว่าเป็นหนึ่งในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเช่นกัน

การจัดการเรียนการสอนรายวิชาคณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ของโรงเรียนเพียงหลวง ๓ (บ้านเหมืองอีต่อง) ฯ ตลอดระยะเวลา 2 ปี ที่ผ่านมา นักเรียนยังเกิดความสับสนในการเรียนเรขาคณิต ไม่สามารถใช้นิยาม สมบัติ หรือการให้เหตุผลในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับเรขาคณิตได้ และเมื่อมีการประเมินผลเกี่ยวกับความรู้ทางเรขาคณิต พบว่าผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนยังอยู่ในระดับไม่น่าพอใจ เห็นได้จากผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ในปีการศึกษา 2564 ของโรงเรียนเพียงหลวง ๓ (บ้านเหมืองแร่อีต่อง) ฯ ซึ่งนักเรียนในแต่ละชั้นส่วนใหญ่มีคะแนนของเนื้อหาสาระเรขาคณิตนั้นน้อยกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ สาเหตุเกิดจากแนวการเรียนการสอนแบบเดิม ๆ เช่น การทบทวนบทเรียนที่ได้สอนไปแล้ว การศึกษาความรู้จากใบความรู้ หรือการบรรยายเนื้อหาใหม่ และการสรุปบทเรียน แล้วทำแบบทดสอบและตรวจคำตอบ ซึ่งการสอนแบบนี้ส่งผลให้นักเรียนไม่มีพื้นฐานความรู้ที่เพียงพอจึงไม่สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้ที่ได้รับไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมและความรู้ใหม่ของเรขาคณิตเข้าด้วยกันได้ นักเรียนรับเอาข้อมูลเพื่อจำเท่านั้นโดยไม่ได้ทำความเข้าใจอย่าง

แท้จริง (วรรณนิภา สารสุวรรณ, 2564) ครูผู้สอนมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้เข้ากับยุคสมัย โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ดังนั้นครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวัฒนธรรม ชั้นเรียนจากที่เน้นเฉพาะผลลัพธ์สู่การเน้นกระบวนการร่วมกับผลลัพธ์ โดยเริ่มจากการใช้นวัตกรรมการสอนที่เน้นศึกษาการแก้ปัญหาของนักเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรขาคณิตและความสามารถด้านความคิดคล่อง เรื่องรูปสี่เหลี่ยมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิดร่วมกับแนวคิด CPA เนื่องจากรูปสี่เหลี่ยมนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของรูปหลายเหลี่ยมและการใช้ชีวิตในประจำวัน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เป็นต้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถทางด้านความคิดคล่อง ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวจะเป็นแนวทางหนึ่งให้สำหรับครูและผู้ที่สนใจได้ศึกษาเพื่อพัฒนาและส่งเสริมผลสัมฤทธิ์และด้านความคิดคล่องของนักเรียนตามกรอบแนวคิดของการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิด ร่วมกับแนวคิด CPA

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องรูปสี่เหลี่ยมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิดร่วมกับแนวคิด CPA

2. เพื่อศึกษาความคิดคล่อง เรื่องรูปสี่เหลี่ยม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิดร่วมกับแนวคิด CPA

3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมความคิดคล่อง เรื่องรูปสี่เหลี่ยม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิดร่วมกับแนวคิด CPA

สมมติฐานการวิจัย

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิดร่วมกับตามแนวคิด CPA มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องรูปสี่เหลี่ยม สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม

2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิดร่วมกับแนวคิด CPA มีความสามารถด้านความคิดคล่อง เรื่องรูปสี่เหลี่ยม สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม

การทบทวนวรรณกรรม

1. เอกสารและแนวคิดเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหมายถึงความรู้และทักษะที่ผู้เรียนได้รับจากกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งสะท้อนออกมาเป็นคะแนนสอบหรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเรียนรู้ โดยสามารถจำแนกได้เป็นหลายระดับ ตั้งแต่การจดจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ จนถึงการวิเคราะห์ (Wilson, 1971) การวัดผลสัมฤทธิ์จึงต้องอาศัยเครื่องมือที่มีคุณภาพ ทั้งแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นและแบบมาตรฐาน โดยคำนึงถึงความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นเพื่อให้สะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน ดังนั้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจึงเป็นตัวชี้วัดสำคัญในการประเมินประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน

2. เอกสารและแนวคิดเกี่ยวกับความคิดคล่อง

ความคิดคล่องเป็นองค์ประกอบสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ หมายถึงความสามารถในการคิดหาคำตอบหรือวิธีแก้ปัญหาได้จำนวนมาก รวดเร็ว และหลากหลายภายในเวลาที่จำกัด ซึ่งสะท้อนถึงศักยภาพของผู้เรียนในการคิดอย่างสร้างสรรค์และแก้ปัญหาได้หลายแนวทาง (ธีรเชษฐ์ เรืองสุขอนันต์, 2561) การพัฒนาความคิดคล่องสามารถทำได้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนใช้จินตนาการ กล้าแสดงออก และเรียนรู้ด้วยตนเองในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการคิดสร้างสรรค์ ดังนั้น ความคิดคล่องจึงเป็นทักษะที่ควรได้รับการส่งเสริมและประเมินอย่างเหมาะสม เพื่อสะท้อนศักยภาพการคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

3. เอกสารและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบเปิด

การจัดการเรียนรู้แบบเปิด (Open Approach) เป็นกระบวนการสอนที่ใช้ปัญหาปลายเปิดเป็นเครื่องมือสำคัญในการกระตุ้นให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ ค้นหาวิธีแก้ปัญหาหลายแนวทาง และแสดงคำตอบที่หลากหลาย โดยครูเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้มาเป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดบรรยากาศ ส่งเสริม และสังเกตแนวคิดของผู้เรียน ขณะที่นักเรียนมีอิสระในการคิด ลงมือแก้ปัญหา และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งช่วยพัฒนาทั้งผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนและความสามารถทางความคิดสร้างสรรค์ โดยมีขั้นตอนหลัก 4 ขั้น ได้แก่ การนำเสนอปัญหาปลายเปิด การเรียนรู้ด้วยตนเอง การอภิปรายเปรียบเทียบ และการสรุปเชื่อมโยงแนวคิด (ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์, 2565)

4. เอกสารและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด CPA

การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด CPA (Concrete–Pictorial–Abstract) คือ กระบวนการพัฒนาแนวคิดคณิตศาสตร์ที่พาผู้เรียนก้าวจาก “รูปธรรม” (ลงมือกับสื่อ/วัตถุจริง) ไปสู่ “รูปภาพ/ตัวแทน” (วาดหรือใช้ภาพแทนความสัมพันธ์) และจบที่ “นามธรรม” (สัญลักษณ์ ตัวเลข สมการ) เพื่อเชื่อมโยงประสบการณ์กับมโนทัศน์เชิงสัญลักษณ์อย่างเป็นลำดับ ส่งผลให้เข้าใจลึก ซึมซับขั้นตอนคิด และถ่ายโอนความรู้สู่สถานการณ์ใหม่ได้ดีขึ้น โดยครูทำหน้าที่ออกแบบสื่อ กำกับคำถาม สังเกตและเชื่อมโยงแนวคิด ขณะที่ผู้เรียนสำรวจ ทดลอง อภิปราย เปรียบเทียบ และสลับไปมาระหว่างภาพ–สัญลักษณ์เพื่อย้ำความเข้าใจ ขั้นตอนดังกล่าวมีรากฐานจากทฤษฎีการแทนความรู้แบบ enactive–iconic–symbolic ของ Bruner และถูกประยุกต์เป็นลำดับ CPA ที่ใช้สอนอย่างแพร่หลายในสิงคโปร์และต่างประเทศ (Bruner, 1964; Hui, Hoe, & Lee, 2017)

สรุปการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดคล่องเรื่องรูปสี่เหลี่ยมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิดร่วมกับแนวคิด CPA เป็นการบูรณาการแนวคิดด้านการเรียนรู้ที่เน้นทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคิดสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหา โดยผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้คิดหาคำตอบที่หลากหลาย มีอิสระในการเรียนรู้และเชื่อมโยงประสบการณ์จากสิ่งที่เป็นรูปธรรม สู่ภาพแทน และนามธรรมอย่างเป็นระบบ ขณะที่ครูมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ กระบวนการดังกล่าวช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเชิงลึก คิดอย่างมีเหตุผล และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ทางคณิตศาสตร์ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ที่ผสานการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเข้าด้วยกัน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเพียงหลวง 3 (บ้านเหมืองแร่อีต่อง) ทั้ง 3 ห้องเรียน รวม 39 คน โดยกลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สาขาพระธาตุโบอ่อง จังหวัดกาญจนบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 17 คน ที่ได้จากการสุ่มแบบกลุ่มเพื่อนำมาศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดคล่องเรื่องรูปสี่เหลี่ยม ซึ่งผู้วิจัยจัดกลุ่มนักเรียนตามระดับผลการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ปีการศึกษา 2566 แบ่งเป็นระดับสูง 4 คน ปานกลาง 9 คน และอ่อน 4 คน แล้วสุ่มเข้ากลุ่มย่อยกลุ่มละ 4 คนรวม 4 กลุ่ม ก่อนเลือกมา 1 กลุ่มแบบเจาะจงเป็นนักเรียนเป้าหมาย เพื่อสังเกตและวิเคราะห์พฤติกรรมด้านความคิดคล่องที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ เครื่องมือสำหรับการจัดการเรียนรู้และเครื่องมือสำหรับการวัดและประเมินผล โดยเครื่องมือสำหรับการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องรูปสี่เหลี่ยม จำนวน 12 แผน ที่บูรณาการวิธีการแบบเปิด (Open Approach) ร่วมกับแนวคิด CPA (Concrete–Pictorial–Abstract) ครอบคลุมเนื้อหาในระดับประถมศึกษาปีที่ 5 แต่ละแผนมีจุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ สื่อการเรียน กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดผล โดยใช้เวลาแผนละ 60 นาที ส่วนเครื่องมือสำหรับการวัดและประเมินผล ประกอบด้วย (1) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นข้อสอบปรนัย 20 ข้อ 20 คะแนน ใช้เวลาทำ 60 นาที (2) แบบทดสอบวัดความสามารถด้านความคิดคล่อง เป็นข้อสอบอัตนัย 4 ข้อ รวม 40 คะแนน โดยเป็นสถานการณ์ปัญหาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนหาคำตอบได้หลายแนวทาง และ (3) แบบสังเกตพฤติกรรมด้านความคิดคล่อง เพื่อบันทึกพฤติกรรมการคิดของนักเรียนจากการทำกิจกรรมและผลงานที่ได้แสดงออก ซึ่งเครื่องมือทั้งหมดถูกออกแบบเพื่อสะท้อนผลสัมฤทธิ์ ความสามารถ และพฤติกรรมด้านความคิดคล่องของนักเรียนได้อย่างรอบด้าน

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

เก็บข้อมูลจากแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบทดสอบความสามารถด้านความคิดคล่อง และแบบสังเกตพฤติกรรมการคิดคล่อง เพื่อวิเคราะห์ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ในการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พร้อมทดสอบสมมติฐานด้วย t-test เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์และความสามารถด้านความคิดคล่องกับเกณฑ์ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม ส่วนการวิเคราะห์เชิง

คุณภาพ ใช้ข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมและผลงานของนักเรียนเป้าหมายมาศึกษาอย่างละเอียด เพื่อสะท้อนรูปแบบและลักษณะการแสดงออกด้านความคิดคล่องของผู้เรียน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องรูปสี่เหลี่ยม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิดร่วมกับแนวคิด CPA

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง รูปสี่เหลี่ยมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

แหล่งที่มาของคะแนน	คะแนนเต็ม	คะแนนน้อยที่สุด	คะแนนมากที่สุด	ค่าเฉลี่ยเลขคณิตของคะแนนเต็ม ($\bar{X}$)	ค่าเฉลี่ยเลขคณิตคิดเป็นร้อยละของคะแนนเต็ม	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
คะแนนสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องรูปสี่เหลี่ยม	20	9	17	13.53	67.65	2.07

พบว่า ค่าเฉลี่ยเลขคณิตของคะแนนสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่ากับ 13.53 คิดเป็นร้อยละ 67.65 ของคะแนนเต็ม และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.07 นักเรียนที่มีคะแนนน้อยที่สุด คือ 9 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 45 ของคะแนนเต็ม และนักเรียนที่มีคะแนนมากที่สุด คือ 17 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 85 ของคะแนนเต็ม

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาความคิดคล่องเรื่องรูปสี่เหลี่ยมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิดร่วมกับแนวคิด CPA

พบว่า คะแนนรวมความสามารถด้านความคิดคล่องของนักเรียนมีค่าเฉลี่ยเลขคณิตเท่ากับ 66.94 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 66.94 ของคะแนนเต็ม 100 คะแนน โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 10.40 ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนโดยรวมมีความสามารถอยู่ในระดับที่น่าพอใจ และเมื่อทำการทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม โดยใช้สถิติ t-test หลังจากตรวจสอบแล้วว่าคะแนนมีการแจกแจงปกติ (P-value = .585 > .05 ในการทดสอบ Shapiro – Wilk) ผลการทดสอบ t-test ได้ค่าเท่ากับ 2.75 และมีค่า P-value = .000 ซึ่งน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนด (.05) อย่างมีนัยสำคัญสอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัย ที่ว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวแล้วมีความสามารถด้านความคิดคล่องเรื่องรูปสี่เหลี่ยมสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาพฤติกรรมความคิดคล่องเรื่องรูปสี่เหลี่ยมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิดร่วมกับแนวคิด CPA

พบว่า นักเรียนมีการพัฒนาในด้าน การคิดหาผลเฉลยได้จำนวนมากในเวลาที่กำหนด และ การคิดหาผลเฉลยได้หลายรูปแบบที่แตกต่างกัน อย่างชัดเจน โดยในด้านจำนวนผลเฉลยนักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีการพัฒนาจากช่วงแรกที่หาได้เพียงร้อยละ 57.14 ของผลเฉลยทั้งหมด เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งหาผลเฉลยได้ครบ 100.00% ในช่วงที่ 3 และในด้านความหลากหลายของรูปแบบผลเฉลย นักเรียนก็สามารถคิดหาผลเฉลยที่มีรูปแบบแตกต่างกันได้จำนวนมากขึ้นเช่นกัน แม้ในช่วงแรกจะยังระบุชื่อและลักษณะของรูปสี่เหลี่ยมบางชนิดไม่ถูกต้องครบถ้วน ซึ่งพัฒนาการนี้สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ที่ระบุว่าสาเหตุหลักมาจาก การมีประสบการณ์ในการแก้ปัญหาที่หลากหลาย และ การแลกเปลี่ยนยุทธวิธีในการแก้ปัญหาระหว่างสมาชิกในกลุ่มและเพื่อนต่างกลุ่ม ซึ่งพิสูจน์ให้เห็นว่าวิธีการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถส่งเสริมพฤติกรรมด้านความคิดคล่องทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผล

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องรูปสี่เหลี่ยม ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4

การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open Approach) ร่วมกับแนวคิด CPA ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องรูปสี่เหลี่ยมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (ร้อยละ 70) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 84.67 เนื่องจากวิธีการแบบเปิดส่งเสริมให้นักเรียนเผชิญปัญหาจริง ได้เรียนรู้และสร้างเสริมประสบการณ์การแก้ปัญหาแบบเปิดผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ (2565) ส่วนแนวคิด CPA (รูปธรรม-กึ่งรูปธรรม-นามธรรม) ช่วยให้นักเรียนสร้างความเข้าใจในเนื้อหาทางคณิตศาสตร์ได้อย่างเป็นระบบและเป็นลำดับขั้น (Bruner, 1966) ซึ่งการบูรณาการทั้งสองแนวคิดนี้ทำให้การเรียนรู้เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูเป็นผู้กระตุ้นและชี้แนะ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทั้งความรู้และทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างรอบด้าน

2. ความสามารถด้านความคิดคล่องเรื่องรูปสี่เหลี่ยม ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4

นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิด ร่วมกับแนวคิด CPA มีความสามารถด้านความคิดคล่อง เรื่อง รูปสี่เหลี่ยม ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การบรรลุผลนี้แสดงให้เห็นว่าแนวทางการจัดการเรียนรู้นี้มีประสิทธิภาพในการพัฒนาความสามารถด้านความคิดคล่อง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้คณิตศาสตร์ การเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาแบบเปิดช่วยส่งเสริมให้นักเรียนสามารถพัฒนาความคิดคล่องได้ โดยสามารถเสนอแนวทางการแก้ปัญหาที่หลากหลายและเป็นระบบมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่าการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาความสามารถทางคณิตศาสตร์ได้ (ปวันรัตน์ ทองหลวง และธิติยา บงกชเพชร, 2566)

3. พฤติกรรมความคิดคล่องของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

จากการวิเคราะห์พฤติกรรมเชิงคุณภาพขณะทำกิจกรรม พบว่านักเรียนแสดงออกถึงความสามารถด้านความคิดคล่อง (Fluency) อย่างชัดเจนเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ปัญหาแบบเปิด โดยพฤติกรรมที่โดดเด่นคือ การเสนอแนวคิดที่หลากหลายและยืดหยุ่น ซึ่งนักเรียน

สามารถเสนอวิธีแก้ปัญหาที่หลากหลายและสามารถปรับเปลี่ยนมุมมองหรือวิธีการคำนวณ ให้เหมาะสมกับปัญหาที่ซับซ้อนขึ้น อันเป็นการแสดงถึงการคิดที่มีความยืดหยุ่น (Flexibility) นอกจากนี้ นักเรียนยังแสดงความสามารถในการ ถ่ายโอนการเรียนรู้ โดยสามารถ เชื่อมโยงความรู้ที่เรียนมาก่อนหน้าเข้ากับสถานการณ์ปัญหาใหม่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และพฤติกรรมการวาดภาพประกอบและการอธิบายด้วยถ้อยคำของตนเอง ยังสะท้อนถึงกระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ที่ลึกซึ้งและความสามารถในการให้เหตุผลในการแก้ปัญหา ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญของความคิดคล่องตามแนวคิดที่เสนอโดยนักวิชาการ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยสรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิด (Open Approach) ร่วมกับแนวคิด CPA (Concrete - Pictorial - Abstract) มีประสิทธิภาพสูงในการพัฒนาการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่องรูปสี่เหลี่ยม โดยส่งผลให้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนผ่านเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากวิธีการแบบเปิดส่งเสริมให้นักเรียนเผชิญปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ขณะที่แนวคิด CPA ช่วยให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาอย่างเป็นระบบจากรูปธรรมไปสู่นามธรรม นอกจากนี้ นักเรียนยังมีความสามารถด้าน ความคิดคล่อง ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดอย่างมีนัยสำคัญ และแสดงออกซึ่งพฤติกรรมความคิดคล่องอย่างชัดเจน เช่น การเสนอแนวคิดที่หลากหลายและยืดหยุ่น การปรับเปลี่ยนวิธีการแก้ปัญหาให้เหมาะสมกับความซับซ้อนของโจทย์ และความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้ โดยรวมแล้ว แนวทางการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวเป็นแนวทางที่ส่งเสริมทักษะการคิดขั้นสูงและการเรียนรู้อย่างมีความหมาย ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการสอน ครูผู้สอนสามารถนำการจัดการเรียนรู้โดยใช้วีการแบบเปิด (Open Approach) ร่วมกับแนวคิด CPA ไปประยุกต์ใช้หรือบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนตามปกติได้ ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้วีการแบบเปิด (Open Approach) ร่วมกับแนวคิด CPA ในช่วงแรก นักเรียนอาจไม่คุ้นเคยกับการจัดการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนไม่กล้าแสดงความคิดเห็นเท่าที่ควร ครูต้องใช้คำถามกระตุ้น ให้คำแนะนำและให้เวลาแก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดความคุ้นเคยกับการแสดงความคิดเห็น และการอภิปรายในชั้นเรียน และ **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** คือ สามารถศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถและพฤติกรรมด้านความคิดคล่อง

และความคิดยืดหยุ่น และสามารถปรับเปลี่ยนตัวแปรตามที่ต้องการศึกษาเป็นความสามารถด้านอื่น ๆ ที่น่าสนใจ เช่น ความสามารถในการให้เหตุผล ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

ดวงรักษ์ พิสิฐศรัณยู และ ธนพร บัวขำ. (2555). *ผลของอารมณ์ที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์.*

ธีรเชษฐ์ เรืองสุขอนันต์. (2554). การศึกษาพฤติกรรมด้านความคิดคล่องและความคิดยืดหยุ่นเรื่องเรขาคณิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผ่านกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และการระดมสมอง. ใน *ปริญญานิพนธ์ (กศ.ม. (คณิตศาสตร์)).* มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2554.

ปวันรัตน์ ทองหลวง และ ธิติยา บงกชเพชร. (2566). การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เรื่องรูปเรขาคณิตสามมิติ ของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. *วารสารชุมชนวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา,* 17(1), 142-153.

ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์. (2561). *การพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงด้วยคณิตศาสตร์แบบใหม่.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น: ศูนย์สื่อการเรียนรู้มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์. (2565). *กระบวนการแก้ปัญหาในคณิตศาสตร์ระดับโรงเรียน = Processes of problem solving in school mathematics.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น: ศูนย์วิจัยคณิตศาสตรศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วชิรญาณ์ สาดส่าง, วันดี เกษมสุข และ ต้องตา สมใจเพ็ง. (2564). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้แนวคิด Concrete Pictorial Abstract (CPA) ที่มีต่อมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ในการเรียนรู้เรื่อง การบวก การลบ การคูณ และการหารเศษส่วนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. *วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ,* 15(2), 193-207.

วรรณนิภา สารสุวรรณ. (2564). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิธีการแบบเปิด (Open Approach) ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ และความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. ใน *การค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

อรรถพร เพชรสงค์. (2565). การศึกษาความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์และเจตคติที่มีต่อคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยวิธีการแบบเปิด. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.

Bruner J. & Kenney, H. J. (1965). Representation and mathematics learning. *Monographs of the society for research in child development,* 30(1), 50-59.

Guilford, J. P. (1967). *The nature of human intelligence*. New York: McGraw-Hill.

Wilson, E. O. (1971). *The insect societies*. Cambridge: MA Harvard University Press.

บูรณาการพุทธธรรมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน: การสร้างสังคมอารมณ์ดี บนฐานแห่งมรรคมีองค์ 8*

INTEGRATION OF BUDDHIST DOCTRINE AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT: CREATING A HAPPY SOCIETY BASED ON THE NOBLE EIGHTFOLD PATH

จตุพร คูณทอง[1] และ กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์[2]

Jatuporn Khoonthorng[1] and Kittipong Suwannawong[2]

[1-2]มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

[1-2]Mahamakut Buddhist University, Sri Dharma Sokraj Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: kittipong c1@hotmail.com

วันที่รับบทความ : 3 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 7 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 9 ธันวาคม 2568

Received 3 December 2025; Revised 7 December 2025; Accepted 9 December 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะการนำหลักมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นระบบ มาประยุกต์ใช้ในการสร้าง สังคมอารมณ์ดี ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งสติ ปัญญา และความเมตตา หลักมรรคมีองค์ 8 ครอบคลุมการพัฒนาในมิติของความคิด การสื่อสาร การดำเนินชีวิต การเพียร การรู้ตัว และการฝึกจิต ซึ่งล้วนมีเป้าหมายเพื่อการดับทุกข์อย่างแท้จริง อันเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา เมื่อบูรณาการกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ที่องค์การสหประชาชาติกำหนดไว้ 17 เป้าหมาย จะก่อให้เกิด

Citation:

* จตุพร คูณทอง และ กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์. (2569). บูรณาการพุทธธรรมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน: การสร้างสังคมอารมณ์ดี บนฐานแห่งมรรคมีองค์ 8. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 883-897.

Jatuporn Khoonthorng and Kittipong Suwannawong. (2026). Integration Of Buddhist Doctrine And Sustainable Development: Creating A Happy Society Based On The Noble Eightfold Path. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 883-897.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

แนวทางการพัฒนาที่สมบูรณ์ทั้งภายในและภายนอก ทั้งในระดับบุคคล สังคม และสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนที่แท้จริงจำเป็นต้องเริ่มจาก การพัฒนาจิต เพราะจิตเป็นศูนย์กลางของพฤติกรรมและการตัดสินใจทางสังคม หลักพุทธธรรมสามารถเสริมสร้างฐานจิตวิญญาณของ SDGs ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การส่งเสริมสัมมาทิฏฐิในด้านการศึกษา (SDG 4) การดำเนินอาชีพอย่างสัมมาอาชีวะ (SDG 8) และการสร้างสันติภาพผ่านสัมมาสังกัปปะ (SDG 16) จึงกล่าวได้ว่า การบูรณาการพุทธธรรมกับ SDGs ไม่เพียงสร้างความสมดุลระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม แต่ยังช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและอารมณ์ของมนุษย์ในสังคมให้เกิดสติ เมตตา และปัญญา อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: พุทธธรรม, การพัฒนาที่ยั่งยืน, มรรคมีองค์ 8, สังคมอารมณ์ดี

Abstract

This academic article aims to examine the integration of Buddhist doctrine with the concept of sustainable development, focusing particularly on the Noble Eightfold Path as a systematic framework for holistic human development. The Eightfold Path emphasizes right understanding, right thought, right speech, right action, right livelihood, right effort, right mindfulness, and right concentration-together forming the foundation for inner peace, compassion, and wisdom. By linking these principles with the United Nations Sustainable Development Goals (SDGs), this study reveals that true sustainability must begin with the development of the human mind. Sustainable transformation cannot rely solely on economic or environmental structures but must be grounded in ethical awareness and spiritual well-being. The Eightfold Path aligns naturally with SDG objectives: right view supports quality education (SDG 4), right livelihood promotes decent work and economic justice (SDG 8), and right intention fosters peace and harmony (SDG 16). When these spiritual dimensions are harmonized with global development frameworks, individuals and societies can cultivate emotional balance, reduce inequality, and enhance ecological awareness. The findings indicate that integrating Buddhist wisdom into the SDG framework not

only deepens human values but also provides an ethical compass for policy-making and community development. Ultimately, the synthesis of Buddhist doctrine and sustainable development encourages the emergence of a “happy society” rooted in mindfulness, compassion, and collective well-being—essential qualities for achieving genuine and lasting sustainability.

Keywords: Buddhist Doctrine, Sustainable Development, Noble Eightfold Path, Happy Society

บทนำ

ในยุคแห่งความเปลี่ยนแปลงที่โลกกำลังเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม และสุขภาพจิตของมนุษย์ แนวคิดเรื่อง การพัฒนาที่ยั่งยืน ได้กลายเป็นเป้าหมายร่วมของประชาคมโลก เพื่อให้การพัฒนาของมนุษยชาติมีสมดุลระหว่างการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันและการรักษาทรัพยากรไว้ให้คนรุ่นอนาคต (United Nations, 2015) อย่างไรก็ตาม แม้โลกจะมีกรอบแนวคิดและเป้าหมายการพัฒนาอย่างครอบคลุมถึง 17 เป้าหมายในระดับโครงสร้าง แต่ก็ยังคงพบปัญหาสำคัญคือ ความไม่สมดุลของมนุษย์ภายใน กล่าวคือ แม้จะมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวัตถุ แต่กลับมีความเสื่อมทางคุณธรรม ความเครียด และความรุนแรงทางสังคมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

พระพุทธศาสนาในฐานะระบบความคิดและแนวทางปฏิบัติที่มุ่งพัฒนามนุษย์ให้ถึงความดับทุกข์ จึงสามารถเสนอแนวทางเสริมสร้าง การพัฒนาที่ยั่งยืนทางจิตวิญญาณ ควบคู่กับการพัฒนาเชิงวัตถุได้อย่างสอดคล้องและกลมกลืน โดยเฉพาะหลัก มรรคมีองค์ 8 (อัฏฐังคิกมรรค) ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่าเป็น ทางสายกลาง ที่นำไปสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562) มรรคทั้งแปดนี้มิได้จำกัดอยู่เพียงในมิติของการปฏิบัติธรรมทางจิตเท่านั้น แต่ยังสามารถขยายความไปถึงการพัฒนาความคิด การสื่อสาร การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การเพียร ความรู้สึกตัว และการฝึกสมาธิ ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาคนอย่างรอบด้าน ในสังคมร่วมสมัย แนวคิดการพัฒนาแบบพุทธได้เริ่มถูกนำมาพิจารณาในฐานะ มิติที่สี่ ของการพัฒนา ควบคู่ไปกับมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของนักพัฒนาแนวจิตวิญญาณที่มองว่า การ

พัฒนาที่ยั่งยืนจะไม่อาจเกิดขึ้นได้ หากปราศจาก การพัฒนาจิตใจของมนุษย์ ให้มีสติ ปัญญา และเมตตา การพัฒนาที่แท้จริงจึงควรเริ่มต้นจาก ภายใน แล้วจึงขยายผลไปสู่ ภายนอก ซึ่งเป็นแนวทางที่พระพุทธศาสนาได้ย้ำไว้ตั้งแต่ครั้งพุทธกาล

เมื่อพิจารณาในเชิงบูรณาการ จะเห็นได้ว่าหลักมรรคมีองค์ 8 สามารถเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ได้อย่างเป็นระบบ เช่น สัมมาทิฏฐิสัมพันธ์กับ SDG 4 ว่าด้วยการศึกษาที่มีคุณภาพ สัมมาอาชีวะสัมพันธ์กับ SDG 8 ที่มุ่งเน้นงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างเป็นธรรม และสัมมาสังกัปปะสัมพันธ์กับ SDG 16 ซึ่งว่าด้วยสันติภาพและสังคมที่ปราศจากความรุนแรง (United Nations, 2015) ดังนั้น หากนำมรรคมีองค์ 8 มาเป็นกรอบพัฒนาเชิงจิตวิญญาณ จะสามารถเสริมพลังทางจิตใจให้แก่กระบวนการพัฒนาสมัยใหม่ได้อย่างลึกซึ้งนอกจากนี้ การพัฒนาที่แท้จริงในเชิงพุทธยังหมายถึง การพัฒนาจากการละกิเลส ไม่ใช่เพียงการเพิ่มผลผลิตหรือรายได้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพุทธเศรษฐศาสตร์ (Buddhist Economics) ที่ชี้ว่า ความยั่งยืนของมนุษย์จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อสามารถบริหารความต้องการของตนให้อยู่ในระดับที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น แนวคิดนี้จึงสะท้อนถึงแก่นแท้ของ สังคมอารมณ์ดี ที่ผู้คนมีสติรู้ตัว เข้าใจชีวิต และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

ดังนั้น การบูรณาการพุทธธรรมเข้ากับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงไม่ใช่เพียงการผสมผสานระหว่างศาสนาและนโยบายการพัฒนาเท่านั้น แต่คือการสร้าง ระบบคิดใหม่ ที่เชื่อมโยงการพัฒนาภายนอกกับการพัฒนาภายใน เพื่อให้เกิดสังคมที่มีความสมดุลทางจิตใจและสังคมอย่างแท้จริง สังคมดังกล่าวเรียกว่า สังคมอารมณ์ดี หรือ Happy Society ที่ประชาชนมีปัญญา มีคุณธรรม และมีความสุขจากการเข้าใจธรรมชาติของชีวิต ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนามนุษย์ในแนวพุทธ

ความหมายและแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวคิดเรื่อง การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ถือเป็นแนวคิดสำคัญของโลกสมัยใหม่ที่พัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองต่อวิกฤติทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคมที่เกิดขึ้นจากกระบวนการพัฒนาแบบอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ผ่านมา โลกยุคใหม่ภายหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมได้ก้าวเข้าสู่ยุคของความเจริญทางวัตถุอย่างไม่หยุดยั้ง แต่มนุษย์กลับสูญเสียความสมดุลภายใน ทั้งในด้านจิตใจ คุณธรรม และความสัมพันธ์กับธรรมชาติ (United

Nations, 2015) การมุ่งเน้นผลกำไร การบริโภคเกินขอบเขต และการแข่งขันอย่างรุนแรงในระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ทำให้โลกต้องเผชิญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำ ความยากจน ความขัดแย้ง และการทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง องค์การสหประชาชาติจึงได้เสนอแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน อย่างเป็นทางการในรายงาน Our Common Future เมื่อปี ค.ศ. 1987 โดยให้นิยามว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำลายศักยภาพของคนรุ่นต่อไปในการตอบสนองความต้องการของตนเอง นิยามนี้สะท้อนเจตนารมณ์ของการสร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และระหว่างความต้องการในปัจจุบันกับความรับผิดชอบต่ออนาคต ต่อมาแนวคิดดังกล่าวได้รับการต่อยอดเป็น เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) จำนวน 17 เป้าหมาย ที่ครอบคลุมทั้งสามมิติหลัก ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

มิติทางเศรษฐกิจ (Economic Dimension)

มิติทางเศรษฐกิจของการพัฒนาที่ยั่งยืนมุ่งเน้นการสร้างเศรษฐกิจที่เติบโตอย่างมีคุณภาพและทั่วถึง โดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติหรือสร้างภาระให้แก่สังคมในระยะยาว การเติบโตทางเศรษฐกิจจึงต้องอยู่บนฐานของ ความยุติธรรมทางเศรษฐกิจ (Economic Justice) และ ความพอเพียง มากกว่าการขยายตัวเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว (United Nations Development Programme, 2020) ในมุมมองพุทธศาสนา การพัฒนาเศรษฐกิจควรตั้งอยู่บนหลัก สัมมาอาชีวะ ซึ่งหมายถึง การประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และไม่สร้างความทุกข์แก่สังคม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562) แนวคิดนี้ยังสอดคล้องกับหลัก มัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งเน้นความพอดีในการดำเนินชีวิต ไม่เอนเอียงไปทางวัตถุนิยมสุดโต่งหรือความขาดแคลนจนเกินไป เมื่อมองในบริบทสังคมไทย หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานไว้ ถือเป็นการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในเชิงเศรษฐกิจได้อย่างลึกซึ้ง เพราะเน้น ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกันในตัว ซึ่งเป็นแนวทางสู่การพัฒนาเศรษฐกิจที่มั่นคงและไม่เบียดเบียน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

มิติทางสังคม (Social Dimension)

ในด้านสังคม การพัฒนาที่ยั่งยืนมุ่งสร้างสังคมที่เท่าเทียม ปลอดภัย และมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยเฉพาะการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน การศึกษา การมีสุขภาวะทางกายและจิตใจที่ดี รวมถึงการมีส่วนร่วมทางสังคม (United Nations, 2015) สังคมที่ยั่งยืนต้องมีพื้นฐานทางคุณธรรม มีการกระจายโอกาสอย่างเป็นธรรม และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ในมิติพุทธศาสนา สังคมที่ดี จะเกิดขึ้นได้เมื่อสมาชิกในสังคมยึดมั่นในหลักศีลธรรมและมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562) ศีลเป็นเครื่องคุ้มครองสังคมจากความรุนแรงและความเห็นแก่ตัว ทำให้เกิดความไว้วางใจและความสงบเรียบร้อย ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างแท้จริงนอกจากนี้ หลัก สัปปุริสธรรม 7 หรือ ธรรมของคนดี ซึ่งประกอบด้วยคุณธรรม เช่น ธัมมัญญุตา (รู้หลักการ), อัตถัญญุตา (รู้จุดหมาย), และกาลัญญุตา (รู้เวลาอันควร) ก็สามารถเป็นกรอบคุณธรรมสำหรับนักพัฒนาและผู้นำชุมชน เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในกิจการสาธารณะ ดังนั้น การพัฒนาในมิติทางสังคมจึงมิใช่เพียงการสร้างระบบสวัสดิการ แต่ต้องพัฒนา จิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เพื่อให้สังคมดำรงอยู่อย่างสมดุล

มิติทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Dimension)

มิติทางสิ่งแวดล้อมเป็นหัวใจของแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การทำลายทรัพยากร และมลพิษทางสิ่งแวดล้อม ล้วนเป็นผลจากความโลภและความหลงของมนุษย์ (United Nations Environment Programme, 2020) พระพุทธศาสนาได้อธิบายไว้อย่างชัดเจนว่าต้นเหตุของการทำลายธรรมชาติมาจากโลภะ โทสะ และโมหะ ซึ่งเป็นรากเหง้าของทุกข์ทั้งปวง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562) ดังนั้น การพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนจึงต้องเริ่มจากการพัฒนา จิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อม หรือ สติสีเขียว ที่เกิดจากการรู้คุณค่าของธรรมชาติและความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ในแง่นี้ หลักธรรมเรื่อง อัปปิจฉตา (ความมักน้อย) และ สันตุฏฐี (ความสันโดษ) สามารถนำมาใช้ในการสร้างวัฒนธรรมการบริโภคอย่างมีสติ เพื่อให้มนุษย์อยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล ไม่ใช่เพื่อการครอบครองแต่เพื่อการดำรงอยู่ร่วมกัน การลดความต้องการที่เกินจำเป็นจึงเป็นการรักษาทรัพยากรและลดแรงกดดันต่อระบบนิเวศอย่างแท้จริง ซึ่งแนวคิดนี้ได้รับการยอมรับในแวดวงสิ่งแวดล้อมศึกษาในฐานะ Buddhist Ecology หรือ พุทธนิเวศวิทยา

สรุป การพัฒนาที่ยั่งยืนหมายถึงการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของปัจจุบันโดยไม่ทำลายโอกาสของคนรุ่นอนาคต โดยเน้นความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม แนวคิดนี้เกิดจากวิกฤติที่มนุษย์สร้างขึ้นจากการพัฒนาแบบอุตสาหกรรมซึ่งนำไปสู่

ความเหลื่อมล้ำและการทำลายธรรมชาติ พุทธศาสนาชี้ว่าความไม่ยั่งยืนเกิดจากกิเลส เช่น โลภะ โทสะ และโมหะ จึงเสนอการพัฒนาที่เริ่มจากการพัฒนาจิตใจ โดยใช้หลักความพอประมาณ ศีลธรรม และสติเป็นตัวกำกับ เพื่อให้มนุษย์อยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุลและไม่เบียดเบียน

การพัฒนาในมิติพระพุทธศาสนา จากความยั่งยืนสู่การหลุดพ้น

พระพุทธศาสนามองการพัฒนาในลักษณะที่ลึกซึ้งกว่าการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือความสมดุลทางสิ่งแวดล้อม เพราะถือว่าการพัฒนาที่แท้จริงคือ การพัฒนาจิตใจให้หลุดพ้นจากทุกข์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562) พระธรรมปิฎกอธิบายว่า การพัฒนาในทางพุทธศาสนา คือ การพัฒนาให้มนุษย์มีปัญญาและศีลธรรม โดยใช้จิตเป็นศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลง เมื่อจิตได้รับการฝึกฝนและขัดเกลาให้มีสติและสมาธิแล้ว ความยั่งยืนในมิติอื่นย่อมเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ เพราะจิตเป็นผู้กำหนดพฤติกรรมและการกระทำทั้งปวง

แนวคิดนี้สามารถขยายความได้ว่า การพัฒนาเชิงพุทธเป็นการพัฒนา จากภายในสู่ภายนอก ซึ่งต่างจากแนวคิดแบบตะวันตกที่มักพัฒนา จากภายนอกสู่ภายใน กล่าวคือ แนวคิดสากลมักมุ่งสร้างระบบ โครงสร้าง หรือเทคโนโลยี แต่แนวคิดพุทธเน้นการสร้าง คนที่มีปัญญาและคุณธรรม ให้สามารถใช้ระบบเหล่านั้นอย่างมีสติและไม่เบียดเบียน การพัฒนาเชิงพุทธจึงเป็นการเปลี่ยน ผู้บริโภคทรัพยากร ให้กลายเป็น ผู้ดูแลทรัพยากร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาเชิงจิตวิญญาณในยุคใหม่ (Office of the National Economic and Social Development Council, 2021)

แนวโน้มการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติพระพุทธศาสนา

ในศตวรรษที่ 21 โลกได้เข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งมีทั้งโอกาสและความท้าทายต่อการพัฒนามนุษย์ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วทำให้มนุษย์เชื่อมโยงถึงกันมากขึ้น แต่ก็ส่งผลให้เกิดความเครียด ความโดดเดี่ยว และการเสพติดเทคโนโลยีที่เพิ่มขึ้นตามมา (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) ในบริบทนี้ พุทธศาสนาสามารถทำหน้าที่เป็น พลังทางจิตวิญญาณ ที่ช่วยสร้างสมดุลให้กับการพัฒนาสมัยใหม่ได้ โดยการปลูกฝัง สติ ให้มนุษย์รู้เท่าทันอารมณ์และพฤติกรรมของตนแนวโน้มการบูรณาการพุทธ

ธรรมเข้ากับการพัฒนาที่ยั่งยืนเริ่มเห็นได้ชัดในหลายประเทศ เช่น การใช้หลักเมตตา และอหิงสา ในการสร้างวัฒนธรรมองค์กร การจัดการศึกษาตามแนวพุทธเพื่อพัฒนา EQ และความยั่งยืนทางจิตใจในโรงเรียน (UNESCO, 2019) ตลอดจนการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธในเอเชียที่เน้นการพึ่งพาตนเองด้วยสติและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม แนวทางเหล่านี้สะท้อนว่า การพัฒนาเชิงพุทธ มิได้เป็นเพียงอุดมคติทางศาสนา แต่เป็นแนวทางปฏิบัติที่มีศักยภาพต่อการแก้ปัญหามนุษย์ร่วมสมัยอย่างเป็นรูปธรรม

มรรคมีองค์ 8 กับการพัฒนาจิตและสังคม

หลัก มรรคมีองค์ 8 หรือที่เรียกว่า อัฏฐังคิกมรรค เป็นแก่นธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ใน ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร เมื่อครั้งแรกที่ทรงประกาศพระธรรมจักร ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี โดยทรงตรัสว่าเป็น ทางสายกลาง ที่นำไปสู่ความดับทุกข์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562) มรรคมีองค์ 8 ประกอบด้วยสัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ ซึ่งเมื่อพิจารณาอย่างลึกซึ้งแล้วจะเห็นได้ว่า หลักธรรมทั้งแปดประการนี้มิได้เป็นเพียงแนวทางสำหรับการปฏิบัติธรรมของปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่ยังสามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมทั้งระบบ เพราะเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์อย่างรอบด้าน ทั้งด้านความคิด คำพูด การกระทำ อาชีพ ความเพียร และจิตใจ ในมุมมองเชิงพุทธ มรรคมีองค์ 8 เปรียบเสมือน โครงสร้างแห่งการพัฒนา ที่เริ่มจากการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับชีวิต แล้วนำไปสู่การกระทำที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นการพัฒนาแบบองค์รวมระหว่างปัญญา ศีล และสมาธิ ในทางพฤติกรรมมนุษย์ ปัญญาทำหน้าที่เป็นรากฐานแห่งการรู้เท่าทันความจริง ศีลเป็นกรอบแห่งการอยู่ร่วมกันในสังคม และสมาธิเป็นพลังแห่งจิตที่ทำให้เกิดเสถียรภาพทางอารมณ์ เมื่อทั้งสามประสานกันได้ มนุษย์ย่อมสามารถดำเนินชีวิตอย่างสมดุล ซึ่งเป็นพื้นฐานของ “สังคมอารมณ์ดี” ที่มีสติ เมตตา และปัญญาเป็นแกนกลาง

มรรคมีองค์ 8 เริ่มต้นจาก สัมมาทิฏฐิ คือ ความเห็นชอบ หมายถึง การเข้าใจในความจริงของชีวิตตามหลักอริยสัจ 4 หรือความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค ซึ่งเป็นแก่นกลางของการพัฒนาเชิงพุทธ การมีสัมมาทิฏฐิทำให้บุคคลเข้าใจว่า ความทุกข์เป็นธรรมดาของชีวิต การพัฒนาจึงมิใช่การหลีกหนีทุกข์ แต่คือ การเรียนรู้เพื่อดับเหตุแห่งทุกข์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562) ความเข้าใจนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงทาง

จิตใจ เพราะเมื่อมนุษย์เห็นโลกตามความเป็นจริง ก็จะเกิดความละอายต่อบาป มีเมตตา และใช้เหตุผลมากกว่าความหลงใหลทางวัตถุ จากสัมมาทิฏฐิ จิตจะพัฒนาไปสู่ สัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริชอบ ซึ่งหมายถึงความคิดที่ไม่เบียดเบียน เป็นความคิดแห่งเมตตา กรุณา และสันติ การพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับสังคมจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากมนุษย์ยังเต็มไปด้วยความอาฆาต ความเห็นแก่ตัว และการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน การฝึกสัมมาสังกัปปะจึงเป็นกระบวนการพัฒนา จิตสำนึกเชิงสังคม ให้มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และเห็นคุณค่าของผู้อื่นเท่าเทียมกับตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง Social Sustainability ขององค์การสหประชาชาติ (United Nations, 2015) ที่มุ่งเน้นความเท่าเทียมและสันติภาพทางสังคม เมื่อมีความคิดชอบแล้ว การสื่อสารก็ย่อมชอบด้วย หลัก สัมมาวาจา คือ การพูดอย่างมีสติ ไม่โกหก ไม่ส่อเสียด ไม่หยาบคาย และไม่เพ้อเจ้อ ในบริบทของการพัฒนาสังคม การสื่อสาร คือ เครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงมนุษย์เข้าด้วยกัน หากสังคมมีการพูดด้วยเมตตาและเหตุผล ก็ย่อมลดความขัดแย้งและความรุนแรงได้ ดังนั้น สัมมาวาจาจึงเป็นเครื่องมือสร้าง วัฒนธรรมการสื่อสารที่สร้างสรรค์ ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาในยุคดิจิทัลที่การสื่อสารสามารถสร้างทั้งสันติภาพและความแตกแยกได้ในเวลาเดียวกัน จากการพูดชอบย่อมส่งผลต่อ การกระทำชอบ หรือ สัมมากัมมันตะ หมายถึง การกระทำที่ไม่เบียดเบียนชีวิตผู้อื่น ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม การกระทำชอบในระดับบุคคลสะท้อนถึงจริยธรรมในระดับสังคม หากประชาชนทุกคนมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน สังคมก็จะปราศจากการเบียดเบียนและความรุนแรง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562) อธิบายว่า สังคมจะเจริญได้ต้องอาศัยความร่วมมือที่ตั้งอยู่บนศีลธรรม ไม่ใช่บนการบังคับ เพราะศีลคือพลังของความสมัครใจในการทำความดี การดำเนินชีวิตอย่างสัมมาคือ สัมมาอาชีวะ หมายถึง การประกอบอาชีพสุจริต ไม่ทำลายชีวิต ไม่ค้าขายสิ่งเสพติด อาวุธ หรือสิ่งที่เบียดเบียนผู้อื่น ในยุคเศรษฐกิจสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นผลกำไรเป็นหลัก หลักสัมมาอาชีวะจึงมีคุณค่าอย่างยิ่งในการสร้าง เศรษฐกิจคุณธรรม ที่ให้ความสำคัญกับจริยธรรมทางธุรกิจและความรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 8 ของสหประชาชาติว่าด้วย งานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งมุ่งให้มนุษย์มีงานที่สุจริตและเคารพศักดิ์ศรีของกันและกัน (United Nations Development Programme, 2020) องค์ธรรมถัดมา คือ สัมมาวายามะ หรือความเพียรชอบ หมายถึง การเพียรพยายามละความชั่ว บำเพ็ญความดี และรักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้วให้คงอยู่ การพัฒนาใน

ทุกมิติต้องอาศัยความเพียรอย่างต่อเนื่อง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562) อธิบายว่า ความเพียรเป็นพลังแห่งความเจริญ เพราะเป็นแรงผลักดันให้ชีวิตก้าวข้ามข้อจำกัดทั้งภายนอกและภายใน ในเชิงสังคม ความเพียรชอบเป็นพลังขับเคลื่อนของชุมชนและองค์กรที่ยั่งยืน เพราะเป็นการสร้างจิตสำนึกให้คนร่วมกันทำความดีโดยไม่ต้องรอคำสั่งหรือผลตอบแทน สัมมาสติ หรือสติชอบ เป็นหลักธรรมที่ได้รับความสนใจอย่างมากในโลกปัจจุบัน เนื่องจากสังคมยุคดิจิทัลเต็มไปด้วยสิ่งเร้าและข้อมูลข่าวสารมหาศาล การมีสติช่วยให้มนุษย์สามารถรู้เท่าทันอารมณ์ ความคิด และการกระทำของตนเองได้ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) ในเชิงพัฒนา สติเป็นเครื่องมือในการควบคุมจิตใจและพฤติกรรมให้เกิดความสมดุล เป็นพื้นฐานของการพัฒนาทั้งในระดับบุคคลและองค์กร สังคมที่มีสติคือสังคมที่ไม่ถูกชักจูงด้วยอารมณ์หรือกระแส แต่ใช้ปัญญาในการตัดสินใจ สุดท้ายคือ สัมมาสมาธิ หรือสมาธิชอบ หมายถึง ความตั้งมั่นของจิตที่สงบและมีพลัง สมาธิทำให้เกิดความแน่วแน่ในการคิดและการกระทำ ในทางพัฒนา สมาธิเป็นพลังแห่งการบริหารจัดการชีวิต ทำให้บุคคลมีประสิทธิภาพในการทำงานและสามารถตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล ชี้ว่า สมาธิไม่ใช่เพียงการนั่งหลับตา แต่คือสภาวะของจิตที่มั่นคงในความดี และสามารถดำรงอยู่ในโลกอย่างไม่หวั่นไหว การมีสมาธิในระดับสังคมหมายถึงความมั่นคงของโครงสร้างทางจิตวิญญาณที่ทำให้สังคมไม่หวั่นไหวต่อความเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ

เมื่อพิจารณามรรคมีองค์ 8 ในภาพรวม จะเห็นได้ว่าเป็น ระบบการพัฒนาจิตและสังคม ที่สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในเชิงพุทธอย่างแท้จริง เพราะเป็นกระบวนการสร้างสมดุลระหว่างปัญญา ศีล และสมาธิ หากมนุษย์ได้รับการพัฒนาในสามมิตินี้พร้อมกัน การพัฒนาในระดับสังคมและสิ่งแวดล้อมย่อมเป็นไปอย่างยั่งยืนโดยธรรมชาติ หลักมรรค 8 จึงมิใช่เพียงหนทางสู่ความหลุดพ้นทางจิตเท่านั้น แต่ยังเป็น พุทธนวัตกรรมเพื่อการพัฒนา ที่สามารถประยุกต์ใช้ในการสร้างสังคมสันติสุขในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างแท้จริง

กล่าวได้ว่า มรรคมีองค์ 8 เป็นเครื่องมือทางจิตวิญญาณที่สอดคล้องกับหลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติของมนุษย์ เพราะมุ่งให้มนุษย์พัฒนาความคิด การกระทำ และจิตใจให้ถูกต้อง เป็นแนวทางแห่งการเปลี่ยนแปลงภายในที่ส่งผลต่อความสงบของโลกภายนอก ดังที่ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562) กล่าวว่า เมื่อจิตดี โลกย่อมดีด้วย ซึ่งเป็นคำสอนที่สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์การสหประชาชาติที่มุ่งสร้างสันติสุขและความยั่งยืนในระดับโลกเช่นเดียวกัน

การบูรณาการมรรคมีองค์ 8 กับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

การบูรณาการหลักมรรคมีองค์ 8 กับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่าง พุทธธรรม กับ โครงสร้างการพัฒนาโลกสมัยใหม่ อย่างมีเอกภาพ เพราะมรรค 8 มิใช่เพียงแนวทางแห่งการดับทุกข์ทางจิตใจ แต่ยังเป็นระบบคิดที่สามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคม มนุษย์และสิ่งแวดล้อมได้อย่างครบวงจร หลักธรรมทั้งแปดเป็นกระบวนการพัฒนาแบบองค์รวมที่เริ่มจากการปรับมุมมองทางปัญญา ไปจนถึงการสร้างสมดุลของจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับสากลที่เน้นความสมดุลระหว่างมนุษย์กับโลก (United Nations, 2015)

เริ่มจาก สัมมาทิฏฐิ หรือความเห็นชอบ ซึ่งหมายถึง การมองเห็นโลกตามความเป็นจริงโดยอาศัยปัญญา เป็นการพัฒนามิติของ ความรู้และความเข้าใจ อันเป็นรากฐานของ SDG 4 ว่าด้วยการศึกษาที่มีคุณภาพ เพราะเมื่อมนุษย์มีความเห็นถูกต้อง ย่อมเกิดปัญญาที่แท้จริงในการตัดสินใจ และสามารถพัฒนาสังคมอย่างมีเหตุผลและยั่งยืน การศึกษาในพุทธศาสนาไม่มุ่งเพียงความรู้ภายนอก แต่เน้นการพัฒนาปัญญาภายในเพื่อให้เกิด โยนิโสมนสิการ หรือการคิดโดยแยบคาย ซึ่งเป็นหัวใจของการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562) สัมมาสังกัปปะ หรือความดำริชอบ คือ การคิดด้วยเมตตา ปรารถนาดี และไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นจิตแห่งความสันติ ซึ่งสอดคล้องกับ SDG 16 ที่มุ่งสร้างสังคมสงบสุขและเป็นธรรม หลักสัมมาสังกัปปะจึงเป็นฐานทางจิตวิญญาณของการพัฒนาสังคม เพราะหากมนุษย์มีจิตใจที่เปี่ยมด้วยความเมตตาและสำนึกในความรับผิดชอบต่อส่วนรวมแล้ว ความขัดแย้งทางสังคมย่อมลดลง และความร่วมมือในระดับชุมชนและนานาชาติจะเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ต่อมาคือ สัมมาวาจา หรือการพูดชอบ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสื่อสารที่สร้างสรรค์และไม่เบียดเบียนผู้อื่น ในโลกยุคดิจิทัลที่การสื่อสารเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญของการเปลี่ยนแปลง สัมมาวาจามีความสำคัญต่อการสร้าง วัฒนธรรมการสื่อสารอย่างมีสติ ที่ลดความเกลียดชังและสร้างความเข้าใจในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ SDG 10 ที่ว่าด้วยการลดความเหลื่อมล้ำ เพราะการสื่อสารด้วยเมตตาและความเคารพจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างเท่าเทียมและมีศักดิ์ศรี สัมมากัมมันตะ หรือการกระทำชอบ หมายถึงการประพฤติที่ไม่เบียดเบียนชีวิตและสิ่งแวดล้อม การกระทำชอบเป็นการพัฒนามิติทางพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เมื่อ

มนุษย์ละเว้นการกระทำที่ก่อให้เกิดความทุกข์แก่สิ่งมีชีวิตอื่น ย่อมช่วยรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ ซึ่งสอดคล้องกับ SDGs หมายเลข 13–15 ที่เน้นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การรับมือการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ และการคุ้มครองระบบนิเวศโลก (United Nations Environment Programme, 2020) สัมมาอาชีวะ คือ การประกอบอาชีพสุจริต ไม่ทำลายชีวิต ไม่ค้าสิ่งเสพติดหรืออาวุธ ซึ่งสัมพันธ์โดยตรงกับ SDG 8 ว่าด้วยการสร้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึง หลักสัมมาอาชีวะช่วยให้เกิดเศรษฐกิจที่มีคุณธรรม เพราะไม่มุ่งแสวงหากำไรสูงสุดโดยละเลยผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือจิตใจของผู้อื่น (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562) เมื่อเศรษฐกิจดำเนินไปบนพื้นฐานแห่งศีลธรรม ก็ย่อมสร้างความยั่งยืนได้ทั้งในระดับปัจเจกและสังคม ในด้าน สัมมาวายามะ หรือความเพียรชอบ หมายถึง ความพยายามอย่างต่อเนื่องในการละความชั่วและส่งเสริมความดี ซึ่งสอดคล้องกับ SDG 3 ที่มุ่งเน้นสุขภาวะทางกายและจิต การมีความเพียรในการดำเนินชีวิตอย่างมีสติช่วยให้มนุษย์มีจิตใจเข้มแข็ง สามารถจัดการอารมณ์และความเครียดได้อย่างสมดุล ทำให้สังคมมีสุขภาวะโดยรวมที่ดีขึ้น สัมมาสติ หรือสติชอบ เป็นหัวใจของการดำเนินชีวิตอย่างรู้ตัวในโลกยุคดิจิทัลที่เต็มไปด้วยความเร่งรีบและสิ่งเร้าทางอารมณ์ สติช่วยให้มนุษย์รู้เท่าทันการบริโภคเทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสาร ซึ่งสอดคล้องกับ SDG 9 ที่ว่าด้วยการสร้างนวัตกรรมและอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืน เพราะเมื่อมีสติ มนุษย์จะสามารถใช้เทคโนโลยีอย่างมีคุณค่า ไม่ตกเป็นทาสของมัน และยังสามารถสร้างนวัตกรรมที่รับผิดชอบต่อมนุษยชาติได้อย่างแท้จริง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) สุดท้ายคือ สัมมาสมาธิ หรือสมาธิชอบ ซึ่งเป็นการพัฒนาจิตให้ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งเร้า สมาธิช่วยให้เกิดความสงบในใจและปัญญาที่ลึกซึ้ง ซึ่งสอดคล้องกับ SDG 17 ที่มุ่งเน้นความร่วมมือระดับโลก เพราะจิตที่มั่นคงและมีสมาธิย่อมสร้างความร่วมมือบนพื้นฐานแห่งสติและเหตุผล การเจรจาและการพัฒนานโยบายในระดับนานาชาติจะเกิดขึ้นอย่างสันติและสร้างสรรค์มากขึ้น หากผู้นำและผู้ร่วมพัฒนาโลกมีสมาธิในธรรม

โดยสรุป การบูรณาการมรรคมีองค์ 8 กับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน คือการเชื่อมโยงการพัฒนาภายในจิตใจ เข้ากับ การพัฒนาโครงสร้างภายนอก ของโลกสมัยใหม่ มรรค 8 เป็นทั้งกรอบทางจริยธรรมและเครื่องมือทางปัญญาที่ช่วยให้การพัฒนาไม่หลงทางในวัตถุนิยม หากแต่ตั้งอยู่บนความจริงแห่งชีวิตและความสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติ เมื่อการพัฒนาทางจิตและสังคมดำเนินไปพร้อมกัน โลกย่อมบรรลุความยั่งยืนทั้งในมิติของเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และจิตวิญญาณอย่างแท้จริง

การสร้างสังคมอารมณ์ดีตามแนวพุทธ

สังคมอารมณ์ดีตามแนวพุทธ หมายถึงสังคมที่สมาชิกมีสติ เข้าใจตนเอง เคารพผู้อื่น และดำรงชีวิตร่วมกันด้วยเมตตาและปัญญา อันเกิดจากพื้นฐานของจิตที่ได้รับการพัฒนาแล้วตามแนวมรรคมีองค์ 8 เพราะสังคมจะสงบสุขได้ก็ต่อเมื่อจิตใจของผู้คนสงบก่อน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562) มรรค 8 จึงเป็นเครื่องมือทางจิตวิญญาณที่ช่วยหล่อหลอมมนุษย์ให้มีคุณธรรมทางอารมณ์ เช่น ความเห็นใจ การให้อภัย และความเข้าใจชีวิตอย่างถูกต้อง เมื่อจิตใจของปัจเจกบุคคลได้รับการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง ย่อมสะท้อนออกมาเป็นวัฒนธรรมสังคมที่มีความเมตตาและเอื้ออาทร การสร้างสังคมอารมณ์ดีจึงมิใช่เพียงการลดความขัดแย้งหรือความรุนแรงภายนอก แต่เป็นการปลูกฝัง สุขภาวะทางใจ ให้เกิดในระดับโครงสร้างของสังคมผ่านการศึกษา ศาสนา และสื่อสาธารณะ การส่งเสริมสติและสมาธิในชีวิตประจำวันเป็นแนวทางที่ช่วยให้ผู้คนรู้เท่าทันอารมณ์และปฏิบัติต่อกันด้วยความกรุณา เมื่อมนุษย์มีสติรู้ตนและเข้าใจผู้อื่น ความทุกข์ในสังคมย่อมลดลง และความสุขที่แท้จริงจะเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ

ดังนั้น สังคมอารมณ์ดี ในเชิงพุทธจึงเป็นสังคมที่มีความสุขจากการเข้าใจ ไม่ใช่จากการบริโภควัตถุ แต่คือสังคมที่ดำรงอยู่บนฐานของธรรมะ เมตตา และสันติ ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในมิติของจิตใจและสังคม

กรอบแนวคิด (Conceptual Framework)

ภาพที่ 1 การสร้างสังคมอารมณ์ดีตามแนวพุทธ

ข้อมูลเชิงประจักษ์

1) การประยุกต์ใช้พุทธธรรมในการพัฒนา แนวปฏิบัติในระดับประเทศ ชุมชน เช่น GNH ประเทศภูฏาน Sarvodaya ศรีลังกา โรงเรียนวิถีพุทธ ไทย

2) กลไกการทำงานของแนวคิดพุทธ การพัฒนาจิต สติ พฤติกรรม เช่น ความเมตตา การไม่เบียดเบียน การพึ่งตนเอง การบริโภคอย่างมีสติ

3) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง การพัฒนาที่ยั่งยืนและสังคมอารมณ์ดี เช่น ลดความรุนแรง เพิ่มความร่วมมือชุมชน ระบบนิเวศฟื้นตัว คุณธรรมในสังคมสูงขึ้น

สรุป

มรรคมีองค์ 8 เป็นหลักธรรมสำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้เป็นแนวทางแห่งการดับทุกข์ และเป็นรากฐานของการพัฒนามนุษย์ในทุกมิติ ทั้งด้านจิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เมื่อมองในมิติร่วมสมัย มรรค 8 สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างลงตัว เพราะเป็นการพัฒนาที่เริ่มต้นจาก ภายในจิตใจ ของมนุษย์ก่อนจะขยายผลสู่ภายนอกสังคม หลักสัมมาทิฏฐิช่วยให้มนุษย์เข้าใจชีวิตอย่างถูกต้อง หลักสัมมาสังกัปปะหล่อหลอมให้เกิดความคิดเมตตา หลักสัมมาวาจาและสัมมากัมมันตะส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ส่วนหลักสัมมาอาชีวะสร้างรากฐานของเศรษฐกิจที่สุจริตและไม่เบียดเบียน ขณะที่สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ เป็นพลังขับเคลื่อนให้ชีวิตดำเนินไปอย่างมีสมดุลและมั่นคง เมื่อมรรคมีองค์ 8 ถูกนำมาบูรณาการเข้ากับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน จะเห็นได้ว่าทั้งสองแนวทางมีจุดร่วมที่สอดคล้องกันอย่างลึกซึ้ง ต่างก็เน้นการสร้างสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ การพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่กับคุณธรรม และการยกระดับคุณภาพชีวิตโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น มรรค 8 จึงมิได้เป็นเพียงหลักธรรมทางศาสนา แต่เป็น กระบวนทัศน์แห่งการพัฒนา ที่ช่วยยกระดับจิตใจมนุษย์ให้มีสติ ปัญญา และความรับผิดชอบต่อโลก การพัฒนาที่แท้จริงจึงไม่ใช่การเพิ่มพูนวัตถุหรือเทคโนโลยี หากแต่คือการพัฒนา คุณภาพของจิต ที่จะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สังคมอารมณ์ดีที่เกิดขึ้นจากการบูรณาการพุทธธรรม จึงเป็นสังคมที่มีความสุขจากความเข้าใจ ไม่ใช่จากการครอบครอง ผู้คนมีสติรู้เท่าทันอารมณ์ มีเมตตาในการสื่อสาร มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และเห็นคุณค่าของชีวิตผู้อื่นเท่าเทียมกับตนเอง สังคมเช่นนี้ย่อมเป็นสังคมที่ปราศจากความเกลียดชัง ความรุนแรง และการเอารัดเอาเปรียบ แต่เปี่ยมด้วยพลังแห่งความร่วมมือและความไว้วางใจ

ดังนั้น การสร้างความยั่งยืนตามแนวพุทธจึงเริ่มจากการฝึกฝนจิตใจของแต่ละคนให้มั่นคงในธรรมะ เมื่อจิตได้รับการพัฒนา สังคมย่อมเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ เพราะจิตเป็นรากฐานของทุกการกระทำ หากจิตดี โลกย่อมดีตาม เมื่อแต่ละคนสามารถดำรงชีวิตอย่างมีสติ สมดุล และกรุณา การพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และโลกก็จะเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง นี่คือหัวใจของ “การบูรณาการพุทธธรรมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน” ที่มิใช่เพียงทางเลือก แต่คือเส้นทางแห่งความหวังของมนุษยชาติในศตวรรษใหม่.

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2562). *พุทธธรรม.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.* กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สศช.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). *รายงานการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สศช.

Office of the National Economic and Social Development Council. (2021). *Thailand’s Path toward Sustainable Human Development. Bangkok*: NESDC.

United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development. New York*: United Nations.

United Nations Development Programme. (2020). *Human development report 2020: The next frontier – human development and the Anthropocene*. New York: UNDP.

การศึกษาเชิงคุณภาพ: จิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู วิทยาลัยนครราชสีมา*

A QUALITATIVE INVESTIGATION: THE TEACHER SPIRIT OF POSTGRADUATE DIPLOMA STUDENTS AT NAKHONRATCHASIMA COLLEGE

นัยนา ช่ำชอง[1] และ อนิรุทธิ์ สมเสาร์[2]

Naiyana Chamchong[1] and Anirudh Somsao[2]

[1-2]คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-2]Faculty of Education, Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: anir.soms@nmc.ac.th

วันที่รับบทความ : 27 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 6 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 8 กุมภาพันธ์ 2569

Received 27 January 2026; Revised 6 February 2026; Accepted 8 February 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) สำรวจความเข้าใจและความหมายที่นักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู วิทยาลัยนครราชสีมา ที่มีต่อจิตวิญญาณความเป็นครู (2) ศึกษามิติสำคัญของจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู และ (3) วิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการก่อตัวและพัฒนาการของจิตวิญญาณความเป็นครู โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยา ผู้ให้ข้อมูลหลักคือประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู จำนวน 10 คน ที่ได้รับการคัดเลือกแบบเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการ

Citation:

* นัยนา ช่ำชอง และ อนิรุทธิ์ สมเสาร์. (2569). การศึกษาเชิงคุณภาพ: จิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู วิทยาลัยนครราชสีมา. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 898-913.

Naiyana Chamchong and Anirudh Somsao. (2026). A Qualitative Investigation: The Teacher Spirit Of Postgraduate Diploma Students At Nakhonratchasima College.

Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 898-913.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

สัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้างและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่าจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ประกอบด้วย 4 มิติหลัก ได้แก่ (1) การเรียกหาภายในสู่วิชาชีพครู (2) จิตสำนึกในการพัฒนาผู้เรียนอย่างองค์รวม (3) ความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองทางวิชาชีพ และ (4) ความศรัทธาในพลังแห่งการศึกษา ผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นถึงแรงจูงใจภายในและความหมายที่นักศึกษากลุ่มนี้มอบให้กับวิชาชีพครู ซึ่งมีนัยสำคัญต่อการออกแบบหลักสูตรและกระบวนการผลิตครูที่เน้นการบ่มเพาะจิตวิญญาณความเป็นครูควบคู่ไปกับการพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพ ทั้งนี้ผลการวิจัยก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับอัตลักษณ์และจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ซึ่งมีลักษณะเฉพาะจากเส้นทางชีวิตและการตัดสินใจเข้าสู่วิชาชีพครูที่แตกต่างจากนักศึกษาครูทั่วไป

คำสำคัญ: ปรากฏการณ์วิทยา, จิตวิญญาณความเป็นครู, ประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู, การวิจัยเชิงคุณภาพ

Abstract

This research aimed to: (1) explore the understanding and meanings that students enrolled in the Graduate Diploma Programme in Teaching Profession at Nakhonratchasima College hold regarding the spirit of teacher professionalism; (2) examine the key dimensions of the spirit of teacher professionalism among students in the Graduate Diploma Programme in Teaching Profession; and (3) analyse the factors influencing the formation and development of the spirit of teacher professionalism. A qualitative phenomenological research approach was employed. The key informants consisted of ten students from the Graduate Diploma Programme in Teaching Profession, selected through purposive sampling. Data were collected through semi-structured in-depth interviews and participant observation. The data were analysed using inductive content analysis.

The research findings indicated that the spirit of teacher professionalism among students in the Graduate Diploma Programme in Teaching Profession comprises four main dimensions: (1) an inner calling towards the teaching profession; (2) a consciousness of promoting the holistic development of learners; (3) a commitment to professional self-development; and (4) faith in the power of education. These findings reflect the intrinsic motivation and the meanings that this group of students assigns to the teaching profession and have significant implications for curriculum design and teacher education processes that emphasise the cultivation of the spirit of teacher professionalism alongside the development of professional competencies. Accordingly, the findings of this study contribute new knowledge regarding the identity and the spirit of teacherhood among Graduate Diploma students in the teaching profession, which are distinctly shaped by their life trajectories and their deliberate decision to enter the teaching profession, in ways that differ from those of conventional pre-service teacher students.

Keywords: Phenomenology, Teacher professional spirit, Graduate Diploma in Teacher Education, Qualitative research

บทนำ

การผลิตครูถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและความมั่นคงของสังคม เนื่องจากครูมิได้ทำหน้าที่เพียงถ่ายทอดความรู้ หากแต่มีบทบาทในการหล่อหลอมคุณลักษณะ ค่านิยม และทัศนคติของผู้เรียน อันส่งผลต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ในระยะยาว งานวิจัยด้านการศึกษาในระดับนานาชาติชี้ให้เห็นว่า คุณภาพครูเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญ (Hattie, 2009) ดังนั้น การพัฒนาครูจึงควรให้ความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความสามารถทางวิชาชีพ และมิติภายในของความเป็นครูควบคู่กันไป

ในบริบทของประเทศไทย หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู (ป.บัณฑิต) เป็นเส้นทางสำคัญในการผลิตครู โดยเปิดโอกาสให้ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจากสาขาวิชา

อื่นเข้าสู่วิชาชีพครู นักศึกษากลุ่มนี้มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากนักศึกษาครูในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตหรือศึกษาศาสตรบัณฑิตแบบต่อเนื่อง เนื่องจากมีพื้นฐานความรู้ในสาขาวิชาเฉพาะมาก่อน และตัดสินใจเข้าสู่วิชาชีพครูในช่วงที่มีวุฒิภาวะและประสบการณ์ชีวิตมากขึ้น ความแตกต่างดังกล่าวส่งผลต่อทัศนคติ แรงจูงใจ และการก่อตัวของความเป็นครูในมิติที่ลึกซึ้ง ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการทำความเข้าใจอย่างรอบด้าน

แนวคิดเรื่องจิตวิญญาณความเป็นครูได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในงานวิชาการทั้งในและต่างประเทศ โดยมุ่งเน้นมิติภายในของครูที่สะท้อนถึงความศรัทธาในวิชาชีพ ความรักและเมตตาต่อผู้เรียน ความมุ่งมั่นในการอุทิศตนเพื่อการศึกษา และการมองการสอนเป็น “พันธกิจ” หรือ “การเรียกขานจากภายใน” (calling) มากกว่าการทำงานเพื่อผลตอบแทนภายนอก (Palmer, 2007; Dik & Duffy, 2009) งานศึกษาของ De Klerk (2008) และ Low (2024) ยังชี้ให้เห็นว่า มิติทางจิตวิญญาณของครูมีความสัมพันธ์กับความหมายในการทำงาน ความยั่งยืนทางอารมณ์ และการดำรงอยู่ในวิชาชีพครูอย่างมีคุณค่า

สำหรับบริบทของประเทศไทย งานวิจัยหลายชิ้นสะท้อนให้เห็นว่า จิตวิญญาณความเป็นครูเป็นองค์ประกอบสำคัญของครูที่มีคุณภาพ และเป็นปัจจัยที่ควรได้รับการปลูกฝังอย่างเป็นระบบในกระบวนการผลิตครู (ดวงกมล บางชวด, 2020; ชาญณรงค์ วิเศษสัตย์ และคณะ, 2024) งานศึกษาของ ดวงใจ ชนะสิทธิ์ และคณะ (2559) รวมถึง ปิยะพัชร์ คล้ำจีน และ ศิราณี จุโฑปะมา (2025) พบว่า นักศึกษาครูมีระดับจิตวิญญาณความเป็นครูในหลายมิติ เช่น ความรักในวิชาชีพ ความรับผิดชอบต่อสังคม และความตั้งใจพัฒนาผู้เรียน อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเหล่านี้ส่วนใหญ่มุ่งศึกษานักศึกษาครูในหลักสูตรครูโดยตรง ขณะที่การศึกษากลุ่มนักศึกษา ป.บัณฑิต ซึ่งมีบริบทและเส้นทางการเข้าสู่วิชาชีพแตกต่างออกไปยังมีจำนวนจำกัด

วิทยาลัยนครราชสีมาเป็นสถาบันการศึกษาในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู โดยมีนักศึกษาที่มีความหลากหลายทั้งด้านสาขาวิชาพื้นฐาน อายุและประสบการณ์ชีวิต ความหลากหลายดังกล่าวเอื้อต่อการก่อตัวของจิตวิญญาณความเป็นครูในลักษณะที่แตกต่างจากบริบทอื่น อย่างไรก็ตามยังขาดงานวิจัยเชิงลึกที่มุ่งทำความเข้าใจความหมาย มิติและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษา ป.บัณฑิตในบริบทของสถาบันการศึกษาในภูมิภาคโดยเฉพาะ

ดังนั้น การศึกษาจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู วิทยาลัยนครราชสีมา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากยังขาดองค์ความรู้ที่อธิบาย ประสบการณ์ภายในและความหมายของความเป็นครูจากมุมมองของนักศึกษา ป.บัณฑิตโดยตรง โดยเฉพาะความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับมิติของจิตวิญญาณความเป็นครูที่ก่อรูปขึ้นจากเส้นทางชีวิต การเรียนรู้ และการตัดสินใจเข้าสู่วิชาชีพครูในฐานะเส้นทางวิชาชีพทางเลือก การวิจัยนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวผ่านการรับฟังเสียงและประสบการณ์ของผู้เรียนในบริบทจริงของสถาบันการศึกษาในภูมิภาค เพื่อสร้างองค์ความรู้เชิงประสบการณ์ที่เอื้อต่อการพัฒนาการผลิตครูที่คำนึงถึงมิติภายในของความเป็นครูอย่างรอบด้าน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจความเข้าใจและความหมายที่นักศึกษา ป.บัณฑิต วิทยาลัยนครราชสีมามีต่อจิตวิญญาณความเป็นครู

2. เพื่อศึกษามิติสำคัญของจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษา ป.บัณฑิต

3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการก่อตัวและพัฒนาการของจิตวิญญาณความเป็นครู

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้แนวทางปรากฏการณ์วิทยา (phenomenology) ตามแนวคิดของ Moustakas (1994) เพื่อศึกษาประสบการณ์ที่มีความหมายและการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับจิตวิญญาณความเป็นครู การเลือกใช้แนวทางนี้เนื่องจากต้องการทำความเข้าใจเชิงลึกถึงแก่นแท้ของประสบการณ์และความหมายที่นักศึกษาให้กับจิตวิญญาณความเป็นครูจากมุมมองของผู้ประสบการณ์เอง

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้คือนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู วิทยาลัยนครราชสีมา ปีการศึกษา 2567 จำนวน 10 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ตามเกณฑ์ดังนี้ (1) เป็นนักศึกษา ป.บัณฑิต ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 เป็นต้นไป เพื่อให้มีประสบการณ์ในหลักสูตรพอสมควร (2) มีความหลากหลายในด้าน

พื้นฐานการศึกษา (สาขาวิชาเอกที่จบมา) อายุ และเพศ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย (3) มีความสมัครใจและพร้อมที่จะให้ข้อมูลอย่างเปิดเผยและลึกซึ้ง และ (4) สามารถสื่อสารและแสดงความคิดเห็นได้อย่างชัดเจน โดยผู้ให้ข้อมูลทั้ง 10 คน ประกอบด้วย เพศหญิง 7 คน เพศชาย 3 คน อายุระหว่าง 22-35 ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจากสาขาวิชาต่าง ๆ ได้แก่ วิทยาศาสตร์ (3 คน) มนุษยศาสตร์ (2 คน) บริหารธุรกิจ (2 คน) วิศวกรรมศาสตร์ (2 คน) และนิติศาสตร์ (1 คน)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. แนวคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Guide) ผู้วิจัยสร้างแนวคำถามการสัมภาษณ์โดยอาศัยกรอบแนวคิดและการทบทวนวรรณกรรม แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ (1) ข้อมูลพื้นฐานและเส้นทางสู่วิชาชีพครู (2) ความเข้าใจและความหมายต่อจิตวิญญาณความเป็นครู (3) ประสบการณ์และการรับรู้ต่อตนเองในฐานะครู และส่วนที่ (4) ปัจจัยและบริบทที่มีอิทธิพล โดยคำถามหลักที่ใช้ในการสัมภาษณ์หลากหลายเพื่อเข้าถึงความหมายที่ต้องการ เช่น "*จิตวิญญาณความเป็นครูมีความหมายอย่างไรสำหรับคุณ*", "*อะไรคือแรงจูงใจที่ทำให้คุณเลือกเป็นครู*", "*คุณรู้สึกอย่างไรเมื่อคิดถึงตัวเองในฐานะครู*", "*ประสบการณ์ใดในชีวิตที่มีผลต่อความต้องการเป็นครูของคุณ*" ทั้งนี้แนวคำถามได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตครู ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ และผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาการศึกษา และได้ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้จริง

2. แบบบันทึกการสังเกต (Observation Protocol) ใช้สำหรับบันทึกพฤติกรรม การแสดงออก และบริบทระหว่างการสัมภาษณ์ รวมถึงการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมของนักศึกษา เช่น การสอนจำลอง การประชุมกลุ่ม เพื่อเป็นข้อมูลเสริมในการทำความเข้าใจ

3. บันทึกภาคสนาม (Field Notes) ใช้บันทึกความคิดเห็น การไตร่ตรอง และข้อสังเกตของผู้วิจัยระหว่างและหลังการเก็บข้อมูล เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการวิเคราะห์

4. เครื่องบันทึกเสียงและโปรแกรมถอดเทป ใช้บันทึกเสียงการสัมภาษณ์ทุกครั้งด้วยความยินยอมของผู้ให้ข้อมูล และถอดเทปเป็นข้อความคำต่อคำ (verbatim transcription) เพื่อการวิเคราะห์

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงอุปนัย (inductive content analysis) ตามแนวทางของ Elo & Kyngäs (2008) ประกอบกับการวิเคราะห์ตามแนวทางปรากฏการณ์วิทยาของ Moustakas (1994) โดยมีกระบวนการทำงานดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยได้จัดระเบียบข้อมูลจากการถอดเทป บันทึกการสังเกต และบันทึกภาคสนาม และ อ่านข้อมูลทั้งหมดซ้ำหลายครั้งเพื่อทำความคุ้นเคยและจับประเด็นโดยรวม

2. ผู้วิจัยได้กำหนดหน่วยการวิเคราะห์เป็นความคิด ประโยค หรือย่อหน้าที่มีความหมายสมบูรณ์ คัดแยกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับจิตวิญญาณความเป็นครู

3. ผู้วิจัยได้กำหนดรหัส (codes) ให้กับข้อมูลที่มีความหมายเกี่ยวกับจิตวิญญาณความเป็นครู ใช้ภาษาของผู้ให้ข้อมูล (in vivo codes) เมื่อเป็นไปได้ ได้รหัสเบื้องต้นจำนวน 87 รหัส ตัวอย่างเช่นดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตัวอย่างการเปิดรหัส (Open Coding)

ข้อความจากผู้ให้ข้อมูล	รหัสเบื้องต้น
“การเป็นครูทำให้ผมรู้สึกว่าชีวิตมีจุดหมาย”	ความหมายในชีวิต
“อยากเห็นเด็กเติบโตและประสบความสำเร็จ”	ความปรารถนาเห็นผู้เรียนประสบความสำเร็จ
“มีครูคนหนึ่งที่คอยให้กำลังใจ บอกว่าผมทำได้”	อิทธิพลของครูที่ให้กำลังใจ
“ครูต้องเข้าใจว่าเด็กแต่ละคนไม่เหมือนกัน”	เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล
“ผมรู้ว่าตัวเองยังอ่อนในเรื่องเหล่านี้ ต้องฝึกฝนเยอะ”	ตระหนักรู้ข้อจำกัด

4. ผู้วิจัยได้กลุ่มรหัสที่มีความหมายใกล้เคียงกันเป็นหมวดหมู่ย่อย (sub-categories) รวมหมวดหมู่ย่อยเป็นหมวดหมู่หลัก (main categories) ตรวจสอบความสอดคล้องและความครอบคลุมของหมวดหมู่ ตัวอย่างเช่นดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตัวอย่างการจัดหมวดหมู่

รหัส	หมวดหมู่ย่อย	หมวดหมู่หลัก	ธีม
ความหมายในชีวิต/ การค้นพบจุดหมาย/ ความสุขที่แท้จริง	การค้นพบความหมายในชีวิตผ่านการสอน	การเรียกหาภายในสู่วิชาชีพครู	จิตวิญญาณความเป็นครู
อิทธิพลของครูที่ให้กำลังใจ/ ครูที่เป็นแบบอย่าง/ ความประทับใจในครู	อิทธิพลของแบบอย่างครูในอดีต	การเรียกหาภายในสู่วิชาชีพครู	จิตวิญญาณความเป็นครู

5. ผู้วิจัยสังเคราะห์หมวดหมู่หลักเป็นธีมใหญ่ที่สะท้อนแก่นแท้ของจิตวิญญาณความเป็นครู ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างธีมต่าง ๆ

6. ผู้วิจัยตีความความหมายของธีมในบริบทของการวิจัย เชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการควบคู่ไปกับการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้สามารถปรับแนวทางการเก็บข้อมูลได้ตามความเหมาะสม

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ความน่าเชื่อถือของการวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวคิดของ Lincoln และ Guba (1985) ประกอบด้วยความน่าเชื่อถือ ความสามารถในการถ่ายโอน ความเชื่อมั่นได้ และความยืนยันได้ โดยใช้เทคนิคสามเส้าในการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และเอกสาร ร่วมกับการตรวจสอบโดยผู้ให้ข้อมูล และการเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 3 เดือน นอกจากนี้ผู้วิจัยได้บรรยายบริบทและกระบวนการวิจัยอย่างละเอียด ระบุข้อจำกัดของการวิจัยอย่างชัดเจน มีการบันทึกขั้นตอนการวิจัยอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งใช้การตรวจสอบโดยผู้ร่วมวิจัย การพักวางอคติของผู้วิจัย (bracketing) เพื่อรักษาความเป็นกลาง และเก็บรักษาข้อมูลดิบและหลักฐานการวิเคราะห์ทั้งหมดเพื่อการตรวจสอบย้อนกลับภายใต้การรักษาจริยธรรมการวิจัยอย่างเคร่งครัด

ผลการวิจัย

1. ความเข้าใจและความหมายของจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษา ป.บัณฑิต วิทยาลัยนครราชสีมา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกนักศึกษา ป.บัณฑิต จำนวน 10 คน พบว่า นักศึกษาให้ความหมายของจิตวิญญาณความเป็นครูในฐานะ “แรงขับภายใน” ที่เชื่อมโยงกับความหมายของชีวิต ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองและการอุทิศตนเพื่อผู้อื่น มากกว่าการมองความเป็นครูในเชิงบทบาททางวิชาชีพหรือหน้าที่ตามโครงสร้างองค์กร นักศึกษาหลายคนสะท้อนว่าการเป็นครูทำให้ตนเองค้นพบจุดหมายของชีวิต ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล ก. (อายุ 28 ปี จบวิศวกรรมศาสตร์) ที่ระบุว่า *“การเป็นครูทำให้ผมรู้สึกว่าชีวิตมีจุดหมาย ไม่ได้อยู่เพื่อทำงานหาเงินอย่างเดียว แต่อยากเห็นเด็กเติบโตและประสบความสำเร็จ นั่นคือความสุขที่แท้จริง”* ในทำนองเดียวกัน ผู้ให้ข้อมูล ข. (อายุ 24 ปี จบบริหารธุรกิจ) อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางความรู้สึกต่อชีวิตการทำงานว่า *“ตอนทำงานบริษัทก็มีความรู้สึกว่างเปล่าอยู่ลึก ๆ แบบว่าเหมือนทำไปก็เพื่อเงินเดือน แต่พอมาเป็นครูอัตราจ้าง กลับรู้สึกว่าทุกวันมีความหมาย แม้เงินเดือนจะน้อย จะเหนื่อยแต่ก็มีความสุข ก็เลยมาเรียนต่อเพื่อจะได้เป็นครูจริง ๆ ”* นอกจากนี้นักศึกษายังให้ความหมายของจิตวิญญาณความเป็นครูในฐานะพันธกิจทางสังคม โดยมองว่าการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการแก้ปัญหาสังคม ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล ง. (อายุ 30 ปี จบนิติศาสตร์) ที่สะท้อนว่า *“ถ้าเราไปแก้ปัญหาตั้งแต่ต้นน้ำ คือการศึกษา สอนให้เด็กมีวิจารณญาณ มีจริยธรรม สังคมก็จะเปลี่ยน ผมเชื่ออย่างนั้นนะ นั่นคือเหตุผลที่ผมอยากจะมาเป็นครู ”* ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ความเข้าใจและความหมายของจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษา ป.บัณฑิต เป็นการรับรู้เชิงคุณค่าและความหมายเชิงลึกมากกว่าการรับรู้เชิงบทบาทหรือสถานภาพทางอาชีพ

2. มิติสำคัญของจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษา ป.บัณฑิต

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ สามารถสังเคราะห์มิติสำคัญของจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษา ป.บัณฑิตออกเป็น 4 มิติหลัก ดังนี้

2.1 มิติที่ 1 การเรียกหาภายในสู่วิชาชีพครู มิตินี้สะท้อนแรงบันดาลใจภายในที่ผลักดันให้นักศึกษาตัดสินใจเข้าสู่วิชาชีพครู โดยมีที่มาจากประสบการณ์ชีวิตและแบบอย่างในอดีต ผู้ให้ข้อมูล ค. (อายุ 25 ปี จบวิทยาศาสตร์) เล่าถึงอิทธิพลของครูต้นแบบว่า *“สมัยประมาณ ม. 3 ผมเรียนไม่เก่งเลยนะ ไม่เก่งจริง ๆ แต่มีครูคนหนึ่งที่คอยให้กำลังใจ... วันนี้ผมอยากเป็นครู*

แบบนั้นบ้าง อยากให้กำลังใจเด็กที่เหมือนผมในวันนั้น” ข้อมูลนี้สะท้อนว่าการเรียกหาภายในมิได้เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน แต่เป็นผลจากการสั่งสมประสบการณ์และความทรงจำเชิงคุณค่าในอดีต

2.2 มิติที่ 2 จิตสำนึกในการพัฒนาผู้เรียนอย่างองค์รวม นักศึกษาทุกคนแสดงให้เห็นถึงความใส่ใจและความเห็นอกเห็นใจต่อผู้เรียน โดยมองผู้เรียนในฐานะ “มนุษย์ทั้งคน” ไม่ใช่เพียงผู้รับความรู้ ผู้ให้ข้อมูล จ. (อายุ 26 ปี จบมนุษยศาสตร์) กล่าวว่า *“ครูต้องเข้าใจว่าเด็กแต่ละคนไม่เหมือนกัน... เราต้องมองเห็นเด็กทั้งคนในทุกมุมชีวิตของเขา ไม่ใช่แค่คะแนนสอบบนกระดาษอ่ะ”* จากการสังเกตการสอนจำลอง พบว่านักศึกษามีการใช้ถ้อยคำให้กำลังใจ น้ำเสียงอ่อนโยนและพยายามปรับวิธีสอนให้สอดคล้องกับความแตกต่างของผู้เรียน

2.3 มิติที่ 3 ความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองทางวิชาชีพ นักศึกษามีการตระหนักรู้ถึงข้อจำกัดของตนเองและแสดงความตั้งใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ผู้ให้ข้อมูล ซ. (อายุ 35 ปี จบวิศวกรรมศาสตร์) กล่าวว่า *“แม้จะเก่งในวิชาที่จบมา แต่การเป็นครูต้องเรียนรู้อีกมาก... ต้องฝึกฝนเยอะ”* หลังการสอนจำลอง นักศึกษาหลายคนมีการจดบันทึกสะท้อนคิดและขอคำแนะนำจากผู้อื่น ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล ญ. (อายุ 29 ปี จบวิทยาศาสตร์) ที่ระบุว่า *“ทุกครั้งที่สอนเสร็จ ฉันพยายามจะนึกย้อนกลับไปว่าอะไรดี อะไรไม่ดี สีหน้า อาการนักเรียนในห้องเป็นยังไง แล้วก็ปรับปรุงครั้งต่อไป สิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ คิดว่ามองข้ามไม่ได้เลย”*

2.4 มิติที่ 4 ความศรัทธาในพลังแห่งการศึกษา นักศึกษาทุกคนแสดงความเชื่อมั่นว่าการศึกษาสามารถเปลี่ยนแปลงชีวิตและสังคมได้ ผู้ให้ข้อมูล ฎ. (อายุ 31 ปี จบมนุษยศาสตร์) กล่าวว่า *“การศึกษาเปลี่ยนชีวิตผมจากเด็กบ้านนอกที่ไม่มีอะไร มาเป็นคนที่มีโอกาส”* แม้ว่าวิชาชีพครูจะมีข้อจำกัด นักศึกษายังคงแสดงความภาคภูมิใจในการเลือกเส้นทางนี้ ดังที่ผู้ให้ข้อมูล ฐ. (อายุ 24 ปี จบวิทยาศาสตร์) กล่าวไว้ว่า *“ผมภูมิใจที่ได้เป็นครู แม้ตอนนี้จะยังเป็นแค่ครูอัตราจ้าง เพราะเป็นอาชีพที่สร้างคุณค่าให้สังคมอย่างแท้จริง ผมหวังว่าผมจะได้เป็นครูเต็มตัวกับเขาบ้างหลังจากนี้”*

ตารางที่ 1 มิติสำคัญของจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู

ลำดับ	มิติของจิตวิญญาณความเป็นครู	สาระสำคัญของมิติ	ลักษณะการแสดงออกที่พบ
1	การเรียกหาภายในสู่วิชาชีพครู	แรงบันดาลใจภายในที่ผลักดันให้ตัดสินใจเข้าสู่วิชาชีพครู เกิดจากประสบการณ์ชีวิต ความทรงจำเชิงคุณค่า และครูต้นแบบในอดีต	การเล่าถึงจุดเปลี่ยนในชีวิต ความปรารถนาที่อยากเป็นครูเพื่อ “ให้โอกาส” และ “ให้กำลังใจ” แก่ผู้เรียน
2	จิตสำนึกในการพัฒนาผู้เรียนอย่างองค์รวม	การมองผู้เรียนในฐานะมนุษย์ทั้งคน ครอบคลุมมิติด้านอารมณ์ สังคม คุณธรรมและศักยภาพเฉพาะบุคคล	การใช้ถ้อยคำให้กำลังใจ น้ำเสียงอ่อนโยน การปรับวิธีสอนให้เหมาะกับความแตกต่างของผู้เรียน
3	ความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองทางวิชาชีพ	การตระหนักรู้ข้อจำกัดของตนเองและความตั้งใจเรียนรู้ พัฒนา และปรับปรุงตนเองอย่างต่อเนื่องในบทบาทความเป็นครู	การสะท้อนคิดหลังการสอน การจดบันทึก การขอคำแนะนำ และการเปิดรับการเรียนรู้ใหม่
4	ความศรัทธาในพลังแห่งการศึกษา	ความเชื่อมั่นว่าการศึกษาสามารถเปลี่ยนแปลงชีวิตและสังคมได้ แม้ตระหนักถึงข้อจำกัดของวิชาชีพ	การแสดงความภาคภูมิใจในบทบาทครู การยึดมั่นในคุณค่าทางสังคมของวิชาชีพครู

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการก่อตัวและพัฒนาการของจิตวิญญาณความเป็นครู

ผลการวิจัยพบว่าการก่อตัวและพัฒนาการของจิตวิญญาณความเป็นครูได้รับอิทธิพลจากปัจจัย 3 กลุ่ม ได้แก่ ประสบการณ์ชีวิตส่วนบุคคล การเรียนในหลักสูตร ป.บัณฑิต และบริบททางสังคมและวัฒนธรรมผู้ให้ข้อมูลหลายคนสะท้อนว่าประสบการณ์ในอดีตและครูต้นแบบเป็นรากฐานสำคัญของแรงบันดาลใจ ขณะเดียวกันการได้ทดลองสอนจริงและได้รับข้อเสนอแนะในหลักสูตรช่วยให้ตระหนักรู้บทบาทความเป็นครูอย่างลึกซึ้งมากขึ้น นอกจากนี้การรับรู้คุณค่าของวิชาชีพครูในสังคมไทยยังทำหน้าที่เป็นแรงสนับสนุนให้ผู้ให้ข้อมูลยึดมั่นและภาคภูมิใจในเส้นทางวิชาชีพครู

อภิปรายผล

ผลการศึกษาครั้งนี้ก่อให้เกิด องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับจิตวิญญาณความเป็นครูในฐานะกระบวนการเชิงประสบการณ์ ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู วิทยาลัยนครราชสีมา โดยชี้ให้เห็นว่าจิตวิญญาณความเป็นครูไม่ได้เป็นเพียงคุณลักษณะหรือสมรรถนะที่เกิดจากการฝึกฝนทางวิชาชีพ หากแต่เป็นโครงสร้างเชิงความหมายที่ ค่อย ๆ ก่อรูปผ่านแรงขับภายใน การตีความประสบการณ์ชีวิตและบริบททางสังคมที่ผู้เรียนดำรงอยู่ ผลการค้นพบดังกล่าวช่วยขยายกรอบความเข้าใจเดิมที่มักมองจิตวิญญาณความเป็นครูในลักษณะเชิงคุณลักษณะคงที่ ไปสู่การมองเป็นกระบวนการพัฒนาเชิงพลวัต (dynamic process) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Palmer (2007) ที่มองว่าความเป็นครูเริ่มต้นจาก “ภูมิทัศน์ภายในของครู” (inner landscape) ซึ่งประกอบด้วยความเชื่อ คุณค่าและอัตลักษณ์ของความเป็นมนุษย์ที่เชื่อมโยงกับการสอน

ประเด็นเรื่องการให้ความหมายของจิตวิญญาณความเป็นครูในฐานะ “การเรียกหาภายใน” และ “วิถีชีวิต” ที่ปรากฏเด่นในกลุ่มนักศึกษา ป.บัณฑิต สอดคล้องกับข้อค้นพบของ ดวงกมล บางชวด (2020) อย่างไรก็ตามองค์ความรู้ใหม่ที่งานวิจัยนี้นำเสนอคือการอธิบายเส้นทางการก่อรูปของการเรียกหาภายใน ซึ่งมิได้เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน หากแต่เป็นผลของการสั่งสมประสบการณ์ชีวิต การทำงาน และการไตร่ตรองอัตลักษณ์ก่อนตัดสินใจเข้าสู่วิชาชีพครู โดยเฉพาะในกลุ่มนักศึกษา ป.บัณฑิตที่มีวุฒิภาวะและประสบการณ์มากกว่านักศึกษาครูในระบบปกติ

ในส่วนของมิติสำคัญของจิตวิญญาณความเป็นครู ผลการศึกษาที่พบ 4 มิติหลัก ได้แก่ การเรียกหาภายในสู่วิชาชีพครู จิตสำนึกในการพัฒนาผู้เรียนอย่างองค์รวม ความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองทางวิชาชีพ และความศรัทธาในพลังแห่งการศึกษา มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะพัชร์ คล้ำจีน และ ศิราณี จุโฑปะมา (2025) ซึ่งพบว่านักศึกษาครูมีจิตวิญญาณความเป็นครูในมิติของความรักในวิชาชีพ ความห่วงใยผู้เรียนและความรับผิดชอบต่อสังคม อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ช่วยขยายความเข้าใจโดยแสดงให้เห็นว่า ในกลุ่มนักศึกษา ป.บัณฑิต มิติของ “การเรียกหาภายใน” และ “ความศรัทธาในพลังแห่งการศึกษา” มีความโดดเด่นเป็นพิเศษ อันอาจเป็นผลมาจากเส้นทางการเข้าสู่วิชาชีพที่แตกต่างจากนักศึกษาครูในหลักสูตรปกติ

ผลการศึกษายังสะท้อนให้เห็นความสำคัญของจิตสำนึกในการพัฒนาผู้เรียนอย่างองค์รวม ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ ชาญณรงค์ วิเศษสัตย์ และคณะ (2024) ที่ระบุว่าครูรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับบทบาทการดูแลผู้เรียนในมิติด้านคุณธรรม จริยธรรม และทักษะชีวิตควบคู่กับความรู้ทางวิชาการ ประเด็นนี้ชี้ให้เห็นว่าจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษา ป.บัณฑิต มิได้จำกัดอยู่เพียงระดับความเชื่อหรือทัศนคติ หากแต่เริ่มเชื่อมโยงไปสู่แนวทางการปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้

สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการก่อตัวและพัฒนาการของจิตวิญญาณความเป็นครู ผลการวิจัยที่พบว่าประสบการณ์ชีวิตส่วนบุคคล การเรียนในหลักสูตร ป.บัณฑิต และบริบททางสังคมและวัฒนธรรม มีบทบาทร่วมกัน สอดคล้องกับโมเดลเชิงสาเหตุของ ปิยะวัฒน์ กรมระรวย และคณะ (2560) ซึ่งเสนอว่าจิตวิญญาณความเป็นครูได้รับอิทธิพลจากทั้งปัจจัยภายในบุคคลและปัจจัยแวดล้อม อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้ช่วยเติมเต็มช่องว่างโดยอธิบายกระบวนการเชิงประสบการณ์ (experiential process) ที่ทำให้ปัจจัยเหล่านี้มีความหมายต่อผู้เรียนในบริบทจริงของการผลิตครูทางเลือก

เมื่อพิจารณาในกรอบมโนทัศน์สากล ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องจิตวิญญาณในสถานที่ทำงานของ De Klerk (2008) ที่พบว่าครูรับรู้ความหมายของการทำงานผ่านความรู้สึกเชื่อมโยงกับผู้อื่นและคุณค่าทางสังคม อีกทั้งยังสอดรับกับข้อเสนอของ Low (2024) ที่มองว่าจิตวิญญาณของครูมิได้เป็นเรื่องนามธรรม หากแต่ปรากฏผ่านการปฏิบัติ การตัดสินใจและการวางตนของครูในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับพฤติกรรมการสะท้อนคิดและการพัฒนาตนเองของนักศึกษา ป.บัณฑิตที่พบในงานวิจัยนี้

อนึ่งแม้งานวิจัยก่อนหน้าจะชี้ให้เห็นบทบาทของปัจจัยภายในและปัจจัยแวดล้อมต่อจิตวิญญาณความเป็นครู (ปิยะวัฒน์ กรมระรวย และคณะ, 2560) แต่อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้ได้ต่อยอดองค์ความรู้เดิมด้วยการอธิบายกลไกเชิงประสบการณ์ (experiential process) ที่ทำให้ปัจจัยเหล่านั้นถูกตีความ มีความหมาย และหลอมรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ความเป็นครูของผู้เรียนในบริบทการผลิตครูทางเลือก ซึ่งเป็นมิติที่ยังไม่ปรากฏชัดในงานวิจัยเชิงปริมาณหรือการศึกษาเชิงโครงสร้างก่อนหน้า

โดยสรุปผลการอภิปรายชี้ให้เห็นว่าองค์ความรู้ใหม่ของงานวิจัยนี้คือการทำความเข้าใจจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษา ป.บัณฑิตในฐานะกระบวนการก่อรูปเชิงประสบการณ์ ที่เกิดจากการบรรจบกันของอัตลักษณ์ส่วนบุคคล ประสบการณ์ชีวิตก่อนเข้าสู่วิชาชีพ การเรียนรู้ในหลักสูตรและบริบททางสังคม การมองจิตวิญญาณความเป็นครูในลักษณะดังกล่าวไม่เพียง

ช่วยยืนยันแนวคิดทางทฤษฎีเดิม แต่ยังเปิดมุมมองใหม่ในการออกแบบหลักสูตรและกระบวนการผลิตครูที่คำนึงถึง “เส้นทางชีวิตของผู้เรียน” ควบคู่กับการพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพอย่างเป็นระบบ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้สรุปได้ว่าจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู วิทยาลัยนครราชสีมา เป็นโครงสร้างเชิงความหมายที่ก่อรูปจากแรงขับภายใน ประสบการณ์ชีวิต และบริบททางสังคม โดยสามารถสังเคราะห์เป็น 4 มิติสำคัญ และได้รับอิทธิพลจากทั้งปัจจัยส่วนบุคคล หลักสูตร และสภาพแวดล้อมทางสังคม **ข้อจำกัดของการวิจัย** การวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดบางประการที่ควรพิจารณาในการตีความผลการศึกษา ได้แก่ (1) การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวนน้อยและอยู่ในบริบทของสถาบันการศึกษาแห่งเดียว ผลการวิจัยจึงไม่ได้มุ่งสรุปอ้างอิงเชิงทั่วไป หากแต่เป็นการอธิบายความหมายและประสบการณ์เชิงลึกในบริบทเฉพาะ (2) ข้อมูลส่วนใหญ่ได้มาจากการสะท้อนคิดและการให้สัมภาษณ์ของผู้เรียน ซึ่งอาจได้รับอิทธิพลจากการรับรู้และการตีความส่วนบุคคล อย่างไรก็ตามข้อจำกัดดังกล่าวไม่ได้ลดทอนคุณค่าของงานวิจัย หากแต่ช่วยชี้ให้เห็นขอบเขตขององค์ความรู้และเปิดโอกาสให้เกิดการศึกษาต่อยอดในบริบทที่หลากหลายยิ่งขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้ **ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้** 1. สถาบันผลิตครูควรออกแบบหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดพื้นที่ให้นักศึกษาได้สะท้อนคิด (reflection) และเชื่อมโยงประสบการณ์ชีวิตของตนกับบทบาทความเป็นครู เพื่อส่งเสริมการก่อตัวของจิตวิญญาณความเป็นครูอย่างลึกซึ้ง 2. ควรพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เช่น การทดลองสอน การเรียนรู้จากครูต้นแบบ และการให้ข้อเสนอแนะเชิงสร้างสรรค์ เพื่อหล่อหลอมความมุ่งมั่นและความศรัทธาในวิชาชีพครู 3. ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศทางสถาบันที่เอื้อต่อการพัฒนามิติภายในของความเป็นครู ควบคู่กับการพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพ **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรศึกษาจิตวิญญาณความเป็นครูในกลุ่มนักศึกษา ป.บัณฑิตจากสถาบันการศึกษาและบริบททางภูมิภาคที่หลากหลาย เพื่อเปรียบเทียบและขยายความเข้าใจเชิงบริบท 2. ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานหรือการวิจัยเชิงติดตาม (longitudinal

study) เพื่อศึกษาพัฒนาการของจิตวิญญาณความเป็นครูตั้งแต่ช่วงการศึกษาไปจนถึงการปฏิบัติงานจริงในวิชาชีพครู 3. อาจต่อยอดการวิจัยไปสู่การพัฒนาและทดสอบรูปแบบหรือแนวทางการเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครูในหลักสูตรผลิตครู เพื่อประเมินผลเชิงประจักษ์ในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

ชาญณรงค์ วิเศษสัตย์ และ คณะ. (2024). การศึกษาความต้องการจำเป็นและแนวทางในการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 12(6), 2224–2235.

ดวงกมล บางชวด. (2020). อดีต – ปัจจุบัน – อนาคต การเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี*, 31(1), 1–15.

ดวงใจ ชนะสิทธิ์, ชัยยุธ มณีรัตน์, และ พงศ์เทพ จิระโร. (2559). จิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม (Spiritual teacher of the Faculty of Education Nakhon Pathom Rajabhat Universtiy). *วารสารศิลปากร ศึกษาศาสตร์วิจัย มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 8(1), 107–131.

ปิยะพัชร์ คล้ำจีน และ ศิราณี จุโฑปะมา. (2025). จิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 14(1), 169–182.

ปิยะวัฒน์ กรมระรวย, ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม และ ยุวรี ผลพันธิน. (2560). โมเดลเชิงสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครู. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(3), 836–852.

De Klerk, J. (2008). Spirituality in the workplace: A reality for South African teachers? *South African Journal of Education,* 28(4), 505–517. https://doi.org/10.15700/saje.v28n4a209

Dik, B. J., & Duffy, R. D. (2009). Calling and vocation at work: Definitions and prospects for research and practice. *The Counseling Psychologist,* 37(3), 424–450. https://doi.org/10.1177/0011000008316430

Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing,* 62(1), 107–115. https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x

Hattie, J. (2009). *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses related to achievement.* Routledge.

Low, R. Y. S. (2024). Teachers taking spiritual turns: A practice-centred approach to educators and spirituality via Michel Foucault. *Educational Philosophy and Theory,* 56(6), 537–546. https://doi.org/10.1080/00131857.2023.2252579

Moustakas, C. E. (1994). *Phenomenological research methods.* Sage Publications.

Palmer, P. J. (2007). *The courage to teach: Exploring the inner landscape of the teacher's life* (10th anniversary ed.). Jossey-Bass.

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอาง ผ่านไลฟ์คอมเมิร์ซ แอปพลิเคชัน TikTok ของผู้บริโภคกลุ่ม Generation Z*

FACTORS INFLUENCING COSMETIC PURCHASING BEHAVIOR THROUGH LIVE COMMERCE ON TIKTOK APPLICATION AMONG GENERATION Z CONSUMERS

นาฏอนงค์ กล่ำถวิล[1] และ นพรัตน์ บุญเพียรผล[2]

Nartanong Klumtawil[1] and Nopparat Boonpienpon[2]

[1-2]หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมทางธุรกิจ มหาวิทยาลัยศิลปากร

[1-2]Master of Business Administration Business innovation Management, Silpakorn University, Thailand

Corresponding Author's Email: klumtawil_n@silpakorn.edu

วันที่รับบทความ : 30 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 27 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 29 ธันวาคม 2568

Received 30 November 2025; Revised 27 December 2025; Accepted 29 December 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 7P's ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางผ่านไลฟ์คอมเมิร์ซบนแอปพลิเคชัน TikTok ของผู้บริโภคกลุ่ม Generation Z และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยด้านอินฟลูเอนเซอร์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางผ่านช่องทางดังกล่าว การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามออนไลน์เป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้บริโภค Generation Z ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน ซึ่งเคยซื้อเครื่องสำอางผ่านไลฟ์คอมเมิร์ซในแอปพลิเคชัน TikTok เครื่องมือที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่

Citation:

* นาฏอนงค์ กล่ำถวิล และ นพรัตน์ บุญเพียรผล. (2569). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอาง ผ่านไลฟ์คอมเมิร์ซ แอปพลิเคชัน TikTok ของผู้บริโภคกลุ่ม Generation Z. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 914-928.

Nartanong Klumtawil and Nopparat Boonpienpon. (2026). Factors Influencing Cosmetic Purchasing Behavior Through Live Commerce On Tiktok Application Among Generation Z Consumers. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 914-928.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า 1) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีเพียงบางด้านที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีจำนวน 5 ด้าน เรียงลำดับตามอิทธิพลจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านกระบวนการ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านราคา และด้านบุคลากร ทั้งนี้ ด้านกระบวนการมีอิทธิพลสูงสุด สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริโภคกลุ่ม Generation Z ให้ความสำคัญกับความสะดวก รวดเร็ว และขั้นตอนการซื้อขายที่ไม่ซับซ้อนผ่านการไลฟ์คอมเมิร์ซ ในขณะที่ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 2) ปัจจัยด้านอินฟลูเอนเซอร์มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคกลุ่ม Generation Z อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะด้านความน่าเชื่อถือและด้านความเชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในระดับสูงสุด ทั้งนี้ ด้านความน่าเชื่อถือเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าผู้บริโภคกลุ่ม Generation Z ให้ความสำคัญกับความซื่อสัตย์ ความจริงใจ และความน่าไว้วางใจของอินฟลูเอนเซอร์ในการนำเสนอสินค้า ส่งผลต่อความมั่นใจและการตัดสินใจซื้อผ่านไลฟ์คอมเมิร์ซโดยตรง

คำสำคัญ: ไลฟ์คอมเมิร์ซ, อินฟลูเอนเซอร์, เครื่องสำอาง

Abstract

The objectives of this research were (1) to study the influence of marketing mix 7P's factors on the purchasing decisions of Generation Z consumers toward cosmetic products through commerce on the TikTok application, and (2) to examine the influence of influencer factors affecting cosmetic purchasing behavior through this platform. This study employed a quantitative research method using an questionnaire as a data collection tool. The sample consisted of 400 Generation Z consumers residing in Bangkok who had previously purchased cosmetics through TikTok live commerce. Descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, were used to

describe the data, while inferential statistics, including multiple regression analysis, were applied to test hypotheses.

The research findings revealed that: 1) Only certain elements of the marketing mix had a statistically significant effect on purchasing decisions. Five factors were found to be influential, ranked from highest to lowest impact as follows: process, product, promotion, price, and people. Among these, the process factor exerted the strongest influence, indicating that Generation Z consumers place great importance on convenience, speed, and uncomplicated purchasing procedures in live commerce. In contrast, place (distribution channels) and physical evidence did not have a statistically significant effect on purchasing decisions. And 2) Influencer-related factors had a statistically significant influence on the purchasing decisions of Generation Z consumers, particularly credibility and expertise, which showed the highest levels of influence. Notably, credibility was the most influential factor, demonstrating that Generation Z consumers highly value the honesty, sincerity, and trustworthiness of influencers in product presentations, which directly affects their confidence and purchasing decisions through live commerce.

Keywords: Live Commerce, influencer, cosmetics

บทนำ

ปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ได้เข้ามาเป็นส่วนสำคัญในชีวิตประจำวันของผู้บริโภคและเป็นช่องทางสำคัญในการทำกิจกรรมและการพาณิชย์ ด้วยวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ทำให้การติดต่อสื่อสารและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างรวดเร็วและคมชัด เทคโนโลยีนี้ได้ก่อให้เกิด เศรษฐกิจแพลตฟอร์ม (Platform Economy) ซึ่งแพลตฟอร์มดิจิทัลทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการจับคู่ (Matching) ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย การขยายตัวของเศรษฐกิจแพลตฟอร์มได้รับแรงหนุนจากการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ เทคโนโลยี Big Data และการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่ทั่วถึง ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในตลาดและพฤติกรรมผู้บริโภค (นิปุณ ปวรางกูร, 2564)

การเปลี่ยนแปลงไปสู่รูปแบบออนไลน์ได้ส่งผลให้เกิดคุณประโยชน์มหาศาลต่อทั้งผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการ หนึ่งในตัวอย่างที่เด่นชัด คือ แอปพลิเคชั่น TikTok ซึ่งได้ปรับตัวและพัฒนาฟีเจอร์ TikTok Shop หรือ TikTok Commerce ขึ้นมา เพื่อเป็นแพลตฟอร์มที่เชื่อมโยงความบันเทิงเข้ากับการค้าออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอนุญาตให้ผู้ใช้งานสามารถขายสินค้าและดำเนินกระบวนการสั่งซื้อจนถึงชำระเงินเสร็จสิ้นภายในแอปพลิเคชันเดียว ซึ่งแตกต่างจาก E-Commerce แบบดั้งเดิม คุณสมบัติเหล่านี้ทำให้ TikTok เป็นช่องทางสำคัญสำหรับการทำการตลาดที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้ขายและผู้ซื้อได้อย่างพร้อมสรรพ นอกจากนี้ เทรนด์ของ “ไลฟ์คอมเมิร์ซ” (Live Commerce) ซึ่งเป็นการถ่ายทอดสดแบบเรียลไทม์ (Real-time) เพื่อขายสินค้าได้รับความนิยมอย่างสูงบน TikTok (เบญจมาศ มุ่งอุ่นกลาง, 2565)

งานวิจัยนี้ มุ่งเน้นที่ Generation Z (Gen Z) ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่เกิดระหว่างปี พ.ศ. 2540–2555 และเติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยีดิจิทัล มีความชำนาญในการใช้งานอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์สูง โดยมีรูปแบบความบันเทิงและการสื่อสารแบบ “ตามความต้องการ” ที่เข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา Gen Z มีลักษณะโดดเด่นในด้านความคิดสร้างสรรค์ มีความกล้าจับจ่ายซื้อสินค้า และตัดสินใจซื้อได้อย่างรวดเร็ว ทำให้พวกเขากลายเป็นกลุ่มลูกค้าเป้าหมายสำคัญในอนาคตสำหรับนักการตลาด ในบริบทของสินค้า เครื่องสำอาง ได้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของคนทุกเพศทุกวัย และพฤติกรรมการซื้อก็เปลี่ยนแปลงไปสู่ช่องทางออนไลน์มากขึ้น การซื้อขายผ่าน Social Commerce โดยใช้กลยุทธ์ Live Commerce บน TikTok

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 7P’s (Product, Price, Place, Promotion, People, Process, Physical Evidence) และ บทบาทของอินฟลูเอนเซอร์ (Influencer) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางผ่านช่องทาง Live Commerce บน TikTok ของ Gen Z งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นถึงการปรับตัวของธุรกิจเพื่อตอบสนองต่อพฤติกรรมผู้บริโภครุ่นใหม่ในยุคดิจิทัล การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อในกลุ่ม Gen Z นี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นการสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของตลาดดิจิทัลยุคใหม่ที่เน้น อิทธิพลของสื่อ และประสบการณ์เรียลไทม์ มากกว่าการขายแบบเดิม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 7P's ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางผ่านไลฟ์คอมเมิร์ซบนแอปพลิเคชัน TikTok ของผู้บริโภคกลุ่ม Generation Z

2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้าน Influencer ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางผ่านไลฟ์คอมเมิร์ซบนแอปพลิเคชัน TikTok ของผู้บริโภคกลุ่ม Generation Z

สมมติฐาน

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 7P's และปัจจัยด้าน Influencer มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางผ่านไลฟ์คอมเมิร์ซบนแอปพลิเคชัน TikTok ของผู้บริโภคกลุ่ม Generation Z

2. ปัจจัยด้านความเชี่ยวชาญและความน่าเชื่อถือของ Influencer มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางผ่านไลฟ์คอมเมิร์ซบนแอปพลิเคชัน TikTok ของผู้บริโภคกลุ่ม Generation Z

การทบทวนวรรณกรรม

1. ทฤษฎีและแนวคิดด้านส่วนประสมทางการตลาด 7P's

Kotler (1997) ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) 7Ps เป็นเครื่องมือสำคัญที่ธุรกิจนำมาใช้กำหนดกลยุทธ์เพื่อสร้างความพึงพอใจแก่ผู้บริโภค โดยประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ (Product) ซึ่งหมายถึงคุณภาพ ความหลากหลาย รูปแบบ หรือบรรจุภัณฑ์ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ราคา (Price) ที่สะท้อนถึงความคุ้มค่าที่ผู้ซื้อยอมรับได้ ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) ที่เอื้อให้ผู้บริโภคเข้าถึงสินค้าได้สะดวกและทั่วถึง การส่งเสริมการตลาด (Promotion) ผ่านการสื่อสารที่สร้างแรงจูงใจและความต้องการซื้อ บุคลากร (People) ที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการและสร้างประสบการณ์แก่ลูกค้า กระบวนการ (Process) ที่แสดงถึงความสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพในการให้บริการ และสุดท้ายสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Evidence) ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ผู้บริโภคสามารถรับรู้และสัมผัสได้

2. ทฤษฎีและแนวคิดด้านลักษณะและพฤติกรรมของ Generation Z

กลุ่ม Generation Z (Gen Z) ถูกกล่าวถึงว่าเป็นกลุ่มที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจนที่สุด เนื่องจากเป็นเจเนอเรชันที่เติบโตมาพร้อมกับความก้าวหน้า

ทางเทคโนโลยีในทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้งานอินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์อย่างเชี่ยวชาญ ซึ่งอำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการทำธุรกรรมทางการเงิน การสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ หรือการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ (ศิริจรรยา เครือวิริยะพันธ์, 2563) ส่งผลให้พวกเขามีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่แตกต่างจากผู้บริโภคกลุ่มอื่น โดยเฉพาะในสังคมเมืองอย่างกรุงเทพมหานคร ซึ่ง Gen Z มักมีพฤติกรรมเลียนแบบกระแสจากโลกตะวันตก กล้าจับจ่ายใช้สอย ตัดสินใจซื้อสินค้าได้อย่างรวดเร็ว และมีกำลังซื้อสูง

3. ทฤษฎีและแนวคิดด้าน Influencer

การตลาดแบบมีอิทธิพล (Influencer Marketing) เป็นรูปแบบการตลาดดิจิทัลที่สำคัญและมีอัตราผลตอบแทนจากการลงทุน (ROI) สูงที่สุดรูปแบบหนึ่ง โดยความท้าทายหลักของแบรนด์คือการเลือก Influencer ที่เหมาะสมกับแคมเปญ การตลาดที่ประสบความสำเร็จจะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลัก 5 ด้านที่ Influencer ควรมี ซึ่งได้แก่ 1) ความดึงดูดใจ (บุคลิกภาพ รูปร่างหน้าตาที่ดีที่ทำให้สินค้าดูน่าสนใจ), 2) ความไว้วางใจ (ความน่าเชื่อถือและความสามารถที่กลุ่มผู้บริโภคยึดถือเป็นแบบอย่าง), 3) ความชำนาญเชี่ยวชาญ (การมีความรู้และประสบการณ์เฉพาะด้านในการนำเสนอผลิตภัณฑ์), 4) ความเคารพ (การเป็นที่ชื่นชมและยอมรับในความสำเร็จ) และ 5) ความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมาย (การมีความคล้ายคลึงกับผู้บริโภคในด้านสังคมและวิถีชีวิต) (โชติกาวิบูลย์ ศิริวงศ์, 2561) ปัจจัยทั้งห้านี้ช่วยส่งเสริมให้ Influencer มีศักยภาพในการสร้างอิทธิพลต่อผู้ติดตามได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การตัดสินใจซื้อที่เพิ่มขึ้น และส่งผลต่อความสำเร็จทางการตลาดในยุคดิจิทัลอย่างมีนัยสำคัญ

4. การตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคผ่าน Live commerce

การซื้อขายสินค้าในรูปแบบ Live Commerce หรือการถ่ายทอดสดเพื่อจำหน่ายสินค้าผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ ได้กลายเป็นรูปแบบหนึ่งของการค้าดิจิทัลที่ได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน ลักษณะสำคัญของ Live Commerce คือการผสานการนำเสนอสินค้าผ่านวิดีโอแบบเรียลไทม์เข้ากับระบบการซื้อขายออนไลน์ ทำให้ผู้บริโภคสามารถรับชมข้อมูลสินค้า ซักถามรายละเอียด และตัดสินใจซื้อได้ในช่วงเวลาเดียวกัน รูปแบบดังกล่าวช่วยลดข้อจำกัดของการซื้อขายออนไลน์แบบเดิมที่ขาดการสื่อสารระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย การตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคผ่าน Live Commerce มีความแตกต่างจากการซื้อสินค้าออนไลน์ทั่วไป เนื่องจากผู้บริโภคสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ขายได้โดยตรง เช่น การ

สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม การขอทดลองสาธิตสินค้า หรือการรับฟังความคิดเห็นจากผู้ชมรายอื่นในขณะถ่ายทอดสด ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและลดความไม่แน่นอนในการตัดสินใจซื้อ ส่งผลให้ผู้บริโภคมีแนวโน้มตัดสินใจซื้อสินค้าได้รวดเร็วมากขึ้น นอกจากนี้ ลักษณะการนำเสนอที่มีความเป็นกันเอง มีความต่อเนื่อง และสามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาตามปฏิกิริยาของผู้ชมแบบทันที ทำให้ Live Commerce สามารถตอบสนองพฤติกรรมการบริโภคในยุคดิจิทัลที่เน้นความสะดวก รวดเร็ว และประสบการณ์ร่วมระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย รูปแบบการซื้อขายดังกล่าวยังเอื้อต่อการสร้างความสัมพันธ์ระยะสั้นและระยะยาวระหว่างผู้ขายกับผู้บริโภค

สรุป งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางผ่าน Live Commerce บนแอปพลิเคชัน TikTok ของผู้บริโภคกลุ่ม Generation Z (Gen Z) โดยการบูรณาการแนวคิดสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ ทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาด 7P’s (Product, Price, Place, Promotion, People, Process, Physical Evidence), แนวคิดด้าน Gen Z ซึ่งเป็นผู้บริโภคยุคดิจิทัลที่ตัดสินใจซื้อรวดเร็ว, แนวคิดด้าน Live Commerce ที่เป็นการค้าออนไลน์แบบเรียลไทม์เพื่อสร้างความสะดวกและความสัมพันธ์ และ ทฤษฎีด้าน Influencer ซึ่งเน้นที่ความเชี่ยวชาญและความไว้วางใจในการสร้างอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้ติดตาม

วิธีดำเนินการวิจัย

ระบุรูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง ของผู้บริโภคกลุ่มเจเนอเรชั่นซี (Gen Z) ที่เคยซื้อเครื่องสำอางผ่านไลฟ์คอมเมิร์ซ (Live Commerce)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้บริโภคกลุ่มเจเนอเรชั่นซีที่เคยซื้อเครื่องสำอางผ่านไลฟ์คอมเมิร์ซในแอปพลิเคชัน TikTok โดยขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมถูกคำนวณตามแนวทางของ Cochran (1977) ได้ที่ 385 คน และผู้วิจัยได้เพิ่มจำนวนตัวอย่างเป็น 428 คนเพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนของข้อมูล

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือหลักที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งพัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

โดยแบ่งออกเป็น 5 ส่วนหลัก ส่วนที่ 1 เป็นคำถามคัดกรองและข้อมูลลักษณะประชากรศาสตร์พื้นฐาน (เช่น เพศ อาชีพ และรายได้) ในลักษณะแบบตรวจสอบรายการ, ส่วนที่ 2 ถึงส่วนที่ 4 ถูกออกแบบมาเพื่อวัดระดับความคิดเห็นในมิติย่อยต่าง ๆ โดยใช้ มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) (5 คะแนน = มากที่สุด ถึง 1 คะแนน = น้อยที่สุด) ซึ่งส่วนที่ 2 วัดปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 7P's (7 มิติย่อย), ส่วนที่ 3 วัดปัจจัยด้าน Influencer (ความเชี่ยวชาญและความน่าเชื่อถือ), และส่วนที่ 4 วัดกระบวนการตัดสินใจเลือกซื้อ (การรับรู้ การตัดสินใจ และการบอกต่อ), และส่วนที่ 5 เป็นส่วนของข้อเสนอแนะแบบปลายเปิด

ก่อนนำไปใช้จริง ได้มีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยประเมิน ความเที่ยงตรง (Validity) ด้วยการให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านตรวจสอบและคำนวณค่า IOC จากนั้นจึงนำไปทดลองใช้ (Try out) เพื่อหา ความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการคำนวณ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (ต้อง 0.70)

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมแล้วมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติต่าง ๆ และอธิบายผลผลการศึกษา โดยผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 7P's ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางผ่านไลฟ์คอมเมิร์ซบนแอปพลิเคชัน TikTok ของผู้บริโภคกลุ่ม Generation Z

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7P's)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความสำคัญ
ด้านผลิตภัณฑ์	4.23	0.30	มากที่สุด
ด้านราคา	4.28	0.37	มากที่สุด
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	4.46	0.31	มากที่สุด

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7P's)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความสำคัญ
ด้านการส่งเสริมการตลาด	4.24	0.37	มากที่สุด
ด้านบุคลากร	4.25	0.38	มากที่สุด
ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ	4.23	0.37	มากที่สุด
ด้านกระบวนการ	4.23	0.36	มากที่สุด
ภาพรวม	4.27	0.35	มากที่สุด

พบว่า ผู้บริโภคกลุ่ม Generation Z ให้ความสำคัญกับปัจจัย ส่วนประสมทางการตลาด (7P's) โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยภาพรวมอยู่ที่ $\bar{X}$= 4.27 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ $\bar{X}$= 4.46 รองลงมาคือ ด้านราคา $\bar{X}$= 4.28 และ ด้านบุคลากร $\bar{X}$= 4.25 ในขณะที่ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และ ด้านกระบวนการ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ $\bar{X}$= 4.23

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยด้าน Influencer ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางผ่านไลฟ์คอมเมิร์ซบนแอปพลิเคชัน TikTok ของผู้บริโภคกลุ่ม Generation Z

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของ Influencer

Influencer	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความสำคัญ
ด้านความเชี่ยวชาญ	4.26	0.30	มากที่สุด
ด้านความน่าเชื่อถือ	4.25	0.35	มากที่สุด
ด้านการรับรู้	4.24	0.33	มากที่สุด
ด้านการตัดสินใจ	4.29	0.32	มากที่สุด
ด้านการบอกต่อ	4.26	0.37	มากที่สุด
ภาพรวม	4.26	0.33	มากที่สุด

พบว่า ปัจจัยด้าน Influencer และกระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคกลุ่ม Generation Z ที่ซื้อเครื่องสำอางผ่านไลฟ์คอมเมิร์ซในแอปพลิเคชัน TikTok อยู่ในระดับความสำคัญ มากที่สุด ทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยภาพรวมอยู่ที่ $\bar{X}$ = 4.26 เมื่อพิจารณารายด้าน

พบว่า ด้านการตัดสินใจ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ $\overline{X}$ = 4.29 รองลงมาคือ ด้านความเชี่ยวชาญ และด้านการบอกต่อ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ $\overline{X}$= 4.26 ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการรับรู้ $\overline{X}$= 4.24

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 7P’s และปัจจัยด้าน Influencer มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางผ่านไลฟ์คอมเมิร์ซบนแอปพลิเคชั่น TikTok ของผู้บริโภคกลุ่ม Generation Z

ตารางที่ 3 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 7P’s และปัจจัยด้าน Influencer มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางผ่านไลฟ์คอมเมิร์ซบนแอปพลิเคชัน TikTok ของผู้บริโภคกลุ่ม Generation Z

ตัวแปรต้น	B	β	t	Sig	VIF
1. ด้านผลิตภัณฑ์	0.167	0.173	3.507	0.001*	1.666
2. ด้านราคา	0.087	0.113	2.239	0.026*	1.730
3. ด้านช่องทางการตลาด	0.052	0.057	1.211	0.227	1.512
4. ด้านการส่งเสริมการตลาด	0.133	0.170	3.225	0.001*	1.893
5. ด้านบุคลากร	0.082	0.107	2.093	0.037**	1.782
6. ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ	0.071	0.093	1.838	0.067	1.730
7. ด้านกระบวนการ	0.141	0.177	3.591	0.000*	1.661

พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 7P’s มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางผ่านไลฟ์คอมเมิร์ซบนแอปพลิเคชัน TikTok ของผู้บริโภคกลุ่ม Generation Z อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีปัจจัยที่มีอิทธิพล 5 ด้าน เรียงตามลำดับความสำคัญสูงสุด (ค่า β) คือ ด้านกระบวนการ (β = 0.177), ด้านผลิตภัณฑ์ (β = 0.173), ด้านการส่งเสริมการตลาด (β = 0.170), ด้านราคา (β = 0.113) และ ด้านบุคลากร (β = 0.107) โดยที่ปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดคือ ด้านกระบวนการ ซึ่งหมายถึงความสะดวก รวดเร็ว และประสิทธิภาพในการให้บริการไลฟ์คอมเมิร์ซ ในขณะที่ปัจจัย ด้านช่องทางการตลาด (Sig. = 0.227) และ ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Sig. = 0.067) พบว่าไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยด้านความเชี่ยวชาญและความน่าเชื่อถือของ Influencer มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางผ่านไลฟ์คอมเมิร์ซบนแอปพลิเคชัน TikTok ของผู้บริโภคกลุ่ม Generation Z

ตารางที่ 4 ปัจจัยด้านความเชี่ยวชาญและความน่าเชื่อถือของ Influencer มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางผ่านไลฟ์คอมเมิร์ซบนแอปพลิเคชัน TikTok ของผู้บริโภคกลุ่ม Generation Z

ตัวแปรต้น	B	β	t	Sig	VIF
1. ด้านความเชี่ยวชาญ	0.295	0.312	6.243	0.000*	1.604
2. ด้านความน่าเชื่อถือ	0.313	0.377	7.543	0.000*	1.604

พบว่า ปัจจัยด้านความเชี่ยวชาญและความน่าเชื่อถือของ Influencer มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางผ่านไลฟ์คอมเมิร์ซบนแอปพลิเคชัน TikTok ของผู้บริโภคกลุ่ม Generation Z อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสูงสุด โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อมากที่สุดคือ ด้านความน่าเชื่อถือ (β = 0.377) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้บริโภค Gen Z ให้ความสำคัญกับการไว้เนื้อเชื่อใจและความน่าเชื่อถือของ Influencer ในการแนะนำสินค้า รองลงมาคือด้านความเชี่ยวชาญ (β = 0.312) ซึ่งหมายถึงประสบการณ์และความรู้เฉพาะด้านของ Influencer ในผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง

อภิปรายผล

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 7P’s ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางผ่านไลฟ์คอมเมิร์ซบนแอปพลิเคชัน TikTok ของผู้บริโภคกลุ่ม Generation Z

พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 7P’s มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดคือ ด้านกระบวนการ (Process) (Beta = 0.177) ผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของ Prensky (2001) ที่อธิบายว่า Generation Z เป็นกลุ่ม Digital Natives ที่มีความคาดหวังสูงต่อความสะดวก รวดเร็ว และขั้นตอนการทำธุรกรรมที่ไม่ซับซ้อน การที่ Live Commerce บน TikTok เอื้อให้ผู้บริโภคสามารถรับชมสินค้า สอบถามข้อมูล และตัดสินใจซื้อได้ทันทีภายในแพลตฟอร์มเดียว จึงตอบสนองต่อพฤติกรรม

ดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยัง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทรงพร เทือกสุบรรณ (2562) ที่พบว่าด้านกระบวนการมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์อย่างมีนัยสำคัญ รองลงมาคือ ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ซึ่งผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Francis และ Hoefel (2018) ที่ระบุว่าผู้บริโภคกลุ่ม Generation Z ให้ความสำคัญกับสินค้าที่มีความโดดเด่น แปลกใหม่ และสามารถสะท้อนอัตลักษณ์ของตนเองได้ ขณะเดียวกัน ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) ก็มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเช่นกัน โดย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ถิรดา ไชยเผือก (2565) ที่พบว่าโปรโมชั่นและกิจกรรมส่งเสริมการขายในช่วงถ่ายทอดสดมีผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์อย่างมีนัยสำคัญ ส่วนปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Evidence) ไม่พบอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าองค์ประกอบดังกล่าวเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ผู้บริโภคกลุ่ม Generation Z คาดหวังและคุ้นเคยอยู่แล้วในแพลตฟอร์มดิจิทัล จึงไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออย่างชัดเจน

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยด้าน Influencer ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางผ่านไลฟ์คอมเมิร์ซบนแอปพลิเคชัน TikTok ของผู้บริโภคกลุ่ม Generation Z

พบว่า ปัจจัยด้าน Influencer ทั้งด้านความน่าเชื่อถือและด้านความเชี่ยวชาญมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยด้านความน่าเชื่อถือ (Credibility) มีอิทธิพลสูงสุด ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับทฤษฎี Source Credibility Theory ของ Hovland et al. (1953) ที่อธิบายว่าความน่าเชื่อถือของแหล่งสารมีผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของผู้รับสาร การที่ผู้บริโภคกลุ่ม Generation Z ให้ความสำคัญกับความน่าเชื่อถือของ Influencer สูงสุด สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการข้อมูลที่ซื่อสัตย์และมาจากประสบการณ์การใช้จริง ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดุษยา สุขวราภิรมณ์ (2565) ที่พบว่าความจริงใจและความไว้วางใจใน Influencer มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์อย่างมีนัยสำคัญ ในขณะเดียวกัน ด้านความเชี่ยวชาญ (Expertise) แม้จะมีอิทธิพลรองลงมา แต่ยังถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผู้บริโภคได้รับข้อมูลสินค้าที่ถูกต้อง ครบถ้วน และสามารถนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจซื้อได้อย่างมั่นใจ จากผลการวิจัยดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า การตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางผ่าน Live Commerce บนแอปพลิเคชัน TikTok ของผู้บริโภคกลุ่ม

Generation Z เกิดจากการผสมผสานระหว่างประสบการณ์การซื้อที่สะดวกและรวดเร็วผ่านระบบการไลฟ์สด และการได้รับข้อมูลสินค้าที่มีความน่าเชื่อถือจาก Influencer ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อความมั่นใจและการตัดสินใจซื้อโดยตรง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาผู้บริโภค Generation Z จำนวน 385 คน ที่ซื้อเครื่องสำอางผ่านไลฟ์คอมเมิร์ซบน TikTok พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอาชีพพนักงานเอกชน สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,000–20,000 บาท ในด้านความสำคัญของปัจจัย ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านช่องทางการจัดจำหน่ายมากที่สุด สะท้อนความคาดหวังด้านความสะดวกในการใช้งานแพลตฟอร์ม ขณะเดียวกันด้านความเชี่ยวชาญและความน่าเชื่อถือของ Influencer ได้รับความสำคัญในระดับสูง ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ความน่าเชื่อถือของ Influencer มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อมากที่สุด รองลงมาคือความเชี่ยวชาญของ Influencer และด้านกระบวนการตามลำดับ ซึ่งสะท้อนว่าการตัดสินใจซื้อของ Generation Z ถูกขับเคลื่อนด้วยความเชื่อมั่นใน Influencer ควบคู่กับประสบการณ์การซื้อที่สะดวกและรวดเร็ว ขณะที่ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายและด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพไม่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ **ข้อเสนอแนะในการวิจัย 1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่าด้านกระบวนการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ ผู้ประกอบการควรพัฒนากระบวนการสั่งซื้อให้มีความสะดวกและรวดเร็ว โดยลดขั้นตอนการสั่งซื้อให้เหลือน้อยที่สุด เพิ่มช่องทางการชำระเงินที่หลากหลาย และแสดงสถานการณ์สั่งซื้อและการจัดส่งแบบเรียลไทม์ 1.2 เนื่องจากด้านความน่าเชื่อถือของ Influencer เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุด ผู้ประกอบการควรคัดเลือก Influencer ที่มีความซื่อสัตย์ น่าเชื่อถือ และนำเสนอสินค้าจากประสบการณ์จริง เพื่อสร้างความไว้วางใจให้กับผู้บริโภค 1.3 ผู้ประกอบการควรพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายและแปลกใหม่อย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งจัดโปรโมชั่นหรือส่วนลดพิเศษในช่วงไลฟ์สด เพื่อกระตุ้นการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค Generation Z **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรศึกษาปัจจัยด้าน Influencer ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผ่านไลฟ์คอมเมิร์ซในกลุ่มผู้บริโภค Generation อื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อ 2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบ

พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อผ่านไลฟ์คอมเมิร์ซบนแพลตฟอร์มที่แตกต่างกัน เช่น Facebook และ TikTok เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผู้บริโภค

เอกสารอ้างอิง

โชติกา วิบูลย์ศิริวงศ์. (2561). การโฆษณาโดยใช้บุคคลที่มีชื่อเสียงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านช่องทางออนไลน์ (อินสตาแกรม) ในเขต *กรุงเทพมหานคร. ใน การศึกษาค้นคว้าอิสระบัณฑิตวิทยาลัย.* มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ดุษยา สุขวราภิรมย์. (2565). อิทธิพลของอินฟลูเอนเซอร์ในสื่อโซเชียลมีเดีย Youtube Facebook และ Instagram ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางค์ในปัจจุบัน ของกลุ่มคนที่อายุ 20 - 55 ปี ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพและปริมณฑล. *ใน สารนิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยมหิดล.

ถิรดา ไชยเผือก. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าผ่านช่องทางการถ่ายทอดสดช้อปปี้ไลฟ์ (SHOPEE LIVE) ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. *ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ทรงพร เทือกสุบรรณกา. (2562). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7P's) ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าผ่านแอพพลิเคชั่น Shopee ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. *ใน การศึกษาค้นคว้าอิสระคณะบริหารธุรกิจ.* มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

นิปุณ ปวรางกูร. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความตั้งใจซื้อซ้ำสินค้าอุปโภคบริโภค ผ่านการรับชม Live Commerce. *ใน สารนิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยมหิดล.

เบญจมาศ มุ่งอุ่นกลาง. (2565). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้บงใจในการยอมรับการใช้งานแอปพลิเคชัน TikTok. *ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยศรีนครินวิโรฒ.

ศิริจรรยา เครือวิริยะพันธ์. (2563). รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภคกลุ่มเจเนอเรชั่นแซท. *วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ.* 11(1), 23-43.

Cochran, W.G. (1977). *Sampling Techniques.* 3rd Edition, John Wiley & Sons, New York.

Francis, T. and Hoefel, F. (2018). *True Gen': Generation Z and its implications for companies.* McKinsey & Company.

Hovland, C., Janis, I., & Kelley, H. (1953). *Communication and persuasion.* New Haven, GT Yale University Press.

Kotler, P. (1997). *Marketing Management: Analysis, Planning, Implementation and Control*. (14th Global ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.

Prensky, M. (2001). *Fun, play and games: What makes games engaging? Digitalgame-based learning.* New York: McGraw-Hill.

บูรณาการพุทธศาสนากับศิลปวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาจิตใจและอัตลักษณ์อย่างยั่งยืน*

INTEGRATING BUDDHISM WITH ARTS AND CULTURE FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF MIND AND IDENTITY

ทนุธรรม เพชรพงษ์[1] และ กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์[2]

Thanutham Phetphong[1] and Kittipong Suwannawong[2]

[1-2]มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

[1-2]Mahamakut Buddhist University Sri Dharma Sokraj Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: kittipong c1@hotmail.com

วันที่รับบทความ : 24 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 4 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 มกราคม 2569

Received 24 December 2025; Revised 4 January 2026; Accepted 6 January 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้ มุ่งเน้นการศึกษาการบูรณาการหลักธรรมในพระพุทธศาสนากับศิลปวัฒนธรรมของไทยเพื่อการพัฒนาจิตใจและการสร้างอัตลักษณ์ที่ยั่งยืนของบุคคลและสังคม โดยเน้นย้ำว่าศิลปะและวัฒนธรรมมิได้เป็นเพียงเครื่องตกแต่งหรือความงามภายนอก แต่เป็นพาหะของธรรมะที่ส่งผ่านคุณค่าทางจิตวิญญาณ ขณะเดียวกันพุทธศาสนาก็มีบทบาทในการหล่อหลอมแนวคิดทางศิลป์ อัตลักษณ์ และการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมไทยอย่างลึกซึ้ง การบูรณาการดังกล่าวจึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวม โดยเฉพาะในยุคแห่งการเปลี่ยนผ่านทางวัฒนธรรมและจริยธรรม

คำสำคัญ: พุทธศาสนา, ศิลปวัฒนธรรม, การพัฒนาจิตใจ, อัตลักษณ์, ความยั่งยืน

Citation:

* ทนุธรรม เพชรพงษ์ และ กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์. (2569). บูรณาการพุทธศาสนากับศิลปวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาจิตใจและอัตลักษณ์อย่างยั่งยืน. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 929-942.

Thanutham Phetphong and Kittipong Suwannawong. (2026). Integrating Buddhism With Arts And Culture For The Sustainable Development Of Mind And Identity.

Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 929-942.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

Abstract

This article focuses on the study of integrating Buddhist principles with Thai arts and culture for the development of inner well-being and the sustainable formation of personal and social identity. It emphasizes that art and culture are not merely ornamental or external aesthetics, but rather vehicles of Dhamma that convey spiritual values. At the same time, Buddhism plays a profound role in shaping artistic concepts, identity, and the way of life of people in Thai society. Such integration, therefore, serves as a vital approach to holistic quality of life development, especially in an era of cultural and ethical transformation.

Keywords: Buddhism, Arts and Culture, Spiritual Development, Identity, Sustainability

บทนำ

ประเทศไทยเป็นดินแดนที่มีรากฐานของอารยธรรมเก่าแก่ ซึ่งพระพุทธศาสนาได้เข้ามาหล่อหลอมวิถีชีวิตของผู้คนมาอย่างยาวนานกว่าสองพันปี พุทธศาสนาจึงมิใช่เพียงระบบความเชื่อหรือนิกายทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังกลายเป็นแก่นกลางของวิถีวัฒนธรรมไทยที่สะท้อนผ่านภาษา ศิลปะ จารีตประเพณี ตลอดจนโครงสร้างทางสังคมและครอบครัวอย่างลึกซึ้ง ศิลปวัฒนธรรมไทย ไม่ว่าจะเป็นวรรณกรรม การแสดง ดนตรี ประติมากรรม หรือสถาปัตยกรรม ล้วนมีรากฐานที่โยงใยกับหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งถูกถ่ายทอดสืบต่อกันมาในรูปของพิธีกรรม ภาพลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ และสัญลักษณ์เชิงจริยธรรม เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่แสดงเรื่อง ทศชาติชาดก หรือ เวสสันดรชาดก ไม่ได้มีไว้เพื่อความสวยงามเท่านั้น แต่ยังมีเป้าหมายเพื่อสื่อคุณธรรม เช่น ความเสียสละ ความอดทน และเมตตาธรรมแก่ประชาชนทั่วไป (อนุชา อชิรเสนา, 2560)

การบูรณาการระหว่างศาสนากับวัฒนธรรมจึงไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญหรือเป็นการจัดฉาก แต่เป็นผลลัพธ์ของกระบวนการทางประวัติศาสตร์และจิตวิญญาณที่ต่อเนื่อง ผ่านการสั่งสมของปัญญาญาณและการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันของผู้คน การบูรณาการนี้ทำให้พระพุทธศาสนามิได้แยกตัวเป็นเพียงกิจกรรมทางศาสนาในวัด แต่ได้กลายเป็นพลังแฝงใน

ศิลปะ ประเพณี และพฤติกรรมทางสังคมที่เป็นเครื่องหล่อหลอม จิตสำนึก (Consciousness) และ จริยธรรม (Ethics) ของสังคมโดยรวม

อย่างไรก็ตาม ในโลกยุคใหม่ที่วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ การบริโภควัฒนธรรมแบบผิวเผิน และการขาดสมดุลทางจิตใจ ทำให้เกิดภาวะ ความเสื่อมของอัตลักษณ์ ซึ่งหมายถึง ความหลุดพ้นจากรากเหง้าทางวัฒนธรรมและจริยธรรมของตนเอง คนรุ่นใหม่จำนวนมากเติบโตท่ามกลางวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นความสำเร็จภายนอกมากกว่าความลึกซึ้งภายใน ส่งผลให้เกิดความว่างเปล่าทางจิตวิญญาณ ด้วยเหตุนี้ การย้อนกลับไปสู่รากฐานทางพุทธธรรมและวัฒนธรรมจึงเป็นหนทางที่สำคัญอย่างยิ่งในการเยียวยาจิตใจ สร้างดุลยภาพระหว่างความเจริญทางวัตถุกับความมั่นคงทางจริยธรรม ตลอดจนสร้าง อัตลักษณ์เชิงพุทธ ที่มีความยั่งยืนและสามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่างมีสติและปัญญา (ธีรเดช อุทัยวิทยารัตน์, 2561)

ดังนั้น บทความนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อสำรวจและอธิบายแนวทางการบูรณาการพุทธศาสนากับศิลปวัฒนธรรมไทย เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตใจและอัตลักษณ์ของมนุษย์ให้มีความมั่นคง งดงาม และยั่งยืนต่อไป

ความหมายของการบูรณาการพุทธศาสนากับศิลปวัฒนธรรม

คำว่า บูรณาการ (Integration) มีรากศัพท์จากภาษาละตินว่า integratio หมายถึง การรวมกันหรือทำให้เป็นหนึ่งเดียว ซึ่งในบริบททางสังคมและการศึกษา หมายถึง กระบวนการเชื่อมโยงองค์ความรู้หรือระบบความเชื่อจากหลากหลายด้านเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืนและสอดคล้อง เพื่อก่อให้เกิดพลังร่วม หรือเกิดผลสัมฤทธิ์ที่สูงขึ้นจากการทำงานร่วมกัน

ส่วนคำว่า ศิลปวัฒนธรรม (Arts and Culture) หมายถึง องค์ประกอบของวิถีชีวิตที่สั่งสม ถ่ายทอด และพัฒนาในรูปของความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี พิธีกรรม ภาษา สถาปัตยกรรม ดนตรี การแสดง งานหัตถกรรม และศิลปะต่างๆ อันมีรากฐานลึกซึ้งจากความเชื่อทางศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนา ซึ่งมีอิทธิพลต่อการก่อรูปความหมาย คุณค่า และการดำเนินชีวิตของสังคมไทยอย่างต่อเนื่องยาวนาน

การบูรณาการพุทธศาสนากับศิลปวัฒนธรรม จึงเป็นมากกว่าการนำเอาธรรมะมาสอดแทรกในกิจกรรมทางวัฒนธรรมเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการที่ประสานพลังของ ความ

ดี กับ ความงาม ศีลธรรมกับศิลปะ เข้าไว้ด้วยกันอย่างมีความหมาย ทำให้เกิดพลังทางจิตวิญญาณและความเข้าใจคุณค่าภายในของมนุษย์ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งในด้านความคิด ความรู้สึก และการกระทำ (วสันต์ พัวพรพงษ์, 2562)

สรุปได้ว่า การบูรณาการนี้มิใช่เพียงเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย แต่ยังเป็นแนวทางในการพัฒนาจิตใจให้มีความเมตตา มีสติ รู้จักพิจารณา และแสวงหาความสงบสุขภายใน ผ่านการสัมผัสความงามแห่งศิลปะและความลึกซึ้งของธรรมะอย่างมีสำนึก โดยเฉพาะในยุคที่วัตถุนิยมและความเร่งรีบเข้าครอบงำสังคม การหวนกลับมาสู่การบูรณาการเชิงจิตวิญญาณเช่นนี้จะช่วยธำรงอัตลักษณ์และเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจของผู้คนได้อย่างยั่งยืน

พุทธศาสนากับบทบาททางศิลปวัฒนธรรม

พระพุทธศาสนาไม่เพียงแต่เป็นศาสนาแห่งการหลุดพ้นและการพัฒนาจิตใจเท่านั้น หากแต่ยังมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและหล่อหลอมศิลปวัฒนธรรมไทยในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะในด้านศิลปกรรม พุทธศิลป์มิได้เป็นเพียงเครื่องประดับหรือสิ่งที่สวยงามเท่านั้น หากเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดคำสอน พัฒนาสุนทรียภาพ และเสริมสร้างคุณค่าทางจริยธรรมให้กับผู้คนในสังคมอย่างลึกซึ้ง

1) พุทธศาสนากับศิลปกรรม

พระพุทธศาสนาได้หล่อหลอมศิลปกรรมไทยตั้งแต่สมัยทวารวดี สุโขทัย อยุธยา จนถึงรัตนโกสินทร์ โดยมีพัฒนาการทางศิลปะที่สะท้อนโลกทัศน์แบบพุทธและจริยธรรมของชุมชนไทยในแต่ละยุคสมัย ทั้ง จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ต่างล้วนแฝงด้วยเนื้อหาทางธรรมและความศรัทธาอย่างลึกซึ้ง

จิตรกรรมไทย โดยเฉพาะ จิตรกรรมฝาผนัง ในวัดวาอาราม เช่น วัดสุทัศน์ วัดพระแก้ว หรือวัดโพธิ์ ล้วนแสดงเรื่องราวทางพุทธศาสนา เช่น พุทธประวัติ ชาดก ไตรภูมิ และเรื่องนรกสวรรค์ ซึ่งมุ่งหวังให้ผู้ชมเกิดความสำนึกในกรรมดีกรรมชั่ว และความศรัทธาในพระพุทธคุณ (อนุชา อชิรเสนา, 2560)

ประติมากรรม เช่น พระพุทธรูปต่าง ๆ ไม่เพียงแสดงพุทธลักษณะเพื่อการบูชาเท่านั้น แต่ยังสะท้อนอุดมคติในแต่ละยุค เช่น พระพุทธรูปสมัยสุโขทัยที่เน้นความอ่อนช้อย สงบนิ่ง สื่อถึงปัญญาและความกรุณา หรือพระพุทธรูปสมัยอยุธยาที่เน้นความมั่นคง สง่างาม สื่อถึงอำนาจและศรัทธา

สถาปัตยกรรม เช่น เจดีย์ โบสถ์ วิหาร ต่างออกแบบอย่างประณีตสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม เช่น การวางผังวัดให้สัมพันธ์กับจักรวาลตามแนวคิดไตรภูมิ หรือการประดับตกแต่งที่เน้นเรื่องกรรม สังสารวัฏ และการพ้นทุกข์

ดังนั้น พุทธศิลป์ไทยจึงไม่ใช่เพียง สิ่งงาม ที่ให้ความรู้สึกทางอารมณ์ หากแต่เป็น สิ่งงามทางธรรม ที่กระตุ้นจิตให้ใคร่ครวญถึงความจริงของชีวิต และปลูกฝังคุณธรรมอย่างแยบยล นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องมือในการสร้างอัตลักษณ์ร่วมทางวัฒนธรรม และรักษาสายใยระหว่างศาสนากับสังคมไทยไว้ได้อย่างยั่งยืน

2) พุทธศาสนากับดนตรีและนาฏศิลป์

พุทธศาสนาได้หล่อหลอมและประคับประคองพัฒนาการของดนตรีและนาฏศิลป์ในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ทั้งในรูปของบทสวดมนต์ ดนตรีประกอบพิธีกรรม และการแสดงรำถวายพระ เช่น รำบวงสรวง รำฟ้อน หรือระบำแสดงธรรม ซึ่งมิใช่เพียงแค่กิจกรรมความบันเทิง แต่มีบทบาทเป็นเครื่องมือทางศีลธรรมและจริยศึกษา

บทสวดมนต์ เช่น ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร หรือ เมตตสูตร ไม่เพียงช่วยให้เกิดสมาธิและสติแก่ผู้สวด แต่ยังมีท่วงทำนองที่ช่วยกล่อมเกลาจิตใจให้สงบ เป็นการฝึกสมาธิในวิถีวัฒนธรรม ส่วนดนตรีพื้นบ้าน เช่น เพลงแหล่ เพลงธรรมะ หรือมโหรีในงานวัด สื่อเนื้อหาธรรมะด้วยภาษาท้องถิ่น ฟังง่าย และเข้าถึงใจคนทุกเพศทุกวัย

นาฏศิลป์ เช่น ระบำไหว้ครู หรือรำถวายพระ เป็นการแสดงความเคารพต่อคุณธรรมและบุญบารมีของพระพุทธเจ้า แฝงไว้ด้วยการฝึกสมาธิ ความสำรวม และสติปัญญา อันเป็นจุดร่วมกับหลักภาวนาในพุทธศาสนา เช่นเดียวกับ รำเทวสังเกต ที่มักแสดงในงานศาสนาและราชพิธี ก็มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างพลังศรัทธาร่วมหมู่ และกล่อมเกลาจิตใจผู้ชม (สุชาติ เถื่อนนาดี, 2562)

สรุปได้ว่า ดนตรีและนาฏศิลป์ในบริบทพุทธศาสนา มีบทบาทในการสืบสานธรรมะโดยอ้อม สร้างแรงบันดาลใจทางจิตวิญญาณ และปลูกฝังอัตลักษณ์ทางศีลธรรมของผู้คนอย่างแนบแน่น

3) พุทธศาสนากับวัฒนธรรมประเพณี

ประเพณีประจำปีของไทยเป็น เส้นเลือดใหญ่ ที่เชื่อมหลักธรรมพุทธศาสนากับวิถีชุมชนเข้าไว้ด้วยกันอย่างแนบแน่น จนเกิดเป็น วัฒนธรรมทางจิต (spiritual culture) ซึ่งหล่อ

หลอมจิตสำนึกเรื่องการเกื้อกูล ความสงบ และการเสียสละให้กับสมาชิกทุกวัยของสังคมไทย (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2545)

ประเพณี	แก่นความหมายทางพุทธ	กิจกรรมสำคัญ	คุณค่าที่ปลูกฝัง
มาฆบูชา (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3)	ระลึก จาตุรงคสันนิบาต พระสงฆ์ 1,250 รูปประชุม พร้อมเพรียงโดยมิได้นัดหมาย	เวียนเทียน ฟังพระธรรมเทศนารักษาศีล	สติระลึกคุณพระรัตนตรัย ความพร้อมเพรียง การสืบทอดพระธรรมคำสั่งสอน
วิสาขบูชา (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6)	วันประสูติ ตรัสรู้ ปรินิพพาน ของพระพุทธเจ้า	ตักบาตร ทำบุญปล่อยนกปลาเวียนเทียน	ตระหนักในความไม่เที่ยง (อนิจจัง) และอุดมคติการพัฒนาจิตเพื่อพ้นทุกข์
สงกรานต์ (13–15 เมษายน)	ขึ้นปีใหม่ดั้งเดิม ผนวกหลักกตัญญู และ อนิจจสัญญา (สำนึกในความเปลี่ยนแปลง)	สรงน้ำพระ รดน้ำขอพรผู้ใหญ่ ทำบุญอุทิศบรรพบุรุษ	ความกตัญญู การคืนดี การขัดเกลาตนด้วย ขันติ และ เมตตา

นอกจากเทศกาลใหญ่ทั้งสาม พิธีทอดกฐิน และ ผ้าป่า ที่จัดภายหลังออกพรรษาก็เป็นเครื่องมือสร้างเครือข่ายกุศลกรรม (karmic network) ระหว่างคฤหัสถ์กับพระสงฆ์ ผู้คนร่วมกัน ลงขันน้ำใจ ถวายผ้าไตรและปัจจัยซ่อมแซมวัดวา นำไปสู่การฝึก ทาน จิตใจเอื้อเฟื้อ และ สามัคคี ในระดับหมู่บ้าน

มิติทางสังคม จิตวิญญาณ

การส่งต่อคุณธรรมระหว่างรุ่น พิธีกรรมภายในบ้าน เช่น การรดน้ำดำหัว ทำให้เด็กเยาวชนฝึกกิริยามารยาทและเคารพผู้ใหญ่โดยปริยาย

พื้นที่สมานฉันท์ งานบุญในวัดเปิด เวทีกลาง ให้ทุกชนชั้นพบปะ แลกเปลี่ยน และทำกิจกรรมสาธารณะร่วมกัน ลดความแบ่งแยกทางเศรษฐกิจการเมือง

การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ตลาดนัดบุญและของที่ระลึกงานประเพณีหมุนเวียนรายได้ในท้องถิ่น เสริมหลัก เศรษฐกิจพอเพียง เข้ากับวิถีพุทธ (สุเวศน์ ขวัญเมือง, 2563)

ประเพณีไทยที่แทรกธรรมะจึงทำหน้าที่คล้าย โรงเรียนชีวิต ให้สังคมได้ซ้อมปฏิบัติ ศีล สมาธิ ปัญญา ผ่านกิจกรรมที่เปี่ยมสุนทรียะ ผลลัพธ์ คือ การสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจ (mental immunity) และหล่อเลี้ยงอัตลักษณ์พุทธวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัตน์

4) การพัฒนาจิตใจผ่านพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรม

ในทัศนะของพระพุทธศาสนา จิต เป็นแก่นแท้ของความเป็นมนุษย์ และเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมและวิถีชีวิตของแต่ละบุคคล โดยคำสอนในพระพุทธศาสนาเน้นว่าความสุขที่แท้จริงต้องเริ่มต้นจากการฝึกจิตใจให้ตั้งมั่นในคุณธรรม ซึ่งดำเนินผ่าน ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2545) การฝึกจิตในกรอบของพุทธธรรมมิใช่เพียงเพื่อแสวงหาความสงบ แต่ยังเป็นกระบวนการ เปลี่ยนแปลงตนเอง เพื่อเข้าสู่ภาวะของความตื่นรู้และหลุดพ้นจากทุกข์

ในขณะเดียวกัน ศิลปวัฒนธรรมไทยซึ่งเจริญรากมาจากพุทธศาสนา ได้กลายเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการขัดเกลาจิตใจและยกระดับจริยธรรมของสังคม เช่น การปั้นพระพุทธรูป ไม่เพียงแต่เป็นงานศิลป์ แต่ยังเป็นการฝึกสมาธิ ฝึกความละเอียดอ่อน และเจริญเมตตาจิตในกระบวนการสร้าง (รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง, 2561) หรือการวาดภาพจิตรกรรมเรื่องชาดก ก็เป็นการร้อยเรียงเรื่องราวของพระโพธิสัตว์ที่แสดงถึงความเสียสละ อดทน และเมตตา ซึ่งผู้สร้างและผู้ชมจะได้รับ บทเรียนทางจิต ผ่านประสบการณ์ทางศิลปะโดยไม่รู้ตัว

นอกจากนี้ การละเล่นพื้นบ้าน ประเพณี และดนตรีที่แฝงด้วยแนวคิดพุทธศาสนา เช่น เพลงกล่อมลูกที่สอนความกตัญญู หรือการรำถวายพระพุทธเจ้าในเทศกาลทางศาสนา เป็นเครื่องมือในการปลูกฝัง วัฒนธรรมทางจิต ซึ่งหมายถึง ความสงบ ความสำรวม และความเคารพในศีลธรรมโดยไม่ต้องใช้คำสอนตรง ๆ

กล่าวโดยสรุป การบูรณาการพุทธศาสนากับศิลปวัฒนธรรมไม่เพียงแต่รักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาจิตใจมนุษย์อย่างลึกซึ้ง ทั้งในระดับบุคคลและสังคม เพราะศิลปะคือภาษาของจิตใจ และพุทธธรรมคือแสงนำทางของจิตวิญญาณ เมื่อสองสิ่งนี้รวมกัน จะนำไปสู่สังคมที่มีสติ มีเมตตา และเคารพในคุณค่าความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง

5) การสร้างอัตลักษณ์อย่างยั่งยืน

การสร้างและรักษาอัตลักษณ์ที่มั่นคงและยั่งยืนในบริบทของสังคมไทยยุคปัจจุบันนั้นเป็นภารกิจที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่รวดเร็ว อัตลักษณ์ในเชิงพุทธวัฒนธรรมจึงทำหน้าที่เป็น หลักยึดเหนี่ยวที่ช่วยให้สังคมรักษาความมั่นคงในคุณค่าและวิถีชีวิต

อัตลักษณ์ในบริบทพุทธวัฒนธรรม

อัตลักษณ์ในบริบทพุทธวัฒนธรรมหมายถึงการแสดงออกของความเชื่อและวิถีชีวิตที่สะท้อนความเข้าใจและการปฏิบัติที่ยึดมั่นในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า เช่น การไหว้พระเพื่อเคารพในความดีงาม การนั่งสมาธิเพื่อฝึกจิตให้มีความสงบและมีสติ หรือการใช้ถ้อยคำสุภาพในการสื่อสารที่แสดงถึงความเมตตากรุณาต่อผู้อื่น (ธีรเดช อุทัยวิทยารัตน์, 2561) อัตลักษณ์เหล่านี้ไม่ใช่เพียงรูปแบบทางวัฒนธรรม แต่เป็นภาวะของ พุทธะ (Buddha nature) ที่สะท้อนถึงคุณลักษณะของผู้ที่มีจิตใจบริสุทธิ์ สงบ และเป็นผู้มีความตื่นรู้ในชีวิตประจำวัน

การที่ผู้คนยึดมั่นในอัตลักษณ์ดังกล่าว ทำให้เกิดความรู้สึกของการเป็นส่วนหนึ่งในชุมชนทางศาสนาและวัฒนธรรม พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และส่งเสริมความสามัคคีในสังคม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับความมั่นคงทางสังคม

ความยั่งยืนของอัตลักษณ์

ความยั่งยืนของอัตลักษณ์พุทธวัฒนธรรมไม่ได้ หมายถึง การรักษาเพียงแค่รูปแบบหรือพิธีกรรมที่ปรากฏภายนอกเท่านั้น แต่หมายถึงการฝังรากลึกของค่านิยมและจิตวิญญาณในใจของผู้คน เพื่อให้สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ได้อย่างมีสติและปัญญา

เมื่อศิลปวัฒนธรรมที่มีพื้นฐานจากพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของจิตใจและพฤติกรรมประจำวันของคนในสังคมแล้ว จะเกิดความเสถียรภาพทางจริยธรรม และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนอย่างมั่นคง ส่งผลให้ชุมชนสามารถรักษาความเข้มแข็งทั้งทางวัฒนธรรมและสังคมได้ในระยะยาว

นอกจากนี้ การสร้างอัตลักษณ์อย่างยั่งยืนยังหมายรวมถึงการปรับตัวอย่างยืดหยุ่นโดยไม่สูญเสียรากฐานแห่งคุณค่า เช่น การผสมผสานเทคโนโลยีสมัยใหม่กับวิถีพุทธเพื่อการเผยแผ่ธรรมะ และการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบที่เข้ากับวิถีชีวิตยุคใหม่

6) กรณีศึกษา วัดและชุมชนไทยในยุคปัจจุบัน

ในยุคปัจจุบัน วัดไทยยังคงเป็นศูนย์กลางที่สำคัญของการดำรงรักษาพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ โดยเฉพาะในแง่ของบทบาทในการพัฒนาจิตใจและสังคมรอบข้าง นอกจากนี้ ชุมชนไทยหลายแห่งยังมีการจัดตั้งโครงการเพื่อสืบสานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ผสานแนวคิดทางพุทธศาสนา ซึ่งสร้างเสริมอัตลักษณ์และความเข้มแข็งของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัดในฐานะศูนย์กลางวัฒนธรรม

วัดไทยไม่ใช่เพียงสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา แต่ยังเป็นศูนย์กลางทางศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญ (ปรีชา โพธิ, 2560) เช่น

วัดพระแก้ว วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ซึ่งเปรียบเสมือนมรดกทางศิลปกรรมระดับชาติที่สะท้อนถึงศิลปะชั้นสูงในรูปแบบจิตรกรรมฝาผนัง ประติมากรรม และสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานความงามและธรรมะเข้าด้วยกัน

วัดป่าในภาคอีสาน เช่น วัดป่าบ้านตาด ที่เน้นการปฏิบัติสมาธิและการพัฒนาจิตใจในแนวปฏิบัติแบบธรรมยุติกนิกาย รวมถึงมีการส่งเสริมกิจกรรมทางศิลปะพื้นบ้านและการเรียนรู้ธรรมะที่เรียบง่ายแต่งดงามในบริบทชุมชน

วัดจึงเป็นสถานที่ที่เชื่อมโยงคนในชุมชนเข้าด้วยกันในฐานะศูนย์กลางที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ทั้งทางด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมอย่างสมดุล

โครงการสืบสานศิลปะพื้นบ้านแบบพุทธ

ในหลายชุมชน โดยเฉพาะในภาคเหนือและอีสาน มีการจัดตั้งโครงการเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนได้เรียนรู้และรักษาศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น

การฟ้อนพื้นเมือง การขับซอ หรือการเล่านิทานชาดก ที่ไม่เพียงเป็นการถ่ายทอดทักษะศิลปะ แต่ยังเป็นการสืบสานคุณค่าทางพุทธธรรมผ่านบทเพลงและเรื่องเล่า เช่น ความเมตตา ความเสียสละ และความเพียรพยายาม (สุวรรณา วัฒนศิริ, 2563)

โครงการเหล่านี้ช่วยสร้างอัตลักษณ์ร่วมในชุมชน ทำให้เยาวชนรู้จักรากเหง้าวัฒนธรรมของตนเองและตระหนักถึงบทบาทของพุทธศาสนาในการดำรงชีวิตและความสัมพันธ์กับผู้อื่น (จิราภรณ์ คำปา, 2562)

สรุปได้ว่า ผลลัพธ์จากโครงการสืบสานศิลปวัฒนธรรมนี้ ไม่เพียงแต่ช่วยรักษาวัฒนธรรมพื้นบ้านให้คงอยู่ แต่ยังเสริมสร้างความภาคภูมิใจและความสัมพันธ์เชิงบวกในชุมชนอย่างยั่งยืน

7) แนวทางบูรณาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

การบูรณาการพุทธศาสนาเข้ากับศิลปวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จำเป็นต้องมีแนวทางที่ครอบคลุมทุกมิติ ทั้งในด้านการศึกษา สังคม และเทคโนโลยี เพื่อส่งเสริมให้พุทธศิลป์

และศิลปธรรมะสามารถเข้าถึงคนทุกช่วงวัย และสร้างผลกระทบเชิงบวกในระดับชุมชนและสังคมได้อย่างต่อเนื่อง ดังนี้

ส่งเสริมการเรียนรู้พุทธศิลป์ในสถานศึกษา

การบรรจุเนื้อหาพุทธศิลป์ไว้ในหลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ จะช่วยให้เยาวชนได้รับความรู้และเข้าใจในความงดงามของศิลปวัฒนธรรมที่ผสานกับธรรมะ เช่น การเรียนรู้เรื่องศิลปะจิตรกรรม ฝีมือการปั้นพระ หรือการอ่านและวิเคราะห์ภาพจิตรกรรมฝาผนังในวัด ซึ่งเป็นการฝึกทั้งทักษะและความรู้สึกทางศีลธรรมควบคู่กัน (ศิริวรรณ สุขสม, 2561)

จัดกิจกรรมทางศาสนาเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน

การจัดกิจกรรมทางศาสนา เช่น งานเทศกาลบุญ งานวัฒนธรรม และเวิร์กช็อปศิลปะที่เกี่ยวข้องกับพุทธศิลป์ในชุมชน ควรมุ่งเน้นให้เกิดความมีส่วนร่วมจากประชาชนทุกวัย โดยใช้วิธีการสร้างสรรค์ที่ทันสมัยและเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้แสดงออกทางความคิดและความรู้สึกเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน (ชลธิชา ทองคำ, 2563)

พัฒนาหลักสูตรจริยศึกษาด้วยศิลปะ

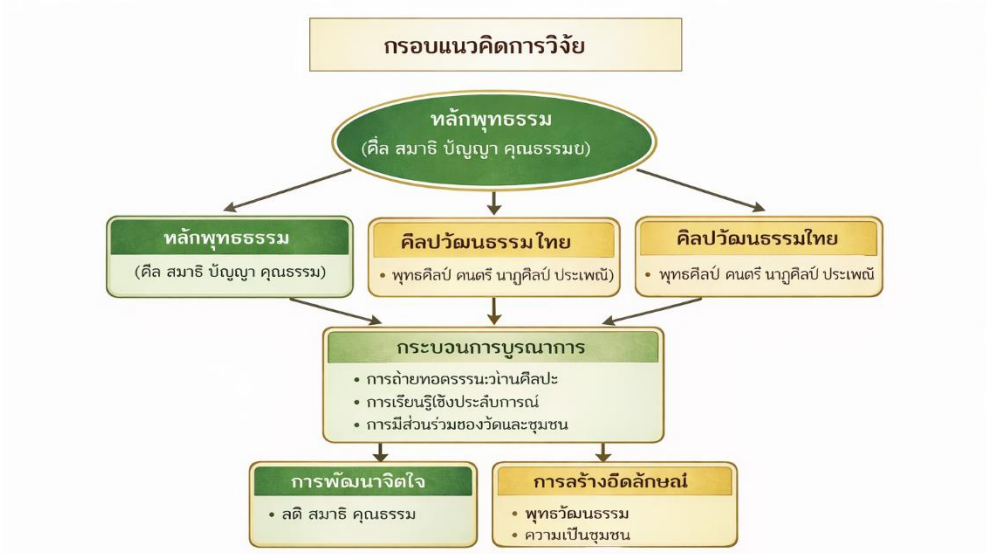
การพัฒนาหลักสูตรจริยศึกษาที่ผสานศิลปะจะช่วยให้การเรียนรู้เรื่องศีลธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเข้าถึงจิตใจผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น เช่น การใช้ละครศิลป์ การรำ หรือการวาดภาพประกอบการเรียนรู้คุณธรรม เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมและการตระหนักรู้ในคุณค่าทางจริยธรรม (วราภรณ์ ศรีสวัสดิ์, 2562)

สนับสนุนศิลปินที่สร้างสรรค์ผลงานแนวพุทธ

การส่งเสริมและสนับสนุนศิลปินที่สร้างผลงานที่สะท้อนพุทธธรรมและศิลปวัฒนธรรมเป็นการต่อยอดและรักษาวัฒนธรรมให้คงอยู่ รวมถึงสร้างแรงบันดาลใจให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าของศิลปะและธรรมะควบคู่กัน โดยอาจผ่านการจัดนิทรรศการ การประกวด หรือการให้ทุนสร้างสรรค์ผลงาน (กฤตยา พูนศิริ, 2560)

ใช้สื่อเทคโนโลยีในการเผยแผ่ศิลปะธรรมะ

การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น สื่อดิจิทัล โซเชียลมีเดีย หรือแพลตฟอร์มออนไลน์ มาใช้ในการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมที่ผสมผสานธรรมะ จะช่วยขยายวงการเข้าถึงผู้คนได้มากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนและผู้คนในเมืองที่อาจมีเวลาจำกัดในการเข้าร่วมกิจกรรมแบบดั้งเดิม (ธีรพล บุญเลิศ, 2564)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยนี้มุ่งอธิบายกระบวนการบูรณาการระหว่าง หลักพุทธธรรม ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา และคุณธรรม กับ ศิลปวัฒนธรรมไทย อันประกอบด้วยพุทธศิลป์ ดนตรี นาฏศิลป์ และประเพณี ในฐานะเครื่องมือและสื่อกลางสำคัญในการถ่ายทอดคุณค่าทางพระพุทธศาสนาไปสู่สังคมร่วมสมัย โดยอาศัย กระบวนการบูรณาการ ผ่านการถ่ายทอดธรรมะด้วยศิลปะ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนเป็นกลไกหลักในการเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางศาสนากับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

ผลจากกระบวนการดังกล่าวนำไปสู่ การพัฒนาจิตใจของบุคคล ในด้านสติ สมาธิ และคุณธรรม ควบคู่กับ การสร้างอัตลักษณ์ทางพุทธวัฒนธรรมและความเป็นชุมชน ซึ่งช่วยเสริมสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าทางศาสนาและวัฒนธรรมของตนเอง อันจะส่งผลต่อการดำรงอยู่ของวิถีชีวิตที่เกื้อกูลกันในสังคม สุดท้ายกระบวนการทั้งหมดนี้นำไปสู่ ความยั่งยืนของบุคคล ชุมชน และสังคม ทั้งในมิติทางจิตใจ วัฒนธรรม และสังคมโดยรวม

คำอธิบายกรอบแนวคิดการวิจัย

สรุป

การบูรณาการพุทธศาสนากับศิลปวัฒนธรรมมิใช่เพียงแค่การรักษาประเพณีหรือถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการที่มีความลึกซึ้งและครอบคลุมในการพัฒนาจิตใจมนุษย์ให้เข้าถึงความดีงามอย่างแท้จริง ผ่านการฝึกฝนสมาธิ ศีล และปัญญาในบริบทของศิลปะและวัฒนธรรมที่งดงาม ซึ่งทำให้เกิดความสงบภายในและความตระหนักรู้ในความไม่เที่ยงของชีวิต นอกจากนี้ การบูรณาการนี้ยังช่วยสร้างและธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มั่นคงและยั่งยืนในสังคม โดยเฉพาะในยุคที่โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและท้าทายค่านิยมดั้งเดิม การส่งเสริมการเรียนรู้และปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวในสถานศึกษา ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ จะช่วยสร้างสังคมที่มีความสามัคคี สติปัญญา และความสุขอย่างแท้จริง ดังนั้น การบูรณาการพุทธศาสนากับศิลปวัฒนธรรมจึงถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนามนุษย์และสังคมให้เติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืนในอนาคต **ข้อเสนอแนะ 1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** 1.1 ส่งเสริมการบูรณาการพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนและกำหนดนโยบายให้สถานศึกษาในทุกระดับจัดทำหลักสูตรหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมความเข้าใจพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมควบคู่กัน เพื่อพัฒนาจิตใจและอัตลักษณ์ของเยาวชนในระยะยาว 1.2 สนับสนุนโครงการอนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรมพุทธ รัฐบาลและองค์กรท้องถิ่นควรจัดสรรงบประมาณและส่งเสริมโครงการที่เน้นการอนุรักษ์ศิลปกรรมและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา โดยเฉพาะในชุมชนที่มีความเสี่ยงต่อการสูญเสียวัฒนธรรมดั้งเดิม 1.3 ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและสื่อสมัยใหม่ในการเผยแผ่ศิลปะธรรมะ ควรจัดตั้งแพลตฟอร์มและสื่อออนไลน์ที่ทันสมัยเพื่อเผยแพร่ความรู้และศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธอย่างกว้างขวาง พร้อมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้แบบออนไลน์ที่เข้าถึงกลุ่มคนหลากหลายวัย 1.4 สนับสนุนศิลปินและช่างฝีมือท้องถิ่น ภาครัฐควรมีนโยบายส่งเสริมและให้ทุนแก่ศิลปินที่สร้างสรรค์ผลงานพุทธศิลป์และศิลปวัฒนธรรม เพื่อรักษาและพัฒนาศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ **2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัย** 2.1 ศึกษาผลกระทบของการบูรณาการพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมต่อการพัฒนาจิตใจ ควรมีงานวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณที่ศึกษาอย่างละเอียดว่าการนำศิลปวัฒนธรรมและพุทธธรรมมาใช้ร่วมกันส่งผลต่อพฤติกรรม จิตใจ และอัตลักษณ์ของบุคคลและชุมชนอย่างไร 2.2 วิจัยนวัตกรรมการสอนและเผยแผ่ศิลปะธรรมะผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่ ควรสำรวจและพัฒนาเครื่องมือ สื่อ หรือแพลตฟอร์มการเรียนรู้ที่เหมาะสมในการส่งเสริมการเรียนรู้พุทธศิลป์และธรรมะในยุคดิจิทัล 2.3 ศึกษาการปรับตัวและการ

เปลี่ยนแปลงของศิลปวัฒนธรรมพุทธในยุคโลกาภิวัตน์ งานวิจัยควรเจาะลึกถึงวิธีการที่ศิลปวัฒนธรรมพุทธสามารถรักษาอัตลักษณ์ไว้ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยี 2.4 การประเมินผลโครงการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมพุทธในชุมชนต่าง ๆ ควรมีการวิจัยที่ติดตามประเมินผลการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาจิตใจและอัตลักษณ์ เพื่อเป็นแนวทางปรับปรุงและขยายผล

เอกสารอ้างอิง

ธีรเดช อุทัยวิทยารัตน์. (2561). *จิตวิญญาณพุทธกับการพัฒนาอัตลักษณ์*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2545). *พุทธธรรม: ฉบับปรับขยาย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

ปรีชา โพธิ. (2560). *วัดป่ากับการพัฒนาใจของชุมชนในภาคอีสาน*. ขอนแก่น: สถาบันพัฒนาชนบท.

วสันต์ พัวพรพงษ์. (2562). *การบูรณาการพุทธศิลป์กับจิตศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

วราภรณ์ ศรีสวัสดิ์. (2562). *การใช้ศิลปะในหลักสูตรจริยศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณธรรม*. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

ศิริวรรณ สุขสม. (2561). *พุทธศิลป์ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สุชาติ เถื่อนนาดี. (2562). *ดนตรีกับศีลธรรม: การศึกษาบทบาทของดนตรีในพุทธศาสนา*. มุกดาหาร: วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร.

สุวรรณา วัฒนศิริ. (2563). *การฟื้นฟูศิลปะพื้นบ้านในวิถีพุทธ*. เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

สุเวศน์ ขวัญเมือง. (2563). *เศรษฐกิจพอเพียงกับวัฒนธรรมพื้นบ้านไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจวัฒนธรรมแห่งชาติ.

อนุชา อชิรเสนา. (2560). *จิตรกรรมไทยกับการถ่ายทอดธรรมะ*. กรุงเทพฯ: สำนักศิลปวัฒนธรรม.

จิราภรณ์ คำปา. (2562). *อัตลักษณ์ชุมชนผ่านศิลปะและศาสนาในภาคเหนือ*. ลำปาง: มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.

ชลธิชา ทองคำ. (2563). *เวิร์กช็อปพุทธศิลป์ในชุมชน*. นครปฐม: สำนักพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

กฤตยา พูนศิริ. (2560). *ศิลปินและศิลปธรรมะ: การสร้างแรงบันดาลใจในสังคมร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: หอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร.

รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง. (2561). *การฝึกจิตด้วยศิลปกรรมในพระพุทธศาสนา*. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา ในยุคการเปลี่ยนแปลงศตวรรษที่ 21*

BUDDHIST LEADERSHIP ATTRIBUTES OF EDUCATIONAL ADMINISTRATORS IN THE AGE OF TRANSFORMATION

พระมหาเอกพันธ์ วรธมฺมญญู[1], พระครูปลัดอรรถสิทธิ์ อริยเมธี[2], พระมหาฉัตรชัย ธมฺมวรเมธี[3] และ พระครูวิริยปัญญาภิวัฒน์[4]

Phramaha Ekkapan Warathammanyu[1], Phrakhrupalad Atthasit Ariyamedhi[2], Phramaha Chatchai Thammawarametee[3] and Phrakhru Wiriyapanyapiwat[4]

[1-4]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1-4]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: akepathai2@gmail.com

วันที่รับบทความ : 21 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 4 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 6 กุมภาพันธ์ 2569

Received 21 January 2026; Revised 4 February 2026; Accepted 6 February 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลงศตวรรษที่ 21 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำเชิงพุทธยังต้องยึดหลักความยุติธรรม โปร่งใส และความซื่อสัตย์สุจริตเป็นสำคัญ การบริหารงานด้านบุคลากร งบประมาณ และทรัพยากรควรเป็นไปอย่างเป็นธรรม ตรวจสอบได้ และยึดประโยชน์ส่วนรวมเหนือประโยชน์ส่วนตน หลักการดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการสร้างความ

Citation:

* พระมหาเอกพันธ์ วรธมฺมญญู, พระครูปลัดอรรถสิทธิ์ อริยเมธี, พระมหาฉัตรชัย ธมฺมวรเมธี และ พระครูวิริยปัญญาภิวัฒน์. (2569). คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลงศตวรรษที่ 21. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 943-957.

Phramaha Ekkapan Warathammanyu, Phrakhrupalad Atthasit Ariyamedhi, Phramaha Chatchai Thammawarametee and Phrakhru Wiriyapanyapiwat. (2026). Buddhist Leadership Attributes Of Educational Administrators In The Age Of Transformation. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 943-957.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ไว้วางใจและศรัทธาในองค์กร ประกอบด้วย 3 อย่าง คือ 1. การทำงานของผู้บริหารควรดูแลบุคลากรในสถานศึกษาให้ปฏิบัติงานด้วยความเรียบร้อย 2. การวางแผนงาน บริหารงานอย่างมีคุณภาพบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ และ 3. การดูแลบุคลากร สนับสนุนการทำงาน ช่วยเหลือบุคลากรอย่างเต็มความสามารถ

คำสำคัญ: คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา, ภาวะผู้นำเชิงพุทธ, ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

Abstract

This academic article aims to study the Buddhist leadership characteristics of school administrators in the changing 21st century and found that: School administrators with Buddhist leadership qualities must also uphold the principles of justice, transparency, and integrity. Human resource management, budgeting, and resource allocation should be fair, transparent, and prioritize the public interest over personal gain. These principles play a crucial role in building trust and confidence within an organization and consist of three aspects: 1. The administrators should oversee that the personnel in the educational institution perform their duties properly. 2. Planning and managing effectively will achieve the set goals. And 3. Taking care of personnel, supporting their work, and assisting them to the best of our ability.

Keywords: Characteristics of school administrators, Buddhist leadership, School administrators in the 21st century

บทนำ

ผู้บริหารในฐานะผู้นำทางการบริหารศึกษาเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งการประพฤติและการดำเนินชีวิตด้วยความเมตตาและกรุณาโดยไม่เลือกปฏิบัติต่อบุคลากรคนใดคนหนึ่งและรู้จักวิธีในการส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาพัฒนาผลงานของตนเองภาวะผู้นำทางการศึกษาเชิงพุทธ คือ การที่ผู้นำใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการและนำพาผู้ตามให้บรรลุเป้าหมาย โดยผู้นำต้องมีคุณสมบัติหลัก เช่น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความเสียสละ มี

ความเชี่ยวชาญ และมีความชอบธรรม เพื่อสร้างความสามัคคีและพัฒนาองค์กรให้เจริญก้าวหน้าตามหลักธรรม เช่น หลักพรหมวิหาร 4 โดยแนวคิดหลักของภาวะผู้นำทางการศึกษาเชิงพุทธ คือ การบูรณาการหลักธรรมด้วยหลักเมตตาต่อเพื่อนร่วมงาน กรุณาสนับสนุนบุคลากร มุทิตาคอยยินดีต่อบุคลากร อุเบกขารู้จักวางเฉยต่อการบริหารงานและการปฏิบัติตน มุ่งเน้นการจูงใจให้ผู้ตามทำงานร่วมกันอย่างมีความสุขและบรรลุเป้าหมายขององค์กร บนพื้นฐานของความถูกต้องดีงาม รวมถึงการพัฒนาจิตใจของตนเองและผู้อื่นให้มีคุณธรรมและคุณสมบัติที่ดีงาม ดังที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2550) กล่าวว่า พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้นำหมู่ ชื่อว่า พระศาสดาเหมือนบุคคลผู้นำเกวียน ย่อมนำหมู่เกวียนข้ามจากที่กันดารให้ถึงถิ่นปลอดภัย ฉันใด พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเป็นผู้นำ เป็นผู้นำโดยวิเศษ เป็นผู้ตามแนะนำ ทรงให้รู้จักประโยชน์ในการพิจารณา ชี้นำแนวทางในการพัฒนาสอนตนให้เกิดความเลื่อมใสได้ เกิดความศรัทธาได้ เพราะเหตุฉะนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงได้ชื่อว่า ผู้ทรงนำหมู่ หรือ ผู้นำ

องค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำการบริหารการศึกษา เช่น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ใช้ความเมตตา การเอาใจใส่ และการพูดจาที่ไพเราะ เพื่อสร้างความผูกพันและความเข้าใจ มีความเสียสละ การให้ทาน และการช่วยเหลือผู้อื่นเป็นคุณสมบัติสำคัญในการทำงานร่วมกัน มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ มีปัญญา มีความรอบรู้ และมีความสามารถในการตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล มีความชอบธรรม ยึดมั่นในความจริง มีความเที่ยงธรรม และทำแต่ความดี ดังนั้นภาวะผู้นำทางการศึกษาเชิงพุทธจึงเป็นการนำปรัชญาทางพุทธศาสนามาใช้ในการบริหารจัดการศึกษา ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ เพื่อสร้างองค์กรที่เข้มแข็งและคนในองค์กรมีความสุขอย่างแท้จริง

คุณลักษณะสำคัญของผู้นำเชิงพุทธในศตวรรษที่ 21 จะต้องมีความเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว เป็นแบบอย่างที่ดี กล้าตัดสินใจอย่างมีคุณธรรม และมุ่งประโยชน์ส่วนรวมและความสงบสุขอย่างยั่งยืนในสถานศึกษา รวมถึงการเป็นผู้นำในการสร้างความไว้วางใจของผู้ใต้บังคับบัญชา รู้จักให้การสนับสนุนลูกน้องในการสร้างผลงานทางวิชาการและการให้กำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา เพราะฉะนั้นผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีภาวะผู้นำ ประกอบด้วย ครองตน คือ มีศีลธรรม ซื่อสัตย์ มีสติ และใช้ปัญญาในการตัดสินใจ ครองคน คือ การบริหารครูและบุคลากร

ด้วยความเมตตา เข้าใจรับฟัง และความต่อการตัดสินใจรวมถึงความเป็นมนุษย์ และ ครองงาน คือ การบริหารงานด้วยหลักธรรมาภิบาล โปร่งใส และตรวจสอบการบริหารงานได้

ดังนั้นการศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลงศตวรรษที่ 21ของผู้บริหารสถานศึกษา มุ่งเน้นนการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธ คุณธรรมของผู้บริหาร และคุณลักษณะของผู้นำบริหารการศึกษาอันจะส่งผลที่ดีต่อการพัฒนาคุณภาพของการบริหารการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืนต่อไป

ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา

ภาวะผู้นำทางการศึกษาเป็นบุคคลที่สมาชิกในองค์กรแต่งตั้งขึ้นให้ทำหน้าที่ในการบริหารสถานศึกษา มีความสามารถในการดึงดูดหรือการสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกในกลุ่มเกิดการยอมรับนับถือ มีความคิดสร้างสรรค์ และสามารถนำองค์กรให้ได้ปฏิบัติตามในสิ่งที่ถูกต้องด้วยความเต็มใจ เพื่อไปสู่เป้าหมายขององค์กรและประสบความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

1. ภาวะผู้นำ

การศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเป็นที่ยอมรับภาวะผู้นำได้สร้างบริบทของความเป็นมนุษย์เนื่องจากความรู้ ความสามารถหรือกระบวนการดำเนินชีวิตของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อผู้อื่น กลุ่มคน สร้างจูงใจให้กับกลุ่มคน ความปรารถนาเกิดความเชื่อถือศรัทธา การสร้างการยอมรับ รวมถึงการใช้ความรู้ความสามารถของตนนำพากลุ่มคน องค์กรไปสู่ความสำเร็จและช่วยเพิ่มพลังอำนาจของผู้อื่นให้บรรลุเป้าหมายสำเร็จตามที่ตั้งไว้ ดังที่ Gareth Jones and Jenifer M.George (2009) กล่าวว่า ผู้นำเป็นบุคคลที่สามารถแสดงอิทธิพลเหนือผู้อื่นที่จะช่วยให้ผู้อื่น กลุ่มคน สามารถบรรลุเป้าหมายของบุคคลหรือองค์กร ถือว่าเป็นบุคคลที่จะสามารถชักจูงให้คนอื่นได้ปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ สร้างความเชื่อมั่นในตนเองและผู้อื่น ทั้งสามารถสร้าวความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้เกิดขึ้นแก่หน่วยงาน องค์กรนั้น ดังนักการศึกษากล่าวไว้ ดังนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมฺจิตฺโต) (2549) กล่าวว่า ผู้นำ คือ ผู้ชักพาให้กลุ่มคน คนอื่นสามารถเคลื่อนไหวหรือกระทำในทิศทางที่ผู้นำกำหนดเป้าหมายไว้ และมีอิทธิพลต่อกลุ่มชนเพื่อให้ได้ปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายตามความต้องการ ภาวะผู้นำจึงมีหลากหลายบทบาท เช่น ผู้นำองค์กร ผู้นำสถานศึกษา ผู้นำวัด ผู้นำสมาคม ผู้นำครอบครัว

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2546) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถของผู้นำในการทำให้บุคคลปฏิบัติตามบรรลุเป้าหมายขององค์กร เช่น ผู้นำจะต้องมีสติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความความสามารถของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานงานกัน ทำงานร่วมกัน สามัคคีกัน และสามารถพากันไปสู่จุดมุ่งหมายที่ดีงาม

ประเวศ วะสี (2540) กล่าวว่า ภาวะผู้นำจะต้องประกอบด้วย ลักษณะดังต่อไปนี้

1) ฉลาด ผู้นำตามธรรมชาติจะฉลาดกว่าผู้นำที่มาจากการแต่งตั้งหรือผ่านการเลือกตั้ง เพราะมีเหตุปัจจัยในกระบวนการร่วมกันคิด ร่วมกันทำจะปรากฏให้รู้อยู่เสมอ

2) ผู้นำคือผู้เห็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ทำให้ส่วนรวมเกิดกำลังในการทำงานร่วมกัน เห็นแก่ตัวจะเห็นแก่ส่วนรวมอันปรากฏให้ผู้อื่นได้เห็นได้รับรู้

3) การติดต่อสื่อสารกับกลุ่มคนเดียวกัน ฉลาดในการสื่อสาร หรือติดต่อสื่อสารได้อย่างมีๆไหวพริบ ฉลาดรอบรู้ กล้าตัดสินใจ และเป็นผู้นำในการปกครอง

4) ผู้นำจะต้องเป็นยอมรับของสมาชิกโดยอัตโนมัติ ทำให้การทำงานในองค์กรราบรื่น มีความสุขและมีประสิทธิภาพ

นอกจากนั้น บทบาทของภาวะผู้นำจะประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องประกอบด้วย ภาระหน้าที่รับผิดชอบ การวางแผน การสั่งการร การดูแล และควบคุมการทำงานในด้านต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ผ่านกระบวนการสร้างทีมงาน คิดริเริ่มสร้างองค์กรโดยให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานแต่ละด้าน ประกอบด้วย บทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ และแผนงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเกิดประโยชน์แก่สถาบันการศึกษา

บทบาทของภาวะผู้นำ คือ บทบาทหน้าที่เฉพาะที่ต้องการรับผิดชอบมากกว่าลูกทีมคนอื่น ๆ รวมถึงการมีพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นไปตามความคาดหวังของสถาบันการศึกษาที่จะต้องมีภาระหน้าที่ในการรับผิดชอบที่จะเป็นผู้นำในการบริหารสถานศึกษา เช่น การวางแผน การสั่งการ การดูแล การบริหาร การบริการ และการควบคุมการทำงานให้สำเร็จ เนื่องจากผู้นำในสถาบันการศึกษานั้นจะต้องมีความรับผิดชอบอย่างหลากหลาย เป็นทั้งนักพูด นักบริหาร และผู้จุดประกายความคาดหวังของบุคลากร

2. หลักธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

การศึกษาเป็นพื้นฐานของการพัฒนาชีวิตมนุษย์ให้มีความครบถ้วนบริบูรณ์ในด้านการเรียนรู้ ด้านการใช้ชีวิตประจำวัน ด้านการประกอบอาชีพ ทั้งนี้เพื่อแก้ไขปัญหาและสั่งสอนมนุษย์ให้ประพฤติปฏิบัติตน ตั้งมั่นอยู่ในความดีเป็นการดำเนินไปตามความเป็นจริงที่ต้องการให้มนุษย์สำเร็จประโยชน์และมีทักษะในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพในองค์กร ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2554) กล่าวว่า หลักธรรมในการบริหารการศึกษา คือ หลักพุทธธรรม ดังนี้

(1) พุทธธรรมเป็นธรรมของพระพุทธเจ้า พระคุณสมบัติของพระพุทธเจ้าในคัมภีร์มหานิทเทส ระบุไว้ว่ามี 6 ประการ ดังนี้ 1) กายกรรมทุกอย่างของพระพุทธเจ้าเป็นไปตามพระญาณ (จะทำอะไรทำด้วย ปัญญาและด้วยความรู้ความเข้าใจ) 2) วจีกรรมทุกอย่างเป็นไปตามพระญาณ 3) มโนกรรมทุกอย่าง เป็นไปตามพระญาณ 4) ทรงมีพระญาณ ไม่ติดขัดในอดีต 5) ทรงมีพระญาณ ไม่ติดขัดในปัจจุบัน

(2) ธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้า คือ บารมี 10 ซึ่งประกอบด้วย ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา และอุเบกขา

(3) ธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ เช่น สติปัฏฐาน 4 (กายานุปัสสนา เวทน-นุปัสสนา จิตตานุปัสสนา ธัมมานุปัสสนา) มรรคมีองค์ 8 (สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ) ขันธ์ 5 (รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ) ปัจจัย 24 (ลักษณะหรืออาการแห่งความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งทั้งหลาย ที่สิ่งหนึ่งหรือสภาวธรรมอย่างหนึ่งเป็นองค์ประกอบที่ช่วยเอื้อ เกื้อหนุน ค้ำจุน เป็นเหตุหรือเป็นเงื่อนไขให้สิ่ง อื่นหรือ สภาวธรรมอย่างอื่นเกิดขึ้น คงอยู่ หรือเป็นไปอย่างใดอย่างหนึ่ง) เป็นต้น

ดังนั้น หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ทรงค้นพบ และได้สั่งสอนเพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นจริงของเหตุและปัจจัย และให้นำไปประพฤติปฏิบัติ พัฒนากาย จิตใจสติปัญญา ให้รู้เท่าทันสภาวะธรรมชาติของสิ่งต่างๆ อันจะนำไปสู่หนทางแห่งการประสบความสำเร็จเบื้องต้นในชีวิต และการหลดพ้นจากความทุกข์ ดังที่ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) (2541) กล่าวว่า หลักพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่ประกอบด้วยคุณธรรมครบถ้วนสมบูรณ์ ประกอบด้วย 4 ประการ

1) เมตตา ความจริงใจ ความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น เช่น การยิ้มแย้มแจ่มใส และการกระทำที่มุ่งหวังให้ผู้อื่นมีความสุข ประสบผลสำเร็จต่อไป

2) กรุณา ความสงสาร ความเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ยามบุคคลในองค์กรลำบากจะต้องแสดงออกด้วยการเข้าช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา ด้วยความเต็มใจเสมอเต็มความสามารถ

3) มุทิตา ความชื่นชมยินดีในความสำเร็จสมหวังของผู้อื่น แสดงออกด้วยมิตรไมตรีต่อบุคคลอื่นหรือชื่นชมต่อความสำเร็จของผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน

4) อุเบกขา ความวางใจให้ผู้อื่นได้ทำงานเต็มความสามารถ เปิดโอกาสให้ทุกคนทำงานในสิ่งที่ตนเองชอบและมีความถนัดเหมาะสมกับหน้าที่

เพราะฉะนั้น นักบริหารการศึกษาจะต้องมีคุณธรรมของผู้บริหารหรือนักปกครองที่ดีต่อการบริหารจัดการศึกษา ดังที่ พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวว่า นักบริหารต้องมีพรหมวิหาร 4 คือ ธรรมสำหรับผู้ใหญ่ 4 ประการ คือ

1) เมตตา คือ ความรักความหวังที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข นักบริหารต้องมีความรักและความหวังต่อเพื่อนร่วมงาน ความรักจะเกิดได้ถ้านักบริหารรู้จักมองในส่วนที่ดีของเพื่อนร่วมงาน นักบริหารต้องรู้จักมองข้ามและให้อภัย เมื่อพบส่วนดีก็จดจำไว้ เพื่อนจะได้ใช้คนให้เหมาะสมกับลักษณะที่ดีของเขา ดังนั้น เมตตาหรือความรักจึงเกิดจากการแง่ดีของคนอื่น

2) กรุณา คือ ความสงสารเห็นใจ ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์เมื่อเพื่อนร่วมงานประสบเคราะห์กรรม นักบริหารต้องมีความสงสารหวั่นใจ และคิดหาหาทางช่วยเขาให้พ้นทุกข์นั้น ความสงสารจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อนักบริหารเปิดใจกว้างรับฟังปัญหาของคนอื่น กรุณาต่างจากเมตตา กรุณา เกิดขึ้นเมื่องมองจุดด้อยของคนอื่น ส่วนเมตตาเกิดขึ้นเมื่อมองจุดดีของเขา

3) มุทิตา คือ ความรู้สึกพลอยชื่นชมยินดีเมื่อได้ดีมีสุข นักบริหารต้องส่งเสริมให้คนทำงานมีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถจนได้เลื่อนตำแหน่งขึ้นโดยไม่กลัวว่าลูกน้อง จะขึ้นมาทาบรัศมี เขาไม่กีดกันใครแต่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้ทำงานแสดงความสามารถเต็มที่ และพลอยชื่นชมยินดีในความก้าวหน้าของเพื่อนร่วมงาน มุทิตาจะทำลายความริษยาในใจนักบริหาร ถ้านักบริหารมีจิตริษยาลูกน้องเสียแล้ว ลูกน้องจะรับรู้ ความริษยานั้นและจะไม่ทุ่มเททำงานให้

4) อุเบกขา คือ ความรู้สึกวางเฉยเป็นกลางไม่ลำเอียงเข้าข้างคนใดคนหนึ่ง คือ มีความยุติธรรมในการให้รางวัลและลงโทษ ข้อสำคัญ คือ นักบริหารต้องรู้เท่าทันคนร่วมงานทุกคนนักบริหารที่ไม่รู้เท่าทันสถานการณ์อาจจะวางเฉยได้เหมือนกัน แต่การวางเฉยเช่นนั้น เรียกว่าอัญญานุเบกขา

การที่ผู้บริหารนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารการศึกษา เป็นการสร้างความเชื่อถือให้การยอมรับจากสังคม สร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาภายในสถานศึกษาในการที่จะสร้างศรัทธาทำให้องค์กรต่างๆ ในสถานศึกษาขับเคลื่อนหรือพัฒนาไปในทิศทางที่ต้องการได้ หลักพุทธธรรมที่ผู้บริหารเลือกสรรและนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาในการปฏิบัติตนที่ส่งผลต่อสมรรถนะที่สำคัญและจำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษา การปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการ ศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด จะต้องเป็นผู้อุดมด้วยศีล สมาธิ ปัญญา เป็นผู้มีจิตใจผ่องใส มีความเห็นถูกดำเนินชีวิตอยู่ด้วยปัญญา ฉลาดในการหาเหตุผล เป็นผู้คิดดีเป็นปกติวิสัย เป็นผู้พูดดี เป็นปกติวิสัยและเป็นผู้ทำดีเป็นปกติวิสัย จนบคคลทั้งหลายให้การยกย่องนับถือว่าเป็นสัตบุรุษ

เพราะฉะนั้น คุณธรรมในการบริหารการศึกษาให้มีความรู้คู่คุณธรรม ความสามารถของนักบริหารควรประกอบด้วย ความมีเมตตา ความมีกรุณา ความมีมุทธิตา และความมีอุเบกขานั้น เป็นหลักธรรมประจำใจสำหรับผู้บริหาร เป็นคุณธรรมอันประเสริฐที่ผู้บริหารพึงมีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความเมตตา เอื้อเฟื้อต่อลูกน้อง และสนับสนุนหน้าที่ ความรับผิดขอบของลูกน้องอย่างเต็มความสามารถและผู้บริหารจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยความรัก ความเมตตา ไม่ดูหมิ่นผู้ใต้บังคับบัญชา ส่งเสริมการทำงานโดยไม่ปิดกั้น ดูแลเอาใจใส่ ให้ความช่วยผู้ร่วมงานในสถานศึกษารวมถึงการเป็นกัลยาณมิตรกับเพื่อนร่วมงานช่วยแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อบุคลากรในสถานศึกษา ประกอบด้วย

1) ผู้บริหารจะต้องสำรวจความต้องการของบุคคลในการพัฒนาตนเอง รู้จักมอบหมายงานตามความถนัดและขีดความสามารถของผู้ร่วมงาน

2) ผู้บริหารต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตมีวิริยะ อุตสาหะเป็นแบบอย่างแก่ผู้ร่วมงาน

3) ผู้บริหารต้องมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีช่วยเหลือเกื้อกูลและมีความเมตตาต่อบุคลากรในส่วนงาน โดยไม่สร้างความแตกแยกในหมู่ผู้ร่วมงานด้วยกัน

3. ภาวะผู้เชิงพุทธ

ภาวะผู้นำเชิงพุทธเป็นการสร้างผู้นำที่ยึดปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน เน้นการพัฒนาตนเอง การควบคุมตนเอง และมีคุณธรรมในการทำงานยึดประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน โดยมีหลักการทำงาน คือ การครองตน เป็นผู้นำในการพัฒนาตนเองก่อน มีสติ รู้เท่าทันอารณ์ มีปัญญาคิดรอบคอบ และมีศีลธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต ปกครองคนด้วยเมตตา มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ช่วยเหลือผู้อื่นในยามเดือดร้อน ยินดีเมื่อ

ผู้อื่นประสบความสำคัญ และวาจาใจเป็นกลาง ประกอบกับการบริหารการศึกษาอย่างมีธรรมาภิบาล กล่าวคือ รักในงาน เพียรยายาม และใส่ใจรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2549) กล่าวว่า นักบริหารการศึกษาจะทำหน้าที่สำเร็จลล่วงไปด้วยดี ต้องสร้างภาวะผู้นำ 3 ประการ ดังนี้

1) จักขุมา หมายถึง มองการไกลด้วยปัญญา สามารถวางแผนงาน สร้างโครงสร้าง เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วม และรู้จักใช้คนให้เหมาะสมกับงาน คือ ความชำนาญในการใช้ความคิด

2) วิธูโร หมายถึง การบริหารจัดการธุระได้ดี มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ถือว่าเป็นการชำนาฯด้านเทคนิค

3) นิสสยสัมปันโน หมายถึง พึ่งพาอาศัยคนอื่นได้ เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี กล่าวคือ ความชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์

นอกจากนี้ แนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะของผู้นำเชิงพุทธ จะต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาตนให้มีคุณลักษณะทั้งร่างกาย จิตใจ และปัญญา มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ผ่านกระบวนการทำงานเป็นทีมและการส่งเสริมให้ทุกคนในองค์กรให้มีส่วนร่วมสร้างงานให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้นำเชิงพุทธต้องสามารถสร้างนวัตกรรมในศตวรรษที่ 21 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาระบบการทำงานในสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันและผู้บริหารต้องมีใจเป็นกลางในการทำทำงานทำหน้าที่มอบหมายงานให้กับบุคคลที่มีความรู้และความสามารถ การพัฒนาภาวะผู้เชิงพุทธในการบริหารการศึกษา ประกอบด้วย

1) ผู้บริหารให้โอกาสพบปะกับเพื่อนร่วมงานในการโอกาสต่าง ๆ โดยการสร้างกัลยาณมิตร

2) ผู้บริหารเชิงพุทธต้องปฏิบัติตน ปฏิบัติงานเป็นแบบอย่าง มีความเสมอต้นเสมอปลาย มีความเสียสละรู้จักแบ่งปันมีจิตใจที่อารีช่วยเหลือในโอกาสอันควรเพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของร่วมงานอย่างเหมาะสม

3) ผู้บริหารเชิงพุทธละเว้นการกระทำที่ทำให้ผู้ร่วมงานเกิดความกระทบต่อจิตใจอารมณ์ โดยการให้คำแนะนำให้คำปรึกษาด้วยความสุภาพใช้วาจาสุภาพและปฏิบัติตามวาจากแก่ร่วมงาน

4) ผู้บริหารเชิงพุทธจะต้องส่งเสริมในการทำปฏิบัติหน้าที่ให้กับบุคลากรร่วมกัน ช่วยเหลือให้ผู้อื่นในการส่งเสริมช่วยเหลือในการพัฒนาความรู้ ด้านอารมณ์ จิตใจและด้านสังคม ต่อเพื่อนร่วมงานตามกำลังความสามารถของตน

4. คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษานับเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การพัฒนาบุคลากร และคุณภาพการจัดการศึกษาในภาพรวม โดยเฉพาะในบริบทสังคมไทยซึ่งมีรากฐานทางวัฒนธรรมและคุณค่าทางพุทธศาสนา การนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารจึงก่อให้เกิดแนวคิด “ภาวะผู้นำเชิงพุทธ” ซึ่งมุ่งเน้นการบริหารด้วยคุณธรรม เมตตา และปัญญา ควบคู่กับการพัฒนาคนและองค์กรอย่างยั่งยืน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559)

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ หมายถึง ภาวะผู้นำที่ยึดหลักธรรมเป็นฐานของการคิด การตัดสินใจ และการปฏิบัติ โดยผู้บริหารมิได้ใช้อำนาจหรืออำนาจตามตำแหน่งเป็นเครื่องมือหลัก หากแต่ใช้คุณธรรม ความเข้าใจ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในการนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายร่วมกัน (สุมน อมรวิวัฒน์, 2557) ภาวะผู้นำลักษณะนี้สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารการศึกษาสมัยใหม่ที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าของมนุษย์ ความสัมพันธ์ และการเรียนรู้ร่วมกันภายในองค์กร

หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่นำมาใช้เป็นฐานของภาวะผู้นำเชิงพุทธ ได้แก่ พรหมวิหาร 4 อันประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ซึ่งช่วยให้ผู้บริหารสามารถบริหารบุคลากรด้วยความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจ และวางใจเป็นกลางเมื่อเผชิญสถานการณ์ที่หลากหลาย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560) นอกจากนี้ อิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ยังเป็นหลักธรรมที่ช่วยส่งเสริมการขับเคลื่อนงานอย่างมีเป้าหมาย มีความเพียร ใส่ใจ และใช้ปัญญาในการพิจารณาและปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่อง จากหลักธรรมดังกล่าวสามารถสังเคราะห์คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาออกเป็นหลายประการ ดังนี้

ประการแรก คือ คุณลักษณะด้านจริยธรรมและคุณธรรม ผู้บริหารต้องเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นในความถูกต้อง และประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครูและบุคลากร การดำรงตนในกรอบศีลธรรมช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความศรัทธาจากผู้ร่วมงาน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒผล, 2567)

ประการที่สอง คือ คุณลักษณะด้านเมตตาและการเข้าใจผู้อื่น ผู้บริหารเชิงพุทธให้ความสำคัญกับการรับฟังความคิดเห็นของครูและบุคลากรอย่างลึกซึ้ง เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และมองผู้ร่วมงานในฐานะ “ผู้ร่วมพัฒนาองค์กร” มากกว่าผู้ใต้บังคับบัญชา แนวคิดดังกล่าวช่วยสร้างบรรยากาศการทำงานที่ปลอดภัยทางจิตใจ ส่งเสริมความร่วมมือ และลดความขัดแย้งภายในองค์กร (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2561)

ประการที่สาม คือ คุณลักษณะด้านปัญญาและการตัดสินใจ ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงพุทธจะใช้สติและปัญญาในการพิจารณาปัญหาอย่างรอบด้าน ไม่ตัดสินใจด้วยอารมณ์หรืออคติ แต่คำนึงถึงเหตุและผล รวมถึงผลกระทบต่อบุคลากรและผู้เรียนในระยะยาว หลักสัปปุริสธรรม 7 ซึ่งเน้นการรู้เหตุ รู้ผล รู้ตน และรู้ประมาณ มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความรอบคอบในการตัดสินใจเชิงบริหาร (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559)

ประการที่สี่ คือ คุณลักษณะด้านการพัฒนาคนและองค์กร ผู้บริหารเชิงพุทธเชื่อมั่นว่าทุกคนสามารถพัฒนาได้ จึงส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของครูและบุคลากร สร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ การแบ่งปัน และการเติบโตไปพร้อมกัน แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงพัฒนาและแนวคิด Growth Mindset ในการศึกษา (Dweck, 2006)

กล่าวโดยสรุป ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นภาวะผู้นำที่ผสานคุณธรรม เมตตา และปัญญาเข้าด้วยกันอย่างสมดุล ช่วยให้การบริหารสถานศึกษาไม่เพียงมุ่งผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการหรือประสิทธิภาพของงานเท่านั้น แต่ยังมุ่งพัฒนาคนและความเป็นมนุษย์อย่างลึกซึ้ง อันนำไปสู่ความยั่งยืนขององค์กรทางการศึกษาในระยะยาว

กล่าวโดยสรุป คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลงศตวรรษที่ 21ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษาต้องเผชิญกับความท้าทายที่หลากหลาย ทั้งด้านนโยบายการศึกษา เทคโนโลยีดิจิทัล ความคาดหวังของสังคม ตลอดจนความแตกต่างของผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาจึงมิได้มุ่งเน้นเพียงการบริหารจัดการเชิงประสิทธิภาพหรือการควบคุมตามโครงสร้างอำนาจเท่านั้น หากแต่ต้องเป็นภาวะผู้นำที่สามารถนำพาองค์กรให้ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง พร้อมกับส่งเสริมการเติบโตของบุคลากรและผู้เรียนอย่างสมดุล ภาวะผู้นำเชิงพุทธจึงเป็นแนวคิดที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทดังกล่าว

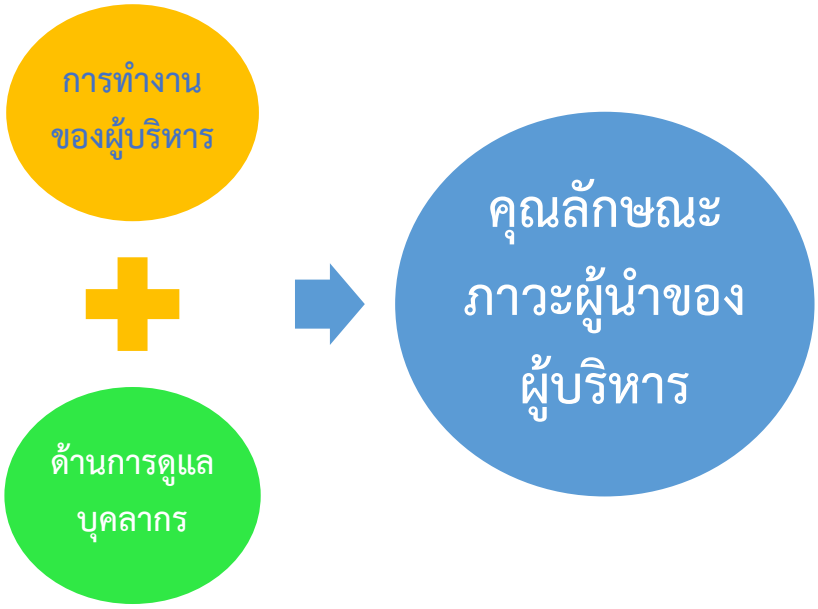
ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นการนำโดยยึดหลักธรรมเป็นฐาน อาศัยสติ ปัญญา และคุณธรรมเป็นกรอบในการตัดสินใจและการบริหารจัดการ ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงพุทธจะตระหนักรู้และควบคุมตนเองได้อย่างเหมาะสม มีสติรู้เท่าทันสถานการณ์ ไม่ตัดสินใจด้วยอารมณ์หรืออคติ แต่ใช้การพิจารณาอย่างรอบด้าน โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อบุคลากร ผู้เรียน และองค์กรโดยรวม การมีสติและปัญญาดังกล่าวช่วยให้ผู้บริหารสามารถรับมือกับความไม่แน่นอนและความซับซ้อนของการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ภาวะผู้นำเชิงพุทธยังให้ความสำคัญกับความเมตตา กรุณา และความเข้าใจในความเป็นมนุษย์ของผู้ร่วมงาน ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความสามารถในการรับฟังความคิดเห็นที่หลากหลาย เปิดพื้นที่ให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่ปลอดภัยทางจิตใจ อย่างไรก็ตาม ความเมตตาในบริบทของภาวะผู้นำเชิงพุทธมิได้หมายถึงการตามใจหรือหลีกเลี่ยงการกำกับดูแล หากแต่เป็นความเมตตาที่มาพร้อมกับความยุติธรรม การมีขอบเขต และการมุ่งพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้เติบโตอย่างยั่งยืน

ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำเชิงพุทธยังต้องยึดหลักความยุติธรรม โปร่งใส และความซื่อสัตย์สุจริตเป็นสำคัญ การบริหารงานด้านบุคลากร งบประมาณ และทรัพยากรควรเป็นไปอย่างเป็นธรรม ตรวจสอบได้ และยึดประโยชน์ส่วนรวมเหนือประโยชน์ส่วนตน หลักการดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการสร้างความไว้วางใจและศรัทธาในองค์กร ซึ่งเป็นพื้นฐานของความร่วมมือและความเข้มแข็งของสถานศึกษาในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ในการบริหารการศึกษาตามคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลงศตวรรษที่ 21 ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากแผนภาพ พบว่า การบริหารการศึกษาตามคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลงศตวรรษที่ 21

การทำงานของผู้บริหาร คือ การดูแลบุคลากรในสถานศึกษาให้ปฏิบัติงานด้วยความเรียบร้อย มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่นั้น ๆ รู้จักการวางแผนงาน โครงสร้างบริหารในอนาคตอย่างมีคุณภาพบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ การตัดสินใจ การสั่งบุคลากร การสร้างแรงจูงใจให้แก่บุคลากร และการสร้างขวัญกำลังใจต่อผู้ใต้บังคับบัญชา

ด้านการดูแลบุคลากร คือ การจัดบุคลากรให้เหมาะสมกับงานที่มีความสามารถมรับตำแหน่งในการทำงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน รวมถึงความรู้สึกของบุคลากรที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตการทำงานตลอดจนองค์กรที่สังกัดรวมถึงการสร้างความพึงพอใจจะเกิดขึ้นตามความรู้ความสามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างดีและสมบูรณ์ของบุคลากรไปพร้อม ๆ กัน

สรุป

ในยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีบทบาทเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีคุณธรรม โดยสามารถปรับตัว เปิดรับนวัตกรรม และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ขณะเดียวกันก็ต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อบุคลากรและผู้เรียน การเปลี่ยนแปลงจึงควรดำเนินไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป มีการสื่อสารที่ชัดเจน และเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 คือภาวะผู้นำที่ผสานการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพเข้ากับคุณธรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ผู้บริหารทำหน้าที่เป็นแบบอย่างที่ดี มีสติ ปัญญา เมตตา และความยุติธรรม นำพาองค์กรให้สามารถรับมือกับการ

เอกสารอ้างอิง

ประเวศ วะสี. (2540). *ภาวะผู้นำ.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร.* (พิมพ์พิเศษ 5 ธันวาคม 2549). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2541). *พระในบ้าน.* กรุงเทพฯ: คาธาวรรณการพิมพ์.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2560). *พุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *ภาวะผู้นำ: ความสำคัญต่อการพัฒนาคนพัฒนาประเทศ.* กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2541). *คุณธรรมสำหรับนักบริหาร.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

วิชัย วงษ์ใหญ่ และ มารุต พัฒผล. (2567). *การโค้ชเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุมน อมรวิวัฒน์. (2557). *การบริหารการศึกษาเชิงคุณธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2561). *ภาวะผู้นำทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

areth Jones and Jennifer M.George.(2009). *Contemporary Management*. (5 thed), International Edition, New York: McGraw-Hill.

Dweck, C. S. (2006). *Mindset: The New Psychology of Success*. New York: Random House.

การศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในยุคดิจิทัลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน*

A STUDY OF STRATEGIC LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING TEACHER COMPETENCY IN THE DIGITAL ERA OF THE LAMPANG – LAMPHUN SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

วิชัย วงค์ไชย[1] และ วรรณากร พรประเสริฐ[2]

Wichai Wongchai[1] and Wannakorn Pornprasert[2]

[1-2]มหาวิทยาลัยพะเยา

[1-2]University of Phayao, Thailand

Corresponding Author's Email: 67205831@up.ac.th

วันที่รับบทความ : 24 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 6 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 8 มกราคม 2569

Received 24 December 2025; Revised 6 January 2026; Accepted 8 January 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักเงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน 2) ศึกษาระดับสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน และ

Citation:

* วิชัย วงค์ไชย และ วรรณากร พรประเสริฐ. (2569). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในยุคดิจิทัลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 958-973.

Wichai Wongchai and Wannakorn Pornprasert. (2026). A Study Of Strategic Leadership Of School Administrators Affecting Teacher Competency In The Digital Era Of The Lampang – Lamphun Secondary Educational Service Area Office. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 958-973.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

3) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือข้าราชการครู รวมทั้งสิ้น 286 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม มีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมมีค่าอยู่ในระดับมาก 2) ระดับสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในยุคดิจิทัลในทุกด้าน ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสามารถพยากรณ์สมรรถนะครูในยุคดิจิทัลได้ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการส่งเสริมเทคโนโลยีและนวัตกรรม ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และด้านการคาดการณ์และสร้างโอกาสในอนาคต เป็นตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุด สามารถพยากรณ์สมรรถนะครูในยุคดิจิทัล ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์, สมรรถนะครูในยุคดิจิทัล, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

Abstract

This research aimed to: 1) examine the level of strategic leadership of school administrators under the Lampang-Lamphun Secondary Educational Service Area Office; 2) examine the level of teachers' competencies in the digital era under the same jurisdiction; and 3) investigate how the strategic leadership of school administrators affects teachers' competencies in the digital era. The sample group consisted of 286 government teachers. The research instrument was a five-point Likert-scale questionnaire, utilizing descriptive statistics (mean and standard deviation), correlation coefficient analysis, and Stepwise multiple regression analysis.

The research findings revealed that: 1) The overall level of strategic leadership among school administrators was high. 2) The overall level of teachers' competencies in the digital era was at the highest level. 3) The correlation analysis indicated that the strategic leadership of school administrators was significantly related to teachers' competencies in the digital era across all dimensions. Strategic leadership could predict teachers' competencies in three specific dimensions: the promotion of technology and innovation, human resource development, and forecasting and creating future opportunities. These dimensions were identified as the best predictor variables with statistical significance at the .01 level.

Keywords: Strategic leadership, Teacher Competency in the Digital Era, The Lampang Lamphun Secondary Educational Service Area Office

บทนำ

โลกในยุคดิจิทัล ในปัจจุบันกำลังเผชิญกับบริบทแห่งการเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อน รวดเร็ว และคาดเดาได้ยาก อันเป็นผลมาจากปัจจัยหลายประการ ทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม และสังคม ทำให้เกิดความไม่แน่นอนในทุกมิติของการดำรงชีวิต ส่งผลกระทบโดยตรงต่อระบบการศึกษาในทุกระดับ เป็นความท้าทายของการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพที่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 และนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลที่ได้แถลงต่อรัฐสภา ต่างมีอุดมการณ์และหลักการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และเพื่อให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันทางการศึกษา พัฒนาตนได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

การศึกษาในยุคดิจิทัลมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาพลเมืองให้มีคุณภาพและสามารถปรับตัวต่อความท้าทายของโลกยุคใหม่ ระบบการศึกษาจึงจำเป็นต้องก้าวข้ามการถ่ายทอดความรู้ไปสู่การพัฒนาสมรรถนะที่บูรณาการความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะที่จำเป็น เพื่อให้ครูสามารถประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา สร้างสรรค์นวัตกรรม และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Trilling & Fadel, 2009; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) จากการสังเคราะห์แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ได้องค์ประกอบของ

สมรรถนะครูในยุคดิจิทัลจำนวน 7 องค์ประกอบ ได้แก่ การรู้และเข้าใจดิจิทัล การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การจัดการเรียนการสอนและการประเมินผล การแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล การสร้างสรรค์นวัตกรรมดิจิทัล การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล และจริยธรรมและความปลอดภัยดิจิทัล

บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา ประจำปีการศึกษา 2568 สะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษายังคงประสบปัญหาด้านคุณภาพผู้เรียน จึงมีคความจำเป็นในการศึกษาและพัฒนาสมรรถนะครูให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของการศึกษาในปัจจุบัน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน, 2568) อีกทั้งยังขาดการศึกษาเชิงประจักษ์ที่อธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้จึงมุ่งเน้นเติมเต็มองค์ความรู้ให้ผู้บริหารสถานศึกษาในการเตรียมความพร้อมเพื่อเผชิญและรับมือกับบริบทโลกที่มีความผันผวนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ต้องอาศัยภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายอย่างมีทิศทาง ในการสร้างและพัฒนาสมรรถนะครูให้มีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคต

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการยกระดับสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล เนื่องจากบริบทของโลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน จากการสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามความถี่และความสำคัญได้ 10 องค์ประกอบ ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางองค์กร การคิดเชิงกลยุทธ์ การบริหารจัดการทรัพยากร การคาดการณ์และสร้างโอกาสในอนาคต การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์การ การริเริ่มสร้างสรรค์และการปรับตัว การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การมีคุณธรรมและจริยธรรม การประเมินและควบคุมกลยุทธ์ และการส่งเสริมเทคโนโลยีและนวัตกรรม ซึ่งอาจมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันตามบริบทพื้นที่ การทำความเข้าใจภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในยุคดิจิทัลในบริบทพื้นที่ศึกษาจึงมีความสำคัญ และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการศึกษาที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักเงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

2. เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

สมมติฐานการวิจัย

1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

2. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างน้อย 1 ด้าน ส่งผลต่อสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

การทบทวนวรรณกรรม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล พบประเด็นสำคัญที่สามารถสรุปได้ ดังนี้

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการกำหนดทิศทางและสร้างแรงบันดาลใจเพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงขององค์กร ผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องมีความสามารถในการมองอนาคต คาดการณ์สถานการณ์ รักษาความยืดหยุ่น และเปิดรับความคิดเห็นของผู้อื่น ควบคู่กับการคิดและบริหารเชิงกลยุทธ์อย่างเป็นระบบ ใช้อิทธิพล การจูงใจ และการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากร นำองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (Daft, 2005; Dubrin, 2007; Nahavandi & Malekzadeh, 1999) จากการศึกษางานวิจัย แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการสังเคราะห์และคัดเลือกองค์ประกอบ โดยใช้หลักเกณฑ์ความถี่ของการปรากฏในเอกสารวิชาการที่ศึกษา ตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไปของเอกสารทั้งหมด ประกอบกับการพิจารณาความสมบูรณ์ขององค์ประกอบ เพื่อนำไปใช้กำหนดนิยามศัพท์ในการวิจัยในลำดับต่อไป ผลการสังเคราะห์พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วย 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทาง

องค์กร 2) ด้านการคิดเชิงกลยุทธ์ 3) ด้านการบริหารจัดการทรัพยากร 4) ด้านการคาดการณ์และสร้างโอกาสในอนาคต 5) ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์การ 6) ด้านการริเริ่มสร้างสรรค์และการปรับตัว 7) ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 8) ด้านการมีคุณธรรมและจริยธรรม 9) ด้านการประเมินและควบคุมกลยุทธ์ และ 10) ด้านการส่งเสริมเทคโนโลยีและนวัตกรรม

สมรรถนะครูในยุคดิจิทัลมีรากฐานจากแนวคิดสมรรถนะของ McClelland ซึ่งมองว่าสมรรถนะเป็นการบูรณาการความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะส่วนบุคคลที่แสดงออกผ่านพฤติกรรมการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิผล สมรรถนะต้องสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลาย เพื่อให้การปฏิบัติงานเกิดความยั่งยืน (Good, 1973; Spencer & Spencer, 1993; ราชบัณฑิตยสภา, 2564; สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) สมรรถนะครูในยุคดิจิทัลถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อคุณภาพการจัดการศึกษา โดยครูจำเป็นต้องมีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่เหมาะสม (เมธิยา พึ่งวงษ์, 2567) จากการศึกษางานวิจัย แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้สังเคราะห์และคัดเลือกองค์ประกอบสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล โดยใช้หลักเกณฑ์ความถี่ตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไป เพื่อนำไปใช้กำหนดนิยามศัพท์ในการวิจัย ผลการสังเคราะห์พบว่า สมรรถนะครูในยุคดิจิทัลมีทั้งหมด 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านการรู้และเข้าใจดิจิทัล (Digital Literacy) 2) ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Skill) 3) ด้านการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผล (Teaching, Learning & Assessment) 4) ด้านการแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล (Problem Solving with Digital Tools) 5) ด้านการสร้างสรรค์เนื้อหาและนวัตกรรมดิจิทัล (Digital Innovation & Content Creation) 6) ด้านการปรับตัวการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล (Adaptive Digital Transform) และ 7) ด้านจริยธรรมและความปลอดภัยดิจิทัล (Digital Ethics & Safety)

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยที่มุ่งศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล โดยศึกษาตัวแปรภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา 10 ด้าน และตัวแปรสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล 7 ด้าน เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์และเชิงพยากรณ์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน จำนวน 2 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดลำปาง และ จังหวัดลำพูน รวมทั้งสิ้นจำนวน 46 โรงเรียน โดยมีข้าราชการครู จำนวน 1,601 คน

กลุ่มกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรการคำนวณของ ทาโร่ ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 282 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) อย่างไรก็ตาม ในกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วนจำนวน 286 ชุด ซึ่งมากกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ตามการคำนวณ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาใช้ในการวิเคราะห์ เนื่องจากไม่ส่งผลกระทบต่อความถูกต้องทางสถิติและยังช่วยเพิ่มความแม่นยำของผลการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือแบบสอบถาม 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ตอนที่ 2 แบบสอบถามภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบมาตรประมาณค่า (Ration Scale) 5 ระดับ มี 10 ด้าน ตามแนวคิดของลิเคอร์ท (Likert’s Rating Scale) มี 5 ระดับ ตอนที่ 3 แบบสอบถามสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล มีลักษณะเป็นแบบมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มี 7 ด้าน ตามแนวคิดของลิเคอร์ท (Likert’s Rating Scale) มี 5 ระดับ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และคำนวณค่า IOC ผลพบว่า มีค่า IOC ระหว่าง 0.67–1.00 ซึ่งอยู่ในระดับดีถึงดีมาก จากนั้นปรับปรุงตามข้อเสนอแนะนำไปทดลองใช้กับครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 30 คน วิเคราะห์ความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ผลพบว่า มีค่าเท่ากับ 0.992 และจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำหนังสือ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยคำนึงถึงหลักจริยธรรมการวิจัย ผู้ตอบแบบสอบถามจะได้รับการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและเข้าร่วมการวิจัยด้วยความสมัครใจ ข้อมูลที่ได้รับถูกเก็บเป็นความลับ ไม่ระบุชื่อหรือ

ข้อมูลที่สามารถระบุตัวตนของผู้ให้ข้อมูลได้ และนำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาการเท่านั้น ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถยุติการให้ข้อมูลได้ตลอดเวลาโดยไม่ส่งผลกระทบใด ๆ จากนั้น ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์แก่ครู จำนวนทั้งสิ้น 282 ชุด โดยกำหนดระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลภายใน 20 วัน เมื่อครบกำหนด ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามที่ตอบกลับและมีความสมบูรณ์ครบถ้วนจำนวน 286 ชุด คิดเป็นอัตราการตอบกลับร้อยละ 101.42 ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูลก่อนนำข้อมูลทั้งหมดไปดำเนินการวิเคราะห์ทางสถิติตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ซึ่งเป็นเทคนิคทางสถิติที่ใช้ในการคัดเลือกตัวแปรพยากรณ์เข้าสู่สมการพยากรณ์ทีละตัว โดยพิจารณาจากอำนาจในการพยากรณ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติสูงสุด ทั้งนี้จุดเด่นของการวิเคราะห์ด้วยวิธี Stepwise คือการคัดเลือกเฉพาะตัวแปรที่มีประสิทธิภาพ โดยการคำนวณและเลือกเฉพาะตัวแปรพยากรณ์ที่ส่งผลต่อตัวแปรตาม อย่างมีนัยสำคัญจริงๆ เท่านั้น ซึ่งช่วยในการตัดสินใจเชิงนโยบายหรือการวางแผนได้ชัดเจนขึ้น

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมมีค่าอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นตามสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ คือ ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์การ รองลงมา คือ ด้านการริเริ่มสร้างสรรค์และการปรับตัว และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการส่งเสริมเทคโนโลยีและนวัตกรรมโรงเรียน ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีความพร้อมด้านภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาและการพัฒนาครูให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล

2. ผลการศึกษาระดับของสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณา รายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการรู้และเข้าใจดิจิทัล (Digital Literacy) รองลงมาคือ ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Skill) และด้านที่มี

ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการปรับตัวการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล (Adaptive Digital Transform) ผลดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงศักยภาพและความพร้อมของครูในการปรับตัวและจัดการเรียนรู้ในบริบทดิจิทัล ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและการยกระดับการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล

3.1 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลผลต่อสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล ทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

3.2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่สามารถพยารณ์สมรรถนะครูในยุคดิจิทัล มีจำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการส่งเสริมเทคโนโลยีและนวัตกรรม ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และด้านการคาดการณ์และสร้างโอกาสในอนาคต ดังนั้นสามารถสร้างสมการพยากรณ์ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 1.760 + 0.272(X_{10}) + 0.192(X_7) + 0.150(X_4)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = 0.325(ZX_{10}) + 0.230(ZX_7) + 0.183(ZX_4)$$

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารในด้านดังกล่าวควรได้รับการให้ความสำคัญเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ เนื่องจากมีบทบาทโดยตรงต่อการยกระดับสมรรถนะครูในยุคดิจิทัลอย่างเป็นระบบ

อภิปรายผล

1. ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของผู้บริหารในการขับเคลื่อนสถานศึกษาให้บรรลุวิสัยทัศน์และพันธกิจที่กำหนดไว้ โดยผู้บริหารมีความสามารถในการกำหนดภาพอนาคตขององค์กรจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายระยะ

ยาวที่ชัดเจน และถ่ายทอดวิสัยทัศน์ให้บุคลากรเกิดความเข้าใจและร่วมมือกันดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Senge (2010) ที่เสนอว่าผู้นำในฐานะผู้สร้างวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์จำเป็นต้องมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน มีแรงมุ่งมั่นในการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุผล มีการฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่อง และใช้เหตุผลในการคิดวิเคราะห์ ตลอดจนกำหนดค่านิยมและวัฒนธรรมองค์การที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และเอื้อต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2. ระดับสมรรถนะครูในยุคดิจิทัลของครู อยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าครูมีความพร้อมด้านจริยธรรมและความปลอดภัยดิจิทัล (Digital Ethics & Safety) ด้านการรู้และเข้าใจดิจิทัล (Digital Literacy) และด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Skill) ซึ่งเป็นสมรรถนะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการจัดการเรียนรู้ในบริบทดิจิทัล ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับนโยบายและกลยุทธ์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน (2568) ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบบริหารการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความปลอดภัย คุณภาพชีวิต และคุณภาพการจัดการศึกษา ซึ่งเชื่อมโยงโดยตรงกับการพัฒนาสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล

3. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสามารถพยากรณ์สมรรถนะครูในยุคดิจิทัลได้ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการส่งเสริมเทคโนโลยีและนวัตกรรม ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และด้านการคาดการณ์และสร้างโอกาสในอนาคต เป็นตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุด สามารถพยากรณ์สมรรถนะครูในยุคดิจิทัล ดังนี้

3.1 ด้านการส่งเสริมเทคโนโลยีและนวัตกรรม เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล มากที่สุด โดยมีอำนาจพยากรณ์สูงสุด (β = 0.325) แสดงว่าปัจจัยดังกล่าวมีบทบาทสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล ผลดังกล่าวอาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการกำหนดแผนกลยุทธ์ที่ชัดเจน โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการวิเคราะห์และกำหนดทิศทางการบริหารจัดการสถานศึกษาการดำเนินงานดังกล่าวส่งผลให้สถานศึกษามีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงและการจัดการความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นทั้งนี้เกิดจากการส่งเสริมการทำงานโดยใช้ข้อมูลควบคู่กับการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์เชิงสร้างสรรค์สอดคล้องกับการศึกษาของ Weng et al. (2014) ที่พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีกลยุทธ์ภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีที่ชัดเจน ครอบคลุมการกำหนดวิสัยทัศน์และ

ทิศทางขององค์กร การเป็นแบบอย่างและการให้คำแนะนำ การสนับสนุนการวิจัยและการประเมินผล ตลอดจนการสื่อสารและความร่วมมือ จะส่งผลให้ประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ผลการศึกษาสอดคล้องกับชลันธร ปานอ่ำ (2566) ที่ชี้ว่าผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมเทคโนโลยีและนวัตกรรมผ่านนโยบาย ภาวะผู้นำ และการสนับสนุนครูให้ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล รวมทั้งสอดคล้องกับพุทธิพงษ์ ทองเขียว (2562) ที่พบว่าการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีของผู้บริหารอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะด้านนโยบาย ทรัพยากร การพัฒนา และการกำกับติดตามอย่างต่อเนื่อง

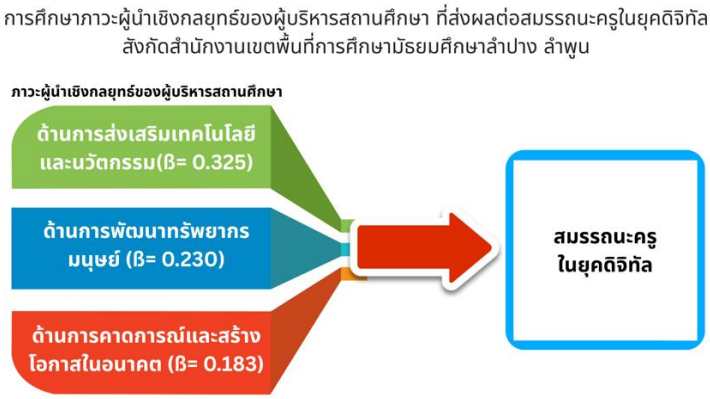
3.2 ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล มีอำนาจพยากรณ์ (β = 0.230) แสดงว่าปัจจัยดังกล่าวมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล แม้จะไม่ใช่ตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงที่สุดก็ตาม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพอย่างหลากหลายที่เอื้อต่อการยกระดับศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการสร้างแรงจูงใจและความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร สอดคล้องกับ เจษฎา อินทา (2564) ที่ระบุว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา คุณลักษณะความสามารถของผู้บริหารในการเป็นเครื่องกระตุ้นแรงบันดาลใจในการทำงานและสร้างความมั่นใจโดยมุ่งเน้นการพัฒนา เพิ่มศักยภาพ และสร้างประสิทธิภาพ โดยมุ่งหวังตามวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายที่ได้ร่วมกันสอดคล้องกับพันธกิจของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน. (2568) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีความเชี่ยวชาญและสมรรถนะที่ทันสมัย เพื่อตอบสนองต่อทิศทางการพัฒนาประเทศ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับปรียกร อรุณจินดาตระกูล สมบูรณ์ บูรศิริรักษ์ และอภิธีร์ ทรงบัณฑิตย์ (2561) ที่พบว่าภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะด้านการควบคุมองค์การอย่างสมดุล ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพบุคลากร และเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างสมรรถนะครูและความเข้มแข็งของสถานศึกษาในระยะยาว

3.3 ด้านการคาดการณ์และสร้างโอกาสในอนาคต เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล มีอำนาจพยากรณ์ (β = 0.183) แสดงว่าปัจจัยดังกล่าวมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล แม้จะไม่ใช่ตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงที่สุดก็ตาม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์และการวางแผน

อนาคตของสถานศึกษา โดยกำหนดเป้าหมายและกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต พร้อมทั้งบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการและการวางแผนรับมือสถานการณ์อย่างเป็นระบบ ตลอดจนการนำข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพการณ์ร่วมกับประสบการณ์มาใช้ประกอบการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ ส่งผลให้การวางแผนพัฒนาสถานศึกษามีความแม่นยำและเหมาะสมยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Dubrin (2007) ที่ระบุว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องอาศัยทักษะในการคาดการณ์อนาคต การทำความเข้าใจความต้องการของผู้บับบริการ รวมถึงการประเมินทักษะที่จำเป็นต่อองค์การในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัยของเสาวลักษณ์ ไตรพัฒน์ (2563) ที่ชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งสามารถคาดการณ์สถานการณ์ในอนาคตโดยอาศัยความรู้ประสบการณ์ และข้อมูลสารสนเทศ จะสามารถกำหนดแผนกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและแผนการศึกษาของชาติได้อย่างเหมาะสม ในทำนองเดียวกัน ชลลดา หนูนิลปลอดดี (2567) พบว่า การกำหนดทิศทางขององค์กรเป็นองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์สอดรับกับผลการศึกษาของชารีรัตน์ เสียงล้ำ (2565) ที่เน้นความสำคัญของการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง และการบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารและการวางแผนอนาคตอย่างเป็นระบบ

การวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดบางประการ ได้แก่ การศึกษาดำเนินการในบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ซึ่งอาจมีความแตกต่างจากบริบทอื่น นอกจากนี้ การใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพยากรณ์ด้วยการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ไม่สามารถอธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลได้โดยตรง ดังนั้น การนำผลการวิจัยไปใช้ควรพิจารณาร่วมกับบริบทและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับการจากวิจัย

ภาพที่ 1 ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล

ผลการวิจัยก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่ชี้ให้เห็นว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทต่อการพัฒนาสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะการส่งเสริมเทคโนโลยีและนวัตกรรม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการคาดการณ์โอกาสในอนาคต ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการเรียนรู้และการปรับตัวของครู องค์ความรู้นี้สามารถนำไปใช้เป็นกรอบแนวคิดในการบริหารสถานศึกษา และพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษา เพื่อยกระดับสมรรถนะครูอย่างเป็นระบบและยั่งยืนในบริบทการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษามีระดับมากและส่งผลบวกต่อสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล คำแนะนำ คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูนควรกำหนดนโยบายพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมเทคโนโลยีและนวัตกรรม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการคาดการณ์โอกาสในอนาคต ควบคู่กับการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการวางแผนเชิงกลยุทธ์ เพื่อยกระดับสมรรถนะครูในยุคดิจิทัลและคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล **ข้อเสนอแนะในการวิจัย** ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำ**

ผลการวิจัยไปใช้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการกำหนดวิสัยทัศน์อย่างมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในทิศทางการพัฒนาองค์กรกับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นฐานในการวางแผนกลยุทธ์ รองรับการเปลี่ยนแปลงและสถานการณ์ในอนาคต ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปางลำพูนควรส่งเสริมการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา เนื่องจากผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารมีความสัมพันธ์และสามารถพยากรณ์สมรรถนะดิจิทัลของครูได้อย่างมีนัยสำคัญ การวิจัยในลักษระการพัฒนารูปแบบที่เป็นระบบและเหมาะสมกับบริบทโรงเรียนมัธยมศึกษายังมีจัด การศึกษาต่อยอดในประเด็นดังกล่าวจะช่วยสร้างองค์ความรู้เชิงประจักษ์ สนับสนุนการกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา ตลอดจนยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความท้ามายในยุคดิจิทับได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

เจษฎา อินทา. (2564). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2.* ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.

ชลลดา หนูนิลปลอดดี. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ต. ใน *การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองปริญญามหาบัณฑิต.* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยพะเยา.

ชลันธร ปานอ่ำ. (2566). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2. ใน *การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองปริญญามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยพะเยา.

ชารีรัตน์ เสียงล้ำ. (2565). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์

ปรียกร อรุณจินดาตระกูล, สมบูรณ์ บูรศิริรักษ์ และ อภิธีร์ ทรงบัณฑิตย์. (2561). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนเอกชนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1. *วารสารบริหารการศึกษา มศว,* 15(29), 11.

พุทธิพงษ์ ทองเขียว. (2562). บทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

เมธิยา พึ่งพงษ์. (2567). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง. ใน *งานนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยบูรพา.

ราชบัณฑิตยสภา. (2564). *พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสภา.* กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสภา.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน. (2568). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2568.*

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *เข้าใจสมรรถนะอย่างง่ายๆ ฉบับประชาชน และเข้าใจหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างง่ายๆ ฉบับครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา.* กรุงเทพฯ: สกศ.

เสาวลักษณ์ ไตรพัฒน์. (2563). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษา กลุ่มกรุงธนใต้ สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร. ใน *การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยธนบุรี.

Daft, R. L. (2005). *Management*. New York: Thomson.

Dubrin, A. J. (2007). *Leadership: Research findings, practice, and skills*. Boston: Houghton Mifflin Company.

Good, C. V. (1973). *Dictionary of education* (3rd ed.). McGraw-Hill.

Nahavandi, M., & Malekzodeh, M. R. (1999). *Organizational behavior: The person-organization fit*. Boston: Houghton Mifflin.

Spencer, L. M., & Spencer, S. G. (1993). *Competence at work: Models for superior performance*. New York, NY: John Wiley & Sons.

Senge, P. M. (2010). *The fifth discipline: The art and practice of the learning organization*. Doubleday.

Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. Jossey-Bass.

Weng, C.-H., & Tang, Y. (2014). The relationship between technology leadership strategies and effectiveness of school administration: An empirical study. *Computers & Education,* 79, 62–73.

แนวทางการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดหนองบัวลำภู*

PREPARING THE READINESS GUIDELINES FOR DIGITAL TRANSFORMATION OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICES IN NONG BUA LAMPHU PROVINCE

พงศธร ไชยพร[1], พนายุทธ เชยบาล[2] และ พัชรินทร์ ชมภูวิเศษ[3]

Pongsatorn Chaiyaporn[1], Panayuth Choeybal[2] and Patcharin Chompuwiset[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

[1-3]UdonThani Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: 67120605240@udru.ac.th

วันที่รับบทความ : 23 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 30 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 2 กุมภาพันธ์ 2569

Received 23 January 2026; Revised 30 January 2026; Accepted 2 February 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดหนองบัวลำภู กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้เชี่ยวชาญมาจากการเลือกแบบ

Citation:

* พงศธร ไชยพร, พนายุทธ เชยบาล และ พัชรินทร์ ชมภูวิเศษ. (2569). แนวทางการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดหนองบัวลำภู. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 974-991.

Pongsatorn Chaiyaporn, Panayuth Choeybal and Patcharin Chompuwiset. (2026). Preparing The Readiness Guidelines For Digital Transformation Of School Administrators Under The Primary Educational Service Area Offices In Nong Bua Lamphu Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 974-991.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

เจาะจง จำนวน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหารการศึกษา กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา และกลุ่มนักวิชาการด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา กลุ่มละ 3 คน รวมทั้งหมดจำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

แนวทางการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดหนองบัวลำภู มี 27 แนวทาง ประกอบด้วย 1) ด้านการพัฒนาทักษะทางดิจิทัลของบุคลากร มี 6 แนวทาง 2) ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรดิจิทัล มี 5 แนวทาง 3) ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล มี 6 แนวทาง 4) ด้านการบริหารจัดการด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล มี 5 แนวทาง และ 5) ด้านการทำงานแบบคล่องตัว มี 5 แนวทาง

คำสำคัญ: การเปลี่ยนแปลง, การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล, แนวทางการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล

Abstract

The objective of this research was: 1) to find preparing the readiness guidelines for digital transformation of school administrators under the primary educational service area offices in Nong Bua Lamphu Province. The key informants, selected through purposive sampling, consisted of nine experts divided into three distinct groups: educational administrators, school administrators, and academic experts in digital technology for education (three individuals per group). Data collection was conducted using in-depth interview forms, while content analysis was employed to analyze the qualitative data.

The findings revealed 27 guidelines for digital transformation readiness, categorized into five key dimensions: 1) Digital skill development for personnel (6 guidelines); 2) Promotion of digital organizational culture (5 guidelines); 3) Digital transformation leadership (6 guidelines); 4) Management through digital technology (5 guidelines); and 5) Agile working (5 guidelines).

Keywords: Change, Digital Transformation, Preparing the Readiness Guidelines for Digital Transformation

บทนำ

ความมุ่งหมายของการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดเป้าหมายสำคัญที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านกระบวนการจัดการศึกษา โดยมุ่งเน้นให้ผลิตกำลังคนที่มีความพร้อมรองรับกับการเปลี่ยนแปลงอย่างพลิกผัน โดยเฉพาะยุคแห่งเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ปฏิเสธไม่ได้ว่าทักษะที่สำคัญมากซึ่งจะขาดไม่ได้คือทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ตามความที่กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติในหมวดที่ 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ตามความมาตรา 65 เป็นต้นไป ได้ระบุว่าหน่วยงานการศึกษาจะต้องมีโครงสร้างทางเทคโนโลยีต่าง ๆ ความพร้อมของสื่อ ผู้ใช้สื่อ และพัฒนาให้ผู้เรียนได้มีทักษะต่าง ๆ ที่สอดคล้องกัน ทั้งนี้ก็เพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2562: 19) กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ขับเคลื่อนนโยบายในการพัฒนาระบบการศึกษาที่ยืดหยุ่น โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาสนับสนุน ตอบโจทย์ศักยภาพของผู้เรียน ลดภาระและลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ มุ่งเน้นการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเรียนรู้ทักษะใหม่ (Reskill) และการเพิ่มทักษะ (Upskill) เพื่อเพิ่มผลิตภาพ (Productivity) เป็นเครื่องมือสนับสนุน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2568: 1-3)

การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล หรือที่หลายองค์กรมักนิยมเรียกว่า DX หรือ DT เป็นกระบวนการ ที่ต่อยอดมาจากการทำ Digitization และ Digitalization ถือเป็นการปรับโครงสร้างองค์กรใหม่อย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างคุณค่า ในที่นี้อาจหมายถึงประสิทธิภาพของงานผลผลิตของกระบวนการที่มีคุณภาพ โดยอาศัยกระบวนการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการขับเคลื่อนเพื่อการดำรงอยู่หรือการปรับสภาพขององค์กร โดยกระบวนการเหล่านี้อาศัยปัจจัยหลักสำคัญคือ “ผู้นำในองค์กร” (McKinsey, 2024: 1-2) จากแนวคิดเดิมที่นิยมใช้ในองค์กรทางธุรกิจ ภายหลังได้นำมาปรับใช้กับการศึกษา อาทิ ประเทศเอสโตเนีย ถึงแม้จะมีประชากรเพียงแค่ 1.3 ล้านคน แต่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงกระบวนการจัดการศึกษาด้วยดิจิทัล เนื่องจากได้รับการสนับสนุนทางด้านเทคโนโลยีการศึกษา ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2012 โดยมีการนำการเขียนโค้ดและหุ่นยนต์ และปัญญาประดิษฐ์เข้าสู่หลักสูตรประถมศึกษาเป็นการพัฒนาทักษะคิดเชิงคำนวณ มีการปรับเปลี่ยนหนังสือเรียน การบ้าน และการวัดผลในรูปแบบดิจิทัล

ลดภาระครูและนักเรียน การส่งเสริมโครงสร้างสัญญาณอินเทอร์เน็ตฟรี การอบรมภาคบังคับสำหรับครูในการใช้เครื่องมือดิจิทัล ครอบคลุมถึงการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลบนระบบบล็อกเชน ส่งผลให้เอสโตเนียเป็นอันดับหนึ่งในยุโรปด้านความฉลาดรู้ทางดิจิทัล และโรงเรียนถึงร้อยละ 98 มีการใช้งานแพลตฟอร์มการเรียนรู้แบบปรับเปลี่ยนได้ (Adaptive Platforms) ที่ใช้ AI ในชีวิตประจำวัน (Amiri et al., 2024: 9)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดหนองบัวลำภู ได้รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 พบว่า การพัฒนาระบบบริหารจัดการและการให้บริการการศึกษาด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล มีระดับคุณภาพในระดับดี บุคลากรที่ได้รับการพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัลยังไม่ถึงครึ่งของจำนวนทั้งหมด และข้อสังเกตสำคัญ คือ ประเด็นการพัฒนาระบบบริหารจัดการและพัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ดังกล่าวอยู่ในระดับปรับปรุง สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการพัฒนาการศึกษาด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล โดยประเด็นต่าง ๆ ได้กำหนดเป็นหนึ่งในนโยบายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัด ซึ่งสามารถพิจารณาได้ว่ากำลังอยู่ในช่วงพัฒนาแนวทางการปฏิบัติทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัล (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2567; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2, 2567)

จากความสำคัญดังกล่าว การนำแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาเป็นประเด็นที่น่าสนใจสำหรับการเปลี่ยนแปลงอย่างพลิกผันในยุคปัจจุบัน ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้แนวคิด วิธีปฏิบัติ เพื่อนำไปดำเนินการในสถานศึกษาให้พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัลที่อุบัติขึ้น โดยเฉพาะปัญญาประดิษฐ์ อันเป็นการนำเครื่องมือต่าง ๆ ไปปรับใช้ทั้งการบริหารจัดการและการจัดการศึกษาอย่างปลอดภัย ครอบคลุม และส่งผลต่อผลลัพธ์จากการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวทางการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดหนองบัวลำภู

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อหาแนวทางการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดหนองบัวลำภู

การทบทวนวรรณกรรม

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแนวทางการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีจากเอกสารวิชาการ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

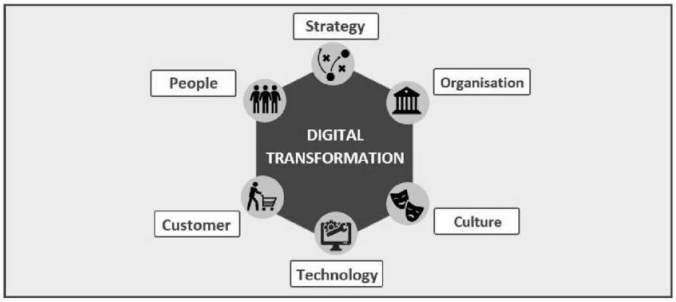
1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลง

เลวิน (Lewin, 1951: 87-91) ได้อธิบายกระบวนการเปลี่ยนแปลงไว้ 3 ระยะ ดังนี้ 1) ระยะละลายพฤติกรรม (Unfreezing) เป็นขั้นการจัดการกับสภาพปัญหา ความไม่พร้อมในการเปลี่ยนแปลงอันมาจากสาเหตุทั้งภายในและภายนอก 2) ระยะการเปลี่ยนแปลง (Changing) เป็นระยะการนำแผนที่วางไว้มาดำเนินการ ซึ่งมักพบกับปัญหาที่เกิดขึ้นขณะดำเนินการ และ 3) ระยะการทำให้คงรูป เป็นช่วงที่มุ่งทำให้พฤติกรรมและโครงสร้างใหม่นั้นเกิดขึ้นและยึดถือเป็นสิ่งที่อยู่กับองค์กรในระยะยาวต่อไป นอกจากนี้ ฟูลแลน และ สไตเกลบัวเออร์ (Fullan & Stiegelbauer, 1991: 79) กล่าวว่าการเปลี่ยนแปลงต้องอาศัยกระบวนการ 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ระยะเริ่มต้น (Transition) จะต้องอาศัยกระบวนการตัดสินใจ เพื่อนำไปสู่ระยะที่ 2 คือ ระยะการส่งเสริมการใช้ (Implementation) อาศัยกระบวนการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำพาสู่ระยะที่ 3 คือ ระยะดำเนินการต่อเนื่อง (Continuation) ต่อมา อาร์เมนากิสและแฮร์ริส (Armenakis & Harris, 2002: 170-172) อธิบายว่า “ความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง” เป็นสภาวะทางจิตใจของบุคลากรที่สะท้อนถึงความเข้าใจ ความเชื่อ และความตั้งใจที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลง โดยมีองค์ประกอบหลัก 5 ประการ ได้แก่ 1) Discrepancy คือ ความเชื่อว่ามีความจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลง 2) Appropriateness คือ ความเชื่อว่าแนวทางการเปลี่ยนแปลงนั้นเหมาะสม 3) Efficacy คือ ความเชื่อมั่นในความสามารถของตนในการเปลี่ยนแปลง 4) Principal Support คือ การรับรู้ถึงการสนับสนุนจากผู้บริหารหรือผู้นำ และ 5) Valence คือ การรับรู้ถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการเปลี่ยนแปลง แองท์แยน (Angtyan, 2019: 179-182) ได้ศึกษาทฤษฎี ADKAR Model ซึ่งเป็น

รูปแบบในการเตรียมพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลง ได้กล่าวว่า จะต้องพิจารณาการตระหนักรู้ (Awareness) การเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลง และความต้องการ (Desire) ที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจและการตัดสินใจของบุคคลในการรับการเปลี่ยนแปลง

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล

การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล (Digital Transformation) คือ การปรับโครงสร้างและกระบวนการทำงานโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความยืดหยุ่น โดยเริ่มต้นปรับเปลี่ยนจาก “คน” และ “วัฒนธรรมองค์กร” เพื่อส่งเสริมการทำงานร่วมกัน และต้องอาศัย “ภาวะผู้นำทางดิจิทัล” เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนให้บรรลุเป้าหมายตามบริบทขององค์กร โดยปีเตอร์ (Peter, 2019: 25-31) ได้สรุป 6 องค์ประกอบหลักสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล ดังนี้ 1) กลยุทธ์ (Strategy) การนำกลยุทธ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศไปกำหนดในแผนงานขององค์กร 2) การจัดการ (Organization) การส่งเสริมการทำงานร่วมกันโดยให้ความสำคัญและคุณค่าของผู้รับบริการ 3) วัฒนธรรม (Culture) การปรับเปลี่ยนทัศนคติสร้างแกนนำที่มีความรู้ เปิดโอกาสในการทดลองใช้นวัตกรรมใหม่ ๆ ขยายผลการใช้ในพื้นที่ที่จัดไว้ให้ เพื่อส่งเสริมการทำงานระหว่างฝ่ายในองค์กร เรียกแนวคิดนี้ว่า Fail Forward Culture คือเรียนรู้จากข้อผิดพลาดร่วมกัน 4) เทคโนโลยี (Technology) การสร้างการเปลี่ยนแปลงจำเป็นที่จะต้องนำเทคโนโลยีดิจิทัลใหม่ ๆ มาใช้ เช่นปัญญาประดิษฐ์ 5) ผู้รับบริการหรือลูกค้า (Customer) ซึ่งหมายถึงการคำนึงถึงผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน และ 6) บุคคล (People) การเปลี่ยนแปลงจำเป็นที่จะต้องเตรียมพร้อมทรัพยากรมนุษย์เป็นตัวนำครอบคลุมถึงทักษะการรู้เท่าทัน ทักษะการใช้ คุณธรรม จริยธรรมในการใช้ และทัศนคติที่มีต่อเทคโนโลยีดิจิทัล โดยภาพกรอบแนวคิด แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลของปีเตอร์ (Peter)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยผู้วิจัยแบ่งการศึกษาออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบของการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

1.1 ผู้วิจัยสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลด้วยวิธีการจัดกลุ่มจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้จำนวน 5 องค์ประกอบดังนี้ 1) การพัฒนาทักษะทางดิจิทัลของบุคลากร 2) การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรดิจิทัล 3) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล 4) การบริหารจัดการด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล และ 5) การทำงานแบบคล่องตัว

1.2 ผู้วิจัยร่างแบบยืนยันความเหมาะสมขององค์ประกอบการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลไปให้ผู้เชี่ยวชาญโดยมาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เพื่อยืนยันองค์ประกอบและตัวชี้วัด จำนวน 5 คน

1.3 วิเคราะห์ข้อมูลองค์ประกอบและตัวชี้วัดโดยใช้สถิติความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ของความเห็นที่สอดคล้อง โดยกำหนดเกณฑ์ว่า องค์ประกอบและตัวชี้วัดใดได้รับความเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ 80.00 จึงจะถือว่าใช้ได้

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 330 คน แบ่งออกเป็น ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 294 คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 36 คน รวมทั้งสิ้น 330 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้มาจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดของโรงเรียนเป็นเกณฑ์ในการจัดชั้น จากนั้นทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนตามประชากรแต่ละขนาดของโรงเรียน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งหมด 181 คน

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 1 ฉบับ แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และตอนที่ 2 ความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบ

มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 121)

2.4 ผู้วิจัยร่างแบบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาด้วยการหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ IOC (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาตั้งแต่ 0.50 – 1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 70-71) โดยแบบสอบถามจำนวน 50 ข้อ มี IOC เท่ากับ 1.00 จำนวน 49 ข้อ และ IOC เท่ากับ 0.80 จำนวน 1 ข้อ ซึ่งถือว่ามีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและใช้ได้ทั้งหมด

2.5 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Tryout) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรวิธีการหาสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) เพื่อให้ทราบถึงผลของความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยกำหนดความเชื่อมั่นไม่ต่ำกว่า 0.80 ขึ้นไป (Cronbach, 1970: 161) โดยแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.99

2.6 ผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามที่สมบูรณ์ทาง Google Form จำนวน 181 ฉบับไปยังกลุ่มตัวอย่าง และรับแบบสอบถามคืนมาทั้งหมด 181 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100.00

ขั้นตอนที่ 3 หาแนวทางการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

3.1 ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจาก 3 กลุ่ม ดังนี้ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และนักวิชาการทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา จำนวนกลุ่มละ 3 คน รวมทั้งหมด 9 คน โดยกำหนดคุณสมบัติเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาและเป็นผู้ยินดีในการให้ข้อมูลประกอบการสัมภาษณ์

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Form) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากผลการศึกษาความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในขั้นตอนที่ 2 มาใช้ในการสัมภาษณ์

3.3 ผู้วิจัยติดต่อนัดหมายวัน เวลา และประเด็นที่จะสัมภาษณ์ล่วงหน้า จากนั้นเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกพร้อมทั้งบันทึกเสียงเพื่อความแม่นยำในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินแนวทางการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

4.1 ผู้วิจัยจัดทำร่างแนวทางการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดหนองบัวลำภู และสร้างเป็นแบบประเมินลักษณะมาตราส่วน 5 ระดับ โดยใช้รูปแบบเกณฑ์การประเมิน 4 ด้าน ของสตัฟเฟิลบีม และ ชินก์ฟิลด์ (Stufflebeam & Shinkfield, 2007: 7) คือ ด้านความเป็นประโยชน์ (Utility) ด้านความเหมาะสม (Propriety) ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility) และด้านความถูกต้องและครอบคลุม (Accuracy Standards)

4.2 จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน โดยมาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ซึ่งกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกบุคคลที่ไม่ได้สังกัดในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดหนองบัวลำภู เป็นผู้ประเมินแนวทาง

4.3 นำข้อมูลความคิดเห็นในแบบประเมินแนวทางไปวิเคราะห์ โดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำไปเปรียบเทียบเกณฑ์ในการแปลความหมาย

ผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องแนวทางการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดหนองบัวลำภู มีผลการวิจัยตามขั้นตอนการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบของการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา มี 5 องค์ประกอบ 50 ตัวชี้วัด ดังนี้ 1) ด้านการพัฒนาทักษะทางดิจิทัลของบุคลากรมี 10 ตัวชี้วัด 2) ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรดิจิทัลมี 10 ตัวชี้วัด 3) ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล มี 10 ตัวชี้วัด 4) ด้านการบริหารจัดการด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลมี 10 ตัวชี้วัด และ 5) ด้านการทำงานแบบคล่องตัว มี 10 ตัวชี้วัด

2. ผลการศึกษาความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก

3. ผลการหาแนวทางการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา มี 27 แนวทาง ประกอบด้วย

3.1 ด้านการพัฒนาทักษะทางดิจิทัลของบุคลากร มี 6 แนวทาง ดังนี้

1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดทิศทางและแผนงานในการพัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล โดยพัฒนาทักษะดิจิทัลให้กับบุคลากรอย่างทั่วถึง รวมถึงการพัฒนาทักษะการรู้ดิจิทัลที่จำเป็นให้เป็นไปตามกรอบและนโยบายของต้นสังกัด

2) ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องปลูกฝังเพื่อสร้างความตระหนัก ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะการรู้ดิจิทัลอย่างรอบด้าน มุ่งเน้นการสร้างการรู้เท่าทันเทคโนโลยีดิจิทัล ครอบคลุมถึงกฎหมายที่ได้กำหนดไว้ โดยบุคลากรควรเป็นแบบอย่างในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้ถูกต้องและเหมาะสม

3) ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องส่งเสริมการเปิดรับเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ สื่อสาร เน้นย้ำการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล กระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และทดลองปฏิบัติในการใช้ระบบดิจิทัลที่มีอยู่หรือระบบใหม่มาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

4) ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดทักษะการใช้ข้อมูลเป็นฐานในการวิเคราะห์และตัดสินใจ ระบุข้อมูลที่มีอยู่เดิมหรือข้อมูลที่ต้องการ จากนั้นวิเคราะห์เพื่อประเมินผลข้อมูล สรุปข้อมูลและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการบริหารจัดการ

5) ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมการพัฒนาทักษะของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง โดยต่อยอดจนเกิดเป็นบุคลากรต้นแบบหรือบุคลากรแกนนำในลักษณะของโค้ช เพื่อนำผลลัพธ์การพัฒนาทักษะด้านดิจิทัล ไปเผยแพร่ ขยายผลให้กับบุคคลอื่นให้ทั่วถึงเพื่อที่จะสามารถร่วมกันใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในองค์กรได้ทั่วทั้งองค์กร

6) ผู้บริหารสถานศึกษาสำรวจข้อมูลความต้องการจำเป็นในการเข้ารับ การอบรมและพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากร โดยกำหนดเป็นแผนงานสำหรับทักษะที่จำเป็นและสอดคล้องกับกลุ่มบุคคลที่ต้องได้รับการพัฒนา

3.2 ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรดิจิทัล มี 5 แนวทาง ดังนี้

1) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นต้นแบบในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ในการปฏิบัติงานจริง ทำให้เห็นเป็นกิจวัตร เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและความเชื่อมั่นให้บุคลากรปฏิบัติตามโดยเริ่มจากการนำมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงาน

2) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการกำหนดทิศทาง วิสัยทัศน์ และเป้าหมายด้านดิจิทัลที่ชัดเจน เพื่อให้บุคลากรทุกระดับมีความเข้าใจที่ตรงกันและมุ่งไปในทิศทางเดียวกัน

3) ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ลดช่องว่างระหว่างวัย โดยใช้ระบบพี่เลี้ยง (Mentoring) จับคู่ระหว่างคนรุ่นใหม่กับคนรุ่นเก่า และใช้เวที PLC ในการแก้ปัญหาร่วมกัน

4) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำในการจัดสรรงบประมาณ สนับสนุนอุปกรณ์ที่ทันสมัย สร้างขวัญกำลังใจผ่านการยกย่องชมเชย และใช้กลยุทธ์ “ต้นแบบ” เพื่อขยายผลความสำเร็จ

5) ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างค่านิยมองค์กรที่ตระหนักถึงความปลอดภัยของข้อมูล ลิขสิทธิ์ และความรับผิดชอบในการใช้สื่อ เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น

3.3 ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล มี 6 แนวทาง ดังนี้

1) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นต้นแบบในการใช้เทคโนโลยีในการทำงานจริง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและแรงบันดาลใจให้บุคลากร

2) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำยุคใหม่ ไม่จำเป็นต้องจบตรงสายแต่ต้องพัฒนาตนเองให้มี Mindset ที่พร้อมเรียนรู้ เปิดใจรับสิ่งใหม่ และปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลง

3) ผู้บริหารสถานศึกษาปรับเปลี่ยนบทบาทของผู้นำโดยเปลี่ยนจากผู้สั่งการมาเป็นผู้สนับสนุน (Facilitator) โค้ช (Coach) และเพื่อนคู่คิด เพื่อหนุนเสริมให้ครูทำงานได้เต็มศักยภาพ

4) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการนำเทคโนโลยี มาใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และใช้นวัตกรรมเป็นตัวขับเคลื่อน

5) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำที่กล้าตัดสินใจและปรับตัวรวดเร็ว ในสถานการณ์วิกฤต โดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือหลักในการแก้ปัญหา

6) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำที่ไม่มุ่งเน้นแต่เทคโนโลยีจนลืม “คน” แต่ต้องใช้ความเป็นผู้นำในการ “บริหารใจ” สร้างความสมดุลระหว่างคนรุ่นเก่าและใหม่ และยกระดับศักยภาพของคนให้เป็น “ผู้มีปัญญา” ควบคู่ไปกับเครื่องมือที่ทันสมัย

3.4 ด้านการบริหารจัดการด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล มี 5 แนวทาง ดังนี้

1) ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินการขับเคลื่อนกระบวนการบริหารจัดการ เพื่อมุ่งสู่การเป็น Smart School/Office โดยนำเทคโนโลยีมาใช้ลดขั้นตอน ลดความซ้ำซ้อนของงานเอกสาร และเพิ่มความสะดวกในการให้บริการและการรายงานผล

2) ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมการเชื่อมโยงและจัดเก็บข้อมูลจากทุกส่วนงานไว้ในระบบเดียว (Big Data) หรือ Cloud Storage เพื่อลดความซ้ำซ้อนในการกรอกข้อมูล และนำข้อมูลไปวิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจได้จริง

3) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อเตรียมความพร้อม ด้านอุปกรณ์ (Hardware) ระบบเครือข่าย และซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์ เพื่อเอื้อต่อการทำงานและการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) ผู้บริหารสถานศึกษานำระบบประชุมออนไลน์และเครื่องมือสื่อสารมาใช้เพื่อความรวดเร็ว ประหยัดเวลาการเดินทาง และแก้ปัญหาข้อจำกัดด้านสถานที่หรือเวลา

5) ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการรักษาความปลอดภัยของระบบ (Cyber Security) การสำรองข้อมูล (Backup) และการปลูกฝังการใช้ข้อมูลอย่างมีจริยธรรม

3.5 ด้านการทำงานแบบคล่องตัว มี 5 แนวทาง ดังนี้

1) ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมการทำงานโดยเน้นไปที่ความคล่องตัว ในการทำงานไม่ยึดติดกับกฎระเบียบหรือรูปแบบเดิม ๆ ที่ล่าช้า พร้อมปรับเปลี่ยนแผนงานและวิธีการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

2) ผู้บริหารสถานศึกษามอบหมายงานให้ผู้ปฏิบัติรับผิดชอบตั้งแต่ต้นจนจบ (End-to-End) เพื่อให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการทั้งหมดและสามารถแก้ปัญหาหน้างานได้ทันที โดยผู้นำคอยสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง

3) ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมการใช้เครื่องมือดิจิทัลและแอปพลิเคชันต่าง ๆ ในการสื่อสาร ติดตามงาน และประชุม เพื่อลดขั้นตอนและเพิ่มความรวดเร็วในการประสานงาน

4) ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมการทำงานเป็นทีมที่ไม่แบ่งแยกฝ่าย บูรณาการเนื้องานเพื่อลดความซ้ำซ้อน และใช้กระบวนการ PLC ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแก้ปัญหาร่วมกัน

5) ผู้บริหารสถานศึกษาเน้นที่ผลสัมฤทธิ์ของงานและคุณภาพผู้เรียนมากกว่าการทำตามขั้นตอนหรือรูปแบบที่ตายตัว โดยพิจารณารูปแบบที่จะบริหารให้เหมาะสมกับบริบทของงานและพร้อมแก้ปัญหาทันทีที่พบ

4. ผลการประเมินแนวทางการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

แนวทางการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดหนองบัวลำภู มีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.91) ความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.31) ความถูกต้องครอบคลุมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.79) และความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.83)

อภิปรายผล

1. แนวทางการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดหนองบัวลำภูมี 27 แนวทาง โดยมีประเด็นในการอภิปรายตามแต่ละด้าน ดังนี้

1.1 ด้านการพัฒนาทักษะทางดิจิทัลของบุคลากร มี 6 แนวทาง สอดคล้องกับโบโซวา (Bosova, 2021) ที่ระบุว่าการเปลี่ยนแปลงสู่ดิจิทัลเป็นกระบวนการซับซ้อนที่ต้องวางแผนทั้งระบบ โดยภารกิจเร่งด่วนที่สุดคือการพัฒนาทักษะครูให้พร้อมสำหรับการสอนยุคใหม่ และผู้บริหารควรส่งเสริมการบูรณาการทักษะดิจิทัลในทุกกลุ่มสาระฯ ประเด็นนี้สอดรับกับ มอร์เซ (Morze, 2021) ที่เน้นย้ำว่าปัจจัยความสำเร็จคือการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อให้เข้าถึงทรัพยากรได้อย่างเท่าเทียม รวมถึงต้องกำหนดสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารให้ชัดเจนเพื่อให้สามารถขับเคลื่อนนโยบายได้จริง ซึ่งตรงกับแนวทางของ วชิระ บุญสาร (2564) ที่กล่าวว่าผู้บริหารต้องสนับสนุนให้บุคลากรได้รับการอบรม อย่างสม่ำเสมอ จัดสรรงบประมาณตามความจำเป็น และส่งเสริมให้เกิดการถ่ายทอด องค์ความรู้เพื่อนำไปประยุกต์ใช้จริงอย่างมีจริยธรรม

1.2 ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรดิจิทัล มี 5 แนวทาง สอดคล้องกับรอเจอร์ส (Rogers, 2003) ที่ระบุว่าการยอมรับนวัตกรรมต้องผ่านกระบวนการ 5 ขั้นตอน ตั้งแต่การสร้างความเข้าใจจนถึงการปฏิบัติจริงจนเป็นวิถีปกติ โดยผู้บริหารควรใช้กลยุทธ์สร้างแกนนำกลุ่มผู้รับนวัตกรรมแรกเริ่ม เพื่อจูงใจคนส่วนใหญ่และลดแรงต้าน ประเด็นนี้สอดรับกับ อิงวัลด์เซน และคณะ (Ingvaldsen et al., 2021: 11-17) ที่เสนอให้ลดความกังวลของบุคลากรด้วยการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการกล้าเสี่ยงและปรับ Mindset ให้มองความล้มเหลวเป็นการเรียนรู้ ซึ่งตรงกับแนวทางของนิรุต เต้นปักษี (2565: 4-11) ที่เน้นการสร้างวัฒนธรรม

ดิจิทัลผ่านค่านิยมการทำงานร่วมกัน (Collaborative Value) การสื่อสาร ที่ชัดเจน และการสร้าง Growth Mindset เพื่อให้บุคลากรกล้าใช้นวัตกรรมและเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.3 ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล มี 6 แนวทาง สอดคล้องกับนาลดา (Nalda, 2020) ที่ระบุว่าปัจจัยสำคัญที่สุดคือการที่ผู้บริหารตระหนักถึงความสำคัญของเทคโนโลยีและมีทักษะดิจิทัล โดยต้องปรับเปลี่ยนมุมมองไม่ยึดติดกับระบบราชการเพื่อเป็นต้นแบบในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ ซึ่งสอดรับกับกัสเลียนา (Gusliana, 2023) ที่เสนอให้ใช้ภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) โดยทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะ (Coach) และเร่งพัฒนาตนเองให้เป็นแบบอย่างเพื่อสร้างแรงจูงใจและสภาพแวดล้อมเชิงบวก ประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ วาห์ยู และคณะ (Wahyu, et al., 2018: 2-3) ที่ขยายความว่าความสำเร็จขึ้นอยู่กับสมรรถนะผู้นำ ความเข้มแข็งต่อการเปลี่ยนแปลงและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการเปลี่ยนผ่านจากภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนไปสู่ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ใช้วิสัยทัศน์และกลยุทธ์การร่วมสร้างนวัตกรรม (Co-creation Strategy) เพื่อขับเคลื่อนองค์กรสู่ยุคนวัตกรรมดิจิทัลอย่างยั่งยืน

1.4 ด้านการบริหารจัดการด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล มี 5 แนวทาง สอดคล้องกับแอนโทโนปูลู (Antonopoulou, 2023: 9-10) ที่ระบุว่าการบริหารจัดการท่ามกลางความไม่แน่นอนต้องอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัล โดยปรับยุทธศาสตร์และกระบวนการทำงานให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมองค์กร พร้อมเรียนรู้ที่จะปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงประเด็นนี้สอดรับกับ มอร์เซ (Morze, 2021) ที่ชี้ว่าการสร้างสภาพแวดล้อมดิจิทัลที่ทันสมัยจะช่วยสร้างโอกาสการเข้าถึงอย่างเท่าเทียมและยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยใช้ข้อมูลขับเคลื่อนการบริหารและเร่งพัฒนาทักษะบุคลากรให้สอดคล้องกับเครื่องมือ ซึ่งตรงกับแนวทางของโจเซฟ (Joseph, 2024) ที่ย้ำว่าความสำเร็จเริ่มจากการวางโครงสร้างพื้นฐานเพื่อลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มความแม่นยำ ควบคู่กับการเข้าใจระเบียบข้อบังคับ เพื่อบูรณาการเครื่องมือดิจิทัลให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

1.5 ด้านการทำงานแบบคล่องตัว มี 5 แนวทาง สอดคล้องกับ เวอร์โฮฟ และคณะ (Verhoef et al., 2021: 890-894) ที่ระบุว่าการทำงานยุคดิจิทัลต้องอาศัย 3 สมรรถนะหลัก คือ ความคล่องตัวในการปรับตัว (Digital Agility) การสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงทรัพยากร และการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics) เพื่อการตัดสินใจที่แม่นยำ โดยต้องให้

ความสำคัญกับการฝึกอบรมบุคลากรให้เท่าทันระบบ Agile ประเด็นนี้สอดรับกับ นาลดา (Nalda, 2020) ที่ชี้ว่าความสำเร็จเกิดจากการลดความซับซ้อนของโครงสร้างงานและการยึดติดกับระบบราชการ เพื่อเพิ่มความคล่องตัวและสนับสนุนด้านเทคนิคอย่างเหมาะสม ซึ่งตรงกับแนวทางของ วชิระ บุญสาร (2564) ที่เน้นการสร้างกระบวนการทำงานแบบไร้รอยต่อ โดยเชื่อมโยงข้อมูลเข้าสู่ฐานข้อมูลกลางเพื่อลดความซ้ำซ้อน ทำให้บุคลากรใช้ข้อมูลชุดเดียวกันที่ทันสมัยในการวางแผนและตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล คือกระบวนการประยุกต์นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาเปลี่ยนแปลงกระบวนการทำงานในองค์กรให้สู่รูปแบบดิจิทัล โดยเริ่มจากการเตรียม “คน” ที่มีความพร้อม ทั้งด้านทัศนคติและทักษะ ซึ่งอาศัย “ผู้นำ” ในการกำหนดโครงสร้างและวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรมองค์กรดิจิทัลในการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการทำงานอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยพัฒนาผลลัพธ์ของการดำเนินงานตามแผนงานและเป้าหมายที่องค์กรกำหนด โดยผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะในการวิจัยดังนี้ **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1. ควรนำผลการวิจัยประเด็นตัวชี้วัดที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ ในแต่ละด้านมาวางแผนจัดทำกรอบหลักสูตรอบรมเชิงปฏิบัติการแบบเข้มข้น เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงด้านอื่น ๆ 2. การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลสำหรับบริบทการศึกษาควรค่อยเป็นค่อยไปมากกว่าการเปลี่ยนแปลงทีเดียว 3. เชื่อมโยงระหว่างแนวทางการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับกรอบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาตามข้อตกลงในการพัฒนางาน และแผนงานเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่บรรจุใหม่ 4. การนำแนวทางการขับเคลื่อนเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลไปปรับใช้นั้นขึ้นอยู่กับบริบทและความจำเป็นของแต่ละสถานศึกษา และ 5. การขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลควรปรับเปลี่ยนแผนกลยุทธ์ต่าง ๆ ให้รองรับกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรศึกษาความต้องการจำเป็นของการเปลี่ยนแปลง ทางดิจิทัลในแต่ละด้านสำหรับบริบทของสถานศึกษา 2. ควรมีการวิจัยในรูปแบบอื่น ๆ เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีความพร้อมด้านดิจิทัลใหม่ ๆ 3. ควรศึกษาเฉพาะเจาะจงสำหรับด้านเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ที่มีบทบาทต่อการบริหารสถานศึกษา และพยากรณ์ถึงแนวโน้มความสำคัญและผลกระทบที่มีต่อการ

บริหารสถานศึกษาในอนาคต และ 4. ควรศึกษาผลการนำแนวทางการเตรียมความพร้อมดังกล่าวไปใช้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2568). *นโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2569-2570*. เรียกใช้เมื่อ 10 มิถุนายน 2568 จาก https://ops.moe.go.th/นโยบายการศึกษา-ศธ-2568-2569/

นิรุต เต้นปักษี. (2565). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันวัฒนธรรมดิจิทัลของสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 50(3), 1-14.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวิริยสาส์น.

วชิระ บุญสาร. (2564). แนวทางการพัฒนาความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5. ใน *การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1. (2567). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2568*. หนองบัวลำภู: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2. (2567). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2568*. หนองบัวลำภู: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2562). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542*. เรียกใช้เมื่อ 18 มีนาคม 2568 จาก https://www.onesqa.or.th/upload/download/file_975dff739ff5a909753b8bff237c78fa.pdf

Amiri, S. M. H., et al. (2024). Digital Transformation in Education: Research Insights for 21st- Century Learning. *IJISET*, 12(3), 9.

Angtyan, H. (2019). ADKAR Model in Change Management. *International Review of Management and Business Research*, 8(2), 179-182.

Antonopoulou, K. (2023). Staying afloat amidst extreme uncertainly: A case study of digital transformation in Higher Education. *Technological Forecasting & Social Change*, 192(C) 1-13.

Armenakis, A. A., & Harris, S. G. (2002). Crafting a change message to create transformational readiness. *Journal of Organizational Change Management*, 15(2), 169–183.

Bosova, L. (2021). Elementary School in the Conditions of Digital Transformation of the Education System. *SHS Web of Conferences*, 2021(98), 1-6.

Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of Psychological Testing.* 3rd ed. New York: Harper & Row.

Fullan, M., & Stiegelbauer, S. (1991). *The New Meaning of Educational Change.* New York: Teachers College Press.

Gusliana, E. (2023). Analysis of School Principals' Strategic Leadership Strategies in the Era of Educational Digital Transformation. *Jurnal scientia*, 12(4), 258-263.

Ingvaldsen, M., et al. (2021). *Individual-level impediments to digital transformation: A bibliometric literature review.* Oslo: Oslo Metropolitan University.

Joseph, O. B. (2024). Digital Transformation in education: Strategies for effective implementation. *World Journal of Advanced Research and Reviews*, 23(2), 2785-2799.

Lewin, K. (1951). *Field Theory in Social Science.* New York: Harper & Row.

McKinsey. (2024). *What is digital transformation?.* เรียกใช้เมื่อ 14 มิถุนายน 2568 จาก https://www.mckinsey.com/featured-insights/mckinsey-explainers/what-is-digital-transformation

Morze, N. V. (2021). *Digital Transformation in Education: Model for Higher Educational Institutions.* Kyiv: Ukraine.

Nalda, N. (2020). The Strategic Influence of School Principal Leadership in the Digital Transformation of Schools. *Computers in Human Behavior*, 2020(112), 1-12.

Peter, M. K. (2019). *Action Fields of Digital Transformation - A Review and Comparative Analysis of Digital Transformation Maturity Models and Frameworks.* Basel: Edition Gesowip.

Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of innovations.* 5th ed. New York: Free Press.

Stufflebeam D. L., & Shinkfield A. J. (2007). *Evaluation theory, models & applications.* San Francisco: Jossey-Bass.

Verhoef, P. C., et al. (2021). Digital transformation: A multidisciplinary reflection and research agenda. *Journal of Business Research*, 122(4), 889-901.

Wahyu, L., et al. (2018). *Digital Transformation: Digital Leadership Role in Developing Business Model Innovation Mediated by Co-Creation Strategy for Telecommunication Incumbent Firms.* Emilia-Romagna: Uni versity of Ferrara.

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง*

SUPER LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING COMPETENCY OF TEACHER IN THE 21st CENTURY UNDER PHATTHALUNG PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION

คณธภรรช ใจดี[1], เบญจพร ชนะกุล[2] และ อโนทัย ประสาน[3]

Konthabhach Jaidee[1], Benchaporn Chanakul[2] and Anotai Prasan[3]

[1-3]คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

[1-3]Faculty of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: Benchaporn_cha@nstru.ac.th

วันที่รับบทความ : 14 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 19 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 21 ธันวาคม 2568

Received 14 December 2025; Revised 19 December 2025; Accepted 21 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา 2) สมรรถนะของครูในศตวรรษที่ 21 3) ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะของครูในศตวรรษที่ 21 และ 4) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง กลุ่มตัวอย่างคือ ครู สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง จำนวน 118 คน เครื่องมือ

Citation:

* คณธภรรช ใจดี, เบญจพร ชนะกุล และ อโนทัย ประสาน. (2569). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 992-1013.

Konthabhach Jaidee, Benchaporn Chanakul and Anotai Prasan. (2026). Super Leadership Of School Adiministrators Affecting Competency Of Teacher In The 21st Century Under Phatthalung Provincial Administrative Organization. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 992-1013.; DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ การถดถอยพหุคูณ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการแสดงเป็นแบบอย่างในการนำตนเอง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์

2) สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านความเข้าใจเชิงวัฒนธรรมและความหลากหลาย และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการพัฒนาตนเอง

3) ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง และด้านการให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์ ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง อย่างมีนัยสำคัญที่ .01 โดยสามารถร่วมทำนายได้ ร้อยละ 54.0

4) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ควรมุ่งเน้นการพัฒนาครูให้เป็นผู้นำตนเองอย่างแท้จริง ส่งเสริมการคิดและตัดสินใจ สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม แสดงตนเป็นแบบอย่างที่ดี สนับสนุนการตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง ยกย่องความสำเร็จ และส่งเสริมทัศนคติเชิงบวก เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ, ผู้บริหารสถานศึกษา, สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21, สถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง

Abstract

The purposes of this research were to examine: 1) the level of super leadership of school administrators, 2) the level of 21st century teacher competencies, 3) the effects of super leadership of school administrators on 21st century teacher competencies, and 4) guidelines for developing super leadership

of school administrators under the Phatthalung Provincial Administrative Organization. The sample consisted of 118 teachers under the Phatthalung Provincial Administrative Organization. The research instruments included questionnaires and interviews. Data were analyzed using descriptive statistics, correlation analysis, multiple regression analysis, and content analysis.

The results of this study showed that:

1) Overall, the super leadership of school administrators was high level. When considered by dimension, modeling self-leadership had the highest mean score, while providing constructive rewards and reprimands had the lowest mean score.

2) Overall, 21st century teacher competencies were high level. When considered by dimension, cultural understanding and diversity had the highest mean score, whereas self-development had the lowest mean score.

3) The dimensions of facilitating a culture of self - leadership and constructive rewards and criticism significantly predicted teachers' 21st century competencies at the .01 level, jointly explaining 54.0% of the variance.

4) Guidelines for super leadership of school administrators should emphasize fostering teachers as authentic self-leaders, promoting critical thinking and decision-making, establishing a concrete learning culture, demonstrating exemplary leadership, supporting self-goal setting, recognizing achievements, and encouraging positive attitudes in order to achieve sustainable learning development.

Keywords: Superior Leadership, School Administrators, 21st Century Teacher Competencies, Schools under the Phatthalung Provincial Administrative Organization

บทนำ

ศตวรรษที่ 21 เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงรวดเร็วและความไม่แน่นอนในทุกมิติ ส่งผลให้องค์การต้องมีกลยุทธ์บริหารที่ยืดหยุ่นและรับมือการแข่งขันสูงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำเพียงลำพังไม่เพียงพอ จึงต้องเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาเชิงซับซ้อน ตามแนวคิดผู้นำยุคใหม่ที่เน้นการพัฒนาผู้นำตนเอง ในสถานศึกษา ผู้บริหารต้องกำหนดทิศทาง บริหารทรัพยากร และเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญต่อพฤติกรรม และความร่วมมือของบุคลากร พร้อมพัฒนาตนเองและผู้อื่นให้เป็นผู้นำ เพื่อให้สถานศึกษารับมือการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบาย สังคม และการเมืองได้อย่างยั่งยืน

แนวคิด “ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ” (Super Leadership) เป็นกรอบแนวคิดเชิงการบริหารที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้นำจากภายในบุคลากร มากกว่าการใช้บทบาทอำนาจของผู้นำเพียงผู้เดียว โดยเน้นการเสริมพลัง (empowerment) ให้ผู้ตามสามารถค้นหาศักยภาพ จุดแข็ง และความถนัดของตนเอง พร้อมทั้งพัฒนาความสามารถในการกำกับตนเองทั้งด้านความคิด การวางแผน และการตัดสินใจ (Manz & Sims, 2001) แนวคิดนี้มองว่าผู้นำที่แท้จริงไม่เพียงแค่สั่งการ แต่ต้องสามารถ “สร้างผู้นำ” ภายในองค์การได้อย่างยั่งยืน ผู้นำที่ปฏิบัติตามแนวคิดภาวะผู้นำเหนือผู้นำจะมุ่งเน้นการโค้ช แนะนำ ชี้แนะ และเปิดโอกาสให้ผู้ตามได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงมากกว่าการควบคุมอย่างใกล้ชิด โดยให้ความสำคัญกับการใช้จุดแข็งของผู้ตามเป็นฐานในการพัฒนา พร้อมทั้งให้อำนาจในการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานของตน เพื่อให้ผู้ตามรู้สึกเป็นเจ้าของงานและพร้อมรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ (วิจิตรา ไตรยวงค์, 2564) การบริหารในลักษณะนี้ช่วยให้บุคลากรมีแรงจูงใจภายในสูงขึ้น ลดความจำเป็นในการควบคุมจากภายนอก และทำให้สถานที่ทำงานมีลักษณะเปิดกว้าง เป็นมิตร และเกื้อหนุนการทำงานร่วมกัน

สมรรถนะครู เป็นการผสมผสานระหว่างทักษะ องค์ความรู้ พฤติกรรม คุณลักษณะที่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น การสอนของครูเป็นงานที่มีความซับซ้อน ครูจำเป็นต้องใช้การผสมผสานสมรรถนะเพื่อเชื่อมโยงกับบริบทของการศึกษาที่กำลังเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 บทบาทของครูในศตวรรษที่ 21 จึงมีความซับซ้อน และต้องมีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคมอย่างรวดเร็ว (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2562) ครูจำเป็นต้องมีสมรรถนะสูง ทั้งด้านความรู้ ทักษะ พฤติกรรม และคุณลักษณะ

ตามมาตรฐานวิชาชีพ รวมถึงสนองค่านิยม 12 ประการ และเป้าหมายการศึกษาตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และสอดคล้องกับจุดเน้นและประเด็นพัฒนาหลักในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) หมุดหมายที่ 12 ไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ในประเด็นเป้าหมาย คนไทยเป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ พร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 และสังคมไทยมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อและสนับสนุนต่อการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) ซึ่งล้วนมุ่งพัฒนาคนไทยให้มีคุณภาพ มีสมรรถนะสูง และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ งานวิจัยเชิงนานาชาติยังชี้ว่าคุณภาพครูเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนและความก้าวหน้าของประเทศ

องค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุงให้ความสำคัญต่อการพัฒนาผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาอย่างรอบด้าน โดยเน้นภาวะผู้นำ การใช้เทคโนโลยี ความร่วมมือ และการสนับสนุนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างบุคลากรที่สามารถนำตนเองได้ การพัฒนาสมรรถนะครูในพื้นที่จึงต้องอาศัยภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้มแข็ง ทำหน้าที่เป็นแบบอย่าง ให้คำปรึกษา และขับเคลื่อนทีมงานสู่เป้าหมายร่วมกัน

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง โดยคาดหวังว่าผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับกำหนดแนวทางพัฒนาผู้บริหารให้สามารถสร้างผู้นำรุ่นใหม่ในสถานศึกษา และยกระดับคุณภาพครู ผู้เรียน และระบบการศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง
2. เพื่อศึกษาสมรรถนะของครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง
3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะของครูในศตรวรรษที่ 21 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง

4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะของครูในศตรวรรษที่ 21 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง

สมมติฐานการวิจัย

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง

การทบทวนวรรณกรรม

1. ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า แนวคิดเรื่องภาวะผู้นำเหนือผู้นำ (Super Leadership) เป็นแนวคิดภาวะผู้นำสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้ตามให้สามารถ “นำตนเอง” ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการกล่าวถึงในวงวิชาการทั้งในและต่างประเทศ ให้ความหมายของภาวะผู้นำเหนือผู้นำว่าเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้ตามสามารถนำตนเองได้ผ่านการค้นพบและใช้ศักยภาพของตนเองในการทำงานอย่างเต็มที่ โดยผู้นำมุ่งเน้นทั้งด้านพฤติกรรม ความรู้ และความเข้าใจ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคลากร และ (กฤษณา วิรุฬห์พจน์, 2566) ภาวะผู้นำเหนือผู้นำคือพฤติกรรมของผู้บริหารที่มุ่งสนับสนุนและส่งเสริมการเกิดภาวะผู้นำตนเองในผู้ตาม เพื่อให้การขับเคลื่อนขององค์กรเป็นไปตามทิศทางและเป้าหมายเดียวกัน โดยการสร้างอิทธิพลเชิงบวกที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร สรุปได้ว่าภาวะผู้นำเหนือผู้นำภาวะผู้นำเหนือผู้นำ เป็นพฤติกรรมของผู้นำที่วางตนเองให้เป็นแบบอย่าง สามารถชักจูง ชี้นำ เป็นที่ปรึกษา และกระตุ้นผู้ตามให้ค้นพบความสามารถของตน และตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง ผู้นำเหนือผู้นำจะสร้างแรงจูงใจโดยให้รางวัลอย่างมีเหตุผลและเท่าเทียม เน้นสร้างความตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบการทำงานเป็นทีม การตัดสินใจและรับผลร่วมกัน จนสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากการเป็นผู้ตามมาเป็นผู้นำตนเองได้ (Manz & Sims, 2001) ซึ่งสามารถสรุปองค์ประกอบของภาวะผู้นำเหนือผู้นำ ได้ 7 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง 2) การแสดงเป็นแบบอย่างในการนำตนเอง 3) การกระตุ้นให้ผู้ตามตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง 4) การสร้างรูปแบบความคิดทางบวก 5) การอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง

ผ่านรางวัลและการตำหนิอย่างสร้างสรรค์ 6) การสนับสนุนภาวะผู้นำตนเองผ่านการสร้างทีมงาน 7) การอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง

2. สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 คือพัฒนาการของบทบาทครูจากผู้ถ่ายทอดความรู้แบบดั้งเดิม ไปสู่การเป็น ผู้ออกแบบการเรียนรู้ (learning designer) และ ผู้อำนวยความสะดวก (facilitator) ที่สนับสนุนให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคมโลก ขณะเดียวกันความเป็นครูในยุคใหม่นอกจากต้องมีสมรรถนะทางวิชาชีพแล้ว ยังต้องมีคุณลักษณะด้านอารมณ์ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อตอบสนองต่อผู้เรียนที่หลากหลายและซับซ้อนยิ่งขึ้น สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 มิได้จำกัดอยู่เฉพาะการเชี่ยวชาญด้านวิชาการหรือเทคโนโลยี แต่เป็นการผสมผสานของ ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะภายในตัวครู เพื่อให้สามารถออกแบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย พร้อมทั้งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่คิดเป็น สร้างสรรค์ มีคุณธรรม และสามารถดำรงชีวิตในสังคมโลกได้อย่างมีคุณภาพ ครูจึงเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของศตวรรษที่ 21 อย่างแท้จริง (กิตติชัย สุธาสิโนบล, 2564; Hafsah Jan, 2017) สามารถสรุปสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ได้ 6 สมรรถนะ ดังนี้ 1) ด้านการจัดการเรียนรู้ 2) ด้านการพัฒนาตนเอง 3) ด้านการทำงานเป็นทีม 4) ด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณทางวิชาชีพ 5) ด้านการใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศ 6) ด้านความเข้าใจเชิงวัฒนธรรมและความหลากหลาย

สรุป งานวิจัยที่เกี่ยวข้องชี้ให้เห็นว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ (Super-leadership) เน้นการพัฒนาผู้ตามให้ “นำตนเอง” ผ่านบทบาทผู้นำที่เอื้ออำนวย สนับสนุนการตั้งเป้าหมาย การคิดเชิงบวก การทำงานเป็นทีม และการสร้างวัฒนธรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำตนเอง แนวคิดนี้สอดคล้องกับสมรรถนะครูศตวรรษที่ 21 ซึ่งมุ่งให้ครูเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้และผู้อำนวยความสะดวก โดยต้องมีทักษะด้านเทคโนโลยี การสอนเชิงรุก การสร้างแรงบันดาลใจ การทำงานร่วมกัน ความเข้าใจความหลากหลาย และจริยธรรมวิชาชีพ ทั้งสองแนวคิดต่างมุ่งพัฒนาศักยภาพภายในของบุคลากร ผ่านการเรียนรู้ด้วยตนเอง การคิดสร้างสรรค์ และการกำกับตนเอง จึงทำให้ภาวะผู้นำเหนือผู้นำเป็นกรอบที่ช่วยเสริมพลังให้ครูพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้และการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมต่อโลกอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง ปีการศึกษา 2566 จำนวน 176 คน (องค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง, 2564)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้เทคนิคกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นหลายขั้นตอน คัดเลือกสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง จำนวน 3 โรงเรียน มีครูผู้สอนทั้งสิ้น 176 คน กลุ่มประชากรแบบแบ่งชั้น คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของ (Krijcie & Morgan, 1970) โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับค่าความคลาดเคลื่อนที่ ร้อยละ ±5 ขนาดประชากร จำนวนครูสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง ทั้งสิ้น 176 คน เมื่อใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน จึงได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 118 คน

ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วยผู้บริหารองค์กร และผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (purposive random sampling) จำนวน 4 คน ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้บริหารไม่น้อยกว่า 5 ปี ในองค์กร และสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลเกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ หรือเกี่ยวข้องกับสมรรถนะครูในระดับชาติและระดับนานาชาติ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุงแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งถามรายละเอียดเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบัน ประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งปัจจุบัน มีลักษณะเป็นแบบตัวเลือกที่กำหนดไว้ให้

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหาร

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง

2. แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารองค์กร ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง จำนวน 4 คน เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหาร

ที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Opened Ended) โดยผู้วิจัยได้นำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของเครื่องมือ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ครอบคลุมหลักการและมีคุณภาพตรงกับวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัยมากที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตรวจสอบการใช้ภาษาโดยการนำแบบสอบถามตรวจความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ค่า IOC ของข้อคำถามทุกข้อมีความตรงของเนื้อหามีค่ารวมเท่ากับ 1.00

2. ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปทดลอง (Tryout) จำนวน 30 คน และใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) การวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96 แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้ จึงนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปดดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อทำการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยแบบสอบถาม ทาง Google Form จากกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยตามที่กำหนดไว้ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson’s Correlation Coefficient) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (stepwise multiple regression analysis) เพื่อทดสอบอิทธิพลของภาวะวผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21

การเก็บรวมรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งแนวโน้มความคิดเห็นต่อปัจจัยเชิงกลยุทธ์

2. การวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability Analysis) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) เพื่อยืนยันความสอดคล้องภายในของแบบสอบถาม

3. การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Correlation Analysis) โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

4. การวิเคราะห์รีเกรชันพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ใช้ทดสอบภาวะผู้นำเหนือผู้นำทั้ง 7 ด้าน ที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21

5. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ระดับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปลผลของภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง โดยรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. การทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง	4.33	.589	มาก
2. การแสดงเป็นแบบอย่างในการนำตนเอง	4.32	.560	มาก
3. การกระตุ้นให้ผู้ตามตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง	4.32	.679	มาก
4. การสร้างรูปแบบความคิดทางบวก	4.27	.535	มาก
5. การให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์	4.21	.541	มาก
6. การสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการสร้างทีมงาน	4.25	.529	มาก
7. การอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง	4.30	.634	มาก
รวม	**4.29**	**.460**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ =4.29) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง ($\bar{x}$ =4.33) และรองลงมา คือ การแสดงเป็นแบบอย่างในการนำตนเอง และการกระตุ้นให้ผู้ตามตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง ($\bar{x}$ =4.32) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์ ($\bar{x}$ =4.21)

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ระดับสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปลผลของสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง โดยรวมและรายด้าน

สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. การจัดการเรียนรู้	4.19	.628	มาก
2. การพัฒนาตนเอง	4.14	.627	มาก
3. การทำงานเป็นทีม	4.18	.648	มาก
4. คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณทางวิชาชีพ	4.19	.724	มาก
5. การใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศ	4.23	.674	มาก
6. ความเข้าใจเชิงวัฒนธรรมและความหลากหลาย	4.26	.608	มาก
รวม	**4.20**	**.472**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ =4.20) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านความเข้าใจเชิงวัฒนธรรมและความหลากหลาย ($\bar{x}$ =4.26) รองลงมา คือ การใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศ ($\bar{x}$ =4.23) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การพัฒนาตนเอง ($\bar{x}$ =4.14)

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบเพียร์สันของภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง โดยรวมและรายด้าน (n=118)

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา	**สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21**						
	การจัดการเรียนรู้ Y_1	การพัฒนาตนเอง Y_2	การทำงานเป็นทีม Y_3	คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณทางวิชาชีพ Y_4	การใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศ Y_5	ความเข้าใจรวมเชิงวัฒนธรรมและความหลากหลาย Y_6	รวม Y_{tot}
การทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง X_1	.242**	.110	.660**	.468**	.559**	.606**	.612**
การแสดงเป็นแบบอย่างในการนำตนเอง X_2	.511**	.507**	.003	-.136	-.070	-.135	.146
การกระตุ้นให้ผู้ตามตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง X_3	.235*	.111	.657**	.562**	.660**	.631**	.663**
การสร้างรูปแบบความคิดทางบวก X_4	.337**	.234*	.613**	.452**	.566**	.525**	.630**

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา	**สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21**						
	การจัดการเรียนรู้ Y_1	การพัฒนาตนเอง Y_2	การทำงานเป็นทีม Y_3	คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณทางวิชาชีพ Y_4	การใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศ Y_5	ความเข้าใจเชิงวัฒนธรรมและความหลากหลาย Y_6	รวม Y_{tot}
การให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์ X_5	.436**	.356**	.476**	.401**	.526**	.410**	.600**
การสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการสร้างทีมงาน X_6	.415**	.413**	.508**	.392**	.501**	.433**	.612**
การอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง X_7	.184*	.103	.679**	.608**	.688**	.691**	.687**
เฉลี่ยรวม	.417**	.318**	.659**	.507**	.629**	.584**	.719**

** P < .01; * P < .05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ภาพรวมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง (r_{xy} = 719**) เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง เป็นรายด้านพบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ได้แก่ การอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง (r = 687**) ด้านการกระตุ้นให้ผู้ตามตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง (r = .663**) ด้านการสร้างรูปแบบความคิดทางบวก

(r = .630**) ด้านการทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง (r = .612**) ด้านการให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์ (r = .600**)

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ ของภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง ในภาพรวม

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression) ในภาพรวมของภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 (n=118)

ตัวแปรต้น	R	R^2	Adjusted R^2	S.E.	F	Sig
X_7	.687	.472	.467	.34479	103.502	.000**
X_7, X_5	.735	.540	.532	.32310	67.482	.000**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (P < 0.01)

จากตารางที่ 4 พบว่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณมีค่า .735 และกำลังสองของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณมีค่า .540 แสดงว่า ตัวแปรพยากรณ์ทั้งหมดร่วมกันพยากรณ์ผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง ได้ร้อยละ 54.0 และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์มีค่า .32310

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ แบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง

ตัวแปร	**b**	**Std.Error**	**β**	**t**	**Sig.**
ค่าคงที่ (Constant)	1.406	.250		5.624	.000
การอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง (X_7)	.380	.057	.511	6.704	.000

การให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์ (X_5)	.275	.066	.315	4.135	.000
R = .735		R^2 = .540	F = 67.482		
SE_{est} = .32310		R^2_{adj} = .532	a= 1.406		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 5 แสดงว่าตัวแปรพยากรณ์ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง มีความสัมพันธ์เชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 จำนวน 2 ด้าน คือ การอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง (X_7) และการให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์ (X_5) สามารถเขียนเป็นสมการสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ $\hat{Y}$ = 1.406 + . .380 (X_7) + .275 (X_5) สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน $\hat{z}$ = .511(X_7) + . . .315 (X_5) + .275 (X_5)

4. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ดังนี้ 1. พัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้นำตนเอง ด้วยการสร้างแรงบันดาลใจ เปิดโอกาสแสดงศักยภาพ และใช้การโค้ชเพื่อเสริมทักษะคิด ตัดสินใจ และรับผิดชอบงาน 2. เป็นแบบอย่างที่ดี ผ่านวินัย ความซื่อสัตย์ การพัฒนาตนเอง และการสื่อสารชัดเจน เพื่อสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ 3. กระตุ้นให้ตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง โดยใช้การสะท้อนคิด การวางแผนร่วม ระบบติดตาม และพี่เลี้ยง เชื่อมโยงเป้าหมายส่วนบุคคลกับองค์กร 4. ส่งเสริมความคิดเชิงบวก ผ่านการสื่อสารและการให้กำลังใจ เพื่อเสริมความเชื่อมั่นในศักยภาพ 5. ให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์ เพื่อการเรียนรู้และการเติบโตโดยไม่ทำลายขวัญกำลังใจ 6. สร้างทีมงานสนับสนุนภาวะผู้นำตนเอง ด้วยการหมุนเวียนบทบาทผู้นำ การใช้ PLC และการโค้ช เพื่อพัฒนางานร่วมกันอย่างสมดุล 7. อำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมผู้นำตนเอง ผ่านระบบการทำงานที่เปิดกว้าง ยืดหยุ่น และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น เวทีแลกเปลี่ยน พี่เลี้ยง และการโค้ชภายในองค์กร

อภิปรายผล

1. ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ การกระตุ้นให้ผู้ตามตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง รองลงมาคือ การทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนบทบาทผู้บริหารจากการสั่งการไปสู่การเป็นผู้นำเชิงสร้างแรงบันดาลใจ โดยได้รับแรงสนับสนุนจากการพัฒนาผู้บริหารอย่างเป็นระบบและการบริหารแบบมีส่วนร่วม ทำให้ครูมีโอกาสร่วมคิดร่วมตัดสินใจ เกิดแรงจูงใจภายใน และรู้สึกเป็นเจ้าของงาน ส่งผลให้ภาวะผู้นำเหนือผู้นำแสดงออกได้ชัดทั้งในด้านทัศนคติ พฤติกรรม และแนวทางการบริหาร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Muller et al. (2013), ชรินทร์ทิพย์ วงศ์ธรรม (2565), ปรียานุช ศรีสุขคำ (2562) และ ปณิลิน จันภักดี (2565) ที่ต่างชี้ว่าภาวะผู้นำเหนือผู้นำเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเสริมอำนาจผู้นำ ส่งผลต่อทัศนคติ แรงจูงใจ พฤติกรรม และความพึงพอใจในการทำงาน ซึ่งช่วยให้ผู้ใต้บังคับบัญชาพัฒนาตนเองเป็นผู้นำ

2. สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของครูสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุงอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือความเข้าใจเชิงวัฒนธรรมและความหลากหลาย รองลงมาคือ การใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศ ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากนโยบายที่ส่งเสริมความเท่าเทียม การบูรณาการประเด็นสิทธิมนุษยชน เพศภาวะ การอบรมพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง และบริบทสังคมไทยที่มีความหลากหลายสูง ทำให้ครูต้องพัฒนาทักษะในการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะกับผู้เรียนที่แตกต่างกัน ขณะเดียวกัน ความจำเป็นด้านทักษะดิจิทัลผลักดันให้ครูต้องใช้เทคโนโลยีในการสอนและเป็นต้นแบบแก่ผู้เรียนยุคใหม่ สอดคล้องกับ Voinea and Palasan (2014), Saavedra & Opfer (2012), กิตติชัย สุธาสิโนบล (2564), เสริมศักดิ์ คงสมบัติ (2563), สร้อยทิพย์ แก้วตา (2565) และ ศริยา ทองนุ้ย (2566) ที่ต่างชี้ว่าครูศตวรรษที่ 21 ต้องสมดุลบทบาทผู้ถ่ายทอดความรู้กับการเป็นผู้อำนวยการเรียนรู้ พร้อมทักษะดิจิทัล การคิดวิพากษ์ และการสื่อสาร ต้องมีกลยุทธ์การสอนที่ส่งเสริมทักษะคิดแก้ปัญหา ทำงานเป็นทีม และใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้

3. ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง คือ การอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง และการให้รางวัลตำหนิอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐาน

ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากการสร้างวัฒนธรรมผู้นำตนเองช่วยให้ครูมีอิสระในการคิดริเริ่ม ตัดสินใจ และทดลองนวัตกรรมการเรียนรู้ใหม่ ๆ ทำให้ครูพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นต่อศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์มีบทบาทในการเสริมแรงเชิงบวก ช่วยพัฒนาความรับผิดชอบภายใน และสร้าง Growth Mindset ซึ่งเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการปรับตัวต่อเทคโนโลยีในยุคดิจิทัล สอดคล้องกับธัญญ์นภัส มณีพันธุ์วงศ์ (2564), ชรินทร์ทิพย์ วงศ์ธรรม (2565), อรอุมา ขอบชัยแสง (2567), วิมลพันธ์ ไวยคูนา (2566), ดารารัตน์ เกื้ออนันต์ (2567) และ มีนารัตน์ วงศ์เสน่ห์ (2567) ที่ต่างชี้ว่า การอำนวยความสะดวกให้เกิดผู้นำตนเอง และการให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์ เป็นองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำเหนือผู้นำที่เชื่อมโยงกับประสิทธิผลของโรงเรียน สมรรถนะครู และองค์กรสมรรถนะสูงในด้านต่าง ๆ อีกด้วย

4. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งเน้นการพัฒนาภาวะผู้นำตนเองของบุคลากรอย่างรอบด้าน ผ่านการเป็นแบบอย่าง การกระตุ้นให้ตั้งเป้าหมาย การสร้างทัศนคติเชิงบวก การให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์ การสร้างทีมงานที่ร่วมมือกัน และการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมผู้นำตนเอง โดยผู้บริหารต้องทำหน้าที่เป็น “ผู้นำการเรียนรู้” และ “โค้ช” ที่เปิดพื้นที่ให้ครูแสดงศักยภาพ มีส่วนร่วมตัดสินใจ และเติบโตเป็นผู้นำตนเองอย่างมีความหมาย งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศสนับสนุนว่าภาวะผู้นำเหนือผู้นำช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ร่วมกัน ความคิดสร้างสรรค์ และผลการปฏิบัติงานของครู รวมทั้งมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลของสถานศึกษา ตลอดจนเสริมสร้างสมรรถนะครูในยุคศตวรรษที่ 21 อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ Kouzes and Posner (1997), Flavia L. E. (2004), Khaemba, P. N., et al. (2024), พิมลพรรณ เพชรสมบัติ (2564), วิมลพันธ์ ไวยคูนา (2565), ชรินทร์ทิพย์ วงศ์ธรรม (2565), กิจปกรณ์ คำเดช (2567) และ อรอุมา ขอบชัยแสง (2566)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหาร ที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 มี 2 ด้านสำคัญ ได้แก่ การอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง และการให้รางวัลตำหนิอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ สะท้อนให้เห็นว่าการสร้างวัฒนธรรมผู้นำตนเองช่วยให้ครูมีอิสระในการคิดริเริ่ม ตัดสินใจ และทดลองนวัตกรรมการ

เรียนรู้ใหม่ ๆ ทำให้ครูพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นต่อศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์มีบทบาทในการเสริมแรงเชิงบวก ช่วยพัฒนาความรับผิดชอบภายใน และสร้าง Growth Mindset ซึ่งเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการปรับตัวต่อเทคโนโลยีในยุคดิจิทัล ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดนโยบายสนับสนุนการสร้างแรงจูงใจเชิงบวก ผ่านระบบการให้รางวัล การยกย่องเชิดชูเกียรติ และการสะท้อนผลการปฏิบัติงานอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้ครูเกิดความภาคภูมิใจและมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง 1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง การสร้างระบบพี่เลี้ยงและการโค้ช การส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง การกำหนดเป้าหมายพัฒนารายบุคคลให้ชัดเจน ตลอดจนการสนับสนุนทรัพยากร เวลา และการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตภายในสถานศึกษา โดยบูรณาการทั้งด้านเทคโนโลยี การคิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นทีม และการเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของการศึกษาในยุคใหม่ควรได้รับ 1.3 องค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง ควรนำข้อมูลเชิงประจักษ์จากผลวิจัยไปใช้เป็นฐานข้อมูลในการวางแผนและกำหนดแนวทางการพัฒนาบุคลากร โดยเฉพาะประเด็นด้านภาวะผู้นำเหนือผู้นำที่พบว่ามีอิทธิพลต่อสมรรถนะของครูอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ เช่น การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อถอดบทเรียน วิเคราะห์ และสังเคราะห์มิติการบริหารงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้บริหารสามารถตระหนักถึงจุดแข็ง จุดที่ควรปรับปรุง และแนวทางการบริหารที่มีผลต่อประสิทธิภาพของครูอย่างแท้จริง 1.4 ควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนพัฒนาครูให้สอดคล้องกับสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นการเสริมสร้างด้านที่พบว่ามีระดับต่ำหรือควรพัฒนา เช่น ด้านการพัฒนาตนเอง รวมถึงการออกแบบกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพที่ตอบสนองต่อความต้องการของครู สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ และส่งเสริมการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การใช้ผลการวิจัยในลักษณะนี้จะช่วยให้สถานศึกษามีแนวทางการพัฒนาบุคลากรที่ชัดเจนเป็นระบบ และนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาได้อย่างยั่งยืน **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** จากประเด็นที่ค้นพบจากการวิจัยที่สำคัญ ทำให้เห็นถึงประเด็นที่ควรนำมาทำการศึกษา ดังนี้ 2.1 ควรศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจองค์ประกอบและเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพของครูอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยให้

หน่วยงานทางการศึกษาสามารถวางแผนกำหนดนโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาครูได้ตรงประเด็นและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 2.2 ควรศึกษาเรื่องรูปแบบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการสร้างองค์ความรู้ด้านรูปแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสมในบริบทของสถานศึกษา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้บริหารให้มีบทบาทในการสนับสนุนและส่งเสริมสมรรถนะของครูอย่างมีประสิทธิผล 2.3 ควรศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางการพัฒนาครูที่สอดคล้องกับความต้องการในยุคปัจจุบัน สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัด และผู้กำหนดนโยบายในการยกระดับคุณภาพบุคลากรและการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กิจปกรณ์ คำเดช. (2567). องค์ประกอบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารโรงเรียประถมศึกษา. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ,* 6(3), 775–789.

กิตติชัย สุธาสิโนบล. (2564). *ครูมืออาชีพ.* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คอมเมอร์เชียลเวิลด์ มีเดีย.

กฤษณา วิรุฬห์พจน์. (2566). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตนเรศวร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี. *วารสารวิเทศศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์,* 13(2), 89–106.

ชรินทร์ทิพย์ วงศ์ธรรม. (2565). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนสังกัดสานักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร**.**

ดารารัตน์ เกื้ออนันต์. (2567). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อองค์การสมรรถนะสูงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามุกดาหาร. *วารสารการบริหารการศึกษา มมร.วิทยาเขตร้อยเอ็ด,* 4(1), 222–236.

ธัญญ์นภัส มณีพันธุ์วงศ์. (2564). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะของครูไทยในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1. *วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร,* 9(36), 133–143.

ปณิลิน จันภักดี. (2565). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ประกาศสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). เรื่อง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570). *ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 139 ตอนพิเศษ 258 ง หน้า 120* (1 พฤศจิกายน 2565).

ปรียานุช ศรีสุขคำ. (2564). อิทธิพลของภาวะผู้นำเหนือผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1. *วารสารสหศาสตร์ มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล,* 21(2), 162–176.

พิมลพรรณ เพชรสมบัติ. (2564). ผู้บริหารกับการทำงานเป็นทีม. *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์,* 4(1), 1– 6.

มีนารัตน์ วงศ์เสน่ห์. (2567). การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูผู้สอน ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามุกดาหาร. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนครพนม.

ศริยา ทองนุ้ย. (2566). ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย,* 8(2), 99-112**.**

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2562). *กรอบสมรรถนะครูเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ซี-ทีซีเอฟ).* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: บริษัท ออนป้า จำกัด.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580).* เรียกใช้เมื่อ 2 พฤศจิกายน 2566 จาก https://www.nesdc.go.th/nscr/ns/

สร้อยทิพย์ แก้วตา. (2565). คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์. ใน *สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.* สาขาวิชาบริหารวิจัยและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

เสริมศักดิ์ คงสมบัติ. (2563). การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม,* 11(1), 203–207.

วิจิตรา ไตรยวงค์. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทภาวะผู้นำเหนือผู้นำของบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา,* 14(1), 175–187.

วิมลพันธ์ ไวยคูนา. (2565). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.

องค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง. (2564). *แผนอัตรากำลัง 3 ปี ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 256 4– 2566*. พัทลุง: องค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง.

อรอุมา ขอบชัยแสง. (2567). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร,* 7(9), 50-54.

Flavia, L.E. (2004). *SuperLeadership: The impacts and implications for public education* (Doctoral dissertation). University of Massachusetts Amherst.

Gunter F. Muller and and others. (2013). Super-leadership and work enjoyment: Direct and moderated influences. *Psychological Reports*, 113(3), 804– 821.

Jan, H. (2017). Teacher of 21st century: Characteristics and development. *Research on Humanities and Social Sciences*, 7(9), 50- 54.

Khaemba, P. N., Maiyo, J. K., & Manini, M. M. (2024). Employee recognition practices and teacher performance in public secondary schools in Kenya: A case of Busia County. *European Journal of Education Studies,* 11(8), 184-203.

Kouzes, J. M., & Posner, B. Z. (1997). *The leadership challenge: How to keep getting extraordinary things done in organizations (2nd ed.).* Jossey-Bass.

Manz, C. C., & Sims, H.P. (2001). *The new super leadership: Leading others to lead themselves*. San Francisco: Berrett-Koehler.

Saavedra, A.R., & Darleen, V.O. (2012). Learning 21st century skills requires 21st century teaching. *Phi Delta Kappan*, 94(2), 8– 13.

Voinea, M., & Palasan, T. (2014). *Teachers' professional identity in the 21st century Romania.* Procedia - Social and Behavioral Sciences, 128, 361– 365.

การพัฒนาความสามารถในการสื่อสารวรรณกรรมผ่านสื่อดิจิทัล ของนักศึกษา ด้วยการจัดกิจกรรมสรุปวรรณกรรมร่วมสมัย ในรูปแบบวิดีโอคอนเทนต์*

THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' LITERARY COMMUNICATION COMPETENCE THROUGH INSTRUCTIONAL ACTIVITIES ON CONTEMPORARY LITERATURE SUMMARIZATION UTILIZING DIGITAL VIDEO CONTENT

พระมหาโยธิน ไกรษร[1], พระมหาจารุวัฒน์ สุพิบาล[2], พระมหาประวิทย์ ภูปุย[3], พีรพงษ์ เคนทรภักดิ์[4] และ พระปลัดสถาพร ปุ่มเป้า[5]

Phramaha Yotin kaison[1], Phramaha Jaruwat Suphiban[2], Phramaha Prawit Poopui[3], Peerapong Kenthoraphak[4] and Phrapalad Sathaporn Poompao[5]

[1-4]คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

[1-4]Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University, Kalasin Buddhist College, Thailand

[5]คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[5]Faculty of Education, Buddhachinaraj Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: yotinkaison@windowslive.com

วันที่รับบทความ : 12 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 23 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 25 มกราคม 2569

Received 12 January 2026; Revised 23 January 2026; Accepted 25 January 2026

Citation:

* พระมหาโยธิน ไกรษร, พระมหาจารุวัฒน์ สุพิบาล, พระมหาประวิทย์ ภูปุย, พีรพงษ์ เคนทรภักดิ์ และ พระปลัดสถาพร ปุ่มเป้า. (2569). การพัฒนาความสามารถในการสื่อสารวรรณกรรมผ่านสื่อดิจิทัลของนักศึกษา ด้วยการจัดกิจกรรมสรุปวรรณกรรมร่วมสมัยในรูปแบบวิดีโอคอนเทนต์. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1014-1032.

Phramaha Yotin kaison, Phramaha Jaruwat Suphiban, Phramaha Prawit Poopui, Peerapong Kenthoraphak and Phrapalad Sathaporn Poompao. (2026). The Development Of Students' Literary Communication Competence Through Instructional Activities On Contemporary Literature Summarization Utilizing Digital Video Content. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1014-1032.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสามารถในการสื่อสารวรรณกรรมของนักศึกษาผ่านการจัดกิจกรรมสรุปวรรณกรรมร่วมสมัยในรูปแบบวิดีโอคอนเทนต์ 2) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดกิจกรรมสรุปวรรณกรรมร่วมสมัยในรูปแบบวิดีโอคอนเทนต์ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) ใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียววัดผลหลังการทดลอง (One-Group Posttest-Only Design) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย 1) แผนกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การสร้างวิดีโอสรุปวรรณกรรม 2) แบบวัดความสามารถในการสื่อสารวรรณกรรมก่อนและหลังการทดลอง และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างเดียว

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความสามารถในการสื่อสารวรรณกรรมของนักศึกษาผ่านการจัดกิจกรรมสรุปวรรณกรรมร่วมสมัยในรูปแบบวิดีโอคอนเทนต์ มีคะแนนความสามารถในการสื่อสารวรรณกรรมหลังการจัดกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 67.22 คะแนน (S.D. = 4.75) คิดเป็นร้อยละ 84.03 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 (64 คะแนน) พบว่า นักศึกษามีความสามารถในการสื่อสารเชิงวรรณกรรมสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2) ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดกิจกรรมสรุปวรรณกรรมร่วมสมัยในรูปแบบวิดีโอคอนเทนต์ พบว่า มีผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับ พึงพอใจมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.59, S.D. = 0.14)

คำสำคัญ: การสื่อสารเชิงวรรณกรรม, วรรณกรรมร่วมสมัย, วิดีโอคอนเทนต์, การเรียนรู้เชิงรุก

Abstract

This research article aimed to: 1) examine students' literary communication competence through contemporary literature summarization activities in video content format, and 2) investigate students' satisfaction with contemporary literature summarization activities in video content format. This quasi-experimental research employed a one-group posttest-only design. The

sample consisted of 9 second-year undergraduate students selected through purposive sampling. The research instruments comprised: 1) lesson plans for learning activities using literature summary video creation, 2) pre-test and post-test assessments of literary communication competence, and 3) a student satisfaction questionnaire. Data were analyzed using mean, standard deviation, and one-sample t-test.

The research findings revealed that: 1) Students' literary communication competence through contemporary literature summarization activities in video content format showed a post-activity mean score of 67.22 (S.D. = 4.75), equivalent to 84.03 percent. When compared against the 80 percent criterion (64 points), students demonstrated literary communication competence significantly higher than the 80 percent threshold at the .05 level of statistical significance, and 2) The results of student satisfaction with contemporary literature summarization activities in video content format indicated an overall assessment at the highest satisfaction level ($\overline{X}$ = 4.59, S.D. = 0.14).

Keywords: literary communication, contemporary literature, video content, active learning

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อรูปแบบการเรียนรู้ การสื่อสาร และการสร้างความหมายของมนุษย์ โดยเฉพาะบริบทของการศึกษาระดับอุดมศึกษา ของผู้เรียนในยุคปัจจุบันที่ผู้เรียนใช้สื่อดิจิทัลสร้างการมีปฏิสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน ด้วยเหตุนี้การจัดการเรียนการสอนในด้านศึกษาศาสตร์ จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนฐานคิดในการถ่ายทอดความรู้ที่มุ่งพัฒนาสมรรถนะการสื่อสาร การตีความ และการสร้างองค์ความรู้ผ่านสื่อดิจิทัลอย่างมีวิจารณญาณและมีความหมาย

ในมิติที่เห็นได้ชัด ปรากฏการณ์การสื่อสารวรรณกรรมผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น BookTube และ YouTube ยังสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการอ่านและการ

วิจารณ์วรรณกรรมในสังคมร่วมสมัย กล่าวคือ วรรณกรรมมิได้จำกัดอยู่เพียงในรูปแบบ ลายลักษณ์อักษรเพียงอย่างเดียว หากถูกถ่ายทอดและตีความผ่านสื่อวิดีโอในลักษณะของการเล่าเรื่อง การวิเคราะห์ และการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้รับสาร (Agulló Sanz, 2024) ปรากฏการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยในบริบทของประเทศไทย ที่พบว่าการเล่าเรื่องวรรณกรรมผ่านสื่อดิจิทัลสามารถทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างตัวบทวรรณกรรมกับประสบการณ์ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ภรัณยู ขำน้ำคู้, 2568) ปรากฏการณ์เหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารวรรณกรรมในยุคดิจิทัลมีลักษณะเป็นพหุรูปแบบ (Multimodal) ที่ผสมผสานทั้งภาษา ภาพ เสียง และการนำเสนอเข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นทักษะที่ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาควรได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

ในบริบทของการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย รายวิชา ED1028 วิเคราะห์วรรณกรรมไทยร่วมสมัย 2(2-0-4) นับเป็นรายวิชาที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถด้านภาษา การคิดเชิงวิเคราะห์ และการสื่อสารเชิงวิชาการ อันเป็นคุณลักษณะพึงประสงค์ของบัณฑิตในยุคปัจจุบัน รายวิชานี้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนศึกษาวรรณกรรมไทยปัจจุบัน วิวัฒนาการของวรรณกรรมในแต่ละยุค วรรณกรรมในแบบเรียนไทย วรรณกรรมที่ได้รับรางวัล ตลอดจนหลักการทฤษฎีการวิเคราะห์วรรณกรรมไทยร่วมสมัย (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2566) โดยกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ของรายวิชา ครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถระบุ อธิบาย และจำแนกยุคต่าง ๆ ของวรรณกรรมไทยร่วมสมัย วิเคราะห์เปรียบเทียบและประยุกต์ใช้ทฤษฎีการวิเคราะห์วรรณกรรม รวมถึงประเมินสังเคราะห์ และสร้างสรรค์สื่อการสอนวรรณกรรมที่เหมาะสมกับผู้เรียนและสถานการณ์ต่าง ๆ ด้านทักษะ ที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถใช้เครื่องมือดิจิทัลและ AI ในการค้นหาและรวบรวมข้อมูล สร้าง ออกแบบ และพัฒนาสื่อการสอนวรรณกรรมโดยใช้เทคโนโลยี ตลอดจนนำเสนอ สาธิต และประเมินผลสื่อการสอนที่สร้างสรรค์ และด้านคุณธรรม ที่มุ่งให้ผู้เรียนตระหนักรับรู้และยอมรับคุณค่าของวรรณกรรมไทยในการสะท้อนสังคมและวัฒนธรรม เห็นคุณค่าและมีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์และพัฒนาวรรณกรรมไทยร่วมสมัย รวมถึงสร้างสรรค์และส่งเสริมการใช้วรรณกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจิตสำนึกสังคมของผู้เรียน

จะเห็นได้ว่า การศึกษาวรรณกรรมไม่เพียงมุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาและกลวิธีทางวรรณศิลป์เท่านั้น หากแต่ยังมีเป้าหมายในการพัฒนากระบวนการคิดขั้นสูง การตีความอย่างมี

เหตุผล และการสื่อสารวรรณกรรมที่สามารถเชื่อมโยงตัวบทกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และประสบการณ์ของผู้เรียนได้อย่างลึกซึ้ง (สถาพร ปุ่มเป้า และคณะ, 2568) อย่างไรก็ตาม การสอนวรรณกรรมไทยในระดับอุดมศึกษายังมีข้อจำกัด ได้แก่ การเรียนการสอนที่เน้นให้อาจารย์ถ่ายทอดความรู้ฝ่ายเดียว ผู้เรียนขาดโอกาสฝึกสื่อสารความคิดเชิงวรรณกรรมในรูปแบบที่หลากหลายและร่วมสมัย รวมถึงการวัดผลที่จำกัดเพียงรายงานและข้อสอบ ข้อจำกัดเหล่านี้ทำให้ไม่สามารถพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารของผู้เรียนได้เต็มศักยภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการสร้างสรรค์สื่อการสอนวรรณกรรมตามที่ผลลัพธ์การเรียนรู้ของรายวิชากำหนดไว้

การเปลี่ยนผ่านสู่สังคมดิจิทัลและการเรียนรู้แบบผสมผสาน (blended learning) ได้เปิดโอกาสใหม่ในการจัดการเรียนการสอนวรรณกรรม ดังที่งานวิจัยด้านการจัดการเรียนการสอนรายวิชาวรรณกรรมร่วมสมัยในรูปแบบออนไลน์ของ ทรงภพ ขุนมธุรส และคณะ (2564) สะท้อนให้เห็นว่าสื่อดิจิทัลสามารถเอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการเรียนรู้อย่างยืดหยุ่น โดยไม่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของการเรียนรู้ในสาระวรรณกรรม อย่างไรก็ตาม งานวิจัยดังกล่าวยังมุ่งเน้นศึกษาผลด้านความพึงพอใจและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเป็นหลัก มากกว่าการพัฒนาความสามารถด้านการสื่อสารวรรณกรรมของผู้เรียนโดยตรง ในมิติของการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ พบว่าสอดคล้องกับงานวิจัยด้านการพัฒนาสื่อดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ของ จักรกริช คำสม และคณะ (2568) ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของกระบวนการออกแบบสื่อดิจิทัลอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ขั้นตอนการเตรียมการ การพัฒนาไปจนถึงการนำเสนอ งานวิจัยดังกล่าวชี้ว่าสื่อดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาททั้งในฐานะผู้รับสารและผู้สร้างสาร ซึ่งจะช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีอย่างมีวิจารณญาณ และความสามารถในการถ่ายทอดความคิดในบริบทดิจิทัล อันเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาความสามารถในการสื่อสารวรรณกรรมผ่านสื่อดิจิทัลของนักศึกษา ด้วยการจัดกิจกรรมสรุปวรรณกรรมร่วมสมัยในรูปแบบวิดีโอคอนเทนต์ งานวิจัยนี้มีความสำคัญทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ ในด้านวิชาการจะขยายกรอบแนวคิดด้านการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมในสาขาวิชาการสอนภาษาไทย โดยบูรณาการแนวคิดการสื่อสารวรรณกรรม เข้ากับทฤษฎีการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และแนวคิดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ผ่านการผลิตสื่ออย่างเป็นระบบ ซึ่งจะเป็นการเติมเต็มช่องว่างทางองค์ความรู้ในสาขาวิชาการสอนภาษาไทยและวรรณกรรมศึกษา ในด้านปฏิบัติสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการ

ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาวิเคราะห์วรรณกรรมไทยร่วมสมัยและรายวิชาที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนานักศึกษาให้มีสมรรถนะด้านการสื่อสารวรรณกรรม และการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อถ่ายทอดอย่างสร้างสรรค์ อันสอดคล้องกับเป้าหมายการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพในยุคดิจิทัล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสามารถในการสื่อสารวรรณกรรมของนักศึกษาผ่านการจัดกิจกรรมสรุปวรรณกรรมร่วมสมัยในรูปแบบวิดีโอคอนเทนต์

2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดกิจกรรมสรุปวรรณกรรมร่วมสมัยในรูปแบบวิดีโอคอนเทนต์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาความสามารถในการสื่อสารวรรณกรรมผ่านสื่อดิจิทัลของนักศึกษา ด้วยการจัดกิจกรรมสรุปวรรณกรรมร่วมสมัยในรูปแบบวิดีโอคอนเทนต์ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) ใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียววัดผลหลังการทดลอง (One-Group Posttest-Only Design) มีรายละเอียดการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) ใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียววัดผลหลังการทดลอง (One-Group Posttest-Only Design)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ จำนวน 42 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2 คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 3 ชนิด ได้แก่ 1) แผนกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การสร้างวิดีโอสรุปวรรณกรรม จำนวน 3 แผน 2) แบบวัดความสามารถในการสื่อสารวรรณกรรมในลักษณะแบบประเมินตามสภาพจริง โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบริค จำนวน 1 ฉบับ และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษา จำนวน 1 ฉบับ โดยมีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้

1. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพแผนกิจกรรมการเรียนรู้

1.1 ศึกษาหลักสูตร เอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อวิดีโอ การสอนวรรณกรรมร่วมสมัย และทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21

1.2 วิเคราะห์เนื้อหารายวิชาวิเคราะห์วรรณกรรมไทยร่วมสมัย เพื่อกำหนดขอบเขตเนื้อหาและวัตถุประสงค์การเรียนรู้

1.3 ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยกำหนดขั้นตอนการจัดกิจกรรม ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์วรรณกรรมร่วมสมัย

ขั้นที่ 2 การวางแผนและเขียนบทวิดีโอ

ขั้นที่ 3 การผลิตวิดีโอคอนเทนต์

ขั้นที่ 4 การนำเสนอและแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ขั้นที่ 5 การสะท้อนคิดและประเมินผล

1.4 จัดทำแผนกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 3 แผน ระยะเวลา 3 สัปดาห์ ดังนี้

แผนที่	สัปดาห์	ขั้นตอนกิจกรรม	ชั่วโมง	รายละเอียด
1	1	- การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมร่วมสมัย	3	อ่านวรรณกรรม วิเคราะห์เนื้อหา สกัดประเด็นสำคัญ
2	2	- การวางแผนและเขียนบทวิดีโอ - การผลิตวิดีโอคอนเทนต์	3	ออกแบบโครงสร้างการนำเสนอ เขียนสคริปต์ ถ่ายทำ ตัดต่อ ใส่กราฟิกและเสียง
3	3	- การนำเสนอและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ - การสะท้อนคิดและประเมินผล	3	นำเสนอผลงานวิดีโอ วิพากษ์ ให้ข้อเสนอแนะ สะท้อนคิด สรุปบทเรียน

1.5 นำแผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้สูตรดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ผลการวิเคราะห์พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 - 1.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ทุกรายการ ถือว่ามีความสอดคล้องตามเกณฑ์ที่กำหนดที่มีค่าตั้งแต่ระดับ 0.50 ขึ้นไป

1.6 ปรับปรุงแก้ไขแผนกิจกรรมการเรียนรู้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

1.7 จัดทำแผนกิจกรรมการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการวิจัย

2. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพแบบวัดความสามารถในการสื่อสารวรรณกรรม

2.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการสื่อสารวรรณกรรม และการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อถ่ายทอดอย่างสร้างสรรค์

2.2 กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการของความสามารถ โดยแบ่งเป็น 2 ด้าน ได้แก่

1) ด้านการสื่อสารวรรณกรรม

2) ด้านการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อถ่ายทอดอย่างสร้างสรรค์

2.3 สร้างแบบวัดความสามารถในการสื่อสารวรรณกรรมในลักษณะแบบประเมินตามสภาพจริง โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบริค (Scoring Rubric)

2.4 นำแบบวัดที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้สูตรดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ผลการวิเคราะห์ พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.70 - 1.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ทุกรายการ ถือว่ามีความสอดคล้องตามเกณฑ์ที่กำหนดที่มีค่าตั้งแต่ระดับ 0.50 ขึ้นไป

2.5 ปรับปรุงแก้ไขแบบวัดความสามารถในการสื่อสารวรรณกรรมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

2.6 ปรับปรุงแก้ไขและจัดทำแบบวัดความสามารถในการสื่อสารวรรณกรรมฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการวิจัย

3. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษา

3.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจและการประเมินความพึงพอใจ

3.2 กำหนดขอบเขตและประเด็นของความพึงพอใจที่ต้องการวัด

3.3 สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจในลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีของ Likert จำนวน 15 ข้อ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

5 หมายถึง มีความพึงพอใจมากที่สุด

4 หมายถึง มีความพึงพอใจมาก

3 หมายถึง มีความพึงพอใจปานกลาง

2 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อย

1 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

3.4 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้สูตรดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ผลการวิเคราะห์ พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 - 1.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ทุกรายการ ถือว่ามีความสอดคล้องตามเกณฑ์ที่กำหนดที่มีค่าตั้งแต่ระดับ 0.50 ขึ้นไป

3.5 ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

3.6 จัดทำแบบสอบถามความพึงพอใจฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บข้อมูลในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นเตรียมการ

1. ขออนุญาตดำเนินการวิจัยจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

2. ประสานงานกับอาจารย์ผู้สอนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. ชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอน และระยะเวลาในการวิจัยให้กลุ่มตัวอย่างทราบ

ขั้นดำเนินการทดลอง

1. ดำเนินการจัดกิจกรรมสรุปวรรณกรรมร่วมสมัยในรูปแบบวิดีโอคอนเทนต์ตามแผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

2. ทดสอบหลังการทดลอง (Posttest)

3. ให้นักศึกษากลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามความพึงพอใจต่อกิจกรรม

ขั้นรวบรวมและตรวจสอบข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูลจากแบบวัดและแบบสอบถามทั้งหมด

2. ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของข้อมูล

3. บันทึกและจัดระบบข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์ทางสถิติ

ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้สถิติดังต่อไปนี้

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างเดียว (One-Sample t-test)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาความสามารถในการสื่อสารวรรณกรรมของนักศึกษาผ่านการจัดกิจกรรมสรุปวรรณกรรมร่วมสมัยในรูปแบบวิดีโอคอนเทนต์ มีผลการวิจัย โดยมีรายละเอียดในตารางที่ 1 และ 2 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความสามารถในการสื่อสารวรรณกรรมของนักศึกษาจำแนกรายตัวชี้วัด (n = 9)

ตัวชี้วัด	คะแนนเต็ม	$(\bar{X})$	(S.D)	ร้อยละ
ด้านที่ 1 การสื่อสารเชิงวรรณกรรม				
1. การตีความเนื้อหาและแก่นเรื่องของวรรณกรรม	10	8.61	1.32	86.10
2. การวิเคราะห์และวิพากษ์ประเด็นในวรรณกรรม	10	8.33	1.25	83.30
3. การเชื่อมโยงวรรณกรรมกับบริบทสังคมร่วมสมัย	10	8.89	1.32	88.90
4. การสื่อสารความคิดเห็นต่อวรรณกรรมอย่างมีเหตุผล	10	8.61	1.32	86.10
รวมเฉลี่ยด้านที่ 1	40	34.44	4.17	86.10
ด้านที่ 2 การใช้สื่อดิจิทัลเพื่อถ่ายทอดอย่างสร้างสรรค์				
5. การออกแบบและวางแผนการนำเสนอผ่านสื่อวิดีโอ	10	8.33	1.25	83.30
6. การใช้เทคนิคการเล่าเรื่องที่น่าสนใจ	10	8.06	1.05	80.60
7. การใช้องค์ประกอบทางภาพและเสียงอย่างเหมาะสม	10	8.06	1.05	80.60
8. ความคิดสร้างสรรค์ในการนำเสนอ	10	8.33	1.25	83.30
รวมเฉลี่ยด้านที่ 2	**40**	**32.78**	**2.36**	**81.95**
รวมเฉลี่ยทั้งหมด	**80**	**67.22**	**4.75**	**84.03**

จากตารางที่ 1 ผลการศึกษาหากเมื่อพิจารณารายตัวชี้วัด พบว่า ตัวชี้วัดที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือการเชื่อมโยงวรรณกรรมกับบริบทสังคมร่วมสมัย ($\overline{X}$ = 8.89, ร้อยละ 88.90) รองลงมา คือ การตีความเนื้อหาและแก่นเรื่องของวรรณกรรม และการสื่อสารความคิดเห็นต่อวรรณกรรมอย่างมีเหตุผล ($\overline{X}$ = 8.61, ร้อยละ 86.10) ส่วนตัวชี้วัดที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ การใช้เทคนิคการเล่าเรื่องที่น่าสนใจ และการใช้องค์ประกอบทางภาพและเสียงอย่างเหมาะสม ($\overline{X}$ = 8.06, ร้อยละ 80.60) ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการสื่อสารวรรณกรรมของนักศึกษาผ่านการจัดกิจกรรมสรุปวรรณกรรมร่วมสมัยในรูปแบบวิดีโอคอนเทนต์ กับเกณฑ์ร้อยละ 80 (n = 9)

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	$(\overline{X})$	(S.D)	% of Mean	t	Sig(1-tailed)
หลังเรียน	9	80	67.22	4.75	84.03	2.04*	.038

*< .05

จากตารางที่ 2 ผลการศึกษา พบว่า นักศึกษามีคะแนนความสามารถในการสื่อสารวรรณกรรมหลังการจัดกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 67.22 คะแนน (S.D. = 4.75) คิดเป็นร้อยละ 84.03 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 (64 คะแนน) พบว่า นักศึกษามีความสามารถในการสื่อสารเชิงวรรณกรรมสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดกิจกรรมสรุปวรรณกรรมร่วมสมัยในรูปแบบวิดีโอคอนเทนต์ มีผลการวิจัย โดยมีรายละเอียดในตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดกิจกรรมสรุปวรรณกรรมร่วมสมัยในรูปแบบวิดีโอคอนเทนต์ (n = 9)

ข้อที่	รายการ	n = 9		ระดับความพึงพอใจ
		$\overline{X}$	S.D	
ด้านที่ 1 บรรยากาศและการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้				
1	บรรยากาศในการจัดกิจกรรมเป็นกันเอง เอื้อต่อการเรียนรู้	4.67	0.50	พึงพอใจมากที่สุด
2	กิจกรรมเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริง	4.78	0.44	พึงพอใจมากที่สุด
3	กิจกรรมส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทำงานร่วมกันเป็นทีม	4.78	0.44	พึงพอใจมากที่สุด
4	ผู้เรียนรู้สึกสบายใจและกล้าแสดงความคิดเห็น	4.22	0.44	พึงพอใจมาก
	รวมเฉลี่ยด้านที่ 1	**4.61**	**0.22**	**พึงพอใจมากที่สุด**
ด้านที่ 2 การพัฒนาทักษะการสื่อสารวรรณกรรม				

ข้อที่	รายการ	n = 9		ระดับความพึงพอใจ
		$\overline{X}$	S.D	
5	กิจกรรมช่วยพัฒนาความสามารถในการตีความและวิเคราะห์วรรณกรรม	4.44	0.53	พึงพอใจมาก
6	กิจกรรมช่วยพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ต่อประเด็นในวรรณกรรม	4.33	0.50	พึงพอใจมาก
7	กิจกรรมช่วยให้สามารถเชื่อมโยงวรรณกรรมกับบริบทสังคมร่วมสมัยได้	4.56	0.53	พึงพอใจมากที่สุด
8	กิจกรรมช่วยพัฒนาความสามารถในการสื่อสารความคิดเกี่ยวกับวรรณกรรม	4.44	0.53	พึงพอใจมาก
	รวมเฉลี่ยด้านที่ 2	**4.44**	**0.24**	**พึงพอใจมาก**
ด้านที่ 3 การพัฒนาทักษะการใช้สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์				
9	กิจกรรมช่วยพัฒนาทักษะการออกแบบและผลิตสื่อวิดีโอ	4.44	0.53	พึงพอใจมาก
10	กิจกรรมส่งเสริมให้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการนำเสนอ	4.78	0.44	พึงพอใจมากที่สุด
11	ทักษะดิจิทัลที่ได้รับสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้ด้านอื่นได้	4.78	0.44	พึงพอใจมากที่สุด
	รวมเฉลี่ยด้านที่ 3	**4.67**	**0.33**	**พึงพอใจมากที่สุด**
ด้านที่ 4 ประโยชน์และแรงจูงใจในการเรียนรู้				
12	กิจกรรมช่วยให้เข้าใจวรรณกรรมร่วมสมัยได้ลึกซึ้งมากขึ้น	4.33	0.50	พึงพอใจมาก
13	กิจกรรมสร้างแรงจูงใจให้สนใจอ่านวรรณกรรมมากขึ้น	4.67	0.50	พึงพอใจมากที่สุด
14	กิจกรรมทำให้อยากพัฒนาทักษะการสื่อสารและการผลิตสื่อต่อไป	4.89	0.33	พึงพอใจมากที่สุด
15	โดยภาพรวม กิจกรรมนี้เป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณค่า	4.78	0.44	พึงพอใจมากที่สุด
	รวมเฉลี่ยด้านที่ 4	**4.67**	**0.22**	**พึงพอใจมากที่สุด**
	รวมเฉลี่ยทั้งหมด	**4.59**	**0.14**	**พึงพอใจมากที่สุด**

จากตารางที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดกิจกรรมสรุปวรรณกรรมร่วมสมัยในรูปแบบวิดีโอคอนเทนต์ พบว่า มีผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.59, S.D. = 0.14) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 บรรยากาศและการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ พบว่า มีผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.61, S.D. = 0.22) ด้านที่ 2 การพัฒนาทักษะการสื่อสารวรรณกรรม พบว่า มีผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับ พึงพอใจมาก ($\overline{X}$ = 4.44, S.D. = 0.24) ด้านที่ 3 การพัฒนาทักษะการใช้สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ พบว่า มีผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับ

พึงพอใจมาก ($\overline{X}$ = 4.67, S.D. = 0.33) และด้านที่ 4 ประโยชน์และแรงจูงใจในการเรียนรู้ พบว่า มีผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับ พึงพอใจมาก ($\overline{X}$ = 4.67, S.D. = 0.22)

อภิปรายผล

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาความสามารถในการสื่อสารวรรณกรรมของนักศึกษาผ่านการจัดกิจกรรมสรุปวรรณกรรมร่วมสมัยในรูปแบบวิดีโอคอนเทนต์ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีคะแนนความสามารถในการสื่อสารวรรณกรรมหลังการจัดกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 67.22 คะแนน (S.D. = 4.75) คิดเป็นร้อยละ 84.03 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 (64 คะแนน) พบว่า นักศึกษามีความสามารถในการสื่อสารเชิงวรรณกรรมสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมดังกล่าวสามารถช่วยพัฒนาความสามารถในการสื่อสารวรรณกรรมของนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อวิดีโอถูกใช้ในฐานะผลผลิตการเรียนรู้ของผู้เรียนมากกว่าการเป็นเพียงสื่อถ่ายทอดความรู้จากผู้สอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิทยานันท์ บุญกอง (2567) ซึ่งพบว่าความสามารถด้านการอ่าน วิเคราะห์ และแสดงความคิดเห็นเชิงวรรณกรรมของผู้เรียนหลังการจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกัน โดยผู้วิจัยชี้ว่าการเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนอภิปรายและสะท้อนความคิดอย่างเป็นระบบเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยพัฒนาความสามารถเชิงวรรณกรรม ในทำนองเดียวกัน ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของจารุวรรณ ไกรลาศ และคณะ (2567) ที่พบว่าผู้เรียนมีคะแนนด้านการรับรู้และการสื่อสารสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการพัฒนาวิดีโอคอนเทนต์โดยใช้เทคนิคการเล่าเรื่องร่วมกับกิจกรรมการสื่อสาร ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยนี้ที่ใช้การเล่าเรื่องเชิงวรรณกรรมเป็นแกนหลักของการผลิตวิดีโอ และช่วยยืนยันว่าการใช้วิดีโอในฐานะผลผลิตของผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ Nhung (2025) ที่พบว่าผู้เรียนที่เรียนรู้ผ่านวิดีโอควบคู่กับกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการประมวลเนื้อหามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ งานวิจัยปัจจุบันได้ยกระดับการมีส่วนร่วมของผู้เรียนไปอีกขั้น โดยเปลี่ยนบทบาทของผู้เรียนจากผู้รับสารเป็นผู้สร้างสารผ่านการผลิตวิดีโอ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ สถาพร ปุ่มเป้า และคณะ (2568) ที่ระบุว่าการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมไทยระดับอุดมศึกษาควรเน้นกิจกรรมเชิงรุกเพื่อพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงและการ

สื่อสารเชิงเหตุผล เมื่อพิจารณาในมิติของการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลกับการเรียนรู้วรรณกรรม ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดและผลการศึกษาของ ทรงภพ ขุนมธุรส และคณะ (2564) ซึ่งศึกษาการจัดการเรียนการสอนรายวิชาวรรณกรรมร่วมสมัยผ่านสื่อดิจิทัล และชี้ให้เห็นว่าสื่อดิจิทัลช่วยเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตีความและสื่อสารสาระวรรณกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถึงแม้งานวิจัยดังกล่าวจะเน้นการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เป็นเครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้ แต่ผลการศึกษาก็สะท้อนทิศทางเดียวกันว่าการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาบูรณาการกับการเรียนวรรณกรรมช่วยยกระดับความสามารถด้านการสื่อสารของผู้เรียน อีกทั้งยังมี กิ่งกาญจน์ บูรณสินวัฒนกูล และคณะ (2566) ซึ่งเสนอว่าการเรียนรู้วรรณคดีควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนรวบรวม ผสมผสาน และถ่ายทอดความหมายผ่านเครือข่ายดิจิทัล การที่งานวิจัยนี้กำหนดให้นักศึกษาสร้างวิดีโอสรุปวรรณกรรมด้วยตนเองจึงสอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวโดยตรง และส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาวรรณกรรมกับบริบทสังคมร่วมสมัยและถ่ายทอดความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล

โดยสรุป ผลการวิจัยครั้งนี้ยืนยันว่าการจัดกิจกรรมสรุปวรรณกรรมร่วมสมัยในรูปแบบวิดีโอคอนเทนต์ สามารถพัฒนาความสามารถในการสื่อสารวรรณกรรมของนักศึกษาให้สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ความสำเร็จดังกล่าวสามารถอธิบายได้จากการออกแบบกิจกรรมที่บูรณาการทักษะอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านการสื่อสารเชิงวรรณกรรมซึ่งครอบคลุมการตีความเนื้อหาและแก่นเรื่อง การวิเคราะห์และวิพากษ์ประเด็นในวรรณกรรม การเชื่อมโยงวรรณกรรมกับบริบทสังคมร่วมสมัย และการสื่อสารความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล รวมถึงด้านการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อถ่ายทอดอย่างสร้างสรรค์ ได้แก่ การออกแบบและวางแผนการนำเสนอ การใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง การใช้องค์ประกอบทางภาพและเสียงอย่างเหมาะสม และความคิดสร้างสรรค์ในการนำเสนอ ความโดดเด่นของงานวิจัยนี้อยู่ที่การยกระดับบทบาทของผู้เรียนจาก ผู้รับสาร เป็น ผู้สร้างสาร ผ่านสื่อวิดีโอ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่อธิบายว่าเหตุใดความสามารถในการสื่อสารวรรณกรรมของนักศึกษาจึงพัฒนาขึ้นอย่างมีคุณภาพและมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดกิจกรรมสรุปวรรณกรรมร่วมสมัยในรูปแบบวิดีโอคอนเทนต์ ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดกิจกรรมสรุปวรรณกรรมร่วมสมัยในรูปแบบวิดีโอคอนเทนต์โดยภาพรวมอยู่ในระดับพึงพอใจ

มากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.59, S.D. = 0.14) ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมดังกล่าวสามารถตอบสนองต่อความต้องการและประสบการณ์การเรียนรู้ของนักศึกษาได้อย่างเหมาะสม ทั้งในมิติของบรรยากาศการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะ และแรงจูงใจในการเรียนรู้วรรณกรรมร่วมสมัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมในยุคดิจิทัลที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและใช้สื่อร่วมสมัยเป็นเครื่องมือในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมาย เมื่อพิจารณาผลการประเมินความพึงพอใจเป็นรายด้าน สามารถอภิปรายได้ดังนี้ ด้านที่ 1 บรรยากาศและการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ผลการประเมินด้านบรรยากาศและการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.61, S.D. = 0.22) แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมในรูปแบบวิดีโอคอนเทนต์ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนมุมมอง และทำงานร่วมกันอย่างกระตือรือร้น ผลการวิจัยข้างต้นสอดคล้องกับงานของ ทรงภพ ขุนมธุรส และคณะ (2564) ที่ศึกษาการจัดการเรียนการสอนรายวิชาวรรณกรรมร่วมสมัยผ่านสื่อดิจิทัล และพบว่านิสิตมีความรู้สึกเชิงบวกต่อบรรยากาศการเรียนรู้ที่เปิดกว้างและส่งเสริมการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การเรียนวรรณกรรมไม่เป็นเพียงการรับความรู้เชิงทฤษฎี หากแต่เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมทางความคิดอย่างแท้จริง นอกจากนี้ ผลดังกล่าวยังสอดคล้องกับข้อเสนอของ กิ่งกาญจน์ บูรณสินวัฒนกูล และพิณพนธ์ คงวิจิตต์ (2566) ที่ระบุว่าการเรียนรู้วรรณคดีในยุคดิจิทัลควรอาศัยการเชื่อมต่อและการมีปฏิสัมพันธ์ผ่านเครือข่ายการเรียนรู้ ซึ่งช่วยลดความห่างเหินระหว่างผู้เรียนกับเนื้อหาวรรณกรรม และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผู้เรียนรู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้ของตนเอง

ด้านที่ 2 การพัฒนาทักษะการสื่อสารวรรณกรรม ผลการประเมินด้านการพัฒนาทักษะการสื่อสารวรรณกรรมอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ($\overline{X}$ = 4.44, S.D. = 0.24) สะท้อนว่านักศึกษามีความรู้สึกเชิงบวกต่อการที่กิจกรรมดังกล่าวช่วยให้ตนเองสามารถเข้าใจ ตีความ และถ่ายทอดสาระวรรณกรรมได้ดีขึ้น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ วิทยานันท์ บุญกอง (2567) ที่พบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วรรณคดีซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนอภิปรายและสะท้อนความคิด ส่งผลให้ผู้เรียนรับรู้ถึงการพัฒนาความสามารถด้านการอ่าน วิเคราะห์ และแสดงความคิดเห็นเชิงวรรณกรรมของตนเองอย่างชัดเจน ในทำนองเดียวกัน สถาพร ปุ่มเป้า และคณะ (2568) ได้ชี้ให้เห็นว่าการเรียนวรรณกรรมไทยระดับอุดมศึกษาที่เน้นกิจกรรมเชิงรุกและ

การสื่อสารความคิดอย่างมีเหตุผล ช่วยส่งเสริมทั้งทักษะการคิดขั้นสูงและความมั่นใจในการสื่อสารของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาในงานวิจัยนี้

ด้านที่ 3 การพัฒนาทักษะการใช้สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ ผลการประเมินด้านการพัฒนาทักษะการใช้สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.67, S.D. = 0.33) แสดงให้เห็นว่านักศึกษาตระหนักว่ากิจกรรมดังกล่าวช่วยพัฒนาความสามารถในการออกแบบ การใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง และการเลือกใช้องค์ประกอบภาพและเสียงอย่างเหมาะสม ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ จารุวรรณ ไกรลาศ และคณะ (2567) ที่พบว่าผู้เรียนมีความรู้สึกเชิงบวกต่อการพัฒนาวิดีโอคอนเทนต์โดยใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง และมองว่ากิจกรรมดังกล่าวช่วยเสริมสร้างทักษะด้านสื่อและการสื่อสารได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้แนวคิดการดัดแปลงวรรณกรรมไปสู่สื่อร่วมสมัยของ ณัฐพร แสนทวีสุข (2567) ยังสนับสนุนผลการวิจัยนี้ในแง่ที่ว่าสื่อร่วมสมัยเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำวรรณกรรมมานำเสนอในรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับบริบทของยุคสมัย ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนรับรู้ถึงคุณค่าและศักยภาพของการใช้สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์

ด้านที่ 4 ประโยชน์และแรงจูงใจในการเรียนรู้ผลการประเมินด้านประโยชน์และแรงจูงใจในการเรียนรู้อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.67, S.D. = 0.22) สะท้อนว่านักศึกษาตระหนักว่ากิจกรรมสรุปวรรณกรรมร่วมสมัยในรูปแบบวิดีโอคอนเทนต์มีคุณค่าและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ ไอรดา ภู่เทศ และคณะ (2565) ที่พบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วรรณกรรมด้วยสื่อที่หลากหลายช่วยเพิ่มแรงจูงใจและทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนวรรณกรรมของผู้เรียน

โดยสรุป ผลการวิจัยด้านความพึงพอใจสะท้อนให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมสรุปวรรณกรรมร่วมสมัยในรูปแบบวิดีโอคอนเทนต์สามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนรับรู้ว่ามีคุณค่า น่าสนใจ และเอื้อต่อการพัฒนาทักษะทั้งด้านการสื่อสารวรรณกรรมและการใช้สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ ความพึงพอใจในระดับสูงดังกล่าวเป็นผลมาจากการออกแบบกิจกรรมที่ยกระดับบทบาทของผู้เรียนจากผู้รับสารเป็นผู้สร้างสาร เปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และเชื่อมโยงวรรณกรรมกับบริบทสื่อร่วมสมัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและผลการศึกษาของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย เรื่องการพัฒนาความสามารถในการสื่อสารวรรณกรรมผ่านสื่อดิจิทัลของนักศึกษา ด้วยการจัดกิจกรรมสรุปวรรณกรรมร่วมสมัยในรูปแบบวิดีโอคอนเทนต์ สรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 นักศึกษามีความสามารถในการสื่อสารเชิงวรรณกรรมในระดับสูง โดยมีคะแนนเฉลี่ยหลังการจัดกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 84.03 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตัวชี้วัดที่มีคะแนนสูงสุดคือ การเชื่อมโยงวรรณกรรมกับบริบทสังคมร่วมสมัย รองลงมาคือ การตีความแก่นเรื่องและการสื่อสารความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล ขณะที่ด้านเทคนิคการเล่าเรื่องและการใช้องค์ประกอบภาพและเสียง มีคะแนนต่ำสุดแต่ยังสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ร้อยละ 80.60 วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ในด้านความพึงพอใจ นักศึกษามีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับ พึงพอใจมากที่สุด สะท้อนว่ารูปแบบการจัดกิจกรรมดังกล่าวมีประสิทธิผลทั้งเชิงผลสัมฤทธิ์และเชิงทัศนคติในการเรียนรู้วรรณกรรมในบริบทดิจิทัล **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** 1. สถาบันการศึกษาควรส่งเสริมนโยบายในการบูรณาการกิจกรรมการสร้างวิดีโอคอนเทนต์เข้ากับการจัดการเรียนการสอนวรรณกรรม เพื่อพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารเชิงวรรณกรรมและทักษะดิจิทัลของผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบทการศึกษาในศตวรรษที่ 21 2. ควรสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากร เช่น อุปกรณ์การผลิตสื่อดิจิทัล ซอฟต์แวร์สำหรับการตัดต่อและการเผยแพร่ผลงาน รวมถึงการพัฒนาศักยภาพของอาจารย์ผู้สอนผ่านการอบรมและชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ **ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ** 1. ผู้สอนควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักศึกษาในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผนการสร้างสรรค์ผลงานไปจนถึงการสะท้อนผลการเรียนรู้ 2. ควรส่งเสริมการสอนเทคนิคการเล่าเรื่องดิจิทัลและการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ พร้อมเปิดพื้นที่เผยแพร่ผลงาน **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรศึกษาผลของการจัดกิจกรรมวิดีโอคอนเทนต์เปรียบเทียบกับรูปแบบการสอนวรรณกรรมแบบอื่น ๆ เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิผลเชิงเปรียบเทียบอย่างเป็นระบบ 2. ควรศึกษาพัฒนาโมเดลการจัดการเรียนรู้ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมในระดับและประเภทของสถาบันการศึกษาที่หลากหลาย เพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของการนำผลการวิจัยไปใช้ในทางปฏิบัติ

เอกสารอ้างอิง

กิ่งกาญจน์ บูรณสินวัฒนกูล และ พิณพนธ์ คงวิจิตต์. (2566). แนวทางการจัดการเรียนรู้วรรณคดีไทยในยุคดิจิทัลโดยใช้แนวคิดคอนเน็กติวิซึม. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 17(1), 233–245.

จักรกริช คำสม, ธารีชล ดงสงคราม และ วรปภา อารีราษฎร์. (2568). การพัฒนาสื่อดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้และการสื่อสารบนแพลตฟอร์มออนไลน์. *วารสารวิชาการ “การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ”*, 11(1), 74–86.

จารุวรรณ ไกรลาศ, กุลธิดา ธรรมวิภัชน์, พรปภัสสร ปริญชาญกล และ ไพฑูรย์ กานต์ธัญลักษณ์. (2567). การพัฒนาวิดีโอคอนเทนต์โดยใช้เทคนิคการเล่าเรื่องร่วมกับกิจกรรมการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการรับรู้เรื่องการผลิตรายการข่าวออนไลน์. *วารสารเทคโนโลยีการเรียนรู้และสื่อสารมวลชน,* 27(40), 279–294.

ณัฐพร แสนทวีสุข. (2567). สังข์ทอง: การดัดแปลงวรรณคดีไทยเป็นสื่อร่วมสมัย. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย.* มหาวิทยาลัยบูรพา.

ทรงภพ ขุนมธุรส, ป ประภัสสนันทน์ เรืองจันทร์ และ ชญาตี เงารังสี. (2565). ผลการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ด้วยไมโครซอฟท์ ทีมส์ ในรายวิชาวรรณกรรมร่วมสมัย. *Journal of Modern Learning Development*, 7(1), 1-11.

ภรัณยู ขำน้ำคู้. (2568). การวิเคราะห์วาทศิลป์ดิจิทัลในการเล่าเรื่องวรรณกรรมสามก๊กผ่านช่องทางยูทูบของอาจารย์มิกซ์ ณัฐกริช เปาอินทร์. *วารสารการสื่อสารและสื่อบูรณาการ*, 13(2), 1–29.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2566). *รายละเอียดของรายวิชา มคอ.3 รายวิชา ED1028 วิเคราะห์วรรณกรรมไทยร่วมสมัย (Analysis of Contemporary Thai Literature).* คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์.

วิทยานันท์ บุญกอง. (2567). การจัดการเรียนรู้การอ่านวรรณคดีไทยโดยใช้วงวรรณกรรมเพื่อเสริมสร้างความร่วมรู้สึกของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สถาพร ปุ่มเป้า, กาญจนา วิชญาปกรณ์ และ กฤธยากาญจน์ โตพิทักษ์. (2568). การสอนวรรณกรรมไทยระดับอุดมศึกษา: จุดมุ่งหมาย สภาพปัญหา และแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง. *วารสารสังคมวิจัยและพัฒนา*, 7(3), 211–232.

ไอรดา ภู่เทศ, ชลธิชา หอมฟุ้ง และ สมพร ร่วมสุข. (2565). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณกรรมไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมกับการใช้สมุดภาพการ์ตูน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 20(1), 611–626.

Agulló Sanz, E. (2024). *The BookTube phenomenon: The promotion of reading in English literary education*. Alicante: University of Alicante.

การศึกษาแนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาน่าน เขต 2*

A STUDY OF APPROACHES TO ENHANCE WORK MOTIVATION AMONG TEACHERS IN SMALL SCHOOLS UNDER THE NAN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

รินรดา เกียรติศิริถาวร[1] และ วรรณากร พรประเสริฐ[2]

Rinrada Keatsiritawon[1] and Wannakorn Pornprasert[2]

[1-2]วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

[1-2]School of Education, University of Phayao, Thailand

Corresponding Author's Email: looktaw2014@gmail.com

วันที่รับบทความ : 21 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 30 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 1 กุมภาพันธ์ 2569

Received 21 January 2026; Revised 30 January 2026; Accepted 1 February 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู 2) ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน โดยแบ่งรูปแบบการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู เก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่าง 269 คน ประกอบด้วยข้าราชการครู พนักงานราชการ และครูอัตราจ้าง ซึ่งได้มาด้วยวิธีการสุ่มแบบ

Citation:

* รินรดา เกียรติศิริถาวร และ วรรณากร พรประเสริฐ. (2569). การศึกษาแนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1033-1046.

Rinrada Keatsiritawon and Wannakorn Pornprasert. (2026). A Study Of Approaches To Enhance Work MotivationAmong Teachers In Small Schools Under The Nan Primary Educational Service Area Office 2. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1033-1046.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

หลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน และครูจำนวน 2 คน ซึ่งได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเป็นความเรียงแบบพรรณนา และสรุปประเด็นเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัย พบว่า ปัจจัยจูงใจอยู่ในระดับมาก และปัจจัยค้ำจุนอยู่ในระดับมาก

2) แนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู มี 13 แนวทาง ได้แก่ ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านการยอมรับนับถือ ด้านลักษณะงาน ด้านความรับผิดชอบ ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่ง ด้านนโยบายและการบริหารงาน ด้านการปกครองบังคับบัญชา ด้านสภาพการปฏิบัติงาน ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ด้านความมั่นคงในงาน ด้านความเป็นอยู่ส่วนตัว และด้านเงินเดือน

คำสำคัญ: แนวทางการเสริมสร้าง, แรงจูงใจ, การปฏิบัติงานของครู, โรงเรียนขนาดเล็ก

Abstract

This research aimed to 1) study the level of work motivation among teachers and 2) study guidelines for enhancing work motivation among teachers. The research employed a mixed-methods approach, divided into two phases: Phase 1 involved studying the level of work motivation among teachers through quantitative data collection from a sample of 269 participants, consisting of civil servant teachers, government employees, and contract teachers, selected through multi-stage random sampling. The research instrument was a questionnaire. Data were analyzed using mean and standard deviation. Phase 2 involved studying guidelines for enhancing work motivation among teachers through qualitative data collection from

interviews with 5 experts, consisting of 3 school administrators and 2 teachers, selected through purposive sampling. The research instrument was a semi-structured interview form. Data were analyzed and synthesized through descriptive narrative and content analysis based on the research objectives.

Research findings revealed that:

1) The overall level of work motivation among teachers was at a high level. When considering individual factors, motivating factors were at a high level, and hygiene factors were at a high level.

2) Guidelines for enhancing work motivation among teachers consisted of 13 approaches: achievement in work, recognition, nature of work, responsibility, advancement in position, policy and administration, supervision, working conditions, relationships with supervisors, relationships with colleagues, job security, personal life, and salary.

Keywords: Approaches to Enhance, Motivation, Teacher Performance, small schools

บทนำ

โลกในยุคปัจจุบันเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ผันผวน ไม่แน่นอน ซับซ้อน และคลุมเครือ หรือที่เรียกว่า "VUCA World" (Johansen, 2007) ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาที่ต้องปรับตัวให้ทันกับพลวัตของการเปลี่ยนแปลงที่ไม่หยุดนิ่ง (Friedman, 2005) การศึกษาในยุค VUCA World จึงต้องมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะและความสามารถที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานในอนาคตที่ไม่แน่นอน โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขยายโอกาสทางการศึกษาไปยังพื้นที่ห่างไกล มักเผชิญความท้าทายที่ซับซ้อนกว่าโรงเรียนในเขตเมือง ทั้งด้านทรัพยากร บุคลากร บริบททางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่ง

ส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้ แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู และพัฒนาการของผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559)

โรงเรียนขนาดเล็กในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากอัตราการเกิดที่ลดลงและการย้ายถิ่นของประชากร โดยในปีการศึกษา 2564 มีโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนไม่เกิน 120 คน จำนวน 15,158 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 50.23 ของโรงเรียนทั้งหมด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564) โรงเรียนเหล่านี้ประสบปัญหาหลายด้าน ทั้งคุณภาพการศึกษา การขาดแคลนครู และการบริหารจัดการที่ไม่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ครูต้องรับภาระงานมากเกินไป ทั้งงานสอนและงานอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากการสอน จนกระทบต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอน (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2563) ครูต้องรับภาระงานที่หลากหลาย ทั้งการสอนหลายชั้นเรียนและหลายวิชา การบริหารจัดการชั้นเรียนที่มีจำนวนนักเรียนคละชั้น และการปฏิบัติงานธุรการอื่น ๆ ที่อาจไม่มีเจ้าหน้าที่สนับสนุนได้อย่างเพียงพอ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559)

นอกเหนือจากภาระงานที่หนัก ครูในโรงเรียนขนาดเล็กยังเผชิญกับความรู้สึกโดดเดี่ยวในการพัฒนาวิชาชีพ มีโอกาสในการเข้ารับการอบรมหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้น้อยกว่าครูในโรงเรียนขนาดใหญ่ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2562) รวมทั้งโอกาสในการก้าวหน้าในตำแหน่งที่มีข้อจำกัด (สิริมา ภิญโญอนันตพงศ์, 2560) ปัญหาเหล่านี้สะท้อนถึงความสำคัญของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ซึ่ง Herzberg (1959) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจเป็นสิ่งที่มีส่วนสำคัญต่อครูทุกคนภายในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีเทคนิคและวิธีการสร้างแรงจูงใจให้แก่ครู โดยมีสิ่งจูงใจเพื่อกระตุ้นให้ครูเกิดความต้องการที่จะกระทำกิจกรรมจนกระทั่งครูแสดงพฤติกรรมหรือปฏิบัติกิจกรรมในการดำเนินงานต่างๆ ของสถานศึกษาไปสู่เป้าหมาย (ณัฐวุฒิ พรมเสน, 2566)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2 รับผิดชอบการจัดการศึกษาในพื้นที่ 7 อำเภอ มีโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดทั้งสิ้น 99 โรงเรียน และมีครูผู้สอนจำนวน 882 คน ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลและมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรทางการศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2, 2567) จากรายงานผลการนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา ปีการศึกษา 2567 พบว่า ครูในโรงเรียนขนาดเล็กมีภาระงานที่หนัก ต้องสอนหลายวิชา หลายระดับชั้น และยังต้องรับผิดชอบงานธุรการ งานการเงินและพัสดุ รวมถึงงานอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากการสอน ทำให้ไม่สามารถทุ่มเทเวลาให้กับการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเต็มที่ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ครูหมดกำลังใจในการทำงาน เกิดความรู้สึกเครียด ท้อแท้ สิ้นหวัง และในบางรายอาจถึงขั้นลาออกจากงานเนื่องจากทนแรงกดดันและภาระงานไม่ไหว (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2, 2567) การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาแนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อนำผลไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาแรงจูงใจของครู อันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนและคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2

2. เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นกรอบพื้นฐานในการวิจัย ดังนี้

1. ทฤษฎีแรงจูงใจของอัลเดอร์เฟอร์ (Alderfer, 1972) เป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ นำทฤษฎีลำดับขั้นของ Maslow มาปรับปรุง และได้สรุปว่าปัจจัยในการจูงใจคนแบ่งเป็น 3 กลุ่มและเกิดเป็นทฤษฎีที่เรียกว่า ERG3 ระดับ คือความต้องการในการที่จะดำรงอยู่ (Existence needs : E) ความต้องการมีสัมพันธภาพทางสังคม (Relatedness needs : R) และความต้องการที่จะเจริญเติบโตก้าวหน้า (Growth needs : G)

2. ทฤษฎีการบริหารองค์กรอย่างเป็นทางการของบาร์นาร์ด (Barnard,1972) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจคือสิ่งที่หน่วยงานหรือผู้บริหารใช้เป็นเครื่องมือในการกระตุ้นให้บุคลากรเกิดความพอใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) สิ่งจูงใจที่เฉพาะเจาะจงและสามารถให้กับปัจเจกบุคคลได้ และ 2) สิ่งจูงใจทั่วไปซึ่งไม่สามารถให้กับใครโดยเฉพาะเจาะจงได้ มีทั้งสิ้น 8 ประการ คือสิ่งจูงใจที่เป็นวัตถุ สิ่งจูงใจที่เกี่ยวกับโอกาสของบุคคล สิ่งจูงใจด้านสภาพ

ทางกายภาพที่พึงปรารถนา ผลประโยชน์ทางอุดมคติ ความดึงดูดใจทางสังคม สิ่งจูงใจเกี่ยวกับสภาพการทำงาน โอกาสที่มีส่วนร่วมในการทำงานอย่างกว้างขวางและสภาพการอยู่ร่วมกัน

3. ทฤษฎีแรงจูงใจของแมคเคลแลนด์ (McClelland, 1961) ได้เสนอทฤษฎีที่ว่า พนักงานจะถูกจูงใจด้วยความต้องการ 3 อย่าง โดยให้เหตุผลว่า “แรงจูงใจของคนและประสิทธิภาพในงานต้องกระตุ้นด้วยความต้องการ 1 ใน 3 อย่างนี้ คือ ความต้องการความสำเร็จ (Needs for Achievement) ความต้องการอำนาจ (Needs for Power) และความต้องการความผูกพัน (Needs for Affiliation)

4. ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow, 1970) แบ่งแรงจูงใจของมนุษย์มีลำดับขั้นอยู่ และแรงจูงใจในขั้นต่ำจะต้องได้สมปรารถนาก่อนที่จะได้แรงจูงใจขั้นสูง ซึ่งแรงจูงใจแบ่ง ออกเป็น 5 ชนิด ดังนี้ ลำดับขั้นที่ 1 ความต้องการทางกายภาพ (Physiological Needs) ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ซึ่งจะขาดไม่ได้ ลำดับขั้นที่ 2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs)คือ ความปลอดภัยทางร่างกาย และความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ลำดับขั้นที่ 3 ความต้องการทางสังคม (Social Needs) ความต้องการที่จะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ต้องการที่จะเข้าไปมีความผูกพันในสังคม ลำดับขั้นที่ 4 ความต้องการการยกย่องและยอมรับ (Esteem Needs) ความต้องการที่จะมีชื่อเสียงเกียรติยศได้รับการเคารพยกย่องในสังคม ต้องการให้ผู้อื่นยอมรับนับถือ ลำดับขั้นที่ 5 ความต้องการประจักษ์ในคุณค่าของตนเอง (Self-Actualization Need) ความต้องการนี้เป็นความต้องการสูงสุดที่บุคคลควรประสงค์ที่จะประสบความสำเร็จหรือสมหวังในชีวิต (ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา, 2551)

5. ทฤษฎีแรงจูงใจของแมกเกรเกอร์ (McGreger,1960) ได้ชี้ให้เห็นถึงแบบของการบริหาร 2 แบบ คือ ทฤษฎี X ซึ่งมีลักษณะเป็นเผด็จการ และทฤษฎี Y หรือการมีส่วนร่วม แต่ละแบบเกี่ยวข้องกับสมมติฐานที่มีต่อลักษณะของมนุษย์ ดังนี้ ทฤษฎี X (Theory X) คือ คนประเภทเกียจคร้าน ในการบริหารจึงควรใช้มาตรการบังคับ มีระเบียบกฎเกณฑ์คอยกำกับ มีการควบคุมการทำงานอย่างใกล้ชิด และมีการลงโทษเป็นหลัก ทฤษฎี Y (Theory Y)คือ คนประเภทขยันควรมีการกำหนดหน้าที่การงานที่เหมาะสม ท้าทายความสามารถ สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเชิงบวก และควรเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการบริหารงาน

6. ทฤษฎีแรงจูงใจของเฮอร์ซเบอร์ก (Herzberg, 1959) ได้กล่าวถึงความต้องการของกลุ่มคนในองค์กรหรือแรงจูงใจในทำงานไว้ว่า ความพึงพอใจในงานที่ทำ และความไม่พึงพอใจในงานที่ทำนั้น ล้วนแล้วแต่มาจากปัจจัยเดียวกัน 2 กลุ่ม คือ ปัจจัยจูงใจ (Motivation Factors) กับปัจจัยค้ำจุน (Hygiene Factors) โดยปัจจัยจูงใจ ประกอบด้วย ด้านความสำเร็จ

ในการทำงาน ด้านการยอมรับนับถือ ด้านลักษณะงาน ด้านความรับผิดชอบ และด้านความก้าวหน้าในตำแหน่ง ส่วนปัจจัยค้ำจุน ประกอบด้วย นโยบายและการบริหาร การปกครองบังคับบัญชา สภาพการปฏิบัติงาน ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ความมั่นคงในงาน ความเป็นอยู่ส่วนตัว และเงินเดือน

จากที่ผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบสรุปแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของแต่ละแหล่งอ้างอิงจำนวน 6 ท่าน ผู้วิจัยได้เลือกใช้ทฤษฎีแรงจูงใจของเฮอร์ซเบอร์ก เนื่องจากแยกปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนได้ชัดเจน มีการเน้นปัจจัยภายในและภายนอก ซึ่งเหมาะกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีทรัพยากรจำกัด อีกทั้งยังมีงานวิจัยในประเทศไทยหลายชิ้นที่นำทฤษฎีนี้ไปประยุกต์ใช้ศึกษาแรงจูงใจของครู และได้ผลการวิจัยที่น่าเชื่อถือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยแบ่งรูปแบบการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2 จำนวนทั้งสิ้น 882 คน จาก 99 โรงเรียน ใน 7 อำเภอ และผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณจากสูตรของ Krejcie and Morgan (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) โดยเริ่มจากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้อำเภอเป็นชั้นภูมิในการแบ่งกลุ่ม ทั้งนี้ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลให้ครอบคลุมทั้ง 7 อำเภอ เลือกเกณฑ์ร้อยละ 50 ได้ 4 อำเภอ จากนั้นจึงทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้อำเภอเป็นชั้นภูมิในการแบ่งชั้น ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ร้อยละ 50 ของแต่ละอำเภอ ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 33 โรงเรียน จากนั้นจึงทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยการจับฉลากชื่อโรงเรียนตามแต่ละอำเภอ และทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างครูในแต่ละอำเภอตามสัดส่วน (Proportional) โดยการเทียบบัญญัติไตรยางศ์ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 269 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check list) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2 ตามแนวคิดทฤษฎีแรงจูงใจของเฮอร์ซเบอร์ก (Herzberg, 1959) รวม 13 ด้าน จำนวน 44 ข้อ โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert, 1993)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอน คือ ผู้วิจัยได้ส่งเอกสารเพื่อขอรับการพิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เมื่อได้เอกสารรับรองโครงการแล้ว จึงได้ดำเนินการวิจัยตามกระบวนการวิจัย โดยทำหนังสือจากวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดเล็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล โดยเดินทางส่งแบบสอบถามให้โรงเรียนขนาดเล็กกลุ่มตัวอย่าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2 หรือส่งแบบสอบถามทางออนไลน์ในกรณีที่โรงเรียนอยู่ในพื้นที่ห่างไกล โดยกำหนดระยะเวลาในการตอบแบบสอบถามและส่งคืนภายใน 10 – 15 วัน เมื่อครบกำหนด ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามที่ตอบกลับและมีความสมบูรณ์ครบถ้วนจำนวน 269 ชุด คิดเป็นอัตราการตอบกลับร้อยละ 100 ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูลก่อนนำข้อมูลทั้งหมดไปดำเนินการวิเคราะห์ทางสถิติตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน และครูจำนวน 2 คน ซึ่งได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยการเลือกทฤษฎีแรงจูงใจของเฮอร์ซเบอร์ก มาเป็นกรอบในการสร้างแบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ลักษณะเป็นแบบเติมคำตอบ ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์แนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจในการ

ปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2 มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ประกอบด้วย 13 ด้าน ซึ่งได้มาจากทฤษฎีแรงจูงใจของเฮอร์ซเบอร์กในขั้นตอนที่ 1

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอน คือ ผู้วิจัยได้ส่งเอกสารเพื่อขอรับการพิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เมื่อได้เอกสารรับรองโครงการแล้ว จึงได้ดำเนินการวิจัยตามกระบวนการวิจัย โดยการออกหนังสือขอความร่วมมือจากวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ จากนั้นจึงติดต่อนัดหมายกับผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้สัมภาษณ์เป็นรายบุคคล นัดวัน เวลา และสถานที่ ในการสัมภาษณ์ และดำเนินการสัมภาษณ์ตามแนวประเด็นที่กำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากวิธีการจดบันทึกและการบันทึกวีดีโอมาจัดพิมพ์เป็นข้อมูล จากนั้นจึงวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเป็นความเรียงแบบพรรณนา แล้วสรุปประเด็นเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัย พบว่า ปัจจัยจูงใจอยู่ในระดับมาก และปัจจัยค้ำจุนอยู่ในระดับมาก

2. ผลการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรบริหารงานโดยยึดหลักการมีส่วนร่วม มอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถของครู สร้างความเชื่อมั่น การยอมรับนับถือ และความก้าวหน้าในวิชาชีพ ควบคู่กับการดูแลสวัสดิการ สภาพแวดล้อมการทำงาน ความสัมพันธ์ในองค์กร และความมั่นคงในอาชีพ เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจให้ครูปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีความสุข และยั่งยืน

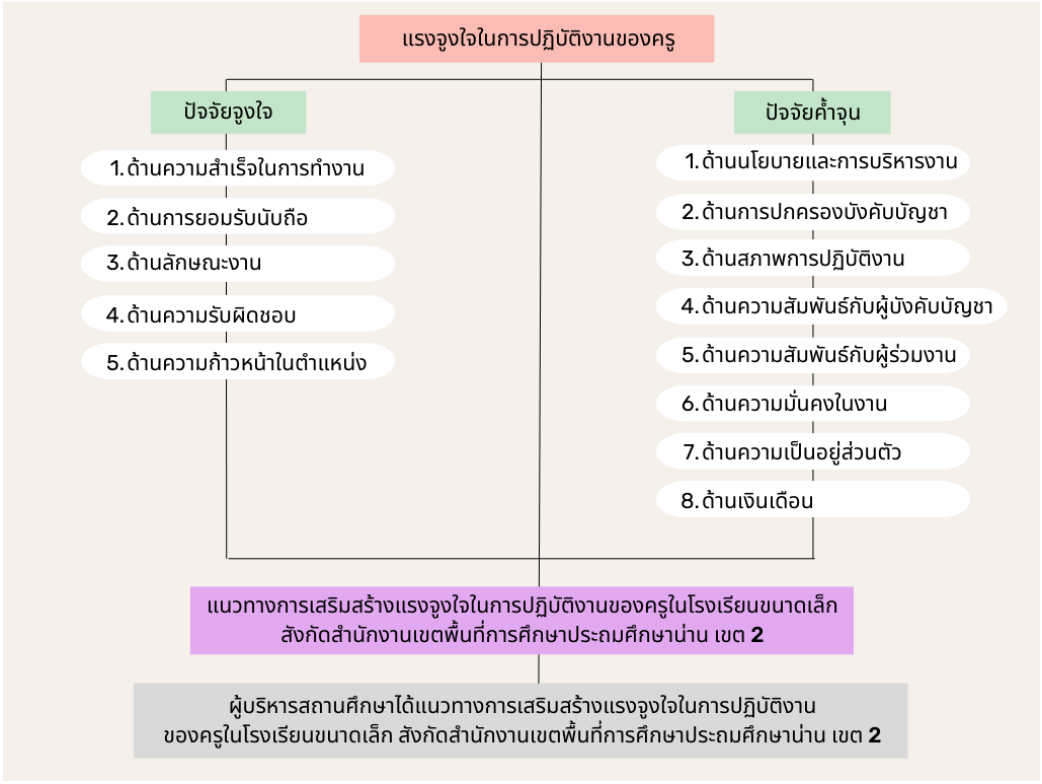
อภิปรายผล

1. ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าครูส่วนใหญ่มีความตั้งใจ มุ่งมั่น และทุ่มเทในการปฏิบัติหน้าที่ แม้จะปฏิบัติงานอยู่ในบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร งบประมาณ และอัตรากำลังครู ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวได้สอดคล้องกับทฤษฎีสองปัจจัยของ เฮอร์ซเบอร์ก (Herzberg, 1959) ซึ่งอธิบายว่า แรงจูงใจในการทำงานของบุคคลเกิดจากทั้งปัจจัยจูงใจ และปัจจัยค้ำจุน หากองค์ประกอบเหล่านี้ได้รับการตอบสนองอย่างเหมาะสม จะส่งผลให้บุคคลเกิดความพึงพอใจและมีแรงจูงใจในการทำงานเพิ่มขึ้น และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐวุฒิ พรมเสน (2566) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูผู้สอน สหวิทยาเขตภูกามยาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา ผลการวิจัยพบว่า ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูผู้สอน สหวิทยาเขตภูกามยาว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปนัดดารัตนวงศ์ (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนบ้านเขาซก (เบญจศิริราฎร์วิทยาคาร) สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนบ้านเขาซก (เบญจศิริราฎร์วิทยาคาร) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. แนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้เพื่อเป็นแนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สอดคล้องกับทฤษฎีสองปัจจัยของเฮอร์ซเบอร์ก (Herzberg, 1959) ซึ่งอธิบายว่า แรงจูงใจในการทำงานของบุคลากรเกิดจากทั้งปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุน โดยแนวทางที่ผู้บริหารมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถ ส่งเสริมความสำเร็จในการทำงาน การยอมรับนับถือ ลักษณะงานที่ท้าทาย ความรับผิดชอบ และความก้าวหน้าในตำแหน่ง สะท้อนถึงปัจจัยจูงใจที่ช่วยกระตุ้นแรงจูงใจภายใน ทำให้ครูเกิดความมุ่งมั่นและทุ่มเทในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น ในขณะเดียวกันแนวทางด้านนโยบายและการบริหารงาน การปกครองบังคับบัญชา ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน สภาพแวดล้อมในการทำงาน ความมั่นคงในงาน ความเป็นอยู่ส่วนตัว และเงินเดือน จัดอยู่ในกลุ่มปัจจัยค้ำจุน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการลดความไม่พึงพอใจในการทำงาน และช่วยรักษาขวัญกำลังใจของครูให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่อง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทราลี แน่นอน (2565) ที่พบว่า การมอบหมายงานที่เหมาะสมและการสนับสนุนจากผู้บริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับแรงจูงใจของครูใน

โรงเรียนขนาดเล็ก ด้านการยอมรับนับถือ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การให้การยอมรับ ความไว้วางใจ และการเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น รวมถึงการประชาสัมพันธ์คุณงามความดีของครูต่อชุมชน เป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างแรงจูงใจ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาวดี ศรีสุข (2561) ที่พบว่า ครูที่ได้รับการยอมรับและการยกย่องจากผู้บริหารจะมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานสูงขึ้น ด้านลักษณะงานและความรับผิดชอบ ผลการวิจัยพบว่า การมอบหมายงานให้ตรงกับความถนัด เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ รวมถึงการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของงาน จะช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 แนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2

ผลการวิจัยก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่ชี้ให้เห็นว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู เกิดจาก 2 ปัจจัยหลัก คือ ปัจจัยจูงใจ 5 ด้าน และปัจจัยค้ำจุน 8 ด้าน โดยทั้งสองปัจจัยมีความสัมพันธ์เกื้อหนุนกัน และส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการปฏิบัติงานของครู ซึ่งนำไปสู่แนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2 ซึ่งเป็นแนวทางเชิงระบบที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปใช้ได้จริง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และแนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้เพื่อเป็นแนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำแนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจทั้ง 13 ด้าน มากำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนาบุคลากร โดยมุ่งเน้นการรักษาระดับมาตรฐานของปัจจัยค้ำจุน เช่น สภาพการปฏิบัติงานและความสัมพันธ์ในองค์กร ควบคู่ไปกับการกระตุ้นปัจจัยจูงใจผ่านการมอบหมายความรับผิดชอบที่ท้าทายและการสนับสนุนความก้าวหน้าในวิชาชีพ เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ครูในโรงเรียนขนาดเล็กอย่างยั่งยืน 1.2 หน่วยงานต้นสังกัด (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา) ควรจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาให้เพียงพอและเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกล พัฒนาระบบการสนับสนุนที่เป็นรูปธรรม เช่น การลดภาระงานที่ไม่จำเป็น การจัดหาบุคลากรเสริม และการพัฒนานโยบายที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของโรงเรียนขนาดเล็ก 1.3 ควรพัฒนาระบบการบริหารจัดการที่เป็นธรรม มีความชัดเจน และเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยเน้นการสร้างความมั่นคงในอาชีพ ระบบค่าตอบแทนที่เป็นธรรม และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารและครู **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** ประกอบด้วย 2.1 ควรศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยเฉพาะที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในแต่ละด้าน และควรศึกษารูปแบบหรือแนวทางในการพัฒนาปัจจัยค้ำจุนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูอย่างยั่งยืน 2.2 ควรมีการศึกษาความพึงพอใจและความไม่พึงพอใจในการ

ปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2

เอกสารอ้างอิง

ณัฐวุฒิ พรมเสน. (2566). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูผู้สอน สหวิทยาเขตภูกามยาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยพะเยา.

ปนัดดา รัตนวงศ์. (2560). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนบ้านเขาซก (เบญจศิริราฎร์วิทยาคาร) สังกัดการบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยบูรพา.

ภัทราลี แน่นอน. (2565). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยรังสิต.

วิโรจน์ สารรัตนะ. (2563). *แนวคิด ทฤษฎี และประเด็นเพื่อการบริหารการศึกษา.* (ปรับปรุงครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: ทิพยวิสุทธิ์.

สิริมา ภิญโญอนันตพงศ์. (2560). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน *วารสาร Veridian E-Journal, Silpakorn University (มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ และศิลปะ),* 10(3), 113-127.

สุภาวดี ศรีสุข. (2561). ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต 5. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2562). *การนิเทศและการพัฒนาครูเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2. (2567). ใน *รายงานผลการนิเทศติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา น่าน เขต 2 ปีการศึกษา 2567*. น่าน: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). *แนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็ก*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

Alderfer, C. P. (1972). *Existence: Relatedness and Growth, Human Needs in Organizational Setting*. New York: Free Press.

Barnard, C. (1972). *The Functions of the Executive.* (30th Anniversary ed.). Cambridge: Harvard University Press.

Friedman, T. L. (2005). *The world is flat: A history of the twenty-first century*. Farrar, Straus and Giroux.

Herzberg, F. (1959). *The motivation to work*. New York: John Wiley and Sons.

Johansen, B. (2007). *Get there early: Sensing the future to compete in the present*. Berrett-Koehler Publishers.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, *30*(3), 607-610.

Likert, R. (1993). *A technique for the measurement of attitude*. Chicago: Read Mc Nally.

Maslow, A. H. (1970). *Motivation and Personality*. New York: Harper and Row.

McClelland, D. C. (1961). *The Achieving Society*. New York: D. Van Nostrand.

McGregor, D. L. (1960). *The College Environment*. New York: American Council on Education.

ปัจจัยสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี*

DIGITAL COMPETENCY FACTORS OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING ACTIVE LEARNING OF TEACHER UNDER THE OFFICES OF PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA IN UDONTHANI PROVINCE

วิทยา จันทบุตร[1], พนายุทธ เชยบาล[2] และ พัชรินทร์ ชมภูวิเศษ[3]

Witthaya Chanthabut[1], Panayuth Choeybal[2] and Patcharin Chompuwiset[3]

[1-3]สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

[1-3]Department of Educational Administration Faculty of Education, Udonthani Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: 67120605128@udru.ac.th

วันที่รับบทความ : 23 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 31 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 2 กุมภาพันธ์ 2569

Received 23 January 2026; Revised 31 January 2026; Accepted 2 February 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี จำนวน 362 คน โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดย

Citation:

* วิทยา จันทบุตร, พนายุทธ เชยบาล และ พัชรินทร์ ชมภูวิเศษ. (2569). ปัจจัยสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1047-1061.

Witthaya Chanthabut, Panayuth Choeybal and Patcharin Chompuwiset. (2026). Digital Competency Factors Of School Administrators Affecting Active Learning Of Teacher Under The Offices Of Primary Education Service Area In Udonthani Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1047-1061.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

แบบสอบถามปัจจัยสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษามีความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.96 และการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู มีความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.81 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า สมการพยากรณ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี โดยใช้ปัจจัยสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นตัวแปรพยากรณ์ มีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 46.40 โดยมีสมการดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ ดังนี้

$$\hat{Y} = 58.904 + .959(X_5) + .637(X_2) + .499(X_3)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = .345(X_5) + .261(X_2) + .206(X_3)$$

คำสำคัญ: ปัจจัยสมรรถนะดิจิทัล, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The purposes of this research were to construct a predictive equation of the digital competency factors of school administrators affecting active learning of teacher under the offices of primary education service area in udonthani province. The sample consisted of 362 teachers under the offices of primary education service area in udonthani province, selected by stratified random sampling. The research instrument was a five-level rating scale questionnaire. The reliability coefficients of the questionnaire on digital competency factors of school administrators and active learning of teacher were 0.96 and 0.81, respectively. The statistics used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, pearson’s product–moment correlation coefficient, and stepwise multiple regression analysis.

The research findings revealed that the predictive equation of active learning of teacher under the offices of primary education service area in

udonthani province using the digital competencies of school administrators as predictors yielded a predictive power of 46.40 percent.

The raw score prediction equation was:

$$\hat{Y} = 58.904 + .959(X_5) + .637(X_2) + .499(X_3)$$

The standardized score prediction equation was:

$$\hat{Z} = .345(X_5) + .261(X_2) + .206(X_3)$$

Keywords: Digital competency factors, Active learning, School administrators

บทนำ

ในยุคที่สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีดิจิทัล ระบบการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องกับบริบทของศตวรรษที่ 21 การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตจริง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงกำหนดให้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นนโยบายหลักในการยกระดับคุณภาพการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 ซึ่งมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต มีความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม และเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคม

อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมจำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนเชิงระบบจากผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหาร ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย จัดสรรทรัพยากร และส่งเสริมครูให้สามารถใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กิตติศักดิ์ วงษ์อุทัย, 2564) งานวิจัยหลายฉบับ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวนมากยังมีสมรรถนะดิจิทัลอยู่ในระดับปานกลางถึงต่ำ โดยเฉพาะด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารงานวิชาการ การวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศ และการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ส่งผลให้การสนับสนุนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูยังไม่เต็มศักยภาพ (ณิศรานันท์ ขันทอง, 2564) ขณะเดียวกัน ครูผู้สอน

ยังประสบปัญหาในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกและการใช้เทคโนโลยีเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนอย่างแท้จริง (ชลธิชา วัฒนากูล, 2564)

ในบริบทของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี ซึ่งมีทั้งโรงเรียนในเขตเมืองและชนบท พบว่า ยังมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร สื่อการเรียนรู้ และโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะโรงเรียนในพื้นที่ชนบทที่ขาดแคลนอุปกรณ์ดิจิทัลและระบบอินเทอร์เน็ตที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ครูไม่สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้สนับสนุน การจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างต่อเนื่อง (สุชาติ พิทยานนท์, 2565) นอกจากนี้ ครูจำนวนหนึ่งยังคงใช้รูปแบบการสอนแบบดั้งเดิมที่เน้นการบรรยาย ขาดการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการลงมือปฏิบัติและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการได้รับการสนับสนุนและการกำกับติดตามจากผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความเข้าใจทั้งด้านการเรียนรู้เชิงรุกและเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างแท้จริง

จากความเป็นมาและความสำคัญข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาปัจจัยสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษาในการกำหนดนโยบายหรือแนวทางพัฒนาศักยภาพผู้บริหารและครูเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างน้อย 1 ปัจจัย สามารถพยากรณ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานีได้

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

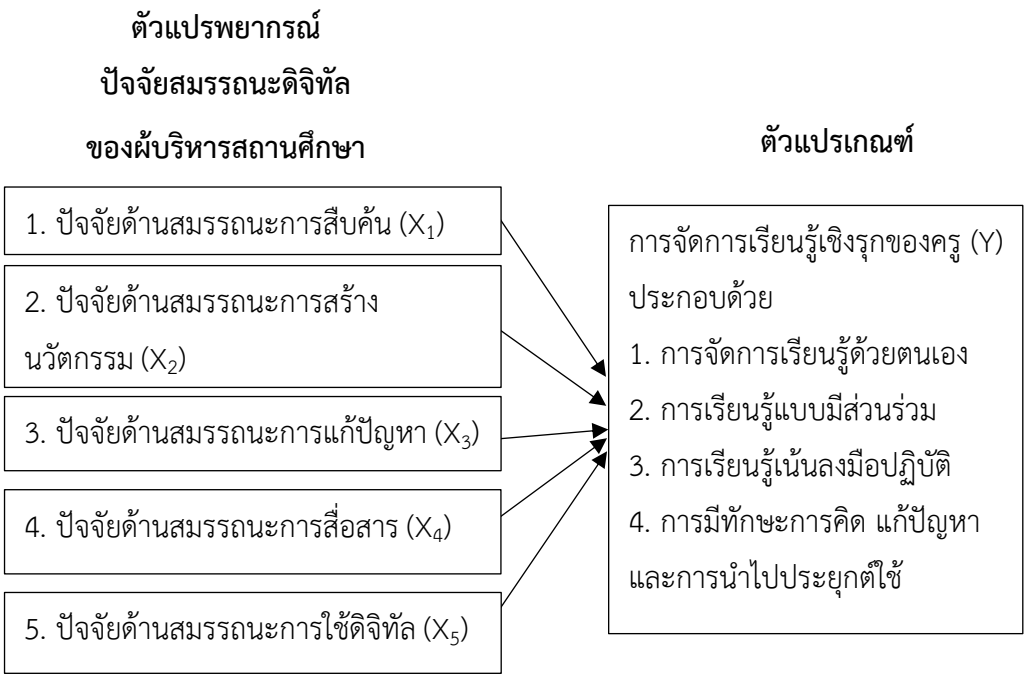
จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สามารถสรุปสาระสำคัญได้ว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีรากฐานทางปรัชญาการศึกษาจากแนวคิดพิพัฒนาการนิยมและทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง การมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น และการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ในด้านความหมายของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก นักวิชาการทั้งในและต่างประเทศมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนไม่ได้เป็นเพียงผู้รับความรู้จากครูเท่านั้น แต่ต้องมีบทบาทในการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และลงมือปฏิบัติจริง โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้กระตุ้น และผู้สนับสนุนการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมายและลึกซึ้ง การจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในหลายมิติ ทั้งด้านทักษะการคิดขั้นสูง การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน การสื่อสาร การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง นอกจากนี้ยังช่วยสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ ส่งเสริมความรับผิดชอบและวินัยในการทำงาน ตลอดจนพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 สำหรับองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สามารถสังเคราะห์องค์ประกอบสำคัญได้ ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การเรียนรู้ที่เน้นลงมือปฏิบัติ และการมีทักษะการคิด แก้ปัญหา และการนำไปประยุกต์ใช้

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งนักวิชาการไทยและต่างประเทศ พบว่า สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นความสามารถเชิงบูรณาการที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการคิด และคุณลักษณะเชิงจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคมในศตวรรษที่ 21 ในด้านความหมายของสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา นักวิชาการมีความเห็น

สอดคล้องกันว่า สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาไม่ได้หมายถึงเพียงความสามารถในการใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ดิจิทัลเท่านั้น แต่รวมถึงความสามารถในการเข้าถึง สืบค้น วิเคราะห์ ประเมิน และใช้ข้อมูลสารสนเทศอย่างมีวิจารณญาณ การสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลผ่านสื่อดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างสรรค์นวัตกรรมดิจิทัลเพื่อพัฒนางานบริหารและการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีจริยธรรม ภายใต้กฎหมายและธรรมาภิบาล

องค์ประกอบของสมรรถนะดิจิทัล พบว่านักวิชาการและหน่วยงานทั้งในและต่างประเทศเสนอกรอบสมรรถนะที่หลากหลาย เมื่อพิจารณาสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องร่วมกับบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและทิศทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดองค์ประกอบสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็น 5 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านสมรรถนะการสืบค้น 2) ปัจจัยด้านสมรรถนะการสร้างนวัตกรรม 3) ปัจจัยด้านสมรรถนะการแก้ปัญหา 4) ปัจจัยด้านสมรรถนะการสื่อสาร และ 5) ปัจจัยด้านสมรรถนะการใช้ดิจิทัล ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ปรากฏซ้ำในงานวิชาการหลายแหล่งและเหมาะสมกับบริบทการบริหารสถานศึกษา ตามกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

โดยสรุป สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารงานวิชาการและการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา ผู้บริหารที่มีสมรรถนะดิจิทัลสูงจะสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ในการสื่อสาร การตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา ซึ่งนำไปสู่การยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนอย่างยั่งยืน อันเป็นฐานแนวคิดสำคัญสำหรับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี ปีการศึกษา 2568 มีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน จำนวน 362 คน แล้วทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ โดยใช้ขนาดของโรงเรียนเป็นชั้นภูมิ โดยจำแนกตามขนาดของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี ได้แก่ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่กระจายและครอบคลุมตามขนาดของสถานศึกษา และทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย โดยการจับสลากแบบไม่ใส่คืน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี

3. การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย โดยเริ่มจากการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดและร่าง

องค์ประกอบของตัวแปร จากนั้นนำเครื่องมือให้ผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้อง ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ สร้างแบบสอบถามและตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยใช้ดัชนี IOC และนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาอำนาจจำแนกและความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค โดยแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา มีอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ 0.311 - 0.798 ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96 และแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู มีอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ 0.314 - 0.725 ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.81 จากนั้นจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี เพื่อขอความอนุเคราะห์จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี จากนั้นจัดส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือถึงสถานศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 362 ฉบับ โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ผ่าน Google Form ให้ตอบโดยการสแกน QR Code ในกรณีที่ได้รับแบบสอบถามไม่ครบ ผู้วิจัยได้ติดตามประสานงานโดยตรงกับสถานศึกษา จนได้รับแบบสอบถามกลับคืนครบถ้วน 362 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100.00

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า อยู่ในระดับ มาก ทุกปัจจัย

5.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า อยู่ในระดับ มาก

5.3 วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โดยใช้การหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ เพียร์สัน โดยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) พบว่า ปัจจัยสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาทุกปัจจัยมีความสัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู

5.4 วิเคราะห์ข้อมูลหาตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุด โดยใช้ปัจจัยสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ตามตัวแปรพยากรณ์ ทั้ง 5 ด้าน โดยวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน เพื่อดูว่าตัวแปรพยากรณ์ใดที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แล้วนำตัวแปรนั้นไปสร้างสมการพยากรณ์ต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อค้นหาตัวพยากรณ์ที่ดี ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ในการค้นหาตัวพยากรณ์ที่ใช้พยากรณ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี

Model	R	R^2	Adj.R^2	Std. E.	F	Sig.
1. (X_2)	.591	.350	.348	6.94452	193.622	.000**
2. (X_2) (X_5)	.665	.442	.439	6.44125	59.453	.000**
3. (X_2) (X_5) (X_3)	.681	.464	.460	6.32179	14.696	.000**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 1 พบว่า ตัวแปรที่ถูกเลือกเข้าสมการมี 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านสมรรถนะการสร้างนวัตกรรม (X_2) ปัจจัยด้านสมรรถนะการใช้ดิจิทัล (X_5) และปัจจัยด้านสมรรถนะการแก้ปัญหา (X_3) ตัวแปรพยากรณ์ที่ทำนายการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .681 สัมประสิทธิ์การถดถอย (Adj. R^2) เท่ากับ .460 หรือร้อยละ 46.00 นั่นคือ เมื่อนำตัวแปร (X_2) (X_5) และ (X_3) มาร่วมกันพยากรณ์สามารถอธิบายความแปรปรวนของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู (Y_0) ได้ ซึ่งหมายความว่า ปัจจัยด้านสมรรถนะการสร้างนวัตกรรม (X_2) ปัจจัยด้านสมรรถนะการใช้ดิจิทัล (X_5) และปัจจัยด้านสมรรถนะการแก้ปัญหา (X_3) สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการพยากรณ์ตัวแปรเกณฑ์ได้ร้อยละ 46.00 และมีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของการพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ .464 หรือมีอำนาจในการพยากรณ์ร้อยละ 46.40

เมื่อนำตัวแปรองค์ประกอบปัจจัยสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้ง 3 ปัจจัย มาพยากรณ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี โดยวิธีวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) พบว่า รูปแบบที่ 3 ตัวแปรที่ถูกเลือกเข้าสมการมี 3 ปัจจัย เรียงตามสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ คือ ปัจจัยด้านสมรรถนะการสร้างนวัตกรรม (X_2) ปัจจัยด้านสมรรถนะการใช้ดิจิทัล (X_5) และปัจจัยด้านสมรรถนะการแก้ปัญหา (X_3) เป็นตัวแปรพยากรณ์ที่ทำนายการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูที่สมบูรณ์ที่สุดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .681 สัมประสิทธิ์การถดถอย (Adj. R^2) เท่ากับ .460 และมีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของการพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ .464 หรือมีอำนาจในการพยากรณ์ร้อยละ 46.40

ตารางที่ 2 สัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี

ตัวพยากรณ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู	**คะแนนดิบ**		**คะแนนมาตรฐาน**		
	B	**Std. Error**	**β**	**t**	**Sig.**
	58.904	3.689		15.966	0.00**
ด้านสมรรถนะการสร้างนวัตกรรม (X_2)	.637	.141	.261	4.516	0.00**
ด้านสมรรถนะการใช้ดิจิทัล (X_5)	.959	.129	.345	7.450	0.00**
ด้านสมรรถนะการแก้ปัญหา (X_3)	.499	.130	.206	3.834	0.00**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 พบว่า เมื่อนำองค์ประกอบสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นตัวพยากรณ์ที่ดี ทั้ง 3 ปัจจัย ไปหาความสัมพันธ์ เพื่อสร้างสมการพยากรณ์โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูเป็นตัวแปรเกณฑ์ ตัวพยากรณ์ที่มีสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (B) และในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) คือ ปัจจัยด้านสมรรถนะการสร้างนวัตกรรม (X_2) ปัจจัยด้านสมรรถนะการใช้ดิจิทัล (X_5) และปัจจัยด้านสมรรถนะการแก้ปัญหา (X_3) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี โดยมีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R =.681) ซึ่งสามารถพยากรณ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูได้ร้อยละ 46.40 (R^2 =.464) เมื่อนำผลการวิเคราะห์มาสร้างสมการพยากรณ์ ได้สมการพยากรณ์

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี เมื่อใช้องค์ประกอบสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นตัวพยากรณ์

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ ดังนี้

$$\hat{Y} = 58.904 + .959(X_5) + .637(X_2) + .499(X_3)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = .345(X_5) + .261(X_2) + .206(X_3)$$

อภิปรายผล

จากสมการพยากรณ์ปัจจัยสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา 3 ปัจจัยสามารถพยากรณ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี เป็นไปตามสมมุติฐานข้อที่ 2 คือ ปัจจัยสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างน้อย 1 ปัจจัย สามารถพยากรณ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี โดยที่ตัวแปรปัจจัยด้านสมรรถนะการใช้ดิจิทัล (X_5) เป็นตัวแปรแรก ที่เข้าสู่สมการพยากรณ์เป็นอันดับแรก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในปัจจุบันเทคโนโลยีดิจิทัล เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานของหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ เพราะเป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกในการทำงาน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้เครื่องมือสื่อเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อการสนับสนุนครูในการนำเทคโนโลยีไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สอดคล้องกับแนวคิดของธนชาติ นุ่มนนท์ ที่กล่าวว่า ผู้บริหารในยุคดิจิทัลต้องมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อขับเคลื่อนองค์กร และส่งเสริมให้ครูปรับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสังคมดิจิทัล (ธนชาติ นุ่มนนท์, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับสมาคมผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาแห่งชาติ ที่ระบุว่า ผู้นำสถานศึกษายุคดิจิทัลต้องมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ (National Association of Secondary School Principals, NASSP., 2017) สอดคล้องกับผลการศึกษาของแอนเดอร์สันและเด็กซ์เตอร์ ที่ศึกษาภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของสถานศึกษา พบว่าสมรรถนะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารมีอิทธิพลโดยตรงและโดยอ้อมต่อการใช้เทคโนโลยีของครูในห้องเรียน และส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการเรียนรู้แบบดิจิทัล (Anderson, R. E. & Dexter, S. L., 2005)

ตัวแปรที่สองที่เข้าสู่สมการพยากรณ์ คือ ปัจจัยด้านสมรรถนะการสร้างนวัตกรรม (X_2) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี มุ่งเน้นการพัฒนายกระดับคุณภาพของโรงเรียนสู่มาตรฐานสากล จึงส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรนำนวัตกรรมการจัดการศึกษามาใช้ ดังนั้น ควรจัดให้มีการอบรมให้ความรู้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้มีความสามารถในการนำเทคโนโลยีดีดิจิทัลมาใช้สร้างสรรค์สื่อ ผู้บริหารที่ส่งเสริมการใช้นวัตกรรมทางการศึกษาจะสามารถผลักดันให้ครูกล้าออกแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สอดคล้องกับแนวคิดของมอริ ที่กล่าวว่า ผู้นำที่มีสมรรถนะด้านนวัตกรรมจะมีบทบาทสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติและการเรียนรู้เชิงรุกในองค์กร (Mori, I., 2015) สอดคล้องกับแนวคิดของคชา ประณีตพลกรัง ที่ระบุว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารควรมุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในสถานศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูและผู้เรียน (คชา ประณีตพลกรัง, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของโรบินสัน และคณะ ที่ศึกษาผลกระทบของภาวะผู้นำต่อผลลัพธ์ของผู้เรียน พบว่า ผู้นำที่มุ่งเน้นนวัตกรรมมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการสอนของครูมากกว่าภาวะผู้นำเชิงบริหารทั่วไป เนื่องจากช่วยสร้างแรงจูงใจและความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 (Robinson, V. M. J., et al., 2008)

ตัวแปรที่สามที่เข้าสู่สมการพยากรณ์ คือ ปัจจัยด้านสมรรถนะการแก้ปัญหา (X_3) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในการปฏิบัติงานย่อมเกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้น แบบที่ไม่คาดคิด เพื่อความรวดเร็วและแก้ไขปัญหาได้ทันท่วงที ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการตรวจสอบแหล่งที่มาและแก้ไขปัญหา ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นจะต้องแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุและเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาแก้ไขปัญหา ผู้บริหารที่สามารถวิเคราะห์ปัญหาจะช่วยลดอุปสรรคในการดำเนินงานของครู และสนับสนุนให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน ที่ชี้ให้เห็นว่า การบริหารโดยใช้ข้อมูลสารสนเทศควบคู่กับกระบวนการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา (ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน, 2565) สอดคล้องกับแนวคิดของธนชาติ นุ่มนนท์ ที่ได้กล่าวไว้ว่า สมรรถนะด้านการแก้ปัญหาของผู้บริหารมีผลต่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยผู้บริหารที่มีการวิเคราะห์สถานการณ์ ระบุสาเหตุของปัญหา และเลือกแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม จะช่วยสร้างการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะการคิด วิเคราะห์ และการแก้ปัญหาของผู้เรียน อันเป็นหัวใจสำคัญของ

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (ธนชาติ นุ่มนนท์, 2561) และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของลีทวูดและคณะ ที่ศึกษาภาวะผู้นำสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ พบว่า ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องมีทักษะในการวิเคราะห์ปัญหาอย่างรอบด้าน จะช่วยให้ผู้บริหารสนับสนุนครูในการแก้ไขอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Leithwood, K., et al., 2008)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย การวิจัยเรื่อง ปัจจัยสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี พบว่า สมการพยากรณ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี โดยใช้สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นตัวแปรพยากรณ์ ได้อำนาจพยากรณ์ร้อยละ 46.40 โดยมีสมการดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ ดังนี้

$$\hat{Y} = 58.904 + .959(X_5) + .637(X_2) + .499(X_3)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = .345(X_5) + .261(X_2) + .206(X_3)$$

2. ข้อเสนอแนะ 2.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ สถานศึกษาควรรักษาและส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหาร โดยเฉพาะด้านการสื่อสาร การใช้ดิจิทัล และการสร้างนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาด้านเทคโนโลยีให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ของครูอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โดยเน้นการพัฒนาทักษะการคิด การแก้ปัญหา และการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน ผ่านการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสม 2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป สำหรับการวิจัยครั้งต่อไปควรมุ่งศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยเลือกตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู และนำตัวแปรพยากรณ์ที่ค้นพบไปต่อยอดในงานวิจัยและพัฒนาหรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นอกจากนี้ควรดำเนินการวิจัยและพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของ

ผู้บริหารสถานศึกษาให้เป็นรูปธรรม เพื่อจัดทำแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

เอกสารอ้างอิง

กิตติศักดิ์ วงษ์อุทัย. (2564). *ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์.

คชา ประณีตพลกรัง. (2565). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มมร.วิทยาเขตอีสาน*, 2(1), 35-49.

ชลธิชา วัฒนากูล. (2564). สมรรถนะของผู้บริหารกับการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา. *วารสารบริหารการศึกษา*, 29(1), 28–35.

ณิศรานันท์ ขันทอง. (2564). สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. (2565). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธนชาติ นุ่มนนท์. (2561). *Digital Skill ที่คนควรมีถ้าจะต้องก้าวสู่ Thailand 4.0* เรียกใช้เมื่อ 27 พฤษภาคม 2568 จาก https://thanachart.org/author/thanananum/

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *ทิศทางการศึกษาของไทยในอนาคต.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สุชาติ พิทยานนท์. (2565). *การบริหารงานในโรงเรียนชนบท.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Anderson, R. E., & Dexter, S. L. (2005). School technology leadership: An empirical investigation of prevalence and effect. *Educational Administration Quarterly*, 41(1), 49–98.

Leithwood, K., Harris, A., & Hopkins, D. (2008). Seven claims about successful school leadership. *School Leadership & Management*, 28(1), 27–42.

Mori, I. (2015). *Basic Digital Skills UK Report 2015*. Retrieved November 14, 2021, from https://s3-eu-west1.amazonaws.com/digitalbirmingham/resources/Basic-Digital-Skills UK-Report2015 131015 FINAL.pdf.

National Association of Secondary School Principals. (2017). *Building ranks: A comprehensive framework for school leaders.* Vol.1 and 2. Reston, VA. NASSP.

Robinson, V. M. J., Lloyd, C. A., & Rowe, K. J. (2008). The impact of leadership on student outcomes: An analysis of the differential effects of leadership types. *Educational Administration Quarterly*, 44(5), 635–674.

ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา*

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE ROLE OF ADMINISTRATORS AND ACADEMIC ADMINISTRATION OF ISLAMIC PRIVATE SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF PRIVATE EDUCATION IN YALA PROVINCE

ซารีฟ อาแซ[1] และ พิมพ์ปวีณ์ สุวรรณโณ[2]

Sarif Asae[1] and Phimpawee Suwanno[2]

[1-2]คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

[1-2]Yala Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: Sarifvpn@gmail.com

วันที่รับบทความ : 28 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 20 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 22 ธันวาคม 2568

Received 28 November 2025; Revised 20 December 2025; Accepted 22 December 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา 2) เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษา

Citation:

* ซารีฟ อาแซ และ พิมพ์ปวีณ์ สุวรรณโณ. (2569). ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1062-1086.

Sarif Asae and Phimpawee Suwanno. (2026). The Relationship Between The Role Of Administrators And Academic Administration Of Islamic Private Schools Under The Office Of Private Education In Yala Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1062-1086.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

เอกชนจังหวัดยะลา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง เป็นครูผู้สอนที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาโรงเรียนเอกชนจังหวัดยะลา กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) และทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย จำนวน 328 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.971 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า

1) บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2) การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3) ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา ภาพรวมมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง (r = .916)

ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารควรมีบทบาทในการอำนวยความสะดวก ทั้งการประเมิน และคาดการณ์ การทำงาน และให้คำปรึกษา รวมถึงส่งเสริมสนับสนุนการทำงานของครูซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนางานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชนสอนศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: บทบาทผู้บริหาร, การบริหารงานวิชาการ, ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

Abstract

The objectives of this research were: (1) to study the level of the Role of Administrators of Islamic Private Schools under the Office of Private Education in Yala Province; (2) to study the level of Academic Administration of Islamic Private Schools under the Office of Private Education in Yala Province; and (3) to investigate the relationship between the Role of Administrators and Academic Administration of Islamic Private Schools under the Office of Private Education in

Yala Province. The study employed a quantitative research design. The sample consisted of 328 teachers working in Schools under the Office of Private Education in Yala Province, determined by Yamane's formula (Taro Yamane, 1973) and selected through simple random sampling. The research instrument was a questionnaire with a reliability coefficient of 0.971. Data analysis was conducted using percentages, frequency, means, standard deviations, and and Pearson's correlation coefficient.

The findings revealed that

1) The overall level of the Role of Administrators of Islamic Private Schools under the Office of Private Education in Yala Province was at a high level.

2) The overall level of Academic Administration of Islamic Private Schools under the Office of Private Education in Yala Province was at a high level.

3) There was a high positive correlation between the Role of Administrators and Academic Administration of Islamic Private Schools under the Office of Private Education in Yala Province (r = .916).

The findings of this study indicate that school administrators should play a facilitative role in both evaluating and forecasting work performance, as well as providing consultation and promoting support for teachers' professional practices. These roles are considered essential approaches for effectively enhancing academic administration in Islamic Private Schools.

Keywords: the Role of Administrators, Academic Administration, Administrators of Islamic Private Schools

บทนำ

หากพิจารณาบริบทการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะพบว่า "โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม" เป็นสถาบันที่มีบทบาทโดดเด่นในการจัดการศึกษาและปลูกฝังด้านคุณธรรมแก่เยาวชนมุสลิม โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีความรู้ ควบคู่หลักธรรมและประพฤติปฏิบัติตามหลักศาสนา โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีรากฐานมาจาก

“ปอเนาะ” และได้รับการพัฒนาภายใต้พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 โดยพิจารณาตามความพร้อมของสถานศึกษา รวมถึงบทบาทของโต๊ะครูซึ่งทำหน้าที่ทั้งผู้บริหาร ผู้จัดการ และครูผู้สอน โรงเรียนกลุ่มนี้อยู่ภายใต้การส่งเสริม สนับสนุน และกำกับดูแลของคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มากกว่าภูมิภาคอื่น ปัจจุบันมีโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามทั้งสิ้น 315 แห่ง (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2568)

จากการศึกษาปัญหาด้านการศึกษายังมีอีกหลายด้านยังเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน ได้แก่ ด้านโอกาสทางการศึกษา ด้านคุณภาพการศึกษา และด้านประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอน แม้โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจะได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ แต่การดำเนินงานภายในสถานศึกษายังคงประสบข้อจำกัด โดยเฉพาะด้านการบริหารงานวิชาการ ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากผู้บริหารสถานศึกษายังขาดประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการโรงเรียนอย่างเป็นระบบ ดังนั้นผู้บริหารมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการบริหารเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนภายในสถานศึกษาบรรลุเป้าหมาย ซึ่งผู้บริหารต้องมีการเตรียมความพร้อม วางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม (พิชยา ทอดทิ้ง, 2559) ซึ่งแฟเรน และเคย์ (Farren & Kaye, 1977) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารแสดงได้ 5 ด้าน คือ 1) ผู้อำนวยความสะดวก 2) ผู้ประเมิน 3) ผู้คาดการณ์ 4) ผู้ให้คำปรึกษา และ 5) ผู้ส่งเสริมสนับสนุน

ดังนั้น ผู้วิจัยสนใจศึกษา ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลาว่าผู้บริหารโรงเรียนเอกชนมีบทบาทในการบริหารงานวิชาการ เพื่อเป็นกรอบและแนวทางใน การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนและหน่วยงานอื่น ๆ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพบุคลากร เพื่อเป็นประโยชน์ในการที่จะสร้างสรรค์ผลงานด้านวิชาการให้เจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป และสร้างพลังความร่วมมือกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษา ทั้งครูวิชาการ ครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียน การสอน และยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ให้สูงขึ้นตามเกณฑ์การวัดผลประเมินผล และเป็นไปตามความมุ่งหมายและหลักการของ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา

2. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา

สมมติฐานการวิจัย

ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา มีความสัมพันธ์กันในทิศทางบวก

ทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยในครั้งนี้มีขอบเขตเนื้อหา 2 ประเด็น ได้แก่ บทบาทของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำหนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1) บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาบทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวคิดของแฟเรนและเคย์ (Farren & Kaye,1977) ได้กล่าวถึงแนวความคิดเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารไว้ 5 ประการ คือ ผู้อำนวยความสะดวก ผู้ประเมิน ผู้คาดการณ์ ผู้ให้คำปรึกษา และผู้ส่งเสริมสนับสนุน

2) การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ประกอบการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จากแนวคิดและทฤษฎีของนักวิชาการ และงานวิจัยของนักวิชาการ จำนวน 8 แหล่ง ดังนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2566) กระทรวงศึกษาธิการ (2565) สำนักงานการศึกษาเอกชน (2564) ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2563) จักพรรณ ศรีสมพันธ์ (2564) วิชัย วงษ์ใหญ่ (2564) อสมา มูซอ (2564) และสมาน อัตตะสาระ(2565) ผู้วิจัยได้สังเคราะห์

องค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้จำนวน 5 องค์ประกอบ ดังนี้ ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาสื่อสารการเรียนรู้ ด้านการวัดประเมินผลและการวิจัย และด้านการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ คือ ครูผู้สอนที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดยะลา จำนวน 1,812 คน (สำนักงานสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา, 2567)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ ครูผู้สอนที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดยะลา กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) และทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย จำนวน 328 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามลักษณะที่เป็นของกลุ่มตัวอย่าง มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) โดยสอบถามเกี่ยวกับเพศ อายุ ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามหลักของลิเคิร์ท (Likert Scale) จำนวน 30 ข้อดังนี้

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 20 ข้อ

3. การสร้างเครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา เพื่อกำหนดเป็นนิยามตัวแปร

2) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถาม แล้วสร้างข้อคำถามให้สอดคล้องกับตัวแปรที่จะศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา

3) นำแบบสอบถาม ที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและสอดคล้องกับเนื้อหา เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขตามอาจารย์ที่ปรึกษา

4) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงเรียบร้อยแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้วิธีการคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) กำหนดให้คะแนนพิจารณาไว้ ดังนี้

+1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามตรงกับนิยามศัพท์ที่กำหนดไว้

0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามตรงกับนิยามศัพท์ที่กำหนดไว้

-1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามไม่ตรงกับนิยามศัพท์ที่กำหนดไว้

แล้วคัดเลือกข้อคำถามที่มีดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ถ้าข้อความที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่า 0.50 จะนำไปปรับปรุงแก้ไขหรือตัดทิ้งตามความเหมาะสม

5) นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Try-Out) กับครูผู้สอนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลาจำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .971

6) นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้วปรับปรุงแก้ไขสมบูรณ์แล้วไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

ขอหนังสือแนะนำตัวจากคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เพื่อนำส่งถึงผู้อำนวยการโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในสังกัดสำนักงานเอกชนจังหวัดยะลา เพื่อขอความอนุเคราะห์สถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยให้สัญญาว่าเก็บข้อมูลเป็นความลับไม่เผยแพร่ข้อมูลส่วนตัวของผู้ถูกวิจัย ผู้วิจัยแจกและเก็บแบบสอบถามภายใน 10 วัน นับตั้งแต่วันแจกแบบสอบถาม

ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามถึงผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลาด้วยตนเอง ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างและกำหนดไปรับแบบสอบถามคืนภายใน 20 วัน

ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามถึงผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานเอกชนจังหวัดยะลา จำนวน 328 ฉบับ ได้กลับคืนมาจำนวน 328 ฉบับ และตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามตอนที่ 1 โดยหาค่าความถี่และค่าร้อยละ โดยนำผลการวิเคราะห์เสนอในรูปตารางประกอบการอธิบายใต้ตาราง

2) วิเคราะห์แบบสอบถามตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็น รายด้านและรายข้อแล้วนำไปแปลผล โดยใช้เกณฑ์สัมบูรณ์ ตามแนวคิดของเบสท์ (Best,1977) โดยแบ่งดังนี้

ค่าเฉลี่ย	แปลความหมาย
4.51-5.00	หมายถึง ผู้บริหารมีบทบาทในการบริหารอยู่ในระดับมากที่สุด
3.51-4.50	หมายถึง ผู้บริหารมีบทบาทในการบริหารอยู่ในระดับมาก
2.51-3.50	หมายถึง ผู้บริหารมีบทบาทในการบริหารอยู่ในระดับปานกลาง
1.51-2.50	หมายถึง ผู้บริหารมีบทบาทในการบริหารอยู่ในระดับน้อย
1.00-1.50	หมายถึง ผู้บริหารมีบทบาทในการบริหารอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3) วิเคราะห์แบบสอบถามตอนที่ 3 และความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการการบริหารงานวิชาการ วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นรายด้านและรายข้อแล้วนำไปแปลผล โดยใช้เกณฑ์สัมบูรณ์ตามแนวคิดของเบสท์ (Best, 1977) ซึ่งแบ่งคะแนนเป็นช่วงชั้น มีความหมาย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	แปลความหมาย
4.51-5.00	หมายถึง การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารอยู่ในระดับมากที่สุด
3.51-4.50	หมายถึง การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารอยู่ในระดับมาก

2.51-3.50 หมายถึง การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารอยู่ในระดับปานกลาง

1.51-2.50 หมายถึง การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารอยู่ในระดับน้อย

1.00-1.50 หมายถึง การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4) วิเคราะห์บทบาทของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา วิเคราะห์โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมาย ดังนี้ (ชูศรี วงศ์รัตนะ, 2560)

.80 ขึ้นไป หมายถึง มีความสัมพันธ์ในระดับสูง

.60-.79 หมายถึง มีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างสูง

.40-.59 หมายถึง มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง

.20-.39 หมายถึง มีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างต่ำ

.20 ลงมา หมายถึง มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา พบว่า บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.78, S.D. = 0.79) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้ประเมิน ($\bar{x}$ = 3.91, S.D. = 0.84) รองลงมา คือ ผู้คาดการณ์ ($\bar{x}$ = 3.84, S.D. = 0.85) ผู้ให้คำปรึกษา ($\bar{x}$ = 3.79, S.D. = 0.88) และผู้ส่งเสริมสนับสนุน ($\bar{x}$ = 3.78, S.D. = 0.87) ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้อำนวยความสะดวก ($\bar{x}$ = 3.61, S.D. = 0.75) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จังหวัดยะลา โดยภาพรวมและรายด้าน

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ผู้อำนวยความสะดวก	3.61	0.75	มาก
2. ผู้ประเมิน	3.91	0.84	มาก
3. ผู้คาดการณ์	3.84	0.85	มาก
4. ผู้ให้คำปรึกษา	3.79	0.88	มาก
5. ผู้ส่งเสริมสนับสนุน	3.78	0.87	มาก
รวม	**3.78**	**0.79**	**มาก**

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา พบว่า ระดับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.78, S.D. = 0.82) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 3.82, S.D. = 0.84) รองลงมา คือ ด้านการวัดประเมินผลและการวิจัย ($\bar{X}$ = 3.80, S.D. = 0.89) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาสื่อสารการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 3.73, S.D. = 0.89) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา โดยภาพรวมและรายด้าน

การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร	3.79	0.85	มาก
2. ด้านการจัดการเรียนรู้	3.82	0.84	มาก
3. ด้านการพัฒนาสื่อสารการเรียนรู้	3.73	0.89	มาก
4. ด้านการวัดประเมินผลและการวิจัย	3.80	0.89	มาก
5. ด้านการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก	3.78	0.87	มาก
รวม	**3.78**	**0.82**	**มาก**

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา พบว่า การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา พบว่า ภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง (r = .916) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา

การบริหารงานวิชาการของโรงเรียน / บทบาทของผู้บริหาร	1. การบริหารจัดการหลักสูตร	2. การจัดการเรียนรู้	3. การพัฒนาสื่อสารการเรียนรู้	4. การวัดประเมินผลและการวิจัย	5. การประสานงานกับหน่วยงานภายนอก	รวม
1. ผู้อำนวยความสะดวก	.800**	.779**	.798**	.771**	.781**	.830**
2. ผู้ประเมิน	.821**	.830**	.800**	.797**	.805**	.856**

3. ผู้คาดการณ์	.851**	.843**	.835**	.825**	.843**	.886**
4. ผู้ให้คำปรึกษา	.835**	.779**	.793**	.773**	.809**	.842**
5. ผู้ส่งเสริมสนับสนุน	.864**	.839**	.848**	.842**	.845**	.895**
รวม	**.887****	**.865****	**.866****	**.852****	**.868****	**.916****

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.01

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารมีการกำกับ ดูแลสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีการนิเทศ ตรวจเยี่ยมชั้นเรียนอยู่เสมอ มีการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมถึงแผนปฏิบัติการประจำปีเพื่อเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ตลอดจนให้คำปรึกษาแก่ครูและบุคลากรทางด้านวิชาการและสนับสนุนการพัฒนาทักษะการสอนของครูอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งทิวา สุจินพรัหม และคณะ (2568) ได้ทำการวิจัย เรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ ผลการวิจัย พบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารงานวิชาการโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของ พัทยา ไชยขันธ์ และคณะ (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีต่อการบริหารงานวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า บทบาทผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาระดับบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา จำแนกเป็นรายด้านปรากฏ ดังนี้

1) ด้านผู้อำนวยความสะดวกภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของณัฐชนนท์ ยงทรัพย์อนันต์ และประเสริฐ อินทร์รักษ์ (2567) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทผู้บริหารกับการจัดกิจการลูกเสือในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี พบว่า ผู้อำนวยความสะดวกอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของ

นรินทร์รัตน์ รักไธสงค์ และคณะ (2564) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทผู้อำนวยความสะดวกในภาพอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของมณีรัตน์ จอมสังข์ และทนงทอง ภูเบศร์ (2566) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครปฐม พบว่า บทบาทของผู้อำนวยความสะดวก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการวิจัยที่เป็นเช่นนี้ อาจเนื่องจากผู้บริหารมีการจัดหาทรัพยากรที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ สร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของครูและนักเรียนอย่างเต็มที่ตลอดจนการจัดหานวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ดังที่กอมบา (Komba, 2015) กล่าวว่า การจัดการที่มีประสิทธิภาพของผู้นำโรงเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น การนำหลักสูตรไปใช้ การนิเทศครู และการจัดหาทรัพยากร มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพทางวิชาการ และวิดายันติ (Widayanti, 2022) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารที่ให้การสนับสนุนและมอบโอกาสในการพัฒนาวิชาชีพแก่ครูอย่างสม่ำเสมอ สามารถยกระดับคุณภาพการสอนและผลการเรียนรู้ทางวิชาการในโรงเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ

2) ด้านผู้ประเมินภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับนรินทร์รัตน์ รักไธสงค์ และคณะ (2564) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงาน การประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า บทบาทผู้ประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของวรรณภา หมวกอิ่ม และคณะ (2565) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่า ด้านผู้ประเมิน นิเทศ ติดตาม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของกรรณิการ์ ทองใบและ ประเสริฐ อินทร์รักษ์ (2564) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 พบว่า บทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 ด้านผู้ประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการวิจัยที่เป็นเช่นนี้ อาจเนื่องจากผู้บริหารมีการติดตามและประเมินผลการบริหารและการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ เช่น การนิเทศ ตรวจเยี่ยมชั้นเรียน และแสดงบทบาทโดยการให้ข้อเสนอแนะแก่ครูและบุคลากรเพื่อนำไปพัฒนาการเรียนการสอน ดังที่กรรณิการ์ ทองใบและ ประเสริฐ อินทร์รักษ์ (2564) กล่าวว่า การที่ผู้บริหารแจ้งผลการประเมินเกี่ยวกับการทำงานให้ครูทราบอย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมาจะช่วยให้ครูสามารถปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงานได้

3) ด้านผู้คาดการณ์ภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของนรินทร์รัตน์ รักไธสงค์ และคณะ (2564) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทผู้คาดการณ์ในภาพอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของวรรณภา หมวกอิ่มและคณะ (2565) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาด้านผู้คาดการณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐชนนท์ ยงทรัพย์อนันต์ และประเสริฐ อินทร์รักษ์ (2567) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทผู้บริหารกับการจัดกิจการลูกเสือในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี พบว่า บทบาทผู้บริหารโรงเรียนด้านผู้คาดการณ์ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ผลการวิจัยที่เป็นเช่นนี้ อาจเนื่องจากผู้บริหารมีการวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาในอนาคตอย่างต่อเนื่อง มีวางแผนพัฒนาคุณภาพครูให้สอดคล้องกับแนวโน้มของสังคมและนโยบายใหม่ ๆ ดังที่กูตูร์ และ เมอร์แกโทรย์ (Couture & Murgatroyd, 2024) กล่าวว่า บทบาทของผู้นำคือการเป็น “ผู้เตรียมอนาคต” สร้างสถานการณ์และเตรียมความพร้อมเชิงยุทธศาสตร์ และออสเตอร์การ์ด (Ostergaard, 2025) กล่าวว่า บทบาทเชิงคาดการณ์คือการออกแบบโครงสร้างและวัฒนธรรมองค์กรที่รองรับหลายอนาคตแทนการคาดเดาทางเดียว และดังที่เคิร์ตแมน (Kirtman, 2025) กล่าวว่า การเป็นผู้นำเชิงคาดการณ์ช่วยยกระดับความสอดคล้องระหว่างนโยบาย, เป้าหมายโรงเรียน และการปฏิบัติในห้องเรียนเพื่อผลสัมฤทธิ์ระยะยาว

4) ด้านผู้ให้คำปรึกษาภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของพัชรินทร์ ธรรมธิรา (2568) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการใช้บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนวัดยอดพระพิมล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรีเขต 2 พบว่า ระดับการใช้บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนด้านผู้ให้คำปรึกษาภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัย นรินทร์รัตน์ รักไธสงค์ และคณะ (2564) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงาน การประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า บทบาทผู้ให้คำปรึกษาอยู่ในระดับมาก

ผลการวิจัยที่เป็นเช่นนี้ อาจเนื่องจากผู้บริหารคอยให้คำปรึกษาแนะนำแก่ครูในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน นำเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้ในการทำงานขององค์กร ทำให้องค์กรมีการทำงานที่เป็นระบบและทันสมัยมากขึ้น ส่งเสริมให้ครูนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน และการติดต่อสื่อสารที่ทันสมัยมากขึ้น ทำให้การทำงานของครูและบุคลากรสะดวก รวดเร็ว และง่ายขึ้น ดังที่ชมภูศักดิ์ พนากอบกิจ และคณะ (2566) กล่าวว่า หน้าที่สำคัญของผู้บริหารนอกจากการบริหารสถานศึกษาแล้วยังต้องมีความสามารถในการให้คำปรึกษา สามารถแนะนำชี้แนะให้องค์กรพร้อมรับมือการปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้สำหรับโลกยุคใหม่ รวมทั้งส่งเสริม สนับสนุนและสร้างแรงจูงใจให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถนำความรู้ความสามารถไปพัฒนาองค์กรให้ก้าวไปในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงได้ และทรีอันตารี (Triantari, 2024) ที่กล่าวว่าผู้นำที่ทำหน้าที่ให้คำปรึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านบุคลิกภาพและวิชาชีพ ผ่านความเอาใจใส่และการสื่อสารอย่างมีสติ ช่วยถ่ายทอดประสบการณ์เพื่อเสริมความยืดหยุ่นและความคิดสร้างสรรค์ของทีมงาน อีกทั้งยังเป็นผู้นำเชิงจริยธรรมที่ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและการปรับตัวขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ และวรรณภา หมวกอิ่ม และคณะ (2565) กล่าวว่า ผู้บริหารต้องมีอุดมการณ์และวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนของการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นผู้ให้คำปรึกษา เป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ปฏิบัติงาน มีสมรรถนะในการสื่อสารสร้างความเข้าใจ ความรู้สึกเป็นทีมให้กับครู เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม ตลอดจนให้คำแนะนำสนับสนุนการทำงานของครูทุกคนในทุกด้าน

5) ด้านผู้ส่งเสริมสนับสนุนภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของกรรณิการ์ ทองใบและ ประเสริฐ อินทร์รักษ์ (2564) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 พบว่า บทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 ด้านผู้ส่งเสริมสนับสนุนอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของวรรณภา หมวกอิ่ม และคณะ (2565) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่า บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาด้านผู้ส่งเสริมสนับสนุน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ผลการวิจัยที่เป็นเช่นนี้ อาจเนื่องจากผู้บริหารได้รับการสนับสนุนด้านทรัพยากรจากผู้ส่งเสริมอย่างเพียงพอ ส่งเสริมสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ทันสมัย และกระตุ้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมและเทคโนโลยี ดังที่วันชัย ราชวงศ์ (2562) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต้องมีความสามารถในการผลักดันให้ครูใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้และการสอน อำนวยความสะดวกและสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีที่หลากหลาย เพื่อนำไปสู่นวัตกรรมในการเรียนรู้ จัดสิ่งแวดล้อมที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้เทคโนโลยีที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน และไพบูลย์ วงค์เมืองคำ และภูมิพิพัฒน์ รักพรมงคล (2563) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูสามารถใช้ ICT เป็นเครื่องมือในการออกแบบ และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสามารถจัดการหลักสูตรและการเรียนการสอนได้อย่างเป็นระบบ สนับสนุนการใช้สื่อและเทคโนโลยี การประเมินผลและวิจัยอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก ครูได้รับการพัฒนาและนิเทศอย่างสม่ำเสมอ ทำให้กระบวนการเรียนรู้มีคุณภาพและสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของสอดคล้องกับงานวิจัยของภคิน เพ็ญปัญญา และสมใจ เดชบำรุง (2567) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการด้านการส่งเสริมสนับสนุนการนำสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้ในการจัดการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการด้านการส่งเสริมสนับสนุนการนำสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้ในการจัดการเรียนรู้โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของขวัญทอง โกฏิรักษ์ (2561) ที่ได้ศึกษางานวิจัยเรื่องสภาพการบริหารวิชาการในโรงเรียนมาตรฐานสากลสังกัดสำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 ผลการวิจัยพบว่าสภาพการบริหารวิชาการในโรงเรียนทั้งในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาระดับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา จำแนกเป็นรายด้านปรากฏ ดังนี้

1) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพ์ใจ ปั้นรอบรู้ และอโนทัย ประสาน (2564) วิจัยเรื่องบทบาทของผู้บริหารในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 พบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาผู้บริหารกับครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกับงานวิจัยของภคิน เพ็ญปัญญา และสมใจ เดชบำรุง (2567) วิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการด้านการส่งเสริมสนับสนุนการนำสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้ในการจัดการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า การบริหารงานวิชาการด้านการพัฒนาหลักสูตรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับวิจัยของพีรญา กองพิธี และกิจพิณิฐ อุสาโห (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบ้านก้องนาแคสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 พบว่า ระดับการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตรภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง พัฒนาตนเองให้เป็นผู้นำที่ยอดเยี่ยม ปรับเปลี่ยนองค์กรให้ทันสมัย พัฒนาทีมงานให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้พัฒนากระบวนทัศน์ใหม่ให้เกิดขึ้นในองค์กร ขับเคลื่อนด้วยยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแบบใหม่ๆ พัฒนาหลักสูตรส่งเสริมด้านเทคโนโลยีและบูรณาการทักษะทางสังคมและทักษะชีวิต ดังที่โกเวนเดอร์ และมเทธวา (Govender & Mthethwa, 2018) กล่าวว่า การจัดการหลักสูตรและการสอนที่มีประสิทธิภาพโดยผู้บริหารเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการปรับปรุงผลการเรียนรู้ทางวิชาการของโรงเรียน และดังที่ฮอลลิงเกอร์ และเชน (Hallinger & Chen, 2015) กล่าวว่า บทบาทของผู้บริหารในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ การนิเทศการสอน และการพัฒนาหลักสูตร เป็นสิ่งจำเป็นต่อการปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ และดังที่บุษราพร บุรีชัย และทัศพร เกตุถนอม (2568) กล่าวว่า ผู้บริหารมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนจัดอบรมและส่งเสริมบุคลากรให้สามารถใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาหลักสูตร การสื่อสาร และการ

เผยแพร่ข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ และยังมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ในการประชุมออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ การใช้ระบบจัดการฐานข้อมูล และการติดตามประเมินผลการจัดทำหลักสูตร เพื่อให้การบริหารงานวิชาการมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

2) ด้านการจัดการเรียนรู้ภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของวรรษมล ปัญญาทิพย์ (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่ พบว่าบทบาทของผู้บริหารด้านการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ โดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของพิมพ์ใจ ปั้นรอบรู้ และอโนทัย ประสาน (2564) วิจัยเรื่องบทบาทของผู้บริหารในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 พบว่า ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ผู้บริหารกับครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากสถานศึกษามีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการวางแผนและดำเนินการสอนอย่างเป็นระบบโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ ทักษะ ค่านิยม และจริยธรรมของผู้เรียนอย่างรอบด้าน ดังที่พัทยา ไชยขันธ์ และคณะ (2567) กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียนสนับสนุนต่อจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความถนัด ตรงตามต้องการนักเรียน โดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ และดังที่อติพร เกิดเรือง (2560) กล่าวว่าการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัล ต้องคำนึงถึงการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง เน้นการสร้างสรรค์ปรับแต่งการเรียนรู้การคิดเชิงวิพากษ์ และการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน

3) ด้านการพัฒนาสื่อสารการเรียนรู้ภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติภัณฑ์ ฮามพิทักษ์ และอำนวย มีราคา (2568) วิจัยเรื่องบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย พบว่า ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพ์ใจ ปั้นรอบรู้ และอโนทัย ประสาน (2564) วิจัยเรื่องบทบาทของผู้บริหารในการบริหารงานวิชาการของ

สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 พบว่า ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ผู้บริหารกับครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากสถานศึกษามีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายและเหมาะสมกับสภาพบริบทของแต่ละสถานศึกษา มีการอบรมและพัฒนาครูเกี่ยวกับการผลิตสื่อที่ทันสมัย เช่น สื่อเทคโนโลยี แอพลิเคชันต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่สารินทร์ เอี่ยมครอง (2560) กล่าวว่า สถานศึกษาควรจัดทำโครงการเกี่ยวกับการจัดหา ผลิตและพัฒนาสื่อ นวัตกรรม สนับสนุนให้ครูจัดหา และผลิตสื่อนวัตกรรม ครูผู้สอนควรจัดหา ผลิต และใช้สื่อ นวัตกรรมให้ตรงตามจุดประสงค์และเนื้อหา และดังที่ศิริพร สกุลไทย และภูมิพิพัฒน์ รักพรมงคล (2566) กล่าวว่า ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุม เพื่อสร้างความเข้าใจ ศึกษาหาข้อมูลและองค์ความรู้ใหม่ ๆ ร่วมกัน เพื่อส่งเสริมให้ครูผู้สอนได้รู้จักและใช้งานสื่อเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย สถานศึกษาต้องสำรวจความต้องการของครูในการสนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อสื่อการเรียนการสอนให้เพียงพอต่อความต้องการใช้ของนักเรียน ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการตะหนักถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อการเรียนการสอน และสถานศึกษาต้องมีการทดสอบคุณภาพของสื่อการเรียนการสอนที่ครูผลิตขึ้นโดยการทดลองใช้สื่อ ตรวจสอบคุณภาพในการนำสื่อไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

4) ด้านการวัดประเมินผลและการวิจัยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับวิจัยของรุ่งทิวา สุจินพรัหม และคณะ (2568) วิจัยเรื่องบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมาตรฐานสากลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานีอำนาจเจริญ พบว่า ด้านการวัดและประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพลอยรัตนมาศ และอำนวย ทองโปร่ง (2566) วิจัยเรื่องบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคหลังโควิด-19 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครเขต 1 ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคหลังโควิด-19 ด้านการประเมินผลติดตามผลมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากโรงเรียนมีการใช้กระบวนการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ และมีการนำผลที่ได้การวัดและประเมินผลไปจัดทำวิจัยชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาผู้เรียนได้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย ดังที่ศิรินันท์ สน

โศรก และอุไร สุทธิแย้ม (2565) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจัดให้มีการวัดผลและประเมินผลให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพของการศึกษาและผู้เรียนต้องได้รับการพัฒนาการประเมินผลกระบวนการวัดที่มีคุณภาพจะเป็นการพัฒนาผู้เรียนได้ตามสภาพจริงโดยใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลและสารสนเทศที่แสดงถึงพัฒนาการความก้าวหน้าและคุณภาพของการจัดการศึกษาที่ผู้เรียนได้รับ และตรงกับทินารมภ์ บัวทอง และชำนาญ ปาณาวงษ์ (2568) ที่กล่าวว่า หน่วยงานต้นสังกัดต้องจัดอบรมให้ผู้บริหารและครูเกี่ยวกับหลักการวัดและประเมินผลที่ถูกต้องตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้มีความรู้และปฏิบัติตามขั้นตอนการวัดและประเมินผลได้อย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้ตัดสินผลการเรียนได้อย่างเที่ยงตรง รวมทั้งสามารถสะท้อนศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

5) ด้านการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของจิราภรณ์ บุญสุนีย์ และคณะ (2567) วิจัยเรื่องบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนครเขต 1 พบว่า ด้านการประสานความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของอภิรัตน์ ช่างเกวียน และมัทนา วังถนอมศักดิ์ (2565) วิจัยเรื่องบทบาทผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครปฐม พบว่า บทบาทเป็นผู้สร้างความสัมพันธ์โดยรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากโรงเรียนมีการสร้างความร่วมมือและเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อสนับสนุนเป้าหมายการศึกษา โดยมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่สุกัญญา โอคอนเนอร์ และคณะ (2568) กล่าวว่า โลกาภิวัตน์ทำให้การศึกษาต้องก้าวข้ามพรมแดน ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกลายเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนนักศึกษา ความร่วมมือในการวิจัย และการยอมรับคุณวุฒิร่วมกัน และตรงกับรัศมินทร์ พุทธอินทรา และคณะ (2567) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสร้างช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและพัฒนาระบบการเก็บรวบรวมข้อมูลรวมถึงวิเคราะห์สถิติของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อหาสาเหตุหลักและแนวทางการแก้ไข สอดคล้องกับวีนัส คำสิงห์ใส และวัลลภา อารีรัตน์ (2567) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารควรดำเนินการในเรื่องการสร้างเครือข่ายและมีส่วนร่วมระหว่างผู้บริหาร ครูและ

ผู้ปกครองชุมชนในการจัดทำนโยบายการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพื่อขับเคลื่อนการจัดการศึกษาและแลกเปลี่ยนทรัพยากรในการบริหารร่วมกัน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า บทบาทของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูง ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารแสดงบทบาทของตนเองได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการวางแผนอย่างเป็นระบบ เน้นการบริหารงานวิชาการอย่างมีคุณภาพ ครอบคลุมในด้านต่าง ๆ และที่สำคัญคือการบริหารที่ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน ทำให้สถานศึกษาปรับตัวได้เท่าทันการเปลี่ยนของโลก สอดคล้องกับงานวิจัยของรออุฟ และคณะ (Rauf, et al., 2019) ได้ทำการวิจัย เรื่อง บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนต่อประสิทธิภาพทางวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาในปากีสถาน ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในฐานะผู้นำการสอน (Instructional Leader) และผู้จัดการทรัพยากรมีความสัมพันธ์เชิงบวกและมีนัยสำคัญต่อประสิทธิภาพทางวิชาการของโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของประวิทย์ มั่นปาน และสำเริง อ่อนสัมพันธุ์ (2560) ได้ทำการวิจัย เรื่อง บทบาทของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้บริหารสัมพันธ์กับการบริหารงานวิชาการในภาพรวมอย่างมีนัยยะสำคัญที่ .01 เช่นเดียวกับลัดดาวัลย์ คงสมบูรณ์ และคณะ (2560) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษาของสมาคมผู้ปกครองและครูของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทผู้บริหารและการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษาของสมาคมผู้ปกครองและครูโรงเรียนมัธยมศึกษาภาพรวมมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารแสดงบทบาทของตนเองได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการวางแผนอย่างเป็นระบบ เน้นการบริหารงานวิชาการอย่างมีคุณภาพ ครอบคลุมในด้านต่าง ๆ และที่สำคัญคือการบริหารที่ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน ทำให้สถานศึกษาปรับตัวได้เท่าทันการเปลี่ยนของโลก ดังที่กอมบา (Komba, 2015) กล่าวว่า การจัดการที่มีประสิทธิภาพของผู้นำโรงเรียนในด้านต่างๆ เช่น การนำหลักสูตรไปใช้ การนิเทศครู และการจัดหาทรัพยากร มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพทางวิชาการ และดังที่วิดายันติ (Widayanti, 2022) กล่าวว่า ผู้บริหารที่ให้การ

สนับสนุนและมอบโอกาสในการพัฒนาวิชาชีพแก่ครูอย่างสม่ำเสมอ สามารถยกระดับคุณภาพการสอนและผลการเรียนรู้ทางวิชาการในโรงเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า บทบาทของผู้บริหารมี 5 ด้าน ได้แก่ ผู้อำนวยความสะดวกผู้ประเมิน ผู้คาดการณ์ ผู้ให้คำปรึกษา และผู้ส่งเสริมสนับสนุน ส่วนการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชนสอนศาสนา มี 5 ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อสารการเรียนรู้ การวัดประเมินผลและการวิจัย การประสานงานกับหน่วยงานภายนอก ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลามีแนวโน้มไปในทิศทางบวกในระดับสูง ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1.1. ผู้อำนวยการโรงเรียนควรมีการอำนวยความสะดวกด้านการจัดหาทรัพยากรที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของครูและนักเรียน 1.2 ผู้อำนวยการโรงเรียนควรแสดงบทบาทในการให้ข้อเสนอแนะแก่ครูและบุคลากรเพื่อนำไปพัฒนาการเรียนการสอน 1.3 ผู้อำนวยการโรงเรียนในบทบาทด้านผู้คาดการณ์ ควรที่จะมีการเตรียมความพร้อมให้โรงเรียนสามารถรับมือกับยุคดิจิทัลและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี 1.4 ผู้อำนวยการควรให้คำปรึกษา ช่วยแนะนำกลยุทธ์แก่ครูในการแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ 1.5 ผู้อำนวยการควรเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนได้รับการสนับสนุนด้านทรัพยากรจากผู้ส่งเสริมสนับสนุนอย่างเพียงพอ 1.6 ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร โรงเรียนควรมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้สนับสนุนการสอนและพัฒนาหลักสูตรอย่างเหมาะสม 1.7 ด้านการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนควรมีการใช้สื่อการสอนและเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ 1.8 ด้านการพัฒนาสื่อสารการเรียนรู้ โรงเรียนควรมีส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น แอปพลิเคชัน วิดีโอการสอน และสื่อมัลติมีเดีย เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการสื่อสารของผู้เรียน 1.9 การวัดประเมินผลและการวิจัย โรงเรียนควรมีการออกแบบและใช้เครื่องมือวัดที่ทันสมัย เช่น การประเมินออนไลน์ และการวัดทักษะศตวรรษที่ 21 และ 1.10 การประสานงานกับหน่วยงานภายนอก โรงเรียนควรมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพร่วมกับหน่วยงานภายนอก

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 2.1 ข้อเสนอเชิงนโยบายระดับจังหวัด ได้แก่ ควรมีการฝึกอบรมผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านบทบาทผู้บริหารเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพงานบริหารวิชาการในสถานศึกษา 2.2 ควรมีการกำหนดเกณฑ์บทบาทผู้บริหารโรงเรียนเอกชนชายแดนใต้ โดยนำเสนอเป็นรูปแบบโมเดลบทบาทผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 5 ด้าน–5 มิติวิชาการ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). *รายงานประจำปี กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2565*. กระทรวงศึกษาธิการ.

ขวัญทอง โกฏิรักษ์. (2561). การบริหารวิชาการในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2563). *การบริหารจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จักพรรณ ศรีสมพันธ์. (2564). ภาวะผู้นำทางการศึกษากับการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาเอกชน. ใน *วิทยานิพนธ์คณะศึกษาศาสตร์.* มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ชูศรี วงศ์รัตนะ. (2560). *การวิจัยทางการศึกษา: แนวคิด ขั้นตอน และเทคนิค.* สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประวิทย มั่นปาน และ สำเริง ออนสัมพันธุ. (2560). บทบาทของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชน จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร,* 7(2), 26-36.

พัทยา ไชยขันธ์, บุญมี ก่อบุญ และ วันเพ็ญ นันทะศรี. (2567). บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีต่อการบริหารงานวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 1. *วารสารวิจยวิชาการ,* 7(5), 45-58.

พิชยา ทอดทิ้ง. (2558). สภาพปัญหา และแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้มในโรงเรียนของรัฐ จังหวัดสงขลา. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา.* มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ภคิน เพ็ญปัญญา และ สมใจ เดชบำรุง. (2567). การบริหารงานวิชาการด้านการส่งเสริมสนับสนุนการนำสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้ในการจัดการเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารชมรมบัณฑิตศิลป์,* 2(3), 111-122.

รุ่งทิวา สุจินพรหม, ธิดารัตน์ จันทะหิน และ ชวนคิด มะเสนะ. (2568). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมาตรฐานสากลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานีอำนาจเจริญ. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์,* 10(1), 559-572.

ลัดดาวัลย์ คงสมบูรณ์, กมลมาลย์ ไชยศิริธัญญา และ ภัธรภร ปุยสุวรรณ. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษาของสมาคมผู้ปกครองและครูของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8. *วารสารวิทยบริการมหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์,* 28(3), 57-63.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2564). *การพัฒนาผู้นำทางการศึกษาในยุคดิจิทัล*. ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

สำนักงานการศึกษาเอกชน. (2564). *รายงานผลการดำเนินงานสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564*. สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.). (2568). *ระบบฐานข้อมูลโรงเรียนเอกชน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน.* จาก https://opec.go.th

สมาน อัตตะสาระ. (*2565).* ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดปัตตานี. ใน *วิทยานิพนธ์.* มหาวิทยาลัยทักษิณ.

อสมา มูซอ. (2564). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาอิสลามต่อการบริหารงานวิชาการ จังหวัดยะลา. ใน *การค้นคว้าอิสระ.* มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

Best, J. W. (1977). *Research in education* (3rd ed.). Prentice-Hall.

Farren, C., & Kaye, L. B. (1996). *The Leader of the Future* (3rd ed.). The Drucker Foundation.

Rauf, M., Saeed, I., Shah, S. A., & Khan, S. A. (2019). Role of school principals in academic performance of secondary schools in Pakistan. *Global Social Sciences Review*, *4*(2), 295-303. https://doi.org/10.31703/gssr.2019(IV-II).29.

Taro Yamane. (1973). *Statistics: an introductory analysis.* New York: Harper. & Row.

การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย*

STEM-BASED LEARNING MANAGEMENT TO ENHANCE PRODUCT CREATION ABILITIES FOR EARLY CHILDHOOD EDUCATION STUDENTS

พัทฐรินทร์ โลหา[1] และ ภัทรฤทัย ลุนสำโรง[2]

Pattharin Loha[1] and Patruthai Lunsomrong[2]

[1-2]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-2]Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: Pattharin@nmc.ac.th

วันที่รับบทความ : 26 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 7 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 9 มกราคม 2569

Received 26 December 2025; Revised 7 January 2026; Accepted 9 January 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา และ 2) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงาน กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยคือ นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 3 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 18 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง

Citation:

* พัทฐรินทร์ โลหา และ ภัทรฤทัย ลุนสำโรง. (2569). การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1087-1104.

Pattharin Loha and Patruthai Lunsomrong. (2026). Stem-Based Learning Management To Enhance Product Creation Abilities For Early Childhood Education Students.

Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1087-1104.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

(Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา 2) แบบประเมินความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงาน และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และ t-test for Dependent Samples

ผลการวิจัยพบว่า

1) ความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: สะเต็มศึกษา, ความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงาน, การศึกษาปฐมวัย, นักศึกษาครู

Abstract

The objectives of this research were: 1) to compare the creative product-making abilities of early childhood education students before and after the implementation of STEM-based learning management; and 2) to investigate the students' satisfaction with the STEM-based learning approach designed to enhance their creative product-making skills. The target group consisted of 18 third-year early childhood education students enrolled in the first semester of the 2025 academic year, selected through purposive sampling. The research instruments included: 1) STEM-based learning management plans, 2) a creative product-making ability assessment form, and 3) a satisfaction evaluation form toward STEM-based learning management. Data were analyzed using fundamental statistics, including frequency, percentage, mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.), and t-test for dependent samples.

The research findings were as follows:

1) The creative product-making abilities of the early childhood education students after participating in the STEM-based learning management were significantly higher than before the intervention at a .05 level of statistical significance.

2) The overall satisfaction of the early childhood education students toward the STEM-based learning management for developing creative product-making abilities was at a high level.

Keywords: STEM Education, Creative Product Ability, Early Childhood Education, Student Teacher

บทนำ

ในสภาวการณ์ปัจจุบันที่โลกก้าวเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจฐานนวัตกรรม การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา (STEM Education) ได้กลายเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการปฏิรูปการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยเน้นการบูรณาการความรู้จากศาสตร์แขนงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ เข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริงได้อย่างเป็นระบบ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี [สสวท.], 2557) กระบวนการดังกล่าวไม่เพียงแต่เน้นทฤษฎี แต่ยังให้ความสำคัญกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม (Engineering Design Process) ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์และการสร้างสรรค์นวัตกรรมผ่านการลงมือปฏิบัติจริง (สุพรรณี ไชยเทพ, 2562) ส่งผลให้สะเต็มศึกษาเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

ความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงาน (Creative Product Ability) ถือเป็นสมรรถนะวิชาชีพที่สำคัญยิ่งสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย เนื่องจากครูปฐมวัยมีความจำเป็นต้องออกแบบและผลิตสื่อการเรียนรู้ที่มีความแปลกใหม่ ปลอดภัย และสามารถส่งเสริมพัฒนาการของเด็กได้อย่างครอบคลุม (วิมลรัตน์ ชัยบุรินทร์, 2562) การสร้างสรรค์ชิ้นงานไม่ใช่เพียงการผลิตวัตถุตามรูปแบบที่กำหนด แต่ต้องอาศัยทักษะการคิดระดับสูงเพื่อต่อยอดแนวคิด

ดั้งเดิมให้มีความทันสมัยและตอบโจทย์ความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism) ที่เชื่อว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อผู้เรียนได้สร้างสรรค์ผลงานที่เป็นรูปธรรม (รุ่งโรจน์ ภู่พงศ์, 2564) ดังนั้น พัฒนาการด้านการสร้างสรรค์ชิ้นงานจึงเป็นดัชนีชี้วัดสำคัญที่แสดงถึงความพร้อมในการประกอบวิชาชีพครูในอนาคต

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาสภาพปัญหาในบริบทการผลิตครูปฐมวัย พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ยังขาดทักษะในการเชื่อมโยงองค์ความรู้เชิงทฤษฎีสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม โดยเฉพาะความสามารถในการออกแบบสื่อการเรียนรู้ที่เป็นนวัตกรรม นักศึกษามักยึดติดกับรูปแบบการผลิตชิ้นงานตามตัวอย่างเดิม ขาดความหลากหลายในการเลือกใช้เทคโนโลยีและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ (อริยา ชัยพฤกษ์ และคณะ, 2563) ปัญหาดังกล่าวยังรวมถึงการขาดทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอน ทำให้ชิ้นงานที่ผลิตออกมาขาดความสมบูรณ์ในเชิงวิศวกรรมและการใช้ประโยชน์จริง ซึ่งหากปล่อยให้ปัญหาดังกล่าวคงอยู่ ย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่เด็กปฐมวัยในสถานศึกษาเมื่อนักศึกษาเหล่านี้สำเร็จการศึกษาไป (วรรณา วงศ์สว่าง, 2564)

จากความสำคัญและสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความจำเป็นในการนำแนวคิดสะเต็มศึกษามาใช้เป็นกรอบหลักในการจัดการเรียนรู้ เพื่อมุ่งเน้นให้นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยได้ฝึกฝนทักษะการวางแผน การแก้ปัญหา และการทำงานเป็นทีมผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ชิ้นงานที่เป็นระบบและมีความคิดสร้างสรรค์ การวิจัยในครั้งนี้จึงมุ่งหวังที่จะเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ รวมถึงศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนที่สามารถบ่มเพาะนักศึกษาครูปฐมวัยให้เป็น "นักสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษา" ที่มีคุณภาพและตอบ สนองต่อทิศทางการศึกษาในยุคใหม่ได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา

2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงาน

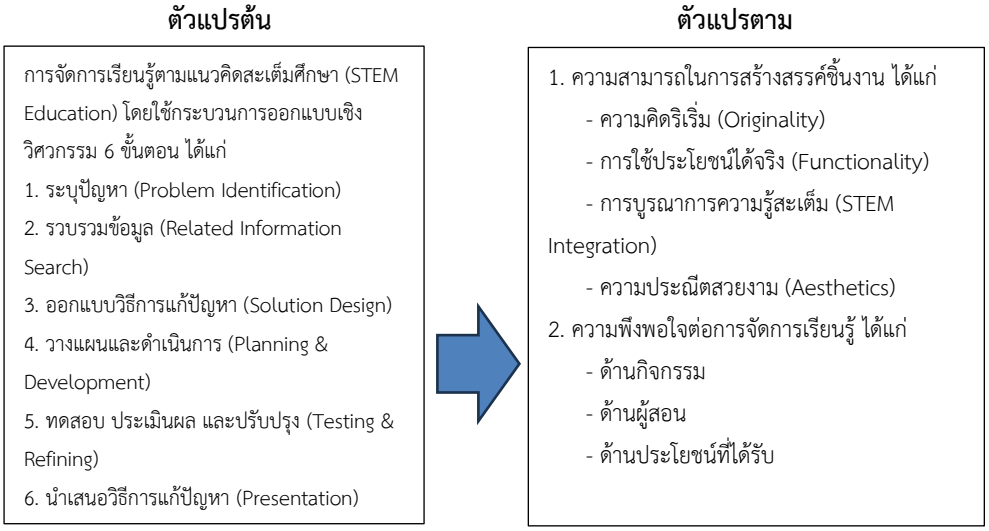
สมมติฐานการวิจัย

1. นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา มีคะแนนความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยมุ่งเน้นการใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งผลต่อความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานและความพึงพอใจของนักศึกษาครูปฐมวัย สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรม

การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา (STEM Education) เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งบูรณาการความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ เข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริงและสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ โดยมีกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม (Engineering Design Process) เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรม กระบวนการนี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สืบเสาะหาความรู้ วางแผน วิจัย และลงมือปฏิบัติเพื่อสร้างชิ้นงานที่ตอบสนองต่อความต้องการหรือปัญหาที่กำหนดไว้ ส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดเชิงระบบและการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2557; วรรณา วงศ์สว่าง, 2564; National Aeronautics and Space Administration, 2014)ความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงาน (Creative Product-Making Ability) ถือเป็นทักษะที่แสดงออกถึงกระบวนการทางปัญญาขั้นสูง โดยเฉพาะสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยที่ต้องมีความสามารถในการออกแบบและผลิตสื่อการสอนที่มีความแปลกใหม่ (Originality) และมีคุณประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของเด็ก (Usefulness) ชิ้นงานที่สร้างสรรค์จะต้องสะท้อนถึงความคิดริเริ่ม ความคล่องแคล่วในการคิด ความยืดหยุ่น และความละเอียดลออในการแก้ปัญหาเชิงเทคนิคเพื่อให้ผลงานมีความปลอดภัย สวยงาม และกระตุ้นพัฒนาการของเด็กปฐมวัยได้อย่างเหมาะสม การพัฒนาความสามารถดังกล่าวจึงต้องอาศัยการฝึกฝนผ่านการลงมือทำจริงอย่างต่อเนื่อง (Besemer & O’Quin, 1999; วิมลรัตน์ ชัยบุรินทร์, 2562; อริยา ชัยพฤกษ์ และคณะ, 2563)

สรุป การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานของนักศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากขั้นตอนในกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมสอดคล้องกับขั้นตอนการสร้างนวัตกรรม ทำให้ผู้เรียนไม่ได้เพียงแค่ผลิตตามคำสั่ง แต่ได้ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ ออกแบบ และปรับปรุงผลงานให้สมบูรณ์ การบูรณาการสะเต็มศึกษาจึงเป็นกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพในการเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยมีความเชี่ยวชาญในการสร้างสรรค์สื่อการเรียนรู้ที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 (Papert, 1980; สุพรรณี ไชยเทพ, 2562; รุ่งโรจน์ ภู่พงศ์, 2564)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย (Research Design)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) โดยใช้แผนแบบการวิจัยกลุ่มเดียว วัดผลก่อนและหลังการทดลอง (One-Group Pretest-Posttest Design) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา และศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงาน โดยมีสัญลักษณ์ที่ใช้ในแผนแบบการวิจัยปรากฏผลดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แผนแบบการวิจัยที่ใช้ในการทดลอง

กลุ่มเป้าหมาย	สอบก่อน (Pre-test)	ตัวแปรต้น	สอบหลัง (Post-test)
นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย	O_1	X	O_2

2. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 3 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา จำนวน 18 คน ซึ่งได้มาโดย วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้เกณฑ์คุณลักษณะ (Inclusion Criteria) เป็นนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาการคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ได้แก่

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง (เครื่องมือจัดการเรียนรู้) ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา (STEM Education) เพื่อพัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงาน จำนวน 4 แผน ๆ ละ 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รวมทั้งหมด 12 ชั่วโมง โดยเน้นการบูรณาการกระบวนการออกแบบเชิงวิศวรรกรรม (Engineering Design Process) 6 ขั้นตอน เป็นแนวทางหลักในการดำเนินกิจกรรม

3.2 แบบประเมินความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงาน (Creative Product Assessment Rubric) เป็นเครื่องมือที่ใช้ประเมินคุณภาพของชิ้นงานที่นักศึกษาสร้างขึ้น โดยใช้เกณฑ์การประเมินแบบรูบริค (Rubric Score) ซึ่งครอบคลุมองค์ประกอบ 4 ด้านหลัก คือ

1) ด้านความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึง ชิ้นงานมีความแปลกใหม่ ไม่ซ้ำซ้อนกับสื่อการสอนเดิมที่มีอยู่

2) ด้านการใช้ประโยชน์ (Functionality) หมายถึง ชิ้นงานสามารถนำไปใช้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัยได้จริงและมีความแข็งแรงทนทาน

3) ด้านการบูรณาการความรู้สะเต็ม (STEM Integration) หมายถึง ชิ้นงานแสดงถึงการประยุกต์ใช้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ อย่างเหมาะสม

4) ด้านความประณีตสวยงาม (Aesthetics) หมายถึง ชิ้นงานมีความเรียบร้อย ปลอดภัย และดึงดูดความสนใจของเด็กปฐมวัย

3.3 แบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scale) 5 ระดับ เพื่อประเมินทัศนคติของนักศึกษาต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้และประโยชน์ที่ได้รับจากการพัฒนาชิ้นงานใน 3 ด้าน คือ

1) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (กระบวนการกลุ่มและการลงมือทำ)

2) ด้านบทบาทของผู้สอน (การเป็นผู้อำนวยความสะดวก)

3) ด้านประโยชน์ที่ได้รับ (ความมั่นใจในการสร้างสื่อการสอน)

4. การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสะเต็มศึกษาและการประเมินผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ (Creative Product Analysis) เพื่อนำมากำหนดโครงสร้างเครื่องมือ

4.2 การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำเครื่องมือทั้งหมดเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) โดยคัดเลือกข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

4.3 การปรับปรุงและทดลองใช้ (Try-out) โดยปรับปรุงเครื่องมือตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปทดลองใช้กับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) และจัดทำเป็นเครื่องมือฉบับสมบูรณ์

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

5.1 ระยะก่อนการทดลอง (Pre-test) ผู้วิจัยทำการชี้แจงวัตถุประสงค์และดำเนินการประเมินความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานของกลุ่มเป้าหมายก่อนได้รับการ

จัดการเรียนรู้ โดยใช้แบบประเมินความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

5.2 ระยะดำเนินการทดลอง (Treatment) ผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาที่กำหนดไว้ จำนวน 4 แผน ๆ ละ 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รวม 12 ชั่วโมง โดยให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติการสร้างสรรค์ชิ้นงานผ่านกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม

5.3 ระยะหลังการทดลอง (Post-test) เมื่อสิ้นสุดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยดำเนินการประเมินความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานอีกครั้งในลักษณะเดียวกับระยะก่อนการทดลอง และให้นักศึกษาตอบแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ดังนี้

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ประกอบด้วย

1) สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ วิเคราะห์ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (%), ค่าเฉลี่ย $\bar{x}$ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่ออธิบายข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมาย ระดับความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงาน และระดับความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้

2) การประเมินระดับ โดยนำค่าเฉลี่ยที่ได้มาแปลผลตามเกณฑ์ (ระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด)

3) การทดสอบสมมติฐาน โดยปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานของนักศึกษาก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา โดยใช้สถิติทดสอบค่าทีแบบกลุ่มสัมพันธ์ (t-test for Dependent Samples)

6.2 การแปลความหมายข้อมูล ในการแปลผลค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานและความพึงพอใจ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การพิจารณาตามลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scale) โดยแบ่งระดับการแปลความหมายออกเป็น 5 ระดับ (มากที่สุด, มาก, ปานกลาง, น้อย, น้อยที่สุด)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา

จากการศึกษาความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา ปรากฏผลดังแสดงในตารางที่ 1-2

ตารางที่ 1 แสดงผลการเปรียบเทียบความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา

การทดสอบ	f	**%**	$\bar{X}$	**S.D.**	**ระดับคุณภาพ**
ก่อนเรียน (Pre-test)	3	16.67	2.54	0.52	ปานกลาง
หลังเรียน (Post-test)	17	97.44	4.38	0.45	มาก
ผลต่างพัฒนาการ	+14	+77.77	+1.84	-	-

จากตารางที่ 1 พบว่า ความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานของนักศึกษาสาขา วิชาการศึกษาปฐมวัยหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียนอย่างเห็นได้ชัด โดยก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.54, S.D.= 0.52 อยู่ในระดับคุณภาพ "ปานกลาง" และหลังเรียนคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.38, S.D. = 0.45 อยู่ในระดับคุณภาพ "มาก" เมื่อพิจารณาในเชิงความถี่และร้อยละ พบว่า ก่อนการทดลองมีนักศึกษาที่มีความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานอยู่ในระดับ "มาก" ขึ้นไปเพียงจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 แต่ภายหลังการได้รับจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา มีนักศึกษาที่มีความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานอยู่ในระดับ "มาก" ขึ้นไปเพิ่มเป็นจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 94.44 ของจำนวนกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาสามารถพัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานของนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานของนักศึกษาครูปฐมวัยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงาน ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา

การทดสอบ	$\bar{x}$	S.D.	df	t	p
ก่อนเรียน	12.72	2.61			
หลังเรียน	21.94	2.25	17	15.84*	.000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา มีคะแนนความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานหลังเรียน ($\bar{x}$=21.94, S.D.=2.25) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{x}$=12.72, S.D.=2.61) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (t=15.84, p < .05) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงาน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสำรวจความพึงพอใจของนักศึกษาภายหลังสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ โดยแบ่งการพิจารณาออกเป็น 3 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านบทบาทของผู้สอน และด้านประโยชน์ที่ได้รับ ปรากฏผลดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา

รายการประเมินความพึงพอใจ	f	**%**	$\bar{x}$	**S.D.**	**ระดับความพึงพอใจ**
1. ด้านกิจกรรมการเรียนรู้	17	97.44	4.58	0.42	มากที่สุด
1.1 ขั้นตอนการสอนมีความต่อเนื่องและเข้าใจง่าย	18	100.00	4.61	0.50	มากที่สุด

1.2 กิจกรรมกระตุ้นให้เกิดการคิดแก้ปัญหาและสร้างสรรค์	17	94.44	4.56	0.51	มากที่สุด
2. ด้านบทบาทของผู้สอน	18	100.00	4.67	0.38	มากที่สุด
2.1 ผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกได้ดี	18	100.00	4.72	0.46	มากที่สุด
2.2 ผู้สอนเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ	17	94.44	4.61	0.50	มากที่สุด
3. ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	18	100.00	4.75	0.35	มากที่สุด
3.1 มีความมั่นใจในการสร้างสรรค์สื่อการสอนมากขึ้น	18	100.00	4.78	0.42	มากที่สุด
3.2 สามารถนำความรู้สะเต็มไปประยุกต์ใช้ในวิชาชีพได้	18	100.00	4.72	0.46	มากที่สุด
ภาพรวมทุกด้าน	**18**	**100.00**	**4.67**	**0.38**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 3 พบว่า นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.67, S.D.=0.38) และเมื่อพิจารณาในเชิงปริมาณ พบว่านักศึกษาทั้งหมด (ร้อยละ 100.00) มีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านประโยชน์ที่ได้รับ มีระดับความพึงพอใจสูงสุด ($\bar{X}$= 4.75, S.D.=0.35) โดยนักศึกษาทุกคน (ร้อยละ 100.00) เห็นว่าตนเองมีความมั่นใจในการสร้างสรรค์สื่อการสอนมากขึ้นและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในวิชาชีพได้ รองลงมาคือ ด้านบทบาทของผู้สอน ($\bar{X}$= 4.67, S.D.=0.38) และ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X}$= 4.58, S.D.=0.42) ตามลำดับซึ่งข้อมูลเชิงความถี่และร้อยละที่ปรากฏในตารางยืนยันได้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นได้รับการยอมรับและสร้างความพึงพอใจแก่กลุ่มเป้าหมายในระดับที่สูงมาก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัย เรื่องการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ผู้วิจัยมีประเด็นที่นำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การเปรียบเทียบความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงาน ผลการวิจัยพบว่าความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ภายหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและมีการทดลองปรับปรุงชิ้นงานอย่างต่อเนื่อง และการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา (STEM Education) เป็นรูปแบบที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้บูรณาการความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ เข้ามาใช้ในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบโดยผ่านกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม (Engineering Design Process) 6 ขั้นตอน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ส่งเสริมทักษะการคิดระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพรรณี ไชยเทพ (2562) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมสำหรับนักศึกษาครู กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยคือ นักศึกษาคณะครุศาสตร์ ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานภายหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลงานที่สร้างขึ้นมีคุณภาพในด้านความคิดริเริ่มและการนำไปใช้งานได้จริงในระดับดีเยี่ยม

โดยในขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม นักศึกษาไม่ได้เพียงแต่ผลิตชิ้นงานตามคำสั่งแต่ต้องผ่านกระบวนการระบุปัญหาที่พบในบริบทการจัดการศึกษาปฐมวัย การสืบค้นข้อมูลเพื่อหาแนวทางแก้ปัญหา และที่สำคัญที่สุดคือ ขั้นตอนการทดสอบและปรับปรุงผลงาน (Testing and Refining) ซึ่งช่วยให้นักศึกษาเกิดความยืดหยุ่นทางความคิดและพยายามหาวิธีการใหม่ ๆ มาพัฒนาชิ้นงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ส่งผลให้ชิ้นงานที่สร้างสรรค์ขึ้นมีความคิดริเริ่ม (Originality) และสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาได้จริงในห้องเรียนปฐมวัย (Functionality) สอดคล้องกับแนวคิดของ Besemer & O'Quin (1999) ที่ระบุว่าการ ประเมินผลิตภัณฑ์

สร้างสรรค์ต้องพิจารณาทั้งในด้านความแปลกใหม่และความสามารถในการใช้งานได้จริงอย่างลงตัว

2. ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา เพื่อพัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบการสอนนี้เป็นการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเน้นการลงมือปฏิบัติ (Hands-on Action) และการทำงานร่วมกัน ทำให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและเห็นคุณค่าของชิ้นงานที่ผลิตขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งโรจน์ ภู่พงศ์ (2564) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ผลของการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาที่มีต่อความพึงพอใจและเจตคติต่อการเรียนรู้ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยคือ นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ ท้าทายความสามารถ เปิดโอกาสให้แสวงหาคำตอบด้วยตนเอง และส่งเสริมทักษะวิชาชีพที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และสอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา(Constructionism) ของ Seymour Papert ที่เชื่อว่า ความรู้จะถูกสร้างขึ้นในตัวผู้เรียนผ่านการสร้างชิ้นงานที่เป็นรูปธรรม

การที่นักศึกษาได้เห็นผลลัพธ์จากความคิดของตนเองออกมาเป็นชิ้นงานที่จับต้องได้และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในวิชาชีพครูปฐมวัยได้จริง ทำให้นักศึกษาเกิดความภาคภูมิใจและตระหนักถึงคุณค่าขององค์ความรู้ที่ได้รับ นอกจากนี้บรรยากาศในการเรียนที่เน้นการทำงานเป็นทีมและการให้คำปรึกษาจากผู้สอนในฐานะผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ทำให้นักศึกษารู้สึกผ่อนคลายและมีความสุขในการสร้างสรรค์นวัตกรรม

องค์ความรู้ใหม่

จากการที่ข้าพเจ้าได้สังเคราะห์ผลการวิจัยเรื่องการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงาน สามารถสรุปองค์ความรู้ออกมาเป็นรูปแบบโมเดล "P-EDP Model" (Pre-service Teacher Engineering Design Process) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้นักศึกษาเกิดทักษะการสร้างสรรค์ ดังนี้

P-EDP Model

โมเดลนี้ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลักที่ร้อยเรียงกันเป็นวงจรเพื่อพัฒนาสมรรถนะนักศึกษาครูปฐมวัย คือ

1. P - Problem-Based Context (การกำหนดโจทย์จากสถานการณ์จริง) คือการเริ่มต้นจากการนำปัญหาในห้องเรียนเด็กปฐมวัยมาเป็นตัวตั้ง ทำให้นักศึกษารู้สึกถึงความสำคัญและเป้าหมายของชิ้นงาน (Purposeful Learning)

2. E - Engineering Design Logic (ตรรกะการออกแบบเชิงวิศวกรรม) คือการใช้ขั้นตอน 6 ขั้น เพื่อเปลี่ยนการทำสื่อการสอนจากการ "ทำตามแบบ" มาเป็นการ "แก้ปัญหาเชิงเทคนิค" ได้แก่

2.1 ระบุปัญหาและขอบเขต (Identify the Problem & Constraints) เป็นการให้นักศึกษาลงพื้นที่ศึกษาบริบทห้องเรียนปฐมวัยเพื่อค้นหาว่า "เด็กมีปัญหาการเรียนรู้ในเรื่องใด" และ "มีข้อจำกัดด้านวัสดุหรือเวลาอย่างไร" เพื่อกำหนดโจทย์การสร้างชิ้นงานที่ตอบโจทย์จริง

2.2 รวบรวมข้อมูลและแนวคิด (Research & Brainstorming) เป็นการสืบค้นความรู้บูรณาการ (STEM) เช่น หลักการทางวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสื่อการเรียนรู้, การใช้เทคโนโลยีช่วยสร้างสรรค์ชิ้นงาน และทฤษฎีพัฒนาการเด็กปฐมวัย เพื่อนำมาวางแผนการสร้างสรรค์ชิ้นงาน

2.3 ออกแบบวิธีการแก้ปัญหา (Design & Solution) เป็นการร่างแบบ (Sketch) ชิ้นงานในรูปแบบ 2 มิติ หรือ 3 มิติ โดยระบุรายละเอียดวัสดุและกลไกการทำงาน เพื่อตรวจทานความเป็นไปได้ก่อนลงมือทำ

2.4 วางแผนและดำเนินการสร้าง (Planning & Development) เป็นขั้นตอนการประดิษฐ์ชิ้นงาน (Prototype) ตามแบบที่วางไว้ โดยเน้นความประณีต การใช้งานได้ในระยะยาวและใช้งานได้จริง ความปลอดภัยสำหรับเด็กปฐมวัย และความแข็งแรงทนทาน

2.5 ทดสอบและประเมินผล (Testing & Evaluation) เป็นการนำชิ้นงานที่สร้างสรรค์ขึ้นไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มเป้าหมายหรือจำลองสถานการณ์การสอน เพื่อประเมินว่าสื่อนั้นสามารถแก้ปัญหาการเรียนรู้ ใช้งานได้จริง ใช้ได้ระยะยาว และสามารถเพิ่มมูลค่าได้ตามวัตถุประสงค์หรือไม่

2.6 ปรับปรุงและนำเสนอ (Refining & Communication) เป็นการนำข้อผิดพลาดจากการทดสอบมาปรับปรุงชิ้นงานให้สมบูรณ์ที่สุด (Optimization) และนำเสนอองค์ความรู้ที่ได้จากการพัฒนา เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น

3. D - Developmental Appropriateness (การคำนึงถึงพัฒนาการ) เป็นการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างวิทยาศาสตร์ (S) และคณิตศาสตร์ (M) กับช่วงวัยของเด็ก เพื่อให้ชิ้นงานมีประสิทธิภาพในการสื่อสารความรู้

4. P - Product Refinement (การปรับปรุงชิ้นงาน/ผลผลิต) เป็นขั้นตอนในการประเมินและปรับปรุงซ้ำ (Iteration) ซึ่งเป็นจุดที่ทำให้นักศึกษาเกิดความคิดริเริ่ม (Originality) และความภาคภูมิใจในผลงาน

ดังนั้น ภายใต้โมเดล P-EDP ขั้นตอนการออกแบบเชิงวิศวกรรม 6 ขั้นตอนในองค์ประกอบที่ 2 คือ E ถือเป็นฟันเฟืองสำคัญที่ทำให้นักศึกษาเปลี่ยนจาก "ผู้ทำสื่อ" เป็น "นักออกแบบนวัตกรรม" ซึ่งโมเดล P-EDP นี้ก้าวข้ามการผลิตสื่อการสอนแบบเดิม โดยเน้นไปที่ "กระบวนการคิดก่อนการลงมือทำ" (Thinking before Doing) ผลสัมฤทธิ์ที่ได้จึงไม่ใช่เพียงแค่ "ชิ้นงาน" ที่มีความสวยงามและใช้งานได้จริงเท่านั้น แต่คือการเปลี่ยนแปลง "ทัศนคติเชิงสมรรถนะ" ของนักศึกษาครู ให้มีความมั่นใจในการบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้เรียนในยุคใหม่ได้อย่างยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา ส่งผลให้นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มีความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงาน โดยชิ้นงานที่สร้างขึ้นแสดงถึงพัฒนาการด้านความคิดริเริ่มและการแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอน นอกจากนี้ นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากได้รับประสบการณ์การลงมือปฏิบัติจริงและการบูรณาการความรู้ข้ามศาสตร์เพื่อสร้างนวัตกรรมที่สอดคล้องกับพัฒนาการเด็กปฐมวัยส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 การบูรณาการในหลักสูตรการผลิตครู สถาบันการผลิตครูปฐมวัยควรนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาไปบรรจุไว้ในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบสื่อและนวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อให้นักศึกษามีทักษะในการเชื่อมโยงความรู้เชิงทฤษฎีไปสู่การสร้างสรรค์ชิ้นงานที่เป็นรูปธรรมและมีกระบวนการแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอน

1.2 การเน้นกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม (EDP) ผู้สอนควรให้ความสำคัญกับขั้นตอน "การทดสอบ ประเมินผล และปรับปรุงชิ้นงาน" (Testing and Refining) ให้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นขั้นตอนที่กระตุ้นให้นักศึกษาเกิดความยืดหยุ่นทางความคิด (Cognitive Flexibility) และไม่ยึดติดกับความสำเร็จเพียงครั้งแรก ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ 1.3 การสนับสนุนทรัพยากรและบรรยากาศการเรียนรู้ ควรมีการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลายและเอื้อต่อการสร้างสรรค์ รวมถึงการจัดพื้นที่การเรียนรู้ (Maker Space) ที่สนับสนุนให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติจริง (Hands-on) และมีอิสระในการลองผิดลองถูก ซึ่งจะส่งผลต่อความมั่นใจในสมรรถนะวิชาชีพของนักศึกษา **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 การศึกษาตัวแปรเชิงคุณลักษณะอื่น ๆ ควรมีการศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่มีต่อทักษะอื่นที่จำเป็นสำหรับครูปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ (Creative Problem Solving) หรือทักษะการทำงานเป็นทีม (Collaboration Skills) 2.2 การขยายกลุ่มเป้าหมาย ควรมีการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้นี้ไปทดลองใช้กับนักศึกษาสาขาวิชาอื่น ๆ หรือครูผู้สอนในระดับปฐมวัยที่ปฏิบัติการสอนจริง เพื่อศึกษาความแตกต่างของผลการพัฒนาชิ้นงานในบริบทที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น 2.3 การวิจัยเชิงคุณภาพเชิงลึก ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสังเกตพฤติกรรมเชิงลึกหรือการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อทำความเข้าใจถึงกระบวนการทางปัญญาและอุปสรรคที่นักศึกษาเผชิญในขณะปฏิบัติกิจกรรมสะเต็มศึกษา ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำคัญในการปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด 2.4 การศึกษาความคงทนของการเรียนรู้ ควรมีการศึกษาติดตามผล (Follow-up Study) ภายหลังการทดลองสิ้นสุดลงในระยะเวลา 3-6 เดือน เพื่อประเมินความคงทนของความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานและการนำความรู้ไปใช้ในช่วงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

เอกสารอ้างอิง

รุ่งโรจน์ ภู่พงศ์. (2564). ผลของการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาที่มีต่อความพึงพอใจและเจตคติต่อการเรียนรู้ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย,* 5(2), 145-158.

วรรณา วงศ์สว่าง. (2564). การพัฒนาสมรรถนะการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักศึกษาครูปฐมวัยในยุคดิจิทัล. *วารสารวิชาการครุศาสตร์,* 12(1), 89-104.

วิมลรัตน์ ชัยบุรินทร์. (2562). การออกแบบสื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยตามแนวคิดการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา. *วารสารการศึกษาปฐมวัย,* 23(3), 45-56.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2557). *สะเต็มศึกษา.* กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.

สุพรรณี ไชยเทพ. (2562). การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมสำหรับนักศึกษาครู. *วารสารวิจัยทางการศึกษา,* 14(2), 210-225.

อริยา ชัยพฤกษ์ และคณะ. (2563). สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์ชิ้นงานของนักศึกษาครู. *วารสารพัฒนาการเรียนรู้รายวิชาการ,* 8(4),112-127.

Besemer, S. P., & O'Quin, K. (1999). *Confirming the three-factor creativeproduct analysis matrix model in an American sample*. Creativity Research Journal, 12(4), 287-296. Retrieved December 22, 2025 from https://doi.org/10.1207/ s15326934crj1204_6

National Aeronautics and Space Administration. (2014). *Engineering design process.* Retrieved December 22, 2025 from https://www.nasa.gov/audience/foreducators/plantgrowth/ reference/index.html

Papert, S. (1980). *Mindstorms: Children, computers, and powerful ideas*. Basic Books.

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546*

LEGAL PROBLEMS REGARDING WITNESS PROTECTION UNDER THE WITNESS PROTECTION IN CRIMINAL CASES ACT, B.E. 2546

พสิษฐ์ นิลชาติ

Phasit Nillachart

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

Pathumtani University, Thailand

Corresponding Author's Email: udomluk_wanno@gmail.com

วันที่รับบทความ : 17 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 30 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 1 กุมภาพันธ์ 2569

Received 17 January 2026; Revised 30 January 2026; Accepted 1 February 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 2) ศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานของต่างประเทศและประเทศไทย 3) วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานและ 4) เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสารทางกฎหมายทั้งของต่างประเทศและของประเทศไทย รวมไปถึงข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย จำนวน 25 คน วิเคราะห์และสรุปผลการศึกษา

Citation:

* พสิษฐ์ นิลชาติ. (2569). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1105-1123.

Phasit Nillachart. (2026). Legal Problems Regarding Witness Protection Under The Witness Protection In Criminal Cases Act, B.E. 2546. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1105-1123.; DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ผลการศึกษา พบว่า 1) แนวคิด และทฤษฎีทางกฎหมายได้แก่ หลักสิทธิมนุษยชน และหลักการคุ้มครองพยานในคดีอาญา 2) มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานของต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา และเครือรัฐออสเตรเลีย มีการกำหนดบทบัญญัติเรื่องการคุ้มครองพยานในการถูกติดตาม สะกดรอยตาม และการคุกคาม ส่วนมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานของประเทศไทยมีเพียงพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ใช้บังคับซึ่งพยานไม่กล้ามาเบิกความ 3) ผลการวิเคราะห์พบว่า ประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในการถูกติดตาม สะกดรอยตาม และการคุกคาม 4) เห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ในส่วนของการคุ้มครองพยานในการถูกติดตาม สะกดรอยตาม และการคุกคาม และเอาผิดกับบุคคลที่ติดตามหรือคุกคาม ต่อไป

คำสำคัญ: การคุ้มครองพยาน, การคุกคาม, พยานในคดีอาญา

Abstract

The objectives of this study were to 1) Examine the background concepts and legal theories related to witness protection under the Witness Protection in Criminal Cases Act B.E. 2546. 2) Study legal measures regarding witness protection in foreign countries and Thailand. 3)Analyze legal problems concerning witness protection and 4) propose guidelines for resolving legal problems related to witness protection under the aforementioned Act. This study was qualitative research. It examined legal documents from both foreign countries and Thailand and included data gathered from in depth interviews with 25 legal experts. Analyze and summarize the research findings.

The study results revealed that 1) relevant concepts and legal theories included human rights principles and the principles of witness protection in criminal cases. 2) Regarding legal measures in foreign countries specifically the United States and the Commonwealth of Australia provisions were established to protect witnesses from being followed stalked and harassed. As for legal measures in Thailand only the Witness Protection in Criminal Cases Act B.E. 2546

was enforced under which witnesses were still afraid to testify. 3) The analysis revealed that Thailand lacked legal provisions concerning the protection of witnesses from being followed stalked and harassed and 4) it was recommended that the Witness Protection in Criminal Cases Act B.E. 2546 should be amended to include protection regarding witnesses being followed stalked and harassed and to penalize individuals who follow or harass witnesses henceforth.

Keywords: Witness Protection, Harassment, Witness in Criminal Case

บทนำ

การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของนานาอารยประเทศนั้นต่างได้ให้การยอมรับและให้ความสำคัญกับพยานในคดีไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานเอกสารหรือพยานวัตถุ ซึ่งต่างก็มีความสำคัญในคดีทั้งสิ้น เพราะถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการค้นหาความจริงเพื่อพิสูจน์การกระทำความผิดของจำเลย และในบรรดาพยานต่าง ๆ เหล่านี้ต่างก็ถือว่า “พยานบุคคล” นั้นเป็นพยานที่มีความสำคัญยิ่งกว่าพยานหลักฐานชนิดอื่น ๆ เพราะพยานบุคคลนั้นเป็นพยานที่ได้รับรู้และเห็นเหตุการณ์ด้วยตนเองมาโดยตรงหรือที่เรียกว่า “ประจักษ์พยาน” จึงถือว่าเป็นพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากที่สุดที่ศาลจะรับฟังในคดีอาญาเพื่อลงโทษจำเลย แต่ในบางคดีพยานบุคคลก็ไม่กล้าที่จะมาเบิกความเป็นพยานในศาล ด้วยความรู้สึกว่าตนเองและบุคคลใกล้ชิดอาจจะไม่ได้รับความปลอดภัย เนื่องจากการถูกข่มขู่ คุกคาม ทำร้ายร่างกาย หรือถูกบีบคั้นจากฝ่ายจำเลยซึ่งอาจเป็นผู้มีอิทธิพลในทุกรูปแบบ จึงทำให้พยานบุคคลนั้น ๆ ไม่กล้าที่จะมาเบิกความเป็นพยานในศาล ทำให้ศาลขาดพยานหลักฐานสำคัญในการที่จะที่จะพิสูจน์ความผิดของจำเลย และบางคดีอาจเป็นสาเหตุให้ศาลมีคำพิพากษายกฟ้อง และปล่อยตัวจำเลยไปก็ได้ เพราะไม่อาจวินิจฉัยคดีได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งถ้าเป็นนั้นแล้วก็ถือว่าเป็นปัญหาสำคัญอันส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมเป็นอย่างมางมาก ดังนั้นการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาให้ได้รับความปลอดภัยจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญที่รัฐจะต้องมีมาตรการให้ความคุ้มครองแก่พยานที่จะมาเบิกความในศาลให้เกิดความมั่นใจและปลอดภัยเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างแท้จริง (อริยพร โพธิใส, 2556, หน้า 141-148)

พยาน หมายความว่า พยานบุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริง ต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาลในการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งผู้ชำนาญการพิเศษ แต่มิให้หมายความรวมถึงจำเลยที่อ้างตนเองเป็นพยาน

การคุ้มครองพยาน หมายถึง การดำเนินการเพื่อปกป้องความปลอดภัยของบุคคลที่ให้ข้อมูลสำคัญในคดีอาญา (เช่น พยาน ผู้เสียหาย หรือผู้แจ้งเบาะแส) จากการถูกข่มขู่ แก้แค้น หรือทำร้าย เพื่อให้พวกเขากล้าให้การตามความจริง ช่วยเหลือกระบวนการยุติธรรมในการเอาผิดผู้กระทำผิด โดยมีการจัดเจ้าหน้าที่ดูแล, ปกปิดข้อมูลส่วนตัว, และอาจมีมาตรการพิเศษ เช่น การเปลี่ยนตัวตนสำหรับพยานที่มีความเสี่ยงสูง

พยานเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้กระบวนยุติธรรมทางอาญาสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดทางอาญามาลงโทษ รวมถึงการกระทำขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่มักส่งผลกระทบต่อพยานซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์ซึ่งยื่นมือเข้ามาให้ความช่วยเหลือให้กระบวนยุติธรรมหรือแม้แต่อาชญากรหันมาให้ความร่วมมือต่อรัฐเพื่อตนจะได้รับผ่อนผันโทษ อย่างไรก็ตามเมื่อพยานเหล่านั้นมาให้ความร่วมมือรัฐก็จำต้องให้ความคุ้มครอง เนื่องจากพยานมักถูกข่มขู่คุกคามจากองค์กรอาชญากร นอกจากพยานจะได้รับผลกระทบจากการกระทำขององค์กรอาชญากรแล้ว ผู้เสียหายก็ตกเป็นเหยื่อจากการกระทำด้วยเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายที่เป็นผู้หญิงและเด็กที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ หรือคนต่างด้าวที่ตกเป็นผู้ถูกกระทำจากการถูกลับลอบขนย้ายถิ่นฐานโดยองค์กรอาชญากรข้ามชาติก็ตาม ต่างก็ได้รับผลกระทบจากการกระทำของเหล่าองค์กรอาชญากรข้ามชาติจากการถูกบังคับข่มขู่ทั้งสิ้น

พยานบุคคลมีบทบาทในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาคดี กล่าวคือ พยานบุคคลคือผู้มีส่วนได้รู้เห็นในการกระทำผิด รวมถึงผู้เสียหายซึ่งมีหน้าที่ในการเป็นพยานเพื่อให้ถ้อยคำ รวมทั้งส่งมอบพยานหลักฐานต่างๆ อันนำไปสู่การชี้ตัวผู้ต้องหา การให้การในชั้นสอบสวนและการเบิกความในชั้นพิจารณาคดี จึงเป็นพยานหลักฐานสำคัญในการพิสูจน์ความผิดและนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ แต่อย่างไรก็ตามบทบาทของพยานที่แสดงออกมาอาจบกพร่องและผันแปรได้ หากพยานถูกปัจจัยต่างๆ มากระทบความรู้สึกความคิดความต้องการและอารมณ์ของพยานจนเกิดความเครียด หรือทำให้พยานขาดโอกาสในการเปิดเผยความจริง หรือพยานถูกขัดขวางมิให้ดำเนินการไปตามรูปคดี โดยเฉพาะในความผิดคดีอุฉกรรจ์ คดีที่มีลักษณะที่เป็นองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งเป็นความผิดที่มีความรุนแรงและส่งผลต่อความมั่นคงของประเทศ บุคคลที่จะมาเป็นพยานในคดีดังกล่าวย่อมมีความเสี่ยง

ภัยและได้รับภยันตรายอันเกิดจาการข่มขู่ คุกคาม และประทุษร้ายในรูปแบบต่างๆ จากผู้กระทำผิดมากกว่าความผิดอาญาประเภทอื่นๆ ทำให้พยานเกิดความหวาดกลัวและส่งผลให้พยานหลีกเลี่ยงการไปเป็นพยานในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาคดีในที่สุด ดังนั้นคุณค่าของพยาน (คำให้การพยาน) และการได้มาซึ่งพยานบุคคล

จากการศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 พบว่า มาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยาน ในกรณีที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือสำนักงานคุ้มครองพยาน แล้วแต่กรณี อาจจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นเป็นการสมควร หรือตามที่พยานหรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอ และในกรณีจำเป็นบุคคลดังกล่าวจะขอให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองแก่พยานได้ตามความจำเป็น ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย ในส่วนการแจ้ง การออกคำสั่ง และวิธีการที่เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นจะให้ความคุ้มครองแก่พยานตามคำร้อง การประเมินพฤติการณ์ความไม่ปลอดภัย และการขยาย และการสิ้นสุดซึ่งการคุ้มครองตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่กำหนดโดยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือหัวหน้าหน่วยงานของรัฐของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง แล้วแต่กรณี อีกทั้งการคุ้มครองให้พยานได้รับความปลอดภัย ให้รวมถึงการจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย เว้นแต่พยานจะไม่ให้ความยินยอมและการปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้ ทั้งนี้ ตามความเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของพยานและลักษณะของคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง (พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 6) นอกจากนี้ ในกรณีที่สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัยและพยานได้ร้องขอให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องพิจารณานำมาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานมาใช้บังคับแก่บุคคลดังกล่าวได้ตามความจำเป็นที่เห็นสมควร เว้นแต่บุคคลดังกล่าวจะไม่ให้ความยินยอม (พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 7)

อย่างไรก็ตาม มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานกำหนดให้ พยานในคดีอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ อาจได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษได้(พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 8)

(1) คดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต หรือกฎหมายว่าด้วยศุลกากร

(2) คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรหรือคดีความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา

(3) คดีความผิดเกี่ยวกับเพศหรือคดีความผิดฐานพรากเด็กหรือผู้เยาว์ตามประมวลกฎหมายอาญา หรือคดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ หรือตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี

(4) คดีความผิดเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม ได้แก่ ความผิดฐานอั้งยี่และซ่องโจรตามประมวลกฎหมายอาญา และให้หมายความรวมถึงความผิดอื่นใดที่มีลักษณะเป็นการกระทำร่วมกันโดยกลุ่มอาชญากร ที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบและมีการวางเครือข่ายเป็นขบวนการหรือองค์กรลับอย่างซับซ้อนและเป็นสัดส่วน

(5) คดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป หรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น

(6) คดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้ความคุ้มครองพยาน

เมื่อปรากฏแน่ชัดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าพยานจะไม่ได้รับความปลอดภัย พยานหรือบุคคลอื่นใดซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้อง พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา หรือพนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา อาจยื่นคำร้องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย เพื่อขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน ทั้งนี้ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย (พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 9)

ให้สำนักงานคุ้มครองพยานดำเนินการเพื่อคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษอย่างหนึ่งอย่างใด (พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 10) ดังต่อไปนี้

(1) ย้ายที่อยู่หรือจัดหาที่พักอันเหมาะสม

(2) จ่ายค่าเลี้ยงชีพที่สมควรแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน

(3) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนที่สามารถระบุตัวพยาน รวมทั้งการดำเนินการเพื่อกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามคำขอของพยานด้วย

(4) ดำเนินการเพื่อให้มีอาชีพ ให้มีการศึกษาอบรม หรือดำเนินการใดเพื่อให้พยานสามารถดำรงชีพอยู่ได้ตามที่เหมาะสม

(5) ช่วยเหลือในการเรียกร้องสิทธิที่พยานพึงได้รับ

(6) ดำเนินการให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในระยะเวลาที่จำเป็น

(7) ดำเนินการอื่นใดให้พยานได้รับความช่วยเหลือหรือได้รับความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร

ในกรณีตามวรรคหนึ่ง (3) เมื่อหน่วยงานที่รับผิดชอบตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร กฎหมายว่าด้วยบัตรประจำตัวประชาชน หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องได้รับแจ้งจากสำนักงานคุ้มครองพยาน ให้หน่วยงานดังกล่าวมีหน้าที่และอำนาจดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่หน่วยงานนั้นกำหนด

ในกรณีที่ได้มีการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามที่สำนักงานคุ้มครองพยานแจ้งมา โดยให้ถือว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นความลับ และห้ามมิให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเปิดเผยข้อมูลนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

การดำเนินการตามมาตรานี้ ให้เป็นไปตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดและให้คำนึงถึงการดำรงชีวิตตามปกติของพยานด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ยังพบปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานอยู่บางประการ ซึ่งผู้วิจัยจะขอกล่าวรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ประการแรก ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับวิธีการคุ้มครองพยานของเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 6 กำหนดในกรณีที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือสำนักงานคุ้มครองพยาน แล้วแต่กรณี อาจจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นเป็นการสมควร หรือตามที่พยานหรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอ และในกรณีจำเป็นบุคคลดังกล่าวจะขอให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองแก่พยานได้ตามความจำเป็น ทั้งนี้ ต้องได้รับความ

ยินยอมของพยานด้วย อีกทั้งการคุ้มครองให้พยานได้รับความปลอดภัย ให้รวมถึงการจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย เว้นแต่พยานจะไม่ให้ความยินยอมและการปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้ ทั้งนี้ ตามความเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของพยานและลักษณะของคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้น บทบัญญัติของกฎหมายไม่มีความชัดเจนก่อให้เกิดปัญหา คือไม่มีความชัดเจนในแนวทางปฏิบัติ ส่งผลให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้ให้ความคุ้มครองไม่มีมาตรฐาน และไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันเพราะขาดรายละเอียดและแนวทางในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ซึ่งทำให้พยานที่มาขอรับความคุ้มครองอาจได้รับความคุ้มครองตามมาตรการทั่วไปที่แตกต่างกัน เพราะเจ้าหน้าที่ผู้ให้ความ คุ้มครองแต่ละชุดอาจจะปฏิบัติต่อพยานไม่เหมือนกัน เช่น ให้ความคุ้มครองแก่พยานในความผิดประเภทเดียวกันด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน

ประการที่สอง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการข่มขู่และคุกคามพยานในการเบิกความในชั้นพิจารณาคดีต่อศาล

การข่มขู่และคุกคามพยานในชั้นพิจารณาคดี (การสืบพยานต่อหน้าศาล) เป็นจุดที่เปราะบางที่สุดของกระบวนการยุติธรรม เพราะเป็นขั้นตอนที่พยานต้องประจันหน้ากับจำเลยหรือพรรคพวกของจำเลย ซึ่งอาจส่งผลให้พยานเกิดความกลัวจนเปลี่ยนคำให้การหรือไม่กล้ามาศาล ทั้งนี้ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 13/1 กำหนดเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองความปลอดภัยของพยาน ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจตรวจค้นตัวบุคคลหรือยานพาหนะที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะก่อภัยอันตรายหรือคุกคามพยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน รวมทั้งมีอำนาจยึดสิ่งของหรือทรัพย์สินที่อาจก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัยแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ในกรณีที่เป็นความผิดทางอาญาให้มีอำนาจจับกุมและแจ้งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจแห่งท้องที่ที่จับเพื่อดำเนินการต่อไป

ดังนั้น ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการข่มขู่และคุกคามพยานในการเบิกความในชั้นพิจารณาคดีต่อศาลจึงเป็นประเด็นที่สำคัญที่รัฐจะต้องคุ้มครองพยานในคดีอาญาที่จะต้องมาเบิกความในชั้นพิจารณา เพราะส่วนใหญ่แล้วพยานที่จะมาเบิกความต่อศาลจะโดนการข่มขู่และคุกคามเพื่อไม่ให้มาเบิกความต่อชั้นศาล

ประการสุดท้าย ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับประเภทของการคุ้มครองพยานหลังจากศาลมีคำพิพากษา

การคุ้มครองพยานมาตรการพิเศษก่อนศาลชั้นต้น มีคำพิพากษา ซึ่งหากคดีใดไม่อยู่ในมาตรา 8 เพียงได้รับการคุ้มครองพยานด้วยวิธีธรรมดาก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาเท่านั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าเนื่องจากการคุ้มครองพยานก่อนศาลมีคำพิพากษานั้น ไม่เพียงพอที่จะป้องกนการเกิดภยันตรายแก่พยานหรือบุคคลที่ใกล้ชิดกับพยาน รัฐจึงควรคุ้มครองพยานหลังจากศาลได้มีคำพิพากษาแล้วด้วย แต่ทั้งนี้เมื่อรัฐให้การคุ้มครองหลังจากศาลชั้นต้น ได้มีคำพิพากษาแล้วนั้น รัฐจะต้องรับภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นในการคุ้มครองพยาน จึงจำเป็นจะต้อง มีคดีบางประเภท เท่านั้น ที่รัฐควรคุ้มครองพยานหลังจากที่ศาลชั้นต้นพิพากษาจนถึงขั้นตลอดชีวิต เพื่อประหยัดงบประมาณ และเป็นหลักประกันกบพยานที่จะมาเบิกความหรือให้ถ้อยคำต่อศาล เพื่อให้เกิดความมันใจในตัวพยานว่า พยานจะได้รับการคุ้มครองพยานและสามารถดำรงชีวิตประจำวัน ได้ตามปกติ โดยรัฐเองยอมได้ประโยชน์จากพยานที่เบิกความต่อศาลโดยสามารถนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษตามกฎหมายทำให้สังคมนั้นปราศจากอาชญากร

ผู้วิจัยเห็นว่าการคุ้มครองพยานหลังจากศาลชั้นต้นมีคำพิพากษานั้นอาจถึงขั้นตลอดชีวิตนั้น ควรกำหนดมาตรการพิเศษเพื่อมีแต่วิธีการคุ้มครองที่สำคัญที่จะป้องกนตัวของพยานมิให้เกิดภยันตรายได้ แต่หากนำวิธีการคุ้มครองพยานมาตราพิเศษตามมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ก่อนศาลชั้นต้นพิพากษามาใช้ทั้งหมดนั้น รัฐอาจต้องรับภาระค่าใช้จ่ายที่สูง ในการคุ้มครองพยานได้ ฉะนั้นแล้วรัฐควรกาหนดวิธีการคุ้มครองบางมาตรการที่สำคัญในการคุ้มครองพยานหลังจากศาลชั้นต้นพิพากษาเพื่อให้เกิดประโยชน์กับตัวพยานและรัฐไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเกินสมควร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นควรกำหนดประเภทคดีที่สำคัญที่รัฐควรคุ้มครองพยานที่จะเบิกความในคดีดังกล่าว หลังจากศาลชั้นต้นพิพากษาจนถึงขั้นตลอดชีวิต โดยพิจารณาจากประเภทคดีที่มีความเสี่ยงจะเกิดภยันตรายต่อพยานและเพื่อประหยัดงบประมาณของรัฐในการดูแลพยาน หลังจากศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มีประเด็นปัญหาทางกฎหมายที่กล่าวมาข้างต้นที่จะต้องทำการศึกษาวิจัย และวิเคราะห์ปัญหาต่างเพื่อที่จะได้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน แนวคิด หลักการ และทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

2. เพื่อศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานของต่างประเทศ และประเทศไทย

3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

4. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขที่เหมาะสมกับประเทศไทยในการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

การทบทวนวรรณกรรม

เอกสารและงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย เรื่อง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ดังนี้

พยานบุคคล คือ ปัจจัยจากการแทรกแซงภายนอกที่มุ่งหมายจะข่มขู่และคุกคามพยานเพื่อให้พยานเบิกความผิดจากความเป็นจริง ส่งผลให้รูปคดีถูกบิดเบือนและการอำนวยความยุติธรรมสูญสิ้นไป ดังนั้นการเบิกความของพยานบุคคลในคดีอาญาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อกระบวนพิจารณาคดี (วีระพงษ์ บุญโญภาส และวิสัย พฤกษะวัน, 2551, หน้า 4.) เนื่องจากพยานบุคคลนั้นมีความใกล้ชิดกับเหตุการณ์ซึ่งข้อเท็จจริงในการกระทำความผิดมากที่สุด และคำให้การของพยานบุคคลในชั้นศาลจึงมีความน่าเชื่อถือค่อนข้างสูง อีกทั้งน้ำหนักของพยานประเภทอื่น เนื่องจากพยานบุคคลนั้นคือ มนุษย์ที่มีเลือดเนื้อและวิญญาณ การจะทำลายพยานประเภทนี้ได้ก็คงมีแต่การเอาชีวิต หรือข่มขู่คุกคามจนพยานเกิดความเกรงกลัว ไม่กล้าไปเป็นพยานในศาล หรือทำให้พยานให้การในลักษณะที่บิดเบือนจากความเป็นจริงนั่นเอง จนทำให้เกิดแนวคิดในการให้ความคุ้มครองพยานบุคคล

กระบวนการยุติธรรม หมายถึง กลไกและกระบวนการ หรือขั้นตอนที่รัฐใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการควบคุมความประพฤติและจัดการข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นของคนในสังคม เพื่อสร้างให้เกิดความยุติธรรมทางสังคมและรวมถึงการคุ้มครองส่งเสริมสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมือง ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมจึงเป็นกลไกที่สำคัญอย่างยิ่ง ในการนำเอาหลักการและบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมาใช้เพื่อให้เกิดการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพลเมือง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาวิจัยจากเอกสาร(Documentary Research) ด้วยการค้นคว้ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยกำหนดแนวปฏิบัติการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548 รวมไปถึงข้อมูลจากเอกสาร โดยศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแนวคิด ทฤษฎี ข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ บทความในวารสาร ตำราต่างๆ ทั้งของต่างประเทศ และของประเทศไทย ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยาน เพื่อวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษา หาข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

(1) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับวิธีการคุ้มครองพยานของเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 6 กำหนดในกรณีที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือสำนักงานคุ้มครองพยาน แล้วแต่กรณี อาจจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นเป็นการสมควร หรือตามที่พยานหรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอ และในกรณีจำเป็นบุคคลดังกล่าวจะขอให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองแก่พยานได้ตามความจำเป็น ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย อีกทั้งการคุ้มครองให้พยานได้รับความปลอดภัย ให้รวมถึงการจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย เว้นแต่พยานจะไม่ให้ความยินยอมและการปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้ ทั้งนี้ ตามความเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของพยานและลักษณะของคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้น บทบัญญัติของกฎหมายไม่มีความชัดเจนก่อให้เกิดปัญหา คือไม่มีความชัดเจนในแนวทางปฏิบัติ ส่งผลให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้ให้ความคุ้มครองไม่มีมาตรฐาน และไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันเพราะขาดรายละเอียดและแนวทางในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ซึ่งทำให้พยานที่มาขอรับความคุ้มครองอาจได้รับความคุ้มครองตามมาตรการทั่วไปที่แตกต่างกัน เพราะเจ้าหน้าที่ผู้ให้ความ คุ้มครองแต่ละชุดอาจจะปฏิบัติต่อพยานไม่เหมือนกัน เช่น ให้ความคุ้มครองแก่พยานในความผิดประเภทเดียวกันด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน

(2) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการข่มขู่และคุกคามพยานในการเบิกความในชั้นพิจารณาคดีต่อศาล

การข่มขู่และคุกคามพยานในชั้นพิจารณาคดี (การสืบพยานต่อหน้าศาล) เป็นจุดที่เปราะบางที่สุดของกระบวนการยุติธรรม เพราะเป็นขั้นตอนที่พยานต้องประจันหน้ากับจำเลยหรือพรรคพวกของจำเลย ซึ่งอาจส่งผลให้พยานเกิดความกลัวจนเปลี่ยนคำให้การหรือไม่กล้ามาศาล ทั้งนี้ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 13/1 กำหนดเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองความปลอดภัยของพยาน ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจตรวจค้นตัวบุคคลหรือยานพาหนะที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะก่อภัยอันตรายหรือคุกคามพยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน รวมทั้งมีอำนาจยึดสิ่งของหรือทรัพย์สินที่อาจก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัยแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ในกรณีที่เป็นความผิดทางอาญาให้มีอำนาจจับกุมและแจ้งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจแห่งท้องที่ที่จับเพื่อดำเนินการต่อไป

ดังนั้น ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการข่มขู่และคุกคามพยานในการเบิกความในชั้นพิจารณาคดีต่อศาลจึงเป็นประเด็นที่สำคัญที่รัฐจะต้องคุ้มครองพยานในคดีอาญาที่จะต้องมาเบิกความในชั้นพิจารณา เพราะส่วนใหญ่แล้วพยานที่จะมาเบิกความต่อศาลจะโดนการข่มขู่และคุกคามเพื่อไม่ให้มาเบิกความต่อชั้นศาล

(3) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับประเภทของการคุ้มครองพยานหลังจากศาลมีคำพิพากษา

การคุ้มครองพยานมาตรการพิเศษก่อนศาลชั้นต้น มีคำพิพากษา ซึ่งหากคดีใดไม่อยู่ในมาตรา 8 เพียงได้รับการคุ้มครองพยานด้วยวิธีธรรมดาก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาเท่านั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าเนื่องจากการคุ้มครองพยานก่อนศาลมีคำพิพากษานั้น ไม่เพียงพอที่จะป้องกนการเกิดภยันตรายแก่พยานหรือบุคคลที่ใกล้ชิดกับพยาน รัฐจึงควรคุ้มครองพยานหลังจากศาลได้มีคำพิพากษาแล้วด้วย แต่ทั้งนี้เมื่อรัฐให้การคุ้มครองหลังจากศาลชั้นต้น ได้มีคำพิพากษาแล้ว

นั้น รัฐจะต้องรับภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นในการคุ้มครองพยาน จึงจำเป็นจะต้อง มีคดีบางประเภท เท่านั้น ที่รัฐควรคุ้มครองพยานหลังจากที่ศาลชั้นต้นพิพากษาจนถึงขั้นตลอดชีวิต เพื่อประหยัดงบประมาณ และเป็นหลักประกันกบพยานที่จะมาเบิกความหรือให้ถ้อยคำต่อศาล เพื่อให้เกิดความมันใจในตัวพยานว่า พยานจะได้รับการคุ้มครองพยานและสามารถดำรงชีวิตประจำวัน ได้ตามปกติ โดยรัฐเองยอมได้ประโยชน์จากพยานที่เบิกความต่อศาลโดยสามารถนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษตามกฎหมายทำให้สังคมนั้นปราศจากอาชญากร

ดังนั้น การคุ้มครองพยานหลังจากศาลชั้นต้นมีคำพิพากษานั้นอาจถึงขั้นตลอดชีวิตนั้น ควรกำหนดมาตรการพิเศษเพื่อมีแต่วิธีการคุ้มครองที่สำคัญที่จะป้องกนตัวของพยานมิให้เกิดภยันตรายได้ แต่หากนำวิธีการคุ้มครองพยานมาตราพิเศษตามมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ก่อนศาลชั้นต้นพิพากษามาใช้ทั้งหมดนั้น รัฐอาจต้องรับภาระค่าใช้จ่ายที่สูง ในการคุ้มครองพยานได้ ฉะนั้นแล้วรัฐควรกาหนดวิธีการคุ้มครองบางมาตรการที่สำคัญในการคุ้มครองพยานหลังจากศาลชั้นต้นพิพากษาเพื่อให้เกิดประโยชน์กับตัวพยานและรัฐไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเกินสมควร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นควรกำหนดประเภทคดีที่สำคัญที่รัฐควรคุ้มครองพยานที่จะเบิกความในคดีดังกล่าว หลังจากศาลชั้นต้นพิพากษาจนถึงขั้นตลอดชีวิต โดยพิจารณาจากประเภทคดีที่มีความเสี่ยงจะเกิดภยันตรายต่อพยานและเพื่อประหยัดงบประมาณของรัฐในการดูแลพยาน หลังจากศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่น่าสนใจเพื่อนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐาน แนวคิด หลักการ และทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ตั้งขึ้นเพื่อสร้างกลไกคุ้มครองความปลอดภัยชีวิต ร่างกาย อิสระ ความมั่นคงในทรัพย์สิน ชื่อเสียง และผลประโยชน์ทางกฎหมายของพยานที่มีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม รวมถึงบุคคลเกี่ยวเนื่อง ตามนิยาม “พยาน” ในมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติฯ โดยให้มาตรการป้องกันได้แก่ การจัดหาที่อยู่ปลอดภัย การเปลี่ยนชื่อหรือเคหะสถาน การคุ้มครองชั่วคราว และการชดเชยตามสมควร เพื่อสร้างความมั่นใจให้พยานเข้าร่วมกระบวนการยุติธรรมอย่างเต็มที่โดยไม่ถูกคุกคาม แนวคิดพื้นฐานคือ การคุ้มครองพยานเป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการยุติธรรม เพราะพยานที่

กลัวภัยหรือถูกข่มขู่จะไม่กล้าเข้ามาเบิกความ ส่งผลให้ไม่มีข้อเท็จจริงเพียงพอที่จะพิสูจน์คดีอย่างยุติธรรมได้ ซึ่งถือเป็นทฤษฎีพื้นฐานว่าด้วยการสนับสนุนหลักฐานในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา (evidence support theory) ที่เน้นว่าความปลอดภัยของพยานเป็นรากฐานสำคัญในการเสริมสร้างคุณภาพการพิจารณาคดี

2. การศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานของต่างประเทศและประเทศไทย

ในบริบทไทย พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานฯ มีบทบัญญัติครบถ้วนด้านมาตรการคุ้มครองทั่วไป การชดเชย และบทลงโทษผู้ละเมิดข้อมูลของพยาน อย่างไรก็ตามการบังคับใช้จริงยังพบข้อจำกัดด้านการปฏิบัติและการบริหารจัดการ โดยเฉพาะการประสานงานกับหน่วยงานอื่น และงบประมาณที่ไม่เพียงพอ ซึ่งทำให้ระบบคุ้มครองพยานไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร ส่งผลให้พยานยังรู้สึกไม่ปลอดภัยและไม่มั่นใจในการให้การต่อศาล จากการเปรียบเทียบระบบในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และเยอรมนี พบว่ามีกลไกการคุ้มครองพยานที่ครอบคลุมกว่าไทย โดยเฉพาะเรื่อง การย้ายถิ่นระหว่างรัฐ (interstate relocation) และการติดตามและประเมินผลระยะยาวของมาตรการคุ้มครอง ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการคุ้มครองพยานในคดีอาชญากรรมระดับสูงที่ไทยยังขาด [[turn0search0]]. ในบางประเทศยังครอบคลุมถึงการคุ้มครองพยานในคดีครอบครัวที่มีความรุนแรง และให้ความคุ้มครองเฉพาะสำหรับกลุ่มพยานเปราะบาง เช่น เด็ก ผู้หญิง และผู้สูงอายุตามหลักปฏิบัติที่ดีของ UNODC

3. การวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติฯ

นิยามพยานและขอบเขตการคุ้มครองยังจำกัด พระราชบัญญัติฯ กำหนดนิยาม “พยาน” ในแวดวงจำกัดกว่าในหลายประเทศ ซึ่งอาจทำให้บางบุคคลที่ควรได้รับการคุ้มครองไม่ได้รับมาตรการที่เหมาะสม เช่น พยานผู้เชี่ยวชาญหรือพยานท้องถิ่นที่มีความเสี่ยงสูงไม่ได้รับการคุ้มครองเต็มรูปแบบเท่าที่ควร การใช้ “มาตรการพิเศษ” ยังไม่มีประสิทธิภาพ งานศึกษาระบุว่าการใช้มาตรการพิเศษเช่น การจัดที่หลบภัย การเปลี่ยนตัวตน หรือการคุ้มครองชีวิต ยังไม่เกิดประสิทธิผลมากพอ เมื่อเทียบกับระบบในต่างประเทศ ทั้งนี้เพราะข้อจำกัดด้านกฎหมาย ปฏิบัติราชการ และทรัพยากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้การคุ้มครองไม่เป็นไปอย่างต่อเนื่องและเชื่อถือได้ ความไม่เชื่อมั่นและความปลอดภัยของพยานถึงแม้พระราชบัญญัติจะกำหนดมาตรการคุ้มครอง แต่ พยานในคดีจริงยังเผชิญภัยคุกคามต่อชีวิตและครอบครัว และมีปัญหาในการจัดการขั้นตอนคุ้มครองให้ทันเวลา จนพยานเลือกที่จะไม่เข้าร่วมกระบวนการพิจารณาคดี ซึ่งส่งผลกระทบต่อการได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ครบถ้วนในศาล ข้อจำกัดด้านงบประมาณและการประสานงานงานศึกษาเชิงสืบเนื่องได้ชี้ว่าการไม่มีงบประมาณเพียงพอและ

การประสานงานข้ามหน่วยงานเป็น อุปสรรคสำคัญ ต่อการใช้มาตรการคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้มาตรการทางกฎหมายไม่สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมาย

4. แนวทางการแก้ไขที่เหมาะสมกับประเทศไทย

ขยายขอบเขตนิยามพยานควรแก้ไขกฎหมายให้มีนิยาม “พยาน” ที่ครอบคลุมกว่าเดิม รวมทั้งผู้ให้การช่วยเหลือในคดีอาชญากรรมที่ซับซ้อน และกลุ่มเปราะบางอื่น ๆ เพื่อให้ได้รับมาตรการคุ้มครองทันที เสริมมาตรการคุ้มครองขั้นสูงและการประเมินผล ควรจัดให้มีระบบติดตามและประเมินผลมาตรการคุ้มครองพยานทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและเพิ่มความเชื่อมั่นของพยาน เช่นระบบ relocation และการประเมินความเสี่ยงอย่างเป็นระบบตามแบบสากล เพิ่มงบประมาณและความร่วมมือข้ามหน่วยงาน การจัดสรรงบประมาณเฉพาะด้านและการกำหนดบทบาทความร่วมมือข้ามหน่วยงาน (เช่น ตำรวจ อัยการ และระบบศาล) อย่างชัดเจน จะช่วยให้มาตรการคุ้มครองสามารถบังคับใช้จริงได้ เพิ่มมาตรการป้องกันการขัดขวางกระบวนการยุติธรรมการบัญญัติให้ “การขัดขวางกระบวนการยุติธรรม (Obstruction of Justice)” เป็นความผิดอาญาโดยเฉพาะ จะช่วยเพิ่มความเกรงกลัวแก่ผู้กระทำผิดและสร้างความมั่นใจให้พยานมากขึ้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1) แนวคิด และทฤษฎีทางกฎหมาย ได้แก่ หลักสิทธิมนุษยชน และหลักการคุ้มครองพยานในคดีอาญา 2) มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานของต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา และเครือรัฐออสเตรเลีย มีการกำหนดบทบัญญัติเรื่องการคุ้มครองพยานในการถูกติดตาม สะกดรอยตาม และการคุกคาม ส่วนมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานของประเทศไทยมีเพียงพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ใช้บังคับซึ่งพยานไม่กล้ามาเบิกความ 3) ผลการวิเคราะห์ พบว่า ประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในการถูกติดตาม สะกดรอยตาม และการคุกคาม 4) เห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ในส่วนของการคุ้มครองพยานในการถูกติดตาม สะกดรอยตาม และการคุกคาม และเอาผิดกับบุคคลที่ติดตามหรือคุกคาม ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ปัจุบัน ดังนี้

1) ผู้วิจัยเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 จากเดิม

มาตรา 8 พยานในคดีอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ อาจได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษได้

(1) คดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต หรือกฎหมายว่าด้วยศุลกากร

(2) คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรหรือคดีความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา

(3) คดีความผิดเกี่ยวกับเพศหรือคดีความผิดฐานพรากเด็กหรือผู้เยาว์ตามประมวลกฎหมายอาญา หรือคดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์หรือตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี

(4) คดีความผิดเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม ได้แก่ ความผิดฐานอั้งยี่และซ่องโจรตามประมวลกฎหมายอาญา และให้หมายความรวมถึงความผิดอื่นใดที่มีลักษณะเป็นการกระทำร่วมกันโดยกลุ่มอาชญากร ที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบและมีการวางเครือข่ายเป็นขบวนการหรือองค์กรลับอย่างซับซ้อนและเป็นสัดส่วน

(5) คดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป หรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น

(6) คดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้ความคุ้มครองพยาน

ผู้วิจัยเห็นสมควรแก้ไขเพิ่มเติมเป็น

มาตรา 8 “พยานในคดีอยางใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ อาจได้รับการคุ้มครองตามมาตราพิเศษ

1. คดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การฟอกเงิน กฎหมายวาด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต หรือกฎหมายว่าด้วยศุลกากร

2. คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรตามประมวลกฎหมายอาญาคดีความผิดเกี่ยวกบเพศตามประมวลกฎหมายอาญา เฉพาะที่เกี่ยวกับการเป็นธุระจัดหา ล่อไปหรือพาไปเพื่ออนาจาร เพื่อสนองความใคร่ของผู้อื่น และความผิดฐานพรากเด็กและผู้เยาว์ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็กหรือความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกนและปราบปรามการค้าประเวณี หรือความผิดเกี่ยวกบการเป็นเจ้าของกิจการค้าประเวณี ผู้ดูแลหรือผู้จัดการกิจการค้าประเวณี หรือสถานการค้าประเวณีหรือผู้ควบคุมผู้กระทำการค้าประเวณีในสถานการค้าประเวณี

3. คดีความผิดเกี่ยวกบองค์กรอาชญากรรม ได้แก่ ความผิดฐานอั้งยี่ และซ่องโจรตามประมวลกฎหมายอาญา และให้หมายความรวมถึงความผิดอื่นใดที่มีลักษณะเป็ นการกระทำของกลุ่มอาชญากร ที่มีการวางแผนอย่างเป็ นระบบ และมีการวางเครือข่ายเป็ นขบวนการหรือองค์กรลับอยางซับซ้อนและเป็นสัดส่วน

4. คดีความผิดที่มีอัตราโทษอยางต่ำให้จำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป หรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น

5. คดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้ความคุ้มครองพยาน

กรณีตาม (1) (2) (4) และ (6) ให้นำมาใช้บังคับกับการคุ้มครองพยานหลังศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา”

2) ผู้วิจัยเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมข้อ 8 ของระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยกำหนดแนวปฏิบัติการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548 จากเดิม

ข้อ 8 การยกเลิกการให้ความคุ้มครองพยาน การคุ้มครองพยานสิ้นสุดลงเมื่อมีเหตุอยางหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

1. เมื่อพยานถึงแก่ความตาย

2. พยานร้องขอ

3. พยานไม่ให้ความร่วมมือในการคุ้มครอง ซึ่งอาจเป็นสาเหตุทำให้พยานไม่ได้รับความปลอดภัย

4. พฤติการณ์เกี่ยวกับความปลอดภัยของพยานเปลี่ยนแปลงไป เช่น ผู้ถูกกล่าวหาผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญาซึ่งพยานต้องไปให้ถ้อยคำถึงแก่ความตาย หรือมีการนำสืบพยานในชั้นศาลเสร็จสิ้นแล้ว เป็นต้น

5. พยานไม่ยอมให้การเป็ นพยานโดยไม่มีเหตุอันสมควร

6. เมื่อมีหลักฐานแน่ชัดวาพยานได้ให้การอันเป็นเท็จ

โดยเห็นควรแกให้เป็นดังนี้

“ข้อ 8 การยกเลิกการให้ความคุ้มครองพยาน การคุ้มครองพยานสิ้นสุดลงเมื่อมีเหตุอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

1. เมื่อพยานถึงแก่ความตาย

2. พยานร้องขอ

3. พยานไม่ให้ความร่วมมือในการคุ้มครอง ซึ่งอาจเป็นสาเหตุทำให้พยานไม่ได้รับความปลอดภัย

4. พฤติการณ์เกี่ยวกับความปลอดภัยของพยานเปลี่ยนแปลงไป เช่น ผู้ถูกกล่าวหาผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญาซึ่งพยานต้องไปให้ถ้อยคำถึงแก่ความตาย หรือมีการนำสืบพยานใน ชั้นศาลเสร็จสิ้นแล้ว เป็นต้น

5. พยานไม่ยอมให้การเป็นพยานโดยไม่มีเหตุอันสมควร

6. เมื่อมีหลักฐานแน่ชัดวาพยานได้ให้การอันเป็นเท็จ

กรณี (1) (2) และ(3) ให้นำมาใช้บังคับในการคุ้มครองพยานภายหลังศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา

เอกสารอ้างอิง

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2547). *หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ.* กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2554). *คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง*. (พิมพ์ครั้งที่ 8.) กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์. (2540). *กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง*. กรุงเทพฯ: สื่อปัญญา

ณิชาพัฒน์ เพิ่มทองอินทร์. (2567). *ทหารเกณฑ์” เป็นแล้วได้อะไร? : หน่วยบัญชาการทหารพัฒนากับการส่งเสริมอาชีพช่างอุตสาหกรรม.* กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาทหาร.

ต่อศักดิ์ จินดาสุขศรี. (2560) พัฒนาการและข้อถกเถียงว่าด้วยการเกณฑ์ทหารในเยอรมนี. กรุงเทพฯ: มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท.

นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2541). *หลักกฎหมายปกครองเกี่ยวกับ บริการสาธารณะ.* กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2538). *กฎหมายมหาชน เล่ม 3 : ที่มาและนิติวิธี.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม.

บรรเจิด สิงคะเนติ. (2543). *สารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เรื่องหลักความเสมอภาค.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา

บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. (2557). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ.* กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มานิตย์ จุมปา. (2546). *คู่มือศึกษาวิชากฎหมายปกครอง.* กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2538). สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ : ศึกษารูปแบบการจำกัดสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้ไว้อย่างเหมาะสม. ใน *รายงานการวิจัย.* สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2557). *คำสอนว่าด้วยรัฐและหลักกฎหมายมหาชน.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารการประกอบสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมยศ เชื้อไทย. (2553). *หลักกฎหมายมหาชนเบื้องต้น.* กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการขับเคลื่อนนวัตกรรมการเรียนรู้*

THE ROLE OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN DRIVING LEARNING INNOVATION

เทอดเกียรติ ยามโสภา

Terdkiet Yamsopha

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่

Chiang Mai Secondary Educational Service Area Office, Thailand

Corresponding Author's Email: yamsopa999@gmail.com

วันที่รับบทความ : 26 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 20 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 22 มกราคม 2569

Received 26 December 2025; Revised 20 January 2026; Accepted 22 January 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการขับเคลื่อนนวัตกรรมการเรียนรู้ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งเน้นการอธิบายแนวคิดและความหมายของนวัตกรรมการเรียนรู้ บทบาทของผู้บริหารในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ตลอดจนปัญหา อุปสรรค และแนวทางเชิงพัฒนาในการขับเคลื่อนนวัตกรรมการเรียนรู้ บทความชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดวิสัยทัศน์ สร้างระบบสนับสนุน พัฒนาศักยภาพครูและบุคลากร และสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ ความสำเร็จของการขับเคลื่อนนวัตกรรมการเรียนรู้เกิดจากการบูรณาการปัจจัยด้านผู้นำ ครู ผู้เรียน และบริบทของสถานศึกษาและชุมชน แม้จะเผชิญข้อจำกัดด้านทรัพยากร ทัศนคติ และการเปลี่ยนแปลงเชิง

Citation:

* เทอดเกียรติ ยามโสภา. (2569). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการขับเคลื่อนนวัตกรรมการเรียนรู้. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1124-1135.

Terdkiet Yamsopha. (2026). The Role Of School Administrators In Driving Learning Innovation. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1124-1135.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

นโยบาย แต่หากมีการบริหารจัดการเชิงบูรณาการและการสนับสนุนอย่างเหมาะสม จะสามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้อย่างยั่งยืนได้
คำสำคัญ: ผู้บริหารสถานศึกษา, นวัตกรรมการเรียนรู้, ภาวะผู้นำทางการศึกษา, การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา

Abstract

This academic article aims to analyze the role of school administrators in driving learning innovation within the context of educational change in the 21st century. The article discusses the concepts and meanings of learning innovation, the role of administrators as change leaders, key success factors, as well as challenges and developmental approaches for sustaining learning innovation. The analysis highlights that school administrators play a crucial role in setting vision, establishing supportive systems, developing teachers' and staff's capacities, and fostering a learning-oriented organizational culture. The success of learning innovation depends on the integration of leadership, teachers, learners, and the school and community context. Although limitations related to resources, attitudes, and policy changes remain, effective integrated management and appropriate support can enhance educational quality and promote sustainable learning development.
Keywords: School administrators, Learning innovation, Educational leadership, Educational change

บทนำ

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน อันเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล กระแสโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนความคาดหวังของสังคมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีสมรรถนะที่หลากหลาย ไม่จำกัดอยู่เพียงการมีความรู้เชิงวิชาการ แต่รวมถึงทักษะการ

คิดขั้นสูง การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน ความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง (Trilling & Fadel, 2009; OECD, 2018) บริบทดังกล่าวส่งผลให้สถานศึกษาจำเป็นต้องปรับรูปแบบการจัดการเรียนรู้จากการถ่ายทอดความรู้แบบดั้งเดิมไปสู่การเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

นวัตกรรมการเรียนรู้จึงกลายเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพผู้เรียน โดยนวัตกรรมการเรียนรู้ไม่ได้จำกัดเฉพาะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศหรือสื่อดิจิทัลเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ วิธีการสอน รูปแบบการวัดและประเมินผล รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เชิงรุกและการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Fullan, 2016; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) การนำนวัตกรรมการเรียนรู้มาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย พัฒนาศักยภาพอย่างรอบด้าน และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้

อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนนวัตกรรมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในสถานศึกษา มิได้ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนเพียงลำพัง หากแต่ต้องอาศัยบทบาทสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้กำหนดทิศทาง นโยบาย และวัฒนธรรมองค์กร ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิสัยทัศน์ เข้าใจแนวคิดนวัตกรรม และสามารถสร้างระบบสนับสนุนที่เหมาะสม จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยผลักดันให้ครูและบุคลากรทางการศึกษากล้าเปลี่ยนแปลง ทดลอง และพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Bush, 2018; Hallinger, 2011) บทบาทของผู้บริหารจึงมีความเชื่อมโยงโดยตรงกับความสำเร็จของการปฏิรูปการเรียนรู้ในสถานศึกษา

บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์บริบทการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อความจำเป็นของนวัตกรรมการเรียนรู้ (2) อธิบายบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการขับเคลื่อนนวัตกรรมการเรียนรู้ และ (3) นำเสนอแนวคิดเชิงวิชาการที่สามารถใช้เป็นกรอบในการพัฒนาการบริหารจัดการสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ทั้งนี้ บทความมุ่งเน้นการวิเคราะห์เชิงแนวคิดและการสังเคราะห์องค์ความรู้จากเอกสารและงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ที่สนใจด้านการบริหารการศึกษาและนวัตกรรมการเรียนรู้

แนวคิดและความหมายของนวัตกรรมการเรียนรู้

นวัตกรรมการเรียนรู้เป็นแนวคิดสำคัญที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในบริบทการศึกษาร่วมสมัย โดยทั่วไปนวัตกรรมการเรียนรู้หมายถึงการนำแนวคิด วิธีการ กระบวนการ หรือเครื่องมือใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น นวัตกรรมการเรียนรู้มิได้หมายถึงสิ่งใหม่ในเชิงเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงการปรับเปลี่ยนวิธีคิด รูปแบบการสอน และบทบาทของผู้เรียนและครูให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป (Rogers, 2003; Fullan, 2016) ลักษณะสำคัญของนวัตกรรมการเรียนรู้จึงประกอบด้วยความแปลกใหม่เชิงแนวคิด ความเหมาะสมกับบริบทการศึกษา การมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงลึกและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ในเชิงประเภท นวัตกรรมการเรียนรู้สามารถจำแนกได้หลากหลายรูปแบบ โดยรูปแบบที่สำคัญ ได้แก่ นวัตกรรมเชิงกระบวนการ นวัตกรรมด้านเทคโนโลยี นวัตกรรมด้านหลักสูตร และนวัตกรรมด้านการจัดการเรียนการสอน นวัตกรรมเชิงกระบวนการมุ่งเน้นการปรับปรุงขั้นตอนและวิธีการจัดการเรียนรู้ให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับลักษณะผู้เรียน เช่น การเรียนรู้เชิงรุก การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน หรือการเรียนรู้แบบร่วมมือ ส่วน นวัตกรรมด้านเทคโนโลยีเกี่ยวข้องกับการใช้สื่อดิจิทัล แพลตฟอร์มออนไลน์ ปัญญาประดิษฐ์ และเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และขยายโอกาสทางการศึกษา (OECD, 2015) ขณะที่นวัตกรรมด้านหลักสูตรเน้นการปรับโครงสร้าง เนื้อหา และผลลัพธ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสมรรถนะที่จำเป็นในโลกยุคใหม่ ส่วน นวัตกรรมด้านการจัดการเรียนการสอนมุ่งพัฒนาวิธีการสอน บทบาทของครู และการประเมินผลตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมายและยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

นวัตกรรมการเรียนรู้มีความเชื่อมโยงโดยตรงกับการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วยทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน ทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ตลอดจนทักษะด้านการรู้เท่าทันดิจิทัลและการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Trilling & Fadel, 2009; Partnership for 21st Century Skills, 2019) การจัดการเรียนรู้ที่ใช้นวัตกรรมเป็นฐานจะช่วยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เรียนรู้จากประสบการณ์ และพัฒนาสมรรถนะที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงและการทำงานใน

อนาคต ดังนั้น นวัตกรรมการเรียนรู้จึงไม่เพียงเป็นเครื่องมือทางการศึกษา แต่เป็นกลไกสำคัญในการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลกในศตวรรษที่ 21 อย่างแท้จริง

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในบริบทการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา

การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในยุคปัจจุบันมีลักษณะซับซ้อนและไม่แน่นอน ทั้งจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนการปรับนโยบายการศึกษาของรัฐ บริบทดังกล่าวทำให้บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาไม่อาจจำกัดอยู่เพียงการบริหารงานประจำหรือการควบคุมการดำเนินงานตามระเบียบเท่านั้น หากแต่ต้องปรับบทบาทไปสู่การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Leader) ที่สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและนวัตกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง (Fullan, 2014; Hallinger, 2011) ผู้บริหารในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจำเป็นต้องมีความเข้าใจต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีความสามารถในการสื่อสารวิสัยทัศน์ และสร้างความร่วมมือกับครูและบุคลากร เพื่อให้เกิดการยอมรับและการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกภายในสถานศึกษา

ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์และภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถขับเคลื่อนสถานศึกษาให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์หมายถึงความสามารถของผู้บริหารในการมองภาพอนาคตของสถานศึกษาอย่างชัดเจน กำหนดทิศทางและเป้าหมายที่สอดคล้องกับบริบทการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และถ่ายทอดวิสัยทัศน์ดังกล่าวให้บุคลากรเกิดความเข้าใจและร่วมมือกันปฏิบัติ (Bush, 2018) ขณะเดียวกัน ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเน้นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การเปิดโอกาสให้ครูทดลองแนวทางใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนรู้ การยอมรับความเสี่ยงอย่างเหมาะสม และการสร้างบรรยากาศองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (OECD, 2016) ภาวะผู้นำทั้งสองลักษณะนี้ช่วยเสริมพลังให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาและปรับตัวได้อย่างยั่งยืน

นอกจากบทบาทด้านภาวะผู้นำแล้ว ผู้บริหารสถานศึกษายังมีบทบาทสำคัญเชิงนโยบาย การบริหารจัดการ และการสนับสนุนการเรียนรู้ ผู้บริหารต้องทำหน้าที่กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาสถานศึกษาที่มุ่งเน้นนวัตกรรมการเรียนรู้ จัดสรรทรัพยากร บุคลากร และงบประมาณอย่างเหมาะสม รวมถึงพัฒนาระบบนิเทศ ติดตาม และประเมินผลที่สนับสนุน

การเรียนรู้ของครูและผู้เรียนอย่างรอบด้าน (Leithwood et al., 2012) นอกจากนี้ การสนับสนุนการเรียนรู้ยังครอบคลุมถึงการส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครู การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การขับเคลื่อนนวัตกรรมการเรียนรู้โดยผู้บริหารสถานศึกษา

การขับเคลื่อนนวัตกรรมการเรียนรู้ในสถานศึกษาให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมจำเป็นต้องอาศัยบทบาทเชิงรุกของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำทางวิชาการและผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารต้องทำหน้าที่กำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางด้านนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ชัดเจน สอดคล้องกับบริบทการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนในระยะยาว วิสัยทัศน์ดังกล่าวควรถูกถ่ายทอดอย่างเป็นระบบไปสู่ครูและบุคลากร เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมและแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดการเรียนรู้ (Bush, 2018; Fullan, 2016) การมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนจะช่วยให้การดำเนินงานด้านนวัตกรรมไม่เป็นเพียงกิจกรรมระยะสั้น แต่เป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษายังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา เนื่องจากครูเป็นผู้ปฏิบัติการหลักในการนำนวัตกรรมการเรียนรู้ไปใช้จริงในห้องเรียน ผู้บริหารจึงควรสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง ผ่านการอบรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เพื่อเปิดโอกาสให้ครูได้เรียนรู้ ทดลอง และสะท้อนผลการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน (Hallinger, 2011; DuFour & Fullan, 2013) การพัฒนาศักยภาพครูในลักษณะดังกล่าวจะช่วยเพิ่มความมั่นใจและความพร้อมในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนให้สอดคล้องกับแนวคิดนวัตกรรม

การจัดสรรทรัพยากร เทคโนโลยี และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ถือเป็นอีกบทบาทหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ผู้บริหารต้องบริหารจัดการงบประมาณและทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสนับสนุนการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ ทั้งในด้านสื่อการสอน เทคโนโลยีดิจิทัล โครงสร้างพื้นฐาน และพื้นที่การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น (OECD, 2015)

สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนและครูเกิดการเรียนรู้เชิงรุก และส่งเสริมการใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายตามศักยภาพของผู้เรียน

ควบคู่กันนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้และนวัตกรรม โดยส่งเสริมค่านิยมที่เปิดกว้างต่อความคิดใหม่ การทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้จากความสำเร็จและความล้มเหลว การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการทดลองนวัตกรรมจะช่วยให้ครูและบุคลากรกล้าเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Senge, 2006; Fullan, 2014) วัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งในลักษณะนี้เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

ท้ายที่สุด การนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้การขับเคลื่อนนวัตกรรมเกิดประสิทธิผล ผู้บริหารควรใช้การนิเทศเชิงสนับสนุน (supportive supervision) ที่มุ่งเน้นการให้คำแนะนำ การสะท้อนผล และการพัฒนาร่วมกันมากกว่าการควบคุมหรือประเมินเพียงเชิงปริมาณ (Glickman et al., 2018) การติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบจะช่วยให้สถานศึกษาสามารถปรับปรุงและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนนวัตกรรมการเรียนรู้

ความสำเร็จในการขับเคลื่อนนวัตกรรมการเรียนรู้ในสถานศึกษาไม่ได้เกิดจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงลำพัง หากแต่เป็นผลจากการบูรณาการปัจจัยหลายด้านที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน โดยเฉพาะบทบาทของผู้นำ การมีส่วนร่วมของครูและบุคลากร ลักษณะของผู้เรียน รวมถึงบริบทของสถานศึกษาและชุมชนรอบข้าง ปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อการนำนวัตกรรมการเรียนรู้ไปใช้ให้เกิดผลอย่างยั่งยืน

ปัจจัยด้านผู้นำและการบริหารจัดการนับเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของความสำเร็จ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์และภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม จะสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนา สร้างแรงบันดาลใจ และสนับสนุนให้ครูและบุคลากรเกิดความมุ่งมั่นในการเปลี่ยนแปลง (Leithwood et al., 2012; Fullan, 2014) การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพครอบคลุมการวางแผน การจัดสรรทรัพยากร และการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ จะช่วยลดอุปสรรคและเพิ่มโอกาสในการนำนวัตกรรมการเรียนรู้ไปใช้จริงในสถานศึกษา

ปัจจัยด้านครูและบุคลากรทางการศึกษามีบทบาทโดยตรงต่อการปฏิบัติการนำนวัตกรรมไปใช้ ครูที่มีความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติเชิงบวกต่อนวัตกรรมการเรียนรู้ จะมีความพร้อมในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย (Rogers, 2003) นอกจากนี้ การพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง การทำงานเป็นทีม และการมีชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่เข้มแข็ง จะช่วยส่งเสริมให้ครูสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (DuFour & Fullan, 2013)

ปัจจัยด้านผู้เรียนเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จของนวัตกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มีความหลากหลายทั้งด้านความสามารถ ความสนใจ และบริบททางสังคม การออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น จะช่วยเพิ่มแรงจูงใจและประสิทธิผลในการเรียนรู้ (OECD, 2018) ผู้เรียนที่มีทักษะพื้นฐานด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง การทำงานร่วมกัน และการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม จะสามารถใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมการเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ

ปัจจัยด้านบริบทสถานศึกษาและชุมชนยังมีอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนนวัตกรรมการเรียนรู้ในระยะยาว บริบทของสถานศึกษา เช่น ขนาดโรงเรียน ทรัพยากรที่มีอยู่ นโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด และวัฒนธรรมองค์กร ล้วนส่งผลต่อความพร้อมในการนำนวัตกรรมมาใช้ (Bush, 2018) ขณะเดียวกัน การมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ปกครอง และเครือข่ายภายนอก จะช่วยสนับสนุนทรัพยากร องค์ความรู้ และโอกาสในการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทำให้นวัตกรรมการเรียนรู้สามารถเชื่อมโยงกับชีวิตจริงและบริบทสังคมได้อย่างเหมาะสม (Epstein, 2011)

ความสำเร็จของการขับเคลื่อนนวัตกรรมการเรียนรู้ในสถานศึกษาเกิดจากการทำงานร่วมกันของหลายปัจจัย โดยมีผู้บริหารเป็นผู้นำกำหนดทิศทางและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง ครูและบุคลากรมีความพร้อมและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนได้รับการออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับความแตกต่าง และบริบทของสถานศึกษาและชุมชนช่วยเสริมทรัพยากรและโอกาสการเรียนรู้ ส่งผลให้นวัตกรรมการเรียนรู้เกิดผลอย่างยั่งยืน

ปัญหา อุปสรรค และความท้าทายในการขับเคลื่อนนวัตกรรมการเรียนรู้

แม้ว่านวัตกรรมการเรียนรู้จะเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษา แต่การขับเคลื่อนนวัตกรรมดังกล่าวในสถานศึกษายังคงเผชิญกับปัญหา อุปสรรค และความท้าทายหลากหลายประการ โดยเฉพาะข้อจำกัดด้านทัศนคติและความพร้อมของบุคลากรทางการศึกษา บุคลากรบางส่วนอาจมีทัศนคติที่ยึดติดกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิม ขาดความมั่นใจในการใช้นวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ รวมถึงความกังวลต่อภาระงานที่เพิ่มขึ้นจากการปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอน ซึ่งส่งผลให้การนำนวัตกรรมการเรียนรู้ไปใช้ไม่เกิดผลอย่างเต็มที่ (Rogers, 2003; Fullan, 2016) นอกจากนี้ ความแตกต่างด้านสมรรถนะและประสบการณ์ของครูยังเป็นปัจจัยที่ทำให้การขับเคลื่อนนวัตกรรมเกิดความไม่ต่อเนื่องและไม่สม่ำเสมอในระดับสถานศึกษา

ข้อจำกัดด้านทรัพยากรและงบประมาณเป็นอีกอุปสรรคสำคัญ โดยเฉพาะในสถานศึกษาที่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณ โครงสร้างพื้นฐาน และอุปกรณ์เทคโนโลยี การขาดแคลนทรัพยากรที่จำเป็น เช่น สื่อการเรียนรู้ดิจิทัล ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หรือพื้นที่การเรียนรู้ที่เหมาะสม อาจทำให้นวัตกรรมการเรียนรู้ไม่สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (OECD, 2015) ขณะเดียวกัน การจัดสรรงบประมาณที่ไม่เพียงพอหรือไม่ต่อเนื่อง ยังส่งผลให้การพัฒนาและขยายผลนวัตกรรมการเรียนรู้ในระยะยาวเป็นไปอย่างจำกัด

นอกจากนี้ ความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและนโยบายการศึกษายังส่งผลต่อการขับเคลื่อนนวัตกรรมการเรียนรู้โดยตรง การพัฒนาเทคโนโลยีที่รวดเร็วทำให้ครูและผู้บริหารต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่อง ขณะที่นโยบายการศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งอาจสร้างความไม่ชัดเจนในการกำหนดทิศทางและการวางแผนเชิงกลยุทธ์ของสถานศึกษา (Hallinger, 2011; Bush, 2018) ความท้าทายดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยความยืดหยุ่น ความสามารถในการเรียนรู้ และการบริหารจัดการเชิงระบบของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้นวัตกรรมการเรียนรู้สามารถดำเนินไปได้อย่างสอดคล้องกับบริบทและการเปลี่ยนแปลงในระยะยาว

แนวทางและข้อเสนอเชิงพัฒนา

การขับเคลื่อนนวัตกรรมการเรียนรู้ให้เกิดความยั่งยืนจำเป็นต้องเริ่มจากการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาให้เป็นผู้นำนวัตกรรมอย่างแท้จริง ผู้บริหารควรได้รับการ

พัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม และภาวะผู้นำทางวิชาการ เพื่อให้สามารถมองภาพอนาคตของสถานศึกษาได้อย่างชัดเจน กล้าตัดสินใจเชิงสร้างสรรค์ และสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการพัฒนา ทดลองนวัตกรรม และสะท้อนผลการดำเนินงาน เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของร่วมและลดแรงต้านต่อการเปลี่ยนแปลง (Fullan, 2014; Bush, 2018)

ในด้านการพัฒนาระบบสนับสนุนและการบริหารจัดการเชิงบูรณาการ สถานศึกษาควรมีระบบที่เอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการพัฒนาวิชาชีพครู การจัดสรรทรัพยากร เทคโนโลยี และเวลาในการทำงานเชิงสร้างสรรค์ การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และการเชื่อมโยงความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ระบบการบริหารจัดการควรมีความยืดหยุ่น ลดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อน และเน้นการทำงานแบบบูรณาการระหว่างฝ่ายวิชาการ ฝ่ายบริหาร และชุมชน เพื่อสนับสนุนการนำนวัตกรรมไปใช้ในระดับห้องเรียนและระดับสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ (DuFour & Fullan, 2013; OECD, 2016)

สำหรับข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการขับเคลื่อนนวัตกรรมการเรียนรู้อย่างยั่งยืน ภาครัฐและหน่วยงานต้นสังกัดควรสนับสนุนนโยบายที่เปิดพื้นที่ให้สถานศึกษามีความคล่องตัวในการบริหารจัดการและพัฒนานวัตกรรมตามบริบทของตนเอง ควบคู่กับการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรอย่างต่อเนื่องและเป็นธรรม นอกจากนี้ ควรพัฒนาระบบการนิเทศและประเมินผลที่มุ่งเน้นการพัฒนา มากกว่าการควบคุม รวมถึงส่งเสริมเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษาเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และขยายผลนวัตกรรมการเรียนรู้ในวงกว้าง อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืนในระยะยาว (Leithwood et al., 2012; Fullan, 2016)

การขับเคลื่อนนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ยั่งยืนต้องอาศัยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วม และสร้างระบบสนับสนุนที่ยืดหยุ่น เอื้อต่อการพัฒนาวิชาชีพและการทำงานร่วมกัน ควบคู่กับนโยบายที่สนับสนุนความคล่องตัว ทรัพยากรที่เพียงพอ และการประเมินที่มุ่งพัฒนา เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

สรุป

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนนวัตกรรมการเรียนรู้ในบริบทการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 21 โดยผู้บริหารต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม กำหนดทิศทางและสร้างระบบสนับสนุนที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ ครูและบุคลากรทางการศึกษามีบทบาทเป็นผู้ปฏิบัติการหลักที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและทำงานร่วมกันในวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ ขณะที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการออกแบบนวัตกรรมที่ตอบสนองต่อความแตกต่างและส่งเสริมทักษะที่จำเป็นต่อชีวิตจริง ความสำเร็จของนวัตกรรมการเรียนรู้เกิดจากการบูรณาการปัจจัยด้านผู้นำ บุคลากร ผู้เรียน และบริบทของสถานศึกษาและชุมชน ควบคู่กับการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม แม้จะมีข้อจำกัดด้านทัศนคติ ความพร้อม งบประมาณ เทคโนโลยี และนโยบาย แต่สามารถพัฒนาได้ผ่านการบริหารจัดการเชิงบูรณาการ การมีส่วนร่วม และการสนับสนุนเชิงนโยบายที่เพิ่มความคล่องตัว ส่งผลให้นวัตกรรมการเรียนรู้สามารถขับเคลื่อนสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *ทิศทางการจัดการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

Bush, T. (2018). *Educational leadership and management: Theory, policy, and practice*. London: Sage.

DuFour, R., & Fullan, M. (2013). *Cultures built to last: Systemic PLCs at work*. Bloomington, IN: Solution Tree Press.

Epstein, J. L. (2011). *School, family, and community partnerships: Preparing educators and improving schools* (2nd ed.). Boulder, CO: Westview Press.

Fullan, M. (2014). *The principal: Three keys to maximizing impact*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

_____. (2016). *The new meaning of educational change* (5th ed.). New York: Teachers College Press.

Glickman, C. D., Gordon, S. P., & Ross-Gordon, J. M. (2018). *SuperVision and instructional leadership: A developmental approach* (10th ed.). Boston, MA: Pearson.

Hallinger, P. (2011). Leadership for learning: Lessons from 40 years of empirical research. *Journal of Educational Administration*, 49(2), 125–142.

Leithwood, K., Harris, A., & Hopkins, D. (2012). Seven strong claims about successful school leadership. *School Leadership & Management*, 32(1), 27–42.

OECD. (2015). *Students, computers and learning: Making the connection*. Paris: OECD Publishing.

_____. (2016). *Innovating education and educating for innovation: The power of digital technologies and skills*. Paris: OECD Publishing.

_____. (2018). *The future of education and skills: Education 2030*. Paris: OECD Publishing.

Partnership for 21st Century Skills. (2019). *Framework for 21st century learning*. Washington, DC: P21.

Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of innovations* (5th ed.). New York: Free Press.

Senge, P. M. (2006). *The fifth discipline: The art and practice of the learning organization* (Rev. ed.). New York: Doubleday.

Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในการจัดการความขัดแย้งระหว่างประเทศ กรณีศึกษาการทูตทางศาสนาและการสร้างสันติภาพในความสัมพันธ์ชายแดนไทย-กัมพูชา (2025-2026)*

TITLE THE ROLE OF BUDDHIST MONKS IN NAVIGATING INTERNATIONAL CONFLICTS A CASE STUDY OF RELIGIOUS DIPLOMACY AND PEACEBUILDING IN THAI-CAMBODIAN BORDER RELATIONS (2025-2026)

พระพิพิธพัชโรดม (อำนวย อินฺทวณฺโณ)[1] และ มะลิ ทิพพ์ประจง[2]

Phra Phithapacharodom (Amnuay Intawanno)[1] and Mali Thippachong[2]

[1-2]วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

[1-2]Phetchaburi Buddhist College, Thailand

Corresponding Author's Email: thipprajongmali@gmail.com

วันที่รับบทความ : 3 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 7 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 9 มกราคม 2569

Received 3 January 2026; Revised 7 January 2026; Accepted 9 January 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้วิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในฐานะตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ (Non-state actors) ในการจัดการความขัดแย้งระหว่างประเทศ โดยใช้กรณีศึกษาความขัดแย้งชายแดนไทย-กัมพูชาในปี พ.ศ. 2568-2569 ภายใต้กรอบทฤษฎีสันติภาพของ Johan Galtung และ

Citation:

* พระพิพิธพัชโรดม (อำนวย อินฺทวณฺโณ) และ มะลิ ทิพพ์ประจง. (2569). บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในการจัดการความขัดแย้งระหว่างประเทศ กรณีศึกษาการทูตทางศาสนาและการสร้างสันติภาพในความสัมพันธ์ชายแดนไทย-กัมพูชา (2025-2026). วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1136-1145.

Phra Phithapacharodom (Amnuay Intawanno) and Mali Thippachong. (2026). Title The Role Of Buddhist Monks In Navigating International Conflicts A Case Study Of Religious Diplomacy And Peacebuilding In Thai-Cambodian Border Relations (2025-2026) .

Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1136-1145.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

โครงสร้างพื้นฐานเพื่อสันติภาพของ John Paul Lederach ผลการศึกษาพบว่าพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็น “ผู้ไกล่เกลี่ยทางศีลธรรม” และ “ผู้สื่อสารสันติภาพ” ท่ามกลางบรรยากาศชาตินิยมสุดโต่งในโลกดิจิทัล โดยมีบทบาทสำคัญทั้งในเชิงป้องกันผ่านการทูตเชิงวัฒนธรรม และการฟื้นฟูความสัมพันธ์หลังการสู้รบผ่านการช่วยเหลือทางมนุษยธรรมแก่ผู้ลี้ภัย แม้จะเผชิญข้อจำกัดจากโครงสร้างอำนาจรัฐและการถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง แต่พุทธสันติวิธีและกลไก “การทูตแทร็ก 1.5” ที่มีพระสงฆ์เป็นส่วนร่วม ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการลดทอนความรุนแรงเชิงโครงสร้างและสร้างพื้นที่เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืนในภูมิภาคอาเซียน

คำสำคัญ: พระสงฆ์, การทูตเชิงศาสนา, พุทธสันติวิธี, ความขัดแย้งไทย-กัมพูชา, สันติภาพ

Abstract

This article explores the role of Buddhist monks as influential non-state actors in international conflict management, using the 2025-2026 Thai-Cambodian border crisis as a primary case study. Framed by Johan Galtung's peace theories and John Paul Lederach's “infrastructure for peace,” the study identifies monks as “moral mediators” and “peace messengers” navigating intense digital nationalism. The findings highlight their dual role in conflict prevention through cultural diplomacy and post-conflict reconciliation via humanitarian aid for displaced persons. Despite constraints from state structures and political instrumentalization, Buddhist non-violence and “Track 1.5 diplomacy” involving clergy demonstrate a significant capacity to mitigate structural violence and foster sustainable coexistence within the ASEAN region.

Keywords: Buddhist Monks, Religious Diplomacy, Buddhist Nonviolence, Thailand-Cambodia Conflict, Peacebuilding

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศ

ความขัดแย้งระหว่างประเทศในศตวรรษที่ 21 มิได้จำกัดอยู่เพียงสมรภูมิทางการทหาร แต่ได้ขยายตัวสู่ “สงครามลูกผสม” (Hybrid Warfare) ที่รวมเอาปฏิบัติการข้อมูลข่าวสารและการต่อสู้ทางวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน กรณีความขัดแย้งไทย-กัมพูชาซึ่งมีรากเหง้าจากปัญหาเขตแดนและอธิปไตยเหนือดินแดน ได้ส่งผลกระทบต่อพลเรือนกว่า 300,000 คนในปี พ.ศ. 2568 โดยมีการปะทะกันอย่างรุนแรงจนนำไปสู่ความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินจำนวนมาก ปัญหานี้สะท้อนความเปราะบางของความสัมพันธ์เพื่อนบ้านที่มักถูกแทรกแซงด้วยวาทกรรมชาตินิยมและการบิดเบือนข้อมูลผ่านสื่อสังคมออนไลน์

2. บทบาทของศาสนาในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ศาสนาในยุคปัจจุบันได้รับการยอมรับว่าเป็น “โครงสร้างเชิงอำนาจ” ที่ข้ามพรมแดนรัฐชาติ และทำหน้าที่เป็นมากกว่าเพียง Soft Power ศาสนาทำหน้าที่เป็นกรอบศีลธรรมในการดำเนินนโยบายต่างประเทศและเป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมทางการเมือง ในโลกยุคหลังฆราวาสนิยม (Post-secular world) ศาสนาได้กลับมาเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความมั่นคงและการทูตในระดับสากล

3. พระสงฆ์ในฐานะผู้สร้างสันติภาพและผู้ไกล่เกลี่ยทางศีลธรรม

ในภูมิภาคอุษาคเนย์ที่มีพุทธศาสนาเถรวาทเป็นรากฐานสำคัญ พระสงฆ์มีบทบาทเป็น “ผู้ไกล่เกลี่ยทางศีลธรรม” ที่มีทุนทางสังคมสูง พระสงฆ์สามารถทำหน้าที่เป็นตัวกลางที่ไม่เป็นทางการ (Informal Mediation) ในการประสานรอยร้าวระหว่างคู่ขัดแย้ง โดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดนที่กลไกของรัฐเข้าถึงได้ยาก

4. คำถามวิจัย/วัตถุประสงค์ของบทความ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์และพุทธสันติวิธีในการจัดการความขัดแย้งไทย-กัมพูชาช่วงปี พ.ศ. 2568-2569 (2) วิเคราะห์ประสิทธิภาพของการทูตเชิงศาสนาในฐานะกลไกสนับสนุนการทูตกระแสหลัก และ (3) เสนอแนวทางการบูรณาการบทบาทพระสงฆ์เข้ากับกลไกการรักษาความมั่นคงในระดับภูมิภาค

5. ขอบเขตการศึกษาและวิธีการศึกษาโดยสังเขป

การศึกษาเน้นวิเคราะห์เหตุการณ์ความขัดแย้งชายแดนไทย-กัมพูชา ระหว่างเดือนกรกฎาคม 2568 ถึงมกราคม 2569 โดยใช้การวิจัยเอกสารและวิเคราะห์กรณีศึกษาเปรียบเทียบกับวิกฤตการณ์ในพม่าและศรีลังกา เพื่อหาบทเรียนที่เหมาะสมสำหรับบริบทไทย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดว่าด้วยความขัดแย้งระหว่างประเทศ

ความขัดแย้งในยุคดิจิทัลถูกอธิบายผ่าน “โมเดลการยกระดับความขัดแย้ง” (Conflict Escalation Model) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าข่าวปลอม (Fake News) และปฏิบัติการข้อมูลข่าวสาร (IO) คือตัวเร่งปฏิกิริยาให้เกิดการปะทะทางทหาร ความขัดแย้งไทย-กัมพูชาในปี 2568 เริ่มต้นจากประเด็นเขตแดนทางบกและขยายสู่พื้นที่ทับซ้อนทางทะเล (MOU 2544) จนกระทั่งบานปลายสู่การสู้รบ

2. ทฤษฎีสันติภาพและการจัดการความขัดแย้ง

Johan Galtung เสนอแนวคิด “สันติภาพเชิงบวก” (Positive Peace) ซึ่งมิได้หมายถึงเพียงการขาดสงคราม (Negative Peace) แต่คือการกำจัดความรุนแรงเชิงโครงสร้าง John Paul Lederach เน้นการ “เปลี่ยนผ่านความขัดแย้ง” (Conflict Transformation) โดยสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนผ่านกลไก “โครงสร้างพื้นฐานเพื่อสันติภาพ” (Infrastructure for Peace)

3. แนวคิดพุทธสันติวิธี (Buddhist Peacebuilding)

พุทธสันติวิธีมุ่งเน้นการแก้ปัญหาที่รากเหง้าของจิตใจ (โลภะ โทสะ โมหะ) ผ่านวิธีการระงับอธิกรณ์ 7 ประการ (อธิกะระณะสะมะถะ) เช่น “สัมมุขาวินัย” (การเผชิญหน้าและพิสูจน์ความจริงต่อหน้า) และ “ติณวัตถารกะ” (การประนีประนอมดุจการเอาหญ้ากลบดิน) แนวคิด “อหิงสา” ในทางพุทธศาสนายังเน้นการอดทนต่อความรุนแรงโดยไม่โต้ตอบด้วยความเกลียดชัง ดังปรากฏใน “ปุณณสูตร”

4. บทบาทของศาสนาและนักบวชในเวทีการเมืองโลก

Douglas Johnston เสนอว่าศาสนา คือ “มิติที่ขาดหายไปของวิถีแห่งรัฐ” (Missing Dimension of Statecraft) นักบวชมีบทบาทสำคัญในการสร้าง “ความไว้วางใจ” (Trust Building) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการเจรจาทางการทูตในระดับ Track 1.5 และ Track 2

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสงฆ์

งานวิจัย พบว่า พระสงฆ์มีบทบาททั้งในฐานะ “ผู้สนับสนุนอุดมการณ์ชาตินิยม” ซึ่งอาจเพิ่มความขัดแย้ง และในฐานะ “นักปฏิบัติเพื่อสังคม” (Engaged Buddhism) ที่ช่วยเยียวยาเหยื่อสงคราม

กรอบแนวคิดการศึกษา

1. พระสงฆ์ในฐานะผู้นำและการไกล่เกลี่ยผู้นำทางศีลธรรม (Moral Authority) การใช้สถานะ “ผู้บริสุทธิ์” ในการกดดันผู้นำทางการเมืองให้ยุติความรุนแรงผู้สื่อสารสันติภาพ (Peace Messenger) การใช้สื่อดิจิทัลในการเผยแผ่ธรรมะเพื่อลดอคติข้ามพรมแดนผู้ไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง (Mediator) การทำหน้าที่เป็นบุคคลที่สามในการสร้าง “พื้นที่ปลอดภัย” สำหรับการพูดคุยผู้ส่งเสริมความสมานฉันท์ กิจกรรมเดินธรรมยาตราและสวดมนต์ข้ามแดนเพื่อละลายกำแพงแห่งความเกลียดชัง

2. ความเชื่อมโยงระหว่างหลักธรรมกับการลดความขัดแย้งการประยุกต์ใช้หลัก “ปฏิจจสมุปบาท” เพื่อชี้ให้เห็นว่าความทุกข์ของชาวบ้านทั้งสองฝั่งชายแดนมีความเกี่ยวเนื่องกัน การทำร้ายผู้อื่นย่อมส่งผลร้ายต่อตนเองและภูมิภาคโดยรวม

บทบาทของพระสงฆ์ต่อความขัดแย้งระหว่างประเทศ

1. บทบาทเชิงป้องกันความขัดแย้ง (Conflict Prevention) พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็น “ทูตทางศาสนา” (Religious Ambassadors) ผ่านเครือข่ายพระธรรมทูตสายต่างประเทศ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับวัฒนธรรมและลดอคติทางประวัติศาสตร์ก่อนที่ความขัดแย้งจะปะทุ

2. บทบาทในกระบวนการเจรจาและไกล่เกลี่ยในวิกฤตปี 2568 พระสงฆ์กัมพูชาภายใต้การนำของพระธรรมวิโร ยน เส่ง เยียต (Venerable Yon Seng Yeath) ได้จัดพิธีสวด

มนต์และเรียกร้องให้พระสงฆ์ไทยเป็น “กัลยาณมิตรในทางธรรม” เพื่อโน้มน้าวให้รัฐบาลและกองทัพไทยหยุดการใช้กำลังอาวุธ

3. บทบาทในการฟื้นฟูความสัมพันธ์หลังความขัดแย้งวัดในพื้นที่ชายแดน (เช่น สุรินทร์และศรีสะเกษ) ได้ปรับบทบาทเป็นศูนย์ลี้ภัยและสถานพยาบาลสนาม เพื่อรองรับประชาชนที่อพยพหนีภัยจากการยิงอาวุธหนัก นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมพุทธศาสนสัมพันธ์เพื่อสร้างความเชื่อมั่นระหว่างชุมชนหลังหยุดยิง

4. บทบาทในเวทีระหว่างประเทศและองค์กรสากล การใช้กลไก “วันวิสาขบูชาโลก” (UN Day of Vesak) ในการออกแถลงการณ์ร่วมเพื่อสันติภาพในระดับอาเซียนและส่งสารถึงสหประชาชาติ

กรณีศึกษา (Case Studies)

1. พระสงฆ์กับกระบวนการสันติภาพในอาเซียนบทเรียนจากวิกฤตปี 2568 แสดงให้เห็นว่า เมื่อมีการปิดพรมแดนและการทูตที่เป็นทางการติดขัด เครือข่ายพระสงฆ์ยังคงสามารถสื่อสารข้อมูลผ่านสายสัมพันธ์ทางศาสนาเพื่อประสานงานด้านมนุษยธรรมได้

2. พระสงฆ์กับความขัดแย้งทางชาติพันธุ์และศาสนาพม่า พระสงฆ์มีบทบาทนำในการประท้วงเรียกร้องประชาธิปไตย (2007) แต่ในขณะเดียวกันก็มีกลุ่มชาตินิยมที่ถูกรัฐใช้เป็นเครื่องมือในวิกฤตโรฮิงญา ศรีลังกา การใช้หลักพุทธธรรมเพื่อเยียวยาบาดแผลหลังสงครามกลางเมืองและการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนฮินดู

3. บทเรียนจากกรณีศึกษาไทย-กัมพูชาความขัดแย้งในปี 2568-2569 ชี้ให้เห็นว่า “สงครามข้อมูลข่าวสาร” สามารถถูกลดทอนได้ด้วยการ “สื่อสารเพื่อสันติภาพ” ของพระสงฆ์ที่เน้นความจริงและความเมตตา แทนที่จะเน้นการเอาชนะทางการเมือง

การวิเคราะห์และอภิปรายผล

1. จุดแข็งของบทบาทพระสงฆ์พระสงฆ์มี “ความน่าเชื่อถือ” (Credibility) และความยั่งยืนในการอยู่ในพื้นที่ระยะยาว ทำให้การเยียวยาความสัมพันธ์มีความต่อเนื่องกว่าหน่วยงานรัฐที่มีการโยกย้ายตำแหน่งบ่อยครั้ง

2. ข้อจำกัดและความท้าทายความท้าทายสำคัญคือการถูกกล่าวหาว่า “ไม่รักชาติ” เมื่อพระสงฆ์ออกมาเรียกร้องให้เห็นใจพลเรือนฝ่ายตรงข้าม รวมถึงอิทธิพลของอัลกอริทึมในโซเชียลมีเดียที่ส่งเสริมเนื้อหารุนแรงมากกว่าเนื้อหาสันติภาพ

3. การเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการทูตแบบรัฐการทูตแบบรัฐ (Track 1) มุ่งเน้นผลประโยชน์แห่งชาติและอธิปไตย ขณะที่การทูตเชิงศาสนา (Track 1.5) มุ่งเน้น “ความมั่นคงของมนุษย์” และการลดความหวาดระแวงในระดับจิตสำนึก

4. ความเหมาะสมของพุทธสันติวิธีในบริบทพหุวัฒนธรรมพุทธสันติวิธีได้รับการยอมรับว่าเป็นสากล เพราะเน้นการจัดการกับ “ความโกรธ” และ “อคติ” ซึ่งเป็นสภาวะพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด

ข้อเสนอเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ

1. การส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในเวทีสันติภาพ

รัฐควรสนับสนุนการจัดตั้ง “อาสาสมัครสงฆ์เพื่อสันติภาพชายแดน” ที่ได้รับการฝึกอบรมทักษะการไกล่เกลี่ยสากล

2. แนวทางการบูรณาการกับการทูตภาคประชาชน

สร้างกลไกการตรวจสอบข้อเท็จจริงร่วมกันระหว่างพระสงฆ์ไทยและกัมพูชาผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อยับยั้งข่าวปลอมก่อนจะลุกลามเป็นความขัดแย้ง

3. การพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์

หลักสูตร “สันติศึกษา” ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ควรเพิ่มเนื้อหาด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและกฎหมายมนุษยธรรม เพื่อให้พระสงฆ์ทำหน้าที่สื่อสารในระดับโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป

1. สรุปผลการศึกษา

พระสงฆ์ในความขัดแย้งไทย-กัมพูชา (2025-2026) มิได้เป็นเพียงผู้นำพิธีกรรม แต่คือ “ตัวแสดงเชิงยุทธศาสตร์” ที่ช่วยสร้างสมดุลระหว่างอำนาจรัฐและความเป็นมนุษย์ พุทธสันติวิธีเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การหยุดยิงพัฒนาไปสู่สันติภาพที่ยั่งยืน

2. คุณูปการทางวิชาการและสังคม

บทความนี้ เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการคืนที่ยืนให้กับศาสนาในแวดวงความมั่นคง เพื่อข้ามพ้นทางตันของวิถีแห่งรัฐแบบเดิมความขัดแย้งระหว่างประเทศในปัจจุบันมีมิติที่ซับซ้อนเกินกว่าเรื่องของศีลธรรมเบื้องต้นความซับซ้อนของเทคนิคการทูต พระสงฆ์ส่วนใหญ่อาจมีความเชี่ยวชาญด้านหลักธรรม แต่ยังขาดทักษะในเชิงเทคนิค เช่น กฎหมายระหว่างประเทศ, กระบวนการเจรจาต่อรองที่เป็นสากล (Conflict Management Skills), และความเข้าใจในภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) การขาดเอกภาพในองค์กรพุทธ แม้จะมีองค์กรพุทธระดับโลก แต่การทำงานมักเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ ขาดศูนย์กลางในการประสานงานที่มีอำนาจตัดสินใจเด็ดขาดเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ระหว่างประเทศ ทำให้พลังในการต่อรองในเวทีโลกมีน้อยกว่าสถาบันศาสนาที่มีศูนย์กลางการปกครองชัดเจน เช่น วาติกัน ความเสี่ยงทางกายภาพและภัยคุกคามในพื้นที่

พื้นที่ชายแดนหรือพื้นที่ขัดแย้งมักเต็มไปด้วยอันตรายความปลอดภัยในชีวิต พระสงฆ์ที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ในช่วงที่มีการปะทะกัน ต้องเผชิญกับกระสุนปืนใหญ่กับระเบิด และการถูกสงสัยว่าเป็นสายลับให้กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ภัยคุกคามเหล่านี้ทำให้บทบาทการทูตภาคประชาชนดำเนินไปได้อย่างจำกัดและต้องอาศัยความกล้าหาญทางจริยธรรมอย่างสูง

3. บทสรุปของส่วนข้อจำกัด

ความท้าทายเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า บทบาทของพระสงฆ์ต่อความขัดแย้งระหว่างประเทศมิใช่เรื่องง่ายที่จะบรรลุผลเพียงแค่การแสดงความเมตตา แต่จำเป็นต้องมีการ “ปฏิรูป” กระบวนการทำงานของคณะสงฆ์ให้มีความเป็นสากลมากขึ้น ทั้งในด้านการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ การรักษาความเป็นกลางท่ามกลางกระแสชาตินิยม และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือข้ามศาสนา เพื่อให้พระสงฆ์สามารถทำหน้าที่เป็นทูตสันติภาพได้อย่างเต็มภาคภูมิในโลกสมัยใหม่

4. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

ควรมีการศึกษาบทบาทของ “เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อสันติภาพ” (Peace-AI) ในการสนับสนุนงานเผยแผ่ศาสนาของพระสงฆ์ในภาวะวิกฤต

เอกสารอ้างอิง

บ้านเมือง. (2568). *พระสงฆ์กับสันติภาพชายแดนไทย–กัมพูชา บทบาทที่ข้ามพ้นวัด.* จาก https//www.banmuang.co.th/news/education/439592

พระครูสิริสุตโสภณ (คาสุข, จ.), อดิวัฒนสิทธิ์, จ., บรรเจิดฤทธิ์, ส. และ ศรีเหรัญ, บ. (2559). บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการความขัดแย้งของชุมชน. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร,* 11(2), 13-26.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุณยากร). (2561). *รูปแบบการบริหารจัดการความขัดแย้งตามแนวพุทธสันติวิธี.* จาก https//e-research.siam.edu/wp-content/uploads/2019/09/Phd.Ed-2018-thesis-Conflict-Management-Model-in-Buddhism.pdf

พระมหาอภิชาติ ธมฺมาภินนฺโท. (2565). *บทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระภิกษุสงฆ์ทางสื่อสังคม*. จาก http//ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2021/TU_2021_6303011727_14933_19456. pdf

สมเกียรติ อริยปรัชญา และ คณะ. (2556). *ปฏิบัติการข้อมูลข่าวสาร (IO) และความมั่นคงชายแดนไทย-กัมพูชา.* สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย. (2568). *สมรภูมิข่าวสารในวิกฤติความขัดแย้งไทย-กัมพูชา.* จาก https//tja.or.th/view/activities/ratchadamnoen-talk/1455567

Appleby, R. S. (2000). *The ambivalence of the sacred Religion, violence, and reconciliation.* Rowman & Littlefield.

Galtung, J. (1969). Violence, peace, and peace research. *Journal of Peace Research, 6*(3), 167-191.

Johnston, D. (2003). *Faith-based diplomacy Trumping realpolitik*. Oxford University Press.

Johnston, D., & Sampson, C. (1994). *Religion, the missing dimension of statecraft.* Oxford University Press.

Khmer Times. (2025). *Monks call for peace talks between Cambodia and Thailand.* Retrieved from https//www.khmertimeskh.com/501807865/monks-call-for-peace-talks-between-cambodia-and-thailand/

Lederach, J. P. (1997). *Building peace Sustainable reconciliation in divided societies*. United Nations University Press.

Nye, J. S. (2004). *Soft power The means to success in world politics.* PublicAffairs.

Sharma, D. V. (2025). The Impact of Buddhist Philosophy on Global Peace-building Efforts. *Bodhi Path,* 29, 17-23.

Sumanat, W. (2025). Media Strategies in the Thai–Cambodian Border Conflict A CDA Perspective. *SEAProTI Journal*.

The Diplomat. (2025). *The social media battle between Thailand and Cambodia.* Retrieved from https//thediplomat.com/2025/08/the-social-media-battle-between-thailand-and- cambodia/

ธรรมเพื่อครองใจคน*

VIRTUES FOR WINNING PEOPLE'S HEARTS

พระอธิการศรีปัญจะ ปภสฺสโร

Phra Athikan Sreepanja Papatsaro

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhist Studies, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Thailand

Corresponding Author's E-mail: singjaen@gmail.com

วันที่รับบทความ : 30 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 12 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 14 ธันวาคม 2568

Received 30 November 2025; Revised 12 December 2025; Accepted 14 December 2025

แปลจากหนังสือ : ธรรมเพื่อครองใจคน

ผู้เขียน : อาจารย์วสิน อินทรสระ

ผู้แปล : อาจารย์วสิน อินทรสระ

สำนักพิมพ์ : บริษัท ขุมทองอุตสาหกรรมและการพิมพ์ จำกัด

ปีที่พิมพ์ : 2555

จำนวนหน้า : 130 หน้า

บทนำ

หนังสือเรื่อง "ธรรมเพื่องครองใจคน" ซึ่งเรียบเป็นหนังสืองของอาจารย์วสิน อินทรสระจัดพิมพ์ 4000 เล่ม พ.ศ.2555 โดยชมรมกัลยาณธรรม มีความยาว 130 หน้า พิมพ์โดยบริษัท ขุมทองอุตสาหกรรมและการพิมพ์ จำกัด ฉบับธรรมทานเมื่อธันวาคม 2555

Citation:

* พระอธิการศรีปัญจะ ปภสฺสโร. (2569). ธรรมเพื่อครองใจคน. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1146-1156.

Phra Athikan Sreepanja Papatsaro. (2026). Virtues For Winning People's Hearts, 4(1), 1146-1156.;

DOI: DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ข้อมูลหนังสือและภูมิหลังผู้แต่ง

หนังสือเรื่อง ธรรมเพื่อครองใจคนและธรรมเพื่อความสำเร็จในชีวิต เป็นผลงานทางวิชาการที่สำคัญยิ่งในวงการพุทธศาสนา โดยเป็นผลงานของอาจารย์วศิน อินทสระ ซึ่งตีพิมพ์ในฉบับธรรมทานเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2555 โดยชมรมกัลยาณธรรม ภูมิหลังของงานเขียนนี้มีความน่าสนใจ เนื่องจากเนื้อหาส่วนใหญ่มีรากฐานมาจากงานที่อาจารย์วศินได้เขียนขึ้นตามคำร้องขอของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อใช้เป็นหนังสือส่งเสริมการอ่าน ชุดพระพุทธศาสนาและจริยธรรม สำหรับระดับมัธยมศึกษา เมื่อประมาณ พ.ศ. 2530 การรวมหลักธรรมสำคัญสองหมวด คือ สังคหวัตถุ 4 (ธรรมเพื่อครองใจคน) และ อิทธิบาท 4 (ธรรมเพื่อความสำเร็จในชีวิต) เข้าไว้ในเล่มเดียวกันตามที่ผู้จัดพิมพ์ เห็นว่า “เข้ากันได้รับกันดี” นั้น เป็นการแสดงจุดยืนทางปรัชญาของผู้เขียนที่เชื่อว่าความผาสุกและความสำเร็จที่แท้จริงต้องอาศัยทั้งการพัฒนาตนเอง (อิทธิบาท 4) และการธำรงรักษาความสัมพันธ์ทางสังคม (สังคหวัตถุ 4) ควบคู่กันไป

อาจารย์วศิน อินทสระ (พ.ศ. 2477 – ปัจจุบัน) เป็นนักปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณวุฒิสูงและได้รับการยอมรับในระดับประเทศ โดยท่านสำเร็จการศึกษาในระดับเปรียญธรรม 7 ประโยค (ป.ธ.7) ซึ่งแสดงถึงความแตกฉานในพระไตรปิฎก และมีวุฒิปริญญาโทด้านปรัชญา (M.A.) จากมหาวิทยาลัยบานารัส ประเทศอินเดีย ภูมิหลังทางการศึกษาที่เข้มแข็งนี้ ประกอบกับประสบการณ์การสอนวิชาศาสนาและปรัชญาที่ยาวนานถึง 46 ปีที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และการได้รับรางวัลเสาเสมาธรรมจักรในฐานะผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาประเภทวรรณกรรม ย่อมเป็นเครื่องยืนยันถึงความสามารถในการสังเคราะห์หลักธรรมที่ลึกซึ้งให้กลายเป็นอรรถาธิบายที่ชัดเจนและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

วัตถุประสงค์ของการวิจารณ์และขอบเขต

รายงานวิจารณ์เชิงวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อวิเคราะห์ความลึกซึ้งและแนวทางการตีความหลักธรรม สังคหวัตถุ 4 ของอาจารย์วศิน อินทสระ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของหนังสือในส่วนของ “ธรรมเพื่อครองใจคน” การวิเคราะห์จะดำเนินการโดยตรวจสอบการอรรถาธิบายหลักธรรมแต่ละข้ออย่างถี่ถ้วน เปรียบเทียบกับหลักฐานเชิงคัมภีร์จากพระไตรปิฎก

และประเมินคุณค่าในการประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความสามัคคีและเสถียรภาพทางสังคมในบริบทของภาวะผู้นำและการบริหารจัดการสมัยใหม่ การวิจารณ์จะเน้นการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบในประเด็นที่เห็นด้วยกับผู้เขียน และเสนอข้อสังเกตเชิงวิชาการเพื่อต่อยอดแนวคิดในการประยุกต์ใช้ให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น

เนื้อหาโดยย่อของหนังสือ (หน้า 14–73)

หนังสือ “ธรรมเพื่อครองใจคน” เป็นการถ่ายทอดธรรมะในรูปแบบที่เข้าใจง่าย อาจารย์วศิน อินทสระ ได้นำเสนอหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในฐานะ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน หลักการสังคมสงเคราะห์ ประสานบุคคลไว้ในสามัคคี หลักธรรมนี้อ้างอิงถึงพระพุทธพจน์ที่ปรากฏในคัมภีร์อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

สารัตถะเชิงปรัชญาของสังคหวัตถุ 4 ถูกเปรียบเทียบกับ “ลิ่มสลักของรถ” ที่เชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ของรถไว้ด้วยกันทำให้รถสามารถแล่นไปได้ การเปรียบเทียบเช่นนี้มีความหมายเชิงระบบ ที่บ่งชี้ว่าหลักธรรมทั้งสี่ข้อมีความสัมพันธ์กันอย่างขาดไม่ได้ หากขาดข้อใดข้อหนึ่งไประบบสังคมก็จะขาดเสถียรภาพและไม่สามารถดำเนินไปได้โดยราบรื่น นี่คือการเน้นย้ำว่าสังคหวัตถุ 4 เป็นแบบจำลองที่ต้องถูกปฏิบัติอย่างครบถ้วนเพื่อการธำรงรักษาความมั่นคงทางสังคม

รายละเอียดการตีความหลักสังคหวัตถุ 4

การอรรถาธิบายของอาจารย์วศิน อินทสระ เกี่ยวกับหลักธรรมแต่ละข้อมีความละเอียดลึกซึ้งและนำเสนอในมิติที่ขยายออกไปจากความหมายดั้งเดิม

ทาน (หน้า 15–34)

ทาน ถูกจำแนกอย่างมีนัยยะสำคัญออกเป็นสามมิติที่เกื้อกูลต่อการครองใจคน คือ อามิสทาน (การให้วัตถุ), ธรรมทาน (การให้คำแนะนำสั่งสอนอันเป็นประโยชน์) และ อภัยทาน (การให้อภัยในความผิดพลาด) การจำแนกนี้มิได้ให้ความสำคัญเฉพาะการให้ทางวัตถุ แต่เน้นว่าธรรมทานและการให้อภัยมีพลังในการผูกพันจิตใจและสร้างความสงบภายใน ผู้เขียนได้ย้ำถึงอานิสงส์ของการให้ โดยอ้างพระพุทธพจน์ว่า "การให้ย่อมผูกมิตรหรือไมตรีไว้ได้ (ทท์ มิตฺตานิ คนฺถติ)" นอกจากนี้ยังได้จำแนกวัตถุประสงค์ของการให้เป็น 3 ประการ ได้แก่ ให้เพื่ออนุเคราะห์ (ช่วยเหลือผู้ลำบาก), ให้เพื่อสงเคราะห์บ้าง (รักษาไมตรีระหว่างผู้เสมอกัน), และให้เพื่อบูชาคุณ (แก่บิดามารดา ครูอาจารย์)

อาจารย์วศินยังจำแนกประเภทของผู้ให้ (ทายก) ออกเป็น 3 จำพวก คือ ทานทาสะ (การให้ของเลวหรือเลวกว่าที่ตนบริโภคใช้สอย), ทานสหาย (การให้ของที่เสมอกันอย่างเดียวกันกับที่ตนบริโภคใช้สอย), และ ทานสามี (การให้ของที่ดีกว่าตนบริโภคใช้สอย ซึ่งมักให้แก่ผู้ควรเคารพ) สำหรับอามิสทาน (ทานวัตถุ) ได้แบ่งตามลักษณะการให้เป็น 2 ประเภท คือ ปาฏิปุคคลิกทาน (ให้เจาะจงบุคคล) และ สังฆทาน (ให้ไม่เจาะจงแก่หมู่คณะ) โดยเน้นว่า สังฆทานที่ถูกต้องมีอานิสงส์มากและมีผลมากกว่าการถวายทานเจาะจงบุคคล ไม่ว่ากรณีใด ๆ นอกจากนี้ การทำบุญให้ทานให้มีผลยอดเยี่ยมนั้น จะต้องประกอบด้วย สัมปทา 4 ประการ คือ วัตถุสัมปทา (ผู้รับมีคุณธรรมสูง), ปัจจัยสัมปทา (สิ่งของที่ให้ได้มาโดยบริสุทธิ์), เจตนาสัมปทา (มีเจตนาดีทั้ง 3 กาล คือ ก่อนให้ ขณะให้ และหลังให้), และ คุณาติเรกสัมปทา (ผู้รับมีคุณวิเศษ เช่น ออกจากนิโรธสมาบัติใหม่ๆ)

ปิยวาจา (หน้า 35-52)

ปิยวาจา (หรือ เปยยวัชชะ) ถูกนิยามว่าเป็นวาจาที่น่ารัก อ่อนหวาน ดูดดื่มใจ และที่สำคัญต้องเป็นวาจามีประโยชน์ อาจารย์วศินได้อ้างถึง องค์ 5 แห่งวาจาสุภาษิต ที่ปรากฏในสุภาษิตสูตร อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ได้แก่ กล่าวถูกกาล, กล่าวคำจริง, กล่าวอย่างอ่อนหวาน, กล่าวอย่างมีประโยชน์, และกล่าวด้วยเมตตาจิต (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าแม้จะเป็นคำจริง แต่หากพูดไปแล้วเป็นโทษแก่ผู้อื่น เช่น ทำให้เกิดความแตกแยกหรือครอบครัวแตกร้าว ก็ถือเป็นวาจาที่ควรเว้นเสีย

การอรรถาธิบายเน้นว่า คำพูดที่ถือเป็นปิยวาจาที่แท้จริงต้องมี คุณค่า และประโยชน์ ด้วย โดยหากคำจริงขัดแย้งกับคุณค่าทางจริยธรรม (เช่น การพูดความจริงที่ทำลายความสุขหรือเกียรติของผู้อื่น) ทางศาสนาจะยอมให้ทิ้งความจริงเพื่อรักษาคุณค่าไว้ ปิยวาจา ที่แท้จริงคือวาจาที่พูดออกมาจากใจที่อ่อนโยน มีความรักความเมตตาเป็นมูลฐาน และมีประโยชน์เป็นแกนกลางนอกจากนี้ยังมีการอ้างถึงหลัก วาจาสุภาษิตที่มีองค์ 4 (ขุททกนิกาย สุตตนิบาต) ได้แก่ กล่าวแต่วาจาที่ดี, กล่าวเป็นธรรม, กล่าววาจาน่ารัก, และกล่าวคำจริง อาจารย์วศินสรุปว่า ปิยวาจาที่ประกอบด้วยคุณลักษณะเหล่านี้เท่านั้น จึงจะเป็นเสน่ห์ที่มั่นคงซึ่งมีรากฐานจากคุณธรรม

อัตถจริยา (หน้า 53–66)

อัตถจริยา หมายถึง การประพฤติประโยชน์, การทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อตนและคนทั้งหลาย จุดเน้นที่สำคัญที่สุดในการตีความของผู้เขียน คือ การทำตนให้เป็นประโยชน์นั้นเป็นหนทางที่ดีที่สุดโดยการ ทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ ไม่ว่าบุคคลนั้นจะอยู่ในฐานะใดก็ตาม การบำเพ็ญหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดก็คือการทำประโยชน์แก่สังคมไปพร้อมกัน การอรรถาธิบายนี้ยังได้บูรณาการอัตถจริยาเข้ากับการบรรลุ ประโยชน์ 3 คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน (ทิฏฐธัมมิกัตถะ), ประโยชน์ภายหน้า (สัมปรายิกัตถะ), และประโยชน์สูงสุด (ปรมัตถะ อริยมรรคมีองค์ 8)

สำหรับการทำประโยชน์ 3 ระดับ ผู้เขียนได้ขยายความถึงหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง

1) ประโยชน์ในปัจจุบัน (ทิฏฐธัมมิกัตถะ) ต้องอาศัยหลักธรรม 4 ประการ ได้แก่ อุฏฐานสัมปทา (ขยันหมั่นเพียรประกอบกิจ), อารักขสัมปทา (รู้จักรักษาทรัพย์และคุณงามความดี), กัลยาณมิตตตา (คบมิตรที่ดี), และ สมชีวิตา (รู้จักเลี้ยงชีวิตตามสมควร)

2) ประโยชน์ภายหน้า (สัมปรายิกัตถะ) ต้องอาศัยหลักธรรม 4 ประการ ได้แก่ สัทธาสัมปทา (มีศรัทธาสมบูรณ์ เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ), สีลสัมปทา (มีศีลสมบูรณ์ตามฐานะ), จาคสัมปทา (มีใจเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว), และ ปัญญาสัมปทา (สมบูรณ์ด้วยปัญญา รู้จักบาปบุญคุณโทษ)

3) ประโยชน์สูงสุด (ปรมัตถะ) คือการดับเพลิงกิเลสและเพลิงทุกข์ ซึ่งต้องดำเนินตาม อริยมรรคมีองค์ 8

สมานัตตตา (หน้า 67–73)

สมานัตตตา ถูกแปลในความหมายที่หลากหลายและลึกซึ้ง ได้แก่ ความไม่ถือตัว/ไม่หยิ่งทะนงตน, ความเป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย, การร่วมสุขร่วมทุกข์, และการวางตนให้เหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์ อาจารย์วศินให้ความสำคัญกับ ความไม่ถือตัว โดยมองว่าความถือตัวจัด (มานะ) เป็นกิเลสร้ายที่บั่นทอนความน่ารักและเป็นสาเหตุของความแตกแยกและอาชญากรรม การที่ผู้เขียนเน้นความสำคัญของความไม่ถือตัวนั้น อ้างอิงถึงพระพุทธพจน์ที่ว่า “การทำลายปมเขื่อง หรืออัสมิมานะ เสียได้ จึงเป็นความสุขอย่างยิ่ง”

บทวิจารณ์

หนังสือ ธรรมเพื่อครองใจคน ถือเป็นการสังเคราะห์หลักสังคหวัตถุ 4 ที่มีความแม่นยำทางคัมภีร์และมีความลุ่มลึกในการประยุกต์ใช้ในมิติของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

การวิจารณ์เชิงวิชาการนี้มุ่งเน้นการประเมินความเข้มข้นของการอรรถาธิบายในแต่ละหลักธรรม

ประเด็นที่ผู้วิจารณ์เห็นด้วย

ความลุ่มลึกในการยกระดับ “ทาน” สู่มิติความมั่นคงทางจิตใจ (หน้า 15-34)

ผู้เขียนมิได้มอง “ทาน” เป็นเพียงกิจกรรมการให้วัตถุเท่านั้น แต่ได้ยกสถานะของธรรมทาน และอภัยทาน ให้เป็นหัวใจหลักของการครองใจคน ในมุมมองเชิงจริยศาสตร์ การเน้นทานประเภทนี้สอดคล้องกับพุทธจริยธรรมที่เน้นความสำคัญของปัญญา (ธรรมทาน) และการลดความตึงเครียดทางจิตใจ (อภัยทาน) ความสามารถในการให้อภัยถือเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการสร้างสันติภาพในความสัมพันธ์ระยะยาว

การที่ผู้เขียนวิเคราะห์การให้เพื่อบูชาคุณ (แก่ครู อาจารย์ บิดามารดา) และการให้ที่ถูกต้อง (สังฆทานที่ไม่เจาะจงบุคคล) ซึ่งมีอานิสงส์มาก เป็นการวางรากฐานทางจริยธรรมให้แก่ผู้ปฏิบัติว่า ทานที่แท้จริงมิได้มุ่งหวังผลตอบแทนทางวัตถุ แต่เป็นการสร้าง “ความสำนึกคุณ” และความผูกพันทางจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการบริหารความสัมพันธ์และการธำรงสังคมที่มั่นคง

การกำหนด “ปิยวาจา” เป็นมาตรฐานจริยธรรมการสื่อสาร (หน้า 35–52) การอรรถาธิบายปิยวาจาโดยอิงองค์ 5 แห่งวาจาสุภาษิต นั้น มีความถูกต้องตามหลักคัมภีร์และมีคุณูปการอย่างยิ่งในการนำมาประยุกต์ใช้ในยุคปัจจุบัน การเน้นว่าปิยวาจาต้องมี ประโยชน์ และมาจาก เมตตาจิต เป็นการยกระดับการสื่อสารจากการพูดเพื่อเอาใจ ไปสู่การพูดเพื่อเกื้อกูลและสร้างสรรค์

ในบริบทของการบริหารจัดการและภาวะผู้นำยุคใหม่ การที่วาจาต้องถูกกาล และเป็นคำจริง คือคุณลักษณะที่สำคัญในการสร้างความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจ (วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี, 2564 : 334-348) การที่ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า แม้เป็นคำจริงแต่หากเป็นโทษก็ไม่ควรพูด[4] แสดงให้เห็นถึงการพิจารณาถึงเจตนาและผลกระทบของการสื่อสารอย่างมีวิจารณญาณ โดยยึดหลักจริยธรรมของการสื่อสารที่มุ่งสันติเป็นสำคัญ

“อัตถจริยา” และการนิยามประโยชน์ผ่านการทำหน้าที่ (หน้า 53–66)

การที่อาจารย์วศิน อินทสระ นิยามแก่นของอัตถจริยาว่า คือ การทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ เป็นการนำหลักธรรมมาเชื่อมโยงกับจริยศาสตร์เชิงหน้าที่ อย่างชาญฉลาด การมองเช่นนี้ทำให้หลักธรรมมีความเป็นสากลและสามารถใช้ได้กับทุกสถานะในสังคม

นอกจากนี้ การเชื่อมโยงอัตถจริยาเข้ากับ ประโยชน์ 3 ระดับ (ปัจจุบัน, ภายหน้า, สูงสุด/มรรคมีองค์ 8) เป็นการตอกย้ำว่า การทำประโยชน์ทางสังคมที่แท้จริงนั้นมิได้จำกัดอยู่แค่การช่วยเหลือทางโลกเท่านั้น แต่เป็นการเกื้อกูลกันเพื่อความเจริญทางปัญญาและจิตวิญญาณด้วย การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์เชิงพุทธจึงถูกวางกรอบไว้เพื่อการบรรลุผลประโยชน์ร่วมกันในระดับสูงสุด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2564)

ประเด็นที่ผู้วิจารณ์ตั้งข้อสังเกตและข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

“สมานัตตตา” การขยายความสู่ความมีตนร่วมและการแบ่งปันความรับผิดชอบ (หน้า 67–73)

ผู้เขียนได้เน้นย้ำความสำคัญของในแง่ของความไม่ถือตัว การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย และการร่วมสุขร่วมทุกข์ การวิเคราะห์ในส่วนนี้เป็นรากฐานที่มั่นคงในการสร้างความไว้วางใจ อย่างไรก็ตาม ในบริบทการบริหารจัดการในยุคที่เน้นการปกครองแบบมีส่วนร่วม และประชาธิปไตย ควรมีการขยายความ ในความหมายของ “ความมีตนร่วม” และการให้ความเสมอภาคในการเข้าถึงอำนาจและการตัดสินใจ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2564)

การ “ร่วมสุขร่วมทุกข์” ที่ผู้เขียนกล่าวถึง ควรถูกตีความเพิ่มเติมในแง่ของ การแบ่งปันความรับผิดชอบ ผู้นำที่ปฏิบัติสมานัตตตาในปัจจุบันไม่เพียงแต่ต้องแสดงความเห็นอกเห็นใจ แต่ต้องลงไปร่วมรับฟังและเผชิญปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม หรือสิ่งแวดล้อมร่วมกับผู้ใต้บังคับบัญชาหรือประชาชน[7] การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย จึงต้องแปลความหมายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Impartiality) เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในหมู่คณะ

ความสัมพันธ์ระหว่างสังคหวัตถุ 4 และอิทธิบาท 4

แม้หนังสือจะรวมหลักสังคหวัตถุ 4 และอิทธิบาท 4 เข้าไว้ด้วยกัน แต่เนื้อหาส่วนที่วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงปรัชญาว่าหลักธรรมทั้งสองส่งผลต่อกันอย่างไรนั้นยังไม่ปรากฏอย่างชัดเจน การวิเคราะห์ที่ลึกซึ้งสามารถระบุได้ว่า สังคหวัตถุ 4 ทำหน้าที่เป็น ปัจจัยเกื้อหนุนภายนอก ที่สำคัญ

การปฏิบัติสังคหวัตถุ 4 อย่างครบถ้วนเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมที่สงบสุข ปราศจากความขัดแย้ง และลดภัยคุกคามทางสังคมที่อาจขัดขวางความสำเร็จส่วนบุคคล เมื่อสังคมเกิดความเกื้อกูลและสามัคคี บุคคลย่อมสามารถทุ่มเทความเพียร และใช้ปัญญาไตร่ตรองตามหลักอิทธิบาท 4 ได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องเสียเวลาและพลังงานไปกับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งภายนอก ด้วยเหตุนี้ สังคหวัตถุ 4 จึงเป็น “ธรรมาภิบาลทางสังคม” ที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการบำเพ็ญอิทธิบาท 4 เพื่อให้เกิดความสำเร็จส่วนตนที่ตั้งอยู่บนรากฐานของความผาสุกทางสังคมที่ยั่งยืน

การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารจัดการสมัยใหม่สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์เชิงประยุกต์ของสังคหวัตถุ 4 ในบริบทภาวะผู้นำสมัยใหม่

หลักธรรม	แก่นสารที่ อ.วศิน เน้น (การครองใจคน)	มิติเชิงประยุกต์ในปัจจุบัน
ทาน	การให้ธรรมทานและอภัยทาน, การผูกมิตร	การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการแบ่งปันความรู้/ทรัพยากร และการมอบความมั่นคงทางจิตใจ[8]
ปิยวาจา	วาจาต้องมีประโยชน์และเมตตาจิต	จริยธรรมการสื่อสาร การจัดการความขัดแย้ง และการสร้างความเข้าใจในองค์กร[9]
อัตถจริยา	การทำหน้าที่ให้สมบูรณ์, ประโยชน์ 3 ระดับ	ความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) และการบริหารงานเชิงผลประโยชน์ร่วมกัน
สมานัตตตา	เสมอต้นเสมอปลาย, ร่วมสุขร่วมทุกข์, ไม่ถือตัว	ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม การสร้างความไว้วางใจ และการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม[10]

จุดเด่นของหนังสือ

1. ความแม่นยำทางคัมภีร์และความเป็นระบบในการนำเสนอ หนึ่งในความแข็งแรงที่สุดของหนังสือคือการอ้างอิงแหล่งคัมภีร์อย่างถูกต้อง ทั้งจากอังคุตตรนิกายและขุททกนิกาย ทำให้การอธิบายสังคหวัตถุ 4 มีฐานรองรับทางพระพุทธศาสนาดั้งเดิม ไม่ใช่การตีความตามความรู้สึกหรือวัฒนธรรมร่วมสมัยเท่านั้น นอกจากนี้ ผู้เขียนยังจัดวางประเด็นเป็นหมวดหมู่ชัดเจน เช่น การแบ่งทานเป็น 3 มิติ การเรียงองค์คุณของวาจาสุภาษิต การสรุปประโยชน์ 3 ระดับ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจรากฐานและโครงสร้างของหลักธรรมอย่างเป็นระบบ

2. การเชื่อมโยงหลักธรรมกับชีวิตจริงได้อย่างแนบเนียน หนังสือแสดงจุดแข็งในการ “แปลธรรมะให้เป็นพฤติกรรม” โดยเฉพาะการชี้ให้เห็นว่าทานไม่ได้จำกัดอยู่ที่วัตถุ แต่รวมถึงการให้คำแนะนำและการให้อภัย ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับจิตวิทยาความสัมพันธ์สมัยใหม่ เช่นเดียวกับการตีความ “ปิยวาจา” ในฐานะคำพูดที่มีประโยชน์และทำให้เกิดสันติ ความเข้าใจนี้ทำให้หลักธรรมไม่ถูกมองว่าเป็นเพียงแนวคิดเชิงศาสนา แต่เป็นทักษะการสื่อสารที่ใช้ได้จริงในสังคมปัจจุบัน

3. อุปมาและการอธิบายที่ช่วยเปิดมุมมองเชิงระบบอุปมา “ลิ่มสลักของรถ” ช่วยให้ผู้อ่านมองสังคหวัตถุ 4 ในฐานะระบบที่มีองค์ประกอบเกื้อกูลกัน หากขาดข้อใดข้อหนึ่ง ระบบสังคมก็จะไม่สมบูรณ์ การนำเสนอลักษณะนี้ทำให้หนังสือมีพลังทางการตีความและช่วยสร้างความเข้าใจที่ลุ่มลึกในระดับวิเคราะห์

4. ส่งเสริมคุณธรรมพื้นฐานของการอยู่ร่วมกัน หนังสือช่วยสื่อว่า สังคหวัตถุ 4 ไม่ใช่หลักธรรมของผู้ปกครองเท่านั้น แต่เป็นจริยธรรมสากลที่ใช้ได้ในหลายระดับความสัมพันธ์ ทั้งครอบครัว เพื่อนร่วมงาน และสังคมโดยรวม โดยเฉพาะการเน้น “ความไม่ถือตัว” ซึ่งเกี่ยวข้องกับรูปแบบความขัดแย้งและความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมปัจจุบันอย่างใกล้ชิด

จุดด้อยของหนังสือ

1. ความเข้มข้นเชิงสังคมวิทยาและสหสาขายังจำกัด แม้หนังสือมีความแม่นยำทางคัมภีร์ แต่การอธิบายส่วนใหญ่เน้นกรอบศีลธรรมเชิงพุทธมากกว่าการเชื่อมโยงกับสาขาวิชาอื่น เช่น สังคมวิทยาความไว้วางใจ จริยศาสตร์สมัยใหม่ หรือทฤษฎีทุนทางสังคม การขาดมุมมองสหวิทยาการทำให้ศักยภาพของหลักธรรมยังไม่ถูกนำเสนอในบริบทสังคมกว้างเท่าที่ควร

2. ตัวอย่างร่วมสมัยยังมีไม่มากนักแม้การอธิบายหลักธรรมชัดเจน แต่กรณีตัวอย่างมักอยู่ในบริบทดั้งเดิม หากมีการประยุกต์กับสถานการณ์สมัยใหม่ เช่น การสื่อสารออนไลน์ ความสัมพันธ์ในองค์กร หรือประเด็นความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม หนังสืออาจเข้าถึงผู้อ่านรุ่นใหม่ได้มากยิ่งขึ้น

3. การวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ยังไม่เด่นชัด หนังสือเน้นเชิงอธิบายมากกว่าเชิงตั้งคำถาม จึงยังขาดการถกเถียงเกี่ยวกับข้อจำกัดของหลักธรรม เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างการให้อภัยกับความยุติธรรม หรือการใช้ปิยวาจาในเชิงผลประโยชน์ หากเพิ่มมิติวิพากษ์ จะทำให้หนังสือมีความลึกเชิงปรัชญามากยิ่งขึ้น

4. ความไม่สมดุลของสัดส่วนเนื้อหา ประเด็นเกี่ยวกับ “ทาน” ได้รับพื้นที่จำนวนมาก ในขณะที่ “สมานัตตตา” และหัวข้ออื่นมีพื้นที่น้อยกว่า ส่งผลให้ภาพรวมของสังคหวัตถุ 4 ไม่สมดุลอย่างเท่าที่ควร หากปรับสัดส่วนเนื้อหาให้ใกล้เคียงกัน จะช่วยเสริมความสมบูรณ์ของการนำเสนอหลักธรรมทั้งสี่ข้อ

บทสรุป

การยืนยันคุณค่าของหนังสือ

หนังสือ ธรรมเพื่อครองใจคน ถือเป็นงานวิชาการเชิงประยุกต์ที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่ง เนื่องจากมีความละเอียดลึกซึ้งในการอธิบายหลักสังคหวัตถุ 4 อาจารย์วศิน อินทสระ ได้นำเสนอหลักธรรมนี้อย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับหลักฐานทางคัมภีร์ การตีความของผู้เขียนได้ขยายความหมายของสังคหวัตถุ 4 จากหลักการสงเคราะห์ขั้นพื้นฐานไปสู่ ปรัชญาการบริหารความสัมพันธ์และจริยธรรมทางสังคม ที่ครบถ้วนสมบูรณ์ทั้งมิติทางวัตถุ ปัญญา และจิตวิญญาณ

สังคหวัตถุ 4 รากฐานของการครองใจคนและการบริหารสังคมที่ยั่งยืน

หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ทั้งสี่ประการ มิใช่เป็นเพียงเครื่องมือในการทำให้ผู้อื่นรัก แต่เป็นคุณสมบัติพื้นฐานของผู้ปกครอง ผู้บริหาร และสมาชิกสังคมทุกคนที่ต้องการความผาสุกและสันติภาพ หลักธรรมเหล่านี้เมื่อปฏิบัติอย่างสมบูรณ์จะแปรสภาพเป็น กำลังแห่งการสงเคราะห์ (สังคหพละ) ซึ่งเป็นพลังในการยึดเหนี่ยวน้ำใจคนและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี ผู้ที่ประพฤติธรรม 4 ประการนี้ ย่อมดำเนินชีวิตด้วยความมั่นใจเพราะมีพลังในตนเอง ซึ่งเป็น

หลักประกันสำคัญที่ช่วยให้บุคคลข้ามพ้นภัยทั้ง 5 ประการ ได้แก่ ภัยเนื่องด้วยการครองชีพ ภัยคือความเสื่อมเสียชื่อเสียง ภัยคือความครั่นคร้ามเก้อเขินในที่ชุมนุม ภัยคือความตาย และภัยคือทุคติ

ความสำเร็จในการ "ครองใจคน" ตามแนวคิดที่ถูกวิเคราะห์นี้ คือความสำเร็จในการสร้างความสามัคคีที่เกิดจากความเท่าเทียมกัน ความเกื้อกูลกันในทุกระดับ และการสื่อสารที่สร้างสรรค์และมุ่งเมตตา หลักธรรมเหล่านี้ทำงานร่วมกันอย่างสมดุล เป็นกุญแจสำคัญในการสร้างสังคมที่มั่นคงและยั่งยืน โดยทำหน้าที่เป็นเสมือน "ลิ่มสลักของรถ" ที่ธำรงรักษาสังคมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุกหากปราศจากธรรมเครื่องสงเคราะห์เหล่านี้ ความผูกพันทางสังคม รวมถึงความนับถือระหว่างมารดาบิดากับบุตรย่อมไม่เกิดขึ้น (วศิน อินทสระ, 2555) อันนำไปสู่ความเสื่อมและขาดเสถียรภาพของระบบสังคมในที่สุด

เอกสารอ้างอิง

วศิน อินทสระ. (2555). *ธรรมเพื่อครองใจคนและธรรมเพื่อความสำเร็จในชีวิต. ฉบับธรรมทาน.* สมุทรปราการ: ชมรมกัลยาณธรรม.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2564). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.* (พิมพ์ครั้งที่ 43). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พิมพ์ลภัส นัสบุสย์. (2566). การประยุกต์หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 7(1), 586.

วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี. (2564). การบริหารชุมชนท้องถิ่นตามหลักสังคหวัตถุ 4. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 8(2), 325.

พระปริญญา อนุตฺตโร (บุญแผ้ว) และ พชรเดช เสมาน. (2567). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองแหน อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร. *วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์*, 8(2), 485.

Bodhi, Bhikkhu. (2012). *Aṅguttara Nikāya 4.32, Sustaining. In The Numerical Discourses of the Buddha.* Boston: Wisdom Publications.

ประติมานะวิทยาพระอวโลกิเตศวรผ่านคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร*

THE ICONOGRAPHY OF AVALOKITEŚVARA THROUGH THE SADDHARMAPUṆḌARĪKA SŪTRA

พระคำ สุขใจ[1], ณัฐพงษ์ นรนิ[2], เกรียงไกร กองเส็ง[3] และ ชนิชา คิดประเสริฐ[4]

Phra Kham Sukjai[1], Natthapong Norani[2], Kriangkrai Kongseng[3] and Chanicha Kidprasert[4]

[1]วัดโภมานคุณาราม

[1]Bhoman Khunaram Temple, Thailand

[2-4]มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

[2-4]Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: s64123403152@ssru.ac.th

วันที่รับบทความ : 30 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 12 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 14 ธันวาคม 2568

Received 30 November 2025; Revised 12 December 2025; Accepted 14 December 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างประติมากรรมพระอวโลกิเตศวรที่ปรากฏในคัมภีร์ สัทธรรมปุณฑริกสูตร กับอิทธิพลที่ส่งผลต่อพุทธลักษณะในประเทศไทยและนานาประเทศ โดยอาศัยกระบวนการศึกษาด้านประติมานวิทยา (Iconography) เพื่อตรวจสอบการแสดงออกทางศิลปะและการสร้างสรรค์รูปเคารพซึ่งสะท้อนคุณลักษณะด้านเมตตาและกรุณาของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร จากการศึกษาพบว่ารูปเคารพของพระอวโลกิเตศวรได้พัฒนาหลากหลายรูปแบบในอินเดีย จีน ญี่ปุ่น เกาหลี และไทย อันเป็นผลมาจากคติความเชื่อ บริบทสังคม และวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาค ทั้งนี้ คัมภีร์ สัทธรรมปุณฑริกสูตร ยังกล่าวถึงการปรากฏกายของพระอวโลกิเตศวรทั้ง 33 ปาง ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือ

Citation:

* พระคำ สุขใจ, ณัฐพงษ์ นรนิ, เกรียงไกร กองเส็ง และ ชนิชา คิดประเสริฐ. (2569). ประติมานะวิทยาพระอวโลกิเตศวรผ่านคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1157-1181.

Phra Kham Sukjai, Natthapong Norani, Kriangkrai Kongseng and Chanicha Kidprasert. (2026). The Iconography Of Avalokiteśvara Through The Saddharmapuṇḍarīka Sūtra. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1157-1181.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

สรรพสัตว์ ส่งผลให้เกิดความศรัทธาแพร่หลายผ่านงานประติมากรรม จิตรกรรม และพิธีกรรมต่าง ๆ การวิเคราะห์ยังสะท้อนให้เห็นคุณค่าของแนวคิดด้านความเมตตาและการเยียวยาที่สัมพันธ์กับสังคมร่วมสมัย รวมถึงแนวโน้มการขยายตัวของรูปเคารพและความศรัทธาสู่สื่อดิจิทัลและศิลปะร่วมสมัยในอนาคต

คำสำคัญ: ประติมานะ, พระอวโลกิเตศวร, คัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร

Abstact

This article presents an analysis of the relationship between the iconography of Avalokite**ś**vara depicted in the Saddharmapu**ṇḍ**ar**ī**ka S**ū**tra and its influence on Buddhist artistic characteristics in Thailand and other countries. Employing the method of iconographic study, the research explores artistic expressions and the creation of sacred images that embody the compassion and benevolence of the Bodhisattva Avalokite**ś**vara. The findings indicate that representations of Avalokite**ś**vara have evolved across regions such as India, China, Japan, Korea, and Thailand, shaped by cultural beliefs, social contexts, and regional aesthetics. The Saddharmapu**ṇḍ**ar**ī**ka S**ū**tra describes the Bodhisattva's 33 manifestations, each appearing to assist sentient beings in various circumstances, thereby promoting widespread reverence in Asian art, belief systems, and ritual practices. The study further highlights the enduring significance of compassion and healing conveyed through Avalokite**ś**vara's iconography, which continues to resonate in contemporary societies. Moreover, the devotion and artistic representations associated with Avalokite**ś**vara are projected to expand into digital media, contemporary art, and psychological healing practices, emphasizing simplicity, tranquility, and universal accessibility.

Keywords: Iconography, Avalokite**ś**vara, *Saddharmapu**ṇḍ**ar**ī**ka S**ū**tra* (Bodhisattva Avalokite**ś**vara)

บทนำ

หากจะกล่าวถึงพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร หรือที่ชาวไทยรู้จักกันในนามของพระแม่กวนอิมที่ปรากฏรูปลักษณ์เป็นสตรีชุดขาวมือถือแจกัน ทั้งนี้ “ประติมานะ” ของพระแม่กวนอิมมิใช่มีเพียงรูปลักษณ์ดังกล่าวเท่านั้น ยังมีรูปลักษณ์ต่าง ๆ ของท่านอีกมาก ดังที่ปรากฏในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร โดยคณะสงฆ์จีนนิกายแห่งประเทศไทย ที่ได้จัดพิมพ์เป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2547 เพื่อเป็นอนุสรณ์ ครบรอบ 103 ปีแห่งชาตกาล พระมหาคณาจารย์จีนธรรมสมาธิวัตร (โพธิ์แจ้ง) โดยชะเอม แก้วคล้าย ซึ่งแปลจากต้นฉบับภาษาสันสกฤต

คำว่า ประติมาวิทยา หมายถึง ภาพเขียนภาพวาดของพระอวโลกิเตศวรหรือพระโพธิสัตว์กวนอิมที่นิยมสร้างเป็นรูปบุรุษหนุ่มทรงเครื่อง ตามแบบเจ้าชายของประเทศอินเดียในโบราณที่มีรูปลักษณะปางที่หลากหลาย แต่สิ่งสำคัญนั้นต้องมีรูปพระอมิตาภพุทธเจ้าในปางนั่งสมาธิอาศัยอยู่บนเศียร และนั่งอยู่บนสุดสุดในปางที่พระอวโลกิเตศวรมีหลายเศียร ถือว่าเป็นปติมากรรมที่โดดเด่นและที่สำคัญสำหรับมหายาน ส่วนดอกไม้ที่เป็นเอกลักษณ์มักจะวาดประกอบในภาพด้วยคือดอกบัว และจะต้องเป็นดอกบัวสีชมพู เพราะถ้าเป็นสีขาวจะเป็นของพระมัญชุศรีโพธิสัตว์หรือบุญซูผู่สัก ดอกบัวสีชมพูจึงทำให้พระองค์ได้รับการขนานพระนามว่าเป็นพระโพธิสัตว์ที่ผู้คนนับถือก่อนเกิดพระโพธิสัตว์องค์ตามมา ผลงานทางศิลปะทั้งในรูปแบบการปั้นแกะสลักหล่อหรือขึ้นรูปในภาษาทั่วไปคือปฏิมากรรม ส่วน “คัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร” คือคัมภีร์ที่กล่าวถึง คุณลักษณะของพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ว่ามีคุณความดีต่อสรรพชีวิตอย่างไรจะได้รับประโยชน์รูปแบบไหนบ้างจากการระลึกถึงพระอวโลกิเตศวร อีกทั้งยังกล่าวถึงการสำแดงรูปลักษณ์ในแบบต่างๆเพื่อตอบสนองต่อจริตอัธยาศัยของสรรพสัตว์ซึ่งต่อมาก็เป็นแนวทางในการสร้างปฏิมากรรมในรูปแบบต่างๆที่เห็นได้ในยุคปัจจุบันอีกด้วย

ทั้งนี้ คัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตรเป็นคัมภีร์ที่มีความเก่าแก่ มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนามหายานอย่างมาก แต่งขึ้นเมื่อไหร่นั้น ยังไม่มีหลักฐานที่แน่ชัด แต่เมื่อ พ.ศ. 798 ได้มีการแปลจากภาษาสันสกฤตเป็นภาษาจีนแล้ว ต่อมาได้แปลเป็นภาษาอื่นๆ อีกจำนวนมาก เช่น ภาษาทิเบต เกาหลี ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส และอังกฤษ เป็นต้น ส่วนในประเทศไทย ได้มีผู้แปลไว้แล้วหลายสำนวน แต่เป็นการแปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ โดยคณะสงฆ์จีนนิกายแห่งประเทศไทย มีความประสงค์พิมพ์เผยแพร่เนื้อหาของสัทธรรมปุณฑริกสูตร ในพระพุทธศาสนามหายานถือว่าคำภีร์นี้มีความสำคัญและมีอิทธิพลเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นลัทธิใดๆในฝ่าย

มหายาน ซึ่งต่างก็ให้ความเคารพนับถือพระสูตรนี้ ที่ผ่านมามีผู้ศึกษาค้นคว้าจนเขียนเป็นอรรถกถาและฎีกาขยายความจากพระสูตรมากมาย เพราะด้วยเนื้อหาของพระสูตรกล่าวถึงพุทธศนาศาสนามหายานอย่างชัดเจน หลายผู้คนในเอเชียตะวันออก นำมาสวดท่องจำโดยเฉพาะจีน เกาหลี และญี่ปุ่น (ชะเอม แก้วคล้าย, 2547 : 7) ในคัมภีร์นี้ส่วนที่กล่าวถึงรูปลักษณะของพระอวโลกิเตศวร คือ สมันตมุขปริวรรต ว่าด้วยการสำแดงรูปลักษณ์ต่าง ๆ ของพระอวโลกิเตศวร ในการโปรดสรรพสัตว์ให้เหมาะสมตามจริตและอัธยาศัยที่แตกต่างกัน ด้วยแนวคิดจากคัมภีร์นี้ ทำให้การสร้างปฏิมากรรมพระโพธิสัตว์องค์นี้ มีหลากหลายศิลปะ อันนำไปสู่ความเชื่อมโยงทางจิตวิญญาณตามแนวทางของผู้ปฏิบัติในวิถีของพระพุทธศาสนา

แม้จะมีงานศึกษาพระอวโลกิเตศวรในเชิงศิลปกรรมและศาสนาเป็นจำนวนมาก แต่ยังขาดงานที่เชื่อมโยงระหว่าง ‘ประติมานะวิทยา (Iconography)’ กับ ‘คัมภีร์เฉพาะบทสมันตมุขปริวรรต’ โดยตรง... บทความนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวเพื่อเป็นการนำเสนอการวิเคราะห์ประติมานะวิทยาของพระอวโลกิเตศวรที่ปรากฏในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร ฉบับตีพิมพ์ดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาและปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธศาสนามหานิกายที่จะใช้ประติมานะเชื่อมโยงไปถึงการศึกษาคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพโดยอาศัยความกรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยเอกลักษณ์ของพระอโลกิเตศวรที่มีรูปลักษณ์ต่าง ๆ อันสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของมนุษย์ที่มีลักษณะนิสัยแตกต่างกัน

ลักษณะประติมานะของพระอวโลกิเตศวรที่ปรากฏในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร

พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์(กวนอิม) ถือเป็นพระโพธิสัตว์อันดับต้น ๆ ที่พุทธศาสนิกชนเป็นที่รู้จักและเคารพนับถือมากที่สุด รูปลักษณ์ที่ปรากฏออกสื่ออย่างเป็นรูปธรรมทั้งรูปหล่อต่าง ๆ แม้กระทั่งภาพวาดมีอยู่อย่างแพร่หลาย คติการสร้างส่วนนึงได้รับแนวคิดจากพระสูตรทางพระพุทธศาสนาที่ชื่อว่า สัทธรรมปุณฑริกสูตร (妙法莲华经观世音菩萨普门品) บทที่ 25 จาก 28 บท เป็นฉบับที่แพร่หลายในจีน เนื่องจากความศรัทธาต่อองค์พระอวโลกิเตศวร (กวนอิม) ฝ่ายมหายานเป็นที่แพร่หลายจึงมีการพิมพ์บทนี้เผยแพร่ต่างหากจากพระสัทธรรมปุณฑริกสูตร โดยนิยมใช้เป็นบทสวดถวายพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ซึ่งเป็นที่นับถือบูชาแพร่หลายในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน พระสูตรนี้เรียกชื่อย่อว่า “ผู่เหมินผิ่น”(普门品) เป็นบทที่ว่าด้วยการที่ประตูเปิดแก่สรรพสัตว์ทั้งปวงโดยเสมอกัน เพราะ

สาระสำคัญของอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์สมันตมุขปริวรรตกล่าวถึงการสำแดงกายต่าง ๆ ของพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ในการโปรดสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ภัยและสมปรารถนาโดยเสมอภาค โดยนำเสนอสาระสำคัญผ่านบทสนทนาระหว่างพระอักษยมติโพธิสัตว์กับพระพุทธเจ้า เนื้อหาโดยสังเขปเริ่มต้นจากการที่พระอักษยมติโพธิสัตว์ได้ทูลถามพระพุทธเจ้าถึงสาเหตุที่พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ได้พระนามว่า อวโลกิเตศวร(สดับเสียงโลก) พระพุทธเจ้าจึงทรงอธิบายถึงการที่พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ได้โปรดสรรพสัตว์ผู้ขานนามหรือเคารพบูชาพระองค์ให้พ้นจากทุกข์ภัย 7 ประการ พิษ 3 ประการ และสมในความปรารถนา 2 ประการ ต่อมาพระอักษยมติโพธิสัตว์ยังได้ทูลถามถึงกุสโลบายที่พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ใช้ในการแสดงธรรมแก่สรรพสัตว์ พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสอธิบายถึงการสำแดงกายโปรดสรรพสัตว์ต่าง ๆ ถึง 33 ประการ

ทั้งนี้ รูปกายของพระอวโลกิเตศวรที่ระบุไว้ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาท่านสามารถปรากฏได้ทุกรูปแบบ แต่โดยหลักแล้วมี 33 รูปกาย ได้แก่

1. กายของพระพุทธเจ้า (佛身)
2. กายของพระสาวก (声闻身)
3. กายของพระราชา (小王身)
4. กายของท้าวมหาพรหม (梵王身)
5. กายของพราหมณ์ (婆罗门身)
6. กายของอุบาสิกา (优婆夷身)
7. กายของพระปัจเจกพุทธเจ้า (辟支佛身)
8. กายของท้าวสักกะ (帝释身)
9. กายของพระอิศวร (自在天身)
10. กายของพระมเหศวร (大自在天身)
11. กายของมหาขุนพล (天大将军身)
12. กายของท้าวกุเวร (毗沙门身)
13. กายของผู้อาวุโส (长者身)
14. กายของคฤหบดี (居士身)

15. กายของอำมาตย์ (宰官身)

16. กายของภิกษุ (比丘身)

17. กายของภิกษุณี (比丘尼身)

18. กายของอุบาสก (优婆塞身)

19. กายของภรรยาผู้อาวุโส (长者妇女身)

20. กายของภรรยาคฤหบดี (居士妇女身)

21. กายของภรรยาอำมาตย์ (宰官妇女身)

22. กายของภรรยาพราหมณ์ (婆罗门妇女身)

23. กายของเทพ (天身)

24. กายของนาค (龙身)

25. กายของยักษ์ (夜叉身)

26. กายของคนธรรพ์ (乾闼婆身)

27. กายของอสูร (阿修罗身)

28. กายของครุฑ (迦楼罗身)

29. กายของกินนร (紧那罗身)

30. กายของมโหราค (摩睺罗伽身)

31. กายของกุลบุตร (童男身)

32. กายของกุลธิดา (童女身)

33. กายของวัชรเทพ (金刚身)

จากรูปกายข้างต้น รูปกายที่พบเห็นบ่อยจากวัดมหานิกายทั้ง 6 แห่งและศาลเจ้าต่าง ๆ ในประเทศไทย มีอยู่ด้วยกัน 5 รูปกาย คือ กายของพระพุทธเจ้า (佛身) กายของพระสาวก (声闻身) กายของพระราชา (小王身) กายของพราหมณ์ (婆罗门身) และ กายของอุบาสิกา (优婆夷身)

รูปที่ 1 กายของพระพุทธเจ้า (佛身) กายของพระสาวก (声闻身)
กายของพระราชา (小王身) กายของท้าวมหาพรหม (梵王身)
กายของพราหมณ์ (婆罗门身) กายของอุบาสิกา (优婆夷身)
(**ที่มา :** www.rsww.org)

การสำแดงกายทั้ง 33 ประการนี้ไม่ได้หมายความว่ามีจำนวน 33 จริง แต่มีความหมายว่ามาก พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์แบ่งพระวรกายไปโปรดสรรพสัตว์จำนวนหาประมาณมิได้ ในตรีสหัสมหาสหัสสโลกธาตุ (โลกธาตุที่มหาศาลจำนวนสามพันโลกธาตุ) ตามที่สรรพสัตว์มีจิตระลึกถึง หากจะตีความตามนี้ พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ย่อมมีพระวรกายหาจำนวนประมาณมิได้ ซึ่งอาจตีความได้ถึงปรากฏการณ์ใด ๆ ก็ตามที่สามารถกระตุ้นเราให้เกิดความเมตตากรุณา

ได้ กายของพระอวโลกิเตศวรตามที่กล่าวมาเป็นการจำแลงรูปกายให้เข้ากับจริตของสรรพสัตว์ เนื่องเพราะพระอวโลกิเตศวรจะเปลี่ยนแปลงพระองค์ไปตามที่ผู้ซึ่งพระองค์ต้องการจะสั่งสอน

ในส่วนของอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์สมันตมุขปริวรรตนั้นได้ส่งผลให้ความศรัทธาในในพระอวโลกิเตศวรแพร่หลายในสังคมจีนและสังคมตะวันออก ศาสนสถานต่าง ๆ นิยมพิมพ์พระสูตรนี้เผยแพร่ต่างหากเพื่อใช้เป็นบทสวดบูชา พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ ในคัมภีร์ฝ่ายมหายานมีที่กล่าวถึงพระอวโลกิเตศวรอยู่หลายเล่ม อาทิ มหารัตนกูฏสูตร มหากรุณาปุณฑริกสูตร เป็นต้น แต่บทอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์สมันตมุขปริวรรตนี้มีอิทธิพลสูงสุด เพราะได้อธิบายที่มาของพระนามและการสำแดงกาย 33 ประการของพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์โดยละเอียด ทำให้เห็นถึงพระมหาเมตตากรุณาที่มุ่งจะให้สรรพสัตว์พ้นทุกข์ นอกจากนั้นฤทธานุภาพด้านต่าง ๆ ของพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ที่เอ่ยถึงในบทอวโลกิเตศวรสมันตมุขปริวรรตนี้ก็ทำให้ผู้นับถือเกิดความศรัทธาและความหวังในชีวิต ตัวอย่างเช่น เรื่องการประทานบุตรธิดาที่พร้อมด้วยสิริลักษณ์และมีคุณความดีเป็นการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมจีนที่ให้ความสำคัญกับการมีบุตรไว้สืบสกุลและเซ่นไหว้บรรพชนไม่ให้ขาดตอน

ต่อมามีพุทธศาสนิกชนที่ศรัทธาในหมู่มากนิยมสร้างพระปฏิมาจำลองของพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์เพียงรูปลักษณ์ 33 ปาง การจะสร้างให้ครบตามคัมภีร์นับว่าหาได้ยากมาก จะมีเพียงแต่กายของสตรีเพศเท่านั้น สำหรับพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรนี้ เชื่อว่าคติพุทธศาสนามหายานถูกนำมาผสมผสานกับเรื่องเจ้าหญิงเมี่ยวซ่าน ตำนานพื้นบ้านในแผ่นดินจีน จนก่อให้เกิดเป็นพระอวโลกิเตศวรในปางที่เป็นผู้หญิงขึ้น ในเมืองจีนมักนิยมทำรูปกวนอิมเป็นผู้หญิง จนบางครั้งก็เข้าใจผิดว่ากวนอิมคือพระอวโลกิเตศวรในปางที่เป็นผู้หญิง แต่ดังที่กล่าวแล้วว่าพระนามกวนอิมหมายถึงพระอวโลกิเตศวรในภาษาจีน ไม่ว่าจะอยู่ในปางใด พระอวโลกิเตศวรทรงมหิทธานุภาพมาก สามารถแปลงพระองค์ไปได้หลายรูปแบบ รูปของพระองค์ในประเทศจีน-ญี่ปุ่น ที่มี “พันแขน-พันมือ” ก็มีอยู่มาก เป็นสัญลักษณ์ของพระเมตตาที่ทรงช่วยเหลือสัตว์โลกอยู่ตลอดเวลา

แนวคิดเชื่อมโยงปฏิมากรรมยุคโบราณกับคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร

ตามรูปลักษณะในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร ทำให้เกิดเป็นประติมากรรมขึ้นตั้งแต่ยุคโบราณ มีทั้งรูปปั้นและรูปวาดเกิดขึ้น ซึ่งล้วนแล้วเกิดจากองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน คือ

รูปทรงและเนื้อหา กล่าวคือเนื้อหาที่เกิดจากเรื่องราวที่บรรยายรูปลักษณ์ของพระอวโลกิเตศวรนาในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร ทำให้เกิดการสร้างรูปทรงให้เป็นสิ่งที่มองเห็นได้

ในราชวงศ์ฮั่นสำหรับงานประติมากรรมมีการนำหินมาสลักแทนและมีการแกะสลักงาช้าง หินอ่อน และหยกตามความเชื่อและความนิยมของชาวจีน ซึ่งมีสัดส่วนงดงาม เป็นการผสมผสานระหว่างศิลปะอินเดียและจีนที่มีลักษณะเป็นมนุษย์มากกว่าเทพเจ้า โดยมีหนึ่งในพุทธปฏิมาที่นิยมสร้าง คือ พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ซึ่งสะท้อนถึงการสร้างสรรค์ศิลปะที่ได้รับอิทธิพลจากคำสอนในพระสูตรมหายานซึ่งเน้นถึงคุณลักษณะของพระพุทธะและพระโพธิสัตว์ในการช่วยเหลือสัตว์โลกเพื่อให้บรรลุสัจธรรมและการตรัสรู้ โดยมีความเชื่อมโยงระหว่างศิลปกรรมกับหลักธรรมในพระสูตร ดังนี้

การแสดงออกถึงพุทธะหลายองค์และพระโพธิสัตว์ในงานประติมากรรม คัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตรมีการกล่าวถึงพระพุทธเจ้าหลายพระองค์และพระโพธิสัตว์ผู้ช่วยเหลือสัตว์โลก งานประติมากรรมจึงมักสร้างพระพุทธรูปและพระโพธิสัตว์ให้มีคุณลักษณะเช่นความเมตตา ความเสียสละ และการเป็นที่พึ่งของผู้คน เช่น ประติมากรรมพระอวโลกิเตศวรพันมือที่แสดงถึงการช่วยเหลืออย่างทั่วถึง (วศิน อินทสระ, 2555, น. 30–33)

แนวคิดของการตรัสรู้และการสืบทอดพระธรรมที่เป็นนิรันดร์ แนวคิดจากคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตรที่ว่า "พระสัทธรรมเป็นสิ่งที่นิรันดร์" สะท้อนผ่านงานศิลปะที่สร้างองค์พระพุทธรูปในท่านั่งสมาธิและมีรัศมีรอบพระเศียรเพื่อสื่อถึงการบรรลุธรรม ตัวอย่างเช่น พระพุทธรูปแบบคันธาระซึ่งมีรูปแบบเฉพาะในแง่ความนิรันดร์และความสงบ (รวิวาร นิลรัตน์, 2548: 58)

การใช้สัญลักษณ์ดอกบัวในงานประติมากรรม ดอกบัวใน คัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร ถือเป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์และการตรัสรู้ ซึ่งประติมากรรมของพระพุทธรูปในหลายยุคสมัยมักจะใช้บัลลังก์ดอกบัวเป็นฐานรองพระพุทธองค์ สื่อถึงการบรรลุธรรมแม้อยู่ในโลกที่เต็มไปด้วยอุปสรรค ความหมายนี้สะท้อนในพระพุทธรูปในศิลปะสุโขทัยและศิลปะอยุธยาของไทย ที่แสดงถึงพระพุทธองค์นั่งสมาธิบนบัลลังก์ดอกบัวอย่างสงบ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2539: 75)

พระโพธิสัตว์ผู้เสียสละในงานศิลปะ พระสูตรนี้กล่าวถึงพระโพธิสัตว์ที่อุทิศตนเพื่อช่วยเหลือสัตว์โลก ประติมากรรมของพระโพธิสัตว์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มักสร้างพระ

โพธิสัตว์ในหลายมือ หลายพักตร์ ซึ่งหมายถึงความสามารถในการช่วยเหลือผู้คนได้ทั่วถึงและอย่างไม่มีขีดจำกัด เช่น พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรที่เป็นสัญลักษณ์ของการเสียสละเพื่อผู้อื่น นอกจากนี้ ประติมากรรมยังแสดงถึงคุณธรรมและลักษณะต่างๆ ของพระโพธิสัตว์ที่ได้รับการบูชาในพระสูตร ซึ่งสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้คนในการแสวงหาความเมตตาและการช่วยเหลือผู้อื่นในชีวิตประจำวัน (วศิน อินทสระ, 2555: 47)

อิทธิพลของพุทธลักษณะพระอวโลกิเตศวรต่อประเทศไทยและนานาประเทศ

พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร เป็นพระโพธิสัตว์ผู้เปี่ยมไปด้วยความเมตตา กรุณา มีคนเคารพนับถือจำนวนมากครอบคลุมดินแดนต่าง ๆ ในภูมิภาคตะวันออก ตั้งแต่อินเดีย เนปาล ทิเบต ญี่ปุ่น เกาหลี มองโกเลีย จีน ไต้หวัน อินโดนีเซีย กัมพูชา เวียดนาม และไทย รูปลักษณ์ของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ซึ่งเราเคยเห็นผ่าน รูปภาพจิตรกรรม และปฏิมากรรมหลากหลายรูปแบบเช่น พระอวโลกิเตศวรที่มีสี่แขน พันแขน หรือภาพวาดสีขาว (สีขาวแสดงถึงธรรมอันบริสุทธิ์ซึ่งปราศจากกิเลสตัณหา) ชาวทิเบต อิเดีย เนปาล และไทย จะวาดหรือปั้นเป็นรูปผู้ชายและเรียกว่า "พระอวโลกิเตศวร" ชาวจีนจะวาดภาพและปั้นรูปหล่อของท่านเป็นผู้หญิง ซึ่งเรารู้จักในนาม "เจ้าแม่กวนอิม" ขณะที่ประเทศญี่ปุ่นระบุได้ยากว่าเป็นเพศอะไร มีทั้งแบบเพศชายและเพศหญิง

ในยุคที่ศาสนาพุทธนิกายมหายานได้รับความนิยมในประเทศจีน และประเทศอื่น ๆ ในแถบเอเชียตะวันออก ควบคู่กับการแพร่หลายของลัทธิขงจื๊อและเต๋า ในช่วงศตวรรษที่ 19 โดยพบรูปปั้นเจ้าแม่กวนอิมในลักษณะต่าง ๆ เช่น รูปปั้นเจ้าแม่กวนอิมพันมือ รูปปั้นเจ้าแม่กวนอิมในชุดขาว เป็นงานประติมากรรมพุทธศิลป์ที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อของผู้คนในยุคต่าง ๆ กันสืบทอดต่อมานับพันปี โดยมีหลักฐานรูปปั้นเจ้าแม่กวนอิมในประเทศต่าง ๆ แตกต่างกันโดยเฉพาะประเทศไทย อินเดีย จีน เกาหลี ญี่ปุ่น และเวียดนาม ดังนี้

ประเทศไทย

พระอวโลกิเตศวรกวนอิมในเมืองไทยสังกัดอยู่ฝ่ายพุทธมหานิกายเป็นส่วนใหญ่ นิทานเรื่องนางเมี่ยวซานที่เล่าในเมืองไทยได้ระบุชัดว่า ธรรมที่นางเมี่ยวซานใฝ่หานั้นเป็นพุทธธรรม บทสวดภาษาจีนที่ใช้ในการสวดบูชากวนอิมก็มีเนื้อความเป็นพุทธ และในหมู่ผู้รู้ก็ยืนยันจะอธิบายว่ากวนอิมคือปางหนึ่งของพระอวโลกิเตศวร การนับถือพระอวโลกิเตศวรนากวนอิม

เหมือนเป็นเทพที่คอยช่วยบำบัดทุกข์ภัยต่าง ๆ ที่ตนเผชิญอยู่ โดยพุทธลักษณะของพระอวโลกิเตศวรมีอิทธิพลต่อประเทศไทยในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านประติมากรรม ในประเทศไทยนอกจากจะมีประติมากรรมของพระอวโลกิเตศวรในลักษณะสตรีชุดขาวดังที่ได้รับอิทธิพลจากประเทศจีนแล้ว ยังมีประติมากรรมในศิลปะศรีวิชัย ทวารวดีและ ลพบุรีอีกด้วย

ในภาคใต้ของประเทศไทย รูปเคารพพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร พบมากบริเวณจังหวัดยะลา อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา อำเภอเมืองฯ อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช และอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยเฉพาะประติมากรรมชิ้นเอกซึ่งพบในอำเภอไชยา คือ พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร 2 กร หรือพระโพธิสัตว์ปัทมปาณิ พระนาม “อวโลกิเตศวร” แปลว่า “พระผู้มองลงต่ำ” หรือ “พระผู้มีแสงสว่าง” ส่วนพระนาม “ปัทมปาณี” แปลว่า “ผู้ถือดอกบัว” ศิลปะสมัยศรีวิชัย อายุราวพุทธศตวรรษที่ 14 พบในเมืองไชยา ซึ่งเป็นหนึ่งในเมืองโบราณที่สันนิษฐานกันว่าเคยเป็นที่ตั้งหรือศูนย์กลางของอาณาจักรศรีวิชัย ซึ่งเจริญขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 13-18

ประติมากรรมรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร (ปัทมปาณี) องค์นี้ มีขนาดเท่าบุคคลจริง สภาพชำรุด ท่อนล่างตั้งแต่บั้นพระองค์หายไป ทรงยืนอยู่ในท่าตริภังค์ (เอียงสะโพก) พระพักตร์กลม มีอุณาโลมที่พระนลาฏ พระเนตรเหลือบมองต่ำ ทรงเครื่องประดับ อาทิ สร้อยประคำ กรองศอ ครองผ้าเฉวียงพระอังสาหรือไหล่ซ้าย คาดทับด้วยสายยัชโญปวีตหรือสายธุรำ อันเป็นสายมงคลที่พราหมณ์หรือนักบวชใช้คล้อง โดยมีหัวกวางประดับอยู่บนสายนั้น ลวดลายเครื่องประดับคล้ายกับประติมากรรมในชวาภาคกลางอันเป็นการสนับสนุนหลักฐานจากจารึกหลักที่ 23 เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสกุลวงศ์ของกษัตริย์แห่งศรีวิชัย (ไชยา) และราชวงศ์ไศเลนทร์ในชวาภาคกลาง กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14 องค์จริงจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร พระโพธิสัตว์องค์นี้เป็นประติมากรรมศิลปะศรีวิชัยที่มีชื่อเสียงที่สุด และจัดได้ว่างดงามที่สุด ถือเป็นหลักฐานที่โดดเด่นชิ้นหนึ่งที่สนับสนุนความสำคัญในด้านศิลปวัฒนธรรมของเมืองไชยาโบราณในสมัยศรีวิชัยรูปเคารพนี้ และนับเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงถึงการนับถือพุทธศาสนานิกายมหายานของผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณคาบสมุทรภาคใต้ของประเทศไทย

รูปที่ 2 ประติมากรรมรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร (ปัทมปาณี)
(**ที่มา :** https://at.pinterest.com/pin/77476056082888328/)

2. ด้านจิตรกรรม ตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น วัด ศาลเจ้า สมาคม มูลนิธิต่าง ๆ ส่วนมากจะมีภาพลวดลายตามฝาผนังและภาพจิตรกรรมเหล่านั้นก็มักจะเป็นภาพจิตรกรรมศิลปะจีนเช่นกันกับพระประติมาแล้ว ยังมีเรื่องของพหุวัฒนธรรมคือการผสมสผานระหว่างพระพุทธศาสนาทั้งเถรวาทและมหายานอีกด้วย จิตรกรรมที่ปรากฏในศิลปะแบบไทยๆ ที่ปรากฏ ณ วัดปทุมวนาราม เป็นภาพ “พระมหาโพธิสัตว์” 5 องค์ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ พระวรกายสีขาว แต่งพระองค์อย่างเทวดาไทย โดยมีจารึกกำกับไว้ว่าคือ สมันตภัทร วัชรปาณี รัตนปาณี ปัทมปาณี (พระอวโลกิเตศวร) และวิศวปาณี โดยจิตรกรรมที่พบ ได้แก่

จิตรกรรมในศาลเจ้าและสมาคมชาวจีน ซึ่งในศาลเจ้าชาวจีน เช่น ศาลเจ้าแม่กวนอิมที่เยาวราช หรือ สมาคมธรรมศาลา พบลวดลายจิตรกรรมแบบจีนที่มักปรากฏบนผนังและเพดาน เป็นภาพพระอวโลกิเตศวรในลักษณะกวนอิม เช่น กวนอิมพันกร หรือกวนอิมประทับบนดอกบัว ภาพเหล่านี้มักแสดงความละเอียดและความงดงามตามศิลปะแบบจีน โดยใช้สีสด เช่น แดง ทอง และเขียว เพื่อสื่อถึงความศักดิ์สิทธิ์และพลังเมตตากรุณา (เฉลิมศักดิ์ จารุวรรณ, 2553 : 112-115) มีการการสอดแทรกสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนา อันเป็นการผสมผสานสัญลักษณ์มหายานอื่น ๆ เช่น วัชระ ดอกบัว และสิงโตจีน ซึ่งแสดงถึงการเชื่อมโยงกับพระสูตรมหายาน (ประทีป วิสุทธิ์, 2556 : 65-67)

จิตรกรรมในวัดไทย ได้แก่ภาพจิตรกรรมที่วัดปทุมวนาราม กรุงเทพมหานคร ที่มีความโดดเด่นเป็นพิเศษ ได้แก่ ภาพ "พระมหาโพธิสัตว์" 5 องค์ ซึ่งได้แก่ สมันตภัทร วัชรปาณี รัตนปาณี ปัทมปาณี (พระอวโลกิเตศวร) และวิศวปาณี ภาพเหล่านี้แสดงให้เห็นพระวรกายสีขาว แต่งกายแบบเทวดาไทย โดยมีลักษณะผสมผสานระหว่างศิลปะมหายานและศิลปะแบบไทย สะท้อนถึงความพหุวัฒนธรรมของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย (ลักษณา ธีรวิทย์, 2560 : 42-45)

ทั้งนี้ จิตรกรรมเหล่านี้มีการผสมผสานศิลปะเถรวาทและมหายาน โดยมักใช้ลักษณะของเทวดาไทย เช่น การแต่งองค์ด้วยลวดลายแบบไทยประเพณี แต่คงสัญลักษณ์ของพระโพธิสัตว์ เช่น พระเศียรทรงมงกุฎ และเครื่องประดับแบบมหายาน สะท้อนถึงการอยู่ร่วมกันของเถรวาทและมหายานในวัฒนธรรมไทย (สมชาย ศรีทัพ, 2563 : 72-75) สะท้อนถึงพหุวัฒนธรรมในจิตรกรรมไทย-จีน โดนจิตรกรรมที่ปรากฏในประเทศไทยมักสะท้อนถึงการหลอมรวมวัฒนธรรมระหว่างจีนและไทย โดยเฉพาะในชุมชนไทยเชื้อสายจีน ตัวอย่างเช่น การแสดงภาพพระอวโลกิเตศวรแบบกวนอิม ในลักษณะศิลปะแบบจีน เช่น ใบหน้าที่เรียวยาว สวมอาภรณ์จีน และประทับบนดอกบัว หรือ การใช้คติไทยในภาพจิตรกรรม เช่น การแสดงลวดลายแบบไทย เช่น เมฆสีทอง หรือการใช้ลวดลายใบไม้แบบไทยในกรอบภาพ เพื่อแสดงถึงการหลอมรวมของวัฒนธรรม (เฉลิมศักดิ์ จารุวรรณ, 2553 : 67-70)

ภาพที่ 3 จิตรกรรมเรื่องของพระพุทธเจ้าพระโพธิสัตว์มหายาน
(**ที่มา :** เว็บไซต์ https://seaarts.sac.or.th/)

3. ด้านความเชื่อ พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์โพธิสัตว์ ของพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากพระสูตรมหายานในอินเดีย โดยผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมของจีน คือตำนานเรื่องพระธิดาเมี่ยวซ่านซึ่งเสียสละชีวิตเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและแสดงถึงความกรุณาอย่างลึกซึ้ง จนได้รับการยกย่องให้เป็นพระโพธิสัตว์ในวัฒนธรรมจีน ความเชื่อนี้ถูกส่งต่อมายังประเทศไทยผ่านชุมชนไทยเชื้อสายจีน (เฉลิมศักดิ์ จารุวรรณ, 2553: 67-69) ก่อเกิดเป็นพระโพธิสัตว์กวนอิมดังที่พบเห็นในปัจจุบัน เพื่อสื่อถึงความอ่อนโยน ความเมตตาปราณี ทั้งนี้ผู้ที่นับถือพระแม่กวนอิม นอกจากจะกราบไหว้สักการะขอพรแล้ว ตามความเชื่อก็จะมีเรื่องของการไม่บริโภคเนื้อสัตว์ใหญ่จำพวกวัวควาย สำหรับท่านที่ถือเคร่งครัดก็จะทานอาหารเจควบคู่กับการถือศีลสวดมนต์ไปด้วย ทั้งนี้ ความเชื่อเกี่ยวกับพระอวโลกิเตศวรมีพื้นฐานจากพระสูตรมหายาน เช่น สัทธรรมปุณฑริกสูตร (Lotus Sutra) ซึ่งกล่าวถึงพระอวโลกิเตศวรในฐานะผู้รับฟังเสียงแห่งทุกข์ของสัตว์โลก และอวตังสกสูตร (Avatamsaka Sutra) ที่แสดงถึงความเมตตาของพระองค์ในการช่วยเหลือสรรพสัตว์

การกราบไหว้และขอพรของผู้ที่ศรัทธาพระแม่กวนอิม มักจะกราบไหว้เพื่อขอพรในเรื่องสุขภาพ ความสงบสุข และการปกป้องจากภัยอันตราย โดยมีการถวายดอกไม้ ธูป และผลไม้เป็นเครื่องบูชา มีการถือศีลและละเว้นการบริโภคเนื้อสัตว์ ซึ่งความเชื่อเกี่ยวกับพระแม่กวนอิมเน้นเรื่องการละเว้นจากการเบียดเบียนชีวิตสัตว์ โดยเฉพาะการไม่บริโภคเนื้อสัตว์ใหญ่ เช่น วัวและควาย สำหรับผู้ที่ถือเคร่งครัดจะปฏิบัติการกินเจควบคู่กับการถือศีลและสวดมนต์เพื่อเสริมสร้างบุญกุศล (สมชาย ศรีทัพ, 2563 : 72-74) ในวันสำคัญ เช่น วันประสูติ วันออกผนวช และวันบรรลุธรรม ของพระแม่กวนอิม จะมีการจัดพิธีสวดมนต์และสาธยายพระสูตรโดยเฉพาะบทที่เกี่ยวข้องกับพระอวโลกิเตศวร เช่น สมันตมุขปริวรรค (普门品) ในสัทธรรมปุณฑริกสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรที่เกี่ยวข้องโดยตรงเน้นถึงความกรุณาของพระองค์

กล่าวได้ว่า ความเชื่อเหล่านี้ส่งอิทธิพลทางวัฒนธรรมในประเทศไทยในทางศิลปกรรมและประติมากรรม ด้วยพระแม่กวนอิมในประเทศไทยมักปรากฏในรูปของพระโพธิสัตว์ที่แต่งกายแบบจีน ประทับบนดอกบัว และมีใบหน้าอ่อนโยน สะท้อนถึงความเป็นสัญลักษณ์ของความเมตตากรุณา รูปเคารพของพระองค์สามารถพบได้ในวัดมหายาน เช่น วัดโพธิ์แมนคุณาราม ตามศาลเจ้าชาวจีน และแม้ตามวัดไทยหลายแห่ง นอกจากนี้ ยังสะท้อนถึงความเป็นพหุวัฒนธรรมที่ผสมผสานระหว่างศาสนาและวัฒนธรรมจากหลายแหล่ง โดยมีการหลอมรวม

ลักษณะเฉพาะของพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน เช่น การผนวกคติเรื่องพระโพธิสัตว์กับเทวดาในวัฒนธรรมไทย

4. ด้านพิธีกรรม ตามสถานที่ต่างๆในประเทศไทยไม่ว่าจะเป็น วัด ศาลเจ้า สมาคม มูลนิธิ แม้องค์กรการกุศลต่าง ๆ ก็จะมีการจัดพิธีเนื่องในโอกาสต่าง ๆ ที่สำคัญเช่น วันประสูติ วันออกผนวชและวันบรรลุธรรม รวมถึงเทศกาลที่เกี่ยวข้องด้วย พิธีที่จัดจะเป็นการสาธยายมนต์และพระสูตรในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานโดยเฉพาะสัทธรรมปุณฑริกสูตรในวรรคที่ว่าด้วยอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์สมันตมุขปริวรรค ซึ่งถือว่าเป็นบทที่สำคัญในการได้รับเชิญมาสาธยายทุกครั้งที่จัดพิธี

พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระอวโลกิเตศวรในประเทศไทย

พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ หรือที่รู้จักกันในนาม "พระแม่กวนอิม" ในประเทศไทย มีบทบาทสำคัญในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน โดยเฉพาะในสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนไทยเชื้อสายจีน เช่น วัด ศาลเจ้า สมาคม มูลนิธิ และองค์กรการกุศล พิธีกรรมเหล่านี้ประกอบด้วยกิจกรรมทางศาสนาอันหลากหลาย ทั้งในโอกาสสำคัญตามปฏิทินจันทรคติและในเทศกาลวัฒนธรรมที่ชุมชนจีนให้ความสำคัญ

ในช่วงวันประสูติ วันออกผนวช และวันบรรลุธรรมของพระโพธิสัตว์กวนอิม ซึ่งตรงกับเดือน 2 เดือน 6 และเดือน 9 ตามปฏิทินจันทรคติ วัดและศาลเจ้าต่างจัดพิธีสาธยายพระสูตร โดยเฉพาะสัทธรรมปุณฑริกสูตร ในวรรคสมันตมุขปริวรรคที่กล่าวถึงพระอวโลกิเตศวรในฐานะผู้เปี่ยมด้วยความกรุณาและการช่วยเหลือสัตว์โลก ผู้เข้าร่วมพิธีมักถวายดอกไม้ น้ำสะอาด ผลไม้ และธูป เพื่อแสดงความเคารพและขอพร ในช่วงเทศกาลกินเจและเทศกาลกวนอิมผู่ซ่า ก็มีการสวดมนต์บท “โอม มณี ปัทเม หุม” ซึ่งเป็นมนตราที่ใช้สรรเสริญพระอวโลกิเตศวร พร้อมทั้งมีการสมาทานศีลและถือศีลกินเจเพื่อส่งเสริมเมตตาธรรมและละเว้นจากการเบียดเบียน ทั้งนี้ วัดมหายานสำคัญ เช่น วัดโพธิ์แมนคุณาราม ในกรุงเทพมหานคร เป็นศูนย์กลางในการจัดพิธีกรรมบูชาพระอวโลกิเตศวร โดยจัดให้มีการสาธยายพระสูตรในบทสมันตมุขปริวรรคควบคู่กับการนั่งสมาธิ เพื่อเสริมสร้างจิตใจที่สงบและเปี่ยมด้วยกรุณาธรรม ขณะที่ศาลเจ้ากวนอิมในย่านเยาวราช รวมถึงสมาคมต่าง ๆ เช่น สมาคมธรรมศาลา ก็จัดพิธีสาธยายมนต์ในวันตรัสรู้ของพระโพธิสัตว์ พร้อมพิธีจุดเทียนและธูปเพื่อขอพร ซึ่งเป็นธรรมเนียมที่สะท้อนความเชื่อในความคุ้มครองของพระโพธิสัตว์ องค์กรการกุศลและมูลนิธิอย่างมูลนิธิเทียนฟ้า ยังจัดกิจกรรมที่

เชื่อมโยงศาสนพิธีเข้ากับงานสาธารณประโยชน์ เช่น การแจกอาหารเจในช่วงเทศกาล รวมถึงการจัดสาธยายพระสูตรเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมทั้งหมดนี้ล้วนมีความสำคัญต่อการเสริมสร้างศรัทธาในพระอวโลกิเตศวร และเน้นย้ำคุณค่าของความเมตตากรุณา ความเสียสละ และการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ พิธีกรรมเหล่านี้ยังสะท้อนถึงการหลอมรวมทางวัฒนธรรมระหว่างไทยและจีน ซึ่งปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนผ่านกิจกรรมทางศาสนาและประเพณีที่ยังคงสืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนานในสังคมไทย

ประเทศอินเดีย

พบหลักฐานการสร้างรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรหลายพระกร ราวพุทธศตวรรษที่ 13 เป็นยุครุ่งเรืองของพุทธศาสนานิกายตันตระ อันเป็นส่วนหนึ่งของนิกายมหายาน โดยมีความเชื่อเกี่ยวกับเวทมนตร์ คาถา พิธีกรรมบูชาสักการะพระโพธิสัตว์ต่าง ๆ โดยพุทธลักษณะของพระอวโลกิเตศวรมีอิทธิพลต่อประเทศอินเดียในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านประติมากรรม พระอวโลกิเตศวร รูปหล่อสำริดจากเมืองกูร์กิฮาร์ รัฐพิหาร ศตวรรษที่ 9 ในพิพิธภัณฑ์เมืองปัตนะ รัฐพิหาร พระอวโลกิเตศวรเป็นตัวอย่างอันยอดเยี่ยมของความตั้งใจของพระโพธิสัตว์ที่จะเลื่อนความเป็นพระพุทธเจ้าของตนออกไปจนกว่าพระองค์จะทรงช่วยให้สรรพสัตว์บนโลกหลุดพ้นจากความทุกข์ (โมกษะ) และจากกระบวนการแห่งความตายและการเกิดใหม่ (สังสารวัฏ)

ภาพที่ 4 พระอวโลกิเตศวร ศตวรรษที่ 9 พิพิธภัณฑ์ปัฏนา รัฐพิหาร อินเดีย
(**ที่มา :** เว็บไซต์ https://blog.thai-sanscript.com/)

พระอวโลกิเตศวร รูปหล่อคลอไรต์สีเทาเข้ม ความสูง: 69 ซม. (27.17 นิ้ว) ความกว้าง: 44 ซม. (17.32 นิ้ว) อินเดียตะวันออก รัฐพิหาร ยุคปาล ครึ่งแรกของศตวรรษที่ 11

ภาพที่ 5 พระอวโลกิเตศวร รูปหล่อคลอไรต์สีเทาเข้ม
(**ที่มา :** เว็บไซต์ https://www.thezengateway.com/)

2. ด้านจิตรกรรม ประเทศอินเดียมีถ้ำที่เป็นของพระพุทธศาสนาอันลือชื่ออยู่ 2 ที่ คือ ถ้ำอชันตาและถ้ำเอโรล่า ถ้ำนี้นอกจากมีประติมาแกะสลักด้วยหินแล้วยังมีจิตรกรรมพระโพธิสัตว์ควบคู่กันอีกด้วย

ภาพที่ 6 พระโพธิสัตว์ปัทมปานี ถ้ำอชันตาที่ 1
(**ที่มา :** เว็บไซต์ http://www.thapra.lib.su.ac.th/supatlib/picture2.php?check=word&key word=&Page=208)

ภาพที่ 6 นี้เป็นภาพถ่ายจิตรกรรมของพระโพธิ์สัตว์ปัทมปาณิ (องค์เดียวกับพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์) พระโพธิสัตว์ผู้ถือดอกบัวนี้ ส่วนองค์ท่อนบนของพระโพธิสัตว์ ยืนเอียงพระวรกาย ทรงศิราภรณ์ สวมชฎามกุฎ พระพักตร์มน พระขนงเป็นสันนูนโค้งด้านบนเป็นร่อง พระนาสิกโด่ง พระโอษฐ์จีบ พระเนตรเหลือบต่ำ สวมสร้อยประคำและกรองศอ พระอังสาด้านซ้ายคล้องผ้าเฉวียงบ่า สถานที่คือถ้ำอชันตา

พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ เป็นสัญลักษณ์สำคัญในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน โดยเฉพาะในประเทศอินเดียที่เป็นต้นกำเนิดของพุทธศาสนา พระอวโลกิเตศวรเป็นต้นแบบของความเมตตาและการเสียสละเพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระองค์ยังคงปรากฏในพื้นที่ต่าง ๆ ของอินเดีย โดยเฉพาะในชุมชนที่นับถือมหายาน เช่น ลาดักห์และรัฐทางตอนเหนือ

3. ด้านความเชื่อ บทบาทของพระอวโลกิเตศวรในพระสูตรมหายานในอินเดีย เป็นตัวแทนแห่งความกรุณาและการเสียสละตามที่ปรากฏในพระสูตรมหายาน เช่น มหาปรัชญาปารมิตาสูตร และ สัทธรรมปุณฑริกสูตร พระองค์ถูกกล่าวถึงว่าเป็นผู้ที่รับฟังเสียงทุกข์ของสัตว์โลกและช่วยเหลือพวกเขาให้พ้นจากความทุกข์ บทบาทนี้เน้นการเป็นแรงบันดาลใจแก่ผู้ศรัทธาในการปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งนอกจากนี้ พระอวโลกิเตศวรยังได้รับการนับถือในฐานะ "พระผู้กรุณา" ที่สามารถช่วยให้พ้นจากทุกข์และอันตราย พระองค์เป็นแรงบันดาลใจในการบำเพ็ญโพธิจิต (Bodhicitta) ซึ่งเป็นหลักสำคัญในมหายาน ผู้ศรัทธานิยมสวดมนต์บท “โอม มณี ปัทเม หุม” ซึ่งเป็นคำสวดที่เชื่อว่าจะนำมาซึ่งความสงบสุขและความเมตตา

4. ด้านพิธีกรรม มีการบูชาและพิธีกรรมในวัดมหายานของของอินเดีย เช่น วัดในรัฐลาดักห์และรัฐสิกขิม มีการจัดพิธีบูชาพระอวโลกิเตศวรเป็นประจำ โดยใช้ดอกไม้ ธูปหอม และน้ำสะอาดในการบูชา พิธีกรรมเหล่านี้เน้นการสร้างบุญกุศลเพื่อเสริมสร้างความเมตตากรุณา นอกจากนี้ ในพื้นที่ลาดักห์ มีการจัดงานเทศกาลที่เกี่ยวข้องกับพระอวโลกิเตศวร เช่น เทศกาลประจำปีที่วัดเฮมิส (Hemis Monastery) มีการสวดมนต์และการแสดงประเพณีพื้นบ้านซึ่งสะท้อนถึงความศรัทธาในพระอวโลกิเตศวร เทศกาลเหล่านี้มุ่งเน้นการเสริมสร้างความสงบสุขและการพัฒนาจิตใจ มีการนำบทสวดมนต์และการภาวนาคือบท “โอม มณี ปัทเม หุม” มาใช้เป็นคำสวดประจำของผู้ปฏิบัติธรรมในมหายาน โดยมีความเชื่อว่าการสวดบทนี้จะช่วยลดกรรมและนำพาไปสู่การบรรลุธรรม

5. ด้านศิลปะและวัฒนธรรม ในด้านศิลปกรรมและประติมากรรม ลักษณะของพระอวโลกิเตศวร เช่น การมีหลายพระกรหรือพระเศียรเป็นการแสดงถึงความสามารถในการ

ช่วยเหลือสรรพสัตว์ ซึ่งปรากฏในงานประติมากรรมยุคคุปตะและปาละของอินเดีย ศิลปกรรมเหล่านี้ส่งอิทธิพลต่อศิลปะมหายานในภูมิภาคเอเชีย เช่น จีน ญี่ปุ่น และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนี้ มีการผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยในรัฐลาดักห์ พระอวโลกิเตศวรได้รับการนับถือร่วมกับพระลามะองค์สำคัญในลัทธิมหายาน ทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมของทิเบตกับพระพุทธศาสนา ซึ่งสะท้อนในพิธีกรรมและการปฏิบัติในชุมชน

ประเทศจีน

ชาวจีนที่นับถือเจ้าแม่กวนอิมเป็นเทพเจ้าตามความเชื่อในนิกายมหายาน และเชื่อว่าเป็นพระโพธิสัตว์ที่มีเมตตาต่อมวลมนุษย์ สมัยราชวงศ์ฮั่น และซ่ง สร้างรูปปั้นเจ้าแม่กวนอิมตามแบบอินเดีย ไม่มีเพศ ต่อมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์หยวน พบหลักฐานการสร้างรูปปั้นพระโพธิสัตว์เป็นสตรีเพื่อความอ่อนโยน แสดงความรักต่อเพื่อนมนุษย์เช่นเดียวกับที่มารดาแสดงต่อบุตร คาดว่าเป็นการออกแบบจากผู้อพยพจากอินเดียมาอยู่ในประเทศจีน เพื่อแสดงออกถึงการระลึกถึงบ้านเกิดที่ห่างไกล ซึ่งพุทธลักษณะของพระอวโลกิเตศวรมีอิทธิพลต่อประเทศอินเดียในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านความเชื่อ ในประเทศจีน พระโพธิสัตว์กวนอิมมีบทบาทสำคัญในพระสูตรมหายาน เช่น สัทธรรมปุณฑริกสูตร ซึ่งเน้นความสามารถของพระองค์ในการช่วยเหลือสัตว์โลกให้พ้นจากทุกข์ พระองค์ยังได้รับการกล่าวถึงใน อวตังสกสูตร ว่าเป็นพระผู้เปี่ยมด้วยกรุณา ซึ่งเหมาะสมกับแนวคิดความเมตตาในวัฒนธรรมจีน ทั้งนี้ จากความเชื่อเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์กวนอิมที่ผสมผสานกับตำนานพระธิดาเมี่ยวซ่าน ซึ่งแสดงถึงความเสียสละเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ส่งผลให้ภาพลักษณ์ของกวนอิมในจีนกลายเป็นสัญลักษณ์ของความอ่อนโยนและการช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก

2. ด้านพิธีกรรม ที่สำคัญคือพิธีกรรมในศาลเจ้ากวนอิม เช่น ศาลเจ้ากวนอิมไห่ซิน ในกว่างโจว มีบทบาทสำคัญในพิธีกรรม เช่น การกราบไหว้ในวันสำคัญตามปฏิทินจันทรคติ เช่น วันประสูติ วันตรัสรู้ และวันปรินิพพานของพระองค์ การบูชามักประกอบด้วยการถวายดอกไม้ น้ำสะอาด และการสวดมนต์ มีเทศกาลที่เกี่ยวข้องกับพระโพธิสัตว์กวนอิม โดยเทศกาลสำคัญ เช่น เทศกาลกวนอิมผู่ซ่า (观音菩萨日) ในช่วงเดือน 2 เดือน 6 และ เดือน 9 ตามปฏิทินจันทรคติ ซึ่งมีการจัดพิธีกรรมทั้งในศาลเจ้าและวัดมหายานทั่วประเทศจีน เพื่อบูชาและแสดงความกตัญญูต่อพระองค์ มีพิธีกรรมการละเว้นเนื้อสัตว์ ซึ่งผู้ศรัทธากวนอิมมักถือศีลกินเจ

ในช่วงเทศกาลหรือในวันสำคัญของพระองค์ เพื่อแสดงถึงการละเว้นจากการเบียดเบียนสัตว์ และเป็นการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธศาสนา

3. ด้านศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งลักษณะศิลปกรรมในประเทศจีน พระโพธิสัตว์กวนอิมมักปรากฏในรูปของหญิงสาวที่สง่างาม สวมใส่เครื่องทรงที่เรียบง่ายหรือหรูหราตามลักษณะมหายานจีน ศิลปกรรมของพระกวนอิมในยุคถังและซ่งถือเป็นจุดสูงสุดของศิลปะมหายานในจีน นอกจากนี้ กวนอิมไม่เพียงได้รับการนับถือเฉพาะในพระพุทธศาสนา แต่ยังมีการผสมผสานกับวัฒนธรรมขงจื๊อและเต๋าในฐานะเทพผู้เมตตา ซึ่งสะท้อนถึงการผสมผสานของศาสนาและวัฒนธรรมจีนอย่างลึกซึ้ง จะเห็นได้จากศาสนสถานที่เกี่ยวข้อง เช่น วัดผู่ถ่อซาน (Mount Putuo) ในมณฑลเจ้อเจียงที่ถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และศูนย์กลางการบูชากวนอิมในประเทศจีน โดยเป็นจุดหมายปลายทางของผู้แสวงบุญจากทั่วประเทศ วัดหลิงอิ่น (Lingyin Temple) เมืองหางโจว ที่มีพระโพธิสัตว์กวนอิมประดิษฐานในฐานะองค์ประธานที่ผู้ศรัทธาเคารพบูชา

ประเทศญี่ปุ่น

ในประเทศญี่ปุน พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร หรือที่รู้จักในชื่อ "คันนง โบซัตสึ" (Kannon Bosatsu) เป็นที่เคารพบูชาอย่างกว้างขวางในวงการพุทธศาสนานิกายมหายาน โดยเฉพาะในช่วงศตวรรษที่ 8 ซึ่งการเผยแพร่ความเชื่อในพระโพธิสัตว์กวนอิมมาจากประเทศจีนและได้ถูกปรับใช้ตามบริบททางวัฒนธรรมญี่ปุ่น (วิทยา นาควัชระ, 2556 : 85) คันนง โบซัตสึ ได้รับการยกย่องเป็นผู้ที่บำเพ็ญธรรมจนสามารถบรรลุนิพพานแล้ว แต่กลับเลือกที่จะอยู่เพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ก่อนที่จะเสด็จสู่นิพพาน (ประทีป วิสุทธิ์, 2557 : 42) ด้วยความเมตตาและความเสียสละที่ไม่มีที่สิ้นสุด

1. ด้านความเชื่อและพิธีกรรม ในญี่ปุ่น ความเชื่อในพระโพธิสัตว์คันนงมีอิทธิพลมากในการกำหนดพิธีกรรมและการบูชาในชีวิตประจำวัน พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระโพธิสัตว์คันนงมักเกี่ยวข้องกับการสวดมนต์คัมภีร์ "เจ็ดคำภาวนา" และการจุดธูปเทียนในวัดต่าง ๆ โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลสำคัญ เช่น เทศกาลคันนง (Kannon Festival) ซึ่งเป็นวันที่พระโพธิสัตว์คันนงได้รับการบูชาในวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศญี่ปุ่น (สุภาพรรณ ธรรมวาที, 2554 : 120) พิธีกรรมเหล่านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อขอพรจากพระโพธิสัตว์ในด้านความสุข ความปลอดภัย และการบรรเทาทุกข์จากภัยพิบัติและโรคภัย

2. ด้านศิลปะ พระโพธิสัตว์คันนงได้รับการแสดงออกในงานศิลปะและประติมากรรมที่มีความงดงามมากมายในญี่ปุ่น เช่น รูปปั้นคันนงในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงการแสดงถึงความ

เมตตาในรูปปั้นที่มีหลายมือหรือหลายพักตร์ เพื่อแสดงถึงความสามารถในการช่วยเหลือทุกคนในทุกสถานการณ์ รูปปั้นเหล่านี้มักตั้งอยู่ในวัดที่มีชื่อเสียง เช่น วัดคันนงในเมืองเกียวโตและวัดโทโชจิในเมืองนารา

ประเทศเกาหลี

พระโพธิสัตว์กวนอิมในเกาหลีเรียกกันว่า "Gwaneum" หรือ "Gwanseeum-bosal" (관세음보살) ซึ่งแปลว่า "พระโพธิสัตว์แห่งความเมตตา" โดยในความเชื่อของชาวเกาหลี พระโพธิสัตว์คันนงมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นจากทุกข์และการเวียนว่ายตายเกิด พระโพธิสัตว์กวนอิมมักปรากฏอยู่ในเทวรูปที่ตั้งอยู่ทางด้านซ้ายของพระอมิตาภะพุทธเจ้าในศิลปะพุทธศิลป์ของเกาหลี ซึ่งแสดงถึงการมีบทบาทในการช่วยเหลือผู้คนให้พ้นจากความทุกข์ (วรพล ศรีสุธรรม, 2559 : 132) โดยรูปลักษณ์ของพระโพธิสัตว์กวนอิมในเกาหลีมักจะเป็นรูปผู้หญิงที่มีลักษณะสง่างามและมีความเมตตาในท่าทาง พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรบางรูปอาจมีจำนวนมือมากถึง 9 หรือ 11 มือ และมีจำนวนพระพักตร์ที่แตกต่างกันตามลักษณะการแสดงถึงอารมณ์และความเมตตา โดยพระพักตร์ 3 พักตร์ที่หันไปทางซ้ายมักแสดงถึงความโกรธเพื่อขจัดสิ่งชั่วร้าย พระพักตร์ 3 พักตร์ที่หันไปทางขวามีรอยยิ้มแสดงถึงความสงบและความเมตตา พระพักตร์ทั้งสามที่อยู่ด้านหลังแสดงถึงความเมตตาอย่างไม่มีขีดจำกัด ในขณะที่พระพักตร์ด้านหน้าแสดงถึงความสมดุลและความสงบ และพระพักตร์ที่สิบเอ็ดแสดงถึงปัญญาที่จะช่วยนำทางสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ (พรรณี ลิ้มศิริ, 2554 : 88)

1. ด้านพิธีกรรมและความเชื่อ ในเกาหลี พระโพธิสัตว์กวนอิมได้รับการบูชาในรูปแบบของพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การสวดมนต์เพื่อขอพรจากพระโพธิสัตว์ในด้านความเมตตา การสวดบูชาคัมภีร์ และการทำบุญที่วัดต่างๆ พิธีการเฉลิมฉลองวันเกิดพระโพธิสัตว์กวนอิมยังคงจัดขึ้นในหลายๆ วัดเพื่อแสดงความเคารพและขอพรจากพระองค์ ในช่วงเทศกาลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพระโพธิสัตว์ผู้มีความเมตตา ผู้คนในเกาหลีมักจะร่วมทำพิธีสวดมนต์และถวายอาหารเพื่อบูชา (ศุภณัฐ เกษมสันต์, 2560 : 115)

2. ด้านศิลปะและวัฒนธรรม พระโพธิสัตว์กวนอิมในเกาหลีไม่เพียงแต่มีบทบาทสำคัญในด้านความเชื่อและพิธีกรรมเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในด้านศิลปะและวัฒนธรรมที่สะท้อนออกมาในงานประติมากรรมและภาพวาดที่สวยงาม เช่น ในการสร้างประติมากรรมพระ

โพธิสัตว์กวนอิมที่มีท่าทางสงบและท่านั่งสมาธิ หรือในภาพจิตรกรรมที่สื่อถึงการช่วยเหลือและเมตตา (ปรัชญา วงศ์วัฒนกิจ, 2559 : 203)

ประเทศเวียดนาม

ในราว ค.ศ. 1802 ศาสนาพุทธนิกายมหายานได้รับการนับถือสืบต่อมาควบคู่กับลัทธิขงจื๊อและเต๋า ใน ค.ศ. 1657 ซึ่งเป็นช่วงสมัยของสงครามแบ่งแยกเหนือ-ใต้ ทำให้สามารถสันนิษฐานได้ว่าประติมากรรมพระโพธิสัตว์นี้ถูกสร้างขึ้นในช่วงที่ศาสนาพุทธนิกายมหายาน (ลัทธิสุขาวดี) มีอิทธิพลต่อความคิดและความเชื่อของผู้คนในอาณาจักรเวียดเป็นอย่างมากด้วยเหตุนี้ประติมากรรมรูปพระโพธิสัตว์กวนอิมพันกร สามารถสะท้อนในฐานะที่พึ่งพิงทางใจผู้ประทานความเมตตาอันไม่มีที่สิ้นสุดของเหล่าผู้ทุกข์ยากที่ประสบภัยสงครามในช่วงเวลานั้น ซึ่งในช่วงประมาณ ค.ศ. 1802 นี้ ศาสนาพุทธนิกายมหายานในเวียดนามมีอิทธิพลต่อความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระโพธิสัตว์กวนอิม (พระอวโลกิเตศวร) อย่างมาก โดยเฉพาะในช่วงที่เกิดสงครามแบ่งแยกเหนือ-ใต้ ใน ค.ศ. 1657 การสร้างประติมากรรมพระโพธิสัตว์กวนอิมพันมือในช่วงนั้นสะท้อนถึงการให้ความเมตตาแก่ผู้ประสบภัยสงคราม และเป็นที่พึ่งทางใจของผู้คน (ทวีป แสงสุวรรณ, 2551 : 48) ที่เด่นชัดคือในด้านพิธีกรรม การบูชาพระโพธิสัตว์กวนอิมในเวียดนามมักมีการสวดมนต์ การจุดธูปเทียน และการถวายดอกไม้เพื่อขอพรและได้รับความเมตตาจากพระโพธิสัตว์ ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้สะท้อนถึงความเชื่อในการช่วยเหลือจากพระโพธิสัตว์ในการขจัดความทุกข์และปัญหาของชีวิต (ชัยณรงค์ พรหมโชติ, 2552 : 75) นอกจากนี้ การบูชาพระโพธิสัตว์ยังมีความเชื่อว่า บุคคลที่มีความเพียรและอดทนในการปฏิบัติธรรมจะได้รับความช่วยเหลือจากพระโพธิสัตว์ให้พ้นจากวัฏสงสาร (ประทีป ตั้งมณี, 2556 : 39)

สรุป

จากการวิเคราะห์ประติมานะวิทยาพระอวโลกิเตศวรผ่านคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร ทำให้ทราบว่ารูปลักษณ์ของพระอวโลกิเตศวรมีถึง 33 ปาง และได้มีอิทธิพลต่อความศรัทธาและความเชื่อของทวีปเอเชียเป็นอย่างมาก และมีประดิษฐานแพร่หลายทั่วทุกบ้านเรือนของพุทธศาสนิกชน ทั้งประเทศจีน ธิเบต มองโกเลีย ญวน ญี่ปุ่น เกาหลี ซึ่งอิทธิพลของพระอวโลกิเตศวรที่มีถึง 33 ปางในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร ยังสะท้อนถึงการแสดงธรรมแก่บุคคลในทุกชนชั้น เพื่อให้พวกเขาสามารถเข้าถึงธรรมและพ้นทุกข์ โดยการสร้างประติมากรรมของพระอว

โลกิเตศวรในท่าทางต่าง ๆ ยังมีความสำคัญในการส่งเสริมความศรัทธาและการบูชาในวงกว้างในทวีปเอเชียตลอดมา (ชัยณรงค์ พรหมโชติ, 2552 : 77) โดยบุคคลที่มีความต้องการจะให้พระอวโลกิเตศวรช่วยให้หลุดพ้นจากวัฏสงสารนั้นควรประกอบไปด้วยความเพียรและความอดทน หรือหากต้องการให้พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรเมตตา บุคคลนั้นควรตั้งจิตเพื่อทำนุบำรุงศาสนา และบำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่น เมื่อถึงวาระอันเหมาะสมก็จะสมปรารถนา

พระอวโลกิเตศวรถือเป็นพระโพธิสัตว์สำคัญในพุทธศาสนามหายาน ซึ่งแสดงบทบาทอย่างชัดเจนใน คัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร โดยเฉพาะในบทที่ 25 ที่เน้นถึงคุณลักษณะของพระองค์ในฐานะ “ผู้ฟังเสียงทุกข์” ของสรรพสัตว์ พร้อมทั้งสามารถสำแดงกายได้ถึง 33 กาย เพื่อช่วยเหลือผู้คนตามวิถีชีวิต ความเชื่อ และสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน แนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นว่า ความเมตตาในพุทธมหายานไม่ได้หยุดอยู่เพียงในเชิงปรัชญา แต่ถ่ายทอดออกมาในรูปของ “รูปเคารพ” หรือประติมานะที่จับต้องได้จริง และปรับเปลี่ยนได้ตามยุคสมัย

ในบริบทปัจจุบัน ประติมานะวิทยาของพระอวโลกิเตศวรไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในศิลปกรรมเพื่อการบูชาทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงบทบาทของพระองค์ในฐานะสัญลักษณ์ของการเยียวยาทางจิตวิญญาณ ความหวัง และความเข้าใจท่ามกลางความทุกข์ของโลกสมัยใหม่ ผู้คนยังคงยึดมั่นในบทสวด ภาพลักษณ์ และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระอวโลกิเตศวรควบคู่ไปกับการปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เข้ากับสื่อร่วมสมัย เช่น งานศิลปะดิจิทัล พื้นที่สมาธิออนไลน์ หรือแม้แต่การนำแนวคิดของพระองค์ไปสอดแทรกในกระบวนการบำบัดด้านสุขภาพจิต ทั้งนี้ บทบาทหน้าที่ของพระอวโลกิเตศวรจึงไม่ได้เป็นเพียงพระโพธิสัตว์ที่ช่วยเหลือจากภายนอกเท่านั้น แต่ยังเป็นแบบอย่างแห่ง “ความเมตตาที่เกิดจากภายใน” ซึ่งสะท้อนออกมาผ่านการปฏิบัติของมนุษย์เอง

ทั้งนี้ แนวโน้มในอนาคต ประติมานะวิทยาของพระอวโลกิเตศวรมีแนวโน้มที่จะก้าวข้ามขอบเขตของวัดวาอารามไปสู่โลกดิจิทัลและการสื่อสารแบบข้ามวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น ด้วยศักยภาพของเทคโนโลยี เช่น VR และ AI รูปเคารพหรือกับแนวคิดด้านจิตวิญญาณ การเยียวยาและจริยศาสตร์ร่วมสมัยมากกว่าการมุ่งเน้นเทคโนโลยีหรือความอลังการของรูปแบบ มีแนวโน้มที่ศิลปะแห่งพระโพธิสัตว์องค์นี้จะถูกปรับเข้าสู่รูปแบบที่เรียบง่าย เน้นความรู้สึกสงบ และเปิดพื้นที่ให้กับการภาวนา เช่น งานศิลปะสมถะหรือการใช้ในกิจกรรมเพื่อความสงบในจิตใจของ

มนุษย์ที่มิอาจจำกัดเพียงพุทธศาสนิกชนเท่านั้น แต่ยังแผ่ขยายไปยังผู้ที่ต้องการความสงบสุขในจิตใจของทุกผู้คน

เอกสารอ้างอิง

Chae-em, K. (2004). *The Saddharmapundarika Sutra: Translated from the Sanskrit original*. Bangkok: Chinese Sangha of Thailand.

Chainarong Phatthanakit, C. (2009). *Rituals and faith of Avalokiteshvara in Southeast Asia*. Chiang

Chainarong Phromachot, C. (2009). *Avalokiteshvara: The bodhisattva of great compassion*. Nakhon Pathom: Silpakorn University Press.

Cherm Saksit, J. (2010). *The influence of Avalokiteshvara in Chinese and Japanese art*. Bangkok:

Laksana Theerawit, L. (2017). C*ontemporary Buddhist art: Concepts and expressions through visual arts.* Bangkok: Chulalongkorn University Press. Mai: Chiang Mai University Press.

Pannee Limsiri, P. (2011). *Guanyin bodhisattva: Art and beliefs in East Asia*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Phra Dhammapitaka (P. A. Payutto). (1996). *The Saddharmapundarika Sutra*. Bangkok: Chinese Sangha of Thailand.

Pinterest. (n.d.). Image resource. Retrieved fromhttps://at.pinterest.com/pin/7476056082888328/

Prachya Wongwattanakit, P. (2016). *Bodhisattva art in Korea: A cultural and devotional analysis.* Chiang Mai: Chiang Mai University Press.

Prateep Tangmanee, P. (2013). *Concepts of bodhisattvas in Buddhism: A case study of Avalokiteshvara.* Bangkok: Amarin Dhamma Publishing.

Prateep Wisut, P. (2013). *Mahayana concepts in Buddhist scriptures.* Bangkok: Thammasat University.

Raviwan Nilrat, R. (2005). *Study and interpretation of Buddha images in Buddhist art*. Bangkok: Buddhist Art Publishing. RSWW. (n.d.). Retrieved from https://rsww.org/

SEA Arts, SAC. (n.d.). Retrieved from https://seaarts.sac.or.th/Silpa Wattanatham Publishing.

Silpakorn University Library. (n.d.). *Image archive.* Retrieved from http://www.thapra.lib.su.ac.th/supatlib/picture2.php?check=word&keyword=&Page=208

Somchai Sritap, S. (2020). *Meditation practices and Guanyin devotion in Buddhism*. Bangkok: Buddhist Art Publishing.

Supaporn Thammawathi, S. (2011). Kannon bodhisattva and faith in Japanese Buddhism. Bangkok: Oriental Books.

Suphanat Kasemsan, S. (2017). *Religious rituals in Korean culture*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University. Thai-Sanskrit Blog. (n.d.). Retrieved from https://blog.thai-sanscript.com/

Thawip Saengsuwan, T. (2008). *Bodhisattvas in Mahayana Buddhism*. Bangkok: Liang Chiang Publishing. The Zen Gateway. (n.d.). Retrieved from https://www.thezengateway.com/

Voraphon Srisutham, V. (2016). *Buddhist art in the Korean peninsula: A study through Guanyin bodhisattva.* Bangkok: Silpa Wattanatham Publishing.

Wasin Intasara, W. (2012). *Iconography in Mahayana Buddhist art*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.

Wittaya Nakwatchara, W. (2013). *Mahayana Buddhism in Japan: Faith and cultural adaptation.* Bangkok: Thammasat University.

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและการรับรู้ตราสินค้าที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความจงรักภักดีของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่มของผู้ประกอบการ (SME) ในเขตกรุงเทพมหานคร*

PERCEPTION FACTORS AFFECTING CONSUMER SATISFACTION AND LOYALTY TOWARDS READY-TO-DRINK SOY MILK PRODUCTS OF SMES IN BANGKOK

ปวีณ์กร รุ่งโรจน์ธนานนท์[1] ศริญญา คงเที่ยง[2] และ นิติรัฐ มาลีวัตร[3]

Praveekorn Rungrojthananon[1] Sarinya Komgtieng[2] and Nitirst Maleewat[3]

[1-3]คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนลีราชมงคลกรุงเทพ

[1-3]Rajamangala University Of Technology Krungthep, Thailand

Corresponding Author's Email: sarinya.k@mail.rmutk.ac.th

วันที่รับบทความ : 20 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 27 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 29 มกราคม 2569

Received 20 January 2026; Revised 27 January 2026; Accepted 29 January 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) เปรียบเทียบความแตกต่างทางประชากรศาสตร์ของผู้บริโภคที่มีต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร 2) ศึกษาปัจจัยด้านการรับรู้ตราสินค้าที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร 3) ศึกษาปัจจัยด้านส่วนผสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร 4) ศึกษาปัจจัยด้าน

Citation:

* ปวีณ์กร รุ่งโรจน์ธนานนท์ ศริญญา คงเที่ยง และ นิติรัฐ มาลีวัตร. (2569). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและการรับรู้ตราสินค้าที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความจงรักภักดีของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่มของผู้ประกอบการ (SME) ในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1182-1202.

Praveekorn Rungrojthananon Sarinya Komgtieng and Nitirst Maleewat. (2026). Perception Factors Affecting Consumer Satisfaction And Loyalty Towards Ready-To-Drink Soy Milk Products Of Smes In Bangkok. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1182-1202.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ความพึงพอใจที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจจากแบบสอบถาม จำนวน 475 ชุด โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริโภคที่มีอายุ 15 ปี ขึ้นไปในกรุงเทพมหานคร ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนำมาวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ วิเคราะห์ความแปรปรวน (one-way Anova) การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการศึกษาพบว่า

1) ด้านประชากรศาสตร์ รายได้ต่อเดือนของผู้บริโภคที่แตกต่างกันส่งผลต่อความพึงพอใจ

2) ด้านการรับรู้ตราสินค้า พบว่า ด้านความชื่นชอบ ด้านความแข็งแกร่ง ด้านสื่อสารการตลาดส่งผลต่อความพึงพอใจ ส่วนด้านภาพลักษณ์นั้นไม่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภค

3) ด้านปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ ราคาช่องทางการจัดจำหน่าย ส่งผลต่อความพึงพอใจ ส่วนด้านส่งเสริมการตลาดไม่ส่งผลต่อความพึงพอใจ

4) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภค ได้แก่ ความคุ้มค่าและคุณภาพในตราสินค้า

คำสำคัญ: น้ำนมถั่วเหลือง, ความพึงพอใจ, ความจงรักภักดี, ส่วนประสมทางการตลาด, การรับรู้ตราสินค้า

Abstract

This study aims to: (1) compare demographic differences affecting consumer satisfaction with ready-to-drink soy milk in Bangkok; (2) examine the influence of brand perception factors on consumer satisfaction; (3) investigate the effects of marketing mix factors on consumer satisfaction; and (4) analyze the impact of consumer satisfaction on brand loyalty toward ready-to-drink soy milk. The research employed a quantitative survey method using questionnaires. A total of 475 respondents aged 15 years and above residing in Bangkok

participated in the study. The data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation. Inferential statistics, namely one-way analysis of variance (ANOVA) and multiple regression analysis, were applied to test the research hypotheses. The findings revealed that monthly income differences significantly influenced consumer satisfaction. In terms of brand perception, brand liking, brand strength, and marketing communication had a significant positive effect on consumer satisfaction, whereas brand image showed no significant effect. Regarding the marketing mix, product, price, and distribution channels significantly affected consumer satisfaction, while sales promotion did not. Furthermore, perceived value and brand quality were found to significantly influence consumer loyalty toward ready-to-drink soy milk.

Keywords: Soy milk, Satisfaction, Loyalty, Marketing Mix, Brand Perception

บทนำ

นมถั่วเหลืองหรือน้ำเต้าหู้เป็นที่รู้จักของผู้บริโภคและมีคุณประโยชน์ด้านสุขภาพ ปัจจุบันผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน การใช้ชีวิตแบบเร่งด่วนในกรุงเทพฯ อาจทำให้ไม่มีเวลามากพอสำหรับการดูแลสุขภาพอย่างเต็มที่ นมถั่วเหลืองจึงเป็นทางเลือกให้กับผู้บริโภค โดยเฉพาะกลุ่มคนรักสุขภาพที่ต้องการทางเลือกที่ดี และสะดวก เนื่องจากนมถั่วเหลืองมีคุณค่าทางโภชนาการสูง มีโปรตีนสูง ไขมันต่ำ และสารอาหารอื่น ๆ ที่มีประโยชน์ เช่น แลคโตสที่เหมาะสำหรับผู้ที่ย่อยแลคโตสในนมโคไม่ได้ นอกจากนี้ ยังมีสารต้านอนุมูลอิสระที่ช่วยลดความเสี่ยงโรคหัวใจและโรคมะเร็งบางชนิด (Eversoon easy solutions, 2566)

การเติบโตของตลาดโปรตีนจากพืช โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์นมจากถั่วเหลืองอย่าง “น้ำเต้าหู้” กำลังเป็นที่จับตามองในระดับโลก สำหรับประเทศไทย น้ำเต้าหู้ได้รับความนิยมอย่างรวดเร็วและคาดว่าจะสร้างมูลค่าทางการตลาดสูงถึง 20,000 ล้านบาทภายในปี 2567 ซึ่งแซงหน้าอัตราการเติบโตของนมวัวที่มีเพียง 6% ต่อปี การเติบโตนี้สะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมการบริโภคของคนไทยที่หันมาสนใจสุขภาพ (Work point TODAY, 2567)

จากการคาดการณ์ในช่วงปี 2021 ถึง 2026 ตลาดเต้าหู้มีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่องด้วยอัตราเฉลี่ยปีละ 51% การระบาดของ COVID-19 เป็นปัจจัยเร่งให้ความต้องการบริโภคโปรตีนจากพืชเพิ่มขึ้น เนื่องจากการส่งออกสินค้าเนื้อสัตว์ถูกขัดขวาง ทำให้ผู้บริโภคหันมาเลือกถั่วและผลิตภัณฑ์จากพืชอื่น ๆ เพื่อทดแทนโปรตีน ความนิยมในการบริโภคเต้าหู้จึงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะเต้าหู้มีคุณค่าทางโภชนาการสูง เป็นแหล่งโปรตีนที่ดี มีวิตามินและสารอาหารที่สำคัญ เช่น สารกำมะถัน ทั้งนี้ส่งผลให้ราคาของเต้าหู้ปรับตัวสูงขึ้นตามความต้องการที่เพิ่มขึ้น (ศูนย์อัจฉริยะเพื่ออุตสาหกรรมอาหาร, 2567)

สรุปได้ว่า ปัญหาที่ผู้ประกอบการ SME ในกรุงเทพมหานครนั้นต้อง พบเจอผู้ประกอบการค้าทางธุรกิจรายใหญ่เพราะส่วนแบ่งการตลาดที่สูงมากจึงควรที่จะต้องศึกษาหาแนวทางในการแทรกตัวเข้าไปสู่ตลาด เริ่มจากตลาดขนาดย่อมก่อนเพื่อจะได้ศึกษาความพึงพอใจของผู้บริโภคผ่านด้านส่วนประสมทางการตลาด และการรับรู้ตราสินค้าเพื่อนำมาปรับใช้กับผู้ประกอบการ เนื่องจากเพียงแค่สินค้ามีคุณภาพดีและมีประโยชน์ อาจสร้างความสำเร็จไม่ได้ แต่จำเป็นที่จะต้องอาศัยกลยุทธ์ทางการตลาดและการสร้างแบรนด์ที่แข็งแกร่งเพื่อทำให้ลูกค้าขาจรนั้นเปลี่ยนมาเป็นลูกค้าประจำให้ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างทางประชากรศาสตร์ของผู้บริโภคที่มีต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร

2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านการรับรู้ตราสินค้าที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร

3 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร

4. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านความพึงพอใจที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ใดที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยด้านการรับรู้ตราสินค้าใดที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดใดที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานที่ 4 ปัจจัยด้านความพึงพอใจใดที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีทางด้านประชากรศาสตร์

ประชากรศาสตร์ตาม Kotler & Armstrong (2018) เป็นการศึกษาลักษณะประชากรที่มีผลต่อการตลาด เช่น เพศ อายุ สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ การศึกษา และลักษณะครอบครัว ซึ่งข้อมูลเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการแบ่งส่วนตลาดและเข้าใจความแตกต่างของผู้บริโภค โดยการวิจัยเน้นศึกษาตัวแปรที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคและการตัดสินใจซื้อ ข้อมูลที่ได้ช่วยให้ธุรกิจปรับกลยุทธ์การตลาดให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย Solomon (2020) เสริมว่าการศึกษาด้านประชากรศาสตร์ช่วยในการค้นหาและคาดการณ์การแบ่งส่วนตลาด ทำให้ผู้บริโภคมีทางเลือกมากขึ้น แม้รสนิยมจะวัดไม่ได้ชัดเจน แต่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ การแบ่งส่วนตลาดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองกลุ่มเป้าหมายเฉพาะจึงมีความสำคัญ เพื่อให้เข้าใจและตอบสนองความต้องการเฉพาะของแต่ละกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพและตรงจุด

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้ตราสินค้า

ปิยธิดา แสงนิลและทรงพร หาญสันติ (2566) และนฤมล ชมโฉมและณัฐวุฒิ พลศรี (2568) ได้ศึกษาการรับรู้และปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภคในกรุงเทพฯ และปริมณฑล สำหรับการซื้อเครื่องดื่มจากตู้จำหน่าย “เต่าบิน” และการใช้บริการธนาคารพาณิชย์ไทยตามลำดับ พบว่าการสร้างความรับรู้และความพึงพอใจในตราสินค้าส่งผลต่อความภักดีของผู้บริโภค โดยมีองค์ประกอบหลัก 4 ด้านได้แก่ ความแข็งแกร่งของตราสินค้า ความชื่นชอบของผู้บริโภค ภาพลักษณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ และสื่อสารการตลาดที่มีประสิทธิภาพ

การสื่อสารและประสบการณ์ที่ดีช่วยให้ผู้บริโภคเกิดความภักดีและความพร้อมในการใช้บริการต่อไปในอนาคต

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด

Kotler & Armstrong (2017) ได้กล่าวไว้ว่า ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) เป็นชุดเครื่องมือสำคัญที่นักการตลาดใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคและสร้างความพึงพอใจ ซึ่งยังช่วยให้องค์กรสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ทางธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย แนวคิดนี้ได้รับการพัฒนาโดย McCarthy ในปี 1960 ที่เสนอกรอบแนวคิด 4P ซึ่งประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน คือ ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) ช่องทางจัดจำหน่าย (Place) และการส่งเสริมการตลาด (Promotion) โดยแต่ละองค์ประกอบดังกล่าวถือเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคโดยตรง ดังนั้น การเข้าใจและประยุกต์ใช้ส่วนประสมทางการตลาดเหล่านี้อย่างมีประสิทธิภาพจึงเป็นกุญแจสำคัญที่สามารถนำไปสู่ความสำเร็จในการทำตลาดได้อย่างแท้จริง

ณัฐกิตติ์ แย้มชุติ และชัยวิชญ์ ม่วงหมี (2568) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อน้ำสมุนไพรสกัดเย็นของผู้บริโภคบริษัท เอสเอ็มซี จำกัด พบว่า ส่วนประสมทางการตลาด ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด ภาพรวมส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อน้ำสมุนไพรสกัดเย็น

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

จิราภรณ์ ชนัญชนะ (2564) ศึกษาความพึงพอใจลูกค้าอเมริกันตามแนวคิดที่พัฒนาโดย Fornel ในปี 1996 เพื่อสะท้อนคุณภาพสินค้าและความพึงพอใจของผู้บริโภค โดยทฤษฎีนี้อธิบายถึงความสัมพันธ์ของปัจจัย 4 ประการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ ได้แก่ ความคาดหวัง ต่อสินค้าและบริการ, มุมมองต่อคุณภาพ ที่ลูกค้ามีต่อคุณภาพสินค้า, มุมมองด้านคุณค่า ที่ลูกค้าประเมินคุณค่าที่ได้รับ และ ภาพลักษณ์ ของสินค้าและแบรนด์ ปัจจัยเหล่านี้ทำให้เข้าใจความพึงพอใจของลูกค้าและสามารถปรับปรุงสินค้าและบริการให้ตรงตามความต้องการได้.

จักรกฤษณ์ หาญชัย (2565) และพัฒนา พรหมณีและคณะ (2563) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ความพึงพอใจ” ว่าเป็นทัศนคติเชิงบวกที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของแต่ละบุคคล ความพึงพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการได้ถูกตอบสนองหรือบรรลุเป้าหมายในระดับหนึ่ง

จากแนวคิดดังกล่าว ความพึงพอใจเพียงอย่างเดียวอาจยังไม่เพียงพอที่จะสร้างความจงรักภักดีในระยะยาวได้ จึงนำแนวคิดมาประกอบร่วมกับการศึกษาผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลือง

แนวคิดและทฤษฎีการจงรักภักดี

อนุชา ดาบทและโชคชัย สุเวชวัฒนกูล (2565) ได้ศึกษาถึงการพัฒนาคุณภาพการบริการเพื่อเสริมสร้างความจงรักภักดีต่อตราสินค้าของบริษัทผู้ให้บริการวีซ่าในประเทศไทย โดยพบว่ามีองค์ประกอบหลักสองด้านที่ช่วยสร้างความเชื่อมโยงนี้ ได้แก่ ด้านการกลับมาซื้อซ้ำ และด้านการบอกต่อ องค์ประกอบทั้งสองนี้มีบทบาทสำคัญในการสร้างฐานลูกค้าที่มั่นคง และยั่งยืน ซึ่งการกลับมาซื้อซ้ำสะท้อนถึงความพึงพอใจและความเชื่อมั่นในบริการของบริษัท ขณะที่การบอกต่อเป็นการสนับสนุนที่เกิดจากประสบการณ์ที่ดีที่ลูกค้าได้รับ ทำให้เกิดการแนะนำบริการให้กับผู้อื่น ซึ่งทั้งสองด้านนี้ทำให้ตราสินค้ามีโอกาสเติบโต และเข้าถึงลูกค้าใหม่ๆ ได้มากยิ่งขึ้น

H.Assael (2004) กล่าวไว้ ความภักดีต่อตราสินค้า เกิดจากความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์และการบริการที่สามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างเต็มที่ ซึ่งทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจกลับมาใช้บริการหรือซื้อสินค้าของแบรนด์นั้นในอนาคต ความภักดีนี้ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความยั่งยืนให้กับธุรกิจ เพราะลูกค้าประจำมีแนวโน้มที่จะแนะนำผลิตภัณฑ์ให้กับผู้อื่น อีกทั้งยังมีความอดทนต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดมากกว่าลูกค้าทั่วไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม

อารียา เอื้อการณ์ และ ชิณโสณ์ วิสิฐนิธิกิจา (2565) ระบุว่าพฤติกรรมการบริโภคอาหารแตกต่างกัน ส่งผลต่อความเสี่ยงโรค ทำให้ผู้บริโภคหันมาใส่ใจสุขภาพมากขึ้น น้ำเต้าหู้จึงได้รับความนิยมเนื่องจากคุณค่าทางโภชนาการสูง เหมาะสำหรับทุกเพศทุกวัย ทำให้ตลาดเติบโต การวิเคราะห์ปัจจัยทางการตลาดช่วยให้ผู้ประกอบการวางแผนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นภัสรดา เพ็ญไพรัตน์กุล (2559) กล่าวว่าตลาดน้ำนมถั่วเหลืองเติบโตต่อเนื่อง โดยมีผู้ห่วงใยสุขภาพเป็นกลุ่มเป้าหมาย ในปี 2558 ตลาดมีมูลค่า 14,000 ล้านบาท แบรนด์หลักคือ แลคตาซอย ไวตามิลค์ และดีน่า แม้นมถั่วเหลืองจะปรุงแต่งรส แต่บางคนยังเลือกดื่มน้ำเต้าหู้เพราะย่อยง่าย ไม่มีไขมัน และมีประโยชน์ ปัจจุบันน้ำเต้าหู้พร้อมดื่มมีจำหน่ายสะดวกขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

บทความนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยประชากรที่ใช้ศึกษา คือ ผู้ที่เคยบริโภคเครื่องดื่มน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม อายุ 15 ปีขึ้นไป ในเขตกรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นกลุ่มที่สามารถตอบแบบสอบถามได้อย่างมีคุณภาพ การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรของ W.G. Cochran (1953) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 475 คน โดยการเก็บกลุ่มตัวอย่างเป็นแบบการสุ่มโดยแจกแบบสอบถามออนไลน์ผ่าน Google Form ในพื้นที่ตลาดที่มีน้ำนมถั่วเหลืองขาย และใช้คำถามคัดกรองเพื่อผู้ตอบแบบสอบถามโดยมีข้อคำถาม 2 ข้อ ได้แก่ มีอายุมากกว่า 15 ปีขึ้นไป และอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์ที่กำหนด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยจัดทำขึ้นจากการศึกษาทฤษฎีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ทางปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ การรับรู้ตราสินค้า และส่วนประสมทางการตลาด ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลือง และด้านความพึงพอใจที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย กำหนดโครงสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัยและแบบสอบถามได้ผ่านการตรวจสอบทำการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha)

ลักษณะคำถามเป็นทั้งคำถามปลายปิดและปลายเปิด โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ต (Likert scale) 5 ระดับ แบบสอบถามประกอบด้วย 7 ส่วน ได้แก่ 1) คำถามคัดกรองผู้มีคุณสมบัติเข้าร่วมตอบแบบสอบถาม 2) คำถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 3) คำถามด้านส่วนประสมทางการตลาด 4) คำถามด้านการรับรู้ตราสินค้า 5) คำถามด้านความพึงพอใจที่มีต่อน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม 6) คำถามด้านความจงรักภักดีที่มีต่อน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม 7) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ก่อนนำข้อมูลไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนสำหรับข้อมูลด้านส่วนประสมทางการตลาด ด้านการรับรู้ตราสินค้า ด้านความพึงพอใจ และด้านความจงรักภักดีต่อน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการวิเคราะห์และทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ วิเคราะห์ความแปรปรวน (one-way Anova) การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาด้านความแตกต่างทางประชากรศาสตร์ของผู้บริโภคที่มีต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร

การศึกษาความแตกต่างทางประชากรศาสตร์ที่มีต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่มในเขตกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีลักษณะประชากรศาสตร์แตกต่างกัน โดยตัวแปรด้านประชากรศาสตร์ที่นำมาศึกษาในบทความนี้ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน

ตารางที่ 1.1 การเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่มในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามเพศ

ความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่มในเขตกรุงเทพมหานคร	เพศชาย		เพศหญิง		T-test	Sig.
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
	4.44	.584	4.45	.597	-.161	.442

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1.1 พบว่า เพศที่แตกต่างไม่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 1.2 การเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามอายุ

	ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่มในเขตกรุงเทพมหานคร	ระหว่างกลุ่ม	3.69	5	.738	2.143	.059
	ภายในกลุ่ม	161.60	469	.345		
	รวม	165.26				

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1.2 พบว่า อายุของผู้บริโภคที่แตกต่างกันไม่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 1.3 การเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามระดับการศึกษา

	ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่มในเขตกรุงเทพมหานคร	ระหว่างกลุ่ม	.351	2	.175	.502	.606
	ภายในกลุ่ม	164.94	472	.349		
	รวม	165.29	474			

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1.3 พบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันไม่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 1.4 การเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามอาชีพ

	ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่มในเขตกรุงเทพมหานคร	ระหว่างกลุ่ม	3.69	6	.616	1.78	.101
	ภายในกลุ่ม	161.60	468	.345		
	รวม	165.29	474			

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1.4 พบว่า อาชีพที่แตกต่างกันไม่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 1.5 การเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่มในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

	ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่มในเขตกรุงเทพมหานคร	ระหว่างกลุ่ม	4.077	3	1.359	3.971	.008
	ภายในกลุ่ม	161.22	471	.342		
	รวม	165.29	474			

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1.5 พบว่า กลุ่มของผู้บริโภคที่มีรายได้สูงนั้นพึงพอใจสูงกว่ากลุ่มผู้มีรายได้น้อยถึงปลานกลาง เพราะคุณภาพและประโยชน์ที่ได้รับเหมาะสมกับสิ่งที่ได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงได้ทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีการของ LSD (Least Significance Difference) ดังตารางที่ 1.6

ตารางที่ 1.6 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

ความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่มในเขตกรุงเทพมหานคร					
รายได้ต่อเดือน	$\bar{x}$	**ต่ำกว่า 15,000 บาท**	**15,001 – 30,000 บาท**	**30,001 - 45,000 บาท**	**45,001 บาทขึ้นไป**
		4.59	**4.44**	**4.49**	**4.30**
ต่ำกว่า 15,000 บาท	4.59	-	.045*	.334	.001*
15,001 – 30,000 บาท	4.44	.045*	-	.506	.049*
30,001 - 45,000 บาท	4.49	.334	.506	-	.039*
45,001 บาทขึ้นไป	4.30	.001*	.049*	.039*	-

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1.6 พบว่า รายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า 15,000 บาท รายได้ต่อเดือนระหว่าง 15,001 - 30,000 บาท และรายได้ต่อเดือนระหว่าง 30,001 - 45,000 บาท มีความพึงพอใจมากกว่ารายได้ต่อเดือน 45,001 บาทขึ้นไป

2. ผลการศึกษาด้านปัจจัยการรับรู้ตราสินค้าที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร

การศึกษาด้านปัจจัยการรับรู้ตราสินค้าที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของผู้บริโภค โดยตัวแปรที่นำมาศึกษาประกอบด้วย ด้านความชื่นชอบ ความแข็งแกร่งภาพลักษณ์ สื่อสารการตลาด

ตารางที่ 2.1 การวิเคราะห์สมการพยากรณ์ระหว่างปัจจัยด้านการรับรู้ตราสินค้าที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม

ตัวแปรพยากรณ์	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.	Collinearity	
	B	Std. Error	$\overline{x}$			Tolerance	VIF
Constant	.844	.137		6.154	.000*		
ด้านความแข็งแกร่ง	.474	.041	.504	11.649	.000*	.375	2.665
ด้านความชื่นชอบ	.190	.033	.216	5.799	.000*	.508	1.970
ด้านภาพลักษณ์	.009	.031	.009	.309	.758	.841	1.190
ด้านสื่อสารการตลาด	.160	.038	.180	4.189	.000*	.379	2.640
R = .819 R^2= .670 AdjustedR^2= .667 SEE = .341 F = 238.72 Sig = .000*							

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2.1 พบว่า ด้านความแข็งแกร่ง ด้านความชื่นชอบ ด้านภาพลักษณ์ และด้านสื่อสารการตลาด มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรพยากรณ์เรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านความแข็งแกร่ง (B = .474) รองลงมาคือ ด้านความชื่นชอบ (B = .190) รองลงมา คือ ด้านสื่อสารการตลาด (B = .160) รองลงมา คือ ด้านภาพลักษณ์ (B = .009) ซึ่งตัวแปรทั้ง 4 ตัวแปรพยากรณ์ ค่าอำนาจในการพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ .670 ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ เท่ากับ .341 ค่า Sig. ด้านความแข็งแกร่ง ความชื่นชอบ และสื่อสารการตลาดน้อยกว่า .05 แปรผลได้ว่ากลยุทธ์ด้านความแข็งแกร่งนั้นมีอิทธิสูงสุด เหนือด้านความชื่นชอบ ส่วนด้านภาพลักษณ์ค่า Sig. มากกว่า .05 แปรผลได้ว่าด้านภาพลักษณ์อาจจะไม่สำคัยมากพอเท่ากับด้านความแข็งแกร่ง

3. ผลการศึกษาด้านปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร

การศึกษาด้านปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของผู้บริโภค โดยตัวแปรที่นำมาศึกษาประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย และส่งเสริมการตลาด

ตารางที่ 3.1 การวิเคราะห์สมการพยากรณ์ระหว่างปัจจัยด้านส่วนผสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร

ตัวแปรพยากรณ์	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.	Collinearity	
	B	Std. Error	$\overline{x}$			Tolerance	VIF
Constant	.153	.134		1.140	.255		
ด้านผลิตภัณฑ์	.335	.041	.30	8.108	.000*	.454	2.202
ด้านราคา	.430	.045	.419	9.471	.000*	.327	3.057
ด้านช่องทางจัดจำหน่าย	.139	.042	.135	3.311	.001*	.383	2.611
ด้านส่งเสริมการตลาด	.073	.038	.078	1.913	.056	.383	2.609
R = .836 R^2= .699 AdjustedR^2= .697 SEE = .325 F = 272.95 Sig = .000*							

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3.1 พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางจัดจำหน่ายและด้านส่งเสริมการตลาด ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรพยากรณ์เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านราคา (B = .430) รองลงมาคือ ด้านผลิตภัณฑ์ (B = .335) รองลงมา คือ

ด้านช่องทางจัดจำหน่าย (B = .139) รองลงมา คือ ด้านส่งเสริมการตลาด (B = .073) ซึ่งตัวแปรทั้ง 4 ตัวแปรพยากรณ์ ค่าอำนาจในการพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ .699 ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ เท่ากับ .325 ค่า Sig. ด้านราคา ผลิตภัณฑ์ และช่องทางจัดจำหน่ายน้อยกว่า .05 แปรผลได้ว่ากลยุทธ์ด้านราคานั้นมีอิทธิผลสูงสุด เหนือกว่าตัวผลิตภัณฑ์ ทำให้การตั้งนโยบายราคาสำคัญที่สุด ส่วนด้านส่งเสริมการตลาดค่า Sig. มากกว่า .05 แปรผลได้ว่าการโฆษณาหรือการจัดโปรโมชั่นอาจจะยังไม่ตรงจุดที่ผู้บริโภคนั้นสนใจ

4. ผลการศึกษาด้านปัจจัยความพึงพอใจที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 4.1 การวิเคราะห์สมการพยากรณ์ระหว่างปัจจัยด้านคุณภาพและคุ้นค่าที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีโดยตรงของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร

ตัวแปรพยากรณ์	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.	Collinearity	
	B	Std. Error	$\overline{x}$			Tolerance	VIF
Constant	.640	.134		4.782	.000*		
ด้านคุณภาพสินค้า	.416	.052	.401	7.937	.000*	.310	3.221
ด้านความคุ้มค่าในตราสินค้า	.418	.049	.426	8.437	.000*	.310	3.221
R = .791 R^2= .626 AdjustedR^2= .625 SEE = .381 F = 395.254 Sig = .000*							

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ด้านคุณภาพสินค้าและด้านความคุ้มค่าในตราสินค้า ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรพยากรณ์เรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านความคุ้มค่าในตราสินค้า (B = .418) รองลงมา คือ ด้านคุณภาพสินค้า (B = .416) ซึ่งตัวแปรทั้ง 2 ตัวแปรพยากรณ์ ค่าอำนาจในการพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ .626 ค่าความคลาดเคลื่อน

มาตรฐานในการพยากรณ์ เท่ากับ .381 ค่า Sig. ของทั้งสองด้านน้อยกว่า .05 แปรผลได้ว่าทั้งด้านความคุ้มค่าในตราสินค้า และด้านคุณภาพสินค้าส่งผลต่อความจงรักภักดีโดยตรง

อภิปรายผล

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างทางประชากรศาสตร์ของผู้บริโภคที่มีต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า รายได้ต่อเดือนของผู้บริโภคที่แตกต่างกันส่งผลต่อความพึงพอใจในการบริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ส่วนเรื่อง เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพที่แตกต่างกันไม่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร สอดคล้องกับงานวิจัยของพรรณมณี เหมือนตา (2567) ที่กล่าวว่า ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่แตกต่างกันส่งผลต่อความพึงพอใจต่อการดื่มเครื่องดื่มมอลต์ไม่มีแอลกอฮอล์

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านการรับรู้ตราสินค้าที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านความแข็งแกร่ง ด้านความชื่นชอบ ด้านสื่อสารการตลาดส่งผลต่อความพึงพอใจในการบริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ส่วนด้านภาพลักษณ์ไม่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร งานวิจัยของกมลชนก สระทองคำ และนิตนา ฐานิตธนกร (2560) พบว่าความชื่นชอบและภาพลักษณ์ตราสินค้ามีส่วนในการตัดสินใจซื้อรถจักรยานเสือหมอบในกรุงเทพฯ ขณะที่ชนินันท์ ทิพย์ธัญญาและนิตนา ฐานิตธนกร (2562) พบว่าภาพลักษณ์ตราสินค้าไม่ส่งผลต่อการเลือกซื้อสินค้าแบรนด์ยูนิโคล่ในกรุงเทพฯ ขณะเดียวกันศิริจรรยา เครือวิริยะพันธ์ และกุลกัญญา ณ ป้อมเพ็ชร์ (2562) ชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารการตลาดมีผลต่อความพึงพอใจการบริโภคอาหารคลีน นอกจากนี้ นฤมล ชมโฉมและณัฐวุฒิ พลศรี (2568) พบว่าความชื่นชอบ ความแข็งแกร่ง และการสื่อสารการตลาดส่งผลต่อความพึงพอใจในการให้บริการของผู้ใช้ธนาคารพาณิชย์

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านส่วนผสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านราคา ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ส่งผลต่อความพึงพอใจในการบริโภคน้ำนม

ถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ส่วนด้านการส่งเสริมการตลาด ไม่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่มในเขตกรุงเทพมหานคร สอดคล้องกับงานวิจัยของมนาภรณ์ บ้านเพิงและคณะ (2568) ที่กล่าวว่า ปัจจัยด้านราคามีความพึงพอใจสูงที่สุดเนื่องจากสามารถเข้าถึงได้ง่ายและมีราคาที่คุ้มค่านอกจากนี้ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์และกลยุทธ์การส่งเสริมการตลาดที่โดดเด่น

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านความพึงพอใจที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่ม ในเขตกรุงเทพมหานครพบว่า ด้านคุณภาพและความคุ้มค่าในตราสินค้าส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคน้ำนมถั่วเหลืองพร้อมดื่มในเขตกรุงเทพมหานคร สอดคล้องกับงานวิจัยของวิทวัส เหล่ากมลาสน์ (2556) ที่กล่าวว่า ปัจจัยด้านคุณภาพด้านความคุ้มค่าในตราสินค้าส่งผลการบอกต่อและการกลับมาซื้อซ้ำของลูกค้า

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภค ด้านประชากรศาสตร์ คือ รายได้ต่อเดือน ส่วนเพศ อายุ การศึกษา และอาชีพไม่มีส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภค นอกจากนี้ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภค ด้านการรับรู้ตราสินค้า ประกอบด้วย ด้านความชื่นชอบ ความแข็งแกร่ง และการสื่อสารการตลาด ส่วนด้านภาพลักษณ์นั้นไม่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภค ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภค ด้านส่วนประสมทางการตลาด ประกอบด้วย ด้านราคา ผลิตภัณฑ์ และช่องทางการจัดจำหน่ายสำหรับ SME ไม่ได้จำกัดเพียงหน้าร้าน แต่ยังรวมถึงบริการเดลิเวอรี่ที่ตอบสนองไลฟ์สไตล์คนเมือง การตลาดอาจไม่ส่งผลนักเพราะสินค้ามีราคาต่อหน่วยต่ำและเป็นของใช้ประจำวัน ทำให้โปรโมชั่นอาจไม่สำคัญเท่ารสชาติหรือความสะดวกในการซื้อ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคคือคุณภาพและความคุ้มค่า ผู้บริโภคอาจให้ความสำคัญกับความสดใหม่และรสชาติของน้ำนมถั่วเหลืองมากกว่าภาพลักษณ์หรูหราหรือโฆษณา แตกต่างจากแบรนด์ใหญ่ที่อาจเน้นการตลาดและภาพลักษณ์มากกว่าซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง**ข้อเสนอแนะจากการวิจัย** ผู้บริโภคในปัจจุบันให้ความสำคัญกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์มากขึ้น จึงเป็นเหตุผลให้ผู้วิจัยแนะนำผู้ประกอบธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมพัฒนาสินค้าและบริการตามกลยุทธ์ด้านส่วนประสมทางการตลาด โดยในด้านผลิตภัณฑ์ ควรเพิ่มข้อมูลโภชนาการบนบรรจุภัณฑ์และทำบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะกับเด็กเล็ก ในด้านราคา ควรกำหนดราคาให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมายและ

เจาะจงกลุ่มใหม่ที่มีรายได้ปานกลาง ในด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ควรเลือกทำเลที่ตั้งร้านที่สะดวกและใช้ช่องทาง Delivery ผ่านแพลตฟอร์มท้องถิ่น และในด้านส่งเสริมการตลาด ควรให้ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าทางโภชนาการและที่มาของวัตถุดิบแก่ผู้บริโภคนอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการรับรู้ตราสินค้าที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ โดยเน้นความแข็งแกร่งของตราสินค้าที่สร้างความมั่นใจในคุณภาพและการจดจำได้ง่าย ความชื่นชอบต่อแบรนด์เดิมที่เคยใช้ ภาพลักษณ์ของแบรนด์และบรรจุภัณฑ์ที่เพิ่มความน่าเชื่อถือ รวมถึงการสื่อสารการตลาดที่เพิ่มการรับรู้และความพึงพอใจ ผู้ประกอบการจึงควรพัฒนาคุณภาพสินค้าให้ได้มาตรฐาน สร้างเอกลักษณ์ตราสินค้าให้จดจำได้ง่าย และสร้างความผูกพันกับผู้บริโภคผ่านการรักษาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมการซื้อซ้ำและความภักดีต่อตราสินค้าด้านความคุ้มค่านั้นไม่ได้หมายถึงเพียงแค่สินค้าราคาถูก แต่หมายถึงคุณภาพที่ได้รับเมื่อเทียบกับราคาที่จ่ายไปนั้นเหมาะสมมากกว่าการที่จะพึ่งพาแค่โปรโมชั่นลดราคาหรือแถมสินค้า นอกจากนี้ยังรวมถึงการรักษามาตรฐานรสชาติและการบริการที่จริงใจ ซึ่งจะส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำและการบอกต่อ ตามทฤษฎีความจงรักภักดีตามที่ทบทวนมา **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1. งานวิจัยในอนาคตควรขยายขอบเขตการศึกษาให้ครอบคลุมมากขึ้น โดยนอกจากการศึกษาในส่วนประสมทางการตลาด 4P แล้ว ควรพิจารณาศึกษาในส่วนประสมทางการตลาด 7P ด้วย เพื่อให้สามารถนำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 2. ควรมีการศึกษาผู้บริโภคในพื้นที่อื่นๆ ทั่วประเทศ เนื่องจากงานวิจัยปัจจุบันจำกัดเฉพาะเขตกรุงเทพมหานคร ทำให้ผลการวิจัยไม่สามารถสะท้อนภาพรวมของทั้งประเทศได้อย่างครบถ้วน

เอกสารอ้างอิง

กมลชนก สระทองคำ และ นิตนา ฐานิตธนกร. (2560). การตอบสนองผู้บริโภคคุณค่าตราสินค้าและการบอกต่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อรถจักรยานเสือหมอบของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติสหวิทยาการเอเชียอาคเนย์ 2560 ครั้งที่ 4.* นนทบุรี: โรงแรมริชมอนด์ สไตลิส คอนเวนชั่น.

จักรกฤษณ์ หาญชัย. (2565). ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานต่อการบริหารสถานศึกษา. *วารสารบริหารการศึกษาบัวบัณฑิต*, 22(1), 59-61.

จิราภรณ์ ชนัญชนะ. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าจากการใช้บริการขนส่งสินค้าในรูปแบบเดลิเวอรี่. *วารสารวิชาการการจัดการภาครัฐและเอกชน*, 3(3), 158–166. จาก https://so02.tci-thaijo.org/index.php/appm/article/view/253930

ชนินันท์ ทิพย์ธัญญา และ นิตนา ฐานิตธนกร. (2562). ความสอดคล้องในตนเอง คุณภาพสินค้าและบริการ ภาพลักษณ์ตราสินค้า และการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าแบรนด์ยูนิโคล่ของ ผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ "มศว วิจัย" ครั้งที่ 12*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ณัฐกิตติ์ แย้มชุติ และ ชัยวิชญ์ ม่วงหมี. (2025). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อน้ำสมุนไพรสกัดเย็นของผู้บริโภค บริษัท เอสเอ็มซี จำกัด. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี (ฉบับบัณฑิตศึกษา)*, 3(1), 57-66.

นันทวุฒิ เถาถวิล. (2566). คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการศูนย์รังสีรักษาและมะเร็งวิทยาโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ. *Procedia of Multidisciplinary Research*, 1(7), 83-83.

นภัสรดา เพ็ญไพรัตน์กุล. (2559). แผนธุรกิจน้ำเต้าหู้ออร์แกนิคพร้อมดื่มสำหรับผู้หญิงวัยทอง. ใน *การค้นคว้าอิสระ.* มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นฤมล ชมโฉม และ ณัฐวุฒิ พลศรี. (2568). การรับรู้ตราสินค้าและความพึงพอใจในการให้บริการที่มีผลต่อความภักดีของผู้ใช้บริการธนาคารพาณิชย์ไทยในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 18(1), 127-154.

พรรณมณี เหมือนตา.(2567) *ปัจจัยที่มีผลต่อการทำให้ผู้บริโภคพึงพอใจในการเลือกซื้อเครื่องดื่มมอลต์ไม่มีแอลกอฮอล์และส่งผลต่อความจงรักภักดีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล* (Doctoral dissertation, มหาวิทยาลัยมหิดล).

พัฒนา พรหมณี, ยุพิน พิทยาวัฒนชัย และ จีระศักดิ์ ทัพผา. (2563). แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจและการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจในงาน. *วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 26(1), 59-66.

มนาภรณ์ บ้านเพิง, วิชชุไตรภพ อ., ปินะถา ศ., แซ่หลิ้ม ส., สุดจิตร บ., ทองดอนหับ ล., ฤทธิเดช ส. ., รัตนทิพย์ อ. และ บุญปลอด ล. (2025). ความพึงพอใจของผู้บริโภคในส่วนประสมทางการตลาดผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มสัญชาติจีน ตราสินค้า MIXUE: กรณีศึกษาผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช . *วารสารวิเทศศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 15(2), 26–41. สืบค้น จาก https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jis/article/view/284116

วรยศ สงวนวงศ์. (2564). ที่ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิผลต่อระดับความพึงพอใจในการใช้บริการรถโดยสารประจำทางองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ (ขสมก.) ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร. ใน *การค้นคว้าอิสระ.* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิทวัส เหล่ากมลาสน์. (2556). โมเดลเชิงสาเหตุอิทธิพลการรับรู้ด้านความคุ้มค่า และภาพลักษณ์ตราสินค้าที่มีต่อความไว้เนื้อเชื่อใจ ความพึงพอใจ การบอกต่อและการกลับมาใช้บริการซ้ำของลูกค้าบริษัท จีบีเอ็กซ์ทราเวล จำกัด. ใน *การค้นคว้าอิสระ.* มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ศิริจรรยา เครือวิริยะพันธ์ และ ณ ป้อมเพ็ชร์ ก. (2019). ความพึงพอใจต่อการบริโภคอาหารคลีนของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร. *วารสารเกษตรพระจอมเกล้า*, 37(4), 686–692. จาก https://li01.tcithaijo.org/index.php/agritechjournal/article/view/229373

ศูนย์อัจฉริยะเพื่ออุตสาหกรรมอาหาร. (ม.ป.ป.). *ส่วนแบ่งตลาดนมจากพืช ปี 2567*. เรียกใช้เมื่อ 18 พฤศิกายน 2568 จาก https://fic.nfi.or.th/market-intelligence-market-share-detail.php?smid=426

อารียา เอื้อการณ์ และ ชิณโสณ์ วิสิฐนิธิกิจา. (2565). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการบริโภคน้ำเต้าหู้เพื่อสุขภาพ. *วารสารวิชาการเซาธ์อีสท์บางกอก (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 8(2), 51-63.

อนุชา ดาบท และ โชคชัย สุเวชวัฒนกูล. (2565). การพัฒนาคุณภาพการบริการเพื่อเสริมสร้างความจงรักภักดีต่อตราสินค้าของบริษัทผู้ให้บริการวีซ่าในประเทศไทย. *The Golden Teak: Humanity and Social Science Journal*, 28(4), 194-206.

Assael, H. (2004). *Consumer behavior: A strategic approach*. Boston: Houghton Mifflin.

Eversoon easy solutions. (ม.ป.ป.). *คุณประโยชน์*. เรียกใช้เมื่อ 18 พฤศิกายน 2568 จาก https://www.yslfood.com/th/news/Yung-Soon-Lih-News-132.html

Kotler, P., & Armstrong, G. (2017). *Principles of marketing* (17th ed.). Pearson.

Kotler, P., & Armstrong, G. (2018). *Principles of marketing* (17th ed.). Pearson Education Limited.

Solomon, M. R. (2020). *Consumer Behavior* (13th ed.). England: Pearson EducationLimited.

Work point TODAY. (ม.ป.ป.). *นมจากพืช*. เรียกใช้เมื่อ 18 พฤศิกายน 2568 จาก https://www.workpointtoday.com/plant-based-milk-corn-milk-thaibrands

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา*

FACTORS INFLUENCING THE CREATION OF COMPETITIVE ADVANTAGE OF REAL ESTATE ENTREPRENEURS IN NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

คุณัญญา หอมหวล

Khunanya Homhual

คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ วิทยาลัยนครราชสีมา

Faculty of Business Administration and Information Technology, Nakhon Ratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: kunanya@nmc.ac.th

วันที่รับบทความ : 26 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 3 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 5 ธันวาคม 2568

Received 26 November 2025; Revised 3 December 2025; Accepted 5 December 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อประเมินระดับของปัจจัยต่างๆ ที่เป็นกลไกขับเคลื่อนการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อประเมินระดับความได้เปรียบทางการแข่งขันที่เกิดขึ้น 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลกับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน และ 4) เพื่อพัฒนาแบบจำลองสมการพยากรณ์ความได้เปรียบทางการแข่งขันจากชุดปัจจัยที่เกี่ยวข้อง กลุ่มตัวอย่างรวม 400 คน ซึ่งประกอบด้วยผู้ประกอบการและผู้บริโภคในตลาดอสังหาริมทรัพย์จังหวัดนครราชสีมา ได้จากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างในกรณีที่ไม่ทราบจำนวนประชากร

Citation:

* คุณัญญา หอมหวล. (2569). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1203-1217.

Khunanya Homhual. (2026). Factors Influencing The Creation Of Competitive Advantage Of Real Estate Entrepreneurs In Nakhon Ratchasima Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1203-1217.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ซึ่งได้มา โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัยหลักคือ แบบสอบถามชนิดมาตรวัดแบบลิเคิร์ท 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา (ความถี่, ร้อยละ, ค่าเฉลี่ย, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน) และสถิติเชิงอนุมานโดยใช้ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการศึกษา พบว่า 1) ปัจจัยด้านความสามารถของผู้ประกอบการสามารถพยากรณ์ความได้เปรียบทางการแข่งขันได้ร้อยละ 88 โดยมีปัจจัยสำคัญ ได้แก่ การแข่งขันเชิงรุก ความกล้าเสี่ยง ความเป็นตัวของตัวเอง และความมีนวัตกรรม 2) ระดับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอยู่ในระดับมาก โดยมิติการตอบสนองอย่างรวดเร็วมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลกับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้ร้อยละ 87.5 โดยผลิตภัณฑ์ ลักษณะทางกายภาพ และ 4) การส่งเสริมการตลาดเป็นตัวแปรสำคัญในการขับเคลื่อนความได้เปรียบทางการแข่งขัน

คำสำคัญ: ความได้เปรียบทางการแข่งขัน, ความสามารถของผู้ประกอบการ, ส่วนประสมทางการตลาด, ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์

Abstract

This research article aims to: (1) assess the levels of key factors that drive competitive advantage among real estate entrepreneurs in Nakhon Ratchasima Province; (2) evaluate the level of competitive advantage achieved; (3) examine the relationships between influencing factors and the creation of competitive advantage; and (4) develop a predictive equation model for competitive advantage based on relevant factors. The sample consisted of 400 respondents—both entrepreneurs and consumers in the provincial real estate market—determined using sample-size estimation for an unknown population and selected through purposive sampling. The primary research instrument was a five-point Likert scale questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics (frequency, percentage, mean, and standard deviation) and inferential statistics via multiple regression analysis.

The findings revealed that: (1) entrepreneurial capability factors could predict competitive advantage at 88 percent, with key predictors including

proactive competitiveness, risk-taking propensity, individuality, and innovativeness; (2) the overall level of competitive advantage was high, with rapid responsiveness showing the highest mean score; (3) the relationship between influencing factors and the creation of competitive advantage accounted for 87.5 percent, particularly regarding product attributes and physical characteristics; and (4) marketing promotion emerged as a significant variable driving competitive advantage.

Keywords: Competitive Advantage, Entrepreneurial Capabilities, Marketing Mix, Real Estate Business

บทนำ

อสังหาริมทรัพย์เพื่ออยู่อาศัยเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน และเป็นสินทรัพย์ที่มีแนวโน้มเพิ่มมูลค่าอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ธุรกิจหมู่บ้านจัดสรรมีการเติบโตตามสภาวะเศรษฐกิจ การลงทุนโครงสร้างพื้นฐานของรัฐ และมาตรการส่งเสริมด้านภาษี เช่น การลดค่าธรรมเนียมการโอนและการจดจำนอง รวมถึงแนวโน้มผลักดันไทยเป็น “บ้านหลังที่สอง” สำหรับชาวต่างชาติที่มีศักยภาพ (ศูนย์วิจัยกรุงศรี, 2566)

จังหวัดนครราชสีมามีบทบาทสำคัญในฐานะศูนย์กลางเศรษฐกิจและคมนาคมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่งผลให้ตลาดที่อยู่อาศัยมีขนาดใหญ่และมีพลวัตสูง จากรายงานของศูนย์ข้อมูลอสังหาริมทรัพย์ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ (2567) พบว่า แม้อุปทานโครงการใหม่จะชะลอตัว แต่ยอดขายใหม่กลับเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สะท้อนถึงความสามารถของตลาดในการดูดซับสต็อกและความแข็งแกร่งของอุปสงค์ โดยจังหวัดยังคงเป็นตลาดนำในภูมิภาค ทั้งในส่วนของที่อยู่อาศัยแนวราบและอาคารชุด ด้านความต้องการที่อยู่อาศัย รายงานของธนาคารแลนด์ แอนด์ เฮ้าส์ (2568) ระบุว่า กลุ่มบ้านเดี่ยวราคา 2–5 ล้านบาทมีความต้องการสูงที่สุด โดยได้รับแรงสนับสนุนจากการเติบโตของครัวเรือนชนชั้นกลาง การขยายตัวของภาคบริการ การท่องเที่ยว และกิจกรรมเศรษฐกิจในเขตเมือง ปัจจัยดังกล่าวช่วยให้ตลาดมีเสถียรภาพและเป็นที่สนใจทั้งเพื่ออยู่อาศัยจริงและเพื่อการลงทุน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ เช่น มอเตอร์เวย์บางปะอิน–นครราชสีมา และรถไฟทางคู่ รวมถึงมาตรการรัฐด้านค่าธรรมเนียมการ

โอนและจดจำนอง ช่วยเพิ่มศักยภาพของทำเลสำคัญและสนับสนุนกำลังซื้อ ส่งผลให้ตลาดดึงดูดผู้ประกอบการรายใหม่ รวมถึงผู้ประกอบการจากส่วนกลางมากขึ้น ภายใต้การแข่งขันที่ทวีความเข้มข้น ผู้ประกอบการจำเป็นต้องมีกลยุทธ์ที่ชัดเจน ทั้งด้านการบริหารต้นทุน การยกระดับคุณภาพและเอกลักษณ์ผลิตภัณฑ์ การสร้างความแตกต่าง และการตอบสนองผู้บริโภคอย่างรวดเร็ว ความสามารถในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อความอยู่รอดและการเติบโตของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา

ในสภาวะที่การแข่งขันในตลาดมีการทวีความรุนแรงมากขึ้น ผู้ประกอบการจึงมีความจำเป็นต้องมุ่งเน้นการสร้างความเหนือกว่าคู่แข่งหรือ ความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Competitive Advantage) โดยการประยุกต์ใช้กลยุทธ์หลักสามด้าน ได้แก่ กลยุทธ์การเป็นผู้นำด้านต้นทุน การสร้างความแตกต่างในผลิตภัณฑ์หรือบริการ และ การพัฒนาระบบการตอบสนองที่ว่องไว (สมยศ นาวีการ, 2548) ทั้งนี้ การกำหนดกรอบกลยุทธ์ที่ชัดเจน การปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของตลาด และการยกระดับขีดความสามารถของผู้ประกอบการถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนในระยะยาวของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ (รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และสุรชัย อุตมอ่าง, 2554)

จากบริบทดังกล่าว ผู้ประกอบการในจังหวัดนครราชสีมาจำเป็นต้องเข้าใจปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันทั้งในเชิงกลยุทธ์ การตลาด และความสามารถเชิงผู้ประกอบการ การศึกษาปัจจัยเหล่านี้จะช่วยให้สามารถตอบสนองความต้องการผู้บริโภค ปรับปรุงคุณภาพโครงการ และวางแนวทางการแข่งขันที่เหมาะสมเพื่อให้ธุรกิจสามารถเติบโตและอยู่รอดได้ในสถานการณ์เศรษฐกิจที่มีความผันผวนมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา

2. เพื่อศึกษาระดับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลกับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา

4. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจบริการในเขตกรุงเทพมหานครมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา

2. ปัจจัยด้านความสามารถของผู้ประกอบการ ที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา อย่างน้อยหนึ่งปัจจัยสามารถพยากรณ์การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา

3. ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดของธุรกิจบริการ ที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา อย่างน้อยหนึ่งปัจจัยสามารถพยากรณ์การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน

ความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Competitive Advantage: CA) ถูกนิยามถึงความสามารถโดยรวมขององค์การในการดำเนินกิจการได้เหนือกว่าคู่แข่งและก่อให้เกิดผลกำไรที่สูงขึ้นอย่างยั่งยืน โดยมี องค์ความรู้ (Knowledge) เป็นรากฐานสำคัญในการขับเคลื่อนการสร้างสรรค์นวัตกรรม ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดจาก เรวัฒร์ ชาตรีวิศิษฏ์ และคณะ (2553) ซึ่งจำแนกความได้เปรียบทางการแข่งขันออกเป็น 3 มิติ ได้แก่

กลยุทธ์ต้นทุน (Cost Leadership) หมายถึง การดำเนินงานที่ส่งผลให้มีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าคู่แข่งขัน ซึ่งนำไปสู่การสร้างอำนาจในการกำหนดราคาและการรักษาอัตรากำไรที่สูงกว่า แนวคิดนี้มีความสอดคล้องกับกลยุทธ์การเป็นผู้นำด้านต้นทุนของ ไมเคิล อี. พอร์เตอร์ (Michael E. Porter, 2005)

การสร้างความแตกต่าง (Differentiation) คือ การนำเสนอผลิตภัณฑ์หรือบริการที่มีลักษณะเฉพาะโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งกระตุ้นให้ผู้บริโภคยินดีที่จะจ่ายในราคาสูงกว่าผลิตภัณฑ์มาตรฐานในตลาด

การตอบสนองอย่างรวดเร็ว (Quick Response) คือ ความว่องไวในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ และความยืดหยุ่นในการปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าในลักษณะที่ทันต่อเหตุการณ์

แนวคิดส่วนประสมทางการตลาดสำหรับธุรกิจบริการ (Service Marketing Mix)

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2552) ได้กว่าถึงแนวคิดส่วนประสมทางการตลาด 7Ps ของ Philip Kotler มาใช้ในการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาด ส่วนประสมดังกล่าวประกอบด้วย 7 องค์ประกอบที่สำคัญต่อการให้บริการ 1) ผลิตภัณฑ์ (Product) 2) ราคา (Price) 3) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) 4) ส่งเสริมการตลาด (Promotion) 5) บุคคล (People) 6) การสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence and Presentation) 7) กระบวนการ (Process)

แนวคิดความสามารถของผู้ประกอบการ (Entrepreneurship)

ความสามารถของผู้ประกอบการถูกพิจารณาตามมิติของ Dess, Lumpkin and Taylor (2005) ซึ่งมี 5 ด้านหลัก 1) ความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy) 2) ความมีนวัตกรรม (Innovativeness) 3) ความกล้าเสี่ยง (Risk taking) 4) ความสามารถในการควบคุมสถานการณ์ (Proactiveness) 5) ความแกร่งในการแข่งขัน (Competitive Aggressiveness)

ดังนั้น จากแนวคิดดังกล่าวผู้วิจัยมีความสนใจจะศึกษาว่า ความสามารถของผู้ประกอบการมีปัจจัยต่าง ๆ เป็นตัวกำหนดทำให้สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ประกอบการต้องติดตามการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมอย่างต่อเนื่องตลอดจนการประเมินจุดแข็งและจุดอ่อนภายในองค์การ เพื่อเชื่อมเข้ากับโอกาสทางการดำเนินธุรกิจ หรือปรับตัวให้ผ่านพ้นอุปสรรคหรือการคุกคามจากภายนอก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา และผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากวิธีคำนวณกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรแน่นอน (อ้างอิง ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2555: 46) ซึ่งใช้ค่าความเชื่อมั่น 95% และค่าความคลาดเคลื่อน 5% ผลการคำนวณได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 384 คน ใช้ วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ผู้ประกอบการและผู้บริโภคที่สามารถให้ข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องและครอบคลุมประเด็นในการวิจัย และหลังจากนั้นใช้วิธีใดเลือกเพื่อให้เหลือ 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นจากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดในการวิจัย โดยเครื่องมือในการเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 4 ตอน โดย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 2 การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Likert-type Scale) จำนวน 3 ด้าน

ตอนที่ 3 ปัจจัยด้านความสามารถของผู้ประกอบการที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Likert-type Scale) ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเป็น 5 ระดับที่ตรงกับความเป็นจริงจานวน 5 ด้าน

ตอนที่ 4 ปัจจัยด้านประสมทางการตลาดของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน คำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Likert-type Scale) ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเป็น 5 ระดับที่ตรงกับความเป็นจริงจำนวน 7 ด้าน

การหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ได้รับการตรวจสอบและประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ (Experts) จำนวน 3 ท่าน เพื่อประเมินความครอบคลุมและความเหมาะสมของคำถาม โดยคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.80 ถึง 1.00 ถือว่ามีความเหมาะสม

2. ความเชื่อมั่น (Reliability) ได้มีการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริงจำนวน 30 ชุด และนำผลมาคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งพบว่าค่าความเชื่อมั่นรวมของแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.95 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเครื่องมือมีความน่าเชื่อถือในระดับสูง สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยตนเองและผ่านผู้ช่วยวิจัย (Research Assistants) โดยมีการอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัยและให้ความมั่นใจในความเป็นความลับของข้อมูลก่อนการตอบแบบสอบถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องและเป็นจริงมากที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้ในการอธิบายคุณลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและระดับของตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้ในการทดสอบความสัมพันธ์และการพยากรณ์ ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อสร้างสมการพยากรณ์และทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงของปัจจัยต่าง ๆ ต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านความสามารถของผู้ประกอบการที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา

ตัวแปร	b	β	t	Sig
การแข่งขันเชิงรุก	.428	.608	30.927	.000
ความกล้าเสี่ยง	.221	.230	7.291	.000
ความเป็นตัวของตัวเอง	.158	.154	5.716	.000
ความมีนวัตกรรม	.143	.149	4.907	.000
ค่าคงที่ (Intercept)	.201		2.548	.011

R^2= 0.880, SEE = 0.21893, F = 721.281, Sig of F = 0.000

จากตารางที่ 1 พบว่า ปัจจัยด้านความสามารถของผู้ประกอบการ 4 ตัวแปร มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงกับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา โดยตัวแปรในกลุ่มนี้สามารถร่วมกันพยากรณ์การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้ร้อยละ 88 และมีนัยสำคัญทางสถิติ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพยากรณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เรียงตามน้ำหนักอิทธิพลมาตรฐาน ได้แก่:การแข่งขันเชิงรุก ความกล้าเสี่ยง ความเป็นตัวของตัวเอง ความมีนวัตกรรม

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบดังนี้

$\hat{y}$ = 0.201 + 0.428 X5 + 0.221 X3 + 0.158 X2 + 0.143X4

2. ระดับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา

การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล	อันดับ
ด้านกลยุทธ์ต้นทุน (Cost Leadership)	3.97	0.88	มาก	2
ด้านการสร้างความแตกต่าง (Differentiation)	3.71	0.98	มาก	3
ด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็ว (Quick Response)	4.12	0.44	มาก	1
ภาพรวม	**3.93**	**0.76**		

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็ว รองลงมาคือ ด้านกลยุทธ์ต้นทุน (Cost Leadership) และ ด้านการสร้างความแตกต่าง ตามลำดับ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลกับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดของธุรกิจบริการที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา

ตัวแปร	b	β	t	Sig
ผลิตภัณฑ์	.663	.765	32.222	.000
การสร้างและนาเสนอลักษณะทางกายภาพ	.335	.347	11.206	.000
การส่งเสริมการตลาด	.095	.098	-2.956	.003
ค่าคงที่ (Intercept)	.358		4.658	.000

R^2= 0.875, SEE = 0.22289 3, F = 922.853, Sig of F = 0.000

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด 3 ตัวแปร มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงกับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยตัวแปรกลุ่มนี้สามารถร่วมกันพยากรณ์การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้ร้อยละ 87.5 และมีนัยสำคัญทางสถิติ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพยากรณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (เรียงตามน้ำหนักอิทธิพลมาตรฐาน ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ การสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ การส่งเสริมการตลาด สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ (Unstandardized Regression Equation) ดังนี้

$\hat{Y}_1 = 0.358 + 0.663\ X6 + 0.335\ X11 - 0.095\ X9$

สรุปผล

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงกับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา โดยตัวแปรในกลุ่มนี้สามารถร่วมกันพยากรณ์การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้ร้อยละ 88 และมีนัยสำคัญทางสถิติ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพยากรณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เรียงตามน้ำหนักอิทธิพลมาตรฐาน ได้แก่:การแข่งขันเชิงรุก ความกล้าเสี่ยง ความเป็นตัวของตัวเอง ความมีนวัตกรรม สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบดังนี้ $\hat{y} = 0.201 + 0.428\ X5 + 0.221\ X3 + 0.158\ X2 + 0.143X4$

2. ระดับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็ว รองลงมาคือ ด้านกลยุทธ์ต้นทุน (Cost Leadership) และ ด้านการสร้างความแตกต่าง ตามลำดับ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลกับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด 3 ตัวแปร มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงกับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยตัวแปรกลุ่มนี้สามารถร่วมกันพยากรณ์การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้ร้อยละ 87.5 และมีนัยสำคัญทางสถิติ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพยากรณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (เรียงตาม

น้ำหนักอิทธิพลมาตรฐาน ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ การสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ การส่งเสริมการตลาด สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ (Unstandardized Regression Equation) ดังนี้ $\hat{Y}_1 = 0.358 + 0.663\ X6 + 0.335\ X11 - 0.095\ X9$

อภิปรายผล

การศึกษาการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงกับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา โดยตัวแปรในกลุ่มนี้สามารถร่วมกันพยากรณ์การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้ร้อยละ 88 และมีนัยสำคัญทางสถิติ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพยากรณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เรียงตามน้ำหนักอิทธิพลมาตรฐาน ได้แก่:การแข่งขันเชิงรุก ความกล้าเสี่ยง ความเป็นตัวของตัวเอง ความมีนวัตกรรม โดยมีอำนาจในการพยากรณ์สูงถึงร้อยละ 88 ผลลัพธ์นี้เน้นย้ำว่าในสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่มีการแข่งขันสูง ผู้ประกอบการที่แสดงออกซึ่งความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะคู่แข่งและทุ่มเททรัพยากรอย่างต่อเนื่องจะเป็นผู้ที่สามารถสร้างความได้เปรียบได้อย่างยั่งยืนที่สุด ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Dess, Lumpkin and Taylor (2005) ที่ระบุว่าการแข่งขันเชิงรุกเป็นองค์ประกอบสำคัญของการวางแนวทางแบบผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Orientation) ซึ่งขับเคลื่อนให้องค์กรไม่เพียงแต่ ตอบสนอง แต่ยัง ริเริ่ม กลยุทธ์ใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดการเติบโตและการครอบครองส่วนแบ่งตลาด

2. การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากซึ่งสะท้อนว่าผู้ประกอบการในตลาดอสังหาริมทรัพย์ของจังหวัดนครราชสีมา มีการดำเนินงานเชิงกลยุทธ์ที่แข็งขันและมีประสิทธิภาพสูง ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่ามิติของความได้เปรียบที่โดดเด่นที่สุดคือ ด้านการตอบสนองอย่างรวดเร็ว (Quick Response) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เรวัฒน์ ชาตรีวิศิษฏ์ และคณะ (2553) ที่ให้ความสำคัญกับความเร็วและความยืดหยุ่นในการปรับตัวต่อความต้องการของลูกค้าในปัจจุบัน การตอบสนองอย่างรวดเร็วนี้

นับเป็นกลยุทธ์สำคัญที่เชื่อมโยงกับแนวคิด กระบวนการ (Process) และ บุคลากร (People) ในส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2552) เนื่องจากตลาดอสังหาริมทรัพย์เป็นธุรกิจบริการที่ต้องการการปฏิสัมพันธ์และการจัดการธุรกรรมที่รวดเร็วและแม่นยำ การที่ผู้ประกอบการสามารถตอบสนองได้อย่างทันท่วงที จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความพึงพอใจและความภักดีของลูกค้า

3. ปัจจัยขับเคลื่อนจากส่วนประสมทางการตลาด ในมิติของส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ปัจจัยด้าน ผลิตภัณฑ์ (Product) มีอิทธิพลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันสูงที่สุด โดยมีอำนาจในการพยากรณ์ถึงร้อยละ 87.5 การค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่าแม้กลยุทธ์การตลาดอื่น ๆ จะมีความสำคัญ แต่ แก่นแท้ของโครงการอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งรวมถึงการออกแบบ คุณภาพวัสดุ และนวัตกรรม ยังคงเป็นตัวแปรหลักที่ลูกค้าใช้ในการตัดสินใจและสร้างมูลค่ารับรู้ (Perceived Value) การให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์ในระดับสูงนี้เป็นการสนับสนุนกลยุทธ์การสร้างความแตกต่าง (Differentiation Strategy) (Porter, 2005; เรวัฒน์ ชาตรีวิศิษฏ์ และคณะ, 2553) กล่าวคือ ผู้ประกอบการที่สามารถนำเสนอโครงการที่มีคุณภาพและความโดดเด่นเหนือกว่าคู่แข่ง ย่อมสามารถกำหนดราคาที่สูงขึ้นและสร้างความได้เปรียบที่ไม่สามารถลอกเลียนแบบได้ง่าย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า กลไกหลัก ในการสร้างและธำรงไว้ซึ่ง ความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Competitive Advantage) สำหรับผู้ประกอบการอสังหาริมทรัพย์ โดยเน้นย้ำว่าปัจจัยสำคัญที่สุดไม่ได้มาจากเพียงแค่การดำเนินงานตามปกติ แต่ต้องอาศัย ความสามารถเชิงรุกของผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Competencies) ผนวกกับการใช้ ส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) อย่างมีประสิทธิภาพ การวิจัยค้นพบว่า ผลิตภัณฑ์ (Product) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดใน 7Ps ที่มีอิทธิพลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันด้านความแตกต่าง (Differentiation Advantage) สามารถสรุปข้อเสนอแนะเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานและเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยในอนาคต ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1.1 ผู้ประกอบการเสริมสร้างการแข่งขันเชิงรุก

สามารถดำเนินผ่านการวิเคราะห์คู่แข่งและแนวโน้มตลาดอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การปรับกลยุทธ์ได้อย่างทันท่วงที เช่น การปรับแบบบ้านหรือสิทธิพิเศษเพื่อรับมือการเปิดโครงการใหม่ของคู่แข่ง อีกทั้งการเร่งกระบวนการตัดสินใจและพัฒนานวัตกรรมบริการ เช่น ระบบตอบสนองลูกค้าแบบรวดเร็ว จะช่วยเพิ่มความสามารถในการก้าวนำและยกระดับความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน 1.2 ผู้ประกอบการสามารถพัฒนาความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ได้ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ความต้องการของผู้บริโภค การออกแบบนวัตกรรมที่ตอบโจทย์การใช้งานจริง และการทดสอบต้นแบบเพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เช่น การพัฒนาบ้านอัจฉริยะที่ใช้เทคโนโลยีตรวจจับความปลอดภัยและระบบควบคุมอัตโนมัติ ซึ่งช่วยยกระดับคุณค่าและสร้างเอกลักษณ์ของโครงการให้เหนือกว่าคู่แข่งขัน 1.3 ผู้ประกอบการควรปรับปรุงขั้นตอนบริการให้กระชับ เช่น การจัดทำระบบติดตามสถานะงานก่อสร้าง-งานบริการผ่านแอปพลิเคชัน เพื่อให้ลูกค้าตรวจสอบได้แบบเรียลไทม์ พร้อมฝึกอบรมบุคลากรให้สามารถตัดสินใจและแก้ไขปัญหาเบื้องต้นได้ทันที การดำเนินการดังกล่าวช่วยลดความล่าช้า เพิ่มความถูกต้องของข้อมูล และยกระดับประสบการณ์ลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 2.1 ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบปัจจัยเหล่านี้ในจังหวัดหรือภูมิภาคอื่น ๆ ที่มีบริบททางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน เพื่อตรวจสอบว่าโมเดลความสัมพันธ์ของ ความสามารถของผู้ประกอบการ และ ส่วนประสมทางการตลาด ในการพยากรณ์ความได้เปรียบทางการแข่งขันในระดับประเทศหรือไม่ 2.2 ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้กรณีศึกษา หรือการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อทำความเข้าใจถึง กลไกและวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ ในการขับเคลื่อน การแข่งขันเชิงรุก และ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ ในทางปฏิบัติอย่างละเอียด

เอกสารอ้างอิง

ธนาคารแลนด์ แอนด์ เฮ้าส์ จำกัด. (2568). *สถานการณ์ตลาดที่อยู่อาศัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. เรียกใช้เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2568 จากhttps://www.lhbank.co.th/getattachment/d1358a15-ad93-4b25-ad82-8a39da39de5f/economic-analysis-Research-Intelligence-2024-Housing-Market-in-Northeastern-1H67

รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และสุรชัย อุตมอ่าง. (2554). การบริหารความได้เปรียบทางการแข่งขันเพื่อความสำเร็จในการดำเนินการของธุรกิจ SMEs ในเขตภาคเหนือของประเทศไทย. ใน *บทความวิจัยหลักสูตรการจัดการ.* คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา.

เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฏ์ และ คณะ. (2553). *การจัดการเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: อินเฮาส์ โนว์เลจ.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และ คณะ. (2552). *การบริหารตลาดยุคใหม่*. ฉบับปรับปรุงใหม่ปี 2552. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.

ศูนย์วิจัยกรุงศรี. (2566). *แนวโน้มธุรกิจ/อุตสาหกรรม ปี 2566-2568 : ธุรกิจที่อยู่อาศัย (6 จังหวัดหลักภูมิภาค*. เรียกใช้เมื่อ 16 มกราคม 2568 จาก https://www.krungsri.com/th/research/industry/industry-outlook/real-estate/housing-in-upcountry/io/io-housing-in-upcountry-2023-2025

ศูนย์ข้อมูลอสังหาริมทรัพย์. (2567). สถานการณ์ตลาดที่อยู่อาศัยจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. เรียกใช้เมื่อ16 มกราคม 2568 จาก https://reic.or.th/Activities/PressRelease/188

สมยศ นาวีการ. (2548). *การบริหารเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.

Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of Psychological Test (5th ed.)*. New York: Harper Collins.

Dess, G.G., Lumpkin, G.T. & Taylor, M.L. (2005). *Strategic Management: Creating competitive advantage (2nded.)*. New York: McGraw-Hill.

Porter, M.E. (2005). *The Competitive Advantage Creating and Sustaining Superior Performance.* New York: The Free Press. 4.

ผลการจัดการเรียนรู้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต เรื่อง การบวกและการลบ ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 จังหวัดอุบลราชธานี*

RESULTS OF LEARNING MANAGEMENT USING VEDIC MATHEMATICS TECHNIQUESFOR ADDITION AND SUBTRACTION OF GRADE 3 STUDENTUBONRATCHATHANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

มาณิตา คำดีบุญ[1], ระพิน ชูชื่น[2] และ ภรณี แก้วลี[3]

Manita Kumdeeboon[1], Rapin Chuchuen[2] and Paranee Kaewlee[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยราชธานี

[1-3]Ratchathani University, Thailand

Corresponding Author's Email: armymanita@gmail.com

วันที่รับบทความ : 29 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 4 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 6 กุมภาพันธ์ 2569

Received 29 January 2026; Revised 4 February 2026; Accepted 6 February 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนและหลัง

Citation:

* มาณิตา คำดีบุญ, ระพิน ชูชื่น และ ภรณี แก้วลี. (2569). ผลการจัดการเรียนรู้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต เรื่อง การบวกและการลบ ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1218-1239.

Manita Kumdeeboon, Rapin Chuchuen and Paranee Kaewlee. (2026). Results Of Learning Management Using Vedic Mathematics Techniquesfor Addition And Subtraction Of Grade 3 Studentubonratchathani Primary Educational Service Area Office 3. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1218-1239.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

เรียน 3) เปรียบเทียบทักษะการคิดคำนวณระหว่างก่อนและหลังเรียน และ 4) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านคันไร่ (อาภากโรครุราษฎร์) จำนวน 28 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 โดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 8 แผน แบบวัดผลสัมฤทธิ์ แบบทดสอบวัดทักษะการคิดเลขเร็ว แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ E_1/E_2 และการทดสอบค่าที (t-test dependent Samples)

ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 81.56/83.39 2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 3. ทักษะการคิดคำนวณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การบวกและการลบ โดยใช้เทคนิคการคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต พบว่า ระดับความพึงพอใจภาพรวมอยู่ ในระดับมากที่สุดเท่ากับ 4.55 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.67

คำสำคัญ: เวทคณิต, การบวกและการลบ, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ทักษะคิดเลขเร็ว, ความพึงพอใจ

Abstract

This research aimed to 1) evaluate the efficiency of lesson plans utilizing Vedic Mathematics techniques; 2) compare students' academic achievement before and after the intervention; 3) compare mental calculation skills before and after the intervention; and 4) examine the satisfaction of Grade 3 students. The sample consisted of 28 Grade 3 students from Ban Khan Rai School (Aphakaro Kururat) enrolled in the first semester of the 2025 academic year, selected through purposive sampling. The research instruments included 8 lesson plans, academic achievement tests, mental calculation skill tests, and a

satisfaction questionnaire. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, performance determination of lesson plans using E_1/E_2 and the dependent t-test.

The results of the study were as follows: 1.The efficiency of the lesson plans was 81.56/83.39, meeting the required criteria. 2.Post-test academic achievement was significantly higher than the pre-test. 3.Post-test mental calculation skills were significantly higher than the pre-test at the .05 level, supporting the hypothesis. 4.Overall student satisfaction was at the highest level ($\overline{x}$ = 4.55, S.D. = 0.67).

Keywords: Vedic Mathematics, Addition and Subtraction, Academic Achievement, Mental Calculation Skills, Satisfaction

บทนำ

คณิตศาสตร์มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาความคิดของมนุษย์ ทำให้มนุษย์มีความคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีเหตุผล เป็นระบบ มีแบบแผน สามารถวิเคราะห์ปัญหาหรือสถานการณ์ได้อย่างถี่ถ้วน รอบคอบ ช่วยให้วางแผนตัดสินใจในการแก้ปัญหา และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม นอกจากนี้คณิตศาสตร์ยังเป็นเครื่องมือในการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและศาสตร์อื่น ๆ คณิตศาสตร์จึงมีประโยชน์อย่างมากต่อการดำเนินชีวิต เนื่องจากคณิตศาสตร์จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข อีกทั้งคณิตศาสตร์ยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ และรากฐานของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งสามารถทำให้ประเทศชาติเจริญรุ่งเรือง เนื่องจากความรู้ทางคณิตศาสตร์สามารถช่วยอำนวยความสะดวกด้านการศึกษาด้านอื่น ๆ คณิตศาสตร์เป็นเครื่องมือที่มีความแม่นยำเป็นศาสตร์แห่งโครงสร้าง การจัดระเบียบ การนับ การวัด และการอธิบาย คณิตศาสตร์เป็นวิชาที่ได้รับการยอมรับจากทุกโรงเรียนและยังถูกนำมาใช้มากขึ้นในการวิเคราะห์พฤติกรรมของแต่ละบุคคล เพื่อศึกษาทัศนคติและกระแสความคิดในสังคมโดยรวม คณิตศาสตร์เป็นหัวใจหลักในการพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรือง และก้าวหน้าต่อไป (สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา และคณะ, 2560)

จากผลการประเมินคุณภาพผู้เรียน (NT) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2564 ในระดับประเทศ พบว่าด้านคณิตศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 49.44 แม้จะมีแนวโน้มที่ดีขึ้นแต่ยังคงต่ำกว่าเกณฑ์ร้อยละ 50 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการคิดคำนวณ (Number and Operations) และการแก้โจทย์ปัญหาเชิงบูรณาการ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่ยังขาดทักษะความคล่องแคล่วในการคิดเลขเบื้องต้นและการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ผลคะแนนดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ เพื่อยกระดับสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ให้สูงขึ้น (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2565)

การจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ด้วยเทคนิคการคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะการคิดคำนวณทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียน ให้ผู้เรียนคิดเลขได้รวดเร็ว ถูกต้อง และแม่นยำ รู้จักคิด มีเหตุผลอย่างเป็นระบบสามารถแก้ปัญหาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ในการจัดทำเอกสารเล่มนี้ได้ศึกษาเทคนิคการคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต (ศักดา บุญโต, 2543) มีที่มาจากคัมภีร์โบราณในการคิดเลขเร็วซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของคัมภีร์พระเวทของอินเดีย ประกอบด้วยสูตรหลัก 16 สูตร และสูตรย่อย 13 สูตรที่เกี่ยวกับการบวกลบคูณ หารซึ่งแต่ละสูตรเป็นสูตรเฉพาะสามารถนำมาผสมผสานและผนวกกับพื้นความรู้ในด้านคิดคำนวณได้ (สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา และคณะ, 2562)

เวทคณิตเป็นเทคนิคคิดเลขเร็วแบบอินเดียเน้นการคำนวณให้ได้คำตอบในเวลาอันรวดเร็ว หากนำมาเทียบกับวิธีคิดเลขที่เรียนในปัจจุบันซึ่งอาจเร็วกว่า 5 ถึง 6 เท่า สาเหตุมาจากเวทคณิตจะใช้การสังเกตรูปแบบและสมบัติพิเศษของจำนวนแล้วนำไปหาหลักการที่จะทำให้คิดเลขได้เร็วที่สุด (Roun Education Society, 2563) เป็นแนวคิดงานวิจัยเรื่อง A Thematic Analysis on Vedic Mathematics and Its Importance Sher Singh Raikhola et al. (2020) ที่ได้กล่าวว่า เทคนิคการคิดเลขเร็วแบบเวทคณิตสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และกระบวนการคิดวิเคราะห์ได้ อีกทั้งการสอนในรูปแบบปัจจุบันนั้นไม่น่าสนใจ การคิดเลขเร็วแบบเวทคณิตมีวิธีคิดทั้งแบบที่สามารถใช้ได้กับโจทย์ทั่วไปและโจทย์เฉพาะบางกรณีทำให้นักเรียนสามารถเลือกใช้วิธีในการคำนวณของตนเองได้ซึ่งเป็นการส่งเสริมการมีทักษะการคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้นักเรียนยังสามารถหาคำตอบได้รวดเร็วและแม่นยำกว่าวิธีคำนวณในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพันวนา พัฒนอุดมสินค้า. (2562) ที่ได้ศึกษา

เรื่อง กระบวนการนิเทศโดยใช้วงจรเดมมิ่งผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของโรงเรียนแกนนำระดับประถมศึกษา จัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคการคิดเลขเร็วแบบอินเดีย (เวทคณิต) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึง 5 ของโรงเรียนแกนนำระดับประถมศึกษา สาระจำนวนและการดำเนินการ การวัดเรขาคณิต พีชคณิต การวิเคราะห์ข้อมูลและความน่าจะเป็น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นทุกรายสาระการเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการใช้เทคนิคการคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต แตกต่างกันโดยร้อยละของผลต่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของคะแนนเฉลี่ยหลังการใช้เทคนิคการคิดเลขเร็วแบบเวทคณิตสูงกว่าร้อยละของผลต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของคะแนนเฉลี่ยก่อนการใช้เทคนิคการคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต ความพึงพอใจของผู้สอนคณิตศาสตร์โรงเรียนแกนนำระดับประถมศึกษาที่มีต่อกระบวนการนิเทศโดยใช้วงจรเดมมิ่งผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการเรียนการสอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำเทคนิคการคิดเลขเร็วแบบเวทคณิตซึ่งประกอบไปด้วย การบวกและการลบ มาประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอน ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3ในรายวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก และการลบ มีความพึงพอใจกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ต่างไปจากเดิม และฝึกให้ผู้เรียนมีการพัฒนาทักษะด้านการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เนื่องจากเวทคณิตสามารถทำให้นักเรียนคำนวณได้เร็วกว่า ถูกต้องแม่นยำมากกว่าและมีความซับซ้อนน้อยกว่าวิธีคิดในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงผลการจัดการเรียนรู้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต เรื่อง การบวกและการลบ ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระหว่างก่อน และหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

3. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการคิดคำนวณของนักเรียนก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การบวกและการลบ โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับเทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต

วิทูรณ์ เหล็มปาน (2547) ได้ให้ความหมาย เวทคณิต (Vedic Mathematics) ได้มีนักวิชาการและนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้หลายคน ซึ่งนักการศึกษา ได้แก่ กล่าวว่า เวทคณิต หมายถึง ความรู้ในการคิดคำนวณ เวทคณิตเป็นแขนงหนึ่งใน อถรรพเวทซึ่งเป็นหนึ่งในพระเวททั้ง 4 ขออินเดีย คือ ฤคเวท สามเวท ยชุรเวท และอถรรพเวท เวทคณิตประกอบด้วย 16 สูตรที่เกี่ยวกับการบวก ลบ คูณและหาร และ เทคนิคการสอนคิดคำนวณตามแนวเวทคณิต หมายถึง การสอนวิธีบวกโดยใช้วิธีของ เวทคณิต ซึ่งมีจุดเน้นที่การทบ การบวกเพิ่ม การบวกเลขในใจเฉพาะเลขโดด และการทดโดยใช้จุด

นุกูล ดวงใจ (2550) ได้ให้ความหมายของเวทคณิต (Vedic Mathematics) เป็นส่วนหนึ่งของคัมภีร์พระเวทของอินเดีย ประกอบด้วย สูตรพื้นฐาน 16 สูตร ที่เกี่ยวกับการบวก การลบ การคูณ และการหาร เป็นสูตรเฉพาะช่วยให้คิดลัด ขึ้น และจาก 16 สูตรพื้นฐาน นำมาผสมผสานกัน และเมื่อผนวกกับพื้นความรู้ในด้านการคิดคำนวณ จะช่วยให้คิดเลขได้เร็วและของเวทคณิตหรือเทคนิคการคิดเลข เร็วแบบอินเดีย หมายถึง คัมภีร์โบราณในการคิดเลขเร็วซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของคัมภีร์พระเวทของอินเดีย ประกอบด้วยสูตร 16 สูตรที่เกี่ยวกับการบวก การลบ การคูณ การหาร ซึ่งแต่ละสูตรเป็นสูตรเฉพาะ ช่วยให้คิดลัดขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560) ได้ให้ความหมาย เทคนิคการคิดเลขเร็วแบบอินเดีย (เวทคณิต : Vedic Mathematics) มีที่มาจากคัมภีร์โบราณในการคิดเลขเร็วซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของคัมภีร์พระเวทของอินเดีย ประกอบด้วยสูตร 16 สูตร ที่เกี่ยวกับ การ

บวก ลบ คูณ หาร เป็นสูตรเฉพาะช่วยให้คิดลัดขึ้น และจาก 16 สูตรหลัก สามารถมาผสมผสานกันและ ผนวกกับพื้นความรู้ในด้านการคิดคำนวณได้

สรุปได้ว่า ความหมายเวทคณิต คือ เทคนิคการคิดเลขเร็วที่มีรากฐานจากคัมภีร์พระเวทของอินเดีย ประกอบด้วยสูตรพื้นฐาน 16 สูตร ที่เกี่ยวข้องกับการบวก ลบ คูณ และหาร ซึ่งเป็นสูตรเฉพาะที่ช่วยให้คำนวณได้อย่างรวดเร็ว เน้นการคิดเลขในใจ การสังเกตรูปแบบของจำนวน และการคิดลัด สามารถนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับพื้นความรู้ด้านการคำนวณ เพื่อเพิ่มความคล่องแคล่วและความแม่นยำในการคิดคำนวณของผู้เรียน

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ได้มีนักการศึกษาหลายท่านให้คำอธิบาย ดังนี้

Gagné, Briggs และ Wager (1992) อธิบายว่า การจัดการเรียนรู้ควรดำเนินเป็นลำดับขั้นจากการกระตุ้นความสนใจ การนำเสนอเนื้อหา การฝึกปฏิบัติ และการประเมินผล โดยเน้นการเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้กับการทำงานของสมองผู้เรียน ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Bruner (1966) อธิบายว่า การจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ควรเริ่มจากการกระตุ้นให้ผู้เรียนค้นพบความรู้ด้วยตนเอง ผ่านกระบวนการสำรวจ ทดลอง และสรุปแนวคิด โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกมากกว่าการถ่ายทอดความรู้โดยตรง

Skemp (1976) อธิบายว่า การจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ควรเน้นทั้งความเข้าใจเชิงกระบวนการ (instrumental understanding) และความเข้าใจเชิงมโนทัศน์ (relational understanding) โดยขั้นตอนการสอนต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเชื่อมโยงเหตุผลและความหมายของการคำนวณ

National Council of Teachers of Mathematics (NCTM, 2000) อธิบายว่า การจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ควรประกอบด้วยขั้นการสำรวจแนวคิด การอภิปรายแลกเปลี่ยน การฝึกทักษะ และการประเมินผล เพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ การคิดวิเคราะห์ และการแก้ปัญหา

Joyce, Weil และ Calhoun (2015) อธิบายว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพควรประกอบด้วยขั้นนำเข้าสู่บทเรียน การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ การฝึกปฏิบัติ และการสะท้อนผลการเรียนรู้ ซึ่งสามารถปรับใช้กับการสอนคณิตศาสตร์ในทุกระดับชั้น

Polya (1957) อธิบายว่า ขั้นตอนการเรียนรู้ผ่านการแก้ปัญหา 4 ขั้น ได้แก่ การทำความเข้าใจปัญหา การวางแผน การดำเนินการแก้ปัญหา และการตรวจสอบคำตอบ ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่มุ่งพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีระบบ

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ คือ การกระตุ้นความสนใจและการเตรียมความพร้อมของผู้เรียน ควบคู่กับการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ค้นพบ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ การจัดการเรียนรู้ควรเน้นการพัฒนาความเข้าใจทั้งเชิงกระบวนการและเชิงมโนทัศน์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงเหตุผล ความหมาย และนำความรู้ทางคณิตศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีความหมายและยั่งยืน

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

Maslow (1981) กล่าวถึงทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's the human needs theory) ไว้ว่า ทุกคนมีความต้องการอยู่เสมอและไม่มีที่สิ้นสุดเมื่อได้รับความต้องการอย่างหนึ่งจะต้องการอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะความต้องการ 5 ระดับ ได้แก่

1. ความต้องการทางสรีระ (Basic physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ได้แก่ความต้องการอาหารอากาศ น้ำอุณหภูมิ การหลับนอน การขับถ่าย ที่อยู่อาศัยเครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค การพักผ่อน ความต้องการทางเพศ เป็นต้น

2. ความต้องการความปลอดภัยและมั่นคง (Safety and security needs) เป็นความต้องการให้ตนเองปลอดภัยจากอันตรายทุกด้าน ความต้องการความมั่นคงในการทำงานตลอดจนความมั่นคงทางฐานะเศรษฐกิจ

3. ความต้องการความรักและเป็นเจ้าของ (Love and belonging needs) เป็นความต้องการความรักอยากให้ตนเป็นที่รัก ยอมรับจากกลุ่ม ต้องการความรักและต้องการมีส่วนร่วมในกลุ่มให้กลุ่มยอมรับตน เช่น กลุ่มครอบครัว กลุ่มสังคม

4. ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องจากผู้อื่น (Self-esteem needs) เป็นความต้องการที่จะให้ผู้อื่นยกย่องตน เป็นความปรารถนาของบุคคลที่ทำให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ

5. ความต้องการที่จะบรรลุถึงความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง (Self-actualization) เป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ เช่น ความต้องการอยากเป็นหัวหน้าสูงสุดของหน่วยงานความต้องการอยากเด่นอยากดังในทางหนึ่ง

จากแนวความคิดของ มาสโลว์ (Maslow) แสดงให้เห็นว่า มนุษย์ส่วนใหญ่ไม่สามารถบรรลุความต้องการในระดับการรู้จักตนเองได้ ทำให้มนุษย์มีความต้องการในระดับสูงมากขึ้น เพราะความต้องการระดับสูง เป็นแรงผลักดันให้มนุษย์ต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม และทำการสื่อสารซึ่งกันและกัน เพื่อหวังผลในส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดอย่างกว้างขวาง เกิดการร่วมมือกันนำไปสู่การปฏิบัติเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นการสนองความต้องการต่าง ๆ ของมนุษย์นั่นเอง เมื่อมนุษย์ทุกคนมีความต้องการและความต้องการนั้นได้รับการบริการหรือตอบสนองแล้ว ย่อมทำให้เกิดความพึงพอใจ

เฮอร์เบอร์ก (1959) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีที่เป็นมูลเหตุที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ เรียกว่า The Motivation Hygiene Theory ซึ่งกล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน 2 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยกระตุ้น (Motivation Factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับการทำงาน ซึ่งมีผลก่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน เช่น ความสำเร็จของงาน การรับการยอมรับนับถือ ลักษณะของงาน ความรับผิดชอบความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน

2. ปัจจัยค้ำจุน (Hygiene Factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในการทำงาน และมีหน้าที่ให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในการทำงาน เช่น เงินเดือน โอกาสที่จะก้าวหน้าในอนาคต สถานะของอาชีพ สภาพการทำงาน เป็นต้น

Katz (2001) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจจากสื่อเป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับผู้บริโภค (Consumer) หรือผู้รับสาร (Receiver) โดยผู้รับสารจะอยู่ในฐานะเป็นผู้กระทำการเลือกใช้สื่อ (Active selector of media communication) ซึ่งนับได้ว่าเป็นมุมมอง ที่แตกต่างไปจากทฤษฎีเดิมที่ไม่ให้ความสำคัญกับผู้รับสาร เพราะแต่เดิมผู้รับสารถูกมองว่าเป็นผู้ถูกกระทำ ดังนั้นสมมุติฐานของทฤษฎีการใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจในการสื่อสาร เพราะท่ามกลางความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสอง มีปัจจัยด้านการใช้สื่อของผู้รับสารเข้ามาเป็นตัวแปรแทรกซ้อนของกระบวนการสื่อสารแคทซ์ได้ทำการศึกษา และอธิบายเรื่องการใช้ประโยชน์ และการได้รับความพึงพอใจจากสื่อ

สรุปได้ว่า ความต้องการของบุคคลที่ต้องการทำในสิ่งที่ตนเองคาดหวังจนเกิดความพึงพอใจและไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อได้รับความต้องการอย่างหนึ่งจะต้องการอีกอย่างหนึ่ง สำหรับความพึงพอใจในการเรียนรู้ คือ ความรู้สึกเมื่อนักเรียนมีโอกาสประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ตามสถานการณ์ที่จัดไว้อย่างมีคุณภาพ และนักเรียนจะพึงพอใจในการเรียนตามกิจกรรมหรือเนื้อหาวิชาที่เรียน

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 16 (คันไร่-ฝางคำ) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 84 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านคันไร่(อาภากโรครุราษฎร์) จำนวน 28 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเลขเร็ววิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผู้วิจัยได้ใช้แผนการเรียนรู้ในบทเรียนโดยแบ่งเนื้อหาทั้งหมด 8 แผน จำนวน 2 หน่วยการเรียนรู้ จำนวน 8 ชั่วโมง (ไม่รวมการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน) ซึ่งมีค่าความเหมาะสมเฉลี่ย 4.29 อยู่ระดับความเหมาะสมมาก

2. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการคิดเลขเร็วคณิตศาสตร์ ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต จำนวน 20 ข้อ มีค่าความยากง่าย อยู่ระหว่าง 0.39 - 0.68 และค่าอำนาจจำแนก ตั้งแต่ 0.38 - 0.79 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.82

3. แบบทดสอบวัดทักษะการคิดคำนวณ เรื่อง การบวกและการลบ โดยใช้แบบทดสอบวัดทักษะคิดเลขเร็ว จำนวน 20 ข้อ มีค่าความยากง่าย อยู่ระหว่าง 0.43 - 0.68 และค่าอำนาจจำแนก ตั้งแต่ 0.55 - 0.87 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.72

4. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต เรื่อง การบวกและการลบ โดยแบบสอบถาม มีทั้งหมด 10 ข้อ โดยใช้เกณฑ์เรียงลำดับคะแนนจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความพึงพอใจ เท่ากับ 0.86

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต เรื่องการบวกและการลบ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 โดยใช้สูตร E_1/E_2

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านคันไร่(อาภากโรครุราษฎร์ (t-test Dependent Sample)

3. เปรียบเทียบทักษะการคิดเลขเร็วก่อนและหลังเรียน โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

4. วิเคราะห์ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การบวกและการลบ โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดำเนินตามขั้นตอน ดังนี้

1. แจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้และจุดประสงค์การวิจัยให้แก่ผู้เรียนทราบ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ให้นักเรียนทำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเข้ารับการจัดการเรียนรู้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน ในการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียน

3. ดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิตตามแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 8 ชั่วโมง

4. หลังการจัดการเรียนรู้ตามแผนที่กำหนด นักเรียนได้ทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test) ประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เทคนิคคิดเลขเร็ว เรื่อง การบวกและการลบ รายวิชา คณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

ผลการวิจัย

ผลการจัดการเรียนรู้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต เรื่อง การบวกและการลบ ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 จังหวัดอุบลราชธานี ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

ตารางที่ 1 ผลการประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

เลขที่	คะแนนจากการจัดการเรียนรู้ของแผนการจัดการเรียนรู้ (E_1/E_2)								รวม	ผลสัมฤทธิ์
แผนที่	1(10)	2(10)	3(10)	4(10)	5(10)	6(10)	7(10)	8(10)	(80)	
1	8	9	7	8	8	9	9	7	65	16
2	7	9	8	9	7	9	9	8	66	17
3	9	8	9	7	9	7	7	9	65	16
4	8	7	8	8	8	9	9	9	66	15
5	8	7	8	9	8	6	7	7	60	18
6	9	8	7	9	9	7	7	7	63	16
7	7	9	8	7	7	9	9	9	65	16
8	8	9	8	7	8	9	9	9	67	17
9	9	8	8	8	9	9	9	9	69	16
10	7	7	9	8	7	9	9	9	65	15
11	8	8	8	9	8	6	8	9	64	16
12	7	8	7	9	7	9	9	9	65	15
13	8	7	8	9	8	8	9	9	66	15
14	7	7	8	9	7	8	7	9	62	16
15	9	9	7	9	9	8	7	9	67	15
16	9	8	9	9	9	6	7	6	60	17
17	9	8	8	7	9	9	8	7	65	16
18	7	9	8	9	7	7	8	9	64	15
19	8	7	8	9	8	9	9	8	66	16
20	7	7	8	7	6	8	7	7	57	18
21	9	9	8	9	9	9	8	9	70	19
22	7	9	9	8	8	8	8	9	66	17
23	8	9	8	9	9	8	9	9	69	18
24	8	8	8	9	8	9	9	8	67	18
25	9	10	9	9	8	9	8	9	71	19

เลขที่	คะแนนจากการจัดการเรียนรู้ของแผนการจัดการเรียนรู้ (E_1/E_2)								รวม (80)	ผลสัมฤทธิ์
แผนที่	1(10)	2(10)	3(10)	4(10)	5(10)	6(10)	7(10)	8(10)		
26	9	9	9	8	7	9	8	8	67	18
27	9	8	8	9	8	9	8	8	67	18
28	8	9	8	7	7	8	8	8	63	19
รวม	**226**	**230**	**226**	**231**	**222**	**230**	**229**	**233**	**1827**	**469**
$\overline{X}$	8.07	8.21	8.07	8.25	7.92	8.21	8.18	8.32	65.25	16.68
S.D.	0.81	0.87	0.60	0.92	0.86	0.87	0.81	0.90	3.04	1.33
P	77.93	79.31	77.93	79.66	76.55	79.31	78.97	80.34	81.56	83.39
E_1/E_2 = 81.56/83.39										

จากตารางที่ 1 พบว่า ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ เท่ากับ 81.56/83.39 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิตระหว่างก่อน และหลังการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิตระหว่างก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

การทดลอง	n	$\bar{X}$	P	S.D.	$\sum D$	$\sum D^2$
ก่อนเรียน	28	65.25	51.96	1.20	176	1150
หลังเรียน	28	16.68	83.39	1.33		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านคันไร่(อาภากโรครุราษฎร์) ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต มีความสามารถด้านทักษะคิดเลขเร็ว หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการเปรียบเทียบทักษะการคิดเลขเร็ว โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต ของนักเรียนก่อน และหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบทักษะการคิดคำนวณ ของนักเรียนก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

การทดสอบ	**จำนวน (คน)**	$\bar{X}$	P	S.D.	$\sum D$	$\sum D^2$
ก่อนเรียน	28	10.64	58.21	1.09	170	1072
หลังเรียน	28	16.71	85.57	1.21		

จากตารางที่ 3 พบว่า หลังเรียนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนโดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต มีทักษะการคิดคำนวณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

4. ผลการศึกษาความพึงพอใจการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การบวกและการลบ โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ตารางที่ 4 ผลการศึกษาความพึงพอใจการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การบวกและการลบ โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ข้อ	รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1	ครูอธิบายความสำคัญของเทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิตได้ชัดเจนและน่าสนใจ	4.88	0.44	มากที่สุด
2	ครูเชื่อมโยงเนื้อหากับประสบการณ์จริงของนักเรียนได้เหมาะสม	4.40	0.76	มาก
3	ครูสาธิตขั้นตอนการคิดเลขเร็วแบบเวทคณิตอย่างเป็นลำดับ	4.84	0.37	มากที่สุด
4	นักเรียนมีโอกาสซักถามหรือขอคำชี้แจงเพิ่มเติมระหว่างการสาธิต	4.44	0.65	มาก
5	นักเรียนได้ฝึกทำโจทย์ตามตัวอย่างที่ครูให้เพื่อสร้างความเข้าใจ	4.40	0.87	มาก
6	มีการมอบโจทย์ประยุกต์ให้ฝึกคิดเลขเร็วในสถานการณ์ต่าง ๆ	4.76	0.60	มากที่สุด
7	ครูให้คำแนะนำหรือแก้ไขข้อผิดพลาดของนักเรียนอย่างเหมาะสม	4.44	0.77	มาก
8	ครูสรุปเนื้อหาโดยเน้นเทคนิคสำคัญและจุดที่ควรระวัง	4.32	0.80	มาก
9	นักเรียนสามารถอธิบายหรือยกตัวอย่างการใช้เทคนิคคิดเลขเร็วได้	4.60	0.58	มากที่สุด
10	แผนการเรียนรู้นี้ช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะการคิดเลขเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.40	0.82	มาก
	รวม	**4.55**	**0.67**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4 ผลการศึกษาความพึงพอใจการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การบวกและการลบ โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ระดับความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 และส่วนเบี่ยงเบนมาตราฐานเท่ากับ 0.67 โดยลำดับที่ 1 ครูอธิบายความสำคัญของเทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิตได้ชัดเจนและน่าสนใจ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.88 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.44 อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด ลำดับที่ 2 ครูสาธิตขั้นตอนการคิดเลขเร็วแบบเวทคณิตอย่างเป็นลำดับ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.84 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.37 อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด และลำดับที่ 3 มีการมอบโจทย์ประยุกต์ให้ฝึกคิดเลขเร็วในสถานการณ์ต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.76 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.60 อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด ตามลำดับ

สรุปผลการวิจัย

ผลวิจัยเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต เรื่อง การบวกและการลบ ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

1. ผลของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 81.56/83.39

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิตสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านคันไร่(อาภากโรครุราษฎร์) พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยกำหนดไว้

3. ทักษะคิดเลขเร็วของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การบวกและการลบ โดยใช้เทคนิคการคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยกำหนดไว้

4. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต พบว่า ระดับความพึงพอใจภาพรวมอยู่ ในระดับมากที่สุดเท่ากับ 4.55 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.67

อภิปรายผล

1. ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 81.56/83.39 ซึ่งเป็นตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 แสดงให้เห็นว่าแผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เนื้อหาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คือ การบวกและการลบจำนวนนับหลายหลัก ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษา ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมโดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิตมาช่วยให้นักเรียนเข้าใจหลักการคำนวณอย่างเป็นระบบ สามารถคิดได้รวดเร็วแม่นยำ และเห็นความสัมพันธ์ของตัวเลขอย่างชัดเจน สื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย ใบงานเวทคณิต, PowerPoint, และ แบบฝึกหัดเสริมเพื่อฝึกทักษะเป็นรายบุคคล สื่อเหล่านี้ช่วยสร้างความสนใจและกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและสามารถนำเทคนิคไปใช้แก้โจทย์คณิตศาสตร์ได้อย่างมั่นใจ เทคนิคเวทคณิตมีความพิเศษตรงที่เป็นวิธีการคิดเลขเชิงตรรกะที่ใช้หลักการย่อและการแปลงตัวเลข ทำให้นักเรียนสามารถหาคำตอบได้โดยไม่ต้องพึ่งวิธีบวกหรือลบแบบตั้งกระดานทุกครั้ง อีกทั้งยังส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความสนุกและความท้าทายในการคิดคำนวณ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พันวนา พัฒนอุดมสินค้า (2562) ที่พบว่า การใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิตในการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4–5 ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในสาระคณิตศาสตร์ทุกด้าน ได้แก่ จำนวนและการดำเนินการ การวัด เรขาคณิต พีชคณิต และการวิเคราะห์ข้อมูลและความน่าจะเป็น สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างชัดเจน

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านคันไร่(อาภากโรครุราษฎร์) มีคะแนนเฉลี่ยจากการสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีกิจกรรมที่หลากหลายและเชื่อมโยงองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นสู่การนำไปใช้จริง ผู้วิจัยออกแบบกิจกรรมโดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิตที่มีสื่อในการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย ใบงานเวทคณิต PowerPoint แบบฝึกหัดเสริมเพื่อฝึกทักษะเป็นรายบุคคล ทำให้นักเรียนเข้าใจหลักการคำนวณอย่างเป็นระบบ สร้างความสนใจ

กระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ สามารถหาคำตอบได้โดยไม่ต้องพึ่งวิธีบวกหรือลบแบบตั้งกระดาน

3. ทักษะการคิดคำนวณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านคันไร่(อาภากโรครุราษฎร์) ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้เรื่องการบวกและการลบ โดยใช้เทคนิคการคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สรุปได้ว่าผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากเทคนิคการคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต เน้นความรวดเร็วและความแม่นยำในการหาคำตอบ เมื่อนักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน นักเรียนสามารถลดระยะเวลาในการคิดคำนวณลงอย่างเห็นได้ชัดเมื่อเทียบกับวิธีการตั้งบวก-ลบแบบเดิม จากเดิมที่ต้องใช้เวลานานในการยืมตัวเลขหรือการทดเลขหลายขั้นตอน นักเรียนสามารถหาคำตอบได้เกือบจะทันทีเพียงแค่การกวาดสายตามอง (Mental Calculation) และใช้เทคนิคเฉพาะของเวทคณิต เช่น การใช้หลักการเติมเต็มเลขฐาน หรือการคำนวณจากซ้ายไปขวา ซึ่งช่วยลดความซับซ้อนและตัดทอนกระบวนการคิดที่ซ้ำซ้อนออกไปและสอดคล้องอย่างยิ่งกับงานวิจัยล่าสุดของ Racso C. Daliva & Merlyn D. Deita (2025) ในประเทศฟิลิปปินส์ที่ยืนยันว่า Vedic Mathematics ช่วยเพิ่มความสนใจและพัฒนาทักษะพื้นฐานให้นักเรียนมีความคล่องแคล่วในการคำนวณสูงกว่าการสอนแบบปกติ ดังนั้น การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิตไม่เพียงช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน แต่ยังสอดคล้องกับแนวคิดทางทฤษฎีการเรียนรู้และการประมวลผลข้อมูล ทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งด้านความเร็ว ความถูกต้อง และความสนใจในวิชาคณิตศาสตร์ ทำให้เทคนิคนี้เป็นแนวทางที่เหมาะสมและสามารถประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาทักษะคณิตศาสตร์ของนักเรียนได้อย่างชัดเจน

4. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต โดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.55) พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ครูอธิบายความสำคัญและเทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิตได้ชัดเจนและน่าสนใจ รองลงมาได้แก่ ครูสาธิตขั้นตอนการคิดเลขเร็วแบบเวทคณิตอย่างเป็นลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้นักเรียนรู้สึกชอบสนุกสนานกับการแก้ปัญหา เป็นประโยชน์และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ การเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมทำให้ผู้เรียนได้

แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นและได้มีโอกาสศึกษา ค้นคว้า หรือแก้ปัญหาด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนรู้สึกสนุกสนาน มีสื่อในการจัดการเรียนรู้หลากหลาย ประกอบด้วย ใบงานเวทคณิต PowerPoint แบบฝึกหัดเสริมเพื่อฝึกทักษะเป็นรายบุคคล

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุป 1. ผลของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 81.56/83.39 2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านคันไร่(อาภากโรครุราษฎร์) พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยกำหนดไว้ 3. ทักษะคิดเลขเร็วของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การบวกและการลบ โดยใช้เทคนิคการคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยกำหนดไว้ 4. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิต พบว่า ระดับความพึงพอใจภาพรวมอยู่ ในระดับมากที่สุดเท่ากับ 4.55 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.67 **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1. ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดคำนวณของนักเรียนเพียงชุดเดียว โดยใช้วัดความสามารถในการคิดคำนวณทั้งด้านความถูกต้องแม่นยำและด้านความเร็วซึ่งในการทำแบบทดสอบจะมีบางคนที่ทำไม่ได้ ก็จะไม่ทำแบบทดสอบและปล่อยให้เวลาหมดไป จึงทำให้ผลการวิจัยที่ได้อาจมีความคลาดเคลื่อน ฉะนั้นในการทำวิจัยในครั้งต่อไปควรใช้แบบทดสอบ 2 ชุด เพื่อที่จะวัดความสามารถแต่ละด้านได้อย่างถูกต้อง 2. ครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาควรนำเทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิตไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเรื่อง “การบวกและการลบ” เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความเข้าใจเชิงลึกในหลักการคำนวณ และสามารถคิดเลขได้รวดเร็วและแม่นยำมากขึ้น 3. ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความหลากหลาย เช่น เกมคณิตศาสตร์ ใบงานภาพสี หรือแบบฝึกหัดแข่งขัน เพื่อสร้างแรงจูงใจและความสนุกสนานให้กับผู้เรียนในขณะฝึกใช้เทคนิคเวทคณิต 4. ครูควรจัดให้มีการประเมินผลแบบต่อเนื่อง ทั้งระหว่างเรียนและหลังเรียน เพื่อสะท้อนความก้าวหน้าของผู้เรียน และใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลในการปรับปรุงวิธีการสอนให้เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคล 5. โรงเรียนควรสนับสนุนให้มีการอบรมหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับเทคนิคเวทคณิตในหมู่ครูผู้สอนคณิตศาสตร์

เพื่อให้สามารถถ่ายทอดเทคนิคนี้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ 6. ควรนำเทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิตไปบูรณาการกับกลุ่มสาระอื่น ๆ เช่น วิทยาศาสตร์หรือเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบและการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันของผู้เรียน **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรศึกษาผลของการใช้เทคนิคคิดเลขเร็วแบบเวทคณิตกับเนื้อหาอื่น ๆ ของคณิตศาสตร์ เช่น การคูณ การหาร หรือการแก้โจทย์ปัญหา เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพของเทคนิคในแต่ละหัวข้อ 2. ควรศึกษาผลของเทคนิคเวทคณิตต่อด้านอื่น ๆ ของผู้เรียน เช่น เจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ ความมั่นใจในการเรียนรู้ หรือความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล เพื่อให้เห็นผลในมิติที่หลากหลายมากขึ้น 3. ควรทำการวิจัยในเชิงลึก (Qualitative Research) เช่น การสัมภาษณ์หรือการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน เพื่อให้เข้าใจกลไกการเรียนรู้และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการใช้เทคนิคเวทคณิตอย่างแท้จริง

กิตติกรรมประกาศ

นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเชิงประจักษ์ (Empirical Validated Innovation) งานวิจัยนี้ได้สร้างและยืนยันประสิทธิภาพของ ชุดแผนการจัดการเรียนรู้เวทคณิต 8 แผน สำหรับระดับประถมศึกษาตอนต้น โดยมีค่าประสิทธิภาพ 81.56/83.39 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 องค์ความรู้นี้ชี้ให้เห็นว่าเทคนิคเวทคณิตไม่ใช่เพียงวิธีลัดทางคณิตศาสตร์เท่านั้น แต่สามารถนำมาออกแบบเป็น “ระบบการเรียนรู้ในชั้นเรียน” ที่ใช้ได้ผลจริงกับนักเรียนในโรงเรียนสังกัด สพฐ.

เอกสารอ้างอิง

นุกูล ดวงใจ. (2550). การพัฒนาแบบฝึกเสริมทักษะพื้นฐานคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก การลบ และการคูณสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยรูปแบบเวทคณิต. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

พันวนา พัฒนอุดมสินค้า. (2562). กระบวนการนิเทศโดยใช้วงจรเดมมิ่งผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของโรงเรียนแกนนำระดับประถมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคการคิดเลขเร็วแบบอินเดีย (เวทคณิต) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี,* 8(2), 317-331.

วิทูรณ์ เหล็มปาน. (2547). *การจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศักดา บุญโต. (2543). *เวทคณิต (Vedic Mathematics) : คณิตคิดลัดจากสูตรพื้นฐาน 16 สูตร.* กรุงเทพฯ: ศิลปะการพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). *แนวทางการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้เทคนิคเวท คณิตในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน.* กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา และ คณะ. (2560) *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (พิมพ์ครั้งที่ 1).* โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด. เรียกใช้เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2568 จากhttps://drive.google.com/file/d/F4_wAe-ZF3-WhvnEAupXNiWchvpcQKW/ view

สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2565). *รายงานผลการประเมินคุณภาพผู้เรียน (NT) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2564.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา และ คณะ (2562). *เทคนิคคิดเลขเร็วแบบอินเดีย (เวทคณิต).* โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด. เรียกใช้เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2568 จาก http://academic.obec.go.th/images/document/1599791149_d_1.pdf

Bruner, J. S. (1966). *Toward a theory of instruction*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Daliva, R. C., & Deita, M. D. (2025). Effectiveness of Vedic Mathematics in Enhancing Mathematical Skills and Engagement Among Elementary Learners. *International Journal of Educational Research,* 48(2), 112–121.

Gagné, R. M., Briggs, L. J., & Wager, W. W. (1992). *Principles of instructional design* (4th ed.). New York, NY: Holt, Rinehart and Winston

Herzberg, F., Mausner, B., & Snyderman, B. B. (1959). *The motivation to work* (2nd ed.). New York, NY: John Wiley & Sons.

Joyce, B., Weil, M., & Calhoun, E. (2015). *Models of teaching* (9th ed.). Boston, MA: Pearson Education.

Katz, L. G. (2001). *Building dispositions for learning*. ERIC Digest. Champaign, IL: ERIC Clearinghouse on Elementary and Early Childhood Education.

Maslow, A. H. (1981). *Motivation and personality* (2nd ed.). New York, NY: Harper & Row.

National Council of Teachers of Mathematics. (2000). *Principles and standards for school mathematics*. Reston, VA: Author.

Polya, G. (1957). *How to solve it* (2nd ed.). Princeton, NJ: Princeton University Press.

Raikhola, S. S., Singh, A. K., & Tyagi, P. (2020). A Thematic Analysis on Vedic Mathematics and Its Importance. *International Journal of Advanced Research in Computer Science,* 11(2), 52-56.

Roun Education Society. (2020). *เก่งคณิตด้วยตัวเองจนคุณครูตกใจ:เวทคณิต (จตุพร เกิดมี, ผู้แปล* .(พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์จำกัด.

Skemp, R. R. (1976). Relational understanding and instrumental understanding. *Mathematics Teaching,* 77, 20–26.

ผลของการใช้ระบบตั๋วอิเล็กทรอนิกส์ผ่านแอปพลิเคชันมือถือที่มีต่อความพึงพอใจในการใช้บริการของผู้โดยสาร*

THE EFFECTS OF USING ELECTRONIC TICKETING SYSTEMS VIA MOBILE APPLICATIONS ON PASSENGERS' SERVICE SATISFACTION

เจน หน่อท้าว[1], พันธ์พิสุทธิ์ นุราช[2], หริวงศ์ คุปตะวาณิช[3] และ อำพล ขำวิลัย[4]

Jane Nothaw[1], Phanphisut Nurach[2], Hariwong Kuptawanit[3] and Amphon Khamwilai[4]

[1-4]วิทยาลัยนานาชาติการบินและอวกาศ มหาวิทยาลัยเกริก

[1-4]International College of Aviation and Space, Krirk University, Thailand

Corresponding Author's Email: aerospace@krirk.ac.th

วันที่รับบทความ : 12 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 21 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 23 มกราคม 2569

Received 12 January 2026; Revised 21 January 2026; Accepted 23 January 2026

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้โดยสารที่มีต่อการใช้ระบบตั๋วอิเล็กทรอนิกส์ (E-Ticketing) และแอปพลิเคชันมือถือ และ (2) ศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้โดยสารที่มีต่อการใช้ระบบตั๋วอิเล็กทรอนิกส์และแอปพลิเคชันมือถือ งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ซึ่งเป็นผู้โดยสารที่มีประสบการณ์ในการใช้ระบบตั๋วอิเล็กทรอนิกส์และแอปพลิเคชันมือถือ ข้อมูลที่ได้ถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

Citation:

* เจน หน่อท้าว, พันธ์พิสุทธิ์ นุราช, หริวงศ์ คุปตะวาณิช และ อำพล ขำวิลัย. (2569). ผลของการใช้ระบบตั๋วอิเล็กทรอนิกส์ผ่านแอปพลิเคชันมือถือที่มีต่อความพึงพอใจในการใช้บริการของผู้โดยสาร. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1240-1257.

Jane Nothaw, Phanphisut Nurach, Hariwong Kuptawanit and Amphon Khamwilai. (2026). The Effects Of Using Electronic Ticketing Systems Via Mobile Applications On Passengers' Service Satisfaction. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1240-1257.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ผู้โดยสารมีความคิดเห็นต่อการใช้ระบบตั๋วอิเล็กทรอนิกส์อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.27, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.62) และมีความคิดเห็นต่อการใช้แอปพลิเคชันมือถืออยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.24, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.63)

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ผู้โดยสารมีความพึงพอใจต่อการใช้ระบบตั๋วอิเล็กทรอนิกส์และแอปพลิเคชันมือถือโดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.37, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.55)

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การนำเทคโนโลยีดิจิทัลในรูปแบบของระบบตั๋วอิเล็กทรอนิกส์และแอปพลิเคชันมือถือมาใช้ในการให้บริการด้านการเดินทาง มีส่วนสำคัญในการเพิ่มความสะดวก รวดเร็ว และประสิทธิภาพในการให้บริการ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อระดับความพึงพอใจของผู้โดยสาร ทั้งนี้ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบบริการด้านการเดินทางให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้ใช้บริการในยุคดิจิทัลได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ระบบตั๋วอิเล็กทรอนิกส์, แอปพลิเคชันมือถือ, ความพึงพอใจของผู้โดยสาร, การวิจัยเชิงปริมาณ

Abstract

This study aimed to (1) examine the level of passengers' opinions toward the use of electronic ticketing (E-Ticketing) systems and mobile applications, and (2) investigate the level of passengers' satisfaction with the use of electronic ticketing systems and mobile applications. This research employed a quantitative research approach, using a questionnaire as the data collection instrument. Data was collected from a sample of 400 passengers who had experience using electronic ticketing systems and mobile applications. The collected data were analyzed using descriptive statistics, including mean and standard deviation.

The research findings revealed that:

1. Regarding the first objective, passengers' opinions toward the use of electronic ticketing systems were at a high level (mean = 4.27, standard deviation = 0.62), and their opinions toward the use of mobile applications were also at a high level (mean = 4.24, standard deviation = 0.63).

2. Regarding the second objective, passengers' overall satisfaction with the use of electronic ticketing systems and mobile applications was at a high level (mean = 4.37, standard deviation = 0.55).

The findings indicate that the adoption of digital technologies in the form of electronic ticketing systems and mobile applications for travel services plays a significant role in enhancing convenience, speed, and service efficiency, which directly contributes to increased passenger satisfaction. The results of this study can serve as a guideline for the development of travel service systems that align with user behavior in the digital era and support sustainable service improvement.

Keywords: electronic ticketing, mobile applications, passenger satisfaction, quantitative research

บทนำ

อุตสาหกรรมการบินนับเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมการบริการที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และการคมนาคมขนส่งของประเทศและระดับโลก โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ที่การเดินทางข้ามประเทศสามารถเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ส่งผลให้สายการบินต้องเผชิญกับการแข่งขันที่รุนแรงทั้งในด้านราคา เส้นทางบิน คุณภาพการบริการ และประสบการณ์ของผู้โดยสาร ความสามารถในการปรับตัวและนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้จึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดความอยู่รอดและความสามารถในการแข่งขันขององค์กรธุรกิจการบิน

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการให้บริการของสายการบิน จากเดิมที่ผู้โดยสารต้องอาศัย

เคาน์เตอร์จำหน่ายตั๋วหรือบริษัทตัวแทนจำหน่ายตั๋วโดยสาร (Travel Agent) มาเป็นการให้บริการผ่านระบบออนไลน์ โดยเฉพาะ ระบบตั๋วโดยสารอิเล็กทรอนิกส์ (E-Ticketing) และแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือ (Mobile Application) ซึ่งช่วยให้ผู้โดยสารสามารถเข้าถึงบริการของสายการบินได้ทุกที่ทุกเวลา ทั้งในด้านการค้นหาข้อมูลเที่ยวบิน การจองตั๋ว การเลือกที่นั่ง การชำระเงิน การเช็กอินออนไลน์ การรับบัตรโดยสารอิเล็กทรอนิกส์ และการติดตามข้อมูลการเดินทางแบบเรียลไทม์ การนำระบบ E-Ticketing มาใช้ผ่านแอปพลิเคชันมือถือช่วยลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน ลดการใช้เอกสาร ลดต้นทุนด้านบุคลากรและการดำเนินงานของสายการบิน อีกทั้งยังช่วยเพิ่มความสะดวกและความรวดเร็วให้แก่ผู้โดยสาร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการตลาดยุคดิจิทัลที่มุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ของลูกค้าเป็นศูนย์กลาง (Customer-Centric Approach) โดยการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการสร้างคุณค่าและความพึงพอใจให้แก่ผู้ใช้บริการ (Kotler, Kartajaya, & Setiawan, 2017)

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้โดยสารในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะกลุ่มผู้โดยสารที่คุ้นเคยกับการใช้สมาร์ตโฟนและอินเทอร์เน็ต ได้ส่งผลให้ความคาดหวังต่อคุณภาพการให้บริการของสายการบินเพิ่มสูงขึ้น ผู้โดยสารมิได้พิจารณาเพียงราคาตั๋วหรือความตรงต่อเวลาเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับความสะดวกในการเข้าถึงบริการ ความง่ายในการใช้งานแอปพลิเคชัน ความถูกต้องของข้อมูล ความปลอดภัยของระบบ และความสามารถในการตอบสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการใช้งาน แม้ว่าสายการบินจำนวนมากจะลงทุนพัฒนาแอปพลิเคชันและระบบตั๋วอิเล็กทรอนิกส์อย่างต่อเนื่อง แต่ในทางปฏิบัติยังพบว่าผู้โดยสารบางส่วนประสบปัญหาในการใช้งาน เช่น ความซับซ้อนของขั้นตอนการจอง ความไม่เสถียรของระบบ ความล่าช้าในการประมวลผลข้อมูล หรือความกังวลด้านความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งปัจจัยเหล่านี้อาจส่งผลกระทบโดยตรงต่อระดับความพึงพอใจในการใช้บริการ และอาจนำไปสู่การเปลี่ยนไปใช้บริการของสายการบินคู่แข่งในอนาคต

แนวคิดด้าน คุณภาพการบริการอิเล็กทรอนิกส์ (e-Service Quality) ได้อธิบายว่าการให้บริการผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์จำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลายประการ อาทิ ความน่าเชื่อถือของระบบ ความง่ายในการใช้งาน ความรวดเร็วในการให้บริการ ความปลอดภัย และการสนับสนุนผู้ใช้เมื่อเกิดปัญหา ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ล้วนมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ (Parasuraman, Zeithaml, & Malhotra, 2005) หากระบบไม่สามารถ

ตอบสนองความคาดหวังของผู้โดยสารได้ ย่อมส่งผลต่อภาพลักษณ์ของสายการบินและความตั้งใจในการใช้บริการซ้ำ จากมุมมองด้านระบบสารสนเทศ งานวิจัยของ DeLone และ McLean (2003) ได้เสนอแบบจำลองความสำเร็จของระบบสารสนเทศ โดยชี้ให้เห็นว่าคุณภาพของระบบ คุณภาพของข้อมูล และคุณภาพของการบริการ มีผลโดยตรงต่อความพึงพอใจของผู้ใช้และผลลัพธ์เชิงพฤติกรรม ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาระบบ E-Ticketing และแอปพลิเคชันมือถือของสายการบินได้อย่างเหมาะสม

ดังนั้น การศึกษาผลของการใช้ระบบตั๋วอิเล็กทรอนิกส์ผ่านแอปพลิเคชันมือถือที่มีต่อความพึงพอใจในการใช้บริการของผู้โดยสาร จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ ในเชิงวิชาการ งานวิจัยนี้จะช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในธุรกิจการบิน และช่วยยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของระบบอิเล็กทรอนิกส์กับความพึงพอใจของผู้โดยสาร ในเชิงปฏิบัติ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุง และออกแบบระบบ E-Ticketing และแอปพลิเคชันมือถือของสายการบินให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับความต้องการของผู้โดยสาร และนำไปสู่การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันและความยั่งยืนของธุรกิจการบินในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ผลของการใช้ระบบตั๋วอิเล็กทรอนิกส์ผ่านแอปพลิเคชันมือถือที่มีต่อความพึงพอใจในการใช้บริการของผู้โดยสาร

2. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงระบบตั๋วอิเล็กทรอนิกส์ผ่านแอปพลิเคชันมือถือของสายการบินให้สามารถตอบสนองความต้องการและยกระดับความพึงพอใจของผู้โดยสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การทบทวนวรรณกรรม

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบตั๋วอิเล็กทรอนิกส์และแอปพลิเคชันสายการบิน

Abdel Moghny และ Khayrat (2024) ศึกษางานวิจัยเรื่อง ผลกระทบของการใช้แอปพลิเคชันสายการบินต่อความพึงพอใจของผู้โดยสาร กรณีศึกษา EgyptAir ผลการค้นพบพบว่าการใช้แอปพลิเคชันของสายการบินส่งผลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของผู้โดยสารอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะด้านความสะดวก ความรวดเร็ว และการเข้าถึงข้อมูลการเดินทาง อย่างไร

ก็ตาม ความเครียดจากการใช้เทคโนโลยี (technostress) อาจลดระดับความพึงพอใจในบางกรณี (Abdel Moghny & Khayrat, 2024)

Bailaen และ Bangkalang (2024) ศึกษางานวิจัยเรื่อง การประเมินประสบการณ์ผู้ใช้แอปพลิเคชันจองตั๋วผ่านมือถือโดยใช้แบบสอบถาม UEQ ผลการค้นพบพบว่า ปัจจัยด้านความง่ายในการใช้งานและประสิทธิภาพของระบบเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อการรับรู้ประสบการณ์ของผู้ใช้ และมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจโดยรวมต่อแอปพลิเคชันจองตั๋ว (Bailaen & Bangkalang, 2024)

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพระบบอิเล็กทรอนิกส์และความพึงพอใจ

Ali, Raza และ Puah (2021) ศึกษางานวิจัยเรื่อง คุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์และความพึงพอใจของลูกค้าในบริการดิจิทัล ผลการค้นพบพบว่า ความน่าเชื่อถือของระบบ ความปลอดภัย และความง่ายในการใช้งาน ส่งผลโดยตรงต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการออนไลน์ และความพึงพอใจดังกล่าวมีผลต่อความตั้งใจใช้บริการซ้ำ (Ali et al., 2021)

Rita, Oliveira และ Farisa (2022) ศึกษางานวิจัยเรื่อง คุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์และความพึงพอใจของผู้ใช้แอปพลิเคชันมือถือผลการค้นพบพบว่า คุณภาพของระบบและคุณภาพข้อมูลมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของผู้ใช้ และเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อความภักดีต่อแพลตฟอร์มดิจิทัล (Rita et al., 2022)

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจของผู้โดยสารสายการบิน

Hapsari, Clemes และ Dean (2020) ศึกษางานวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจและความภักดีของผู้โดยสารสายการบิน ผลการค้นพบพบว่า คุณภาพการบริการที่รับรู้ได้และคุณค่าที่ผู้โดยสารได้รับมีผลเชิงบวกต่อความพึงพอใจ และความพึงพอใจมีผลต่อความภักดีและความตั้งใจใช้บริการซ้ำ (Hapsari et al., 2020)

Khan, Salamzadeh และ Iqbal (2023) ศึกษางานวิจัยเรื่อง ประสบการณ์ดิจิทัลของผู้โดยสารและความพึงพอใจในการเดินทางทางอากาศ ผลการค้นพบพบว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของสายการบิน เช่น การเช็กอินออนไลน์และบัตรโดยสารอิเล็กทรอนิกส์ มีผลเชิงบวกต่อประสบการณ์และความพึงพอใจของผู้โดยสารอย่างมีนัยสำคัญ (Khan et al., 2023)

4. งานวิจัยในบริบทประเทศไทยและเอเชีย

ณัฏฐากานต์ วงศ์จาเริญ (2564) ศึกษางานวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อบัตรโดยสารเครื่องบินผ่านระบบออนไลน์ ผลการค้นพบพบว่า ความสะดวกในการใช้งาน ความน่าเชื่อถือของระบบ และความปลอดภัยในการชำระเงิน มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจและการตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารผ่านระบบออนไลน์ (ณัฏฐากานต์, 2564)

Chen และ Chang (2022) ศึกษางานวิจัยเรื่อง คุณภาพบริการดิจิทัลและความพึงพอใจของผู้โดยสารสายการบินในเอเชีย ผลการค้นพบพบว่า การพัฒนาแอปพลิเคชันของสายการบินที่ใช้งานง่ายและให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้โดยสารและภาพลักษณ์ของสายการบิน (Chen & Chang, 2022)

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ยืนยันตรงกันว่า การใช้ระบบตั๋วอิเล็กทรอนิกส์และแอปพลิเคชันมือถือของสายการบินมีผลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของผู้โดยสาร โดยเฉพาะในด้านความสะดวก ความง่ายในการใช้งาน ความรวดเร็ว และความปลอดภัย อย่างไรก็ตาม ยังพบช่องว่างของงานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลอย่างเป็นระบบในบริบทผู้โดยสารสายการบิน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาผลของระบบ E-Ticketing และ Mobile Application ต่อความพึงพอใจของผู้โดยสาร จำเป็นต้องอาศัยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบในการอธิบายพฤติกรรมการยอมรับเทคโนโลยี การรับรู้คุณภาพการบริการ และการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ โดยแนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญมีรายละเอียดดังนี้

1. ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM)

ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี หรือ Technology Acceptance Model (TAM) พัฒนาโดย Davis (1989) มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายพฤติกรรมการยอมรับและการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ใช้ โดยระบุว่าการตัดสินใจใช้เทคโนโลยีขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ การรับรู้ประโยชน์ของเทคโนโลยี (Perceived Usefulness) และการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน (Perceived Ease of Use) การรับรู้ประโยชน์ของเทคโนโลยี หมายถึง ระดับที่ผู้ใช้เชื่อว่าเทคโนโลยีนั้นสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพหรืออำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรมของตนได้ ขณะที่การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน หมายถึง ระดับที่ผู้ใช้รับรู้ว่าเทคโนโลยีนั้นสามารถใช้งานได้โดยไม่ซับซ้อนหรือไม่ต้องใช้ความพยายามมาก ทั้งสองปัจจัย

ดังกล่าวส่งผลต่อทัศนคติในการใช้งาน และนำไปสู่ความตั้งใจใช้เทคโนโลยีในที่สุด (Davis, 1989) ในบริบทของการศึกษานี้ ระบบ E-Ticketing และ Mobile Application ที่มีความง่ายต่อการใช้งาน สามารถช่วยลดขั้นตอน ลดระยะเวลารอคอย และเพิ่มความสะดวกในการเดินทาง ย่อมส่งผลให้ผู้โดยสารรับรู้ถึงประโยชน์ของระบบ และนำไปสู่ความพึงพอใจต่อการใช้บริการ

2. ทฤษฎีคุณภาพการบริการ (Service Quality Theory: SERVQUAL) ทฤษฎีคุณภาพการบริการ หรือ SERVQUAL พัฒนาโดย Parasuraman, Zeithaml และ Berry (1988) เป็นกรอบแนวคิดที่ใช้วัดคุณภาพการบริการจากมุมมองของผู้ใช้บริการ โดยพิจารณาความแตกต่างระหว่างความคาดหวังและการรับรู้คุณภาพที่ได้รับจริง ซึ่งประกอบด้วย 5 มิติ ได้แก่ ความเป็นรูปธรรม (Tangibles) ความเชื่อถือได้ (Reliability) การตอบสนอง (Responsiveness) ความมั่นใจ (Assurance) และความเอาใจใส่ (Empathy) ในยุคดิจิทัล ระบบ E-Ticketing และ Mobile Application ถือเป็นส่วนหนึ่งของการให้บริการที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณภาพการบริการของผู้โดยสาร โดยเฉพาะในด้านความเชื่อถือได้ของระบบ ความรวดเร็วในการให้บริการ และความมั่นใจด้านความปลอดภัยของข้อมูล หากระบบสามารถตอบสนองความต้องการของผู้โดยสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะส่งผลให้เกิดการรับรู้คุณภาพการบริการในระดับสูง และนำไปสู่ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ (Parasuraman et al., 1988)

3. แนวคิดความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ (Customer Satisfaction) แนวคิดความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ อธิบายว่าความพึงพอใจเกิดจากการเปรียบเทียบระหว่างความคาดหวังของผู้ใช้บริการก่อนการใช้บริการ กับผลการรับรู้จริงหลังจากการใช้บริการ หากผลการรับรู้มีค่าเท่ากับหรือสูงกว่าความคาดหวัง ผู้ใช้บริการจะเกิดความพึงพอใจ แต่หากต่ำกว่าความคาดหวังจะเกิดความไม่พึงพอใจ (Kotler & Keller, 2016) สำหรับการให้บริการด้านการเดินทาง ระบบ E-Ticketing และ Mobile Application ที่สามารถอำนวยความสะดวก ลดความยุ่งยาก และเพิ่มประสบการณ์ที่ดีในการใช้บริการ จะช่วยให้ผู้โดยสารรับรู้ถึงคุณค่าของการบริการ ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจ และมีแนวโน้มใช้บริการซ้ำในอนาคต

4. แนวคิดประสบการณ์ผู้ใช้ (User Experience: UX) แนวคิดประสบการณ์ผู้ใช้ (User Experience: UX) เน้นการออกแบบระบบหรือผลิตภัณฑ์ให้ผู้ใช้เกิดความรู้สึกเชิงบวกตลอดกระบวนการใช้งาน โดย Norman (2013) อธิบายว่า ประสบการณ์ผู้ใช้ที่ดีควร

ประกอบด้วยความง่ายในการใช้งาน ความสะดวก ความสวยงาม และความรู้สึกพึงพอใจ โดยรวม Mobile Application ที่ออกแบบโดยคำนึงถึงประสบการณ์ผู้ใช้ เช่น การจัดวางเมนูที่ชัดเจน การเข้าถึงข้อมูลได้รวดเร็ว และการลดความซับซ้อนของขั้นตอนการใช้งาน จะช่วยเพิ่มความสะดวกในการเดินทาง และส่งผลโดยตรงต่อความพึงพอใจของผู้โดยสาร ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลของระบบ E-Ticketing และ Mobile Application ต่อความพึงพอใจของผู้โดยสาร เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติ เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัยตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้

ประชากรในการวิจัยนี้ คือ ผู้โดยสารที่เคยใช้บริการระบบ E-Ticketing และ/หรือ Mobile Application ในการซื้อตั๋วหรือใช้บริการเดินทาง ของระบบขนส่งสาธารณะ/สายการบิน ภายในระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือนก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้ประชากรดังกล่าวเป็นผู้โดยสารที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป และสามารถใช้งานอุปกรณ์ดิจิทัล เช่น สมาร์ตโฟน หรือแอปพลิเคชันมือถือได้ การกำหนดประชากรในลักษณะดังกล่าว เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีประสบการณ์ตรงในการใช้ระบบ E-Ticketing และ Mobile Application ซึ่งสามารถสะท้อนระดับความพึงพอใจและการรับรู้ต่อระบบดิจิทัลได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ คือ ผู้โดยสารที่เป็นส่วนหนึ่งของประชากรดังกล่าว โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) ด้วยวิธีการสุ่มแบบสะดวก (Convenience Sampling) เนื่องจากผู้วิจัยสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้โดยสารได้โดยตรงผ่านช่องทางออนไลน์ ขนาดของกลุ่มตัวอย่างกำหนดตามแนวคิดของ Yamane (1973) โดยกำหนดระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ที่ร้อยละ 5 ส่งผลให้ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนไม่น้อยกว่า 400 คน เพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือและเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์ทางสถิติ

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้รับการออกแบบและดำเนินการภายใต้กรอบกระบวนทัศน์เชิงประจักษ์นิยม (positivist paradigm) และแนวคิดการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research approach) โดยมุ่งเน้นการรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์จากกลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์ตรงในการใช้ระบบ E-Ticketing และ Mobile Application เพื่อ

อธิบายความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามตามกรอบแนวคิดการวิจัยที่กำหนดไว้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ ซึ่งได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบโดยอาศัยฐานคิดจากทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) ทฤษฎีคุณภาพการบริการ (Service Quality Theory) และแนวคิดความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ ทั้งนี้ เพื่อให้ข้อคำถามสามารถสะท้อนโครงสร้างเชิงแนวคิด (constructs) ของตัวแปรในการวิจัยได้อย่างถูกต้องและสอดคล้องกับกรอบทฤษฎีที่รองรับ

2. ก่อนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการชี้แจงข้อมูลแก่ผู้เข้าร่วมการวิจัยอย่างเป็นระบบ โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุประสงค์เชิงทฤษฎีและเชิงประยุกต์ของการวิจัย ขอบเขตและกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนสิทธิและบทบาทของผู้เข้าร่วมการวิจัยตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ทั้งนี้ การเข้าร่วมการวิจัยเป็นไปโดยความสมัครใจและผู้เข้าร่วมการวิจัยสามารถถอนตัวจากการวิจัยได้โดยไม่มีเงื่อนไขหรือผลกระทบใด ๆ อันเป็นการยืนยันถึงความชอบธรรมทางจริยธรรมของกระบวนการวิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล จำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์เชิงแนวคิดที่กำหนดไว้ กล่าวคือ เป็นผู้โดยสารที่มีประสบการณ์จริงในการใช้ระบบ E-Ticketing และ/หรือ Mobile Application เพื่อการซื้อตั๋วหรือใช้บริการเดินทางภายในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกับสถานการณ์ปัจจุบัน ทั้งนี้ การกำหนดกรอบเวลาในการรับประสบการณ์การใช้งานดังกล่าว มีวัตถุประสงค์เพื่อลดอคติจากการจดจำย้อนหลัง (recall bias) และเพิ่มความเที่ยงตรงของข้อมูลเชิงประจักษ์ที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์

4. ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ให้สอดคล้องกับขนาดกลุ่มตัวอย่างและระดับความซับซ้อนของแบบจำลองการวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเพียงพอทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพของข้อมูล (data adequacy) อันจะเอื้อต่อการวิเคราะห์เชิงสถิติขั้นสูงในลำดับถัดไป หลังจากสิ้นสุดกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบและคัดกรองข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยพิจารณาความครบถ้วน ความสอดคล้อง และความเหมาะสมของข้อมูลต่อการวิเคราะห์เชิงโครงสร้าง ก่อนนำข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบแล้วไปใช้ในการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดเป็นไปภายใต้หลักการของความเข้มงวดทางระเบียบวิธีวิจัย (methodological rigor) และความเที่ยงตรงเชิงทฤษฎี (theoretical validity) เพื่อให้ผลการวิจัยที่ได้สามารถอธิบายอิทธิพลของระบบ E-Ticketing และ Mobile Application ต่อความพึงพอใจของผู้โดยสารได้อย่างมีนัยสำคัญทางวิชาการ และสามารถนำไปต่อยอดองค์ความรู้ในสาขาการจัดการบริการและเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีคุณค่า

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เป็นหลัก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายลักษณะของข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง และสะท้อนระดับการรับรู้ของผู้โดยสารต่อระบบ E-Ticketing และ Mobile Application รวมถึงระดับความพึงพอใจของผู้โดยสาร ทั้งนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลมุ่งเน้นการอธิบายแนวโน้มและระดับของตัวแปรตามกรอบแนวคิดการวิจัย โดยไม่มุ่งทดสอบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุด้วยสถิติขั้นสูง

1. การตรวจสอบและเตรียมข้อมูล ก่อนดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความครบถ้วน ความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถาม โดยคัดกรองแบบสอบถามที่มีข้อมูลไม่ครบถ้วน หรือมีความผิดปกติที่อาจส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์ออกจากชุดข้อมูล ทั้งนี้ เพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์มีคุณภาพ และสามารถสะท้อนความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

2. การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อแต่ละตัวแปรในการวิจัย โดยค่าเฉลี่ยถูกใช้เพื่อแสดงระดับความคิดเห็นโดยรวมของกลุ่มตัวอย่าง ขณะที่ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานถูกใช้เพื่ออธิบายระดับการกระจายตัวของความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยอาศัยเกณฑ์การแปลผลตามระดับมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งช่วยให้สามารถอธิบายระดับการรับรู้ต่อระบบ E-Ticketing ระดับการใช้งาน Mobile Application และระดับความพึงพอใจของผู้โดยสารได้อย่างเป็นระบบและชัดเจน

3. การสรุปและตีความผลการวิเคราะห์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะถูกนำมาสรุปและตีความโดยเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่ออธิบายภาพรวมของระดับความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้โดยสารต่อระบบ E-Ticketing และ Mobile Application ทั้งนี้ การตีความผลจะมุ่งเน้นการอธิบายเชิงพรรณนาและเชิงแนวโน้ม โดยไม่ใช้การวิเคราะห์เชิงสาเหตุหรือการทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติอนุมาน

การวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะดังกล่าวช่วยให้สามารถนำเสนอผลการวิจัยได้อย่างเป็นระบบ ชัดเจน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเชิงปริมาณที่มุ่งอธิบายระดับความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้โดยสาร อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและปรับปรุงระบบ E-Ticketing และ Mobile Application ในบริบทของการให้บริการด้านการเดินทางในอนาคต

ผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อวิเคราะห์ผลของการใช้ระบบตั๋วอิเล็กทรอนิกส์ผ่านแอปพลิเคชันมือถือที่มีต่อความพึงพอใจในการใช้บริการของผู้โดยสาร ผลการวิจัยพบว่า ผู้โดยสารมีความคิดเห็นต่อการใช้ระบบตั๋วอิเล็กทรอนิกส์ผ่านแอปพลิเคชันมือถือในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.62 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงระดับการยอมรับเทคโนโลยีในระดับสูงของผู้ใช้บริการ ทั้งนี้ ค่าเฉลี่ยที่อยู่ในช่วงระดับมากประกอบกับค่าความแปรปรวนที่ไม่สูงมาก แสดงให้เห็นว่าผู้โดยสารส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน และรับรู้ถึงประโยชน์ของระบบในลักษณะที่ค่อนข้างเป็นเอกภาพ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้โดยสารให้ความสำคัญกับประเด็นด้านความสะดวกในการใช้งาน ความรวดเร็วในการเข้าถึงบริการ ความถูกต้องของข้อมูล และความปลอดภัยของระบบในระดับสูง ซึ่งประเด็นดังกล่าวสะท้อนถึงบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลในการลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ รวมถึงช่วยลดภาระขั้นตอนที่ซับซ้อนในกระบวนการซื้อตั๋วและการใช้บริการ อันสอดคล้องกับบริบทของพฤติกรรมผู้บริโภคในยุคดิจิทัลที่ให้ความสำคัญกับความรวดเร็ว ความถูกต้อง และความเชื่อมั่นในระบบสารสนเทศเป็นสำคัญ ในด้านความพึงพอใจของผู้โดยสาร ผลการวิเคราะห์พบว่า ความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.55 ซึ่งบ่งชี้ว่าการใช้ระบบตั๋วอิเล็กทรอนิกส์ผ่านแอปพลิเคชันมือถือสามารถสร้างประสบการณ์เชิงบวกให้แก่ผู้โดยสารได้อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ความตั้งใจในการใช้บริการซ้ำมีค่าเฉลี่ยสูงถึง 4.48 และความตั้งใจที่จะแนะนำบริการให้ผู้อื่นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 แสดงให้เห็นว่าความพึงพอใจที่เกิดขึ้นไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการรับรู้ในปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อพฤติกรรมในอนาคตของผู้โดยสารอีกด้วย

กล่าวโดยสรุป ผลการวิจัยในวัตถุประสงค์นี้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การใช้ระบบตั๋วอิเล็กทรอนิกส์ผ่านแอปพลิเคชันมือถือมีผลเชิงบวกต่อความพึงพอใจในการใช้บริการของผู้โดยสาร

ทั้งในมิติด้านทัศนคติ ความรู้สึก และความตั้งใจเชิงพฤติกรรม ซึ่งสะท้อนถึงศักยภาพของเทคโนโลยีดิจิทัลในการยกระดับคุณภาพการให้บริการด้านการเดินทางอย่างเป็นรูปธรรม

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงระบบตั๋วอิเล็กทรอนิกส์ผ่านแอปพลิเคชันมือถือของสายการบินให้สามารถตอบสนองความต้องการและยกระดับความพึงพอใจของผู้โดยสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากผลการวิจัยเชิงประจักษ์ พบว่าผู้โดยสารมีความคิดเห็นต่อระบบ E-Ticketing อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 และมีความคิดเห็นต่อ Mobile Application อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้โดยสารรับรู้ถึงประโยชน์และประสิทธิภาพของเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการให้บริการ และมีระดับการยอมรับระบบในภาพรวมค่อนข้างสูง อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเชิงลึกในบางประเด็น พบว่าความเสถียรของแอปพลิเคชัน และความปลอดภัยในการทำธุรกรรมมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่ารายการอื่นเล็กน้อย แม้ว่ายังคงอยู่ในระดับมากก็ตาม ประเด็นดังกล่าวสะท้อนถึงความคาดหวังที่สูงขึ้นของผู้ใช้บริการต่อระบบดิจิทัล โดยเฉพาะในด้านความต่อเนื่องของการใช้งานและความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลทางการเงิน ดังนั้น แนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงระบบตั๋วอิเล็กทรอนิกส์ผ่านแอปพลิเคชันมือถือควรมุ่งเน้นการเพิ่มเสถียรภาพของระบบ ลดความซับซ้อนของขั้นตอนการจองและการชำระเงิน เพิ่มความรวดเร็วในการประมวลผลข้อมูล และพัฒนาการออกแบบส่วนติดต่อผู้ใช้ให้มีความชัดเจน ใช้งานง่าย และสอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้ใช้บริการในแต่ละกลุ่ม การพัฒนาในลักษณะดังกล่าวไม่เพียงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของระบบเท่านั้น แต่ยังมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความเชื่อมั่น ความพึงพอใจ และความภักดีของผู้โดยสารในระยะยาว

โดยสรุป แนวทางการพัฒนาที่ได้จากผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ด้านเทคโนโลยีของสายการบิน เพื่อยกระดับคุณภาพการให้บริการ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนในอุตสาหกรรมการบินในยุคดิจิทัล

อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง ผลของระบบตั๋วอิเล็กทรอนิกส์และแอปพลิเคชันมือถือที่มีต่อความพึงพอใจของผู้โดยสาร สามารถอภิปรายเชิงทฤษฎีโดยเชื่อมโยงกับแนวคิดและทฤษฎีด้านการยอมรับเทคโนโลยีและความพึงพอใจของผู้ใช้บริการได้อย่างเป็นระบบ ดังนี้

1. การอภิปรายผลตามทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) ผลการวิจัยพบว่า ผู้โดยสารมีความคิดเห็นต่อระบบ E-Ticketing และ Mobile Application อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.27 และ 4.24 ตามลำดับ) ซึ่งสะท้อนถึงการยอมรับเทคโนโลยีในระดับสูง ผลดังกล่าวสอดคล้องกับ ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) ที่เสนอโดย Davis (1989) ซึ่งระบุว่า การรับรู้ประโยชน์ในการใช้งาน (Perceived Usefulness) และการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน (Perceived Ease of Use) เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อทัศนคติและการยอมรับเทคโนโลยีของผู้ใช้ ในบริบทของการวิจัยครั้งนี้ ความสะดวกในการใช้งาน ความรวดเร็วในการเข้าถึงบริการ และการลดขั้นตอนในการซื้อตั๋ว ล้วนเป็นองค์ประกอบที่สะท้อนการรับรู้ประโยชน์ของระบบ ขณะที่ความง่ายในการใช้งานของแอปพลิเคชันและขั้นตอนการจองที่ไม่ซับซ้อน สะท้อนการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน ซึ่งส่งผลให้ผู้โดยสารมีทัศนคติเชิงบวกและยอมรับการใช้เทคโนโลยีดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับข้อเสนอของ Davis (1989) และ Venkatesh และ Davis (2000)

2. การอภิปรายผลตามทฤษฎีความคาดหวัง–การยืนยัน (Expectation–Confirmation Theory) ผลการวิจัยที่พบว่าความพึงพอใจของผู้โดยสารอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.37) สามารถอธิบายได้ตาม ทฤษฎีความคาดหวัง–การยืนยัน (Expectation–Confirmation Theory) ซึ่ง Oliver (1980) อธิบายว่า ความพึงพอใจของผู้ใช้เกิดจากการเปรียบเทียบระหว่างความคาดหวังก่อนการใช้บริการกับประสบการณ์ที่ได้รับจริง หากผลการใช้งานเป็นไปตามหรือสูงกว่าความคาดหวัง จะนำไปสู่ความพึงพอใจในระดับสูง ในกรณีของการวิจัยครั้งนี้ ผู้โดยสารได้รับประสบการณ์ที่ดีจากการใช้ระบบ E-Ticketing และ Mobile Application ทั้งในด้านความสะดวก ความรวดเร็ว และความถูกต้องของข้อมูล ส่งผลให้เกิดการยืนยันความคาดหวังในเชิงบวก และนำไปสู่ความพึงพอใจโดยรวม รวมถึงความตั้งใจในการใช้บริการซ้ำและการแนะนำบริการให้ผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bhattacherjee (2001) ที่ขยายทฤษฎีดังกล่าวไปสู่บริบทของระบบสารสนเทศ

3. การอภิปรายผลตามแนวคิดคุณภาพการให้บริการและความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ ผลการวิจัยยังสามารถอธิบายได้ตามแนวคิดด้านคุณภาพการให้บริการ ซึ่งระบุว่าคุณภาพของกระบวนการให้บริการและประสบการณ์ของผู้ใช้มีความสัมพันธ์โดยตรงกับระดับความพึงพอใจ (Parasuraman et al., 1988) การที่ผู้โดยสารรับรู้ว่าระบบมีความน่าเชื่อถือ ความปลอดภัย

และสามารถให้บริการได้อย่างต่อเนื่อง สะท้อนถึงคุณภาพการให้บริการในมิติด้านความเชื่อถือได้ (Reliability) และการตอบสนอง (Responsiveness) เมื่อคุณภาพการให้บริการผ่านระบบดิจิทัลอยู่ในระดับสูง ย่อมส่งผลให้ผู้ใช้บริการเกิดความพึงพอใจและความภักดีต่อองค์กรในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่าผู้โดยสารมีความตั้งใจในการใช้บริการซ้ำและแนะนำบริการให้ผู้อื่นในระดับสูง

สรุปการอภิปรายผล ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถอธิบายและสนับสนุนแนวคิดและทฤษฎีด้านการยอมรับเทคโนโลยี ความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้ใช้บริการได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ การที่ระบบ E-Ticketing และ Mobile Application มีความสะดวก ใช้งานง่าย และให้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้ผู้โดยสารยอมรับเทคโนโลยี เกิดความพึงพอใจ และแสดงพฤติกรรมเชิงบวกต่อการใช้บริการในอนาคต อันสะท้อนถึงความสำคัญของการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลที่มุ่งเน้นผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง (User-Centered Design) ในอุตสาหกรรมการบินและการขนส่ง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย การวิจัยเรื่อง ผลของระบบตั๋วอิเล็กทรอนิกส์และแอปพลิเคชันมือถือที่มีต่อความพึงพอใจของผู้โดยสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการให้บริการด้านการเดินทาง โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้โดยสารต่อระบบ E-Ticketing และ Mobile Application รวมถึงระดับความพึงพอใจในการใช้บริการ ผลการวิจัยพบว่า ผู้โดยสารมีความคิดเห็นต่อระบบ E-Ticketing อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.62 สะท้อนให้เห็นว่าระบบดังกล่าวสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านความสะดวก ความรวดเร็ว และความถูกต้องของการให้บริการ ในขณะเดียวกัน ผู้โดยสารมีความคิดเห็นต่อ Mobile Application อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.63 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแอปพลิเคชันสามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลและการวางแผนการเดินทางของผู้โดยสาร สำหรับความพึงพอใจของผู้โดยสาร ผลการวิจัย พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.55 นอกจากนี้ ผู้โดยสารยังแสดงความตั้งใจในการใช้บริการซ้ำและความตั้งใจที่จะแนะนำบริการให้ผู้อื่นในระดับสูง ซึ่งสะท้อนถึงผลเชิง

บวกของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ใช้บริการในระยะยาว โดยสรุปผลการวิจัยยืนยันว่า การนำระบบตั๋วอิเล็กทรอนิกส์และแอปพลิเคชันมือถือมาใช้ในการให้บริการด้านการเดินทางสามารถยกระดับคุณภาพการให้บริการ เพิ่มความสะดวกสบาย และเสริมสร้างความพึงพอใจของผู้โดยสารได้อย่างเป็นรูปธรรม**ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ** จากผลการวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ดังต่อไปนี้ **1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** หน่วยงานหรือองค์กรที่ให้บริการด้านการเดินทางควรกำหนดนโยบายที่สนับสนุนการพัฒนาและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะระบบ E-Ticketing และ Mobile Application ให้เป็นกลไกหลักในการให้บริการ ทั้งนี้ ควรให้ความสำคัญกับการกำหนดมาตรฐานด้านความปลอดภัยของข้อมูลและการทำธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ใช้บริการในระยะยาว นอกจากนี้ ควรมีนโยบายส่งเสริมการบูรณาการระบบสารสนเทศให้เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เช่น การเชื่อมโยงข้อมูลการจอง การชำระเงิน และข้อมูลการเดินทาง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและลดความซ้ำซ้อนของกระบวนการทำงาน **2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ในเชิงปฏิบัติ** องค์กรควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาเสถียรภาพของระบบและแอปพลิเคชัน ลดข้อขัดข้องทางเทคนิค และปรับปรุงขั้นตอนการใช้งานให้มีความง่ายและเป็นมิตรต่อผู้ใช้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ควรปรับปรุงการออกแบบส่วนติดต่อผู้ใช้ให้มีความชัดเจน สอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้งานของผู้โดยสารในแต่ละกลุ่ม การจัดให้มีช่องทางสนับสนุนผู้ใช้บริการ เช่น ระบบช่วยเหลือออนไลน์หรือการให้คำแนะนำในการใช้งาน จะช่วยลดอุปสรรคในการเข้าถึงเทคโนโลยีและเพิ่มระดับความพึงพอใจของผู้โดยสารได้อีกทางหนึ่ง **3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต** การวิจัยในอนาคตควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลายมากขึ้น เช่น ผู้โดยสารในภูมิภาคต่าง ๆ หรือผู้ใช้บริการของสายการบินหลายรูปแบบ เพื่อเพิ่มความสามารถในการอ้างอิงผลการวิจัยในระดับกว้าง นอกจากนี้ ควรนำสถิติขั้นสูงหรือการวิเคราะห์เชิงสาเหตุมาใช้เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น อีกทั้ง การวิจัยเชิงคุณภาพควรถูกนำมาใช้ควบคู่กับการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้เข้าใจมุมมอง ประสบการณ์ และความคาดหวังของผู้โดยสารได้อย่างรอบด้าน และสามารถนำไปสู่การพัฒนาระบบการให้บริการที่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

ณัฏฐากานต์ วงศ์จาเริญ. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อบัตรโดยสารเครื่องบินผ่านระบบออนไลน์. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Abdel Moghny, M. M., & Khayrat, G. (2024). The impact of using airline mobile applications on passenger satisfaction: EgyptAir case study. *Minia Journal of Tourism and Hospitality Research,* 17(2), 141–163.

Ali, F., Raza, S. A., & Puah, C. H. (2021). Assessing the role of electronic service quality in customer satisfaction and loyalty. *Journal of Retailing and Consumer Services,* 59, Article 102373.

Bailaen, E. A., & Bangkalang, D. H. (2024). Evaluating the user experience of a mobile ticketing application using the User Experience Questionnaire (UEQ). *Sistemasi: Jurnal Sistem Informasi,* 13(1),

Bhattacherjee, A. (2001). Understanding information systems continuance: An expectation-confirmation model. *MIS Quarterly,* 25(3), 351–370.

Chen, C. F., & Chang, Y. Y. (2022). Airline digital service quality and passenger satisfaction in Asia. *Journal of Air Transport Management,* 102, Article 102220.

Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly,* 13(3), 319–340.

DeLone, W. H., & McLean, E. R. (2003). The DeLone and McLean model of information systems success: A ten-year update. *Journal of Management Information Systems,* 19(4), 9–30.

Hapsari, R., Clemes, M., & Dean, D. (2020). The impact of service quality, customer engagement and satisfaction on airline loyalty. *Journal of Air Transport Management,* 87, Article 101812.

Khan, M. A., Salamzadeh, Y., & Iqbal, Q. (2023). Digital passenger experience and satisfaction in air transport. *Transportation Research Part A: Policy and Practice,* 167, Article 103563.

Kotler, P., Kartajaya, H., & Setiawan, I. (2017). *Marketing 4.0: Moving from traditional to digital*. John Wiley & Sons.

Oliver, R. L. (1980). A cognitive model of the antecedents and consequences of satisfaction decisions. *Journal of Marketing Research,* 17(4), 460–469.

Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1988). SERVQUAL: A multiple-item scale for measuring consumer perceptions of service quality. *Journal of Retailing,* 64(1), 12–40.

Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Malhotra, A. (2005). E-S-QUAL: A multiple-item scale for assessing electronic service quality. *Journal of Service Research,* 7(3), 213–233.

Venkatesh, V., & Davis, F. D. (2000). A theoretical extension of the technology acceptance model: Four longitudinal field studies. *Management Science,* 46(2), 186–204.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Harper & Row.

พญานาค: สื่อกลางทางศรัทธาในพระพุทธศาสนาร่วมสมัย*

NAGA: A MEDIUM OF FAITH IN CONTEMPORARY BUDDHISM

พระคำพล แก้วพิลา[1] และ กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์[2]

Phra Khamphon Kaeophila[2] and Kittipong Suwannawong[2]

[1-2]มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

[1-2]Mahamakut Buddhist University, Sri Dharma Sokraj Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: kittipongc1@hotmail.com

วันที่รับบทความ : 26 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 4 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 มกราคม 2569

Received 26 December 2568; Revised 4 January 2026; Accepted 6 January 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและความหมายของพญานาคในฐานะสื่อกลางทางศรัทธาในพระพุทธศาสนาร่วมสมัย โดยใช้การวิเคราะห์เอกสารทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา และงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง ควบคู่กับการพิจารณาปรากฏการณ์ความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนาในสังคมไทยร่วมสมัย ผลการศึกษาพบว่า พญานาคมิได้เป็นเพียงสัตว์ในตำนานหรือคติชน หากแต่ทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ทางศาสนาที่เชื่อมโยงโลกแห่งความเชื่อของชุมชนกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา พญานาคจึงมีบทบาทสำคัญในการธำรงศรัทธา เสริมสร้างอัตลักษณ์ทางพุทธวัฒนธรรม และเป็นกลไกหนึ่งในการสืบทอดพระพุทธศาสนาในบริบทสังคมร่วมสมัย

คำสำคัญ: พญานาค, ศรัทธา, พระพุทธศาสนาร่วมสมัย, ความเชื่อ, พุทธวัฒนธรรม

Citation:

* พระคำพล แก้วพิลา และ กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์. (2569). พญานาค: สื่อกลางทางศรัทธาในพระพุทธศาสนาร่วมสมัย. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1258-1269.

Phra Khamphon Kaeophila and Kittipong Suwannawong. (2026). Naga: A Medium Of Faith In Contemporary Buddhism. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1258-1269.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

Abstract

This academic article aims to examine the role and significance of the Naga as a medium of faith in contemporary Buddhism. The study employs documentary analysis of Buddhist canonical sources, including the Tipitaka, commentaries (Atthakatha), and relevant scholarly works, alongside an examination of belief phenomena and religious practices in contemporary Thai society. The findings reveal that the Naga is not merely a mythical creature or a folkloric symbol; rather, it functions as a religious symbol that connects the community's world of belief with Buddhist doctrinal principles. Consequently, the Naga plays a significant role in sustaining faith, reinforcing Buddhist cultural identity, and serving as one of the mechanisms for the transmission and continuity of Buddhism within the context of contemporary society.

Keywords: Naga, faith, contemporary Buddhism, belief, Buddhist culture

บทนำ

พระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาที่มีประวัติยาวนานกว่าสองพันห้าร้อยปี มิได้ดำรงอยู่เพียงในฐานะระบบคำสอนเชิงปรัชญา หากแต่ผสานอยู่กับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และความเชื่อของผู้คนในแต่ละยุคสมัยอย่างแนบแน่น ตลอดพัฒนาการดังกล่าว พระพุทธศาสนาได้ปรับตัวและแสดงออกผ่านสัญลักษณ์ ความเชื่อ และพิธีกรรมหลากหลายรูปแบบ เพื่อเอื้อต่อการเข้าถึงของพุทธศาสนิกชนในระดับต่าง ๆ หนึ่งในสัญลักษณ์ทางศาสนาที่ปรากฏอย่างต่อเนื่องและมีบทบาทสำคัญในสังคมพุทธ คือ พญานาค ซึ่งได้รับการกล่าวถึงทั้งในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ตำนานทางศาสนา และความเชื่อพื้นถิ่นในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พญานาคมิได้ถูกนำเสนอในฐานะเทพเจ้าผู้ทรงอำนาจสูงสุด หากแต่เป็นอมนุษย์ผู้มีศรัทธาในพระพุทธเจ้าและพระธรรม เรื่องราวที่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย เช่น มุจลินทนาคราชแผ่พังพานปกป้องพระพุทธเจ้าในช่วงหลังตรัสรู้ สะท้อนถึงความสัมพันธ์เชิงศรัทธาและบทบาทของพญานาคในฐานะผู้พิทักษ์พระพุทธศาสนา พระไตรปิฎก เล่มที่ 7 นอกจากนี้ อรรถกถายังได้อธิบายสถานภาพของพญานาคในฐานะสัตว์ผู้

มีศีล มีศรัทธา แต่ยังอยู่ภายใต้กฎแห่งวัฏสงสาร ไม่อาจบรรลุธรรมขั้นสูงสุดได้หากยังไม่เกิดเป็นมนุษย์ แนวคิดดังกล่าวชี้ให้เห็นกรอบความคิดเชิงพุทธธรรมที่วางพญานาคไว้ในระบบจักรวาลวิทยาอย่างชัดเจน

เมื่อพิจารณาในบริบทสังคมไทยและเอเชียอาคเนย์ ความเชื่อเรื่องพญานาคได้ผสานเข้ากับวิถีชีวิตของชุมชน โดยเฉพาะชุมชนลุ่มน้ำ ซึ่งมองพญานาคในฐานะผู้คุ้มครองแหล่งน้ำ ความอุดมสมบูรณ์ และความสงบสุขของสังคม ความเชื่อนี้ส่งผลให้พญานาคกลายเป็นสัญลักษณ์สำคัญในงานศิลปกรรม สถาปัตยกรรมทางพุทธศาสนา ตลอดจนพิธีกรรมและประเพณีท้องถิ่น (ประเวศ วะสี, 2554) ในบริบทดังกล่าว พญานาคมิได้ดำรงอยู่เพียงในมิติของตำนาน หากแต่ทำหน้าที่เชื่อมโยงศรัทธาทางศาสนากับชีวิตประจำวันของผู้คนอย่างเป็นรูปธรรม

ในสังคมร่วมสมัย ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี พระพุทธศาสนาต้องเผชิญกับความท้าทายด้านการธำรงศรัทธาและบทบาทในชีวิตของพุทธศาสนิกชน ปรากฏการณ์ความเชื่อเรื่องพญานาคกลับยิ่งทวีความสำคัญในฐานะพื้นที่ทางศาสนาที่เปิดโอกาสให้ผู้คนได้แสดงออกถึงความศรัทธา ความหวัง และการแสวงหาความหมายของชีวิต พญานาคจึงกลายเป็น สื่อกลางทางศรัทธา ที่ช่วยนำพาผู้คนเข้าสู่พระพุทธศาสนา ผ่านพิธีกรรม การสักการบูชา และกิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัดและชุมชนพุทธ (สุชาติ เถาทอง, 2560)

อย่างไรก็ตาม ความแพร่หลายของความเชื่อเรื่องพญานาคในสังคมร่วมสมัยก่อให้เกิดข้อถกเถียงในเชิงวิชาการและพุทธปรัชญา กล่าวคือ ในขณะที่บางมุมมองเห็นว่าความเชื่อดังกล่าวช่วยธำรงศรัทธาและทำให้พระพุทธศาสนาเข้าถึงประชาชนได้ง่ายขึ้น อีกมุมหนึ่งกลับตั้งคำถามถึงความเสี่ยงในการเบี่ยงเบนจากหลักธรรม ไปสู่การยึดติดในอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ และผลประโยชน์ทางโลก (พุทธทาสภิกขุ, 2549) ประเด็นดังกล่าวสะท้อนความจำเป็นในการศึกษาพญานาคอย่างเป็นระบบ โดยยึดโยงกับหลักพุทธธรรมและกรอบการวิเคราะห์เชิงวิชาการ

ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งศึกษาบทบาทของพญานาคในฐานะสื่อกลางทางศรัทธาในพระพุทธศาสนาร่วมสมัย โดยเน้นการวิเคราะห์ความหมายเชิงสัญลักษณ์ บทบาททางศาสนา และหน้าที่ทางสังคมวัฒนธรรมของพญานาค การศึกษาดังกล่าวใช้การวิเคราะห์เอกสารทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระไตรปิฎกและอรรถกถา ควบคู่กับงานวิชาการด้านพุทธศาสนาและสังคมวัฒนธรรม เพื่อชี้ให้เห็นว่าพญานาคสามารถทำหน้าที่เป็นกลไกเชื่อมโยงระหว่าง

หลักธรรมกับประสบการณ์ทางศาสนาของพุทธศาสนิกชนได้อย่างไร อันจะนำไปสู่ความเข้าใจที่สมดุลระหว่างศรัทธาและเหตุผล และเอื้อต่อการธำรงพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในบริบทสังคมร่วมสมัย

พญานาคในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

พญานาคเป็นอมนุษย์ประเภทหนึ่งที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในพระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์ชั้นหลัง โดยมีสถานะเฉพาะภายใต้กรอบจักรวาลวิทยาแบบพุทธ พญานาคจัดอยู่ในจำพวกสัตว์เดรัจฉานที่มีฤทธิ์ มีอำนาจ และมีอายุยืนยาว แต่ยังคงเวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสาร ไม่อาจหลุดพ้นได้หากยังไม่เกิดเป็นมนุษย์ ประเด็นนี้สะท้อนหลักพุทธธรรมเรื่อง ภูมิแห่งการบรรลุธรรม ซึ่งยกฐานะความเป็นมนุษย์ว่าเป็นภูมิที่เหมาะสมที่สุดต่อการปฏิบัติธรรมและการตรัสรู้ (อง.ปญฺจก. 22/29/34) ในพระไตรปิฎก พญานาคปรากฏในหลายพระสูตรและเรื่องราวสำคัญ โดยเฉพาะเหตุการณ์หลังการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เมื่อพระองค์ประทับเสวยวิมุตติสุข ณ โคนต้นจิก ในช่วงที่ฝนตกหนัก มุจลินทนาคราชได้ขึ้นมาขดกายและแผ่พังพานปกป้องพระพุทธเจ้าไม่ให้ถูกสายฝนและลมหนาว เรื่องราวนี้ปรากฏในพระวินัยปิฎก (วิ.มหา. 4/1/1) และได้รับการอธิบายขยายความในคัมภีร์อรรถกถา เหตุการณ์ดังกล่าวมิได้มุ่งเน้นการแสดงอิทธิฤทธิ์ของพญานาค หากแต่สื่อถึงพลังแห่งศรัทธา ความจงรักภักดี และบทบาทของพญานาคในฐานะผู้พิทักษ์พระพุทธเจ้าและพระธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2555)

นอกจากนี้ ยังมีกรณีที่พญานาคแปลงกายเป็นมนุษย์เพื่อขอบวชในพระพุทธศาสนา แต่ภายหลังถูกตรวจพบว่าไม่ใช่มนุษย์ พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติพระวินัยห้ามอมนุษย์บวชเป็นภิกษุ เรื่องดังกล่าวปรากฏในพระวินัยปิฎก และเป็นที่มาของพระบัญญัติว่าด้วยคุณสมบัติของผู้จะอุปสมบท (วิ.มหา. 4/67/79) กรณีนี้สะท้อนทั้งพระเมตตาและความเคร่งครัดในพระธรรมวินัย ซึ่งเป็นหลักประกันความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในระยะยาว (พุทธทาสภิกขุ, 2549) ในเชิงอรรถกถา พญานาคมักถูกอธิบายในฐานะอมนุษย์ผู้มีศรัทธา แต่ยังประกอบด้วยกิเลสและกรรมเก่า อรรถกถาใช้พญานาคเป็นกรณีตัวอย่างเชิงคติธรรม เพื่อชี้ให้เห็นความจริงของไตรลักษณ์และกฎแห่งกรรม กล่าวคือ แม้จะมีฤทธิ์ มีอำนาจ หรือมีอายุยืนยาวเพียงใด หากยังไม่

ละกิเลส ก็ยังไม่อาจพ้นจากความทุกข์ได้ การอธิบายเช่นนี้ปรากฏชัดในอรรถกถาพระวินัยและอรรถกถาชาดกหลายแห่ง (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2543)

เมื่อพิจารณาในกรอบจักรวาลวิทยาแบบพุทธ พญานาคถูกจัดให้อยู่ในโครงสร้างโลกที่มีลำดับชั้นและกฎเกณฑ์ชัดเจน มิได้อยู่เหนือกฎแห่งธรรมชาติหรือพระธรรมวินัย ตรงกันข้าม คัมภีร์กลับเน้นย้ำว่าพญานาคเองก็เป็นผู้ที่อยู่ภายใต้กฎแห่งกรรมเช่นเดียวกับมนุษย์และสัตว์โลกทั้งปวง แนวคิดนี้สอดคล้องกับหลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิดซึ่งเป็นแก่นสำคัญของพระพุทธศาสนา (ที.ปา. 11/216/223)

โดยสรุป การปรากฏของพญานาคในคัมภีร์พระพุทธศาสนาไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมความเชื่อเชิงงมงาย หากแต่ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือทางการสอนธรรม (didactic device) ที่ช่วยถ่ายทอดหลักพุทธธรรมผ่านเรื่องเล่าและสัญลักษณ์อย่างเป็นระบบ พญานาคจึงเป็นตัวแทนของผู้มีศรัทธา ผู้เคารพพระพุทธเจ้า และผู้ยังต้องดำเนินไปบนเส้นทางแห่งการปฏิบัติธรรมภายใต้กฎแห่งกรรม การทำความเข้าใจพญานาคในมิติคัมภีร์จึงเป็นฐานสำคัญสำหรับการวิเคราะห์บทบาทของพญานาคในฐานะสื่อกลางทางศรัทธาในพระพุทธศาสนาร่วมสมัย

พญานาคกับศรัทธาในสังคมพุทธร่วมสมัย

ศรัทธาเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของพระพุทธศาสนา โดยทำหน้าที่เป็นแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนก้าวเข้าสู่การศึกษาและการปฏิบัติธรรม ในบริบทสังคมพุทธร่วมสมัย ศรัทธามิได้ปรากฏเพียงในรูปของความเข้าใจหลักธรรมเชิงนามธรรม หากแต่แสดงออกผ่านสัญลักษณ์ ความเชื่อ และพิธีกรรมที่ผู้คนสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย พญานาคจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ทางศาสนาที่มีบทบาทโดดเด่นในการธำรงและหล่อเลี้ยงศรัทธาของพุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะในสังคมไทยและภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ซึ่งมีความผูกพันทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมกับคติความเชื่อเรื่องนาคมาอย่างยาวนาน ในเชิงสังคมวัฒนธรรม พญานาคมักถูกมองว่าเป็นผู้คุ้มครองแหล่งน้ำ ความอุดมสมบูรณ์ และความสงบสุขของชุมชน ความเชื่อดังกล่าวสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมเกษตรกรรมที่พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศลุ่มน้ำ เมื่อความเชื่อพื้นถิ่นดังกล่าวผสานเข้ากับพระพุทธศาสนา พญานาคจึงได้รับการตีความใหม่ในฐานะผู้มีศรัทธาในพระพุทธเจ้า และผู้พิทักษ์พระพุทธศาสนา ส่งผลให้พญานาค

กลายเป็นสื่อกลางที่เชื่อมโยงโลกของความเชื่อพื้นบ้านเข้ากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแนบแน่น (ประเวศ วะสี, 2554)

ปรากฏการณ์ศรัทธาต่อพญานาคในสังคมร่วมสมัย สามารถพบเห็นได้จากการสร้างและบูรณะรูปเคารพพญานาคในวัด การจัดพิธีกรรม การบวงสรวง และงานประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพญานาค ซึ่งมักจัดขึ้นในพื้นที่วัดหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทางพุทธศาสนา กิจกรรมเหล่านี้มิได้เป็นเพียงการแสดงออกทางความเชื่อส่วนบุคคล หากแต่เป็นกิจกรรมทางสังคมที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และทำให้วัดยังคงเป็นศูนย์กลางของชีวิตทางศาสนาและวัฒนธรรม (สุชาติ เถาทอง, 2560) ในอีกมิติหนึ่ง ศรัทธาต่อพญานาคในสังคมพุทธร่วมสมัยสะท้อนความต้องการด้านจิตวิญญาณของผู้คนภายใต้สภาวะความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจและสังคม พญานาคมักถูกเชื่อมโยงกับความหวัง ความมั่นคง และการคุ้มครอง ซึ่งทำให้พุทธศาสนิกชนรู้สึกใกล้ชิดและเข้าถึงศาสนาได้ง่ายขึ้น อย่างไรก็ตาม คัมภีร์และนักคิดทางพุทธศาสนาได้เตือนให้ตระหนักว่าศรัทธาควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของปัญญา มิใช่การยึดติดในอิทธิฤทธิ์หรือการแสวงหาผลประโยชน์ทางโลก (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2555)

เมื่อพิจารณาในกรอบพุทธปรัชญา ศรัทธาที่เกี่ยวข้องกับพญานาคสามารถทำหน้าที่เป็น ศรัทธานำปัญญา กล่าวคือ เป็นจุดเริ่มต้นที่นำไปสู่การเข้าวัด ฟังธรรม และปฏิบัติธรรม หากได้รับการชี้นำอย่างถูกต้องจากสถาบันสงฆ์และชุมชน พญานาคจึงมิได้เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงหลักธรรม หากแต่เป็นกลไกที่ช่วยประคับประคองผู้คนให้ก้าวเข้าสู่เส้นทางแห่งการพัฒนาทางจิตใจ ตามหลักศรัทธา ปัญญาในพระพุทธศาสนา (อง.จตุกฺก. 21/34/45)

โดยสรุป พญานาคในสังคมพุทธร่วมสมัยทำหน้าที่เป็นสื่อกลางทางศรัทธาที่เชื่อมโยงระหว่างความเชื่อพื้นถิ่น วิถีชีวิตของชุมชน และหลักธรรมในพระพุทธศาสนา แม้ปรากฏการณ์ศรัทธาดังกล่าวจะมีความหลากหลายและเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทสังคม แต่หากได้รับการตีความและกำกับด้วยหลักพุทธธรรมอย่างเหมาะสม พญานาคย่อมสามารถมีบทบาทเชิงบวกในการธำรงพระพุทธศาสนาและเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตวิญญาณให้แก่พุทธศาสนิกชนในสังคมร่วมสมัยได้อย่างยั่งยืน

การตีความพญานาคในฐานะสื่อกลางทางศรัทธา

การตีความพญานาคในฐานะสื่อกลางทางศรัทธาในพระพุทธศาสนาร่วมสมัย จำเป็นต้องพิจารณาบนกรอบแนวคิดทางพุทธปรัชญาและสังคมวัฒนธรรมควบคู่กัน กล่าวคือ มิได้มองพญานาคในฐานะวัตถุแห่งการยึดถือหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจเหนือหลักธรรม หากแต่พิจารณาบทบาทของพญานาคในฐานะ สัญลักษณ์ และ ตัวกลาง ที่เอื้อให้พุทธศาสนิกชนสามารถเข้าถึงพระพุทธศาสนาได้ในระดับประสบการณ์และอารมณ์ ก่อนจะพัฒนาไปสู่ความเข้าใจเชิงปัญญา

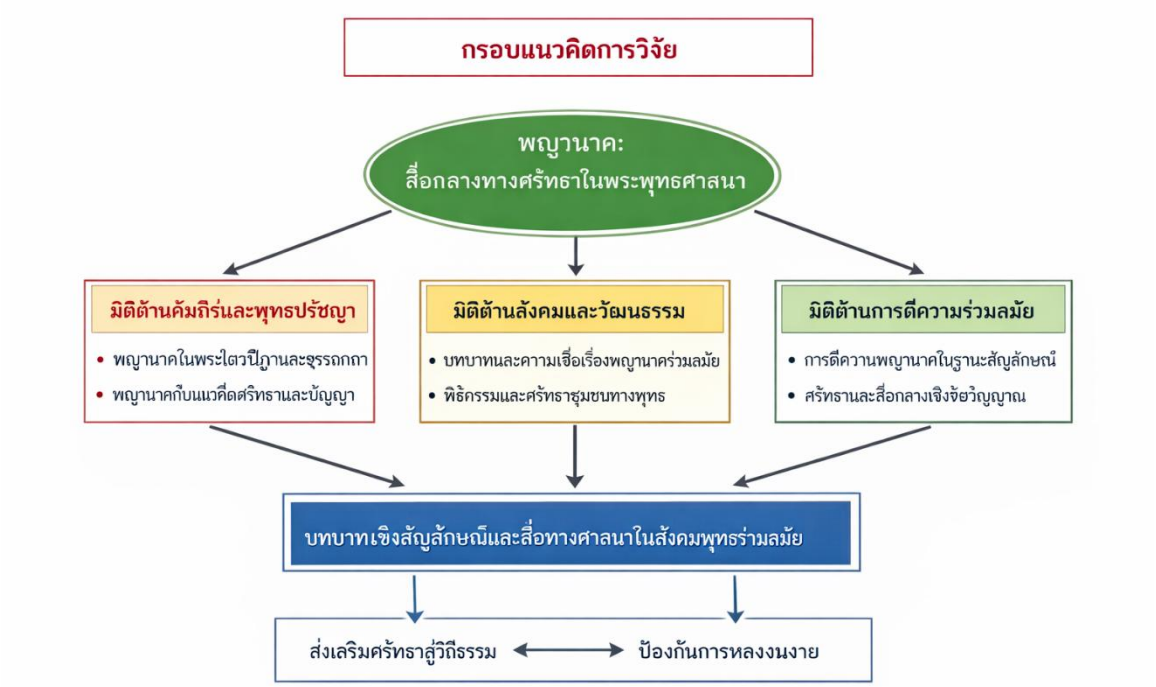
ในเชิงพุทธปรัชญา ศรัทธา (สทฺธา) เป็นองค์ธรรมที่มีความสำคัญในกระบวนการเรียนรู้และปฏิบัติธรรม แต่ศรัทธาที่ถูกต้องต้องประกอบด้วยปัญญา มิใช่ศรัทธาที่ตั้งอยู่บนความหลงหรือความงมงาย คัมภีร์พระพุทธศาสนาจึงเน้นแนวคิด ศรัทธานำปัญญา ซึ่งหมายถึงการใช้ศรัทธาเป็นจุดเริ่มต้นในการแสวงหาความจริง มิใช่จุดสิ้นสุดของการยึดถือ (องฺ.จตุกฺก. 21/34/45) เมื่อพิจารณาในกรอบนี้ พญานาคสามารถทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่กระตุ้นศรัทธาและนำพาผู้คนเข้าสู่การฟังธรรม การปฏิบัติธรรม และการพัฒนาจิตใจตามแนวทางพระพุทธศาสนา

ในมิติทางสังคมวัฒนธรรม พญานาคเป็นสัญลักษณ์ที่มีรากฐานลึกซึ้งในความเชื่อพื้นถิ่นของสังคมไทยและเอเชียอาคเนย์ การนำพญานาคมาเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา เช่น การประดิษฐานรูปพญานาคในวัด การเล่าเรื่องพญานาคในตำนานพุทธ และการจัดพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง ล้วนเป็นกระบวนการ แปลความหมาย ทางศาสนา ที่ทำให้หลักธรรมซึ่งมีลักษณะนามธรรมสามารถสื่อสารกับผู้คนในระดับมวลชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุชาติ เถาทอง, 2560) อย่างไรก็ตาม การตีความพญานาคในฐานะสื่อกลางทางศรัทธาจำเป็นต้องมีขอบเขตที่ชัดเจน นักคิดทางพุทธศาสนาได้เสนอว่า สัญลักษณ์ทางศาสนาควรทำหน้าที่ชี้นำไปสู่การลดละกิเลส มิใช่การส่งเสริมความอยากหรือความยึดติดในผลประโยชน์ทางโลก หากการบูชาพญานาคนำไปสู่การเบียดเบียน การหลงงมงาย หรือการแสวงหาลาภยศ ศรัทธาดังกล่าวย่อมเบี่ยงเบนจากเป้าหมายของพระพุทธศาสนา (พุทธทาสภิกขุ, 2549) ประเด็นนี้สะท้อนความสำคัญของบทบาทสถาบันสงฆ์และนักวิชาการในการอธิบายและกำกับความหมายของพญานาคให้สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ในขณะเดียวกัน หากพญานาคถูกตีความในฐานะ สื่อทางวัฒนธรรม ที่ช่วยรักษาพื้นที่ศาสนาในสังคมร่วมสมัย พญานาคย่อมสามารถทำหน้าที่เชิงบวกได้ กล่าวคือ เป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างความเชื่อพื้นถิ่นกับคำสอนเชิงเหตุผล ทำให้วัดยังคง

เป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณของชุมชน และเปิดพื้นที่ให้พุทธศาสนิกชนได้ค่อย ๆ พัฒนาจากศรัทธาไปสู่ปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2555)

โดยสรุป การตีความพญานาคในฐานะสื่อกลางทางศรัทธาในพระพุทธศาสนาร่วมสมัย มิได้เป็นการลดทอนคุณค่าของหลักธรรม หากแต่เป็นการทำความเข้าใจกลไกทางศาสนาและวัฒนธรรมที่ช่วยให้พระพุทธศาสนาสามารถดำรงอยู่และสื่อสารกับสังคมได้อย่างมีพลัง การตีความดังกล่าวต้องตั้งอยู่บนหลักศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา และมุ่งนำพาพุทธศาสนิกชนไปสู่เป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ การพ้นทุกข์และการพัฒนาชีวิตอย่างถูกต้องตามธรรม

กรอบแนวคิดการศึกษา

บทความนี้ ใช้กรอบแนวคิดเชิงพุทธศาสนาและสังคมวัฒนธรรมในการอธิบายบทบาทของพญานาคในฐานะสื่อกลางทางศรัทธาในพระพุทธศาสนาร่วมสมัย โดยมีจุดตั้งต้นจากหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับศรัทธา (สทฺธา) และปัญญา (ปญฺญา) ซึ่งถือเป็นองค์ธรรมสำคัญในกระบวนการพัฒนาจิตใจของพุทธศาสนิกชน คัมภีร์พระพุทธศาสนาได้เน้นย้ำว่าศรัทธาที่ถูกต้องต้องประกอบด้วยปัญญา และทำหน้าที่เป็นแรงจูงใจให้เกิดการศึกษา ฟังธรรม และปฏิบัติธรรม มิใช่เป็นเป้าหมายสุดท้ายของการยึดถือ

ภายใต้กรอบดังกล่าว พญานาคถูกพิจารณาในฐานะ สัญลักษณ์ทางศาสนา (religious symbol) และ สื่อกลางทางวัฒนธรรม (cultural mediator) ที่เชื่อมโยงระหว่างโลกแห่งความเชื่อพื้นถิ่นของชุมชนกับหลักธรรมเชิงนามธรรมในพระพุทธศาสนา กล่าวคือ พญานาคทำหน้าที่เป็นจุดร่วมระหว่างคติชน ความศรัทธาของมวลชน และระบบคำสอนทางพุทธศาสนา ทำให้ผู้คนสามารถเข้าถึงศาสนาได้ในระดับประสบการณ์ ความรู้สึก และพิธีกรรม ก่อนจะพัฒนาไปสู่ความเข้าใจเชิงปัญญา

ในเชิงโครงสร้าง กรอบแนวคิดของบทความประกอบด้วย 3 ระดับความสัมพันธ์ ได้แก่ (1) ระดับคัมภีร์และพุทธปรัชญา ซึ่งอธิบายสถานภาพและความหมายของพญานาคภายใต้กรอบจักรวาลวิทยาและหลักธรรม (2) ระดับสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งพิจารณาบทบาทของพญานาคในพิธีกรรม ศิลปกรรม และศรัทธาชุมชน และ (3) ระดับการตีความร่วมสมัย ซึ่งวิเคราะห์พญานาคในฐานะสื่อกลางที่ช่วยธำรงศรัทธาและเชื่อมโยงพุทธศาสนิกชนกับพระพุทธศาสนาในบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กรอบแนวคิดดังกล่าวยังตั้งอยู่บนสมมติฐานสำคัญว่า ศรัทธาที่มีพญานาคเป็นสื่อกลางจะมีคุณค่าเชิงพุทธศาสนาก็ต่อเมื่อศรัทธานั้นนำไปสู่การลดละกิเลส การประพฤติปฏิบัติตามหลักศีลธรรม และการพัฒนาปัญญา หากศรัทธาถูกจำกัดอยู่เพียงการแสวงหาผลประโยชน์ทางโลกหรืออิทธิฤทธิ์ ศรัทธาดังกล่าวย่อมเบี่ยงเบนจากเป้าหมายของพระพุทธศาสนา กรอบแนวคิดนี้จึงช่วยอธิบายทั้งศักยภาพและข้อจำกัดของบทบาทพญานาคในพระพุทธศาสนาร่วมสมัยอย่างเป็นระบบ กรอบแนวคิดดังกล่าวถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์เนื้อหาคัมภีร์ การตีความเชิงวิชาการ และปรากฏการณ์ศรัทธาในสังคมร่วมสมัย เพื่อชี้ให้เห็นว่าพญานาคสามารถทำหน้าที่เป็นสื่อกลางทางศรัทธาที่เกื้อกูลต่อการธำรงพระพุทธศาสนาได้อย่างไร ภายใต้เงื่อนไขของศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาและสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม

สรุป

บทความนี้ มุ่งอธิบายบทบาทของพญานาคในพระพุทธศาสนาร่วมสมัยผ่านกรอบการวิเคราะห์เชิงพุทธปรัชญาและสังคมวัฒนธรรม โดยสังเคราะห์องค์ความรู้จากคัมภีร์พระพุทธศาสนา งานวิชาการ และปรากฏการณ์ศรัทธาในสังคมไทยร่วมสมัย ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า พญานาคมิได้ดำรงอยู่ในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่แยกขาดจากหลักธรรม หากแต่ทำหน้าที่เป็น สื่อกลางทางศรัทธา ที่เชื่อมโยงความเชื่อพื้นถิ่นกับคำสอนเชิงเหตุผลของพระพุทธศาสนาอย่างเป็นพลวัต

ในระดับคัมภีร์ พญานาคปรากฏในฐานะอมนุษย์ผู้มีศรัทธา มีบทบาทในการอุปถัมภ์และแสดงความเคารพต่อพระพุทธเจ้าและพระธรรม ซึ่งสะท้อนหลักศรัทธาที่ตั้งอยู่บนความเคารพในคุณธรรม มิใช่อำนาจเหนือธรรมชาติ เมื่อองค์ความรู้ดังกล่าวถูกถ่ายทอดสู่สังคมร่วมสมัย พญานาคจึงได้รับการตีความใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่น ผ่านพิธีกรรม ศิลปกรรม และเรื่องเล่าทางศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนายังคงสามารถสื่อสารกับพุทธศาสนิกชนในระดับมวลชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในระดับการตีความร่วมสมัย บทความพบว่า ศรัทธาที่มีพญานาคเป็นสื่อกลางมีศักยภาพในการนำพาผู้คนเข้าสู่พื้นที่ศาสนาและกระบวนการเรียนรู้ทางพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม ศรัทธาดังกล่าวจะมีคุณค่าเชิงพุทธแท้ก็ต่อเมื่อได้รับการกำกับด้วยปัญญา และมุ่งสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต การประพฤติปฏิบัติตามศีลธรรม และการลดละกิเลส หากศรัทธาถูกจำกัดอยู่เพียงการแสวงหาลาภยศหรืออำนาจเหนือธรรมชาติ ย่อมเสี่ยงต่อการเบี่ยงเบนจากเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา

ในเชิงสังเคราะห์ บทความนี้เสนอว่า พญานาคควรถูกทำความเข้าใจในฐานะกลไกเชิงสัญลักษณ์และวัฒนธรรมที่ช่วยธำรงบทบาทของพระพุทธศาสนาในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การยอมรับและอธิบายบทบาทดังกล่าวอย่างมีกรอบคิดทางวิชาการ จะช่วยลดความตึงเครียดระหว่าง ศรัทธาแบบชาวบ้าน กับ พุทธศาสนาเชิงเหตุผล และเปิดพื้นที่ให้ทั้งสองมิติดำรงอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล

โดยสรุป บทความนี้ชี้ให้เห็นว่า การตีความพญานาคในฐานะสื่อกลางทางศรัทธา มิใช่การลดทอนความบริสุทธิ์ของพระพุทธศาสนา หากแต่เป็นการทำความเข้าใจวิธีที่พระพุทธศาสนาดำรงอยู่และสื่อสารกับสังคมจริง การสังเคราะห์เช่นนี้ช่วยยืนยันว่า ศรัทธาที่

ประกอบด้วยปัญญายังคงเป็นแกนกลางของพระพุทธศาสนา และพญานาคสามารถทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมที่นำพาพุทธศาสนิกชนจากโลกแห่งความเชื่อ ไปสู่โลกแห่งการรู้แจ้งตามแนวทางพุทธธรรมได้อย่างมีความหมาย บทบาทของพญานาคในพระพุทธศาสนาร่วมสมัย โดยเน้นการวิเคราะห์ในสามมิติหลัก คือ 1) พญานาคในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) พญานาคกับศรัทธาในสังคมพุทธร่วมสมัย และ 3) การตีความพญานาคในฐานะสื่อกลางทางศรัทธา ผลการศึกษาพบว่า พญานาคทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์และสื่อกลางทางศาสนาที่เชื่อมโยงความเชื่อพื้นถิ่นกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ทำให้พุทธศาสนิกชนสามารถเข้าถึงศาสนาได้ในระดับอารมณ์และพิธีกรรม ก่อนจะพัฒนาไปสู่ความเข้าใจเชิงปัญญา การตีความพญานาคในฐานะสื่อกลางทางศรัทธาช่วยส่งเสริมศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา กระตุ้นให้พุทธศาสนิกชนเข้าวัดฟังธรรม และปฏิบัติธรรม นอกจากนี้ ยังช่วยรักษาและต่อยอดความเชื่อพื้นถิ่นที่มีรากฐานในสังคมไทย ทำให้วัดและชุมชนสามารถเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ศรัทธาที่เกี่ยวข้องกับพญานาคต้องได้รับการกำกับและตีความอย่างถูกต้อง มิใช่เพื่อส่งเสริมความงมงายหรือแสวงหาผลประโยชน์ทางโลก **ข้อเสนอแนะ** จากการศึกษา คือ 1. ควรส่งเสริมการตีความพญานาคในเชิงสัญลักษณ์และศีลธรรมในระดับชุมชน เพื่อให้ศรัทธานำไปสู่การปฏิบัติธรรมและการพัฒนาปัญญา 2. สถาบันสงฆ์และนักวิชาการควรจัดทำสื่อการเรียนรู้และกิจกรรมทางพุทธศาสนา เพื่ออธิบายบทบาทของพญานาคและความหมายเชิงศรัทธาอย่างเหมาะสม การวิจัยเชิงลึกเพิ่มเติมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ศรัทธาพญานาคในพื้นที่ต่าง ๆ จะช่วยให้เข้าใจบทบาทและความหลากหลายของสัญลักษณ์พญานาคในสังคมร่วมสมัยได้ดียิ่งขึ้น บทสรุปและข้อเสนอแนะเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าพญานาคไม่เพียงเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยส่งเสริมศรัทธาและการพัฒนาจิตใจของพุทธศาสนิกชนในบริบทของสังคมพุทธร่วมสมัยได้อย่างยั่งยืน พญานาคในพระพุทธศาสนาร่วมสมัยมีบทบาทมากกว่าการเป็นตำนานหรือความเชื่อพื้นบ้าน หากแต่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางทางศรัทธาที่เชื่อมโยงพุทธศาสนิกชนกับพระพุทธศาสนาในมิติคัมภีร์ พิธีกรรม และวัฒนธรรม การทำความเข้าใจพญานาคในเชิงสัญลักษณ์และพุทธปรัชญาช่วยให้เห็นคุณค่าของศรัทธาที่เกื้อกูลต่อการธำรงพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในสังคมร่วมสมัย

เอกสารอ้างอิง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2555). *พุทธธรรม.* (พิมพ์ครั้งที่ 32). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พุทธทาสภิกขุ. (2549). *ศรัทธาและปัญญาในพระพุทธศาสนา.* กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุชาติ เถาทอง. (2560). *ศาสนา ความเชื่อ และพิธีกรรมในสังคมไทย.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2558). *วัฒนธรรม ศาสนา และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.

Keyes, C. F. (2014). *Finding their voice*: *Northeastern villagers and the Thai state.* Chiang Mai: Silkworm Books.

Tambiah, S. J. (1970). *Buddhism and the spirit cults in North-East Thailand*. Cambridge: Cambridge University Press.

พฤติกรรมผู้บริโภคต่อการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล*

A STUDY OF CONSUMER BEHAVIOR TOWARDS THE SELECTION OF PROCESSED WOOD PRODUCTS IN BANGKOK METROPOLITAN REGION (BMR)

ธงชัย ไชยณรงค์[1] และ นิติรัฐ มาลีวัตร[2]

Thongchai Chainarong[1] and Nitirat Maleewat[2]

[1-2]คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ

[1-2]Rajamangala University of Technology Krungthep, Thailand

Corresponding Author's Email: thongchai_mvj@outlook.com

วันที่รับบทความ : 20 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 26 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 28 มกราคม 2569

Received 20 January 2026; Revised 26 January 2026; Accepted 28 January 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อ และใช้เฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูปในพื้นกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล 2) วิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ และ 3) หาแนวทางในการเพิ่มมูลค่าทางการตลาด โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 513 คน โดยผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ส่วนการทดสอบสมมติฐานใช้สถิติ และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อ และใช้เฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูปในพื้นกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 41-50 ปี มีการศึกษา

Citation:

* ธงชัย ไชยณรงค์ และ นิติรัฐ มาลีวัตร. (2569). พฤติกรรมผู้บริโภคต่อการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูปในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1270-1292.

Thongchai Chainarong and Nitirat Maleewat. (2026). A Study Of Consumer Behavior Towards The Selection Of Processed Wood Products In Bangkok Metropolitan Region (Bmr). Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1270-1292.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ระดับปริญญาตรี สะท้อนถึงศักยภาพในการซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ผู้บริโภคกลุ่มนี้มีรายได้ที่มั่นคง และมีแนวโน้มในการตัดสินใจซื้อสินค้าเพื่อตอบโจทย์การใช้งาน และคุณค่าทางสังคม 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ ด้านผลิตภัณฑ์ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเนื่องจากผู้บริโภคเชื่อมโยงด้านคุณภาพ และความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ด้านราคา ผู้บริโภคยอมรับราคาที่สูงขึ้น เพราะเชื่อว่าผลิตภัณฑ์มีคุณภาพ และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลง ที่ผู้บริโภคไม่ได้มองราคาเป็นปัจจัยหลัก แต่ให้ความสำคัญกับคุณค่าที่ได้รับจากการซื้อ ด้านช่องทางจัดจำหน่าย ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับประสบการณ์การซื้อที่สะท้อนภาพลักษณ์เชิงรักษ์โลก ด้านการส่งเสริมการขาย การสื่อสารที่เน้นคุณค่าด้านสิ่งแวดล้อมสามารถสร้างแรงจูงใจ และความภาคภูมิใจในการซื้อ 3) แนวทางในการเพิ่มมูลค่าทางการตลาด การเพิ่มมูลค่าทางการตลาดของเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูปควรเน้นการสร้างคุณค่าเชิงสิ่งแวดล้อมเป็นแกนกลาง เนื่องจากสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยเชิงคุณค่าที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค และการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์ไม้แปรรูป

คำสำคัญ: การตัดสินใจซื้อ , เฟอร์นิเจอร์ , สิ่งแวดล้อม , ไม้แปรรูป , พฤติกรรมผู้บริโภค

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the behavior of consumers in choosing to buy and use furniture from processed wood in Bangkok and its vicinity, 2) to analyze the factors influencing purchasing decisions, and 3) to find ways to increase market value using a sample of 513 people. Hypothesis testing uses statistics and multiple regression analysis.

The results showed that: 1) Consumer behavior in choosing to buy and use furniture from processed wood in Bangkok and its vicinity, most of whom are female, aged 41-50 years old, with a bachelor's degree, reflecting the potential to buy furniture from processed wood. This group of consumers has a stable income and tends to make purchasing decisions to meet the needs of use and social value. 2) Factors that influence purchasing decisions: In terms of products, they influence decisions because consumers are linked to quality and

environmental friendliness. Consumers accept higher prices because they believe that products are of high quality and environmentally friendly, which reflects a change in which consumers do not see price as the main factor, but focus on the value they get from their purchases. Distribution Channels Consumers value a buying experience that reflects an eco-friendly image. Promotions Environmentally value-oriented communication can create motivation and pride in the purchase. 3) Guidelines for increasing market value Increasing the market value of furniture from lumber should focus on creating environmental value as the core because the environment is a value factor that influences consumer behavior. and the decision to buy lumber furniture.

Keywords: Purchasing Decision, Furniture, Environment, Lumber, Consumer Behavior

บทนำ

เฟอร์นิเจอร์ เป็นองค์ประกอบสำคัญในการตกแต่งภายใน มีความสัมพันธ์กับที่อยู่อาศัยทั้งภายใน และภายนอกอาคาร ใช้เพื่อความสะดวก และความสวยงามในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยเฟอร์นิเจอร์แต่ละประเภทตอบสนองความต้องการ และวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน ทั้งยังสะท้อนถึงรสนิยมของผู้ใช้งาน อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจ และสังคมไทย ดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ในไตรมาสแรกของปี 2567 ขยายตัว เมื่อเทียบกับปี 2566 ผู้ประกอบการไทยในปี 2566 มีจำนวน 12,117 ราย โดยส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการรายย่อย และขนาดย่อม ซึ่งรวมกันเป็นสัดส่วนสูงสุด ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้ แสดงให้เห็นว่าอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ของไทย มีเฟอร์นิเจอร์ไม้เป็นหลัก และเป็นกลุ่มผู้ประกอบการรายย่อย และขนาดย่อมที่เป็นฐานรากในระบบเศรษฐกิจที่ต้องได้รับความสำคัญเป็นอย่างมาก (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์ 2567)

ศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ได้จัดอันดับ 10 ธุรกิจดาวรุ่ง-ดาวร่วงของไทย ในปี 2568 โดยประเมินผลภายใต้การคาดการณ์แนวโน้มเศรษฐกิจไทยปี 2568 จะเติบโตได้ราว 3% ซึ่งพบว่า ธุรกิจเฟอร์นิเจอร์ไม้แบบดั้งเดิม ไม่มีการออกแบบดีไซน์

ติด 10 อันดับธุรกิจดาวร่วง ซึ่งคงมีปัจจัยเสี่ยงที่อาจบั่นทอนต่อธุรกิจ และเศรษฐกิจของไทย การพิจารณางบประมาณปี 2569 ปัญหาหนี้ครัวเรือนที่ยังคงอยู่ในระดับสูง และความไม่แน่นอนของภัยธรรมชาติที่มีแนวโน้มสูงขึ้น (ศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เรียบเรียงและจัดทำโดย ฝ่ายนโยบายยุทธศาสตร์ หอการค้าไทย 2567)

รายงานแนวโน้มอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไทยปี 2568 โดย LH Bank ระบุว่า แนวโน้มโดยรวมยังอยู่ในระดับ Negative จากหลายปัจจัยที่กดดัน ทั้งภายใน และภายนอกประเทศ โดยการผลิตเฟอร์นิเจอร์ในประเทศมีแนวโน้มลดลงต่อเนื่องจากปี 2567 ที่ดัชนี MPI อยู่ที่ 59.4 และคาดว่าจะลดลงเหลือ 55.1 ในปี 2568 ขณะที่การส่งออกก็ชะลอตัว โดยเฉพาะตลาดหลักอย่างจีน สหรัฐฯ และญี่ปุ่นที่คำสั่งซื้อหดตัวลงอย่างชัดเจน กำลังซื้อภายในประเทศยังไม่ฟื้นตัวเต็มที่ โดยเฉพาะกลุ่มผู้บริโภคระดับกลาง-ล่าง ขณะที่การแข่งขันจากสินค้านำเข้าราคาถูก โดยเฉพาะจากจีนที่มีสัดส่วนตลาดสูงถึง 79.3% ยังคงเป็นแรงกดดันสำคัญ นอกจากนี้ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นจากราคาวัตถุดิบและค่าแรงที่ปรับตัวเพิ่มขึ้น รวมถึงพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป นิยมเฟอร์นิเจอร์แบบมัลติฟังก์ชัน หรือสินค้าพรีเมียมมากขึ้น ล้วนเป็นปัจจัยลบที่กระทบต่ออุตสาหกรรม อย่างไรก็ตาม ยังมีโอกาสในการพัฒนาเฟอร์นิเจอร์แบบมัลติฟังก์ชันและพรีเมียม เพื่อเจาะกลุ่มตลาดบนที่ยังมีศักยภาพ (LH BANK สายงานวิจัยธุรกิจ กลุ่มกลยุทธ์และนวัตกรรม 2568)

ดังนั้น พฤติกรรมผู้บริโภคต่อการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ให้เติบโตอย่างยั่งยืน และสามารถแข่งขันในตลาดได้ อีกทั้งในภาคการผลิต คือการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคที่ให้ความสำคัญกับเรื่องสิ่งแวดล้อม คุณภาพ ความสวยงาม และความยั่งยืน ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลของการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นแนวทางในการวางกลยุทธ์เพื่อสร้างความภักดี และส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค ในการเลือกซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภค ในการเลือกซื้อ และใช้เฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูปในพื้นกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล โดยวิเคราะห์รูปแบบการตัดสินใจ และความคาดหวังที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ผลต่อการตัดสินใจซื้อ เฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป โดยเชื่อมโยงกับส่วนผสมทางการตลาด (4Ps) เพื่อระบุปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ

3. เพื่อหาแนวทางในการเพิ่มมูลค่าทางการตลาดของเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ตามพฤติกรรมผู้บริโภค เน้นการนำผลการศึกษาพฤติกรรม และปัจจัยต่าง ๆ มาวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์

สมมติฐานการวิจัย

1. ลักษณะประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน เช่น เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพ อาชีพ และรายได้ มีผลต่อพฤติกรรมการเลือกใช้เฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูปที่แตกต่างกัน

2. ปัจจัยด้านส่วนผสมทางการตลาด (4Ps) ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด ส่งผลบวกต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป

3. ความตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภค ส่งผลบวกต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูปที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

การทบทวนวรรณกรรม

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้ทำการทบทวนเอกสารวิชาการ งานวิจัย และข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ความหมายของเฟอร์นิเจอร์

วาสนา มิตรสายชล (2564) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า เฟอร์นิเจอร์ หมายถึง เครื่องตกแต่งบ้านที่สร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวก และสะท้อนความเป็นตัวตนของเจ้าของบ้าน สามารถแบ่งประเภทตามลักษณะการติดตั้งได้เป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ เฟอร์นิเจอร์ติดตั้งกับที่, เฟอร์นิเจอร์ลอยตัว, และเฟอร์นิเจอร์ที่สามารถถอดประกอบได้

ดาริกา คูศิริวานิชกร (2560) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า เฟอร์นิเจอร์ หมายถึง เครื่องตกแต่งบ้านที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ในการใช้งาน และอำนวยความสะดวกสบาย มันทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างผู้อยู่อาศัยกับสถาปัตยกรรมทั้งภายใน และภายนอก ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิต และสะท้อนถึงตัวตนของเจ้าของบ้าน

บุญศักดิ์ สมบุญรอด (2544) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า เฟอร์นิเจอร์ ว่าเป็นเครื่องตกแต่งบ้านพักอาศัย ที่มีประโยชน์ใช้สอย และให้ความสะดวกสบายในการดำรงชีพ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันเครื่องเรือนมีบทบาทมากยิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยไม่เพียงแต่สนองความสุขทางกาย และใจเท่านั้น แต่ยังมีผลต่อคุณภาพชีวิตและประสิทธิภาพในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญอีกด้วย

กล่าวโดยสรุป เฟอร์นิเจอร์ หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในบ้าน หรือพื้นที่สาธารณะ โดยมีบทบาทสำคัญทั้งในด้านการใช้งานและการเสริมสร้างบรรยากาศให้สวยงาม และน่าอยู่มากยิ่งขึ้น

แนวคิดและทฤษฎีด้านประชากรศาสตร์

Adam Hayes (2022) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า ประชากรศาสตร์คือการวิเคราะห์ประชากรเพื่อใช้อธิบายการกระจายคุณลักษณะประชากรในสังคมหรือกลุ่มประชากรอื่น ๆ เพื่อทำความเข้าใจ สร้างนโยบาย และคาดการณ์ทิศทางในอนาคต

วชิรวัชร งามละม่อม (2558) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า ลักษณะทางด้านประชากรศาสตร์ เป็นความหลากหลายด้านภูมิหลังของบุคคล ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ลักษณะโครงสร้างของร่างกาย ความอาวุโสในการทำงาน เป็นต้น โดยจะแสดงถึงความเป็นมาของแต่ละบุคคลจากอดีตถึงปัจจุบัน

กล่าวโดยสรุป ประชากรศาสตร์ คือการวิเคราะห์คุณลักษณะของประชากรในสังคมหรือกลุ่มต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจ และคาดการณ์ทิศทางในอนาคต โดยการศึกษาประชากรศาสตร์มักพิจารณา เพศ อายุ สถานภาพครอบครัว รายได้ การศึกษา และอาชีพ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภค และการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการ

แนวคิดและทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาด

คอทเลอร์ฟิลลิป (Kotler Philip, 2000) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) เป็นเครื่องมือที่ธุรกิจใช้เพื่อตอบสนองความต้องการ และสร้าง

ความพึงพอใจของลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย แบ่งออกเป็น 4 ส่วนหลัก ที่รู้จักกันว่า "4Ps" ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และการส่งเสริมการตลาด (Promotion)

ปณิศา ลัญชานนท์ (2548) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) หรือ 4Ps เป็นเครื่องมือที่บริษัทสร้างขึ้น เพื่อใช้กับกลุ่มเป้าหมายในการบรรลุวัตถุประสงค์ทางการตลาด โดยมีจุดประสงค์เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า

กล่าวโดยสรุป ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) 4Ps คือเครื่องมือสำคัญที่ธุรกิจใช้เพื่อตอบสนองความต้องการ และสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย

แนวคิดและทฤษฎีด้านสิ่งแวดล้อม

Zelezny and Schultz (2000) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า ความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึงปัจจัยในเชิงจิตวิทยาที่ส่งเสริมให้บุคคลมีแนวโน้มแสดงพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยเป็นการกระตุ้นให้เกิดความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมในการปกป้อง และรักษาสิ่งแวดล้อมให้ยังคงอยู่ในสภาพที่ดี

Ottman (1992) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า ผู้บริโภคในสหรัฐอเมริกาที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนของกลุ่ม Baby Boomers ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดความต้องการที่จะปกป้องคุณภาพชีวิตของตนเอง พร้อมทั้งอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้แก่คนรุ่นต่อไป ผลจากการขับเคลื่อนนี้ ทำให้ผู้บริโภคมีความตระหนักในความสำคัญของสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น ผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม หรือ Green products คือผลิตภัณฑ์ที่ปราศจากสารพิษ

ณิชมน ปิ่นมณีนพรัตน์ (2565) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า การตระหนักรู้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึงการสร้างความเข้าใจ และการตระหนักถึงปัญหาทางสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะเรื่องขยะให้กับคนในชุมชนทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่ เด็ก หรือเยาวชน การทำเช่นนี้ต้องเริ่มจากการปลูกฝังทัศนคติ และค่านิยมที่ดี เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและสร้างผลกระทบที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมในอนาคต

กล่าวโดยสรุป ความตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม เป็นปัจจัยทางจิตวิทยาที่กระตุ้นให้บุคคลมีพฤติกรรมเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยการรับรู้ และเข้าใจปัญหาทางสิ่งแวดล้อม เช่น ภาวะโลกร้อน มลพิษ และปัญหาขยะ ช่วยให้เกิดความรับผิดชอบ

แนวคิดและทฤษฎีพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อ

คอตเลอร์ (Kotler, 2000) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า พฤติกรรมผู้บริโภคว่าเป็นการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการที่บุคคล กลุ่มคน และองค์กรใช้ในการตัดสินใจเลือกซื้อ ใช้ และใช้จ่ายเกี่ยวกับสินค้า บริการ ความคิด หรือประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สามารถสร้างความพึงพอใจ และตอบสนองต่อความต้องการของพวกเขาได้

Schiffman and Kanuk (2010) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า พฤติกรรมผู้บริโภคเป็นกระบวนการที่ผู้บริโภคดำเนินการในหลายขั้นตอน เพื่อให้บรรลุถึงสิ่งที่ต้องการ โดยขั้นตอนเหล่านี้ประกอบด้วย การค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า และบริการที่สนใจ การซื้อตัวสินค้า หรือบริการนั้น ๆ การนำไปใช้งานในชีวิตประจำวัน การประเมินผลหลังการใช้งานว่าตรงตามความคาดหวังหรือไม่ และสุดท้ายคือการจัดการกับสินค้า หรือบริการนั้นเมื่อไม่ต้องการใช้อีกต่อไป

Hanna และ Wozniak (2001) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า กระบวนการตัดสินใจสามารถนิยามได้ว่า เป็นลักษณะของการแก้ไขปัญหาของผู้บริโภค ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อผู้บริโภคพบว่ามีความขัดแย้งระหว่างสภาพความเป็นจริงที่เผชิญอยู่ กับสภาพที่ต้องการให้เป็น การตระหนักถึงปัญหานี้ทำให้ผู้บริโภครับรู้ถึงความจำเป็นในการแก้ไขปัญหา และนำไปสู่กระบวนการในการพิจารณาและตัดสินใจ

รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2548) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า เป็นกระบวนการในการตัดสินใจเลือกจากหลายทางเลือกที่มีอยู่ โดยมีความมุ่งหวังให้ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเป็นที่น่าพึงพอใจ กระบวนการนี้เป็นการเลือกรูปแบบของการปฏิบัติที่เหมาะสมที่สุด เพื่อจัดการกับปัญหา และโอกาสที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่าง ๆ

กล่าวโดยสรุป พฤติกรรมผู้บริโภคคือการศึกษาการตัดสินใจซื้อ และใช้จ่ายของบุคคล กลุ่มคน หรือองค์กรเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้า หรือบริการที่ตอบสนองความต้องการ กระบวนการนี้ครอบคลุมตั้งแต่การค้นหาข้อมูล การประเมินทางเลือก จนถึงการตัดสินใจซื้อ และพฤติกรรมหลังการซื้อ การเข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภคช่วยพัฒนากลยุทธ์การตลาดที่มีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ และใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ ซึ่งใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การประมวลผลจากโปรแกรมสำเร็จรูป จากนั้น จึงทำการสรุปผลการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ศึกษา คือ ผู้ที่ตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ตั้งแต่อายุ 18 ปีขึ้นไป โดยใช้สูตรคำนวนแบบไม่ทราบจำนวนประชากร โดยกำหนดความเชื่อมั่น 95 % และค่าความคาดเคลื่อนไม่เกิน 5% ใช้ขนาดตัวอย่างในการวิจัยประมาณ 400 คน แต่เพื่อให้สะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูล ในการศึกษาครั้งนี้ จึงใช้กลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 513 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด และทฤษฎีทางด้านประชากรศาสตร์ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด 4Ps แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม กำหนดโครงสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัย ทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (ICO) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงชัดเจน แล้วไปทดลองใช้กับผู้บริโภคในการตัดสินใจของผู้บริโภคในการเลือกซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลโดยการแจกแบบสอบถาม จำนวน 30 ชุด แล้วนำไปทำการวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นในข้อคำถามรายข้อ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นข้อมูลปฐมภูมิ โดยใช้การสร้างเป็นแบบสอบถามปลายปิด จำนวน 513 ชุด โดยแบ่งเป็น 5 ส่วน ดังต่อไปนี้ ส่วนที่ 1 เป็นการสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นคำถามเกี่ยวกับ ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายปิด ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด 4Ps ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภคที่มีต่อการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล และส่วนที่ 5 แบบสอบถามปลายเปิด เกี่ยวกับข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติโดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ และในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติผู้วิจัยใช้สถิติดังนี้ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ค่าร้อยละ (Percentage) นำมาใช้ในการอธิบายข้อมูลทั่วไปสำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation:SD) นำมาใช้ในการวิเคราะห์ และอธิบายค่าความหมายตัวแปรแต่ละตัว วิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคล ส่วนผสมทางการตลาด และความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ ใช้สถิติ t-test และ One-Way ANOVA เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์การถดถอยศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรอิสระ (Independent Variable) กับตัวแปรตาม (Dependent Variable) โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ เพื่อการทดสอบสมมติฐานการวิจัย วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ โดยทำการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ข้อ ผลการวิจัยสามารถอธิบายได้ดังนี้ คือ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภค ในการเลือกซื้อและใช้เฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูปในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล โดยวิเคราะห์รูปแบบการตัดสินใจและความคาดหวังที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำแนกตาม อายุ พบว่าส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จำแนกตาม การศึกษา พบว่าส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำแนกตาม อาชีพ พบว่าส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน จำแนกตาม รายได้ต่อเดือน พบว่าส่วนใหญ่มีรายได้ 35,0001-45,000 บาท ซึ่งเห็นว่า ผู้บริโภคในกรุงเทพฯ และปริมณฑล ที่เลือกซื้อเฟอร์นิเจอร์ไม้แปรรูปส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยทำงานที่มีรายได้และการศึกษาสูง พฤติกรรมการเลือกซื้อจึงเชื่อมโยงกันทั้ง คุณภาพสินค้า ภาพลักษณ์การใช้ชีวิต และค่านิยมด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการวิเคราะห์ปัจจัยการตลาด

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ เฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป โดยเชื่อมโยงกับส่วนผสมทางการตลาด (4Ps) เพื่อระบุปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการ

ตัดสินใจซื้อ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) มีอิทธิพลสูงสุดต่อการตัดสินใจซื้อ ($\bar{x}$4.61) เนื่องจากผู้บริโภคเชื่อมโยงคุณภาพและการออกแบบกับความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งสะท้อนว่าการออกแบบที่ยั่งยืนสามารถสร้างความแตกต่างเชิงการแข่งขันได้จริง ด้านช่องทางจัดจำหน่าย (Place) ($\bar{x}$4.55) แสดงว่าผู้บริโภคไม่ได้มองเพียงการเข้าถึงสินค้า แต่ยังให้ความสำคัญกับประสบการณ์การซื้อ ที่สะท้อนภาพลักษณ์เชิงสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมการขาย (Promotion) แม้มีค่าเฉลี่ยรองลงมา ($\bar{x}$4.47) แต่ยังอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่าการสื่อสารที่เน้นคุณค่าด้านสิ่งแวดล้อม สามารถสร้างแรงจูงใจ และความภาคภูมิใจในการซื้อ ราคา (Price) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{x}$4.27) แต่การที่ผู้บริโภคยอมรับกับราคาที่สูงขึ้น เชื่อว่าผลิตภัณฑ์มีคุณภาพและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงทัศนคติ คือผู้บริโภคไม่ได้มองราคาเป็นปัจจัยหลัก แต่ให้ความสำคัญกับคุณค่าที่ได้จากการบริโภค

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อหาแนวทางในการเพิ่มมูลค่าทางการตลาดของเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ตามพฤติกรรมผู้บริโภค เน้นการนำผลการศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยต่างๆ มาวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ จากวัตถุประสงค์ของที่ 1 และ 2 ชี้ให้เห็นว่าการเพิ่มมูลค่าทางการตลาดของเฟอร์นิเจอร์ไม้แปรรูปควรเชื่อมโยงกับ คุณภาพ และความยั่งยืนของผลิตภัณฑ์ ควบคู่ไปกับ ช่องทางการจัดจำหน่ายที่สะดวก และการสื่อสารการตลาดที่เน้นสิ่งแวดล้อม การสร้างภาพลักษณ์สินค้ารักษ์โลก ไม่เพียงตอบสนองพฤติกรรมผู้บริโภค แต่ยังเป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างความแตกต่าง และความได้เปรียบในการแข่งขันทางธุรกิจในระยะยาว

ผลการทดสอบสมมติฐาน การศึกษาครั้งนี้มีสมมติฐานในการทดสอบ จำนวน 3 สมมติฐาน โดยมีรายละเอียดในการทดสอบสมมติฐาน และผลการทดสอบสมมติฐานดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 ลักษณะทางประชากรที่แตกต่าง มีความสัมพันธ์กับการการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูปที่แตกต่างกัน

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล จำแนกตามเพศ

การตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป	**เพศชาย**		**เพศหญิง**		**T-Test**	**Sig.**
	$\bar{x}$	**S.D.**	$\bar{x}$	**S.D.**		
	4.448	.350	4.603	.352	-4.987	.413

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 1 การเปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูปในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลจำแนกตามเพศ พบว่าผู้บริโภคที่มีเพศแตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อที่ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล จำแนกตามอายุ

การตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป	**ความแปรปรวน**	**ss**	**df**	**MS**	**F**	**Sig.**
	ระหว่างกลุ่ม	9.876	5	1.975	17.808	.000*
	ภายในกลุ่ม	56.234	507	.111		
	รวม		512			

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 การเปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล จำแนกตามอายุ พบว่า ผู้บริโภคที่มีอายุแตกต่างกัน มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูปที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีการของ LSD (Least Significance Difference) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล จำแนกตามอายุ

การตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป							
อายุ	$\bar{x}$	18-20ปี	21-30ปี	31-40ปี	41-50ปี	51-60ปี	61ปีขึ้นไป
		4.33	4.35	4.69	4.54	4.49	3.93
18-20ปี	4.33			-.355*	-.209*		.408*
21-30ปี	4.35			-.338*	-.192*		.425*

การตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป							
อายุ	$\bar{x}$	18-20ปี	21-30ปี	31-40ปี	41-50ปี	51-60ปี	61ปีขึ้นไป
		4.33	4.35	4.69	4.54	4.49	3.93
31-40ปี	4.69				.146*	.201*	.764*
41-50ปี	4.54						.617*
51-60ปี	4.49						.562*
61 ปีขึ้นไป	3.93						

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำแนกตามระดับการศึกษา

การตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป	ความแปรปรวน	ss	df	MS	F	Sig.
	ระหว่างกลุ่ม	4.746	4	1.187	9.824	.000*
	ภายในกลุ่ม	61.363	508	.121		
	รวม	66.109	512			

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 การเปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล จำแนกตามการศึกษา พบว่า ผู้บริโภคที่มีการศึกษาแตกต่างกัน มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูปที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีการของ LSD (Least Significance Difference) ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ของการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล จำแนกตามระดับการศึกษา

การตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป						
ระดับการศึกษา	$\bar{x}$	ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	มัธยมศึกษา	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	ปริญญาเอก
		4.28	4.41	4.61	4.54	4.54
ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	4.28			-.333*	-.260*	-.263*
มัธยมศึกษา	4.41			-.197*	-.124*	
ปริญญาตรี	4.61					
ปริญญาโท	4.54					
ปริญญาเอก	4.54					

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 6 การเปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล จำแนกตามอาชีพ

การตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป	**ความแปรปรวน**	**ss**	**df**	**MS**	**F**	**Sig.**
	ระหว่างกลุ่ม	3.292	6	.549	4.420	.000*
	ภายในกลุ่ม	62.817	506	.124		
	รวม	66.109	512			

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 6 การเปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูปใน พื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล จำแนกตามการอาชีพ พบว่า ผู้บริโภคที่มีการศึกษาแตกต่างกัน มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูปที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีการของ LSD (Least Significance Difference) ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ของการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล จำแนกตามอาชีพ

การตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป								
อาชีพ	$\bar{x}$	ข้าราชการ	พนักงานรัฐวิสาหกิจ	พนักงานบริษัทเอกชน	ประกอบธุรกิจส่วนตัว	เกษตรกร	นักเรียนนักศึกษา	แม่บ้าน
		4.50	4.65	4.53	4.51	4.04	4.45	4.18
ข้าราชการ	4.50		-.149*			.468*		
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	4.65			.121*	.144*	.618*		.478*
พนักงานบริษัทเอกชน	4.53					.496*		.356*
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	4.51					.473*		
เกษตรกร	4.04						-.418*	
นักเรียนนักศึกษา	4.45							
แม่บ้าน	4.18							

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 7 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ของการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูปในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำแนกตามอาชีพ

ตารางที่ 8 การเปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

การตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป	**ความแปรปรวน**	**ss**	**df**	**MS**	**F**	**Sig.**
	ระหว่างกลุ่ม	4.671	5	.934	7.709	.000*
	ภายในกลุ่ม	61.438	507	.121		
	รวม	66.109	512			

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 8 การเปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล จำแนกตามรายได้ต่อเดือน พบว่า ผู้บริโภคที่มีรายได้แตกต่างกัน มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีการของ LSD (Least Significance Difference) ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ของการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล จำแนกตามรายได้

การตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป							
รายได้	$\bar{x}$	ต่ำกว่า 15,000 บาท	15,001-25,000 บาท	25,001-35,000 บาท	35,001-45,000 บาท	45,001-55,000 บาท	55,001 บาทขึ้นไป
		4.37	4.55	4.65	4.55	4.46	4.58
ต่ำกว่า15,000 บาท	4.37		-.174*	-278*	-.184*		-.212*
15,001-25,000 บาท	4.55			-.104*			
25,001-35,000 บาท	4.65				.094*	.193*	
35,001-45,000 บาท	4.55						
45,001-55,000 บาท	4.46						
55,001 บาทขึ้นไป	4.58						

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 10 การวิเคราะห์สมการพยากรณ์ระหว่างส่วนผสมทางการตลาดผลต่อการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

ตัวแปรพยากรณ์	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.	Collinearity	
	B	Std. Error	$\bar{x}$			Tolerance	VIF
Constant	1.145	.079		14.475	.000		
ด้านผลิตภัณฑ์(X_1)	.286	.027	.442	10.437	.000	.171	5.859
ด้านราคา(X_2)	.056	.020	.066	2.806	.005	.559	1.788
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย(X_3)	.185	.033	.240	5.606	.000	.168	5.970
ด้านโปรโมชั่น(X_4)	.220	.029	.240	7.479	.000	.298	3.352
R=.919[a], R^2 = .845, Adjusted R^2=.843, SEE=.142, F=689.747, Sig.=.000*							

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 10 ผลการวิเคราะห์สมการพยากรณ์ ระหว่างส่วนผสมทางการตลาด ที่ผลต่อการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล พบว่ากลุ่มตัวแปรอิสระที่มีนัยสำคัญต่อตัวแปรตาม หรือตัวแปรที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรคือด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านด้านโปรโมชั่น

ตารางที่ 11 การวิเคราะสมการพยากรณ์ ระหว่างปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมผลต่อการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

ตัวแปรพยากรณ์	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.	Collinearity	
	B	Std. Error	$\bar{x}$			Tolerance	VIF
Constant	1.161	.065		17.908	.000		
ด้านความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม(X_1)	.359	.024	.491	15.248	.000	.292	3.421

ด้านพฤติกรรมการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม(X)	.377	.026	.468	14.533	.000	.292	3.421
R=.920[a], R^2 = .846, Adjusted R^2=.845, SEE=.141, F=1396.530, Sig.=.000*							

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 11 ผลการวิเคราะห์สมการพยากรณ์ ระหว่างปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่ผลต่อการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑลพบว่ากลุ่มตัวแปรอิสระที่มีนัยสำคัญต่อตัวแปรตาม หรือตัวแปรที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป คือด้านความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และด้านพฤติกรรมการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 6 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ลักษณะประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูปที่แตกต่างกัน พบว่า ผู้บริโภคที่มี อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ที่แตกต่างกัน มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูปที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่สำหรับผู้บริโภคที่มีเพศที่แตกต่างกัน มีความสัมพันธ์ในการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูปไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 ส่วนผสมทางการตลาด (4Ps) มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ที่แตกต่างกัน พบว่า ส่วนผสมทางการตลาด (4Ps) ได้แก่ Product (ผลิตภัณฑ์) Price (ราคา) Place (สถานที่จัดจำหน่าย) และ Promotion (การส่งเสริมการขาย) มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมมีผลต่อการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูปที่แตกต่างกัน พบว่า ด้านความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และด้านพฤติกรรมการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภค ในการเลือกซื้อและใช้เฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูปในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล โดยวิเคราะห์รูปแบบการตัดสินใจและความคาดหวังที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม พบว่า ปัจจัยด้านเพศมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูปที่ไม่แตกต่างกัน แต่ อายุ การศึกษา อาชีพและรายได้มีความแตกต่างกัน ต่อการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้เป็นเพราะ ผู้บริโภค อายุ 41–50 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี และมีรายได้ระดับปานกลางถึงสูง มีศักยภาพทางเศรษฐกิจและให้ความสำคัญกับคุณภาพสินค้า พฤติกรรมการเลือกซื้อสัมพันธ์กับ ความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม เชื่อว่าการใช้เฟอร์นิเจอร์ไม้แปรรูปช่วยลดปัญหาโลกร้อนและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ จีรนันท์ วุฒิพรภัทร และคณะ (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อเฟอร์นิเจอร์มือสองของผู้บริโภคในประเทศไทย จากการศึกษาพบว่า ผู้บริโภคที่มีเพศแตกต่างกันมีผลต่อการพฤติกรรมการซื้อเฟอร์นิเจอร์มือสองของผู้บริโภคในประเทศไทย ที่ไม่แตกต่างกัน และสมพงษ์ ศรีรุ่งเรืองชัย (2552) ที่ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อเฟอร์นิเจอร์ไม้สนร้าน PINERY FURNITURE ที่ห้างสรรพสินค้าเดอะมอลล์ สาขาบางกะปิ จากการศึกษาพบว่าผู้บริโภคที่มีอายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้แตกต่างกัน มีพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์ไม้สนที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป โดยเชื่อมโยงกับส่วนผสมทางการตลาด (4Ps) เพื่อระบุปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ พบว่า ปัจจัยด้านส่วนผสมทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูปในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้เป็นเพราะว่าปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป โดยเชื่อมโยงกับส่วนผสมทางการตลาด (4Ps) ด้านผลิตภัณฑ์ ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับความแข็งแรง อายุการใช้งาน และการดูแลรักษาง่ายมีดีไซน์และความสวยงามลวดลายไม้ และการออกแบบที่ทันสมัย ด้านราคา ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับราคาก่อนการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์ไม้แปรรูป เพราะเป็นตัวสะท้อนทั้งกำลังซื้อ และความรู้สึกคุ้มค่าของผู้บริโภค หากราคาสอดคล้องกับคุณภาพ และประโยชน์ที่ได้รับ ผู้บริโภคจะมีแนวโน้มตัดสินใจซื้อได้ง่ายขึ้น ด้าน

ช่องทางการจัดจำหน่าย ความสะดวกในการเข้าถึงสินค้า และสร้างความมั่นใจให้ผู้บริโภค หากมีโชว์รูมที่สามารถสัมผัส และทดลองใช้เฟอร์นิเจอร์จริง ผู้บริโภคจะรู้สึกมั่นใจในคุณภาพ และตัดสินใจซื้อได้ง่ายขึ้น ด้านการส่งเสริมการตลาด โปรโมชั่นเป็นเครื่องมือที่ช่วยสร้างแรงจูงใจ และเร่งให้ผู้บริโภคตัดสินใจเร็วขึ้น การโฆษณาที่นำเสนอภาพลักษณ์ของเฟอร์นิเจอร์ไม้ว่าเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ และรักษ์สิ่งแวดล้อมสามารถสร้างความเชื่อมั่น และความน่าสนใจ สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของสุดชีวี มณีวรรณ (2554) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์ไม้ของผู้บริโภคในจังหวัดลำปาง จากการศึกษาพบว่าปัจจัยด้านส่วนผสมทางการตลาด(4Ps) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ ดาริกา คูศิริวานิชกร (2560) ที่ศึกษาวิจัยเรื่องพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อเฟอร์นิเจอร์ไม้ของผู้บริโภค Generation X และ Generation Y ในเขตกรุงเทพ และปริมณฑลจากการศึกษาพบว่าปัจจัยด้านส่วนผสมทางการตลาด(4Ps) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อหาแนวทางในการเพิ่มมูลค่าทางการตลาดของเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ตามพฤติกรรมผู้บริโภค เน้นการนำผลการศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยต่างๆ มาวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ พบว่า จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 สามารถเพิ่มมูลค่าทางการตลาดได้โดยเน้นคุณค่าเชิงสิ่งแวดล้อม Storytelling การจัดการเชิงกลยุทธ์ Green Marketing และพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการผู้บริโภคที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ ปิยาภรณ์ ค่ายิ่งยง (2562) ได้ศึกษาการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัสดุเหลือใช้ สู่ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ตกแต่งบ้านจากเศษไม้ จากการศึกษาพบว่าผู้บริโภคในยุคปัจจุบันให้ความสำคัญ และหันมาใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ทำให้เป็นการเพิ่มทางเลือกของผลิตภัณฑ์ในรูปแบบใหม่ ๆ ให้กับผู้บริโภคมากขึ้น และเพิ่มโอกาสทางการขายเป็นอย่างดีให้แก่ผู้ประกอบการให้สามารถต่อยอดธุรกิจไปในทิศทางต่างๆและพัฒนาต่อยอดสินค้าให้มีคุณภาพสูงขึ้น ทัดเทียมกับสินค้าของบริษัทขนาดใหญ่ นอกจากนี้ ยังเป็นการร่วมมือกันช่วยอนุรักษ์สภาพแวดล้อมอย่างยั่งยืนอีกทางหนึ่ง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ไม่ได้แตกต่างตามเพศ แต่ แตกต่างตามอายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ รวมถึงได้รับอิทธิพลจาก ส่วนผสมทางการตลาด (4Ps) และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะความรู้ และพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริโภคยุคใหม่ให้ความสำคัญทั้งด้านคุณภาพสินค้า ราคา ความสะดวก และความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยทั้ง 3 ด้าน **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ปัจจัยด้านส่วนผสมทางการตลาด (4Ps) 1) ด้านผลิตภัณฑ์ ควรพัฒนาสินค้าให้ตอบโจทย์ทั้งการใช้งานจริง และรสนิยมของผู้บริโภค โดยเน้นคุณภาพ ความทนทาน และดีไซน์ที่หลากหลาย รวมถึงการใช้วัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและเพิ่มคุณค่าเชิงอารมณ์ 2) ด้านราคา ควรกำหนดให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยมีหลายระดับราคา เพื่อเข้าถึงผู้บริโภคที่มีกำลังซื้อแตกต่างกัน 3) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ควรสร้างความสะดวกให้ผู้บริโภคเข้าถึงสินค้าได้ทั้งออนไลน์ และออฟไลน์ มีโชว์รูมที่จัดแสดงสินค้าจริงเพื่อสร้างความมั่นใจ 4) ด้านโปรโมชั่น ควรใช้การสื่อสารที่สร้างภาพลักษณ์เชิงบวก การโฆษณาที่เน้นคุณภาพ และความยั่งยืน เพื่อสร้างแรงจูงใจและเร่งการตัดสินใจซื้อ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม 1) ด้านความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการสร้างความตระหนักรู้ให้กับผู้บริโภคมากขึ้น ผ่านการสื่อสาร และการให้ข้อมูล 2) ด้านพฤติกรรมการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการออกแบบกลยุทธ์ที่ส่งเสริมให้ผู้บริโภคปรับเปลี่ยนพฤติกรรม **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1. เพื่อให้ข้อมูลเชิงลึกเพิ่มเติมเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้บริโภคในการเลือกซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูป ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ผู้วิจัยควรเพิ่มเติมการทำวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก ควบคู่ไปกับการแจกแบบสอบถาม เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึก รวมถึงความต้องการซื้อเฟอร์นิเจอร์จากไม้แปรรูปอย่างแท้จริง 2. ผู้วิจัยควรขยายขอบเขตในการทำวิจัยเพิ่มมากขึ้น เพื่อศึกษาดูความแตกต่างของพฤติกรรมในการเลือกซื้อ และปัจจัยด้านอื่น ๆ เช่นคุณภาพสินค้า คุณภาพการบริการ และการจัดการกลยุทธ์ และปัจจัยด้านมาตรฐานในการให้บริการ

เอกสารอ้างอิง

บุญศักดิ์ สมบุญรอด. (2544). *การหุ้มบุเก้าอี้.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ.

ดาริกา คูศิริวานิชกร. (2560). พฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อเฟอร์นิเจอร์ไม้ของผู้บริโภค Generation X และ Generation Y ในเขตกรุงเทพและปริมณฑล. ใน *วิทยานิพนธ์.* มหาวิทยาลัยมหิดล.

จีรนันท์ วุฒิพรภัทร และ คณะ. (2562). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเฟอร์นิเจอร์มือสองของผู้บริโภคในประเทศไทย. ใน *วิทยานิพนธ์*. มหาวิทยาลัยมหิดล.

ณิชมน ปิ่นมณีนพรัตน์. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อและความพึงพอใจต่ออาหารเพื่อสุขภาพที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ใน *สารนิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยมหิดล.

ปณิศา ลัญชานนท์. (2548). *หลักการตลาด.* กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.

ปิยาภรณ์ ค่ายิ่งยง. (2562). การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัสดุเหลือใช้ สู่ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ตกแต่งบ้านจากเศษไม้. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2548). *พฤติกรรมองค์การ (Organizational Behavior)*. กรุงเทพฯ: บริษัท ธรรมสาร จำกัด.

ศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. (2567). ใน *รายงานแนวโน้มเศรษฐกิจและธุรกิจ.* ฝ่ายนโยบายยุทธศาสตร์ หอการค้าไทย.

สุดชีวี มณีวรรณ. (2554). พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์ไม้ของผู้บริโภคในจังหวัดลำปาง. ใน *การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สมพงษ์ ศรีรุ่งเรืองชัย. (2552). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อเฟอร์นิเจอร์ไม้สนร้าน Pinery Furniture ที่ห้างสรรพสินค้าเดอะมอลล์สาขาบางกะปิ. ใน *วิทยานิพนธ์.* มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า. (2567). *แนวโน้มอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์: โอกาสผลักดันอุตสาหกรรมของคนไทยสร้างรายได้เพิ่มให้แก่ประเทศ.* กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า.

วชิรวัชร งามละม่อม. (2558). *แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับลักษณะทางประชากรศาสตร์.* เรียกใช้เมื่อ 12 กันยายน 2568 จาก http://learningofpublic.blogspot.com/2015/09/blog-post_11.html

วาสนา มิตรสายชล. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์จากวัสดุยั่งยืน วัสดุรีไซเคิล หรือเฟอร์นิเจอร์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม. ใน *วิทยานิพนธ์*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Hayes, A. (2022). *Demographics: How to collect, analyze, and use demographic data*. Investopedia. Retrieved on September 12, 2025 from https://www.investopedia.com/terms/d/demographics.asp

Hanna, N., & Wozniak, R. (2001). *Consumer behaviour: An applied approach*. New Jersey: Prentice Hall.

Kotler, P. (2000). *Marketing management.* (10th ed.). New Jersey: Prentice Hall.

Ottman, J. A. (1992). *Sometimes consumers will pay more to go green*. Marketing News.

Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (2010). *Consumer behavior.* (10th ed.). New Jersey: Prentice Hall.

Zelezny, L. C., & Schultz, P. W. (2000). *Environmental consciousness. In M. Bonnes, T.* Lee, & M. Bonaiuto (Eds.), Psychological theories for environmental issues (pp. 121–144). *Ashgate*.

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2*

SUPER LEADERSHIP OF THE SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING INNOVATIVE ORGANIZATION UNDER ROI-ET PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

อภินันท์ แก้วอาจ[1] และ วิชิต กำมันตะคุณ[2]

Aphinan Kaew-arj[1] and Wichit Kammantakun[2]

[1-2]คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

[1-2]Faculty of Education and Human Development, Roi Et Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: apinun401@gmail.com

วันที่รับบทความ : 27 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 3 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 5 กุมภาพันธ์ 2569

Received 27 January 2026; Revised 3 February 2026; Accepted 5 February 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 (2) เพื่อศึกษาระดับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 (3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด

Citation:

* อภินันท์ แก้วอาจ และ วิชิต กำมันตะคุณ. (2569). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1293-1320.

Aphinan Kaew-arj and Wichit Kammantakun. (2026). Super Leadership Of The School Administrators Affecting Innovative Organization Under Roi-Et Primary Educational Service Area Office 2. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1293-1320.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

เขต 2 (4) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

ซึ่งการวิจัยนี้ ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมี กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 335 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า (1) ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลดังกล่าวอาจเป็นเพราะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ให้ความสำคัญกับการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 (2) การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลดังกล่าวอาจเป็นเพราะสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 มีการขับเคลื่อนนโยบายโดยใช้แผนพัฒนาที่บูรณาการนวัตกรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีมของบุคลากรใน (3) ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมในระดับสูงมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มุ่งพัฒนาครูและบุคลากรให้สามารถกำกับตนเอง คิด วิเคราะห์ และตัดสินใจได้ด้วยตนเอง จะช่วยสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา และผลการศึกษา (4) ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ การส่งเสริมให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง การสร้างรูปแบบความคิดเชิงบวก และการให้รางวัลและการตำหนิที่สร้างสรรค์ โดยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ, องค์กรแห่งนวัตกรรม, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This research aimed to: (1) examine the level of super leadership of school administrators under the Roi Et Primary Educational Service Area Office

2; (2) investigate the level of schools as innovative organizations under the Roi Et Primary Educational Service Area Office 2; (3) examine the relationship between the super leadership of school administrators and schools as innovative organizations under the Roi Et Primary Educational Service Area Office 2; and (4) identify aspects of super leadership of school administrators that influence schools' development as innovative organizations under the Roi Et Primary Educational Service Area Office 2.

This study employed a quantitative research design. The sample consisted of 335 school administrators and teachers. The research instrument was a questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics, Pearson's product–moment correlation coefficient, and stepwise multiple regression analysis.

The findings revealed that: (1) the overall level of super leadership of school administrators under the Roi Et Primary Educational Service Area Office 2 was high. This may be attributed to the office's emphasis on enhancing educational quality in alignment with changes in the 21st century. (2) The overall level of schools as innovative organizations under the Roi Et Primary Educational Service Area Office 2 was at the highest level. This may be due to the implementation of policies driven by development plans that integrate innovation as a key tool in educational administration and quality improvement, which requires participation and teamwork among personnel. (3) The super leadership of school administrators was positively correlated with schools as innovative organizations at a very high level, with statistical significance at the .01 level. This finding indicates that administrators who focus on developing teachers and personnel to be self-directed, capable of thinking critically, analyzing situations, and making independent decisions contribute to a work environment that fosters learning, creativity, and educational innovation. (4) The

aspects of super leadership of school administrators under the Roi Et Primary Educational Service Area Office 2 that significantly influenced schools as innovative organizations at the .01 level were encouraging personnel to become self-leaders, fostering positive thinking patterns, and providing constructive rewards and corrective feedback.

Keywords: Super Leadership, Innovative Organization, School Administrators

บทนำ

ระบบการศึกษาทั่วโลกกำลังเผชิญกับความท้าทายและปัญหาที่ซับซ้อนโดยเฉพาะความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา คุณภาพการเรียนรู้ที่ไม่เท่าเทียม และความไม่สอดคล้องระหว่างทักษะของผู้เรียนกับความต้องการของโลกการทำงาน องค์การยูเนสโก (UNESCO) รายงานว่ายังมีเด็กและเยาวชนจำนวนมากทั่วโลกที่ไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ แม้จะได้รับโอกาสเข้าเรียน แต่ผลลัพธ์การเรียนรู้ยังไม่เป็นไปตามมาตรฐาน โดยเฉพาะทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน และคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (UNESCO, 2021) นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ และระบบอัตโนมัติ ได้ส่งผลให้ตลาดแรงงานต้องการทักษะใหม่ ๆ ทำให้ผู้เรียนขาดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการทำงานในโลกยุคใหม่ (OECD, 2019) อีกทั้งในบริบทของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก ในศตวรรษที่ 21 การศึกษาถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ประเทศต่าง ๆ

จากสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้หลายประเทศตระหนักถึงความจำเป็นในการปฏิรูประบบการศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาและภาวะผู้นำทางการศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง สร้างนวัตกรรม และพัฒนาสถานศึกษาให้สามารถตอบสนองต่อความท้าทายของระบบการศึกษาทั่วโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2553) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ได้กำหนดเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาคนไทยให้มีคุณภาพ มีสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และพัฒนาสังคมไทยให้เป็น “สังคมแห่งการเรียนรู้และคุณธรรม” โดยเน้นการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ลดความเหลื่อมล้ำ และ

ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้ การบรรลุเป้าหมายดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยสถานศึกษาที่สามารถปรับตัวและพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553) จากนโยบายการปฏิรูปการศึกษาและการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญยิ่งในการนำพานโยบายไปสู่การปฏิบัติ ผู้บริหารจึงต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีวิสัยทัศน์ ทักษะการบริหาร และภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับบริบทของศตวรรษที่ 21 เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศอย่างยั่งยืน (ภัคณภัทร แสงคำ, 2567)

สถานการณ์ปัญหาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 พบว่าจากบริบทการเปลี่ยนแปลงของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษาถูกคาดหวังให้พัฒนาไปสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมที่สามารถสร้างผู้เรียนให้มีทักษะแห่งอนาคต มีความคิดสร้างสรรค์ และสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550) อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยบทบาทและภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ โดยเฉพาะภาวะผู้นำที่สามารถส่งเสริมให้บุคลากรมีความเป็นผู้นำตนเอง มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มสิ่งใหม่ และร่วมกันสร้างนวัตกรรมในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำเหนือผู้นำ (Super Leadership) (Manz and Sims, 1991) อย่างไรก็ตาม จากการบริหารจัดการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 พบว่า สถานศึกษาหลายแห่งยังคงเผชิญกับข้อจำกัดด้านรูปแบบการบริหารที่เน้นการสั่งการจากบนลงล่าง ผู้บริหารยังมีบทบาทหลักในการตัดสินใจ ขณะที่ครูและบุคลากรทางการศึกษามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการพัฒนาองค์กรค่อนข้างจำกัด ส่งผลให้การส่งเสริมความเป็นผู้นำตนเอง การกล้าคิด กล้าทำ และการริเริ่มนวัตกรรมของบุคลากรยังไม่เกิดขึ้นอย่างเต็มศักยภาพ (กีรติ ยศยิ่งยง, 2552)

ในบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ซึ่งมีสถานศึกษาจำนวนมากตั้งอยู่ในพื้นที่ชนบทและกึ่งชนบท สถานศึกษายังเผชิญกับข้อจำกัดด้านทรัพยากร งบประมาณ และโอกาสในการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ทำให้การนำนวัตกรรมทางการบริหารและการจัดการเรียนรู้มาใช้ยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควร หากผู้บริหารสถานศึกษา

ไม่สามารถใช้ภาวะผู้นำเหนือผู้นำในการปลดปล่อยศักยภาพของครูและบุคลากร ย่อมส่งผลให้สถานศึกษาไม่สามารถพัฒนาไปสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมได้อย่างแท้จริง (สุกัญญา แช่มช้อย, 2561) จากสถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม แต่ในทางปฏิบัติยังปรากฏช่องว่างและข้อจำกัดในการนำแนวคิดดังกล่าวไปใช้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 อย่างเป็นรูปธรรมและยังพบการศึกษาวิจัยในประเด็นดังกล่าวยังมีน้อย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 เนื่องจากการศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาและผลที่มีต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อใช้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ในการกำหนดแนวทางพัฒนา การปรับปรุงรูปแบบการบริหาร และการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดให้สอดคล้องกับบริบทของศตวรรษที่ 21 อย่างยั่งยืน ส่งเสริมการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมอันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการบริหารและการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

2. เพื่อศึกษาระดับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

4. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

การทบทวนวรรณกรรม

ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

กิจจา กสิกรรม (2561) ได้ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำหมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกเกี่ยวกับการใช้อิทธิพลซึ่งเป็นอำนาจภายในตัวเองของผู้นำ โดยอาศัยศิลปะของการใช้อิทธิพลเพื่อจูงใจผู้ร่วมงาน ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด เช่น อาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ บุคลิกภาพ คุณธรรม จริยธรรม ทีมีอยู่ในตัวของผู้นำ ต่อผู้ร่วมงานในสถานการณ์ต่าง ๆ ถือว่าเป็นการโน้มน้าวจิตใจผู้ร่วมงาน ให้เกิดแรงจูงใจภายในเพื่อเกิดความพึงพอใจ เต็มใจ ร่วมมือกันที่จะใช้ความพยายามของตนอย่างเต็มที่ในการปฏิบัติงาน และทุ่มเทกำลังความคิด ความรู้ความสามารถของตนในการช่วยกันแก้ปัญหา รวมทั้งผู้นำต้องมีความสามารถในการชี้นำแนวทางและหากลวิธีเพื่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของกลุ่มที่ตั้งไว้

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2561) ได้ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำหมายถึง ผู้นำที่ไม่ใช่ผู้ที่ตั้งขึ้นมาเพื่อคอยออกคำสั่ง แต่ต้องเป็นผู้ที่นำทิศทางและสร้างคนให้ก้าวไปสู่เป้าหมาย เราควรพัฒนาภาวะผู้นำในตัวให้พร้อมก่อนก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งที่ต้องนำ เริ่มต้นตั้งแต่ก้าวที่หนึ่งเตรียมตัวเตรียมใจก่อนนำก้าวที่สองตระหนักชัด ก้าวที่สามเป็นเรื่องของอำนาจที่มีมากขึ้น แต่ต้องใช้ให้เป็นก้าวที่สี่การใช้ทักษะภาวะผู้ เพื่อนำคนสู่เป้าหมาย และก้าวที่ห้าซึ่งเป็นก้าวที่สำคัญที่สุดนั่นคือเพื่อการพัฒนาตนเองในการนำเพื่อเป็นผู้นำที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี (2561) ได้ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำหมายถึงกระบวนการที่ผู้นำสามารถโน้มน้าวหรือจูงใจบุคคลในองค์กรให้ทำงานด้วยความเต็มใจ เพื่อการบรรลุ เป้าหมายขององค์กรร่วมกัน

สรุปได้ว่า “ภาวะผู้นำ” หมายถึง กระบวนการ ความสามารถ หรือพฤติกรรมที่บุคคลนำมาใช้ในการชักจูง มีอิทธิพล หรือโน้มน้าวผู้อื่นหรือกลุ่มคนให้ร่วมมือกันปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรหรือกลุ่ม ผู้นำต้องมีคุณลักษณะสำคัญ เช่น วิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ความสามารถในการสื่อสาร การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ความคิดสร้างสรรค์ และยึดมั่นในหลักจริยธรรม สามารถสร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นความคิดในเชิงปัญญา และส่งเสริมความร่วมมือผ่านความสัมพันธ์ที่ดีภายในกลุ่มหรือองค์กร มีทักษะในการจัดการทรัพยากรมนุษย์ มีความยืดหยุ่นในการปรับตัวตามสถานการณ์ และสามารถปรับเปลี่ยน

รูปแบบหรือแนวทางการนำได้อย่างเหมาะสมกับบริบทผสมผสานทั้งศาสตร์และศิลป์ในการขับเคลื่อนองค์กร โดยมุ่งเน้นการสร้างความพึงพอใจ เสริมสร้างขวัญกำลังใจ และส่งเสริมพลังในการทำงานของบุคลากรในองค์กรโดยรวม

ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำเหนือผู้นำ

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ” หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ก้าวข้ามการบริหารจัดการแบบเดิม มีความสามารถทำให้ผู้ตามสามารถเป็นผู้นำตนเองได้ โดยสร้างสรรค์แนวทางในการพัฒนาตนเองผ่านการให้ข้อคิดเห็น สามารถปลุกศักยภาพภาวะผู้นำที่ซ่อนอยู่ในตัวของผู้ตามให้เกิดการนำตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ คอยให้คำแนะนำ สนับสนุน และอำนวยความสะดวก มากกว่าการควบคุมหรือสั่งการ มุ่งส่งเสริมให้ผู้ตามมีเป้าหมายในชีวิต มีวินัยในตนเอง และพัฒนาความคิดสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง เป็นภาวะผู้นำเชิงลึกให้ความสำคัญกับคุณค่าความเป็นผู้นำตนเอง โดยการเรียนรู้ด้วยตนเองและการพัฒนาศักยภาพในตนเอง

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ (Super Leadership) เป็นแนวคิดของ Manz & Sims ซึ่งมีลักษณะที่ใกล้เคียงกับภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพ (Transformational Leadership) โดยหลักการของภาวะผู้นำเหนือผู้นำมุ่งที่การมอบอำนาจแก่ผู้ตาม (Empowerment) เพื่อกระตุ้นส่งเสริมให้ผู้ตามได้พัฒนาตนเองให้สามารถควบคุม กำกับตนเองได้ ในฐานะของการควบคุมดูแล ตนเองจึงเป็นพฤติกรรมที่มีอิสระในการปฏิบัติงาน ผู้นำไม่จำเป็นต้องกำกับดูแลมากนักเป็นเพียงผู้ให้ คำแนะนำช่วยเหลือ สร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ตาม ทั้งนี้เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของกระแสการบริหารองค์การที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง องค์การทุกประเภทไม่สามารถอยู่ได้ด้วยการที่มีผู้นำคอยควบคุมดูแล และกำกับ สั่งการอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากในยุคข้อมูลข่าวสารองค์การต้องมีความสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อม คุณสมบัติสำคัญที่สุดของการเป็นผู้นำเหนือผู้นำ คือ การมี "ความสามารถในการสอนและให้กรอบความคิดที่ถูกต้อง" (Right Thought Tern) โดยวิธีการเฉพาะที่ใช้ ในการสร้างหรือเปลี่ยนกรอบความคิดในแนวทางที่พึงประสงค์ 1) การไม่มีสมมุติฐานหรือความเชื่อเชิงทำลาย (No Destructive Belief and Assumption) 2) พูดเชิงบวกเกี่ยวกับตัวเอง (Positive Self- talk) และ 3) มีวิสัยทัศน์การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผล (Visualization Of effective Performance) โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 7 องค์ประกอบ ดังนี้ 1. การส่งเสริมให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง (Become a Self-leader) 2. การเป็นต้นแบบผู้นำตนเอง (model self-leadership 3. การกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง (encourage self-setgoals) 4. การสร้างรูปแบบความคิดเชิงบวก (create positive thought patterns) 5. การให้รางวัลและการตำหนิที่สร้างสรรค์ (facilitate

self-leadership though reward and constructive reprimand) 6. ส่งเสริมความเป็นผู้นำตนเองผ่านการทำงานเป็นทีม (promote self- leadership through teamwork) 7. การสร้างวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง (faciitate self leadership culture) Manz and Sims (1991)

จากทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า บทบาทของผู้นำหรือผู้บริหารทั้ง 7 ประการนั้น ล้วนชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการเป็นผู้นำที่มีบทบาทเชิงส่งเสริมและสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการกระตุ้น แนะนำ ส่งเสริม และให้กำลังใจแก่บุคลากรในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ สามารถสังเกตและรับรู้ได้จากภายนอกผ่านประสาทสัมผัส เช่น คำพูด การกระทำ และการแสดงออกเชิงบวกของผู้นำ การแสดงพฤติกรรมมีส่วนช่วยสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง จากเดิมที่อาจตั้งเป้าหมายตามคำสั่งหรือความคาดหวังของผู้อื่น ไปสู่การกำหนดเป้าหมายด้วยตนเอง พร้อมทั้งพัฒนาความคิดและแนวทางที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างภาวะผู้นำในตนเอง และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรแห่งนวัตกรรม

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (2553) กล่าวว่า องค์กรนวัตกรรม หมายถึงองค์กรรูปแบบใหม่ที่มีการปรับเปลี่ยนลักษณะองค์กรที่สนับสนุนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และพนักงานในองค์กรมีการเลือกใช้ความคิดใหม่หรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อพัฒนาเครื่องมือ ระบบ กระบวนการ นโยบาย สินค้าหรือบริการที่มีความใหม่ต่อองค์กรและทำให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและสังคม

สุธรรม ธรมมทัศนานนท์ (2564) กล่าวว่า องค์กรแห่งนวัตกรรม หมายถึงองค์กรรูปแบบใหม่ที่มีการปรับเปลี่ยนลักษณะองค์การที่สนับสนุนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และพนักงานในองค์กรมีการเลือกใช้ความคิดใหม่หรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อพัฒนาเครื่องมือ ระบบ กระบวนการ นโยบาย สินค้าหรือบริการที่มีความใหม่ต่อองค์กรและทำให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและสังคม

องค์อร ประจันเขตต์ (2557) กล่าวว่า องค์กรแห่งนวัตกรรม หมายถึงองค์กรทางการศึกษาที่มีการสร้างสิ่งใหม่ หรือการพัฒนาดัดแปลงสิ่งเดิมทั้งรูปแบบ วิธีการ ทำงาน และการจัดการเรียนการสอน แล้วทำให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพภาพดีขึ้น ผู้เรียนที่เป็น

เป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับผู้บริหารในการสร้างองค์กรทางการศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมว่าผู้บริหารต้องเป็นผู้กำหนดทิศทางขององค์กร เป็นผู้นำที่มีลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ ภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงที่มีวิสัยทัศน์ พร้อมเผชิญความเสี่ยง รับฟังความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงาน และสามารถสร้างบรรยากาศนวัตกรรม โดยให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ อย่างเพียงพอ มีโครงสร้างองค์การที่ยืดหยุ่น สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันได้อย่างอิสระ ที่สำคัญ จะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาอื่น ๆ ให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการสร้างนวัตกรรม

สามารถสรุปได้ว่า องค์กรแห่งนวัตกรรม หมายถึง สถานศึกษาที่มีการส่งเสริมและขับเคลื่อนด้วยความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม โดยมีการสร้างสิ่งใหม่หรือพัฒนาดัดแปลงสิ่งเดิมทั้งรูปแบบ วิธีการ กระบวนการทำงาน และมีการจัดบรรยากาศนวัตกรรม ซึ่งลักษณะสำคัญขององค์กรแห่งนวัตกรรมคือ การที่มุ่งเน้นให้คนในองค์กรเกิดภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมองค์กรให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในองค์กรเพื่อเพิ่มคุณค่าและความสามารถในการแข่งขันขององค์กร นอกจากนี้องค์กรต้องมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนพร้อมรับมือกับความเสี่ยงต่าง ๆ อีกทั้งต้องมีความยืดหยุ่นสูง สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 จำนวน 2,598 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 250 คน และครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 จำนวน 2,348 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2, 2568)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 จำนวนทั้งสิ้น 335 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 32 คน และครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด

เขต 2 จำนวน 303 คน รวมทั้งสิ้น 335 คน ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตาราง Krejcie & Morgan และใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นอย่างเป็นสัดส่วน ตามขนาดของโรงเรียน เลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีจับสลาก

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ขนาดของโรงเรียน	ประชากร (คน)			กลุ่มตัวอย่าง (คน)		
	ผู้บริหาร	ครู	รวม	ผู้บริหาร	ครู	รวม
เล็ก	161	1,187	1,348	21	153	174
กลาง	78	966	1,044	10	125	135
ใหญ่	11	195	206	1	25	26
รวม	250	2,348	2,598	32	303	335

2. เครื่องมือ การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

2.1 ประเภทของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม เรื่อง ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ผู้วิจัยสร้างขึ้นแบ่งออกเป็น 3 ตอน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่ง และขนาดของโรงเรียน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ

ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับระดับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ

2.2 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือตามขั้นตอน ซึ่งแบบสอบถามที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือวิจัย ได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (INDEX of Item-Objective Congruence: IOC) โดยได้ผล IOC หลังปรับแก้ไขคือค่า 1.00 และมีค่าทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) โดยแบบสอบถามควรมีค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.7 ขึ้นไป (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.943 และตอนที่ 3 องค์กรแห่งนวัตกรรมได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.912

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามขั้นตอนดังนี้

1. ขอหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลจากคณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ถึงโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวม

2. ติดต่อประสานงานกับโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูด้วยตนเอง เพื่อชี้แจงรายละเอียดและความมุ่งหมายของการวิจัย ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถาม จำนวน 335 ชุด และสามารถเก็บข้อมูลกลับคืนมาได้ 335 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

3. นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ก่อนนำไปประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับกลับมาตรวจสอบความสมบูรณ์ และนำมาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป วิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบความเรียง วิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาและระดับองค์กรแห่งนวัตกรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ร้อยเอ็ด เขต 2 โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำผลที่วิเคราะห์ได้แปลความหมายรายข้อ รายด้านและความหมายในภาพรวม โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยของกลุ่ม อิงค่าจาก บุญชม ศรีสะอาด, (2556) วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) แล้วนำเสนอในรูปตาราง โดยนำค่าที่ได้ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด, (2560) วิเคราะห์หาตัวแปรพยากรณ์ที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพแบบสอบถาม ประกอบด้วย ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและนิยามศัพท์เฉพาะ (Index of Congruence: IOC) ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามตอนที่ 2 และ 3 โดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของ Cronbach สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ประกอบด้วย ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment) Correlation Coefficient) และการถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression)

ผลการวิจัย

จากการเก็บข้อมูลแบบสอบถามและข้อมูลมาวิเคราะห์แล้วนั้น ผู้วิจัยสรุปผลวิจัยที่สำคัญได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 335 คน จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่ง และขนาดของโรงเรียน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 32 คน คิดเป็น ร้อยละ 9.55 และเป็นครู จำนวน 303 คน คิดเป็นร้อยละ

90.45 โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 51.94 โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 40.30 และโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 7.76

2. ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่า $\overline{X}$ = 4.50 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.37 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ด้าน คือ การเป็นต้นแบบผู้นำตนเอง ($\overline{X}$ = 4.62) ถัดมา คือ ด้านการให้รางวัลและการตำหนิที่สร้างสรรค์ ($\overline{X}$ = 4.59) ถัดมาคือการส่งเสริมให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง ($\overline{X}$ = 4.50) และด้านการกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง ($\overline{X}$ = 4.51) ตามลำดับ และอยู่ในระดับมาก 3 ข้อ คือ ด้านการสร้างรูปแบบความคิดเชิงบวก ($\overline{X}$ = 4.47) ถัดมาคือ ด้านการส่งเสริมความเป็นผู้นำตนเอง ผ่านการทำงานเป็นทีม ($\overline{X}$ = 4.38) และด้านการสร้างวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง ($\overline{X}$ = 4.35) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับภาวะผู้นำเหนือผู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. การส่งเสริมให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง	4.56	0.42	มากที่สุด	3
2. การเป็นต้นแบบผู้นำตนเอง	4.62	0.39	มากที่สุด	1
3. การกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง	4.51	0.44	มากที่สุด	4
4. การสร้างรูปแบบความคิดเชิงบวก	4.47	0.46	มาก	5
5. การให้รางวัลและการตำหนิที่สร้างสรรค์	4.59	0.40	มากที่สุด	2
6. การส่งเสริมความเป็นผู้นำตนเองผ่านการทำงานเป็นทีม	4.38	0.48	มาก	6
7. การสร้างวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง	4.35	0.50	มาก	7

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
รวม	**4.50**	**0.37**	**มาก**	

3. ผลการวิเคราะห์ระดับองค์กรแห่งนวัตกรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

พบว่า ระดับองค์กรแห่งนวัตกรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่า $\overline{X}$ = 4.55 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.36 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน คือ ด้านการทำงานเป็นทีม ($\overline{X}$ = 4.61) ถัดมา คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม ($\overline{X}$ = 4.58) ถัดมา คือ ด้านด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ($\overline{X}$ = 4.55) ตามลำดับ และอยู่ในระดับมาก 2 ข้อ คือ ด้านการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ($\overline{X}$ = 4.44) และด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 4.25) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับองค์กรแห่งนวัตกรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

องค์กรแห่งนวัตกรรม	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม	4.58	0.41	มากที่สุด	2
2. ด้านการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม	4.44	0.46	มาก	4
3. ด้านการทำงานเป็นทีม	4.61	0.39	มากที่สุด	1
4. ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์	4.55	0.43	มากที่สุด	3
5. ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้	3.95	0.25	มาก	5
โดยรวม	**4.55**	**0.36**	**มากที่สุด**	

4. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา กับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา กับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson’s Product Moment Correlation Coefficient) พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson’s Product Moment Correlation Coefficient) มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูงมาก (rxy = 0.886) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 พบว่าทุกด้านมีความสัมพันธ์กันทางบวก (r = 0.721– 0.892) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยด้านที่มีความสัมพันธ์ระดับสูงสุด ได้แก่ การเป็นต้นแบบผู้นำตนเอง (X2) มีความสัมพันธ์ระดับ 0.892รองลงมาคือ การกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง (X3) มีความสัมพันธ์ระดับ 0.861 การให้รางวัลและการตำหนิที่สร้างสรรค์ (X5) มีความสัมพันธ์ระดับ 0.838 การสร้างวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง (X7) มีความสัมพันธ์ระดับ 0.817 การสร้างรูปแบบความคิดเชิงบวก (X4) มีความสัมพันธ์ระดับ 0.776 การส่งเสริมให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง (X1) มีความสัมพันธ์ระดับ 0.742 และส่วนด้านที่มีความสัมพันธ์ระดับต่ำสุด คือ การส่งเสริมความเป็นผู้นำตนเองผ่านการทำงานเป็นทีม (X6) มีความสัมพันธ์ระดับ 0.721 ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

ตัวแปร	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	Y	**ระดับความสัมพันธ์**
X1	1.000	–	–	–	–	–	–	0.742**	สูง
X2	0.648**	1.000	–	–	–	–	–	0.892**	สูงมาก
X3	0.629**	0.918**	1.000	–	–	–	–	0.861**	สูงมาก
X4	0.631**	0.979**	0.898**	1.000	–	–	–	0.776**	สูง
X5	0.602**	0.874**	0.821**	0.856**	1.000	–	–	0.838**	สูงมาก
X6	0.587**	0.861**	0.806**	0.843**	0.889**	1.000	–	0.721**	สูง
X7	0.573**	0.848**	0.794**	0.831**	0.867**	0.901**	1.000	0.817**	สูงมาก
X	–	–	–	–	–	–	–	0.886**	สูงมาก

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5. ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

การศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ว่าปัจจัยใดบ้างที่สามารถพยากรณ์หรือทำนายการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม พิจารณาจากตัวแปรเกณฑ์หรือองค์กรแห่งนวัตกรรม โดยนำตัวแปรพยากรณ์หรือภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษามาทดสอบ โดยใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression) ซึ่งผลการวิเคราะห์ปรากฏตามตาราง 5 – 6

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอน เพื่อค้นหาตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

โมเดล	ตัวแปรพยากรณ์	R	R^2	F	P
1	X_1	.892	.796	1308.42**	.000
2	X_1 , X_4	.901	.812	152.36**	.000
3	X_1 , X_4 , X_5	.902	.814	486.27**	.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอน พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ทั้งหมด 3 ตัว คือ การส่งเสริมให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง (X_1) รองลงมา คือ การสร้างรูปแบบความคิดเชิงบวก (X_4) และ การให้รางวัลและการตำหนิที่สร้างสรรค์ (X_5) ส่งผลได้ดีที่สุด ร้อยละ 81.40 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอนภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

ตัวแปรพยากรณ์	ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา				
	B	SE_b	β	t	p-value
การส่งเสริมให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง (X_1)	.347	.038	.418	8.947	.000
การสร้างรูปแบบความคิดเชิงบวก (X_4)	.268	.040	.304	6.528	.000
การให้รางวัลและการตำหนิที่สร้างสรรค์ (X_5)	.219	.039	.237	5.386	.000
a = .671 R = .902 R^2 = .814					

พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการส่งเสริมให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง เป็นตัวพยากรณ์ สามารถพยากรณ์การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ได้ดีที่สุด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยในรูปคะแนนดิบ ด้านการส่งเสริมให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง (X_1) ด้านการสร้างรูปแบบความคิดเชิงบวก (X_4) และด้านการให้รางวัลและการตำหนิที่สร้างสรรค์ (X_5) คือ .347, .268, และ .219 ตามลำดับ และมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ .418, .304 , และ .237 ตามลำดับ โดยตัวแปรทั้ง 3 ด้านร่วมกันพยากรณ์ความแปรปรวนของการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ดเขต 2 ได้ร้อยละ 81.40 เขียนเป็นสมการพยากรณ์ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$Y' = .671 + .347X_1 + .268X_4 + .219X_5$

สมการพยากรณ์ในรูปของคะแนนมาตรฐาน

$Z'_y = .418Z_{X1} + .304Z_{X4} + .237Z_{X5}$

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาสามารถสรุปผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้บุคลากรสามารถกำหนดเป้าหมาย พัฒนาตนเอง และแสดงบทบาทผู้นำตนเองได้อย่างเหมาะสม โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การเป็นต้นแบบผู้นำตนเอง การให้รางวัลและการตำหนิที่

สร้างสรรค์ และการส่งเสริมให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง สะท้อนถึงการบริหารงานที่เน้นการเป็นแบบอย่าง การสร้างแรงจูงใจ และการเสริมพลังอำนาจแก่บุคลากร ขณะที่ด้านการทำงานเป็นทีมและการสร้างวัฒนธรรมของผู้นำตนเองอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่ายังมีโอกาสในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ในส่วนของ การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะด้านการทำงานเป็นทีม การมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม และการมีความคิดสร้างสรรค์ สะท้อนว่าสถานศึกษามีการกำหนดทิศทางการพัฒนาองค์กรอย่างชัดเจน เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วม และสนับสนุนบรรยากาศที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรม ขณะที่ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นถึงการเรียนรู้ร่วมกันภายในองค์กรที่ยังสามารถเสริมความเข้มแข็งได้มากขึ้น

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยทุกด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวก ซึ่งด้านการเป็นต้นแบบผู้นำตนเองมีความสัมพันธ์สูงที่สุด สะท้อนว่าพฤติกรรมการเป็นแบบอย่างของผู้บริหารมีอิทธิพลต่อการพัฒนานวัตกรรมขององค์กรอย่างเด่นชัด

นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณพบว่า การส่งเสริมให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง การสร้างรูปแบบความคิดเชิงบวก และการให้รางวัลและการตำหนิที่สร้างสรรค์ เป็นตัวแปรสำคัญที่สามารถร่วมกันพยากรณ์การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมได้ถึงร้อยละ 81.40 แสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำเหนือผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 มีผลการวิจัยที่เป็นประเด็นน่าสนใจและนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมี 4 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การเป็นต้นแบบผู้นำตนเอง การให้รางวัลและการตำหนิที่สร้างสรรค์ การส่งเสริมให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง และการกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง ขณะที่อีก 3 ด้าน ได้แก่ การสร้างรูปแบบความคิดเชิงบวก การส่งเสริมความเป็นผู้นำตนเองผ่านการทำงานเป็นทีม และการสร้างวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการเป็นต้นแบบผู้นำตนเองมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด

ผลดังกล่าว อาจเป็นเพราะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ให้ความสำคัญกับการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องปรับบทบาทจากการสั่งการมาเป็นผู้นำเชิงแบบอย่าง แสดงพฤติกรรมเชิงบวกผ่านคำพูด การกระทำ และการปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งมีส่วนช่วยสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นให้บุคลากรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและพัฒนาความเป็นผู้นำตนเอง

ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Manz and Sims (1991) ที่กล่าวว่าผู้นำซึ่งแสดงพฤติกรรมเป็นแบบอย่างที่ดี จะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ตาม ทำให้บุคลากรสามารถเป็นผู้นำตนเองและถ่ายทอดพฤติกรรมเชิงบวกต่อผู้อื่นได้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พวงเพ็ญ เขียวเสนและคณะ (2562), กฤติยา มามีชัย (2562), ธัญญ์นภัส มณีพันธุ์วงศ์ (2564) และ สุภาวดี บุตตะวงค์ (2565) ที่พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก และด้านการเป็นแบบอย่างผู้นำตนเองมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงสุดหรืออยู่ในระดับสูง

2. เพื่อศึกษาระดับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 พบว่า ผลการวิจัยพบว่า การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม และด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ขณะที่ด้านการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม และด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการทำงานเป็นทีมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด

ผลดังกล่าว อาจเป็นเพราะสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 มีการขับเคลื่อนนโยบายโดยใช้แผนพัฒนาที่บูรณาการนวัตกรรม

เป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ กีรติ ยศยิ่งยง (2552) ที่กล่าวว่าการนำนวัตกรรมการบริหารจัดการองค์กรแนวใหม่มาใช้ จะช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและคุณลักษณะขององค์กร รวมทั้งส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการทำงาน เพื่อตอบสนองต่อบริบทของโลกาภิวัตน์ที่มีความรู้และนวัตกรรมเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาองค์กร

ผลการวิจัย ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุพงษ์ ชุมแสงวาปี (2561) ที่พบว่าการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม และวัฒนธรรมองค์การที่ส่งเสริมนวัตกรรม เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความเป็นองค์การแห่งนวัตกรรม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุริมศา ริมคีรี (2562) และ พรชัย กำหอม (2560) ที่พบว่า ตัวบ่งชี้และระดับความเป็นองค์การหรือโรงเรียนแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการทำงานเป็นทีม วิสัยทัศน์ และบรรยากาศที่เอื้อต่อนวัตกรรม เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาองค์กรทางการศึกษา

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมในระดับสูงมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยทุกด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุด ได้แก่ การเป็นต้นแบบผู้นำตนเอง รองลงมาคือ การกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง การให้รางวัลและการตำหนิที่สร้างสรรค์ การสร้างวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง การสร้างรูปแบบความคิดเชิงบวก การส่งเสริมให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง และการส่งเสริมความเป็นผู้นำตนเองผ่านการทำงานเป็นทีม ตามลำดับ

ผลดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มุ่งพัฒนาครูและบุคลากรให้สามารถกำกับตนเอง คิด วิเคราะห์ และตัดสินใจได้ด้วยตนเอง จะช่วยสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำเหนือผู้นำของ Manz และ Sims (1991) ที่ชี้ว่าผู้นำที่มีประสิทธิผลควรมุ่งพัฒนาผู้ตามให้เป็นผู้นำตนเองมากกว่าการควบคุมสั่งการ รวมถึงสอดคล้อง

กับ ดารุวรรณ ถวิลการ (2558) ที่ระบุว่าการบริหารที่เสริมสร้างศักยภาพภายในบุคลากรและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่งผลต่อการพัฒนานวัตกรรมขององค์กรการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การเป็นต้นแบบผู้นำตนเอง มีความสัมพันธ์กับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมสูงที่สุด แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารที่มีวินัย มีวิสัยทัศน์ และแสดงพฤติกรรมความเป็นผู้นำอย่างสม่ำเสมอ สามารถสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นให้ครูเกิดการเรียนรู้จากการสังเกต นำไปสู่การคิดเชิงนวัตกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤติยา มามีชัย (2562) ขณะที่ การกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง ช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจภายในความรับผิดชอบ และความมุ่งมั่นต่อผลลัพธ์ของงาน ซึ่งเป็นฐานสำคัญของการพัฒนานวัตกรรม สอดคล้องกับ นวชล สมบูรณ์สิน (2564)

นอกจากนี้ การให้รางวัลและการตำหนิที่สร้างสรรค์ รวมถึง การสร้างวัฒนธรรมของผู้นำตนเองและรูปแบบความคิดเชิงบวก ยังมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม สะท้อนว่าระบบการเสริมแรงที่เป็นธรรมและบรรยากาศการทำงานเชิงบวก เอื้อต่อการเรียนรู้ การกล้าแสดงความคิดเห็น และการทดลองสิ่งใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุริมศา ริมคีรี (2562) และ อนุพงษ์ ชุมแสงวาปี (2561) ส่วน การส่งเสริมความเป็นผู้นำตนเองผ่านการทำงานเป็นทีม แม้มีความสัมพันธ์ในลำดับท้าย แต่ยังคงอยู่ในระดับสูงมาก แสดงให้เห็นว่าการทำงานเป็นทีมและการกระจายอำนาจมีบทบาทสำคัญต่อการเสริมสร้างความร่วมมือและการพัฒนานวัตกรรมในสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำแบบกระจายและงานวิจัยของ รุ่งรัตน์ สุนทรประยูร (2560)

4. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ผลการวิจัยพบว่าภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 จากทั้งหมด 7 ตัวแปร มี 3 ตัวแปรที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ การส่งเสริมให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง การสร้างรูปแบบความคิดเชิงบวก และการให้รางวัลและการตำหนิที่สร้างสรรค์ โดยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ประการแรก การส่งเสริมให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเองเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุดและเข้าสู่สมการพยากรณ์เป็นลำดับแรก โดยมีอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 79.60 แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาบุคลากรให้สามารถกำกับตนเอง คิดริเริ่ม และตัดสินใจได้ด้วยตนเอง เป็น

ปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม สอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำเหนือผู้นำของ Manz และ Sims (1991) ที่มุ่งเน้นการสร้างผู้นำจากภายในบุคลากร มากกว่าการพึ่งพาผู้นำเพียงบุคคลเดียว ทั้งนี้ การเปิดโอกาสให้ครูมีอิสระในการคิด วางแผน และตัดสินใจ จะช่วยเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของงาน ความรับผิดชอบ และแรงจูงใจภายใน ซึ่งเอื้อต่อการริเริ่มและพัฒนานวัตกรรมในสถานศึกษา สอดคล้องกับงานของกิตติศักดิ์ พันธ์พรม (2565) และ เกรียงศักดิ์ โชติวิชาศิริกุล (2560) ที่ชี้ให้เห็นว่าการเสริมสร้างศักยภาพภายในและการให้อำนาจในการตัดสินใจส่งผลต่อประสิทธิผลและความสามารถในการพัฒนาองค์กรการศึกษา

ประการที่สอง การสร้างรูปแบบความคิดเชิงบวกเป็นตัวแปรลำดับที่สองที่เข้าสู่สมการพยากรณ์ โดยมีอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 81.20 สะท้อนให้เห็นว่าทัศนคติและกรอบความคิดของครูและบุคลากรมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสถานศึกษาไปสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทในการหล่อหลอมทัศนคติให้บุคลากรพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง มองข้อจำกัดเป็นโอกาสในการพัฒนา และกล้าแสดงออกทางความคิดอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ดาวรุวรรณ ถวิลการ (2558) และ กฤติยา มามีชัย (2562) ที่ระบุว่าการพัฒนากรอบความคิดเชิงบวกจะช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง ลดความกลัวต่อความล้มเหลว และสร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการสร้างนวัตกรรมในองค์กรการศึกษา

ประการที่สาม การให้รางวัลและการตำหนิที่สร้างสรรค์เป็นตัวแปรลำดับสุดท้ายที่เข้าสู่สมการพยากรณ์ โดยมีอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 81.40 แสดงให้เห็นว่า ระบบการเสริมแรงและการสะท้อนผลการปฏิบัติงานที่เหมาะสม เป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครูและบุคลากร แม้ว่าการส่งเสริมความเป็นผู้นำตนเองและรูปแบบความคิดเชิงบวกจะเป็นรากฐานหลัก แต่การให้รางวัลและการตำหนิอย่างสร้างสรรค์จะช่วยตอกย้ำพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ลดความกลัวต่อการถูกลงโทษ และเปิดโอกาสให้บุคลากรเรียนรู้จากความผิดพลาด สอดคล้องกับแนวคิดของ Manz และ Sims (1991) รวมถึงงานวิจัยของ ดาวรุวรรณ ถวิลการ (2558) และ สายใจ ชูฤทธ์ (2561) ที่ชี้ให้เห็นว่าระบบแรงจูงใจของผู้บริหารมีอิทธิพลต่อการพัฒนานวัตกรรมและคุณภาพการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ

โดยสรุป ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่มุ่งเสริมสร้างความเป็นผู้นำตนเอง พัฒนารูปแบบความคิดเชิงบวก และใช้ระบบการเสริมแรงอย่างสร้างสรรค์ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ในบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 อย่างเป็นรูปธรรม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1.1 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ด้านการสร้างวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง แม้จะมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น ๆ แต่กลับเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านดังกล่าวอย่างจริงจัง โดยส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีความตระหนักรู้ในตนเอง มีความรับผิดชอบ และสามารถกำกับตนเองได้อย่างเหมาะสม พร้อมทั้งทำหน้าที่เป็นแบบอย่างของผู้นำตนเอง ผ่านการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง 1.2 ผลการวิจัยยังพบว่า การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น ๆ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูจึงควรร่วมกันส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำงาน โดยสร้างบรรยากาศและโครงสร้างที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น การจัดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการเปิดพื้นที่ให้สะท้อนผลการปฏิบัติงานและแบ่งปันแนวปฏิบัติที่ดี 1.3 ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในด้านการเป็นต้นแบบผู้นำตนเอง การกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง การส่งเสริมความเป็นผู้นำตนเองผ่านการทำงานเป็นทีม และการสร้างวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง ไม่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านกลไกหรือระบบสนับสนุนในการบริหารจัดการสถานศึกษา ผู้บริหารจึงควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลสะท้อนกลับ เพื่อทบทวนและปรับปรุงแนวทางการบริหารงานให้สอดคล้องกับกระบวนการสร้างนวัตกรรม เช่น การกำหนดเป้าหมายร่วมกันอย่างชัดเจน การมอบหมายงานที่เปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงบทบาทผู้นำตนเอง และการสร้างระบบสนับสนุนการทำงานเป็นทีมที่เน้นการคิดสร้างสรรค์และการเรียนรู้ร่วมกัน **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาปัจจัยด้านภาวะผู้นำรูปแบบอื่น ๆ ที่อาจส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม

เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ครอบคลุมและอธิบายความสัมพันธ์เชิงสาเหตุได้ชัดเจนยิ่งขึ้น 2.2 ควรดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มกับผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อทำความเข้าใจบริบท กระบวนการ และประสบการณ์จริงที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเหนือผู้นำและการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมอย่างลุ่มลึก 2.3 ควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม โดยเน้นการวิเคราะห์เชิงลึก เพื่อสนับสนุนการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษามากยิ่งขึ้น 2.4 ควรมีการศึกษาแนวทางหรือรูปแบบในการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมในด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ ได้แก่ ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมุ่งออกแบบกลไกที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม

เอกสารอ้างอิง

กิจจา กสิกรรม. (2561). *ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดชลบุรีสังกัดสำนักงานเขตพื้นทีการศึกษามัธยมศึกษา เขต 18.* ใน *วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. การบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยบูรพา.

กิตติศักดิ์ พันธุ์พรม. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำกับการบริหารการประกัน คุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนในกลุ่มศรีเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาระยอง เขต 1. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์.* มหาวิทยาลัยบูรพา.

กีรติ ยศยิ่งยง. (2552). *องค์กรแห่งนวัตกรรม แนวคิดและกระบวนการ.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กฤติยา มามีชัย. (2562). การศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

เกรียงศักดิ์ โชติวิชาศิริกุล. (2560). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำผู้บริหารกับประสิทธิผลองค์กรของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัด นครสวรรค์.* การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 8 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา 1,8 (มกราคม-มีนาคม 2560): 296-297

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2561). *สุดยอดภาวะผู้นำ : Super leadership.* กรุงเทพฯ: ซัคเซส

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *กรอบทิศทางแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2574 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

พรชัย กำหอม. (2560*).* โมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นโรงเรียนแห่งนวัตกรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.

ภัคณภัทร แสงคำ. (2567). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. (2557). *ภาวะผู้นำร่วมสมัย.* กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.

ดาวรุวรรณ ถวิลการ. (2558). “ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ” แบบภาวะผู้นำ แห่งศตวรรษที่ 21. *วารสารบริหารการศึกษา,* 11 (2), 23-34.

ธัญญ์นภัส มณีพันธุ์วงศ์. (2564). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะของครูไทยในทศวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 1. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา.* มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

นวลชน สมบูรณ์สิน.(2564). รูปแบบการจัดการนวัตกรรมทางการบริหารในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.ใน *วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยนเรศวร.

บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *การวิจัยเบื้องต้น.* กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). *การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ เกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ พ.ศ. 2550*. กรุงเทพฯ: กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2553). *การจัดการนวัตกรรมสำหรับผู้บริหาร.* กรุงเทพฯ : กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). *การพัฒนานวัตกรรมกระบวนการนำนโยบายสู่การปฏิบัติของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.* กรุงเทพฯ.

_____. (2567). *การพัฒนานวัตกรรมกระบวนการนำนโยบายสู่การปฏิบัติของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.* กรุงเทพ.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2. (2568). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2568.* ร้อยเอ็ด: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2.

สายใจ ชูฤทธิ์ (2561). การศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎรธานี.

สุกัญญา แช่มช้อย.(2561). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุธรรม ธรรมทัศนานนท์.(2564*). การบริหารสู่องค์การแห่งนวัตกรรมการศึกษา.* มหาสารคาม : ตักสิลาการพิมพ์.

สุภาวดี บุตตะวงค์. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1. ใน *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.* บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยบูรพา.

สุริศา ริมคีรี. (2562). การพัฒนาตัวบ่งชี้องค์การแห่งนวัตกรรมการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยบูรพา.

องค์อร ประจันเขตต์. (2557). องค์การแห่งนวัตกรรมการศึกษา ทางเลือกใหม่ของการบริหารการศึกษา. *วารสารพยาบาลทหารบก,* 15(1), 45-51.

อนุพงษ์ ชุมแวงสาปี. (2561). การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งนวัตกรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.* คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

Manz, C. C., & Sims, H. P. Jr. (1991). *The new super leadership leading other to lead themselves*. San Francisco: Berreit-Koehler.

OECD. (2019). *OECD Skills Outlook 2019: Thriving in a digital world* (pp. 10–60). OECD Publishing.

Onhon, O. (2019, November). The relationship between organization climate for innovation and employees' innovative work behavior. *Budapest ManagementReview*, 50(11), 53-65.

UNESCO. (2021). *Global Education Monitoring Report 2021/2*: Non-State Actors in Education — Who Chooses? Who Loses? UNESCO, Paris.

การขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา*

THE ECO – CULTURAL DRIVEN TO THE KOHYAI COMMUNITY KRASAESIN DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE BASED DEVELOPMENT RELATED WITH THE BUDDHIST TEACHINGS INTEGRATIVE APPROACH

พระครูโฆสิตวัฒนานุกูล (อนุกูล ปานประดิษฐ์)[1] และ พระครูวิจิตรศีลาจาร (ประสิทธิ์ กิตติโกฆะ)[2]

Phrakrukosiwattananukul (Anukul Panpradit)[1] and Phrakruwichitsilachan (Prasit Kitikora)[2]

[1-2]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1-2]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: Moodee583@gmail.com

วันที่รับบทความ : 23 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 10 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 12 กุมภาพันธ์ 2569

Received 23 January 2026; Revised 10 February 2026; Accepted 12 February 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหานิเวศวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา 2) ศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถบูรณาการกับการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรม และ 3) ขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การวิจัยเป็นเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มกับกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกแบบเจาะจง

Citation:

* พระครูโฆสิตวัฒนานุกูล (อนุกูล ปานประดิษฐ์) และ พระครูวิจิตรศีลาจาร (ประสิทธิ์ กิตติโกฆะ). (2569). การขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1321-1341.

Phrakrukosiwattananukul (Anukul Panpradit) and Phrakruwichitsilachan (Prasit Kitikora). (2026). The Eco – Cultural Driven To The Kohyai Community Krasaesin District, Songkhla Province Based Development Related With The Buddhist Teachings Integrative Approach. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1321-1341.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชน ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนา องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะใหญ่ และหน่วยงานราชการ รวม 60 คน โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและประเพณีที่ผสมผสานกันอย่างกลมกลืน วิถีชีวิตเรียบง่ายควบคู่กับความเชื่อ ค่านิยม จารีต ความร่วมมือ ความเสียสละ และการอนุรักษ์ธรรมชาติ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สร้างความยั่งยืน

2) การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาช่วยสร้างวินัยและจิตสำนึก เสริมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติผ่านพิธีกรรมและความเชื่อ เมื่อชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากร จึงเกิดความร่วมมือในการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล โดยการนำศีลและไตรสิกขามาใช้เป็นเครื่องมือควบคุมพฤติกรรม เสริมสร้างปัญญา และปลูกฝังความรับผิดชอบร่วมกัน

3) การขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมมิใช่เพียงการอนุรักษ์ทรัพยากร แต่เป็นการบูรณาการวิถีชีวิต ความเชื่อ ภูมิปัญญา และหลักธรรมเข้าด้วยกัน โดยใช้ค่านิยมและจารีตเป็นกรอบกำกับพฤติกรรม ร่วมกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ที่ชัดเจนทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ความสมดุลนี้สะท้อนถึงการอยู่ร่วมกันอย่างพอเพียงและยั่งยืน เป็นรากฐานสำคัญในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความมั่นคงของระบบนิเวศของชุมชนบ้านเกาะใหญ่

คำสำคัญ : การขับเคลื่อน, นิเวศวัฒนธรรม, พระพุทธศาสนา, บ้านเกาะใหญ่

Abstract

This study aimed to 1) examine the eco-cultural conditions and challenges of Kohyai community, Krasaesin District, Songkhla Province; 2) analyze Buddhist teachings that can be integrated into eco-cultural development; and 3) drive eco-cultural sustainability based on community development through Buddhist principles. A qualitative research design was employed, using in-depth interviews and focus group discussions with purposively selected participants, including community leaders, local residents, religious experts, local administrative organizations, and government agencies,

totaling 60 individuals by analyzing the data using the inductive content analysis method.

The findings revealed that:

1. Kohyai community demonstrates cultural and traditional diversity harmoniously integrated with simple lifestyles, beliefs, values, customs, cooperation, sacrifice, and natural conservation, which are essential for eco-cultural sustainability.

2. The integration of Buddhist teachings fosters discipline and awareness, strengthens the relationship between humans and nature through inherited beliefs and rituals, and encourages collective responsibility for environmental balance. The application of *sīla* (morality) and trisikha (threefold training) serves as key instruments in regulating behavior, cultivating wisdom, and instilling shared responsibility.

3. Eco-cultural development in Kohyai community is not limited to natural resource conservation but involves the integration of lifestyle, beliefs, local wisdom, and Buddhist principles. Community values and traditions guide behavior, while environmental consciousness and participatory decision-making generate tangible outcomes in social, economic, and environmental dimensions. This balance reflects sustainable coexistence and sufficiency, forming a foundation for preserving cultural identity and ecological stability of the Kohyai community.

Keywords: Driving force, Eco-culture, Buddhism, Kohyai community

บทนำ

ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและวิกฤตทางวัฒนธรรมของโลกปัจจุบัน ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพลดน้อยลง และปัญหาดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น วิธีการหนึ่งที่เป็นที่ยอมรับกันในปัจจุบันในการที่

จะเผชิญหน้ากับความท้าทายกับปัญหาสิ่งแวดล้อมและวิกฤตทางวัฒนธรรม คือ การดำเนินการตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับการพัฒนาชนบท ซึ่งแนวคิดชุมชนเชิงนิเวศ มีแนวคิดที่สอดคล้องกับหลักการดังกล่าว โดยการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนเป็นตัวอย่างหนึ่งของชุมชนขนาดเล็กที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างชุมชนที่มีความยั่งยืนทางนิเวศวัฒนธรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่กระทบต่อความสามารถที่จะตอบสนองความต้องการของคนในรุ่นอนาคต ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในประเทศที่จะมีผลกระทบต่อการพัฒนาของประเทศไทยในอนาคต สะท้อนให้เห็นว่า ประเทศไทยยังต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ซับซ้อนและคาดการณ์ผลกระทบได้ยาก ประกอบกับการทบทวนผลการพัฒนาประเทศที่ผ่านมายังบ่งชี้ว่า เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง มีความเจริญก้าวหน้าในหลายด้าน แต่ขณะเดียวกันยังคงมีปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการประเทศที่มีความบิดเบือนไม่เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน แม้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม จะมีกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมไปสู่คนรุ่นใหม่ที่เรียกว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคมก็ตาม แต่ในความเป็นจริงแล้ว ไม่มีสังคมใดที่คนในสังคมจะยึดถือเป็นแบบอย่างการดำเนินชีวิตตามวัฒนธรรมทุกอย่างได้ สังคมจะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งความสัมพันธ์จะต้องเกิดขึ้นแก่ทุก ๆ สังคมเสมอ สังคมและวัฒนธรรม (Society and Culture) จึงเป็นของคู่กัน เกิดขึ้นและมีวิวัฒนาการไปพร้อม ๆ กัน สังคมไม่อาจจะดำรงอยู่ได้โดยปราศจากวัฒนธรรม (Culture) และทำนองเดียวกัน วัฒนธรรมก็ไม่อาจจะดำอยู่ได้โดยปราศจากสังคมเช่นกัน (จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์และคณะ, 2537)

แนวคิดนิเวศวัฒนธรรมเป็นการบูรณาการแนวคิดนิเวศนิยม มนุษย์นิเวศ และวัฒนธรรมชุมชนเข้าด้วยกัน โดยเน้นวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับระบบนิเวศและภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชน แนวคิดนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ของการผลิตในชุมชนดั้งเดิม องค์กรทางสังคม ความเชื่อ และสิทธิชุมชน เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม (กฤษฎา บุญชัย, 2566) อีกทั้งยังได้รับอิทธิพลจากแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองที่สะท้อนผลกระทบจากนโยบายรัฐและความขัดแย้ง แนวคิดนิเวศวิทยาการเมืองที่เน้นความเสมอภาคและความยุติธรรม และแนวคิดเศรษฐศาสตร์นิเวศที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบกรรมสิทธิ์ หัวใจสำคัญของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนคือการเชื่อมั่นในศักยภาพของชาวบ้านที่สามารถฟื้นฟูและพัฒนาตนเองได้ด้วยพื้นฐานความเชื่อ ความสัมพันธ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนฐานวัฒนธรรมของตนเองนอกจากนี้ แนวคิดนิเวศทางสังคมและวัฒนธรรมยังถือเอามนุษย์เป็นศูนย์กลาง โดย

พิจารณาอย่างองค์รวมทั้งชีวิต จิตใจ และจิตวิญญาณที่ไม่แยกออกจากสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม แนวคิดนี้ไม่แยกส่วนวัตถุทางศิลปะและวัฒนธรรมออกจากความมีชีวิตของสังคม ไม่ลดทอนหน่วยทางสังคมและวัฒนธรรมออกจากกัน แต่เห็นว่าทุกองค์ประกอบมีความสัมพันธ์พึ่งพาและเกื้อหนุนกัน เป็นระบบที่มีชีวิต มีการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง และมีวงจรการเกิดขึ้นและเสื่อมสลายอย่างต่อเนื่อง แนวคิดดังกล่าวจึงมุ่งแก้ไขข้อจำกัดของวิธีคิดแบบแยกส่วนและลดทอนความเป็นจริง โดยเสนอให้มองสังคมและวัฒนธรรมในมิติที่มีพลวัตและพัฒนาการอยู่เสมอ

จังหวัดสงขลาเป็นเมืองสำคัญในภาคใต้ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานและความรุ่งเรืองทางศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย คุณค่าดังกล่าวควรได้รับการอนุรักษ์และสืบทอดอย่างจริงจัง โดยเฉพาะการสร้างความตระหนักแก่เด็ก เยาวชน และประชาชนให้เห็นคุณค่า รักและหวงแหนวัฒนธรรมและภูมิปัญญา เพื่อคงอยู่เป็นรากฐานของสังคมและชุมชนในอนาคต พร้อมทั้งการเรียนรู้หลักศาสนาและการรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนให้มั่นคง ชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของเมืองสงขลา ห่างออกไปประมาณ 81 กิโลเมตร มีภูมิประเทศเป็นแหลมที่มีภูเขายื่นต่อกับทะเลสาบสงขลา ลักษณะคล้ายเกาะใหญ่ มีทั้งพื้นที่ควนเขา พื้นที่ราบ และพื้นที่ชุ่มน้ำ มีจำนวน ประชากรรวม 6,504 คน (สถิติประชากรทางทะเบียนราษฎร, 2568) แบ่งออกเป็น 9 หมู่บ้าน ซึ่งแต่ละหมู่บ้านมีเอกลักษณ์และวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น ชุมชนบ้านเกาะใหญ่ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดสงขลา โดยมีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น วัดแหลมบ่อท่อ วัดเกาะสูง วัดเกาะใหญ่ และหาดทรายเทียม ซึ่งสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชาวบ้าน อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันชุมชนกำลังเผชิญกับปัญหาจากเทคโนโลยีสมัยใหม่และการไหลบ่าของวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ทำให้เด็ก เยาวชน และประชาชนจำนวนมากไม่เห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดีงาม ซึ่งเสี่ยงต่อการสูญหายไปโดยไม่มีร่องรอยให้คนรุ่นหลังได้ภาคภูมิใจ ผลกระทบดังกล่าวไม่เพียงทำให้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอ่อนแอลง แต่ยังส่งผลต่อโครงสร้างสังคม เช่น ความวุ่นวายในชุมชน ความไม่อบอุ่นในครอบครัว และการลดลงของความสงบสุขในสังคมโดยรวม ดังนั้น การอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน รักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่น

และสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนในอนาคต

จากเจตจำนงและหลักการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและนำไปสู่การพึ่งพาตนเองบนฐานนิเวศวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชน จึงมองว่าชุมชนเกาะใหญ่น่าจะสามารถนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการพัฒนาชุมชนได้ ทั้งนี้ เพราะนโยบายการพัฒนาประเทศโดยเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจและตัวเลขการส่งออกเป็นหลัก จนส่งผลให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เกิดมลพิษ และภัยธรรมชาติอย่างต่อเนื่องและจะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งควรจะต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงตัวเองเพื่อลดประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในอนาคต อย่างไรก็ตามจากการศึกษาและพูดคุยกับคนในชุมชน พบว่า ถึงแม้ชุมชนบ้านเกาะใหญ่ จะมีการพัฒนาชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง แต่การจัดการชุมชนในภาพรวมนั้น ชุมชนยังขาดความรู้ การวางแผนที่เป็นระบบและรายละเอียดการพัฒนาชุมชนอย่างครอบคลุมและเป็นองค์รวม โดยแนวทางการพัฒนาชุมชนที่มีอยู่เดิมให้เป็นชุมชนเชิงนิเวศวัฒนธรรมน่าจะเป็นทางเลือกที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ถึงแม้ว่าการนำแนวคิดมาประยุกต์ใช้จะไม่สามารถเริ่มต้นจัดตั้งชุมชนใหม่โดยกลุ่มคนที่สนใจได้เหมือนกับหลัก การที่แท้จริงของชุมชนเชิงนิเวศวัฒนธรรม แต่จากการศึกษาพบว่า มีชุมชนทั่วโลกในหลายประเทศได้นำแนวคิด วิธีการ และรูปแบบการดำเนินงานของชุมชนเชิงนิเวศวัฒนธรรมไปปรับใช้และสามารถปฏิบัติได้จริง อีกทั้งเพื่อสร้างต้นแบบชุมชนที่มีการจัดการตนเองทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยใช้ชุมชนเป็นพื้นที่วิจัยในครั้งนี้ คือ ชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหานิเวศวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถบูรณาการกับการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรม

3. เพื่อการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

การทบทวนวรรณกรรม

1. บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา

ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่ที่มีภูมิศาสตร์โดดเด่น ลักษณะเป็นแหลมยื่นออกไปในทะเลสาบสงขลา มีทั้งภูเขาและพื้นที่ราบสลับกัน ทำให้เกิดระบบนิเวศที่หลากหลายและเหมาะสมต่อการทำเกษตรกรรมและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน พื้นที่นี้มีอิทธิพลจากลมมรสุม ทำให้มีเพียงสองฤดูกาล คือฤดูร้อนและฤดูฝน อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีประมาณ 28.5 องศาเซลเซียส ซึ่งเอื้อต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของประชาชน

ในด้านสังคม ชุมชนเกาะใหญ่มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและเกื้อกูลกัน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัดและสำนักสงฆ์หลายแห่งที่เป็นศูนย์กลางทางจิตใจและวัฒนธรรม ประเพณีสำคัญที่ยังคงสืบทอด ได้แก่ สารทเดือนสิบ ประเพณีชักพระ การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ และงานลอยกระทง ภาษาถิ่นที่ใช้คือภาษาใต้ ซึ่งสะท้อนถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน อีกทั้งยังมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โดดเด่น เช่น การเล่นมโนราห์และหนังตะลุง ซึ่งเป็นศิลปะการแสดงที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ

ประวัติศาสตร์ของชุมชนมีความผูกพันกับ “สมเด็จเจ้าเกาะใหญ่” ผู้ที่อพยพมาจากเมืองปัตตานีในสมัยกรุงศรีอยุธยา และได้สร้างวัดสูงเกาะใหญ่และวัดสูงทุ่งบัว ทำให้ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือและสืบทอดความศรัทธามาจนถึงปัจจุบัน เรื่องราวเหล่านี้สะท้อนถึงความเป็นมาที่มีทั้งมิติทางศาสนาและวัฒนธรรมที่หล่อหลอมชุมชนให้มีเอกลักษณ์เฉพาะ

เศรษฐกิจของตำบลเกาะใหญ่พึ่งพาเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยเฉพาะสวนยางพาราและสวนผลไม้ นอกจากนี้ยังมีการประกอบอาชีพเสริม เช่น การประมงเพื่อบริโภคในครัวเรือน การเลี้ยงสัตว์เพื่อขายเป็นรายได้เสริม รวมถึงการค้าขายและรับจ้าง แม้จะมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ แต่ชุมชนยังเผชิญข้อจำกัดด้านการจัดการนิเวศวัฒนธรรมและองค์ความรู้ที่ยังไม่ทันสมัย ทำให้การพัฒนาชุมชนยังไม่ต่อเนื่องเท่าที่ควร (องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะใหญ่, 2561; วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2566)

สรุปได้ว่า ตำบลเกาะใหญ่เป็นชุมชนที่มีภูมิศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกันอย่างแนบแน่น ความเกื้อกูลของผู้คน ประเพณีที่สืบทอด และภูมิ

ปัญญาท้องถิ่น ล้วนเป็นรากฐานสำคัญที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์และศักยภาพของพื้นที่ แม้จะมีข้อจำกัดบางประการ แต่ก็ยังคงเป็นชุมชนที่มีคุณค่าและความหมายต่อการพัฒนาทั้งในระดับท้องถิ่นและภูมิภาค

2. การขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมเชิงพุทธ

การขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมเชิงพุทธสามารถอธิบายได้ในเชิงวิชาการว่าเป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยมีเป้าหมายให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน ไม่เบียดเบียน และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งแนวคิดนี้สะท้อนถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนบนฐานจิตใจและคุณธรรมของมนุษย์ พระพุทธเจ้าทรงเลือกสถานที่ที่สงบร่มรื่นและใกล้ชิดธรรมชาติเป็นที่ฝึกฝนจิตใจ เพื่อให้เข้าถึงความสะอาด ความสว่าง และความสงบ อันเป็นธรรมชาติแท้จริงของจิต (พระไพรัช พุทฺธิสาโร (โพธิ์ประพาศทอง), 2565) แนวทางนี้ชี้ให้เห็นว่าพุทธศาสนามิได้มุ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างเห็นแก่ตัว แต่สอนให้มนุษย์รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างพอเพียงและรักษาสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่

หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมเชิงพุทธ ได้แก่ ธรรมนิยาม ซึ่งอธิบายถึงกฎธรรมชาติ 5 ประการ ได้แก่ กฎไตรลักษณ์ กฎแห่งปรากฏการณ์ธรรมชาติ กฎพันธุกรรม กฎการทำงานของจิต และกฎแห่งกรรม ทั้งหมดสะท้อนความสัมพันธ์และการพึ่งพาอาศัยกันของสรรพสิ่งในโลก (ณฤณีย์ ศรีสุข, 2564) อีกทั้งยังมี หลักไตรลักษณ์ ที่ชี้ให้เห็นถึงความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ และความไม่มีตัวตน ทำให้มนุษย์ตระหนักว่าไม่ควรยึดถือหรือครอบครองธรรมชาติ เพราะมนุษย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ ไม่ใช่ศูนย์กลางของจักรวาล

นอกจากนี้ หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ยังเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาคนและชุมชน ศีลช่วยควบคุมพฤติกรรมไม่ให้เบียดเบียนผู้อื่น สมาธิช่วยสร้างจิตใจที่มั่นคงและมีเมตตา ส่วนปัญญาช่วยให้เข้าใจความจริงของธรรมชาติและสามารถแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง เมื่อชุมชนยึดถือหลักไตรสิกขาในการดำเนินชีวิต ก็จะเกิดการสร้างกติกาและวินัยร่วมกันในการใช้ทรัพยากร ธรรมชาติอย่างยั่งยืน (พระไพรัช พุทฺธิสาโร (โพธิ์ประพาศทอง), 2565)

สรุปได้ว่า การขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมเชิงพุทธคือการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับการจัดการสิ่งแวดล้อมและชุมชน เพื่อให้มนุษย์อยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล เกิดความตระหนักในคุณค่าของสิ่งแวดล้อม และสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนทั้งในด้านจิตใจ สังคม และ

ระบบนิเวศ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการพัฒนามนุษย์ให้มีคุณธรรมและปัญญา พร้อมดำรงชีวิตร่วมกับธรรมชาติอย่างกลมกลืนและยั่งยืน

3. คุณค่านิเวศวิทยาเชิงพุทธ

ศาสตร์แห่งคุณค่า หรือ *Axiology* เป็นแขนงหนึ่งของปรัชญาที่ว่าด้วยการใคร่ครวญถึงความดี ความงาม ความจริง และความบริสุทธิ์ทางจิตใจ โดยมีเป้าหมายเพื่อค้นหามาตรฐานแห่งชีวิตมนุษย์ผ่านการทบทวนและเหตุผล แนวคิดเรื่องคุณค่าจึงสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของมนุษย์ในทุกมิติ รวมถึงการพัฒนาชุมชนที่ต้องอาศัยการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม

ในมิติของพุทธศาสนา คุณค่านิเวศวิทยาเชิงพุทธถือเป็นแนวทางที่สำคัญ เนื่องจากพระพุทธเจ้าทรงดำเนินชีวิตและเผยแผ่ธรรมท่ามกลางธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างวัด การจัดองค์กรสงฆ์ หรือการกำหนดพิธีกรรมทางศาสนา ล้วนสะท้อนความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม พระองค์ทรงสอนให้มนุษย์ตระหนักว่า มนุษย์เกิดจากธรรมชาติและต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ หากมนุษย์ทำลายธรรมชาติ ผลลัพธ์ก็จะย้อนกลับมาสู่มนุษย์เอง หลักธรรมและวินัยที่พระองค์บัญญัติไว้จึงตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความจริง เพื่อให้ผู้ปฏิบัติพบกับชีวิตที่สงบสุขและกลมกลืนกับระบบนิเวศ

พระพุทธเจ้าและพระสงฆ์สาวกดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติในรูปแบบชุมชนเล็ก ๆ ตั้งแต่ประสูติ ตรัสรู้ จนถึงปรินิพพาน ทุกช่วงล้วนสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม แนวทางนี้สะท้อนให้เห็นว่าพุทธศาสนาเป็นระบบคุณค่าที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาชุมชนและการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งสร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และส่งเสริมให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (พระไพรัช พุทฺธิสาโร (โพธิ์ประพาฬทอง), 2565; ณฤณีย์ ศรีสุข, 2564)

สรุปได้ว่า คุณค่านิเวศวิทยาเชิงพุทธคือการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับการจัดการสิ่งแวดล้อมและชุมชน เพื่อสร้างความตระหนักในคุณค่าของธรรมชาติและการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน ทั้งในด้านจิตใจ สังคม และระบบนิเวศ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการพัฒนามนุษย์ให้มีคุณธรรมและปัญญา พร้อมดำรงชีวิตร่วมกับธรรมชาติอย่างกลมกลืนและมั่นคง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1.1 สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ จำนวน 20 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 10 คน เพื่อสำรวจสภาพปัญหาและหาทางแก้ไข

1.2 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนา นักพัฒนาสังคม อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาวัฒนธรรมจังหวัด จำนวน 30 คน เพื่อสร้างองค์ความรู้การขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชน ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนด ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ตำบลบ้านเกาะใหญ่ จากข้อมูล ณ เดือนพฤษภาคม 2568 มีจำนวน 6,504 คน (สถิติประชากรทางทะเบียนราษฎร, 2568)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากบทบาทและความเกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นการวิจัย ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

2.2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 30 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1) กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปราชญ์ชุมชน จำนวน 10 คน

2) กลุ่มประชาชนในพื้นที่ ได้แก่ ประชาชนชุมชนบ้านเกาะใหญ่ จำนวน 20 คน

2.2.2 ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มๆ ละ 10 คน รวมเป็น 30 คน คือ

1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนา ได้แก่ พระสงฆ์ นักวิชาการศาสนา

2) กลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะใหญ่

3) กลุ่มหน่วยงานราชการ ได้แก่ นักพัฒนาสังคม เจ้าหน้าที่วัฒนธรรม

3. วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งเน้นการศึกษานิเวศวัฒนธรรมและการพัฒนาชุมชน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและมุมมองที่หลากหลาย การเลือกใช้วิธี การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ตรงในด้านที่เกี่ยวข้อง จำนวน 60 คน แบ่งออก 2 กลุ่ม คือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 30 คน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปราชญ์ชุมชน และประชาชนชุมชนบ้านเกาะใหญ่ และผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน 30 คน ได้แก่ พระสงฆ์ นักวิชาการศาสนา ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะใหญ่ นักพัฒนาสังคมและเจ้าหน้าที่วัฒนธรรม

4. การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การวิจัยแบบผสานวิธีเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยเน้นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ได้แก่ในการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมกับการพัฒนาชุมชนด้วยหลักธรรม ซึ่งนำไปทดลองใช้กับชุมชนบ้านเกาะใหญ่ และขยายผลไปยังอำเภอหาดใหญ่ ดังนั้น แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) มุ่งเน้นการสัมภาษณ์การขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 รายการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหานิเวศวัฒนธรรมในการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และส่วนที่ 2 ศึกษาความสัมพันธ์ของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ตอนที่ 3 การขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

การสร้างเครื่องมือการวิจัย

1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์ (Interview Form)

2) ร่างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ (Interview Form) เพื่อให้เป็นต้นแบบการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่

3) นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย

4) นำผลการตรวจสอบมาคำนวณหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือนิยาม (IOC: Item Objective Congruence Index) เกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกตามวัตถุประสงค์ที่มีคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 0.50 ถึง 1.00 ซึ่งแสดงว่าจุดประสงค์นั้นวัดได้ครอบคลุมเนื้อหา หรือข้อสอบนั้นวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ และถ้าข้อใดได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า 0.50 ต้องนำไปปรับปรุงแก้ไข เพราะว่ามีความสอดคล้องกันต่ำ และปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อจัดทำแบบสัมภาษณ์ (Interview Form)

5) จัดทำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้ในการวิจัย

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยออกเป็น 4 ระยะ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การเตรียมการวิจัย ศึกษางานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นจึงทำการออกแบบเครื่องมือการวิจัยในรูปแบบแบบสัมภาษณ์ (Interview Form) โดยร่างข้อคำถามที่สอดคล้องกับประเด็นการศึกษา และนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คนเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) พร้อมทั้งคำนวณค่าความสอดคล้อง (IOC) เพื่อปรับปรุงและจัดทำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์

ระยะที่ 2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 30 คน ซึ่งประกอบด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปราชญ์ชุมชน และประชาชนในพื้นที่บ้านเกาะใหญ่ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพปัญหาและบริบทของชุมชน นอกจากนี้ยังจัดการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 30 คน ได้แก่ พระสงฆ์ นักวิชาการศาสนา ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะใหญ่ นักพัฒนาสังคม และเจ้าหน้าที่วัฒนธรรม เพื่อรวบรวมความคิดเห็นเชิงวิชาการและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน

ระยะที่ 3 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และสังเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับการพัฒนาชุมชน ตลอดจนแนวทางการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมที่มีความยั่งยืน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ประกอบด้วยเอกสารที่เกี่ยวข้อง แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ได้ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยให้บุคคลที่มีความรู้ในเรื่องที่ทำการวิจัยตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง พร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมเพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลทั้งในส่วนข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ตีความแล้วเพื่อให้ผลการวิจัยมีความเป็นเชิงประจักษ์และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในวงกว้าง การวิเคราะห์เนื้อหามุ่งเน้นการสรุปตามสาระสำคัญที่กำหนดไว้ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Inductive) ซึ่งเป็นการเรียบเรียง จำแนกข้อมูลอย่างเป็นระบบ และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่รวบรวมได้ เพื่อยืนยันกรอบแนวคิดในการวิจัยว่าด้วยการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธ ศาสนาเป็นฐานคิดสำคัญ

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มุ่งเน้นกระบวนการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สรุปได้ดังนี้

1. สภาพปัญหานิเวศวัฒนธรรมของชุมชนเกาะใหญ่ พบว่า ชุมชนเกาะใหญ่ เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและประเพณี มีภาษาและวัฒนธรรมต่าง ๆ เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ระบบสังคมและวัฒนธรรมจึงมีโครงสร้างแบบ หลวม ๆ แต่ยังสามารถผสมผสานได้อย่างกลมกลืน มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม และมีวิถีชีวิตหรือการเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย จากการศึกษาพบว่า องค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศ

วัฒนธรรมนั้น ประกอบด้วย 1) ระบบความเชื่อ มนุษย์ทุกเชื้อชาติทุกเผ่าพันธุ์จะมีความเชื่อเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม คนในชุมชนมีความเชื่อ ว่าในธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สามารถดลบันดาลให้มนุษย์ได้อยู่เย็นเป็นสุข ได้รับสิ่งที่เป็นมงคล จึงจำเป็นต้องร่วมแรงร่วมใจกันในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้คงอยู่โดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ 2) ค่านิยม เป็นสิ่งที่บุคคลหรือสังคมยึดถือ เป็นเครื่องช่วยตัดสินใจและกำหนดพฤติกรรมของบุคคล เพราะเป็นสิ่งที่บุคคลพอใจหรือเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าแล้วยอมรับไว้เป็นความเชื่อหรือความรู้สึกนึกคิดของตนเองแล้วประพฤติปฏิบัติตามความเชื่อนั้น ค่านิยมจะอยู่ในตัวบุคคลในลักษณะของความเชื่อตลอดไปจนกว่าจะพบค่านิยมใหม่ อาจกล่าวได้ว่า ค่านิยมเป็นสิ่งที่ควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม ช่วยให้คนในสังคมมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันทำให้มีความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ อย่างเดียวกัน 3) จารีตประเพณี เป็นสิ่งที่ยึดถือสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ จึงมีลักษณะที่เหมือนกันบ้าง แตกต่างกันบ้าง 4) ความร่วมมือหรือความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันถือเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารจัดการทุกเรื่อง 5) ความเสียสละ 6) การอนุรักษ์ ระบบนิเวศวัฒนธรรมจะเกิดความยั่งยืนได้ก็ด้วยอาศัยการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีหลากหลายวิธีไม่ว่าจะเป็นการกำหนดระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุด 7) การสร้างความรู้ การปลูกฝังทัศนคติหรือแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น จะต้องอาศัยการให้ความรู้เป็นบรรทัดฐานทำให้เห็นถึงคุณค่าหรือประโยชน์ที่จะได้รับรวมถึงโทษที่ เกิดจากการไม่ดำเนินการด้วย 8) บทบาทองค์กรทางศาสนา 9) บทบาทหน่วยงานภาครัฐ ในการดำเนินงานจะต้องอาศัยหน่วยงานภาครัฐในการกำกับดูแล เริ่มจากนโยบายการส่งเสริมสนับสนุน และการลงมือปฏิบัติ เพื่อให้ชุมชนได้เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนอย่างแท้จริง 10) การส่งเสริม และสนับสนุนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และ 11) กฎหมาย เป็นองค์ประกอบสุดท้ายที่พึงมีในการบริหาร จัดการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพราะเป็นการป้องปรามมิให้เกิดความเสียหายมากเกินไป

2. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถบูรณาการกับการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรม พบว่า แนวความคิดเรื่องหลักธรรมต่าง ๆ นี้ ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนตามวิถีพุทธ คือ การนำหลักธรรมมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ โดยในเบื้องต้นจะมีการควบคุมความประพฤติด้วยการสร้างวินัยให้กับตนเองและชุมชนด้วยศีล ถ้าทุกคนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนิเวศวัฒนธรรมอย่างที่ควรจะเป็นแล้ว ก็จะทำให้คนในชุมชนร่วมกันสร้างกติกาหรือวินัยในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ทั้งพฤติกรรมทางกาย และวาจา ซึ่งหลักของศีลหรือระเบียบวินัยนี้จะช่วยให้คนในชุมชนเกิดความระมัดระวังและควบคุมตนเอง และเมื่อมีการฝ่าฝืนระเบียบกติกาก็มี

การลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนนั้น อันนี้จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างรัฐ ชุมชน และศาสนา ในการสร้างกติการ่วมกัน การสร้างความเข้าในในหลักไตรสิกขาในเชิงประยุกต์ใช้กับการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนจะช่วยให้คนในชุมชนมีมโนธรรมสำนึกที่ดี และยังจะช่วยเสริมสร้างปัญญาให้คนในชุมชนเกิดความรู้ ความเข้าใจมีจิตสำนึกในเรื่องการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชน ตลอดถึงการนำกระบวนการคิดทางปัญญามาแก้ปัญหาที่เกิดจากการทำลายนิเวศวัฒนธรรม ซึ่งถือว่าเป็นภาระที่ทุกคนในชุมชนจะร่วมด้วยช่วยกันดูแลรักษาโดยการปรับท่าทีในการแก้ปัญหา ทั้งด้านพฤติกรรม จิตสำนึก และภูมิปัญญาที่เชื่อมประสานเกื้อกูลกันระหว่างมนุษย์ สังคม และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวมนุษย์เพื่อจะให้เกิดการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนให้คงสภาพมีความยั่งยืนคู่กับชุมชนนั้น ๆ ต่อไป

3. การขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่า คนในชุมชนเกาะใหญ่เป็นกลุ่มชนที่ได้รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของตนไว้อย่างเหนียวแน่น วิถีชีวิตของชุมชนส่วนใหญ่อาศัยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นที่สร้างบ้านอยู่อาศัยหรือเป็นแหล่งสร้างอาชีพ ความยั่งยืนทางนิเวศ วัฒนธรรม จึงมุ่งถึงการเป็นอยู่ร่วมกันระหว่างคนในชุมชนกับระบบนิเวศ โดยอาศัยกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วย 1) ระบบนิเวศน์มีความสมดุล 2) ค่านิยม การปรับเปลี่ยนทัศนคติหรือค่านิยมของชาวบ้านให้มองเห็นคุณค่าและประโยชน์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะช่วยให้ระบบนิเวศน์เกิดความสมบูรณ์ได้ โดยที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมมากเกินไป ใช้สอยแต่เพียงพอดี 3) ภูมิปัญญาชาวบ้าน อาศัยภูมิปัญญาของบรรพบุรุษช่วยสร้างหลักเกณฑ์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ชาวบ้านเชื่อโดยสนิทใจ และยอมปฏิบัติตามโดยไม่มีข้อ 4) การอนุรักษ์ทรัพยากรและการรักษาสิ่งแวดล้อม ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรของชุมชน 5) ความสำนึกรักษ์ ธรรมชาติ ความสำนึกที่จะรักษาธรรมชาติหรืออนุรักษ์ทรัพยากรนั้นจะเกิดขึ้นด้วยอาศัยการปลูกฝังทัศนคติที่ดีด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 6) ทัศนคติของการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับระบบนิเวศ มนุษย์ มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างแนบแน่นตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบันจึงจำเป็นต้องสร้างความเห็นที่ถูกต้องเกี่ยวกับระบบนิเวศน์แก่ชุมชน เพื่อมิให้ชุมชนเห็นแก่ตัวมากเกินไป ให้อยู่แบบพึ่งพาอาศัยกันและกัน 7) ระบบเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการใช้สอยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างพอเหมาะ

พอดี ไม่มากเกินไป 8) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการพัฒนาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประเด็นสุดท้าย ถือเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนขึ้นในทุกระบบ เพราะการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการทำสิ่งใด ก็จะต้องยอมรับผิดชอบผลในเรื่องนั้น ๆ ในการพัฒนาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็เช่นกัน หากได้มีส่วน ร่วมในการตัดสินใจกระทำก็จะมีความรู้สึกว่าสิ่งนั้นเป็นของตนเอง อยากให้มีการพัฒนามากยิ่งขึ้น พยายามป้องกันความเสื่อมโทรมที่จะเกิดขึ้น

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง “การขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา” สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพปัญหานิเวศวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา พบว่า ชุมชนเกาะใหญ่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและประเพณี วิถีชีวิตเรียบง่ายแต่ผสมผสานกันได้อย่างกลมกลืน ความเชื่อ ค่านิยม จารีต ความร่วมมือ ความเสียสละ และการอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้เกิดความยั่งยืนทางนิเวศวัฒนธรรม อีกทั้งยังมีบทบาทของศาสนา หน่วยงานรัฐ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และกฎหมายมาช่วยกำกับดูแล การอยู่ร่วมกันของคนต่างวัฒนธรรมจึงเกิดขึ้นอย่างสันติสุข เพราะทุกฝ่ายยอมรับและผสมผสานวัฒนธรรมร่วมกัน ทำให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง สอดคล้องกับแนวคิดของ รพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ (2550) ที่ได้ให้ความหมายของสังคมว่า สังคม หมายถึงคนที่อยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะภายใต้อาณาเขตร่วมกัน มีการจัดระเบียบและมีวัฒนธรรมร่วมกัน มีความสัมพันธ์พึ่งพาอาศัยกัน และมีการกระทำต่อกันทางสังคมอย่างสม่ำเสมอ มีความรู้สึกผูกพันที่จะรักษาความเป็นกลุ่มก้อนเดียวกันของตนไว้ และมีการถ่ายทอดสืบต่อทางสังคมและวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชนจำต้องมีการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง เพื่อให้สามารถรักษา หรือสืบต่อได้อย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อ ค่านิยม หรือจารีตประเพณี โดยที่จังหวัด เพชรบูรณ์มีกลุ่มชนที่หลากหลายจึงมีองค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรมที่คละเคล้ากันไป เหมือนกันบ้าง แตกต่างบ้าง อย่างไรก็ตาม กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ล้วนมีความสัมพันธ์กับ ธรรมชาติหรือป่าไม้ จึงมีความเชื่อว่ามีเทพผู้สถิตอยู่ในธรรมชาติหรือป่าไม้ คอยปกป้องรักษาผู้ทำสิ่งที่ ดีงามแก่ธรรมชาติหรือป่าไม้ และก็มีการใช้อำนาจลงโทษแก่ผู้ที่ทำลายธรรมชาติเช่นเดียวกัน เมื่อเป็น เช่นนั้นจึงมีการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติให้มีสภาพที่อยู่อาศัย และร่วมกันป้องกันไฟป่า

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนกพร ไผทสิทธิกุล (2552) ที่ศึกษาถึงการอนุรักษ์ชุมชนและสภาพแวดล้อมทาง วัฒนธรรม ริมแม่น้ำกก จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า ทั้ง 3 ชุมชน ที่ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ ต่าง ๆ ล้วนมีความสัมพันธ์กับแม่น้ำ ทั้งวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ตลอดจนการดำรงชีพ เนื่องจากชุมชน ส่วนใหญ่ดำรงชีพด้วยการเกษตรกรรมและกสิกรรม ตลอดจนมีประเพณี พิธีกรรมทางด้านความเชื่อ ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำ และปัจจุบันชุมชนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากผลกระทบในด้านต่าง ๆ ทำ ให้เกิดปัญหาทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์ ปัญหาด้านวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลกับวิถีชีวิตทั้งด้าน

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถบูรณาการกับการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรม พบว่า การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับการขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรม ไม่เพียงช่วยสร้างวินัยและจิตสำนึกให้คนในชุมชน แต่ยังทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติผ่านความเชื่อและพิธีกรรมที่สืบทอดมาเป็นจารีต เมื่อทุกคนตระหนักถึงคุณค่าและผลกระทบของการใช้ทรัพยากร ก็จะเกิดความร่วมมือในการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล การนำศีลและไตรสิกขามาใช้จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมพฤติกรรม เสริมสร้างปัญญา และปลูกฝังความรับผิดชอบร่วมกัน ทำให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับระบบนิเวศได้อย่างยั่งยืนทั้งด้านวัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของ มูนีเร๊าะ เจะแต (2557) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการปรับตัวในการดำรง ชีพอย่างยั่งยืนของชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาดี กรณีศึกษา : ชุมชนในตำบลปาลุกาสา เมาะ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ผลการวิจัยพบว่า การปรับตัวในการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของ ชาวบ้านจำเป็นต้องเร่งคืนกรรมสิทธิ์ในที่ดินทับซ้อนแก่ชาวบ้านพร้อมทั้งการจัดหาอาชีพเสริมและ ส่งเสริมให้ชาวบ้านมีการพัฒนาผลผลิตในชุมชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม เสริมความเข้มแข็งให้สถาบัน การเงินและองค์กรทางศาสนาอิสลามอันเป็นศูนย์รวมความเชื่อของชาวบ้านเข้ามามีบทบาทในเชิงของ การพัฒนามากขึ้น ทั้งนี้จำเป็นต้องเคารพในองค์ความรู้ ภูมิปัญญา และทุนที่ชาวบ้านมีนอกจากนี้ แล้วการดำเนินการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมยังได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการ สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ การดำรงชีวิต และการรักษาสิ่งแวดล้อม อันจะทำให้ ชุมชนสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจในการร่วมดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความอุดม สมบูรณ์ของระบบนิเวศน์

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมบนฐานการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่า การขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมของบ้านเกาะใหญ่จึงไม่ใช่เพียงการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ แต่เป็นการเชื่อมโยงวิถีชีวิต ความเชื่อ ภูมิปัญญา และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน ชุมชนใช้ค่านิยมและจารีตเป็นเครื่องกำกับพฤติกรรม ร่วมกับการปลูกฝังจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ชัดเจนทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ความสมดุลนี้สะท้อนถึงการอยู่ร่วมกันอย่างพอเพียงและยั่งยืน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญให้ชุมชนเกาะใหญ่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความมั่นคงของระบบนิเวศไว้ได้ต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธิดา แจ่มใส และคณะ (2550) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพึ่งตนเองเพื่อการดำรงชีพที่ยั่งยืนของบ้านนาห้วยแคน อำเภอตาลสุม จังหวัด อุบลราชธานี” ผลการศึกษาพบว่า ชาวบ้านนาห้วยแคนมีกิจกรรมการดำรงชีพ คือ การทำนาข้าวและนาบัว มีการพึ่งตนเองทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ด้านจิตใจ รวมทั้งด้านสังคมและวัฒนธรรม นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐยังส่งเสริมและ สนับสนุนให้ดำเนินการเพื่อการเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมให้อนุรักษ์ธรรมชาติหรือ สิ่งแวดล้อม ให้ป้องกันรักษาป่าต้นน้ำ ให้ร่วมกันสร้างฝายชะลอน้ำหรือได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการ ดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะทำให้เกิดการเป็นอยู่ที่ยั่งยืนได้ อันเป็นพึ่งพาตนเองเป็น สิ่งสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประพันธ์ นึกกระโทก (2557) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ทุนทางสังคมกับการ จัดการความรู้สู่องค์กรชุมชนพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง” ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างมีทุนทางสังคมที่หลากหลาย ทั้งด้านความไว้วางใจ การเงิน ทรัพยากร ธรรมชาติ บุคคล ความรู้ และโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ เช่น การปรึกษากันภายในและกับพระสงฆ์ การได้รับการสนับสนุนด้านธุรกิจและการเงินจากรัฐและเอกชน การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอเพียง การพัฒนาความรู้ทั้งในและนอกระบบ และการมีโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต กระบวนการจัดการความรู้โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง จุดแข็งคือการประยุกต์ใช้ความรู้ รองลงมาคือการแบ่งปัน แต่ยังอ่อนในด้านการจัดเก็บความรู้ การดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงช่วยให้ชุมชนใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ลดการใช้สิ่งแวดล้อมเกินจำเป็น และสร้างความยั่งยืนทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ชุมชนบ้านเกาะใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและประเพณี วิถีชีวิตเรียบง่ายแต่ผสมผสานกันได้อย่างกลมกลืน ความเชื่อ ค่านิยม จารีต ความร่วมมือ และการเสียสละ ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้เกิดความยั่งยืนทางนิเวศวัฒนธรรม โดยมีการอนุรักษ์ธรรมชาติ การสร้างความรู้ บทบาทของศาสนา รัฐ และกฎหมายมาช่วยกำกับดูแล การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ศีลและไตรสิกขา ทำให้ชุมชนมีวินัยและจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรอย่างพอดี เกิดความร่วมมือระหว่างรัฐ ศาสนา และชุมชนในการสร้างกติกาและแก้ปัญหาอย่างมีปัญญา การขับเคลื่อนนิเวศวัฒนธรรมของบ้านเกาะใหญ่จึงตั้งอยู่บนฐานการพัฒนาชุมชนที่เคารพธรรมชาติ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปลูกฝังความสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม และดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทำให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับระบบนิเวศได้อย่างสมดุล **1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย** คือ ให้มีการกำหนดนโยบายด้านการอนุรักษ์ให้ชัดเจน จัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึกรักษ์ธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมและสนับสนุนการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมพร้อมจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ และสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่ทุกคนเพื่อให้สิ่งแวดล้อมคงอยู่ในสภาพที่น่าอยู่และยั่งยืน ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนบ้านเกาะใหญ่มีทั้งข้อดีและข้อจำกัดที่ควรพิจารณาอย่างรอบด้าน ในด้านข้อดี คือ การกำหนดนโยบายที่ชัดเจนจะช่วยให้ทุกหน่วยงานมีทิศทางเดียวกันและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง กิจกรรมปลูกจิตสำนึกรักษ์ธรรมชาติที่จัดอย่างต่อเนื่องจะสร้างความตระหนักรู้แก่คนในสังคม ทำให้เกิดความร่วมมือและความรับผิดชอบร่วมกัน การสนับสนุนการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมพร้อมงบประมาณที่เพียงพอจะทำให้โครงการต่าง ๆ เดินหน้าได้อย่างเป็นรูปธรรม และการสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่ทุกคนจะช่วยให้การรักษาสิ่งแวดล้อมกลายเป็นพฤติกรรมปกติในชีวิตประจำวันอย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดก็มีอยู่เช่นกัน นโยบายที่กำหนดไว้อาจไม่ถูกนำไปใช้จริงหากขาดการติดตามและบังคับใช้ กิจกรรมปลูกจิตสำนึกอาจไม่เข้าถึงทุกกลุ่มคนหรือไม่หลากหลายจนทำให้ผู้เข้าร่วมไม่เกิดความสนใจ งบประมาณที่จัดสรรอาจไม่เพียงพอหรือถูกใช้ไปอย่างไม่คุ้มค่า และการสร้างจิตสำนึกต้องใช้เวลาและความร่วมมือสูง ไม่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมคนได้ทันที เมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว จะเห็นว่าข้อดีของข้อเสนอแนะเหล่านี้คือการสร้างความยั่งยืนทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม แต่ข้อเสียคืออาจติดขัดในด้านการปฏิบัติและการ

เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมคน ซึ่งต้องอาศัยความต่อเนื่องและการบูรณาการจากทุกภาคส่วน หากสามารถจัดการข้อจำกัดเหล่านี้ได้ ข้อเสนอแนะก็จะเป็นแนวทางที่มีคุณค่าและสามารถนำไปใช้เพื่อสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนต่อไป **2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรมีการศึกษาแบบเจาะลึกเกี่ยวกับนวัตกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่า มีลักษณะเป็น อย่างไร และมีนวัตกรรมอะไรใหม่ ๆ ที่ช่วยในการอนุรักษ์ได้บ้าง 2.2 ควรมีการศึกษาพฤติกรรมการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอันส่งผลต่อการพัฒนาระบบนิเวศวิทยาของแต่ละท้องถิ่น 2.3 ควรทำการศึกษาการสร้างเครือข่ายในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาท้องถิ่น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ที่ได้ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยครั้งนี้ ภายใต้รหัสทุน MCU RS 800768

เอกสารอ้างอิง

กฤษฎา บุญชัย. (2566). *นิเวศวัฒนธรรม จากมานุษยวิทยานิเวศสู่ขบวนการเคลื่อนไหวสิ่งแวดล้อมไทย*. เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2566 จาก https://www.sac.or.th/portal/th/article/detail/517

ชนกพร ไผทสิทธิกุล. (2552). *การอนุรักษ์ชุมชนและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมริมแม่น้ำกกจังหวัดเชียงราย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ณฤณีย์ ศรีสุข. (2564). นิเวศวิทยาวัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการ. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 10(1), 187–202.

ประพันธ์ นึกกระโทก. (2557). ทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่องค์กรชุมชนพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระไพรัช พุทธิสาโร (โพธิ์ประพาฬทอง). (2565). แนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาระบบนิเวศตามแนวพระไตรปิฎก. ใน *ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มูนีเร๊าะ เจะแต. (2557). การปรับตัวในการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาดี กรณีศึกษา: ชุมชนในตำบลปาลุกาสาเมาะ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

รพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ. (2550). *มนุษย์กับสังคม*. สงขลา: ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2566). *อำเภอกระแสสินธุ์*. เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2566 จาก https://th.wikipedia.org/wiki/อำเภอกระแสสินธุ์ (th.wikipedia.org in Bing)

สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร. (2568). *สถิติจำนวนประชากรพื้นที่จังหวัดสงขลา อำเภอกระแสสินธุ์ ข้อมูลเดือนพฤษภาคม 2568*. เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2566 จาก https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/displayData

สุธิดา แจ่มใส, และคณะ. (2550). ความสามารถในการพึ่งตนเอง และศักยภาพการพัฒนาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. ใน *รายงานวิจัย*. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะใหญ่. (2561). *ข้อมูลพื้นฐานตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา*. เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2566 จาก https://www.kohyai.go.th/content/information/1

TEACHERS' QUALITIES MODEL FOR ART HIGHER EDUCATION IN YUNNAN PROVINCE*

Yi Xiong[1], Nuntiya Noichun[2] and Thada Siththada[3]

[1-3]Department of Educational Administration, Graduate School,

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: 7192646@qq.com

Received 17 January 2026; Revised 16 February 2026; Accepted 18 February 2026

Abstract

This research article aims to: 1) To study the levels of teachers' qualities for art higher education in Yunnan Province; 2) To study the exploratory factor analysis of teachers' qualities for art higher education in Yunnan Province; 3) To propose the teachers' qualities model for art higher education in Yunnan Province.The study conducted a mixed-methods empirical research study collecting quantitative data from 480 in-service art higher education teachers through stratified random sampling, supplemented by qualitative insights from 9 expert interviews; analyzed the data using advanced statistical techniques including descriptive statistics, Exploratory Factor Analysis (EFA), Confirmatory Factor Analysis (CFA), and Structural Equation Modeling (SEM), with qualitative data processed through thematic analysis.

The research results found that:1) faculty members exhibit high overall quality levels (M = 3.99, SD = 0.870), with teaching ability emerging as the strongest predictor among internal competencies—reflecting well-established

Citation:

* Yi Xiong, Nuntiya Noichun and Thada Siththada. (2026). Teachers' Qualities Model For Art Higher Education In Yunnan Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1342-1352.; DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

pedagogical and professional foundations across Yunnan's art higher education institutions; 2) exploratory factor analysis (EFA) yielded a robust eight-factor solution accounting for 71.763% of total variance, structured along two coherent dimensions—internal competencies (teaching ability, research ability, reflective practice, and professional identity) and external enablers (policy support, institutional support, technological support, and societal support)—with teaching ability contributing the largest share of explained variance (43.550%); and 3) the empirically validated dual-dimensional model demonstrates excellent fit to the data (χ^2/df = 1.615, CFI = 0.951, RMSEA = 0.036), confirming that sustainable faculty quality development depends on the dynamic interplay between individual capabilities and systemic support conditions—offering a contextually responsive framework for faculty development in multi-ethnic higher education settings. The study advances both theoretical understanding and practical application by informing the design of equitable, discipline-informed faculty evaluation systems and institutional policies that uphold both artistic integrity and academic rigor in art higher education.

Keywords: Teachers' Qualities, Model, Art Higher Education,Yunnan Province

Introduction

The digital transformation of higher education has intensified demands on teachers' qualities, extending beyond teaching ability to include research capacity, reflective practice, and professional identity (Postholm, 2012). In China, national education reforms have highlighted the development of a high-quality teaching workforce as a strategic priority (Xiaobing, 2012). Teachers' qualities are widely acknowledged as critical to educational innovation and student learning outcomes (Darling-Hammond, Hyler, & Gardner, 2017). Nevertheless, existing studies have predominantly examined comprehensive universities, leaving art

higher education—particularly in culturally diverse border regions such as Yunnan Province—insufficiently explored (Yang, 2021). To address this gap, this study proposes a dual-dimensional, eight-factor teachers' qualities model for art higher education.

Personal qualities constitute the core of teachers' professional development. Teaching ability encompasses curriculum design, classroom management, and pedagogical innovation (He, 2024), while research ability reflects scholarly productivity and student supervision (Postholm, 2012). Reflective ability supports continuous pedagogical improvement (Darling-Hammond et al., 2020), and professional identity influences teachers' motivation and long-term engagement in academic and artistic practice (Li & Khairani, 2025).

External support systems further shape teachers' professional growth. Policy support ensures institutional guarantees for career development (Ma, Shi, & Hou, 2022), school support fosters engagement through leadership and resources (Zhu, Devos, & Tondeur, 2013), technical support facilitates innovation via digital technologies (Fatma Köprülü et al., 2023), and social support strengthens professional identity and belonging (Chen, He, & Yang, 2023). Given the limited empirical research on art higher education teachers in multi-ethnic regions, particularly regarding their dual roles as educators and artists, this study constructs and validates a dual-dimensional, eight-factor model to provide theoretical and practical insights for sustainable faculty development in Yunnan Province.

Objectives

1. To study the levels of teachers' qualities for art higher education in Yunnan Province.

2. To study the exploratory factor analysis of teachers' qualities for art higher education in Yunnan Province.

3. To propose the teachers' qualities model for art higher education in Yunnan Province.

Literature Review

Teachers' qualities are widely conceptualized as a multidimensional construct integrating teaching ability, research capacity, reflective ability, and professional identity, which together support professional development and student learning outcomes (Postholm, 2012). Teaching competence remains fundamental in higher education, while research and reflective abilities distinguish academic professionalism and promote continuous improvement (Darling-Hammond et al., 2017; Roman, 2021). Professional identity, shaped by both self-perception and external recognition, influences teachers' engagement and commitment (Li & Khairani, 2025). However, existing research primarily addresses general educational contexts, with limited attention to discipline-specific characteristics.

In art higher education, teachers assume a dual role as educators and practicing artists, requiring the integration of studio-based pedagogy, artistic creation, and digital technologies. Artistic outputs and creative practices, however, are often undervalued in traditional evaluation systems, potentially weakening professional identity and motivation (Ma et al., 2022; Alpaslan, 2023). Although prior studies emphasize holistic faculty development, empirical research focusing on art higher education teachers—especially in culturally diverse and border regions such as Yunnan—remains scarce.

Teachers' qualities development is also shaped by external support, including policy, institutional, technological, and social factors. While these supports have been shown to enhance professional motivation and innovation, existing studies rarely integrate personal qualities and environmental conditions

within a unified empirical framework. To address this gap, the present study adopted a mixed-methods design and proposed a dual-dimensional, eight-factor framework. Survey data from 480 art higher education teachers were analyzed using EFA, CFA, and SEM, complemented by expert interviews, to ensure the reliability and contextual validity of the findings.

Methodology

This study adopted a mixed-methods design combining questionnaire surveys and semi-structured interviews to examine teachers' qualities in art higher education in Yunnan Province. Using stratified random sampling across institution type, discipline, and professional rank, 480 valid questionnaires were collected from in-service faculty in art institutions and art departments of comprehensive universities. The framework included eight influencing factors and teachers' qualities as the outcome variable. Survey data, collected via a five-point Likert-scale questionnaire, were analyzed using SPSS and AMOS through descriptive statistics, EFA, CFA, and SEM, supplemented by expert interviews and thematic analysis. Ethical standards, including informed consent, anonymity, and confidentiality, were strictly observed.

Results

The questionnaire demonstrated excellent reliability and validity, with an overall Cronbach's α of 0.983 and corrected item–total correlations ranging from 0.603 to 0.765, exceeding the recommended threshold. The KMO value reached 0.977, and Bartlett's test of sphericity was significant (χ^2 = 36,997.510, df = 3003, $p < 0.001$), indicating that the data were suitable for factor analysis. Descriptive statistics further showed that the mean scores of all dimensions exceeded 3.78, with an overall teachers' qualities mean of 3.99 (SD = 0.870), suggesting a

generally high level of teachers' qualities in art higher education institutions in Yunnan Province.

Exploratory factor analysis extracted eight factors with eigenvalues greater than 1, accounting for 71.763% of the total variance. Factor loadings ranged from 0.603 to 0.859, and all communalities exceeded 0.60, indicating satisfactory structural validity. Teaching ability explained the largest proportion of variance (43.550%), followed by research ability, reflective ability, and professional identity, which together constituted the internal dimension of teachers' qualities. Policy support, school support, technological support, and social support formed the external support dimension.

Table1: Summary of Exploratory factor Analysis Results

Factor	items	Eigenvalue	Variance(%)	Cumulative(%)
Teaching ability	14	33.969	43.55	43.55
Research ability	13	5.4	6.923	50.473
Reflective ability	11	4.626	5.931	56.404
Professional identity	10	3.477	4.458	60.862
Policy support	9	2.664	3.415	64.277
School support	8	2.39	3.064	67.342
Technical Support	7	1.892	2.426	69.768
Social support	6	1.556	1.995	71.763

Confirmatory factor analysis demonstrated a good model fit (χ^2/df = 1.615, CFI = 0.951, TLI = 0.949, RMSEA = 0.036, RMR = 0.029). Composite reliability

values ranged from 0.924 to 0.971, and AVE values ranged from 0.624 to 0.720, confirming satisfactory reliability, convergent validity, and discriminant validity.

Table 2: Confirmatory factor analysis model Fit metrics

Fit Index	Recommended threshold	Value
Squared/df	< 2.0	1.615
CFI	>0.90	0.951
TLI	>0.90	0.949
RMSEA	<0.05	0.036
RMR	<0.05	0.029

The integrated analysis validated a dual-dimensional teachers' qualities model comprising eight factors (Figure 1). Teaching ability emerged as the most influential factor, underscoring its central role in art higher education. Qualitative evidence from expert interviews further reinforced the model by highlighting the importance of integrating ethnic cultural resources, digital technologies, and regional policy support in teacher development. Together, the quantitative and qualitative findings offer a comprehensive framework for enhancing teachers' qualities in art higher education.

The integrated analysis validated a dual-dimensional teachers' qualities model comprising eight factors (Figure 1). Teaching ability emerged as the most influential factor, underscoring its central role in art higher education. Qualitative evidence from expert interviews further reinforced the model by highlighting the importance of integrating ethnic cultural resources, digital technologies, and regional policy support in teacher development. Together, the quantitative and qualitative findings establish a teachers' qualities model for art higher education in Yunnan Province.

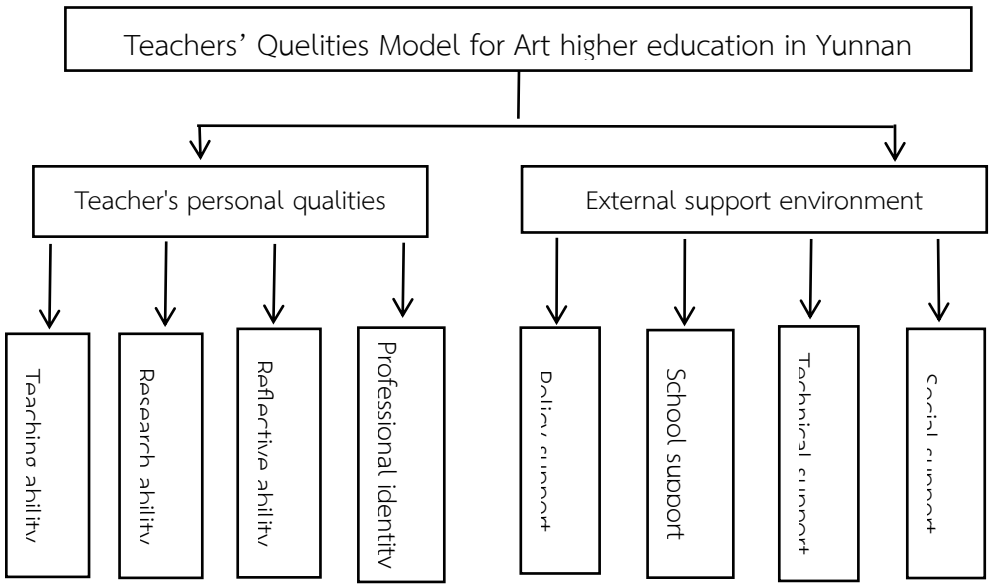

Figure 1 Teachers' qualities model for art higher education in Yunnan ProvinceSource: Author's illustration (2025).

Discussion

This study validated a dual-dimensional teachers' qualities model for art higher education in Yunnan Province, confirming that both internal competencies and external supports significantly enhance teachers' qualities. Among personal qualities, teaching ability emerged as the strongest predictor, highlighting the central role of pedagogy in art higher education, where studio-based and practice-oriented instruction is fundamental to cultivating creativity. Reflective ability also showed a significant effect, supporting prior research that identifies reflection as a key mechanism for transforming teaching experience into sustained professional growth (Postholm, 2012).

Research ability demonstrated a positive but relatively weaker influence, reflecting structural constraints within existing academic evaluation systems that

often undervalue artistic outputs such as exhibitions and creative works. This finding echoes previous studies emphasizing the need for more inclusive assessment frameworks to support balanced development among art faculty (Ma et al., 2022). Professional identity further strengthened teachers' commitment to their dual roles as educators and artists, suggesting that recognition from institutions and society plays a critical role in sustaining motivation and long-term engagement.

With regard to external supports, policy support exerted the strongest influence, underscoring the importance of institutional frameworks, promotion mechanisms, and development policies in facilitating teacher growth. School support, technological resources, and social engagement also contributed positively by fostering pedagogical innovation and professional belonging. Overall, the findings indicate that teachers' qualities in art higher education are shaped by the synergistic interaction of eight internal and external factors, suggesting that sustainable professional development depends on the alignment between individual growth and supportive institutional and social environments.

The teachers' qualities in art higher education are shaped by the synergistic interaction of eight internal and external factors, suggesting that sustainable professional development depends on the alignment between individual growth and supportive institutional and social environments.

Recommendation

Based on the validated dual-dimensional, eight-factor model, this study highlights the importance of coordinating individual teacher development with institutional and policy support to enhance teachers' qualities in art higher education in Yunnan Province. Although art teachers demonstrate strong teaching and artistic practice, further improvement is needed in research productivity and reflective ability. Variations in policy implementation and

resource allocation across institutions suggest that teacher development strategies should be context-sensitive and aligned with local cultural and organizational conditions.

In practice, art higher education institutions should implement integrated professional development programs that promote teaching innovation, reflective practice, and professional identity formation, while incorporating regional cultural resources and strengthening collaboration with cultural industries. Teacher evaluation systems should be reformed to recognize both academic research and artistic achievements, fostering an inclusive and supportive environment. Future research should adopt longitudinal and comparative approaches and further explore the role of digital technologies and policy mechanisms in supporting sustainable teacher development in multi-ethnic and border regions.

References

Chen, Y., He, H., & Yang, Y. (2023). Effects of social support on professional identity of secondary vocational students major in preschool nursery teacher program: A chain mediating model of psychological adjustment and school belonging. *Sustainability,* 15(6), 5134. https://doi.org/10.3390/su15065134

Darling-Hammond, L., Flook, L., Cook-Harvey, C., Barron, B., & Osher, D. (2020). Implications for educational practice of the science of learning and development. *Applied Developmental Science,* 24(2), 97–140. https://doi.org/10.1080/10888691.2018.1537791

Darling-Hammond, L., Hyler, M. E., & Gardner, M. (2017). *Effective teacher professional development*. Learning Policy Institute. https://eric.ed.gov/?id=ED606743

Fatma Köprülü, A. O. Oyebimpe, Ş. Başarı, & S. B. Ayhan. (2023). Innovative effects of artificial intelligence on teacher education. *Conhecimento & Diversidade,* 15(40), 449–465. https://doi.org/10.18316/rcd.v15i40.11240

He, J. (2024). Professional competence, teaching pedagogy, and assessment practices: Basis for enhanced faculty development plan. *Education Reform and Development,* 6(1), 65–77. https://doi.org/10.26689/erd.v6i1.6218

Li, Y., & Khairani, A. Z. (2025). Social support, pedagogical beliefs and teacher professional identity among preservice teachers in China: A moderated mediation analysis. *Teaching and Teacher Education, 154*, 104856. https://doi.org/10.1016/j.tate.2024.104856

Ma, G., Shi, W., & Hou, P. (2022). Exploring university teacher construction for higher education sustainability in China: Perspective from policy instruments. *Sustainability,* 15(1), 362. https://doi.org/10.3390/su15010362

Postholm, M. B. (2012). Teachers' professional development: A theoretical review. *Educational Research,* 54(4), 405–429. https://doi.org/10.1080/00131881.2012.734725

Xiaobing, S. (2012). The national medium- and long-term educational reform and development guideline (2010–2020). *Chinese Education & Society,* 45(3), 9–22. https://doi.org/10.2753/ced1061-1932450301

Yang, Y. (2021). Professional identity development of preservice music teachers: A survey study of three Chinese universities. *Research Studies in Music Education,* 44(2). https://doi.org/10.1177/1321103X211020960

Zhu, C., Devos, G., & Tondeur, J. (2013). Examining school culture in Flemish and Chinese primary schools. *Educational Management Administration & Leadership,* 42(4), 557–575. https://doi.org/10.1177/174114321350 2190

THE BUTTERFLY MOTHER IN MIAO CULTURE: DESIGN INTERPRETATION OF MYTH, MATERNAL SYMBOLISM, AND VISUAL MEANING*

Hongyu Pan[1] and Khajornsak Nakpan[2]

[1-2]Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University, Thailand

Corresponding Author's Email: 465797033@qq.com

Received 18 January 2026; Revised 13 February 2026; Accepted 15 February 2026

Abstract

This research article aims to: (1) clarify how mythological narratives shape maternal symbolism in the Butterfly Mother motif of Miao culture; (2) explain how visual structures encode and convey cultural meaning within traditional artifacts; and (3) explore how these symbolic principles can be translated into contemporary design contexts through a qualitative research study collecting data from documented mythological texts, ethnographic literature, and representative visual materials such as embroidery, costume decoration, and batik artifacts. The data were analyzed using mythological analysis, visual semiotics, and comparative design case analysis.

The research results found that:

1. The Butterfly Mother operates as a composite maternal symbol representing origin, fertility, protection, and cultural continuity within Miao cosmology.

Citation:

* Hongyu Pan and Khajornsak Nakpan. (2026). The Butterfly Mother In Miao Culture: Design Interpretation Of Myth, Maternal Symbolism, And Visual Meaning.
Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1353-1368.;
DOI: https://doi.org/10.
https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

2. Traditional visual patterns encode myth-based maternal meanings through structural elements such as symmetry, repetition, organic forms, and symbolic color systems, forming a coherent visual-semantic system.

3. Effective contemporary design translation depends on processes of symbolization, abstraction, and recontextualization, ensuring cultural continuity through meaning-based reinterpretation rather than surface ornamentation.

Keywords: Butterfly Mother, Miao Culture, Mythological Symbolism, Maternal Imagery, Visual Design

Introduction

Miao culture represents one of the most distinctive ethnic traditions in China, characterized by rich mythological narratives, symbolic systems, and visually sophisticated expressions transmitted across generations through costume, embroidery, and ritual practices. Among these cultural symbols, the Butterfly Mother occupies a central position as a mythological origin figure, embodying concepts of creation, fertility, and maternal authority within Miao cosmology. Existing scholarship has highlighted the cultural and historical significance of Miao traditions, particularly in relation to ethnic identity, collective memory, and material culture (Shi, Wang & Li, 2019).

In recent years, increasing academic attention has been directed toward Miao costume patterns, embroidery, and batik practices, emphasizing their aesthetic value, symbolic meanings, and roles in cultural heritage preservation and rural development (Han & Cong, 2021; Chen, Ren & Zhang, 2021; Quan, Luo & Zhong, 2024). However, despite the recognized importance of mythological imagery within these visual traditions, the Butterfly Mother motif has rarely been examined as a systematic visual and design-oriented symbol. Existing studies tend to document mythological narratives or material practices independently, offering limited analysis of how mythological meaning, maternal symbolism, and

visual structure operate together as an integrated design system. As a result, the transformation of the Butterfly Mother motif from mythological meaning to contemporary design language remains insufficiently explored.

Within the broader context of globalization and cross-cultural exchange, traditional cultural symbols face the dual challenge of preservation and reinterpretation. Scholars argue that sustainable cultural development requires moving beyond static conservation toward adaptive innovation that maintains cultural meaning while engaging contemporary social and aesthetic contexts (Matos & Britto, 2011; Ergashev & Farxodjonova, 2020). Research in cross-cultural design further emphasizes that meaningful innovation depends on decoding underlying symbolic structures rather than applying superficial visual ornamentation (Du & Jiang, 2024). Similarly, studies on ethnic visual transformation stress that cultural motifs can only be sustainably integrated into contemporary design when their semantic and symbolic foundations are clearly understood (Xu, Luo, & Zhong, 2024).

Against this backdrop, this study investigates the Butterfly Mother motif in Miao culture through an integrated analytical framework that connects mythological narratives, maternal symbolism, and visual design interpretation. By examining how myth-based maternal imagery is constructed, visually encoded, and translated into contemporary design contexts, this research addresses an important gap between cultural symbolism and design practice. The study aims to contribute to discussions in ethnic cultural studies, visual semiotics, and design research by demonstrating how traditional mythological motifs can function as dynamic visual systems, offering theoretical and practical insights for culturally grounded and sustainable design innovation.

Objectives

1. To identify and clarify the core cultural meanings of the Butterfly Mother motif in Miao mythology, particularly its representations of origin, fertility, protection, and cultural continuity.

2. To analyze how these myth-based maternal meanings are visually encoded in traditional Miao artifacts through structural elements such as form, symmetry, repetition, color, and composition.

3. To explore how the symbolic and visual principles of the Butterfly Mother motif can be translated into contemporary design contexts through processes of symbolization, abstraction, and recontextualization, thereby supporting cultural continuity.

Literature Review

1. Studies on Miao Mythology and the Butterfly Mother Motif

Mythology has long been recognized as a core framework for understanding Miao cultural identity, cosmology, and collective memory. Shi et al. (2019) provided a comprehensive overview of the historical development of the Miao people, emphasizing the role of mythological narratives in shaping ethnic consciousness and social cohesion. Within this mythological system, the Butterfly Mother is widely regarded as a primordial creator figure symbolizing life origin, fertility, and ancestral continuity. Early ethnographic studies focused primarily on documenting oral traditions and ritual practices, establishing the Butterfly Mother as a central spiritual symbol within Miao cosmology.

In recent years, scholarship has increasingly examined the material and visual manifestations of Miao mythology. Existing studies have shown that mythological symbols are encoded into textile patterns and garment structures, functioning as important visual expressions of cultural meaning. Similarly, Song, Prompongsaton, and Kotchapakdee (2024) discussed the preservation and revival

of traditional Miao costume patterns, noting that myth-based imagery continues to function as a visual carrier of cultural memory. These studies highlight the continuity of mythological symbols within everyday cultural practices.

Research on cultural heritage and rural development has further contextualized mythological motifs within contemporary socioeconomic frameworks. Chen, Ren, and Zhang (2021) explored batik production among China's Miao population, showing how traditional motifs contribute to both cultural sustainability and local economic development. While these studies acknowledge the symbolic importance of motifs such as the Butterfly Mother, they largely focus on heritage management and production systems rather than the internal visual logic of myth-based design. As a result, the Butterfly Mother motif remains underexplored as a distinct visual and design system.

2. Maternal Symbolism in Mythological and Cultural Studies

In the context of globalization, scholars have stressed the importance of balancing cultural preservation with adaptive innovation. Ergashev and Farxodjonova (2020) argued that national and ethnic cultural symbols must be reinterpreted rather than merely preserved in order to remain relevant within global cultural exchanges. From this perspective, maternal symbolism is not static but capable of transformation while retaining its core cultural meaning.

Recent studies have begun to address female and maternal symbolism within Miao cultural artifacts. Zhang (2025) examined female symbols in Miao ethnic dress patterns, revealing how maternal imagery contributes to cultural memory and gender representation. These findings suggest that maternal symbolism in Miao culture extends beyond biological motherhood, encompassing broader meanings related to ancestry, spiritual protection, and social identity. However, much of the existing literature approaches maternal symbolism at a conceptual or narrative level, offering limited analysis of how

such meanings are visually structured through design elements such as pattern composition, color, and form. This gap indicates a need for research that connects symbolic interpretation with visual design analysis.

3. Visual Symbolism and Ethnic Pattern Design

Visual symbolism is fundamental to ethnic pattern design, serving as a medium through which intangible cultural meanings are materialized. Han and Cong (2021) provided an in-depth examination of Miao traditional patterns, tracing their origins and design transformation processes. Their study emphasized that Miao patterns operate as symbolic systems rooted in mythological narratives rather than as purely decorative elements. Formal characteristics such as repetition, symmetry, and organic shapes—often associated with butterfly imagery—reinforce symbolic meanings related to life continuity and protection.

Contemporary design research has increasingly focused on innovative visualization and cross-cultural interpretation of ethnic symbols. Xu, Luo, and Zhong (2024) explored aesthetic-based visualization strategies for Miao costume imagery, arguing that meaningful innovation must be grounded in cultural semantics. Du and Jiang (2024) similarly highlighted the importance of cross-cultural design frameworks that enable adaptation while maintaining symbolic integrity.

Technological approaches have further expanded research perspectives. Quan et al. (2024) examined the protection of Guizhou Miao batik culture through knowledge graphs and deep learning, demonstrating how digital tools can support cultural preservation. Zheng et al. (2024) explored fast style transfer techniques for ethnic pattern innovation, offering new possibilities for visual transformation. Despite their technical contributions, these studies caution that technological innovation should not override cultural meaning.

Overall, existing literature provides valuable insights into Miao mythology, maternal symbolism, and ethnic pattern design, yet these strands remain insufficiently integrated. Few studies systematically link mythological meaning,

maternal symbolism, and visual design interpretation within a unified analytical framework. This gap underscores the need for a design-oriented study of the Butterfly Mother motif that bridges mythology and visual meaning, contributing to both cultural studies and contemporary design research.

Existing studies on Miao culture have primarily addressed mythology, maternal symbolism, and ethnic pattern design as separate research areas, with limited integration of these perspectives into a unified analytical framework. In particular, the Butterfly Mother motif remains underexplored as a systematic visual and design-based symbol, and its transformation from mythological meaning to contemporary design language has not been sufficiently examined.

Methodology

This study adopts a qualitative research design grounded in cultural analysis and design interpretation. An interdisciplinary approach is employed, integrating perspectives from mythology, visual semiotics, and design studies to examine the Butterfly Mother motif as both a cultural symbol and a visual system. Rather than relying on quantitative measurement, the research emphasizes interpretive and comparative analysis to reveal how mythological meaning is constructed, visually encoded, and translated into design language across traditional and contemporary contexts.

1. Mythological Text and Visual Analysis Methods

The study conducts a qualitative analysis of representative mythological texts and documented narratives related to the Butterfly Mother in Miao culture. These sources are selected from ethnographic studies, cultural history literature, and previous scholarly documentation of Miao mythology. The analysis focuses on identifying recurring narrative structures, symbolic themes, and maternal

attributes associated with the Butterfly Mother, such as origin, fertility, protection, and continuity.

This textual analysis is combined with visual semiotic analysis to examine how mythological meanings are transformed into visual expression. Visual elements—including form, symmetry, repetition, spatial organization, and symbolic imagery—are analyzed as sign systems that encode cultural meaning. By linking narrative symbolism with visual structures, this method establishes a systematic connection between mythological content and visual representation, allowing cultural meaning to be interpreted beyond literal depiction.

2. Pattern, Image, and Design Case Analysis

Traditional visual materials featuring the Butterfly Mother motif serve as the primary objects of analysis. These materials include embroidery patterns, costume decorations, and batik motifs documented in existing literature, museum collections, and visual archives related to Miao material culture. The selection of visual samples follows a purposive sampling principle, focusing on patterns that clearly demonstrate butterfly imagery, maternal symbolism, or structural characteristics associated with the Butterfly Mother narrative.

In addition to traditional artifacts, selected contemporary design cases inspired by Miao cultural symbols are examined to explore processes of reinterpretation and transformation. These cases are drawn from visual design and product design contexts where traditional motifs are adapted to modern aesthetic and functional requirements. Comparative analysis is employed to identify both continuity and transformation, highlighting how symbolic principles are preserved, abstracted, or recontextualized in contemporary design applications.

3. Research Framework

The research framework is organized around three interrelated dimensions: Culture, Visual, and Design Translation. Within this framework, cultural meaning derived from mythological narratives forms the conceptual

foundation, visual structures function as mediating symbolic systems, and design translation represents the process through which cultural meaning is adapted to contemporary contexts.

Three key processes—symbolization, abstraction, and recontextua lization—guide the analytical progression. Through their cyclical interaction, myth-based maternal symbolism is transformed into visual language and subsequently translated into modern design forms. This framework emphasizes cultural continuity as the central outcome of design-oriented interpretation, demonstrating how traditional symbolic meaning can be sustained through adaptive visual and design practices (Figure 1).

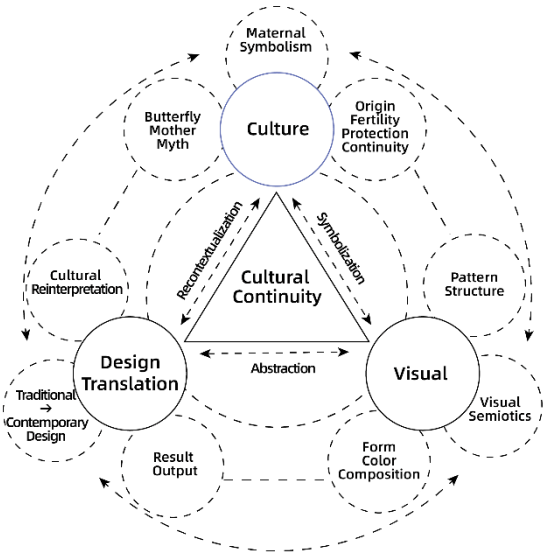

Figure 1 Conceptual framework (Source: Constructed by the researchers)

Results

This section presents the research findings derived from the integrated analysis of cultural meaning, visual structure, and design translation of the

Butterfly Mother motif in Miao culture. Guided by the proposed research framework, the results reveal how mythological and maternal symbolism are visually constructed and subsequently translated into contemporary design contexts, highlighting cultural continuity as a central outcome.

1. Cultural Meanings of the Butterfly Mother Motif

The analysis of mythological narratives and cultural literature reveals that the Butterfly Mother functions as a foundational maternal symbol within Miao cosmology. Rather than representing a single narrative figure, the Butterfly Mother embodies a composite system of meanings related to life origin, fertility, protection, and continuity. These meanings are deeply embedded in oral traditions, ritual practices, and collective cultural memory.

First, the Butterfly Mother is consistently associated with origin and creation, positioning her as a primordial ancestor responsible for the emergence of life and the natural order. This origin narrative establishes a cosmological framework in which human existence, nature, and spirituality are interconnected. Second, fertility and regeneration emerge as core maternal attributes, symbolizing the cyclical renewal of life and the continuity of lineage. These meanings extend beyond biological reproduction to encompass agricultural prosperity and social sustainability.

Additionally, the Butterfly Mother symbolizes protection and guardianship, reflecting maternal authority and care within Miao society. This protective dimension reinforces social cohesion and moral values, situating maternal symbolism as a stabilizing force within the cultural system. Collectively, these meanings form a unified cultural foundation rather than discrete symbolic elements, providing the semantic source from which visual and design expressions are derived.

2. Visual Structures and Symbolic Representation

The visual analysis of traditional Miao artifacts demonstrates that the cultural meanings associated with the Butterfly Mother are systematically

encoded into visual structures rather than expressed through literal depiction. Patterns found in embroidery, costume decoration, and batik textiles reveal a consistent use of symbolic abstraction, where mythological meanings are translated into formal visual language.

Key visual characteristics include symmetry and repetition, which visually reinforce ideas of continuity and balance. Circular and organic structures frequently appear in Butterfly Mother–related patterns, symbolizing life cycles, regeneration, and harmony between humans and nature. These structural principles reflect the transformation of maternal symbolism into a visual system governed by order and rhythm.

Color usage further contributes to symbolic representation. Contrasting and layered color schemes emphasize vitality and protection, while compositional arrangements guide visual attention toward central motifs associated with maternal presence. Through visual semiotics, these forms function as signifiers that convey cultural meaning without direct narrative explanation.

Overall, the findings indicate that Butterfly Mother imagery operates as a coherent visual-semantic system, in which form, color, and composition collectively communicate cultural values. This visual system serves as an intermediary layer that enables the subsequent translation of cultural meaning into design language.

3. Design Translation and Cultural Continuity

The results of the design-oriented analysis show that effective translation of the Butterfly Mother motif into contemporary contexts depends on meaning-based reinterpretation rather than surface ornamentation. By abstracting symbolic principles from traditional visual structures, designers can transform

cultural meaning into adaptable design elements suitable for modern visual and product design.

Design translation involves three interconnected processes. First, symbolization enables cultural meanings derived from myth and maternal symbolism to be visually articulated. Second, abstraction allows these visual forms to be simplified, reorganized, or modularized without losing their symbolic integrity. Third, recontextualization situates the transformed motifs within contemporary design environments, responding to modern aesthetics, functions, and user contexts.

As synthesized in the research framework, these processes collectively support cultural continuity. Rather than preserving tradition as a static form, design translation facilitates the renewal of cultural meaning through contemporary reinterpretation. The Butterfly Mother motif thus functions as a dynamic cultural resource, capable of sustaining its symbolic significance while adapting to evolving design practices.

The findings demonstrate that design plays an active mediating role between tradition and modernity. Through systematic translation grounded in cultural and visual analysis, traditional maternal symbolism can continue to inform contemporary design, contributing to the sustainable transmission of ethnic cultural identity.

Overall, the results confirm that the Butterfly Mother motif operates as an integrated system of cultural meaning, visual structure, and design translation, in which cultural continuity is achieved through symbolization, abstraction, and recontextualization.

Discussion

Designers engaging with ethnic cultural motifs should move beyond direct visual imitation and adopt a meaning-oriented design translation approach.

Traditional motifs such as the Butterfly Mother are better understood as culturally embedded visual systems rather than decorative patterns. By interpreting underlying cultural symbolism and visual structures, designers can abstract and reinterpret symbolic principles in ways that respond to contemporary aesthetic, functional, and contextual demands while preserving cultural integrity.

Future research may extend this study through comparative and cross-cultural investigations of myth-based and maternal symbolism in different cultural traditions. Examining similarities and differences in symbolic structures and visual expression can enhance the broader applicability of the proposed culture–visual–design translation framework and contribute to theoretical discussions on cultural symbolism within design studies.

Subsequent studies are encouraged to incorporate user-centered evaluation methods, such as audience perception analysis, interviews, or design testing. Assessing how contemporary users interpret and respond to translated cultural symbols can provide empirical support for design translation strategies and strengthen the connection between cultural analysis and design practice.

The use of digital and intelligent technologies, including digital archiving, visualization tools, and intelligent design-support systems, is recommended to facilitate the documentation, analysis, and translation of intangible cultural heritage. When applied with cultural sensitivity, these technologies can support both preservation and innovation, enabling traditional cultural motifs to adapt to contemporary design environments without weakening their symbolic meaning.

Recommendation

Based on the findings of this study, several recommendations are proposed for future research and design practice.

First, designers working with ethnic cultural motifs are encouraged to adopt a meaning-based design translation approach rather than direct visual replication. Understanding the cultural symbolism and visual logic underlying traditional motifs—such as the Butterfly Mother—can support more authentic and sustainable contemporary design outcomes.

Second, future research may expand this framework through comparative and cross-cultural studies, examining how maternal symbolism and myth-based visual systems are translated in different cultural contexts. Such comparisons would help refine the applicability of the proposed framework beyond a single ethnic tradition.

Third, integrating user-centered evaluation methods, such as audience perception studies or usability testing, could further assess how effectively translated cultural symbols are understood and accepted in contemporary design contexts. This would strengthen the practical relevance of design-oriented cultural research.

Finally, emerging digital technologies, including visualization tools, digital archives, and intelligent design systems, are recommended as supportive means for documenting, analyzing, and translating intangible cultural heritage. When applied responsibly, these technologies can enhance cultural preservation while enabling innovative design reinterpretation.

Overall, these recommendations aim to support the sustainable integration of traditional cultural symbolism into contemporary design practice and to encourage further interdisciplinary research at the intersection of culture, visual studies, and design translation.

References

Chen, Z., Ren, X., & Zhang, Z. (2021). Cultural heritage as rural economic development: Batik production amongst China's Miao population. *Journal of Rural Studies*, 81, 182-193. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2020.10.036

Du, Y., & Jiang, N. (2024). Cross-cultural design strategies for traditional visual symbols in contemporary contexts. *Design Studies*, 86, 101189. https://doi.org/10.1016/j.destud.2023.101189

Ergashev, I., & Farxodjonova, N. (2020). National cultural heritage and globalization: Problems of preservation and development. International *Journal of Psychosocial Rehabilitation*, 24(4), 6481–6488.

Han, Y., & Cong, X. (2021). Symbolic structures and transformation of traditional Miao patterns. *Art & Design Research*, 3, 45–52.

Matos, F., & Britto, M. (2011). Cultural sustainability and creative industries: A theoretical framework. *International Journal of Cultural Policy*, 17(5), 543–556.

Quan, Y., Luo, J., & Zhong, S. (2024). Protection of Guizhou Miao batik culture based on knowledge graphs and deep learning. *Heritage Science*, 12, 44. https://doi.org/10.1186/s40494-024-00978-5

Shi, J., Wang, H., & Li, X. (2019). Mythological narratives and ethnic identity of the Miao people. *Ethnic Studies*, 4, 67–75.

Song, G., Prompongsaton, N., & Kotchapakdee, P. (2024). Cultural Preservation and Revival: Discuss efforts to preserve and revive traditional Miao costume patterns. *Library Progress International – Library Science, Information Technology & Computer*, 44(3), 32–45.

Zhang, S. (2025). Decoding Female Symbols in Miao Ethnic Dress Patterns and Cultural Memory Research. *In Proceedings of the 2025 4th International Conference on Social Sciences and Humanities and Arts (SSHA 2025).* Atlantis Press / Springer.

Zheng, H., Li, Y., & Sun, Q. (2024). Fast style transfer techniques for ethnic pattern innovation. *IEEE Access*, 12, 33421–33432. https://doi.org/10.1109/ACCESS.2024.3367812

AUTHENTIC AND ABUSIVE LEADERSHIP IN CHINA: THE MEDIATING ROLE OF FOLLOWERSHIP AND THE MODERATING EFFECT OF POWER DISTANCE*

Ruizhu Yang

Thai-Chinese International School of Management, University of the Thai Chamber of Commerce, Thailand

Corresponding Author's Email: anie05315@gmail.com

Received 21 January 2026; Revised 9 February 2026; Accepted 11 February 2026

Abstract

The purpose of this research article is to: (1) to examine the impact of true leadership and abuse of supervisory behavior on leadership performance in Chinese organizations (2)At the same time, leader identification and employee subordinate behavior are used as mediating mechanisms, and power distance orientation is used as a moderating variable(3) From the perspective of employees' follow-up behavior, the influence of leadership style on leadership performance is explored to carry out research between these variables. Anchored in social exchange theory and culturally contextualised perspectives, the research draws on data from 714 employees across diverse sectors, which are analysed using structural equation modelling (SEM) and hierarchical regression.

The findings theoretically integrate contrasting leadership styles into a relational framework emphasising followership as a core process and show

Citation:

* Ruizhu Yang. (2026). Authentic And Abusive Leadership In China: The Mediating Role Of Followership And The Moderating Effect Of Power Distance. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1369-1389.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

cultural conditioning in non-Western settings.The research result was found that:1.Leadership style has a significant impact on leadership performance, with authentic leadership having a positive impact and abusive leadership having a negative impact2.Leader identification plays a mediating role between leadership style and employee following behavior3.Power distance orientation has a moderating effect on the relationship between leadership style and employee follower behavior.

Keywords: authentic leadership, abusive supervision, followership behaviour, leader identification, power distance, leadership performance

Introduction

In the field of organizational behavior research, studies on leadership have always held a significant position. The factors influencing leadership performance (or leadership effectiveness) and how to improve it have not only been a focus of this research but are also enduring topics in management practice. Among the many antecedent variables affecting leadership performance, the leader's leadership style has consistently attracted the attention of this study. In Chinese corporate organizations, power distance is generally high, and employees largely accept a hierarchical difference of "superior to inferior" among leaders, which provides a basis for the existence of abusive leadership. Leadership is the social influence process by which leaders achieve group goals by gaining and mobilizing the power of employees; influence is the most essential characteristic of leadership. Therefore, the effectiveness of a leader largely depends on whether those being led accept their leadership or influence, making it particularly necessary and important to pay attention to employees' follower behavior. This study empirically examines the direct effects of authentic and abusive leadership on employee follower behavior and leadership performance. It uses leader identification as a mediating variable

between leadership style and employee follower behavior, follower behavior as a mediating variable between leadership style and leadership performance, and power distance orientation as a moderating variable between leadership style and employee follower behavior to explore the internal mechanisms by which leadership behavior exerts its influence. The aim is to provide a valuable theoretical framework and practical suggestions for the effective management of employee follower behavior and leadership performance in the field of management practice.

Objectives

1. This study examines the specific effects of authentic leadership and abusive leadership on employee followership behavior and leadership performance within the context of Chinese culture.

2. Leader endorsement has been proven to be an important explanatory variable for employee attitudes and behaviors, but empirical research on its impact on employee follower behavior is still relatively lacking

3. This study introduces employees' power distance orientation as a moderating variable to examine its mediating mechanism in the relationship between two leadership styles—authentic leadership and abusive supervision—and employee follower behavior within the context of Chinese culture.

Literature Review

In the field of organizational behavior research, leadership studies have always occupied a central position. Leadership performance (or leadership effectiveness) is influenced by numerous factors, and how to improve leadership performance has been a recurring theme in theoretical research and management practice (Northouse, 2025). Among these, leadership style, as a key

factor influencing leadership performance, has consistently been a focus of research.

Compared with the traditional perspective of leadership "talent", authentic leadership theory focuses more on the leader's "virtue" and character, emphasizing the authenticity, transparency and moral qualities shown by the leader (Wong & Laschinger, 2013).

The core idea of this theory coincides with the concept of "prioritizing virtue" in traditional Chinese culture, emphasizing the profound impact of leaders' character on employee behavior and organizational climate (Leroy et al., 2015). However, although authentic leadership has been extensively studied in the West, attention to authentic leadership in China started relatively late, with preliminary discussions only beginning in 2009, and the number of studies is limited. Research on the mechanisms and effects of authentic leadership, especially its applicability in China's high power distance culture, is still relatively scarce (Chua et al., 2018).

Chinese corporate culture generally exhibits a high power distance, with a clear hierarchical difference between employees and leaders. This cultural background provides fertile ground for abusive leadership, where many employees may tolerate or even submit to unhealthy leadership behaviors out of respect or obedience (Chen & Hung., 2012). Therefore, identifying and effectively addressing different leadership styles in Chinese organizations with high power distance has become an important topic in current leadership research.

Methodology

Data for this study was collected from August to September 2024 via an online questionnaire platform. All data was hosted on university servers to ensure data security. A stratified sampling method was employed to ensure

representativeness of the sample across industries (e.g., manufacturing, finance, IT, education) and job levels (junior to senior management). Data collection was conducted in two phases: the first phase collected 320 valid questionnaires via email and the online platform, and the second phase supplemented this to 714 valid questionnaires. All participants signed informed consent forms, and the data was anonymized.

In the sample, women accounted for 58% and men for 42%. In terms of age distribution, 39.9% were between 26 and 30 years old, and 23.4% were 25 years old or younger; 53.8% were married, and 46.2% were unmarried. Regarding job level, 41.3% were mid-level employees, and 22.5% were junior employees. In terms of work experience, 37% had 5 years or less of work experience. The sample covers diverse groups and is highly representative.

This study used validation scales from existing literature with appropriate adjustments. All variables were measured using a 5-point Likert scale (1 = strongly disagree, 5 = strongly agree).

The initial steps of data analysis included handling missing values, testing for normality, and testing for bias in similarity methods. For missing values, questionnaires with more than 50% missing key variables were removed; for partially missing values, the mean was used for imputation. After data cleaning, 714 valid questionnaires were retained.

The normality test was performed using the Kolmogorov-Smirnov and Shapiro-Wilk tests, which showed that most variables conformed to a normal distribution. Logarithmic and square root transformations were applied to the skewed data to ensure normality. To avoid common method bias, anonymity and confidentiality measures were implemented, and Harman's one-way test was used. The results showed that the explanatory power of the first factor was well

below the 40% critical value, confirming that there was no significant common method bias and ensuring the validity and reliability of the data.

Research Framework

The relationship between the five variables studied in this paper is shown in the Figure1.

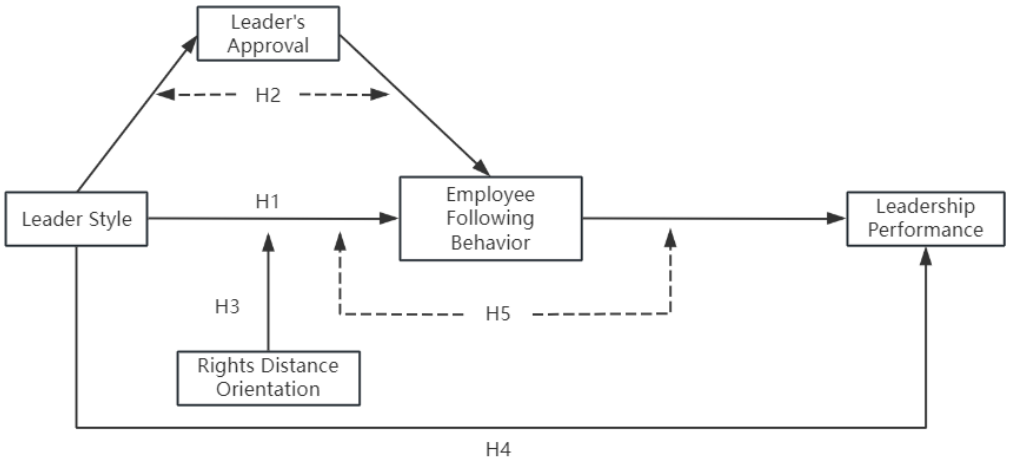

Figure 1 Research model (Source: Constructed by the researchers)

Results

1. Descriptive Statistics and Reliability

Table1 Descriptive statistical analysis

Research Variables	M	SD	ICC	1	2	3	4	5	6	7	8
Authentic Leadership	0.971	-0.133	0.75								
Abusive Leadership	0.929	-0.173	0.73	-0.151**							

Follower Behavior	1.187	-0.02	0.72	0.734**	-0.136**					
Leader Identification	1.171	-0.147	0.76	0.650**	-0.080*	0.674**				
Power Distance Orientation	0.878	-0.897	0.74	0.215**	0.265**	0.284**	0.262**			
Leadership Performance	2.524	1.214	0.86	0.613**	-0.134**	0.716**	0.659**	0.134**		
Task Performance	0.926	-0.316	0.77	0.554**	-0.141**	0.641**	0.566**	0.102**	0.904**	
Affective Commitment	0.931	-0.088	0.73	0.540**	-0.102**	0.653**	0.601**	0.130**	0.935**	0.747**

Note(s): *p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001. Correlations below the diagonal are between-person (N 5 129), correlations above the diagonal are within-person (N=714)

Table 1 presents the descriptive statistical analysis of each research variable, including the mean (M), standard deviation (SD), within-group correlation coefficient (ICC), and correlations between variables. First, the mean for authentic leadership was 0.971, the standard deviation was -0.133, and the ICC was 0.75, showing high within-group consistency, indicating that employees' evaluations of leadership styles were relatively consistent. The ICC for abusive leadership was 0.73, similar to authentic leadership, indicating that employees' perceptions of abusive leadership were also highly consistent. The ICC for following behavior

was 0.72, indicating that changes in following behavior among employees were relatively consistent. In the correlation analysis, authentic leadership was significantly positively correlated with following behavior (r = 0.734) and leader identification (r = 0.650), indicating that authentic leadership has a strong positive impact on employees' following behavior and sense of identification. Abusive leadership was negatively correlated with following behavior (r = -0.136) and leader identification (r = -0.080), indicating that abusive leadership reduces employees' following behavior and sense of identification with the leader. Furthermore, power distance orientation was positively correlated with all variables, especially with leadership performance (r = 0.134) and task performance (r = 0.102).

2. Hypothesis testing

In this study, hypothesis H1 proposed that leadership style has a significant impact on employee following behavior, specifically indicating that authentic leadership has a positive effect, while abusive leadership has a negative effect. Through analysis using multiple linear regression models, we verified this hypothesis. The specific results are as follows: Models 1 and 2 show that authentic leadership has a significant positive impact on employee following behavior (β = 0.625, 95% confidence interval 0.532 to 0.718), while abusive leadership has a significant negative impact (β = -0.25, 95% confidence interval -0.36 to -0.12). This indicates that leadership style does indeed have a significant impact on employee following behavior. Authentic leadership enhances employee participation by building trust and support relationships, while abusive leadership suppresses employee initiative and willingness to participate through its authority and negative emotions. Further regression analyses (Models 3 and 4) showed that leadership style still significantly influenced employee following behavior, even after controlling for other variables such as gender, years of service, and job level. Authentic leadership continued to show a positive effect

(β = 0.714, 95% confidence interval 0.075 to 0.134), while the negative effect of abusive leadership (β = -0.159, 95% confidence interval -0.236 to -0.086) remained valid.

Hypothesis H2 further proposes that leader identification plays a mediating role between leadership style and employee following behavior. Based on this, the regression results of Models 5 and 6 support this hypothesis. Model 5 shows that leader identification has a significant impact on employee following behavior (β = 0.218, 95% confidence interval 0.160–0.276), while Model 6 indicates that leader identification has a significant impact not only on authentic leadership (β = 0.373, 95% confidence interval 0.311–0.434) but also on abusive leadership (β = 0.373, 95% confidence interval 0.314–0.432). These results suggest that employees' identification with their leaders, to some extent, explains how leadership style influences leadership performance through employee following behavior. In particular, when employees identify with their leaders, the influence path of leadership style on employee behavior is more significant, further promoting improved leadership performance.

Assuming both H1 and H2 are validated, the study demonstrates that leadership style does indeed have a significant impact on employee following behavior, and that leader identification plays a crucial mediating role in this relationship. These findings provide new perspectives for the development of leadership theory and offer valuable strategic guidance for businesses in practical management, particularly in employee motivation and enhancing leadership effectiveness.

Table 2 The coefficients of a multiple linear regression model were used to explore the impact of leadership style on employee following behavior, with leader identification as the mediating variable and other variables controlled for

Model	variable	β	95% confidence interval lower limit	Upper limit of 95% confidence interval
Model 1	Authentic Leader	0.625**	0.532	0.571
Model 2	Abusive Leader	-0.25***	-0.36	-0.12
Model 3	Authentic Leader	0.714**	0.075	0.134
	Sex	0.097**	0.052	0.146
	Years of Service	-0.051*	-0.09	-0.015
	Job Rank	0.012	-0.018	0.042
	Abusive Leader	-0.159***	-0.236	-0.086
Model 4	Sex	0.076*	0.01	0.136
	Years of Service	-0.118*	-0.154	-0.078
	Job Rank	0.015*	-0.002	0.036
	Leader Identification	0.218**	0.16	0.276
Model 5	Sex	0.097**	0.045	0.149
	Years of Service	-0.051*	-0.09	-0.016
	Job Rank	0.012	-0.014	0.042
	Authentic Leader	0.539**	0.465	0.614
Model 6	Sex	0.086**	0.045	0.127
	Years of Service	-0.107**	-0.143	-0.074
	Job Rank	0.015*	-0.004	0.034
	Leader Identification	0.373**	0.311	0.434
	Abusive Leader	-0.08***	-0.116	-0.044
Model 7	Sex	-0.021**	-0.057	0.015
	Years of Service	-0.103*	-0.138	-0.068
	Job Rank	0.004	-0.027	0.035
	Leader Identification	0.373**	0.314	0.432

Notes: Dependent variable: employee following behavior; Independent variables: authentic leadership, abusive leadership. Control variables: gender, years of service, job level. *p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001.

In this study, hypothesis H3 proposes that power distance orientation plays a moderating role in the relationship between leadership style and employee following behavior. To test this hypothesis, we introduced power distance orientation as a moderating variable and examined its impact on the relationship between leadership style and employee following behavior using multiple linear regression analysis. The regression analysis results in Table 3 provide strong support for verifying this hypothesis. Specifically, Models 5 and 6 include the interaction effect term of power distance orientation, verifying its moderating role in the influence of authentic leadership and abusive leadership. In Model 5, the interaction effect between power distance orientation and authentic leadership (β = 0.077, 95% confidence interval 0.041 to 0.109) indicates that power distance orientation enhances the positive influence of authentic leadership on employee following behavior. Specifically, in high power distance situations, the influence of authentic leadership increases significantly, indicating that employees are more likely to be positively guided and motivated by authentic leadership in high power distance environments. Similarly, in Model 6, the interaction effect between power distance orientation and abusive leadership (β = 0.061, 95% confidence interval 0.021 to 0.108) was also significant, indicating that in high power distance environments, the negative impact of abusive leadership on employee following behavior is amplified. This result suggests that in environments with greater power distance, abusive leadership further exacerbates the decline in leadership performance by suppressing employee initiative and willingness to participate.

Table 3 Multiple linear regression model coefficients were used to explore the impact of leadership style on employee following behavior, with power distance orientation as a moderating variable and other variables controlled for

Model	variable	β	95% confidence interval lower limit	Upper limit of 95% confidence interval
Model 1	Authentic Leader	0.625**	0.532	0.571
Model 2	Abusive Leader	-0.25***	-0.36	-0.12
Model 3	Authentic Leader	0.714**	0.075	0.134
	Sex	0.097**	0.052	0.146
	Years of Service	-0.051*	-0.09	-0.015
	Job Rank	0.012	-0.018	0.042
Model 4	Abusive Leader	-0.159***	-0.236	-0.086
	Sex	0.076*	0.01	0.136
	Years of Service	-0.118*	-0.154	-0.078
	Job Rank	0.015*	-0.002	0.036
Model 5	Authentic Leader	0.04**	0.015	0.063
	Sex	-0.05***	-0.075	-0.029
	Years of Service	0.03	-0.004	0.068
	Job Rank	0.579***	0.501	0.657
	Power Distance Orientation	0.056**	0.032	0.077
	Power Distance Orientation * Authentic Leadership	0.077**	0.041	0.109
Model 6	Abusive Leader	4.073	3.92	4.186
	Sex	0.084**	0.031	0.137
	Years of Service	-0.111**	-0.152	-0.074
	Job Rank	-0.126	-0.193	-0.059

	Power Distance	0.195**	0.17	0.28
	Power Distance *Abusive Leader	0.061*	0.021	0.108

Notes: Dependent variable: employee following behavior; Independent variables: authentic leadership, abusive leadership. Control variables: gender, years of service, job level. *p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001.

Power distance orientation does indeed moderate the relationship between leadership style and employee follower behavior. Particularly in cultural contexts with high power distance, such as China, power distance orientation significantly moderates the influence path of leadership style. In high power distance situations, the positive effects of authentic leadership are amplified, while the negative effects of abusive leadership are further amplified. These findings not only support the H3 hypothesis but also provide a new perspective on leadership theory, particularly regarding the dynamic relationship between leadership style and employee behavior in high power distance cultures.

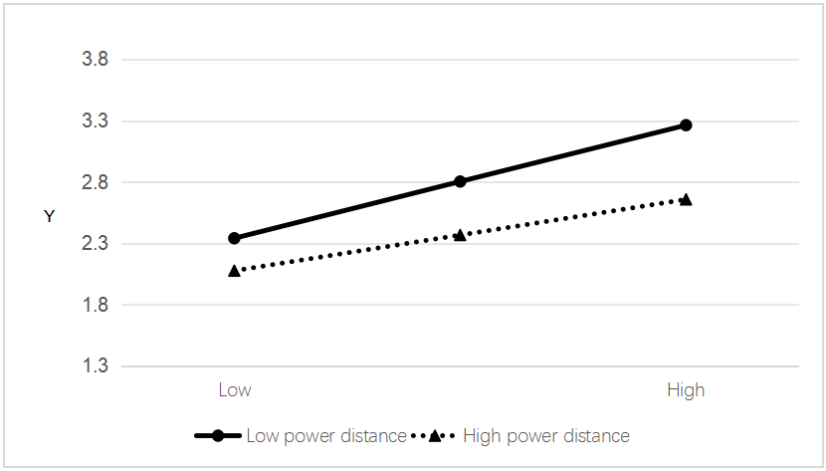

Figure 2 The moderating effect of power distance orientation on the relationship between authentic leadership and follower behavior (Source: Constructed by the researchers)

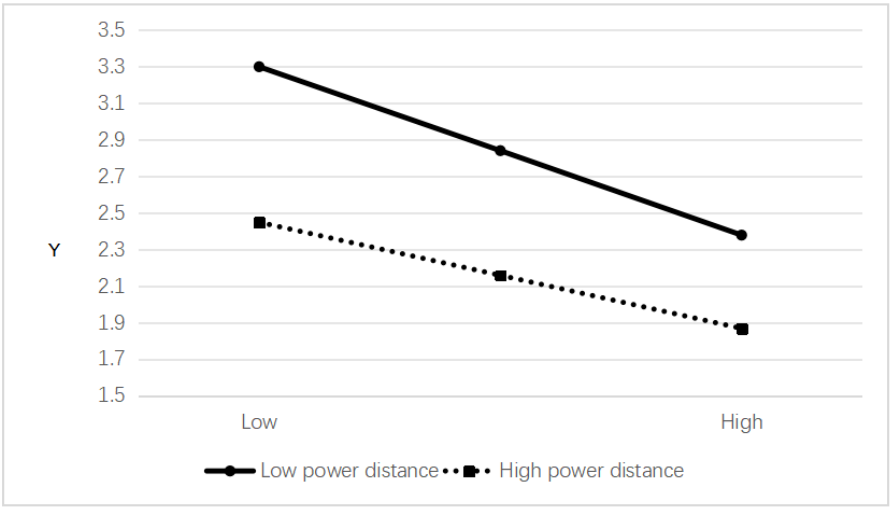

Figure 3 The moderating effect of power distance orientation on the relationship between abusive leadership and follower behavior (Source: Constructed by the researchers)

Hypothesis H4 proposes that leadership style has a significant impact on leadership performance, with authentic leadership having a positive effect and abusive leadership having a negative effect. The regression analysis results in Table 4 validate this hypothesis. In Models 1 and 2, the regression coefficient for authentic leadership is 0.625** (95% confidence interval: 0.532 to 0.718), showing a significant positive impact on leadership performance. This indicates that authentic leadership improves employee work performance and overall leadership effectiveness by building trust, support, and open communication. In contrast, the regression coefficient for abusive leadership is -0.25* (95% confidence interval: -0.36 to -0.12), indicating a negative impact on leadership performance. This may be due to excessive control and neglect of employees' emotional needs, leading to decreased employee motivation and thus affecting leadership performance. Further analysis in Models 6 and 7 supports this hypothesis. Model 6 shows that the impact of abusive leadership is -0.255** (95% confidence interval: -0.312 to -0.198), while the regression coefficient for authentic leadership is 0.218 (95% confidence interval: 0.116 to 0.312)**, which further demonstrates the positive impact of authentic leadership and the negative impact of abusive leadership.

Hypothesis H5 proposes that employee following behavior mediates the relationship between leadership style and leadership performance. The results from Models 5, 6, and 7 significantly support this hypothesis. In Model 5, the regression coefficient for employee following behavior is 0.289** (95% confidence interval: 0.214 to 0.363), indicating that employee following behavior plays a significant role in the influence of leadership style on leadership performance. Specifically, leadership style (such as authentic leadership or abusive leadership) affects the improvement or decline of leadership performance by influencing employee following behavior. Furthermore, in Model 6, the regression coefficient

for employee following behavior is 0.401* (95% confidence interval: 0.358 to 0.443), and in Model 7, it is 0.392 (95% confidence interval: 0.351 to 0.433)**, both indicating that employee following behavior plays a significant mediating role in the influence of authentic and abusive leadership on leadership performance.

Hypotheses H4 and H5 were both verified. Authentic leadership improves leadership performance by influencing employee follower behavior through a positive leadership style, while abusive leadership negatively impacts employee follower behavior, leading to decreased leadership performance. Furthermore, employee follower behavior plays a significant mediating role between leadership style and leadership performance. These results provide important theoretical support for leadership practice and emphasize the importance of cultivating positive leadership styles and motivating employee engagement.

Table 4 The coefficients of a multiple linear regression model were used to explore the impact of leadership style on leadership performance, with employee following behavior as a mediating variable and other variables controlled for

Model	**variable**	**β**	**95% confidence interval lower limit**	**Upper limit of 95% confidence interval**
Model 1	Authentic Leader	0.625**	0.532	0.571
Model 2	Abusive Leader	-0.25***	-0.36	-0.12
Model 3	Authentic Leader	0.714**	0.075	0.134
	Sex	0.097**	0.052	0.146
	Years of Service	-0.051*	-0.09	-0.015
	Job Rank	0.012	-0.018	0.042
Model 4	Abusive Leader	-0.159***	-0.236	-0.086
	Sex	0.076*	0.01	0.136

	Years of Service	-0.118*	-0.154	-0.078
	Job Rank	0.015*	-0.002	0.036
	Employee following behavior	0.289**	0.214	0.363
Model 5	Sex	0.066	-0.002	0.139
	Years of Service	-0.016	-0.051	0.019
	Job Rank	-0.046	-0.096	0.004
	Abusive Leader	-0.255**	-0.312	-0.198
	Sex	0.027	-0.015	0.069
	Years of Service	-0.02	-0.052	0.016
Model 6	Job Rank	0.029	-0.011	0.069
	Employee following behavior	0.401***	0.358	0.443
	Authentic Leader	0.218**	0.116	0.312
	Sex	0.031	-0.015	0.077
	Years of Service	-0.033	-0.078	0.018
Model 7	Job Rank	0.239**	0.186	0.295
	Employee following behavior	0.392**	0.351	0.433

Notes: Dependent variable: leadership performance; Independent variables: authentic leadership, abusive leadership. Control variables: gender, years of service, job level. *p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001.

Discussion

This study explores the impacts of authentic and abusive leadership styles on employee following behavior, leader identification, and task performance, and verifies the moderating effect of power distance orientation. This study is the first to compare authentic and abusive leadership styles within the same framework, revealing the different impacts of these two distinct leadership styles on employee behavior and performance.

The mediating role of leadership identification was also verified in this study, a finding that supports the view in Western literature that leadership style improves employee behavior by enhancing employee identification.

Regarding the moderating effect of power distance orientation, this study found that power distance orientation played a significant positive moderating role in the relationship between authentic leadership and employee behavior, a result particularly prominent in the Chinese cultural context. According to Hofstede's theory of cultural dimensions (Hofstede, 2001), China belongs to a high power distance culture, where employees tend to respond more actively to leadership behavior when faced with authentic leadership. In the West, especially in low power distance cultures, employees' responses to leadership behavior may be more autonomous and independent, and the leader's influence is not as significant as in high power distance cultures (Mester et al., 2003).

In conclusion, although the results of this study are largely consistent with relevant Western research, they also reflect the moderating effect of cultural background on the effectiveness of leadership styles. In particular, the high power distance characteristic of Chinese culture may amplify the influence of leadership styles, making the positive effects of authentic leadership more pronounced, while the negative effects of abusive leadership are more significant.

This research confirms that leadership style acts as a primary determinant of leadership performance through the mechanism of employee followership. Authentic leadership fosters a positive cycle of identification and active followership, whereas abusive supervision precipitates a decline in performance through follower withdrawal. Crucially, the cultural value of power distance acts as a catalyst, strengthening these dynamics. Organisations aiming for high performance must therefore cultivate authentic leadership behaviours and recognise the active role of followers in the leadership process.

Recommendation

1. The suggestions from the research

establishing a Comprehensive Leader Assessment and Development Mechanism: This study also indicates that leadership style has a long-term and multi-dimensional impact on employee performance and behavior. Leadership style not only directly affects employees' work attitudes and behaviors, but its persistence and diversity also have a profound impact on the long-term development of the organization.

Strengthening Leaders' Care and Support to Enhance Employee Following Behavior: This study demonstrates that authentic leadership significantly enhances employee following behavior, thereby improving task performance and affective commitment. This finding has important implications for management practice. Authentic leadership enhances employee loyalty and motivation by demonstrating care, support, and motivation, ultimately improving employee performance. In today's highly competitive business environment, companies need to focus not only on leaders' decision-making abilities and performance but also on their role in interpersonal relationship management.

This study focuses on the impact of cultural differences on leadership style effectiveness, highlighting the moderating role of power distance orientation in the relationship between leadership style and employee behavior, particularly the significant influence of power distance on leadership style adaptability across different cultural contexts. The cultural dimension of power distance orientation reflects employees' acceptance of unequal power distribution between superiors and subordinates within an organization. Differences in perceived power distance across different cultural contexts directly influence employees' reactions to leaders' behavior, decision-making, and leadership styles.

2. The suggestions for future research

Future research could explore the causal relationship between different leadership styles and employee performance by introducing longitudinal data or experimental designs, further verifying the changing patterns and stability of these relationships across different time periods, thus providing more solid evidence for the refinement of theoretical models.

The global applicability of the conclusions of this study may be limited. To enhance the generalizability of the conclusions, future research should expand the geographical scope of the sample to include companies from different countries and regions, comparing the impact of leadership styles on employee behavior and performance under different cultural backgrounds. This will help verify the mechanisms of leadership style action in different cultural contexts and promote the development of cross-cultural research.

Future research can incorporate comparative analyses of various leadership styles to more comprehensively reveal the diverse impacts of different leadership styles on employee behavior and organizational performance. This will not only enrich leadership style theory but also provide organizations with diversified management strategies, helping leaders choose appropriate leadership styles based on specific situations.

References

Chen, L. H., & Hung, C. H. (2012). Abusive supervision and employee health: The mediating role of future orientation. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 40(10), 1599–1608.

Chua, J., Basit, A., & Hassan, Z. (2018). Leadership style and its impact on employee performance. *International Journal of Accounting & Business Management*, 6(1), 80–94.

Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations*. (2nd ed.). Sage Publications.

Northouse, P. G. (2025). *Leadership: Theory and practice.* (10th ed.). Sage Publications.

Mester, C., Visser, D., Roodt, G., & Kellerman, R. (2003). Leadership style and its relation to employee attitudes and behaviour. *SA Journal of Industrial Psychology*, 29(2), 72–82.DOI:10.34120/0430-023-001-001.

Leroy, H., Anseel, F., Gardner, W. L., & Sels, L. (2015). Authentic leadership, authentic followership, basic need satisfaction, and work role performance: A cross-level study. *Journal of Management*, 41(6), 1677–1697.

Wong, C. A., & Laschinger, H. K. (2013). Authentic leadership, performance, and job satisfaction: The mediating role of empowerment. *Journal of Advanced Nursing*, 69(4), 947–959.

EMERGENCY SERVICE RECOVERY AND REPURCHASE INTENTION IN SCENIC-AREA HOTELS: EVIDENCE FROM NANNING*

Yangfei Chen[1] and Phatpitta Sreesoompong[2]

[1-2]**School of Business and Communication Arts, University of Phayao, Thailand**

Corresponding Author's Email: phatpittas@gmail.com

Received 27 January 2026; Revised 12 February 2026; Accepted 14 February 2026

Abstract

This research article aims to: 1) examine the effects of four emergency service recovery strategies tangible compensation, response speed, apology and explanation, and proactive recovery on customers' repurchase intention in scenic-area hotels; 2) compare the relative influence of these recovery strategies; and 3) investigate whether situational factors, including consumption motivation context and error severity, moderate the relationship between recovery strategies and repurchase intention. The study employed a quantitative research design. Data were collected from 388 customers who had stayed at hotels in Nanning Qingxiu Mountain Scenic Area. The data were analyzed using descriptive statistics, reliability and validity tests, multiple regression analysis, and hierarchical regression analysis through SPSS.

Citation:

* Yangfei Chen and Phatpitta Sreesoompong. (2026). Emergency Service Recovery And Repurchase Intention In Scenic-Area Hotels: Evidence From Nanning. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1390-1404.; DOI: https://doi.org/10. https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

The research results found that:

1. Tangible compensation, apology and explanation, and proactive recovery have significant positive effects on repurchase intention, while response speed does not show a statistically significant effect.

2. Tangible compensation exerts the strongest influence on repurchase intention among the four strategies.

3. Consumption motivation context and error severity do not significantly moderate the relationship between emergency service recovery strategies and repurchase intention.

Keywords: emergency service recovery, repurchase intention, scenic-area hotels, service failure, situational factors.

Introduction

As a flagship tourist destination in Guangxi, Nanning Qingxiu Mountain Scenic Area drives regional tourism development, with its surrounding hotels playing a critical role in shaping visitor satisfaction; the revival of cultural tourism and consumption upgrades have diversified customer demands, while the immediacy of hotel services makes service failures inevitable such as reservation system malfunctions, facility damage and operational errors. Unlike urban hotels, scenic area hotels face stronger scenario-specific binding, as service failures directly disrupt travel experiences and risk losing repeat customers, and current recovery practices often rely on standardized compensation and suffer from inefficient response procedures, highlighting the need for systematic research. From an academic perspective, service recovery research has evolved around equity theory, with strategies categorized into tangible compensation, response speed, apology and explanation, and proactive recovery, and while studies confirm positive correlations between recovery strategies and repurchase

intention, gaps remain in exploring scenic area hotel contexts and the moderating role of situational factors.

This study thus raises four key research questions: whether the four emergency service recovery strategies have significant positive impacts on customer repurchase intention and whether there are differences in impact intensity; whether consumption motivation context moderates the relationship between recovery strategies and repurchase intention; whether error severity moderates this relationship; and how hotels should formulate differentiated recovery strategies considering both situational factors. Corresponding research objectives include verifying the impact of the four recovery strategies on repurchase intention and their relative importance, analyzing the moderating effect of consumption motivation context, examining the moderating effect of error severity, and providing directional guidance for differentiated recovery strategies.

The research focuses on hotels in and around Nanning Qingxiu Mountain Scenic Area, with data collection including 388 customer questionnaires and interviews with 20 to 30 customers and 5 to 8 hotel staff conducted between November 2025 and May 2026. Two main research hypotheses are proposed: emergency service recovery strategies positively impact repurchase intention, covering tangible compensation, response speed, apology and explanation, and proactive recovery; and situational differences including consumption motivation context and error severity moderate the above relationship.

Key definitions involved in the research are as follows: hotel industry emergency service recovery refers to measures taken after sudden service failures including four dimensions; customer repurchase intent is the tendency to reuse hotel services encompassing behavioral and word-of-mouth intentions; and contextual differences are external factors including consumption motivation and error severity. The contribution of this study lies in integrating and validating a theoretical model incorporating situational moderators, analyzing strategy

effectiveness across contexts, and identifying key strategies for resource optimization.

Objectives

1. To test the effects of emergency service recovery strategies (tangible compensation, response speed, apology and explanation, proactive recovery) on customers' repurchase intention in scenic-area hotels.

2. To identify which recovery strategies are most influential by comparing the relative strength of their effects on repurchase intention.

3. To examine whether situational factors (consumption motivation context and error severity) moderate the relationship between service recovery strategies and repurchase intention.

Literature Review

Service failures in hotels are not merely operational problems but emotional events that can strongly influence how customers evaluate subsequent recovery efforts. Empirical evidence shows that service mistakes trigger negative emotions, which in turn shape customers' perceptions of recovery effectiveness and their willingness to maintain the relationship with the hotel. When recovery actions successfully reduce negative emotions and restore a sense of fairness, customers are more likely to form positive post-failure behavioral intentions. This emotional mechanism provides a clear rationale for treating repurchase intention as a key outcome of service recovery in the hotel industry (Hu et al., 2013).

Service recovery is widely understood as a multidimensional process rather than a single corrective action. Research examining consumer emotions and behavioral intentions demonstrates that different recovery methods—such

as compensation, procedural handling, and interpersonal interaction—operate through distinct psychological pathways. These differences imply that recovery strategies should be decomposed into specific dimensions in empirical analysis, as customers may respond more strongly to some approaches than others. This perspective supports the analytical comparison of multiple recovery strategies when assessing their relative impact on repurchase intention (Zhang & Gao, 2011).

From a managerial and evaluative perspective, effective hotel service recovery should be assessed based on customers' perceptions of the recovery process and outcomes, rather than on internal managerial effort alone. Recovery strategies need to be observable, understandable, and meaningful to customers in order to influence post-failure evaluations. Prior work emphasizes that recovery effectiveness is closely tied to how clearly customers perceive compensation, responsiveness, communication, and corrective action, which justifies operationalizing recovery strategies as customer-facing dimensions in empirical hotel research (Wang, 2008).

The effectiveness of service recovery strategies is also shaped by contextual interpretation rather than being universally stable across situations. Research on high-end hotel services shows that monetary compensation is not always the most effective recovery strategy; instead, its impact depends on how customers attribute responsibility for the service failure. When failures are perceived as controllable or attributable to the hotel, customers may expect stronger or more comprehensive recovery efforts. This contextual sensitivity highlights the importance of considering situational factors when examining how recovery strategies influence repurchase intention (Fu et al., 2014).

Beyond the hotel context, evidence from the food service industry further confirms that recovery performance is positively associated with customers' repurchase intentions, and that this relationship can be mediated by customers' post-recovery service quality perceptions. These findings reinforce the broader service management view that recovery efforts play a critical role in restoring

customer relationships after failure and converting negative experiences into future loyalty. Although service contexts differ, this evidence supports the general expectation that effective recovery strategies can drive repurchase intention in hospitality settings (Amoako et al., 2023).

Methodology

1. Population and Samples

Customers with consumption experience at Qingxiu Mountain Scenic Area hotels. 400 questionnaires distributed, 388 valid responses collected.

2. Data Collection Tools

Structured questionnaire including demographic variables, independent variable scale, dependent variable scale, and moderating variable scale.

Demographic Variables: Gender, age, education, consumption frequency, motivation, and budget.

Independent Variable Scale: 14 items measuring the four recovery strategy dimensions.

Dependent Variable Scale: 8 items measuring behavioral and word-of-mouth intentions.

Moderating Variable Scale: 10 items measuring consumption motivation and error severity.

3. Data Collection

Hybrid online-offline survey conducted between November 2025 and May 2026.

Descriptive statistical analysis, validity and reliability tests, multiple regression analysis, and moderating effect tests using SPSS.

Research Framework

Based on the above literature review, this study constructs a theoretical framework with emergency service recovery strategies as the independent variable, customer repurchase intention as the dependent variable, and situational differences as the moderating variables. Specifically, the independent variable includes four dimensions: tangible compensation, response speed, apology and explanation, and proactive recovery; the dependent variable includes two dimensions: behavioral intention and word-of-mouth intention; the moderating variables include two situational factors: consumption motivation context and error severity. The framework aims to explore the direct impact of the four recovery strategies on repurchase intention and the moderating role of the two situational factors in this relationship, providing a clear theoretical guide for subsequent empirical research (Figure 1).

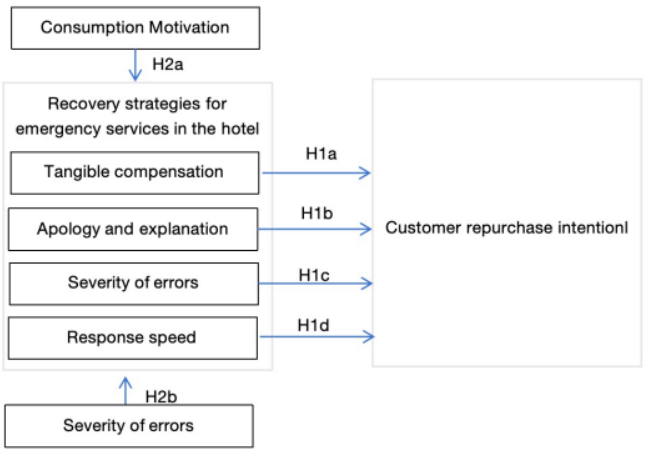

Figure 1 Research model (Source: Constructed by the researchers)

Results

1. Symbols Used in Data Analysis

In the data analysis process, the following symbols are uniformly adopted to represent key statistical indicators: $\bar{x}$ denotes the mean value, which reflects the central tendency of the sample data distribution; S.D. stands for the standard deviation, used to measure the degree of dispersion of the data; and N represents the sample size, i.e., the number of valid questionnaires collected.

2. Basic Information Statistics

A total of 388 valid responses were collected from customers of hotels in Nanning Qingxiu Mountain Scenic Area. Demographically, male respondents accounted for a slight majority (54.90%) compared to females (45.10%). In terms of age distribution, the 36-45 age group was the largest (50.77%), followed by the 26-35 age group (32.73%), indicating that middle-aged and young adults constitute the main customer group of these hotels. Regarding educational background, undergraduate graduates dominated the sample (52.84%), with junior college graduates ranking second (34.54%). From the perspective of consumption behavior, over half of the respondents (53.87%) had stayed at the hotels 3-5 times in the past year, and 29.64% had stayed 1-2 times. In terms of consumption motivation, participating in scenic area activities was the most common purpose (67.53%), followed by business conferences (64.95%) and leisure vacations (61.08%). For the single-consumption budget, the majority of respondents (88.15%) fell into the 501-2000 yuan range, with 44.59% in the 501-1000 yuan bracket and 43.56% in the 1001-2000 yuan bracket.

3. Descriptive Statistics of Variables

Descriptive statistical analysis of all variables was conducted using a 5-point Likert scale, with the overall perception level of each variable falling into the medium category except for one item in the proactive recovery dimension.

For the independent variable, the tangible compensation dimension included four items, all of which were rated medium; among them, "the hotel gave away food and drink vouchers" had the highest mean (3.40), while "the hotel offered a free room upgrade" had the lowest (2.66). The three items in the response speed dimension were all medium-rated, with "the problem was resolved within 1 hour" having the highest mean (2.91) and "the hotel immediately arranged someone to deal with the problem" having the lowest (2.75) and the largest standard deviation (0.910), indicating large differences in customer evaluations. In the apology and explanation dimension, "the hotel explained the cause of the error in detail" obtained the highest mean (3.19), while "the hotel manager apologized in person" had the lowest (2.82). For the proactive recovery dimension, "the hotel took the initiative to find out and apologize before I complained" was rated high (mean=3.44), while the other three items were medium-rated, with "hotel follow-up inquiry on satisfaction" having the lowest mean (2.73).

For the dependent variable, the four items in the behavioral intention dimension were all medium-rated; "I will choose this hotel again in the next year" and "I will give priority to this hotel" had the highest mean (3.28), and "I will increase the frequency of spending in this hotel" had the lowest (2.97). In the word-of-mouth communication intention dimension, all four items were medium-rated, with "I will share positive reviews on social media" having the highest mean (2.95) and "I will encourage my colleagues to choose this hotel" having the lowest (2.62).

For the moderating variable, the five items in the consumption motivation context dimension were all medium-rated; "this stay is for a family reunion" had the highest mean (3.24), and "this stay is for an event at the scenic spot" had the lowest (2.93). Among the five items in the error severity dimension, all were medium-rated, with "there was an economic loss" having the highest mean (3.33), reflecting that customers perceive economic losses caused by service errors as the most serious consequence.

4. Hypothesis Testing Results

Hypothesis testing was conducted using multiple regression analysis and hierarchical regression analysis. The results showed that among the four dimensions of emergency service recovery strategies, three had a significant positive impact on customer repurchase intention ($p<0.01$), verifying Hypotheses H1a, H1c, and H1d. Specifically, tangible compensation had the strongest impact ($\beta=0.503$), followed by apology and explanation ($\beta=0.280$) and proactive recovery ($\beta=0.199$). However, the impact of response speed on repurchase intention was not statistically significant ($\beta=0.050$, $p=0.051$), failing to verify Hypothesis H1b. Regarding the moderating effect, the interaction terms of consumption motivation context and error severity with each recovery strategy dimension were not significant ($p>0.05$), indicating that situational differences did not moderate the relationship between emergency service recovery strategies and customer repurchase intention, thus failing to verify Hypotheses H2a and H2b. Additionally, the adjusted R^2 of the regression model was 0.919, indicating that the four recovery strategy dimensions collectively explained 91.9% of the variance in customer repurchase intention.

Discussion

The results of research objective 1 found that tangible compensation, apology and explanation, and proactive recovery significantly enhance customers' repurchase intention in scenic-area hotels, whereas response speed does not exert a statistically significant effect. This is because service recovery in tourism-oriented hotel contexts functions not only as a procedural correction but also as a mechanism for restoring perceived fairness and emotional balance. Tangible compensation directly offsets economic loss and experience disruption, while apology and explanation repair psychological contract breaches and

reduce negative emotions. Proactive recovery further strengthens relational trust by demonstrating responsibility and attentiveness. These findings align with equity theory and justice theory, which emphasize distributive and interactional justice as core determinants of post-failure evaluations. They are also consistent with prior hotel industry research indicating that compensation and interpersonal communication significantly influence repurchase intention, while purely procedural dimensions may be less decisive when service failures are not highly urgent.

The results of research objective 2 found that tangible compensation has the strongest impact among the four recovery strategies, followed by apology and explanation and proactive recovery. This is because scenic-area hotel consumption is often experience-driven and financially visible; customers perceive economic restitution as a concrete and immediate restoration of fairness. Compared with emotional reassurance or proactive efforts, material compensation provides a more tangible signal of accountability and loss recovery. This finding is consistent with attribution theory, which suggests that when customers attribute failure responsibility to the service provider, stronger compensatory actions are expected. It also echoes empirical research in hospitality contexts showing that monetary or material compensation often produces stronger behavioral responses than procedural improvements alone. However, unlike some studies that position interpersonal recovery as equally dominant, this study highlights a clearer hierarchy of influence within scenic tourism settings.

The results of research objective 3 found that consumption motivation context and error severity do not significantly moderate the relationship between service recovery strategies and repurchase intention. This is because the core recovery mechanisms appear to operate relatively consistently across different situational interpretations in this setting. In scenic-area hotels, most service failures are perceived as manageable rather than catastrophic, and recovery

actions may sufficiently restore fairness regardless of customers' original motivation or perceived severity. This partially diverges from contextual and contingency perspectives suggesting that recovery effectiveness varies across situations. The difference may stem from the relatively homogeneous sample characteristics and moderate error intensity levels observed in this study. Therefore, while prior literature emphasizes situational sensitivity in recovery processes, the present findings suggest that in certain tourism hotel contexts, core recovery strategies maintain stable effectiveness across different consumption motivations and error severity levels.

Overall, this study contributes to service recovery theory by demonstrating that distributive and interactional justice mechanisms dominate repurchase intention formation in scenic-area hotels, while procedural speed and situational contingencies play comparatively limited roles. The findings refine existing theoretical perspectives by identifying a context-specific hierarchy of recovery effectiveness rather than assuming uniform multidimensional influence.

Conclusion

This study demonstrates that not all emergency service recovery strategies exert equal influence on repurchase intention in scenic-area hotels. Among the four strategies examined, tangible compensation emerges as the dominant driver, followed by apology and explanation and proactive recovery, while response speed does not significantly influence repurchase intention. These findings indicate a clear hierarchy of recovery effectiveness in the scenic-area hotel context, where customers prioritize visible economic restitution and emotional reassurance over procedural rapidity.

Importantly, the absence of moderating effects from consumption motivation context and error severity suggests that the effectiveness of core

recovery strategies remains relatively stable across different situational conditions within this setting. However, this stability should be interpreted within the study's empirical boundaries. The sample is geographically confined to hotels surrounding Qingxiu Mountain Scenic Area, where service failures are generally moderate in intensity and tourism activities are experience-oriented rather than time-critical. Consequently, the findings may not fully apply to business hotels, luxury resorts, or destinations characterized by high-risk or high-urgency service failures. Additionally, individual customer characteristics such as prior loyalty, brand attachment, and personality traits were not incorporated into the model, limiting conclusions regarding heterogeneous customer responses.

Therefore, the conclusions of this study should be understood as context-specific insights applicable primarily to scenic tourism hotel environments with similar consumption patterns and service structures.

Recommendation

Based on the identified hierarchy of recovery effectiveness, managerial actions should be strategically concentrated rather than evenly distributed across all recovery dimensions.

First, institutionalize scenic-resource-based tangible compensation mechanisms. Since tangible compensation is the strongest predictor of repurchase intention, scenic-area hotels should leverage their locational advantages by integrating destination-specific resources into recovery design. Instead of relying solely on room upgrades or generic discounts, hotels can collaborate with scenic spot operators to offer complimentary Qingxiu Mountain tickets, priority entry passes, bundled experience vouchers, or exclusive access to leisure facilities. Such compensation not only restores perceived economic loss but also enhances the overall tourism experience, transforming service failure into experiential value enhancement.

Second, systematize structured emotional recovery protocols. Given the significant role of apology and explanation, hotels should standardize communication processes that emphasize accountability, transparency, and corrective action. Recovery scripts should explicitly clarify the cause of the failure, the steps taken to prevent recurrence, and the hotel's commitment to customer experience continuity. Emotional reassurance should be positioned as a formal component of service recovery rather than an optional courtesy.

Third, reposition response speed as a threshold factor rather than a competitive differentiator. Since response speed did not significantly affect repurchase intention, managerial resources should not be disproportionately allocated to marginal gains in response time. Instead, response speed should be maintained at an acceptable operational baseline, while strategic emphasis is placed on the quality and substance of recovery outcomes.

Overall, the practical implication of this study is not to expand recovery complexity, but to concentrate investment in high-impact strategies—particularly destination-integrated tangible compensation—thereby maximizing resource efficiency in scenic-area hotel service management.

References

Amoako, G. K., Caesar, L. D., Dzogbenuku, R. K., & Bonsu, G. A. (2023). Service recovery performance and repurchase intentions: the mediation effect of service quality at KFC. *Journal of Hospitality and Tourism Insights,* 6(1), 110-130.

Fu, H., Wu, C. G., & Duan, Y. H. (2014). Is 'Monetary Compensation' Always the Optimal Strategy? —— A Contextual Study on Different Service Error Attribution in High-End Hotels. *Tourism Journal, 29*(1), 101-110.

Hu, C. M., Zhu, H., & Liao, J. Y. (2013). The Relationship Between Service Mistakes, Negative Emotions, and Service Recovery Effectiveness—— An Empirical Study Based on the Hotel Industry in the Pearl River Delta Region. *Management Review,* 25(11), 77-86.

Wang, X. J. (2008). *Evaluation of Hotel Service Repair Effectiveness and Repair Strategies (Master's Thesis, Shandong University).*

Zhang, S. L., & Gao, H. (2011). The Impact of Service Repair Methods on Consumer Emotions and Behavioral Intentions. *Nankai Management Review,* 14(2), 37-43.

การบริหารจัดการภาครัฐเพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานคร*

PUBLIC ADMINISTRATION FOR PREVENTING BRAND-NAME PRODUCT COPYRIGHT INFRINGEMENT IN BANGKOK METROPOLITAN

กฤติกร อุณวิไล[1], กมลพร กัลยาณมิตร[2], สถิตย์ นิยมญาติ[3] และ ชูชีพ เบียดนอก[4]

Krittikorn Unvilai[1], Kamolporn Kalyanamitra[2], Satit Niyomyaht[3] and Chucheep Biadnok[4]

[1-4]รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

[1-4]Public Administration, Bangkokthonburi University, Thailand

Corresponding Author's Email: Krittiu@gmail.com

วันที่รับบทความ : 27 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 9 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 10 กุมภาพันธ์ 2569

Received 27 January 2026; Revised 9 February 2026; Accepted 10 February 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ1) ศึกษาสภาพปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนม ในกรุงเทพมหานคร 2) วิเคราะห์การบริหารจัดการภาครัฐเพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานคร และ 3) เสนอแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐเพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานครให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และประชาชน จำนวน 30 คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

Citation:

* กฤติกร อุณวิไล, กมลพร กัลยาณมิตร, สถิตย์ นิยมญาติ และ ชูชีพ เบียดนอก. (2569). การบริหารจัดการภาครัฐเพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานคร. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1405-1427.

Krittikorn Unvilai, Kamolporn Kalyanamitra, Satit Niyomyaht and Chucheep Biadnok. (2026). Public Administration For Preventing Brand-Name Product Copyright Infringement In Bangkok Metropolitan. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1405-1427.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานคร พบปัญหาจากข้อจำกัดด้านกฎหมาย ความพร้อมของเจ้าหน้าที่ เครือข่ายผู้กระทำผิดที่มีความซับซ้อน และทัศนคติผู้บริโภคที่ยอมรับสินค้าลอกเลียนแบบ สถานการณ์พบว่าการจำหน่ายสินค้าปลอมยังแพร่กระจายในย่านการค้าที่สำคัญและขยายสู่ช่องทางออนไลน์มากขึ้น ก่อให้เกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจและภาพลักษณ์ของประเทศอย่างต่อเนื่อง 2) การบริหารจัดการภาครัฐเพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานคร พบว่า การบังคับใช้กฎหมายมีความเข้มงวดมากขึ้น การประสานงานระหว่างหน่วยงานรัฐช่วยให้การสืบสวนและตรวจสอบมีความเป็นระบบ การรณรงค์ให้ความรู้แก่ประชาชนดำเนินอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ภาคเอกชนสนับสนุนข้อมูลและเทคนิคเฉพาะที่จำเป็นต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่ มีการจัดสรรงบประมาณและจัดหาทรัพยากรในการดำเนินการ และพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ และ (3) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการภาครัฐเพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานคร พบว่า ต้องอาศัยการบูรณาการทุกภาคส่วน การปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการละเมิดในยุคดิจิทัล การเพิ่มศักยภาพบุคลากร การลงทุนในเทคโนโลยีตรวจสอบ และการพัฒนาระบบข้อมูลร่วมกัน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการภาครัฐ, การป้องกัน, การละเมิดลิขสิทธิ์, สินค้าแบรนด์เนม, กรุงเทพมหานคร

Abstract

This research objectives were: (1) to examine the current situation of brand-name product copyright infringement in Bangkok Metropolitan, (2) to analyze public administration for preventing brand-name product copyright infringement in Bangkok Metropolitan, and (3) to propose guidelines to enhance the effectiveness of public administration in preventing brand-name product copyright infringement in Bangkok Metropolitan. This qualitative research collected data from 30 participants, including individuals from the public sector, private sector, academics, experts, and members of the general public. Data were gathered through in-depth interviews using an interview guide, and analyzed using descriptive methods.

The research findings found that: (1) the current situation of brand-name product copyright infringement in Bangkok Metropolitan showed problems arising from legal limitations, the readiness of officials, complex offender networks, and consumer attitudes that accepted counterfeit goods. The situation reveals that the sale of counterfeit goods continued to spread in major commercial areas and was expanding into online channels, causing ongoing damage to the economy and the country's image, (2) the public administration for preventing brand-name product copyright infringement in Bangkok Metropolitan showed that law enforcement had become more stringent. Coordination among government agencies had made investigations and inspections more systematic. Public awareness campaigns had been continuously implemented, while the private sector supported authorities with necessary information and specialized techniques. Budget and resources had been allocated for the operation, along with continuous capacity development for officials, and (3) the guidelines for improving public administration to prevent brand- name product copyright infringement in Bangkok Metropolitan indicated that It required integration across all sectors and the updating of laws to align with violations in the digital age, enhancing personnel capabilities, investing in detection technologies, and developing shared information systems.

Keywords: Public Administration, Preventing, Copyright Infringement, Brand-Name Product, Bangkok Metropolitan

บทนำ

สินค้าปลอม สินค้าลอกเลียนแบบ สินค้าละเมิดลิขสิทธิ์เปรียบเสมือนมะเร็งที่ฆ่าไม่ตาย รักษาไม่หายของวงการการค้าโลก ซึ่งคอยบ่อนทำลายทรัพย์สินทางปัญญาและโอกาสของผู้ประกอบการต่าง ๆ ที่เป็นผู้สร้างสรรค์สินค้านั้นโดยชอบธรรม (อรรถสิทธิ์ เหมือนมาตย์, 2562) โดยสินค้าที่ได้รับความนิยมที่ถูกปลอมแปลงและละเมิดลิขสิทธิ์มากที่สุดเป็นสินค้า

จำพวกเครื่องแต่งกาย รองเท้า เสื้อผ้า เครื่องหนัง ฯลฯ ซึ่งส่งผลให้ประเทศผู้เป็นต้นแบบของสินค้าแบรนด์เนมส่งออกอย่าง สหรัฐฯ ฝรั่งเศส และอิตาลี ได้รับความเสียหายอย่างมาก (ผู้จัดการออนไลน์, 2565) ขณะเดียวกัน อี-คอมเมิร์ซถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การขายสินค้าปลอมพุ่งสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว (โพสต์ทูเดย์, 2562)

สำหรับประเทศไทย การละเมิดลิขสิทธิ์เป็นปัญหาเกาะกินแทบทุกวงการมาเป็นเวลานานหลายสิบปี (เสรี วงษ์มณฑา, 2567) สำนักงานผู้แทนการค้าสหรัฐฯ (United States Trade Representative: USTR) ได้ประกาศสถานการณ์คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศคู่ค้ารายสำคัญ ภายใต้กฎหมายการค้าสหรัฐฯ มาตรา 301 พิเศษ (Special 301) ประจำปี 2567 โดยคงสถานะไทยอยู่ในบัญชี “ประเทศที่ต้องจับตามอง” (Watch List: WL) (สำนักข่าวอินโฟเควสท์, 2567) โดยเฉพาะปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในพื้นที่กรุงเทพมหานครเป็นประเด็นสำคัญที่มีผลกระทบต่อหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และภาพลักษณ์ของประเทศ สินค้าแบรนด์เนมปลอม เช่น กระเป๋า รองเท้า เครื่องแต่งกาย และสินค้าแฟชั่นอื่น ๆ มักถูกลอกเลียนแบบและจำหน่ายอย่างแพร่หลายในแหล่งชุมชนและพื้นที่ท่องเที่ยว เช่น ตลาดนัดและย่านการค้าในกรุงเทพฯ การกระทำเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อเจ้าของสิทธิในด้านการสูญเสียรายได้และการด้อยค่าของแบรนด์สินค้า รวมทั้งกระทบต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุนและพันธมิตรการค้าต่างประเทศ ซึ่งมองว่าประเทศไทยยังคงมีช่องโหว่ในการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา (ผู้จัดการออนไลน์, 2567) ซึ่งสอดคล้องกับคณะกรรมาธิการยุโรป (European Commission : EC) ได้เผยแพร่รายงานการเฝ้าระวังเรื่องการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา (Counterfeit and Piracy Watch List) เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2566 ซึ่งเป็นไปตามนโยบายของ EC ในเรื่องระบบการบังคับใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่สมดุลเพื่อตอบสนองต่อความท้าทายทางสังคมในปัจจุบัน (Communication on a balanced IP enforcement system responding to today’s societal challenges) และยุทธศาสตร์ด้านการบังคับใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศที่สาม (Strategy for the Enforcement of Intellectual Property Rights in Third Countries) ที่ระบุให้การสนับสนุนการดำเนินการเพื่อป้องกันปราบปรามการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญากับประเทศนอกสหภาพยุโรปเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์สำคัญของสหภาพยุโรป โดยในรายงานฯ ระบุรายชื่อตลาดที่พบการจำหน่ายสินค้าละเมิดใน 13 ประเทศ ได้แก่ อาร์เจนตินา แคนาดา จีน อินเดีย อินโดนีเซีย เกาหลีใต้ มาเลเซีย เม็กซิโก รัสเซีย ตุรกี ยูเครน สหราชอาณาจักร และไทย ในส่วนที่เกี่ยวกับไทย รายงานฯ ระบุว่าศูนย์การค้าเอ็ม บี เค เซ็นเตอร์ เป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าละเมิดขนาดใหญ่ของไทย โดยพบ

สินค้าละเมิดกว่า 100–500 ชิ้นในแต่ละร้านค้า นอกจากนี้ รายงานฯ ยังได้ระบุแหล่งจำหน่ายสินค้าละเมิดในไทยอื่น ๆ ได้แก่ ตลาดกลางคืนพัฒน์พงศ์ และตลาดจตุจักร (กรุงเทพมหานคร) (ศูนย์ปราบปรามการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา, 2563) แสดงให้เห็นว่า การแก้ปัญหาตั้งแต่เบื้องต้นโดยการป้องกันมิให้ปัญหาการละเมิดนั้นเกิดขึ้น ย่อมเป็นผลดีต่อประเทศไทยมากกว่าการปล่อยให้ปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์เกิดขึ้นแล้วจึงมาแก้ไขภายหลัง การป้องกันหรือแก้ไขปัญหาอย่างใดก็ตาม จำเป็นต้องรู้สาเหตุการกระทำความผิดก่อน แล้วจึงหาวิธีป้องกันหรือแก้ไขโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การปราบปราม จับกุม เพื่อให้เกิดการเข็ดหลาบ ไม่กล้ากระทำความผิดอีก และเป็นตัวอย่างให้กับผู้ที่คิดจะกระทำผิดล้มเลิกความคิดดังกล่าวเช่นกัน

ด้วยเหตุนี้ การศึกษา “การบริหารจัดการภาครัฐเพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานคร” จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง การศึกษานี้จะมุ่งเน้นการวิเคราะห์สภาพปัญหาและค้นหาแนวทางปรับปรุงกลไกการบริหารจัดการที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อนำไปสู่การสร้างความโปร่งใส ความเข้มแข็งของระบบการป้องกัน และยกระดับมาตรฐานการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อวิเคราะห์การบริหารจัดการภาครัฐเพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐเพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานครให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากขึ้น

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

Certo (1991) การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการของการมุ่งสู่เป้าหมายขององค์กรจากการทำงานร่วมกัน โดยใช้บุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ หรือเป็นกระบวนการออกแบบและรักษาสภาพแวดล้อมที่บุคคลทำงานร่วมกันในกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ Gulick and Urwick (1973) นักทฤษฎีการบริหาร เขาได้เสนอหลักที่เกี่ยวกับ

การบริหารและภาระหน้าที่ที่สำคัญของนักบริหาร ซึ่งผู้บริหารจะต้องทำหน้าที่สำคัญอยู่ 7 ประการ ตามหลัก “POSDCoRB” ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดองค์การ (Organizing) 3) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) 4) การสั่งการ (Directing) 5. การประสานงาน (Coordinating) 6. การรายงานผลการปฏิบัติงาน (Reporting) 7. การบริหารงบประมาณ (Budgeting) William (1965) ได้กล่าวว่า ทรัพยากรทางการบริหารมีความสำคัญ และจำเป็นต่อการบริหารงานให้ประสบสำเร็จได้ด้วยดี และช่วยให้การทำงานบรรลุผลสัมฤทธิ์ได้อย่างมีคุณภาพ โดยมีองค์ประกอบอย่างน้อย 7 ประการ คือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) อำนาจ หน้าที่ (Authority) เวลา (Time) กำลังใจในการทำงาน (Will) และความสะดวกต่าง ๆ (Facilities)

แนวคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา

ประเภทของสินค้าที่มีการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทย (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2564) 1) สินค้าตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 ที่มีการละเมิดมาก ได้แก่ นาฬิกา เสื้อผ้า เครื่องหนัง เครื่องใช้ไฟฟ้า (ส่วนใหญ่ผลิตในประเทศไทยเป็นส่วนน้อย และมีการนำเข้าจากต่างประเทศผ่านแนวชายแดนประเทศเพื่อนบ้าน) 2) สินค้าตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ที่มีการละเมิดมาก ได้แก่ งานภาพยนตร์ งานดนตรีกรรม งานซอฟต์แวร์ งานผลิตภัณฑ์ศิลปกรรม งานแพร่เสียงแพร่ภาพรายการโทรทัศน์ ส่วนมากลักลอบผลิตตามแนวชายแดนประเทศเพื่อนบ้าน สำหรับในประเทศนั้นมีจำนวนน้อย ซึ่งปัจจุบันรูปแบบการละเมิดจะมีการปรับเปลี่ยนไป โดยมีแนวโน้มการละเมิดผ่านระบบอินเทอร์เน็ตสูงขึ้น 3) สินค้าตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ที่มีการละเมิดมาก ได้แก่ งานออกแบบผลิตภัณฑ์ ในปัจจุบัน เสื้อผ้าแบรนด์เนมที่มีการวางขายอยู่ในท้องตลาดนั้น ไม่ว่าจะวางขายที่ห้างสรรพสินค้า ตลาดนัด หรือเว็บไซต์ ฯลฯ จะเห็นได้ว่า เสื้อผ้าแบรนด์เนมดังกล่าวถือเป็นผลงานทางปัญญาของผู้สร้างสรรค์ที่ใช้ความวิริยะอุตสาหะในการสร้างสรรค์ผลงาน จึงทำให้เสื้อผ้าแบรนด์เนมนั้นมีเอกลักษณ์ เช่น มีเส้นลวดลาย และภาพวาดบนเสื้อผ้า เป็นต้น แตกต่างจากเสื้อผ้าโดยทั่วไป ด้วยเอกลักษณ์ที่แตกต่างนี้ทำให้เสื้อผ้าแบรนด์เนมมีความสวยงาม เป็นที่สะดุดตา และที่สำคัญได้รับความนิยมในกลุ่มผู้บริโภค ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้เสื้อผ้าแบรนด์เนมที่เกิดจากการสร้างสรรค์โดยใช้ความวิริยะอุตสาหะจึงได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ในฐานะที่เป็นงานศิลปกรรมตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์

ปิยะพล ภูดี (2566) ศึกษาการนำนโยบายป้องกันและปราบปรามการละเมิดเครื่องหมายการค้าไปปฏิบัติของภาครัฐไทย (พ.ศ. 2562–2566) ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินนโยบายยังไม่บรรลุผลเนื่องจาก 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) สภาพตลาดที่เปลี่ยนไปโดยเฉพาะการจำหน่ายสินค้าละเมิดผ่านช่องทางออนไลน์ ทำให้ควบคุมยาก 2) ข้อจำกัดในกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ เช่น งบประมาณและบุคลากรไม่เพียงพอ รวมถึงความไม่คล่องตัวของระบบราชการ 3) อิทธิพลทางการเมืองทั้งภายในประเทศและความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ ที่ทำให้การดำเนินนโยบายขาดความต่อเนื่อง ข้อเสนอแนะสำคัญคือ ควรเข้มงวดการปิดกั้นการขายออนไลน์ จัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสม ปรับขั้นตอนราชการให้คล่องตัว ยกระดับระบบทรัพย์สินทางปัญญาให้ได้มาตรฐานสากล และส่งเสริมความตระหนักรู้ของผู้ประกอบการไทยเกี่ยวกับการคุ้มครองเครื่องหมายการค้า

สรุป การป้องกันและปราบปรามการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาจำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ การปรับกฎหมายให้ทันสมัย การเสริมศักยภาพหน่วยงานรัฐ และความร่วมมือจากทุกภาคส่วนควบคู่กัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ คือกลุ่มที่มีความเชี่ยวชาญและเกี่ยวข้องกับการป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 7 คน 2) เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน 3) ผู้ประกอบการและตัวแทนเจ้าของสิทธิ์ในงานทรัพย์สินทางปัญญา จำนวน 6 คน 4) นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 คน และ 5) ตัวแทนประชาชนหรือผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร จำนวน 6 คน รวมจำนวน 30 คน การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลในครั้งนี้ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Guide) โดยมีคำถามหลักที่

ครอบคลุมหัวข้อที่เกี่ยวข้อง เช่น ปัญหาและสถานการณ์ สภาพการบริหารจัดการภาครัฐ และข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐเพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานคร

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Study) โดยผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์เอกสารทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาและการคุ้มครองลิขสิทธิ์ เช่น พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง รายงานการดำเนินงานและข้อมูลสถานการณ์จากหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทในการป้องกันและปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์ รวมถึงนโยบายของภาครัฐ บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนม เพื่อนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลและกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

2. การศึกษาข้อมูลจากภาคสนาม (Field Study) เน้นการเก็บข้อมูลจากสถานการณ์จริงในกรุงเทพมหานคร จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่าง ๆ โดยผู้วิจัยเป็นผู้ประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยตนเอง เพื่ออธิบายวัตถุประสงค์ของการศึกษา พร้อมทั้งขอความร่วมมือในการเข้าร่วมการสัมภาษณ์ในลักษณะตัวต่อตัวตามข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์

3. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) โดยผู้วิจัยจะสังเกตการณ์การกระทำที่เกี่ยวข้องกับการขายสินค้าแบรนด์เนมที่ละเมิดลิขสิทธิ์ และวิธีการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อแยกประเด็นสำคัญและตีความข้อมูลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา จากนั้นจะเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อค้นหาจุดร่วม จุดต่าง และแนวโน้มที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานคร ก่อนสังเคราะห์ผลลัพธ์เพื่ออธิบายสภาพปัญหา กระบวนการบริหารจัดการของภาครัฐ และแนวทางพัฒนากลไกให้มีประสิทธิภาพ โดยจัดเรียงผลการวิเคราะห์ตามประเด็นหลักที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์การวิจัยทั้งสามข้อ

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานคร

1.1 ปัญหา

สรุปผลการวิจัยสภาพปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานคร พบว่า การละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานครยังคงเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่เกิดจากหลายมิติ ทั้งด้านกฎหมาย การบังคับใช้ เจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ และทัศนคติของประชาชน โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1) ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ กฎหมายไทยกำหนดให้ต้องมีการร้องทุกข์จากเจ้าของสิทธิ์ก่อน จึงจะสามารถดำเนินคดีได้ ส่งผลให้กระบวนการจับกุมล่าช้า และผู้ขายสามารถลักลอบดำเนินการได้ต่อเนื่อง อีกทั้งขั้นตอนจับกุมค่อนข้างซับซ้อนและมีช่องโหว่ ทำให้ผู้ค้าบางกลุ่มขัดขวางหรือหลีกเลี่ยงการตรวจสอบได้ง่าย

2) การแพร่กระจายของสินค้าละเมิดทั้งในย่านการค้าและช่องทางออนไลน์ พื้นที่ค้าปลีกสำคัญ เช่น มาบุญครอง และย่านท่องเที่ยวหลายแห่ง ยังพบการจำหน่ายของปลอมจำนวนมาก ขณะเดียวกันการละเมิดได้ขยายไปสู่ช่องทางออนไลน์ เช่น TikTok, Lazada, Shopee และ Facebook โดยเฉพาะการใช้ “กลุ่มปิด” และ “กลุ่มลับ” ทำให้การสืบสวนมีความยากลำบาก ต้องใช้เวลาและทรัพยากรสูงมากในการติดตามเครือข่าย

3) ข้อจำกัดของหน่วยงานรัฐในการตรวจสอบและปราบปราม เจ้าหน้าที่ประสบปัญหากำลังคนไม่เพียงพอ ความรู้เฉพาะด้านกฎหมายลิขสิทธิ์ยังไม่มากพอ รวมถึงขาดอุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ทันสมัย ส่งผลให้การตรวจสอบสินค้าปลอมทำได้ช้าและไม่แม่นยำ นอกจากนี้การดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังถูกจำกัดด้วยกรอบอำนาจตามกฎหมาย ส่งผลให้การจัดการปัญหาภาพรวมยังไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร

4) ความซับซ้อนของเครือข่ายผู้กระทำผิด ผู้ผลิตและผู้จำหน่ายมีทั้งคนไทยและชาวต่างชาติทำงานเป็นเครือข่าย มีการปกปิดแหล่งผลิตและโกดังเก็บสินค้าอย่างแน่นหนา ทำให้เจ้าหน้าที่เข้าถึงข้อมูลได้ยาก บางพื้นที่มีการรวมตัวต่อต้านเจ้าหน้าที่ระหว่างการเข้าตรวจค้น

5) ปัจจัยเชิงสังคมและทัศนคติของผู้บริโภค ทั้งผู้ค้าและผู้บริโภคจำนวนหนึ่งยังมองว่าสินค้าลอกเลียนแบบเป็นเรื่องธรรมดา ราคาถูกและคุ้มค่า ทำให้ตลาดยังคงมีความต้องการอยู่

มาก นอกจากนี้สังคมไทยบางส่วนยังขาดความเข้าใจเรื่องลิขสิทธิ์และคุณค่าของทรัพย์สินทางปัญญา

6) ปัญหาเชิงธรรมาภิบาลและผลประโยชน์แอบแฝง เจ้าหน้าที่บางรายละเลยหน้าที่หรือมีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง ทำให้การปราบปรามไม่เข้มงวด ส่งผลให้ปัญหายังคงดำรงอยู่เรื้อรัง ไม่สามารถแก้ไขได้อย่างจริงจัง

7) ผลกระทบต่อเศรษฐกิจและภาพลักษณ์ประเทศ สินค้าละเมิดลิขสิทธิ์สร้างความเสียหายต่อเจ้าของแบรนด์ กระทบต่อภาพลักษณ์ของประเทศด้านความน่าเชื่อถือ ทำให้นักลงทุนต่างชาติลังเล และยังเป็นเหตุผลที่ทำให้ไทยถูกจับตาจากต่างประเทศ

1.2 สถานการณ์

สรุปผลการวิจัยสถานการณ์การละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานครยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีรูปแบบที่ซับซ้อนมากขึ้น ทั้งในเชิงพื้นที่และช่องทางจำหน่าย โดยเจ้าหน้าที่รัฐตรวจพบสินค้าปลอมหลากหลายประเภท เช่น เสื้อผ้า กระเป๋า รองเท้า หมวก นาฬิกา แว่นตา และเครื่องประดับ ซึ่งเลียนแบบแบรนด์ดังจำนวนมาก และมีมูลค่าความเสียหายรวมสูงถึงระดับหลายล้านถึงหลายสิบล้านบาทในแต่ละครั้งของการตรวจยึด ด้านพื้นที่พบว่า จุดเสี่ยงสำคัญกระจุกตัวในย่านปทุมวันเป็นหลัก โดยเฉพาะศูนย์การค้ามาบุญครอง นอกจากนี้ยังมีพื้นที่อื่น ๆ ของกรุงเทพมหานคร เช่น ย่านสำเพ็ง เขตสะพานสูง สวนหลวง ทวีวัฒนา หลักสี่ และวัฒนา ซึ่งมีทั้งร้านค้าหน้าร้านและโกดังเก็บสินค้าที่ใช้เป็นแหล่งกระจายสินค้าให้ผู้ค้ารายย่อย ขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่รัฐยังคงมุ่งปราบปรามผู้ค้ารายใหญ่และเครือข่ายที่เป็นต้นทางของสินค้าปลอม เพื่อสกัดวงจรการผลิตและจำหน่าย ในเชิงพฤติกรรมการซื้อขายพบว่า ตลาดสินค้าละเมิดลิขสิทธิ์ยังไม่ลดลง แม้ว่าจำนวนคดีอาจมีแนวโน้มลดลง แต่ปริมาณของกลางกลับเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ร้านค้าบางแห่งสามารถหมุนเวียนสินค้าได้สัปดาห์ละหลายรอบ มียอดขายสูง และยังคงได้รับความนิยมจากทั้งคนไทยและนักท่องเที่ยว เนื่องจากราคาถูกกว่าและหาซื้อง่าย นอกจากนี้สถานการณ์ในช่องทางออนไลน์ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างชัดเจน โดยผู้ขายสามารถใช้แพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซและโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook, TikTok, Shopee และ Lazada ในการนำเสนอสินค้า ปิดการขาย และจัดส่งสินค้าได้โดยหลบเลี่ยงการตรวจสอบ ทำให้ตลาดออนไลน์กลายเป็นแหล่งค้าสำคัญที่เจ้าหน้าที่เข้าถึงได้ยากและต้องใช้เวลาสืบสวนมากกว่าเดิม

2. การบริหารจัดการภาครัฐเพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานคร

2.1 การบังคับใช้กฎหมาย ผลการวิจัยพบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความพยายามดำเนินมาตรการปราบปรามอย่างจริงจัง ทั้งในระดับการจับกุมผู้ค้าสินค้าละเมิดและการตรวจสอบเส้นทางต้นทางของผู้กระทำผิด โดยเฉพาะการมุ่งจัดการกับเครือข่ายรายใหญ่ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของสินค้าปลอมที่แพร่เข้าสู่ตลาด การทำงานร่วมกันของหลายหน่วยงาน เช่น กรมทรัพย์สินทางปัญญา ตำรวจ ดีเอสไอ และศุลกากร ช่วยให้การติดตามคดีและการสืบทราบตัวผู้เสียหายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้กระบวนการดำเนินคดีมีความต่อเนื่อง นอกจากนี้หน่วยงานรัฐยังให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนเกี่ยวกับสถานะความผิดของสินค้าปลอม ซึ่งเป็นคดีอาญาที่มีโทษทั้งจำและปรับ เพื่อให้ผู้ค้าและผู้บริโภคตระหนักถึงผลทางกฎหมาย และลดแรงจูงใจในการสนับสนุนสินค้าละเมิดลิขสิทธิ์ ในขณะเดียวกัน การบังคับใช้กฎหมายยังสะท้อนข้อจำกัดบางประ การ เช่น ความท้าทายในการผลักดันคดีให้ดำเนินไปจนถึงที่สุด เนื่องจากลักษณะคดีบางประเภทเปิดช่องให้คู่กรณีสามารถยอมความได้ ส่งผลให้ความเข้มข้นของการลงโทษอาจลดลงหากคู่กรณีตัดสินใจยุติคดีระหว่างทาง

2.2 ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ผลการวิจัยพบว่า การแก้ไขปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานคร อาศัยความร่วมมือระหว่างหลายหน่วยงานภาครัฐเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปราม โดยมีหน่วยงานหลักด้านทรัพย์สินทางปัญญาเป็นผู้ประสานงานกลาง เชื่อมโยงทั้งหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายและภาคเอกชนที่เป็นเจ้าของสิทธิ์ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันและตอบสนองต่อสถานการณ์ได้อย่างรวดเร็ว ความร่วมมือดังกล่าวสะท้อนออกมาทั้งในรูปแบบการทำข้อตกลงร่วมมือกับแพลตฟอร์มออนไลน์ การบูรณาการข้อมูลเพื่อเฝ้าระวังสินค้าละเมิดบน e-Commerce และการนำมาตรการแจ้งเตือนเพื่อลบสินค้าออกจากระบบ ซึ่งช่วยลดการแพร่กระจายของสินค้าปลอมบนช่องทางออนไลน์ ในขณะเดียวกัน ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องยังคงร่วมมือกันในเชิงปฏิบัติการภาคสนาม ไม่ว่าจะเป็นการตรวจสอบในพื้นที่ค้าขายสำคัญ ย่านท่องเที่ยว และคลังสินค้าต่าง ๆ เพื่อสกัดกั้นสินค้าละเมิดในช่องทางออฟไลน์ควบคู่ไปด้วย นอกจากนี้การดำเนินงานแบบบูรณาการยังเน้นพื้นที่ที่ได้รับการจับตามองจากต่างประเทศว่า

เป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าละเมิดระดับสากล ส่งผลให้การปราบปรามมีเป้าหมายชัดเจนขึ้น และช่วยลดผลกระทบด้านภาพลักษณ์ของประเทศในเวทีระหว่างประเทศ เห็นได้ว่าความร่วมมือข้ามหน่วยงานไม่เพียงสนับสนุนการบังคับใช้กฎหมายเท่านั้น แต่ยังช่วยคุ้มครองผู้บริโภค รักษาผลประโยชน์ของเจ้าของสิทธิ์ และลดความเสียหายทางเศรษฐกิจในภาพรวมอย่างเป็นระบบ

2.3 การรณรงค์หรือให้ความรู้แก่ประชาชน ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการภาครัฐด้านการรณรงค์และให้ความรู้แก่ประชาชน มีการดำเนินงานมุ่งเน้นการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบของสินค้าละเมิดลิขสิทธิ์เป็นสำคัญ โดยพบว่า หน่วยงานภาครัฐพยายามให้ข้อมูลแก่ผู้บริโภคเพื่อให้รู้เท่าทันและตระหนักถึงความเสี่ยงของสินค้าปลอม รวมทั้งมีการสื่อสารกับเด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับทัศนคติไม่ให้มองการซื้อสินค้าปลอมเป็นเรื่องปกติ นอกจากนี้ยังพบว่ามีการรณรงค์เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนร่วมแจ้งเบาะแสผ่านช่องทางของรัฐ เช่น สายด่วน 1202 และมีความจำเป็นที่ภาครัฐต้องเพิ่มความเข้มข้นในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบในวงกว้าง ทั้งในด้านตลาด เศรษฐกิจ และความปลอดภัยของผู้บริโภค

2.4 การสนับสนุนจากภาคเอกชน ผลการวิจัยพบว่า การสนับสนุนจากภาคเอกชนมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินงานของภาครัฐในการป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานคร โดยพบว่า ภาคเอกชน โดยเฉพาะเจ้าของลิขสิทธิ์และตัวแทนแบรนด์ มีส่วนร่วมในการยืนยันสินค้าของกลางในระหว่างการตรวจค้น การให้ข้อมูลด้านเทคนิคเกี่ยวกับการแยกแยะสินค้าของแท้และสินค้าปลอม รวมถึงการจัดอบรมเพื่อเพิ่มความรู้แก่เจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ยังพบว่าภาคเอกชนให้ความร่วมมือด้านการประสานงานและการสืบข้อมูลเบื้องต้นก่อนการปฏิบัติงาน ซึ่งช่วยให้กระบวนการทำงานของภาครัฐมีความครบถ้วนและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.5 งบประมาณและทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินการ ผลการวิจัยพบว่า ด้านงบประมาณและทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงานป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานครมีทั้งส่วนที่เอื้อต่อการทำงานและส่วนที่ยังเป็นข้อจำกัด โดยพบว่า หน่วยงานภาครัฐมีการจัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ทันสมัยเพิ่มขึ้น ทำให้เจ้าหน้าที่สามารถปฏิบัติงานตรวจสอบและสืบสวนได้สะดวกและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ขณะเดียวกันยังพบว่าบางหน่วยงานได้รับงบประมาณไม่เพียงพอต่อภารกิจที่ต้องดำเนินการจริง ส่งผลให้กิจกรรมสำคัญ เช่น การลงพื้นที่ การตรวจสอบ การอบรมบุคลากร และการจัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็น ไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างครอบคลุม นอกจากนี้ยังพบข้อจำกัดด้านจำนวนอุปกรณ์ เทคโนโลยีที่ใช้

สืบสวน สถานที่เก็บของกลาง รวมถึงยานพาหนะสำหรับลงพื้นที่ที่ยังไม่เพียงพอ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานโดยรวม

2.6 การฝึกอบรมและพัฒนาความสามารถของเจ้าหน้าที่ ผลการวิจัยพบว่า การฝึกอบรมและพัฒนาความสามารถของเจ้าหน้าที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการเสริมประสิทธิภาพการป้องกันและปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานคร โดยพบว่า หน่วยงานภาครัฐมีการพัฒนาทักษะของเจ้าหน้าที่ด้วยการจัดอบรมเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ การตรวจสอบสินค้า และวิธีการสืบสวนที่เหมาะสม รวมถึงได้รับการสนับสนุนความรู้จากภาคเอกชนหรือเจ้าของแบรนด์ในด้านเทคนิคเฉพาะที่ต้องใช้ในการแยกแยะสินค้าของแท้และของปลอม อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดในด้านงบประมาณและจำนวนการอบรมที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการจริง ทำให้เจ้าหน้าที่บางส่วนยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะในประเด็นที่ต้องอาศัยความรู้เฉพาะทางและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน

3. แนวทางการบริหารจัดการภาครัฐเพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานครให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากขึ้น ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารจัดการภาครัฐเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืนในการป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมจำเป็นต้องอาศัยการทำงานร่วมกันของหลายภาคส่วน โดยเฉพาะการบูรณาการระหว่างหน่วยงานรัฐ เจ้าของลิขสิทธิ์ และประชาชน จากการศึกษาผู้ให้ข้อมูลสะท้อนตรงกันว่า การสร้างการรับรู้และปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาเป็นพื้นฐานสำคัญ เพราะการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนต้องเริ่มจากการปรับพฤติกรรมและทัศนคติของผู้บริโภค ลดการยอมรับและความต้องการซื้อสินค้าเลียนแบบในสังคมไทย ด้านกฎหมายและการบังคับใช้ พบว่า ภาครัฐควรปรับปรุงกฎหมายให้ครอบคลุมรูปแบบการละเมิดที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการซื้อขายออนไลน์ พร้อมเพิ่มโทษและกำหนดความรับผิดของทั้งผู้ขายและผู้ซื้อ เพื่อปิดช่องว่างการกระทำผิดและลดแรงจูงใจในการสนับสนุนสินค้าปลอม นอกจากนี้การดำเนินคดีควรเป็นไปอย่างรวดเร็วและเด็ดขาด เพื่อลดโอกาสที่ผู้กระทำผิดจะกลับมากระทำซ้ำ ในด้านศักยภาพของหน่วยงาน พบว่า การพัฒนาและฝึกอบรมเจ้าหน้าที่มีความสำคัญอย่างมาก โดยต้องเน้นให้เจ้าหน้าที่มีความรู้เฉพาะทางในการตรวจสอบสินค้า การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และมีจิตสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจัง ขณะเดียวกัน

หน่วยงานรัฐควรเสริมสร้างระบบการทำงานให้มีความเชื่อมโยงและประสานงานระหว่างองค์กรที่เกี่ยวข้องให้เกิดความต่อเนื่องและมีเอกภาพ เพื่อรองรับรูปแบบการละเมิดที่ซับซ้อนมากขึ้น ผู้ให้ข้อมูลยังเน้นถึงบทบาทของภาคเอกชน โดยเฉพาะเจ้าของแบรนด์ที่มีความรู้เรื่องสินค้าเฉพาะทาง ซึ่งควรมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล สนับสนุนการตรวจสอบ และทำงานร่วมกับรัฐในการรณรงค์สร้างความรู้ให้กับสังคมอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน ภาครัฐควรสื่อสารกับเยาวชนและประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับผลกระทบของสินค้าปลอม ทั้งด้านเศรษฐกิจ ความปลอดภัย สุขภาพ และความเชื่อมโยงกับเครือข่ายอาชญากรรม เพื่อทำให้สังคมตระหนักถึงผลเสียในระยะยาว

อภิปรายผล

1. ปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานคร

1.1 ปัญหา พบว่า ปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานครเป็นปัญหาหลายมิติที่มีรากฐานจากกฎหมายที่ยังไม่ครอบคลุม การบังคับใช้ที่ไม่เด็ดขาด ทรัพยากรของรัฐที่จำกัด เครือข่ายผู้กระทำผิดที่มีความซับซ้อน และทัศนคติของผู้บริโภคที่ยังยอมรับสินค้าปลอม ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ภาพลักษณ์ประเทศไทย และความเชื่อมั่นของนักลงทุน ทำให้การแก้ไขต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายและมาตรการที่เข้มข้นยิ่งขึ้นในอนาคต สอดคล้องกับการศึกษาของ สุพิชฌาย์ ตันติธนากร (2564) นโยบายภาครัฐในการป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์ สินค้าแบรนด์เนมในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ในสินค้าแบรนด์เนมของประเทศไทยทำให้จำนวนสินค้าละเมิดลิขสิทธิ์มีจำนวนมากจนควบคุมไม่ได้ สาเหตุเกิดจากการพัฒนาระบบการผลิตของธุรกิจละเมิดลิขสิทธิ์ มาตรการการป้องกันและปราบปรามในประเทศไทยยังไม่สามารถควบคุมได้ ทั้งมาตรการระดับนโยบาย ด้านกฎหมายและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องตลอดจนปัญหาความต้องการสินค้าของผู้บริโภค และสอดคล้องกับการศึกษาของ สุพิชญ์กฤตา พาณิชกิจโรจน์ และนพรุจ ศักดิ์ศิริ (2565) การป้องกันและปราบปรามการละเมิดเครื่องหมายการค้าในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาในการป้องกันและปราบปรามการละเมิดเครื่องหมายการค้าในปัจจุบันมาจาก 1) ปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรภายในองค์กร ได้แก่ ปัญหาบุคลากรขาดแคลนและไม่มีความเชี่ยวชาญ ปัญหาการขาดงบประมาณ ปัญหาการขาดวัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน ปัญหาการทุจริตของเจ้าหน้าที่ และปัญหาการจัดอบรมบุคลากร 2)

สภาพแวดล้อมภายนอก ได้แก่ ปัญหาด้านการเมือง ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านสังคม และปัญหาด้านเทคโนโลยี

1.2 สถานการณ์ พบว่า สถานการณ์การละเมิดลิขสิทธิ์ในกรุงเทพมหานครยังคงน่าเป็นห่วง ทั้งในแง่ปริมาณสินค้า ความซับซ้อนของเครือข่าย ช่องทางจำหน่ายที่ขยายตัว และทัศนคติของผู้บริโภคที่ยังให้ความนิยมสินค้าปลอม ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้การบังคับใช้กฎหมายและการปราบปรามปัญหาดังกล่าวยังคงเผชิญความท้าทายอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับการศึกษาของ ปิยะพล ภูดี (2566) ได้ทำการศึกษาเรื่องการนำนโยบายป้องกันและปราบปรามการละเมิดเครื่องหมายการค้าไปปฏิบัติของภาครัฐไทย (พ.ศ. 2562 - 2566) ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุที่การนำนโยบายป้องกันและปราบปรามการละเมิดเครื่องหมายการค้าไปปฏิบัติของภาครัฐไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2562 – 2566 จึงยังไม่สามารถบรรลุผลได้ มีอยู่ 3 ปัจจัย หนึ่งในนั้นคือ สภาพตลาดสินค้าละเมิดเครื่องหมายการค้าในปัจจุบัน เช่น รูปแบบการจำหน่ายสินค้าละเมิดถูกนำมาจำหน่ายในช่องทางออนไลน์มากขึ้นทำให้การบังคับใช้กฎหมายในการปราบปรามยากต่อควบคุม

2. การบริหารจัดการภาครัฐเพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานคร

2.1 การบังคับใช้กฎหมาย พบว่า การบังคับใช้กฎหมายในกรุงเทพมหานครมีแนวโน้มที่ดีขึ้น การทำงานเชิงรุก การประสานงานระหว่างหน่วยงาน และการสกัดกั้นเครือข่ายผู้ค้ารายใหญ่ ซึ่งไม่เพียงช่วยลดการแพร่กระจายของสินค้าปลอม แต่ยังมีส่วนสร้างความเชื่อมั่นต่อผู้บริโภคและนักลงทุนต่างชาติที่ให้ความสำคัญกับระบบป้องกันทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทย สอดคล้องกับการศึกษาของ อชิรญาณ์ กลัดสวัสดิ์ (2566) เรื่องการวิเคราะห์ปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ตามหลักการของทฤษฎีอาชญาวิทยา ผลการวิจัยพบว่า ลิขสิทธิ์เป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่มีค่าทางเศรษฐกิจ จำต้องมีการคุ้มครองเพื่อให้ผู้สร้างสรรค์และสังคมได้รับประโยชน์อย่างสมดุล แนวทางหรือมาตรการป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์ ควรดำเนินการให้มีการใช้มาตรการต่อผู้กระทำความผิดอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาการละเมิดที่ต้นเหตุของการกระทำผิด เป็นการแก้ไขปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ที่เหมาะสมและยั่งยืน และสอดคล้องกับการศึกษาของ นิธิกานต์ พิณเมืองงาม และนพรุจ ศักดิ์ศิริ (2566) เรื่องรูปแบบการละเมิดและแนวทางป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์วรรณกรรมไทย ผลการวิจัยพบว่า ผู้กระทำผิดรู้ว่าผิด

กฎหมายแต่ไม่เกรงกลัว แนวทางการป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์ควรบังคับใช้กฎหมายอย่างเด็ดขาด

2.2 ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ พบว่า การป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์ในกรุงเทพมหานครอาศัยโครงสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเป็นกลไกหลักที่ยกระดับประสิทธิภาพการจัดการปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม ความร่วมมือนี้ปรากฏทั้งในด้านการบูรณาการข้อมูล การกำหนดมาตรการร่วมกับแพลตฟอร์มออนไลน์ และการปฏิบัติการร่วมในพื้นที่ ซึ่งสะท้อนหลักการบริหารจัดการภาครัฐแบบบูรณาการ (Integrated Governance) ที่เน้นการเชื่อมต่อทรัพยากร ข้อมูล และอำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานเข้าด้วยกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Wood and Gray (1991) ได้ระบุว่าความร่วมมือเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเมื่อทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดโครงสร้าง หน้าที่ และกฎเกณฑ์การปฏิบัติงานร่วมกัน โดยสรุปได้ว่า ผู้ที่เข้าร่วมมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน และมีความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการที่สุด โดยแต่ละฝ่ายยอมรับในการมีผู้นำร่วมกัน ความร่วมมือเช่นนี้จะมีผลระยะยาว และมีส่วนร่วมทุกกระบวนการ ตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติงาน และการประเมินผล โดยยอมรับความเสี่ยงและผลที่เกิดขึ้นร่วมกัน ใช้ทรัพยากรร่วมกัน การร่วมมือจะเกิดจากการที่ทุกฝ่ายร่วมมือกันในการดำเนินกิจกรรม โดยสิ่งสำคัญก็คือ การติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูล การร่วมมือกันในการแก้ปัญหา และการตัดสินใจร่วมกัน และสอดคล้องกับ วรสุดา สุขารมณ์ (2564) ได้อธิบายเกี่ยวกับองค์ประกอบของความร่วมมือ ซึ่งประกอบไปด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ความร่วมมือในการทำแผน 2) ความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข้อมูล 3) ความร่วมมือในการปฏิบัติ 4) ความร่วมมือในการประเมินผล และ 5) ความร่วมมือในการบันทึกข้อตกลง

2.3 การรณรงค์หรือให้ความรู้แก่ประชาชน พบว่า การรณรงค์และให้ความรู้ของภาครัฐในกรุงเทพมหานครมีลักษณะเป็นการสื่อสารสาธารณะเชิงรุก โดยเน้นการสร้างทัศนคติที่ถูกต้อง การเสริมพลังให้ประชาชนมีส่วนร่วม และการเชื่อมโยงประเด็นการละเมิดลิขสิทธิ์กับผลกระทบในระดับบุคคลและสังคม ทำให้มาตรการด้านการป้องกันมีความรอบด้านมากขึ้น แต่ยังจำเป็นต้องเพิ่มประสิทธิภาพและความต่อเนื่องในการสื่อสารเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างยั่งยืนในอนาคต สอดคล้องกับการศึกษาของ รุ่งทิวา รัตนามาศ และคณะ (2565) เรื่องการศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมการละเมิดลิขสิทธิ์และการตระหนักถึงลิขสิทธิ์ของภาพยนตร์บนวีดีโอสตรีมมิ่งเซอร์วิส ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า จะต้องมีการให้ความรู้และความเข้าใจในการตระหนักถึง

ลิขสิทธิ์เพิ่มขึ้นเพื่อให้เยาวชนได้เห็นความสำคัญของลิขสิทธิ์มากขึ้น และสอดคล้องกับการศึกษาของ นิธิกานต์ พิณเมืองงาม และนพรุจ ศักดิ์ศิริ (2566) รูปแบบการละเมิดและแนวทางป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์วรรณกรรมไทย ผลการวิจัย พบว่า รัฐบาลควรกำหนดนโยบายสร้างความตระหนักรู้แก่ประชาชน

2.4 การสนับสนุนจากภาคเอกชน พบว่า ภาคเอกชนมีบทบาทสนับสนุนที่สำคัญในการเสริมความพร้อมของหน่วยงานรัฐ ทั้งในด้านข้อมูล ทักษะเฉพาะทาง และความร่วมมือเชิงปฏิบัติการ ซึ่งมีส่วนช่วยให้การป้องกันและลดการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานครเป็นไปอย่างมีประสิทธิผลมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Huxham and Vangen (2013) ที่ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการประสานความร่วมมือไว้ 6 ประเด็น ได้แก่ 1) การเข้าถึงทรัพยากร (access to resource) 2) การแบ่งปันความเสี่ยง (shared risk) 3) ประสิทธิภาพ (efficiency) 4) การร่วมมือกันและการไร้รอยต่อ (co-operation and seamlessness) 5) การเรียนรู้ (learning) และ 6) การเปลี่ยนแปลงหลักคิดพื้นฐาน (moral imperative) จากความคิดที่ว่า “ไม่มีทางแก้อื่นแล้ว (there is no other way)” ซึ่งการประสานความร่วมมือจะช่วยเปิดมุมมองในการคิดแก้ปัญหาแบบใหม่ได้ อีกทั้งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศักดิ์สิทธิ์ ฆารเลิศ และอลงกต สารกาล (2560) ที่กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของการที่หน่วยงานภาครัฐเริ่มการร่วมมือกันทำงานกับภาคส่วนอื่น ๆ ก็เป็นไปเพื่อขับเคลื่อนภารกิจให้บรรลุเป้าหมายของหน่วยงาน หรือเป็นการแสดงบทบาทร่วมกันกับตัวแสดงอื่น ๆ ตามที่กฎหมายหรือระเบียบกำหนดบทบาทและอำนาจหน้าที่ไว้ และสอดคล้องกับการศึกษาของ นิธิกานต์ พิณเมืองงาม และนพรุจ ศักดิ์ศิริ (2566) รูปแบบการละเมิดและแนวทางป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์วรรณกรรมไทย ผลการวิจัยพบว่า ควรร่วมมือกับภาคเอกชนเพื่อให้เกิดการป้องกันครบทุกมิติ

2.5 งบประมาณและทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินการ พบว่า การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรของภาครัฐยังมีความแตกต่างกันในแต่ละหน่วยงาน ทั้งส่วนที่ได้รับการสนับสนุนและส่วนที่ยังอยู่ในระดับจำกัด จึงมีความจำเป็นในการเพิ่มงบประมาณเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรและจัดหาเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติงานในระยะยาว สอดคล้องกับแนวคิดของ อัครพันธ์ พิลา (2564) กล่าวว่า การบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จได้นั้น มีวิธีการอยู่มากมายหลายวิธีที่ผู้บริหารต้องใช้ความรู้ ความสามารถเพื่อเลือกวิธีที่เหมาะสมกับความ

ต้องการ และสภาพแวดล้อมให้เป็นประโยชน์ต่อการทำงานมากที่สุด และสอดคล้องกับแนวคิดของ วีรพันธ์ เกษสังข์ (2565) กล่าวว่า ปัจจัยการบริหาร หมายถึงทรัพยากรพื้นฐานสำคัญที่องค์กรนำมาใช้เป็นปัจจัยในการดำเนินงานให้เป็นไปได้ด้วยดี และบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทั้งในแง่ปรัชญา ปณิธาน วิสัยทัศน์ และภารกิจที่กำหนดไว้เกี่ยวกับปัจจัยบริหาร หรือทรัพยากรบริหาร (Administrative Resources) ที่สำคัญประกอบด้วย ปัจจัยด้านบุคลากร (Man) ปัจจัยด้านกระบวนการบริหาร (Management) ปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) ปัจจัยด้านงบประมาณ (Money) และปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (Management Information System : MIS)

2.6 การฝึกอบรมและพัฒนาความสามารถของเจ้าหน้าที่ พบว่า การพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ยังต้องการการสนับสนุนที่เข้มข้นและต่อเนื่อง ทั้งด้านงบประมาณ เนื้อหาการอบรม และความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐและเอกชน เพื่อยกระดับคุณภาพการปฏิบัติงานในระยะยาว สอดคล้องกับการศึกษาของ สิริวดี ชูเชิด (2565) การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ พบว่า เนื่องจากในปัจจุบันมีการแข่งขันค่อนข้างสูงและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้บุคลากร ผู้บริหาร หรือองค์การต่าง ๆ ต้องเผชิญกับความผันแปรที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ส่งผลให้องค์การต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา เพื่อความอยู่รอดและสามารถแข่งขันกับคู่แข่งขันได้ในยุคที่มีการแข่งขันอย่างรุนแรง จึงทำให้องค์การต่าง ๆ มีการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งองค์การจะต้องมีการนำเอากิจกรรมต่าง ๆ เข้ามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะด้านต่าง ๆ เช่น การฝึกอบรม การสอนงาน การเปลี่ยนงาน หรือแม้กระทั่งการให้บุคลากรไปศึกษาต่อทั้งในประเทศหรือต่างประเทศ ซึ่งจะส่งผลให้บุคลากรภายในองค์การสามารถปฏิบัติงานได้ตามที่องค์การกำหนดและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สามารถบรรลุตามเป้าหมายของตนเองและขององค์การได้

3. แนวทางการบริหารจัดการภาครัฐเพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานครให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากขึ้น พบว่า แนวทางที่สำคัญคือการเสริมสร้างความร่วมมือทุกภาคส่วน การปรับปรุงกฎหมายให้เท่าทันสถานการณ์ การเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้ การพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ และการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าของทรัพย์สินทางปัญญา หากดำเนินการสอดประสานกันอย่างจริงจัง จะช่วยให้การป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์มีความยั่งยืนและส่งผลดีต่อภาพลักษณ์ประเทศในอนาคต สอดคล้องกับการศึกษาของ สุพิชญ์กฤตา พาณิชกิจโรจน์ และนพรุจ ศักดิ์ศิริ (2565) การ

ป้องกันและปราบปรามการละเมิดเครื่องหมายการค้าในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาป้องกันและปราบปรามการละเมิดเครื่องหมายการค้าในปัจจุบัน ได้แก่ 1) การปลูกฝังค่านิยมและจิตสำนึกให้กับสังคม 2) การเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องและยกเลิกระเบียบที่ไม่จำเป็น 3) การเพิ่มงบประมาณสนับสนุนการปฏิบัติงานทุกด้านของหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย 4) การสร้างหลักสูตรอบรมเจ้าหน้าที่ 5) การจัดตั้งสมาคมเจ้าของเครื่องหมายการค้า 6) การฟื้นฟูเศรษฐกิจภายในประเทศ และสอดคล้องกับการศึกษาของ อภิชิต ดวงธิสาร, วิชาญ จันทร์อินทร์, กาบแก้ว ปัญญาไทย และอภิญญา ดวงธิสาร (2565) ปัญหาการกระทำละเมิดเครื่องหมายทางการค้า : ศึกษากรณีการเลียนแบบเครื่องหมายการค้า ผลการวิจัยพบว่า เมื่อเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับต่างประเทศแล้ว เห็นควรที่จะต้องมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาการละเมิดเครื่องหมายการค้าของประเทศไทยในปัจจุบัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการบริหารจัดการภาครัฐเพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ยังคงเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่มีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับหลายมิติ ทั้งด้านกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย ศักยภาพของหน่วยงานรัฐ โครงสร้างเครือข่ายผู้กระทำผิด ตลอดจนทัศนคติและพฤติกรรมของผู้บริโภคในสังคมไทย โดยเฉพาะข้อจำกัดของกฎหมายที่ต้องอาศัยการร้องทุกข์จากเจ้าของสิทธิ์ก่อนดำเนินคดี ส่งผลให้การปราบปรามขาดความรวดเร็วและไม่ทันต่อรูปแบบการกระทำผิดที่เปลี่ยนแปลงไป ผลการวิจัยยังพบว่า การละเมิดลิขสิทธิ์ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในพื้นที่ค้าปลีกสำคัญของกรุงเทพมหานครเท่านั้น แต่ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วไปสู่ช่องทางออนไลน์และแพลตฟอร์ม e-Commerce ซึ่งมีลักษณะปกปิดตัวตนและเข้าถึงได้ยาก ส่งผลให้การสืบสวนต้องใช้เวลา ทรัพยากร และเทคโนโลยีขั้นสูง ขณะเดียวกัน หน่วยงานรัฐยังเผชิญข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร ความรู้เฉพาะทาง และอุปกรณ์ที่จำเป็น ทำให้การตรวจสอบและปราบปรามยังไม่ครอบคลุมทั่วถึง ในด้านการบริหารจัดการภาครัฐ พบว่า การบังคับใช้กฎหมายและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีพัฒนาการที่ดีขึ้น โดยเฉพาะการทำงานแบบบูรณาการระหว่างหน่วยงานรัฐ เจ้าของลิขสิทธิ์ และแพลตฟอร์มออนไลน์ ซึ่งช่วยเพิ่ม

ประสิทธิภาพในการติดตามและสกัดกั้นสินค้าละเมิด อย่างไรก็ตาม การรณรงค์สร้างความตระหนักรู้แก่ประชาชนยังต้องเพิ่มความเข้มข้น โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้บริโภคที่ยังมองการซื้อสินค้าปลอมเป็นเรื่องปกติ ดังนั้น การแก้ไขปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมให้เกิดความยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยการปรับปรุงกฎหมายให้ทันสมัย การเสริมศักยภาพหน่วยงานรัฐ การบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และการสร้างค่านิยมที่ถูกต้องเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาในสังคมไทยควบคู่กันไป **1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย** จากผลการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการภาครัฐเพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์สินค้าแบรนด์เนมในกรุงเทพมหานคร พบว่า ควรมีการพัฒนาการดำเนินงานในมิติต่าง ๆ ดังนี้ 1.1 ควรปรับปรุงกฎหมายลิขสิทธิ์ให้ทันต่อพฤติกรรมการละเมิดในรูปแบบใหม่ โดยเฉพาะในช่องทางออนไลน์ รวมถึงปรับกระบวนการร้องทุกข์ให้คล่องตัวขึ้น และเสริมมาตรการลงโทษผู้ขายและผู้ซื้อให้เข้มงวดขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการยับยั้งการสนับสนุนสินค้าปลอม 1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเพิ่มงบประมาณ บุคลากร อุปกรณ์ และเทคโนโลยีให้เพียงพอ เพื่อให้การตรวจสอบและดำเนินคดีมีความทันสมัยและเท่าทันผู้กระทำผิด และพัฒนาการฝึกอบรมด้านกฎหมาย การตรวจสินค้า และการใช้เทคโนโลยี เพื่อยกระดับความพร้อมของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ 1.3 ควรจัดทำฐานข้อมูลกลางและกลไกการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเจ้าของแบรนด์ เพื่อเพิ่มความรวดเร็วในการติดตามเครือข่ายละเมิด และส่งเสริมความร่วมมือกับแพลตฟอร์ม e-Commerce และภาคเอกชนในการตรวจสอบและควบคุมสินค้าละเมิดบนระบบออนไลน์ 1.4 การรณรงค์และทัศนคติสาธารณะ ควรเพิ่มการรณรงค์ให้ครอบคลุมกลุ่มผู้ใช้สื่อออนไลน์ เยาวชน และนักท่องเที่ยว เพื่อสร้างความตระหนักเกี่ยวกับผลกระทบของสินค้าปลอม และพัฒนาแคมเปญระยะยาวเพื่อปรับค่านิยมไม่สนับสนุนของปลอม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์และผู้มีอิทธิพลทางสื่อ 1.5 การปราบปรามเครือข่าย ควรมุ่งเน้นการสืบสวนผู้ผลิตและผู้ค้ารายใหญ่เพื่อตัดวงจรการกระจายสินค้าปลอมที่เป็นต้นตอหลัก และพัฒนาระบบรับข้อมูลเบาะแสที่ปลอดภัย พร้อมสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนร่วมแจ้งข้อมูล **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** เพื่อให้การศึกษาด้านการป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์มีความครอบคลุมมากขึ้น งานวิจัยครั้งต่อไปควรพิจารณาแนวทางต่อไปนี้ 2.1 ควรขยายพื้นที่ศึกษาและเปรียบเทียบกับจังหวัดท่องเที่ยวอื่นเพื่อให้เห็นภาพรวมของการละเมิดลิขสิทธิ์ในระดับประเทศ และเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพื้นที่ต่าง ๆ เช่น พัทยา เชียงใหม่ หรือภูเก็ต 2.2 ควรศึกษากระบวนการตรวจจับ ปิดกั้น และลบสินค้าปลอมในแพลตฟอร์ม e-Commerce เพื่อค้นหาจุดอ่อนของระบบดิจิทัลที่ต้องแก้ไขเพิ่มเติม 2.3 ควรวิเคราะห์บทบาทของผู้บริโภค

และพฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าอย่างละเอียด โดยเฉพาะการศึกษาปัจจัยที่จูงใจให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้าละเมิดลิขสิทธิ์ เพื่อให้การรณรงค์ในอนาคตสามารถกำหนดสารและรูปแบบการสื่อสารที่สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้บริโภค และส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนค่านิยมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ไทยอันดับ 8 ส่งออก สินค้าละเมิดลิขสิทธิ์. (2562). *โพสต์ทูเดย์*. เรียกใช้เมื่อ 26 ตุลาคม 2567 จาก https://www.posttoday.com/business/583810

นิธิกานต์ พิณเมืองงาม และนพรุจ ศักดิ์ศิริ. (2566). รูปแบบการละเมิดและแนวทางป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์วรรณกรรมไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 14(1), 156-187.

ปิยะพล ภูดี. (2566). การนำนโยบายป้องกันและปราบปรามการละเมิดเครื่องหมายการค้าไปปฏิบัติของภาครัฐไทย (พ.ศ. 2562 - 2566). ใน *สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

“พาณิชย์” จับสินค้าปลอมครึ่งปี 747 คดี ยึดของกลาง 1.724 ล้านชิ้น. (2567, 30 กรกฎาคม). *ผู้จัดการออนไลน์*. เรียกใช้เมื่อ 26 ตุลาคม 2567 จาก https://mgronline.com/business/detail/9670000064254

รุ่งทิวา รัตนามาศ และคณะ. (2565). การศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมการละเมิดลิขสิทธิ์และการตระหนักถึงลิขสิทธิ์ของภาพยนตร์บนวีดีโอสตรีมมิ่งเซอร์วิสของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, 1(1), 81–92.

วรสุดา สุขารมณ์. (2564). ความร่วมมือระหว่างองค์การในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. ใน *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วีรพันธ์ เกษสังข์. (2565). *การบริหาร 4M สำหรับการจัดการโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ*. เรียกใช้เมื่อ 26 ตุลาคม 2567 จาก https://www.entraining.net/course/การบริหาร-4M-สำหรับการจัดการโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ1day-WRP/

ศักดิ์สิทธิ์ ฆารเลิศ และ อลงกต สารกาล. (2560). ว่าด้วยแนวคิดการบริหารจัดการปกครองท้องถิ่นบนฐานเครือข่ายความร่วมมือ (Collaborative Local Governance).*วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์*, 1(2), 87-106.

สหรัฐฯ คงสถานะไทยบัญชี WL พอใจความร่วมมือคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา. *สำนักข่าวอินโฟเควสท์*. (4 พฤษภาคม 2567). เรียกใช้เมื่อ 26 พ.ย. 2567 จาก https://www.infoquest.co.th/2024/396454

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2564). *แผนปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาสำนักงานตำตรวจแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานตำรวจแห่งชาติ.

สิริวดี ชูเชิด. (2565). การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 12(1), 223-238.

สุพิชฌาย์ ตันติธนากร. (2564). นโยบายภาครัฐในการป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์ สินค้าแบรนด์เนมในประเทศไทย. *Ramkhamhaeng Journal of Public Administration*, 4(2), 1-35.

สุพิชญ์กฤตา พาณิชกิจโรจน์ และนพรุจ ศักดิ์ศิริ. (2565). การป้องกันและปราบปรามการละเมิดเครื่องหมายการค้าในประเทศไทย. *วารสารสังคมศาสตร์*, 11(1), 91-102.

เสรี วงษ์มณฑา. (26 สิงหาคม 2567). การละเมิดลิขสิทธิ์ : ปัญหาใหญ่ที่เราต้องร่วมกันแก้ไข. *กรุงเทพธุรกิจ*. เรียกใช้เมื่อ 26 กันยายน 2567 จากhttps://www.bangkokbiznews.com/pr-news/news/prnews/113643

อรรถสิทธิ์ เหมือนมาตย์. (2562). *“สินค้าละเมิดลิขสิทธิ์” ขวัญใจมหาชน คน Gen Z*. เรียกใช้เมื่อ 26 ตุลาคม 2567 จาก https://www.salika.co/2019/11/26/genz-counterfeit-fakeproduct-mindset-behavior/

อวสานของก็อปฯ จริงหรือ? คุมเข้มห้ามนำเข้า - ส่งออก ไทยดิ้นหลุดบัญชีดำสหรัฐฯ. (8 มกราคม 2565). *ผู้จัดการออนไลน์*. เรียกใช้เมื่อ 26 ตุลาคม 2567 จาก https://mgronline.com/daily/detail/9650000001842

อชิรญาณ์ กลัดสวัสดิ์. (2566). การวิเคราะห์ปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ตามหลักการของทฤษฎีอาชญาวิทยา. *วารสารศิลปการจัดการ*, 7(2), 442-460.

อภิชิต ดวงธิสาร, วิชาญ จันทร์อินทร์, กาบแก้ว ปัญญาไทย และ อภิญญา ดวงธิสาร. (2565). ปัญหาการกระทำละเมิดเครื่องหมายทางการค้า : ศึกษากรณีการเลียนแบบเครื่องหมายการค้า. *วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิค สาขามนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(2), 44-58.

อัครพันธ์ พิลา. (2564). *ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจของบริษัทแหลมฉบังอินเตอร์เนชั่นแนล เทอร์มินอล จำกัด*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.

Certo, S. C. (1991). *Modern Management*. Upper Saddle River, NJ: Pearson Education Inc.

Greenwood, W. T. (1965). *Management and Organizational Behavior*. Ohio: South Western.

Gulick, L., & Urwick, J. (1973). *Papers on the Science of Administration*. New York: Institute of Public Administration.

Huxham, C. & Vangen, S. (2013). *Managing to Collaborate: the Theory and Practice of Collaborative Advantage*. Routledge.

Wood, D. J., & Gray, B. (1991). Toward a comprehensive theory of collaboration. *Journal of Applied Behavioral Science*, 27(2), 139–167.

การศึกษากระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนนิคมวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18*

STUDY OF THE INTERNAL SUPERVISION PROCESS AT NIKHOM WITTAYA SCHOOL, SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 18

กอบภณ แสงสมบัติ[1], ปฐมเกียรติ ไชยคำ[2], สังคม จันทร์วิเศษ[3] และ กิจผจญ แมตเมือง[4]

Kobpon Sangsombut[1], Pathomkiat Chaiyakham[2], Sungkom Chanvises[3] and Kitphagon Matmuaeng[4]

[1-4]มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

[1-4]Western University, Thailand

Corresponding Author's Email: asiriporn1993@gmail.com

วันที่รับบทความ : 27 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 17 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 19 กุมภาพันธ์ 2569

Received 27 January 2026; Revised 17 February 2026; Accepted 19 February 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษากระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนนิคมวิทยา 2) เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนนิคมวิทยา ที่มีเพศ อายุ วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ปฏิบัติงานและวิทยฐานะที่แตกต่างกัน 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการพัฒนากระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนนิคมวิทยา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลกับผู้บริหาร 5 คน ครูและบุคลากรทางการศึกษา 119 คน รวมจำนวน 124 คน โดยกลุ่มตัวอย่างที่นำมาวิเคราะห์ข้อมูล จำนวน 93 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงานและวิทยฐานะ

Citation:

* กอบภณ แสงสมบัติ, ปฐมเกียรติ ไชยคำ, สังคม จันทร์วิเศษ และ กิจผจญ แมตเมือง. (2569). การศึกษากระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนนิคมวิทยาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1428-1447.

Kobpon Sangsombut, Pathomkiat Chaiyakham, Sungkom Chanvises and Kitphagon Matmuaeng. (2026). Study Of The Internal Supervision Process At Nikhom Wittaya School, Secondary Educational Service Area Office 18. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1428-1447.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

โดยใช้วิธีการแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) การวิเคราะห์ระดับการนิเทศภายในโรงเรียนนิคมวิทยา โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และนำค่าเฉลี่ยที่ได้จากการตอบแบบสอบถามมาเปรียบเทียบกับ การเปรียบเทียบกระบวนการนิเทศภายในที่มีเพศ อายุ วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ ในการปฏิบัติงาน และวิทยฐานะที่แตกต่างกัน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่าง t-test และ F-test และการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์แบบแบบกึ่งโครงสร้าง เป็นการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนากระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนนิคมวิทยา

ผลการวิจัยพบว่า

1) กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนนิคมวิทยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ =4.30, S.D. = 0.75) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปฏิบัติการนิเทศ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ =4.36, S.D. = 0.74) รองลงมา คือ ด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ ($\bar{x}$ =4.34, S.D. = 0.74) ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ ($\bar{x}$ =4.31, S.D. = 0.72) ด้านการวางแผนการนิเทศ ($\bar{x}$ =4.27, S.D. = 0.74) และด้านการประเมินผลและรายงานผล ($\bar{x}$ =4.20, S.D. = 0.82) ตามลำดับ

2) ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วยเพศ อายุ วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ปฏิบัติงาน และวิทยฐานะ ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูโรงเรียนนิคมวิทยา พบว่า สถานภาพด้านเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ปฏิบัติงาน และวิทยฐานะไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3) แนวทางการพัฒนากระบวนการนิเทศควรมุ่งเน้นการจัดระบบและขั้นตอนที่ชัดเจน พร้อมกลไกการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เสริมสร้างศักยภาพบุคลากรด้านการนิเทศและการจัดการเรียนรู้ ควบคู่กับการจัดหาและพัฒนาทรัพยากรและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่เหมาะสม อีกทั้งส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกและการมีส่วนร่วมของครูผู้สอน เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการออกแบบและพัฒนาเครื่องมือการนิเทศที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน จัดให้มีการประชุมทบทวน แลกเปลี่ยนปัญหา อุปสรรค และความสำเร็จ ตลอดจนการจัดทำรายงานผลการนิเทศเพื่อใช้เป็นข้อมูลรวมถึงข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: กระบวนการนิเทศภายใน, โรงเรียนนิคมวิทยา, บุคลากรทางการศึกษา

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the internal supervision process of Nikhom Witthaya School; 2) to compare the internal supervision process based on gender, age, educational attainment, work experience, and academic standing; and 3) to explore guidelines for developing the internal supervision process of the school. This study employed a quantitative research methodology. While the total sample consisted of 124 participants (5 school administrators and 119 teachers and educational personnel), the data analysis was conducted on a specific population group of 93 individuals.

Data were analyzed using frequency and percentage to describe the respondents' profiles. Mean ($\bar{x}$) and Standard Deviation (S.D.) were used to evaluate the level of the internal supervision process. Comparative analysis was performed using t-test and F-test (One-way ANOVA) to identify significant differences across variables. Additionally, semi-structured interviews were utilized to analyze and establish developmental guidelines for the internal supervision process of Nikhom Witthaya School.

The research findings revealed that:

1) Overall, the internal supervision process at Nikhom Wittaya School was at a high level (mean = 4.30, S.D. = 0.75). By dimension: supervision practice was highest (mean = 4.36, S.D. = 0.74), followed by development of supervisory media and tools (mean = 4.34, S.D. = 0.74), study of current conditions, problems and needs (mean = 4.31, S.D. = 0.72), supervision planning (mean = 4.27, S.D. = 0.74), and evaluation and reporting (mean = 4.20, S.D. = 0.82).

2) Comparison of respondent characteristics (gender, age, educational qualification, work experience, and academic rank) showed no statistically significant differences in perceptions among administrators and teachers.

3) Recommended development strategies for the supervision process include: establishing clear systems and procedures with ongoing monitoring and

evaluation mechanisms; strengthening personnel capacity in supervision and learning management; providing and developing appropriate educational resources and technology; promoting positive attitudes and teacher participation in designing and developing supervision tools aligned with school context; holding review meetings to share problems, obstacles, and successes; and preparing supervision reports to inform systematic improvement and development.

Keywords: Internal Supervision, Nikhom Witthaya School, Educational Personnel

บทนำ

การศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนไทยทุกคนที่รัฐมีหน้าที่ต้องจัดให้ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของบุคคลในทุกช่วงวัยอย่างรอบด้าน ทั้งด้านสติปัญญา ทักษะ คุณลักษณะ และสมรรถนะที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีคุณภาพ การศึกษาจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างเสถียรภาพ ความมั่นคง และการพัฒนาประเทศให้มีความก้าวหน้า สามารถแข่งขันและทัดเทียมนานาอารยประเทศได้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560 : ก) การศึกษาจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนามนุษย์ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ ผ่านการใช้ความรู้ ความสามารถ ทักษะ ความชำนาญ และประสบการณ์ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 หมวด 5 กำหนดหน้าที่ของรัฐในการจัดการศึกษาอย่างชัดเจนว่า รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นระยะเวลาอย่างน้อยสิบสองปี ตั้งแต่ระดับก่อนวัยเรียนจนถึงระดับการศึกษาภาคบังคับ โดยต้องมีคุณภาพและไม่เก็บค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ รัฐยังต้องส่งเสริมประชาชนให้ได้รับการศึกษาในระบบต่าง ๆ ตามความต้องการ ตลอดจนสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต และส่งเสริมให้มีความร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนให้มีส่วนร่วมการจัดการศึกษาทุกระดับ

จากผลการรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษาประจำปีการศึกษา 2566 พบว่าด้านผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียนด้านผลสัมฤทธิ์ระดับชาติ (O-NET) และผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนของผู้เรียนยังมีปัญหาผลการเรียน 0 ร. มส. มผ. เป็นปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขหรือพัฒนา ดังนั้นจึงควรมีกระบวนการที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีคุณภาพและบรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ พันธกิจของโรงเรียน ซึ่งกระบวนการที่จะสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้นั้น คือ กระบวนการนิเทศภายใน สำหรับโรงเรียนนิคมวิทยามีกระบวนการนิเทศภายในภายใต้รูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนโดยใช้ MTP MODEL เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ Active Learning สู่การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาคุณภาพศึกษาของโรงเรียนนิคมวิทยาที่มีเป้าหมายในด้านคุณภาพผู้เรียน ร้อยละ 75 ของนักเรียนมีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับ 2.5 ขึ้นไป และด้านบริหารจัดการ ร้อยละ 75 ของครูได้รับการนิเทศในห้องเรียน ภาคเรียนละ 2 ครั้ง ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงานตาม MTP Model โดยเป็นรูปแบบที่ได้มาจากการสังเคราะห์หลักการทฤษฎีการบริหารและนำมาเชื่อมโยงให้มีความสอดคล้องเป็นวงจร เชิงระบบ

ผู้วิจัยมีความสนใจในการปฏิบัติงานภายในสถานศึกษา ได้เห็นถึงความสำคัญและมีความสนใจการนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งการนิเทศภายในมีความสำคัญต่อการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษากระบวนการนิเทศภายในของโรงเรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการนิเทศภายในให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาในภาพรวมของโรงเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการนิเทศภายโรงเรียนนิคมวิทยา
2. เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการนิเทศภายโรงเรียนนิคมวิทยา ที่มีเพศ อายุ วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ปฏิบัติงานและวิทยฐานะที่แตกต่างกัน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนนิคมวิทยา

สมมติฐานของการวิจัย

1. กระบวนการนิเทศภายโรงเรียนนิคมวิทยา อยู่ในระดับปานกลาง
2. กระบวนการนิเทศภายโรงเรียนนิคมวิทยา ที่มีเพศ อายุ วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ปฏิบัติงาน และวิทยฐานะที่แตกต่างกันมีความแตกต่างกัน

3. แนวทางการพัฒนากระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนนิคมวิทยา เป็นพหุแนวทาง

การทบทวนวรรณกรรม

1. หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา

หลักการนิเทศการศึกษา จะเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้ผู้นิเทศการศึกษาได้ดำเนินการ ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้หลักการสำคัญของการนิเทศการศึกษาดังนี้

ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ (2542: 10-11) ได้เสนอหลักการสำคัญของการนิเทศการศึกษาดังนี้

1) การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ ลักษณะของการมีความหมายครอบคลุมถึงการทำงานเป็นขั้นตอน มีความต่อเนื่อง ไม่หยุดนิ่งและมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ในหมู่ผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งมีลักษณะดังกล่าวล้วนเป็นลักษณะที่พึงประสงค์ของการนิเทศน์ที่ดีทั้งสิ้น

2) การนิเทศการศึกษามีเป้าหมายอยู่ที่คุณภาพของผู้เรียน โดยผ่านตัวกลางสำคัญ คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษา

3) การนิเทศการศึกษาเน้นบรรยากาศในการเป็นประชาธิปไตย

ฟรานเซท (Franseth, 1961 : 23 – 28 อ้างถึงใน วรรณพร สุขอนันต์, 2550 : 14) ได้เสนอ หลักการนิเทศการศึกษาที่ดีไว้ดังนี้

1) การนิเทศการศึกษาจะได้ผลอย่างเต็มที่ในการปรับปรุงการเรียนการสอนก็ต่อเมื่อการนิเทศ นั้นได้ให้ความสำคัญกับวิธีการแก้ไขปัญหาอย่างมีเหตุผล และตั้งอยู่บนจุดหมายที่แน่นอน ซึ่งได้ผ่านการพิจารณาตกลงร่วมกันโดยคณะครูและผู้ทำหน้าที่นิเทศ

2. การนิเทศการศึกษาจะมีความหมายสำหรับครูก็ต่อเมื่อการนิเทศนั้นแสดงให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องและมีเหตุผลต่อผู้รับการนิเทศโดยตรง นั่นคือจะต้องทำให้ครูได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาว่า จะให้ผู้ทำการนิเทศช่วยเหลือในเรื่องใดจึงจะเป็นที่ต้องการ

3. การนิเทศการศึกษาที่ดีจะต้องสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง ยั่วยุ และสร้างความเข้าใจ อันดีต่อกันในการช่วยเหลือครู และต้องทำให้ครูรู้สึกว่าจะช่วยให้เขาพบวิธีที่ดีกว่าในการทำงานเพื่อบรรลุ จุดประสงค์

4. การนิเทศการศึกษาจะให้ได้ผลควรใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการแก้ปัญหา และช่วยให้ผู้ร่วมงานได้ศึกษาปัญหาตลอดจนรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าพื้นฐานเสียก่อน

ธิดารัตน์ หัตถมา (2566 : 11) กล่าวว่ากระบวนการทางการบริหารที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นการชี้แนะ แนะนำ และสนับสนุนอย่างต่อเนื่องในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้ กระบวนการดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายทางการศึกษาของสถานศึกษา

ความสำคัญของการนิเทศภายในสถานศึกษา

การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการสนับสนุนการเรียนการสอนในสถานศึกษาให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการศึกษา นักวิชาการและนักการศึกษาได้กล่าวถึงความสำคัญและความจำเป็นของการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553 : 224) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการนิเทศภายในสถานศึกษา ไว้ดังนี้ ศึกษานิเทศก์มีจำนวนจำกัดจึงไม่สามารถดำเนินการนิเทศได้อย่างทั่วถึงและลงรายละเอียดถึงการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนได้ อีกทั้งยังมีการขยายตัวในด้านจำนวนและขนาดของสถานศึกษา การจัดการศึกษาด้านอาชีวศึกษา เป็นสาขาการศึกษาที่มีความหลากหลายด้านวิชาชีพ ครอบคลุมทั้งความรู้เฉพาะทางเชิงทฤษฎีและทักษะเชิงปฏิบัติในแต่ละสาขา ความหลากหลายดังกล่าวส่งผลให้การจัดสรรและแต่งตั้งศึกษานิเทศก์ให้มีความเชี่ยวชาญครบทุกสาขา รวมทั้งมีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการ เป็นภารกิจที่ดำเนินการได้อย่างจำกัด

จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษา

การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้นการกำหนดจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษาที่ชัดเจนจึงเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักวิชาการและนักการศึกษากล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษาไว้ ดังนี้

วัชรา เล่าเรียนดี (2556) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษาว่า การนิเทศภายในมุ่งเน้นการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการจัดการเรียนการสอน โดยส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองทั้งด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยัง

เป็นกระบวนการที่สร้างความร่วมมืออย่างแท้จริงภายในสถานศึกษา เปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดสร้างสรรค์ เสริมสร้างขวัญกำลังใจในการนิเทศตนเอง และพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบของการนิเทศภายในสถานศึกษา

การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นกระบวนการดำเนินงานที่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา ปรับปรุง ช่วยเหลือ แนะนำในการจัดการเรียนการสอนของครูและเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยการนิเทศภายในโรงเรียนนั้นมีองค์ประกอบสำคัญต่าง ๆ ที่จะส่งผลให้กระบวนการดำเนินการนิเทศได้ตรงตามเป้าประสงค์ที่วางไว้

ขอบข่ายงานการนิเทศภายในสถานศึกษา

การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นการนิเทศการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยประกอบด้วยบุคลากรผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่าย เพื่อให้บรรลุภารกิจของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ มีนักวิชาการได้กล่าวถึงขอบข่ายงานการนิเทศภายในสถานศึกษาไว้หลายท่าน ดังนี้

ยุพิน ยืนยง (2553 : 51) ได้สรุปความหมายและขอบข่ายงานนิเทศภายในโรงเรียนไว้ดังนี้ งานนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง งานที่อยู่ในความรับผิดชอบของสถานศึกษาโดยผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษาจะต้องดำเนินการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุภารกิจ

กระบวนการในการนิเทศภายในสถานศึกษา

กระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสถานศึกษา ซึ่งการนิเทศภายในเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาและคุณภาพของผู้เรียน โดยมีได้กล่าวถึงกระบวนการนิเทศในการนิเทศภายในสถานศึกษา ดังนี้กระบวนการในการนิเทศภายในสถานศึกษา มีทั้งหมด 5 ขั้นตอน เรียกว่า “PIDRE” ดังนี้ วางแผนการนิเทศ (Planning-P) ให้ความรู้ก่อนปฏิบัติ (Informing-I) การปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศ (Doing -D) การสร้างขวัญและกำลังใจ (Reinforcing-R) และการประเมินผลผลิตของการดำเนินงาน (Evaluating-E)

วิธีดำเนินการวิจัย

“การศึกษากระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนนิคมวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18” มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ เพื่อศึกษากระบวนการนิเทศภายโรงเรียนนิคมวิทยา เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการนิเทศภายโรงเรียนนิคมวิทยา ที่มีเพศ อายุ วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ปฏิบัติงานและวิทยฐานะที่แตกต่างกัน และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนนิคมวิทยา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนนิคมวิทยา ประกอบด้วยผู้บริหาร 5 คน ครูและบุคลากรทางการศึกษา 119 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 124 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนนิคมวิทยา โดยกำหนดขนาดตัวอย่างด้วยตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie; & Morgan, 1970 : 608) ที่ความคลาดเคลื่อนระดับ .05 ได้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ ประกอบด้วยผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 93 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นและแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

1. แบบสอบถามความคิดเห็น โดยแบบสอบถามประกอบด้วยคำถามทั้งหมด 2 ตอน

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงานและวิทยฐานะ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนนิคมวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18 ตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยแบบสอบถามออกแบบเป็นแบบสอบถามชนิดจัดลำดับคุณภาพ (Rating Scale) ได้กำหนดค่าคะแนนเป็นอันดับคุณภาพ 5 ระดับ

2. แบบสัมภาษณ์ โดยเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จาก แบบสอบถามมาพัฒนาเป็นแบบสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอนดังนี้

2.1 เตรียมและจัดระเบียบข้อมูล (Data Preparation) ถอดเทปบันทึกเสียงจากการสัมภาษณ์ จัดระเบียบข้อความ บันทึกภาคสนาม เอกสาร หรือรูปภาพให้พร้อมใช้งาน

2.2 ตรวจสอบและทำความคุ้นเคยกับข้อมูล (Familiarization) อ่านข้อมูลทั้งหมดอย่างละเอียดหลาย ๆ รอบ เพื่อให้เข้าใจบริบทภาพรวมและประเด็นสำคัญ

2.3 การกำหนดรหัสข้อมูล (Coding) ทำเครื่องหมายหรือจำแนกข้อความที่สำคัญ โดยการตั้งชื่อรหัส (Code) ให้กับประโยคหรือย่อหน้าเพื่อระบุหัวข้อที่น่าสนใจสรุปผล (Interpretation & Interpretation) นำหัวข้อหลักมาเชื่อมโยงกัน เพื่อหา

2.4 ความสัมพันธ์ อธิบายปรากฏการณ์ ตีความความหมายเชิงลึก และสร้างเป็นข้อสรุปวิจัยหรือทฤษฎี

2.5 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือ (Validation) ใช้เทคนิคการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation)

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยดำเนินการตามวิธีการ ดังต่อไปนี้

1. การสร้างและพัฒนาแบบสอบถามความคิดเห็น มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาแนวคิด หลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา

ขั้นที่ 2 สร้างแบบสอบถามที่ครอบคลุมเนื้อหาตามกระบวนการการนิเทศแบบบูรณาการโดยใช้พื้นที่เป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่การนิเทศภายในโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ การวางแผนการนิเทศ การสร้างสื่อ และเครื่องมือนิเทศ การปฏิบัติการนิเทศ และการประเมินผลและรายงานผล

ขั้นที่ 3 นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสมทั้งด้านเนื้อหาและภาษาที่ใช้ในแบบสอบถามและนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข

ขั้นที่ 4 นำแบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาแล้วไปเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (index of item objective congruence)

ขั้นที่ 5 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขไปทดลองใช้ (try out) กับโรงเรียนอื่น ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด

ขั้นที่ 6 นำแบบสอบถามที่ได้ไปทดลองใช้มาคำนวณค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยใช้วิธีการของครอนบาค (Cronbach) โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (**α** - coefficient) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.903

ขั้นที่ 7 นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้มาปรับปรุงแก้ไขแล้วจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยต่อไป

2. การสร้างและพัฒนาแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาแนวคิด หลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง รวมทั้งข้อมูล ปัญหาที่ได้จากแบบสอบถามมาพัฒนาเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างในการเก็บรวบรวม ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนนิคมวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18

ขั้นที่ 2 สร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างโดยพิจารณาผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยพิจารณาผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล จากแบบสอบถาม แล้วนำข้อมูลที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดมาสร้างข้อคำถาม เพื่อหาแนวทางการพัฒนากระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนนิคมวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18 และนำข้อมูลที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมกระบวนการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนนิคมวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18

ขั้นที่ 3 นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้าง นำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการสัมภาษณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามความคิดเห็น โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1.1 ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนนิคมวิทยา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวมรวบข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

1.2 ดำเนินการส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์การเก็บข้อมูล ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนนิคมวิทยา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ออกแบบใน Google Form และสร้างเป็น QR Code

1.3 เมื่อถึงระยะเวลาที่กำหนด ผู้วิจัยเก็บรวบรวมคำตอบจากแบบสอบถามเพื่อนำข้อมูลที่เก็บได้มาตรวจสอบพิจารณาความเรียบร้อยและนำมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

2. การเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์

2.1 ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนนิคมวิทยา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวมรวบข้อมูลจากผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารวิชาการ หัวหน้ากลุ่มบริหารวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ของโรงเรียนนิคมวิทยา รวม 13 คน ช่วยอนุเคราะห์ตอบแบบสัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้

2.2 ดำเนินการส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์การเก็บข้อมูล ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนนิคมวิทยา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยติดตามสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามที่นำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารครูและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนนิคมวิทยา เป็นหน่วยวิเคราะห์ข้อมูล จำนวน 93 คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ค่าสถิติ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงานและวิทยฐานะ โดยใช้วิธีการแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2. การวิเคราะห์ระดับการนิเทศภายในโรงเรียนนิคมวิทยา โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และนำค่าเฉลี่ยที่ได้จากการตอบแบบสอบถามมาเปรียบเทียบกับ

3. การเปรียบเทียบกระบวนการนิเทศภายในที่มีเพศ อายุ วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ ในการปฏิบัติงาน และวิทยฐานะที่แตกต่างกัน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่าง t-test และ F-test

4. การวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์แบบแบบกึ่งโครงสร้าง เป็นการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนากระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนนิคมวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

เขต 18 โดยใช้การสัมภาษณ์แบบแบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งได้จากประเด็นคำถามที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในแต่ละด้านมาพัฒนาเป็นแบบใช้สัมภาษณ์บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารวิชาการ หัวหน้ากลุ่มบริหารวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ของโรงเรียนนิคมวิทยา รวม 13 คน นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัย

สรุป

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติในการวิจัย เรื่อง การศึกษากระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนนิคมวิทยา และผลจากการสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนากระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนนิคมวิทยา สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนนิคมวิทยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.30, S.D. = 0.75) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปฏิบัติการนิเทศ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.36, S.D. = 0.74) รองลงมา คือ ด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ ($\bar{x}$ = 4.34, S.D. = 0.74) ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ ($\bar{x}$ = 4.31, S.D. = 0.72) ด้านการวางแผนการนิเทศ ($\bar{x}$ = 4.27, S.D. = 0.74) และด้านการประเมินผลและรายงานผล ($\bar{x}$ = 4.20, S.D. = 0.82) ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วยเพศ อายุ วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ปฏิบัติงาน และวิทยฐานะ ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูโรงเรียนนิคมวิทยา พบว่า สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามด้านเพศต่อกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนนิคมวิทยาของผู้บริหารและครูที่มีเพศต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกัน โดยเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยมากกว่าเพศชาย ความแตกต่างด้านอายุ ผู้บริหารและครูที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยอายุ 41-50 ปี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ความแตกต่างด้านวุฒิทางการศึกษาของผู้บริหารและครูที่มีวุฒิทางการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน โดยวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ด้านประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน โดยประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

ระหว่าง 11 -15 ปี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และความแตกต่างด้านวิทยฐานะของผู้บริหารและครูที่มีวิทยฐานะแตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการพัฒนากระบวนการนิเทศโรงเรียนนิคมวิทยา สามารถสรุปได้ตามแนวทางการพัฒนากระบวนการนิเทศ ทั้ง 5 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 แนวทางการพัฒนาด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ มีประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ประเด็นการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาของโรงเรียนตามบริบทอย่างเป็นระบบ

3.2 แนวทางการพัฒนาด้านการวางแผนการนิเทศ มีประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการกำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของโรงเรียน

3.3 แนวทางการพัฒนาด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ มีประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือครูมีส่วนร่วมในการออกแบบเครื่องมือการนิเทศให้สอดคล้องกับวัตถุประสงคและรูปแบบที่กำหนดไว้

3.4 แนวทางการพัฒนาด้านการปฏิบัติการนิเทศ มีประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการจัดประชุมทบทวนการดำเนินงานตามขั้นตอน เพื่อแลกสะท้อนปัญหา อุปสรรค และความสำเร็จในการปฏิบัติงานร่วมกัน

3.5 แนวทางการพัฒนาด้านการประเมินผลและรายงานผล มีประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการจัดทำรายงานผลการนิเทศเป็นรูปเล่มเพื่อเผยแพร่การนิเทศภายในเป็นประจำทุกปี

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นสำคัญที่ค้นพบจากกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนและสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

1. กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนนิคมวิทยา อยู่ในระดับมาก ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจสืบเนื่องจากกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นนโยบายสำคัญของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ที่กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานทุกแห่งดำเนินการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อ

ยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพครู รวมถึงการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ตลอดจนเป็นการสร้างขวัญกำลังใจและความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากรภายในสถานศึกษา กระบวนการนิเทศภายในจำเป็นต้องดำเนินการตามแผนที่วางไว้อย่างเป็นขั้นตอน โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบการนิเทศภายในอย่างชัดเจน นอกจากนี้ นโยบายดังกล่าวยังได้รับการตระหนักและให้ความสำคัญจากผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูส่วนใหญ่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทและคุณค่าของการนิเทศภายในต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของจุฬารักษ์ โคตรจักร (2563) ได้ศึกษากระบวนการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนภัทรญาณวิทยา สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนโรงเรียนภัทรญาณวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเรียงลำดับค่ามัชฌิมเลข คณิตจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการวางแผนและการกำหนดทางเลือก ด้านการปฏิบัติการนิเทศ การศึกษา ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการพัฒนา ด้านการสร้างสื่อ เครื่องมือ และพัฒนาวิธีการ และด้านการประเมินผลและรายงานผล

2. ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วยเพศ อายุ วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ปฏิบัติงาน และวิทยฐานะ ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูโรงเรียนนิคมวิทยา พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลไม่สอดคล้องสมมติฐานข้อที่ 2 คือ กระบวนการนิเทศภายโรงเรียนนิคมวิทยา ที่มีเพศ อายุ วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ปฏิบัติงานที่แตกต่างกันมีความแตกต่างกัน โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ากระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนนิคมวิทยา ที่มีเพศ อายุ วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ปฏิบัติงาน และวิทยฐานะที่แตกต่างกันไม่มีความแตกต่างกัน สามารถอภิปรายผลในแต่ละประเด็นได้ ดังนี้ 1) ความแตกต่างด้านเพศของสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถามต่อกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนนิคมวิทยาของผู้บริหารและครูที่มีเพศต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกัน โดยเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยมากกว่าเพศชาย ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสองเพศมีการรับรู้และให้ความสำคัญต่อกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนในระดับใกล้เคียงกัน ซึ่ง 2) แนวทางการพัฒนากระบวนการนิเทศภายในด้านการวางแผนการนิเทศ ควรเริ่มจากการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันของปัญหาอย่างรอบด้าน โดยสามารถระบุปัญหาได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม นำไปสู่การสร้างทางเลือกในการแก้ไขปัญหาผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการที่เปิดโอกาสให้ผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งเป็นการส่งเสริมบรรยากาศการทำงานแบบมีส่วน

ร่วมและสะท้อนแนวคิดการพัฒนาบนฐานข้อมูลจริง เมื่อได้ทางเลือกที่หลากหลาย โรงเรียนได้มีการประเมินและคัดเลือกทางเลือกที่เหมาะสมอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้แนวทางการแก้ไขที่สอดคล้องกับศักยภาพและข้อจำกัดที่มีอยู่ อีกทั้งควรมีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและแนวทางแก้ไข ส่วนขั้นสุดท้าย คือ การวางแผนปฏิบัติการที่มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม โดยมีการกำหนดตารางนิเทศและดำเนินการนิเทศอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยสอดคล้องของอิสรนันท์ ศิโรรัตนพาณิชย์ (2559) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง การนิเทศในโรงเรียนสกลวิทยา พบว่า การนิเทศภายในควรดำเนินการโดยมีการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องก่อนเริ่มกระบวนการนิเทศ ทั้งนี้ ควรมีการประชุมร่วมกันเพื่อวิเคราะห์และพิจารณาลำดับความสำคัญของความพึงพอใจและความต้องการในการนิเทศการศึกษา ตลอดจนจัดให้มีการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในแต่ละประเด็นอย่างรอบด้าน เพื่อร่วมกันระดมความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหา อย่างไรก็ตาม ปัญหาบางประการอาจเกิดขึ้นพร้อมกันในเวลาเดียวกัน ทำให้ไม่สามารถจัดลำดับความสำคัญได้ จำเป็นต้องมีการแก้ไขปัญหาทุกประเด็นอย่างเหมาะสมและทันท่วงที เพื่อให้การดำเนินงานสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของนักเรียนเป็นสำคัญ รวมทั้งความรวดเร็วในการจัดการเพื่อไม่ให้กระทบต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศึกษาโดยรวม

3. แนวทางการพัฒนากระบวนการนิเทศภายในด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ ควรพัฒนาเครื่องมือการนิเทศผ่านกระบวนการแบบมีส่วนร่วม โดยเริ่มจากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อเปิดโอกาสให้ครูเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบและพัฒนาเครื่องมือร่วมกับผู้บริหารและคณะทำงาน พร้อมทั้งกำหนดวัตถุประสงค์และรูปแบบการนิเทศที่ชัดเจน เพื่อให้การออกแบบเครื่องมือมีความสอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนด นอกจากนี้ยังควรสร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูในกลุ่มสาระต่าง ๆ เพื่อร่วมกันเสนอแนวคิด ปรับปรุง และพัฒนาเครื่องมือให้ตอบสนองต่อการปฏิบัติจริง ควบคู่ไปกับการส่งเสริมการทำงานแบบมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ครูแสดงความคิดเห็นและทดลองใช้เครื่องมือก่อนนำไปปรับปรุงให้สมบูรณ์ ตลอดจนจัดให้มีระบบการสะท้อนผลและการปรับปรุงเครื่องมืออย่างต่อเนื่องจากการทดลองใช้จริง เพื่อให้ครูได้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเครื่องมือการนิเทศที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจุฬารักษ์ โคตรจักร (2563) ได้ศึกษากระบวนการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนภัทรญาณวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9

พบว่าแนวทางการพัฒนากระบวนการนิเทศการศึกษา ด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ ควรดำเนินการผ่านการจัดประชุมเชิงอบรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่จำเป็นแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการผลิตและคัดเลือกสื่อ ตลอดจนพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศการสอนอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน นอกจากนี้ ควรมีการประชุมชี้แจงเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางการใช้สื่อ เครื่องมือ และเทคโนโลยีที่สนับสนุนงานนิเทศ เพื่อยกระดับศักยภาพของครูและผู้รับการนิเทศให้สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิผล ทั้งนี้สื่อและเครื่องมือที่ได้รับการพัฒนาควรมีความถูกต้อง เหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและความต้องการของผู้รับการนิเทศ รวมถึงสามารถตอบสนองต่อปัญหาและประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้นในกระบวนการจัดการเรียนการสอนได้อย่างตรงประเด็น อันจะส่งผลให้การนิเทศภายในมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น และนำไปสู่การยกระดับการจัดการเรียนการสอนอย่างยั่งยืน

4. แนวทางการพัฒนากระบวนการนิเทศภายในด้านการปฏิบัติการนิเทศ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าด้านการปฏิบัติการนิเทศ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดแต่ยังมีประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการจัดประชุมทบทวนการดำเนินงานตามขั้นตอน เพื่อแลกสะท้อนปัญหา อุปสรรค และความสำเร็จในการปฏิบัติงานร่วมกัน ดังนั้นจึงมีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้ ควรมีการกำหนดวาระการประชุมที่ชัดเจนและสม่ำเสมอ เพื่อให้การติดตามความคืบหน้าในการปฏิบัติการนิเทศให้เป็นไปอย่างมีระบบ และมุ่งเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งในด้านความสำเร็จ ปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้นจริง พร้อมทั้งควรส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม เปิดโอกาสให้บุคลากรทุกฝ่ายได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและสร้างสรรค์ และมีการบันทึกผลการประชุมอย่างเป็นระบบเพื่อใช้เป็นหลักฐานและนำข้อเสนอแนะที่ได้ไปสู่การปรับใช้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกำชัย ยุกติชาติ (2564) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินการนิเทศภายในโดยใช้ห้องเรียนเป็นฐานของโรงเรียนอนุบาลวัดลูกแกประชาชนูทิศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรีเขต 2 พบว่าแนวทางการพัฒนาการดำเนินการนิเทศภายในโดยใช้ห้องเรียนเป็นฐาน มีแนวทางดังนี้ ผู้บริหารควรประชุมคณะครูเพื่อสร้างความรู้เกี่ยวกับนิเทศ โดยชี้ให้เห็นประโยชน์ ความสำคัญของการนิเทศ และชี้ให้เห็นโทษหากไม่มีการนิเทศ เพื่อให้คณะครูได้ตระหนักถึงความสำคัญของการนิเทศภายในโรงเรียน และผู้บริหารควรมีส่วนร่วมกับคณะกรรมการการนิเทศในการนิเทศภายในโรงเรียน

5. แนวทางการพัฒนากระบวนการนิเทศภายในด้านการประเมินผลและรายงานผล ควรมีการกำหนดรูปแบบและโครงสร้างรายงานที่เป็นมาตรฐาน เพื่อให้ง่ายต่อการรวบรวมและ

นำเสนอข้อมูลอย่างเป็นระบบ จากนั้นจึงทำการมอบหมายคณะทำงานที่ประกอบด้วยผู้บริหาร คณะครูเพื่อให้รายงานมีความรอบด้านและน่าเชื่อถือ ควรมีการจัดเก็บข้อมูลการนิเทศอย่างเป็นระบบและครบถ้วน ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน การดำเนินงาน และผลการติดตามจนถึงข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา และนำรายงานที่สมบูรณ์ไปเผยแพร่ให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งนำข้อค้นพบจากรายงานไปใช้เป็นฐานข้อมูลสำคัญสำหรับการวางแผนและปรับปรุงการนิเทศในรอบปีถัดไป จะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิผลสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจุฬารักษ์ โคตรจักร (2563) ได้ศึกษากระบวนการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนภัทรญาณวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 พบว่า แนวทางการพัฒนากระบวนการนิเทศการศึกษา ด้านการประเมินผลและรายงานผล ควรมีการประชุมวางแผนร่วมกันระหว่างผู้บริหารและคณะกรรมการ เพื่อกำหนดทิศทางและให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์การประเมินที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ จากนั้นจึงทำการสร้างและใช้เครื่องมือประเมินผลที่หลากหลายและเหมาะสม โดยทำการประเมินผลในสามระยะ ได้แก่ ก่อนปฏิบัติงาน ระหว่างปฏิบัติงาน และหลังการปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมในทุกขั้นตอน เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนแล้วจึงสรุปผลการนิเทศและรายงานไปยังผู้บังคับบัญชา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถนำผลที่ได้ไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนและปรับปรุงการดำเนินงานในอนาคตได้อย่าง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษากระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนนิคมวิทยาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จึงควรมีการนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานจริง เพื่อพัฒนากระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน โดยมีปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาในเรื่อง 1. เพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพครู รวมถึงการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน 2. ควรมีแนวทาง การพัฒนากระบวนการนิเทศภายในด้านการวางแผนการนิเทศ 3. ควรมีการพัฒนาเครื่องการนิเทศผ่านกระบวนการแบบมีส่วนร่วม 4. ควรมีการจัดประชุมทบทวนการดำเนินงานตามขั้นตอน เพื่อสะท้อนปัญหา อุปสรรค และความสำเร็จในการปฏิบัติงานร่วมกัน 5. ควรมีการกำหนดรูปแบบและโครงสร้างรายงานที่เป็นมาตรฐาน เพื่อง่ายต่อการรวบรวมและนำเสนอข้อมูลอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ควรให้ความสำคัญต่อการ

ปฏิบัติงานทั้งระหว่างการปฏิบัติงาน ระหว่างปฏิบัติงาน และหลังการปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้ข้อมูลครบและครอบคลุมในทุกขั้นตอน **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งนี้** การศึกษากระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนนิคมวิทยาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้ 1. สถานศึกษาควรพัฒนาระบบการนิเทศภายในที่มีความยืดหยุ่นและหลากหลาย อีกทั้งควรเปิดโอกาสให้ครูทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการนิเทศ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและความตระหนักในเป้าหมายร่วมกัน 2. สถานศึกษาควรใช้กระบวนการนิเทศเป็นเครื่องมือในการยกระดับสมรรถนะทางวิชาชีพ โดยครูที่มีประสบการณ์น้อยควรได้รับการสนับสนุนจากครูที่มีความชำนาญผ่านระบบพี่เลี้ยง ทั้งนี้ครูทุกวิทยฐานะควรมีทัศนคติที่เปิดกว้าง และตระหนักถึงความรับผิดชอบร่วมกันในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 3. สถานศึกษากำหนดนโยบายและจัดสรรทรัพยากรเพื่อส่งเสริมระบบการนิเทศภายในอย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงจัดอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการนิเทศของผู้บริหารและครู และสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และยกระดับมาตรฐานการศึกษาในภาพรวม **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป** 1. ควรจัดพิมพ์รายงานผลการนิเทศเป็นรูปเล่มและเผยแพร่แก่บุคลากรในโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดอย่างต่อเนื่องทุกปี 2. ควรนำผลการดำเนินการนิเทศภายในมาวิเคราะห์เพื่อใช้เป็นข้อมูลและแนวทางในการพัฒนาการนิเทศภายในครั้งต่อไปใช้ 3. ควรมีการศึกษาเชิงระยะยาวเพื่อติดตามการเปลี่ยนแปลงของความคิดเห็นและทัศนคติของผู้บริหารและครูต่อการนิเทศภายใน ซึ่งจะช่วยสะท้อนความต่อเนื่องและประสิทธิผลของการพัฒนากระบวนการนิเทศในเชิงยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กำชัย ยุกติชาติ. (2564). การดำเนินการนิเทศภายในโดยใช้ห้องเรียนเป็นฐานของโรงเรียนอนุบาลวัดลูกแกประชาชนูทิศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรีเขต 2. ใน *การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จุฬารักษ์ โคตรจักร. (2562). กระบวนการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนภัทรญาณวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9. ใน *การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ธิดารัตน์ หัตถมา. (2566). แนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 2. ใน *ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). *การนิเทศการศึกษา.* กรุงเทพฯ: ส.การพิมพ์.

_____ . (2558). *การบริหารวิชาการ.* กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริม.

ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ. (2542). *การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น.* กรุงเทพฯ: ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภีชาวิชญ์ ยางงาม. (2564). กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนบรรหารแจ่มใสวิทยา 3. ใน *การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ยุพิน ยืนยง. (2553). *การ*พัฒนารูปแบบการนิเทศแบบหลากหลายวิธีการเพื่อส่งเสริมสมรรถภาพการวิจัยในชั้นเรียนของครู เขตการศึกษา 5 อัครสังฆมณฑล กรุงเทพฯ. ใน *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน.* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วรรณพร สุขอนันต์. (2550). รูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก. ใน *ดุษฎีนิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา.* บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วัชรา เล่าเรียนดี. (2556). *ศาสตร์การสอน และการโค้ชการพัฒนาวิชาชีพ : ทฤษฎีกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579.* เรียกใช้เมื่อ 12 ธันวาคม 25698 จาก https://www.onec.go.th/index.php/book/BookView/1540/

อิสรนันท์ ศิโรรัตนพาณิชย์. (2559). การนิเทศในโรงเรียนสกลวิทยา. ใน *การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พลวัตของการบริหารภาครัฐกับการรับมืออาชญากรรมยุคดิจิทัล*

THE DYNAMICS OF PUBLIC ADMINISTRATION IN ADDRESSING DIGITAL-AGE CRIME

พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิคุณ[1] และ พระครูสันติพนาทร[2]

PhrakruPaladsuwatthanabuddhikun[1] and Phrskrusantipanathon[2]

[1]วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1]Buddhachinaraj Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[2]นักวิชาการอิสระ

[2]Independent Scholar, Thailand

Corresponding Author's Email: suthepdee55@gmail.com

วันที่รับบทความ : 23 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 7 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 9 กุมภาพันธ์ 2569

Received 23 January 2026; Revised 7 February 2026; Accepted 9 February 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีเป้าหมายหลักในการ 1) วิเคราะห์พลวัตของการบริหารภาครัฐที่เกี่ยวกับการรับมืออาชญากรรมยุคดิจิทัล โดยเน้นการค้ามนุษย์และสแกมออนไลน์ 2) นำเสนอกรอบนโยบายและกลยุทธ์จากมุมมองรัฐประศาสนศาสตร์ และ 3) เสนอกรอบการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการออกแบบและปฏิบัติการบริหารสาธารณะ เพื่อลดปัญหาเชิงโครงสร้าง เนื่องจาก พลวัตการบริหารสาธารณะในการเผชิญหน้ากับภัยคุกคามทางไซเบอร์จึงให้ความสำคัญกับการประเมินจุดเชื่อมโยงระหว่างอาชญากรรมค้ามนุษย์และการฉ้อโกงทางสารสนเทศ ซึ่งมีพฤติการณ์การประสานงานของกลุ่มอาชญากรที่ซับซ้อนขึ้นในพื้นที่ดิจิทัลและมีลักษณะข้ามพรมแดน บทความนี้นำเสนอแนวทางจัดการปัญหาอย่างเป็น

Citation:

* พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิคุณ และ พระครูสันติพนาทร. (2569). พลวัตของการบริหารภาครัฐกับการรับมืออาชญากรรมยุคดิจิทัล. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1448-1463.

PhrakruPaladsuwatthanabuddhikun and Phrskrusantipanathon. (2026). The Dynamics Of Public Administration In Addressing Digital-Age Crime. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1448-1463.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ระบบตามหลักรัฐประศาสนศาสตร์ที่มุ่งเน้นการยึดถือธรรมาภิบาล การบูรณาการภารกิจระหว่างหน่วยงาน การประยุกต์ใช้นวัตกรรมดิจิทัลในองค์กรรัฐ และการสร้างส่วนร่วมจากเครือข่ายประชาสังคม ตลอดจนข้อเสนอเชิงปฏิบัติที่สอดประสานกับหลักการทางพระพุทธศาสนา เช่น กุศลจิต ความเมตตา สติ สัจจธรรม และหลักสาราณียธรรม 6 เพื่อเสริมสร้างมิติทางจริยธรรมในกระบวนการบริหารและการบังคับใช้ระเบียบกฎหมาย จากการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า การตอบสนองที่มีประสิทธิภาพจำต้องอาศัยการบูรณาการนโยบายด้านดิจิทัล การยกระดับขีดความสามารถทางเทคนิคของเจ้าหน้าที่ การพัฒนาระบบคุ้มครองผู้ที่ได้รับผลกระทบ และการบ่มเพาะวัฒนธรรมการปฏิบัติงานที่ซื่อสัตย์สุจริตภายในหน่วยงานรัฐผ่านการร่วมมือกับภาคีพันธมิตรในทุกภาคส่วน

คำสำคัญ: พลวัต, การบริหารภาครัฐ, อาชญากรรมยุคดิจิทัล

Abstract

This article aims to: 1) analyze the dynamics of public administration in responding to digital-era crime, with a focus on human trafficking and online scams; 2) present a policy and strategic framework from a public administration perspective; and 3) propose a framework for applying Buddhist principles in the design and operation of public administration to mitigate structural problems. The analysis of public administration dynamics in combating digital crime focuses on the increasing synergy and transborder nature of human trafficking and online scam frauds. This article offers a comprehensive approach based on a public administration framework that emphasizes good governance, inter-agency collaboration, the use of government information technology, and civil society participation. Furthermore, it includes practical guidelines incorporating Buddhist principles such as wholesome consciousness (kusalacitta), loving-kindness (mettā), mindfulness (sati), truth (saccadhamma), and the Six Principles of Respect (sārāṇīyadhamma) to promote ethical governance and law enforcement. The findings suggest that an effective response requires the

integration of digital policies, strengthening agencies' technological capabilities, establishing victim protection mechanisms, and fostering a culture of ethical conduct in the public sector in collaboration with multiple partners.

Keywords: Dynamics, Public Administration, Digital-era Crime

บทนำ

สภาวการณ์ของโลกในปัจจุบันได้ก้าวเข้าสู่ยุคแห่งการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารผ่านเครือข่ายออนไลน์อย่างสมบูรณ์ ส่งผลให้ภัยคุกคามทางไซเบอร์ทวีความรุนแรงและกลายเป็นปัจจัยเสี่ยงระดับวิกฤตที่ส่งผลกระทบในวงกว้าง จากข้อมูลเชิงประจักษ์ของศูนย์บริหารการรับแจ้งความออนไลน์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ พบว่าสถิติอาชญากรรมทางเทคโนโลยีในประเทศไทยมีความรุนแรงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยในช่วงระหว่างเดือนมีนาคม 2565 ถึงตุลาคม 2567 มีการรับแจ้งความออนไลน์รวมกว่า 708,141 เรื่อง คิดเป็นมูลค่าความเสียหายสะสมสูงถึง 74,893 ล้านบาท หรือเฉลี่ยมีความเสียหายเกิดขึ้นสูงถึงวันละ 77 ล้านบาท (ไทยรัฐออนไลน์, 2567) ตัวเลขดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวของมาตรการป้องปรามแบบดั้งเดิมที่ไม่สามารถก้าวตามทันวิวัฒนาการของอาชญากรรมได้ทันท่วงที นอกจากนี้ รายงานการประเมินความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ยังระบุว่าประเทศไทยมีอัตราการถูกโจมตีทางไซเบอร์สูงกว่าค่าเฉลี่ยโลกถึงร้อยละ 70 โดยเฉพาะการโจมตีหน่วยงานโครงสร้างพื้นฐานสำคัญทางสารสนเทศ (CII) ที่เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างต่อเนื่อง (The Intelligence Sharing, 2568)

ในทางวิชาการ ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องอาชญากรรมในยุคดิจิทัล (Digital-Age Crime) ซึ่งวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องได้จำแนกพลวัตของภัยคุกคามออกเป็น 2 ลักษณะ คือ อาชญากรรมที่พึ่งพาเทคโนโลยี (Cyber-dependent crime) เช่น การเจาะระบบฐานข้อมูล และอาชญากรรมที่ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือ (Cyber-enabled crime) เช่น การฉ้อโกงออนไลน์และการค้ามนุษย์ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล โดยเฉพาะในระยะหลังได้ปรากฏแนวโน้มของ Hybrid Scams หรือการหลอกลวงแบบผสมผสานที่ใช้จิตวิทยาสังคมร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการสร้างตัวตนปลอม (Deepfake) เพื่อหลอกลวงเหยื่อ ซึ่งถือเป็นความท้าทายใหม่ที่ระบบการบริหารงานภาครัฐในปัจจุบันยังขาดเครื่องมือและกรอบคิดในการรับมือที่มีประสิทธิภาพ (กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี, 2567) การบุกรุกระบบสถาบันการเงินหรือการใช้สงครามข้อมูลข่าวสาร จึงมิใช่เพียง

อาชญากรรมพื้นฐาน แต่เป็นภัยความมั่นคงรูปแบบใหม่ที่สามารถบิดเบือนมติมหาชนและทำลายเสถียรภาพของรัฐได้

การเผชิญหน้ากับภัยคุกคามที่มีความซับซ้อนเหล่านี้ จำเป็นต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนองคาพยพการบริหารงานภาครัฐ (Public Administration Transformation) จากเดิมที่เป็นการตั้งรับ (Reactive) ไปสู่การบริหารจัดการเชิงรุกที่บูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า จุดอ่อนสำคัญของการบริหารจัดการในปัจจุบันมิได้อยู่ที่ข้อจำกัดทางเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ยังขาดมิติทางจริยธรรมดิจิทัล และภูมิคุ้มกันทางสังคม ที่เข้มแข็ง บทความวิชาการฉบับนี้จึงมุ่งเสนอทางออกเพื่อลดช่องว่างดังกล่าว โดยกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประการ คือ 1) วิเคราะห์พลวัตของการบริหารภาครัฐที่เกี่ยวกับการรับมืออาชญากรรมยุคดิจิทัล โดยเน้นกรณีการค้ามนุษย์และสแกมออนไลน์ 2) นำเสนอกรอบนโยบายและกลยุทธ์จากมุมมองรัฐประศาสนศาสตร์สมัยใหม่ และ 3) เสนอกรอบการประยุกต์หลักพุทธวิธี มาใช้เป็นกลไกเสริมสร้างธรรมาภิบาลและภูมิคุ้มกันทางใจ เพื่อยกระดับการบริหารสาธารณะให้สามารถลดปัญหาอาชญากรรมเชิงโครงสร้างได้อย่างยั่งยืน

พลวัตของอาชญากรรมไซเบอร์: ทิศทางและเอกลักษณ์เชิงพฤติกรรม

สถานการณ์อาชญากรรมทางเทคโนโลยีในประเทศไทยทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ข้อมูลจากศูนย์บริหารการรับแจ้งความออนไลน์ระบุว่า ตั้งแต่เริ่มระบบรับแจ้งความจนถึงปัจจุบัน มีสถิติการแจ้งความรวมกว่า 5 แสนคดี คิดเป็นมูลค่าความเสียหายสะสมสูงถึง 6.3 หมื่นล้านบาท โดยเฉลี่ยมีความเสียหายเกิดขึ้นสูงถึงวันละ 80 ล้านบาท (กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี, 2567) ตัวเลขดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ามาตรการป้องปรามแบบเดิมอาจไม่เพียงพอต่อการรับมือภัยคุกคามที่มีอัตราการขยายตัวรวดเร็ว

จากการศึกษาความเปลี่ยนแปลงเชิงระบบของภาครัฐต่อการเผชิญหน้ากับอาชญากรรมในโลกดิจิทัล โดยเฉพาะกรณีการค้ามนุษย์และการหลอกลวงผ่านระบบสารสนเทศ พบว่าพฤติการณ์ความผิดในยุคปัจจุบันมีลักษณะเป็นอาชญากรรมแบบบูรณาการที่ผสมผสานระหว่างการแสวงหาประโยชน์จากบุคคลและการทุจริตทางอิเล็กทรอนิกส์ อาทิ การใช้โอกาสการจ้างงานปลอมหรือการระดมทุนที่ไม่มีอยู่จริงเพื่อล่อลวงเหยื่อ จนนำไปสู่การ

กักขังและบังคับใช้แรงงานในศูนย์ปฏิบัติการสแกมเมอร์ เพื่อขยายวงจรการหลอกลวงผู้อื่นต่อไป ในมิติเชิงเทคนิคและสังคมนั้น กลุ่มอาชญากรได้อาศัยจุดแข็งของสื่อสังคมออนไลน์ แอปพลิเคชันสื่อสารไร้พรมแดน และระบบการชำระเงินรูปแบบใหม่เป็นเครื่องมือ ส่งผลให้กระบวนการพิสูจน์ร่องรอยธุรกรรมทางการเงินและตัวตนของผู้กระทำผิดมีความยุ่งยากทวีคูณ นอกจากนี้ ยังปรากฏการใช้ประโยชน์จากการเคลื่อนย้ายแรงงานต่างด้าวและการเข้าเมืองที่ผิดระเบียบกฎหมายเป็นฟันเฟืองสำคัญในเครือข่ายอาชญากรรม

ในปัจจุบัน องค์ประกอบของหน่วยงานรัฐมีความกระจัดกระจายของอำนาจหน้าที่ โดยประกอบด้วยภาคส่วนความมั่นคง กระบวนการยุติธรรม องค์กรตำรวจ กรมศุลกากร หน่วยงานด้านแรงงาน รวมถึงกระทรวงดิจิทัลและหน่วยงานกำกับดูแลแพลตฟอร์ม อย่างไรก็ตาม ปัญหาหลักคือภาวะสุญญากาศในการเชื่อมโยงข้อมูลและขาดมาตรฐานการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างเป็นเอกภาพ อันเนื่องมาจากข้อจำกัดเชิงทรัพยากรและสมรรถนะทางเทคโนโลยีหลายภาคส่วนยังขาดแคลนบุคลากรที่มีทักษะขั้นสูงด้านนิติวิทยาศาสตร์ทางดิจิทัล การตรวจสอบกระแสการเงินอิเล็กทรอนิกส์ และการเฝ้าระวังภัยคุกคามออนไลน์เชิงรุก ผนวกกับงบประมาณสนับสนุนที่ไม่สอดคล้องกับการลงทุนในนวัตกรรมสมัยใหม่ ส่วนประเด็นข้อบังคับทางกฎหมายและการดำเนินงานระหว่างประเทศนั้น การปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีจำเป็นต้องอาศัยพันธมิตรระดับสากล แต่ในทางปฏิบัติมักติดขัดที่ระเบียบภายในและกฎหมายคุ้มครองข้อมูลที่ไม่สอดประสานกัน ทำให้กระบวนการอายัดทรัพย์สินและการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษเกิดความล่าช้า

กรณีศึกษาที่เด่นชัดคือปฏิบัติการทลายเครือข่าย Hybrid Scam ข้ามชาติ ซึ่งคนร้ายใช้วิธีการชักชวนผู้เสียหายให้ลงทุนสกุลเงินดิจิทัลผ่านแพลตฟอร์มปลอม ในปี 2567 เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถตรวจยึดทรัพย์สินจากเครือข่ายดังกล่าวได้มูลค่ากว่า 250 ล้านบาท โดยพบว่าคนร้ายใช้วิธีการฟอกเงินผ่านสินทรัพย์ดิจิทัลเพื่อหลบเลี่ยงการตรวจสอบ (ไทยรัฐออนไลน์, 2567) กรณีนี้ชี้ให้เห็นถึงช่องโหว่ของการบังคับใช้กฎหมายข้ามพรมแดนและความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาระบบอายัดบัญชีที่รวดเร็วกว่าขั้นตอนปกติ

เพื่อเท่าทันต่ออุบัติการณ์ของภัยไซเบอร์ ทั้งภาคส่วนบุคคลและองค์กรจำต้องยกระดับความสำคัญของมาตรการความมั่นคงปลอดภัยสารสนเทศให้เป็นวาระเร่งด่วน การกำหนดรหัสผ่านที่มีความซับซ้อน การประยุกต์ใช้ระบบพิสูจน์ตัวตนแบบสองชั้น (Two-Factor Authentication - 2FA) ตลอดจนการปรับปรุงซอฟต์แวร์ให้เป็นปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง ถือเป็นกลไกพื้นฐานที่มีประสิทธิภาพในการสกัดกั้นการจู่โจม นอกจากนี้ การรณรงค์และถ่ายทอดองค์

ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการป้องกันภัยออนไลน์ จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยกระตุ้นความตระหนักรู้แก่สังคมถึงความสุ่มเสี่ยงของกลอุบายยุคใหม่ และเสริมสร้างวัฒนธรรมการใช้งานพื้นที่ดิจิทัลอย่างปลอดภัย (Author – Andrew Smith, ICMS Cyber Solution Co., Ltd., 2024: 2)

แนวทางรัฐประศาสนศาสตร์ในการรับมือ: โครงสร้างนโยบายเชิงบูรณาการ

การกำหนดทิศทางนโยบายและกลยุทธ์ผ่านมุมมองทางรัฐประศาสนศาสตร์จำเป็นต้องดำเนินตามกรอบสี่มิติเชิงกลยุทธ์ (นเรศ สุรสิทธิ์, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่ ดังประเด็นต่อไปนี้

1) หลักธรรมาภิบาลและความโปร่งใส (Governance & Transparency) มุ่งเน้นการวางโครงสร้างมาตรการที่เปิดกว้างต่อการตรวจสอบของภาคประชาสังคม และการสร้างระบบควบคุมภายในที่เข้มแข็งเพื่อขจัดการทุจริตในชั้นเจ้าหน้าที่ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดวงจรการสมคบคิดระหว่างกลไกรัฐและกลุ่มมิจฉาชีพ

2) การผสานพลังข้อมูลและนวัตกรรมดิจิทัล (Data & Tech Integration) การจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการข้อมูลรวมศูนย์ (One-stop Data Hub) เพื่อสังเคราะห์ดัชนีชี้วัดความเสี่ยงของการค้ามนุษย์และการหลอกลวงออนไลน์ โดยประยุกต์ใช้ระบบการเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning) ในการแกะรอยเครือข่ายธุรกรรมอำพราง พร้อมทั้งยกระดับขีดความสามารถด้านนิติวิทยาศาสตร์ทางคอมพิวเตอร์ของหน่วยงาน

3) การสร้างภาคีร่วมความรับผิดชอบ (Multi-stakeholder Partnerships) การขยายขอบเขตความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน โดยเฉพาะผู้ให้บริการแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์และระบบรับชำระเงินดิจิทัล รวมถึงสถาบันวิชาการและองค์กรสาธารณประโยชน์ เพื่อบูรณาการระบบเฝ้าระวังและการเยียวยาเหยื่ออาชญากรรมอย่างรวดเร็ว

4) การคุ้มครองผู้เสียหายและการฟื้นฟู (Victim Protection & Reintegration) การพัฒนาระบบคัดกรองผู้เสียหายเชิงรุก การจัดหาบริการฟื้นฟูสภาวะจิตใจและเศรษฐกิจตลอดจนกลไกคุ้มครองพยานที่มีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันมิให้ผู้เสียหายกลับเข้าสู่วงจรการถูกเอาเปรียบซ้ำ

การผนวกเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ากับกระบวนการบริหารรัฐกิจถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในการปฏิรูปการบริการภาครัฐ โดยการเชื่อมโยงเทคโนโลยีการสื่อสาร ระบบประมวลผล และฐานข้อมูลขนาดใหญ่เข้าด้วยกัน เพื่อยกระดับปฏิสัมพันธ์กับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้เสีย รวมถึงการสร้างระบบสารสนเทศที่ทำงานสอดประสานกันทั้งภายในและภายนอกองค์กร เมื่อพิจารณามาตรการในต่างประเทศ ประเทศสิงคโปร์ได้ริเริ่มกรอบความรับผิดชอบร่วมกัน (Shared Responsibility Framework) ซึ่งกำหนดให้สถาบันการเงินและผู้ให้บริการเครือข่ายมือถือต้องร่วมรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายแก่เหยื่อ หากพบว่าเกิดจากความบกพร่องของระบบรักษาความปลอดภัยของตน (Monetary Authority of Singapore, 2023) แนวทางนี้แตกต่างจากประเทศไทยที่ภาระความรับผิดชอบส่วนใหญ่ยังตกอยู่กับผู้เสียหาย

สิ่งนี้ คือ เครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์ที่ช่วยให้ประชาชนเข้าถึงสิทธิประโยชน์จากรัฐได้อย่างมีสัมฤทธิผล เพิ่มขีดสมรรถนะในการปฏิบัติงาน และขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นระบบ ภายใต้ความร่วมมืออย่างมีเอกภาพจากภาคธุรกิจและประชาชน เพื่อมุ่งสู่การเปลี่ยนผ่านของระบบราชการไทยไปสู่รูปแบบการบริหารที่มีสมรรถนะสูง (วรารัตน์ บุญเรืองจักร, 2559)

ในบริบทของภัยคุกคามไซเบอร์ หมายถึง พฤติการณ์ใด ๆ ที่กระทำผ่านระบบสารสนเทศหรือเครือข่ายซึ่งส่งผลกระทบเชิงลบต่อระบบข้อมูลและโครงสร้างพื้นฐาน มักถูกนิยามกว้าง ๆ ว่าอาชญากรรมทางเทคโนโลยี เพื่อระบุถึงกิจกรรมที่ผิดกฎหมายและพฤติกรรมที่เป็นอันตราย (Harmful Behaviors) ที่เกี่ยวข้องกับการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต (ICTs) ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภทหลัก (รศ.ดร.นวลน้อย ตรีรัตน์, 2567: 1) คือ 1) อาชญากรรมที่พึ่งพาเทคโนโลยี (Cyber-dependent Crime) การกระทำผิดที่ใช้เครื่องมือดิจิทัลเป็นทั้งอุปกรณ์และเป้าหมายหลัก เช่น การโจมตีด้วยมัลแวร์หรือการเจาะเข้าสู่ระบบฐานข้อมูล 2) อาชญากรรมที่ใช้พื้นที่ไซเบอร์เป็นทางผ่าน (Cyber-enabled Crime): การก่ออาชญากรรมรูปแบบดั้งเดิมที่ใช้ช่องทางดิจิทัลเป็นเครื่องมือขยายขอบเขตความเสียหาย เช่น การฉ้อโกงทรัพย์สินหรือการโจรกรรมอัตลักษณ์ทางออนไลน์

สอดคล้องกับ ทัศนะของ พล.ต.ต.ศิริวัฒน์ ดีพอ รองโฆษกสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ได้ให้ข้อสังเกตว่า แนวโน้มอาชญากรรมไซเบอร์ในระยะต่อไปจะมุ่งเน้นการใช้ปัญญาประดิษฐ์หรือ Deepfake ในการปลอมแปลงเสียงและใบหน้าเพื่อหลอกลวงเหยื่อ ซึ่งถือเป็นภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่ประชาชนยังขาดภูมิคุ้มกัน (สถานีตำรวจภูธรชุมแพ จังหวัดขอนแก่น, 2567)

การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบริหารสาธารณะ

การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการวางโครงสร้างและปฏิบัติงานด้านการบริหารสาธารณะ เพื่อบรรเทาอุปสรรคเชิงระบบนั้น จำเป็นต้องอาศัยแก่นธรรมสำคัญ อาทิ ความเมตตา การเว้นจากการเบียดเบียน การมีสัมมาสติ ความซื่อตรง และหลักสัจจะ ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญในการเสริมสร้างค่านิยมและวัฒนธรรมองค์กรที่มั่นคงและยั่งยืน โดยมีแนวทางเชิงปฏิบัติ ดังนี้

1) การสร้างจิตสำนึกในการบริการด้วยความเอื้ออาทร มุ่งเน้นการบ่มเพาะทัศนคติการปฏิบัติงานที่ยึดถือความทุกข์ยากของผู้เสียหายเป็นศูนย์กลาง ลดการพึ่งพาเพียงตัวชี้วัดความสำเร็จเชิงปริมาณ (KPIs) และเปลี่ยนผ่านสู่การให้ความสำคัญกับการพิทักษ์สิทธิกลุ่มบุคคลผู้เปราะบางในสังคมอย่างแท้จริง

2) กระบวนการวินิจฉัยและสั่งการอย่างมีสติ สนับสนุนระบบการตัดสินใจเชิงนโยบายที่ประกอบด้วยความรอบคอบ ไม่เร่งรัดจนละเลยมิติทางศีลธรรมและมนุษยธรรม เพื่อป้องกันมิให้การดำเนินงานของรัฐส่งผลกระทบในทางลบหรือเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้ได้รับความเดือดร้อนโดยไม่ตั้งใจ

3) ระบบธรรมาภิบาลบนฐานของคุณธรรม การหลอมรวมหลักความจริง (สัจจะ) เข้ากับกลไกความรับผิดชอบต่อหน้าที่ในระบบการตรวจสอบภายใน เพื่อสกัดกั้นปัญหาการคอร์รัปชัน และป้องกันการสมคบคิดระหว่างบุคลากรภาครัฐกับเครือข่ายมิจฉาชีพที่ผิดกฎหมาย

เสริมเพิ่มจากหลักพุทธธรรมที่กล่าวมาข้างต้น การบูรณาการหลักพุทธศาสตร์เพื่อการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีจำต้องผนวกเอาสาราณียธรรม 6 เข้ามาเป็นกลไกขับเคลื่อนสำคัญ โดยหลักธรรมชุดนี้ถือเป็นพุทธวิธีในการวางรากฐานความสมัครสมานสามัคคีภายในองค์กรและสังคม สาราณียธรรมประกอบด้วยหลักปฏิบัติ 6 ประการที่มุ่งสร้างทัศนคติเชิงบวกและการระลึกถึงกันด้วยไมตรีจิต ซึ่งเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันอันจะนำไปสู่เสถียรภาพ ความสงบสุข และความรุ่งเรืองของส่วนรวม ดังปรากฏในพระพุทธพจน์ที่ระบุว่า “ภิกษุทั้งหลายสาราณียธรรม 6 ประการนี้แล ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กันเพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน (องฺ. ฉกฺก (ไทย) 22/11/426-427)

การนำหลักสาราณียธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีในองค์กรและสังคม สามารถจำแนกความสัมพันธ์เชิงปฏิบัติได้ ทั้งในมิติของ เมตตากายกรรม มุ่งเน้นการอุทิศตนเพื่อกิจกรรมสาธารณประโยชน์โดยปราศจากผลประโยชน์ทับซ้อน การแสดงออกถึงความเข้าใจและอาทรต่อเพื่อนมนุษย์ ผ่านการสนับสนุนกลุ่มเป้าหมายที่เปราะบาง อาทิ ผู้ว่างงาน ผู้พิการ และผู้สูงอายุ ขณะที่ เมตตาวจีกรรม ให้ความสำคัญกับการสื่อสารเชิงบวก การใช้ปิยวาจาเพื่อแนะแนวทางและแก้ไขข้อพิพาททั้งในระดับครอบครัวและสังคม โดยเปิดพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนทัศนคติอย่างเสรี รวมถึงการสร้างวินัยในการสื่อสารเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่กัน สำหรับ เมตตามโนกรรม ถือเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจภายในหน่วยงาน ผ่านการเคารพในความแตกต่างทางความคิดและวัฒนธรรม พร้อมทั้งเปิดรับความต้องการของผู้อื่นด้วยทัศนคติที่เป็นมิตร ในส่วนของ สาธารณโภคี คือการจัดสรรทรัพยากรและพื้นที่ส่วนกลางเพื่อการเรียนรู้ การนันทนาการ และการส่งเสริมอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ด้าน สีลสามัญญตา การยึดมั่นในระเบียบวินัยและกติกาทางสังคมถือเป็นเสาหลักในการสร้างความสมานฉันท์และการทำงานที่มีระบบ ซึ่งช่วยลดอุบัติการณ์ของความขัดแย้ง โดยมีผู้นำที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างเพื่อสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกถือปฏิบัติสะท้อนความเชื่อมั่นสู่สังคม และประการสุดท้าย ทิฏฐิสามัญญตา คือการถ่ายทอดองค์ความรู้และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ การสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการขับเคลื่อนโครงการยกระดับทักษะวิชาชีพที่สอดรับกับพลวัตขององค์กร (พระสมุห์สันติ สุจิณฺโณ (พรมสงฆ์), 2567: บทคัดย่อ)

แนวทางดังกล่าวมีความสอดคล้องอย่างนัยสำคัญกับข้อค้นพบของ ปกรณ์ มหากันธา (2561) ในการศึกษาเรื่อง รูปแบบและกระบวนการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงพุทธบูรณาการ ซึ่งระบุว่าโครงสร้างการบริหารท้องถิ่นในปัจจุบันยังคงประสบวิกฤตศรัทธาด้านธรรมาภิบาล โดยเฉพาะปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบและการขาดกระบวนการมีส่วนร่วมจากภาคพลเมือง งานศึกษานี้จึงได้นำเสนอโมเดลการบริหารที่ผนวกหลักพุทธธรรมเข้ากับหลักรัฐประศาสนศาสตร์ โดยมุ่งเน้นการสร้างระบบที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และรับผิดชอบต่อสาธารณะ ควบคู่กับการใช้หลักสาราณียธรรม 6 เป็นกลไกขับเคลื่อนความร่วมมือภายใต้หลักเมตตาธรรม เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างยั่งยืน (ปกรณ์ มหากันธา, 2561)

วิเคราะห์พลวัตของการบริหารภาครัฐกับการรับมืออาชญากรรมยุคดิจิทัลตามหลักพุทธวิธี

หลักการทางพระพุทธศาสนาถือเป็นรากฐานสำคัญของการจัดระเบียบสัมพันธภาพในสังคมสงฆ์ ซึ่งอาจนิยามได้ว่าเป็นต้นแบบของสังคมแห่งธรรมาภิบาลอย่างเป็นรูปธรรม เมื่อพิจารณาผ่านกรอบหลักธรรมาภิบาล 6 ประการ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2542) สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในมิติต่าง ๆ ได้ดังนี้

1) หลักนิติธรรม (Rule of Law) ในบริบทของพุทธศาสตร์ คำที่มีนัยสำคัญสอดคล้องกับหลักนิติธรรมอย่างยิ่งคือวินัย ซึ่งหมายถึงการสถาปนาระบบระเบียบและแบบแผน วินัยจึงเปรียบเสมือนการวางโครงสร้างทางสังคมเพื่อให้มวลมนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันภายใต้ปฏิสัมพันธ์ที่เกื้อกูลและดีงาม ในทางรัฐประศาสนศาสตร์ หลักนิติธรรม (Rule of Law) คือการปกครองรัฐด้วยกฎหมายที่เที่ยงธรรม มิใช่การดำเนินตามอำเภอใจของบุคคลหรือกลุ่มผลประโยชน์ใด เพื่อให้มั่นใจได้ว่าราษฎรทุกคนจะได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายและมีความเสมอภาคอย่างเท่าเทียมกัน หัวใจสำคัญของหลักนิติธรรมประกอบด้วย การมีบทบัญญัติกฎหมายที่ชัดเจน โปร่งใส และสาธารณชนสามารถเข้าถึงเพื่อทำความเข้าใจได้โดยง่าย บุคคลทุกระดับชั้นต้องอยู่ภายใต้อำนาจกฎหมายอย่างเสมอกันโดยไม่มีข้อยกเว้น รัฐจำต้องใช้อำนาจภายในขอบเขตที่กฎหมายอนุญาตเท่านั้น การกระทำใด ๆ ของเจ้าหน้าที่รัฐที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนจะทำได้ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจรองรับอย่างชัดเจน ตลอดจนกระบวนการยุติธรรมต้องมีความเป็นอิสระ ปราศจากอคติ และมีความเป็นกลางในพิจารณาคดี

เพื่อให้สัมฤทธิผลในการบริหารงานภาครัฐเพื่อตอบโต้กลุ่มอาชญากรและขบวนการหลอกลวงออนไลน์ในยุคดิจิทัลตามแนวทางพุทธวิธี องค์กรภาครัฐจำเป็นต้องยึดถือหลักนิติธรรมควบคู่ไปกับหลักสีลสามัญญตา (หนึ่งในหลักสาราณียธรรม 6) ซึ่งเน้นการปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับมาตรฐานความประพฤติที่ดีงาม การรักษาความสุจริตและวินัยของส่วนรวมอย่างเคร่งครัด เพื่อมิให้พฤติกรรมของเจ้าหน้าที่นำมาซึ่งความเสื่อมเสียหรือสร้างความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินของสังคมโดยรวม

2) หลักคุณธรรม (Ethics) ในพระไตรปิฎกปรากฏพุทธศาสนสุภาษิตที่เน้นย้ำถึงความสำคัญของมโนธรรม อาทิ การยอมสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ สละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต และท้ายที่สุดคือการยอมสละทั้งทรัพย์ อวัยวะ รวมถึงชีวิตเพื่อธำรงไว้ซึ่งความถูกต้องดีงามหรือ

ธรรมะ นอกจากนี้ พระพุทธองค์ยังทรงสำแดงให้เห็นคุณค่าของจริยธรรมผ่านพุทธพจน์ที่ว่า ผู้ที่มีอายุยืนยาวนับร้อยปีแต่ไร้ซึ่งศีลธรรม ย่อมมิอาจเทียบได้กับผู้ที่มีชีวิตเพียงวันเดียวแต่ดำรงตนอยู่ในศีลธรรมอันดี ซึ่งหลักคุณธรรมนี้มีความสอดคล้องอย่างนัยสำคัญกับหลักทิฏฐิสามัญญตาในสาราณียธรรม 6 อันว่าด้วยการปรับจูนทัศนคติให้สอดประสานกัน การรับฟังความเห็นที่แตกต่างด้วยความเคารพ และการสร้างข้อตกลงร่วมกันในหลักการสำคัญ โดยยึดมั่นในอุดมการณ์แห่งความดีงามและจุดมุ่งหมายสูงสุดอันเป็นเอกภาพ

ดังนั้น เพื่อให้สัมฤทธิผลในการบริหารงานภาครัฐเพื่อเผชิญหน้ากับปัญหาอาชญากรรมทางเทคโนโลยีและการฉ้อโกงออนไลน์ตามพุทธวิธี หน่วยงานภาครัฐจำเป็นต้องมุ่งเน้นการปลูกฝังค่านิยมและสร้างจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบชั่วดีให้เกิดขึ้นในตัวบุคลากร รวมถึงการส่งเสริมจริยธรรมในการปฏิบัติงานที่เคารพและไม่ละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลของผู้อื่น

3) หลักความโปร่งใส (Transparency) พุทธจริยาที่สะท้อนถึงหลักความโปร่งใสได้อย่างชัดเจนและควรค่าแก่การนำมาเป็นต้นแบบ คือการที่พระพุทธองค์ทรงเปิดโอกาสให้ผู้ใต้ปกครองสามารถตรวจสอบและวิพากษ์วิจารณ์พุทธวัตรของพระองค์ได้อย่างเสรี ดังปรากฏในพุทธดำรัสที่ทรงอนุญาตให้มีการพิสูจน์ เพื่อให้เกิดความประจักษ์แจ้งว่าพระองค์ทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างแท้จริงหรือไม่ ในวีมังสกสูตร แนวคิดเรื่องความเปิดเผยนี้มีความสอดคล้องกับหลักเมตตาวจีกรรม ในสาราณียธรรม 6 ซึ่งเน้นการสื่อสารด้วยความหวังดีต่อกัน การชี้แนะข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ตลอดจนการตักเตือนด้วยวาจาที่สุภาพและมีความเคารพซึ่งกันและกันทั้งในต่อหน้าและลับหลัง

เพื่อให้การบริหารจัดการภาครัฐในการเผชิญหน้ากับอาชญากรรมไซเบอร์และการฉ้อโกงออนไลน์มีประสิทธิภาพตามพุทธวิธี หน่วยงานรัฐจำเป็นต้องพัฒนาระบบการสื่อสารที่โปร่งใส เปิดกว้างต่อการตรวจสอบ และมีกลไกการควบคุมที่มีธรรมาภิบาล พร้อมทั้งบังคับใช้กฎหมายต่อเครือข่ายมิจฉาชีพข้ามชาติอย่างจริงจัง โดยต้องมีการกำหนดบทลงโทษที่ได้สัดส่วนและเหมาะสมกับความผิด เพื่อสร้างบรรทัดฐานที่ชัดเจนในสังคมดิจิทัล

4) หลักความมีส่วนร่วม (Participation) หลักการนี้หมายถึงกระบวนการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจอย่างเสมอภาค ทั้งในรูปแบบโดยตรงและโดยอ้อม ตั้งแต่ขั้นตอนการตั้งความหวังในความสำเร็จไปจนถึงการร่วมดำเนินการ ซึ่งความมีส่วนร่วมนี้มีความสอดคล้องอย่างลึกซึ้งกับหลักเมตตากายกรรม ในสาราณียธรรม 6 อันว่าด้วยการปฏิบัติต่อกันด้วยความปรารถนาดี การแสดงออกถึงมิตรไมตรีและความเกื้อกูลต่อเพื่อนร่วมงาน ภาคี

เครือข่าย และชุมชน ผ่านการสนับสนุนภารกิจต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ พร้อมทั้งการรักษาจริยวัตรที่สุภาพและให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้งในต่อหน้าและลับหลัง

ในการนี้ หากมุ่งหวังให้การบริหารงานภาครัฐเพื่อยับยั้งปัญหาอาชญากรรมทางเทคโนโลยีและขบวนการสแกมออนไลน์สัมฤทธิผลตามพุทธวิธี หน่วยงานราชการจำเป็นต้องยกระดับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือกลาง พร้อมทั้งสร้างกลไกการทำงานที่บูรณาการร่วมกับภาคประชาสังคมอย่างแท้จริง เพื่อสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังที่เข้มแข็งจากฐานราก

5) หลักความรับผิดชอบ (Accountability) หลักการนี้วางรากฐานอยู่บนความเมตตากรุณาและเจตจำนงในการสร้างคุณประโยชน์แก่ส่วนรวม ครอบคลุมถึงการใส่ใจดูแลและการละเว้นจากการเบียดเบียนสิ่งมีชีวิตหรือสิ่งแวดล้อม เพื่อมุ่งสร้างความผาสุกและความพึงพอใจให้แก่ระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว ไปจนถึงความมั่นคงของรัฐและประชาคมระหว่างประเทศ โดยมีหัวใจสำคัญคือการมีจิตสาธารณะที่มุ่งหวังผลประโยชน์ของผู้อื่นเป็นที่ตั้ง หลักความรับผิดชอบนี้สอดคล้องอย่างมีนัยสำคัญกับหลักเมตตามโนกรรม ในสาราณียธรรม 6 ซึ่งเน้นการดำรงจิตที่ประกอบด้วยความปรารถนาดี การคิดสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน การมองผู้อื่นในแง่บวก และการรักษาทัศนคติที่ผ่องใสเอื้อเฟื้อต่อกัน

ในการบริหารจัดการภาครัฐเพื่อรับมือกับภัยอาชญากรรมไซเบอร์และการหลอกลวงออนไลน์ตามแนวทางพุทธวิธีให้เกิดสัมฤทธิผลนั้น หน่วยงานภาครัฐจำเป็นต้องมุ่งเน้นการเสริมสร้างมโนธรรมและจิตสำนึกที่โอบอ้อมอารีแก่บุคลากรและประชาชน โดยปลูกฝังความพอเพียงและการยับยั้งชั่งใจ เพื่อไม่ให้เกิดความโลภหรือความปรารถนาที่จะครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นโดยมิชอบ ซึ่งเป็นต้นเหตุสำคัญของปัญหาอาชญากรรมทางเทคโนโลยีในปัจจุบัน

6) หลักความคุ้มค่า (Efficiency & Value for Money) สังคมสงฆ์ในทางพระพุทธศาสนาถือเป็นต้นแบบของวิถีชีวิตที่ใช้สอยทรัพยากรวัตถุอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด ในการพัฒนาระบบพุทธธรรมาภิบาลนั้น พุทธศาสตร์ให้ความสำคัญกับการใช้ปัญญาในทุกบริบทผ่านกระบวนการโยนิโสมนสิการ (การคิดอย่างถูกวิธี) และปรโตโฆสะ (การรับฟังข้อมูลที่ดีจากภายนอก) ซึ่งหลักความคุ้มค่านี้สอดประสานอย่างลงตัวกับหลักสาธารณโภคี ในสาราณียธรรม 6 อันว่าด้วยการแบ่งปันทรัพยากรหรือลาภผลที่ได้มาโดยสุจริตธรรม แม้

จะเป็นสิ่งของเพียงเล็กน้อยก็มีการจัดสรรเพื่อให้สมาชิกในสังคมได้ใช้สอยอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

เพื่อให้การดำเนินงานของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมทางเทคโนโลยีและขบวนการสแกมออนไลน์บรรลุสัมฤทธิผลตามพุทธวิธี รัฐจำต้องมุ่งเน้นนโยบายที่ส่งเสริมการสัมมาอาชีพ การสร้างงาน และการวางรากฐานทางเศรษฐกิจตามหลักการที่ปรากฏในกูฏทันตสูตร ซึ่งให้ความสำคัญกับการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนตั้งแต่ฐานราก ผ่านการลงทุนในระบบการศึกษา การสนับสนุนภาคเกษตรกรรมและพาณิชยกรรม ตลอดจนการจัดเก็บภาษีที่มีความเที่ยงธรรมเพื่อนำมาพัฒนาประเทศ ควบคู่ไปกับการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ประชาชนมีภูมิคุ้มกันต่อการล่อลวง

ด้วยพลังแห่งความรู้ รัก สามัคคี ซึ่งประกอบด้วยมิติแห่งพุทธิปัญญา ความเมตตาอาทร และความสมานฉันท์ตามนัยแห่งสาราณียธรรม จึงเป็นเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์ที่มีคุณค่ายิ่งในการเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่สังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะในสภาวการณ์ที่โลกเผชิญกับความขัดแย้งที่ทวีความรุนแรงขึ้นจากการครอบงำของลัทธิบริโภคนิยม ซึ่งกระตุ้นให้เกิดความโลภและการแสวงหาทรัพย์สินของผู้อื่นโดยขาดการยับยั้งชั่งใจ การนำพุทธวิธีมาเป็นแกนกลางในการบริหารจัดการภาครัฐจึงมิใช่เพียงการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ แต่เป็นการสร้างวัฒนธรรมแห่งการแบ่งปันและความพอประมาณเพื่อความยั่งยืนของสังคมดิจิทัลอย่างแท้จริง

สรุป

พลวัตของการบริหารงานภาครัฐเพื่อรับมือกับอุบัติการณ์อาชญากรรมในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องอาศัยการยกระดับความตระหนักรู้และความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับกฎหมายความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ ควบคู่ไปกับการสร้างภาคีร่วมความรับผิดชอบระหว่างหน่วยงานรัฐองค์กรโครงสร้างพื้นฐานสำคัญทางสารสนเทศ และหน่วยงานกำกับดูแล เพื่อบูรณาการกลไกการป้องกัน การรายงานเหตุ และการเผชิญเหตุให้เป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์ที่กำหนด ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่ก้าวกระโดดของโลกดิจิทัลซึ่งเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริการรัฐ แต่ในขณะเดียวกันก็ทำให้ภัยคุกคามไซเบอร์มีความสลับซับซ้อนและแผ่ขยายผลกระทบเป็นวงกว้าง ในมิตินี้ หน่วยงานกลางอย่างสำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (DGA) ได้เร่งขับเคลื่อนความมั่นคงปลอดภัยเชิงรุก โดยมุ่งพัฒนาระบบนิเวศดิจิทัลภาครัฐให้มี

ความทันสมัยและปลอดภัยสูงสุด เพื่อตอบสนองต่อประโยชน์สุขของภาคพลเมืองอย่างมีเสถียรภาพ

ขณะเดียวกัน หลักธรรมาภิบาลถือเป็นเข็มทิศสำคัญในการบริหารรัฐกิจเพื่อฟื้นฟูภาวะวิกฤตและขับเคลื่อนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างยั่งยืน การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเปรียบเสมือนเครื่องมือจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาชน ส่งผลให้การบริหารแผ่นดินเปี่ยมด้วยประสิทธิภาพ มีจริยธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้ ภายใต้จิตวิญญาณแห่งความสมานฉันท์และการประสานงานที่แนบแน่นจากทุกภาคส่วน โดยยึดมั่นในหลักสาราณียธรรม 6 อันเป็นธรรมะที่ส่งเสริมความระลึกถึงกันและการรวมพลังความรู้รักสามัคคี เพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้มั่นคงสถาพร

สำหรับสถานการณ์อาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่มีแนวโน้มทวีความรุนแรงและซับซ้อน ทั้งในรูปแบบการโจรกรรมอัตลักษณ์ การฉ้อโกงทางการเงิน การเจาะระบบข้อมูล หรือการใช้สินทรัพย์ดิจิทัลเป็นช่องทางอำพรางธุรกรรม ซึ่งก่อให้เกิดความพินาศต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมอย่างมหาศาล ด้วยข้อจำกัดของข้อกฎหมายในอดีตที่ไม่เท่าทันต่อพลวัตของอาชญากรรม จึงนำไปสู่การตราพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2568 ซึ่งเป็นการปรับปรุงข้อบัญญัติเดิมให้มีความเข้มงวดและทันสมัยยิ่งขึ้น โดยขยายขอบเขตความรับผิดชอบไปยังผู้ประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัล ผู้ให้บริการโทรคมนาคม และสถาบันการเงิน ให้มีส่วนร่วมในการชดใช้ความเสียหาย ตลอดจนให้อำนาจคณะกรรมการธุรกรรมตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน สามารถพิจารณาเยียวยาคืนทรัพย์สินแก่ผู้เสียหายได้โดยทันทีโดยไม่ต้องรอผลการพิจารณาคดีถึงที่สุด ซึ่งถือเป็นก้าวย่างสำคัญของการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางเทคโนโลยีที่มุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิของประชาชนอย่างแท้จริง

จากการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไขในข้างต้น ผู้เขียนขอเสนอ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โดยด้านการบังคับใช้กฎหมายและการเยียวยา ภาครัฐควรเร่งออกระเบียบกำหนดขั้นตอนในการคืนทรัพย์สินแก่ผู้เสียหาย ให้สามารถดำเนินการได้ภายในกรอบเวลาที่ชัดเจน โดยไม่ต้องรอคดีสิ้นสุด เพื่อลดภาระทางเศรษฐกิจของประชาชน รวมทั้งควรจัดตั้งศูนย์บูรณาการข้อมูลอาชญากรรมไซเบอร์ ที่เชื่อมโยงฐานข้อมูลระหว่างธนาคารพาณิชย์ ผู้ให้บริการโทรศัพท์มือถือ

และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ แบบเรียลไทม์ เพื่อให้สามารถตรวจจับและระงับธุรกรรมต้องสงสัยได้ทันที และในด้านภูมิคุ้มกันทางสังคมตามแนวพุทธวิธี ควรนำหลักสาราณียธรรม 6 มาประยุกต์เป็นหลักสูตรพลเมืองดิจิทัลวิถีพุทธ ในสถานศึกษาและชุมชน โดยเน้นการสร้างทิฏฐิสามัญญตา หรือความเห็นชอบร่วมกัน ในการไม่ส่งต่อข้อมูลเท็จ และสีลสามัญญตา คือ ระเบียบวินัย ในการเคารพสิทธิผู้อื่นในโลกออนไลน์ เพื่อสร้างเกราะป้องกันทางความคิดให้แก่ประชาชน เพราะในท้ายที่สุด ความสำเร็จของการแก้ปัญหามิได้ขึ้นอยู่กับความทันสมัยของกฎหมายเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยหลักธรรมาภิบาลเป็นเข็มทิศในการบริหารรัฐกิจ เพื่อฟื้นฟูศรัทธาและขับเคลื่อนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างยั่งยืน การผนึกกำลังระหว่างมาตรการทางกฎหมายที่เข้มงวด เทคโนโลยีที่ทันสมัย และความสมานฉันท์ตามหลักสาราณียธรรม จะเป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยให้สังคมไทยก้าวข้ามวิกฤตภัยไซเบอร์และธำรงไว้ซึ่งความมั่นคงสืบไป

เอกสารอ้างอิง

กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี. (2567). *สรุปสถิติการรับแจ้งความออนไลน์ ประจำปี 2567*. เรียกใช้เมื่อ 18 ตุลาคม 2568 จาก https://www.thaipoliceonline.com

ไทยรัฐออนไลน์. (2567). *“ดีอี-ตร.ไซเบอร์” ยึดทรัพย์ 250 ล้าน แก๊ง Hybrid Scam ต่างชาติเตรียมเฉลี่ยคืนผู้เสียหาย*. เรียกใช้เมื่อ 18 ตุลาคม 2568 จาก https://www.thairath.co.th/news/politic/2779071

ไทยรัฐออนไลน์. (2567). *รัฐบาลเผยข้อมูลแจ้งความคดีออนไลน์ เสียหายแล้ว 7.4 หมื่นล้านบาท อายัดได้ 8.2 พันล้าน.* เรียกใช้เมื่อ 18 ตุลาคม 2568 จาก https://www.thairath.co.th/news/politic/2824464

นเรศ สุรสิทธิ์. (2565). *แนวคิดทฤษฎีทางรัฐประศาสนศาสตร์: พลวัตการเปลี่ยนแปลงในยุคหลังการจัดการภาครัฐแนวใหม่.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นวลน้อย ตรีรัตน์. (2567). ภัยคุกคามทางออนไลน์: ปัญหาและความท้าทาย. ใน *รายงานการวิจัย.* คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปกรณ์ มหากันธา. (2561) รูปแบบและกระบวนการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงพุทธบูรณาการ. ใน *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชกำหนด มาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2568. (2568). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 142 ตอนที่ 27 ก หน้า 5 (12 เมษายน 2568).

พระสมุห์สันติ สุจิณฺโณ (พรมสงฆ์). (2567). วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความสามัคคี. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542. (2542). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 63 ง หน้า 24–31 (สิงหาคม 2542).

วรารัตน์ บุญเรืองจักร. (2559). การบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการรัฐกิจ. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 1(2), 59-68.

สถานีตำรวจภูธรชุมแพ จังหวัดขอนแก่น. (2567*). ตำรวจสอบสวนกลางเตือนภัย รวมมิจรูปแบบมิจฉาชีพ AI*. เรียกใช้เมื่อ 18 ตุลาคม 2568 จาก https://chumphae.khonkaen.police.go.th

Andrew Smith. (2024). *แนวโน้มอาชญากรรมทาง ไซเบอร์ ในประเทศไทยล่าสุด: เราควรตระหนักรู้ถึงการใช้งานในยุคดิจิทัล*. เรียกใช้เมื่อ 18 ตุลาคม 2568 จาก https://icmscyber.com/wp-content/uploads/2024/03/The-LatestCybercrime-Trends-in-Thailand-Staying-Vigilant-in-the-Digital-Age-TH.pdf

Monetary Authority of Singapore. (2023). *Consultation paper on proposed shared responsibility framework*. เรียกใช้เมื่อ 18 ตุลาคม 2568 จาก https://www.mas.gov.sg/publications/consultations/2023/consultation-paper-on-proposed-shared-responsibility-framework

The Intelligence Sharing. (2568). *ภัยคุกคามไซเบอร์ในยุคดิจิทัล: ความมั่นคงของประเทศไทยภายใต้การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัล.* เรียกใช้เมื่อ 18 ตุลาคม 2568 จาก https://intsharing.co/2025/07/17

แรงจูงใจในการทำงานและการบริหารเวลาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานของพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง*

WORK MOTIVATION AND TIME MANAGEMENT FACTORS AFFECTING WORK PERFORMANCE IN A HYBRID WORK MODEL IN A STATE-OWNED ENTERPRISE FINANCIAL INSTITUTION

ยศพงศ์ สัจจพงษ์[1] และ ทองฟู ศิริวงศ์[2]

Yodsapong Sujjapongse[1] and Tongfu Siriwonge[2]

[1-2]คณะบริหารธุรกิจ สาขาบริหารธุรกิจเพื่อความเป็นเลิศ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

[1-2]Faculty of Business Administration, Major of Business Administration for Excellence Program, Ramkhamhaeng University, Thailand

Corresponding Author's Email: Yodsapong.palm@gmail.com

วันที่รับบทความ : 29 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 9 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 11 กุมภาพันธ์ 2569

Received 29 January 2026; Revised 9 February 2026; Accepted 11 February 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจในการทำงานแบบผสมผสานของพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง 2) เพื่อศึกษาระดับการบริหารเวลาในการทำงานแบบผสมผสานของพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง 3) เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานของพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง 4) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานสถาบัน

Citation:

* ยศพงศ์ สัจจพงษ์ และ ทองฟู ศิริวงศ์. (2569). แรงจูงใจในการทำงานและการบริหารเวลาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานของพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1464-1482.

Yodsapong Sujjapongse and Tongfu Siriwonge. (2026). Work Motivation And Time Management Factors Affecting Work Performance In A Hybrid Work Model In A State-Owned Enterprise Financial Institution. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1464-1482.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

การเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง และ 5) แรงจูงใจในการทำงานและการบริหารเวลาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานของพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง บทความนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณจาก โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 234 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา การทดสอบ t-test การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานแตกต่างตาม อายุและตำแหน่งงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p =0.05 .) ขณะที่ปัจจัยส่วนบุคคลอื่นไม่แตกต่าง นอกจากนี้ การบริหารเวลาด้านการตรวจสอบผล (β = 0.413) ด้านลักษณะของอาชีพ (β = 0.317) ด้านสภาพการทำงาน (β = 0.221) ส่งผลทางบวกต่อประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานของพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง โดยแบบจำลองสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานได้ร้อยละ 54.60

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานของพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่งขึ้นอยู่กับการบริหารเวลาและแรงจูงใจในการทำงานเป็นสิ่งสำคัญ

คำสำคัญ: แรงจูงใจในการทำงาน, การบริหารเวลา, ประสิทธิภาพ

Abstract

This quantitative research aimed to: 1) examine the level of motivation for hybrid working, 2) study the level of time management in hybrid working, 3) investigate the level of hybrid work performance, 4) compare hybrid work performance classified by personal factors, and 5) analyze the effects of work motivation and time management on hybrid work performance of employees in a state-owned financial institution. The sample consisted of 234 employees. Data were analyzed using descriptive statistics, t-test, one-way analysis of variance (ANOVA), and stepwise multiple regression analysis.

The results revealed that hybrid work performance differed significantly by age and job position at the .05 level, while no significant differences were

found for other personal factors. Furthermore, time management in terms of performance monitoring (β = 0.413), job characteristics (β = 0.317), and working conditions (β = 0.221) had positive effects on hybrid work performance. The regression model explained 54.60 percent of the variance in hybrid work performance.

The findings indicate that hybrid work performance of employees in a state-owned financial institution is significantly influenced by time management and work motivation.

Keywords: Work motivation, Time management, Work performance

บทนำ

ไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เริ่มมีการระบาดครั้งแรกในช่วงปลายปี พ.ศ. 2562 ณ เมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย สาธารณรัฐประชาชนจีน ก่อนจะแพร่กระจายไปยังหลายประเทศทั่วโลกอย่างรวดเร็ว องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ได้ประกาศให้การระบาดของโรคโควิด-19 เป็นภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุขระหว่างประเทศในเดือนมกราคม พ.ศ. 2563 และต่อมาได้ยกระดับสถานการณ์เป็นการระบาดใหญ่ (Pandemic) (กรมควบคุมโรค, 2564) สำหรับประเทศไทย พบการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ครั้งแรกในเดือนมกราคม พ.ศ. 2563 และมีแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้ติดเชื้ออย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะผู้ติดเชื้อที่ไม่แสดงอาการแต่สามารถแพร่กระจายเชื้อได้ ส่งผลให้สถานการณ์ทวีความรุนแรงและเสี่ยงต่อการเกิดวิกฤตด้านสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุขจึงประกาศให้โรคโควิด-19 เป็นโรคติดต่อร้ายแรง และรัฐบาลได้ออกพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน (พ.ร.ก. ฉุกเฉิน) เพื่อใช้เป็นมาตรการสำคัญในการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค โดยมีการกำหนดมาตรการต่าง ๆ เช่น การสั่งปิดสถานบริการและสถานที่ที่มีความเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อ การเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) และการปรับรูปแบบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเป็นการทำงานที่บ้าน (Work from Home) เพื่อลดความเสี่ยงในการติดเชื้อ (Nicholas Bloom, 2020)

ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดดังกล่าว หน่วยงานทางการเงินของรัฐแห่งหนึ่งซึ่งทำหน้าที่เป็นสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐ มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุน

ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ผ่านกลไกการค้ำประกันสินเชื่อ เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและช่วยให้ภาคธุรกิจสามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ภายใต้ภาวะวิกฤต โดยหน่วยงานดังกล่าวได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานเป็นการทำงานที่บ้าน (Work from Home) และภายหลังเมื่อสถานการณ์คลี่คลาย ได้มีการนำนโยบายการทำงานแบบผสมผสาน (Hybrid Working) มาใช้ พร้อมทั้งสนับสนุนอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการทำงานนอกสถานที่ เช่น คอมพิวเตอร์พกพา เพื่อเพิ่มความสะดวกและความยืดหยุ่นในการปฏิบัติงาน

อย่างไรก็ตาม ภายหลังการดำเนินนโยบายการทำงานแบบผสมผสาน พบว่ามีปัญหาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน โดยเฉพาะด้านแรงจูงใจในการทำงาน ซึ่งพนักงานบางส่วนมีแรงจูงใจลดลงจากการขาดการมีส่วนร่วมกับทีมและผู้บังคับบัญชา รวมถึงการขาดระบบการติดตามผลการทำงานที่ชัดเจน ส่งผลให้ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ลดลง นอกจากนี้ การโยกย้ายหรือการสับเปลี่ยนหน้าที่ในช่วงที่มีการใช้นโยบาย Hybrid Working ยังสร้างความสับสนในบทบาทหน้าที่และส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้งานของพนักงาน อีกทั้งในด้านการบริหารเวลา พบว่าพนักงานบางส่วนไม่สามารถจัดลำดับความสำคัญของงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อขาดการกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด ทำให้เวลาทำงานและเวลาส่วนตัวทับซ้อนกัน เกิดความล่าช้าในการส่งมอบงาน และส่งผลกระทบต่อการดำเนินภารกิจทางการเงินที่ต้องอาศัยความรวดเร็วและทันต่อสถานการณ์

ในช่วงปี พ.ศ. 2567–2568 หลายประเทศและองค์กรชั้นนำระดับโลก เช่น Amazon, Uber, JPMorgan Chase, Dell และ AT&T ได้ยกเลิกนโยบายการทำงานแบบผสมผสาน โดยให้เหตุผลด้านประสิทธิภาพการทำงานและปัญหาการสื่อสารภายในองค์กร อย่างไรก็ตาม ในประเทศไทย องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนจำนวนมากยังคงดำเนินนโยบายการทำงานแบบผสมผสานอย่างต่อเนื่อง (Sam Forsdick, 2025)

ดังนั้น การศึกษาเรื่องแรงจูงใจในการทำงานและการบริหารเวลาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานของพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง จึงมีความสำคัญ เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยด้านแรงจูงใจและการบริหารเวลาที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน และนำผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดและปรับปรุงนโยบายการทำงานให้เหมาะสม โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมแรงจูงใจในการทำงาน การบริหารเวลาอย่างมีประสิทธิภาพและการลด

ปัจจัยที่ส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานลดลง เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจในการทำงานแบบผสมผสานของพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง

2. เพื่อศึกษาระดับการบริหารเวลาในการทำงานแบบผสมผสานของพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง

3. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานของพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง

4. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง

5. แรงจูงใจในการทำงานและการบริหารเวลาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานของพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง

การทบทวนวรรณกรรม

การอธิบายประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานของพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่งจำเป็นต้องพิจารณาทั้งปัจจัยด้านแรงจูงใจในการทำงานและการบริหารเวลา งานวิจัยฉบับนี้จึงใช้กรอบแนวคิดหลัก 3 ประการ ได้แก่ แรงจูงใจในการทำงานและการบริหารเวลาที่ และประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสาน เพื่ออธิบายกลไกที่ส่งผลต่อด้านแรงจูงใจในการทำงานและประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานต่อองค์กร

แรงจูงใจในการทำงาน

สถานการณ์การทำงานปัจจุบัน ปัจจัยด้านลักษณะงาน สภาพแวดล้อม และแรงจูงใจในการทำงานนับเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน หากองค์กรสามารถจัดการปัจจัยดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม จะช่วยส่งเสริมให้พนักงานปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในทางตรงกันข้าม หากขาดปัจจัยที่จำเป็น อาจก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจและส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานโดยรวม

Herzberg (1959) ได้นำเสนอทฤษฎีสองปัจจัย (Two-Factor Theory) ซึ่งอธิบายว่าความพึงพอใจและความไม่พึงพอใจในการทำงานเกิดจากปัจจัยที่แตกต่างกัน ได้แก่ ปัจจัยจูงใจ ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับลักษณะของงานและช่วยสร้างความพึงพอใจในการทำงาน เช่น ความสำเร็จ การยอมรับนับถือ ลักษณะงาน ความรับผิดชอบ และความก้าวหน้าในอาชีพ และปัจจัยสุขอนามัย ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ช่วยป้องกันความไม่พึงพอใจในการทำงาน เช่น ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน นโยบายและการบริหารงาน สภาพการทำงาน ความมั่นคงในงาน และค่าตอบแทน

สอดคล้องกับแนวคิดของ Ivancevich, Konopaske และ Matteson (2014) ที่มองว่าปัจจัยด้านงานหมายถึงองค์ประกอบหรือเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับงาน หน้าที่ และบริบทของการปฏิบัติงาน ซึ่งมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจและประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร ขณะที่ Dessler (2020) ชี้ให้เห็นว่า การทำความเข้าใจปัจจัยด้านงานช่วยให้องค์กรสามารถออกแบบงานและระบบการบริหารที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมความพึงพอใจในการทำงานและเพิ่มประสิทธิภาพในระยะยาว

นอกจากนี้ ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs, 1943) อธิบายว่ามนุษย์มีความต้องการตามลำดับขั้นตั้งแต่ความต้องการพื้นฐานทางกายภาพ ความมั่นคงปลอดภัย ความรักและการเป็นส่วนหนึ่ง ความเคารพนับถือ จนถึงความต้องการบรรลุศักยภาพสูงสุด ซึ่งความต้องการเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจและพฤติกรรมในการทำงาน

ในทำนองเดียวกัน McClelland (1961) ได้นำเสนอทฤษฎีความต้องการในการจูงใจ โดยอธิบายว่าแรงจูงใจในการทำงานของบุคคลเกิดจากแรงผลักดันภายใน 3 ประการ ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ซึ่งสะท้อนความต้องการประสบความสำเร็จและพัฒนาตนเอง แรงจูงใจใฝ่อำนาจ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความต้องการมีอิทธิพลต่อผู้อื่น และแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ ซึ่งเน้นความต้องการการยอมรับและความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลรอบข้าง

จากความหมายต่าง ๆ ข้างต้น จึงสรุปได้ว่า แรงจูงใจในการทำงาน คือ ความพอใจและไม่พอใจในการทำงาน โดยมีองค์ประกอบหรือเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับงาน หน้าที่ สภาพแวดล้อม และบริบทของการปฏิบัติงาน ซึ่งมีอิทธิพลต่อความพึงใจและประสิทธิภาพการทำงาน โดยการทำความเข้าใจปัจจัยด้านงานช่วยให้องค์กรสามารถออกแบบให้เหมาะสม เพื่อ

จะส่งเสริมให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน และเพิ่มประสิทธิภาพในระยะยาว แรงจูงใจของบุคคลในการทำงาน โดยมีพื้นฐานจากความเชื่อที่ว่าพฤติกรรมของคนจะถูกกำหนดโดยความคาดหวังในผลลัพธ์ที่เกิดจากการกระทำของตนเองในการทำงาน

การบริหารเวลา

เวลาเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและมีอยู่อย่างจำกัด ไม่สามารถทดแทนหรือย้อนกลับได้ การบริหารเวลาจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิตและการทำงาน เนื่องจากการบริหารเวลาอย่างมีประสิทธิภาพช่วยเพิ่มประสิทธิผลในการใช้ชีวิตและการทำงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด การบริหารเวลาไม่เพียงใช้ในชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการวางแผน การจัดลำดับความสำคัญของงานที่ต้องทำ งานที่กำลังดำเนินการ และงานที่เสร็จสิ้นแล้ว เพื่อให้การใช้เวลาเกิดความคุ้มค่า

การบริหารเวลาเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล โดยนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายประการ Smith and Smith (1990) กล่าวว่า การบริหารเวลาหมายถึง การวางแผนและกำหนดระยะเวลาในการทำกิจกรรมอย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ขณะที่ Scott (1998) เห็นว่า การบริหารเวลาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับบุคคลที่ตระหนักถึงคุณค่าของเวลา หากขาดการเห็นคุณค่า ย่อมไม่สามารถดำรงชีวิตและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการบริหารเวลาไม่ใช่การทำงานให้เสร็จเร็วที่สุด แต่เป็นการทำงานอย่างมีประสิทธิผล

นอกจากนี้ ยังมีแนวคิดและเครื่องมือที่ช่วยในการบริหารเวลาอย่างเป็นระบบ เช่น วิธีการ ALPEN Method ของ Seiwert ซึ่งเป็นแนวทางการวางแผนประจำวันโดยเริ่มจากการบันทึกภารกิจ การประเมินระยะเวลา การเผื่อเวลาสำหรับเหตุการณ์ไม่คาดคิด การจัดลำดับความสำคัญของงาน และการตรวจสอบผลการดำเนินงาน เพื่อปรับปรุงการทำงานในอนาคต อีกทั้ง Time Management Matrix ของ Covey เป็นเครื่องมือที่ช่วยจัดลำดับงานตามความสำคัญและความเร่งด่วน ทำให้ผู้ใช้สามารถตัดสินใจเลือกทำงานที่ควรให้ความสำคัญได้อย่างเหมาะสม

นอกจากนี้ หลักการพาเรโตหรือกฎ 80/20 ของ Koch ยังชี้ให้เห็นว่า ผลลัพธ์ส่วนใหญ่เกิดจากความพยายามเพียงบางส่วน การมุ่งเน้นไปที่งานที่สำคัญที่สุดจึงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ในการทำงานได้อย่างมีนัยสำคัญ

ประสิทธิภาพการทำงาน

ภูวนัย เกษบุญชู (2550, อ้างถึงใน นางธัญญารัตน์ สาริกา, 2566) อธิบายว่า ประสิทธิภาพการทำงานคือความสามารถในการปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงอย่างรวดเร็ว ทันตามกำหนด และใช้ทรัพยากรอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด รวมถึงการนำเทคนิคต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้เพื่อลดขั้นตอนการทำงาน ขณะที่วิชชาภรณ์ เลิศสุบินรักษ์ (2561) มองว่าประสิทธิภาพการทำงานเป็นความสามารถของบุคลากรในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรอย่างมีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และสามารถลดต้นทุนและเวลาในการดำเนินงาน ซึ่งการพัฒนาประสิทธิภาพจึงเป็นการยกระดับศักยภาพของบุคลากรโดยตรง

ทฤษฎีประสิทธิภาพการทำงานของ Peterson and Plowman (1989) เสนอกรอบการประเมินประสิทธิภาพในลักษณะพหุมิติ โดยพิจารณาทั้งปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบในระยะยาวต่อสังคม ซึ่งในการประยุกต์ใช้มักเน้นการประเมินผลในมิติของคุณภาพงาน ปริมาณงาน เวลา และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎี Bounded Rationality ของ Simon (1960) ที่ชี้ให้เห็นว่าการตัดสินใจของผู้บริหารอยู่ภายใต้ข้อจำกัดด้านข้อมูลและเวลา จึงต้องอาศัยเครื่องมือและเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงแนวคิดการบริหารโดยมุ่งเน้นผลลัพธ์ของ Drucker (1964) ที่เน้นการตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน การบริหารเวลา และการวัดผลการปฏิบัติงานตามหลัก Management by Objectives

จากแนวคิดและความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพการทำงาน คือ ความสามารถในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยใช้ทรัพยากร เวลา และต้นทุนอย่างคุ้มค่า เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่มีคุณภาพสูงสุด ทั้งนี้ การประเมินประสิทธิภาพควรพิจารณาในหลายมิติ ครอบคลุมตั้งแต่กระบวนการทำงานไปจนถึงผลลัพธ์และผลกระทบในระยะยาว ภายใต้การบริหารและการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพตามข้อจำกัดของบริบทการทำงานในปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการทำงานและการบริหารเวลาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสาน

ของพนักงาน รวมถึงวิเคราะห์อิทธิพลของแรงจูงใจในการทำงานและการบริหารเวลาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานของพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่งที่เคยทำงานแบบผสมผสานขนาดกลุ่มตัวอย่างกำหนดโดยใช้สูตรของ Taro Yamane ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 กำหนดระดับความผิดพลาดไม่เกินร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำจำนวน 222 คน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจริงจำนวน 234 คน เพื่อป้องกันความผิดพลาดจากการเก็บตัวอย่างและป้องกันสำหรับการตอบแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นการแจกแบบสอบถามออนไลน์แก่พนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม ซึ่งพัฒนาขึ้นจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรในการวิจัย ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ (1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (2) แรงจูงใจในการทำงาน (3) การบริหารเวลา และ (4) ประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสาน ข้อคำถามในส่วนที่ 2–4 ใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

แบบสอบถามได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์และระเบียบวิธีวิจัย จากนั้นนำมาปรับปรุงให้มีความเหมาะสมและชัดเจน ก่อนนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างนำร่อง ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคพบว่า ตัวแปรทุกตัวมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือมีความน่าเชื่อถือและเหมาะสมสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ในช่วงเวลาที่กำหนด โดยผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและยืนยันการรักษาความลับของข้อมูลแก่ผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อมูลที่ได้รับนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและระดับของตัวแปรที่ศึกษา จากนั้นใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อทดสอบอิทธิพลของแรงจูงใจในการทำงานและการบริหารเวลาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานของพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่งตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยในส่วนนี้มุ่งรายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่งตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยจำนวน 234 คน โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน เพื่ออธิบายระดับของตัวแปรที่ศึกษาและทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ภาพรวมผลการวิจัยและผลการทดสอบสมมติฐาน

ตารางที่ 1 แสดงผลสรุปการทดสอบสมมติฐานการวิจัยทั้งสองข้อ เพื่อให้เห็นภาพรวมของผลการวิเคราะห์ก่อนนำเสนอรายละเอียดในลำดับถัดไป

สมมติฐาน	สถิติที่ใช้	ผลการทดสอบโดยสรุป	ข้อสรุป
สมมติฐานข้อที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลที่ต่างกันส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานแตกต่างกัน	One way ANOVA (เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน อายุการทำงาน)	พบความแตกต่างของประสิทธิภาพการทำงาน อายุ (F = 6.972, p = 0.000*) ตำแหน่งงาน (F = 2.492, p = 0.044*) ไม่พบความแตกต่างตามเพศ (p = 0.833) ระดับการศึกษา (p = 0.080) อายุการทำงาน (p = 0.259)	ยอมรับสมมติฐานเฉพาะปัจจัยส่วนบุคคลด้าน อายุ ตำแหน่งงานและปฏิเสธสมมติฐานในปัจจัยส่วนบุคคลอื่น
สมมติฐานข้อที่ 2 แรงจูงใจในการทำงานและการบริหารเวลาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสาน	Stepwise Multiple Regression Analysis	แบบจำลองมีนัยสำคัญทางสถิติ (F = 57.036 ,p < .001) Adjusted R Square = 0.546 ตัวแปรที่ส่งผลได้แก่ การบริหารเวลาด้านการตรวจสอบผล (β = 0.413, Sig < .05)	ยอมรับสมมติฐานโดยตัวแปรอิสระหลายมิติส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สมมติฐาน	สถิติที่ใช้	ผลการทดสอบโดยสรุป	ข้อสรุป
		ด้านลักษณะของอาชีพ (β = 0.317, Sig < .05) ด้านสภาพการทำงาน (β = 0.221, Sig < .05)	

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีจำนวนทั้งสิ้น 234 คน เป็นพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง โดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มี อายุอยู่ระหว่าง อายุ 31 – 35 ปี สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่าโดยส่วนมากมีระดับตำแหน่งงานผู้ชำนาญการและมีอายุการทำงาน 6 - 10 ปี

ระดับแรงจูงใจในการทำงาน การบริหารเวลา และประสิทธิภาพการทำงาน

ผลการวิเคราะห์เชิงพรรณนาพบว่าแรงจูงใจในการทำงานและการบริหารเวลาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานของพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยแรงจูงใจในการทำงานมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 (S.D. = 0.664) การบริหารเวลามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 (S.D. =0.579)และประสิทธิภาพการทำงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 (S.D. = 0.733) ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างรับรู้ถึงแรงจูงใจในการทำงาน การบริหารเวลาและประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานในระดับค่อนข้างสูง

ผลการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง ที่ต่างกันส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสาน

ผลการทดสอบความแตกต่างของประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง ที่มีอายุแตกต่างกัน (F = 6.972, Sig=0.000*) และที่มีตำแหน่งงานแตกต่างกันต่างกัน (F = 2.492, Sig=0.044*) ส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่าพนักงานที่มีอายุ

และตำแหน่งงานที่แตกต่างกันมีระดับประสิทธิภาพการทำงานไม่เท่ากัน ในขณะที่ปัจจัยส่วนบุคคลอื่น ได้แก่ เพศ (p = 0.833) ระดับการศึกษา (p = 0.080) และอายุการทำงาน (p = 0.259) ไม่พบความแตกต่างของประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ดังนั้น สมมติฐาน 1 จึงได้รับการยอมรับสมมติฐานบางส่วน เนื่องจากพบความแตกต่างของประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานตามปัจจัยด้าน อายุและตำแหน่งงาน

ผลการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 แรงจูงใจในการทำงานและการบริหารเวลาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานของพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง

ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบอิทธิพลของแรงจูงใจในการทำงานและการบริหารเวลาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน โดยรวม พบว่าแบบจำลองถดถอยมีนัยสำคัญทางสถิติ (F = 57.036 ,p < .001) และสามารถอธิบายความแปรปรวนของความผูกพันต่อองค์การได้ร้อยละ 54.6 (Adjusted R Square = 0.546) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

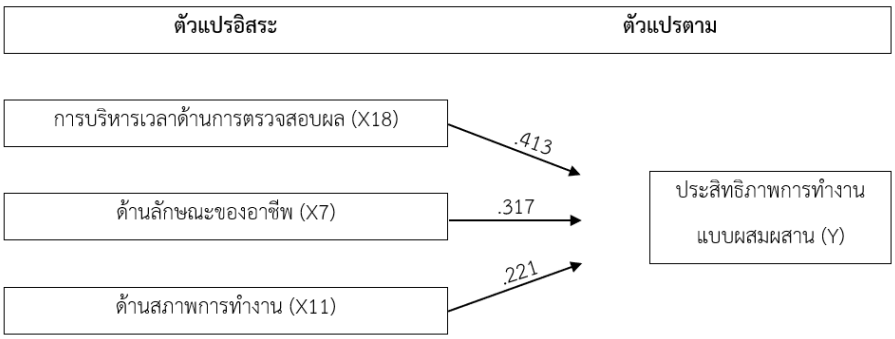
ตัวแปรพยากรณ์	ประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานของพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง				
	B	SE(B)	Beta	t	Sig
ค่าคงที่	1.017	.242		4.198	0.000
การบริหารเวลาด้านการตรวจสอบผล (X18)	.471	.066	.413	7.175	0.000
ด้านลักษณะของอาชีพ (X7)	.313	.090	.317	3.469	0.001
ด้านสภาพการทำงาน (X11)	.202	.073	.221	2.773	0.006
R = 0.745 ,R Square = 0.556 ,Adjusted R Square = 0.546 ,F = 57.036 ,Sig = .000					

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่เข้าสู่สมการถดถอย พบว่า การบริหารเวลาด้านการตรวจสอบผล เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานมากที่สุด (β = 0.413) รองลงมา คือ แรงจูงใจในการทำงานด้านลักษณะของอาชีพ (β = 0.317) และแรงจูงใจในการทำงานด้านสภาพการทำงาน (β = 0.221)

ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานของพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่งได้รับอิทธิพลจากการจัดการเวลาด้านการตรวจสอบผล ด้านลักษณะของอาชีพ ด้านสภาพการทำงาน ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสาน

ดังนั้น สมมติฐานที่ 2 จึงได้รับการยอมรับสมมติฐาน โดยตัวแปรอิสระหลายมิติส่งอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สามารถสรุปตัวแบบ (Model) ที่ได้จากผลการวิจัยพร้อมค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ หรือน้ำหนักความสำคัญของแต่ละปัจจัย ในรูปคะแนนมาตรฐานได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 ตัวแบบ (Model) จากผลการวิจัยพร้อมค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการทำงานและการบริหารเวลาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานของพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง รวมถึง ทดสอบความแตกต่างของประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานตามปัจจัยส่วน

บุคคล และวิเคราะห์อิทธิพลของแรงจูงใจในการทำงานและการบริหารเวลาที่มีต่อประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสาน ผลการวิจัยสามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการวิเคราะห์เชิงพรรณนาพบว่าพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่งมีแรงจูงใจในการทำงาน การบริหารเวลาและประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าพนักงานรับรู้ถึงแรงจูงใจในการทำงานและเข้าใจถึงการบริหารเวลา สอดคล้องกับงานวิจัยที่ สุภาวดี ไตรโยธี บุญมี ก่อบุญและวันเพ็ญ นันทะศรี (2565) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารเวลาของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 พบว่าการบริหารเวลาของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงจากมากไปน้อย คือ การจัดองค์การ การติดตามผลการใช้เวลาการจัดลำดับความสำคัญของงานการตั้งเป้าหมายและการวางแผนการใช้เวลา ซึ่งอาจเป็นเพราะว่ามีการจัดการเวลาอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า ผู้บริหารมีการนำหลักการบริหารเวลามาใช้เป็นเครื่องมือในการจัดองค์การ มีการกำหนดและการควบคุมการปฏิบัติงานให้บรรลุตามเวลาและวัตถุประสงค์เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพในหน้าที่รับผิดชอบ

เมื่อพิจารณาผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 พบว่า อายุ ($p = 0.000$) และตำแหน่งงาน ($p = 0.044$) แตกต่างกัน ประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่ปัจจัยส่วนบุคคลอื่น ได้แก่ เพศ ($p = 0.833$) ระดับการศึกษา ($p = 0.080$) อายุการทำงาน ($p = 0.259$) แตกต่างกัน ประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสาน ไม่แตกต่างกัน ผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า สะท้อนถึงปัจจัยเรื่องอายุ ตำแหน่งงาน ที่เชื่อมโยงกับความสามารถในการจัดการกับในคุณภาพของงาน ปริมาณงาน เวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ในแต่ละช่วงวัยจะมีลักษณะเฉพาะในการทำงานและการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ซึ่งจะสามารถนำไปปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพในด้านต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยที่ กมลศักดิ์ อินทสนและอภิชาติ พานสุวรรณ (2568) ได้ศึกษาปัจจัยแรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี พบว่า บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีอายุแตกต่างกัน มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรีแตกต่างกัน

ในส่วนสมมติฐานที่ 2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนยืนยันว่า แรงจูงใจในการทำงานและการบริหารเวลาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยแบบจำลองสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานได้ร้อยละ 54.60 เมื่อพิจารณาพบว่าการบริหารเวลาด้านการตรวจสอบผล (X18) เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานมากที่สุด (β = 0.413) รองลงมา คือ แรงจูงใจในการทำงานด้านลักษณะของอาชีพ (β = 0.317) และแรงจูงใจในการทำงานด้านสภาพการทำงาน (β = 0.221)

ผลการวิจัยในประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นว่าสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของความสามารถในการจัดการเวลาอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้รูปแบบการทำงานแบบผสมผสาน (Hybrid Work) เนื่องจากการทำงานในลักษณะดังกล่าวเปิดโอกาสให้พนักงานมีความยืดหยุ่นด้านสถานที่และเวลาในการทำงานมากขึ้นขณะเดียวกันก็เพิ่มความรับผิดชอบส่วนบุคคลในการวางแผนงาน การกำหนดลำดับความสำคัญของงาน และการควบคุมตนเองให้สามารถปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมายและระยะเวลาที่กำหนด พนักงานที่มีทักษะการบริหารเวลาที่ดีจึงสามารถลดความซ้ำซ้อนของงาน ลดความล่าช้า และเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานโดยรวมได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยที่ ธนัชชา ทรัพย์สิงห์ทองและวิชากร เฮงษฎีกุล (2564) ได้ศึกษาเรื่องแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่มีความสัมพันธ์ต่อการคงอยู่ในองค์กรของพนักงานธนาคารพาณิชย์ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุน มีความสัมพันธ์กับการคงอยู่ของพนักงานในองค์กร ในทิศทางเดียวกัน หมายความว่า เมื่อพนักงานมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับสูง ย่อมส่งผลให้พนักงานมีการคงอยู่ในองค์กรเพิ่มมากขึ้นด้วยซึ่งปัจจัยจูงใจที่มีความสัมพันธ์กับการคงอยู่โดยส่วนใหญ่ คือ ความก้าวหน้า รองลงมา คือ ความรับผิดชอบ ซึ่งหากองค์กรเล็งเห็นถึงความสามารถและให้โอกาสในการเติบโตในตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบย่อมทำให้พนักงานรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า เป็นส่วนหนึ่งขององค์กรและได้รับการยอมรับ

โดยสรุป ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานของพนักงานสถาบันการเงินรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่งปัจจัยสุขอนามัยและการบริหารเวลาส่งผลทางบวกต่อประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานของพนักงาน เนื่องจากส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย 1. องค์กรควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะการบริหารเวลาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยจัดอบรมด้านการวางแผนงาน การจัดลำดับความสำคัญ และการติดตามผลการทำงาน รวมถึงการส่งเสริมการปรับปรุงกระบวนการทำงานผ่านกิจกรรมด้านนวัตกรรม ทั้งนี้เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าการบริหารเวลามีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสานมากที่สุด ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและลดความซ้ำซ้อนของงานได้ 2. องค์กรควรปรับปรุงปัจจัยสุขอนามัย ได้แก่ ลักษณะงาน ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา นโยบายและการบริหารงาน สภาพแวดล้อมในการทำงาน ความมั่นคงในงาน และค่าตอบแทน ให้เหมาะสมกับการทำงานแบบผสมผสาน เนื่องจากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน องค์กรจึงควรทบทวนและปรับนโยบายที่เกี่ยวข้องเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจและความมั่นใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน 3. องค์กรควรออกแบบแนวทางการบริหารงานให้สอดคล้องกับช่วงอายุและตำแหน่งงาน เนื่องจากผลการศึกษาพบว่าความแตกต่างด้านอายุและตำแหน่งงานส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสาน ดังนั้นจึงควรพิจารณาการมอบหมายงาน รูปแบบการทำงาน และระดับความยืดหยุ่นในการทำงานให้เหมาะสมกับพนักงานแต่ละกลุ่ม 4. องค์กรควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ประกอบการกำหนดนโยบายการทำงานแบบผสมผสานในระยะยาว เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทขององค์กร อันจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและความพึงพอใจของพนักงานในระยะยาว **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังองค์กรเอกชน เพื่อเพิ่มความสามารถในการอ้างอิงและเปรียบเทียบผลการวิจัยในวงที่กว้างขึ้น 2. ควรศึกษาเพิ่มเติมตัวแปรอื่นที่อาจส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานแบบผสมผสาน เช่น ภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์กร เทคโนโลยีสารสนเทศ ความผูกพันต่อองค์กร และความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน เนื่องจากยังมีปัจจัยอื่นที่ไม่ได้รวมอยู่ในการศึกษาครั้งนี้ 3. ควรใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม เพื่อให้เข้าใจมุมมองและประสบการณ์ของพนักงานที่มีต่อการทำงานแบบผสมผสานได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น 4. ควรดำเนินการวิจัยเชิงเปรียบเทียบหรือเชิงเวลา เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของแรงจูงใจ การบริหารเวลา และประสิทธิภาพการทำงาน เมื่อองค์กรมีการปรับเปลี่ยนนโยบายหรือรูปแบบการทำงานแบบผสมผสานในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

กฤตพล ณ พัทลุง และ ปิยะมาศ สื่อสวัสดิ์วณิชย์. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบริษัทเอกชนในจังหวัดสงขลา. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(1), 218–233.

กมลศักดิ์ อินทสนธิ์, & อภิชาติ พานสุวรรณ. (2568). ปัจจัยแรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี. *วารสารบวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์*, 6(2), 189–203.

ชนะเอก เชี้ยวบางยาง, & สุภาสินีย์ ปริญญานิพนธ์. (2566). ปัจจัยการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี.*

ธนัชชา ทรัพย์สิงห์ทอง และ วิชากร เฮงษฎีกุล. (2564). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่มีความสัมพันธ์ต่อการคงอยู่ในองค์กรของพนักงานธนาคารพาณิชย์ในเขตกรุงเทพมหานคร. *Journal of Business Administration and Languages,* 9(2).

ธัณฐภรณ์ สิมมา. (2561). การบริหารเวลากับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นิชานันท์ วรรณกุล, สามารถ อัยกร และ ละมัย ร่มเย็น. (2565). อิทธิพลของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดสกลนคร. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร,* 19(87).

ปนัดดา กองมนต์. (2565). การสร้างแบบวัดการบริหารจัดการเวลาสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ปวีณา พริ้งเพราะ และ สุทธิ บุญผดุง. (2566). *แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรตามแนวคิดของ Frederick Herzberg.* การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 5.

ประเสริฐศักดิ์ โพธิ์ทอง และ ทศพล ปรีชาศิลป์. (2567). ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยด้านการทำงานจากที่บ้าน สภาพแวดล้อมในการทำงาน ความพึงพอใจและแรงจูงใจในการทำงานต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานหน่วยงานสนับสนุนของธนาคารพาณิชย์. *วารสารวิชาการวิทยาการจัดการวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์.*

รังสิญาพร แสงลับ. (2565). การปรับตัวสู่การทำงานวิถีใหม่ “การทำงานแบบผสมผสาน”. ใน *สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิรินญภัฐ สิทธิจักร์. (2565). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สุปริญญา คุ้มถนอม และ ทองฟู ศิริวงศ์. (2568). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานรัฐวิสาหกิจ. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 39(1).

สุภาวดี ไตรโยธี, บุญมี ก่อบุญ และ วันเพ็ญ นันทะศรี. (2565). การบริหารเวลาของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(6), 151–164.

อุทัยวรรณ จันทนพันธ์ และ อุไร สุทธิแย้ม. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเวลาของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 9(2).

Bloom, N. (2020). *How working from home works out.* Stanford Institute for Economic Policy Research.

Covey, S. R. (1994). *The 7 habits of highly effective people*. Free Press.

Covey, S. R., Merrill, A. R., & Merrill, R. R. (1994). *First things first*. Free Press.

Dessler, G. (2020). *Human resource management (16th ed.).* Pearson Education.

Drucker, P. F. (1964). *Managing for results*. Harper & Row.

Herzberg, F., Mausner, B., & Snyderman, B. B. (1959). *The motivation to work*. John Wiley & Sons.

Ivancevich, J. M., Konopaske, R., & Matteson, M. T. (2014). *Organizational behavior and management (10th ed.).* McGraw-Hill Education.

Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370–396. https://doi.org/10.1037/h0054346

McClelland, D. C. (1961). *Achieving society*. D. Van Nostrand.

Koch, R. (1998). *The 80/20 principle.* Doubleday.

ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารกับความสุขในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา*

RELATIONSHIPS BETWEEN SCHOOL ADMINISTRATORS' EMOTIONAL INTELLIGENCE AND HAPPINESS AT WORK OF TEACHER IN THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA

ภัทรวดี เกษมพงศ์[1], สุธาสินี วิยาภรณ์[2] และ ธัญศญา ธรรศโสภณ[3]

Pattaravadee Kasempong[1], Suthasinee Wiyaporn[2] and Thansaya Thassopon[3]

[1-3]หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

[1-3]Master of Education, Bangkok Thonburi University, Thailand

Corresponding Author's Email: 6733100203@bkkthon.ac.th

วันที่รับบทความ : 3 กุมภาพันธ์ 2569; วันแก้ไขบทความ 15 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 17 กุมภาพันธ์ 2569

Received 3 February 2026; Revised 15 February 2026; Accepted 17 February 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับความฉลาดทางอารมณ์ ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา 2) เพื่อศึกษาระดับของความสุขในการปฏิบัติของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาใน

Citation:

* ภัทรวดี เกษมพงศ์, สุธาสินี วิยาภรณ์ และ ธัญศญา ธรรศโสภณ. (2569). ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารกับความสุขในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1483-1501.

Pattaravadee Kasempong, Suthasinee Wiyaporn and Thansaya Thassopon. (2026). Relationships Between School Administrators' Emotional Intelligence And Happiness At Work Of Teacher In The Secondary Educational Service Area Office Phra Nakhon Si Ayutthaya. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1483-1501.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา และ 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับความสุขในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา จำนวน 302 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม เกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและความสุขในการปฏิบัติงานของครู สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัย พบว่า 1) ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) ความสุขในการปฏิบัติงานของครูโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และ 3) ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสุขในการปฏิบัติงานของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่าเมื่อผู้บริหารสถานศึกษามีความฉลาดทางอารมณ์สูงขึ้น จะส่งผลให้ครูมีความสุขในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

คำสำคัญ: ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา, ความสุขในการปฏิบัติงานของครู, การบริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the level of emotional intelligence of school administrators in schools under the Secondary Educational Service Area Office Phra Nakhon Si Ayutthaya; 2) to study the level of teachers' happiness at work in schools under the Secondary Educational Service Area Office Phra Nakhon Si Ayutthaya; 3) and to investigate the relationship between the emotional intelligence of school administrators and teachers' happiness at work in schools under the Secondary Educational Service Area Office Phra Nakhon Si Ayutthaya. The sample consisted of 302 teachers from schools under the Secondary Educational Service Area Office Phra Nakhon Si Ayutthaya. The research instrument was a questionnaire measuring the emotional intelligence of

school administrators and teachers' happiness at work. The statistics used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's product moment correlation coefficient.

The research findings revealed that: 1) the emotional intelligence of school administrators, overall and in each aspect, was at a high level; 2) teachers' happiness at work, overall and in each aspect, was at a high level; and 3) the emotional intelligence of school administrators was positively correlated with teachers' happiness at work at the .001 level of statistical significance, with the correlation coefficient at a high level. This indicates that higher emotional intelligence of school administrators leads to higher levels of teachers' happiness at work.

Keywords: Emotional Intelligence of School Administrators, Teachers' Happiness at Work, Educational Administration

บทนำ

การศึกษาถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ ทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะชีวิต และคุณธรรมจริยธรรม นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษย์ และการพัฒนาประเทศชาติอย่างยั่งยืน ระบบการศึกษาไทยจึงต้องการการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านโครงสร้างหลักสูตร การบริหารจัดการ การผลิตและพัฒนาครู ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ประเทศไทยได้ดำเนินการปฏิรูปการศึกษามาแล้วหลายระยะ โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมและทั่วถึง ทั้งในระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ภายใต้กรอบนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ได้กำหนดเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ โดยคนทุกช่วงวัยควรได้รับการพัฒนาในทุกมิติ การพัฒนากำลังคนสมรรถนะสูง ควบคู่กับสร้างวัฒนธรรมการทำงาน วัฒนธรรมองค์กร และสภาพแวดล้อมการทำงาน ที่เอื้อให้กำลังคนผลิตคุณภาพทำงานหรือแสดงศักยภาพได้อย่างเต็มที่ และทำงานอย่างมี

ความสุข (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) ความสุขถือเป็นภาวะทางจิตใจที่สำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการดำเนินชีวิต การทำงาน และความสัมพันธ์ต่อบุคคลรอบข้าง ความสุขไม่เพียงส่งผลต่อความรู้สึกพึงพอใจภายใน แต่ยังมีอิทธิพลต่อทัศนคติ พฤติกรรม และการรับรู้ของบุคคลในหลากหลายมิติ ซึ่งเชื่อมโยงกับทั้งสุขภาพจิต สุขภาพกาย และคุณภาพชีวิตโดยรวม ความสุขจึงมิได้ เป็นเพียงอารมณ์ชั่วขณะ แต่เป็นภาวะที่ควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนในทุกระดับ ทั้งในระดับบุคคล องค์กร และสังคม โดยเฉพาะในสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่มีความสัมพันธ์เชิงมนุษย์อย่างเข้มข้น ความสุขของบุคลากรจะเป็นรากฐานของการสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และนำสู่การเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน ความสุขคือการประเมินตนเองในด้านอารมณ์เชิงบวกและความพึงพอใจในชีวิต ซึ่งประกอบด้วยความถี่ของอารมณ์เชิงบวก ความถี่ของอารมณ์เชิงลบ (ในทางตรงกันข้าม) และความพึงพอใจโดยรวมในชีวิต (Ed Diener, 2009)

ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารหรือผู้นำ เป็นคุณลักษณะเชิงจิตวิทยาที่สะท้อนถึงความสามารถในการตระหนักรู้ ควบคุม และใช้ประโยชน์จากอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นอย่างเหมาะสมในบริบทของการทำงาน โดยเฉพาะในตำแหน่งผู้นำองค์กรด้านการศึกษา ซึ่งต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่หลากหลายและซับซ้อน ผู้บริหารที่มีความฉลาดทางอารมณ์สามารถรักษาสมดุลทางอารมณ์ภายใต้ความกดดัน การตัดสินใจอย่างรอบคอบ มีความเข้าใจในความรู้สึกของครูและบุคลากร และสามารถสร้างแรงจูงใจในเชิงบวกให้เกิดขึ้นในองค์กรได้อย่างยั่งยืน ทักษะนี้ ไม่สามารถแยกขาดจากบทบาทความเป็นผู้นำ หากผู้บริหารขาดความสามารถในด้านเหล่านี้ อาจส่งผลต่อบรรยากาศการทำงาน การบริหารคน และความร่วมมือภายในโรงเรียนความฉลาดทางอารมณ์จึงถือเป็นคุณลักษณะสำคัญที่สะท้อนถึงศักยภาพในการเป็นผู้นำ โดยเฉพาะในบริบทของสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารต้องทำงานร่วมกับบุคลากรหลากหลายกลุ่ม ทั้งครู เจ้าหน้าที่ นักเรียน และผู้ปกครอง ความสามารถในการตระหนักรู้และควบคุมอารมณ์ การเข้าใจความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น ตลอดจนการสร้างแรงจูงใจเชิงบวกในองค์กร ล้วนมีส่วนช่วยให้ผู้บริหารสามารถนำพาสถานศึกษาไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

ในปัจจุบัน ถึงแม้ว่าจะมีการตระหนักถึงความสำคัญของความสุขในการทำงานและความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารอย่างกว้างขวางในวงการศึกษา รวมถึงในสังกัดโรงเรียนที่ปฏิบัติงานอยู่ แต่ในความเป็นจริงกลับพบว่าสถานศึกษาจำนวนไม่น้อยยังประสบปัญหา

เกี่ยวกับบรรยากาศในการทำงานที่ไม่เอื้อต่อความสุขของครูและบุคลากร อาทิ การบริหารงานที่ขาดความยืดหยุ่น ผู้นำขาดความเข้าใจและการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพ การขาดแรงจูงใจจากภายในองค์กร ความเครียดจากภาระงานที่มากเกินไป หรือผู้บริหาร บางรายขาดทักษะในการจัดการอารมณ์ ไม่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับทีมงานได้ เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ ก็จะส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู หากครูไร้ความสุขซึ่งการปฏิบัติงานก็จะส่งผลต่องานนั้น ๆ ซึ่งอาจจะเกิดความเสียหาย ล่าช้า หรือไม่สำเร็จ เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาทักษะทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ให้มีความสามารถในการบริหารจัดการบุคลากรด้วยความเข้าใจ สร้างความสัมพันธ์เชิงบวก และส่งเสริมความสุขในการทำงานอย่างยั่งยืน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่มีความสุขสำหรับทั้งครูและนักเรียนอย่างแท้จริง

จากปัญหาดังกล่าว จึงเกิดความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารกับความสุขในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา โดยเฉพาะในบริบทของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายในด้านบริบทโรงเรียน บุคลากร และชุมชน การศึกษานี้จะช่วยให้เข้าใจถึงระดับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหาร และระดับความสุขในการทำงานของครู ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างสองปัจจัยนี้ ว่าเกี่ยวข้องกันอย่างไร โดยผลการวิจัยที่ได้จะสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในด้านความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อส่งเสริมบรรยากาศในการทำงานที่เอื้อต่อความสุขของครู ช่วยลดความตึงเครียดในการทำงาน เพิ่มแรงจูงใจ สร้างความผูกพันระหว่างครูกับองค์กร อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการวางนโยบายและจัดอบรมพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารได้อย่างตรงประเด็นและสอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษาในปัจจุบันอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

2. เพื่อศึกษาระดับความสุขในการปฏิบัติของครู โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับความสุขในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดความฉลาดทางอารมณ์

Gardner (1983) ได้ให้ความหมายของคำว่า ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นความสามารถทางอารมณ์ของแต่ละบุคคล จำแนกได้สองลักษณะ คือ 1. การรับรู้อารมณ์ของตนเอง (intrapersonal intelligence) หมายถึง การรับรู้ และสามารถจัดการกับอารมณ์ต่าง ๆ ของตนเองได้อย่างเหมาะสม และ 2. การรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น (interpersonal intelligence) หมายถึงการที่บุคคลความสามารถในการรับรู้ หรือตอบสนองต่ออารมณ์ และความต้องการของผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม

Mayer, J.D. & Salovey, P. (1997) ได้ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ไว้ว่า เป็น ความสามารถของบุคคลในการทำความความเข้าใจ จนสามารถสามารถแสดงอารมณ์นั้น ๆ ออกมาได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่ตนกำลังเผชิญอยู่ ตลอดจนสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ในทุกสถานการณ์ อารมณ์เป็นเพียงกระบวนการทางสมอง ขั้นพื้นฐาน 4 กลุ่ม ได้แก่ แรงจูงใจ อารมณ์ การคิด และจิตสำนึก

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2561) ได้ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ว่า หมายถึงความสามารถในการตระหนักและเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง สามารถควบคุมอารมณ์-และความต้องการของตนได้อย่างเหมาะสม มีความสามารถในการปรับตัวและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขสอดคล้องกับช่วงวัย โดยองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ประกอบ คือ ด้านดี ด้านเก่ง และด้านสุข

สรุปได้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์มีความหมายหลากหลายแง่มุม โดยเน้นถึงความสามารถของบุคคลในการรับรู้ เข้าใจ แสดงออก และควบคุมอารมณ์ของตนเอง รวมถึงการเข้าใจและตอบสนองต่ออารมณ์ของผู้อื่นได้ อย่างเหมาะสม ความสามารถดังกล่าวส่งผลต่อการดำรงชีวิต การทำงาน การสร้างความสัมพันธ์และการเผชิญกับแรงกดดันจากสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ หลายแนวคิดเน้นความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์กับการคิด การตัดสินใจและพฤติกรรมขณะที่แนวคิดในบริบทไทยยังเชื่อมโยงกับคุณธรรม ความดี และความสุขในการ

ใช้ชีวิต ทั้งนี้ ความฉลาดทางอารมณ์จึงถือเป็นทักษะสำคัญ ที่สามารถพัฒนาได้ และมีบทบาทอย่างมากในการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีในมิติต่าง ๆ ของมนุษย์

แนวคิดความสุขในการปฏิบัติงาน

Manion (2003) กล่าวว่า ความสุขในการทำงานเกิดจากการมีความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร ความรักและความผูกพันต่องานที่ปฏิบัติ ความรู้สึกภาคภูมิใจจากความสำเร็จในการทำงาน รวมถึงการได้รับการยอมรับจากองค์กร

Yin, H., et al. (2016) กล่าวว่า ความสุขในการทำงานของครูเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมในการทำงาน กลยุทธ์การควบคุมอารมณ์ และแรงสนับสนุนจากองค์กร

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) ความสุขของครูไทย เกิดจากการมีสมดุลในการใช้ชีวิตดูแลครอบครัว และการทำงาน มีสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดี การได้รับการยอมรับและโอกาสในการพัฒนา

สรุปได้ว่า ความสุขในการปฏิบัติงานของครู หมายถึง สภาวะทางจิตใจเชิงบวกที่ครูรู้สึก พึงพอใจ ภาคภูมิใจ และมีความผูกพันกับการทำงาน ครูที่มีความสุขจะรู้สึกมีคุณค่า ได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน ผู้บริหาร และนักเรียน มีแรงจูงใจภายในที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จ และรู้สึกว่างาน ที่ตนทำมีความหมายต่อผู้เรียนและองค์กร ความสุขดังกล่าวยังเกิดจากบรรยากาศในการทำงานที่เอื้อต่อความร่วมมือ ความมั่นคงในอาชีพและโอกาสในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารกับความสุขในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ ครูผู้สอน ที่ปฏิบัติงานโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ประจำปีการศึกษา 2568 จำนวน 1,365 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา, 2568) กลุ่มตัวอย่างคือ ครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา จำนวน

กลุ่มตัวอย่าง 302 คน คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางเครซี่ มอร์แกน (Krejcie & Morgan: 1970) ใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิอย่างเป็นสัดส่วน (Stratified Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่สร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสารตำรา ทฤษฎี และนิยามศัพท์เฉพาะเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน มีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบสำรวจรายการเลือกตอบ (Checklist) มีข้อคำถามจำนวน 4 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา จากครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 1) ด้านการตระหนักรู้ในตนเอง 2) ด้านการรู้จักควบคุมตนเอง 3) ด้านการแรงจูงใจ 4) ด้านการความเห็นอกเห็นใจ 5) ด้านการทักษะการเข้าสังคม มีข้อคำถามจำนวน 33 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความสุขในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 1) ด้านการติดต่อสัมพันธ์ 2) ด้านความรักในงาน 3) ความสำเร็จในงาน 4) ด้านการเป็นที่ยอมรับ มีข้อคำถามจำนวน 27 ข้อ

ตอนที่ 4 หาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับความสุขในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

3. ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบสอบถามเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับความสุขในการปฏิบัติงานของครู ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ภายหลังจากการสร้างแบบสอบถามตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนิยามศัพท์เฉพาะที่กำหนดไว้แล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผลการตรวจสอบพบว่าแบบสอบถามทุกข้อมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.50 – 1.00 แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือมีความตรงเชิงเนื้อหาอยู่ในระดับเหมาะสม จากนั้นผู้วิจัยได้นำแบบสอบถาม

ไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยนำข้อมูลที่ได้มาคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α-Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach, 1990) ซึ่งกำหนดเกณฑ์ค่าความเชื่อมั่นไม่น้อยกว่า 0.70 ผลการวิเคราะห์พบว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .98 แสดงว่าเครื่องมือที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริงเพื่อการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับดังนี้ 1) ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรีถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เพื่อให้ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล และแจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2) ผู้วิจัยขอความร่วมมือจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยาทำหนังสือถึงผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่ออนุญาตให้ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล 3) ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามถึงโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยาด้วย QR Code จาก Google Form และ 4) เมื่อได้รับข้อมูลตอบกลับ ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วน สมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกชุด จากนั้นนำผลการตอบไปจัดทำตามกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างมาทำการวิเคราะห์ ทางสถิติด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ใช้สถิติเพื่อหาค่าดังต่อไปนี้ 1) สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ (Frequncy) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) 2) สถิติที่ใช้ในการพัฒนาคุณภาพเครื่องมือวิจัย ได้แก่ ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ด้วยค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objectives Congruence: IOC) วิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตาม

วิธีของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient, 1994: 169) และ 3) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่การหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การกับการทำงานเป็นทีมของครู โดยหาค่าสัมประสิทธ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient)

ผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามตอบกลับมาที่มีความสมบูรณ์ของการให้ข้อมูลและเนื้อหา จากชุดแบบสอบถาม ทั้งสิ้น 302 ชุด สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ในรูปของการแจกแจงความถี่และร้อยละ

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
1. เพศ		
ชาย	197	65.20
หญิง	105	34.80
รวม	302	100.00
2. อายุ		
น้อยกว่า 30 ปี	160	53.00
30 – 39 ปี	64	21.20
40 – 49 ปี	22	7.30
ตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป	56	18.50
รวม	302	100.00
3. วุฒิการศึกษา		
ปริญญาตรี	194	64.20
ปริญญาโท	63	20.90
ปริญญาเอก	45	14.90
รวม	302	100.00

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
4. ประสบการณ์การทำงาน		
ต่ำกว่า 5 ปี	114	37.70
5 – 10 ปี	71	23.50
10 ปีขึ้นไป	117	38.70
รวม	302	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 302 คน สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นเพศชาย จำนวน 197 คน คิดเป็นร้อยละ 65.20 รองลงมาคือ เพศหญิง จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 34.80 มีอายุน้อยกว่า 30 ปี จำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 53.00 รองลงมาคืออายุระหว่าง30 – 39 ปี จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 21.20 มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 194 คน คิดเป็นร้อยละ 64.20 ปริญญาโท จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 20.90 และมีประสบการณ์การทำงาน 10 ปีขึ้นไป จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 38.70 รองลงมาคือ ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 114 คิดเป็นร้อยละ 37.70 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ด้านการรู้จักตนเอง	4.03	0.800	มาก
ด้านการควบคุมตนเอง	4.09	0.813	มาก
ด้านแรงจูงใจภายใน	4.10	0.826	มาก
ด้านความเห็นอกเห็นใจ	4.12	0.812	มาก
ทักษะทางสังคม	4.16	0.719	มาก
รวม	**4.10**	**0.748**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า การศึกษาเกี่ยวกับระดับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ภาพรวมและ

รายด้านอยู่ในระดับมาก $\bar{x}$ = 4.10 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านด้านทักษะทางสังคมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด $\bar{x}$ = 4.16 รองลงมาคือด้านความเห็นอกเห็นใจ $\bar{x}$ = 4.12 และด้านการรู้จักตนเองมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด $\bar{x}$ = 4.03

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความสุขในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

ระดับความสุขในการปฏิบัติงานของครู	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ด้านการติดต่อสัมพันธ์	4.13	0.794	มาก
ด้านความรักในงาน	4.15	0.784	มาก
ด้านความสำเร็จในงาน	4.17	0.785	มาก
ด้านการเป็นที่ยอมรับ	4.17	0.770	มาก
รวม	**4.15**	**0.749**	**มาก**

จากตารางที่ 3 พบว่า การศึกษาระดับความสุขในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมและรายข้อ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านความสำเร็จในงานและด้านความรับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากัน $\bar{x}$ = 4.17 รองลงมาคือด้านความรักในงาน $\bar{x}$ =4.15 และด้านการติดต่อสัมพันธ์มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด $\bar{x}$ = 4.13

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับความสุขในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

ความสุขในการปฏิบัติงานของครู	ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา					
	ด้านการรู้จักตนเอง(X_1)	ด้านการควบคุมตนเอง (X_2)	ด้านแรงจูงใจภายใน (X_3)	ด้านความเห็นอกเห็นใจ (X_4)	ทักษะทางสังคม(X_5)	ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา(X)
ด้านการติดต่อสัมพันธ์ (Y_1)	0.843***	0.853***	0.838***	0.838***	0.826***	0.892***
ด้านความรักในงาน (Y_2)	0.815***	0.815***	0.838***	0.816***	0.854***	0.878***
ด้านความสำเร็จในงาน (Y_3)	0.798***	0.809***	0.812***	0.852***	0.820***	0.869***
ด้านการเป็นที่ยอมรับ (Y_4)	0.833***	0.849***	0.813***	0.776***	0.797***	0.864***
ความสุขในการปฏิบัติงานของครูโดยรวม (Y)	0.860***	0.869***	0.863***	0.858***	0.862***	0.916***

*** p< .001

จากตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับความสุขในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับความสุขในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยเป็นความสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.776 - 0.916 ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันเชิงบวกอยู่ในระดับสูงมาก (r=.960) ความสัมพันธ์ระหว่างมิติย่อยความสุขในการปฏิบัติงานของครู (Y_1– Y_4) กับมิติย่อยของความฉลาดทางอารมณ์ (X_1–X_5) มีค่าสหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.776 – 0.854 ทุกค่าเป็นความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง แปลว่า เมื่อผู้บริหารมีความฉลาดทางอารมณ์ในแต่ละด้านสูงขึ้น ความสุขในการปฏิบัติงานของครูในทุกมิติก็มีแนวโน้มสูงขึ้นตามไปด้วย

อภิปรายผล

จากการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับความสุขในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา มีประเด็นสำคัญนำมาอภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรายด้าน พบว่าด้านทักษะทางสังคมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านความเห็นอกเห็นใจ ด้านแรงจูงใจภายใน ด้านการควบคุมตนเอง และด้านการรู้จักตนเอง ตามลำดับ ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีศักยภาพด้านการบริหารจัดการอารมณ์และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ในระดับที่เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ของผู้นำทางการศึกษา ซึ่งต้องทำงานร่วมกับครูและบุคลากรที่มีความแตกต่างหลากหลายทั้งด้านความคิด ประสบการณ์ และอารมณ์ความรู้สึกผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Goleman (1998) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงจะสามารถบริหารจัดการตนเองและผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะทักษะทางสังคมและความเห็นอกเห็นใจ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำทางการศึกษา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนินทร แดงทองดี, ชนมณี ศิลานุกิจ (2025) ที่กล่าวว่าผู้บริหารสถานศึกษาสามารถรับรู้ วิเคราะห์ และบริหารจัดการอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทของการบริหารสถานศึกษาผู้บริหารที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงจะสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างยืดหยุ่น ควบคุมการแสดงออกทางอารมณ์ให้เหมาะสมกับกาลเทศะ และสร้างแรงจูงใจให้กับตนเองและทีมงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การที่ผู้บริหารสถานศึกษามีความฉลาดทางอารมณ์ในระดับสูงย่อมส่งผลดีต่อประสิทธิภาพในการบริหารงาน การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสถานศึกษา อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้เกิดความสุข ความสำเร็จ และบรรยากาศการทำงานที่ดีในสถานศึกษา

2. ความสุขในการปฏิบัติงานของครูโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านความสำเร็จในงานและด้านการเป็นที่ยอมรับ รองลงมาคือด้านความรักในงาน และด้านการติดต่อสัมพันธ์ตามลำดับ ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าครูมีความรู้สึกภาคภูมิใจในผลสำเร็จจากการปฏิบัติงานของตนเอง ได้รับการยอมรับ เห็นคุณค่าในบทบาทหน้าที่ และมีความหมายต่อองค์กรและผู้เรียน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งเสริมให้

ครูเกิดความสุขในการทำงานอย่างยั่งยืน เพราะความสุขในการทำงานเกิดจากความสัมพันธ์ที่ดี ความรักในงาน ความสำเร็จในงาน และการเป็นที่ยอมรับในองค์กร Manion (2003) ผลการวิจัยในประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Herzberg (1966) ที่อธิบายว่า ความสำเร็จ ในงาน การได้รับการยอมรับ และความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน เป็นปัจจัยจูงใจที่มีบทบาทสำคัญต่อความพึงพอใจและความสุขในการทำงานของบุคลากร ปัจจัยเหล่านี้ช่วยกระตุ้นให้บุคลากรเกิดความมุ่งมั่น ทุ่มเท และมีทัศนคติเชิงบวกต่อการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของวิชาชีพครูที่ต้องอาศัยทั้งความรู้ ความสามารถ และความเสียสละ เมื่อครูได้รับการสนับสนุนและการยอมรับอย่างเหมาะสม ย่อมส่งผลให้ครูเกิดความสุขและมีประสิทธิภาพในการทำงานมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิภาวี สุขหร่อง (2560) ว่าการปฏิบัติงานร่วมกันเป็นทีมให้ความไว้วางใจและยอมรับซึ่งกันและกัน มีการพัฒนางานให้ประสบความสำเร็จอย่างสม่ำเสมอ และเพื่อนร่วมงานแต่ละท่านรู้สึกยินดีที่มีโอกาสร่วมงานกัน และเป็นที่ปรึกษาที่ดีให้แก่สมาชิกในทีมได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนการทำงานประสบความสำเร็จ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกษมา ช่วยยิ้ม (2563) ในผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพความสุขในการทำงานของผู้บริหารและครูในสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 พบว่าสภาพความสุขในการทำงาน มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการติดต่อสัมพันธ์ ด้านความรักในงาน ด้าน ความสำเร็จในงาน ด้านการเป็นที่ยอมรับ และด้านความพึงพอใจในงานและมีองค์ประกอบย่อย 66 องค์ประกอบ 2) ผลการพัฒนารูปแบบการสร้างความสุขในการทำงานของผู้บริหารและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุราษฎร์ธานี เขต 2 พบว่า รูปแบบ การสร้างความสุขในการทำงาน ของผู้บริหารและครูในสถานศึกษา ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ เป้าหมาย รูปแบบการสร้างความสุขในการทำงานของผู้บริหารและครูในสถานศึกษา องค์ประกอบ และตัวชี้วัดของรูปแบบการสร้างความสุขในการทำงานของผู้บริหารและครูในสถานศึกษา และการบริหารจัดการ เพื่อสนับสนุนการสร้างความสุขในการทำงาน ในการนำแนวทางไปใช้ในทำการ กำหนดเป็นองค์ประกอบของร่างรูปแบบการสร้างความสุขในการทำงานของผู้บริหารและครูในสถานศึกษา และ 3) ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการสร้างความสุขในการทำงาน ของผู้บริหารและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี

เขต 2 พบว่า ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการสร้างความสุขในการทำงาน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก

3. ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับความสุขในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา อธิบายได้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสุขในการปฏิบัติงานของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.776 – 0.916 ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง และสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาภาพรวม พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวม มีความสัมพันธ์กับความสุขในการปฏิบัติงานของครูโดยรวมในระดับสูง (r = 0.916) แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารที่สามารถรู้จักและควบคุมอารมณ์ของตนเอง มีแรงจูงใจภายใน มีความเห็นอกเห็นใจ และมีทักษะทางสังคมที่ดี จะส่งผลให้ครูเกิดความรู้สึกพึงพอใจภาคภูมิใจ และมีความสุขในการปฏิบัติงานมากขึ้น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Goleman (2000) ที่ระบุว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อทัศนคติ ความรู้สึก และแรงจูงใจในการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชา รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Boyatzis และ McKee (2005) ที่พบว่า ผู้นำที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงสามารถสร้างบรรยากาศการทำงานเชิงบวก และส่งผลต่อความผูกพันและความสุขของบุคลากรในองค์กร นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยในบริบทการศึกษาของ วลัยพร ศรีรัตน์, ชนะศึก นิชานนท์, สุขุม เฉลยทรัพย์ (2565) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารจะต้องรู้สึกเห็นใจผู้อื่นเห็นอกเห็นใจเมื่อผู้ร่วมงานประสบปัญหา จะต้องรับฟังและสนับสนุนผู้ร่วมงานสามารถวิเคราะห์งานเพื่อมอบหมายงานให้สอดคล้องกับความสามารถของผู้ร่วมงานได้อย่างเหมาะสม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา พบว่า 1) ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก 2) ความสุขในการปฏิบัติงานของครูโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และ 3) ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสุขในการปฏิบัติงานของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 **ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้** มีดังนี้ 1) สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา

โดยเฉพาะด้านทักษะทางสังคม และด้านความเห็นอกเห็นใจ เพื่อส่งเสริมบรรยากาศการทำงานเชิงบวกและเพิ่มความสุขในการปฏิบัติงานของครูให้มีความสุขในการทำงานมากยิ่งขึ้น 2) ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เช่น การสื่อสารอย่างเข้าใจ การรับฟังความคิดเห็น และการให้การยอมรับครูอย่างเหมาะสม เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจและความผูกพันของครูต่อองค์กร **ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ในการวิจัยครั้งต่อไป** ดังนี้ 1) มีการศึกษาวิจัยเชิงลึกหรือเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เช่น การสัมภาษณ์ผู้บริหารและครู เพื่ออธิบายสาเหตุและกระบวนการที่ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงานของครูได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น 2) ขยายขอบเขตการวิจัยไปยังสถานศึกษาสังกัดอื่น หรือใช้ตัวแปรเพิ่มเติม เช่น ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ วัฒนธรรมองค์กร หรือความผูกพันต่อองค์กรเพื่อเปรียบเทียบและพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมความสุขในการทำงานของครูอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กษมา ช่วยยิ้ม. (2563). *การพัฒนารูปแบบการสร้างความสุขในการทำงานของผู้บริหารและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุราษฎร์ธานี เขต 2*. สุราษฎร์ธานี: สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์.

ชนินทร แดงทองดี และ ชนมณี ศิลานุกิจ. (2568). ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครเขต 1. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วลัยพร ศรีรัตน์, ชนะศึก นิชานนท์ และ สุขุม เฉลยทรัพย์. (2565). รูปแบบเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. *วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต*, 6(10), 408-422

วิภาวี สุขหร่อง. (2560). ความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนบางบ่อวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6. ใน *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570).* กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564).* กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563).*รายงานสถานภาพความสุขของครูไทย.* กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

Boyatzis, R. E., & McKee, A. (2005). *Resonant Leadership*. Boston: Harvard Business School Press.

Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing*. (5th ed.). New York, NY: Harper & Row.

Diener, E. (Ed.). (2009). *The science of well-being: The collected works of Ed Diener*. Springer Science & Business Media.

Gardner, H. (1983). *Frames of Mind: A Theory of Multiple Intelligences*. New York: Basic Books.

Goleman, D. (1998). *Working with Emotional Intelligence.* New York: Bantam Books.

Goleman, D. (2000). *Leadership That Gets Results.* Harvard Business Review.

Herzberg, F. (1966). *Work and the Nature of Man.* Cleveland: World Publishing.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.

Manion, J. (2003). Joy at work: A core strategy for organizational success. *The Journal of Nursing Administration,* 33(12), 652–659.

Mayer, J.D. and Salovey, P. (1997) *What Is Emotional Intelligence? Emotional Development and Emotional Intelligence: Implications for Educators.* Basic Books, New York, 3-31.

Yin, H., et al. (2016). Work environment characteristics and teacher well-being: The mediation of emotion regulation strategies. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 13(9), 907.

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะทางวิทยาศาสตร์ ในรายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ของชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต1*

IMPROVING ACADEMIC ACHIEVEMENT AND SCIENCE SKILLS IN THE SCIENCE AND TECHNOLOGY SUBJECT FOR GRADE 1 STUDENTS THROUGH THE GPAS 5 STEPS LEARNING MODEL IN COLLABORATION WITH BOARD GAME THE UBON RATCHATHANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

ณัฐอภิชญา มารมย์[1], ระพิน ชูชื่น[2] และ จรูญ คูณมี[3]

Nat-Apichaya Marom[1], Rapin Chuchuen[2] And Jaroon Koonmee[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยราชธานี

[1-3]Ratchathani University, Thailand

Corresponding Author's Email: Varietly123@Gmail.com

วันที่รับบทความ : 3 กุมภาพันธ์ 2569; วันแก้ไขบทความ 9 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 11 กุมภาพันธ์ 2569

Received 3 February 2026; Revised 9 February 2026; Accepted 11 February 2026

Citation:

* ณัฐอภิชญา มารมย์, ระพิน ชูชื่น และ จรูญ คูณมี. (2569). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะทางวิทยาศาสตร์ ในรายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ของชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต1. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1502-1519.

Nat-Apichaya Marom, Rapin Chuchuen And Jaroon Koonmee. (2026). Improving Academic Achievement And Science Skills In The Science And Technology Subject For Grade 1 Students Through The Gpas 5 Steps Learning Model In Collaboration With Board Game The Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area Office 1. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1502-1519.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

บทคัดย่อ

การวิจัยมีจุดประสงค์ 1) เพื่อหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์80/80 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ก่อนและหลังการเรียนรู้ แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม 3) เพื่อเปรียบเทียบทักษะทางวิทยาศาสตร์ โดยใช้แบบวัดทักษะการสังเกตและ การจำแนกแบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านทุ่งขุนใหญ่ จำนวน 20 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 โดยการเลือกแบบกลุ่ม (Cluster Random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ แบบวัดทักษะการสังเกตและการจำแนก แบบสอบถามความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ และการทดสอบค่าทีแบบ Dependent Sample

ผลการวิจัยพบว่า

1) ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80.58/80.25

2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

3) ทักษะการสังเกตและการจำแนกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

4) ความพึงพอใจของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps, บอร์ดเกมส์, ทักษะทางวิทยาศาสตร์

Abstract

The purposes of this research were: 1) to determine the efficiency of lesson plans based on the GPAS 5 Steps learning approach integrated with board

games according to the 80/80 criterion; 2) to compare students' learning achievement before and after learning through the GPAS 5 Steps learning approach integrated with board games; 3) to compare students' scientific skills, specifically observation and classification skills, before and after learning through the GPAS 5 Steps learning approach integrated with board games; and 4) to study students' satisfaction toward learning through the GPAS 5 Steps learning approach integrated with board games.

The sample group consisted of 20 Grade 1 students at Ban Thung Khun Yai School in the first semester of the 2025 academic year, selected by cluster random sampling. The research instruments included lesson plans, a learning achievement test, an observation and classification skills assessment, and a student satisfaction questionnaire. Data were analyzed using mean, percentage, standard deviation, lesson plan efficiency analysis, and a dependent samples t-test.

The research results revealed that:

1) the efficiency of the lesson plans based on the GPAS 5 Steps learning approach
integrated with board games for Grade 1 students met the 80/80 criterion at 80.58/80.25;

2) students' learning achievement after learning through the GPAS 5 Steps learning
approach integrated with board games was significantly higher than before learning at the .05 level;

3) students' observation and classification skills after learning through the GPAS 5 Steps
learning approach integrated with board games were significantly higher than before learning at the .05 level; and

4) students' satisfaction toward learning through the GPAS 5 Steps learning approach

integrated with board games was at the highest level overall.

Keywords: GPAS 5 Steps Learning, Board Games, Science Skill.

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคนและพัฒนาชาติ เพื่อให้ประชากรมีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถดำรงชีวิตในสังคมศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเป็นปกติสุข สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560 - 2579) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพคนไทยให้มีทักษะความรู้ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยเฉพาะกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของประเทศผ่านนวัตกรรมและเทคโนโลยี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

จากรายงานผลการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (PISA) ปี 2022 พบว่านักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยด้านวิทยาศาสตร์เพียง 409 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของ OECD และถือเป็นคะแนนที่ต่ำสุดเป็นประวัติการณ์นับตั้งแต่เข้าร่วมการทดสอบ สภาพปัญหานี้สอดคล้องกับสถานการณ์ในสถานศึกษาหลายแห่ง เช่น โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 4 เมือง 4 รวมถึงโรงเรียนบ้านทุ่งขุนใหญ่ ที่พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ (O-NET) มีแนวโน้มต่ำลงอย่างต่อเนื่อง โดยในปีการศึกษา 2567 มีคะแนนเฉลี่ยเพียงร้อยละ 39.34 สาเหตุสำคัญประการหนึ่งเกิดจากเนื้อหาวิชาที่มีความซับซ้อน ทำให้นักเรียนเกิดความสับสนและเบื่อหน่าย ประกอบกับการจัดการเรียนการสอนที่ยังเน้นการบรรยายเฉพาะเนื้อหา ทำให้ผู้เรียนขาดทักษะการคิดวิเคราะห์และการปฏิบัติจริง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจนำการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ซึ่งเป็นรูปแบบ Active Learning มาใช้จัดการเรียนรู้ โดยกระบวนการนี้จะเน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล การคิดวิเคราะห์ การนำความรู้ไปใช้ การสร้างสรรค์ และการสื่อสาร ผู้วิจัยได้เลือกนำ "บอร์ดเกม" (Board Game) มาใช้ร่วมในการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากเป็นนวัตกรรมที่ช่วยจำลองสถานการณ์ให้บทเรียนมีความเป็นรูปธรรม เข้าใจง่าย และดึงดูดความสนใจของผู้เรียนผ่านประสบการณ์ตรงที่สนุกสนาน (รัชนีวรรณ ตั้งภักดี, 2565)

ผู้วิจัยจึงมุ่งพัฒนาทักษะทางวิทยาศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านทุ่งขุนใหญ่ โดยการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง ของเล่นแสนสนุกและของใช้ใกล้ตัว เพื่อให้เป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนในการพัฒนานักเรียนให้มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ทักษะทางวิทยาศาสตร์โดยกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกมในวิชา วิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์80/80

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ โดยกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม

3. เพื่อเปรียบเทียบทักษะทางวิทยาศาสตร์ โดยกระบวนการจัดการเรียนรู้ แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกมในวิชา วิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 วิชา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ GPAS 5 Steps

กรอบการพัฒนาการคิด โดยใช้กระบวนการ GPAS เกิดขึ้นจากการที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องการหารูปแบบแนวทางในการพัฒนาการคิดให้กับนักเรียนกรอบการพัฒนา หรือโครงสร้างทักษะกระบวนการคิด 4 ประการ คือ การรวบรวมและเลือกข้อมูล(Gathering) การจัดกระทำข้อมูล (Processing) การประยุกต์ใช้ความรู้ (Applying) และการกำกับตนเอง (Self - Regulating) เรียกย่อ ๆ ว่า GPAS โดยนำอักษรภาษาอังกฤษตัวแรกของโครงสร้าง ทักษะกระบวนการคิดนั้นมาใช้ และต่อมา สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (2561) ได้นำกระบวนการเรียนรู้แบบ 5 Steps มาบูรณาการเข้ากับโครงสร้างทักษะการคิด GPAS เป็นกระบวนการเรียนรู้แบบGPAS 5

Steps โดยเพิ่มเติมขั้นสื่อสารและนำเสนอ (Applying the Communication Skill) เข้าไปในขั้นตอนการออกแบบการเรียนรู้ จึงกล่าวได้ว่า การจัดการเรียนรู้ GPAS 5 Steps หรือกระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบ (GPAS 5 Steps) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถถักทอความรู้ ทักษะกระบวนการ และค่านิยมอย่างกลมกลืนในกระบวนการขั้นต่าง ๆ โดยไม่ติดกับเนื้อหาวิชาจึงสามารถนำไปใช้ได้กับทุกวิชาและการเรียนรู้ที่ต้องใช้ศาสตร์ต่าง ๆ มาสัมพันธ์กัน เมื่อนักเรียนมีความสนใจความถนัดด้านใด สามารถเริ่มจากคำถามข้อสงสัยของตนหรือของกลุ่ม แล้วแสวงหาข้อมูลเพื่อวิเคราะห์สังเคราะห์เป็นความรู้ที่เป็นหลักการแล้วนำหลักการที่ได้ไปประยุกต์ใช้สร้างผลงานนวัตกรรมที่ 21 นำไปใช้ประโยชน์กับชุมชน มีการประเมินกำกับตนเอง ประเมินผลที่เป็นคุณค่าต่อสังคม รวมทั้งสิ่งที่ต้องพัฒนาต่อไป เกิดเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติในสภาพจริงของชุมชนแล้วจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาสมรรถนะของนักเรียนซึ่งสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงตนเองและสังคม(พรพรรณ ศรีหาวงศ์, 2562)

สรุป กระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบ (GPAS 5 Steps) จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาสมรรถนะ เพื่อการเปลี่ยนแปลงตามทิศทางของการเรียนรู้ที่จะช่วยสร้างอนาคตที่ดี

2. แนวคิดเกี่ยวกับการใช้บอร์ดเกม (Board Game)

วรัตต์ อินทสระ (2562) กล่าวไว้ว่า ความหมายของบอร์ดเกม คือ สื่อในการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งซึ่งออกแบบ มาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานไปพร้อมๆกับการได้รับความรู้โดยสอดแทรกเนื้อหาทั้งหมดในการเรียนรู้นั้น ๆ เอาไว้ภายในเกม ให้ผู้เรียนได้ ลงมือเล่นเกม

สุรศักดิ์ แซ่ลิ้ม (2564) กล่าวไว้ว่า ความหมายของบอร์ดเกม คือ การสอนผ่านเกม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยผสมผสานระหว่างเกมกับเนื้อหาสาระอย่างลงตัว

สรุปได้ว่า ความหมายของบอร์ดเกมบอร์ดเกม คือ การที่มีการเล่นบนกระดานหรือพื้นที่ ที่กำหนดไว้ หรือผ่านทางออนไลน์ โดยใช้ชิ้นส่วน ตัวหมาก ไพ่ หรืออุปกรณ์ประกอบอื่น ๆ เพื่อให้ผู้เล่นปฏิบัติตามกติกาที่กำหนดไว้ร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์ในการแข่งขัน ร่วมมือ หรือแก้ปัญหาเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามเป้าหมายของเกม บอร์ดเกมเป็นสื่อการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่นำโครงสร้างของเกมมาใช้กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการมีส่วนร่วม

สนุกสนาน และเรียนรู้จากสถานการณ์จำลอง โดยช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์การแก้ปัญหา การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม ตลอดจนการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้

3. แนวคิดเกี่ยวกับทักษะทางวิทยาศาสตร์

สงัด อุทรานันท์ (2525) กล่าวไว้ว่า ทักษะว่าเป็นความชำนาญในการ ปฏิบัติงานชนิดใดชนิดหนึ่ง คำว่า “ทักษะ ใช้ได้ทั้งในลักษะของสติปัญญาและทางด้านร่างกาย เช่น การที่บุคคลสามารถคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง แม่นยำ ถือว่าบุคคลนั้นมีทักษะในการ คิดแก้ปัญหา

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์ (2528) กล่าวไว้ว่า ความหมายของทักษะ เป็นลักษณะของพฤติกรรม ที่แสดงถึงความสามารถในการแสดงออกได้ต่อเนื่อง หรือการประสานกันของอวัยวะต่าง ๆของร่างกายหรือความคิดที่โต้ตอบต่อปัญหาได้คล่องแคล่วถูกต้อง จนเป็นนิสัยหรือเป็นแบบอัตโนมัติ

สรุปได้ว่า ความหมายของทักษะทางวิทยศาสตร์ คือ ความชำนาญหรือลักษณะ ของพฤติกรรมที่แสดงถึงความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ถูกต้องและแม่นยำ เป็นการแสดงออกที่ต่อเนื่องและประสานกันของอวัยวะส่วนต่าง ๆ ทั้งด้านร่างกายและความคิดที่โต้ตอบต่อปัญหาได้อย่างคล่องแคล่วถูกต้องจนเป็นนิสัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม โดยทำการทดสอบก่อนเรียน จากนั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่กำหนด และทดสอบหลังเรียน พร้อมทั้งประเมินทักษะทางวิทยาศาสตร์และความพึงพอใจของนักเรียน

รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง **(**Experimental Research) โดยมีการทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม เป็นระยะเวลา 5 สัปดาห์ รวม 10 ชั่วโมง

ตัวแปรต้น ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบการจัดการเรียนรู้ แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม

ตัวแปรตาม ได้แก่

1. ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ของนักเรียน โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม

3. ทักษะทางวิทยาศาสตร์การสังเกตและการจำแนก ของนักเรียน

4. ความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีโดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Stepsร่วมกับบอร์ดเกม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2568 ในกลุ่มโรงเรียนเครือข่ายสถานศึกษา เมือง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 จำนวน 7 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 195 คน(โรงเรียนเครือข่ายสถานศึกษา เมือง 4,2568)

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านทุ่งขุนใหญ่ ปีการศึกษา 2568 จำนวน 20 คน วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะทางวิทยาศาสตร์ ในรายวิชาวิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยี ของชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต1 ใช้เครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง ของเล่นแสนสนุกและของใช้ใกล้ตัว จำนวน 8 แผน

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนเป็นแบบปรนัย 3 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

3. แบบทดสอบวัดทักษะการสังเกตและการจำแนกหลังเรียนเป็นแบบปรนัย 3 ตัวเลือกจำนวน 20 ข้อ

4. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม จำนวน 10 ข้อ

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง ของเล่นแสนสนุกและของใช้ใกล้ตัว ผู้วิจัยได้ใช้แผนการจัดการเรียนรู้ในบทเรียนโดยแบ่งเนื้อหาทั้งหมด 8 แผน จำนวน 1 จำนวน 1 หน่วยการเรียนรู้ จำนวน 8 ชั่วโมง (ไม่รวมการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน) ผลการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้จากผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พบว่า มีความความเหมาะสมเฉลี่ย 4.64 อยู่ระดับความเหมาะสมมาก นำแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงแล้ว ไปทดลองกับกลุ่มใหญ่ ก่อนที่จะนำไปทดลองใช้จริง เพื่อหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ ได้ค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ เท่ากับ 80.58/80.25

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนเป็นแบบปรนัย 3 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า แบบทดสอบที่สร้างขึ้นมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 มีค่ายากง่าย อยู่ระหว่าง 0.39 - 0.68 และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.39 - 0.79 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.83

3. แบบทดสอบวัดทักษะการสังเกตและการจำแนกหลังเรียนเป็นแบบปรนัย 3 ตัวเลือกจำนวน 20 ข้อ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า แบบทดสอบที่สร้างขึ้นมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67- 1.00 มีค่าความยากง่าย อยู่ระหว่าง 0.39 - 0.68 และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.39 - 0.79 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.80

4. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม โดยแบบสอบถามมีทั้งหมด 10 ข้อ โดยใช้เกณฑ์เรียงลำดับคะแนนจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด มีลักษณะเป็นแบบมาตรประเมินค่า 5 ระดับ ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พบว่า แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเรียน ที่สร้างขึ้นมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67- 1.00 และได้ทำการตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ โดยใช้สูตรของ Kuder–Richardson 20 (KR-20) ผลการคำนวณ พบว่า แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเรียน ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.85

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ดังต่อไปนี้

1. แจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้และจุดประสงค์การวิจัย ให้กับนักเรียนผู้เข้าร่วมการทดลองทราบอย่างชัดเจนก่อนเริ่มดำเนินการ เพื่อสร้างความเข้าใจและเตรียมความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้

2. ให้นักเรียนทำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเข้ารับการจัดการเรียนรู้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียน

3. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยแผนการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม โดยแผนการเรียนรู้ประกอบด้วย 8 แผน

4. หลังการจัดการเรียนรู้ตามแผนที่กำหนด นักเรียนได้ทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test) เพื่อตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทำแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียน ที่มีต่อโดยแผนการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง ของเล่นแสนสนุกและของใช้ใกล้ตัว ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 โดยใช้สูตร E1/E2

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ตามการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง ของเล่นแสนสนุกและของใช้ใกล้ตัว สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1โรงเรียนบ้านทุ่งขุนใหญ่ (t-test Dependent Sample)

3. เปรียบเทียบทักษะการสังเกตและการจำแนกหลังเรียน โดยใช้แบบวัดทักษะทางวิทยาศาสตร์ สำหรับ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

4. วิเคราะห์ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ เรื่อง เรื่อง ของเล่นแสนสนุกและของใช้ใกล้ตัว โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

ผลการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง ของเล่นแสนสนุกและของใช้ใกล้ตัว ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 สำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 จังหวัดอุบลราชธานี ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ร้อยละของคะแนนระหว่างเรียนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้ แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

	คะแนนจากการจัดการเรียนรู้ของแผนการจัดการเรียนรู้									
แผนที่	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**รวม**	**คะแนนหลังเรียน (20)**
	(10)	**(10)**	**(10)**	**(10)**	**(10)**	**(10)**	**(10)**	**(10)**	**80**	
รวมคะแนน	226	225	225	230	218	225	226	229	2805	223
$\bar{x}$	8.07	8.07	8.04	8.21	7.79	8.04	8.07	8.18	64.46	7.96
S.D.	0.81	0.81	0.64	0.92	0.83	0.64	0.86	0.94	2.53	0.74
P	77.93	77.93	77.59	79.31	75.17	77.59	77.93	78.97	80.58	39.82
	E_1/E_2 = 80.58/80.25									

จากตารางที่ 1 พบว่า ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยระหว่างเรียน เท่ากับ 80.58 และร้อยละของ คะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบหลังเรียน เท่ากับ 80.25 ดังนั้น ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการสังเกตและการจำแนก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้แบบวัดทักษะการสังเกตและการจำแนก เท่ากับ 80.58/80.25 ซึ่งเป็นไป ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ร้อยละของคะแนนระหว่างเรียนและหลังคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการจัด การเรียนรู้โดยใช้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

การทดลอง	n	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ	ค่าประสิทธิภาพ E_1/E_2
ก่อนเรียน	20	80	64.46	80.58	80.58/80.25
หลังเรียน	20	20	16.05	80.25	

จากตารางที่ 2 พบว่า ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยระหว่างเรียน เท่ากับ 80.58 และร้อยละของ คะแนนเฉลี่ย จากการทดสอบหลังเรียน เท่ากับ 80.25 ดังนั้น ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ของชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม เท่ากับ 80.58/80.25 ซึ่งเป็นไป ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกมระหว่างก่อน และ หลังการจัดการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม ระหว่างก่อน และหลัง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านทุ่งขุนใหญ่

การทดลอง	n	$\bar{X}$	P	S.D.	$\sum D$	$\sum D^2$
ก่อนเรียน	20	7.95	39.75	0.82	163	1355
หลังเรียน	20	16.05	80.25	0.94		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านทุ่งขุนใหญ่ ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม มีความสามารถด้านทักษะการสังเกตและการจำแนก หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการเปรียบเทียบทักษะการสังเกตและการจำแนก โดยใช้แบบวัดทักษะทางวิทยาศาสตร์ ของนักเรียน หลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบทักษะการสังเกตและการจำแนก ของนักเรียนก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านทุ่งขุนใหญ่

การทดลอง	n	$\bar{X}$	P	S.D.	$\sum D$	$\sum D^2$
ก่อนเรียน	20	10.20	58.23	1.09	163	1162
หลังเรียน	20	14.05	84.57	1.21		

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าเฉลี่ยของทักษะการสังเกตและการจำแนก หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนและผลต่างของทักษะการสังเกตและการจำแนก ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน ทำให้สรุปได้ว่านักเรียนมีทักษะการสังเกตและการจำแนก หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนเป็นรายบุคคล

4. ผลการศึกษาความพึงพอใจการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ของเล่นแสนสนุกและของใช้ใกล้ตัว โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ตารางที่ 5 ผลการศึกษาความพึงพอใจการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ของเล่นแสนสนุกและของใช้ใกล้ตัว โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ข้อ	รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1	นักเรียนได้เลือกเรียนตามความชอบ หรือ ความต้องการ	4.88	0.44	มากที่สุด
2	นักเรียนได้ลงมือทำตามความสามารถของตนเอง	4.40	0.76	มาก
3	นักเรียนได้ฝึกการแก้ปัญหา	4.84	0.37	มากที่สุด
4	นักเรียนได้ฝึกการคิดของตนเอง	4.44	0.65	มาก
5	นักเรียนได้กล้าแสดงออกมากขึ้น นำเสนอผลงานหน้าห้อง	4.40	0.87	มาก
6	นักเรียนได้ฝึกการทำงานร่วมกับเพื่อน	4.76	0.60	มากที่สุด
7	นักเรียนรู้จักสิ่งแวดล้อมรอบตัวมากขึ้น	4.44	0.77	มาก
8	นักเรียนจะนำความรู้วันนี้ไปอธิบายให้ พี่น้อง ฟัง	4.32	0.80	มาก
9	นักเรียนได้ช่วยเหลือเพื่อน	4.60	0.58	มากที่สุด
10	นักเรียนมีความสุขที่ได้เรียนในวันนี้	4.40	0.82	มาก
	รวม	**4.55**	**0.67**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 5 ผลการศึกษาความพึงพอใจการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ของเล่นแสนสนุกและของใช้ใกล้ตัวโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พบว่าระดับความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 และส่วนเบี่ยงเบนมาตราฐาน เท่ากับ 0.67 โดยลำดับที่ 1 นักเรียนได้เลือกเรียนตามความชอบ หรือ ความต้องการ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.88 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.44 อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด ลำดับที่ 2 นักเรียนได้ฝึกการแก้ปัญหามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.84 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.37 อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด และลำดับที่ 3 นักเรียนได้ฝึกการทำงานร่วมกับเพื่อน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.76 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.60 อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. ผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ และทักษะ ทางวิทยาศาสตร์ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 วิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80.58/80.25ตามเกณฑ์ 80/80 ซึ่งเป็นไป ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ทั้งนี้อาจเนื่องจากการจัดการเรียนรู้การจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม ช่วยส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการทำงานอย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยวิสูตร โพธิ์เงิน และคณะ (2564) ได้วิจัยเรื่อง ผลการใช้รูปแบบการยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนตามแนวคิด GPAS 5 Steps เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนในยุคไทยแลนด์ 4.0 ระดับชั้นประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ด้านครู 1) ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนการสอนระดับดี 2) ครูมีความสามารถในการจัดกาเรียนรู้ระดับมากที่สุดและ 3) ครูมีความสามารถการจัดกาเรียนรู้ระดับดีมาก ด้านนักเรียน 1) นักเรียนมีความสามารถในการคิดขั้นสูงระดับดี 2) นักเรียน มีความเป็น นวัตกรรระดับดี 3) นักเรียนมีความสามารถในสร้างนวัตกรรมระดับดีและ 4) คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ระดับมากที่สุด

2. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีทักษะทางวิทยาศาสตร์ ในรายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านทุ่งขุนใหญ่ หลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริพร ศรีจันทะและคณะ (2562) กล่าวไว้ว่า ความสำคัญของการใช้เกมในการจัดการเรียนรู้บอร์ดเกมถูกใช้ในการเป็นสื่อนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (ActiveLearning) รูปแบบหนึ่งที่ได้รับความนิยมอย่างมาก เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่นำไปใช้ได้ง่ายในการเรียนรู้ ซึ่งการนำเกมมาใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ หรือกระบวนการเรียนรู้อื่น ๆ นั้นจะทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดที่หลากหลาย และสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. นักเรียนมีทักษะทางวิทยาศาสตร์ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม โดยผู้วิจัยได้เลือกทักษะ 2 ทักษะ คือทักษะการสังเกตและทักษะการจำแนก ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีพัฒนาการด้านทักษะการสังเกตและการจำแนกสูงขึ้นหลังการเรียนรู้ ซึ่งตรงกับแนวคิดของ Martin (2001) กล่าวว่า การสังเกต คือ ความสามารถในการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า หรือใช้เพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างรวมเข้าสัมผัสโดยตรงกับวัตถุสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดประสบการณ์ตรงและเกิดการเรียนรู้

4. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่1 ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชา วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ด้วยทักษะทางวิทยาศาสตร์โดยจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม จากการประเมินความพึงพอใจ พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ในระดับมาก ถึงมากที่สุด เนื่องจากกิจกรรมที่ใช้บอร์ดเกมทำให้การเรียนมีความสนุก ลดความตึงเครียด และผู้เรียนรู้สึก มีส่วนร่วมตลอดเวลา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Prensky(2001) ที่กล่าวไว้ว่าการเรียนรู้ผ่านเกม (Game-based Learning) ช่วยสร้างแรงจูงใจภายใน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย พบว่า ระดับความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเท่ากับ 4.55 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.67 โดยความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนด้านการวัดผลและประเมินผล อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะทางวิทยาศาสตร์ ในรายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง ของเล่นแสนสนุกและของใช้ใกล้ตัว 1. ผลของการใช้การจัดการเรียนรู้แบบGPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกมนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80.58/80.252. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านทุ่งขุนใหญ่ พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยกำหนดไว้ 3. ทักษะการสังเกตและการจำแนกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการ

จัดการเรียนรู้ เรื่อง ของเล่นแสนสนุกและของใช้ใกล้ตัว โดยใช้แบบวัดทักษะการสังเกตและการจำแนก หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยกำหนดไว้ 4. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม พบว่า ระดับความพึงพอใจภาพรวมอยู่ ในระดับมากที่สุดเท่ากับ 4.55 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.67 **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1.1 ครูผู้สอนต้องศึกษาและออกแบบบอร์ดเกมหรือเกมการเรียนรู้อื่น ๆ ให้สอดคล้องกับเนื้อหาบทเรียนแต่ละหน่วย เพื่อเพิ่มแรงจูงใจและความสนใจในการเรียนรู้ของนักเรียนขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนสูงสุด 1.2 ครูผู้สอนต้องจัดเนื้อเรื่องที่เหมาะสม เพื่อกระตุ้นความสนใจแก่ผู้เรียน และเตรียมสื่ออุปกรณ์ ให้พร้อมทุกครั้งเพื่อให้การจัดการเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพแก่ผู้เรียนสูงที่สุด **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังนักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ เช่น ประถมศึกษาตอนปลาย เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกม ในแต่ละช่วงวัย 2.2 ศึกษาในโรงเรียนที่มีบริบทแตกต่างกัน เช่น โรงเรียนขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ เพื่อดูผลลัพธ์ที่หลากหลายมากขึ้น ควรมีการสอบถามความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับผลของการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 Steps ร่วมกับบอร์ดเกมที่มีต่อทักษะและพฤติกรรมของนักเรียน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์. (2528). *จิตวิทยาการศึกษา.* กรุงเทพฯ: ศรีเดชา.

พรพรรณ ศรีหาวงศ์. (2562). การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการ GPAS. ใน *วิทยานิพนธ์ ศษ. ม. (หลักสูตรและการนิเทศ).* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

รัชนีวรรณ ตั้งภักดี. (2565). การพัฒนารูปแบบการสร้างบอร์ดเกมเพื่อการศึกษาในประเทศไทย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ*, 15(2),117–132

วรัตต์ อินทสระ. (2562). *เอกสารประกอบการอบรมและปฏิบัติการ "เปลี่ยนห้องเรียนเป็นห้องเล่น" [Game based learning]*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.

วิสูตร โพธิ์เงิน. (2564). การพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนตามแนวคิด GPAS 5 Steps เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ระดับชั้นปฐมวัยในยุคไทยแลนด์ 4.0. *วารสารวิชาการศิลปะศาสตร์และวิทยาศาสตร์ (JAS-Journal). มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ,* 8(2), 131–145.

ศิริพร ศรีจันทะ. (2562). *การสร้างและใช้เกมเพื่อการเรียนรู้แบบ Active learning สู่ชั้นเรียน: สร้างห้องเรียนยุคใหม่ให้เปี่ยมไปด้วยความสุข.* เรียกใช้เมื่อ 12 ตุลาคม2568 จาก ttps://www.educathai.com/events/2019/44

สงัด อุทรานันท์. (2525). *พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร.* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มิตรสหาย.

สุรศักดิ์ แซ่ลิ้ม. (2564). *Game-based Learning เรียนแบบสนุก เข้าใจแบบสบาย.* เรียกใช้เมื่อ 12 ตุลาคม2568 จาก EDUCAthai:

Martin, J. (2001). *Organization behavior.* (2nd ed.). Thomson Learning. DS pace online.

Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants. *Horizon*, 9(5), 1–6.

การบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี*

ACADEMIC ADMINISTRATION TO DEVELOP STUDENTS' CAREER SKILLSIN SCHOOLS UNDER SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE SARABURI

กอบภณ แสงสมบัติ[1], ปฐมเกียรติ ไชยคำ[2], สังคม จันทร์วิเศษ[3] และ กิจผจญ แมตเมือง[4]

Kobpon Sangsombut[1], Pathomkiat Chaiyakham[2], Sungkom Chanvises[3] and Kitphagon Matmuaeng[4]

[1-4]มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

[1-4]Western University, Thailand

Corresponding Author's Email: asiriporn1993@gmail.com

วันที่รับบทความ : 2 กุมภาพันธ์ 2569; วันแก้ไขบทความ 16 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 18 กุมภาพันธ์ 2569

Received 2 February 2026; Revised 16 February 2026; Accepted 18 February 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานด้านวิชาการที่มุ่งเสริมสร้างความเชี่ยวชาญด้านอาชีพแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในพื้นที่จังหวัดสระบุรี และ2. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานดังกล่าวโดยจำแนกตามขนาดของโรงเรียน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสระบุรีจำนวนทั้งสิ้น จำนวน 311 ราย ประกอบด้วย ผู้บริหาร 16 คน ครู 295 คน โดยวิธีสุ่มอย่างง่าย เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามชนิดมาตราส่วน 5 ระดับ ด้านที่ 1 การจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อเสริมสร้าง

Citation:

* กอบภณ แสงสมบัติ, ปฐมเกียรติ ไชยคำ, สังคม จันทร์วิเศษ และ กิจผจญ แมตเมือง. (2569). การบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1520-1534.

Kobpon Sangsombut, Pathomkiat Chaiyakham, Sungkom Chanvises and Kitphagon Matmuaeng. (2026). Academic Administration To Develop Students' Career Skillsin Schools Under Secondary Educational Service Area Office Saraburi. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1520-1534.; DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ความเชี่ยวชาญด้านอาชีพ ด้านที่ 2 การสร้างสรรค์สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมความเชี่ยวชาญด้านอาชีพ ด้านที่ 3 การวัดประเมินผลความสำเร็จด้านอาชีพ ด้านที่ 4 การปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรอาชีพของโรงเรียน และด้านที่ 5 การใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้เพื่อพัฒนาความเชี่ยวชาญด้านอาชีพ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวและเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ่ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ผลการวิจัยพบว่า 1. การบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพในภาพรวมมีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$=4.30, S.D.=0.16) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านมีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ ด้านการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเชี่ยวชาญด้านอาชีพ ($\bar{x}$=4.35, S.D.=0.22) ด้านการสร้างสรรค์สื่อและเทคโนโลยีทันสมัยเพื่อส่งเสริมงานอาชีพ ($\bar{x}$=4.31, S.D.=0.22) ด้านการใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้เพื่อพัฒนาความเชี่ยวชาญด้านอาชีพ ($\bar{x}$=4.29, S.D.=0.22) ด้านการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรอาชีพของโรงเรียน ($\bar{x}$=4.28, S.D.=0.22) และด้านการวัดประเมินผลความสำเร็จด้านอาชีพ ($\bar{x}$=4.28, S.D.=0.23) ตามลำดับ 2. ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพจำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่าในภาพรวมไม่พบความแตกต่าง ยกเว้นด้านการใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้เพื่อพัฒนาความเชี่ยวชาญด้านอาชีพที่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: การดำเนินงานด้านวิชาการ, ความเชี่ยวชาญด้านอาชีพของนักเรียน

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the status of academic management aimed at enhancing vocational expertise for secondary school students in Saraburi Province, and 2) to compare these operations based on school sizes. The informants consisted of 311 participants, including 16 school administrators and 295 teachers from secondary schools in Saraburi Province, selected through simple random sampling. Data were collected using a 5-point

Likert scale questionnaire covering five key areas: 1) learning experience management for vocational expertise, 2) creation of media, innovation, and technology to promote vocational expertise, 3) measurement and evaluation of vocational success, 4) school vocational curriculum improvement and development, and 5) the use of inquiry-based learning processes to develop vocational expertise. Data analysis was conducted using descriptive statistics, including percentage, mean, and standard deviation. Hypotheses were tested using One-way Analysis of Variance (ANOVA), with Post-Hoc comparisons performed using Scheffé's method at a statistical significance level of .05.

The findings of this research were as follows: 1) Overall, the academic management for vocational skill development was implemented at a high level ($\bar{x}$=4.30, S.D.=0.16) When considering each aspect individually, all areas were also found to be at a high level. Ranked from the highest to the lowest mean scores, they were: learning experience management for vocational expertise ($\bar{x}$=4.35, S.D.=0.22), creation of modern media and technology to promote vocational work ($\bar{x}$=4.31, S.D.=0.22), use of inquiry-based learning processes to develop vocational expertise ($\bar{x}$=4.29, S.D.=0.22), school vocational curriculum improvement and development ($\bar{x}$=4.28, S.D.=0.22), and measurement and evaluation of vocational success ($\bar{x}$=4.28, S.D.=0.23) , respectively. 2) The comparison of academic management for vocational skill development based on school size revealed no overall significant difference. However, a statistically significant difference was found in the aspect of using inquiry-based learning processes to develop vocational expertise at the .05 level.
Keywords: Academic Management Practices, Student Vocational Expertise

บทนำ

การนำพาประเทศไปสู่ความก้าวหน้านั้น ระบบการศึกษาถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพประชากร ครอบคลุมทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และ

การเมือง ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อนำประเทศสู่ความยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ การวางรากฐานทางสังคมให้แข็งแกร่งจึงมีความสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะการเตรียมบุคลากรให้พร้อมรับมือกับความผันผวนของโลก ควบคู่กับการพัฒนาหลายด้านไปพร้อมกัน โดยเฉพาะด้านการศึกษาซึ่งกระทรวงศึกษาธิการต้องร่วมมือกับสถานศึกษาในการสร้างบุคลากรให้มีศักยภาพอย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ การเน้นความเชี่ยวชาญในภาคปฏิบัติมากกว่าเนื้อหาทฤษฎีเพียงอย่างเดียว ตามที่ปรากฏในแผนยุทธศาสตร์การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ซึ่งกำหนดเป้าหมายข้อที่ 2 ว่ามุ่งพัฒนาพลเมืองไทยให้มีคุณลักษณะ ทักษะ และสมรรถนะสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติการศึกษา และยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ที่วางไว้กรอบยุทธศาสตร์การศึกษาตั้งเป้าหมายไว้ 2 ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนแรกเน้นพัฒนาผู้เรียน (Learner Aspirations) ด้วยสมรรถนะแห่งยุคสมัย (3Rs8Cs) ส่วนที่สองเน้นพัฒนาระบบการจัดการศึกษา (Education Management Aspirations) ซึ่งมี 5 หลักการ ได้แก่ หลักการที่ 1 การเปิดโอกาสให้เข้าถึงบริการที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง (Access) หลักการที่ 2 การสร้างความเท่าเทียมในทุกกลุ่มเป้าหมาย (Equity) หลักการที่ 3 การยกระดับมาตรฐานเพื่อดึงศักยภาพของผู้เรียน (Quality) หลักการที่ 4 การจัดการอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อความคุ้มค่าในการลงทุน (Efficiency) และหลักการที่ 5 การปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก (Relevancy)

ผู้เรียนจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาความสามารถ 3 กลุ่ม ได้แก่ ความสามารถพื้นฐานสำหรับชีวิต (การอ่านเขียนและคำนวณ) ความสามารถในการทำงานที่จำเป็นสำหรับทุกอาชีพ (อาทิ เทคโนโลยีดิจิทัล การคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ ความร่วมมือ และการติดต่อสื่อสาร) และความสามารถเฉพาะทางในสาขาที่สนใจ แนวทางนี้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของ สพฐ. ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้พร้อมด้วยทักษะแห่งศตวรรษปัจจุบัน ควบคู่กับการเป็นพลเมืองที่ดี มีระเบียบ ยึดมั่นในสถาบันหลักและระบอบประชาธิปไตย จากมุมมองของภาคเอกชนและผู้ประกอบธุรกิจ พบว่ามีความต้องการเร่งด่วนในการพัฒนาความสามารถ 5 ประการให้แก่ผู้เรียน เพื่อสอดคล้องกับตลาดงาน ได้แก่ ประสบการณ์ในสายวิชาชีพ ความคิดริเริ่มเชิงนวัตกรรม ความสามารถปรับตัว การแก้ไขปัญหา และการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นสมรรถนะที่สถานศึกษาต้องเร่งส่งเสริม

ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้มุ่งเน้นการยกระดับประชากรวัยเรียนและวัยรุ่น ให้พร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย และความสามารถในการเรียนรู้แห่งยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะความสามารถในการคิดเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์ การแก้โจทย์ปัญหาที่ซับซ้อน และการสร้างเกราะป้องกันทางสังคม นอกจากนี้ยังเน้นการเพาะบ่มความคิดใหม่ๆ การร่วมมือทำงานเป็นทีม ความปรับตัวทางสติปัญญา รวมถึงความสามารถด้านภาษาต่างประเทศ ความงามเชิงสุนทรียะ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการส่งเสริมศักยภาพตามความถนัดและความสนใจ อีกทั้งยังเน้นการวางรากฐานการวางแผนชีวิตและการเงินอย่างเหมาะสม เพื่อเตรียมพร้อมสู่โลกการทำงานและสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

แนวทางนี้สอดรับกับยุทธศาสตร์การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ยุทธศาสตร์ข้อที่ 3 ว่าด้วยการเสริมสร้างศักยภาพบุคคลทุกวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งมุ่งหมายให้ผู้เรียนมีพัฒนาการสมวัย พร้อมด้วยความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านอาชีพ และทักษะการดำรงชีวิตที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดงาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561: 8)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี เพื่อเป็นแนวทางสำหรับสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สามารถนำข้อมูลสารสนเทศจากงานวิจัยนี้ไปปรับปรุงหรือวางแผนนโยบายการปฏิบัติงานเพื่อให้การบริหารงานเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานด้านวิชาการในการพัฒนาความเชี่ยวชาญด้านอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในพื้นที่จังหวัดสระบุรี

2. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานด้านวิชาการในการพัฒนาความเชี่ยวชาญด้านอาชีพของนักเรียน โดยจำแนกตามขนาดของโรงเรียน

สมมติฐานการวิจัย

1. การบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในพื้นที่จังหวัดสระบุรี มีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก

2. การบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ เมื่อจำแนกตามขนาดของโรงเรียนอย่างน้อย 1 คู่ มีความแตกต่างกัน

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา

ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษา หรือการขับเคลื่อนภารกิจของโรงเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานภายในสถานศึกษาที่อาศัยความร่วมมือและการประสานงานระหว่างผู้บริหารกับบุคลากรทุกฝ่าย ผ่านขั้นตอนการวางแผน การตัดสินใจ การกำกับดูแล และการจัดสรรทรัพยากร เพื่อให้เกิดผลลัพธ์สูงสุดแก่ผู้เรียน ทั้งในด้านวิชาการและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการจัดการศึกษา โดยมีผู้เชี่ยวชาญได้นิยามไว้ ดังนี้

ภัทรา จรรยาธรรม (2564 : 1) อธิบายว่า การขับเคลื่อนภารกิจของโรงเรียน หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามนโยบายที่วางไว้ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 7 ข้อ ได้แก่ 1) การกำหนดแผนงาน 2) การพัฒนาหลักสูตร 3) การจัดการเรียนรู้ 4) การสรรหาบุคลากร 5) การพัฒนาบุคลากร 6) การวางแผนงบประมาณ และ 7) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการ

ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา

ความสำเร็จของโรงเรียนขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านการขับเคลื่อนภารกิจเป็นสำคัญ ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ โดยมีผู้เชี่ยวชาญกล่าวถึงความสำคัญไว้ ดังนี้

ปัญจาภา ส่งเสริม (2566 : 389) กล่าวว่า ปัจจุบันสถาบันการศึกษาจำนวนมากมุ่งเน้นการขับเคลื่อนภารกิจอย่างมีประสิทธิภาพท่ามกลางทรัพยากรจำกัดและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายและรักษาความสามารถในการแข่งขัน ดังนั้น การคัดเลือกผู้บริหารที่มีความสามารถสูงจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง บุคคลเหล่านี้ต้องมีคุณสมบัติที่จำเป็นใน

การนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมาย ผู้บริหารการศึกษาจึงต้องเป็นผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากคณาจารย์ เพื่อนร่วมงาน และผู้เรียน

ขอบข่ายของการบริหารสถานศึกษา

การขับเคลื่อนภารกิจของโรงเรียนอย่างมีคุณภาพ ผู้บริหารและบุคลากรต้องเข้าใจขอบเขตของงาน เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ โดยมีผู้เชี่ยวชาญกล่าวถึงขอบเขตไว้ดังนี้

สุรศักดิ์ ปาเฮ (2562 : 1) กล่าวว่า ขอบเขตของการขับเคลื่อนภารกิจในยุคดิจิทัลมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ แนวคิด หลักการ และวิธีการสอนอย่างรวดเร็วตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ดังนั้น ระบบการจัดการศึกษายุคดิจิทัลต้องมีการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม สิ่งนี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการพัฒนาความสามารถดิจิทัลสำหรับทั้งผู้เรียนและผู้สอน โรงเรียนต้องมีความพร้อมทุกด้านเพื่อปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยที่ต้องพิจารณา ได้แก่ 1) บุคลากรที่ตระหนักถึงความสำคัญของเทคโนโลยี 2) งบประมาณที่เพียงพอ 3) วัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสม 4) การกำกับดูแลและประเมินผล 5) เทคโนโลยีที่ทันสมัย และ 6) การจัดสรรเวลาที่ชัดเจน

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ

ภารกิจด้านวิชาการเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานทางการเรียนการสอนในโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารต้องให้ความสำคัญและบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะมาตรฐานของโรงเรียนพิจารณาจากผลงานด้านวิชาการ โดยมีผู้เชี่ยวชาญนิยามไว้ ดังนี้

สันติ บุญภิรมย์ (2553 : 22) กล่าวว่า ภารกิจด้านวิชาการ หมายถึง การบริหารจัดการกิจกรรมทุกรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนและการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างเรียบร้อย อาจเปรียบได้กับเส้นโลหิตหลักที่หล่อเลี้ยงอวัยวะสำคัญ ภารกิจนี้จึงมีความสำคัญสูงสุดในการขับเคลื่อนงานวิชาการให้มีความเคลื่อนไหวและส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

ภารกิจด้านวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญที่บ่งบอกถึงศักยภาพและความสำเร็จของผู้บริหารโรงเรียน จึงเป็นประเด็นที่ผู้เชี่ยวชาญให้ความสนใจ ดังที่ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553, หน้า 1) ให้ทัศนะว่า งานวิชาการเป็นรากฐานของการขับเคลื่อนภารกิจโรงเรียน โดยมาตรฐานของโรงเรียนจะถูกตัดสินจากผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ เนื่องจากขอบเขตงานครอบคลุม

ตั้งแต่หลักสูตร การวางแผน ไปจนถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจขององค์กร และเป็นตัวเชื่อมการทำงานของบุคลากรทุกฝ่าย

ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา

งานวิชาการเป็นงานที่ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญ มีขอบเขตครอบคลุมหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอน ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน การปฏิบัติงาน การวัดประเมินผล เพื่อให้บรรลุจุดหมายของการจัดการศึกษา

ขอบเขตภารกิจด้านวิชาการ หมายถึง งานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดประเมินผล การนิเทศภายใน ตลอดจนงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการกำหนดขอบเขตของแต่ละโรงเรียนอาจแตกต่างกันตามบริบท

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2554 : 19) อธิบายว่า ทักษะ คือ ความสามารถและความเชี่ยวชาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งบุคคลสามารถพัฒนาขึ้นได้จากการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัว ราชบัณฑิตยสถาน (2559 : 162) อ้างอิงความหมายจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 โดยระบุว่า "ทักษะ" (Skill) หมายถึง ความเชี่ยวชาญ คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ร่วมสมัยให้คำจำกัดความเพิ่มเติมว่า หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมอย่างคล่องแคล่ว ไม่ว่าจะเป็นทักษะทางกาย สติปัญญา หรือสังคม ซึ่งเป็นผลจากการฝึกฝนซ้ำอย่างต่อเนื่อง

ทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคต (Future Skill)

อ้างอิงจากแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) ประเด็นที่ 11 ว่าด้วยการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต ได้ให้ความสำคัญกับการยกระดับประชากรวัยเรียน (อายุ 5-14 ปี) และวัยรุ่น (อายุ 15-21 ปี) โดยมุ่งเน้นการพัฒนาแบบองค์รวมที่ครอบคลุมด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

จุดมุ่งหมายสำคัญคือการสร้างเยาวชนที่มีสุขภาวะทางโภชนาการที่ดี ควบคู่กับการปลูกฝังรากฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรมอันดีงาม ทั้งในมิติของการเป็นพลเมืองที่ดี มีวินัย และมีความรับผิดชอบ รวมถึงการสร้างเกราะป้องกันให้รู้เท่าทันความเสี่ยงและปัญหาต่างๆ นอกจากนี้ ยังเน้นการส่งเสริมศักยภาพตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน เพื่อ

เตรียมความพร้อมด้านทักษะชีวิตและทักษะการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับยุคปัจจุบัน อาทิ การคิดเชิงวิเคราะห์ การแก้ปัญหาที่ซับซ้อน ความคิดสร้างสรรค์ และความฉลาดรู้ด้านต่างๆ

ยิ่งไปกว่านั้น ยังให้ความสำคัญกับทักษะที่เชื่อมโยงสู่โลกการทำงานในอนาคต ความยืดหยุ่นในการปรับตัว และความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นท่ามกลางความหลากหลาย เนื่องจากช่วงวัยดังกล่าวเป็นรอยต่อสำคัญในการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่ตลาดงาน โดยมีระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนและหล่อหลอมศักยภาพของเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้

สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษาพบว่ามีการศึกษาเกี่ยวกับชุดทักษะ องค์ความรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จำเป็นต่อการพัฒนาในช่วงวัยนี้จำนวนมาก ซึ่งสามารถสรุปเป็นทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคต (Future skill) เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Disruption) ของโลกยุคปัจจุบัน ดังนี้

1. ทักษะเชิงความรู้พื้นฐาน ประกอบด้วยทักษะและองค์ความรู้ในสาระวิชาหลัก อาทิ ทักษะการอ่านออกเขียนได้ (Literacy) และความรู้ทางภาษาทั้งไทยและสากล ความรู้ทางคณิตศาสตร์และการคำนวณ (Mathematics and Numeracy) ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Literacy) ภูมิศาสตร์ (Geography) ประวัติศาสตร์ (History) และความสามารถทางศิลปะ (Art) ยังคงมีความสำคัญสำหรับการพัฒนาช่วงวัยเรียน/วัยรุ่น ความรู้ทางเศรษฐศาสตร์และการเงิน (Economic and Financial Literacy) กับความรู้ทางธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ (Business and Entrepreneurial Literacy) เป็นทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพแห่งอนาคต

2. ทักษะเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ทักษะที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองมีความสำคัญ โดยเฉพาะสำหรับช่วงวัยเรียน/วัยรุ่น ซึ่งมีบทบาทหลักคือการเรียนรู้และพัฒนาตัวเอง การเป็นผู้เรียนเชิงรุกที่มีความกระตือรือร้นและลงมือทำเป็นทักษะแห่งอนาคตที่จำเป็น เพราะการเรียนการสอนยุคใหม่มีแนวโน้มมุ่งสู่การมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและไม่จำกัดอยู่เพียงในห้องเรียน

3. ทักษะทางสติปัญญา เป็นกลุ่มทักษะจำเป็นแห่งอนาคตที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ช่วงปฐมวัย โดยการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับทักษะเชิงความรู้และการรู้คิดสำหรับช่วงวัยเรียน/วัยรุ่นจะมีความลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ทักษะที่เกี่ยวข้องกับการรู้คิดตัวเอง (Metacognition) ทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ (Creative Thinking) และทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking)

4. ทักษะทางอารมณ์และสังคม เป็นกลุ่มทักษะจำเป็นที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อเอาตัวรอดในโลกยุคปัจจุบันซึ่งเต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Disruption) ในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและประชากร การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาและอาชีพ ทักษะที่สำคัญสำหรับช่วงวัยเรียน/วัยรุ่นประกอบด้วยทักษะที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมของตัวเอง เช่น การกำกับตัวเอง (Self-regulation) ความยืดหยุ่น (Flexibility) ความอดทน (Patience) และความรับผิดชอบ (Responsibility)

แนวคิดและนโยบายเกี่ยวกับการเรียนพื้นฐานอาชีพในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นการสร้างเสริมพัฒนาการผู้เรียนตามศักยภาพและความถนัดของตนเอง ทั้งผู้เรียนที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศเฉพาะทางในด้านวิชาการ และมีทางเลือกสำหรับผู้เรียนที่ต้องการสร้างเสริมทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพและดำรงชีวิตในสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสระบุรี รวมทั้งสิ้น 1,630 ราย จากโรงเรียนจำนวน 29 แห่ง

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสระบุรี จำนวน 311 ราย ซึ่งกำหนดขนาดโดยใช้ตารางของ Krejcie และ Morgan (1970 : 607-610) และคัดเลือกด้วยวิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น ตามขนาดโรงเรียน โดยจำแนกได้ 3 ขนาด ได้แก่ สถานศึกษาขนาดกลาง มีจำนวนนักเรียน 120–719 คน สถานศึกษาขนาดใหญ่ มีจำนวนนักเรียน 720–1,679 คน และสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 1,680 คนขึ้นไป

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือสำหรับรวบรวมข้อมูลในการศึกษานี้ คือ แบบสอบถาม ซึ่งมีโครงสร้าง 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานและสถานภาพของผู้ตอบ เป็นแบบเลือกตอบ (Checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ รวมทั้งสิ้น 40 ข้อ ครอบคลุมเนื้อหา 5 ด้าน

ด้านที่ 1 การจัดกระบวนการเรียนรู้ทักษะอาชีพ จำนวน 8 ข้อ
ด้านที่ 2 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการพัฒนาทักษะอาชีพ จำนวน 8 ข้อ
ด้านที่ 3 การวัดและประเมินผลทักษะอาชีพ จำนวน 8 ข้อ
ด้านที่ 4 การพัฒนาหลักสูตรทักษะอาชีพของสถานศึกษา จำนวน 8 ข้อ
ด้านที่ 5 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ทักษะอาชีพ จำนวน 8 ข้อ

สำหรับการกำหนดเกณฑ์การประเมินระดับการดำเนินงาน ผู้วิจัยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Likert (1976, p. 19)

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสระบุรี

2. วิเคราะห์ข้อมูลสำหรับสร้างเครื่องมือเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน ประกอบด้วย 5 ด้าน

3. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้า มาสร้างเครื่องมือตามนิยามและวัตถุประสงค์ของการวิจัย จำนวน 1 ชุด ประกอบด้วย 2 ตอน

4. นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเพื่อตรวจสอบความชัดเจนของคำถาม ข้อเสนอแนะ และปรับปรุงแก้ไขในข้อบกพร่อง

5. นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรง (validity) เพื่อหาความสอดคล้องในด้านโครงสร้าง ความเที่ยงตรงในด้านเนื้อหา ความเหมาะสม ความชัดเจน และความถูกต้องของการใช้ภาษา แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือ (index of item objectives congruence: IOC) โดยพิจารณาความเที่ยงตรงจากดัชนีความสอดคล้อง คือ เกณฑ์ค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าเท่ากับหรือมากกว่า 0.50 ขึ้นไป

6. นำเครื่องมือที่ได้ปรับปรุงจากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (tryout) จำนวน 30 ราย พบว่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.968

7. นำผลที่ได้มาพิจารณาปรับปรุง ขอคำแนะนำ และจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวทางที่ใช้ในการวิจัยนี้ คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม (Questionnaires) เรื่องการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสระบุรี จำนวน 311 ราย โดยดำเนินการดังนี้

1. ทำหนังสือถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูล
3. ตรวจสอบความครบถ้วนของคำตอบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์การบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสระบุรี วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จำแนกเป็นรายข้อ รายด้าน และรวมทุกด้าน การวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน จำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) และเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสระบุรี สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ตอนที่ 1 การบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพโดยภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$=4.30, S.D.=0.16) และเมื่อพิจารณาแยกรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเชี่ยวชาญด้านอาชีพมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$=4.35, S.D.=0.22) ตามด้วยด้านการสร้างสรรค์สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการส่งเสริมความเชี่ยวชาญด้านอาชีพ ($\bar{x}$=4.31, S.D.=0.22) ด้านการใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้เพื่อพัฒนาความเชี่ยวชาญด้านอาชีพ ($\bar{x}$=4.29, S.D.=0.22) ด้านการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรอาชีพ

ของโรงเรียน ($\bar{x}$=4.28, S.D.=0.22) และด้านการวัดประเมินผลความสำเร็จด้านอาชีพ ($\bar{x}$=4.28, S.D.=0.23) ตามลำดับ

ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพโดยภาพรวมไม่พบความแตกต่าง แต่ด้านการใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้เพื่อพัฒนาความเชี่ยวชาญด้านอาชีพมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยขออภิปรายผลดังนี้

1. ระดับการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมมีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเชี่ยวชาญด้านอาชีพมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ตามด้วยด้านการสร้างสรรค์สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีในการส่งเสริมความเชี่ยวชาญด้านอาชีพ ด้านการใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้เพื่อพัฒนาความเชี่ยวชาญด้านอาชีพ ด้านการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรอาชีพของโรงเรียน และด้านการวัดประเมินผลความสำเร็จด้านอาชีพ ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนตระหนักและให้ความสำคัญกับการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน โดยแนวคิดและนโยบายเกี่ยวกับการเรียนพื้นฐานอาชีพในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นการสร้างเสริมพัฒนาการผู้เรียนตามศักยภาพและความถนัดของตนเอง ทั้งผู้เรียนที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศเฉพาะทางในด้านวิชาการ และมีทางเลือกสำหรับผู้เรียนที่ต้องการสร้างเสริมทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพและดำรงชีวิตในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สายเพ็ญ บุญทองแก้ว บรรจง เจริญสุข และ ญาณิศา บุญจิตร์ (2563) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพสำหรับนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมและในแต่ละด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤชกร ไพคำนาม และสุรางคนา มัณยานนท (2565) ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ของศูนย์เครือข่ายกุดบาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่าโดยรวมและในแต่ละด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

2. การเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสระบุรี จำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยภาพรวมไม่พบความแตกต่าง ซึ่งไม่เป็นไปตามข้อสันนิษฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนในโรงเรียนทุกขนาดให้ความสำคัญกับการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ที่มุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรและนโยบายการจัดการศึกษา และปรับปรุงพัฒนาการเรียนของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเพื่อพัฒนาความเชี่ยวชาญด้านอาชีพของนักเรียนอย่างหลากหลายและเหมาะสมตามบริบทของโรงเรียน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลการใช้หลักสูตรอาชีพอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้การพัฒนาความเชี่ยวชาญด้านอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนได้รับการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน และผู้บริหารโรงเรียนควรนำผลการประเมินจากการวัดและประเมินผลการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนมาสู่แผนการดำเนินงาน โครงการพัฒนาความเชี่ยวชาญด้านอาชีพแก่นักเรียน เพื่อให้การดำเนินงานต่าง ๆ สอดคล้องอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล **ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้** 1. ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสระบุรี 2. ศึกษาเรื่องบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสระบุรี

เอกสารอ้างอิง

ดิษฐวัฒน์ ธนกรเต็มมูล. (2567). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพของนักเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตตรวจราชการที่ 4. *วารสารสังคมศาสตร์วิจัย,* 15(1), 133-148.

นงนุช ชมภูเทพ. (2560). รูปแบบการบริหารเพื่อส่งเสริมอาชีพของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา บนพื้นที่สูงและทุรกันดาร เขตภาคเหนือฝั่งตะวันตก. ใน *ปริญญาดุษฎีบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ปัญจาภา ส่งเสริม. (2566). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษาภาคตะวันออก. *วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ,* 3(1), 387-400.

วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสตรีสดศรีสฤษดิ์วงศ์.

สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). *การขับเคลื่อนการศึกษามัธยมศึกษาไทย 4.0 เพื่อการมีงานทำในศตวรรษที่ 21.* กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement,* 30(3), 607-610.

Likert, R. (1976). *Management styles and the human component.* New York: AMACOM.

ประสิทธิผลของโปรแกรมการพัฒนาทักษะการเป็นแกนนำนักศึกษาในการป้องกันการสูบบุหรี่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี*

THE EFFECTIVENESS OF A PROGRAM TO DEVELOP STUDENT LEADERSHIP SKILLS IN SMOKING PREVENTION PHETCHABURI RAJABHAT UNIVERSITY

ประเสริฐ ศรีนวล[1], ชิดชนก ปานวิเชียร[2], จารุวรรณ คะชะนา[3] และ พนิดา เอี่ยมสะอาด[4]

Praseart Srenaul[1], Chidchanok Panwichain[2], Jaruwan Kachana[3] and Panida Aiamsaart[4]

[1-4]คณะพยาบาลศาสตร์และวิทยาการสุขภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

[1-4]Faculty of Nursing and Allied Health Sciences Phetchaburi Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: ps.apex@gmail.com

วันที่รับบทความ : 29 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 13 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 15 กุมภาพันธ์ 2569

Received 29 January 2026; Revised 13 February 2026; Accepted 15 February 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลของโปรแกรมการพัฒนาทักษะการเป็นแกนนำนักศึกษาในการป้องกันการสูบบุหรี่ และ 2) เปรียบเทียบผลของโปรแกรมการพัฒนาทักษะการเป็นแกนนำนักศึกษาในการป้องกันการสูบบุหรี่ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ แกนนำนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ สาขาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จำนวน 40 คน ซึ่งได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง ดำเนินการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างเพียงกลุ่มเดียว เก็บรวบรวม

Citation:

* ประเสริฐ ศรีนวล, ชิดชนก ปานวิเชียร, จารุวรรณ คะชะนา และ พนิดา เอี่ยมสะอาด. (2569). ประสิทธิผลของโปรแกรมการพัฒนาทักษะการเป็นแกนนำนักศึกษาในการป้องกันการสูบบุหรี่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1535-1547.

Praseart Srenaul, Chidchanok Panwichain, Jaruwan Kachana and Panida Aiamsaart. (2026). The Effectiveness Of A Program To Develop Student Leadership Skills In Smoking Prevention Phetchaburi Rajabhat University. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1535-1547.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ข้อมูลด้วยแบบทดสอบก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรม โปรแกรมการพัฒนาทักษะประกอบด้วยกิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับบุหรี่ การฝึกทักษะการให้คำปรึกษา และกิจกรรมจำลองสถานการณ์การสอนและการให้คำปรึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย พบว่า แกนนำนักศึกษาหลังเข้าร่วมโปรแกรมมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการเป็นแกนนำนักศึกษาในการป้องกันการสูบบุหรี่สูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ในทุกด้าน ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับบุหรี่ ทัศนคติต่อการสูบบุหรี่ การจัดการตนเองในการป้องกันการสูบบุหรี่ ทักษะการให้คำปรึกษา ทักษะการสอนรายกลุ่ม และความเชื่อทางสุขภาพ นอกจากนี้ ผลการประเมินประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ภายใต้โปรแกรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะด้านการใช้เทคนิคการสอนและสื่อเทคโนโลยีที่หลากหลาย การเตรียมความพร้อมในการสอน และบุคลิกภาพของผู้จัดกิจกรรม ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าโปรแกรมการพัฒนาทักษะการเป็นแกนนำนักศึกษาสามารถเสริมสร้างศักยภาพด้านความรู้และทักษะของแกนนำนักศึกษาในการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการป้องกันการสูบบุหรี่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ, รูปแบบการบริหาร, ความเป็นเลิศของสถานศึกษา

Abstract

This study employed a quasi-experimental research design with the objectives to 1) examine the effects of a student leadership skill development program for smoking prevention and 2) compare the outcomes of the program before and after participation at Phetchaburi Rajabhat University. The sample consisted of 40 second-year nursing students from the Faculty of Nursing, Phetchaburi Rajabhat University, who volunteered to serve as student leaders. The participants were selected through purposive sampling and assigned to a single experimental group. Data were collected using researcher-developed questionnaires administered before and after participation in the program. The program comprised activities focusing on knowledge about cigarettes, counseling skills, and simulated teaching and counseling situations for smoking prevention.

Data were analyzed using mean, standard deviation, and comparative statistical methods.

The results revealed that after participating in the program, the student leaders demonstrated significantly higher mean scores in leadership skills for smoking prevention than before participation at the .001 level in all dimensions, including knowledge about cigarettes, attitudes toward smoking, self-management in smoking prevention, counseling skills, group teaching skills, and health beliefs. Furthermore, the overall effectiveness of instructional management within the program was rated at the highest level, particularly in terms of the use of diverse teaching techniques and technological media, instructional preparedness, and appropriate personality and communication of the instructors. These findings indicate that the student leadership skill development program effectively enhanced the knowledge, skills, and confidence of student leaders, enabling them to apply counseling and educational strategies for smoking prevention in a practical and sustainable manner.

Keywords: Academic Administration, Administration Model, Educational Institutional Excellence

บทนำ

การสูบบุหรี่เป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญของโลก โดยปัจจุบันมีผู้สูบบุหรี่ประมาณ 1 พันล้านคน ซึ่งกว่าครึ่งหนึ่งอาศัยอยู่ในประเทศกำลังพัฒนา และมีผู้เสียชีวิตจากโรคที่เกี่ยวข้องกับการสูบบุหรี่ประมาณ 4 ล้านคนต่อปี ทั้งนี้มีการคาดการณ์ว่า หากไม่มีมาตรการควบคุมและป้องกันการบริโภคยาสูบอย่างจริงจัง ภายในปี พ.ศ. 2573 จะมีผู้เสียชีวิตจากการสูบบุหรี่เพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 10 ล้านคนต่อปี โดยร้อยละ 70 ของผู้เสียชีวิตจะเกิดขึ้นในประเทศกำลังพัฒนา การศึกษาทางการแพทย์ยังพบว่าบุหรี่ประกอบด้วยสารเคมีมากกว่า 4,000 ชนิด

ซึ่งสารพิษเหล่านี้เป็นสาเหตุสำคัญของการเกิดโรคมากกว่า 25 ชนิด ส่งผลให้ผู้สูบบุหรี่เกิดความเจ็บป่วยเรื้อรังและเสียชีวิตก่อนวัยอันควร (กรมควบคุมโรค, 2566)

สำหรับสถานการณ์การสูบบุหรี่ในประเทศไทย ผลการสำรวจพฤติกรรมด้านสุขภาพของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป ปี พ.ศ. 2564 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าอัตราการสูบบุหรี่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องเมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะในเพศชายซึ่งลดลงจากร้อยละ 43.7 ในปี พ.ศ. 2547 เหลือร้อยละ 34.7 ในปี พ.ศ. 2564 ขณะที่เพศหญิงลดลงจากร้อยละ 2.6 เหลือร้อยละ 1.3 อย่างไรก็ตาม แม้อัตราการสูบบุหรี่โดยรวมจะลดลง แต่ผลกระทบด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคมจากการบริโภคยาสูบยังคงเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ (รัชตะ รอสูงเนิน และคณะ, 2564)

การให้ความรู้และการสร้างความตระหนักรู้เพื่อป้องกันไม่ให้ประชาชนตกเป็นเหยื่อของการสูบบุหรี่จึงเป็นภารกิจสำคัญที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน โดยเฉพาะกลุ่มแกนนำนักศึกษาพยาบาลซึ่งมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ให้ความรู้และการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพ หากได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมจะสามารถถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ถูกต้องไปสู่ประชาชนและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาแกนนำนักศึกษาพยาบาลจึงควรมุ่งเน้นทั้งด้านความรู้เกี่ยวกับบุหรี่ ทักษะการให้คำปรึกษา ทักษะการสอน และความเชื่อด้านสุขภาพ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการป้องกันการสูบบุหรี่ในกลุ่มเสี่ยง (เมตตา ไชยเชษฐ์, 2563)

การวิจัยครั้งนี้ จึงมุ่งพัฒนาโปรแกรมการพัฒนาทักษะการเป็นแกนนำนักศึกษาพยาบาลในการป้องกันการสูบบุหรี่ โดยบูรณาการแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมร่วมกับการให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับบุหรี่ การฝึกทักษะการให้คำปรึกษาโดยใช้เทคนิค 5A และ 5R ทักษะการสอน และทฤษฎีความเชื่อด้านสุขภาพ ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้และการจำลองสถานการณ์ (ธนูธวัช, 2563) การดำเนินการวิจัยในลักษณะกึ่งทดลองเชิงปฏิบัติการนี้ คาดว่าจะช่วยเสริมสร้างความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่เหมาะสมแก่แกนนำนักศึกษาพยาบาล มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ให้สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการควบคุมและป้องกันการบริโภคบุหรี่ได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการพัฒนาทักษะการเป็นแกนนำนักศึกษาในการป้องกันการสูบบุหรี่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

2. เพื่อเปรียบเทียบผลของโปรแกรมการพัฒนาทักษะการเป็นแกนนำนักศึกษาในการป้องกันการสูบบุหรี่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันการสูบบุหรี่

การป้องกันการสูบบุหรี่เป็นกระบวนการส่งเสริมสุขภาพที่มุ่งลดปัจจัยเสี่ยงและเสริมสร้างพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม โดยองค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ให้ความหมายว่า การควบคุมการบริโภคยาสูบเป็นการดำเนินมาตรการเชิงระบบเพื่อป้องกันการเริ่มสูบ ลดการสูบ และส่งเสริมการเลิกสูบ โดยเน้นการให้ความรู้ การปรับเปลี่ยนทัศนคติ และการสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ (กรมควบคุมโรค, 2566) แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับนักวิชาการไทยหลายท่านที่ระบุว่าการป้องกันการสูบบุหรี่ต้องดำเนินควบคู่ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน โดยใช้กระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือสำคัญ (รัชตะ รอสูงเนิน และคณะ, 2564)

การดำเนินงานป้องกันการสูบบุหรี่ให้เกิดประสิทธิผลจำเป็นต้องอาศัยหลักการสำคัญ ได้แก่ การเสริมสร้างความรู้ที่ถูกต้อง การพัฒนาทักษะชีวิต การสร้างแรงจูงใจ และการสนับสนุนทางสังคม ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้บุคคลสามารถหลีกเลี่ยงหรือเลิกพฤติกรรมเสี่ยงได้อย่างยั่งยืน

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแกนนำและการพัฒนาแกนนำนักศึกษา

แกนนำ (Leader) หมายถึง บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการชี้นำ สร้างอิทธิพล และถ่ายทอดความรู้หรือพฤติกรรมไปยังกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะในบริบทด้านสุขภาพ แกนนำมีบทบาทเป็นตัวกลางในการสื่อสารและเป็นแบบอย่างที่ดี นักวิชาการด้านการพัฒนาชุมชนและการส่งเสริมสุขภาพได้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาแกนนำต้องมุ่งเสริมสร้างทั้งความรู้ ทัศนคติ และทักษะในการสื่อสาร การให้คำปรึกษา และการทำงานร่วมกับผู้อื่น (เมตตา ไชยเชษฐ์, 2563)

สำหรับแกนนำนักศึกษาพยาบาล ถือเป็นกลุ่มบุคคลที่มีศักยภาพสูงในการถ่ายทอดความรู้ด้านสุขภาพ เนื่องจากมีพื้นฐานทางวิชาชีพและมีความใกล้ชิดกับกลุ่มวัยรุ่นและเยาวชน การพัฒนาแกนนำนักศึกษาจึงควรมุ่งเน้นทักษะสำคัญ ได้แก่ ทักษะการให้คำปรึกษา ทักษะการสอนรายกลุ่ม การจัดการตนเอง และการเสริมสร้างความเชื่อด้านสุขภาพ เพื่อให้สามารถทำหน้าที่เป็นผู้นำด้านการป้องกันการสูบบุหรี่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนาโปรแกรม

การพัฒนาโปรแกรมในงานวิจัยครั้งนี้อาศัยแนวคิดทฤษฎีความเชื่อด้านสุขภาพ (Health Belief Model) ซึ่งอธิบายว่าการตัดสินใจของบุคคลในการป้องกันโรคขึ้นอยู่กับการรับรู้โอกาสเสี่ยง การรับรู้ความรุนแรงของโรค การรับรู้ประโยชน์ และอุปสรรคของการปฏิบัติ รวมถึงปัจจัยกระตุ้นให้เกิดการกระทำ นอกจากนี้ ยังประยุกต์ใช้เทคนิคการให้คำปรึกษา 5A และ 5R ที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในงานส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่ (ธนูธวัช, 2563)

การบูรณาการทฤษฎีดังกล่าวร่วมกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและกิจกรรมจำลองสถานการณ์ ช่วยให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในบริบทจริงได้อย่างเหมาะสม

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ งานวิจัยหลายฉบับได้ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมส่งเสริมการเลิกหรือป้องกันการสูบบุหรี่ในกลุ่มนักศึกษาและประชาชนทั่วไป เช่น ปราณี แผนดี (2563) พบว่าโปรแกรมส่งเสริมการลดสูบบุหรี่ช่วยเพิ่มความรู้ ทัศนคติ และความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ สุธีกาญจน์ ไชยลาภ และคณะ (2561) รายงานว่าการใช้กิจกรรมส่งเสริมประสบการณ์วิชาชีพช่วยเสริมสร้างความรู้และทักษะการป้องกันพิษภัยจากบุหรี่ของนักศึกษาพยาบาลได้ในระดับมาก

งานวิจัยต่างประเทศ งานวิจัยในต่างประเทศชี้ให้เห็นถึงบทบาทของผู้นำเยาวชนและการใช้โปรแกรมฝึกทักษะในการป้องกันการสูบบุหรี่ โดย Warren และ Dennis (1980) ระบุว่าโปรแกรมที่มีองค์ประกอบด้านความรู้ ทักษะ และการสนับสนุนทางสังคมสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ Ruhl (1985) และ Smith (1991) พบว่าการพัฒนาภาวะผู้นำและการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของโครงการส่งเสริมสุขภาพในกลุ่มเยาวชน

จากการทบทวนเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาแกนนำนักศึกษาด้านการป้องกันการสูบบุหรี่จำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ

โดยบูรณาการความรู้ ทักษะการให้คำปรึกษา และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) เพื่อศึกษาระดับความรู้,ทัศนคติและทักษะของแกนนำนักศึกษาในการป้องกันการสูบบุหรี่มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีและเพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลของการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำในการป้องกันการสูบบุหรี่ก่อนและหลังการฝึกอบรมโดยประยุกต์ใช้ทักษะการให้คำปรึกษาทักษะการสอน ทฤษฎีขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม(Trantheoretical Model (TTM)/Stage of Change Model) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาอาสาสมัครที่สนใจเข้าร่วมเป็นแกนนำจำนวน 40 คน ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling)เข้าโปรแกรมจนครบจำนวน 40 คน และเมื่อกลุ่มตัวยินยอมในการศึกษาวิจัย ผู้ดำเนินการวิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้กลุ่มตัวอย่างทราบ จากนั้นผู้วิจัยจะดำเนินการทดลองตามโปรแกรมดังนี้

กลุ่มตัวอย่าง

นักศึกษาอาสาสมัครที่สนใจเข้าร่วมเป็นแกนนำจำนวน 40 คน ผู้วิจัยดำเนินการสุ่มตัวอย่าง ตามขั้นตอนต่อไปนี้ ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) เข้าโปรแกรมจนครบโดจำนวน 40 คน มีเกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion criteria) ดังนี้ อายุ 18 ปีขึ้นไปและเป็นผู้ที่สนใจในการป้องกันการสูบบุหรี่ที่ต้องเป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรียินดีเข้าร่วมโปรแกรมของผู้วิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 2 ชุด ได้แก่ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

โปรแกรมการพัฒนาแกนนำนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีในการป้องกันการสูบบุหรี่ในชุมชน ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจะประกอบด้วย 3 กิจกรรมหลัก ได้แก่

1) กิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับบุหรี่โดยมีโทษและพิษภัยของบุหรี่ สารพิษในบุหรี่และผลกระทบต่อร่างกายเมื่อสูบบุหรี่ โดยใช้การบรรยาย การอภิปราย จะใช้ทฤษฎีความเชื่อ

ด้านสุขภาพการปฏิบัติของบุคคลในการป้องกันโรคหรือการให้ความร่วมมือในการป้องกันโรคจะขึ้นอยู่กับความเชื่อด้านสุขภาพและปัจจัยร่วมที่ชักนำ ดังนั้นจึงต้องมีการจัดกิจกรรมในการให้ความรู้เกี่ยวกับบุหรี่ เช่น ปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพในบุคคลที่ติดบุหรี่ หรือยกตัวอย่างถึงความเชื่อต่อโอกาสเสี่ยงของการเกิดโรคซึ่งจะเห็นความเชื่อมโยงของพฤติกรรมที่ปฏิบัติกับโอกาสในการเกิดโรคหรือปัญหาสุขภาพ

2) กิจกรรมบรรยายหัวข้อการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการป้องกันการสูบบุหรี่ โดยใช้การบรรยายจะใช้เทคนิค5Aและ5R

3) กิจกรรมจำลองสถานการณ์การให้คำปรึกษาจะมีการแบ่งกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาของสถานการณ์ที่พบโดยใช้หลักการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการป้องกันการสูบบุหรี่จากการให้ความรู้จากการบรรยาย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เป็นแบบสอบถามที่ใช้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่สร้างขึ้นโดยผู้วิจัยจากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด

ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง จำนวน1ชุดประกอบด้วย 6 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป จำนวน 20 ข้อ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับบุหรี่ จำนวน 20 ข้อ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลทัศนคติต่อการสูบบุหรี่ จำนวน 15 ข้อ

ส่วนที่ 4 การจัดการตนเองในการป้องกันการสูบบุหรี่ จำนวน 20 ข้อ

ส่วนที่ 5 ทักษะการให้คำปรึกษา จำนวน 15 ข้อ

ส่วนที่ 6 ทักษะการสอนรายกลุ่ม จำนวน 15 ข้อ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1. ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ผู้วิจัยนำเสนอแบบสอบถามที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบ ความถูกต้องของการใช้ภาษาความชัดเจนของภาษาความตรงตามเนื้อหา โดยมีการทดสอบค่า IOCจากผู้เชี่ยวชาญ ได้เท่ากับ 0.85

2. ความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการนำแบบสอบถามใช้กับนักศึกษาอาสาสมัครที่สนใจเข้าร่วมเป็นแกนนำจำนวน 30 คน มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี ที่มีลักษะประชากรใกล้เคียงกันกับกลุ่มตัวอย่าง หลังจากนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (Alpha coeffcient) กำหนดค่าไม่ต่ำกว่า 0.7 เป็นเกณฑ์ที่ยอมรับได้ โดยค่าความเชื่อมั่น ได้เท่ากับ 0.86

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แกนนำนักศึกษาเซ็นยินยอมในการเข้าร่วมวิจัยและพิทักษ์สิทธิจริยธรรมการวิจัยแก่กลุ่มแกนนำ

2. ผู้วิจัยมอบแบบประเมินให้แก่แกนนำตามที่กำหนดไว้ และจัดการอบรมให้ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ตามแผนการที่กำหนดไว้

3. เมื่อจบการอบรมได้มีการมอบแบบประเมินให้แก่แกนนำแล้วเก็บรวบรวมให้ครบ

4. นำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมด มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีทางสถิต ซึ่งได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) และสถิติในการหาคุณภาพเครื่องมือโดยหาค่า IOC และ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาค

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการพัฒนาทักษะการเป็นแกนนำนักศึกษาในการป้องกันการสูบบุหรี่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

ผลการศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการพัฒนาทักษะการเป็นแกนนำนักศึกษาในการป้องกันการสูบบุหรี่ พบว่า หลังการเข้าร่วมโปรแกรม แกนนำนักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยทักษะการเป็นแกนนำนักศึกษาในทุกด้านอยู่ในระดับสูง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับบุหรี่ ($\bar{x}$= 4.6875, SD = 0.47093) รองลงมา คือ ด้านทัศนคติต่อการสูบบุหรี่ ($\bar{x}$= 4.6563, SD = 0.48256) ด้านความเชื่อทางสุขภาพ ($\bar{x}$= 4.5938, SD = 0.49899) ด้านทักษะการสอนรายกลุ่ม ($\bar{x}$= 4.5313, SD = 0.50701) ด้านทักษะการให้คำปรึกษา ($\bar{x}$= 4.4688, SD = 0.50701) และด้านการจัดการตนเองในการป้องกันการสูบบุหรี่ ($\bar{x}$= 4.0938, SD = 0.29614) แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นสามารถเสริมสร้างความรู้ ทักษะ และทัศนคติของแกนนำนักศึกษาในการป้องกันการสูบบุหรี่ได้อย่างเหมาะสม

นอกจากนี้ ผลการประเมินประสิทธิผลของระดับการจัดการเรียนรู้ภายใต้โปรแกรม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$= 4.67, SD = 0.188) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การใช้เทคนิคการสอนและสื่อเทคโนโลยีที่หลากหลายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$= 4.87, SD = 0.346) รองลงมา ได้แก่ การเตรียมความพร้อมในการสอน ($\bar{x}$= 4.80, SD = 0.407) บุคลิกภาพและการสื่อสารของผู้จัดกิจกรรม ($\bar{x}$= 4.77, SD = 0.430) และกิจกรรมและเนื้อหามีความ

เหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริง ($\bar{x}$= 4.70, SD = 0.466) สะท้อนให้เห็นว่าโปรแกรมมีความเหมาะสมทั้งด้านเนื้อหา กระบวนการจัดกิจกรรม และการถ่ายทอดความรู้

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบผลของโปรแกรมการพัฒนาทักษะการเป็นแกนนำนักศึกษาในการป้องกันการสูบบุหรี่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทักษะการเป็นแกนนำนักศึกษาก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรม พบว่า หลังการเข้าร่วมโปรแกรม แกนนำนักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ในทุกด้าน ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับบุหรี่ ด้านทัศนคติต่อการสูบบุหรี่ ด้านการจัดการตนเองในการป้องกันการสูบบุหรี่ ด้านทักษะการให้คำปรึกษา ด้านทักษะการสอนรายกลุ่ม และด้านความเชื่อทางสุขภาพ แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมการพัฒนาทักษะการเป็นแกนนำนักศึกษาที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีประสิทธิผลในการยกระดับทักษะการเป็นแกนนำนักศึกษาในการป้องกันการสูบบุหรี่ได้อย่างมีนัยสำคัญ

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการพัฒนาทักษะการเป็นแกนนำนักศึกษาในการป้องกันการสูบบุหรี่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

ผลการวิจัย พบว่า หลังการเข้าร่วมโปรแกรม แกนนำนักศึกษามีระดับความรู้ ทัศนคติการจัดการตนเองในการป้องกันการสูบบุหรี่ ทักษะการให้คำปรึกษา ทักษะการสอนรายกลุ่ม และความเชื่อทางสุขภาพ อยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมการพัฒนาทักษะการเป็นแกนนำนักศึกษาที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสามารถเสริมสร้างศักยภาพของแกนนำนักศึกษาได้อย่างเหมาะสม ทั้งด้านความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการป้องกันการสูบบุหรี่

ผลดังกล่าวสามารถอธิบายได้จากการออกแบบโปรแกรมที่บูรณาการการให้ความรู้เกี่ยวกับบุหรี่ การฝึกทักษะการให้คำปรึกษาโดยใช้เทคนิค 5A และ 5R ร่วมกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและกิจกรรมจำลองสถานการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีความเชื่อด้านสุขภาพที่ระบุว่าการรับรู้ความเสี่ยงและความรุนแรงของโรค รวมถึงการรับรู้ประโยชน์ของการป้องกันเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพ เมื่อแกนนำนักศึกษาได้รับทั้งความรู้และประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง จึงสามารถพัฒนาความเชื่อและทักษะในการป้องกันการสูบบุหรี่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปราณี แผนดี (2563) และ สุธีกาญจน์ ไชยลาภ และคณะ (2561) ที่รายงานว่าโปรแกรมส่งเสริมการลด

และป้องกันการสูบบุหรี่สามารถเพิ่มความรู้ ทัศนคติ และทักษะด้านสุขภาพของนักศึกษาได้ในระดับสูง

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบผลของโปรแกรมการพัฒนาทักษะการเป็นแกนนำนักศึกษาในการป้องกันการสูบบุหรี่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

ผลการเปรียบเทียบก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรม พบว่า แกนนำนักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยทักษะการเป็นแกนนำนักศึกษาในการป้องกันการสูบบุหรี่หลังการเข้าร่วมโปรแกรมสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ในทุกด้าน แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิผลในการยกระดับทักษะการเป็นแกนนำนักศึกษาอย่างชัดเจน

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามทฤษฎีขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Transtheoretical Model) ซึ่งอธิบายว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้และการเสริมแรงอย่างต่อเนื่อง การที่แกนนำนักศึกษาได้รับการฝึกทักษะการให้คำปรึกษา การสอน และการจัดการสถานการณ์ผ่านกิจกรรมเชิงปฏิบัติ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทักษะและความมั่นใจในการนำไปประยุกต์ใช้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชตะ รอสูงเนิน และคณะ (2564) และ เมตตา ไชยเชษฐ์ (2563) ที่พบว่าการฝึกทักษะการให้คำปรึกษาและการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงสามารถพัฒนาศักยภาพของผู้ให้คำปรึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญ

โดยสรุป โปรแกรมการพัฒนาทักษะการเป็นแกนนำนักศึกษาในการป้องกันการสูบบุหรี่ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น สามารถส่งผลต่อการพัฒนาทักษะของแกนนำนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในเชิงระดับผลลัพธ์และการเปลี่ยนแปลงก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรม ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแกนนำนักศึกษาด้านการป้องกันการสูบบุหรี่ในสถาบันอุดมศึกษาอื่นได้ต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย พบว่า โปรแกรมการพัฒนาทักษะการเป็นแกนนำนักศึกษาในการป้องกันการสูบบุหรี่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ที่พัฒนาขึ้นสามารถเสริมสร้างศักยภาพของแกนนำนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแกนนำนักศึกษามีระดับความรู้ ทัศนคติ การจัดการตนเอง

ในการป้องกันการสูบบุหรี่ ทักษะการให้คำปรึกษา ทักษะการสอนรายกลุ่ม และความเชื่อทางสุขภาพสูงขึ้นหลังการเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โปรแกรมดังกล่าวมีจุดเด่นในการบูรณาการการให้ความรู้เกี่ยวกับบุหรี่ การฝึกทักษะการให้คำปรึกษาโดยใช้เทคนิค 5A และ 5R ร่วมกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและกิจกรรมจำลองสถานการณ์ นอกจากนี้ ผลการประเมินประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ภายใต้โปรแกรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมทั้งด้านเนื้อหา กระบวนการจัดกิจกรรม และการถ่ายทอดความรู้ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแกนนำนักศึกษาด้านการป้องกันการสูบบุหรี่ในสถาบันอุดมศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ**ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1. สถาบันอุดมศึกษาและคณะหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำโปรแกรมการพัฒนาทักษะการเป็นแกนนำนักศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ โดยบูรณาการเข้ากับกิจกรรมพัฒนานักศึกษา เพื่อเสริมสร้างบทบาทแกนนำนักศึกษาในการป้องกันการสูบบุหรี่ในกลุ่มเพื่อนนักศึกษาและชุมชน 2. ควรส่งเสริมให้แกนนำนักศึกษาที่ผ่านการอบรมได้นำความรู้และทักษะไปถ่ายทอดผ่านกิจกรรมรณรงค์ การให้คำปรึกษา หรือกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ภายในมหาวิทยาลัย เพื่อขยายผลการป้องกันการสูบบุหรี่ให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรดำเนินการวิจัยติดตามผลในระยะยาว เพื่อศึกษาความคงทนของผลลัพธ์ด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ รวมถึงการนำบทบาทแกนนำนักศึกษาไปใช้จริงในบริบท ต่าง ๆ 2. การวิจัยในครั้งต่อไปควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังนักศึกษาคณะหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของบริบท และควรศึกษาประเด็นการป้องกันการสูบบุหรี่ในรูปแบบใหม่ ๆ เช่น บุหรี่ไฟฟ้า หรือผลิตภัณฑ์ยาสูบรูปแบบอื่น เพื่อพัฒนาโปรแกรมให้มีความครอบคลุมและทันต่อสถานการณ์ปัจจุบันมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมโรค. (2566). *รายงานประจำปี 2566 กรมควบคุมโรค.* กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข.

ธนูธวัช. (2563). ผลการใช้เทคนิค 5A, 5D, 5R และ STAR ที่มีผลต่อการลดอัตราการสูบบุหรี่ในผู้ป่วยโรคเรื้อรังที่มารับบริการที่คลินิกของโรงพยาบาลหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารวิจัยและพัฒนานวัตกรรมทางสุขภาพ,* 1(3), 1–14.

ปราณี แผนดี. (2563). ประสิทธิผลของโปรแกรมส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่ต่อความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักศึกษา. *วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน*, 11(91), 57.

ปิยนันวดี เสน่ห์ธนวัชร์. (2562). *ความคิดเห็นที่มีต่อพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักเรียนวิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออก (อี.เทค) อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี*. ชลบุรี: วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออก.

เมตตา ไชยเชษฐ์. (2563). การพัฒนาทักษะการให้คำปรึกษาของผู้ให้คำปรึกษาโดยใช้กระบวนการสะท้อนคิดในรายวิชาการสื่อสาร การสอน และการให้คำปรึกษาทางสุขภาพ. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้าจังหวัดเพชรบุรี*, 3(2), 1–17.

รัชตะ รอสูงเนิน, ธนาคาร เสถียรพูนสุข, สาธิต สีเสนชุย, วัชรากร หวังหุ้นกลาง, และวันฉัตร โสพส. (2564). แนวทางการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการเลิกบุหรี่. *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา*, 15(2), 362–376.

สุธีกาญจน์ ไชยลาภ และคณะ. (2561). การใช้กิจกรรมส่งเสริมประสบการณ์วิชาชีพเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะการป้องกันพิษภัยจากบุหรี่ของนักศึกษาพยาบาล. *วารสารพยาบาล*, 67(1), 33-39, 2561.

Ruhl, J. (1985). Leadership development and practical learning in health promotion. *National Institutes of Health*, 9(4),e001269.

Smith, A. (1991). Success of health promotion projects among youth. *Health Education,* 100(6),237–241.

Warren, B., & Dennis, C. (1980). Knowledge, skills, and social support in health behavior change. *Journal of Health Education*, 27(3),275–290.

รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*

MODEL OF DEVELOPMENT OF BUDDHIST SUNDAY SCHOOL MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY

พระมหากิตติมศักดิ์ ถิรวชิโร[1], พระมหากัมพล อตฺถปาโล[2], พระมหาศุภชัย ปิยธมฺมชโย[3], ณัฐนิชา ปัญญ์นิภา[4] และ อิสยาภรณ์ เทพประสิทธิ์[5]

Phramaha Kittimasuk Thiravajiro[1], Phramaha Kamphol Atthapalo[2], Phramaha Suphachai Piyadhammajayo[3], Natnicha Pannipa[4] and Isayaphon Thepprasit[5]

[1-5]โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1-5]Buddhist Sunday School Mahachulalongkornrajavidayalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: phraoat@gmail.com

วันที่รับบทความ : 23 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 1 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 3 กุมภาพันธ์ 2569

Received 23 January 2026; Revised 1 February 2026; Accepted 3 February 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้นี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพโดย

Citation:

* พระมหากิตติมศักดิ์ ถิรวชิโร, พระมหากัมพล อตฺถปาโล, พระมหาศุภชัย ปิยธมฺมชโย, ณัฐนิชา ปัญญ์นิภา และ อิสยาภรณ์ เทพประสิทธิ์. (2569). รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1548-1564.

Phramaha Kittimasuk Thiravajiro, Phramaha Kamphol Atthapalo, Phramaha Suphachai Piyadhammajayo, Natnicha Pannipa and Isayaphon Thepprasit. (2026). Model Of Development Of Buddhist Sunday School Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1548-1564.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

การศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 รูป/คน และการวิจัยเชิงปริมาณกับประชากรผู้บริหารและครูจากโรงเรียนสาขาทั่วประเทศ จำนวน 330 รูป/คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ จำนวน 179 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติบรรยายและการวิเคราะห์ความสอดคล้องขององค์ประกอบด้วยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบโดยการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย และ ขั้นตอนที่ 3 การนำเสนอรูปแบบด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

1) องค์ประกอบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การบริหารงานทั่วไป 2) การบริหารงานวิชาการ 3) การบริหารงบประมาณ 4) การบริหารบุคลากร 5)การบริหารงานชุมชนสัมพันธ์ และ6)การวัดผลประเมินผล ได้ผลยืนยันองค์ประกอบทั้ง 6 องค์ประกอบ พบว่า มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่(Chi-square = 12.940, df = 8, p = 0.114, GFI = 0.825 AGFI = 0.611, RMR = 0.032)

2) จากการนำองค์ประกอบไป พัฒนารูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้เงื่อนไขการขับเคลื่อน คือ 1) การบริหารงานทั่วไป มีการวางแผนและการจัดการเชิงกลยุทธ์ 2) การบริหารงานวิชาการ มีการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ 3) การบริหารงานงบประมาณ มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างเป็นระบบตรวจสอบได้ 4) การบริหารบุคลากรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่าต่อเนื่อง 5) การบริหารงานชุมชนสัมพันธ์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นหนึ่งเดียวกัน และ 6) การวัดผลประเมินผล มีการติดตามความก้าวหน้าของเยาวชนอย่างต่อเนื่องโดยการวัดผลประเมินผล

3) จากการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยการการสนทนากลุ่ม พบว่า มีความเหมาะสม มีความถูกต้อง มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ สรุปองค์ความรู้จากการวิจัยได้เป็น SUNDAY Model

คำสำคัญ: โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์, การพัฒนา, การบริหารการศึกษา

Abstract

This research The objectives are 1) to study the components of the development of the Buddhist Sunday School at Mahachulalongkornrajavid yalaya University. 2) To develop a model for developing a Buddhist Sunday school at Mahachulalongkornrajavidyalaya University. 3) To present a model for developing a Buddhist Sunday School at Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Use mixed methods research, divided into 3 steps: Step 1: Qualitative research through documentary analysis and in-depth interviews with 15 key informants, and quantitative research conducted with a population of 330 administrators and teachers from branch schools nationwide. A sample of 179 participants was selected using Stratified Random Sampling. Research instruments included interview forms and questionnaires. Data were analyzed using descriptive statistics and Pearson's Correlation Coefficient to verify component consistency. Step 2: Model development using inductive concluding to synthesize the research findings into a structured development framework. Step 3: Model presentation via a focus group discussion with 10 experts to evaluate and refine the final model.

The research results found that

1) Components of the development of a Buddhist Sunday school which includes 6 components: 1) general administration 2) academic administration 3) budget management 4) Personnel management 5) Community relations management and 6) Evaluation results were confirmed. All 6 components were found to be in harmony with the empirical data (Chi-square = 12.940, df = 8, p = 0.114, GFI = 0.825 AGFI = 0.611, RMR = 0.032).

2) From taking the elements Develop a model for developing a Buddhist Sunday school. The driving conditions are 1) general administration There is strategic planning and management. 2) Academic administration Academic excellence is promoted. 3) Budget management. Efficient in managing resources

systematically and verifiably. 4) Personnel management has continuous human resource development. 5) Community relations management Promote community participation as one. and 6) measurement and evaluation results Youth progress is continuously monitored through evaluation measures.

3) From the presentation of the model for developing a Buddhist Sunday school. By group discussion, it was found to be appropriate. accurate It is possible to practice and can be put to beneficial use The knowledge from the research can be summarized as the SUNDAY Model.

Keywords: Buddhist Sunday School, Development, Educational Administration

บทนำ

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม บัญญัติให้วัดมีสิทธิและหน้าที่ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และคุณธรรม (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2562) โดยรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนผ่านโครงการ "ลานบุญ ลานปัญญา" ซึ่งสถาบันสงฆ์ได้ตอบสนองนโยบายนี้ด้วยการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นแห่งแรกในประเทศไทยจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2501 ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ โดยยึดหลัก "ไตรสิกขา" (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นแกนหลักในการจัดการเรียนรู้ มีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมไทย และการดำเนินชีวิตตามหลักธรรม รวมถึงการบูรณาการภาษาอังกฤษในวิชาพระพุทธศาสนา ปัจจุบันโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปฏิบัติภารกิจภายใต้สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม โดยจัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีในตอนเช้าและภาคปฏิบัติทางศิลปวัฒนธรรมในตอนบ่าย เพื่อสร้างพลเมืองดีและศาสนทายาทที่เข้มแข็ง เพื่อเป็นแหล่งหล่อหลอมจริยธรรมและทักษะการดำเนินชีวิตตามหลักไตรสิกขาให้กับเยาวชนมาอย่างยาวนานนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2501 (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2567)

ในสภาวการณ์ปัจจุบัน ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีดิจิทัล ส่งผลให้ค่านิยมของเยาวชนเปลี่ยนแปลงไปและห่างไกลจากสถาบันศาสนามากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าปัจจัยแวดล้อมทางสังคมมีผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและการ

เรียนรู้ของคุณธรรม ซึ่งประเด็นนี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ดังที่พบในงานวิจัยหลายฉบับที่ระบุถึงความจำเป็นในการปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับยุคสมัย เพื่อรักษาบทบาทในการเป็นองค์กรเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความยั่งยืน (สมโภช บรรณรต, 2563)

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และค่านิยมในปัจจุบัน ส่งผลให้เยาวชนห่างไกลวัดและสนใจศีลธรรมน้อยลง กำลังเผชิญกับวิกฤตจำนวนผู้เข้าเรียนที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในปีการศึกษา 2565 มีนักเรียนสมัครเรียนเพียง 264 คน ซึ่งลดลงอย่างมากเมื่อเทียบกับในอดีต สถานการณ์นี้สะท้อนถึงปัญหาความไม่สอดคล้องระหว่างหลักสูตรเดิมกับความต้องการของสังคมยุคใหม่ ส่งผลให้โรงเรียนสาขาหลายแห่งต้องปิดตัวลง ปัญหานี้สร้างความกังวลแก่ผู้บริหารและบุคลากรทุกระดับในการฟื้นฟูบทบาทของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้กลับมามีศักยภาพในการจัดการเรียนการสอนได้อีกครั้ง

จากสภาพปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการดำเนินงานที่มีความเฉพาะตัวและทันสมัย ผลการวิจัยนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยให้ได้ "รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์" ที่มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างและการจัดการเรียนรู้เท่านั้น แต่ยังเป็นแนวทางสำคัญในการฟื้นฟูโรงเรียนสาขาที่ปิดตัวลง ให้กลับมาปฏิบัติภารกิจในการสร้าง "เยาวชนความรู้คู่คุณธรรม" เพื่อเป็นรากฐานที่เข้มแข็งของสังคมไทยสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การทบทวนวรรณกรรม

จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัย แบ่งเป็น 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

“การพัฒนา” เป็นกระบวนการของการเคลื่อนไหวจากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจ การพัฒนาคือกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจ โดยเน้นการทำให้เจริญเติบโตและปรับปรุงให้เหมาะสมกว่าเดิม ในมิติทางบริหารการศึกษา "การพัฒนา" (Development) มิได้เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามกาลเวลา แต่เป็นกระบวนการที่มีทิศทาง มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพชีวิตและโครงสร้างสถานศึกษาจากสภาพการณ์หนึ่งไปสู่สภาพการณ์ที่พึงประสงค์มากกว่าเดิม (กิตติมา ปรีดีดิลก, 2542) การทำความเข้าใจทัศนะของการพัฒนาจำเป็นต้องพิจารณาผ่านกรอบแนวคิดที่ครอบคลุม ดังนี้ 1) การพัฒนาในมิติเชิงปริมาณ การพัฒนาเชิงปริมาณมักถูกนิยามผ่านการขยายตัวที่สามารถวัดค่าออกมาเป็นตัวเลขหรือสถิติที่ชัดเจน ในทางสังคมศาสตร์ มิตินี้เปรียบเสมือนฐานรากที่แสดงถึงความมั่นคงและความพร้อมของทรัพยากร (อุทัย บุญประเสริฐ, 2540) 2) การพัฒนาในมิติเชิงคุณภาพ ในขณะที่ปริมาณคือฐานราก "คุณภาพ" คือจิตวิญญาณและคุณค่าที่อยู่ภายใน ซึ่งมีความซับซ้อนเนื่องจากเกี่ยวข้องกับระบบความคิดและพฤติกรรมมนุษย์ (จันทรานี สงวนนาม, 2545) 3) ความสอดประสานเพื่อความยั่งยืน ความสมบูรณ์ของการพัฒนาจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีการบูรณาการทั้งสองมิติเข้าด้วยกันอย่างสมดุล (Balanced Development) หากมุ่งเน้นแต่เพียงเชิงปริมาณแต่ขาดคุณภาพ การพัฒนานั้นย่อมไร้รากฐานที่ยั่งยืน ในทางกลับกันหากขาดทรัพยากรทางวัตถุ การพัฒนาย่อมขับเคลื่อนไปได้ยากลำบาก (สมคิด บางโม, 2538) ดังนั้น การพัฒนารูปแบบการศึกษาพุทธศาสนาในปัจจุบันจึงต้องกำหนดกลยุทธ์ที่ให้ความสำคัญทั้งกับการจัดหาทรัพยากรทางกายภาพและการมุ่งสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพ เพื่อนำไปสู่ความเจริญงอกงามที่ยั่งยืนสืบไป

2. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาและสถานศึกษา

“การบริหาร” (Administration) ถูกนิยามว่าเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคล โดยมีการจัดสรรและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (กิตติมา ปรีดีดิลก, 2542) โดยอาศัยปัจจัยพื้นฐานทางการบริหารหรือที่รู้จักกันในนาม 4M ประกอบด้วย คน (Man), เงิน (Money), วัสดุอุปกรณ์ (Material) และกระบวนการจัดการ (Management) ซึ่งเป็นกลไก

สำคัญในการขับเคลื่อนองค์กร (สมคิด บางโม, 2538) เพื่อให้เกิดคุณภาพทางการศึกษาที่แท้จริง การบริหารจัดการจะต้องครอบคลุมภารกิจหลัก 6 ด้านที่สอดประสานกันอย่างเป็นระบบ ดังนี้ การบริหารงานวิชาการ, การบริหารงานบุคคล, การบริหารงานงบประมาณ, การบริหารงานทั่วไป, การบริหารงานสัมพันธ์ชุมชน และการวัดผลและประเมินผล

โดยสรุป การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการบูรณาการปัจจัยทางการบริหาร (4M) เข้ากับขอบข่ายงานทั้ง 6 ด้านอย่างมีเอกภาพ คือ ศาสตร์และศิลป์ในการจัดการทรัพยากร และกระบวนการต่างๆ ภายในสถานศึกษา เพื่อสร้างคุณภาพทางการศึกษาและพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างมีคุณภาพและเป็นประโยชน์ต่อสังคมได้อย่างยั่งยืน

3. โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (พอ.มจร) ถือเป็นสถาบันต้นแบบของการจัดการศึกษาพุทธศาสนาสำหรับเยาวชนในประเทศไทย ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมคุณธรรมและจริยธรรมผ่านระบบการศึกษาทางเลือก โดยมีพัฒนาการที่ควบคู่ไปกับประวัติศาสตร์การจัดการศึกษาสงฆ์และการบริการวิชาการแก่สังคมของไทย โดยมีจุดเริ่มต้นจากการขยายบทบาทของคณะสงฆ์สู่สังคมในมิติของการเผยแผ่เชิงรุก

จุดเริ่มต้นของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในประเทศไทยสืบเนื่องมาจากวิสัยทัศน์ของ พระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถร) ในช่วงปี พ.ศ. 2496 – 2500 ท่านได้เดินทางไปศึกษาดูงานกิจการพระพุทธศาสนา ณ ประเทศพม่าและศรีลังกา และพบว่าระบบการสอนศีลธรรมแก่เด็กในวันอาทิตย์ประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง เมื่อเดินทางกลับสู่ประเทศไทย ท่านจึงได้และนำมาปรับใช้จนได้รับอนุมัติให้จัดตั้ง โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งแรกในประเทศไทย เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2501

การดำเนินงานของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขับเคลื่อนภายใต้ปรัชญาที่ว่า "ปญฺญา โลกสฺมิ ปชฺโชโต: ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก" โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีไทยแก่เยาวชนผ่านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมแก่วัย นอกจากนี้ยังมีเป้าหมายในการเสริมสร้างจิตสาธารณะและการรับผิดชอบต่อส่วนรวม รวมถึงการบูรณาการภาษาต่างประเทศในการสื่อสารหลักธรรม เพื่อให้เยาวชนก้าวทันการเปลี่ยนแปลงในระดับสากล โดยยึดถือหลัก "ไตรสิกขา" (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นแกนกลางในการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นภาคปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี เพื่อให้สอดคล้องกับคำขวัญที่ว่า "ตั้งใจเรียนดี มีระเบียบวินัย ใฝ่คุณธรรม นำทางถูก ปลูกศรัทธา มารยาทดี"

สรุปบทบาทของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในปัจจุบันก้าวข้ามการเป็นเพียงโรงเรียนสอนศาสนา แต่เป็น "สถาบันทางสังคม" ที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงบ้าน วัด และโรงเรียน เข้าด้วยกันอย่างเป็นรูปธรรม การใช้สีชมพูเป็นสีประจำโรงเรียนและการใช้สัญลักษณ์พระมงกุฎมาลารัศมีธรรมจักร ไม่เพียงแต่สื่อถึงพระมหากรุณาธิคุณของรัชกาลที่ 5 ผู้สถาปนามหาวิทยาลัย แต่ยังสะท้อนถึงอานุภาพของพระธรรมที่จะนำทางเยาวชนไทยสู่ความสว่างไสวในชีวิตอย่างยั่งยืน

ปัญหาและอุปสรรคที่พบจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยว

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบประเด็นสำคัญดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการและงบประมาณ พบปัญหาการขาดความต่อเนื่องในการบริหาร และการขาดแคลนงบประมาณสนับสนุนที่เพียงพอจากภาครัฐ ทำให้การจัดสรรทรัพยากรล่าช้าและส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรม บุคลากรส่วนใหญ่ขาดความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน (พระณัฐวุฒิ สุทธิโคตร, 2555)

2. ด้านหลักสูตรและการวางแผนการสอน หลักสูตรมักมีเนื้อหากว้างเกินไปและไม่สอดคล้องกับความสนใจหรือระดับวัยของผู้เรียน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการเขียนแผนการสอนเชิงระบบ รวมถึงขาดการวิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคลก่อนการสอน (พระอธิการสุรินทร์ ฐานวโร, 2555)

3. ด้านกิจกรรมและสื่อการเรียนการสอน การเรียนการสอนส่วนใหญ่ยังเน้นการบรรยาย (Lecture-based) ซึ่งทำให้ผู้เรียนเบื่อหน่าย ขาดการใช้ทักษะเร้าความสนใจ และขาดสื่อการสอนที่ทันสมัยหรือนวัตกรรมใหม่ๆ แม้จะมีการใช้สื่อสิ่งพิมพ์และโสตทัศนูปกรณ์อยู่บ้าง แต่ยังจำกัดอยู่ในกลุ่มตำราและแบบเรียนเป็นหลัก (พระไพบูลย์ ปราบริปู, 2554)

4. ด้านการวัดและประเมินผล โรงเรียนยังขาดเครื่องมือวัดผลที่มีมาตรฐานตามสภาพจริง ส่วนใหญ่ไม่มีการประเมินผลระหว่างเรียน (Formative Assessment) และขาดการนำผลการประเมินมาใช้เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ (พระมหาสุนทร ณฏฐภูมิ จงไกรจักร, 2550)

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ใช้วิธีวิจัยแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) แบ่งขั้นตอนวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาว่าองค์ประกอบที่จำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีอะไรบ้าง การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) ศึกษาวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 15 รูป/คน ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหาร/ครูโรงเรียนพุทธศาสนา และผู้ปกครองหรือผู้นำชุมชน การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม กับ กลุ่มตัวอย่างประชากร (n) จำนวน 179 รูป/คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามภาคและจังหวัดของโรงเรียนทั้ง 178 สาขา ทั่วประเทศ มีจำนวนบุคลากร ประชากร (N) 330 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติบรรยาย และตรวจสอบความสอดคล้องขององค์ประกอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ระยะที่ 2 ในระยะนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากระยะแรกและการสัมภาษณ์เชิงลึก มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ โดยการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย เพื่อยกร่างรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลลัพธ์ที่ คือ เงื่อนไขการขับเคลื่อนรูปแบบพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ระยะที่ 3 นำร่างรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมานำเสนอเพื่อรับการยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ โดยจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 รูป/คน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา ด้านการบริหารสถานศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์พิจารณามาว่ามีความถูกต้อง เหมาะสม และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง มาปรับปรุงจนได้รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ได้องค์ประกอบ คือ 1) การบริหารงานวิชาการ 2) การบริหารงานบุคคล 3) การบริหารงานงบประมาณ 4) การบริหารงานทั่วไป 5) การบริหารงานสัมพันธ์ และ 6) การวัดผลประเมินผล

องค์ประกอบทั้ง 6 มีความสอดคล้องกลมกลืนกันจากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้ค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน พบว่า ตัวแปร ที่บ่งชี้องค์ประกอบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (BSS) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตั้งแต่ .711 ถึง .967 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกคู่ ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเป็นความสัมพันธ์ทางบวกตั้งแต่ขนาดสูงถึงขนาดสูงมาก ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์สูงที่สุดคือ การบริหารงานทั่วไป (BSS1) กับการบริหารงานงบประมาณ (BSS3) และการบริหารงานงบประมาณ (BSS3) กับการวัดและประเมินผลคุณภาพนักเรียน (BSS6) โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันต่ำสุดคือ การบริหารงานทั่วไป (BSS1) กับการบริหารบุคลากร (BSS4) เมื่อพิจารณาค่า Bartlett's Test of Sphericity มีค่าเท่ากับ 249.928 (p = .000) แสดงว่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญ และค่าดัชนีไกเซอร์ – ไมเยอร์ – ออลคิน (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) มีค่าเท่ากับ 902 โดยองค์ประกอบทั้ง 6 องค์ประกอบ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2. ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จากการนำองค์ประกอบไป พัฒนารูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้เงื่อนไขการขับเคลื่อน คือ 1) การบริหารงานทั่วไป เงื่อนไขการขับเคลื่อน ให้มีการวางแผนและการจัดการเชิงกลยุทธ์ 2) การบริหารงานวิชาการ เงื่อนไขการขับเคลื่อน ให้มีการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ 3) การบริหารงานงบประมาณ เงื่อนไขการขับเคลื่อน ให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างเป็นระบบตรวจสอบได้ 4) การบริหารบุคลากรเงื่อนไขการขับเคลื่อน ให้ มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่าต่อเนื่อง 5) การบริหารงานชุมชนสัมพันธ์ เงื่อนไขการขับเคลื่อน ให้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นหนึ่งเดียวกัน

และ 6) การวัดผลประเมินผล เงื่อนไขการขับเคลื่อน ให้มีการติดตามความก้าวหน้าของเยาวชนอย่างต่อเนื่องโดยการวัดผลประเมินผล

3. ผลการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การประเมินรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 10 รูป/ คน ผลการตรวจสอบพบว่า มีความเหมาะสม มีความถูกต้อง มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ โดย สรุปองค์ความรู้จากการวิจัยมาได้เป็น SUNDAY Model

อภิปรายผล

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า องค์ประกอบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีองค์ประกอบ 6 ด้าน ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ, การบริหารบุคลากร, การบริหารงานงบประมาณ, การบริหารงานทั่วไป, การบริหารงานสัมพันธ์ และการวัดผลประเมินผล และพบว่าองค์ประกอบทั้ง 6 องค์ประกอบ พบว่า มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ (Chi-square = 12.940, df = 8, p = 0.114, GFI = 0.825 AGFI = 0.611, RMR = 0.032) สอดคล้องกับงานวิจัย เรื่องแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดปทุมธานี ของพระครูวินัยธรพงศ์พันธุ์ ธมฺมวโส (2562) ที่ระบุว่าการบริหารจัดการที่เป็นระบบและงบประมาณที่เพียงพอเป็นปัจจัยสนับสนุนที่ต้องดำเนินไปควบคู่กันความสัมพันธ์ระหว่างงบประมาณและระบบงานต้องมีความสอดคล้องกับงบประมาณที่ได้รับเพื่อให้โครงการสัมฤทธิ์ผลและเพื่อให้สถานศึกษาขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การพัฒนารูปแบบที่มุ่งเน้นความเป็นระบบและการจัดการเชิงกลยุทธ์ที่เน้นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน แสดงถึงการปรับตัวของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมุห์สมโภช บรรณรต (2563) เรื่องรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์สู่ความเป็นเลิศในยุคไทยแลนด์

4.0 ที่เน้นการนำนวัตกรรมและการจัดการสมัยใหม่มาใช้ในการพัฒนาองค์กร นอกจากนี้ ความสำเร็จที่ยั่งยืนของรูปแบบยังเกิดจากการดึงพลัง เครือข่ายความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด และโรงเรียน (บวร) มาใช้เป็นต้นทุนทางสังคมที่สำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ พระมหาสมพร ปภสฺสโร (2561) ที่ว่าการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในชุมชนเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ดำรงอยู่ได้อย่างเข้มแข็งท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ดังนั้น SUNDAY Model จึงเป็นรูปแบบที่บูรณาการทั้งระบบบริหารที่ทันสมัย ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาพุทธศาสนาให้เกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง

3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การนำเสนอและรับรองรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ สามารถสรุปขยายความได้ว่า ความสำเร็จของ "SUNDAY Model" เกิดจากการที่ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญร่วมยืนยันความเหมาะสมและความถูกต้องผ่านกระบวนการสนทนากลุ่ม ซึ่งเป็นการพิสูจน์ความตรงเชิงเนื้อหาที่เข้มแข็งและปิดช่องว่างระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติจริง ทำให้รูปแบบนี้เป็นนวัตกรรมที่สอดคล้องกับจริยธรรมและบริบทของคณะสงฆ์อย่างแท้จริง สอดรับกับงานวิจัยของ พระปลัดประพจน์ สุวฑฺโน และคณะ (2565) ที่ย้ำว่าการพัฒนาสถานศึกษาศาสนาในยุคดิจิทัลต้องอาศัยการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้เกิดนวัตกรรมที่ใช้ได้จริง โดยเฉพาะการปฏิรูประบบการวัดผลประเมินผลจากการสอบไล่แบบเดิมไปสู่การติดตามความก้าวหน้าเยาวชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ พระครูวินัยธรพงศ์พันธุ์ ธมฺมวโส (2562) และ พระครูประวิตรวรานุยุต และคณะ (2560) ที่มุ่งเน้นระบบการนิเทศและติดตามผลที่เป็นรูปธรรมเพื่อให้เห็นผลสัมฤทธิ์เชิงพฤติกรรมที่ชัดเจน นอกจากนี้ ความเป็นเอกภาพของรูปแบบที่มีความสมบูรณ์เชิงปฏิบัติสูงยังได้รับการสนับสนุนจากงานวิจัยของ สายหยุด ช่างยันต์ และคณะ (2564) ที่ชี้ให้เห็นว่าเครื่องมือวัดผลที่ชัดเจนช่วยให้ครูพระปรับปรุงการสอนได้ทันท่วงที ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างการวัดผล งบประมาณ และบุคลากร ซึ่งช่วยให้ครูมีทรัพยากรและเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนที่แม่นยำยิ่งขึ้น ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้งานจริงนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ พระสมุห์สมโภช บรรณรต (2563) ที่ระบุว่ารูปแบบบริหารสู่ความเป็นเลิศต้องบูรณาการทรัพยากรทุกด้านเข้าด้วยกันอย่างสมบูรณ์ ส่งผลให้ SUNDAY Model เป็นเครื่องมือการบริหารจัดการที่มีคุณภาพสูง ทันสมัย และพร้อมสำหรับการประกาศใช้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

ทั่วประเทศ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนให้กับการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาในสังคมยุคใหม่สืบไป

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” คณะผู้วิจัยสรุปได้เป็น “SUNDAY Model” ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย SUNDAY Model

SUNDAY model ประกอบด้วย

S - Strategic Planning and Management (การวางแผนและการจัดการเชิงกลยุทธ์) การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายระยะสั้นและระยะยาวของโรงเรียนการวางแผนการดำเนินงานที่ครอบคลุมทุกด้าน เช่น การเรียนการสอน การพัฒนาบุคลากร และการบริหารทรัพยากรการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

U - Unified Community Engagement (การมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นหนึ่งเดียว) การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน ผู้ปกครอง และองค์กรต่างๆการสื่อสารและประชาสัมพันธ์กิจกรรมและโครงการของโรงเรียนให้ชุมชนรับทราบและมีส่วนการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับชุมชน เช่น กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์และกิจกรรมทางพุทธศาสนา

N - Nurturing Academic Excellence (การส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ) การพัฒนาหลักสูตรที่ครอบคลุมเนื้อหาพุทธศาสนาทั้งในด้านปฏิบัติและทฤษฎีการใช้วิธีการสอนที่หลากหลายและเหมาะสมกับนักเรียนการประเมินผลการเรียนรู้ที่ครอบคลุมทุกมิติของการเรียนรู้ เช่น ความรู้ ทักษะ และคุณธรรม

D - Development of Human Resources (การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์) การคัดเลือกและพัฒนาบุคลากรที่มีคุณภาพและมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมพุทธศาสนา การจัดอบรมและพัฒนาครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่องการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ระหว่างครู

A - Administrative Efficiency (ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ) การบริหารจัดการทรัพยากรทั้งด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการงานสำนักงานและการเก็บรักษาข้อมูลอย่างเป็นระบบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการและการเรียนการสอน

Y - Youth Progress Monitoring (การติดตามความก้าวหน้าของเยาวชนอย่างต่อเนื่องโดยการวัดผลประเมินผล) คือ การกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดที่ชัดเจน ใช้ตัวชี้วัดในการติดตามความก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ วิเคราะห์และปรับปรุงแผนการพัฒนาตามผลที่ได้รายงานผลการติดตามให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ ส่งเสริมให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินตนเอง สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและสนับสนุนเยาวชนในทุกด้าน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่าการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลักที่สำคัญ คือ การบริหารงานทั่วไป การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารบุคลากร การบริหารงานชุมชนสัมพันธ์ และการวัดผลประเมินผล ซึ่งผลการวิเคราะห์ทางสถิติยืนยันว่าองค์ประกอบเหล่านี้มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญ โดยมีค่าสถิติรองรับความเที่ยงตรงของโครงสร้างอย่างครบถ้วน จากการสังเคราะห์องค์ประกอบดังกล่าวสู่การพัฒนารูปแบบการดำเนินงาน ผู้วิจัยได้กำหนดเงื่อนไขการขับเคลื่อนที่มุ่งเน้นความทันสมัยและความยั่งยืน โดยในด้านการบริหารงานทั่วไปเน้นการ

วางแผนเชิงกลยุทธ์ ด้านวิชาการมุ่งส่งเสริมความเป็นเลิศ ด้านงบประมาณเน้นความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ด้านบุคลากรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างต่อเนื่อง ด้านชุมชนสัมพันธ์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมเป็นหนึ่งเดียว และด้านการวัดผลมีการติดตามความก้าวหน้าของเยาวชนอย่างเป็นระบบ ซึ่งรูปแบบทั้งหมดนี้เมื่อผ่านการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิและการสนทนากลุ่ม พบว่ามีความเหมาะสม มีความถูกต้อง และมีความเป็นไปได้สูงในการนำไปปฏิบัติจริง จนเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่เรียกว่า "SUNDAY Model" ซึ่งเป็นนวัตกรรมการบริหารจัดการที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้มีมาตรฐานและคุณภาพอย่างเป็นรูปธรรมสอดคล้องกับบริบทของสังคมในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัย ในระดับนโยบาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำเงื่อนไขการขับเคลื่อนทั้ง 6 ด้าน อันได้แก่ การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่ตรวจสอบได้ การพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง การสร้างส่วนร่วมกับชุมชน และการติดตามความก้าวหน้าของเยาวชน มากำหนดเป็นนโยบายเพื่อเผยแผ่ให้ศูนย์ต่าง ๆ นำองค์ความรู้ "SUNDAY Model" ไปปฏิบัติใช้พร้อมกำกับติดตามอย่างเป็นระบบ ซึ่งในเชิงปฏิบัติการนั้น ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรต่อยอดองค์ความรู้นี้ไปพัฒนาเป็นคู่มือประกอบการฝึกอบรมบุคลากร รวมถึงส่งเสริมการสร้างสื่อการเรียนรู้ออนไลน์ที่หลากหลายเพื่อให้เข้าถึงข้อมูลได้ทุกที่ทุกเวลา สำหรับการศึกษาวิจัยในอนาคต ควรมีการสำรวจองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมควบคู่ไปกับการศึกษาตัวแปรเชิงปริมาณเพื่อยืนยันผลเชิงประจักษ์ และควรขยายพื้นที่การทดลองใช้รูปแบบเพื่อเก็บข้อมูลเปรียบเทียบ อันจะนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานให้มีความสมบูรณ์และครอบคลุมบริบทที่กว้างขวางขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กิตติมา ปรีดีดิลก. (2542). *การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น.* กรุงเทพฯ: อักษรพิพัฒน์.

จันทรานี สงวนนาม. (2545). *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา.* กรุงเทพฯ: บุ๊คพอยท์.

บุปผา พูลทาจักร. (2549). การดำเนินงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ อำเภอเมืองเชียงใหม่. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประภัสสร ปรี่เอี่ยม และธรรมนูญ รวีผ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดเล็กสำหรับเด็กพัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษในจังหวัดมหาสารคาม. ใน *รายงานการวิจัย.* สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.

พระณัฐวุฒิ สุทธิโคตร. (2555). สภาพและปัญหาการดำเนินงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดอุบลราชธานี. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

พระไพบูลย์ ปราบริปู. (2554). การใช้สื่อการสอนของพระภิกษุในวิชาธรรมศึกษาชั้นตรีของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดสพานสูง จังหวัดนนทบุรี. ใน *การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พระมหาสุทัศน์ ไชยะภา. (2554). การบริหารการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดอนงคาราม เขตคลองสาน. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

พระมหาสุนทร ณฏฺฐภูมิ จงไกรจักร. (2550). ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดนครราชสีมา. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49* (1 พฤษภาคม 2562).

พระสถาพร ปุณณนนฺโท (รำจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 3(2), 16-31.

พระสุดรักษ์ วิสุทฺโธ และเดชชาติ ตรีทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 2(2), 8-13.

พระอธิการสุรินทร์ ฐานวโร (นราแหวว). (2555). การศึกษาการจัดการเรียนการสอนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มณีวรรณ น้อยดัด. (2551). การบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยา*ลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2526). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525.* กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2567). *ประวัติความเป็นมา นโยบาย และวัตถุประสงค์ของโรงเรียน.* เรียกใช้เมื่อ 21 มกราคม 2569 จาก https://sunday.mcu.ac.th/?page_id=65

สมคิด บางโม. (2538). *องค์การและการบริหาร.* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วิทยพัฒน์.

สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม. (2551). การศึกษาสงเคราะห์งานวิจัยรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อความสำเร็จของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์. ใน *รายงานการวิจัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมชนการเกษตรแห่งประเทศไทย.

อุทัย บุญประเสริฐ. (2540). *แนวทางการบริหารและจัดการศึกษาของโรงเรียนในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน.* กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.

รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3*

ACADEMIC ADMINISTRATION MODEL TO PROMOTE EXCELLENCE OF EDUCATIONAL LNSTITUTIONS UNDER THE JURISDICTION OF SURAT THANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

จักรกฤษณ์ ศรีน้อย[1], จิรศักดิ์ แซ่โค้ว[2] และ นันทพงศ์ หมิแหละหมัน[3]

Jakkrit Srenoi[1], Jirasak Saekhow[2] and Nantapong Milaehman[3]

[1-3]หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

[1-3]The Requirements for the degree of Master of Education Field in Educational AdministrationGraduate SchoolSuratthani Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: jakkritsrenoi@gmail.com

วันที่รับบทความ : 25 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 17 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 19 ธันวาคม 2568

Received 25 November 2025; Revised 17 December 2025; Accepted 19 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศของสถานศึกษา 2) สร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศของสถานศึกษา และ 3) ประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development) แบ่งการดำเนินงานเป็น 3 ระยะ

Citation:

* จักรกฤษณ์ ศรีน้อย, จิรศักดิ์ แซ่โค้ว และ นันทพงศ์ หมิแหละหมัน. (2569). รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1565-1578.

Jakkrit Srenoi, Jirasak Saekhow and Nantapong Milaehman. (2026). Academic Administration Model To Promote Excellence Of Educational Lnstitutions Under The Jurisdiction Of Surat Thani Primary Educational Service Area Office 3. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1565-1578.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ผู้ให้ข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ระยะที่ 1 ผู้อำนวยการสถานศึกษาที่มีผลงานยอดเยี่ยม จำนวน 10 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ระยะที่ 2 ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง และระยะที่ 3 ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 103 คน ได้มาโดยการเปิดตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบตรวจสอบความเหมาะสมและความถูกต้อง และแบบประเมินรูปแบบ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวทางการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศของสถานศึกษา ประกอบด้วย การจัดการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร การวัดและประเมินผล การวิจัยและนวัตกรรม การนิเทศภายใน การประกันคุณภาพ การส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ และการใช้เทคโนโลยีและระบบสารสนเทศ 2) รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศของสถานศึกษาที่สร้างขึ้น ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ ระบบงานและกลไก วิธีการดำเนินงาน แนวทางการประเมิน และเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ และ 3) ผลการประเมินรูปแบบพบว่า มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความถูกต้อง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ, รูปแบบการบริหาร, ความเป็นเลิศของสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research were to: 1) study academic administration guidelines for promoting excellence of educational institutions; 2) develop an academic administration model to promote excellence of educational institutions; and 3) evaluate the academic administration model for promoting excellence of educational institutions under the jurisdiction of Surat Thani Primary Educational Service Area Office 3. The research methodology employed a Research and Development (R&D) process divided into three phases. The participants and samples included: Phase 1, 10 outstanding school directors selected by purposive sampling; Phase 2, 5 experts selected by purposive sampling; and Phase 3, 103 school administrators selected using Krejcie and Morgan’s sample size determination table. The research instruments consisted

of an interview form, a suitability and validity checklist, and a model evaluation form. Data analysis was conducted using content analysis, mean, and standard deviation.

The research results revealed that: 1) The guidelines for academic administration to promote excellence comprised teaching and learning management, curriculum development, measurement and evaluation, research and innovation, internal supervision, quality assurance, academic promotion and support, and the use of technology and information systems. 2) The developed academic administration model consisted of six components: principles, objectives, work systems and mechanisms, operational methods, evaluation guidelines, and implementation conditions. 3) The evaluation of the model indicated that its suitability, feasibility, usefulness, and validity were overall at the highest level.

Keywords: Academic Administration, Administration Model, Educational Institutional Excellence

บทนำ

สถานการณ์โลกศตวรรษที่ 21 ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี การจัดการศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันและเตรียมความพร้อมให้แก่ทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ โดยต้องสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ที่มุ่งเน้นให้คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ อีกทั้งยังต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนประเทศด้วยนวัตกรรม ในบริบทดังกล่าว "งานวิชาการ" ถือเป็นหัวใจสำคัญของสถานศึกษาและเป็นแกนกลางที่สะท้อนความสำเร็จของการจัดการศึกษา เนื่องจากประสิทธิภาพของการดำเนินงานด้านวิชาการย่อมส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของผู้เรียนและการบรรลุเป้าหมายขององค์กร ความสำเร็จของสถานศึกษาจึงขึ้นอยู่กับ

คุณภาพของการบริหารงานวิชาการ ซึ่งจะช่วยเสริมให้การบริหารงานโดยรวมมีประสิทธิภาพและส่งผลเชิงบวกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาของสถานศึกษา พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ยังคงประสบปัญหาด้านการบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน ความพร้อมของทรัพยากร และการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนที่ครูยังขาดทักษะในการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนอย่างเต็มที่ รวมถึงมีภาระงานอื่นนอกเหนือจากงานสอน ทำให้การจัดการเรียนการสอนขาดความต่อเนื่อง อีกทั้งการบริหารจัดการในโรงเรียนขยายโอกาสจำนวนมากยังขาดทักษะในการบริหารเชิงระบบและการใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ ซึ่งส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษายังไม่บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้เป็นที่ประจักษ์ สถานศึกษาจำเป็นต้องมีเป้าหมายสู่ "ความเป็นเลิศ" ซึ่งสะท้อนผ่านรางวัลคุณภาพที่เป็นที่ยอมรับของสังคมและมีมาตรฐานตามหลักวิชาการ อาทิ รางวัลสถานศึกษาพระราชทาน สถานศึกษาพอเพียง สถานศึกษาปลอดภัย และรางวัล OBEC AWARDS เป็นต้น

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะในศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการและมีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพ จากความสำคัญและสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 โดยมุ่งเน้นการค้นหาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารที่เหมาะสม เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบในการยกระดับคุณภาพทางวิชาการและพัฒนาสถานศึกษาให้ก้าวสู่ความเป็นเลิศอย่างยั่งยืน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 เพื่อให้ได้องค์ประกอบและแนวทางการบริหารงานวิชาการที่เหมาะสม สำหรับนำไปใช้เป็นกรอบในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และขับเคลื่อนสถานศึกษาให้ก้าวสู่ความเป็นเลิศได้อย่างยั่งยืนและเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

3. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการ เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศ ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ

การจัดการเรียนรู้และการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดย Forest & Kinser (2002) และ Vick, Furlong & Heiberger (2008) ได้ให้ความหมายว่าเป็นการกำกับดูแล บริหารจัดการและส่งเสริมสนับสนุนภารกิจด้านวิชาการให้บรรลุเป้าหมาย สอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการไทย อาทิ สารินทร์ เอี่ยมทอง (2561) ที่กล่าวว่าการบริหารงานวิชาการคือหัวใจสำคัญที่สุดของสถานศึกษาในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดแก่ผู้เรียน

ในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยหลักการบริหารที่สำคัญ โดย จรุณี เก้าเอี้ยน (2557) และ สุประวีณ์ ทิพย์โพธิ์ (2563) ได้เสนอหลักการสำคัญ ได้แก่ หลักการพัฒนาคุณภาพ (Quality Management), หลักการมีส่วนร่วม (Participation), หลักประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล (Effectiveness) เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ สำหรับขอบข่ายภารกิจนั้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการ และนักวิชาการหลายท่าน อาทิ ไชยา ภาวะบุตร (2554), สุชาติ ทองมา (2560) และ สารินทร์ เอี่ยมครอง (2561) สรุปเป็นขอบข่ายสำคัญ 9 ด้านเพื่อใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) การวางแผนการดำเนินงาน 2) การจัดการเรียนการสอน 3) การพัฒนาหลักสูตร 4) การวัดและประเมินผล 5) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 6) การนิเทศการศึกษา 7) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพ 8) การส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการแก่บุคคล/หน่วยงาน และ 9) การพัฒนาและการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

2. แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นเลิศของสถานศึกษา

ความเป็นเลิศ (Excellence) หมายถึง สถานภาพสูงสุดของการดำเนินงานที่มีคุณภาพโดดเด่นและได้รับการยอมรับ ในบริบทของการวิจัยนี้ ความเป็นเลิศสะท้อนผ่านรางวัลคุณภาพที่สถานศึกษาได้รับ ซึ่งเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ของการบริหารจัดการที่ดี ประกอบด้วย 10 ประเภทรางวัล ได้แก่ 1) รางวัลสถานศึกษาพระราชทาน 2) รางวัลสถานศึกษาพอเพียง 3) รางวัลสถานศึกษาปลอดภัย 4) รางวัลสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข 5) รางวัลโรงเรียนคุณธรรม 6) รางวัลโรงเรียนปลอดขยะ 7) รางวัลโรงเรียนสุจริต 8) การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใส (ITA) 9) การประเมินคุณภาพภายนอก (สมศ.) และ 10) รางวัล OBEC AWARDS

3. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา

การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (R&D) ซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบเพื่อพัฒนานวัตกรรมหรือรูปแบบการทำงานใหม่ โดยมีขั้นตอนสำคัญคือ การศึกษาปัญหาพื้นฐาน การสร้างและพัฒนารูปแบบ การทดลองใช้ และการประเมินผลเพื่อปรับปรุง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วาโร เพ็งสวัสดิ์ (2553) และ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2562) ที่ระบุว่า R&D ในบริบทการศึกษาคือการพัฒนาเครื่องมือหรือแนวทางที่สามารถนำไปใช้ได้จริงเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

อมลรดา พุทธินันทน์ (2561) ศึกษารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน คือ ภาวะผู้นำ ภารกิจงานวิชาการ กระบวนการบริหาร และการมีส่วนร่วม เช่นเดียวกับ เจริญพร คาจารย์ (2561) ที่ใช้เทคนิคเดลฟายพัฒนารูปแบบและพบว่าองค์ประกอบด้านขอบข่ายงานวิชาการและการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบมีความสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษา นอกจากนี้ สิริวรรณ จันทรสม (2565) และ ภาวดี คงแก้ว (2563) ได้พัฒนารูปแบบโดยบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนา (อิทธิบาท 4) เข้ากับกระบวนการบริหารวิชาการ ซึ่งผลการวิจัยยืนยันว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริงในระดับมากที่สุด

งานวิจัยต่างประเทศ

Warren & Dennis (1980) ได้เสนอองค์ประกอบของรูปแบบที่สมบูรณ์ว่าควรประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต ในด้านปัจจัย

ความสำเร็จ Ruhl (1985) ค้นพบว่าความคาดหวังในความสำเร็จ ภาวะผู้นำ และการประเมินผล เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยพัฒนาโรงเรียน สอดคล้องกับ Kijai (1987) ที่พบว่าความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของโรงเรียนสูงกว่าปัจจัยอื่น และ Smith (1991) ที่ระบุว่าการวัดและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ ควบคู่กับการมีผู้นำที่เข้มแข็ง เป็นองค์ประกอบสำคัญต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนการทบทวนเอกสารและงานวิจัยทั้งหมดชี้ให้เห็นว่า สมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษจำเป็นต้องพัฒนาเชื่อมโยงกับทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล และควรมีรูปแบบการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องโดยตรงกับประเด็นการวิจัยในครั้งนี้

จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยจึงนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อสร้าง "รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศของสถานศึกษา" ที่มีองค์ประกอบครบถ้วนและเหมาะสมกับบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศของสถานศึกษา

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้อำนวยการสถานศึกษาที่มีผลงานยอดเยี่ยมและได้รับรางวัลระดับชาติ (เช่น รางวัลพระราชทาน, OBEC AWARDS) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 จำนวน 10 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้

แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) เกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศ ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ 3

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการสัมภาษณ์เพื่อสร้างข้อสรุปแนวทางการบริหาร

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศของสถานศึกษา

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการบริหารการศึกษาและงานวิชาการ จำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความถูกต้องของร่างรูปแบบ

เครื่องมือที่ใช้

แบบประเมินความเหมาะสมและความถูกต้องของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยกำหนดเกณฑ์การยอมรับที่ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศของสถานศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรคือผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 จำนวน 135 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 103 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยเปิดตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan)

เครื่องมือที่ใช้

แบบประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศ ซึ่งตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.60 - 1.00 และนำไปทดลองใช้ (Try out) มีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับเท่ากับ 0.988

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความถูกต้องของรูปแบบ

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศของสถานศึกษา

ผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 ท่าน พบว่า แนวทางการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศของสถานศึกษา ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 9 ด้าน ได้แก่ (1) การวางแผนการดำเนินงาน (2) การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา (3) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา (4) การวัดผลประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน (5) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (6) การนิเทศการศึกษา (7) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพ (8) การส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการแก่บุคคลและหน่วยงาน และ (9) การพัฒนาและการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยมีจุดเน้นสำคัญคือการบริหารจัดการเชิงคุณภาพ (PDCA) และการใช้นวัตกรรมดิจิทัลในการขับเคลื่อนงานวิชาการ

2. ผลการสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศของสถานศึกษา

แนวทางมาสังเคราะห์เป็นร่างรูปแบบ และผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมและความถูกต้องโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ผลการวิเคราะห์พบว่า รูปแบบที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.61, S.D. = 0.60) และมีความถูกต้องในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.63, S.D. = 0.59) รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีชื่อว่า "รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก ดังนี้

1) หลักการ ยึดหลักการบริหารงานวิชาการที่มุ่งเน้นคุณภาพและมาตรฐาน

2) วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศของสถานศึกษาและรางวัลคุณภาพต่างๆ

3) ระบบงานและกลไก ใช้วงจรบริหารงานคุณภาพ (PDCA) เป็นกลไกขับเคลื่อน

4) วิธีการดำเนินงาน ดำเนินการตามขอบข่ายงานวิชาการ 9 องค์ประกอบหลัก

5) แนวทางการประเมิน ประเมินผลตามสภาพจริงและการได้รับรางวัลความเป็นเลิศ

6) เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำ ดำเนินงานตามแผน และมีภาคีเครือข่ายที่เข้มแข็ง

3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศของสถานศึกษา

ผลการประเมินรูปแบบโดยกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 103 คน พบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศของสถานศึกษาที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความถูกต้อง อยู่ในระดับ มากที่สุด ทุกด้าน ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบนี้มีความครอบคลุม ชัดเจน และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในบริบทของสถานศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพสู่ความเป็นเลิศ รายละเอียดดังปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความถูกต้องของรูปแบบ (n=103)

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ความเหมาะสมของรูปแบบ	4.78	0.49	มากที่สุด
2. ความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้	4.76	0.50	มากที่สุด
3. ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ	4.74	0.64	มากที่สุด
4. ความถูกต้องของรูปแบบ	4.80	0.47	มากที่สุด
ภาพรวม	**4.77**	**0.53**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ความถูกต้องของรูปแบบ ($\bar{x}$ = 4.80) รองลงมาคือ ความเหมาะสมของรูปแบบ ($\bar{x}$ = 4.78) ความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้ ($\bar{x}$ = 4.76) และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ ($\bar{x}$ = 4.74) ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ผู้วิจัยขออภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ประเด็นการศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศ

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศของสถานศึกษา ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ (1) การวางแผนการดำเนินงาน (2) การพัฒนาหลักสูตร (3) การจัดการเรียนการสอน (4) การวัดและประเมินผล (5) การวิจัยและนวัตกรรม (6) การนิเทศการศึกษา (7) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพ (8) การส่งเสริมสนับสนุนวิชาการและภาคีเครือข่าย และ (9) การใช้เทคโนโลยีและระบบสารสนเทศ ผลการวิจัยที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากแนวทางทั้ง 9 ประการ มีความเชื่อมโยงกันเป็นระบบ โดยมีการบริหารเชิงคุณภาพและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นกลไกขับเคลื่อน การดำเนินการครบทุกด้านช่วยให้สถานศึกษามีความพร้อมทั้งในด้านหลักสูตร การสอน และการประกันคุณภาพ ซึ่งเป็นรากฐานของความเป็นเลิศทางวิชาการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาวดี คงแก้ว (2563) ที่พบว่ารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศควรประกอบด้วยองค์ประกอบหลักที่ครอบคลุมภารกิจสำคัญ เช่น การจัดทำหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการประกันคุณภาพ ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับหลักการบริหารอย่างสอดคล้องและเกื้อหนุนกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ อมลรดา พุทธินันทน์ (2561) ที่ระบุว่าการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพต้องครอบคลุมตั้งแต่การวางแผน การจัดหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ไปจนถึงการนิเทศและการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ

2. ประเด็นการสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศ

ผลการสร้างรูปแบบพบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) ระบบงานและกลไก (PDCA) (4) วิธีการดำเนินงาน (5) แนวทางการประเมิน และ (6) เงื่อนไขการนำไปใช้ ทั้งนี้เนื่องมาจากกระบวนการสร้างรูปแบบได้ผ่านการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ ทำให้ได้องค์ประกอบที่ครบถ้วนสมบูรณ์ตามหลักวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Warren & Dennis (1980) ที่กล่าวว่าองค์ประกอบของรูปแบบควรประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต รวมทั้งสอดคล้องกับ สมชัย จรรยาไพบูลย์ (2555) ที่

สรุปองค์ประกอบของรูปแบบไว้ในทิศทางเดียวกันว่าควรมี วัตถุประสงค์ ทฤษฎีพื้นฐาน ระบบงาน วิธีดำเนินงาน และแนวการประเมินรูปแบบ เพื่อให้รูปแบบสามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ประเด็นการประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศ

ผลการประเมินรูปแบบโดยผู้บริหารสถานศึกษาพบว่า มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความถูกต้อง อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ผลการวิจัยที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากรูปแบบดังกล่าวได้ผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนา (R&D) อย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การศึกษาบริบทจริงจากผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลความเป็นเลิศ (Best Practice) และผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ ทำให้รูปแบบที่ได้มีความสอดคล้องกับบริบทการปฏิบัติงานจริงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริวรรณ จันทรสม (2565) ที่พบว่ารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ผ่านกระบวนการพัฒนาโดยผู้เชี่ยวชาญและการตรวจสอบความเหมาะสม จะมีผลการประเมินความเป็นไปได้และความเหมาะสมในระดับมากที่สุด และสามารถนำไปใช้ยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศได้จริง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศของสถานศึกษา ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบสำคัญ โดยมีจุดเน้นที่การบริหารจัดการเชิงคุณภาพและการใช้นวัตกรรมดิจิทัล รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศของสถานศึกษาที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ ระบบงานและกลไก วิธีการดำเนินงาน แนวทางการประเมิน และเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ ผลการประเมินโดยผู้บริหารสถานศึกษาพบว่ารูปแบบที่พัฒนามีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความถูกต้องอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาและขับเคลื่อนสถานศึกษาให้ก้าวสู่ความเป็นเลิศได้อย่างมีประสิทธิภาพ **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำรูปแบบไปปรับใช้โดยยึดระบบวงจรคุณภาพ PDCA เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนงาน เพื่อให้การบริหารงานวิชาการมีความต่อเนื่อง เป็นระบบ และสามารถตรวจสอบได้ 2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นและ

เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์และทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับมาตรฐานความเป็นเลิศ **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อทดสอบการนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการไปใช้จริงในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อศึกษาผลลัพธ์เชิงประจักษ์และความยั่งยืนของรูปแบบ 2. การศึกษาในครั้งต่อไป ควรขยายขอบเขตไปยังเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของบริบท และควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จ เช่น ภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหาร หรือวัฒนธรรมองค์การ เพื่อพัฒนารูปแบบให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545*. กรุงเทพฯ: คุรุสภา.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *กฎกระทรวงว่าด้วยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.

เจริญพร คาจารย์. (2561). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ภาวดี คงแก้ว. (2563). รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศ โดยอาศัยหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

ยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580)*. กรุงเทพฯ: ราชกิจจานุเบกษา.

วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2553). *วิธีวิทยาการวิจัยเพื่อการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

สมชัย จรรยำไพบูลย์. (2555). รูปแบบการพัฒนาการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.* บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

สิริวรรณ จันทรสม. (2565). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. (2566). *รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 และแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566*. สุราษฎร์ธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *แนวทางการวิจัยและพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

อมลรดา พุทธินันทน์. (2561). รูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. ใน *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

Kijai, J. (1987). *Characteristics of Effective School System in Georgia*. (Doctoral dissertation). University of Georgia.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement,* 30(3), 607-610.

Ruhl, M. L. (1985). *The Development of a Model for the Administration of an Effective School*. (Doctoral dissertation). University of Missouri-Columbia.

Smith, R. T. (1991). *Characteristics of Effective School System in Georgia*. (Doctoral dissertation). Dissertation Abstracts International, 51, 2228-A.

Warren, G. B., & Dennis, L. (1980). *The planning of change* (4th ed.). New York: Holt, Rinehart and Winston.

ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสถานศึกษา กับความสำเร็จของการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1*

THE RELTIONSHIP BETWEEN SCHOOL ADMINISTRATION AND THE SUCDESS OF HUMEN RESOURCE MANAGEMENT IN SMALL EDUCATIONAL INSTITITIONS UNDER THE SUPHANBURI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

กอบภณ แสงสมบัติ[1], ปฐมเกียรติ ไชยคำ[2], สังคม จันทร์วิเศษ[3], กิจผจญ แมตเมือง[4] และ พัชรา แย้มสำราญ[5]

Kobpon Sangsombut[1], Pathomkiat Chaiyakham[2], Sungkom Chanvises[3], Kitphagon Matmuaeng[4] and Patchara Yamsamran[5]

[1-5]มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

[1-5]Western University, Thailand

Corresponding Author's Email: asiriporn1993@gmail.com

วันที่รับบทความ : 27 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 7 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 9 กุมภาพันธ์ 2569

Received 27 January 2026; Revised 7 February 2026; Accepted 9 February 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับการบริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม ศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 2)

Citation:

* กอบภณ แสงสมบัติ, ปฐมเกียรติ ไชยคำ, สังคม จันทร์วิเศษ กิจผจญ แมตเมือง และ พัชรา แย้มสำราญ. (2569). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสถานศึกษา กับความสำเร็จของการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1579-1600.

Kobpon Sangsombut, Pathomkiat Chaiyakham, Sungkom Chanvises, Kitphagon Matmuaeng and Patchara Yamsamran. (2026). The Reltionship Between School Administration And The Sucdess Of Humen Resource Management In Small Educational Instititions Under The Suphanburi Primary Educational Service Area Office 1. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1579-1600.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จของการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการบริหารสถานศึกษากับความสำเร็จของการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 โดยผู้วิจัยจัดทำแบบเชิงปริมาณ มีขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 273 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรทาโร่ ยามาเน่ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ข้อมูล คือ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า

1) ระดับการบริหารสถานศึกษาและปัจจัยสนับสนุน การบริหารสถานศึกษา ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 เมื่อวิเคราะห์ภาพรวม และรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย ที่ตั้งไว้ว่าอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาได้ให้ความสำคัญและปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การบริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารจัดการ 4 งานหลัก ได้แก่ งานวิชาการ บุคลากร งบประมาณ และทั่วไป อย่างเคร่งครัด และเป็นระบบ ซึ่งส่งผลให้การบริหารจัดการโดยรวมมีประสิทธิผลสูงกว่าที่คาดการณ์

2) ระดับความสำเร็จของการบริหารงานบุคคลและคุณลักษณะผู้บริหาร ความสำเร็จของการบริหารงานบุคคล ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 จากการวิเคราะห์พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย ที่ตั้งไว้ว่าอยู่ในระดับมาก อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ วีรศักดิ์ โกยสุโข (2564) ที่ระบุว่าปัจจัยด้าน พฤติกรรมผู้นำและวิสัยทัศน์ของผู้บริหารเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคล บริหารงาน

3) ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสถานศึกษากับความสำเร็จ การบริหารสถานศึกษากับความสำเร็จของการบริหารงานบุคคล ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ผลการวิเคราะห์พบว่า มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูงมาก ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ว่า มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยพร อินทรไชย (2563) ที่พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกสูงต่อการบริหารงาน

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์, การบริหารสถานศึกษา, ความสำเร็จของการบริหารงานบุคคล

Abstract

This research aimed to: 1) examine the level of school administration in small-sized schools under the Suphan Buri Primary Educational Service Area Office 1; (2) investigate the level of success of personnel administration in small-sized schools under the Suphan Buri Primary Educational Service Area Office 1; and (3) study the relationship between school administration and the success of personnel administration in small-sized schools under the Suphan Buri Primary Educational Service Area Office 1. The study employed a quantitative research design. The sample consisted of 273 participants, determined using Yamane's formula. A questionnaire was used as the data collection instrument. The statistical methods used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's product-moment correlation coefficient.

The research findings revealed that: The level of school administration and supporting factors of school administration in small-sized schools, when analyzed overall and by individual aspects, was found to be at the highest level. This result was inconsistent with the research hypothesis, which expected the level to be high. This may be due to school administrators placing strong emphasis on and strictly adhering to school administration principles, particularly in managing the four core administrative areas: academic affairs, personnel, budget, and general administration, in a systematic manner. As a result, the overall effectiveness of school administration exceeded expectations.

1. The level of success of personnel administration and administrators' characteristics in small-sized schools was also found to be at the highest level, which was inconsistent with the research hypothesis that anticipated a high level. However, this finding is consistent with the concept proposed by Weerasak Koysukho (2021), which emphasizes that leadership behavior and administrators' vision are key factors influencing the success of personnel administration.

2. The relationship between school administration and the success of personnel administration in small-sized schools was found to be at a very high level, which was inconsistent with the research hypothesis that predicted a high level of correlation. This finding is consistent with the research of Chaiporn Intrachai (2020), which indicated that administrators' characteristics play a significant role in enhancing the success of personnel administration.

Keywords: Relationships,school Administration, success of Human Resource Management

บทนำ

เมื่อมองถึงคุณภาพการศึกษาในประเทศไทยพบว่ากำลังเผชิญกับความท้าทายที่เกิดจาก ปัจจัยสำคัญหลายประการ อาทิ การจัดสรรงบประมาณที่ไม่เพียงพอและข้อจำกัดด้านเทคโนโลยี นอกจากนี้ ยังมีประเด็นที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับระบบ ได้แก่ หลักสูตรที่ไม่ได้ถูกปรับให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา การเรียนการสอนที่มุ่งเน้นผลการทดสอบเป็นหลัก ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษา รวมถึงคุณภาพและการพัฒนาทางวิชาชีพของบุคลากรครู เหตุปัจจัยทั้งหมดเหล่านี้ ส่งผลให้ระบบการศึกษายังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการและการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนได้อย่างเต็มที่ ส่วนการบริหารสถานศึกษานับเป็นภารกิจหลัก ที่ผู้บริหารจำต้องดำเนินการด้วยความเป็นเลิศ เพื่อสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด จากทรัพยากรที่มีอยู่ภายในองค์กร เนื่องจากองค์ประกอบเหล่านี้ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการมักเผชิญกับ ความท้าทายหลายด้าน ประเด็นแรก คือ ความไม่ชัดเจนเชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งรวมถึงการขาดวิสัยทัศน์และทิศทางที่แน่ชัดในการบริหาร ตลอดจนการตัดสินใจที่อิงความรู้และประสบการณ์ที่ไม่เพียงพอ นอกจากนี้ ความสามารถในการจัดการทรัพยากรยังเป็นข้อจำกัด โดยเฉพาะการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์, ทรัพยากรสำหรับการเรียนการสอน, และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ข้อจำกัดเหล่านี้ยิ่งทวีความรุนแรงขึ้น ในสถานศึกษาขนาดเล็ก ซึ่งมักประสบปัญหา การขาดแคลนครูและบุคลากรผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ในบางรายวิชา เมื่อพิจารณาอัตราส่วนที่จำกัดต่อจำนวนนักเรียน ปัญหาเชิงกระบวนการ ยังมีส่วนสำคัญ อาทิ การบริหารที่ยังยึดติดกับระบบราชการที่มีขั้นตอนที่ซับซ้อนและเป็นทางการมากเกินไป อันอาจนำไปสู่ การตัดสินใจที่ล่าช้า

และขาดความยืดหยุ่นในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ยิ่งไปกว่านั้น การพัฒนาวิชาชีพของบุคลากรครูอาจไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่ ทั้งในด้านการฝึกอบรม การเข้าถึงเทคโนโลยีใหม่ ๆ และการพัฒนาทักษะการสอน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการปรับตัวตามพลวัตการศึกษาท้ายที่สุด ความสำเร็จของการบริหารสถานศึกษาอาจถูกบั่นทอนจากการ ขาดความสัมพันธ์และความร่วมมือ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การขาดกลไกการติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ และปัญหาการจัดการ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ความสะอาด ความปลอดภัย และอาคารเรียน

การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา นับเป็นภารกิจหลักที่สำคัญยิ่ง ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อสนับสนุนให้โรงเรียนสามารถปฏิบัติการตอบสนองต่อพันธกิจของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้กรอบของกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ตามการกำหนดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาคือการ กำกับดูแล ส่งเสริม และสนับสนุน ให้โรงเรียนสามารถดำเนินภารกิจหลักทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ, ด้านงบประมาณ, ด้านการบริหารทั่วไป, และด้านการบริหารงานบุคคลอย่างไรก็ตาม จากการศึกษาการบริหารสถานศึกษาใน โรงเรียนขนาดเล็ก พบว่ามีประเด็นท้าทายหลายประการ เมื่อเปรียบเทียบกับ โรงเรียนขนาดใหญ่ มักพบการใช้งบประมาณและทรัพยากรที่ไม่เต็มประสิทธิภาพ และมีคุณภาพการศึกษาในระดับต่ำ นอกจากนี้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้และการทดสอบระดับชาติยังไม่บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้ชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนขนาดเล็กมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และส่วนใหญ่ประสบปัญหาคล้ายคลึงกัน ซึ่งมี ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างหลายประการ อาทิ ปัญหาบุคลากรครูไม่เพียงพอ หรือ ครูไม่ครบตามชั้นเรียน ปัญหาการโยกย้ายบุคลากร และความล่าช้าในกระบวนการสรรหาหรือแต่งตั้งบุคลากร ปัจจัยเหล่านี้ ล้วนส่งผลกระทบโดยตรงต่อความต่อเนื่องและประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอน

ประเด็นปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นได้ว่า การบริหารงานบุคคลเป็นกลไกสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนการบริหารงานสถานศึกษา โดยมีบทบาทสำคัญ ในการช่วยให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาแนวทางการบริหารงานบุคคลสำหรับผู้บริหารใน สถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 เพื่อให้สามารถนำไป

ประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม ศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1

2. เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จของการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการบริหารสถานศึกษากับความสำเร็จของการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1

สมมติฐานการวิจัย

1. การบริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม ศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 อยู่ในระดับมาก

2. ความสำเร็จของการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 อยู่ในระดับมาก

3. การบริหารสถานศึกษากับความสำเร็จของการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูง

การทบทนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสถานศึกษากับความสำเร็จของการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการ รวบรวมข้อมูลเชิงวิชาการ เพื่อเป็นรากฐานในการวิจัย โดยมีการ ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนของแนวคิด, ทฤษฎี, และผลงานวิจัยที่ได้มีการศึกษาดังนี้

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องการบริหารงานบุคคล

หลักการและความหมายของการบริหารงานบุคคล

ความมุ่งหมายหลักของการบริหารงานบุคคลตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม) คือ การส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชากรไทยให้เป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์ คือเป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีความสามารถ และสามารถใช้ชีวิตร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว มาตรา 39 จึงได้กำหนดสาระสำคัญให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการ กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา โดยแบ่งภารกิจหลักออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ, ด้านงบประมาณ, ด้านการบริหารบุคคล, และด้านการบริหารทั่วไป การดำเนินการนี้มีเจตจำนง เพื่อให้ระบบการศึกษาสามารถสร้างทั้งคนและความรู้สู่สังคม โดยเน้นการพัฒนาทั้งด้านคุณธรรม, คุณภาพ, สมรรถภาพ, และประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นไปตามหลักการและแนวคิด

สรุปได้ว่า การบริหารงานบุคคล ในบริบทนี้ หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการแบบองค์รวม ซึ่งผู้บริหารได้ใช้ทั้ง ศาสตร์ (Science) และศิลป์ (Art) ในการดำเนินการตั้งแต่การพิจารณาเพื่อสรรหา, บรรจุ, และแต่งตั้งบุคลากรที่มีความสามารถและความเหมาะสมให้เข้ามาร่วมปฏิบัติงานในหน่วยงาน ตลอดระยะเวลาที่ปฏิบัติงาน จะมีการจัดทำประวัติ, การพัฒนา, และการบำรุงรักษาบุคลากร เพื่อให้บุคลากรเหล่านั้น สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มศักยภาพและดำรงชีวิตอยู่ในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความสำคัญของการบริหารงานบุคคล

สเตียร์ (Steers, 1977: 104) เสนอว่า พฤติกรรมขั้นสุดท้าย หรือการกระทำที่แสดงออกของแต่ละบุคคลนั้น เป็นผลลัพธ์ที่ถูกกำหนด โดยปฏิกิริยาร่วมกันระหว่าง ความต้องการส่วนตัวของบุคลากร และ การรับรู้ต่อสภาพแวดล้อมขององค์กร ทั้งนี้ เมื่อบุคลากรเกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญขององค์กรและได้รับความใส่ใจดูแลจากผู้บังคับบัญชาอย่างเหมาะสม ก็จะนำไปสู่ ความพึงพอใจและความสุขสูงสุดในการปฏิบัติงาน ในท้ายที่สุดภาวะความสุขและความพึงพอใจนี้เองที่จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิด ประสิทธิผลของงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการบริหารงานบุคคล คือ การเป็นกระบวนการบริหารจัดการบุคลากร ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในสถานศึกษาภายใต้การกำกับดูแลอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้

การบริหารงานบุคคลถือเป็น ปัจจัยหลัก (Key Element) ในการบริหารงานทั้งหมด ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อน กิจกรรมต่าง ๆ ภายในสถานศึกษา ให้สามารถดำเนินการไปจนบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่หน่วยงาน

ขอบข่ายของการบริหารงานบุคคล ในบริบทนี้หมายถึง ชุดของกระบวนการเชิงกลยุทธ์ที่มุ่งเน้นการ ดึงดูดและธำรงรักษา บุคลากรที่มีคุณภาพให้เข้ามาปฏิบัติงานในสถานศึกษา ซึ่งครอบคลุมภารกิจหลัก ได้แก่ การวางแผนอัตรากำลัง, การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง, การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ, การกำกับดูแลด้านวินัยและการรักษาวินัย, ตลอดจนการจัดการกระบวนการออกจากราชการ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความสำเร็จของการบริหารงานบุคคล

ความหมายความสำเร็จของการบริหารงานบุคคล

ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 มาตรา 8 (7) ได้บัญญัติถึงอำนาจและหน้าที่ของ คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) โดยให้ ก.พ. มีภารกิจหลัก ในการกำกับดูแล ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการบริหารทรัพยากรบุคคลของข้าราชการพลเรือนที่อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงและกรมต่าง ๆ เพื่อดำรงไว้ซึ่งความเป็นธรรมและมาตรฐาน ในการบริหารทรัพยากรบุคคล นอกจากนี้ ก.พ. ยังมีอำนาจในการตรวจสอบและติดตามการปฏิบัติตาม พ.ร.บ. นี้ โดยได้รับมอบอำนาจให้สามารถเรียกเอกสารและหลักฐาน จากส่วนราชการ หรือสั่งให้ผู้แทนส่วนราชการ, ข้าราชการ, หรือบุคคลใด ๆ มาชี้แจงข้อเท็จจริงได้ และเพื่อสนับสนุนภารกิจดังกล่าว ก.พ. ยังมีอำนาจออกระเบียบเพื่อให้กระทรวงและกรมต่าง ๆ รายงานเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรบุคคลของข้าราชการพลเรือนที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของตนไปยัง ก.พ. ด้วยเหตุนี้ จึงกำหนดให้ส่วนราชการมีหน้าที่จัดทำรายงานการบริหารทรัพยากรบุคคลของข้าราชการพลเรือนในรอบปีงบประมาณที่ผ่านมาส่งให้สำนักงาน ก.พ. เป็นประจำทุกปี ทั้งนี้ สำนักงาน ก.พ. ได้เน้นย้ำให้ทุกส่วนราชการให้ความสำคัญกับการบริหารทรัพยากรบุคคล โดยต้องดำเนินการให้เป็นไปตามแนวทางและมาตรฐานความสำเร็จด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล (HR Scorecard) ทั้ง 5

มาตรฐานความสำเร็จทั้ง 5 มิติ มีความครอบคลุมอย่างสมบูรณ์ ในทุกภารกิจการบริหารทรัพยากรบุคคลที่ส่วนราชการต้องดำเนินการ ดังนั้น มาตรฐานเหล่านี้จึงสามารถใช้เป็นแนวทางเชิงปฏิบัติ ให้แก่ส่วนราชการและจังหวัดในการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล เพื่อให้บรรลุความสำเร็จและเกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม ผลลัพธ์ที่ต้องการ คือ การมีข้าราชการที่พร้อมในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์องค์กร, การที่ข้าราชการสามารถปฏิบัติงานได้บรรลุตามเป้าหมาย

และพันธกิจ, และการที่ข้าราชการได้รับการปฏิบัติอย่างยุติธรรม โดยยึดมั่นตามหลักคุณธรรม, หลักความสามารถ, หลักผลงาน, และหลักความสมดุลระหว่างคุณภาพชีวิตกับการทำงาน ยิ่งไปกว่านั้น ส่วนราชการและจังหวัดยังสามารถใช้มาตรฐานดังกล่าวเป็นเครื่องมือ ในการประเมินความสำเร็จ ของการบริหารทรัพยากรบุคคลของตนเองได้

สรุปได้ว่า ความสำเร็จของการบริหารงานบุคคล หมายถึง สถานะที่บุคลากรสามารถปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายได้สำเร็จลุล่วง ตามวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ผลลัพธ์ที่ตามมาคือ การที่สถานศึกษาสามารถบรรลุผลตาม ประสิทธิผลที่คาดหวัง ซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จโดยรวมขององค์กรในที่สุด

ความสำคัญเกี่ยวกับความสำเร็จของการบริหารงานบุคคล

ความสำเร็จของการบริหารงานบุคคล นั้น มีความเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิด กับปัจจัยภายในสถานศึกษา เนื่องจาก การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ล้วนต้องอาศัย การบริหารจัดการปัจจัยหลายส่วน ได้แก่ ทรัพยากรมนุษย์ (คน), วัสดุ, งบประมาณ, แผนงาน, นโยบาย, และกลยุทธ์ ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้เป็นเครื่องมือสำคัญ ที่ช่วยให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

องค์ประกอบของการประเมินความสำเร็จของการบริหารงานบุคคล

ความสำเร็จในการบริหารงานบุคคลจะเกิดขึ้นได้มากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับการประเมินผล โดยอาศัย แบบแผนการประเมินที่ถูกต้องและมีความชัดเจน ตามแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) เกี่ยวกับการประเมินระบบทรัพยากรบุคคลขององค์กร ทั้งในภาครัฐและเอกชน ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการประเมินระบบทรัพยากรบุคคลนั้นได้ ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) จึงได้กำหนด องค์ประกอบหลัก 4 ส่วน ความสอดคล้องเชิงยุทธศาสตร์ หมายถึง การดำเนินการที่สถานศึกษาจัดให้มี นโยบาย, แผนงาน, และมาตรการด้านการบริหารงานบุคคล ซึ่งมีความเชื่อมโยงและสนับสนุน เป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ นอกจากนี้ ยังรวมถึงการจัดทำ แผนการบริหารกำลังคน ทั้งในระยะปัจจุบันและในอนาคต เพื่อให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลง, สามารถธำรงรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพให้อยู่กับองค์กร, และสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

ความพร้อมรับผิดชอบด้านการบริหารบุคคล หมายถึง ภาระหน้าที่ที่สถานศึกษาต้องรับผิดชอบ ต่อผลการตัดสินใจด้านการบริหารงานบุคคล ตลอดจน การกำกับดูแลและการดำเนินการด้านวินัย โดยมีรากฐานมาจากหลักการสำคัญ คือ หลักความสามารถ, หลักคุณธรรม

, หลักนิติธรรม, และหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งการดำเนินการทั้งหมดต้องเป็นไปอย่างโปร่งใสและยุติธรรม ในทุกขั้นตอนของการบริหารบุคคลส่วนคุณภาพชีวิตและความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน หมายถึง แนวทางที่องค์กรใช้กำหนด นโยบาย, แผนงาน, และโครงการ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ของผู้ปฏิบัติงานในองค์กร ซึ่งรวมถึง การทำให้บุคลากรมีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมในการทำงาน, ระบบงาน, และบรรยากาศการทำงาน พร้อมกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ในการบริหาร เพื่อส่งเสริม ให้บุคคลได้ใช้ความสามารถและศักยภาพเต็มที่ นอกจากนี้ ยังต้องมีการจัดสวัสดิการและสิ่งอำนวยความสะดวกตามความต้องการของบุคลากร และส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติงาน รวมถึงระหว่างผู้ปฏิบัติงานด้วยกัน

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้ แนวทางการประเมินความสำเร็จการบริหารงานบุคคลทั้ง 5 มิติ ของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) เพื่อนำมาประเมินความสำเร็จของการบริหารงานบุคคล ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 เนื่องจาก การที่สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานได้บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ถือเป็นตัวชี้วัดหลักของความสำเร็จ ในการบริหารงานบุคคล ทั้งนี้ ประสิทธิภาพมีความสำคัญต่อองค์กรไม่น้อยไปกว่าประสิทธิผล หากองค์กรขาดประสิทธิภาพจะส่งผลให้องค์กรอาจต้องยุติการดำเนินงานลงได้ ดังนั้น ประสิทธิผล (Effectiveness) คือ การบรรลุสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์กร ส่วนประสิทธิภาพ (Efficiency) คือ กระบวนการที่เกิดจากความร่วมมือในการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนั้น การที่องค์กรจะบรรลุเป้าหมายได้อย่างแท้จริง องค์กรนั้นจะต้องมีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลควบคู่กันไป ซึ่งเป็นสิ่งที่องค์กรทุกแห่งมุ่งหวังให้เกิดขึ้น

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา

1. โครงสร้างองค์กร

สมคิด บางโม (2558, น. 127-130) ได้กล่าวถึง การจัดองค์การ ว่าเป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหน้าที่การงาน บุคลากร และปัจจัยทางกายภาพต่าง ๆ ขององค์กร โดยมีการหลักที่สำคัญของการจัดองค์กร มีดังนี้

1) การกำหนดหน้าที่การงาน การกำหนดหน้าที่การงานนั้นขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ขององค์กร หน้าที่การงานและภารกิจ จึงหมายถึง กลุ่มของกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติเพื่อบรรลุ

วัตถุประสงค์ขององค์กร หน้าที่การงาน มีอะไรบ้าง และมีกี่กลุ่ม ขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมายขององค์กร ลักษณะขององค์กรและขนาดขององค์กร

2) การแบ่งงาน (Division of Work) หมายถึง การแยกงาน หรือรวม หน้าที่การงานที่มีลักษณะเดียวกัน หรือใกล้เคียงกันไว้ด้วยกัน หรือแบ่งงานตา ลักษณะเฉพาะของงานแล้วมอบงานนั้น ๆ ให้แก่บุคคล หรือกลุ่มบุคคล ที่มีความสามารถ หรือความถนัดในการทำงานนั้น ๆ โดยตั้งเป้าหมายหน่วยงานย่อยขึ้นมารับผิดชอบ

3) หน่วยงานที่สำคัญขององค์กร ได้แก่หน่วยงานหลัก (Line) หน่วยงานที่ปรึกษา (Staff) และหน่วยงานอนุกรม (Auxiliary) การแบ่งหน่วยงาน ทำให้เห็นลักษณะของหน่วยงานเด่นชัดยิ่งขึ้น หน่วยงานหลัก หมายถึง หน่วยงานที่ทำหน้าที่โดยตรงกับวัตถุประสงค์ขององค์กร และบุคคลที่ปฏิบัติงานที่ขึ้นตรงต่อสายการบังคับบัญชา องค์กรทุกแห่งจะต้องประกอบด้วยหน่วยงานหลัก ซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติงาน เพื่อประโยชน์โดยตรงต่อความสำเร็จขององค์กร ในธุรกิจขนาดเล็กมักจะมีแต่หน่วยงานหลักเท่านั้น อำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบทุกอย่างอยู่กับผู้เป็นเจ้าของหรือผู้จัดการ สมาชิกทุกคนอยู่ภายใต้การควบคุมสั่งการจากผู้จัดการแต่เพียงผู้เดียว

4) สายการบังคับบัญชา (Chain of Command) หมายถึง ความสัมพันธ์ตามลำดับขั้นระหว่างผู้บังคับบัญชาเพื่อให้ทราบว่าการติดต่อสื่อสาร มีทางเดินอย่างไร มีการควบคุมและรับผิดชอบอย่างไร

สรุปว่า โครงสร้างองค์กร หมายถึง การแบ่งสายงาน สายการบังคับบัญชา อำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของครู และบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา อย่างชัดเจน ทำให้ทราบเกี่ยวกับระบบงาน ข้อบังคับ ระเบียบวิธีปฏิบัติ หน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง ช่วยให้สามารถปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา ตลอดจนมีการกำหนดนโยบาย และแผนงานที่มีความชัดเจนสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้

2. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

ปัทมา ประทุมสุวรรณ (2562: 41) ได้กล่าวว่า ทักษะการใช้เทคโนโลยี หมายถึง การที่ผู้บริหารแสดงความสามารถในการนำการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นใช้เทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษา ได้แก่ การจัดทำแผนปฏิบัติงาน จัดทำข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา การวิเคราะห์สภาพเศรษฐกิจสังคม การเมือง และสิ่งแวดลอม เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปฏิบัติงาน การจัดงานสารบรรณ การจัดงานการเงิน บัญชี และพัสดุ และในการจัดระบบติดต่อสื่อสารเพื่อการประสานงานได้ดี

สรุปได้ว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถพื้นฐาน ในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ที่มีอยู่ในปัจจุบันได้อย่างหลากหลายในการพัฒนากระบวนการทำงานให้มีความทันสมัย และมีประสิทธิภาพ และใช้ในการติดต่อสื่อสารภายในสถานศึกษา เผยแพร่ข้อมูล ประชาสัมพันธ์ กิจกรรมภายในสถานศึกษาให้กับผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชนได้รับทราบอย่างถูกต้องและทั่วถึง

3. การจูงใจในการปฏิบัติงาน

ประยงค์ ศรีโทมี (2563: 12) กล่าวว่า การจูงใจ หมายถึง การกระตุ้นที่ทำให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมาอย่างมุ่งมั่น เพื่อให้เกิดการตอบสนองในการทำงานตามเป้าหมายขององค์การ

อัคนิบุตร ปัญญาภา (2565: 12) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง แรงขับเคลื่อนที่อยู่ภายในของบุคคลที่กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมเพื่อบรรลุเป้าหมาย

สรุปได้ว่า การจูงใจ หรือแรงจูงใจ หมายถึง การใช้วิธีการกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่ต้องการออกมา เพื่อความสำเร็จในการดำเนินงานในสถานศึกษา ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยมีการกระตุ้นให้เกิดขึ้นภายในจิตใจ และภายนอกจิตใจของบุคคล ซึ่งจะเป็นหน้าที่และความสามารถเฉพาะของผู้บริหารในการใช้ความสามารถกระตุ้น และดึงพฤติกรรมที่ต้องการออกมาจากตัวบุคคลได้ และการสร้างแรงจูงใจก็จำเป็นต้องทำให้เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ โดยการจัดการเกี่ยวกับตำแหน่งงาน หน้าที่ให้เป็นไปตามความสามารถ ความถนัด การยกย่องชมเชย การจัดสวัสดิการต่าง ๆ ให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม

4. การติดต่อสื่อสารภายในองค์กร

ทักษะ การสื่อสาร หมายถึง การที่ผู้บริหารมีความสามารถในการสร้างความเข้าใจระหว่างผู้ร่วมงานเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารได้มอบหมายงานด้วยการถ่ายทอดคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษร ประสานงานระหว่างสถานศึกษากับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสถานศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เขียนบันทึก หรือคำสั่ง เกี่ยวกับการปฏิบัติงานมีรายละเอียดที่ชัดเจนสามารถทำความเข้าใจได้ ชี้แจงเกี่ยวกับระเบียบการปฏิบัติงานในหน้าที่และข้อราชการต่าง ๆ ด้วยวิธี ที่หลากหลาย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านวิชาการ กับผู้ร่วมงาน สื่อความหมาย ด้วยการพูด เขียนสั่งการ ที่ชัดเจน เข้าใจง่าย เพื่อให้งานสำเร็จตามกรอบเวลาที่กำหนด สื่อสาร เพื่อกำหนด ขอบเขต อำนาจ หน้าที่ ของผู้ร่วมงาน เพื่อลดความซ้ำซ้อนของงาน

สรุปได้ว่า การสื่อสารภายในองค์การ หมายถึง การแลกเปลี่ยนข้อมูล การสะท้อนข้อมูล การประสานงาน การติดต่อระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นเครื่อง ในกระบวนการบริหารจัดการงานในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ โดยการสื่อสารที่เหมาะสม มีความชัดเจน เป็นรูปธรรม ให้ความหมายที่สามารถเข้าใจได้ตรงกันตามวัตถุประสงค์

5. ภาวะผู้นำ

สมพงษ์ เกษมสิน (2559: 220) ได้ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำ คือ การที่ผู้นำใช้อิทธิพล หรืออำนาจหน้าที่ในความสัมพันธ์ที่มี ต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติงานและอำนวยการโดยใช้กระบวนการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกัน

สรุปว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีความสามารถ ในการมอบหมายงานบุคคล และบุคคลสามารถปฏิบัติงานได้บรรลุตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยความเต็มใจ โดยผู้บริหารได้รับการยอมรับ ยกย่อง และไว้วางใจ จากครูและบุคลากรทางการศึกษาภายในสถานศึกษา ด้วยการประสานงาน ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ มีความพึงพอใจ และมีความสุขในการปฏิบัติงาน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในสถานศึกษา และร่วมกันปฏิบัติภารกิจของสถานศึกษาจนสำเร็จด้วยความจริงใจ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสถานศึกษากับความสำเร็จของการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใชแบบสอบถามเพื่อสำรวจความเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูสายผู้สอนในสถานศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการปฏิบัติงานของผู้บริหารที่มีผลต่อความสำเร็จของการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาเล็ก ตามแนวคิดของสเตียร์ (Steers, 1977) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูสายผู้สอนในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 75 แห่ง ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษาและรองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 57 คน และ 2) ข้าราชการครูสายผู้สอน จำนวน 506 คน รวมทั้งหมด 563 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1)

2) กลุมตัวอย่างและการเลือกตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูสายผู้สอนในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2567 ประกอบด้วย ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษาและรองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 50 คน และข้าราชการครูสายผู้สอน จำนวน 223 คน รวมทั้งหมด 273 คน โดยกำหนดขนาดกลุมตัวอย่างด้วยสูตร Taro Yamane's Formula ได้กลุมตัวอย่าง จำนวน 273 คน

สูตรคำนวณของ Taro Yamane's Formula

$n = N / (1 + Ne^2)$

เมื่อ: n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร

e = ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ ที่นิยมใช้คือ 0.05 (5%)

ระดับความเชื่อมั่น 95% เป็นค่ามาตรฐานที่นิยมใช้ในงานวิจัย

โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งประเภท (Stratified Random Sampling) ตามประเภทตำแหน่ง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสายผู้สอนในสถานศึกษา เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ครอบคลุมและเป็นตัวแทนที่ดีของประชากรทั้งหมด

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) โดยสอบถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทสายงาน ประสบการณ์ จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) โครงสร้างองค์กร 2) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 3) การจูงใจในการปฏิบัติงาน 4) การติดต่อสื่อสารภายในองค์กร 5) ภาวะผู้นำ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความสำเร็จของการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 5 ด้าน 1) ความสอดคล้องเชิงยุทธศาสตร์ 2) ประสิทธิภาพของการบริหารบุคคล 3) ประสิทธิผลของการบริหารบุคคล 4) ความพร้อมรับผิดด้านการบริหารบุคคล และ 5) คุณภาพชีวิตและความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2. ศึกษาแนวคิด หลักการของการบริหารงานบุคคล โดยยึดตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน

3. สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสถานศึกษากับความสำเร็จของการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขนาด

4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาได้ตรวจสอบ เสนอแนะ และนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อความถูกต้อง

5. นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ ถูกต้อง จากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้มาหาค่าดัชนีความสอดคล้องความสอดคล้องระหว่าง ข้อคำถามกับเนื้อหา (Index of item objective congruence: IOC) ซึ่งข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .50-1.00 คัดเลือกไว้สามารถใช้ได้

6. นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารสถานศึกษา และข้าราชการครูสายผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 30 คน

7. หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) และความสอดคล้องภายในของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient alpha) ของครอนบาค

8. นำแบบสอบถามที่ผ่านการหาคุณภาพแล้วจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขออนุญาตเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความร่วมมือไปยังผู้บริหารสถานศึกษา และข้าราชการครูสายผู้สอนในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 273 ฉบับ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม และติดตามการตอบกลับเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและถูกต้อง

3. การตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล ภายหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนิน การตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของคำตอบในแบบสอบถามเพื่อลดความคลาดเคลื่อนของข้อมูล

4. การจัดหมวดหมู่ข้อมูล ข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถามจะถูกจัดหมวดหมู่ตามตัวแปรที่กำหนด เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาลงรหัส ให้คะแนนตามน้ำหนักคะแนนแต่ละข้อ และบันทึกเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล

2. นำข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ (Check list) นำมาแจกแจงความถี่เป็นรายข้อใช้วิเคราะห์คำนวณหาค่า ร้อยละ (Percentage) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

3. นำข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 2 เกี่ยวกับ การบริหารสถานศึกษา ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและนำผลการคำนวณมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป เพื่อวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*) ภาพรวมและราย

ด้าน ลักษณะคำถามเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ของลิเคิร์ท (Likert's five rating scale) น้อยที่สุด

4. นำข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 3 เกี่ยวกับความสำเร็จของการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและนำผลการคำนวณมาวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติสำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*) รายด้านและภาพรวมลักษณะแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) มี 5 ระดับ ของลิเคิร์ท (Likert's five rating scale) 5. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสถานศึกษากับความสำเร็จของการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) ใช้การแปลผล

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการบริหารสถานศึกษาและปัจจัยสนับสนุน

การบริหารสถานศึกษา ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 เมื่อวิเคราะห์ภาพรวม และรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย ที่ตั้งไว้ว่าอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาได้ให้ความสำคัญและปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การบริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารจัดการ 4 งานหลัก ได้แก่ งานวิชาการ บุคลากร งบประมาณ และทั่วไป อย่างเคร่งครัด และเป็นระบบ ซึ่งส่งผลให้การบริหารจัดการโดยรวมมีประสิทธิผลสูงกว่าที่คาดการณ์

2. ระดับความสำเร็จของการบริหารงานบุคคลและคุณลักษณะผู้บริหาร

ความสำเร็จของการบริหารงานบุคคล ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 จากการวิเคราะห์พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย ที่ตั้งไว้ว่าอยู่ในระดับมาก อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับ แนวคิดของ วีรศักดิ์ โกยสุโข (2564) ที่ระบุว่าปัจจัยด้าน พฤติกรรมผู้นำและวิสัยทัศน์ของผู้บริหารเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคล ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษามีคุณลักษณะเฉพาะ อาทิ ภาวะผู้นำ การตัดสินใจที่เฉียบ

แหลม และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญ ประกอบกับการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึง การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานของบุคลากรตลอดจน การมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน จึงนำไปสู่ การส่งเสริมการพัฒนาครู การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และการ ใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นรากฐานของความสำเร็จของการบริหารงานบุคคลในระดับสูง

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสถานศึกษากับความสำเร็จ

การบริหารสถานศึกษากับความสำเร็จของการบริหารงานบุคคล ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ผลการวิเคราะห์พบว่ามีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูงมาก ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ว่า มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยพร อินทรไชย (2563) ที่พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกสูงต่อการบริหารงาน

การอภิปรายผล

ผู้วิจัยจึงนำมาซึ่งการอภิปรายผลการวิจัยตามประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ระดับการบริหารสถานศึกษาและปัจจัยสนับสนุน การบริหารสถานศึกษา ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 เมื่อวิเคราะห์ภาพรวม และรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย ที่ตั้งไว้ว่าอยู่ในระดับมาก อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ วรเชษฐ์ จันทร์ภิรมย์ (2545) ได้ศึกษาและวิจัยเกี่ยวกบัการบริหารงานวิชาการสังกัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน พบว่าการบริหารงานวิชาการได้มี การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาทุกด้าน 9 ด้านคือ การบริหารงานด้านวิชาการด้านหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านการประเมินผล ด้านการนิเทศภายใน ด้านการพัฒนาบุคลากร ทางวิชาการด้านการบริหารโครงการ ด้านการวิจัยและพัฒนาและการบริการงานด้านวิชาการ ด้านการประเมินผลงานส่วนปัญหาการบริการงานด้านวิชาการด้านหลักสูตรคือครูขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำสาระสำคัญต่าง ๆ ของหลักสูตรใหม่ข้อเสนอแนะ ควรจัดอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำสาระหลักสูตรการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแก่คณะครูตลอดจนผู้เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ ปัญหาการดำเนินงานวิชาการด้านการเรียนการสอน คือสถานศึกษาขาดแคลนครูจำนวนครูไม่ครบ

ข้อเสนอแนะควรจัดรวมโรงเรียน ของห้องเรียนที่อยู่ใกล้เคียงเข้าด้วยกัน ข้อเสนอแนะปัญหาการบริหารงานวิชาการ ด้านพัฒนาบุคลากรทางวิชาการคือ ขาดการส่งเสริมและพัฒนาให้ครูได้ศึกษาดูงานในสถานศึกษา ที่ประสบความสำเร็จ โดยทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาได้ให้ความสำคัญและปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การบริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารจัดการ 4 งานหลัก ได้แก่ งานวิชาการ บุคลากร งบประมาณ และทั่วไป อย่างเคร่งครัด และเป็นระบบ ซึ่งส่งผลให้การบริหารจัดการโดยรวมมีประสิทธิผลสูงกว่าที่คาดการณ์ พบว่า สอดคล้องกับสมคิด บางโม (2558) ที่ได้ระบุไว้ว่า โครงสร้างองค์กร ควรมีการแบ่งสายงาน สายการบังคับบัญชา อำนาจ หน้าที่ความรับผิดชอบของครู และบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา อย่างชัดเจน ทำให้ทราบเกี่ยวกับระบบงาน ข้อบังคับ ระเบียบวิธีปฏิบัติ หน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง ช่วยให้สามารถปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา ตลอดจนมีการกำหนดนโยบาย และแผนงานที่มีความชัดเจนสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้

2. ระดับความสำเร็จของการบริหารงานบุคคลและคุณลักษณะผู้บริหาร ความสำเร็จของการบริหารงานบุคคล ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 จากการวิเคราะห์พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย ที่ตั้งไว้ว่าอยู่ในระดับมาก อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ วีรศักดิ์ โกยสุโข (2564) ที่ระบุว่าปัจจัยด้าน พฤติกรรมผู้นำและวิสัยทัศน์ของผู้บริหารเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคล ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษามีคุณลักษณะเฉพาะ อาทิ ภาวะผู้นำ การตัดสินใจที่เฉียบแหลม และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญ ประกอบกับการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึง การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานของบุคลากร ตลอดจน การมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน จึงนำไปสู่ การส่งเสริมการพัฒนาครู การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และการ ใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นรากฐานของความสำเร็จของการบริหารงานบุคคลในระดับสูง

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสถานศึกษากับความสำเร็จ การบริหารสถานศึกษากับความสำเร็จของการบริหารงานบุคคล ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ผลการวิเคราะห์พบว่า มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูงมาก ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ว่า มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง

ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยพร อินทรไชย (2563) ที่พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกสูงต่อการบริหารงาน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุป

ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสถานศึกษากับความสำเร็จของการบริหารงานบุคคล จึงควรมีการนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานจริง เพื่อรักษาและพัฒนาความสำเร็จของการบริหารงานบุคคล โดยมีเรื่องปัจจัยสำคัญต่อความสัมพันธ์สูงในเรื่อง 1. การบริหารจัดการสถานศึกษา โดยผู้บริหารสถานศึกษาควรรักษามารตรฐาน และให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การบริหารสถานศึกษา ในงานหลักทั้ง 4 ด้าน (งานวิชาการ บุคลากร งบประมาณ และทั่วไป) อย่างเคร่งครัดและต่อเนื่อง 2. คุณลักษณะและภาวะผู้นำโดยผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมคุณลักษณะ ที่สำคัญต่อการบริหารงานบุคคล เช่น ภาวะผู้นำ การตัดสินใจที่เฉียบแหลม และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการขับเคลื่อนองค์กร 3. การบริหารงานบุคคลเชิงรุก โดยผู้บริหารควรเน้นการพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จโดยตรง โดยเฉพาะด้านการจูงใจในการปฏิบัติงาน และการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างชัดเจน นอกจานี้ ควรให้ความสำคัญต่อ คุณภาพชีวิตและความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน (Work-Life Balance) ของบุคลากร เพื่อรักษาแรงจูงใจและประสิทธิภาพในการทำงาน **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งนี้** การศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสถานศึกษากับความสำเร็จของการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้ 1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ (Practical Recommendations) เป็นข้อเสนอแนะที่มุ่งเน้นการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานจริงของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อรักษาและพัฒนาความสำเร็จของการบริหารงานบุคคล โดยอ้างอิงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูง และด้านที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อความสัมพันธ์สูง 1.1 การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยผู้บริหารสถานศึกษาควร รักษามาตรฐาน และให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การบริหารสถานศึกษาใน งานหลักทั้ง 4 ด้าน (งานวิชาการ บุคลากร งบประมาณ และทั่วไป) อย่างเคร่งครัดและต่อเนื่อง เนื่องจากเป็นรากฐานสำคัญของความสำเร็จโดยรวม 1.2 คุณลักษณะและภาวะผู้นำโดยผู้บริหารสถานศึกษาควร ส่งเสริมคุณลักษณะ ที่สำคัญต่อการ

บริหารงานบุคคล อาทิ ภาวะผู้นำ การตัดสินใจที่เฉียบแหลม และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการขับเคลื่อนองค์กร 1.3 การบริหารงานบุคคลเชิงรุกโดยผู้บริหารควรเน้นการพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จโดยตรง โดยเฉพาะด้านการจูงใจในการปฏิบัติงาน และการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ควรให้ความสำคัญต่อ คุณภาพชีวิตและความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน (Work-Life Balance) ของบุคลากร เพื่อรักษาแรงจูงใจและประสิทธิภาพในการทำงาน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะของการวิจัยข้างต้น จึงขอเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ 1. ขยายขอบเขตพื้นที่ ควรมีการวิจัยในลักษณะเดียวกันในสถานศึกษาขนาดเล็กของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบผลและสร้างองค์ความรู้ที่ครอบคลุมบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กในระดับประเทศ 2. การวิจัยเชิงคุณภาพ: ควรมีการวิจัย เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จสูง (Best Practice) เพื่อศึกษา กลไกและวิธีการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ (เช่น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การจูงใจ) ให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากยิ่งขึ้น 3. การวิจัยเชิงสาเหตุและผล: ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผล (Causal Relationship) หรือ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อระบุว่าปัจจัยด้านใดของการบริหารสถานศึกษา มีอำนาจในการทำนาย (Predictive Power) ความสำเร็จของการบริหารงานบุคคลได้มากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

ชัยพร อินทาไชย. (2566*).* การบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็กในกลุ่มบูรพาศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1. ใน *การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ปัทมา ประทุมสุวรรณ. (2562). ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2. *ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

ประยงค์ ศรีโทมี. (2567). การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลหนองตำลึง จังหวัดชลบุรี. *วารสารศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี*, 4(1), 11.

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 (มาตรา 8 (7)

วรเชษฐ์ จันทร์ภิรมย์. (2546) *การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน.* มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วีรศักดิ์ โกยสุโข. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยพะเยา.

สมคิด บางโม. (2561). *การจัดการศึกษา : ปัญหาและการพัฒนาระบบการศึกษาของชาติ.* อยุธยา: มหาวิทยามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมพงษ์ เกษมสิน (2565). การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

อัคนิยบุตร ปัญญาภา (2566). พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหาร. ใน *ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Steers, R. M. (1977). *Organizational effectiveness: A behavioral view*. Goodyear Publishing Co.

Yamane, T. (1967). *Elementary sampling theory*. Prentice-Hall.

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3*

A MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF DIGITAL LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING ACADEMIC ADMINISTRATION EFFICIENCY IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE OFFICE OF THE SURAT THANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 3

แพรวพรรณ ไทรโพธิ์ภู่[1], พิชามญชุ์ สุรียพรรณ[2] และ อนุ เจริญวงศ์ระยับ[3]

Praewpan Saipopu[1], Pichamon Suriyaphan[2] and Anu Jarernvongrayab[3]

[1-3]หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

[1-3]The Requirements for the Degree of Master of Education Filed in Educational Administration Graduate School Suratthani Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: praewpan8029@gmail.com

วันที่รับบทความ : 10 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 15 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 17 ธันวาคม 2568

Received 10 December 2025; Revised 15 December 2025; Accepted 17 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาและระดับประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา 2) วิเคราะห์

Citation:

* แพรวพรรณ ไทรโพธิ์ภู่, พิชามญชุ์ สุรียพรรณ และ อนุ เจริญวงศ์ระยับ. (2569). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1601-1615.

Praewpan Saipopu, Pichamon Suriyaphan and Anu Jarernvongrayab. (2026). A Model For The Development Of Digital Leadership Of School Administrators Affecting Academic Administration Efficiency In Educational Institutions Under The Office Of The Surat Thani Primary Educational Service Area 3. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1601-1615.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของภาวะผู้นำทางดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการ 3) พัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา และ 4) ประเมินรูปแบบที่พัฒนาขึ้น การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 จำนวน 103 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบประเมินรูปแบบ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหารโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการสนับสนุนการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ขณะที่ประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยสูงที่สุดในด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 2) โมเดลสมการโครงสร้างมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในระดับดี (CFI = 0.990, TLI = 0.976, x^2/df = 1.849, SRMR = 0.025) และภาวะผู้นำทางดิจิทัลสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 3) รูปแบบการพัฒนาที่สร้างขึ้นประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) กระบวนการพัฒนา 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวิเคราะห์ความจำเป็น การออกแบบและวางแผน การประเมินก่อนดำเนินการ การดำเนินการพัฒนา และการติดตามประเมินผล (4) ผลการดำเนินงาน และ (5) เงื่อนไขความสำเร็จ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางดิจิทัล, การบริหารงานวิชาการ, ผู้บริหารสถานศึกษา, โมเดลสมการโครงสร้าง

Abstract

This research aimed to: (1) examine the current levels of digital leadership among school administrators and the effectiveness of academic administration in schools; (2) investigate the influence of administrators' digital leadership on the effectiveness of academic administration; (3) develop a digital leadership development model for school administrators; and (4) evaluate the developed model. The study employed a research and development (R&D) design. The

sample consisted of 103 school administrators under the Office of Surat Thani Primary Educational Service Area 3. Research instruments included a questionnaire, a focus group interview form, and a model evaluation form. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, structural equation modeling (SEM), and content analysis.

The findings revealed that: (1) the overall level of administrators' digital leadership was high, with the highest mean score in the dimension of supporting digital technology for teaching and learning. The effectiveness of academic administration was also rated at a high level, particularly in the area of learning process development; (2) the structural equation model confirmed the significant influence of digital leadership on effective academic administration, with the model demonstrating good fit with empirical data (CFI = 0.990, TLI = 0.976, x^2/df = 1.849, SRMR = 0.025). Digital leadership significantly predicted the variance in academic administration effectiveness at the .001 level; (3) the developed digital leadership development model consisted of five components: (a) model principles, (b) objectives, (c) implementation processes comprising five steps—needs analysis, design and planning, pre-implementation assessment, development implementation, and monitoring and evaluation, (d) expected outcomes, and (e) success conditions.

Keywords: digital leadership, academic administration, school administrator, structural equation modeling (SEM)

บทนำ

การเปลี่ยนผ่านของระบบการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 ดำเนินไปท่ามกลางความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการเพิ่มโอกาสทางการเรียนรู้ ความเสมอภาค และการยกระดับคุณภาพทางการศึกษา ตามกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาประเทศไทยและยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ที่เน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อขับเคลื่อนการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมได้กำหนดให้สถานศึกษาเป็นฐานของการบริหารจัดการ (School-Based Management) ส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความสามารถในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

ในบริบทดังกล่าว ภาวะผู้นำทางดิจิทัล (Digital Leadership) กลายเป็นสมรรถนะสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยี สามารถประยุกต์ใช้สื่อดิจิทัลเพื่อยกระดับการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาครู และการบริหารงานวิชาการ ซึ่งเป็นกลไกหลักที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพผู้เรียน งานวิจัยหลายชิ้นระบุว่าผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำดิจิทัลสูงจะสามารถสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลในองค์กร ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีของครู และช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีนัยสำคัญ (สุกัญญา แช่มช้อย, 2558; สุชญา โกมลวานิช และคณะ, 2563)

อย่างไรก็ตาม สถานศึกษาในหลายพื้นที่ยังเผชิญปัญหาความไม่พร้อมด้านดิจิทัล ความเหลื่อมล้ำทางการเข้าถึงเทคโนโลยี และข้อจำกัดด้านสมรรถนะของผู้บริหารในการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในงานวิชาการ ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในพื้นที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ซึ่งยังคงมีความท้าทายด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และต้องการการพัฒนาระบบบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพควบคู่กับการยกระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

ดังนั้น การสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ที่เชื่อมโยงกับ ประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการ จึงเป็นประเด็นวิจัยที่มีความสำคัญและตอบสนองต่อสภาพปัญหาในพื้นที่อย่างแท้จริง ทั้งยังช่วยสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายการศึกษาไทยสู่ยุคดิจิทัลอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงดำเนินการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางดิจิทัลที่สามารถนำไปใช้พัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีความพร้อมต่อการบริหารงานวิชาการในโลกยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา และประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา

3. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

ภาวะผู้นำทางดิจิทัล (Digital Leadership) เป็นความสามารถของผู้บริหารในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อขับเคลื่อนองค์กร พัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ และสร้างนวัตกรรมในสถานศึกษา โดยผู้บริหารยุคใหม่ต้องมีทักษะการใช้ข้อมูล การจัดการระบบดิจิทัล และการนำเทคโนโลยีมาบูรณาการกับงานบริหาร (สุกัญญา แช่มช้อย, 2558) รวมทั้งต้องปรับบทบาทจากผู้สั่งการเป็นผู้นำทางการเปลี่ยนแปลงและผู้อำนวยความสะดวกทางการเรียนรู้ (สุกัญญา แช่มช้อย, 2560)

แนวคิดภาวะผู้นำที่ตอบสนองบริบทยุคดิจิทัลยังสอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูปการศึกษาไทยที่เน้นการพัฒนาครูและผู้บริหารให้มีศักยภาพด้านเทคโนโลยี เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (ประเวศ วะสี, 2554; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

นอกจากนี้ การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยระบบงานที่ชัดเจน การจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม และการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลเป็นฐาน ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล (กรมวิชาการ, 2542/2562)

2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลในสถานศึกษา

สมรรถนะดิจิทัล (Digital Competency) ของผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษาถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เนื่องจากช่วยให้เกิดการออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสม การใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ และการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 (สุชญา โกมลวานิช และคณะ, 2563)

สมรรถนะดิจิทัลยังช่วยให้สถานศึกษาสามารถขับเคลื่อนนโยบายทางการศึกษา เช่น การเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการใช้ข้อมูลพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามทิศทางแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

3. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยด้านการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำ

การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบ (Research and Development: R&D) เป็นกระบวนการที่ใช้ทฤษฎีและงานวิจัยรองรับเพื่อพัฒนาแนวทางปฏิบัติหรือรูปแบบใหม่ ๆ ให้เหมาะสมกับบริบทจริง โดยประกอบด้วยขั้นตอนการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน การออกแบบรูปแบบ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การทดลองใช้ และการปรับปรุงให้สมบูรณ์ (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2557)

การตรวจสอบความตรงของแบบสอบถามมักใช้ดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ซึ่งเหมาะสมอย่างยิ่งในการประเมินความเหมาะสมของรายการคำถาม (ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน, 2561) และการตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยอาศัยมาตราส่วนแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ ซึ่งได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Likert, 1976)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานของธานินทร์ อินทรวิเศษ และคณะ (2564) ระบุว่าการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการศึกษา โดยผู้บริหารต้องมีความสามารถด้านเทคโนโลยี การจัดการข้อมูลและการนำสื่อดิจิทัลไปใช้พัฒนาการเรียนรู้

สุกัญญา แช่มช้อย (2558) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำทางดิจิทัลสูงสามารถสร้างความร่วมมือภายในองค์กรได้ดี และทำให้ครูมีความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีมากขึ้น

สุชญา โกมลวานิช และคณะ (2563) รายงานว่าสถานศึกษาที่พัฒนาสมรรถนะดิจิทัลอย่างเป็นระบบ สามารถยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ และช่วยลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

ประเวศ วะสี (2554) กล่าวถึงความจำเป็นของสังคมการเรียนรู้ ที่ต้องพัฒนาบทบาทผู้บริหารให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การจัดการข้อมูล และการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ ควบคู่กับการสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนการเรียนรู้ของครูและผู้เรียน ทั้งนี้ การพัฒนาภาวะผู้นำจำเป็นต้องอยู่บนพื้นฐานของระบบงานที่เป็นมาตรฐาน วิธีการบริหารที่ใช้ข้อมูลเป็นฐาน และสอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของชาติที่มุ่งให้สถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (ประเวศ, 2554; สุกัญญา, 2558; สุชญา, 2563; สำนักงานเลขาธิการ

สภาการศึกษา, 2560) ดังนั้น การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำทางดิจิทัลจึงเป็นแนวทางสำคัญที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษาอย่างยั่งยืนในบริบทปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ที่มุ่งสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 โดยดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาตัวแปรและพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครู ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 จำนวนทั้งสิ้น ... โรงเรียน และบุคลากร ... คน

การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีความเป็นตัวแทนของประชากรอย่างแท้จริง ใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) ดังนี้

ขั้นที่ 1 แบ่งโรงเรียนตามขนาด (เล็ก–กลาง–ใหญ่) ตามเกณฑ์ สพฐ.

ขั้นที่ 2 สุ่มโรงเรียนในแต่ละกลุ่มขนาดด้วยวิธี simple random sampling

ขั้นที่ 3 สุ่มผู้บริหารและครูจากโรงเรียนที่ถูกสุ่มได้ โดยใช้ proportion sampling ให้สัดส่วนสอดคล้องกับจำนวนประชากรในแต่ละโรงเรียน

จำนวนกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำกำหนดตามเกณฑ์ของ Krejcie & Morgan (1970) และตามเกณฑ์การวิเคราะห์ SEM ที่ควรมีไม่น้อยกว่า 15–20 คนต่อ 1 ตัวแปรแฝง ซึ่งส่งผลให้จำนวนกลุ่มตัวอย่างเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์โมเดลเชิงโครงสร้าง

2. เครื่องมือวิจัยและการพัฒนาเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วยแบบสอบถาม 3 ตอน ได้แก่

(1) ข้อมูลทั่วไป

(2) ตัวแปรภาวะผู้นำทางดิจิทัล

(3) ตัวแปรประสิทธิภาพงานวิชาการ

การสร้างเครื่องมือมีขั้นตอนดังนี้

- ศึกษาทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและตัวแปร

- จัดทำข้อคำถามตามโครงสร้างตัวแปร

- ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ตามหลักของทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน (2561)

- ทดลองใช้แบบสอบถามกับกลุ่มทดลอง (try-out) จำนวน 30 คน

- วิเคราะห์ความเชื่อมั่นของเครื่องมือด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha)

3. การตรวจสอบโมเดลด้วย CFA

เพื่อตอบข้อเสนอของผู้ทรงคุณวุฒิ ได้เพิ่มการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของแบบสอบถามด้วย Confirmatory Factor Analysis (CFA) ก่อนนำไปใช้จริง โดยมีขั้นตอนดังนี้

- ตรวจสอบค่า factor loading (> 0.50 ตามเกณฑ์สากล)

- ตรวจสอบค่าความสอดคล้องของโมเดล เช่น χ^2/df, CFI, TLI, RMSEA

- ตรวจสอบค่าความเที่ยงตรงรวม (Composite Reliability: CR) และค่าเฉลี่ยความแปรปรวนร่วม (AVE)

- ปรับปรุงข้อคำถามที่มีค่า loading ต่ำกว่ามาตรฐาน ก่อนใช้เก็บข้อมูลจริง

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อทดสอบโมเดล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่

- วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

- วิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (SEM) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลสมมุติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์

- ทดสอบผลทางตรง–ทางอ้อมของภาวะผู้นำทางดิจิทัลต่อประสิทธิภาพงานวิชาการ

ขั้นตอนที่ 3 การสังเคราะห์รูปแบบด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพ (Focus Group)

1. ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม

ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้เกณฑ์ดังนี้

- เป็นผู้บริหารการศึกษา / ศึกษานิเทศก์ / อาจารย์มหาวิทยาลัย

- มีประสบการณ์ด้านภาวะผู้นำ การบริหารวิชาการ หรือเทคโนโลยีดิจิทัล

- มีประสบการณ์วิจัยเชิงการพัฒนารูปแบบอย่างน้อย 5 ปี

- รายชื่อไม่เปิดเผยเพื่อคงความเป็นกลาง แต่มีการอ้างอิงคุณลักษณะ เช่น อายุ ประสบการณ์ ตำแหน่ง การศึกษา

2. แนวคำถามที่ใช้ใน Focus Group

- องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางดิจิทัลที่ผู้บริหารควรมีคืออะไร
- ตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพงานวิชาการในยุคดิจิทัลควรประกอบด้วยอะไรบ้าง
- โมเดลที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับบริบทโรงเรียนในพื้นที่หรือไม่
- ควรปรับปรุง เพิ่ม–ลดองค์ประกอบใดในโมเดล
- แนวทางการนำโมเดลไปใช้จริงให้เกิดประสิทธิผล

3. กระบวนการเก็บข้อมูล Focus Group

- ส่งเอกสารคำเชิญพร้อมกรอบแนวคิดการวิจัยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ
- จัดสนทนากลุ่มแบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured) ระยะเวลา 90–120 นาที
- บันทึกเสียงและจดบันทึกภาคสนาม
- ตรวจสอบข้อมูลโดยวิธีการตรวจสอบกลับ (Member Checking)

4. วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ใช้วิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ตามขั้นตอน

- ถอดเทปคำสนทนาอย่างละเอียด
- แยกหน่วยความหมาย (Meaning Units)
- เข้ารหัสข้อมูล (Coding)
- จัดหมวดหมู่ (Categorizing)
- หาแก่นสาระ (Themes)
- สังเคราะห์เป็นรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางดิจิทัล

โมเดลขั้นสุดท้ายได้รับการตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ต่อสถานศึกษาโดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 7 คน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาและระดับประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่มีระดับภาวะผู้นำทางดิจิทัลโดยรวมอยู่ในระดับ “มาก” โดยทุกองค์ประกอบมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูง ครอบคลุมตั้งแต่มิติด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล การสื่อสารดิจิทัล การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล ไปจนถึงความสามารถในการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีและการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ดิจิทัล ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารมีความตระหนักต่อบทบาทของตนในฐานะผู้นำยุคดิจิทัลและสามารถนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในงานบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในส่วนของประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการ พบว่ามีระดับ “มาก” เช่นเดียวกัน โดยผู้บริหารสามารถดำเนินงานด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การพัฒนาสื่อ เทคโนโลยี และการนิเทศการศึกษาตามภารกิจหลักของงานวิชาการได้อย่างเหมาะสม บ่งชี้ว่าการบริหารวิชาการของสถานศึกษาในสังกัดเขตพื้นที่ทั้งระบบมีความเข้มแข็ง และสามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้เป็นอย่างดี

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อนี้จึงชี้ให้เห็นภาพรวมของ “ความพร้อมและความเข้มแข็งเชิงสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหาร” ซึ่งเป็นฐานสำคัญของการขับเคลื่อนงานวิชาการในสถานศึกษาให้มีคุณภาพและมีทิศทางที่ตอบสนองต่อแผนการศึกษาและนโยบายระดับชาติที่มุ่งพัฒนาโรงเรียนสู่ยุคดิจิทัลอย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) พบว่า ภาวะผู้นำทางดิจิทัลมีความสัมพันธ์ทางสถิติในทิศทางบวกต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งหมายความว่า เมื่อผู้บริหารมีสมรรถนะทางดิจิทัลสูงขึ้น ย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพในการวางแผน ดำเนินงาน ติดตาม และประเมินผลด้านวิชาการที่มีคุณภาพอย่างชัดเจน องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางดิจิทัลที่มีอิทธิพลสูงที่สุด ได้แก่ มิติด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล มิติด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัลในองค์กร มิติด้านการสื่อสารและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการบริหาร

โดยองค์ประกอบเหล่านี้สามารถทำนายและส่งผลต่อองค์ประกอบของงานวิชาการทั้ง 5 ด้าน เช่น การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และการนิเทศการศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 จึงยืนยันว่า “ภาวะผู้นำดิจิทัล” เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของการบริหารงานวิชาการ

และเป็นกลไกสำคัญที่โรงเรียนจำเป็นต้องพัฒนาหากต้องการยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนและมาตรฐานทางการศึกษาของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

ผลการสังเคราะห์ข้อมูลจากระยะที่ 1 และ 2 รวมถึงการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้ได้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบหลักที่มุ่งเน้นการยกระดับศักยภาพผู้บริหารให้มีทักษะดิจิทัลที่สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ในบริบทโรงเรียนยุคใหม่ โดยรูปแบบพัฒนาที่สร้างขึ้นมีองค์ประกอบ 3 ส่วนสำคัญ คือ 1)องค์ประกอบด้านสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหาร 2)องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการงานวิชาการด้วยเทคโนโลยี 3)องค์ประกอบด้านระบบสนับสนุนและวัฒนธรรมองค์กรดิจิทัล เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 คนทำการประเมินรูปแบบ พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมี “ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์” ในระดับมากถึงมากที่สุด ทุกด้านมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงอยู่ในช่วง 4.50–5.00 ซึ่งสะท้อนว่ารูปแบบดังกล่าวสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของเขตพื้นที่การศึกษา และมีศักยภาพในการยกระดับประสิทธิภาพงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดอย่างเป็นระบบ

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 จึงยืนยันว่า รูปแบบที่สร้างขึ้นสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาได้จริง และเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยยกระดับคุณภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและนโยบายการศึกษาระดับชาติ

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารสถานศึกษามีระดับภาวะผู้นำทางดิจิทัลอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุดในทุกองค์ประกอบ สอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาในยุคดิจิทัลที่ย้ำให้ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล รอบรู้ด้านเทคโนโลยี และสามารถประยุกต์ใช้

เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยที่ปรากฏสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำดิจิทัลของ สุกัญญา แช่มช้อย (2558) ที่ชี้ว่าผู้นำยุคใหม่ต้องมีความพร้อมในการขับเคลื่อนองค์กรด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล รวมถึงการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้และนวัตกรรมในองค์กร นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานของ ธานินทร์ อินทรวิเศษ และคณะ (2564) ที่ชี้ว่าคุณภาพการจัดการศึกษายุคใหม่จำเป็นต้องอาศัยทักษะด้านดิจิทัลของผู้บริหารร่วมด้วย

ในด้านประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการ ผลวิจัยพบว่าผู้บริหารมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา และการผลิตสื่อนวัตกรรมอย่างเป็นระบบ สถานการณ์นี้ชี้ว่าการยกระดับคุณภาพผู้เรียนในพื้นที่สุราษฎร์ธานี เขต 3 แม้เผชิญความท้าทายด้านผลสัมฤทธิ์ O-NET ที่ลดลง แต่โรงเรียนส่วนใหญ่มีระบบวิชาการที่เข้มแข็ง ในทิศทางเดียวกับแนวคิดของ ประเวศ วะสี (2554) ที่กล่าวว่า “โรงเรียนจะพัฒนาได้ ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำการเรียนรู้ร่วมกับครูและผู้เรียน” ส่งผลให้ผลการบริหารงานวิชาการโดยรวมอยู่ในระดับดีและมีความพร้อมต่อการต่อยอดเชิงกลยุทธ์ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา

ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) พบว่า ภาวะผู้นำทางดิจิทัลมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะองค์ประกอบด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล ความเป็นมืออาชีพด้านดิจิทัล และการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล ส่งผลเชิงบวกต่อองค์ประกอบด้านการพัฒนาหลักสูตร นวัตกรรมการเรียนรู้ และการนิเทศการศึกษา สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำดิจิทัลที่เข้มแข็งสามารถขับเคลื่อนงานวิชาการให้มีคุณภาพและทันต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยสนับสนุนแนวคิดของ สุชญา โกมลวานิช และคณะ (2563) ที่ชี้ว่าองค์กรการศึกษาจะเกิดนวัตกรรมและพัฒนาคุณภาพได้ต้องอาศัยการบูรณาการเทคโนโลยีกับการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบ ขณะเดียวกันสอดคล้องกับกรอบกฎหมายตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (2542/2562) ซึ่งกำหนดให้สถานศึกษามีการจัดการศึกษาบนฐานเทคโนโลยี และส่งเสริมให้ผู้บริหารเป็นผู้นำในการพลิกโฉมการจัดการศึกษาไปสู่ระบบดิจิทัล

นอกจากนี้ โครงสร้างความสัมพันธ์ในโมเดล SEM ยังชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารที่มีสมรรถนะด้านดิจิทัลสูง ไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาประสิทธิภาพภายในโรงเรียนเท่านั้น แต่ยังมีผลต่อการสร้าง

เครือข่ายความร่วมมือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการบริหารหลักสูตรที่ยืดหยุ่นมากขึ้น สอดคล้องกับความต้องการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ที่กำลังเร่งพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศและโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาโดยรวม

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการพัฒนาที่สร้างขึ้น โดยอาศัยผลวิเคราะห์จากข้อมูลเชิงปริมาณและการตรวจสอบผ่านการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความถูกต้อง และประโยชน์ใช้สอยอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะตรงกันว่าองค์ประกอบของรูปแบบสอดคล้องกับลักษณะขององค์กรทางการศึกษาในบริบทจริง และสามารถนำไปใช้พัฒนาศักยภาพผู้บริหารได้อย่างเป็นรูปธรรม ผลการตรวจสอบรูปแบบสอดคล้องกับแนวคิดของ Technology Leadership, Digital Leadership และทฤษฎีการพัฒนาผู้นำในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นความสามารถในการใช้ข้อมูล (Data Literacy) การจัดการเทคโนโลยี (Technology Management) และการสร้างนวัตกรรม (Educational Innovation) ในการขับเคลื่อนงานวิชาการ

นอกจากนี้ การที่ผู้บริหารและผู้ทรงคุณวุฒิประเมินรูปแบบในระดับ “มากที่สุด” สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบดังกล่าวมีความครอบคลุมทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในโรงเรียนทุกขนาดในพื้นที่สุราษฎร์ธานี เขต 3 ได้อย่างเหมาะสม เป็นรูปแบบที่ช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล การสร้างนวัตกรรม และการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับพันธกิจในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่ฯ และตอบสนองต่อความคาดหวังของแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560–2579

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 เป็นรูปแบบที่ประกอบด้วยองค์ประกอบครบถ้วนทั้งหลักการ วัตถุประสงค์ ขั้นตอนดำเนินงาน และเงื่อนไขความสำเร็จ โดยผลการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิยืนยันว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมี ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และ

มีประโยชน์ในระดับสูงสุด ผลการวิเคราะห์สนับสนุนว่า ภาวะผู้นำทางดิจิทัลเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการอย่างมีนัยสำคัญเชิงสถิติ และสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการได้อย่างมีประสิทธิผล โมเดลภาวะผู้นำทางดิจิทัลที่สร้างขึ้น สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการยกระดับคุณภาพผู้บริหาร ครู และระบบการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาภายใต้บริบทดิจิทัลได้อย่างชัดเจนและยั่งยืน **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1. สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ควรนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางดิจิทัลไปเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาผู้บริหาร ทั้งในด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล การสนับสนุนครู และการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัลภายในโรงเรียน 2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรประยุกต์ใช้รูปแบบดังกล่าวเป็นกลไกในการพัฒนาครูและบุคลากร ให้สามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อออกแบบการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการตัดสินใจทางวิชาการ 3. หน่วยพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ควรใช้ผลการวิจัยนี้เพื่อออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมผู้บริหารยุคดิจิทัล โดยควบรวมภาวะผู้นำทางดิจิทัลเข้ากับการบริหารงานวิชาการและการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 1. กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดนโยบายสนับสนุนการพัฒนาภาวะผู้นำทางดิจิทัลอย่างเป็นระบบ โดยบูรณาการการอบรม การนิเทศ และระบบกำกับติดตาม เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะและสมรรถนะด้านดิจิทัลที่เพียงพอต่อการบริหารในศตวรรษที่ 21 2. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ควรนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปประยุกต์ใช้เป็นต้นแบบ (Prototype Model) ในการยกระดับคุณภาพผู้บริหารสถานศึกษา โดยเน้นการเสริมสร้างศักยภาพด้านดิจิทัลร่วมกับการบริหารวิชาการอย่างมีประสิทธิภา 3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรพัฒนาระบบสนับสนุน (Support System) ให้สถานศึกษา เช่น การจัดหาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี การให้คำปรึกษาทางวิชาการ และการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมให้รูปแบบสามารถขับเคลื่อนได้อย่างยั่งยืนในระดับพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2557). *การวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กรมวิชาการ. (2542/2562). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2562).* กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. (2561). *วิธีการตรวจสอบ IOC และการสร้างแบบสอบถาม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.

ประเวศ วะสี. (2554). *การปฏิรูปการศึกษาเพื่อสร้างสังคมการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2562). (2562). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579.* กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สุกัญญา แช่มช้อย. (2558). ภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารการบริหารการศึกษา,* 11(1), 210–225.

สุกัญญา แช่มช้อย. (2560). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา. *วารสารวิชาการศึกษา,* 5(1), 120–135.

สุชญา โกมลวานิช และ คณะ. (2563). การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของสถานศึกษาเพื่อขับเคลื่อนคุณภาพการเรียนรู้. *วารสารบริหารการศึกษา,* 27(3), 25–40.

ธานินทร์ อินทรวิเศษ และ คณะ. (2564). การบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลและผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาไทย. *วารสารวิจัยการบริหารการศึกษา,* 14(2), 330–345.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement,* 30(3), 607–610.

Likert, R. (1976). *Behavior research methods in social sciences.* New York: Holt, Rinehart and Winston.

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพในกรุงเทพมหานคร*

FACTORS INFLUENCING THE DECISION TO PURCHASE HEALTHY FOOD AND BEVERAGES IN BANGKOK

โสภิดา ศิริบาล[1] และ นิติรัฐ มาลีวัตร[2]

Sopida Siriban[1] and Nitirat Maleewat[2]

[1-2]คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ

[1-2]Rajamangala University of Technology Krungthep, Thailand

Corresponding Author's Email: sopida.s@mail.rmutk.ac.th

วันที่รับบทความ : 19 มกราคม 2026; วันแก้ไขบทความ 26 มกราคม 2026; วันตอบรับบทความ : 28 มกราคม 2026

Received 19 January 2026; Revised 26 January 2026; Accepted 28 January 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจ ในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ในกรุงเทพมหานคร ของกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งถือว่าเป็นวัยที่บรรลุนิติภาวะและสามารถให้ความยินยอมในการเข้าร่วมการวิจัยได้ที่อาศัยในกรุงเทพมหานคร การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยกลุ่มตัวอย่างจำนวน 417 คน และวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การเปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ย การทดสอบเปรียบเทียบความแปรปรวนของข้อมูล และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพไม่แตกต่างกัน ปัจจัย

Citation:

* โสภิดา ศิริบาล และ นิติรัฐ มาลีวัตร. (2569). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพในกรุงเทพมหานคร. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1616-1636.

Sopida Siriban and Nitirat Maleewat. (2026). Factors Influencing The Decision To Purchase Healthy Food And Beverages In Bangkok. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1616-1636.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ส่วนประสมทางการตลาด 4P's ที่มีต่อ การตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านส่งเสริมการตลาด มีอิทธิพลต่อ การตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และปัจจัยด้านทัศนคติที่มีต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ได้แก่ ด้านความรู้และความเข้าใจ ด้านอารมณ์ หรือความรู้สึก และด้านพฤติกรรม มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: การตัดสินใจ,ส่วนประสมทางการตลาด,ทัศนคติ,อาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ

Abstract

The purpose of this research is to study the marketing Factors Influencing the decision to purchase healthy food and beverages in Bangkok. The sample was people aged 18 years and over, who are of legal age and can give consent to participate in the research. This research is a quantitative study. The sample was 417 people, and statistical data were analyzed, including descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation (SD). Hypotheses are tested with inferential statistics, including the one-way Anova and the Multiple Regression Analysis. The results of the study show that demographic factors such as gender, age, education level, occupation, and average monthly income influence the decision to buy healthy food and drinks is no different. The 4P's of marketing factors on healthy food and beverage purchasing decisions are product, price, distribution channel, and marketing promotion. influenced the decision to purchase healthy food and beverages statistically significantly at the level of 0.05 and Attitude factors on healthy food and beverage purchasing decisions, including cognition, emotion or feeling, and behavior, influenced the decision to purchase healthy food and beverages statistically significantly at the level of 0.05

Keywords: Decision, marketing mix, attitudes, Healthy Food and Beverages

บทนำ

ปัจจุบันผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพเพิ่มขึ้น เนื่องจากปัจจัยด้านสุขภาพ สังคม และสิ่งแวดล้อม เช่น การแพร่ระบาดของโรค ปัญหามลพิษ และการเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย รวมถึงกระแสการดูแลสุขภาพที่ยังคงได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่อง โดยผู้บริโภคตระหนักถึงความสำคัญของการเลือกรับประทานอาหารและเครื่องดื่มที่ดีต่อสุขภาพ แต่ในด้านการรับรู้ และทัศนคติของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพที่มีความหลากหลาย (สรัช ทองงาม และคณะ,2566) ผู้บริโภคบางกลุ่มให้ความสำคัญกับคุณค่าทางโภชนาการที่ได้รับ ขณะที่บางกลุ่มมุ่งเน้นการลดน้ำตาล ไขมัน หรือพลังงานแคลลอรี่ที่ได้รับในแต่ละมื้อ และปัจจัยด้านราคายังประเด็นสำคัญ โดยบางกลุ่มมองว่าผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพมีราคาสูงเกินไป ขณะที่บางกลุ่มยินดีจ่ายหากเห็นคุณประโยชน์ที่ได้รับ การสื่อสารทางการตลาดออนไลน์เป็นส่วนสำคัญ แต่ยังมีข้อกังวลถึงความน่าเชื่อถือของข้อมูล ซึ่งอาจก่อให้เกิดความสับสนระหว่างคุณประโยชน์ที่แท้จริงและการสร้างภาพลักษณ์ทางการตลาด (ภัสราภรณ์ ทองภูธรณ์ และคณะ,2568) นอกจากนี้ การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่ยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร ซึ่งพบผู้ติดเชื้อ ในกลุ่มอายุตั้งแต่ 20 - 39 ปี ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงาน มักจะมีกิจกรรมหรือภารกิจที่ต้องออกไปทำข้างนอกทำให้มีโอกาสพบผู้ติดเชื้อได้บ่อย และผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ก็เป็นอีกกลุ่มที่มีความเสี่ยงในการติดเชื้อสูง และเป็นกลุ่มที่มักมีปัญหาสุขภาพหรือระบบภูมิคุ้มกันที่อ่อนแอลงตามวัย (กรมควบคุมโรคกระทรวงสาธารณสุข,2568) และปัญหามลพิษทางอากาศ โดยเฉพาะฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM 2.5 เป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพประชาชนในกรุงเทพมหานคร โดยสามารถก่อให้เกิดโรคระบบทางเดินหายใจ โรคหัวใจ และมะเร็งบางประเภท ระดับ PM 2.5 มักเพิ่มสูงในฤดูหนาวจากสภาพอากาศไม่ปลอดโปร่งและการเผาชีวมวลในพื้นที่ใกล้เคียง ทำให้สถานการณ์รุนแรงขึ้นในกรุงเทพมหานครเฉลี่ยอยู่ที่ 21–23 $\mu g/m^3$ สูงกว่ามาตรฐานองค์การอนามัยโลกที่กำหนดไว้ที่ 5 $\mu g/m^3$ ปัญหานี้ส่งผลกระทบทั้งด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และการท่องเที่ยว (สำนักสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร,2568) ถึงแม้ว่าจะมีแนวทางการป้องกันแต่ก็เป็นปัจจัยหลักที่กระตุ้นให้ประชาชนตระหนักถึงการดูแลสุขภาพ สิ่งเหล่านี้สะท้อนถึงความแตกต่างทางการรับรู้การสื่อสารทางการตลาด ความแตกต่างด้านทัศนคติต่อการรับรู้คุณค่าของผู้บริโภค ซึ่งการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ จะช่วยให้เข้าใจพฤติกรรม ทัศนคติ และการรับรู้ของผู้บริโภค

ซึ่งจะช่วยเติมเต็มช่องว่างทางความรู้และเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค

นอกจากปัญหาทางโรคระบาดและมลพิษทางอากาศที่กำลังส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ การเตรียมความพร้อมในด้านสุขภาพของตนเองเพื่อรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยยังคงเป็นปัจจัยสำคัญ ประเทศไทยกำลังเผชิญกับการเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยอย่างรวดเร็ว จากการคาดการณ์ของศูนย์วิจัยกสิกรไทย พบว่าแนวโน้มจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น อัตราการเกิดที่ลดลง ส่งผลให้การเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพมีความสำคัญมากขึ้น เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถพึ่งพาตนเองได้ สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ตลาดอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง และเป็นโอกาสสำคัญสำหรับธุรกิจที่มุ่งตอบสนองความต้องการด้านสุขภาพของกลุ่มผู้สูงอายุ (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน), 2566)

ด้วยเหตุนี้ การดูแลสุขภาพได้กลายมาเป็นหนึ่งในกระแสหลักหรือ Mega Trend ของสังคม เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลที่เพิ่มสูงขึ้นทำให้การลงทุนในผลิตภัณฑ์สุขภาพมีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครที่มีประชากรหนาแน่นและมีวิถีชีวิตที่เร่งรีบ ความต้องการอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพจึงเพิ่มขึ้น ปัจจัยที่ผลักดันการเปลี่ยนแปลงนี้คือ การตระหนักถึงปัญหาสุขภาพ เช่น โรคอ้วน เบาหวาน และโรคหัวใจ รวมถึงการเข้าถึงข้อมูลทางโภชนาการที่ง่ายขึ้นผ่านสื่อออนไลน์และแคมเปญรณรงค์จากภาครัฐและเอกชน ทำให้ผู้คนหันมาสนใจการบริโภคอาหารที่ส่งเสริมสุขภาพ เช่น ผักและผลไม้ที่อุดมไปด้วยวิตามินและแร่ธาตุ การออกกำลังกาย และการพักผ่อนที่เพียงพอ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการรักษาสุขภาพโดยรวม การใช้ชีวิตอย่างสมดุลช่วยให้ร่างกายแข็งแรงสามารถต่อสู้กับโรคภัยต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (the standard life,2568) และในปีที่ผ่านมา ประชากรในประเทศไทย โดยเฉพาะในกลุ่มวัยทำงานได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคอาหารอย่างมีนัยสำคัญ ภายหลังจากการแพร่ระบาดของโรค Covid-19 พบว่าประชากรจำนวน 1 ใน 4 กำลังควบคุมอาหาร โดยร้อยละ 65 ให้ความสำคัญกับการเลือกส่วนผสมที่ดีต่อสุขภาพ และร้อยละ 41 ผู้บริโภคยังใส่ใจในการอ่านฉลากโภชนาการบนสินค้าก่อนการซื้อ คำนึงถึงสังคม และสิ่งแวดล้อม การออกกำลังกายเป็นกิจวัตรประจำวัน และนิยมบริโภคอาหารเสริมหรือวิตามินเพื่อสุขภาพ (Bangkok Biz News,2567)

แม้ว่าสถานการณ์ที่มีผลกระทบต่อสุขภาพของประชากรไทย เช่น การระบาดของโรค Covid-19 ไข้หวัดใหญ่ และมลพิษทางสิ่งแวดล้อมจะคลายลง(ตามช่วงฤดูกาล) แต่ก็ยังมีความเสี่ยงที่จะกลับมารุนแรงได้ทุกเมื่อ อย่างไรก็ตามปัญหาสังคมผู้สูงอายุก็ยังไม่มีวิธีการแก้ไขที่มีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ การให้ความสำคัญกับสุขภาพจึงเป็นประเด็นที่ผู้คนให้ความสนใจมากขึ้น ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพในกรุงเทพมหานคร จึงมีความสำคัญ และงานวิจัยนี้จะช่วยให้เข้าใจถึงพฤติกรรมและความต้องการของผู้บริโภคในพื้นที่ได้ดียิ่งขึ้น เข้าใจปัจจัยการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภค อีกทั้งสามารถข้อมูลที่ได้จากการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการในการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่แตกต่างมีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพที่แตกต่าง

2. ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด 4Ps ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ในกรุงเทพมหานคร

3. ปัจจัยด้านทัศนคติที่ส่งผลต่อตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพในกรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยในการตัดสินใจของผู้บริโภคในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า และทบทวนวรรณกรรม ตลอดจนนำแนวคิด และทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับบทความทางวิชาการ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ดังต่อไปนี้

แนวคิดและทฤษฎีทางด้านประชากรศาสตร์

Kotler & Keller(2016) ได้กล่าวว่า ปัจจัยทางประชากรศาสตร์ หมายถึง ลักษณะพื้นฐานของบุคคล เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการแบ่งส่วนตลาดและทำความเข้าใจความแตกต่างของผู้บริโภค

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2550) ได้กล่าวว่า ปัจจัยทางประชากรศาสตร์ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ เป็นตัวแปรที่สามารถนำมาวิเคราะห์เชิงสถิติได้ และช่วยให้การกำหนดตลาดเป้าหมายและการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดให้มีความเหมาะสม ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงนำปัจจัยทางประชากรศาสตร์มาใช้เป็นตัวแปรอิสระ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์กับส่วนประสมทางการตลาด ทัศนคติ และการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด

Kotler & Armstrong (2018) ได้กล่าวว่า ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) ได้กล่าวว่า ส่วนประสมทางการตลาดคือชุดของเครื่องมือทางการตลาดเชิงกลยุทธ์ที่องค์กรนำมาใช้ร่วมกันเพื่อสนองความต้องการของตลาดเป้าหมายและบรรลุวัตถุประสงค์ โดยประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และการส่งเสริมการตลาด (Promotion) ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีความเชื่อมโยงและส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าและการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค

กุลภัสสรณ์ หมั่นคติธรรม (2564) ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารคลีนของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด รวมถึงปัจจัยด้านบุคคล กายภาพ และกระบวนการ มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคในระดับมาก

จากแนวคิดและงานวิจัยดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงนำแนวคิดส่วนประสมทางการตลาดมาใช้เป็นตัวแปรอิสระ เพื่อศึกษาผลต่อทัศนคติและการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ

Schiffman และ Kanuk (2000) กล่าวว่า ทัศนคติ (Attitude) หมายถึง ความรู้สึก ความเชื่อ และแนวโน้มพฤติกรรมที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจและพฤติกรรมของผู้บริโภค ทัศนคติประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้หรือการรับรู้ (Cognitive) ด้านอารมณ์หรือความรู้สึก (Affective) และด้านพฤติกรรม (Behavioral) ซึ่งองค์ประกอบ

เหล่านี้มีความเชื่อมโยงกันและร่วมกันกำหนดพฤติกรรมของผู้บริโภค ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงนำแนวคิดด้านทัศนคติมาใช้เป็นตัวแปรอิสระเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประสมทางการตลาด ทัศนคติ และการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตัดสินใจในการการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ

Kotler และ Keller (2016) กล่าวว่า กระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภคในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ เป็นกระบวนการที่มีลำดับขั้นตอนชัดเจน และได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอก โดยได้เสนอขั้นตอนการตัดสินใจไว้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ การตระหนักถึงปัญหา การค้นหาข้อมูล ในงานวิจัยนี้จึงนำแนวคิดกระบวนการตัดสินใจซื้อมาใช้เป็นกรอบในการศึกษา เพื่ออธิบายพฤติกรรมการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร ภายใต้อิทธิพลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและปัจจัยด้านทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่ออารตัดสินใจในการการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ

สรุปกรอบแนวคิด

จากแนวคิดและทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น เป็นที่มาในการทำวิจัยในหัวข้อปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ในกรุงเทพมหานครของประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งถือว่าเป็นวัยที่บรรลุนิติภาวะและสามารถให้ความยินยอมในการเข้าร่วมการวิจัยได้ ที่อาศัยในกรุงเทพมหานคร โดยกำหนดให้ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด และ ปัจจัยด้านทัศนคติ เป็นตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นตัวแปรตาม โดยอธิบายความสัมพันธ์และอิทธิพลของปัจจัยดังกล่าวต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การ

ประมวลผลจากโปรแกรมสำเร็จรูป IBM SPSS Statistics (Statistical Package for the Social Sciences) จากนั้น จึงทำการสรุปผลการวิจัย เพื่อศึกษาการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ในกรุงเทพมหานคร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ศึกษา คือ อายุ 18 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ที่อายุ 18 ปีขึ้นไป ถือว่าเป็นวัยที่บรรลุนิติภาวะ ซึ่งมีจำนวนประชากรอยู่4.34 ล้านคน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ,2567) และสามารถให้ความยินยอมในการเข้าร่วมการวิจัยได้ และอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร โดยใช้สูตรคำนวน โดยใช้สูตรคำนวน ของ W.G. Cochrach (1953) โดยกำหนดความเชื่อมั่น 95 % และค่าความคาดเคลื่อนไม่เกิน 5% ใช้ขนาดตัวอย่างในการวิจัยประมาณ 385 คน แต่ เพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์ผล และเพื่อป้องกันกรณีตัวอย่างให้ข้อมูลไม่ครบถ้วน ในการศึกษาครั้งนี้ จึงใช้กลุ่มตัวอย่างที่เก็บแบบสอบถามเท่ากับ 417 คน ทั้งนี้ 1) การเก็บแบบสอบถามโดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากวิธีออนไลน์เป็นหลัก และแจก QR Code ในสถานที่สาธารณะ 2) คำถามคัดกรองผู้มีคุณสมบัติเข้าร่วมตอบแบบสอบถามงานวิจัย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด โดยแบ่งเป็น 2 ข้อคำถาม ข้อแรก เป็นผู้ที่อายุ 18 ปีขึ้นไปหรือไม่ และข้อที่สอง ท่านอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครหรือไม่

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยจัดทำขึ้นจากการศึกษาศึกษาทฤษฎีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ทางปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด 4Ps และปัจจัยด้านทัศนคติ ที่มีต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย กำหนดโครงสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัย และแบบสอบถามได้ผ่านการตรวจสอบทำการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s alpha)

สร้างเป็นแบบสอบถามปลายปิด ใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เพื่อวัดปัจจัยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์ เพื่อศึกษาการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่ม

เพื่อสุขภาพในกรุงเทพมหานครตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยการวิจัยครั้งนี้แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 6 ส่วนดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 คำถามคัดกรองผู้มีคุณสมบัติเข้าร่วมตอบแบบสอบถามงานวิจัย

ส่วนที่ 2 เป็นการสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด 4Ps

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ

ส่วนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ

ส่วนที่ 6 แบบสอบถามปลายเปิด เกี่ยวกับข้อเสนอแนะอื่น ๆ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามรูปแบบแบบสอบถามออนไลน์ผ่าน Google Form กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปและอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยเผยแพร่แบบสอบถามทั้งในรูปแบบออฟไลน์และออนไลน์ การเก็บข้อมูลแบบออฟไลน์ใช้วิธีการสแกน QR Code ของแบบสอบถามจากพื้นที่สาธารณะต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัยและงานกิจกรรมสาธารณะในช่วงเวลาเย็นเป็นต้นไป ส่วนการเก็บข้อมูลในรูปแบบออนไลน์ดำเนินการผ่านการส่งลิงก์แบบสอบถามในกลุ่มไลน์ของสถานที่ทำงานของบุคคลใกล้ชิด และการเผยแพร่ผ่านเพจสาธารณะ ทั้งนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามจะต้องผ่านคำถามคัดกรองเบื้องต้นตามเกณฑ์ที่กำหนดก่อนจึงจะสามารถตอบแบบสอบถามได้ครบถ้วน โดยในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามได้ จำนวน 417 ชุด

การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลครบแล้ว ตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของคำตอบในแบบสอบถามทั้งหมด และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ สถิติร้อยละ เพื่ออธิบายลักษณะทางด้านประชากรศาสตร์ของแบบสอบถามประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ และค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ด้านส่วนประสมทางการตลาด 4Ps และข้อมูลทัศนคติที่มีต่อการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่ม เพื่อสุขภาพ จากนั้นทำการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย การทดสอบเปรียบเทียบความแปรปรวนของข้อมูล และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ศึกษาปัจจัยการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ดังต่อไปนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ

จากสมมติฐานที่ 1 ศึกษาปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่แตกต่างมีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพที่แตกต่าง สำหรับ ผู้บริโภคที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ

ตารางที่ 1 ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ

การตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ		**Sum of Squares**	**df**	**Mean Square**	**F**	**Sig.**
อายุ	ระหว่างกลุ่ม	.883	5	.177	.639	.670
	ภายในกลุ่ม	113.665	411	.277		
	รวม	114.549	416			
ระดับการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	.142	2	.071	.257	.774
	ภายในกลุ่ม	114.407	414	.276		
	รวม	114.549	416			
อาชีพ	ระหว่างกลุ่ม	1.334	5	.267	.969	.437
	ภายในกลุ่ม	113.215	411	.275		
	รวม	114.549	416			
รายได้	ระหว่างกลุ่ม	.711	3	.237	.860	.462
	ภายในกลุ่ม	113.838	413	.276		
	รวม	114.549	416			

*n = 417 *นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากกตางที่ 1 การเปรียบเทียบการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่ม เพื่อสุขภาพในกรุงเทพมหานคร จำแนกตามเพศ โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ t-test จากการศึกษาพบว่า ค่า Sig. เท่ากับ .328 ซึ่งมีค่ามากกว่า .05 หมายความว่า เพศ ไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ และเมื่อเปรียบเทียบการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ การวิเคราะห์ความแปรปรวน จากการศึกษาพบว่า ค่า Sig. มีค่ามากกว่า .05 หมายความว่า อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีต่อการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ในกรุงเทพมหานคร

สมมติฐาน 2 ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด 4Ps ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ในกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาปัจจัย ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาดมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่ม เพื่อสุขภาพโดยใช้การวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) โดยมีตัวแปรอิสระและใช้ระดับความเชื่อนมั่นที่ร้อยละ 95

ตารางที่ 2 ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด 4Ps ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ

ตัวแปรพยากรณ์	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.	Collinearity	
	B	SE	$\bar{x}$			Tolerance	VIF
Constant	.680	.143		4.744	.000*		
ด้านผลิตภัณฑ์(X_1)	.282	.043	.286	6.602	.000*	.507	1.971
ด้านราคา (X_2)	.120	.043	.134	2.772	.006*	.409	2.448
ด้านช่องทางการจัดหน่าย (X_3)	.247	.043	.271	5.782	.000*	.434	2.304

ด้านส่งเสริมการตลาด (X_4)	.201	.037	.229	5.406	.000*	.529	1.889
R =.780 R^2 = .609 Adjusted R^2 = .605 SEE = .329 F = 160.165 Sig. = .000*							

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด 4Ps ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ในเขตกรุงเทพมหานคร จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด 4Ps มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ซึ่งปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์มีค่า Sig. < .001 และมีค่า Unstandardized Coefficients (B) เท่ากับ .282 หมายความว่า ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ มีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการตัดสินใจซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ โดยเมื่อปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้การตัดสินใจซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพเพิ่มขึ้น .282 หน่วย เมื่อควบคุมตัวแปรอื่นให้คงที่ รองลงมาคือ ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มีค่า Sig. < .001 และมีค่า Unstandardized Coefficients (B) เท่ากับ .247 หมายความว่า ปัจจัยด้านช่องทางการ จัดจำหน่ายมีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการตัดสินใจซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ โดยเมื่อปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้การตัดสินใจซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพเพิ่มขึ้น .247 หน่วย เมื่อควบคุมตัวแปรอื่นให้คงที่ รองลงมาคือ ปัจจัยด้านส่งเสริมการตลาด มีค่า Sig. < .001 และมีค่า Unstandardized Coefficients (B) เท่ากับ .201 หมายความว่า ปัจจัยด้านส่งเสริมการตลาด จัดจำหน่ายมีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการตัดสินใจซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ โดยเมื่อปัจจัยปัจจัยด้านส่งเสริมการตลาดเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้การตัดสินใจซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพเพิ่มขึ้น .201 หน่วย เมื่อควบคุมตัวแปรอื่นให้คงที่ และสุดท้ายคือ ปัจจัยด้านราคา มีค่า Sig. < .01 และมีค่า Unstandardized Coefficients (B) เท่ากับ .120 หมายความว่า ปัจจัยด้านราคามีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ต่อการตัดสินใจซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ โดยเมื่อปัจจัยด้านราคา เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้การตัดสินใจ ซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพเพิ่มขึ้น .120 หน่วย เมื่อควบคุมตัวแปรอื่นให้คงที่

การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยด้านทัศนคติที่ส่งผลต่อตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ

สมมติฐาน 3 ปัจจัยด้านทัศนคติที่ส่งผลต่อตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ในกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาปัจจัย ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้และความเข้าใจ ด้านอารมณ์หรือความรู้สึก ด้านพฤติกรรม มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ โดยใช้การวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) โดยมีตัวแปรอิสระและใช้ระดับความเชื่อนมั่นที่ร้อยละ 95

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์สมการพยากรณ์ระหว่าง ปัจจัยด้านทัศนคติที่ส่งผลต่อตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ

ตัวแปรพยากรณ์	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.	Collinearity	
	B	SE	$\bar{x}$			Tolerance	VIF
Constant	1.010	.113		8.921	.000*		
ด้านความรู้และความเข้าใจ (X_1)	.202	.035	.247	5.833	.000*	.439	2.278
ด้านอารมณ์หรือความรู้สึก (X_2)	.275	.042	.308	6.597	.000*	.361	2.768
ด้านพฤติกรรม(X_3)	.300	.037	.358	8.216	.000*	.414	2.414
R = .822 R^2 = .675 Adjusted R^2 = .673 SEE = .300 F = 285.952 Sig. = .000*							

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านทัศนคติที่ส่งผลต่อตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ในเขตกรุงเทพมหานคร จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านทัศนคติที่ส่งผลต่อตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพที่ระดับนัยสำคัญ ทางสถิติ .05 ซึ่งปัจจัยด้านพฤติกรรม มีค่า Sig. < .001 และมีค่า Unstandardized Coefficients (B)

เท่ากับ .300 หมายความว่า ด้านพฤติกรรม มีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการตัดสินใจซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ โดยเมื่อปัจจัยด้านพฤติกรรม เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้การตัดสินใจซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพเพิ่มขึ้น .300 หน่วย เมื่อควบคุมตัวแปรอื่นให้คงที่ รองลงมาคือ ปัจจัยด้านอารมณ์หรือความรู้สึก มีค่า Sig. < .001 และมีค่า Unstandardized Coefficients (B) เท่ากับ .275 หมายความว่า ด้านพฤติกรรมมีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการตัดสินใจซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ โดยเมื่อปัจจัยด้านพฤติกรรมเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้การตัดสินใจซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพเพิ่มขึ้น .275 หน่วย เมื่อควบคุมตัวแปรอื่นให้คงที่ และสุดท้ายปัจจัยด้านความรู้และความเข้าใจ มีค่า Sig. < .001 และมีค่า Unstandardized Coefficients (B) เท่ากับ .202 หมายความว่า ด้านพฤติกรรม มีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการตัดสินใจซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ โดยเมื่อปัจจัยด้านพฤติกรรม เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้การตัดสินใจซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพเพิ่มขึ้น .202 หน่วย เมื่อควบคุมตัวแปรอื่นให้คงที่

การวิจัยครั้งนี้ แสดงถึงความสำคัญของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภคในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ในกรุงเทพมหานคร โดยปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่แตกต่างกันไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร ในขณะที่ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) ทั้ง 4 ด้านมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย และปัจจัยร่วมด้านทัศนคติ ทั้ง 3 ด้าน มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

จากการศึกษาปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่แตกต่างมีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพที่แตกต่าง พบว่า ด้านเพศ และด้านอายุมีความสัมพันธ์ในการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพไม่แตกต่าง ซึ่งสามารถอธิบายได้

ว่า เพศ และช่วงอายุที่แตกต่างกัน ให้ความสำคัญต่อการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพไม่แตกต่าง เนื่องจากในปัจจุบัน ผู้บริโภคทุกช่วงวัยตระหนักถึงปัญหาสุขภาพ รวมทั้งการรับรู้ การมีแรงจูงใจจาก สื่อโฆษณา และอินฟลูเอนเซอร์ด้านสุขภาพที่ชื่นชอบ สอดคล้องกับวิจัยของ กนกวรรณ คงธนาคมธัญกิจ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้ออาหารเพื่อสุขภาพ ในรูปแบบพร้อมทานของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร กล่าวว่า ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ด้านเพศ และด้านอายุ ที่แตกต่างกัน มีการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพในรูปแบบพร้อมทานของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพ ฯ ไม่แตกต่างกัน และปัจจัยด้านระดับการศึกษาที่แตกต่าง มีความสัมพันธ์ในการการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพไม่แตกต่าง ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ในปัจจุบันผู้บริโภคทีมีระดับการศึกษาที่แตกต่างกันสามารถเข้าถึงการค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพได้ง่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณภัทร โพธิ์ทอง (2566) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ เบเกอรี่เพื่อสุขภาพของผู้บริโภคเจเนอเรชันวายในเขตกรุงเทพมหานคร กล่าวว่า ปัจจัยด้านระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์ในการตัดสินใจซื้อเบเกอรี่เพื่อสุขภาพของผู้บริโภคเจเนอเรชันวายในเขตกรุงเทพมหามครไม่แตกต่างกัน และปัจจัยด้านอาชีพและรายได้เฉลี่ยนต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีความสัมพันธ์ในการการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพไม่แตกต่าง ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ในปัจจุบันผู้บริโภคทีมีระดับอาชีพที่แตกต่างกัน มีระดับรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน ผู้บริโภคในปัจจุบันให้ความสำคัญกับการเปรียบเทียบคุณภาพของอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพก่อนตัดสินใจซื้อ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ตีรณา ขวัญดี (2566) ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องดื่ม Functional Drink ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร กล่าวว่า ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ด้านอาชีพและรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องดื่ม Functional Drink ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกัน

จากการศึกษาปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด 4Ps ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพที่แตกต่าง พบว่า ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งอธิบายได้ว่า ควรระบุข้อมูลเกี่ยวกับส่วนผสมหรือคุณประโยชน์ของอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ที่ชัดเจน เข้าใจง่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลวรรณ พงษ์กุล (2565) ปัจจัยที่มีผลต่อแนวโน้มและข้อแนะนำการบริโภคอาหารคลีนเพื่อสุขภาพในทศวรรษ 2020 กล่าวว่า ผู้บริโภควัยทำงานในกรุงเทพมหานคร ให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์มากที่สุด

ในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารคลีน ปัจจัยด้านราคา มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งอธิบายได้ว่าราคาของอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพเหมาะสมกับคุณภาพ หรือคุณประโยชน์ที่ได้รับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรฤดี บุญธรรม และอรประภา เทพศิลปวิสุทธิ์(2564). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกซื้อเครื่องดื่ม เพื่อสุขภาพของผู้บริโภค ในเขตกรุงเทพมหานคร กล่าวว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด โดยด้านราคา พบว่าผู้บริโภคให้ความสำคัญกับราคาที่เหมาะสมเมื่อเปรียบกับคุณประโยชน์หรือสารอาหารที่จะได้รับมากที่สุด ที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่ายมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งอธิบายได้ว่าช่องทางการจัดจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพที่มีความหลากหลายเพียงพอที่จะรองรับทั้งการซื้อทานเองและการสั่งออนไลน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรชนก หวังถวิล อนิรุทธิ์ ผ่องแผ้ว พิชัย ลัทธศักดิ์ศิริ และพิชัย ทรัพย์เกิด (2566) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านสถานที่/ช่องทางการจัดจำหน่าย ส่งผลต่อการตัดสินใจบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และปัจจัยด้านส่งเสริมการตลาดมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่ง อธิบายได้ว่า โฆษณาหรือสื่อประชาสัมพันธ์อาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพที่มี ความเข้าใจง่ายและน่าสนใจ ทำให้ดึงดูดผู้บริโภคมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาวดี ตั้งล้าเลิศ (2562) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อขนมเพื่อสุขภาพของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร กล่าวว่า ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดส่งผลต่อการตัดสินใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่า ขนมเพื่อสุขภาพมีการประชาสัมพันธ์ ทางสื่อสังคมออนไลน์อยู่เป็นประจำร่วมกับการจัดโปรโมชั่นให้ผู้บริโภค อีกทั้งการใช้พรีเซนเตอร์ที่มีชื่อเสียงในการดึงดูดผู้บริโภค

จากการศึกษาปัจจัยด้านทัศนคติส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพที่แตกต่าง พบว่า ปัจจัยด้านความรู้และความเข้าใจ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปริมาณพลังงาน โปรตีน ไขมัน และน้ำตาลบนฉลากอาหาร มีศึกษาข้อมูลโภชนาการที่แสดงบนฉลากก่อนการตัดสินใจซื้อ

สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิราภา ยังลือ (2562) กระบวนการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร กล่าวว่า คนวัยทำงานในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครที่มีระดับการศึกษาต่างกัน ทำให้กระบวนการตัดสินใจซื้ออาหาร เพื่อสุขภาพโดยภาพรวมต่างกัน ปัจจัยด้านการรับรู้ และด้านทัศนคติ มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพ ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ปัจจัยด้านอารมณ์หรือความรู้สึก มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ผู้บริโภคมีความรู้สึกที่ดีเมื่อได้บริโภคอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ และรู้สึกวางใจเมื่อสินค้ามีตรารับรองจากหน่วยงานที่เชื่อถือได้ เช่น“ทางเลือกเพื่อสุขภาพ” สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชณี มาเสถียร (2564) การรับรู้คุณค่าด้านผลิตภัณฑ์และทัศนคติที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มเสริมอาหารที่ใช้สารให้ความหวานแทนน้ำตาลของผู้บริโภค กล่าวว่า การรับรู้คุณค่าด้านการใช้งานในแง่คุณภาพ และ การรับรู้คุณค่าด้านอารมณ์ มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มเสริมอาหารที่ใช้สารให้ความหวานแทนน้ำตาล ของผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และปัจจัยด้านพฤติกรรม มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการเลือกอาหารที่มีสารอาหารครบถ้วนและเครื่องดื่มที่ไม่มีน้ำตาล หรือใช้สารแทนความหวาน ในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับงานวิจัยของนางสาวสุนทรี ฤทธิโยธิน (2566) การศึกษาพฤติกรรมการบริโภคน้ำอัดลมทางเลือกเพื่อสุขภาพ จากการศึกษาพบว่า 68% ของผู้บริโภคเลือกซื้อเครื่องดื่มอัดลมที่มีน้ำตาล โดยดูจากความชอบและเลือกรสชาติที่พอใจไปพร้อมกับการรักษาสุขภาพพิจารณาสัญลักษณ์ทางเลือกเพื่อสุขภาพควบคู่

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งถัดไป การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่ม เพื่อสุขภาพในกรุงเทพมหานคร เก็บแบบสอบถามจาก กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ และอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 417 คน ส่วนใหญ่เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 61.6 ช่วงอายุ 21 - 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 36.2 การศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 61.4 ประกอบอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ/บุคลากรภาครัฐ คิดเป็นร้อยละ 37.6 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001 – 30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 32.1 ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ที่แตกต่างกันไม่มีอิทธิพลต่อ

การตัดสินใจของผู้บริโภคในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้ประกอบการควรเน้นการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าของผลิตภัณฑ์ การสื่อสารข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือ และการสร้างความเชื่อมั่นในด้านสุขภาพ แทนที่จะเน้นการแบ่งกลุ่มตลาดตามลักษณะประชากรศาสตร์ ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งถัดไป ควรมุ่งเน้นการศึกษาเฉพาะกลุ่มประชากรศาสตร์ เช่น กำหนดช่วงวัยหรือกลุ่มที่อยู่ตามเขตการปกครอง เพื่อให้สามารถวิเคราะห์พฤติกรรม ทัศนคติ และการตัดสินใจเลือกบริโภคได้อย่างละเอียด เพื่อช่วยให้พัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด การสื่อสาร และพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายดำเนินกลยุทธ์ได้มีประสิทธิภาพและตอบโจทย์การตลาด ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หมายความว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร โดยผู้บริโภคให้ความสำคัญกับข้อมูลบนฉลากผลิตภัณฑ์ต้องมีที่ชัดเจน ราคาเหมาะสมกับคุณภาพ และช่องทางจัดจำหน่ายที่หลากหลายทั้งออฟไลน์และออนไลน์ ควบคู่กับภาพลักษณ์ที่ดีและกิจกรรมร่วมกับองค์กรด้านสุขภาพซึ่งช่วยเสริมความน่าเชื่อถือของอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่แสดงข้อมูลส่วนประกอบและคุณประโยชน์ทางโภชนาการอย่างชัดเจน เข้าใจง่าย มีความสะดวกต่อการใช้งาน และมีความสวยงาม ในด้านราคาควรกำหนดราคาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับคุณภาพหรือคุณประโยชน์ที่ผู้บริโภคจะได้รับ เพื่อให้ผู้บริโภครู้สึกถึงความคุ้มค่า ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายควรเลือกช่องทางที่สอดคล้องกับพฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภคในยุคดิจิทัล เพื่อเพิ่มความสะดวกในการเข้าถึงสินค้า และการส่งเสริมการตลาดควรมุ่งเน้นการสร้างเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์และการสื่อสารภาพลักษณ์ที่สะท้อนถึงความใส่ใจด้านสุขภาพ เพื่อช่วยให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่จดจำและได้รับการยอมรับจากผู้บริโภค ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งถัดไปควรศึกษาเพิ่มเติมในส่วนประสมทางการตลาด 5Es ที่เป็นแนวคิดทางการตลาดที่มุ่งเน้นการสร้างคุณค่าและประสบการณ์ที่ดีให้กับผู้บริโภค คือ ด้านประสบการณ์ ด้านคุณค่าที่แลกเปลี่ยน ด้านการเข้าถึงทุกที่ ด้านการบอกต่อ และด้านสิ่งแวดล้อมและความรับผิดชอบต่อสังคม และปัจจัยด้านทัศนคติทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้และความเข้าใจ ด้านอารมณ์หรือ

ความรู้สึก และด้านพฤติกรรม มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หมายความว่า ปัจจัยทัศนคติเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร โดยผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการเลือกอาหารที่มีสารอาหารครบถ้วน และเครื่องดื่มที่ปราศจากน้ำตาลหรือใช้สารให้ความหวานทดแทน พิจารณาช่องทางการจัดจำหน่ายที่มีความน่าเชื่อถือควบคู่กับการส่งเสริมการขายในการตัดสินใจซื้อ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าทัศนคติด้านสุขภาพและความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมการบริโภค ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งถัดไป ขยายขอบเขตกลุ่มตัวอย่างไปยังพื้นที่อื่นเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมและทัศนคติของผู้บริโภคในแต่ละภูมิภาค และเพิ่มตัวแปรด้านการรับรู้คุณค่าตราสินค้า ความไว้วางใจในตราสินค้า อิทธิพลของสื่อดิจิทัล เพื่อให้ได้มุมมองที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (ม.ป.ป.). *ข้อมูล COVID-19*. เรียกใช้เมื่อ 16 พฤศจิกายน 2568 จาก https://ddc.moph.go.th

กรชนก หวังถวิล, อนิรุทธิ์ ผ่องแผ้ว, พิชัย ลัทธศักดิ์ศิริ และ พิชัย ทรัพย์เกิด. (2566). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ. *วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์*, 7(1), 1–15.

กนกวรรณ คงธนาคมธัญกิจ.(2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้ออาหารเพื่อสุขภาพในรูปแบบพร้อมทานของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน *การค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กมลวรรณ พงษ์กุล. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อแนวโน้มและข้อแนะนำการบริโภคอาหารคลีนเพื่อสุขภาพในทศวรรษ 2020. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ*, 2(2), 1–15.

กุลภัสสรณ์ หมั่นคติธรรม. (2564). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารคลีนของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.*

จิราภา ยังลือ. (2559). กระบวนการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ตรีณา ขวัญดี. (2566). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องดื่ม Functional Drink ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน *การค้นคว้าอิสระ.* มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณภัทร โพธิ์ทอง. (2566). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเบเกอรี่เพื่อสุขภาพของผู้บริโภคเจเนอเรชันวายในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พัชณี มาเสถียร. (2564). การรับรู้คุณค่าด้านผลิตภัณฑ์และทัศนคติที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มเสริมอาหารที่ใช้สารให้ความหวานแทนน้ำตาลของผู้บริโภค. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหิดล.

พัชรฤดี บุญธรรม และ อรประภา เทพศิลปวิสุทธิ์. (2564). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกซื้อเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*, 29(3), 1–12.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2538). *พฤติกรรมผู้บริโภคฉบับพื้นฐาน*. สำนักพิมพ์พัฒนศึกษา.

สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร. (ม.ป.ป.). *รายงานสถานภาพอากาศ*. เรียกใช้เมื่อ 16 พฤศจิกายน 2568 จาก https://webportal.bangkok.go.th/environmentbma

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *สถิติและตัวชี้วัดที่สำคัญ*. เรียกใช้เมื่อ 24 มกราคม 2569 จาก https://www.nso.go.th

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (ม.ป.ป.). *ข้อมูลตลาดอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพในประเทศไทย*. เรียกใช้เมื่อ 14 พฤศจิกายน 2568 จาก https://fic.nfi.or.th/ market-intelligence-detail.php?smid=196

สุภาวดี ตั้งล้ำเลิศ. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อขนมเพื่อสุขภาพของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร. ใน *การค้นคว้าอิสระ.* มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

สุนทรี ฤทธิโยธิน. (2566). การศึกษาพฤติกรรมการบริโภคน้ำอัดลมทางเลือกเพื่อสุขภาพ. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหิดล.

Bangkok Biz News. *เทรนด์พฤติกรรมการกินของคนไทย ใส่ใจอาหารสุขภาพ 66% ออกกำลังกาย*. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤศจิกายน 2568 จาก https://www.bangkokbiznews.com/lifestyle/food/1109389

Kotler, P., & Armstrong, G. (2018). *Principles of marketing (17th ed.)*. Pearson Education.

Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing management (15th ed.)*. Pearson Education.

Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (2000). *Consumer behavior (8th ed.)*. Prentice Hall.

The Standard Life. (2025). *Health and wellness trends 2025*. Retrieved November 15, 2025, from https://thestandard.co/life/health-wellness-trend-2025/

Verbeke, W. (2005). Consumer acceptance of functional foods: Socio-demographic, cognitive and attitudinal determinants. *Food Quality and Preference,* 16(1), 45–57.

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมเพื่อพัฒนานวัตกรทางวัฒนธรรมในชุมชนไทย–รามัญ (มอญ) บางกระดี่ กรุงเทพมหานคร*

CULTURAL LEARNING MODEL FOR DEVELOPING CULTURAL INNOVATORS IN THAI-RAMAN COMMUNITY (MON), BANG KRADI, BANGKOK

ชุณวัฒน์ ปุงบางกระดี่[1], ภาณุวัฒน์ ภักดีวงศ์[2], รักษิต สุทธิพงษ์[3] และ ณัฐรินทร์ ปริวงศ์กุลธร[4]

Shunnawat Pungbangkradee[1], Panuwat Pakdeewong[2], Ruksit Suttipong[3] and Nuttharin Pariwongkhuntorn[4]

[1,2,4]วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

[1,2,4]College of Management, University of Phayao, Thailand

[3]วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

[3]School of Education, University of Phayao, Thailand

Corresponding Author's Email: nuttharin.pa@up.ac.th

วันที่รับบทความ : 28 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 3 มกราคม 2026; วันตอบรับบทความ : 5 มกราคม 2026

Received 28 November 2025; Revised 3 January 2026; Accepted 5 January 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาองค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับผ้าสไบมอญ และ 2) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมสำหรับสร้างนวัตกรทางวัฒนธรรม ในชุมชนไทย–รามัญ (มอญ) บางกระดี่ การวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาองค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรม และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

Citation:

* ชุณวัฒน์ ปุงบางกระดี่, ภาณุวัฒน์ ภักดีวงศ์, รักษิต สุทธิพงษ์ และ ณัฐรินทร์ ปริวงศ์กุลธร. (2569). รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมเพื่อพัฒนานวัตกรทางวัฒนธรรมในชุมชนไทย–รามัญ (มอญ) บางกระดี่ กรุงเทพมหานคร. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1637-1649.

Shunnawat Pungbangkradee, Panuwat Pakdeewong, Ruksit Suttipong3 and Nuttharin Pariwongkhuntorn. (2026). Cultural Learning Model For Developing Cultural Innovators In Thai-Raman Community (Mon), Bang Kradi, Bangkok. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1637-1649.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรวม 11 คน ประกอบด้วย ผู้อาวุโส ผู้ผลิตผ้าสไบมอญ และผู้มีความรู้ทางวัฒนธรรม จำนวน 3 คน และผู้ประกอบการท้องถิ่นที่สนใจพัฒนาผลิตภัณฑ์สไบมอญ จำนวน 8 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบบันทึกผลการเรียนรู้จากกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับผ้าสไบมอญ จำแนกได้เป็น 2 ด้าน คือ องค์ความรู้เฉพาะด้านผ้าสไบมอญ และองค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรม และ 2) การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนร่วมกับกระบวนการจัดการความรู้และการคิดเชิงออกแบบ ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 กิจกรรมละลายพฤติกรรมและตระหนักรู้ทางวัฒนธรรม ขั้นที่ 2 กิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญา และขั้นที่ 3 กิจกรรมออกแบบและพัฒนาซึ่งช่วยยกระดับจากผู้เรียนรู้วัฒนธรรมไปสู่การเป็นนวัตกรวัฒนธรรม ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมกับกระบวนการเรียนรู้เชิงมีส่วนร่วมสามารถสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 4 (SDG4) ผ่านการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางสังคมชุมชนของผู้เรียน

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการเรียนรู้, ทุนทางวัฒนธรรม, การพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

This study aimed to 1) investigate the body of cultural capital knowledge for learning management related to Sabai Mon, and 2) develop a cultural learning model for fostering cultural innovators in the Thai-Raman (Mon) community of Bang Kradi. A mixed methods design was employed, comprising qualitative research to examine cultural capital and participatory action research to develop the model. The study involved 11 participants: 3 elders and cultural knowledge holders, and 8 individuals interested in developing Sabai products. Research instruments included an in-depth interview and a learning reflection form. Data were analyzed using content analysis.

The findings revealed that: 1) cultural capital knowledge related to Sabai Mon can be categorized into two dimensions: specific knowledge of Sabai Mon

and broader cultural capital of the community; and 2) the learning model consisted of three steps: Step 1 Cultural awareness and ice-breaking; Step 2 Cultural knowledge transmission; and Step 3 Design and development. This model supports the progression of participants from cultural learners to cultural innovators. The results suggest that integrating cultural capital with participatory learning processes can support Sustainable Development Goal 4 through contextually grounded learning models that strengthen learners' social and community-based cultural identity.

Keywords: Learning Model, Cultural Capital, Sustainable Development

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 4 (SDG4: Quality Education) มุ่งเน้นการสร้างระบบการศึกษาที่ครอบคลุม เท่าเทียม และตอบสนองต่อบริบทของผู้เรียนในแต่ละพื้นที่ (UNESCO, 2019) หนึ่งในแนวทางสำคัญคือการนำทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมาใช้เป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากทุนทางวัฒนธรรมนั้นช่วยส่งเสริมทักษะความเข้าใจในรากเหง้าและตัวตนของผู้เรียน สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่สนับสนุนการบูรณาการการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

ชุมชนไทย-รามัญ (มอญ) บางกระดี่ เป็นหนึ่งในชุมชนที่มีทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะองค์ความรู้เรื่องผ้าสไบมอญ ซึ่งสื่อถึงอัตลักษณ์ ความเชื่อ และพิธีกรรมที่สืบทอดมายาวนาน อย่างไรก็ตามจากการศึกษานำร่อง (Pilot study) พบว่า การถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องผ้าสไบมอญของชุมชนเริ่มเกิดการชะลอลง เนื่องจากจำนวนผู้รู้และผู้ผลิตเริ่มลดน้อยลงอย่างมีนัยสำคัญ ส่งผลให้ความรู้ดั้งเดิมมีความเสี่ยงต่อการขาดช่วงและสูญหายได้ในที่สุด ปัญหานี้สะท้อนถึงช่องว่างการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม (Cultural Learning Gap) ที่ต้องการรูปแบบการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาชุมชนเข้ากับระบบการเรียนรู้ยุคใหม่

ขณะเดียวกัน สถานศึกษาในพื้นที่ชุมชนบางกระดี่ เช่น โรงเรียนและศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ยังไม่มีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบสำหรับส่งเสริมให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมเรียนรู้จริงจากปราชญ์ในชุมชน กระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับผ้าสไบมอญจึงมักกระจายอยู่ตามครัวเรือนหรือกลุ่มวัฒนธรรมย่อย ข้อจำกัดดังกล่าวสะท้อนความจำเป็นในการออกแบบ

“รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม” ที่สามารถนำองค์ความรู้ดั้งเดิมมาพัฒนาเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่มีโครงสร้างชัดเจน ซึ่งเชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีแนวคิดทุนทางวัฒนธรรม (Bourdieu, 1986) และแนวคิดการจัดการความรู้ (Nonaka & Takeuchi, 1995)

จากที่กล่าวมา การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม โดยใช้องค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าสไบมอญของชุมชนไทย-รามัญ (มอญ) บางกระดี่ เพื่อเสริมสร้างทักษะ คุณค่า และความเข้าใจในอัตลักษณ์แก่ผู้เรียน รวมถึงเป็นการสร้างโอกาสให้เยาวชนในชุมชนมีส่วนในการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรม การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ในครั้งนี้จะช่วยลดช่องว่างการเรียนรู้วัฒนธรรม สร้างการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน ตลอดจนเป็นแนวทางสนับสนุนการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ยั่งยืนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG4)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับผ้าสไบมอญของชุมชนไทย-รามัญ (มอญ) บางกระดี่ กรุงเทพมหานคร

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมสำหรับสร้างนวัตกรทางวัฒนธรรมในชุมชนไทย-รามัญ (มอญ) บางกระดี่ กรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital)

วัฒนธรรมเป็นทรัพยากรเชิงสัญลักษณ์ที่สามารถถ่ายทอด สั่งสม และใช้เพื่อสร้างคุณค่าทางสังคมได้ (Bourdieu, 1986) ประกอบด้วย 3 มิติ คือ 1) ทุนทางวัฒนธรรมในตัวบุคคล เช่น ความรู้ ทักษะ และรสนิยมที่เกิดจากการอบรมสั่งสอนภายในชุมชน 2) ทุนทางวัฒนธรรมในรูปวัตถุ เช่น หัตถกรรม ศิลปะ หรือเครื่องแต่งกาย และ 3) ทุนทางวัฒนธรรมเชิงสถาบัน ซึ่งเกิดจากการยอมรับของสังคมหรือสถาบัน ทุนทางวัฒนธรรมจึงเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนโครงสร้างและอัตลักษณ์ของกลุ่มชนได้อย่างชัดเจน โดยในบริบทของชุมชนไทย-รามัญ (มอญ) บางกระดี่ “ผ้าสไบมอญ” เป็นรูปแบบหนึ่งของทุนทางวัฒนธรรมที่ผสานองค์ความรู้ด้านศิลปหัตถกรรม ความเชื่อ และระบบคุณค่าทางสังคม (สุวัฒน์ชัย สวัสดิผล, 2552) จึงเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการจัดการเรียนรู้เชิงคุณค่าและการส่งต่ออัตลักษณ์สู่เยาวชนรุ่นใหม่

2. แนวคิดการจัดการความรู้ (Knowledge Management)

แนวคิดการจัดการความรู้ มีบทบาทสำคัญต่อการรวบรวม วิเคราะห์ ถ่ายทอด และพัฒนาองค์ความรู้ของชุมชน โดย Nonaka และ Takeuchi (1995) ได้เสนอโมเดล SECI ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ร่วม 2) การแปลงความรู้แฝงให้เป็นความรู้ชัดแจ้ง 3) การผสมผสานข้อมูลและองค์ความรู้ให้เป็นระบบ และ 4) การนำความรู้ไปใช้จริงจนเกิดการเรียนรู้ใหม่ โดยโมเดลนี้แสดงให้เห็นว่าการจัดการความรู้เป็นกระบวนการที่หมุนเวียนต่อเนื่องและจำเป็นต่อการธำรงภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ดำรงอยู่สืบไป สอดคล้องกับ บุษกร วัฒนบุตร และคณะ (2566) ที่ระบุว่ากระบวนการจัดการความรู้มีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างพลังทางสังคมและช่วยให้การสืบทอดความรู้เชิงวัฒนธรรมเป็นไปอย่างมีระบบและยั่งยืน

3. แนวคิดการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking)

แนวคิดการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจปัญหา สร้างแนวคิด และพัฒนานวัตกรรมวัฒนธรรมจากบริบทสังคมชุมชน โดยกระบวนการการคิดเชิงออกแบบนั้นประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ทำความเข้าใจปัญหาของผู้ใช้ (Empathize) 2) กำหนดปัญหา (Define) 3) ระดมความคิด (Ideate) 4) สร้างต้นแบบ (Prototype) และ 5) ทดสอบและปรับปรุง (Test) (Tran, 2016) การประยุกต์แนวคิดการคิดเชิงออกแบบในงานวิจัย ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงรากวัฒนธรรมเข้ากับการออกแบบในโลกสมัยใหม่ สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG4) ในด้านการพัฒนาทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 (UNESCO, 2019)

สรุป จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ทุนทางวัฒนธรรมเป็นรากฐานสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม โดยเมื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ทั้งหมดเข้าด้วยกันชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมเพื่อพัฒนานวัตกรรมทางวัฒนธรรมในชุมชนไทย-รามัญ (มอญ) บางกระดี่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ที่ผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยกระบวนการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับผ้าสไบมอญของชุมชนไทย–รามัญ (มอญ) บางกระดี่ กรุงเทพมหานคร ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลเชิงลึกผ่านการสัมภาษณ์ปราชญ์ชุมชน ผู้อาวุโส และผู้มีความรู้ทางวัฒนธรรม มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย คือ ผู้อาวุโส ผู้ผลิตผ้าสไบมอญ และผู้มีความรู้ทางวัฒนธรรมไทย-รามัญในชุมชนบางกระดี่ จำนวน 3 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงตามเกณฑ์ คือ 1) อาศัยอยู่ในชุมชนบางกระดี่มาไม่น้อยกว่า 20 ปี 2) มีประสบการณ์โดยตรงเกี่ยวกับการผลิตสไบมอญ หรือวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง 3) ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชน 4) สามารถสื่อสารภาษาไทยหรือภาษามอญได้ดี และ 5) มีสุขภาพกายและจิตที่เหมาะสมต่อการให้ข้อมูล

1.2 วิธีการได้มาซึ่งผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย โดยประสานประธานชุมชนเพื่อคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลตามเกณฑ์ จากนั้นนัดหมายวัน เวลา และสถานที่เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก

1.3 การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งเป็น 2 ตอน คือ 1) ข้อมูลทั่วไป และ 2) องค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับผ้าสไบมอญของชุมชนไทย–รามัญ (มอญ) บางกระดี่ ทั้งนี้ เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมไทย-รามัญและผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย จำนวน 3 ท่าน ผลการตรวจสอบพบว่า เครื่องมือมีคุณภาพและเหมาะสมสำหรับใช้ในการเก็บข้อมูลจริง

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการสัมภาษณ์แบบพบหน้า (in person) ตามความสะดวกของผู้ให้ข้อมูล ใช้เวลาในการสัมภาษณ์เฉลี่ย 25-30 นาทีต่อคน โดยมีการบันทึกเสียงและจดบันทึกภาคสนาม พร้อมขอความยินยอมก่อนการเก็บข้อมูลตามหลักจริยธรรมวิจัย

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและจัดหมวดหมู่ด้วยการเข้ารหัสล่วงหน้าแบบ Prior Coding ตามกรอบแนวคิดทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมสำหรับสร้างนวัตกรรมทางวัฒนธรรมในชุมชนไทย–รามัญ (มอญ) บางกระดี่ กรุงเทพมหานคร

ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยการจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย คือ ผู้ประกอบการท้องถิ่นและบุคคลที่สนใจในการสร้างสรรค์ผ้าสไบมอญ จำนวน 8 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ตามเกณฑ์ คือ 1) เป็นผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับผ้าสไบมอญ หรือ 2) มีความสนใจเกี่ยวกับการออกแบบ 3) มีความสนใจในการพัฒนาสไบมอญ และ 4) สามารถเข้าร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการในการวิจัย

2.2 วิธีการได้มาซึ่งผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย โดยประสานผู้ประกอบการท้องถิ่นและบุคคลที่สนใจในการสร้างสรรค์ผ้าสไบมอญ โดยติดต่อผู้นำชุมชนในพื้นที่และเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างโดยตรง

2.3 การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ แบบบันทึกผลการเรียนรู้กิจกรรมเชิงปฏิบัติการการสร้างนวัตกรทางวัฒนธรรมผ้าสไบมอญโดยใช้แนวคิดการจัดการความรู้ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนไทย-รามัญ (มอญ) บางกระดี่ มีลักษณะเป็นแบบบันทึกปลายเปิด ประกอบด้วย แบบบันทึกผลการจัดกิจกรรม 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 กิจกรรมละลายพฤติกรรม ส่วนที่ 2 กิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ และส่วนที่ 3 กิจกรรมพัฒนาผ้าสไบมอญโดยใช้แนวคิดการจัดการความรู้ทุนทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ เครื่องมือได้ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ผลการประเมินพบว่า มีคุณภาพและเหมาะสมสำหรับใช้ในการปฏิบัติจริง

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการในพื้นที่จริง (on-site) ตามวันและเวลาที่นัดหมาย ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมโดยประมาณ 3 ชั่วโมง และมีการบันทึกภาพและเสียง พร้อมขอความยินยอมก่อนการเก็บข้อมูลตามหลักจริยธรรมวิจัย

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมสำหรับสร้างนวัตกรทางวัฒนธรรมในชุมชนไทย–รามัญ (มอญ) บางกระดี่

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาองค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับผ้าสไบมอญของชุมชนไทย–รามัญ (มอญ) บางกระดี่ กรุงเทพมหานคร

ผลการศึกษา พบว่า องค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรม สามารถจำแนกได้เป็น 2 ด้าน คือ 1) องค์ความรู้เฉพาะด้านผ้าสไบมอญ และ 2) องค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรม มีรายละเอียดดังนี้

1.1 องค์ความรู้เฉพาะด้านผ้าสไบมอญ ของชุมชนไทย–รามัญ (มอญ) บางกระดี่

ตารางที่ 1 องค์ความรู้เฉพาะด้านผ้าสไบมอญของชุมชนและศักยภาพด้านการจัดการเรียนรู้

มิติ	องค์ความรู้	ศักยภาพด้านการจัดการเรียนรู้
1) ชนิดของผ้า	ดั้งเดิมใช้ผ้าฝ้ายและผ้าไหมธรรมชาติ ให้สัมผัสนุ่ม ระบายอากาศดี และมีความงดงาม	ใช้ในการเรียนรู้เรื่องพัฒนาการของวัสดุ คุณค่าทางวัฒนธรรม ความสะดวกสบาย

มิติ	องค์ความรู้	ศักยภาพด้านการจัดการเรียนรู้
	แบบดั้งเดิม ในปัจจุบันมีการใช้ผ้าโทเรและผ้าใยสังเคราะห์เพื่อเพิ่มความทนทาน	มิติทางเศรษฐกิจ และความสมดุลระหว่างอัตลักษณ์กับความต้องการของตลาด
2) ลวดลายบนผ้า	ลวดลายดั้งเดิม เช่น ลายดาวล้อมเดือน ลายดอกพิกุล ลายดอกมะลิ ลายดอกมะเขือ ลายดอกลิลลี่ เป็นต้น แต่ละลายมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ ปัจจุบันมีการประยุกต์ปักตามจินตนาการและความต้องการของผู้ซื้อ	สามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสหวิทยาการ เช่น ให้ผู้เรียนอ่านความหมายจากลายผ้า ออกแบบลวดลายผ้าใหม่ที่ยึดโยงคุณค่าดั้งเดิม รวมถึงใช้เป็นสื่อในการเรียนรู้เรื่องความเชื่อ และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
3) สีสันของผ้า	ปัจจุบันมีการใช้สี เช่น สีแดง สีเหลือง สีเขียว สีม่วง สีขาวและสีดำ โดยแต่ละสีมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ ผ้าแบบดั้งเดิมใช้สีย้อมธรรมชาติ ปัจจุบันมีการใช้ผ้าย้อมสีสำเร็จรูปมากขึ้น	นำไปสู่การจัดการเรียนรู้เรื่อง “ภาษาของสีในวัฒนธรรมมอญ” เปรียบเทียบสีย้อมธรรมชาติกับสีย้อมเคมี และเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม สุขภาพ และการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรมร่วมสมัย

จากตารางที่ 1 ผ้าสไบมอญเป็นผ้าที่ใช้ห่มปิดหน้าอกของสตรี โดยเฉพาะเพื่อใส่บาตร ทำบุญและนั่งในศาลาวัด สะท้อนความสุภาพ เรียบร้อย และความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ พิธีกรรม และความเชื่อของชุมชนอย่างลึกซึ้ง

1.2 องค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรม ของชุมชนไทย–รามัญ (มอญ) บางกระดี่

ตารางที่ 2 องค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนและศักยภาพด้านการจัดการเรียนรู้

มิติ	องค์ความรู้	ศักยภาพด้านการจัดการเรียนรู้
1) ด้านอาหาร	องค์ความรู้ด้านอาหาร ได้แก่ ข้าวแช่มอญ, หมี่กรอบรามัญโบราณ, แกงฮะปร้าว-มะตาด, แกงรอนผักปรัง, และขนมหวานโบราณ	ใช้กิจกรรมเรียนรู้งานบุญ ที่ผู้เรียนได้สังเกตการแต่งกายด้วยผ้าสไบมอญควบคู่กับการเตรียมอาหารพิธี เช่น สงกรานต์ สารทมอญ เชื่อมโยงภาพลักษณ์การแต่งกายกับบทบาทของสตรีมอญในพิธีกรรม
2) ด้านประเพณี	องค์ความรู้ด้านประเพณี ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ไทย-รามัญ, พิธีเล่นสะบ้าทอย, พิธีรำผีมอญ (ยูวนา),	ประเพณีหลายประการกำหนดการแต่งกายชุดมอญและผ้าสไบมอญเป็นส่วนหนึ่งของพิธี เช่น สงกรานต์ไทย–รามัญ และพิธีรำผีมอญ ช่วยให้สามารถออกแบบ

มิติ	องค์ความรู้	ศักยภาพด้านการจัดการเรียนรู้
	พิธีตักบาตรน้ำผึ้ง/ตักบาตรดอกไม้, พิธีสรงน้ำพระ/แห่พระโพธิสัตว์, พิธีกวนกายสารท, และพิธีกวนกาละแม	ประสบการณ์การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่ผู้เรียนได้สังเกต แสดงบทบาทสมมติ และสะท้อนความหมายของผ้าสไบในบริบทประเพณีจริง
3) ด้านความเชื่อ	องค์ความรู้ด้านความเชื่อ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ (ผีปาโน้ก), การถวายข้าวแช่ช่วงสงกรานต์, การสวมใส่สไบมอญในวัด, สีของผ้าสไบมอญ, และความเชื่อเรื่องอาหารในงานศพ	ใช้เป็นฐานในการเรียนรู้เรื่อง สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม โดยสำรวจว่าเหตุใดจึงต้องสวมใส่ผ้าสไบมอญในวัด เหตุใดสีบางสีจึงสัมพันธ์กับกาลเทศะ และเชื่อมโยงไปสู่การคิดเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับค่านิยม จริยธรรม และมารยาทเชิงวัฒนธรรมของชุมชนและสังคม
4) ด้านศิลปะพื้นถิ่น	องค์ความรู้ด้านศิลปะพื้นถิ่น ได้แก่ วงดนตรีทะแยมอญ, การปักผ้าสไบ, การใช้ลวดลายมอญในการออกแบบ, การร้อยลูกปัด, การทำพวงมะหด, และการทำธงตะขาบ	จัดการเรียนรู้เป็นห้องเรียนศิลปะมีชีวิต ที่ผ้าสไบมอญทำหน้าที่ทั้งเป็นวัตถุศิลป์และส่วนหนึ่งของการแสดง สามารถต่อยอดสู่การจัดกิจกรรมเรียนรู้ที่ผสานดนตรี การรำ และการออกแบบลวดลายบนผ้าสไบในกิจกรรมเดียวกันเพื่อฝึกทักษะการคิดเชิงออกแบบ

จากผลการวิเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมทั้ง 4 มิติ พบว่า ผ้าสไบมอญไม่ได้เป็นศิลปะที่ตั้งอยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่ฝังตัวอยู่ในระบบวัฒนธรรมที่มีชีวิต (Living Heritage) ซึ่งใช้เป็นองค์ความรู้สำคัญในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม

2. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมสำหรับสร้างนวัตกรทางวัฒนธรรมในชุมชนไทย–รามัญ (มอญ) บางกระดี่ กรุงเทพมหานคร

จากการวิจัยโดยการจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ พบว่า สามารถออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ได้เป็น 3 ขั้นตอนหลัก และสามารถสรุปผลลัพธ์การเรียนรู้ได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมเพื่อพัฒนานวัตกรทางวัฒนธรรมผลิตภัณฑ์สไบมอญ

ขั้นตอน	กิจกรรมหลัก	บทบาทของทุนทางวัฒนธรรม/การจัดการความรู้	ผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมจากแบบบันทึกผลการเรียนรู้
ขั้นที่ 1 กิจกรรมละลาย	กิจกรรม “เรื่องเล่าจากสไบมอญ” และ “ค้นหา	ใช้ทุนทางวัฒนธรรมสไบมอญเป็นจุดตั้งต้นของการเล่าเรื่อง	เกิดความเข้าใจรากเหง้าและความหมายของสไบมอญ

ขั้นตอน	กิจกรรมหลัก	บทบาทของทุนทางวัฒนธรรม/การจัดการความรู้	ผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมจากแบบบันทึกผลการเรียนรู้
พฤติกรรมและตระหนักรู้ทางวัฒนธรรม	ตัวตนผ่านลวดลาย” ให้ผู้เข้าร่วมวิเคราะห์ภาพและออกแบบสไบมอญ	และการตีความเชิงสัญลักษณ์ก่อเกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างรุ่น	เห็นความเชื่อมโยงระหว่างผ้าสไบมอญและวิถีชีวิต และเกิดความภาคภูมิใจ
ขั้นที่ 2 กิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญา	การบรรยายและสาธิตโดยปราชญ์ชุมชน โดยครอบคลุมทุนทางวัฒนธรรม 4 มิติ และฝึกฝนการปักผ้าสไบจริง	ใช้กระบวนการจัดการความรู้เชิงชุมชน (การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ สาธิต ลงมือทำ) เพื่อแปลงภูมิปัญญาแฝงให้เป็นองค์ความรู้ที่จับต้องได้	เข้าใจขั้นตอนการผลิต เห็นการปรับตัวของภูมิปัญญาสไบมอญ จากผ้าฝ้าย ผ้าไหม สู่ผ้าโทเร เกิดทักษะเชิงช่างและตระหนักถึงคุณค่าของศิลปะ
ขั้นที่ 3 กิจกรรมออกแบบและพัฒนา	ใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ 5 ขั้น ผู้เข้าร่วมออกแบบลาย/รูปแบบสไบมอญรูปแบบใหม่	ใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นวัตถุดิบผสานกับการคิดเชิงออกแบบเพื่อพัฒนาสไบมอญที่ตอบโจทย์คนรุ่นใหม่	ได้พัฒนาทักษะการเข้าใจผู้ใช้และคิดสร้างสรรค์ สร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์สไบมอญแบบใหม่ที่ผสานความดั้งเดิม

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาองค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับผ้าสไบมอญของชุมชนไทย–รามัญ (มอญ) บางกระดี่ กรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรมสามารถจำแนกได้เป็น 2 ด้าน คือ 1) องค์ความรู้เฉพาะด้านผ้าสไบมอญ และ 2) องค์ความรู้ทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งเชื่อมโยงกับผ้าสไบมอญทั้งโดยตรงและโดยอ้อม สะท้อนให้เห็นว่าผ้าสไบมอญทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมของทุนทางวัฒนธรรมตามความหมายของ Bourdieu (1986) ที่ประกอบด้วยทั้งทุนทางวัฒนธรรมในรูปวัตถุ คือ ตัวผ้า ลวดลาย และสีสัน และทุนทางวัฒนธรรมในตัวบุคคล คือ แบบแผนการใช้และการแต่งกายตามบริบทพิธีกรรมและจารีตของชุมชน

ในมิติขององค์ความรู้เฉพาะด้านผ้าสไบมอญ การที่ชุมชนกำหนดชนิดผ้า ลวดลาย และความหมายของสีอย่างชัดเจน เช่น การใช้ลายดอกพิกุล ดาวล้อมเดือน หรือการเลือกสีขาวดำสำหรับงานอวมงคล แสดงให้เห็นว่าผ้าสไบมอญมิใช่เพียงหัตถกรรม หากแต่ทำหน้าที่เป็น “ภาษาทางวัฒนธรรม” ที่บรรจุอัตลักษณ์และความทรงจำทางชาติพันธุ์ไว้บนผืนผ้า สอดคล้อง

กับงานของสุวัฒน์ชัย สวัสดิผล (2552) ที่ชี้ว่าเครื่องแต่งกายมอญเป็นสัญลักษณ์เชิงสังคม ซึ่งสะท้อนประวัติศาสตร์และความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์มากกว่าจะเป็นเพียงเครื่องนุ่งห่ม

ขณะเดียวกัน การจำแนกทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนออกเป็น 4 มิติที่สัมพันธ์กับผ้าสไบมอญ แสดงให้เห็นว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับสไบมอญฝังตัวอยู่ใน “ระบบวัฒนธรรมที่มีชีวิต” ไม่ได้ดำรงอยู่โดดเดี่ยว หากแต่เชื่อมโยงกับอาหาร งานบุญ ประเพณีรำผี การแต่งกายเข้าวัด และศิลปะพื้นถิ่น เช่น การปักผ้า การทำธงตะขาบ และการร้อยลูกปัด โครงสร้างเช่นนี้สะท้อนแนวคิดทุนทางวัฒนธรรมของ Bourdieu (1986) ว่าทุนทางวัฒนธรรมถูกผลิต ใช้งาน และตีความใหม่ภายในสังคมของชุมชน ผ่านปฏิบัติการประจำวันและพิธีกรรมร่วม

2. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมสำหรับสร้างนวัตกรทางวัฒนธรรมในชุมชนไทย–รามัญ (มอญ) บางกระดี่ กรุงเทพมหานคร

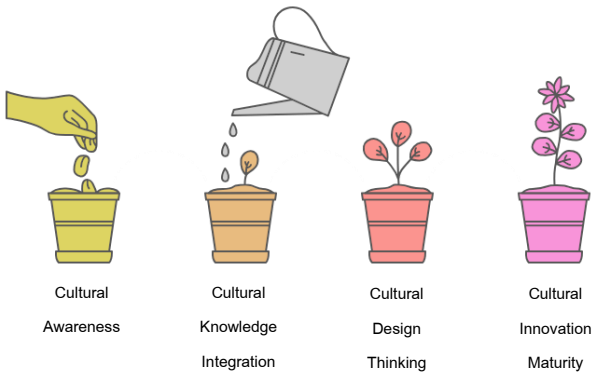
ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การละลายพฤติกรรมและตระหนักรู้ทางวัฒนธรรม 2) การถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญา และ 3) การออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมเกิดพัฒนาการทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ อันสะท้อนกระบวนการก่อรูปนวัตกรทางวัฒนธรรมในระดับปัจเจกและระดับชุมชน

ในขั้นแรก การใช้ผ้าสไบมอญเป็นจุดตั้งต้นการเรียนรู้เชิงความหมาย ทำให้ผู้เข้าร่วมสามารถเชื่อมโยงรากเหง้า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับแนวคิดทุนทางวัฒนธรรมของ Bourdieu (1986) ที่มองว่าวัตถุทางวัฒนธรรมสามารถทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการสร้างความคิดเชิงวัฒนธรรม ในขั้นที่สองกระบวนการเรียนรู้ที่ผสานการสาธิตและการฝึกปฏิบัติจริง ทำให้ความรู้แฝงของปราชญ์ชุมชนถูกถ่ายทอดเป็นความรู้ชัดแจ้ง สอดคล้องกับ SECI Model ของ Nonaka และ Takeuchi (1995) ซึ่งเกิดขึ้นผ่านการปฏิบัติและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และในขั้นที่สามการใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ ช่วยให้ผู้เข้าร่วมสามารถเชื่อมโยงทุนทางวัฒนธรรมกับการออกแบบผ้าสไบมอญ สอดคล้องกับแนวคิดของ Tran (2016) ที่กล่าวว่า การคิดเชิงออกแบบเป็นกลไกสำคัญสำหรับการพัฒนานวัตกรรม

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมเพื่อพัฒนานวัตกรทางวัฒนธรรมชี้ให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมบนฐานทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน เมื่อเชื่อมกับการจัดการ

ความรู้และการคิดเชิงออกแบบ สามารถต่อยอดเป็นโมเดลการเติบโตของนวัตกร แสดงดังภาพที่ 1 ซึ่งอธิบายพัฒนาการของผู้เรียนจากผู้เรียนรู้วัฒนธรรมไปสู่การเป็นนวัตกรทางวัฒนธรรม และขยายจากการถ่ายถอดและอนุรักษ์ไปสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรมวัฒนธรรมในชุมชน

ภาพที่ 1 โมเดลการเติบโตของนวัตกรทางวัฒนธรรม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย ผลการวิจัยสะท้อนว่าชุมชนไทย-รามัญ (มอญ) บางกระดี่ มีทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งซึ่ง โดยมีผ้าสไบมอญทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมของอัตลักษณ์และความเชื่อ สามารถใช้เป็นฐานสำหรับการจัดการเรียนรู้ในชุมชนได้อย่างมีคุณค่า ทั้งนี้ ผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม พบว่า ผู้เข้าร่วมเกิดการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ โดยเฉพาะการเข้าใจคุณค่าของผ้าสไบมอญ ผลการวิจัยนี้จึงมีส่วนสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 4 (Quality Education) ในด้านการสร้างการเรียนรู้ที่ครอบคลุมและเข้าถึงได้ **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1) ผู้ประกอบการท้องถิ่นควรร่วมมือกับสถานศึกษาในชุมชน เพื่อร่วมต่อยอดและขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนให้แก่ผู้สนใจศึกษาต่อไป 2) สถานศึกษาและศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน ควรนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นไปบูรณาการในหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในอัตลักษณ์ของชุมชน **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 1) ศึกษาการต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมผ่านการสร้างผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์อื่นๆ เพื่อผลักดันเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนไทย-รามัญ (มอญ) บางกระดี่ ให้เติบโตอย่างยั่งยืน 2) ศึกษาผลลัพธ์การเรียนรู้ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

บุษกร วัฒนบุตร, ตระกูล จิตวัฒนากร, วิโรชน์ หมื่นเทพ และ เกียรติ บุญยโพ. (2566). การศึกษาองค์ความรู้และกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ของวัดและชุมชนจังหวัดลำปาง. *วารสารวิจยวิชาการ,* 6(1), 267-276.

สุวัฒน์ชัย สวัสดิผล. (2552). ทุนทางสังคมกับการจัดการศูนย์เรียนรู้: กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์ชุมชนมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต,* มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Bourdieu, P. (1986). *The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), Handbook of theory and research for the sociology of education*. New York: Greenwood Press.

Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). *The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation*. New York: Oxford University Press.

Tran, N. (2016). *Design thinking playbook for change management in K-12 schools*. Retrieved November 12, 2025, from https://static1.squarespace.com/static/57c6b79629687fde090a0fdd/t/58d3fa1e20099e1b0371a403/1490287182304/DESIGN+THINKING+PLAYBOOK.pdf

UNESCO. (2019). *Global education monitoring report 2019: Migration, displacement and education - Building bridges, not walls*. Paris: UNESCO Publishing.

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่บูรณาการกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3*

THE DEVELOPMENT MODEL OF TEACHER COMPETENCIES IN ENGLISH LEARNING MANAGEMENT INTEGRATED USING DIGITAL TECHNOLOGY IN SCHOOLS UNDER SURATTHANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

ศิโรรัตน์ บำรุง[1], พิชามญชุ์ สุรียพรรณ[2] และ อนุ เจริญวงศ์ระยับ[3]

Sirorat Bamrung[1], Pichamon Sureeyaphan[2] and Anu Jarernvongrayab[3]

[1-3]หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

[1-3]The Requirements for the degree of Master of Education Field in Educational AdministrationGraduate SchoolSuratthani Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: Siroratbumrung@gmail.com

วันที่รับบทความ : 25 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 16 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 18 ธันวาคม 2568

Received 25 November 2025; Revised 16 December 2025; Accepted 18 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการและแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่บูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล 2) สร้างรูปแบบ

Citation:

* ศิโรรัตน์ บำรุง, พิชามญชุ์ สุรียพรรณ และ อนุ เจริญวงศ์ระยับ. (2569). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่บูรณาการกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1650-1665.

Sirorat Bamrung, Pichamon Sureeyaphan and Anu Jarernvongrayab. (2026). The Development Model Of Teacher Competencies In English Learning Management Integrated Using Digital Technology In Schools Under Suratthani Primary Educational Service Area Office 3.

Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1650-1665.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

การพัฒนาสมรรถนะครู และ 3) ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความถูกต้อง และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบดังกล่าว การวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) ดำเนินการ 3 ขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจากครูผู้สอนภาษาอังกฤษ 138 คน ด้วยแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า และการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูจาก 3 โรงเรียน การสร้างรูปแบบโดยอาศัยผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบด้วยการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 7 ท่าน ก่อนนำไปประเมินจากผู้บริหารและครูจำนวน 213 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความต้องการพัฒนาสมรรถนะครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการออกแบบการเรียนรู้ การสร้างสื่อดิจิทัล และการประเมินผลออนไลน์ แนวทางที่เหมาะสมประกอบด้วย 4 วิธี ได้แก่ การอบรมสัมมนา การเรียนรู้ด้วยตนเอง การชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง และการสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 2) รูปแบบการพัฒนาที่สร้างขึ้นประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการพัฒนา วิธีการพัฒนา และผลผลิต และ 3) ผลการประเมินรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหาร และครู พบว่ารูปแบบมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความถูกต้อง และความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าโมเดลนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการยกระดับสมรรถนะครูด้านเทคโนโลยีในบริบทสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การพัฒนาสมรรถนะครู, การจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ, เทคโนโลยีดิจิทัล

Abstract

This research aimed to (1) examine the needs and developmental approaches for enhancing English teachers' competencies in digital-integrated instruction, (2) construct a competency development model, and (3) evaluate the model's appropriateness, feasibility, accuracy, and usefulness. This study employed a Research and Development design consisting of three phases. Phase 1 investigated teachers' needs using a rating-scale questionnaire administered to 138 English teachers and conducted in-depth interviews with school administrators and teachers from three schools. Phase 2 synthesized empirical

data to construct the model and verified its relevance through a focus group of seven experts. Phase 3 evaluated the developed model using a rating-scale assessment completed by 213 participants, including school administrators and English teachers.

The findings revealed that teachers demonstrated a high level of need for competency development, particularly in the use of digital tools for instructional design, digital media creation, and online assessment. Four key developmental approaches emerged: professional training, self-directed learning, coaching and mentoring, and professional learning communities. The proposed model consists of six components: principles, objectives, inputs, development processes, development methods, and expected outputs. The evaluation results indicated that the model was rated at the highest level of appropriateness, feasibility, accuracy, and usefulness. These findings highlight the model's potential to serve as a practical framework for strengthening teachers' digital-integrated instructional competencies, particularly in educational contexts that face challenges related to technological readiness and professional development opportunities.

Keywords: teacher competency development, English instructional competency, digital technology integration

บทนำ

การขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 เผชิญความท้าทายจากความเปลี่ยนแปลงของสังคมฐานความรู้และเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งกำหนดให้สถานศึกษาและครูต้องพัฒนาสมรรถนะใหม่ในการจัดการเรียนรู้เพื่อรองรับทักษะแห่งอนาคตของผู้เรียน โดยเฉพาะทักษะภาษาอังกฤษซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงองค์ความรู้ระดับสากล การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม และการสื่อสารในโลกดิจิทัล ปัจจัยดังกล่าวทำให้ครูภาษาอังกฤษจำเป็นต้องมีความสามารถในการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อยกระดับคุณภาพของผู้เรียนและตอบสนองต่อบริบทการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าครูจำนวนมากยังขาดความพร้อมด้านสมรรถนะดิจิทัล ทั้งในด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อดิจิทัล การประเมินผล และการจัดการชั้นเรียนออนไลน์ ทำให้การบูรณาการเทคโนโลยีในรายวิชาภาษาอังกฤษไม่เกิดประสิทธิผลเท่าที่ควร นอกจากนี้ ความแตกต่างด้านทรัพยากร ความพร้อมของสถานศึกษา และความสามารถในการพัฒนาตนเองของครูยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ในหลายพื้นที่ รวมถึงสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ที่ยังพบความเหลื่อมล้ำด้านสมรรถนะครูและโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ดิจิทัลอย่างเท่าเทียม

ด้วยเหตุนี้ การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่บูรณาการกับเทคโนโลยีดิจิทัลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งในมิติของการยกระดับคุณภาพครู การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม และการสร้างผลลัพธ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพแก่ผู้เรียน การพัฒนารูปแบบดังกล่าวต้องสอดคล้องกับความต้องการของครูในบริบทจริงของพื้นที่ มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในการนำไปใช้ อีกทั้งต้องผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อยืนยันคุณภาพในเชิงวิชาการและการใช้งานจริง

ดังนั้น งานวิจัยครั้งนี้จึงมุ่ง ศึกษาความต้องการและแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะครู, สร้างรูปแบบ, และ ประเมินรูปแบบ การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่บูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 เพื่อให้ได้รูปแบบที่สามารถนำไปใช้ได้จริงและช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ของการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่บูรณาการกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

2. พัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครู ด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่บูรณาการกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา โดยอาศัยข้อมูลจากการสำรวจ การวิเคราะห์ความต้องการ และแนวทางที่เหมาะสมต่อบริบทของพื้นที่

3. ประเมินรูปแบบการพัฒนาที่สร้างขึ้น ทั้งด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความถูกต้อง เพื่อยืนยันว่ารูปแบบสามารถนำไปประยุกต์ใช้จริงในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะครู

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะครูมุ่งเน้นความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการจัดการเรียนรู้คุณภาพสูง โดยกำหนดให้ครูต้องมีความสามารถในการวางแผนการสอน ใช้สื่อและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม รวมทั้งสามารถประเมินผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ตามกรอบสมรรถนะที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560) ระบุว่า สมรรถนะครูต้องประกอบด้วยความรู้ด้านวิชาการ ความสามารถในการจัดกระบวนการเรียนรู้ และทักษะด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (2542/2562) ได้เน้นย้ำให้ครูเป็นผู้พัฒนาการเรียนรู้ในฐานะผู้ออกแบบการเรียนรู้ (Learning Designer) และเป็นบุคลากรหลักในการขับเคลื่อนคุณภาพผู้เรียนตามเป้าหมายของการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. สมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ

การจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษต้องอาศัยความรู้ทางภาษาศาสตร์ การสอนภาษา (Pedagogical English Knowledge) และความสามารถในการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการสื่อสารจริง ครอบคลุมทั้งทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน ตลอดจนความสามารถในการใช้สื่อและเทคนิคการสอนที่หลากหลาย ตามแนวคิดของสุชญา โกมลวานิช และคณะ (2563) การจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่มีประสิทธิภาพควรบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อความแตกต่างระหว่างผู้เรียน และกระตุ้นการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม

3. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้

เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในระบบการศึกษา โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษซึ่งต้องการสื่อต้นแบบ การสื่อสารแบบเรียลไทม์ และการฝึกฝนผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ หมวดเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (มาตรา 63–69) ได้ระบุให้สถานศึกษาพัฒนาและใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ และให้ครูต้องพัฒนาทักษะดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง งานของสุกัญญา แช่มช้อย (2558) ชี้ว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยเสริมทั้งด้าน

ประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรม และการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายมากขึ้น

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า งานวิจัยจำนวนมากยืนยันถึงความสำคัญของสมรรถนะครูด้านเทคโนโลยีในการยกระดับคุณภาพการสอน โดยเฉพาะในบริบทของการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ดังนี้

งานของสุกัญญา แช่มช้อย (2558) พบว่าครูที่มีทักษะด้านดิจิทัลสามารถออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก และเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้เรียนได้มากขึ้น

ธานินทร์ อินทรวิเศษ และคณะ (2564) ระบุว่าคุณภาพการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่จำเป็นต้องอาศัยความพร้อมด้านเทคโนโลยีทั้งของผู้บริหารและครู

สุชญา โกมลวานิช และคณะ (2563) พบว่า การพัฒนาศักยภาพครูผ่านกระบวนการอบรม การเป็นพี่เลี้ยง (Coaching/Mentoring) และการสร้าง PLC ช่วยเสริมทักษะการสอนภาษาอังกฤษบนฐานเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การทบทวนเอกสารและงานวิจัยทั้งหมดชี้ให้เห็นว่า สมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษจำเป็นต้องพัฒนาเชื่อมโยงกับทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล และควรมีรูปแบบการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องโดยตรงกับประเด็นการวิจัยในครั้งนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาความต้องการและแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่บูรณาการกับเทคโนโลยีดิจิทัล

กลุ่มตัวอย่าง

ประกอบด้วยครูผู้สอนภาษาอังกฤษในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 จำนวน 138 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามขนาดของโรงเรียน (Stratified Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ครอบคลุมด้านสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา

(IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80–1.00 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.94

สำหรับการศึกษาวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูจำนวน 6 คน จาก 3 โรงเรียน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ดำเนินการแจกแบบสอบถามให้ครูผู้สอนภาษาอังกฤษทั้ง 138 คน พร้อมคำชี้แจงการตอบ

2. ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและครูที่ได้รับคัดเลือก โดยอัดบันทึกเสียงและบันทึกภาคสนาม

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่

- ค่าเฉลี่ย (Mean)
- ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
- การแปลความหมายค่าเฉลี่ยใช้เกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2560) ได้แก่ 1.00–1.49 = น้อยที่สุด

1.50–2.49 = น้อย

2.50–3.49 = ปานกลาง

3.50–4.49 = มาก

4.50–5.00 = มากที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกจากการสัมภาษณ์ และจัดหมวดหมู่แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูทั้ง 4 วิธี ได้แก่

1. การอบรมสัมมนา
2. การเรียนรู้ด้วยตนเอง
3. การชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง
4. การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา การสอนภาษาอังกฤษ และเทคโนโลยีดิจิทัลทางการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ครอบคลุมประเด็นการตรวจสอบ

1. ความถูกต้องขององค์ประกอบรูปแบบ
2. ความเหมาะสมของกระบวนการพัฒนา
3. ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงรูปแบบ

เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ค่าอยู่ระหว่าง 0.80–1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนัดหมายผู้เชี่ยวชาญเพื่อสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล โดยบันทึกเสียงและรวบรวมข้อมูลเชิงลึกตามประเด็นที่กำหนด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) ผ่านการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อสังเคราะห์ข้อคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและปรับปรุงรูปแบบให้สมบูรณ์ก่อนนำไปประเมินในระยะต่อไป

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครู

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้บริหารสถานศึกษา 85 คน และครูผู้สอนภาษาอังกฤษ 138 คน รวม 213 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบประเมินคุณภาพของรูปแบบ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่

1. ความเหมาะสม
2. ความเป็นไปได้
3. ความเป็นประโยชน์
4. ความถูกต้องของรูปแบบ

ค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินทั้งฉบับเท่ากับ 0.96

การเก็บรวบรวมข้อมูล

จัดส่งเครื่องมือให้กลุ่มตัวอย่างพร้อมคำชี้แจง โดยผู้ตอบส่งกลับทางเอกสารตามช่องทางที่กำหนด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พร้อมแปลความหมายค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2560) เช่นเดียวกับระยะที่ 1

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความต้องการและแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่บูรณาการกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามครูภาษาอังกฤษ 138 คน พบว่า ความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่บูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งในด้านการออกแบบการเรียนรู้ การใช้สื่อดิจิทัล การวัดและประเมินผล และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสมรรถนะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าครูมีความตระหนักต่อความจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง เพื่อรองรับแนวโน้มการเรียนรู้รูปแบบใหม่ในระดับชั้นประถมศึกษา

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครู จำนวน 6 คน พบแนวทางสำคัญของการพัฒนาครู 4 ประการ ได้แก่

(1) การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้านเทคโนโลยีเพื่อการสอนภาษาอังกฤษ

(2) การเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล

(3) การชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง (Mentoring & Coaching)

(4) การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

ตารางที่ 1 ระดับความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่บูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล (n = 138)

ลำดับ	รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความต้องการ
1	ความสามารถใช้สื่อดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้	4.42	0.63	มาก
2	ความสามารถออกแบบแผนการสอนที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลร่วม	4.38	0.68	มาก
3	ความสามารถสร้างสื่อการสอนดิจิทัล (วิดีโอ อินโฟกราฟิก สื่อออนไลน์)	4.47	0.59	มาก
4	การใช้เครื่องมือออนไลน์เพื่อประเมินผลผู้เรียน	4.36	0.67	มาก
5	การบูรณาการภาษาอังกฤษกับแพลตฟอร์มดิจิทัล (LMS, Application)	4.41	0.62	มาก
6	ทักษะการแก้ปัญหาและใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมในชั้นเรียน	4.45	0.58	มาก
7	การพัฒนากิจกรรม Active Learning ร่วมกับเทคโนโลยีดิจิทัล	4.40	0.66	มาก
รวม	**ระดับความต้องการด้านสมรรถนะดิจิทัลของครูโดยรวม**	**4.41**	**0.61**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่บูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.41 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.61 อยู่ในระดับ มาก แสดงว่าครูภาษาอังกฤษมีความต้องการในการเพิ่มทักษะด้านเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างชัดเจน โดยรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ความสามารถสร้างสื่อการสอนดิจิทัล ($\bar{x}$ = 4.47) รองลงมาคือ ทักษะการแก้ปัญหาและใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมในชั้นเรียน ($\bar{x}$ = 4.45) และ การใช้สื่อดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 4.42) สะท้อนว่าครูต้องการพัฒนาในด้านการสร้างสรรค์สื่อการสอนและการใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีคุณภาพ

มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาครูในศตวรรษที่ 21 ที่ย้ำบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลในกระบวนการจัดการเรียนการสอน

2. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่บูรณาการกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

ผลการสังเคราะห์จากข้อมูลเชิงปริมาณและการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 7 คน พบว่ารูปแบบการพัฒนาที่สร้างขึ้นประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

1. หลักการของรูปแบบ
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ
3. ปัจจัยนำเข้า
4. กระบวนการพัฒนา
5. วิธีการพัฒนา
6. ผลผลิตของรูปแบบ

ผู้เชี่ยวชาญมีข้อเสนอแนะในประเด็นสำคัญ เช่น การเพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ข้อมูลจริง การเน้นการใช้สื่อออนไลน์แบบโต้ตอบ และการกำหนดแนวทางสนับสนุนทางเทคนิคแก่ครูเพื่อให้การบูรณาการเทคโนโลยีเกิดขึ้นได้จริงภายในชั้นเรียน

การปรับปรุงรูปแบบโดยอาศัยผลวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ทำให้รูปแบบมีความครบถ้วนทั้งด้านทฤษฎี ความสอดคล้องกับหลักสูตร และความเป็นไปได้ในบริบทสถานศึกษา

3. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่บูรณาการกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

ผลการประเมินจากผู้บริหารสถานศึกษา 85 คน และครูภาษาอังกฤษ 138 คน รวม 213 คน พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความถูกต้อง และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุดในทุกด้าน สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับสถานศึกษาในเขตพื้นที่ได้จริง และเอื้อต่อการพัฒนาครูอย่างเป็นระบบ

แบบประเมินแสดงผลว่า ครูและผู้บริหารเห็นว่ารูปแบบนี้ช่วยส่งเสริมให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยเทคโนโลยีได้ดีขึ้น มีความพร้อมต่อการใช้สื่อดิจิทัล และสามารถสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ตามความต้องการของผู้เรียน

ตารางที่ 2 ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนา (n=213)

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
1. ความเหมาะสมของรูปแบบ	4.63	0.48	มากที่สุด
2. ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้	4.58	0.52	มากที่สุด
3. ความถูกต้องของรูปแบบ	4.67	0.46	มากที่สุด
4. ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ	4.71	0.44	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	**4.65**	**0.48**	**มากที่สุด**

ตารางที่ 2 แสดงผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่บูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 213 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา 85 คน และครูผู้สอนภาษาอังกฤษ 138 คน พบว่าโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.48 อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ รายด้านพบว่า ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x}$ = 4.71, SD = 0.44) รองลงมาคือ ความถูกต้องของรูปแบบ ($\bar{x}$ = 4.67, SD = 0.46) ความเหมาะสมของรูปแบบ ($\bar{x}$ = 4.63, SD = 0.48) และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ ($\bar{x}$ = 4.58, SD = 0.52) โดยทุกรายการอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนว่ารูปแบบมีความครอบคลุมทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ สามารถประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม และตอบสนองต่อการพัฒนาสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล

อภิปรายผล

จากการศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่บูรณาการกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ผู้วิจัยขออภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ประเด็นด้านความต้องการและแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะครู ผลการศึกษาพบว่าความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่บูรณาการกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าครูผู้สอนตระหนักถึงความสำคัญ

ของการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทการศึกษาในยุคปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรีย์มาศ สุขกสิ (2563) ที่พบว่าครูมีความต้องการพัฒนาตนเองเพื่อก้าวสู่ความเป็นครูมืออาชีพในยุคประเทศไทย 4.0 ในระดับมากทุกด้าน และสอดคล้องกับ เจริญ ภู่วิจิตร์ (2564) ที่ชี้ให้เห็นว่าการนำเทคโนโลยีมาเป็นสื่อหลักในการถ่ายทอดความรู้จะช่วยให้การจัดการเรียนรู้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีความต้องการพัฒนาสูงสุดคือ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยเฉพาะเรื่องการวัดผลตามสภาพจริงและการนำผลการประเมินไปใช้แก้ปัญหาผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นาถชนก ภูมั่ง (2563) ที่กล่าวว่าบทบาทสำคัญของครูคือการวัดและประเมินผลผู้เรียนอย่างต่อเนื่องและนำข้อมูลไปใช้ปรับปรุงการเรียนการสอน รองลงมาคือ ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศักดิ์นรินทร์ นิลรัตน์ศิริกุล (2563) ที่ระบุว่าการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญช่วยให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองผ่านสื่อที่หลากหลาย และ ด้านการออกแบบการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ วิชา พรหมโชติ (2564) ที่พบว่าการออกแบบกิจกรรมที่หลากหลายและสอดคล้องกับผู้เรียนจะช่วยให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่คาดหวัง

2. ประเด็นด้านการสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครู ผลการสร้างรูปแบบพบว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ปัจจัยนำเข้า 4) กระบวนการพัฒนา 5) วิธีการพัฒนา และ 6) ผลผลิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา ฮวดศรี (2566) ที่ได้พัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูโดยมีองค์ประกอบหลักที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ ปัจจัยสนับสนุน กระบวนการพัฒนา วิธีการพัฒนา และสมรรถนะครูเป้าหมาย

ในส่วนของ กระบวนการพัฒนา (Process) ที่กำหนดไว้ 4 ขั้นตอน (วิเคราะห์ความต้องการ ออกแบบ ดำเนินการ ติดตามประเมินผล) สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาบุคลากรของ ปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันต์ (2563) ที่ระบุขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน คือ สำรวจความต้องการ วางแผน ดำเนินการ และประเมินผล และในส่วนของ สมรรถนะครู (Output) ทั้ง 3 ด้านที่กำหนดในรูปแบบ (การออกแบบ, การเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ, การวัดประเมินผล) ยังสอดคล้องกับองค์ประกอบสมรรถนะของ วิชา พรหมโชติ (2564) ที่ระบุองค์ประกอบสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ไว้สอดคล้องกัน

3. ประเด็นด้านผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครู ผลการประเมินรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญและกลุ่มตัวอย่าง พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความถูกต้อง อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบได้ผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนา

(R&D) อย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การศึกษาความต้องการ การร่างรูปแบบ การตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งผลการประเมินนี้สอดคล้องกับแนวคิดมาตรฐานการประเมินของ McMillan & Schumacher (2001) ที่กำหนดเกณฑ์การประเมินรูปแบบไว้ 4 ด้าน ดังกล่าว

นอกจากนี้ ผลการประเมินยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภกฤต ดิษฐสุวรรณ (2566) ที่พบว่ารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู มีผลการตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความถูกต้อง อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาติ แวงโสธรณ์ (2565) ที่พบว่ารูปแบบการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีผลการประเมินโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ได้จริง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่บูรณาการกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับความต้องการจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และด้านการออกแบบการเรียนรู้ ตามลำดับ รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูฯ ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการพัฒนา วิธีการพัฒนา และผลผลิต ผลการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิและกลุ่มตัวอย่าง (ผู้บริหารสถานศึกษาและครู) พบว่ารูปแบบที่พัฒนามีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความถูกต้องอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะครูได้อย่างมีคุณภาพ **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูฯ นี้ไปทดลองใช้ในการพัฒนาครูในสถานศึกษา เนื่องจากผลการประเมินคุณภาพของรูปแบบทั้ง 4 ด้าน (ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความถูกต้อง) อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งยืนยันได้ว่าเป็นรูปแบบที่มีคุณภาพและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง 2. ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านเจตคติ (Attitude) ของครูเป็นลำดับแรก โดยมุ่งเน้นการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การทำให้ครูเห็นคุณค่าและประโยชน์ของการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ และการสร้างเป้าหมายร่วมกันในการ

จัดการเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จ เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าเป็นความต้องการจำเป็นที่ครูต้องการได้รับการพัฒนา **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการนำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่บูรณาการกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลไปใช้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมาประกอบการดำเนินงานตามรูปแบบให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในบริบทที่แตกต่างกัน 2. ควรมีการศึกษาวิธีการสอนหรือขยายขอบเขตการวิจัยเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ นอกเหนือจากภาษาอังกฤษ เพื่อให้ครูทุกกลุ่มสาระสามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึง

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา ฮวดศรี. (2566). การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะครูเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิชาการทางการศึกษา*, 18(2), 45–60.

เจริญ ภู่วิจิตร์. (2564). การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏ*, 12(1), 101–113.

นาถชนก ภูมั่ง. (2563). การวัดและประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริงในศตวรรษที่ 21. *วารสารศึกษาศาสตร์*, 41(3), 55–70.

ปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันต์. (2563). *การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา: แนวคิดและกระบวนการที่เป็นระบบ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (2562). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สุชญา โกมลวานิช, สมชาย กิจเจริญ, และอาภรณ์ บุณยเกียรติ. (2563). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูภาษาอังกฤษด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล. *วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมดิจิทัล*, 5(1), 30–48.

สุชญา โกมลวานิช, และคณะ. (2020). การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูผู้สอนภาษาอังกฤษ: รูปแบบการเรียนรู้ทางวิชาชีพ. วารสารการศึกษาและการเรียนรู้, 9(4), 55–63.

สุชาติ แวงโสธรณ์. (2565). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้*, 3(2), 22–35.

สุรีย์มาศ สุขกสิ. (2563). ความต้องการพัฒนาตนเองของครูในยุคประเทศไทย 4.0. *วารสารบริหารการศึกษา*, 11(1), 75–89.

สุกัญญา แช่มช้อย. (2558). ภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลง. *วารสารวิชาการครุศาสตร์*, 26(2), 210–225.

ศักดิ์นรินทร์ นิลรัตน์ศิริกุล. (2563). การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในศตวรรษที่ 21. *วารสารศึกษาปริทัศน์*, 27(1), 85–100.

ศุภกฤต ดิษฐสุวรรณ. (2566). การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้. *วารสารครุศาสตร์สมัยใหม่*, 14(3), 40–58.

วิชา พรหมโชติ. (2564). การออกแบบการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในยุคดิจิทัล: แนวทางและตัวแบบการจัดการเรียนรู้. *วารสารภาษาและการสื่อสาร*, 17(2), 66–82.

McMillan, J. H., & Schumacher, S. (2001). *Research in education: A conceptual introduction* (5th ed.). New York: Longman.

อิทธิพลของกลยุทธ์การตลาดดิจิทัล 4.0 ที่มีต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา*

INFLUENCE OF DIGITAL MARKETING 4.0 STRATEGIES ON ONLINE PURCHASING DECISIONS OF CONSUMERS IN MUEANG DISTRICT, NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

คุณัญญา หอมหวล[1] และ สมบูรณ์ วันนิจ[2]

Khunanya Homhual[1] and Somboon Wannit[2]

[1-2]คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-2]Faculty of Business Administration and Information Technology, Nakhon Ratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: kunanya@nmc.ac.th

วันที่รับบทความ : 22 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 28 มกราคม 2569; วันตอบรับบทความ : 30 มกราคม 2569

Received 22 January 2026; Revised 28 January 2026; Accepted 30 January 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์ 2) ศึกษาระดับความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การตลาดดิจิทัล 4.0 และ 3) วิเคราะห์กลยุทธ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน ซึ่งเลือกแบบสุ่มเฉพาะเจาะจง เครื่องมือมีค่าความเชื่อมั่น 0.89 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสมมติฐาน

Citation:

* คุณัญญา หอมหวล และ สมบูรณ์ วันนิจ. (2569). อิทธิพลของกลยุทธ์การตลาดดิจิทัล 4.0 ที่มีต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1666-1678.

Khunanya Homhual and Somboon Wannit. (2026). Influence Of Digital Marketing 4.0 Strategies On Online Purchasing Decisions Of Consumers In Mueang District, Nakhon Ratchasima Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1666-1678.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 20–30 ปี นิยมซื้อสินค้ากลุ่มแฟชั่นและความงามผ่านช่องทางออนไลน์ โดยกลยุทธ์การตลาดดิจิทัล 4.0 มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อในระดับมาก ซึ่งปัจจัย ด้านความเชื่อมั่นและระบบการชำระเงิน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดและเป็นปัจจัยวิกฤตที่ขับเคลื่อนผู้บริโภคผ่านกระบวนการตามแนวคิด 5A's ตั้งแต่การเกิดความเชื่อใจจนนำไปสู่ขั้นตอนการซื้อจริง (Act) และการบอกต่อ (Advocate) ผลการศึกษาสะท้อนว่าโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่ปลอดภัยเป็นปัจจัยหลักในการลดความเสี่ยงและกระตุ้นการตัดสินใจของผู้บริโภคในยุคดิจิทัล

นัยสำคัญของการวิจัยพบว่า ประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา โดยเฉพาะการเน้นย้ำว่าความปลอดภัยในการชำระเงินและการสร้างความเชื่อมั่นดิจิทัล (Digital Trust) เป็นกลยุทธ์เร่งด่วนที่ต้องดำเนินการ เพื่อสร้างมาตรฐานการบริการที่น่าเชื่อถือ ซึ่งจะช่วยเปลี่ยนพฤติกรรมผู้บริโภคจากการรับรู้สู่การเป็นลูกค้าที่ภักดีและสร้างเครือข่ายการสนับสนุนธุรกิจในระดับท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การตลาดดิจิทัล 4.0, พฤติกรรมผู้บริโภค, การตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์, ความเชื่อมั่นในระบบชำระเงิน

Abstract

This research aimed to: 1) investigate online purchasing behavior, 2) examine the levels of opinion toward Digital Marketing 4.0 strategies, and 3) analyze the influence of such strategies on online purchasing decisions among consumers in Mueang District, Nakhon Ratchasima Province. This quantitative study employed a questionnaire to collect data from a sample of 400 consumers selected through purposive sampling. The research instrument demonstrated a reliability coefficient of 0.89. Statistical techniques included percentage, mean, standard deviation, and hypothesis testing.

The findings revealed that the majority of respondents were female, aged between 20 and 30 years, and preferred purchasing fashion and beauty products through online channels. Digital Marketing 4.0 strategies significantly influenced purchasing decisions at a high level. Notably, trust and payment systems

emerged with the highest mean score and served as a critical factor driving consumers through the 5A's framework, from building trust to the final stages of purchase (Act) and recommendation (Advocate). The results reflect that secure digital infrastructure is a fundamental element in mitigating risks and stimulating consumer decision-making in the digital era.

Managerial Implications: The findings offer significant benefits for entrepreneurs in Nakhon Ratchasima Province. Specifically, enhancing payment security and building "Digital Trust" are urgent strategies required to establish reliable service standards. These measures will facilitate the transition of consumer behavior from awareness to brand loyalty and the creation of sustainable local advocacy networks.

Keywords: Digital Marketing 4.0, Consumer Behavior, Online Purchasing Decision, Trust in Payment System

บทนำ

ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารส่งผลให้รูปแบบการดำเนินธุรกิจและพฤติกรรมของผู้บริโภคปรับตัวเข้าสู่ระบบดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการขยายตัวของอินเทอร์เน็ตที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในกระบวนการซื้อขายสินค้าและบริการ สำหรับประเทศไทย การขับเคลื่อนนโยบาย Thailand 4.0 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) ถือเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งสอดคล้องกับการเติบโตของมูลค่าตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce) ที่ขยายตัวอย่างก้าวกระโดดทั้งในระดับประเทศและระดับภูมิภาค โดยมีจังหวัดนครราชสีมาเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและเป็นประตูสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีศักยภาพสูง

ภายใต้บริบทการตลาดดิจิทัล 4.0 (Kotler, Kartajaya, & Setiawan, 2017) กระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคไม่ได้เป็นเส้นตรงอีกต่อไป แต่ได้เปลี่ยนผ่านจากโมเดล 4A ไปสู่โมเดล 5A's ได้แก่ การรับรู้ (Aware) การดึงดูดความสนใจ (Appeal) การตั้งคำถาม (Ask) การตัดสินใจซื้อ (Act) และการสนับสนุนหรือบอกต่อ (Advocate) โดยเฉพาะขั้นตอนการ

สอบถาม (Ask) และการบอกต่อ (Advocate) ถือเป็นหัวใจสำคัญเนื่องจากผู้บริโภคในปัจจุบันสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างสะดวก ส่งผลให้การรีวิวและคำแนะนำจากบุคคลอื่นมีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นและการตัดสินใจซื้อมากกว่าข้อมูลจากแบรนด์โดยตรง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าความเชื่อมั่นต่อผู้ขายและระบบการชำระเงินออนไลน์จะเป็นปัจจัยสำคัญ แต่ยังคงมี ช่องว่างทางความรู้ (Research Gap) ในการศึกษาที่เชื่อมโยงระหว่างความปลอดภัยทางไซเบอร์ในระดับท้องถิ่นกับพฤติกรรมการบอกต่อ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2565; Schiffman & Wisenblit, 2019) โดยเฉพาะในอำเภอเมืองนครราชสีมาซึ่งถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Korat Smart City) (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2566) การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวเพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของกลยุทธ์การตลาดดิจิทัล 4.0 ที่มีต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ในบริบทพื้นที่ศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคในยุคดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อ

3. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อกลยุทธ์การตลาดดิจิทัล 4.0 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

4. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของกลยุทธ์การตลาดดิจิทัล 4.0 ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคล (เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน) ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคในอำเภอเมืองนครราชสีมาแตกต่างกัน

2. กลยุทธ์การตลาดดิจิทัล 4.0 ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับความไว้วางใจออนไลน์และการรับรู้ความเสี่ยง

ในบริบทของการตลาดดิจิทัล 4.0 ความไว้วางใจออนไลน์ (E-Trust) ถือเป็นกลไกสำคัญในการลดความซับซ้อนของกระบวนการตัดสินใจซื้อ โดยเฉพาะในขั้นตอนการตั้งคำถาม (Ask) และการตัดสินใจซื้อ (Act) ตามโมเดล 5A's (Kotler, Kartajaya, & Setiawan, 2017) ดังนี้

1. ความไว้วางใจออนไลน์ (E-Trust) ความไว้วางใจไม่ได้จำกัดเพียงแค่ตัวสินค้า แต่ครอบคลุมถึงระบบนิเวศการทำธุรกรรม (Schiffman & Wisenblit, 2019) ระบุว่าความเชื่อมั่นต่อระบบชำระเงินออนไลน์ (Payment System Trust) เป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยให้ผู้บริโภคก้าวข้ามความกังวลด้านความปลอดภัย

2. การรับรู้ความเสี่ยง (Perceived Risk) และการลดความเสี่ยง การตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์มักมาพร้อมกับการรับรู้ความเสี่ยง โดยเฉพาะความเสี่ยงด้านความปลอดภัย (Security Risk) ซึ่งหมายถึงความกังวลเกี่ยวกับการรั่วไหลของข้อมูลทางการเงินระหว่างการชำระเงิน ความไว้วางใจจึงทำหน้าที่เป็นตัวลดความเสี่ยง (Risk Mitigator) เพื่อกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการซื้อจริง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีที่ระบุว่าความเชื่อมั่นในระบบนิเวศดิจิทัล (Digital Ecosystem) เป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญที่กระตุ้นความถี่ในการซื้อ (Schiffman & Wisenblit, 2019)

3. ความเชื่อมโยงกับโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลเมืองอัจฉริยะ (Smart City) การพัฒนาอำเภอเมืองนครราชสีมาสู่การเป็น Korat Smart City (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2566) ส่งผลให้เกิดการยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยทางไซเบอร์ในระดับพื้นที่ ปัจจัยเชิงโครงสร้างนี้ช่วยส่งเสริมความคุ้นเคยและการรับรู้ความมั่นคงปลอดภัยในการทำธุรกรรมดิจิทัล

ทำให้ผู้บริโภคทุกช่วงวัยมีแนวโน้มตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์โดยไม่มีความแตกต่างด้านอายุอย่างมีนัยสำคัญ

แนวคิดเกี่ยวกับการตลาดดิจิทัล 4.0

แนวคิดการตลาดดิจิทัล 4.0 เป็นพัฒนาการของแนวคิดการตลาดที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมผู้บริโภคในยุคดิจิทัล โดย (Kotler, Kartajaya, & Setiawan, 2017) อธิบายว่า การตลาดในยุคนี้ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการสื่อสารข้อมูลจากผู้ขายไปยังผู้บริโภคเท่านั้น แต่ให้ความสำคัญกับการสร้างประสบการณ์และความสัมพันธ์ระยะยาวผ่านการเชื่อมโยงระหว่างช่องทางออนไลน์และออฟไลน์ ผู้บริโภคมีบทบาทในการค้นหาข้อมูล แสดงความเห็น และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้อื่นผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์

ภายใต้กรอบแนวคิดดังกล่าว กระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคถูกอธิบายผ่านโมเดล 5A’s ซึ่งประกอบด้วย การรับรู้ (Aware) การดึงดูดความสนใจ (Appeal) การตั้งคำถามหรือค้นหาข้อมูลเพิ่มเติม (Ask) การตัดสินใจซื้อ (Act) และการสนับสนุนหรือบอกต่อ (Advocate) โมเดลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมผู้บริโภคที่มีลักษณะเป็นกระบวนการต่อเนื่องและไม่เป็นเส้นตรง โดยการตัดสินใจซื้ออาจได้รับอิทธิพลจากความคิดเห็นของผู้บริโภครายอื่นและประสบการณ์การใช้งานบนแพลตฟอร์มดิจิทัล โดย (Kotler, Kartajaya, & Setiawan, 2017) **แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค**

พฤติกรรมผู้บริโภคหมายถึงกระบวนการและกิจกรรมที่บุคคลใช้ในการเลือก ซื้อ ใช้ และประเมินสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง (Schiffman & Wisenblit, 2019) ระบุว่าพฤติกรรมผู้บริโภคได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายใน เช่น ทัศนคติ การรับรู้ และแรงจูงใจ รวมถึงปัจจัยภายนอก ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยีในบริบทของการซื้อสินค้าออนไลน์ พฤติกรรมผู้บริโภคมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากการซื้อสินค้าแบบดั้งเดิม เนื่องจากผู้บริโภคสามารถเข้าถึงข้อมูลสินค้าและบริการได้อย่างรวดเร็ว สามารถเปรียบเทียบราคาและคุณลักษณะของสินค้า รวมถึงรับรู้ความคิดเห็นจากผู้ใช้งานรายอื่นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีส่วนสำคัญต่อการสร้างความเชื่อมั่นและการตัดสินใจซื้อ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2565)

แนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์

การตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์เป็นกระบวนการที่ผู้บริโภคพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ บนแพลตฟอร์มดิจิทัลก่อนตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า นักวิชาการหลายท่านเห็นตรงกันว่า ความ

เชื่อมั่นต่อผู้ขาย ความปลอดภัยของระบบการชำระเงิน และคุณภาพของข้อมูลสินค้า เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผ่านช่องทางออนไลน์ (Schiffman & Wisenblit, 2019; Kotler, Kartajaya, & Setiawan, 2017)

นอกจากนี้ การสื่อสารแบบมีปฏิสัมพันธ์และการบอกต่อผ่านสื่อสังคมออนไลน์ยังมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างการรับรู้และทัศนคติของผู้บริโภค โดยเฉพาะการรีวิวสินค้าและประสบการณ์ของผู้ใช้งานจริง ซึ่งสามารถกระตุ้นหรือยับยั้งการตัดสินใจซื้อได้โดยตรง (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2565)

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบริบทของประเทศไทย พบว่ายังมีช่องว่างของการศึกษาที่เชื่อมโยงแนวคิดการตลาดดิจิทัล 4.0 กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะในเขตอำเภอเมืองของจังหวัดนครราชสีมา ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยนำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาประยุกต์ใช้ในการอธิบายพฤติกรรมผู้บริโภคและการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ในบริบทพื้นที่ศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมุ่งศึกษาพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์ ระดับความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การตลาดดิจิทัล 4.0 และอิทธิพลของกลยุทธ์ดังกล่าวที่มีต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้บริโภคที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา และเคยมีประสบการณ์ซื้อสินค้าออนไลน์ ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ตามแนวคิดของ Cochran (Cochran, 1970) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งมีเกณฑ์การคัดกรองดังนี้

เกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion Criteria) 1) มีภูมิลำเนาหรือพักอาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 2) เคยมีประสบการณ์การซื้อสินค้าออนไลน์อย่างน้อย 1 ครั้งในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา เพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลที่ได้รับสะท้อนพฤติกรรมที่เป็นปัจจุบัน

เกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria) 1) ผู้ที่ไม่เคยซื้อสินค้าออนไลน์ 2) ผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงสื่อดิจิทัลหรือแอปพลิเคชันพื้นฐานได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นจากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดในการวิจัย โดยเครื่องมือในการเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ตอน โดย

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตอนที่ 2 พฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์ (ความถี่ในการซื้อ (ซื้อบ่อยแค่ไหน), ประเภทสินค้าที่เลือกซื้อ, ยอดใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครั้ง, ความตั้งใจในการซื้อซ้ำหรือการบอกต่อ)

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การตลาดดิจิทัล 4.0 และการตัดสินใจซื้อ จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการสื่อสารออนไลน์ 2) ด้านอิทธิพลทางสังคม 3) ด้านการตอบโจทย์เฉพาะบุคคล 4) ด้านความปลอดภัยและระบบชำระเงิน ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Likert-type Scale) ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเป็น 5 ระดับ

การหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha) มีค่าเท่ากับ 0.89 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูง

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับอธิบายลักษณะกลุ่มตัวอย่างและพฤติกรรม

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics)

2.1 Independent Samples t-test ใช้เปรียบเทียบความแตกต่างของการตัดสินใจซื้อจำแนกตาม เพศ

2.2 One-way ANOVA (F-test) ใช้เปรียบเทียบความแตกต่างของการตัดสินใจซื้อจำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ หากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญจะทดสอบรายคู่ด้วยวิธี Scheffe

2.3 Multiple Regression Analysis ใช้สำหรับวิเคราะห์อิทธิพลของกลยุทธ์การตลาดดิจิทัล 4.0 (ตัวแปรต้น) ที่มีต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ (ตัวแปรตาม) เพื่อระบุค่าน้ำหนักอิทธิพลของแต่ละปัจจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ไระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมการซื้อ พบว่า รายได้กับยอดใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครั้ง กลุ่มที่มีรายได้ 15,001–30,000 บาท เป็นกลุ่มที่มีกำลังซื้อหลัก โดยมียอดใช้จ่ายต่อครั้งระหว่าง 501–1,500 บาท อย่างมีนัยสำคัญ ช่วงอายุกับประเภทสินค้า อายุ 20–30 ปี มีพฤติกรรมการซื้อสินค้าแฟชั่นและความงามสูงสุด ในขณะที่กลุ่มช่วงอายุที่สูงกว่าเริ่มมีสัดส่วนการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคเพิ่มขึ้น ความถี่ในการซื้อสินค้า 3–5 ครั้งต่อเดือน สะท้อนให้เห็นว่าการซื้อสินค้าออนไลน์ได้กลายเป็นกิจวัตรของคนในอำเภอเมืองนครราชสีมา ซึ่งสอดคล้องกับบริบทการเป็นเมืองเศรษฐกิจอัจฉริยะ (Korat Smart City) ที่โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลเอื้อให้เกิดการทำธุรกรรมได้ทุกที่ทุกเวลา

2. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การตลาดดิจิทัล 4.0 และการตัดสินใจซื้อ

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การตลาด 4.0 และการตัดสินใจซื้อ

กลยุทธ์การตลาดดิจิทัล 4.0 และการตัดสินใจซื้อ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์	4.15	0.65	มาก
2. ด้านการตลาดเฉพาะบุคคล	3.98	0.72	มาก
3. ด้านความเชื่อมั่นและระบบชำระเงิน	4.42	0.58	มากที่สุด
4. ด้านการตัดสินใจซื้อและบอกต่อ	4.25	0.61	มากที่สุด
โดยภาพรวม	4.20	0.64	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การตลาดดิจิทัล 4.0 และการตัดสินใจซื้อ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ =4.20, S.D. 0.64) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านความเชื่อมั่นและระบบชำระเงิน มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x}$ =4.42, S.D. 0.58) สะท้อนว่าความปลอดภัยทางไซเบอร์คือ Pain Point สำคัญที่สุด ผู้บริโภคจะเข้าสู่ขั้นตอนการตัดสินใจซื้อ (Act) ก็ต่อเมื่อมีความไว้วางใจในระบบนิเวศดิจิทัล (Digital Trust) อย่างเต็มที่ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการตลาดเฉพาะบุคคล ($\bar{x}$ =3.98, S.D. 0.72) ชี้ให้เห็นว่าผู้บริโภคอาจยังรู้สึกว่าแบรนด์ยังตอบสนองความต้องการเฉพาะบุคคลได้ไม่ดีพอ หรือมีความกังวลเรื่องความเป็นส่วนตัวของข้อมูล (Data Privacy) ซึ่งเป็นโจทย์สำคัญที่ผู้ประกอบการต้องเร่งพัฒนา

3. การทดสอบสมมุติฐาน

3.1 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคในอำเภอเมืองนครราชสีมา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผู้บริโภคที่มีเพศแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริโภคเพศชายมีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสูงกว่าผู้บริโภคเพศหญิง ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่าเพศเป็นปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์ในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา

ผู้บริโภคที่มีช่วงอายุแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่าผู้บริโภคทุกช่วงวัยในอำเภอเมืองนครราชสีมามีพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์ในระดับใกล้เคียงกัน อันเป็นผลมาจากความแพร่หลายของเทคโนโลยีดิจิทัลในชีวิตประจำวัน

ผู้บริโภคที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่าผู้บริโภคที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามีแนวโน้มในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล มีความสามารถในการประเมินข้อมูลสินค้าและความน่าเชื่อถือของร้านค้าออนไลน์ได้ดีกว่า ส่งผลให้มีความมั่นใจในการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์มากกว่าผู้บริโภคที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า

ผู้บริโภคที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มที่มีรายได้ปานกลางถึงค่อนข้างสูงมีแนวโน้มการซื้อสินค้าออนไลน์สูงกว่ากลุ่มรายได้ต่ำ สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

3.2 กลยุทธ์การตลาดดิจิทัล 4.0 ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา กลยุทธ์การตลาดดิจิทัล 4.0 โดยภาพรวมส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคในอำเภอเมืองนครราชสีมาอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านความเชื่อมั่นและระบบชำระเงิน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด แสดงให้เห็นว่าความปลอดภัยและความสะดวกในการทำธุรกรรมออนไลน์เป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นใจและกระตุ้นการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

อภิปรายผล

1. ปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์ จากผลการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อยู่ในกลุ่มวัยทำงานตอนต้นและนักศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี ซึ่งผลการวิจัยในส่วนนี้ สะท้อนถึงแนวคิดของ (ณัฐพล จิตวิริยะสกุล และคณะ, 2566) ที่ระบุว่าประชากรกลุ่ม Generation Y และ Z ในเขตเมืองใหญ่เป็นกลุ่มหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัล เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีทักษะการใช้สื่อสังคมออนไลน์สูงและมีอำนาจการซื้อที่สม่ำเสมอในเขตเศรษฐกิจสำคัญของอำเภอเมืองนครราชสีมาซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ประตูสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากนี้ พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อที่เด่นชัดในเพศหญิงยัง สอดคล้องกับแนวคิดของ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2560) เกี่ยวกับบทบาทของเพศหญิงที่เป็นผู้มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อ (Market Maven) โดยเฉพาะในกลุ่มสินค้าแฟชั่นและความงามที่เน้นการตอบสนองด้านอารมณ์มากกว่าการใช้งานเพียงอย่างเดียว

2. พฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์และโมเดล 5A’s ในส่วนของพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์ พบความถี่ในการสั่งซื้อเฉลี่ย 3-5 ครั้งต่อเดือน ยอดใช้จ่ายระหว่าง 501-1,500 บาทต่อครั้ง ซึ่ง เชื่อมโยงกับทฤษฎี Marketing 4.0 ของ (Kotler, Kartajaya, & Setiawan, 2017) ในด้านการสร้างความดึงดูดใจ (Appeal) โดยระดับราคาดังกล่าวเป็นช่วงที่ผู้บริโภครับรู้ถึง "ความเสี่ยงที่ยอมรับได้" (Acceptable Risk) ตาม แนวคิดของ (Schiffman & Wisenblit, 2019) ส่งผลให้ขั้นตอนการตั้งคำถาม (Ask) สั้นลงและนำไปสู่การตัดสินใจซื้อ (Act) ได้รวดเร็วขึ้น ขณะที่การซื้อซ้ำและบอกต่อในร้อยละ 65.00 สะท้อนถึงขั้นตอนการสนับสนุน (Advocate) ซึ่งอธิบายได้ว่าในสังคมเมืองที่มีการรวมกลุ่มผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างเหนียวแน่น ข้อมูลจากการรีวิวมีอิทธิพลต่อความน่าเชื่อถือมากกว่าสื่อโฆษณาจากแบรนด์

3. กลยุทธ์การตลาดดิจิทัล 4.0 และความไว้วางใจออนไลน์ (E-Trust) ผลวิจัยพบว่า ด้านความเชื่อมั่นและระบบชำระเงินมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (4.42) ซึ่ง สะท้อนถึงแนวคิดของ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2565) ที่เน้นย้ำว่าความไว้วางใจในระบบนิเวศดิจิทัล (Digital Trust) และความปลอดภัยของระบบการชำระเงินเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญที่กระตุ้นความถี่ในการซื้อและลดความเสี่ยงในการทำธุรกรรม ประเด็นนี้ยัง เชื่อมโยงกับนโยบายเมืองอัจฉริยะ (Korat Smart City) ของ (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2566) ที่ส่งผลให้ประชากรในพื้นที่อำเภอเมืองนครราชสีมามีความตระหนักและให้ความสำคัญกับมาตรฐานความปลอดภัยทางดิจิทัลสูงกว่าปัจจัยด้านราคา

4. สมมติฐานด้านอายุและช่องว่างดิจิทัล จากการทดสอบสมมติฐานพบว่าอายุที่แตกต่างกันไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ ซึ่ง สะท้อนถึงแนวคิดของ (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2566) เรื่องการพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่ทำให้เกิดความคุ้นเคยในการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลอย่างแพร่หลายในทุกช่วงวัย ปรากฏการณ์นี้แสดงให้เห็นว่าช่องว่างดิจิทัล (Digital Divide) ในพื้นที่ศึกษากำลังลดลง เนื่องจากเทคโนโลยีได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวันของคนทุกกลุ่มอายุจากการขับเคลื่อนนโยบาย Thailand 4.0

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์สำหรับผู้ประกอบการ (Managerial Implications) จากการวิจัยพบว่า ด้านความเชื่อมั่นและระบบชำระเงิน ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้ การยกระดับมาตรฐานความปลอดภัย ผู้ประกอบการในพื้นที่นครราชสีมาควรนำเทคโนโลยีการยืนยันตัวตนแบบหลายปัจจัยมาใช้ และควรแสดงตราสัญลักษณ์รับรองความปลอดภัยทางไซเบอร์ที่น่าเชื่อถือ (Trust Seal) เพื่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานแห่งความไว้วางใจ ซึ่งจะช่วยลดการรับรู้ความเสี่ยงและกระตุ้นการตัดสินใจซื้อจริง (Act) การสร้างสังคมแห่งการสนับสนุน (Brand Advocacy) จากพฤติกรรมการซื้อซ้ำและบอกต่อที่มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 65.00 ผู้ประกอบการควรใช้กลยุทธ์การสร้างชุมชนออนไลน์ (Online Community) เพื่อเปลี่ยนลูกค้าจากขั้นตอนการซื้อ (Act) ไปสู่การเป็นผู้สนับสนุนแบรนด์ (Advocate) ตามโมเดล 5A’s ซึ่งจะช่วยลดต้นทุนการตลาดและสร้างความยั่งยืนผ่านพลังของการบอกต่อในกลุ่มท้องถิ่น **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (Policy Implications)** จากผลการวิจัยที่พบว่า อายุ ไม่ส่งผลต่อความแตกต่างในการตัดสินใจซื้อ ซึ่งสะท้อนถึงความพร้อมทางดิจิทัลของคนทุกวัยในพื้นที่ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ

ดังนี้ การส่งเสริมเมืองอัจฉริยะ (Korat Smart City) หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่ยึดหลักการออกแบบที่เป็นสากล (Universal Design) เพื่อให้ประชากรทุกกลุ่มวัยเข้าถึงบริการดิจิทัลได้อย่างเท่าเทียม ช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลและกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากตามนโยบายเศรษฐกิจดิจิทัลของจังหวัด **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป (Future Research)** ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างอำเภอเมืองกับอำเภออื่นๆ ในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อวิเคราะห์ถึงดัชนีความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) ในมิติต่างๆ อย่างชัดเจน และศึกษาปัจจัยที่เปลี่ยนพฤติกรรมจาก Act ไปสู่ Advocate ควรใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพร่วมด้วย เพื่อเจาะลึกถึงแรงจูงใจ (Motivation) และอารมณ์ความรู้สึกของผู้บริโภคที่นำไปสู่การบอกต่ออย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

ณัฐพล จิตวิริยะสกุล และคณะ. (2566). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่าน Social Commerce ของผู้บริโภคในเขตหัวเมืองหลัก. *วารสารบริหารธุรกิจและบริหารการตลาด*, 8(2), 45-62.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2560). *การบริหารการตลาดยุคใหม่ (Marketing Management) ฉบับปรับปรุงใหม่*. กรุงเทพฯ: Diamond In Business World.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2565). *พฤติกรรมผู้บริโภคและกลยุทธ์การตลาดดิจิทัล (ฉบับปรับปรุงใหม่)*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12*. กรุงเทพฯ: สศช.

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. (2566). *โครงการเมืองอัจฉริยะ (Smart City) จังหวัดนครราชสีมา*. กรุงเทพฯ: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of Psychological Testing* (3rd ed.). New York: Harper & Row.

Kotler, P., Kartajaya, H., & Setiawan, I. (2017). *Marketing 4.0: Moving from Traditional to Digital*. New Jersey: John Wiley & Sons.

Schiffman, L. G., & Wisenblit, J. (2019). *Consumer Behavior* (12th ed.). United Kingdom: Pearson Education Limited.

แนวทางปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารจัดการของร้านค้าส่งแห่งหนึ่งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี*

STRATEGIC APPROACHES TO ENHANCING ORGANIZATIONAL MANAGEMENT EFFICIENCY: A CASE STUDY OF A WHOLESALE ENTERPRISE IN DOEMBANG NANGBUAT DISTRICT, SUPHAN BURI PROVINC

วรวรรธ โอภาสพินิจ[1], ประเสริฐศักดิ์ โพธิ์ทอง[2] และ ทศพล ปรีชาศิลป์[3]

Worawut Opaspinij[1], Prasertsak Phothong[2] and Thotsapon Preechasin[3]

[1,3]สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

[1,3]Bachelor of Business Administration Program in Management, Faculty of Business Administration and Information Technology, Rajamangala University of Technology Suvarnabhum, Thailand

[2]หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

[2]Business Administration Program, Graduate School, Western University, Thailand

Corresponding Author's Email: Thotsapon.p@rmutsb.ac.th

วันที่รับบทความ : 8 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 12 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 14 ธันวาคม 2568

Received 8 December 2025; Revised 12 December 2025; Accepted 14 December 2025

Citation:

* วรวรรธ โอภาสพินิจ, ประเสริฐศักดิ์ โพธิ์ทอง และ ทศพล ปรีชาศิลป์. (2569). แนวทางปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารจัดการของร้านค้าส่งแห่งหนึ่งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(1), 1679-1693.

Worawut Opaspinij, Prasertsak Phothong and Thotsapon Preechasin. (2026). Strategic Approaches To Enhancing Organizational Management Efficiency: A Case Study Of A Wholesale Enterprise In Doembang Nangbuat District, Suphan Buri Provinc. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1679-1693.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการดำเนินงานของร้านค้าส่งแห่งหนึ่งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ในด้านโครงสร้างการบริหาร กระบวนการทำงาน และระบบการจัดการสินค้า 2) วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของแต่ละแผนกภายในร้านค้าส่งแห่งหนึ่งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี และ 3) เสนอแนวทางปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารจัดการของร้านค้าส่งแห่งหนึ่งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการดำเนินงานขององค์กร โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและพนักงานจำนวน 12 คน ที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และการสังเกตการณ์ในสถานที่ทำงานจริง เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและแบบบันทึกการสังเกต ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคการทำงาน โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อจำแนกประเด็นสำคัญอย่างเป็นระบบ และขั้นตอนที่ 3 การสังเคราะห์แนวทางพัฒนา โดยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการองค์กรจำนวน 5 คน เพื่อประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของแนวทางที่พัฒนาขึ้น

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการทำงานปัจจุบันมีจุดอ่อนสำคัญในด้านการบริหารภายใน การจัดการสต็อก และการประสานงานระหว่างแผนก 2) ปัญหาหลักที่พบ ได้แก่ การมอบหมายงานไม่เป็นระบบ ข้อมูลสต็อกไม่ถูกต้อง การตรวจรับสินค้าใช้เวลานาน และการสื่อสารที่ไม่เป็นมาตรฐาน และ 3) แนวทางพัฒนาที่เสนอประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ การกำหนดระบบงานให้ชัดเจน การกำหนดขั้นตอนปฏิบัติงานมาตรฐาน (SOP) การพัฒนาศักยภาพบุคลากร และการจัดระบบข้อมูลให้เป็นหนึ่งเดียว โดยผู้เชี่ยวชาญประเมินว่ามีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริงในระดับมา

คำสำคัญ: การบริหารจัดการองค์กร, การวิเคราะห์ปัญหา, ธุรกิจค้าส่ง

Abstract

This research article aims to: (1) examine the operational conditions of a wholesale enterprise in Doembang Nangbuat District, Suphan Buri Province, focusing on organizational structure, workflow processes, and inventory management systems; (2) analyze the problems and constraints encountered by

various departments within the organization; and (3) propose strategic approaches to improving management efficiency. A qualitative research design was employed, consisting of three phases. Phase 1 involved an investigation of the organization's current operations through in-depth interviews with 12 purposively selected managers and employees, supplemented by workplace observations. Research instruments included semi-structured interview guides and observation forms. Phase 2 analyzed operational issues using content analysis to identify key problem areas systematically. Phase 3 synthesized development strategies by consulting five organizational management experts to evaluate the appropriateness, feasibility, and usefulness of the proposed approaches.

The research findings reveal that: (1) the current operations exhibit critical weaknesses in internal management, stock control, and interdepartmental coordination; (2) major problems include unclear task allocation, inaccurate inventory data, lengthy product inspection processes, and non-standardized communication; and (3) the recommended improvement strategies comprise four key components: establishing clear workflow systems, developing standard operating procedures (SOPs), enhancing employee competencies, and integrating organizational information systems. Expert evaluations indicate that these strategies are appropriate, practical, and applicable at a high level.

Keywords: organizational management, problem analysis, wholesale business

บทนำ

ธุรกิจค้าส่งเป็นกลไกสำคัญของระบบเศรษฐกิจ เนื่องจากทำหน้าที่เชื่อมโยงสินค้าจากผู้ผลิตไปสู่ผู้ประกอบการรายย่อยและผู้บริโภค ทำให้เกิดความต่อเนื่องของระบบอุปทานและการกระจายสินค้าในระดับพื้นที่จนถึงระดับประเทศ (ปัทมาภรณ์ ชาติสุทธิ, 2564) การพัฒนาประสิทธิภาพของธุรกิจค้าส่งจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล ซึ่งสภาพแวดล้อมการดำเนินธุรกิจเผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านความต้องการของผู้บริโภค

เทคโนโลยีโลจิสติกส์ และการแข่งขันทางการตลาด (รัตนาวดี ชัยวงค์, 2565) ส่งผลให้ผู้ประกอบการต้องบริหารจัดการองค์กรอย่างมีระบบ โปร่งใส และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างทันท่วงที

การบริหารจัดการองค์กรที่มีคุณภาพต้องอาศัยระบบงานที่ชัดเจน มีโครงสร้างการสั่งการที่เหมาะสม การสื่อสารภายในที่มีประสิทธิภาพ และการจัดการข้อมูลที่ถูกต้อง เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจและลดความสูญเสียที่เกิดขึ้นจากการทำงานที่ไม่เป็นระบบ (ศุภวรรณ นาคำ, 2566) แนวคิดการจัดการองค์กรสมัยใหม่ให้ความสำคัญกับการจัดระเบียบงาน การกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากร การจัดการสินค้าคงคลัง และระบบข้อมูลที่เชื่อถือได้ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ธุรกิจมีความมั่นคงและสามารถแข่งขันได้ในระยะยาว (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และ สุกัญญา เอมอิ่มธรรม, 2563)

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาภาคธุรกิจค้าส่งในหลายพื้นที่พบว่า ปัญหาที่พบบ่อย ได้แก่ การแบ่งหน้าที่ไม่เป็นระบบ การจัดการสต็อกไม่แม่นยำ ความล่าช้าในการรับสินค้า และการสื่อสารระหว่างแผนกที่ไม่สอดคล้องกัน ส่งผลให้ต้นทุนทางธุรกิจเพิ่มขึ้นและประสิทธิภาพโดยรวมลดลง (Pham, 2023) ปัญหาเหล่านี้สะท้อนว่าการบริหารจัดการองค์กรที่ไม่มีโครงสร้างชัดเจนสามารถก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งด้านเวลา แรงงาน และต้นทุนทางเศรษฐกิจ อีกทั้งยังทำให้การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารขาดข้อมูลสนับสนุนที่ถูกต้องและเพียงพอ (Vongphachan & Xayalath, 2023)

ร้านค้าส่งแห่งหนึ่งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นธุรกิจค้าส่งท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญในการจัดจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคให้แก่ร้านค้าปลีกในพื้นที่ แต่จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่าบริษัทประสบปัญหาหลายประการ ทั้งด้านระบบเอกสาร การรับ–จ่ายสินค้า ข้อมูลสต็อกที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง รวมถึงการสื่อสารภายในองค์กรที่ไม่เป็นมาตรฐาน ส่งผลให้การทำงานเกิดความล่าช้า ขาดความรับผิดชอบที่ชัดเจน และส่งผลกระทบโดยตรงต่อต้นทุนและประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานของร้านค้าส่งแห่งหนึ่งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรีอย่างเป็นระบบ เพื่อวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาเชิงบริหารจัดการ และพัฒนาข้อเสนอแนะในการยกระดับประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรให้เหมาะสมกับบริบทธุรกิจค้าส่งในยุคปัจจุบัน อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการรายอื่นและการบริหารจัดการองค์กรในภาคธุรกิจค้าส่งโดยรวม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสภาพการดำเนินงานของร้านค้าส่งแห่งหนึ่งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ในด้านโครงสร้างการบริหาร กระบวนการทำงาน และระบบการจัดการสินค้า

2. วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของแต่ละแผนกภายในร้านค้าส่งแห่งหนึ่งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

3. เสนอแนวทางปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารจัดการของร้านค้าส่งแห่งหนึ่งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการองค์กร

การบริหารจัดการองค์กรเป็นกระบวนการในการวางแผน จัดโครงสร้าง สั่งการ ประสานงาน และควบคุมให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (ศุภวรรณ นาคำ, 2566) โดยครอบคลุมองค์ประกอบหลัก ได้แก่ โครงสร้างองค์กร การกำหนดบทบาทหน้าที่ การสื่อสารภายใน ระบบข้อมูล และการจัดการทรัพยากร ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการทำให้องค์กรสามารถดำเนินงานได้อย่างเป็นระบบและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และ สุกัญญา เอมอิ่มธรรม, 2563)

นอกจากนี้ แนวคิดการบริหารสมัยใหม่ให้ความสำคัญกับการใช้ข้อมูล (data-driven management) การทำงานแบบมีมาตรฐาน (standardized work) และการพัฒนากระบวนการให้มีประสิทธิภาพ (process improvement) เพื่อยกระดับคุณภาพการดำเนินงาน ลดความสูญเสีย และสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารอย่างถูกต้องแม่นยำ (ปัทมาภรณ์ ชาติสุทธิ, 2564)

2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสินค้าคงคลังและระบบการทำงาน

ระบบสินค้าคงคลังมีบทบาทสำคัญต่อธุรกิจค้าส่ง เนื่องจากข้อมูลสต็อกที่ถูกต้องช่วยให้การวางแผนจัดหาและจำหน่ายสินค้าเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ลดการขาดแคลนหรือคงค้างของสินค้า (Pham, 2023) การจัดการสินค้าคงคลังที่ดีต้องอาศัยระบบตรวจนับ การบันทึกข้อมูล และการติดตามการเคลื่อนไหวของสินค้าอย่างเป็นระบบ เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนและความล่าช้าในกระบวนการทำงาน

แนวคิดระบบงาน (workflow system) เน้นการกำหนดขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจน ระบุผู้รับผิดชอบ และกำหนดรูปแบบการสื่อสารที่สม่ำเสมอ เพื่อให้แต่ละแผนกสามารถทำงานประสานกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ การมีมาตรฐานการปฏิบัติงาน (Standard Operating Procedures: SOPs) ยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้พนักงานทำงานได้อย่างถูกต้องและลดความผิดพลาด (Vongphachan & Xayalath, 2023)

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัทมาภรณ์ ชาติสุทธิ (2564) พบว่าความคลาดเคลื่อนของข้อมูลในองค์กรจำนวนมากเกิดจากการบันทึกที่ไม่เป็นระบบ ทำให้เกิดความผิดพลาดในกระบวนการสื่อสารและการตัดสินใจของผู้บริหาร

รัตนาวดี ชัยวงค์ (2565) ศึกษาการบริหารจัดการภายในธุรกิจ SMEs และระบุว่าการสื่อสารภายในที่ไม่ชัดเจนเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้องค์กรทำงานล่าช้าและเกิดความซ้ำซ้อนของงาน

ศุภวรรณ นาคำ (2566) วิเคราะห์พบว่าการแบ่งบทบาทหน้าที่ที่ไม่ชัดเจนและไม่มีระบบงานรองรับ ทำให้กระบวนการทำงานเกิดข้อผิดพลาดบ่อยครั้งและกระทบต่อผลประกอบการขององค์กร

Pham (2023) ศึกษาการใช้ภาษาและข้อมูลบนสื่อออนไลน์ของธุรกิจค้าส่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบว่าการจัดเก็บข้อมูลสินค้าคงคลังที่ไม่เป็นมาตรฐานเป็นปัญหาสำคัญของผู้ประกอบการยุคใหม่

Vongphachan & Xayalath (2023) วิเคราะห์พฤติกรรมองค์กรในสังคมลาวและพบว่าสาเหตุของความสูญเสียส่วนใหญ่เกิดจากการขาดมาตรฐานการทำงานและการสื่อสารที่ไม่เป็นระบบระหว่างแผนก

4. การสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่า การบริหารจัดการองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยระบบงานที่ชัดเจน การแบ่งบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสม การสื่อสารภายในที่เป็นระบบ และการจัดการสินค้าคงคลังที่ถูกต้อง การขาดองค์ประกอบเหล่านี้นำไปสู่ความสูญเสียในการทำงาน เช่น ความล่าช้า ข้อมูลคลาดเคลื่อน และต้นทุนที่เพิ่มขึ้น

ทั้งนี้ การพัฒนาระบบการทำงานผ่าน SOPs การจัดระเบียบบทบาทหน้าที่ และการเสริมสร้างระบบข้อมูลที่น่าเชื่อถือ เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยยกระดับประสิทธิภาพของธุรกิจค้า

ส่ง ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาที่พบในร้านค้าส่งแห่งหนึ่งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี และเป็นเหตุผลหลักที่นำไปสู่ความจำเป็นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือ พนักงานและผู้บริหารของร้านค้าส่งแห่งหนึ่งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี รวม 35 คน ซึ่งแบ่งออกเป็นฝ่ายบริหาร ฝ่ายคลังสินค้า ฝ่ายจัดส่ง และฝ่ายบัญชี โดยผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้บริหารระดับสูง พนักงานปฏิบัติการ และผู้รับผิดชอบงานด้านสต็อกสินค้าและระบบงานภายในองค์กร

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพการดำเนินงานและปัญหาในกระบวนการทำงานขององค์กร

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างคือผู้บริหารและพนักงานจำนวน 12 คน ได้โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากผู้ที่มีความรู้และเกี่ยวข้องกับกระบวนการทำงานขององค์กรในแต่ละแผนกโดยตรง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) และ แบบบันทึกการสังเกต (Observation Form) เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของระบบงาน โครงสร้างการทำงาน การจัดการสินค้าคงคลัง และการสื่อสารภายในองค์กร เครื่องมือนี้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.80–1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวในสถานประกอบการ และเก็บข้อมูลการทำงานจริงผ่านการสังเกตการณ์ภาคสนาม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับขั้นตอนการทำงาน ปัญหา และความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นในระบบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อจัดหมวดหมู่ปัญหา สรุปประเด็นสำคัญ และตีความข้อมูลตามกรอบการบริหารจัดการองค์กร

ระยะที่ 2 การวิเคราะห์ปัญหาและพัฒนาข้อเสนอแนะแนวทางปรับปรุงการทำงาน

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้านโลจิสติกส์ การจัดการองค์กร และการพัฒนาธุรกิจค้าส่ง ได้โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview Guide) ประกอบด้วย 3 ประเด็น ได้แก่ ความเหมาะสมของโครงสร้างระบบงานที่วิเคราะห์ได้, ความเป็นไปได้ของแนวทางการปรับปรุง, ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อให้ระบบงานมีความถูกต้องและยั่งยืน เครื่องมือนี้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80–1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญรายบุคคล และบันทึกข้อมูลเสียงและบันทึกภาคสนามเพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์แนวทางพัฒนาระบบงาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) ร่วมกับการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสังเคราะห์ข้อเสนอแนะ และจัดทำแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรที่เป็นระบบมากขึ้น

ระยะที่ 3 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางที่พัฒนา

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้บริหารและหัวหน้างานของบริษัทจำนวน 10 คน ได้โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจและเกี่ยวข้องโดยตรงกับการนำแนวทางที่พัฒนาไปใช้จริง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางพัฒนา ครอบคลุม 4 ประเด็น ได้แก่ ความเหมาะสมของแนวทาง, ความถูกต้องของเนื้อหา, ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้, ความเป็นประโยชน์ต่อองค์กร แบบประเมินผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ค่า IOC ระหว่าง 0.80–1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจัดส่งแบบประเมินให้กลุ่มตัวอย่าง พร้อมคำอธิบายเกี่ยวกับแนวทางที่เสนอ และรวบรวมข้อมูลโดยการส่งกลับทางเอกสารและการสัมภาษณ์เพิ่มเติมเพื่อความชัดเจน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อประเมินระดับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางที่พัฒนา

ขอบเขตการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมช่วงเวลา เดือนมิถุนายน 2567 ถึงเมษายน 2568 ณ ร้านค้าส่งแห่งหนึ่งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี และผู้เชี่ยวชาญภายนอกที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาเชิงโครงสร้างการบริหารจัดการของร้านค้าส่งแห่งหนึ่งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

จากการเก็บข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์ภายในองค์กร พบว่าโครงสร้างและระบบการดำเนินงานปัจจุบันมีลักษณะดังนี้

ตารางที่ 1 สภาพการดำเนินงานปัจจุบันของร้านค้าส่งแห่งหนึ่งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

ด้านการดำเนินงาน	สภาพปัจจุบัน	ข้อค้นพบสำคัญ
โครงสร้างงาน	มีโครงสร้างพื้นฐานครบ แต่บทบาททับซ้อน	การมอบหมายงานยังไม่เป็นระบบ เกิดความสับสนช่วงงานมาก
ระบบการทำงาน	ยังไม่มี SOP กำกับขั้นตอน	พนักงานใหม่ใช้เวลาปรับตัวสูง เกิดความผิดพลาดซ้ำ
การจัดการสินค้า	จัดเก็บแบบ Manual ไม่มีระบบเรียลไทม์	เกิดสต็อกคลาดเคลื่อน ขาด/ค้างสต็อกบ่อยครั้ง
การสื่อสารภายใน	สื่อสารปากเปล่าเป็นหลัก	ข้อมูลคลาดเคลื่อน และเกิดความเข้าใจผิดระหว่างแผนก

จากตารางที่ 1 พบว่าองค์กรยังขาดระบบการทำงานมาตรฐาน (SOP) ส่งผลให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการทำงาน และประสิทธิภาพการสื่อสารระหว่างแผนกยังไม่ดีพอ ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพโดยรวมของบริษัท

2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในกระบวนการทำงานของแต่ละแผนก รวมถึงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์กร

การวิเคราะห์เชิงสาเหตุ (Root Cause Analysis) พบปัญหาหลักของแต่ละแผนกดังนี้

ตารางที่ 2 ปัญหา อุปสรรค และสาเหตุของแต่ละแผนก

แผนก	ปัญหาที่พบ	สาเหตุ
คลังสินค้า	สต็อกคลาดเคลื่อน / จัดสินค้าผิด	ไม่มีระบบบันทึกข้อมูลและการจัดวางสินค้าไม่เป็นหมวดหมู่
ฝ่ายขาย	ข้อมูลสินค้าไม่ครบก่อนเสนอขาย	ขาดระบบแจ้งข้อมูลจากคลังสินค้า
จัดซื้อ	สั่งของไม่ตรงความต้องการจริง	ไม่มีระบบคาดการณ์ยอดขายที่แม่นยำ
ขนส่ง	จัดส่งล่าช้า	การวางแผนเส้นทางไม่เป็นระบบ

จากตารางที่ 2 พบว่าปัญหาส่วนใหญ่ขององค์กรมีที่มาจาก “ข้อมูลไม่เป็นระบบ” และ “ขาดเทคโนโลยีสนับสนุนการทำงาน” ซึ่งทำให้การวางแผน การสื่อสาร และการตัดสินใจในองค์กรขาดความแม่นยำ ส่งผลต่อประสิทธิภาพการให้บริการลูกค้าและต้นทุนการดำเนินงานโดยรวม

3. เพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงการดำเนินงาน เพื่อยกระดับระบบบริหารจัดการองค์กรให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสอดคล้องกับบริบทธุรกิจค้าส่งในยุคปัจจุบัน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ร่วมกับความคิดเห็นของผู้บริหารและพนักงาน พบแนวทางพัฒนาองค์กรที่เหมาะสมดังนี้

ตารางที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางปรับปรุงองค์กร

แนวทางพัฒนา	รายละเอียด	เหตุผลสนับสนุน
จัดทำ SOP	กำหนดขั้นตอนการทำงานทุกแผนก	ลดข้อผิดพลาดซ้ำซ้อน ทำงานตรวจสอบได้
ระบบคลังสินค้าแบบดิจิทัล	ใช้โปรแกรมสต็อกแบบเรียลไทม์	แก้ปัญหาสต็อกคลาดเคลื่อนอย่างเป็นระบบ
ประชุมประสานงานรายสัปดาห์	ติดตามยอดขาย-สต็อก-คำสั่งซื้อ	เพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสาร
อบรมทักษะพนักงาน	เน้นเทคโนโลยีและทักษะบริการ	พัฒนาทักษะให้สอดคล้องตลาดยุคใหม่

จากตารางที่ 3 ข้อเสนอแนะที่ได้รับการสนับสนุนมากที่สุดคือการพัฒนาระบบคลังสินค้าแบบดิจิทัล เนื่องจากสามารถแก้ปัญหาได้หลายแผนกพร้อมกัน ทั้งการขาย การจัดซื้อ และการคลังสินค้า รองลงมาคือการจัดทำ SOP เพื่อให้ทุกตำแหน่งในองค์กรมีแนวทางปฏิบัติงานที่สอดคล้องกันและตรวจสอบได้

อภิปรายผล

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานปัจจุบันของร้านค้าส่งแห่งหนึ่งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี จำกัด

ผลการวิจัยพบว่า บริษัทมีโครงสร้างพื้นฐานขององค์กรที่ชัดเจนในระดับหนึ่ง แต่การแบ่งงานภายในยังมีความซ้ำซ้อนระหว่างแผนก ทำให้การมอบหมายงานไม่เป็นระบบ การดำเนินงานส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารกำกับขั้นตอน (SOP) ส่งผลให้พนักงานใหม่ใช้เวลาปรับตัวนาน และเกิดความผิดพลาดซ้ำในกระบวนการทำงาน นอกจากนี้ ระบบจัดการสินค้ายังคงเป็นแบบ Manual ทำให้ข้อมูลสต็อกไม่เป็นปัจจุบัน นำไปสู่ปัญหาขาดสต็อกและค้างสต็อก ขณะเดียวกันการสื่อสารระหว่างแผนกยังอาศัยการสื่อสารปากเปล่า ส่งผลให้ข้อมูลคลาดเคลื่อนและสร้างความเข้าใจผิดเป็นระยะ

ผลนี้สะท้อนให้เห็นถึงการขาดระบบบริหารจัดการภายในองค์กรที่เป็นมาตรฐาน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการองค์กรของ Daft (2020) ที่ระบุว่า องค์กรที่ไม่มีระบบการทำงานที่เป็นลายลักษณ์อักษรจะพบปัญหาความไม่สม่ำเสมอของคุณภาพงาน และมีต้นทุนด้านเวลาเพิ่มขึ้น การที่บริษัทไม่มีระบบบริหารจัดการข้อมูลสินค้าแบบเรียลไทม์ยังสอดคล้องกับงานของ Stevenson (2018) ซึ่งชี้ว่าระบบสต็อกแบบ Manual มีแนวโน้มเกิดข้อผิดพลาดสูง โดยเฉพาะในธุรกิจที่มีปริมาณสินค้าหมุนเวียนรวดเร็ว เช่น ธุรกิจค้าส่ง

ดังนั้น สภาพการดำเนินงานปัจจุบันของร้านค้าส่งแห่งหนึ่งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการวางระบบที่เป็นมาตรฐานและการจัดการข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพรวมขององค์กรในระยะยาว

2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในกระบวนการทำงานของแต่ละแผนก รวมถึงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพองค์กร

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาหลักขององค์กรเกิดจาก “ข้อมูลไม่เป็นระบบ” ซึ่งส่งผลกระทบต่อทุกแผนก เช่น แผนกคลังสินค้าพบสต็อกคลาดเคลื่อนเนื่องจากไม่มีระบบบันทึกข้อมูลทันสมัย แผนกขายพบปัญหาจากการได้รับข้อมูลสินค้าไม่ครบถ้วน ทำให้ไม่สามารถตอบสนองลูกค้าได้อย่างแม่นยำ ส่วนแผนกจัดซื้อขาดเครื่องมือคาดการณ์ยอดขาย ทำให้สั่งซื้อสินค้าไม่สัมพันธ์กับความต้องการจริง ขณะที่แผนกขนส่งมีปัญหาเส้นทางจัดส่งไม่เป็นระบบ นำไปสู่ความล่าช้าในการส่งมอบสินค้า

การที่ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากข้อมูลไม่เป็นระบบสอดคล้องกับทฤษฎี Information Flow Efficiency ของ Porter (1985) ที่ย้ำว่า ระบบข้อมูลที่ไม่เป็นเอกภาพลดขีดความสามารถในการแข่งขันขององค์กร และทำให้กระบวนการตัดสินใจไม่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ข้อค้นพบยังสอดคล้องกับงานของ Chen & Popovich (2003) ที่ชี้ว่าการประสานงานและการสื่อสารที่ไม่ชัดเจนระหว่างแผนกเป็นสาเหตุสำคัญของความผิดพลาดด้านการให้บริการในธุรกิจค้าส่งและค้าปลีก

ดังนั้น อุปสรรคที่พบไม่ได้เป็นเพียงปัญหาเชิงปฏิบัติการ แต่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อความคล่องตัวขององค์กร และจำเป็นต้องแก้ไขด้วยการใช้เทคโนโลยีและกระบวนการทำงานที่มีมาตรฐานมากขึ้น

3. เพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงการดำเนินงาน

ผลการวิจัยเสนอแนวทางการพัฒนาองค์กรจำนวน 4 แนวทางหลัก ได้แก่ การปรับปรุงระบบการทำงานด้วยการสร้าง SOP การพัฒนาระบบคลังสินค้าแบบดิจิทัล การจัดประชุม

ประสานงานรายสัปดาห์ และการพัฒนาศักยภาพบุคลากร แนวทางเหล่านี้ได้รับการประเมินจากผู้บริหารและพนักงานว่าเหมาะสมและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง โดยเฉพาะระบบสต็อกแบบดิจิทัลที่ช่วยลดข้อผิดพลาดได้อย่างเป็นรูปธรรม

ผลนี้สอดคล้องกับงานของ Heizer & Render (2017) ที่ระบุว่าองค์กรที่ใช้ระบบสารสนเทศด้านโลจิสติกส์สามารถลดต้นทุนได้มากกว่า 20–30% และเพิ่มความแม่นยำของสต็อกได้อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ การจัดทำ SOP ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Robbins (2019) ที่ชี้ว่าคู่มือการทำงานช่วยลดความกำกวมของบทบาทงานและเพิ่มความรับผิดชอบของพนักงาน

ดังนั้น ข้อเสนอแนวทางพัฒนาที่ได้จากงานวิจัยครั้งนี้จึงสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการปรับปรุงการดำเนินงานของร้านค้าส่งแห่งหนึ่งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ได้อย่างเหมาะสม และช่วยยกระดับการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นมืออาชีพมากยิ่งขึ้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานของร้านค้าส่งแห่งหนึ่งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี มีข้อจำกัดหลายด้าน ทั้งด้านโครงสร้างงาน ระบบการทำงาน การจัดการสินค้า และการสื่อสารภายในองค์กร ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานโดยรวม โดยเฉพาะความไม่เป็นระบบของการจัดเก็บสินค้าและการขาดข้อมูลแบบเรียลไทม์ ทำให้เกิดความผิดพลาดในการจัดส่งสินค้าและวางแผนการจัดซื้อ นอกจากนี้ กระบวนการประสานงานระหว่างแผนกยังอาศัยการสื่อสารปากเปล่าเป็นหลัก ส่งผลให้ข้อมูลคลาดเคลื่อนและเกิดความไม่เข้าใจร่วมกัน การวิเคราะห์ปัญหาเชิงลึกชี้ให้เห็นว่าอุปสรรคสำคัญเกิดจากการขาดระบบงานมาตรฐาน (SOP) และการจัดการข้อมูลที่ไม่เป็นระบบ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของทุกแผนก ส่วนข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงที่พัฒนาขึ้นจากผลการวิจัย ประกอบด้วย 4 แนวทาง ได้แก่ การจัดทำ SOP, การพัฒนาระบบคลังสินค้าแบบดิจิทัล การประชุมประสานงานรายสัปดาห์ และการอบรมพนักงาน ซึ่งได้รับการประเมินว่าเป็นแนวทางที่เหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ในการยกระดับการบริหารจัดการองค์กร สามารถนำไปใช้พัฒนาองค์กรให้มีความเป็นระบบมากขึ้น โปร่งใส และยกระดับภาพรวมของธุรกิจค้าส่งได้ในระยะยาว

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1. จัดทำและบังคับใช้ระบบงานมาตรฐาน (SOP) บริษัทควรกำหนดขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจนในทุกแผนก โดยเฉพาะงานคลังสินค้า งานขาย และงานจัดซื้อ เพื่อให้ลดความสับสน เพิ่มความสม่ำเสมอของงาน และลดความผิดพลาดที่

เกิดขึ้นซ้ำ โดยเฉพาะสำหรับพนักงานใหม่ 2. พัฒนาระบบคลังสินค้าแบบดิจิทัล ควรนำระบบจัดการสินค้าที่สามารถตรวจสอบสต็อกได้แบบเรียลไทม์มาใช้ เพื่อช่วยลดความคลาดเคลื่อนของสต็อก ป้องกันปัญหาสินค้าขาดหรือค้างสต็อก และช่วยให้แผนกจัดซื้อวางแผนได้แม่นยำยิ่งขึ้น 3. ปรับปรุงระบบการสื่อสารภายในองค์กร ควรจัดประชุมประสานงานระหว่างแผนกอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ข้อมูลสินค้ายอดขาย และสถานะสต็อกมีความสอดคล้องกัน ลดปัญหาข้อมูลคลาดเคลื่อนและเพิ่มประสิทธิภาพการบริการลูกค้า 4. พัฒนาศักยภาพบุคลากร บริษัทควรจัดโครงการอบรมทักษะด้านเทคโนโลยี การบริการลูกค้า และการใช้ระบบสารสนเทศใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มความสามารถของพนักงานให้สอดคล้องกับการเติบโตของธุรกิจค้าส่งยุคปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 1. ควรทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อติดตามผลลัพธ์จริงหลังจากบริษัทนำแนวทางที่เสนอไปใช้ เช่น SOP หรือระบบคลังสินค้าใหม่ เพื่อยืนยันประสิทธิภาพและความเหมาะสมของแนวทางพัฒนา 2. ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์กรในธุรกิจค้าส่ง เช่น ภาวะผู้นำ การวางแผนกลยุทธ์ วัฒนธรรมองค์กร หรือความสามารถด้านเทคโนโลยีของพนักงาน เพื่อให้เข้าใจปัจจัยเชิงลึกที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาองค์กร

เอกสารอ้างอิง

ปัทมาภรณ์ ชาติสุทธิ. (2564). *การสื่อสารในยุคดิจิทัลกับพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ต*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

รัตนาวดี ชัยวงค์. (2565). *เครือข่ายสังคมออนไลน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมร่วมสมัย*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศุภวรรณ นาคำ. (2566). *ภาษากับการสื่อสารบนสื่อออนไลน์ของคนรุ่นใหม่*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และ สุกัญญา เอมอิ่มธรรม. (2563). *พัฒนาการการสื่อสารของประชาชนลาวในยุคดิจิทัล*. เวียงจันทน์: มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว.

Chen, I. J., & Popovich, K. (2003). *Understanding customer relationship management (CRM): People, process and technology*. Business Process Management Journal, 9(5), 672–688. https://doi.org/10.1108/14637150310496758

Daft, R. L. (2020). *Organization theory and design* (13th ed.). Cengage Learning.

Heizer, J., & Render, B. (2017). *Operations management* (11th ed.). Pearson.

Pham, T. (2023). Language borrowing and online communication in Southeast Asian social media. *Journal of Digital Culture*, 11(2), 45–60.

Porter, M. E. (1985). *Competitive advantage: Creating and sustaining superior performance*. Free Press.

Robbins, S. P. (2019). *Organizational behavior* (18th ed.). Pearson.

Stevenson, W. J. (2018). *Operations management* (13th ed.). McGraw-Hill Education.

Vongphachan, S., & Xayalath, P. (2023). Contemporary Lao memes and youth identity in social networks. *Journal of Media and Communication Studies*, 9(1), 77–92.

EFFECTIVE CURRICULUM ADMINISTRATION MODEL FOR ENHANCING VOCATIONAL ADMINISTRATION IN APPLIED UNIVERSITIES IN YUNNAN PROVINCE*

Jianhong Zhao[1] and Suttipong Boonphadung[2]

[1]Educational Administration, Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand and teacher at West Yunnan University of Applied Sciences, Yunnan, China

[2]Program of Educational Administration, Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University, Bangkok, Thailand

Corresponding Author's Email: 312508050@qq.com

Received 21 January 2026; Revised 1 February 2026; Accepted 3 February 2026

Abstract

This research article aims to: 1) To study the level of curriculum administration at the Applied Universities in Yunnan Province; 2) To study the factors influencing the effectiveness of curriculum administration at the Applied Universities in Yunnan Province; 3) To propose the development of an effective curriculum administration model for Applied Universities in Yunnan Province.

The research results found that:

1) A sequential mixed-methods design was employed, integrating qualitative insights from expert interviews with quantitative survey data from 550 administrators, teachers, and curriculum experts across 10 universities. Data analysis involved descriptive statistics, Exploratory Factor Analysis (EFA), and

Citation:

* Jianhong Zhao and Suttipong Boonphadung. (2026). Effective Curriculum Administration Model For Enhancing Vocational Administration In Applied Universities In Yunnan Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(1), 1694-1709.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

Structural Equation Modeling (SEM) using Confirmatory Factor Analysis (CFA) for model validation.

2) The current level of curriculum administration is moderately high (M=3.67) but exhibits a significant "perception-implementation gap" among stakeholders. Six core latent factors were validated as key drivers: Industry-Synergy Capability, Strategic Resource Orchestration, Teacher Development Support, Data-Informed Evaluation & Improvement, Stakeholder Engagement Cohesion, and Curriculum Adaptability & Innovation. The final structural model explains 75% of the variance in effectiveness (R^2=0.75), with Industry-Synergy Capability (β=0.35) being the most influential.

3) This research contributes an empirically grounded, context-specific "capability ecosystem" framework. It moves beyond linear management models by proposing a dynamic model tailored to Yunnan's unique industrial, ethnic, and cross-border characteristics, offering both theoretical advancement and a practical roadmap for curriculum reform.

Keywords: Curriculum administration, Vocational administration, Applied universities, Yunnan Province

Introduction

In the context of China's educational reform and vocational training enhancement, applied universities play a critical role in cultivating skilled professionals(Fernando et al., 2023; Fatimah et al., 2024). Effective curriculum administration is essential for aligning educational outcomes with industry demands, improving student employability, and supporting regional economic development (Ikhlas, 2020; Ulya, 2020). However, many applied universities in Yunnan Province face challenges in curriculum design, resource allocation, and stakeholder collaboration (Fatimah et al., 2024).

To address these gaps, this study is guided by the following specific research objectives designed to systematically develop and validate a context-sensitive curriculum administration model for Yunnan's applied universities (as detailed in Section 2). This approach aims to bridge the theoretical and practical divide in vocational administration.

Therefore, enhancing vocational administration—the system responsible for aligning education with career outcomes— requires foundational improvements in curriculum administration, which governs the design, delivery, and evaluation of learning. This study posits that effective curriculum administration is the critical lever for achieving superior vocational outcomes. However, generic models often neglect regional specificities. By developing and validating a context-sensitive model, this research addresses the core operational mechanism for improving vocational training quality, graduate employability, and institutional responsiveness in Yunnan's applied universities.

To bridge this theoretical and practical divide, this study pursues three specific objectives, detailed in the following section.

Objectives

This study pursues the following three specific objectives:

1. To study the level of curriculum administration at the Applied Universities in Yunnan province.

2. To study the factors influencing the effectiveness of curriculum administration at the Applied Universities in Yunnan province.

3 .To propose a development of a curriculum administration model for Applied Universities in Yunnan province.

Literature Review

This section synthesizes key literature to establish the theoretical foundation for developing an effective curriculum administration model tailored to Yunnan's applied universities. It examines core concepts, contextual challenges, and evaluative dimensions.

1. Core Concepts and Theoretical Foundations

Curriculum administration involves the systematic management of educational program planning, implementation, supervision, and evaluation, serving as the core mechanism for achieving learning objectives (Fernando et al., 2023). Its effectiveness is measured by efficient resource allocation, optimized teaching processes, and enhanced student vocational competency (Fatimah et al., 2024). Foundational frameworks include the CIPP (Context, Input, Process, Product) model for comprehensive evaluation (Stufflebeam, 1967; Zhang et al., 2011), Total Quality Management (TQM) principles for continuous improvement (Kaur, 2014), and Systems Theory, which views institutions as interconnected systems (Bertalanffy , 1968).

Vocational administration focuses on managing career development and training resources to align educational outputs with labor market demands, requiring strong industry-education collaboration and robust outcome evaluation (Finch, 1991; Yang & Dong, 2024). Applied universities, particularly Universities of Applied Sciences (UASs), are pivotal in this alignment, emphasizing practical skills and industry integration to support regional development, though they often face challenges like curriculum rigidity and insufficient industry feedback (Liu, 2023).

2. Contextual Specificities of Yunnan Province

Yunnan presents a unique context characterized by ethnic diversity, a strategic cross-border position, and specific pillar industries (e.g., tourism, green mining). Research indicates a persistent mismatch between curriculum offerings and these local industrial needs, coupled with inadequate integration of ethnic

cultural resources and cross-border competencies into programs (Li et al., 2024; Luo, 2024). This gap highlights the necessity for a curriculum administration model that is explicitly tailored to these regional industrial, ethnic, and cross-border characteristics.

3. Key Dimensions of Effective Curriculum Administration

Drawing from the CIPP framework and related literature, effective curriculum administration can be analyzed through interconnected dimensions:

Planning: Effectiveness requires alignment with industry needs, student goals, and educational outcomes, utilizing models like Backward Design (Wiggins & McTighe, 2005) and incorporating stakeholder input.

Implementation: Success hinges on moving beyond traditional lectures to adopt interactive, project-based, and industry-infused teaching methods that foster practical skills.

Evaluation & Results: This involves systematic assessment of learning outcomes and competency development, employing both formative and summative methods (Spady, 1994).

Benefit Evaluation: Extends beyond learning to assess broader economic and social impacts, such as graduate employment rates and contribution to regional development.

Continuous Improvement: Requires embedded mechanisms for cyclical refinement based on data and feedback, supported by frameworks like PDCA.

Stakeholder Engagement: Systematic involvement of all parties (students, teachers, industry, community) is crucial for relevance and credibility.

Resource Utilization: Concerns the efficient and strategic allocation of financial, human, and digital resources to support curriculum goals.

4. Conceptual Framework Synthesis

This study integrates these dimensions into a comprehensive conceptual framework. Anchored in the CIPP model and augmented by TQM and stakeholder theory, the framework posits eight core variables: Background Adaptability

(Context), Curriculum Planning (Input), Implementation (Process), Results and Benefit Evaluation (Product), Continuous Improvement, Stakeholder Evaluation, and Resource Utilization. This integrated structure is designed to holistically diagnose and enhance curriculum administration, directly addressing the identified challenges within Yunnan's applied universities.

Methodology

1. Research Design and Sample

This study employed a mixed-methods sequential design to develop and validate an effective curriculum administration model for applied universities in Yunnan Province. The research was conducted in two phases: a quantitative survey followed by qualitative interviews. The target population consisted of 7,239 administrators and teachers from applied universities in Yunnan. A total of 755 questionnaires were distributed to a stratified random sample of administrators and teachers. After data cleaning, 550 valid responses were retained for analysis, comprising 162 administrators, 376 teachers, and 12 curriculum experts who were later purposively interviewed. This valid sample maintains representation across the target institutions.

2. Measurement Development

A structured questionnaire was developed based on a comprehensive literature review and interviews with five preliminary experts. The instrument consisted of two parts: (1) demographic information, and (2) a 5-point Likert scale (1 = lowest level, 5 = highest level) assessing curriculum administration across eight dimensions: Background Adaptability, Curriculum Planning, Curriculum Implementation, Curriculum Results, Benefit Evaluation, Continuous Improvement, Stakeholder Evaluation, and Resource Utilization. Content validity was established through an Index of Item-Objective Congruence (IOC) review by

nine experts, and reliability was confirmed via a pilot test (Cronbach's alpha > 0.7).

3. Data Collection and Analysis

Quantitative data were collected through both online and on-site surveys. Qualitative data were gathered via semi-structured interviews with nine experts, recorded and transcribed for analysis. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics (mean, standard deviation) and Confirmatory Factor Analysis (CFA) to validate the measurement model and examine structural relationships. Qualitative data were analyzed thematically to provide contextual insights and support quantitative findings. The integration of both data sources allowed for a comprehensive understanding of the factors influencing curriculum administration effectiveness.

4. Analytical Strategy for Model Development

The analysis progressed from theory to a validated structural model. Initially, the eight theoretical dimensions (B, P, I, R, B, C, S, R) derived from the CIPP-based framework guided the survey design. Exploratory Factor Analysis (EFA) was then applied to this data to distill the underlying, empirically coherent latent constructs from the numerous observed variables. This data-driven process yielded the six-factor structure (F1-F6), which represents a more parsimonious and potent set of core capabilities. Finally, Confirmatory Factor Analysis (CFA) and Structural Equation Modeling (SEM) were used to rigorously test and validate the measurement model and the structural relationships posited among these six factors and the overall effectiveness outcome.

This empirical condensation from eight theoretical dimensions to six latent factors indicates that certain conceptual distinctions in the literature may manifest as intertwined capabilities in practice, while other distinct capabilities emerge as paramount. The resultant six-factor structure thus represents a more parsimonious and empirically grounded refinement of the initial theoretical framework.

Results

This study investigated the current state, influencing factors, and a potential model for effective curriculum administration in applied universities in Yunnan Province. A mixed- methods approach was employed, combining questionnaire surveys (N=550 valid responses from administrators, teachers, and curriculum experts across 10 universities) and in-depth expert interviews (N=12). Data analysis utilized descriptive statistics, inferential analysis, Exploratory Factor Analysis (EFA), Confirmatory Factor Analysis (CFA), and content analysis.

1. Demographic Profile of Respondents

The sample comprised 162 administrators, 376 teachers, and 12 curriculum experts. Administrators possessed extensive management experience (85.2% with >10 years) and diverse disciplinary backgrounds (Engineering: 38.9%, Management: 28.4%, Education: 18.5%). Teachers were predominantly Associate Professors (31.6%) and Lecturers (48.9%), with 94.7% holding a Master's degree or higher and 42.6% identified as "Dual-Qualified." All curriculum experts held doctoral degrees and had over 20 years of research and advisory experience.

2. Current Level of Curriculum Administration

The overall perceived effectiveness of curriculum administration was at a moderately high level (Total Mean= 3.67, SD= 0.81 on a 5-point Likert scale). Significant strengths were observed in structural alignment with national standards (Q1, M=4.25), utilization of digital platforms (Q7, M=4.10), adequacy of basic facilities (Q21, M= 4.00), and clarity of learning outcomes (Q105, M= 3.90). However, notable weaknesses were identified in systematic industry integration (e.g., Q2, M= 3.40), data-driven evaluation and improvement cycles (e.g., Q17, M= 3.20), adoption of innovative teaching methods (Q9, M= 3.45), and flexibility of credit systems (Q87, M= 3.45). ANOVA revealed a significant perception gap among stakeholder groups ($F= 8.37$, $p<0.01$), with administrators reporting the highest composite score (M=4.05) and teachers the lowest (M=3.65).

3. Key Influencing Factors Identified

Factor analysis (KMO=0.921) revealed and validated a six-factor structure explaining 68.42% of the total variance. Confirmatory Factor Analysis confirmed excellent model fit (χ^2 / df= 2. 157, CFI= 0. 943, TLI= 0. 931, RMSEA= 0. 058, SRMR= 0. 041). The six core latent factors influencing effectiveness, with strong reliability and validity (CR: 0.85-0.92; AVE: 0.52-0.65), are:

Industry Synergy Capability (F1): Proactive, structural collaboration with industry for curriculum co-creation.

Strategic Resource Orchestration (F2) : Intelligent allocation and integration of financial, facility, and digital resources.

Teacher Development Support (F3): Systematic support for enhancing teachers' industry skills and pedagogical innovation.

Data-Informed Evaluation & Improvement (F4): Closed-loop system using multi-source data for iterative curriculum refinement.

Stakeholder Engagement Cohesion (F5): Institutionalized participation mechanisms for key stakeholders.

Curriculum Adaptability & Innovation (F6): Agility in updating content and structure in response to market and technological shifts.

4. The Proposed and Validated Curriculum Administration Model

A structural model integrating the six factors was developed and tested using SEM. The final model demonstrated excellent fit (χ^2 /df=2.203, CFI=0.949, TLI=0.938, RMSEA=0.054, SRMR=0.038) and explained 75.0% (R^2 =0.75) of the variance in Curriculum Administration Effectiveness. All six factors had significant direct effects (p<0. 001), with Industry Synergy Capability (F1) showing the strongest path coefficient (β =0.35). Expert validation through content analysis strongly supported the model's comprehensiveness (91.7% agreement), logical structure (100% agreement), and practical relevance (83.3% agreement). The model positions F1 and F2 as foundational enablers, F3 and F6 as key mediating

process factors, and F4 and F5 as essential feedback and governance mechanisms.

Discussion

This discussion interprets the empirical findings through the lens of existing theoretical frameworks, elucidating points of convergence and divergence. By doing so, it articulates the specific contributions of this study to refining the conceptual understanding of curriculum administration within the distinctive context of applied higher education.

Theoretically, this ‘capability ecosystem’ model serves as a nexus between several established frameworks. It operationalizes the systems thinking of Bertalanffy (1968) by specifying the key interacting subsystems (F1-F6). It answers the call of the CIPP model for greater attention to the Process and Product dimensions by identifying the concrete capabilities (e.g., F4, F5) that determine their quality. Finally, it moves dynamic capabilities theory from the abstract business strategy realm into the concrete operational context of higher education administration. This synthesis and contextualization constitute the primary theoretical advancement of this study.

The results of research objective 1 found that the perceived effectiveness of curriculum administration across applied universities in Yunnan Province is at a moderately high level overall, yet it is significantly undercut by a pronounced " perception- implementation gap" among different stakeholder groups, particularly between administrators and teachers. This gap suggests a potential “ decoupling” between institutional formal structures, which demonstrate compliance with national mandates, and the technical core of instructional activities. This phenomenon, noted in institutional theory, occurs when external pressures lead to symbolic adoption of policies without deep implementation into daily practice, explaining the disparity between administrative perceptions

and teaching realities. This aligns with the concepts, theories, and research of the CIPP evaluation model, which distinguishes between the often well-managed Input and Context dimensions and the more challenging Process and Product dimensions (Stufflebeam, 1967; Zhang et al., 2011). Furthermore, it resonates with Systems Theory critiques highlighting how subsystems (e.g., administration vs. instruction) can operate under divergent logics, creating inefficiencies within the organizational whole (Bertalanffy, 1968).

The results of research objective 2 found that six interdependent latent factors form the core drivers of effective curriculum administration: Industry-Synergy Capability, Strategic Resource Orchestration, Teacher Development Support, Data-Informed Evaluation & Improvement, Stakeholder Engagement Cohesion, and Curriculum Adaptability & Innovation. This is because effective administration in a vocational context transcends linear task management; it requires a dynamic set of organizational capabilities that interact synergistically to convert resources into relevant educational outcomes. This finding resonates with and extends the dynamic capabilities theory, which evolves from the resource-based view. It posits that in changing environments, sustained advantage requires not just valuable resources, but the organizational capacity to integrate, reconfigure, and renew them—a notion directly reflected in the six interdependent factors identified, such as Strategic Resource Orchestration (F2) and Curriculum Adaptability & Innovation (F6). It also extends Total Quality Management principles (Kaur, 2014) by specifying the precise capability domains—such as data-informed feedback loops (F4) and stakeholder cohesion (F5)—necessary for continuous improvement in higher education settings.

The results of research objective 3 found that a validated structural model, conceptualized as a "capability ecosystem," positions Industry-Synergy Capability as the most potent direct driver (β =0.35) and successfully integrates the six factors to explain a high proportion of variance in overall effectiveness (R

^{2} =0.75). This is because for applied universities, the imperative to serve regional industry is not merely an external benchmark but the central axis around which resource strategy, teacher development, and curriculum innovation must revolve. This model moves beyond generic frameworks by tailoring the capability set to Yunnan's specific industrial, ethnic, and cross-border context. This aligns with the concepts, theories, and research of integrated education-industry collaboration models (Yang & Dong, 2024) and backward design philosophy (Wiggins & McTighe, 2005), which prioritize end-goals (workforce competence) to inform all prior decisions. Thus, the proposed "capability ecosystem" model provides a direct response to the "decoupling" phenomenon identified in the first research objective. By framing administration as a network of simultaneous, reciprocal influences—with Industry-Synergy Capability as the central driver rather than a peripheral input—it offers a coherent framework for realigning institutional structures (Context/Input) with instructional processes and outcomes (Process/Product). This moves beyond merely diagnosing the gap towards prescribing a systemic, context-sensitive mechanism for its integration.

In summary, this study does not merely apply existing theories but synthesizes and adapts them to propose a more potent explanatory framework. The validated "capability ecosystem" model, with Industry-Synergy at its core and dynamic interactions among six factors, offers a contextualized and systemic lens for understanding and improving curriculum administration in applied universities, particularly in unique regional settings like Yunnan. This represents a step from generic prescription towards context-embedded theory.

Conclusion

This study successfully achieved its objectives of diagnosing the state, identifying key factors, and proposing a validated model for curriculum administration in Yunnan's applied universities. The primary theoretical contribution is the six-factor "capability ecosystem" model, which offers a

nuanced, systemic framework beyond linear process models. It identifies Industry-Synergy Capability as the most critical driver and highlights the distinct importance of Strategic Resource Orchestration and Data-Informed Evaluation.

Practically, the research provides a clear imperative for leaders: bridging the perception-implementation gap and transitioning from a compliant, input-focused system to a dynamic, outcome-oriented one. This transition depends on strategically nurturing the six interconnected capabilities. The proposed model thus serves as both an analytical tool and a strategic roadmap for enhancing curriculum administration and, by extension, the quality of vocational administration in the region.

Recommendation

To translate the validated "capability ecosystem" model into practice, targeted recommendations are structured around nurturing its six core factors and are proposed for key stakeholders.

For Policymakers:

Incentivize Deep Industry-Synergy (F1): Create "Curriculum Co-Creation Grants" and support formal "Dual-Appointment" schemes to move beyond ad-hoc partnerships.

Promote Data-Informed Accountability (F4): Integrate model-derived indicators (e.g., graduate employment quality, curriculum update speed) into institutional performance reviews and invest in shared regional graduate tracking data systems.

Enable Strategic Resource Orchestration (F2): Support resource-sharing consortia among universities and introduce more flexible, performance-based budgeting models.

For University Leaders (Strategic Action Framework):

A phased implementation roadmap is recommended, starting with diagnostic self-assessment using the model. A detailed strategic action plan is provided, translating each factor into concrete initiatives. For example:

F1: Appoint a senior officer for industry partnerships and establish an "Industry Curriculum Fellow" program.

F4: Hire a Learning Analytics officer and implement an annual "Curriculum Data Review Cycle."

F6: Create a "Fast-Track Approval" process for new modules on emerging topics and pilot competency-based micro-credentials.

For Front-line Educators & Departments:

Proactively develop "Living Case Studies" with industry partners (F1).

Employ Classroom Assessment Techniques for real-time instructional adjustment (F4).

Champion a "one-innovation-per-semester" approach to experiment with new pedagogical methods (F6).

For Researchers:

Future studies should focus on cross-contextual validation of the model, longitudinal impact studies tracing intervention effects on graduate outcomes, and investigating the integration of emerging challenges like AI and education for sustainable development into the framework.

References

Fernando, Y., Islam, U. K., Sjech, N., Djamil, M., Bukittinggi, D., Mariyanti, N., & Ilmi, D. (2023). Konsep Administrasi Kurikulum Dalam Pendidikan. *JURNAL PENDIDIKAN DAN ILMU SOSIAL (JUPENDIS)*, 2(1). https://doi.org/10.54066/jupendis.v2i1.1244

Fatimah, M., Tisnawati, T., & Soleha, Z. (2024). Peran Administrasi Kurikulum dalam Peningkatan Kualitas Pendidikan: Tinjauan Tugas Guru pada Implementasi Kurikulum. *TSAQOFAH*, 4(6). DOI:10.58578/tsaqofah.v4i6.3963.

Ikhlas, R. (2020, January 3). *Administrasi Kurikulum*. https://doi.org/10.31227/osf.io/r9duv

Ulya, D. (2020). *Administrasi Kurikulum*. DOI:10.31227/osf.io/bhndy Corpus ID: 241537237

Zhang, G., Zeller, N., Griffith, R., Metcalf, D., Williams, J., Shea, C., & Misulis, K.E. (2011). Using the Context, Input, Process, and Product Evaluation Model (CIPP) as a Comprehensive Framework to Guide the Planning, Implementation, and Assessment of Service-learning Programs. *Journal of Higher Education Outreach and Engagement*, 15, 57-84.

Kaur, K. (2014). Total Quality Management. *Asian Journal of Research in Business Economics and Management*, 4, 11-18.

von Bertalanffy, L. (1968). *General system theory: Foundations, development, applications*. George Braziller.

Finch, C.R. (1991). Leadership Behaviors of Successful Vocational Education Administrators. *The Journal of Vocational Education Research*, 16, 1-35.

Yang, Z., & Dong, F. (2024). Integration of Education and Industry in China: Lessons from Germany Applied Universities. *International Journal of Management Science Research*, 7(2). https://doi.org/10.53469/ijomsr.2024.07(02).07

Liu, L. (2023). Thoughts on the Application-oriented Private Universities' Implementation of Practical Teaching through Industry-Education Integration. *Journal of Human Resource Development*, 5(4), 10-15. https://doi.org/10.23977/jhrd.2023.050410

Li, M., Ruan, N., & Ma, J. (2022). Organizational Innovation of Chinese Universities of Applied Sciences in Less-Developed Regional Innovation Systems. *Sustainability*, 14(23), 16198. https://doi.org/10.3390/su142316198

Luo, F. (2024). *A Study on the Policies and Practices of Digital International Education Cooperation between Higher Education Institutions in Yunnan and South and Southeast Asian Countries*. Yixin Publisher. https://doi.org/10.59825/jcs.2024.2.10.78

Spady, W. G. (1994). *Outcome - based education: Critical issues and answers*. American Association of School Administrators.

Stufflebeam, D. L. (1967). The formative and summative evaluation of educational programs. *American Educational Research Journal*, 4 (1), 1 - 27.

Wiggins, G. P., & McTighe, J. (2005). *Understanding by Design*. (2nd ed.). Association for Supervision and Curriculum Development.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่

_**********_

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่ เป็นวารสารในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความปริทัศน์ บทวิจารณ์หนังสือ แก่นักวิชาการ นักวิจัย คณาจารย์ นักศึกษาทุกระดับ และผู้สนใจทั่วไป ในมิติทางด้านศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา **ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 6 ฉบับ (ราย 2 เดือน) ดังนี้ ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 เดือน มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 เดือน พฤษภาคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 4 เดือนกรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 5 เดือนกันยายน – ตุลาคม และ ฉบับที่ 6 เดือน พฤศจิกายน – ธันวาคม**

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจารณ์หรือเสนอแนวคิดใหม่

3) บทความปริทัศน์ (Review Article) เป็นบทความที่เขียนขึ้นจากการทบทวนเอกสารวิชาการ ทั้งทางด้านทฤษฎีและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งที่กำหนดไว้ โดยมีการทบทวนวรรณกรรมค้นคว้า รวบรวม ข้อมูลที่มีอยู่แล้วจากแหล่งต่างๆ และนำมาประมวลเรียบเรียงในรูปบทความ

4) บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) เป็นการค้นหาข้อดีและข้อไม่ดีของเรื่องที่จะวิจารณ์ชี้ให้เห็นข้อบกพร่อง พร้อมทั้งเสนอแนวทางแก้ไขให้ดีขึ้น เป็นการวิจารณ์เพื่อสร้างสรรค์

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 250-300 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็น สากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ

3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)

5) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ

6) บทนำ (Introduction) ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

7) วัตถุประสงค์ของการวิจัย

8) สมมติฐาน (ถ้ามี)

9) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

10) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

11) ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

12) อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

13) องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

14) สรุป (Conclusion) /ข้อเสนอแนะ (Recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

15) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ

3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)

5) บทคัดย่อ (Abstract)

6) บทนำ (Introduction)

7) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ

8) สรุป (Conclusion)

9) เอกสารอ้างอิง (Reference)

บทความปริทัศน์และบทวิจารณ์หนังสือ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ

3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)

5) ข้อมูลส่วนประกอบของหนังสือที่วิจารณ์ ดังนี้

5.1 ภาพปกหนังสือ

5.2 แปลจากหนังสือ: .....

5.3 ผู้เขียน: .....

5.4 ผู้แปล: .....

5.5 สำนักพิมพ์: .....

5.6 ปีที่พิมพ์: .....

5.7 จำนวนหน้า: .....

6) บทนำ (Introduction)

7) เนื้อเรื่อง (Content)

8) บทวิจารณ์

9) สรุป (Conclusion)

10) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้**วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA)** ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น *การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาคนสู่อุตสาหกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559)* โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ /เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลาย รูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร

วิญญาณนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซร้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสาวดี เชี่ยวชาญ, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คุ้มรักษา และอัจจิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปีปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎี ก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Phathong, K., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สอง และตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N, 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S., et al.)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.//สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//*ชื่อหนังสือ*.//(ครั้งที่พิมพ์).//สถานที่พิมพ์/:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษฎา ผาทอง. (2548). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ : แนวคิด ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).//*ชื่อเรื่อง*/(เลขหน้าที่อ้าง).//สถานที่พิมพ์/: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณฑุวงศ์. (2556 ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร (บรรณาธิการ), *คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้* (หน้า 39-68). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//*ชื่อวารสาร*.//ปีที่/(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษฎา ผาทอง และคณะ. (2562). พระพุทธศาสนากับการเมือง. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทรรศน์*, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน *ชื่อสารานุกรม*,/(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).

สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทอาจพันธ์. (2537). หม้อคอควาย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ*, (หน้า 274-275). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//*ชื่อหนังสือพิมพ์*,/เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.//ใน *ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./*ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ใน *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา.* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.//(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).//*ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์*.//(ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). *วิถีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว*. (พระมหาปรัชญ์ อัตถาพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่เผยแพร่).// *ชื่อเรื่อง*.//เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริงจิตร. (2555). *กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation* เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก http://www.tpso.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). *เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562* . เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).//*ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า*/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49* (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระบทสิ่งแวดล้อม. *ราชกิจจนุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1* (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

เกษฎา ผาทอง. (2564). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ : แนวคิด ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.

ประภัสสร ปรี่เอี่ยม และธรรมนูญ รวีผ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็ก สำหรับเด็กพัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน *รายงานการวิจัย*. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.

พระสุดรักษ์ วิสุทฺโธ และเดชชาติ ตรีทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 2(2), 8-13

พระสถาพร ปุณฺณนนฺโท (รำจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 3(2), 16-31.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2535). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกำ 2500*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานสาธารณสุขอ่างทอง. (2560). *รายงานทารกน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPMปีงบประมาณ 2560 (อินเตอร์เน็ต)*. เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก http://atg.hdc.moph.go.th

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). *ศิลปะการแห่งโนราห์*. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phatthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.

Elizabet, B. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*. Vol. 1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.

Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helpgiving practices and family-Centered care. *Pediatr Nurs*, 22(2), 334-337.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ของวารสารวารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่ ได้ที่ https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/about เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : journalacademicpromotion@gmail.com

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ ไม่ตรงกับแนวทางของวารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่ หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสารลิ้งค์ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด)

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ)

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

4.สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (18 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กะทัดรัดได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ ร่วมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt)

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt)

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt)

(16 pt)

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

สรุป (18 pt)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

(14 pt)

แปลจากหนังสือ:

ผู้เขียน:

ผู้แปล:

สำนักพิมพ์:

ปีที่พิมพ์:

จำนวนหน้า:

บทนำ (18 pt)

(16 pt) บริบท ความเป็นมา ของหนังสือหรือประเด็นที่ศึกษา .....

.....

.....

.....

.....

เนื้อเรื่อง (18 pt)

(16 pt) องคประกอบของหนังสือหรือประเด็นที่ศึกษา บท หมวดหมู่ ลักษณะ ชนิด ประเภท วัตถุประสงค สาระ ประเด็น แงคิด มุมมอง ฯลฯ

บทวิจารณ์ (18 pt)

(16 pt) นำเสนอหลักการ แนวคิด ผานการวิเคราะห สังเคราะห วิจารณ ที่สะท้อนมุมมองเหตุผลความคาดหวัง ผลกระทบ สาระสำคัญ ตามหลักทฤษฎีเชิงวิชาการ พรอมเสนอแนะแนวทางเพื่อการแกไข การสงเสริมและพัฒนาตอยอด (อางอิงถามี)

จุดเด่น

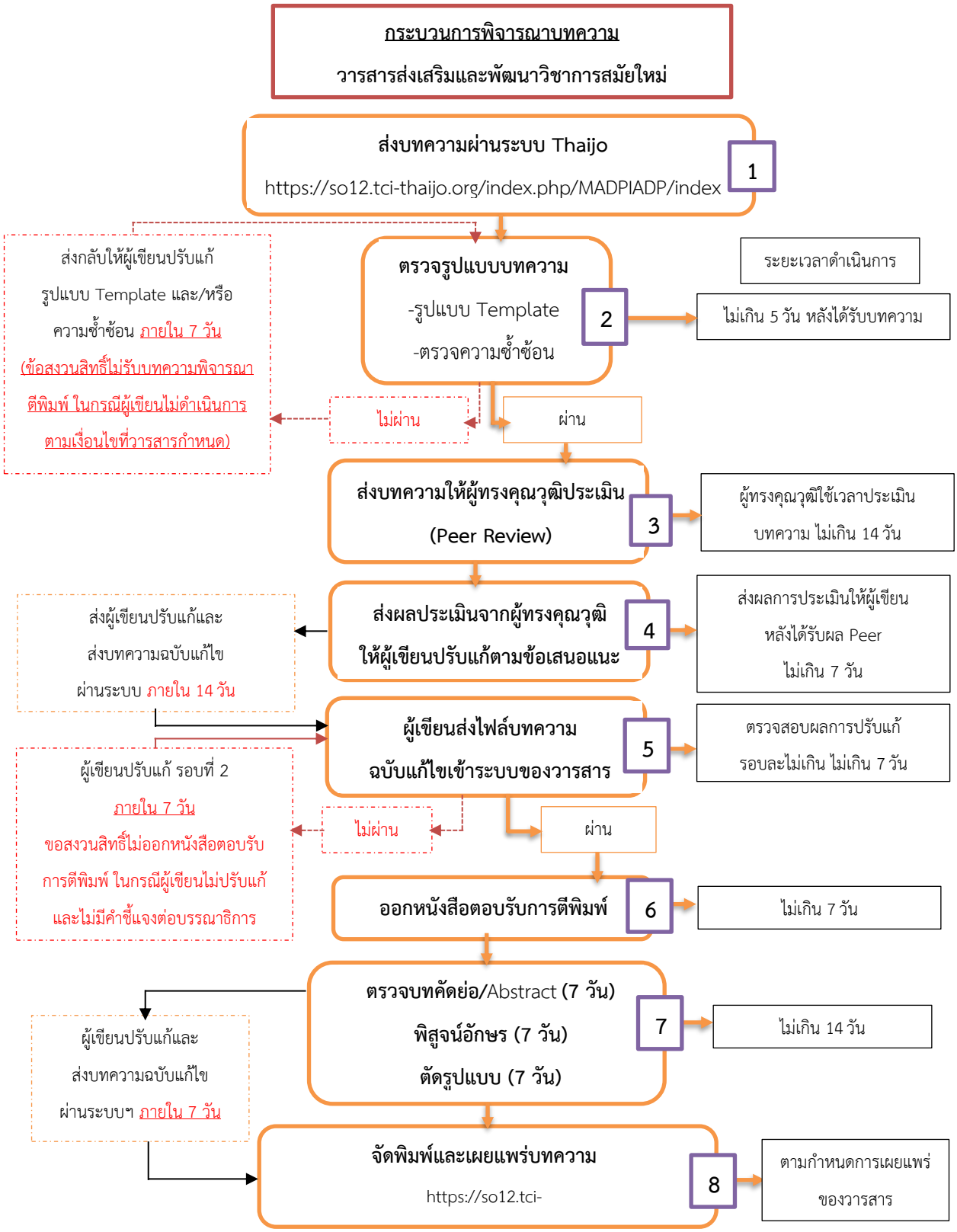
จุดด้อย

สรุป (18 pt)

(16 pt) สรุปภาพรวมครอบคลุมผลการศึกษาที่นำเสนอ สะท่อนคุณคา การนำไปใช่ประโยชน เปนความเรียงไมใสเลขเปนข่อมาตรา ไมเอียง ไมหนา ไมแทรกภาพโมเดล สะทอนคุณคาทางวิชาการ

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

หมายเหตุ: ระยะเวลาของกระบวนการพิจารณาบทความตั้งแต่ผู้นิพนธ์ส่งบทความเข้าระบบ ขั้นตอนที่ 1-6 ใช้ระยะเวลาประมาณ 1 เดือน ในการออกหนังสือตอบรับการตีพิมพ์ (ผู้นิพนธ์บทความต้องปรับแก้บทความตามกำหนด)